Universidad de Deusto
Biblioteca

TOSTATI
OPERA OMNIA

IN MATTHÆ
3-6

Universidad de Deusto
Biblioteca

IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante
Plúteo 81

32|5

Universidad de Deusto
Biblioteca

ALPHONSI TOSTATI HISPANI.

EPISCOPI ABVLENSIS,

PHILOSOPHI, THEOLOGI,
Ac Pontificij Iuris, Cæsareique consultissimi, necnon
linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritissimi,

Commentaria in Sextam Partem MATTHÆI:

Mendis nunc sanè quàm plurimis diligenter expurgata.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictissimum
Hispaniarum, & Indiarum Regem.

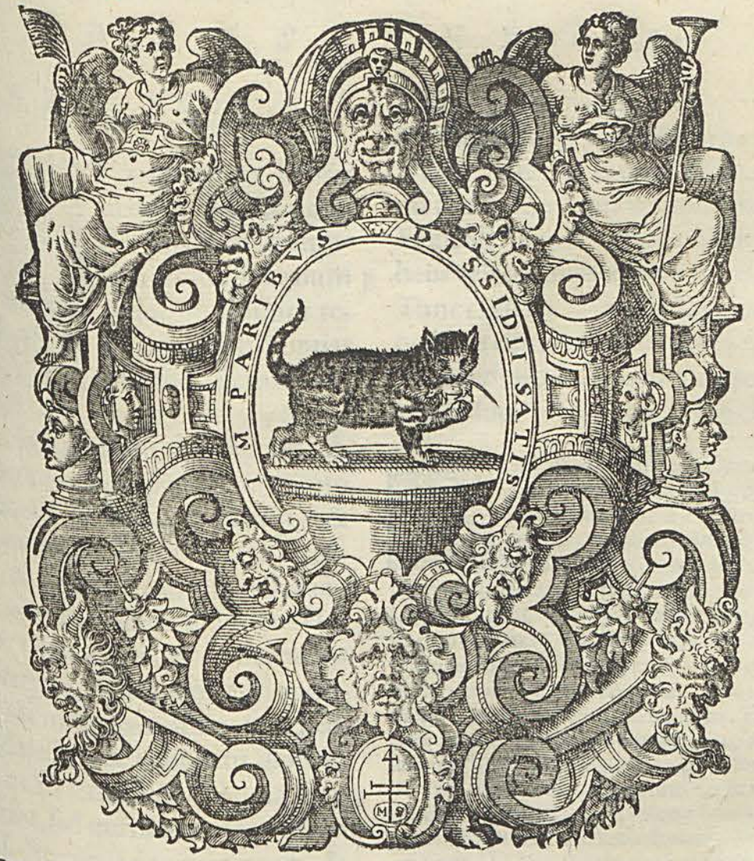

VENETIIS, M D XCVI.
Apud Io. Baptistam, & Io. Bernardum Sessam, fratres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS COMMENTARIORVM

In Euangelium Matthæi

PARS SEXTA.

CAP. XXII.

Iuxta Apo. 19

ET respondens Iesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens: Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & nolebant venire. Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei, & altilia occisa sunt, & omnia parata: venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villã suã, alius vero ad negociationem suam: reliqui vero tenuerunt seruos eius, & contumelijs affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est, & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Tunc ait seruis suis. Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in vias, congregauerunt

Supra 21

A oẽs, quos inuenerunt, malos, & bonos, & impletæ sunt nuptię discumbentium. Intrauit autem rex, vt videret discumbentes, & vidit ibi hominẽ non vestitum veste nuptiali. Et ait illi: Amice, qũo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eũ in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium. Multi autem sunt vocati, pauci vero electi.

Inf. 15. di. 35. c. ecclesiæ. Sup. 20. Mar. 12

C POstquam Christus ostẽdit Iudæos digne reprobatos, tanquam contemptores diuinæ maiestatis: hic ostendit consequenter eos reprobatos iuste, velut contẽptores diuinæ veritatis, cui dupliciter ꝯdixerunt: primo ipsam veritatem refutando: secundo ipsam impugnando, ibi. *Abeuntes Pharisæi*. tertio contrarium errorem amplexando, ibi. *Congregatis autem*. Circa primum Christus procedit per quandam parabolam inuitatorum ad nuptias, quibus nolentibus venire, alii fuerunt inuitati, & venerũt. Et ideo ponunt duo: qa primo ponitur Iudęorum reprobatio digna: secundo gentium vocatio benigna'. secunda ibi, cum dr̃. *Tunc ait seruis*. Circa primum dr̃. *Et respondens Iesus*. s. addens locutionem, vel respondens ad facta, aut cogitationes principum sacerdotum. *Dixit iterum in parabolis eis*. Dicitur iterum, quia alias parabolas posuerat. s. duas pręceden. c. vnam de duobus filiis, aliam de agricolis, nũc autem etiam in parabolis loquitur. s. de rege inuitante multos ad nuptias. Et dixit ipsismet

istas parabolas, quibus dixerat alteras, quia nondum recesserant ab eo. *Simile factum est.* Ideſt simile est, vel simile factum est. Ideſt vos feciſtis illud simile, quia per operationes vestras iniquas factū est simile regnū cęlorum regi inuitanti multos, scilicet si vos non repulissetis a vobis diuinam veritatem, non esset simile regnum cœlorum, ideſt ecclesia regi inuitanti multos, quorum quidam non fuerunt digni venire, & manducare, & alij vocati sunt, qui venerunt, & manducauerunt. Sed quia vos repulistis Deum feciſtis regnum cęlorum simile regi inuitāti, iō per vos factum est simile. *Regnum cœlorum.* i. ecclesia, sed an sit ecclesia militans, vel triumphans infra dicetur, quia vtraque ecclesia potest signari nomine regni cęlorū. *Homini regi.* Satis fuisset dici regi, quia si rex erat, hō erat. Nā in brutis non est proprie rex, sed abusiue per paucā similitudinem, inquantum in brutis inuenitur aliqua similitudo prudentię, & principatus, vel violētię. *Qui fecit nuptias.* i. honorē nuptialē. Nam proprie nuptias faciunt, qui copulantur carnaliter cum illa solēnitate cęremoniarum. *Filio suo.* De filio dicitur, quia si fecisset nuptias alicui seruo suo, non faceret tantum apparatum inuitatorum. *Et misit seruos suos.* Serui vocant secundum consuetudinem sacrę Scripturę non illi, qui empticij sunt, vel iure bellico possessi, qui non sunt iā liberi, sed illi, qui ministrāt, aut qualitercūque famulantur. *Vocare inuitatos.* Ad honorem.n. nuptiarū multos inuitare fecerat rex, & multis diebus ante, sed nunc adueniēte tempore nuptiarum, misit vocari illos. *Et nolebant venire.* An absolute dicerent, nolumus ire, vel ponerent aliquas excusationes apparētes infra dicetur. *Iterum misit.* Erat magna patientia regis quia cū primo vocati venire noluissent, fecit adhuc eos rursus vocari. *Alios seruos.* Sic.n. facilius venirēt, quam mittendo rursus primos seruos *Dicens.* Scilicet seruis, quos nunc mittebat. *Dicite inuitatis.* Scilicet iam inuitati fuerant antequam mitterentur serui ad eos. *Ecce prandium meum parauī.* Ista est suasio ad veniēdum dispositis excusationibus.

Tauri mei. Quasi dicat iā non est tēpus excusandi, vt differat opus nuptiarū ad alterū tēpus, qa hoc esset, si tauri, & cętera animalia, q̄ sunt ad cibū, non essent occisi, sed cū iā occiderim oīa hęc, non pōt differri, quia perirēt, iō depositis excusationibus dilatatorijs, s. quę sunt, venite statim. *Et altilia.* Vocantur altilia omnes aues hic. Nam voluit rex designare oēm cibum de carnibus expendendū in nuptijs per duo, s. p tauros, & altilia. Per tauros designauit omnia quadrupedia, nam non essent ibi soli tauri occisi, sed etiam vaccę, & vitulę, & arietes, & forte de alijs speciebus quadrupedū. Nam in nuptijs regalibus nō erat verisimile esse solas carnes taurorum, potissime cum essent ibi altilia, ideo comprehensiue locutus est. Per altilia designantur omnes carnes auium quęcunque ad esum in nuptijs sumebantur. Vocantur aūt proprie altilia aues laginarę, quę studiose cibantur, vt impinguent, & ita vocantur altilia ab alendo dicta, tales aues sumerentur pro nuptijs regalibus, ideo conuenienter altilia nominauit. *Occisa.* Refertur tam ad tauros, q̄ ad altilia, quia omnia hęc occisa erant, aliās non starent ratio, quam rex intendit. *Et omnia parata.* Ideſt iam nihil deest de cęteris apparatibus, & ideo nō potest sine immenso damno, & verecundia differri tempus nuptiarum. *Venite ad nuptias.* Conclusio est, quę ex præcedentibus sequitur. i. quia sic est, p cīa parata sunt, vt dictū est, depositis excusationibus venite ad nuptias.

Quid sint altilia.

Illi autem. Scilicet inuitati. *Neglexerunt.* s. noluerunt venire ad conuiuium, & hoc ex contemptu, s. quia p tempserunt regē inuitantē, vel contēpserunt conuiū. *Et abierunt.* Scilicet oēs inuitati recesserūt ad alia loca, & non ad nuptias. *Alius in villam suam.* Non.n. decliauerunt oēs ad idem genus operationis, vel occupationis tunc, quando neglexerunt venire ad nuptias, sed diuersis occupationibus se implicuerunt, & quidā de illis iuerunt ad villam, ideſt implicuerunt se agriculturę. Villa signat hic locum paruum, vbi sunt domus aliquę colonorum extra vrbem, vel magna oppida, & sunt tales domus principaliter factę ad manēdum ibi pp agriculturam, cum habitatio principaliter sit in vrbe, vel oppido. *Alius ad negotiationem.* Licet dicatur alius non intelligitur vnicus, sed multi, quia non erat vnicus, qui ad agriculturam aut negotiationē se occupauerat, sed multi, cū iste sint res publicę, quibus hominum communitas se implicat. Vocatur autem negociatio occupatio emendi, & vendendi ad quęrendum inde lucra, & ita negociatores vocantur, qui talia exercent. Sic dicitur supra 13. Simile est regnum cœlorum homini negociatori, quęrenti bonas margaritas.

Reliqui vero. Scilicet alij de inuitatis. *Tenuerunt seruos eius.* Scilicet apprehenderunt illos seruos regis, qui ibant ad vocandum eos ad nuptias animo iniurandi.

Et contumelijs affectos. Ideſt affecerunt prius contumelijs, deinde occiderūt. Contumelia proprie consistit in verbis, sed potest transferri ad facta, & est sensus, quòd isti inuitati volentes inferre iniuriam regi, & seruis eius, tenuerunt illos, & irriserunt eos verbis delusorijs, & mordacibus ad contemnendum aptis, deinde intulerunt plagas, & ad vltimum occiderunt illos. *Occiderunt.* Istud fuit vltimū malum, quod eis intulerūt, quia mors est vltimum malorum hic, & post illā nō restat hoībus malū, quod inferre possint, sicut dī Luc. 12. Dico vobis amicis meis ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, & post hęc non habent amplius quid faciant. *Rex autem.* Qui miserat seruos ad vocandum inuitatos. *Cum audisset.* Scilicet quomodo contempserant venire, & potissime, p quidam illorū occiderant seruos suos. *Iratus est,* luste iratus est, cum ipse honorare vellet eos inuitando ad nuptias fil j sui, & illi eum dehonorarent, immo iniurias ex maligno animo inferrent occidendo seruos eius.

Et missis exercitibus suis. Ideſt misit apparatum belli contra istos, qui intulerant iniurias seruis regis occidendo eos. *Perdidit.* Ideſt occidit. *Homicidas illos.* Ideſt eos, qui occiderant seruos regis missos ad vocandum inuitatos. *Et ciuitatem illorum succendit.* Ad magnitudinem iniurię vindicandam intulit grauissimam pęnā, scilicet quòd nō solum occidit homicidas, sed etiam ciuitatem illorum succendit, vt esset in memoriam ęternam vindicta illius delicti. *Tunc ait seruis suis.* Scilicet postquam occidit homicidas, & succendit ciuitatem ipsorum. Vel postquam apparuit de illorum voluntate, p iam venire nolebant, neque erat iam dignum eos recipi, etiam si venire vellent. Isti serui sunt omnes illi, qui erant cum rege, quia præter filium suū omnes de domo sua, & regno vocātur serui eius, principue illi, qui manebant in quotidiano famulatu eius.

Nuptiæ quidem paratæ erant. Hic vult ostendere rex, q̄ alij debeant vocari ad nuptias, & hoc, quia necessitas apparatus facti hoc exigit, ne pereat. q. d. si non essent parata omnia, licet illi rebelles occidissent seruos regis, & venire noluissent, nō oportebat statim procedi ad celebrandas nuptias, sed melius differrēt ad aliud tēpus, vt commodius vocari possent ad honorem nuptialem viri honorabiles de alijs vrbibus, sed quia iā nuptię paratę erant. i. altilia occisa erāt, & tauri, & reliqua dispositа. *Sed, qui inuitati erant.* Scilicet illi, quos ego prius inuitaueram, deinde per seruos meos ad vocandū miserā. *Non fuerunt digni.* Non dixit noluerūt venire, sed nō fuerūt digni. i. sumere cibū nuptiarum, & interesse huic gaudio, & celebritati nuptiali. *Ite ergo.* Consequentia importatur. s. quia omnia parata sunt, & illi qui vocati erant ad nuptias nō veniunt ad eas, & si nemo venit perdentur omnia, quæ parata erant. Oportet igitur, q̄ alii veniant ad nuptias, & quia nondum erant vocati alij, & nemo veniret, nisi vocatus conclusit. *Ite ergo.* i. ite ad vocādum alios, qui veniant ad nuptias. *Ad exitus viarum.* i. ite extra vrbem ad vias, & vocate eos, quos inueneritis in viis. Et vocantur exitus viarum. i. principia viarum iuxta portas vrbis, quia ibi est caput viarum. Et dicuntur exitus, quia in ipso loco exitur ab vrbe, vel vię capita habent ibi, vbi exitur ab vrbe. s. iuxta portas eius. Vel vocantur hic vię, non quidem itinera, quæ sunt extra vrbem, sed ipsi calles, qui sunt in vrbe. Et vocantur exitus viarum capita callium. s. vbi est concursus, vel vbi sunt plateę, quia in talibus locis inueniri solent multi concurrentium, & discurrentium. *Et quoscunque inueneritis vocate.* Scilicet non eligatis nunc bonos, vel honorabiles, sicut in prima inuitatione fuerant illi inuitati, qui nuptias præsentia sua honorare possent. Nūc vero, quia subitò non poterat fieri electio taliū, iussit vocari quoscunque, vt citò haberetur copia inuitatorum ad cibos nuptiales consumendos. *Ad nuptias.* Ideſt vt comedant in nuptiis. *Et egressi serui.* i. egressi fuerunt famuli illius regis iuxta mandatum illius Domini. *In vias.* i. in calles ciuitatis, vel extra vrbem ad publicas stratas. *Congregauerunt.* s. fecerūt multitudinē quandam ex omnibus, quos vocauerunt. *Omnes quoscunque inuenerunt.* Scilicet non eligentes aliquos, quia ita iusserat dominus. *Malos, & bonos.* Ideſt honorabiles, & inhonoratos. Nam hic non accipitur malum, & bonum prout ad mores pertinet, sed bonum, & malum, vt pertinet ad nuptias, & quia ibi honor quę-ritur vocatur bonum, ideſt honorabile, malum vero, ideſt non honorabile. *Et impletæ sunt nuptiæ.* i. loca, vel domus nuptialis, vbi erant mensę. Nam non accipiūtur nuptiæ, sicut prius, scilicet fecit nuptias filio suo, quia ibi pro apparatu, vel honore nuptiali accipitur. *Discumbentium.* i. de discumbentibus. Discumbere est ad mensam sedere, vel ad cibum sumendum, etiam si nulla mensa sit. Sic patet supra 14. capitulo, & Luc. 9. Facite illos discumbere. Et hoc prouenit ex modo sumendi cibos apud antiquos, nam ad comedendum iacebant extenti super lectum, & ita vocabantur triclinia loca, in quibus comedebant, quia se acclinabant, ideſt iacebant. Sic patet. 1. Regum nono capitu. Assumens Samuel Saulem, & puerum eius introduxit eos in triclinium, vbi erant inuitati, & dedit ei locum in capite eorum. Et ideo dicitur discumbere, quasi in diuersa cubare, scilicet quia multi cubant, ideſt inclinantur, multi iacent ad comedendum, vbi est inuitatio, vel conuocatio. *Intrauit autem rex.* Non discumbebat rex in loco publico cum inuitatis illis, sed ad tenē dum excellentiam regalem seorsum manducabat, & ita intrare potuit nunc ad videndum eos, qui inuitati erant. *Vt videret discumbentes.* Iam enim dixerant sibi serui, quòd vocauerant omnes, quos inuenerant, & vt gloriaretur rex vidēs multitudinem inuitatorum suorum intrauit in nuptias. *Et vidit ibi.* Scilicet in nuptiis inter discumbentes. *Hominem.* Vnum significat, quia forte non erant plures. Vel si erant plures, quid de illis factum est infra dicetur. *Non vestitum veste nuptiali.* Vestis nuptialis est vestis decora, & ad honorē pertinens secundum appellationem vulgarem, talibus enim indui debent, qui ad nuptias vadunt, eo p vadunt ad honorandum nuptias. *Et ait illi: Amice.* Vocat illum amicum blande loquens, sed postea durę

punit mittendo eum in tenebras exteriores. *Quomodo huc intrasti?* Ideſt intrare non debuisses ad locum istū nuptialem. *Non habens vestem nuptialem.* Ideſt vestem honorabilem, qualem te habere decebat, si intrare volebas. *At ille obmutuit.* Ideſt nihil respondit, quia nihil habebat, quod posset digne respondere. *Tunc ait rex.* Scilicet quando vidit, quòd ille nullam excusationem habebat neque prętendebat de opere suo. *Ministris.* Scilicet seruis suis, qui erant in nuptijs ministrando discumbentibus. *Ligatis pedibus eius, & manibus.* Ideſt ligate pedes, & manus eius. Hoc enim erat incarcerare eum, quia incarceratores solent ligare pedes, vel manus, vel vtrunque, & interdū etiam caput. *Mittite eum in tenebras exteriores.* Ideſt in carcerem tenebrosum. *Ibi erit fletus.* Scilicet in carcere tenebroso flebit propter pœnas, quas sustinebit. *Et stridor dentium.* Stridor dentium est sonus dentium factus ex cōcussione dentium, qui solet fieri nobis inuitis ex magnitudine frigoris. *Multi autem sunt vocati.* Ista est conclusio parabolæ, & non sunt ista verba pars parabolę, sed sunt verba Christi ad ostendendum ad quid inducta fuerit parabola, scilicet, quòd non omnes, qui vocantur consequuntur illud, ad quod vocantur.

Pauci vero electi. Dicuntur electi boni illi, quos Christus iudicat dignos vita æterna, ad quam vocat omnes, licet non omnes illuc eant, quia non eligunt omnes, qui vocantur.

An ea, quæ habentur hic, sint continuata ad præcedentia, & statim sint facta. Quæst. I.

QVAERETVR circa primum an ea, quæ habentur hic sint continuata ad ea, quæ habē tur præced. c. & an sint statim facta, vel interposito aliquanto tempore.

Dicendum ad primum, p est ordo continuatus, cū ista parabola, quę hic ponitur adiungatur præcedentibus, tanquam complens illarum sensum. Nam dixerat Christus præceden. c. in conclusione præcedentis parabolæ, p auferetur regnum Dei a principibus sacerdotum, & dabitur genti facienti iustitiam eius. Hic aūt adiungitur, quæ sit gens, cui dādum sit regnū Dei. Sic dicit Hiero. s. quia dixerat: dabitur gēti facienti fructus eius. hic ostenditur cui genti. Secundo patet, quia dicitur hic, & respondens Iesus, & tñ rñdere denotat præcessisse aliquid, ergo istud post præcedentia fuit, & non ę contrario. Tertio patet, quia dicitur, dixit Iesus iterum in parabolis, ergo iam præcesserant aliæ parabolę, & istę sunt duæ parabolę positę c. p̄cedenti. scilicet de duobus filijs, aliam de agricolis, & vinea, & ita necesse est, p ista fuerit post illas, cum hanc dicere, sit iterū dicere, & ita ordo rectus sit inter hęc, & præcedentia.

Ad secundum dicendum, p statim fuerunt ista facta post ea, quæ habentur præcedent. cap. nam in fine eius ponuntur illę duę parabolę, quas Christus dixit contra principes sacerdotum Scribas, & seniores, & illis auditis indignati volebant tenere illū, sed timuerunt populum, qui circūstabat, quia populus fauebat Christo. Christus ergo videns hoc eisdem principibus sacerdotum adiunxit istam parabolam, & sic nihil fuit intermedium, sed totus fuit contextus vnus locutionis, quasi ex medietate præceden. c. vbi dicitur: Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum, vsque infra, vbi dicitur. Tunc abeuntes Pharisęi consilium inierunt, vt caperent eum in sermone.

Quomodo dicitur in litera, Et respondens Iesus, cum nihil respondisset. Quæst. II.

QVAERETVR vlterius quomodo dicitur in litera: Et respondens Iesus. nam non respondit, cum nihil dixissent principes sacerdotum, de quibus habetur præced.c.ad quod ipse responderet.

Dici potest vno modo, ꝙ licet non exprimatur aliquid, quod illi dixerint, tamen aliquid dixerunt, quia sicut eum tenere voluerunt, ita & aliqua aspera contra eum dicerent, & ad illa respondit Christus. hoc enim aliqui volunt.

Sed non stat, primò quia non est verisimile, ꝙ tacerentur nunc verba principum sacerdotum, quia non poterant tunc aliquid dicere, quod nō faceret importantiam, & ita exprimeretur.

Secundo, quia tunc istud, qđ in parabola Christus dixit esset rñsio ad verba illorū, & tamen non est, sed est quędam consequentia ad duas parabolas positas præce.c. ergo non est responsio ad aliqua dicta, q̄ dixerint principes sacerdotū, quæ subticeat hic Matt.

Tertio, & præcipue, quia nullo mō est hoc verisimile, nā si ista parabola esset rñsio ad aliqua verba, q̄ dixissent principes sacerdotum, quantūcunq; illa essent leuia, vel paruę importantię exprimerentur, saltē, vt videretur quo rñsio erat ad propositū, & quo elidebat intentionem illorum, sed nō exprimuntur, ergo nulla talia præcesserunt ad quæ Chr̄s respondeat hic.

Quartò, quia aut ista verba principum sacerdotū erant leuia, aut aliquid importabant stylo dignum: si leuia erant non responderet ad illa Christus, potissime pro responsione ponens tam longam parabolā. Si autem erant digna stylo non subticeret ea Euāgelista: cum multa alia dicta eorū describat, quę digna sunt scribi inquantum conferunt ad actus Christi, & tñ nō expressit illa Matth. ergo nulla talia verba fuerunt principum sacerdotum, ad quæ Christus responderet ea, quæ habentur hic.

Secundò dicunt aliqui, ꝙ dr̄ Christus respondens, non ꝙ responderet ad aliqua verba principum sacerdotum, quia nulla dixerunt, sed respondit ad animum eorum, & facta. Nā cum Christus finiuit duas parabolas, quę habentur præcedenti.c. principes sacerdotum, quasi pro responsione ad illas voluerunt tenere Christum, vt eū perderent, sicut dr̄ præce.c. & Luc. 19. vt rñsio magis esset realis, q̄ vocalis, & ad illa, quæ ipsi cogitabant respondit Christus. Sic dicit glo. ſ. dicit autem respondens. i. obuians prauę cogitationi eorū de morte sua.

Sed dicendū, ꝙ ēt hoc nō stat: primò, quia si Christus responderet hic ad ea, quæ cogitauerāt principes sacerdotum cum illa non expleuerint: erat respondere ad ea, quæ in corde erāt, & ideo ostenderet Euangelista, quō Christus intelligebat ea, quæ cogitauerant principes, sicut factum est supra 9.c. qñ Christo dicente paralytico: dimittuntur tibi peccata tua, & Scribis, & Phariſeis dicentibus intra se hic blaſphemat. Dixit Christus, quid cogitatis mala in cordibus vestris? Vel si non loqueretur ita expresse, saltem diceret aliqua, per quæ appareret, ꝙ intellexerat cogitationes eorū, sicut Luc. 7. c. de Simone cogitante intra se ꝺ. Christum pp Magdalenam, q̄ tangebat eum, proposuit Christus Simoni parabolam de fęneratore, & duob⁹ debitoribus, per quam manifeste cognouit Simon, ꝙ intellexerat Christus quid ipse de illo cogitauerat, & tñ nihil tale est, ideo non est responsio ad cogitationes principum sacerdotum.

Secundo patet, quia si esset responsio ad cogitationes illorum, ostenderet eos iniqua cogitasse, vel aliqua hmōi diceret, & tñ parabola nō pertinet ad hoc, cùm in ea solum agatur de quibusdam vocatis ad nuptias, & nō venientibus, & de alijs vocatis, & venientibus, ergo non responderet ad cogitationes eorum.

Tertio patet, quia parabola ista respondet, vel consonat parabolæ proximo positæ de agricolis, nam ibi concluserat Christus, auferetur a vobis regnum cœlorum, & dabitur genti facienti iustitiam eius, & quia nondum ostenderat, quæ gens erat ista, cui daretur, & quare daretur, ostenditur in parabola ista. Et ita dicit Chry. quia dixerat dabitur genti facienti fructus eius, hic ostendit cui genti.

Tertio igitur quantum ad principale dicendū, ꝙ accipitur respondere large. i. dicere, & ita Christus nō rñdit hic alicui, sed loquitur, quasi nullus sermo alterius præcessisset. Et sic accipitur sæpe in sacra Scriptura respondere, sic accipitur supra 15 cum dr̄: respondens autem Pet. dixit. Edissere nobis parabolam, & tamen certū est, vt ibi apparet ex litera, ꝙ Petrus nulli respondet, sed incipit quærere a Christo expositionem parabolę. Sic ēt patet Marc. 11. vbi dicitur, quòd Christus venit ad ficulneam, & nihil inuenit præter folia. Et sequitur, & respondens dixit ei, iam nō amplius in ętернum quisquam ex te fructum māducet. Et ita Christus dr̄ hic respondere ficulneæ, & tamen non poterat illi respōdere, cum illa nihil loqueretur, sed respondit ei. i. locutus est ad illam, & ita hic Christus dr̄, ꝙ respondens dixit. i. locutus est, licet non responderet, & hoc habet modus loquendi sacrę scripturę, sed non est modus noster.

An ista parabola sit eadem cum illa, quæ ponitur Luc. 14. Quæst. III.

QVAERETVR circa istam parabolam, an sit ista eadem cum illa, quæ ponitur Lucæ 14. de cęna facta, & vocatis ad cęnam.

Aliqui dicunt, quod sic, quia eadem narrantur vtrobique. Primo, quia sicut hic fuerunt inuitati multi, ita & ibi.

Secundo, quia sicut hic illi, qui iam inuitati erāt vocati fuerunt hora ciborum per seruos facientis cōuium, ita & ibi. Tertio, quia sicut ibi nemo illorum, qui inuitati fuerant venit, sed diuersimode se excusauerunt, ita & hic nemo venit. Quartò, quia sicut hic non venientibus primis introducti fuerunt alij, qui nō fuerant prius inuitati, ita & ibi. Quinto, quia sicut hic iubentur vocari illi, qui in viis erant, ita & ibi. In plateis, & vicis, & multa alia sunt, quæ ostendunt idē esse, quod vtrobique narratur.

Sed dicendum, quòd non stat, quia licet aliquæ sint similitudines inter istam parabolam, & illam: tamen non est eadem, quia ad probandum identitatē, non sufficit probare multam similitudinem, sed apparet aliqua dissimilitudo, & tamen plures dissimilitudines sunt inter istas duas parabolas, quam similitudines.

Primo patet, quia non est idem ordo hic Matthei, & ibi Lucæ, neque inducuntur ad idem, quia hic Matthæus ponit istam parabolam contra principes sacerdotum, vt patet in principio literæ. ſ. Et respondens Iesus dixit iterum in parabolis eis. i. principibus sacerdotum, quia de his ante hoc mentio erat, & tamen Lucas inducit illam parabolam respondendo illi hominī, qui dixerat: beatus, qui manducauerit panem in regno Dei. Lucæ decimoquarto capit. Et ita cum non deducatur ad eundem finem, non potest esse eadem parabola.

Secundo, quia ista, quæ præcedunt hic ad parabolam istam, & quæ sequuntur, non sunt eadem cum illis, quæ præcedunt, & sequuntur Luc. 14. Nam hic ante

ante parabolam istam ponuntur alię duę parabolæ cō tra principes sacerdotum, Scribas, seniores, & Phariſeos, vt patet præceden.c. & post istam parabolam ponitur quomodo Phariſæi consilium fecerunt, vt caperent Iesum in sermone, & tamen Luc. 14. ante parabolam illam ponitur de inuitatis ad nuptias, ꝙ non sedeant in loco excelſiori, & ꝙ q̄ inuitat aliquos, non inuitet diuites, qui possunt retribuere, sed pauperes, qui nō possunt retribuere, vt retribuatur eis in regno Dei, post illam autem parabolam ponitur, quòd turbę multæ secutę sunt Christum, & ille cępit eis prędicare. Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, &c. & de illo, qui ędificat turrim, ꝙ prius expensas computet, non est ergo eadem parabola.

Tertio, quia non intelliguntur de eadē re istę duæ parabolæ, nam ista intelligitur de ecclesia militanti, q̄ vocatur hic regnum cęlorum, sed illa, quæ hr̄ Lucæ 14. intelligitur de triumphanti. i. de vita æterna, vt in quæst. ostenderur sequenti.

Quarto, quia non est idem, qui conuiuium vtrobique nominatum fecit, nam istud cōuiuium fecit rex quidam, illud vero, quod Lucas ponit, fecit homo quidam, qui non erat rex. Nam dicitur Luc. 14. hō quidā fecit cęnam, & tamen si esset rex non vocaretur homo quidam, quasi non haberet aliam specialē dignitatem, nisi ꝙ homo esset, sed exprimeretur dignitas sua, iuxta consuetudinem sacræ scripturæ.

Quinto, quia Matthęus vocat istud conuiuiū prandium, quia dicitur in litera: ecce prandium meum paraui, sed Lucas vocat cęnam, quia dr̄. Homo quidā fecit cęnam magnam, sed non est idem prandium, & cœna.

Sexto, quia istud conuiuium, quod ponit Mat. fuit nuptiale. i. ad honorem nuptiarum, cum dicatur, ꝙ rex iste fecit nuptias filio suo, & sępe de nuptiis hic mentio fit, & tñ Lucas nunquam expressit nuptias, sed potius innuit, ꝙ erat aliud conuiuium ad ostendum aliquam magnificentiam, cū dicatur, ꝙ hō quidam fecit cęnam magnam, & vocauit multos.

Septimo, quia Matthęus ponit multos seruos missos ad vocandum inuitatos, cum ait, & misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias. Lucas autem vnicū seruum ponit missum ad vocandum inuitatos, dicēs, & misit seruum suum hora cęnę dicere inuitatis, vt venirent.

Octauo, quia iste rex, de quo hic Matth. loquitur, misit bis seruos ad vocandum inuitatos, primo. n. misit ad vocandum, & non venerunt, & ideo rursus misit ad eosdem. Nam dr̄: iterum misit alios seruos, dicens: dicite inuitatis: ecce prandium meū paraui. Et tñ Luc. non ponit vocatos esse inuitatos, nisi semel.

Nono, quia inuitati, de quibus hic dr̄, noluerūt venire, quasi apertè ostendentes hoc, cum dicatur, & no lebant venire, & in secunda vocatione ēt dr̄: illi autē neglexerunt, & abierunt, sed Lucas ponit, ꝙ inuitati se excusabant, & non negligebant aperte.

Decimo, quia serui, qui ponuntur hic vocasse inuitatos posuerunt finasionem ad veniendum dicentes: ecce prandium meum paraui, tauri mei, & altilia occisa, & omnia parata, venite ad nuptias. Sed Lucas non introducit seruum, nisi dicentem, ꝙ venirent ad cœnam, quia omnia parata sunt.

Vndecimo, quia cum ponātur excusationes aliquę non venientium, tam hic, quam apud Lucam, nō ponuntur tot, neque eędem vtrobique, quia Matthæus ponit duas solum: Lucas vero tres. Et etiam istæ duæ non cōsonant cum illis tribus, quia hic dr̄, ꝙ alius iuit in villam suam, & alius ad negociationem suam. Sed Lucas dixit, ꝙ vnus dixit: villā emi, & necesse habeo exire, & videre illā, alius dixit, iuga boum emi quinq; & eo probare illa, alius dixit, vxorem duxi, & ideo nō possum venire.

Duodecimo (& consonat aliqualiter cum nono) quia inuitati apud Matthęum apertè resistunt seruis vocantibus, quia licet iuerit vnus ad villam, alius ad negociationem, non posuerunt hęc pro excusatione, sed nolentes ire ad nuptias iuerunt ad hęc. Apud Lucam autem non resistebant apertè, quasi venire contemnentes, sed excusabant se humiliter, vñ quilibet illorū dixit seruo misso, rogo te, habe me excusatū.

Tertiodecimo, quia inuitati in parabola ista fuerūt nequiores, quam apud Lucam, natā hic quidam inuitati noluerunt venire, alij autem tenuerunt seruos vocantes ipsos, & contumeliis affectos occiderunt, & tñ apud Lucam non fuit occisus aliquis seruus vocās ad cęnam, sed vnus, qui iuit ad vocandum omnes inuitatos redijt ad dominum. Et hoc satis conuenit præcedentibus. Nam ibi omnes inuitati se humiliter excusauerunt dicentes. Rogo te habe me excusatum. Et ideo non erat verisimile, ꝙ tales prorumperent de tali humilitate in tantam insaniam, vt occiderent seruum vocantem eos. Isti autem erant pertinaces, & ceruicosi, cū dicat prius, ꝙ venire noluerunt, & in secunda vocatione dr̄, ꝙ neglexerunt, & abierūt. Et ex hoc satis erat verisimile, vt qui tanta superbia, & ceruicositate tenebant, occiderent vocantes se, potissime cū bis vocarent, & ista vocatio displiceret vocatis.

Quartodecimò, quia rex iratus hic occidit homicidas istos, qui occiderant seruos suos, & ciuitatem illorum succendit, & tamen apud Lucam nullus de inuitatis occiditur, neque ciuitas succenditur, & consequens est vtrobique ad præcedentia. Nam hic inuitati occiderunt seruos regis vocantes eos ad conuiuiū, ideo verisimile erat, ꝙ rex iratus occideret homicidas istos, & succenderet ciuitatem illorum, sed apud Lucam inuitati non occiderunt seruum vocantem, ideo consequens erat, ꝙ non occiderentur ipsi, neq; succenderetur ciuitas eorum, ideo solum ponitur ibi ꝙ iratus est ille, qui eos inuitauerat, quasi inurbane agerent, tamen non habebat causam occidendi illos, ideo solum ponitur ira, sed nō aliquid inde secutum. Matthęus autem ponit iram, & stragem, & conflagrationem vrbis.

Quintodecimo, quia non venientibus primis inuitatis vtrobique iubentur vocari alij de viis, & plateis, & tamen hic dicit Matthęus, ꝙ congregauerunt oēs bonos, & malos, & impletę sunt nuptię discumbentium. Et tñ Lucas dicit, ꝙ introductis omnibus, qui inueniri potuerunt adhuc dixit seruus dñō, factū est, quod imperasti, sed adhuc locus supereſt.

Decimosexto, quia hic non fuerunt vocati, nisi semel illi, qui in viis erant, & in prima vice implętę sunt nuptię, sed apud Lucam bis vocati sunt de viis, qui inueniebantur, nam prima vice seruus vocauit debiles, & pauperes cęcos, & claudos quousq; inuenit in plateis, & vicis ciuitatis, & tunc adhuc supererat locus, & ideo dixit dominus rursus seruo, exi in vias, & sepes, & compelle intrare, & ita fecit.

Decimoseptimò, quia apud Matthęū ponitur hic, ꝙ impletis nuptiis discumbentium intrauit rex, vt videret discumbentes, & vidit hominem non vestitum veste nuptiali, & cętera, quę de illo sequuntur. Apud Lucam autem nihil istorum ponitur. Non est ergo eadem parabola ista, & illa.

Decimooctauo patet, quia August. lib. de Concor. euan. idem dicit. ſ. parabolam autem istam solus Matthęus narrat, simile aliquid Lucas narrat. Sed non est hoc, vt & ipse ordo indicat.

Decimonono patet, quia ideo tenet Greg. in hom. dicens: hic per nuptias præsens ecclesia, illic p cęnam ętернum,

æternum,& vltimum conuiuium designatur,quia in hanc.f.ecclesiam nonnulli exituri intrant, ad illud q̃squis semel intrauerit, vlterius non exibit. Et hęc est vera positio.

Aliqui tamen putant,q̃ sit eadem parabola, & cõtendunt soluere dissimilitudines assignatas supra dicentes,q̃ aliquid expressit vnus euangelista, quod tacuit alius,sicut in multis aliis rebus fieri solet, & hoc non prẽstat argumentum diuersitatis inter hęc,sic refert Greg. vbi supra.f.& si forte quis contendat hanc eandem esse lectionem.i.eandem esse parabolam intelligi forsitan p̃t̃est,quia de proiecto eo, qui cũ veste nuptiali non venerat,quod Lucas tacuit, Matthęus dixit: Quòd vero per illum cęna per hunc prandium dicitur,nequaquam obsistit, quia cum ad horã nonã apud antiquos quotidie prandium fieret,ipsum quoque prandium cęna vocabatur.

Sed dicendum,q̃ non stat, quia licet per istum modum posset respõderi ad aliquas dissimilitudines supra assignatas,tamen non potest respõderi ad omnes saltem ad primas tres, quia illę ostendunt diuersitatem,& non consistunt in hoc,q̃ vnus plura,quã alius exprimat, ideo dicendum est, q̃ non sit eadem parabola ista,& illa,quam Luc.ponit.

Circa corticem parabolæ.seu sensum parabolicum, quid vocatur hic regnum. Quæst. IIII.

QVAERETVR nunc de applicatione singularium partium metaphorę, & primo de applicatione earum quantũ ad sensum parabolicum,qui designatur in cortice literæ, deinde ad sensum literalem, quem intendit Christus ponens parabolam.Circa primum erunt dubia iuxta singulas partes, primum est, cum dicatur hic simile est regnum cęlorum,quid vocatur hic regnum cęlorum.Dicendum,q̃ regnum cęlorũ vocatur hic quinque modis,vt ostensum est supra 10.c.q.52. hic tñ nõ est dubium, nisi de duobus modis illorum.f.an accipiatur pro vita æterna,vel pro ecclesia militanti, quia vtraque vocatur regnum cęlorum. Sed est dicendũ, q̃ accipiatur pro ecclesia militanti.Primo patet ex intẽtione huius parabolę,quia ista parabola venit ad cõcludendum id quod in vltima parabola præced. c.nõ fuerat finitum, quia in illa concluserat Christus contra principes sacerdotum dicens,auferetur à vobis regnum cęlorum,& dabitur genti facienti iustitiã eius, & quia nõ fuerat dictum,cui genti daretur, aut q̃o, declaratur hic. Sic dicit Chrys.Quia dixerat dabitur genti facienti fructus eius,hic ostenditur cui genti:& tamen constat, q̃ ibi accipitur regnum cęlorum pro ecclesia militanti,quia vita æterna nõ aufertur ei, cui semel data est. Etiam,quia dicitur principibus sacerdotum auferetur a vobis regnum cęlorum, & ita iam illud habebant. Constat tñ q̃ non habebant vitã æternam,sed principatum in ecclesia militanti.i.in tẽplo, & sacerdotio Iudęorum. Etiam,quia dicitur dabitur genti facienti iustitiam eius,vel fructus eius,& tamen in vita æterna neque iustitiam facimus, neq; fructus, quia ista facimus quandiu hic manemus ad merendum vitam æternam,sed ibi non erit iam locus merẽdi, neque erit aliquid, quod mereamur cum iam tenuerimus,quod petebatur,ergo necesse est hic accipi regnum cęlorũ pro ecclesia militanti, de qua in præcedenti parabola fiebat mentio.

Secundo patet,quia in hac parabola dicitur, q̃ iussit dñs introduci ad nuptias omnes quotquot inuenirentur bonos,& malos, & tñ ad vitam æternam nulli mali introducntur. Tertio,quia in his nuptiis apparuit homo nõ vestitus veste nuptiali, ꝑ quem rex intus est,& tamen in vita æterna nemo est sine veste nuptiali,quia oẽs habebunt pulchritudinem animæ, & corporis,in hac autem ecclesia multi inueniuntur sine veste,quia licet fidem teneant non habent opera, neque charitatem.Quartò,quia ille homo,qui intrauerat ad nuptias sine veste excluditur, & mittitur in tenebras exteriores, & tñ de vita æterna nemo excluditur postquam intrauerit. Quinto patet ex assignatione Grego. in hom. ipse enim assignans differentiã inter parabolã istã,& illam, quam Lucas ponit, asserit istam de ecclesia militanti, illã vero de vita æterna accipi.f.hic p̃ nuptias præsens ecclesia,illic per cęnam æternum,& vltimum conuiuium designatur, quia in hanc nonnulli exituri intrant, ad illud vero quisquis intrauerit,vlterius non exibit. Debet igitur ecclesia militans accipi hic per regnum cęlorum.

Quare dicitur, quod erat rex, & vocauit multos ad conuiuium filij sui, & ad quid faciebat istud conuiuium. Quæst. V.

QVAERETVR circa corticẽ parabolę de isto rege,qui fecit nuptias filio suo, & vocauit multos ad conuiuium. Dicendum,quòd conuenienter hęc dicuntur,rex enim erat qui istud conuiuiũ fecit, & vocatur homo rex ex modo loquendi sacræ scripturę. Nam sufficiebat dici,q̃ erat rex,licet ad sensum parabolæ aliquid facit, vt infra dicetur, & dicitur, q̃ faciebat nuptias filio.i.honorem nuptialem,& hoc, vt appareat causa tanti apparatus.Nam si alicuius serui sui nuptias faceret, non honoraret eas tanto apparatu conuiuarum,& etiam nõ esset tanta occasione contra eos, qui non veniebant ad conuiuium, sicut nunc cum celebrantur nuptiæ filio suo. Et iuxta consuetudinem ad istas nuptias fecit rex inuitari multos,& isti inuitati fuerunt multo tempore ante diem nuptiarum,adueniente autem die nuptiarum misit rex seruos suos ad vocãdum inuitatos, vt venirent,quia iam dies erat.

Ad quid fiebat nunc istud conuiuium. Quæst. VI.

QVAERETVR ad quid fiebat nunc istud conuiuium.

Dicendum, q̃ rex iste fecit nũc conuiuium ad honorem nuptiarum, quadrupliciter.n.fieri inuenimus conuiuia.f.ad honorem nuptiarum, vel ad ostendendum aliquam magnificentiam,vel ad gaudium habẽdum cum amicis,vel ad refectionem pauperum. De primo patet, quia vbicunque nuptię fiunt cõuiuia introducuntur, & ista fuit cõsuetudo semper apud oẽs gentes,tam apud Gentiles,quam Iudęos.Et ratio hius est,quia in nuptiis duo quęrũtur.f.gaudiũ,& exultatio,& aliud est honor. De primo mõ cum Christ? dixit supra.9.c.Non possunt filij sponsi lugere quãdiu cum illis sponsus est. Et ita lętari pertinet ad præsentiam sponsi,quod est nuptias celebrare. De secundo patet, quia propter hoc ad nuptias multi vocantur, quia honor magnus non potest exhiberi,nisi a multitudine,& tamen ad gaudium, quod est primũ, & potissimum, quod quæritur in nuptiis,requiruntur conuiuia,& hoc propter duo. Primo,quia conuiuia directè causant quandam lætitiam carnalem, vinũ enim sumptum causat quãdam hilaritatem, vt patet de Asuero Esther.1.c.f.q̃ septimo die conuiuij erat factus hilarior post nimiam potationem.

Secundò,quia indirectè causatur gaudium conuiuio,gaudet enim quilibet, quando putat se consequi bonum,quod intendit: tamẽ apud antiquos,qui pau-

de vera beatitudine sciebant, & potissime apud vulgares homines putabatur esse beatitudo hominis in sensu,& ita ponebant, & ponũt eam potissime in gustu, & tactu ciborum: ergo epulentia ad quandã partem beatitudinis pertinere credũt. Et ob hoc necesse est,quòd in cibis, & potibus gaudeant,tãquam in cõsecutione cuiusdã partis beatitudinis.Et ob hoc apud antiquos fuit ista consuetudo, q̃ quando volebant tristitiam ostendere ieiunabant. Sic patet 1.Regum vlti.quando viri Iabes Galaad venientes tulerunt cadauera Saulis,& aliorum, quæ erant suspensa in muro Bethsan,& sepelierunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem diebus, & ita ieiunium pertinebat ad planctum mortuorum. Sic etiam Dauid,quando audiuit corruisse Saulem, & Ionathan in bello ieiunauit 2.Re.c.1.apprehendens Dauid vestimenta sua scidit, omnesque viri, qui erant cum eo, planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vsque ad vesperam sup Saul, & Ionathan: & ita ieiunare ponitur, vt vna cęremonia planctus,& etiam, quando Dauid fecit planctum magnum pro morte Abner noluit comedere vsque ad vesperum 2.Re.3.c.Et ob hoc etiam, q̃n aliqui volebant facere memoriam tristem aliquarum infeliciũ rerum, quæ acciderant, ieiunabant illis diebus quibus memoriam istam facere volebant. Sic enim Iudæi ieiunabant in mensibus certis, quia in illis acciderant eis aduersa, & in memoria illorum malorum ieiunabant, & ita Deus pollicetur, quòd illa ieiunia conuertet in gaudium, Zach.4.c.f.ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium & lętitiam, & in solennitates præclaras. Et ita ieiunium erat ibi oppositum lętitię & festiuitati, cum Deus polliceatur, q̃ cõuertet ieiunia in gaudium,& festiuitates,& iste etiã modus obseruatur in testamento nouo. Nam Christus ponit ieiunare pro lugere, & consequenter epusi ieiunare quandiu cum illis sponsus est? Vel lugere, vt habet litera communior. Venięt autem dies, quãdo ablatus fuerit ab eis sponsus, & tunc ieiunabũt. Et ita ieiunare,& lugere pro eodẽ ponuntur. Nam Mar. 2.& Luc.5.vbi ponũtur ista, ponitur semper ieiunare, & nunquam lugere. In quo apparet, q̃ idem sit ieiunare,& lugere. Et in nuptijs quæritur principaliter gaudium,ideo in nuptijs debent esse conuiuia,& non potest esse ieiunium, & ita dixit Christus, quòd non possunt filij sponsi ieiunare quandiu cum illis est sponsus supra 9.& Mar.2.& Luc.5.& vocantur filij sponsi omnes amici eius,qui ad eum aliquo modo pertinẽt, & dicuntur esse cum sponso,quando celebrantur nuptię eius, & tunc non possunt ieiunare, sed oportet epulari.

Secundum est ad ostendendum aliquam magnificentiam, nam in conuiuijs fiunt magni sumptus, & magnificentia consistit in magnis expensis, & sumptibus factis,vt oportet.Sic patet Esther 1.c.de Assuero,quod tertio anno imperij sui fecit grande cõuiuium cunctis principibus, & pueris suis fortissimis, vt ostenderet diuitias regni sui, ac magnitudinem atque iactantiam potentię suę multo tempore, scilicet centum octoginta diebus. Et ista est etiam vna de causis, quare in nuptijs fieri debeant conuiuia, quia actus magnificentię sunt in magnis expensis, & ista dicitur quarto Ethicorum cap.de magnificentia, scilicet.Propriorum autem quæcunque semel fiunt puta nuptię, & siquid tale, ideſt propria, quæ pertinent ad magnificentiam sunt illa, quæ semel fiunt, vel raro in vita,vt nuptię, & ita oportet ibi magnificè expendere. Et postea ostenditurr ibi, in quo consistat ista magnificentia nuptiarum,& dicitur potissimũ,quòd in conuiuijs. ideo ad nuptias,quæ semel,vel raro fiunt in vita,competit magnitudo conuiuiorum,& tamen, qui ob hoc solum conuiuia facit, vel multa quomodolibet expendit, vt dines appareat, non est magnificus,sed banausus eodem cap.scilicet banausus omnia talia non boni gratia faciet, scilicet diuitias ostendẽs, & propter hoc existimans admirari, ideſt admirabilem fieri alijs.

Tertium est, quòd conuiuia ad gaudium fiunt capiendum cum amicis. Sic patet Luc.15.de filio prodigo, quando redijt, nam pater recipiens illum inter cętera signa exultationis dixit, adducite vitulum saginatum,& occidite,& mãducemus,& epulemur,quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit. Item patet hoc eodem cap.nam filius senior dixit patri: Ecce tot annis tibi seruio, & mandatum tuum, nunquam prętergressus sum,& non dedisti mihi hędum, vt cum amicis meis epularer.Et ita innuit,quòd conuiuium illud facere volebat ad gaudendum cum amicis.

Quarto modo fit conuiuium ad refectionem pauperum. Sic dicit Christus Luc.14.Cum facis conuiuium,voca pauperes, debiles, & claudos,& cęcos,& beatus eris quia non habent vnde tibi retribuã. Nunc autem iste rex facere debuit, vel potuit conuiuium propter tria horum. Primo, quia nuptię erant hic,nã dicitur,quòd faciebat nuptias filio suo.Secundo,quia ad regem pertinebat ostendere magnificentiam,& illa est ad magnos sumptus, quales sunt in conuiuijs,& ita conuiuia qualiter decet facta ad magnificentiam pertinent 4.Ethicorum cap.de magnificentia. Et ista videtur causa, quare factum sit illud conuiuium de quo habetur Luc.14.Homo quidam fecit cęnã magnam,& vocauit multos. Cum enim non exprimat ibi causa aliqua illius magnę cęnę videtur, q̃ propter magnificẽtiam fuerit facta. Tertio ad gaudium, quia in nuptijs gaudium petitur, & conuiuia ad gaudium pertinent, ideo conuiuium facere debuit. Quartum non habet locum in præsenti, quare iste rex non inuitabat pauperes claudos, & cęcos quibus Christus suadet conuiuia facere, sed inuitauit viros honorabiles, qui honorarent nuptias.Quod patet,quia illis non venientibus, iussit congregari omnes bonos, & malos quotcunque inuenirentur, vt patet in litera.

Quare bis isti serui inuitatos accersitum iuerunt, & quibus vsi sint suasionibus, vt venirent inuitati. Quæst. VII.

QVAE RETVR de seruis istis missis ad vocandum inuitatos, & quare bis iuerunt, & de suasionibus, quas fecerunt, vt venirent inuitati.

Dicendum, quòd rex facturus nuptias filio suo inuitauerat multos, eos scilicet quos credidit afferre honorem nuptijs, & prędixit illis diem nuptiarum, quia tamen multis diebus ante nuptias inuitauerat eos,aduenięte die misit ad vocandum eos, ne fortè oblitioni tradidissent inuitationem,aut tempus. Vel fortè inuitati fuerant ad nuptias sine præfinitione diei, & ideo quando postea fuit dies præfinitus misit rex seruos suos, vt vocarent inuitatos ad diem illum. Cùm autem dicitur,quare bis vocauerunt eos,dicendum,quòd causa fuit, quia quando primo vocauerũt eos,illi non venerunt,vel quia habebant, siue prætendebant excusationem aliquam,aut quia nolebant venire.Quod cum rex sciuisset per seruos missos, quia iã parauerat omnia necessaria ad nuptias, ne illa perirẽt, iussit eos vocari iterũ, vt q̃ in prima vice venire noluerant

rant saltem secundo vocati rubore confusi venirent, E si non sponte saltem pp verecundiam, vel pp importunitatem petendi, sicut Christus dixit Lu. 11. c. q̃ cõtinuanti in petendo dat amicus quidquid petit, & si nõ propter amicitiam saltem pp importunitatem.

Quare in secunda vice non misit rex eosdem seruos, quos primo ad vocandum inuitatos, sed alios.
Quæst. VIII.

QVAERETVR quare in secunda vice non misit rex eosdem seruos, quos prius ad vocandum inuitatos, sed alios, vt dr̃ in litera,

Dici põt vno modo, q̃ missi fuerũt alii, quia forte in secunda vice misit rex plures, quã prius, G & ita licet mitteret eos, quos prius, mittebat ẽt alios cum eis. Et sic factum est præced. c. in parabola vineę, & agricolarum, quia misit dominus seruos ad petendum fructus, & nihil tulerunt, misit autem iterum alios seruos plures prioribus.

Secundo fuit, quia forte in prima vice miserat rex seruos parui honoris, nunc vero misit seruos honorabiliores, & ideo oportuit mitti alios, & hoc fecit, qa forte prima vice serui primi, quia erant contemptibiles, nihil suaserant, isti autem secundi honorabiliores existentes facilius suaderent.

Tertio fuit, quia dubitare poterat dominus, an forte per imprudentiam primorum seruorum inuitati H exasperati fuerant, ita, vt nollent venire, misit ergo secundos, qui prudentiores essent, vt non irritarent inuitatos in verbis suis, sed potius suaderent eis venire, & ita secundi posuerunt aliquas suasiones, quas non dixerunt primi.

Quarto fuit, quia forte primi serui mentiti fuerant dicentes, q̃ inuitati dixerant se nolle venire, cum illi aliud dicerent, & ideo misit alios, vt per eos sciret veritatem, nam si primos rursus mitteret, semper maneret idem error, & non informaretur rex de veritate respõsionis inuitatorum.

Quinto fuit ad ostendendum, q̃ quidquid rex faceret contra inuitatos non venientes, esset iustius. Nam si mitteret eosdem seruos in secunda vice, & postea I eis dicentibus, q̃ nolebant venire inuitati, vel occisis ab eis, si rex iratus occideret homicidas, posset dici, q̃ iniuste ageret, quia serui missi meruerant mala, quæ passi sunt. Cum vero nunc misit seruos primos, & illis non proficientibus, misit alios prudentiores, & honorabiliores, & illis deteriora fecerũt, eos occidẽdo, signum erat, q̃ proueniebat ex iniquitate inuitatorũ, & ita quidquid mali inferretur eis, mererentur ipsi, & videretur iuste illatum esse.

Quare rex fecit fieri persuasiones inuitatis, s. ecce prandium meum paraui. *Quæst. IX.*

QVAERETVR quare rex fecit fieri persuasiones inuitatis. s. ecce prandium meum paraui.

Dicendum, q̃ fuit primo ad tollendum excusationes, quia forte in prima vice posuerãt inuitati aliquas excusationes, quę non erant peremptorię, sed dilatorię. q. d. nunc non possumus, sed vsque ad talem diem poterimus, ad has autem tollendas positæ fuerãt suasiones. s. ecce prandium meum paraui, tauri mei, & altilia occisa, & omnia parata venite ad nuptias. q. d. si antequam omnia ista pararentur dixissetis, q̃ non poteratis statim venire, ego distulissem diem nuptiarũ ad aliud tempus, & tñ nunc iã his omnibus factis non possum differre, ideo non est tempus excusationib⁹, sed reiectis omnibus excusationibus dilatoriis venite statim, quia omnia parata sunt.

Secundo fuit, quia iam magis vrgebat necessitas regem, nam prima vice putauit venturos inuitatos, & ideo non misit aliquas suasiones, sed solum, q̃ diceretur eis venite ad nuptias, nunc vero, quia viderat, q̃ non veniebant, & omnia peribant, quæ parata erant si non venirent, posuit istas suasiones, vt inclinaret eos ad veniendum, & ideo dixit tauri mei, &c. Quid per tauros, & altilia signauerit dictum est supra in expositione literæ. Est autem sensus, q̃ rex parauerat omnia necessaria, & opportuna ad nuptias cum dixerit. Et omnia parata. i. parata sunt venite ad nuptias. i. nominauit specialiter tauros, & altilia, quia ista faciunt ad vim suasionis, quædam enim erant ad nuptias parata, quæ & si nuptię non fierent, nunc non peritent, vt apparata vestium, & reliquorum ornamentorum, tam hoĩum, quam domorum, alia autem erant, quę dilatã do seruari nõ poterant, vt carnes pecorum, & auium paratę ad cibum, ista autem erant tauri, & altilia, ideo ista specialiter expressit.

An isti inuitati simpliciter venire noluerunt, vel excusationes posuerunt. *Quæst. X.*

QVAERETVR de istis inuitatis vocatis an simpliter noluerunt venire, vel posuerunt excusationes. Aliqui dicunt, q̃ posuerunt excusationes. Et patet primo, quia dr̃ in litera, q̃ iuit alius in villam suã, & alius ad negotiationem, & tñ istæ fuerunt excusationes dilatorię cum nunc occuparentur in his. Secũdo patet, quia Luc. 14. c. vbi ponuntur aliqua istorum ponunt excusationes ad non veniendum, & nõ recusationes veniendi, quia de quolibet illorum dicitur, q̃ dixerit rogo te habe me excusatum, ergo hic fuerunt excusationes.

Dicendum, q̃ non fuerunt excusationes, sed simpliciter renuerunt ire. Et patet primo, quia dicitur supra in litera, misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & nolebant venire, & ita simpliciter posuit, q̃ nolebant, & non expressit aliquam excusationem.

Secundo patet, quia in secũda vocatione similiter apparet, nam dr̃: Venite ad nuptias. Et sequit̃: illi autẽ neglexerunt, & tñ negligere adhuc est magis, quam nolle, ergo non obiiciebant excusationem.

Tertio patet & efficacius, quia aliqui de istis tenuerunt seruos regis vocantes eos, & ꝓtumeliis affectos occiderunt, hoc aũt non solum est nolle ire, sed etiam vocanti, & inuitanti velle iniuriam inferre.

Ad rationem primam in contrarium dicendũ, q̃ ire in villam, & ire ad negociationem non fuerũt excusationes, cum non fuerint obiectę, vt excusationes, sed fuerunt illa, ad q̃ declinauerunt isti inuitati, quando ire noluerunt. Et patet ex modo literæ. Nam dicitur: illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in vineã suam, alius ad negociationem suam. i. postquam neglexerunt ire, occupauerunt se istis occupationibus, & tamen ista non fuerunt causæ, vt isti non irent, sed K quia noluerunt.

Ad secundum potest dici vno modo, q̃ nihil arguitur ex parabola Lucæ, quia illi excusauerunt se: isti autem ire noluerunt, quia non est eadem parabola, quã ponit hic Matthęus, & quam ponit Lucas, vt ostensum est supra q. 3.

Aliter potest dici, q̃ dato, q̃ esset eadem parabola, non opposuerunt isti excusationes, sed ire noluerunt. nam si esset eadem parabola, oportebat q̃ aliquid taceret Matthæus, quod expresserit Lucas, & è contrario, vt ex dictis vtriusq; efficiatur vna plena narratio, & esset sensus, q̃ quando prima vice serui vocauerũt inuitatos, incęperunt illi ponere excusationes, quas Lucas refert, deinde cum serui ipsi magis instarent vocando, indignati forte inuitati, vel iniquitatẽ suam magis aperientes dixerunt simpliciter, q̃ ire nolebãt, quod Matthæus expressit hic, deinde cum iuerunt serui alij secunda vice apertius ostenderunt inuitati iniquitatem, & quidam ipsorũ neglexerunt vocationem, quod est plusquam nolle, alij autem tenuerunt seruos, & occiderunt illos, & ita quocunque modo ponatur est verum, quòd isti inuitati saltem ad finem non posuerunt excusationẽ, sed simpliciter recusauerunt ire.

Aliqui autem putant, q̃ serui illi irritauerunt istos verbis amaris, & hoc habet aliquem colorem. s. noluerant ire isti inuitati ad vocationem primorum seruorum nunc quoque ire contemnebant, quod fortassis videntes serui isti increpuerunt inuitatos verbis mordacibus, & pungitiuis dicentes, q̃ male agerent, & tunc illi irritati occiderent seruos.

Sed hoc non stat, primo quia si sic illos occiderent fieret istud subitaneè, ex iracundia, & tñ occisio seruorum illorum non facta est subitaneè, sed ex deliberatione, quia dicitur, q̃ tenuerunt seruos & contumelijs affectos occiderunt, & ita prius affecerunt eos cõtumelijs multis, quam illos occiderent, iõ apparet ex iniquitate, & deliberatione occisos esse illos, & nõ ex subitanea iracundia, & ita non fecerunt hoc quasi irritati verbis illorum, sed ex alia causa.

Secundo, quia si ob hoc occidissent seruos, istud aleuiaret aliqualiter peccatum inuitatorum, si talia essent verba, quæ verisimiliter mouerent inuitatos ad nimiam indignationem, tamen hic non ponuntur aliqua, nisi ad exaggerandum iniquitatem inuitatorũ, vt videatur qũo iuste illata fuerit eis mors, & ciuitas eorum succensa fuerit, ergo non fuit ista causa.

Aliter potest dici, q̃ erat ex magna iniquitate. s. qa isti inuitati nolebant ire ad nuptias, & quia isti serui vocabant eos ad id, quod ipsis displicebat, ita occiderunt illos. Sic fuit præceden. c. in parabola de vinea, & agricolis, nam misit dominus vineę seruos suos ad petendum fructus vineę, & agricolę lapidauerũt eos, & occiderunt.

Aliter ẽt põt dici, q̃ isti fecerũt hoc ex rebellione, quia voluerunt insurgere in dominum. Forte enim isti inuitati erant subditi illius regis, qui eos inuitauerat, & conceperant facere rebellionem contra ipsum & voluerunt nunc habere occasionẽ occidendo seruos illius. Sic enim quando Roboam misit Aduram seruum suum, qui erat super tributa ad petendum tributa a decem tribubus, illę insurgentes vno animo lapidauerunt Aduram. 3. Reg. 12. & ex tũc fuit discessio decem tribuum a domo Dauid, & rebellauerunt cõtra regem suum Roboam. Si qua forte alia causa fuit non apparet.

An recte rex egerit, vel peccauerit cum occiderit inuitatos, qui non venerunt. *Quæst. XIII.*

QVAERETVR cum rex occidit inuitatos, qui non venirent, an recte egit, vel peccauit.

Dicendum, q̃ illi, qui inuitati fuerunt ad nuptias non venerunt. i. nemo eorum venit, & tñ nõ eodem modo, quia quidam non venerunt, & contempserũt vocationem, alij vero non venerunt, & insuper occiderunt seruos vocantes illos. contra primos iratus est rex, sed non occidit illos. contra secundos iratus est, & occidit illos, & istos iustè occidit, quia erant homicidę, & hoc innuit litera, cum dicatur perdidit homicidas illos. i. nõ occidit, nisi homicidas. Et hoc innuit ẽt Luc. 14. in alia parabola simili, nam ibi inuitati nõ venerunt, quia se excusauerunt, sed nullas contumelias intulerunt vocantibus, ideo qui inuitauerat eos, iratus est, tamen nihil amplius contra illos processisse dicitur. Sed adhuc dicetur magis, infra q. 15,

Quare iste rex succendit ciuitatem illorum inuitatorum.
Quæst. XIIII.

QVAERETVR cum dicatur, q̃ iste rex succendit ciuitatem illorum, quare hoc fecit.

Dicendum, q̃ hoc fuit primo, vt timeretur, & nemo auderet de cętero nocere ei, vel peccare in ipsũ.

Sic

Sic enim interdum principes pugnantes cõtra aliqua loca postquam violenter ea tenuerunt, irrogant duros cruciatus captis, vt alij non audeant pugnare contra eos, sed trandat se illi, vel vt alij timeant rebellare ei. Sic patet Iudi.9.c.de Abimelech rege Israel, contra quem surrexit post Sichem, qui eum prius regem cõstituerat, & cum ipse pugnãs expugnasset vrbem occidit omnes habitatores eius, & destruxit vrbem, ita vt in ea sal spargeret.

Secundò solet hoc fieri propter magnitudinẽ peccati, cum enim peccatum tamen graue est, non solũ occiduntur peccantes, sed ẽt ciuitas deletur ad detestationẽ tãti crimin.s. Sic patet in crimine idolatrię, quod maximum est. Nam si in aliqua vrbe in terra Israel colerentur Idola, iubebat Deus, ꝙ occiderentur omnes habitatores, & pecora, & quidquid viuens ibi erat, in ore gladij, & dirueretur ciuitas, atque succenderetur igne, vt nõ maneret quidquam de rebus, quæ in ea fuerant, sed oĩa consumerentur, & non habitaret in ea quisquam, sed esset tumulus ęternus. Patet Deute.13.c. ista duo potuerant nunc mouere regem ad succendendam vrbem. De primo patet, quia vt dictũ fuit, forte isti occiderunt seruos eius, intendentes facere rebellionem. Vt ergo alij timentes non aggrederentur talia, voluit durè castigare istos succendendo ciuitatem eorum. De secundo patet, quia istud crimẽ erat grauissimũ, ſ.ꝙ nuncios regis, qui missi erant ad vocandum ipsos ad nuptias sine vlla causa occiderẽt, ideo non videbatur sufficere, ꝙ ipsi homicidę occiderentur, sed etiam, quòd ciuitas eorum succenderetur.

An ciuitas exusta est deletis omnibus, quæ in ea erant, vel quomodo. Quæst. XV.

QVAERETVR quomodo ciuitas exusta est, an deletis omnibus, quę in ea erant, vel quomodo.

Dicendum, ꝙ poterat intelligi, vno modo, ꝙ in ciuitate eadem erant omnes inuitati, qui noluerunt venire, & de illa occiderunt oẽs, qui occiderãt seruos regis, cęteros vero liberos dimiserunt, sed coegerunt exire de vrbe, & tunc succenderunt vrbem. Alio modo potest dici, ꝙ omnes, qui inuenti sunt in vrbe illa occiderunt gladio, & succenderunt vrbem, & talis modus erat, quando in aliqua ciuitate Israel colebant idola, quia omnes existẽtes in ciuitate viri, & fęminę, paruuli, & senes vsque ad pecora occidebant gladio, Deuter.13.& tunc ciuitas succendebatur.

Alio adhuc modo potest accipi, ꝙ omnes viri existentes in ciuitate, qui poterant capere arma, occiderentur, paruuli autem, & mulieres seruarentur, & tota præda, sic faciebant Iudæi, quando pugnabãt cõtra ciuitatem aliquam, quæ non esset de terra Chanaan, & oblata pacẽ non aperiret portas Deut.20.c. Quarto modo potest esse, ꝙ occiderentur omnes habitatores ciuitatis tam senes, quã pueri, & infantes vnius diei, solę autem fęminę reseruarentur, sic enim fecerunt Israelitę, quando pugnauerunt cõntra Ammonitas. Num nullum omnino masculum dimiserunt, sed solas fęminas, & ciuitates, & oĩa oppida exusserunt. Num.31.c. Sed dicetur quẽ modũ istorũ tenuit rex iste contra inuitatos? Dicendum, ꝙ non constat, & tamẽ vr dicendum, ꝙ tenuit secundum, qui est deterior, & hoc est verisimile aliqualiter. Primo, quia dr, ꝙ occidit illos, & succẽdit vrbem, & tñ succendere vrbẽ nõ erat conueniens, si aliquas reliquias vrbis dimittebat, quæ possent habitare in vrbe, nullus ergo dimisit.

Secundo, quia ex magnitudine irę potius mouerẽt rex ad inferendum maxima mala, quam ad minora. Sic enim pro rebellione fecit Abimelech rex habitatoribus Sichem. Nam occidit omnes habitatores vrbis succendendo eos in turri, ad quam ascenderant, & ipsam vrbem exussit, Iudi.9.c.

An licuit regi illi occidere omnes, & inflammare vrbem. Quæst. XVI.

QVAERETVR an licuit regi illi facere istud, scilicet occidere omnes, & inflammare vrbem.

Aliqui dicunt, ꝙ sic, primò, quia Christus introducit istud tanq̃ bonum, cum talia significet euentura eis, qui inuitati non venirent ad nuptias, & tamen hoc non faceret, nisi conuenienter esset istud factum. Secundo, quia Deus non facit malum, & tñ ipse iubebat similia fieri pro alio crimine, scilicet pro idolatria, ꝙ occiderentur omnes, qui erant in vrbe, & ciuitas inflãmaretur, ergo licebat isti regi facere hoc pro tanto crimine contra eum commisso.

Dicendum, ꝙ nos non obligamur defendere factũ istius regis, cum non sit alicuius auctoritatis in sanctitate, ita vt fas non sit concedere eum peccasse, & ideo siue peccauerit, siue nõ, nihil refert. Aliqui tamẽ dñr, ꝙ non peccauit, quia solum occidit eos, qui occiderant seruos vocantes, illi autem erant digni morte. ió non peccauit eos occidendo, & inflammando vrbem ad terrorem illorum, & hoc adiuuatur ex litera, quia dicitur. Perdidit homicidas illos, & ita non innuitur, ꝙ occidit aliquos, nisi homicidas. Sed tunc obijcietur quo poterat stare, ꝙ illos solos occidit. nam cum occisi fuerint illi, & ciuitas succensa, videtur ꝙ nulli mãserint de ciuitate illa, qui habitare possent in ea, quia alias non erat conueniens succendi ciuitatem, sed adhuc aliqui relinquebantur, qui in ea manere possent. ergo omnes habitatores ciuitatis occisi sunt.

Aliqui volunt dicere, ꝙ omnes existentes in vrbe occiderunt, & illi omnes erant homicidę, qui occiderant seruos vocantes ad nuptias. Et modus est, quia omnes inuitati, qui noluerant ire, & tamen non occiderant seruos vocantes recesserũt statim de ciuitate, quia dicitur in litera. Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius ad negociationẽ suã. Et ita quando venerunt exercitus regis nõ inuenerũt eos in vrbe, sed solos homicidas, & illos solos occiderunt, & succenderunt vrbem, & sic non peccauit rex, quia solum puniuit homicidas. Sed dicendum, ꝙ non est verisimile, quia cum ciuitas fuerit succensa, innuit quòd nullus relictus est de ea eo tempore, quo venerunt exercitus regis in vrbem, & ita licet omnes illi recessissent de vrbe, saltem manerent ibi vxores illorum, & filij paruuli, & illa, quę possidebant, & tunc manet eadem difficultas, quę prius, scilicet quomodo poterat licitè occidere istos, qui erant innocentes: & etiam si omnes hic educerentur incolumes de vrbe, adhuc manet difficultas quomodo licuit regi succedere vrbem, quia sic exurebat domos, & res aliorum, qui non occiderant seruos suos, quod videtur illicitũ.

Dicẽdum ergo videtur, ꝙ rex fecit occidi omnes, quotquot erãt in vrbe, siue eos, qui occiderant seruos suos, siue alios, qui venire contempserant, & filios, & vxores eorum, & generaliter omnes inuentos in ciuitate, ita vt non manerent vllę reliquię.

Et apparet hoc primo ex ratione suprapposita, scilicet quia occisis illis succendit vrbem, & tamen si aliqui de vrbe relinquerentur viui de voluntate regis, & exercitus sui, non exureretur ciuitas, sed permitteret, illis ad habitandum. Secundo, quia dicitur ciuitatem eorum succendit. Ciuitas aũt dr ipsorum habitantiũ, si tñ soli homicidę. i. qui seruos occiderãt occiderent, non diceretur ciuitas eorum succendi, non. n. vocaret ꝙ ablolutè

absolutè eorum cum etiam esset aliorum, ergo refertur ad omnes occisos, & sic omnes, quotquot in vrbe erant, occisi sunt. Cum autem obijcitur, quia dicitur: perdidit homicidas illos, in quo innuit, ꝙ soli homicidę occisi sunt. Dicendum, ꝙ verum est, & tñ omnes de ciuitate dicuntur homicidę, quia rei mortis erant pro homicidio facto in seruos regis. Et hoc poterat esse dupliciter, vno modo per expressum assensum, vel fauorem, vel non resistentiam, cùm possent resistere, quia his modis efficitur quis reus homicidij ab alio patrati, extra de homi.c.sicut dignum, & ita isti, q neglexerunt venire, licet non occiderunt seruos regis consenserunt alijs, qui eos occiderunt, vel saltem non obstiterũt, cum possent liberare illos de manu eorũ, ideo ipsi quoque rei erant homicidij. Aliter poterat ſ.ꝙ qñ nunc exercitus regis iret ad vrbem intenderet occidere solos homicidas, & tñ oẽs, qui in vrbe erant, se exposuerant pro defensione illorum, & tunc omnes fuerũt participes criminis illorum. Et vocant oẽs homicidę, & sic omnes occisi fuerunt ab exercitu regis, & oẽs vocantur homicidę. Et iste est modus ꝙ ueniens. His suppositis, dici potest, ꝙ rex fecit occidi omnes, quotquot erant in vrbe, magnos, & paruos, & illis occisis succendit vrbem, & non peccauit, sic quia solos reos criminis occidit cum omnes dicantur homicidę aliquo de duobus modis præcedentibus. Et adhuc magis verisimiliter est secũdus, quam primus, & tũc siue ciuitas ista eẽt de dominio illius regis, siue non, faciebat licitum occidendo illos, & succendendo vrbem. Nam si erant alieni poterant procedere cõ eos velut contra hostes, qui talem ei iniuriã intulerãt, si autem essent de regno suo, puniebat eos ordinariè pro crimine suo, tanquam iudex.

Hęc autem vera sunt, si solos potẽtes capere arma occidit. Nam isti poterant esse rei criminis, siue consentiendo, vel resistendo, quod pertinet ad primum modum, siue defendendo homicidas cõ exercitũ regis. Fęminę autem, & paruuli non peccauerũt in hoc, ideo non occiderẽtur iuste pro isto facto. Et hoc magis si ista ciuitas erat de regno huius regis, nã si essent hostes, aliquis casus est, in quo liceret occidere eriam paruulos, & fęminas, & tamen isti non erant hostes, sed de regno huius regis, cùm ipse inuitasset eos ad nuptias filij sui, nemo tamen hostes suos manifestos ad conuiuium inuitat, quia neque ipsi susciperẽt tale conuiuium. Dicendum ergo, ꝙ peccauit rex, vel exercitus occidendo omnes, qui erant in vrbe magnos, & paruos, viros, & fęminas cum hoc maxime videatur factum, secus autem si soli viri bellatores occisi sunt.

Ad argumentum primum in contrarium dicendum, ꝙ poni hoc in sacra Scriptura nõ facit rem esse licitam, quia multa referuntur in sacra Scriptura, quę iniustè facta sunt, sicut venditio Domini per Iudam, sed oportet, ꝙ non solum referatur in scriptura, sed etiam, ꝙ per illam approbetur, quia tunc licitum erit. Cum autem obijcitur, ꝙ istud introductum fuit à Christo, tanquam licitum. Dicendum, ꝙ non approbat ipse hoc factum, neque concludit, ꝙ Deus similia agat, quia ẽt Deus non punit sic, sed quemlibet pro pctõ suo, & nunq̃ punit vnũ ciuem pro pctõ alterius, aut vxorem pro pctõ viri, & iõ non introducitur ista particula quantum ad perfectam assimilationem, sed quia sic accidit inter regẽ, & inuitatos, licet ẽt aliquando similitudo est de ciuitatis succensione, & occisione eorum, qui in ea fuerunt, licet non totalis, vt infra dicetur, qñ applicabitur ista pars quantum ad sensum Israelem scripturę. Ad ſm dici põt vno mõ, ꝙ non est licitũ alicui occidere nocentes, & innocentes iudiciabiliter pro crimine alicuius, & ita in pñti erat, non. n. licebat huic regi occidere paruulos, & mulieres, qui in hoc nõ peccauerant. Primo, quia ſm leges humanas, vel consuetudinẽ hoĩum non occiditur vnus ꝑ pctõ alterius iudicialiter, nisi in crimine lęsę maiestatis, qđ apud hoĩes iudicaẽ maximũ, hoc aũt non erat tale strictè accipiendo illud. Secundò, quia dato, ꝙ esset istud crimen lęsę maiestatis, non debet occidi vnus ꝑ alio, quia ẽt leges humanę nõ occidũt nunc filios pro pctõ parentum, qui commiserunt crimen lęsę maiestatis, sed solũ priuant eos successione parentũ reseruata eis vita ex humanitate, extra de hęreticis c.vergentis, iõ neque nunc debebant quidã ꝑ alijs puniri. Tertiò, quia dato, ꝙ ſm legẽ humanã, vel consuetudinẽ occiderentur filij pro pctõ parentum non esset iustum ꝑ imitationem ad illud, quod Deus fieri iussit, primò, quia illud iussit fieri pro crimine lęsę maiestatis suę, quod est idolatria, & hęresis, quæ minor est, & tñ crimen lęsę maiestatis diuinę est valde maius, q̃ crimen maiestatis humanę, extra de hęreti.c.vergentis, longe maius est ęternã, q̃ temporalem lędere maiestatem. Secundò, quia dato, ꝙ esset aliquale crimen vtrobique, licet Deus imposuerit talẽ pęnã idolatris, non licet alicui alteri per modum legis, vel specialia præcepti facere, vt vnus hõ occidat pro alterius pctõ, potissime cum Deus hoc expresse vetuerit Deute.24.c.ſ. Non occident patres ꝑ filijs, & filij pro patribus. Quòd aũt Deus iubeat occidi vnũ pro pctõ alterius in casu certo, non est trahendũ ad consequentiam ad aliquem aliũ casum, quia Deus est dñs hoĩum, & quilibet est sibi debitor mortis, ẽt si nõ cõmittat alia spãlia crimina, & iõ qñcunque voluerit, ẽt nulla spãli cã subeunte, põt ab eo repetere debitum mortis. Hõ aũt non põt sic esse dñs alterius hoĩs, iõ neque per legem neque ꝑ spãle mandatum põt facere licitè, ꝙ occidat vnus ꝑ pctõ alterius. Et ita rex iste non poterat licitè occidere omnes, qui erãt in vrbe illa magnos, & paruos pro peccato eorum, qui occiderant seruos suos.

Quilibet homo est Deo debitor mortis.

An hoc scilicet ite ergo ad exitus viarum, & cætera, fuerit factum ante occisionem inuitatorum, vel post. Quæst. XVII.

QVAERETVR cum dicat hic. Tunc ait rex seruis suis, nuptię quidem paratę erant, sed q̃ inuitati erant, non fuerant digni, ite ergo ad exitus viarũ, & cętera. An istud fuit factum ante occisionem inuitatorũ ꝑ exercitũ regis, & succẽsionem vrbis, vel post. Aliqui dñt, ꝙ facta fuerunt hæc post occisionem, & succensionẽ, & ꝙ non est in hoc aliqua rõ dubitandi, quia nunq̃ recedendũ est ab ordine literę sine causa euidẽti, & tñ hic literę ordo hẽr, ꝙ prius fuerit facta occisio, q̃ iuerint serui ad cõgregandum alios, & non apparet aliqua causa necessaria sentiendi aliter, ergo standum est huic ordini. Dicendum, ꝙ prius dixit rex, qui inuitati erant, non fuerunt digni, & iussit vocari alios, q̃ occiderentur homicidę, & succẽderetur ciuitas eorum. Et patet hoc, quia stãdo ordini literę, oportebat dici, ꝙ occisis secundis nũcijs relatoque hoc regi, misit statim exercitũ ad ciuitatem, in qua erant inuitati, & pugnantes occiderunt homicidas, & succenderunt ciuitatẽ, & cum redierũt ad regem, misit alios seruos ad vocandum eos, quos inuenirent in exitibus viarum. Sed hoc non stat, quia qñ rex misit seruos suos secunda vice ad inuitatos, erant parati cibi nuptiales. ſ. occisa oĩa animalia, cùm dixerint illi serui. Tauri mei, & altilia occisa, & oĩa parata, venite ad nuptias, & illi in hac vice occiderunt seruos vocantes, & relatum est regi. Si igitur expectaret rex quousque exercitus ab eo missus occideret homicidas, & succenderet vrbem, & postea rediret ad regem, transirent aliquot dies, vel saltem aliquis

dies,

dies, & ita periret paratus ad nuptias, pro quo tam celeriter faciebat rex vocari inuitatos, iō nō fuit ille ordo. Sed dicendū est, ꝙ statim, vt rex sciuit occisos esse suos ab inuitatis, vidit ꝙ illi non poterant venire ad conuiuium, iō mox fecit vocari alios, iubens seruis exire ad viarum exitus, vt congregarent quos inuenirent, vt sic non periret cibus, & interim misit exercitum ad occidendum homicidas, & succendendam vrbem. Vel misit ad hoc pōt celebratas nuptias. Cum autem objicitur, ꝙ non est recedendum ab ordine literę sine cā manifesta. Dicendū, ꝙ verū est, & tū hic est cā necessaria satis apparens. s. quia esse non poterat talis ordo, quia periret nuptialis cibus pp moram gerendarū rerum. Sed dicetur, quare ergo sic ordinata est litera, quia debuisset primo poni, qūo rex dixerit seruis, ꝙ vocarent de exitibus viarū quoscunque inuenirent, & postea diceretur de exercitibus missis ad perdendos homicidas? Dicendum, ꝙ fuit primò, quia scriptura tenet magis ordinem artificialem, q̄ naturalem rerū gestarum, & quia dictum fuerat de inuitatis, qui occiderūt seruos vocantes se, adiunxit scriptura quid passi fuerint pro his, licet nō statim fuerint ista passi, & hoc, vt non cogeretur iterum sermonem facere de inuitatis. Multas enim intersectiones narrationum, & repetitiones intercisarum rerū fieri oporteret, si narrarēt res eodē ordine omnino, quo gesta est. Maximè quia non est possibile, ēt si velimus, cum sępe aliqua plura simul facta sunt, ita ꝙ vnum nullatenus prę cesſit alterum, & tū in scribendo nō pōt hoc fieri, quia necesse est, ꝙ vnum præcedat ad alterum. Secūdo, quia licet exercitus non occiderit homicidas, & succenderit ciuitatem anteq̄ mitteret rex seruos ad exitus viarū, tū cepit forte illud fieri ante istud, vtpote si statim, vt audiuit rex occisos esse seruos ab inuitatis destinauit illuc exercitum, & dum iret illuc exercitus, iussit alijs seruis ire ad exitus viarum ad vocandum quoscūque inuenirent, & ideo licet ambo coinciderent in tempore, tū pro eo tempore, quo præcessit missio exercitus debuit prius dici de illo, licet prius finita est vocatio eorum, qui erant in exitibus viarum, quam occisio, & succensio vrbis facta ab exercitu.

Quare dixit rex seruis suis: Qui inuitati fuerant non fuerunt digni. Quæst. XVIII. I

QVAERETVR quare dixit rex seruis suis: Qui inuitati fuerant non fuerunt digni. Nam melius diceret, qui inuitati erant, non possunt venire, quia iā occisi erant. Dici potest vno mō, ꝙ dixit non fuerunt digni. i. non sunt iam digni. q.d. ex quo illi occiderunt seruos vocantes se ad nuptias, non sunt digni venire ad nuptias, & manducare in eis, & hoc q. diceret ēt si iam venirent non recipientur, quia indigni sunt, & istud dixit rex, quia sciebat illos viuere, & hoc cōsonat dictis præcedētis q. quia, q̄n ista dicebantur seruis, nō erant occisi homicidę, & succensa ciuitas. Sed poterat dupliciter fieri, vno modo, ꝙ rex statim, vt audiuit K occisos seruos suos ab inuitatis, misit alios seruos ad vocandum quoscunque inuenirent in viarum exitibus, & celebrauit nuptias non mittens exercitum, vt solemnius celebraret nuptias, quibus expletis misit exercitum ad occidendum, & succendendum, & tūc planum est, ꝙ sciebat rex viuere inuitatos, & posse venire ad nuptias, sed iam non esse recipiendos, quia fecerant se indignos. Alio mō potest dici, ꝙ statim, vt audiuit occisos seruos, misit exercitum, & simul misit seruos ad exitus viarum, ideo tūc erant viui adhuc inuitati, quia nondum occiderat eos exercitus, ideo bene dicitur, ꝙ non fuerant digni.

Secūdo mō pōt exponi, siue viui, siue mortui eēnt, ꝙ non fuerunt digni. i. fecerunt se indignos. Prius. n. digni erant, quando inuitati sunt, & tamen occidendo seruos vocantes eos ad nuptias indignos se reddiderunt conuiuio. Tertio pōt accipi, ꝙ indigni fuerunt. i. indigni erant etiam antequam occiderent seruos vocantes se. Nam ille, qui in tantam iniquitatē prūpere potuit, vt seruos vocātes se ad nuptias occideret sine vlla causa, iam malus erat, quia non poterat, nisi in valde malum talis incidere iniquitas. Sed quocunque modo accipiatur, ponitur vt suasio ad vocandū alios, quasi dicat nuptię paratę erant pro inuitatis, sed illi non veniunt neque venient, quia indignos se reddiderunt, ideo oportet vocari alios, ne cibus pereat.

Cum rex iussit nunc ire ministros ad exitus viarum, an ista vocatio fiebat intra vrbem, vel foris. Quæst. XIX. G

QVAERETVR quare rex iussit nunc ire ministris ad exitus viarum ad vocandum aliquos ad nuptias. Et est dubium an ista vocatio fiebat intra vrbem, vel foris. Aliqui dicunt, ꝙ ista vocatio fuit facta tam intra vrbem, quam foris, sed Matth. breuiter locutus est. Lucas autem illud magis aperuit: Luc. 14. dixit enim dominus seruo: Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, & debiles, cęcos, & claudos introduc huc, & fecit illud seruus, & ait. Domine factum H est, vt imperasti, sed adhuc locus est. Et ait dominus, exi in vias, & sepes, & compelle intrare. Et ita primo vocauit eos, qui erant intra vrbem, deinde eos, qui foris, & ita dicunt intelligēdum esse, quod dicit Matthæus, licet breuiter dixerit.

Sed dicendū, ꝙ non stat, quia non est eadē parabola ista, & illa, q̄ ponit Lucas, vt ex sum est supra q. 3. iō non est exponenda vna per alteram, & tū rationabiliter dicendum est, ꝙ vocatio ista, vel solum fuerit intra vrbe, vel fuerit intus, & foris. Nam dominus fecit fieri istam vocationem, vt cito haberentur, qui venirēt ad manducandum omnia, quæ parata erant, & tamē citius inuenirentur in vrbe, quam foris, ideo credendum est, ꝙ in vrbe facta fuerit vocatio.

Secundo patet, quia serui euntes introduxerūt tot, vt implerentur nuptię, & tamen non erat verisimile tot haberi extra vrbem in exitibus viarum, sicut isti, qui possent replere nuptias, ideo credendum magis videtur, ꝙ intra vrbem vocarentur. Tertio, quia licet pater famil. non intendebat aliquam electionem facere, sed introducere quoscunque, vt dicitur in litera, & ideo quos posset facilius inuenire introduceret, sed facilius erat introducere eos, qui intra vrbem illis occurrerent, quam ire foras, ergo saltem quos intus inuenirent, introduceret. Quarto patet, quia dominus dixit quoscunque inuenieritis, vocate ad nuptias, & illi, ita fecerunt, quia dicitur, ꝙ egressi congregauerunt omnes quoscunque inuenerūt bonos, & malos, & tū hoc non esset verum si eos, quos inuenirent in vrbe non introduceret, ergo introduxerunt eos, qui erant in vrbe. Est ergo dicendum, ꝙ ista iussio regis intelligitur de vrbe, s. ite ad exitus viarum, idest ite ad calles, & vicos, & quoscunque inuenieritis ibi vocate. Et vocantur calles exitus viarum, quia callis publicus est via. Dixit tū exitus viarum, idest terminos, in quibus exitur à callibus. i. finiūtur. Et hoc fit dupliciter, vno mō finitur callis in concursu, vt in biuio, vel triuio, concurrentibus enim callibus, & terminatis callis in platea, qa callis vrbis ducit ad plateam, eo ꝙ platea est locus communis, ad quē homines tendunt, ad hos aūt viarum exitus iussit rex ire, & nō ad vias absolute, eo ꝙ in istis exitibus magis inueniuntur homines, q̄ alibi, quia callium concursus, & plateę sunt loca magis publica. Et ita nō vocantur viarū exitus ipsa principia viarum extra vrbē ad portas. Quòd si velles alio modo intelligere, oportet dici, ꝙ prius vocati fuerint illi, qui intra vrbem inuenti sunt, deinde illi, qui inueniębātur extra vrbem in exitibus viarum eo modo, quo dicitur Luc. 14. licet non sit eadē parabola ista, & illa.

Quare non misit rex ad inuitandum alios, sed misit ad introducendum eos, qui erant in vijs. Quæst. XX.

QVAERETVR cum primi inuitati nō venerint, quare non misit rex ad inuitandum alios, sed misit ad introducendum eos, qui erant in vijs. B

Dicendum, ꝙ in principio inuitauerat rex eos, qui erant extra ciuitatem illam, in qua fiebant nuptię in alia ciuitate. Quod patet, quia dī, ꝙ rex missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem eorū succendit, & tamen non succendit ciuitatem in qua erat, cum ibi celebrarentur nuptię, ideo erat alia ciuitas. Nunc autem non misit ad inuitandum viros de alia ciuitate, quia tarda hora erat. Nam quādo misit rex seruos secunda vice ad inuitatos, iam omnia erant parata, scilicet tauri occisi, & altilia, vt patet in litera. Et post hæc illi serui vocantes eos, qui in alia ciuitate erant extra vrbem nuptiarum, occisi sunt ab eis. Si ergo rursus ad aliam vrbem mittendum esset ad alios inuitandos, iam perirent tauri, & altilia, iō nō C debuerunt mitti ad aliam vrbē, sed in ipsa in qua fiebant nuptię debebant inuitari, qui inuenirentur.

Sed tunc dicetur, quare non fecit rex inuitari ciues per domos suas, vt venirent ad nuptias, sed iussit vocari eos, qui erant in exitibus viarum. Dicendum, ꝙ prius fuit primo, quia si per singulas domos inuitarentur, qui inuenirentur, longa mora fieret, & tamen iā erat hora ciborum. Eundo autem ad plateas, & concursus viarum inuenirentur simul multi, & vno impetu, vel actu deducerentur tot, quot essent necessarij pro nuptiis. Secūdo fuit, quia cum tempus vocationis istius fuit, quando erat iam hora ciborum, præsumebatur de illis, qui erant in domibus, ꝙ iam sedebant ad sumendos cibos, & ita illos fruſtra erat vocari, illi aūt, D qui inuenirentur in plateis, & vijs nondum epulati erant, ideo illi conuenientius ducerentur, sed præcedens causa adhuc melior est.

Quare rex dixit seruis suis, Ite ad exitus viarum, Quæst. XXI.

QVAERETVR quare rex dixit seruis suis. Ite ad exitus viarum, & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias. Dicendum, quòd omnia hæc fiunt propter accelerationem conuiuij, si enim rex non dum parauisset cibos, cum videret, quòd inuitati non veniebant, sed occiderant seruos vocantes, differret nuptiarum solennitatem ad alterum tempus, quia tamen omnia parata erant, ne perirēt cibi, oportuit statim fieri conuiuium nuptiale. Sic enim dixit rex: Nuptię quidem paratę sunt, sed qui vocati erant, nō fuerant digni, ite ergo ad exitus viarum, ideſt quia, ita est, peribit, nisi statim veniant epulantes, & inuitati non fuerunt digni venire, vocate alios. Et quia si nunc seruirent quos vocarent ad nuptias, non haberent tot, quot erant necessarij, & sufficientes ad conuiuium, iussit rex, ꝙ nulla fieret electio, sed quicūque inuenirentur, venirent, & ita tria ponunt in parabola, scilicet illi, qui erant in exitibus viarum, qui inuitati sunt, & tandem occidendo seruos vocantes eos ad nuptias indignos se reddiderunt, qui inueniębātur extra vrbem in exitibus viarum, & illi, qui erant in exitibus viarum. Secundo, quia ista vocatio fiebat in hora ciborum, quando erat iam hora ciborum, & præsumebatur de illis, qui erant in domibus, ꝙ iam sedebant ad sumendos cibos, & ita illos fruſtra erat vocari, illi aūt,

Universidad de Deusto Biblioteca

vt communiter non sunt virtuosi, quia mali eorum, qui sunt in principatibus, & honoribus patiuntur similia Sardanapalo. 1. Ethico. i. sunt dediti vitijs, sicut ille, pauperes autem, licet virtuosi sint paruum honorem impēdere possunt s̄m estimationem vulgarem, iō non vocanť aliqui ad nuptias, quia boni sunt moraliter, sed quia diuites, aut potentes sunt, vel famosi, quos vulgus honorabiles vocat. Tertio patet, quia rex non considerauit in isto conuiuio quis esset bonus, vel malus moraliter, sed quis esset decenter, aut indecenter vestitus, vnde illum solum, qui nō habuit vestem nuptialem repulit de cōuiuio, & posuit in carcerē, & tñ solum malum est, quod repellitur, ergo nō habere vestem nuptialē erat malum, & non esset malum moraliter. Dicendum igitur, ꝙ non vocanť hic mali, & boni moraliter, quod est esse simpliciter bonum, & malum, sed s̄m materiam subiectam, s. s̄m, ꝙ ad nuptias pertinet. Et quia ad nuptias non vocantur homines nisi vt honorent illas, hoc est esse bonū ad nuptias. i. posse honorare, esse malum est non posse honorare, sed decolorare, & ita boni vocātur omnes viri honorabiles, quorum præsentia aliquem honorē afferre poterat nuptijs. Mali vero dn̄r viri pauperes, & sine honore, quorū pñtia non solum nuptias non honorat, sed ēt abiectas reddit, & quia de diuitijs potentia fama, & honore, & ceteris, pp quæ iudicamus hoīes s̄m vulgarem opinionem honorabiles, nō pōt constare ex aspectu primo, habemus vnū, per quod indicamus virum honorabilem, vel abiectum, s. ex vestibus, & ita in sacra Scriptura vestes vocantur honor noster. Exo. 33. c. Luxit populus, & nullus ex more indutus est cultu suo. i. honore suo. Nam colere honorare est, & cultus honor est quidam. Sic ēt in nouo testamēto vestes honorem vocamus, sic patet 1. Cor. 12. f. Quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his abundantiorem honorem circundamus. i. plures vestes eis apponimus, & verum est, vt patet de genitalibus organis, quæ iudicamus ignobiliora. i. magis verenda, & illis apponimus plures vestes, s. vnam vestem vltra ceteras vestes corporis. Ob hoc igiť primo aspectu iudicabantur boni pro nuptijs illi, qui vestibus decentibus induti erant, mali aūt illi, qui non erant induti decentibus vestibus, & hoc videre poterant serui vocantes ad nuptias. Et quia quidam illorū, quos vocauerant, erant decenter, alij indecenter vestiti, dr̄ ꝙ vocauerūt bonos, & malos. Et hoc patet, qa vt dictum est neminem repulit rex de nuptijs, nisi eū, qui non erat vestitus veste nuptiali, & tñ malum solum est, quod repellimus. Nemo enim repellit illud, quod bonum sibi reputat, ideo apparet, ꝙ indecenter vestiti vocantur hic mali, & ipsi soli mali dicuntur,

Quomodo mali, & boni hoc in loco accipiantur.

Per qd primo aspectu hō honorabilis iudicatur.

Quare rex introiuit, vt videret discumbentes. Quæst. XXIII.

QVAERETVR quare rex intrauit, vt videret discumbentes. Dicendum primo, ꝙ rex intrare potuit ad videndum, deinde quare intrauit. Circa primum dicendum, ꝙ presupponitur, ꝙ rex non manducabat in loco, vbi ceteri manducabant nuptialiter, nam si ibi manducaret, non posset intrare ad videndū discumbentes, quia iam ibi esset. Secundo, quia diciť. Vt videret, nam innuitur, ꝙ si non intraret, non posset illos videre, & tamen videret, si ibi esset ipse cum eis. Tertio, quia dicitur discumbentes, ex quo innuitur, ꝙ alijs epulantibus rex non comedebat, sed videre voluit quomodo ceteri epularentur. Circa secundum dicendum, ꝙ rex intrauit. Primo ad ostendendū magnificentiam suam, vt ipse gloriaretur coram multitudine epulantium, ipse enim illas magnificas expen-

F fas conuiuij faciebat, & ita coram illis, quibus actualiter illud beneficium præstabat, appareret gloriosus. Secundo ad honorem nuptiarum, nam sicut ceteri vocabantur ad nuptias, vt illas honorarent præsentia sua, & quanto ipsi honorabiliores essent tanto celebriores nuptias reddebant, ita & rex honoraret maxime nuptias ex præsentia sua, ideo intrare voluit tempore conuiuij, vt sic ex præsentia omnium simul honorabiliores nuptię redderentur. Tertio fuit, vt rex letificaret epulantes, cum eis præsentiam suam exhiberet, & sic familiaris eis fieret, ne videretur ipsos despicere. Quarto fuit, vt videret quomodo erant omnia disposita, vt sciret an nuptie filij sui essent honora- G biles, & opulentę, & quales essent illi, qui ad nuptias conuenerant. Quinto fuit, vt ipse quodammodo videretur ministrās eo modo, quo decebat ipsum ministrare, Illi namque, qui nuptialem honorem faciunt, ministrant eis, quos inuitauerunt, & quia istas nuptias facit rex filio suo, ad ipsum pertinebat aliquomodo ministrare, hoc autem fuit, ꝙ ceteris epulantibus ipse non epulabatur, sed introiuit ad videndum discūbentes, & assistebat eis saltem modicum, vt sic eos honoraret, & letificaret præsentia sua. Sed dicendum, ꝙ licet omnes causę sint cōuenientes, quarta est melior, & verior. Primo, quia litera hoc innuit cum dicat. Intrauit rex, vt videret discumbentes. Et ita finis præci- H puus suus erat nunc, vt videret, qui erant illi, qui erant in nuptijs, & qualiter se habebant. Si autem aliquid aliud principalius intenderetur in isto introitu, exprimeret illud litera. Et non diceret, ꝙ intrauit, vt videret discumbentes. Secundo apparet ex effectu secuto, quia cum intrasset, vt videret discumbentes, vidit ibi hominem non habentem vestem nuptialem, & illum expulit, & tamen si non intrasset hac intentione, vt videret discumbentium habitudines, non respexisset tam diligenter, vt videret quis erat indecenter vestitus. Tertio, quia erat causa motiua ad hoc, nam rex si illi cognoscebat eos, quos fecerat primo inuitari, & si illi venissent, non oportebat, vt rex intraret ad videndum discumbentes, sed quia illis non venientibus iusserat I rex vocari alios, & illos non agnoscebat, voluit introire, vt agnosceret, qui erāt, & quales. Quarto fuit, quia verisimiliter credere poterat rex, ꝙ in nuptijs essent aliqui non decenter induti, nam iussit ipse vocari omnes, quotquot inuenirētur. Sed in communitate multi solent esse indecenter induti, vt pauperes, ideo intrauit, vt videret illorum habitudinem.

Considerandum autem, ꝙ rex non epulabatur inter conuiuas, neque in loco nuptiarum, sed alibi, & causa erat propter regiam dignitatem, non enim decebat, vt inter subditos suos epularetur,

Quare dicitur, quòd rex vidit hominem non habentem vestem nuptialem. Quæst. XXIIII.

K QVAERETVR quare dicitur, ꝙ vidit hominem non habentem vestem nuptialem. Dicendum, ꝙ vestis nuptialis est vestis decens talis qualem decet ferre eum, qui ad nuptias inuitatur, & ratio est, quia vt dictum est supra 22. q. qui vocantur ad nuptias veniunt ad honorandum, & honorem non præstat, nisi qui honorabilis est, iudicatur autem honorabilis ille, qui vestibus decentibus indutus est, ideo ille vestem nuptialem habet, qui vestem decentem gerit, quæ est vestis letitię, & honoris, ille autem, de quo dicitur, quòd non haberet vestem nuptialē, erat vilibus indutus, & abiectus, qui honorem non præstaret, sed potius dedecus ingereret, ideo rex ingressus iratus est, quasi ille ignominiam quandā ei inferret, & ait. Amice quomodo huc

huc intrasti? vocat illum amicum, sed amicum se non esse ostendit cum potius ei mala inferat, quia misit eum in tenebras exteriores, & ideo amicum delusorie, vel per antiphrasim vocare videtur illū. Et dixit: Quomodo huc intrasti? quasi dicat non debuisses intrare, cum non haberes vestem nuptialem. Ille vero audiens verba regis obmutuit, scilicet quia vidit, ꝙ rationabiliter loquebatur, & non habebat quid ei responderet, vel quia audiens regem loquentem, quasi animo feruido, & irato, timuit, & non potuit quidq̄ respondere, sed timor eum elinguem reddidit.

Quomodo dicitur, quòd rex vidit ibi hominem non vestitum nuptiali veste, cum plures essent huiusmodi ibi. Quæst. XXV.

QVAERETVR quomodo dicitur, ꝙ rex vidit ibi hominem non vestitum nuptiali veste, quia in hoc innuitur, quasi esset vnicus ille, qui sic indutus esset, & tamen videtur, ꝙ plures erāt, nam omnes bonos, & malos congregauerunt serui ad nuptias.

Aliqui dicunt, ꝙ non erat, nisi vnus indecenter indutus inter oēs existentes in nuptijs, & iō illum solū redarguit rex. Dicendum, ꝙ non videtur stare. Primo quia rex iusserat, ꝙ vocarent ad nuptias omnes quotquot inuenirent, & serui sic fecerunt vocantes omnes, quos in capitibus viarum, & plateis inuenerunt, sed vbi est magna multitudo virorum, vt in ciuitate, multi sunt pauperes, & indecenter vestiti, & omnes illi, quotquot occurrerunt, vocati fuerunt ad nuptias, ergo multi essent indecentibus, & abiectis vestiti.

Secundo patet, quia dicitur, quòd serui congregauerunt omnes, quos inuenerunt bonos, & malos, & tamen mali vocantur hic inhonorabiles, qui nō erant decentibus vestibus induti, vt ostensum est supra vicesima secunda, quæstione, ergo plures erant induti vestibus nuptialibus.

Alij dicunt, quòd multi erant, sic induti, & tamen rex non vidit nunc, nisi vnum, & ideo illum solum allocutus est, & eijci mandauit de nuptijs.

Dicendum, quòd non stat, primo quia rex iō intrauit, vt videret discumbentes, idest cuius habitus erant, vt dictum est supra quæstione vicesima tertia, & ita diligenter aspiceret, qui erant decenter, & qui indecenter induti, cum ergo multi essent ibi tales non est verisimile, quòd rex vnum solum videret.

Secundo, quia non solum rex vidit, sed etiam tanta iracundia motus est, quòd iussit illum hominem repelli, & ligari pedibus, & manibus, & mitti in carcerem, quæ omnia diligenter fierent, & accurare. Non est, ergo verisimile, quòd cum tanta attentione regis tam irati, & ministrorum exequentium non videret rex, nisi vnicum indecenter vestitum, si multi ibi essent. Fieri tamen posset hoc, si rex non hac intētione intrasset nuptias, neque tātam diligentiam circa hoc adhibuisset.

Dicendum ergo videtur, quòd rex multos vidit ibi indecēter vestitos, & illos oēs iussit mitti in tenebras, & tamē Christus solum narrauit de vno. Et ratio est, quia istud non ponitur hic intentione narrandi rem gestā, sed vt sit parabola, & vt deducatur ad illud propositum, quod Christus intendit, & tamen ad hoc nō plus est, ꝙ essent multi indecēter vestiti, quam vnus, quia sicut vnus repellitur, ita omnes repellerentur, ideo nō curauit dicere, ꝙ erant multi. Sic dicit Orige. applicans parabolam ad sensum suum, scilicet. Vidit hominem non vestitum veste nuptiali, singulariter dicit hominem, quia vnius sunt generis omnes, qui seruant malitiam post fidem, quam habuerant ante fidem.

A *An rex, quando iussit istum, qui non erat indutus veste nuptiali mitti in tenebras exteriores, fecit iniustitiam. Quæst. XXVI.*

QVAERETVR quare rex iussit istum, qui non erat indutus veste nuptiali mitti in tenebras exteriores, nam videtur sibi iniustum factum esse, primo, quia rex iusserat vocari omnes, quotquot inuenirentur, scilicet ite ad exitus viarum, & quoscunque inueneritis vocate ad nuptias, sed de his, q inuenirenť in ciuitate manifestum est, ꝙ aliqui essent indecenter vestiti, ergo ipse iubebat omnes vocari tam decenter, quam indecenter vestitos, & ita non erat in culpa, qui sic venerat. Secundo, quia ministri, sic fecerunt, nam B vocauerunt ad nuptias omnes, tam decenter, quam indecenter indutos, cum dicatur in lr̄a. Egressi serui congregauerūt oēs, quos inuenerūt malos, & bonos, sed mali vocantur vestiti indecenter, vt ostensum est supra 22. q. ergo cū ipsi vocauerint, & introduxerint ad nuptias indecenter vestitos, non erant illi in culpa. Tertio, quia dominus hoc iusserat, Luc. 14. f. Exi cito in plateas, & vicos, & pauperes, & debiles, & cęcos, & claudos introduc huc, & tamen omnes isti sunt indecenter vestiti, qa sunt pauperes mendicantes, ergo cū ipse iusserit, non erant in culpa venientes. Quarto, & efficacius, quia illi, quia intrabant compulsi ēt si turpiter indecenter, aut qualitercunque intrarent, non erāt in culpa, quia non veniebant, sed trahebanť, & tñ, ita C fuit de istis, quia dixit dn̄s seruo: Exi in vias, & sepes, & cōpelle intrare, vt impleatur domus mea, Luc. 14 ergo iste indecenter vestitus non erat in culpa, neque debebat mitti in tenebras. Dicendum, ꝙ rex iuste indignatus est, & iuste misit in tenebras non habentem vestē nuptialē, vt apparet, quia in hoc fundatur parabola a Christo inducta, cum quantū ad hoc ꝯsistat applicatio, & tñ si nō esset hoc iustū, quod rex fecerat nō videreť iuste factū, quod fit in regno cęlorū, cū taliter fiat. Ratio aūt quare hoc iustū esset, est, quia licet vocantes ad nuptias nō eligerēt nūc aliquos, sed vocarēt quoscunque inuenirēt, tñ dicebant eis, ꝙ vocabāt eos ad nuptias, & iō quilibet tūc videre deberet seipsum, an talis erat, vt posset decenter apparere in nuptijs, & D qui non esset taliter se habens diceret non possum ire, aut nolo ire. Sed obijcietur, quia isti serui vocātes ad nuptias videbant oēs, quos vocauerant, & ipsi poterant ex aspectu agnoscere, qui erant digni quantum ad vestes ire ad nuptias, & qui non, & indignos non deberent vocare. Cum ergo vocarent oēs non erant in culpa illi, qui vocabantur, & ibant. Dicendū, ꝙ vocati erant in culpa, quia licet serui vocātes viderēt singulos decenter, aut indecēter indutos, & scirēt quātū ad ea, q̄ apparebant, q erant digni ire ad nuptias, & q nō, tñ poterat esse, ꝙ q tunc indecenter erant vestiti haberent decētes vestes in domo. s. mutatoria, & illis ornati procedere poterāt statim digne ad nuptias, & iō licet oēs vocarentur, quilibet debebat cogitare an E tales vestes habebat, vt s̄m consuetudinem regionis posset conuenienter in nuptijs apparere, & qui non haberet tales, licet vocareť nō deberet ire, serui aūt ꝯuenienter agebāt vocādo oēs, qa licet indifferēter oēs vocarent, subintelligebatur tñ, ꝙ quilibet iret in habitu, in quo nuptias honoraret, & si forte vellēt vocare eos, qui apparerent primo aspectu vestiti decenter omissis cęteris, forte aliqui, qui honorabiliores erant dimitterentur, cum contingat sępe eos, qui pulchras habēt vestes indutos esse ad tempus vestibus abiectis, ideo serui conuenienter fecerunt vocando omnes, & culpa erat ex parte vocatorum, quia non debuerant venire si sciebant se non esse tales, vt digni possent in nuptijs apparere, licet vocarentur per seruos.

Secundo

Universidad de Deusto Biblioteca

Secundo patet hoc, quia quando rex videns hominē non indutum veste nuptiali dixit ei, quomodo huc intrasti nō habens vestem nuptialem? si prędictus aliquam excusationem afferret diceret, quia tu iussisti, ꝙ omnes venirent, vel quia serui tui vocauerunt me, vel quia violenter tractus sum, & tamen nullam causam allegauit, sed obmutuit, ergo videtur, ꝙ nullam causam habebat saltem apparentem, quam posset allegare, quia aliàs non diceretur, ꝙ obmutuit. Aliqui dicunt, ꝙ non tenet ista ratio, quia ille hō non obmutuit, quasi nullam causam haberet, quam allegaret, sed quia timuit, & erubuit vultum regis commoti ad iram, & non habuit quid loqueretur. Sed dicēdum, ꝙ non stat, quia licet homo ille tam elinguis fieret, vt nihil pro se rñdere posset, quod non est satis verisimile, quia licet in principio non rñderet, tñ saltem postea cum traheretur ad pęnā rñderet, tñ cęteri ꝓ eo rñderent, qui assistebant, cū hoīes sint promptiores ad releuandum aliquē a pęna, q̃ ad nocendum, qñ nihil eis ille nocuit, qa omnis hō naturaliter est alteri hoī amicus 8. Ethi. c. 1. & iō cum mandatū regis de vocādo quoscunque esset omnibus notū, & maxime ipsa vocatio seruorum esset nota, si isti possent aliq̃ excusationem afferre, allegaret eā aliquis de pręsentibus, vt ille hō non traheretur ad pęnam pręcipue in die lętitię, & nuptiarum, & tñ nemo allegauit, sed mandatum regis expletum est mittēdo illum in tenebras, ergo nullam causam excusantem habebat ille nō habens vestem nuptialem, & ita ipse erat in culpa.

Ad primum dicendum, ꝙ mandatum regis nullā excusationem afferebat, nam rex iussit vocari omnes, & tamen vocabat ad nuptias, ideo subintelligitur, ꝙ non vocabātur, nisi illi, qui decenter illuc possent ire, & sic quilibet considerare debebat si poterat decēter ire, alioquin deberet abstinere a nuptijs.

Ad secundum dicendum, ꝙ vocatio generalis seruorum non excusat quemquā, quia ipsi executi sunt mandatum regis, & ideo vocatio sua intelligēda erat, sicut mandatum regis de vocando. Et si obijciatur, ꝙ illi videbant ex vestibus, qui erāt digni, & qui indigni ad eundum. Dicendum, ꝙ iam responsum est supra, non enim decuit, ꝙ vocarent solum decenter vestitos omissis alijs.

Ad tertium dicendum vno modo, ꝙ licet vocarētur debiles, claudi, & cęci, & pauperes, dum tamen haberent vestes decentes non referebat, quia hoc solum fuit, quod rex aduertit in nuptijs, s. ꝙ homo non haberet vestem nuptialem, poterant tamen isti habere vestes aliquas decentes, ideo non erat inconueniēs istos vocari. Aliter pōt dici, & melius, s. ꝙ illud, quod habetur Luc. 14. non est eadem parabola cum ista, & ideo licet ibi iussit expresse dominus vocari pauperes, debiles, claudos, & cęcos, hic non iussit illos expresse vocari, sed ꝙ vocarent omnes quoscunque inuenirēt, & sub illo mandato intelligebatur, si illi possent decēter venire, vt dictum est.

Ad quartum dicendum, quòd hic vocabantur ad nuptias, quotquot inueniebantur, sed nemo compellebatur, litera enim solum loquitur de vocatione, & non de compulsione, sed de compulsione habetur Luc. 14. & illa non est eadem parabola cum ista, vt ostensum est supra q. 3. & ideo, quia ibi compulsi fuerunt aliqui intrare, & quia expresse vocati fuerūt pauperes, debiles, claudi, & cęci, non repulsus est aliquis, quasi indecenter vestitus. Hic autem, quia non compulsus est aliquis, sed liberum erat cuilibet venire, exclusi sunt, & puniti illi, qui non erant decenter induti.

Quare rex dixit de non habente vestem nuptialem ligatis pedibus, & manibus mittite eum in tenebras exteriores.
Quæst. XXVII.

QVAERETVR quare rex dixit de non habente vestem nuptialem, ligatis pedibus, & manibus, mittite eum in tenebras exteriores.

Dicendum, quòd rex voluit, ꝙ puniretur iste, qui ausus fuerat nuptias inhonestare pręsentia sua, & ad hoc iussit eum mitti in carcerem. Quod patet, quia dixit ligatis pedibus, & manibus, idest ligate manus eius, & pedes eius, vt nō possit fugere, & vt magis torqueatur non potens libere mouere membra sua. Hoc autem fit eis, qui incarcerantur, quia interdum ligantur pedes eorum, interdum manus, interdum vtrunque, & etiam caput. Tenebras autem vocauit rex carcerem, quia erat locus tenebrosus. Et ad magis exprimendum non dixit eum tenebrosum, sed tenebram.

Sed cur vocauit tenebras exteriores? quia sufficiebat dici in tenebras. Aliqui ponunt multos modos, sed illi pertinent ad sensum literalem, nunc autem quærimus sensum parabolę, qui erat literalis quantū ad regem hęc facientē, & vt a Christo introducitur est parabolica, quia non ponit ipse ad significandum, id quod rex ille fecit, sed aliquid longius dissimile.

Sed dicunt alij, quòd tenebrę sunt duplices, interiores, & exteriores, interiores sunt ipsa cęcitas mentis, exteriores vero sunt ipse locus tenebrosus, quia tenebrę illę extra nos sunt. Sed dicendū, ꝙ non est ad propositum, quia talis distinctio tenebrarum non cōuenit loquentibus in sensu parabolico, sed tunc diceretur, quia mitteretur ille in tenebras exteriores, idest non mitteretur in tenebras interiores, sed istam differentiam facere frustra erat, quia rex non poterat ponere illum in tenebris interioribus, sed in solis exterioribus. Ideo dicendum videtur, ꝙ vocantur tenebrę exteriores, quia erant extra domum regis, in qua fiebat nunc nuptiale conuiuium. Vel melius potest dici, ꝙ vocantur tenebrę exteriores non solum, quia erāt extra domum regis, sed quia consuetudo erat in terra Chanaan, in qua Christus loquebatur, ꝙ carcer esset extra domus habitationum hominum, & erat ille locus terribilis, & multum pęnalis, & vocabatur communiter tenebra exterior. Et patet hoc, quia non solū nunc rex iste vocauit carcerem tenebras exteriores, sed etiā Christus sic loqui solitus est. Sic patet supra 8. c. cū dixit, ꝙ filij regni eijcient in tenebras exteriores.

Quare dixit rex: Ibi erit fletus, & stridor dentium.
Quæst. XXVIII.

QVAERETVR quare dixit rex, ꝙ mitteretur in tenebras exteriores, & ibi erit fletus, & stridor dentium. Dicendū, ꝙ per hoc voluit rex designare pęnas, quas pateretur ille in carcere, & dixit duas, s. stridorē, & fletum, stridor prouenit ex frigore. quia stridor est sonitus factus ex concussione dentium, & concussio illa fit ex magno frigore, ita vt quis non possit continere maxillas, sed frigus cōcutiat eas, & allidat dentes dentibus. Fletus autem prouenit ex multis malis, immo generaliter ex quacūq; tristitia, aut dolore causari potest fletus, & ita, qui in tenebris carceris esset ꝓp præsentiam malorū, quæ pateretur, & absentiam bonorum, quę desideraret, & quibus careret, fleret. Inter cætera autem mala carceris erat vnum frigiditatis grauis, ita vt stridorem dentium causaret, ideo licet multa mala pateretur incarceratus, hoc erat præcipuum malum secūdum sensum, scilicet frigus pati, ideo istud expresse posuit, cætera autem sub nomine fletus generaliter dixit, qa fletus est effectus, qui ex illis sequitur. Causa autem huius stridoris dētium, & frigiditatis magnę præcedentis erat indispositio loci, quia carceres erant semper subterranei in terra Chanaam, & erat ibi aqua, & lutum, & ex illis causabatur frigiditas, & omne malum. sic patet Iere. trigesimooctauo: vbi Ieremias positus est in carcere & dicitur: Tulerunt Ieremiam & posuerunt eum in lacum Helciæ filij Amalec, qui erat in vestibulo carceris, & submiserunt Ieremiam in funibus, & in lacu non erat aqua, sed lutum: descendit autem Ieremias in cęnum. Et ita erant alij carceres: nam in alio simili carcere positus fuerat Ieremias: sic patet Ierem. trigesimoseptimo, scilicet, irati principes miserunt Ieremiam in carcerem, qui erat in domo Ionatham Scribæ: ipse enim præpositus erat super carcerem: itaque ingressus est Ieremias in domum laci, & in ergastula, & sedit ibi diebus multis. Erat autem iste carcer tam asper, quòd postquam rex Sedecias eduxit inde Ieremiam ad quærendum ab eo visionē Domini, rogauit ille regem dicens: obsecro te Domine mi rex, ne mittas me in domum Ionatham Scribæ ne moriar ibi, eodem cap. & ita tam durus carcer erat, quòd timebat ibi mori. Sic autem erant communiter carceres in terra Chanaam siue Iudæorum iuxta cuius consuetudinem Christus loquitur, ideo conuenienter dicitur, quòd qui mitteretur in tenebras exteriores, idest, in carcerem, pateretur ibi stridorem dentium, & fletum.

Quare dicitur in fine parabolæ: Multi sunt vocati, pauci verò electi. Et quomodo conuenit cum partibus alijs parabolę.
Quæst. XXIX.

QVAERETVR, quare dicitur in fine parabolę huius: multi sunt vocati, pauci verò electi, & quomodo conuenit cum partibus alijs parabolę, quia potius vr̄ discordare: nam hic multi fuerunt vocati, & oēs electi, quia qui recipiunt, & non excluduntur, electi dicuntur, & tamen hic de omnibus vocatis, & receptis nemo exclusus est, nisi vnus, qui dicitur nō habuisse vestem nuptialem: ergo non debuisset sic dicere, sed multi sunt vocati, & multi sunt electi. Vel si aliquam exceptionem notare vellet, deberet dicere multi sunt vocati, & non sunt omnes electi, sed dicere pauci sunt electi, non vr̄ conuenienter dictum.

Dicendum ergo, quòd pauci erant electi respectu multitudinis vocatorum. Et hoc quia licet hic non fiat mentio, nisi de vno excluso, multi fuerunt exclusi, qui non habebant vestes nuptiales, vt dictum est supra q. 26.

Secundo potest dici, quòd etiam si ille fuerit vnicus eiectus: tamen pauci sunt electi respectu multitudinis vocatorum, quia vocati debent accipi hic non solum illi, qui vocati sunt de exitibus viarum, sed etiam illi, qui inuitati fuerunt primo, & illi erant multi, scilicet, tot, quot ad nuptias sufficiebant, & de illis nemo fuit electus, quia nemo venit: immo etiam si venissent non reciperentur, quia indignos se fecerant. Supra in litera, scilicet. Nuptiæ paratæ sunt, sed qui inuitati erant non fuerūt digni. Hoc aūt est non esse electos, quod non esse dignos, & ista est melior solutio. Tertio pōt dici, & adhuc meliꝰ, ꝙ nō oportet, ꝙ cōueniat istud verbum partibus præcedentibus parabolæ, quia istud nō est de parabola, sed est verbū Christi, quod ille posuit finita parabola ad ostēdendū, ad quē sensum dixerit parabolam in pręcedēti, & tñ etiā siquis vellet, ꝙ pertineret ad parabolam, & concordaret alijs partibus parabolę satis concordat, vt dictum est in præcedenti solutione.

Circa applicationem parabolæ ad sensum literalem, quem Christus intendit: & primo quomodo est applicanda in generali.
Quæst. XXX.

QVAERETVR nunc circa applicationem parabolæ ad sensum, quem Christus intendit cum omnia, quæ dicta sunt pertineant ad applicationem parabolæ in sensu parabolico inquantum est quædam historia regis, & expulsi de nuptijs, & applicanda est primo in generali: deinde applicabuntur singulæ partes eius, sicut fecimus in sensu parabolico.

Et dicendum, quòd in generali ista parabola inducitur ad ostendendum reprobationem Iudæorum, & electionem gentium, & quorundam Gentilium reprobationem. Fit ergo inuitatio, quando Deus vocat aliquos ad Ecclesiam suam, vel ad fidem, & primum quidem soli Iudæi inuitati fuerunt, quia eis solis Christus prædicauit, & eo viuente discipuli eius illis solis prædicauerunt, quia vetuerat Christus ire in viam Gentium, & introire in ciuitates Samaritanorum supra 10. cap. Et isti, qui inuitati erant venire noluerunt, licet sępe vocarentur, sed potius occiderunt seruos vocantes se, quia aliquos discipulos occiderunt, & contumelijs affecerunt, & ideo cum iam isti se fecissent indignos nuptiarum, idest, fidei Christi, & congregationis Ecclesiæ eius: iuerunt serui iubente rege, idest, Apostoli, & discipuli inspirante Spiritusancto transierunt ad vocandum gentes, & congregauerunt omnes quotquot inuenerunt, quia nulla gens est, quam non vocauerint, & omnes iubentur venire ad nuptias istas. Et intrauit rex in istas nuptias, idest, Deus respexit ad eos, qui in ista fide, vel Ecclesia manent, & vidit hominem non vestitum veste nuptiali, quia vidit quendam non habentem charitatem, quæ est vestis nuptialis: & contra hunc iratus iussit eum mitti in tenebras exteriores, idest, in damnationem inferni, & ibi erit fletus, & stridor dentium, quia in inferno multæ pœnæ erunt.

Quid sit iste homo rex. *Quæst. XXXI.*

QVAERETVR nunc in speciali circa singulas partes parabolę applicandas s̄m sensum, quē Christus intendebat, & qm̄ iam ostēsum est s̄. q. 3. ꝙ regnū cęlorū vocatᷣ hic Ecclesia militans, & non triumphans, est dubium de prima parte sequente, scilicet, de homine rege, qui fecit nuptias filio suo quid ista sint, & primò qd sit iste homo rex, & quis sit filius eius, & quę sunt nuptię istæ, quas fecit ei. Circa primum dicendum, quòd non est dubiū Deum patrem vocari hic hominem regem. vtrunque enim habet. Dicitur enim rex, quia omnia regit: ad ipsum siquidē pertinet prouidentia, & gubernatio: ipse quippe per se omnia prouidet, & disponit ad executionem prouidentiæ partim per se, partim per creaturas sibi subiectas efficit. De quo multa dubia declarata sunt decimo capitulo, supra quæstione 122. vsque ad quæst. 129. vnde non solum est rex, sed etiam rex magnus super omnes reges, & super omnes Deos. Psalm. 94. Et ipse est etiam rex proprie noster semper manens Psalm. 72. Deus rex noster ante sęcula operatus est salutem in medio terræ. Et hoc potissimum habet, quòd solus proprie vocatur rex, quia excellentior est alijs regibus, & rex super eos. prima Timoth. sexto cap. quem temporibus suis ostendet beatus, & solus potens rex regum, & dominus dominantium, qui solus immortalitatem habet, & habitat lucem inaccessibilem.

Sed dicetur: quomodo vocatur homo, cùm non sit homo? Nam filius potest vocari homo, quia humanitatem nostram assumpsit, in qua verus homo est, sicut & nos, sed pater, & Spiritussanctus non assumpserunt humanitatem, ideo neque sunt homines, neque homo.

Dicendum tamen vno modo, quòd Deus pater vocatur hic homo, quia concordat hominibus in ratione, & intellectu. Deus enim Spiritus est Ioānis quarto, nos autem spiritum habemus, per quem intelligimus ad Romanos octauo, & prima Corinthiorum secundo capitulo: & ideo quantum ad hoc concordamus in actu intelligendi, & quia prȩcipuum, a quo homo vocatur homo, est ratio: cùm homo sit intellectus, vel maximè, vt dicitur nono Ethicorum, ideſt, quòd homo est totaliter ipse intellectus suus, vel præcipuum, quod est in homine est intellectus, & Deus est intellectus, vocatur etiam Deus homo. Et hoc modo quęlibet persona diuina etiam non assumpta humanitate vocatur homo: & sic Christus vocauit patrem suum hominem, & dixit se, & illum esse duos homines: Ioannis octauo: nam cum Indæi arguerent contra eum, quòd testimonium suum nihil esset, quia ipse de seipso testimonium ferebat, ait: Et si ego iudico, iudicium meum verum est, quia non sum solus, sed ego, & qui misit me pater, & in lege vestra scriptum est, quòd duorum hominum testimonium verum est: ego sum, qui testimonium perhibeo de me, & testimonium perhibet de me pater, qui misit me. Et ita ratio sua fundatur in hoc, quia ipse, & pater suus sunt duo homines, & ideo est sufficiens testimonium eorum secundum legem. Sic etiam omnes creaturæ rationales solent vocari in scriptura homines, & ita diabolus vocatur homo supra decimotertio capitulo. Inimicus homo superseminauit zizania. Ille autem est diabolus, vt ibi dictum est. & ideo Deus potest vocari homo rex, licet carnem non assumpserit.

Secundò potest dici, quòd non oportet q̄ hic vocemus Deum patrem hominem, sed per hominem regem solum accipiamus hominem illum, cum ista secundum literam acciderunt. Et verum est, quòd regnum cœlorum est simile illi, scilicet, quātum ad actus suos, vt dicetur sequenti quæstione, & iste est intellectus quantum ad literam, & tamen quia per istum hominem regem debemus rursus aliquid intelligere, & id quod intelligimus est Deus pater: possumus illum vocare hominem eo modo, quo dictum est. Vel aliter dato, quòd per illum hominem regem intelligamus aliquid, non oportet, quòd illud quod intelligitur sit homo Rex, sed sit aliquid, de quo similia dicantur, sicut de homine rege.

Quomodo est verum, quòd regnum cœlorum sit simile homini regi.
Quæst. XXXII.

QVAERETVR propter istam assimilationem, quomodo est verum, quòd regnū cœlorum sit simile homini regi.

Dicendum, quòd supposito, quòd per regnum cœlorum accipiatur Ecclesia militans: illa est similis homini regi, scilicet, tam illi homini regi, qui verè homo fuit, & rex, quàm homini regi designato per sensum parabolę. De primo dicendum, quòd illi homini regi, cui ista acciderunt cum inuitatis est similis Ecclesia, & non est similitudo ista quantum ad personam suam, quasi ipsemet sit similis Ecclesiæ, quia hoc nihil esset dicere, sed est similis ei Ecclesia quantum ad ista, quæ ei acciderunt, cùm talia accidant in Ecclesia. Nam sicut ille inuitauit aliquos ad nuptias, & non venerunt, sed occiderunt seruos, & rursus alios vocauit, inter quos fuit homo non habens vestem nuptialem, ita & in Ecclesia accidit iuxta applicationem factam supra quæst. 30. & ideo illi similis est Ecclesia. Si autem accipiatur homo rex, ideſt, Deus pater significatus per hominem regem: Dicitur assimilari sibi regnum cœlorum, vt aliqui volunt, quia ad eum pertinet ista, quæ gesta sunt in regno cœlorum, & ideo vocatur ille homo rex, quia vt homo nobis loquitur, & conuersatur. Sic dicit Origenes: Simile est regnum cœlorum homini regi secundum eum, qui regnat: secundum autem eum, qui corregnat filio regis; secundum ea, quæ sunt in regno, seruis regis, & inuitatis ad nuptias. Additum est autem homini regi, vt hominibus, quasi homo loquatur, & dispenser homines non capientes dispensari a Deo, sed tunc cessabit regnum cœlorum esse simile homini, cùm cessante zelo, & contentione & residuis passionibus, & peccatis, cessauerimus secundum hominem ambulare, & videbimus eum sicuti est.

Sed dicendum, quòd propriè regnum cœlorum non est simile Deo quantum ad se, neque quantum ad actum suum, sed est solum similis Ecclesia, vel regnum cœlorum illi homini regi, cui illa acciderunt. Et patet, quia similitudo supponit distinctionem, & ideo si regnum cœlorum sit simile Deo, oportet, quod actus Dei, & Ecclesiæ, secundum quos est similitudo distincti sint. Sed falsum est, quia ista, quę in Ecclesia fieri dicimus, scilicet, inuitatos vocari, & illis non venientibus alios vocari, & repelli non habentem vestem nuptialem per Deum fiunt: ipse enim est, qui homines ad fidem, vel Ecclesiæ vnitatem inuitat, & ipse non habentem vestem nuptialem in tenebras mitti iubet: & ideo non est ipse similis Ecclesiæ, vel regno cœlorum in actibus suis, quia actus sui sunt actus Ecclesiæ, vel regni cœlorum, & sublatis actibus Dei non inueniemus in præsenti alios actus Ecclesiæ, vel regni cœlorum, sed verè regni cœlorum, ideſt, Ecclesia similatur homini regi, ideſt, illi, cui ista acciderunt, quia sicut ille inuitauit alios, qui non venerunt, & alios, & venerunt; ita & in Ecclesia fit. Deo autem non fit Ecclesia siue regnum cœlorum nisi largè simile.

Quis est iste filius regis, cui nuptiæ fiunt, & quæ sunt istæ nuptiæ.
Quæst. XXXIII.

QVAERETVR, quis est iste filius regis, cui nuptiæ fiunt, & quæ sunt istæ nuptiæ.

Dicendum, quòd cum per hominem regem, vt dictum est supra quæstione trigesimaprima, significetur Deus pater, non est dubium quin filius eius, cui nuptiæ fiunt, sit Christus, qui est eius filius vnigenitus: Ioannis primo capitulo. Non enim habet alium filium de se natum, qui verè sit filius, scilicet, naturalis: multi autem sunt filij eius, sed per adoptionem, & ita omnes nos iamus filij adoptionis ad Romanos octauo, quia Christus dedit nobis potestatem filios Dei fieri, cum credamus in nomine eius; Ioannis primo capitulo: De Christo ergo, qui est vnigenitus intelligitur.

Sed qd sunt nuptię, & qñ celebratę sunt est dubiū. Aliq volunt, q̄ nuptiæ sint incarnatio filij Dei, q̄ natura humana copulata est verbo Diuino ad humanitatem hypostasis, & est quasi copula coniugalis, & fuerunt factæ nuptiæ istæ in vtero virginis, quia inde sumpsit Christus humanam naturam nostram, & sic vterus ille est quasi thalamus coniugalis; vnde de illo processit Christus, sicut sponsus de thalamo suo. Psalmo decimoctauo. Sed in hoc nemo erret, quia nuptiæ sunt duarum personarum, & tamen in incarnatione non sunt duæ personæ, quia est persona assumens, & natura assumpta, & post assumptionem manet vna persona, sicut prius. Sic dicit Gregorius. Tunc Deus pater filio nuptias fecit, quando hunc in vtero virginis humanæ naturæ coniunxit, sed quia ex duabus personis fieri solet nuptiarum coniunctio, absit hoc ab intellectibus nostris, vt personam Redemptoris nostri ex duabus personis credamus esse vnitam. Ex duabus quippeatque in duabus hunc naturis existere dicimus, sed ex duabus personis credere compositum nefas vitamus.

Secundo potest dici, quòd nuptiæ istæ fuerunt, vt aliqui volunt, in coniunctione hominis ad Christum per fidem, scilicet, quando anima quælibet fidelis vnitur Christo. Est enim hic quoddam genus matrimonij carnale significans istam vnionem animæ ad Christum, vt dicit Innocent. Papa, extra de biga. capitulo debitum. & idem Magister quarto Sentendistinctio. vigesima sexta. Et istæ nuptiæ celebrantur quoties anima fidelis Christo vnitur, & ex talibus nuptijs proles bonorum operum sequitur. Sic dicit Origenes. Coniunctionē sponsi ad sponsum, ideſt, Christi ad animam verbi susceptionem intellige. partus autem bona opera.

Tertiò, vt aliqui dicunt erunt nuptiæ istæ in coniūctione hominum ad Christum, quia est illa coniunctio quasi hominis ad vitam suam. nam Christus est vita nostra ad Colossens. tertio, scilicet mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo: cū apparuerit Christus vita vestra, & vos apparebitis cū Christo in gloria. Huius autem coniunctionis nuptia sumus sponsa. Nuptiæ autem erunt in resurrectione mortuorum, quia ibi perfectè vniemur Christo. Sic dicit Chrysostomus. Cum resurrectio fuerit facta sanctorum, tunc suscipiet hominem vita, quæ est Christus, mortalitatem eius sua mortalitate absorbens. Nunc enim quasi arrhas futuri coniugij Spiritumsanctum accepimus: tunc autem ipsum Christum plenius in nobis habebimus.

Sed ille modus non conuenit, quia istæ nuptiæ pertinent ad Ecclesiam triumphantem, quæ non potest significari per hanc parabolam, sed necesse est nuptias istas esse in hac vita in Ecclesia militāti. Nam ad has nuptias aliquis intrauit sine veste nuptiali, & tamen ad vitam æternam nemo sine veste gloriosa ingreditur. Secundò, quia ad has nuptias quidam intrauit, qui exclusus est, & missus est in tenebras exteriores: & tamen quisquis introierit ad nuptias vitæ æternæ vlterius non exibit.

Dicendum igitur, quòd duplices nuptias facit Deus filio suo primas in præsenti, secundas in futuro, & in vtrisque est epulari. de primis nuptijs dicitur hic. De secundis, vt putatur communiter dici tur Apocalip. decimonono, scilicet. Venerunt nuptię agni, & vxor eius præparauit se. Et sequitur: beati, qui ad cœnam agni nuptiarum vocati sunt. & ob hoc epulæ primarum nuptiarum vocatur prandium: conuiuium autem secundarum vocatur cœna, ex eo, quòd prandium præcedit ad cœnam. Et de his sunt duæ parabolæ. prima est ista, & ideo

Matthæus nominauit hic prandium, scilicet, ecce prandium meum paraui: tauri mei, & altilia occisa. Secunda est, quam ponit Lucas decimoquarto, & ideo illa vocatur cœna, scilicet, homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Sic dicit Gregorius, hic per nuptias præsens Ecclesia: illic per cœnam æternum, & vltimum conuiuium designatur, quia in hanc nonnulli exituri intrant, ad illud quisquis intrauerit vlterius non exibit. Supposito ergo, quòd in hac vita fiant istæ nuptiæ, dicendum, quòd sponsa, quam Christus accipit, est Ecclesia: & ideo matrimonium dicitur esse inter Christum, & Ecclesiam ad Ephesios quinto capitulo: Licet quælibet anima possit vocari sponsa, tamen melius est Ecclesia sponsa. Et quia nuptiæ significant copulationem sponsæ ad sponsum: est videndum quando fuerit.

Dici autem dupliciter potest: vno modo, quòd fuerunt factæ nuptiæ in Christi incarnatione, scilicet, quòd tunc copulauerit Deus pater Christo Ecclesiam in coniugem. Ad hoc enim carnem sumpsit, vt Ecclesiam sibi vnitam haberet. Etiam quia caro, quam Christus sumpsit pars est Ecclesię, cum pertineat ad humanitatem nostram, & nos omnes sumus pars Ecclesiæ, vel constituimus Ecclesiam, & hoc tenet Gregorius, dicens: Securius ergo dici potest, quòd in hoc Rex pater regi filio nuptias fecit, quia ei per incarnationis mysterium sanctam Ecclesiam sociauit. Vterus autem genitricis virginis huius sponsi thalamus fuit.

Secundò modo potest dici, quòd fuerunt factæ istæ nuptiæ in morte Christi, quia tunc Ecclesiam sibi vniuit. Et hoc videtur conuenientius dictum. Nam in incarnatione videtur facta desponsatio quædam, sed non copulatio, quam nuptiæ significant.

Et patet primo, quia per nuptias traditur sponsa sponso, & manet iam sub eius potestate, & efficiuntur vna caro: prius autem sponsa, licet aliquo modo ad sponsum pertineat, tamen sub eius potestate non manet. Ita fuit de Christo: nam ad hoc carnem nostram assumpsit, vt Ecclesiam sibi vniret, & tamen potestatem super illam non habuit, vt homo vsque post mortem. Tunc enim dicit sibi datam esse omnem potestatem in cœlo, & in terra, infra vigesimooctauo capitulo: ergo tunc nuptiæ fuerunt celebratę.

Secundò patet, quia quando nuptiæ factæ sunt, manet vxor sub potestate viri, & pertinet ad eum, & tamen Ecclesia non pertinuit ad Christum, nisi per passionem, quia tunc eam acquisiuit sibi: ergo tunc nuptiæ factæ sunt. sic patet Actuum vigesimo capitulo, scilicet, attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo Spiritussanctus posuit vos Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. ergo ante passionem non acquisiuerat Christus Ecclesiam, & consequenter non erat vxor.

Tertiò patet, quia Christus accepit Ecclesiam in vxorem mundam, & immaculatam, & tamen ipse per passionem suam fecit illam mundam: ergo per passionem nuptias celebrauit; sic patet ad Ephesios quinto. Viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit seipsum pro ea, vt eam sanctificaret, mundans illam lauacro aquæ in verbo, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid eiusdmodi, sed vt sit sancta, & immaculata.

Ideo dicēdū videtur, q̄ per incarnationē fuit Ecclesia spōsa Chri, sed nō vxor. Vel si velis dicere vxorem inquantum

inquantum fuerunt sponsalia de presenti, tamen saltem nondum erant nuptiæ, in quibus consummatur matrimonium, sed fuerunt factæ in passione. Siquis tamen contendat nuptias factas fuisse in incarnatione, non resistimus.

Qui fuerunt isti serui, qui vocauerunt ad nuptias.
Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR cum serui dicantur vocasse ad nuptias, qui fuerunt isti serui.

Dicendum, quòd ista parabola ponit seruos in omnibus vocationibus: illa autem, quę habetur Lucæ 14. semper ponit seruum: ista autem communiter habet seruos, & tamen, vt Hieronym. dicit aliqui libri habent hic seruum singulariter missum, & si ponit seruus intelligit Moyses, qui fuit specialiter seruus Dei, quem Deus vocat seruum suum, Nume. 12. capit. scilicet. At non talis Moyses seruus meus: Et Malach. vlti. Mementote legis Moysi serui mei. Et ad Hebræ. 1. cap. Moyses vocatur seruus Dei: Christus autem filius. Et tunc, quia secundum quædam exemplaria ponitur, quòd prima vice misit rex seruum ad vocandũ inuitatos, & in secunda vice misit seruos, intelligetur per seruum Moyses, per seruos autem secundæ vicis intelligentur Apostoli, vel Prophetæ. Sic dicit Hierony. si misi seruum, nec dubium quin Moysen, per quem legem veritatis dedit. Si autẽ seruos legerimus, vt pluraque habent exemplaria, ad Prophetas referendum est, qui inuitati per eos venire contempserunt. Serui, qui secundo missi sunt melius est, vt Prophetæ intelligantur quàm Apostoli: ita tamen si seruus supra fuerit scriptus: sin autem ibi seruos legas, hic serui secundi Apostoli sunt intelligendi. Considerandum autem, quòd isti, qui vocantur non fuerunt inuitati per seruos, sed antequam seruirent iam inuitati erant: cum dicatur in litera, q̃ misit seruos suos vocare inuitatos, & non dixit, quòd misit seruos suos ad inuitandum homines. In quo innuitur, quòd per seipsum, vel per alios inuitauerat rex illos antequam seruos mitteret. & hoc est, ga Deꝰ inuitat nos, & tamen vocat nos per seruos suos.

Inuitatio ad cõuiuium Dei dupliciter fit.

Fit autem ista inuitatio dupliciter. Vno modo per ipsum Deum tangendo cor nostrum, siue per naturale lumen impressum nobis, quod signatum est super nos lumen vult tui Domine Psalm. 4. Siue per specialeꝫ pulsationes, & vocationes ad cor nostrum, quas Deus facit mouendo & incitando nos ad bonum. Et hoc vocatur pulsare ad ostium cordis nostri Apocal. 3. ego sto ad ostium, & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Et istas pulsationes facit Deus, quando vult, & quomodo vult, Ioannis tertio capitu. Spiritus vbi vult ibi spirat, & per talem modum Deus inuitat omnes homines. Et hoc etiam modo conducit operarios in vineam suam.

Alio modo Deus inuitat per alios, scilicet, quando primam notitiam veritatis per aliquos ostendit. Iste autem modus magis conuenit in præsenti, eo quòd ista inuitatio non est omnium hominum, sed solum Iudæorum, vt infra dicetur. primi enim inuitati Iudæi soli fuerunt: qui autem postea vocati fuerunt, sunt omnes gentes, vt dicetur sequenti quæstione, cum autem omnes homines inuitantur potest esse inuitatio per interiorem inspirationem, vel lumen nobis datum, sed vocatio spiritualis, quę fit Iudæis non est ista, cum in ista omnes homines conueniant, sed illa inuitatio fuit facta per Deum loquentem ad Abraham, quando cœpit eum separare a cęteris gentibus, & promittere ei Messiam futurum de semine suo, & in Abraham fuerunt inuitati omnes Iudæi, sicut in ipso separati fuerunt omnes a Gentilibus. Cętera autem doctrina fuit vocatio seruorum ad nuptias. Sic dicit Chrysostomus. Ergo quando misit seruos suos iam inuitati prius erant: inuitati enim sunt homines a tempore Abrahæ cui Christi incarnatio promittebatur.

Qui erant isti inuitati, de quibus hic dicitur.
Quæst. XXXV.

QVAERETVR, qui erant isti inuitati, de quibus hic dicitur.

Dicendum, quòd hic fuerunt quidam inuitati, & vocati: alij autem solum fuerunt vocati. Inuitati enim fuerunt solus populus Iudæorum: vocati autem fuerunt omnes Gentiles simul postea cum reliquijs Iudæorum. Et hoc patet primo ex ordine rei. nam prius fuerunt aliqui inuitati, deinde fuerunt alij vocati: ita autem fuit inter Iudæos, & gentes, quia primo specialiter inuitauit Deus solum populum Iudæorum ad notitiam, & cultum suum, & non vocabat aliquem, nisi istos: postea autem vocati fuerunt Gentiles.

Secundo patet ex modo, quia inuitatio fuit specialiter ad aliquos viros vnius ciuitatis, quæ postea succensa est. Vocatio autem, quæ fuit post hoc, fuit ad omnes generaliter. Nam dixit Rex: ite ad exitus viarum, & quoscunque inueneritis vocate ad nuptias, & ita fuit quantum ad Iudæos, & Gentiles. Nam in primo statu cultus Diuini sola gens Iudæorum a Deo inuitata erat, & tenebat istum cultum: postea autem cum Gentiles vocati debuerunt iussit Christus omni creaturæ prædicari Euangelium, Marc. decimosexto, & doceri omnes gentes infra vigesimooctauo.

Tertiò apparet ex causa vocationis: nam Rex solos primos inuitauerat, sed quia illi noluerunt venire, & occiderunt seruos vocantes, iussit vocari omnes, qui inuenirentur. Supra in litera, scilicet. Nuptiæ paratæ sunt, sed qui vocati sunt, non fuerunt digni venire: ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inueneritis, vocate. Ita etiam fuit de Iudæis, & Gentilibus: nam Iudæis iusserat Deus colere eum, & ad illos solos miserat Prophetas, & Christus quoque illis solis iusserat prædicare Apostolos supra decimo capitulo, sed quia noluerunt audire verbum Dei, sed potius repulerunt prædicantes: iuerunt Apostoli ad prędicandum Gentilibus, sic dicitur Actuum decimotertio: vbi Paulus, & Barnabas dixerunt Iudæis: Vobis quidem oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis vitæ æternæ: ecce cõuertimur ad gentes.

Qui sint isti secundi serui vocantes ad nuptias, & quæ sit ista bina vocatio.
Quæst. XXXVI.

QVAERETVR, qui sint isti serui vocantes ad nuptias, & quare bis vocauerunt. Vel quæ sit ista bina vocatio.

Aliqui dicunt, quòd serui, qui prima vice mittuntur, sunt primi Prophetę, qui vocauerũt Iudæos ad fidem futurorum: serui autem secundę vocationis sunt alij Prophetæ posteriores: omnes enim illi vocauerunt Iudæos. Sic dicit Origenes: Qui primi mittuntur serui vocare inuitatos ad nuptias, sunt Prophetæ conuertentes ex populo per suas prophetias, & restitutionem Ecclesiæ ad Christum. Qui autem noluerunt venire in primis inuitati, sunt qui noluerunt audire verba prophetarum. item alij transmissi alia congregatio Prophetarum est.

Secundò dicunt aliqui, quòd serui primò vocantes fuerunt Apostoli missi ad vocandum Iudæos ad fidem Christi. Serui secundò vocantes fuerunt alij successores Apostolorum, qui similiter vocauerunt Iudæos. Sic dicit Hilarius. scilicet. Serui primò missi, qui inuitatos vocauerunt Apostoli sunt; qui autem admonentur, vt veniant inuitati antea populus Israel est: in gloriam enim æternitatis per legem est aduocatus. Apostolorum ergo erat propium commonefacere eos, quos inuitauerant Prophetæ. Qui verò iterum cum præceptorum condi- B tione mittuntur, Apostolici viri sunt successores eorum.

Tertiò dici potest, quòd primi serui sunt Prophetæ, qui Iudæos vocauerunt ad Christum, secundi autem sunt Apostoli, & cęteri discipuli Christi, qui vno eodemque tempore Iudæis prædicauerunt, & ita tenet Hieronymus. Misit autem Christus ad vocandum Iudæos quando dixit illis: in viam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne intra ueritis, sed ite potius ad oues, quæ perierunt domus Israel: supra decimo capitulo, & ita tenet Chrysostomus, hoc autem rationabilius est quàm præce- C dentia.

Primo, quia certum est, quòd Prophetæ vocauerunt Iudæos ad Christum, & tamen isto modo non ponuntur ipsi, vt vocantes, & ideo melius est, quòd Prophetæ sint primi serui, & Apostoli secundi serui.

Secundo, quia distinguuntur primi, & secundi serui, & tamen inter Apostolos, & successores eorum non est conueniens assignare diuersitatem vocationum, quia eodem modo vocauerunt secundi, sicut primi, quia omnes aperte, & omnes docendo Christi præcepta: ideo melius est accipere Prophetas, & Apostolos, quia inter istos verè est differentia in modo vocationis, quia omnes Prophetæ annunciabant rem futuram: Apostoli autem rem præteritam, & ita essent Prophetæ primi serui, Apostoli autem secundi. D

Tertiò, quia ita conuenit Prophetis, & Apostolis: nam primi serui solum vocauerunt inuitatos ad nuptias; secundi autem vocauerunt inuitatos, & po fuerunt apertius multas suasiones, quod conuenit Prophetis, qui de Christo breuius, & obscurius locuti sunt. Apostoli autem multa, & aperte de Christo dixerunt.

Quartò, quia non conuenit hoc dicendo primos seruos esse Apostolos, & secundos esse successores eorum, quia tunc successores Apostolorum perfectius, & apertius vocarent Iudæos ad Christũ quàm Apostoli. cum secundi nuncij apertius vocauerint E quàm primi. sed hoc falsum est: ideo non debent sic accipi primi, & secundi serui. Eadem ratione non stat prima positio, scilicet, quòd primi, & secundi serui sint Prophetæ: nam tunc non deberent distingui duæ vocationes, quia omnes Prophetæ tenuerunt eundem modum vocandi, licet quidam alium futuri, & absconditi prædixerunt de Christo, & ad illum incitauerunt: & ideo omnes pertinent ad eundem gradum vocationis, & non deberent distingui duplices vocantes, quia tunc oporteret, quòd omnes Prophetæ posteriores plura, & apertius de

Christo dicerent quàm priores: cum serui secundi apertius vocauerint quàm primi. Sed falsum est, quia multi de Prophetis primis ampliora prædixerunt, & cognouerunt de Christo quàm posteriores, sicut Dauid, & Isaias, qui de prioribus fuerunt plura de Christo dixerunt quàm Aggeus, & Zacharias, & Malachias, qui fuerunt vltimi prophetarum, qui in canone ponuntur.

Quintò, & efficacius, quia non solum prophetæ vocauerunt Iudæos ad Christum, sed etiam Apostoli, & discipuli Christi. immo isti magis illos vocauerunt quàm Prophetæ. si ergo de vocatione prophetarum diceretur non debebat omitti vocatio Apostolorum, sed si isti serui primi, & secundi sint prophetæ non ponetur vocatio aliqua Apostolorum: ideo oportet intelligi, quòd vocatio vna istarum sit Apostolorum, & consequenter erit secunda.

Quid sit vocare inuitatos ad nuptias, & quomodo primi, & secundi serui illos vocauerunt.
Quæst. XXXVII.

QVAERETVR quid sit vocare inuitatos ad nuptias, & quomodo primi, & secundi serui illos vocauerint.

Dicendum, quòd illi vocantur, qui iam inuitati fuerant, vt in litera innuitur: & ideo iuxta modum accipiendi inuitationem accipitur inuitatio, vt autem dictum est supra quęstione trigesimaquinta: vno modo pro illa prima exhortatione, vel vocatione, quam Deus facit hominibus, vt veniant ad cultum eius, & fit per intrinsecam pulsationem.

Alio modo dicitur inuitatio illa prima ostensio Messiæ futuri, & bonorum, quæ ex eo haberentur, quæ facta fuit hominibus in Abraham, cui Deus ante cęteros fecit promissiones de Messia Gene. duodecimo capitulo. Accipiendo primo modo inuitationem dicendum, quòd quælibet exhortatio facta per homines ad Messiam vel fidem, eius est vocatio ad nuptias, cum Deus inuitet: homo autem tanquam seruus vocet, & ita tam Patriarchę quàm Prophetæ & Apostoli vocauerunt ad istas nuptias. Accipiendo secundo modo soli Prophetæ, & Apostoli, & posteriores vocauerunt ad nuptias, cum inuitatio facta sit in Abraham. Sed istam accipere possumus dupliciter, vno modo, quòd fiat per Deum, qui promiserit Abrahæ Messiam, & bona futura ex eo, & ita inuitatio fit per Deum. Alio modo, quòd illa promissio non sit inuitatio, sed promulgatio, quam fecit Abraham de Messia sibi promisso. Et quia alijs hominibus primo innotuit ista cognitio per Abraham dicetur ille inuitasse eos, sed quia Abraham non prædicabat alijs gentibus ea, quæ sibi, & progeniei suę specialiter promissa erant, melius est quòd dicamus inuitationem factam esse in Abraham per Deum.

Sed obijcietur, quòd inuitatio fuit facta ad multos, vt hic dicitur, & tamen accipiendo illo modo inuitationem ad solum Abraham facta est, quia ei solo locutus est Deus de Messia, & cęteris promissionibus, Gen. 12. & 13. & 15. cap.

Dicendum, quòd illa vocatio, siue inuitatio ad multos facta est, ga licet solus Abrahã esset, cui Deus loquebatur, non pro eo solo fiebant promissiones, sed pro eo, & semine eius: Genes. decimoquinto, immo magis semini eius quàm ei, quia amplius ista in semine eius, quàm in eo completa sunt: & ideo in Abraham inuitabat Deus semen eius, & sic illa inuitatio fuit facta ad multos. Et hoc innuit Chrysostomus dicens. Inuitati sunt enim homines a tempore Abrahæ, cui Christi incarnatio promittebat. Et ita homines

mines dicit inuitatos, & non ſolum Abraham, & F
quòd fuerint inuitati per hoc, quòd Abrahę promit
tebatur incarnatio Chriſti.

Hoc ſuppoſito dicendum, quòd tam Prophetæ,
quàm Apoſtoli, & diſcipuli Chriſti vocauerunt inui
tatos: nam inuitati ſolum vocantur hic Iudæi, quia cę
teræ gentes non fuerunt propriè inuitatæ, ſed poſtea
in defectum inuitatorum vocatæ, vt dictum eſt ſupra
quæſt. 36. hos inuitatos Prophetæ vocauerunt dicen-
do multa de Meſſia, & aperiendo, quæ in eo ventu-
ra erant: nam Deus non declarauit Abrahæ ſingilla-
tim facta, & conditiones Meſſiæ, ſed in generali, &
cõfuſo dixit quoddam magnum bonum circa illud,
ſcilicet, quòd in eo benedicerentur omnes tribus ter
ræ Geneſ. duodecimo, quod intelligitur quantum
ad ſalutem, quę proueniret omnibus hominibus G
ex morte Chriſti ad Galat. tertio capitulo, Prophe-
tæ autem declarauerunt ſingillatim ea, quæ circa
Meſſiam euentura erant, & hoc erat eorum officiũ,
vt aliquid de Meſſia prædicerent. nam tanto Prophe
ta aliquis erat excellentior, quanto plura, & aptiora
de Meſſia dicebat, vel ad illum apertius deducebat.
Cauſa ob quam Io. Baptiſta vocatus fuit pluſquã Prophe-ta. Et iſta fuit cauſa quare Ioannes Baptiſta vocatus eſt
pluſquam Propheta, quia cęteri de illo, vt de futu-
ro pronunciauerunt, Ioannes autem illum digito
oſtendit: Ioannis primo capitulo, & hoc oſtenſum
eſt ſupra vndecimo capitulo, quæſtione vigeſima-
octaua, & trigeſimaſeptima, hoc modo nemo
de Prophetis fuit, qui ad Chriſtum nos vocaret. Sic
enim innuitur Luc. vigeſimoquarto, vbi cũ Chriſtus H
oſtendere vult ea, quæ de ipſo dicta erãt in Scriptura,
dicitur: Et incipiens a Moyſe, & omnibus Prophe-
tis interpretabatur eis in omnibus Scripturis, quæ de
ipſo erant: In quo innuitur, quòd omnes Prophetę,
& ſinguli ipſorum locuti fuerant aliquid de ipſo.
Apoſtoli etiam vocauerunt Iudæos ad Chriſtum, &
etiam diſcipuli tam Chriſto viuente, quàm poſt eius
mortem, & Prophetæ: ſed aliter poſt mortem, &
aliter prius. Nam prius non dicebant Meſſiam, ſed
ſolum prædicabant regnum cœlorum, vt oſtenſum
eſt ſupra decimoſexto capitulo, quæſtione nonage-
ſimaſexta: poſt mortem verò apertè dixerunt illum
eſſe Chriſtum, vt patet in ſermonibus, quos fecit
Petrus ad totum populum ſtatim poſt Pentecoſtem:
Actuum ſecundo, & tertio, & quarto, & quinto, &
decimo capitulo, & quòd non erat aliquid aliud ſub
cœlo, datum hominibus a Deo, in quo eſſet ſalus
niſi in nomine Ieſu: Actuum quarto capitulo, & ita
ſemper prædicabant vocando eos ad Chriſtum quo-
uſque repulſi ſunt ab eis. Et ita apparet, quomodo
primi ſerui, ideſt, Prophetæ: & ſecundi, ideſt,
Apoſtoli vocauerint inuitatos, ideſt, Iudæos ad
Chriſtum.

Quare mittuntur ſecundi ſerui, cum ſufficerent primi. Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR, quare mittuntur primi, & K
ſecundi ſerui, quia ſufficere videbatur, quòd
mitterentur primi.

Dicendum, quòd cum primi ſerui ſint
Prophetæ: ſecundi autem ſint Apoſtoli, & diſcipu-
li Chriſti, vt dictum eſt ſupra quæſtione trigeſima-
ſeptima, & trigeſimaoctaua: conueniens fuit vtroſ-
que mitti, quia non ſufficiebant primi. Primò, quia
Prophetæ dixerunt de Chriſto multa, ſed obſcurè,
quia locuti ſunt, vt de re futura: ideo non poterant
clarè ſingula dicere: Apoſtoli autem clare locuti
ſunt, cùm iſti narrauerint hiſtoriam: illi verò præ-
dixerint prophetiam.

Secundò, quia Prophetæ, qui de Chriſto dixe-
runt, fuerunt multo tempore ante ipſum, & ideo
opus fuit, vt Chriſto adueniente eſſent aliqui, qui
actualiter conuerterent animos populi ad Chri-
ſtum.

Tertiò, & principaliter, quia licet Prophetæ de
Chriſto multa prædixerint, non potuerunt deſigna-
re perſonam eius, quia præceſſerunt eum multo tem
re perſonam eius, quia præceſſerunt eum multo tem
pore: & ideo manebat adhuc aliquod dubium quis
eſſet ille, de quo talia dicta eſſent, ad quod fuerunt
neceſſarij Apoſtoli qui perſonam eius oſtenderent
dicentes illum eſſe Meſſiam, qui inter eos talia, &
talia egerat.

Quare ſecundi ſerui fecerunt ſuaſiones ad inuitatos, & non primi. Quæſt. XXXIX.

QVAERETVR, quare ſecundi ſerui poſuerunt
ſuaſiones ad inuitatos, & non primi, dicen-
tes: Ecce prandium meum paraui &c.

Dicendum, quòd cum Apoſtoli ſint ſecun
di ſerui ad eos pertinebat facere ſuaſiones, & non ad
primos, ideſt, Prophetas.

Primò, quia primi ſerui ſolum vocabant: ſecundi
autem vocantes exprimebant cauſas vocationis, &
magis alliciebant, ita Prophetæ, & Apoſtoli fece-
runt. Nam Prophetæ, qui fuerunt primi obſcure
de Chriſto, & pauca locuti ſunt quaſi ſolum videan-
tur vocare: Apoſtoli autem multa de Chriſto dice-
bant, & multum aperte, ita vt non ſolum vocare,
ſed & vocationis cauſam, & opportunitatem oſten-
dere viderentur.

Secundò fuit, quia iſtæ ſuaſiones pertinent ſpecia
liter ad deſignationem temporis Meſſiæ, & hoc cõ
uenit Apoſtolis: nam Prophetæ licet de Chriſto
multa dixerint: tamen adhuc futurus erat. Apoſtoli
autem de Chriſto loquebantur, cuius tempus, tunc
erat, & ab hoc tempore Apoſtolorum iam oppor-
bat, quòd homines venirent ad fidem Chriſti, & nõ
erat hoc neceſſe tempore Prophetarum, quia non-
dum erat ille, de quo aliquid credi deberet, & hoc
innuitur ex verbis ſuaſionum, ſcilicet, ecce prandiũ
meum paraui: tauri mei, & altilia occiſa: venite ad
nuptias, quaſi dicat tempore primorum ſeruorum
vocabamini ad nuptias, ſed nondum illę erant, ſed
ſperabantur: ideo non vocabamini pro tunc, ſed pro
tempore illo, in quo ſponſus veniret, & parate ef-
ſent nuptiæ: nunc autem parata ſunt omnia, quæ ad
nuptias pertinent, ſcilicet, quia Chriſtus venit: ideo
venite ad nuptias. ad deſignandum ergo quòd Apo-
ſtoli prædicaturi eſſent tempore illo, quo Chriſtus
veniſſet, fuit conueniens, quòd ex verbis ſecundo-
ſeruorum appareret nuptias iam eſſe paratas, & non
ex verbis primorum: ideo ſecundi ſerui dixerunt iſtas
ſuaſiones, & non primi.

Tertiò fuit ad oſtendendum conditionem doctri-
næ: nam ſi aliqui rudes, & tardi ſunt, vt ſimplici ver
bo dicto non capiant quod dicitur, addantur multa
alia, vel ſi ſolis verbis non mouentur, adduntur exẽ-
pla, quæ magis mouent: ideo cum propter verba pri-
morum ſeruorum non venerint inuitati, debuerunt
ſecundi ſerui plura addere. Sic dicit Gregorius no-
dum, quòd in priori inuitatione nil de tauris & altili-
bus dicitur: in ſecunda iam tauri, & altilia macta
memorantur, quia omnipotens Deus, cum verba
eius audire noluimus, adiunxit exempla, vt omne
quod impoſſibile credimus, tanto nobis ad ſperan-
dum fiat facilius, quanto per hæc tranſiſſe, & alios
audimus.

Quomodo applicetur ad propoſitum iſta ſuaſio: Ecce prandium meum paraui &c. Quæſt. XL.

QVAERETVR quomodo applicetur ad pro
poſitum iſta ſuaſio: Ecce prandium meũ
paraui tauri mei, & altilia occiſa.

Aliqui dicunt, quòd prandium Dei para
tur, quando ſcripturæ implentur dictis legalibus, &
prophetalibus, ſicut in prandio diuerſi cibi ſunt. Sic
dicit Chryſoſt. ſcilicet, Cum Dominus Apoſtolis di-
xit euntes prędicate dicentes, quia appropinquauit
regnum cœlorum: hoc ſignificauit, quod hic dicitur:
Prandium meum paraui, ideſt, ex lege, & Prophe-
tis ſcripturarum menſas ornaui.

Alij dicunt prandium eſſe ſermonem Domini. Sic B
dicit Origenes: Prandium quod paratur, eſt eloquiũ
Dei.

De tauris verò, & altilibus, aliqui dicunt, quòd per
hæc ſignificatur magnitudo ſacrę doctrinæ. Sic dicit
Hieronymus: Prandium paratum, & tauri, & occiſa
altilia per metaphoram opes regię deſcribuntur, vt
ex carnalibus intelligantur ſpiritualia, vel certè dog-
matum magnitudo, & doctrina Dei lege pleniſſima
ſentiri poteſt.

Secundò dicunt aliqui, quòd per tauros ſignificã-
tur patres veteris teſtamenti, per altilia verò patres
noui teſtamenti, qui ſimul conueniunt ad conuiuiũ C
nuptiarum Chriſti, eo quòd in eis vtrorunque do-
ctrinæ capiuntur. Sic dicit Gregorius in Homilia. ſ.
per tauros patres veteris teſtamenti figurãtur, qui ex
permiſſione legis inimicos ſuos virtutis corporeę
cornu feriebant: altilia verò ſaginata dicimus: ab eo
enim quod eſt alere altilia, vel quaſi alita vocamus:
Per altilia ergo patres noui teſtamenti figurantur, qui
dum gratiam pinguedinis, & internæ dulcedinis per-
cipiunt, a terrenis deſiderijs ad ſublimia cõtemplatio-
nis ſuæ prędia ſubleuantur. Dicit ergo tauri mei, &
altilia occiſa ſunt: ac ſi dicatur: patrum prædecentiũ
mortes aſpicite, & remedia vitæ veſtrę cogitate.

Tertiò dicunt alij, quòd per tauros deſignantur il-
li, qui in veteri teſtamento fuerunt ſimul Prophetæ,
& Sacerdotes: per altilia verò, quæ ſecundum aliam
literam ſaginata dicuntur ſignificantur illi, qui ſolum D
fuerunt Prophetæ, & non Sacerdotes. Sic dicit Chry
ſoſtomus ſaginata dicit Prophetas, qui fuerunt Spiri-
tuſancto repleti, tauros autem eos, qui Prophetæ fue
runt ſimul, & Sacerdotes, ſicut Ieremias, & Ezechiel:
vt enim tauri duces ſunt gregis, ita & Sacerdotes prin
cipes ſunt populi.

Quartò, vt alij dicunt ſignificantur martyres per
tauros: per altilia verò homines ſpirituales. Sic dicit
Hilarius. tauri glorioſa martyrum ſpecies eſt, qui in
confeſſione Dei tanquam hoſtia electa ſunt immola
ti, ſaginata verò ſunt homines ſpirituales tanquam
cœleſti pane ad euolandum aues paſtę, cęteros acce-
pti cibi vbertate expleturę.

Quintò, vt aliqui dicunt per tauros, & altilia, E
quæ ſunt partes illius conuiuij deſignantur partes ſa-
crę Scripturæ, vel diuini ſermones, ita vt per tauros
deſignentur altiora: per altilia vero ea, quæ minora
ſunt. Sic dicit Origenes: Prandium quod paratur eſt
eloquium Dei: fortia quoque eloquiorum Dei tau-
ri intelliguntur: ſuauia verò, & delectabilia eorum
ſunt ſaginata. Siquis verò proferat quædam dicta mo
dica, & non firma, & non magnam virtutem rationis
habentia, videntur macra eſſe quæ proferuntur: ſagi
nata autem ſunt cum ad vnam quamque propoſi-
tionem exempla multa rationis probatione repleta
inducuntur. Puta ſi aliquis de caſtitate ſermonem
loquatur, rectè intelligitur turtur. Sed cum ipſum ca-
ſtitatis ſermonem cũ rationis probatione de ſcriptu-
ris repletum protulerit, ita vt delectet, & confirmet
animum audientis, protulit eum ſaginatum.

Sed dicendum, quòd non pertinent iſta ad ſenſum
literalem, qui quæritur, ſed ad myſticum, quod par-
tim pertinet ad allegoricum, & partim ad tropologi-
cum. Ratio autem literalis eſt hęc, vt per hæc deſi-
gnentur quædam, quæ importarent neceſſitatem, &
opportunitatem tunc credendi, & non expectandi
aliud tępus, vt ſicut in ſenſu parabolico iſta deſignãt,
quòd non debeat differri aduẽtus inuitatorum ex ali
qua cauſa, eo quòd iam omnia parata ſunt, quæ pertinent
ad conuiuium, & perirent niſi ſtatim irent inuitati ad
illa manducandum, quod non erat tempore primæ
vocationis, ita & Apoſtoli, qui erant ſerui ſerò vocã-
tes dicerent aliqua verba, in quibus oſtenderent iam
veniſſe tempus credendi, & veniendi ad doctrinam
Meſſię, & non debere expectari ad tempus: cum iam
Meſſias veniſſet, ſicut poterat fieri tempore prophe-
tarum, qui erant primi ſerui. Nam illis vocantibus ad
Chriſtum expectabatur tępus, in quo homines irent
ad doctrinam Chriſti, & non ſtatim ibant.

Quare dicitur, & omnia parata ſunt. Quæſt. XLI.

QVAERETVR, quare dicitur, & omnia pa
rata ſunt.

Dicendum, quòd iuxta conſequen-
tiam prędecedentium expoſitionum poſita-
rum prędecedenti quęſtione, cum accipiatur ibi conui-
uium pro diuino ſermone, vel ſacra Scriptura dici-
tur, quòd omnia parata ſunt, quia in ſacra Scriptura
quicquid quęritur inuenitur. Sic dicit Chryſo. Et
omnia parata ſunt intelligitur, quòd quidquid quę-
ritur ad ſalutem, ſic impletum eſt iam in ſcripturis:
qui enim ignorans eſt inuenit ibi, quod diſcat, qui
contumax eſt, inuenit ibi quod timeat: qui laborat,
inuenit ibi promiſſa, quibus excitetur ad opus.

Secundo dicunt aliqui, quòd intelligitur de introi
tu ad vitam ęternam: nam finis eſt vita ęterna: tunc
ergo parata ſunt omnia, cum eſt aperta ianua vitę.
Sic dicit Gloſa. omnia parata ſunt, ideſt, introitus D
regni apertus eſt per fidem incarnationis Chriſti, qui
ante fuerat clauſus.

Tertio dicunt alij intelligi de myſterio redemptio
nis noſtrę, quę fuit per paſſionem Chriſti, & ſimi-
lis modus loquendi eſt infra vigeſimoſeptimo, vbi
dixit Chriſtus conſummatum eſt, ideſt, omnia, quę
ad paſſionem meam pertinent finita ſunt, ita pote-
runt dici hic conſummata omnia, vel parata, id-
eſt, perfecta, vel completa, quę pertinent ad my-
ſterium redemptionis. Sic dicit Chryſoſtomus, om
nia parata dicit, quę pertinent ad myſterium Do-
minicę paſſionis, & noſtrę redemptionis.

Sed ſecundum, quòd hęc non conueniunt in pre-
ſenti, cùm pertineant ad ſenſum myſticum, &
ſint iuxta conſequentiam expoſitionum, quę poſitæ
ſunt prędecedenti qõ. ſed ſicut dictum eſt ibidem, illæ
ſuaſiones inducebantur ad oſtendendum, quòd iam
erat tempus credendi Meſſiam veniſſe, & accedendi
ad eum, & quòd non erat expectandum aliud tem-
pus, ita & hoc debet de hoc intelligi, ſcilicet, omnia
parata ſunt, ideſt, omnia, quæ ad Meſſiam pertinent,
iam habentur, & completa ſunt, & non ſunt expe-
ctanda in futurum: & ideo venite ad nuptias, ideſt,
ad credendum in eum, & adhærete ei.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quomodo noluerunt inuitati venire, & quare. Quæſt. XLII.

QVAERETVR quomodo noluerunt inuitati venire, & quare.

Ad primum dicendum, quòd nolle venire eſt noluiſſe credere. Nam nil aliud erat vocari inuitatos ad nuptias, niſi incitari per prędicationem Iudæos ad credendum in Chriſtum. Nolle igitur venire erat nolle credere, & adhęrere illi credendo in eum, & colendo ipſum. Hoc Iudæi fecerunt, quia licet prędicaretur illis Chriſtus, noluerunt aſſentire, ſed paucis credentibus, alij manſerunt obſtinati, & repulerunt verbum.

Ad ſecundum dicendum, quòd quidam Iudæorum crediderunt, quibus Deus dabat ſpiritum bonum, vt crederent, & ſalui fierent, cęteri verò quos Deus nō p̄ordinauerat ad hoc nō credebant, licet prędicaretur eis. Sic dicitur de Gentilibus Actuum 13. audientes gentes gauiſę ſunt, & glorificabant verbū Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Sed illorum, qui credere nolebant quidam hoc faciunt quoniam excęcati erant, ſicut dicitur ad Roma. 11. cap. ſcilicet, cęcitas ex parte contigit in Iſrael, donec intraret plenitudo gentium, & ſic vniuerſus Iſrael ſaluus fieret. Alij autem nolebant credere, quia inuidia, & iniquitas circa Chriſtum eos excęcauerat, vt eum non agnoſcerent eſſe Meſſiam, cum potuiſſent agnoſcere, & iſti erant principes Sacerdotum, & Scribæ, & Phariſæi, & Seniores, quos Chriſtus vocauit cultores vineæ, & a quibus dixit auferendum regnum cœlorum præcedenti cap.

Quid ſit inuitatos ire in villam, & ad negociationem, & quomodo hæc faciant ad propoſitum. Quæſt. XLIII.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd inuitati, qui venire neglexerunt, abierunt alius in villam ſuam, alius ad negociationem ſuam. Quid ſit ire in villam, & ad negociationem, & quid faciat ad propoſitum.

Dicendum, quòd ire in villam poteſt dupliciter accipi. Vno modo ire in villam, ideſt, quòd iſte inuitatus vocatus fuerit cum eſſet in vrbe, & cum neglexit venire iuit in villam aliquam, quam extra vrbem habebat.

Alio modo, quòd iuit in villam, ideſt, quòd emit villam, & iuit ad illam videndam, & iſto ſecundo modo accipitur Lucæ decimoquarto, ſcilicet. Villam emi, & neceſſe habeo exire, & videre illam. Sed cum iſta, & illa non ſint eadem parabola, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 3. melius accipitur primo modo. Et tunc dicunt aliqui, quòd per villam emptam intelligitur dominatio terrena. Sic dicit Auguſtinus libro de verbo Domini, in villa empta dominatio notatur. ergo ſuperbia caſtigatur primum vitium: primus homo dominari voluit, qui dominum habere noluit.

Alij dicunt, quòd per villam ſignificatur poſſeſſio rerum. Sic dicit Gregorius in Homilia: Per villam ſubſtantia terrena deſignatur: exit ergo videre villam qui ſola exteriora cogitat propter ſubſtantiam.

Aliter poteſt dici, quòd diſtinguuntur hic duo genera occupationum circa acquiſitionem rerum poſſidendarum: vnum genus eſt cum operibus manuū noſtrarum aliquid acquirimus, & iſtud eſt exire in villam, aliud eſt ſine labore manuum per alios modos lucra quærere, & iſtud vocatur generaliter nego-
F ciatio, & iſtud magis conuenit in pręſenti. Sic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthęum, cum labore manuum noſtrarum aliquid facimus puta exercentes agrum, aut vineam, aut opus ligni, vel ferri, villam colere videmur, cum autem non labore manuum noſtrarum alia lucra conſequimur omne hoc negociatio appellatur. Et ſimile quaſi Hilarius dicit. Ambitione enim ſęculi tanquam villa homines occupātur: plures vero ob pecuniæ cupiditatem negociatione detinentur.

Ad ſecundum dicendum, quòd iſta faciunt ad propoſitum: nam ponuntur iſta quaſi repugnantia conuiuio nuptiali, vel diſtrahentia ab eo. Nam ſiue cupiditas rerum terrenarum, ſiue dominationis, ſiue
G quæcunque lucroſæ negociationes ſi eis nimis intendamus neceſſe eſt, vt a Deo auertant hominem, & iſta ſunt, per quæ magis impeditur quis credere, vel poſtquam crediderit non manet in fide, & operibus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueos diaboli, & in tentationem, & deſideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt a fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis primo Timothe. ſexto capitulo. Et ita dicit Ambroſius ſuper Lucam. in verbo iſto ſic emeritę militiæ viro contemnendarum ſtipēdium præſcribitur facultatum, quòd neque ille, qui ſtudijs intentus inferioribus poſſeſſio-
H nes ſibi terrenas coemit regnum cœli poſſit adipiſci cum Dominus dicat. vende omnia, quæ habes, & ſequere me. Sic etiam dicit Chryſoſtomus: O miſerrimus mundus, & miſeri, qui eū ſequuntur: ſemper enim mundi alia opera homines excluſerunt a vita, & quoniam in iſtis duobus homines occupati, id eſt, cupiditate terrenarum poſſeſſionum, & pecuniarum, quæ ex negociationibus acquiruntur, ſolent fidem deſerere, vel opera non tenere: dicitur quòd inuitati, qui venire noluerunt fecerunt hæc. Sic dicit Gregorius in Homilia. Qui intentus labori terreno, vel mundi actionibus deditus myſterium incarnationis Dominicę penſare, & ſecundum illud viuere diſſimulat, quaſi ad villam, vel ad negocium
I pergens venire ad regis nuptias recuſat.

Sed obijcietur, quòd iſta non faciant ad propoſitum, quia hoc dicitur contra inuitatos, ideſt, Iudæos, & tamen illi non omiſerunt venire ad nuptias, ideſt, ad fidem propter occupationes ſęculi, ſed propter inuidiam cum Chriſtum occiderint.

Dici poteſt vno modo, quòd Iudæi q̄ non crediderunt in Chriſtum multipliciter moti ſunt ad hoc. Quidam amore poſſeſſionum terrenarum, quibus impliciti ad prædicationem fidæi non aduerterunt, & opera tenere non curauerunt. Alij propter negociationem in lucris pecuniarijs idem fecerunt. Alij autem ex ſola iniquitate, & inuidia, quæ excęcauit eos, & ideo quidam dicuntur neglexiſſe, alij autem occi-
K diſſe ſeruos vocantes, quod eſt ex malitia moueri. Sic dicit Chryſoſtomus: Per occupationem villę populares Iudæorum ſignat, quos mundi delectatio ſeparauit a Chriſto, per occupationem autem negociationis Sacerdotes cęteroſque miniſtros templi ſignificauit, quos lucri obtentu venientes ad myſterium legis & templi, auaritia ſeparauit a fide, de quibus non dixit, quòd malignati ſunt, ſed neglexerunt: qui enim odio, aut inuidia crucifixerunt Chriſtum, illi malignati ſunt, qui autem negocijs impediti non crediderunt, illi neglexiſſe dicuntur, non malignati.

Aliter poteſt dici, quòd etiam illi, qui Chriſto inuiderunt, & occiderunt eum ex cupiditate poſſeſſionum, & negociationis moti ſunt. Nam Sacerdotes, & Phariſæi inuiderunt Chriſto, quia cum ipſi auari exiſtentes vellent tenere populum in conſuetudine offerendarum legalium hoſtiarum, & Chriſtus deduceret ad alium ſtatum, in quo iſta non offerrentur cęperunt malignari, & inuidere ei, & ita mortem eius tractauerunt, vt eo mortuo ſemper populus manens in conſuetudine legalium ſacrificiorum ſeruiret eorum auaritiæ, vt colligitur ex parabola agricolarum vineę præcedenti capitu. Hic eſt hęres venite occidamus eum, & noſtra erit hęreditas. Quod de Chriſto, & occiſoribus eius Sacerdotibus intelligitur, vt ibi expoſitum eſt. Et ideo rectè dicitur, quòd propter negociationem, & villam noluerunt venire ad Chriſtum Iudęi inuitati.

Quid ſit, quòd inuitati tenuerint ſeruos, & occiderint. Quæſt. XLIIII.

QVAERETVR quid eſt, quòd inuitati tenuerint ſeruos, & occiderint.

Dicendum, quòd cum Iudęi ſint inuitati, & ſerui ſint hic Apoſtoli, & alij diſcipuli Domini, vel contemporanei eorum, tenere ſeruos eſt, quòd Iudæi incarcerarent Apoſtolos, & alios prędicantes de Chriſto, & poſt illos occiderunt, vel aliquos eorum. Hoc autem factum eſt, quia Ioannes Baptiſta fuit vnus de his, qui de Chriſto prædicauerunt, & incarceratus atque occiſus eſt a Iudęis ſupra decimoquarto, & Marc. ſexto capit. Petrus quoque a Iudęis tentus eſt: nam Herodes tenuit Iacobum, & iugulauit eum: Actuum duodecimo capitu. videns autem, quòd placeret Iudęis appoſuit, vt apprehenderet Petrum, & tenuit illum in carcere, quouſque miraculosè liberatus eſt eodem capit. Alios quoque multos tenuerunt occidentes, & incarcerantes, ſicut Stephanum occiderunt Actu. tertio, & maximam perſecutionem tunc fecerūt in Eccleſia, ita vt diſpergerentur illi, qui erant Ieroſolymis Actuum octauo capitu. & hoc prędixit Chriſtus Apoſtolis, quòd tradendi, & incarcerandi eſſent a pręſidibus Iudęorum ſupra decimo capitu. tradent enim vos in conſilijs, & in Synagogis ſuis flagellabunt vos, & ad pręſides, & reges ducemini propter me in teſtimonium illis, & gentibus. Chriſtus etiam prędixit Iudæis, quòd hoc facturi eſſent contra diſcipulos eius infra ſequenti capitu. ſcilicet, ego mitto ad vos Prophetas, & ſapientes, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex illis flagellabitis in Synagogis veſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem.

Quare inuitati tenuerunt, & occiderunt ſeruos iſtos. Quæſt. XLV.

QVAERETVR, quare inuitati tenuerunt, & occiderunt ſeruos iſtos, ideſt, Iudæi Apoſtolos, & alios diſcipulos Chriſti prædicantes Chriſtum. Dicendum, quòd hoc fuit, quia prædicabant illis nomen Chriſti, quæ prædicatio erat illis valde odioſa: nam iuſſerunt principes Iudæorum Apoſtolis, ne in nomine Chriſti aliquid loquerentur Actu. 4. & 5. & ita nihil magis odioſum erat eis. Primò, quia per iſtam prædicationē apparebat ignominia Iudęorum, ſcilicet, quia ille, quem ipſi occiderant, miracula faciebat: ita enim prædicabat publicè Petrus Actu. 3. cap. ſ. vos autem ſanctum, & iuſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis auctorem verò vitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſcitauit à mortuis. Et iſta erat magna confuſio Iudæis, quòd Meſſiam ſuū
A occidiſſent, ſiue per iniquitatem, ſiue per ignorantiā egiſſent: potiſſimè quia colligebatur, quòd per malitiam egiſſent cum ſemper fuerint Chriſtum perſecuti, quouſque illum occiderunt.

Secundo fuit, quia ex prædicatione Apoſtolorum, & diſcipulorum ſequebatur contra Iudæos malum, ſcilicet, id quod fuit malum cauſa occidendi Chriſtum: nam ideo Chriſtum occiderunt, quia deducebat homines ad ſtatum, in quo non manerent legalia ſacrificia, neque maneret reditus principibus Sacerdotum, vt colligitur præcedenti cap. in parabola agricolarum, Apoſtoli tamen poſt Chriſtum prædican-
B tes conuertebant homines ad eundem ſtatum, ad quem Chriſtus cōuertebat: ideo eadem occaſio erat occidendi illos, & incarcerandi, quæ fuerat occidendi Chriſtum.

Quare dicitur contumelijs affectos occiderunt. Quæſt. XLVI.

QVAERETVR, quare dicitur contumelia affectos occiderunt.

Dicendum, quòd cum intelligatur hoc de Apoſtolis, & alijs diſcipulis Chriſti, quos Iudęi occiderunt dictum eſt propter duo. Primo ad oſtendendum feritatem Iudæorum: nam tam amare ſęuiebant in diſcipulos Chriſti, quòd non exaturabat iram eorū mor-
C tem inferre, ſed & ferocem mortem inferebāt, quod innuitur Actu. 9. ſ. Saulus adhuc ſpirans cędis, & minarum in diſcipulos. Et ita antequam occiderent afficiebant contumelijs.

Secundo, & præcipue ad oſtendendum diuerſa genera mortis, quæ Iudæi inferebant diſcipulis Chriſti quoſdam iugulando, alios lapidando, alios crucifigendo, alios varijs modis interimendo. ſic Chriſtus prædixit Iudęis, quod facturi eſſent contra diſcipulos eius ſequenti cap. ſ. ego mitto ad vos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex illis flagellabitis in veſtris Synagogis, & Apoſtolus quoque varia genera mortis ponit ad Hebrę. 11. eorum, qui pro confeſſione fidei occiſi ſunt, quorum
D quidam pertinent ad Apoſtolos, & diſcipulos.

Quare non poſitum eſt hic de morte filij, ſed ſolum de morte ſeruorum. Quæſt. XLVII.

QVAERETVR cum Iudæi, qui erant inuitati non ſolum occiderint ſeruos vocantes ad nuptias, ſed etiam filium regis, cuius erant nuptiæ, ideſt, Chriſtum, quare non poſitum eſt hic de morte illius, ſed ſolum de morte illorum, ſcilicet, reliqui tenuerunt ſeruos eius.

Dicendum, quòd non fuit, primò quia non conueniebant ad parabolam nam parabola, licet non ponatur hic pro ſenſu, quem facit in cortice, tamen ille literalis eſt, quia ſic realiter accidit, & quia ſic acci-
E dit, quòd occiderunt ſeruos, & non filium regis, cuius nuptię fiebant, poſitum eſt ſic in parabola, & conſequenter non potuit per parabolam ſignificari mors Chriſti, ſed ſolum diſcipulorum eius, qui erant ſerui vocantes ad nuptias. Et dato, quòd parabolæ non ſignent res geſtas, ſed factas ad aliquid ſignificādum, adhuc debet dici, quòd iſta talia fingi debent, vt veriſimilia videantur: non erat tamen veriſimile, ꝙ inuitati, qui erant in alia ciuitate extra locum nuptiarum irent ad occidendum filium regis, qui erat in loco nuptiarum. Etiam non habebant aliquam cauſam ad hoc faciendum, etiam dato, quòd vellent, nō poſſent. Quod patet, quia rex erat potentior cum ipſe miſſis exercitibus ſuis, occiderit omnes homici-

das,

das,& succederit ciuitatem eorum supra in litera. De seruis autem vocantibus erat hoc verisimile, quia illi ibant ad vrbem,in qua erant inuitati, & ibi erat opportunitas occidendi eos. Etiam quia contra illos erat aliqua occasio.s.quia displicebat inuitatis ista vocatio. Etiam poterant hoc facere, quia isti serui non habebant secum aliquos auxiliatores in ciuitate inuitatorum:ideo tunc occidere illos poterãt, & ideo de occisione seruorum vocantium rationabiliter dici debuit,& non de occisione filij regis.

Secũdò,& principaliter,quia hoc repugnaret omnino parabolæ:nam si inuitati venientes occiderent filium regis,non fierent nuptiæ,sed luctus, & tamen in parabola dicitur,quòd factę fuerint.

Tertio,quia dicitur,quòd non venientibus inuitatis,vocati fuerunt alij ad nuptias, & intrauit rex ad conuiuium,vt videret discumbentes supra in litera: ergo non poterat poni occisus filius regis, quia nihil istorum sequeretur.

Quarto factum est, etiam propter rem significatã per parabolam. Nam non oportebat nunc in ista parabola ostendi mortem Christi cum in precedenti parabola agricolarum illa fuerit designata, & ita satis fuit,quòd in præsenti ostenderetur mors discipulorũ. Sic dicit Chry.s.de sua autem morte Dominus tacet, quia in priori parabola dixerat,sed ostendit mortem discipulorum suorum,quos post ascensum suum occiderunt Iudæi Stephanum lapidantes,Iacobum Alphæi occidentes propter quæ Ierusalem destructa est a Romanis. Causa tamen quare in eadem parabola non fuerit designata mors Christi, & discipulorum, fuit,quia non poterat esse parabola verisimilis, quæ vtranque designaret propter rationes supra positas.

Quare non ponitur hic de occisione primorum seruorum.
Quæst. XLVIII.

QVAERETVR cum secundum veritatem rei non solum occiderint inuitati secundo seruos,sed etiam primos, quare non ponitur de occisione primorum seruorum.

Aliqui putant, quòd Iudæi non occiderunt Prophetas,sicut Apostolos,& discipulos.

Sed dicendum,quòd decipiuntur, quia Christus hoc asserit seq.c.s.vę vobis Pharisęi hypocritę,qui dicitis si fuissemus in diebus patrum nostrorum,non essemus socij illorum in sanguine Prophetarum, itaq; testimonio estis vobismetipsis,quòd filij estis eorũ,q Prophetas occiderunt. Etiam palam est,quòd Iudæi Isaiam occiderint serra sectum per medium: Ieremiã autem in Aegyptum lapidauerint: Amos vecte ferreo per tempora transfixerunt. Et ita de alijs multis, vt Hieronymus testatur,& Isidorus in lib.de ortu, & obitu patrum.

Alij autem dicunt, quòd licet Prophetas aliquos occiderint Iudæi,tñ non præcipue occiderint ob hoc, & ideo non ponitur de illorum occisione. Sed videt in ꝓ:rariũ,ꝙ Stephanus loquens ꝺ Iudæos dixit Act. 7.quem Prophetarũ non persecuti sunt patres vestri? & occiderunt eos,qui prenũciabant de aduentu iusti.

Dicendum,ꝙ nõ dictum fuit de occisione primorum seruorum,idest,Prophetarum, sed solum de occisione Apostolorum, & discipulorum. Et primo quia non conueniret parabolæ:non enim esset verisimilis:nam occisis primis seruis ab inuitatis non mitteret rex alios illuc,sed vocaret alios,qui nondum essent inuitati,sicut postea fecit. Secundo, quia si primos seruos occiderent,mitteret statim rex exercitus suos contra inuitatos,sicut qñ audiuit,ꝙ occidissent seruos secundos,misit illuc exercitus suos, sed non misit exercitus,nisi post occisionem secundorum seruorum:ergo non occiderant inuitati primos seruos. Sed obijcietur,quia præcedenti cap.in parabola agricolarum vineę misit Dominus vineę primos seruos, & lapidauerunt atque occiderunt eos, & nihilominus misit secundos,& similiter fecerunt illis, quousque misit filium,quem etiam occiderunt.

Dicendum,quòd nõ est simile, quia ibi Dominus vineæ mittebat pro fructu vineę suæ, & licet agricolę occiderent primos seruos,non cessaret petere fructus suos, neque dimitteret hęreditatem suam tam egregiam in manu alienorum:& ideo occisis primis seruis misit alios quousque misit filiũ,& illum quoq; occiderunt. hic autem mittebat rex ad vocandum inuitatos quod magis erat in fauorem illorum quàm ad vtilitatem regis,cum illis non venientibus nihilominus posset conuiuium fieri per alios, & manducari,quæ parata erant,sicut factum est:ideo si primi serui occiderentur ab inuitatis non erat verisimile,quòd alios illuc mitteret, sed exercitus mitteret ad vindictam,sicut fecit,& ideo nõ debuit poni,quòd primos seruos occiderint,sed solum secundos.

Secundò quantum ad principale, quia primi serui non occisi fuerunt pro hac causa: licet enim Iudæi Prophetas multos occiderint, vt dictum est, tamen non pro prænunciatione de Christo, sed quia arguebant vitia populi: & ideo non occiderunt eos pro vocatione ad nuptias. Apostolos autẽ, & discipulos, qui erant secundi serui pro hoc solo occiderunt,ꝙ Christum prædicarent:& ideo non debuit dici,quòd primos seruos occiderunt,sed solum secundos. Cum autem dixit Stephanus,quem Prophetarum nõ sunt persecuti patres vestri,& occiderunt eos,qui prenunciabant de aduentu iusti.

Dicendum,ꝙ verum est,ꝙ eos occiderunt,sed nõ ex eo,quòd prænunciabant de aduentu iusti, sed quia arguebant vitia populi.

Tertiò dicunt aliqui,ꝙ fuit,quia in præcedenti parabola agricolarum facta fuerat mentio de occisione primorum seruorum,sicut & secundorum,ideo non oportuit hic exprimi:sicut etiam quia ibi de morte Christi dictum est non oportuit,quòd in ista parabola de illa diceretur, sed solum de morte discipulorũ, vt dictum est precedenti quęst.

Sed dicendum,ꝙ non stat, quia istud repugnat parabolæ, vt ostensum est supra, & ideo dato, ꝙ in præcedenti parabola nihil de primis seruis dictum esset non diceretur hic, quòd inuitati occidissent primos seruos.

Sed dicetur,quare non dicitur hic, quòd inuitati occiderint primos seruos,cum vtrobique primi serui fuerint Prophetæ.

Dicendum,ꝙ hoc fit propter rationem rei assignatæ per parabolam:nam illa parabola designat, quòd Deus mittebat diuersis temporibus ad quærendum fructum iustitiæ in populo Iudæorum, ad quod tamen Prophetæ quàm Apostoli,& discipuli Christi venerunt, & vtrique pro hoc occisi sunt: nam Prophetæ, qui admonebant populum Iudæorum ad bonum,& increpabant eos de malis occisi fuerunt ab eis, similiter quoque Apostoli, & discipuli prædicantes iudęis uitia eorum, & ideo cum hoc commune esset eis dictum est,quòd tã primi,quàm secundi serui occisi fuerunt ab agricolis: in ista autem parabola agitur de vocatione ad nuptias, ideſt, ad fidem Christi, & licet ad hoc tam Prophetæ quàm Apostoli, & discipuli vocauerint, tamen soli Apostoli, discipuli occisi fuerunt pro prædicatione Christi:ideo debuit ista parabola ponere vocationem factam a primis, & secundis seruis, tamen non debuit ponere occisos

occisos esse primos ab inuitatis, sed solum secundos, & ista est vera causa.

Quare rex vocatur nunc rex cum prius vocaretur homo, & quomodo audiuit, & quomodo iratus est.
Quæst. XLIX.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd rex iratus est, cum audisset, in quo sunt tria dubia. Primum est, quare vocatur nunc rex,cum prius vocaretur homo. Secundo quomodo audiuit. Tertio quomodo iratus est.

Ad primum dici potest vno modo, quòd sic vocatur nũc, sicut supra. Nam supra vocabatur homo rex nunc autem vocatur rex,quia dictum est simile est regnum cœlorum homini regi, nunc autem ob breuitatem vocatur solum rex, cum etiam intelligatur, quòd sit homo rex.

Secundò potest dici,quòd hoc factum fuit specialiter ex intentione significandi aliquid: homo enim est nomen mãsuetudinis, rex est nomen potestatis,& ideo cum Deus clementer ad nos se habet, vocatur homo,cum verò seuere iuxta rigorem iustitiæ vocatur rex, & quia supra dicebat de inuitatione ad nuptias, quæ facta est ex superabundanti benignitate Dei, vocatur ibi homo rex,hic autem agitur de pœnarum illatione eis,qui contempserunt venire,& occiderunt nuncios:ideo rex vocatur. Sic dicit Hieronymus qñ inuitabat ad nuptias, & agebat opera clementiæ hominis nomen appositum est, nunc autem quando ad vltionem venit homo siletur, & rex tantum dicitur.

Ad secundum dicẽdum,quòd dicitur audiuisse propter comparationem ad parabolam,quia rex ille, cui ista acciderunt audiuit quomodo inuitati occidissent seruos,Deus autem nihil audit,cum neque aures habeat, neque sensationes,quæ ad animalia pertinent, sed dicitur audire, ideſt, cognoscere: nos enim ea,quę in facto consistunt, si fieri non videmus aliter scire non possumus,nisi ab alijs referri audiamus,& ita auditorum nihil aliud est quàm illa cognoscere, licet audiendo non cognoscat, sed per seipsum, quia in ipso omnia cognoscuntur a se, & ab eis, qui illum audiunt.

Ad tertium dicendum,quòd iratus dicitur rex quãtum ad parabolam, quia vere ille rex cui ista acciderunt iratus est contra inuitatos, pro tam iniquo opere;Deus autem irasci non potest,quia non cadunt in eum istę perturbationes animi, quas etiam a sapientibus Stoici auferre voluerunt. Maxime,quia ista repugnant Deo secundum naturã: irasci enim passio est appetitus irascibilis, qui est appetitus animalis. Deus autem animal non est,ideo neque irasci potest, sed ista dicuntur de eo per translationem, & effectũ, & non formaliter. Iratus enim pœnam infert,cùm ira sit appetitus vindictę: Deus autem pœnam irrogat,ideo irasci dicitur, quia effectum irati exercet, licet ipse iratus non sit. Sic dicit Origenes:dicant qui peccant in Deum legis, & Prophetarum vtrum iste, qui homo dicitur,& iratus proponitur,ipse est pater Christi,Quòd si dixerint hunc ipsum esse, cogendi sunt confiteri quoniam multa in eo ſm passibilem hoĩam naturã hæc dicunt:nõ ꝙ ipse passibilis est, sed quia morem gerit passibilis naturæ hoĩum, & ſm hanc consequentiam accipere oportet iram Dei, & pœnitentiam eius in Prophetis: Ita nunc iratus rex, ideſt,Deus dicitur, quia pœnas intulit inuitatis perdendo illos.

Quare iratus rex perdidit homicidas,& succendit ciuitatem illorum. Quæst. L.

QVAERETVR quomodo iratus rex perdidit homicidas,& succendit ciuitatem illorum.

Aliqui volunt, quòd ciuitas intelligatur congregatio iniquorum,& illa succẽditur,qa tota congregatio iniquorum æternis ignibus ardebit, & ista est,quam ciuitatem diaboli vocamus oppositam ad ciuitatem Dei. Sic dicit Origenes. Ciuitas impiorum est secundum vnũquodque dogma cõgregatio eorum, qui conueniunt in sapienria principum huius sœculi,quam succendit rex,& exterminat quasi ex malis ędificationibus consistentem.

Sed dicendum,quòd hoc pertinet ad sensum mysticum tropologicum,non autem ad literalem, quẽ Christus intendit ex parabola elicere. Et patet primò,quia secundum istum sensum non differt perdi homicidas, & succendi ciuitatem eorum, quia illud est ardere impios in igne æterno, & tamen in parabola distinguuntur hæc, scilicet, occidi homicidas,& ciuitatem eorum succendi,ideo in sensu quoque literali oportebit ista distingui.

Secundò,& efficacius,quia manifestum est,quòd sola ciuitas inuitatorum succenditur hic: inuitati autem soli Iudæi sunt,vt ostensum est supra,ideo ad eos solos istud referendum est, & tamen secundum istũ sensum de omnibus malis intelligitur: ideo non est ille sensus literalis.

Alij ergo dicunt,quòd intelligitur de solis Iudæis, & tamen vocatur ciuitas eorum corpus ipsorum,ipsi vero vocantur animæ ipsorum, & ita tam homicidæ pereunt quàm ciuitas eorum succenditur, quia Iudæi, qui renuerunt ad fidem Christi venire tam in corpore quàm in anima ardebunt. Sic dicit Gregorius. Homicidas perdit, quia persequentes interimit,ciuitatem igni succendit, quia illorum non solum animæ,sed & caro quoque, in qua habitauerãt, ęterna gehennæ flamma cruciantur.

Sed dicendum,quòd adhuc non est iste sensus literalis, sed est sensus, quem Christus posuit Luc.19. de destructione vrbis Ierusalem. Nam ex eo, quòd Iudæi noluerunt venire ad nuptias credendo in Christum,& insuper eum,& Apostolorum aliquos,& discipulos occiderunt, fecit Deus,quòd occiderentur Iudæi in obsidione Ierusalem, & ipsa ciuitas periret exustis,& diruptis ædificijs eius, ita vt non maneret lapis sunt lapidem,qui non destrueretur. Et hoc factum est propter non credere, & propter occisionẽ Christi Luc.19.scilicet, quia non cognouerit tempus visitationis suæ, & ea, quæ erant ad pacem eius.

Qui sunt isti exercitus,quos misit rex,& quomodo Deus habet exercitus. Quæst. LI.

QVAERETVR qui sunt isti exercitus, quos misit rex, vt occideret homicidas, & ciuitatem succenderet, & quomodo Deus habet exercitus.

Dicendum, quòd Deus habet exercitus, & ita ipse vocatur sæpe in scriptura Dominus exercituum, scilicet, zelus Domini exercituum faciet hoc, & vbique Isaias vocat Deum Dominum exercituum.

Aliqui ergo dicunt, quòd isti exercitus sunt Angeli Dei, quia per eos traditur executioni voluntas Dei Psalm.102. Benedicite Domino omnes Angeli eius potentes virtute facientes verbum eius, ad audiendum vocem sermonum eius: Benedicite Domino omnes virtutes eius ministri eius, qui facitis voluntatem

luntatem eius. Et quia in exercitu sunt milites, & duces, inuenitur quoque hoc in Angelis. Nam aliqui vocantur milites Iob 25.ca.Nunquid est numerus militum eius? Et intelligitur de Angelis principaliter. etiam Angeli aliqui sunt duces exercituũ Dei Iosue quinto cap.de illo Angelo,qui apparuit Iosue, & ait, sum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Et de Angelis dicitur per quosdam, quòd fuerunt nunc exercitus Domini ad exequẽdum contra Iudæos. Sic dicit Gregorius: Angelorum agmina sunt exercitus regis nostri: missis ergo exercitibus extinxisse homicidas dicitur, quia in hominibus omne iudicium Dei per Angelos exercetur.

Sed dicendum, quòd iste non est sensus literalis, sed mysticus. Et patet, quia exercitus succenderunt ciuitatem, & ista fuit Ierusalem, & tamen succensio illa non fuit facta per Angelos, sed per homines: sicut enim dixit Christus Lucæ 19. Inimici tui circundabunt te vallo, & coangustabunt te, & ad terram prosternent.

Dicendum igitur, quòd isti exercitus fuerunt Romanorum, qui sub duce Vespasiano, & Tito filio eius superatis Iudæis diruerunt vrbem, & succenderunt. Sic dicit Hiero. per hos exercitus Romanos intelligimus, qui sub duce Vespasiano, & Tito occisis Iudææ populis prævaricatricem succenderunt ciuitatem.

Sed dicetur quomodo Romani vocantur exercitus Dei? Dici potest vno modo, quòd hoc est, quia omnia sunt Dei, & inter omnia erant Romani exercitus: ideo illi erant exercitus Dei. Secundo potest dici, & melius, quòd vocantur exercitus Dei, quia Deo incitante venerunt contra Ierusalem, & non venissent, nisi Deus illos incitasset, sic patet de Sennacherib rege Assyriorum, quem Deus duxit contra Iudæos, vt puniret eos, sic patet Isa. decimo capit. scilicet, Vę Assur virga furoris mei, & baculus ipse, in manu eorum indignatio mea, ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat spolia, & diripiat prędam &c. sic etiam Deus vocauit regem Nabucodonosor contra Iudæos, & contra alia regna terræ; & vocat eum seruum suum, qui exequitur voluntatem suam contra illos, Ieremia decimoquinto, & ita alios reges, qui nocebant Iudæis dicebatur Deus vocare ad nocendum eis Isa. septimo, scilicet, Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminũ Aegypti, & api, quæ est in terra Assur, & venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cauernis petrarum. Et non solum Deus vocat gentes istas ad nocendum alijs quando vult, sed etiam dat eis fortitudinem, vt prævalere possint contra hostes, vt ita impleatur voluntas Dei. Sic patet Isaiæ quinto, scilicet, & leuabit signum in nationibus, & sibilabit ad eum de finibus terræ, & ecce festinus velociter veniet, neque est deficiens neque laborans in eo, non dormitabit neque dormiet, neque soluetur cingulum renum eius, neque rumpetur corrigia calceamenti eius, sagittæ eius acutę, omnes arcus eius extenti. Et ita de cęteris, quę pertinent ad promptitudinem, & fortitudinem, quam Deus dabat istis ad exequendum, sic etiam dicitur Abacuc primo capitu. de Nabucodonosor, qui datus erat contra Iudæos in executorem: Domine in iudicium posuisti eum, & fortem, vt corriperes fundasti eum. Ita ergo nunc de Romanis fuit, quia Deus concitauit illos contra Iudæos: ideo vocantur exercitus Dei. Sic dicit Chrysostomus Romanus exercitus dicitur exercitus Dei, quia Domini est terra, & plenitudo eius, neque etiam

F venissent Romani Ierusalem, nisi eos Dominus excitasset.

Quare dicitur, quòd occisis homicidis dixit rex seruis: Nuptiæ quidem paratæ erant, sed inuitati non fuerunt digni.
Quæst. LII.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd occisis homicidis, & ciuitate eorum succensa dixit rex seruis suis, nuptiæ quidem paratæ erant, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni venire.

Dicendum, quòd iste rex, qui inuitatos vocari faciebat Deus est, qui Iudæos ad fidem Christi vocauerat inuitando, & quia illi noluerunt venire, sed occiderunt seruos vocantes, iussit Deus, quòd vocarentur alij. i. Gentiles, & ad hoc ponit causam. Inuptiæ quidem paratæ erant, ideſt, iam est tempus credendi, & manendi sub lege Messiæ, cum ille venerit, & legem dederit, & ideo quia Iudæi credere nolunt, oportet, quòd vocentur alij, qui credant. Sic dicit Remigius: Nuptiæ quidem paratæ sunt, ideſt, omne sacramentum humanę dispensationis iam paratum atque completum est.

Sed dicetur, qui erant isti serui, quia iam erant priores occisi?

Aliqui dicunt, quòd erant Angeli, qui Deo ministrant ad salutem nostram: ad Hebræos primo, scilicet, omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hęreditatem capiunt salutis.

Sed dicendum, quòd non stat, quia ista vocatio fuit per prædicationem: Angeli autem non prędicãt, quia non communicant nobiscum aperte quandiu hic manemus.

Ideo dicendum, quòd isti serui erant Apostoli, & discipuli, quos Iudæi non occiderunt, quia non occiderunt omnes, & isti residui transierunt ad vocandi gentes nolentibus Iudæis credere.

Sed dicetur, quomodo aut quando dixit Deus Apostolis, & discipulis, quòd irent ad vocandum gentes? Dici potest vno modo, quòd hoc fuit, quando Christus post mortem suam dixit Apostolis, & discipulis, quòd irent per vniuersum orbem, & prædicarent Euangelium omni creaturæ Mar. 16. & infra 28. Nam iubendo hoc intelligebatur, quòd si in aliquo loco, vel regione non reciperentur, quòd non manerent ibi, vel si verba eorum non prodessent.

Secundo potest dici, & melius, quòd hoc dictum est, quando Christus dixit Apostolis: Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam supra 10. cap. & tamen persequebantur Iudæi Apostolos, & discipulos cum occiderent eos: ergo recedere debebant inde ex illo mandato Dei.

Sed dicendum, quòd adhuc istud non sufficit, quia istud fuit mãdatum Apostolis ante mortem Christi pro tempore illo, quo prædicarent ante mortem eius in terra Iudæorum, quia tunc si in vna ciuitate persecutionem paterentur, debebant ire in aliam, sed non licebat eis recedere penitus extra terrã Israel, cũ Deus ibidem vetuerit ire in ciuitates Samaritanorũ, & in viam Gentium supra 10. cap. Et patet, quia dixit non consummabitis ciuitates Israel, donec veniat filius hominis, quasi dicat, licet fugiatis de vna ciuitate in aliam, non oportebit, vt eatis totaliter extra terram Israel, quia semper supererunt aliquæ ciuitates, ad quas confugiatis, quia non consummabitis eas, donec veniat filius hominis, ideſt, vsque ad mortem, & resurrectionem eius, & tamen ad vocationem istã gentium oportebat totaliter relinquere Iudæos, sicut & factum est: ideo non fuit illud mandatum de transeundo

seundo ad gentes. Dicendum igitur, quòd aut quęritur quando Deus iussit, quòd Apostoli irent ad prędicandum gentibus vocando eos ad fidẽ Christi, quod erat vocare ad nuptias, aut quando iussit, quòd relictis Iudæis transirent ad gentes. Quantum ad primũ dicendum, quòd quandiu Christus vixit non mandauit hoc Apostolis, immo vetuit supra 10. cap. s. In viã gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne introieritis, sed potius ite ad oues, quę perierunt domus Israel. Sed post resurrectionem dixit discipulis quòd irent per totum orbem, & prędicarent Euãgelium omni creaturæ Mar. 16. & infra 28. dicitur docete omnes gentes baptizantes eas. Et quando ascendere voluit dixit omnibus, qui congregati erant, eritis mihi testes in Ierusalem, & omni Iudęa, & Samaria vsque ad vltimum terrę.

Quantum ad secundum dicendum, quòd fuit aliquod præceptum speciale, quod Deus dedit Apostolis, & discipulis prędicantibus in Iudæa: cum enim valde exęcati Iudæi nullatenus audire volebant verbum eorum, Deus reuelauit illis, quòd recederent. sic patet Actu. 13. cap. cum Paulus, & Barnabas prædicantes Iudæis, & repulsi ab eis dixerunt, vobis quidẽ oportebat primum loqui de regno Dei, sed quia repulistis illud, ecce conuertimur ad gentes: sic enim præcepit nobis Deus.

Quomodo est verum quod dixit rex scilicet, qui inuitati erant non fuerunt digni.
Quæst. LIII.

QVAERETVR quomodo est verum quod dixit de inuitatis rex, scilicet, qui inuitati erant non fuerunt digni.

Dicendum, quòd isti se fecerunt indignos vno modo, quia vocantes se occiderunt: non enim est dignus quis vocari quando vocantem se occidit: isti enim occiderant discipulos, & Apostolos vocantes se: ideo indignum erat, vt quis eos vocaret amplius. Secundò fecerunt se indignos, quia vocati ad nuptias venire contempserunt. Et istum modum posuit Paulus Actu. 13. cum locutus est Iudęis. s. Vobis primum oportebat loqui, de regno Dei, sed quia repulistis illud, & indignos vos iudicastis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes.

Tertiò intelligunt aliqui, quòd reddiderunt se indignos, quia putantes melius esse manere sub cęremoniis legis Moysi quàm transire ad gratiam fidei Christi reddiderunt se indignos fructu redemptionis per eũ factæ. Sic dicit Remigius: Qui inuitati fuerãt, ideſt, Iudæi non fuerunt digni, quia Dei iustitiam ignorantes, & suam statuere volentes indignos se iudicauerunt vitæ æternæ.

An postquam Apostoli, & discipuli transierunt ad gentes cessauit vocatio Iudæorum ad nuptias.
Quæst. LIIII.

QVAERETVR an postquam Iudæi occiderũt prædicatores verbi Christi, & Apostoli, & discipuli transierunt ad Gentes, cessauit vocatio Iudæorum ad nuptias.

Dicendum, quòd non, quia semper vocantur Iudæi per prędicatores ad fidem Christi, & vocabuntur vsque ad finem mundi quousque fiat vnum ouile, & vnus pastor. Ioan. decimo capitu. nam conuertentur omnes Iudæi, vt asseritur, ad Christum in fine sęculi ad Roma. vndecimo. Cęcitas ex parte contigit in Israel, donec intraret plenitudo gentium, & sic vniuersus Israel saluus fieret.

A Sed dicetur, quare ergo dicitur, quòd post occisionem vocantium non fuerunt vocati inuitati, quia indigni fuerant, sed vocati fuerunt alij.

Dicendum, quòd illi, qui inuitati fuerunt a principio si venissent, nulli alij vocarentur, sed quia illi noluerunt, vocati sunt alij, ita a principio soli Iudæi vocati fuerant, & si ipsi venissent non vocarentur alij, sed quia illi noluerunt venire vocati fuerant alij, & tamen non ideo Iudæi desinunt vocari, sed non vocantur eo modo quo prius, scilicet, vt soli vocentur, sed vocantur simul cum alijs quasi quidam de Gentilibus.

Quare dixit rex quoscunque inueneritis, vocate ad
B *nuptias.* *Quæst. LV.*

QVAERETVR, quare dixit rex quoscũque inueneritis vocate ad nuptias.

Dicendum, quòd hoc pertinet ad vocationem gentium: In prima vocatione soli Iudæi vocati fuerunt, & expresse vetitum fuit quẽquam alium vocari supra 10. cap. in viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne introieritis, sed ite potius ad oues, quæ perierunt domus Israel: & ideo in secunda cum non venientibus Iudæis vocatæ sunt gentes, putarent etiam Apostoli, quòd spenialiter aliqua gens vocanda esset, & non omnes: ideo dixit eis expresse, quòd vocarent quoscunque inuenirent, & hoc erat dicere, quòd omnibus prædicarent, sic dixit
C Mar. 16. Ite per vniuersum orbem, & prædicate omni creaturę Euangelium. Ratio huius est, quia Deus, qui omnes condidit, vult omnes saluos fieri, & ad veritatis agnitionem venire 1. Tim. 2. cap. salus autẽ est per fidem, & inuocationem Dei ad Roma. 10. c. s. omnis, qui credit in illum non confundetur, non est distinctio Iudæi, & Gręci: nam idem est omnium dominus diues in omnib. qui inuocant illum: omnis enim qui inuocauerit nomen Domini saluus erit, & tamen credere in eum, per quem est salus, & inuenire viam illam non est homini a seipso. sed oportet, quòd per alterum instruatur, & ideo oportet, quòd prædicetur. Sic dicitur ad Roma. 10 cap. Quomodo inuocabunt eum, in quem non crediderunt? quomodo credent in eum, quem non audierunt? quomodo audient sine prędicãte? ergo prædicator necessarius est ad omnes gentes, & ita Apostolus concludit ibi, quòd omnibus gentibus debebat prædicari Euangelium, & sic factum est, scilicet, in omnem terram exiuit sonus eorum, ideſt, prædicantium.

Quare rex dixit ite ad exitus viarum.
Quæst. LVI.

QVAERETVR, quare rex dixit, ite ad exitus viarum.

Dicendum, quòd ista vocatio est Gentilium, & iubentur vocantes ire ad exitus viarum, quia ibi erant Gentiles.

Aliqui autem dicunt, quòd exitus viarum sunt errores, quia via dicit directionem, & qui sequitur viam non errat. Exitus viarum sunt declinationes a via, & illud est errare, & ita quia Gentiles errant in varijs erroribus idolatrię dicebantur esse in exitibus viarum. Sic dicit Hieronymus, & Remigius. s. gentium populus non erat in vijs, sed in exitibus viarum, qui sunt errores Gentilium.

Secundò dicunt aliqui, quòd hoc ponitur ad significandum, q̃ homines quarũcunque professionum vocandi erant ad fidem. Nam via viuendi modum significat. sic dicit Chry. Viæ sunt omnes professiones

huius

huius ſęculi,vt Prophetiæ,& militiæ, & huiuſmodi. F Dicit ergo:ite ad exitus viarum,ideſt,cuiuslibet conditionis homines vocent ad fidem adhuc, ſicut caſtitas via eſt,quæ ducit ad Deum, ſic & fornicatio via eſt,quæ ducit ad diabolum, & ſic de alijs virtutibus, & vitijs.Iubet ergo,vt cuiuslibet conuerſationis homines inuitent ad fidem.

Tertiò putant aliqui,quòd innuitur in hoc, quòd vocatis ad fidem remittuntur peccata omnium temporum præteritorum, quia via ſignificat tempus vitę,exitus viæ eſt, quod retro viam eſt.ſ.peccata temporum præteritorum. Sic dicit Hilarius.per viam tempus ſęculi intelligendum eſt, atque ideo ad exitus viarum iubentur ire, quia omnibus retro acta G donantur.

Quarto accipiunt aliqui exitus viarum,ideſt,infortunia,vel defectus in actionibus,& tales vocari iubet, quia facilius conuertuntur ad Deum, quos aduerſitas fortunæ perſequitur quàm illi, qui proſperantur, qui non in exitibus,ſed in vijs manere dicuntur. Sic dicit Gregorius.in ſcriptura ſacra vias actiones accipimus,exitus viarum intelligimus defectus actionũ, quia illi plerunque facile ad Deum veniunt quos in terrenis actionibus proſpera nulla comitantur.

Quinto dicendum, & melius,quòd per hoc innuitur,quòd omnes homines vocandi eſſent, & dixit: Exitus viarum,& non vias,quia exitus ſunt capita viarum,vbi ſolet eſſe concurſus hominum,vt in plateis, H quæ ſunt extrema viarum,quia ad plateam multę vię concurrunt, vel interſectiones viarum vbi etiam fit concurſus. Et ſic eſt ſenſus,quòd illuc diſcipuli irẽt ad prædicandum vbi gentes eſſe ſolent, vel conueniunt, & ob hoc Chriſtus ſolitus erat prædicare in Synagogis, ad quas omnes Iudæi conueniunt.Ioan. decimooctauo cap.& iubebat diſcipulis prædicare ſuper tecta ſupra 10 ca.quia ibi concurrunt multi ſecundum conſuetudinem terræ Palęſtinorum,in qua erat Chriſtus cum diſcipulis.

Quare dicitur, quòd egreſſi ſerui in vias congregarunt quoſcunque inuenerunt. Quæſt. LVII. I

QVAERETVR, quare dicitur,quòd egreſſi ſerui in vias cogregauerunt quoſcunque inuenerunt.

Dicendum,quòd iſti ſerui erant Apoſtoli, & diſcipuli, qui egreſſi ſunt in vias, ideſt, iuerunt ad diſperſiones gentium,& prędicauerunt omnibus.

Sed dicetur, quomodo ſerui exierunt in vias, quia rex iuſſerat eis ire ad exitus viarum, & non ad vias?

Dicendum,quòd vtrunque fecerunt: nam ad vias iuerunt, & ad exitus viarum,quia vnum ſine altero eſſe non poſſit,cum exitus viarum ſint extremitates viarum, & eundo in via ibant ad extrema earum, quæ exitus viarum dicuntur,& nihil aliud vtrobique K ſignificatur, niſi quòd iuerunt Apoſtoli ad prædicandum Gentilibus.

Sed dicetur, quare dicitur exierunt, & vnde exierunt?

Dicendum, quòd exierunt de locis, & regionibus, in quibus prius prædicabant: nam iuſſerat eis Chriſtus prædicare in Ieruſalem,& Iudæa,& Samaria Actu.1.ſ.Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & omni Iudæa,& Samaria,& vſque ad vltimum terræ. Cum autem non recipiebantur iam ipſi, vel non audiebatur verbum eorum, vel non proderat in Ieruſalem, & Iudæa, tranſtulerunt ſe ad gentes Actu.13.ſ.Ecce conuertimur ad Gentes. Et iſtud fuit exire in vias.

Sic dicit Origenes,ſcilicet,egredientes ſerui, ſiue de Ieruſalem,& Iudæa Apoſtoli Chriſti, ſiue ab interioribus Angeli ſancti congregauerunt quoſcunque inuenerunt.

Sed dicetur quomodo congregauerunt quoſcunque inuenerunt.

Dicendum, quòd iſta congregatio intelligitur per prædicationem. Poteſt autem accipi prædicatio dupliciter.ſ.vel quantum ad ſeipſam, vel quantum ad effectum ſuum. prædicatio in ſeipſa eſt propoſitio verbi Dei. Et quantum ad hoc verum eſt, quòd Apoſtoli congregauerunt omnes gentes, ideſt,congregare voluerunt.ſ.dicentes verba per quæ illi congregari deberent, licet non fuerint omnes congregatæ. Sic accipitur ſequenti cap.cum Chriſtus dixit ad Ieruſalem:Ieruſalem,quæ occidis Prophetas,& lapidas eos, qui miſſi ſunt ad te:quoties volui congregare filios tuos, ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alas,& noluiſti? & iſta congregatio videbatur eſſe per prædicationem, ita Apoſtoli, & diſcipuli congregauerunt omnes gentes, ideſt, congregare voluerunt faciendo id, per quod congregari poſſent, & deberent proponendo illis verbum prędicationis. Nam omnibus gentibus prędicauerunt, quia in omnem terram exiuit ſonus eorum Pſal.18.quod Apoſtolus intelligit,ideſt,quòd omnibus gentibus prędicatum eſt Euangelium ad Rom.10.cap.

Accipiendo ſecundo modo.ſ.quantum ad effectũ prædicationis:etiam verum eſt, quòd congregauerunt omnes quoſcunque inuenerunt, quia effectus prædicationis erat conuertere Gentes ad fidem: Apoſtoli autem congregauerunt non quidem omnes ſimpliciter, ſed omnes, quos inuenerunt. Dicuntur autem inuenti illi, quos Deus diſpoſuerat tangendo corda eorum, vt crederent prædicanti & omnes iſti conuerterunt ad Chriſtum: cęteri autem pro tunc non conuerſi ſunt, ſed potius prædicatores perſequebantur. Sic dicitur Actu.13.vbi habetur de tranſitu Apoſtolorum de Iudæis ad Gentes.ſ.audientes autem gentes gauiſæ ſunt, & glorificabant verbum Domini,& crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam ęternam. Et ita vtroque modo congregauerunt,quos inuenerunt.

Quare dicitur, quòd congregarunt bonos, & malos. Quæſt. LVIII.

QVAERETVR, quare dicitur,quòd congregauerunt omnes, quoſcunque inuenerũt bonos, & malos.

Dicendum primò, quòd dicitur hoc ad oſtendendum,quòd non erat curandum quales fuiſſent homines ante conuerſionem,ſiue boni,ſiue mali,ſed omnibus prædicandum erat, & omnes recipiendi erant ad fidem, & conuerſionem. Sic dicit Origenes. Congregauerunt quoſcunque inuenerũt bonos,& malos, quia non curauit vtrum aliquando ante vocationem boni fuerint,aut mali, bonos autẽ hic ſimpliciter intelligere conuenit humiliores,& rectiores ex eis, qui veniebant ad cultum Dei, quibus conueniebat, quod Apoſtolus ait, cum gentes, quę legem non habent,naturaliter ea, quæ legis ſunt,faciunt, ipſi ſibijpſi ſunt lex,mali autem erant, qui tales non erant.

Secundò ponitur ad oſtendendum etiam diſpoſitionem Gentilium,quia etiam præter actus pręteritos bonos,vel malos erant aliqui naturaliter magis diſpoſiti ad bonitatem alij vero ad nequitiam, virtutes nanque omnibus hominibus inſunt innatis ſuſcipere,ſed perfectis per aſſuefactionem ſecundo Ethi. cap.1.

capit.1.& tamen iſtę inclinationes non apparent in A omnibus,ſed potius in quibuſdam apparent inclinationes ad malum, eos vero,in quibus videmus inclinationem ad bonum aliquod, dicimus naturaliter virtuoſos:eos verò,qui ad contrarium vitioſos naturaliter. De virtutibus moralibus qualiter naturaliter inſint quibuſdam patet 6.Ethi.cap.vltimo. Et ita dicit Hieronymus: Inter ipſos Gentiles eſt infinita diuerſitas, cum alios ſciamus procliuiores ad vitia: alios ad honeſtatem morum virtutibus deditos.

Tertiò dicitur hoc ad oſtendendum cõditionem harum nuptiarum: nam congregatio iſta eſt ad fidẽ, & eſt in Eccleſia militanti, in qua boni cum malis mixti ſunt,vt Chriſtus deſignauit in parabola zizaniorum ſupra 13.cap.& per hoc differt iſta congregatio B ab illa,quæ fit ad nuptias vitę ęternę, vbi ſoli boni erunt,quod Chriſtus ſignificat ex parabola iam dicta zizaniorum.Nam triticum, & zizania permittuntur ſimul eſſe,& creſcere vſque ad meſſem, & tempore meſſis alligantur zizania in faſciculos, & exuruntur, triticum autem colligitur,& reponitur in horreis.Sic eſt de iſta congregatione, quia quandiu hic manet Eccleſia, manent boni permixti malis, cum autem ceſſauerit iſta Eccleſia, & venerit congregatio vitę ęternæ,ſeparabuntur mali a bonis. Sic dicit Chriſtus ſupra cap.13.in parabola zizaniorum.Sic erit in conſummatione ſęculi, mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & C eos, qui faciunt iniquitatem mittent in caminum ignis: tunc fulgebunt iuſti, ſicut Sol in regno patris eorum. Idem patet in parabola ſagenæ eod.capit.ſ. Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti,quam cum eſſet impleta,educentes & ſecus littus ſedentes,elegerunt bonos in vaſa ſua, malos autem foras miſerunt, ita eſt in Eccleſia, quia ſicut in ſagena congregantur indifferenter boni & mali, indifferenter manent, ſed ſicut quando ſagena educta eſt de mari colliguntur boni, & mali proijciuntur foras, ita erit ceſſante iſta Eccleſia, & ob hoc cum Eccleſiam iſtam, & futuram Chriſtus per duo conuiuia deſignauerit, ſcilicet,per prandium, & cęnam, in conuiuio primo quod iſtam Eccleſiam ſignat dicuntur congregati D boni,& mali,vt patet hic,in alio conuiuio non dicuntur introiſſe aliqui mali,vt patet Luc.14.

Quartò ponitur hoc ad oſtendendum virtutem huius Eccleſię:nam non differt malos ad Eccleſiam venire,quia in iſta Eccleſia ſunt ſacramenta, per quæ mali iuſtificantur,& efficiuntur boni: & ideo nihil nocet malos ad Eccleſiam venire, dum tamen vellent eſſe boni, quod non fit in congregatione vitę æternę,quia ibi non efficietur bonus, qui prius bonus non extiterit.

Quintò eſt hoc ad concordandum parabolæ, & intentioni eius, vt videatur quomodo finis ſequitur ex principio: infra enim ponitur quomodo, qui introierat non habens veſtem nuptialem eiectus eſt de E domo nuptiarum in tenebras exteriores; non poterat tamen eijci,neque debebat, niſi malus eſſet: & ideo ſi malus aliquis ibi erat,oportet,quòd tam boni, quàm mali congregati fuerint.

Sed dicendum,quòd inter iſtas cauſas illa eſt præcipua, quæ oſtendit, quòd in Eccleſia ſemper debẽt manere mali admixti bonis vſquæ ad conſummationem ſęculi.Sic dicit Gregorius. Hoc dicit, quia in hac Eccleſia,neque mali eſſe ſine bonis, neque boni ſine malis eſſe poſſunt,bonus autem non fuit,qui malos tolerare recuſauit.

Quare dicitur,quòd impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium. Quæſt. LIX.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium.

Dicendum,quòd hoc dicitur primò, quia plenitudo gentium introiuit ad nuptias. Nã iſtę nuptię ſunt in copulatione ad Chriſtum per fidẽ, ad quam fidem tenendam intrauit multitudo gentium,quæ impleuit Eccleſiam . Sic dicitur ad Rom. 10.cap.Cęcitas ex parte contingit in Iſrael, donec intraret plenitudo gentium, & ſic vniuerſus Iſrael ſaluus fieret.

Secundo dicitur hoc reſpectu inuitatorum primorum,ideſt,Iudæorum qui ſi veniſſent, non oporteret vocari alios,& tamen illis non venientibus gentes vocatæ fuerunt valde plures quàm futuri erant Iudæi, ſi ſoli eſſent.

Tertio dicitur hoc,vt videatur,quòd non fuit ſecutus defectus aliquis non venientibus inuitatis, quia putaret quis,quòd cùm nemo illorum, qui inuitati erant,veniſſet,& ſubito vocati fuerint alij iam paratis cibis, quòd pauci venirent, vt ergo videatur, quòd multi venerint tot, quot ſufficiebant nuptiarum celebrationi,dicitur quòd impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium. Sic dicit Origenes:Nuptiæ,ſcilicet, Chriſti, & Eccleſiæ ſunt impletæ,dum reſtituti Deo, qui ab Apoſtolis ſunt inuenti, recubuerunt ad epulandum in nuptijs.

Quid eſt,quòd intrauit rex,vt videret diſcumbentes, & quare intrauit. Quæſt. LX.

QVAERETVR quid eſt,quòd intrauit rex, vt videret diſcumbentes, & quare intrauit.

Dicendum,quòd intrauit, vt videret diſcumbentes, ſicut litera dicit. Nam vocati ſunt boni, & mali, & vocantur mali,qui nuptialia veſtimenta non habebant: ideo rex voluit videre an inter diſcumbentes eſſet quis,qui non haberet veſtes nuptiales.Sic dicit Origenes.ſ.ſed quoniam bonos, & malos oportuit vocari:non autem,vt mali permanerent, ſed vt D deponerent veſtimenta contraria nuptijs,& induerẽt nuptialia veſtimenta,ideſt,viſcera benignitatis,& miſericordię:ideo rex ingreditur, vt videat diſcumbentes prius quàm apponatur eis prandium, vt retineat habentes nuptialia veſtimenta atque delectet, condemnet autem contrarios.

Sed dicetur, quomodo Deus intrat ad nuptias, vt videat diſcumbentes?

Dicendum, quòd Deus vbique eſt, & non poteſt intrare in aliquem locum,quia prius ibi erat,ſed dicitur intrare in locum aliquem ; quando circa illum nihil faciebat,& incipit aliquid facere. Deus etiam omnia ſemper videt tam bona quàm mala Prou.15. capit. in omni loco oculi Domini contemplantur E bonos,& malos,& omnia nuda, & aperta ſunt oculis eius, neque eſt ei inuiſibilis vlla creatura.ad Hebr.4.Et tamen dicitur interdum aliqua videre, quæ prius videbat, quia circa aliqua diſponit aliquid efficiendo, quod prius non efficiebat,& ita quia in pręſenti multa mala ſunt,quæ Deus nunc non punit,dicitur illa non videre, neque facientibus pręſens eſſe, quando verò pro aliquibus pęnam imponit dicitur videre illa, & pręſens eſſe.ſic dicitur Gen.18.ca.circa peccatum Sodomorum.ſ.Deſcendam,& videbo, an clamorem,qui venit ad me,opere compleuerint an non.Quaſi opus eſſet deſcendere ad vrbem Sodomorum,vt ſciret,an verum eſſent, quòd peccaſſent Sodomitę. Hoc autem deſcendere, & videre fuit,quia

Quomodo Deus dicatur qñque non videre qñq; videre.

miſit

misit duos Angelos, qui subuerterunt Sodomam Gen.19.cap.Ita & nunc quando aliquos non habentes vestes nuptiales mittit in tenebras exteriores dicitur intrare ad videndum discumbentes in nuptijs, ideſt,eos qui in Eccleſia manent, quia intra Eccleſiã militantem ſunt istæ nuptiæ.Sic dicit Chryſoſt.Non quia alicubi præſens non eſt,ſed quia vbi vult per iudicium aſpicere ibi dicitur prędens, vbi autem non vult,ibi dicitur abſens,dies autem aſpectionis eſt dies iudicij quando viſitaturus eſt Chriſtianos, qui ſuper mensam ſcripturarum recumbunt.

Quid ſit illa veſtis nuptialis. Quæſt. LXI.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd vidit hominem non habentem veſtem nuptialem,quid ſit illa veſtis.

Dicũt aliqui iſtam eſſe fidem, per quam nuptiæ fiunt.

Sed dicendum,quòd non ſtat,quia iſte,qui non habebat veſtem nuptialem in nuptijs, erat idem quod eſt eſſe in Eccleſia, ſed non poteſt aliquis eſſe intra Eccleſiam, niſi per fidem:ergo fidem habebat, & conſequenter non eſt fides veſtis nuptialis.

Dicendum ergo, quòd fides non eſt veſtis, ſed charitas, & vocatur veſtis nuptialis, ideſt, pulchra, ſicut enim in nuptijs homines induuntur veſtibus pulchris, ita & omnes veſtes pulchras nuptiales vocamus,talis autem eſt charitas, quæ totum hominẽ pulchrum reddit, & Deo acceptum,quod non facit fides.Nam etiam in malis eſt fides, & Dęmones credunt,& contremiſcunt Iaco.1.cap.

Secundò, quia charitas facit hominem dignum nuptijs, ideſt, vita æterna, quod non facit fides neque alię virtutes.

Tertiò, quia charitas fuit cauſa impulſiua ad iſtas nuptias:nam nuptię ſunt inter verbum diuinum, & humanam naturam,& inter Chriſtum, & nos, & ad vtrunque impulit Chriſtum amor, quem ad nos habet, & ille eſt charitas.

Quarto,quia iſta ſola eſt, per quam differunt filij regni,& exteriores,& ita Chriſtus dixit, quòd in hoc cognoſceretur an eſſemus diſcipuli eius, ſi diligeremus inuicem, ſicut ipſe dilexit nos. Sic dicit Gregorius.Quid autem debemus intelligere per nuptialem veſtem, niſi charitatem? Quia hanc in ſe Dominus habuit, dum ad ſociandę ſibi Eccleſię nuptias veniret.Intrat ergo ad nuptias,ſed ſine veſte nuptiali, qui in Eccleſia fidem habet, ſed charitatem non habet.

Alij dicunt, quòd veſtis nuptialis eſt quærere gloriam ſponſi, qui autem non ſponſi, ſed propriam gloriam quęrit, veſtem nuptialem non habet. Sic dicit Auguſtinus contra Fauſtum,ſcilicet. Sine veſte nuptiali nuptias adit,qui quęrit ibi gloriam non ſponſi,ſed ſuam.

Tertiò dicunt alij,quòd veſtis nuptialis eſt gratia Spiritusſancti,& iſtud etiam verum eſt, & coincidit cum primo, quia charitas nunquam eſt ſine gratia, & gratia nunquam eſt ſine charitate, licet non ſint idem.Sic dicit Hilarius:Veſtis nuptialis eſt gratia Spiritusſancti,& candor habitus cęleſtis, qui bonę interrogationis confeſſione ſuſceptus vſque in cętum regni cęlorum immaculatus, & integer eſt reſeruandus. Quartò dicunt aliqui, quòd veſtis nuptialis eſt obſeruatio præceptorum Euangelicorum, qui enim illa obſeruat ornatus ad nuptias intrat.Sic dicit Hieronymus.veſtis nuptialis prędepta ſunt Domini,& opera,quæ cõplent ex lege,& Euãgelio nouiq; hoĩs efficiunt veſtimentum. Sed primus, & tertius modus magis conuenit,quamquam alij duo ad hos redeũt.

Quare dicitur,quòd rex vidit hominem non habentem veſtem, cum multi ſint huiuſmodi,& non vnus. Quæſt. LXII.

QVAERETVR, quare dicitur,quòd vidit hominem non habentem veſtem, in quo innuitur,quòd vnicus erat,& tamẽ multi ſunt in Eccleſia, qui charitatem non habent.

Dicendum, quòd in die diſcuſſionis multi inuenientur ſine veſte nuptiali, qui omnes mittentur in tenebras exteriores, & tamen parabola vnicum nominauit gratia exempli, quia ſatis erat vnum dicere cum per illum intelligantur omnes non habentes veſtem.

Secundò fuit hoc,quia peccatores ſunt, qui inueniuntur ſine veſte nuptiali, & omnes illi ſunt, ſicut vnus homo,quia licet peccata varia ſint, tamen omnes peccatores concordant in hoc, quòd a rectitudine deuiant:& ideo omnes ſunt vnus homo non habens veſtem nuptialem. Sic dicit Origenes: Vidit hominem non habentem veſtem nuptialem. Singulariter dicit,quia vnius ſunt generis omnes, qui ſeruant malitiam poſt fidem, quam habuerant ante fidem.

Quare rex vocat amicum eum, quem condemnat, & quomodo potuit ſine veſte intrare. Quæſt. LXIII.

QVAERETVR, quare rex dixit homini amice, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? Quomodo vocat amicum eum, quem condemnat, & quomodo potuit ſine veſte intrare?

Ad primum dicendum putant quidam,quòd irrioriè, vel per antiphraſim eum amicum vocet, cum magis, vt inimicum condemnet, & ita Dominos ſolemus vocare,vel fratres, aut patres ironicè eos,ad quos non gerimus nos taliter qualiter nomina ſignificant,quæ proferimus.

Secundò dicendum,& melius, quòd Chriſtus vocabit amicos, quia communicant cum eo in aliquo, ſcilicet,in fide, licet condemnet eos pro malis operibus. Et quantum ad hoc vocat eos maledictos.ſ. ite maledicti in ignem ęternum infra 25.ſic dicit Hieronymus. amicũ vocat, quia inuitatus eſt ad nuptias quaſi ſit amicus per fidem. Arguit autem impudentiæ, quòd veſte ſordida munditias polluerit nuptiales.

Quantum ad ſecundum videtur eſſe difficultas,ſcilicet,quomodo aliquis ſine veſte nuptiali poſſit intrare in nuptias,quia veſtis nuptialis eſt charitas, vel gratia, vt dictum eſt ſupra quęſtion.60.& introitus in nuptias,ideſt,in Eccleſiam militantem eſt per baptiſmum, in quo cũ fide infunditur ſimul gratia, & omnes virtutes gratuitæ,& ita datur ſibi veſtis nuptialis. Ob hoc cuilibet baptizato dicitur in baptiſmo accipe veſtem candidam, in qua appareas coram Chriſto, & illa eſt nuptialis: ergo nemo intrat ſine veſte, Aliqui dicunt, quòd quidam intrant in Eccleſiam ſine charitate,ſcilicet, qui ficte accedunt ad baptiſmũ: nam iſti neque charitatem accipiunt, neque fidem habent.

Sed dicetur,ꝙ non ſtat primo,quia cum ſoli ejiciãtur de nuptijs in tenebras exteriores,qui non habent veſtẽ nuptialem.i.qui ſine ea intrauerunt,ſolum condemnarent,qui ad fidẽ ficte accederũt,quod falſum eſt,ga multi vere accedentes condemnant,ga in mortali decedunt.Secundò,quia cũ oẽs inuenti ſine veſte nuptiali foras mittuntur,irremiſſibiliter oẽs qui ficte accedunt

accedunt,condemnarentur neceſſario. Sed falſum eſt,quia ſi pœnituerint de hoc non damnantur.

Dicendum igitur, quòd accipitur intraſſe ſine veſte, ideſt, non habere veſtem, quia non reſpicitur introitus,ſed potius finis, vel exitus. Nam etiam ſiquis habuit veſtem nuptialem,quando introiuit in eccleſiam ſi perdidit illam ita quòd inueniatur ſine ea in morte, damnabitur, & ſiquis introiuit ſine veſte nuptiali, ideſt, ſine charitate in eccleſia, vt quia ficte acceſſit ad baptiſmum: poſtea autem depoſita fictione recte credidit ſaluabitur, quia acquiſiuit veſtem nuptialem:dicitur tamen quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem,& non dicitur quomodo hic manens iuxta conuenientiam parabolæ, quia illi,qui in nuptias intrauerunt cum tali veſte ibi manebant, cum quali intrauerunt, ſecus autem in eccleſia, quia cum iſta veſtis nuptialis ſit aliquid ſpirituale, quod quotidie poteſt acquiri, aut perdi,non attenditur introitus, ſed permanſio, & exitus cum veſte, vel ſine illa.

Quare dicitur,quòd obmutuit ille qui ſine veſte nuptiali inuentus eſt. Quæſt. LXIIII.

QVAERETVR, quare dicitur,quòd obmutuit ille, qui ſine veſte nuptiali inuẽtus eſt.

Dicendum, ꝙ tam ad parabolam, quàm ad literalem ſenſum cauſa eſt, quia deprehenſus ſine veſte videt ſe erraſſe, & nullam excuſationem erroris ſui prætendere poteſt, ideo obmutescit.Sic dicit Origenes: Quoniam qui peccat,& non induit Chriſtum,non habet excuſationem aliquam, ideo obmutescit. Cauſa autem propria eſt ex conditione diuini iudicij. Nam in iudicio humano quantumcunque ſit aliquid notum, poteſt aliquid negari, vel diſſimulari ſaltem intentio faciendi,quæ nulli nota eſt niſi facienti. In iudicio autem diuino erit teſtis Deus,& Angeli,& totus mundus:ideo peccator non potens negare, neque diſſimulare neceſſario obmutescet. Sic dicit Hieronymus: In tempore enim illo non erit locus impudentiæ, neque negandi facultas, cum Deus,Angeli, & mundus ipſe teſtes ſint peccatorum.

Secundo, quia in iudicio illo non ſolum erunt notę operationes, ſed etiam intentio operantis: Deus enim qui ſcrutator eſt cordium teſtimonium perhibebit.

Tertio,quia in illo iudicio qui condemnantur, nõ reſpondent quicquam. Nam conſcientia eorum accuſat eos conuincens vera eſſe pro quibus condemnantur, & ideo vere obmutescent nihil reſpõdendo.

Quare rex iuſſit mitti in tenebras, qui non habebat veſtem nuptialem, & anfecit ei iniuriam cum eum vocaſſet. Quæſt. LXV.

QVAERETVR, quare rex iuſſit mitti in tenebras iſtum, qui non habuit veſtem nuptialem. Nam videtur ei facere iniuriam, quia Deus iuſſit vocari omnes tam bonos, quàm malos: & mali ſunt illi, qui veſtem nuptialem non habent, non ergo debuit illum mittere in tenebras.

Dicendum, quòd Deus mandauit vocari bonos, & malos ad nuptias,quia in iſtis nuptijs,ꝙ mali erant, efficiuntur boni: ſunt enim nuptiæ iſtæ in copulationẽ animæ ad Chriſtum per fidem, & fiunt nuptiæ intra eccleſiam, in qua ſunt ſacramenta, per quæ qui mali erant efficiuntur boni,ſcilicet,baptiſmus,& pœnitentia, ideo conueniens eſt vocari malos ad eccle-

Extra eccleſiam nemo iuſtus.

ſiam,vt intra eam boni fiant:immo ad nihil aliud vocantur,niſi vt in ea iuſtificentur,quia extra eccleſiam nemo poteſt eſſe iuſtus, cum extra eam non ſit ſalus. Licet ergo Deus malos vocet, petit ab eis, quòd boni efficiantur, & ſi non fuerint boni effecti, in culpa ſunt,& ideo iuſte puniuntur. Sic dicit Origenes: Bonos,& malos oportuit vocari, non vt mali permanerent,ſed vt deponerent veſtimenta contraria nuptijs, & induerentur nuptialia indumenta, ſcilicet, viſcera benignitatis,& miſericordiæ.

Quare dixit rex ligatis manibus, & pedibus mittite eum in tenebras. Quæſt. LXVI.

QVAERETVR, quare dixit rex: Ligatis manibus, & pedibus mittite eum in tenebras.

Dicendum, quòd innuitur hic incarceratio eius, qui non habuit veſtem nuptialem, incarcerati autem ſolent ligari pedibus, aut manibus, aut vtroque: damnati autem non ſic incarcerabuntur, ſed per ſimilitudinem. Et dicunt aliqui quòd ligatio iſta eſt condemnatio iudicialis: nam qui condemnatur dicitur ligari, qui non condemnatur dicitur abſolui a ligamine, quo tenetur: ſic dicit Gregorius: Ligantur tunc pedes, & manus per diſtrictionem ſententiæ, qui modo a prauis operibus ligari voluerunt.

Alij dicunt, quòd iſtud ligamen ſit prauarum cogitationum, & actionum, quibus quis ligatur, vt proijciatur in tenebras exteriores. Sic dicit Auguſtinus 8.lib.de Tri.ſcilicet,Prauarum vero,atque diſtortarum voluntatum implicatio vinculum eſt, quo alligatur, qui hæc agit, vt proijciatur in tenebras exteriores.

Aliter poteſt dici, & melius, quòd ligari tunc pedibus,& manibus erat fieri alligatum pœnis, ita quòd nullatenus illas poſſit euadere, & quia homo ſolet ſe adiuuare contra nociua manibus repellendo illa, aut pedibus recedendo de loco, in quo nociua ſunt:dicitur, quòd erunt manus, & pedes ligati, quia neutro modo ſe adiuuabunt damnati contra pœnas, ſed neceſſe erit illas tolerare.Sic dicit Gregorius.Tũc Deus ligat in pœna quos modo a bonis operibus ligauit culpa.

Adhuc etiam intelligi poteſt de cohibitione a malis operibus,ſcilicet,quòd nunc mali operantur mala ad libitum, tunc autem non poterunt mala operari: malum autem dupliciter efficimus, ſcilicet, malum committentes,& ad mala currentes. Vtrumque autem tunc impedietur, quia neque manibus poterimus alicui nocere, neque ad mala current, qui damnati fuerint, ſed manebunt ſuſtinentes pœnas debitas: vere autem tangitur hic conditio pœnarum inferni. Nam per modum cuiuſdam alligationis patitur anima, quæ eſt ſpiritus,ab igne infernali corporeo, de quo magis dicetur infra 25. cap. cum agetur de pœnis inferni.

Quid eſt mitti damnatos in tenebras exteriores, & quæ ſunt illæ tenebræ. Quæſt. LXVII.

QVAERETVR, quid eſt mitti damnatos in tenebras exteriores,& quæ ſunt illę tenebræ. Aliqui dicunt, quòd ſunt iſtæ tenebræ quædam alienatio, & excluſio a Deo, ita vt illum nõ cognoſcant damnati: excęcatio enim intellectus tenebra eſt, ſed peccatores quãdiu hic manent patiuntur tenebras interiores: quia licet cõtra Deum errent nõ recte cogitãdo,q̃ de illo credẽda ſunt,aut q̃ ſunt pp illũ agẽda,tñ nõ penitus carent diuina cognitione, & ita tenebras patiunt,

sed intra eum manent, & ideo istæ tenebræ interiores vocantur: cum autem damnatus quis fuerit prorsus priuatur diuina cognitione, & ideo tenebras patitur, & exteriores sunt, i. quibus prorsus extra Deum est, has nunquàm patiũtur mali ante damnationem, quia quantumlibet mali sint non priuantur omnimoda cogitatione de Deo. Sic tenet Augustinus, & Magister. 4. sentent. distinct. 46. Quomodo autem damnati penitus possint carere diuina cogitatione, & an careant, & quid est quod facit illam non habere satis Magister tractat. 4. distinctione sequens Augustinũ.

Secundo, & melius dicendum, quòd exteriores tenebræ sunt locus tenebrosus: nam non est aliud dicere, quòd mittantur in tenebras exteriores, quàm q̃ mittantur in carcerem, quia carcer est locus tenebrosus, & possunt vocari exteriores, quia tenebræ interiores sunt, quas intra nos patimur, scilicet, tenebræ intellectus. Tenebræ exteriores sunt, quæ extra nos sunt, scilicet, in loco tenebroso, & istæ sunt tenebræ carceris, & in istas mittitur qui damnatus est. Nam tenebras interiores iam secum habet, sic accipit Gregorius, scilicet, Tenebras interiores dicimus cęcitatem cordis: exteriores vero tenebras æternam noctem damnationis.

Tertio accipiunt aliqui, quòd tenebræ absolute sunt ipsæ tenebræ inferni, & ibi sunt interiores, & exteriores. Interiores quidem sunt profundiores, vbi maior est obscuritas: exteriores vero propinquiores sunt ad os inferni, & locum luctus, & ita in tenebras exteriores mittũtur, qui in minori damnatione sunt. Sic dicit Chrysost. Per hoc designatur differentia tormentorum in peccatoribus: sunt enim primæ tenebræ exteriores, interiores autem nouissimi loci, licet aliqui intelligant ex opposito, scilicet, quòd interiores sint minores tenebræ, quàm exteriores, in quo non est insistendum, dum tamen illę inæquales sint, & per eas tormentorum differentia designetur. Aliter etiam accipit Chrysosto. ligationem pro ligatione in erroribus, quos hic incidimus, & mitti in tenębras pro diuersitate pœnarum, & loci inferni: ait enim quotiens Deus tentat Ecclesiam suam ingreditur ad eam, vt videat discumbentes, & si inuenerit aliquem non habentem vestem nuptialem interrogat eum, vt quid factus es Christianus, si hęc opera diligebas? Talem ergo Christus tradit ministris suis, ideſt, aliquibus ministris seductionis, & ligant manus eius, ideſt, opera, & pedes, ideſt, motus animæ, & mittunt eum in tenebras, ideſt, in errores, vel gentium, vel Iudæorum, vel hæresum. Propinquiores enim sunt tenebræ Gentilium, quia veritatem spernunt, quam non audierunt, sed exteriores Iudæorum, qui audierunt, sed non crediderunt, sed magis exteriores hæreticorum, qui audierunt, & dixerunt.

Sed dicendum, quòd secunda positio est verior, & melior, quia nihil significatur hic, nisi incarcerari in inferno, & non fit differentia tenebrarum interiorum, & exteriorum in inferno secundum differentiam loci, sed quicunque est in inferno, dicitur esse in tenebris exterioribus. Quod patet quia iste, qui sine veste nuptiali inuentus est, designat omnes peccatores, vt dictum est supra, & iubetur mitti in tenebras exteriores: ergo omnes peccatores mittentur in tenebras exteriores. Quæſt. 62.

Secundo patet, quia nemo damnatur, nisi qui inuenitur sine veste nuptiali in die iudicij, ideſt, sine charitate, vel gratia, & tamen inuentus sine veste nuptiali mittitur in tenebras exteriores, ergo omnes damnati ponuntur in tenebris exterioribus.

Tertio, quia si apud inferos poneretur differentia tenebrarum interiorum, & exteriorum, cum peristũ sine veste inuentum nuptiali designauerit Christus condemnandos, qui mittuntur in infernum, non diceretur, quòd missus est in tenebras exteriores, sed diceretur absolutè, quòd missus est in tenebras, vt maneret locus distinguendi interiores, & exteriores, secundum differentiam demeritorum, & ramen dixit tenebras exteriores, ergo omnes tenebræ inferorum sunt exteriores. Et ideo dicendum, quòd tenebras exteriores vocauit ratione parabolæ ipsum carcerem, vt dictum est supra. Quantum ad sensum autem literalem nihil significatur hic per tenebras exteriores, nisi locus tenebrosus inferni in quacunque parte eius sit, & non aliqua distinctio tormentorum. Sic dicit Origenes: Non solum reiectus est a nuptijs, qui iniuriam nuptijs fecit, sed adhuc ministris regis super vincula constitutis ligatus incessione, qua non est vsus ad bonum, & apprehensoria virtute, qua nullum opus bonum implenit, condemnatus est in loco ab omni lumine alieno, qui vocatur tenebræ exteriores.

Quare dicitur, quòd in tenebris exterioribus erit fletus, & stridor dentium. Quæſt. LXVIII.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd missò in tenebras exteriores eo qui sine veste fuit nuptiali erit ibi fletus, & stridor dentium.

Dicendum, quòd istud ad literam erat verum secundum parabolam, quia ille, qui sine veste nuptiali deprehensus missus est in tenebras exteriores sustinebit ibi stridorem dentium propter frigus, & fletum patietur propter absentiam omnium bonorum, & præsentiam omnium malorum quæ sustinebit: hoc autẽ Christus inducit ad significandum pœnas quas patiẽtur damnati in inferno, & licet sint ibi multæ pœnæ, quales non sunt apud nos, voluit illas innuere per istas pœnas, quas patiuntur hic homines in carceribus, & ob hoc Christus sæpe nominat ista duo, scilicet, stridorem, & fletum, vt pater supra octauo capitu. de filijs regni qui eijcientur in tenebras exteriores, vbi erit fletus, & stridor dentium, & supra decimotertio cap. in parabola de sagena missa in mare, & hic. Et hoc quia ista sunt multum commoda ad designandum pœnas inferni, & quia in inferno erit omne malum, sicut in vita æterna est omne bonum, erit pœna inferni in omnibus membris, & sensibus, in quibus homo prauè delectatus est. Sic dicit Hieronymus. In fletu oculorum, & stridore dentium per metaphoram membrorum corporalium magnitudo ostenditur tormentorum: manus quoque ligatas, & pedes, fletus oculorum, & stridorem dentium ad comprobandam resurrectionis intellige veritatem. Vt illic dentes strideãt, inquit Gregorius, qui de edacitate gaudebant: illic oculi defleant, qui per illicitas concupiscentias hic versabantur, quatenus singula membra supplicio subiaceant, quæ hic singulis quibusque vitijs subiecta seruiebant. Sed adhuc an secundum veritatem sit fletus apud inferos, & stridor dentium, dubium est, de quo dictum est supra 8. cap. quæſt. 38. & magis declarabitur de hoc infra 25. cap. vbi agetur de pœnis inferni.

Quomodo est verum, & ad propositum Christi, quòd multi sunt vocati, pauci electi. Quæſt. LXIX.

QVAERETVR, quomodo est verum, & ad propositum, quòd multi sunt vocati, & pauci electi.

Dicendum, quòd quãtum ad metaphoram istius

tiam est hoc verum, & ad propositum, vt ostensum est supra, & etiam quantum ad sensum, quem Christus intendit ex metaphora est verum: inducta enim fuit ista parabola ad significandum vocationem ad fidem Christi, quæ vocatio ordinatur ad vitam æternam. Et est verum, quòd multi sunt vocati, & pauci electi, accipiendo vno modo respectu vocationis inuitatorum, & aliorum: nam qui inuitati erant, scilicet, Iudæi vocati fuerunt ad fidem per Apostolos, & discipulos, & tamen non venerunt. Vocati autem dicuntur omnes illi, ad quos prædicatio fidei peruenit: Electi autem dicuntur omnes, qui ad fidem per prædicationem conuertuntur: Et recte electi dicuntur, quia Deus eligit illos, qui ad eum venturi sunt: Nam licet Prædicator foris clamet nemo conuertetur ad fidem, nisi Deus interius corda tetigerit, sic dicit Christus Ioan. 6. Nemo potest ad me venire, nisi pater meus traxerit eum. & istud trahere est per gratiam, & vocatur gratia electionis, & quoniam ita est, quòd multis prædicatur fides, qui ad illam non conuertuntur, dicitur quòd multi vocati sunt, sed non sunt omnes electi. Sic dicitur ad Romanos decimo capitu. Non omnes obediunt Euangelio: Isaias enim dicit: Domine quis credidit auditui nostro? quasi dicat, Non omnes, & quia non prouenit hoc ex defectu prædicationis, sequitur ibi: Nunquid non audierunt? Respondetur: Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum, & in finem orbis terræ verba eorum. Et hoc verum est quantum ad Iudæos, quia illis prædicatum est, sed conuerti noluerunt. Etiam quantum ad Gentiles, quia non fuerunt conuersi omnes, qui audierunt prædicationem, sed aliqui eorum persequebantur prædicantes.

Secundo potest intelligi respectu finis prædicationis, & conuersionis: nam ideo prædicatum est Euangelium, vt omnes conuerterentur ad fidem, ideo autem conuersio fit, vt per fidem salui efficiamur. Ioannis vigesimo capitu. Hæc autem scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est filius Dei, & credentes vitam habeatis in nomine eius. Dicuntur ergo vocati quicunque per prædicationem conuersi sunt ad fidem, & tamen non sunt omnes electi, quia non peruenient omnes ad vitam æternam. Nam licet quibusdam Deus det gratiam conuersionis, non dat eis gratiam perseuerandi in fide, vel in operibus fidei, & ita perueniunt: eligere autem est dare gratiam istam perseuerandi, & perueniendi. Dicitur eligere, quia ex multis aliquos accipit, quibus istam gratiam det, & non omnibus. De hoc dicit Gregorius: Nonnulli enim bona neque incipiunt, nonnulli vero in bonis, quæ inceperunt, minime persistunt, tanto ergo sibi vnusquisque solicite metuat, quanto ignorat, quæ restant.

Dicendum autem, quòd licet vterque sit conueniens sensus, tamẽ iste secundus est melior, & quem intendit litera. Nam ex eo quòd multi venerunt ad nuptias, ita vt implerentur discumbentium, & non omnes mansernnt in eis, sed qui non habuit vestem nuptialem missus est in tenebras: concluditur, quòd multi sunt vocati, & pauci electi, & tamen illud sit verum est quantum ad Iudæos, quia illis prædicatum est, sed conuerti noluerunt. Etiam quantum ad Gentiles, quia non fuerunt conuersi omnes, qui audierunt prædicationem, sed aliqui eorum persequebantur prædicantes.

Secundo potest intelligi respectu finis prædicationis, & conuersionis: nam ideo prædicatum est Euangelium, vt omnes conuerterentur ad fidem, ideo autem conuersio fit, vt per fidem salui efficiamur. Ioannis vigesimo capitu. Hæc autem scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est filius Dei, & credentes vitam habeatis in nomine eius. Dicuntur ergo vocati quicunque per prædicationem conuersi sunt ad fidem, & tamen non sunt omnes electi, quia non peruenient omnes ad vitam æternam. Nam licet quibusdam Deus det gratiam conuersionis, non dat eis gratiam perseuerandi in fide, vel in operibus fidei, & ita perueniunt: eligere autem est dare gratiam istam perseuerandi, & perueniendi. Dicitur eligere, quia ex multis aliquos accipit, quibus istam gratiam det, & non omnibus. De hoc dicit Gregorius: Nonnulli enim bona neque incipiunt, nonnulli vero in bonis, quæ inceperunt, minime persistunt, tanto ergo sibi vnusquisque solicite metuat, quanto ignorat, quæ restant.

Dicendum autem, quòd licet vterque sit conueniens sensus, tamẽ iste secundus est melior, & quem intendit litera. Nam ex eo quòd multi venerunt ad nuptias, ita vt implerentur discumbentium, & non omnes mansernnt in eis, sed qui non habuit vestem nuptialem missus est in tenebras: concluditur, quòd multi sunt vocati, & pauci electi, & tamen illud sit verum, quòd multi conuocantur in ecclesiam, & maneant in ea nunc, & postea in morte mittuntur ad inferos: ergo intelligitur, quòd multi sunt vocati ad ecclesiam, & incorporati in ea, qui non sunt electi ad hoc, quòd habeant vitam æternam, ad quam ordinatur ista ecclesiastica congregatio.

Sed obijcietur, quòd non conueniat hoc, quia dicitur, quòd multi sunt vocati, & pauci electi, & tamen hic non ponitur nisi vnus missus in tenebras,

qui non habuit vestem nuptialem: ergo non bene cõcluditur, quòd pauci sunt electi, immo multi sunt vocati, & multi electi.

Dicendum vno modo, quòd exponendum est negatiuè, scilicet, multi sunt vocati, pauci autem electi, ideſt, non sunt omnes electi, qui sunt vocati, cum vnus missus fuerit in tenebras de illis vocatis.

Secundo potest exponi, & melius, sicut iacet, scilicet, quòd multi sunt vocati, & pauci electi, quia plures de vocatis sunt, qui nõ eliguntur, quàm qui eligũtur, & hoc accipiendo vtroq; modo vocationẽ. Nã si accipiatur primo modo de dictis p̃ced. q. Verũ est, q̃ plures fuerũt vocati, q̃ electi, q̃a plures fuerũt, q̃bus p̃dicatũ est Euãgeliũ, & nõ cõuersi sunt, q̃ illi, qui conuersi sunt. Nã de Iudæis pauci conuersi sunt, & oẽs ferè manserunt infideles. De Gentilibus quoque, licet multi crediderint, multo plures tñ fuerunt, qui non cõuersi sunt tũc, sed paulisper ista multitudo, q̃ nunc est credentiũ creuit, q̃a partim nata est de illis paucis, qui a principio crediderunt, partim aũt p̃ successionẽ temporũ alij conuersi sunt, qui a principio conuerti noluerant, & tñ tunc cũ prędicabatur, plures erãt qui audientes non conuertebantur, q̃ qui audiebãt, & cõuertebantur. Accipiẽdo secũdo modo ẽt est verũ, q̃a vocantẽ multi ad fidẽ, i. cõuertuntur ad cã, & tñ pauci sunt electi, q̃a pauciores sãluãtur de Christianis, q̃ saluentur, vt est cõis positio, & satis verisimilis. Et hoc aliqualiter innuitur Psal. 39. ſ. Annunciaui, & locutus sum, & multiplicati sunt super numerũ, i. annunciaui fidẽ prędicãdo, & multiplicati sunt, ſ. credentes super numerum, ideſt, vltra numerum electorum.

Sed obijcietur, quòd omnes, qui conuertuntur saluentur, & ita sint electi, quia dicitur Actuum decimotertio, audientes gentes gauisæ sunt, scilicet, de prędicatione fidei. Et sequitur. Et glorificabant verbum, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam, ideſt, electi.

Dicendum, quòd multi conuersi sunt, qui perierunt, sed dicitur, quòd crediderunt quotquot præordinati erant ad vitam, sed non dicitur quotquot crediderunt erant præordinati ad vitam, & illud verũ est, quia sine fide impossibile est placere Deo. ad Hebræos vndecimo capitu. & quia multi erant de gentilibus quos Deus prælegerat ante mundi constitutionem, vt essent sancti, & immaculati cum eo ad Ephe. primo capitu. & in illo statu non poterant saluari, quia extra Ecclesiam nullus omnino saluatur. extra de summa trin. capitu. firmiter: oportuit, quòd ad fidem, & vnitatem Ecclesiæ venirent, & isti erant, qui credebant, quando prædicabatur eis, & tamen cum istis conuertebantur multi alij, qui non erant præordinati ad vitam: sed de illis, qui conuerti nolebant erat verum, quòd non erant præordinati ad vitam: nam sic manentes saluari non poterant: potissime cum litera dicat ibi, quòd crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam, ergo manet, quòd multi conuertuntur, qui non saluantur: immo plures de his, qui conuertuntur, sunt qui non saluantur. Extra Ecclesiã nullus saluat.

Ad rationem in contrarium dicendum, quòd multi sunt, qui intra Ecclesiam manent sine veste nuptiali, & in morte mittentur in tenebras inferni per Deum, & tamen multitudinem illam designauit Christus in parabola ista per vnicum hominem non habentem vestem propter causam dictam supra, & tamen licet de vno ponatur Christus innuit, quod nos intelligimus tales esse multos, scilicet, q̃ de vocatis, & incorporatis Ecclesiæ plures sunt sine veste nuptiali, quàm cum illa, & ideo ex suppositio illo concludit, quòd multi sunt vocati, & pauci electi.

Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt vt caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces: & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum: dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dari Cæsari, an non? Cognita autem Iesus nequitia eorum ait: Quid me tentatis hypocritę? ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Iesus: Cuius est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.

Mar. 12.

Rom. 13. Mar. 12. Luc. 20. Act. 23.

Hic ostenduntur Iudæi contradictores diuinæ veritatis ipsam impugnando: & diuiditur in tres partes: quia primo impugnauerũt Christum de veritate doctrinæ, ibi. *In illa die accesserunt*. Secundo de veritate vitæ, ibi. *Pharisæi autem audientes*. Prima in duas, quia primo ponitur Phariſæorum fallax interrogatio. Secundo ipsius Christi vera responsio, ibi. *Cognita autem Iesus nequitia*. Circa primum dicitur. *Tunc abeuntes Pharisæi*. Scilicet, Postquàm Christus dixit istam parabolam contra principes sacerdotum, & Phariſæos, seniores, & Scribas, dicitur abeuntes, scilicet, recedentes de loco, in quo cum Christo erant. Nam audiebant parabolas, quas ille contra eos dicebat. *Consilium inierunt*. Ideſt, Fecerunt inter se. Nam sine consilio non putabant se prævalituros. *Vt caperent eum*. Vt deciperent, vel tenerent in contradictione aliqua, ita vt non posset respondere. *In sermone*. Ideſt, Per artem verborum volebant eum tenere, & non violenter capiendo, & mittendo manus in eum, quia hoc non audebant. *Et mittunt ei*. Ideſt, Ad eum. *Discipulos suos*. Scilicet, Non iuerunt Pharisæi, sed discipulos suos miserunt. *Ad quærendum, & tentandum cum Herodianis*. Isti Herodiani Pharisæis fauebant, ideo iuerunt cum discipulis eorum ad Christum. Qui autem sint Herodiani infra dicetur. *Dicentes*. Scilicet, Discipuli dicentes, quia illi locuti sunt ista verba, licet illa dederant eis Pharisæi in mandatis, vt dicerent. *Magister*. Erat enim Christus Magister, quia docebat populum prædicando. *Scimus quia verax es*. Verba ista quamquam vera sint, adulatoria tamen erant, & ad decipiendum composita. Et dixerũt scimus quia verax es, ideſt, pro nullo homine mendacium diceres. *Et viam Dei in veritate doces*. Scilicet, Doces viam colendi Deum, & perueniendi ad ipsum: & in hac non mentiris, neque falleris in aliquo. *Et non est tibi cura de aliquo*. Ideſt, Nihil facis propter acceptionem personarum, vnde veritatem non peruerteres pro aliquo homine. *Non enim respicis personam hominum*. Declaratio est præcedentis dicti, ideſt, respicis Deum, vel veritatem, & non hominem. Sed quicunque sit pro quo, vel contra quem loqui debeas, non est tibi curæ. *Dic ergo nobis*. Postquàm posuerunt ea, per quæ ostendebant conueniens esse petere ab eo dubium istud, incipiunt proponere illud. *Quid tibi videtur*. Scilicet, De hoc, quod quærimus. *Licet censum dari Cæsari, an non?* Ideſt, Nunquid est licitum nobis, qui Iudæi sumus dare tributum Cæsari, qui Gentilis est? Cæsar enim tunc Iudęos regebat sub dominio suo eos tenens.

Cognita autem Iesus nequitia eorum. Hic ponitur responsio Christi contra Phariſęos. Et primo ostendit motiuum illorum ad quęrendum esse malum. Secundo ostendit id, quod in quęstione est verum, & dicitur: Cognita nequitia eorum, scilicet, quòd non quærebant desiderio sciendi veritatem, sed capiendi Christum in sermone, vt dicitur supra in litera. *Ait quid me tentatis hypocritę?* Contumelia est, quia eos hypocritas vocat, quod ad iniuriam pertinet. Et dixit quid me tentatis, ideſt, ad tentandum me, & capiendum in sermone dicitis hęc verba, & non ad sciendum veritatem. *Ostendite mihi numisma census*. Quasi dicat, Ex denario apparebit solutio quęstionis. Et potest accipi numisma, ideſt, figura nummorum, vt dicatur: ostendite figuram denariorum. Vel accipitur numisma, ideſt, nummus. Et est sensus: ostenditemihi numisma census, ideſt, nummum qui soluitur pro censu. Et iste est melior sensus, quia dicitur numisma census, & non numisma denarij. *At illi obtulerunt ei denarium*. Ideſt, Vnum nummum qui valebat decem minutos nummos. *Et ait illis Iesus, cuius est imago hæc*. Est sensus, quòd Christus accepit denarium in manu, & considerauit imaginem quę in eo sculpta erat, & de illa quęsiuit cuius erat, vt illi responderent. *Et superscriptio*. Ideſt, Literę quę sunt supra imaginem, vel in circuitu eius, sicut in nostris denarijs sunt imagines regum. & in circuitu est vna linea literarum continens nomen regis, & dignitatem. *Dicunt, Cæsaris*. Ideſt, quòd erat imago Cęsaris, scilicet, Romani Imperatoris, & superscriptio erat nomen Imperatoris. *Tunc*. Scilicet, Quando dixerunt, quòd erat imago Cęsaris. *Ait illis*. Ideſt, Discipulis Phariſęorum. *Reddite ergo*. Consequentiam facit, ideſt, quia sic est, quòd est imago ista, & superscriptio Cęsaris. *Quæ sunt Cæsaris, Cæsari*. Ideſt, Non est iniustum, quòd soluatis istum censum Cęsari cum ista moneta, quam soluatis sit illius. *Et quæ sunt Dei, Deo*. Ideſt, Cuilibet reddite quod est sibi debitum, neque est inconueniens, quòd aliquid sit debitum hominibus, & aliquid sit debitum Deo. *Et audientes mirati sunt*. Scilicet, Quando discipuli Phariſęorum audierunt responsionem ita manifeste, & plane conuincentem, mirati sunt, quomodo potuerit euadere laqueum, quem ipsi intruxerant ad eum capiendum in sermone: nam argumentum cornutum est istud. *Et relicto eo abierunt*. Ideſt, Quia non potuerunt eum capere in sermone, sicut putauerant, neque iam sciebant quomodo contra eum arguerent videntes se confusos abierunt.

An ista fuerunt facta post præcedentem parabolam statim. Quæst. LXX.

QVAERETVR, an ista, quę habentur hic, fuerint facta post prędcedentem parabolam, & an statim, vel interposito aliquanto tempore.

Ad primum dicendum, quòd est ordo rectus, quia prius fuit posita parabola de inuitatis, deinde fuit facta ista quęstio Christo. Et patet primo, quia nunquàm est recedendum ab ordine literę sine causa manifesta, & tamen hic nulla causa est, ideo dicendum est, quòd talis ordo fuerit, qualis ex litera apparet. Secundo patet, quia eundem ordinem tenent cæteri Euangelistæ. Marcus enim, & Lucas istud referunt, & ponunt sub eodem ordine,

dine, quia postquàm dicunt, quomodo voluerunt A mittere manus in Christum principes sacerdotum, & seniores pro parabolis, quas contra eos dicebat adiungitur, quòd fecerunt consilium contra eum, quomodo caperent in sermone illum, Lucæ 20. & Mar. 12. cap. Ad secundum dicendum, quòd istud statim factum est, scilicet, mox, vt Christus dixit parabolas præcedentes, quod patet ex litera, scilicet, tũc abeuntes Pharisæi, ideſt, quando facta sunt ea, quæ habentur supra de parabolis propositis contra illos.

Quomodo isti Pharisæi abierunt, & quare. Quæst. LXXI.

QVAERETVR, quomodo isti abierunt, & B quare. Ad primum dicendum, quòd isti erant cum Christo, quando proponebat omnes parabolas præcedentes: nam vt habetur præcedenti cap. principes Sacerdotum, & Scribæ iuerunt ad Christum docentem, quærẽtes in qua potestate hæc faceret, & tunc postquàm respondit eis cœpit proponere parabolas contra illos vnam de duobus filijs, aliam de agricolis, & vineа, & post illam istam de inuitatis. Et dum omnia hæc diceret Christus, aderant ei principes sacerdotum, & cæteri: dictis autem illis recesserunt a Christo, & ita potuerũt abire, scilicet, quia ante hoc cum eo fuerant.

Ad secundum dicendum, quòd abierunt primo, C quia iam nihil cum Christo facturi erant, ideo non erat ad quid manerent cum eo. Secundo, & præcipue, quia confusi erant: nam Christus dixerat contra eos omnes istas parabolas, in quibus eos accusabat: nam in prima dixit, quòd meretrices, & publicani præcederent eos in regno Dei. In secũda, dixit quòd auferretur ab eis regnum Dei, & daretur gentifacienti iustitiam eius. In præcedenti autem dixit ciuitatem eorum exurendam, & ipsos occidendos velut homicidas, & ita non poterant iam suam confusionem sustinere. Tertio, quia volebant ire, vt seorsum manentes consilia struerent contra Christum, & hoc litera innuit, scilicet, abeuntes consilium inierunt, vt caperent eum in sermone.

Quomodo dicitur, quòd Pharisæi abierunt, vt consilium inirent cum ibi non essent. Quæst. LXXII. D

QVAERETVR, quomodo dicitur, quòd Pharisæi abierunt, vt consilium inirent: nam Pharisæi non erant ibi, ideo non poterant abire ad consiliandum.

Dicendum, quòd Pharisæi erant ibi, & audierunt parabolas præcedentes, quæ etiam contra eos dicebantur, sicut contra principes Sacerdotum, & ideo abierunt. Sed objicietur, quòd isti non venerunt contra Christum, sed soli principes sacerdotum, & seniores populi: isti enim dicuntur accessisse ad eum docẽtem, præcedẽ. cap. Dicendum, q̃ alij etiã erant ibi, sed Matthæus omisit alios noĩare, sicut multa alia omittere aliqua, quæ alius exprimit. Et patet hoc, quia vbi Matthæus dicit, q̃ accesserũt principes sacerdotum, & seniores populi, dicitur Mar. 11. cap. q̃ accesserunt summi sacerdotes, & scribæ, & seniores: ita ergo de Pharisæis. Dicendum est, q̃ licet non exprimatur ibi, accesserunt tamen & ipsi ad Christum, & patet quia ipsemet Matthæus postea expressit in fine præcedentis cap. s. cum audissent principes sacerdotũ, & Pharisæi parabolas eius cognouerunt, q̃ de ipsis dicebat, & ita Pharisęi interfuerũt illis parabolis, & ẽt isti de inuitatis, & audita ea recesserũt, vt cõsiliũ inirẽt cõtra eũ.

Quare potius dicitur de Pharisæis, quòd abierunt, vt inirent consilium contra Christum, quàm de scribis, & principibus sacerdotum. Quæst. LXXIII.

QVAERITVR, quare potius dicitur de Pharisæis, quòd abierunt, vt inirent consilium contra Christum, quàm de cæteris, cum nunc essent simul principes sacerdotum, & seniores, & Scribæ, & Pharisęi. Dicendum, quòd omnes isti abierunt, & non solum Pharisæi: nam omnes hi erant cum Christo, & audiebant parabolas, vt dictum est præcedenti quæst. & nunc cũ nihil acturi essent cum Christo oportet dici, quòd omnes recederent. Nisi fortè aliquis dicat, quòd manserũt principes sacerdotum, & Scribæ, & seniores cum Christo, & abierunt soli Pharisęi ad iniendum consilium. Sed non stat: primò, quia nõ est verisimile, quòd manerent isti cum Christo recedentibus Pharisæis, quia non erat aliquid ad quod manerent. Secundo, quia litera Marci 12. & Lucæ 20. innuit recessisse omnes istos a Christo, scilicet, cognouerunt, quòd ad eos parabolam hanc dixerit, & relicto eo abierunt. Tertio, quia Pharisæi postquàm recesserunt miserunt discipulos suos ad Christum, vt quærerent de censu dando Cæsari, & tamen si manerent principes sacerdotum, & scribæ, & seniores cum Christo non erat verisimile, quòd discipuli Phariſæorum in conspectu eorũ aliquid quærerent a Christo. Quarto, quia innuitur, quòd quando discipuli Phariſæorum istud quæsierunt a Christo, innuitur quòd nemo erat præsens, nisi populus, Lucæ vigesimo, scilicet, & non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe, & mirati in verbo eius tacuerunt, & tamen si principes sacerdotum, scribæ & seniores essent ibi, quãdo discipuli Phariſæorum istud proponerent, non dicerentur proponere coram sola plebe, ideo non erant ibi illi, sed omnes abierant.

Supposito autem, quòd omnes recesserunt, manet dubium, quare potius Pharisæi, quàm cæteri iuerunt ad iniendum consilium contra Christum.

Pharisæi magis persequebantur Christũ, q̃ sacerdotes & cæteri Iudæi.

Dici potest vno modo, quòd Pharisæi hoc fecerunt, quia licet cæteri persequerentur Christum, tamen Pharisæi magis persequebantur eum. Et patet hic in consilio isto. Patet etiam infra in litera: nam iterum dicitur, quòd Pharisæi audientes quòd silentium imposuisset Saducæis conuenerunt in vnum, & interrogauit eum vnus ex eis. Sic etiam Ioan. vndecimo, in tractatu de morte Christi magis nominantur isti Pharisæi cum principibus sacerdotum, quàm Scribę, & seniores, licet illi etiam consiliati fuerint in morte Christi.

Secundo potest dici, quòd non soli Phariſęi inierunt consilium istud, sed omnes illi, qui prius congregati erant contra Christum, scilicet, principes sacerdotum, & Scribę, & seniores, & Pharisęi. Et ita innuitur Marci duodecimo cap. scilicet, Et relicto eo abierunt, & mittunt ad eum quosdam de Phariſęis. Et hoc magis innuitur Lucę vigesimo cap. scilicet, Et quęrebant principes sacerdotum, & Scribę mittere in illum manus, & timuerunt populum, & obseruantes miserũt insidiatores: & ita principes sacerdotum, & Scribę erant, qui miserunt istos insidiatores, & ipsi consilium inierunt, & non soli Phariſęi.

Sed tenendo istam positionem, quę verior videtur, petitur quare dicitur, quòd Phariſęi hoc fecerũt, cum omnes hoc fecerint.

Dici potest vno modo, quòd plurimi istorum erant Pharisæi, & ideo attribuitur eis id, quod omnes faciebant. Secundò fuit, quia Pharisæi erant magis soliciti ad hoc quàm cæteri, & erant acrio-

res hostes Christi: & ratio esse videtur, quia ipsi erãt, qui maiorem sanctitatem in populo simulabant, & qui in maiori opinione a populo tenebantur, & ideo magis eis deperibat de honore viuente Chro quàm cęteris, & ob hoc magis mortem eius cupiebant, & cum maiori solicitudine illam tractabant.

Quare Pharisæi, & cæteri consilium contra Christum inierunt. Quæst. LXXIIII.

QVAERETVR, quare Pharisæi & cęteri consilium inierunt contra Christum.

Dicendum, quòd fuit primò, quia ipsi videbant, & agnoscebant Christum esse virum valde prudentem, & ideo non poterant eum decipere, nisi in re, quæ haberet magnam verisimilitudinem: talis aũt non occurrit subito homini, sed per multam cogitationem: ideo habenda est magna cogitatio, & hoc est consiliari.

Secundò, quia vt dicitur in litera volebant eum capere in sermone, & ad hoc requiritur magnum ingenium, & res excogitata: ideo consilium fecerunt.

Tertiò, quia sæpe eos confundebat in responsionibus: cum enim illi proponerent aliquid, quod videbatur concludere ex necessitate, Christus subito respondebat dissoluendo argumenta, & calumnias eorum, vt patet quando quæsierunt ab eo, in qua potestate faceret præcedenti capitu. nam credebant quòd non posset ad hoc respondere. Etiam quando adduxerunt ad eum mulierem captam in adulterio, & quęsierunt an deberet lapidari, vel dimitti: erat enim argumentum cornutum, & quidquid responderet, videbatur contra eum debere militare, & ipse faciliter, & aperte respondit, scilicet. Qui sine peccato est, primum lapidem mittat in eam: Ioannis 8. cap. & ideo oportebat, quòd non proponerent Christo ad tentandum eum rem leuem, sed grauem: talis autem non occurrit homini sine cogitatione: ideo consilium inierunt ad hanc rem inueniendam. Sed tunc supposito, quòd consilium inire volebant contra Christum, quare abierunt ad consilium faciendum?

Dicendum, quòd etiam si non inituri essent consilium contra Christum, abire debebant propter rationes positas supra, & tamen ex eo, quòd consiliaturi erant, expediebat quòd abirent. Primò, quia coram Christo non erat locus cogitandi, & inueniendi quid dicerent, quia quandiu cum illo manerẽt, oportebat, q̃ aliquid dicerent ei, vel aliquid audirent ab eo attẽte, sed nullum illorum compatitur secum inuentionem consilij: ideo non poterant manere cum illo.

Secundò, quia istud consilium inueniri debebat, & concludi ex communi cogitatione, & deliberatione, & discussione inter se Phariseorum & principum sacerdotum, & scribarum, & seniorum, & ita debebant colloqui super re ista, quoadusque ex intentione omnium concluderetur, quòd esset conueniens medium ad tentandum, sed ista collocutio illorum non poterat fieri coram Christo, sed ipsi secretè eam habere debebant: ideo debuerunt abire ad consilium faciendum.

Tertiò, quia ipsi deliberabant, quòd non proponerent ipsi quęstionem hanc, sed discipuli illorum, quos postea mitterent, vt dicetur in litera, & Marc. 12. & Lucæ 20. & ideo consilium non erat faciendum coram Christo, quia hoc erat si ipsimet proposituri erant quæstionem: ideo abire debuerunt, vt consiliarentur, & tunc mitterent, quos vellent ad proponendum quæstionem Christo.

Quare Pharisæi volebant tenere Christum in aliquo tentando eum. Quæst. LXXV.

QVAERETVR, quare Pharisęi, & principes sacerdotum volebant capere Christum, idest, tenere in aliquo tentando eum.

Dicendum, quòd fuit hoc. Primo, quia frustrati fuerant desiderio suo per vnam viam, & redire volebant ad illud per aliam: nam tentauerãt Christum supra isti, dicentes: In qua potestate hoc facis? & quis tibi dedit hanc potestatem? præcedenti capit. & non prævaluerunt, sed fuerunt confusi: ideo non cessante iniquitate eorum licet coniuncta voluerunt tentare eum per alium modum. Sic dicit Chrysostom. Sicut si aliquis claudere voluerit aquę currentis meatum, si excluſa fuerit per aliquam violentiam aliunde sibi semitam quærit: sic Iudęorum malignitas ex vna parte confusa alium sibi aditum adinuenit.

Secundò fuit, quia dolebant se esse confusos, & abiectos & conuitijs saturatos in parabolis, quas Christus contra eos dixerat, scilicet, quòd meretrices præcedent eos in regnum Dei, & q̃ auferetur ab eis regnum Dei, & daretur alteri genti, & quòd ipsi, vt inuitati homicidę occiderentur, & ciuitas eorum succenderetur, ideo pro his volebant vicem reddere capientes cum aliquo modo, vt confunderent ipsum, & sic aliquam vindictam de eo sumerent.

Tertiò fuit, quia isti oderant Christum toto animo, & vita eius erat eis difficilis: ideo quidquid mali possent agere contra illum agerent, & ita voluerunt illum tenere, quia hoc erat illi magnum malum.

Quare potius voluerunt Pharisæi Christum in sermone capere quàm in alia re. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR dato, quòd eum capere vellent, quare potius voluerunt eum in sermone capere quàm in alia re.

Dicendum, quòd capere eum erat afferre aliquam reprehensionem contra eum, ad quã ipse non posset respondere, & ita teneretur cõclusus. Hoc autem facere debebant, vel ex vita, vel ex doctrina, sed ex vita non poterant, quia manifestè erat vita sua sine crimine, iõ ex vita nõ potuerunt eũ redarguere, & ob hoc q̃sierunt quid calumniarentur in doctrina, sed calumniari in doctrina est capere in sermone, cùm doctrina in sermone consistat: ideo conuenienter voluerunt capere in sermone quem aliter scieter voluerunt capere in sermone quem aliter sciebant non posse capere.

Secundò fuit, quia volebant ei reddere vicem confundendo eum in illo, in quo ipse confuderat eos: nam quærentibus eis a Christo, in qua potestate hæc facis, confudit eos Christus cogendo ad hoc, vt suam ignorantiam confiterentur præcedenti capitulo. Desiderauerunt ergo ipsi aliam similem ignominiam ei inferre tenendo eum in sermone.

Tertiò, & principaliter dicendum, quòd voluerunt eum tenere in sermone, quem in rebus tenere non poterant: nam cum Christus dixisset multas parabolas contra Pharisæos indignati ipsi voluerunt eum tenere, & occidere, & tamen timuerunt populum astantem, præcedenti capitulo, & Marc. duodecimo, & Lucæ vigesimo, & ideo, cum non esset aliud, in quo eum tenere possent, voluerunt saltem tenere in sermone. & hoc expressum est, quod consilium inierunt, vt caperent eum in sermone, quia si diceretur absolutè, vt caperent eum, intelligeretur

telligeretur, vt caperent personaliter, & incarcerarent, vel inijcerent manus ad occidendum: ideo expressum est istud, quia illud facere non audebant.

Ad quid volebant Pharisæi capere Christum in sermone. Quæst. LXXVII.

QVAERETVR ad quid volebant Pharisæi capere Christum in sermone.

Aliqui dicunt vno modo, quòd faciebant ad habendum vindictam de eo, quòd passi erant: sæpe enim Christus redarguebat Pharisæos, & Scribas, & seniores conuincens eos errare: voluerunt ergo ipsi semel saltem eum in sermone capere conuincendo errare, vt in hoc vindictam haberent de omnibus confusionibus, quas passi fuerant.

Secundò dicunt aliqui, quòd fuit ad minuendum opinionem eius in conspectu plebis: ante prædicationem enim Christi, & miracula eius Pharisæi erant in magna opinione apud plebem tanquam viri religiosi: Christus autem ostendebat eorum iniquitates, vt patet sequenti capitu. vbi sæpe vocat eos hypocritas, & ita populus iam minus eos honorabat deuotus existens Christo, & approbans doctrinam eius, & opera. Cupiebant ergo Pharisęi conuincere Christum coram populo circa aliquam rem, vt erraret, vt sic concluderent, quòd tota doctrina eius, & opera fundabantur super errore, & inciperet populus eum abijcere, & rediret ad exhibendum honorem Pharisæis, sicut Christo faciebat, & hoc innuitur Lucæ vigesimo, scilicet. Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe. Et ita significatur, quòd hoc intendebant, scilicet, redarguere eum coram plebe, sed non potuerunt.

Tertiò debet dici, & melius, quòd hoc faciebant ad occidendum illum, scilicet, vt caperent eum in sermone in aliquo errore, propter quem deberet occidi. Et hoc patet dupliciter. Primo, quia dicitur Lucæ vigesimo capitulo, & obseruantes miserunt insidiatores, vt caperent eum in sermone, & traderent eum principatui, & potestati Præsidis, sed non habebant potestatem occidendi quemquam Ioannis decimooctauo capitulo, & ita ad vltimum fecerunt, quia ipsum tradiderunt Pontio Pilato præsidi, vt illum occideret, & cum ille diceret eis. Secundum legem vestram iudicate eum. Respondent illi: Nobis non licet interficere quemquam eodem capitulo. Et ita nunc volebant tentare eum capientes in verbo, vt traderent illum Præsidi ad hoc, quòd eum occideret.

Secundò patet, quia cum audiuissent parabolas eius contra se dictas indignati voluerunt mittere manus in eum præcedenti capitulo. & Marc. duodecimo: & Lucæ vigesimo: sed non ausi sunt timentes plebem eodem capitulo: & ideo quod non ausi sunt facere per seipsos voluerunt facere per Præsidem, & ad hoc voluerunt eũ capere in sermone, vt sic captũ traderent Præsidi ad occidendum. Sic dicit Beda. Principes quærentes Dominum comprehendere quod per se non poterant, præsidis manibus efficere tentabant.

Tertiò patet hoc ex quæstione, quam proposuerunt: erat enim ista ad mortem si responderet non esse soluendum censum, sicut illi credebant, quòd responderet in fauorem gentis suæ. & ita ista fuit vera causa, scilicet, vt eum occidi facerent propter errorem, in quo eum capere cupiebant.

Quare Pharisæi non conati sunt capere Christum in facto, & non in sermone. Quæst. LXXVIII.

QVAERETVR, quare Pharisæi non conati sunt capere Christum in facto redarguendo eum circa vitam suam, sicut voluerunt capere in sermone.

Aliqui dicunt, quòd hoc fecerunt, quia non erat aliquid reprehensibile in eo: nam peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius, prima Petri secundo cap.

Dicendum, quòd verum est, quòd Christus nunquam peccauerit, neque erat in eo aliquid verè reprehensibile: & tamen Pharisæi de multis eum redarguebant interdum dicentes eum non esse a Deo, eo quòd non custodiret sabbathum: Ioannis nono, interdum dicebant, quòd manducaret cum publicanis, & peccatoribus supra nono, & Lucæ quinto, & aliquando dicebant, quòd erat vorax, & potator vini: ideo videtur quòd poterant obijcere ei aliquid istorum, & redarguere eum de hoc.

Aliqui dicunt, quòd ideo non obiecerunt, quia licet ista dicerent contra eum ex iniquitate Pharisæi: tamen non erant vera, & ita cum ille ea negaret, succumberent ipsi in probatione, & esset eis confusio, & non Christo, & ideo voluerunt eum in verbo capere.

Dicendum, quòd non stat: nam licet quędam obiectorum essent falsa, scilicet, quòd esset vorax, & potator vini, supra 11. cap. alia erant vera. s. q̃ cum publicanis, & peccatoribus manducabat interdum, sicut patet q̃n comedit in domo Matthei supra nono cap. & ita poterant ista tanquam vera allegari.

Est igitur dicendum, q̃ licet aliquid possent allegare Pharisęi contra vitam Christi quod apud eos iudicatur malum, vel imperfectio: tñ nõ allegauerunt, qa ipsi volebant nunc capere Christum in sermone, vt faceret illum occidi, vt dictum est preced. q. ista tñ quę õ Christum ipsi allegarent, vt manducare cum publicanis, & similia, licet apud eos minueret aliqd de honore, & fama: tñ non erat morte dignum, & ideo non curauerunt talia allegare, sed solum voluerũt eũ capere in sermone, vt diceret aliqd pp qđ eẽt mortis reus.

Quare Pontifices & cæteri non venerunt ad proponendũ Christo quæstionem suam, sed miserunt alios. Qõ. LXXIX.

QVAERETVR, quare isti s. Pontifices, Scribę, Seniores, & Pharisæi, vel aliqui eorum non venerunt ad proponendum Christo quęstionem istam, sed miserunt alios: nam dicitur & mittunt ei discipulos suos cum Herodianis. Dicẽdum, q̃ fuit primo pp timorem confusionis: nam in omnibus quę quæsiuerant a Christo tentantes superati fuerant, & ideo timẽtes nunc sic confundi non iuerunt, sed miserũt alios. Secũdò fuit pp turbam: viderat enim turba qũo principes sacerdotum, Scribę, & Pharisęi, & seniores populi confusi fuerant in qõne, quam fecerant õ Christũ, & q̃ Chrs multa mala õ eos dixerat in parabolis, & iõ illi indignati fuerãt: nũc verò si redirẽt ad q̃rẽdũ aliqd a Chro, putaret populus, q̃ aĩo vindictę fiebat, & nõ pmitteret, sed turbaret q̃rẽtes. Tertiò & præcipuè fuit, vt esset locus fraudi: nam volebãt eũ capere in sermone, & ad hoc oportebat q̃ nihil mali suspicaretẽ Chrs inquirentibus, quia aliàs non possent decipi. Si aũt venirent ipsi, qui nunc cum Chro erant, & õ quos locutus fuerat, non esset locus fraudi: tum quia Christus fortassis nollet eis rñdere, quia appareret, q̃ iniquo aĩo agerent, tum quia dato q̃ rñdere vellet,

Universidad de Deusto Biblioteca

iam sciens, quòd tentare eum vellent, caueret verba eorum, & non possent ipsum capere in sermone, oportuit ob hoc ergo mitti alios, & debuerunt esse tales, de quibus verisimiliter non præsumeretur, ꝙ tentare vellent, sed essent viri boni, & iusti, & ita fecerunt. Sic dicitur Lucæ vigesimo capitulo, scilicet, & obseruantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, & caperent eum in sermone. Et ista est vera causa.

Qui erant isti, qui missi fuerunt ad quærendum. Quæst. LXXX.

QVAERETVR, qui erant isti, qui missi fuerunt ad quærendum.

Dicendum, quòd sicut litera dicit fuerunt discipuli Pharisæorum venientes cum Herodianis. Dici potest vno modo, quòd non erant illi Pharisæi, sed discipuli Pharisæorum, vt dicitur hic, & tamen Mar. duodecimo capitu. dicitur quosdam ex Pharisæis, idest, de hominibus Pharisæorum, qui erant famuli eorum, vel ministri: non tamen erant Pharisæi.

Sed dicendum est, & melius, quòd illi, qui missi sunt erant Pharisæi: & ita litera Mar. duodecimo stabit sicut iacet, scilicet, quòd verè essent Pharisæi. Cum autem dicitur hic, quòd erant discipuli Pharisæorum concedendum est etiam, eo quòd discipuli Pharisæorum Pharisæi sunt, sicut discipuli Philosophorum Philosophi sunt: & discipuli Geometrarum Geometrę, quia Pharisæus non dicit progeniem, sed sectam. Erant enim Pharisæi, qui sequebantur certam formam viuendi, de qua declaratum est supra tertio capitulo, quæstione sexagesimatertia: discipuli autem Pharisæorum erant, qui sequebantur eandem doctrinam, quia aliàs non dicerentur eorum discipuli, qui non addiscerent ab eis: ergo omnes discipuli Pharisæorum erant Pharisæi.

Dicetur ergo quare cum essent Pharisæi non vocauit eos Pharisæos, sed Pharisæorum discipulos.

Dicendum, quòd hoc fecit, quia non erant aliqui istorum, qui consilium inierunt, sed alij Pharisæi missi ab eis. Erant enim isti Pharisęi de præcipuis, qui cum principibus Sacerdotum fuerunt, quando audierunt parabolas, & iuerunt nunc ad consilium faciendum, quomodo Christum caperent in sermone, & alios minores Pharisæorum miserunt, qui vocantur hic discipuli Pharisæorum. De istis discipulis Pharisæorum patet Marc. secundo capitulo, scilicet, erant discipuli Ioannis, & Pharisęorum ieiunantes, & veniunt ad illum, & dicunt: quare discipuli Ioannis, & Pharisæorum ieiunant, tui autem non ieiunant?

Pharisæi erãt tũc, sicut modo sunt fratres, ꝙ suis cęremonijs, & habitu ostendunt se religiosiores cęteris de populo.

Considerandum autem, quòd isti discipuli Pharisęorum habebant aliquas cęremonias speciales, quę ostenderent eos religiosiores cęteris de populo: & erat hoc præcipue in ieiunijs, & orationibus, nam corporalem munditiam exteriorem in lotionibus frequentatis, licet nimis haberent Pharisæi: tamen etiam alij Iudæi obseruabant tenentes traditiones seniorum Mar. septimo capitulo, sed in ieiunijs, & orationibus ab alijs differebant, nisi a discipulis Ioannis, cum quibus multum conueniebant in vtroque. De ieiunio patet vt supra Mar. secundo capitulo, scilicet. Erant discipuli Ioannis, & Pharisæorum ieiunantes. De orationibus patet Lucæ quinto capitulo, scilicet, quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter autem & Pharisęorum, tui autem edunt, & bibunt?

F *Qui erant isti Herodiani. Quæst. LXXXI.*

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd venerint nunc discipuli Pharisæorum cum Herodianis ad tentandum Christum. qui erant isti Herodiani.

Dicendum, quòd Herodiani ab Herode dicuntur. Quidam tamen dicunt illos esse, qui circa Christum errabant putantes Iesum esse Ioannem Baptistam, & vocantur Herodiani, quia Herodes hanc opinionem tenebat: ille enim dixit quando audiuit miracula Christi, quòd erat Ioannes Baptista, qui surrexerit a mortuis supra decimoquarto, & Marc. sexto capitulo.

G Sed dicendum, quòd istud non stat. Primò, quia isti Herodiani inducuntur hic, vt inimici Christi cũ secum eos duxerint Pharisęi ad tentandũ Christũ & tradēdũ eũ præsidi: si tñ putarent Iesum esse Ioannem Baptistam resurgentem a mortuis non persequerentur eum, sed venerarentur: ideo non erant illi. Secundò patet, & clarius, quia tunc Herodiani non possent esse vsque post mortem Ioannis Baptistæ aliquanto tempore postquam Herodes dixit, quòd Ioannes surrexerat a mortuis, & virtutes operabantur in illo, & inde oriretur opinio Herodianorum, & tamen ante mortem Ioannis Baptistæ erant iam Herodiani: ergo non vocantur sic Herodiani. Patet hoc, quia Mar. tertio capitulo: dicitur exeuntes Pharisæi cum Herodianis consilium faciebant contra eum, quomodo eum perderent. De morte tamen Ioannis, & opinione illa Herodis de Christo dicitur Mar. sexto capit. scilicet, & audiuit Herodes rex: manifestum enim factum est nomen eius, & dicebat, quia Ioannes Baptista surrexit a mortuis.

H Secundò dicunt aliqui, quòd Herodiani erant milites Herodis, qui ab Herode vocantur Herodiani: & isti poterant nunc ire cum discipulis Pharisæorum ad Christum, quia hoc tempore erant in Ierusalem, quia istud fuit per duos, vel tres dies ante passionem Christi. s. die martis hebdomadę in ramis palmarum. s. in illa die, qua principes sacerdotum quæsierunt a Christo, in qua potestate hoc facis. præced. cap. & tñ tpe passionis erat Herodes in Ierusalem Lu. 23. cap. nam ad eum missus est Christus a Pilato, & cum illo erant sui, qui vocantur Herodiani. Sic accipit Beda, & Theophilus. Tertiò dicunt aliqui, ꝙ Herodiani erant illi, qui soluebant tributa Romanis: Cęsar enim fecit Iudæos tributarios, & Herodē præfecit in Iudæa, vt cogeret homines ad tributa soluenda, quidam aũt Iudæorum resistebant solutioni: alij aũt sponte soluebant, & istos vocabant Iudæi Herodianos. s. ꝙ conformabantur voluntati Herodis. Sic dicit Hierony. Cęsar Augustus Herodem filium Antipatris alienigenã, & proselytum regem Iudæis constituerat, qui tributis præesset, & Romano pareret imperio. Mittunt ergo Pharisęi discipulos suos cum Herodianis. i. militibus Herodis, seu quos illudentes Pharisæi, quia Romanis tributa soluebant, Herodianos vocabant, & non diuino cultui deditos.

K Quartò vocantur Herodiani illi, qui putabant Herodem esse Messiam, quod multi putabant etiam in Iudæis, eo quòd defecerat progenies regalis in Iudæis: nam dixerat Iacob, ꝙ nõ deficeret sceptrum de Iuda, & dux de fęmore eius, quousque veniret, qui mittendus est, idest, Messias, & quia iam defecerat progenies illa, & statim successit Herodes in regno, putabant Herodem esse Messiam: hæc autē insania erat, quia Messias futurus erat de stirpe Dauid, & tñ ipsi cõfitebantur Herodem esse alienigenã, & cessasse totã progeniem regalem. Isti autem Herodiani venerunt nunc

nunc cum Pharisæis ad tentandum Christum. Sic dicit Theophi. Herodiani dicuntur milites Herodis regis, hęresis nanque quædam noua surrexerat, quæ Herodem Christũ esse dicebat: Prophetia enim Iacob innuebat, quòd quando deficerent principes de Iuda, tunc Christus veniret, & quia Herodis tempore nullus supererat Iudaicorum principum, sed ipse solus regnabat alienigena existens, quidam ipsum Christum esse putabant, & heresim constituerunt. Isti tres modi vltimi satis sunt verisimiles, & tamen quartus verisimilior est.

Quare nunc Pharisæi adduxerunt Herodianos ad tentandum Christum. Quæst. LXXXII.

QVAERETVR, quare nunc Pharisęi adduxerũt Herodianos ad tentandum Christum.

Aliqui dicunt, quòd fuit ad facilius tentandum, quia Herodiani erant homines ignoti: & ideo contra illos minus præsumeret aliquid mali. Sic dicit Glo. mittunt discipulos suos cum Herodianis tanquã ignotis hominibus, vt facilius deciperent, & per illos eum caperent.

Sed dicendum, quòd non stat, quia non poterant putare Pharisæi Herodianos esse ignotos Christo, cum illi soliti essent eum persequi simul cum Pharisæis, vt patet Mar. tertio.

Dicendum, quòd venisse Herodianos erat valde conueniens intentioni Pharisæorum quomodocunque accipiantur Herodiani. Accipiendo enim pro militibus Herodis dici potest, quòd conueniebat ad duo. Primo, quia Pharisęi intendebant capere Christum in sermone, & tradere eum præsidi ad mortem pro errore suo, & quia Herodes erat rex tradendus erat ei. sic dicitur Luc. 20. vt caperent illum in sermone, & traderent illum principatui, & potestati præsidis.

Sed dicendum, quòd licet hoc quidam putent nõ stat, quia si Christ⁹ in aliquo peccaret morte dignus non erat iudicandus per Herodem. sed per Pilatum, qui erat præses prouinciæ: erat nanque Pilatus pręses Iudeæ, & Ierusalem: Herodes autem nihil poterat in Ierusalem, & Iudæa, sed solum in Galilæa, cuius erat Tetrarcha Luc. 3. ca. Et patet hoc, quia licet tam Pilatus quàm Herodes essent in Ierusalem non ductus fuit a Iudęis ad Herodem, sed ad Pilatum, vt eum morti adiudicaret, & ille eum condemnauit, & dixit se habere potestatem hanc Ioan. 19. neque remisit illum Herodi, nisi quia audiuit, quòd esset de Herodis potestate, idest, de Galilęa Luc. 23. cap. & tamen Herodes cognito, quòd ad Pilatum pertineret iurisdictio, remisit illum Pilato, & ille eum adiudicauit morti eodem cap. Ideo non pertinebat ad Herodem punire nunc Christum pro delicto, & ita non ducerentur Herodiani ad hoc, quòd eum caperent pro errore, & ducerent ad Herodem.

Secundò ergo dicendum, & melius circa hoc, ꝙ Herodes erat constitutus a Cęsare Augusto super tributa, vt colligeret illa, & cogeret Iudæos illa soluere, vt dicit Hieronymus. Pharisæi autem volebant nunc petere a Christo an liceret dari censum Cęsari, sicut quæsierunt, & putauerunt, quòd faueret genti suæ dicens non esset soluenda tributa, hoc autem dicendo offenderet Cęsarem, & etiam Herodem, qui colligebat tributa Cęsaris: & ideo duxerunt secum Herodianos, vt si ille diceret, quòd non licebat dari tributa Cęsari, statim raperent eum Herodiani, & traherent ad Herodem, vt illum occideret quasi repugnantem Cęsari quantum ad tributa, quæ Herodes colligebat, & manifestum est, quòd sicut ad ipsum perti-

A nebat illa colligere, ita pertinebat cogere soluturos, & coercere, & punire quoslibet renitentes, & impedientes. Sic dicit Hieronym. Propter hoc autem suos discipulos, & Herodes milites simul mittunt, vt quodcunque dixerit deprehendatur, cupiebant autē magis eum aduersus Herodianos aliquid dicere: quia enim eum detinere non potuerunt propter turbas, voluerunt ei periculum immittere ex hoc, quòd esset publicis tributis obnoxius, idest, obnoxius penæ si diceret contra solutionem tributorum publicorum.

Accipiendo tertio modo Herodianos pro his, qui tributa sponte soluebant, etiam erat ad propositum, quia si illi audirent a Christo, quòd illicitum erat solui tributa Cęsari, dolerent se redargui, & conquererentur Herodi accusantes Christum, quòd impediret tributa Cęsaris, & ita Christus esset in periculo cum

B Herode, vel cum Pilato præside, ad vtrunque enim pertinebat vlcisci iniurias Cęsaris, & punire damna illius.

Accipiendo quarto modo est etiam ad propositũ, scilicet, quòd Herodiani, qui putabant Herodem esse Messiam erant inimici Christi, & quidquid mali possent molirentur contra eum, & istud fortassis est magis ad propositum, & verius quàm pręcedentia. Nam constat, quòd Herodiani oderant Christum etiam non existente ista quæstione tributorum, & quærebant malum aduersus eum, sicut & Pharisæi: immo erant participes Pharisæorum in nocendo Christo,

C sic dicitur Mar. 3. cap. s. & exeuntes Pharisæi statim cũ Herodianis consilium faciebant aduersus eum quomodo eum perderent, & tamen tunc nihil agebatur de tributis, sed de obseruatione sabbathi, & curatione hominis habentis manum aridam sabbatho in Synagoga, quæ quæstio nihil pertinebat ad Herodem, aut Herodianos, qui fauebant tributis: & iõ sicut tũc acceperunt Pharisęi Herodianos in socios ad consiliandum contra Christum, quomodo eum caperent, ita & nunc iuerunt, vt caperent eum in sermone etiã si de tributis nihil agendum esset.

D *Quare isti Pharisæi, & Herodiani tentantes Christum dixerunt: Magister scimus, quia verax es &c. Quæst. LXXXIII.*

QVAERETVR, quare isti Pharisæi, & Herodiani tentantes Christum dixerunt: Magister scimus, quia verax es &c.

Dicendum, quòd isti intendebant capere Christũ in sermone, non poterant autem eum capere, nisi ipse putaret eos venire bono, & simplici animo ad eũ: nam si fraudulenter venire putaret, aut non responderet, aut caute responderet non aperiendo directè veritatem quæstionis, & tunc non esset eis locus calumniandi contra eum. Si autem crederet eos venire bono animo, aperiret eis veritatem quæstionis, dicens dandum esse censum, vel non, & in vtroque erat magna difficultas contra Christum. Ad hoc ergo conati

E sunt Pharisæi, & Herodiani, vt se tales simularent. Et primo simulauerunt hoc in exteriori modestia vultus, & habit⁹, & incessus quasi se bonos viros & iustos ostendentes. Sic dicitur Luc. 20. cap. s. Et obseruantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, vt eũ caperent in sermone, idest, vt ostenderent se desiderio iustitiæ velle scire, an census dandus esset Cęsari, vt nihil iniustum facerent dando aut denegando.

Secundò in verbo posuerunt istam simulationem: nam principes Sacerdotum, & scribæ, seniores, & Pharisæi, qui ante hoc venerant ad quærendum a Christo, non posuerunt verba blanda, sed iniquitatē, quam corde gerebant, aliqualiter manifestabant in

verbo

Universidad de Deusto Biblioteca

verbo dicentes, in qua potestate hæc facis, & quis tibi dedit hanc potestatem? Isti autem non quasi ex timore animi, & odio, sed ex humilitate, & recto zelo loquentes, dixerunt: Magister scimus, quia verax es.

Tertiò factum est hoc, quia voluerunt vti quodam naturali attractiuo: omnis enim homo laudatus benignior fit, & placabilis eis, qui eum laudant, qui autẽ beneuolus est alicui non abscondit ab eo secreta cordis sui, sicut ab hoste abscondimus. Voluerunt ergo facere Christum placatum, vt plane veritatem aperiret. Et istud est primum ingenium hypocritarum laudare, scilicet, eos, quos oderunt, vt sic eos securos de seipsis reddentes perdant. Sic dicit Chyso. Hæc est autem hypocritarum prima simulatio, quia laudant quos perdere volunt: & ideo in laudem prorumpunt dicentes: Magister scimus, quia verax es. Magistrum eum vocant, vt quasi honoratus, & laudatus ab eis mysterium sui cordis simpliciter illis aperiat tanquã volens eos habere discipulos, sed ista dulcedo verborum venenum portabat interius. Sic dicit Hierony. Mellitis enim verbis eum interrogant, & circundabant eum, sicut apes mel portantes in ore, aculeum in tergo.

Omnis hõ laudatus placabilis fit.

Quomodo verba ista Pharisæorum ad Christum applicabantur ad propositum ipsorum. Quæst. LXXXIIII.

QVAERETVR quomodo ista verba Pharisæorum ad Christum applicabantur ad propositum ipsorum, scilicet, scimus, quia verax es &c.

Dicendum, quòd dupliciter deseruiebant intentioni illorum. Primo modo inquantum erant quædã verba laudatoria, & per laudes intendebant eum fallere, vt dictum est præcedenti quæstione, & hoc modo non solum hæc, sed etiam quæcunque verba exprimentia quamcunque laudem Christi facerent ad propositum ipsorum.

Secundò deseruiebant intentioni eorum, quia ista verba faciunt ad propositum huius negocij, quòd cõcludere volebant Pharisæi, & desiderabant duo, vnũ est, quòd Christus simpliciter, & sine palliatione aperiret eis secretam sententiam animi sui super hoc. Secundo desiderabant, quòd in diffiniendo loqueretur contra Cęsarem, & Herodem colligentem tributa, & sic eum ponerent in periculo.

Circa primum deseruiebant ista verba, quia ponũt hic omnes illas causas, quæ possunt mouere ad dicendam veritatem. nam timebant illi, quod Christus occultaret eis veritatem. Ad non dicendum autem veritatem solet mouere vnum de tribus. Primum est, quòd veritatem non nouit, vel quia veritatem non amat, & ideo falsitatem exprimit. Secundum est amor, vel reuerentia Dei, qui veritas est, & suadet nobis vera de eo, quod nouerimus dicere, qui autem non amant eum, non curant an veritatem dicant, vel fallant.

Tertium est amor, vel timor humanus, aut aliæ passiones circa hominem, propter quas auertitur homo, vel impeditur a veritate dicenda. Omnia autem impedimenta ista auferunt Pharisæi a Christo ostendentes contrarias dispositiones esse in eo, quæ moueant eum ad non mentiendum neque celandum veritatem. Sic dicit Glo. s. tripliciter contingit aliquẽ veritatem non docere. Primò ex parte ipsius docentis, quia veritatem, scilicet, vel nõ nouit, vel nõ amat. Et contra hoc dicunt: Scimus quia verax es, idest, veritatem sciens, & amans. Secundò ex parte Dei, cuius timore postposito quidam veritatem de Deo quã nouerunt non purè annunciant, & contra hoc dicũt,

Tripliciter cõtingit aliquẽ veritatem nõ docere,

F & viam Dei in veritate doces. Tertiò ex parte proximi, ex cuius timore, vel amore aliquis veritatem tacet. Et ad hoc excludendum dicunt, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum.

Secundum erat, quòd isti volebant, quod loqueretur contra Cęsarem, & Herodem diffiniendo non esse soluenda tributa, & ad hoc conueniunt ista, quæ habentur hic inquantum dixerunt: non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum, idest, licet aliquis sit magnus, & potens non curas complacere ei, propter hoc neque times illum, sed iustum facis, & verum loqueris. Sic dicit Chry. Non enim re-

G spicis personam hominum. s. hoc enim de Herode, & Cęsare occultè insimulabant. Sic etiam Hierony. illuc ait. blanda quidem, & fraudulenta interrogatio: illũ Cęsavocat respondentem, vt magis Deum quàm Cęsarem timeat. pertinet etiam istud ad magnam laudẽ Christi: nam eum hic de triplici veritate commendant. s. vitæ, doctrinæ, & iustitiæ. Vitæ quidem inquantum dixerunt. scimus, quia verax es. Ad vitam enim pertinet seruare veritatem in dictis, & factis, & ostensionibus exterioribus, & est veritas moralis, de qua 4. Ethico. circa finem. Doctrinæ autem veritatem innuunt, cum dicunt: Viam Dei in veritate doces. Veritatem iustitiæ inquantum dicunt: Et non est tibi cura de aliquo. Quia iustitia consistit in commutationi-

H bus, & distributionibus, circa quas nocet acceptio personarum, & ista non erat in Christo, quia non respiciebat personas, sed merita.

Quare Pharisæi petebant an liceret dari censum Cæsari, & quis census erat iste. Quæst. LXXXV.

QVAERETVR, quare Pharisæi petebant an liceret dari censum Cęsari, & quis census erat.

Dicendum, quòd iste census erat tributũ annuum, quod Iudæi soluebant Romanis. Modus autem erat quia Iudæi fuerant liberi temporibus prioribus, quandiu reges habuerunt, quia non dabant tributa gentibus alijs, sed principibus suis. Etiam post

I captiuitatem Babylonicam, & liberationem eorum inde fuerunt liberi, & potissime tempore Machabęorum, qui liberauerunt gentem illam de manibus hostium, & eo tempore facti sunt Iudæi socij, & amici Romanorum. Nam Iudas Machabęus misit legatos, & factæ sunt leges amicitiæ inter eos 1. Macha. 8. ca. & mortuo Iuda Machabęo Ionathas frater eius renouauit amicitiam cum Romanis 1. Macha. 12. & manserunt sic vsque ad tempora Aristoboli, & Hyrcani, qui fuerunt vltimi duo fratres principes de progenie Machabęorum, & propter discordias eorum Romani se intromiserunt, & tandem cum ipsi non seruarent Romanis legem amicitiæ pugnauerunt Romani contra illos, scilicet, Pompeius consul, & intrauit vrbẽ,

K & succendit templum atque profanauit illud, & ex tunc Iudæi, qui prius fuerant amici Romanorum facti sunt tributarij eis, & sic manserunt vsque ad euersionem totalem vrbis, & gentis. Vnde nunc tempore Christi tributarij erant, & soluebatur tributum istud Cęsari, qui præerat Romanis. Hoc colligitur late ex historia Iosephi in lib. Antiqui. & in lib. de bello Iuda.

Alij autem dicunt aliter, quòd etiam verum est, scilicet, quòd quando Octauianus fecit describi vniuersum orbem, & profiteri singulos se subditos Romanis, soluebant censum, idest, denarium quendam, & ista descriptio facta est in Iudæa, vt patet Luc. 2. & ex illo tempore dicunt, quòd mansit tributum annuum, scilicet, quòd solueretur denarius Cęsari, & quia

quia erat annua solutio, vocatur census. Cura autem colligendi censum istum in Iudęa erat imposita Herodi regi, siue Tetrarchę Galilęę. De hoc dicit Hiero. nuper quidem sub Cęsare Augusto Iudęa subiecta Romanis in toto orbe celebrata est descriptio, stipẽdiaria facta fuerat, & erat in populo magna seditio dicentibus alijs pro securitate, & quiete, quia Romani pro omnibus militarent, debere tributa persolui: Pharisęis vero, qui sibi applaudebant in iustitia è contrario nitentibus non debere populum Dei, qui decimas solueret, primitias daret, & cętera, quæ in lege sunt scripta, humanis legibus subiacere. Cęsar autem augustus Herodem Antipatris filium alienigenam, & proselytum regem Iudæis constituerat, qui tributis preesset, & Romano pareret imperio.

Quam occasionem habebant Pharisæi petendi a Christo hoc scilicet, an licet &c. Quæst. LXXXVI.

SED tunc dicetur quam occasionem habebant Pharisæi petendi hoc a Christo.

Aliqui dicunt, quòd faciebant ad tentandum ipsum, & hoc satis erat ad quęrendum.

Dicendum, quòd verum est, quòd ad tentandum faciebant, sicut dicitur supra, scilicet, vt caperent eum in sermone, & tamen vltra hoc aliquẽ colorem ostendere debebant, quia si non esset color aliquis, scirent ipsi, quòd Christus putaret eos ad tẽtandum venisse,

C & crederent, quòd non responderet eis, vel non directè, & tamen ipsi artificiose agebant simulantes se iustos Luc. 20. ergo oportet, quod esset aliqua causa secundum quam verisimiliter incitarentur ad hæc petendum.

Est igitur dicendum, quòd prima causa fuit occursus opportuni temporis: nam fortè tunc colligebatur tributum illud: & ideo erat verisimile, quòd de illo deberent quærere veritatem, & hoc non ad tentandum, sed ad iuste agendum, scilicet, ne aliquid iniustum facerent, vt denegantes tributa Cęsari, si ei erant debita, aut subijciendo seruituti eos, qui de iure erant liberi. Sic dicitur Luc. 20. Miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, scilicet, quòd zelo iu-

D stitiæ hoc petebant.

Secunda causa erat dubitatio communis: nam inter Iudæos magna dubitatio, & contentio circa hoc erat, quibusdam asserentibus non debere solui tributa, quod Pharisęi dicebant, alijs dicentibus, quòd deberent solui, & quoniam Christus erat famosus prędicator voluerunt ab eo scire huius dubij determinationem.

Quomodo per hanc quæstionem dicebantur Pharisæi tentare Christum. Quæst. LXXXVII.

QVAERETVR quomodo per istam quæstionem dicebantur tentare Christum: nam di-

E xit quid me tentatis hypocritę? & ita asseruit esse tentationem.

Dicendum, quòd tentatio est velle experimentum capere de aliqua re, & ideo si Pharisęi quærerent istud a Christo ad videndum, an sciret respondere esset proprie tentatio, & ita solemus dicere quęstiones tentatorias, quas magistri proponunt discipulis suis, Iudæi autem non intendebant hoc: nam non quærebant, vt scirent quomodo Christus responderet, sed fecerunt ad nocendum ei, scilicet, vt responderet eo caperent illum in sermone supra in litera, & ex hoc traderent eum morti tradentes pręsidi

A Lucę vigesimo cap. sed erat tentatio ista quæstio, eo modo quo dicimus Dæmonem tentare homines: proponit enim eis aliquas suggestiones, vel exteriora, quæ illicitent, & hoc non ad videndum quid homo faciet, vel quantum poterit, sed vt illi noceat deducendo eum in peccatum, & ita isti magis intendebant fallere, vel decipere quàm tentare, cum non quęrerẽt experientiam, sed nocumentum, & tamen propositio quæstionis erat tentatio, quia non erat ad finem illum ad quem quęstiones fiunt, cum ille, qui quęrit intendat erudiri, & isti non intendebant erudiri ex responsione, sed capere Christum in sermone.

B *Quomodo ex ista quæstione intendebant capere Christum in sermone. Quæst. LXXXVIII.*

QVAERETVR quomodo ex ista quęstione intendebant capere Christum in sermone.

Dicendum, quòd argumentum cornutum erat ista quæstio: putabant enim Iudæi, quòd quomodocunque responderet Christus, caperetur, sicut in alijs faciebant, vt quando duxerunt ad eum mulierẽ deprehensam in adulterio petentes quid de ea fieret. Ioan. octauo. Nam si Christus diceret non esse soluẽdum censum Cęsari, accusarẽt eum coram Herode collectore tributorum, vel coram Pilato Pręside, qui nullo modo pateretur eum viuere tãquã manifestè repugnantem Romanis tollendo tributa, & ad hanc responsionem intendebant eum deducere Pharisęi

C dicentes non est cura tibi de aliquo, idest, non curas an offendas Cęsarem, vel Herodem, dum tamen veritatem dicas. Sic dicit Hierony. quid tibi videtur, licet dari censum Cęsari, vt si dicat non debere tributa solui statim audientes Herodiani seditionis reum contra Romanum Principem eum teneant, & hoc maxime volebant Pharisæi, quia sciebant iam, quòd alij propter istam causam perierant, vt videtur fuisse de Iuda Galilęo, qui in diebus professionis auertit populum a professione, & solutione tributi, & perijt ipse cum illis, qui consenserunt ei. Actuum quinto cap. Sic etiam dicit Chrysostom. Quia enim sciebant, quòd quidam hanc discordiam meditantes occisi erant, volebant ipsum per sermones hos in talem su-

D spitionem immittere.

Sed dicetur, quòd non erat difficultas Christo respondere, quia poterat dicere licere dari censum Cęsari, & ita non incurreret in aliquod periculum.

Aliqui dicunt, quòd non respõderet Christus hoc, quia falsum erat, & nollet falsum dicere.

Dicendum, quòd non erat ista causa, quia forte nõ est verum, quòd esset falsum, sed potius esse videbatur iustum dari tributa, vt infra dicetur.

Sed dicendum, quòd ideo erat hoc difficile Christo, quia scandalum sequebatur ex dicto: nam assereret contra sententiam Pharisæorum, & contra

E intentionem populi: Pharisæi enim asserebant iniustum esse, quòd populus, qui Deo decimas, primitias, oblationes, & cętera iura soluebant, subijceretur legibus, & tributis humanis. Etiam ista erat intentio populi, quia erat sibi nimis fauorabile, & abhorrebant nimis seruitutem, vnde cum Christus diceret eis semel, si filius vos liberauerit liberi eritis, dixerunt semen Abrahæ sumus, & nemini vnquam seruiuimus: Ioan. octauo cap. & ita si diceret debere dari tributa tam Pharisæi quàm populus clamarent, quòd reducebat eos in seruitutem. Sic dicit Theophi. totum enim artificium eorum erat vndique præcipitium habens, vt si diceret, quòd licet censum Cęsari dari prouocent contra eum plebem, quasi in seruitutem reducentem ipsum populum, si verò diceret,

ceret,quia non licet dari si accusarent eum tanquam excitaret populum cõtra Cæsarem. magnum autem inconueniens erat, si diceret Christus licere dari tributum, & prouocaret contra se populum, quia tunc prędicatio eius non acceptaretur,neque miracula:& ideo debuit procurare, quòd populus esset sibi semper acceptus,& ita fecit, quia semper fauebant ei cõtra Pharisæos,& principes sacerdotum.

Sed dicetur, quod istorum inconuenientium erat maius circa Christum, & quod magis appetebant Pharisæi?

Dicendum,quòd vtrumque putabant Pharisęi esse satis magnum: quia aliàs non crederent se facere argumentum cornutum per hoc,neque quòd caperent eum in sermone per hoc.

Sed dicendum, quòd maius videbatur, quòd diceret debere solui tributum quam non debere non considerando, quòd in vno, vel altero dicere mendacium: sed solum quantum ad inconueniens quod sequebatur contra eum respondendo hæc: nam dicendo, quòd non licebat dari tributum Cæsari, incidebat in manus Pilati, & Herodis qui eum occidere vellent, sicut alios seditiosos occiderant pro hac: & tamen esset ei fauor apud populum Iudæorum: quia per hoc liberare volebat eos a seruitute Romanorum. Si autem diceret licere dari tributo Cæsari incidebat in odium populi, & Pharisęorum, & tunc erant duo inconuenientia. Primum erat periculum mortis. Secundum erat, quòd non acceptarentur verba eius, & facta. De primo patet, quia Pharisæi & principes sacerdotum oderant valde Christum,& sępe voluerunt mittere manus in illum, & eum occidere nisi quia timuerunt plebem, quæ fauebat ei præceden. capitu. & Marci duodecimo,& Lucę decimonono, & vigesimo, capitu.perdito autem fauore populi auderent Pharisæi manus mittere in illũm, & perdere. De secundo patet, quia si dicere debere tributa præstari, esset sibi populus odiosus,& putarent eum non esse Messiam, quia Messias liberaturus erat, vt ipsi credebant, populum de omni subiectione: ipse autem subijciebat eos magis seruituti, quam subditi viderentur,& tamẽ ipse volebat, quòd aliquando crederetur de eo, quòd erat Messias.

Sed dicendum, quòd Pharisæi magis cupiebant, quòd diceret non licere dari tributa Cęsari,& ad hoc inclinabãt verba eorum vt dictum est.Sic dicit Chrysost. cupiebant autem magis aduersus Herodianos aliquid eum dicere: quia enim eum detinere timebant propter turbas voluerunt ei periculum immittere ex hoc, quòd esset publicis tributis obnoxius,& licet satis magnum erat, & acceptũ Pharisæis, quòd Christus totum fauorem perderet erga plebem, & ita ipsi redirent in fauorem, & honorem pristinum: tamen potius volebant, quòd responderet non esse reddenda tributa,vt sic occideretur à prędicte,de quo ipsi valde gauderent. Si autem dicatur,quòd ipsi iam poterant occidere eum perdito fauore plebis. Dicendum, quòd verum est, quòd poterant occidere de facto,s.q nemo hoc impediret, & etiam non perderent aliquid propter hoc apud plebem,sed de iure nõ poterant,& præses hoc fortassis requireret ab eis: & ob hoc nõ ausi sunt pontifices Iudæorum occidere Christũ,sed deduxerũt eũ ad Pilatũ, & cum ille diceret s'm legem vestram iudicate eum: dixerunt illi: Nobis nõ licet occidere quẽquam.Io.18.c.Et ita potius vellent, q occiderent eum Gentiles quam ipsi. Sic dicit Beda.Quærentes dominum comprehendere summi sacerdotes timuerunt turbam atque ideo quod per se nõ poterãt,terrenis potestatibus efficere tẽtabãt,vt velut ipsi à morte eius videãtur immunes.

Quomodo Pharisæi hoc petierunt à Christo cum scirent verisimiliter,quòd ipse diceret tributum soluendum esse cum ipse soluerit. Quæst. LXXXIX.

QVAERETVR quomodo Pharisæi hoc petiuerunt a Christo,quia putare debuerant, q Christus diceret soluenda esse tributa: nam ipse soluebat tributum Cæsari, ergo diceret licere solui tributum Cæsari. & patet hoc supra.17. de colligentibus didrachma:nam soluit ibi Christus tributum.Non autem diceret,quòd non licebat solui illud, cum ipse solueret:ideo frustra videbatur de hoc quęri. Aliqui dicũt quòd nunquam Christus soluit tributum Cæsari: nã illud didrachma dicunt,quod non soluebatur Cæsari,sed templo:ita tenet Hilarius,& Chryso. & ideo fecus erat de tributo Cęsaris: tributum autem templi quod erat in lege Dei impositum nemo dubitaret quin soluendum esset.

Sed dicendum, quòd non stat: nam tributũ illud Cæsaris erat, vt tenet Hierony. ibidem, & declarat. est supra 17. capitu. quæstio. 186. Alij dicunt, q dato, q esset tributum Cęsaris soluit illud Christus ad euitandum scandalum,& nõ quasi esset obligatus cum ait eod.cap.vt autẽ non scandalizemus eos &c. nunc autem veritatem responsurus erat non curãdo de scandalo aliquo cum dictum esset,non est cura tibi de aliquo, & ita poterat dicere non esse dandũ tributum Cæsari. Dicendum,quòd non stat,quia ex illo facto potius colligitur oppositum, quia de seipso dixit, quòd nõ erat obligatus ad tributa,eo q erat filius regis,& tamen de alijs,qui non erant tales nõ dixit,quòd non soluerent,sed potius innuit, quòd erãt obligati ad soluendum. Aliter ergo dicendum est. s. quòd Pharisæi nesciebant illud factum Christi: accidit enim illud in Capharnaũ, & quæstio ista fiebat in Ierusalem, & isti, qui quærebant, nesciebant an aliquando Christus tributum soluisset: & ideo quæsiuerunt hoc ac si Christus adhuc indifferens esset ad vtramque partem. Alij dicunt, quòd dato, quòd scirent eum soluisse tributum Cæsari,& putarent,quòd diffiniret pro Cæsare volebant hoc quærere, quia saltem incurrebat in hoc inconueniens. scilicet, quòd esset odiosus populo,& non recipientur dicta eius,& redirent Pharisæi ad pristinum honorem suum, & reputationem,quod eis valde gratum esset. Sed dicendum,quòd licet hoc satis stet:tamẽ verum est, quòd Pharisęi putabant,quòd esset Christus indifferens ad respondendum vtroque modo quasi nunquam solueret tributa, & quòd promptior erat ad dicendum non esse præstanda tributa, quam ad illa soluenda, & in hanc partem eum volebãt inclinare ex verbis suis, s. non est tibi cura de aliquo, & non respicis personã hominum.Sic dicit Hiero.& Chrysostomus.

Quis erat Cæsar iste cui tributum reddebatur. Quæst. XC.

QVAERETVR cum quæratur an licet dari tributum Cæsari, quis erat iste Cæsar.

Dicendum, quòd nomen Cæsaris non est proprium, sed appellatiuum, & significat dignitatem imperatoriam apud Romanos, cuius origo est, primus qui vocatus fuit Cæsar fuit Iulius dictator socer Pompei, inter quos magna bella acta sunt : & ille vocatus est Cæsar ab vtero cæso, quia de Cæsa vtero cæso matris eductus est viuens, scilicet, mortua tua matre cæsus fuit vterus, & ipse eductus est, & est. quoniam per multos gradus honorum venit tandẽ vt Imperator esset, omnes Imperatores ab eo Cæsares appellati sunt. Aliud quoque nomen eis datum est,

est,vt Augustus vocarẽtur,quod ab Octauiano secundo Imperatore Romanorum cępit:nam ipse adauxit valde rempublicam. Nam inter cæteras laudes suas hoc est, quòd gloriatur ciuitatẽ Romanam inuenisse lateritiam,& reliquisse marmoream:& ideo ab augendo Augustus appellatus est, & post eum cæteri quoque Imperatores Augusti appellati sunt: vnde tenuit ille duo nomina dignitatis imperatoriæ, scilicet, Cæsar Augustus. Sic patet Lucæ. 2. cap.exijt edictũ à Cęsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis, Iste autem de quo hic dicitur non erat Cæsar primus. ideſt. Iulius: iandiu enim erat, quòd perierat: neque etiam Octauianus,qui dicitur Cæsar Augustus: nam 17.anno Christi mortuus est Octauianus, sed erat Tyberius imperator, qui etiam vocatur Cæsar absolutè,qui successit Octauiano, & cępit anno decimoseptimo,vel 18.Christi: mortuus est autem Christus anno.18.Tyberij,& ita tota p̃dicatio Christi, & operationes miraculorum fuerunt sub Tyberio,& Ioannes quoque Baptista tempore Tyberij cępit, & videtur cępisse prædicatio Christi anno.15.Tyberij.Patet quia Lu.3.dicitur,quòd anno q intodecimo imperij Tyberij Cæsaris procurante Pontio Pilato Iudæam factam est verbum Domini super Ioannem,& tamẽ quando cępit prædicare Ioannes, cępit Christus eo., quòd statim,vt cępit Ioannes prædicare, & baptizare confluente toto populo ad baptismũ eius, venit quoque Christus, vt baptizaretur ab eo Lucæ. 3. cap. Et statim post baptismum ascendit in montem, & ieiunauit 40.diebus supra.3.& 4.cap.& Mar.1.& Lucæ.4. completis autem illis diebus ieiunij statim descendit in Galilæam,& cępit prædicare.supra 4.& Lucæ 4.& tamen baptismus Ioannis cępit anno quintodecimo imperij Tyberij Cæsaris Lucæ 3.cap.ergo eodem anno cępit Christi prædicatio:nunc autem erat annus. 18.Tyberij,quia per triennium Christus prædicauit, & tamẽ ista q̃stio de tributo Cęsaris fuit facta Christi mortuus est,ergo erat annus.18. Tyberij quando à Christo quæstum est de tributo dando Cæsari,& ita de ipso alias pro ipso Tyberio colligebatur illud tributum.

Quare dicitur cognita autem Iesus nequitia eorum. Quæst. XCI.

QVAERETVR quare dicitur cognita autem Iesus nequitia eorum.

Dicendum, quòd hoc dixit Euangelista. Primo ad ostendendum veritatem rei: sic enim fuerat, quòd Christus agnouerat iniquitatem cordis illorum,ideo dixit cognita Iesus nequitia. Secundo, vt ostenderet eum Deum, intendunt enim Euangelistæ per omnia ostendere Christum esse veram Deũ,& hominem verum,& quia ex hoc ostendebat Deitatem, scilicet, quia secreta cordium agnoscebat, cum Deus solus sit scrutator cordium, & re hoc arguamus eum fuisse Deum. Tertio vt cõcordent verba Euangelistæ verbis Christi:nam Christus dixit Pharisæis, quid me tentatis hypocritæ ? sed hoc non poterat recte dicere nisi agnosceret corda eorum, quoniam exterius ipsi se iustos simulabant Lucæ 20.capitu. ideo oportebat, vt agnosceret corda eorum. Et ita Euangelista ad reddendum rationem dicti Christi, scilicet, quid me tentatis hypocritæ, dixit cognita Iesus nequitia eorum,ideſt, ideo dixit quid me tentatis, quia agnouerat nequitiam eorum. Erat autem ista nequitia in duobus. Primo, quia mali erant,& iustos se simulabant Lucæ 20.cap. Secundo, & deterius, quia ad nocendum erat ista simulatio, scilicet, vt caperent Christum in sermone & traderent eum Præsidi ad occidendum, eodem capitu.

Quare Christus dixit:Quid me tentatis hypocritæ. Quæst. XCII.

QVAERETVR quare Christus dixit: Quid me tentatis hypocritæ?

Dicendum, quòd fuit, vt ostenderet, quòd agnoscebat eorum propositum inquirendo hoc, cum illi secrete egissent consilium, & intra corda sua proposuissent fallere eum,& nocere illi,& ipse hoc sciebat. Et proderat hoc primo ad ostendẽdum se esse Deum: Christus enim quamquam se non vocaret Deum palam, tamen talia volebat de se ostendere palam,per quæ manifeste colligeretur eum esse Deum. Duo enim sunt præcipua, in quibus Deus excellit omnia, scilicet, posse, & intelligere, & ideo per vtrumque eorum voluit Christus se ostendere Deum. Per potentiam autem, vt in operibus miraculorum: nam talia, & tanta faciebat qualia,& quanta, & qualiter non poterat aliquis facere nisi Deus : per intellectum autem ostendebat Deitatem, inquãtum ostendebat se scire ea, quæ solus Deus scit, scilicet, Secreta cordium solus Deus nouit: Psal. 7. ipse ergo ostẽdebat sępe,quòd nouerat cogitationes cordium. Sic enim supra 9. capitu. quando Christo dicente paralytico, remittuntur tibi peccata tua, & ob hoc scribis, & Pharisæis intra se cogitantibus, scilicet, hic blasphemat, ipse ait: Quid cogitatis mala in cordibus vestris? Et ita secretam cogitationem, quæ nondum prodierat foras per aliquod verbum,statim agnouit ostendens per hoc se esse Deum, de quo illi male cogitabant: ita etiam hic cogitationes, & consilia, quæ Pharisæi secrete, & intra se fecerant, ostendit se scire, ex quo Deum se esse ostendebat.

Duo sunt præcipua, quibus Deus excellit omnia.

Secundo fuit, vt Christus contrarium inducret ex quæstione ad illud, quod inducere volebant Pharisæi: ipsi enim quærebant hoc à Christo coram turba, vt capientes eum in sermone confunderent illum coram populo Lucæ 20.cap. scilicet, & non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe, vel multitudine.quasi dicat hoc intendebat efficere, sed non potuerunt: Christus autem vertit illud in cõtrarium, scilicet, vt ex quæstione ista magnam laudem acquireret per responsionem ad illam ostendendo se esse Deum.

Tertio fuit hoc, vt eis vicem redderet: ipsi enim intendebant eum coram plebe confundere reprehẽdendo verbum eius, & insuper tradere illum Præsidi ad occidendum eum: Christus autem noluit eos in mortem dare, voluit tamen eos coram multitudine confundere. Quod sufficienter egit, inquantum dixit,quid me tentatis hypocritæ? Et illi non responderunt contrarium, quasi verum esset, quòd eum tentabant, & hypocritæ erant. Et ita consueuit facere quandocunque aliqui ex iniquitate quærebant.Ioan. 8. quando quæsierunt de muliere adultera, & ille ait: qui sine peccato est, ille primum lapidem mittat. In quo ostendit omnes illos malos fuisse, cum nemo illorum ausus fuerit dicere: ego mittam primum lapidem, sed tacentes abierunt. Sic etiam præcedenti capitu. quando Pharisæi, & principes sacerdotum, & Scribæ, & seniores quæsierunt à Christo in qua potestate hæc faceret, deduxit illos Christus ad hoc, vt cogerentur confiteri ignorantiam suam.

Quarto fuit, vt Christus se redderet magis admirabilem ipsis Pharisęis tentantibus eum cum ex modo

do

Universidad de Deusto Biblioteca

do respondendi se Deum ostenderet, & ita factum est, quia valde admirati fuerunt Pharisæi de isto responso Christi Lucæ 20. cap. scilicet, & mirati in responso eius tacuerunt.

Quinto fuit, vt per hoc eorum malitiam conuinceret, & cessarent ab illa: nam contra eum, qui cautelas plenè intelligit, frustra est vti cautelis: sicut frustra rete iacitur ante oculos pennatorum: Prouer. 1. cap. scilicet, quia illud videret, & caueret, sed Christus ostendebat se cognoscere iniquitates cordis eorum ad plenum: ideo frustra erat eum tentare, sed plane, & simpliciter ad illum se habere.

Sexto vt sic videntes seipsos deprehensos, & agnoscentes eum Deum ex operibus, vel à Deo esse, conuerterentur ad eum, & doctrinam eius reciperent.

Septimo fuit, vt viderent Pharisęi qualiter respondebat Christus ad quęstionem, idest, an dicebat veritatem planè, quia ipsi credebant, quòd si Christus nō agnosceret dolos eorum, sed putaret, quòd simpliciter veniebant, aperiret eis secretam sententiam cordis sui circa hoc. Si autem agnosceret dolum, vel non responderet, vel non directè diceret: nunc autē ostēdebat Christus, quòd sciebat eos esse tentatores, & tamen respondit: ideo colligere poterant, quòd non responderet eis Christus directè veritatem, quam tenebat in corde, licet verba sua vera fuerint.

Octauo fuit ad ostendendum, quòd non timebat laqueos illorum, & audebat respondere: nam putabant Pharisæi, quòd posuerant laqueos ineuasibiles, & ideo si Christus responderet necesse erat incidere in illos, ostēdit autem, quòd laquei eorum erant inutiles, & quòd ipse poterat faciliter respondere euitando inconuenientiam eorum. Et ita fuit conueniens, quòd vocaret eos tentatores, & non discipulos diceret, aut tacendo esse discipulos acceptaret, quia illi eum magistrum vocauerant. Sic dicit Hiero. Prima ergo virtus est respondentis interrogantium mentes cognoscere, & non discipulos, sed tentatores uocare.

Quare Christus vocauit Pharisæos hypocritas. Quæst. XCIII.

Qvaeretvr quare vocauit illos hypocritas, dicens: quid me tentatis hypocritæ? Dicendum, quòd primo fuit, quia ita erat in veritate, quòd essent hypocritæ. Vocatur autem hypocrita, qui aliud foris ostendit, & aliud interius gerit, & est hypocrita nomen Græcum significans ex prima impositione illos, qui vultibus laruas superponunt, & occultant vultus, quales erāt effigiatores comędiarum, & tragędiarum, vt alienas personas effingerent. Et dicitur ab hypos quod est subtus, & crisis quod est secretum quasi subtus secretū, idest, aliud latebat, & erat secretum interius quàm foris videretur. Et ab hoc descendit, quòd illos, qui bonos foris simulant, cum mali sint, hypocritas vocamus: tales autem erant isti Pharisæi: nam veniebant ad Christum sub specie honestatis petentes declarationem quæstionis, cum tamen intenderent eum capere in sermone, vt illum morti traderent: Lucæ 20. miserunt ad eum insidiatores, qui se iustos simularent, vt caperent eum in sermone, & traderēt eum principatui, & potestati præsidis, & ideo rectè vocabātur hypocritæ.

Hypocrita vnde dicatur.

Secundo vocauit eos hypocritas, quia ista conueniebant verbis suis præcedentibus: nam dixit quid me tentatis? diceret autem aliquis, quòd non tentabant, sed bono, & simplici animo petebant, sicut apparebat ex verbis, & habitu ipsorum: ideo dicit eos hypocritas, scilicet, tentatis me non gerentes interius talem animum, qualia verba foris ostenditis, & ita hypocritæ estis.

Tertio vocauit eos sic ad contumeliam, & redargutionem: nam cum mali essent, & intendentes nocere, erant digni redargutione, & ad hoc vocat Christus eos hypocritas, quod est nomen contumeliæ, & iniuriæ, & ita ad exprobrationem eorum solet illos vocare, vt patet sequenti capitu. vbi sępe eos hypocritas vocat. De hypocrisi, & hypocrita vide multa supra decimoquinto capitu. quæstio. trigesimatertia, & trigesimaquarta, & trigesimaquinta, & trigesimasexta. De hoc Hiero. dicit hypocrita est, qui aliud est, & aliud simulat.

Quare Christus respondit istis aspere, cum ipsi blande quæsiuissent. Quæst. XCIIII.

Qvaeretvr quare Christus respondit istis aspere, cum ipsi quæsiuissent blande: nam illi dixerunt, magister scimus, quia verax es: ipse autem respondit, quid me tentatis hypocritæ?

Dicendum, quòd Christus solet tenere istum modum, quòd interdum ad verba dura respondet blande, & ad verba blanda respondit dure: nam supra 12. capitu. dixerunt Pharisæi de Christo, quòd non eijcit Dæmones nisi in Beelzebub principe Dæmoniorum, & Christus respondit blande per solam rationem eos conuincens, scilicet, omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, & eodem capitu. postea blande locuti sunt Pharisęi dicentes. magister volumus a te signum videre, & ille durè respondit, dicens: Generatio mala, & adultera signum quærit. Hoc autem faciebat Christus ad ostendendum in vtroque virtutem, scilicet, ne duris exacerbatus propter impatientiam videretur dure respondere, quando autem blande loquebantur dure respondebat, ne eorum blanditijs, & adulationibus videretur consentire.

Nunc autem licet blande locuti fuerint respondit Christus aspere.

Primo, quia illi merebantur: nam malitiose loquebantur simulantes iustitiam, & simulata sanctitas duplex est iniquitas. Sic dicit Chrysosto. non secundum sermones eorum pacificos blande respondit, sed secundum eorum conscientiam crudelem aspere dixit, quia Deus voluntatibus respondet non verbis.

Secundo fuit ad ostendendum, quòd sciebat, quid in animo gererent: nam si blande responderet, sicut illi blande locuti fuerant, non ostenderet se scire secreta cordis eorum, quod tamen fuit conueniens ostendere, sed videretur putare, quòd tales erant interius quales se exterius prætendebant: ideo dure debuit loqui vocando eos hypocritas, & tentatores.

Tertio fuit ad eos conuertendum ad bonum: nam vocando eos hypocritas, & deregendo vitia eorum flectere poterat eos ad bonum potiusquam blande respondendo. Sic dicit Chryso. dicit eis hypocritæ, vt considerantes eum humanorum cordium cognitorem, quod facere cogitabant perficere non audebant: vide ergo, quòd Pharisæi blandiebantur, vt perderent: Iesus autem confundebat, vt saluaret, quia vtilior est homini Deus iratus, quàm Deus propitius.

Quare

Quare Christus cum videret, quòd Pharisæi eum tentabant, eis respondebat. Quæst. XCV.

Qvaeretvr cum Christus videret, quòd isti tentabant eum, quare respondebat eis: nam erant indigni responsione: solet enim Christus eis, qui tentatorie aliquid petunt non concedere petita, & ideo illi, qui tentantes petierunt signum de cœlo non obtinuerunt supra 16. capitu. sed isti tentantes volebant habere responsionem ad dubium: ideo non debebat ei respondere.

Dicendum, quòd Christus respondit; primo vt ostenderet, quòd non timebat laqueos, quos illi parauerant: nam putabant Iudæi se fecisse argumentum cornutum, & quòd respondendo non poterat euadere, quin caperetur: respondit ergo, vt appareret, quòd laquei illi nihil valebant.

Secundo respondit ad confusionem Pharisæorum: talis enim fuit responsio Christi, quòd illa audita tacuerunt, ita quòd nihil vltra de hoc locuti sunt, & erubuerunt, quòd colligationes suæ fuerunt dissolutæ.

Tertio fuit ad imponendum eis silentium: nam si respondere nollet sumerent maiorem audaciam contra ipsum, quasi non ausus fuisset respondere, & super illa, & alijs quæstionibus eum inquietarent, cum autem sic admirandè loqueretur soluendo laqueos illorum, non auderent vlterius super his neque similibus interrogare, sicut patet infra in litera. Nam quando quæsiuit Christus ab eis de Christo cuius filius est, & illos respondentes ipse redarguit, nō ausi fuerunt ex illa die illum amplius interrogare infra in litera.

Quarto fuit ad reddendum Pharisæos admiratos de responsione sua: taliter enim respondit, quòd ipsi, qui erant hostes eius admirati sunt: Lucæ 20. capitu. scilicet. Et mirati in responso eius tacuerunt.

Quinto fuit ad laudem suam: nam respondit tam discrete, quòd turbæ admiratæ sunt, & non potuerunt verbum eius reprehendere Pharisæi coram plebe: Lucæ 20. capitu. sed potius ex hoc se confessi sunt victos, quia nihil dicere potuerunt contra verbum eius. Si autem respondere nollet, suaderent plebi, quòd non respondebat, quia nesciebat, & hoc erat inconueniens.

Sexto fuit, quia responsio ista aliquo modo proderat ad declarandum dubium inquantum dixit: reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, innuens, quòd aliquod ius haberet Cęsar ad tributa petenda.

Cum autem obijcitur, quòd non debuit respondere, quia tentatorie quærebant.

Dicendum, quòd tentator non meretur concedi sibi quod petit, quia malo animo petit, & ita neque Christus concedit vnquam tentatoribus aliquid, quod ipsi non intendunt, vel non facit ad vtilitatem eorum non est inconueniens: sic enim petentibus signum tentando non concessit Christus signum, quod petebant, concessit tamen signum Ionæ Prophetæ supra 12. capitu. quia illud non erat iuxta voluntatem eorum, ita isti tentatores petebant responsum à Christo, & non concessit Christus illud, quod ipsi petebant. Ipsi enim volebant, quod diceret non esse præstanda tributa, vel saltem, quod danda erant, vt caperent eum in sermone; quod ipse non fecit, sed taliter respondit, quod eis non profuit, & potius vellent, quòd non responderet.

Quare Christus dixit ostendite mihi numisma census, & cur ipse non protulit potius denarium ex bursa sua. Quæst. XCVI.

Qvaeretvr quare Christus dixit ostendite mihi numisma census. Dicendum, quòd Christus voluit respondere Pharisęis conuincendo eos ex moneta, quæ soluebatur, & licet non exhibita procederet argumentum Christi, quia notum erat, quę esset imago denarij, & superscriptio eius, vt ex illa argueretur, & tamē, quia magis mouēt ea, quę cadunt sub sensu quàm ea, de quibus per solā rationem disputamus, fecit exhiberi denarium.

Sed dicetur quare ipse non protulit denarium, vt ostēderet imaginem, sed petiuit ab illis exhiberi? Dicunt aliqui, quòd Christus non habebat denarios, & ideo petiuit ab illis.

Dicendum, quòd verum est, quia Christus non gerebat bursam, sed Iudas habebat bursam communem: ille enim seruabat ea, quæ dabantur Christo ad expensas eius, & suorum, & pauperum. Sic dicitur Ioan. 12. de Iuda, quòd fur erat, & loculos habens, ea, quæ mittebantur, asportabat, & Ioan. 13. cap. dicitur. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, dixisset ei Iesus eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut vt egenis aliquid daret. Et sicut nunc non portabat bursam, ita & solitus erat nunquam portare, quod patet, quia quando voluit soluere didrachma tributi in vrbe Capharnaum, non habuit denarium, sed dixit Petro, quòd iret ad mare, & de ventre piscis educeret staterem, & solueret illum pro tributo supra 17. cap.

Sed dicendum, quòd non fuit ista causa quare petiuit ab illis ostendi denarium: nam si ipse non habebat bursam, poterat petere à Iuda, qui habebat loculos, & ille proferret denarium, vel aliquis discipulorum.

Sed dicendum, quòd hoc fecit, vt apertius, & efficacius illos conuinceret, vt scilicet, ex pecunia eorum contra eos argueret, vt posset eis dici non erat in hoc multum dubitandum, quia vosipsi in manibus quæstionis vestræ solutionem portabatis habentes denarium.

Alia causa fuit, quia Christus licet ista sciret, innuit vel gerit personam nesciētis, vt ex eis accipiat veritatem facit quasi nesciat, quæ moneta dabatur in censum, & ita non poterat ipse proferre denarium, quē se nescire ostendebat. Sic dicitur Mar. 12. Afferte mihi denarium, vt videam. Et sic innuit, quòd nesciebat, qualis esset denarius ille, nisi videret. Dixit autem ostendite numisma census, idest, nummos, quos datis in censum, & non debet accipi numisma pro figura, & census pro denario, quasi dicat ostendite mihi figuram denarij, quia census nō potest significare denarium, sed annuam præstationem tributorum, & patet hoc, quia tam Marcus quam Lucas dicunt afferte mihi denarium, vel ostendite denarium.

Quare Christus cum vidit denarium quæsiuit cuius est imago. Quæst. XCVII.

Qvaeretvr quare Christus cum vidit denarium quęsiuit, cuius est imago hæc, & superscriptio? Aliqui dicunt, quòd quia nō cognoscebat monetam. Sed iste est error, & insania, ipse enim omnia nouit cum Deus sit: potissime, quia nedum ipse, sed & quilibet quantumlibet insipiens, qui esset in ætate 33. annorum, in qua tunc erat Christus, cognosceret monetam currentem regionis suæ. s. cuius esset imago, quę ei inscriberetur. Cum ergo hoc quæsiuerit manife-

manifestum est, quòd non quærebat ex ignorantia, sed quærebat hoc, vt Phatisæi confiterentur ore proprio cuius erat imago, & ex confessione illorum argueret contra eos, quod melius fieret, quàm ꝙ ipse diceret ista est imago Cęsaris, ergo date quę sunt Cęsaris Cęsari. Sic dicit Hiero. Qui putant interrogationem saluatoris ignorantiam esse, & non dispensationem, discant ex præsenti loco, ꝙ vtique poterat scire Iesus cuius imago erat in nūmo, & ita in multis aliis quærit, licet nota sibi sint, vt ex responsione arguat. Sit patet Ioan. 21. cum Christus dixit Petro: Petre amas me? Petrus ait, tu scis domine, quia amo te. Et ita Petrus bene credebat, quòd Christus sciebat, an amaret eum, & tamen quærebat, sed quæsiuit, vt inferret inde: Pasce oues meas

Quomodo erat verum, quòd erat imago Cæsaris in moneta.
Quæst. XCVIII.

QVAERETVR cum dixerunt Pharisæi, quòd erat Cæsaris quomodo erat verum.

Dicendum, quòd cum ad principes regionum, vel ad communitates solas, quæ non habent superiorem immediatum pertineat monetam cudere, vtūtur homines, & regiones moneta illius principis, sub cuius ditione constituti sunt, Iudæa autem constituta erat sub dominio Romanorum, & ideo moneta illorum vtebantur. In moneta autem illorum erat imperatoris imago, qui præerat illis: ideo moneta, qua Iudæi vtebantur, habebat imaginem Cæsaris. Erat autem iuxta consuetudinem denariorum nostrorum, & aliarum nationum, qui habent capita regum, vel totam imaginem regis in vna, vel in vtraque parte, superscriptio autem est quædam circularis linea literarum in gyro denarij, & intra ambitum superscriptionis continetur imago regis, vel Cæsaris, vel supra caput imaginis expressæ sunt literæ secundum varium modum formandi monetam. De Cæsare isto dicendum sicut supra, quòd non erat primus Cæsar, scilicet, Caius Iulius dictator, sed ab illo vocati sunt Cæsares cæteri imperatores. Neque est Cæsar Augustus, idest, Octauianus, sub quo natus est Christus, sed est priuignus eius Tyberius. Sic dicit Hieronymus, & Beda, Cęsarem non putemus Augustum, sed Tyberium significari priuignum eius, sub quo & passus est dominus. Omnes autem reges Romani à primo Caio Cæsare, qui imperium arripuit Cæsares appellantur. Et sciendum, quòd ista consuetudo erat apud Romanos omnes imperatores vocari Cæsares Augustos nomine communi dignitatis, sicut apud Aegyptios omnes vocabantur quoque Pharaones, & postea omnes vocabantur Ptolemæi cum vltra hæc singuli nominibus proprijs vocarentur.

Nota ad quos pertinet cudere monetam.

Quare Christus dixit. Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quomodo sequatur hæc consequentia ex dictis.
Quæst. XCIX.

QVAERETVR quare dixit Christus reddite ergo quę sunt Cæsaris, Cęsari, & cū hic faciat consequentiam, quomodo sequitur ex ratione, quam fecerat. s. cuius est imago. Dicendum, quòd istud absolutè erat verum, neque indigebat deductione aliqua. s. ꝙ Cæsari reddenda sunt, quę Cæsaris sunt, quia de generalibus præceptis iustitiæ est vnicuique quod suum est reddere, sed in quantum faciebat ad præsentem quæstionem oportebat deduci, & ad hoc bene conuenit consequentia ista, scilicet, iste denarius, quē soluitis in tributum, habet imaginem Cæsaris, ergo est debitus Cęsari, non valet tamen ratio quasi omnis denarius, cui imago Cæsaris inscripta erat Cæsari deberetur, quia nulla moneta maneret in tota ditione Romanorum, cum tota illa imagine Cęsaris insignata foret. Sed est sensus. Vos habetis monetam insignitam imagine Cæsaris, ergo signum est, quòd aliquid ei debetis. Et patet, quia moneta non recipitur alicubi ex necessitate nisi in regione, quæ est subdita illi, cuius moneta est, sed inter Iudæos erat moneta Cæsaris: illa enim vtebantur, ergo erant subditi Cæsari, & consequenter dare debebant ei tributum. Inueniebatur enim aliquid pertinens ad Cæsarem inter Iudæos, scilicet, moneta eius; ideo illa erat debita ei. Sic dicit Hilarius. Si enim nihil quod Cæsaris, est penes nos residet, conditione reddendi ei, quæ sua sunt, non tenebimur. Porro autem si rebus illius incumbamus si poteſtatis sue iure vtimur extra querelam iniuriæ est Cæsari reddere quod Cæsaris est.

Dixit autem reddite, & non dixit date, quia dare est donare, vel sponte dare. Reddere autem est soluere: nam reddere est iterum dare, vel post dare, scilicet, quidat postquam sibi datum est, reddit, & iste soluit, quia dat quod accepit. In omni enim debito soluendo est reddere, quia nullam debitum causatur nisi ex accipiendo. Deo enim debemus aliquid, quia ab eo suscepimus omne bonum: principibus terrenis debemus tributa, quia ab eis recepimus defensionem, tranquillitatem, & alia bona, & ita de cæteris. Impossibile est enim causari debitum, nisi prius receperimus, nisi cum debitum prouenit ex crimine, & datur in pœnam, licet adhuc ibi potest stare ratio accepti, quia qui commisit delictum accepit plusquam ei licebat siue de lucro, siue de honore, vel delectatione, aut dicta, aut huiusmodi, & ex illa acceptione indebita constituitur debitor. & tali modo loquitur Aristo. Ethicorum dicens, quòd ille, qui iniustum fecit, accepit plus de lucro, & qui iniustum passus est, accepit minus de lucro. Et ita significatur, quòd ea, quæ sunt Cæsaris debita sunt Cæsari: ideo non danda, sed reddenda sunt. Et sic dicit Theophylactus.

Quare Christus dixit, reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo, cum non esset ad propositum.
Quæst. C.

QVAERETVR quare Christus dixit, reddite, quæ sunt Cæsaris Cęsari, & quę sunt Dei Deo, quia videtur, quòd non erat ad propositum dici, & quæ sunt Dei Deo, sed sufficiebat dici, reddite, quæ sunt Cęsaris Cæsari, quia de hoc solo quęsitum fuerat.

Aliqui dicunt, quòd vtrumque dixit, quia ex denario mouebatur Christus ad ista dicendum, scilicet, quia sicut in denario erat imago Cæsaris, ita erat etiam imago Dei, & ideo inquantum erat ibi imago Cæsaris, erat debitus denarius, inquantum erò erat ibi imago Dei, erat dandom tributum Deo.

Sed dicendum, quòd non est verum: primo quia Deus non habebat aliquam imaginem, quæ posset inscribi denario sicut Cęsar, qui erat homo, vnde Deus conqueritur, quia faciebant ei idolatriæ imaginem Isa. 40. capitu. scilicet, Cui me assimilastis, aut cui me similem fecistis? q. d. nulla imago aut statua potest mihi conuenienter constitui.

Secundo quia dato, quòd aliqua imago fingeretur Iudęi nō paterentur vllo modo talē monetā apud se esse,

esse, neque contingerent illam, sed detestarentur, vt abominationem idolatriæ, & tamen vtebantur patiēter moneta illa, & Christus eam manibus suis tenuit, ergo nullam talem imaginem habebat.

Tertio, & efficacius, quia manifestum est, ꝙ Romani cuderant monetam istam, cum haberet imaginem, & subscriptionem Cęsaris, & tamen ipsi non inscriberent aliquam figuram Dei Hebręorum in moneta, ergo non habebat denarius talem imaginem.

Quarto apparet, quia si denarius haberet talē imaginem, quando Christus petiuit ostendi denarium, & dixit, cuius est imago hęc, & subscriptio, ostenderetur ei etiam imago Dei, & subscriptio eius. Et hoc maxime dicerent Pharisęi, vt fauerent causę suę, scilicet quòd non essent danda tributa Cęsari, sed non dixerunt hoc, sed solum, ꝙ est imago Cęsaris, ergo non erat ibi aliqua Dei imago.

Quinto, quia innuitur ex modo quærendi Christi, quòd fuerit vnica imago, vel si duæ erant vnius modi erant, quia dixit. Cuius est imago hæc? & tamē si duæ imagines dissimiles essent, ibi non diceret cuius est imago hęc absolute, sed: Quorum sunt istę imagines? Dixit tamen, cuius est imago hæc, quasi vnica esset, ergo non erat ibi imago Dei.

Sexto, quia si duæ imagines ibi essent, & ex eo vellet Christus concludere reddite, quæ sunt Cęsaris Cęsari, & quæ sunt Dei, Deo: oportebat, quòd de vtra que quæreret, secus autem si existentibus ibi duabus imaginibus, vellet concludere reddenda esse Cæsaris, quæ sua sunt, quia tunc quæreret solum de imagine Cęsaris, & tamen concluſit de vtroque, & nō quęsiuit, nisi de imagine Cęsaris, ergo videtur ꝙ non erat ibi alia imago.

Sed dicendum, quòd Christus dixit hoc, quia facile erat ad propositum. Primo, quia de Cęsare, & Deo erat contentio, licet Pharisæi non dixerint nunc hoc. Erat enim dubium inter Iudęos, an deberēt solui tributa Cęsari, quidam asserebant, quòd sic propter tuitionem patriæ, & alia bona, quæ Cęsar, & Romani conferebant Iudęis. Alij autem, scilicet Pharisæi dicebant non esse tributa soluenda. Et ratio sua præcipua erat, scilicet quòd iniustum erat, quòd populus Dei, qui soluebat Deo decimas, & primitias, & alia genis, & ob hoc Christus respondit, quòd aliqua erāt debita Deo, & aliqua Cęsari, & quòd cuique reddentur, quæ erant ei debita, Sic patet per Hieronym. scilicet. Nuper sub Cęsare Augusto Iudæa Romanis subiecta, quādo in toto orbe est celebrata descriptio, stipendiaria facta fuerat, & erat in populo magna sedi tio, dicētibus aliis pro securitate, & quiete, quia Romani pro omnibus militarent, deberent tributa persolui, Phatisæis vero, qui sibi applaudebant in iustitia decimas solueret, & primitias daret, & cætera, quæ in lege scripta sunt, humanis legibus subiacere, & ideo ei subditus, & ei deberet multa, adhuc debebat aliqua Cęsari, & illa reddere tenebatur.

Secundo dixit hoc, quòd ista duo simul stent: Pharisæi enim inuebant non stare hęc duo, scilicet esse populum subditum diuinis prestationibus, & insuper tributis humanis. Responsio autem Christi stat in hoc, quia ista duo se compatiuntur, & ideo dicitur, reddite, q̄ sunt Cęsaris, Cęsari, & quę sunt Dei, Deo, idest, potestis dare Cęsari, q̄ ei sunt debita, & ēt Deo, quæ debita sunt illi. Et ita dicit Theo. date imaginem imaginatoi. denarium Cęsari, potestis enim Cæsari denarium dare, & ideo propria offerre.

Alph. Tost. in Matth. Pars VI.

Quæ sunt illa, quæ sunt Deo reddenda.
Quæst. CI.

QVAERETVR cum dicat Christus reddenda ea Deo, quæ sunt Dei, quæ sunt illa, quæ Deo reddenda sunt.

Dicendum, quòd aliqui exponunt sic, quòd Deus dicatur hic id, quod conuenit animæ: Cæsar dicat ipsa naturalis conditio corporis, quædam aūt sunt debita corpori. i. sustentationi, & sunt ei reddenda. Alia sunt debita Deo. i. aīæ. s. in omnibus ſm virtutem agere, & ēt hoc reddendum est, & in hoc Christus mediat inter illos, qui extrema tenebant, quidam. n. imprudenter deuoti dicebant oīa Deo danda. i. ad curam aīæ, & nullam curā de corpore agendā fore, isti oīa dabant Deo, & nihil Cæsari. Alii vero totam occupationem circa carnis delitias constituentes oīa Cæsari dant, & nihil Deo: Christus aūt dicit tā Cæsari, q̄ Deo aliquid dandū. Sic dicit Orige. Possumus aūt locū istū intelligere, ꝙ debemus quædam corpori dare, quasi tributum Cæsari. i. necessaria, quæcunque aūt sunt conuenientia animarum naturæ. i. ea, quę ducunt ad virtutē debemus Deo offerre. Qui ergo supra modum docent legem Dei, & de rebus debitis corpori nihil curare præcipiunt, sunt Pharisęi, qui reddere Cęsari tributum vetabant prohibentes, s. nubere, & abstinere à cibis, quos Deus creauit. Qui vero supra modū estimant oportere corporibus indulgere, ipsi sunt, sicut Herodiani, saluator autem noster vult, vt neque virtus minoretur dum supra modū carni seruimus, neq; carnis natura grauetur dum abundantius virtutibus adhęremus. Et idē dicit Theo. s. quasi Cęsar est vniuscuiusq; nostrum corporis ineuitabilis necessitas, iubet ergo dominus dare corpori cibaria propria, & vestitum, & quæ sunt Dei, Deo.

Secundo exponunt ēt quidam, ꝙ Cæsar sit diabolus, & imago eius sit in nobis similitudo eius ex operibus illius, reddenda sunt aūt Cæsari, & dæmoni, quę sua sunt. i. abrenunciandum pompis, & operibus eius, & ita est adhęrendum Deo. Sic dicit Orig. Duæ sunt imagines in homine, vna quam accepit a Deo, altera inimici. Sicut. n. denarius habet imaginem imperatorum mundi, sic qui facit opera tenebrarum istarum portat imaginem eius, cuius sunt ista opera. Dicit ergo reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: hoc est abdicate terrenam imaginem, vt possitis vobis imaginem cęlestem imponentes reddere, quæ Dei sunt Deo, vt. s. Deum diligamus.

Sed dicendum, ꝙ isti modi pertinent ad tropologiam, & non ad sensum literalem, quia manifestū est, ꝙ hic a Christo de tributis dandis, vel non dandis Cæsari quærebatur, & ipse de hoc respondebat.

Tertio ergo modo accipiunt alii, ꝙ Christus dicit aliqua debita esse Cæsari. s. præstationem tributorum: Deo autem debita esse opera nostra bona. s. vt eum diligamus, & immaculatos nos custodiamus ab hoc sęculo propter eum. Sic dicit Titus. Date Cæsari censum. Deo timorem, non exigit Deus denarium, sed fidem. Sic etiam Theophylactus ait: Reddas numisma regum regi: Deus ēt tibi tradidit intellectum, & rationem, restituas hoc ei non comparatus bestiis, sed in omnibus rationabiliter procedens.

Sed adhuc dicendum, ꝙ non est iste sensus. Primo, quia hoc non præstaret aliquam rationem dubitādi, quia idem argumentum fieret quantum ad oēs gentes, omnes. n. debent Deo innocentiam, & virtuosam operationem, & vsuram de talento tradito, & ita nulla gens deberet esse tributaria, & tamen Iudæi arguebant de se solis, ergo non loquebantur de his debitis Dei, sed de aliis.

Secundo patet, quia spũale debitum, & corporale in nullo se impediunt, neque vnum ingrauat alterũ, sicut corporale debitum super aliud corporale, quia cum sint eiusdem generis hñt se per accumulationẽ & vnum efficit alterum maius, & ideo vr, ꝙ potius est sent debita corporalia.

Tertio patet, quia Pharisęi, qui defendebant partẽ hanc non loquebantur de aliquibus spiritualibus debitis Dei, sed de corporalibus, quia spiritualia parum aduertunt. Et patet hoc clare, vt Hierony. ait. Iudęa stipendiaria facta fuerat, & erat in populo magna seditio dicentibus alijs pro securitate, & quiete quã Romani pro omnibus militarent, debere persolui tributa, Pharisæis vero, qui sibi applaudebant, in iustitia è contrario nitentibus non debere populum Dei, qui decimas solueret primitias dare, & cætera, quę in lege scripta sunt humanis legibus subiacere. Et tunc vi debatur aliqualis difficultas, scilicet quomodo soluerent tributa hominibus & Deo, cum vtraque essent corporalia.

Dicendum ergo, ꝙ accipientur hic debita Dei ea, quæ erant debita ei corporaliter, secundum legem Moysi. non quidem pro se, quia ipse bonorũ nostrorum non indiget Psalm. 15. sed vel pro sustentatione ministrorum, sicut erãt decimę quas soluebant Iudęi ad sustentationem Leuitarum, & summi sacerdotis Nume. 18. vel pro opere sanctuarii, sicut dimidium sicli, quod dabatur a quolibet transeunte ad numerum 20. annorũ, quæ pecunia erat ad vsus sanctuarij Exod. 30. c. & vocatur pecunia, vel precium animæ. 4. Regũ 12. c. vel erat ad sustentationem sacerdotum, sicut primitię, oblationes, & cætera iura, quæ ponuntur Nume. 18. c. vel erant ad honorem Dei, sicut sacrificia, & libamina quantum ad partes illius, quæ cremabãtur in honorem Dei, ista enim debita erant interdum, vt in sacrificiis pro peccato, & pro delicto Leui. 4. & 5. & in multis locis, vt in parietẽ Leu. 12. & in emundatione leprosorum Leuit. 14. c. & in emundatione fluentium semine Leuiti. 15. & in aliis, in quibus sacrificia ex necessitate fiebant, omnia autem hęc erãt Deo debita, quia licet darentur ministris aut sanctuario, non dabantur, nisi intuitu Dei, & Deus dicebatur ista suscipere, & dare ea ministris pro ministerio, quod sibi exhibebant Nume. 18. c. hęc autem dicit Christus reddenda, quia quandiu durauit status legis Moysi, erant Iudæi obligati ad omnia hęc.

Quære Christus dixit prius Cæsari, quam Deo.
Quæst. CII.

QVAERETVR cum Christus dixerit tam Cęsari, quã Deo soluenda esse debita, quare prius dixit Cęsari, quam Deo, cum Deus deberet prępponi. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit propter ordinem naturalẽ, quia debitum Dei, & Cęsari sic se habent, ꝙ non possumus reddere Deo debitum suum, nisi Cęsari prius debitum reddiderimus. Dicunt enim Cęsarẽ esse dęmonem, & peccata esse, id quod illius in nobis est, & Deo non possumus bonorum operum debitum reddere, nisi prius a nobis omne peccatum abstulerim⁹. Sic dicit Orige. Princeps mundi. i. Diabolus dicit Cęsar, non enim possumus reddere Deo, quæ Dei sunt, nisi prius reddiderimus principi, quæ sunt sua. i. nisi deposuerimus malitiam vniuersam. Idem quasi vult Ambrosius, super Lucam, scilicet tu ergo, si non vis esse obnoxius Cęsari noli habere, quæ mundi sunt, & bene prius, quæ Cęsaris sunt reddenda decernit, neq; enim potest quis esse domini, nisi prius renunciauerit mundo, quam grauia vincula promittere Deo, & non soluere, maior est contractus fidei, q̃ pecuniæ.

Sed dicendum, ꝙ iste sensus non est literalis, sed mysticus, vt patet supra q. 104. & præced. q. & ideo rõ ordinis non est assumenda ex illo.

Secundo dicunt aliqui, ꝙ ideo prius dixit reddendum Cęsari, quã Deo, quia debita humana prius sunt soluenda, quam diuina, eo ꝙ ex maiori rigore agit homo cum homine, quam Deus cum homine.

Sed dicendum, ꝙ non stat, quia magis tenemur ad debita diuina, quam humana, & illa potius soluenda sunt, immo si debitum humanũ militaret contra diuinum debitum iam cessaret esse debitum, sed potius esset indebitum, & esset illicitum talia solui. Sic dicit Chrysostom. Tu autem cum audieris, redde, quę sunt Cæsaris, Cæsari, illa scito dicere eum solum, quæ in nullo pietati nocent, quia si aliquid tale fuerit non ad huc Cęsaris est, sed Diaboli tributum.

Sed circa hoc considerandũ, ꝙ aut debita Dei sunt spiritualia, vt ad recte viuere, aut corporalia, vt dare aliqua iura ministris Dei. Si primo modo non impediunt se debita ista cum non sint eiusdem generis, & ita non est comparatio, ꝙ prius, vel post sit soluendũ, & si aliquo casu vnum impediret alterum, semper debitum Dei de recte viuendo debet prędcedere, & nullum debitum humanũ potest illud impedire, sed potius cessat esse debitum, & ob hoc iuramenta præstita, vel pacta inita, aut quicunque contractus facti, inta, quantum militant contra salutem ęternã, sed desinũt valere, & infirmantur. Si autem sint debita corporalia, vt soluere decimas, vel primitias, sortitur eandem legem cum alijs debitis humanis. Nam decimæ, ranquam debitę exiguntur extra de decimis. c. parochianos, & ita de aliis. Et tunc quamquam sint multę differentię, secundum ꝙ quędam debita sunt priuilegiata, & potiora aliis, secundum ꝙ prędcedere debent in solutione, tamen cęteris paribus debita Dei, & ecclesiarum sunt fauorabilia, & prędceduntad alia.

Tertio ergo dicendum, ꝙ Christus dixit prius de debitis Cęsari, quia de istis erat quæstio, & non de debitis Dei, debita autem Dei non inducuntur hic principaliter, sed accessorie, ideo de illis erat posterius dicendum. Nam Pharisæi non quęrebant, an aliquid dandũ esset Deo, sed an esset dandum Cęsari, & ideo Christus respondit, dicens. Reddite, quę sunt Cęsari. Addidit autem, & quæ sunt Dei, Deo, vt respõderet quæstioni Phariseorũ. i. quomodo staret, ꝙ homo esset tributarius Deo, & homini, & ideo dicit, ꝙ non obstante, ꝙ Cęsari soluatur, quod suum est, etiã Deo reddatur, quod suum est.

An Iudæi erant obligati Cæsari ad tributum.
Quæst. CIII.

QVAERETVR an Iudęi erant obligati Cęsari ad tributum.

Dicendum, quòd an Iudęi essent obligati ad tale, vel tantum tributum non potest patere, quia consideratio ista est multum particularis. Sed an aliquod tributum esset dandum Cęsari dicendum, ꝙ sic.

Et primo patet, quia Iudęi erant subiecti Cęsari, ergo aliquid ei debebant, nam necesse est, quòd teneat subditus in tẽporalibus ad aliquid dño suo tẽporali.

Secundo apparet ex ratione monetę, tenebantur Iudęi monetam Cęsaris, & vtebantur ea, ergo tenebantur ei ad aliquid, & istam rationẽ Chris facit. Nam ostenso, ꝙ esset imago denarii, & superscriptio eius Cęsaris intulit. Reddite ergo, quæ sunt Cęsaris Cęsari. Et tñ rõ ista nõ procedit quasi tota moneta insigniata imagine Cęsaris cẽt debita Cęsari, sed innuit, ꝙ ęreas illę, quę tenebant monetam Cęsaris erant subditæ, quia

quia aliàs non tenerent monetam eius, & consequenter debebunt ei aliquid, & ob hoc Christus non dixit date Cæsari, sed reddite, qđ signat solutionẽ, solutio aũt non est, nisi de debito, & ita aliquid debebãt Iudęi Cæsari, cum monetã eius tenerent. Sic dicit Hilarius. Si. n. nihil quod Cæsaris est penes nos resederit, condi tione reddendi ei, quæ sua sunt, nõ tenebimur. Porro si rebus illius incumbamus, si iure potestatis suæ vtamur extra querelam iniurię est Cęsari reddere, quod Cęsaris est. Idem dicit Titus. Subiuistis Cęsaris seruitutem, suscepistis, quæ eius sunt: date ergo illi censum Deo timorem. Tertio apparet ex ratione publicæ administrationis, & tuitionis, & trãquillitatis. Hęc. n. oĩa Cæsar præstabat, nã ponebat prędides, & iudices, qui foralia omnia diffinirent, & contentiones terminarent, & specialiter criminalia. Nam in ciuilibus Iudæi habebant iudices de seipsis, in criminalibus tamẽ nõ. Vnde nõ licebat eis interficere quemquam, sicut ipsi dixerunt Pilato Io. 18. c. etiam tenebat regionẽ in pace cohibens omnes tumultus, & seditiones, & ad hoc habebat legiones, & centuriones in Iudęa, qui erant Romani, vel Gentiles, vt seruarent tranquillum statũ publicum. Etiam faciebat, vt nulla alia gens pugnaret contra Iudæos, & siquis pugnare velle suscipiebat Cęsar defensionẽ patriæ, ideo pro his multa debita erant ei, quia non debebat in his omnibus militare sine stipendijs. Sic. n. dicit Theophilus super hoc verbo: tuet te princeps tuus ab hostibus, vitam tuam reddit trãquillam. Pro his ergo teneris in censu. sed hoc ipsum, quod offers numisma ab eo habes, reddas ergo numisma regium regi.

An Christus dicens: reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, significauit aperte, quòd tributum dandum esset Cæsari.
Quæst. CIIII.

QVAERETVR an Christus dicens reddite, quæ sunt Cæsaris Cęsari significauit aperte, ꝙ tributum dandum esset Cæsari. Aliqui dicunt, ꝙ non significauit eos teneri, sed solũ dixit reddite quæ sunt Cæsaris Cæsarii. ea, quæ sunt Cæsaris reddenda sunt ei, & ideo si quid habetis, quod sit Cæsaris, reddite illi.

Dicendum, ꝙ non stat, sed expresse voluit Christus significare aliquid esse debitum Cæsari apud Iudæos quod illi reddendum esset. Et patet primo, quia Christus respondit hic ad quæstionem Phariseorum. s. an liceat dari tributum Cęsari, & tamen si Christus solũ diceret si aliquid debitũ est Cęsari reddite illi, nõ erat respondere ad qõnem, sed ẽt nulla quęstione proposita poterat dici si quid est debitum Cæsari, vel Deo reddite illi, & tñ fuit ista rñsio ad qõnem, ergo voluit significare aliquid esse debitum Cæsari. Secũdo patet, quia si Christus nollet rñdere in speciali ad quæstionem, sed dicere in generali, si quid debitũ erat Cæsari reddendum esse illi nõ peteret ostẽdi sibi denarium, & tñ petiuit, & vidit, & quæsiuit cuius erat imago, & subscriptio, & cum diceretur ei, ꝙ erat Cæsaris, adiunxit, reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. Voluit ergo aliquid sibi debitum esse apud Iudæos. Tertio patet ad hanc efficacius, quia visa imagine Cæsaris, & superscriptione dixit Christus. reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, in quo facit consequentiam ex prędcedẽtibus. Qđ quia sic est, ꝙ iste denarius habet imaginem Cęsaris, reddite illi Cęsari, quia Cæsaris est, & ita significauit aliquid debitũ esse Cęsari in illa moneta.

Quarto patet, quia dicitur hic in litera, & Marc. 12. & Luc. vigesimo capitu. ꝙ Pharisæi audientes verba Christi mirati sunt, & istud fuit mirari de ingenio responsionis eius, ita vt nihil in ea redarguere potuerint, & tñ si Christus non respondisset in speciali ad istam quæstionem, sed solum dixisset in generali, si quid debitum est Cæsari reddite illi, nihil admiratione dignũ dicebat, quia quilibet quantumlibet insipiens hoc diceret, ergo nõ locutus est in generali, sed ostendit aliquid sibi esse debitum.

Quomodo Christus voluit dicere aliquid debitum esse Cæsari, cum esset contra populum.
Quæst. CV.

QVAERETVR qũo Christus voluit dicere aliqd debitum esse Cæsari, & quomodo ausus est hoc dicere, quia incidebat in inconueniens. s. quia videbatur subijcere populum seruituti, & ita Pharisęi auerterent populum ab eo. Nam ista fuit causa, quare erat ista quæstio tentatio, scilicet, quia quidquid responderet erat inconueniens, & ita Christus non respondit directe.

Dicendum, ꝙ licet Christus ostendit debitum esse aliquid Cęsari non incidit in inconueniens aliquod. Et patet primo, quia licet verba Christi, quantum ad sapientes, & aliquid intelligentes oñ debãt manifeste debitum esse tributum Cæsari, tñ quantum ad simpliciores qualis est totus populus non videbatur significare, nisi ꝙ si aliquid esset debitum Cæsari, ꝙ reddere tut ei, & ita Pharisæi non habebant occasionem calũniandi verba eius coram plebe, quia nõ videbãt aperte dicere contra Iudęos, licet diceret, secus aũt si diceret tributum esse soluendum Cæsari sic aperte asserens, quia tunc clamarent Pharisæi contra Christum corã plebe, ꝙ in seruitutem eos reducere volebat.

Secundo, quia Christus vsus est hic quodam artificio. s. quia noluit quicquã diffinire, quasi ex seipso, sed respondit quid rõ videretur suadere. Si. n. nõ accepto denario diceret Christus Pharisæis soluendũ est tributum Cęsari, vel saltem diceret aliquid est sibi debitũ clamarent Pharisęi, quia hoc Christus videret a seipso dicere, sed ille petiuit denarium, & cũ quæsiuisset de imagine, & subscriptione, cuius erat, & tñ tum eẽt, ꝙ Cęsaris, intulit. Reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari. s. rõ suader, ꝙ si vos habetis apud vos aliquid Cæsaris, ꝙ reddatis illud ei, & ita cũ ratio hoc suaderet ẽt Chro non loquente non poterant quicquam de Chro conqueri, nisi de ratione ipsa conquererentur.

Tertio, quia ipse temperauit valde dictum suum: nam cum arguit de imagine, & subscriptione denarij, bene sequebatur ex hoc, ꝙ erat tributum dãdum Cæsari, quia quæcunque præstatio quantumlibet parua esset tributum, & tñ tenebantur ad aliq̃d, ergo tenebantur ad tributũ, & tñ adhuc ipse noluit cõcludere: reddite ergo tributum Cæsari. Sed dixit reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari. Et ita ista locutio est auribus blãdior, licet in significando æqualet alteri. s. reddite tributum. Sed ad hoc, ꝙ non exasperentur illi, qui cupiunt habere occasionem, est cautela blande loqui, licet verba in significatione non sint blanda.

Quarto, quia addidit etiam aliud temperamentũ. s. Et quæ sunt Dei, Deo. Nam si diceret solum reddite, quæ sunt Cęsaris Cæsari, esset aliqualiter magis apertũ, ꝙ significabat eos determinate obligatos esse Cęsari ad aliquid, sed cum addidit, & quæ sunt Dei, Deo: videtur quodammodo innuisse, ꝙ omnibus soluẽda sunt debita cuicunque illa sint debita, & non determinate velle sentire de solo Cęsare, ꝙ ei essent obligati Iudæi.

Quinto, quia licet ẽt populus videret aliqualiter, ꝙ Christus dicebat eos obligatos ad tributa, cum tamẽ hoc nõ diceret, quasi a seipso, sed cogente ad hoc ratione non habebãt propter quid conquererentur de eo. Et sic Pharisæi visis istis temperamentis viderunt,

runt, quòd nullum inconueniens sequebatur ex verbis Christi de illis, quæ ipsi volebant inducere. Et patet primo, quia ipsi admirati sunt valde de responsione eius supra in litera. Et Mar.12.c. & tamẽ si aliquod inconueniens de intentis ab eis sequeretur, non admirarentur, sed potius gauderent, & statim clamarent contra Christum. Secundo, quia Luc.20.dr. Et nõ potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe, & mirati in responso eius, tacuerunt. Et tamen si incidisset in aliquod de inconuenientibus intentis ab eis inuenirent de quo eum redarguerent coram plebe, ergo sufficienter euitabat per istum modum omnia inconuenientia, & tñ nisi sufficienter euitasset Chrs oĩa inconuenientia increpassent eum Pharisęi, quia hoc maxime intendebãt. Sic dicit Theoph. s. hoc. n. p̃cipue intendebant. s. increpare eũ coram populo, sed non potuerunt propter sapientissimam eius rñsionẽ. In hoc aũt nos instruimur qualiter respõdere debeamus cautè tentatoribus nostris non asserendo plane, neque negando, sed prudenter deuitando eorum qõnem, vel medio mõ ſm sapientiam nobis datam procedendo. Sic dicit Orige. Discamus ex hoc loco, ꝙ ꝫ tentantes, neque omnino tacere debemus, neq; simpliciter respondere, sed circunspecte, vt præcidamus occasionem quærentium in nobis occasionem, & doceamus irreprehensibiliter, quæ possunt saluare volentes saluari.

Quare dicitur, quod Pharisæi audientes responsionem Christi mirati sunt. Quæst. CVI.

QVAERETVR quare dicitur, ꝙ Pharisęi audientes responsionem Christi mirati sunt. Dicendũ ꝙ hoc fuit pp magnitudinem ingenij eius. s. ꝙ dolos ram excogitatos, tam facile dissipasset respondens sine aliqua reprehẽsione sine vlla deliberatione, & ista causa admirationis erat, quia eum purum hominem putabant, nam si Deum crederent nõ admirarentur, quia naturale est Deo oĩa scire, & non est ꝺsiliũ cõtra dñm. Secũdo admirati sunt, quia statim in primo aspectu cognouit eos esse tentatores, & vocauit eos hypocritas, quod erat difficile, & ipsi putauerunt, ꝙ ex perspicacitate ingenii hoc deprehenderat, & non alio modo, tãta admiratio immo stupor tenuit Pharisæos, ꝙ totaliter tacuerunt Luc.20.ca. Sed dicendum, ꝙ in hoc apparebat radicata immo obstinata inigtas Pharisęorum, quia cum viderent se deprehensos, & machinationes, & dolos suos nihil valere, debuerant cõuerti ad eum, & dolere, ꝙ praue egissent, sed non fecerunt, immo admirati sunt, ꝙ eum fallere non potuissent, & ita desiderium decipiendi adhuc habebãt, & dolebant, ꝙ decipere non potuissent. Sic dicit Hie. qui autem credere debuerant ad tantam sapientiam mirati sunt, ꝙ calliditas eorum insidiandi non inuenisset locum.

Quare post responsionem Christi dicitur de Pharisæis, & Herodianis, quod relicto eo abierunt. Quæst. CVII.

QVAERETVR quare post responsionem Christi dicitur de Pharisęis, & Herodianis, ꝙ relicto eo abierunt. Dicendum, ꝙ hoc debet intelligi de Pharisęis, & Herodianis, qui ad tentandum venerunt, nõ autem de plebe, quę aderat, nam qñ venerant illi ad tentandum erat Christus coram plebe. s. prædicando, vel loquendo, aut miracula faciendo. Quod patet, quia soli Herodiani, & Pharisęi venerunt ad tentandum, vt dicitur in litera. Et non venit populus cum eis, & tamen tentatio fuit coram populo, quia dicitur Luc.20.ca. & non potuerunt verbum eius reprehẽdere coram plebe, ergo populus stabat cũ Christo, quando illi venerunt ad quærendũ, & populus ille non recessit nunc, sed soli Pharisęi, & Herodiani. Causa autem recedendi fuit, quia illi non venerant ad audiendam doctrinam Christi, sed ad tentandum eum, & hoc iam fecerant quantũ potuerant, ideo nihil erat eis ad quod cum Christo, vltra manerent, populus autem, quia venerat ad doctrinam manebat cũ Christo. Secundo fuit, quia Pharisæi, & Herodiani confusi fuerant, eo ꝙ rñdit Christus eis valde sapiẽter, ita vt ipsi nihil replicare potuerint Luc.20.s. & mirati in responso eius tacuerunt, & ita graue erat eis sustinere illam confusionem, quam tamen sustinebant, quandiu manebant corã Christo, & plebe, coram qua ista acciderant, ideo noluerũt ibi amplius manere. Tertio fuit, quia timuerunt maiorẽ confusionem si amplius manerent, sicut acciderat a-lijs Pharisęis, & Scribis, & principibus sacerdotũ præceden. c. quando quæsierunt a Christo, in qua potesta te hęc faciebat, nam postquam respõdit illis dixit contra eos tres parabolas ad magnam increpationẽ eorũ s. duas præcedent. c. & vnam hic. Vt ergo non cogerẽtur isti audire similes increpationes statim, vt respon sum est eis, & viderunt, ꝙ non poterant replicare, abierunt.

Quid est acceptio personarum. Quæst. CVIII.

QVONIAM autem supra in litera dicitur. Nõ est tibi cura de aliquo, & non respicis personam hominum, quę manifeste intelliguntur de acceptione personarum, sunt aliqua dubia hic de acceptione personarum. Et primum est, quid est acceptio personarum. Dicẽdum, ꝙ acceptio personarum ſignificat quandam considerationem personæ ad faciendũ aliquid pro illa, quia talis persona est, non accipere autẽ personam est non considerare personam ad hoc, ꝙ ei vtilitatem, aut honorem, aut aliquid boni impendamus, quia talis persona est. Considerandum autem, quia acceptio personarum opponitur iustitię distributiuę. Est autem iustitia distributiua iustitia particularis habitus consistens circa ęqualitatem in distribuendo, & ęqualitas non ſm magnitudinem, vel quãtitatem, sed ſm proportionẽ. s. in quantum diuersis personis damus diuersa præmia, vel pœnas ſm proportionẽ ad dignitates, aut merita, vel demerita personarum, & dicimur dare ęqualiter ſm proportionẽ. i. ꝙ qualis est proportio vnius personæ ad alteram in merito, vel demerito, talis est proportio præmij, vel pœnę vni ad pmiũ, vel pœnã alterius, vt si bonitas vnius est dupla ad bonitatẽ alterius honor illi collatus debet esse duplus, & ita debet cõparari ẽt pœna ſm proportionẽ, & tunc est ęqualitas iustitię distributiuæ, ſm proportionẽ. Si aũt duobus existentibus, qui peccauerint, & vni inferatur pœna, alteri non inferatur, non obseruatur iustitia distributiua, vel ſi vtrique datur pœna, & non est talis proportio pœnę qualis est peccati, vt si pctũ vnius est duplum ad peccatum alterius, & tñ pœna est ęqualis, vel solũ sexquitertia, non seruat iustitiæ distributiuæ ęqualitas ſm proportionẽ, in oĩbus aũt modis, in quibus, vel non seruatur iustitia, vel non tenetur taliter proportio, exitur a iustitia distributiua, & in illis est acceptio personarũ, & hoc est respectu boni dãdi, secus respectu pœnę, vel mali. Nam si duo peccauerũt ęqualiter, & vni dat a iudice pœna ęqualis ſm legẽ, alteri vero datur duplum de pœna, q̃ lex vult sit aliqd pp personã, quia tñ fit in malum non est acceptio personarum. s. ꝙ fit in bonum. Secundo

Secũdo considerandũ, ꝙ qñcũque aliquid boni fit considerando solum personam, cui fit, & non conditionem aliquam eius, sed solum personam, scilicet ꝙ est Petrus, vel Ioannes, est acceptio personarum, quia quando consideratur persona, & nõ meritum est acceptio personarum, & tamen persona nuda non dat meritum respectu alicuius boni suscipiẽdi, ideo quãdocunque sola persona considerabitur est accipere personam.

Sed obijcietur, ꝙ si facio alicui eleemosynam solũ, quia homo est, non considerando, ꝙ sit pauper, vel iustus, aut aliquid aliud, sola persona consideratur, & tamen non est acceptio personarũ, quia tunc esset peccatum, quod falsum est. Dicendum, ꝙ in casu dato nõ est acceptio personarum, neque ẽt est peccatũ, & si contingat esse aliquando peccatũ non erit, quasi fit acceptio personarũ, sed ꝙ inconsiderate dedit dando non indigenti, & non dando famem patienti, & tñ non est acceptio personarum. Et cum dicimus, ꝙ non considerамus, nisi personam. Dicendum, ꝙ non considerамus personam, sed naturam, nam esse hominẽ est condition necessaria ad recipiendum eleemosynam, nam non dicit personam, sed spẽm, & esse hominẽ est con non homini non fit eleemosyna, & per hominẽ accipio tam hominem, q̃ animã hominis solutam à corpore, quia etiam illi præstatur eleemosyna. Tertio considerandum, ꝙ quando fit aliquid boni alicui propter cõditionem personę, interdum est acceptio personarum, & interdum non. Pro quo sciendum, ꝙ aut conditio illa, quam respicimus facit debitum esse personę, vel competens ei id, quod damus, aut non. Si primo modo nõ est acceptio personarum, quia illud non est respicere personam, sed meritum, vel causam, nam in quacunque persona inueniretur conditio illa faceret eam dignam illa re, quam ei tribuimus, sed proprie accipere personam est, quando ita damus vni personę rem, ꝙ non daremus alteri, & tamen si meritum aspicimus, dabimus cuicunque habenti meritũ illud, ergo non accipitur ibi persona, sed causa. Et ita non est acceptio personarum. Si autem conditio illa, quam respicimus non facit debitum esse personę, vel competens id quod ei tribuimus, est acceptio personarum.

De primo, vt si aliquem promoueam ad magisterium, vel doctoratum propter scientiam, nam scięntia est causa faciens debitum esse sibi gradum, vel competẽtem, & ideo licet dicatur, ꝙ gradus datur isti propter personam suam non est acceptio personarũ, quia non datur pro persona, sed pro merito personę, sed dicitur, ꝙ datur ei pro persona sua, ideſt non datur ei ꝓ causa extrinseca, scilicet pro aliquo, quod sit extra pſonam suam, scilicet non pro pecunia neque pro precibus alicuius, sed pro merito personę, quod non est extra personam, & omnia talia computantur cũ persona, sed nõ faciunt acceptionem personę, sed potius tollunt eam, cum faciant rem debitam esse personę, quæ datur.

De secundo, vt si aliquem promoueam ad magisterium solum, quia est amicus, vel ꝓpatriota, vel diues: nihil n. istorum facit magisterium esse sibi debitum, vel competens, ideo est acceptio personę.

Quarto considerandum, ꝙ licet accipere personã secundum astrictam significationem sit, quando sola consideratur persona, & non aliqua conditio, tamen vocamus acceptionem personarum, quandocunque aliquid datur, siue propter solam personam, siue propter quamcunque aliam causam, quæ non facit rem debitam, siue competentem, & hoc siue conditio teneat se ex parte pſonæ, siue non, sicut respectu huius, quod est ad gradum promouere omnes conditiones sunt indebitæ, & faciunt acceptionem personę preter hanc, quæ est esse sapientem, & rite cursasse ꝑ tempora, & actus lege diffinitos: esse aũt nobilem, diuitẽ, cognatum, affinem, amicum, compatriotam, pulchrũ, robustum, pecuniam esse præstitam, preces interfisse, auxilia aut beneficia quõdam recepisse, & quidquid aliud excogitari potest, faciet hic acceptionem personarũ, quia non est cã faciens gradum esse debitum, vel cõuenientem. Et licet hic q̃dam cõditiones sint hic pure extrinsecę, vt pecuniam esse datam, vel preces cõlatas, aut quondam auxilia prestita, alię vero absolute pertinentes ad personam, vt esse pulchrũ & robustum, alię vero sunt comperentes personę respectu alterius, vt esse amicum, & compatriotam, cognatum, affinem, tñ oẽs ponimus in personã, quasi in omnibus his solam personam consideremus. s. non aliq̃ causam meritoriam, quæ facit rem debitam, & ideo in oĩbus dicimus esse personarum acceptionem.

Quinto considerandum, ꝙ quædam conditiones sunt, q̃ faciunt personã dignã ad aliquid, & non faciũt dignam ad aliud, sicut esse cognatum facit aliquem dignum ad hoc, ꝙ instituatur hęres patrimonii, & nõ facit dignum ad hoc, ꝙ fiat magister, vel prælatus ecclesiæ, aut dux belli. ideo eadem conditio personæ in vno negocio considerata facit acceptionem personæ & in alio non facit, sicut si quis instituit aliquem hęredem in bonis suis, quia erat frater suus nihil aliud considerando, non est acceptio personę, & tamen si conferat alicui episcopatum, solum quia est frater suus, est acceptio personæ, & ita circa singula negocia inueniri poterit, quando sit acceptio personę, & quando non.

An acceptio personarum sit peccatum. Quæst. CIX.

QVAERETVR an acceptio personarum sit peccatum, & an veniale, vel mortale. Aliqui dicunt, ꝙ nõ sit peccatum, quia nomine personę intelligitur dignitas, sed considerare dignitates personarũ non solum non est malum, sed etiam est necessarium in iustitia distributiua, vt patet. 5. Ethic. ergo acceptio pſonarũ non est pctũ. Secundo, quia in rebus humanis personę sunt principaliores, q̃ res, cũ res sint pp personas, & nõ è contrario, sed acceptio rerũ. i. hãe cõsiderationem ad res ad faciendũ aliquid, vel nõ faciendũ non est pctũ: ergo multo minus acceptio pſonarũ. Tertio, quia potius vr̃, ꝙ non accipere pſonam. i. non considerare est peccatũ circa actionem. Nam aliquid est licitum fieri circa vnã pſonam, quod non licet fieri circa alteram. Si aũt nõ esset acceptio pſonarũ non est pctũ. Quarto, quia qñcunque honorẽ, vel bonum aliud conferimus alicui personæ est aliquid considerandũ quare illud faciamus, quia fieri sine cã est indebite fieri, duo aũt considerare possumus circa aliquẽ s. aut res, aut personas, sed quidã sunt, in qbus nõ licet respicere ad rem, vt si alicui conferre velimus gradũ magisterii, vel doctoratus, aut prelationem, non sunt considerandæ res illius. ideſt vt multa, aut pauca possideat, sed pſona, & tamen personã respicere est acceptio personarum. ergo non est peccatũ accipere personas, sed licitum.

Dicendum, ꝙ acceptio personarum est peccatum, virtuti. n. non opponitur, nisi vitium, sed acceptio pſonarum opponitur iustitię distributiuæ, ergo est pctũ. Qñcunque enim distribuitur honor, aut lucrum, vel pecunia inter personas non consideratis dignitatibus earum, ideſt conditionibus facientibus eas dignas eo bono, quod eis datur, est acceptio personarum, si fit in bono, quia non datur ibi bonum pp meritum, sed

ſolum propter intuitum perſonę, qualiter autem fiat F hoc, & quot modis dictum eſt præcedenti q.

Item patet, quia non prohibetur aliquid lege diuina, niſi ſit peccatum, & tamen vetatur acceptio perſonarum, ergo eſt peccatum accipere perſonã. Patet hoc Deu. 1. ſ. ita magnum iudicabitis, vt paruũ, & non accipietis cuiuſquam perſonam. Sic etiam dr̃ Prouer. 18. accipere perſonam in iudicio non eſt bonum.

Ad primum dicendum, ꝙ nomine perſonę aliqñ intelligitur ſola perſona, aliqñ perſona, & conditio ꝑſonę, quę non eſt extrinſeca, aliqñ aũt oĩs conditio, ſiue intrinſeca, ſiue extrinſeca, dũmõ non faciat perſonam dignã eo bono, quod ei confertur. Accipiẽdo primo mõ ſemper eſt acceptio perſonarũ, & eſt peccatũ, quia perſona ſola, non ↄſiderata aliqua ↄditione eius, non facit eam dignam aliquo bono, & tñ dare G non digno, vel ei, cui res non conuenit eſt, accipere ꝑſonam, quia eſt dare ſine cauſa, ergo ſemper eſt pctm̃ in materia illa, in qua locum habet acceptio perſonarum. Accipiendo ſecundo mõ interdum eſt acceptio perſonarũ, & interdũ non, cũ quędã conditiones ſint, quę faciunt perſonam dignam, vel capacẽ boni, quod confertur, alię aũt non. Et iſto modo accipitur perſona, vt conuenit modo loquẽdi noſtro, quia diſtinguitur ↄ res. Nam dicimus, ꝙ aliquando facimus aliquid propter perſonam, & aliquãdo pp res, & ita vocamus ibi perſonam omne, quod non eſt extra perſonam, rẽ autem vocamus quidquid eſt extra perſonam, & idẽ tã perſonam, quam conditiones eius intrinſecas voca- H mus perſonam, res autẽ poſſeſſas, & quidquid aliud extrinſecum eſt vocamus res. Accipiendo tertio modo dicendum, ꝙ ſemper eſt acceptio perſonarum cũ ibi non agatur pp dignitatem, ſed pp intuitum perſonę. Eſt autem regula, ꝙ quandocunque in dando aliquod bonum alicui conſideratur ſola perſona, vel quęcunque conditiones perſonę, ſiue intrinſecę, ſiue extrinſecę, quæ tamen non efficiant perſonam dignã illo bono, quod ei datur, vel ſaltem capacem, eſt acceptio perſonarum, ſi eſt materia, in quam cadat acceptio perſonarum, vt infra dicetur. Quoniam aliqua materia eſt, circa quam non contingit accipere perſonam. Cum autem dicitur nomine perſonę intelligitur dignitas. Dicendum ꝙ quantum ad ſecundum I modum intelliguntur omnes conditiones intrinſecę quarum quædam faciunt perſonam idoneam, & capacem eius, quod datur: alię non faciunt aliquid ad eſſe capacem. Primę vocantur dignitas perſonę, & circa iſtas non eſt acceptio perſonę, & conſiderare iſtas non eſt conſiderare perſonam. Secundę autem non vocantur dignitas, ſed ſolum perſona, & conſiderare illas eſt accipere perſonam.

Regula ad cognoſcẽdum, quãdo eſt acceptio pſonarum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ res poteſt accipi pro eo quod poſſidetur, vel quaſi, vel generaliter pro omni eo, quod non eſt ipſa perſona. Primus modus eſt proprius accipiendi res, quia rem diſtinguimus a perſona, & ponimus eſſe aliquid extrinſecum, quęlibet autem extrinſeca, quę dicuntur res noſtrę poſſiden- K tur a nobis, vel quaſi poſſidentur, & hoc modo res, nunquam conſiderantur circa iuſtitiam diſtributiuã, quia in diſtributione debet conſiderari dignitas perſonarum, res tamen extrinſecę non faciunt hominẽ dignum aliquo honore, vel bono, quia proprie non ſunt bona noſtra, vel ſi ſunt noſtra, non vocantur ſaltem bona humana, ſed bona poſſeſſa. Accipiendo ſecundo mõ res vocantur virtutes, & operationes earũ, & quæcunque conditiones hominum, & hoc modo res conſiderantur circa iuſtitiam diſtributiuam, quia quædam talium rerum efficiunt homines dignos eis, quæ dantur eis, & illę conſiderandę ſunt, perſona autem ſola conſiderata, nunquam facit dignum aliquo bono, ideo nunquam conſideranda eſt perſona circa iuſtitiam diſtributiuam, res autem ſecundo modo acceptæ conſiderãdę ſunt, quia aliquando dignos faciunt recipientes. Cum autem dicitur, ꝙ perſonę ſunt principaliores, quam res. Dicendum, ꝙ ſiue res accipiantur primo modo, ideſt pro poſſeſſis, ſiue ſecũdo modo, ideſt pro conditionibus perſonarum, ſemp perſona eſt magis præcipua, quam res cum cętera ſint propter perſonam, vel accidentia illius, & tamen, licet in gradu eſſendi, vel naturæ ſit perſona maior, quam res, tamen comparãdo ad nos, vel ad rectitudinem operationum magis præcipua eſt conditio perſonę, quam perſona, cum perſona non faciat dignum hominem aliquo bono, & conditiones perſonarum faciant dignum, & ita, quando fit aliquid propter perſonam ponitur non cauſa pro cauſa, & ideo eſt acceptio perſonarum, cum autem fit propter conditionẽ perſonę quia illa poteſt facere perſonam dignam bono, de quo agitur, non eſt acceptio perſonarum, licet ſemper ſit maior perſona, quam quęlibet conditio eius in gradu eſſendi, vel naturæ. Sic etiam in gradu vna muſca eſt maior, quam omne inanimatum, & tamen apud homines melius iudicatur, & maioris valoris modicum de pane, vel de auro, quam omnes muſcę.

Res extrinſecę nõ faciũt hominẽ aliquo dignũ honore.

Ad tertium dicendum, ꝙ procedit argumentum ex ęquiuocatione, nam non accipitur ibi perſona pro ſola perſona, ſed pro conditionibus perſonę, vel perſona cum conditionibus, nam ſi conſideraretur perſona ſolum pro ipſa perſona ſine aliqua eius qualitate indifferenter ſe habent omnes perſonæ, & nihil licet circa vnam, quin liceat circa aliam, ſed ſolę qualitates, vel conditiones quæcunque faciunt differre, & ꝙ liceat aliquid ad vnam, quod non liceat ad aliam. Et ideo dicendum, ꝙ ſi conſideraretur ſola perſona, vel conditiones non facientes dignum, vel indignum nihil differt omittere talem conſiderationem, immo debet omitti, quia ſi teneatur talis conſideratio, accipitur non cauſa pro cauſa, & eſt acceptio perſonarũ, & peccatum ſi accipiantur conditiones perſonę, quę faciunt dignum, vel indignum. Dicendum, quod illę ſunt conſiderandę, & tunc licet aliquid fieri circa vnã perſonam, quod non licet circa alteram, & conſiderare tales conditiones non eſt acceptio perſonarum, ſed accipere neque vocatur illud accipere perſonam, ſed accipere dignitatem. Ad quartum dicendum, ꝙ quandocunque damus aliquid ſemper eſt conſideranda cauſa dationis, & cum dr̃, ꝙ perſona eſt cauſa, & non res, dicẽdum, ꝙ vtrũque accipitur ęquiuoce, ſ. res, ꝓ poſſeſſis, & res pro omni conditione, quæ nõ eſt ipſa perſona. Accipiẽdo primo modo regulariter nunquã eſt conſiderãda res circa iuſtitiam diſtributiuam, quia non facit hominem aliquo bono dignum. Accipiendo ſecundo modo eſt conſideranda res, quia ſolę res ſunt, quæ nos dignos efficiunt aliquo bono. Etiam perſona accipitur in præſenti tripliciter, vt ſupra dictũ eſt. Accipiendo primo, & tertio modo, nunq eſt ↄſideranda perſona in diſtributionibus, quia ſemper eſt acceptio perſonæ, ſed ſola res. Accipiendo ſecundo modo eſt conſideranda interdum perſona, ſ. quando accipitur pro conditionibus, quæ dignũ efficiunt, vel capacem alicuius boni, quod diſtribuitur. Et cum dicitur de dando gradum dicendum, ꝙ ibi non conſideratur res primo modo, ideſt poſſeſſa, ſed res ſecundo modo, ideſt cõditiones. Et verum eſt, ꝙ datur gradus alicui, quia ſapiens eſt, & legitimè curſauit, perſona autem non recipitur ibi, niſi accipiatur perſona pro conditionibus perſonę dignificantibus eam.

An

An exceptio perſonarum ſit peccatum mortale, vel veniale. Quæſt. C X. A

QVAERETVR circa ſecũdum, ideſt an exceptio perſonarum ſit peccatum mortale, vel veniale.

Aliqui putant, quòd hoc non eſt ſemper vno modo, ſed aliquando eſt peccatum mortale, & aliquãdo veniale ſecundum conditionẽ rerum, circa quas accidit, ſicut circa mendacium fit. Aliquod. n. mendaciũ eſt peccatum mortale, ſicut pernicioſum, & aliquod veniale, ſicut iocoſum. Dicendum, ꝙ falſum eſt, ſed acceptio perſonarum ſemper eſt peccatum mortale. Et patet primo, quia acceptior perſonarum ſemp opponit iuſtitiæ diſtributiuæ: & ita acceptor perſonarũ B ſemp eſt iniuſtus, ſed iniuſtũ facere eſt peccatũ mortale, nam iniuſtum faciendo aliquem lędimus, lędere autem indebitè ſemper eſt contra charitatem, ſed quidquid eſt contra charitatem eſt peccatum mortale, ideo ſemper acceptio perſonarum eſt peccatum mortale. Secundo patet, & manifeſtius, quia tranſgreſſio cuiuslibet præcepti, & potiſſime negatiui inducit peccatum mortale, & tamẽ diuinum præceptũ eſt non accipere perſonam Deut. 1. c. ergo quandocunque acceperimus eas, tranſgredimur præceptum illud, & ſic peccamus mortaliter.

Tertio patet, quia in acceptione perſonarum ſemper lęditur bonum publicum, vel bona priuatorum ex intentione, ergo eſt peccatũ mortale. De primo, vt C in collatione honoris, in quo non eſt competitio, ſicut non eſt conferre alicui magiſterij, vel doctoratus gradum. Circa hæc autem non poteſt directe noceri vni priuato benefaciendo alteri, eo ꝙ gradus collatus vni non tollit, quin detur ęqualis, vel idem in ſpecie gradus alteri, & idem gradus numero, qui vni datur non poterat dari alteri, competitio tamen non fit, niſi circa idem numero, vt pecuniam, vel rem poſſeſſam, & ob hoc benefaciendo alicui circa talia non lęditur alius directe, cum non tollatur neque minuatur illi gradus, quem habet, & poteſt etiam dari ſibi gradus, quem non habet. Et dixi directe, quia indirecte poteſt vnus lędi per honorem, vel gradum D alterius, vt ſi cum gradu oritur ſibi aliquod ius contra alterum, quod prius non habebat, ſiue circa res, ſiue circa honorem, & tamen circa tales honores ſemper lęditur directe reſpublica, ſi non recte diſtribuantur. Nam omnis honor pertinet ad rempublicam, vel ad principem, qui adminiſtrat rempublicam, & ita ſola communitas, vel qui vice eius fungitur honorẽ tribuit, vt gradum, vel ſtatum, & dignitatem, ſi autem non dentur hi honores, ſiue gradus dignis, lęditur valde reſpublica. Et hoc in duobus. Primo, quia habẽtibus tales honores, ſcilicet gradus cõpetunt aliqua, vt diffinire, & docere, qui ſi indigni ſunt neceſſe eſt, vt male, & inſufficienter faciat, quod valde lędit rempublicam, ſicut habere ignaros medicos. Secundo, quia quando tales honores dentur indignis, & eos, in E quos tranſfuſi fuerint dignos non efficiant, ſed potius oſtendent indignos, contemnitur apud cęteros honor, qui talibus potuit prouenire, & ita lęditur valde reſpublica, cum magna bona ſua, ideſt honores contemnantur, ita vt parua, vel nulla bona iudicentur, & ob hoc peccat adminiſtrator reipublicę, qui alicui gradum magiſterij, vel doctoratus indigno cõtra leges reipublicæ confert, & non ſolum peccat, tã quam legis tranſgreſſor, ſed etiam, vt directe inferens nocumentum reipublicę.

Oĩs honor pertinet ad rempublicam, vel ad ſuũ principem.

Secunda bona pertinentia ad diſtributionem ſunt illa, quæ ſunt compętibilia, & tamen ſunt bona reipublicę in quibus nulli ius aliquod quæſitum eſt, ſed debent dari dignis ſecundum diffinitas conditiones a legibus, in talibus non recte diſtribuens lędit rempublicam, & priuatos, ſic eſt de beneficijs Eccleſiaſticis. Sunt autem iſta bona compętibilia, quia idem numero poteſt dari iſti, vel illi. Si autem prelatus det beneficia indignis lædit rempublicam, ideſt eccleſiã, & etiam ſecularẽ ſtatum, quia non poterit conueniẽter eccleſię deſeruiri, & illa honorari ex perſonis beneficiatis. Etiã lęditur priuatus, quia ille, qui idoneus erat ad recipiendum Eccleſiaſticum beneficium, licet nondum haberet ius in beneficio, tamen quia intentio legis erat, quòd ei daretur, læditur cum dat beneficium indigno, quia per hoc tollitur ei aditus ad habendum ius in beneficio illo, quod lex ei dare volebat, & ideo licet nondum priuetur aliquo de iure iam de præſenti ei competente, tamen priuatur beneficio legis, & hæc eſt quædam lęſio. Idem autẽ eſt circa honores, & adminiſtrationes publicas in ſæcularibus, quando conceduntur indignis.

Tertia autẽ bona ſunt, quæ pertinent ad priuatos, & dicuntur bona priuatorum illa in quibus priuatę perſonę iam habent ius, licet ipſa deſcendant a bono publico, ideſt a collatione publica, vel ſemper ſint priuatorum, & nõ deſcendant de bonis publicis. De primo, vt in beneficijs, vel in dignitatibus ſecularibus, in quibus iam aliquod ius quæſitum eſt alicui perſonę, ſiue ex collatione, ſiue ex alio modo, quia de illo iam non eſt iudicandum, vt de bono publico, ſed vt de bono priuato, quia tunc duobus contendentibus ſuper aliquo beneficio, vel temporali dignitate, quorum alteri ius quæſitum eſt iure, ſi iudex adiudicet alteri, cui ius quęſitum non erat in beneficio, vel dignitate, licet lædatur fortaſſis reſpublica, tamen directius lęditur hic perſona priuata. Et idem eſt circa prouiſiones cathedrarum cum alteri iam quæſitum eſt ius in illa, quia licet beneficium, & dignitas ſecularis, & cathedra ſint bona publica, tamen poſtquam acquiſitũ eſt alicui ius in illis effecta ſunt bona priuatorum, & lędũtur priuati directe, ſi male in illis diſtribuatur. Alia ſunt bona priuatorũ, quæ non deſcendunt a publicis, ſicut domus, vinea, pecunia, pecora, & huiuſmodi, & circa hęc contingit fieri iudiciales cõtentiones, in quibus iudex diffinit diſtribuendo lucrum, vel pœnam. Si autem in his adiudicet rem ei, cuius non eſt, & hoc non ex ignorantia eſt acceptio perſonę, quia non ſit diſtributio ſecundum dignitatem cauſę, ſed ſecundum reſpectum ad perſonas. Circa hęc, & circa quęcunque alia, quæ in iudicium veniunt, & multa, quæ non veniunt in iudiciũ, ſicut primus, & ſecundus gradus bonorum fit acceptio perſonarum, ſi non conſideratur dignitas in dãdo, ſed perſona, ſed quandocunque in his non priuatur dignitas, neceſſe eſt lædi rempublicam, aut priuatos, vel vtroſque ſimul, vt ſupra dictum eſt, ergo oportet, quòd ſit peccatum mortale ſemper acceptio perſonarum, & nunquam erit veniale.

Ad rationem in contrarium dicendum, quòd quando actus aliquis malus eſt circa determinatum genus, ſi eſt ſemel peccatum mortale, ſemper eſt peccatum mortale, vel deſinit penitus eſſe peccatum mortale, ſed non contingit, quòd ſi ſemel fuerit mortale ſit aliquando veniale. Sic patet de adulterio, fornicatione, homicidio, periurio, & omnibus vitijs. Adulterium enim ſemper eſt peccatum mortale, vel ſi non eſt mortale nullum peccatum eſt, vt ſi quis cognouit vxorem alienam, quam veriſimiliter putauit eſſe ſuam, vt quia intrauit occulte in lectulum eius, vt trigeſima quarta, quæſtione ſecunda, capitulo in lectum mariti, vbi in lecto mariti abſente vxore clam intrauit ſoror vxoris, & eam ille cognouit putans eſſe vxorem, manifeſtum eſt, quòd

nihil peccauit in hoc, nisi diceretur, ꝙ cum vxore ve- F nialiter peccaturus erat ex libidine agendo non excedente matrimonii limites. Sic homicidium est peccatum mortale semper, & tamen potest quis occidere hominem casualiter premissa omni diligentia opportuna & dando operam licitę rei, & tunc manifestum est, quòd nullum peccatum est, & ita circa actum, q semel est peccatum mortale non datur medium, sed vel semper erit peccatum mortale, vel non erit peccatum, sic est de acceptione personarum, quæ ex genere suo peccatum mortale est, cum opponatur iustitię distributiuę, quæ est virtus necessario tenēda, & ideo cum non possit esse acceptio personarum, quin agat contra iustitiam distributiuam, non poterit esse quin G sit peccatum mortale, & adhuc est grauius, quia circa alios actus, qui regulariter sunt peccatum mortale, vt adulterium, homicidium, & huiusmodi, potest accidere, ꝙ non sit peccatum aliquod, vt in casu supradicto de adulterio, & homicidio. s. quia potest incidere

Acceptio personarū semper est peccatum mortale.

ignorantia. Circa acceptionem autem personarum, nunquam potest esse, quòd non sit peccatum mortale, eo quòd non potest incidere ignorantia, quia de se ipso importat actus iste, quòd fiat propter intuitum personę sine conditione dignificante, si quis autem male distribuat circa quodcunque genus bonorum suprapositorum ex ignorantia dando ei, qui non est dignus, vt quia non egit conuenientem inquisitionē circa personas, vel quia erat iudex imperitus, peccat quidem mortaliter, & est iniustus sic distribuēdo, sed non est acceptor personarum, quia non habuit consideration ad personā. Est ergo semper acceptio personarum peccatum mortale.

Item quia peccatum veniale non tollit charitatē, & ideo per illud non agimus contra dilectionē Dei, neque proximi, & tamen in acceptione personarum semper fit contra dilectionem proximi, vel Dei, aut vtriusque: inquātum per istam acceptionem semper lęditur proximus, aut respublica, vt supra dictum est, ergo semper est peccatum mortale. Cum autem obiicitur de mendacio, ꝙ aliquando est mortale, & aliqn veniale. Dicendum, ꝙ hoc contingit, quia nō est act⁹ circa determinatum genus, nam pernicioſum est genus, alterum quam iocosum, & ideo pernicioſum est I mortale, & iocosum veniale, & tamen adhuc circa hæc stat regula. Nam pernicioſum, quod est circa determinatum genus, aut semper erit mortale, aut nullo modo erit peccatum, nam si quis ex intentione dixit perniciosum mendacium, erit peccatum mortale. Si autem non aduertens, neque putans mentiri, sed verum dicere dixit mendacium pernicioſum, neque est mortale, neque veniale, quia peccata venialia aliquid voluntarium dicunt.

An in exhibitione honoris consistat acceptio personarum,
Quæst. CXI.

QVAERETVR an in exhibitione honoris consi- K stat acceptio personarum.

Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia honor nihil est, nisi exhibitio reuerentiæ in testimonium virtutis. 1. Ethicor. & ideo non est dandus, nisi virtuoso, si ergo alicui nō virtuoso demus honorem est acceptio personarum, & illud videtur esse peccatum, quia prætudicatur honori, & virtuti: nam cum bonum debitum virtuti attribuitur non virtuoso fit ei prætudicium, sed peccatum est lædere virtutem, quæ est de maximis bonis, ergo erit peccatū accipere personas circa exhibitionem honoris.

Secundo patet quia, vt dictum est præce. q. propter hoc acceptio personarum est peccatum mortale, & non veniale. s. quia prętudicatur Reipublicę aut priuatis, & tamen in exhibitione honoris accipere personam est dare indigno, sed in hoc lędit⁹ respublica cū honor sit bonum publicum, & dando illum indignis iudicatur minus bonum cum indignis prouenire potuerit, ideo acceptio personarum circa exhibitionem honoris videtur esse peccatum.

Tertio patet, quia Iac. 2. super illo verbo. Si introierit in conuentum vestrum vir habens anulum aureum, dicit Glo. quicunque diuitem propter diuitias honorat, peccat, & pari ratione peccat, siquis honoretur propter causas, quæ nō faciunt illum dignum honore, & hoc pertinet ad acceptionem personarum, G ergo acceptio personarū in exhibitione honoris est peccatum.

Alij autem dicunt, ꝙ non sit peccatum accipere personam in exhibitione honoris, nam quandocunque honoratur quis sine causa, est acceptio personarum in honore: honoratur tamen sine causa quicunque non habens virtutem honoratur, cum honor sit exhibitio reuerentię in testimonium virtutis. Honoramus tamen principes, & prelatos etiam si mali sint, & etiam hoc Deus iubet. 1. Pet. 2. Deum timete, regē honorificate. Et etiam si mali sint non est eis detrahendum, neque maledicendum, ergo accipere ibi personam non est peccatum.

Secundo patet hoc circa dominos, quia aliquando H serui sunt boni, & domini mali, & tamen illi honorādi sunt. 1. Pet. 2. c. serui subditi estote in omni timore dominis, non solum bonis, & modestis, sed etiam discolis, & irrationabilibus, & à virtutibus separatis, ergo ibi est acceptio personarum sine peccato.

Tertio, quia parentes debemus honorare. Exo. 20. c. & Deutero. 5. & non honorare est peccatum mortale supra 15. cap. & Mar. 7. vbi valde arguit Christus Phariseos, quia subtrahebant honorem parentum detrahentes homines ab hoc, & tamen parentes sunt interdum mali nullo honore digni.

Quarto, quia ducem belli honoramus, & tenemur ad honorem eius. 9. Ethicorum. capit. 2. & tamen interdum dux belli malus est, & ita accipere personam ibi non est peccatum.

Quinto, quia habentibus gradum magisterii, vel doctoratus honorem deferimus, & tamen sępe nullo honore digni sunt, vt quia neque scientia pollent, neque virtutem possident, & non est peccatum illos honorare, est tamen acceptio personarum.

Sexto, quia senibus debemus deferre quendā honorem reuerentiæ Leu. 19. c. s. coram capite cano cōsurge, & honora personam senis, & tamen sępes interdum nullo honore digni sunt, vt quia virtutem nō habent, sed potius sunt digni vituperio, vt dicitur de puero centum annorum, & sic dicitur Dan. 13. Egressa est iniquitas a senioribus populi, ergo non est peccata accipere hic personas honorando.

Septimo, quia diuites honorare propter diuitias vt esse acceptio personarum, & tamen non est ibi peccatum, ergo in exhibitione honoris non est peccatum accipere personam. Patet primum, quia dicit Gregorius in quadam homilia. Superbia nostra retunditur, quia in hominibus, nō naturam, qua ad imaginē Dei facti sunt, sed diuitias honoramus, & diuitię non sunt causa honoris, cum virtutem non præstent, ergo est acceptio personarum diuitem propter diuitias honorare. Secundum patet, quia super illo verbo Iaco. 2. c. nolite in acceptione personarum habere fidem domini nostri Iesu Christi, dicit Glo. Augu. si hoc, quod Iacobus dicit si introierit in conuentum vestrum virum habens anulum aureum, &c. intelligatur de quotidianis conuentibus, ideo est sessionibus quis hic non peccat, si

si tamen peccat? & ita voluit dicere, ꝙ non erat peccatum in hoc. A

Octauo patet, quia. 1. Pe. 2. c. dicitur. Omnes honorate, fraternitatem diligite, & tamen non sunt omnes boni neque virtuosi, ergo aliqui non virtuosi sunt honorandi, & ita nunquam erit acceptio personarū honorando quemcunque qualiscunque sit cum includatur sub numero omnium.

Dicendum, ꝙ accipiendo honorem large pro toto suo ambitu aliquando in exhibitione, vel collatione honoris est acceptio personarum, & est peccatū: aliquando autem non est peccatum. Sed hoc considerandum est, quòd acceptio personarū circa quamcunque materiam, in qua innuetur est peccatū mortale, & ideo dare honorem indifferenter non attenta B causa aliqua honoris est peccatum, & est ibi acceptio personarum in exhibitione honoris. Cum autem dādo honorem non attenta causa, vel non existente virtute non est peccatum, non dicitur esse acceptio personarum dando indifferenter honorem.

Circa quod considerandum, ꝙ honor aliquando significat statum honorabilem, aliquando solam exhibitionem reuerentiæ. Accipiendo primo modo, nunquam est dandus honor sine causa. i. sine virtute, & non pro quacunque, sed pro virtutibus diffinitis a lege, aliàs est peccatum mortale, & acceptio personarum, sic enim vocamus honorem quamcunque prælationem, vel dignitatem ecclesiasticam, aut dignitatem, vel administrationem sęcularem, quia isti C non sunt honores, qui exhibentur, sed sunt status honorabiles qui conceduntur, vel conferuntur, & de his dicetur sequenti quæst.

Si autem accipiatur pro honore, qui exhibetur, ille non est status, neque aliquid manens, sed aliqs actus honorantis, ex quo nihil relinquitur in honorato, sed totum est in honorante, & est iste honor exhibitio reuerentiæ in testimonium virtutis, primo Ethicorū. De hoc dicendum, ꝙ aut est honor, qui exhibetur a republica, aut defertur a priuatis personis. s. quòd qui libet possit illum exhibere. Accipiendo primo modo dicendum, ꝙ circa talem honorem contingit peccare si indifferenter detur, & est acceptio personarum. Talis est honor, qui defertur alicui a tota communi- D tate pro eo, quod aliquid prospere, & laudabiliter egit pro communitate, vt victori belli dat cōmunitas honorem triumphi. Est autem triumphus quædā cęremonia magni honoris, quam impendit communitas duci victori, quando recipitur in vrbem, sic Romanis consuetum fuit olim. Talem autem honorem non possunt dare priuati, sed communitas. Sic etiam si oratori agenti causam publicam respublica alium similem, vel dissimilem honorem exhibeat, & generaliter quibuscunque facientibus aliquid in bonum totius reipublicę, & quia princeps etiam gerit personam reipublicę cum illam administret, conferre aliquid speciale, & notabile in salutem principis facit hominem dignum illa exhibitione honoris publici, E ac si in totam communitatem prestitisset beneficiū: sic patet de Mardochęo, qui pro eo, quòd reuelauerat regi Assuero insidias duorum eunuchorum volentium occidere eum Esther. 2. c. accepit honorem publicum per totam vrbem clamante corā eo præcone, hoc honore dignus est quemcunque rex honorare voluerit. Esther. 6. cap. & de tali honore dicendum est, quòd non debet dari pro causa determinata, & secundum modum determinatum legibus, aut consuetudinibus reipublicę. Si autem administratores reipublicę aliter, & alijs personis, quæ nulla beneficia contulerunt reipublicę deferant istos honores, peccant mortaliter, & est acceptio personarum. Et ratio est, quia lędit⁹ respublica in hoc, cum tales honores debeant dari in retributionem, & ibi dantur sine causa. Secundo, quia minuuntur illi honores, nō enim sunt precioſi, cum indignis adueniant, & tamen minuere honorem, quem confert respublica, est illam lędere. Tertio, quia prætudicatur eis, quibus digne deferūtur isti honores, nam nihil videtur illis impensum, cum etiam nullo bono dignis ista data fuerint. Si autem sit honor, qui impenditur a priuatis, aut ille est talis, qui alteri est debitus, & non ei, cui defertur, aut non est determinate debitus iste honor alicui alteri, licet isti etiam non sit debitus neque conueniens. Si primo modo dicendum, quòd est peccatum sic honorem deferre, & est acceptio personarum. Sicut episco debetur quidam honor determinatus in cæremoniis, quæ fiunt ad exhibendum ei reuerentiam. Si autem alicui non episcopo voluerimus honorem impendere per eaſdem cęremonias, quę de iure, aut consuetudine circa episcopum fiunt, peccatum est: non inquantum impenditur isti res indebita, sed inquantum lędit⁹ alius, cui ista sunt debita. Nam honor episcopalis non consistit in cęremoniis illis solū inquantum ei exhibentur, sed potius inquantum alteri non exhibentur. Nam si omnibus exhiberentur, nō esset aliquis honor talia facere circa episcopum, & ideo q non episcopo exhibet cæremonias honoris episcopalis peccat, & est acceptio personarum, & sic circa similes honores. Si vero honor sit, qui non determinate debeatur alteri, licet non debeatur isti, cui defertur, non est peccatum, neque est acceptio personarū: dum tamen bono zelo fiat, quia dare alicui, quod nō est sibi debitum, dum tamen non tollatur alteri, quod est sibi debitum non est peccatum, sed potius est liberalitas, sicut circa pecuniam, aut vrbanitas, sicut circa honorem, & ad hoc nos hortatur Apostolus ad Roman. 12. s. honore vos inuicem preuenientes. i. quilibet nitatur prius alterum honorare, quam ipse honoretur ab eo, & magis, in quo apparet manifeste, quòd nō sit peccatū, ꝙ quis honoret aliquē, q nō meretur illud, aut plusquam mereatur, nā duo hoīes, aut erunt ęquales, aut inęquales. Si inęquales solum ille, qui est minor in virtute tenetur prævenire alterum in honore, non autem, qui maior est cum potius debeat prehonorari. Si autem ęquales sunt, neuter tenetur alteri ad honorem, & tamen Apostolus generaliter dicit omnibus hominibus, quòd se in honore prævenant, id est quilibet nitatur alterum magis, & prius honorare, ergo etiam ei, qui honorem non meretur est dandus honor, & non est acceptio personarum indignos honorare. Item 1. Petri 2. c. dicitur. Omnes honorate, fraternitatem diligite, & tamen inter omnes manifestum est, ꝙ aliqui sunt, qui non merentur honorem, ergo nō est peccatum honorare indignos, sed potius est supererogatio virtutis.

Honorare aliquos plusquam mereantur nō est peccatum.

Quilibet homo pōt iuste honorari.

Considerandum etiam, ꝙ non repugnat rationi exhiberi honorem omnibus hominibus, quia honor non solum datur virtuti, sed etiam non habentibus virtutem, vbi putatur esse virtus. Nam dicitur, ꝙ honor est exhibitio reuerentię in testimonium virtutis. Vnde non dicitur, ꝙ honor sit exhibitio reuerentię facta virtuti, vel virtuoso, sed in testimonium virtutis, & quia possumus attestari esse virtutem, vbi non est potest exhiberi honor ei, qui virtutem non habet, dū tamen possit credi de eo, quòd habet virtutem.

Et ex hoc sequitur, ꝙ quilibet homo potest iuste honorari. Primo, qa inuenitur in eo aliquid propter quod ei debet honor, scilicet natura condita ad Dei imaginem. Sic dicit Gregorius in quadam homilia, superbia nostra retunditur, quia in hominibus non naturā, qua ad imaginem Dei facti sunt, sed diuitias honoramus.

mus. Et ita innuit, φ homo propter naturā honorandus est, sed hoc in quolibet homine inuenitur, iō quilibet homo potest honorari sine peccato, & non est acceptio personę. Secundo, quia cum detur honor in testimoniū virtutis, & de quolibet homine pręsumatur, φ virtutē habeat, cū quilibet obligetᷓ ad virtutē, & ēt quilibet pręsumatur bonus quousque ꝓbetur contrarium, cuique honor aliquis exhiberi potest.

Tertio considerandum, quòd cum honor detur semper in testimonium alicuius virtutis, quibusdam datur in testimoniū virtutis ꝓpriç, alijs in testimoniū virtutis alienç. Nam prælatis debetur honor propter statum, & rectoribus ciuitatum, quia licet ipsi nō sint honorabiles, status est honorabilis, & quia non potest G diuidi status ab eis quandiu illum habent, & ita nō potest sine illis honorari, debēt ipsi cum statu honorari, & ita domini honorandi sunt, & quicunque habent aliquem gradum, vel modum pręsidentię, & non est acceptio personarum, qa digni sūt honore illo ꝓpter statum. Et ita oēs homines possunt dici honore saltē propter naturam digni, vnde omnes honorabuntur, vt digni, & ita honor iuste deferretur, vel dato, quòd non sint digni non est acceptio personarum.

Ad primum in quo probatur, an sit acceptio personarum honorando eum, qui non est virtuosus, dicendum secundum distinctionem supra datam, φ circa omnes casus contingit esse acceptionem personarū H in exhibendo honorem, nisi in vltimo casu, quia ille est honor, qui defertur a priuatis. Et cum dicitur, φ præiudicatur honori, & læditur virtus, quando deferē honor non virtuoso, dicendum, quòd aut quis honorat eum, qui non est virtuosus, aut honorat eum propter rem non virtuosam, sed vitiosam. Accipiendo secundo modo semper est peccatum, vt si quis honoraret aliquem, quia fornicatus est, vel quia coluit idola, vel aliud malum fecit, nam tunc mortaliter peccat honorando, tum quia honorando approbat vitium, tanquam virtutem, dando ei præmium virtutis, tum quia incitantur peccantes ad magis peccandum, tum quia læditur virtus, quia præmium eius tollitur, cum datur vitio. Et cum ista sint opposita, si vitium hono I ratur, necesse est, vt virtus debeat cōtemni, tum quia ipse honor vilipenditur, cum rei turpi deferatur. Si autem honoratur, qui non est virtuosus, & tamen non propter rem turpem, non est peccatum, quia aliquid virtutis, vel boni in eo inueniri potest, quod honoretᷓ, scilicet natura, quæ honorabilis est propter imaginē Dei, vel virtus, quę esse præsumitur, & esse deberet, licet non sit, & tunc non pręiudicatur honori, neque virtuti, quia datur virtuti pręmium pręsumptę licet non existat.

Item, quia etiam si indigno conferatur honor nulli præiudicatur, si honor deferatur a priuatis, secus si a communitate. Nam, quando administratores reipublicę honorem deferunt indignis, quia ille honor est de bonis reipublicę peccant, quia lędunt rempublicā, K dando bona eius indebitè. Si tamen priuatus honoret alterum priuatum nulli præiudicat, nisi sibiipsi, quia nullius bona tollit. Honor autem ille, quem defert suus est, cum honor sit exhibitio reuerentiæ, & consistat in honorante, & non in honorato. Et sicut si quis det rem suam alteri sine causa, idest gratis non peccat, quia nulli præiudicat nisi sibiipsi, ita qui honorat alterum, qui non meretur honorē non peccat, quia nulli præiudicat, nisi sibiipsi.

Sed obijcietur, quia tunc etiam si quis honoret alterum pro re turpi non peccabit, quia non perdit ibi, nisi rem suam. Dicendum, φ peccat, vt dictum est, & non quidem inquantum honorem defert perdendo rem, sed inquantum pręiudicat legi fauendo vitijs, quæ sunt vetita per legem.

F Ad secundum dicendum, φ lędere rempublicam, vel priuatos est peccatum mortale; & tamen in exhibitione honoris etiam non virtuosis non læditur priuatus neque respublica. Et cum dicitur, φ honor est bonum publicum dicendum, φ hoc est verum quantum ad illos honores, quos defert communitas, quia illos peccatum est dare, nisi dignis, & secundum conditionem legis. Secus est de honore exhibito a priuatis, quia illud nō est bonum publicum, sed priuatum, quia honor est in honorato. Si ergo priuatus honoret aliquem, necesse est, φ honor sit eius cum sit in eo, & ita nō erit bonum publicum, Honor aut exhibitus a communitate, quia est in ipsa communitate, est bonum publicum. Cum autem dicitur, quòd honor est bonum publicum, dicendum, φ de illo honore, per quem firmiter est aliquis honoratus, verum est, φ est bonum publicum, nam dato, φ aliquis priuatus honoret alium, non est propter hoc simpliciter honoratus, ad hoc autem, φ iudicetur aliquis simpliciter honoratus, necesse est, φ honoretur a republica, vel ab habente administrationem eius, nam cū priuatus honoratur a priuato, non datur necessario opinio in alijs, φ ille sit honoratus, vel honorandus, cum autem a communitate honoratᷓ quis, manifestum est illum honoratum esse, & honore dignū iudicari, quia opinio communitatis non est leuis, sed magnę auctoritatis. Non ergo præiudicatur reipublicę honorando indignos, quando priuati illos honorant, quia non dant eis de bonis publicis, sed de priuatis, etiam non læditur aliquis priuatus, quia non ille, qui honoratur cum bonum recipat, neque etiā honorans, quia spōte dat bona sua, & volenti non fit iniustum, ergo non est peccatum.

Ad tertium dicendum, quòd honorare diuitem etiam si non habeat aliquam virtutem, non est peccatum, & tamen honorare eum propter diuitias est peccatum, nā diues habet aliquid propter quod honoretur, idest bonitas naturę, sed hoc cōmune est ia omnibus. Habet etiam aliud, scilicet φ magis de eo præsumitur virtus prima facie, quam de paupere, & ideo ex hac parte magis honorādus est, quam pauper quousque constet oppositum, Sed adhuc dato, quòd constet diuitem non esse virtuosum, & esse pauperē virtuosum quantum ad quædam magis honorandi sunt diuites, non quidē, quia diuitias habent, sed quia habendo diuitias habent maiorem locum in republica, sicut.n. principes, vel rectores reipublicę etiam si nō sint virtuosi sunt honorandi propter rempublicam, quam administrant, ita & diuites, licet non sint virtuosi, quia tamen in rempublicam magnum statum, tenent honorandi sunt. Patet hoc, quia respublica constat ex bonis priuatorum, & quanto illa sunt plura & maiora, tāto respublica est maior, & firmior, & honorabilior. Nā in multitudine populi honor est regis, in paucitate plebis ignominia est principis. Prouer. 13. c. Etiam, quando omnes de vrbe sunt pauperes facile est capi regionem ab hostibus, quia non possunt diu sustinere bellum, & ideo dixit Arist. 2. Politic, φ nō debet ciuitas esse pauper, neque multum diues, sed mediocriter se habens. Si enim pauper fuerit nō sustinebit bella, si autem multum diues fuerit, omnes cupient inuadere eā, vt satis spolijs impleantᷓ, & quia diuites præstant istam abundantiam saltem mediocrem reipublicę, ideo honorandi sunt, tanquā meliores partes reipublicę existentes, & ideo honorādo diuites non honoramus diuitias, sed honoramus rempublicam, cuius ipsi sunt partes magis præcipuę, licet φ tales partes habent ex diuitijs. Siquis autem honoret diuitem solum propter diuitias peccat, & accipit personam. Nam sicut honorare ipsas diuitias ia se est peccatum, ita & honorare diuitem solum propter diuitias est acceptio personarum, & peccatum, præiudicatur enim virtuti, cuius præmium tollitur, & datur diuitijs. Ad alia autem argumenta, quæ probabant, quòd non sit acceptio personarum peccatum, respondendum est. Ad primum dicendum, quòd honorare penitus sine causa videtur quædam acceptio personarum, & tamen non est acceptio personarum honorando principes, vel prælatos, etiam si non sint virtuosi, & hoc, quia licet non honorentur ipsi propter virtutem propriam, honorātur propter alienam.

Ciuitas nō debet esse paup. neq multū diues.

Primo, quia honorātur propter Deum, a quo sunt, & Deus honoratur in illis, tum quia exercent opus Dei, scilicet potestatem, omnis autem potestas, a B Deo est ad Ro. 13. c. tum, quia ab eo missi sunt 1. Pe. 2. c. subditi estote omni creaturæ propter Deum, siue regi, tanquam præcellenti, siue ducibus, tanquam à Deo missis ad vindictam malorum, laudem vero bonorum. Et ob hoc, quia maledicere alicui repugnat honori eius, nunquam est maledicendum prælato, aut principi, quantumcunque sit malus. Sic dicitur Exo. 22. Principi populi tui nō maledices. Et ita Actu. 23. c. cum dixisset Paulus contra Ananiam summum sacerdotem, qui eum percuti iusserat in facie, percutiat te Deus paries dealbate, & dixerat ad Paulum quidam de astantibus, summum sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: nesciebam fratres, φ princeps est sacerdotum. Et adiunxit: scriptum est enim C Principem populi tui non maledices, & tamen si non fuerat princeps, licebat Paulo maledicere illi cū maledicceret, nam aliàs non malediceret: Etiam ille non allegauit pro se aliam excusationem, nisi φ nesciret eum esse principem sacerdotum. Honorare ergo prælatos, aut quoslibet præsidentes quantumlibet malos, dum præsident, debitum est, & non est acceptio personarum.

Principib. & prælatis nō est maledicendum.

Secundo honoratur præsidens propter communitatem, quia ponitur loco totius communitatis, & quia communitas honoranda est, ipse quoque princeps, vel præsidens honorandus erit, quia loco Dei, & communitatis ponitur. Sic dicitur Prouer. 26. c. Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij, ita qui tribuit honorem insipiēti. Mercurius enim ratiocinio, D & mercationibus, & numeris pręest, & ideo aceruus Mercurij vocatur aceruus lapillorum, quibus ratiocinia mercatorum fiunt. In illis enim secundum artem arithmeticę aliquā do ponitur vnus lapillus loco mille marcharum, vel ducatorum, & cum lapillus ille nihil valeat ponitur loco rei magni valoris, ita cum tribuitur insipienti honor, idest honor publicus, siue administratio, nam ipse nihil valet, & ponitur loco Dei, vel communitatis. Cum ergo ponatur pro re magni valoris, est ei magnus honor tribuendus.

Ad secundum dicendum, φ dominis non virtuosis debent serui honorem exhibere. Sic dicitur 1. Timo. 6. c. quicunque sunt sub iugo serui dominos honore dignos arbitrentur. Et dicendum, φ non est ac- E ceptio personarum, quia domini sunt digni honore, vt Apostolus dicit, ergo iuste impenditur, & sine acceptione personarum.

Circa quod sciendum, φ honor non accipitur vniuoce apud omnes honorandos, sed vt dicitur 9. Ethica. 2. alius est honor, qui debetur duci exercitus, alius qui debetur sapiēti, alius qui debetur parentibus, alius senibus, & ita de cęteris. Honor ducis exercitus est obedire ei. Honor sapientis est credere ei, & sequi consilium eius. Honor parentum est prouidere eis in necessarijs. Honor senis est assurgere ei. Honor dominorum est timere eos, & ex timore exequi mandata eorum. Sic dicitur Mala. 1. c. Si ego dominus, vbi est

A timor meus? & si ego pater sum, vbi est amor meus? quasi dicat proprium dominorum est, quòd timeanᷓ, & ideo vnus de timoribus vocatur seruilis, & est primus, & debetur eis iste honor timoris, quia timor pœnam habet. 1. Ioan. 4. c. domini autem pœnas inferre possunt, eo quòd serui sunt simpliciter res dominorum suorum, scilicet organum animatum homo existens simpliciter alterius 1. Politico. & 8. Ethico. & est seruus possessio domini sui 5. Ethicor. vel pecunia eius Exo. 21. c. Item domini sunt digni honore, licet non sint virtuosi, quia præsident, & sunt pręsidentes, immo plusquam præsidentes, quia præsidentes imperant politicè, domini autem imperant despoticè, B idest ad nutum, & sine lege aliqua. Ergo plus tenetur domino ad honorem seruus, quam subditus principi, vel rectori, & tamen quilibet princeps honorādus est, etiam si non sit virtuosus inquantum præsidens est. Ergo à fortiori dominus à seruis honorabitur. Cū autem obijcitur, φ honor debetur virtuti. Dicendum quòd alius est honor, qui debetur virtuti, & alius, qui debetur domino. Nam virtuoso debetur honor, idest exhibitio reuerentię cum quodam amore, & veneratione, dominis autem non debetur amor neque veneratio, sed timor, & timor non debetur virtuosis, sed vtrunque large importatur nomine honoris.

Ad tertium dicendum, φ honorare parentes tenemur, & non est acceptio personarum honorare illos, C cum debitum sit illis, & ita est potius actus iustitię commutatiuę iuxta illlud ad Roma. 13. c. Omnibus reddite debita, cui honorem honorem, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal. Cum autem dicitur, φ interdum parentes sunt non virtuosi, & ita non erit eis impendendus honor, dici potest vno modo, quòd non est idem honor, qui debetur omnibus, vt dicitur 9. Ethico. & ita alius est honor, qui debetur parētibus, alius qui debetur virtuoso. Est autem honor parentū in prouidendo eis de necessarijs ad vitam, vt in cibo, & potu. Sic dicit Aristo. 9. Ethico. c. 2. & ista est sententia Christi supra 15. ca. & Marc. 9. vbi increpat Pharisæos, qui detrahebant homines ab honore parētum, non tamen vetabant illi impendere reuerentiam verbo, & gestu assurgendo eis, sed dicebant non esse pro- D uidendum eis in necessarijs ad vitam, sed quidquid eis dandum erat, daretur templo, & ita voluit, quòd non consisteret honor parentum in exhibendo reuerentiam, sed in dando necessaria ad vitam. Quod & Aristo. aperuit 9. Ethicor. 2. c. loquens de honore parentum asserens, quòd parentibus magis, quam nobisipsis in cibo, & potu sufficere debemus, & hunc voluit esse honorem, quod rectissime dixit, cum eadem sit sententia Christi, & eius circa hoc. Virtuoso tamen non debetur talis honor, sed exhibitio reuerentię in testimonium virtutis, ergo etiam si honorentur parentes non virtuosi nihil fit contra virtutem, aut honorem, secus autem si daremus eis honorem, vt virtuosis.

Nota. parētibus magis, quam nobisipsis in cibo, & potu prouidendum.

E Secundo dicendum, quòd parentibus dandus est honor non solum prouidendo eis, vt dictum est, sed etiam honor obedientię, & reuerentia, tanquā maioribus, & alicui rei diuinę super nos statim. Nam rem diuinam, idest esse nobis contulerunt. & etiam obedientia eis pręstanda est. Quia licet non habeant virtutem moralem, inquantum homines habent virtutem diuinam, vt parentes, scilicet quia esse contulerunt, Deum autem honoramus non quidem, tanquā moraliter virtuosum, quia ridiculum esset talia ponere in Deo, vt Aristo. dicit. Nam nō habet passiones vt habere debeat virtutes moderātes, sed honoramus eum, & beatificamus, tanquam aliquid melius super nos existens, quod est principiū omnium, ita & parē-

tes

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto

tes suo modo, licet non sint moraliter virtuosi habēt aliquid maius, pro quo honorentur, quam virtuosi, in quo cum Deo, & diuino honore similitudinem quādam habent. Sic enim Aristo. ista cōparauit. 8. Ethi. dicens. Dijs, & parentibus nō possumus ęqualia retribuere.

Tenemur magis parentes, quā studiosos viros honorare.

Vnde sciendum, quòd magis tenemur ad honorē parentibus, quam viro virtuoso. Et hoc quantum ad tria. Primo, quia tenemur eis ad maiorem honorem, nam virtuosum honoramus, vt hominem, quia virtus moralis proprium bonum humanum est, quia non pertinet ad minora, i. ad pecora, & inanimata, & etiā ad maiora, i. ad Deum, & intelligentias, vt Arist. vult pertinet, ergo ad sola media, idest ad homines, & ita quandocunque, honoratur quis, vt virtuosus honorat vt homo. parentes autem honorantur, vt quidam dij. Nam Aristot. comparat eos Deo, vt dictum est, ergo ad maiorem honorem tenemur parentibus, quam virtuoso.

Secundo, quia virtuoso possumus ęqualem honorē reddere virtutibus suis, quia sicut virtutes sunt bona humana, ita & honor est aliquid ab hominibus impēsum, & ideo possunt proportionari. Et non solum circa paruas, vel medicores virtutes possumus reddere æqualia in honore virtuoso, sed etiam circa altissimas virtutes, quales sunt virtutes eorum, qui bene rempublicam gubernauerunt. Nam sine maximis virtutibus non potest respublica bene prudenter, & iuste gubernari. illis tamen, idest rectoribus reipublicę bonis nihil esse in pręmium reddendū Arist. dixit nisi honorem & gloriam, & quòd non deberent alia quærere. Ergo ista sunt præmia sufficiētia. Parentibus tamen pro eo, ꝙ parentes sunt nō possunt tantū honoris impēdere quantum eis debitum est, vt dicitur. 8. Ethi. s. diis, & parentibus non possumus æqualia retribuere, ergo maior est honor debitus parentibus, quam virtuosis.

Tertio, quia firmius, & permanentius debetur honor parentibus, quam virtuosis. Nam virtuosis non tenemur tam determinate ad honorem, ꝙ in nullo casu liceat cessare ab illo, licet enim cessare cum ille cadit a virtute, & etiam manente eo in virtute non est obligatio determinata ad semper eum honorandū, & tamen circa parentes, nunquam cessat obligatio, etiam si efficiantur mali, nunquam enim relinquendi sunt, neque cessandum est eis benefacere, & prouidere, nisi efficiatur malitia intolerabilis, scilicet ꝙ prouidendo eis timeret filius mortem inferendam verisimiliter ab eis, vt dicitur 8. Ethicorum c. vltimo. Honorandi sunt, ergo parentes, etiam si non sint virtuosi, immo maius meritum est filijs honorare parentes malos, & duros eis, quam parentes bonos, nam parētibus virtuosis inquantum virtuosis est debitus quidam honor, etiam si non essent parentes, cum autem non sunt virtuosi non habent aliquid, propter quod honorentur, nisi quia parentes sunt, & tunc est laudabilius eos honorare. Ita etiam est de dominis, quia serui tenentur honorare semper dominos quandiu sunt serui, & etiam si domini mali sint honorare debent eos, immo quanto illi sunt deteriores, & importabiles seruis, & honorauerint illos, sunt magis laudādi, & merentur magis apud Deum. Sic dicitur. 1. Pe. 2. c. serui subditi estote dominis in omni timore, nō tātum bonis, & modestis, sed etiam discolis, idest malis, & irrationabilibus. Et sequitur. Hęc est enim gratia, idest ista est gratia magna, & laus vestra, quia dominos discolos honoretis, nam dominis modestis, & bonis debitus erat honor, etiam si non essent domini.

Quis honor duci belli debeatur.

Ad quartum dicendum, ꝙ dux belli honorandus est etiam si non sit virtuosus. Primo, quia licet non habeat propriam virtutem habet alienam, gerit enim

F vicem totius exercitus, & bonum totius exercitus ordinatur ad bonum ducis, vt dicit Aristo. 11. Metaphy. sed exercitus totus, quia est quędam communitas est honorandus, ergo & dux belli honorandus est, sicut & principes, & pręlati honorādi sunt, quia loco Dei, & totius communitatis ponūtur, vt supra dictum est.

Secundo, quia licet vere non habeat dux aliquam virtutem pręsumēdum est, ꝙ illam habeat, nam non potest bene preęsse exercitui, nisi qui prudēs est. Prudentia autem virtus est, & honorabilis est homo propter illam, ideo dux honorandus est.

Tertio, quia honor ducis non præiudicat honori virtutis, & ita non datur ei res aliena, nō est enim idē G honor debitus omnibus. Nam duci belli, vt dicitur 9. Ethico. debetur alius honor, quam sapienti, & virtuoso. Est enim honor eius obedientia, scilicet ꝙ obediatur ei ab omnibus de exercitu, quia aliàs nihil facere posset exercitus. Non est autem alius honor ei debitus, & iste non est debitus ei, nisi ab illis, qui sunt de exercitu, cęteri autem non tenentur ei obedire inquantum duci exercitus.

Ad quintum dicendum, ꝙ habentibus gradum magisterij, vel doctoratus est dandus honor, etiam si non sint virtuosi. Et ratio est, quia licet non deferatur eis honor propter virtutem suam, defertur propter alienam, s. propter gradum, qui honorabilis est.

Duplex honor doctoribus debetur.

Sed considerandum, ꝙ habentes gradum, aut do- H cent, aut non. Si docent debetur eis duplex honor, vnus in reuerentia, & fide danda verbis eorum, alius in prouidendo eis circa necessaria, & secundum non debetur, tanquam habentibus gradum, sed tanquam mercenarijs, & laborantibus, & ita Christus docentes vocauit mercenarios, scilicet dignus est mercenarius cibo suo, siue mercede sua supra 10. c. & Luc. 10. quod magis aperuit Apostolus 1. Corinth. 8. ca. si vobis spiritualia seminamus, non est indignum, vt tēporalia vestra metamus. Hanc autem, quasi commutationem bonorum laudat Apostolus, immo suadet fieri ad Ro. 15. c. s. probauerunt, idest approbauerunt Macedonia, & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Ierusalem, placuit enim eis, & debitores sunt eorum, nam si spiritualiū I eorum participes facti sunt Gentiles, debent, & in carnalibus ministrare eis. Et ob hoc Apostolus suadet, ꝙ quilibet, qui eruditur ab alio circa ea, quę fidei sunt prouideat ei in omnibus bonis necessarijs ad vitam ad Gala. 6. c. communicet autē is, qui catechizatur, idest docetur ei, qui se catechizat, idest docet in omnibus bonis, scilicet pertinentibus ad sustentationem, & ita duplicem honorem habent docentes. Sic dicit Apostolus 1. Timo. 5. c. qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeātur, maxime qui laborat in verbo, & doctrina Dei. Et vnus honor istorum est in sustentatione præstanda eis. Alius autem in exhibitione reuerentię. Quod patet, quia statim, vt dixit duplici honore digni habeantur addidit: Dicit enim scriptu- K ra: Nō infrēnabis os boui triturāti, & dignus est mercenarius mercede sua.

Si autem habentes gradum non docent, aut habēt scientiam competentem gradui, aut non. Si habent, debetur eis honor, licet non sint boni, & est honor eorum, ꝙ credatur eis in eis, quę diffinierint iuxta facultates suas, quia ista potestas eis conceditur cū gradu, etiam debetur eis aliqualis honor exhibitionis reuerentię indirecte, & hoc non propter se, sed propter gradum, qui est honorabilis. Si habentes gradum neque scientiam, neque virtutem habent, tunc directe nullus honor eis debetur, nam si constiterit, ꝙ scientiam non habent, non dabitur eis honor, qui est credere dictis eorum, quia hoc esset sponte velle errare, & iste

& iste est honor, qui directe debebatur gradui, dabi- A tur tamen aliqualis honor exhibitionis reuerentię ne penitus gradus, qui ei collatus est contemptibilis videatur. Ad sextum dicēdum, ꝙ senibus competit iste honor, sicut dicitur 9. Ethico. ꝙ est quidam honor, qui debetur omni seni, & dicendum, quòd senes honorandi sunt non, quia senes, nam senectus quędam ętatis nominat, scilicet ętatem in qua homo deficit, & cadit a perfectione quadam naturali, sed honorantur senes propter ea, quę accidunt, vel accidere deberent senectuti.

Primum est prudentia, est enim prudentia pręcipua inter morales virtutes, quia ipsa regit omnes circa actus suos, ista autem communiter acquiritur in B senectute, eo ꝙ prudentia acquiritur ex longa experientia rerum, non habetur autem longa experiētia, nisi in longo tempore, istud autem senes habēt, ideo dicitur 6. Ethico. ꝙ contingit iuuenes esse Mathematicos, & sapientes, sed non prudentes, scilicet propter paruum tempus. Et ista est causa, quare nemo eligit iuuenes duces, scilicet propter non habere plenitudinem prudentiæ:

Secundum est virtutum copia, iuuenes autem nō sunt apti ad virtutem propter sequi valde passiones, quæ sunt in eis fortes, & feruentes. Sic dicitur primo Ethico. quòd iuuenis non est conueniens auditor politicę, vel moralis scientię propter sequi passiones, & si quis est, qui sequatur passiones non existens iuuenis C non est conueniens auditor, quia vt ibi dicitur parum differt secundum ętatem iuuenis, aut secundum morem iuuenilis: In senectute aūt mansuescunt passiones, & potissime libido, & etiam feruor irę, & pręcipitatio, ideo virtutes oppositę conueniunt senibus. Et ꝙ tam prudentia, quam virtutes alię faciunt hominem honorabilem competit senibus honor, & quoniam de quolibet sene pręsumitur, quòd habeat ista duo, idest cuilibet seni debetur honor, ista duo notātur Sapien. 4. c. scilicet senectus veneranda est nō diuturna, neque annorum numero computata, cani autē sunt sensus hominum, & ętas senectutis vita est immaculata. Sensus enim hominum dicunt prudentiā, & vita immaculata nominat virtutes, & potissime tē- D perantia, quæ liberat hominem a contaminationibus venereorum, & gulę in crapula, & ebrietate. Ista enim magis maculant hominem, quam cętera. Nam, vt dicitur 1. Corin. 6. c. Omne peccatum quodcunque fecerit homo extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus sum peccat. Et talia sunt contaminationes, & maculę, vita autem immaculata est, quę sine his est. Debetur ergo omnibus senibus honor, quia in omnibus senibus præsumitur esse hęc duo, cum ętas id exposcat in quolibet.

In quo honor senum consistat.

Consistit autem honor senum in assurgendo eis venientibus, & inclinando capita coram eis, sic dicit 9. Ethico. c. 2. ꝙ est honor, qui debetur omni seni in assurrectione, & inclinatione, & huiusmodi. Et eadē E est sententia Dei Leuitici 19. c. coram capite cano cōsurge, & honora personam senis. Inquantum autem dixit, & honora personam senis, intelligitur, ꝙ etiam debent exhiberi senibus alię cęremonię honoris, vt ꝙ ipsi primo loquantur, & quòd primi sedeant in capite aliorum, sic innuitur Isa. 9. c. s. Longęuus, & honorabilis ipse est caput, idest longęui, scilicet senes, qui lōgam ętatem habent, sunt caput, quia in capite sedēt, talis autem honor est, qui exhibetur virtuoso.

Est autem considerandum, ꝙ inter cęteros honores, qui debentur alijs personis nullus est, qui tam similis sit honori, qui debetur virtuoso, sicut honor, qui debetur seni, nam honor parentum est prouidere eis. Honor ducis obedire illi. Honor sapientis credere ei,

& ita de alijs. Honor cognatorum est vocare eos ad contractus sponsaliorum, & matrimonij, per quę extenditur cognatio. Seni autē debetur honor in assurrectione, & inclinatione, & cęteris, quæ dātur virtuoso. Ratio huius est, quia cæteris datur honor propter aliquas speciales causas, quæ licet non sint virtus, habent similitudinem ad virtutem, senibus autem datur honor propter virtutem, scilicet propter prudentiam, & virtutes, quæ reddunt immaculatum, & ideo talis honor redditur qualis eis, qui veras virtutes habent. Et tamen, quando constat de aliquo, quòd habet virtutem, est ei iste honor maior impendendus, quam seni, de quo solum præsumitur propter ętatē, & non constat an virtutem habeat.

Ad septimum dicēdum, ꝙ diuites honorādi sunt, & tamen non sunt honorandi propter diuitias, sed quia sunt partes præcipuę reipublicę, vt supra dictum est, honorare autem diuitem solum propter diuitias est honorare ipsas diuitias, & hoc peccatū est, & tunc proprie est acceptio personarum, quia ponitur non causa, vt causa. Honorare autem eum, quia est pars præcipua reipublicę non est acceptio personarum licet non sit virtuosus, sed honoratur propter honorem alienum, scilicet reipublicę cuius est egregia pars. Cum autem dicitur de pręferendo diuites pauperibus in sessione, dicendum ꝙ Augu. vult non esse peccatum, vel saltem ponit sub dubio.

Honor diuitibus debitus.

An diuites pauperibus in sessione pferendi sint.

Sed objicietur, ꝙ sit manifeste peccatum mortale. Primo, quia dicitur Iaco. 2. c. Fratres mei nolite habere in acceptione personarum fidem domini nostri Iesu Christi, idest tenendo fidem Christi nolite seruare acceptionem personarum. Et ita est præceptum negatiuum de non accipiendo personas, facere autē contra præceptum est peccatum mortale, ergo faciēdo illam differentiam sessionum accipiendo personas pauperum, & diuitum est peccatum mortale. Et apparet, quòd intelligatur de sessionibus, ita Augusti. exponit, & ita apparet ex litera. Nam postquam acceptio personarum vetatur, sequitur. Si introierit in cōuentum vestrum vir aureum habens anulum in veste candida, introierit autem pauper in sordido habitu, & intendatis in eum, qui indutus est veste pręclara, & dixeritis ei, tu sede hic bene, pauperi autem dicetis tu sta illic, aut sedes sub scabello pedum meorū, nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationū iniquarum? ergo hoc est peccatum mortale.

Secundo patet, quia cogitatio iniqua, quando venerit in actum, causat peccatum mortale, & tamen dicere diuiti sede hic, pauperi autem sede illic est executio cogitationis iniquę, ergo est peccatum mortale, patet quia Iaco. 2. c. statim post literam præcedentem dicitur: Nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?

Tertio patet, quia faciendo istam differentiā sessionum fit contra præceptum de diligendo proximum, ergo est peccatum mortale: Patet hoc, quia Iaco. 2. c. post ista dicitur: Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas, diliges proximum tuum, sicut te ipsum, quasi dicat non perficitis eā, sed facitis cōtra illam, ergo non est sine peccato mortali.

Dicendum, ꝙ acceptio personarum in quacunque matèria inueniatur semper est pecatum mortale, sic dicitur Iaco. 2. c. Si autem personas accipitis peccatū operamini redarguti a lege, quasi transgressores. Circa sessionem autem diuitum, & pauperum cōtingit aliquando esse acceptionem personarum, & est peccatum mortale, aliquando autem non est acceptio personarum, licet præferantur diuites. Pro quo sciendum, quòd aut constat esse diuites virtuosiores, quam pauperes, siue ex alio capite debitum sibi honorem

potius,

potius,quam pauperibus,aut cõstat esse minores pauperibus virtute, aut est dubium. Si primo modo non est acceptio personarum, cum etiam demptis diuitijs tribueretur honor potior illis. Si secundo modo, aut pauperes habent aliquid præter moralem virtutem, ex quo debetur eis honor, sicut est gradus, vel administratio aliqua reipublicę, & tunc fortassis propter illam competit eis ius præcedendi, etiam si non essent virtuosi, & si hoc stãte præferatur alter eis propter diuitias, est acceptio personarum, & peccatum mortale. Si autem non habeat aliquid tale ipse pauper, sed solam virtutem moralem,tam excellens poterit esse illa, quòd merito omnes iudicarent eũ præponendum, & tunc si non præponatur est peccatum mortale. Si autem non sit tam excellens,dicendum q̃ præponere illi diuitem in sedendo, non est acceptio personarum. Si tertio modo dicendum,q̃ semper ratione dubij debet præcedere diues, tum quia est maior præsumptio pro eo,q̃ sit virtuosus,tum quia habet aliquid pro quo honoretur, scilicet quia est pars præcipua reipublicę, vt supra dictum est,quod non conuenit pauperibus.

Dicendum autem quantum ad intellectum auctoritatis Iacobi, q̃ aliud est diuitem præferre pauperi in sessione, aliud contemnere pauperum in conspectu diuitis dãdo ei minorem locum, quam debeatur priuando eum iure proprię sedis, vel loci. Accipiendo primo modo regulariter non est acceptio personarũ neque peccatum. Accipiẽdo secundo modo est peccatum, quia ledit ius alicuius, & ita debet intelligi auctoritas Iacobi, scilicet q̃ pauperes intrantes in cõuentum contemnebantur,& iubebantur sedere in loco viliori,quam eis deberetur, & cum voce cõtumeliosa,hoc autem peccatum est, quia paruuli non sunt contemnendi, vt Christus dixit supra 18.c.quia Angeli eorum semper vident faciem patris,& hoc est accipere personas. Quòd autẽ,sic intelligatur,patet primo,quia dicitur ibidem: Audite fratres,nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo diuites in fide, & hęredes regni, quod repromisit diligentibus se? vos autẽ exhonorastis pauperem. Exhonorare autem est priuare debito honore,& ideo non erat hoc non æquare pauperes diuitibus, sed priuare pauperes debita sede humiliando eos magis,quam humiliandi erant.

Secundo patet,quia dicitur Iaco.2.c.si tamen perficitis legem regalem diliges proximum tuum, sicut teipsum,bene facitis, si autem personas accipitis peccatum operamini redarguti a lege, quasi transgressores. Et ita innuit,quòd illi, qui præferebãt diuites pauperibus faciebant contra mandatum de diligendo proximum, hoc autem non est, nisi nocendo proximo in aliquo, ergo non solum non æquabantur pauperes diuitibus,sed etiam in conspectu eorum contẽnebantur, & cogebantur sedere in loco humiliori, quam eis debitus esset, & hoc erat accipere personã. Fiebat autem propter diuites, scilicet vt quanto magis humiliarentur pauperes magis exaltarentur diuites, quasi multum ab eis differre viderentur, vel si ex aliqua causa speciali competebat alicui pauperi sedes excelsior, quam diuiti, & dies præferebatur ei, aut æquabatur,erat acceptio personarum.

Ad tres rationes ostendentes, quòd sit peccatum mortale præferre diuitem pauperi, & q̃ hoc velit Iacobus, dicendum quòd verum est, quando non solũ pauper non æquatur diuiti, sed etiam priuatur sede sibi debita,aliàs autem non est peccatum, neque acceptio personarum,vt dictum est.

Ad octauum circa principale,dicendum q̃ omnes sunt honorandi inquantum in quolibet homine inuenitur aliquid propter quod honoretur. Nam est natura facta ad imaginem Dei cui debetur honor, vt dicit Grego. Etiam de quolibet præsumitur,quòd sit bonus, nisi probetur contrarium, & ideo etiam si de nulla virtute constet, dum tamen non constet de vitijs est honorandus, sed etiam si constet de vitijs alicuius, cum adhuc cum vitijs possit stare aliqua probitas propter illam competet honor & ideo nullus est, cui non possit aliquis honor impendi, & non est acceptio personarum, quia tunc est acceptio, quando datur honor sine causa, & tamen hic aliqua causa est, quæ facit saltem capacem honoris.

Sed obijcietur si cuilibet homini dandus est honor quomodo potest esse acceptio personarum circa honorem. Dicendum, q̃ potest esse multipliciter acceptio personarum. Primo circa honores,qui dantur de publico, quia illi non dantur,nisi dignis, & secũdum conditiones positas in lege: auctoritas illa 1.Pe.2.scilicet omnes honorate, non intelligitur de honore,qui datur de publico, sed de honore, qui exhibetur a priuatis, circa quem est minus præiudicium, aut malum, quòd omnibus deferatur.

Secũdo potest esse acceptio personarum circa honorem priuatorum, vt si alicui exhibeatur honor,qui determinate est alteri debitus, licet non subtrahatur illi,vt si aliquis non episcopus,vel rex honoretur secundum omnes illas cęremonias quibus honor impenditur episcopo, vel regi, peccat enim, qui tales cęremonias impendit, & qui illas tolerat.

Tertio modo si alicui non detur tantus honor a priuatis quantus est exhibẽdus, vt ex hoc alius videatur excelsior, & ita dicit acceptionem personarum Iacobus, quando pauperes humiliantur infra honorem eis debitum in sedẽdo, vt diuites videantur excelsiores. Iaco.2.c.& quandocunque fuerit ista acceptio personarum circa honorem est peccatum mortale. Iaco.2.c.si autem personas accipitis operamini peccatum redarguti a lege, quasi transgressores.

An in iudicijs locum habeat acceptio personarum.
Quæst. CXII.

QVAERETVR an in iudicijs locum habeat acceptio personarum.

Aliqui dicunt, q̃ non, quia acceptio personarũ opponit iustitię distributiuę, vt dictũ fuit supra iudiciam pertinent, vt in plurimum ad iustitiã commutatiua cum agat ibi de re, quę vnius est, q̃ detur illi, siue sit actoris, siue rei, & non datur res petita vtrique, & in iustitia distributiua facit diuisionem bonorum inter diuersos secundũ proportionem dignitatis,ergo non pertinet acceptio personarum ad iudicia.

Secundo patet, quia inflictio pœnarum pertinet ad iudicia,cum non puniatur aliquis iuste, nisi iudice hoc diffiniente,& tamen circa inflictionem pœnarum non est peccatum aspicere personas, cum grauius puniãtur illi, qui percusserunt regem,quam qui percusserunt ciuem vnum, ergo non habet locum hic acceptio personarum, quia vbicunque illa est,semper est peccatũ Iaco.2.c.scilicet si personas accipitis peccatum operamini.

Tertio patet, quia Ecclesiastici 4.c.dicitur,iudicando esto pupillis misericors, sed misereri illis specialiter est accipere personam pauperis, ergo non est peccatum accipere ibi personam pauperis, & consequenter non habet locum ibi acceptio personarum.

Dicendum, quòd acceptio personarum habet circa iudicia,immo hoc est,quod maxime corrumpit iudicia, scilicet acceptio personarum. Nam quandocunque iudex scienter absolut reum, vel adiudicat rem ei, cuius non est, & hoc scienter, vel faciat hoc propter pecuniam, siue ob preces, siue ob aliam quamcunque causam, dicitur accipere personam, quia sine causa iudicauit dando alicui bonũ, quo non est dignus. Et ideo scriptura asserit malam esse acceptionem personarum in iudicio. Prouerbio. 14.c.scilicet accipere personam in iudicio non est bonum. & non solum est malum quoddam, sed haber, quasi totalem corruptionem iusti iudicij, idẽo eam Deus vetuit. Sic patet Deutero. primo capitulo, vbi constitutis iudicibus, vt non impedirentur recte iudicare nihil Deus illis vetuit, nisi acceptionem personarum,quasi ista sola esset,quæ iudicium impediat rectum,scilicet: Præcepi illis,dicẽs,audite illos,& quod iustum est, iudicate,siue ciuis sit ille,siue peregrinus, nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis, vt magnum, neque accipietis cuiusquã personã,quia Dei iudicium est. Vnde non posuit Deus, nisi duas causas perturbãtes rectum iudicium. Primam,& maximam dixit esse acceptionem personarum, secundã dixit esse ignorantiam iuris, & æqui, & ideo postquã abstulit acceptionem personarum abstulit errorem ignorantię, dicens: Quòd si vobis aliquid difficile visum fuerit,referte ad me, & ego audiam. Verum est, quòd odium interdum turbat rectum iudicium, vt quando quis vult condemnare aliquem iudicialiter, non vt acquiratur alteri collitigatori. Nam tunc non est ignorantia, cum ex intentione agat, etiam non est acceptio personarum,quia ibi semper est intentio dãdi alicui bonum, vel vitium, quo non est dignus, & hic iudex non intendit alicui prodesse,sed solum nocere ei quem oderat, ideo non est acceptio personarum, tamen hoc rarius est, ideo Deus non potuit ibi, nisi duo impeditiua recti iudicij,scilicet acceptionem personarum, & ignorantiam. Modus autem,quo acceptio personarũ habet locum in omni iudicio, est, quia in iudicio semper contendunt duo, & vnus forter fouet iniquam litem, & hoc est,quia vnus eorum habet magis de lucro,& minus de damno,vel petit illud,alius vero habet minus de lucro, & magis de dãno. Recurrunt autem ad iudicium,vel ad mensuram, vt faciat reductionem, scilicet auferendo ei, qui habet multum de damno, & imponendo ei, qui minus habet, & ita commensurat reducendo eos ad æqualitatem. Illud autem auferre, vel apponere fieri debet secundum merita, ideo dicitur opus iustitię distributiuę, & consequenter quandocunque non facit bonã reductionem scienter dando alicui magis de lucro, quam debeat,vel minus de damno,est acceptio personarum, cum fiat distributio sine dignitate. Pro eodẽ autem accipitur minus de damno dare, vel magis de lucro,quia vtrunque vocatur lucrum,vt patet 5. Ethi. Incidit,ergo acceptio personarum in iudicia, & nihil est,in quod magis incidat,quia nõ est aliquod iudiciũ, in quo non posset accidere acceptio personarũ, & ẽt non est aliquid, quod magis concernat iudicia, q̃ acceptio personarum. Ad primũ in oppositũ dicendũ, q̃ iudicia tam ad distributiuam,q̃ ad commutatiuã iustitiam pertinent,& tñ non incidit ibi acceptio personarum, nisi vt opponitur iustitię distributiuę, quę esse deberet in iudicijs, Iustitię autẽ commutatiuę nõ opponitur,& quia nullum iudiciũ est, in quo quantũ ad aliquid non incidat iustitia distributiua, nullũ est, in quo non posset accidere acceptio personarũ. Pro quo sciendum, q̃ in iudicijs quantũ ad prętens duo considerari possunt,s.res iudicata, siue de qua iudicatur, & forma iudicandi, vel procedẽdi, quæ se tenet ex parte iudicis. Quantum ad primũ dicẽdum,q̃ in iudicijs possunt interuenire causę pertinentes ad iustitiam distributiuam,& alię ad commutatiuam. Nam si pręter datur de aliquo,quod inter plures diuidendum est secundum merita personarũ,contentio est super re pertinente ad iustitiam distributiuã,sicut aliqũ fit in diuisione prædę, & in diuisione multorũ aliorũ bonorũ. Aliquando autem est causa pertinens ad iustitiam cõmutatiuam, vt cũ agitur de re, quæ non est diuidẽda, neque petitur diuisio, sed vni parti insolidum adiudicanda est, vel si aliquid est diuidendum non secundũ merita personarum, sed secundum alium quendam modum, & ob hoc plures sunt quæstiones iudiciales pertinentes ad iustitiam commutatiuam, q̃ ad distributiuam ex parte rei, de qua contenditur. Quantum ad secundũ vero.i.formam procedendi dicendum, q̃ omnis iudicatio pertinet ad iustitiam distributiuam. Nam ad iudicem pertinet adęquare litigãtes reducẽdo eos ad æqualitatem 5. Ethi. & hoc subtrahẽdo vni, quod plus habet de lucro, & supplendo alteri, quod minus habet de lucro,& è cõtrario in damno. Et quia ista facit iudex consideratis meritis causarum, quæ vocantur hic dignitates personarum eo, q̃ constituũt personas dignas,vt pro eis iudicetur, & hoc facit iustitia distributiua. Dicitur actus iste iustitię distributiuę. Debet enim accipi totum lucrum,quod habet vterq; litigans,& totum damnum quãtum ad illa,de quibus contenditur,& efficiatur illud, quasi vnum corpus,& illud diuidit iudex dando de illo lucro cuilibet litigatori tantum quantũ exigunt merita causę suę,& eodẽ modo tantum de damno, iõ proprie est actus iustitię distributiuę in quolibet iudicio quãtum ad actum iudicialẽ quantũ ad cõditionem rei petitę: aliquando pertinet iudiciũ solum ad distributiuam aliqñ solum ad commutatiuam, & iõ acceptio personarũ accidere põt in quolibet iudicio quantũ ad illam adęquationẽ distributiuam, q̃ iudex facit, si non faciat illam iuxta merita causarum, illam merita sunt causę significantes personam ad hoc, q̃ pro ea diffiniatur aliquid, cũ aũt illę non obseruantur, ponitur nõ causa pro causa, & iõ semper est acceptio personarum. Ad secundum dicendum, q̃ in iudicio infertur pœnę,& pro peccato commisso in vnum personam irrogatur maior pœna,q̃ pro peccato commisso in alteram, & non respicitur hic persona,sed causa.s.quia maius peccatum est percutere regem, quã percutere ciuem, ideo maior pœna irrogatur vni percussori, quam alteri, licet percussiones,siue vulnera sint æqualia,quia delicta nõ sunt æqualia, immõ velle inferre æqualem pœnã pro vtroque esset acceptio personarum, quia daretur minus de damno, vel pœna alicui,quam mereretur,& tñ magis de lucro, & minus de dãno sunt idem. 5. Ethi. sed dare magis de lucro sine causa est acceptio personarum, ita ergo dare minus de pœna,q̃ meruit ei,qui multum peccauit,est acceptio personarum. Et cũ dicitur hic respici personam, dicendum,q̃ non respicitẽ persona,sed qualitas,vel conditio,idest q̃ vnus sit rex, alius sit ciuis, & istę conditiones sunt tales,quæ faciũt dignum maiori pœna,vel minori percutientem, ideo non est acceptio personarum, quia vocatur acceptio personarum, quando solum cõsideratur persona,vel conditio aliqua personę intrinseca, quæ non facit ad maioritatem,vel minoritatem delicti. Hic autem cõditio personę directe facit ad hoc, ideo licet propter differentiam personarum detur inæqualitas pœnę nõ est acceptio personarum.

Ad tertium dicendum, q̃ in iudicio non est respiciendus fauor alicuius personę, vt pro ea iudicetur contra ius partis, vnde quantumcunque causę pauperum sint fauorabiles, & priuilegiatę, quia sunt personę miserabiles, nõ est faciendum aliquid contra ius litigatoris,etiam ditissimi miserando pauperi, quia illud nõ est misereri,sed rapere,& iniustum facere. Sic dicitur

Ad tertiam rationem.

dicitur Exo.23.c.pauperis quoque non miseraberis in negocio, vel in iudicio, scilicet vt miserendo cõtra ius alicuius facias. Et tamen in iudicando potest iudex pupillis, & orphanis se habere, vt pater tripliciter. Primo concordando causas pupillorum non perdendo aliquid de iure ipsorum, & hoc est præstare illis beneficium. Nam causę pupillorum, & personarum miserabilium ex defectu expensarum, & patrocinij solent perire, quia non hũt prosecutionem, licet inchoent̃, & ita iura eorum pereunt. ꝙ ergo iudex videns hoc in principio litis nitatur concordare partes in fauorẽ pupillorum, vt non pereant iura eorum, etiam si non tribuat eis plus de iure, ꝙ̃ hũt, est illis vt pr̃, quia præstat beneficium, quasi conferret eis totum ius, quod hũt. Nam illud periturum erat ex defectu prosecutionis, & quia ad pr̃em pertinet beneficiũ præstare, est iudex, vt pater pupillis si hoc effecerit in causis eorũ, & non est in hoc aliqua acceptio personarũ, quia ad officiũ iudicis pertinet concordare partes in exordio litis, si potest, & ad istam concordiam hortari debet. Si autẽ illam non receperint audiat de iure, & ẽt, quia hoc sine præiudicio cuiuscunque facit nõ est acceptio personarum, nulli enim adimit de iure, quod hẽt, & nulli addit, quod non habet. Secundo faciet hoc supplẽdo defectum ex parte allegationis in causa pupillorũ, pupilli.n. & personę miserabiles vix habẽt patronos cãrum suarum, quia non habent quid erogent, & ideo ẽt si prosequi nitãtur perit interdum aliquid propter defectum allegationis, & quia quidam sunt, in quibus iudex potest supplere, id quod deest partibus, si faciat hoc in causis pupillorũ, quia pupilli sunt, & pauperes est illis vt pater, & præstat illis beneficium, quod aliàs non præstaret. Tertio faciet hoc recte iudicando in cã corum, ẽt si nullũ aliud patrociniũ eis præstet, tãta est .n. iam iniquitas hominũ, ꝙ seruando alicui ius suũ præstat illi iudex beneficium, licet ad hoc teneat̃. Sed cum sępe, & plurimi p̃rium faciant, iam ita precibus, & difficultate obtinendum est, ꝙ iustitia ministretur nobis in causis nostris, sicut ꝙ aliquid liberaliter concedatur, & iõ qñ iudex alicui ministrat iustitiã præstat ei beneficium, & hoc maxime in causis illis in quibus difficile est iustitiã ministrare pp̃ psonas cõpetitorũ. Ita.n. qñcunque pupilli, orphani, viduę, aduenę, pauperes, & generaliter quęcunque personę miserabiles contendunt cum diuitibus, difficile ministrat̃ iustitia pauperibus, quia aut pauperes petũt, aut impetunt̃. Si petunt ꝙ̃ diuites, iudices in fauorem diuitum raro audiunt causas illorum, sed prætereunt dissimulant, vel reijciunt eas. Et hoc est, quod Deus conqueritur de iudicibus Isa.1.c. Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicant, cã viduę non ingreditur ad eos. Iudicare pupillo est audire cãm eius, & hoc illi non faciebant, & ita dr̃, ꝙ causa viduę non ingredit ad eos. Est.n. causa viduę, in qua ipsa est actor, & præsupponitur, ꝙ ius ei competat in re, de qua agitur. Hęc causa non introibat ad iudices. i. non permittebant eam proponi in prætorio suo, vel dissimulabãt se audire. Quòd ergo audire velint causas pupillorũ, & viduarum, & iudicent in eis, quod iustum est, licet teneantur de iure, tamen Deus reputat illis ad magnũ meritum, quasi beneficia præstarent viduis, & pupillis. Isa.1.c. quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me dicit dominus, & si fuerint peccata vestra, vt coccinũ, quasi nix dealbabuntur. Si autem diuites sint actores, etiam perit causa pauperum, vt si diuites non habentes ius aliquod in re, circa quam agitur, trahant pauperes ad iudicia, & iudices permittant eos vexari calumnijs dilationibus, & cautelis, etiam si nondum dissimiat in causa contra pauperes facit, ꝙ causa pauperum pereat, cum enim ipsi non possint prosequi per tanta temporis dispendia, & expensarum, oportet vel, ꝙ causæ cedant, & liti, & iuri, vel ꝙ componant perdendo aliquid de iure, & in talibus iudicijs tam diuitibus petentes, quam iudices audientes peccant. De diuitibus patet Iaco.2.c. nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia? De iudicibũs patet, quia ipsi permittunt perire causam, & debent obuiare dispendijs litium, vt non pereant iura pauperum, quod si fecerint præstant eis beneficiũ, & sunt eis in iudicando, quasi patres, & tamen fit hoc sine acceptione aliqua personę.

In iudicando iudex pupillis potest tripliciter se, vt pater habere.

An in dando eleemosynam sit exceptio personarum. Quæst. CXIII.

QVAERETVR an in dando eleemosynam sit exceptio personarum, vtputa si alicui pauperi damus potius, quam alteri eleemosynam.

Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia acceptio personarum est, quando datur aliquid boni alicui sine causa, & tamen interdum dando vni pauperi potius, quam alteri nulla causa est, ideo videtur acceptio personarum.

Dicendum, ꝙ interdum circa eleemosynę dationẽ est acceptio personarum, & interdum non. Ad scien dum autem, quando tam circa eleemosynam, quam circa alias actiones dationum sit acceptio personarũ, est dicendum, ꝙ quandocunque datio illa, quæ fit est determinata lege, vel ratione necessitante ad aliquẽ modum certum, & dans tenetur ad illum modum seruandum est acceptio personarum non tenendo viam illam, ideſt si alicui demus non existentibus in eo conditionibus requisitis, etiam si nulli tollamus ius, sic faciendo. Alia regula, quòd vbicunque circa actum non sunt determinatę certę cõditiones exprimentes personarum, quibus aliquid dandum est, vel agens non est obligatus ad aliquem certum modum determinatum, non est acceptio personarum, etiam si det aliquid sine causa. De prima regula patet, vt in iudicijs. Est enim determinatum de iure circa singulas causas quid debeat diffiniri, & iudex tenetur sequi determinationem illam iuris. Si autem non sequatur diffiniendo, & attribuendo alicui magis de lucro, quam secundum ius sibi competat, vel minus de dãno, quam ei competebat, & necessario incumbebat est acceptio personarum, nam acceptio personarum opponitur iustitię distributinę, iustitia autem dicit ęqualitatem, ęqualitas autem est, id quod regula ostendit, quæ facit adęquationem, ius autem est regula ęqualitatis. Si autem istam regulam nolit applicare iudex ad negocia, impossibile est, quòd faciat adęquationem, & ita non erit in actu suo iustitia, quia non constituit ęqualitatem, & quia illa est ęqualitas in distribuendo erit in iustitia distributiua. Sed in iustitia distributiua fit quandocũque nõ seruatur ęqualitas ista ex quacunque causa proueniat, siue ex ignorantia, siue ex odio, siue ex fauore alicuius personę, & in isto tertio modo est solum acceptio personarum, & interueniunt hic conditiones accidentales ptionis personarum, scilicet quòd non considerentur dignitates personarum, quæ tribuunt ius, vel auferunt, & ponitur non causa, scilicet quia consideratur persona, vel aliquis alius reus habetur, qui ius non tribuit, & talis pertinet ad acceptionem personę, & supertollitur hic ius partis, quia cum in re, quę venit in contentionem duorum datur alicui magis de lucro, quam competat sibi, necesse est quòd tollatur alteri de eo, quod sibi competit regulariter, & tunc præiudicatur illi. Et dico regulariter, quia potest esse, quòd in re, super qua contenditur, nulli lingatorum competat ius, sicut accidit circa beneficia, & interdum circa causas prophanas. Dixi etiam, si nulli tollatur ius, ad ostendendum distributionem in bonis, in quibus nulli est ius quæsitum ante distributionem, & tamen distribuens alligatur ad certum modum distribuendi, sicut circa prouisionem beneficiorum. Nam quando vacant regulariter, nulli est ius quæsitum, sed habet prouidere prælatus, habet tamen certam formam prouidendi: debet enim prouidere dignis, quæ dignitas limitatur a iure, scilicet, honestas morum, & sufficientia literarum, & personæ legitimitas, & ætatis mensura. Si autem diuisis his, vel aliquo horũ prout de iure limitata sunt prouiderit prælatus alicui de beneficio est acceptio personarum, quia præiudicat communitati Ecclesiastic̃, & bono publico, & transgreditur formam, ad quã erat obligatus, & accipit non causam, vt causam, scilicet, quia afficitur ad personã propter aliquid, quod non reddit personam dignam, aut saltem capacem illius beneficij, & tamen non præiudicatur iuri alicuius iam existenti: quia nulli quantumcunque digno erat quæsitum ius determinate in beneficio illo, vel ad illud, sed erat capax illius. Idem est circa dignitates, & administrationes sæculares, circa quarum prouisionem est certus modus determinatus a lege.

Secundæ regulæ veritas patet ex oppositio. Nam si non est determinatus certus modus circa actum liberum est agere sic, vel sic, & vbi est libertas non est iniustitia, sed acceptio personarum dicit iniustitiam distributiuam: ergo neque erit ibi iustitia distributiua, neque acceptio personarum, sicut est in illis, in quibus liberum est donare. Idem autem est si sit determinatus modus actionis ex lege, & transit aliquis qui non teneatur illa lege, qualitercunque enim ille fecerit non facit iniustum, neque accipit personas, & ideo Deus, qui nulla lege tenetur non est acceptor personarum quidquid fecerit, vt dicetur infra.

Hoc supposito considerandum circa dationem eleemosynæ, quòd aut occurrit vnus pauper, cui damus, aut plures. Si vnicus non potest esse acceptio personarum, siue demus illi, siue non demus. Non dando non potest esse acceptio personarum, qa consistit in dando aliquid sine causa, dando etiam non est acceptio personarum, quia illa opponitur iustitiæ distributiuæ, & non potest esse nisi cum aliquid inter plures diuidendum est, & datur alicui sine causa, vel saltem est aliquid quod debeat dari vni de multis cum certa dignitate, & datur vni, in quo non est illa dignitas non dando illud alteri, in quo illa dignitas inueniretur. Si autem multi occurrunt, quibus dari possit eleemosyna, aut sunt oẽs in necessitate extrema, aut vnus tantũ, aut nemo illorum. Si primo modo dicendum, ꝙ omnibus succurrere debet si potest, & si non potest succurrat, quibus potuerit, quos propinquiores perditioni putauerit. Nam ẽt extrema necessitas gradus habet, & ideo licet duo sint in extrema necessitate, vnus põt maiorẽ necessitatem habere ꝙ̃ alius, vel si omnino fuerint æquales necessitates iuxta arbitrium suum, si nulla alia causa inclinat magis ad vnum, ꝙ̃ ad alterum succurrat, cui voluerit, ita ꝙ tot succurrat, quot potuerit de illis, qui in tali necessitate constituti sunt, & non est tunc aliqua acceptio personarum, cum non det sine causa, neq; agat cõtra modum statutũ a lege, & quilibet suscipiẽs est ibi dignus ter succurrendũ est ei, qui in extrema necessitate constitit potius ꝙ̃ alicui alteri si nõ põt alteri succurrere. Et si nollens succurrere ei, qui est in extrema necessitate, dederit eleemosynã alteri, est acceptio personarum quidquid fecerit, vt dicetur infra.

Non dando eleemosynã, & est peccatũ, si aũt neutri dando eleemosynam, quòd aut occurrit vnus pauper, cui damus, aut plures. Si vnicus non potest esse acceptio personarum, siue demus illi, siue non demus. Non dando non potest esse acceptio personarum, qa consistit in dando aliquid sine causa, dando etiam non est acceptio personarum, quia illa opponitur iustitiæ distributiuæ, & non potest esse nisi cum aliquid inter plures diuidendum est, & datur alicui sine causa, vel saltem est aliquid quod debeat dari vni de multis cum certa dignitate, & datur vni, in quo non est illa dignitas non dando illud alteri, in quo illa dignitas inueniretur. Si autem multi occurrunt, quibus dari possit eleemosyna, aut sunt oẽs in necessitate extrema, aut vnus tantũ, aut nemo illorum. Si primo modo dicendum, ꝙ omnibus succurrere debet si potest, & si non potest succurrat, quibus potuerit, quos propinquiores perditioni putauerit. Nam ẽt extrema necessitas gradus habet, & ideo licet duo sint in extrema necessitate, vnus põt maiorẽ necessitatem habere ꝙ̃ alius, vel si omnino fuerint æquales necessitates iuxta arbitrium suum, si nulla alia causa inclinat magis ad vnum, ꝙ̃ ad alterum succurrat, cui voluerit, ita ꝙ tot succurrat, quot potuerit de illis, qui in tali necessitate constituti sunt, & non est tunc aliqua acceptio personarum, cum non det sine causa, neq; agat cõtra modum statutũ a lege, & quilibet suscipiẽs est ibi dignus ter succurrendũ est ei, qui in extrema necessitate constitit potius ꝙ̃ alicui alteri si nõ põt alteri succurrere. Et si nollens succurrere ei, qui est in extrema necessitate, dederit eleemosynã alteri, est acceptio personarum quidquid fecerit, vt dicetur infra.

Ad rationem in contrarium dicendum, ꝙ occurrẽtibus multis pauperibus extra necessitatẽ extremã dare cui voluerit nõ dando alteri nõ est acceptio psonarũ. Ratio est, qa nulli eorũ dare tenetur, sed est supererogatio dare alicui, & iõ nõ tenetur ad dandum certo modo, sed vbi nulla est determinatio dandi, nõ est acceptio personarũ, qa non fit iniustum, sed cõtra legẽ, neq; contra ius alicuius. Acceptio autẽ personarũ semper dicit iniustitiã distributiuam: ergo non est aliqua acceptio personarũ dare potius vni quàm alteri, ẽt si nulla causa moueat, nisi voluntas. Cum autẽ objicitur, ꝙ datur hic aliquid sine causa, cũ non moueat potius causa ad vnũ quàm ad alterũ. ergo est acceptio personarũ. Dici põt vno modo, ꝙ dare sine cã non est peccatũ, nisi qñ lex obligat aḍ dandũ aliquibus, in quibus inueniuntur certę conditiones. Nã tũc dando eis, in quibus non stant istæ conditiones, & nõ dando eis, in quibus inueniri possent, peccatum est, & est acceptio personarum. Hic autem non est obligatio ad dandum, & consequenter neq; ad certũ modũ dandi, & ideo etiam sine causa dare nõ est peccatum.

Secundo dicendum, ꝙ hic non datur sine causa, sed cum causa. Nam paupertas est causa dandi, quæ inuenitur in omnibus istis, sed cum iste dans nolit dare omnibus, quia non obligatur omnibus dare, aut alicui, vult dare alicui. ꝙ autem non fit maior causa dandi vni, quàm alteri non facit acceptionem personarum, quia in acceptione personarum est causa dandi vni, & non alteri: & damus ei, in quo non est causa prætereũdo illum, in quo inuenitur cã determinata a lege, sed quod maius est, ẽt si inueniatur maior causa in vno, quàm in altero, vtputa quia est pauperior, dum tamen non sit pauper extremè, non est acceptio personarum dare minus pauperi omisso magis

Universidad de De… Bibliote…

gis indigente,cum lex non obliget dari isti, neque illi,ideo non est iniustum dare isti omisso illo.Nam ad hoc quòd dare isti omisso illo esset peccatum, oportebat quòd teneremur dare illi,quem omittimus: qa aliàs sequeretur,quòd neutri dando non esset peccatum : dando autem minus indigenti omisso alio esset peccatum,quod est absurdum,cum melius sit dare alicui, quàm nulli dare, sed non tenemur dare ei, quem omittimus, cum non sit in extrema necessitate:ergo dare minus indigenti,omisso magis indigente,non est acceptio personarum.

An sit aliquando acceptio personarum in donationibus, quas facimus sponte. Quæst. CXIIII.

QVAERETVR, an sit aliquando acceptio personarū in donationibus, quas facimus sponte. Dicendum quòd contingit sæpe esse peccatum in his donationibus, sed raro contingit esse acceptionem personarum. Pro quo præsupponendæ sunt duæ regulæ datæ præced.q. s. ꝙ in donationibus, quæ sunt determinatæ a lege, & vbi dans tenetur sequi certam formam,potest esse acceptio personarum:vbi autem nō est certa forma,vel qualitas diffinita in donatione, aut dans non est obligatus alicui legi nō potest esse acceptio personarum, sed in donationibus sic est,ꝙ oēs sunt spontaneæ: nemo enim compellitur donare. Si enim compelletur iam non esset donatio, sed debitum, & ideo cum ad donandum nemo compellatur,neque etiam tenebitur ad certum modum donandi, & cōsequenter siue donet isti non donando illi, siue quocunque non poterit esse acceptio personarum. Est tamē dicendum, ꝙ peccatum esse potest circa donationem:si enim secundum rationem donetur pro causa honesta, & secundum cæteras circūstantias laudabile est,quia pertinebit ad liberalitatē. Si est circa mediocria, & quotidiana,aut ad magnificentiam, si est circa magna. Si autem non obseruantur circunstantiæ, siue dando plus,quàm expediat, aut non cui decet, & ita de alijs vitiosum est,& incidit in prodigalitatē, vel in banausiam,siue paruificentiam, quæ opponuntur magnificentiæ.4. Ethic.c.de magnanimitate.Hoc autem peccatum est, tum quia omnes sumus dispēsatores Dei, & ratio quæretur a nobis de omnibus,quæ nobis cōmissa sunt. Donare autem prodigaliter est donare sine causa,ideo est peccatum, & fortè mortale: & maxime in ecclesiasticis personis, quorum bona magis sunt obligata pauperibus,quàm bona sęcularium. Secundò, quia prodigaliter dans destruit substantiam suam, & seipsum destruit, vt dicit Aristot. 4. Ethic.c. de liberalitate, sed seipsum destruere est peccatum mortale: ergo & prodigaliter substātiam effundere. Tertio, quia qui prodigaliter dat cito non habebit quid det, vbi necesse erit dare, idest, pauperi existenti in extrema necessitate, sed ex culpa sua se talem constituit, vt pauperibus sic indigentibus non possit subuenire:ergo videtur peccare mortaliter cum non solum eis, qui habent competat dare pauperibus, sed etiam eis, qui nihil habent suadet Apostolus manibus laborare,vt dent necessitatem patientibus, vt dicitur ad Ephes. 4.cap. Quarto videtur peccare, quia abutitur bonis sibi collatis. Nam diuitiæ bona vtilia sunt,& veniunt ex dono Dei,debent autem ordinari ad sustentationem nostram,& aliorum secundum rationem, qui autem prodigaliter agit, non seruat ordinem circa bona vtilia, ideo peccat, & ita circa donationes contingit in multis peccare, sed non esse acceptionem personarum propter hoc, quòd sunt purè spontaneæ.

F Dicendum tamen, quòd in vno casu videtur esse acceptio personarum circa istas donationes, vt si alicui occurrat pauper in extrema necessitate,& nolens illi dare,donet sponte alicui non indigenti, neque petenti, & hoc est, quia tenebatur dare sic indigenti: non dedit autem, & dedit alteri, in quo nulla causa dandi erat: erit igitur acceptio personarum. Sed adhuc dicēdum, quòd hoc large dictum est. Nam propriè accipiendo acceptionem personarum nō est ibi acceptio personarum:quia illa est,quādo illa res,quæ danda erat alicui,in quo est causa, non datur ei,sed alteri,in quo nō inuenitur causa,& tamen iste, qui prodigaliter dedit non tenetur dare pauperi existenti in extrema necessitate id, quod donauit alteri sponte, G cum posset ei dare aliquid aliud dando simul prodigaliter alteri,& tunc non esset acceptio personarū, licet dando prodigaliter alteri peccabat, & ideo etiā donando prodigaliter, & non dando pauperi extremè indigenti non est acceptio personarum,sed iniustum facit, quia non facit ad id, quod tenetur: habet tamen aliquam similitudinem cum acceptione personarum, & ideo aliqui sic eam vocant,sed in veritate non est, & ita manet quòd circa donationes potest esse peccatum multipliciter, sed non potest esse acceptio personarum.

An sit acceptio personarum, si prælatus det beneficium, & maxime curatum alicui cognato suo, omisso alio æqualiter, vel magis idoneo. Quæst. CXV. H

QVAERETVR, an acceptio personarum habeat locum in dispensatione spiritualium, vt in prouidendo de beneficijs,& dispensationibus circa aliqua. Aliqui dicunt, quòd non est acceptio personarum,quia conferre alicui beneficium, vel ecclesiasticam dignitatem, quia est cognatus videtur pertinere ad acceptionem personarū, cum cognatio non sit causa faciens hominem dignū beneficio ecclesiastico, & tñ nō videtur hoc esse peccatum,cum consuetum sit hoc apud prælatos Ecclesiæ: ergo in dispensatione spiritualium non habet locum exceptio personarum.Sed contra videtur quod I sit peccatum dare spiritualia indigno, vel dare minus digno omittendo magis dignum;quia super illo verbo Iaco.2. Fratres nolite in acceptione personarū habere fidem Domini nostri Iesu Christi:Glo.Aug.ait: Quis ferat, si quis diuitem eligit ad sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere instructiore, & sanctiore?

Dicendum, ꝙ circa hoc sunt duo dubia. Primū est an pertineat ad personarum acceptionem, vel sit illicitum,ꝙ prælatus det beneficium,& maxime curatū alicui cognato suo omisso alio æqualiter, aut magis idoneo.Secundum est cum neuter est cognatus,& p̄latus inuenit duos dignos ad beneficiū, & dat digno, & non digniori,an peccat, & sit acceptio personarū.

K Circa primum dicunt aliqui, ꝙ sit peccatum, quia pater quærit filiæ suę sponsum meliorem,q̄ potest,& sponsus quærit sponsæ suæ fidelissimum custodem, sed Episcopus,& quicunq; prælatus maior cōparatur ad Ecclesiā suā,sicut pater ad filiam,vel sicut sponsus ad sponsam: ergo debet ei prouidere meliori personæ,q̄ potuerit:ergo extraneus pręferendus est cognato,si est melior. Secundo, quia Ioannes Baptista fuit valde idoneus ad quamcunque spiritualem administrationem,& tamen Christus prætulit ei Petrum, qa Ioannes erat cognatus eius, & non Petrus. ergo sic prælatus habens cognatum nō dicitur præferre eum in regimine Ecclesiæ alicui alteri æqualiter idoneo: & a fortiori si fuerit magis idoneus alius. Dicen-

Dicendum,quòd aut cognatus Episcopi est æqualiter idoneus,sicut alter cui prouidere potest Episcopus, idest, qui occurrit ita vt ei prouidere possit, aut est minus idoneus, aut nullo modo est idoneus. Si demus tertium gradum dicendum,quòd peccat prçlatus prouidendo ei, etiam si nullus alius occurreret, cui prouidere tunc posset, a fortiori autem si occurrat alius idoneus,cui prouideat: & est acceptio personæ:accepit enim non causam,vt causam. Nam in his requiritur conditio, quæ personam dignam,& capacem faciat secundum legem,& istę sunt quatuor cōditiones,scilicet,morum honestas, scientiæ sufficientia,ætatis mensura,& natalium legitimitas. Cum autem aliquam aliam conditionem, præter has consideraret ad prouidendum de beneficio,propter illam consideratur non causa, vt causa, quia nulla alia facit ad negocium istud,sicut siquis iudicaret inter pauperem, & diuitem, & diffiniret pro diuite, eo quòd diues erat. Nam illa nō est causa eum faciens dignum, vt pro eo iudicetur.Ita esse cognatum non est conditio faciens dignum, vel aptum ad tenendum beneficia ecclesiastica: esset autem causa conueniens ad institutionem hæredis in bonis patrimonialibus, & ideo si Episcopus instituat hæredem in bonis suis patrimonialibus aliquem cognatum suum nō bonum omisso aliquo extraneo viro bono non peccat, quia quantum ad istam institutionem, causa faciens dignum est cognatio: idem est etiam circa prouidere de necessarijs ad vitam ex bonis patrimonialibus: qa magis prouidebit cognato,quàm alijs. Secus autem de bonis spiritualibus, quia illa non veniunt iure successionis,cum Sanctuarium Dei iure hęreditario possideri non debeat. Sed si accipiamus primum, idest, quòd sit ęqualiter idoneus,dicendum,quòd non peccat Episcopus prouidēdo cognato suo, potius quàm alteri. Primo, quia cum non præcedat vnus alterum dignitate est locus gratificationi,siue acceptioni personarum.

Secundo, quia sunt duo vincula in consanguineo, primum est amor charitatis,quia aliàs esset vetus,sed nō est, vt ait Gregorius in quadam homilia innuens, quòd non repugnat dominicis præceptis, & tamen non est meritorius, sed quando concurrerint, simul adiuuabitur charitas per amorem naturalē, & amor naturalis informabitur per charitatem : ad extraneū autem idoneum solum est amor charitatis, ideo magis tenebitur cognato ad prouidendum.

Tertio, quia secundum ordinem charitatis magis tenetur diligere quis cognatos, quàm extraneos cæteris paribus, & tamen hic cætera sunt paria cùm ponatur cognatus æqualiter idoneus ad regimen Ecclesiæ: ergo magis tenebitur illum prælatus diligere, quàm extraneum,sed eis,quos magis diligimus, maiora bona præparamus, ideo cognatis tenemur magis occasionem crescendi in charitate, quàm extraneis, & tamen ex administratione Ecclesiæ crescit valde meritum rectè administrantis : ergo magis tenemur velle istud augmentum charitatis pro cognatis nostris,quàm pro alijs: & consequenter eis prouidere de beneficijs, cum tales sunt, de quibus confiditur,quòd Ecclesiam bene administrabunt. Sunt autem hæc vera, nisi ex hoc quòd prælatus potius prouidet cognato suo, quàm alteri oriatur scandalum, scilicet, nascatur praua suspicio contra prælatum, ꝙ sit carnalis,vel putatur probabiliter,quòd ab alijs trahetur hoc in exemplum,vtpote si prælatus ille sit magnæ auctoritatis, cuius facta ab alijs in consequentiam trahantur. Nam tali scandalo obuiandum est, & melius erit prouidere extraneo æqualiter idoneo, & tamen etiam si stantibus his, prouidit cognato

A æqualiter idoneo, non fuit acceptio personarum, cum ibi non fuerit factum contra legem de modo prouidendi,& conditionibus personarum,neque tollitur ius alicuius,neque Ecclesia læditur,neque etiam oportet dici, quòd ille prælatus peccauerit permittens nasci talem suspicionem, quia non tenemur auferre omnem occasionem suspicandi de nobis, quia fortassis nihil boni faciendum esset, si omnes suspiciones tollere vellemus,etiam quia videretur inconueniens, quòd cognatus prælati, qui idoneus est, sicut quilibet alius sit deterioris conditionis,quàm cæteri, ex eo quòd cognatus suus est prælatus, cum potius hoc deberet ei prodesse, & tamen dicendum, ꝙ B melius faceret Episcopus non prouidendo ei de beneficio, si tales suspiciones verisimiliter oriuntur, quàm prouidendo: poterit enim facere sibi per alterum prælatum prouideri,& tamen si prouiderat ipse ei non multum differt propter causas præcedentes.

Quarta potest addi,scilicet, quia magis pertinet ad pacem, & quietationem animi prælati, quàm prouidendo alteri: nam cognatus diligit cognatum suum, & ita non procurabit discordias contra prælatum, sicut sæpe subditi faciunt. Etiam quia prælatus confidentius cōmittit ei curam gregis, si bonus est, quàm alicui extraneo sciens,quòd magis curabit, & satagét exonerare conscientiam pręlati, curando magis soC licitè de ouibus, quàm extraneus, qui non æqualiter diligit prælatum. Vnde sacra scriptura approbat talem modum prouisionis, quod videtur significari in eo,quod dixit Pharao ad Ioseph,Genes.47.Si nosti in eis, idest,in fratribus tuis esse viros industrios eos magistros pecorum meorum institue. Et ita concessit sibi accipere fratres suos, potius quàm alios ad prælationem gregum, si ad hoc erant industrij, sicut alij extranei.

Si autem cognatus prælati non sit æqualiter sufficiens,sicut extraneus,licet sit sufficiens. Dicendum, quòd aut est beneficium, vel dignitas curata, & tunc peccat prçlatus dando illud cognato suo minus digno omisso meliori, & magis idoneo. Primo, quia D hoc videtur esse contra fidelitatem, quam Dominus requirit in bono dispensatore:non enim fideliter gereret negocia domini sui ille, qui potens rem domini meliorare non faceret intendens prodesse,vel condescēdere cognatis suis.Secūdo,qa ēt pertinet aliqualiter ad p̄sonarū acceptionē, licet enim sit magis aptè acceptio p̄sonarū, qñ indigno datur beneficiū Ecclesiasticū,qa est cognatus, cū non inueniantur in eo cōditiones,quas lex reqrit: & accipit non cā pro cā,s. esse cōsanguineū,tñ nō effugit vitiū acceptionis p̄sonarū, q inueniens meliorē ad curā animarū cōmittit ea in minus bono,licet bonus sit:hos aūt p̄latos,q cognatis prouidēt de cura animarū omissis alijs melioribus tracti cognationis amore redarguit Hierony.& habetur in Decretis. 4.q.1.c. Moyses, s.extraneus ex E alia tribu a Moyse eligitur, vt significaret principatū in populos non sanguini deferendum esse,sed vitę:at nunc cernimus plurimos hanc rem beneficio facere, vt non quęrant eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscant ecclesię prodesse,sed quos,vel ipsi amant,vel quorū sunt obsequijs deliniti.Si aūt sit beneficiū sine cura animarū, aut dignitas non curata nō est facile dicēdū,ꝙ peccet p̄latus dando alicui cognato suo idoneo ēt reperto alio meliori, & hoc qa ea,quę nō habēt curā animarum,nō exigunt tantam aptitudinē p̄sonarū,& hoc verū est nisi alia,q̄ inuenitur sit multum excedens in aptitudine, ita vt ad eam collatus alius iudicet indignus,sed adhuc in hoc non pōt tam facile iudicari, sed considerandę sunt cęterę circunstantię, s.qa forte ille,q est dignior alia benefi-

Prælatus conferens beneficiū curatū cognato minus digno, peccat.

cia habet, de quibus competenter potest sustentari: cognatus autem Episcopi, qui est minus dignus, & tamen est dignus, fortè nulla beneficia habet, quia tunc dare illi beneficium non curatum non esset illicitum: vel fortè è contrario erit, quòd cognatus prælati abũdet, alius vero q aliqualiter est dignior egeat. Nam tunc acceptio personarum esset dare cognato beneficium omisso altero, siue esset simplex, siue curatum, & ita de alijs particularibus circunstantijs, quæ aliquid conferre possunt ad hoc.

His suppositis concedenda sunt duo argumenta prima huius dubij: primum enim de patre quærente sponsum filiæ, & sponso quærente custodẽ pro sponsa procedit de beneficio, vel dignitate habẽte curam animarum, quia ibi committitur aliquid curæ alterius, scilicet, mulier sponso, vel custodi: & ideo in curatis beneficijs, vel dignitatibus absolutè dicendum est, quòd etiam si cognatus prælati est dignus, debet ei præferri, qui dignior est. In non curatis autem non est necesse istud tam strictè seruare.

Christus optime cõmisit matrẽ Ioanni, & Petro ecclesiam,

Ad secundum dicendum, quòd Christus optime disposuit committens matrem Ioanni, & Petro Ecclesiam, licet de hoc magis declarabitur, Ioan. 19. cap. sed pro nunc dicendum quòd, vt dictum est supra q. 108. quædam conditiones sunt, quæ faciunt hominem dignum quantum ad aliquid, & non faciunt eũ dignum quantum ad alia, sicut esse cognatum est cõditio faciens aliquem aptum ad hoc, vt instituatur a prælato hæres in bonis patrimonialibus, sed non facit dignum cum ad hoc quòd prælatus det sibi ecclesiasticum beneficiũ, ita Ioannes erat cognatus Christi, & matris eius, & licet cognatio non faciebat eum aptum ad committendum sibi regendum Ecclesiã: faciebat tamen aptum ad committendum ei matrẽ. Nam honestius committuntur fœminæ viris de cognationis gradu propinquo, quàm extraneis, & hoc quia inter tales personas propinquitas sanguinis non permittit aliquid sęui criminis suspicari, extra de pręsumptionibus. c. cum in iuuentute. Petrus autem erat extraneus a Christi cognatione, ideo non erat conueniens ei committi matrem Christi.

Sed sciendum, quòd circa argumentum istud potest incidere error: nam licet verum sit id quod concluditur, scilicet, quòd Christus nõ prætulit Ioannem Petro in regimine Ecclesiæ, licet esset Ioãnes cognatus, tamen quomodo inferatur hoc ex fundamento est ambiguum, quia aut volũt inferre, quòd Christus prætulit Petrum Ioanni in regimine Ecclesiæ, quia Petrus non erat cognatus, sicut Ioannes, & hoc solũ ex ista causa erit inconueniens, quia tunc est sensus, ꝙ etiam si cognatus prẹlati sit dignior, quàm extraneus non debeat ei prouidere prælatus, sed extraneo minus bono, & hoc penitus est absurdum. Primo, quia tunc ad regimen animarum deberent interdum assumi minus boni omissis melioribus, & esset peccatum eligere magis idoneos, quo nihil est absurdius. Secundo, quia noceret tunc cognatis Episcoporum esse cognatos eorum, & paterentur dispendia sine culpa, & etiam sine causa expressa a iure, quod est inconueniens, cum potius eis deberet prodesse habere tales cognatos. Deus enim sic vult, quòd quando alicui bonum, vel dignitatem confert, quòd illud profit ei, & omnibus de cognatione sua. Sic patet 1. Regum 9. cap. vbi cum Deus vellet constituere Saulem regem super Israel dixit ei Samuel ex parte Dei; Cuius erunt optima quæque Israel? nonne tibi, & omni domui patris tui? ergo non debet nocere cognatis prælatorum, quòd prælati sunt cognati eorũ: cum potius Deus ad bonum eorum istud fecerit. Si autem intelligatur sic, quòd licet Ioannes esset Chri-

F sti cognatus non prætulit eum Petro, sed è contrario, scilicet, quia Petrus erat dignior: & attendit Christus dignitatem, & non cognationem, non est hoc facile dicere. Nam nemo auderet negare Ioannem, & quemlibet de Apostolis, super quos Spiritus sanctus descendit, dignos fuisse ad regimen Ecclesiarum, & tamen an Petrus fuerit maioris meriti, quàm Ioannes non constat aperte ex aliquo loco scripturę, neque nos hoc iudicare audemus. Soli enim Christo ista relinquimus cum etiam de duobus nunc viuentibus, quorum vita mediocris est, vel non aperte mala, nouit quis eorum sit maioris meriti apud Deum. Aliter ergo procedit argumentum istud, scilicet, per quandam comparationem, vt dicatur Ioannes erat
G cognatus Christi, & tamen non prætulit eum Petro: ergo non debent prælati absolutè considerare cognationem ad prouidendum de beneficijs ecclesiasticis, sed merita. Nam si cognationem solam Christus attendisset, non instituisset Petrum, sed Ioannem, vel Iacobum, aut aliquos alios de cognatis suis, & tamen non instituit quemquam eorum prælatum Ecclesiæ toti: ergo non attendit consanguinitatem, & tamen neque ob hoc valet argumentum, scilicet, non considerauit cognationem: ergo considerauit dignitatem, & ita erat Petrus maior meritis Ioanne.

Dicendum enim, quòd de Christo non erat, sicut de prælatis nostris, quia prælati nostri quærunt homines dignos, & non efficiunt illos: Christus autem qa
H Deus erat, non quęrebat homines dignos, sed efficiebat illos esse dignos: ipse enim fecit Petrum tantorum meritorum, quantorum fuit, & Ioanni quoque dedit gradum perfectionis, quem habuit, & ideo nõ elegit Petrum in principem Ecclesiæ, quia dignus erat, sed quia voluit eum in principem eligere, fecit eum talem esse, vt eum eligi mereretur, vel saltem electionis capax esset. Et iste est ordo, quem Deus tenet in prædestinatione, non enim Deus prælegit aliquos ad vitam æternam, quia prænouit illos futuros bonos, sed quia ex liberalitate sua eligit aliquos ad vitam ęternam, confert illis, quòd boni sint, vt illuc ire possint. Talis ordo ponitur ad Rom. 8. cap. scilicet, Quos prędestinauit, hos vocauit, & quos vocauit,
I hos & iustificauit, & quos iustificauit, hos & magnificauit. Et ita primo ponitur prædestinatio, quæ dicit propositum Dei de dando alicui beatitudinem, quàm iustificatio, quæ dicit merita. Et ita arguetur ex ordine, scilicet, quia prædestinati sunt, vocati fuerunt, & quia vocati fuerunt, iustificati fuerunt, & non è contrario, scilicet, quia iustificandi erant, prædestinati fuerunt: hoc enim esset si iustificatio nostra esset a nobis, & non a Deo. Nam tunc, quia nemo potest habere vitam æternam, nisi iustus, non prædestinaret Deus aliquem, nisi quia præsciret eum futurum iustum, & ita iustitia sua daret causam prędestinationi, & tamen non est sic, sed tota iustificatio nostra est a Deo per infusionem gratiæ, & tamen
K iustitia est vt via: vita æterna est terminus prædestinationis, idest, ad quam prędestinantur qui prędestinantur, sed necesse est semper prius esse terminum in intentione quàm viam, cum alias nesciremus quam viam tenere deberemus, non pręsupposito termino: ergo necesse est, quòd secundum rationem prius sit in Deo prędestinare aliquem, quàm pręnoscere illum iustificandum, vel disponere illum iustificare, & ita sunt ista quatuor per ordinem, scilicet, prędestinare, vocare, iustificare, magnificare. Prius enim Deus prędestinauit nos, idest, habuit propositum de dando nobis vitam ęternam, & hoc est eligere nos, ad Ephesios 1. cap. Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati

Ordo in prædestinatiões Deo obseruatus

maculati cum eo. Deinde vocauit nos, idest, cum essemus infideles, vocauit nos ad fidem suam per prædicationem suam, vel cum essemus in peccato, vocauit nos ad pœnitentiam, Lucæ 5. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et postquàm vocauit, iustificauit nos. Nam ipso vocante statim illi, quia Deo prædestinati erant ad vitam ęternam, crediderunt. Actuum 13. cap. scilicet, Audientes gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbum, & crediderunt quotquot præordinati erant ad vitam æternam. Cum autem homines crediderunt iustificati sunt, quia fides purificat. Actuum 10. cap. Fide purificans corda eorum. Iustificat etiam ad Roman. 10. cap. Corde creditur ad iustitiam, idest fides, qua corde creditur, iustificat (intelligitur simul cum charitate, & gratia gratificante) & postquam Deus nos iustificauit per fidem, magnificauit nos. Quod dupliciter intelligitur: vno modo de magnitudine meritorum, quæ vere magnum faciunt apud Deum. Nam postquàm charitas cum fide infunditur, per quam est iustificatio, nutritur charitas, & augetur, & roboratur, & perficitur, vt Augustinus ait: & ita magnificatur homo ad magnitudinem excellentię meritorum. Alio modo intelligitur de magnitudine status in Ecclesia militanti. Nam quosdam dedit ibi esse Apostolos, alios Euangelistas, alios Prophetas, alios Pastores, & Doctores. ad Ephes. 4. & 1. Corinth. 12. cap. Et iste ordo fuit, quem Christus tenuit circa Apostolos, qui fuerunt primitiæ omnis creaturæ Dei ad Rom. 8. cap. De quibus etiam eodem cap. Apostolus loquitur, cũ ponit illa quatuor, scilicet, quòd Deus prius illos prædestinauit ante mundi cõstitutionem: deinde in tempore Christus in carne apparens, vocauit eos, quos iã ad vitam æternam prædestinauerat: & fuit vocatio ista per prædicationem, vel singulariter per vocationem, sicut de Petro, & Andrea, supra 4. cap. & de Iacobo, & Ioanne, eodem cap. & Mar. 1. & de Matth. supra 9. & Luc. 5. postquàm vocauit iustificauit: quia cum ad ipsum venerunt dedit eis fidem sufficienter pro tunc & gratiam, qua iustificati fuerunt: & hoc verum est de illis quos prædestinauerat. Quod dicitur propter Iudam: quia licet vocatus fuerit, non iustificauit eum Christus, quia non prædestinauerat eum, Ioan. 13. cum dixit: Mundi estis, sed non omnes: ait non de omnibus dico: ego enim scio quos elegerim. quasi dicat, illi, quos ego elegi, mundi sunt: qui vero non fuerunt electi, non sunt mundi, & intelligitur de electione ante mundi constitutionem, ad Ephes. 1. cap. Nam quantum ad electionem in tempore a Christo factam, quæ fuit in Apostolatum etiã Iudas electus est, Lucæ 6. cap. Postquàm autem iustificauit omnes, magnificauit eos: quia magnificatio fuit constituere eos Apostolos, quod erat eos Ecclesiæ columnas ponere, quod non fecit statim, vt vocauit eos, sed primo docuit eos aliquanto tempore, & cum haberet multos discipulos quadam die existens in monte vocauit illos ad se, & elegit ex illis duodecim, quos Apostolos nominauit, Lucæ 6. cap.

Est etiam sciendum, quòd sicut ista tam quantum ad Apostolos, quàm etiam ad quoslibet alios prædestinatos habent ordinem secundum successionem temporis, ita & in Deo habent quendam ordinem secundum rationem. Nam non est ibi successio actuum secundum tempus, neque pluralitas illorum: vnde Deus secundum eundem actum numero prædestinat aliquos, & disponit eos vocare iustificare, & magnificare, sed in illo actu secundum rationem accipitur ista distinctio, & pluralitas, & ordo, scilicet, quòd cum finis sit prior eis, quæ ad finem, & prædestinare dicat actum de fine, scilicet, eligere ali-

A quem ad determinate dandum ei vitam æternam, erit prædestinare prius, alia autem tria pertinent ad viam, & ideo sicut in re est inter ea ordo, & successio, ita in actu diuinæ voluntatis secundum rationem considerabitur ista distinctio, & ordo, scilicet, quòd prius disponat de vocando, deinde de iustificando, postea de magnificando. Et ita redeundo ad propositum, vnde digressi sumus, cum Deus non quærat homines iustos, sed illos tales esse efficiat, non constituit ideo Christus Petrũ principẽ Ecclesiæ, qa merita sua hoc exposcebant, sed quia elegit eũ ante mundi constitutionem, vt eum principem Ecclesiæ constitueret, sic illum magnificando iustificauit illum taliter, vt hunc principatum mereretur, vel eius saltem capax
B esset. Si autem Christus vellet, quòd Ioannes cognatus suus esset princeps Ecclesiæ iustificaret eum ad tantam excellentiam, vt princeps Ecclesiæ esse mereretur, & siquid aliud maius inueniri posset, & ideo Christus ad cõstituendum aliquem in principem Ecclesiæ non debebat quærere merita, vel dignitatem illius, sed solum quòd vellet. Nam volendo eum facere principem Ecclesiæ dignificaret eum talibus dispositionibus, vt huius rei capax esset. Quod patet, quia si merita requirerentur, debuerat a principio eligere homines sanctissimos, vel peritissimos, aut potentissimos, vel nobilissimos genere, sed nihil istorum fecit, sed potius ex opposito, vt patet 1. Corin. 1. cap. scilicet, Videte fratres vocationem vestram, quia non multi nobiles secundum carnem, non multi po-
C tentes, sed quę stulta sunt mundi elegit Deus, vt confunderet sapientes, & infirma mundi elegit, vt confundat fortia, & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, vt destrueret ea, quæ sunt. & quod magis videbatur saltem eligeret Christus viros sanctissimos, sed nõ fecit. Nam non elegit Ioãnem Baptistam, qui erat sanctissimus, supra 11. cap. Non elegit Nathanael in Apostolum, quem ipse laudauit dicendo, quòd non erat dolus in eo, Ioan. 1. cap. Sed homines alios simplices, & imperfectos, qui etiam post vocationem non erant magnę auctoritatis, ac sanctitatis vsque post missionem Spiritus sancti. Et hoc fecit, vt non putaretur, quòd sanctitas illorum doctrinę Christi profuerit, sed Chri-
D stus illos sanctos effecerit. De prẹlatis nostris secus est, quia ipsi non possunt quandoque dignum efficere, ideo oportet, vt quęrant quis est dignus ad hoc, quod illi prouideant, & ideo non est sic arguendum: Prẹlati nostri, quando recte prouident, conferunt beneficia dignioribus, quos inuenerint: ergo Christus, qui rectissimè contulit Episcopatum Ecclesię, & administrauit omnia, dedit principatum Ecclesię, qui maximus erat, ei, qui dignior erat inter Apostolos suos. Sed sequitur hoc, scilicet, quòd eum, cui istum principatũ contulit, fecit cęteris digniorẽ, licet nõ esset, qñ ei collatus est. Vel saltẽ fecit eũ tam dispositũ, vt mereretur tenere principatũ, q ei collatus est. Nã
E nõ est necesse, ꝙ ẽt post collationẽ principatus cõtulerit Christus Petro, quòd eẽt cęteris maior meritis. Non enim exigebat hoc principatus ille, sed solum exigebat, vt talem eum efficeret, qui digne administrare posset tantum principatum: poterat autem esse, ꝙ quilibet Apostolorum esset tantæ sanctitatis, vt esset capax alicuius maioris administrationis, quàm sit tota Ecclesia, si talis administratio inueniretur: & ita minimus eorum sufficeret ad regendum Ecclesiam Dei, & ita poterat esse, quòd minimo eorum in gradu meritorum committeretur Ecclesia regenda. Vnde sicut nemo concedit istam consequentiam, scilicet, Christus commisit Ecclesiã Petro. ergo fecit eũ digniorẽ, & sanctiorem matre sua: ita neque

Universidad de Deusto Biblioteca

ista tenet. Petro commissa fuit Ecclesia: ergo erat ante commissionem maior meritis Ioanne, vel datum est ei post commissionem, quòd talis esset. Dicendū quòd circa Christum non est quærenda causa determinata, quare Petro potius quàm Ioanni, aut alteri Ecclesiam commiserit, sed quia voluit, cum voluntas sua sit efficax dispositum necessariarum conuenientium, vt dictum est. Fortassis ergo de Ioanne dicēdum, quòd Ioanni noluit committere Ecclesiam, licet ad hoc dignus existeret, eo quòd cognatus eius erat non quidem quasi innuens, quòd cognatis nunquàm prouidendum esset, sed vt non sumeretur argumētum in deteriorem partem, scilicet, quòd quia Christus commiserat istum principatum cognato suo, ita & prælati cognatis suis Ecclesias committerent, licet non essent digni.

An prælatus peccet, conferendo beneficium viro digno, prætermisso digniori. Quæst. CXVI.

SECVNDVM dubium circa hoc erat, an prælatus peccet, prouidendo alicui digno de beneficio, prætermisso alio digniore. Et non differt istud dubium ab altero, nisi quia ibi comparabatur consanguineus prælati minus dignus ad extraneum magis dignū, hic autem vterq; est extraneus.

Aliqui dicunt, quòd est peccatum, & acceptio personarum: agit enim contra conscientiā, qui sic prouidet, cum conscientia dictet meliori esse prouidendū, sed qui agit contra conscientiam, ædificat ad gehennam: ergo peccat mortaliter.

Aliqui dicunt, quòd non peccat, quia satisfacit iuri: ergo non peccat cum peccatum non sit, nisi quia facit contra aliquid quod statutum est, vel omittit facere quod statutum est, & tamen ius non obligat, nisi ad prouidendum digno: ergo non peccat omittendo magis dignum, cum det digno.

In q. 109. Dicendum q̄ sicut supra fuit declaratū acceptio personarum semper est peccatum mortale, quia semper opponitur iustitiæ distributiuæ, cuius obseruatio est de necessitate saluti, & ideo si in collatione beneficiorum in hoc casu esset acceptio personarum, esset peccatum mortale, & adhuc grauius quàm circa aliam. Nam acceptio personarum vbicunque inueniatur, semper est peccatum mortale, sed quia contingit repugnare iustitiæ distributiuæ, cui opponitur acceptio personarum, aliquando in magnis, aliquando in paruis, quanto fuerint maiora ea, circa quæ est acceptio personarum, tanto illud est grauius peccatum, & quia spiritualia sunt maiora, quàm temporalia, grauius peccatum est acceptio personarum in dispensatione spiritualium, quàm temporalium. Et ga acceptio personę est cum aliquid tribuitur alicui personæ præter proportionem dignitatis suæ in eis, in q̄bus est certus modus dandi, est dicendum q̄ dignitas vel bonitas alicuius potest cōsiderari dupliciter. Vno modo simpliciter, & absolutè, vel secundum se, & sic magis bonus est, vel dignior ille, qui magis abundat in donis spiritualibus gratiæ. Alio modo consideratur dignitas ſm quid, i. quantum ad aliquam rem determinatam, & tunc contingit q̄ aliquis, qui est simpliciter melior vel dignior, non sit dignior quantum ad illam rem: hic aūt circa collationem, vel dispensationem spiritualium non potest cōsiderari dignitas, nisi vel simpliciter, vel quantum ad bonum cōmune Ecclesię cuius administrationem, vel beneficia suscipiunt. Cōtingit aūt, q̄ aliqs, qui est minus bonus simpliciter, sit melior quantū ad bonū commune Ecclesiæ, ſ. quia licet sit minor virtute, forte erit maior prudentia rerū mundanarum, & erit vtilior ad cōsilia ad

Spiritualia sunt tēporalibus maiora.

F procurandum bona Ecclesiæ, & etiam ad conseruandam pacem Ecclesiæ, quæ est bonum quoddam spirituale, vel per potentiam adiuuabit ad repellendum inuasores bonorum Ecclesiasticorum, qui erit magis dispositus ad corrigendum delinquentes, aut per industriam erit aptior ad multa alia, quæ cedant in Ecclesiæ vtilitatem, & quia spirituales administrationes principaliter ordinantur ad bonum secundum communem vtilitatem, quàm ad vtilitatem priuatam alicuius, iuxta illud 1. Corinth. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, scilicet, aliorum, vel Ecclesiæ, vt colligitur 1. Corinth. 14. cap. & maxime quia dicitur ibi, datur in manifesto spiritus, vel manifestatio, & tamen manifestatio ad alios refertur, &

G non ad habentem. Et ideo dicendum, quòd dare alicui beneficium curatum, vel dignitatem, qui sit minus bonus, dum tamen sit bonus, si est Ecclesiæ vtilior, siue propter sapientiam, vel industriam, vel potentiam, vel propter alia gratis data ei a Deo, non est peccatum, neque acceptio personarum. Vnde addūdum alicui beneficium, vel dignitatem primo considerādum est, quòd sit dignus, ideſt, sit bonus, & competentem scientiam habens secūdum conditionem beneficij. Si autem aliquis non sit bonus, ideſt, sit malus laborans aliquo manifesto vitio, quantumcunq; ille possit esse vtilis Ecclesiæ, siue per sapientiam, potētiam, nobilitatem, industriam, aut alium modum, nunquàm est sibi dandum aliquod beneficium, quā-

H tumcunque minimum. Supposito autem, quòd aliquis sit idoneus, licet sit minor in virtute, & sapientia dum tamen credatur esse vtilior Ecclesiæ, bonum est sibi dare beneficium: immo melius est dare sibi, quàm ei, qui virtute maior est, vel in sapientia, & tamen non putatur futurus vtilis Ecclesiæ.

Dicendum tamen de ista vtilitate, quòd non est vocanda vtilitas simpliciter procuratio bonorum temporalium maiorum pro Ecclesia, ideſt, possessionum vel reddituum, vel defensio illorum, licet vtrumque sit quoddam bonum, sed primum est voluntarium: secundum est necessarium, quia ad illud tenetur prælatus, & quicunque gerens administrationem Ecclesiasticam, sed vocatur vtilitas spiritualis. Quod patet, quia dignitates Ecclesiasticæ sunt spirituales, & non temporales, & ideo quidquid ibi vocatur bonum, est bonum spirituale: bona autem temporalia, quæ Ecclesiæ aduenire possunt intuitu prælati, bona quidem vocantur, sed non absolute bona. Dicitur autem prælatus vtilis Ecclesiæ, inquantum fuit ad bonum commune, & hoc consistit in animarum salute, quę intenditur per Ecclesiasticam administrationem, & congregationem. Et istud bonum salutis est multiplex. Primum est doctrina salutaris, quam vel prælatus per ſeipsum ministrare debet, vel prouidere quòd alij dent. Secundum est pax tam cleri, quàm omnium populorum sibi subditorum, quia sine pace non potest

K ducendo ad concordiam omnes discordantes, & tumultuantes iuxta vires suas. Tertium est vitiorum correctio, quæ directe pertinent ad prælatum: in his enim si solicitum se exhibeat, & Dominus gratiam ei det aliquid istorum faciendi, dicetur vtilis Ecclesiæ. Vocatur etiam vtilis Ecclesiæ, sed non ita priè si Ecclesiasticam iurisdictionem tueatur, non sinens eam a laicis vsurpari, & bona Ecclesiæ custodiat non permittens ab aliquo diripi.

Vlterius dicendum, quòd si aliquis sit valde bonus in ſeipso perfectus quidem in charitate, & totus Deo deditus, neque putetur quòd Ecclesiæ erit vtilis, non est sibi danda dignitas Ecclesiastica habēs curam animarum, immo videtur esse peccatum illi

illi dare, sed debet dari alteri minus bono: si tamen sit A bonus, & putetur futurus Ecclesiæ vtilis. Et ratio huius est, quia taliter bonus non faciet id, quod exigitur ad curam animarum. Nam aliqui soli contemplationi dediti nullo modo vacarent: apti sunt ad exhortādū, & realiter corrigendum vitia subditorū, & tñ qui circa correctionem non adhibet diligentem curam nō est bonus prælatus, & deponi meretur, immo & priuatur vita. sic enim & Heli summus sacerdos in se bonus erat, & irreprehensibilis, & filios exhortatus est recedere a crimine, sed quia non correxit eos faciendo desistere, Deus cōminatus est ei mortē, & intulit. 2. Reg. 2. & 4. c. & idem dicitur extra de symo. c. licet Heli. ℞ ille propter solam omissionem correctionis filiorum, fractis ceruicibus, expirauit: & qm̄ ad prælatum pertinet multum de exercitatione vitæ actiuæ, & sunt quidam circa solā cōtemplationē exercitati, qui nunq̄ se circa actiones exercuerunt, & etiam non videtur esse eis aliqua aptitudo gratis data a Deo, vel innata ad ista faciendum, & tales non sunt in Episcopos promouendi, licet circa se viri sancti existant. Et hoc maxime accidit circa monachos, qui in monasteriis soli orationi, & contemplationi, & lectioni dediti erant, quia postea si p̄ficiantur Ecclesijs illa sola exercent, quę in monasterijs agebant, & isti in vanū vocātur Episcopi, vt dicit Greg. Et habet in Decretis. 86. dist. c. fratrem nostrū Marianū. dicit enim Greg. scribens cuidā alteri de Episcopo illo Mariano, qui monachus prius exiterat: Fratrem nostrū Marianū Episcopum vbis, quibus vales excita: quia eum obdormitasse suspicor. Dic ergo illi, vt cum loco & mentē mutet, non sibi credat solam intentionem, & orationem sufficere, vt remotus nihil studeat de manu frustratem succurrat, alienam inopiam suā credat. Quòd si hoc non habet vacuū Episcopi nomen tenet. Et iō cū bonitas, vel dignitas circa beneficia, & gradus ecclesiasticos non consideretur ſm seipsum, vel absolute sed secūdum bonum commune Ecclesiæ, dicetur singulariter dignior assumptus si ille, qui Ecclesię vtilior esse putatur, assumatur ad dignitatem, vel beneficium, & non erit acceptio personarum, q̄ assumatur ille, omisso alio, qui quantum ad seipsum melior est, sed potius male prouideretur ecclesiæ, si assumeretur ille, qui absolute melior est, & tamen non credi-

B tur futurus vtilis Ecclesiæ, vel modicum vtilis.

Ad argumentum primum huius dubij dicendum q̄ est cōcedendum simpliciter, q̄ qui ad beneficium curatum, vel dignitatem curatam assumit aliquem bonum omisso meliori, agit contra conscientiam, & peccat, sed bonitas consideranda est respectu illius dignitatis, & administrationis, ad quam assumitur. Nam licet circa seipsum sit valde melior, & tamen ad regendum alios sit minus aptus, non dicetur dignior, vel melior, sed minus bonus, & dignus, & forte indignus vocabitur illo beneficio, & talem assumere potius erit contra conscientiam.

C Ad aliud in contrarium, scilicet, quòd de iure suficit prouidere digno, & non est necesse prouidere magis digno, verum est hoc quantum ad foralia iura, sed non quantum ad conscientiam, vt dicetur infra.

Ad argumentum autem primum, & secundum facta in principio præcedentis quæstionis, dicendum quòd licet prælati consueuerint cognatis suis prouidere de beneficijs ecclesiasticis non tollitur peccatum, neque acceptio personarum: nam cōtra legem Dei, & naturalem nunquàm præscribitur quantumcunque longa consuetudine, immo quanto fuerit magis antiqua consuetudo, tanto peccatum est gra-

D uius, extra de consuetu. cap. cum tanto. sed circa hoc distinguendum est, sicut præcedenti quæst. scilicet, q̄ aut consanguineus prælati est indignus, aut dignus, sed minus dignus quàm extraneus, aut æqualiter dignus, aut magis dignus. Si primum nunquàm est ei prouidendum de aliquo beneficio, quia ista esset simpliciter acceptio personarum. Si ponatur secundum, & sic circa beneficium, vel dignitatem cum cura: etiam est acceptio personarum, quia meliori prouidere tenetur, vt gerat fidelem administrationem prelatus de bonis Dei. Nam bona Ecclesiæ non sunt sua simpliciter tanquàm domini cum non possit illa vēdere. Etiam non potest illa dare, cui voluerit ad nutum, sed secundum certam formam limitatam a iure. & ita est dispensator, & non dominus. sic dicitur 1. Corinth. 4. cap. vbi Apostolus loquitur de prælatis: Sic nos existimet homo, vt Dei ministros, & dispensatores ministeriorum Dei. Et sequitur. Hic quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Fidelitas autem consistit in hoc, quòd non permittant iuxta vires perire rem domini sui, & meliorent eam quantum potuerint, sed qui potest ponere meliorem ministrum, & non ponit, non meliorat rem domini sui quam meliorare posset, quæ est res Christi, siue Dei, ideo male agit. Et tamen circa hoc distinguendum est, an sit beneficium, vel dignitas cum cura animarum, vel non, sicut supra diximus. Si ponatur tertium, scilicet, quòd sit æqualiter idoneus cognatus prælati, sicut alius tam ad bonum commune Ecclesiæ, scilicet, administrationē, & regimen quam simpliciter in bono virtutis. potest prælatus sine peccato acceptionis personarum gratificare cognatum suum propter causas expressas præcedenti quæst. Et hoc verum est, nisi sequeretur inde scandalum, vel suspicio contra ipsum, quod non propter merita, sed propter affectum carnis daret, & alij prælati haberent occasionem, vel colorem ad dandum cognatis suis bona Ecclesiæ indignis existentibus. Vnde interdum a bono abstinendum est, ne inde ad malum detur occasio. Et ista causa creditur fuisse a pluribus, quare Christus non commisit Ioanni Euangelistæ Ecclesiæ principatum, sicut Petro, vt ille esset ad hoc dignus. Si autem ponatur quartum, dicendum est, quòd non solum licet dare cognatis, immo illis danda sunt bona Ecclesiæ, quia aliàs non bene dispensarentur spiritualia, si darentur minus dignis omissis dignioribus, & noceretur Ecclesiæ Dei propter cognationem, quod non est faciendum: vnde sicut non licet prælato dare bona Ecclesiæ cognatis suis affectu cognationis, quando alij inueniūtur meliores, ita neque licet dare alijs minus dignis dando cognatis suis si digniores sunt, quia in hoc etiam præiudicatur Ecclesiæ.

In quo cōsistat fidelis ministrorū Dei

Christus Ecclesiam cur Petro, nō Ioanni regendam tradidit.

An pœnes dispensationes, quæ fiunt ad habilitandum personas possit accidere acceptio personarum. Quæst. CXVII.

E QVAERETVR, an circa dispensationes, quę fiunt ad habilitandum personas, vel legitimādum eas possit accidere personarum acceptio, cum ista dispensatio sit administratio rerum spiritualium.

Aliqui dicunt, quòd non, quia præferre diuitem pauperi pertinet ad acceptionem personarum, Iacobi secundo capitulo, & tamen secundum iura facilius dispensatur cum diuitibus circa gradus prohibitos, vt possint cōtrahere matrimonium, vel vt matrimonium cōtractum teneat, q̄ cū pauperibus: ergo non est acceptio personarum in hoc, quia si esset ac-

ceptio personarum, esset peccatum, & esset contra F
ius: & tamen non est contra ius, ergo non est acceptio personarum.

Dicendum, quòd circa dispensationes potest accidere interdum acceptio personarum: multa enim sunt iuris statuta, in quibus per inferiores, alia autem sunt, in quibus per solum Summum Pontificem dispensari potest. Considerandum tamen quòd omnis dispensatio est voluntariæ iurisdictionis: nunquàm enim prælatus cogitur dispensare in aliquo, sed conceditur ei, quòd dispenset, si voluerit. Ratio autem est, quia dispensationes proueniunt ex eadem radice, ex qua ius commune: fuit enim conditum ius cõmune propter bonum publicum omnium, qui illo iure reguntur, & quia secundum multa varia, quę accidunt in particularibus, euenit quòd id, quod com- G
muniter est bonum obseruatum secũdum formam iuris, efficiatur in aliquo casu malum, & nociuum reipublicæ obseruatum. Sic & hoc siue propter personam, siue tempus, vel loca, aut alias conditiones. Ista autem, quæ sunt particularia, quæ vniuersali ratione comprehendi non possunt, non potuerunt expresse poni in iure, & ideo conueniens fuit, quòd relinqueretur in potestate præsidentis circa talia cum acciderent ordinare, sicut ei videretur. Ex hoc sequitur, quòd circa omnem dispẽsationem ad hoc quòd recte fiat, debet considerari fauor publicus, siue bonum commune, sicut & iura propter bonum commune statuta sunt. Ex quo datur prima regula, quòd
Nota quinque regulas circa dispensationes spirituales. si prælatus quicunque dispenset circa ea, in quibus de H
iure potest, & ex dispensatione non sequatur aliquod bonum publicum directe, vel indirecte, neque etiam obuietur alicui damno publico peccat, quia contra intentionem iuris facit, cum ius non concesserit dispensandi potestatem, nisi quia iure ad literam obseruato sequebantur interdum inconuenientia, & dico directe, vel indirecte: quia interdum non est directe bonum commune, sed personarum priuatarum sequitur bonum publicum, sicut aliqui sunt illegitimi, & non possunt promoueri, neque beneficia obtinere, nisi ex dispensatione. Si tamen illi sint aliunde personæ valde idoneæ ad ministrãdum, quoniam bonum publicum est bonos ministros habere, cedit in bonum publicum dispensare cum talibus, vt possint promoueri, & obtinere beneficia. Et hoc verum est circa illos prælatos, qui non possunt condere iura, sed sequi iura condita, & quæ habent potestatem dispensandi ex iure, secus de illo, qui est supra ius, quia cum ille posset tollere ius, & condere ius nouum, per quod liceret id, quod ex dispensatione licere non debet, aut potest, nõ videtur secundum rigorem iuris peccare etiam si dispenset non contendendo ad bonum publicum, & tamen in foro conscientiæ peccare videtur: quia ad eum pertinere videtur bona iura conseruare, & non violare, neque mutare, & tenetur respicere bonum publicum Ecclesię, quia etiam Ecclesia non est sua, sed Christi, & tenetur ille fideliter administrare, sicut dispensator.

Secunda regula, quòd licet prelatus nunquàm cogatur cum aliquo dispensare, tamen si ipse videt damnum publicum imminere circa aliquid, si non dispensetur, & bonum magnum sequi si dispensetur peccat non dispensando, si petatur dispensatio, vel pertineat ad eum illam facere nullo petente. Ratio est, quia ideo commissum est prælato circa quædam posse dispensare, quia voluit ius, ꝙ in quibusdam dispensaret suadente necessitate, vel vtilitate publica: tenetur etiam prælatus bonum publicum conseruare, & procurare, & ideo si viderit imminere damnũ reipublicæ non dispensando in aliquo, peccat, si non dispensat. Ratio tamen, quare ius nunquàm cõpellit prælatum dispensare in aliquo, est: quia dispensatio fieri debet, quãdo sequatur damnum non dispensando, aut sequitur vtilitas publica dispẽsando: quando autem hoc sequatur non potuit iure diffiniri, quia cõsistit circa particularia, sed relinquitur conscientiæ eius, cui committitur potestas dispensandi, si autẽ ille recuset dispensare, dicet ꝙ non est conueniens causa dispensandi, & ad probandum, ꝙ erat cõueniens causa, oportebat contendi coram superiore, vt, probata causa, ille compelleret inferiorem ad dispensandum, sed ista sunt dispendia, & dilationes. Ideo fuit conuenientius, ꝙ si inferior, ad quem pertinet, noluit dispẽsare, vel iudicet nõ esse dispensandum, recurratur ad superiorem, qui hoc poterit non habita aliqua controuersia iudiciali contra eum, qui dispensare noluit: & ita ius non cõpellit aliquem dispensare: si is, ad quẽ recurritur etiam dispensare noluit, recurreretur vsq; ad vltimum superiorem, & si ille dispensare noluerit non est aliquis, per quem compellatur, ideo non fuit conueniens ꝙ compellatur quis ad dispensandum.

Tertia regula est, ꝙ omnes causę mouentes de iure ad dispensationem, & cõditiones personarum, cũ quibus dispensari posset, obseruandæ sunt, alioquin peccat dispensans. Causa enim generalis in omni dispensatione est fauor publicus, i. euitare malum publicum, vel procurare bonum publicum: insuper circa quasdam dispensationes sunt determinatę aliæ cõditiones de iure circa personas, cum quibus dispẽsandum est, & si ille non seruentur, peccat dispensans, vt de iure vetitum est, ꝙ quis habeat plura beneficia curata, vel plures dignitates etiam in diuersis ecclesijs. Relinquitur autem potestas dispensandi in hoc cum personis sublimibus, & literatis. extra de præben. c. de multa. Si ergo cum non sublimibus, i. nobilibus, & non literatis dispensetur, circa hoc non euitat peccatum dispensans, licet nemo eum increpet, quia sedes Apostolica est, eodem cap.

Quarta regula est, ꝙ si prælatus dispensat cum aliquo non seruatis conditionibus iuris, neq; causa motiua. i. fauore publico peccat, & est acceptor personarum, siue dispensando circa alios seruet ista, siue non seruet, siue nunquàm dispensauerit, nisi cum isto, & hoc patet per prædicta.

Quinta regula est, ꝙ si in aliquo petente dispensationem circa aliquid inueniãtur conditiones speciales iuris, si quæ sunt, & insuper fauor publicus, & prælatus noluit dispensare cum illo, nõ est acceptor personarum, sed peccat. Quòd autem peccet, patet per secundam regulam, quia facit cõtra intentionem iuris. Quòd vero non sit acceptor personarum, patet, quia acceptio ista consistit in dando alicui bonũ præter proportionem dignitatis suæ: hic autem nihil datur, sed potius est præiudicium communitati in non dando: ergo non est acceptio personarum.

Ad argumentũ in contrariũ dicendũ, ꝙ interdũ est acceptio ꝑsonarũ in dispẽsando, vt supra dictũ est, sed cũ dispẽsatur in mrimonio circa gradus ꝓhibitos cũ diuitib⁹, & nõ cũ pauperibus nõ est acceptio ꝑsonarũ cũ hoc fiat ꝟm ꝓportionẽ dignitatis, & intentionẽ iuris, eo ꝙ esse diuitẽ facit ꝑsonã dignã, vel idoneã ad dispensandũ cũ eo in gradu ꝓhibito, & esse pauperẽ facit ꝑsonã nõ idoneã. Pro quo cõsiderandũ, ꝙ, vt dictũ fuit supra in q. 108. q̃dã cõditiones sunt, q̃ faciunt hominẽ dignũ, quantũ ad aliqd, & nõ quantũ ad alia, sicut esse cognatum nõ facit aliquẽ dignum, vt ꝑlatus ei ꝓuideat de aliquo beneficio ecclesiastico, & tñ facit eũ dignũ, vt ꝑlatus instituat eum hæredẽ in bonis patrimonialibus suis, vel de eis abundantius illi prouideat quàm alijs dignioribus non cognatis, ita esse diuitem

diuitem non facit aliquem dignum gradu doctoratus, vel magisterij, & tamen facit dignum, vt cum eo dispensetur circa gradus prohibitos in matrimonio. Et ratio est, quia dispensatio in gradibus prohibitis ad matrimonium fit propter pacem procurandam, vel vitandas discordias aliquas, quæ aliter vitari non poterant, nisi coniungendo extremos, & distantes per vinculum affinitatis, & cognationis mediæ: bella tamen, & discordiæ magnæ non possunt suscitari inter pauperes, sed solum inter potentes, omnes autem potentes sunt diuites, cum potentia hoc modo dicat multitudinem subditorum, & famulorum, ergo inter diuites est causa dispensandi ad tollendas istas lites, & discordias, inter pauperes autẽ nulla causa subest, & ideo non est acceptio personarum sic facere, B
cum suadente iure, & dignitate fiat.

An penes prælatorum electionem sit peccatum, & acceptio personarum eligere minus bonum prætermisso meliore, ideſt an sufficiat in foro conscientiæ eligere idoneum. Quæst. CXVIII.

QVAERITVR an circa electionem prælatorũ quæ electio est aliquid spirituale possit incidere acceptio personarum.

Aliqui dicunt, quòd sic, & stat specialiter dubium circa hoc, an quãdo habemus in electione æqualem facilitatem habendi meliorem, sit peccatum eligere minus bonum, qui tamen bonus est, & idoneus. Et C
dicunt, quidam, quòd est peccatum. Dicit enim Hieronymus, super Leui. & habetur in Decre. 8. q. 1. cap. licet ergo. s. Requiritur præsentia populi, vt omnes sciant, & certi sint, quòd qui præstantior est omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminẽtior, ille eligitur ad sacerdotium. Ergo eligere meliorem doctiorem, & sanctiorem debemus, & cõtrarium facere peccatum erit. Secundo quia præferre magis dignum minus digno est personam accipere quod semper est peccatum, sed hoc facit qui habet facultatem eligendi meliorem, & eligit solum bonũ, ergo accipit personam, & peccat. Tertio quia secũdum ordinẽ charitatis in spiritualibus beneficijs magis bonus semper est præferendus minus bono, & tamen electiones sunt bona spiritualia, quia per eas ac- D
quiritur ius ad dignitates Ecclesiasticas, quæ sunt bona spiritualia, ergo nõ licet ibi eligere bonum omissa meliori. Quarto patet, quia vt dicit Grego. & habetur in decretis di. 4. ca. denique qui præcellit dignitate, debet præcedere sanctitate, & si non præcellit, vilissimus reputandus est, sed quilibet debet cauere ne eligat vilissimum, ergo tenetur eligere meliorem, & non sufficit eligere bonum. Quinto quia Anselmus in Monologion. cap. 68. dicit. Quis negat quæcunque meliora sunt in potestate magis debere esse in bonitate? ergo semper debet homo magis velle quod melius est, & contrarium faciendo peccare vi- E
detur, cum non habeat bonum in voluntate, sicut in potestate. Sexto quia fatuus reputatur, qui propositis duobus bonis quorum vtrumque potest haberi æquali facilitate, accipit minus bonum illorum, ergo eadem ratione in electione, qui potens eligere magis bonum, eligit minus bonum, peccat.

Aliqui dicunt, quòd non est peccatum eligere minus bonum, qui tamen est bonus. Primo quia secũdum ordinem charitatis quilibet tenetur plus prouidere saluti suæ, quàm alienæ, & tamen pro se non tenetur eligere, quod melius est, quia tunc teneretur quilibet ad consilia, cum melius sit illa obseruare cũ præceptis quàm sola præcepta, & tamen non tenetur hoc facere, ergo multo minus tenebitur eligere me- A
liorem, cum possit eligere bonum, & eligat. Secundo quia magis tenetur electus in pastorem curare de se, & grege, quàm eligens de pastore eligendo, & tamen tam ad regendum seipsum quàm oues, sufficit qui bonus est, ergo nõ requiritur eligere meliorem.

Tertio patet, quia ille, qui facit totum, ad quod tenetur non peccat, & tamen qui eligit idoneum facit id, ad quod tenetur, quia ad hoc ius vrget, ergo nõ peccat, etiam si non eligat meliorem, licet possit.

Dicendum, quòd aut quæritur generaliter circa electiones prælatorem an possit incidere acceptio, aut quæritur in casu speciali suprapositio. Si quæratur in generali, manifestum est, quòd potest esse acceptio personarum, quia ad bonitatem electionis multa de iure requiruntur tam ex parte electorum, quàm ex parte eligendi, & ex forma electionis, & ceteris circunstantijs, sed considerando illa solum, quæ sunt ex parte eligendi seruanda, certum est, quòd si aliquid illorum desijt in electo scientibus electoribus defectum illum, est acceptio personæ, & peccãt mortaliter, scilicet, quia dant ei aliquid bonum præter proportionem dignitatis, ideſt, quòd non est dignus, & hoc circa quamcunque conditionem requisitam ex parte electi, quia omnes, quæ de iure assignantur seruandæ sunt. Si autem quæratur specialiter circa istum casum, scilicet, an eligere minus bonum sit peccatum, omisso meliori, dicendum, quòd aut quæritur circa electiones, quæ regulantur solo iure communi, vt electiones Episcoporum, & abbatum, aut circa alias electiones, quę regulantur quibusdam iuribus municipalibus, vel specialibus.

De istis dicendum, quòd seruanda est forma statutorum suorum, & quoniam quædam statuta aliquarum communitatum, vel cõgregationum iubẽt debere eligi in rectorem, vel gubernatorem meliorem, & magis idoneum, si ibi eligatur bonus, & non optimus est acceptio personarum, & peccant electores. Si autem expresse non caueatur hoc, reddit ad dispositionem iuris communis.

Iuristarum opinio de electione prælato.

Si verò hoc quæratur circa electiones Episcoporum, & abbatum, quæ regulantur iure communi, est duplex opinio tam apud iuristas quam apud Theologos, opiniones verò iuristarum ponit Glo. 4. q. 1. ca. licet ergo. Dicunt enim quidam, quòd semper tenentur electores eligere meliorem, & non sufficit eligere bonum, si faciliter melior haberi potest, vnde dicunt, quòd si maior pars capituli vult eligere bonum, & minor pars meliorem, potest minor pars appellare cõtra electionem maioris, & erit iusta appellatio, quia iustam causam assignant, & erit electio maioris partis cassanda. Alij dicunt de quibus est Hugutius, & Ioan. glosator vbi supra, ꝙ qui eligunt de aliena Ecclesia debent eligere meliorem, qui non nisi pro melioratione debet egredi electio Ecclesiam propriam, si autem de sua eligunt, sufficit, quòd eligant bonum, & non requiritur, ꝙ eligant meliorem, & dicunt, quòd appellatio facta in contrarium a minori parte non nocet, quia non est iusta, neq; recipiẽda. Circa theologos quoq; eadẽ dubitatio est: dicunt enim quidã tenentes primã opinionẽ Iuristarũ, ꝙ nõ sufficit eligere bonũ, sed requiritur eligere meliorẽ, si ille faciliter haberi põt, & aliter est acceptio personę, & infideliter agitur. Alij autẽ dicunt tenentes secundam opinionẽ iuristarũ, ꝙ sufficit eligere bonũ, quia nulli facit iniuriã eligens bonũ, etiã si non eligat meliorẽ. Nã neq; Ecclesię pręiudicat, neq; personę quã eligere omittit, etiã quia talis elector facit totũ, quod tenetur, & ideo nihil amplius ab eo requiritur. Dicẽdum est pro veritate, & concordia harũ positionum, ꝙ non est difficile vtrumque sustinere, & in sententia

non

non multum differt vna ab altera. Considerandum F
ergo, quòd qui eligere volunt Episcopum, vel Abbatem, aut volunt eligere de eadem ecclesia, vel de alia. Si de alia, dicendum, quòd non debent eligere nisi meliorem, æqualem autem non, quia fit præiudicium Ecclesiæ suę, quòd pro æquali electio foras prodiatur. Et ita est de iure quantum ad tutores, vel cùratores, quia si de alia ciuitate dandus est tutor, vel curator, oportet, ꝙ sit melior quàm quicunq; alius, qui in eadem vrbe dari posset. Si autem nolunt eligere extra Ecclesiam, sed de corpore Ecclesię dicendũ, quòd aut æque facile est eligere, & electionem consequi effectum circa meliorem, sicut circa bonum, aut non est æquale facile. Si non est æquale facile, nõ tenentur electores eligere meliorem, sed tam de iure quàm secundum conscientiam sufficit ibi eligere bonum, vt si quis minus bonus est potentior, aut nobilior, aut hẽt alia genera fauorum, per quæ impediri poterit electio, quę fieret de meliori, ne fieret, aut ne facta consequeretur effectum, si autem æque facile est eligere, & electionem sortiri effectum de meliori sicut de bono, peccant electores non eligendo meliorem, quia non tractant fideliter rem Dei cum possint illam meliorare, & non meliorant. Et tamen de rigore iuris tenet electio facta, neque est cassanda, etiã si probetur, quòd melior fuit electus à minori parte, vel quòd omissus fuit melior, & si fiat appellatio a minori parte eligente meliorem contra electionem maioris partis, non facit inualidam electionem, quia H
non fuit allegata causa iusta, & tamen electores peccant secundum conscientiam, quia non procurant fideliter res Christi, neque etiam satisfaciunt iuri, cum iura non solum velint bonum, sed etiam meliorem. Quod patet ex auctoritate Hiero. in allegato. ca. licet ergo 8. q. 1. & idem vult Leo Papa. 63. di. cap. Metropolitano, scilicet, defuncto Metropolitano ex presbyteris, & diaconis optimus in Ecclesia ordinetur. Ergo non sufficit bonum eligere, & ista bonitas, vel dignitas debet considerari absolute, idest, quantum ad se, vel quantum ad bonum commune Ecclesiæ. Si enim aliquis magis dignus potest faciliter haberi, & præfertur illi aliquis minus bonus, necesse est, quòd hoc fiat ꝓpter aliquã cãm, q̃ aut ꝓtinebit ad cõditionẽ eligẽdi, & dignitatis electionis, aut nõ. Si pertinet I
ad negocium illud, iam quãtum ad illam causam est dignior ille, qui eligitur, quàm qui omittitur. Si vero non pertinet ad negocium, idest, nõ potest facere electum magis, vel minus aptum ad dignitatem ad quã eligitur, erit manifestę acceptio personarum, quia accipitur non causa, vt causa.

Considerandum etiam, quòd de intentione iuris est, quòd eligatur bonus secundum certas conditiones, & etiam, quòd in illis accipiatur qui excellentior potuerit inueniri saltem intra corpus Ecclesiæ sine difficultate, & tamen si primũ non obseruetur, i. conditiones illę taxatę, voluit ius, quòd esset electio inualida, & irritaretur, & tamen si non eligeretur melior K,
cum potest haberi, & eligitur bonus, quòd non cassetur. Ratio differentiæ est, vt non fiat intricatio aliqua circa valorem electionum. Nam cum conditiones requisitę in eligendo sint certę de iure, manifestę potest apparere an aliqua earum desit electo, & ita apparebit an electio fuerit debita, vel an sit cassanda. Si autem cassari deberet electio quandocunque non fuit electus melior, qui eligi poterat, non maneret aliqua electio certa, quia statim electo vno poterat opponi, quòd alius melior eligi potuerat cũ quilibet habeat aliquem meliorem se, vel habere possit. Etiam esset alia difficultas, quia dato, ꝙ opponeretur expresse quod talis erat melior, qui eligi potuerat, & non elegerunt cum, deberet tunc fieri discussio, quis melior erat, vel dignior, & multa sunt in quibus non potest discuti quis sit maior altero, sicut in bonis spiritualibus, quæ solus Deus nouit in nobis quãta sint, & etiã circa scientiam, vel industriam, aut quasdã alias qualitates, quę hominem aptum reddunt, vel dignũ Ecclesiastica dignitate. Et ita lites fierent interminabiles, & ideo licet ius voluit, quòd dignior deberet eligi, tamen non irritauit neque irritandam esse præcepit electionem, quæ facta est de bono, cum potuisset melior eligi. Hoc ergo modo concordantur duę illę opiniones tam Theologorum quàm Iuristarum. Prima enim loquitur de electione facienda ad hoc, ꝙ electores satisfaciant intentioni iuris, & conscientiæ. G
Secunda procedit in electione secundũ rigorem iuris ad hoc, ꝙ electio facta valeat, & non cassetur. Supposito his pro vtraque parte poterat respõderi, & tamẽ, quia verius videtur, quod dictum est, idest, quòd teneantur electores eligere meliorem respõdendam est ad tria vltima.

Ad primum dicunt aliqui, vt sanctus Thomas de Aquino, quòd quilibet tenetur magis sibiipsi quàm proximo, & tamen magis tenetur Christo quàm sibi, prælatus autem non solum eligitur, vt prosit plebi, sed etiã, vt sit minister, & vicarius Christi, qui magis bonum habere vult potius quàm bonum solum.

Secundo dici potest, & melius, ꝙ non est eadem ratio: nam pro nobis est quoddam bonum determinatũ, quod est totaliter sufficiens deducere nos ad vitam ęternam, quam vltimo speramus, & est obseruatio mãdatorum, & ideo licet sit aliud maius bonum, scilicet, obseruatio consiliorum per quod possumus peruenire ad maiorem gradum glorię, nõ tenemur velle illud, & prosequi, homo autem eligitur in prælatum, vt regat ecclesiam, & raro contingit, ꝙ idoneitas alicuius sit totaliter sufficiens ad regendum Ecclesiam, & ideo iura non posuerunt illas conditiones determinatas in eligendo quasi habitis illis sit simpliciter sufficiens ad regendum Ecclesiam, sed quia secundum fragilitatem humanam si maior idoneitas requiretur rari inuenirentur, qui possent esse prælati, & tamen multi prælati sunt necessarij, ergo non debuit ius graues, & difficiles conditiones ponere pro idoneitate eligendorũ, & tamen, quia nõ sufficit quilibet habens illas conditiones optat ius, & innuit, ꝙ quanto excellentior inuentus fuerit in cõditionibus illis eligatur, cũ vix etiam sic sufficiat ad regẽdũ. Tertio potest dici, & adhuc planius, vt colligitur ex suprà dictis, s. ꝙ nõ tenetur homo pro seipso eligere maius bonũ, quia illud non potest haberi cũ æquali facilitate, cũ qua bonũ quod habet. Si enim non esset maioris difficultatis aliquo modo obseruare simul cõsilia, & præcepta quam obseruare sola præcepta, & ita Christus sub necessitate consilia sicut præcepta, & ita obligaremur ad meliora bona, & tamen seruare consilia est summæ difficultatis, vt seruare virginitatem, & abijcere omnia tenendo voluntariam pauperta-tẽ, & ita de alijs. Nam dixit Christus supra 19. cap. ꝙ non omnes hoc capiunt. i. cõsilium de virginitate seruanda, sed q̃ potest capere capiat: ideo neq; posuit illa Christus sub præcepto, neq; nos ad illam tenemur. Et tamen circa electionẽ ponitur casus, ꝙ sit æqualiter facile eligere meliorem sicut minus bonũ, & electionem sortiri effectum: ideo hic illicitum erit non eligere meliorem eligendo minus bonum. Secus autẽ est, quando eligere meliorem, & electionẽ consequi effectum non est tam facile, sicut eligere minus bonum, quia tunc diximus non teneri electores etiã in foro conscientię eligere meliorem, sed sufficit eligere bonum.

Ad

Ad secundum dici potest, ꝙ bonus electus sufficit A
ad regendum se, & gregem, & eligens nõ debet magis optare, quàm vt electus ad hoc sufficiat, & tamen in potestate electi est, ꝙ talis sit, vt regere possit, & cõueniat ad hoc. s. si vult adaptare se probitati, & manere in illa, non est autem in potestate eligentis, quòd talis maneat electus: ideo debet eligere eum, de quo magis verisimile sit, quòd à probitate non receder. Hoc autem est magis verisimile, quia quãto quis melior tanto in eo virtutes solidiores sunt, igitur meliorem eligere debet. Secundo potest dici, & melius, ꝙ bonus sufficit ad regendum se, & Ecclesiam sibi cõmissam non simpliciter, sed secundum humanã fragilitatem, & licet ad maius conari velit, fortassis non B
potest, & ideo quantum ad ipsum fortassis sufficiet, i. ꝙ Deus nõ imputabit ei ad pœnam, ꝙ non egerit melius, & tamen in casu dato eligentiira facile est eligere aliũ meliorem, sicut istum, qui fortè sufficiet ad regendum simpliciter: ideo peccat si nõ eligit illum, sicut siquis eligatur bonus, & tamen non simpliciter sufficiens reget sicut põt, & non exigitur ab eo plus, quia iam ipse satisfacit iuri. Si autem aliquis eligeretur simpliciter sufficiens ad regimẽ Ecclesiæ, qui posset multo melius quàm alius regere, & nollet melius, & sufficientius regere, quàm alius regebat, manifestum est, ꝙ peccaret, ita in potestate electi non est melius regere, in potestate autem eligentis est meliorem eligere: ideo licet non regat melius electus quã- C
potest & regit, non peccat, eligens autem peccat, cũ posset meliorem eligere, & non eligit. Tertio potest dici, & adhuc apertius, ꝙ electus tenetur plus de seipso curare, & de grege suo quam eligens de electore, & tamen electus bonus sufficit ad regendum se, & gregem secundum illam bonitatem quam habet, & nõ tenetur habere maiorem, quia non posset illam habere sine magna difficultate, sed eligens, vt præsupponitur cum æquali facilitate poterat eligere meliorem, vel minus bonum, ergo tenebatur eligere meliorem, & peccat nõ eligendo, licet electus solum bonus existens sufficit ad regendum se, & subditos, & non oportet, ꝙ regat secundũ maiorem gradũ bonitatis.

Ad tertium dicẽdum, quòd qui facit totum, quod D
debet, satisfacit iuri, & nõ peccat; & tũ eligẽdo minus bonũ, nõ satisfit iuri, quãdo cum æquali facilitate poterat haberi melior. Nam iura non solum petunt bonum, sed optimum, vt dicitur 63. dist. in. cap. metropolitano, aut tanctiorem, doctiorem, & meliorem, qui sit in tota plebe 8. q. 1. ca. licet ergo. Siquis autem tenere velit aliam positionẽ poterit respondere ad sex argumenta prima in contrarium. Ad primum de auctoritate Hieronymi dicunt quidam, ꝙ Hieronymus consulit id, quod est honestatis, sed non innuit, quod est necessitatis. Sed dicẽdum aliter, & verius, ꝙ dictũ Hiero. obligat, & est prœceptũ, non ꝙ Hiero. det, quia illa præcipere non poterat, sed ꝙ innuit esse Dei præceptum, & tamen obligat in foro cõscientiæ ad hoc, ꝙ optimus eligatur, & tamen si contrariũ fiat, nõ est E
electio nulla ipso iure, nec est ipsa irritãda ob hoc. Ad secundũ dicunt, quidã, ꝙ præponere minus dignum magis digno non est acceptio personarũ, dum tamẽ sit sufficiens ad illud, q̃ prœponitur, sed acceptio personarũ est si præponatur indignus digno. Dicendũ, ꝙ ista solutio non stat. Primo quia etiã prœponendo minus dignũ magis digno est acceptio personarũ, quia necesse est, ꝙ propter aliquam causam hoc faciat qui eũ præponit, & tunc, vel illa causa confert aliquid ad rem, de qua agitur, aut non. Si confert iam nõ est minus dignus, qui præponitur, sed plus cũ illa causa propter quã proponitur, faciat illum digniorem. Si autẽ non confert iam est acceptio personarũ, quia assumitur non causa, vt causa. Secundo patet, quia agit cõtra formã determinatã à iure in fauorẽ alicuius personę. Ergo est acceptio personarũ. Si enim iura non prœciperent eligi magis dignum, neq; obligarentur ad hoc eligentes ſm conscientiam, si sufficeret eligi dignũ non esset acceptio personarũ eligere minus dignum omisso magis digno, cũ hic non præiudicetur ei, & qa nihil illi erat debitũ. Etiam nõ prœiudicatur iuri cum non sit statutũ contrarium, quia vbi nõ est obligatio ad sequendum certũ modum in dando aliquid, vel si est statutus certus modus, & tamẽ dans nõ obligatur ad illũ nõ potest esse acceptio personarũ, vt ostẽsum est supra q. 117. & ista est veritas. Et tamẽ hic est obligatio ad eligendũ meliorẽ, quando cũ æquali facilitate haberi põt. Sed dici deberet ad istud argumẽtũ, ꝙ licet verè sit acceptio personarũ eligere minus dignũ omisso magis digno, tñ non vitiat electionẽ, ita ꝙ sit irrita ipso iure, vel irritanda, ẽt si appelletur contra eam. Ad tertiũ dicunt quidã, ꝙ ſm ordinem charitatis melior est semper prœferendus, & tñ nõ est necesse, ꝙ prœferatur, qa ius hoc nõ exigit semper. Sed dicendũ, ꝙ hic melior prœferendus est, & de iure tenemur illum prœferre, cũ velit ius debere eligi meliorem, sed non est talis obligatio, quæ facit actũ contrariũ non valere. Ad quartũ dicendum, ꝙ ille, qui prœcedit in dignitate debet prœcedere in sanctitate non cõparando ad id, quod alij de bonitate habent, sed ad id solũ quod habere obligantur. Nam quilibet cleri- Quilibet clericus tenetur melior esse q̃ laicus.
cus tenetur esse melior quã laicus, & quilibet prœlatus esse debet melior quã subditus, eo ꝙ laici obligãtur solum ad decẽ prœcepta Decalogi, & ad alia prœcepta legis Christi, quilibet aũt clericus in sacris tenetur ad hęc, & insuper ad alia, vt ad dicendũ officium diuinũ, & ad seruandũ castitatẽ, & ad quasdam cæremonias alias honestatis, prœlatus aũt tenetur ad hæc omnia, & insuper ad curam regiminis, & vt inopiam alienã suã faciat, quia aliàs vacuũ nomẽ Episcopi habet. 86. dist. ca. fratrẽ nostrum, & ita seruãte quolibet id ad quod tenetur sõlũ, quilibet clericus est sanctior laico quolibet, & quilibet prœlatus est sanctior subditis, & tamen laicus põt non solũ seruare ea, ad quę tenetur, sed etiã multa alia, ita vt plura obseruet quàm teneatur seruare prœlatus; tunc aũt non est inconueniens, ꝙ laicus sit sanctior prœlato, sed est inhonestũ, & turpe, quando prœlato non seruante id, ad quod tenetur, laicus seruans id, ad quod obligatur, efficitur sanctior prœlato, sed adhuc non sequebatur ex hoc, ꝙ dignior sit eligendus cum eligatur dignus, probatur tamen ex alijs rationibus. Ad quintum dicendũ putant quidam, ꝙ est verum de debito honestatis, sed non de debito necessitatis. Aliter dicendum, & melius, ꝙ quando bonum est in potestate nostra si nulla difficultas esset in illo potius facere deberemus maius bonum, quam minus, & tamen si difficultas aliqua est potius in maiori quam in minori nõ tenemur ad maius bonum, & tamen in casu dato æqualiter potest eligere quis meliorem, & minus bonum, ergo malum facit eligendo minus bonum. Ad sextum eodem modo est dicendum, & tamen in omnibus his est dicendum, quòd licet melior debeat eligi, non cassatur electio facta de minus bono, & hoc sufficit pro veritate illius positionis.

An sit acceptio personarum, quòd eligendus in prælatum sit de corpore Ecclesiæ. Quæst. CXIX.

QVAERETVR an sit exceptio personarum, quòd eligendus in prælatum sit de corpore Ecclesiæ. Et videtur, quòd non accidat hic acceptio personarum: nam eligere de corpo-

re

re Eccleſiæ, & non de foris videtur ad acceptionem F
perſonarum pertinere, tum quia accipitur non cauſa
vt cauſa: nam eſſe de hac Eccleſia, vbi vacat dignitas
non facit dignitate dignum, quia tunc omnes eſſent
digni. Secundo quia multi poſſunt alibi fortaſſis di-
gniores inueniri, & tamen eligere de gremio Eccle-
ſiæ potius quàm de foris non videtur eſſe peccatum
cum ſtatuta Eccleſiarum hoc contineant, & etiam
iuri cõi conſonet, ergo non eſt acceptio perſonarũ.

Dicendum, quòd circa electionem prælati de ea-
dem Eccleſia, vbi eſt dignitas vacans poteſt eſſe acce-
ptio perſonarum. Si enim in eadem Eccleſia nemo
inuenitur dignus ſecundum conditiones determi-
natas à iure, & foris inueniuntur aliqui, accipere de
ipſa Eccleſia indignum ſolum propter hoc, vt ſit de G
Eccleſia acceptio eſt perſonarum, & peccatum, quia
accipitur non cauſa, vt cauſa, & dant alicui bonũ præ-
ter proportionem ſuæ dignitatis. Si autem in eadem
Eccleſia inuenitur aliquis dignus, etiam ſi foris inue-
niatur aliquis dignior, non tenentur illum eligere, &
non eſt acceptio perſonarum, quia licet ille, qui foris
eſt dignior eſt ſimpliciter, vel quantum ad ſe, ille ta-
men, qui de Eccleſia eſt dignior videtur reſpectu bo-
ni communis, & tamen in electionibus prælatorum
magis conſiderandum videtur bonum commune,
quam excellentia, vel bonitas priuata. Excellit enim
ille, qui de Eccleſia eſt, quia ſi bonus eſt, præſumitur
veriſimiliter, quòd magis diliget Eccleſiam cui præ-
ficitur quàm ille, qui de foris eligitur eo, quòd is qui H
de Eccleſia eſt, & in ea nutritus eſt, habet quendam
amorem ad illam Eccleſiam quam non habet extra-
neus, & tamen, qui amat eſt magis ſolicitus, & aptior
ad regimen paſtorale. ſic enim Chriſtus dixit Petro,
quando voluit eum conſtituere principem Eccleſiæ.
Si diligis me, paſce oues meas Ioan. 21.

Secundo, quia qui eſt de Eccleſia, melius nouit
mores Eccleſiæ, & eorum, qui in illa ſunt, & ideo fa-
cilius inueniet modum conuenientem regendi, quia
ſciet, quę ſunt illa, quę reformatione egent.

Tertio quia facilius videtur eligere eũ, qui de Ec-
cleſia eſt quàm extraneum, & facilitas iſta maior ex-
cuſat electores à crimine ſecundum conſcientiam, q
non elegerint aliũ meliorẽ, qui non erat de Eccleſia.

Quarto ad conformationem conſcientiæ eligen- I
tium: nam illi tenentur prius ſcire an ille, quẽ eligere
volunt ſit talis qualem iura ſtatuunt, & tamen magis
hoc ſcire poſſunt de eo, qui eſt in Eccleſia cũ eis quã
de alieno cuius neque vitia nouit, neque virtutes niſi
per famam. De collega autem ſuo ſcient per quoti-
dianam conuerſationẽ: ideo ſecurius eligent de cor-
pore Eccleſię, quã de foris. Et propter iſtas cauſas nõ
eſt acceptio perſonarum de eadem Eccleſia eligere
ſi inueniatur ibi idoneus, etiam ſi foris inueniatur
magis idoneus, quia iſtę rationes prædictæ viden-
tur facere magis dignum quantum ad bonum Ec-
cleſiæ eum, qui in ſeipſo eſt minus dignus, &
ſic ſtatuta municipalia, quæ hoc cauent, non ponunt K
aliquid iniuſtum: nam etiam ius commune hoc vult.
ſ. q de eadem Eccleſia debeat eligi ſucceſſor prelati
defuncti. Sic dicit Leo Papa. 63. diſt. c. Metropolitano
ſ. Metropolitano defuncto, cũ in loco eius alius fue-
rit ſubrogandus, prouinciales epiſcopi ad Ciuitatem
Metropolim conuenire debent, vt omnium clerico-
rũ, atq; ciuium voluntate diſcuſſa ex presbyteris eiuſ-
dem Eccleſiæ, vel Diaconibus optimus ordinetur.
Idem dicit Hieron. ſuper Leui. & 8. q. 1. ca. licet ergo,
ſ. requiritur in ordinando ſacerdote populi præſentis,
vt ſciant omnes, & cuncti ſint certi, q qui præſtantior
eſt ex omni populo ad ſacerdotium eligitur. Et ita
de eadẽ Eccleſia eligitur cum de eodẽ populo eliga-
tur: nam non eligitur mere laicus, ſed clericus, qui de
Eccleſia eſt, & ideo iura non cõcedunt electionẽ fie-
ri de alienis extra corpus Eccleſię niſi in defectũ re-
gulariter, vel propter manifeſtam vtilitatẽ. Et ob hoc
ſi electores volunt aliquem extra Eccleſiam eligere
neceſſe eſt, q ille ſit melior quolibet de Eccleſia, pro
æquali enim non licet eligere alienum, ſicut in datio-
ne tutorum aut curatorum ſi plures ſunt æquales in
eadẽ vrbe poteſt dari quilibet illorum. Si tamen ali-
quis extra vrbẽ illam datur, oportet q ſit melior om-
nibus, qui de eadẽ vrbe dari poterant, & ideo ſi intra
eandem Eccleſiam vnus ſit dignus, & alius dignior
licet foris inueniatur dignior, dum tamen intra Ec-
cleſiam inueniatur dignus, non eſt acceptio perſona-
rum eligere minus dignum. Habet autem iſta res
fundamentũ ex eo, quòd Deus dixit Iſraelitis de con-
ſtitutione regis, ſcilicet, Non poteris hominem alte-
rius gentis facere regem, qui non ſit frater tuus. Deu.
17. cap. licet ibi nullo modo licebat: hic autem nõ de-
bet fieri, niſi quando nõ inuenitur idoneus intra Ec-
cleſiam, vel pro euidenti vtilitate eius.

Ad argumentum dicendum, quòd accipere præ-
latum de eadem Eccleſia non eſt acceptio perſonarũ
& ſtatuta illa, quæ hoc cauent iuſta ſunt. Cum au-
tem obijcitur, quòd aſſumitur ibi non cauſa, vt cauſa
dicendum, quòd falſum eſt, immo eſſe de eadem Ec-
cleſia eſt quædam conditio faciens ad dignitatẽ per-
ſonę eligendi propter quatuor rationes ſuprapoſitas,
& tamen eſt verum, quòd non dignificat plene eum
iſta conditio quaſi nulla alia exigatur, quia tunc eſſet
verum, quòd quilibet de Eccleſia poſſet eligi dignè
in prælatum, ſed iſta ſupra alias, quę de iure requirun-
tur confert multum ad dignitatem eligendi, ſola au-
tem exiſtens neque ſufficit, neque prodeſt.

Cum autem dicitur ſecundo, quòd poſſunt inue-
niri plures digniores extra Eccleſiã, dicendum, vt ſu-
pra, quòd ſi inuenitur idoneus in Eccleſia, non opor-
tet recurri ad extraneos, etiam ſi ſint digniores, quia
digni, qui intra Eccleſiam ſunt, eo quòd de Eccleſia
ſunt, iudicantur digniores quantum ad bonum com-
mune Eccleſiæ his, qui de foris ſunt, licet illi abſolutè
ſint digniores, ideſt, quantum ad ſe, & tamen ſi de fo-
ris aliquem eligi placuerit, oportet quòd ſit dignior
quam quilibet de Eccleſia, & regulariter fieri non de-
bet, niſi, vt dictum eſt, pro neceſſitate, vel manifeſta
vtilitate.

An Deus ſit perſonarum acceptor. *Quæſt. CXX.*

QVAERETVR an Deus ſit acceptor perſonarũ.
Aliqui dicunt, q ſic, quia duorum hominum
qui ſunt vnius conditionis vnũ aſſumit per gratiam,
& alium relinquit in peccato, & ad pœnam, vt patet in
Iacob, & Eſau, Mala. 1. cap. & ad Ro. 9. c. ergo accipit
perſonam, cum ſine cauſa det bonum, & potius vni
quam alteri.

Secũdo, & quod maius videtur, q a duo homines
ſunt interdum in peccato mortali, & peccatũ vnius
eſt valde grauius quàm peccatum alterius, vel vnus
commiſit multa, & alius ſolum vnum, & eum, qui
grauiora, & plura commiſit, pulſat per donum, & vo-
cat ad ſe, & iuſtificat, & tãdem beatificat, eum vero, q
minus peccauit nõ vocat neq; iuſtificat, ſed damnari
permittit, hoc autem videtur manifeſte iniuſtum, vel
acceptio perſonarum cum minus bono det maiora
bona, ergo eſt acceptor perſonarum. Alij dicunt, q
Deus non eſt acceptor perſonarum, quia acceptio
perſonarum eſt peccatum, & tamen in Deo non eſt
pecca-

peccatum, ergo non eſt in eo acceptio perſonarum. A
Secundo quia Deus vetuit nobis acceptionem perſo-
narum tanquam malam Deut. 1. ca. ſ. non accipietis
cuiuſquam perſonam, ergo non acciperet ipſe perſo-
nas, quia videretur valde inconueniens. Dicendum, q
in veritate Deus non eſt acceptor perſonarũ: nam ac-
ceptio perſonarũ eſt iniquitas, & ex natura ſua dicit
iniquitatẽ, & ideo non poterit eſſe in Deo, apud quẽ
nulla eſt iniquitas, ſed ſãctus, & incõtaminatus eſt, &
nõ ſunt in eo vllæ tenebrę. 1. Ioã. 1. ca. Secundo patet,
ga ſcriptura teſtatur hoc ſępe de Deo dicens, q nõ ſit
acceptor perſonarum, vt dixit Petrus Actu. 10. c. Nũc
cognoui in veritate, q non ſit acceptor perſonarum
Deus, ſed in omni gente, qui facit iuſtitiam acceptus B
eſt illi. Tertio patet, ga nõ ſolũ nõ eſt acceptor pſona-
rũ, ſed ẽ minus accipit pſonas, q̃ hoĩes illas accipiãt,
& propter hoc hoĩes nõ debẽt accipere perſonas, ga
Deus nõ accipit illas. Sicut patet Deut. 1. quod iuſtũ
eſt iudicate, ſiue ciuis ille ſit, ſiue peregrinus nulla erit
diſtantia perſonarum, ita paruum audietis, vt magnũ,
neque accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iu-
dicium eſt. Quaſi dicat iudicium Dei eſt, & nõ homi-
num. Si ergo eſſet iudicium hominum ſolum liceret
fieri acceptionem perſonarum, ſed quia eſt iudicium
Dei non licet, ergo magis à Deo eſt aliena acceptio
perſonarum quàm ab hominibus ſit, vel eſſe debeat.
Quarto quia dicitur. 2. Paralipomenon 19. cap. nõ eſt C
apud dominum Deum noſtrum iniquitas, neque ac-
ceptio perſonarum, neque cupido munerũ, & ad Ro.
2. dicitur non eſt perſonarum acceptio apud Deum,
ſed quicunque ſine lege peccauerunt, ſine lege peri-
bunt. Et ad Ephe 6. ca. dicitur. Et perſonarum acce-
ptio non eſt apud Deũ. Et ita ſępe in ſcriptura. Quin-
to quia non poteſt vllo modo in Deo eſſe iſta acce-
gatio ad certum modum agendi, quia non eſt deter-
minatus certus modus, vel quia agens non eſt obliga-
tus ad illum, non poteſt eſſe acceptio perſonarum, &
ideo circa donationes non eſt acceptio perſonarum,
ſupra q. 114. & tamen Deo nõ eſt præſcriptus aliquis
modus agendi, cum non ſit obligatus alicui legi: ideo
circa actus ſuos nõ poteſt eſſe acceptio perſonarum.

Sed dicendum, quòd illæ duę rationes, quibus ali- D
qui probant Deum nõ eſſe acceptorem perſonarum
non ſunt conuenientes totaliter. Prima dicit, quòd
accipere perſonam eſt peccatum, ſed in Deo non eſt
peccatum. Dicendum, quòd licet nõ poſſit eſſe pec-
catum in Deo, & conſequenter, neque acceptio per-
ſonarum, tamen materialiter poterit eſſe in eo acce-
ptio perſonarum. Secunda dicit, q Deus vetuit ac-
ceptionem perſonarum, ergo non acciperet ipſe per-
ſonas. Sed dicendum, quòd hoc non tenet, quia
aliqua Chriſtus vetabat, quæ tamen ipſe faciebat, ſi-
cut vetuit diſcipulis portare panẽ in via Mar. 6. & ta-
men ipſe portabat panem ſemper in via, & ideo dicit E
ſupra. 16. c. q obliti ſunt diſcipuli eius panes accipere.
In quo innuitur, q ſoliti erant portare panes ſemper
ad viã. Etiam vetuit Chriſtus diſcipulis portare ſecũ
pecuniam ſupra. 10. & Mar. 6 & Luc. 10. ca. & tñ ipſe
portabat pecuniam, cum Iudas ferret loculos eius, &
emebat omnia, quæ neceſſaria erãt Chriſto, & ſuis. &
interdum dabat aliquid inde pauperibus Io. 12. & 14.
ca. & ita poterat vocare acceptionẽ perſonarũ, & q
ipſe acciperet perſonas. Dicẽdum tamen, q licet ar-
gumentum non teneat de forma, tamẽ Deus vetans
acceptionem perſonarũ, non acciperet perſonam. Et
ratio diuerſitatis eſt inter hæc, & illa, quia quantũ ad
illa, quæ non erant ſm ſe mala, ſed erãt mala, quia ve-
tita cum Chriſtus poneret legem alijs, & non ſibi, nõ
erat inconueniens, q illa non ſeruaret, & tamẽ quã-

tum ad illa, quę ſunt ſm ſe mala, ſicut Deus illa vetuit,
ita ipſe nõ facit illa, quia valde inconueniens videre-
tur, q ipſe faceret aliquid quod eſt ſm ſe malum, tale
aũt eſt acceptio perſonarum, ideo Deus non faceret
illud. Ad argumenta in oppoſitũ eſt reſpondendum.
Ad primum q̃ dicitur, q Deus accipit perſonã, quia
vnum accipit ad gratiam, alterũ dimittit in peccato
dicendum, q non eſt acceptio perſonarũ. Primo quia
Deus non obligatur ad aliquem certum modũ agen-
di, & ideo non poteſt eſſe in actu ſuo acceptio perſo-
narum. Secundo quia etiam circa nos non eſſet acce-
ptio perſonarũ in tali actu. Nam aliquæ ſunt dationes
bonorum, quæ pertinent ad iuſtitiam, quia taxatũ eſt
lege ſic fieri debere, ſiue quia debitum eſt hoc perſo-
nis, quibus fiunt dationes, ſiue quia debitum eſt cõ-
munitati, vel rationi ſic debere fieri, licet alicui per-
ſonę non ſit ius quæſitũ ſicut eſt in collatione bene-
ficiorũ. Alię ſunt liberales donationes, vbi nulli debi-
tũ eſt, neq; ratio vrget dare, ſed liberaliter donamus.
Circa primas eſt acceptio perſonarum, circa ſecũdas
non eſt acceptio perſonarum, quia in eis non eſt ali-
qua cauſa vrgens ad dandum, & dando vni, & nõ dã-
do alteri nulli præiudicamus, cum etiam nulli dando
non peccaremus. Et ita patet ſupra 20. de mercena-
rijs, quia paterfamilię dedit æqualiter parũ laboran-
tibus, ſicut & multum laborantibus, cũ dediſſet tan-
tum laborantibus, quãtum meruerãt, & quia cõque-
rebãtur primi mercenarij, dixit ipſe, an non licet mihi
facere quod volo? an oculus tuus malus eſt, quia ego
bonus ſum? Quaſi dicat: Liberũ eſt mihi facere quod
volo de meo, ita & quãtum ad Deum, q enim Deus
det alicui gratiã, aut de peccato ſuſcitet ex liberalitate
facit. Quòd ergo iſti det gratiã, & non illi, nõ eſt acce-
ptio perſonarũ, cũ neutrũ faciat ex debito, ſed cui vo-
luerit. Et ſic dicitur ad Ro. 9. cui vult miſeretur, quẽ
vult indurat. Et ſic fuit de Iacob, & Eſau, de quibus al-
legatur: Nã anteq̃ quicquã boni, aut mali egiſſent Ia-
cob dilexit, Eſau odio habuit, i. nõ dilexit. Nã nõ ode-
rat antequã peccaret, cũ odiũ non ſit niſi pro peccato,
ſed nõ diligebat. Et hoc non erat ex operibus, ſed ex
vocãte ad Ro. 9. ſ. quia nõdum egerant bonũ, aut ma-
lum, vt ibidem dicitur. Ad ſecũdum dicendũ, q etiã
nõ eſt acceptio perſonarũ, licet videatur alicui pauca
conſiderãti magis graue quã præcedens. ſ. deteriori
maiora bona dare: nã vbi ex meritis datur aliquibus
bonũ, nõ debet dari deteriori magis de bono, immo
non debet dari aliquod bonum, ſed q̃ſi non datur ex
meritis, ſed ex mera liberalitate donantis neq; eſt ali-
qua obligatio ad dandum certo modo, nihil plus re-
fert malo quã bono, & magis malo, vel minus malo.
Secundum circa conferre gratiã, vel ſuſcitare de pec-
cato ſic eſt, quia nemo meretur ſibi dari gratiã neq;
ſuſcitari de peccato, cum mereri nõ ſit, niſi per gratiã,
& iſti gratiã non habent. Siue ergo exiſtentẽ in graui
peccato ſiue in paruo Deus ſuſcitet ex liberalitate
agit, & ideo ſi ſuſcitet illum, qui eſt in graui peccato
liberaliter facit. Si autem illum, qui in paruo peccato
eſt, nõ ſuſcitet non facit ei iniuriã, quia iſte non me-
retur ſuſcitari, iõ non eſt acceptio perſonarũ in his,
ſed de hoc magis videbitur, q̃ſi agetur de iuſtitia Dei.

In illa die acceſſerunt ad eum Sadducæi,
qui dicunt non eſſe reſurrectionem, & inter-
rogauerunt eum, dicentes. Magiſter, Moy-
ſes dixit: Siquis mortuus fuerit non habens Mar 12. & Luc 20. Actu. 23. Deut. 25.
filium, vt ducat frater eius vxorem illius, &
ſuſciteſemen fratri ſuo. Erant autem apud
noſ ſeptem fratres, & primus vxore ducta

defun-

defunctus est, & non habens semen, reliquit vxorem suam fratri suo. Similiter secundus, & tertius vsque ad septimum. Nouissime autem omnium, & mulier defuncta est. In resurrectione ergo cuius erit de septem vxor? omnes enim habuerunt eam. Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis nescientes scripturas, neque virtutem Dei. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo. De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est a Deo dicente vobis, ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob: Non est Deus mortuorum, sed viuentium. Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina eius.

Exo. 3. Mar. 12. 28.

Hic ostendit quomodo Iudæi Christum impugnarunt in veritate doctrinæ.

In illa die. Hic ostenditur consequenter quomodo Iudæi Christum impugnauerunt in veritate doctrinę, ad quam pertinet resurrectio mortuorū, quæ est de articulis fidei. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur Iudæorum interrogatio: secundo Christi responsio, ibi. *Respondens autem Christus.* Circa primū dicitur. *In illa die.* i. in qua tentauerunt eū discipuli Pharisæorum cum Herodianis super tributo an liceret illud dari Cæsari. ex quo apparet, ꝙ statim factum est post præcedentia. *Accesserunt ad eum.* s. cum fortè doceret inuenerunt eum in loco publico. Nam non ibāt ad quærendum eum in locis priuatis. s. intra domum in qua hospitaretur, vel ad quam aliquando diuerteret. *Sadducæi.* Quædam secta Iudęorum erat, de quibus dictum est supra 3. ca. q. 63. *Qui dicunt resurrectionem non esse.* Ista est opinio Sadducęorum, & super hac re interrogauerunt. *Et interrogauerunt eum.* Interrogatio erat magis argumentatio quàm quęstio, cum conarentur argumentando deducere eum ad inconueniens. s. ꝙ non esset possibilis resurrectio. *Magister.* Vocant eū magistrum, quia habebat officium docendi cum publicè prędicaret concurrentibus omnibus ad eū audiendum. *Moyses dixit.* Hoc habetur Deut. 25. ca. *Siquis mortuus fuerit.* Scilicet, Siquis habens fratrem. An vero mortuo aliquo, qui neque fratres haberet, neque filios reliquisset alij cognati eius suscitarent semen eius dicetur infra. *Non habens filium.* Scilicet Masculum. Nam per fœminas non computabatur successio patrum. Sed an etiam intelligatur de fœmina infra dicetur. *Ducat frater eius.* Scilicet, Frater minor eo, Deut. 25. *Vxorem illius.* Scilicet, Vxorem defuncti, & ideo si moriens sine filijs, moreretur etiam sine vxore, s. quia nunquam vxorem habuerat, vel quia illa mortua est ante virum non erat remedium aliquod ad suscitandum semen mortuo.

Et suscitet semen fratri suo. Ideſt, Gignat filios ex vxore mortui, qui nominentur ex nomine mortui, & succedant in illius bonis, & censeantur filij illius, & vocatur semen filius, quia ex semine gignitur.

Erant autem apud nos. Ideſt, Inter nos. Ista est positio casus, & conuenienter procedunt. Primo enim posuerunt ius, ex quo arguere intendunt. Deinde ponunt casum, deinde illum applicant.

Septem fratres. Isti omnes acceperunt eandem mulierem in vxorem successiue. *Et primus.* Ideſt, Maior. *Vxore ducta defunctus est.* Non est sensus, quòd defunctus fuerit statim postquàm vxorem duxit, sed quòd ille mortuus est post consummatum matrimonium, & tamen antequam moreretur vxor.

Sine filijs. Ideſt, Non relictis eis superstitibus. Et ista est causa dubitandi. Nam si filios reliquisset non debebat frater eius alius accipere vxorem mortui. *Et non habens semen.* Ideſt, Non habens filios, scilicet, neque tunc habebat, quando mortuus est, neque prius habuerat.

Reliquit vxorem fratri suo. Ideſt, Quia non habebat semen reliquit vxorem fratri suo. Illud est enim reditiuum causæ huius. Nam si semen habuisset non acciperet vxorem frater illius. Et dicitur reliquit, non quòd ipse reliquit quasi cōmendans fratri suo, quòd acciperet vxorē eius, sed reliquit, scilicet, secundum dispositionem legis, ideſt, quia eo moriente tenebatur frater eius illam accipere.

Similiter, & secundus, & tertius. Scilicet, Acceperunt eam quilibet succedendo alteri, & moriebatur quilibet sine semine. Nam si vnus ex ea gigneret filios, qui manerent superstites ei non acciperet alius de fratribus mulierem illam. *Vsque ad septimum.* Ideſt, Etiam mortuus est septimus frater, & sic nullus frater supererat, qui eam susciperet ad suscitandum semen.

Nouissime autem omnium, & mulier defuncta est. Hoc facit difficultatem. Nam si moreretur ipsa ante septimum virum illius censeretur vxor in resurrectione secundum opinionem Sadducæorum, quia illa superuixerat mulieri, sed quia illa superuixit omnibus videtur eandem habitudinem habere ad omnes, & ita nullius illorum vxor est, aut saltem est difficultas, cuius illorum est.

In resurrectione autem. Ideſt, In statu resurgentium, quem Christus prædicabat, vel quem Pharisæi asserebant. *Cuius erit de septem vxor.* Quasi dicerent, non poterit esse vxor omnium, ergo erit alicuius eorum specialiter, & non videtur esse magis vnius, quā illius, & ita erit inconueniens, quod sequitur posita resurrectione. *Omnes enim habuerunt eam.* Quasi dicat cum omnes habuerint eam in vxorem ęqualiter non videtur cuius sit. *Respondens autem.* Hic ponitur Christi responsio, & diuiditur in duo, quia primo soluit eorum argumentationem. Secundo confirmat suam positionem, scilicet, de resurrectione, ibi. *De resurrectione autem.* Circa primum dicitur. *Respondens autem Iesus.* Voluit respondere illis ad tollendum errorem illorum circa rem magnam. *Ait illis.* Ideſt, Sadducæis interrogantibus. *Erratis.* Ideſt, Ista argumentatio vestra non valet quidquam, procedit ex quadam suppositione erroris. Et erat error, scilicet, quia putabant, quòd nuptiæ sint in resurrectione.

Nescientes scripturas. Ideſt, Procedit error vester ex eo, quòd nescitis scripturas, & ideo ex scripturis arguit contra illos. *Neque virtutem Dei.* Ideſt, Potestatem eius, scilicet, quia Deus potest facere resurrectionem mortuorum. Et dixit ista duo ad ostendendū duos errores Sadducæorum. Primus erat, quòd non erat resurrectio. Secundus quòd si futura esset resurrectio in illa homines non haberent actus vegetatiuę, & sensitiuę partis, quos hic habent, scilicet, manducare, bibere, gignere per copulam, & alia omnia. Ad ostendendum primum errorem dixit. Erratis nescientes scripturas: quasi dicat, si scripturas sciretis non dubitaretis de resurrectione, quia illę ostendunt illam. Ad ostendendum secundum errorem dixit. Neque virtutem, ideſt, nescitis virtutem Dei, secundum quam homines possunt esse, & viuere in æternum alio modo nobiliori quam nunc viuant, & ideo putatis, quòd non possint viuere sine cibo, & potu, & venereis, & tamen si sciretis virtutem Dei, non diceretis ista. Nam licet secundum modum naturalem, quem nunc habent homines non possint perpetuari sine generatione facta per copulam neque diu manere sine cibo, & potu, tamen per virtutem Dei magnam alium modum viuendi habebunt, in quo neque manducabunt, neque bibent, neque copulis vacabunt.

In resurrectione enim. Dat causam dictorum, scilicet, erratis, quia in resurrectione, ideſt, in statu resurgentium non erit quod putatis. Et non vocatur resurrectio ipsa resumptio corporum, quia illud erit in instanti, scilicet, in momento, & in ictu oculi, vt dicit Apostolus. Et ibi non est copulari, cum non sit duratio talis, in qua possit fieri aliquis actus huiusmodi, ideſt, manducare, copulari, sed accipitur pro statu resurgentium, qui erit perpetuæ durationis, & in illo poterat dubitari, aut essent futuri huiusmodi actus, & Christus dicit, quòd non.

Neque nubent, neque nubentur. Accepit nubere actiue licet secundum proprietatem vocis nubo solam passionem signet, & pertineat ad fœminas, & tamen secundum antiquam consuetudinem accepit. Et dicitur nubere actiue iuxta istam literam, ideſt, vxorem accipere, & pertinet ad viros. Et nubi passiue, ideſt, fœminam accipi à viro. Et est sensus, quòd in statu resurgentium neque viri accipient vxores, neque fœminæ accipient maritos, & ita Lucas magis expressit dicens. In resurrectione mortuorum, neque nubunt, neque ducunt vxores.

Sed sunt sicut Angeli Dei. Ideſt, Homines non vigent ibi modo animali, quo hic viuunt, sed sicut Angeli Dei. Angeli enim viuunt, & tamen, quia puri spiritus sunt, neque venerea exercent, neque manducant, neque bibunt. Tales erunt homines, quia licet secundum substantiam erunt corporei, quia eadem corpora resument, tamen secundum conditionem erunt spirituales, scilicet, quia non habebunt illos actus, quos nunc exercent habentes corpora, sed illos actus solos, quos exercent, si spiritus essent, sicut Angeli faciunt, qui spiritus sunt.

In cœlo. Ista determinatio potest referri tam ad Angelos quam ad homines. Referendo ad Angelos est sensus, quòd Angeli Dei, qui in cœlo sunt habent istam vitam, quòd corporeis rebus non vtuntur. Referendo ad homines est sensus, quòd sunt homines post resurrectionem in cœlo sicut Angeli Dei, ideſt, talem vitam ibi agent, qualem agunt Angeli Dei, & tollit in hoc errorem Sadducæorum, scilicet, non putetis, quòd post resurrectionem homines redeant ad viuendum in terra, quia tunc consequens videbatur, quòd viuerent modo animali manducando de his, quæ terra gignit, sed erunt homines in cœlo. Et ideo intelligendum est, quòd erit vita spiritualis, quia ibi non est cibus, neque potus, neque fœces residuę, aut aliquid talium, sed pura spiritualitas, & incontaminatio. *De resurrectione autem.* Hic probat Christus suam positionem circa veritatē resurrectionis. Prius enim abstulit argumentationem, deinde confirmat quod dixit, quòd resurrectio futura sit. *Mortuorum non legistis.* Ideſt, Nunquid non legistis, q.d. legisse debuissetis, quia quotidie poterat vobis occurrere, & ideo non debebatis dubitare de resurrectione. Vel legitur affirmatiuè sicut iacet, scilicet, Non legistis, ideſt, licet legeritis non intellexistis, ita enim dixit Christus Pharisæis: Euntes discite quid est misericordiam volo, & non sacrificium supra 9. c. ideſt, ite ad addiscendū, quia non intelligitis scripturam, *Quod dictum est à Deo.* Sunt verba, quæ sequuntur, scilicet, ego sum Deus Abraham. *Dicente vobis.* Non dixit hoc ad eos, sed ad Moysen. *Ego sum Deus Abraham & Deus Isaac, & Deus Iacob.* Ista ponuntur Exo. 3. ca. vbi

Deus loquebatur Moysi in monte, cū arderet rubus & non exureretur, quare se sic Deus vocauerit infra dicetur. *Non est Deus mortuorum, sed viuentium.* Hic concludit probationē, quasi dicat Deus dixit se esse Deū Abraham, & Isaac, & Iacob, & tamen, si illi essent totaliter mortui nō esset Deus illorum, quia essent simpliciter non entes, & non entis nihil est Deus neque Dominus, cum non ens non possit possideri, & tamē Deus possidet illos, inquantum vocat se Deum illorum, ergo non erant simpliciter mortui, sed aliquando erant futuri viuentes, vel aliquo modo tunc viuebant. *Et audientes turbæ.* Qui erant prius cum Christo audiēdo verbum eius, & audierunt nunc istam quæstionem Sadducæorum, & responsionem Christi.

Mirabantur in doctrina eius. Ideſt, mirabantur de doctrina, scilicet, quia tam profundè, & apertè ostendebat veritates, & tam subtiliter, & insolubiliter concludebat aduersarios.

Quando Sadducæi proposuerunt Christo istam quæstionem de resurrectione. Quæst. CXXI.

QVAERETVR quando Sadducęi proposuerunt Christo istā quæstionem. Dicendum, ꝙ eadem dies fuit in qua Pharisæi cum Herodianis tentauerāt Christum super solutione tributi, & recedentibus illis, accesserunt Pharisæi. Quod patet, quia dicitur hic in illa die, scilicet, in qua facta fuerant præcedētia, quę dicuntur de Pharisæis, & Herodianis. Est etiam dicendum, ꝙ ista fuit dies tertia, ideſt, dies martis post diē in ramis palmarum, in qua facta fuerunt omnia, quæ habentur ex præcedenti cap. ex loco, vbi accesserunt principes sacerdotum, & Scribę ad Christum docentem, & quæsierunt in qua potestate hæc facis, & continuata fuerunt omnia vsque ad locum istum, & etiā multa, quę infra habentur.

Vbi erat Christus quando accesserunt ad eum Sadducæi, & quid faciebat. Quæst. CXXII.

QVAERETVR vbi erat Christus quando accesserunt ad eum Sadducæi, & quid faciebat.

Aliqui putant, quòd Christus erat in domo, quia multa iam fecerat in publico, & forte ad domum eius venirent Sadducęi.

Dicendum, quòd hoc factum est in Ierusalem sicut, & præcedentia: nam ibi erant Pharisæi, & Sadducæi, & cæteri tentatores, quia erat locus insignis, vbi erant viri periti, & religiosi secundum legem. Extra autem non facta fuit aliqua istarum tentationum, neque quæstionem ex principio præcedentis capitu. vbi Christus intrauit in Ierusalem vsque ad mortem.

Etiam dicendum, quòd non fuit facta quæstio ista in loco priuato, ideſt, in aliqua domo, ad quam Christus diuerteret, sed in loco publico, scilicet, cum Christus erat docens turbas. Et colligitur ex fine literę, scilicet, & mirabantur turbæ in doctrina eius, ideſt, quando turbæ viderunt quomodo soluerat argumentum Sadducæorum miratæ sunt de doctrina eius, ergo oportet dici, quòd turbæ erant præsentes Christo, quando venerunt Sadducæi ad quærendum hoc, & erat prædicando turbis.

Qui erant isti Sadducæi, qui ad Christum accesserunt. Quæst. CXXIII.

QVAERETVR de istis Sadducæi, qui accesserunt ad Christum, qui erant. Dicendū, quòd Sadducæi non sunt genus aliquod hominum, sed facta illorum, qui certum modum tenebant

bant viuendi: nam inter Iudæos multæ sectæ erant, F & ponunt aliqui fuisse, octo sectas, sed præcipuas ponit Iosephus libro 20. Antiquitatum, & libro 2. de bello Iudaico fuisse tres, scilicet, Pharisæorum, Sadducæorum, Hesenorum, in Euangelijs autem non fit mentio nisi de Pharisæis, & Sadducæis, quia Hesseni non tentabant Christum, neque aduersabantur ei in aliquo sicut Pharisæi, qui erant eius æmuli, & interdum Sadducæi. De istis Sadducæis dictum est supra 3. capitu. quæstio. 63. Isti vocantur Sadducæi, idest, iusti, quia in Hebræo vocantur Zadichim, & per formationem latinam vocantur Sadducæi, vocabant se autem iustos, cum non essent, negantes enim ea, quæ præcipua sunt in fide non poterant esse iusti, cum sine fide non possit quis placere Deo. Iustus quoque ex fide viuit, ad Rom. 1. capitu. Erant G autem isti præcipue distincti ab alijs, idest, a Pharisæis in positione fidei. Nam isti negabant resurrectionem, & Angelos, & spiritus esse, vt patet Actu. 23. capitu. Pharisæi autem omnia hæc concedunt, eodem capitu. Hic autem de resurrectione sola dicitur, quòd resurrectionem negant, quia de alijs non erat opus dici. Et ob hoc Sadducæi, & Pharisei erant inter se multum aduersi. Sic dicit Hierony. duæ hæreses erant in Iudæis vna Pharisæorum, altera Sadducæorum. Pharisæi traditionum, & obseruationum, iustitiam præferebant vnde, & diuisi dicebantur à populo: Sadducæi autem, qui interpretantur iusti, & ipsi vendicabant sibi, quod non erant de Pharisæis resurrectionem corporis, & animæ cre- H dentibus confitentibus, quia angelos, & spiritum Sadducæi iuxta actus Apostolorum omnia negabant. Idem dicit Origenes, & Theophi. Et Beda, & ob hoc licet multę aliæ sectæ essent Iudæorum, quę inter se quantum ad quędam alia differrent, tamen omnes Iudei diuidebantur in istas duas, quia erant sectę oppositę in fide. De Sadduceis dicunt aliqui, quòd non suscipiunt omnes libros veteris testamenti, sed solos libros Moysi sicut Samaritani.

Tres sectæ Iudæorum religiosorum.

Errores Sadduceorum qui a Pharisæis erat distincti.

An Sadducæi veniebant ad tentandum Christum, vel bono animo, & quomodo accesserunt ad Christum, cum Pharisæis, cum inter se non conuenirent.
Quæst. CXXIIII.

QVAERETVR quare accesserunt Sadducæi ad Christum.

Dicendum, quòd de Pharisæis præcedentibus apparet, quòd tentantes venerint. De Sadduceis autem non dicitur hic, an ad tentandum venerint. Nam neque in modo quęrendi plene apparet, neque etiam ex modo respondendi Christi, quia Phariseis respondit aspere vocans eos hypocritas, & tentatores, istos autem neque hypocritas neque tentatores vocauit, sed plane eis respondit, & ideo posset satis teneri, quòd animo sciendi venerint, & non tentandi. K

Vide infra de hoc q. 142.

Dicendum tamen, quòd communiter tenetur oppositum. Chryso. enim vult, quòd ex præsumptione quadam venerint, & tanta fuerit cęcitas mentis quòd etiam si viderent ante hoc confusos Phariseos, non erubuerunt ipsi venire, ait enim Confutatis Phariseorum discipulis, & Herodianis Sadducei se immittunt, cum tamen ex confusione priorum oporteret eos effici pigriores, sed presumptio inuerecundi quid & pertinax, & impossibilia tentans, propter hoc, & Euangelista stupens eorum dementiam hoc ipsum significat, dicens. In illa die accesserũt ad eum, i. non erubuerunt neq; timuerunt statim accedere.

Quare Sadducæi cum Pharisæis simul tentabant Christum cum potius deberent Christum adiuuare. Quæst. CXXV.

SED dicetur, quomodo cum Phariseí tentassent Christum Sadducei tentabant illum, quia potius deberent adiuuare. Nam erant multum contrarij Pharisæi, & Sadducei, & si Phariseí Christum impugnarent verisimilie erat, quòd Sadducei fauerent illi, sic enim fuit circa Paulum. Nam cum videret contra se cõcitatum totum populum Iudęorum, in quibus acriores erant Phariseí putauit non esse aliũ modum euadendi, nisi procurare discordiam inter Phariseos, & Sadducęos, & sic factum est Actu. 23. casciliçet Sciens autem Paulus, quòd vna pars esset Sadducęorum, & alia Phariseorum, exclamauit in consilio. Viri fratres ego Phariseus sum filius Phariseorũ de spe, & resurrectione Iudęorum ego iudicor. Et cum hoc dixisset facta est dissensio magna inter Phariseos, & Sadducæos, & soluta est multitudo, & exurgentes quidam Phariseorum pugnabant dicentes, nihil mali inuenimus in homine isto, quid si spiritus locutus est ei, aut Angelus? & ita licet odissent Paulum, qui laudauerat Christum, quia tamen dixit resurrectionem mortuorum, contra Sadducęos, dixerunt eum non peccasse, & liberabant illum, ita ergo fieri deberet nunc.

Dici potest vno modo, quòd etiam sic fuit hic aliqualiter. Nam quando Christus confudit Sadducæos ostendens esse resurrectionem contra eorum intentionem placuit Phariseis, & laudauerunt dicta quidam scribarum dixerunt, magister bene dixisti, tamen Scribę de Pharisæis erant.

Secundo potest dici, & melius, quòd licet asserendo resurrectionem, & probando illam faueret Christus parti Phariseorum, qui hoc tenebant, tamẽ non ob hoc adiuuabant Pharisæi Christum contra Sadducęos, neq; Sadducei contra Phariseos, sed potius cõueniebant simul ad tentãdũ Christũ. Ratio ditentus erit aduersus seipsum quotidie luctamina exercere, nisi ad spem resurrectionis aspiceret?

Secundo, quia Sadducei existentes non magni ingenij, & confidentes nimium cogitationi suę incidebant in hunc errorẽ. Videbant. n. corpora mortuorũ penitus dissolui, ita vt de carnibus nihil videretur resimqui, quod sensibus subiaceret, iõ putabãt impossibilem est resurrectionem. Sic dicit Grego. Sunt autẽ nonnulli, qui considerantes, q̃ spũs a carne soluit, & q̃ caro in putredinẽ vertitur, quia putredo in puluerẽ reducitur, & puluis in elementa soluitur, vt nequaquã ab humanis oculis videatur, resurrectionẽ posse fieri desperant, & dum ossa arida inspiciunt hęc vestiri carnibus, rursumq; ad vitam virescere posse nõ cõfidunt, & in hoc sequuntur isti positionem antiquorũ Philosophorum, qui resurrectionem non solum fieri non putabant, sed & asserentes eam diridebant. Sic patet Act. 17. c. vbi Paulus p̃dicãs Athenis in Ariopago cũ de resurrectione mortuorũ loqueretur diridebãt eũ Epicurei vocantes eum seminiuerbium, idest verborum seminatorem, quasi sola verba diceret, & nullã rationem, neque veri similitudinem afferret.

Tertio fuit, quia Sadducei putabant non esse aĩas, quæ essent solutę a corpore, sed perirent cum corporibus opinantes esse animas sanguinẽ, vel substantiã quandã corporeã medullolam. i. cerebrũ, vel flatum molliẽ, vel harmoniã quandã corporis, vel virtutẽ vegetantem corpus, quæ esset virtus materialis iuxta varias positiones, quas recitat Aristot. ab aliis fuisse assertas 1. de Anim. quidquid aũt istorum eẽt non potterat manere resoluto corpore, & tunc impossibile

tęi nunc conuenerant, vt Christum tentarent, & q̃ A recedentibus Pharisæis accederent Sadducei, vt si isti non possent saltem illi superarent. Sic dicit Chryso. Quando recedebant Pharisæi, accedebant Sadducæi forte tali consilio, quia decertabãt quis eum ante deprehendere posset, & si rõne eum superare non possent, saltem per ipsam frequentiam subuerterent sensum eius. Et ita vult Chry. q̃ in hoc concordabãt Pharisæi, & Sadducæi, q̃ vtriq; volebãt Christũ superare, sed prendebant qui eorũ prius superarent, sed Hierono. potius tenet, q̃ inter se conuenerãt, vt eũ tentarẽt, & quidã tentant prius, alij posterius. Ait. n. Pharisæi, & Sadducæi, qui inter se p̃rii sunt, ad tẽtandũ Iesum pa- B ri mẽte consentiunt. Origines quoque dicit, q̃ Sadducæi insidiantes Christo, quęstionẽ ei de resurrectione proposuerunt. Theoph. quoq; ait, q̃ accedentes Sadducei dolose ad Iesum, narrationem quandam inquisierunt, per quã ostẽderent resurrectionem nõ esse, neque factam, neque fiendam.

Quomodo Sadducæi poterant opinari non esse resurrectionem. Quæst. CXXVI.

QVAERETVR cum dicatur hic, q̃ Sadducei negabant resurrectionem, qũo poterãt hoc opinari. Dicendum q̃ primo fuit, quia Diabolus astute induxit eos in hunc errorem, sicut inducit homines in alios errores, per quos pereant, erat aũt maxime iste C cõueniens ad hoc. Nam nihil est, per quod homines magis alliciantur ad bonũ, & caueant mala, q̃ si sciãt, vel credant futurã esse resurrectionẽ. Et in illo statu accidãt bonis bona magna, malis vero dura supplicia. Si vero auferãt ista spes & fides, nihil erit, quod homi nem impellat ad bonũ, aut a malo distrahat, sed effręnate ibit in omne malum. Sic dicit Chryso. videns. n. Diabolus, quia iustitiam Dei omnino extinguere nõ potuit introduxit hęresim Sadducęorum, qui dicerent nõ esse resurrectionẽ mortuorum, quæ res omnino propositũ iustitię faciendę frangit. Quis. n. con- D

Secundo, quia Sadducei existentes non magni ingenij, & confidentes nimium cogitationi suę incidebant in hunc errorẽ. Videbant. n. corpora mortuorũ penitus dissolui, ita vt de carnibus nihil videretur resimqui, quod sensibus subiaceret, iõ putabãt impossibilem est resurrectionem. Sic dicit Grego. Sunt autẽ nonnulli, qui considerantes, q̃ spũs a carne soluit, & q̃ caro in putredinẽ vertitur, quia putredo in puluerẽ reducitur, & puluis in elementa soluitur, vt nequaquã ab humanis oculis videatur, resurrectionẽ posse fieri desperant, & dum ossa arida inspiciunt hęc vestiri carnibus, rursumq; ad vitam virescere posse nõ cõfidunt, & in hoc sequuntur isti positionem antiquorũ Philosophorum, qui resurrectionem non solum fieri non putabant, sed & asserentes eam diridebant. Sic patet Act. 17. c. vbi Paulus p̃dicãs Athenis in Ariopago cũ de resurrectione mortuorũ loqueretur diridebãt eũ Epicurei vocantes eum seminiuerbium, idest verborum seminatorem, quasi sola verba diceret, & nullã rationem, neque veri similitudinem afferret.

Tertio fuit, quia Sadducei putabant non esse aĩas, quæ essent solutę a corpore, sed perirent cum corporibus opinantes esse animas sanguinẽ, vel substantiã quandã corporeã medullolam. i. cerebrũ, vel flatum molliẽ, vel harmoniã quandã corporis, vel virtutẽ vegetantem corpus, quæ esset virtus materialis iuxta varias positiones, quas recitat Aristot. ab aliis fuisse assertas 1. de Anim. quidquid aũt istorum eẽt non potterat manere resoluto corpore, & tunc impossibile erat resurgere quemquã, quia resurrectio est reditio eiusdem, qui prius fuit ad vitam, sed non potest esse idem numero, qui prius fuit, nisi sint eędem partes substantiales, quæ illam rem constituebant prius, sed anima est forma substantialis, ideo si illa non redeat eadem, non erit possibilis resurrectio. & ista est causa quare pecora nõ resurgunt, neque resurgere possunt, sicut homines, scilicet quia animę brutorum non possunt manere post mortem ipsorum, animę autem hominum manent post solutionem corporum, & tamen Sadducei putabant, quòd non manebant animę hominum post corpora, ergo necessario sequebatur ex positione eorum, q̃ non esset resurrectio.

Quare pecora, & bruta aĩalia non resurgunt, sicut homines.

Quomodo Sadducæi potuerunt credere, quòd animæ non manerent post corpora. Quæst. CXXVII.

QVAERETVR quomodo Sadducei potuerunt credere, quòd animę non manerent post corpora.

Dicendum, q̃ istud non putant oẽs, nã q̃ negarẽt Sadducei resurrectionem omnes credũt, quia Christus illud asseruit, vt patet hic, & Mar. 12. & Luc. 20. & Actu. 23. cap. q̃ tamen negarent manere animas post mortem, non apparet, ita manifeste.

Sed dicendum, q̃ ẽt est cõis positio, q̃ illi credebãt aĩas perire cum corporibus. Sic dicit Origenes. Nõ solum carnis resurrectionem negabant, sed & aĩę immortalitatem tollebant. Idem ẽt dicit Hierony. s. qui resurrectionẽ corporũ non credebant, & aĩam putabant interire cum corporibus, recte istius modi fabulã fingunt. s. de septem fratribus. Et idẽ tenent Beda, & ceteri. Istud quoque vr̃ innui Actu. 23. c. cũ dr̃ de Phariseis, & Sadducęis, q̃ Sadducei resurrectionẽ, & Angelum, & spũm esse non dñr: Phariseí aũt vtraque p̃fitentur. Et ibi accipi vr̃ pro aĩa soluta a corpore cum distinguat ibi spũs ab Angelo. Est verũ, q̃ põt accipi ibi angelus p angelo bono, q est spũs ad nos datus, & ad nos missus, & ministrat nobis ex mandato Dei ad Heb. 1. c. spũs aũt pro angelis malis. i. dęmonibus. Et ita non ponẽt ibi quidq̃ de aĩa. Sed dicendũ vr̃, q̃ intelligat illud de aĩa soluta a corpore, qa Actu. 23. postq̃ dictum fuerat, q̃ Sadducei negant resurrectionẽ, & angelũ, & spũm, dr̃ q̃ quidam Phariseorũ excusantes Paulum, dixerunt: Nihil mali inuenimus in homine isto, quid si spũs locutus est ei, aut angelus? Et nõ põt ibi accipi spiritus pro dęmonę, quia illud ponitur ad excusationem Pauli. s. q̃ nihil mali inueniebãt in eo, & tñ si spiritus. i. dęmon loquebatur ei aliquod malũ erat in eo, scilicet colloqui dęmonibus, quod erat lege vetitum: Etiam quia dęmones non dicerent, nisi mala, prædicare autem pro veris, ea quę dęmones dixerãt malum erat, ideo oportet intelligi de anima, q̃ aliqua anima soluta a corpore locuta esset Paulo.

Secundo patet, quia etiam si accipiatur ibi spiritus pro dęmone adhuc debet intelligi, q̃ Sadducęi ponebant non esse animas aliquas separatas a corporibus. Et ratio accipitur ex fundamento positionis eorũ, nã ipsi non ponebant, nisi entia corporalia, spũs autẽ puros, qui sunt substantię separatę nõ ponebant ab eis, & iõ angelos, q̃ sunt substantię separatę nõ ponebãt, ẽt dęmones nõ ponebãt cũ sint substãtię immateriales, aĩas aũt in corporib⁹ hoĩum ponebãt cũ hoĩes viuere viderent, & tñ si separaret aĩa a corpore p̃se manẽs eẽt purus spũs, ergo talẽ aĩam nõ p̃cedebãt, quia si p̃cederent posse aĩam manere, cum esset pars humanę speciei a fortiori possent esse angeli, & dęmones, qui essent substãtię separatę s̃m spũm, & nõ pertinerent ad aliquod corpus, tanquam partes s̃pẽt, & ita etiã non ponebant animas separari posse a corporibus.

poribus. Iosephus autem lib.2.de bello Iudaico,vbi F ponit de tribus sectis Iudęorum, dicit de Sadducęis, ꝙ non ponunt hõores,neque pęnas animarum post mortem, sed an ponant animas manere post corpora,vel non,nullatenus expressit, sed ex comparatione positionis eorum ad positionem Hesenorum,& Pharisæorum colligi manifeste dat̃, ꝙ illi velint aĩas non manere post mort̃,cum illi, qui animas manere asserunt,constituant illis delectationum loca, aut pęnarũ duritiem. Si.n.manerent, necesse erat eas circa bonũ aliquod,vel malum occupari, cum sint spiritus rõnales,quibus repugnat ociositas,quia nihil habent,ꝑ qđ ab operatione impediantur,quia iam sunt infatigabiles postq̃ a materia separatæ sunt.Cum autem quærit quomodo potuerunt credere Sadducæi, ꝙ non manerent aĩæ post corpora,dicẽdum ꝙ hoc procedit ex errore circa substantiam aĩæ:nam qui ponunt sanguinem esse animam, vel cerebrũ, vel harmoniã corporis,aut virturem materialem vegetantem,vel aliquid sim̃e,nõ pñt dicere,ꝙ aĩę maneant post corpora, cum ista sint corporalia, quæ ẽt cũ corporibus corrumpũtur,& siquis poneret animam esse aliquid istorum,& tñ poneret eam manere post corpus, adhuc grauius erraret, cum impossibile esset naturaliter talia incorrupta manere soluto corpore. Sed dicetur vnde prouenit Sadducęis, ꝙ putarent substantiam animæ esse aliquid tale,quod post mortem non maneat? Dicendum, ꝙ prouenit primo ex errore communi aliorũ hoĩum,nam ẽt multi Philosophorũ circa animę sub- H stantiam errauerũt,vt colligitur ex 1. de Ani. Et sicut illi falsę opinati sunt, ita & Sadducæi opinari potuerunt. Secundo accidere potuit ex principio Genesis, nam Gene.2.c.dr̃ formauit Deus hominem de limo terræ,& inspirauit in faciem eius spiraculum vitę, sed spiraculum significat flatum,iõ putauerũt, ꝙ aĩa erat flatus quidam, & quia mortuo homine cessat ille flatus putauerunt,ꝙ aĩa perit corpore resoluto.sic enim putauerunt insipientes. Sap.2.c. dicentes spũs noster tanquam mollis aer diffundetur,& tñ quod diffunditur aer est,iõ putauerunt animam esse aerem, vel fumũ existentem in naribus.eo.c.& hoc conuenit lr̃æ. Gen. 2.c.f.spirauit in faciem eius spiraculũ, sed spiraculum faciei in naribus,& ore apparet. I

Quomodo Sadducæi potuerunt credere non esse resurrectionem.
Quæst. CXXVIII.

QVAERĖTVR qũo Sadducęi potuerũt credere nõ esse resurrectionem,& qũo poterãt sustineri inter Iudęos cũ talia sentirent. Et videtur difficultas circa primum, quia sacra scriptura ostẽdit futurã resurrectionẽ in multis locis, ideo poterant ipsi scire resurrectionem esse futuram.

Dicendum,ꝙ putabant nõ esse futurã resurrectionẽ,quia animę nõ manebant post corpora, & vbi nõ manet anima nõ potest esse resurrectio,vt dictum est præcedenti quæst. Secundo,quia licet scripturæ hoc K dicant illi non intelligebant eas, cũ aliqualiter essent obscurę, & ita non arguebant inde resurrectionem. Tertio, quia potius ex sacra scriptura sẽ putabant ipsi habere argumentũ ad ostendendum nõ esse resurrectionem futuram,vt patet, quia contra Christum arguerunt de suscitatione seminis per deductionem ad impossibile,& ita non solum non credebant resurrectionem non esse futuram,sed etiam putabant,quòd ex scriptura tollebatur resurrectio. Quarto fuit hoc, quia isti non legebant illos libros, qui apertius resurrectionem ponunt, in quibusdam enim libris sacræ scripturę resurrectio innuitur, sed obscure, sicut in libris Moysi. In aliis autem apertius insinuat,sicut Dan.11.& Ezec.37.& Iob 19.& in alijs. Istos enim libros non recipiebant Sadducæi, quia illi non recipiebant,nisi quinque libros Moysi,sicut Samaritani,cęteros aũt respuunt. Sic dicit Hieronym.super Matth. Sadducæi quinque tm̃ libros Moysi recipiebant prophetarum vaticinia respuentes, & ideo non erat mirandũ, si ex scripturis illis non colligerent futurã esse resurrectionem,cum etiam nos, quos gratia nouiteſtamẽti amplius illustrauit,fortassis ex talibus scripturis non colligeremus resurrectionem, nisi Christus dixisset ex illis hoc concludi.

Quomodo isti Sadducæi poterant sustineri inter Iudæos cum assererent contra legis veritatem manifeste.& in re maximi præiudicij. Qõ. CXXIX.

SED quæretur quomodo tolerabantur isti inter Iudæos,cum manifeste asserent contra veritatem legis,& in re maximi præiudicii ,quia nihil melius est, & quod magis ad bonum moueat, quã resurrectio, & vita futura in gaudio,vel in pęna.

Aliqui dicunt,quòd Sadducęi non erant de Iudęis, licet haberent aliquam similitudinem cum Iudęis,& ideo ipsi tantum poterant errare, vt solum reciperẽt quinque libros Moysi,respuentes alios,quos cęteri Iudęi recipiebant,& alii Iudæi eos non corripiebant,sicut erãt de Samaritanis,ꝙ aliqua similia Iudęis habebant. Non enim erant ipsi de stirpe Iudæorum,sed gentiliũ translati de terra Medorum, & Persarum in terram Iudęorum,qui quinque libros Moysi recipiebant, & legales cæremonias exercebant, sed alios libros non recipiebant,neque erãt sub potestate Iudęorum, sed separati habitabant in ciuitatibus Samariæ,& ibi templum aliud constituerant in monte Garizim præter templum Ierusalem,vt declaratum est late. 3. Re.17. c.circa finem.

Sed dicendum, ꝙ non stat,nam Sadducęi erant Iudęi,& de gremio Iudęorum inter eos manentes, & vt boni Iudęi reputabantur nihil contra legem agentes,intantum vt sic seipsos Sadducęos, idest iustos nominare auderent,quasi non solum legem seruarent, sed etiam omnia ad punctum tenerent. Cum autem dicitur,ꝙ erant segregati, sicut Samaritani non est verum,neque verisimile. Primo,quia Samaritani non erant de stirpe Iudęorũ,sed de gentilibus,qui translati fuerunt per regem Assyriorum in terram Israel, vt colligitur. 4.Reg.17.c, Sadducæi autem Iudæi erant. Vnde Iosephus. 2. libro de Bello Iudaico ponens tres sectas Iudæorum,dicit fuisse vnam Sadducęorum, & ita ipsi erant de Iudęis secundum originem, & actualem conuersationem.

Secundo,quia Samaritani erãt valde odiosi Iudęis, ita vt Iudęi in opprobrium vocarent aliquem Samaritanum. Sic patet Ioannis octauo cap.vbi Iudęi dixerunt Christo Samaritanus es tu , & Dæmonium habes,& tamen nemo in improperium Sadducæus vocabatur,cum potius esset nomen laudis, scilicet, quia iusti vocabantur.

Tertio,quia Samaritani non conuersabantur cum Iudęis in cibo, & potu, neque in alijs communionibus,neque de manu illorum cibum,aut potũ recipiebant,sic patet Ioan. 4. c. vbi mulier Samaritana dixit Christo petenti ab ea bibere,scilicet quomodo tu Iudęus cũ sis bibere a me poscis, quę sum mulier Samaritana? & sequitur ibi causa . Non.n.coutuntur Iudæi Samaritanis,& tamen Iudæi conrebantur Sadducęis cum manerent in vrbe Ierusalem, in qua fuit mirę ista quæstio,ergo non erant,sicut Samaritani separati.

Quarto,

Quarto,quia Samaritani non veniebant ad terram A Iudæorum, neque Iudęi in terram Samaritanorum, sed abstinebant abinuicem, sicut a gentilibus. Sic pater, quia quando Christus misit discipulos ad prædicandum per omnes ciuitates Iudęorum, dixit ꝙ non irent ad ciuitates Samaritanorum, & tamen de Sadducæis nihil tale erat, sed potius ipsi manebant cum Iudęis.Nam nunc in Ierusalem erant, quando hoc q̃sierunt. Etiam conuersabantur cum Pharisæis,cum aliquando irent cum eis ad tentandum Christum sicut 16.c.Et etiam Christus non responderet eis nunc verbum coram alijs Iudęis, si ita separati essent, sicut Samaritani a Iudæis.

Quinto,quia Samaritani, & Iudæi non conueniebant ad orandum in eodem templo,sed Iudęi habe- B bant templum in Ierusalem,Samaritani vero in monte Garizim non longe ab vrbe Sichem, de cuius construction dictum est.4.Reg.17.c.circa finem,& illud templum erat causa maximarum inimicitiarũ inter Iudæos,& Samaritanos,dicentibus Iudęis, ꝙ oportet orari,& fieri cæremonias in templo Ierusalem:Samaritanis vero dicentibus, ꝙ oporteret orari in templo,quod ipsi habebant in monte Garizim. Io.4. c.cũ dixit Samaritana ad Christum. Domine video, quia propheta es tu, patres nostri in hoc monte adorauerunt,& vos dicitis,ꝙ Ierosolymis est locus, vbi oportet adorare. Sadducæi autem in templo Ierusalẽ adorabant cum aliis Iudæis. Nam nunc in templo erant, C quando istud a Christo petierunt, Christus enim docebat tunc turbas,cum dicatur,ꝙ audita responsione hac turbæ miratę sunt in doctrina eius,& tñ Christus non docebat,nisi in templo,& synagogis: Ioan.18.c. quando aũt erat in Ierusalem non docebat, nisi in templo Luc.23.c.& infra 26.quotidie eram vobiscum in templo docens, & non me tenuistis, ergo erat nunc in templo,& ita Sadducæi erant in templo, cum ibi a Christo hoc interrogauerint, sed Samaritani nullatenus intrarent in templum, ergo non erant tales Sadducæi,quales Samaritani, & ideo licet concordarent in hoc,quia solos libros Moysi recipiebant Sadducęi, sicut Samaritani:nõ erant alieni a populo Iudęorum Sadducęi,sicut Samaritani,sed erant pars populi, & habebant Iudęi potestatem corripiendi Sadducæos, D si in aliquo errarent, sicut quoslibet alios Iudęos, & sicut nos habemus potestatem puniendi, & corripiẽdi quoscunque hęreticos,qui inter nos sint.

Dicendum ergo, ꝙ Sadducæi de Iudęis erant, licet errarent circa resurrectionem,occasio aũt errandi eis erat id,quod dictum est prędicto q.& sup.q.127.

Quomodo Pharisæi permittebant talia impunita.s.ꝙ Sadducæi errarent tam periculoso errore contra fidei veritatem. Quæst. CXXX.

SED manet tunc dubium , qũo Pharisæi permittebant talia impunita.s.ꝙ Sadducęi errarent, tã periculoso errore ꝓ veritatem fidei,potissime cũ hoc eẽt E ꝓ intentionem eorum,quia ipsi ꝓrium sentiebãt. Alii qui dicunt, ꝙ ista nõ habebant aliquam punitionem inter Iudęos , & ideo licet Sadducæi errarent in hoc manebant impuniti.

Dicendum,ꝙ non stat,quia minora peccata punie bantur pęna grauissima.s.pęna mortis , vt colligere liquet ex sabbato.Nu.15.c. Etiam blasphemia quęcũq; morte plectebatur,vt patet Leuit. 24. c.& tamen negare id,quod scriptum erat in lege Dei, & dictũ erat per prophetas,erat blasphemia,quia per hoc mendacem faceremus Spiritum Sanctum, quo dictante oĩa dicta fuerunt, quæ in sacra scriptura expressa sunt.2. Pet.1.c. ergo morte plectebatur siquis negaret ea, q̃

scripta erant in sacris libris. Sic erat de resurrectione, ergo blasphemus erat,qui negaret resurrectionem. Est dicendum,ꝙ siquis apud Iudęos negaret aliquid eorum,quæ in sacris libris scripta erant, tanquam blasphemus habebatur,& occidebatur. Et tñ negare resurrectionem nõ erat apud Iudęos pctm̃, vt ipsi iudicabant eo,ꝙ nõ putabant illam contineri in lege Dei vel in sacris libris, & ideo nõ habebatur apud eos ꝓfide,vel snĩa,sed licebat cuilibet opinari, vt vellet, vnde apud illos resurrectionem futuram esse problema neutrum erat,& ita accidit,ꝙ aliqui opinarentur eam futuram,& alij non. Quod patet,quia ponunt̃ positiones Phariscorum,& Sadducęorum de resurrectione tanquam opiniones ipsorum. Act.23.c f.ꝙ Sadducæi dicunt nõ esse resurrectionem,neque angelum,neq; spiritum:Pharisæi aũt vtrunque confitentur. Et nõ dixit ibi litera,ꝙ Pharisęi tenerent veritatem catholicã, & Sadducęi errarent,sed ambę velut opiniones positæ fuerunt:& ista est vera causa, quare Sadducæi, qui se iustos ęstimabant,& vocabant, tenebant istam positionem.f.quia non putabant eam repugnare legi. Et etiam alii Iudęi non credebant repugnare legi. Nam etiam si Pharisęi putarent , ꝙ positio Sadducęorum repugnabat legi non permitterent eos impunitos, & tñ quia istam rem velut dubiam putabant, nulli qualitercunque opinanti pęnam aliquam inferebant. Itẽ patet hoc ex eo,quod Iosephus ponit lib. 2. de bello Iudaico,& in lib. Antiquitatum. dicens fuisse tres sectas apud Iudæos,& ita positiones istorum nõ vult eẽ aliquid,quod in lege esset,quia illud commune esset, sed singulares ipsorum inuestigationes mõ sapientiali,& vna est Phariscorum, alia Sadducęorum, ideo licet Pharisæi valde irascerentur Sadducęis pro contrarietate positionum, & interdũm multum contenderent,non faciebant illos puniri pro hoc errore , quia non poterant conuincere eos errare.

Quomodo tantus error poterat Iudæis accidere , & maxime Pharisæis , quòd de resurrectione dubitarent , cum ex sacra scriptura clarè pateat.
Quæst. CXXXI.

SED quæretur quomodo tantus error poterat accidere Iudęis,& potissime Pharisęis. Nam Sadducęis non erat tam admirandum , eo ꝙ illi non recipiebant,nisi quinque libros Moysi, vt dictum est supra q.133.ex illis autem non colligitur resurrectio , nisi multum obscure , & modo argumentatiuo viribus ingenij,vt ibi dictum est:Pharisęi tamen, & cæteri Iudæi recipiebant omnes libros canonis veteris testamenti, ex illis autem clare patet resurrectio Dan. 12. & Ezechi.37.& Iob 19. & in aliis locis, ideo mirandum est, quomodo illi possent dubitare circa resurrectionem.

Aliqui dicunt,ꝙ Pharisęi , & cęteti Iudęi nõ dubitabant circa resurrectionẽ,sed tenebant eam,vt certũ articulum fidei,& tñ non poterant probare eam contra Sadducęos, quia Sadducęi nõ recipiebãt libros illos,ex quibus clare Phariscęi resurrectionẽ probarent. Dicendũ,ꝙ hoc nõ stat, quia nõ solum Phariscęi non poterant conuincere Sadducęos de resurrectione, sed ẽt ipsi nõ tenebant hoc tanq̃ fidem, sed velut opiniones,nã si cęteri Iudęi essent certi, quòd esset resurrectio,& ꝙ hoc innueret ex sacra scriptura , etiam si nõ possent conuincere Sadducęos non sustinerent eos, sed abiicerent illos velut hereticos a consortio suo, si non possent punire, aut si possent punirent eos velut errantes contra legem , sed neque abijciebant eos,neque puniebant, ideo non iudicabant eos aperte aliquid contra legem Dei sentire , sed Phariscęi,

& cæteri Iudæi dubitabant de hoc, licet potius tenerent, ꝙ esset resurrectio, sicut qui circa aliquid opinatur, tenet vnam partem cum formidine alterius. Sed tunc manet dubium, quomodo Pharisæi circa hoc dubitabant, cum scriptura expresse ponat resurrectionem.

Dicendum, ꝙ mouebantur primo propter multiplicitatem expositionis sacræ scripturæ, quia licet satis aperte innuatur, ꝙ erit resurrectio potest tamẽ calumniari scriptura, vt recipiat aliũ sensum, quẽ multi putant esse verum, licet non sit, & ita circa multa alia ponunt Iudæi aliquos sensus valde erroneos, quibus tamen aliqualiter potest litera distorte saltem applicari. Sic ergo licet ibi aperte, & vere scriptura de resurrectione loquatur, Iudæi accipere poterant de aliqua alia re. G

Secundo erat propter cęcitatem, aut paruam intelligentiam Iudæorum illo tempore, in multis enim errabant Iudæi etiam tempore Christi male exponendo, & putabant esse aliqua in sacra scriptura, quæ nõ erant, & alia erant in ea, quæ putabant ibi non esse, sicut supra quinto cap. dixit Christus. Dictum est antiquis, diliges amicum tuum, & odio habebis inimicũ tuum, idest Iudæi putabant hoc sibi dictũ esse a Deo, & tamen Deus nunquam mandauerat odio haberi inimicum, sed potius benefacere ei, sed ipsi male interpretando putabant hoc esse in lege Dei, sic ẽt ex lege Dei. i. ex sacris libris colligitur, ꝙ Messias futurus erat Deus, & tñ Iudæi tẽpore Christi putabant Messiam suum esse futurum purum hominem, licet valde iustum, & alia multa. Ita ergo licet ex scriptura haberetur futuram esse resurrectionem, ipsi putabãt nõ esse futuram, quia non exponebant bene illa loca scripturæ, sed putabant esse quasdam alias suscitationes hominum magis metaphoricè dictas, sicut dicitur, suscitans de terra inopẽ, quæ non est suscitatio de morte, & tales errores manent hodie apud Iudæos, nã putant, ꝙ Messias purus homo sit, & etiam de resurrectione non habent certam sententiam, sicut neq; Iudæi illius temporis, licet habeant omnes eosdem libros, quos illi habebant, & potius isti certi esse deberent de resurrectione, & circa alias veritates sacrę scripturæ, cum maiori tempore circa sacram scripturam studuerint, & plura commenta viderint, quæ illi non habebant. I

Tertio, & prẽcipue erat propter nescire dare modum illius resurrectionis, quia si resurrectio futura erat, oportebat sciri an omnes resurgerent, vel pauci, & quæ, & qualis esset dispositio resurgentium in corpore, & quid post resurrectionem habituri essent de bono, vel malo, & multa alia. Hæc autem nesciebant Iudęi, quia scriptura veteris testamenti non exprimebat illa, sed ponere resurrectionem non determinatis his, videbatur esse inconueniens, ideo distrahebantur a ponendo resurrectionem. Vnde illi, qui eam ponebant asserebant circa ea multa falsa, & inconuenientia, vt dicit Iosephus lib. 2. de bello Iudaico. 1. ꝙ ponebant animas bonorum vltra Oceanum in quoddam loco delectabili, animas vero malorum in alio loco inde remoto, vbi omnia incommoda paterentur, & dicit, ꝙ ita Iudęi poluerunt resurrectionem, & gaudia bonorum, & pœnas malorum, sicut sapientes Græcorum posuerunt loca inferorum, Sisyphos, & Tantalos, & Ixionas, & Titios. Ista autem apud Virgilium in 6. Aeneidos referuntur, & apud Ouidium, & cęteros poetas vulgata sunt, vnde Iosephus non vult apud Iudæos maiorem certitudinem esse de resurrectione & gaudiis bonorum, & pœnis malorum, quam erat de his apud sapientes, & poetas Græcorum. Dicit tamen ibidem inuenta fuisse hæc ad componendum K

F mores hominum, vt spe bonorum futurorum, & potissime timore malorum arcerentur a malis, & virtutes colerent, & ideo etiam apud Iudęos non vult Iosephus firmam fuisse positionem de resurrectione, quasi esset ex lege Dei, vnde neque ipse ostendit talem positionem tenere, quod tamen faceret, si putaret ex lege Dei illã haberi, sed magis credit ingenio humano hoc introductum, & creditum a multis. Et ita licet Pharisæi assererẽt resurrectionem, velut rem verisimiliorem, tamen non tenebant, vt firmam sententiam habitam ex sacris libris, & ob hoc non cõdẽnabãt Sadducæos, tanquam hæreticos, sed sustinebãt velut opinãtes in eo, ī quo licebat sic, vel aliter opinari.

Quomodo Sadducæi poterant negare resurrectionem cum illa in facto ostenderetur per mortuos suscitatos.

Quæst. CXXXII.

QVAERETVR circa p̃cedentia dato, ꝙ Sadducęi possent negare resurrectionem velut non clare ex scripturis probatam, quomodo poterant negare, quia inferebatur ex eis, qui erant in facto. Primo, quia in veteri testõ apparet, ꝙ aliqui suscitati fuerint a mortuis, vt Elias suscitauit filium mulieris Sareptanę. 3. Reg. 17. c. & Eliseus suscitauit filium Sunamitis mulieris. 4. Reg. 4. c. & illum, qui postea in sepulcrum eius proiectus est, ga mox, vt tetigit ossa Eliszi reuixit hõ, & stetit supra pedes suos 4. Regum 13. c. Secundo patet, quia Christus suscitauerat tres mortuos, scilicet filiã Archisynagogi supra 9. c. & Mar. 5. & filiũ viduę in vrbe Naim Luc. 7. & Lazarum in Bethania Io. 12. c. & ista erant notoria, & potissime duo, s. de filio viduę, & de Lazaro, ga coram multo populo vtrunque factum est, vt patet ibidem, & ita non poterant Sadducęi negare resurrectionem, cum omnibus esset nota. H

Dicendum ad primum, ꝙ istud faciebat probationem aliquam pro Pharisæis, & aliis Iudæis, qui recipiebant oẽs libros sacros, secus de Sadducęis, qui non recipiebant, nisi libros Moysi, prædicta autem hñt in libris Reg. quos illi non recipiebant.

Ad secundum põt dici vno mõ, ꝙ tam Pharisæis, quam Sadducęis erant notę suscitationes mortuorũ, quas Christus faciebat, & tñ adhuc manebat dubium de resurrectione, quia non negabant Sadducæi resurrectionem mortuorum, qua aliqui mortui specialit suscitantur ad vitam mortalem, sed negabant illã resurrectionem, quę generalis asserebatur, in qua homines resurgerent ad immortalem vitam, suscitationes aũt, quas Christus faciebãt, erant particulares. i. aliquorũ hoĩum, & erant ad vitam mortalem, quia illi suscitabantur, & cum viuerent temporibus suis, morieban rursus, sicut cęteri, qui non fuerant suscitati, & ita licet Sadducæi concederent suscitationes factas a Christo, dubitabant adhuc de resurrectione mortuorũ, & tunc etiam si concederent id, quod erat in lib. Reg. ñon erat inconueniens.

Secundo potest dici, ꝙ Sadducæi negabant omnẽ resurrectionem, eo ꝙ tollebant perpetuitatem animarum, & non dabant esse aliquem ipiritum separatum a corpore, cum negarent angelum, & spiritum. Act. 23. c. immo dicendum, ꝙ necessario sequebatur ex positione Sadducęorum nullam esse resurrectionem. i. neque particularẽ, qua aliquis resurgat postea moriturus, neque generalem, qua resurgat quilibet, nunquam moriturus, quia resurrectio est reunio aiæ ad corpus. Et tñ Sadducæi ponebãt non manere corporibus solutis animas ipsas, sed perire cum eis, vt dictum est supra 127. q. ergo neque temporalem resurrectionem concedebant.

Sed

Sed tunc dici poterit vno modo, ꝙ Sadducęi negabant etiam Christum suscitasse aliquos mortuos, qa licet factum fuisset non viderant illud ipsi, & ita illud negare possent. A

Sed istud non esset satis conueniens, quia impudẽtię magnę est nagare, quod sciunt cęteri, etiã si is, qui negabant illud ignoret, sed manifestum est, ꝙ plurimi Iudęorum viderant Christum suscitantem filium viduę in Naim Luc. 7. & Lazarum in Bethania Ioan. 11. & 12. c. iõ confunderẽtur Sadducęi ista negantes. Secundo, & melius poterant dicere, ꝙ istę quas Christus faciebat non erant verę suscitationes, quia non redibant idem homines numero. Vnde hoies erant illi, quos Christus faciebat redire per operationẽ suã, sed non erant resurgentes, quia nõ erant illi, qui prius fuerant cum non redirent eędem animæ, sed formabantur aliæ virtutes materiales, quibus possent corpora vegetari, & videbantur esse idem homines, ꝓpter similitudinem lineamentorum. B

An Sadducæi negarent resurrectionem vniuersalem, vel particularem, vel vtranque. Quæst CXXXIII.

SED quæreretur cum possit intelligi Sadducæos negare vtranque resurrectionem, de qua dicitur hic. Dicendum, ꝙ ex suppositione Sadducæorum negantium animas manere post corpora vtraque resurrectio debet negari, & etiam litera quæstionis, & responsionis prẽsentis potest applicari aliquo modo ad negandum vtranque resurrectionem, & tamen magis videtur consonare, quòd de sola resurrectione generali ad vitam immortalem intelligatur, & saltem, ꝙ de hac esset discordia inter Pharisæos, & Sadducæos. C

Primo apparet ex modo quærendi Sadducęorum iam proposito casu de septem fratribus, & vna vxore eorum per successionẽ quærunt, cuius erit vxor mulier illa in resurrectione. i. in statu resurgentium, & ita præsupponunt ex dictis Christi, vel Pharisæorum futuram resurrectionem, in qua omnes tam viri, quam fœminæ resurgant. & tunc resurgentibus septem viris, & vxore videbatur manere dubium cuius futura erat vxor. D

Secundo patet, quia si de resurrectione particulari loquerentur, licet suscitaretur mulier, forte nõ suscitarentur fratres, qui fuerant viri illius, & ita non esset difficultas circa ꝓgium, sed posset ipsa trãsire ad alia vota. Vel dato, ꝙ aliquis illorum suscitaretur non statim suscitarentur oẽs, & iõ non staret dubium de omnibus, sicut posuerunt casum Sadducęi, ergo oportet ꝙ ipsi locuti fuerint de resurrectione generali.

Tertio apparet, & efficacius ex responsione Christi, nam dixit eis: Erratis nescientes scripturas, in resurrectione enim neque nubent neque nubẽtur, sed sunt, sicut angeli Dei. i. viuentes spiritualiter, & tamen in resurrectione ista, qua suscitantur aliqui particulariter nubunt homines, & nubentur, & non sunt, sicut angeli Dei, sed manducant, & bibunt, & postea moriuntur, ergo Christus respondit de generali resurrectione, in qua sunt, sicut angeli Dei. E

Quarto patet, quia si de resurrectione particulari loquerentur Sadducæi, non indigeret Chris aliqua probatione ex scripturis, sed suscitaret corã eis mortuũ aliquem, & esset probatio apertior, & tñ nõ fecit, sed induxit scripturas in probationem, ergo non ꝙrebãt de particulari resurrectione, sed de generali.

Quinto patet, quia si inter Phariszos, & Sadducęos contenderetur super resurrectione particulari, licet Sadducæi non scirent aliquos fuisse suscitatos a mortuis, tamen Pharisæi sciebant hoc, quia constabat eis

de illis, quos Elias, & Eliszus suscitauerunt, cum ipsi haberent illos libros, & ideo nõ haberent istam rem velut dubiam, & opinabilem, sed certã, & Sadducæos negantes hoc abiicerent velut hęreticos, & tamen manebat semper istud dubium inter eos, non solum post illos libros, ex quibus probabatur suscitatio mortuorum, sed etiam post resurrectionem Christi, qui dum inter homines maneret suscitauerat tres mortuos, de quibus notum erat eo tempore apud Iudęos, cum tempore Pauli fuerit facta contentio inter Pharisæos, & Sadducęos subintroducta ista quæstione, q̃ adhuc tunc durabat Act. 13. c. ergo non erat contentio super resurrectione aliquorum, sed super suscitatione generali. Sexto patet ex eis, quæ ponit Iosephus lib. 2. de bello Iudaico, circa sectas Iudęorũ, & in lib. Antiq. Nam ipse refert suscitationes mortuorum factas per Eliam, & Eliszum, & hẽt eas pro certissimis, tanquam ex sacris libris collectis, sed de generali resurrectione, & de statu animarum post mortem nihil asserit, sed ponit velut opiniones sapientum diuersorum ad similitudinem Grẽcorum poetarum. Vñ ex modo suo loquendi non multum stat Iosephus in illis, sed potius vult subintroducta hęc esse per ingenium ad componendos mores hominum.

Quare potius Sadducæi negabant resurrectionem generalem, quam particularem. Quæst. CXXXIIII.

QVAERETVR quare potius Sadducęi negabant resurrectionem generalem, & quærebant de illa, quam negabant resurrectionem particularem, cum videatur vtraque pertinere ad potentiam ęqualem effectiuam.

Dicendum, ꝙ considerato fundamento eorũ vtraque resurrectio negatur, cum dicant aĩam non manere resoluto corpore, & tamen resurrectio non est, nisi aĩa corpori reuniatur, & tamen ipsi magis dubitabãt de generali resurrectione, quã de particulari, quia credebant particularem fieri posse aliquo mõ, licet nõ vere, generalem autem nullo modo: etiam multas difficultates esse putabant in generali resurrectione, quas non videbunt in particulari, & ideo licet vnam concederent, vel non negarent, alteram negabant.

Primo, quia videtur eis minor potentia requiri ad resurrectionem particularem, quam ad generalem. Nam in particulari putant, quòd propter dispositionem materię facilius est ibi gigni animam, quę sit aliqua virtus materialis, quam in generali. Nam cum suscitatur particulariter aliquis parum post mortem suscitatur, quando nondum est corpus multum alienatum a conditione naturali, sicut in puella filia Archisynagogi a Christo suscitata, & in filio viduę suscitato in Naim, & ideo Iudęi putabant, ꝙ Christus non poterat suscitare Lazarum, licet iã suscitauerat alios duos mortuos, eo ꝙ erat corpus eius multum alienatum a naturali conditione. Nam dixit Martha soror Lazari. Dñe iam fœtet, nam quatriduanus est. Et hoc dixit ex infidelitate, quasi ex hoc, ꝙ erat quatriduan' non posset suscitare. Quod patet, quia dixit Christus statim nonne dixi tibi, quia si credideris, videbis gloriam Dei? Io. 11. a fortiori ergo, quando ipe resurrectionis corpora non solum sunt elongata a naturali conditione, sed etiam penitus dissoluta, ideo illam resurrectionem non putabant posse fieri. Secundo, quia quædam corpora non solum a naturali dispositione sunt alienata, sed ẽt materia eorũ vr deficere, cũ nõ maneat aliquid, qđ sensui subiaceat, & istud turbat multũ populares, & simplices, & hoc putabãt Sadducæi afferre nimã difficultatẽ, sic dicit Grego. sunt aũt non nulli, qui considerantes, ꝙ spiritus a carne soluit.

ꝙ caro in putredinem vertitur, ꝙ puluis in elementa soluitur, vt nequaquam ab humanis ẽt oculis videretur, resurrectionem fieri posse desperant, & dum ossa arida inspicũt, hęc vestiti carnibus rursumque ad vitam virescere posse diffidunt, hęc autem non accidũt circa particularẽ resurrectionẽ in qua nihil istorũ factum est. Tertio pp ꝺditionẽ resurgentiũ, quia in ista particulari resurrectione, qui resurgunt, sunt ſm cõditionem nostram passibiles, & iterum morituri. Qui vero secundo resurgent, ponũtur futuri immortales, quod est supra conditionem hoĩum, & ita magis est mirandum ibi de immortalitate, q̃ de resurrectione, & hoc valde turbabat Sadducęos, vt istã resurrectionem negarent, & iõ dato, ꝙ futura esset non poterant intelligere, ꝙ hoĩes aliter se haberẽt, q̃ nunc. Quarto, quia videbatur eis, ꝙ repugnabat sacrę Scripturę, vt patet ex argu. quod contra Christum induxerunt, & putabant ipsi, ꝙ illud concluderet, quia aliàs non dixissent illud. Nam credebant, ꝙ repugnabat legi de suscitatione seminis, ergo nõ credebãt, ꝙ futura erat, & alia similia erant, quæ difficiliorem reddebant ynã resurrectionem, quam aliam.

Quomodo Sadducæis erat aliquod motiuum ad bonum faciendum, cum negarent resurrectionem, & animæ immortalitatem. Quæst. CXXXV.

QVAERETVR cum Sadducęi nõ haberent spem de resurrectione, qũo erat eis motiuũ aliquod ad faciẽdũ bonũ, quia nullũ vr̃ superesse ablata spe resurrectionis mortuorũ. Sic dicit Chry. videns diabolus, ꝙ iustitiam Dei omnino extinguere nõ potuit, introduxit heresim Sadducæorum, q̃ dicerẽt nõ esse resurrectionem mortuorum, quæ res omnino propositum faciendę iustitię frangit, Quis.n. contẽtus erit aduersum seipsum quotidie luctamina exercere, nisi ad spem resurrectionis aspiceret. Idem ẽt apostolus 1. Corin. 15. c. ostendit dicens, ꝙ si secundum hominem ad bestias pugnaui Epheſi quid inde prodest, si mortui non resurgunt? quasi dicat inutilis fuit ille labor, si mortui nõ resurgunt. Et iterũ dicit, ꝙ si mortui non resurgunt, & in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus oĩbus hoĩbus.

Dicendum, ꝙ nihil est, quod magis a malo arceat, & ad bonum inducat, quam spes de immortalitate, & resurrectione mortuorum, in qua perpetuis fruentur gaudijs, qui boni fuerint, & ęternis adigentur cruciatibus, qui fuerint mali. Vnde etiam gentiles, qui de resurrectione nihil per certitudinem scire poterãt finxerunt futuram esse quietem animarum repositam bonis, prauis vero tormenta. Et licet hoc non putarẽt verum, fingebant illud pro vero asserentes, vt Tullius ponit in lib. de Somnio scipionis, & Virg. & plurimi poetarum. Hoc aũt nõ fuit introductum ab illis, quasi sic fore crederent, sed ad reformãdos mores hoĩum, vt timore pœnarum futurarum a malo cauerent, & sic inciperent virtutes colere, quod eos bonos ciues efficeret. Sic dicit Ioſephus 2. li. de Bello Iudaico, hoc introductum esse a sapientibus Grecorum pp causam prædictam. Et idem sensit Pythagoras Philosophus, vt refert Ouidius 15. lib. Metamorpho. introductum esse hoc ad incutiendum hominibus timorem per poetas, scilicet.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis.
Quid stygа, quid amnes, quid numina vana timetis?
Materiem vatum, & falsi pericula mundi?

Et tñ isti putantes se falsa dicere, verum dixerunt ponentes immortales aĩas, & gaudiũ, & pœnas post mortẽ. Pythagoras vero, qui eos corrigere putauit asserẽs non esse statũ talẽ aĩarum post mortẽ, sed aĩam solutã de vno corpore statim intrare in aliud, valde erauit. Nũc vero cũ cognita est veritas de resurrectione, & certa est retributio futura pro bonis & malis, est fortius motiuum ad bonũ, q̃ aliqñ fuerit. Sed de Sadducęis dicendum, ꝙ licet non sperarent resurrectionẽ habebant motiuum ad bonum, & ad cauendũ malũ spe boni præsentis, & timore mali presentis, licet nihil post mortem esse putarent: credebant Deum esse potentem facere bonum hic homini, & ẽt inferre mala quęcunque vellet. Ille aũt vtraque in lege expresserat, s. ꝙ qñ seruarent legem abundarent oĩbus bonis, & nullo malo afficerentur, cum vero derelinquerent illam, oĩa mala inuenirent eos: Leui. 26. & Deut. 28. & 29. Dicendum tñ, ꝙ istud motiuum est paruũ, multi. n. sunt, qui si scirent nulla bona, aut mala relinqui post mortem, non cessarent persequi quodcunque delectabile eis, & potissime circa quædam, ad quę valde afficiuntur contemnentes quæcunque mala eis ob hoc hic accidere poterant, & quæcũque bona habituri erant abstinerent ab illis malis, sed immortalitas, & ęternitas pœnarum nemo est, quem nõ exterreant, si aliquid recte sentit. Cum aũt obijcitur de dicto Chry. dicendum, ꝙ illud intelligitur de fortibus tentationibus, resistendo concupiscentijs suis. Nam circa talia forte nemo, aut pauci cohibere vellent per totam vitam oĩs voluptates suas, vt cõsequerentur aliqua bona in vita, vel euitarent mala, quæ eis inferri possent in vita, secus est de operationibus exterioribus, quas exercendo non frangimus aĩum, neque concupiscentijs repugnamus, & ita erant obseruantię cęremoniales veteris legis. Tales aũt non erat difficile obseruare spe bonorum terrę, q̃ Deus daturum promittebat Isa. 1. Si audieritis, & in mansuetis meis ambulaueritis, bona terrę comeditis. Ad resurrectio mortuorum, miserabiliores sumus oĩbus hoĩbus, s. quia nulla bona conferri poterant in hac vita, quę æqualerent malis, quæ Christiani pro Christo patiebãtur. s. mille modos mortis, sicut ibi dixit Apostolus: Quotidie morior fratres pp gloriam vestrã, & iõ non poterat esse aliquid, quod ad ista mouerer, nisi spes de bonis in resurrectione mortuorum, quia illa sunt maiora, q̃ mala, quę hic patimur ad Ro. 8. nõ sunt condignę passiones huius tpis ad futuram gloriã, quę reuelabit in nobis. Et ita licet ad obseruationẽ legis noue, in qua expresse erãt, tñ ad obseruationem legis noue, in qua expresse cohibentur passiones animi, & exponit se hõ multis difficultatibus, non sufficiebant bona presentia, sed sola spes de resurrectione poterat mouere.

Quomodo Sadducæi errare tantum poterant, vt dicerent non esse Angelos, nec spiritus. Quæst. CXXXVI.

QVAERETVR qũo poterant in hoc errare tantũ, vt dicerent non esse Angelos neq; spũm, cũ in sacra Scriptura sępe fiat mẽtio de Angelo & spũ. Aliq dñt, ꝙ hoc accidit, qa Sadducęi nõ recipiebant oĩs libros veteris testi, sed solos libros Moysi, & qa in aliis hr̃ de Angelis, & spiritib⁹, nesciebãt ipsi esse Angelũ, & spũm. Sed dicendũ, ꝙ non stat, qa ẽt in libris Moysi de his habem⁹ sępe. Patet Gen. 16. de Angelo, q̃ apparuit Agar apud puteum, & Gen. 18. de tribus Angelis Abrahę Gen. 19. c. de duob⁹ Angelis eũtib, Sodomã, & Gen. 21. de Angelo, q oñdit puteũ Agar, & 22. c. de Angelo, q dixit Abrahę ne ĩmolaret Isaac, & 24. c. de Angelo, qui comitaretur Eliezer ad accipiẽdã vxorẽ Isaac, & in multis alijs locis librorum Moysi. Idem etiam de spiritu. Nã Gene. 6. dicitur, non permanebit spiritus meus in homine, & Gene. 7. dr̃, ex omni carne, in qua erat spiritus vitę, & Gene. 8. adduxit spiritũ super terram, & Gene. 1. spiritus domini ferebatur, & Num. 11. c. auferam de spiritu tuo, & Nume. 14. seruũ meum Caleb, qui plenus alio spiritu.

Dicendum, quòd adhuc his stantibus non credebant Sadducęi esse Angelos, licet reciperent istos libros, & dicẽdũ de Angelis, ꝙ Angeli proprie sumpti eo mõ, quo Sadducęi negabãt eos esse, sunt substãtię spirituales purę, & quia intentio Sadducęorũ esset, ꝙ nihil esset pręter corpora non credebãt aliquẽ spũm, qui esset a corpore pure ablatus, sed vel esset corpus, vel virtus corporis. Angelos aũt, quos in scriptura legebant putabãt fortassis esse homines a Deo missos, & alijs hominibus incognitos. Et hic error potest accidere ex significatione nominis, quia Angelus apud Græcos idẽ est, quod nuncius, & apud Hebręos Malachi idem significat, ideo quilibet hõ a Deo missus poterat vocari Angelus, ideſt Nũcius eius, & tales Angelos concedent Sadducęi, sed nõ Angelos, qui sunt puri spiritus.

Secundo potest dici quantum ad hoc, ꝙ accipiant Angeli non pro hominibus, neque pro puris spiritibus, sed pro substãtijs quibusdam corporalibus rõnabilibus habẽtibus corpora subtiliora, q̃ sint corpora nostra. Et ad hoc mouet, s. quia, qñ de Angelis fit mẽtio in scriptura illi apparebant in corporibus, vel exercebant res corporales, sicut Angelus, quẽ vidit Agar, qa dr̃, ꝙ vidit posteriora eius, & tres Angeli, qui manducauerunt cum Abraham Gene. 18. c. & duo Angeli, qui intrauerunt Sodomã, & putauerũt ciues illos esse viros, & illi manducauerunt cũ Loth Gene. 19. c. & Angelus, qui luctabatur cũ Iacob Gen. 32. c. & ita de alijs, iõ non putabant Angelos esse spiritus puros. Et hoc satis est verisimile, quia ẽt Philosophi aliq putauerũt, sicut Apuleius Platonicus esse Angelos animalia corporea aerea mẽte rationalia. A fortiori ergo Sadducęi, qui grossiores erant hoc putare potuerunt, & tales Angelos dicerẽt scripturã accepisse, sed non aliquos, qui sint puri spiritus. De spiritu dicendũ, ꝙ faciũque acciptanẽ spũs. Põt. n. accipi spiritus pro dæmone, & non est Angelus, iõ distinguit Angelus a dęmone, quia Angeli soli boni sunt, cum Angelus sit nomen officij, & boni sunt, quia a Deo mittuntur.

Alio modo accipitur pro omni substantia immateriali, & ita aĩa separata vocat̃ spiritus. Vtroque mõ vocant Sadducęi spũm, quia ipsi non cõcedunt, aliq̃ substantiam spiritualem pure a corpore ablatam, & ita siue sit dæmon, siue anima separata nõ differt quantũ ad eos. Raro. n. de his, siue de dęmonibus, siue de aĩa separatis habẽt in libris sacrę Scripturę, & potissime in libris Moysi, nam in alijs aliquid habetur.

Cum aũt obijcit. ꝙ in libris Moysi ponit̃ de spiritu. Dicendum, ꝙ neque accipit̃ pro Dęmone, neque pro aĩa separata. Nam Gene. 1. cum dr̃. Spiritus domini ferebat̃ super aquas, accipitur pro vento misso à dño, vt ibi expositum fuit, & Gene. 8. cũ dr̃. Adduxit spiritum super terrã: Intelligit̃ de vento cũ dicatur, ꝙ adduxit illum super terram, & imminutę sunt aquę. Et ita flatus ventorum erat, qui siccabat terrã, & Gene. 7. accipitur pro anima, sed non pro anima separata, sed coniuncta cũ dicatur ex omni carne, in qua erat spiritus vitę, & talem animam non dicunt Sadducęi esse spiritum, ideſt substantiam pure spiritualem, sed spiritũ, ideſt spiraculum, vel flatum carnis, quem habet quandiu viuit. Cum autem dicitur Numeri 11. de spiritu, accipitur pro inspiratione diuina ad prophetandum, & talis spiritus non est aliqua substantia per se, sed accidens perficiens intellectũ hominis inspirati a Deo. Et ita etiam accipitur Numeri 14. spiritus pro inspiratione, vel motu animi ad aliquid agendum, vel cauẽdum, & non est substantia aliqua spiritualis. Et ideo dicendum, quòd existentibus libris Moysi poterant bene negare Phariseĩ spiritus, quia ibi non habentur: Angelos ẽt negabant, sed hoc non ita conuenienter.

Quomodo Sadducæi recipiebant solos quinque libros Moysi, & non alios. Quæst. CXXXVII.

QVAERETVR qũo Sadducęi recipiebant solos quinque libros Moysi, & non alios, quia tempore Sadducæorum, quando Christus erat, omnes libri veteris testamenti erant, qui sunt nunc in canone, quomodo ergo alij Iudęi patiebantur eos inter se viuere, cum non reciperent alios libros sacros, quos ipsi recipiebant, quia hoc videbatur esse plusquam hęresis, velut siquis nunc reciperet euangelia, & non Epistolas Pauli, neque alios libros noui testamenti.

Aliqui dicunt, ꝙ erat de Sadducæis, sicut de Samaritanis, illi enim recipiebant quinque libros Moysi, & nullos alios.

Dicendum, quòd non potest esse simile, nam Samaritani non erant de populo Iudęorum ex origine, sed gentiles, & non commorabantur in eodem, cum Iudæis, sed separati, & multę alię differentię erant eorum a Iudæis, & nihil tale erat de Sadducęis, vt ostensum est supra, & ideo non erat mirandum, ꝙ Samaritani non reciperent plures libros, sed potius erat mirandum, quomodo illos quinque recipere volebant. Sadducęi autem erant Iudęi, ideo de illis erat mirandum, quomodo non reciperent omnes, quos Iudæi recipiebant. In q. 129.

Secundo, quia eo tempore, quo Samaritani cęperunt colere Deum Israel, non videbantur esse alij libri conscripti apud Iudæos, qui sacri reputarent, aut non erant multũ publicati, cũ ipsi fuerint conuersi ad hũc cultũ tpe regis Ezechię, vt colligitur 4. Re. 17. c. & tũc neque erant scripti libri Regum, neque alij prophetales posteriores, & ita ẽt si vellent nõ poterãt accipere a principio suę conuersionis oĩs libros sacros, quia tunc nõ erant. Causa aũt quare post conuersionẽ suã non receperunt alios libros, quia apud Iudęos cępes ũ esse sacri, fuit prima, quia Samaritani cęperunt totam suam eruditionem ab illo sacerdote, qui missus est de captiuitate ad eos erudiendum, manendo cum eis 4. Regum 17. Ille autem non dedit eis alios libros, nisi quinque libros Moysi, cum tunc nulli alij essent. Postea autem quidquid aduenirent inter Iudæos, & putaretur sacrum, non putarent Samaritani pertinere ad sanam doctrinam, quia institutor, & fundator vitę, & cultus eorum non dederat eis alia, & ideo non introducerent alios libros, nisi quos acceperant a principio. Quare Samaritani solos quinque libros Moysi receperunt.

Secundo, quia Samaritani erant hostes Iudęorũ, & dicebant Iudęi Samaritanos esse alienos a Deo: Samaritani autem e contrario dicebant. Et siquis peccaret apud Iudæos circa cęremonias colendi Deum fugiebat ad Samaritanos, & apud eos tenebat, vt amicus, in quo valde offendebantur Iudæi, vt dicit Iosephus lib. 11. Antiquitatum. Et satis apparet ista contẽtio Io. 4. cum dicitur, ꝙ Iudęi non conuntur Samaritanis, ita vt neque de manu eorum aquã recipiant, aut aliquid ad cibum. Etiam contendebant super locum orandi dicentibus Iudæis adorandum esse in templo Ierusalem: Samaritanis autẽ dicentibus adorandum

esse in templo, quod est in monte Garizim. Io.4.& iō existentibus odijs, & contentionibus mutuis, si quos libros inciperent Iudęi de nouo, tāquam sacros venerati non solum non reciperent illos Samaritani, sed etiam derestarentur illos, atque contemnerent, ideo nūquam receperunt, nisi quinque libros Moysi quos à principio eruditionis suę habuerunt.

Sed causa quare a principio sacerdos, qui introduxit cultum Samaritanorum nō dedit eis plures libros sacros fuit prima, quia eo rempore non erant oēs libri sacri, qui postea fuerunt, & iō ēt si vellet nō posset tradere eis libros oēs, sed dedit illos quinque, qui tūc erant. Sed obijcietur, ꝙ erant plures, quia tēpore regis Ezechię facta est eruditio Samaritanorum, & tunc poterant esse alij libri, scilicet libri Samuelis, & liber Iosue, & Iudicum, & Ruth, & liber Isaię, quia omnia hęc præcesserant.

Dicendum, ꝙ iste sacerdos, qui eruditi Samaritanos non erat de regno Iuda, sed regno Israel, quia erat de capitiuis translatis in terram Assyriorum 4. Re. 17. & illi sacerdotes cum populo eorum Israel erāt idolatrę ex rempore, quo diuisum est regnū sub Roboā filio Salomonis, & iō non haberent illi aliquos libros, nisi illos, qui fuerant ante diuisionem regni, qui esse poterant liber Iosue, Iudicum, & Ruth, & duo libri Regum. Et ēt quidā putant istos nondum fuisse scriptos, sed postea per Isaiam, vel Ieremiam, aut aliquē de prophetis scriptos esse, & ita sacerdos ille non poterat eos tradere Samaritanis. Secunda causa quantū ad vtrunque, & quæ est præcipua fuit, quia ēt si tempore sacerdotis illius, qui eruditi Samaritanos essent oēs libri sacri Iudæorum non traderet eis, nisi quinq; libros Moysi. Et est ratio, s. quia ad hoc ille datus est. Causa. n. huius institutionis fuit, quia translatis Israelitis de terra sua, s. de vrbibus Samarię transtulit rex Assyriorum gentiles de diuersis regionibus ad populandum regionē illam, qui tenebant ritus suos gentiles, & non colebāt Deum Israel, pp quod Deus misit leones ꝫ eos, & lacerabant illos, & intellexerunt gentes ob hanc causam euenire. Vñ dr 4. Reg. 17. ꝙ ita nūciauerunt regi Assyriorum, s. Gentes, quas transtulisti, & habitare fecisti in ciuitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terrę, & immisit in eos dñs leones, & interficiunt eos, eo ꝙ ignorent ritum Dei terrę. Et sequitur: Præcepit rex Assyriorum dicens: Ducite illuc vnum de sacerdotibus, quos inde captiuos duxistis, vt vadat, & habitet cū eis, & doceat eos, qūo colāt dñm, & ita non debebat docere eos, nisi ritum colendi, sed cęremonię totius diuini cultus continentur in libris Moysi, iō sacerdos ille non reliquit eis, nisi quinque libros Moysi, & ita ēt si oēs alij libri sacri tunc essent, nō dedisset eis sacerdos, nisi libros Moysi, & in illi nō receperunt postea alios pp causas supra positas, iō nō hñt Samaritani, nisi libros quinque Moysi. De Sadducęis aūt longe aliter est, quia non erant diuersi, neque separati a Iudęis, sed ipsi Iudæi erant, & semper fuerunt Iudæi, & inter Iudæos conuersati. Et ideo nō videbatur aliqua causa, quare non reciperent eosdem libros, quos alij Iudæi recipiebant.

Sed dicendum, ꝙ ideo non recipiebant Sadducæi, nisi libros Moysi, quia ita erat apud Iudæos de libris sacris, sicut de resurrectione. Nam quia resurrectio nō tenebatur ab eis, vt certus articulus licebat eis opinari circa illam, & quidam dicebant futuram resurrectionem, alij vero illam negabant, & vtrique quieti manebant inter Iudæos, ita & circa libros. Non enim erat librorum numerus determinatus, quos sub necessitate in auctoritatem teneri oporteret, & ideo licebat tenere quosdam non tenendo alios, & non reputabatur apud Iudæos blasphemia, neque hæresis.

De libris Moysi secus erat, quia ibi continebatur tota lex, quam obseruare debebant, & non obseruando illam non erant veri Iudæi, ideo omnes tenebantur ad illam, & putabant se teneri.

Canon librorū veteris testa. quomodo institutus est.

Canon tamē sacrorum librorum, ita institutus est, scilicet ꝙ ab antiquo fuerūt in sacris locis seruati quidam libri à prophetis conscripti, quorum auctoritas erat irrefragabilis, & omnes illi constituerunt vnum canonem. Omnes enim libri sacrę Scripturę prophetice scripti sunt, scilicet Spiritu Sancto dictante 2. Pe. 1. c. prophetę autem mentiri non possunt scribēdo, quia Spiritus Sanctus per eos loquebat, & iō sequit, ꝙ quidquid prophetę scripserunt necesse est esse verū. Ad hoc aūt, ꝙ sciretur vere an ꝓphetę scripserint, vel quisquā de sensu suo aliquid addiderit, oportebat sic libros custodiri ab origine, vt certum esset, ꝙ nemo eis aliquid addidisset, aut subtraxisset, & ita reseruati fuerunt aliqui libri in templo in locis reconditis, per quos veritas aliorum poterat probari, vel corruptio, & illi, vt authentici ab omnibus Iudæis doctissimis accepti sunt. Hunc modum faciendi canonē habuerunt Iudæi ex eo, ꝙ mandauit Deus Deuter. 31. c. ꝙ scriberetur Deuteronomium legis, & poneretur in latere arcæ, & custodiretur cum arca intra sancta Sanctorum, & quolibet septennio, s. in anno remissionis congregato toto populo legeretur corā eis ille liber, qui de latere arcę tolleretur, & hoc, vt non posset illū quisquā vitiare addendo, vel subtrahendo, sed manere, sicut a principio fuerat. Sic ēt patet Deuter. 17. vbi Deus iussit, ꝙ cum rex sederet in solio regni sui tum faceret sibi describi Deuteronomiū legis cuius exēplar acciperet a Leuitis, scilicet ne acciperet ab alijs, apud quos esset vitiatus liber, & hoc, quia Leuitæ habebant librum Deuteronomij, qui erat in latere arcę. Illi ergo libri, qui apud Iudæos in sacrario templi reseruati fuerūt a principio, quorum veritas certa erat, assumpti sunt in canonem, i. vt regulariter haberent, & approbarent ab eis, quia canon regulam significat. Quod autem generaliter, & regulariter habetur, canonicum vocatur.

Horū autem librorum viginti, & duo soli apud Iudæos inuēti sunt, iō viginti, & duo faciūt apud eos cadonē sacrarū scripturarū, quem canonem describit Hierony. in prologo Galeato, qui incipit viginti, & duas literas, & est super libris Regum distinguens illos in legem, & prophetales, & agiographa, quinque legales, octo prophetales, nouem agiographos, quorum omnium nomina ibi ponuntur, & dicuntur isti esse in canone, vt quidquid extra hos inuenerimus sciamus inter apocripha cōputari, vt ibi dicit Hiero. Alij ponunt esse viginti, & quatuor libros canonis. l. addentes Ruth, & Cantica canticorū, quos per se cōputant, sed qūocunque cōputarentur illi soli nōan pertinebant ad canonē scripturarū inter Iudęos, & illos eosdem libros vocant nunc canonē suū. Ecclesia aūt hos eosdem in canone recepit, sed vltra hos alios habet. s. libros duos Machabęorū, & Tobię, & Iudith, de quibus an sint in canone, vel in qua auctoritate eos Ecclesia teneat, ponit Hiero. in prologo Galeato prędicto, & nos in expositione eius posuimus. Hunc canonem, ita nunc firmiter tenemus, ꝙ siquis alleregat aliquid contra aliquē illorū librorū, vel nollet eū recipere in auctoritatē, deteriorē eū hęretico putaremus. Sic dicit Augu. in epistola ad Hiero. & in Decretis distin. 9. cap. ego solis, ego solis illis scriptorum, qui iam canonici nominantur, didici hunc timorem, honoremque referre, vt nullum eorum scribendo errasse audeam credere, aut si aliquid in eis inuenero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud æstimem, quam vel mendosum esse codicem, vel non esse assecutum

assecutum interpretem, quod dictum est, vel minime intellexisse non ambigam. Dicere autem, quòd aliquis de scriptoribus istorum librorū mentitus fuerit scribendo aliquid nefas est, vt ait Hieronym. super Naum, & 23. q. 5. c. quid ergo, sed potius tenetur quilibet pro veritate horum librorum defendenda pugnare vsque ad effusionem sanguinis. 25. q. 1. sunt quidam. Canon autem iste non erat determinatus tempore Christi, & ideo Sadducęis licebat recipere solos quinque libros Moysis, non curando de aliis, sed nūc quia determinatus est, etiam inter eos nefas putaret quis aliquem illorum. 22. librorum canonis recipere nolleret, & tamen licet non tenebatur canon sub tanta auctoritate inter Iudæos tempore Christi, qñ erant illi Sadducęi, sicut nunc inter nos, & inter illos, tamē libri illi, qui nunc in canone sunt, certi erant, & reposiri in locis sacris, & semper sic custoditi, vt de illorū fide minime, nec tunc, neque nunc dubitare possim⁹. Sic dicit Aug. 15. de ciui. Dei. & tamen quia tunc nō erat ista distinctio canonis, ita vulgata, neque approbata apud omnes, sicut nunc, licebat quibusdam Iudęis non recipere quos vellent præter libros Moysi, q semper fuerunt necessarij. ideo Sadducæi, licet non reciperent nisi libros Moysi, permittebantur quieti vinere inter Iudæos.

An Sadducæi quæsierint de resurrectione animo tentandi Christum, vel addiscendi, & in quo differant tentatio Pharisaica, & Sadducæa.

Quæst. CXXXVIII.

Vide sup. de hoc q. 134.

QVAERETVR an Sadducęi quæsierunt a Christo de resurrectione animo tentandi Christum, vel addiscendi.

Aliqui dicunt, quòd hoc fecerunt animo addiscendi. Et patet primo, quia erat inter Pharisęos, & ipsos ista contentio de resurrectione. Act. 23. & quia Christus præcipuus in sapientia habebatur, & in opinione omnium quæsierunt ab illo de veritate huius rei. Secundo, quia si inquirerent animo tentandi, & non addiscendi non responderet eis Christus, & tamen respondit directe ad dubium, ideo videtur, ꝙ quæsierint, vt docerentur. Tertio, quia si tentatores essent, & non intendentes addiscere, diceret eis Christus hoc, sicut dixit Pharisæis supra in litera. s. quid me tentatis hypocritæ? sed istis nihil dixit, ergo non erant tentatores, sed intendebant addiscere.

Sed dicendum, ꝙ vere tentatores erant, & non intendebant addiscere. Primo patet, quia si intenderent doceri procederent per quæstionem modo doctrinali quærendo a Christo, & tamen processerunt modo argumentatiuo, non. n. interrogauerunt an esset resurrectio, sed probare nitebantur, ꝙ non esset possibilis, ergo tentabant.

Secundo patet, qa si quærerent, sicut discipuli non tam partem assererent cum quæstio sit dubitabilis propositio, qui autem nihil asserit non potest errare cum error sit in asserendo falsum pro vero, vel in negando verum, tanquam falsum, & tamen Christus dixit Sadducæis: Erratis nescientes scripturas, ergo aliquid asserebant ad cuius probationem argumentum inducebant.

Tertio patet, quia dicitur infra in litera. Pharisęi autem audientes, ꝙ silentium imposuisset Sadducęis, conuenerunt in vnum, & tamen silentium non ponitur interroganti, sed arguenti, qui cōtendit aliquid esse verum, quod defendere vult, ergo Sadducęi non interrogabant, vt addiscentes, sed locuti sunt tētates.

Quarto patet, quia Lucæ. 20. vbi ponitur ista interrogatio Sadducęorum, dicitur in fine. Et non audebant eum amplius interrogare, & tamen si quæsiuissent modo doctrinali ad addiscendum, quanto melius eis responderet, tanto magis auderent interrogare, quasi contracta quadam familiaritate ex doctrina, ergo non quęsierunt doctrinaliter, sed tentatorie, & ad ostentationem.

Quinto, quia doctores sacri, vt Hiero. Origę. Chrysostomus, & Theophilus tenent, ꝙ dolose istam quæstionem proposuerunt Sadducæi.

Sed dicendum, ꝙ isti tentabant Christum non eo modo, quo Pharisæi. tentare quidem dicūtur omnes illi, qui interrogant non ad finem, ad quem est interrogatio. Est autem interrogatio secundum se ad sciēdum, qui autem interrogat non, vt sciat, sed propter quodcunque alterum tentare dicetur, sed qui interrogat interdum vult ex responsione alterius inferre, aliquod malum contra respondentem, & ista est pessima interrogatio tentatoria. Aliquando tentat interrogans, vt experiatur scientiam respondentis. Aliqñ interrogat tentans, vt ostentationem quandam sui faciat conuincendo respondentem, vel cogere eum ad confitendum ignorantiam suam. Prima tentatio est, quam fecerunt Pharisęi supra in litera quærendo de tributo soluendo Cæsari, quia intendebant, qꝙ Christꝰ responderet non esse dandum tributum, & ita eū traderent in manus præsidis ad mortem. Luc. 20. c. & taliter non tentabant nunc Sadducęi, quia non intendebant, ꝙ aliquod malum sequeretur Christo ex responsione.

Secundus modus tentationis interrogādo est, quē magistri tenent quęrendo aliquid a discipulis, & istū ēt modū non tenuerunt Sadducęi, quia hoc mō non interrogat, nisi qui putat se sapientiorem altero, quia aliàs interrogatio sua cederet sibi ad ignominiam.

Tertius modus est quem multi obseruant, vt glorientur, & istum modum tenuerunt nunc Sadducęi, voluerunt enim nunc ostentationem quandam sui facere faciendo interrogationem Christo, quam soluere non posset, & ipsi glorioſi apparerent superādo eum, quem ante hoc nemo superauerat. & decepti sunt in hoc valde Sadducęi putantes se habere argumentum insolubile contra Christum, quasi aliquid scirent, cum nihil scirent, & ideo facile fuit Christo eos conuincere. Sic dicit Chrysost. Hęc autem interrogatio fuit cum pręsumptione ignara, quæ præcedentibus facilior est, hominem enim putantem se aliquid scire, cum nesciat, viro scienti facile est conuincere.

Ad primum dicendum, quòd licet aliquod motiuum esse poterat ad hoc, quòd Sadducæi quærerent, vt addiscerent, tamen non quæsierunt sic. Nam ipsi pro firmo tenebant, quòd non erat resurrectio futura, ideo non quæsierunt, quasi de re incerta, sed potiꝰ induxerunt argumentum, quod putabant esse insolubile ad confirmandum positionem suam.

Ad secundum dicendum, ꝙ tentabant Christum Sadducæi accipiendo tentationem tertio modo, & tamen respondit eis Christus propter aliquas causas, quæ dicentur infra.

Ad tertium dicendum, ꝙ vere tentatores erant, & tamen Christus non dixit eis, & hoc, quia Christus dixit Pharisæis, quòd erāt tentatores, & hypocritę, quia hoc ignorabatur, & fuit conueniens, quod ipse illud aperiret, & ideo dixit eis, quid me tentatis hypocritæ? recte enim hypocritas eos vocauit, quia hypocrita aliud foris videtur, & aliud intus est, & sic Pharisæi q̄rentes ibi foris se iustos simulabant Luc. 20. c. & intus quærebant Christum tradere morti. eod. c. nunc autē Sadducęi foris ostendebant malum suum. s. ostentationem, quia cum quærerent a Christo arguentes

contra

Universidad de De
Bibli

contra id, quod ille asserebat manifestum erat, quòd ostentationem volebant, & ita hypocritæ non erant, sed præsumptuosi, ideo non vocauit eos hypocritas tentatores, sicut Pharisæos.

Aliter potest dici, quòd etiam Christus dixit Sadducæis malum suum, sicut & Pharisæis, sed quia nõ erat idem malum Pharisęorum, & Sadducæorum tẽtantium Christum, non eodẽ modo locutus est vtrisque, dixit enim Pharisæis, quòd erant hypocritæ, quia iniquitatem absconditam gerebant, Sadducæi vero nullam iniquitatem abscondebant, sed cum insipientes essent se sapientes arbitrabantur, & hoc ipsum Christus eis aperuit, dicens: Erratis nescientes scripturas, & ita Sadducæi non quæsierunt animo addiscendi scripturas.

Quare potius Sadducæi quæsierunt de resurrectione, quam de aliquo alio. Quæst. CXXXIX.

QVAERETVR quare potius interrogauerunt circa resurrectionem Sadducęi, quam circa aliquid aliud. Dicendum, quòd primo fuit, quia ipsi volebant habere gloriã quandam contra Christum superando eum, ipse autem dixerat, quòd resurrectio mortuorũ erat, & hoc sæpe asserebat, & circa hoc se putabãt habere firmius argumentum, quam circa aliq̃ aliam materiam, ergo potius voluerunt in hoc arguere, quasi in hoc facilius Christum superarent.

Secundo fuit, quia Sadducæi tenebant specialiter istam opinionem contra Pharisęos, & cæteros, Christus autem contra eam solebat asserere, ideo vt eam defenderent, voluerunt circa hoc arguere potius quã circa aliud, quia forte nullum aliud erat, in quo Christus repugnaret specialiter Sadducęis, nisi in hoc.

Tertio fuit, vt haberent honorem cõtra Pharisęos, Nam inter Sadducæos, & Pharisęos erat contentio ista de resurrectione, & sæpe fiebat seditio super hoc, vt patet Actu. 23. & neutra pars manebat simpliciter victa, ita vt se superatam fateretur. Voluerunt ergo contra Christum super hoc arguere, vt si eum in hoc superarent, sicut ipsi credebant, qui erat sapientior cęteris, & talis putabatur, haberentur vt totaliter superati Pharisæi.

Quarto, quia forte putauerunt, ꝙ Christus vellet approbare nunc sententiam Sadducęorum. Nam ante hoc Pharisęi quæsierunt a Christo de tributo tentantes eum animo tradendi ad mortem, super quo putabãt fortassis Sadducęi Christum indignatione nimia commotum contra Pharisęos velle contra illos asserere, & ita quæsierunt de contentione, quæ erat inter eos, & Pharisęos. s. de resurrectione, & induxerũt pro se argumentum, vt facilius Christus approbaret sententiam eorum, quasi scripturę auctoritas ad hoc cogeret, sed præcedentes causę verisimiliores sunt.

Quare Sadducæi potius quæsiuerunt de resurrectione, quam de angelo, vel spiritu. Quæst. CXL.

QVAERETVR cum etiam opinio Sadducęorũ esset contra Pharisæos, & contra sacram scripturam non solum negando resurrectionem, sed etiam negando Angelos & spiritus, quare non etiam quęsierunt de illis, vel quare potius de resurrectione, quã de aliquo illorum.

Dicendum, ꝙ non quæsierunt de omnibus, vel de duobus, quia essent duæ, vel tres quæstiones. Non est autem modus conueniens, ꝙ de multis simul quæratur, sed de vno solo, & responso ad illud quæratur de F alio, & sic de vno istorum casu quærere debebant. Cum autem, quæritur quare potius de resurrectione, quam de angelis, vel spiritibus quæsierunt.

Dicendum, quòd fuit primo, quia Christus magis loquebatur de resurrectione, quam de angelis, vel spiritibus. Nam resurrectionem sępe prædicabat cũ prædicatio Christi esset, quia appropinquabat regnũ cœlorum supra 4. & hoc etiam iubebat Apostolis prędicare supra 10. c. sed regnum cęlorum est post resurrectionem, ideo sępe de resurrectione loquebatur. De angelis autem forte raro loquebatur. Nam non habetur vsque nunc, quòd populo dixerit aliud de angelis. Discipulis autem sic. s. supra 16. c. filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & supra 18. c. s. angeli eorum semper vident faciẽ patris mei. G populo autem non legitur de angelis prædicasse. de spiritibus autem non legitur prædicasse, nisi inquantum miracula faciens eijciebat spiritus immundos, ideo de spiritibus, aut de angelis non quęsierunt, sed de resurrectione.

Secũdo fuit, quia dato, ꝙ Christus ęqualiter loqueretur de vno, & de alio: tamen potius debuerũt quęrere de resurrectione, quam de angelis, & spiritibus, quia maior contentio erat super illa. Homines enim magis curant de eo, quod ad eos magis attinet, & tamen esse resurrectionem, vel non esse maxime pertinet ad hominem, cum in hoc consistat totum bonũ, in quod tendimus. esse autem angelos, vel non parũ H aut saltem minus ad nos attinet, ideo minus de hoc quærendum erat.

Tertio, & precipue fuit hoc, quia quæsierunt Sadducæi ad ostentationẽ suam. s. quasi se sapientes ostẽderent conuincendo Christũ, sicut ipsi confidebant se posse facere, & hoc erat concludendo ꝯ cũ per auctoritatem, quam induxerunt, sed ad probandum nõ esse angelos, & spiritus non putabant se habere aliq̃ conuenientem probationem, ideo non quæsierũt de illis, sed de resurrectione sola.

Quarto, quia declarata ista quæstione videntur aliæ duæ quodammodo declaratæ, & tñ declarata aliqua aliarum non est ista declarata. Patet, quia resurrectio propter hoc principaliter negatur, quia non putantur I manere animę solutę a corporibus. Si aũt resurrectio est, necesse est manere animam corpore solutam, quę debeat corpori reuniri, & tunc patet solutio ad quæstionem de spiritibus, quia si resurrectio est, spũs sunt scilicet illi, qui corporibus reuniantur, & interim manent a corporibus soluti, & sunt substantię purę spirituales. i. quæ non hñt materiam, tanq̃ partem sui. Ex hoc etiam soluitur quæstio de angelis. Nam propter hoc negant Sadducæi angelos esse, quia angeli sunt spiritus puri, & putãt ipsi, ꝙ non põt esse aliqua substãtia pure spiritualis, sed omnem substantiã dicunt corporalem, & tñ si resurrectio est, anima separata est, & spiritus est, & substantia incorporea est, ergo angelus esse põt. i. nulla difficultas restat ad hoc, ꝙ sit, & tamẽ K si concedatur angelum esse, non sequitur inde, ꝙ sit resurrectio. Etiam licet spiritus sit. i. animę separatæ non sequitur esse resurrectionem, quia multi ponunt animas separatas manere incorruptibiles, qui tamen resurrectionem negant, sicut aliqui philosophorum, & ideo conuenientius fuit de hac quæstione quęri, quam de alijs. i. de angelis, & spiritibus.

Quid sit suscitatio seminis. Quæst. CXLI.

QVAERETVR cum isti Sadducęi quęsierint a Christo de seminis suscitatione introducendo istud hic vt argumentum, quid sit suscitatio seminis. Dicendum, ꝙ suscitatio seminis vocatur, q̃n aliquis homo habens vxorem moriebatur sine filiis. s. quia nunquam illos habuit, vel quia non erant superstites, & manebat vxor, & aliquis de propinquis defuncti, siue frater eius, siue alius cognatus accipiebat eam in vxorem, & ex illa gignebat aliquos filios, quorum primogenitus vocaretur nomine defuncti, & reputaretur filius eius, & succederet defuncto in bonis, velut filius eius legitimus, & vocaretur de progenie eius, & non de progenie gignentis, quasi non attineret ad eum, sed solum ad defunctum: dicitur ergo suscitare semen alicui. i. gignere filios pro illo, quia filij dicuntur semen, eo ꝙ de semine sunt. Qui autem filios pro altero gignit, semen illi suscitat. Et dicitur ab hac proprietate, quasi presupponatur, ꝙ vxor defuncti susceperat semen a defuncto dum viueret, ex quo conceptus fieri deberet, & non possit perfici conceptus, veniret iste vir secundus ad adiuuandum semen defuncti viuificando illud, & faciendo inde formari cõceptũ, vel fętum, sicut est de semine iacto in terra. Nã prius putrefit, i. moritur, vt dicit Apostolus. 1. Corin. 15. & non surgeret inde seges aliqua, nisi virtute solis calefieret, & animaretur, ita censebatur facere iste vir secundus, licet in veritate non possent manere semina ex priori viro, quæ animarentur per sequentia, cum non sint viri semina formabilia, sed formatiua, & organizatiua, sed talis est modus cogitandi eorum, qui vulgariter aduertunt, & tamen sol faciendo ea, quæ dicta sunt dicitur suscitare oĩa semina terræ, quia sine eius vigore non surgerent, ideo dicebatur iste vir secundus suscitare semen viri defuncti præcedentis.

Ad quid proderat suscitatio seminis. Quæst. CXLII.

QVAERETVR ad quid proderat suscitatio seminis. Dicendum, ꝙ proderat ad habendum hęredem, & conseruandum posteritatem, & nomẽ, s. n. quis moreretur sine filiis non habebat legitimos hęredes, & deuolueretur ad propinquos, qui non censebantur esse hæredes eius, sed patrum suorum, quibus directe succedebant, & ideo cum isti essent hęredes extranei, dicebatur iste nõ habere heredem. Secundo fiebat ad seruandum nomen defuncti, nam cum quis moritur relictis filiis in illis seruatur nomen patris etiam si alio nomine vocentur, cum pater in illis videatur manere, eo ꝙ eadem persona censetur fili⁹ cum patre, cui succedit. Si autem non maneant filij non est, in quo maneat nomen patris. Nunc vero cũ suscitatur semen defuncto, censetur filius eius esse, q̃ nascitur, ideo nomen suum manet in eo secundum opinionem, ac si vere esset filius eius. Tertio, quia seruatur hoc modo distinctio progenierum, & linearũ. Nam per quemlibet deriuatur vna linea, cum autem aliquis sine filiis moritur, erumpitur illa successio, & cessat linea. Si autem fiat suscitatio seminis, manet linea, quia ille, qui nascitur ex tali suscitatione subrogatur defuncto, vt filius, & per eum continuatur linea illa, & ita censetur manere illa progenies, quæ semel cępta fuit.

Quare lex de suscitatione seminis data fuit Iudæis, & an aliæ gentes illam habebant. Quæst. CXLIII.

QVAERETVR quare lex de suscitatione seminis data fuit Iudęis, & an aliquę alię gentes habebant illam. Aliqui dicunt, ꝙ non habebant illam aliquę alię gẽtes, quia Deus nimis cauebat, vt Iudęi non imitarentur Gentiles in conuersatione, vt patet Deutero. 12. c. s. cum disper-A diderit Deus gentes, ad quas ingrederis possidendas atque habitaueris in terra earũ, caue ne imiteris eas, postquam fuerint te introeunte subuersę, & requiras cęremonias earum, & tamen, si Deus daret Iudęis aliquam legem, quæ esset inter Gentiles per hoc magis induceret Iudęos ad tenendum conuersationẽ Gentilium, ergo non daret eis aliquam legem, quæ esset apud Gentiles.

Dicendum, ꝙ suscitationis lex erat apud Gentiles antequam eam Deus daret Iudęis, immo dicendum, ꝙ ista fuit causa præcipua, vel quasi, quare dedit eam Iudęis. s. quia erat apud Gentiles, & ita de multis aliis legibus est intelligendum, ꝙ ideo datę fuerunt Iudęis. s. quia apud Gentiles erant, & hoc est de legibus B illis, quæ malę erant, sicut de libello repudii, & vsuris & occisione inculpati, vel casualis homicidę cum capiebatur ante vrbem refugij. Nam dare libellum repudii malum erat, & dare ad vsuras etiam extraneis, & occidere casualem homicidam, & tamen ista pro lege tenebantur apud gentes regionis Chanaan, qñ Deus dedit legem Iudęis, & antequam daret, & ita ipsi vtentes tunc legibus Gentilium, quia nondũ legem a Deo acceperant, vtebantur his legibus. Si aũt Deus nollet eis concedere istas leges, quando dedit legem, sed vetaret vsuras, & libellum repudij, & vindictam de casuali homicida, cum essent Iudæi assueti ad hæc non possent ad bonum redire, vt cauerent istas imp̃fectiones assuetas Ierem. 13. c. Si potest Aethiops mu-C tare pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere cum didiceritis malum. Et ob hoc non potentes tolerare hanc difficultatem recederent à tota lege Dei.

Secunda, quia istę leges erant, quasi quædam priuilegia respectu vtentium, cum concedant homini facere aliquid ad nutum, & si viderent Iudęi, ꝙ gentes, quæ in circuitu erant talibus legibus vtebantur, quas ipsi non habebant, putarent se inferiores, & clamarẽt quousque, vel concederentur eis, vel totaliter decederent a legislatione, sic apparet. 1. Reg. 8. ca. vbi cum populus peteret regem a Samuele, ille ex parte Dei dissuasit eis petere ostendens difficultates, & onera, q̃ sustinerent existente rege, & auditis his adhuc non D assenserunt Deo, neque Samueli, sed dixerunt. Nequaquam, sed Deus erit super nos, erimus quoq; nos, sicut omnes gentes, & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis. Et ita nolebant esse minores aliis gẽtibus, sed putauerunt se minores, quia non habebant regem. sicut & aliæ gentes, & non potuerunt quiescere quousque illum habuerunt, ergo si viderent, quòd gentes vicinę haberent aliquas leges libertatis, quas ipsi non haberent clamarent. Deus ergo dedit eis legem de libello repudii, & vsuris, & vindicta, quia inter gẽtiles hæc erant. De libello patet in legibus humanis agitur, De repudijs, vt in libro Digestorum, & Codicis, & ita fuit apud multas gentes. Etiam, quia libellus repudii, & E pluralitas vxorum pertinebant ad idem, & tamen tẽpore Iudęorum, & prius erat inter Gentiles pluralitas vxorum, vt patet de Iacob Genesi. 29. & 31. & orauit Socer suus Laban, eodem capi. quòd super filias suas non introduceret Iacob alias vxores. Si de iure tamen & consuetudine esset penitus interdicta simultanea vxorum pluralitas non peteret hoc Laban sibi concedi a Iacob, quasi in donum. De vsuris etiam apparet, quòd apud Gentiles erant permissę. Nam etiã leges humanę, quæ fuerunt ante legem Christi concesserunt vsuras. De suscitatione seminis eodem modo dicendum, quòd fuit apud gentiles. Et patet, quia tẽpore Iacob, & filiorum suorum, & nepotum seruabatur ista lex inter gentiles, vt patet Gen. 38. c. vbi Iudas

acce-

Universidad de Deusto Biblioteca

accepit vxorem de Chananæis, ex qua genuit tres filios.s.Her, Onam, Sela. Et primo dedit in vxorẽ Thamar, quæ erat gentilis, & cum mortuus esset ille sine filiis, iussit secundo filio suo.i.Onam accipere vxorẽ eius Thamar, vt suscitaret semen fratri suo. Et ob hoc dicitur.eo.c.ꝙ ille sciens non nasci sibi filios, sed fratri defuncto semen fundebat in terram, vnde & iste semine mortuus est, & dixit Iudas Thamar, ꝙ maneret vidua quousque cresceret Sela tertius filius, & daret eam illi vxorem, & illa hoc petebat, & Iudas dicit se peccasse, quia non dedit ei in virum suum filium Sela, ergo tunc seruabatur suscitatio seminis ad vnguem, & cum eodem rigore, cum quo apud Iudæos, & ideo data fuit in legem, quia apud gentiles hoc seruabatur, & licet aliquæ istarum legum malę essent, sicut lex de vsuris, & lex de repudio, & de vindicta casualis homicidę, tamen vt Iudęi non dimitterent totam legem Dei permisit eis legibus istis vti, non tanquam bonas statuens, sed vt malas permittẽs propter eorum imperfectionem, sic Christus dixit, ꝙ ad duritiem cordis eorum libellus repudij datus est supra 19. c.& idem de vsuris.

Ad argumentum in contrarium dicendum, quòd Deus volebat distrahere Iudæos a consuetudinibus Gentilium quantum ad illa, quæ mala erant. Nã bona, quæ gentiles faciebant per legem naturalem, vt dicitur ad Roma.2. c.gentes, quæ legem non habent naturaliter ea, q̃ legis sunt faciunt. Non vetabat Deus facere Iudæos, immo incitabat ad illa facienda, & dabat de hoc legem, sicut apparet de decalogo, qui continet præcepta iuris naturalis, & quæcunque alia pertinentia ad ius positiuum, sed quia multa mala gentiles in consuetudinem deduxerant, quorum plurima lege approbata erant, illa Deus volebat extirpare de Iudęis, sed quia Iudęi erant viri imperfecti, & ideo non poterant sustinere legem simpliciter bonã, oportuit, ꝙ permitteret Iudæis quædam mala de illis, quæ gentiles faciebant, quæ etiam lege approbaretur, aut saltem inculpata esse ostenderet. Sed mala gentilium erant duplicia, quædam circa Deum errando in cognitione eius, & in cultu ei dando. Alia erant mala cõtra proximos, vel contra rationem ipsam. Prima mala nullatenus concessit Deus, quia per hęc omnino recedebatur ab eo, & nullum bonum manere poterat, ideo colere alium Deum præter se, & quascunque cęremonias idolorum multum districte vetuit, & pęnas graues apposuit contra facientibus. Secunda autem mala aliqualiter permisit quantum ad illa, quæ minora erant vt libellum repudij, qui contra rationẽ matrimonii est, & contra naturalem intentionem, & pluralitatem vxorum, & vsuras, quę etiam cõtra charitatem, & in damnum proximi sunt, & contra naturalem rationem, & vindictam de homicidio casuali, quę est tam contra charitatem, quam contra iustitiã, & hęc per legem aliquo modo licita esse ostendit vtẽtibus, vel vt ab eo permissa. Et patet, ꝙ de hoc intelligatur, quia Deuteron.12.c.cum dicitur, caue ne imiteris eas, postquam fuerint te introeunte subuersę. Sequitur. Et requiras cæremonias earum, & dicas, sicut coluerunt gentes istę Deos suos, ita ego colam, non facies similiter Domino Deo tuo, & datur causa, omnes enim abominationes, quas odit domin⁹ De⁹ tuus fecerunt diis suis offerentes filios, & filias, & cõburentes igni, & ita solum auertit Iudęos a conuersatione Gentilium quantũ ad ea, quæ pertinent ad cultum diuinum. Non erat sic de suscitatione seminis, & libello repudii, & vsuris, ideo ista permisit Deus Iudæis propter hoc præcipue, quia apud gentiles in legem habebantur, & maxime suscitatio seminis, quæ multo tempore ante dationem legis Moysi populo

Mala gentilium erãt duplicia.

F Iudęorum fuit.s.quando Iacob cum filiis suis erat in terra Chanaan, & post hoc descendit Iacob in Aegyptum cum tota domo sua, & mansit ibi cognatio Hebræorum plusquam 200.annis. s.215. vt declaratum est Genesi.15.& Exod.1.& 2. c.& post hoc in primo anno, quo exierunt Israelitę de Aegypro data est eis lex in monte Sinai, & ibi fuit dictum de suscitatione seminis. Et sic suscitatio seminis, plusquam 300.annis habebatur apud Gentiles, antequam daretur Iudęis in legem.

Quare Deus voluit, quòd Iudæi haberent legem de suscitatione seminis, & quare ipsi illam volebant. Quæst. CXLIIII.

G QVAERETVR quare Deus voluit, ꝙ Iudæi haberent istam legẽ de suscitatione seminis, & quare ipsi illam volebant.

Dicendum, quòd primo fuit, quia gentiles vtebantur hac lege, quæ erat, quasi quoddam priuilegium, & Iudæi putarent se minores aliis gentilibus si non vterentur ea, ideo volebant illam habere, vt dictum est præced.q.

Secundo fuit, quia per suscitationem seminis putabant se Iudęi quodammodo fęlices, qui enim moriebatur sine filiis, putabatur apud antiquos esse infelix, eo quòd tota eorum fęlicitas putabatur esse habere
H multos filios. Vnde quando cognati Rebeccę impecati sunt ei prospera recedenti, nihil habuerunt, quod magis peterent, quam multitudinem filiorum, scilicet. Soror nostra es crescas in millia, Genesi.24. capi. Et ob hoc mulieres habentes multos filios putabant se fęlices, sicut dixit Lia, quando natus est Aser, quem filium reputauit, cum esset filius ancillæ suæ.s. Hoc pro benedictione mea, beatam quippe me dicent mulieres, scilicet quia tot filios habeo. Genesi.trigesimo.in tantum autem erat ista opinio inter antiquos, quòd qui moriebantur relictis filijs, putabantur viuere: Ecclesiastici 30.mortuus est pater eius, & non est mortuus, reliquit enim filium similem sibi. è contrario qui non relinquebat filios, putabatur simpliciter mortu⁹:
I erat enim magnum opprobrium inter Iudęos mulierem sterilem esse, & virum sine filiis, & ideo potius volebant mulieres mori, quam sine filiis viuere, sicut dixit Rachel viro suo Iacob. Da mihi liberos aliogn moriar, id est fac, quòd concipiam, quòd si non feceris, volo mori, & quia contingebat aliquos mori sine liberis susceptis vxoribus, & manentibus, dabatur pro illis suscitatio seminis, vt ita non viderentur mortui sine filiis.

Felicitas Iudæorum in filiis.

Tertio fuit, quia Israelitę valde cupiebant memoriam post se relinquere, & quòd haberent posteritatem, per quam nomen eorum extenderetur putãtes se per suam posteritatẽ viuere, & ideo credebant maximum infortunium esse, si quis careret posteritate. Sic patet ex verbis Saulis de Dauid, cum ipse cognouit, quòd Dauid regnaturus esset, credidit quòd oc-
K cideret omnes de domo ipsius, iõ dixit ei. Nunc scio, quòd certissime regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnum Israel, iura in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.1.Regum 24. c.& ita putauit Saul maximum malum esse deleri nomẽ suum de domo patris sui, id est de cognatione. Et hoc erat non manentibus aliquibus de eius progenie. Si enim aliud maius malum esse putasset, quod posset sibi inferri per Dauid pro illo non inferendo potius orasset, & tñ orauit pro isto, ergo istud credebat summum malum, & infortunium, & quia multi erant quorum nomina non poterant manere per filios eorum, cum nullos relinque-

querent succurrit eis lex, vt aliunde possent filios habere, qui nominarentur nomine defuncti, & succederent ei in hęreditate, & nominaretur posteritas illorum posteritas defuncti. Hoc autem fiebat per suscitationem seminis, ideo illa fuit conueniens ad intentionem Iudæorum.

Quomodo conueniebat ista suscitatio seminis ad intentionem Iudæorum, cum illi, qui nascebantur non essent filij ipsorum. Quæst. CXLV.

SED quęretur quomodo conueniebat ista suscitatio seminis ad intentionem Iudæorum, nam ipsi desiderabãt per filios suos in posterum viuere, & permanere, & tamen ipsi, qui nascebãtur per suscitationem seminis, non erant filij ipsorũ, ideo non proderat eis.

Dicendum, ꝙ quantum ad aliquid realiter proderat, quantum ad aliud vero ex opinione ipsorum. De primo patet, quia Iudæi volebant habere filios, vt seruaretur posteritas, & nomen eorum in ipsis, sed quãtum ad hoc, ita fiebat per filios legales, qui erant alieni, sicut per naturales. Nam illi, qui habebantur ex suscitatione seminis, non debebant nominari ex nomine patris sui, neque de familia eius, sed ex nomine defuncti, & de familia eius, ita vt gignẽtes isto modo non videantur habere filios, & mortui illos habeant. Et ista causa ponitur Gene.38.quare Onam non cognoscebat Thamar, sed semen fundebat in terram, vt ibi dicitur, scilicet videns filios non sibi nasci, sed fratri, & ideo si defunctus vere reliquisset filios posteritas sua, & nomen conseruaretur in illis, ita in filijs suscitatis seruabatur posteritas sua, & nomen suum, quia vocabatur illa progenies defuncti, & non gignẽtis. Vnde potius manebat sine posteritate ille, qui filios gignebat suscitando semen alteri, quam ille, qui defunctus erat sine liberis, immo gignens auferebat sibi ipsi posteritatem, & nomen gignendo filios pro alio. Et ob hoc cognatus Booz noluit accipere Ruth in vxorem, quæ erat vxor defuncti, dedit enim cãm, scilicet neque enim posteritatem domus meę delere debeo, id est nolo delere eam, quæ tamen deleretur, si vellem suscitare semen alteri, ideo quantum ad hoc habebant id, quod optabant.

Secundum erat quantum ad opinionem ipsorum, & illud erat, quia filios alienos, tanquam suos reputabant, & sic putabant se non esse sine filijs, si acciperẽt filios ex alijs, qui aliquo modo nominarentur eorum nominibus. Sic patet de Sara, quę non habebat filios, & ideo dixit ad Abraham: Ecce conclusit me Dominus, ne parerem, ingredere ad ancillam meam, si forte ex illa suscipiam liberos, & ita fecit Abraham, & sic putabat Sara, ꝙ ipsa poterat habere filios ex ancilla sua, id est quòd filię ancillę suę essent aliquo modo filij eius. Et patet, quòd ad illos afficeretur, tanquam ad filios, nam non toleraret aliter illud, quod est durum apud omnes fęminas. Nam zelant viros suos, & dolẽt valde si alijs mulieribus cõmisceantur, & tamen Sara passa est hoc, immo ipsa petiuit a viro suo, vt hoc faceret, ergo valde afficiebatur ad filios gignendos ex ancilla, cum propter illos sustineret, quòd vir suus commisceretur alteri mulieri, quã forte magis diligeret, quam eam. Sic etiam fuit de Rachel, & Lia, quę virũ suum orauerunt, vt accederet ad ancillas earũ ad hoc, ꝙ ex illis ipsę susciperent filios, & quando nati sunt filij ex Bala ancilla Rachelis, ita Rachel lętata est, quasi essent filij eius: Gene.30.c.& idem fuit de Lia, quãdo nati sunt filij ex Zelpha ancilla eius eodem c.ita de viris erat, quòd cupiebãt, quòd filij nascerentur eis ex vxoribus eorum, etiam si ipsi non gignerent illos,

A ideo erat multum conueniens lex de suscitatione seminis intentioni Iudæorum.

Quare Gentiles a principio habuerunt istam legem de suscitatione seminis, & aliæ gentes postea de ea non curarunt. Quæst. CXLVI.

QVAERETVR quare gẽtiles a principio habuerũt istam legem, de suscitatione seminis, & alię gentes postea non curauerunt de ea.

De primo dicendum, ꝙ eędem causę, scilicet duę vltimę, quę mouebant Iudæos etiam mouebãt gentiles ad suscitationem seminis, cupiebant enim valde
B sui memoriam relinquere, & nomen suum non perire, quod putabant fieri relictis filijs, & si non suis saltẽ alienis, quos suos putarẽt. Etiam erat hoc ex quadam opinione communi, putabant enim mortuos non eẽ totaliter mortuos, si filios, aut posteritatem relinquerent, eos vero, qui sine posteritate morerẽtur, dicebãt esse penitus mortuos, ideo ob desiderium istius immortalitatis volebant fieri suscitationem seminis. Et ista causa maxime mouebat Iudęos, consolabantur enim valde cum sciebant se relinquere posteritatem, & si non veram saltem legalem. Illi enim, qui per suscitationem acquirebantur mortuo, erãt legales filij, scilicet quia lex dabat eos sibi in filios. Sic dicit Chry. quia enim immitigabile malum erat mors apud Iu-
C dęos, qui omnia pro præsenti vita faciebant, in legem deduxit Moyses defuncti sine filijs vxorem fratri dari oportere, vt defuncto filius nasceretur ex patre, & non excideret nomen eius, quod erat quædam mortis mitigatio.

De secundo dicendum, quòd licet primo tempore Gentiles hoc opinabantur bonum, cęteri posteriores non arbitrati sunt istud expedire, eo ꝙ non erat tãtum desiderium de cõseruatione nominis, quod pręcipuum erat, quia licet desiderarẽt conseruationem, tamen non afficiebanẽ ad filios alienos, quasi eos suos ęstimarent, vnde magis zelabant vxores, vt etiam eis decedentibus vellent, quòd vxores manerent in perpetua viduitate, quam ꝙ aliorum fruerẽtur amplexi-
D bus, ex quibus gignerentur filij ad ipsorum posteritatem nominandos, & ita generaliter cessauit lex de suscitatione seminis apud gentiles.

Quare apud Christianos non est seminis suscitatio. Quæst. CXLVII.

QVAERETVR quare apud Christianos non est suscitatio seminis.

Dicendum, ꝙ non conuenit eis talis lex. Primo, quia suscitatio seminis repugnat aliqualiter fidei, & desiderio resurrectionis, nos autem tenere debemus firmiter spem resurrectionis mortuorum, & secundum hanc alliciemur ad omnia bona agenda, & ad tolerãda quæcunque mala, vt dicit Apostolus 1.Corin.15.
E & 1.ad Thessa.4.c.postquam enarrauit apostolus de resurrectione mortuorum, ait: Itaque consolamini inuicẽ in verbis istis, scilicet in verbis de resurrectione futura, & ideo quidquid repugnat certitudini fidei resurrectionis a nobis valde euitandum est. Et ob hoc Apostolus 1.ad Thessa.4.c.arguit valde eos, qui tristantur de morte propinquorum, quasi in hoc innuant se non habere spem de resurrectione illorum. Dicit enim nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini, sicut cęteri, qui spem non hñt, scilicet de resurrectione. Repugnat autem aliqualiter huic spei suscitatio seminis, quia illa prouenit ex desiderio semper viuendi hic. Nam qui relinquit filium putat se semper viuere quandiu ille manet, & vt sem-

per

per censeatur viuere vult, ꝙ suscitetur ei semen, quãdo ipse non reliquit filium, velle autem semper hic viuere, & nõ deleri de memoria repugnat nimis spei resurrectionis, quia qui tantum ad ista afficiuntur nõ videntur habere spem de resurrectione, sed in nobis debet apparere valde desiderium, & spes resurrectionis, & futurę vitę, quia non habemus hic ciuitatẽ permanentem, sed futuram inquirimus ad Hebrę. 13. c. ideo non debet esse magnum desiderium viuendi hic neque suscitatio seminis, quæ prouenit ex inconsolabilitate morientium, & ex immenso viuendi desiderio.

Secunda causa est, quia seminis suscitatio repugnat honestati graduum consanguinitatis, & affinitatis, qui sunt in matrimonio vetiti in nouo testamento. Nam sicut inter consanguineos vsque ad quartum gradum inclusiue seruarur prohibitio, ita & prohibitio in affinitate seruatur vsque ad quartum gradum primi generis affinitatis inclusiue extra de consan. & affi. c. non debet, & tamen si fieret seminis suscitatio acciperet homo in vxorem affinem primo gradu, scilicet vxorem fratris, quia sicut frater, & frater, vel soror sunt in primo gradu consanguinitatis, ita sunt in primo gradu affinitatis homo, & vxor fratris sui. Infringi autem istos gradus est contra honestatem noui testamenti, ideo non debuit in eo esse seminis suscitatio. Tertia cã est, & efficacior, quia fieret expresse contra legem euangelicam. Nam vnitas vxoris est de nouo testamento, & indissolubilitas matrimonij, vt colligitur supra 19. c. q. 29. & extra de dinor. c. gaudemus. Sed si fieret suscitatio seminis cõtingerer, quòd idẽ haberet duas vxores simul, vt si quis haberet vxorem, & moriente fratre eius deberet suscitare semen eius, oportebat, quòd acciperet vxorem illius in vxorem, & tamen non licet duas vxores habere in nouo testamento, ergo neque suscitare semen.

Quarta causa fuit, quia istud desiderium, & opinio iam cessauerat in hominibus tempore introductionis noui testamenti, nam vltra ea, quæ Christus tradidit in lege sua, acceperunt Christiani de legibus foralibus, id quod eis bene visum est pro singulis nationibus, vel in generali de legibus gentiũ, quæ tunc erãt, & tamen apud gentiles non manebat eo tempore suscitatio seminis, ergo multominus esse deberet apud Christianos, qui minus curiosi esse debent de rebus huius sęculi. Patet antecedens, nã optimę leges Gentilium erãt leges Romanorum, immo illis regebatur orbis tpe Christi. In illis autem inuentę fuerunt tunc aliquę de legibus vel ritibus Gentilium, & Iudęorum, scilicet de viuris dandis, & de libello repudij, de pluralitate tamen vxorum, & de suscitatione seminis nulla lex apud Romanos erat, quod patet ex libris digestorum, & codicis, in quibus omnia iura Romanorũ continebantur, ergo multo a fortiori, neque vxorum pluralitas, neque seminis suscitatio debuit esse apud Christianos.

Optimę leges gentilium erant leges Romanorum.

An cuilibet morienti sine semine debebat suscitari semen, præsertim si in parua ætate moriebatur.
Quæst. CXLVIII.

QVAERITVR nunc circa eos, quibus semẽ suscitandum erat, idest pro quibus, nã non est suscitandum pro quolibet, in quo primum supponendum est, quòd non suscitabatur, nisi morienti sine filijs, quia qui filios reliquit semen habet, ideo non potest ei semen suscitari. Sed dubium est, an cuilibet morienti sine semine deberet suscitari semen. De quo sunt multa dubia, & quęstiones, in quo est prima conclusio, quòd non est suscitãdum illi, qui in parua ętate moriebatur, in qua neque poterat gignere, neque filios habere.

Causa prima huius est, quia suscitatio seminis erat, quasi quędam viuificatio seminis, quod defunctus putabatur posuisse, & non poterat illud virtute defuncti viuere, & viuificabatur agente viro alio, sicut semina putrefacta in terra non surgunt in herbam, nisi virtute solis alantur, & viuificentur, illius ergo semen suscitandum erat, qui semen habere poterat.

Secunda causa ex eodem fundamento, quia lex fingebat esse idem semen defuncti, & istius, qui suscitabat. Vnde non dicebatur iste dare semẽ defuncto, sed suscitare illud, scilicet semen, quod ille posuerat, & inutile factum fuerat, & tamen in paruulo non potest fingi hoc, quia ille non potest semen habere, ergo neque ei debet semen suscitari, ratio autem istarum fictionum multum seruatur secundum legem, intantum, ꝙ vbi non habet locum fictio, neque habet locũ dispositio legis, sicut est de filijs adoptiuis, & arrogatis. Nam illi sunt filij legales, quia sola lex facit eos vocari filios, & ideo attinentia eorum vocatur cognatio legalis, extra de cognatione legali c. vnico in tex, & glo. ita autem sunt legales filii, qui habentur per suscitationem seminis, sed in arrogatis, & adoptatis fingit eos lex filios arrogantis, vel adoptantis. Et ob hoc ille, qui non potest habere filium naturaliter non põt illum adoptare, vel arrogare. Et quia impotentia est duplex, quædam simpliciter, scilicet illorum, qui nullo pãt gignere, & alia respectu alicuius. i. aliquis est tantę ętatis, qui filius meus esse non potest, ẽt si ego alios gignam, iõ dãtur fm legem humanam duę conclusiones. Prima est, ꝙ qui naturaliter est impotens ad gignẽdum, neminẽ põt adoptare, vt insti. de adoptio. §. sed, & istud intelligitur de castratis, & spadonibus, & hermophroditis, & illis, qui nullo mõ pñt gignere. Secunda conclusio est, ꝙ non põt quis aliũ adoptare, nisi tantę ętatis sit, vt possit esse naturaliter pater eius, & quia naturaliter ad annum 18. pñt homines gignere dispossuit lex, ꝙ nõ possit quis alium adoptare, nisi eũ præcedat annis 18. vt insti. de adop. §. minores, iõ ẽt circa filios, qui sunt ex suscitatione seminis cum illi sint legales debet seruari ratio fictionis, sed illa est, vt semẽ defuncti, & suscitãtis videatur esse idem, sed paruulus non põt habere semen aliquod, iõ paruulis morientibus non poterat secundum rationem legis suscitari semen. Tertia causa est, quia ad hoc, ꝙ suscitetur de vxore defuncti men alicui necesse est, ꝙ suscitetur de vxore defuncti Deut. 15. & Ruth. 3. & 4. c. illa autem non existente, vt si mortua erat ante virum, non suscitabatur semẽ illi, sed paruuli non habẽt vxores, neque habere possunt, ideo non potest illis semen suscitari.

Quarta causa est, quia suscitatio seminis est, vt homen defuncti non deleatur de progenie sua Deut. 25. & Ruth. 4. c. non potest autem deleri nomen illius, qui nomen non habet, & tamen paruuli nondum habebant nomen in tribubus, & familijs suis, ergo non poterat deleri nomen eorum, & ꝙñt, neque suscitari. Et patet, quia inter Hebręos non transibat aliquis ad nomen dies, vel pauper, quousque esset annorũ 20. & soluebat tunc dimidium sicli pro anima sua, & ita transibat ad nomen: Exod. 30. c. & tamen paruuli nõdum veniebant ad annum 20. ideo non poterat nomen eorum deleri, neque suscitari.

An cuilibet adulto, qui naturaliter poterat iam habere filios, suscitaretur semen, si moreretur sine liberis.
Quæst. CXLIX.

QVAERITVR an cuilibet adulto, qui naturaliter poterat iam habere filios, suscitaretur semen, si moreretur sine liberis. Dicendũ, ꝙ non, & est secunda conclusio, ꝙ multis decẽtibus sine liberis, & iam potentibus generare non suscitabatur semen. Quod patet, quia pueri vltra annum 14. dicuntur apti ad generandum, vt ait Isido. 11. Ethymo. & extra de spon. impu. ca. puberes, & tñ si quis moreretur in anno 15. vel 17. nondum accepta vxore non suscitabatur ei semẽ. Causa prima est, quia vt dictum est præce. q. non suscitabatur semen alicui, nisi vt non periret nomen eius de cognatione sua, & tñ tales, qui in 15. aut parũ vltra decedunt non possunt perdere nomen, quia nondum illud hñt, cũ in anno 20. transeant ad nomen. Exo. 30. c. ergo nõ suscitabatur semen illis. Secũda causa est ẽt, vt dictum est, quia non potest suscitari semen, nisi ex vxore defuncti, & tamen tales frequenter non habẽt vxores, ergo non erat suscitandum illis semen.

An in omnibus, qui acceperant vxorem suscitaretur semen. *Quæst. CL.*

QVAERITVR an in omnibus, q acceperant vxores suscitaretur semen. Dicendum, ꝙ ad hoc, ꝙ alicui morienti sine filijs suscitaret semen, oportebat ꝙ suscepisset vxorem, non tñ oibus, qui vxores susceperant, vel habebãt suscitabãt semen. Requiritur. n. vxor ad suscitationẽ seminis, & sunt duę conditiones. Prima est, ꝙ iam vxorem acceperit. Secũda, ꝙ illa superuiueret, nam si mortua erat ante virum, vel simul cum illo, non poterat suscitari semen, quia lex iubebat de vxore defuncti suscitari semen, vt patet hic, & Deut. 25. & Ruth. 4. c. Sed nõ est verum, ꝙ oibus relinquentibus vxores suscitabatur semen cum multę alię conditiones requirerentur, vt infra dicetur. Vnde siquis accepisset vxorem antequã esset adultus, vt in anno 10. vel 11. ẽt si moreretur mente vxore, non debebat ei semen suscitari pp causas supra positas, scilicet quia nomen non habebat: Etiam quia non poterat habere semen prohibente ętate, ideo neque suscitari poterat ei semen, sed iudicandum erat de eo, ac si non accepisset vxorem, eo ꝙ lex vetat matrimonia in tali ętate contrahi; & si contrahantur de facto tenent.

Siquis acciperet vxorem per verba de præsenti, & nondum cognouisset illam, an deberet ei semen suscitari.
Quæst. CLI.

QVAERITVR siquis acciperet vxorem per verba de præsenti, & nondum nuptias celebrasset, neque traduxisset eam, neque cognouisset, & ita sine filijs decederet, an deberet ei semen suscitari.

Aliqui dñt, ꝙ sic, quia in isto inueniunt cõditiones suscitationis seminis, scilicet quia vir moritur, & vxorem relinquit, & est talis, qui nomen habet, & qui semen habere poterat, ergo debet ei semen suscitari.

Dicendum, ꝙ illi non suscitabãt semen. Primo, qa ad hoc requirebãt vxor defuncti superstes, & tñ iste non reliquit vxorem, quia non habuit eã, nã non fuit vxor, sed sponsa, quia licet iura vxorem interdũ vocẽt eã, quę per verba de pñti accepta est, licet nondum sit cognita, tñ non accipitur sic in locutione nostra, neq; in mõ loquendi veteris testamenti, & ita non habet iste vxorem. Secundo, quia no manet hic ratio fictionis legis, eo ꝙ ad suscitãdum semen fingit lex, ꝙ semẽ defuncti sit idem cum semine viuentis, quod illud suscitat, vbi aũt nullum semen defuncti est, & manifestę apparet, ꝙ nullum sit, non habet locum suscitatio, quia illud esset semen dare, vel de nouo ponere, & nõ ob hoc non suscitatur semẽ paruulis morientibus, qa

semen non habuerunt, & tñ iste, sic moriens non habuit semẽ, cũ non tetigerit mulierẽ, ergo nõ suscitaẽ ei semen. Tertio, quia qñcunque suscitatur alicui semẽ suscitaẽ ex vxore sua, & non ex aliena, & cã est, quia in aliena nullo mõ est semen defuncti, neq; ẽt ptinet aliqualiter ad defunctũ, sed sponsa nondũ cognita non pertinet ad defunctum, cũ nõ fuerint facti vna caro ꝑ copulam carnalem, iõ ex tali nõ suscitatur semen, sed illã accipiet in vxorem alius, quicunque, & nõ erit, vñ suscitetur semen tali defuncto. Ad argumentum dicendum, ꝙ non suscitatur semen ex tali muliere, quia non habet iste defunctus oẽs conditiones ad hoc, ꝙ ei suscitetur semen, nam deficit ei præcipua, s. habere vxorem, q̃ non habet, nam sponsa est, & non vxor, & multum differt inter vtranque, quia vxor habita, & traducta põt repudiari, sponsa aũt nondum cognita repudiari non põt, vt colligitur Deute. 24. c. s. Si acceperit hõ vxorem, & habuerit eam. i. tenuerit in domo sua: sponsa non est traducta in domum, iõ non põt repudiari. Vxor aũt iam cognita, quia traducta est, repudiari potest. Eodem mõ hic sponsa non pertinet ad defunctum, quia non fuit effecta vna caro cum illo ꝑ copulam carnalem, vxor aũt facta fuit eadem caro, ideo ex vxore suscitatur semen, & non ex sponsa, & ita huic morienti nondum cognita sponsa non suscitabitur semen.

Vxor, & sponsa dif ferunt.

Siquis sine liberis moreretur, & habuisset vxorem quæ moreretur tamen ante virum, vel simul cum viro, an suscitandum erat ei semen. *Quæst. CLII.*

QVAERITVR siquis moreretur sine liberis, & habuisset vxorem, moreretur tñ añ virũ, vel simul eum illo, an suscitandũ erat ei semen.

Dicendũ, ꝙ suscitatio seminis est data in subsidiũ, vt ei, qui nõ habet filios naturales, dentur filij legales, & quia subsidium non est, nisi in defectum, non suscitabatur semẽ defuncto, qui filios reliquebat, etiam si haberet vxorem, de qua possent alij gigni, & sicut ad suscitationem seminis requiritur, ꝙ defunctus non habeat filios, ita requiritur, ꝙ habeat vxorem superstitem. Nam sine illa non est suscitare semen, iõ si illa moritur ante virum, vel simul, non est qũo viro suscitetur semen. Sic enim dicitur Deut. 25. ꝙ frater defuncti accipiat vxorem illius.

Causa prima est, quia aliter non esset qũo posset intelligi suscitatio seminis, nã suscitatio seminis est, quasi viuificatio seminis præexistentis secundum legis fictionem, sed vbi defunctus non posuit semen non potest esse viuificatio, ideo non potest esse suscitatio.

Secunda causa, qa suscitatio seminis fiebat ad hoc, ꝙ filij inde geniti, aut aliquis illorũ pertineret ad mortuum, & tamen si non gignerentur illi filij de vxore defuncti, non erat aliquid quomodo pertineret ad defunctum, quia non respectu ipsius, quia ipse non genuerat, neque etiam per fictionem, quia non erat persona aliqua, quæ ad eũ pertineret, ex qua gigni possent filij, qui reputarentur eius, ideo non poterat suscitari ei semen.

Siquis habens vxorem moreretur sine liberis, si illa erat impotens ad gignendum, an suscitandum erat semen illi viro.
Quæst. CLIII.

QVAERITVR siquis habens vxorem moreretur sine liberis, si illa erat impotens ad gignendum, an suscitandum erat semen illi viro. Dicendum, ꝙ non, & ratio est, quia non potest fieri suscitatio ex aliqua, nisi ex vxore defuncti, sed ex vxore defuncti impotente nihil potest gigni,

Universidad de Deusto Biblioteca

gigni, ideo illi defuncto non suscitabitur semen. Et patet, quia si illa mulier est impotens, aut fit ratione ȩtatis, aut propter aliam impotentiam naturalem, vtpote, q̄a est sterilis, vel arcta, vt a nemine cognosci possit, aut perpetuis maleficijs detenta respectu oīum virorum. Si primo modo licet cū illa matrimoniū ꝯtractum teneat, tamen si est antiquȩ ȩtatis non potest concipere, vt si desierunt ei fieri muliebria, esset enim miraculum talem mulierē concipere. Sic patet Gen. 18.c. vbi ostendit scriptura conceptum Sarȩ ex Abraham fuisse miraculosum, quia desierant Sarȩ fieri muliebria, & ob hoc vocatur emortua vulua Sarȩ ad Roma. 4.c. Si quo, ergo moriente sine liberis maneat vxor eius tam antiqua, vt ei muliebria fieri desierint, non potest suscitari ibi semen, quia talem mulierem nemo potest accipere in vxorem, cum inutile sit, & potissime ad suscitationem seminis, cum manifestū sit, quod ex illa nemo potest gigni.

Si secundo modo etiam non potest suscitari semē. Primo, quia talis decessit sine vxore, nam talia impedimenta faciunt personas impeditas ad ꝯhendum perpetuo, & ꝯtus factus cum illis non tenet, vnde non sunt vxores, & sic talem habens moritur sine vxore, sed non habenti vxorem non suscitatur semen, ergo non potest huic defuncto suscitari semen. Secūdo, q̄a ad suscitationem seminis debet frater, aut cognatus defuncti accipere in vxorem illam, quam defunctus habuit, & tamen talem nemo potest accipere in vxorem, quia habet impedimentum perpetuum, & ita est illegitima persona ad contrahendum, ideo non suscitabitur ex ea semen. Tertio, quia dato, ꝙ de facto quis vellet ex ea suscitare semen non posset, quia non potest gignere, quæ sic est impedita, & ideo neque viro suo suscitabitur semen.

An patri morienti suscitandum esset semen, qui filios adultos genuisset, & sine liberis mortui essent. Quæst. CLIIII.

QVAERETVR siquis moreretur sine filijs relicta vxore potente gignere, & tamen aliquando habuerat filios, q̄ puenissent ad ȩtatē adultam, & suscepissent vxores sine liberis tamen morerentur ante patrem suum, an patri morienti suscitandum esset semen. Dicendum, ꝙ non, quia non suscitat̄ semen, nisi ei, qui sine semine moritur, sed iste nō mortuus est sine semine, ideo non suscitatur ei semen. Patet, quia iste ex vxore genuit filios, & illi peruenientes ad ȩtatem adultam susceperunt vxores, & ideo pater illorum quocunque tpe iam moreretur, non diceret mori sine prole. Accidit aūt, ꝙ morerentur filij ante patrem, ideo nō dr̄ sine prole mori, quia filios genuit, qui ēt iam prolem hr̄e poterant, sed potius filii illius, qui acceptis vxorib⁹ sine prole mortui sunt dicerent esse sine liberis, & illis debebit semen suscitari ex vxoribus eorum, & non patri ipsorum ex vxore sua, licet vxorem potentem gignere relinquat, & iste casus ponitur Ruth. 4.c. nam Elimelech mortuus est relicta vxore sua Noemi, & mortui sunt duo filij eius Maalō, & Chelion relictis vxoribus, & sine prole, & tamen non fuit suscitatum semen ipsi Elimelech ex vxore sua Noemi superstite, sed filio suo Maalon ex vxore sua Ruth, eo ꝙ ille, nunquam habuerat filios.

Siquis moreretur relicta vxore sine liberis masculis, relictis tamen filiabus, an illi semen esset suscitandum. Quæst. CLV.

QVAERETVR siquis moreretur relicta vxore sine liberis masculis, relictis tñ filiabus an illis

F esset semen suscitandum. Dicendū, ꝙ non, quia cessat ratio legis, fiebat.n. suscitatio seminis ad hoc, ꝙ non deleretur nomen defuncti, quod conseruatur in posteris, & tñ in filiabus pōt seruari nomen defuncti saltem indirecte, ergo existentibus eis non fiebat suscitatio seminis. Patet hoc, quia per filios directe seruabatur nomen patris, eo ꝙ mulier non computatur in genealogia virorum, tanquā medium, per quod deriuetur progenies, neque ēt filij s̄m consuetudinē veteris testamenti nominantur de progenie matrū, sed patrum, filiȩ tñ indirecte pñt seruare nomen patris, s. non, tanq̄ ipse ponātur in linea genealogiȩ, quia ex eis nascerentur filij, qui seruarent progeniem, & nomē auorum, vnde siquis relinqueret vnam filiā, & nullum filium illa acciperet virum, & filius inde genitus saltem vnus nominabatur de progenie, aui materni, & succedebat auo materno in hȩreditate, &

G nomine, & progenie, & non succedebat patri suo, sed alij fratres eius siqui essent succedebant patri eius, & computabantur de familia patris, vt declaratum est satis Nume. 27.c. cum ergo filius sufficienter faceret ad conseruationem nominis paterni nō erat opus, ꝙ suscitaretur semen morienti sine filijs, si filias hēret.

Secundo patet, quia non solum non erat opus suscitari semen tali morienti, sed ēt fieri non debebat, quia sic Deus iubebat, ꝙ siquis moreretur sine filijs masculis, & relinqueret filias, ꝙ illȩ succederent in hȩreditate patris Numeri 27.c. & tñ si semen huic suscitandum esset, deberet dari tota hȩreditas defuncti vi-

H ro suscitanti semen eius pro illis, qui nascerentur ex hac suscitatione, sic patet Ruth 4.c. vbi Booz accepit in vxorem Ruth, quæ fuerat vxor Maalon defuncti ad suscitandum illi semen, & cum ea accepit totam hȩreditatem Maalon, ergo existentibus filiabus non erat suscitandum semen defuncto.

Tertio patet, quia quando semen suscitabat̄ tota hȩreditas defuncti reseruabatur pro illo, qui nasceret ex suscitatione seminis, & tamen iubebat Deus paternam hȩreditatem dari filiabus non existentibus filijs, ergo non poterat suscitari semen tali viro, cum ille, q̄ nasceretur ex suscitatione seminis non haberet aliquid, in quo succederet, & tamen nomen progeniei

I seruabatur simul cum hȩreditate, ideo non poterat suscitari semen tali viro.

Siquis moreretur sine liberis, relicta tamen vxore, quam repudiauerat, an posset ei semen suscitari. Quæst. CLVI.

QVAERETVR siquis moreretur sine liberis, relicta tamen vxore, quam repudiauerat, an posset ei semen suscitari.

Dicendum, ꝙ non, quia ad suscitationē seminis requiritur, quòd defunctus relinquat vxorē, & tamen, qui relinquit vxorem repudiatam, non relinquit vxorem, cum illa non sit vxor defuncti, quia repudium totaliter dissoluebat matrimonium, ideo

K non poterat ei suscitari semen.

Sed ponatur, ꝙ vxor repudiata volebat, quòd ex ea suscitaretur semen defuncto, cum ipsa fuisset aliquādo vera vxor eius, an possit suscitari? Dicendum, quòd non, quia semper manet ratio, s. ꝙ illa non erat vxor defuncti, quando ille mortuus est, lex tamen iubet de vxore suscitari semen, hȩc autem non erat vxor. Nā post datum repudium potuit illam quicunque accipere in vxorem, ita ꝙ non incideret in adulterium, quia soluta erat a lege viri Deut. 24.c. Secundo patet, quia lex suscitandi semen erat circa viros superstites pȩnalis, & aliqualiter odiosa. Circa fȩminas autem ex quibus suscitabatur, erat fauorabilis. Quod patet, quia

An ex mu-
liere repu-
diata ...
fit suscita-
ri sem-
ipsa ha-
petendo

quia suscitantes semen alijs interdum perdebant posteritatem familiæ suæ, & ideo recusabant accipere vxores defunctorum ad suscitandum semen. Sic patet Gen. 38.ca. vbi Onam suscepta Thamar vxore fratris sui defuncti ad suscitandum semen, non cognoscebat eam, sed semen fundebat in terram, videns ꝙ non sibi, sed fratri suo filij nascerentur. Etiam cognatus Booz noluit accipere Ruth in vxorem ad suscitādum semen Mahalon defuncto, dicens: Neq; etiam posteritatem familiæ meæ delere debeo, idest nolo delere. Ruth 4.c. Et ideo viris nolentibus suscitare semen imponebatur pœna Deut. 25.c. & Ruth 4. mulieribus autē erat fauorabilis suscitatio ista, & ideo ipsȩ petebant coram iudicibus suscitationem seminis, scilicet, ꝙ compellerent fratrem defuncti suscitare semē fratris, & si nolebat facere, ipsa mulier inferebat pœnam viro soluendo calciamentum eius, & spuendo Deuter. 25. sed in odium alicuius non est concedēda alicui actio, nisi ei cui de iure cōpetit, ideo mulieribus iam repudiatis, quibus non competebat ius suscitationis etiam si sponte se offerrent ad suscitandum, non concedebatur suscitatio, quia erat in odium virorum, qui ad hoc cogebantur.

Sed ponatur, quòd cognatus defuncti consentiret suscitare semē ex illa muliere repudiata à defuncto, an posset fieri. Nam hic cessat ratio præcedēs, scilicet odium virorum.

Dicendum, ꝙ neque etiam isto modo. Primo quia lex non implebatur, quæ iubebat ex vxore defuncti hoc fieri, & cum ex lege sola esset introducta suscitatio seminis, non licebat aliter fieri quàm lex dispone-

C ret. Secundò, quia simile est si moriente aliquo sine vxore aliqua mulier extranea diceret, ꝙ volebat accipi à fratre defuncti ad suscitandum semen, nam non compellebatur ille eam accipere, & etiam si non cōsentiret, non poterat accipere ad suscitandum semē, cum illa nullo modo ad defunctum pertineat. Sic autem erat de repudiata, quia desierat esse vxor, & ideo iam erat extranea respectu defuncti, sicut quælibet alia, immo minus licebat ad hoc accipi repudiatam q̄ aliam extraneam, quia illa quæ nūquam fuerat vxor alicuius, poterat accipi ab eo in vxorem, sed illam, q̄

D quis repudiauerat non poterat rursus accipere Deut. 24.cap. ergo mulier repudiata non poterat accipi ad suscitandum semen.

An quandocunque quis moriebatur sine liberis relicta vxore potente ad gignendum, suscitaretur ei semen. Quæst. CLVII.

QVAERETVR, an quandocunque quis moriebatur sine liberis relicta vxore potente ad gignendum, suscitaretur ei semen.

Dicendum, ꝙ in aliquibus casibus non suscitabat̄. Vnus est, si nullus cognatorum illius superesset, nam suscitatio non fiebat, nisi à fratre defuncti, Deuteron. 25. vel à cognatis eius, Ruth 3. & 4.c. ergo quando nemo supererat, non poterat suscitari semen, & hoc est,

E quia videbatur esse quodammodo eadem persona cum defuncto.

Secundus casus est, quādo ille, qui sic moriebatur erat minor omnium cognatorum suorum, nam minores tenebātur suscitare semen maioribus. Si ergo moreretur minor etiam superstitibus maioribus nō tenebantur suscitare semen illius.

Tertius casus, in quo non suscitabatur semen erat, quando fratres vel cognati volebant tolerare pȩnam legis, nam tunc non compellebantur suscitare semē Deuteronom. 25. cap.

A *Siquis habuit filios & illi mortui sint, antequam vxores acciperent, an suscitandum sit illi semen. Quæst. CLVIII.*

QVAERETVR, siquis habuit filios, & illi mortui fuerunt antequā acciperent vxores: & post eos pater mortuus est relicta vxore potente generare an suscitandum sit semen illi.

Dicendum ꝙ sic, quia verè iste moritur sine semine, & in eo sunt omnes conditiones seminis suscitandi, ideo suscitabitur ei semen.

Sed obijcietur, quia supra quæst. 154. dictum est de eo, qui filios habuit, & illi acceptis vxoribus mortui sunt sine filiis ante patrē, ꝙ licet moriatur pater eorum post eos relicta vxore potente gignere, non erat ei semen suscitandum.

B Dicendum, ꝙ in illo non erat suscitandum semen sed in isto. sed ratio diuersitatis est, quia in illo casu pater non dr̄ mortuus sine semine, cum filios habuerit adultos, & iam habentes vxores, ita vt ipsi quoque semen habere possent, isti autem non, ideo pater horū dr̄ mori sine liberis, ac si non nati essent, quia nō peruenerūt ad tempus, in quo sibi successores relinquere possent. Secundo patet efficacius, quia nomen patris seruat̄ in filijs, & iō morientibus vtrisque suscitandum est semen, ne maneat deletum nomen, & iō suscitabitur semen filijs, vel patri, non aūt vtrisque, quia tunc duæ suscitationes facerēt duas lineas: & ob hoc si suscitat̄ semen patri non suscitat̄ filijs, si suscitatur filijs non dēt suscitari patri, & tñ in casu, in quo moriēs

C habuit filios adultos, qui vxores acceperunt, & sine filiis mortui sunt, suscitatur semē istis filijs, quia ipsi dicuntur mortui sine semine: ergo non debet suscitari patri, quia suscitando semen illis suscitatur patri, sed quādo quis habuit filios, & mortui sunt ante ætatem adultam, & postea pater moritur, non potest filijs suscitari semen, quia semen non habuerūt, neque vxores, ideo suscitabitur semen patri, & ita est in præsenti. Et de hoc etiam dicetur seq. quæst.

Quot modis dicebatur aliquis mori sine semine, & in quibus casibus suscitabatur semen. Quæst. CLIX.

D QVAERETVR quot modis dicebat̄ aliquis mori sine semine, & in quibus casibus suscitabat̄ semen. Dicendum, ꝙ loquendo generaliter dupliciter moriebatur quis sine semine. Vno modo quando moriens quis non relinquit liberos, neque illos vnq̄ habuit. Et istud contingit tripliciter. Vno modo, ꝙ iste nūquam habuerit vxorem, neque habere potuerit, vtpote, quia mortuus est in ætate pupillari, nondū perueniēs ad pubertatem. Alio modo, quia potuerat accipere vxorem, & tñ non accepit, & sic non relinq̄t liberos. Alio modo, quia habuit vxorem, & tñ nunq̄ ex ea genuit liberos, sed mortuus est antequā haberet. Primo mō non cōpetit suscitatio seminis, q̄a non est suscitādum semen, nisi illius, q̄ semen habuit, vel habere potuit, quia aliàs non potest fingi filius defun-

E cti ille, q̄ per seminis suscitationem natus est, cum ille nullum filiū hr̄e potuerit, & lex non fingit, quod est impossibile. Scd̄o etiam modo nō suscitatur semen, quia licet talis habere potuisset semē ȩtate ad hoc sufficiente, tñ non habuit vxorē, de qua semen hēret, neque de qua nunc possit per alium suscitari, & tñ ad suscitationem seminis sp̄ requiritur vxor defuncti, de qua suscitet̄ Deut. 25.c. Tertio modo competit ꝓpriè seminis suscitatio, quia ille semen habuit, sed fictione legis mortificatū est in vtero vxoris, sicut semina iacta in terram, quæ non germinauerūt, & postea virtute cȩlesti pullulant, ita semen defuncti in aluo vxoris mortificatum manere censet, & vir superueniens

Quid ad seminis suscitationē requiratur.

adiuuans illud dicitur ſuſcitare fortificando, ſicut ſol terræ naſcentia, ſed iſta fictio legis eſt, & non veritas. Secundus modus principalis moriendi ſine ſemine eſt, quãdo quis accepit vxorem, & genuit filios, & tñ ante mortẽ patris mortui ſunt in prima ætate, vel aliqualiter adulta, nondum tñ acceptis vxoribus: iſte.n. ſine filijs mortuus dicitur, i. q moritur, & tunc quãdo moritur non habet filios, & tũc ſuſcitatio ſeminis fieri debet, ſi vxorẽ relinquat, & cognatos, q poſſint ſemen ſuſcitare, quia competit iſti intentio legis. Vult enim lex fieri ſuſcitationem ſeminis, vt non deleatur nomen alicuius ex defectu poſteritatis, ſed iſte nunq̃ habuit poſteritatem, quia poſteri eius cenſentur non fuiſſe, cum nunquam peruenerint ad talem ſtatũ, vt in eis nomen paternum firmiter manere potuerit, iõ ſuſcitabitur ſemen huic. Sed obijcietur, q nõ debeat ei ſuſcitari ſemen, quia iam iſte habuit poſteritatem, & ſic non eſt ſine ſemine mortuus. Si aũt diceretur, q mortuus eſt ſine ſemine, eo q illud ſemen nõ permanſit. Dicendum q eſſet, q ſiquis genuiſſet filios, & inde accepiſſent vxores, & ſide alios filios genuiſſent, & ẽt nepotes, & morerẽtur filij, & nepotes, & pronepotes, ſiqui eſſent ante patrem, & maneret vxor illius adhuc apta ad gignendum, q ex ea deberet ſuſcitari ſemen illi auo morienti, & tñ nemo dicet huic ſemẽ ſuſcitandum eſſe: ergo neque ſuſcitabitur ei, qui genuit filios, & mortui ſunt ante pubertatem, & pater poſt illos deceſſit relicta vxore quantumlibet apta ad gignendum. Dicendum, q in primo caſu iſtorũ non ſuſcitatur ſemen, in ſecundo autem ſic. Rõ aũt differentiæ eſt, quia q̃n quis moritur ſine liberis, ita vt non poſſit cõtinuari linea progeniei, in qua ille erat, oportet, q ſemen illius ſuſcitetur, quia aliàs deleretur nomen progeniei illius, cum nemo iam ſuccedat in illa, ideo cum ſic moritur filius ante patrem, oportet, q ſuſcitetur ſemen filio, vel patri, vt non deleaẽ progenies: ſed aliquis caſus eſt, in quo non poteſt ſuſcitari ſemen filij, ideo ſuſcitabit ſemen patris, & aliquis caſus eſt, in quo non poteſt ſuſcitari ſemen pr̃is, iõ ſuſcitabitur ſemen filij. Et eſt vnus caſus, q̃n moritur quis relicta vxore, ex qua habuerat filios, & tñ illi mortui ſunt ante pr̃em in ẽtate pupillari: non poteſt.n. hic ſuſcitari ſemen filiorum, quia ad hoc requirebat, q illi relinquerent vxores, ex quibus fieret ſuſcitatio: & tñ non reliquerũt. Etiam requirebatur, q illi potuiſſent habere ſemen anteq̃ morerentur, etiam ſi nõ habuiſſent, & tñ iſti impuberes exiſtentes, neque vxores habuerunt, ex quibus ſuſcitetur, neq; ipſi ſemen habere potuerunt impediente ætate, iõ non põt fingi, q ſuſcitetur ſemen ipſorum, qa ip ſi nullũ ponere potuerunt, q fingatur mortificatũ, & per alium debere ſuſcitari, ideo non ſuſcitabit hic ſemen filijs, ſed patri.

Caſus in quo ſemẽ filij, nõ eſt ſuſcitãdũ.

Alius caſus eſt ſi pater genuit filios, q puenientes ad pubertatem genuerunt filios, & mortui ſunt filij illius viri, & nepotes, ſ. filij filiorum ſuorũ ante mortẽ eius: & poſtea ipſe auus exiſtens mortuus eſt ſine filijs, i. nullos hñs, q̃n mortuus eſt: relicta tñ vxore potẽte ad gignendum non dẽt ſuſcitari in iſto caſu ſemen auo, neque nepotibus, ſed filijs. Cauſa eſt, quia nepotibus non põt ſuſcitari ſemen, quia illi mortui ſunt in pupillari ætate non ſuſceptis vxoribus. Etiam ipſi nũq̃ fuerunt potentes ad hñdum ſemen, iõ non eſt modus, quo eis poſſet ſemen ſuſcitari: auo ẽt non ſuſcitatur ſemen, cũ filijs ſuis mortuis poſſit ſuſcitari ſemẽ, eo q illi acceperunt vxores, & fuerunt potentes ad gignendum, & genuerunt. Manent tamẽ ſine ſemine nunc, ſed non poſſunt ſimul manere ſine ſemine pater, & filij eius, quia vtrorumque eſt idem ſemen, iõ ſi manet pater ſine ſemine, non manet filius ſine ſemine, & è contrario. Et ideo non eſt vtriſque ſuſcitandũ ſemen, ſed aut ſoli patri, aut ſolis filijs, in præſenti autem filijs ſuſcitandum eſt ſemen, & non nepotibus, neque auo.

Siquis mortuus eſt relictis filijs paruulis, & vxore ad gignendum apta, filijs non peruentis ad ætatem adultam, an illi ſemen ſit ſuſcitandum. *Quæſt. CLX.*

QVAERETVR de alio caſu omiſſo, qui etiam eſt principalis circa ſeminis ſuſcitationem, ſ. ſi qs mortuus eſt relictis filijs paruulis, & vxore apta ad gignẽdum, & filij mortui ſunt poſt patrem antequam perueniant ad ætatem adultam, an illi ſemen ſit ſuſcitandum. Dicendum, q huic viro ſemen ſuſcitandum eſt, licet filios reliquit, q̃n mortuus eſt, quia dr̃ mortuus ſine filijs, vel ſemine, qa iſti filij mox vt nati ſunt, mortui ſunt, vel ſaltem antequam peruenirent ad ętatem adultam & puberem, vt acciperent vxores, & gignere poſſent. Sacra aũt ſcriptura pro eodem cõputat filios non eſſe, vel cito poſt natiuitatem mori, ſiue ante completam ætatem. Sic patet, vt quidam voluit de Salomone, qui vocauit ſe vnigenitum corã matre ſua: Prouerb. 4. c. & tñ illa habuerat alium filium, quẽ ex adulterio cum Dauid excepit 2. Reg. 11. cap. ille in mortuus eſt paucis diebus poſtquam natus eſt. 2. Re. 12. c. iõ cenſetur nunq̃ vixiſſe. Sic etiam cẽſetur in iuribus humanis non natus, qui ſtatim, vel parum poſtquam natus eſt, moritur, vt extra de verb. ſign. c. nam & ego. & in iſto caſu dicendum, q vxor defuncti dẽt accipi ab aliquo de cognatis eius ad ſuſcitandũ ſemẽ defuncto, quia aliàs non ſatisfit intentioni legis, quia nomen iſtius ita delebitur ſiquis non ſuſcitat ei ſemẽ ſicut ſi nunq̃ filios habuiſſet, vel mortuus eſſet ſine illis. Sed hoc verum eſt, q̃n vxor defuncti manens non dum accepit alium virũ. Nã ſi poſt mortem viri mantibus filijs paruulis accepit ipſa alium virũ, etiam ſi poſt moriant illi paruuli ante ætatem adultã, nõ poteſt illa accipi ad ſuſcitandũ ſemen, quia iam alterius viri vxor eſt, & non põt accipi ab aliquo de cognatis defuncti. Item qa cum alius vir acceperit eam, etiam ſi poſſet accipi ab aliquo cognato defuncti, iã non eſſet apta ad ſuſcitandũ ſemen, cũ non prineret ad deſunctũ, ſed magis ad alium, q eã acceperat. Et ob hoc dato, q mortuo viro, & manentibus paruulis filijs, vxor acciperet alterũ virum, & ille cito moreret: & interim filij paruuli relicti morerent, ita q maneret iſta mulier libera ad ſuſcitandũ ſemen viro priori, cuius nunc paruuli mortui ſunt, non poſſet accipi ad ſuſcitãdũ ſemen illius defuncti, cuius mortui ſunt paruuli, ẽt ſi ipſa velit, & aliquis de cognatis defuncti. Rõ eſt, qa iſta mulier iã magis dẽt accipi ad ſuſcitandũ ſemẽ viri poſterioris q̃ prioris, ſi illius ſemen ſuſcitandũ ſit, & dato, q non ſit ei ſuſcitandũ ſemen, vtpote, qa relqt filios adultos coniugatos, adhuc non põt accipi ad ſuſcitandũ ſemen viri prioris. Et rõ eſt, qa iſta mulier per hoc, q tranſiuit ad alterum virũ, deſijt eſſe prioris viri, & ſic nõ hẽt locũ lex, q̃ dicit ex vxore defuncti iuſcitandum ſemen. Item qa non hẽret locum fictio legis, ſ. quia non põt ſuſcitari in ea ſemẽ illius defuncti, qa non cenſetur in ea eſſe ſemen defuncti prioris, ſed huius, qui vltimo eam tenuit. Sed tunc dicetur, q̃ cõtigerit mori virum habentẽ paruulos filios, qui non dum poſſunt accipere vxores, an mater debeat expectare non accipiendo virum, donec iſti accipiant vxores, vel quãto tempore, an aliquo tẽpore teneatur expectare. Dicendum, quòd iſta expectatio non ſolum erat ad mulierem, ſed etiam ad cognatos viri. Nam ſicut mulier tenebatur ad ſuſcitationem ſeminis abſolutè, ita & cognati viri defuncti tenebantur ad ſuſcitationem ſub conditione, ſi nolebãt ſuſtinere pœnam legis, licet non erat tanta expectatio virorum, ſicut mulieris, quia ſi mulier expectaret debebat manere vidua, ſicut dixit Iudas ad Thamar nurum ſuã: Eſto vidua in domo patris tui, donec creſcat Sela filius meus, & accipias illum Gen. 38. c. viri autem non tenebant coniugibus expectare, eo q licebat tunc viro habere plures vxores, ideo etiam ſi ſtatim, vt moreretur quis manentibus filijs eius paruulis, de quibus dubiũ erat, an perueniret ad ætatem adultam aliquis de cognatis eius, ad quem pertineret ſuſcitatio ſeminis in caſu, in quo ſuſcitandum eſſet, ſuſciperet vxorem poterat poſtea ſuſcitare ſemẽ defuncti, ſi accideret paruulos moriante ætatem adultam, quia cum vxore, quam nunc acciperet, poterat poſtea accipere vxorem defuncti. De muliere ſecus erat, quia ſi nunc acciperet alium virum, non poterat poſtea morientibus paruulis accipere vxorem ab aliquo cognato defuncti ad ſuſcitandum ſemen: & hoc quia non poterat eadem mulier habere duos viros, ſicut poterat idẽ vir habere duas vxores iuxta conſuetudinem veteris teſtamenti, vt prębatum eſt ſupra 19. c. q. 32. Etiam quia dato, q mulier tranſiens ad alterum virum maneret libera, morienteque illa, non poterat iam eſſe apta ad ſuſcitandum ſemen viri prioris, vt oſtenſum eſt præceden. q. Ideo ſi mulier acciperet alterum virum, non poterat iam ſuſcitari ſemen viri defuncti, & ita manet dubiũ, an mulier illa expectare deberet, & quandiu.

Dicendum, q ſi vir moreretur ſine liberis tenebat mulier expectare quouſque videret, an aliquis de cognatis viri eam ſuſcipere vellet ad ſuſcitandũ ſemen: ſi autem moreretur habens paruulos filios, non tenebatur mulier expectare aliquanto tẽpore: ſed ſtatim, vt tranſiret tempus luctus ſecundum cõſuetudinem legis veteris, licebat mulieri accipere alterum virum eo tempore, quo liceret accipere virum ſi manerent filij defuncti habentes vxores, & cui non eſſet ſemen ſuſcitandum, vnde ſi accideret, q muliere accipiente alium virum poſt mortem prioris manentibus filijs morerentur, ſtatim paruuli, non poterat iam ſuſcitari ſemen illi viro, ſed manebat ſine nomine. Et hoc patet primò, quia in pœnalibus nihil magis imponẽdũ eſt, q̃ lex ſtatuit, quia odia reſtringi debent, de reg. iur. in 6. regula odia. ſed lex non impoſuit mulieribus aliquã expectationem in tali caſu, neq; cognatis defuncti, ideo etiam ſi non expectent nõ tenent aliqua pœna legis. Secundò, quia ex hoc ſequeretur magnũ inconueniens, ſ. q ſubtraheretur multiplicatio prolis, & cogerentur mulieres maiori, & meliori parte vitæ ſuæ interdum continere, & vtrunque eſt magnũ inconueniens. De primo patet, quia ſi mulier teneretur expectare quouſque filij acciperẽt vxores, teneretur interdum expectare quaſi per viginti annos, quia tanto tpe ſolent adoleſcentes accipere vxores, & in toto iſto tpe ceſſabit iſta mulier à propagatione prolis, & ſic multum minueretur de multitudine prolis, q̃ poterat gigni, ſi liceret mulieribus poſt mortem virorũ tranſire ad alios viros: & tñ hoc erat valde, tam cõtra illum per propagationem carnis, quia ita creſcebat cultus eius: & ideo dicebat, q non eſſet ſterilis vtriuſque ſexus in Iſrael Deuter. 7. c. q̃ contra intentionem hominum illius temporis, qui putabant fœlicitatem eſſe in multiplicatione prolis. Sic patet Gen. 24. vbi cognati Rebeccę imprecantes ei proſpera, dixerunt: ſoror noſtra es, creſcas in millia. Et Lia dixit: Hoc pro benedictione mea, beatam me dicent mulieres Gen. 30. ca. & hoc propter multitudinem filiorum. Erat ẽt contra intentionem legis, quia ſi mulier tãto tempore expectaret, fortè interim elaberetur ei tempus gignendi, & quando deberet accipi ad ſuſcitandum ſemen, eſſet inepta, vtpote, quia ei muliebria fieri ceſſarent, ſicut de Sara dicitur Gen. 18. cap.

Erat quoque inconueniens, q mulieres tanto tempore cõtinere tenerentur, quia vix talis difficultas eſt in nouo teſtamento, immo non eſt, quia obſeruatio continentiæ, & viduitatis res eſt voti, & nõ præcepti, & ideo non tenebatur mulier aliquo tpe expectare, an filij paruuli ſuperuiuerent: ſed ſtatim vt finiret tps luctus poterat tranſire ad alia vota, ſi paruuli, qui mãſerant poſt mortem mariti eſſent tunc ſuperſtites. Si aũt durante tempore luctus illi morerentur, erat ſuſcitandum ſemen defuncto ac ſi deceſſiſſet ſine liberis: & tũc non licebat mulieri accipere alium virum, ſed accipienda erat ab aliquo cognato defuncti ad ſuſcitandum ſemen.

Quæ perſonæ requirebantur ad ſuſcitationem ſeminis, & cur. *Quæſt. CLXI.*

QVAERETVR, quæ perſonæ requirebanẽ ad ſuſcitationem ſeminis, & cur.

Dicendum, q duæ, ſ. vxor defuncti, & cognatus aliquis defuncti: Deut. 24. c. & non exiſtentibus his, non poterat eſſe ſuſcitatio ſeminis. De vxore defuncti primo dicendum eſt. Et eſt cauſa, quia ſuſcitatio ſeminis fiebat ad hoc, q nõ deleretur nomen defuncti de familia ſua, ſed naſceretur filius, qui reputaretur eſſe filius defuncti, & ſuccederet ei in nomine, & in hæreditate, & in oĩbus tanquam eſſet verus filius. Iſtud autem in veritate nõ erat, quia mortuus nõ poterat filium gignere, ſed fictione legis obtinebat: lex autem non fingit ſine cauſa, iõ vult habere magnam veriſimilitudinem ad fingendum: eſt autem ſimilitudo tanto maior, quãto magis accedit ad identitatem, & ad hoc debuit fieri ſuſcitatio ſeminis in vxore defuncti. Nam ſi in aliqua alia fieret nõ pertineret illa aliquo modo ad defunctum, & ideo filius inde natus nõ cenſeẽ eſſe defuncti, vxor autem defuncti pertinebat ad eum, quia cũ illo effecta fuerat vna caro, ideo in hac magis haberet locum fictio.

Secundò, quia ſuſcitatio ſeminis quãtum ad id, qđ ſignificat non haberet locum in alia, quia lex fingit, q defunctus ſemen iecerit, & illud fuerit mortificatum, & ad hoc, q viuificetur indiget alterius adiutorio, & ille dr̃ ſuſcitans ſemen defuncti, & ideo non dr̃, q accipiens vxorem defuncti gignat ſemẽ defuncto, vel det ei ſemen, ſed q ſuſcitet ei ſemen, ſuſcitatio autem adiutoriũ importat, & non præſtationem totius operis, tanquã filius genitus ſit filius defuncti, & non gignentis, ſed ille ſolum adiuuet ad gignẽdum, ſicut ſemina iacta in terra mortificantur, & non poſſunt viuificari virtute iacentis, ſed virtute cœleſtis luminis, ſic in ſemine defuncti, quod virtute defuncti non potuit viuificari, & fingitur viuificari virtute ſeminis ſuperuenientis viri, iſta tamen non poſſunt fieri, niſi in vxore defuncti, quia in illa fuit aliquãdo ſemen eius, & cenſetur manere in ea, & poſtea viuificari, in alijs autem mulieribus nõ eſt ſemen defuncti, ideo de eis non poteſt fingi, quòd ſuſcitatur ſemen defuncto, & ſic eſt valde neceſſaria vxor defuncti ad hanc ſuſcitationem.

Quare cognatus defuncti requirebatur ad ſeminis ſuſcitationem. *Quæſt. CLXII.*

QVAERETVR de cognato defuncti, quare requiratur ad ſuſcitationem ſeminis.

Dicendum, q licet lex iubeat cognatũ hoc facere, ſed Deute. 25. c. non habetur, niſi de fratre, & tamen alij etiam nõ fratres, dum tñ eſſent cognati defuncti

porerant ſuſcitare ſemen eius, vt patet de Booz, qui ſuſceitauit ſemen Mahalon, & tñ non erat frater eius, ſed cognatus Ruth 3. & 4. ca. Sed de hoc magis infra
In q. 172 dicetur. Cauſa autem quare frater, vel cognatus regritur ad ſuſcitationem eſt, primò propter acceſſum ad identitatem. Nam iſte naſciturus, qui ſuccedet in nomine & progenie defuncti, debet iudicari filius eius: & ad hoc requiritur, quòd accedat ad identitatē maximè q̃ poteſt accedere, hoc aũt tunc fit, quando per alterum fratrem fit, quia fratres reputant eſſe eadem perſona pp eſſe illis multa cõmunia, ſ. carnem, & ſanguinem, & radicem, vt dicit Ariſto. 8. Ethic. Non exiſtentibus autem fratribus fiebat per cognatos alios, qui etiam propinqui erant. Si nulli autē erant cognati non porerat ſemen ſuſcitari defuncto.

Secũdò fiebat propter opinionem defuncti. Nam homines viuentes ſolent reputare filios fratrum ſuorum, quaſi filios proprios: ergo & moriẽtes magis reputabunt ſuos eos, quos fratres ipſorum ſuſceperint ex vxoribus ipſorum defunctorum.

Tertiò & præcipuè fiebat pp ius ſucceſſionis. Nam ille, qui accipiebat mulierem defuncti ad ſuſcitandũ ſemen accipiebat oĩa bona defuncti, vt patet Ruth 4. c. & hoc fiebat, quia ille, qui naſceretur ex illa ſuſcitatione ſeminis erat hæres defuncti, ſed homines non pmitterẽt extraneos ſuccedere in hæreditate eorum exiſtentibus cognatis, ideo lex non permiſit, q̃ alieni ſuſcitarent ſemen defuncto in præiudicium cognatorum. Et iſta eſt cauſa potiſſima. Nam aliàs ẽt extranei acciperentur ad ſuſcitandum ſemen defunctis, & filij inde geniti reputarentur fictione legis filij defunctorum, cum ſimilia in adoptionibus, & arrogationibus fiant. Nam ex alijs patribus, & matribus adoptando, & arrogando nobis filios efficimus.

An ex muliere repudiata à viro mortuo poſſit ei ſuſcitari ſemen. Quæſt. CLXIII.

QVAERETVR nunc de aliquibus circa mulieres illas, ex quibus ſemen ſuſcitandum erat. Et primum dubium eſt, an ex muliere repudiata à viro mortuo poſſit ei ſuſcitari ſemen. Aliqui dicunt, q̃ ſic, quia repudiata vxor fuit, & lex dicit ex vxore defuncti hoc fieri Deuter. 25. I

Dicendum, q̃ non poteſt fieri ex repudiata. Primo quia mulier, quæ repudiabatur poterat tranſire ad alterum virum, & iã non poterat accipi ab aliquo ad ſuſcitandum ſemen defuncti, quia non poteſt eſſe eadẽ vxor duorum virorum.

Secundò, quia mulier defuncti compellitur ad ſuſcitandum ſemen defuncto, & ſi alteri nubat quouſque requiſierit omnes cognatos defuncti, & nemo velit eam accipere ad ſuſcitandum ſemen, incidit in pœnam quaſi adultera. Sic patet de Thamar Gen. 38. quæ danda erat in vxorem Sela filio Iudæ, vt ſuſcitaret ſemen fratri ſuo, & quia inuenta eſt concepiſſe ex alio viro, iubebat eam Iudas produci ad exurendum: & tñ nõ exureretur, niſi teneretur expectare: ergo tenetur, ſed repudiata, quæ ad alium virum iam tranſiuit non poteſt teneri ad hoc, ergo non poterat ex ea ſuſcitari ſemen. Tertiò, quia dato, q̃ mulier repudiata non tranſiuiſſet ad alium virum, non poterat compelli ad aliquid iſtorum. Nam per hoc, q̃ repudiauerat eam vir, erat libera à lege viri: ita q̃ nõ poſſet eam repetere ad thorum, neque ad habitationem, neque accuſari de adulterio ſi cum alio inueniretur, vt colligitur Deuter. 24. ca. ſed poterat adhærere cui vellet: ergo non poterat cogi ad ſuſcitationem ſeminis, etiã ſi virum nõ ſuſcepiſſet. Quartò, quia dato q̃ ipſa vellet, nõ reciperetur ad ſuſcitationem iſtam. Nam mulieribus defunctorum competebat ius contra cognatos defunctorum ad petendum quemlibet illorum in virum ad ſuſcitandum ſemẽ defuncti, & ſi illi nollent ipſa inferebat pœnam, ſ. diſcalciando, & ſpuendo Deuteron. 25. c. Etiam competebat ius & vtilitas ei, ſ. q̃ ſi ex ea per ſuſcitationem naſcerẽtur filij, illi ſuccederẽt in bonis defuncti: & ita cum nihil competeret ei in bonis defuncti ante hoc, p ſuſcitationem pertinerent bona defuncti ad filios mulieris, ſed iſta nõ cõcederentur mulieri ſponte ſe offerenti, ſi aliàs ei non competebant de rigore, cum eſſet in præiudicium cognatorum defuncti, ideo non concederent repudiatæ, cui nullum ius manebat ad virum neque ad bona eius. Quintò, quia mulier repudiata erat, ſicut quælibet mulier extranea reſpectu defuncti, & tamen extraneis mulieribus non concederetur ſuſcitare ſemẽ defuncto, etiam ſi ille vellent. ergo neque repudiatis, quia non erant vxores defunctorum, quod lex volebat. Sextò, quia adhuc facilius erat quamlibet extraneam admitti ad ſuſcitationem ſeminis quàm repudiatam, quia quamlibet aliam mulierem poterat accipere defunctus dum viueret in vxorem, ſed eam, q̃ repudiauerat non poterat Deutero. 24. c. ergo multo minus poterat admitti ad ſeminis ſuſcitationem, cũ ille, qui ſuſcitat ſemen, agat loco defuncti, ſed defuncto non licebat accipere repudiatam: ergo multominus agenti loco eius.

An ſponſa per verba de præſenti debebat accipi ad ſuſcitãdum ſemen defuncto. Quæſt. CLXIIII.

QVAERETVR, ſiquis haberet ſponſam per verba de præſenti, & non conſummato matrimonio moreretur, an ſponſa illius poterat, vel debebat accipi ad ſuſcitandum ſemen defuncto.

Dicendum, q̃ licet hoc non dixerit expreſſe lex, tamen ex ea colligitur. Nam Deuter. 25. ca. dicitur, q̃ ſiquis moriatur ſine liberis vxor eius non nubat alteri, ſed accipiat eã frater eius, ideſt defuncti. Si ergo ſponſa vocatur vxor habebit locum lex in illa, ſi autẽ non vocatur vxor non habebit locum. Eſt autem dicendũm, quòd ſponſa non vocatur vxor in modo vulgari, neque in modo loquendi veteris teſtamẽti, & ideo non tenetur ad ſuſcitationem ſeminis neque recipiet tur etiam ſi vellet. Primo, quia vxor cognita poteſt repudiari in veteri teſtamento, ſed non ſponſa incognita Deuteron. 24. cap.

Secundò, quia nõ ſtat ratio legis in illa. Nam ideo lex iuſſit accipi vxorem defuncti ad ſuſcitandum ſemen, quia cenſetur manere in illa ſemen defuncti, q̃ per virum ſuperuenientem viuificatur, & tamen in ſponſa nondum cognita neque traducta non poteſt fingi hoc, ideo non accipitur ad ſuſcitationẽ ſeminis.

Tertiò, quia non admittitur ad ſuſcitationem ſeminis mulier extranea, quæ ad defunctum nõ pertineat, & tamen ſponſa non traducta, non pertinet ad defunctum, quia non fuit facta vna caro cum eo per ſeminis commixtionem: ergo neque ſponſa accipietur ad hoc.

Quartò patet, q̃ manifeſtè intelligatur de muliere cognita lex ſuſcitationis ſeminis. Nam dicitur, quando mortuus fuerit vnus de fratribus, vxor eius non nubet alteri: & ita ponit lex, tanquam accidens mori illum ſine filijs, & tamen qui habet ſponſam, & nondum habuit vxorem manifeſtum eſt, quòd ſimo ritur morietur ſine liberis, ideo non intelligitur de vxore non cognita, ideſt de ſponſa, ſed de vxore traducta, & cognita.

An fratri defuncti liceret accipere vxorem fratris, de qua frater filios non procreaſſet etſi de alijs genuiſſet ad ſuſcitandum ſemen. Quæſt. CLXV.

QVAERETVR ſiquis haberet multas vxores, & ex vna, vel ex aliquibus haberet filios ex alijs autẽ non haberet, an frater defuncti tenebatur accipere illam, quæ non habebat filios, & ſuſcitare ex ea ſemen defuncto. Accidebat aũt iſte caſus ſæpe in veteri teſtamẽto, eo q̃ licebat tũc homini habere multas vxores ſimul; vt patet de Elcana patre Samuelis, q̃ habebat duas ſimul. 1. Reg. 1. ca. & Dauid hẽbat multas 2. Reg. 3. & 5. c. & 1. Paralip. 3. in nouo autem teſtamento vetita eſt multitudo vxorum, vt declaratũ eſt ſupra 19. c. q. 3. 5. & q. 138. Dicendũ q̃ in hoc caſu non erat ſemen ſuſcitandum defuncto. Et patet primò, q̃ lex ſuſcitationis ſeminis erat in illo, qui non reliquerat filios, ſed iſte filios habebat: ergo non erat ſuſcitãdum ei ſemen. Secũdò, quia ſuſcitatio ſeminis fiebat ne periret nomen, & tñ exiſtente ſaltem vno filio nõ delebatur nomen defuncti, ſed ſeruabatur, ideo non oportebat ex alijs vxoribus defuncti, ex quibus nõ ſuſceperat filios, ſuſcitari ſemen. Tertiò, quia lex de ſuſcitatione ſeminis dabatur, vt ſuſcitaretur ſemen defuncto, & non, vt ſuſcitaretur ſemen vxoribus defuncti, & tñ ſi exiſtentibus filijs defuncti ex vna vxore ſuſcitandum eſſet ſemen ex alijs vxoribus, iam nõ eſſet hoc ſuſcitare ſemen defuncto, ſed vxoribus defuncti, quia nõ fieret illa ſuſcitatio in fauorem defuncti, ſed vxorum ſuarum, cum iam defuncto ſatisfactum eſſet quia ipſe filios reliquebat, & tamen nõ erat vxoribus ſemen ſuſcitandum: ergo non erat in tali caſu ſuſcitatio ſeminis. Q. 1. artò quia q̃n ſuſcitabatur ſemen defuncto omnes poſſeſſiones eius perueniebãt ad illũ, qui ſuſcitabat ſemen eius, vt poſtea haberet eas, q̃ naſcerẽtur inde, ſicut factum fuit de Booz accipiente Ruth vxorẽ Mahalon defuncti ad ſuſcitandum ſemẽ eius. Nam oĩa, q̃ poſſidebat Mahalon accepit Ruth 4. c. & tunc daret, q̃ filij quos defunctus reliquiſſet pri quiſemen ſuſcitabat: & hoc eſt magnũ incõueniens, quia magis pertinerent ad defunctum filij naturales, quos ipſe genuit q̃ filij legales, q̃ ſunt p ſuſcitationem ſeminis: & ideo ad eos potius debet pertinere heredi taria ſucceſſio, & conſequẽter nõ fiet ſuſcitatio ſeminis in tali caſu. Quintò patet, quia ſi exiſtentibus filijs ſuſcitaretur ſemen ex vxoribus illis, ex quibus nõ generat, vel ex quibus non manebant filij ſuperſtites: neceſſe erat, q̃ ex tot vxoribus ſuſcitarẽt, quot eſſent illæ, quæ non hãt filios: & ita interdum accideret ex multis vxoribus defuncti ſuſcitari debere ſemen, & tñ Deute. 25. c. innuit, q̃ ex vna tantum vxore ſuſcitabatur. f. vxor eius non nubet alteri: ergo non erat acciẽda aliqua illatũ ad ſuſcitandum ſemen. Sextò, quia ſi multæ vxores manerent ex quibus defunctus nõ acceperat filios, & ex omnibus ſuſcitãdum eſſet ſemen, cum cognatus defuncti debeat ſuſcitare ſemen eius teneretur ille accipere multas vxores ſimul: hoc aũt eſt inconueniẽs, quia pluralitas vxorum poterat eſſe licita diſpenſatiue, aut pmiſſiue, aut alio modo: tñ nunq̃ erat ſub pœcepto, quia minora bona non cadunt ſub pœcepto, ſed ſub pmiſſione. Niſi fortè dicat, q̃ non tenebatur idem cognatus defuncti ad accipiẽdas oĩs illas in vxores, ſed plures cognati tenebãtur ad plures ſinguli ad ſingulas. Et hoc etiam falſum eſt, quia Deute. 25. non dicitur, quòd debeat ſuſcitare ſemen defuncti, niſi frater eius, & non ponuntur ibi multi, & tamen ſi iſtud fieri deberet, cum ſæpe accideret ſcriberet illud lex. Non ergo ſuſcitabatur ſemen defuncto ex vxoribus illis in tali caſu.

Siquis plures habeat vxores, & ex nulla illarum filios genuit, vel genuit & mortui ſunt, ex qua illarum frater tenetur ſuſcitare ſemen. Quæſt. CLXVI.

QVAERETVR, ſiquis habebat multas vxores, ſicut fiebat in veteri teſtamento, & ex nulla illarum filios genuit, vel genuit, & mortui ſunt, ita vt dicatur vir mori ſine ſemine, ex qua illarum tenetur ſuſcitare ſemen frater defuncti.

Dicendum, q̃ aut omnes illæ erant aptæ ad gignẽdum ſuſcitando ſemen, aut non, ſi aliquæ erãt ineptæ non eſt quæſtio de illis, quia non erat ſuſcipienda mulier ad ſuſcitandum ſemen, ex qua ſemen ſuſcitari nõ poterat, ſed de illis dubium manet, quæ aptæ ſunt, vocantur ineptæ, vt ſi qua illarum eſſet ſenio confecta: ita vt concipere non poſſet, ſ. q̃a deſierant ei fieri menſtrua, ſicut dicitur de Sara: Gen. 18. cap. vel ſi erat aliqua ſterilis, de qua conſtaret aliquo certo ſigno, vel maleficiata perpetuis maleficijs, aut arcta ita, vt à nemine cognoſci poſſit, aut ſi aliqua illarum poſt mortem viri prioris acceperat alium virum, quod fieri poterat, quando vir moriẽs reliquebat paruulos filios. Nam tunc non erat ei ſemen ſuſcitãdum, niſi paruuli morerentur ante ætatem adultam, in qua acciperẽt vxores, quia tunc ſi manebat vxor defuncti, & cognatus aliquis eius, ſuſcitandum erat ſemen illi, & tñ vxores defuncti non tenebantur expectare aliquanto tpe ſi moreretur vir habens paruulos filios, ſed ſtatim poterãt alteri nubere. Si ergo ita eſſet, q̃ aliquæ vxorum defuncti acceperant viros poſt mortem defuncti, & aliæ non: illæ, quæ acceperant, erant ineptæ ad ſuſtinẽdum ſemen defuncti, quia pertinebant ad alios viros, quæ autem non acceperant viros erãt aptæ. Si autem oẽs, aut multæ illarum erant aptæ ad ſuſtinendum ſemen, aut oẽs erant æqualiter principales, aut non: ſi primo modo poterat ſuſcitari ſemẽ ex omnibus his, ideo erat in optione fratris defuncti, an vellet accipere vxores omnes, quas habebat defunctus, & ſi vellet omnes tenebantur omnes illæ eũ in virum accipere, & ſi aliqua iſtarum acciperet aliquẽ in virum, vel cõmiſcereẽ alicui alteri nõ matrimonialiter, poterat accuſari de adulterio, quia non licebat ei accipere alterum in virum, neq; commiſceri alicui, quouſq; refutaret frater defuncti eam in vxorem accipere, vt diceẽ infra. q̃n aũt recuſaret accipere aliquam illarũ licebat In q. 184 iam illi tranſire ad quemcunq; virũ vellet, quia libera erat à iugo viri mortui. Si autẽ frater defuncti nollet accipere omnes, aut oẽs eſſent prĩcipales, aut omnes minus principales, ſ. quia illę, quæ fuerant principales defunctæ fuerãt ante virum, aut quædam ſic, aliæ ſic. Si primo modo erat in optione fratris defuncti eligere quam vellet. Si ſecundo modo etiam eligere poterat, cum omnes ſint inter ſe æquales. Si tertio modo diſtinguunt quidam, quia aut erant omnes, vel multum minus principales, & vnica erat principalis, aut erãt multę principales, & erat vnica minus principalis, vel multæ. Si primo modo dicũt, quòd magis principalem tenebatur accipere ad ſuſcitãdum ſemen.

Si autem ſecundo modo, dicunt, quòd in optione illius erat accipere quam vellet, de illis aliis autẽ placet, quòd quandocunque erant multæ vxores, & vnicam accipere volebat, vel paucas, erat in optione eius accipere quam, vel quas vellet, iſtud autem non eſt totaliter determinatum, quia Deuteronomij vigeſimoquinto cap. vbi habetur de his nõ fuit expreſſum circa hæc.

Quæ vxores vocabantur principales, & quæ minus principales. Quæst. CLXVII.

SED quia distinximus de vxoribus principalibus, & minus principalibus, est dubium, quomodo vocabantur sic.

Dicēdum, ꝙ hoc accidebat multipliciter. Vno modo, quia vna vxōr erat libera, & alia ancilla, quia tunc libera erat vxor magis principalis, ancilla autem erat minus principalis: sic fuit de Abrahā, q̄ habuit duas vxores vnam ancillam & aliam liberam ad Galathas 4.c. Sara enim erat libera: & ideo erat vxor principalis eius. Agar autem fuit ancilla: Gen. 16. & 21. immo erat ancilla Saræ: Gen. 16.c. & ideo vocabatur minus principalis, sic etiā fuit de Iacob, qui habuit quatuor vxores duas liberas, s. Rachelem, & Liam, & duas ancillas earum, s. Bahalam, & Zelpham: Gene. 29. & 30. c. Sic etiam fiebat, quando Israelitæ volebant aliquas ancillas suas de gentilitate susceptas vxores accipere. Nam cum ibant Israelitæ in bellum, & in medio captiuorum esset pulchra mulier, sed placeret in oculis ipsius in cuius sortem cadebat, poterat eam in vxorem accipere: Deuteron. 21. & tunc generaliter omnis ancilla accepta in vxorem erat minus principalis vxor respectu vxoris, quæ erat libera.

Secundo modo vocabantur vxores minus principales, quando accipiebantur affectu coniugali: & tamen non interueniebāt ibi pacta legalia, vel donationes propter nuptias. Vxor principalis vocabatur illa, circa quam seruabantur istæ cæremoniæ legales: fiebat autem ista minus principalitas vxorum, vt quādo aliquis diues, vel potens volebat accipere in vxorem aliquam mulierem minorem seipso in statu, quia placebat oculis eius, tunc non accipiebat eam cum solēnitatibus istis, & cæremonijs legalibus: ista autē tunc vocabatur minus principalis vxor respectu illius, quę cum istis solemnitatibus accepta fuerat. erat autē intantum ista inæqualitas, ꝙ vxores magis principales vocabantur semper vxores, & minus principales vocabantur interdum vxores, & interdum concubinæ. Sicut apparet de Agar, q̄ vocatur vxor Abrahæ Gen. 16. & Cethura etiam vocatur vxor Gene. 25. & tñ postea, tam Agar quàm Cethura vocantur concubinę. eod. c. Sic etiam patet de vxore Leuitæ quæ occisa est in Gabaa, quæ aliquando vocatur vxor, & aliquando concubina Iudi. 19. c.

An mulier posset, vel teneatur suscitare semen viro priori mortuis filijs, & mortuo secundo marito. Quæst. CLXVIII.

QVAERETVR, siquis moriebatur habens filios paruulos, & vxor illius nubebat alteri, & interim moriebātur filij viri defuncti, & post hęc moriebatur vir secundus mulieris istius, & liberabatur illa à lege eius, an posset tunc, vel deberet mulier ista suscitare semen viro priori.

Dicendum, ꝙ in hoc prę supponendum est, ꝙ viro illi suscitandum erat semen si esset aliquis, qui posset suscitare, ad suscitandū autem requirebantur duo, i. vxor defuncti, & cognatus eius. Si ergo isti nūc essent suscitandum erat semen: maximè quia iste censebat mortuus sine filijs: & ideo vel ei, vel filijs suscitādum erat semen, non autem filijs, quia paruuli erant, & nō poterant dici illi mori sine semine, sed patri, vt ostensum est supra. Hoc ergo supposito, dato ꝙ defuncto maneret cognatus aliquis, erat dubium, an ex illa muliere debebat suscitare semen defuncto.

Dicendum, ꝙ non tenebatur mulier ad istam suscitationem casu isto. Et ratio est, quia ista desierat pertinere ad virum, & inceperat pertinere ad sequentem, ideo nō tenebatur ad suscitationē seminis. Nam lex iubet, ꝙ non nubat mulier defuncti, sed accipiat eam cognatus defuncti; & ita erat obligatio imposita mulieri ad suscitandum semen, ita ꝙ si transiret ad alterum, antequam eam recusarent cognati defuncti, poterat accusari, vt adultera Gen. 38. c. manebat aūt ista obligatio moriente viro sine liberis, quia lex inducebat istud vinculum, licet matrimonium quantū ad se iam esset dissolutum. Si aūt vir mortuus est habens filios, & mulier ista transiuit ad alterum, cessauit tota obligatio eius ad virum priorem, obligatio autem semel extincta non redijt, ideo non potest redire iterū ista mulier ad hoc, ꝙ sit obligata ad suscitandum semen defuncti.

Sed dicet, quid si mulier sponte vult suscitare semē viro illi priori, an liceat. Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia ista fuerat mulier defuncti, & hoc requirebatur ad hoc, ꝙ posset suscitare semen.

Dicendum, ꝙ non admitteretur ad suscitandū semen, quia istud erat aliquid in fauorem mulierū, s. ꝙ si suscitarent semen defunctorum efficeretur hæreditas defunctorum eorum filiorum, qui ex eis nascerētur, & hoc erat in præiudicium cognatorū defuncti, ad quos deuolueretur hæreditas si nō suscitaretur semen defuncto, sed in odium eorum non admitteret mulier illa, nisi de rigore iuris ei competeret. Non tñ competebat, vt ostensum est cum non posset illa cōpelli ad suscitationem seminis. ergo non permitteret à cognatis defuncti suscitare semen defuncti.

Secundò, quia etiam sequebat aliud inconueniens cognatis defuncti: illis enim erat aliqualiter præiudicialis, & odiosa lex de suscitando semē, cum per hanc cogerent accipere in vxores illas, quas nollent: & paterent, quia si non esset odiosum, & difficile, non ponerētur pęna in lege ꝺ non suscitantes semen Deut. 25. c. & tamen in odium, & pęnam cognatorum defuncti non permitteretur aliquid mulieri, nisi de iure ei cōpeteret, sed non competebat, ideo etiam si vellet nō admitteretur ad suscitandum semen.

Sed dicetur, quid si etiam cognatis defuncti placeret, & aliquis illorum vellet assumere illā ad suscitandū semē an posset. Dicendum ꝙ non licebat. Primò, qa nō fiebat suscitatio seminis, nisi ex muliere defuncti: & tñ ista non erat vxor defuncti, sed alterius, qui eam immediatè habuerat: ergo non erat apta ad suscitationem seminis. Secundò, quia si aliqua prorsus extranea mulier vellet suscitare semen defuncto, & placeret cognatis defuncti, adhuc nō posset, quia lex non habebat locum in ea, cum non esset vxor, & tñ ita erat aliena illa, postquam fuerat vxor alteri?, ideo non licebat ei suscitare semen defuncto.

Tertiò patet, quia hoc erat expresse ꝺ legem. Nam Deute. 25. c. dr̄, ꝙ siquis moreretur sine liberis, vxor eius non nubat alteri, sed frater defuncti accipiat eā, & tamen ista nupserat iam alteri, vt præsupponit: ergo non poterat suscitare semen.

Quartò, quia motiuum legis cessabat. Nā ideo iussit lex, ꝙ ex vxore defuncti suscitaretur semen, quia suscitatio seminis non est appositio noui seminis, sed viuificatio præexistentis, quod mortificatum videbatur, & censetur viuificari per semen supernenientis viri, & sic mortuus præsupponitur semē posuisse, sed illud fuisse mortificatum, & tamen semen illius non potest fingi positū, nisi in vxore sua: ergo non potest alia mulier accipi ad suscitādum semen, nisi vxor defuncti, & tamen ista fictio cessat in muliere, quæ alteri nupsit, mortuo priore viro, cum non censeatur in ea manere semen prioris viri, sed illius solum, quem proximè habuit, ideo non potest accipi ad suscitandum semen.

Ad quid tenebatur vxor moriente viro secundum conditionem veteris testamenti. Quæst. CLXIX.

QVAERETVR de vxore moriēte viro ad quid tenebatur s̄m conditionem veteris testamēti. Dicēdum, ꝙ aut vir relinquebat filios, aut nō: si relinquebat filios poterat illa nubere cui vellet, & non obligabatur ad aliud. Si non relinquebat semen, aut erat mulier apta ad gignendum, aut non: vtpote, quia senio confecta, vel manifeste sterilis, aut arcta, vel qūocunque impedita, ita vt non possit gignere. Si non erat apta non tenebatur ad aliquid, cum nō posset suscitare semen: & tamen non debebat nubere alteri viro, quia si nuberet, ostēderet se aptam ad gignē dum cum matrimonium ordinetur ad prolē: & tunc esset in culpa, quia si apta esset ad gignēdum, deberet suscitare semen, sed manebit soluta, & nō poterit cognatus aliquis defuncti illam cogere ad suscitationē seminis. Si autem erat apta ad suscitationem tenebat mortuo viro, & elapso tempore luctus, quod de lege, vel consuetudine apud Iudęos seruabatur, admonere omnes cognatos defuncti s̄m ordinem maioris, & minoris propinquitatis, vt aliquis eorū acciperet eā in vxorem ad suscitandum semen defuncto: & vsque ad illud tempus tenebatur semper abstinere à quolibet viro, & siquis de cognatis viri vellet eam accipere in vxorem, tenebatur manere cum illo, si autē nemo illam vellet accipere de cognatis defuncti, erat ipsa libera à lege prioris viri, & poterat nubere cuicunque vellet, neque poterat ei quicquam obijci. Si tñ anteq̄ omnes admonerent, vt eam aliquis acciperet, cōtraheret ipsa cum aliquo viro, vel fornicaretur tenebat tanquam adultera ad pęnam, sicut si esset coniugata, vel despōsata per verba de præsenti, & fornicaretur cum aliquo, vt dicetur sequenti. quæst.

Sciendum tñ, ꝙ quando mulier defuncti admonebat quemlibet cognatorum defuncti, vt eam accipe ret, si ipse nolebat tenebatur, illum citare corā iudicibus, & ibi propositura erat querelam suam, s. quia ille nolebat suscitare semen defuncto, & tunc si ille diceret, ꝙ verum erat, ꝙ nolebat, adiudicantibus iudicibus mulier soluebat calciamentum de pede illius, & spuebat in faciē eius, dicens. Sic fiet viro, qui nō vult ædificare domum patris sui. Et vocabatur deinde domus illius domus discalciati: Deut. 25. Et sicut de vno fecit, ita de omnibus factura erat, & sic quousque omnes eam accipere recusarent, & sustinerent iudiciali ter illam pęnam, non licebat mulieri accipere aliquē alium virum. Si autem aliquis de cognatis viri eā acciperet, manebat apud eam tota hęreditas viri pro sęmine nascituro. Si autem nemo eam acciperet, potenihil manebat penes eam de hæreditate viri sui, cum non suscitaret semen eius.

Quomodo potest stare, quod dictum est præceden. q. s. quòd si mulier mortuo viro sine semine alteri commisceatur adultera censebatur, cum ipsa non esset coniugata. Quæst. CLXX.

QVAERETVR, quomodo potest stare, quod dictum est præce. q. s. ꝙ si mulier mortuo viro sine semine si antequam requireret oēs cognatos viri iuxta formam ibi datā acciperet alium virum, vel fornicaretur, ꝙ poterat accusari, vt adultera, quia talis accusatio non competit nisi ꝺ coniugatam aut desponsatam per verba de præsenti, sed ista non erat coniugata, aut desponsata. Dicendum, ꝙ tenebatur de adulterio quomodocūque permitteret se cognosci ab alio viro, siue matrimonialiter, siue fornicarie, &debebat lapidari, vel cremari, quod patet ex his, quę habentur Gen. 38. c. vbi primogenitus Iudę accepit Thamar vxorem, & mortuo illo sine semine accepit eam secundus frater, s. Onam, & illo quoque mortuo sine semine acceptura erat eam Sela tertius frater: sed antequam illam acciperet, inuenta est prægnans Thamar, & condemnata est ad ignem, & exusta fuisset, nisi quia innocentiam suam probauit, aut culpam saltē excusauit, vt patet ibidem: Ita autem secundū Iudęos pateretur mulier, quæ hoc faceret. Nā lex suscitationis seminis fuit inter Iudæos, quia erat prius inter Gētiles, vt ostensum est supra. & ideo sicut erat pœnalis apud Gentiles, esset quoque apud Iudæos. In q. 143. & 144.

Et tamen in hoc differt, quia inter Hebręos nō imponebatur talis pena regulariter, sed adultera lapidabatur Leui. 20. & Ioan. 8. c. & dixi regulariter, quia interdum pro fornicatione exurebatur mulier: vt si filia sacerdotis fornicaretur in domo patris exurebat flammis Leui. 21. ca. sed quidquid pœnæ imponeret non differt in hoc cum videatur imponi pœna indebita. Et obijcietur contra prædicta, quia ad Rom. 8. dicit Apostolus, ꝙ mortuo viro soluta est mulier à lege viri: ita vt non iudicetur adultera si fuerit cum alio inuenta: & tamen hic erat mortuus vir: ergo non poterat accusari mulier de adulterio, licet contraheret cum altero, vel quomodocūque commisceretur ei. Adultera inter Hebręos lapidabatur.

Dici potest, quòd dictum Apostoli est regula, & tenet generaliter in omnibus, nisi in quibusdam casibus à lege exceptis. Et iste est vnus, vel forte vnicus, quia non inuenimus alium casum, in quo mortuo viro teneatur mulier de adulterio, si cum alio inueniatur.

Secūdò potest dici, ꝙ generaliter est verum, quòd mortuo viro, soluta est mulier a lege viri, & tamē hic nō est mortuus vir huius mulieris, quia licet vir mortuus sit verè, tamen fictione legis viuit quousque illa accipiat virum vnum de cognatis eius, qui suscitet semen illius.

Tertiò potest dici, ꝙ nō est mortuus vir, quia licet vir prior sit mortuus, manet vir eius vnus de cognatis viri sui ex legis ordinatione, & si fornicatur dicit fornicari viuente viro, & ita est adulterij rea.

Quartò potest dici, & fortè melius, quia licet mulier soluta erat à lege viri mortuo viro, tamē non erat soluta ab onere legis. Nam dicitur Deuteron. 25. ca. si vnus ex fratribus mortuus fuerit absque liberis vxor eius non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen defuncti, & quia lex imposuit hic super mulierem necessitatem suscitandi semen volente aliquo de cognatis defuncti, tenetur mulier abstinere ab extraneo coitu, quousque sciat, an aliquis de cognatis viri velit eam accipere in vxorem.

Sed tunc quando obijcit, quòd non potest ista mulier teneri de adulterio, quod solum competit cōtra desponsatam & coniugatam, dicēdum quòd verum est: & tamen mulier ista, licet non sit coniugata, neq; desponsata in veritate, censetur desponsata, eo quòd lex despōdet eam alicui cognatorum defuncti, si voluerit eam. Ideo ad petitionem illius tanquam sponsi sui debebat mulier illa cremari, vel lapidari, si acciperet alium in virum, vel fornicaretur cum eo. Poterat etiam quilibet alius propinquorum illam accusare, vel fortè quilibet de populo, quia adulterium est crimen publicum. Et in criminibus publicis competit cuilibet de populo ius, & admittitur ad accusandum s̄m leges humanas, & fortè ita erat inter Iudęos. sic fuit de Thamar, vt dictum est, quia ex hac causa eam accusauit Iudas, & producebatur ad incendium, nisi quia se excusauit Gen. 38. c. sed maximè competebat accusatio directè cuilibet propinquorum, qa cuilibet In crimi nibus pu blicis cō petit cui libet de populo ius ad ac cusandū.

erat debita mulier volente altero eam recipere, & rectè imponebat mulieri pena. Primò, quia mulier peccabat contra legem. Secundò, quia ille ad cuius petitionem puniebatur, habebat ius mulieris, ideſt erat ei debita, & velut pro ſibi illata iniuria conuenienter eã ad mortem accuſabat. Primum patet, quia Deutero. 25. ca. dicitur ſi mortuus fuerit vnus de fratribus ſine liberis vxor eius non nubet alteri, ſed accipiet eã frater eius. Secundum patet eo. c. cum dicitur. Sed accipiet eam frater eius. Et poſtea dicitur: Si aũt noluerit recipere vxorem fratris ſui, quę ei ex lege debetur. Ergo antequam illi nubat, debita eſt ei, & ideo nõ eſt ſoluta ab omni vinculo, & conſequẽter ſi alteri nubat, vel fornicetur pœnam incurrit, quia eſt ſub lege viri velut ſi eſſet ſponſa de preſenti, vel eſſet matrimoniũ conſummatum.

An ſi defunctus haberet fratrem valde paruæ ætatis vxor accipere poſſet aliquem alium cognatum ad ſuſcitandum ſemen. Quæſt. CLXXI.

QVAERETVR, ſi defunctus haberet aliquẽ fratrem valde paruę ętatis, quomodo vxor defuncti accipere poſſet in virum ad ſuſcitandum ſemen, & an poterat accipere aliquem alium cognatum defuncti, qui non eſſet tam propinquus, vel poterat accipere aliquem, qui non eſſet de cognatione.

Dicunt quidam, ꝙ in tali caſu non tenebantur vxores defunctorum ad ſuſcitandum ſemen eorum, ſed poterant nubere quibus vellent. Sic colligitur Ruth. 1. c. vbi dicitur, ꝙ Ruth, & Orpha nurus Noemi iã viduæ, mortuis filijs Noemi, volebant venire cum Noemi de terra Moab, quæ erat terra earum, in terram Iſrael, quæ erat terra Noemi: & dixit ad eas Noemi, Reuertimini filiæ Moabitæ, cur venitis mecũ? iam enim ſenectute confecta ſum, neque apta vinculo coniugali neque filios habeo in vtero, & ſi iſta nocte conciperè poſſem, & parere filios ſi eos expectare velitis, donec annos impleant pubertatis prius eritis vetulæ quàm nubatis. In quo innuit, ꝙ ſi filij eſſent paruuli, non tenerentur eos expectare, ſed poterant nubere alijs viris, ſicut Noemi ſuadebat nuribus ſuis, ꝙ reuerterentur in terram Moab, & ibi nuberent.

Alii dicunt, quòd in hoc caſu debebat mulier accipere aliquem alium de cognatione defuncti ad ſuſcitandum ſemen, & hoc ſufficiebat. Sed dicẽdum eſt, ꝙ ſi paruulus eſſet ille, qui erat propinquior defuncto, & cui cõpetebat ſuſcitare ſemen eius, aut mulier defuncti expectando iſtum, donec veniret ad annos pubertatis, excederet tp̃s gignendi, aut non. Si non excederet tp̃s, tenebat̃ expectare. Sic patet de Thamar vxore primogeniti Iudæ mortui ſine liberis quam ſequens frater, ideſt Onan accepit ad ſuſcitandum ſemen, & illo quoque mortuo ſine liberis manebat alius filius paruus frater defunctorum, ſ. Sela, & dixit Iudas ad Thamar: Mane in domo patris tui ĩ veſte viduitatis, donec creſcat Sela filius meus, & dabo eum tibi, & manſit expectando Thamar, quouſque venit Sela ad annos pubertatis, & cum non daretur ei vidẽs ſe deluſam cogitauit qualiter ipſa fraudaret Iudam, & ita factum eſt: Gene. 38 Et tamen ſi nõ tenerentur expectare quouſque ille creſceret, non maneret ipſa expectans tanto tempore ad mandatũ Iudæ in viduitate, & quod maius eſt, quia licet fornicaretur non teneretur ad pœnam aliquam ſi nõ teneretur expectare paruulum, donec eſſet pubes. Si autem mulier tantæ ætatis eſſet, quòd expectando paruulum vſque ad pubertatem tranſcenderet tempus gignendi, nõ debet eum expectare, quia tunc ſequerentur duo incõ-

F uenientia. Primũ, quia non fieret ſuſcitatio ſeminis, cum mulier iſta eſſet inepta ad ſuſcitandum ſemẽ tẽpore, quo paruulus perueniret ad pubertatem. Secũdum quia mulier iſta perderet tp̃s ſuum gignendi, cũ de alio viro concipere poſſet poſt mortẽ viri prioris.

Dicẽdum ergo, ꝙ in tali caſu iſta mulier debet accipi in vxorẽ ab alio de cognatis defuncti pretermiſſo illo paruulo. Et iſtud ſatis poterat fieri, quia ſi vnus de cognatis defuncti cederet iuri ſuo, nolendo ſuſcitare ſemen defuncti, trãſibat poteſtas ad alium, vt patet in Booz, & alio cognato ſuo, qui ꝑpinquior erat, & noluit ſuſcitare ſemen Mahalon: Ruth. 3. & 4. ca. à fortiori ergo fieret, ſi vnus cognatus eſſet impotens G tranſiret ius ſuſcitandi ad alterum, quia ſi ſola voluntas poterat transferre ius de vno in alterum, poſſet illud à fortiori transferre impotentia, & neceſſitas, & ita tranſiret ius de vno in alterum, ſi eſſent multi cognati impotentes, ſiue propter ætatem, ſiue propter alterum impedimentum quouſque perueniretur ad illum, qui eſſet potens ſm ordinem propinquitatis.

Quibus competebat hoc ius de ſuſcitatione ſeminis defunctorum, vel cui erat impoſita neceſſitas in veteri lege. Quæſt. CLXXII.

QVAERETVR, nunc circa ſuſcitantes ſemẽ defunctorum, quibus competebat hoc ius H vel erat impoſita iſtam neceſſitas.

Dicendum, ꝙ iſtud partim erat ius, partim erat onus: & tñ potius erat onus q̃ ius. Primum, patet, quia ſi non eſſet hic ius aliquod, vel fauor quarundam perſonarum, poſſet quilibet de cognatione aſpirare ad illud incõſulto alio, ſed falſum eſt, quia ſie bat ſm ordinem maioris, & minoris propinquitatis: & non licebat minus propinquo ſuſcitare ſemen defuncto, niſi expreſsè renunciaret iuri ſuo, qui magis propinquus erat, vt patet de Booz, qui non potuit accipere Ruth in vxorem ad ſuſcitandum ſemen Maalon defuncti, donec alius, qui erat propinquior cederet iuri ſuo, & ceſſit realiter Ruth 3. c. & 4. c.

Secundum patet, quia obligabantur viuẽtes ad ſuſcitandum ſemen defunctorũ, & cũ ſibiipſis filios gi- I gnere deberent, gignebant alijs. Sic patet Gene. 38. & Deut. 25. c. Tertium patet, quia ius quod habebãt illi, qui ſemen ſuſcitabant erat, ꝙ haberent omnia bona defuncti, & ꝑtinebat ad eos vſusfructus illorũ, & ſeruabant̃ bona pro illo, q naſciturus erat ex ſeminis ſuſcitatione, vt patet Ruth 4. cum dixit Booz qñ ceſſit ei cognatus ſuus in ius, ſ. Teſtes vos eſtis, ꝙ poſſederim hodie oĩa, q̃ fuerunt Elimelech, & Cheliõ, & Mahalon tradente Noemi, & Ruth Moabitidem vxorẽ Mahalon in coniugium ſumpſerim, vt ſuſcitẽ nomẽ defuncti in hæreditate ſua. Erant autem multa onera in ſuſcitando ſemen. Primum, ꝙ cogebatur quis accipere determinatam vxorẽ. ſ. vxorẽ defuncti: iſtud aũt K erat valde durum, quia nõ bene accipitur in vxorem, niſi ea, q̃ placet, multi autem ſunt, qui vxores accipere nolunt, quæ ab alijs cognitæ fuerunt, & aſſuetæ aliquando moribus aliorum: hic autem accipiebatur vxor ab alio cognita, & non quia placebat, ſed quia lex jubebat, ideo erat onus. Secundo quia gignebat filios alteri, & non ſibi. Nam ſaltẽ primogenitus nominabat̃ noĩe defuncti, i. ad poſteritatẽ ſuam pertinebat, & non ad familiam gignẽtis: hoc aũt erat tam graue, ꝙ quidã ꝑꝑ hoc incidebãt in rẽ non humanã, ſ. priuãtes ſe naturali delectatione licita. Sic patet de Onã filio Iudę, q accepit Thamar in vxorẽ ad ſuſcitandũ ſemen fratris ſui defuncti Gen. 38. c. & dr̃: Ille aũt ſciens non ſibi naſci filios introiens ad vxorẽ fratris ſemen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine naſcerent. Tertio

Multa onera in ſuſcitando ſemẽ.

quia ex iſta ſuſcitatione ſeminis contingere poterat interdum, quòd aliquis maneret ſine filijs, & nomẽ ſuum deleretur, vt ſiquis ſuſcitaret ſemẽ alteri, & naſceretur vnicus filius, ille pertinebat ad defunctum, & maneret pater eius ſine liberis, qui pertinerent ad eius cognationẽ. Hoc aũt erat magnum inconueniẽs, ſic patet Ruth. 4. c. cum dixit Booz ad cognatum ſuum, ꝙ acciperet Ruth ad ſuſcitandum ſemen defuncti, & ille noluit, ſed ait. Cedo iuri propinquitatis: neq; enim poſteritatem familiæ meę delere debeo, ideſt nolo delere, ſed hoc nõ diceret, niſi interdum ſuſcitando ſemen alteri, contingeret deleri nomen, & progeniem ſuſcitantis.

Quarto patet, quia imponebatur pęna non ſuſcitãti ſemen Deut. 25. c. & grauis quidem, ſ. ꝙ diſcalciabatur, & ſpuebat̃ in faciem eius, & manebat in perpetuum infamatus, ſ. ꝙ vocabatur domus diſcalciati in B Iſrael, & tñ, ſi plus eſſet de fauore quam de grauitate, vel pęna, nõ imponeretur pęna aliqua à lege, ſed quilibet ſponte ſuſcitaret ſemen defuncti, cum quilibet appetat id, quod delectabile eſt, & fauorabile.

Quinto patet, quia qñ quis ſperabat fauorem, qui erat circa ſuſcitationem ſeminis, multi illũ deſiderabant, cum aũt coniungebatur cum oneribus, quę cõiuncta erant mulieri fugiebant vtrunq;. Plus ergo eſſe putabant de odio, & onere q̃ de fauore. Sic patet Ruth. 4. c. qñ Booz petiuit à cognato ſuo, an vellet emere agrum Ruth, qui pertinebat ad eum iure propinquitatis, & ait ille ego agrum emam, cui ait Booz, C qñ emeris agrũ de manu mulieris Ruth quoq; Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit debes accipere, vt ſuſcites nomen defuncti, cui reſpondit ille. Cedo iuri propinquitatis: neque enim poſteritatẽ familię meæ delere debeo, tu meo vtere priuilegio, quo me libenter carere profiteor.

De iſta ſuſcitatione dicendum, ꝙ pertinebat ad fratres defuncti, Deut. 25. c. Et ratio eſt, quia ille qui naſceretur, debebat vocari, & reputari filius defuncti, ideo debebat habere ad illum maximam identitatẽ, quam habere poterat, non poterat autem eſſe maior quam, ꝙ à fratre defuncti gigneretur cum fratres habeant identitatem ſanguinis, & radicis, vt dr̃ 8. Ethic. aliæ etiam cauſæ ad hoc erant, vt dictũ eſt ſupra. Sed dicendum, ꝙ non ſolum fratres, ſed etiam alij cognati poterant ſuſcitare ſemen defuncti. Quod patet de Booz, & cognato ſuo, qui non erant fratres, & tñ ad ambos pertinebat ſuſcitatio ſeminis, & patet, quia Booz, & cognatus ſuus non erant in eodem gradu, cũ dixerit Booz ꝙ alius erat propinquior, quã ipſe, Ruth 3. & 4. c. & tamen ſi fratres eſſent, ambo attinerent ad Maalon in eodem gradu, ergo non erant fratres. Ergo ad non fratres defuncti pertinebat ſuſcitatio ſeminis, ſed dicendum, ꝙ directius pertinebat ad fratres.

In q. 161.

Sed obijcietur, quia Deut. 25. c. vbi ponitur de ſuſcitatione ſeminis ſolum dicitur de fratribus, ſ. frater defuncti accipiet eam in vxorem, & tota illa lex loquitur de fratre.

Dici poteſt vno modo, ꝙ accepit fratres largè pro E cognatis, quia quatuor modis accipiuntur fratres, vt dicit Hierony. ſuper Matth. ſ. natura, gente cognatione, & affectu. Natura vt Eſau, & Iacob, gente vt omnes Iudæi fratres inter ſe vocantur Deut. 17. c. nõ poteris ſuper te conſtituere in regem extraneum, qui nõ ſit frater tuus, ideſt qui non ſit de gente Iudęorum. Porro cognatione vocantur fratres omnes, qui ſunt de eadem familia, ſicut Gen. 13. c. dixit Abraham ad Loth. Non ſit rixa inter me, & te qm̃ fratres ſumus. Affectu vt omnes Chriſtiani ſeq. c. omnes vos fratres eſtis. Hic poteſt accipi frater tertio modo, ideſt cognatione, & ita omnes cognati vocabantur fratres. Sic

A etiam accipitur ſępe in nouo teſtamento, vt ſupra 12. c. ſ. ecce mater tua, & fratres tui ſtant foris, & tamen Chriſtus non habebat fratres, ſed cognatos, & ſupra 13. c. dicitur: Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Simon, & Ioſeph, & Iudas, & ſorores eius nonne omnes apud nos ſunt? & tamen neque fratres neque ſorores habebat Chriſtus, & non ſolum qui virginitatem Mariæ neſciebant vocabant iſtos fratres Chriſti quaſi putarent eos filios Mariæ, & Ioſeph, ſed etiam Apoſtolus ad Gala. 1. c. vocat Iacobum fratrem Domini, ideſt cognatum.

Secundo poteſt dici, & melius, ꝙ accipitur frater pro germano, quia manifeſte colligitur ex litera, ꝙ ibi de fratribus agatur.

Sed dicendum, ꝙ dixit ibi ſolum de fratribus. primo, quia licet ad omnes cognatos pertineat iſta ſuſcitatio, tamen primo, & directius pertinet ad fratres quam ad alios, & hoc, quia iſti ſunt propinquiores. Secundo, quia caſus ponebatur ibi de fratribus, ideo oportuit, ꝙ lex ſequens de fratribus diceret. Dicitur quando habitauerũt fratres ſimul, & vnus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater eius, & tamen cognati idem faciebant, ſed de illis non fuit ibi expreſſum. De hoc tamen, ſ. an cognati obligarentur ad ſuſcitationẽ ſeminis, ſicut fratres, dicetur infra. In q. 179.

An omnibus fratribus æqualiter competebat ſuſcitare ſemen, vel erat inter eos aliquis ordo præceſſionis, vel iuris, vel obligationis. Quæſt. CLXXIII.

QVAERETVR cum fratribus defuncti primo, & directius competeret ſuſcitare ſemen, an omnibus ęqualiter cõpetebat, vel erat inter eos aliquis ordo præceſſionis, & iuris, vel obligationis.

Dicendum, ꝙ ſcriptura non ponit aliquem ordinẽ Deute. 25. c. vbi ponitur iſta lex de ſuſcitatione ſeminis, ſed ſolum, ꝙ ſi moreretur aliquis acciperet frater eius vxorem defuncti, & ſuſcitaret ei ſemen, erat tñ aliquis ordo inter illos. Erat autem ordo, ꝙ mortuo aliquo ſine liberis frater eius, qui erat ſequens in ordine natiuitatis acciperet vxorem eius ad ſuſcitandũ D ſemen, & ſi iſte moreretur, nõ ſuſcitato ſemine, ſuccedebat ſequens frater ſm ętatem quouſque omnes morerentur, & finirentur accipiendo mulierem, vel aliquis ſuſcitaret ſemen, aut moreretur mulier. Nam ſiquis illorum ſuſcitabat ſemẽ etiam illo mortuo nõ tenebatur alius accipere mulierem illam ad ſuſcitandum ſemen, quia iam ſuſcitatum erat.

Ordo obſeruatus in ſuſcitãtes ſemen defuncti.

De ordine iſto patet primo, quia ſi nõ eſſet aliquis ordo inter fratres nunquam fieret ſuſcitatio ſeminis: erat enim iſtud potius oneroſum quã appetibile, & fauorabile, vt oſtenſum eſt præce. q. & ideo quilibet de fratribus recuſaret illud, & imponeret onus alteri, dicens, ſe non obligari pluſquam alios, & ita ſuſcitaretur diſcordia inter fratres, & nullus vellet ſuſcitare ſemen defuncto. Dato autem, ꝙ eſſet ordo debebat eſſe ille, quem diximus, quia ſicut prioritas natiuitatis tribuit ius ad præcedẽdum in alijs, ita & hic cũ ſit quoddam ius, & priuilegium, ſicut dixit cognatus Booz ad ipſum, tu meo priuilegio vtere, licet eſſet ẽt onus, ideo priores natiuitate debebant præcedere.

Secundo patet ex ordine, qui ponitur Gen. 38. c. Cũ enim mortuus fuit Her primogenitus Iudæ præcepit Iudas ſequenti filio, ſ. Onan accipere vxorem fratris ſui ad ſuſcitandũ ſemen, & illo mortuo, dixit, ꝙ daret Selam, qui erat minimus ad ſuſcitandum ſemen.

Tertio patet hoc ex ordine cognatorum ſuſcitantium ſemen: nam qñ illi ſuſcitabant ſemen, ille qui erat gradu proximior ſuſcitabat ſemen. Sic patet de Booz,

Universidad de ... Biblioteca

Booz,& cognato eius, quia qñ Ruth voluit, ꝙ Booz F
acciperet eam in vxorem dixit ille, ꝙ erat alius propinquior,& si ille vellet acciperet, sin autem ipse eam acciperet Ruth.3.c. & ita postea fuit, quia Booz noluit accipere Ruth.in vxorē quousque cognatus eius cessit iuri propinquitatis Ruth.4.c. ita ergo inter fratres esset, quia primus deberet suscitare semen defuncto, nisi secundus cederet ei ius suum nolendo suscitare semen defuncto, & tamen nō poterat cedere ius sine illa pœna, quæ habetur Deute.25.c.s. ꝙ si requisitus nollet suscitare semen discalciaret eum mulier coram iudicibus,& spueret in faciem eius, & diceret,sic fiet viro,qui non vult suscitare semē fratri suo, & tūc
tertius frater poterat suscitare semen,& si nollet, sed G
alteri cederet,pateretur eandem pœnam.

Quarto patet hoc ex casu, quem posuerunt hic Saducæi dicentes fuisse septem fratres, & primus accepit vxorem, & mortuo illo sine liberis accepit eā secundus,similiter tertius,& quartus, & vsque ad septimum, & nouissime mulier mortua est,& ita ponunt talem ordinem fuisse in accipiendo vxorem ad suscitandum semen qualis erat ordo in natiuitate eorum.

An in omni casu obligarentur fratres suscitare semen fratris defuncti. Quæst. CLXXIIII.

QVAERITVR, an in omni casu tenerentur fra- H
tres suscitare semen fratris sui defuncti,vel erat aliquis casus, in quo non tenerentur.

Aliqui dicunt,ꝙ interdum non tenebantur fratres superstites suscitare semen defuncto, quod aliquādo contingeret, ꝙ moriēte vno fratre cæteri fratres eius haberent coniuges, & sic non possent suscitare semē defuncti.Dicunt ergo quidam propter hoc, ꝙ quando quis moriente fratre suo habebat vxorem,non tenebatur suscitare semen illius, sed in omnibus alijs casibus tenebant superstites suscitare semen defuncto.

Sed dicendum, ꝙ non stat: immo etiam si fratres defuncti haberent vxores suscitare debebant semen defuncti. Quod patet,quia si habens vxorem non deberet suscitare semen alterius, rarò contingeret suscitari semen defunctorum. Nam contingeret,vt in plurimum,ꝙ moriente vno de fratribus, reliqui ,siue essent plures,siue vnus,haberent vxores,& ita in casu illo nullus suscitaret semen defuncti. Vnde contingeret pluries non suscitari semen quam suscitari, Deus tamen dabat regulam istam tanquam generalem, s. ꝙ suscitaretur semen defunctorum, ne perirent nomina eorū. Ergo videtur,ꝙ etiam si haberent alij fratres vxores, suscitare deberent nomen defuncti.

Sed in hoc incidunt duo dubia.Primum erat, qūo poterant suscitare semen, qui iam habebant vxores, quia ad hoc oportebat accipi alias vxores,s. vxorē defuncti.Secundum dubiū est,dato ꝙ liceret eis,an obligarentur ad hæc.Dicendum,ꝙ ista non impediebant, K
& est dicendum de primo, ꝙ licebat cuilibet istorum habenti vxorem accipere insuper vxorem defuncti. Nam vxorum pluralitas nunc est illicita extra de diuor.c.gaudemus. & supra 19.c.q.31. & tamen in veteri testamēto licita erat,sicut fuit de Elcana viro sancto patre Samuelis habēte duas vxores, & ex vna illarū Deus dedit ei miraculose filiū, qui fuit propheta magnus 1.Reg.1.& 3.c.& ita Deus approbabat illud. Sic etiā Dauid erat vir sanctus, & habuit multas vxores 2.Reg.3.& 5.& 1.Parali.3.c. Etiam Deus dixit ad Dauid 2.Reg.12.cap. Dedi vxores Domini tui in sinu tuo, & tñ si habere multas vxores esset malum, non fecisset hoc Deus,qui non est auctor mali, & si fecisset permissiue saltē, non referret hoc ei, quasi exprobrādo beneficium collatum, ergo erat licita vxorum pluralitas. Sic ostensum est supra 19.c.q.32. nunc autem erat maxime licita, quia erat pro causa honesta & Deo imperata s.ad suscitandum semen.

De secundo dicendum, ꝙ nō solum erat licitum, immo etiam obligabantur, & dependet vnum ab altero, quia si licitum erat nulla dubitatio est, quin esset necessarium. Nam nō manet difficultas, nisi quia habenti vxorem datur vxor inuito, & hoc non est inconueniens, quia siquis non haberet vxorem manifestum est, ꝙ tenetur accipere vxorem defuncti etiā si illa non placeret in oculis eius. Ergo cum liceret habenti vxorem accipere aliam vxorem,tenebatur accipere illam, quia aliter non poterat semen suscitari & manifestatur plus,quia habēti vxorem in veteri testamento licebat superducere aliam vxorem, ergo si-
cut non habens vxorem cogebatur accipere vxorem defuncti ad suscitandum, ita & habens vxorem tenebatur superducere aliam,s.vxorem defuncti.

Secundò quia,vt dictum est, si fratres defuncti habentes coniuges non tenerentur suscitare semen defuncto,rarò suscitaretur semen defunctis, cum pluries cōtingeret fratres defunctorum esse coniugatos quam sine vxoribus, & tñ lex erat generalis, ꝙ frater defuncti suscitaret semen eius, ergo etiam in isto casu tenebantur suscitare semen.

Tertiò patet, quia hoc dato raro,aut nunquam suscitaretur semen defunctis: cum enim suscitare semē esset onerosum, & cōiter videretur hominibus difficile,posset fieri fraus, vt nunquam fieret suscitatio, s. quòd fratres minores acciperent cito vxores,vel saltē sponsas, & ita nunquam tenerentur ad seminis suscitationem.

Quartò patet de suscitatione seminis Mahalon ex Ruth quādo eam accepit Booz: nam tam ipse quam cognatus eius erant homines antiqui satis, & venerabiles,vt colligit ex verbis Booz,qui laudauit Ruth, eo quòd non secuta fuerat iuuenes, sed eum Ruth. tertio cap.& ideo non erat satis verisimile,quòd tam Booz quam cognatus eius non haberent vxores, & tamen Booz accepit Ruth in vxorem, & cognatus eius non se excusauit quin acciperet quasi habens aliam vxorē,ergo vxores habentes non excusabantur, I
quin tenerentur suscitare semen defunctorum accipiendo alias vxores.

Quintò patet ex casu, quem posuerūt hic Saducęi de suscitatione seminis de septem fratribus, qui acceperunt eandem vxorem successiue, & quilibet tenebat eam,donec moreretur ipse, & postea suscipiebat eam sequens,& ita de omnibus factum est. Non erat tamen verisimile de omnibus, his, quòd omnes manerent tunc sine vxoribus, quando illam suscipiebāt, quia tunc omnes sex fratres manerent sine vxoribus, quousque moreretur primus, & omnes quinq; quousque morerentur primus, & secundus, & maxime erat hoc non verisimile quantum ad septimum, scilicet,quòd ille maneret semper sine vxore quousque omnes sex fratres eius haberent successiue eandem vxorem, & morerentur. Nam licet hoc erat possibile non erat verisimile, accidit tamen,quòd omnes isti septem fratres acciperent eandem vxorem successiue: ergo aliquis istorum, vel fortè multi habebant alias vxores quando istam accipiebant, & ita fratres defunctorum tenebantur ad suscitandum semē defuncti, & ad accipiendum vxorem eius etiam si quilibet ipsorum haberet iam vxorem aliquam, vel multas.

An erat generale, quòd quandocunque moreretur vnus de fratribus tenerentur omnes alij suscitare semen eius, vel speciale in primogenitis. Quæst. CLXXV.

QVAERITVR, an erat generale, ꝙ quandocunque moreretur vnus de fratribus tenerentur alij suscitare semē eius, vel erat speciale in quibusdam ipsorum.

Dicēdum, quòd lex de suscitatione seminis Deut. 25.c.generaliter loquitur, s.quando habitauerint fratres simul,& vnus absque liberis mortuus fuerit,vxor eius non nubet alteri,sed accipiet eam frater eius. Et ita innui videtur, ꝙ quilibet de fratribus teneretur suscitare semen alterius fratris sui prius morientis.

Aliqui dicunt, ꝙ solum intelligitur in primogenitis, s. ꝙ si ille moreretur sine liberis frater eius sequēs acciperet vxorem illius ad suscitandum semen,& si ille quoque sine filijs moreretur succederet tertius, & vsque ad vltimum, & ita fuit in præsenti, vt retulerunt Saducæi, quia septem fratres successiue habuerunt eandem mulierem.dicunt etiam, ꝙ hoc non habebat locum in minoribus fratribus, vt si moreretur frater minor sine liberis relicta vxore,& frater maior non haberet vxorem, nō tenebatur accipere vxorem defuncti ad suscitandum ei semen.

Causam autem esse dicunt, quia suscitatio seminis fiebat ad familias conseruandas primogenitorum,& nomina,per quos principaliter deriuabantur familię patrum. Et ideo primogeniti pro seipsis semen gignebant,& non tenebātur illud suscitare pro minoribus. Ista positio est satis rationabilis, & est multo- C
de primogenito, in quo videbatur speciale,sed etiam de alijs non primogenitis, s.quòd maiores nunquam tenerentur suscitare semen minorum, vt in casu, quē posuerunt hic Saducæi de septem fratribus, si quartus ætate moreretur ante secundum, ꝙ nō teneretur secundus suscitare semen quarti, etiam si nullā vxorem haberet, sed si moreretur quartus, obligabatur quintus, sextus, & septimus ad suscitandum semen illius,& si possent maiores suscitare semen minoribus,saltem non obligabantur suscitare, quia maiores natiuitate respectu minorum habebāt locum primogenitorum. D

Si autem staret ista determinatio manebat dubiū, si essent multi fratres, & aliqui de medijs morerentur, an minores illis tenerentur suscitare semen ipsorum, dato ꝙ primogenitus non teneretur ad hoc respectu aliquorum suorum fratrum. Tenentes positionem prædictam respondent sub dubio dicentes,ꝙ forte non tenebantur minores ad hoc,quia suscitatio seminis fiebat propter suscitationem familiæ, & nominis primogenitorum, & sic si primogenitus filios habebat, non erat necesse,ꝙ alij minores adinuicem sibi ipsis semen suscitarent, & sic volunt istam legem restringere ad primogenitos, s. ꝙ solum fieret ista suscitatio seminis moriente primogenito alicuius.

Alij dicūt rationabilem positionem esse, ꝙ lex ista E
intelligatur de omnibus fratribus,siue moreretur primogenitus ante alios, siue quilibet minorum fratrū, ꝙ manentes tenerentur ad suscitandum semē defuncti.Et patet hoc,quia lex generaliter loquitur, s. quādo habitauerint fratres simul,& vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit. Si tamen de solo primogenito intelligeretur non diceretur, & vnus ex eis sine liberis mortuus fuerit. Quia hoc indeterminate ponitur, & potest referri ad quemlibet eorum, s. ꝙ si moriatur sine liberis, ꝙ superstes suscitet semen eius. Et non solum potest referri: immo videtur, ꝙ ex modo loquendi non posset intelligi de solo primogenito, sed oporteat intelligi etiam de alijs, quia aliter nō diceretur vnus ex eis, sed primus ex eis. Ideo magis cōcordando literę legis videtur securius tenendū, ꝙ intelligat de omnibus, s.ꝙ cuiuslibet hominis, qui moreretur sine liberis erat suscitandum semen, siue esset primus de fratribus, siue medius, siue minor. Et ratio huius est, quia causa,quam isti ponunt de suscitatione seminis non fuit præcipuum motiuum, s. ꝙ per primogenitos principaliter familiæ patrum extēderentur,sed præcipuum motiuum erat,quia Iudæi putabant se viuere si relinquerent posteritatē etiā si essent mortui, & si sine liberis morerentur, putabant se omnino mortuos, & infelices Ecclestast. 30. Mortuus est,& non est mortuus pater eius: reliquit enim filium similem sibi. Et ostensum est supra. & quia ista Inq.144
opinio erat cōis omnibus Iudæis,siue primognitis,siue non primogenitis, debeat suscitari semē omnibus. Etiam omnes aliæ causæ, quæ assignatæ fuerunt supra, de suscitatione seminis competunt tam primo Inq.144
genitis quam non primogenitis. Ideo dicendū, ꝙ si primogenitus moriatur oēs fratres inferiores per ordinem tenentur suscitare semen illius, & si aliquis alius de fratribus moriatur(etiam si sit minor) omnes tam supiores q̄ inferiores tenentur ad suscitationem seminis illius. Dubiū tñ manet de solo primogenito, s.si aliquis de minoribus fratribus moreretur, an primogenitus teneretur suscitare semen illius, cum ipse esset, cui primo competeret ex ordine propinquitatis posse suscitare semen. Ratio dubitādi est, quia qui suscitaturus erat semen defuncti, vocare debebat primogenitum suum nomine defuncti, Deute.25.ca. & iste non vocabatur filius patris sui,sed defuncti,& defuncto succedebat in hæreditate,& nomine familiæ, & tñ per lineam primogenitorum deriuabatur semp familia, & ipsi succedebant in honore paterno, & tñ primogenitus, qui nasceretur à primogenito suscitāte semen alicuius de fratribus suis, debebat ei succedere in dignitate,& nunc non poterat, quia non pertinebat ad familiam patris sui, sed ad familiā defuncti,ideo erat difficultas,qūo accipiendi essent illi, qui suscitare deberent semen defuncti. De alijs autē minoribus primogenito non erat dubium aliquod, eo ꝙ per istos non texebatur linea principalis progeniei. Etiam quia non succedebant aliquibus in dignitate, sicut filij primogenitorum, ideo dato quòd primogeniti istorum, qñ suscitarent semen fratrum nominarentur ex nomine defunctorum, & computarentur in familia ipsorum,non erat inconueniens.Dicendū, quòd nō obstantibus prędictis oēs fratres tenebantur ad suscitationē seminis fratris defuncti ēt si ille, qui mortuus erat esset minimus ætate, & tenebatur tam primogenitus q̄ alij ad suscitationem istam, eo quòd lex generaliter loquitur.Cum aūt obijcitur,quòd primogenitus primogeniti suscitantis semen non succederet ei in dignitate, & honore,sed computaretur de familia defuncti,dicendū,quòd veru est, & tñ hoc non erat inconueniēs, quia ille,qui erat nunc primogenitus primogeniti in ordine natiuitatis non vocabatur primogenitus eius, sed aliquis, quē postea gigneret, esset primogenitus eius quantum ad ius primogenituræ,licet primus esset primogenitus s̄m carnem,quia tñ non succedebat in iure primogenituræ, non vocabatur primogenitus simpliciter. Sic enim fuit de Rubē filio Iacob, qui fuit primogenitus eius s̄m carnem,& tñ primogenita eius mutata sunt ad filios Ioseph, & ad Iudā, vt patet 1.Paral.5.c.s. filij quoque Ruben primogeniti Israelis,ipse quippe fuit primogenitus eius,sed cum violasset thorū patris sui,data sunt primogenita eius filijs Ioseph, & nō est ille reputatus in primogenitum.Et ita iste,qui esset primo-

genitus

genitus quantum ad ius, esset ille, per quem computaretur familia paterna. Sic.n. de multis factũ est. Nã Abraham prius genuit Ismaelem, quam Isaac, vt patet Gen. 17. & tunc Deus promittebat ei dare filium, qui natus fuit post, s. Isaac, & tñ non successit Ismael in iuribus primogenituræ; neque per eum deriuata fuit posteritas Abrahæ. Nam Deus dixit Abrahæ. In Isaac vocabitur tibi semen: Gen. 21.c. Sic etiam patet de Dauid, qui multos filios habuit, & minimus eorũ fuit Salomon. 1. Paralip. 28. & tñ in eo manserũt primogenita, cum ipse in regno successerit, & per eum describitur linea progeniei Dauid, vt patet supra 1.c.

Sed obijcietur quid si primogenitus suscitaret semen alicuius fratris sui, & non nasceretur ei, nisi vnicus filius, quia tunc non poterat fieri, quod dictũ est. Nam si ille pertineret ad defunctũ maneret primogenitus sine prole, si aũt pertineret ad primogenitũ non esset suscitatio seminis. Dicendum, ꝙ si primogenitus volens suscitare semen alicui fratri suo minori acciperet vxorem illius, & non haberet, nisi vnum filium, aut illum susciperet ex vxore defuncti, aut ex alia vxore, si de vxore defuncti necesse erat, ꝙ pertineret ad suscitationem seminis, & reputaretur filius defuncti. Si autem de alia vxore pertineret ad eum, & non ad defunctum, & tunc non esset suscitatum illi semen, sed deleretur nomen defuncti, & hoc non erat inconueniens, quia si accidebat interdum, ꝙ acciperet quis vxorem defuncti ad suscitandum semẽ, & non nasceretur filius, & deleatur nomen defuncti. Sed vr inconueniens, ꝙ primogenitus gigneret alicui, & tñ non pertineret ad eum, quia tunc censetur, manere sine filijs, & periret nomen suum de stirpe sua, sed ꝓgenies principaliter deriuabatur per primogenitos. Dicendum, ꝙ verum est, ꝙ cessabat linea primogeniti, & delebatur nomen suũ in familia sua, tñ neque delebatur progenies, neque peribant primogenituræ iura, quia progenies illa, quæ deriuanda erat per primogenitum deriuatur nunc per minorẽ, cuius censetur esse filius ille, quem genuit per feminis suscitationem primogenitus. Nam per quemlibet filium deriuatur progenies patris. Primogenita etiam non peribant, sed trãsferebantur ad minorem, quia iste, qui erat nunc s̃m carnem filius primogeniti, & s̃m legis fictionem erat filius minoris, retinebat iura primogenituræ, & nõ est hoc inconueniens, quia aliqñ sic fiebat, vt si primogenitus moreretur sine filijs, & alius frater eius, qui solus erat, acciperet vxorẽ illius ad suscitandum semen, & ante hoc ipse habens aliam vxorem genuisset filiũ qui viueret, & ex vxore defuncti etiam data sufficienti opera non posset gignere prolem, manebat primogenitus sine prole, & delebatur nomen eius in familia sua, sed manebat familia, quæ deriuabatur per alium filium minorem, & primogenita trãsibant ad ipsum. & ita manet, ꝙ omnes fratres tenebantur indistinctè ad suscitandum semen alijs fratribus prius morientibus.

An si essent plures fratres quidam legitimi, quidam verò non, omnes isti tenerentur ad suscitationem seminis, vel qui eorum. Quæst. CLXXVI.

QVAERETVR, quid si essent multi fratres, & quidam essent de matrimonio legitimo suscepti, alij vero ex concubinis, an omnes isti tenerentur ad suscitationem seminis, vel qui eorum. Dicendum, ꝙ lex nihil de hoc determinat, cum rarò fiat mentio in veteri testamento de filijs concubinarũ: leges enim veteris testamenti nõ complebant aliquam legislationem, vt patet comparando illas ad leges Romanorum, & quarumcunque aliarum gentium, quæ valde multæ erant, leges autẽ Iudæorum erant valde paucæ. Et hoc fortè factũ est, quia populus erat rudis, & non erat opus, ꝙ intricaretur multitudine legum, vel quia volebat Deus cætera relinquere arbitrio iudicum, vel quia in cęteris voluit, ꝙ ipsi sibi ipsis leges instituerent, quæ non essent tñ contra illas, quas Deus condiderat, vel quia voluit, ꝙ in alijs sequerentur leges forales aliarum gentium vicinarum, quæ fortè bonæ erant, quantum ad id, in quo non tangebatur cultus idolorum. Aliqui ergo dicunt, ꝙ omnes fratres tam ex vxoribus quã ex concubinis tenebantur ad suscitationem seminis, eo ꝙ lex generaliter loquitur. Sed dicẽdum vr, ꝙ lex suscitationis seminis de solis natis ex legitimo matrimonio intelligitur. Et patet hoc primo, quia licet lex generaliter loquatur, non videtur intelligenda de filijs concubinarum, eo ꝙ scriptura intelligẽda est s̃m modum suum, lex autem Moysi non solet facere mẽtionem de filijs concubinarum tanquã de filijs, sed subticet illos omnino, & tamẽ hic loquitur de fratribus, ideo accipiendum est de fratribus ex legitimo matrimonio procreatis. Patet hoc, quia filij Dauid sępe enarrantur nominatim, vt patet 2. Reg. 3. & primo, & quinto Paralip. 3.c. & tamen non ponuntur in aliquo istorum locorum nomina filiorum concubinarum. Nã 1. Paral. 3.c. vbi plus exprimitur quam alibi, ponitur omnia nomina filiorũ Dauid ex matrimonio procreatorum cum sorore sua vnica, &c. Omnes hi habuerunt sororem nomine Thamar. Et subditur: ablque filijs concubinarum, & illorum non ponitur aliquod nomen, tanquam si illi nihil essent. Secundo patet, quia filij concubinarum nullius dignitatis erat in veteri testamento, neque poterant aliquando habere aliquam præeminentiam in ecclesia Dei, vt in populo, Dei, sicut dr Deut. 23.c. ꝙ nõ intrabit de scorto natus in ecclesiam Dei, idest in honorem aliquem populi Dei, & tñ de cõcubina natus, est natus de scorto. Sed in suscitatione seminis erat honor, & dignitas, quia licet esset onus aliquod, erat tamen honor, & priuilegium, sicut dixit cognatus Booz ad ipsum. Tu meo priuilegio vtere, quo me libenter carere fiteor, & ostensum est supra q. 172. succedebat enim qui suscitabat semen, sicut patet de Booz Ruth. 4.c. cum dixit ad populum. Testes vos estis hodie, ꝙ possederim omnia, quæ fuerunt Elimelech Mahalon, & Telion, tradente Noemi, & Ruth Moabitem, vxorem Maalon, in coniugiũ sumpserint, vt suscitem nomen defuncti. Et tamen manifestum est, ꝙ illegitimi, siue filij concubinarum non succedebãt in bonis paternis. Etiam s̃m statum Gentium, & veteris testamẽti, sicut dicitur Gen. 25 ꝙ Abraham dedit omnia, quę habebat filio suo Isaac, filijs aũt concubinarum largitus est munera. Ergo si in bonis fratris non succedebant illegitimi, minus haberet ius succedendi in bonis alienis, ergo ex hac parte non competeret eis suscitare semen. Tertio, ꝙ sicut suscitans semen eis succedebat in bonis defuncti, ita & in dignitate, vel administratione, officio, vel honore, vt ille, qui nascerentur ex suscitatione haberet omnia hæc, & tamen illegitimi non erant capaces alicuius dignitatis, vel honoris, sicut neque nunc sunt. ergo non admittebantur ad suscitationem seminis.

Quartò patet, quia filij concubinarum non accipiebant partem hæreditatis inter fratres suos, neque succedebant in aliquo honore paterno, & ob hoc filij legitimi ejiciebant à se filios concubinarum, vel illegitime natos. Sic patet de fratribus Iephte Galaaditis. Nam ipse erat filius mulieris meretricis, & fratres sui ejecerunt eum de domo patris sui dicentes. Hæres in domo patris nostri esse non poteris, quia de adultera matre natus es: Iudi. 11. & tamen qui cogebantur suscitare semen fratrum succedere debebant in bonis eorum, & honore, ergo illegitimi, qui in nullo istorum succedebant, non poterant suscitare semen.

An illegitimi cogerentur suscitare semen fratrum suorum illegitimorum. Quæst. CLXXVII.

QVAERETVR dato, ꝙ non tenerentur illegitimi suscitare semen fratrum suorum legitimorum, an cogerentur suscitare semẽ aliorum fratrum suorum illegitimorum.

Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia nõ poterant illegitimi suscitare semen fratrum suorum legitimorũ, eo quòd erant illis impares, cum non possent succedere in honoribus, neque in dignitate, & tamen non erant hæc impedimenta in illegitimis, cum non haberent hæc, & essent pares, ideo possent illis suscitare semen. Dicendum, ꝙ circa hoc sunt duo dubia. Primum est, an suscitandum est semen illegitimorum, quando morientur. Secundum erat, dato ꝙ suscitaretur semen illorum, an tenerentur ad hoc illegitimi.

Ad primum dicendum, ꝙ non appãret manifestè ex lege suscitationis, an esset eis suscitandum semen, quia lex illa non descendit ad multa particularia. Et fortassis ratio est, quia explanatio istarum legum in casibus dubijs pendebat ex vsu. Nam datę fuerunt leges istæ per Moysen, & postea cœperunt obseruari à iudæis, & eo modo quo cęperunt obseruari interpretando eas de istis, vel de illis, ita postea obseruatæ sunt, & vsus ille erat obtinens legis vim, quia consuetudo de iure est optima legum interpres.

Dicendum tamen vr, ꝙ non suscitabatur semen illegitimorum, quando moriebantur sine liberis. Patet primo, quia suscitari semen alicuius erat ad quendam honorem defuncti, & tamen illegitimi nullum habebant honorem, ideo non suscitabatur semẽ eorum. Patet hoc, quia Deuter. 23.c. dicitur, ꝙ de scorto natus nõ intrabit in Ecclesiam Dei in sempiternum, idest non habebit honorem aliquem in tota multitudine, quæ vocatur Ecclesia.

Secundo patet, quia suscitatio seminis erat, vt non periret nomen defuncti in familia sua, vt patet Ruth 4.ca. Nam ad hoc dixit Booz se accepisse Ruth vxorẽ Mahalon ad suscitandum nomen defuncti, vt nõ deleatur nomen eius in hæreditate sua, & tñ illegitimi non habebant hæreditatem aliq̃ in qua maneret nomen eorum: ergo non poterat suscitari nomen eorũ.

Tertio patet, quia suscitatio seminis erat, vt contineretur familia defuncti, vt videretur habere successorem, sed iste erat quidam honor, s. manere nomen, & familiam ab aliquo denominatam, sed scriptura non dat aliquem honorem illegitimis, ideo non erat suscitandum semen eorum.

Quarto patet, quia quando suscitabatur semen alicuius, ille qui suscitabat succedebat in hæreditate defuncti, & filius genitus ex ista suscitatione habebat totam hęreditatẽ defuncti, vt colligitur Deutero. 25. & Ruth 4.c. & tñ illegitimi nullam hæreditatem habebant, in qua quis succederet eis, cum ipsi nulli succederent. Sicut dixerunt fratres Iephte Galaaditis. Hęres in domo patris nostri esse non poteris, quia de adultera matre natus es: Iudi. 11. Sed aliquis obijciet, ꝙ licet non succederent patribus succedebant mulieribus, & inde poterãt habere hæreditatem, in qua aliquis eis succederet. Dicendũ, ꝙ non stat, quia istud procedit ex falsa imaginatione, quasi talis esset modus succedendi in veteri testamento, sicut nunc. Nã nunc non succedunt illegitimi patribus, sed succedunt matribus, quando illę non habẽt legitimos, sed

in veteri testamento non erat sic. Nam patribus non succedebant, sicut neque nunc, matribus autem non succedebant, quia nullus poterat succedere matri in veteri testamento, siue legitimus, siue illegitimus, eo ꝙ matres nihil habebant, in quo quis eis succederet, sed quicunque succedebat debebat succedere patri. Causa huius erat, quia in veteri testamento non succedebant filiæ patribus in aliquo, sed totam hæreditatem paternam habebant filij etiã si vnicus esset Nume. 27. Sed adhuc obijcietur, ꝙ filiæ succedebant in aliquo casu non stantibus filijs Nume. 27. & 36. & in isto casu saltem illegitimi nati de istis fœminis succederent matribus, & ita possent filios suos relinquere hæredes. Dicendum, ꝙ etiam hoc non stat, quia quãdo filiæ succedebant in hæreditate paterna non extãtibus masculis erat istud ad hoc, ꝙ per istas filias suscitaretur nomen paternum, s. ꝙ ipsę acciperent viros, & gignerent viros, in quibus conseruaretur nomen, & progenies aui materni, vt colligitur Nume. 27.c. & ibi satis declaratum est. Si ergo contingeret istas habere filios legitimos non succederẽt isti in aliqua parte hæreditatis, & ita manet id, quod prius, s. quòd nullus posset eis succedere. Sed forte aliquis dicet, quòd istud non constat, quia lex non determinat de hoc, iõ poterat esse, ꝙ filij illegitimi succederent matribus in hoc casu. Dicendum, ꝙ non stat, quia si filij illegitimi succederent matribus contingeret, ꝙ hereditas vnius tribus transiret in alteram, sed hoc non stat, ergo non succedebant illegitimi. Quod autem non posset transire hæreditas de tribu in tribum, patet Nume. 36. ca. Quod autem sequeretur hoc, patet, quia Deus iussit, ꝙ filiabus Salphaad daretur possessio, quæ danda erat patri earum in terra Chanaan, cum non haberet filios, Num. 27. & post hoc conquesti sunt filij Manasse, de cuius tribu erant filiæ Salphaad, dicentes, ꝙ filiæ Salphaad acciperent viros de qua tribu vellent, & sic transiret possessio eorum ad aliam tribũ, & minueretur de tribu eorum, idest Manasse, Nume. 36. Et tunc Deus iussit, ꝙ quælibet mulier acciperet virũ de tribu sua, & de familia sua, vt non transiret possessio de tribu in tribum, & de familia in familiam, & tamen contingeret, ꝙ mulier cognosceretur forni carie à viro alterius tribus, licet non posset eum accipere in maritum, & nasceretur inde proles. Si autẽ illi filij succederent matri, cum illi essent, de illa tribu, de qua erat pater eorum, quia filij sequuntur familiã patris, & non matris, transiret possessio matris in alteram tribum, quod erat incõueniens: ergo non succedebant matribus filij illegitimi, & sic patet, ꝙ cum filij illegitimi nulli succederent, non haberent hæreditatem aliquam, in qua succederet eis quisquam, & consequenter non debebat suscitari semen illorum.

Sed obijcietur, ꝙ etiam si illegitimi non haberent possessionem aliquam ex iure successionis, haberent saltem quia emerant, vel quia donatum acceperant, aut aliquo alio titulo acquisierant, & ita haberent, in quo quis eis succederet, qui suscitaret eis semen.

Dicendum, quòd neque istud stat, quia nõ erat in veteri testamento, sicut nunc: nunc enim possunt vẽdi hæreditates, & transeunt totaliter ad alios, inter Iudæos autem, non, quia si quis vẽderet ibi hereditatem poterat redimere eã quandocunque vellet dato precio, & computatis ibi temporibus fructuum, & si nõ redimeret ipsa redibat sine redemptione in septimo anno Leui. 25. & in anno quinquagesimo omnis hæreditas redibat ad antiquos possessores, & omnis homo ad familiam suam, & omnis seruus in libertatem, & ideo si quis emisser possessiones nõ poterat esse diu turnus possessor, neque trãsmittebat illas ad posteros suos, ideo legitimi non poterant isto modo habere

cedũt qñ non habent legitimos filios: in vet. autẽ nequaq.

aliquas

aliquas possessiones quas transmitterent ad heredes, F
& consequenter neque ex donatione, aut ex quocunque alio titulo, quia omnia hæc dissoluebat lex, & faciebat redire possessiones ad priores possessiores, & familias quarum erant in anno septimo remissionis, vel saltem in anno quinquagesimo Iobelæi, vt declaratū est Leui. 25. c.

Ad secundum dicendum, ꝙ cū semen illegitimorum non esset suscitandum, non tenebantur aliqui, siue legitimi, siue illegitimi suscitare illud. Et tamen dato, ꝙ suscitari deberet, manebat dubium, an illegitimi tenerentur ad illud.

Sed dicendum, ꝙ non erat in hoc multum dubitādum. Nam illegitimi non admittuntur ad suscitandum semen legitimorum propter inæqualitatem dignitatis, & tamen illegitimi erant æquales alijs illegitimis, ideo poterant succedere eis in suscitatione seminis. Secundo patet, quia non sequitur in hoc incōueniens, quod supra sequebatur si suscitarent illegitimi semen legitimorum, quia illegitimi nullam hæreditatem habent in qua alij illegitimi eis succederent, & ita staret ibi successio in suscitatione seminis sine successione in hæreditate. G

An alicui ex fratribus relinquenti filias, & non filios tenebantur alij fratres suscitare semen. Quæst. CLXXVIII.

QVAERETVR, quid si aliquis de fratribus moriens reliquit filias vel filiam, & non filios, an H
fratres eius teneantur suscitare semen defuncti.

Aliqui dicunt, ꝙ tenebātur fratres suscitare semē defuncti, & ad hoc inducunt opinionem cōtrariam, vt eam improbent. Dicunt enim, ꝙ licet filiæ per se non faciant continuari lineas familiarum patrū, quia transibant ad illas tribus, de quibus accipiebāt viros, tamen poterant accipere viros, ex quibus susciperent filios, qui nominarentur nomine auorum, & illi succederent in hæreditate earum, & continuarent lineā ipsorum, sic factum est de filiabus Salphaad, quæ acceperunt tales viros, vt innuitur Nume. 27. & 36.

Istam opinionem improbant isti dicentes, ꝙ non stat, quia mulieres istæ accipientes viros transibant in I
illam tribum, vel familiam, de qua erant viri, & sic ēt transiret possessio ad aliam tribum, in qua non proprie continuaretur familia descendens à capite alterius tribus, ideo filij Manasse petierunt a Moyse, ꝙ filiæ Salphaad, quæ succesſerant patri suo in hæreditate non acciperent viros de alijs tribubus, ne ipsi perderent aliquid de possessione sua, s. ꝙ transiret ad aliā tribum, & accresceret alteri tribui, & Deus sic iussit fieri Nume. 38. c. Ideo dicunt isti, ꝙ si moreretur quis relicta filia, & non filijs habetur, ac si non genuisset quemquam, vel moreretur sine liberis, ideo alij fratres eius tenebantur suscitare semen illius. Et probāt hoc, quia Deuter. 25. dicitur, ꝙ primogenitus ex suscitatione vocabitur nomine defuncti, sed fœmina non K
potest vocari nomine patris, ideo non manebit in fœmina successio, sed suscitabitur semen defuncto. Dicunt tñ, ꝙ si interdum defunctus relinqueret filiam, & nullus esset in cognatione, qui posset suscitare semen eius, erat per filiam suscitandum nomen patris. Dicendum tñ, ꝙ licet ista positio videatur aliquibus rationabilis, & ita eā recitauimus Deut. 25. (aliorum referentes opinionem) tamen non est omnino vera. Quod patet, quia nunquam est suscitandum semē defuncto, nisi quando non manet ei semen, & tamē manente filia manet semen patri, quia per illam potest continuari familia patris, ergo non est suscitandū ei semen. Quod autem per illam possit continuari, patet, quia illa accipiet virum, qui gignat ex ea filiū, qui nominetur nomine Aui materni, & sic non delebitur nomen defuncti in possessione sua. Sic patet Nume. 27. vbi filiæ Salphaad conquestæ sunt, quòd grauabatur pater suus, s. quòd delebatur nomē suum de familia sua, eo quòd non reliquerat filios masculos, ideo petierunt, ꝙ daretur eis hæreditas, & ꝙ ipse facerent ne periret nomen patris sui de familia sua, & Deus iussit dari illis hæreditatem dicens. Iustam rem postulant filiæ Salphaad, & sic innuebat Deus, ꝙ dando filiabus hæreditatem paternam non existentibus masculis sufficienter nomen patris in sua familia cōseruabatur, & tamen non erat necesse suscitari semen alicuius, nisi quando non poterat conseruari nomen eius in familia sua, ideo existentibus filiabus non erat suscitandum semen alicuius.

Secūdo patet, quia quando moriebatur aliquis sine filijs relictis filiabus deuoluebatur hereditas eius ad filias, Nume. 27. c. & tamen si aliquis suscitaret semen defuncti dari debebat ei tota hæreditas eius, sicut fuit data Booz suscitanti semen Mahalon Ruth 4. c. Ideo non erat semen alicuius suscitādum si filias relinqueret, quia non haberet aliquid suscitans semē cum tota hæreditas patris maneret penes filias, suscitatio tamen fiebat ad continuandum nomen, & tamen nomen defuncti non conseruatur, nisi in possessione sua Ruth 4. c. ergo non poterat suscitari semē, quia si suscitaretur, oportebat totam hereditatem auferri filiabus, quod Deus fieri vetuit.

Tertio patet, quia filij nati per suscitationem seminis erant filij legales, & non veri, & ita neque veri nepotes inde sequebātur, filij autem nati ex filiabus defuncti erant veri nepotes defuncti, ideo præferrebant veri legalibus, vnde existētibus veris nō oportebat quæri legales, qui erant per suscitationem seminis, ergo in tali casu non erat semen suscitandum.

Cum autem obijceretur, ꝙ necesseria erat suscitatio seminis etiā extantibus filiabus, quia per filias non poterat conuenienter familia patris continuari, eo ꝙ illę transibant in familiam virorum suorum. Dicendum est, ꝙ verum est, ꝙ fœminæ transibant semper in familiam virorum suorum, & tamen si fœminæ succedebant in hæreditate patribus suis, & filij nati ex eis saltem aliqui illorum non transibant in familiam, in quam transibant matres, sed nominabantur de familia auorum maternorum, & accipiebant illorum nomina, & sic continuabatur progenies auorum per illos ac si essent nepotes auorum ex masculis, & nō ex filiabus. Sic enim factū est in filiabus Salphaad, quia ipsę innuerant, quòd conseruarent nomen patris sui, si daretur eis hereditas, quæ danda erat patri eorum, Nume. 27. capit. Et tamen istud non erat nisi, quòd acciperent viros, de quibus acciperent filios, & illi cōseruarent nomen patris earum. Et hoc idē erat quando suscitabatur nomen alicuius. Nam certum est, quòd ille, qui nascebatur, non erat filius, neque nepos defuncti, neque erat de progenie eius, sed alterius fratris sui, & tamen computabatur de progenie defuncti propter legalem identitatem. à fortiori ergo nepos ex filia quamquam esset natus ex patre alterius familiæ, & tribus, vocaretur de familia Aui materni.

Cum autem dicitur, quòd filij Manasse conquesti sunt, quòd filiæ Salphaad accipiebant hæreditatem, & poterant capere viros de alia tribu, & sic transiret possessio eorum ad aliam tribum. Dicendum, quòd iam statutum erat, quòd filij nati ex istis mulieribus ex quibuscunque maritis earum computarentur de progenie Salphaad, quia loco eius succedebant, & tamen, licet hoc de iure obtineret, de facto tamen illi non videbantur esse de tribu Manasse, sed de tribubus illis, de quibus essent patres eorum, & sic videbantur teneri possessio à viris alterius tribus, vel familiæ, A
ideo Deus iussit, quòd semper fœminæ acciperent viros de eadem tribu, vt omni tempore maneret possessio vnius tribus in potestate virorum, qui de iure, & de facto essent de eadem tribu.

An lex ista de suscitatione seminis intelligatur de solis fratribus, & cognatis. Quæst. CLXXIX.

QVAERETVR vlterius, an ista lex de suscitatione seminis intelligatur de solis fratribus, vel cognatis.

Aliqui dicunt, quòd soli fratres obligantur ad suscitationem istam. Et patet primo, quia lex de suscitatione seminis ponitur Deutero. 25. c. & tamen ibi non dicitur, nisi de fratribus, s. quando habitauerint fratres simul, & vnus eorum mortuus fuerit sine liberis vxor eius non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & tamen alij cognati non erant fratres, ideo non tenebantur suscitare semen. B

Secundo patet, quia Iudæi nō erant obligati ad faciendum aliquid, nisi id, quod scriptum erat in lege, immo non licebat eis aliud facere, quia dicitur Deutero. 12. c. quod præcipio tibi hoc facito tantum Domino Deo tuo, neque addas quicquam, neque minuas, sed de cognatis non erat scriptum, ergo non tenebantur.

Tertio patet, quia ista lex de suscitando semen erat penalis, quia imponebatur pœna non suscitanti Deutero. 25. ca. & erat onus quoddam, vt ostensum est supra q. 172. Penalia autem restringenda sunt, & fauores ampliandi, sed lex solum expressit fratres, ergo de eis solis intelligenda est. C

Quarto patet, quia si cognati essent obligati ad suscitationem seminis defunctorum, etiam si non superessent fratres, vel nunquam fuissent, tenerentur vxores defunctorum admonere cognatos defunctorū, vt eas reciperent in vxores, sicut admonebant fratres defunctorum Deut. 25. & non licebat eis non admonere, & tamen non obligabantur ad hoc. Ergo nitis istis sumere alios viros, qui non essent de cognatione, & tamen non obligabantur ad suscitandum semen defuncti. Patet consequentia, quia si vxor defuncti non D
obligabatur ad supradictam obligationem faciendā, quia licebat ei accipere in virum quem vellet, & tamen si illa acciperet in virum quem vellet, non poterant cognati defuncti suscitare semen eius, cū suscitatio non posset fieri, nisi ex vxore defuncti Deu. 25. ca. ideo nō obligarentur cognati defuncti ad suscitandum semē, quia aliàs esset obligatio ad impossibile. Quòd autem non obligaretur vxor defuncti admonere cognatos defuncti, vt aliquis eorum acciperet illam in vxorē. patet de Ruth, quæ erat vxor Mahalon defuncti, cuius cognatus erat Booz Ruth. 3. & 4. cap. & tamen nō erat obligata ad accipiendum Booz in virum neque alium cognatum eius: Nam Booz dixit ei. Benedicta E
filia tu à Domino, quia priorē misericordiā posterioré superasti, quia non es secuta iuuenes, s. sed petiuit ipsum in virum. Ruth 3. c. Et ita dicebat Booz, quòd Ruth fecerat misericordiā petendo ipsum in virū, & tamen si obligata esset ad suscipiendū semen viri sui, non faceret ei misericordiam, & consequenter nō erāt cognati ad suscitationem, & consequenter obligati ad hoc.

Quinto patet, quia si cognati essent obligati ad suscitationem seminis daretur eis pœna, quando nō suscitarent, & tamen non irrogabatur eis pœna: ergo nō erant obligati ad hoc. Patet primo, quia quando aliquis de fratribus defuncti requisitus nolebat suscitare semen defuncti, inferebatur ei pœna, quę habetur Dent. 25. cap. sic ergo fieret cognatis nolentibus suscitare si obligati essent, & tamen non infligebatur pœna cognatis defuncti nolentibus suscitare semen. Quod patet in cognato Booz, quia ille erat propinquior, & ad illum potius pertinebat suscitatio seminis, quam ad Booz: Ruth 3. & 4. cap. Et tamen cum ille noluit suscitare semen, nō fuit illi inflicta pœna, s. quòd mulier detraheret ei calceum, & spueret in faciē eius, vt patet Ruth. 4. c. Quæ tamen erat pœna non suscitantis semen Deuter. 25. c. ergo non obligabantur cognati suscitare semen defunctorum, sed soli fratres.

Alij dicunt, quòd non obligabantur soli fratres suscitare semen defunctorum, sed cognati. Quod patet primo, quia si non essent obligati ad suscitandum semen non inferretur alicui illorum priuatio iuris proprij propter non suscitare semen defuncti, & tamen multi priuabantur iure suo, quia non suscitabant semen defuncti: ergo erant obligati ad hoc. Primū patet, quia non priuatur aliquis iure suo, nisi ex causa. Secundum patet, quia Booz habebat alium cognatū, cui prius quam ei competebat redimere possessiones venditas à Noemi, & cum dixisset, quòd volebat redimere agrum, dixit ei Booz, quòd acciperet simul Ruth vxorem Mahalon defuncti in vxorem, & quia non accepit illam vxorem, non potuit redimere possessionem, sed transiuit hoc ad Booz, quia dixit Booz ad cognatum suum, quòd quando acciperet possessionem de manu Noemi, acciperet etiam Ruth in vxorem ad suscitandum semen defuncti. Et posuit ista duo tanquam connexa, & inseparabilia: ergo erat cognatis obligatio ad suscitationem seminis defuncti. Tertio patet, qa si nō esset obligatus cognatus Booz ad suscitandum semen Mahalon defuncti accipiendo Ruth in vxorem, non inferretur ei aliqua contumelia, quia non accepit, & tamen illata fuit ei quædam contumelia, s. quòd calceus de pede eius solutus est, Ruth 4. cap. & ista erat pœna non suscitantis semē Deute. 25. ca. ergo obligatus erat ille ad suscitandum semen.

Quartò patet, quia si non esset obligatio ad suscitādum semen, nō extantibus fratribus defuncti, potuisse Ruth accipere in virum quē vellet, & tñ nō potuit; ergo erat obligata ad suscitandum semen. Patet primum, quia mortuo viro soluta erat mulier à lege viri, & poterat nubere, cui vellet, vel commiseri, ita ꝙ non iudicaretur rea pœnæ ad Ro. 7. c. suscitatio autem seminis, quando fieri debebat arctabat mulierem ad expectandum fratres defuncti. Si ergo non obligaretur mulier ad suscitandum semen, manebat ei libertas ad quemcunque virum, & tamen non mansit ipsi Ruth libertas. Nam quando petiuit Booz in virum dixit ille, quòd erat propinquus, & tamen alius erat propinquior, & si ille eam accipere nollet in vxorem ipse eam sine dubio acciperet, Ruth 3. ca. Ergo Ruth obligata erat ad suscitandum semen, & non solū non poterat accipere quemcunque vellet, sed cognatum defuncti, sed etiam non quemcunque cognatum, sed secūdum ordinem maioris propinquitatis, quia aliàs cum Ruth petiuerit Booz in virum ipse acciperet eā, & non diceret, quòd erat alius propinquior: potissime, quia nūquam ausus est illam accipere, quousque alius expresse renunciauit iuri propinquitatis, ergo tā Ruth quam cognati defuncti erant obligati ad suscitandum semen eius, quia si non essent illi obligati, nō poterat esse obligata Ruth, cum non essent fratres alii qui, qui possent eam suscipere, sicut dixit Noemi, quòd non habebat vltra filios, Ruth primo ca.

Quinto patet, quia Ruth erat vxor Mahalon defuncti, & petiuit à Booz, quòd acciperet eam in vxorem

rem ad ſuſcitandum ſemen iure propinquitatis, di- F
cens. Extende pallium tuum ſuper ancillam tuam, quia cognatus es: ecce iure cognationis dixit, quòd debebat eam accipere, ergo obligatus erat propter cognationem ad ſuſcitationem ſeminis.

Sexto patet, quia Booz ſuſcepit Ruth in vxorẽ ad ſuſcitandum ſemen defuncti, & omnes poſſeſſiones eius, Ruth 4. c.ſ. teſtes vos eſtis hodie, quòd poſſederim omnia, quæ fuerunt Elimelech, & Mahalon, & Chelion tradente Noemi, & Ruth Moabitidẽ vxorem Mahalon in coniugium acceperim, vt ſuſcitem nomen defuncti in hæreditate ſua, non erant ergo ſoli fratres defuncti obligati ad ſuſcitandum ſemen, ſed etiam cognati eius.

Dicendum, quòd vtraque iſtarum poſitionum poterat ſatis coloratè ſuſtentari, & reſponſiones habere ad oppoſita, & tamen veritas eſt, quòd fratres ſoli defuncti obligabantur ad ſuſcitationem ſeminis defunctorum: cæteri autem cognati non obligantur ad ſuſcitationem: licebat tamen eis ſuſcitare ſemen ſi vellent, & gaudebant tunc quibuſdam priuilegijs, & iuribus.

Circa quod ſciendum, quòd quantum ad hoc erãt tres ſtatus hominum, ſ. fratres, cognati, extranei. Fratres tenebantur ad ſuſcitandum ſemen defuncti, & ſi nolebant puniebantur, ſicut habetur Deuter. 25. cap. Extranei non obligabãtur ad ſuſcitationem ſeminis, & non recipiebantur ad hoc, etiam ſi ſpõte ipſi ſuſci- H
tare vellent ſemen defunctorum. Cognati autẽ non obligabantur ſuſcitare ſemen defunctorum, ideo nõ puniebantur, etiam ſi non ſuſcitarent, ſicut puniuntur fratres, Deut. 25 cap. Et tamen ſi vellent ſuſcitare gaudebant quibuſdam priuilegijs, ſ. q̃ ſuccedebant in hæreditate defunctorum. Si autem nollent ſuſcitare, neque puniebantur, neque priuabantur aliquo iure iam eis competente, & tamen nõ gaudebant aliquo priuilegio, neque iure, quod eis competere poſſet ſuſcitando ſemen defunctorum. Et ſic factum eſt nunc in Booz, & cognato ſuo, quia ille cognatus erat propinquior cui prius competebat ius ſuſcitandi ſemen, & ſuccedendi in hæreditate, & quia noluit ſuſcitare ſemen non potuit gaudere priuilegio ſucceſſionis I
bonorum, neque redemptionis eorum, quamquam voluiſſet illo gaudere, & Booz qui erat cognatus in minori gradu ſuſcitauit ſemen, & ſucceſſit in bonis, vt patet Ruth 4. cap.

Argumenta prima probant, quòd ſoli fratres obligabantur ad ſuſcitationem ſeminis, & quia hoc verũ eſt, non oportet reſponderi ad ea, ſed cõcedenda ſunt argumenta. Alia probant, quòd cognati tenebantur ad ſuſcitationem, ſed hoc non eſt verum, ideo reſpõdendum eſt ad ea.

Ad primum cum dicitur, quòd non priuatur quis iure ſuo niſi ex cauſa, concedendum eſt: dato enim, quòd quis priuetur iure ſuo interdum ſine culpa, vt accidit in tredecim caſibus, tamen nunquam priua- K
tur ſine cauſa. Cum autem dicitur, quòd cognatus Booz priuatus eſt iure ſuo, negandum eſt, quia nullũ ius acquiſitum ei erat, quo priuatus fuerit: nam ius redimendi erat annexũ ſuſcitationi ſeminis, ideo qui nollet ſuſcitare ſemen, non gauderet illo priuilegio, & tamen dato, quòd non ſuſcitaret ſemen defuncti, non priuatur iure aliquo, quia aliud eſt perdere, & aliud non acquirere. Iſte autem non acquirebat, vel impediebatur acquirere, ſed nõ perdebat quicquam de eo, quod iam acquiſierat, vel habebat, & tamen non acquirere non venit in pœnam, ſed ex voluntate, ſ. ex omiſſione alicuius actus, quem ſi iſte faceret acquireret.

Ad ſecundum dicendum, quòd rectè concludit, & concedendum eſt quicquid inducit, ſcilicet, quòd annexum erat ius redimendi rem venditam iuri ſuſcitationis, vel ipſi ſuſcitationi ſeminis, ideo cognatus Booz obligatus erat accipere Ruth in vxorem ſi vellet accipere poſſeſſionem defuncti, iſta tamen obligatio erat conditionalis, ideo cum poſſet cognatus Booz nolle redemptionem poſſeſſionum poterat nõ obligari ad accipiendum Ruth in vxorem, & ſic factum eſt, quia ceſſit iuri ſuo, & ſucceſſit in illo Booz. Si tamen ſimpliciter obligaretur cognatus ille Booz ad ſuſcitandum ſemen defuncti dato, quòd vellet cedere iuri ſucceſſionis, & redemptionis poſſeſſionum non ſatisfaceret ad hoc, quòd eſſet à pena liber, ſed adhuc puniretur. Quod patet de fratribus nolentibus ſuſcitare ſemen fratrum ſuorum defunctorum, quia non ſolum nihil habebant de poſſeſſione eorũ, ſed etiam vxores defunctorum ſpuebant in facies ipſorum, & diſcalciabant eos dicentes. Sic fiet viris, qui non ſuſcitant ſemen fratrum ſuorum, vel non ædificant domos eorum: Deuteronom. vigeſimoquinto. Et tamen cum cognatus Booz ceſſit iuri ſucceſſionis, & redemptionis, non fuit ei vltra irrogata aliqua pœna, ſcilicet illa quæ habetur Deuteronom. vigeſimoquinto, ergo non erant cognati obligati ſimpliciter ad iſtam ſuſcitationem ſeminis defuncti, ſed ſub conditione.

Ad tertium dicendum cum dicitur, quòd ſi non fuiſſet cognatus Booz obligatus ad ſuſcitationem ſeminis, quòd non inferretur ei aliqua contumelia, verum eſt. Quòd autem dicitur, quòd fuit ei inflicta aliqua contumelia negandum eſt, neque valet, cum dicitur, quòd calceus ei ablatus eſt, quæ erat pœna, quæ infligebatur Deuteronom. vigeſimoquinto capitu. non ſuſcitantibus ſemen. Nam non fuit factum in cognato Booz, ſicut ibi, quia in Deuteronom. vigeſimoquinto capit. fiebat detractio calcei ad contumeliam, ſed cognato Booz fuit facta ad confirmationem ceſſionis, quia talis erat conſuetudo, & aliter non erat firma ceſſio, vel translatio iuris. Sic dicitur Ruth quarto capitu. Hic autem erat mos antiquitus in Iſrael inter propinquos, ſi quando alter alteri ſuo iuri cedebat, vt eſſet firma conceſsio ſoluebat homo calciamentum ſuum, & dabat propinquo ſuo, hoc erat teſtimonium ceſſionis in Iſrael.

Ad quartum dicendum, quòd non licebat Ruth accipere in virum quemcunque vellet de extraneis, neque etiam de cognatis viri ſui defuncti licebat ei accipere quemcunque vellet, ſed ſolum propinquiorem ſi ille vellet eã accipere, & ideo Booz noluit accipere Ruth in vxorem quouſque cognatus eius expreſſe ceſſit iuri ſuo Ruth 4. c.

Circa quod ſciendum, quòd Ruth erat obligata ad ſuſcitationem ſeminis viro ſuo defuncto, & cognati eius non erant obligati, quia tamen licebat eis ſuſcitare ſemen defuncti, ſi vellent, tenebatur Ruth admonere eos, an vellent ſemen ſuſcitare, & ſi deberet ſuſcitari ſemen, erat ordo, quòd inciperetur à propinquioribus, ideo neque Ruth poterat accipere in virum ipſum Booz, quouſque ſciret, an alius cognatus Booz, qui erat propinquior viro ſuo defuncto vellet eam accipere, neque etiam Booz poterat illam accipere gratis ſe offerentem quouſque conſtaret ei de voluntate cognati, an ſcilicet vellet eam accipere, & ideo non accepit eam, quouſque ceſſit iuri ſuo cognatus eius, Ruth quarto capitulo, & tamen ex hoc non ſequitur, quòd aliquis iſtorum duorum cognatorum defuncti obligatus eſſet ſimpliciter ad ſuſcitandum ſemen eius, Ruth autem erat obligata ad ſuſcitandum ſemen viri ſui defuncti ſiquis iſtorum vellet eam accipere. Vnde ipſa magis erat

gis erat obligata ad ſuſcitandum ſemen defuncti. Sic A
etiã erat de reſpectu vxoris defuncti ad fratres eius, quãdo aliqui erant, qui poſſent ſuſcitare ſemen eius. Nam vxor erat tunc obligata ad iſtam ſuſcitationem volente aliquo de fratribus defuncti: alioquin accuſaretur tanquàm adulterij rea, ſi nollet, aut ſi alicui cõmiſceretur nondum requiſitis fratribus defuncti, an vellent eam recipere in vxorem, & tamen fratres defuncti, licet eſſent obligati non erant tantum obligati, quia erat eis libertas, an vellent ſuſcitare ſemen defuncti, vel ſubite pœnam legis, ſcilicet, quòd diſcalciarentur, & ſpueretur in faciem eorum, Deuteronom. 25. cap.

Ad quintum dicendum, quòd Ruth petiuit Booz B
in virum iure cognationis, Ruth 3. cap. Et poterat Booz accipere eam hoc iure, conſentiente & cedente alio cognato ſuo, qui erat propinquior. Et tamen non erat obligatus ad hoc, ſed ſi ſuſciperet eam gauderet priuilegio ſucceſſionis in hæreditate defuncti: ſi autem non ſuſciperet, non gauderet illo priuilegio ſucceſſionis in hæreditate defuncti: & tamen non puniretur in aliquo.

Ad ſextum dicẽdum, quòd verum eſt quòd Booz accepit Ruth vxorem defuncti cognati eius in vxorem ad ſuſcitandum ſemen eius: tamen nõ erat obligatus ad hoc, ſed licebat ei accipere, vel non accipere: voluit autem ſponte accipere, vt non deleretur nomen mortui cognati ſui.

Quæ perſonæ erant magis obligatæ ad ſemen ſuſcitandum.
Quæſt. CLXXX. C

QVAERETVR circa ſeminis ſuſcitationẽ, cum aliquæ perſonæ illud ſuſcitarent, quæ perſonæ erãt magis obligatæ ad ſuſcitãdũ.

Dicendum, quòd vt ſupra declaratũ eſt, & habetur Deuteron. 25. cap. ad ſuſcitationem ſeminis requirebatur vxor defuncti, & frater eius, vel aliquis de cognatis, & non erat eadem habitudo obligationis, vel neceſſitatis his tribus, quia cognatus minus obligabatur, quàm frater, & vxor: immo non obligabatur cognatus, & obligabãtur frater, & vxor. Frater autem obligabatur, ſed minus quàm vxor: ipſa vero vxor obligabatur plus quàm alii. D

De cognatis patet, quia vt declaratum fuit præcedenti quæſt. ad cognatos defuncti pertinebat ſuſcitare ſemen eius non extantibus fratribus, & tamen nõ erant obligati ad hoc, ideo ſi vellent ſuſcitare gaudebant quodam priuilegio, & priuabant alios priores iſto iure, vel priuilegio, ſcilicet, quòd ſuccederent in bonis, vtpote ſiqs defunctus haberet fratres, & alios cognatos, & nemo fratrum, neque cognatorum vellet ſuſcitare ſemen eius, niſi ille cognatus, qui attineret ei in minimo gradu, ille auferret alijs ius ſucceſſionis, quod alias pertinebat ad eos ſecundum ordinem propinquitatis, & deuoluebatur ad iſtum. Sic patet in Booz, & cognato eius, quia ille cognatus erat propinquior, quàm Booz, Ruth 3. cap. & competebat ei prius ſuccedere in poſſeſſionibus defuncti, & redimere eas, quàm ipſe Booz: vnde requiſiuit E
eum Booz, an redimere vellet eas iure propinquitatis, quia tamen non accepit Ruth in vxorem, tranſibit iſtud ius ad Booz, qui erat in minori gradu propinquus, & accepit Ruth in vxorem.

De fratribus autem defuncti dicendum, quòd erãt magis aſtricti ad ſuſcitandum ſemen defuncti, quia non erat eis liberum ſuſcitare, & non ſuſcitare: ita quòd a pœna eſſent immunes, ſicut erat in cognatis, ſed ſi nollent ſuſcitare priuabantur priuilegio ſucceſſionis, quia tranſibat ad cognatos aliquos, & inſuper afficiebãtur infamia, & contumelia, quia iudicialiter condemnabãtur, ſcilicet, quòd vxor defuncti diſcalciaret quemlibet iſtorum nolentium ſuſcitare ſemen defuncti fratris, & ſpueret in faciem eius: diceretq́ue: Sic fiet viro, qui non ædificat domum fratris ſui, & ſequebatur eum tunc infamia perpetua, ſcilicet, quòd vocabatur domus illius in ęternum, domus diſcalciati in Iſrael.

Erat autem ordo in hoc, quòd ſi haberet defunctus multos fratres ille, qui propinquior ei erat ordine natiuitatis admonendus erat ſuſcipere vxorem defuncti, & ſi nollet debebat eum citare mulier coram iudicibus, & infligebatur ei pœna, quæ habetur Deuteronom. 25. cap. Deinde requirebatur ſequens frater, & ſi nollet ſuſcitare ſemen infligebatur etiam ei pœna, & ſic fiebat per omnes fratres defuncti, quotquot illi eſſent tam coniugatos, quàm non coniugatos, & ſi nullus vellet ſuſcitare ſemen, infligebatur pœna omnibus: poſt hæc autem mulier admonere debebat omnes cognatos defuncti, vt acciperẽt eam in vxorem incipiendo ſecundum ordinem a propinquioribus ſiquis vellet eam accipere, quouſque nullus maneret in tota cognatione, ſcilicet, intra cognationis gradus determinatos ſecundum conſuetudinem Iudæorum, in quibus vocabantur aliqui cognati, & ſiquis vellet eam accipere, tenebatur eſſe vxor illius: & tamen dato quòd nullus eam vellet accipere, non erat infligenda pœna aliqua alicui iſtorum, ſicut fratribus defuncti, vt declaratum eſt præcedenti quæſtione.

Vxor defuncti erat obligata in quatuor ad ſemen ſuſcitandũ

De vxore autem defuncti dicendum, quòd ipſa erat magis obligata ad ſuſcitationem ſeminis, & hoc in quatuor. Primum erat, quia ipſa tenebatur requirere fratres defuncti, an vellet quiſquàm illorum eã in vxorem, & nullus tenebatur eam admonere. Secũ dum erat, q̃ ipſa nõ ſolum erat obligata reſpectu fratrum, ſed etiam reſpectu cognatorum: ita q̃ non licebat ei accipere in virũ quemquàm de extraneis quouſque omnes fratres, & cognati defuncti requiſiti ab ea nollent eam accipere in vxorem, & tamen de nullo iſtorum dicitur, quòd tenetur admonere vxorem defuncti. Tertium erat, quia ſi mulier non admoneret omnes fratres, & cognatos defuncti, vt aliquis acciperet eam: & ob hoc ſi nullus eam acciperet, non erat aliqua pœna cognatis, & fratribus, etiam ſi acciperent alias vxores, & tamen ſi mulier non admoneret fratres, & cognatos defuncti, & nuberet alicui alteri, vel commiſceretur ei fornicarie, erat adulterii rea, & accuſaretur ad mortem: ſicut patet de Thamar, quæ reperta eſt prægnans antequàm acciperet eam in vxorẽ Sela, qui ſuſcitaturus erat ex ea ſemen fratrum ſuorum defunctorũ, & adiudicata eſt morti, vt exureretur, & fuiſſet exuſta, niſi ſe iuſtificaſſet, Gen. 38. c. Quartum eſt, quia obligatio fratrum defuncti ad ſuſcitandum ſemen erat conditionalis, ſ. ſi vellent, alioquin tolerarent quandam pœnã legis, Deut. 25. cap. in muliere autem erat ſimpliciter neceſſitas ſuſcitandi ſemen, ita q̃ ſi nollet ſuſcitare ſemen eius accipiendo aliquem in virum, antequàm fratres, & cognati defuncti recuſarent eam accipere, lapidanda erat, vel cremanda, ſicut adulterij rea, vt ſupra probatum eſt, ideo maior erat obligatio mulieris ad ſuſcitandum ſemen, quàm alicuius alterius.

Quare magis obligatur vxor defuncti ad ſemen ſuſcitandum, quàm fratres, & cognati. Quæſt. CLXXXI.

QVAERETVR, quare magis obligabatur vxor defuncti ad ſuſcitandum ſemen eius, quàm fratres, & cognati.

Dicendum, quòd erat propter multa. Primo, quia naturaliter erat mulieri maius debitum ad hoc quàm alijs: quia vir, & vxor erant effecti vna caro, quia per matrimonium efficiuntur duo in carne vna, Gen. 2. cap. & tamen frater cum fratre non est vna caro, neq; pater cum filio, ideo est maius debitum vxoris ad virum, & è contrario, quàm fratris ad fratrem. Et sic Apostolus iussit, quòd magis diligant viri vxores suas, quàm quoscunq; alios, dicens: Viri diligite vxores vestras, sicut corpora vestra, ad Ephes. 6. Et tamen nullus tenetur magis, aut æqualiter diligere carnem alterius, quàm carnem suam: ergo maior est obligatio dilectionis viri ad vxorem, & vxoris ad virũ, quàm ad aliquem alium. Et licet Apostolus non dixerit illud de vxore respectu viri, sed de viro respectu vxoris. Dicendum, quòd magis adhuc ex debito tenetur vxor diligere virum, quàm vir vxorem, eo quòd plura recepit vxor a viro, quàm vir ab vxore: cum mulier naturaliter sit deficiens, & vir sit custos eius, & prouisor in necessarijs, & qui magis recipit, magis tenetur amare, vt Christus intulit, Lucæ 7. cap. In parabola vnius fęneratoris, & duorum debitorum. Magis ergo tenebitur vxor viro ad suscitandum semen eius, quàm quisquam aliorum; cum suscitatio seminis sit quædam vtilitas viro, quia per hoc seruatur nomen eius non deletum, quod alias deleretur.

Mulier magis virũ diligere tenetur q̃ è cõtrario.

Secundo fit hoc propter legalem conuenientiam, magis enim conuenit fœmina ad suscitationem seminis secundum intentionem legis, quàm aliquis de alijs, scilicet, de fratribus, & cognatis. Quod patet, ga intentio legis erat, quòd suscitaretur semen defuncto, ita quod qui non habuerat filios veros, haberet filios legales, & impetratiuos: & ad hoc quòd isti similarentur filijs veris oportebat, quòd esset maxima identitas, quæ esse poterat inter istos filios legales ad naturales, & veros, scilicet, quòd essent ab eisdẽ principijs. Veri tamen filij, si aliqui fuissent ipsius defuncti, essent ex vxore illa: ideo filij legales maxime competebant ex parte vxoris defuncti, quàm ex parte alicuius viri, quicunque ille esset.

Tertio fit propter conditionem suscitationis seminis. Nam suscitatio seminis censebatur, quando gignebatur aliquis filius ipsi defuncto, eo quòd fingebatur illum esse de semine defuncti, quod susceperat vxor eius in vtero, & tamen illud non fuerat sufficiẽs ad generationem fœtus, nisi viuificaretur fœtus virtute seminis illius viri, qui accipiebat vxorem defuncti, sed ad continendum semen defuncti, respectu cuius filius genitus dicatur esse de semine defuncti, vel esse filius eius, nullus magis agebat, quàm vxor defuncti: ideo ipsa maxime obligari debebat ad suscitandum semen defuncti.

Quarto, quia vir & fœmina sunt inæqualis dignitatis naturaliter: ideo circa eandem rem maiori priuilegio gaudere debuit vir quàm fœmina, & sic circa seminis suscitationem debuit magis obligari fœmina, quàm vir.

Quinto, & potissime facit, quia Deus volebat nimis procurare suscitationem seminis mortuorũ: & ad hoc videbatur expediens, q̃ omnes obligarentur, ad quos pertinebat, quia si relinqueretur in libertate istorum, multi illorum nollent suscitare semen defunctorum. Si autem obligarentur omnes, esset scandalum, quia si vir obligaretur ad suscipiendam fœminam aliquam in vxorem, quæ forte non placeret oculis eius, cum essent Israelitæ duri cordis, occiderent vxores. Et ista fuit causa, quare permissum fuit Israelitis repudiare vxores, s. q̃ si non liceret eis abijcere illas repudiando illas cum displicerent eis, occiderent illas. Sic dixit Christus supra 19. cap. s. Ad duritiẽ cordis vestri libellus repudii datus est, a principio autem nõ erat sic ista duricies cordis, q̃ occiderent vxores: & sic non fuit conueniens, q̃ obligarentur viri in Veteri Testamento ad accipiendum vxores defunctorũ ad suscitãdum semen ipsorum: vxores autem debuerunt obligari, quia ex obligatione earum non sequebatur istud inconueniens. Debuit tamẽ imponi quædam pœna viris, vt suscitarent semen defunctorum, vt timore illius incitarentur aliquando ad suscitationem hanc.

Si vxorem fratris defuncti septimus frater duceret, & nullus nisi septimus ex ea prolem susciperet, cuius eorum nomen sortiretur. Quæst. CLXXXII.

QVAERETVR vlterius si essent multi fratres, sicut nunc Sadducæi posuerũt casum, s. q̃ erãt septem fratres, & mortuo primo, & relicta vxore secundus voluit suscitare semen illius, & consequenter omnes vsque ad septimum: & nullus eorum susciperet prolem ex ea, nisi septimus quis illorum faciet filium natum nominari de nomine suo. Nam lex iubet, q̃ filius natus ex hac suscitatione nominetur nomine defuncti: omnes autem sex præcedentes mortui sunt, & quilibet illorũ habuit mulierem illam in vxorem. Est ergo dubium cuius eorum nomen sortietur.

Aliqui dicunt, q̃ non poterat stari in tali casu cuius nomen vocaretur, sicut crediderunt nunc Sadducæi de muliere, quæ habita fuit a septem viris, quærentes cuius illorũ erit in resurrectione. Si enim esset aliqua causa, quare magis eẽt vnius, q̃ alterius nõ arguissent sic contra Christum putantes deducere eum ad inconueniens, vel impossibile. Nam si posset determinari cuius illorum erat vxor, argumentum suũ contra resurrectionem non procederet, ita dicunt isti nunc, q̃ non constaret cuius istorum esset iste filius.

Dicendum, q̃ in hoc non est magna difficultas, & argumentum Sadducæorũ non est simile proposito nostro: quia si in resurrectione habituri essemus vxores, quas habueramus viuentes, esset aliqualis difficultas circa hoc, cũ quilibet contraxisset cum illa æquale vinculum matrimonii: ideo non appareret manifeste, quis potius eam habiturus esset. Secus autem est de filio genito: quia aut quæreretur quantum ad veram filiationem, aut quantum ad filiationem legalem. Si primo modo patet ex casu, quòd iste erat filius septimi viri. Si autem quantum ad legalem filiationem erit filius illius, cuius nunc suscitabat semen iste septimus.

Sed tunc manet dubium, cuius semen istorum suscitabat iste septimus.

Dicendum, q̃ de secundo, & tertio, & quarto, & quinto nõ est dubium, sed solum de primo, & sexto. Causa est, quia secundus, tertius, quartus, & quintus nõ fuerunt primus, cui successit suscitans semen: etiã non fuerunt vltimus, cui successit ille, qui suscitauit semen realiter: ideo de istis est dubium sublatum, sed de primo est dubium: quia ille fuit, propter cuius mortem accepta est vxor eius ad suscitãdum semen defuncti, & postea alij continuauerunt. De sexto autem est dubium, quia septimus accepit vxorem per mortem sexti, & illius vxorem dicitur accepisse, & nunc ex illa genuit primogenitum, ideo ille nominandus est nomine sexti, qui vocatur hic defunctus.

Est tamen dicendum, quòd in veritate iste filius genitus nominandus est ex nomine primi defuncti. Nam propter mortem eius secundus accepit vxorem eius: ideo tertius non accepit vxorẽ secundi propter secundum, sed propter primũ, cum ipse secũdus acceperit

acceperit vxorem primi propter primum: tertius ergo propter primum accipiet, quia quidquid est causa causæ est causa causati, & sic de quarto, & quinto, & sexto, & omnibus quotquot fuerunt. Vnde ipse septimus censetur successisse primo, & non alijs, quia propter primum omnes susceperunt illam vxorem, & si secundus habuisset filios non suscepissent eam rehabitaretur de qua progenie esset. Et in hoc erat aliquid speciale, scilicet, quòd vocaret filius nomine patris. Nam in alijs nascentibus non imponebatur semper primogenitis nomen patrum: nam alioquin omnes directe descendentes per eandem lineam progeniei vocarentur eodem nomine: quod est falsum. Item pater, quia Ruben erat primogenitus Iacob, Gen. 49. & 1. Paralip 5. & tamen non fuit vocatus Iacob, sicut pater suus. Etiam Isaac fuit primogenitus Abrahæ, quia in eo vocatum est semen Abrahæ, Genes. 21. c. vel secundum carnem erat Ismahel primogenitus eius, Genes. 16. cap. & tamen neuter vocatus est nomine patris, & ita terè de omnibus alijs, quorum nomina scimus in Veteri Testamento. Et dicunt rationem esse, quia cũ in alijs sint filij veri secundum carnem, non oportet quæri aliam simulationem ad ostẽdendam similationem, & tamen in suscitatione seminis cum genitus non esset filius verus defuncti oportuit induci aliquas assimilationes legales ad hoc, q̃ appareret ei qualitercunque similis, & filius eius. Sed obijcietur, q̃ non vocaretur filius primogenitus ex suscitatione seminis natus nomine defuncti, quia Booz accepit Ruth vxorem Mahalon defuncti ad suscitandum semen eius, Ruth 4. cap. & genuit ex ea primogenitum, quem non vocauit Mahalon ex nomine defuncti, sed Obed, eodem cap.

Aliqui tenentes communem opinionem dicunt, q̃ iste Obed nõ fuit primogenitus Booz ex Ruth, &

per quem deriuatur familia Mahalon, & qui pertineat ad seminis suscitationem: quia primogenitus debebat vocari nomine defuncti, Deuter. 25. & iste non nominaretur sic.

Secundo probant, quia si Obed pertineret ad suscitationem seminis Mahalon, vocaretur filius ipsius Mahalon defuncti, & non patris sui naturalis, & tamen vocatur filius Booz, & non Mahalon, vt patet Ruth 4 cap. vbi describitur progenies a Phares vsque ad Dauid, & ponitur ibi Obed filius Booz, & non Mahalon; & idem supra primo, & Lucæ 3. cap. vbi est genealogia Saluatoris semp ponitur Booz pater Obed, & nunquàm Mahalon.

Sed dicendum, quòd in veritate Obed fuit ille, per quem familia Mahalon continuata fuit: & ille pertinet ad suscitationem seminis eius. Quod pater, quia Booz accepit Ruth in vxorem ad suscitandum semẽ Mahalon, Ruth 4. & non legitur alium filium ex ea genuisse ante istum: ergo iste erat primogenitus, qui pertinebat ad seminis suscitationem.

Secundo apparet hoc, & clarius, quia quando mulieres congratulabantur Noemi nato Obed dixerũt et Benedictus Dominus, qui non passus est, vt deesset successor familiæ tuæ: ergo videtur quòd iste Obed erat successor familiæ Elimelech viri Noemi, & Mahalon filij eius, qui erat in familia Noemi. Ergo pertinet Obed ad Mahalon, & est filius eius legalis, per quem continuatur familia eius, vt non deleatur nomen patris: hoc patet Ruth 4.

Aliqui ergo volẽtes tenere q̃ primogenitus ex suscitatione semper vocabatur nomine defuncti, & nõ potẽres negare quin Obed pertineat ad familiã Mahalon, & ad suscitationẽ seminis eius, dicunt, q̃ iste Obed nõ fuit primogenitus in ista suscitatione seminis, tõ licet pertineat ad familiam defuncti, non vocatur nomine eius, sed volunt q̃ fuerit alius primogenitus, q̃ vocatus est Mahalon, sicut defunctus. Et iste fuit forte secundus, & non oportuit, quòd vocaretur nomine defuncti.

Sed dicẽdum, q̃ hoc non stat, qa necesse est, q̃ iste Obed fuerit primogenitus Booz ex Ruth. Primo, qa qñ natus est Obed, congratulabantur mulieres ipsi Noemi de natiuitate eius, Ruth 4. cap. & ifi si alius natus esset ante Obed, potius congratulaẽtur de illo, q̃ de natiuitate Obed, vel de alijs: ergo iste erat primus. Secundo, qa si alius fuisset primogenitus, ille pertineret ad defunctũ: quia dicit lex Deuter. 25. cap. q̃ primogenitus ex suscitatione seminis vocaretur nomine defuncti: & de alijs nihil dicit, quasi vel solus primogenitus pertineret ad defunctum, vel ipse plusquàm alij, sed de Obed manifestum est, quòd pertinebat ad Mahalon defunctum, & quòd ipse erat, per quem continuabatur familia eius cum mulieres congratulando Noemi dixerunt: Benedictus Dominus, qui non passus est, vt deesset successor familiæ tuæ in Israel, Ruth quarto capitu. Ergo Obed fuit primogenitus ex ista suscitatione, & per quem continuabatur familia, vt diceretur ipse successor familiæ. Nam si alius fuisset primogenitus huius suscitationis, ille esset familiæ successor, & non Obed: & ideo non diceretur hoc de Obed, sed dicitur: ergo ipse fuit primogenitus, & ita primogenitus erat. Cum etiam dicunt, quòd non erat iste, per quem continuabatur familia Mahalon. Falsum est, cum, nato eo, dixerint mulieres: Benedictus Dominus, qui non passus est, vt deesset successor familiæ tuæ in Israel.

Alii ergo non potentes respondere rationibus, dicunt, quod iste Obed fuit primogenitus ex ista suscitatione seminis, & ipse fuit, p̃ quẽ cõtinuata fuit familia Mahalon, & vocatus fuit noĩe Mahalon, sed ha-

bebat Mahalon multa nomina, quia vocabatur Mahalon, & Obed. Sicut etiam de multis alijs viris tam in Nouo, quàm in Veteri Testamento, qui sunt binomij, vel trinomij, sicut Iacob vocabatur Iacob, & Israel, Genesis 32. & Esau vocatus est Esau, & Seir, & Edom, vt colligitur Genes. 25. Sic etiam Beatus Petrus vocatus est Petrus, & Simon, & Bariona, & Cephas, & Simon Ioannis, vt patet supra 16. & Ioan. 21. & 1. Corinth. 15. cap. & declaratum est supra 10. cap. quæst. 30. & 31. Dicendum, quòd nō stat: primo, quia si Mahalon haberet multa nomina, aliquando vocaret vno nomine, & aliquando alio, sicut patet de alijs multinomijs, vt dictum est, & tamen in libro Ruth sæpe fit mentio de illo, & nunquàm vocatur Mahalon: ergo non est verisimile, quòd haberet aliud nomen. Secundo patet hoc, & efficacius, quia vt isti dixerunt supra in ista quæst. ideo lex iussit, Deut. 25. cap. vocari primogenitum ex suscitatione seminis nomine defuncti, quia volebat ostendere maximam identitatem inter illum, & defunctum, vt videretur esse filius naturalis eius, & ita etiam in nomine voluit eos identificari, sed iste Obed (vt probatum est) fuit primogenitus ex suscitatione seminis Mahalon, ergo debuit in scriptura vocari eo nomine, quo scriptura vocat defunctum. Vnde licet esset binomius, quia tamen defunctus vocatur semper Mahalon in libro Ruth. debebat ipse quoque vocari Mahalon. Vel si vocandus erat Obed, sicut defunctus debuisset scriptura ibi non solum aliquando, sed semper vocare defunctum Obed, & non Mahalon, vt appareat illum esse filium eius legalem, si hoc lex intendebat facere, ideſt, identitatem in nomine, & tamen non fuit sic factum: ergo patet solum vocabatur Mahalon, & natus ex suscitatione seminis solum vocabatur Obed.

Aliter dicunt alij, scilicet, quòd iste Obed fuit primogenitus ex suscitatione ista seminis, & per eum cōtinuata fuit familia defuncti, vt patet Ruth 4. cap. & supra probatum est, & tamen non vocatus est nomine defuncti. Et cum obiicitur, quòd primogenitus vocandus erat nomine defuncti. Dicūt, quòd verum est, quando suscitabatur semen a fratribus, secus quādo suscitabatur semen a cognatis. Nam Deut. 25. cap. vbi dicitur, ꝙ primogenitum ex ea filium appellabit nomine defuncti dicitur de fratre defuncti, qui accipere debet vxorem defuncti, nihil aūt de cognato dicitur ibi, & tamen Booz suscitans semen Mahalon, non erat frater eius, sed cognatus, ideo non oportuit, ꝙ vocaretur hic natus ex suscitatione seminis ex nomine defuncti. Item hoc confirmant, quia suscitatio seminis quantum ad fratres erat ordinaria, & quantum ad cognatos alios erat extraordinaria cum non esset necessaria, sed accidentalis, vt probatum est supra, & ob hoc multa obseruabantur in fratribus suscitantibus semen, quæ non obseruabantur in aliis, sicut patet de pœna, quia fratribus non suscitantibus infligebatur pœna, Deut. 25. c. Cognatis aūt non, vt ostensum est supra: nam cognatus Booz, qui noluit suscitare semen Mahalon nulla pœna affectus est, Ruth 4. cap. Ita ergo de nomine esset, ꝙ vocaretur primogenitus suscitationis noīe defuncti, qñ suscitaretur a fratre, qñ aūt suscitaretur a cognatis, non oporteret nominari ex nomine defuncti. Sed dicendum, ꝙ hoc nō stat, quia cum suscitatio seminis fiat ad conseruandū nomen defuncti, & ob hoc vt ipsi asserunt lex iusserit vocari primogenitum ex suscitatione nomine defuncti cum maneat eadem ratio in suscitatione a quocūque fiat, s. vt natus videatur esse filius defuncti, debet vocari semper nomine defuncti. Et cum dicitur, ꝙ illud Deut. 25. c. habet locum in fratribus. Dicendū, ꝙ est verum quantū ad obligationem, s. ꝙ ipsi soli obligabantur: cognati aūt non, & ita si suscitarent semen deberent seruare totam intentionem, & modum suscitationis seminis, & ita Deut. 25. cap. ponitur quasi præcipuum in hac suscitatione, ꝙ vocetur primogenitus ex suscitatione nomine defuncti: ergo siue a cognatis fieret suscitatio seruabatur semper illud, ꝙ natus ex suscitatione seminis vocaretur ex nomine defuncti. Dicendum ergo, ꝙ veritas huius est, ꝙ natus ex suscitatione seminis, siue primogenitus, siue alius non vocabatur nomine defuncti, sed poterat vocari quocunque alio nomine, & ita fuit nunc de Obed, ꝙ fuit primogenitus in ista suscitatione seminis, & per eū continuata fuit familia Mahalon, sed non fuit vocatus Mahalon, sicut defunctus, sed Obed. Cum aūt obijcitur, ꝙ dicitur Deut. 25. cap. ꝙ debet vocari primogenitus nomine defuncti, dicendum, ꝙ non intelligitur de nomine personali, sed de familia, uel progenie sua, s. ꝙ non uocetur de progenie gignentis eum, sed de progenie mortui. Et patet, qa Deut. 25. cap. ubi ponitur, ꝙ primogenitus suscitationis seminis debet appellari nomine defuncti subditur causa, s. ut nō deleatur nomen eius ex Israel: ergo non imponebatur nomē mortui primogenito legali, nisi eo modo, quo posset conseruari ne periret nomen eius ex Israel, & tamen etiam si non uocaretur ex nomine eius personali poterat seruari nomen defuncti non deletum: ergo non oportebat, quòd uocaretur ex nomine personali eius. Et patet, quia nomen cuiuslibet reseruabatur per filios suos ueros, & tamen non uocabantur filii nomine patrum, ut patet in Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnibus posteris eorum: nunquam enim aut raro uocatur aliquis ex nomine patris sui: & tamen illis manentibus dicitur non deleri nomen patrum suorum: ergo non accipitur nomen pro nomine, sed pro progenie, s. quòd filii uocabantur de progenie patrum suorum, & ideo nominata progenie nominatur nomen defuncti, cuius est illa progenies, & ita manentibus filiis aliquorum, nunquàm nomina patrum delentur, licet non uocentur illi nomine patrum: ergo ita erat hic. Et ista est ueritas, quòd primogenitus in suscitatione seminis uocabatur nomine defuncti, ideſt, de progenie eius, & familia, sed non nomine eius personali, & sic fuit de Obed, qui fuit primogenitus Booz in suscitatione seminis Mahalon, & ideo uocatus est ex nomine Mahalon, licet, de eius progenie, sed non nomine eius personali, quia non uocatus est Mahalon, sed Obed, & ita fiebat circa alios primogenitos ex suscitatione seminis.

Ad aliam rationem, quæ magis urgebat, scilicet, quòd etiam non uocabatur Obed de familia Mahalon, quia tūc diceretur filius Mahalon, & non Booz, & tamen uocatur filius Booz, Ruth quarto capitu. dicendum, quòd Obed erat de familia Mahalon, & per eum continuabatur eius posteritas, quia genitus est ex uxore eius suscitando ei semen, & tamen ille erat filius naturalis Booz, quia ille uere eum genuerat. Erat etiam filius legalis Mahalon, quia pro eo gignebatur, & ideo nomine utriusque poterat nominari, & utriusque patris linea poterat per eum deriuari. Sic ergo linea Booz deriuatur per Obed, & ita ponitur Ruth quarto cap. & in genealogia Christi, supra primo, & Lucæ tertio capitu. Aliquando uocatur filius Mahalon patris legalis, & sic etiam dicitur Ruth quarto. Nam quando natus est Obed dixerunt mulieres congratulantes Noemi: Natus est filius Noemi, sed non poterat uocari filius Noemi, nisi inquantum pertinebat ad Mahalon filium eius: ergo etiam uocatur Obed filius Mahalon, & ita fit de aliquibus alijs in scriptura, qui aliqñ nominātur p lineā patrū naturalium, aliquādo per lineam patrum legalium.

In q. 179.

In q. 179.

legalium. Sic enim fuit in genealogia Christi: nam supra 1. cap. vocatur Iacob pater Ioseph, & Luc. 3. vocatur Heli pater Ioseph. & hoc quia vt Sancti Doctores dicunt vnus Euangelista posuit patrem naturalem Ioseph, alius patrem legalem: & istud facit magnas dubitationes in scriptura.

An suscipiens vxorem defuncti ad suscitandum semen posset eam repudiare. Quæst. CLXXXIIII.

QVAERETVR, an suscipiens vxorem defuncti ad suscitandum semen posset eam repudiare.

Aliqui dicunt, ꝙ non poterat repudiari, quia non poterat repudiari mulier nisi ex causa, & quando non inuenitur in ista muliere sumpta ad suscitandum semen, non poterat repudiari saltem ad placitum.

Dicendum, ꝙ non stat, quia quando quis inter Hebræos repudiabat aliquam vxorem, non cogebatur probare causam repudij, sed solum, ꝙ non placebat oculis eius, vt ostensum est Deuteron. 24. cap. Ex eodem ergo fundamento posset sine causa repelli ex sola voluntate mulier ad suscitandum semen accepta.

Est ergo dicendum, ꝙ verum est, ꝙ ad repudiandum mulierem nō tenebatur repudians probare aliquam causam, immo neque tenebatur exprimere eā, neque etiam exprimebat, sed solum scriptum erat, ꝙ repudiabat eam, & ꝙ dabat illi licentiam contrahendi cui vellet, vt declaratum est supra 19. cap. quæst. 56. & quæst. 57. Et tamen circa mulierem acceptam ad suscitandum semen dicendum, quòd nō licebat viro repudiare eam quousque gigneret saltem ex ea filiū in quo seruaretur progenies defuncti.

Et patet primo, quia aliàs lex suscitationis esset inutilis, quia posset quilibet accipere vxorem relictam a defuncto, & statim illam repudiare: & ita non consequeretur intentio legis, & fieret lex inutilis, quod est inconueniens: cum Deus non statuerit aliquid inutiliter.

Secundo patet, quia Deus apposuit pœnam nolentibus suscitare semen, quasi aliquando talis pœna esset infligenda non suscitantibus semen, & tamen si liceret repudiari vxores susceptas ad seminis suscitationem, facile esset cuique non suscitando semen euadere pœnam, quia mox vt illam susciperet euitaret pœnam, & statim illam repudiaret: ergo non licebat repudiare ad hoc quòd aliquādo haberet locū pœna.

Tertio patet, quia lex cogit fratres defuncti ad suscipiendas vxores defunctorum: ergo etiam cogit ad tenendum eas, cum vnum sine altero non prosit.

Sed obijcietur contra hoc primo, quia lex erat data generaliter ad fauorem virorum, vt possent repudiare vxores: ergo in omni casu intelligetur, sed vxor accepta ad suscitandum semen est vxor: ergo illa etiā potest repudiari.

Secundo patet, quia suscitans semen succedit loco defuncti: ergo nō tenetur ad plura quàm defunctus, sed defunctus poterat repudiare vxorem ex sola voluntate nulla prole suscepta, & non accipere aliā vxorem: ergo non tenebitur suscitans plusquàm ille, & consequenter licebit ei repudiare vxorem illam, sicut licebat defuncto.

Tertiò, quia manet circa istas vxores causa repudij: ergo potestas repudiandi. Nam potestas repudiandi concessa fuit Iudæis ad duritiem cordis, vt dixit Christus, sup. 19. c. Erat ista duritia, ne occiderēt vxores, qa poterant displicere viris, & occiderēt eas, si non possent repudiare: ergo poterant eas repudiare.

Dicendum, ꝙ non poterant eas repudiare propter causas supra assignatas, & hoc vel simpliciter, s. vt nūquàm possent, vel saltem non poterant vsque ad tempus, quo genuissent filium, in quo posset conseruari nomen, & familia defuncti.

Ad primam ergo rationem in contrariū dicendū, ꝙ lex de repudiando fuit generalis, & competebat respectu omniū vxorū, nisi alicubi inueniretur specialis causa repugnans repudio, & tñ circa vxores susceptas ad suscitandū semen, erat ista causa, qa si possent repudiari non fieret suscitatio seminis: ideo nō poterant repudiari, & est aperta causa differentię. Nam in alijs casibus si repudiaret vir vxorem non sequebatur inconueniens aliquod, quia vir poterat accipere aliā vxorem, & vxor alium virum: & fieret vtrique multiplicatio prolis, & tñ si mulier suscepta ad seminis suscitationē repudiaretur, non poterat suscitari semen, nisi ex vxore defuncti: ideo sequebatur incōueniens si repudiaretur, & cōsequenter nō poterat repudiari: & tñ cessante cā ista speciali redibat generalis lex ſm quā posset repudiare, & hoc postq̄ genuisset vir masculū ex vxore defuncti per quā continuaretur familia defuncti, poterat repudiare vxorem illam, sicut & quamlibet aliam: quia iam satisfactum erat suscitationi seminis. Secundo patet hoc, quia licet lex generalis esset ad posse repudiare vxorem, tamen quidam casus erant speciales, in quibus non poterat repudiari vxor. Vnus erat propter delictum, vt si quis accipiens vxorem de nouo diceret post consummationem matrimonii non inueni eam virginem, & probaretur fuisse virginem mulierem, quando accepit eam vir, flagellabat ipse vir, & soluebat quinquaginta siclos, & non poterat dimittere puellam omni tempore vitæ suæ: Deuteron. 22. Alius casus erat, si vir inueniret puellam in agro, quæ non esset desponsata, & dormiret cum ea accipiebat eam in vxorem, & non poterat eam dimittere omni tempore vitæ suæ, eodem cap. Ita & nunc isti licet non ex delicto, propter causam tamen obligabantur non repudiare vxores, & non erat obligatio perpetua, sicut quando proueniebat ex delicto, sed solum durabat ad tempus, scilicet, quousque vir gigneret masculum, in quo conseruaret nomen defuncti. Ad secundum dicendum, quòd verum est, quòd suscitans semen succedebat loco defuncti, & tamē magis astrictus erat, quàm defunctus, & sic licet defuncto liceret repudiare vxorē, non licebat suscitanti semen. Et patet primo, quia viuens non tenebatur ex vxore, quam susciperet dare operam, vt gigneret: & tamen suscitans semen tenebatur dare operam, vt gigneret. Secundo, quia si cui morereture vxor, & non genuisset ex ea filios, non tenebatur accipere aliam, vt ex ea filios gigneret, & tamen tenerentur fratres defuncti accipere vxorem defuncti, si ille sine filiis decedens vxorem relinqueret.

Primus casus, in quo nō poterat repudiari vxor.

Tertio, quia si quis in Veteri Testamento non haberet vxorem, non tenebatur accipere, & non imponebatur ei pœna, si non acciperet: vel si moreretur vna vxor eius, & nondum haberet filios, non tenebatur aliam accipere ad gignendum, & si non acciperet non puniebatur, & tamen mortuo aliquo sine liberis, vxore relicta tenebantur fratres illius accipere eam: alioquin puniebantur, Deuteron. vigesimoquinto capitu. Quartò, quia etiam circa alia sic est. Nam plus tenetur quis conseruare bona aliena, quàm propria. Nam si quis administret bona aliena, vt dispensatores, actores, tutores, curatores, tenentur solicitè agere, ne quid de illis pereat: &

tamen non tenetur prouidere rebus ſuis, vt non pereant de omittendo prouidere circa aliena, peccabit quis ſemper: omittendo autem circa ſua non peccat, vel ſaltem non ſemper, neque æqualiter, & ita eſt hic.

Cauſa autem, quare non imponebatur lex hominibus in Veteri Teſtamento, vt darent operam ad gignendum, & mortua vna vxore acciperent aliam ſi nondum haberent filios: erat, quia quilibet ſeipſum ad hoc implebat ex naturali deſiderio, & opinione communiter inſita: putabant enim antiqui tam Gentiles, quàm Iudæi beatitudinem quandam exiſtere in filijs, & infelices eſſe eos, qui ſine liberis morerentur: & ideo cuilibet erat cupido inſita ad relinquendum filios, quantum poſſet, & ita non oportebat ſuperaddi ſtimulos legis. Secus autem quantum ad extraneos, qui non cupiunt tam ardenter, neque efficaciter bonum alienum, ideo oportuit illis imponi legem de hoc. Et quia nemo cupiebat ſuſcitare alteri ſemen, ſed potius communiter omnes homines illud recuſabant, vt dicetur ſequenti quæſtione, debuit poni lex, & pœna ad hoc quòd fratres defunctorum illis ſuſcitarent ſemen: & ita per legē tenentur ad id, ad quod nō tenebantur viuentes pro ſeipſis. Simile eſt circa dilectionem ſuijpſius, & circa nocumentum: nam magis quis ſe diligit, quam alium: & conſequenter magis cauet nocere ſibi, quam alteri: & tamen in præceptis de diligendo dictum eſt, quòd quis diligeret proximum, & non iuſſum eſt, quòd ſeipſum diligeret: etiam in negatiuis vetatur quilibet nocere alteri, & non prohibetur expreſſe ſibijpſi nocere: & hoc, quia non fuit neceſſe, quia etiam non exiſtente lege quilibet ſeipſum diligit fortè ſupra modum, & cauet nocumenta propria.

Antiq. putabant fœlicitatem quandã eẽ in filijs.

Ad tertium dicendum, quòd vna cauſa fuit permiſſionis libelli repudij durities cordis, & tamen cauſa potiſſima fuit, quia iſta lex erat inter omnes Gentiles, quòd repudiare poſſent vxores. Si autem Iudæis auferretur iſta libertas, putarent ſe minores alijs gentibus, & non poſſent hoc tolerare: & hoc erat duritia cordis, ſcilicet, quòd indomiti erant, & non bene ſubijcerentur rebus inſolitis, ſicut dixit Deus. Cerno, quòd populus iſte duræ ceruicis ſit. Exodi trigeſimoſecundo capitu. Et tamen ibi non ponitur durities pro facilitate occidendi vxoris, ſed pro difficultate obediendi circa res inſolitas.

Secundo poteſt dici, quòd etiam ſi durities cordis ſit pronitas Iudæorum ad occidendum vxores: non tamen erat ſemper tantus timor de vxoricidio, quòd quandocunque diſpliceret vxor viro, putaretur eam occiſurus, licet erat aliqualis occaſio. Et patet, quia aliqui caſus erant, in quibus vetabatur repudium: tamen non obſtabat ibi timor de morte vxoris, ideſt, occiſione, vt in duobus caſibus ſuprapoſitis: ergo ſi ibi lex putauit, quòd non ſequeretur vxoricidium, a fortiori putaret circa non repudiandas vxores, ex quibus ſuſcitabatur ſemen.

Primo, quia in duobus illis caſibus priuabantur in perpetuum iure repudiandi vxores, Deuteronom. vigeſimoſecundo capitu. In iſto caſu priuabantur ad tempus, ſcilicet, quouſque eſſet genitus aliquis maſculus per quem poſſet continuari familia defuncti, vt dictum eſt. & ideo minus graue erat.

Secundo, quia in duobus caſibus ſupra dictis non poſſe repudiare vxores, proueniebat ex delicto, & cum quadam infamia, & pœna: non repudiare vxorem defuncti, licet eſſet aliqualiter graue, erat tamen cum quodam lucro, ſcilicet, quia ſuſcitans ſemen ſuccedebat in bonis defuncti, & gaudebat vſufructu illorum, & proprietatem illorum tranſmittebat ad poſteros ſuos, qui pertinebant ad ſuſcitationem ſeminis, & nihil iſtorum conſequeretur ſi poſſet repudiare vxorem, & repudiaret, ſicut ſi non reciperet: ergo facilius erat non repudiare vxorem pertinentem ad ſuſcitationem ſeminis, quam in alijs duobus caſibus, & tamen ibi non timebat lex occiſionem vxorum, vel ſi eſſet aliqualis timor, & occaſio, non tamen talis quòd propter illum lex ceſſaret priuare iſtos iure repudiandi: ergo a fortiori in vxore ſuſcitationis ſeminis nullus timor vxoricidij faciebat, quòd liceat repudiari illam ante ſuſcitationem ſeminis, quia non erat talis timor veriſimilis.

Quare imponebatur pœna non ſuſcitantibus ſemen.
Quæſt. CLXXXV.

Qvaeretvr, quare imponebatur pœna non ſuſcitantibus ſemen, quia in hoc innuitur, quòd eſſent aliqui, qui nollent ſuſcitare ſemen, & tamen non videtur veriſimile, ſcilicet, quia ſuſcitatio ſeminis habebat aliquid fauoris, & non videbatur habere aliquid præiudicij, ideo nemo recuſaret ſuſcitare ſemen. Patet, quia ſuſcitans ſemen non impediebatur ſuſcipere vxores quas vellet. Nam ſi ſuſcitans ſemen non poſſet tenere niſi vxorem defuncti, eſſet grauis iſta ſuſcitatio: licebat tamen habere plures vxores in Veteri Teſtamento, vt oſtenſum eſt ſupra decimonono cap. quæſtio. trigeſimaſecunda, & ita cum vxore defuncti poterat habere quaſcunque alias vellet, & inſuper ſuccedebat in omnibus bonis defuncti, ſicut patet in Booz ſuſcitante ſemen Mahalon, Ruth 4. cap. Ergo nemo recuſaret ſuſcitationem iſtam.

Dicendum, quòd fuit neceſſaria pœna appoſita: Deus enim volebat, quòd ſemen ſuſcitaretur defunctis, & tamen non fieret niſi apponeretur pœna: ergo erat apponenda. Patet, quia ſuſcitatio ſeminis videbatur Iudæis difficilis, & ideo non intenderent illi, niſi volentes euitare pœnam: & patet hoc in cognato Booz, qui ſuſcitaturus erat ſemen Mahalon, & noluit, ſed dixit, quòd potius carere volebat priuilegio, & iure quod ſibi competebat ex propinquitate, Ruth 4. cap.

In quo ſciendum, quòd ſuſcitatio ſeminis erat aliquo modo fauorabilis, & aliquo modo odioſa, & tamen magis erat oneroſa, vel difficilis, quam fauorabilis.

Primum patet, quia fauor erat cum non deferretur hoc ius cuique, ſed ſolis fratribus, & cognatis, vt colligitur Deuterono. 25. & Ruth 4. cap. & oſtenſum eſt ſupra, & tamen ſi non eſſet aliquis fauor non deferretur illis ſolis, vt quidam putant: licet iſta ratio non multum facit. In q. 179.

Secundo, & melius, quia cum deferretur fratribus propinquis non deferebatur æqualiter, ſed circa fratres ſecundum ordinem natiuitatis, circa cognatos, aut ſecundum ordinem maioris attinentiæ, vt oſtenſum eſt ſupra, & tamen ſi nullus eſſet fauor indifferenter competeret omnibus. Tertio, & potiſſime, quia ſuſcitantibus ſemen dabatur tota hæreditas defuncti pro ſe, vt in vita haberet vſumfructū, & poſtea trāſmitteret eam ad poſteros pertinentes ad ſuſcitationē ſeminis. Quòd aūt eēt oneroſum, patet primo, quia cogebatur quis accipere vxorē, quam ipſe nō elegerat, ſed quam alius ſibi dabat, i. lex. & tñ ſolēt hōies maxime attendere beneplacitum circa accipiendas vxores, ſ. quod placeant oculis eorum. Has autem vxores nō accipiebant, quia volebant, ſed quia lex iubebat, ideo erat onus quoddam. In q. 180.

Secundo, quia circa alias vxores habebāt viri quandam libertatem, quam non habebant circa iſtas, ſcilicet, quia poterant alias repudiare ad nutum ſuum, Deuteron. 24. Iſtas autem non poterant repudiare etiam interueniente cauſa quouſque ſuſcitaretur ſemen ex eis, ideſt, gigneretur filius, vt dictum eſt ſupra præcedenti quæſt. & iſta erat magna grauitas.

Tertio, quòd cogebatur homo accipere vxorem ab alio cognitam, & aſſuetam moribus alterius, ſolent autem viri magis velle accipere mulieres ex virginitate, quàm cum ab alijs cognitæ fuerint. Etiam quia facilius quis coaptat moribus ſuis mulierem, quæ nulli alteri matrimonialiter copulata eſt, quàm eam, quæ alterius moribus aſſueta fuit, quia difficile talia auferuntur.

Item quia quando mulier alium virum habuit, non habet integram dilectionem ad eum, quem nouiter accipit, præſertim ſi defunctus fuit ei bonus vir, & tractabilis, & conſentaneus moribus eius: qui autem nouiter accipitur non ſit talis, ex quo ſæpe fit, quòd fœmina reducat in memoriam viro ſuo virum priorem (quod viuenti grauiſſimum eſt;) non quidem quòd mortuum zelet, ſed quia zelat ſe non integre diligi, cum amor vxoris ad defectum magno deſiderio tendat, quo fit, vt fœmina virum non integre diligat, & vir fœminam. Et hæc eſt cauſa quotidianarum querelarum, vt quotidie experimur, & ita erat multis durum ſuſcitare ſemen defunctorum.

Quinto, quia ſuſcitans ſemen defuncti non gignebat ſibi filios, ſed defuncto, homines tamen cupiunt filios habere, potiſſime apud antiquos, vbi putabatur fœlicitas quædam eſſe in filijs, ideo dolebant quòd gignerent filios alijs: vnde multi diſtrahebantur a ſuſcitatione ſeminis. Sic patet de Onam filio Iudæ, Geneſis trigeſimooctauo capitu. Nam iuſſit ei Iudas ſuſcitare ſemen fratri ſuo defuncto ex vxore illius Thamar, ipſe vero videns non naſci ſibi filios ſed fratri, nolebat cognoſcere vxorem, ſed ſemen fundebat in terram: ſatis enim illi erat durum non gignere ſibijpſi filios, quia ipſe potius volebat carere filijs, & abdicare a ſe naturalem, & licitam voluptatem, quàm fratri filios gignere.

Sexto, quòd erat valde difficile, quia interdum contingebat aliquem ſuſcitando ſemen alteri carere ſemine, & delere poſteritatem familiæ ſuæ cum alienæ familiæ poſteritatem ſuſcitabat. Sicut patet de cognato Booz a quo cum quæreret Booz, an vellet redimere poſſeſſiones, & ſuſcitare ſemen Mahalon ait: Neque enim familiæ meæ poſteritatem delere debeo, ideſt, nolo. Et tamen non diceret hoc, niſi poſſet contingere, quòd ſuſcitando alteri ſemen careret quis ſemine: ideo erat difficultas ſuſcitare alicui ſemen.

Collatis autem oneribus grauibus, & fauoribus ſuſcitationis ſeminis præponderabant onera, ideo iudicabatur ſimpliciter oneroſum. Et ob hoc homines adhuc oblatis priuilegijs illis nolebant ſuſcitare ſemen, ſicut dixit cognatus Booz ad Booz: Tu meo priuilegio vtere, quo me carere libenter profiteor, Ruth 4. cap. & ideo oportuit apponi pœnam aliquam, vt ſic homines metu pœnæ allicerentur ad ſuſcitandum ſemen.

An pœna illa, quam impoſuit lex non ſuſcitanti ſemen, eſſet conueniens ad impellendum homines ad illius ſuſcitationem. Et quòd quanto opinio eſt plurium, & maioris auctoritatis, tanto eſt firmior.
Quæſt. CLXXXVI.

Qvaeretvr, an pœna illa, quam impoſuit lex non ſuſcitanti ſemen, eſſet conueniens ad impellendum homines ad ſuſcitationem illius.

Dicendum, quòd ſic, quia pœna quæ debet a malo aliquo retrahere ad hoc, quòd ſit conuenienter poſita, debet plus inferre de triſtitia, quàm id, in quo peccatum eſt cauſat de delectatione. Alioquin libenter ſubibit homo pœnam, vt non auertatur a delectabili, & tunc pœna non erit efficax remedium ad tollenda vitia. In præſenti autem erat pœna conueniens, quia ſufficienter auertebat homines ab hoc, quòd erat nolle ſuſcitare ſemen. Nam hominibus erat delectabile non ſuſcitare ſemen propter hoc, quòd multæ difficultates erant in ſuſcitando, & omnes illas euadebant non ſuſcitando. Debuit ergo pęna non ſuſcitantium eſſe durior, quàm pœna, vel difficultas, quæ erat in ſuſcitando, vt ſic pœna excluderet pœnam, & dolor dolorem. Maxima autem difficultas, quæ erat in ſuſcitando ſemen, erat quòd interdum delebatur poſteritas eius, qui alienam poſteritatem conſeruabat. Poſuit autem Deus maiorem pœnam non ſuſcitantibus, quàm carere poſteritate, vel deleri nomen. Vnde poſuit Deus tres pœnas, duæ tranſibant, & vna manebat in perpetuum.

Quatuor ponit inferius in q. 191.

Prima erat, quòd diſcalciabatur nolens ſuſcitare ſemen.

Secunda erat, quòd ſpuebat mulier defuncti in faciem eius, dicens: Sic fiet viro, qui non ædificat domum patris ſui. Ambæ erant contumeliæ, & reddebant hominem infamem de iure, & de facto. Nam infligebatur iudicialiter, ſcilicet, quòd vir requiſitus coram iudicibus de ſuſcitatione ſeminis ſi nollet accipere vxorem defuncti, condemnabatur a iudicibus, vt mulier faceret ei hæc coram toto populo, vt colligitur Deuteronom. vigeſimoquinto capitulo. quilibet autem vellet potius ſubire quaslibet difficultates, quàm reddi infamis de facto, & de iure.

Tertia autem pœna erat grauior, inquantum erat permanens: nam vocabatur domus, ideſt, progenies illius domus diſcalciati in Iſrael, & hoc erat opprobrium æternum, quia iudicare aliquem eſſe opprobrium prouenit ex opinione hominum, & quanto opinio eſt plurium, & maioris auctoritatis, tanto eſt firmior, ſed nemo eſt maioris auctoritatis, quàm Deus, & ille poſuit in opprobrium, ideo iudicabatur ab omnibus eſſe opprobrium, & ob hoc nemo volebat habere progeniem, quæ in perpetuum ſuſtineret iſtam infamiam, ſcilicet, quod vocaretur progenies diſcalciati: vnde potius vellent homines dare progeniem, quàm habere illam infamatam in perpetuum. Sed maxima difficultas in ſuſcitatione ſeminis erat carere interdum poſteritate, quod etiam non erat neceſſarium, ideo potius eligeret quilibet ſuſcitare ſemen, etiam ſi ſic oporteret ipſum carere poſteritate, quàm non ſuſcitando ſemen habere progeniem perpetuæ infamiæ ſubiectam. Erat igitur conueniens pœna non ſuſcitantium ſemen ea, quæ a Deo poſita eſt.

Quid fieret si nullus de fratribus, neque de tota cognatione defuncti vellet semen suscitare defuncti.
Quæst. CLXXXVII.

QVAERETVR, quid si nullus de fratribus defuncti, neque de tota cognatione vellet suscitare semen defuncti quid fieret.

Dicendum quidem, quòd existentibus fratribus ipsi tenebantur suscitare semen defuncti, & si nolebant patiebantur pœnam legis, Deuteronom. 25. capitu. & deuoluebatur potestas suscitandi semen, & succedendi in hæreditate defuncti ad alios cognatos eius, si autem neque alij cognati vellent suscitare semen defuncti, peribat nomen eius de familia sua, licet familia maneret, eo quòd nemo erat G qui continuaret lineam progeniei illius: deuoluebatur autem tunc ius succedendi in hæreditate ad fratres, qui noluerant suscitare semen defuncti, & sic ipsi perdiderant iam illud nolendo suscitare semen defuncti, sed redijt ad ipsos, quia cognati, ad quos pertinebat posse suscitare noluerant etiam suscitare.

Sed objicietur, quòd pertineret successio ad cognatos, & non ad fratres, quia fratres peccauerunt nolendo suscitare, & in pœnam priuati sunt successione hæreditatis: cognati autem non peccauerunt, ideo ad ipsos pertinebat successio. Patet, quia fratres tenebantur suscitare semen defunctorum, & si non suscitabant puniebantur: cognatis autem licebat suscitare semen defunctorum nolentibus fratri H bus, non tenebantur tamen ad hoc neque puniebantur si nollent suscitare, vt ostensum est supra. Et ideo illi, qui non peccauerant debebant succedere, quia nihil erat, propter quod perderent ius successionis, fratres autem ex delicto iam perdiderant.

Dicendum, quòd successio in bonis, aut erat propter suscitationem seminis, aut propter ius ordinarium propinquitatis. Si primo modo competebat semper ei, qui suscitabat semen, siue esset frater, siue cognatus, sed hic non suscitabat aliquis semen in casu dato: ergo non succedere deberet quis ex hoc iure: manebat autem ius propinquitatis, sed in hoc fratres præcedunt ad alios cognatos, quia sunt propinquiores, ideo illi succedere deberent. I

Sed obijcietur, quòd licet competeret fratribus ex propinquitate successio: iam perdiderunt ius ex delicto, ideo deuoluebatur ad cognatos.

Dici potest vno modo, quòd licet fratres perdiderant ius successionis non acquisiuerant illud cognati. Nam fratribus tanquàm propinquis competebat, & sicut non poterant ipsi perdere ius, nisi ex delicto: ita non poterant illud acquirere cognati, nisi ex actu, scilicet, suscitationis: & tamen non suscitant in casu, ideo manet ius succedendi in fratribus. Nam si fratres, quia non suscitant, debent priuari iure, & cognati quia non suscitant non acquirunt illud: manet, quòd deuoluatur hæreditas ad aliam familiam, vel tribum: hoc tamen Deus valde vetuit, K Numeri 36. cap. Ergo debet redire ad fratres, ad quos alias deueniret ex iure propinquitatis nulla suscitatione existente.

Secundo potest dici, quòd licet fratres nollent suscitare semen, nondum perdiderant ius successionis donec cognati suscitarent illud, quia nolentibus fratribus suscitare manebat ius suscitandi cognatis, & successio, & hoc in fauorem defuncti: Si tamen non suscitabant, nunquàm incipiebant habere istud ius, & ita nunquàm illud plene perdiderant fratres, & ita manebat penes eos.

Si nullus esset, qui posset suscitare semen defuncti quid fieret de conseruatione nominis eius, & de eius hæreditate.
Quæst. CLXXXVIII.

QVAERETVR, quid si nullus esset, qui posset suscitare semen defuncti, idest, si nullus esset frater, neque cognatus quid fieret de conseruatione nominis defuncti, & de hęreditate eius.

Aliqui dicunt, quòd non est casus possibilis, quia non poterat esse aliquis in toto Israel, qui non haberet aliquem propinquum cũ omnes Israelitæ essent inter se cognati, quia de eodem capite, & sanguine descendebãt: vnde non solum vocantur Israelitæ omnes inter se agnati, sed etiam fratres, Exo. 21. & Deuteron. 15. & 17. cap. & ita semper esset aliquis cognatus, qui posset suscitare semen defuncti.

Dicendum, ꝙ casus possibilis est: poterat enim esse aliquis, qui nullum haberet cognatum inter gradus illos, in quibus vocantur cognati. Et patet de Mahalon defuncto, de quo dixit Booz, ꝙ nullus erat ei cognatus, vel propinquus, nisi alius qui prior erat, & ipse qui erat secundus: Ruth 3. cap. Si aũt illi duo mortui essent non maneret aliquis in cognatione Mahalon, & ita nullus esset, qui posset suscitare semen eius. Erat aũt in hoc casu dicendũ, ꝙ tali defuncto non poterat suscitari semen, & peribat nomen suũ de familia sua, ſ. ꝙ intercidebatur linea progeniei. De hæreditate aũt eius dicendũ, ꝙ deuoluebatur ad illos, ꝙ propinquiores erant in tota tribu, vel familia quãdiu posset cognosci gradus propinquitatis, licet illi essent extra numerũ graduũ intra quos solent vocari cognati ad iura suscitationũ seminis, & ad alia iura, quæ ex cognatione perueniunt, & hoc fiebat nõ quasi cõpeteret illis successio ex iure propinquitatis cũ extra gradus in quibus solet vocari cognatio, non maneat aliquod ius successionis, sed in fauorem tribus, vel familiæ, scilicet, vt non transiret hæreditas de tribu in tribum, quod Deus vetuerat.

Siquis acciperet vxorem defuncti, & vxor defuncti moreretur ante suscitationem seminis, in quo seruaretur nomen defuncti. *Quæst. CLXXXIX.*

QVID si aliquis de fratribus, aut cognatis defuncti acciperet illius vxorem ad suscitandum semen, & ante semen suscitatum moreretur vxor defuncti, antequàm acciperetur ad suscitandum semen, vel postquàm accepta erat, prius tamen quàm nasceretur aliquis filius, in quo seruaretur nomen defuncti.

Dicendum, quòd non poterat iam suscitari semen defuncti, sed peribat nomen eius, quia non poterat assumi alia nisi vxor sua. De hæreditate autem dicendum, quòd succedebant in ea illi, qui erant propinquiores, siue fratres defuncti, siue alij cognati. Si autem moreretur frater defuncti, qui acceperat vxorem eius, aut genuerat ex ea aliquem filium, aut nondum, Si genuerat non oportebat, quòd illa acciperetur ab alio de fratribus, vel cognatis, quia iam suscitatum erat semen. Si autem nondum illa genuerat filium ex ea, debebat sequens frater eam accipere: & ita alius, & alius, quousque aliquis ex ea filium gigneret. Sic patet Geneſis trigesimooctauo capitu. vbi mortuo Her primogenito Iudæ sine liberis, accepit vxorem illius Thamar Onam frater eius, & quia ille sine liberis quoque mortuus est, acceptur us erat eam Sela frater minor, eodem capitulo. Sic etiam fuit hic in casu posito a Sadducæis, scilicet, septem fratres fuerunt, & primus accepta

pta vxore decessit sine liberis, & illam accepit sequens frater, & ita vsque ad septimum, & quilibet accipiebat eam ad suscitandum semen, & vixit illa vsque ad mortem omnium fratrum. Si autem omnes fratres morerentur non suscitato semine, & viuente vxore, sicut ponitur casus hic, scilicet, quòd nouissime omnium mortua est mulier succedebant cognati in suscitatione seminis, & hæreditate, & succedebant secundum ordinem propinquitatis, quousque nemo de cognatione maneret, vel vnus eorum acciperet filium ex ea, quia tunc sistebat suscitatio seminis. Si autem peruenireturvsque ad vltimum cognatum, & non esset suscitatum semen, non poterat illi viro suscitari semen, sed peribat nomen eius de familia sua, atque delebatur memoria eius. De B hæreditate autem dicendum, quòd in isto casu deuoluebatur ad aliquem de fratribus, vel de cognatis, qui noluerant suscitare semen: nam eo casu ponitur, quòd omnes tam fratres quàm cognati, qui suscitare voluerunt, fuerunt mortui, poterant autem manere aliqui, qui forte voluissent suscitare semen, & ad illos deuoluebatur successio hæreditatis supra q. 188. De fratribus ibi positum fuit. De cognatis autem dicendum, quòd si aliquis cognatorum mansit non manentibus fratribus, qui etiam nollet suscitare semen defuncti ad illum pertinebat hęreditas, non quidem propter ipsos, sed vt nõ deuolueretur ad extraneos, qui non essent de eadem familia, vel tribu. C Si autem nullus manet de cognatis defuncti intra gradus illos, in quibus vocantur homines cognati transibat hæreditas ad aliquem de propinquioribus in gradu, licet non esset intra gradus, in quibus solent homines vocari. Et hoc, vt non transiret ad aliam familiam, vel tribum, quod Deus vetuerat Numeri. 36. cap.

Si frater accipiens vxorem defuncti non gigneret ex ea filium, sed filiam, an sequens frater, vel cognatus deberet accipere eandem vxorem ad suscitandum semen defuncti. *Quæst. CXC.*

QVAERETVR quid si accipiens vxorem defuncti ad suscitandum semen non gigneret ex ea filium, sed filiam, an sequens frater, vel cognatus deberet accipere eandem vxorem ad suscitandum semen defuncti, vel sufficeret filia genita. D

Aliqui dicunt, quòd non sufficiebat filiam gigni, sed alius debebat suscitare semen defuncto, quia non censebatur adhuc semen suscitatum defuncto, donec filius nasceretur. Quod patet primo, quia Deu. 25. cap. dicitur, quòd debebat suscitari semen defuncti, ne periret nomen eius in familia sua, & tamen per filiam non poterat conseruari nomen defuncti in familia sua, quia dato, quòd illa esset filia vera defuncti, non posset continuare familiam patris: nam fœmina transibat in progeniem viri illius, à quo acciebatur: ideo non continuaretur per eam familia E patris, neque conseruaretur nomen paternum, sed transiret ad aliam familiam, & cessaret illico nomen paternum.

Secundo quia vt dicunt dicitur Deut. 25. ca. quòd ille, qui acciperet vxorẽ defuncti ad suscitandum semen eius vocaret nomine defuncti primogenitum quem ex illa vxore acciperet, & tamen non competebat hoc, quia non poterat vocari nomine patris, ideo nata filia non dicebatur suscitatum semen, sed oportebat operam dari ad suscitandum semen, quousque nasceretur masculus.

Dicendum, quòd suscitans semen, aut gignebat filiam solam, aut filiam, & filium, vel filios. Si detur A secundum dicendum, quòd etiam si filia esset primogenita non computabatur illa in suscitatione seminis, sed ille filius, qui primus erat post filiam, vel filias. Et ratio est, quia in filijs, & filiabus genitis ex suscitatione faciendum erat sicut in filijs veris, & naturalibus. Nam in his etiam siquis multas filias haberet, & vnicum filium, ad illum pertinebat tota hæreditas paterna, & ad filiam nihil etiam si filius esset minimus, vt patet Nume. 25. cap. ita ergo in suscitatione seminis, vbi vocantur filij legales: si essent filij, & filię ad solos filios pertinebat suscitatio seminis, & successio in hæreditate.

Secundo quia si fœmina reputaretur ibi pertinens ad suscitationem seminis deberet illa succedere in bonis paternis, & sola, quippe quia alij non pertinerent ad suscitationem, & hoc non solum esset inconueniens, scilicet, quòd fœmina succederet in bonis sicut masculus, sed etiam esset maius præiudicium, scilicet, quòd masculus in nullo succederet deuoluta tota hæreditate ad fœminam, ergo non computabatur ibi fęmina in suscitatione seminis.

Aliqui contendunt dicentes, quòd hoc non constat nobis, quia non apparet ex lege, an ita sit iudicandum de filijs legalibus sicut de veris, & naturalibus, & ideo dicunt, quòd forte non repugnabit legi accipi filiam, vt primogenitum defuncti.

Dicendum, quòd non stat, quia ille, qui ascribebatur defuncto in suscitationem seminis succedebat in tota hæreditate eius, filia autem non potest succedere existentibus masculis Nume. 27. cap. ideo cum iste, qui suscitabat semen defuncto, gigneret filios, & filias non erat scribenda defuncto filia, sed filius, dato, quòd esset filio natiuitate prior. Si autem suscitans semen solam filiam, vel filias gigneret, dicendum, quòd non oportebat vxorem defuncti accipi ab alijs fratribus, vel cognatis defuncti ad suscitandum semen, quia iam suscitatum erat, & hoc, quia per filias sufficienter conseruaretur nomen, & familia patris. Nam licet per filiam non possit directe continuari familia, potest indirecte, scilicet, illa filia nata ex suscitatione seminis acciperet virum, ex quo gignerentur filij, & illi pertinerent ad familiam aui materni legalis, & per illos iam directe continuaretur. Et hoc patet, quia aliàs non iussisset Deus dari hæreditatem filiabus non existentibus filijs cum hæreditas daretur ad conseruandum nomen eius cuius fuerat, sed iuberet, quòd quando moreretur aliquis sine filijs etiam si filię existerent transiret hæreditas ad cognatos, vt per illos continuaretur familia defunctorum, & tamen defertur hæreditas filiabus tanquam petentibus conseruare nomen, & familiam paternam: Nume. 27. capitu. Ergo per illas poterit dici facta suscitatio seminis, & talis filia genita accipiet virum, & primogenitus natus ex illa pertinebit ad familiam aui materni legalis, & ita quando nascebatur sola filia, bis fiebat suscitatio seminis, cum per filiam istam directe non posset continuari nomen patris legalis, sed per eos, qui de illa nascerentur, & ideo etiam de ipsa suscitabatur semen, & quandiu ex fœmina nasceretur fœmina, adhuc erat incompleta seminis suscitatio, sed ex qualibet earum suscitabatur semen, quousque nasceretur filius, per quem directe continuaretur nomen familię defuncti. Si autem ista filia nata ex suscitatione seminis moreretur, antequam gigneret filios, vel filias, peribat nomen defuncti de cognatione sua, neque poterat iam ei semen suscitari nisi adhuc maneret vxor defuncti, & aliquis de fratribus, vel de cognatis eius. Si autem moreretur puella ista, antequam gigneret filios, & non su-

per-

pereſſet vxor defuncti non poterat ſuſcitari vltra ſemen illi, & deuoluebatur hæreditas eius ad propinquiores in gradu.

Ad argumentum primum in contrarium dicendum, quòd ſuſcitatio ſeminis fiebat ad conſeruationem nominis defuncti, & quia per filiam poterat conſeruari nomen patris, poterat ipſa pertinere ad ſuſcitationem ſeminis. Cum autem dicitur, quòd mulier tranſit in familiam viri cui nubet, poteſt dici vno modo, quòd hoc eſt verum generaliter de mulieribus, quæ non ſuccedebant parentibus in hęreditate, quia cum illę non haberent aliquid, in quo conſeruaretur nomen familiæ, tranſibant in familiam maritorum. Secus de illis, quæ ſuccedebant parentibus, quia illæ habebant aliquid, in quo conſeruaretur nomen familiæ, & quia puella genita ex ſuſcitatione ſeminis ſuccedebat defuncto velut patri legali, non tranſibat in familiam viri a quo accipiebatur in vxorem.

Aliter poteſt dici, quòd mulieres ſemper tranſeunt in familiam virorum ſuorum. Et tamen nihilominus conſeruatur per eas familia paterna, quia licet ipſæ ſint de familia virorum, filij qui naſcerentur ex eis non eſſent de familia virorum, ſed de familia defunctorum, quia pertinent ad ſuſcitationem ſeminis, & computantur per lineas patrum legalium, & non naturalium, & ideo ita poterit per filiam ſeruari nomen patris, ſicut per filium, ipſa ergo exiſtente dicetur ſemen eſſe ſuſcitatum.

Ad ſecundum dicendum, vt quidam putant, quòd ſi naſceretur maſculus, vel maſculi de vxore defuncti vocandus erat nomine defuncti, & tamen ſi non naſceretur niſi fœmina, illa non poterat vocari nomine defuncti, ſed cum illa poſtea filios gigneret, primogenitus ex ea vocaretur nomine defuncti. & ita quaſi ibi incipiebat ſuſcitatio ſeminis.

Sed dicendum, quòd hoc procedit ex falſa imaginatione, ſcilicet, tenendo quòd primogenitus in ſuſcitatione ſeminis nominandus ſit ex nomine perſonali defuncti, ſed falſum eſt, vt oſtenſum eſt ſupra, quia non debet nominari nomine eius, ſed ex familia, vel progenie. Sicut patet de Obed, qui non fuit vocatus nomine mortui, licet eſſet primogenitus in ſuſcitatione ſeminis Ruth 4. cap. Et ita non impedit per filiam dici ſemen ſuſcitatum, cum non oporteat illam nominari nomine defuncti, niſi quantum ad progeniem, quod bene ſeruatur in illa cum pertineat ad familiam defuncti quouſque virum accipiat, & poſtquam acceperit illi, qui ex ea naſcentur ſaltem primogenitus pertinebunt ad familiam defuncti.

Quare tales pœnæ infligebantur non ſuſcitantibus ſemen. Quæſt. CXCI.

QVAERETVR circa pœnas non ſuſcitantium ſemen ſupra enim quęſt. 186. dictum eſt, quòd pœna iſta erat conuenienter poſita ad impellendum homines, vt ſuſcitarent ſemen defunctis: nunc eſt dubium de cauſis iſtarum pœnarum in ſpeciali, ſcilicet, quare tales infligebantur.

Dicendum, quòd inferebantur tres, vel quatuor pœnæ. Prima erat, quòd tolleretur calceus de pede viri. Secunda quòd ſpueret fœmina in faciem eius. Tertia quòd diceret ei publicè. Sic fiet viro, qui non vult ædificare domum fratris ſui. Quarta erat, quòd poſtea vocaretur in Iſrael domus iſtius domus diſcalciati Deut. 25. cap.

Tres ponũtur ſuperi' in q. 186.

Cauſa iſtarum pœnarum in generali fuit ad irrogandam magnam ignominiam ipſi, qui nolebat ſuſcitare ſemen defuncti, & inflictæ ſunt iſtæ, quia in eis erat magna contumelia. Calceum autem alicui tolli ignominia erat, quia ſignificabatur, quòd iſte homo priuabatur omni bono etiam vſque ad calciamenta, quę ſunt minima bona, vt patet ex loquendi modo Abrahæ ad regem Sodomorum cum dixit, Viuit Dominus, quia non accipiam de his, quæ ad te pertinent à filo ſubtegminis vſque ad corrigiam calige, ideſt, calciamenti, vt magis apparet ex Hebræa noſtra, Geneſ. 14. cap. quæ dicit neque minima bonorum accipiam de bonis tuis ne dicas, ego ditaui Abraham. Secundo erat hoc, vt ex iſto ſequeretur alia pœna, quam Deus volebat iſti inferre, ſcilicet, vt vocaretur domus diſcalciati, ſed non poterat hoc dici niſi detraheretur ei calceus.

Erat pœna ſecunda, quòd ſpueretur in faciem eius. Cauſa huius erat, vt ille incideret in magnam confuſionem: nam non poterat eſſe maior confuſio, quàm quòd ſpueretur in faciem alicuius, & hoc in pœnam, quia tota dignitas humanæ excellentiæ reſplendet in vultu: deturpatur autem maxime, ſi deturpetur ſputis alienis, & hoc potiſſime quando fit animo inferendi contumeliam, ſicut fiebat hic.

Cauſa autem quare mulier dicebat. Sic fiet viro, qui non vult ędificare domum fratris ſui, erat vt ſignificarentur omnia iſta fieri ad infamiam, & iniuriam infligendam, & in hoc augebatur ignominia. Nam ſi mulier non diceret iſtud, fortè poterat credi ab aliquibus, quòd erat iſtud aliqua cæremonialegis, quæ non fiebat ad ignominiam. Nam multæ aliæ cæremoniæ erant aliqualiter immundæ, ſicut aſpergi aqua, & cinere ad emundationem, Numeri. 19. capitu. & interdum aſpergi ſanguine, vt Exo. 24. capitu. quia aſperſus eſt ſanguis ibi ſuper populum, & ſimilia. Et quia non fiebant illæ ad iniuriam, ſed ad legis obſeruantiam, reputabantur viri honorabiles ſuſtinendo hæc: ideo fuit conueniens dici hoc, cum enim mulier dicebat. Sic fiet viro, qui non ędificat domum fratris ſui, ſignificabat inferri iſta in pœnam, & conſequenter eſſe iſta ignominioſa, & ſic augebatur pœna ex hoc, & potiſſime cum fieret hoc in portis vrbis coram iudicibus, & populo, qui aſtabat, vt hæc videret. Nam ad iſta ſolebat conuenire totus populus, vt viderent quomodo aliquis volebat vti hoc iure, vel illud accęptabat, aut cedebat alteri. Sic patet Ruth. 4. capitu. quãdo cognato Booz nolente ſuſcitare ſemen Mahalon defuncto ex Ruth, ſolutum ei fuit calciamentum, & ſucceſſit Booz in ſuſcitatione ſeminis. Nam dixit tunc Booz maioribus natu, & vniuerſo populo, teſtes vos ſitis hodie, quòd poſſederim omnia, quæ fuerunt Elimelech, & Mahalon, & Chelion tradente Noemi, & Ruth Moabitidem vxorem Mahalon, in coniugium ſumpſerim, vt ſuſcitem nomen defuncti. Et ſequitur ibi, reſpondit omnis populus, qui erat in porta, & maiores natu. Nos teſtes ſumus. Et ſicut quando fiunt aliqua ad ignominiam alicuius augetur confuſio ſi publicè clametur illa fieri ad contumeliam ſuam, ita quando fiunt aliqua ad honorem alicuius ſi clamaretur publicè fieri ad honorem eius, augetur honor. ſic patet Eſther. 7. capitu. quando quæſuit Aſſuerus rex ab Aman quomodo poſſet honorari aliquis a rege, & ille poſuit multas cæremonias honoris, & poſt illas intulit, quod clamari deberet. Sic honorabitur vir, quem rex honorare voluerit.

Cauſa autem quare vocabatur domus diſcalciati domus eius, i. progenies erat ad ignominiam, & ma-

nebat

nebat ei iſtud nomen, vt in æternum eſſet infamatus in toto Iſrael. Etiam ſciendum, quòd nomen iſtius viri ſupprimebatur. Non enim vocabatur deinceps nomine ſuo, ſed vocabatur diſcalciatus, & domus eius vocabatur domus diſcalciati. Sic patet de cognato Booz de cuius pede ſolutus eſt calceus, cum noluiſſet ſuſcitare ſemen defuncto, & licet ſępe de eo dicatur Ruth. 3. & 4. capitu. nunquam exprimitur nomen eius, ſed vocatur per circumlocutionem cognatus Booz, & hoc, quia indignus erat nominari, qui nomen alterius nolebat conſeruare, a fortiori autem fieret in fratribus defuncti nolentibus ſuſcitare ſemen eius, quia in illis lex ponebat pœnam, in cognatis autem non. Et tamen in cognatis nolentibus ſuſcitare nomẽ defuncti ſubticebatur nomen, à fortiori ergo ſupprimerentur nomina fratrum nolentium ſuſcitare nomen defuncti, & iam non vocarentur nominibus ſuis, ſed vocarentur diſcalciati, & domus, vel progenies eorum vocarentur domus diſcalciatorum.

In quid ſpuebat mulier, quæ non accipiebatur ad ſuſcitandum ſemen. Quæſt. CXCII.

QVAERETVR cum mulier, quæ non accipiebatur ad ſuſcitandum ſemen ſpueret, in quid ſpuebat. Dicendum, quòd Rab. Salo. aſſerit, quòd mulier ſpuebat coram viro illo, quaſi deteſtans eum ex eo, quòd eam noluerat accipere in vxorem, & hoc erat ſpuere in facie eius, ſicut dicimus aliqua fieri in facie alicuius, ideſt, eo præſente, vel videnteiſte ſenſus ſatis conſonaret literę ſi poneretur in ablatiuo, ſed ponitur in accuſatiuo.

Dicit Rab. Abrahã Aben Ezra, quòd mulier ſpuebat in calciamento quod tollebat de pede viri. Dicendum tamen, quòd litera noſtra vult, quòd ſpueret mulier ſuper faciem viri, quia dicitur Deute. 25. ſpuet in faciem eius.

Aliqui dicunt, quòd poſitio Rab. Salo. non poteſt ſtare, quia ad hoc, quod intelligeretur, quòd mulier ſpuebat præſente viro, & non ſuper faciem eius debebat poni in ablatiuo, vt diceretur, quòd ſpuet in facie eius, ideſt, eo præſente, & tamen ponitur in accuſatiuo, & ita ſignificat terminum ad quem mittebantur ſputa, ergo non ſtat.

Dicendum, quòd iſta ratio non concludit. Nam licet ſtante facie in ablatiuo, vel accuſatiuo ſit modus iſte conueniens arguendi apud nos in Latino ſermone, tamen non eſt in Hebræo, quia non eſt in Hebręo Nam in Hebræo non ſunt caſus neque terminatę inflexiones nominum, & verborum, ſed ſunt quædam dictiones præpoſitionales, quæ additæ nominibus ſignificant quandam habitudinem caſualem, ſicut ſunt in vulgari noſtro quædam habitudines caſuales, & tamen non poteſt per eas tanta diſtinctio fieri, quòd dubium tollatur. Nam etiam apud Latinos quædam præpoſitiones varie ſignificant, & ideo addunt variis caſibus ſicut, in, quæ aliquando ſignificat in quo, & aliquando in quem, ſic eſt alia apud Hebræos, ſcilicet, be, vel ba. vel bu. ſiue bi, & tamen non poſſunt iſte interdum ordinari cum accuſatiuo, & interdum cũ ablatiuo, vt interdum ſignificent in quem, interdum in quo, cum ipſi non habeant cas neque tam determinatas habitudines. Ideo dicendum, quòd iſta ratio non conuincit Hebræos, neque etiam nos conuincit ſimpliciter, ſed ſolum conuincit, quòd Hieronymus intelligere voluerit, quòd ſuper faciem ſpuendum erat, & non coram vito, quia tunc diceretur ſpuet in facie, & nõ in faciem.

Dixit autem Rab. Abraham Aben Ezra, quòd ſpuebat mulier in calciamento, ſcilicet, ſuper calceum, quem abſtulerat viro, & hoc procedit ex varietate relatiui, quia dicitur in faciem eius, & ly eius, poteſt referri ad virum, vel ad calciamentum, ita quòd facies calciamenti vocetur pars ſuperior eius, & poſterius de calceo ſit ipſum, quod tangit pauimentum. Sed iſte modus loquendi non eſt conueniens, quia etiam ex modo loquendi non damus faciem calciamento, neque aſſignamus ei ante, & retro, cum nõ ſit res animata, vel habens virtutem magis in vna parte quam in alia.

Dicendum igitur videtur, quòd mulier ſpuebat ſuper faciem viri, ſicut vult litera noſtra, & hoc rationabilius eſt, qa hic agit ſcriptura de pœna, & ignominia eius, qui nolebat ſuſcitare ſemen fratri ſuo, & erat maxima ignominia, quòd ſpueret ſuper faciem eius: ideo credendum eſt, quòd ſic fiebat. Nam ſi coram viro ſpueret mulier, & non ſuper ipſum non erat magna ignominia, ita vt ſcriptura de hoc expreſſam deberet facere mentionem.

Item patet, quia ſtatim, vt dicitur, quòd mulier ſpueret in faciem eius, ſequitur quòd diceret, ſic fit viro, qui non ędificat domum fratris ſui, & ita iſtud fiebat viro, ergo in eum, ideſt, ſuper eum ſpuebatur, & non coram eo, neque in calceo illius.

An quando aliquis ſuſcitabat ſemen defuncto per hoc ipſe carebat ſemine, & poſteritate Quæſt. CXCIII.

QVAERETVR an quando aliquis ſuſcitabat ſemen defuncto per hoc ipſe carebat ſemine, & poſteritate.

Aliqui dicunt, quòd ſic, quia hoc erat ſuſcitare ſemen pro defuncto, ideſt, gignere filios pro illo, & ita iam non computabantur iſti, vt filij patris ſui, ſed vt filij defuncti, ſed per filios continuatur poſteritas, & cum ſuſcitans ſemen non habeat filios, quia filij eius non pertinent ad eius poſteritatem, ſed ad poſteritatem defuncti, carebit poſteritate, & hoc erit deleri familiam eius.

Secundo patet, quia cognatus Booz reſpondit ei quando quærebat, an vellet ſuſcitare ſemen Mahalon, ſcilicet, Neque enim poſteritatem familiæ meæ delere debeo. Et tamen non ſtaret dictum ſuum, niſi ſuſcitando ſemen deleretur poſteritas ſuſcitantis, illud ergo delebatur.

Tertio patet, quia Onam nolebat ſuſcitare ſemen fratri ſuo defuncto Geneſ. 38. cap. & datur ibi cauſa, ſcilicet, videns non ſibi naſci filios, ſed fratri, & tamẽ ille, cui non naſcuntur filij, manet ſine poſteritate, ergo delebatur poſteritas ſuſcitantium ſemen.

Dicendum, quòd aut accipietur large deleri poſteritatem, aut proprie, ſi large eſt verum, quòd cuiuslibet ſuſcitantis ſemen delebatur poſteritas, quia minuebatur quantum ad aliquid. Accipiendo ſtricte interdum delebatur, & interdum, non & tamen non erat neceſſe, quòd cuiuslibet ſuſcitantis ſemen deleretur poſteritas, vt magis dicetur ſequenti quæſtio. & infra. In q. 195.

Ad primum dicendum, quòd verum eſt, quòd per filios continuabatur poſteritas, & ideo ſi ſuſcitãs ſemen nullos filios habere poterat, ſed omnes pertinerent ad defunctum, deleretur poſteritas eius, ſed non eſt neceſſe, quòd omnes filij ſuſcitantis ſemen pertinerent ad defunctum: ideo non oportebat deleri poſteritatem illius ſuſcitantis, vt dicetur ſequenti quæſtio.

Ad ſecundum dicunt quidam Hebræi, quòd cognatus Booz dicebat ſe delere poſteritatem ſuam

quantum

quantum ad filios, quos ſuſciperet de Ruth. ſi eam F
acciperet in vxorem, & hoc, quia Ruth erat Moabitis, & Moabitę non debebant intrare in Eccleſiam Dei in æternum Deute. 23. cap. ideſt, quòd nunquam poterant habere aliquam dignitatem, vel honorem inter Iſraelitas, quorum congregatio vocatur Eccleſia Domini, vel non poterant accipere vxores de Eccleſia, ideſt, de populo Iudaico, quocunque autem iſtorum modorum intelligatur, videbatur deleta poſteritas Moabitarum, qui conuertebantur ad iudaiſmum.

Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, ſicut etiam dicunt aliqui Hebręi, & Nicolaus, quia non prohibentur intrare Eccleſiam Dei Moabitides mulieres, ſed ſolum viri Moabitæ, quod patet, quia aliàs Ruth non G
potuiſſet accipi ab aliquo Iudæo in vxorem, & tamẽ accepit eam Booz licitè, & laudabiliter.

Secundo patet ſi propter hoc, quòd erat Ruth Moabitis peribat poſteritas de illa ſuſcepta, non acciperetur ad ſuſcitandum ſemen Mahalon defuncti, quia non poſſet inde haberi poſteritas pro defuncto, & tamen accepta fuit a Booz ad ſuſcitandum ſemen defuncto, ergo a fortiori ſi acciperetur ab aliquo Iudeo non ad ſuſcitandum ſemen poſſet ex illa habere poſteritatem, & non deleretur.

Tertio patet, quia quando Booz dixit cognato ſuo, quòd non redimeret agrum, vel acciperet Ruth ad ſuſcitandum ſemen defuncti, ſi ex illa non poſſet accipi poſteritas, diceret ille, quòd non poterat accipere Ruth ad ſuſcitãdum ſemen propter iſtam cauſam, & ideo quòd licet non acciperet nõ deberet carere iure redemptionis, vel ſucceſſionis, & tamẽ non allegauit, ſed ſtatim, vt ei dixit hoc Booz dixit ille, ꝙ cedebat iuri, & quòd vteretur illo Booz, ergo oportebat poſſe fieri ſuſcitationem ſeminis ex illa, & ita non delebatur poſteritas ex eo ſuſcepta.

Quarto quia dato, quòd verum eſſet, quòd neque viri, neque fęminę Moabitarum intrarent in Eccleſiam Dei, non deleretur poſteritas ſuſcepta ex Ruth: quia filij non ſunt de progenie matrum, ſed patrum, ideo licet Ruth eſſet Moabitis, filij quos aliquis Iudæus ex ea gigneret eſſent Iudæi, & non Moabitæ, & non extenderet ſe quantum ad illos prohibitio, quæ habetur Deutero. 23. cap. Moabites, & Ammonites non intrabunt in Eccleſiam Dei. ſed intelligebatur de Moabitis conuerſis ad Iudaiſmum, vel de natis ab eis, quòd non intrarent in Eccleſiam Dei.

Dicit autem Nicolaus, quòd iſte dicebat, quòd deleret poſteritatem familiæ ſuæ, ſcilicet, quòd ſi ſuſciperet filios ex Ruth, nõ tantum curaret de filijs, quos ex alia vxore ſuſceperat, & ita eſſet deleta poſteritas, vel eſſent illi deleti, vel viderentur deleti, ſicut dicitur de homine patiente aliquale damnum, quòd deſtructus eſt.

Sed dicendum, quòd iſte modus loquendi eſt nimis alienus, ſcilicet, quòd ſuſcitando ſemen defuncti dicatur propter hoc deleri poſteritas ſuſcitantis, quia tunc non ſolum ſuſcitando ſemen deleretur poſteritas ſuſcitantis, ſed etiam quandocunque aliquis Iudæus haberet vnam vxorem, & ſuperduceret aliam, ex qua poſſet filios gignere, vel ſi habuiſſet vnam, & defuncta illa acciperet aliam, & ex vtraque gigneret filios diceretur delere poſteritatem ſuam, ſed nullus dicebatur delere poſteritatem ſuam, ſi mortua vna vxore acciperet aliam, licet ex vtraq; gigneret filios, ergo non dicebat cognatus Booz, quòd iſto modo deleret poſteritatem familiæ ſuæ. Secundo quia dato, quòd quis accipiendo filios ex ſecunda vxore non tam ardenter amet filios ex prima vxore quantum amaret ſi illi ſoli eſſent, non dicitur delere poſterita-

tem ſuam, quia omnes ſunt filij eius, & per omnes illos poſteritas ſua texitur. Dicendum, quòd iſte intellexit, quòd delebat poſteritatem ſuam, ideſt, minuebat illam quantum ad aliquos filios. Nam ſi ſuſciperet filios ex Ruth, cum illi eſſent ad ſuſcitationem ſeminis Mahalon defuncti, oporteret, quòd aliquis vel aliqui illorum aſcriberentur mortuo, & non genitori eius, quia nõ computarentur illi de ſtirpe patris vi-
ui, ſed de ſtirpe defuncti, & ita eſſent illi filij quãtum ad patrem ſuum, ac ſi deleti eſſent, vel nunquam geniti, & ita ſi contingeret, quòd ſuſcitans nullos filios
alios haberet niſi eos, qui pertinebant ad defunctum eſſet totaliter deleta poſteritas eius. Et iſto modo vere intellexit ille deleri poſteritatem ſuam ſi alteri
filios ſuſcitaret.

An omnes filij ſuſcitantis ſemen, quos gigneret pertinerent ad defunctum, vel ſolus primogenitus.
Quæſt. CXCIIII.

QVAERETVR quando aliquis ſuſcitaret ſemen defuncto an omnes filij eius, quos gigneret pertinerent ad defunctum, vel ſolus primogenitus. Dicendum, quòd dicunt aliqui, quòd ſolus primogenitus, quia dicitur Deutero. 25. capitu. quòd ſuſcitans ſemen defuncto primogenitum ex vxore illa nominabit ex nomine defuncti, ergo ſolus primogenitus pertineret ad progeniem defuncti, quia aliàs ſcriptura non expreſſiſſet de illo ſolo. H

Alij dicunt, quòd omnes filij, quos gigneret ſuſcitans ſemen pertinebant ad defunctum, quod patet, ex eo, quod aſſerit ſcriptura de Onam filio Iudæ ſuſcitaturo ſemen fratri ſuo, ſcilicet, ille autem ſciens filios non ſibi naſci, ſed fratri ſuo, ſemen fundebat in terram, ergo non ſolùm de primogenito, ſed de omnibus filijs, vel de multis intelligebatur, quòd pertinerent ad defunctum. Secundo patet ex verbis cognati Booz hic, ſcilicet. Nec enim poſteritatem meam meę delere debeo. In quo innuit, quòd ſi ſuſcitaret ſemen Mahalon defuncto, periret poſteritas familiæ eius, ſcilicet, non continuaretur, & tamen hoc non fieret ſi ſolus primogenitus aſcriberetur defuncto, quia per alios continuaretur poſteritas ipſius, & I
tamen dixit deleri poſteritatem ſuam, ergo omnes filij ſuſcitantis ſemen pertinebant ad defunctum, & nullus manebat ei per quem ſua poſteritas continuaretur. Dicendum, quòd ſuſcitans ſemen, aut ſuſceperat aliquos filios ex aliqua vxore antequam ſuſcitaret ſemen, aut non. Si aliquos ſuſceperat, manifeſtum eſt, quòd illi non poterant pertinere ad defunctum, eo quòd illi non erant nati de vxore defuncti, & tamen non poterat ſuſcitari ſemen defuncto niſi ex vxore ſua, vt colligitur Deut. 25. & oſtenſum eſt ſupra. Secundo quia poſſet accidere, ꝙ illi filij quos ſuſceperat ſuſcitans ſemen, erant geniti viuente defuncto, & tunc manifeſtum eſt, ꝙ non poterant pertinere ad ſuſcitationem ſeminis, quia illa non fit niſi K
defunctis, vnde non poterant illi aſcribi defuncto, ſed patri ſuo, & per iſtos continuaretur poſteritas ſuſcitantis ſemen, & facerent iſti aliam lineam, quã filij pertinentes ad ſuſcitationẽ ſeminis. Si autem ſuſcitans ſemen non habuiſſet aliquos filios antequam ſuſciperet ſuſcitare ſemen, aut volebat accipere, vel rebat iam aliquam vxorem prꝫter vxorem defuncti, aut non. Si aliam acciperet, manifeſtum eſt, ꝙ filij quos ex illa gigneret nõ pertinebant ad defunctum, neque ad ſuſcitationem ſeminis, eo quòd ſuſcitatio ſolum fiebat ex vxore defuncti, vt dictum eſt ſupra, iſti autem erant ex alia vxore, & ideo iſti filij pertinerent ad familiam ſuſcitantis ſemen, & non ad fami-

liam defuncti. Alij vero, quos ex vxore defuncti gigneret poſſent pertinere ad familiam defuncti, & in illis caſibus nulla difficultas, aut dubium eſt.

Si autem non habebat aliam vxorem, niſi vxorem defuncti, vel ſaltem non habuerat filios ex aliqua alia manet dubium, quia ſi omnes filij nati ex vxore defuncti pertinerent ad defunctum, non eſſent aliqui, per quos continuaretur poſteritas ſuſcitantis ſemen.

Dicendum autem, quòd non pertinebant ad defunctam omnes filij nati ex vxore defuncti, ſed ſolus primogenitus, & hoc ſi ille perueniret ad ætatem, vt acciperet, vxorem ſic vt defunctus non diceretur mori ſine filijs. Si autem moreretur ante illud tempus ſubſtituebatur alius de fratribus eius, ſcilicet, ſequens ex ipſa vxora defuncti, qui vocaretur primogenitus defuncti nomine, & ſi ille etiam ante ſtatum illum moreretur ſubſtituebatur alius frater eius, & ita de omnibus vſquequo aliquis eorum acciperet vxorem, ita vt iam non diceretur mori defunctus ſine ſemine, cæteri autem filij ex ipſa vxore defuncti pertinebant ad ſuſcitantem ſemen, & non ad defunctum. Hoc patet primo, quia iſta ſuſcitatio ſeminis defuncti non erat, niſi vt non deleretur nomen defuncti ſi maneret ſine filijs, & tamen, quòd vnus filius, ſcilicet primogenitus aſcriberetur defuncto ſufficiebat ad hoc, quod nõ deleretur nomen eius: ideo alij non computarentur de ſtirpe defuncti, ſed ſuſcitantis ſemen. Secundo patet, quia Deut. 25. ca. dicitur, quòd frater defuncti ſuſcitabit ei ſemen, & primogenitum ex vxore eius nomine defuncti appellabit. Et tamen ſi ſcriptura voluiſſet aſcribere defuncto omnes filios, qui naſcerentur ex vxore ſua, non ſolum diſpoſuiſſet de primogenito, ſed etiã de omnibus aliis, & tamen de ſolo primogenito dixit, ergo illum ſolum voluit pertinere ad defunctum.

Tertio quia non cõueniebat intẽtioni legis, quòd aliis aſcriberetur defuncto, niſi primogenitus natus per ſeminis ſuſcitationẽ, quia lex vult fingere, quòd iſte natus ex vxore defuncti ſit filius defuncti, & natus ex ſemine defuncti relicto in vtero vxoris, quod tamen per ſe non potuit viuificari, niſi ab alio adiuuaretur, & ad hoc venit frater defuncti, qui dicitur ſuſcitare ſemen defuncti, ideſt, viuificare illud, nõ tanquam nouum ſemen apponens, ſed antiquum viuificans, & tamen hoc nõ poteſt competere niſi primogenito per ſuſcitationem ſeminis, quia primogenitus ex vxore defuncti poterat aliquo modo fingi natus ex ſemine defuncti, alij autem poſteriores non, eo quòd cum naſcerentur alij iam eſſet euacuata virtus ſeminis defuncti, primogenitus tamen ex ſuſcitatione ſeminis cenſebatur tanquam poſthumus filius defuncti, eo quòd primus poſt mortẽ patris ex vxore ſua naſcebatur, ideo illi ſoli competebat hoc.

Quarto quia ſi omnes filij nati ex vxore defuncti pertinerent ad defunctum, deleretur poſteritas ſuſcitantis ſemẽ, & iſtud erat inconueniens propter duo. Primo quia dando primogenitum defuncto, & omnes alios ſuſcitanti ſemen non perirent nomen alicuius, ſcilicet, quia nomen defuncti continuaretur per primogenitum, nomen autem ſuſcitantis ſemen per alios, dando autem omnes iſtos defuncto deleretur nomen ſuſcitantis ſemen, cum non haberet filium, per quẽ continuaretur eius ꝓgenies, & tñ quotieſcũque duæ ſententiæ ſunt, & ad vnam illarum nullum ſequitur inconueniens, & ad aliam ſequitur aliquod inconueniens, tenenda eſt illa, ad quam non ſequitur aliquod inconueniens. Secundo quia dato aliquo caſu, in quo neceſſe eſt perire ſemen alicuius, ſcilicet defuncti, vel viuẽtis, videtur quibuſdam, quòd potius deberet perire nomen defuncti, qui nullum filium

A genuerat quàm viuentis, qui gigneret filios alteri, & non ſibi, quia hoc eſſet grauare viuentes, & releuare mortuos, quod videtur valde inconueniens, nam ꝙ deleatur nomen defuncti, qui nullum ſemen reliquit non grauatur, quia nullus eum grauat, ſed ſibi imputandum eſt, qui nullus filium genuit, vel Deo, qui noluit ei dare filios, ſicut dixit Iacob Racheli Geneſ. 30. cap. Nunquid ego pro Deo ſum, qui priuaui te fructu ventris tui? Quod autem viuens cogeretur gignere filios, qui pertinerent ad ſtirpem defuncti erat manifeſtum grauamen, quia ipſe genuerat filios, per quos continuaretur linea progeniei ſuæ, & ꝙ illi pertinerent ad defunctum, & per hoc ipſe non haberet aliquos per quos linea ſuæ poſteritatis continuaretur,
B erat priuare eum poſteritate ſua ſine culpa, quod erat manifeſtum grauamen, ideo potius permitteretur mortuus ſine ſemine quàm viuens, & tamen viuens maneret ſine ſemine, & nomine ſi non pertineret ad eum quiſquam de filijs, ſed omnes ad defunctũ: ideo non pertinebant omnes ad defunctum, ſed ſolus primogenitus, vel vnicus eorum, & tamen iſte debebat eſſe potius primogenitus, quàm aliquis aliorum, eo quòd ipſe poterat aliqualiter fingi poſthumus defuncti, quod non competebat alicui aliorum: ideo non poſſunt alij ſic videri pertinere ad ſemen defuncti, ſicut primogenitus, aliqua tamen dicta ſunt in iſta ratione, quæ habent aliquid dubitationis, de quibus magis dicetur ſequenti q.

Aliqui autem voluerunt tenere, quòd omnes filij
C nati ex ſuſcitatione ſeminis pertinebant ad defunctũ, & reſpondebant ad rationem in contrarium, ſcilicet, ꝙ primogenitus nomine defuncti vocaretur, quod ſcriptura noluit per hoc ſolum primogenitum dare defuncto, ſed voluit, quòd primogenitus ſpecialius pertineret quàm cæteri, ſcilicet, quòd ille eſſet de progenie defuncti, & vocaretur nomine proprio defuncti, cæteri autem eſſent de progenie, & familia defuncti, ſed non erant vocandi nomine eius, & ideo ad hoc ſpecialiter dici debuit de primogenito, licet alij ad defunctus pertinerent.

Dicendum, quòd iſta poſitio non ſtat propter rationes ſuppoſitas oſtendentes, quòd ſolus primogenitus pertinebat ad defunctum. Solutio quoque ar-
D gumenti non ſtat, quia illud faceret quid, ſi nomen acciperetur ibi pro nomine perſonali, ſed nõ accipitur, immo pro familia, vel progenie. Nam primogenitus non vocabatur ex nomine defuncti, ſicut patet de Obed, qui fuit primogenitus ex ſuſcitatione ſeminis Mahalon, Ruth 4. cap. & tamen non vocatus eſt Mahalon ſicut defunctus, ſed Obed, ſed vocabatur nomine defuncti, ideſt, de familia eius, vt late probatum eſt ſupra. q. 183. & 193. Et tunc dicendum, quòd potius iſta eſt ratio fortiſſima ad probandum, quòd ſolus primogenitus pertinebat ad familiam defuncti cum dicatur, quod primogenitum appellabit nomine illius, ideſt de progenie illius, & tamen ſi ſcriptura
E vellet, quòd omnes pertinerent ad familiam defuncti de nullo fuiſſet locuta expreſſe, ſed vel de omnibus taceret, vel omnes exprimeret, & ita ſine dubio tenendum eſt, quòd ſolus primogenitus pertinebat ad defunctum.

Ad primam rationem illius partis, quæ erat de Onam dicendum, quòd ſciebat naſci filios non ſibi, ſed fratri ſuo, non quòd ipſe putaret, quòd omnes quotquot naſcerentur pertinerẽt ad fratrem ſuum mortuum, ſed ſolum primogenitum, & tamen illum vocauit filios pluraliter, quia forte neſciebat an plures filios habiturus eſſet, & ita primogenitus vocabatur omnes filij ſui, & hoc modo filios ſciebat naſci defuncto. Etiam quia ſic eſt in conſuetudine locutio-

nis

nis nostræ, quòd dicamus aliquē habere filios si vnicum habet, & ita est etiam modus iuris, vt ff. de regu. iur. l. liberorum appellatione intelligitur is, qui vnus est. Secundo dicunt, aliqui quòd primogenitus vocatur filij pluraliter propter dignitatem. Nam per primogenitum computabatur progenies patris, & ille succedebat patri in maiori parte substantiæ quā cæteri, vt patet Deuter. 21. & multas alias prærogatiuas habebat super cæteros filios, de quibus declaratum est Genes. 25. & 27. & magis 1. Paralipomenon 5. cap. Tertio potest dici, & forte melius, quòd ista lex de suscitatione seminis fuit apud gentiles antequam esset lex Moysi, & fuit postea a Deo data Iudæis, vt ostensum est supra, & aliqua mutata fuerunt, vel addita in ea, quando data lex fuit Iudæis de ista suscitatione, vt melius se haberet, & ita a principio quando erat inter Gentiles, omnes nati ex vxore defuncti pertinebant ad suscitationem seminis, Deus autem postea melius temperauit, scilicet, vt solus primogenitus pertineret ad suscitationem seminis. Et tunc stant hæc in veritate. Nam quod dicitur de Onam suscitante semen, fuit ante datam legem Moysi plusquā ducentis, & quadraginta annis, & ideo seruabatur tūc suscitatio seminis secundum consuetudinem Gentilium, apud quos omnes nati ex vxore defuncti pertinebant ad defunctum, Deus autem voluit postea, q̄ solus primogenitus pertineret ad suscitationem seminis, vt tam defuncto quàm viuenti maneret posteritas, & ob hoc specialiter expressit, quòd suscitans semen fratris sui vocaret primogenitum ex nomine defuncti, idest, de familia eius, scilicet, illum solum, quia si non exprimeretur putaretur, quòd omnes pertinebant ad defunctum, sicut fiebat inter gentes, & inter Iudæos prius consuetum fuerat ex more gētium ante legem datam.

In q. 143.

Ad secundum dicendum, quòd licet quis acciperet vxorem defuncti ad suscitandum semen nō erat necesse, quòd deleretur posteritas eius sicut dictum est præcedenti q. & sic licet iste cognatus Booz accepisset Ruth in vxorem ad suscitandum semen defuncti, non deleretur posteritas eius: nam si ipse haberet filios ex alia vxore manifestum est, q̄ saltem quantum ad illos non deleretur posteritas eius, quia illi nō pertinebant ad defunctum, etiam dato, q̄ nō habuisset aliam vxorem poterat de nouo accipere illam, & ex ea gignere, & filios, qui pertinerent ad progeniem suam, & nō defuncti, neque erat aliquod dubium de istis, vt supra declaratum est. Dixit tamen, q̄ deleret posteritatem suam, quia ipse nondum habebat aliquos filios, & timebat, q̄ fortè non acciperet illos nisi ex vxore defuncti, & tunc saltē primogenitus pertineret ad defunctum, licet postea geniti pertinerent ad ipsum, & tamē fortè iste dubitauit an haberet alios filios præter primogenitum, & si ille pertineret ad defunctum, videretur deleta esse posteritas eius. Vel dato, q̄ alios præter primogenitum gigneret, cum ille pertineret ad defunctum videretur aliqualiter deleri posteritas eius, quia primogenitus erat, per quem deriuabatur præcipuè progenies cuiuslibet, & ille succedebat in duplici parte hæreditatis, Deut. 21. cap. Et etiam succedebat in dignitate paterna, Gen. 49. & 2. Paralipomenon 21. vbi constituitur aliquis in regem, quia erat primogenitus, & ideo perdendo primogenitum, qui transibat in progeniem defuncti, videbatur deleri posteritas eius, scilicet, id in quo principalius, & dignius posteritas sua conseruanda erat.

Aliter potest dici, quòd posteritas deleatur eo, quòd saltem vnus de filijs suscitantis semen ascriberetur defuncto, & dato, quòd ille non esset primogenitus, sed quicunque alius quantum ad illum deleretur posteritas suscitantis semen, quia ille non computabatur de progenie sua, non tamen delebatur omnino existentibus multis filijs ex vxore defuncti genitis.

Quid si suscitans semen non habuisset, neque haberet aliam vxorem nisi defuncti, & ex illa vnum tantum filium gigneret. Quæst. CXCV.

QVAERETVR quid si suscitans semen non habuisset, neque haberet aliam vxorem nisi defuncti, & ex illa vnum tantum filium gigneret: nam tunc esset magnū dubium, quòd si ascriberetur ille defuncto maneret suscitans semen sine semine, & periret nomen eius, & posteritas. Si autem ascriberetur viuenti maneret defunctus sine semine, & periret eius nomen ac si non esset facta suscitatio seminis. Aliqui dicunt, quòd iste primogenitus, qui vnicus erat ascribendus erat defuncto. Quia Deut. 25. ca. dicitur, quòd primogenitum appellabit ex nomine defuncti. Et ideo siue alius nasceretur siue non, necesse erat, quòd ad implendam legem ascriberetur defuncto, & sic maneret suscitans semen sine semine.

Secundo patet, quia si dato isto casu primogenitus pertineret ad suscitantem semen, maneret defunctus sine semine, & fieret inutiliter suscitatio seminis, si non esset facta lex, tamen nihil inutile debet fieri: ideo debebat primogenitus iste pertinere ad defunctum.

Alij dicunt contrarium, scilicet, quòd iste primogenitus pertinebat ad suscitantem semen, quia si pertineret ad defunctum, maneret suscitans semen sine semine, & deleretur nomen illius, & istud erat valde graue, scilicet, quòd iste haberet filium, per quē posset continuari progenies illius, & quòd priuaretur illo ascribendo illum defuncto, scilicet, quòd continuaretur progenies defuncti per eum. Nam sine culpa priuabatur iure posteritatis, & delebatur nomen eius, quòd autem deleretur nomen defuncti nō erat grauamē, licet esset pœna large dicta, siue damnum, scilicet, quia ipse decesserat sine posteritate, & nemo priuabat eum posteritate nisi Deus, qui non deleret eius liberos: ideo non debebat viuens seruari posteritate, vt defunctus illam haberet.

Dicendum, quòd veritas est, quòd siquis duceret vxorem defuncti ad suscitandum semen ex ea, & nō gigneret nisi vnum, quòd ille pertineret ad defunctū & succedebat ei in hæreditate, & vocabatur nomine eius, idest, de illius familia, & progenie, & si in hoc casu oporteret deleri nomen alicuius, vel manere alium quem sine semine, patiebatur hoc viuens, qui suscitauerat semē, vt maneret nomen, & semen defuncto. Et ratio est, qa lex compulit istum accipere vxorem defuncti ad suscitandum semen, & ipse hoc animo accepit cum toto iure successionis, & ideo necesse erat, quòd primogenitus, qui nasceretur pertineret ad semen defuncti, Deuterom. 25. capit. Si autem plures nascerentur pertinerent illi ad gignentem, si autem non contingeret plures nasci, non poterat conuerti primogenitus ad supplendum familiam gnentis, quia ille, qui semel pertinuerat ad familiam defuncti non poterat pertinere ex aliqua causa ad aliā familiam, neque habere aliam habitudinem, quam prius habuerat, & ideo iste suscitans semen manebat nunc sine semine, & defunctus habebat semen, vel ut si contigisset, quòd suscitās semen nullum genuisset. Nam neque pro se, neque pro defuncto semen suscitaret ille pertinens ad defunctum, & suscitans semen esset sine semine. Et non solum fieret hoc si minor frater suscitaret semen maiori siue primogenito, immo etiam si primogenitus suscitaret semen minori, & contingeret nasci vnicum filium ille pertinebat ad defunctum, & non ad primogenitum, qui suscitabat semen, & manebat primogenitus sine semine, & conuertebantur iura primogenituræ ad lineam minoris fratris, cui primogenitus suscitauerat semen, & desinebant esse in linea primogeniti, vt declaratū est supra q. 175.

Cum autem obijcitur, quòd grauarentur viuētes, vt releuarentur mortui, & quòd manente mortuo sine semine non fiebat ei præiudicium, manente autem viuente sine semine fiebat ei præiudicium cum filios genuisset.

Dicendum, quòd non grauabantur viuentes in hoc: nam viuens acceperat vxorem defuncti ad suscitandum semen, & gaudebat successione illius: ideo quòd primogenitus pertineret ad defunctum, non erat grauamen, quia competebat ei ex lege, & sub ista intentione iste cęperat suscitare semen, & si gignerentur plures tam mortuo quàm viuenti maneret semen, si autem vnicus esset, non erat præiudicium ascribi defuncto illum, quia lex illum ei dabat, & non est eius genitus, immo potius grauaretur mortuus si ille primogenitus, qui semel ad eum pertinuerat subtraheretur ei, vt per eum continuaretur posteritas viuentis.

Sed dicetur, quòd tunc lex magis volebat seruare semen mortuorum quàm viuentium.

Dicendum, quòd lex erat fauorabilior mortuis, quàm viuentibus, cum in fauorem mortuorum fuerit facta, & non viuentium. Et tamen erat iste fauor multum rationabilis, quia melius erat sic fieri quam è contrario. Et causa est, quia de mortuis, qui sine liberis decesserunt, certum erat, quòd non habebant semen, neque habere poterant, nisi suscitaretur eis, & ideo debebat determinate pertinere ad eos primogenitus ex suscitatione. de viuentibus autem suscitantibus semen pro defunctis, etiam si non ascriberetur eis primogenitus, non erat certum, quòd non haberent semen, cum possent gignere alios: ideo licet accideret interdum, quòd non gignerent alios rationabilius fuit, quòd ascriberetur primogenitus defunctis, & manerent viuentes sub dubio, qui aliàs gignere poterant quàm defuncti, qui aliter semen habere non poterant.

Alia autem causa est, & præcipua, quia si primogenitus, idest, vnicus filius in tali casu ascribatur viuenti manebat defunctus sine nomine, si autem ascribatur defuncto habebit nomen tam viuens quam mortuus: ideo conuenientius est ascribi defuncto. Patet hoc, quia iste filius vnicus poterat nominare duas cognationes, eo quòd erat iste dupliciter filius. Vnius erat filius legalis, & alterius erat filius naturalis, & sic nominaret vnam cognationem legaliter, & aliā naturaliter, sic patet de Obed filio Booz. Nam Booz accepit Ruth in vxorem ad suscitandum semen Mahalon defuncti, & natum inde vocauit Obed, erat autem iste legaliter filius Mahalon, & vere, & naturaliter filius Booz, scriptura tamen vocat eum filium Booz, vt patet Ruth 4. capitu. & supra 1. & Lucæ 3. Et tamen nullo modo poneretur in progenie Booz, neque vocaretur filius eius, nisi aliquo modo secundum scripturam pertineret ad progeniem Booz suscitantis semen Mahalon, ergo tam progenies Mahalon quam Booz poterat continuari, & describi per Obed, & ita per quemlibet aliū primogenitum ex suscitatione seminis: & ita non erat inconueniens licet esset vnicus filius suscitantis semen cum posset vtrique prouideri: nam ille succederet vtrique in bonis hæreditarijs, & vtriusque familiam denominaret. credendum est tamen, quòd si iste vnicus postea plures filios gigneret, inciperent in eis distingui duæ progenies, scilicet defuncti, & suscitantis semen.

Quare Sadducæi posuerunt casum de suscitatione seminis de solis fratribus cum ad alios etiam pertineat. Quæst. CXCVI.

QVAERETVR cum suscitatio seminis pertineret apud Iudæos tam ad fratres quam ad cognatos, vt ostensum est supra q. 179. quare Sadducæi posuerunt de solis fratribus dicentes, si quis mortuus fuerit non habens filium ducat frater eius vxorem illius.

Dicendum, quòd fuit primo, & præcipue, quia ipsi allegauerunt dictum Moysi, & tamen in illo non habetur nisi de fratribus licet pertineat etiam ad cognatos: ponitur enim dictum illud Deuter. 25. ca. & ibi nihil dicitur nisi de fratribus, ergo allegando illam auctoritatem nihil poterant dicere de cognatis.

Secundo fuit, quia non erat ad propositum allegare de cognatis etiam si Moyses de illis loqueretur, quia auctoritas inducitur propter casum quem ipsi posuerunt, & tamen de solis fratribus posuerunt casum, scilicet, de septem fratribus, ergo non oportuit dici aliquid de cognatis.

Tertio quia forte Sadducæi non concederent suscitationem seminis fieri a cognatis, qui non erant fratres, quia illud non colligitur nisi ex libro Ruth, in libris autem Moysi de solis fratribus dicitur Deut. 25. ergo cum isti non reciperent nisi libros Moysi, vt dicit Hieronymus, & habitum est supra, fortè non concederent pertinere suscitationem ad cognatos: ideo de solis fratribus dixerunt. In q. 137.

An casus, quem posuerunt Sadducæi fuerit sic, & quare talem posuerunt. Quæst. CXCVII.

QVAERETVR circa casum, quem posuerunt Sadducæi de septem fratribus an fuit sic, & quare talem posuerunt.

Aliqui dicunt, quòd non fuit in veritate, quòd septem fratres successiue acciperent eandem vxorem, sed finxerunt illum Sadducæi ad arguendum contra Christum. Sic dicit Hieronymus, qui resurrectionem corporum non credebant, recte istiusmodi fabulam fingunt, quæ deliramenti arguat eos, qui resurrectionem asserant mortuorum. Sic etiam dicit Theoph. Calumniantes Sadducæi dogma resurrectionis hanc narrationem fingunt.

Dicendum, quòd aut quæritur an in veritate sic fuit, vel an esse potuerit. De primo dicendum, quòd non constat, quia non habet aliunde auctoritatem ista res nisi ex dicto Sadducæorum, qui fingere poterant narrationem, & tamen sicut non cōstat nobis esse veram narrationem, ita neque constat esse falsam, vnde non possumus determinatè asserere, quòd Sadducæi hoc finxerint.

Si autem quæratur an erat possibile, dicendum, quòd sic. Primo quia alia similia acciderant sic patet Ioan. 4. capitu. cum Christus loquitur Samaritanæ mulieri, scilicet, quinque viros habuisti, & hunc quem habes, non est tuus. Et ita iam mulier illa habebat virum sextum, posset ergo habere, & septimum.

Secundo quia iteratio nuptiarum non erat vetita: ideo poterat accidere, quòd aliqua mulier haberet successiue

Universidad de Sevilla Biblioteca

successiue septem, aut plures viros, & maxime hoc fieret in suscitatione seminis, quia cum moriebatur vnus de fratribus sine liberis, statim alius accipiebat vxorem eius, & ita contingeret mori omnes successiue accipiendo eandem vxorem, & talis casus erat iste. Tertio patet, quia etiam sine suscitatione seminis legimus Saram filiam Raguel octo viros habuisse, & septem primos occidit dæmon nomine Asmodeus mox, vt ad illam ingrediebantur, Tob. 4. cap. Octauus vir fuit Tobias. Ergo a fortiori poterat eadem mulier septem viros habere successiue.

Quarto quia si iste casus non esset possibilis non teneret argumentum, & Christus respondens negaret fundamentum, & tamen non negauit, sed respondit ad consequentiam, ergo tacite concessit antecedens esse verum, vel possibile.

Sed dicendum, quòd licet esset casus possibilis, non erat satis verisimilis, non quidem quia ponebant eandem mulierem septem viros habuisse, quia hoc facilius erat, sed quia posuerunt, quòd septem fratres habuerunt successiue eandem vxorem, & omnes mortui sunt sine semine, & ob hoc putatur, quòd potius finxerint Sadducęi istam narrationem, sicut Hieronymus, & Theoph. tenent. Et licet finxerint non minus valebat argumentum eorum, quia arguebant per deductionem ad inconueniens, vnde licet verum non esset sufficiebat, quòd esset possibile, quia illo posito in esse sequeretur incõueniens, quod volebant inferre Sadducæi.

Quare Sadducæi dixerunt de septem fratribus.
Quæst. CXCVIII.

QVAERETVR dato, quòd esset ficta narratio, quare dixerunt de septem fratribus.

Dicendum, quòd ipsi posuerunt casum fortiorem, quo potuerunt, & volebant inferre quòd nesciretur cuius erat illa mulier vxor in resurrectione, immo quòd non esset vnius, neque alterius, quod putabant esse inconueniens, & voluerunt facere in hoc magnam dubitationem, sed videbatur eis, quòd tanto maior dubitatio erat quanto plures essent, qui fuissent mariti eiusdem vxoris: ideo posuerunt multos, & quia si ponerent duodecim, vel tredecim non esset res satis verisimilis. Posuerunt, ergo septem, de quibus satis poterat accidere licet verum non esset, si autem duos, vel tres ponerent non videretur eis tanta difficultas ad respondendum. Sic dicit Theoph. septem ponunt, qui mulierem acceperant, vt magis retrahant a resurrectione.

Sed dicendum circa hoc, quòd illi, qui pauca intelligunt, & faciliter turbantur putant maiorem difficultatem esse respondendi huic dubitationi, quanto plures fuerint, qui eandem vxorem acceperint, & tamen non est verum, quia tanta difficultas est in duobus, sicut in decem millibus: nam si duo accipiant eandem vxorem hoc modo vnus accipit eam, vt suam, alius vt suscitans semen defuncto, & ita manet dubium, an ad suscitantem semen, vel ad eum, cui suscitatur pertineat vxor, si autem decem accipiant eandem vxorem hoc modo primus est, cuius est vxor, cæteri autem sunt, vt suscitantes semen: ideo cum omnes illi sub eadem ratione acceperant illam, scilicet, ad suscitandum semen: ideo dubium est de omnibus illis, quod de vnico suscitante semen.

Sed aliter potest dici, quòd esset maius inconueniens ponendo plures viros eiusdem vxoris, quàm paucos, eo quòd duo inconuenientia poterant hic inferri. Primum erat, quòd nesciretur cuius virorum illorum esset illa mulier. Secundum erat, quod multi viri manerent sine vxoribus: nam credebant, quòd in vita æterna esset vsus vxorum, & quod quilibet vir haberet in resurrectione eandem vxorem quam hic habuerat, si autem pauci accepissent eandem vxorem, idest, duo, maneret illa cum vno in resurrectione, & alius sine vxore maneret, quod putabant esse inconueniens, si autem septem accepissent illam, manerent sex viri sine vxoribus, quod erat maius inconueniens. Sadducæi tamen non expresserunt nisi primum inconueniens, dicentes in resurrectione cuius erit illa vxor? Et quantum ad hoc nihil plus erat esse septem quam esse duos. Quantum ad secundum inconueniens faciebat aliquid esse septem potius quàm duos, & ideo melius ponitur, quòd sint septem quàm pauci.

Quare potius posuerunt exemplum in septem fratribus accipientibus eandem vxorem per seminis suscitationem quàm in vxore accepta a multis.
Quæst. CXCIX.

QVAERETVR quare potius posuerunt exemplum in septem fratribus accipientibus eandem vxorem per suscitationem seminis, quàm in vxore accepta a multis sine suscitatione seminis, quia vtroque modo poterat stare hoc dubium. Quod patet: nam id quod Sadducæi inducere volebant, erat sin resurrectione cuius erit vxor, & hoc, quia multi habuerunt, & videbatur esse eadem ratio vnius, & alterius, & tamen sicut hoc contingit in suscitatione seminis, quia multi eandem accipiunt vxorem, ita & in multis accipientibus eandē vxorem quando vnus non suscitat semen alteri. Dicendum, quòd melius potuissent Sadducæi ponere casum de multis habentibus eandem vxorem sine suscitatione seminis, & magis faceret ad propositum suum, & tamen posuerunt casum in suscitatione, vt esset res verisimilis.

Primum patet, quia ipsi voluerunt concludere in resurrectione cuius erit ista mulier, & hoc, quia non videbatur quare potius esset vnius quàm alterius, & tamen quantum ad hoc magis conueniebat casus, quando accipitur mulier non ad suscitandum semen. Nam quando accipitur mulier ad suscitandū semen est aliqua ratio, quòd potius sit primi viri quam cæterorum, quia ille accepit eam propter seipsum, vt esset vxor eius, cæteri autem non acceperunt eam propter seipsos, sed propter primum virum. i. vt suscitarent illi semen, ergo magis videtur ad primum virum quam ad alios pertinere. Secus autem est, quando multi acceperunt eandem mulierem non ad suscitandum semē, quia cum ibi non accipiat eam vnus propter alterum, sunt oēs æqualiter principales, & ideo manet ratio dubitandi quare potius detur vni quā alteri. Secundo, quia tot viri possunt poni accepisse eandem vxorem non ad suscitandum semen sicut ad suscitandum semen, quia Sara filia Raguel habuit octo viros, vt dictum est, & tamen vnus non erat ad suscitandum semen alterius. De secundo patet, quia Sadducęi posuerunt casum de septem accipientibus eandem vxorem, vt videretur esse dubitatio cuius esset vxor propter multitudinem virorum, & vt ne quis refelleret casum eorum tanquam non verisimilem, posuerunt potius de suscitatione seminis quam sine suscitatione.

Primo quia licet sine suscitatione seminis poterat esse, quòd septem viri acciperent eādem vxorem successiue, tamē non erat ita verisimile, quia non videbatur esse aliqua cā, quare tot viri vellent accipere vxorem: potissime quia qñ vna mulier a tot viris cognita est rari eam accipere volunt. Etiam non erat tam verisimile, q̄ eadem mulier vellet toties nubere, quia hoc esset signum magnę incontinentiæ: in suscitationem autem seminis erat multum verisimile, q̄ erat causa vrgens ad hoc faciendū, quia tam vxor, quam viri tenerentur ad hoc. Nam si vir moreretur sine liberis, non poterat vxor eius nubere alteri, neq; ēt poterat ad nutum continere, sed tenebatur petere in virum fratrem viri sui, Deutero. 25. c. Frater quoq; defuncti tenebatur eā accipere in vxorem, alioquin inferebatur ei pęna, quæ habetur eo. c. & si ille moreretur sine liberis, teneretur alius eam accipere, sicut patet Gen. 38. c. de Her filio Iudę mortuo sine liberis relicta vxore Thamar, ex qua duo fratres eius sequentes semen suscitare voluerunt. Et ita si contingeret omnes sine semine mori ante mulierem, omnes eā acciperent, ergo erat iste casus multum verisimilis, & ideo istum posuerunt. Sed obiicietur, quia supra q. 179. dictum est, q̄ verisimilius fuisset si posuissent acceptam fuisse istam a septem viris sine suscitatione seminis, quam cum suscitatione, & hic dicitur contrarium. Dicendum, q̄ ex aliqua parte erat magis verisimilis ille casus, quam iste, & ex aliqua non. Quod. n. contingeret esse septem fratres, quorum primus accepta vxore moreretur sine semine, & omnes accipe rent eam consequenter, & quilibet moreretur sine semine, & tandiu mulier viueret, q̄ omnes sine semine morerentur, non erat multum verisimile, & ideo verisimilius erat septem alios viros mori, qui acciperēt successiue eandem vxorem non ad suscitandum semen, quam septem fratres esse, qui morerētur in breui verisimilius erat eos accipere eandem vxorem, q̄ accipi ab illis non suscitantibus semē, quia in aliis nulla necessitas erat accipiendi eandem mulierem, in fratribus autem sic ad suscitandum semen. Tertio quantum ad principale, quia dicitur, q̄ isti mortui sunt sine semine, & tamen hoc non erat tam verisimile, si septem viri accepissent eandem mulierem non ad suscitandum semen, sicut si acciperent eā ad suscitandum semen, nam ideo multi succedebant sibi in eadem vxore ad suscitandum semen, quia moriebantur priores sine semine, si enim aliquis suscitaret semen defuncto, non acciperent reliqui vxorem eius, vt ergo efficiatur verisimilius, q̄ mortui sunt isti sine semine debuit dici, q̄ acceperunt eam ad suscitandū semen, & nō ad habendum eam principaliter sine seminis suscitatione.

Quare dixerunt Sadducæi in positione casus, quòd frater primus mortuus est sine liberis, & secundus, &c.
Quæst. CC.

QVAERETVR quare dixerunt Sadducęi in positione casus, q̄ frater primus mortuus est sine liberis, & similiter secundus, &c.

Dicendum, q̄ fuit primo ad ostendendum casum possibilem, nam ipsi prę supposuerunt suscitationem seminis, cum induxerint dictum Moysi. f. si quis moriens fuerit non habens filium, &c. & tamen suscitatio seminis non fit, nisi quādo moritur quis semine. i. liberis, ergo si primus reliquisset liberos, non successisset aliquis frater accipiendo vxorem eius ad suscitandum semen, & ita ad hoc, q̄ septem fratres acceperint successiue eādem vxorem, necesse erat, quòd ex illorum morerentur sine liberis. De septimo non erat opus, quòd moreretur sine filiis, quia non ponitur successisse et alius in suscitatione seminis, & tamen litera significat eum decessisse sine liberis, sicut cæteros sex.

Secundo fuit ad ostendendum maiorem rationem dubitandi, quia volunt inferre in resurrectione, cuius erit hęc mulier vxor, & tñ si aliquis genu sset filios ex illa putant, q̄ illa esset aliqualis causa ad eā adiudicandam potius illi viro, ex quo concepit, quam alteri, ideo ponunt, q̄ ex nullo conceperit, neque etiā ex septimo, & tñ pcedens causa adhuc est efficacior.

Quare dixerunt Sadducæi: Nouissimè autem defuncta est mulier. Quæst. CCI.

QVAERETVR quare dixerunt Sadducæi, q̄ nouissime autem defuncta est mulier.

Dicendum, q̄ omnia posuerunt Sadducęi ad reddendam rem difficilem. Si enim moreretur mulier ante septimum virum, siue habuisset ex ea filios, siue non, videretur quibusdam potius ad illum pertinere, quam ad cæteros, quia cæteri defuncti sunt illa superstite, iste autem superuixit mulieri, & ita videretur mansisse ius mulieris penes illū, a cæteris autem mulier esset absoluta per mortem eorum, cum autē oēs morerentur ante illam eadem esset habitudo omniū ad illam, & ideo non videretur maius ius vnius, q̄ alterius, vnde difficile esset dicere, quare potius vnius, quā alterius vxor futura esset in resurrectione. Secundo ponitur ad ostendēdum, de quibus est dubitatio. Si. n. mulier ista supereſſet aliquanto tempore post mortem istorum virorū, posset forte accipi ab alio in vxorem, licet non ad suscitationem seminis, & tunc non esset dubium de illa muliere, cuius esset vxor in resurrectione, quantum ad istos septem fratres, sed etiam quantum ad omnes alios, quos acciperet in viros, & tamen litera dicit. In resurrectione cuius erit vxor? omnes enim habuerunt eam, idest omnes septem, & tamen si alij etiam habuissent illam de illis quoque esset dubium, ideo dictum est, q̄ nouissime mortua est mulier, i. post illos septem mortua est, & non accepit alios viros.

Quomodo Sadducæi impugnabant resurrectionem ex isto argumento. Quæst. CCII.

QVAERETVR quomodo Sadducæi impugnabant resurrectionem ex isto argumento.

Dicendum, q̄ præsupponebant aliqua, ex quibus videbatur aliqualiter valere. Argumentum primum erat, q̄ in statu resurgentium futura erat commixtio sexuum, sicut nunc. Secūdum, q̄ quilibet haberet ibi vxorem, quam hic habuit. His datis videbatur sequi inconueniens ex casu præcedenti. Sequia aut oēs illi viri haberent simul eandem in vxorem, aut aliquis eorum solus. Si omnes non erat possibile cum vna muliere nunquam potuerat habere plures viros simul, licet idem vir potest simul habere multas vxores, vt ostensum est supra 19. c. q. 3 6. potissime cum isti essent fratres, & cognatio adhuc magis impediret. Si autem dicatur, quòd vnus illorum habiturus esset illā, quæreretur quis esset, quia nō videtur maior causa de vno quam de alio, ideo nullus habiturus esset eam. Hoc probat, quia illi fuerunt æquales habendo illam in tribus. Primo, quia omnes habuerunt illam, vt dicitur in litera. Et ita quilibet haberet ius ad illam cum cuiuslibet fuerit vxor.

Secundo, quia mortui omnes sunt ante illam, & sic nemo excessit aliū in hoc, & ideo dicitur nouissime, & mulier defuncta est. Tertio, quia oēs mortui sunt sine semine. Sic dr̄ Marc. 12. & Luc. 20. c. q̄ acceperunt eam septem, & non reliquerunt semē, & mortui sunt, non est ergo aliqua causa quare tribuat vxorem potius, quam alteri, & ita nulli tribuetur. Hoc aūt

est inconueniens, quia ipsi præsupponebant, ꝙ in resurrectione quilibet habiturus erat vxorem suam. Etiam dato, ꝙ adiudicaretur vni illorum cęteri manerent sine vxoribus, quod erat inconueniens, & tñ non p̄t sequi inconueniens ex veritate, ideo volebāt per deductionē ad impossibile ostendere, ꝙ non erat futura resurrectio. Sic dicit Hieronymus. Qui resurrectionem corporum non credebant, & aīam putabāt interire cum corporibus, recte istiusmodi fingunt fabulam, qua deliramenti arguant eos, qui resurrectionem asserant mortuorū. Turpitudinem ergo fabulæ opponunt, vt resurrectionis virtutem negent.

An Sadducæi recte arguebant ad inferendum quod volebant. Quæst. CCIII.

QVAERETVR dato, ꝙ supponeretur id, qđ volebant Sadducęi. s. ꝙ in resurrectione futura esset commixtio sexuū, & ꝙ quilibet reciperet vxorem suam, an recte arguebāt ad inferendum, quod volebant. Dicendum, ꝙ non, quod patet ex modo suo loquendi, nam ipsi inferre volunt, ꝙ nescietur cuius erit illa mulier cum oēs habuerint se ęqualiter ad eā in tribus illis, quæ in litera assignant & dicta sunt præcedenti. q. & tamen existente casu isto nō pertinebat ęqualiter ad oēs, sed ad vnū præcipue, ergo illius futura esset vxor in resurrectione. s. primi eorum. Et patet hoc primo, quia ille accepit eam in vxorem propter seipsum. s. vt esset vxor illius: cęteri autem non acceperunt eam propter seipsos, sed propter defunctum. s. vt illi semen suscitent, sed per alterum reducitur ad per se, ergo primi erat futura vxor, & non aliorum. Secundo, quia primus accepit eam sponte, alij autem acceperunt eam compulsi, & ex necessitate legis, & cum illa accipiebāt bona defuncti. 1. Deut. 25. & Ruth. 4. c. ergo accipiebant mulierem istam, tanquam rem defuncti, & cōsequēter cum ille redierit, ad eum reditura est res eius, & ita in resurrectione ipse haberet eam, si aliquis de viris habiturus esset illam. Tertio, & principalius, quia magis est de filiis, quam de vxore. Minus. n. pertinent ad defunctum filij, qui gignuntur post mortem eius ex vxore sua quam vxor, dum filij non pertineant ad eum, nisi inquantum gignuntur ex vxore sua, & tamē primogenitus natus ex suscitatione seminis ex vxore defuncti pertinet ad defunctum, & non ad viuentē, qui illum gignit Deuter. 25. c. ergo a fortiori pertinebit vxor ad defunctum, & ita ille eam habebit, & non alij tanquam minores in iure. Dicendum autem est, ꝙ supposito, ꝙ in resurrectione esset futura commixtio sexuum, aut agetur de rigore quantum ad repetendum vxores, aut de quadam plana ęquitate. Si de rigore dicendum, ꝙ ad nullum pertinebit vxor, quā habuit hic, eo ꝙ non manet iam aliquod vinculum. Mors enim omnia soluit, & per mortem viri fuit soluta mulier a lege viri, ad Roma. 7. c. obligatio autem semel extincta non redit, ideo cum semel periret vinculum matrimoniale, nunquam redibat. Vnde dato, ꝙ futurus esset sexuum vsus in resurrectione non oportebat, ꝙ rediret quis ad vxorem, quam viuens habuerit, & sic cessaret tota ista contentiosa argumentatio, quia illa iam non erat vxor, sed accipiet quantūcunque vellet, sicut qui de nouo accipit vxorem. Si autem de quadam ęquitate agatur, vī æquius, ꝙ homo rediturus esset ad vxorem suam, quā ꝙ ad aliā, q̄ de nouo acciperet, & tūc cum illa fuerit vxor septem virorum, & vnius. i. primi fuit præcipue, vt ostensum est ad illum potius redire deberet, & circa alios non manebat aliquod inconueniens, quia poterant illi accipere vxores alias, quas vellent. Nam sicut hic mo-

riente vxore alicuius accipit ille aliam, quia desijt ista iam esse vxor, & non est inconueniens, ita & in resurrectione cum defierit illa esse aliorum vxor propter maius vinculum, vel ius propinquius primi viri, accipient alii vxores de nouo, quasi nullas vnquam habuerint, vel nullas habeant.

Quare Christus respondit Sadducæis nunc ipsum tentantibus cum tentatoribus minimè respondere soleat. Quæst. CCIIII.

QVAERETVR quare Christus respōdit Sadducæis nunc ipsum tentantibus eum, nam quando quis simpliciter interrogat, vt decet solet Christus respondere, quando autem calumniator, & tentator est non respondet, aut non directe. Patet hoc de principibus sacerdotū quærentibus ab eo præcedent. c. in qua poterat hec faceret. Nam non respondit eis, sed proposuit eis aliā quæstionem. Patet etiam de Pharisęis, & Herodianis tentantibus eum supra in litera de tributo soluendo. Nam respondet eis, sed nō directe ad id, quod ipsi volebant, ergo nunc cum isti Sadducęi tentarent Christum arguentes contra eum, non debuit eis respōdere, vel saltem non directe, & tamen respōdit directe. Dicendum, ꝙ fuit conueniens rīdere ipsi directe, & non illis. Primo, quia Sadducęi largę vocantur tentatores, quia non quærebant, nisi ostentationem, & nō moliebantur aliquid mali contra Christum, Pharisęi aūt, & Hetodiani, de quibus supra in litera volebant tradere Christum morti decipiendo eū per rīsionē, vt dī Lucæ. 20. Et principes sacerdotum intendebant vel totaliter Christo interdicere prædicationem, vel occidere eum, ideo illi indigni erant respōsione, Sadducæi autem non erant tam indigni, vnde eis respondit, & ita fuit ista tentatio alijs minor, vt dicit Chry. & aliter ei respondendum, q̄ alijs. s. V. de quomodo sit infirmior congressio Iudæorum ꝯ Christum. Prima fuit cum terrore, dicendo. In qua potestate hoc facis? ꝯ quam necessaria erat constantia cordis. Secūda fuit cum dolo, ꝯ quā necessaria fuit acuta sapientia. Hæc autem fuit cū pręsumptione, quæ cæteris facilior est. Hominem enim putantem se aliquid scire cū nesciat viro scienti facile est conuincere.

Secundo fuit, quia Christus in omnibus his prudēter se habuit iuxta exigentiam rerum, in duabus. n. tētationibus principum, & Phariszorum, quæ fiebant dolose si Christus respōderet, aut saltem si directe respōderet sequeretur periculum, ideo in prima nihil respondit. In secunda autem respōdit nō directe, in ista tertia tentatione procedebatur ad ostentationem, vt viderentur Sadducęi sapientes, & conuincere Christum, & si non respōderet Christus, vel non directe, videretur Sadducęi obtinere, qđ volebāt. Debuit, ergo taliter rīndere, vel se hīe, ꝙ illi non possent gloriari, ꝙ sapientes essent, sed hoc nō potuit esse cō uenientius, quam respondendo directe, & confutādo eorū positionē, ideo debuit istis directe respondere.

Tertio fuit, quia etiam Christus seruauit aliquater hic, quod circa alios tentatores seruat, nam eis, qui simplici corde quærunt, Christus satisfacit iuxta intentionem eorum, tentatoribus autem licet respondeat, nunquam tamen iuxta eorum intentionē, vt patet in qōne Pharisęorum de tributo supra in litera. Ita autem fuit hic, quia Sadducęi quęrentes de resurrectione nō quęrebant, vt instruerent, sed vt conuincerent Christum, & oīderent sapiam suam, Christus autem è ꝯrio fecit, qa eorū oīdit insipientiam, & confudit illorū opinionē. Nā ipsi cupiebāt, ꝙ opinio sua approbaretur: Christus autem reprobauit illam, vnde eis

lem veritatem potius voluissent Sadducæi ignorare, quam a Christo audire, & ita contra eorum intentionem fecit Christus rīndēdo eis. Quarto fuit, quia Phariszi, & principes sacerdotū, de quibus supra quærebant solum. Sadducęi autem arguebant contra doctrinam Christi, ille. n. asserebat resurrectionem, quā negabant Sadducęi, & nunc arguebant falsam eē doctrinam Christi, quando autem quis quærit p̄t ille, a quo quęrit sine verecundia tacere nihil rīndendo. Cū autem arguitur ꝯ dicta ab eo non p̄t tacere cum honore suo, quia si tacuerit, conuictus esse putabit, ideo Pharisęis, & sacerdotum principibus potuit Christus non respondere, vel saltem nō directe. De Sadducęis non erat sic, sed debuit respondere. Quinto, & præcipue fuit propter nos, & propter tunc assistētes, vt eos instrueret circa conditionem resurgentium, & doceret confutare talia argumenta, nam ante hoc, licet Christus dixisset sępe de regno cęlorum, & resurrectione, nunquam posuerat, quæ esset conditio resurgentiū aperte, & ita rationabiliter poterat cuicūque homini ex hoc nasci magnum dubium, ideo Christ⁹ voluit directe non respondere, vt per hoc instrueret nos, & cęteros, qui tunc ei assistebant bono animo audientes verba illius. Sexto fuit, vt ex tali responsione daretur gloria Deo, & magis afficerentur turbę ad ipsum, & honorarent eum. Quod patet, quia posita Christi responsione dicitur in litera, quia audientes turbæ mirabantur in doctrina eius. Si autem non respondisset nō mirarentur in doctrina eius, vel si nō respondisset taliter, ideo fuit conueniens taliter respondere.

Quare Christus non dissoluit argumentum Sadducæorum ostendens non valeconsequentiam. Quæst. CCV.

QVAERETVR cum argumentum Sadducæorū contra Christum esset efficax, cum interrogabant cuius erit mulier illa in resurrectione, quare non dissoluit Christus argumentum illorū ostendens non valere cōsequentiam, patet hoc, quia vt dictum est supra, non recte arguebant Sadducęi. Nam vxor illa, vel nullius esset, vel esset primi viri, & neutro modo sequebatur inconueniens, ideo argumentum suum erat infirmum.

Dicendum, ꝙ verum est, ꝙ potuisset argumētum illud confutari, & tamen Christus non curauit respōdere confutando consequentiam, sed oīndendo falsitatem prę̄suppositi. Et fuit primo, quia aliter dēt procedere dialecticus disputator, & aliter doctrinæ traditor, respondere autem ad consequentiam illā erat aliqualiter subtile, sed ad mores nō erat vtile, & ideo ad dialecticos, quorū est veritates inuestigare, & modos arguendi tradere, pertinebat destruere consequētiam. Christus aūt erat moralis doctor, ideo non pertinebat ad eum sequi subtilia, in quibus nullū erat vtile, aut necessarium documentum, quale erat si vellet destruere consequentiam istam, ideo nō curauit: sed eius autem qđ aliqua sunt vtilia, quia licet sint subtilia dicit illa, sicut de trinitate personarum, & circumincessione, & emanatione earum, de quibus apud Ioannem loquitur. Sedo fuit, quia non conueniebat intentioni Christi, nam si dissoluisset consequentiam, ostēderet, ꝙ vxor illa pertinebat ad vnum potius, quā ad alios, vel ad nullum, & hoc esset per aliquos modos, & probationes, quas auditores simplices non bene caperent, & ideo non viderent, an satisfaciebat Christus argumento Sadducæorum. Tertio, quia dato, ꝙ aliqualiter viderent confutationem consequentię, non esset tam manifesta, quin aliquo modo posset contē-

di, quia circa subtilia semper manet aliquis scrupul⁹, quia non p̄t saltem ꝯ insipientes tam firmiter ꝓbari, & hoc multum derogaret honori Christi, qui aperte confutare debebat aduersarios, ita vt populus audiēs laudaret eum, sicut nunc factum est, quia audita rīsione eius, dicitur, ꝙ turbę mirabant in doctrina eius. Non fieret tñ hoc, si vellet insistere in confutanda cōsequentia. Quarto fuit, quia si ad consequentiam rīderet, etiam si per hoc non concederēt prę̄suppositū putarent simplices, ꝙ tacendo illud cōcedebat, cum nō respondebat ad illud, & hoc esset magnum incōueniens, scilicet ꝙ crederent Christum astruere, ꝙ in resurrectione esset commixtio sexuum, ideo ad illud expresse respondit illud confutando.

Quinto, & prę̄cipue propter nos, quia intendebat Christus docere tam nos, quam illos, qui aderant de conditione resurgentium, quod erat valde necessarium, nunc autem fuit multum ad propositum, quia ipsa argumentatio Sadducęorum exigebat hoc sibi responderi, ideo licet posset Christus respondere destruendo consequentiam illorum, tñ, vt non omitteret doctrinam istam, omisit illud, quod erat minus vtile, & respondit confutando id, quod ipsi prę̄supponebant, vt sic esset locus ponendi doctrinam de statu resurgentium.

Quare Christus dixit Sadducæis erratis. Quæst. CCVI.

QVAERETVR quare Christus dixit Sadducęis erratis. Dicendum, quòd fuit primo, quia ita verum erat, nam ex errore argumentum eorum procedebat, & non intelligebant qualis futura erat conditio resurgentium.

Secundo dixit hoc ad respondendum, & ad ostendendum modum, & incentiuum Sadducęorum procedendi nunc ꝯ eum, s. an bono animo, vel malo, an ex odio, vel inuidia, vel ignorantia, aut bono desiderio. Et hoc solet Christus ponere in principijs rīsionū suarū, sic. n. supra in litera Pharisęis, & Herodianis quærentibus ab eo respōsurus dixit: Quid me tentatis hypocritę? In quo innuit, ꝙ aliud in corde habebant, q̄ foris oīdebant, quęrentes ab eo, s. quia intendebant eum morti tradere per rīsum eius, & tñ foris iustos se simulabant. Sadducęi aūt nihil mali inferre intēdebant Christo, sed solum ipsi volebant gloriari, quasi sapientes se oīendendo, & cum crederēt se efficaciter arguere, deficiebat argumentū eorū. Hoc aūt oīendit Christus, dicēs: Erratis, scilicet ex errore mouemini ad arguendum, quia supponitis pro vero id, quod falsum est. Tertio fuit hoc ad increpādum eos, & deducendum in aliqualem confusionē, & conuenienter punirent in eo, in quo peccauerāt, ipsi quidē se sapientes existimabant, & putabant se posse facere argumentum insolubile Christo destruendo doctrinā illius de resurrectione, iō Christus hic debuit iuste confundere eos, qui iniuste, & insipienter gloriabant, & qm̄ ipsi se sapientes credebant, & iactabant, non solum Christus eos realiter, sed etiam rīndendo insipiētes vocauit, dicens erratis. i. non intelligitis ea, quæ dicitis qūo falsa sint. Simili aūt mō solet Christus vti ꝯ Pharisęos, & alios, qui ex iniquitate contra ipsum arguunt. Nam oīendit eos insipientes, & aperte dicit eis verba opprobrij. Sic patet supra 9. & 12. c. Nā Pharisęi arguebant Christum supra 9. c. ꝙ manducaret cū Publicanis, & peccatoribus, ipse autem inter alias rīsiones, quibus oīendit hoc esse licitum, & laudabile dixit eis, euntes discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium. i. eatis ad addiscendū, qa nihil scitis ad arguēdum. Nam si hoc sciretis, non argueretis

Universidad de ... Biblioteca

tam insipienter,& supra 12.c. cum Pharisæi arguerēt
discipulos Christi, ꝙ vellerent spicas sabbatho dixit
Christus,si sciretis quid est misericordiā volo,& non
sacrificium,nunquam condemnassetis innocentes.i.
quia nescitis condemnatis illos.Nam si sciretis,& in-
telligeretis scripturam non condēnaretis eos,ita autē
erat de istis.s.ꝙ voluerunt gloriari de eo, quod ignora
bant,ideo dixit eis Christus,erratis.

Quid Christus dicere voluit,cum ait, erratis nescientes scripturas, neque virtutem Dei.
Quæst. CCVII.

QVAERETVR quid voluit Christus dicere,cum
ait dicens erratis nescientes scripturas,neq; vir-
tutem Dei. Dicendum,ꝙ Christus ostendit argumē
tum eorum procedere ex errore, nam ipsi credebant
non esse resurrectionem,& tamen si futura esset, pu-
tabant ꝙ homines carnaliter viuere deberent secun-
dum sexuum commixtionem, quasi ita quoq; Chri-
stus teneret, & hoc supposito arguebant non eē pos
sibilem resurrectionem,Christus autem dicit,ꝙ ex er
rore procedunt, quia non est verum, ꝙ vsus sexuum
sit in resurrectione.Quod aūt dicit nescientes scriptu
ras reddit causam, quasi dicat,ideo erratis, quia neq;
scitis,neque legitis scripturas,nā si legeretis, & intelli
geretis non erraretis circa hoc. Sic dicit Hieron.pro-
pte rea ergo errant,quia scripturas nesciunt,& qa scri
pturas nesciunt, consequenter ignorant virtutē Dei.
Sed Chry.vult,ꝙ duo erant de quibus arguuntur Sad
ducæi.s.negligentia,& ignorantia. Negligentia,quia
non legebant scripturas cum possent. Ignorantia au-
tem,quia non intelligebant virtutem Dei cum ait, sa-
pienter primum arguit stultitiam eorum,quia nō le-
gebant.secundo ignorantiam,quia non cognoscebāt
Deum,ex diligētia.n.lectionis nascitur scientia Dei:
ignorantia aūt negligentię filia est. Sed dicetur,quæ
sunt istę scripturæ quas nesciebant? & quę est ista vir-
tus Dei?Dicendū,ꝙ scripturę sunt sacræ,quæ loquun
tur de resurrectione, vel de conditione resurgentiū,
virtus aūt Dei est potestas ipsius ad suscitandum, vel
ad dandum conditionem spiritualem resurgentibus.
Aliqui autem dicunt,ꝙ virtus Dei, quam isti ignora-
bant erat Christus.s. quē non cognoscebant, Apls.n.
vocat Christum Dei sapiam,& Dei virtutē. 1. Cor.2.
c.Sic dicit Orig.dn̄s arguens Sadducęos nescire virtu
tem Dei se eos non cognoscere arguebat,ipse.n.erat
virtus Dei,& non cognoscebant eum,quasi nesciētes
scripturas,quæ loquuntur de eo, propterea neque re-
surrectionem credebant, quam facturus fuerat ipse.
Sed dicendum,ꝙ non stat, quia non facit hoc ad pro-
positum,nam nescire Iesum esse Messiam, & esse fi-
lium Dei non tollit scientiam de resurrectione, quia
distincti articuli sunt, & ideo debet accipi virtus pro
potestate Dei,qua facit resurrectionem, vel cōditio-
nem resurgentium.

Quomodo erant ista causa erroris Sadducæorum, & quæ erant istæ scripturæ,quæ dicunt futuram conditionem resurrectionis. *Quæst.* CCVIII.

SED tunc quęretur cum Christus dicens, nescitis
scripturas, neque virtutem Dei,det causam erro-
ris Sadducęorū,quō erant ista cā erroris, & quō appli
cantur ad propositum. Dicendum,ꝙ tripliciter po-
test accipi,vno modo,ꝙ ambo referantur ad resurre-
ctionem esse,vel non esse. Secundo mō,ꝙ ambo re-
ferantur ad conditionem resurgentium.Tertio,ꝙ pri
mum referatur ad resurrectionem esse, vel non esse,
& secundum ad conditionem resurgentium.

F Accipiēdo primo est sensus,ꝙ Sadducæi errabāt.s.
putantes non esse futuram resurrectionē,& hoc pro-
ueniebat eis ex duobus.s.ex ignorantia scripturarum,
& virtutis Dei. Scripturarum quidē,quia multę scri-
pturæ sacræ loquebantur de resurrectione,& quia isti
non legebant illas,vel non intelligebant, errabant pu
tantes non esse resurrectionem,non autem errarent,
si scripturas legerent.De virtute etiam Dei errabant,
quia dato,ꝙ scripturas legerent,& intelligerent illas,
& scirent ex eis significari resurrectionem non crede
bant scripturæ propter difficultatem resurrectionis,
quia non putabant esse potestatē,quæ sufficeret ad ef-
ficiendam resurrectionem.Si autem ipsi scirent,ꝙ vir-
tus Dei.i.potestas eius erat infinita, scirent ꝙ poterat
facere resurrectionem,quia nihil est,quod non cadat
G sub potestate infinita.Et iste est verus sensus.Sic dicit
Origens.s.Duas autem res dicit eos nescire, vnā qui-
dem scripturam,alteram autem virtutem Dei, per q̄
resurrectio fit. Sic autem dicit Theophylactus virtu-
tem ignoratis diuinam, vos enim consideratis, quasi
difficile dicentes, qualiter poterunt membra dissolu-
ta coniungi,& animabus adunari? Hoc autem respe-
ctu diuinæ potestatis est,quasi nihil. Accipiendo se-
cundo modo est sensus,ꝙ isti errabant in fundamen-
to putantes,ꝙ si resurrectio futura erat, ꝙ in illa esset
commixtio sexuum, & hunc errorem dicit proueni-
re ex ignorantia scripturarum.s.ꝙ scripturæ sacrę po
nunt conditionem resurgentium.Etiam prouenit ex
virtute Dei ignorata.s.putabant,ꝙ homines non pos-
H sent alio modo viuere,quam nūc viuunt,& quia nūc
viuunt cum permixtione sexuum, putabant nullum
alium modum futurum, etiam si resurrectio foret,
& tamen erat iste error, quia ignorabant virtutē Dei,
nam Deus,qui dedit hominibus istum modum essen
di de nihilo poterit dare alium,quem voluerit. Sic di
cit Theophylactus,vos non intelligitis qualem resur-
rectionem scriptura annunciet,creditis.n.ꝙ restaura-
tio corporum talium sit futura,qualia nunc sunt,non
erit autem sic. Sed tunc dicetur,quæ sunt scripturæ,
quæ dicunt futuram cōditionem resurrectionis,nam
non inuenimus aliquas. Aliqui dicunt,ꝙ est ista scri-
ptura,in qua dicitur in resurrectione, neque nubent,
neque nubentur,sed sunt,sicut angeli Dei. Sed dicen
I dum, ꝙ non stat, quia non allegaret seipsum,ista ta-
men est scriptura sua. Secundo,quia ista scriptura nō
erat tunc,& ideo non poterāt illam legisse Sadducæi,
sed scripsit hoc Matth.ex verbis illis, quæ tunc Chri-
stus dixit. Alii dicunt, quòd scriptura de conditione
resurgentium est, quæ habet. 1. Corinthiorum 15.c.
vbi multa de conditione illorum ponuntur.
Dicendum, ꝙ nō stat, primo quia absurdum erat,
ꝙ Christus auctoritatem Apostoli allegaret, cum ille
sit discipulus eius. Secundo,quia etiam illa scriptura
nondum erat, neque etiam Paulus erat adhuc disci-
pulus Christi,sed multo post fuit, & iō neque a Chri
sto,neque ab aliquo alio poterat tunc allegari.
Alii dicunt,quòd in nullo loco scripturarum inue-
K niatur,quia Christus nō poterat allegare,nisi scriptu-
ras veteris testamenti, & in illis non erat aliquid de
hoc,nisi intelligantur secundum sensum mysticum.
Sic dicit Origenes.s.Quæritur autem cum saluator di
cat.Erratis nescientes scripturas,quasi dicat,ꝙ in qui-
busdam scripturis ponitur hoc, quod sequitur.s.In re
surrectione,neque nubent, neque nubentur,qd̄ in ve-
teri testamento non legitur scriptum.Nos autem di-
cimus,quia scriptum est, non in ipsis sermonibus ma
nifeste ista dicentibus,sed in mysterio iudicantibus se
cundum intellectum moralem. Nā cum lex sit vm-
bra futurorum bonorū,dicens quodlibet de viris, &
vxorib⁹ de spūalibus nuptiis principalr̄ dicit, sed neq;
hæc

hæc inuenio alicubi scripturam dicentem sanctos fu
turos post exitum,sicut angelos Dei, nisi & hoc mo-
raliter intelligat secundum illud,quod dicitur. Tu au
tem ibis ad patres tuos. Item:Apposita est ad populū
suum. Sed dicendum,ꝙ hoc non stat,nam Christus
arguebat hic contra Sadducęos,& dicebat, ꝙ ex scri-
pturis hoc colligere poterant, & tn̄ scriptura in sen-
su mystico non facit argumentum aliquod,neq; pro-
bationem,sed solum in sensu literali, vt ostensum est
supra 13.c.q.24.ergo non est istud,quod ex scripturis
inferendum erat, sed aliquid erat, quod manifeste
in sensu literali ex scriptura colligi poterat, & ideo
iste sensus non est ita solidus,sicut præcedens.
Accipiendo autem tertio modo est sensus, ꝙ isti
errabant,tam circa resurrectionem futuram, quam
circa conditionem resurgentium, & isti errores pro-
ueniebant ex duobus. Primus veniebat ex ignorantia
scripturę.Secundus ex ignorantia diuinæ virtutis: nā
resurrectionē futuram non esse credebant, quia scri-
pturas ignorabant. Ad hoc.n.scripturæ multę sunt,
quæ illud sufficienter dicunt, conditionem autem
resurgentium ignorabant non propter ignorantiam
scripturarū,sed virtutis diuinę, quia scripturæ de hoc
non loquuntur aperte, & tamen non debebat credi
hoc impossibile,si virtus,idest potestas Dei sciretur.
Rationabile enim erat, ꝙ cum status resurgentium
sit ad recipiēdum pęnam,& pręmia pro bonis & ma-
lis,ꝙ illi qui in parte bonorum fuerint meliorem sta-
tum habituri sint, quam hic, & hoc erit, ꝙ corpora
non subiaceant passionibus, & necessitatibus corpo-
ralibus,sed teneant modum spiritualem.Cum autem
ratio hoc suadeat, videtur ita debere asseri futurum,
nisi desit potestas ad hoc faciendum, sed potentia nō
deest, quia potestas Dei infinita est, ergo resurrectio
futura erit ad conditionem spiritualem. qui igitur ta-
lem negat,aut futuram esse talem non credit, virtu-
tem negat esse potentem ad hoc. Et istud est ignora-
re Dei virtutem,nam illa sufficiens est ad hoc. Et iste
sensus est conueniens literę,quia cum Christus dixit:
Erratis nescientes scripturas,neque virtutem Dei, si-
cut duo dixit,ita subiunxit duo. Vnum est.s.In resur-
rectione, neque nubent, neque nubentur,sed sunt,si-
cut angeli Dei. Aliud est.s.De resurrectione autem
mortuorum non legistis,quod dictum est a Deo,&c.
& ita refertur singulum ad singulum. Quod dicitur
erratis nescientes scripturas refertur ad id,qd̄ dicitur.
De resurrectione aūt mortuorū non legistis &c. Et
sic,quia non legerant,ignorabant scripturas.Qd̄ autē
dicitur, Nescientes virtutem Dei, refert ad id,qd̄ dr̄.
In resurrectione enim neque nubent,neque nubent̄.
Et hoc tenet Chry.dicens, quod dixit in resurrectio-
ne,neque nubent,&c.retulit ad id quod dixerat nesci-
tis virtutem Dei. Quod autem dixit:Ego sum Deus
Abraham ad illud retulit, quod dixit nescitis scriptu-
ras. Iste autem modus,& primus sunt conuenientes,
secundus autem non multum stat.

Quare Christus dixit, quòd in resurrectione non nubent, neque nubentur. *Quæst.* CCIX.

QVAERETVR quare Christus dixit, ꝙ in resur-
rectione non nubent,neque nubentur.
Dicendum,ꝙ Christus voluit per hoc tollere erro
rem Sadducæorum, nam propter hoc videbatur eis
impossibilis resurrectio, & implicare inconueniens,
quia credebant, ꝙ si futura esset, ꝙ homines vteren-
tur ibi permixtione sexuum, sicut nunc, & ad hanc
permixtionem sequebatur inconueniens,quod indu
xerant Sadducæi de vxore, cuius esset in resurrectio-
ne. Christus autem dissoluit argumentum tollendo

A fundamentum,scilicet in resurrectione nō erit com-
mixtio aliqua sexuum, ideo non recipiet aliquis ibi
vxorem,quam hic habuit,neque aliquam aliam. Et
ita sunt per hoc ablata duo inconuenientia,q̄ ex hoc
fundamento videbantur inferre Sadducæi. Primum
erat,ꝙ nesciretur cuius erat illa vxor. Secundū,quia
dato, ꝙ daretur vni eorum.i.septem fratrum manę-
rent alij sine vxoribus, sed neutrum est inconueniens
cum nullus habiturus sit vxorem aliquam in resurre-
ctione,neque quam habuit hic,neque aliam nouam.
Cum aūt dixit:Non nubent,neque nubētur accepit
nubere pro matrimoniali contractu,& actu. Nubere
enim solet significare omnem coitum, eo ꝙ nubere
B significat coniunctionem, & ita tam matrimonialis,
quam fornicarius coitus nubere est,sed hic accepit ꝓ
coniunctione matrimoniali.Quod patet primo,quia
respondebat ad argumentum de matrimoniali con-
iunctione,quæ erat in suscitatione seminis, ideo non
oportebat loqui,nisi de coniunctione mr̄imoniali.
Secundo,quia dicitur neque nubent, neque nubē
tur,& tn̄ si acciperetur pro sola corporali coniunctio-
ne solum diceretur non nubunt, vel non nubent, sed
posuit actiuum & passiuum,vt signet accipere vxorē,
qd̄ actiue est nubere, & mulierem a viro accipi, quod
est passiue nubi,iuxta illorum formationem. Sic di-
cit Hieron. & Beda.In hoc autem ꝙ dicit.Neque nu
bent,neque nubent̄,Latina consuetudo,Gręco idio-
C mati non respondet,nubere enim apud Latinos pro-
prie dn̄r mulieres, sed nos simpliciter dictum intelli-
gamus,ꝙ nubere de viris, nubi de vxoribus dictū sit,
ergo pro matrimoniali contractu accipitur. Tertio
patet,quia Lucas hoc apertius dixit Luc.20.c Filii hu
ius sęculi nubunt,& traduntur ad nuptias. Illi qui di-
gni habebuntur sęculo illo, & resurrectione ex mor-
tuis neque nubunt,neque ducunt vxores, ergo solū
actum matrimonialem dixit.Sciendum tamen,ꝙ nō
solum nō erit in vita ęterna actus matrimonialis, sed
neque aliqua copula carnalis,qualiscunque,cum quę
libet copula repugnet spiritualitati.Sed satis fuit dici,
ꝙ non erit ibi copula matrimonialis, quia negata illa
omnes negantur, nam nulla copula est ordinata, ni-
si matrimonialis. Cæteræ enim sunt illicitę,& tamen
D in vita æterna, nihil est inordinatum, ergo si copu-
la matrimonialis ibi non erit, nulla copula carnalis
erit ibi.

Quare non erit copula carnalis in vita æterna.
Quæst. CCX.

QVAERETVR quare non erit copula carna
lis in vita ęterna. Dicendum,ꝙ non erit vl-
lo modo conueniens.Nam copula, aut est
propter necessitatem, aut ꝑꝑ voluptatē ca-
piendam,sed nihil istorum manebit, ideo copula non
manebit apud beatos, neque apud damnatos.De pri-
mo.i.de necessitate patet, quia nunc est necessaria co
E pula carnalis ad procreationem prolis propter conti-
nuationem speciei,nam indiuiduum humanū est cor
ruptibile,& nō potest in seipso perpetuari,ideo opor-
tet ꝙ perpetuetur in altero. Hoc autem est per gene-
rationem.i.copula carnalis est necessaria, tam hoī, q̄
omnibus animalibus perfectis nunc,quia oīa conser-
uantur,& prodeunt in esse per propagationem carna
lē.Post resurrectionem aūt omnia viuentia erūt facta
incorruptibilia, immo omnia entia, iō cum quilibet
homo in seipso conseruari poterit, non erit conue-
niens generatio.Sic dicit August.quia connubia pro-
pter filios sunt:filii autem propter successionem,suc-
cessio propter mortem, vbi ergo mors nō est, neque
connubia. Ita etiam dicit Chrysostomus, scilicet

in hoc enim ſęculo, quia morimur, ideo naſcimur, quia naſcimur, ideo vxores ducimus, vt quod moriẽdo minuitur, naſcendo ſuppleatur, ibi autem moriẽdi neceſſitas tollitur, vbi & naſcendi cauſa ſoluta eſt. Hoc etiam apud damnatos verum eſt. Nam illi quoque immortales erunt, & ideo non erit inter eos copula, neque generatio.

De ſecundo, ſcilicet de voluptate dicendum, q̃ etiã quantum ad hoc ceſſabit, & hoc, quia aut loquimur de beatis, aut de damnatis. In beatis enim nõ erit, quia eſſet aliquid inordinatum, nam venerea ad generationem ordinata ſunt a natura, tanquam ad finem totalem, cum ergo generatio ceſſet, valde eſſet inordinatum, q̃ maneret, id quod ad finem eſt.

Secundo, quia voluptas nõ eſt in actibus venereis, tanquam finis, propter quem appetuntur, ſed velut cauſa irritatiua ad hoc, quòd non omittatur, ne ceſſet generatio, promixtio enim ſexuũ eſt operatio nimiũ materialis, quia fit cum magna reſolutione ſubſtãtię, & patiuntur multa incõmoda coeuntes, & ideo nullum animal prȩcipue homo talia vellet, niſi in eis eẽt aliquid, propter quod appeteretur, & ideo natura ingenerauit nimiam voluptatem in ꝓmixtione ſexuũ, vt ad hoc opus, tãquam ad ſumme neceſſarium omnia animalia feruenti conatu ferantur. Et ſignum huius eſt, qa duo opera ſunt ſumme neceſſaria homini, quibus iuuatur. Primum eſt conſeruatio ſpẽi reſpectu naturę. Secundum eſt conſeruatio indiuidui quãtum ad ſeipſum. Primum fit per coitum, ſecundum per cibum, & potum. Et ideo in his duobus conſtituit natura maiorem voluptatem, quam in alijs, ergo non conſtituitur ibi voluptas, tanquam finis, quia tũc in melioribus conſtitueretur maior delectatio, ſed falſum eſt, ideo conſtituitur, vt irritamentum, vel impulſiua cauſa ad exercẽdũ ea, vt habeatur id, ad quod iſta ordinantur, ſcilicet generatio ad conſeruationem naturę, & conſeruatio in diuidui. Cum ergo tunc ceſſabit finis non erit voluptas cauſa, vt iſta appetant̃, quia tunc eſſet ordinem prȩpoſterare, cum voluptas non ſit finis iſtorum, ſed iſta ſunt finis voluptatis, & ita non erunt tunc, quia non manebit finis propter quem.

Quare natura ingenerauit nimiã voluptatem in coitu.

Tertio, quia vt aliqui volunt etiam voluptas non eſſet ibi in copula. Vnde ſi copularentur ſexus nõ fieret voluptas. Hoc aliqui putant falſum eſſe, vel dubiũ ſaltem, & tamen verum eſt, nam in vita ęterna manebunt actus ſenſationum quantum ad immutationem intentionalem, quæ fit ſine alteratione, & corruptione, & tamen ad cauſandum voluptatem veneream non ſolum eſt alteratio realis, ſed etiam eſt reſolutio ſubſtãtię, & deperditio maior, quam in omnibus alijs alterationibus ſenſitiuis, ideo non poterit ibi eſſe talis voluptas manente ſtatu illo, ſcilicet incorruptionis.

Quarto, quia ad venerea impellit concupiſcentia, ibi autem nulla eſſe poterit, quia nulla talis titillatio fiet ibi, eo q̃ omnia illa fiunt cum magnis alterationibus realibus, quales eſſe nõ poterũt in vita ęterna.

Quinto patet, quia aut venerea manerẽt ibi ſecundum conditionem, quam hic habent, aut non. Si ſecũdum iſtam conditionem nõ conuenirent, ſed potius illam tollerent, nam hic venerea quandiu durant tollunt operationem intellectus, quia vt dicit Ariſto. 7. Ethico. cap. 15. in ipſa intelligere neminẽ poſſe, ideo tolleret ibi operationem intellectus, in qua conſiſtit beatitudo, nullum autem maius inconueniens eſſe poteſt, ideo non erunt ibi venerea tali modo, ſi autem ſint ibi venerea ſecundum aliam conditionem, ideſt quæ non abſorbent intellectum, neque tollunt operationem illius, non erunt appetibilia. Nam ceſſare omnem actum intellectus ad prȩſentiam venereorũ fit ex ſuperabundantia voluptatis, quia regula eſt 10. Ethicorum, quòd maior delectatio ſimul facta non permittit ſentiri minorem ſi multum excedat, & propter illam nimietatem voluptatis feruntur homines effrenate in illa, quaſi pro eo momento, quo durant maiorem habeant voluptatem, quam quæcunque operatio materialis humana, vt dicit Auguſti. 14. de ciuitate Dei, ergo ſi in vita ęterna non abſorbent, neque priuant ęteras operationes, non erunt tam concupiſcibilia, ſicut hic, & ita non erit cauſa, quare quis feratur in illa.

Sexto patet, quia quilibet fertur in id quod eſt ſibi magis delectabile, ſed venerea, & quæcunque delectabilia ſecundum ſenſum etiam hic non ſunt maxima delectabilia, ideo non eſt tendendum in ea, vt in finem, qui tñ tendit in aliquid ſolum ſub ratione delectabilis conſtituit illud, vt finem. Hoc autem valde rationi ordinanti omnia ad id, quod optimum eſt repugnat, ideo non poſſet aliquis beatus concupiſcere venerea, vt ſolum delectabilia, quia iam frueret eis, quia eſt finis non relatus ad alterum, & ita iam peccaret, & non eſſet beatus, vtrunque autem impoſſibile eſt ei, qui beatus eſt ſemel, quia non poteſt perdere beatitudinem, neque peccare. Septimo, quia delectationes ſecundum ſenſum non ſunt magnę delectationes, niſi per errorem, & eis, qui habent naturam male conſtitutam. Nam homines vulgares propter cognoſcere ſolas delectationes ſm ſenſum putant, q̃ delectationes tecũdũ ſenſum ſunt ſolę delectationes 7. Ethico. & tamen Ariſto. oſtendit ibi, q̃ omnes ſunt paruę, eo q̃ cum eis patimur aliquas doloroſas immutationes, ſed propter aſſueros eſſe non ſentimus, & ita dicit in videndo dolorem fieri, etiam oſtendit ibi, q̃ delectationes ſecundum ſenſum non appetuntur, quaſi ſint in ſe magnę, ſed quia faciunt non ſentiri quaſdam triſtitias appoſitas. Dicit enim, q̃ propter continuam alterationem, quæ fit in nobis, & potiſſime in paruulis, & habentibus naturam male compoſitam, & mordicantem, qualis eſt complexio melãchoricorũ fit appetitus, & neceſſitas magna voluptatum, & mutationum propter non ſentiri moleſtias. Delectatio autem, quæ eſt ſecundũ intellectum eſt perfecta, quæ non eſt cum motu, neque eſt ad faciendum nõ ſentiri moleſtias corporis, ſed quia ſimpliciter eſt perfectio noſtra. ſed in vita ęterna erit natura bene compoſita, & erit delectatio ſecundum intellectum non ſolum talem qualem Ariſto. dixit, q̃ illa eſt in cognitione rerum creatarum, & modo naturali, ſed quodam alio modo ineffabili nobis. Ergo habens talem voluptatem non poterit deſiderare delectationem venereorum.

Sed objicietur, q̃ per hoc non ſolũ tollitur delectatio venereorũ, ſed etiam oĩum aliorum ſenſuũ. Oẽs enim ſenſitiuę delectationes habent imperfectiones multas, & de omnibus illis loquitur Ariſto. & tamen certum eſt, q̃ delectatio ſecundũ viſum, & auditum ſaltem manebit in patria.

Dicendum, q̃ non eſt idem de alijs actibus, & delectationibus ſenſitiuis, ſicut de venereis. Primo, quia aliorum ſaltem viſus, & auditus manent fines, quia cum iſtę ſint potentię cognitiuę ſunt ad cognitionẽ obiectorum, & manent ibi obiecta illa, ſcilicet res viſibilis, & vox (vt aliqui dicunt) ergo manebunt actus iſtarum potentiarum, & voluptates conſequentes actus, non tamen manet finis venereorum, quæ eſt generatio, ergo neque manebunt venerea, neque propter voluptatem ſuam poterunt appeti.

Secundo, quia licet in alijs ſentationibus ſit voluptas quædam, & manerent omnes actus ſentiendi in vita ęterna, poterant conuenienter deſiderari voluptates illę, eo quòd non ordinantur ad ſe, ſed ad alterum, ſcilicet ad cognitionem. Omnis enim ſenſus eſt vis cognitiua, & deſeruit intellectui, & maxime viſus, & auditus, ideo ſicut actus iſtorum ordinãtur ad cognitionem, & omnis cognitio ordinatur ad intellectuam, quia illa eſt altiſſima, & illa eſt beatitudo in vita ęterna, ita & voluptates ordinabũtur, & tunc ſeruient beatitudini omnia, & erunt vtilia.

De venereis ſecus eſt, quia qui quęrit voluptatem in venereis, quęrit eam propter ſe, & non ordinatur ad cognitionem aliquam, ſicut actus omnium ſenſuum, ideo venerea nullo mõdo poſſent in beatitudine nõ ordinari, quia non eſt finis aliquis, ad quem, ſed potius ipſa eorum voluptas eſt finis, ergo non poteſt manere actus, neque voluptas venereorum in vita ęterna, licet maneant delectationis aliorum ſenſuum, ſecus eſſet ſi ibi eſſet generatio ex copula, quia tunc licet eſſet maior voluptas in venereis, quam nũc ſaltem ex hac parte nõ repugnaret, quia non acciperetur illa voluptas, vt finis, ſed vteremur illa ad finem generationis.

De damnatis eodem modo dicendum, quòd non erit in eis actus venereorum, & plurimę cauſarum ſupra poſitarum conueniunt etiam eis. Nã ſicut beati ſunt immortales, & incorruptibiles, ita & damnati, & ideo non poſſunt eſſe in eis aliquę alterationes, neque reſolutiones, quia oĩa iſta ſunt corruptiua: in venereis tamen talia ſunt. Secundo, quia delectationes ſm ſenſum ſunt, quaſi quędam medicinę triſtitiarum, quas patimur quotidie in quantum per iſtas mitigantur illę, vel non ſentiuntur, vt oſtenditur 7. Ethicorũ, & tamen pęna damnatorum non poteſt tolli per experientiam actus venerei cum illa pęna excedat iſtam voluptatem, quaſi in immenſum, ideo non conueniret ibi. Tertio, quia ſi aliquid ſolatij, vel mitigationis pęnas afferret actus venereorum non permitteret illum Deus damnatis, cum det eis permixtam pęnã gaudio. Quarto, quia non erit in damnatis concupiſcentia aliqua venereorum, ergo neque actus, neque voluptas. Non eſt enim titillatio aliqua ſecũdum ſenſum ſecundum quam fiat illa concupiſcentia; potiſſime, quia intellectus eorum, ita eſt alligatus conſiderationi malorum, quæ patitur, q̃ etiam ſi velit diuertere ad aliud cogitando de aliquo delectabili non poſſit.

Quinto, quia damnati torquentur a dęmonibus, & non permittuntur ágere, quæ volunt, ideo etiam ſi vellent venerea exercere, non permitterentur. Et ita verum eſt verbum Chriſti, quòd in ſtatu reſurgentiũ non erit copula carnalis.

Quare dixit Chriſtus, quòd in reſurrectione erunt, ſicut angeli Dei. *Quæſt.* *CCXI.*

QVAERITVR quare dixit Chriſtus quòd in reſurrectione erunt, ſicut angeli Dei.

Aliqui dicunt, quòd dixit ad declarationem præcedentium, & tunc poteſt accipi, quòd ſit conſequens ad præcedentia, ſcilicet neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt, ſicut angeli Dei. Qui etiam non nubunt, neque nubuntur, & ſine connubio geniti ſunt, & ſine illo perpetuantes: Nos autẽ licet ex cõiugio geniti fuerimus ſine coniugio tñ ibi perpetuabimur. Sic dicit Theophylactus. Nuptię nũc ſunt propter corruptionem, vt per ſucceſſionem generis perſiſtamus, & non deficiamus, tunc vero, ſicut angeli erimus, qui ſunt ſine ſucceſſione nuptiali, & nunquam deſinunt.

Secundo poteſt dici, quòd hoc dixit non ſolum ad declarandum præcedentia, ſed magis ad addendum, ſcilicet erunt, ſicut angeli, ideſt corpora eorum erunt incorruptibilia, & inalterabilia, non putreſcent, neque veteraſcent, ſicut angeli, qui puri ſpiritus ſunt hęc non patiuntur. Sic dicit Hieronymus, in reſurrectione erunt homines, ſicut angeli Dei, ideſt nemo ibi moritur, nemo ibi naſcitur neque infans eſt ibi, neque ſenex.

Tertio dixit ad oſtendendum generaliter conditionem reſurgentium. Abſtulerat enim ab eis actus venereos, & neſciretur, an aliquid aliud habituri erãt, ideo voluit Chriſtus dicere ęteras conditiones. Et quia illę multę erant, quas non decebat eum pro tũc proſequi, voluit ſub generali quodam eas exprimere, & ad hoc nihil conuenientius fuit dici, quam quòd futuri eſſent homines, ſicut angeli Dei, ſcilicet eaſdẽ conditiones haberent ex parte incorruptibilitatis, quas habent angeli Dei, & etiam nõ haberent aliquos actus materiales imperfectionem quandam ſecum habentes, ſicut neque habent angeli Dei.

Quarto ad tollendum errorem, qui poterat ſuboriri, nam cum Chriſtus dicit, quòd in reſurrectione non nubent, neque nubentur, putaret forte aliquis, q̃ abſtinerent ibi homines a venereis, quaſi ex mandato Dei, ſicut hic abſtinent, qui ſe eunuchizauerunt propter regnum cœlorum ſupra 19. c. & tamen diſpoſitio ex parte corporis eſſet ad venerea, & appetitus ad illa, & ꝓpter quædam pęnalis afflictio in cohibendo illas concupiſcentias. Chriſtus aũt abſtulit hęc oſtendens, quòd ex conditione ſtatus homini illud proueniet, ſ. q̃ ſicut ex conditione ſtatus cõpetit nũc homini venerea exercere, & delectabiliter exercet, & cum triſtitia abſtinet, ita & tunc ex cõditione ſtatus competit homini non exercere venerea, & delectabiliter carebit illis, quia erit tunc ſibi quid naturale ab eis abſtinere. Sicut enim angelis naturale eſt non exercere venerea, neque concupiſcere, & ideo non indigent virtute aliqua moderante ad cohibendum voluptatum venerearum concupiſcentias, quia neque eis accidere poſſunt, ita & erit hominibus tũc ex conditione ſtatus, quaſi naturale talia, neque concupiſcere, neque exercere, & ita non erit eis pęnale abſtinere, ſicut nobis fit. Ex hoc eſt, quòd ſint, ſicut angeli Dei, qui neque appetunt, neque exercent, neque in abſtinendo affliguntur. De his dicit Hilarius ſuffecerat aduerſus Sadducęos opinionem illecebrę corporeę recidiſſe, & officiis corporum ceſſantibus inania hęc gaudia abſtuliſſe ſed adiecit (vt ait Chryſoſtomus) erunt, ſicut angeli Dei, per quod ad interrogationem conuenienter reſpondit, quia enim hęc erat eis cauſa ęſtimandi reſurrectionem nõ eſſe, quia credebant eandem reſurgentium fore conditionem, hanc cauſam remouit oſtendens eos alterius conditionis futuros, cum dixit. Erunt ſicut angeli Dei.

Quinto dixit hoc ad ſpecialiter obuiandum opinioni Sadducęorum, nam ipſi non ſolum reſurrectionem, ſed etiam angelos, & ſpiritus negabant eſſe Actu. vigeſimotertio capitulo, Chriſtus autem contra totam locutus eſt poſitionem. Nam reſurrectionem dixit futuram, & aſſeruit eſſe aliquos angelos Dei ſpiritualiter exiſtentes, ad quorum quandam ſimilitudinem ſe habebunt reſurgentes, animã quoque, ſiue ſpiritum tacite aſſeruit, quia dicens reſurrectionem animam dicit, cum non ſit poſſibilis reſurrectio, niſi anima maneret poſt mortem, quæ poſtea corpori reuniretur.

Sexto fuit ad oſtendendum perfectionem abſtinentię a venereis, nam licet ſint alia opera perfectiora, & magis meritoria apud Deum, quam abſtinere a venereis, tamen nihil eſt, quod magis ſpiritualem hominẽ reddat, & ideo quando loquitur Chriſtus de alijs actibus virtutũ non dicit homines futuros, ſicut angelos,

angelos, ſed ſolum quando loquitur de abſtinentia a venereis. Et ratio eſt, quia nihil eſt, quod magis carnalem, beſtialem, animalem, & a ſpiritualitate remotũ faciat, quàm exercitium venereorum, & ob hoc omnes fructus, qui dicunt quandam ſpiritualitatem attribuuntur continentiæ, ſcilicet, coniugali, viduali, virginali, vt oſtenſum eſt ſupra 13. cap. quæſt. 17. Sic dicit Chryſoſt. notandum vero, quòd cum de ieiunijs, eleemoſynis, cæteriſque virtutibus ſpiritualibus locutus fuerit, nũquàm angelorum ſimilitudinem introduxit, niſi cum de abſolutione a coitu loqueretur, quoniam ſicut omnes actus carnales opera ſunt animalium, præcipue tamen actus libidinis, ſic omnes virtutes ſunt res angelicæ, præcipue tamen caſtitas, per quam vincitur natura virtutibus.

Quomodo dixit hic Matthæus, quòd erunt ſicut Angeli Dei cum aliter Luc. 20. dicatur. Quæſt. CCXII.

SED dicetur quomodo dixit hic Matthæus erũt ſicut Angeli Dei, quia Lucæ 20. cap. dicitur: æquales enim angelis Dei ſunt: nam non videtur verum eſſe, quòd ſint homines etiam in reſurrectione æquales angelis Dei, quia angeli ſunt naturaliter ſpiritus quidam: homines autem in reſurrectione non efficientur ſpiritus, quia deſinerent eſſe homines, ſed manebunt corporei, ſicut nunc, licet non maneat materiæ corruptibilitas.

Dicendum vno modo, quòd ad eundem ſenſum dictum eſt, erunt ſicut angeli, vel æquales angelis, qa ſuper eodem loco introducitur ab Euangeliſtis, dictum eſſe per Chriſtum, ipſe autem ſemel hoc locutus eſt Sadducæis, & vnam tantum ſententiam fecit, ideo neceſſe eſt, quòd idem ſignificare voluerit Matthæus dicens, erunt ſicut angeli Dei, & Marcus idem dicẽs, quod Lucas. Aequales enim ſunt angelis Dei. & tunc dicetur, quòd iſta æqualitas attenditur non quidem in tota conditione eſſendi, ſed quantum ad id, quod introductum eſt de venereis, ſcilicet, qui reſurgent non nubent, quia æquales ſunt Angelis Dei, ideſt, ſicut illi non exercent venerea, neque concupiſcunt, ita neque iſti exercebunt, neque concupiſcent. Et patet hoc ex modo loquendi Lucæ 20. Nam dixit, qui digni habebuntur reſurrectione, neque nubunt, neque ducunt vxores: æquales enim angelis ſunt, ſcilicet, in hoc, quòd eſt non habere vxores, neque concupiſcere illas.

Alij dicunt, quòd ſunt æquales angelis, ſcilicet, in merito, & præmio eſſentiali beatitudinis.

Dicendum, quòd hoc nõ eſt omnino determinatum, & hoc, quia non ſunt omnes angeli eiuſdem meriti, neq; eiuſdem gradus glorię, ſed quidam maioris gloriæ alij minoris, ſicut fuit naturæ inæqualitas in eis, qui permanſerunt, ita quoque in hominibus non eſt æqualitas meriti, neque erit æqualitas gloriæ, ſed quibuſdam gloria erit abundantior valde quàm alijs, & ideo non erit comparatio conueniens quantum ad hoc. Sed hoc verum eſt, quòd quidam homines ſunt maiores angelis in gloria, ideſt, quibuſdã alijs, & minores quibuſdam alijs, alij vero ſimpliciter maiores omnibus, vt de beata Virgine dicitur, quòd exaltata eſt ſuper choros angelorum ad cæleſtia regna. Aliqui forte erunt beati minores in beatitudine omnibus angelis.

Sed dicendum, quòd aliud eſt in quo penitus ſunt æquales homines reſurgentes angelis, ſcilicet, in conditionibus, quæ pertinent ad incorruptibilitatẽ, & ideo omnis alteratio, & corruptio, & imperfectio æqualiter auferuntur ab angelis, & ab hominibus in reſurrectione, licet angelis cõueniat hoc ſecundum naturam, hominibus autem ſecundum gratiam.

Sciendum autem, quòd licet omnibus reſurgentibus tam beatis quam damnatis competat non nubere, ideſt, non exercere venerea, vt oſtenſum eſt ſupra, tamen eſſe ſimiles angelis Dei non cõpetit omnibus, ſed ſolis beatis, quia damnati habent multas imperfectiones, cum patiantur, & doleant, licet non moriantur. Hoc autem non habent angeli Dei Chriſtus autem loquitur de reſurgentibus bonis. Sic colligitur Lucæ 20. cap. ſcilicet, illi vero, qui digni habebuntur ſęculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque nubunt, neque ducunt vxores, æquales enim angelis ſunt, & filij Dei ſunt, & tamen de damnatis non dicitur, quòd ſunt filij Dei, ergo ſolum loquitur ibi Chriſtus de reſurgentibus bonis, & illi ſunt æquales angelis Dei, licet etiam large accipiendo damnati ſunt ſimiles angelis Dei, ſcilicet, quia immortales ſunt, & non alterantur ad corruptionem, & etiam venereis non vtuntur.

Quare Chriſtus dixit Sadducæis. De reſurrectione autem non legiſtis allegando auctoritatem. Quæſt. CCXIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit Sadducæis. de reſurrectione autem non legiſtis allegando auctoritatem, cum ſupra dixiſſet de conditione reſurgentium.

Dicendum, quòd Chriſtus dixerat duo ſupra, ſcilicet, Erratis neſcientes ſcripturas, & virtutem Dei, & ſcripturæ erant ad probandum reſurrectionem: virtus autem Dei erat ad conditionem reſurgentium oſtendendam, & quia iam dixerat de conditione reſurgentium, allegat nunc ſcripturas ad probandum reſurrectionem.

Sed dicetur quare non poſuit Chriſtus auctoritatem pro conditione reſurgentium, ſicut poſuit pro reſurrectione?

Dicendum, quòd hoc fuit, quia pro reſurrectione erant auctoritates multę in ſacra ſcriptura, & pro conditione reſurgentium nullæ erant, quæ dicerent non eſſe ibi nubendum, & quòd eſſent homines, ſicut angeli Dei, ideo ibi non allegauit auctoritatem, ſed ſimpliciter aſſeruit talem eſſe conditionem illorum ad hoc ſolam virtutem diuinam inducens, quæ illud facere poterat.

Alij dicunt, quòd Chriſtus poſuit hic primo rationem, deinde auctoritatem, quia talis modus reſpondendi eſt pro interrogantibus ex ignorantia, ſcilicet, vt rationem præponamus, & auctoritatem ſubiungamus. Pro calumnioſe interrogantibus dicunt è contrario faciendum. Sic dicit Chryſoſto. Et quidem calumniatoribus primo oportet in aliqua quæſtione auctoritatem ſcripturæ proferre, deinde rationem exponere: interrogantibus autem per ignorantiam prius rationem exponamus poſtea auctoritate confirmemus, quoniam calumniatores vincere oportet, interrogatores autem docere, ideo his interrogantibus per ignorantiam prius rationem expoſuit, dicens: Inde reſurrectionem autem, &c. deinde auctoritatem ſubiunxit, inquiens: De reſurrectione autem mortuorum non legiſtis, &c. & tamen melius eſt, quod dictum eſt. Nam quando ad vnum pertinent ratio, & auctoritas ſtat iſte ordo, quòd aliquando præponatur auctoritas, & aliquando ratio, ſed hic duo ſunt, ſcilicet, reſurrectio, & conditio reſurgentium, & pro vno ponitur ratio, pro alio vero auctoritas.

Quare

Quare Chriſtus reſpondens, & allegans auctoritates pro reſurrectione allegauit potius iſtam, Exo. 3. cap. quàm aliquam aliam. Quæſt. CCXIIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus reſpondens, & allegans auctoritates pro reſurrectione, allegauit potius iſtam auctoritatem, Exo. 3. cap. quàm aliquam aliam, quia multæ aliæ ſunt, & magis apertæ illud oſtendentes.

Dicendum, quòd Chriſtus iſtud ſignificauit, cum ait: Erratis neſcientes ſcripturas. Et ita innuit de hoc multas ſcripturas eſſe. Nam eſt ſcriptura Daniel. 12. Multi, qui dormierunt in terræ puluere euigilabunt, & Ezech. 37. cap. Apertior ſcriptura eſt de oſſibus aridis ſuper quæ inducta eſt caro, & introiuit in ea ſpiritus. & Iob 19. cap. dicitur. In nouiſſimo die de terra reſurrecturus ſum: & aliæ multæ huiuſmodi. allegauit autem iſtam, quæ parum videtur agere, niſi in argumentum.

Aliqui dicunt, quòd fecit hoc Chriſtus, vt confunderet eos per id, quod allegauerant. Nam ex auctoritate Moyſi probare nitebantur non eſſe reſurrectionem, ideo per Moyſen ipſe probat reſurrectionem ad oſtendendam maiorem ſufficientiam ſuam. Sic dicit Chryſoſt. quia illi interrogando Moyſen præmiſerant, per Moyſen eos confutat dicens: De reſurrectione, &c.

Secundo fuit ad magis oſtendendum eorum inſipientiam, ſcilicet, quòd per id, in quo ipſi ſe aliquid ſcire putabant oſtenderet eos nihil ſcire. Nam cum allegarent ipſi Moyſen innuebant ſe in hoc maxime ſcire, ipſe autem oſtendit eos non intelligere Moyſen, aut non diligenter legiſſe. Nam ſi legiſſent ibi inuenirent reſurrectionem. & tali modo ſolet Chriſtus vti contra Iudæos, vt illud oſtendat eis eſſe valde bonum. Sic patet Ioan. 5. cap. cum dixit eis, nolite putare, quòd ego accuſaturus ſim vos apud patrem meũ, eſt qui vos accuſat Moyſes, in quo vos ſperatis. Tertio dicendum, & melius, quòd allegauit Chriſtus iſtam auctoritatem, & non alias multas, quę clariores erant, quia alias non recipiebant Sadducęi. Nam alię erant in libris Prophetarum, & tamen Sadducæi non recipiunt niſi quinque libros Moyſi. Sic dicit Hierony. ad probandum reſurrectionis veritatem multis alijs manifeſtioribus exemplis vti potuit, ex quibus eſt illud. Reſuſcitabuntur mortui, & reſurgent, qui in monumentis ſunt. Et in alio loco. Multi dormientium de puluere terrę conſurgent. quæritur itaque quid ſibi voluerit dominum hoc proferre teſtimonium, quod videtur ambiguum, vel non ſatis ad reſurrectionis pertinens veritatem. Et reſpondet, ſcilicet, ſupra diximus Sadducęos, neque angelos, neque ſpiritum, neque reſurrectionem corporum confitentes, & animarum quoque interitum prædicare, hi quinque tantũ libros Moyſi recipiebant prophetarum vaticinia reſpuentes. Stultum ergo erat inde proferre teſtimonia, cuius auctoritatem non ſequebantur.

Quomodo ex auctoritate iſta, ſcilicet, Deus Abraham, Deus Iſaac, probatur reſurrectio. Quæſt. CCXV.

QVAERITVR quomodo ex auctoritate iſta, ſcilicet, Deus Abraham Deus Iſaac. probatur reſurrectio.

Dicendum, quòd non probatur niſi per argumentum, & ideo Chriſtus addidit in litera. Non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum, quaſi dicat, Deus eſt Deus Abraham Deus Iſaac, & Iacob, & tamen Deus non eſt Deus mortuorum ſed viuorum, ergo Abraham, Iſaac, & Iacob viuunt, & ita reſurgent.

Sed obijcietur, quòd non ſit conueniens argumẽtum, tum quia falſum videtur ſupponere. Nam Abraham, & Iſaac, & Iacob non viuunt, tum quia ſi viuerent non concluderetur reſurrectio, ſed potius oppoſitum, quia quod viuit non reſurgit, ſed quod mortuum eſt, cum reſurrectio ordinetur ad viuere, & ſit reſurrectio reunio corporis, & animæ ſeparatorum, ergo non deberet dicere, quòd viuunt ad probandam reſurrectionem, ſed potius, quòd mortui ſunt.

Dicendum ad primum, quòd viuunt iſti, ſicut Chriſtus probat, quia Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum, ideſt, exiſtentium. Nam ſi Deus erat Deus Abraham, ergo Abraham habebat Deũ, ſi habebat Deum, ergo erat, quia nõ ens nihil habet.

Sed tunc dicendum, quòd vno modo procedit dictum Chriſti vocando Abraham, & Iſaac, & Iacob animas iſtorum, & illæ veræ erant. Nam ſi anima ſemel deſineret eſſe, nunquam rediret eadem numero, quia eſt ſpiritus, & non reſolueretur in aliqua, ex quibus rurſus componeretur cum ſit ſimplex, ſed rediret in nihilum, & conſequenter nunquàm poſſent redire ad eſſe. Manebant ergo animæ, & illas vocabat Chriſtus Abrahã, Iſaac, & Iacob. Sicut nunc vocamus Petrum, & Paulum, & cæteros Apoſtolos, cum tamen non ſint illi homines, ſed ſolæ animæ.

Sed tunc obijcietur, dato quòd manerent animæ iſtorum, quomodo Chriſtus probat reſurrectionẽ? Nam exiſtere animam non probat reſurrectionem, & tamen Chriſtus nihil plus allegauit, quaſi eſſet ſufficienter probata reſurrectio oſtenſo, quòd anima maneat.

Dici poteſt, quòd iſta probatio procedit propter tria. Primo propter ſuppoſitionem Sadducæorum. Nam illi ſicut negant reſurrectionem, ita negant angelum, & ſpiritum, Actuum 23. cap. Ideo voluit Chriſtus oſtendere falſitatem poſitionis probando, quòd animæ manebant poſt mortem.

Secundo, quia ratio iſta licet fortaſſis non procederet, contra alios, contra Sadducæos tamen procedebat. Propter hoc enim negabant illi reſurrectionem futuram, quia putabant nullum ſpiritum eſſe, ideſt, animam non manere. Spiritum enim vocant ſubſtantiam immaterialem non alligatam materiæ, & talis eſt anima ſeparata a corpore, ſi aliqua talis eſt. Ipſi vero bene concedebant hominem viuentem habere animam, & tamen illam nõ vocabant ſpiritum, quia non dicebant eam eſſe ſubſtantiam immaterialem. Vnde non concedebant eam eſſe ſeparabilem, ſed perire cum corpore, & error ſuus erat ex hoc, q̃ non putabant aliquid eſſe præter corpora, & corporum conditiones. Spiritus autem erat aliquid ſeparatum a materia, ideo neque concedebant angelos eſſe, neque ſpiritus, quia ſi angeli ſunt, ſubſtantiæ ſpirituales ſunt. Hoc autem dato non poterat eſſe reſurrectio, quia reſurrectio fit per reunionem animę ad corpus, vt ſit idem homo qui prius fuit, & tamen anima, quę fuit pars iſtius iuxta Sadducęos, non manebat, quia nullus ſpiritus eſt, ideo neque poterat eſſe reſurrectio, ablato autem iſto inconuenienti concederent illi reſurrectionem, & tamen Chriſtus abſtulit fundamentum eorum probando, quòd animę manebant, quia Abraham, & Iſaac viuebant, & ideo palam erat, quòd reſurrectio futura erat, & nihil erat, propter quod iam illam negarent Sadducęi.

Tertio, quia ſi anima manet poſt mortem corporis, oportet quòd recipiat pœnam, vel premium pro eis, quę geſſit in corpore, & quia anima non eſt ipſum operans, ſed homo, licet anima ſit principium

opera-

operationis, oportet ꝙ homo redeat, & ita erit resurrectio. Maxime quia anima per se non est perfecta, cum nō sit individuum alicuius speciei, sed pars, ideo appetit reuniri, vt efficiatur totū, & perfectum, quod est suppositum speciei, & sic ex hoc, quòd est manere animam post mortem sequitur resurrectio. Sic dicit Hierony. de Moyse ponit exemplum: Ego sum Deus Abraham, &c. statimque infert: Non est Deus mortuorum, sed viuentium, vt cum probauerit animas permanere post mortem, consequenter introduceretur corporum resurrectio, quę cum corporibus bona, vel mala gesserunt.

Aliter potest dici intelligendam esse literam, scilicet ꝙ Abraham, Isaac, & Iacob non accipiantur pro animabus, sed pro personis, quę simul corpus, & animam habent, & isti dicūtur esse viuentes, non ꝙ realiter viuerent, quia mortui erant, sed quia viuebant in Dei dispositione. Ipse enim disposuerat de illis, quòd aliquando viuerent, & potens erat viuificare eos quādocunque vellet. Et tunc valet ratio magis aperte, scilicet Abraham, & Isaac viuūt, ergo resurrecturi sunt, quia non est aliud eos sic viuere, nisi viuere in Dei dispositione, ideſt ꝙ disposuit eos viuificare aliquando.

Et dicendum, ꝙ iste est verior sensus, quam quòd accipiantur Abraham, & Isaac pro animabus eorum, & tunc argumentum Christi procedit magis sine calumnia. Et patet ꝙ iste sit sensus, sic enim dicit Hieronymus, scilicet sed forte aliquis dicet, quòd hic dixit solū Deus de anima Abrahę non de corpore, ad quod dicimus, quòd Abraham vtrunque importat, scilicet corpus, & animam, ita vt, & corporis ipse sit Deus, & corpus viuat apud Deum, ideſt in Dei ordinatione.

Secundo patet, quia Luc. 20. c. in probatione ista dicitur: Deus autem non est mortuorum, sed viuorū. Omnes enim ei viuunt, inquantum dixit viuunt ei, ostendit, ꝙ dixit de vita mortuorum secundum Dei dispositionem. Nam nō dixit absolute omnes viuūt, sed viuunt ei, ideſt per respectum ad eum, & tamen si accipiatur de vita animarum separatarum illę non solum viuunt respectu Dei, sed etiam absolute viuunt, quia sunt, & esse earum est vita, quia ipsę sunt vita corporum, ideo de vita debet accipi mortuorum quātum ad personam, vel suppositum, quia mortuus non viuit simpliciter, viuit tamen Deo, ideſt quantū ad Dei dispositionem, vt dicit Hieronymus, scilicet quòd de illis disposuit, ꝙ aliquando viuerent, & iste est verus sensus.

Ad argumentum supra factum cum dicitur, quòd Abrahā Isaac, & Iacob non viuunt, & si viuunt nō est resurrectio. Dicendum, quòd illi viuūt eo modo, quo dictum est, scilicet in Dei dispositione. Cum autem infertur, ergo non est resurrectio. Dicendum quòd verum est, si viuerent absolute, sicut nos. Nam sic nō resurgunt viui, sed mortui, & resurgunt, vt viuant, sed viui secundum Dei dispositionem resurgunt, scilicet qui non viuunt, sed Deus de illis disposuit, quòd aliquando viuerent, immo resurgere non possunt, qui sic non viuunt. Nam illi, de quibus Deus non disposuit, quòd resurgerent, nunquam resurgent.

Quomodo sequitur ex verbis illis. scilicet Deus Abraham, &c. quòd Abrahām & Isaac viuerent. quod Christus intulit. Quæst. CCXVI.

QVAERETVR quomodo sequitur ex verbis illis, scilicet Deus Abraham, &c. quòd Abrahā, & Isaac, & Iacob viuerent quocunque modo accipiatur, siue pro animabus, siue pro personis, quod Christus intulit.

Dicendum, quòd sequitur ex eo, ꝙ Deus dixit, ego sum Deus Abraham, &c. & dixit de præsenti, ergo tunc erat Deus Abraham, & Isaac, & Iacob mortui. Nam dixit hoc Deus Moysi Exo. 3. c. quando voluit educere Israelitas de Aegypto, & tamen tunc a multo tempore mortui erant isti tres, de quorum morte habetur in Gene. 25. & 35. & 49. & 50. Exitus autem de Aegypto fuit multo tempore post, & ideo post mortē illorum longo tpe dixit Deus: Ego sum Deus Abraham, &c. Ergo, quando erant mortui erat Deus eorum Deus, ergo habebant ipsi tunc Deum in Deū, sed si mortui erant, non habebant Deum, neque aliquid aliud. Et etiam si mortui erāt nō poterat Deus esse Deus illorum, quia non entis nihil est Deus, nec; dominus: ergo Abraham, & Isaac, quādo erant mortui viuebant, si Deus erat Deus eorum. Sic dicit Hieronymus. scilicet. Neque enim fieri poterat, vt eorū esset Deus, qui nequaquam subsisterent. Dicit etiam Origenes. Deus est, qui dicit. Ego sum, qui sum. Sic ergo impossibile est, vt dicatur eorum Deus esse, qui nō sunt. Sed Hieronymus istud magis aperit dicens. Cōsiderādum est, quòd sermo hic iam factus fuerat sanctis istis Patriarchis iam pridem quiescentibus, erant ergo quorum Deus erat, nihil enim habere poterant si non erant, quia in natura rei est, vt esse necesse sit cuius est alterum, atque ita habere Deum viuentium est cum Deus æternitas sit, & nō sit eorum, quæ mortua sunt habere, id quod ęternum est, & quomodo esse illi futuri, quia semper negabuntur, quorum se esse profiteatur ęternitas.

Considerandum etiam, quòd vis argumenti stat, quia dicitur ego sum Deus Abraham. Si enim Abraham, Isaac, & Iacob tunc non essent, sed aliquando fuerant, non diceret Deus. Ego sum Deus Abraham, sed ego fui Deus Abraham, & tamen dixit, ego sum, ergo tunc erant. Sic dicit Thephylactus. Abraham, &c. quasi diceret, si semel redierunt in nihilum Patriarchę ne viuerent apud Deū in ipe resurrectionis, non dixisset: Ego sum, sed fuerā, consueuimus enim de rebus corruptis, & præteritis dicere, eram dominus huius rei, nunc vero cum dixerit, ego sum ostendit, quòd viuentium est Deus, & Dominus.

Dato, quòd Abraham Isaac, & Iacob essent, quomodo sequitur, quòd viuebant, ad hoc, quòd dicatur Deus est Deus vivorum, & non mortuorum. Quæst. CCXVII.

SED dicetur dato, ꝙ Abraham, & Isaac, & Iacob essent, quando Deus erat Deus illorum, quomodo sequitur, quòd viuebant, ad hoc, quòd dicatur Deus esse Deus viuorum, & non mortuorum.

Dicendum, ꝙ necesse est, ꝙ viuerent, quia esse cōuertitur in illis cum viuerent, quia vt dicitur 2. de Anima, viuere viuentibus est esse. Ergo cum Abraham esset de viuentibus, si erat, necessario viuebat.

Secundo, quia quocunque modo accipiant Abraham, & Isaac, siue pro animabus, siue pro personis, si erant necessario viuebāt. Nam anima si est viuit, quia esse animę non est aliud, quam viuere, & nō est viure suum accidentale, sed ipsa est vita hominis, & ideo non potest esse, neque intelligi esse anima, quin intelligatur viuere. si accipiatur pro personis esse illorum erat viuere. Nam si homo vere sit vere viuit, & non potest esse quin viuat, si autem respectu Dei sit, respectu Dei viuit, quia cum esse eius sit viuere, quatenus modum essendi habet talem, & viuendi, & quantum habet de esse, tantum habet de vita, sed habebant hoc modo esse in Deo, ergo habebant vitam in Deo.

Sed obijcietur, quòd male concludat Christus istos viuere, quia non probat eos simpliciter viuere, sed viuere in Deo, vt dicitur Luc. 20. c. scilicet omnes enim viuunt, & tamen quantum ad vitam, quæ est in Deo non distinguuntur viuentia a non viuentibus, quia omnia viuunt in Deo Io. 1. c. quod factum est in ipso vita erat, ideſt omnia, quę facta sunt, scilicet creaturę sunt vita in Deo, ideſt viuunt, & tamen multa sunt de rebus non viuentia, ergo viuere in Deo non est viuere, & sic non probatur Abraham, Isaac, & Iacob viuere per hoc, quòd in Deo viuant.

Dicendum, quòd aliud est viuere Deo, & aliud viuere in Deo. Viuere in Deo est habere exemplar in Deo, ꝙ sit vita, vel viuens. Viuere Deo est habere vitā ipse secundum, ꝙ Deus disposuit, licet in præsenti non habeatur. Primum competit omnibus entibus, secundum competit solis hominibus. De primo patet, quia omnia, quæ fiunt a Deo sunt, & prodierunt, tanquam a causa prima, & quia ipse non est agens a casu, sed agens propter finem, & secundum præconceptionem, oportet poni cuiuslibet rei ab ipso faciendę exemplar, vel imitationem, aut formam quandam in eo, sicut est in cęteris artificibus, illa autem forma, vel exemplare est aliquid viuens, cū sit ipse Deus, quia in Deo non est aliquid absolutum distinctum ab ipso, & quia res dicuntur esse in mente artificis eo modo, quo formæ illarum sunt in eo, ita & in Deo res quęlibet est eo modo, quo exemplar eius est, quia non habet res aliud esse in Deo, & tamen illud exemplar est aliquid viuens, ideo quęlibet creatura est aliquid viuens in Deo, immo est vita. Sic dicitur Io. 1. c. quod factum est in ipso vita erat. Et melius dixit vita, quam viuens, quia si diceretur viuens significaretur esse aliquid distinctum a Deo, & tamen nihil est in eo ab eo distinctum, sed quod est ipse est: Deus autem est vita, ideo quod in ipso est, vita est, quæ ipse est, & ita omnia creata, vt in Deo sunt, vita sunt, quæ ipse est. Sed ista prędicatio non est formalis, vel denominatiua, sed magis per causam, scilicet id quod est vita est in Deo, ideſt a vita, quæ Deus est per formam exemplarē, quæ non est aliud, quam ipse Deus, & ideo, quæ taliter sunt vita non viuunt. Aliud autem est viuere Deo, & talia viuunt formaliter, & non per causam, sed imperfecte, quia viuunt in spe, vel in dispositione. Et ita homo, qui iam fuit, & iam non est, & de quo Deus disposuit, quòd aliquādo rediret ad viuere, viuit Deo, & isti sunt, qui resurgēt etiam, qui nondum nati sunt, & tamen Deus disposuit, quòd nascerentur, viuunt Deo, ideſt secundum Dei dispositionem, qui prędordinauit, ꝙ eos aliquādo viuere faceret, & ob hoc cum plus sit viuere Deo, quā in Deo, quidquid viuit Deo, viuit in Deo, sed non conuertitur. Nam omnia entia viuunt in Deo, solę autem rationales creaturę, ideſt homines, qui nondum sunt, vel fuerunt, viuunt Deo, ergo quicunque viuit Deo, viuit in Deo, sed non è contrario, quia inanimata non possunt viuere Deo, quia non sunt aliquando animanda, & tamen viuunt in Deo, sicut omnia entia. Et scriptura distinxit istos duos modos loquendi, nam quando loquitur de omnibus entibus, prout habent exemplaria in Deo, dixit, quod factum est in ipso vita erat, quando autem loquitur de resurrecturis, siue mortuis, dicit, quòd omnes viuunt ei, Luc. 20. c. Et talem modum loquendi secuta est Ecclesia, quando orat pro mortuis, dicens: Regem cui omnia viuunt. Et non dixit, in quo omnia viuunt, cum solum pro mortuis ibi oretur, & nō pro omnibus entibus, quæ in Deo habent esse, & vitam.

Cum aūt dicitur, ꝙ Christus non bene intulit, ꝙ resurrecturi erāt ex eo, ꝙ sic viuebāt dicēdū, ꝙ bene concludit. Nā non intulit, ꝙ Abrahā, Isaac, & Iacob viuūt in Deo, quia talia non resurgunt, sed quòd viuunt Deo, & ideo necesse est tales resurgere.

Quare Christus allegando auctoritatem ad probandam resurrectionem, nominauit istos tres Patriarchas. Quæst. CCXVIII.

QVAERETVR quare Christus allegando auctoritatem ad probandum resurrectionem dixit Deus Abrahā, &c. nominando istos tres Patriarchas.

Aliqui dicunt, quòd voluit ostendere Deum esse Deum omnium hominum, & quia homines tripliciter gignuntur a Deo, posuit istos tres Patriarchas ad significandum tres modos generationum. Sic dicit Augustinus super Ioannem. A Deo specialiter Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob dicitur, quia in istis tribus omnes modi generationis filiorū demōstrantur. Generat enim Deus multoties de bono prędicatore bonum filium, & de malo malum, quod significatur per Abraham, qui de libera vxore fidelē filium habuit, & de ancilla infidelē filiū genuit. Aliqñ vero generat p bonum p̄dicatorē bonū & malū filium, quod significatur in Isaac, qui de libera vnum bonum, & alterum malum generauit. Aliquando generat bonum per bonum, & malum per malum prædicatorē, quod significatur per Iacob, qui bonos filios genuit de liberis, & de ancillis.

Sed dicendum, ꝙ ista ratio mystica est, scilicet tropologica, & non literalis, quia non erat istud ad propositum resurrectionis, quam Christus confirmare volebat. Secundo ergo dicunt alij, ꝙ posuit hoc Christus ad innuendum trinitatem personarum, & naturę vnitatem. Sic dicit Hieronymus, scilicet cum autem dicit Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, ter Deum nominando trinitatem intimauit, cum autem dicit non est Deus mortuorum vnum Deum iterans vnam substantiam significauit.

Sed dicēdum, ꝙ licet nos, qui scimus, & credimus trinitatem, & vnitatem esse possimus intelligere per ista vnitatem, & trinitatem, tamen Christus non intendebat hoc designare. Quod patet, quia propositū suum erat probare resurrectionem, & non trinitatē, & vnitatem cum ait: De resurrectione autē mortuorum non legistis.

Etiam non erat conueniens probatio trinitatis per hęc. Vnde si Christus per istud vellet probare trinitatem personarum in diuinis non esset conueniens argumentum, quia Abraham, Isaac, & Iacob sunt aliquid distinctum, & separatū a Deo, ideo trinitas istorum non probat trinitatem Dei. Nam etiam bene diceretur Abraham, & Isaac, & Iacob, & Moysi, & tamen arguēdo sic probaretur quaternitas suppositorū diuinorum, quod est absurdum, & cum Deus non solum sit Deus Iudæorum, sed etiam gentilium, ad Ro. 3. c. quot sunt Hebręi, & Gētiles tot probarentur esse suppositā.

Item etiam si cum vnitate diuinę essentię esset vnitas diuini suppositi, sicut Iudæi putant, adhuc esset verum, quòd est Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, ergo id quod stat cum vnitate suppositi, non probat pluritatem suppositorum, nō est ergo ista causa, quare sic Christus nominauit istos tres Patriarchas. Tertio dicendum, & ista est veritas, ꝙ Christus dixit de istis tribus Patriarchis, quia ita scriptum erat, & si aliter scriptū esset aliter allegasset: volebat enim Christus probare per auctoritatem aliquam scripturę futuram esse resurrectionem, & hoc voluit per auctoritatem ex libris Moysi, quia nullos alios libros recipiebant Sadducęi contra quos ipse arguebat. Prima autem auctoritas, quæ occurrit in libris Moysi ad probādum resurrectionem est illa, in qua Deus se vocat Deum Abraham, & Isaac, & Iacob, ideo illam allegauit. Et procedit probatio ex illa inquantum illi erāt

3. opin audoris.

mortui

mortui, qũ Deus hoc dixit, & tñ dixit, ego ſum Deus Abraham, &c. Et non dixit ego fui, ergo in prędenti ſum Deus Abraham, & ita Abraham in prędenti eſt, & Iſaac, & Iacob. Et ſi ſunt, ergo reſurrecturi ſunt. Sępe aũt, ſic Deus loquit, & tñ hoc fuit in prima vice, ſ. qñ locutus eſt Moyſi apud rubum ardentem, & hoc Marcus, & Lucas expreſſerunt, quia Mar. 12. c. dr: De mortuis autem, ꝙ reſurgãt nõ legiſtis in libro Moyſi ſuper rubũ, qñ dixerit illi Deus: ego ſum Deus Abraham, & Luc. 20. c. dr, quia vero mortui reſurgant, & Moyſes oſtẽdit ſecus rubum, &c. & tñ dicendum, ꝙ quantum ad probationem, quam Chriſtus facere volebat accidit, ꝙ ponerentur iſti tres Patriarchę: Nam ſi vnicus eorum nominaretur, illum ſolum nominaret, & ſufficeret ad probationem, vt ſi Deus dixiſſet, ego ſum Deus Abrahã. Nam Abraham iamdiu mortuus fuerat, & tñ dicebat, ego ſum Deus Abraham, ergo Abraham tunc erat, quia Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium, & ita ſufficienter probaretur reſurrectio nominato vno illorum, ſed tunc cõcluderetur Deus non eſt mortui, ſed viuentis, & ad idem pertinet, nõ igitur nominauit tres iſtos propter aliquod myſteriũ, vel cauſam, ſed ſolum, quia auctoritas illa, quam allegare debuit pro reſurrectione probanda ponebat illos tres, & voluit fideliter recitare verba ne calumniarentur Sadducęi, ꝙ non procedebat probatio mutata litera, vel ſenſu eius.

Quare Deus loquens de iſtis Patriarchis dixit: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & non dixit, Deus Abraham, & Iſaac, & Iacob.
Quæſt. CCXIX.

SED quęretur, quare Deus loquens de iſtis Patriarchis dixit, ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, & nõ dixit ego ſum Deus Abraham, & Iſaac, & Iacob. Aliqui dñt, ꝙ hoc factum eſt, ad oſtendendam excellentiam iſtorum Patriarcharum, ſ. ꝙ quilibet ipſorum tam perfectus erat, ꝙ totum Deum habebat, quod non ſignificaretur ſi diceretur Deus Abraham, Iſaac, & Iacob, quia quilibet videretur habere partem Dei. Sic dicit Origenes. Vide, quia non dixit ego ſum Deus Abraham Iſaac, & Iacob, ſed Deus Abrahã, Deus Iſaac, Deus Iacob, in alio aũt loco dixit Deus Hebręorum miſit me ad te. Quæ. n. perfectiſſima ſunt circa Deũ, quantum ad comparationem cęterorum hominum totum hñt Deum, propterea non communiter, ſed ſingulariter eorum dr Deus, vtputa ſi dicatur, ager ille illorum eſt, oſtendimus ꝙ vnuſquiſque eorum nõ habet eum in totum. Si aũt dicimus, ꝙ ager ille illius eſt, demonſtramus, ꝙ totum agrum poſſidet ille. Vbi ergo dr. Deus Hebræorum imperfectio monſtratur eorum, quia vnuſquiſque eorum aliquid modicum de Deo habebat. Dicitur aũt Deus Abrahã, Deus Iſaac, Deus Iacob, quia ſinguli eorũ totum habebant Deũ.

Sed dicendum, ꝙ non multũ differt, ſic aut ſic dici, quia in alijs, vbi non eſt iſta perfectio habendi Deum, fit iſta diſtinctio, vt Exo. 15. c. iſte Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum, & tñ ibi non ſignificabatur perfecte Deum pertinere ad loquentem, & ad patrem tuum, cum locutio illa fieret nomine cuiuslibet de populo.

Quomodo dicitur, quòd Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium. Quæſt. CCXX.

QVAERETVR quomodo dicitur, ꝙ Deus non eſt Deus mortuorum, immo videtur, quòd ſit Deus mortuorum, quia Deus eſt iudex mortuorum, ergo eſt Deus mortuorũ patet Act. 10. cum dicitur, cõſtitutus eſt a Deo iudex viuorum, & mortuorum.

Dicendum, ꝙ Deus abſolute dicitur, & nõ eſt nomen, quod dicitur ad alterũ, ſed dicitur Deus aliculus, ideſt dominus eius, vel poſſidens eum, vel habens ſuper eum aliquem modum cauſalitatis, ſuper non ens autem non eſt cauſalitas, ideo Deus non eſt Deus nõ entis. Si autem mortuus eſt non ens ſimpliciter, Deus non erit Deus mortuorũ. Si vero mortuus eſt aliquo modo ens: Deus erit Deus mortuorum.

Pro quo ſciendum, ꝙ aut accipitur mortuus pro partibus, aut pro ſuppoſito, ſi pro partibus dicendũ, ꝙ mortuus eſt aliquid vere, quia anima eius vere eſt, & corpus etiam materialiter aliquid eſt cum nõ redeat in nihilum, & ita Deus eſt mortuorum. Si vero accipiatur pro ſuppoſito, aut conſideratur realiter, aut in ſpe, vel diuina diſpoſitione. Accipiendo realiter mortuus nihil eſt, niſi inquantum manet in opinione noſtra, & ſecundum illud eſſe, quod leue eſt, accidit leuiter fęlicitari, vel infęlicitari, vt oſtendit Ariſto. 1. Ethi. c. pronepotum autem fortunas. Et hoc modo Deus non vocat ſe Deum mortuorum, quia vere nihil ſunt. Si autẽ accipiatur in ſpe, vel diſpoſitione diuina, mortuus aliquid eſt, quia Deus diſponit, vt ille, qui mortuus eſt, aliquando ſit ille idem, qui prius erat.

Ad rationem in contrarium dicẽdum, ꝙ mortuus diſtinguitur contra viuentem, ideo quot modis dicit vnum, dicitur & alterum. Viuens dicitur vno modo, quod actualiter vitam habet, & tunc mortuus dicit, qui actualiter vitam non habet, qualitercunque ſe habeat, ideſt ſiue aliquando habiturus ſit, ſiue non. Alio modo viuẽs dicitur, quod vitam habet ſaltem in ſpe, vel in diuina diſpoſitione, & tũc mortuus dicitur, qui neque in re, neque in diſpoſitione diuina viuit. Accipiendo primo modo viuens, & mortuum dicendũ, ꝙ Deus eſt iudex mortuorum, & etiam Deus mortuorum, quia ſic mortuus aliquod eſſe habet, ſcilicet in diuina diſpoſitione. Accipiendo ſecundo modo Deus eſt iudex ſolum viuorum, & non mortuorum, neque etiam eſt Deus mortuorum, quia mortuus ſic nihil eſt cum actualiter non ſit, neque aliquãdo futurus ſit, & tales eſſent mortui, ſi nunquam reſurrecturi eſſent, & tunc Deus non vocaret ſe iudicem mortuorum, & taliter dicit hic, ꝙ non eſt Deus mortuorum, ſcilicet eo modo, quo Sadducęi putabant mortuos eſſe, quia illi nullum modum eſſendi, aut viuendi hñt, ſcilicet neque in re, neque in ſpe, & ita probat, ꝙ aliquem modum eſſendi habebant, licet mortui eſſent cum Deus ſe dicat Deum illorum, & conſequenter reſurrecturi erant, quod Chriſtus probare intendit. Nam ille modus eſſendi non erat, niſi ꝙ in diuina diſpoſitione eſſe habebant.

Quare dicitur, quòd turbæ miratæ ſunt in doctrina Chriſti. Quæſt. CCXXI.

QVAERETVR quare dicitur, ꝙ turbę miratę ſunt in doctrina Chriſti audientes eum reſpondentem. Dicendum, quòd admirabantur vno modo, eo quòd Chriſtus valde ſubtiliter reſpondebat. Nam ex eo, ex quo volebant probare reſurrectionem nõ eſſe, ſcilicet ex libis Moyſi, probauit Chriſtus illam eſſe, & iſta erat magna abundantia ſapientię.

Secundo, quia Chriſto reſpõdente Sadducęi nihil ſciuerunt obijcere, magna autem vis reſponderis eſt, quando eo reſpondente arguens nõ habet quidquã, quod obijciat, & ita fuit hic, quia licet magna opera data ad hoc feciſſent Sadducęi iſtud argumentum, quia inſolubile putabãt, ita Chriſtus ſtatum reſpõdit ad

ad hoc diſſoluens eorum tendiculas, quòd nõ habuerant quid vltra obijcerent.

Tertio fuit, quia audierunt turbę rem eis nouam. Nam iſta contentio de reſurrectione fuerat ab antiquo inter Phariſęos, & Sadducęos aſſerentibus Phariſeis reſurrectionem eſſe Sadducęis autem negantibus, & nunquam potuerũt Phariſęi conuincere Sadducęos ratione, vel auctoritate, ita vt eis ſilentium imponerent: Chriſtus autem, ita obſtruxit ora eorũ, ꝙ nihil potuerunt reſpondere obijciendo. Sic dicitur infra in littera, ſcilicet Phariſęi autem audientes, ꝙ ſilentium impoſuiſſet Sadducęis, &c.

Quarto fuit (vt aliqui volunt) admiratio lętitię, ſcilicet ꝙ gaudebant turbę de hoc, quòd Chriſtus conuicerat Sadducęos, erãt enim turbę illę Chriſto benięle cum audirent attente doctrinã eius, & ideo cũ viderent, quòd ipſe ſuperabat aduerſarios ſuos gaudebãt valde, & hęc erat admiratio earum, ſic dicitur Luc. 13. c. vbi Chriſtus cõfutauit dicta Archiſynagogi, & ſequitur, cum hęc diceret erubeſcebant omnes aduerſarii eius, & omnis populus gaudebat in vniuerſis, quæ glorioſe fiebant ab eo. Et ſic dicit Remigius: Non quidem Sadducęi, ſed turbę mirantur hoc, & quotidie agitur in Eccleſia, cum enim diuina inſpiratione aduerſarij Eccleſię ſuperantur, turbę fidelium lętantur.

An futura ſit reſurrectio. Quæſt. CCXXII.

QVONIAM autem ſupra de reſurrectione Chriſtus dixit, occurrunt aliqua dubia circa illã, primum eſt, an ſit futura reſurrectio.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Chriſtus probans reſurrectionem induxit in litera auctoritatem illam, ſcilicet ego ſum Deus Abraham, &c. Sed conſtat, quòd Abraham, Iſaac, & Iacob non erant tunc, qñ Deus locutus eſt, neque quando Chriſtus allegauit auctoritatem illam, niſi quantum ad animam, ergo reſurrectio, de qua Chriſtus loquitur, non eſt corporum, ſed ſolum animarum, illa autem non eſt reſurrectio, ergo non eſt futura reſurrectio.

Secundo, quia Iob. 4. dicitur: Hõ cũ dormierit, nõ reſurget, donec cęlum atteratur, ſed cęlum nunquã atteretur, ergo nunquam erit reſurrectio. Patet antecedens, quia minus videtur, ꝙ cęlum atteratur, quam ꝙ terra, & tamen terra, nunquam atteretur, quia terra in ęternum manet: Eccleſiaſtes 1. cap. ergo cœlum, nunquam atteretur.

Tertio patet, quia Apoſtolus 1. Corin. 15. vbi probat reſurrectionem ponit neceſſitatem eius ex remuneratione laborum, quos hic homo tolerat pro Chriſto, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus, ſed ſufficiẽs remuneratio laborum omnium poteſt eſſe in anima, ergo nõ oportet poni reſurrectionem corporum. Patet hoc, quia ad perfectam remunerationẽ non oportet, quòd inſtrumeptum remuneretur cum eſt inſtrumentum animę agentis, ergo non oportet reſumi corpus. Item patet hoc, quia ſicut ſe habet animal ad tolerandum malum pro malis, quę egit, ita ſe habet ad recipiendum pręmium pro bonis, & tamen anima ſola ſufficienter punitur pro malis, quæ commiſit dum eſſet in corpore, vt patet de pęnis purgatorijs, in quibus ſola animę puniuntur, ergo ita erit ad prędium vitę ęternę, & ita nõ erit neceſſaria reſumptio corporum, ſed ſola animarum reſurrectio erit, ideſt de pęna in gloriam.

Quarto, quia vltimum rei eſt perfectiſſimum eius, quia finis eſt optimum rei, & tamẽ finis eſt vltimum rei, quia poſt finem adeptũ non mouetur ad aliquid, ſed perfectiſſimus ſtatus animę eſt, vt ſit a corpore ſeparata, quia quanto magis Deo ſimilatur perfectior eſt, ſed quanto eſt magis ſeparata eſt magis ſpiritualis, & Deo conformis, & ſeparata ab omni extranea natura, ergo ſeparatio a corpore erit animę vltimum bonum, & ſtatus eius, & conſequenter ex hoc ſtatu non redibit ad corpus, quia rediret ad fieri imperfectiorem, ſicut qui eſt vir efficeretur fęmina, ergo non erit reſurrectio.

Quinto patet, quia mors corporalis eſſet homini in pęnam indita pro prima prędaricatione Gen. 3. ſicut, & mors ſpiritualis, quæ eſt ſeparatio a Deo eſt inflicta homini pro peccato mortali, ſed de morte ſpirituali, nunquam reditur ad vitam poſt ſententiam damnationis acceptam, ergo neque de morte corporali ad vitam corporalem erit regreſſus, & ſic non erit reſurrectio.

Dicendum, quòd ponenda eſt reſurrectio corporum, ſicut Chriſtus aſſeruit hic. Sed circa hoc conſiderandum, quòd cum reſurrectio non poſſit fieri ſine miraculo, & miracula non debent poni ſine neceſſitate, non eſt ponenda reſurrectio, niſi aliquid oñdat neceſſitatem illius. Neceſſitas autem ponendi illam, vel non, pendet ex poſitione finis vitę humanę, nam ſi reſurrectio ponenda eſt, hoc erit, vt ibi perfecte conſequamur bonum humanum, quod hic aſſequi non contingit. Si autem contingeret pfecte poſſe conſequi hominem omne bonum ſuum ſupernacuũ erat aliam vitam dare poſt mortem, quia nihil erat, quod iam ibi expectaretur, ſed aliqui ſunt qui ponũt totum bonum, & finem humanę vitę haberi poſſe hic, ideo conſequens fuit, vt iſti negarent reſurrectionem. Sed dicendum, quòd iſta poſitio non eſt ſatis rationabilis, quia fęlicitas eſt finis vitę humanę, & illa eſt bonum impermixtum malo, cum ſit maximum bonum, ſed hic non contingit hominem conſequi tale bonum, quia ad hoc multa habet impedimenta, ergo non eſt bonum humanum vltimum in hac vita. Patet, quia aduerſitas, & mutabilitas fortunę, & corporis infirmitas, & quotidiana corruptio, & imperfectio ſcientię ad res optimas, quæ ſciri poſſent, & virtutum imperfecta exercitatio, quæ hominem conſequuntur in hac vita, impediunt beatitudinem, vt inducit Auguſti. circa finem libri de Ciuitate Dei, & tamẽ ad fęlicitatem oportebat ſaltem firmitatem quãdam in virtute habere, quod vt dicitur 1. Ethico. non poſſumus dicere fęlicem debiliter firmatum, & camaleonta quendam.

Felicitas eſt hũanę vitę finis.

Alij putant hominem non conſequi omne bonũ in hac vita, quod conſequi poſſit, & tamen non dant ei aliam vitam poſt iſtam, eo quòd reſurrectionem fieri poſſe non putant, quia non credunt, quòd nulla cauſa eſt, quæ ad hoc ſufficiat, & ſi illam cauſam ſcirent, ſtatim confiterentur reſurrectionem. Huius opinionis ſunt plurimi Philoſophorum, & etiã Sadducęi hoc credebant. Vnde quando Paulus prædicauit reſurrectionem Athenis in Areopago Philoſophorũ: Epicuri irridentes eum vocauerunt eum ſeminiuerbium, & annunciatorem nouorum dęmoniorum: Actu. 17. c. hoc autem accidebat iſtis, quia neſciebant eſſe poteſtatem aliquam, quæ hoc faceret, ſic enim aliqua negant Philoſophi fieri, non quidem, quòd ex ſeipſis ſint impoſſibilia, vel fieri ea includat aliquod inconueniens, ſed quia non eſt potentia, quæ poſſit in illa. Sic dicit Ariſto. 1. de Cœlo, & mundo, quòd ideo terra non mouetur, quia non eſt aliqua potentia potens eam expellere de medio mundi. Occaſio autem credendi hoc erat Philoſophis, qa non putabant eſſe aliam poteſtatem vltra naturalem, neque eſſe aliam

Quare terra nõ moueatur ſecundũ Ari.

Universidad de
Biblioteca

actionem vltra naturalem, & ideo illa, ad quæ non sufficeret naturalis potestas, & operatio, esse simpliciter impossibilia asserebant, & hoc rursus putabant, quia non viderant ipsi vnquam aliam operationem vltra naturalem, neque habebant quid eos moueret efficaciter ad ponendum talem potestatem, & iste est error communior. Et in hoc etiam Sadducęi errabāt, & ideo Christus contra negantes resurrectionem dixit, quòd fiebat ex errore, & illum errorem dixit prouenire ex duobus, scilicet ex ignorantia scripturarū, & virtutis Dei, vt patet supra in litera, scilicet erratis nescientes scripturas, neque virtutem Dei. Nos autē circa hoc errare non possumus, quia scripturas nouimus, quæ hoc asserunt, & virtutem Dei scimus infinitam esse, & ideo sufficere ad faciēdam resurrectionem. Sed rursus istam virtutem ex scriptura nouimus. Nam per miracula, quæ Deus fecit, scilicet quia creauit seculum, & multa alia, de quibus in scriptura, quæ non sunt minora, quā suscitatio mortuorum, scimus, quòd mortuos suscitare potest. Sed quia aliqui Pharisęi videntes, quòd oporteret dari homini bonum suum, quod est fęlicitas, cum appetitus naturę, qui est ad fęlicitatem non sit inanis, primo Ethicorum. Et non dabant illud homini post mortem, quia non erat post mortem homo, nisi resurgeret, resurrectionem autem ponere non audebant, quia non inueniebant potestatem, quę posset resurrectionem facere, coacti sunt ponere, quòd homo haberet hic totum bonum suum, & ita videtur sentire Arist. 1. & 2. Ethicorum, & magis vult concedere hoc inconueniens, scilicet quòd hō habeat imperfectam beatitudinem, quam quòd resurrectionem ponat, cuius causam effectiuā, & modum dare nescit, sentit ergo ipse, ꝙ beatitudo secundum rationem suam perfectam habet perpetuitatem, & immobilitatem absolutam, & secundū hanc rationem vult non posse beatitudinem homini accidere, sed possibile est hominem esse in aliqua participatione eius licet modica, & ex hoc dici beatum, & ideo non oportet hominē esse beatum perpetuū, & immutabilem simpliciter, sed secundum conditionem humanę naturę. Vnde ait, beatos autē dicimus, vt homines 1. Eth. i. homines beati sunt non quidem simpliciter, vt dij, sed beati, vt homines, idest eo modo, quo possibile est hominem participare beatitudinem. & ita magnam angustiam sustinet, qui vt sequat̄ rationem cogitur ponere hoc inconueniens, scilicet quòd beatitudo hominis sit imperfecta, & tamen si ipse sciret, quomodo homo posset effici immortalis, & resurgere, cum posset ei tunc accidere beatitudo perfecta, simpliciter assereret resurrectionē, & talem beatitudinem.

Hominum beatitudo secundum Aristo.

Alij autem negauerunt resurrectionem, quia fundamentum eius abstulerunt, fit enim resurrectio per reunionē animę ad corpus a quo soluta est, vt redeat idem homo numero, qui prius. ergo qui ponunt animā corruptibilem necessario negabunt resurrectionem, sed multi ponunt animam corruptibilem, sicut illi, qui ponunt eam esse vim organicam, vel cōplexionem, aut qualitatem materialem, vel harmoniam quandam corporis, de quibus multa dicuntur 1. de Anima, ergo tales nō possunt concedere resurrectionem. Talis fuit positio insipientium, de quibus Sapiē. 2. c. qui dixerunt spiritum suum esse fumum, & aerē mollem, qui diffunditur, & ideo dixerunt consignatū esse reditum, & neminem reuerti ab inferis eodem c. sic etiam errauerunt Sadducęi, qui animam ponebāt esse corruptibilem in eo, quòd negabant spiritus, & Angelos Actu. 23. & non dicebant animam humanam esse spiritum aliquem, qui posset manere separatus a corpore, sed perire cum corpore, & ideo ta-

F les necessario dicerent resurrectionem esse impossibilem, cum non maneat anima, quæ debet reuniri. Si autē alia anima illi corpori vniatur, siue de nouo creata, siue quæ fuerit alterius corporis, non erit idem homo, qui prius, quia non manent eędem partes essentiales. Sed contra hos Christus probauit esse resurrectionem, & manere animas allegando illud dictum: Ego sum Deus Abrahā, nam sequebatur inde, quòd Abraham, qui erat mortuus, viueret, & hoc erat quātum ad animam, & quantum ad diuinam dispositionem. Alij autē negant resurrectionem, ponunt enim aliam vitam esse post istam, in qua dicunt homines viuere solum secundum animam, & hanc vitam dicūt G sufficere ad habendam plene humanam beatitudinē, & implendum naturale desiderium, & non solum dicebant non esse necessariam corporis vnionem ad illam vitam beatam, immo esse contrariam, ita sensit Porphyrius, vt refert Augu. 10. de Ciuitate Dei, scilicet ad hoc, quòd anima sit beata, omne corpus fugiēdum est. Sed hęc positio diuersa motiua habet. Quidā enim posuerunt omnia corporalia esse a malo Deo, & spiritualia a bono Deo, & non esse idem principiū omnium, & quia ad hoc, quòd res sit summe perfecta debet ei esse bonum impermixtum malo, sed anima bona est, quia a bono Deo, corpus autem malū, quia a malo Deo: Ideo ad hoc, quòd anima perfecta esset, oportebat eam separari a corpore, vt sic esset separata H ab omni malo. Etiam quia quælibet res perficitur in suo principio applicando eam ad illud, & principium animarum est Deus bonus, non potest autem applicari ad illum quandiu corpus habet sibi coniunctum, quod malum est, & pertinens ad malum Deum, ideo vt fęlix sit, fugiendum est omne corpus, & ideo omnes sectę hęreticorum, quæ ponunt corporalia à diabolo esse creata, vel formata, sicut Manichęi, & similes negant corporum resurrectionem. Sed fundamētum horum absurdum est, quia vnicum est primum rerum omnium vniuersale principium, a quo tā corporalia, quam spiritualia sunt.

Alij dicunt animam per se solā beatam effici posse, quia putant totam naturam hominis in anima consistere, scilicet quòd corpus nō sit pars essentialis hominis, I sed anima sit ipse homo, corpus autem, neque est homo, neque pars hominis, sed instrumentū animę, quo ipsa vtatur esse dicunt, sicut nauta vtitur naui intra eam existens, & homo rota, intra quam clauditur, & ipse illam per motum suum mouet, & ideo cum tota essentia hominis inueniatur in anima, poterit aīa per se existens beatificari, & sic non erit necesse ponere resurrectionem ad beatitudinem hominis. Sed istam positionem destruit Aristot. 2. de Anima ostēdēs, ꝙ anima vnitur corpori, sicut forma materię, & non sicut instrumentum, aut alio modo. Dicendum, ergo cum in hac vita non eueniat homini naturalis desiderij complementum, & tamen illud non possit frustrari saltem generale, ꝙ post hanc vitam sit hō K futurus felix, & tn̄ homo non constat ex sola aīa, sed ex vtroque, & non pōt constare ex ambobus, nisi reuniantur, ergo est resurrectio, ergo necesse est dari resurrectionem corporum. Item, quia Iob 19. c. clare dr̄: Scio, ꝙ redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sim, & rursus circūdabor pelle mea. Et alię multę auctoritates Sacrę scripturę hoc oñdūt.

Item, quia donū Christi maius est, q̄ peccatū Adę, sed mors per peccatum introducta est, ergo donum Christi sufficiet ad tollendū penitus mortem, & hoc erit qñ facta resurrectione iam nemo morietur. Patet hoc ad Ro. 5. ca. per vnum hoīem peccatum intrauit in hunc mundum, per pc̄tm̄ aūt mors. De maioritate doni Christi dr̄ ibi. l. si in vnius delicto mors regnauit per

per vnum, multo magis accipiētes abundantiam donationis, & iustitię in vitam regnabūt per vnū Iesum Christum. Item membra debent conformari capiti, sed caput nostrum Christus viuit in ęternū in corpore, & anima ad Ro. 6. Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, ergo & nos oēs, qui sumus mēbra eius resurgemus, vt viuamus in ęternum. Item auctoritates multę noui testamenti illud oñdunt, vt patet 1. Thessa. 4. & maxime 1. Corin. 15. c. s. Si Christus prędicatur, ꝙ resurrexit a mortuis, qūo quidam dicunt, ꝙ resurrectio mortuorum non est, quoniam si resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit, si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est, & fides nostra, ergo de necessitate fidei est tenere, ꝙ sit resurrectio.

Adhuc autem pręter rationes suprapositas alię ad hoc inducunt, anima enim se habet ad corpus, vt forma dans esse secundum essentiā suā, & est, vt pars, est ergo ꝯ naturalem inclinationē animę esse extra corpus, quia pars naturaliter est ad totū, sed quod est ꝯ naturam, nunq̄ est perpetuum, quia est, sicut violētū, iō anima non poterit in ęternum manere a corpore separata, sed aliquādo reunietur, & hęc erit resurrectio. Item naturaliter tendit quęlibet res in suam perfectionem, & nunq̄ fraudatur tota species fine intento, sed quęlibet anima separata manens est aliquid imperfectum cum sit pars, ergo naturaliter desiderat redire ad corpus, & ita aliquando redibit, & illud erit resurgere. Item ex diuina prouidētia debetur malis pęna, & bonis pręmiū, sed homines ex corpore, & anima constantes peccant, aut bene agunt, ergo taliter existentes recipient pręmium, aut pęnam, sed in hac vita, neque boni recipiunt pręmium bonorum operum, cū potius è contrario boni, vt communiter affligantur, & calumnias patiantur, mali autem non solum non puniuntur, sed potius ipsi bonos premunt, & honoribus fulgent, & ipsi diuitias obtinent, vt conqueritur ꝑpheta Psal. 72. s. Quod bonus Israel. Et Iob. 21. Ergo oportet dari aliam vitam, in qua homines constent ex anima, & corpore, & ibi recipiant retributionem pro bonis, & malis.

Sed aliqui dicunt, ꝙ verum est, ꝙ resurrectio futura erat, sed non est resurrectio corporum, sed solum animarum, & quia resurgere est de morte ad vitam redire, & anima mortem quandā incurrit, s. culpę, qñ illa ad vitam gratię redierit, dicunt eam resurgere, & de tali suscitatione loquitur Apostolus ad Ephe. 5. c. s. Surge, qui dormis, exurge a mortuis, & illuminabit te Christus, & est illa illuminatio ad tollēdum tenebras mentis, quę sunt tenebrę peccati, & ideo dicunt non futuram esse aliam resurrectionem, quæ sit corporū.

Et isti hęretici fuerunt in principio Ecclesię primitiuę, & eos redarguit Paulus 2. Timo. 2. c. s. Profana, & vaniloquia deuita, multum enim proficiūt ad impietatem, & sermo eorum, vt cancer serpit, ex quibus est Himenęus, & Philetus, qui à veritate fidei exciderūt, dicentes resurrectionem iam factam esse. Quod non poterat intelligi, nisi de resurrectione spirituali, quia de corporali manifestum est, ꝙ nondum facta fuerat, ergo Apostolus manifeste ostendit esse contra veritatem fidei dicere esse resurrectionem spiritualem, & negare corporalem.

Item manifestum est, ꝙ resurrectio, quā fides asserit sit corporalis, quia Apostolus 1. Corin. 15. dicit seminatur corpus animale, surgit spirituale. Et rursus ait: Oportet corruptibile hoc rursus induere incorruptionem, & immortale hoc induere immortalitatem, ergo corpus est, quod resurget.

Item Christus videtur ponere vtranque resurrectionem, idest spiritualem, & corporalem Io. 5. cum

A ait: Venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent. Quod videt̄ de spirituali resurrectione intelligendum, quę tūc fieri incipiebat, dum homines per fidem Christo adhęrebant, & iustificabantur. Et postmodum corporalē resurrectionem exprimit, dicens: Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, sed in monumentis sunt corpora, ergo illis reunientur animę, & audient vocem vocantis ad resurrectionem, & iudicium.

Est ergo dicendum, ꝙ de necessitate fidei est ponere resurrectionem corporum. Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ verum est, ꝙ non resurget ho- B mo, donec atteratur cęlum, & tamen ipsum attereretur non quantum ad substantiam, vel mutationem alicuius qualitatis eius, vel diminutionem, aut augmentum, quę est mutatio per intrinsecum, sed attereretur quantum ad effectum virtutis, quam influebat in ista inferiora, secūdum quam faciebat ad generationem, & corruptionem horum inferiorum. Et hoc modo dicimus mundum immutari, vel pręterire 1. Corin. 7. c. scilicet præterit figura huius mundi, idest non substantia.

Qūo cęlū attereretur.

Ad secundum dici pōt vno modo, ꝙ Christus oñdit ibi vitam Abrahę, & Isaac, & Iacob, non quantum ad animam solum, sed quantum ad corpora, quia nō C est anima Abrahę ipse Abrahā, & iō Christus voluit dicere, ꝙ Abraham, & Isaac, & Iacob erāt, vel viuebāt, vt sunt quædam personę, & tamen vita eorum non erat actualis, sed in diuina dispositione, vt dicit Hiero. Vel erat vita eorum in ordine vtriusque partis cuiuslibet eorum ad resurrectionem, & ita non loquitur de resurrectione animarum, sed corporum.

Aliter potest dici, ꝙ etiam accipiendo ibi Abrahā, Isaac, & Iacob pro animabus eorum infertur inde resurrectio corporalis, quia dato, ꝙ Christus probaret ibi Abraham viuere, idest animam eius esse non intendebat hic assistere, sed per hoc volebat probare resurrectionem, ergo resurrectio plus erat, quam vita animę, cum ad resurrectionem præsupponatur vita D animę, & ita Christus vult tunc sic arguere: Sadducęi negabant resurrectionem, quia præsupponebant animam non manere post corpus, cum negarent omnē spiritum, & si anima non esset spiritus non poterat manere, supposito autem, ꝙ anima maneret soluto corpore nulla difficultas erit eis concedere resurrectionem, ideo Christus probat, ꝙ animę maneant, & hoc probauit, dicens, ꝙ Abraham, & Isaac viuebant postquam mortui erant, scilicet quia eorum animę manebant.

Ad tertium dicendum, ꝙ causa præcipua quare resurrectio fiat, est, vt recipiant homines pręmia, aut pęnas sufficienter pro eis, quę gesserunt. Cum autem dicitur, ꝙ sufficienter poterit recipi bonum, vel malū in anima separata. Dicendum, quòd non est verum, E & hoc propter duo. Primo, quia argumentum istud innititur falsitati, scilicet quia volunt, quòd anima sit operans, & corpus sit instrumentum, & tamen corpus non est instrumentum. Procedit enim hoc ex positione Platonica, quæ habet, quòd anima habeat totam naturam speciei, idest ipsa sit homo, corpus autē sit instrumentum, quo illa vtitur. Et tunc verum est, quòd non oporteret reuniri ei corpus ad præmium, quia instrumento, neque debetur pœna, neque pręmium. Secundo supponunt falsum, quia dicunt animam esse operantem bonum, vel malum, & falsum est, quia anima non est suppositum, sed operans suppositum est, hoc autem est homo solus, ergo homo est operans bonum, vel malum, & ita ipse debet recipere pręmium, vel pęnam, & tamen homo non

est,

est, nisi constans ex anima, & corpore, & hoc non redit post quam dissolutum est, nisi per resurrectionē, ergo resurrectio corporū est necessariū. Et licet prēmium, & pœna sint causa potissima resurrectionis, nō resumitur corpus in resurrectione, vt ipsum recipiat pœnam, vel prēmium, quia neutrum per se potest, sed ideo resumitur, quia sine illo non potest consistere homo, qui est prēmiandus, vel puniendus. Cum aūt obijcitur, quòd anima potest recipere sufficiēter pœnam, & prēmium. Dicendum ꝙ si loquimur de potestate quantum ad capacitatem, ideſt quòd sit capax totius illius prēmii, vel pœnę, quæ dari debeant pro bono, vel malo opere, verum est, & tamen non est iustum, ꝙ ei inferatur ista pœna, vel præmium, quia cum inferatur pro opere, debet inferri operanti, cum peccata, & pœnę debeant tenere suos actores, sed anima non est operans, vt dictum, ideo non est iustum, ꝙ ipsa recipiat retributionem pœnę, vel præmij. Cum autem dicitur, ꝙ ipsa sola recipit pœnam purgatoriam pro malis, quæ hic gessit homo.

Dicunt aliqui, & hoc est commune dictum, ſ. ꝙ pœnę purgatorij sunt pœnę peccatorum venialium, ipsa autem venialia non dicuntur peccata simpliciter, sed magis sunt dispositiones quædam peccatorum, ideſt ad peccandum, & ita pœna, quæ eis redditur in purgatorio non est simpliciter retributio, sed dispositio quędam ad vitam ęternam, & loco huius pœnę respōdet alia ex parte corporis, scilicet incineratio.

Sed dicendum, ꝙ hoc non stat. Primo, quia pœnę purgatorii non solum sunt pro peccato veniali, sed etiam pro reliquiis mortalium, & illa sunt peccata, scilicet si satisfactio, quæ pro illis non fuit hic expleta. Secundo, quia damnati pro mortalibus damnant, & tamen animę damnatorum patiuntur nunc pœnas apud inferos sine corporibus, & pro peccatis mortalibus. Tertio, quia licet pœnę purgatorię non sint simpliciter retributio, pœnę, tamē inferni sunt retributio simpliciter, quia post illas nullum aliud malum speratur, & tamen animę sine corporibus existentes, tolerant nunc illas pœnas, ergo non fit, quod dictum est de pœnis purgatoriis, quasi illę non sint retributio.

Quarto, quia sicut se habet pœna ad peccatum, ita & præmium ad bonum opus, si igitur anima sola non debet recipere retributionē pœnæ pro peccato, neq; debebit recipere retributionem præmii pro virtute, & tamen recipit, quia animæ solutæ corporibus sunt nunc in vita æterna, vbi sunt vere felices, & non sunt aliquando habituræ aliud præmium, quam quod nūc habent, neque etiam istud erit maius, quam nunc est, quia nullus gradus beatitudinis, vel præmii essentialis accrescet animabus in resurrectione, ergo poterit anima separata recipere pœnas in retributionem pro peccato, cum præmium recipiat pro virtute.

Quinto, quia nō videtur facere ad propositū, quod dicitur, ſ. ꝙ loco pœnę, quam patitur anima in purgatorio succedat in corpore ipsa incineratio, nam aīa in purgatorio aliquid vere patitur, sicut & in inferno, ꝙ incinerationem autem nihil patitur corpus, ideo non est hoc in corpore loco eius, quod anima patitur.

Sexto, quia si hoc esset in corpore loco pœnæ, esset in illis solis corporibus, quorum animę patiuntur, & tamen corpora omnium etiam sanctorum incinerantur, nisi corpus Christi, quod Deus non dedit videre corruptionem. Psalmo 15. & Actu. c. 2. ergo in corpore incineratio non succedit loco pœnarū, quas anima patitur in purgatorio.

Dicendum ergo, ꝙ non est ista, quæ dicta fuit, cā, quare anima sola patiatur in purgatorio, sed causa est, quia anima est susceptiua pœnę, & nondū habet corpus, ideo ipsa sola patitur. Pro quo sciendum, ꝙ licet tota essentia hominis non saluetur in anima, quia illa est pars speciei, tamen totum esse hominis inuenit in anima, neque est aliud esse hominis, quā esse animę. Habet. n. hoc speciale anima inter cęteras formas, qa cæteræ formæ non sunt, sed sunt, id quo res est, & ibi esse est solius compositi, & non alicuius partis, anima aūt inquantum magis accedit ad diuinam bonitatē, & naturam intelligētiarum habet esse, & iō manet post mortem hominis, quod non faciunt alię formę, quia nulla manet corrupto composito, & tñ si ipsa, dum est in corpore, non haberet esse, non haberet illud ꝙ separationem, cum per separationem nihil acquirat, sed potius deberet perdere, cum perdat modum, & conditionem naturalem, ſ. esse actu partem speciei, & tamē habet post separationem, ergo habet illud dū est in corpore, ex quo sequitur, ꝙ nō habeat hō aliud esse, q̄ esse aīę: nam aliàs eēnt duo esse, sed ab vno esse dr̄ vnum ens, ergo a duobus dicerentur duo entia, & sic homo non esset vnum ens per se, quod falsum est, sed essent duo entia separata, siue duo hypostases, vel suppositа. Item, quia si aliud esset esse hominis, q̄ esse animæ, compositio corporis cum anima esset accidētalis, quia nō reciperet corpus esse per esse animæ, sed per aliud distinctum ab eo, sed compositio per accidens facit ens per accidens, ideo homo esset ens per accidens, quod falsum est, & ita non est aliud esse hominis, quam esse animæ, & ob hoc separata anima a corpore totum esse hominis manet, & idem esse numero, licet nō maneat idem ens. quia non manet hō, & tñ operatio debetur propter esse, & operationi bonę, & malæ debetur præmium, & pœna. Ergo cū anima retineat totū esse hominis, qui per illud esse operatus est competet ei præmium, & pœna, quæ ꝙ humanis operationibus debentur, & sic non est inconueniens, ꝙ anima recipiat pœnam purgatoriam, & etiam pœnam inferni, quæ grauior est, & datur in retributionem, vt recipiat præmium vitæ ęternæ sine corpore existens, cum ipsa sit habens esse totum humanum, & illud idem, quod habebat, qui operatus est bonum, vel malum, corpus autem separatū ab aīa, neque patitur pro peccatis præteritis, neque præmiū recipit pro bonis actibus, eo ꝙ nihil sentit, neque percipit, oportet tñ percipere ad præmium, & ad pœnā. Sed adhuc dato, ꝙ corpus separatū ab aīa posset sentire per aliquam aliam vim, & non per vim animę rationalis suæ non pateretur quidquam de malo, neque susciperet præmium pro bonis, & malis præteritis, pro malis. Ratio huius est, quia homo fuit operans, & operabat, quia erat, ideo non debet puniri, & præmiari, nisi hō, vel id, in quo inuenitur illud esse, quo homo erat cū operabatur, & tamen in anima separata inuenitur totum esse hominis, in corpore autem non inuenitur eē hominis, neque aliquid illius esse, quapropter corpus statim transit ad alteram speciem, ergo corpori etiam sentienti (si esset possibile) non infligeretur pœna, neque daretur præmium post mortē pro eis, quæ homo gessit. Secus autem est de anima, in qua reseruatur totum esse hominis. Cum ergo homini directe competat præmium, vel pœna, quia ipse fuit operans, & animæ competat, quia in ea reseruatur totum esse hominis, corpori autem separato non competat, quia non reseruatur in eo aliquid de esse humano, sequitur, ꝙ quando participauerit esse humanum, participabit etiam pœnam, vel præmium. Et quia per resurrectionem redit corpus ad participationem illius esse per consortium animæ, ideo redibit ad consortium pœnę, & præmium. Ex quo sequitur, ꝙ nihil nouū, neque præter rationem fit, quòd anima separata a corpore patiatur, aut præmietur, & corpus tunc, neque præmietur, neque patiatur. Nam corpus, nequi tunc ipsum

ipsum operans, neque aliquando retinens esse operātis, sed participabatur ei illud esse per consortium animæ ideo quandiu non pertinuerit ad participationē illius esse non pertinet ad illud pœna neque præmiū, cum autem resumptum fuerit ad illam participationem per consortium animæ incipiet rursus pertinere ad pœnam, & præmium, sed nunquam directè.

Ex quo aparet, quòd non sit quasi priuilegium alicui corpori, ꝙ non patiatur pœnam purgatoriam cum anima, aut pœnam gehennę cum illa ante iudicium: neque fit ei præiudicium aliquod, quòd ante diem iudicij non recipiat gloriam cum anima: cum præmium, & pœna solum pertineant ad illud consequenter, & per consortium animæ, & non directè: & ideo si nunquam rediret ad consortium, nunquam rediret ei pœna aut præmium. i. non solum non sufficeret, sed neque esset debita ei. Et hoc ēt sequitur, ꝙ incineratio non succedit corpori loco pœnę purgato riæ quam sustinet anima: quia nulla pœna est ei debita ergo non datur ei incineratio in pœnam, sed est cōditio naturæ: quia separata anima necesse est, ꝙ corpus incineretur, cum non sit aliqua vis conseruans harmoniam illam. Sed dicēdum, quòd si corpus semper pertineret ad consortium causæ semper pertineret ad illud participatio pœnæ, & premij. Vnde si statim vt homo moritur resurgeret non pateretur anima sola pœnas purgatorias: sed homo viuens illas pateretur: etiam non esset aliquo tempore anima separata in pœnis inferni, sed homo esset semper ibi. Etiā non esset aliquo tempore per se beata anima, sed homo esset beatus: & tamen propter non pertinere corpus ad consortium animæ illo tempore medio non participat pœna, & premio: & tamen licet anima conueniēter recipiat pœnam, & premium quandiu non est homo, eo ꝙ in illa manet esse quo homo erat quā do operabatur. Tamen non pertinet pœna, & præmium animæ directè, & proprijssime. Primò quia licet in anima reseruetur esse hominis. i. esse, quo homo erat: tamen non est ipsa operans, quia non erat actus non erat animæ sed hominis. Secundò, & principue, quia etiam non fuit ipsa totale principium, vel motiuum ad bonas, vel malas operationes: quia homo facit plurima de malo, & bono propter varias passiones humanas, & phantasias, ideſt apparitiones de bono, & malo: & tamen anima, vt manet separata nō retinet aliquid istorum cum solum separetur quantū ad partem totalem: non autem quantum ad animalem, & naturalem, quem tamen habet homo: & ideo homini habenti omnia hæc, secundū quæ fuit principium suarum operationum bonarum, vel malarum debetur directè pœna, & prēmium: & ob hoc vt homo redeat qui hæc suscipiat, oportet fieri resurrectionem: sed interim cum anima separata est recipiet de bono, vel de malo id, quod competit homini propter causam suprapositam.

Ad quartum dicendum, quòd animæ secundum quid melius est esse separatam a corpore quam coniunctam: & tamen simpliciter melius est ei esse coniunctam quam separatam. Pro quo sciendum quòd aut anima cōiungitur corpori corruptibili, aut incorruptibili. Si vniatur anima corpori humano incorruptibili omnino est melius eā esse coniunctam quam separatam: quia si melius est animam separatam esse quam coniunctā hoc est propter impedimenta, quæ præstantur ei ex parte corporis: sed corpus incorrupti bile effectum nulla impedimenta præstat: ergo per omnem modum est melius esse coniunctam quam esse separatam. Quod patet, quia impedimenta præstantur intellectu ex corruptibilitate corporis. Nam

fatigato organo, oportet cessare actum intellectus; sic dicitur Sapi. 9. c. corpus quod corrumpitur aggrauat animam: & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitātem. Et idem Aristo. vult. scilicet. Ex specu lari marcescit animal corrupto quodam interius: corpus autem incorruptibile effectum nulla impedimenta præstat: quia non fatigantur neque corrumpuntur organa, neque speculando. marcescit: cum iā nihil interius corrumpatur. Ex specu lari marcescit homo.

Si autem vniatur anima incorruptibili corpori, dicendum quòd adhuc cæteris paribus melius est sibi esse coniunctam quam separatam. Quod patet, quia esse secundum naturam est bonum cuilibet rei: esse autem contra naturam, vel præter naturam est male esse: & tamen animæ est naturale esse formam corporis, & esse vnitam illi, vt det ei esse per essentiam suam: ergo separatam esse malum est ei. Dixi autem cęteris paribus ideſt, vt non sit magis beata extra corpus, neque misera quàm in eo: sed tantum de miseria, vel beatitudine habeat quantum ei solum natura liter competere poterat præter Dei opus, & executionem suę prouidentiæ. Nam si anima separata à corpore deberet transferri ad vitam æternam: manifestum est, quòd melius erat ei esse sic semper separatam quàm manere in corpore sicut nunc manet. Si temen anima separata neque consequeretur vitam ęternam: neque incideret in pœnas inferni: neque purgatorij melius erat sibi manere coniunctam huic corpori corruptibili, quàm manere taliter separatam tam propter desiderium naturale administrandi corpus quam propter magnam differentiam modi intelligendi animarum separatarum ab animabus coniunctis, de quibus hic nihil dicetur. Et quia naturale est animæ accipere intellectionem ex sensu: & cum fuerit separata non habet intellectiones particularium, sed quandam cognitionem multum vniuersalem, & confusam, de qua non est dicere nunc. Cum autem dicitur, quòd anima separata est Deo conformior, quia est separata à materia, & est spiritus simplex sicut Deus quàm cum esset coniuncta. Dicendum, quòd non est Deo conformior.

Pro quo sciendum, quòd cùm similitudo, & conformitas dicant comparationem quandam, & non fiat comparatio nisi in vniuocis: non potest esse conformitas aut similitudo inter nos, & Deum, nisi inueniatur aliquid vnum in nobis, & Deo. Si autem Deus se haberet pure æquiuoce ad nos, non inueniretur aliquid vnum commune nobis, & illi: neque in nobis, & illo: & ita non essemus ei similes neque conformes: & tamen sumus similes: quia homo est ad similitudinem Dei, & imaginem Genesis 1. cap. ideo aliquid vnum inuenitur in nobis, & Deo: & tamen rursus non inuenitur in nobis, & illo aliquid cō mune, quod de nobis, & illo æqualiter prædicetur id-est æque primo, vel æqualiter in vtrisque inueniatur: quia tunc esset homo æqualis Deo in aliquo, quod est absurdum: & tamen est iste proprius modus vniuocationis: ideo inter Deum, & Creaturam non est vniuocatio, ideſt non inuenitur aliquid vniuocum commune Deo, & creaturæ. Et rursus non inuenitur aliquid commune Deo, & creaturæ quod dicatur de ambobus, & dicatur prius de Deo, & posterius de creatura, sicut dicitur ens de substantia, & accidente, & pertinet ad primum modum Analogiæ. Nam tunc esset aliquid Deo simplicius, quod est absurdū. Et patet, quia quod inuenitur in aliquo, & prædicatur de ipso, vt prius, simplicius est quam ipsum, ideo non potest poni aliquid, quod inueniatur in Deo, & in creatura, licet prius sit in Deo quam in creatura sed est aliquid vnū in Deo, & creatura non quasi pdi-

Homo est ad similitudinē Dei.

cetur de ambobus, vel sit cõe illis, sed quia illud per se cõpetit Deo creaturæ aũt solũ cõpetit inquantum est à Deo, & hoc non est cõpetere Deo per prius creaturæ posterius, sed competere Deo totaliter, creaturę autem nullo modo, nisi inquantum à Deo est. Et ita sunt tres modi inueniendi aliquid in pluribus.

Primus est cum inuenitur aliquid æqualiter in pluribus, & ista est propria vniuocatio.

Secundus est, quãdo inuenitur aliquid in pluribus inæqualiter, idest in quodã prius, & in alio posterius, & iste est primus modus analogiæ accedens magis ad vniuocationem, licet non sit vniuocatio.

Tertius est, quãdo aliquid est in pluribus, & in vno eorum est per se, & totaliter, in alio autem est inquantum ab illo dependet, & iste modus secundus analogiæ, est magis accedens ad æquiuocationem, sed non est æquiuocatio, cum reseruetur ibi vnitas, & ista facit, quòd possit esse comparatio, & ob hoc inter Deũ, & creaturam potest esse conformitas comparatio, & similitudo, quod innuetur in eis aliquid vnum. Et cũ dicit Arist. quòd in vniuoco est cõparatio accipit vniuocum largè vbicũque inuenitur vnum in pluribus, in quo possit esse comparatio, & ideo in omnibus illis tribus modis vnitatis potest esse comparatio, licet primus modus solũ est vniuocationis duo alij sũt analogiæ.

Hoc supposito dicendum, quòd inter Deũ, & creaturam est comparatio, & conformitas, sed non penitus secundum rationem vnam, quia non est ibi vnitas æquiuocationis, sed analogię minime: & ita idẽ, quod est in Deo & creatura nõ est æqualiter neq; secundum modum vnum in illis, & ob hoc aliquid est perfectionis in Deo, quod nõ est perfectionis in creatura, & aliquid est perfectionis in creatura, quod in Deo non est perfectionis, sed esset imperfectionis si inueniretur ibi. De primo patet, quia simplicitas in Deo est perfectio magna, & tamen in rebus creatis non est aliquid magis bonum, vel perfectum quanto magis accedit ad simplicitatem. Nam omnia creata sunt composita aliquo modo compositionis, s. ex materia, & forma, sicut omnia corporalia ex genere, & differentia, sicut omnia, quæ cadunt in prædicamento, & habent conceptum compositum, & diffiniuntur ex actu, & potentia, sicut omnia, quæ aliquid sunt, & aliquid esse possunt, quod competit omni creaturæ mobili, vel quandiu non perfecta est ex esse, & qdditate, vel essentia. Et ista est minima compositio, & comperit omnibus creaturis, quia inuenitur in eis esse receptum, & tamen si non essent composita ex esse, & essentia, non posset eis dari esse, sed esset eis naturale habere esse, & ita non essent creata, & iste modus compositionis, & ex actu, & potentia inuenitur in animabus, & Angelis, quæ sunt maxima entia in rebus creatis, inuenitur autem aliquid in creatis, quod nullam compositionem habet, s. materia prima. Non enim ex materia, & forma est cũ ipsa sit materia prima, & ideo non habeat formam partem sui, non etiã ex genere, & differentia, quia quæcunque talia sunt in specie, & dicunt conceptum perfectum, & p modum totius, & integri, materia autem semper habet rationem partis, ideo non componitur ex genere, & differentia, & ob hoc ipsa non ponitur directè, & per se impedimento aliquò, & tamen poneretur per se, & directè si esset composita ex genere, & differentia, quia tunc necessario esset in aliqua specie, etiam non est composita ex actu, & potentia cum ipsa sit pura potentia nullum habens actum, etiam non ex esse, & essentia, vel quidditate, quia materia non habet esse, vel subsistere, nisi per formam, quando contrahitur per eam ad compositionem. Nam si esse haberet non

Angeli, & aię ex actu, & potentia componuntur.

Materia non ponitur directe in prædicamẽto.

esset compossibilis, vel omnia cõposita essent entia per accidens, & ita patet, quòd materia prima non est composita aliquo modo cõpositionis, sed solum est compossibilis cum forma, & quãtum ad hoc est simplicior omni creatura, quia nulla est, quę non sit composita aliquo modo compositionis, & ideo deberet materia prima esse perfectior omnibus entibus, quasi magis accedens ad diuinam similitudinem, & tamen nihil est magis imperfectum, neque esse potest quam materia prima.

De secundo patet, quia in entibus corporalibus quanto aliquid habet maiorem pluritatem, & distinctionem realem virtutum, & perfectionum tanto est simpliciter nobilius, & ideo nobiliora sunt mixta elementa, quæ sunt corpora simplicia, & in mixtis quanto magis habet aliquod de distinctione, & pluritate tanto est perfectius, vt viuentia magis quã non viuentia, & sentientia magis quam non sentientia, & tamen in Deo habere pluritatem perfectionum, vel virtutum realiter distinctarum esse imperfectionis, quia omnia sunt ibi vnum, & ita magis accedunt vnuoce elementa ad similitudinem Dei propter simplicitatem quam homo, & tamen sunt minus nobilia.

Dicendum ergo, quòd perfectio, & nobilitas non accipitur in rebus per accedere ad Deum secundum similitudinem vnionis, sed proportionis cuiusdam. Et ratio est, quia non inuenitur aliquid vnum vniuoce dictum de Deo, & creatura, sed est aliquid vnum in Deo per se, & totaliter, & illud inuenitur in creatura: non per se, sed secundum, quòd illud participat à Deo, & quia quodliber inuentum in Deo est in eo perfectius quam in creatura, non est attendenda perfectio creaturæ in conformitate ad Deum accipiendo quãtum ad omnia vniuocè, sed solum proportionem inquantum illud, quod inuenitur in Deo, & creatura est vnum secundum vnitatem proportionis, in Deo autem est perfectio, secundum quòd habet plenitudinem naturæ suæ, ad quam pertinet habere omnem entitatem, & bonitatem, & ideo proportionaliter in cęteris rebus erit quælibet perfecta secundum, quę attingit complementum naturę suæ, & tunc quęlibet res erit Deo proportionaliter conformior quãto naturæ suæ magis attigerit complementum, & sic licet in Deo sit perfectio esse immobilem, non erit in rebus creatis perfectio in esse immobiles, quia corpo ra perfectiora mobilia sunt, & quanto perfectiora to magis mobilia, & magis conformãtur ista Deo in mobili inquantum sunt mobilia q̃ si essent immobilia, sicut cordi est naturale moueri, & per motũ facit operationem suam, & iõ magis cõformatur cor Deo, qñ mouetur, quam qñ non mouetur, quia qñ nõ mouetur deficit à sua naturali perfectione. Sic etiã quantum ad simplicitatem, quia in Deo est perfectio esse simplicem, in creaturis autem non saltem in corporalibus: Deo enim naturale est habere omnes perfectiones vnitiuè, idest, q̃ omnia in eo sint vnum, ideo simplicitas conuenit ei, rebus autem creatis competit habere perfectiones non vnitiuè, sed distinctè, & plurificatiuè, ideo quãto aliqua res est perfectior, tanto est magis plurificata, idest plures distinctiones habens, & quanto aliquid magis appropinquat ad vnitatem, & simplicitatem, tanto est minus perfectum, sicut patet de materia prima, vt dictum est, quę est simplicior inter omnia creata, & nihil est minus perfectum, ita ergo de anima, licet quando separata à corpore est accedens magis ad simplicitatem, non est Deo conformior, cum minus perfectus sit, quando est separata quam cum est coniuncta, eo q̃ magis accedit ad perfectionẽ naturæ suę, est enim ei naturale esse partem hoīs, & ideo esse coniunctã dando esse

corpori: & ideo non est status vltimus animæ manere separatam. Vnde sequitur, quòd perfectio sua est, q̃ reuniatur, & ita erit resurrectio.

Ad quintum dicendum, q̃ non est simile de vtraque morte. Nam mors corporalis fuit introducta per peccatum Adæ: illud autem fuit expiatum per mortẽ Christi, & ideo tollitur pœna scilicet, vt mors nõ maneat semper: peccatum autem mortale, per quod qs excidit à vita gratiæ, & damnatur nõ tollitur per mortem Christi: quia post damnationem non recipit redemptionem aliquam: ideo ab illa morte non est reditus ad vitam: & a morte corporali est reditus.

Aliter potest dici, & melius: quòd per mortem Christi non fuit ablata pœna impositа pro peccato Adæ. Primo patet, quia fuit imposita necessitas moriendi per peccatum Adæ: & illa non tollitur, quia etiam nunc manet nobis illa necessitas. Secundò patet, quia si illa pœna est ablata per redemptionem Christi, & ideo fieret resurrectio, sequeretur, quòd illi nullo modo participabant redẽptionem Christi nõ resurgerent: sed infideles non participabant neque participauerũt vnquèm fructu passionis Christi: ideo non resurgerent: sed falsum est, quia omnes resurget, vt dicetur sequenti. q. ergo non est verum, quòd resurrectio sit quasi fuerimus liberati à pœna illa per Christi redemptionem. Sed dicendum, quòd hoc sit ex conditione sententiæ: & vtraque completur. Pro peccato enim Adæ indita fuit necessitas moriendi, & ista manet ad literam: sed non fuit impositum, quòd moriens nunquam resurgeret: & ideo manente sentẽtia illa in vigore suo sit resurrectio: pro peccato aũt mortali imponitur pęna mortis: non qdẽ simpliciter, sed ętĕrnæ: sed ętĕrnitas mortis repugnat resurrectio ne: ergo a tali morte neq; est reditus neq; resurrectio.

An resurrectio erit generaliter omnium hominum, vel aliquorum specialiter. *Quæst. CCXXIII.*

QVAERITVR an resurrectio erit generaliter omnium hominum, vel aliquorũ specialiter. Aliqui dicunt, quòd non resurgent omnes: quia dicitur Psal. 1. non resurgent impij in iudicio. i. in die iudicij: sed resurrectio, quæ fiet erit in die iudicij: ergo non resurgent impij: & sic non omnes resurgẽt. Secundò quia Dan. 12. c. dicitur. Multi de his, qui dormierunt in puluere terræ euigilabunt. sed hæc locutio quandam participationem importat: ergo non resurgent omnes sed quidam.

Tertio patet, quia per resurrectionem conformantur homines Christo resurgenti vnde dicitur, 1. Corin. 15. c. Christus resurrexit, & nos resurgemus, sed illi soli debent Christo resurgenti conformari, qui portauerunt eius imaginem, quod solum pertinet ad bonos: ergo soli iusti resurgent.

Quartò quia pęna non remittitur nisi ablata culpa, sed mors corporalis est pęna peccati originalis, ergo cum non omnibus sit dimissum peccatum originale sicut est de infidelibus, qui nunquam crediderunt ne que baptizati sunt, non resurgent omnes.

Quintò patet, quia sicut per gratiam Dei renascimur, ita per eius gratiam resurgemus, sed illi, qui in veteris matris moriũtur nunquã renati fuerũt, quia renasci non potuerunt cum nati non fuerint, ergo non resurgent, & sic non resurgent omnes.

Dicendum quòd resurrectio erit generalis, ita vt quicũque homo fuit, & aliquando vixit, & mortuus est debeat resurgere. Et patet primo quia hoc dicitur Ioã. 5. c. omnes qui in monumentis sunt audient vocẽ filij Dei, & qui audierint, viuent, ergo omnes mortui resurgent. Secũdò quia 1. Corin. 15. c. dicitur omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur, ergo resurrectio communis est.

Tertiò quia causa præcipua resurrectionis posita est præcedenti. q. vt homines recipiãt præmium pro operibus, sed nemo est, qui non debeat recipere pœnam vel præmium, siue paruulus, siue adultus, quia adulti ex proprijs actibus habent pœnam, vel prẽmiũ, paruuli autem ex fide eis infusa recipiunt præmium, vel ex peccato originali, quod incurrerunt recipiunt pœnam: ergo omnibus est necessaria resurrectio.

Quartò quia quandocunque ratio alicuius proprietatis conuenientis indiuiduo sumitur ex natura speciei, oportet illam inueniri similiter in omnibus indiuiduis eiusdem speciei, tale autem est de resurrectione, quia ex desiderio beatitudinis, quod est totius humanæ speciei, & non potest compleri in hac vita, fuit sumpta vna ratio resurrectionis, & alia ex conditione animæ, quæ est pars, & imperfecta, quando est separata, quæ etiam sumitur ex natura speciei. Etiam quia animam separatam esse à corpore est contra naturam animæ, & ita est quasi violentum, & ideo non durant, sed ista competunt toti speciei ęqualiter, ergo si aliquis homo resurget, omnis homo resurget. Dato enim aliquo, qui non resurgeret, manerent omnia incõuenientia in illo, quæ circa omnes homines, si nemo resurgeret, & ita planum est, quòd omnes homines resurgent.

Ad primum dicendum vno modo, q̃ intelligitur de mystica resurrectione. i. quãtum ad animam, quia impij nõ resurgunt in iudicio discussionis conscięti, hoc enim esset seipsos de peccatis accusare, & illa deflere, quod non faciunt nisi boni, vt exponit Glo. Alio modo intelligitur de impijs, qui sunt infideles. qui, non resurgent, vt iudicentur, quia qui nõ credit, iam iudicatus est.

Tertiò modo potest accipi de iudicio actiuè nõ resurgent in iudicio. i. ad hoc quòd iudicent alios, ad bonos enim pertinet iudicare alios, vt patet. supra. 19. c. vbi Christus Apostolis promisit sedes iudiciarias. Sed adhuc fortè aliter intelligitur, vt dicetur in expositione ipsius Psalmi.

Ad secundum dici potest vno modo, q̃ accipitur. Multi. i. omnes, & sic exponit Augu. & ita aliquando in scriptura pauca ponunrur, & multa significantur, sicut etiam accidit è contrario, & est figura, quæ dicitur Lyptote, cũ pauca dicimus, & plura significamus.

Secundo potest dici, quòd propriè accipiatur multi, quia non euigilabunt omnes, differt enim resurgere, & euigilare omnes quidem resurgẽt, quia omnes reincipient viuere, sed non euigilabunt, quia euigilare significat solui sensus, qui ligati tenebantur per sopore, qui autem non sentient aliquid post resurrectionem dicuntur non euigilare, & ita erit de pueris damnatis pro solo peccato originali, quia nihil mali sentient, quasi sint dormientes, & tamen resurgent, cętĕri autem qui aliquid boni, vel mali sentient post resurrectionem dicuntur resurgere, & euigilare.

Ad tertium dicẽdum, quòd ex resurrectione Christi probatur resurrectio nostra, & nos conformamur ei per resurrectionem, neque resurgunt, nisi qui illius similitudinem portauerunt. Sed Christi similitudine dupliciter gerimus, secundum quòd Christus duo habet, in quibus possumus eum imitari. Primum est ipsa veritas naturæ. Secundum est gratiæ plenitudo. Quantum ad primum omnes homines gerunt imaginem Christi, quia in omnibus est veritas humanitatis imagini. Quantum ad secundum gerunt soli boni, & tñ resurrectio pertinet ad conditionẽ naturæ cũ necessitas eius ꝓbetur ex eis, q̃ cõpetũt toti speciei, vt oñsum est præced. q. Etiã qa per resurrectionẽ non

Christi similitudinẽ dupliciter gerimus.

vita gratiæ, sed vita naturalis reparatur: ergo quantũ ad omnes, qui gerunt Christi imaginem quantũ ad ad naturę veritatem erit resurrectio: sed boni cum gerunt imaginem Christi quantum ad gratiam non solum resurgent ad vitam naturæ: sed etiam ad vitam gloriæ.

Ad quartum dicendum, quòd non tollitur pœna quandiu peccatum manet: mors autem est pœna peccati originalis: ideo non absoluuntur a morte, qui in peccato originali manẽt: imo dicendum quòd etiam illi, qui iam exuerunt originale peccatum per lauacrũ baptismi tolerant pœnam illius quia moriuntur: & tamen pœna illius est mori: & hanc postquam semel tolerauerint, nõ habent quid tolerẽt: sed est aliud mori aliud in morte manere. Primum est pœna peccati originalis: secũdum autem non. Et ideo quandiu manet peccatũ originale, manet ꝙ homo sit obligatus ad mortem: sed non oportet quòd quandiu manet peccatum originale detineatur homo in morte, cu detineri non sit pœna peccati originalis: & ideo manentes in peccato originali possunt resurgere.

Ad quintum dicendum quòd non est simile de resurrectione, & regeneratione, quia renasci purè pertinet ad gratiam gratificantem, & non prouenit ex aliqua naturę exigentia: resurrectionem autem ratio naturalis iudicat fieri debere: licet vis naturæ ad eam nõ sufficiat, ideo plus terminantur homines ad resurgere quàm ad renasci.

Aliter potest dici, ꝙ tam resurrectio quàm renasci ex gratia prouenit: sed renasci prouenit ex gratia nobis data per Christum, quæ est gratia singularis. i. cuilibet specialiter data, resurrectio autem fit non per gratiam nobis datam, sed per gratiã, qua factũ est, ut Christus naturã nostram susciperet, quia ex hoc conformamur ei in naturalibus, & ideo illi, qui mortui fuerunt in vteris maternis, licet non fuerunt renati p susceptionẽ gratiæ: tamen resurgent propter conformitatem naturæ ad Christũ, quã ad conformitatẽ cõ secuti sunt in hoc, ꝙ in vteris maternis veritatem humanæ speciei acceperunt. illi ergo resurgent, quia ueri homines fuerunt, & ibi in vtero aliquandiu vixerunt, & ibi quoque mortui sunt.

I

An resurrectio sit naturalis. Quæstio. CCXXIIII.

QVAERETVR circa resurrectionem vtrum resurrectio sit naturalis.

Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia id, quod inuenitur in omnibus indiuiduis alicuius speciei est naturale eis. Sic dicit Damascenus (quod communiter in omnibus inspicitur): natura characterizat in his, q̃ sub ipsa sunt atoma. s. i. natura characterizat. i. ĩprimit, vel cõsignat in omnibus atomis. i. indiuiduis, quæ sub ipsa. s. in omnibus indiuiduis eiusdem speciei, id qđ inuenitur communiter in omnibus, sed resurrectio conuenit omnibus indiuiduis humanæ speciei, vt ostensum est præcedenti. q. ergo est resurrectio naturalis.

Secũdo quia Grego. in. 14. lib. moralium dicit, qui resurrectionis fidẽ ex obedientia non credunt certe hanc ex ratione tenere debuerunt. Quid enim quotidie nisi resurrectionem nostram mundus in elementis suis imitatur? & ponit exemplũ de luce, quæ quasi moriendo oculis subtrahitur, & rursus quasi resurgẽdo renouatur: & de arbustis, quæ viriditatem amittunt, & rursus quasi resurgendo reparantur, & de seminibus, quæ putrescendo moriuntur, & rursus germinando quodammodo resurgunt, & eundem modum arguendi ponit Apostolus. 1. Corin. 15. c. scilicet insipiens quod seminas nõ viuificatur, nisi prius moriatur. Et ita concludit ibi de resurrectione, quòd seminatur corpus animale, & surget spirituale &c. & ita ex naturalibus rebus deducũr resurrectionem: sed nihil potest concludi ex rebus, & operibus naturalibus nisi naturale: ergo resurrectio, quæ ex his colligitur, est naturalis.

Tertiò quia illa, quæ sunt præter naturam sunt aliqualiter violenta, & non diu durant: sed vita, quę reparatur per resurrectionem manet in æternum: ergo est naturalis: & consequenter resurrectio, quę est motus ad eam est naturalis.

Quartò quia id, ad quod tota naturæ expectatio maximè tendit, videtur esse naturale: sed resurrectio, & glorificatio sanctorum sunt huiusmodi, ad Ro. 8. c. scilicet. Omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc expectans reuelationem filiorum Dei: ergo resurrectio est naturalis.

Quintò quia resurrectio est motus quidam ad perpetuam coniunctionem animæ, & corporis: sed motus est naturalis, qui terminatur ad quietem naturalẽ. 6. Physi. perpetua aũt coniũctio corporis, & animæ erit naturalis: quia cũ anima sit proprius motor corporis habet corpus sibi proportionatum: & ita etiam in perpetuum est viuificabile ab ipsa, sicut ipsa in perpetuum viuit: ergo resurrectio erit naturalis.

Dicendum, quòd resurrectio non est naturalis, sed miraculosa: nisi accipiatur naturale largè, & secundũ quid. Quod patet: quia a priuatione in habitum non est regressus secundum naturam: sed mors est priuatio vitæ: ergo resurrectio, per quam est reditus ad vitã, non est naturalis, sed miraculosa.

Secundò quia quæcunque sunt vnius speciei, habent vnum modum determinatum originis. Et ratio est, quia cum origo sit via ad esse, & esse sit vnũ vnius speciei ꝙ modus originis sit vnus: & ideo animalia, quæ gignuntur ex putrefactione, & quæ gignuntur ex semine nunquàm sunt eiusdem speciei, vt ait Cõmentator. 8. Physi. sed naturalis modus, quo homo oritur est generatio eius ex simili in specie, quod in resurrectione non est: ergo resurrectio non erit naturalis. Considerandum tamen amplius circa hoc, vt videatur, an sit naturalis resurrectio rotaliter, vel secun ad quid aliquid, aut nullo modo, quòd motus siue actio aliqua se habet tripliciter ad naturam. Primus modus est, ꝙ est aliquis motus, vel actio, cuius neque natura est principiũ, neque terminus, & talis motus, vel actio non communicat cũ natura. Et iste motus, vel actio fit dupliciter. Aliquãdo à principio totaliter supernaturali sicut est glorificatio corporum: nã si principiũ est supernaturale non est naturale: & ita est in glorificatione corporum, quia solus Deus hoc facit: qui per se agẽdo est causa supernaturalis. Etiã ex termino, in quem, patet quia terminus istius motus est gloria corporum, sed gloria non est naturalis corporibus; quia secundum illam accipiunt impassibilitatem, claritatem, agilitatem, subtilitatem, quæ non sunt naturalia corporibus. Aliquãdo, fit ille motus ab alio principio, qui neque est naturale neque supernaturale, sed violentum, & contra naturam. Sicut patet in motu lapidis ad sursum: nam hic principium non est naturale, sed contra naturam: terminus quoque nõ est naturaliter, quia terminatur motus iste ad quietem violentam. Secũdus modus est, quando est motus, vel actio cuius terminus, & principium est natura, sicut in motu lapidis deorsum cum à nullo impelliatur: principiũ enim est ibi natura cum à principio intrinseco fiat: terminus quoque est natura, quia quiescit in motu bi naturali, scilicet infra in centro. Tertius modus est, quando est motus cuius principium non est naturale, & tamen terminus est natura. Et hoc fit dupliciter, vno modo quòd principium sit supernaturale, vt in illuminatione cęcorum, & curatione paralyticorum, & cęterorum languidorum à Deo facta: nã principium est ibi supernaturale, sed terminus est naturalis, quia illuminatio cęci terminatur ad visum eius: sed visus aliquid naturale est. Sic & in curatione prædicta làguidorum: nã principiũ est supernaturale: terminus autem est sanitas, quę est aliquid naturale. Ali quando aũt fit hoc per principiũ, quod non est supernaturale, sed partim artificiale, & partim naturale, vt patet in acceleratione florum, & fructuum. Nã quod cursu naturæ producitur in determinatis tẽporibus, & mensibus põt per artificiũ aliquod approximando certo modo res naturales deducere ad esse in paucis horis vel diebus. Nam hic est principiũ non naturale cũ partem fiat talis approximatio, quã natura facere nescit, neque põt, & acceleratur quod natura nõ poterat ita breuiter producere: terminus autem est naturalis. s. flores, & fructus, quia illi ijdem flores, & fructus, qui per artificium accelerantur, producerentur secundum naturam, licet in longiori tempore. Quat tus modus nõ põt inueniri. s. ꝙ alicuius motus sit principiũ natura, & terminus nõ sit natura: est enim hoc impossibile. Et ratio est, quia principia naturalia sunt ad determinatos effectus diffinita, vltra quos non possunt extendere: ideo existente à principio naturali necesse est, sequi id, quod exigit illud principium naturale. Est enim impossibile, ꝙ sequatur ex illo principio aliquid, ad quod non se extendat virtus illius principij: sed quidquid est, ad quod se extendit illud principium est naturale: ergo quicunque terminus induc̃tus per motum à principio naturali factus erit necessario naturalis: & ideo iste modus quart⁹ nõ põt inueniri. operatio autem, vel motus primi modi non põt dici aliquatenus naturalis, quia nihil de natura, vel naturali habet, cũ natura ĩ motu ex duobus dicatur s. ex principio, & termino, & hic neutrũ est naturale: sed vocabitur iste motus aliquando supernaturalis, vel miraculosus: vt si fiat à principio supernaturali, vt dicta est de glorificatione corporum. Aliquando autẽ vocabitur motus violentus, vt si fiat à principio agente cõtra naturã, vt in motu lapidis ad sursum: & licet vterque istorum duorum motuũ nihil habeat de naturali, quia neq; principiũ neque terminũ. tñ vnus vocatur contra naturam, & alius non: glorificatio enim corporum nihil habet de naturali, & tamen nõ est cõtra naturã. Et ratio est, quia per illum perficitur natura & tñ appetitus perfectionis in generali est in omnibus entibus: ideo licet non sit appetitus illius perfectionis secundũ naturã, quia ex principijs speciei non põt deduci ad talẽ perfectionẽ: tñ non repugnat natura, sed potius cã meliorẽ reddit: ideo est verum, ꝙ ille motus nullo modo est naturalis: & tamen non est cõtra naturã: motus aũt lapidis ad sursum non est naturalis, quia nihil habet de naturali. i. neque principium neque terminũ, & insuper est contra intẽtionem naturæ, & cõtra perfectionẽ eius: quia lapis intendit manere inferius, & perficitur ibi, & conseruatur pp esse suũ naturale: supra aũt esse nõ conuenit suæ pfectioni, sed potius repugnat. Operatio aũt vel motus secũdi modi est pure, & simpliciter naturalis, q. ex vtroq; principio, & termino, & nihil vltra re linqui. s. quod faciat ad esse naturale. Operatio aũt, vel motus tertij modi non põt dici simpliciter naturalis: sed solum secundum quid. s. inquantũ perducitur ad id, quod est secundum naturã: & tñ non per illud, qđ est naturale, vel secundum naturã. Sed dicetur simpliciter miraculosa, vel artificialis, vel aliqualiter violenta. De primo, vt illuminatio cęcorum. De secundo, vt acceleratio florum. De tertio, vt si ab extrinseco impelliatur lapis deorsum: non enim poterit vocari

iste motus simpliciter naturalis, quia non incipit à principio intrinseco, neque etiam totaliter contra naturã cum passum conferat vim, & terminus motus sit naturalis: & tamẽ ad violentum simpliciter requiritur, ꝙ principiũ sit extra, & non conferat passo vim. 3. Ethi. c. 1. Est ergo aliquo modo naturalis, & aliquo modo violentus, vel non naturalis.

Ad quem motũ pertineat resurrectio

De resurrectione dicendum, quòd pertinet ad operationem, vel motum tertij modi: nam principium non est ibi naturale, sed diuinum: terminus tamen est naturalis, quia terminatur resurrectio ad vitam, & vita est naturalis homini cum naturaliter etiam vita detur per generationem, & ideo resurrectio non potest vocari naturalis: neque tamen est violenta, neque artificialis, sed est miraculosa.

Circa hoc tamen magis considerandum, quòd naturale dicitur, quod est: secũdum naturam autem esse dicitur habens naturam, & ea, quæ consequuntur naturam, vt patet. 2. Physi. & ideo motus non potest proprie dici naturalis, nisi eius principium sit natura: quia non habet talis motus ea, quæ consequuntur naturam ideſt non est secundum illa.

Nã nõ est principiũ resurrectionis.

De resurrectione autem dicendum ꝙ non potest natura esse principium eius, quamuis resurrectio terminetur ad vitã, quæ est naturalis. i. poterat aliter haberi naturaliter, vt per generationem. Nullum enim principium resurrectionis põt esse in natura, ideo nõ est naturalis. Quod patet, quia natura est principium motus eius, in quo est, & hoc vel actiuũ, vel passiuũ. Actiuum sicut in motu grauium, & leuium, & in alterationibus animalium. Passiuum, vt patet in generatione corporum simplicium. De primo patet, quia in motu grauiũ, & leuiũ natura est principiũ motus actiuũ. q. per grauitatẽ, & leuitatẽ mouẽtur actiuè. i. quia ipia se mouẽt. De alterationibus eadẽ ratio est, quia alteratur animal per qualitatẽ intrinsecã, vt per calorẽ, qui in eo est, vel p frigiditatẽ, & ita ipsum, qđ alterat intra seipsum habet id, p quod alteratur. Et dr̃ de animalibus ad tollẽdũ corpora simplicia, quia illa põt alterari ab extrinseco, sed non ab intra, quia non habẽt qualitates cõtrarias. Istæ autem inueniuntur in animalibus, & corporibus mixtis: ideo possunt ista alterari naturaliter actiuè. s. per principia intrinseca.

In grauibus, & leuibus natura est actiuum pricipiũ motus.

De secundo patet, qa corpora simplicia hñt principiũ passiuum suæ generationis in se i. potẽtiã passiuã. Nã gignit̃ corpus simplex ex simplici: & est generatio naturalis quãtum ad hoc, ꝙ est potẽtia passiua ad hoc ꝙ gignatur, & correspõdet sibi potẽtia actiua: passiuũ enim principiũ generationis naturalis est potẽtia passiua naturalis, quæ semper habet aliquã potentiã actiuã sibi rñdẽtẽ in natura, vt dr̃. 9. Metaphy. Nam nõ est potẽtia passiua, nisi sit aliqua actiua, per quam possit passiua reduci in actũ, quia alias esset frustra. Et ideo si passiua est naturalis, & actiua naturalis, quia nõ vocatur aliter naturalis passiua nisi per actiuã naturalẽ reducatur in actum, nã aliàs diceremus, ꝙ esset potentia naturaliter ad aliquid, quod naturaliter fieri nõ poterat, quod implicat condictionem. Et tñ cum ponatur principium actiuum naturale ad quãlibet potẽtiã passiuam, nõ differt an sit illa potentia actiua, vel principium naturaliter actiuum respectu vltimæ perfectionis. i. formæ substantialis sine respectu dispositionis, quæ est necessitas ad formam vltimam, quæ est in generatione hominis. Et hoc dicitur in generatione hominis vbi vltima forma generationis est anima, dispositio ad formam dicitur totalis organizatio ad suscipiendam animam, & secundum fidei positionem, & veritatem nulla actio naturalis sufficit ad productionem animæ rationalis, quia illa non educitur de potentia materiæ, sicut aliæ formæ materiales:

Nulla actio naturalis sufficit ad productionẽ animę rationalis.

les:& ideo ſicut nõ eſt aliqua potentia actiua,vel principium naturale ad productionem animæ:ita non eſt potentia paſſiua naturalis ad ſuſcipiendam animam illam: ſed eſt potentia actiua, ad vltimam diſpoſitionem,quę eſt neceſſitas formę introducẽdæ,i.ad complendam totam organizationem, & diſpoſitionem corporis,ita vt nihil reſtet,niſi introductio animæ: & vocatur iſta neceſſitas formæ introducẽdæ: quia data illa diſpoſitione non poteſt introduci alia forma,niſi anima humana, quia non competit illa diſpoſitio alteri formæ.

Pro quo ſciendum quòd ſic ſpecies differunt ſicut numeri 10.Metaph.1.per gradus vel vnitates eſſentiales:& quælibet forma materialis exigit certam diſpoſitionem factam in materia, ſine qua non poteſt eſſe illa forma: neceſſe eſt, quòd ſicut differunt inter ſe formæ gradualiter, ita & diſtent proportionaliter diſpoſitiones requiſitæ ad formas illas materiales: & ideo ſicut forma vnius ſpeciei non poteſt eſſe forma alterius: ita & diſpoſitio vnius formæ non poteſt eſſe diſpoſitio alterius: & ob hoc impoſſibile eſt, q̃ vni certæ diſpoſitioni conueniat, niſi vna forma vnius ſpeciei: & aliæ non poſſunt ei conuenire: & ideo rectè illa diſpoſitio vocatur neceſſitas ad formam,quia exiſtente illa impoſſibile eſt formam aliam introduci niſi illam,& neceſſe eſt illam introduci. Sed tũc eſt dicendum, q̃ licet ad animam humanam non ſit aliqua potentia naturalis actiua,& conſequenter neque aliqua potentia paſſiua naturalis ad recipiendum eã: tamen ad neceſſitatem eius.i.ad diſpoſitionem illam vltimam, quæ eſt plena organizatio, bene eſt aliqua potentia actiua, quia ſufficit agens naturale ad illam organizationem:& conſequẽter eſt potentia paſſiua; ad alias aũt formas ſubſtãtiales ſecũdũ veritatẽ philoſophiæ bene ſufficit agẽs naturale:& ideo ſicut eſt potẽtia actiua ad illas, ita ẽt eſt potẽtia paſſiua:nã educũtur omnes illæ formæ de potentia materiæ ; & non oportet eſſe aliquam aliam actionem ad productionem, & educationem formæ de potentia materiæ vltra illã, qua cãtur vltima diſpoſitio, quæ eſt neceſſitas ad formam: ſed data illa diſpoſitione educitur forma de potentia materiæ:& ita agens naturale producit formam materialem : & conſequenter eſt potentia paſſiua reſpectu formarũ ſubſtãtialiũ, ſicut eſt reſpectu diſpoſitionũ vltimarũ. Licet ſecũdum Platonẽ,& Auicennã ẽt formæ materiales nõ ſint de potẽtia materiæ,ſed omnes formas ſubſtãtiales dicunt ab extra prouenire ſicut animã, & eſſe à datore formarũ:& cõſequenter ponerẽt eſſe potentiã actiuã,& paſſiuã reſpectu vltimę diſpoſitionis,ſed nõ reſpectu formarũ. Et tñ in hoc nõ multum differt, quia quidquid ponatur,hoc ſaltem notũ eſt, q̃ tantũ ſe extẽdit potẽtia actiua naturalis,quãtum paſſiua naturalis : & ideo vel ambæ ſunt ad formã, vel ambæ ad neceſſitatẽ formæ.i.diſpoſitionẽ vltimã. De reſurrectione autem dicendũ, q̃ nullũ principium reſurrectionis eſt in natura,neq; reſpectu coniunctionis animæ,& corporis, q̃ eſt quaſi forma intẽtata per reſurrectionẽ: neque reſpectu diſpoſitionis vltimæ,quæ eſt neceſſitas ad talẽ coniunctionẽ.Et ratio eſt,quia talis diſpoſitio nõ põt induci a natura, niſi determinato modo.ſ.per uiã generationis ex ſemine. Alius autem modus nõ eſt, qđ patet, quia nullus homo põt produci naturaliter ad eſſe,niſi ſit:& tñ in reſurrectione fit vnio principiorũ, & vita ſequitur:ſicut in generatione vniuntur principia,& ſequitur vita : ergo talis diſpoſitio qualis in reſurrectione fit in corpore,nõ poterat fieri naturaliter niſi per viam generationis ex ſemine : & ita nullum principium actiuum eſt in natura,quod poſſit facere vnionem, vel coniunctionem animæ,& corporis:ſic neque etiam diſpoſitionem vltimam corporis,ſecundum quã ſit apertum vt anima ſibi immediate vniatur,& conſequenter neque eſt potentia paſſiua ad talẽ vnionẽ naturalis: & ita reſurrectio non poterit eſſe motus naturalis:vnde etiã ſi ponatur aliqua potentia paſſiua ex parte corporis,ſeu ẽt inclinatio quæcunq; ad animæ coniunctionem,non eſt talis, quæ ſufficiat ad rationẽ motus naturalis, quia neque eſt ibi principium actiuum naturale,neque paſſiuũ:ideo ſimpliciter loquendo reſurrectio eſt miraculoſa,& non naturalis,niſi ſecundum quid vt declaratum eſt.

Ad primum dicendum, q̃ dictum Damaſceni intelligitur de illis,quæ inueniuntur in omnibus indiuiduis aliçuius ſpeciei,& ſunt cauſata ex principiis naturæ;nam ſi diuina operatione,aut per accidens contingeret, q̃ omnes homines dealbarentur, aut congregarentur in vno loco,non eſſet naturale homini eſſe album,aut eſſe omnes ſimul.Sic autem eſt de reſurrectione,q̃ licet omnibus indiuiduis humanis competat reſurgere,non competit eis ex cõditione naturali ſed diuina voluntate & poteſtate: ideo reſurrectio non eſt motus naturalis.

Ad ſecundum dicendum,q̃ ex rationibus aut ſimilitudinibus naturalibus non poteſt concludi aliquid, niſi naturali demonſtratione vel per neceſſitatem.& tñ ſuaſoriè poteſt aliquid ſupernaturale manifeſtari ex rationibus vel ſimilitudinibus naturalibus. Et hoc quia res,quæ ſunt ſecundum naturam habent ſimilitudinem aliquam illarum rerum , quæ ſunt ſupra naturam,& repreſentant illã,ſicut vnio corporis ad animam repreſentat vnionem ſpiritus ad Deum per gloriam:& ita rationes adductæ ex naturalibus à Gregorio ad oſtendendum reſurrectionem non probant, ſed adminiculantur vel ſuadent.

Ad tertium dicẽdum,q̃ illa ratio tenet de illis,quę ſunt contra naturam, nam de violento dicitur, quòd non eſt perpetuũ: ſecus autem de illis, quæ ſunt præter naturam,ſed non contra: reſurrectio autem non eſt naturalis, quia non ſunt principium,& terminus eius naturalis:& tamen non eſt contra naturam, ſed potius naturam perficit. Circa quod poſſunt aſſignari quatuor gradus: quædam enim ſunt contra naturam , alia ſunt nullo modo naturalia,& tamen nõ ſunt contra naturam: alia ſunt non naturalia ſimpliciter, & tñ ſecundum quid ſunt vel põt dici naturalia: alia ſunt pure naturalia. Prima ſunt , in quibus neque principiũ motus, neq; terminus ſunt naturalia: & inſuper eſt motus ille contra inclinationẽ patientis: & hoc vocamus violentum,quia paſſo nõ confert vim. 3.Ethi.c.1.Secũda ſunt, in quibus neque principium neq; terminus motus ſunt naturalia: & ideo ipſa nullo modo ſunt naturalia: & tñ non ſunt contra inclinationem naturæ: immo potius naturam perficiunt, & perficitur cũ corpus glorificatur, non eſt motus glorificationis corporum violentus, licet non ſit aliquo modo naturalis.Tertia ſunt quæ habẽt terminum naturũ naturã , & aliquid non.ſ.habent terminum naturæ,ſed non eſt principiũ:ſicut eſt illuminatio cęcorũ, & reſurrectio mortuorum , vt ſupra dictum eſt,& talia ſimpliciter vocantur non naturalia, vel miraculoſa : & tamen ſecundum quid poſſunt vocari naturalia:& tñ illud nõ ſufficit ad vocãdũ ea naturalia.Quarta ſunt omnia,quæ habent tã principiũ quàm terminũ ſecũdũ naturã, vt omnes alterationes corporũ, ſiue ab intrinſeco,ſiue ab extrinſeco factis per alia agẽtia naturalia. De primis dicẽdũ q̃ nõ põt diu manere, quia nõ ſolum nõ ſunt naturalia,ſed etiã ſunt violenta. Et ratio non permanendi eſt, quia cum in eis fiat contra

contra inclinationem patientis reſiſtet illud,& ſuccũbet aliquando id,quod violentat illud. De ſecundis & tertiis dicẽdum, q̃ licet nõ ſint naturalia ſunt permanentia, eo quòd non eſt in eis aliquid contra naturã , ſed potius natura perficitur per illa:imo dicendum q̃ magis illa manent ſaltem in exemplis datis quàm naturalia,quia in naturalibus eſt aliqua contrarietas,vel intrinſeca,vel ab extra,ſecundum quam contrarietatem fit actio,& corruptio : glorificatio autem corporum & reſurrectio quæ pertinet ad ſecundum, & tertium modum non relinquunt contrarietatem in ſtatu,in quo ſit actio : ideo cum a contrarietate fiat corruptio,potius ſunt permanſiua ea , quæ, ſic ſe habent non naturaliter quam ea, quæ purè naturaliter ſe habent: & ideo licet reſurrectio non ſit naturalis , ipſa vnio corporis & animę cauſata per reſurrectionem manebit in æternum.

Ad quartum dicendum , q̃ licet tota naturæ expectatio ſit ad rationem non eſt reſurrectio naturalis, ſed eſt vltimũ naturæ , ad quod ipſa non peruenit per ſe,ſed per actionem alicuius agentis nõ naturalis. Accipitur enim naturale ſtrictè vt dictum eſt.ſ.id, cuius principium, & terminus natura ſunt: & hoc quãtum ad motus: De rebus autem dicimus , quòd naturales ſunt , quia habent naturam , & ea quæ conſequuntur naturam : & quia reſurrectio accipitur vt motus, vel operatio , & non habet naturam pro principio & termino non eſt naturalis,& tamen nihilominus eſt expectatio totius naturæ: imo ſic reſurrectio eſſet aliquid naturale totius naturę. Et ratio eſt,quia id,quod naturale eſt, ex principiis naturalibus habetur: maius autem bonum eſt, quod non poteſt haberi ex viribus naturæ , ſed per aliquod ſuperius habetur quàm id, quod habetur ex ſolis viribus naturæ : & ideo ſpecialiter pertinet hoc ad naturã humanam propter ſuam excellentiam : cętera enim propter minorem gradũ perfectionis ſuæ poſſunt peruenire ad vltimam perfectionem ſuã per id,quod in eis eſt,& non indigent alieno adiutorio. Tantæ autem perfectionis eſt bonũ humanum.i.finis, q̃ ad illud nõ poteſt peruenire homo ex ſeipſo, ſed per operationem cauſæ ſuperioris peruenit.Tota enim operatio naturę humanę eſt ſub operatione diuina, ſicut operatio inferioris artis eſt ſub operatione ſuperioris. Vnde ſicut omnis operatio inferioris artis expectat aliquem finẽ,ad quem nõ peruenitur niſi operatione artis ſuperioris inducẽtis formam, vel vtentis artificio facto,ſicut frœnum fit à frenifactiua, & fit ad vſum equitandi: & tamen iſte finis equitandi non inducitur per frenifactiuam , ſed ipſa expectat eũ a ſuperiore.i.ab equeſtri , quę vtitur freno facto. Vel ſicut qui diſponit partes domus eſt artifex manualis , & facit ad finem domus , & tamen non facit ipſe illum finem , ſed expectat illum ab architectonica , quæ inducit formam domus : ita ad finem vltimum,ad quem tendit tota expectatio naturæ humanæ,non poteſt peruenire opere humano,ſed ſuperioris cauſæ ſcilicet Dei.reſurrectio ergo non eſt naturalis,ſed fit a Deo.

Ad quintum dicendum,q̃ licet reſurrectio terminetur ad coniunctionem corporis, & animæ, quæ eſt quies naturalis,non eſt motus naturalis: nõ enim cõuertũtur iſta.ſ.omnis motus,qui terminatur ad quietem violentã eſt non naturalis:ergo omnis motus, q̃ terminatur ad quietẽ naturalẽ eſt naturalis, quia plura requirũtur ad conſtituendã rem aliquam quàm ad deſtruendũ defectus deſtruendum eã:nam ſufficit ad deſtruendũ defectus vnius principij eſſentialis: & tamẽ ad cõſtituendũ nõ ſufficit aſſiſtentia, vel cõcurſus vnius aut paucorum , ſed requiritur concurſus omnium,quę faciunt ad eſſe:facere aũt motũ non eſſe naturalẽ eſt deſtruere illum ab aliquo modo vel gradu eſſendi: ideo ſufficit, quòd aliquid de naturalibus deficiat ſcilicet q̃ nõ ſit quies naturalis , vel non ſit terminus naturæ. Facere autem motum eſſe naturalem eſt conſtituere ipſum in aliquo modo eſſendi:& ideo requiritur ad illud cõcurſus omnium,quę ſunt ad eſſe motum naturalem: & ad illum neceſſe eſt tam principium quàm terminũ eſſe naturã. Vbi ergo deficit principiũ,licet ſit terminus non eſt motus naturalis.& quia reſurrectionis principium non eſt naturale,vt oſtenſum eſt ſupra,ẽt ſi terminus ſit natura,& conſequenter quies naturalis,non eſt reſurrectio motus naturalis.

An Chriſti reſurrectio ſit cauſa noſtræ reſurrectionis.

Quæſtio. CCXXV.

QVAERITVR nunc de reſurrectione noſtra p comparationem ad cauſam efficientem, & primo quantum ad reſurrectionem Chriſti ſcilicet an reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis noſtræ.

Aliqui dicunt, quòd nõ,quia poſita cauſa ſequitur effectus: ſed poſita reſurrectione Chriſti non ſunt ſtatim ſecuta reſurrectio aliorum mortuorum: ergo reſurrectio Chriſti non eſt cauſa noſtræ reſurrectionis.

Secundo quia cum effectus recipiat eſſe a cauſa non poteſt eſſe niſi præceſſerit cauſa : ergo ſi reſurrectio Chriſti eſſet cauſa reſurrectionis mortuorum non poſſet eſſe reſurrectio mortuorum, niſi Chriſtus reſurgeret: & tamen etiam ſi Chriſtus non reſurgeret, neque moreretur , erat Deo poſſibilis alius modus , quo liberaret homines a peccato & ſuſcitaret a morte: ergo reſurrectio Chriſti non eſt cauſa noſtræ reſurrectionis.

Tertio quia nũquam effectus præcedit ad cauſam: quia aliud haberet eſſe a non ente , vel ſaltem non a cauſa:& ita cauſa non eſſet cauſa, cum nõ daret eſſe: ergo ſi reſurrectio Chriſti eſſet cauſa reſurrectionis mortuorum, non poſſet aliquis reſurgere ante Chriſtum: & tamen multi reſurrexerunt ante Chriſtum ſcilicet illi, quos ipſe viuens ſuſcitauit,vt filia archiſynagogi. ſupra.9.& Mar.5. & adoleſcens filius viduæ , in Naim,Luc.7.c.& Lazarus in Bethania. Io.11.c. & alij multo tempore ante Chriſti aduentum ſurrexerunt, vt filius vidue Sareptanæ, quem ſuſcitauit Helias. 3. Reg.17.c.& filius Sunamitis , quem Heliſeus ſuſcitauit.4.Reg.4.c.& mortuus, q̃ reuixit tactis oſſibus Heliſei.4.Reg.13.c.ergo non eſt reſurrectio Chriſti cauſa reſurrectionis mortuorum.

Quartò quia eadẽ eſt cauſa vnius proprietatis, vel effectus in tota ſpecie, ſed reſurrectio eſt communis omnibus de ſpecie humana. ergo eadem eſt cauſa omnium ſuſcitationum:ſed reſurrectio Chriſti eſt reſurrectio hominis,& illa non eſt cauſa ſuiipſius:ergo non eſt cauſa omnium ſuſcitationum humanarum, neque alicuius earum : quia idem eſt cauſa vnius, & omnium in eadem ſpecie.

Quintò quia in effectu relinquitur ſemper aliqua ſimilitudo cauſę, cũ effectus recipiat eſſe a cauſa, & cũ non ſit identitas erit ſaltẽ ſimilitudo: & tñ reſurrectio quorundã eſt, quę nullã ſimilitudinẽ habẽt ad reſurrectionẽ Chriſti,vt reſurrectio malorum: ergo reſurrectio Chriſti non erit cauſa reſurrectionis illorũ.

Dicẽdum quòd oportet poni reſurrectionẽ Chriſti eſſe cauſam reſurrectionis mortuorũ aliquo modo: quia illud , quod eſt primum in quolibet genere eſt cauſa eorum omnũ, quæ poſt ea ſunt. 2. Metaph & tñ Chriſtus ratione corporalis reſurrectionis dicitur primitiæ dormientium. 1. Cor. 15. & dicitur primogenitus mortuorum Apo. 1. c. ergo reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis mortuorum.

Secundò, quia resurrectio Christi magis conuenit cum nostra resurrectione corporali quàm cum resurrectione spirituali quæ est per iustificationem, qa resurrectio corporalis Christi, & nostra vninocantur: vtraq; enim est resurrectio hoīs, & reunio aīæ, & corporis, & vtraque miraculosa, & tñ resurrectio Christi corporalis est causa nostræ iustificationis, quę est spiritualis resurrectio, ad Rom. c. 4. ſ. Resurrexit Christus pp iustificationem nostram, ergo est causa nræ resurrectionis corporalis, à fortiori resurrectio Christi.

Christus dicit me diator Dei, & hominū tñe humanæ naturæ, & non diuinę.

Circa hoc considerādum, q̄ Christus dr̄ mediator Dei, & hoīum ratione humanæ naturæ, & non diuinæ, non quia homo est, quia humanitatē accepit: nā sicut Deus extremum est, ita & homo est extremū, sed Christus rōne humanitatis est mediator, idest, qa cum esset De⁹ ab æterno accepit humanitatem, quæ nō erat sibi naturalis, & factus est verus homo factus est mediator Dei, & hominum, i. suppositum, vel persona media inter istas duas naturas, nam Deus absolute sumendo solum habet diuinitatem, homo autē humanitatem, Christus verò vtrunque.

Sed tunc dicetur, quare potius pp humanitatē dicitur mediator quam pp Deitatem, cum vtrunque sit extremum. Dicēdum, q̄ verum est, & tñ Christus est mediator, quia vtrunq; habet. quid aūt fuit causa accipiendi vtrunque, est dicendum, q̄ humanitas. Nam Christus naturaliter, & ab æterno erat Deus, & quandiu erat solum Deus, erat extremum, ex tpe aūt, & voluntarie factus est homo, ideo per assumptionem naturæ humanæ factus est mediator, & non per naturā diuinam, nam qñ habuit naturam diuinam, qđ fuit p æternam generationem à patre, nondum erat mediator, cum autem habuit naturam humanā statim fuit mediator: ergo ratione humanæ naturæ dr̄ Christus mediator, esset autem è contrario si aliquis, qui semper fuisset homo, inciperet esse Deus, ita q̄ humanitas assumeret Deitatem diceret ille mediator Dei, & hominum pp naturam diuinam (hoc tñ si posset humana natura assumere diuinam, quod non est possibile) est ergo Christus mediator Dei, & hominū est ratione humanæ naturæ, & non diuinæ. Ex quo seqtur, q̄ cum ab extremis ad extrema non fiat defluxus, nisi per media, q̄ omnia diuina dona, quæ à Deo ī homines descendunt proueniunt, vel deriuant̄ mediante Christi humanitate, sed resurrectio nostra, puenit ex dono diuino, i. per humanitatem Christi descēdit, & sicut a morte corporali non possumus liberari, nisi per gratiæ donum diuinitus datū, ita neq; a morte corporali, nisi per resurrectionem diuina virtute factam, & ideo sicut Christus primitias gratiæ suscepit, quia datus est ei spiritus, & non ad mensuram, & gratia eius est causa nostræ gratiæ, quia de plenitudine eius oēs accepimus gratiam Io. 1. ca. Ita & in ipso inchoata est resurrectio, & sua resurrectio erit causa nostræ resurrectionis, sicut gratia sua est causa nræ grāe: Nam sicut in gratia Christus habet primitias, ita & ī resurrectione. Ipse. n. dr̄ primitiæ dormientium, i. resurgentium de dormientibus. Est enim Christus causa nostræ resurrectionis per oēm modum, quo resurrectio habet aliquam causam, nam Christus inquantum Deus est causa æquiuoca resurrectionis nostræ, quia homo resurgens non est similis Deo in natura: Christus autem inquantum Deus, & homo est causa proxima, & vniuoca nostræ resurrectionis: Causa aūt vniuoca agens producit effectum in similitudinē suę formæ, & ideo non est solum causa efficiens, sed etiā exemplaris respectu illius effectus. Et quia causa exēplaris hēt similitudinem in forma ad rem exemplatam, ista autem similitudo attenditur dupliciter: quādoque enim forma, per quam attenditur similitudo

Gratia Chri nrę gręcausa est.

agentis ad effectum est directè principium actionis, qua producitur ille effectus, sicut calor in igne calefaciente: nam calor in igne calefaciēte est causa exemplaris, & causa efficiens caloris producti in re calefacta, quia calor in re calefacta similatur calori in re calefaciente, & est calor ignis directè principium, quo producitur calor in re calefacta: quandoque autē forma illa, fm quam attenditur similitudo, non est principium primo, & per se illius actionis, qua effectus producitur, sed principium illius formę est directe principium, quo per se producitur effectus, sicut si homo albus generet hominem album, albedo generātis nō est principium generationis albedinis geniti actiuę; & tñ albedo generantis dicitur causa albedinis generati, quia principia albedinis in generante sunt principia facientia albedinem inquantum, ſ. frigiditas, quæ facit hominem album simul cum aliis dispositionibus facit, q̄ genitus ex semine illius sit albus inquantum eadem principia transmittuntur ad generatum. Ita ergo de resurrectione Christi dicendum est, q̄ est causa nostræ resurrectionis, non quidem primo modo, sicut calor ignis est causa caloris i generato, & est directè principium actionis illius, sed sicut homo albus gignit hominem album, ſ. q̄ licet ipsa resurrectio Christi non suscitet nos, vel non sit principium, quo nos suscitamur, ipsum tamen quod in Christo est, q̄ est causa vniuoca nostræ resurrectionis, agit ad nram resurrectionem, ſ. virtus diuinitatis Christi, q̄ est communis ei, & patri, & fuit illa virtus ēt causa resurrectionis Christi. Sic dicitur ad Roman. 8. qui suscitauit Iesum a mortuis viuificauit mortalia corpora nostra, & tamen aliqui dicunt, q̄ ipsa resurrectio Christi virtute diuinitatis adiunctę est causa quasi instrumentalis nostræ resurrectionis, sicut Christi humanitas erat quasi organum operationum Deitatis eius in carne sua, vt dicit Damascenus: & tñ melius dr̄, q̄ sit causa exemplaris, vel efficiēs modo supra posito, & est causa ad inferendum. Ita enim arguit Apostolus. 1. Corin. 15. si Christus resurrexit, & nos resurgemus.

Ad primum dicēdum, quòd posita causa, ponitur statim effectus, si sit causa sufficiens, & quia in Deo non potest poni aliquid insufficiens, necesse est dici, q̄ aut resurrectio Christi nullo modo sit causa nostræ resurrectionis, aut est causa sufficiens, & ita deberet producere effectum suum.

Sed adhuc dicendum, quòd hoc non tenet, nisi de effectu immediato, nam quantumlibet sit aliqua sufficiens, non potest producere statim suum effectum vltimum, vel totalem: sed immediatum, sicut calor productus in calefactibili est effectus ignis: & tamen quantumcunque sit aliquis calor intensus ignis, non q̄ producit statim post applicationem calorem ī re, cui applicatur, sed per successionem: & tamē statim motum ad generationem caloris alterādo, idest quòd nullum tempus, vel instans dat̄ post applicationem ignis ad rem, in quo nō moueat ad caloris generationem, & ita mouere ad calorē est effectus caloris, vel ignis immediatus, & hunc statim facit, non autem producere calorem, eo q̄ calor est effectus ignis mediante motu: motus autem effectus eius immediatus, quia calorem causat ignis per motum, sed motus non fit per aliquid aliud medium, sed per seipsum. Sic aūt de resurrectione Christi. Nō est n. ipsa causa resurrectionis nræ p se, quia ipsa nō facit nram resurrectionem, sed mediāte principio suo, idest ipsius resurrectionem Chri, cuius fuit principii virtus diuina, & est principiū nostræ resurrectionis, inquantum facit resurrectionem nostram, & similitudinem resurrectionis Christi, virtus autem diuina operatur mediante voluntate, quæ est causa immediata effectui, & ideo non

oportet, quòd statim post resurrectionem Christi sue sit secuta resurrectio hominum, sed statim, vt diuina voluntas voluerit, oportet quòd fiat.

Ad secundum dicendum, quòd in causis, quę sunt causæ per necessitatem est verum, quòd non potest esse effectus alio modo, nisi causa præcedat, secus in voluntarijs causis, quia quod vno modo causatur potest etiam causari alio. de virtute diuina, ita est, quòd non est causa agens per necessitatem, & non alligatur causis secundis, quin possit effectum producere immediatè non existentibus illis causis secundis, sicut posset hominem producere sine homine, & generationem omnium inferiorum sine motu cęli, & tamen secundum ordinem iam à Deo constitutum motus corporum cęlestium est causa omnium generationum rerum inferiorum. similiter secūdum ordinem, quem diuina prouidentia in inferioribus constituit modus, & ordo liberationis nostræ a peccato est per mortem Christi, & resurrectio Christi causa nostræ resurrectionis, potuit tamen instituisse alium modum liberationis à peccato sine passione Christi, & aliam causam resurrectionis nostræ, & tunc resurrectio Christi non esset causa nostræ resurrectionis.

Ad tertium dicendum, quòd verum est, q̄ causa semper præcedit effectum, & ita etiam hic: nam resurrectio Christi non est per se principiū resurrectionis alicuius, sed per principium, quod in Christo est, & illud est virtus diuina: & resurrectio dicitur causa nostræ resurrectionis, inquantum nostra est ad similitudinem illius, & est illa coniuncta principio resurrectionis, & tunc verū est, q̄ virtus diuina fuit causa omnium suscitationum, quas Christus fecit, & earum, quas Elias, & Elisæus fecerunt, & illa fuit virtus Christi, quæ est eadem in eo, & patre. maximè quia Christus ab æterno est, vt colligitur ad Hebrę. 13. ca. ideo causa resurrectionis, quæ est coniuncta resurrectioni Christi fuit ante omnes illas suscitationes. Aliter pōt dici, q̄ intelligitur resurrectio nostra de resurrectione generali, & ad hanc causam tempore præcedit resurrectio Christi, & sic potest ipse vocari primogenitus mortuorum (vt quidam volunt) sed melius dicitur, q̄ est primogenitus morientium non tpe, sed dignitate. Ad quartum dicendum, q̄ resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis, & omnium suscitationum, & tñ non est causa suiipsius. Argumētum autem tenet, quando omnia, quæ sunt in vna specie, habent eundem ordinem ad aliquē effectum in eis producibilem quātum ad omnia individua eiusdem speciei, sicut album fieri, vel calidum, quia omnia individua æqualiter se habent ad hęc, & ideo vna, & eadē causa est, secundum quam omnes homines calefiūt, vel omnes homines dealbantur, secus autem est de resurrectione Christi, & nostra, quia humanitas Christi est proximior virtuti diuinæ, quæ est causa omnis resurrectionis omnium, & est prior causa resurrectio nis nostræ quam humanitas Christi, & ob hoc virtus illa est immediate causa resurrectionis Christi, sed resurrectionis nostræ non est causa immediata virtus diuina, sed mediante Christo homine resurgente, vel resurrectione sua, & ideo licet resurrectio Christi sit causa resurrectionum omnium, non est causa suiipsius.

Ad quintum dicendū, q̄ in effectu relinquitur semper aliquid de virtute animæ, ſ. de efficiente, quæ est per se, & directè principium actionis. Resurrectio autem Christi nō est per se efficiens resurrectionem nostram, sed solum, sicut albedo generantis albedinem generati, & ideo non oportet, q̄ resurrectio habeat aliquid de similitudine resurrectionis Christi. Aliter potest dici, q̄ cuiuscunque causæ non penitus æquiuocæ relinquitur similitudo aliqua in cāto, & ita ēt quantum ad malos resurgentes relinquitur in eis aliqua similitudo Christi resurgentis. Nam sicut omnes mali conformantur Christo in veritate naturę humanæ, sicut & boni, ita & in resurrectione conformātur Christo, quia sicut per resurrectionem redijt ad esse hominem, quod nō fuerat in triduo mortis, ita & omnes tam boni quam mali per resurrectionē redeūt ad esse homines, qui prius fuerant, & quia per resurrectionem datur vita immortalitatis, & mortalitas, & immortalitas pertineant ad esse corporale, sicut fuerant mali similes Christo in veritate naturæ, ita & recipient immortalitatem, quæ est conditio resurgentium ex parte corporis, & naturæ, boni autem, sicut hic fuerunt Christo magis similes, ſ. secundū esse naturæ, & gloriæ, ita ibi erunt ei magis conformes, ſ. in eis, quæ sunt naturæ, & gloriæ.

An vox tubæ, quæ audietur in resurrectione, sit causa nostræ resurrectionis. Quæst. CCXXVI.

QVAERETVR, vlterius de voce tubæ, quæ audietur in resurrectione, an sit causa resurrectionis nostræ. Aliqui dicunt, q̄ non, quia dicit Dama. cre de resurrectionem nostram futuram Dei voluntate, & virtute, & nutu: ergo cum ista ponantur esse causa sufficiens resurrectionis nostrę non oportet poni vocem tubæ esse causam. Secundo, quia si vox ibi esset, frustra esset: frustra enim vox emittitur ad eum, qui audire non potest, sed mortui non habebunt auditū, ergo frustra suscitabitur aliqua vox ad suscitandum eos. Tertio quia si vox aliqua esset causa resurrectionis, vel conferret aliqualiter ad eam, non poterat esse, nisi per virtutem deitatis voci datam, vnde super illud Psal. 67. ſ. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis: dicit Glo. idest virtutem suscitandi corpora, sed ex quo datur potentia alicui rei, etiam si miraculose detur, illa res operatur naturaliter per illam potentiam, sicut patet in cęcis supnaturaliter illuminatis, quia postea non videt miraculose, sed naturaliter, ergo si vox esset causa resurrectionis fieret resurrectio naturaliter, vel esset naturalis quod falsum est. Dicendum, q̄ vox tubę aliquo modo agere asseritur ad resurrectionem. primo quia 1. Thessa. 4. ca. dicitur, q̄ dominus in tuba descēdet de cęlo, & mortui, qui in Christo sunt resurgent primi, & tamen tuba non poneretur ibi, nisi aliquid conferret ad resurrectionem, ergo confert. Secundo quia Io. 5. ca. dicitur, q̄ qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent, & ita videtur, q̄ illa vox ad vitam agit, quam intendit resurrectio, sed illa vox est, quæ dicitur tubæ, ergo vox tubę agit ad resurrectionem. Circa hoc tamen dicendum, quòd aut accipitur agere ad resurrectionē strictè, aut largè. Si primo modo nihil agit ad resurrectionem, nisi diuina virtus, quæ illam causat: nam resurgere proprie est reuniri formaliter animam corpori, per quod est vita, & istud est miraculum, sed miraculum non potest fieri, nisi immediate à Deo, ideo ad resurrectionem sic non agit vox illa. Accipiendo autem largè agere ad resurrectionem, prout est agere ad quosdam apparatus, vel solemnitatem resurrectionis poterit agere vox tubæ. Sed circa hoc considerandum, q̄ adhuc est dubium quid sit tuba illa, & vox tubæ, & ideo secundum hoc, quòd diuersimode accipitur potest varie dici de illa voce, quòd agat ad resurrectionem, vel non in generali. Tamen potest dici, q̄ vox illa quidquid sit, agat aliquid ad resurrectionem, quia oportet causam effectui aliquo modo coniungi, quia mouens, & motum, faciens & factum sunt simul 7. Physi. sed in resurrectione nostra Christus

Deus,

Deus, & homo est causa vniuoca, vel quasi; ideo videtur, ꝙ in resurrectione nostra corporali Christus vtetur aliquo signo corporali, & istud signum dicunt esse tubam.

Sed tunc dicunt aliqui, quòd ista vox tubæ erit vox Christi ad literam resurrectionem imperantis.

Alij dicunt, ꝙ nihil aliud erit, nisi quædam præsentatio euidens filij Dei in mundo, de qua infra 24.c.s. Sicut fulgur exit ab Oriente, & apparet in Occidente ita erit aduētus filij hominis, sic ꝙ ita apparebit Christus subito toti mundo cū venerit ad iudicandum, sicut cum fulgur apparet, quia subito, & quasi semel videtur in Oriente, & Occidente. Item isti nituntur auctoritate Gregorij: dicit enim, ꝙ tubam sonare nihil aliud est quam mundo, vt iudicem filium Dei demonstrare, & tūc ipsa apparitio filij Dei vocatur vox; quia ei apparenti obediet tota natura ad corporum suscitationem, sicut imperanti. Et ita apparitio eius inquantum habet vim cuiusdam imperij dicitur vox eius. Sed magis videtur dicendū, ꝙ sit verè vox Christi vocantis mortuos ad resurrectionem, vel iubentis eis resurgere, & hoc est conuenienter dictum. Primo quia ita solet Christus iubere rebus, vt faciāt aliquid, & obediunt ei. sic patet supra 8.c. vbi Christus imperauit mari, & ventis, & quieuerunt. Ita & nunc mortuis mandabit, ꝙ resurgant, & resurgent. Secūdo, quia qñ Christus veniet ad iudicium, & suscitationem hominum veniet in iussu 1. Thessa. 4.c. ergo veniet iubēdo, sed iussio fiet in voce: ergo erit tunc vox eius. Tertio patet, quia cum dicatur, ꝙ erit tunc vox tubæ, & potest saluari secundum proprietatem literæ, melius est, ꝙ sic accipiat, quam ꝙ aliter exponatur, & tñ sic potest stare, vt dictum est, ergo melius est sic exponi quam accipi pro apparitione, quā faciebat toti mundo, licet illud satis teneri potest. Quarto & efficacius, quia Io. 5. c. dr̄ expresse, ꝙ omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuēt: ergo realiter erit ibi aliqua vox Christi. Ista vox aliqñ vocatur clamor, aliquando vox: aliqñ tuba. De primo infra 25. c. Media nocte clamor factus est. Et accipitur de clamore ad resurrectionem, & iudicium. De secūdo Ioan. 5. Audient vocem filij hominis. De tertio 1. Thessa. 4. vbi ponitur, ꝙ Deus descendet in tuba, idest cum tuba. Clamor autem vocatur, quia est vox citans ad iudicium: nam sicut præcones clamant, & ad iudicium compellunt homines clamando, ita & illa vox ad resurrectionem, & iudicium disponit, quia ista simul erunt; ideo clamor bene dr̄. Dicitur autem vox à proprietate sua, quia vocat, idest per eam vocātur homines, vt resurgant, & quia est Christi hominis. Locutiones autem voces dicuntur, quia est sonus articulatus, & cum intentione significandi prolatus. Tuba autem dicitur vno modo propter magnitudinē vocis: nam fortior vox formatur in tuba quam solo ore humano posset formari, & quia illa vox erit tanta, ꝙ vbique terrarum, & marium audietur, vbicūque fuerit aliquid pertinens ad resurrectionem: ergo tuba dicitur, & ita videtur causa potior. Alio modo potest vocari tuba propter similitudinem vsus tubarum veteris testamenti: nam Deus iusserat fieri duas tubas argenteas ductiles, & in eis clangebatur ad vocandum in consilium, & ad prælium, & solemnitates, epulas, & gaudium. Nume. 10. c. ita autem vox illa Christi conuocabit resurgentes ad consilium iudicij, cū quidam debeant audire, & alij iudicari, & omne rectum iudicium ex præconissiliatis prouenit. Etiam vocabit ad prælium, quia erit tunc prælium, quo orbis terrarum pugnabit pro Deo contra insensatos: Sap. 5. cap. Vocabit etiam ad solemnitatem, & epulas vitæ æternæ beatos: nā illi manducabunt panem in regno Dei: Luc. 14. & edēt atque bibent super mensam Christi: Luc. 22. c. Et tamen præcedens modus accipiendi tubā melior est. Sed de tuba ista, an erit vere aliqua tuba, vel vox præter vocem Christi ad iudicium, dicetur infra 24. c. Nunc verò quocūque istorum modorum accipiatur vox tubæ, aget ad resurrectionem. Si enim accipiatur pro apparitione Christi, dicendū ꝙ illa faciet aliqua inquantum habebit vim imperij, & ei apparenti statim obedient omnia, vt mortuos suos reddant, s. vt terra det mortuos suos, & mare mortuos suos. Accipiendo etiam pro voce Christi aliquid cōferret inquantum ei iubenti omnia obedient, & licet Virtus sua realiter faciat resurrectionem, quia tamen ad prolationem vocis statim sequitur resurrectio, vtdetur aliquid agere vox eo modo quo de sacramentis dicimus, ꝙ faciunt ad collationem gratię cum sint quędam instrumenta, licet Deus per se sōlum effectue gratiam det. Ad primum dicendum, ꝙ auctoritas Dama. nō excludit vocem tubæ. Et potest accipi vno modo, ꝙ causa vere efficiens resurrectionis non erit, nisi virtus Dei quam per virtutem, voluntatem, & nutum expressit, omnia autem extrinseca, & distincta a Deo non efficient resurrectionem, vox autem tubæ non efficiet resurrectionem, & tamē erit velut instrumentum quoddam, vel apparatus quidam ad illam, aut expressio de eo, quod fieri debeat, & hoc modo confert ad illam, licet non efficiat ipsam. Aliter potest dici, ꝙ Dama. circa causam resurrectionis tria innuit in verbis istis, s. voluntatem diuinam quæ imperat virtutem, quæ exequitur, & facilitatem exequendi in hoc, ꝙ posuit nutum, & intelliguntur hæc ad similitudinem eorum, quę in nobis sunt: illud enim facile est nobis facere, quod statim ad dictum nostrum fit, sed multo apparet maior facilitas, si ante verbum prolatum ad primum signum voluntatis, quod nutus dicitur, executio nostræ voluntatis per ministros fiat, & talis nutus etiam apud nos est quædam causa executionis nostræ voluntatis, inquantum per ipsum inducuntur alij ad nostram voluntatem explendam, nutus autem diuinus, quo fiet resurrectio nostra, nihil aliud est quam signum ab eo datum, cui tota natura obediet ad resurrectionem mortuorum, & istud signum idem est, quod tuba, quia facta voce ab eo ista tim terra, & mare dabunt mortuos suos, & ministri quoque Dei, s. Angeli efficient quicquid ad eos in resurrectione facere pertinuerit. Ad secundum potest dici vno modo, ꝙ etiam si mortui non audirent vocem proderit formare illam vocem, quia sic etiā mare, & venti non poterant intelligere vocem Christi, & tamen eis imperauit, vt quiescerent supra 8. c. ita ergo poterat esse in resurrectione, quia sic etiā mortui proderit. Secundo dicendum, & melius, ꝙ mortui audiēt vocem illam: nam illa vox ex eo, ꝙ vox est, successiua est: resurrectio autem in instāti fiet, & ideo licet pars vocis præcedens resurrectionem non audiatur à mortuis, audietur pars sequens resurrectionem, & ita accidit in dormientibus quando excitantur per clamorem: nam partem clamoris præcedentem non audiunt, sed partem sequentem post euigilationē audiunt, & ita asserendum est, ꝙ vere mortui audient vocem illam, quia ita dicitur Ioan. 5. c. qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei. Sed tunc dicetur ad quid proderit illa vox, quia dato, ꝙ non proferetur fieret resurrectio?

Dicendum, quod per solam virtutem diuinam sine alio præcedenti signo poterat fieri resurrectio, sicut vere effectiue per solam illam fit, & tamen conueniens est signum aliquod ostendi, vt videatur quomodo omnia obediunt iubenti, & illud signum erit ostensiuū diuinę volūtatis de volendo suscitare mortuos,

Vox Christi multipharie in scriptura nominatur.

tuos, & vt appareat, ꝙ virtuti eius nulla est difficultas in operatione, quod nō appareret si nullum signum ostensiuum esset, & ideo ad hoc proderit etiam si illud signum nullam vim efficiendi habeat.

Tertio dicunt aliqui, ꝙ ista vox tubæ proderit etiā si non audiatur, quia erit, sicut voces sacramentales, & formę eorum: nam sacramenta habent vim sanctificandi, & sanctificant non inquantū audiuntur, sed inquantum proferuntur: nam panis, & vinum super quæ proferuntur verba consecrationis, non audiunt verba illa, & tamen per verborum prolationem consecratio fit, ita & vox illa Christi ī resurrectione mortuorum proderit ad suscitandū mortuos non inquantum auditur ab illis, sed inquantum profertur ad eos. Et dicunt, ꝙ ita est, sicut de voce, quæ fit ad dormientem, qua excitatur. Nam illa, quando excitat, non auditur, & postquam excitauerit auditur, & ideo quando excitat non excitat, vt vox, sed vt motus factus ad organum auditus impellendo aerem, & per illā impulsionem soluitur sensus, sicut solueretur sine voce, & sono per alium motum factum circa dormientē, vt si impelleretur, vel traheretur, aut alteraretur calefaciendo ipsum, vel infrigidando: nā omnia hæc soluere possunt sensus ligatos, & tunc post solutionem sensuum, quæ est euigilatio, incipit sentiri sonus, vel quicunque motus: & sic vox quando excitat nō sentitur, sed impellit, cum autem sentitur non excitat, & ideo vox illa, quando audietur non suscitabit mortuos, sed tunc suscitabit, qñ non auditur, & concedēdum est, ꝙ illa aliquid agat ad resurrectionem, vt dictum est, quia statim, vt illa proferetur, fiet resurrectio, non tamen habebit vox illa in se efficiendi virtutem: neque enim potest virtus diuina per vocem transfundi, sicut deriuatur virtus agentis per instrumentum, quo immediate tangitur passum in actionibus materialibus, & tamen quantum sacramenta prosint, ꝙ ad hoc pertinet non diffinitur nunc.

Ad tertium concedunt aliqui, ꝙ Deus dabit virtutem voci, qua resurrectio fiat, & ita per diuinam virtutem poterit vox suscitare mortuos. Et cum obijciatur, ꝙ esset resurrectio naturalis, negant consequentiam: dicunt enim, ꝙ verum est, si illa virtus esset aliquid fixum in natura, quæ data est voci, quia tunc operatio inde procedens esset aliquid naturale, & tamē non est aliquid fixum, sed tale, quale cōpetit ad hoc, ꝙ illa vox sit instrumentum diuinæ voluntatis, sicut de sacramentis dicunt, ꝙ illa operantur per diuinam virtutem, & illa virtus non est aliquid fixum in sacramentis, ita vt operatio sacramentalis sit naturalis, sed est taliter, ꝙ sufficit ad hoc, ꝙ sacramenta sint instrumenta diuinę virtutis. Sed de hoc magis dicetur, quādo agetur infra 24. c. de voce ista, & iudicio,

Sed pro nunc dicendum videtur, ꝙ isti voci dicitur esse virtus data a Deo, nō ꝙ in voce virtus aliqua realiter maneat, vel per eam realiter transfundatur, sed quia statim ad vocem sequitur id, quod per eam significatur, vnde nos vocamus voces efficaces, & virtuosas, quando statim illis prolatis sequitur, quod illę significant quasi in illis esset virtus agendi, licet non sit in eis, sed in agente occulto, quod vocem subsequitur, vel comitatur: non efficaces, vel virtuosas voces dicimus, quando ad vocem non sequitur, quod per eam significatur, & quia ad illam vocem sequitur statim id, quod per eam significatur, & illud est tale, qđ non potest effici, nisi per diuinam virtutem, dicitur illi voci data virtus, & ista est virtus suscitandi corpora, s. ꝙ prolata voce illa ita statim corpora resurgent, ac si in voce esset vox ad hæc faciendum.

An Angeli operentur aliquid in suscitatione mortuorum. Quæst. CCXXVII.

QVAERETVR an Angeli operētur aliquid in suscitatione mortuorum.

Aliqui dicunt, quòd nō, quia maiorem virtutem efficientem ostendit resurrectio mortuorum quam generatio ad humanam vitam, & tamen in generatione non fiet coniunctio animæ ad corpus mediantibus Angelis, ergo in resurrectione, in qua fit iterata vnio animæ ad corpus, non fiet illa coniunctio opere Angelorum, ergo non facient ipsi ad resurrectionem.

Secundo si ad aliquos Angelos pertineret facere aliquid in resurrectione mortuorum, maxime pertineret ad virtutes, quarum est facere miracula. Et tamen non ascribitur eis, sed potius Archangelis, & virtutibus, vt innuit Magister. 4. Senten. dist. 43. ergo nihil faciunt Angeli in suscitatione mortuorum.

Dicendum, ꝙ Angeli aliquid agent ad resurrectionem, quia dicitur 1. Thessa. 4. c. dominus descēdet de cęlo in iussu, & in voce Archangeli, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. ergo vox Archangeli aliquid faciet ad resurrectionem, quia aliàs non poneretur, quando de resurrectione agitur, cum esset superuacuum de illa dicere, & superuacuum illā tunc esse, quod absurdum est.

Circa quod considerandum, quòd Angeli aliquid agent ad resurrectionem, idest aliquod ministerium tunc exhibebunt, & si nihil aliud esset saltem assisterent Christo suscitanti mortuos, & iudicanti ad maiestatem eius ostendendam, & ideo vbicunque de resurrectione, vel retributione iudiciali Christus loquitur, dicit se venturum cum Angelis suis in maiestate, vel in gloria patris sui supra 16. c. & infra 24. sed vltra hoc ponitur communiter, quòd sit aliqua alia operatio ministerialis Angelorum faciēs ad suscitationem mortuorum. Et circa hoc considerandum, quòd vt dicit August. 3. lib. de Trini. sicut corpora crassiora, & inferiora atque infirmiora per superiora, & potentiora quodam ordine regunt̄, ita generaliter omnia corpora reguntur à Deo per spiritum vitæ rationalem, s. per Angelos. Et hoc etiam tangit Gregorius 4. dialo. vnde in omnibus, quę Deus circa corporalia facit, vtitur ministerio Angelorum, & ideo solet dici, quòd cum in resurrectione mortuorum sit aliquid pertinens ad transmutationem corporum, s. collectio cinerum, & præparatio eorum ad reparationem corporis humani, vtetur Deus quantum ad hoc in resurrectione ministerio Angelorum, idest Angeli colligēt cineres, & disponent illos, infusio autem animæ, vel reunio ad corpus non fiet per Angelos, sed sicut anima immediatè à Deo creata est, & corpori vnita in generatione, ita & in reunione resurrectionis solus Deus eam reuniet. Similiter etiam gloriam corporū Deus faciet per se, & non per Angelos, sed faciet per animā, quia Deus per se, & immediatè glorificat animam per suam visionem, per ipsam autem glorificat corpus inquantum ex redundantia animæ in corpus efficitur corpus gloriosum, & sortitur dotes suas, s. impassibilitatem, claritatem, agilitatem, subtilitatem. Naturaliter enim anima refluit in corpus id, quod habet propter vnionem eius ad corpus, cum ambo constituant vnum per se, & sint partes eiusdem speciei, & anima sit forma essentialis corporis, sicut influit ei esse substantiale, ita & influet naturaliter quamcunque aliam perfectionem suam, quæ sit participabilis corpori, & quia Deus solus beatificat animam, & anima ex eo, quia supernaturaliter accepit, refluit in corpus, dicitur Deus mediāte anima beatificare corpus.

Visione Dei glorificatur anima.

Sed

Universidad de Deusto Biblioteca

Sed dicendum, ꝙ quantum ad reunionem animæ ad corpus, & glorificationem animarum, & corporũ nihil faciẽt Angeli, neque facere possent, quia est opus virtutis infinitæ, vel pertinens ad alteram naturã. Sed an collectionem cinerum, & dispositionem eorum, & corporum formationem ad hoc, quòd animentur reuniendo animas, aut aliquid aliud faciãt, dicitur magis infra vbi dicetur, an resurrectio fiat in instanti.

In quęs. 33. Ad primum dicendum, ꝙ verum est, ꝙ maius est suscitare hominem quam gignere ipsum, licet reunire animã corpori disposito post si aliquo modo præcedat illa dispositio ad reunionem, non erit maioris virtutis, vel potestatis, quam infundere in generatione, & tamen vtrunque pertinet ad solum Deum: nã difficultas ista, quę est in reuniendo, aut assumetur ex parte indispositionis corporis, aut excellentia animę, super quam rara agentia potestatem habent. Nõ primo modo, quia licet difficilius sit ex pulueribus disponere, ita vt sit animabile quã ex semine organizare, tamen dispositio eadem est. Et patet, quia anima humana non potest vniri, nisi corpori habenti certã dispositionem, sicut quælibet forma substantialis exigit determinatam dispositionem in materia, cũ qua potest esse, & sine illa non potest esse, & ideo vocatur ista dispositio vltima necessitas ad formam, vt declaratũ est supra. ergo eadem penitus est dispositio, quæ fit collectis pulueribus in corpore ad hoc, ꝙ reuniatur ei anima cum illa, quæ fuit à principio in corpore quando fuit anima infusa, & sic non est maior difficultas ex hac parte vnire animam corpori vno modo disposito quam altero. Etiam non est maior difficultas ex parte animæ, quia vtrobique vnitur anima formaliter corpori, ideo ęqualis potestas reqritur vtrobique vnientis animam super ipsam animam: immo videtur maior difficultas vnire in generatione quam in resurrectione, quia in generatione non præexistit anima ad vnionem, sed creando infunditur, & vnitur, & ideo vnire illam tunc est creare eam, sed reunire in resurrectione nõ est creare eam, cum iam præexistat, ideo videtur maius esse vnire à principio quã postea reunire, & tamen Angeli non possunt reunire in resurrectione, ergo neque in generatione, sed vtrũque ad Deum pertinet, sed etiam si hoc non faciant Angeli habent alia, quæ faciant, s. collectionem puluerũ, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, ꝙ virtutes non faciũt miracula. Solus enim Deus miracula facit, & etiam illa, quæ faciunt Angeli in resurrectione, non erunt miracula, sed erunt admiranda, & talia faciũt virtutes. creditur autem a plurimis, quòd in resurrectione ministerium pertinebit præcipue ad Archangelum Michaelem, qui est princeps Ecclesiæ in nouo testamẽto, sicut fuit princeps Synagogæ in veteri, Dan. 10. ca. Et ille aget in virtute omniũ superiorum spirituum, & potissimè virtutum, ad quos spiritus pertinet operari miranda, & ita operante Michaele videbuntur operari omnes Angeli superiores. Credunt etiã, quòd ad resurrectionem cuiuslibet faciet ille Angelus, qui fuit ei deputatus in custodiã, & ideo Angeli de infimo ordine etiam operabuntur ad resurrectionem, cũ omnes illi sint deputati in custodiam hominum, & quia per illam vocem Archangeli volunt intelligere totum ministerium Angelicum circa resurrectionem, dicunt illam vocem esse non solum vnius Angeli, sed multorum.

F *An possit per rationem naturalem ostendi generalem resurrectionem hominum esse futuram. Quæst. CCXXVIII.*

QVAERETVR, pro maiori euidentia eorũ, quæ dicta sunt supra si resurrectio esset naturalis, an possit per rationem naturalem ostendi generalem resurrectionem hominum esse futuram.

Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia naturale desiderium nõ potest esse frustra. 1. Ethic. sed hõ habet naturale desiderium ad semper esse, ergo possibile est, ꝙ in ęternum maneat, sed non potest semper esse, nisi qui perijt iterum surgat, ergo resurrectio erit, quia aliàs nõ G impleretur desiderium, & esset frustra. Antecedens patet, quia homo fugit naturaliter omnia aduersa, quæ esse tollunt, & hoc non est, nisi propter naturale desiderium ad conseruãdum esse. Patet etiam 2. Cor. 5. Nolumus spoliari, sed superuestiri, & loquitur in persona eorum, qui nolunt carere aliquando vita, secundum inclinationem naturalem, licet secundum electionem aliud sit.

Secundo, quia quilibet homo appetit naturaliter beatitudinem, vt patet 1. & 10 Ethi. sed ex ratione naturali apparet, ꝙ beatitudo est bonum sempiternum, & ꝙ non potest esse, nisi sempiternum: ergo notũ est naturaliter, ꝙ homo ordinatur ad bonum sempiternum, ad quod non potest, nisi per resurrectionem: erH go notum est naturaliter, ꝙ resurrectio erit. Antecedens patet, quia Aug. 13. de Trini. c. 8. probat, ꝙ in vita ista non potest esse beatitudo, neque in aliqua vita, quæ finitur, dicens. Morientem vita ipsa deserit. Si beata, aut ergo nolentem deserit, aut volentem, aut neutrum. Si nolentem, quomodo est beata vita, quæ ita est in volũtate, ꝙ non sit in potestate? Si autem volentem quomodo beata vita erat, quam ferre noluit, qui habebat? si dicas neutrum, idest neque velle, neque nolle, sed neque ita beata est vita, quæ talis est, vt quem beatum facit amore eius digna sit.

Tertio, quia naturaliter notum est, ꝙ tota vna species nunquam caret fine suo, quin illum in aliquo saltẽ indiuiduo consequatur, sed beatitudo est finis speciei humanæ, ergo necesse est speciem humanã conI sequi illam in aliquo indiuiduo, sed nullus potest eã consequi in hac vita propter multa incommoda comitantia vitam istam, vt est varietas fortunæ, infirmitas corporis, imperfectio scientiæ, & virtutis: instabilitas, & fatigatio in exercendo actus perfectos intantum, vt illa operatio quantumcunque in principio sit delectabilis, non possit esse delectabilis continuè: immo fatigato per eam delectabile efficitur cessare ab ipsa, sed notum est operationem beatificam non esse fastidiosam: ergo non erit operatio aliqua huius vitę, & ita postea erit, sed non potest esse operatio solius animæ: ergo necesse est post hanc vitam esse resurrectionem, vt homo rediens ad vitam possit beatificaK ri. Antecedens patet per ea, quæ dicta sunt supra de anima, ꝙ in sola vita animæ non possit esse beatitudo humana. Alij dicunt, ꝙ non potest per rationẽ naturalem ostendi resurrectio futura. Et patet, quia Aug. 13. de Trini. loquens de animę immortalitate ait. Vix pauci magno ingenio præditi vacantes ocio doctrinisque subtilissimè eruditi, ad indagandam solius animæ immortalitatem peruenire potuerũt. Ex quo innuit, ꝙ valde maior difficultas erit ostendere esse aliã vitam hominis post hanc, quæ nõ potest esse, nisi per resurrectionem: ergo non est notum ratione naturali, ꝙ resurrectio erit. Secundo quia Act. 17. prædicante Paulo resurrectionẽ mortuorũ Athenis inter philosophos in Areopago dixerunt philosophi, & potissimè Epicuri, quòd erat annunciator nouorum dæmoniorum,

Incommoda vitam istam cõcomitantia.

rum, & seminiuerbius, idest verborum seminator, & non loquens vera: & tamen si esset nota resurrectio per naturalem rationem, non dicerent hoc philosophi, qui in naturali ratione vigebant: ergo non est nota per rationem naturalem.

Dicẽdum, ꝙ ad hoc suasiones multæ sunt, vt tactũ est supra, & tamẽ probatio solida ex natura, quę simpliciter concludat non est, & ideo quantumcunque aliqua suasio videatur nimia, semper dubitatio manet, ideo nullus de philosophis tenuit positionẽ, neque opinionem saltem, ꝙ esset resurrectio, & tamen si resurrectio debet aliqualiter ostendi ex ratione naturali, oportet argui ex forma specifica hominis: anima rationalis est immortalis, & incorruptibilis: ergo non manebit in æternũ extra corpus cum sit forma, & esset ei violentum manere extra corpus, sed reditio illa est resurrectio: ergo resurrectio necessario ponenda est. Et tamen ista ratio nulli de philosophis visa fuit concludens, tũ quia aliqui ignorabant immortalitatem animæ, & si illa corrumpitur impossibile est esse resurrectionem, tum quia concessa immortalitate non putabant esse aliquam potentiam, quæ rursus vniret animam corpori, cum organizationẽ corporis, qua disponitur ad susceptionem animæ solum putent posse fieri ex semine, & nõ ex collectione puluerum, & similes difficultates habebant, de quibus dictum est supra. & ideo nemo philosophorum asseruit futuram resurrectionem, neq; nos tenemus eam quasi naturaliter probatam, sed quasi ex fide creditã, & est vnus de articulis fidei. Ad primam ergo rationẽ in contrarium dicendum, ꝙ desideriũ naturale non est frustra, & licet homo naturaliter desideret semp esse, non oportet, ꝙ naturaliter possit semper esse, vel debeat semper esse, sed satis est, ꝙ non repugnet naturæ, & possit per aliquam superiorem causam induci, sicut in artibus subordinatis semp inferior expectat finem superioris, & agit ad illum, vt frenifactiua facit frenum ad vsum equitandi, quem tamen vsum ipsa non facit, sed ars superior, s. equestris, ita tota naturæ operatio, se habet ad Deum, vt ad superiorem artificem, & expectat complementum ex operatione illius. Et maximè est hoc in homine, ideo homo desiderat summum bonum suum naturaliter, & non potest illud consequi naturaliter, sed per gratiã ex actione superioris causæ, & hoc non est inconueniens, immo necesse est sic concedi, quia aliàs diceretur, ꝙ beatitudo, quæ est in visione Dei, non est bonum humanum, & ꝙ aliquid minus illa sit bonum humanum, quod absurdum est, quia nihil perficit hominẽ simpliciter, nisi illa beatitudo, & tñ illa non potest naturaliter haberi, sed per Dei operationem, & tñ naturaliter desideratur, ideo aliquid desideratur naturaliter quod non potest haberi naturaliter. Nisi forte dicas, ꝙ bonum illud nõ desideretur naturaliter, & hoc falsum est, quia si non desideraretur naturaliter, posset natura esse perfecta sine illo, & tñ qui illo bono carẽt infęlices sunt propter solum carere, etiam si nullum aliud malum sustineãt, sicut apparet de paruulis manentibus in lymbo: ergo naturaliter appetitur, sed nõ habetur naturaliter, est tamen iste appetitus in cõfuso, idest non ad bonum determinatum, eo ꝙ non cognoscitur determinate naturaliter, sed ex lumine fidei. Secundo poterat dici, ꝙ illud ad quod est desiderium naturale potest haberi naturaliter, & tamen negatur, ꝙ sit desiderium naturale ad semper esse: nam desiderium naturale potest accipi dupliciter, aliquãdo pro actu elicito desiderandi, aliquando pro inclinatione naturali ad aliquid, & ista inclinatio non est aliquid, sed quædam ordinatio naturæ ad aliquid secundum, ꝙ ipsa talis est. Et in his debet sic argui, si est

A desiderium naturale, quod est actus elicitus, oportet, quòd procedat ex desiderio, quod est inclinatio, & si est talis inclinatio, oportet ꝙ sit possibilitas, & ideo accidit sępe error arguendo de desiderio naturali, qa ad hoc, quòd aliquod desiderium, quod est actus elicitus sit desiderium naturale, oportet probari, quòd sit ex desiderio naturali, quod est naturæ inclinatio, quia aliàs licet inueniatur in pluribus, vel in omnibus aliquod desiderium, idest actus desiderandi, quẽ statim sine præcogitatione eliciant, non probatur, ꝙ sit naturale desiderium, vt si contingeret omnes homines esse intemperatos statim oblato delectabili secũdum tactum, & gustum appeterent illud ad fruendũ, & tamen non sequitur, ꝙ sit naturale desiderium: immo non est naturale, sed vitiosum, s. ex habitu intemperantiæ, ad probandum autem, ꝙ sit naturale, oporB tet ostẽdere, ꝙ non sit ex aliquo vitio, vel virtute, aut qualibet habituatione, & insuper oportet probari, ꝙ sit possibile id, quod desideratur, quia ad impossibile non est desiderium ordinatum, sed quæcunque sunt, naturalia, sunt optimè ordinata. 12. Metaphysi. ergo oportebit esse possibile. Et ita ad propositum ad ostẽdendum, si appetitus semper essendi esset naturalis, oportebat probari, ꝙ erat possibile semper esse, hoc autem non probatur naturaliter, ideo non constat, quòd sit naturale desiderium ad semper essendũ. Vnde potius argumentum istud valde peccat, s. cum quis vult probare aliquid debere esse, vel posse esse ꝑ C naturale desiderium, semper petit principium, cum potius ex possibilitate debeat probari appetitus naturalis. Cum autem obijcitur probando, quòd sit desiderium naturale semper essendi per hoc, quòd homo fugit mortem. Dicendum, ꝙ non concludit, quia eadem ratione ostenderetur, ꝙ brutũ desideraret semper esse, quia semper cauet, & fugit nociua, & consequenter si appetitus naturę ibi non esset frustra, quòd etiam brutum deberet resurgere, quod absurdum est, sed dicendum, ꝙ licet semper cauet homo nociua, non desiderat ex hoc esse in æternum, sed desiderat esse pro quocunque tempore, pro quo nociuum vult lædere, vel auferre vitam: sicut enim nociuũ non nocet pro semper, sed pro aliquo determinato nunc, D ita appetitus essendi est pro illo nunc, licet nõ sit cum præcisione, idest, ꝙ ita sit pro tunc, ꝙ non sit pro postea, sed ex tunc non concluditur semper, neque perpetuum, ideo non ostẽndit illa fuga, quòd homo, vel brutum appetit esse semper. Et hoc potissime est pro brutis, quorum appetitus nõ est, nisi naturalis, & quia natura non errat, neque fertur in impossibile, si bruta desiderarent semper esse, necesse esset, ꝙ illa possent semper esse, & tamen non possunt. Ideo dicẽdum est, ꝙ bruta non appetunt semper esse, licet nũquam appetant mori, quia stat medium, s. quòd in quocũque instanti desiderij sui desiderant esse, sed illud non desiderant cõtinuari in perpetuum. De homine autem dicendum, ꝙ etiam si appetat semper esse, non sequitur, quòd sit desiderium naturale, quia potest esse per E electionem quæ frequenter est contra desiderium naturale, vt quando quis eligit mori pro Deo, vel aliàs: nam natura nunquam potest inclinare ad moriẽdũ, sed potius ad oppositum: vel erit appetitus ex apprehensione boni etiam sine electione, sicut interdũ homo desiderat alas, vel habere montem aureum, sed neutrum est ex electione, neq; ex naturali inclinatione, sed ex apprehensione boni, & perfectionis, & ideo licet homo desideraret semper esse, non sequeretur, ꝙ esset naturale desiderium.

Ad impossibile nõ est desiderium ordinatum.

Ad secundum dicendum, quòd appetitus beatitudinis est naturalis tam in generali, quam in speciali, & tamen est sub confuso cum non cognoscatur naturaliter

Universidad de Deusto Biblioteca

liter illud bonum esse humanum, quod verè est. Est autem inclinatio naturalis hominis in bonum illud, quia naturæ hominis nullum aliud bonum potest cōpetere tanquam vltimum, & perfectiuum, nisi visio Dei sempiterna, & licet non sit desiderium prout est actus elicitus in non credētibus propter non cognoscere tale bonum, tamen inclinatio naturæ non tollitur, & illa postea perficitur per fidem, quæ ostendit illud esse verum bonum, quod solum possit naturam perficere, & tamen hoc non potest constare per rationem naturalem: quia, vt supra dictum est, ad ostēdendum quòd erat appetitus naturalis ad talem beatitudinem, oportebat notum esse, vel probari posse ꝑ rationem naturalem hāc esse beatitudinem, aut posse illam haberi, & tunc posset inferri, quòd erat appetitus naturalis ad talem beatitudinem, sed hoc nō potest ꝓbari. Quod patet, quia Arist. qui subtilius de beatitudine perscrutatus est, cum secundum intētionem propriam diffiniuit. 10. Ethico. in quo constat beatitudo, dixit, quòd erat in speculatione, sed non taliter qualiter nos, quia posuit hanc speculationem esse in hac vita circa res altissimas, & cum ista beatitudine posuit indigentias, & imperfectiones dicens, oportet & corpus sanum esse, & cibum, & famulatum esse, non tamen ęstimandum multum, & magnis indigere fęlicem, ergo non patet ratione naturali esse beatitudinem in alia vita in alia re meliori quam hic sit.

Cum autem obijcitur de auctoritate Aug. nō posse esse beatitudinem, nisi sempiternam, posset ab eo, qui nullam fidem tenens sequeretur solum id, quod naturaliter est manifestum, responderi beatitudinem humanam posse haberi in hac vita. Et cum obijcitur, an perdatur à volente, vel nolente. Dicetur, ꝙ à volēte. Et cum dicitur, ꝙ non erat beata vita, quam ferre noluit, qui habebat. Dicendum, quòd quandiu haberi potuit voluit ille eam ferre, sed quando sciebat, ꝙ non poterat haberi voluit eam non habere, & est ista voluntas ordinata. Dictat enim recta ratio, quòd quilibet velit conditionem naturæ suæ, non habenti autem fidem, sed sola ea, quæ naturaliter nota sunt, recta ratio, vt ei videtur, ostendit mortalitatem esse cōditionem naturæ humanę, & ideo debet velle aliquādo vitam amittere, cum conditio naturæ sit vitā amittere, & qui vult amittere vitam vult etiam amittere beatam. Et cum obijcitur, quòd nō est vita beata, quæ non est amata ab habente. Dicēdum, quòd verum est si non erat amata ab illo pro eo tēpore, quo erat possibile eam haberi, & conueniens amari, & tamē manere illam vitam sic beatam semper non conueniebat rectę rationi, cum esset contra conditionem naturæ quam sequi recta ratio dictat, ideo non erat amandum semper manere beatam vitam, & ideo non apparet ex illo, ꝙ beata vita sit sempiterna.

Ad tertium dicendum est, ꝙ notum est per rationē naturalem naturam humanam posse cōsequi finem suum in aliquo indiuiduo, & ideo beatitudinē, ideo notum est non solum in vno, sed in quolibet non orbato ad virtutem, vt dicitur 1. Ethi. & tamen cōsequitur beatitudinem illam, quę putatur esse humana, vel de qua constat per rationem naturalem, sed de beatitudine, quæ sit perpetua, vel post vitam non constat naturaliter, ideo non concedent, quòd talem consequatur aliquis homo. Cum autem obijcitur, quòd impossibile est in hac vita haberi beatitudinem nos qui veritatem scimus concedimus hoc, & tamen non est notum per rationem naturalem, quòd non possit haberi in hac vita, ideo per rationem naturalē non constat, nisi de ea, quæ in hac vita haberi potest. Cum autem adiungis, quòd varietas fortunæ, infirmitas corporis etiam non permittunt esse beatitudinem hic,

F Dicendum, quòd verum est de beatitudine perfecta, vel simpliciter, qualis est beatitudo Dei, vel intelligentiarū, & tamen potest hic esse talis beatitudo qualis est hominis, & potest haberi secundum conditionem humanam, & ista est positio Arist. 1. Ethi. qui videns hæc inconuenientia, quæ non sinunt hominem omnino esse beatum, ait beatum esse, vt hominem, idest non simpliciter, vt dictum est supra.

Ad quartum, quod aliqui dicūt, s. quòd omnis species, quæ est de integritate vniuersi est perpetua, sed homo est species perfectissima, ergo est de integritate vniuersi, & consequenter est perpetua.

G Dicēdum, ꝙ verum est, ꝙ species humana, & quælibet alia species secundum philosophos conceditur esse perpetua, & tn̄ nō perpetuatur in aliquo vno, vel pluribus determinatis, sed in successione eorum per generationem, & ita nō sequitur resurrectio. Ex quo apparet quātum excedat fides nostra philosophiam, & quantam gratiam fecerit nobis benedictissimus Iesus, qui nos de fine nostro, & vera beatitudine, & perpetuitate vitæ, & resurrectione certissimos reddidit, cum non solum ad hæc, sed etiam ad inueniendā immortalitatem animæ vix ingeniosissimi apud philosophos, & magno abundantes ocio, & eruditi doctrinis perueniant, vt dicit August. 13. de Trini. c. 9.

An sit naturalis resurrectio. *Quæst.* CCXXIX.

H QVAERETVR etiam pro euidentia dictorū supra, an sit resurrectio naturalis.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia Dama. dicit lib. 3. c. 14. quod est commune omnibus in eadē specie naturale est: sed resurrectio est cōmunis omnibus hominibus: ergo ēst naturalis. Secundo, quia motus est naturalis, qui terminatur ad quietem naturalem, sed resurrectio est quidam motus, & terminatur ad quietem naturalem, s. ad vitam, vel ad animam, & vtrunque est naturale. ergo erit resurrectio naturalis.

Dicendum, quòd non est naturalis, quia dicit Diony. de di. no. c. 16. vetustati visum esse resurrectionem I esse contra naturam: mihi verò, & veritati visum esse supra naturam esse. Sed quod supra naturam est, non est naturale, ergo neque resurrectio erit naturalis. Secundo, quia ad cognoscendum effectus naturales potest pertingi per rationem naturalem, & tamen ad cognoscendum resurrectionem non sufficit ratio naturalis, vt ostensum est præce. q. ergo non est naturalis. Tertiò quia naturale euenit in pluribus nō solum suppositis sed etiam temporibus, idest non solum in pluribus de suppositis illius speciei cuius dicitur naturale, sed etiam in pluribus temporibus, quia euenit quotiescunque causa illius effectus non est impedita, naturalia autem impediri contingit, vt in parum vel rarò: ergo cum resurrectio semel eueniat ex K confessione fidei, non erit naturalis: In q. 113.

Sed considerandum, quòd, vt dictum est supra naturale est in rebus, quod habet naturam, & quæ consequuntur naturam. In motibus autem dicitur esse ille motus naturalis, cuius tam principium quam terminus sunt natura: & quia resurrectio est motus, vel significatur per modum motus, & non habet principium, & terminum, quæ sint natura, nō est naturalis. nam terminus resurrectionis, qui est vita vel anima vnita, est terminus naturalis, principium tamen non est naturale, quia non est aliqua virtus in tota natura hoc potens facere, sed solus Deus facit. Sed ad hoc quòd motus dicatur simpliciter naturalis, oportet ꝙ tam principium, quam finis sit naturalis. Nisi dicatur sm̄ quid naturalis, idest, quia habet aliquid de naturali,

Resurrectionis principiū nō est naturale, licet terminus eius naturalis.

turali, scilicet, terminum, vel quietem. Dicendum vlterius, ꝙ cum naturale ęquiuoce accipiatur, pōt aliquó modo vocari resurrectio naturalis, & aliquo modo non. Est enim naturale multipliciter dictum, quia multis opponitur. Iste est enim modus vnus inueniēdi multiplicitatem, vt Arist. docet 1. Topic. Opponitur enim naturale supernaturali. Secundo opponitur libero, vel voluntario. Tertio opponitur violento. Ratio autem huius oppositionis est, quia naturale accipitur a principio, & termino, idest, motus, cuius principium, & terminus sunt natura, est simpliciter naturalis, ideo ex vtraque radice naturalitatis opponitur aliquid naturali, ex parte principali opponitur ei supernaturale, & liberum, ex parte termini opponitur ei violentum.

De primo patet, quia supernaturale non vocatur naturale, non quidem ex ratione termini, quia eandem formam, quam inducit agens naturale, potest inducere agens supernaturale, sed differt, quia naturale producit formam illam per principium, quod est natura, supernaturale autem producit per principium, quod non est natura, & quia ex diuersitate principij sequitur diuersitas modi agendi, non inuenitur idem modus producēdi Dei, & naturæ, & ideo Deus producit ignem, vel aerem, quem natura producit, sed non producit eodem modo, & ordine, quia Deus producit præsuppositi, vel non præsupposita materia, natura autem solum agit supposita materia. 1. Physic. Etiam natura producit per successionem, & contactum actionis, & alterationis, & cōtrarietatis. Deus autem neque successionem habet in operando, neq; vtitur forma contrarietatis alicuius. Et multæ aliæ differentiæ sunt in modo procedendi etiam circa eundem effectum. Et hoc solum fit propter diuersitatem principij.

De secundo patet, quia agens naturale opponitur libero, & hoc fit ex parte principij: nam licet ex parte termini, vt communiter opponātur, cum non sit eadem res producta per naturam, & libertatem. Nam operatio naturæ terminatur ad formam productam, siue formam generationis, quæ est substantialis forma, vel forma qualitatis, aut quantitatis inducta per alterationem, diminutionem, & augmentum: operatio autem agentis liberi nō terminatur ad formam aliquam istarum, sed vel est talis operatio eius, quæ non relinquit aliquid factum, vt in operationibus immanentibus, vel si relinquit aliquid factum est forma artificialis, & non illa, quam natura producit. Sed adhuc præcipue differt agens liberum a naturali, quantum ad principium agendi, quia in agente libero voluntas est principium, & ideo agens liberum indeterminatum est, sed ipsum se determinat. Agens naturale agit per principium, quod est forma, & ideo non est indeterminatum, sed determinatum ad vnū, & ideo agit necessitate naturali non potens seipsum cohibere ab actione. Et hoc modo loquitur Aristot. 9. Metaphysic. cap. 2. & 8. diuidens naturam contra agens a proposito cum agit de potentijs actiuis, rationalibus, & irrationabilibus. Rationales autem liberæ sunt, irrationales vero actiuæ sunt naturales.

Sed sciendum, quod licet supernaturale, & liberum opponantur naturali, non sunt idem inter se saltem penitus: nam verum est, quòd omne agens supernaturale est liberum, tamen non cōuertitur, quia multa sunt agentia libera, quę non sunt supernaturalia, vt omnes homines, & Angeli. Non enim vocantur simpliciter supernaturalia agentia illa, sed solus Deus, licet illa non vocentur naturalia, & si non esset distinctio inter agens supernaturale, & liberum vnica oppositione, opponeretur naturale ad supernaturale,

A & liberum, sed non est verum. Vnde dicēdum, ꝙ inquantum cōparatur liberū, quod non est supernaturale ad supernaturale, vocatur liberū iam naturale. Et ratio est, quia supernaturale inquantū supernaturale non pōt opponi, nisi naturali: qa ex termino, i. nomine significante non dicit aliā rationem oppositionis, & tunc differunt naturale, & supernaturale ex modo operationis, quia omne naturale tenet modum naturalem, i. successionē aliquam, & indiget certis instrumentis. Et hoc tenent oīa agentia creata, siue libera, siue non libera, & ideo quātum ad hoc Angeli, & homines dicuntur agentia naturalia, quia in operando semper tenent certū modū, & non possunt operari ꝑ B quēcunq; modum voluerint: Deus aūt non vocatur isto modo agens naturale, quia non alligatur ad certum modum agendi, sed agit qualitercunque vult, & ideo vocatur agens supernaturale.

De tertio, s. de violēto patet, ꝙ opponatur naturali, qa in motu naturali tam principiū, q̄ terminus sunt natura: in violento aūt principiū est natura, sed nō terminus, & ideo violentum non opponitur naturali ex parte principij sicut supernaturale, & liberum, sed ex parte termini, vel formę inductę, & hoc est qn̄ in patiente inducit forma, quę fit ꝯ inclinationē suā: & iō dr̄ 3. Ethi. ꝙ violētū est, cuius principiū est extra, i. non fit motus a principio intrinseco nō cōferēte vim pas- C so, i. nō adiuuāte, immo nō ꝯcordāti illi motioni. Ex quo seq̄tur, ꝙ violentū nunq̄ est in actione, sed semꝑ ī passione: naturale enim, vel sup̄naturale tā ad actionē q̄ ad passionē est. Et hoc qa naturale dr̄ tā ex parte principij q̄ termini: violentū aūt solū est ex parte termini, & terminus est forma, q̄ inducitur in patiēte, iō solū se hēt violentum ex parte patientis, & hoc qa in diffinitione dr̄ nō conferente vim passo: ergo respectu passi est violētia, & nō respectu agentis, actio aūt nulla pōt dici violenter, & opponitur violentū naturali ex parte passi, qa naturale, vel naturaliter moueri dicitur, quod patitur secundum propriam inclinationem passi: violentum, vel violenter motum dicitur, quod patitur contra inclinationem ipsius passi.

Ex hoc autem sequitur, quòd violentum, & D naturale non sunt contraria immediata, non solum, quia datur aliquid liberum, & supernaturale, sed etiā accipiendo passionē, circa quam cōsideratur violentum, non sunt cōtraria immediata, quia datur mediū inter hæc, s. qn̄ passum neq; inclinatur ad formā, neq; repugnat illi: nā sicut violentū est qn̄ passo non confertur vis, i. repugnat, ita naturale ex parte termini est, quando passum appetit formam, quæ inducitur, vel inclinatur ad illam, & aliquando patiens neque inclinatur ad formā neque repugnat illi, sicut si superficies dealbetur ipsa quidem neq; ad albedinem neq; ad nigredinem inclinatur, sed de se indifferens est, & ideo neque est dealbatio illa naturalis superficiei neq; violēta. Etiā sequitur, ꝙ non possit esse aliqua violentia in E passione primę materiæ, quia nulla forma est, quę repugnet ei, cū ipsa sit ratio ad omnem formam, ideo non est ei aliquis motus violentus. Sed dicendum, quòd ista distinctio violenti, & naturalis motus in passo accipitur in comparatione passi ad formā, quæ inducitur ad quam patiens transmutatur, si autem cōparetur passum ad agens a quo recipit formam non est ibi violentū, sed naturale, vel sup̄naturale. Dicit. n. naturaliter moueri passum qn̄ mouet̄ ab agente naturalr sibi corr̄ndēte, dr̄ sup̄naturaliter moueri qn̄ mouet ab agēte s̄. totū ordinē agētis, ꝓportionato isti passo. Ad propositum autem, resurrectio signat passionem, cui respondent pro actione resuscitatio, vel suscitatio, & ideo quando quæritur an sit ratio naturalis, oportet accipi pro passione, scilicet, an iste motus

Violētū & naturale nō sunt immediate opposita.

respectu

Universidad de Deusto Biblioteca

respectu patientis sit naturale. Si autem quæreretur an suscitatio actiua sit naturalis, accipietur naturale vt ad actionem pertinet, & ad causam actiuam. Accipiendo primum, i. resurrectionem, dicẽdum ꝙ si accipiatur naturale prout opponitur violẽto erit resurrectio naturalis, inquantum non erit violenta, sed potius terminus est naturalis, i. vita, vel anima, & quies naturalis, quia ad animã, & vitam mouetur materia, s. quãdo alteratur, & organizatur. Si accipiatur naturale, vt opponitur supernaturali, dicendum, ꝙ resurrectio non est naturalis, sed potius supernaturalis, quia non recipit formam ab agente habente ordinem naturalem ad agendum illud. Si verò quæratur de suscitatione actiua, an sit naturalis, dicendum, ꝙ nõ erit violenta, eo ꝙ non inuenitur violentum in actione, sed solum in passione, vt dictum est, & tamen nõ vocabitur naturalis, quia in actione opponitur naturale contra supernaturale, & contra liberum, sicut in passione opponitur violẽto, & vtroq; illorũ modorum est suscitatio non naturalis, s. quia est ab agente libero quod non agit ex necessitate naturæ. Etiam est ab agente supernaturali, quia illud agit supra totum ordinem causarum habentium ordinem naturalem agẽdi super passum. Sed dicetur propter præcedentia cũ passum comparatum ad formam, quam recipit, dicatur violenter pati, quare comparatum ad agens non dicitur esse violentum. Dicendum, ꝙ comparando patiens ad agens non dicitur violentum esse, vel operatio violenta. Et ratio est, quia vt dictũ fuit in passione potest esse violentum, in actione autẽ non, & quia pati est recipere respectu eius, quod recipitur est pati. Quod autẽ recipitur per motũ est forma, quia illa est terminus: ideo respectu illius est violentum, si autem comparetur patiens ad agens nõ comparando ad formã, quam agens inducit est solum cõsideratio actionis, & quia actio nõ est violenta, sed solum naturalis, vel supernaturalis, aut libera, erit comparatio passi ad agens per naturale, & liberũ, & supernaturale, & non per violentum. Quod etiam magis patet: nam licet patiens violenter formam recipiat, tamẽ agens forte naturaliter agit, sicut cum aqua calefit ab igne est passio violenta, quia inducitur forma caloris, ad quã nõ inclinatur passum, sed potius resistit ei, & tamen ignis non violenter, sed naturaliter calefacit aquam, ita etiã si agens voluntarium, vel supernaturale inducat formam cõtra inclinationem passi alicuius, quia ibi voluntariũ aget libere, & non violenter, & supernaturale aget supernaturaliter. Ad rationem primam in cõtrarium dicendum, quod non est verum, ꝙ id, quod competit omnibus, quæ sunt alicuius speciei, est eis naturale nisi addatur, quod competit eis ex principijs speciei, sicut si contingeret omnes homines dealbari
In q. 224. non esset naturale eis esse albos, vt dictũ est supra. Ad secundũ dicendũ, ꝙ probat ratio esse resurrectionem naturalẽ, vt opponitur naturale violento, & tamẽ nõ est naturale, vt opponitur libero, & supernaturali. Et ratio est, quia ad esse motũ naturalẽ requritur, ꝙ principiũ, & terminus sint natura, in resurrectione terminus est natura, sed nõ principiũ cũ illud sit supnaturale.

An resurrectio generalis erit in fine sæculi.
Quæst. CCXXX.

QVAERETVR circa tempus resurrectionis, & qa solet dici, ꝙ resurrectio generalis erit in fine sæculi, vt omnes simul resurgant est dubium, an sit verum. Aliqui dicunt, ꝙ non debet fieri resurrectio vsque ad finem sęculi, vt omnes simul resurgant, quia maior est cõuenientia capitis ad membra quam mẽbrorum adinuicem, sed Christus est caput nostrum, & nos inuicem sumus membra, ergo magis debet
F quisque nostrum imitari Christum quàm quemlibet alium, sed Christus non distulit resurrectionem suam vsque ad finem sæculi, vt cum omnibus resurgeret, ergo neque nostra resurrectio vsque illuc differetur, vt omnes resurgamus simul. Antecedens patet, quia talis est habitudo capitis ad membra qualis causæ ad effectus, sed quilibet effectus similatur causæ inquantum accipit ab ea, & vnus effectus non accipit ab alio, ergo causę ad causata est magna similitudo, quæ non est causatorum inter se. Sic & capitis ad membra, quia quodlibet membrum recipit aliquid a capite, sed vnum membrum non recipit ab alio, inquantum membra sunt, nisi inquantum pro-
G pter continuitatem corporis deriuatio, quæ fit a capite, vel a corde in membra extrema, fit per media, & tamen Christus est caput nostrum, ad Ephe. 4. Ergo debemus ei magis conformari, scilicet, vt non expectemus finem sæculi, vt resurgamus cum omnibus, sicut ipse non expectauit finem sęculi.

Secundo quia resurrectio capitis est causa resurrectionis membrorum, sed resurrectio quorundam membrorum nobilium propter propinquitatem ad caput nostrum non est dilata vsque ad finem sęculi, sicut piè de matre Christi creditur, ergo & cęteri quanto fuerint Christo per gratiam propinquiores tanto resurrectio eorum magis accelerabitur, &
H non differetur vsque ad finem sęculi. Primum patet, quia ita arguit Apostolus 1. Corin. 15. capitu. si Christus resurrexit, & nos resurgemus, idest, resurrectio sua est causa nostrę, vt ostensum est supra. Secundum apparet, quia de illa creditur, ꝙ resurrexit breuiter post mortem sicut Christus, & hoc fuit propter excellentiam sanctitatis eius. De Ioanne quoq; euãgelista aliqui etiam hoc credunt: ideo in alijs secundũ proportionem similitudinis in sanctitate accelerabitur, vel differetur resurrectio, & ita non resurgent omnes in fine sæculi. Tertio quia status noui testamenti perfectior est, & perfectius gestat imaginem Christi quàm status veteris testamenti, cum lex haberet vmbram futurorum bonorum, & non imagi-
I nem, nunc autem est imago ad Hebrę. 10. cap. etiam comparabatur lex ad nouum testamẽtum sicut paruulus existens sub tutoribus, & actoribus ad virum perfectum, ad Gala. 4. Et tamen quidam patres veteris testamenti surrexerunt simul cum Christo infra 17. multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, & apparuerunt multis, ergo a fortiori non debet resurrectio omnium patrũ noui testamenti differri vsque ad finem sęculi. Quarto patet, quia post finem sęculi non erit aliquis numerus annorum, quia non erit tempus, & potissimè, quia non erit dies, & nox manentibus astris sine motu, & tñ post resurrectionẽ mortuorũ cõputantur multi anni vsq; ad aliã resurrectionẽ Apo. 20. c. dr̃ enim vidi animas decollatorum propter testimoniũ Iesu, & verbũ Dei. Et sequi-
K tur. Vixerunt, & regnauerunt cũ Christo mille annis, & cęteri mortuorũ nõ vixerũt, donec ꝯsũmarentur mille anni: ergo nõ differẽt resurrectio oĩum ad finẽ mũdi, sed quidam multo tpe ante illos resurgent, & nõ oẽs simul. Dicendum, ꝙ sicut resurrectio hominum erit generalis, ita vt nemo sit qui non resurgat, vt ostensum est supra, ita erit ẽt simultanea, vt non pcedat resurrectio quorũdã ad resurrectionẽ aliorũ, sed hoc non posset fieri nisi differretur vsque ad finem sęculi, quia vsque ad illud tempus semper erunt aliqui viuentes, qui morituri sint, vt postea reuiuiscant, ergo vsq; ad finem sęculi differẽdã est, vt oẽs simul possint resurgere. Et patet primo, quia Iob. 14. capitu. dicitur. Homo cum dormierit, non resurget donec atteratur cęlũ, nõ euigilabit neq; cõsurget de somno suo, ergo

In q. [illegible]

In q. [illegible]

ergo resurrectio nõ erit alicuius hominis quousque atteratur cęlum, sed cęlum attereretur cessando ab effectu quẽ causat in his inferioribus, vt dictũ est supra, hoc autem nõ erit, nisi vsque ad finem sęculi, quando cessabit motus, ergo vsque tunc nemo resurget, & consequenter simul resurgent omnes homines.

Secundo patet, quia Apostolus ad Hebr. 12. c. dicit de illis, qui probati inuenti fuerunt testimonio fidei, ꝙ non receperunt repromissionem. i. plenam corporis, & aię beatitudinem. Et subditur ibi causa. s. Deo aliquid melius pro nobis prouidente, ne sine nobis consummarentur. i. perficerentur. Et dicit Glo. vt in cõi gaudio omnium fieret maius gaudium singulorum, ista aũt consummatio, vel perfectio erit in glorificatione animarum, quia Christus reformabit corpus humilitatis nostrę configuratum corpori claritatis suę ad Phil. 3. c. ergo non erit ista reformatio corporum in quibusdam sanctis antequã sit in alijs, quia aliàs non esset gaudium commune, & simul, & tamẽ beati statim, vt resurgunt habẽt corpora reformata, quia aliàs corpora aliquorum sanctorum essent post resurrectionem adhuc corruptibilia, & infirma, quod est absurdum, quia tunc non esset beatitudo. Etiam quia. 1. Corin. 15. c. dr̃, ꝙ seminatur corpus mortale, & surget immortale, & ita de alijs perfectionibus, ergo non in ipsa resurrectione accipient beati omnes perfectiones, quas habituri sunt in corporibus, & tamen non habebunt quandam reformationem ante alios, vt dictũ est, ergo nõ resurgent quidam añ alios.

Tertio apparet hoc ex ratione, dicit enim Augu. 3. de Trin. ꝙ diuina prouidentia statuit, ꝙ corpora inferiora, & grossiora per potentiora, & subtiliora, atq; superiora quodam ordine regãtur, & iõ tota materia corporum inferiorũ subiacet variationi secundum motum corporũ cęlestium, vnde esset ꝯ ordinẽ, quem diuina prouidentia in rebus statuit, si materia corporũ inferiorum ad statum incorruptionis produceret manente motu corporum cœlestium, ex quo fit generatio, & corruptio in his inferioribus. Et quia secundũ fidei veritatem resurrectio erit ad vitã immortalem, vt homines conformentur Christo, qui reformabit corpus humilitatis nostrę configurando illud corpori claritatis suæ ad Phil. 3. Et Christus surrexit ad vitã immortalem, ad Ro. 6. c. s. Christus resurgens a mortuis iam non moritur, ergo vt omnes resurgant ad vitam immortalẽ, oportet, vt resurrectio differatur vsq; ad illud tempus, in quo ex conditione corporum cęlestium non pręstetur impedimentum ad resurrectionem, scilicet per actionem motus ad generationem, & corruptionem inclinando, & tamẽ motus non cessabit vsque ad finem sęculi, ideo vsque ad tẽpus illud non fiet cõuenienter resurrectio, sed debet differri. Tunc autem cõuenienter fiet, quia nihil erit ex parte cęli, quod obstet incorruptibilitati corporũ resurgentium. Nam si maneret motus corporum cęlestium facta resurrectione, plura essent necessaria ad seruandum corpora incorruptibiliter, quam requirãtur ad seruandum non existente, nam illo cessante, quasi naturaliter efficitur omnis res incorruptibilis per priuationem actionis a cõtrarietate, quæ est corruptiua. Alia etiam ratio est, quia resurgentibus hominibus debet innouari sęculum, sed innouatio non potest esse quousque penitus cesset motus cum manente illo semper durẽt generatio, & corruptio, quę pertinent ad vetustatem sęculi, ergo non erit resurrectio vsque ad finem sęculi.

Ex similitudine autem prædicti fundamenti quidam Philosophi, qui ponunt motum, nunq̃ cessare asseruerunt reditum animarum ad corpora mortalia videntes, ꝙ cum motu cęli non poterant effici cor-

A pora humana corruptibilia, & ideo dixerunt ad corporalia mortalia qualia nunc habemus ponebãt fieri reditum animarum, siue dicerent fieri hunc reditum animę ad idem corpus in fine magni anni, sic asseruit Empedocles, siue ad aliud corp⁹, sicut Pythagoras posuit, vt dicĩt primo de Anima, sed ad reditum, quem posuit Pythagoras non requirebatur aliquis numerus annorum, sed statim, vt de vno corpore exibat introire in alterum asserebat, vt refer Ouidius 15. Metamor, scilicet.

Morte carent animæ, semperque priore relicta.
Sede, nouis habitant dom ibus, manetque receptæ.

Ad primum dicendum, ꝙ licet Christus nõ distu-
B lit resurrectionem suam vsque ad finem sęculi nostra resurrectio est vsque illud differenda. De Christo. n. fuit necessarium, ꝙ non expectaret vsque ad finem sęculi, vt cum alijs resurgeret, quia essent multa inconuenientia. Primum, quia prænunciatum erat per prophetas, ꝙ tertia die resurgeret, iõ vt veritas prophetię maneret, debuit tunc resurgere. Secundum, quia si distulisset vsque ad finem sęculi, fides de eo periret, & putaretur inane fuisse quidquid prędicauerat. Nã non haberet quisquam spem resurgendi. si ille vsque hodie in morte maneret, iõ fuit summe necessarium, vt ipse cito resurgeret. De quo magis dicetur infra 28. c. de nobis autem nullum inconueniens est, etiam si
C differatur resurrectio nostra vsque ad finem sęculi, ideo resurrectio omnium nostrum, vt simul sit vsque tunc differretur, & non differri debuit resurrectio Christi. Cum obijcitur de maiori similitudine capitis ad membra, quam membrorum adinuicem. Dicendum, quòd inter caput, & membra est similitudo proportionis, & non vniuocationis. Inter membra autem adinuicem non est similitudo proportionis, sed aliqualiter vniuocationis saltem inter geminata, vt manus, pedes, oculos, aures. Et patet, nã capitis ad membra non est similitudo vniuocationis, quia solum caput est caput, & nullum aliud membrum est caput, & tamen ad similitudinem vniuocationis, quòd licet membrum esset caput, sed similitudo proportionis
D est habitudo cuiusdam conformitatis inter ea, secundum quam caput est aptum ad influendum in quodlibet membrum, & quodlibet membrum est aptũ ad recipiendum influxum capitis, & talis est saltem habitudo inter quamlibet causam, & causatum, inter mẽbra aũt adinuicem non est talis similitudo aliàs habitudo, quia vnum nõ influit in alterum, sed potius oĩa illa carent hoc influxu, & inquantum deficiunt ab illo influxu actiuo similantur inter se, sed Christi resurrectio præcedet nostram resurrectionem inquantũ ipse est caput, & omnes nos deficimus ab hac habitudine, ergo debemus deficere a præcessione, s. ꝙ sicut vnus non est aliquo modo caput alterius, ita resurrectio vnius non præcedat aliqualiter resurrectionem alterius, sed aliqui resurgent in fine sęculi, & non poterũt
E prius resurgere, scilicet illi, qui in fine sęculi morientur, ergo omnium aliorum resurrectio vsque ad tempus illud differetur. Et patet, quia resurrectio Christi est causa exemplaris nostrę resurrectionis, vt ostẽsum est In q. 225
supra ex cuius fide spes nobis de nostra resurrectione consurgit, quæ spes non posset haberi de nostra resurrectione, nisi sciremus caput nostrũ prius surrexisse. Non est alicuius alterius hominis resurrectio causa resurrectionis aliorum hominum, ideo resurrectio Christi debuit pręcedere resurrectionem aliorũ hominum, & resurrectio alicuius alterius non oportuit, quòd præcederet resurrectionem omnium aliorum, sed quòd resurrectio expectaretur vsque ad finem sęculi ex spe resurrectionis Christi, quã iam crederemus.

Ad secundum dicendum, ꝙ licet multa membra Christi sint nobiliora alijs, & ita proximiora capiti, non competit eis ex hoc, quòd resurrectio ipsorum præcedat resurrectionem quorundam aliorum, quia Christo inquantum capiti cõuenit, quòd resurrectio sua præcederet resurrectionem omnium aliorum, & nullum membrum quantumcunque nobile, & proximum capiti accipit, ꝙ sit caput, iõ nulli alij competit ex nobilitate, ꝙ resurrectio eius præcedat resurrectionem aliorum cum nulli sit cõicatum esse caput, neque communicari põt cũ Christus sit caput, & nõ põt esse in ecclesia, nisi vnũ caput cum non sit corpus monstruosum. Est tñ dicendum, ꝙ si aliqui alij iam surrexerunt ante finem sæculi non competiuit eis ꝑꝑ rationem nobilitatis, quia hoc mõ, sicut est dña nobilitatis, & proximitatis ad Christum in membris, ita q̃dam citius, quam alii resurgerent. Et hoc modo si virgini matri Christi conuenit surrexisse die tertio, aut parum post mortem ꝑꝑ magnam propinquitatẽ ad Christum, qui est caput, surrexissent iã omnes Apostoli, & Ioannes Baptista, qui cęteris hominibus meliores, & Deo acceptiores fuerunt, cum iam diu sit, ꝙ mortum sint, & tamen non surrexerunt, ergo non conuenit eis, neque aliis præcedere in resurgendo ad alios propter istam propinquitatem ad caput. Rõ.n. capitis stat in indiuisibili, & propter hanc rationem solum debetur pręcessio in resurgendo, ideo cum de approximantibus ad Christum nullus pertingat ad rationem capitis nulli competit ex quantacunq; approximatione ad Christum, ꝙ præcedat aliquem alium in resurgendo: sed dicendum, ꝙ nõ ideo est frustra approximare Christo, quia cum ista proximitas sit per maiorem abundantiam charismatum pręmiabitur proportionaliter per excessum maioris gloriæ. Cum autem de Virgine dicitur resurgente. Dicendum ꝙ non est necesse hoc tenere, quia non est de articulis fidei, neque etiam est aliquid diffinitũ per ecclesiam, vt teneri debeat, ideo licet cuilibet, sicut voluerit opinari. Rationes aũt, quæ ad probandũ illius resurrectionem sumuntur, sunt suasiones quędã, & nõ conuincunt, & tamen, quia communiter tenetur, ꝙ surrexerit rõnabilius est hoc tenere. Siquis tamen cõtrarium asserat, non contendimus. Sed dicendum, ꝙ si surrexisse ponatur, non est asserendum, ꝙ hoc ei competiuerit propter abundantiorem sanctitatem, & approximationem ad Christum, sed solum, ꝙ cõcessum est ei ex priuilegio. Nã si propter sanctitatem competiuisset ei aliq̃n resurgere ante finẽ sęculi, necesse erat, ꝙ omnibus alijs ꝑꝑ differentem ꝑfectionẽ prius, & posterius resurgere competeret seruata proportione sanctitatis eorũ, ꝙ falsum est, quia tunc quotidie resurgerent aliqui: & in die vltimo non plures resurgerent, quam qui hodie resurgunt, & tñ resurrectio in vltimo die fiet, & sic Christus p̃dicabat. Quod patet, quia Martha asseruit, ꝙ Lazarus resurgeret in nouissimo die Ioann. 11.c. Et hoc nesciret ipsa, nisi a Christo audisset generalem resurrectionem tunc futuram, & Iob 19. dr̃: In nouissimo die de terra surrecturus sum. Et ita resurrectionem suam non putauit futuram vsque ad vltimum diem, & tamen si secũdũ maiorẽ approximationem ad Christum esset resurrectio prius, aut posterius, forte iã Iob resurgere debuisset, & non determinaret sibi diem nouissimũ. Cũ aũt de Ioanne Euangelista dicitur, dicendum, ꝙ de hoc non est asserendũ, ꝙ surrexerit, neque est tanta ratio dubitandi, sicut de virgine matre Christi, & tñ si fortassis Ioan. surrexit non cõpetiuit ei ex gradu sanctitatis, sed solũ ex priuilegio, & grata ꝯcessione Dei. Hoc aũt de Ioanne putare prouenit ex dubitatione, quam de eo facere multi solent, quibusdam dicentibus, ꝙ

De Ioãnis Euang. resurrectione quid tenendum.

F non obierit, alijs vero asserentibus, ꝙ obierit, aliis dicẽtibus, ꝙ decessit, & surrexit. Sed hæc omnia vñr procedere ex quodam errore, nam in veritate Ioannes mortuus est, vt clare ostendetur Io. 21.c.

Ad tertium argumentũ poterat respõderi per prædicta. s. ꝙ nouum testm̃ habet statum excellentiorẽ, & iõ si ex maiori approximatione ad Christum cõpeteret alicui prius resurgere, deberẽt multi nũc resurgere, & tñ nulli competit ex quantocunque merito præcedere alium in resurgendo, ergo neque competit velut ex iure aliquibus in nouo, aut veteri testõ resurgere, sed illi, si surrexerunt fuit ex priuilegio, & non ex merito imitationis Christi. Aliter põt dici, ꝙ

G pendet decisio huius ex alio. s. an sancti, qui cũ Chrõ surrexerunt, surrexerunt ad vitã immortalem, vel postea obierint. Si dicatur, ꝙ postea obierint nulla cã dubitandi est, quia tunc non pertinent isti ad resurrectionem, de qua quęritur. Illa est. n. resurrectio ad vitã immortalem, & de tali dicimus, ꝙ nemo nunc resurgit, sed expectatur resurrectio ad diem nouissimum. Si aũt acciperetur de resurrectione, quæ est ad vitã mortalem, q̃ magis vocamus suscitationem quandã, non est dubium, quin quotidie possint aliqui resurgere, & multos. n. Christus & Apostoli suscitauerunt, & multi ante Christũ suscitati fuerãt in veteri testõ ꝑ Eliã, & Elisęum, sed de ista resurrectione non loquimur, & iõ Christus vocatur primogenitus mortuorum. i. resurgẽtiũ

H neque scriptura mentionẽ facit de hac, & iõ Chria mortuis, vel vt Apostolus dicit, est primitię dormiẽtium. Sed non põt intelligi quantum ad resurrectionem, quæ est solũ redire ad vitã, quia hoc mõ Lazarus, & illi, quos ipse suscitauit pręcesserunt eum, iõ debet intelligi de resurrectione ad vitam immortalẽ, & quantum ad hoc ipse est primogenitus mortuorum, quia ante eum nemo surrexit ad vitã immortalẽ. Si aũt dicatur, ꝙ illi, qui surrexerunt cũ Christo, surrexerunt ad vitã immortalem, manet dubium. Et tunc dicendũ, ꝙ non surrexerũt ꝑꝑ excellẽtiã sanctitatis suæ ad cęteros mortuos, sed ꝑꝑ Christum vt essent in testimonium resurrectionis suæ. Et apparet, ꝙ sit ista cã quia dr̃ infra 27.c. Multa corpora sctõrũ, qui dormierant, surrexerant de monumẽtis, & introeuntes in sanctam ciuitatem, apparuerunt multis. Et tũc nõ est at-

I tribuendum sanctitati eorum, ꝙ surrexerint, neque ẽt datum est eis ex priuilegio, quasi Deus faceret hoc ꝑꝑ benefaceres eis solum, sed Chr̃s fecit ꝑꝑ semetipsum. s. vt suam resurrectionẽ ꝑ illorum resurrectionẽ probaret. Et tunc cum dr̃, ꝙ sanctiores erãt patres noui testamenti, dicendum ꝙ non surrexerũt tunc, quia non erant mortui aliqui patres noui testamenti, qui possent resurgere. Nam nouũ testamentum cępit a Christo, & maxime post mortem sua, iõ nemo erat mortuus de patribus noui testamenti, qui posset resurgere, primi. n. patres fuerũt Apl̃i, & illi adhuc viuebant simul cũ Virgine matre Christi. Si aũt aliqui illorũ mortui essent, fortassis potius illi, q̃ aliqui alii resurgerẽt ad

K surgerent, postea vero non oportuit, ꝙ resurgerẽt ad testificationem Christi, quia iam testificationẽ habebat, iõ non est inconueniens, ꝙ aliqui de patribus veteris testamẽti surrexerunt ante diẽ iudicii, & ꝙ nullus de patribus noui testamenti ante illum diẽ resurgat. Sed obiicietur, ꝙ si isti surrexerũt ad vitã immortalẽ, ꝙ non sit Christus primitię dormientium, nam non vocantur primitię ꝑꝑ redire ad vitam ante oẽs, quia multi ante ipsum surrexerunt, vt dictũ est, sed ꝑꝑ prius resurgere ad vitam immortalẽ, erit aliquis resurgens rexerunt ad vitam immortalẽ, cũ illi prius surrexerunt ad immortalitatem ante Christum, cũ illi prius surrexerint, q̃ Christus, quia de illorum resurrectione ponit infra 27. & de Christi resurrectione, infra 28.c. Dici

Dici poterat, ꝙ Christus est primitię dormientium vel primogenitus mortuorum non, ꝙ ante omnes surrexerit, sed ꝙ excellẽtior resurgẽdo fuerit, & ideo licet alij resurgerẽt ante Christum ad vitam immortalem nõ fuerunt illi primitię dormiẽtium, sed Christus, qui excellentior omnibus resurgentibus fuit.

Aliter dicendum, & melius, ꝙ ẽt sm̃ tempus fuit Christus prior omnibus resurgentibus ad immortalitatẽ, sicut fuit prior excellentia. Cum autem dicitur de illis, qui cum eo surrexerunt, dicendum ꝙ Christ⁹ resurrexit prius, q̃ illi, licet Matt. sm̃ ordinẽ narrationis pręposuerit de eorum resurrectione, quia secutus fuit processum ordinis aritificialis, & nõ naturalis, & est ibi anticipatio, sicut sępe faciunt Euãgelistę, & omnes historiographi, non. n. põt conuenienter describi aliqua historia sine anticipatione, & recapitulatione. De hoc tñ quid verius sit. s. an illi, qui cũ Christo surrexerunt postea obierint, sicut Lazarus, & alij, qui a Christo suscitabantur, vel adhuc viuant, aperietur magis infra 27.c. Ad quartum dicendum, ꝙ resurrectio oĩum erit in fine sęculi, & non præcedet resurrectio aliquorum ad resurrectionẽ aliorum non solum per mille annos, sed neque per vnã horã, sed in momento, & ictu oculi fiet resurrectio omnium. 1. Cor. 15.c. Cum aũt obijcitur de mille annis inter vnam resurrectionem, & aliã, vt ponitur Apoc. 20.c. Dicendum, ꝙ illud longe aliť intelligendũ est, vt declarabitur eo. c. & tñ quantum attinet ad pręsens, dicendum ꝙ occasione illorum verborum, vt Augustinus refert. 20. de ciuit. Dei, quidam hęretici posuerunt primam resurrectionem futurã esse mortuorũ bonorum, vt cũ Christo mille annis in terra regnent, & viuant voluptuose, & ideo vocãtur chiliastę. i. millenarii, vt dicit ipse August. lib. de nonaginta hęresibus. Et ideo idem Aug. ostendit, eo. lib. 20. de ciui. Dei, aliter intelligenda esse verba illa. s. de resurrectione spirituali, per quam homines dono gratię a peccatis resurgent, & ista vocatur prima resurrectio. Secunda aũt resurrectio est corporum: regnum autẽ Christi dicitur ecclesia, in qua cum ipso non solum martyres, sed etiam alii electi regnant, vt ex parte totum intelligatur. Vel regnant cũ Christo in gloria quantum ad omnes, & fit specialiter mentio de martyribus, ꝙ ipsi pręcipue regnant mortui, quia ipsi vsque ad mortem pro Christi veritate certauerunt, millenarius autem annorum non significat aliquem certum numerum, sed designat totum tempus, quod nunc agitur, in quo cum Christo omnes sancti regnant, quia numerus millenarius significat vniuersitatem magis, quam centenarius eo, ꝙ centenarius est quadratum denarii: millenarius est cub⁹, idest numerus solus ex duplici ductu denarii in seipsum surgẽs, quia decies decem decies mille sunt, & ita dicitur Psal. 104. Verbi, quod mandauit in mille generationes, idest ad omnes, quia non erant determinate mille generationes, quia tunc non esset mandatum perpetuum, quod falsum est, & ita non significãtur ibi duæ resurrectiones, sed vna erit resurrectio omnium hominum, scilicet in nouissimo die, siue in fine sęculi.

An tempus resurrectionis sit nobis ignotum, vel aliquo modo sciamus, aut scire possumus. Quæst. CCXXXI.

QVAERETVR dato, ꝙ dies resurrectionis sit vltimus dies sęculi, an sit nobis ignotum illud tempus, vel aliquo modo sciamus, aut scire possumus.

Aliqui dicunt, ꝙ non est ignotum, neque occultũ illud tempus, quia cuius principium est determina-

A tum, finis quoque potest sciri, eo ꝙ omnia mensurantur quadam periodo, vt dicitur secundo de Generatione, sed principium mundi determinate scitur a nobis per sacram scripturam, ergo finis eius determinate poterit sciri a nobis. Sed finis mundi erit tempus resurrectionis, & iudicij, ergo tam iudicii, quam resurrectionis tempus non est occultum nobis.

Secundo patet, quia Apoca. 12.c. dicitur, ꝙ mulier illa, per quam ecclesia significaẗ habet locum paratũ a Deo, vbi pascatur ibi per tempus, & tempora, & dimidium temporis. Item Dan. 12. cap. ponuntur dies determinati, nam dicitur porro docti intelligent, & a tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem dies mille du

B centi nonaginta: beatus, qui expectat, & peruenit ad dies mille, & trecentos, & triginta, & quinque. & tamen scriptura solet accipere diem pro anno Ezec. 3. s. diem pro anno dabo tibi, ideo videtur, quòd talis numerus annorum esse debeat, vsque ad consummationem sęculi, & sic possit sciri determinate finis sæculi.

Tertio, quia status noui testamenti fuit præfiguratus in veteri, sicut fuit nouum testamentum significatum per vetus, & tamẽ scimus determinate in quo vetus testamentum statum habuit, idest durauit, quia fuerunt anni mille quingenti quadragintaquinque, vel quasi. s. a datione legis Moysi, vsque ad Christi natiuitatem, quę dedit nouum testamentum, vel secun

C dum aliquam computationem veraciorem sunt mille quingenti, & decem anni, ergo possumus scire determinate durationem noui testamenti, & tamen nouum testamentum durabit vsque ad finem sęculi infra 28.c. cum dixit Christus eis, qui in fine secũ erant, ego enim vobiscum sum vsque ad cõsummationem sęculi. Ergo poterit sciri determinate finis sęculi, ꝯñc tempus resurrectionis, & iudicij generalis.

Dicendum, ꝙ finis sęculi, & dies iudicij, & dies resurrectionis generalis idem sunt, & ideo siquis nouit vnum, nouit & alterum, & tñ nullum illorum determinate scitur.

Naturali ratione finis seculi sciri non potest.

Et patet primo, quia illud, quod ignoratur ab ange-

D lis multo magis erit occultum hominibus, quia ea, ad quæ homines naturali ratione peruenire possunt multo limpidius ab angelis cognoscuntur. Etiam per reuelationem homines nõ cognoscunt, quia ea, quæ homines sic cognoscunt per angelos cognoscunt, ꝑ quos eis reuelationes fiunt, sed angeli non cognoscũt diem resurrectionis, & iudicii, vt dicitur infra 24. capitulo, scilicet de die aũt illa, & hora nemo scit, neq; angeli cœlorum, ergo multo magis ignoratur ab hominibus.

Secundo patet, quia Apostoli fuerunt magis conscii secretorum Christi, quam alii sequentes, & tamẽ eis non fuit cognita determinatio temporis illius etiam si de hoc quærerent, ergo neque cæteris hominibus nota erit.

E Circa hoc considerandum, quòd finis sęculi rationabiliter est hominibus ignotus, comparantur enim ętates sęculi ad ętates hominis, in sæculo autem ætas vltima est, quæ incepit ab aduentu Christi, & durat vsque ad finem sæculi, & correspondet senectuti ex parte hominis, quæ durat vsque ad mortem eius, cæterę autem ętates cuiuslibet hominis, idest pueritia, infantia, adolescentia, iuuentus, virilitas habent determinata principia, & determinatos fines, scimus enim in quo anno hominis quęlibet istarum ętatum incipiet, & in quo finiatur, & consequenter scimus, quot annos quęlibet harum ętatum duret. De senectute autem scimus quo anno incipiat, sed non quo anno finiaẗ, quia terminus eius est mors hoĩs, & ideo

Universidad de Delgo Biblioteca

nescimus quot annis duret senectus, vnde senectus, neque secundum totam speciem, neque secundum aliquem vnum hominem habet determinatam durationem, ita etiam de ętatibus sęculi, nam quælibet illarum scimus quo anno cęperit, & quo anno desierit, & consequenter quot annis durauerit: de vltima, quæ est a natiuitate Christi scimus quo anno cępit, sed non quo anno desinit, & consequenter neque scimus, quot annis ista ętas durat. Est etiam alia communis proprietas, ꝙ in homine vltima ętas, quæ est senectus, interdum est maior quantitate omnibus alijs sumptis. Nam cęterę incipiendo ab infantia vsq; ad principium senectutis non durant annis septuaginta.i.non pertingunt vsque ad septuagesimum, secundum vnā computationem, & tamen senectus sola interdum durat plusquam septuaginta annis, vt in illis, qui vltra centum, & quadraginta annos peruenerūt: ita ergo de ista vltima ętate sęculi poterit eē, ꝙ sit maior duratione oībus alijs ętatibus simul sumptis.i. vt duret plusquam quinque millibus annorū, & tñ sicut senectuti non sunt aliquot anni, neque mēses, neque dies diffiniti, tā ſm naturam.i. spēm totam, q̄ ſm indiuiduum, & iō ęque faciliter pōt eē longa, vel breuis, neque rōne colligitur duratio eius. Ita de ista vltima ętate, quę est a Christi natiuitate, vsque ad finē sęculi. Sic dicit Aug. lib. octuagintatriū, ætas vltima humani generis, q̄ incipit ab aduentu Dñi, vsq; ad finem sęculi, quibus gñationibus cōputetur incertū est, sicut & senectus, quæ est vltima ętas hoīs nō hēt determinatū tempus ſm mensurā aliorū, cū quāque sola teneat tm̄ tpis, quantum reliquę oēs ętates. Sciendum vlterius, ꝙ finis huius ętatis, licet a multis cogitet̄ suspicetur, & timeatur, a nemine tñ inuenit̄, aut cognoscitur. Quod patet, quia si hoc sciretur, vel sciri posset, aut esset per rōnem naturalē, aut ꝑ doctrinam scripturarum sacrarum, aut per aliq̄ specialem reuelationē, sed nullo istorum modorū cognoscitur, ergo temp' resurrectionis, & finis sęculi est nobis ignotum.

Naturali ratione finis sæculi sciri non potest.

De primo patet naturali rōne non solū non possumus inuenire finem sęculi, immo potius suadet̄ nobis, ꝙ nunquam sit finis sęculi. Et patet, quia tempus est numerus motus, & ideo determinatio temporis non pōt sciri, nisi per determinationē motus: est aūt motus ille motus cęli, qui est cā oīum aliorū motuū, & iō per motum illum prędicimus de cęteris rebus, q̄ causantur ex motu, & subiiciūtur illi sicut ꝓprietates eius, vt ex motu cęli colligimus, qñ erit eclypsis, q̄ est aliquid consecutum in ipsis corporibus motis cęlestibus, ēt colligimus accidentia rerū istarum personarum, vt frigora, ęstus, pluuiarum abundantias, aerē salubrem, sterilitatē, aut fęcunditatem terrę, & similia, ad quę corpora cęlestia satis se explicant, & posita sunt in signa. Gen.1.c. Et Christus dixit Pharisæis, supra 16.c. faciem cęli diiudicare nostis, & signa tēporū non potestis scire. Et quoniam cā est dans eē causato corpora aūt cęlestia sunt causa omnium generationum, & corruptionū, quæ fiunt in terra, vt Aristo. ait 1. de Genera. Et non solum sunt cā essendi, sed ēt mēsura durationis ꝑ motū, non solum ꝑ motum corporum cęlestium possumus scire de aliqua re, ꝙ erit, sed ēt qñ erit, & quandiu durabit, hoc aūt est quantū ad cętera, quę subiecta sunt motui illi, de quibus ꝑ illum iudicabitur, sed ipsemet non est sibi cā, neque sui ipsius mensura, iō per ipsum nō poterit cognosci de eo, quandiu durabit, sed sciri deberet ex conditione termini, vel motoris, non potest autem ex conditione motoris, vt dicetur, neque ēt ex conditione termini, quia in motu recto si mobile moueatur vniformiter per proportionem velocitatis, vel tarditatis colligit̄ faciliter qñ perueniet.i. quantum temporis impēdet

F in perueniendo, motus aūt cęlestis est motus circularis, in circulo autem nunquam est principium, neq; finis. Etiam mobile, quod circulariter, & naturaliter super axē suū, & polos mouet̄ pōt naturaliter moueri in ęternū, immo de se est determinatum potius ad durandū in ęternum, cum nulla possit inueniri causa ex parte motus, neque ex conditione mobilis, quare potius finiatur motus nunc quam postea. Et ista fuit cā. quare illi, quos in natura peritissimos appellamus posuerunt ęternitatem motus a parte ante, & a parte post.s. quia non est aliqua cā ex cuius parte accipiatur finis in motu illo. Nisi forte dicas, ꝙ ex parte motoris inuenietur finis motus. Et dicendum, ꝙ non potest inueniri naturaliter. Nam motor cęli est intelligentia

G vt tam a catholicis, q̄ ēt a philosophis concessum est, & tunc aut illa mouet solū per libertatem, aut quasi naturaliter.s. agendo quantū potest, & in hoc discordant philosophi a catholicis. Dicūt enim philosophi, vt colligitur ex 12. Metaph. Aristo. intelligentias mouere secundum totum suum conatum.s. quantū pñt, & quandiu possunt, & ex hoc accipit Arist. regularitatem illius motus.s. quia intelligentiæ mouent quantum possunt, & vires earum sunt limitatæ, & rursus sunt infatigabiles, quia sunt immateriales, iō necesse est, ꝙ moueant semper ęqualiter, & ex hoc prouenit vniformitas, & regularitas motus. Catholici autem ponunt iuxta veritatē intelligētias mouere per libertatem ex imperio primę intelligentię.s. quantum illa

H iubet, & quandiu vult, & ideo regularitas motus non causatur ex hoc, ꝙ agunt ex toto conatu, sed ex hoc, ꝙ sunt agentia secundum rationem, & vires sunt infatigabiles. Ideo possunt mouere ſm maiorem, vel minorem velocitatem, & possunt tenere illam ęqualē, vel difformiter mouere, vel quia expedit rebus, quæ a cęlo mouent̄ motū illū fieri vniformē fit vniformis, & tñ, quia sunt mouentia ꝑ voluntatē, interrumpunt motū qñ volunt, vel mouent contrario mō, sic patet de statione solis tempore Iosue cum stetit sol nō motus, sed fixus spatio vnius diei Ios.10.c. & 3ºrio modo mouerunt tempore Ezechię, quādo sol rediit retro per decem lineas, vel gradus in horologio Achaz 4. Re.20.c. Non poterant tñ ista accidere si intelligētię semper quantum

I mouerent, quasi naturaliter agētes semper quantum possunt, velut ex natutali necessitate, & tamen tenendo quemcūque istorum modorū sequitur, ꝙ nō pōt sciri finis motus ex conditione motoris. Quod patet, quia tenendo, quòd moueat intelligentia, quasi naturaliter sequitur, ꝙ motus sit perpetuus, quia intelligentia quęlibet est infatigabilis, & agit quantū pōt, ꝯditio aūt corporis mobilis est ad semper moueri, iō nunq̄ cessabit motus. Si autē ponatur, ꝙ motor mouet libere, etiam non pōt sciri determinate finis, immo nō potest sciri an erit aliquādo finis motus, quia motor est potens ad semper mouere, & mobile est aptum ad moueri, ideo poterit semper mouere, vel si cessare vult nō est aliqua ratio ad sciendum, qñ cessa-

K bit cum sit agens liberum, ergo non potest per rationem naturalem sciri, quando cessabit motus cęli, vel an aliquando cessabit.

Per sacras literas non pōt sciri sæculi finis.

De secundo patet, s. quòd per scripturas Sacras nō possit sciri. quia aut sciretur per scripturas noui, aut veteris testamenti, sed per neutras scitur, ergo nō scit̄ ex scripturis. De scripturis veteris testamēti patet, q̄a si per illas posset sciri esset iā scitū, & non quisiuissent specialiter Apostoli a Christo de consummatione sęculi, & tñ quęsierunt, vt patet infra 24.c.s. Qñ oīa hęc fient? & quod est signū aduētus tui, & ꝯsummationis sęculi? Ergo non poterat sciri ex scripturis veteribus. De nouis ēt patet, quia Christus nō posuit aliquid determinatum, per quod sciri posset, ēt Apłi in epistolis, & li-

& libris suis non scripserunt hoc, quia nescierunt. Nam cum ipsi quærerēt a Christo de hoc (vt plurimi putant) dixit eis Christus: Non est vestrum nosse tempora, & momenta. ergo non potuerunt ipsi scribere cum nescirent. Similis autē quęstio erat apud Iudęos de tempore aduentus Messię, & non poterant scire ꝑ rationem aliquam, neque ēt per scripturam inueniebant omnino determinationem, & quia aliqui conabantur per signa cęli cognoscere aduentum Messiæ dixit Christus, ꝙ non poterat per rationem naturalē inuestigari, eo ꝙ pendebat ab agente libero. Sic dicit supra 16.c. faciem cęli diiudicare nostis, & signa temporum non potestis scire.i. non potestis habere aliqua signa ex cęlo, per quę cognoscatis tempora, quando Messias venturus est: sed illud non poterat sciri ꝑ cœlum, neque per rationem naturalem, quia pendebat ab agente libero, ideo cum finis sęculi sit, idest cessatio motus cęlestis sit ab agente libero, etiam non potest sciri per rationem naturalem, vel per signa cęli, & ita scriptura, neque ratio naturalis hoc indicat.

De tertio, s. de reuelatione dicendum, ꝙ aut quæritur an per reuelationem possit sciri finis sęculi, vel an sit scitus, vel an expediat sciri. De primo dicendū, certum esse, ꝙ potest sciri, nam Deus scit illum, cum ipse illum facturus sit, quando ei placuerit, & ideo cū sciat poterit notificare, cui voluerit, magis est enim nosse Deum in se, quam nosse ea, quæ Deus scit.i. aliqua ipsorum de illis, quę ad nos pertinent, & tamen dicitur supra 11.c. ꝙ nemo nouit patrem, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare: ergo a fortiori reuelabit Deus finem mundi cui voluerit, cum minus sit illum reuelare, quam reuelare patrem. Si quæratur an sit alicui reuelatus, vel reuelabitur. Dicendum, ꝙ nō potest constare secundum omnimodam certitudinem, & tamen verisimiliter dici potest, ꝙ neque est alicui reuelatus, neque reuelabitur. Primo patet hoc, quia si reuelaretur nobis reuelaretur per angelos, cū illi sint administratorii spiritus in ministerium missi propter eos, qui hęreditatem capiunt salutis, ad Hebrę.1. & iō vocantur angeli.i. annunciatores, quia nunciant ea, quæ Deus vult nobis reuelari, & idem dicit Dionysius lib. de cęle. hierar. c.4. ꝙ reuelationes diuinę, nō fiunt nobis, nisi per angelos, & tamen angeli nesciūt finem sęculi, & diem resurrectionis infra 24. & Marc. 13.c. s. de die autem illa nemo scit, neque angeli cęlorum, ergo non fit reuelatio alicui de tempore illo.

Secundo patet, quia quando Deus reuelat aliqua, q̄ facturus sit, reuelat ea seruis suis, vt dicitur Amos 3.c. non faciet dominus Deus verbum, nisi reuelet secretum suum ad seruos suos prophetas. & ideo quando aliquid reuelandum est, reuelatur sanctioribus, & tamen Apostoli erāt sanctiores omnibus, qui postea fuerunt in nouo testamento, quia vt dicitur ad Ro.8. ipsi habuerunt primitias spiritus, & dicit ibi Glo. tempore prius, & cęteris abundantius, & tamen illis non solum non reuelatum est, sed etiam cum peterent sibi reuelari non fuit reuelatum: nam cū de hoc quærerent Actu.1. vt multi intelligunt, dixit eis Christus, non est vestrum nosse tempora, & momenta, ergo ipsi non cognouerunt, ergo a fortiori de cęteris credendū est, ꝙ non sit eis reuelatū, neque reuelabitur.

Tertio, quia Deus omnia agit secundum rectam rationem, & ideo propter aliquam vtilitatem, & ideo quandocunque dat nobis aliquas gratias spirituales semper facit propter aliquam vtilitatem, vt dicitur. 1. Corinthiorum 12.c. vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, idest gratia spiritus, scilicet donum eius ad vtilitatem ipsius, & aliorum, & tamen reuelato determinati temporis finis sęculi non est ad vtilitatem, sed potius ad damnum ecclesię, vt dicetur

A statim, ergo non reuelabitur alicui. Quarto, quia si Deus reuelaret alicui finem sęculi, multi scirent illū immo cognitio deueniret ad omnes, quia Deus non reuelat aliquid propter vtilitatem vnius personę priuatæ, sed semper ad vtilitatem multorum.s. ecclesię, vt dicitur.1.ad Corin.12. ꝙ vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, & 1. Corint.14. significatur, ꝙ illa dona sunt ad vtilitatē Ecclesię. Et idem ad Ephe.4.c. ad hoc autem, ꝙ reuelatio ista sit vtilis multis oportebat publicari eam, sed non publicabitur, ergo non fiet reuelatio. Patet hoc, quia si publicaretur esset dies ille notus, & tunc cauerent, & tamen non cauebunt, sed erit dies ille insperatus, quando venerit, Lucę.17.s. Erit, sicut in diebus Noe edebant hoīes

B & bibebant, vxores ducebant, & dabantur ad nuptias vsque in diem, quo intrauit Noe in arcam, & venit diluuium, & perdidit oēs: ergo non reuelabitur.

Dies iudicii reuelari non dēt.

Quinto patet, quia non solū non reuelatur, immo est tale, quod reuelari non debet, quia quando dixerunt Apostoli Christo: Dñe si in tēpore hoc restitues regnum Israel? non solum non dixit non dicā, vel nolo dicere vobis, sed ait, non est vestrum nosse tempora, & momenta, quæ pr̄ posuit in sua potestate.i. non pertinet ad vos scire istud, sed ad patrē solū, quia hoc sibi reseruat, quod est ponere illud in sua potestate. Si aūt quęratur an expediat illud reuelari. Dicendū, ꝙ nō: primo, quia nō sequit̄ inde aliqua vtilitas. Nā resurrectio non fiet vsque post mortem nostram, cum

C fiat in fine sęculi, iō ad nihil confert scire determinatum tempus illius, quia scientia ista nullam dispositionem causat in nobis, eo ꝙ dispositiones omnes, quas nos facere possumus, & debemus sunt in vita, resurrectio aūt est post mortem, & tñ Deus non reuelat aliquid, nisi inde sequatur vtilitas, iō non reuelabit hoc. Secundo, quia potius sequeretur inconueniens reuelando, quia resurrectio, & finis sæculi, & dies iudicii, idē sunt, & siquis sciret resurrectionis tempus, sciret diem iudicii. scire aūt tempus illud, si esset aliqualiter distans esset nociuum, quia laxarentur corda humana vitijs, sicut si quis sciret diem mortis suę, & solum vellet homo bene facere, qñ esset ꝓpinquus illi tēpori. Vt ergo hō incertus de tp̄e, quasi semꝑ instet, sem-

D per sit solicitus ad bene agendū, fuit conueniens, ꝙ ignoraretur tempus illud, vt sic homini esset causa vigilandi. Et hanc causam expressit Christus. Luc.12.c. dicens: Si paterfamilias sciret qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domū suam, ita & vos state parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet, & istam eandem cām tetigit Apostolus, dicens: dies dñi, sicut fur. 1. Thes.5. cap.1. sicut fur venit occulte, & quando non speratur, ita veniet dies domini, in quo erit resurrectio, & iudicium. Sed obijciunt aliqui, ꝙ dies resurrectionis, & iudicii debeat eē notus. Primo, quia dr̄ Amos.3.c. non faciet dominus Deus verbum, nisi reuelauerit secretū suū ad seruos suos prophetas, ergo reuelabitur alicui dies ille.

E Secundo, quia fundamentum, quod ponebatur ad ostendendum, ꝙ non reuelabitur propter id, quod dr̄ Act.1.c.s. non est vestrum nosse tp̄a, & momenta, dñt non stare, quia dñt, ꝙ illud verum erat quantum ad Apostolos, & illos, qui erant tp̄e Chr̄i à quibus lōge hęc distabāt, secus aūt est de nobis, vel de illis, qui fuerint propinqui ad res illas, q̄a talibus bene cōpetit ista reuelari. Dicendū, ꝙ non stat, quia rōnes supra allegatę manent, ideo non fiet reuelatio huius temporis.

Ad primum in contrarium dicendum vno mō, ꝙ licet videat̄ significari, ꝙ non faciet Deus aliquid, nisi reuelet illud, ita ꝙ oīa, q̄ fiūt a Deo prius reuelent̄, nō est tñ generaliter intelligendū, ꝙ manifestū est, quia multa Deus facit, quæ nulli reuelat, cum quotidie

Deus multa faciat noua, & tamen non reuelat ea alicui, ita autem poterat esse de die resurrectionis, & iudicii. Sed aliter dicetur, & melius, quia si aliquid est, quod non reuelet est paruum, vel non pertinens ad omnes, & tamen nihil maius est, q̃ resurrectio generalis, quia ibi speratur complementũ totius boni nostri, ideo vel nihil reuelaretur, vel hoc reuelaretur.

Circa quod sciendum, ꝙ cum dr̃, ꝙ Deus nihil faciet, nisi reuelet illud seruis suis, est verũ de illis, quæ pertinent ad statum omnium, sicut illa, quæ concernunt statum vniuersi. Sic. n. fuit de diluuio, per quod totus mundus periit. Nam prędicatum fuit illud pri⁹ per Noe, ea vero, quæ pertinent ad singulares personas raro reuelantur, quia non est Deo ita impensa cura de statu alicuius particularis hoĩs, sicut de statu humanę speciei. Etiam reuelat Deus illa, quę reuelata conferunt ad aliquid, vt homines ad aliquid se disponant, resurrectio aũt est de maximis bonis, & pertinet ad oĩa indiuidua humanæ speciei, iõ reuelari debuit, & ita reuelata est, & non solum reuelata, sed ẽt ab eo sępe prędicata, & nobis inter cęteros articulos fidei tradita. Sed dicendum, ꝙ aliud est scire resurrectionẽ, & aliud tempus determinatum resurrectionis. Primum est valde vtile, secundum aũt nullo mõ erat cõueniens, & ideo primum fuit conueniens reuelatũ, secundum fuit tacitum. De primo patet, nam si nescremus esse resurtectionem, nemo curaret bonum agere, sed diceret quisque comedamus, & bibamus, quia cras moriemur, vt dicit Apostolus. 1. Corin. 15. c. Sed quia scimus, aut credimus futuram resurrectionem, allicimur ad bona, & cauemus mala, & ideo fuit necessarium valde reuelatã, & prędicatam esse resurrectionem. De secundo ostentum est supra, ꝙ nõ fuit expediẽs reuelari, & ideo reuelata est resurrectio, sed nõ resurrectionis determinatum tempus, licet aliqđ tempus eius reuelatum est. s. ꝙ fiet in nouissimo die. i. in fine sęculi, sed non determinatur qñ erit iste dies nouissimus. Et cum dicitur, ꝙ non faciet Deus aliqd, nisi reuelet secretum suum seruis suis, est uerum, & tñ non dr̃, ꝙ reuelabit tempus aduentus rei. Et ita de resurrectione est, quia ipsa reuelata est, sed non tẽpus determinatum.

Ad secundum dicendum, ꝙ illa auctoritas. s. nõ est I vestrum, &c. est ad propositum, quia sicut Apostolis non expediebat reuelari hęc, ita neque nobis, quia reuelatio fieret, si esset aliqua vtilitas, & tñ vt dictũ est, non solum non est vtile, sed ẽt erat aduersum, iõ neq; nobis reuelabitur. Circa, quod aduertendum, ꝙ in auctoritate illa tria ponuntur, per quæ apparet, ꝙ nõ debet hoc alicui reuelari. Primum, quia dr̃: Non est vestrum nosse, quod intelligitur dupl̃r. Nõ est vr̃m. i. non est vobis vtile nosse hęc. q. d. si esset vtile reuelaretur, sed quia non est vtile, non reuelatur. Alio modo non est vestrum. i. nõ pertinet ad vos, quia maioris conditionis est scire hoc, quam ad vos pertineat, & tñ quod ad Aplos non pertinet, non pertinet ad alios, ga nemo est maioris dignitatis, vel status apud Deũ. K Etiam apparet, quia quod Apostolis non reuelat, nulli reuelat, dixit. n. Chr̃s Io. 15. iam non dicam vos seruos, sed amicos, ga seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos aũt dixi amicos, quia oĩa, quę audiui a patre meo, nota feci vobis. Ergo supra ea, quæ reuelabãtur Apostolis nihil manebat reuelandum, sed eis noluit Chr̃s reuelare hoc, quasi esset maioris altitudinis, q̃ ad eos scire pertineret, iõ nullus alius erit, cui talia reuelenẽ. Secundum est, quia dr̃ nosse tempora, & momenta, in quo innuit, ꝙ ista est causa, quare nõ reuelatum fuit Apostolis, quod petebant. s. quia petiuerũt tpa, & momẽta eis reuelari. s. in quibus fieret id, quod volebant. Et patet, quia non dixit eis Christus non est vestrum nosse hoc, sed non est vestrũ nosse tempora, & momenta. q. d. quia petitis determinationem temporis rei non concedetur vobis. In quo considerandũ, ꝙ sicut ad Deum pertinet reuelare ea, quæ factu- F rus est inquantũ illa reuelatio nobis confert, vt ad aliquid boni disponamur, & soliciti existentes vigilemus, ita pertinet ad eum tacere tempora determinata, in quibus res fieri debeãt, quia facta determinatione homo certus manens non vigilaret, sed solueret delicijs, quasi ante tempus illud posset prouidere, & ita inuenietur in omnibus bonis, vel malis, quæ Deus per prophetas prænunciabat, vel toti orbi, vel aliquibus specialiter, nam non determinabat tẽpora euentuum saltem determinate, ita vt non posset dubitari, G sed si aliquas circunstantias ad cognoscendum dabat non tamen penitus. Sic est de aduentu Messię, qui in scriptura designatus fuit, & fuit aliqua designatio rẽporis facta, sed non fuit totaliter determinatum tempus, & ideo semper manebat Iudęis dubium, & ita de omnibus aliis, quæ prophetę in veteri testamento pdixerũt. Sic etiam Christus prædicens aliqua non assignabat tempus, sicut prędixit capiẽdam Ierusalem ab hostibus, dicens: Ecce dies veniunt, sed non dixit quando, Luc. 19. Et hoc verum est, nisi qñ res prędicta nõ euentura erat in tempore illo, quia ex aliqua causa impediret. Sic patet Ionę 4. c. Nam prædicauit Ionas Niniuem perituram, & addidit, ꝙ post quadra- H ginta dies fieret, & quia conuersi fuerunt non secutũ est, & tamen si futurum esset, sicut prænunciabatur, siue bonum, siue malum esset, non prenunciaretur tempus. Cuius ratio est, quia si esset bonum, quod prænunciaretur, forte ille, cui prænunciaretur, quasi certus effectus propter temporis designationem resolueretur ad delicias, & vitia, & efficeretur indignus illo bono, quod promissum erat, & non daretur ei in illo tempore, quia Deus repente loquitur, vt faciat bonũ, vel malum, & si recedit homo a via sua bona, vel mala Deus recedit ab eo, quod locutus est. Iere. 18. ca. Si autem non designatur tempus, etiam si homo efficiatur malus forte non mutabitur bonum pmissum, quia licet non detur eo tempore, quo homo mãlent in malo, dabitur alio tempore. s. qñ bonus fuerit, quia Deus expectat nos, vt misereat nostri, & ita licet non det homini, quando malus fuerit, differt ad aliud tẽpus, vt tunc det, qñ dare conueniens fuerit.

Secunda causa, quia si malum esset, quod prędicetur, & ad certum tempus determinaretur forte illi, contra quos pręnunciatum esset, dolerent de malo suo, & tunc quoque Deus reuocaret verbũ suũ, Iere. 18. c. Et ista esset cã, vt raro cõplerentur mala prędicta contra aliquos, & putaretur, quòd Deus non locutus fuerat, sed errabat propheta, vel Deus non erat fidelis in verbo suo, quod erat inconueniens saltem, quantum ad simplices. Cum aũt prænunciatur malum contra aliquem sine prędefinitione temporis, ẽt si quis doleat de peccato stat locus iustę punitioni Dei, scilicet quando tunc quis de peccato doluerit, nõ inferet Deus pęnam prænunciatam, cum autem decinauerit ad malum tunc illam inferet, iõ non est conueniens pręnunciari malum cum prędefinitione temporis contra aliquos. Et hoc est verum, nisi qñ Deus non intẽdit facere, sed loquitur comminatorie, quia tunc melius est diffinire tempus, vt illi videtes imminere tempus mali sui, doleant de peccato, & Deus misertus non inferat malum, quod prędixit, sicut fuit de Niniuitis, quia cum pręnunciata esset futura iubuersio post quadraginta dies statim cęperunt pęnire, ita quòd die quadragesimo omnes iam erant conuersi ad Deum, ita vt Dei misericordia exigeret, ꝙ non punirentur. Si autem Ionas prędixisset sine præfi-

præfinitione temporis. s. Propter peccata vestra Nini- A ue subuertetur, & non diceret quando, & Deus intenderet subuertere die quadragesimo, forte illi vellent conuerti, sed non statim, & quando veniret dies quadragesimus non essent conuersi, & Deus puniret eos, vel forte statim conuerterentur audito verbo Ionæ putantes, quòd statim subuertenda esset ciuitas, & Deus intẽderet illã subuertere die quadragesimo, & illi videntes, quòd non fuisset statim subuersa putarent forte, quòd falsum erat verbum prophetæ, & redirent ad peccata sua, postea vero die quadragesimo subuerterentur, & ideo si Deus non intendebat exequi malum prænunciatum valde melius erat præfinire tempus, quam non diffinire. Si aũt intenderet B exequi, melius erat non præfinire.

Tertia causa est, vt non præiudicetur libero arbitrio, vel vt orationes non reddantur inefficaces, vel vt pęna non detur iniuste. Nam si prænunciatur bonũ aliquibus, quod Deus intendat dare, & præfiniatur tẽpus, oportebit quòd etiam si in tempore illo, quo dãdum est bonum, sit homo malus, quòd detur ei bonum: malis tamen dare bona ex promissione videtur esse inconueniens, quia non haberet homo incitatiũm ad bonum, sed malis existẽtibus videret ex prænunciatione diuina bonum conferri. Etiam ga Deus dixit, quòd si aliquibus ipse bonum polliceretur efficerentur mali, quòd nõ daret eis bonum, quod dixè- C rat Ierem. 18. c. Si autem ad hoc, quòd conuenienter adimpleretur diuinum verbum deberet esse bonus pro eo tempore ille, cui promissio facta erat, videbat necessarium esse, ꝙ pro illo tẽpore futurus esset iste bonus, & ideo si alicui promitteretur bonum conferendum vsque ad duos annos, iam videbatur necessarium, ꝙ in fine illorum duorum annorum iste esset bonus, hoc autem erat, vel necessitare, vel determina re liberum arbitrium, & tamen vtrunque tollit libertatem.

Circa malum eadem ratio stat. Si enim Deus prę- D nunciaret malum contra aliquem, quod intenderet inferre, & prænunciaret ad certum tempus, videbat ꝙ oportebat istum pro illo tempore eẽ malum, quia Deus nõ infert pęnas bonis, sed malis, & adhuc istud deterius est, quam in prenunciatione boni, quia dare malis bonum est nimia liberalitas: dare autem bonis malum est iniustitia. Si igitur oporteret malum esse, quia malum contra eum prænunciatum erat tolleretur libertas arbitrii. Si autem non oporteret esse malum, sed posset esse bonus esset iniusta pœnę illatio. Etiam sequeretur preces esse inefficaces, quia adueniente tempore, & prius oraret iste Deum, & multi alii boni cum eo ne inferretur malum istud, & non exaudirentur preces, quia Deus volebat exequi malum, quod prędixerat. Et hoc erat magnum inconueniens, cum ipse hortetur nos ad orãdum, quasi Deus multa faciat propter orationes nostras Lucæ 11. & 18. c. si autem prenunciatur malum sine diffinitione E temporis inferretur, & non sequitur aliquod istorũ inconuenientium, quia si non infertur vno tempore, inferetur alio. i. quando malus fuerit is, cui malum prænunciatum est, & nemo pro eo orat, & ideo non est conueniens prænunciari mala cum præfinitione prophetę licet bona, vel mala prenuncient, non diffinant tempora. Et hoc est, quando res prænunciatę important bonum, vel malum nobis. Secus autem, quando non attinet ad nos, quia tunc non est inconueniens prenunciare tempus, sicut Christus dixit se resurrecturum tertia die post mortem, quia resurrectio sua non erat aliquid, quod ad nos, vel ad aliquẽ pertineret, sed ad ipsum solum, & ibi fuit conueniens quia si non fuisse prænunciatum certum tẽpus non esset certitudo aliqua de resurrectione, sed quia fuit prenunciatũ tempus, appositi sunt custodes per tribus Iudęis a Pilato infra 27. capitu. & per illos constitit postea de resurrectione, infra vigesimo octauo capitulo.

Sed obijcietur, ꝙ ea, quæ pertinent ad nos prænuncientur determinate, sicut patet infra 24. c. cum dixerunt Apostoli Christo. Dic nobis quando hęc erunt, & quod est signum aduentus tui, & consummationis sæculi? Et Christus respondit ibi ad hęc, & tamen illa sunt talia, qualia illa, de quibus hic dicimus, ergo non solum res, sed ẽt tempora rerum prænunciantur.

Dicendum, ꝙ non diffinit Christus tempora respõdendo, & ideo, quando quæsiuerunt discipuli illa, respondit Christus, & tamen non dedit certas determinationes, sed dixit aliqua tam generalia, vt illis scitis adhuc maneat dubium, & illud est dicere tẽpus, sed non determinationem temporis, & ita circa multa alia prænunciantur tempora euentuum, sed non determinata, sicut de resurrectione dicitur, ꝙ erit, & ꝙ erit in nouissimo die, sed non limitat̃, quando erit ille nouissimus dies, & ita prædicere tempus non est inconueniens, si illud non sit determinatum. Et hoc patet Actuũ. 1. s. non est vestrum nosse tempora, & momenta. Dicit enim momentum tempus breuissimũ, & ita est sensus, ꝙ non pertinebat ad illos scire tempora, & momenta. i. tempora generalia, & determinata vsque ad partes minimas tẽporis, quæ sunt momenta. In responsionibus autem Christi infra 24. nulla limitatio fit temporis, ideo non est inconueniens de tempore respondere.

Tertium principale erat in eadẽ auctoritate, quia dicitur. Quæ pater posuit in potestate sua. In quo innuit, ꝙ ad solum Deum pertinet scire res, & euentus rerum quantum ad limitationem temporis. Nã non accipitur ponere in potestate proprie, quia tunc nõ solum hęc, sed etiam omnia alia sunt in potestate patris, ideſt Dei, & tamen ponitur istud hic pro causa ad hoc, quòd non reuelarentur Apostolis, sed multa alia, quæ in potestate Dei sunt reuelantur hominibus, immo omnia, quæ illis reuelantur sunt in potestate Dei, ergo aliter accepit esse in potestate Dei, scilicet pater posuit ea in potestate sua, ideſt penes se posuit, & pro se solo reseruat nulli alteri declarans, & ideo vos non petatis talia cum ad solum Deum pertineãt hæc, & taliter locutus est Christus Marc. decimotertio capitulo, scilicet de die autem illa nemo scit, neque Angeli cęlorum, neque filius hominis, sed solus pater. Et hoc est, quod dixit in alia auctoritate, quæ pater posuit in potestate sua, ideſt solus ipse reseruauit sibi ad sciendum hęc, & hoc prouenit, quia dicitur ibi non est vestrum nosse tempora, & momenta, scilicet designationes particulares temporum, scire enim non est vestrum, quia talia solus pater reseruat sibi scienda, & idem est Mar. 13. capit. cum dicitur de die autem illa, & hora nemo scit, quasi dicat de tempore in generali, vel de aliquibus conditionibus illius temporis aliqui sciunt, quia Christus ibi prędixerat, & tamẽ determinate in particulari ita, vt sciatur dies, & hora, qua hæc fient non est cognitum ab aliquo, neque etiam ab angelis cęli, sed solus pater, ideſt Dei reseruat hæc sibi scienda. An vero angeli hęc sciant dicetur infra 24. c.

Causa autem quare Deus solus hæc sibi reseruet, est: ipse enim naturaliter habet omnem cognitionem inquantum Deus est, & communicat hominibus cognitionẽ illam, quę est eis necessaria, vel vtilis, & quia cognitio aliquorũ futurorum est hominibus multum cõueniens ad mores, & directionẽ vitæ, re-

Solũ Deus scit rerum euentus.

uelat illa Deus.ſ.ꝙ futura ſint. Quòd autem tali die, & hora futura ſint, non eſt homini vtile ad mores ſcire, & ideo nō reuelat, niſi raro cum natura rei exigit, etiam vt tempus determinatum reueletur, ſicut Deus reuelauit Samueli Prophetæ aduentum Saulis ad ipſum, quem in regem conſtituturus erat, & tēpus aduentus dicens. Cras hac ipſa hora, quæ nunc eſt, mittam ad te virum de Beniamin, & fuit conueniens ibi deſignari tempus, quia Deus mittebat ibi Saulem ad Samuelem, vt vngeret eum in regem. 1. Re. 9. c. Et ſi non deſignaret ei diem, & horam non cognoſceret determinatè quis erat ille, quem Deus volebat vngere in regem cum multi alij quotidie venirent ad Samuelem. vt prophetaret eis de rebus occultis, & perditis, eod. cap. & poterat errare conſtituendo aliquem aliorum in regem, ideo debuit illi multum deſignari tempus, & ita fuit deſignatus dies, & hora. Sic enim Eliſæus prædixit regi Ioram. 4. Re. 7. c. tempus, & horam euentus. ſ. in tempore hoc cras modius ſimilę vno ſtatere erit, & duo modii hordei ſtatere vno in porta Samariæ. Sed hoc fuit, quia populus erat in deſperatione propter malū intolerabile, nam dixit rex ad Eliſęum. Ecce tantum malum a domino eſt quid amplius expectabo a domino? 4. Regum 6. c. Et ſi nō eſſet ſtatim ſuccurſus, & ſpes de liberatione deſperaret populus, & forte rex mandaret occidi Eliſęum, ſicut iam iuſſerat, eodem cap. ideo Deus prænunciauit deliberationem de propinquo, & tempus, & horam deſignauit, etiam euenturum erat ſequenti die, ꝙ fugientibus hoſtibus ſequeretur tanta abundantia quātam narrauerat Eliſæus, & ſi non deſignaret horam, putaretur de alia futura in longinquū locutus, & non cogitaſſe de illa, ideo fuit ibi conueniens, quòd deſignaret tempus. ſed cōmuniter non eſt vtile deſignare tempora, ideo licet euentus prænuncietur nō deſignantur dies, & hora. Ad Deum autem ſcire pertinet hæc non ſolum inquantum ipſe naturaliter habet omnem cognitionem, quia Deus eſt, ſed quia ipſe habet deducere omnes iſtos effectus in nobis, vel in rebus, ſicut iudicat expedire, aut ſicut ei placet. Et quia quælibet res fit in tempore determinato, oportet ꝙ ab illo, in quo eſt prouidentia, & diſpoſitio rerū cognoſcantur tempora, in quibus effectus ſecuturi ſunt, ſiue ab eo fiat executio rerū, ſiue aliis cauſis inferioribus committat eam, & ſic ad Deum pertinet ſcire tempora, & momenta, cuius eſt poteſtas efficiendi res, & ad alios regulariter non pertinet ſcire. Et ſimile eſt de reſurrectione, & die iudicii, quia ſcire determinationem temporis nō pertinet ad nos, & ideo (vt dicitur communiter) Apoſtolis quærentibus de hoc a Chriſto ait ille: Non eſt veſtrum noſſe tempora, & momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. De quo Aug. dicit lib. 18. de Ciuitate Dei. Omnium de hac re calculantium digitos reſoluet, & quieſcere iubet, qđ enim Apoſtolus quærentibus noluit indicare, neque aliis reuelabit.

Opi. Porphyrii, & multorum de duratione euang. legis.

Vnde omnes, qui tempus illud numerare voluerunt, hactenus falſiloqui ſunt. Quidam enim dixerunt, quòd ab aſcenſione Domini, vſque ad eius vltimum aduentum quadringentos annos poſſe cōpleri, & non amplius legem eius durare, de quibus Porphyrius fuit. Alii dixerunt quingentos, alij mille, quorum falſitas iam patet, & ita de aliis, qui per cōiūctiones magna Iouis, & Saturni, & per alia, quæ eis ſuper ſectas habere videntur ſignificationes volunt menſurare tempus durationis legis Chriſti. Nam iſti non ſolum errant, & ſemper errabunt, ſed etiam ſemper irrationabiliter loquuntur. Cuius ratio eſt, quia corpora cęleſtia non ſunt ſigna aliquarum rerū, niſi inquantum ſunt cauſæ, & menſura eſſe illorum, quia ſunt ſigna naturaila, & ideo oportet eſſe cauſas rei, vel cauſata a re, ſed corpora cęleſtia, & motus eorū non ſunt ab aliquo agente naturali, ideo ſi ſunt ſigna aliquarū rerum, oportet, ꝙ ſint ſigna inquantum habent cauſalitatem ſuper illam rem, ita ergo ſi ſuper durationē legislationum ſignarent aliquid determinate corpora cęleſtia oporteret, ꝙ illa eſſent cauſa determinata legislationum. Sed falſum eſt, quia omnis legislatio pertinet ad libertatem arbitrij, ſed ſuper liberum arbitrium nihil poſſunt aſtra, quia corpora cęleſtia cum ſint corpora, & corporaliter influant non poteſt recipi eorum influentia, niſi in eo, quod eſt corporale, vel corporis impeditiuum, liberum arbitrium pure ſpirituale eſt, & nullo modo pertinens ad corpus, vel appenditia corporis, quia nō eſt corpus, neque pars corporis, neque virtus corporis, aut alligata organo, ſed aliquid pure immateriale, ideo nihil poſſunt efficere, & conſequenter neque deſignare corpora cęleſtia ſuper liberum arbitrium, neque ſuper opera eius qualia ſunt legislatio. ergo per corpora cęleſtia non poteſt ſciri determinate, ꝙ erit aliqua lex, vel ſecta, & quando incipiet, & quando deſinet, ideo neque de lege Chriſti hoc ſciri poterit.

Secundo, quia dato, ꝙ corpora cęleſtia haberēt aliquam cauſalitatem ſuper cæteras legislationes ab hominibus factas, vt ſi poneretur, quòd ipſa habent poteſtatem ſuper omnia creata etiam ſuper liberum arbitrium creatum, tamē ſuper legem a Deo datam non haberent poteſtatem, & tamen tam lex vetus, quam noua a Deo datæ ſunt, & potiſſime, quia veterē Deus dedit per Prophetas. i. per Moyſen locutus, nouam autem dedit per ſeipſum. i. per filium ſuum ad Heb. 1. c. ideo non poteſt aliquid cęlum ſuper legem nouam, & veterem, quia hoc eſſet habere poteſtatem ſuper liberum arbitrium Dei inſtituentis eas, ideo non poteſt ſciri principium, neque finis alicuius iſtarum ex ſignificatione cęli, ideo ſemper mentientur quicunque talibus argumentis finem legis Chriſti exquirū, ſicut imperiti, qui putauerunt legem Chriſti finiendā propter coniunctionem Saturni, & Iouis factam anno milleſimo quadringenteſimo quarto, in menſe Iulii, in ſigno Cancri, & vſque ad iſtum annum quadrageſimum octauum, qui nunc incepit inſpirētibus vanos terrores immittere nō ceſſant, ſed omnia hæc irridenda, & contemnenda ſunt potius quam arguenda, & contemnenda ſunt potius quam argumentis retollenda. Erit autem lex Chriſti vſque ad finem ſæculi, quia ei alia non ſuccedet, & ideo, ſicut eſt ignotus finis ſęculi, ita & finis legis Chriſti, & dies reſurrectionis.

Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ ad ſcidum finem alicuius rei non ſufficit cognoſcere principium, niſi inſuper ſciatur menſura, vt ſi ſciatur quanta eſt menſura magnitudinis alicuius, & cognoſcatur vbi res inchoat, ſciet, vbi oportet eam finiri. Si autem ignoretur menſura ex cognitione ſolius principij non inducitur cognitio finis, & quoniam omnium aliorum motuum, & rerum per ſe motarum motus cęleſtis eſt menſura durationis ſcito principio earum poterit agnoſci finis, & tamen de motu cęli non eſt ſic, quia ipſe non eſt menſura ſuiipſius, ideo, licet ſciatur principium eius non cognoſcitur finis, quia non eſt aliquid aliud per quod menſuretur, niſi diuina voluntas, cui omnia ſubduntur, ſed illa eſt nobis occulta, ideo finis motus cęli, & finis ſæculi idē ſunt, ideo etiam finis ſęculi ignotus eſt.

Ad ſecundum dicendū, ꝙ quid dies iſti deſignent non explanabitur hic penitus, ſed Apo. 12. c. eſt ramē dicendum, ꝙ iſti dies mille ducenti, & ſexaginta non ſignificant mille ducentos ſexaginta annos, quibus eccleſia duratura ſit, quaſi non ſit amplius duratura, quia

quia falſitas huius iam patuit cum iam, quaſi ducenti anni ſuper excreuerint ad illos, quibus Eccleſia duraturit, & neque videatur nunc aliquit propter quod putetur in breui ceſſatura. Sed dicēdum, quòd per iſtos dies deſignatur, vt communiter volunt doctores, indeterminate omne tempus, quo Chriſtus prędicauit. Et ratio deſignationis eſt, quia eccleſia fundata eſt ſuper fide prædicationis Chriſti ſupra 16. capit. ſuper hanc i. confeſſionis Petri ędificabo Eccleſiam meam. & tamen prædicatio Chriſti, quaſi tanto tempore durauit, vt communiter dicitur. ſ. annis tribus, & dimidio, vt communiter dicitur, & eſt ſatis propinquum veritati. Nam cępit Chriſtus prædicare poſt ieiuniū ſtatim ſupra 4. & Lucę. 4. c. ieiunium autem quadrageſimæ fuit ſtatim poſt baptiſmum, vt colligitur Marc. 1. c. & Luc. 3. c. & fuit baptiſmus Chriſti finito anno. 29. incipiente. 30. Lucę 3. c. & fuit baptiſmus Chriſti in principio Ianuarij. i. quinta Ianuarii, qui eſt dies Epiphaniæ, vt eccleſia cantat in ipſius legenda diei illius. Mortuus eſt autem Chriſtus anno. 33. ętatis ſuę incepto die tertio, menſis Aprilis, vt declaratum eſt in libro noſtro defenſorio trium quæſtionum. Ergo fuerunt, quaſi tres anni, & dimidius, quia quaſi tantum tempus complent iſti dies. Nam deſunt quindecim dies, & ideo pro eodem ponit ſcriptura ibi, vt videtur dies mille ducētos, & ſexaginta, & dicere tres annos & dimidium. Quod patet, quia Apoc. 12. capi. dicitur, quòd mulier fugit in ſolitudinem, vbi habet locum paratum a Deo, vt paſcat eam duobus mille ducentis & ſexaginta. Et poſt hæc. eod. c. de eadem muliere dicitur, ꝙ datę ſunt ei duę alę aquilę magnæ, vt volaret in locum deſertum vbi alitur per tempus, & tempora, & dimidium temporis, ſed tempus eſt vnus annus tempora ſunt duo anni dimidium temporis eſt dimidium anni, & ponuntur pro eadem ſententia, & ſic ponitur iſtud tēpus durationis Eccleſię, quia tot diebus, vel tanto tempore prædicata eſt fides, in qua illa fundatur.

De diebus quoque quos Daniel poſuit Dani. 12. non explicabitur hic, ſed ibi, & ramē vt communiter tenent doctores non eſt aliquis numerus dierum ad ſignificandum deſignatos annos, quibus Eccleſia debeat durare, vel ad deſignandos annos ab aduentu Chriſti vſque ad aduentum antichriſti, quia non conuenit, licet plurimi ante finita tēpora hæc tenuerunt, ſed tempus oſtendit eos nunc mendaces, quia ſunt dies mille ducenti nonaginta, qui (vt illi volunt) accipiuntur pro annis, & poſtea adduntur quadraginta quinque, & fiunt ſimul mille trecenti trigintaquinq;: de quibus dicitur Dan. 12. c. beatus, qui expectat, & peruenit ad dies mille trecentos triginta, & quinque, & tamen vtrunque tempus iam præteriit, cum ſit iam annus Chriſti milleſimus quadringēteſimus quadrageſimus ſeptimus. ergo non eſt ſic accipiendum, ſed dicunt doctores, quòd debet accipi de duratione prædicationis Antichriſti, & quòd non ſint plures dies, quam illi, quos Daniel expreſſerit, neque accipiātur pro annis, aut menſibus, & tamen de hoc quid ſentiamus dicetur Dan. 12. c.

Ad tertium dicendum, quòd licet ſtatus veteris teſtamenti ſignificet ſtatum noui teſtamenti in generali, non oportet tamen, quòd in ſpeciali ſingula reſpondeant ſingulis, & in rebus, & in temporibus, prę cipue cum omnes figuræ veteris teſtamenti in Chriſto fuerint completæ, & ideo non oportet, ꝙ tot anni præciſe duret ſtatus vnius teſtamenti, ſicut alteri⁹. Et ideo Auguſt. 18. lib. de Ciuitate Dei reſpondit quibuſdam, qui volebant accipere numerum perſecutio num eccleſiæ ex numero plagarum Aegypti, dicens: Ego per illas plagas geſtas in Aegypto iſtas ꝓſecutiones eccleſiæ prophetice ſignificātas eſſe nō arbitror, quamuis ab eis, qui hoc putant exquiſite, & ingenioſe illa ſingula his ſingulis comparata videātur nō prophetico ſpiritu, ſed coniectura mentis humanæ, quæ aliquando ad verum peruenit, & aliquando fallitur. Simile fuit in Abbate Ioachim, qui per quaſdam ſimiles coniecturas, vt ſemina literarum, & alia dixit multa circa futurum, & in quibuſdam vera dixit, in aliis autem deceptus eſt. De duratione autem veteris teſtamenti nulla cauſa eſt, qua reputetur tanta, & nō maior futura duratio noui teſtamenti, & tamen vſq; nunc maior eſt duratio veteris teſtamenti, computādo enim a die datæ legis Moyſi, vſque ad annū, quo Chriſtus natus eſt, ſunt ſecūdum vnam computationem anni mille quingenti quadragintaquinque, ſed ſecundum aliam, quæ eſt magis verificata, ſunt anni mille quingenti, & decem: & ita deſunt nobis anni ſexagintatres, vt ęquentur durationes iſtorū teſtamentorum, ſed iſtud leue motiuum eſt ad diffiniendum durationem noui teſtamenti, & conſequenter ponendum finem ſæculi. Eſt ergo ſtandum in hoc, ꝙ nulla coniectura ſufficit, neque ratio ad inueniēdum certitudinem tempus, vſque ad finem ſæculi, & non ſolum nulla coniectura probat, ſed neque etiam eſt aliqua veriſimilis, cum nulla ponat aliquod motiuū rationabile.

No. de Abbate Ioachim, qui reprobat de ſum. tri. & fi. cat.

An erit dies, vel nox, quando fiet reſurrectio.
Quæſt. CCXXXII.

QVAERETVR de qualitate temporis, quādo fiet reſurrectio an erit dies, vel nox, & quæ pars diei, vel noctis erit, quando fiet reſurrectio.

Aliqui dicunt, ꝙ non erit reſurrectio in nocte, immo neque in die, quia reſurrectio non fiet quouſque atteratur cęlum Iob. 14. c. cęlum aūt atteritur ceſſando a motu, & effectibus, quos producebat in inferioribus, vt dictum eſt ſupra, ergo quando fiet reſurrectio iam ceſſauerit motus cęli, ſed per motū cęli fiet dies, & nox, ergo non erit tunc dies, neque nox, & ita non erit in nocte, vt communiter tenetur.

Secūdo patet, quia finis vniuſcunque rei debet eſſe perfectiſſimus, ſed tūc erit finis temporis. Nam Apo. 10. c. dicitur, quòd tempus amplius non erit, ergo debet eſſe tunc optima diſpoſitio temporis, ſed illa eſt dies, ergo erit dies.

Tertio, quia qualitas temporis debet reſpondere eis, quæ geruntur tempore vnde Io. 13. fit mentio, ꝙ nox erat, quando Iudas exiuit a Chriſto ad eum prodendum, ſcilicet quia a vera luce recedebat deſerens conſortium eius, & tamen in reſurrectione, quæ erit ſimul cum iudicio, fiet perfecta manifeſtatio omniū, quæ nunc latent, quia manifeſtabit Deus abſcondita tenebrarum, & reuelabit cōſilia cordium. 1. Corin. 4. c. ergo debet eſſe in meridie, qñ eſt maior lux. Alij dicūt, ꝙ fiet reſurrectio in nocte, quia reſurrectio Chriſti fuit exemplar noſtrę reſurrectionis 1. Corin. 15. c. & tamen reſurrectio Chriſti fuit per noctem, vt dicit Gregorius in homilia paſchali, ergo & noſtra reſurrectio fiet per noctem.

Secundo, quia aduentus Domini ad iudicandum, & ſuſcitandum mortuos comparatur aduētui furis in domum, Luc. 12. c. Si pater familias ſciret, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non ſineret perfodi domum ſuam, fur tamen per noctem venit, ergo aduentus Chriſti fiet per noctem, & conſequenter reſurrectio noſtra.

Dicendum autem, ꝙ neque ex ſacra Scriptura, neque ex ratione poteſt determinate ſciri hora reſurrectionis, & ideo varie opinantur multi. Putant tamen aliqui,

Universidad de ... Biblioteca

aliqui,ꝙ media nocte fiet resurrectio, & hoc, quia dr̃
In q.225. infra 25.c.Media nocte clamor fact' est, & tñ ille cla-
mor est vox tubę ad iudicium,& resurrectionē vocā-
tis,vt dictum est supra,ideo in media nocte fiet resur-
rectio,& iudicium.Sed hoc varie exponitur.Aliqui.n.
exponunt mediam noctem non pro tp̄e,sed pro qua-
litate aduētus, vñ dicit Magister 4.Sententiarū di.43.
media nocte dicitur venturus, vt.n.dicit Augustinus
non pro hora temporis,sed quia ꝓ tunc veniet Chri-
stus,qñ non sperabitur, media aūt nocte,s.cum valde
obscurum erit.i.occultum, veniet.n.dies dñi,sicut fur
in nocte 1.Thessa.4.& iō isti non limitant horam tē-
poris,aut qualitatem,sed dñt vocari mediam noctem
pp̄ magnam incertitudinem aduētus illius apud nos,
& sicut pp̄ ista occulta dicitur esse aduētus in media
nocte,ita pp̄ alia,quæ tunc manifestabuntur,s.cōsilia,
& cogitationes 1.Corin.4.c.dicitur dies esse tempus
illud,& ita vocatur dies dñi. Sic ēt Dani.7.c.dictur,ꝙ
vetustus dierum sedit, & libri aperti sunt coram eo.
Alij aūt putant, ꝙ vere in media nocte fiet resurre-
ctio, sicut tenet Cassiodorus.Et hoc,quia eo tempore
primogenita Aegyptiorū percussa sunt, vt Magister
recitat. Sed dicendum,ꝙ probabilius est,ꝙ fiat resur-
rectio in crepusculo matutino in fine eius,scilicet so-
le existente in horizonte orientali, & luna in horizō-
te occidentali.Et ad hoc est prima ratio,quia resurre-
ctio fiet in ipso momento cessationis motus cœli,sed
cessatio motus erit stante sole in Oriente in horizō-
te,luna autem in puncto opposito occidentis,eo ꝙ in
tali situ credūtur creata,vt sit circulatio perfecta quā-
tum ad ipsa corpora,& talis habitudo est in principio
diei, ideo tunc creditur resurrectio futura. Secunda,
quia resurrectio nostra putatur rationabiliter futura
eo tempore, quo resurrectio Christi.i.ad eandē tēpo-
ris qualitatem. Sed Christus in crepusculo matutino
surrexit.s.sic existente sole in horizonte orientis. Sed
non est pp̄ hoc intelligendum, ꝙ eodem tempore.i.
eadem parte anni sit futura resurrectio nostra, in qua
Die quinta Aprilis Christus resurrexit. fuit resurrectio Christi, ille enim surrexit die quinta
Aprilis cū mortuus fuerit die tertia Aprilis, vt supra
dictum est, & tamen de resurrectione nostra nemo
asserit in Aprili, vel determinate in aliquo mense.
Item non est putandum, ꝙ erit eadem habitudo
solis,& lunę in resurrectione nostra, quæ fuit in Chri-
sti resurrectione, quia in nostra resurrectione ponit,
ꝙ sol,& luna erunt sibi oppositi, sicut qñ luna puenit
ad plenilunium,& erit sol in Oriente,& luna in Occi-
dente,& ambo in horizonte, & tñ in Christi resurre-
ctione non potuerunt sic esse, quia erat luna 17.die
resurrectionis Christi. Quod patet, quia ipse mandu-
cauit Pascha cum Iudęis, & ille erat dies quartus de-
cimus lunę Exo.12.& Leuitic.23. eo.n.die manduca-
batur agnus, & sequēti die occisus est Christus.i.luna
quintadecima, & ꝑñr dies dominica, in qua surrexit,
erat dies decimaseptima lunę, & tunc non erat possi-
bile, ꝙ sole existente in horizontē esset luna in hori-
zonte opposito, sed esset infra horizontē plusquā vi-
ginti gradibus, ideo non erit totaliter eadem habi-
tudo,sed satis est,quod sit eadem habitudo temporis,
scilicet principium diei. Sed dicendum,ꝙ quærere,
quæ qualitas temporis erit.i.an dies, vel nox, & quæ
hora diei,& noctis est,superuacuum,nisi aliquid vltra
addatur,quia si simpliciter quæratur, dicetur, ꝙ cum
fiet resurrectio, erit nox, & dies, & erit meridies, &
media nox,& tertia hora diei, & tertia hora noctis,&
ita de omnibus alijs differentijs, & partibus diei, &
noctis. Quod patet,quia etiam nunc fit existente sole
in quocūque puncto cęli simul est alicubi nox, & ali-
cubi dies, vt si nunc sit meridies nobis, necesse est,ꝙ
antipodibus nostris,vel in puncto anguli terrę sit me-
F dia nox,& in loco distante a nobis per nonaginta gra-
dus ad Orientē est nunc occasus solis,quia est in pun-
cto horizontis occidentalis, & in loco distante a no-
bis per nonaginta gradus versus occidentem est or-
tus solis, quia est sol in orizonte orientali,& in loco
distante a nobis per cētum,& viginti gradus ad Oriē-
tem incipit tertia hora noctis, & in loco distante a
nobis per centum, & viginti gradus versus Occiden-
tem restant duę horę de nocte vsque ad ortum solis,
& ita de alijs differentijs vsque ad minima, quæ plane
accipiuntur secundum distantias longitudinis meri-
dianorum circulorum, & ideo in illo puncto, vel in
instāti,quo fiet resurrectio erit nox, & dies,& omnes
horę diei, & noctis s̄m varios horizontes, & ideo qñ
G quæritur, quæ hora erit tunc, & quod tempus.s.an
dies an nox,oportet ꝙ accipiat secundū cōsideratio-
nem alicuius determinati horizontis alicuius loci.
Sed dicetur cum multi hoc quęrant, scilicet quod
tempus, & quæ hora erit absolute quærendo non ex-
presso aliquo horizonte, in quo oportet,ꝙ vnus acci-
piat vnum, & eundē horizontem loci cuius loci erit
ille horizon. Dicendum,ꝙ accipiunt omnes pro ho-
rizōte vrbis Ierusalem. Et ratio est,quia esse noctem,
vel diem consideramus respectu illorum locorum,in
quibus sunt homines, quia ipsi soli aduertunt ad esse
noctem,& diem secundum determinatas partes suas,
& tamen in instanti resurrectionis omnes homines
erunt simul in die iudicij, & ille dicitur communiter
H vallis Iosaphat,quæ est iuxta Ierusalem, ideo esse diē, Situs vallis Iosaphat.
vel noctem accipiendum erat respectu illius loci, & i-
deo cum dicitur, ꝙ temporis momento,quo fiet re-
surrectio stabit sol in puncto horizontis orientalis re-
spectu vrbis Ierusalem, & luna in parte opposita, &
ideo hoc supposito in ista ciuitate Salamantina erit
tunc nox, & erit in vrbę Toleti tres horę restantes de
nocte vsque ad auroram, quæ nunquam elucescent,
& in ciuitate ista restabunt tres horę, & quasi quinta
pars horę vsque ad ortum solis si deberet oriri, vel de
illa nocte, quæ inchoata fuerat, si deberet finiri, sed
nunquam finietur, & ita de alijs locis possumus acci-
pere habitudines temporum, secundum distantias
meridianorum circulorum.
I Ad primam rationem dicendum, ꝙ in instanti re-
surrectionis non erit dies, neque nox, quia vtrunque
est tempus, sed tunc non erit tempus pp̄ cessasse mo-
tum,& tñ quærimus quod tempus,vel quæ hora tem-
poris erit.i.qualis erit habitudo solis tunc,quia secun-
dum habitudinem solis ad horizontem nostrum di-
cimus esse meridiem, vel mediam noctē, & singulas
alias partes diei,& noctis, & ideo si in momēto resur-
rectionis fuerit sol in horizonte orientali vrbis Ieru-
salem dicetur esse principium primę horę diei, & ex-
tremitas noctis. Ad secundum dicendū,ꝙ optima di-
spositio tēporis est meridies respectu cuiuslibet hori-
zontis pp̄ ampliorē illuminationē. Sed tunc non in-
digebit locus ille lumine maiori, q̄ sibi prius erit,quia
K erit Christus præsens ad iudicandū, cuius corpus erit
sole splendidius,corpora quoque beatorū fulgebunt,
sicut sol supra 14.c.& ob hoc nō erit sol vltra necessa-
rius ad lucendum,per diē,neque luna per noctē,vt di-
cit Isa.& etiam Apo.21.c.dicitur de illa ciuit.Dei, ꝙ
non egebit sole, neque luna,quia claritas Dei illumi-
nat eā, & agnus est lucerna eius. Et ideo propter hoc
nō differebat an in die,vel nocte fiat resurrectio,quia
maior erit lux in loco resurgentium, quā sit splendor
meridianus,& ideo licet poterat accidere, quod esset
meridies, quando fieret resurrectio, tamen non
est necesse ex conditione lucis(vt aliqui putabant)sci-
licet, vt esset maximus splendor in loco resurrectio-
nis.
Ad

Ad tertium dicendum, ꝙ resurrectio habet aliqua
manifesta, & aliqua occulta,est.n.ipsa occulta quantū
ad nos,quia nemo eam nouit,quando erit, vt dictum
est præcedenti q.& ideo erit insperata, erit enim ipsa
manifestans multa, scilicet omnia consilia,& cogita-
tiones, & facta,quę prius latebant 1.Corin.4.c.& ideo
potest vocari nox, vel dies, & ab vtraque proprietate
poterit conuenienter fieri tam in nocte, quam in die.
Ad rationes illorum, qui dicebāt fieri debere per no-
ctem, quasi non fiat per diem,dicendum,quòd etiam
illę non concludunt. Et ad primam dicendum,quòd
fiet resurrectio ea hora,qua facta est resurrectio Chri-
sti, & tamen illa non fuit per noctem, sed potius per
diem, & tamen dicitur per noctem facta inquantum
illud tempus erat finis noctis,& principium diei,licet
in hoc aliqua difficultas est, de qua magis dicet infra
28.c.Sed supposito eo quod communiter tenetur,di-
cendum, quòd licet eadem hora fiat resurrectio no-
stra, qua resurrectio Christi fiet per diē, idest in prin-
cipio diei,vel per noctem,idest in extremitate noctis.
Ad secundum dicendum, quòd est similitudo se-
cundum proportionem, scilicet quòd, sicut tempus,
quo fur venit est occultum patrifamilias, ita tempus
resurrectionis erit occultum,& est omnibus homini-
bus,& quia ad occultationem furis contra patremfa-
milias magis facit venire per noctem, quam per diē
venit per noctem, & tamen ad occultationem tēpo-
ris resurrectionis nihil confert esse noctem, vel diem,
quia non fit ex hoc occultatio, sed solum, quia nulli
reuelatur, ideo nihil differt,ꝙ fiat per noctem,vel per
diem, fiet autem eo tempore quo dictum est.

An resurrectio fiet subito, vel erit aliqua successio in ea.
Quæst. CCXXIII.

QVAERETVR an resurrectio fiet subito, vel erit
aliqua successio in ea.
Aliqui dicunt,quòd non fiet subito,quia reforma-
tio corporum ad suscipiēdum animas fiet ante vnio-
nem animarū,ergo fiet successiue.Patet,quia Ezechi.
37.prenunciat resurrectio, & dicitur,accesserunt ossa
ad ossa,& vidi,& ecce super ea carnes, & nerui ascen-
derunt, & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum
non habebant, ergo prius fiet tota reparatio corporū,
quam fiat reunitio animarum, quia aliquando erit,
quando corpora erunt reparata,& non habebunt spi-
ritum, ergo successiue fient hęc.
Secundo, quia illud, ad quod requiruntur multæ
actiones se consequentes,non poterit fieri subito, sed
ad resurrectionem exiguntur multę actiones se con-
sequentes,scilicet collectio cinerum,reformatio cor-
porum,vnio animarum, & non potest peruerti ordo
istarum,sed necesse est, quòd sit collectio ante refor-
mationem,& reformatio ante infusionem,ergo non
erit subito.
Tertio, quia omnis sonus mensuratur tempore,
sed sonus tubę erit causa resurrectionis, vt dictum est
supra, ergo nōn fiet subito resurrectio. Quarto, quia
nullus motus localis potest fieri subito, sicut dicitur
in lib.de sensu,& sensato,& tamen collectio puluerū,
quæ erit in resurrectione erit motus localis,ergo non
poterit resurrectio subito fieri.
Quinto, quia 1.Thessa.4.c.dicitur, mortui, qui in
Christo sunt resurgēt primi,deinde nos,qui viuimus,
&c.ergo illi,qui veniente Christo fuerint iam mortui
primo resurgent,deinde illi,qui rapientur in aera,mo-
rientur ibi, & postea resurgent, ergo non simul erit
resurrectio istorum, & illorum, & sic non erit in
instanti.
Sexto, quia Augustinus 20.de Ciuita.Dei.c.2.dicit
A tam ineffabili velocitate reddentur antiquissimorū
cadauerum pulueres in membra sine fine ventura. Et
iterum ibidem, scilicet per mortem ad immortalita-
tem mira celeritate transibunt,& tamen velox,& tar-
dum determinatur tempore, vt dicitur 4. Physicorū,
ergo in tempore fient hęc, & non in instanti.
Septimo, quia in resurrectione nostra aliquid præ-
fuit,quod corrumperet ibi. Nam materia corporum,
quæ debet esse sub forma humana, erat ante resurre-
ctionem sub aliqua forma substantiali, quę in resur-
rectione corrumpetur, cum non possit manere cum
forma humana, illa autem forma corrumpenda ha-
bebit esse finitum, omne autem positiuum vndique
finitum habet ad minus duos terminos positiuos, er-
B go esse istius præcedentis, habebit duos terminos
positiuos, & consequenter est dare vltimum instans
esse illius præcedentis, ergo si resurrectio erit imme-
diate post esse illius in instanti erit instans immedia-
tum instanti, quod est contra Aristoti.5.& 6.Physi-
corum.
Octauo, quia in resurrectione corrumpentur om-
nia illa corpora,quorum partes erant materię,vel pul-
ueres,qui assumuntur ad resurrectionem, corpus aūt
corrumpendum habebit esse permanens,permanens
autem non habet esse in tempore,nisi quia habet esse
in instanti, & instans est in tempore. Si ergo esse cor-
poris corrumpendi, quod est in instanti præcedit im-
mediate ad esse corporis suscitandi, sequitur, quòd
C præcedet in instanti immediato illi esse,& tunc sequi-
tur,ꝙ instans sit immediatum instanti, vt supra infere-
batur,quod est constra Aristo.
Alij dicunt, ꝙ suscitatio fiet subito, quia dicitur 1.
Cori.15.c.omnes resurgemus in momento,& in ictu
oculi,& in nouissima tuba,ergo erit subito. Secundo,
quia virtus infinita operatur in instanti, vel subito,sed
resurrectio fiet virtute diuina, vt dicit Damasce.scili-
cet Crede resurrectionem futuram Dei virtute, sed
Dei virtus est infinita, ergo fiet resurrectio subito.
Tertio, qa generatio fit in instāti, ergo & resurrectio
cum resurrectio sit,quasi quædam regeneratio,in ge-
neratione enim vnitur anima corpori, & in resurre-
ctione reunitur, ergo ita erit resurrectio in instanti,si-
D cut generatio.
Dicendum, quòd accipiendo resurrectionem pro
omnibus,quę importat, quædam fient in ea opere di-
uino, quædam vero ministerio angelorum, quod au-
tem fiet ministerio angelorum, non poterit fieri in
instanti, quia non operatur angelus in instanti,& po-
tissime rem pertinentem ad motum, & tamen ali-
quando secundum ęquiuocationem instantis conce-
dimus angelos operari in instanti. Accipitur enim ali-
quando instans pro indiuisibili assignato in tempore,
aliquando pro tempore imperceptibili,quod melius
momentum, quam instans appellatur. Primo modo Differētia inter instans, & momentū.
angelus non potest operari in instanti. Secundo mo-
do operatur in instanti, & in hoc operatio angeli ex-
E cedit operationem nostram, & naturę,cuius est suc-
cessio maior. Deus autem operabitur in instanti, &
ideo erit sic,quòd operatio angelorum circa resurre-
ctionem erit in quodam tempore valde paruo, & in
instanti terminante illud tempus, in quo operatio
angelorum facta est fiet operatio diuina,vt sicut instās
claudit tempus,& dat illi finem,ita operatio superior,
quæ est Dei deducit ad complementum operatio-
nem cuiuscunque inferioris virtutis.
Circa,quòd sciendum, quòd cum resurrectio iux-
ta Damasce. sit iterata surrectio eius,quod cecidit aūt
totus homo per separationem animę a corpore, ce-
cidit etiam idem corpus mixtum per corruptionem
& conuersionem eius in aliud, vel alia,& sic ordo na-
turę

turę conuersus generationis,& corruptionis,vel reso- F
lutionis oportet, ꝙ prius ordinatione naturę corpus
reparetur, quam anima ei reuniatur,istam autem re-
parationem corporis præcedit collectio cinerum,qui
erāt dispersi per diuersa loca secundum variam reso-
lutionem corporis, ideo est prior in ordine collectio
cinerum,deinde corporis formatio,deinde animę in-
fusio,vel refusio cum iterū iam eisdem infusa fuisset.

De primo, scilicet de collectione cinerum,vel pul-
uerum dicendum, quòd fiet angelico ministerio,ipsi
enim deducent pulueres omnium corporum huma-
norum, quæ resurgere habent de quibuscunque lo-
cis, in quibus fuerint ad vallem Iosaphat,vbi resurre-
ctio futura est, vt non resurgant homines in diuersis G
locis, vbi cadauerum pulueres sparsi erant, sed sicut
de diuersis locis ad vnum colligendi erant pulueres,
vt in illo loco reformato corpore homo resurgeret,
ita ad vallem Iosaphat omnes pulueres deducentur,
vt ibi omnia corpora formentur, & omnes homines
resurgant. Et ratio est,quia cum non sint pulueres to-
ti,qui sunt de integritate eiusdem corporis in vno, &
eodem loco oportet congregari illos de omnibus lo-
cis illis ad vnum locum communem, in quo fiat re-
formatio corporis,& reunio animę,& tamen non est
causa maior de aliquo loco, quam de valle Iosaphat,
cum ibi sit futurum iudicium omnium resurgentiū,
ergo ad locum illum deducentur pulueres, & ibi fiet H
formatio corporum,& infusio animæ,& quia hoc est
resurgere dicentur omnes homines resurgere in eo-
dem loco, licet in diuersis locis materia corporum
ipsorum dispersa iaceret.

Secundo patet,quia sic tollitur pluritas, quæ semp
est euitanda,cum sit peccatum facere per plura,quod
potest fieri per pauciora 8.Topi.& tamen si non re-
ducerentur omnes pulueres de quibuscunque locis
ad locum resurrectionis, scilicet ad vallem Iosaphat,
oportebat, quòd cuiuscunque hominis pulueres di-
sperſi per varia loca deducerentur ad vnum locum,&
ibi formato corpore fieret resurrectio,& rursus de ip-
so loco deportandus erat homo ad vallem Iosaphat,
vbi omnes homines congregandi sunt ad iudicium, I
& forte tunc,quidam portarentur violenter, alii spō-
te.Ad tollendum ergo,& euitandum istam pluralitā-
tem, & dubia de portatione violenta, vel spontanea
melius est ponere,quòd cum collecti fuerint cineres,
deducantur ad vallem Iosaphat vbi futurum est iudi-
cium, vt ibi quoque resurgant.

Tertio, quia aliàs cum istud ministerium portatio-
nis fiat per angelos bonos, si collectis cineribus ad ali-
quem alium locum communē fieret ibi resurrectio,
resurrectio cuiuslibet per se, & deinde portaretur ho-
mo iam suscitatus ad vallem Iosaphat,portarēt ange-
li boni homines iam damnatos, & hoc non videtur
esse tam conuenienter dictum, sicut, quòd portent
cineres ante resurrectionem,quia illi cineres nō sunt
aliquid damnatum.

Quarto, quia magis videtur pertinere ad manife- K
stationem diuinę potestatis, sic fieri, quam homines
alibi resurgant, & deducantur ad locum illum:magis
enim ostendetur quodammodo diuina virtus saltem
quantum ad admirationem hominum cum se vide-
rint subito omnes homines in eodem loco resurgere,
quasi ibi semper fuerint,quam ꝙ viderent se de diuer-
sis locis congregari. ita ergo videtur tenendum,scili-
cet, quòd ad locum iudicij deducentur cineres om-
nium,& ibi formabuntur corpora,& simul resurgēt.
Licet aliqui dicant, quòd potest concedi,quòd in lo-
cis,vbi iacebant cineres fuit resurrectio,& deducātur
homines iam suscitati ad locum iudicii.Quod aliqua-
liter esset verisimile si cineres toti cuiuslibet homi-
nis essent ibi, vbi homo sepultus est,& non oporteret
fieri congregationem aliquam ipsorum, & tamen
nullius hominis cineres sunt totaliter in eodem loco,
quia aliquę dissolutę partes fuerunt in auras, alię in
terram,& saltem partes dissolutę in aerem non inue-
nientur ibi simul cum partibus manentibus in natūra
terrę.Et ideo est dicendum cōuenientius,sicut supra,
quòd omnium corporum cineres deducentur per
angelos ad vallem Iosaphat, & ibi fiet resurrectio
communis.

De ista collectione puluerum manifestum est,ꝙ
fiat opere angelorum, quia infra 24.c.dicit:Mittet fi-
lius hominis angelos suos cum tuba, & voce magna,
& congregabunt electos eius a quatuor ventis a sum-
mis cœlorum vsque ad terminos eorum, hoc autem
non potest intelligi, nisi de congregatione cinerum,
quia nullo alio modo angeli congregabunt homines,
ideo oportet, quòd ponatur, ꝙ ipsi colligant cineres
ad formandum corpora, & tamen angelus non pō-
aliquid mouere in instanti,ideo non erit collectio illa
in instanti. Cum autem dicitur,quòd congregabunt
electos a quatuor ventis, est dicere,quòd congrega-
bunt electos de omnibus partibus, in quibus fuerint
cineres eorum ad quācunque partem mundi, & di-
uiditur mundus, idest, circulus horizontis per duas
diametros intersecantes se in centro horizontis, &
extremitates illarum sunt quatuor puncta assignata
in cęlo,quæ sunt opposita, scilicet Oriens, Occidens,
Auster,Septentrio. Et quando volumus nominare
omnes partes mundi nominamus ista quatuor, quæ
sunt maxime distantia, & sub his intelliguntur cęterę
partes,qui autem vulgariter loquuntur nominant ista
quatuor puncta nomine quatuor ventorum,eo ꝙ ab
istis quatuor punctis oriuntur illi quatuor venti car-
dinales. Quod autem dicitur a summis cęlorū vsque
ad terminos eorum, est dicere ab vna extremitate
cęli vsque ad aliā, scilicet quòd q̄q dfuerit inter ex-
tremitates cęli de materia corporum colligetur ab
angelis. Accipitur enim cęlum pro aere, sicut dicitur
volucres cęli comederunt illud supra 13.& Luc.8.c.i.
Volucres, quę in aere sunt. Et est sensus,quòd quid-
quid resolutum fuerit de corpore humano, quod p-
tineat ad veritatem corporis humani colligetur, cor-
pus tamen resoluitur in elementa omnia, & ideo ali-
quid erit versum in terram,aliquid in aquam,aliquid
in aerem,& ignem, sed ista elementa manent in locis
proprijs, ideo de illis vbicunque fuerint, colligentur
partes, quæ fuerunt corporis humani, vnde si aliqua
pars de corpore humano versa est successiue vsque
in ignem,& nunc sit in sphęra ignis iuxta globum lu-
nę de ipso loco sumetur,& deducetur ad formationē
corporis,& hoc est colligere electos, idest electorum
pulueres de summis cœlorum,quia ibi est extremitas
cœli accipiendo pro aere,& igne. Accipiendo etiam
proprie pro corporibus cęlestibus verum est, quòd
de summitatibus,idest de extremitatibus eorum col-
ligentur electi, scilicet partes eorum, nam cęlum est
sit orbis habet interiorem extremitatem in concaui-
tate,& exteriorem in conuexitate, & de interiori ex-
tremitate colligentur, quia vsque ad illam extenditur
magnitudo corporum,in quibus fit corruptio, & ge-
neratio, & non conuertitur aliquid in partes cœli, &
ita est sensus, quòd de omni medio, quod est in tota
magnitudine elementorum,quæ extenditur vsque ad
interiorem extremitatem, vel summitatem cęlorum
colligētur cineres, vel pulueres corporum humano-
rum,& non solum de corporibus electorum, sed etiā
damnatorum. Quare tamen dicatur de solis electis,
vel quid voluit in hoc Christus designare, dicetur

infra 24.cap. Consi-

Considerandum etiam, ꝙ angeli non solum colli- A
gent pulueres,sed etiam diuident,& resoluent. Nam
aliquę partes solutę fuerunt de corporibus humanis,
quæ iam effectę sunt partes aliorum corporum, &
sunt mixtę alijs partibus ipsorum corporum, quę nū-
quam fuerunt humanę, & tunc oportebit, ꝙ angeli
resoluant illa corpora, & corrumpant, vt inde acci-
piant, id quod fuit de corpore humano relictis oībus
alijs partibus,& si vna pars hominis fuerit in vno cor-
pore iuxta lunam, & alia pars in partem oppositam
orbis per diametrum, & alia circa centrum terrę, &
ita si sit diuisio facta in mille particulas secūdū partes
distantissimas orbis inde colligentur. Et hoc signifi-
cat, quod dicitur a summis cęlorum vsque ad termi- B
nos eorum. Et in hoc erit magna sapientia angelorū,
quia etiā si idem corpus in decies millies millia par-
ticularum sit diuisum, & diuersis rebus sint particulę
illę incorporatę inde colligentur. Ad hęc autem oīa,
idest resolutionem, & collectionē est tēpus necessā-
rium, Non enim poterunt in instanti fieri cū per mo-
tum fiant.

Secundum erat formatio corporis collectis pulue-
ribus cuiuscunque, quia non vocamus pulueres, vel
cineres eos,quos videmus in sepulchris ex resolutio-
ne factis, quia illos non oportet colligi a quatuor vē-
tis,& a summis cęlorum,sed large vocamus pulueres,
vel cineres quidquid fuit de veritate humanę naturę,
quod pertineat ad resurrectionem, quia omnia talia C
ad corpus redibunt,& ista, siue sint conuersa in igne,
siue in aere, vel quamlibet aliam materiam colligen-
tur,& vocātur a nobis large pulueres. His autem col-
lectis sequitur formatio corporis,& ista fit in instanti,
quia a Deo immediate fit.Sed in hoc differt,quia qui-
dam volunt terminari istam formationem ad quan-
dam formam substantialem, quę est forma mixti,vel
forma mixtionis, & non est anima rationalis, sed est
forma corporeitatis,& isti sunt, qui ponūt plures for-
mas substantiales in eodem composito.

Alij autem dicunt, ꝙ in quolibet cōposito est vni-
ca forma substantialis, vt in homine est sola anima,&
per illam dicunt, ꝙ habet homo oēs denominationes
substantiales,s.per illam corpus est substantia, vel hō
est substantia,& homo est corpus,& est animal,& est D
homo, quæ est communis positio Peripateticorum,
de quibus nō prosequimur nunc, & secundū vtrosq;
terminatur illa formatio corporis ad formam substā-
tialem, & tamen secundum ponentes pluralitatem
formarum terminatur ad formam mixti, secundum
ponentes vnitatem formę terminatur ad animam, &
ideo vtroque modo oportet, ꝙ fiat a Deo illa forma-
tio,& fiat in instanti. Et quantum ad ponentes vnam
formam.i.animam solam in homine est magis notū,
& tamen ponendo pluralitatem formarum dicendū,
ꝙ terminatur ad formam substantialem mixti, ange-
lus autem non potest inducere formam substantialē,
ideo debet fieri per Deum illa formatio. Deus autem
in instanti operatur quidquid operatur. Licet aliqui E
dicant eum posse operari successiue, quod non satis
conceditur, & tamen etiam si posset,non operaretur
quantum ad productionem formę substantialis, quia
esse illius consistit in indiuisibili, etiam quia successio
operationum ex quadam imperfectione operantis,vt
communiter euenit, quę tamen imperfectio in Deo
non est, ideo in instanti formabit corpora humana.

Sed obijcietur, ꝙ ex formatione ista si sit in instan-
ti sequatur inconueniens,s.ꝙ sit motus in instāti. Pri-
mo patet,quia corpus illud formatum de pulueribus,
erit rarius, vel densius ipsis pulueribus,ex quibus for-
matur, & quocunque dato sequitur motus localis in
instanti,quia si est rarius,occupabit maiorem locum,
quam pulueres,si sit densius,occupabit minorē,& sic
erit motus localis in instanti, quia in illo instanti, in
quo formatur occupat locum, & si erit maius,quam
pulueres, oportet ꝙ in instanti illo accipiat maiorem
locum, q̄ prius habebant pulueres, sed locus maior,
vel minor non acquiritur, nisi per motum localem,
erit ergo hic motus localis, non tamen ipsius corpo-
ris,sed aeris circunstantis, quia corpus non mouetur
ad locum,sed formatur in loco,aer tamen, qui circū-
stabat pulueres oportet,ꝙ fugiat si incipit corpus for-
matum maiorem locum occupare, q̄ pulueres, & tñ
ista occupatio fit de necessario in instanti si corpus
formatur in instanti, ergo in instāti fugit aer, vt cedat
corpori formato, vel erit aliqua pars temporis,in qua
aer maneat in loco, in quo est corpus formatum, ita
vt sit penetrario corporum, vel duo corpora in eodē
loco, quod est inconueniens:si sit depressius occupa-
bit minorem locum, & oportebit,ꝙ in instanti aer ꝓ-
ueniat ad occupandum illud, quod relinquitur a cor-
pore non occupatum,vel erit aliqua vacuitas ad tem-
pus,quod est etiam inconueniens.

Secundo,quia corpus formatum erit alterius figu-
rę,quia erit humanum, quam illi pulueres,ex quibus
formatur,& ideo aliter occupabit locum, quam pul-
ueres prexistentus, & ita aliquam partem occupabit,
quam non occupant pulueres, & hoc forte in longū,
vel altum,& aliquem non occupabit, quam occupa-
bant,s.in latitudine, & tunc sequentur ambo incon-
ueniētia simul,scilicet fuga aeris, & appropinquatio,
& sic erunt duo motus locales in instanti.

Dicendum,ꝙ ista concedi solent,s.ꝙ motus aliquis
localis fiat in instanti, accipiendo large motum loca-
lem pro mutatione,vt q̄ genitum succedit corrupto
occupans maiorem,vel minorem locum,quam cor-
ruptum. Dicitur.n.tunc aliqua loci mutatio, quia est
maioris,vel minoris loci occupatio,licet non ab eodē
corpore in actu, sic erit mutatio loci in instanti in for-
matione corporum resurgentium, & hoc quantum
ad corpora,quę formantur,non erit durum concedi,
quia illa non mouentur: sed quantum ad aerem cir-
cunstantem illos pulueres, ex quibus formatur cor-
pus est maior difficultas,& tamen ēt quantum ad ae-
rem concedendum est,ꝙ in instanti expellitur si cor-
pus est maius, vel sequitur, & concurrit si corpus est
minus, & istud fit a Deo in instanti virtute diuina,qa
immediate ponit corpus maius, vbi fuit minus. Vnū
corpus autem non posset aliud expellere in instanti
de loco,sed de Deo non est inconueniens.Dicunt ēt,
ꝙ poterat Deus duo corpora in eodem loco facere,s.
ꝙ corpus de nouo formatum faceret esse in loco, vbi
erat corpus prexistens, & cōseruaret ibi corpus præ-
existens, & in istud licet esset possibile minus conce-
dendum est,quia plura ponuntur in hoc,quam ad ex-
pulsionem subitam aeris.Si autem corpus formatum
sit minus, quam cineres.i.densius occupabit minorē
locum, & tunc oportebit in instanti moueri aerē, vt
applicetur lateribus corporis minoris,vel manebit va-
cuitas aliquo tēpore,s.quousque aer rarefactus posset
se extendere per motum vsq; ad latera corporis for-
mati.Primum autem magis ponendum est,s.ꝙ Deus
subito applicet aerem,& hoc est facilius q̄ ponere va-
cuum, quod multum naturę repugnat, quia etiam si
per motū, vel applicationē non perueniat in instanti
aer distans ad latera corporis poterit de nouo creari
aer occupans illud medium,& creatio erat, sic in in-
stanti manente immoto aere priori, qui circundabat
pulueres. Si tñ quis poneret vacuitatē ad tēpus paruū
non erat negandum quin miraculose hoc posset ma-
nere,licet natura illud non toleret. Et hoc patet,quia
Deus pōt,id quod nō includit ꝺdictionem, & in esse

vacuum

Universidad de D Bibliote

vacuum non includit ɔ̃dictionem, licet cõtradictio naturę ſit, immo natura illud neceſſario faceret, ſi poſſet facere in inſtanti corpus minus ex maiori.

Infuſio aīę in corporibus reſurgentiū in inſtanti fiet.

Tertium erat inductio animę, vel vnio ad corpus, & ſecundum ponentes vnitatem formę ſubſtantialis in compoſito nõ diſtinguitur a formatione corporis, quia formatio illa fit per formam ſubſtantialē, & non eſt alia forma, niſi anima, & illa eſt terminus formationis ſecundū ponētes pluralitatem formarū. Diſtinguitur vnum ab altero, & præcedit naturaliter formatio ad vnionem, vel infuſionem animę, eo ꝙ non infunditur anima, niſi mixto, quod eſt tale per formam ſubſtantialem mixti, & tñ ēt ſecundū iſtos debet dici, ꝙ in eodem inſtanti quo fit formatio fit infuſio aīę, eo ꝙ formatio eſt diſpoſitio neceſſitans ad animā, ſ. quia tale mixtum non pōt eſſe ſine aīa rationali, & cū illa ſit vltima diſpoſitio, oportet ꝙ in eodem inſtanti in quo illa fuerit infundatur anima, quia aliàs nõ eſſet vltima diſpoſitio. De infuſione aūt animę, ſiue ſecundum ponētes vnitatem formę, ſiue pluralitatē oportet dici, ꝙ fit in inſtanti, ita ꝙ nõ ſolum Deus pōt illā in inſtanti infundere corpori, ſed ēt eſt neceſſe, ꝙ infundatur in inſtanti, quia ſi non fieret in inſtanti, ſed ſucceſſiue, aut hoc eſſet ꝑꝑ partes formę inducendę, vel ꝑꝑ partes corporis, quarum vna prius recepit formam, q̃ alia, & tñ neutrum eſt in infuſione animę, nõ primum, quia anima non habet partes, ſed tota ſimul inducitur, quia indiuiſibilis eſt, neque ēt eſt ſecundū, quia totum corpus animabile eſt diſpoſitum ad recipiendum animam, & recipit vno modo, ſ. vt formam dantem eſſe humanum, hoc autem eſſe cum non ſit partibile, neque vna pars recipiat illud per aliam, ſed quęlibet immediate ab anima, nõ poterit vna animari ante aliam, ſed tota animabitur ſimul, & ſic fiet infuſio in inſtanti. Et ita patet, quia tria ſunt in reſurrectione, ſcilicet collectio, formatio, infuſio. Primum fit repente, ſcilicet in tempore imperceptibili. Secundum, & tertium fiunt in eodem inſtanti, & illud eſt inſtãs terminãs illud tempus imperceptibile, in quo fuit facta per angelos collectio cinerum.

Ad primum dicendum, ꝙ illa, quę Ezehiel dixit pertinent ad formationem corporis, ſcilicet extendere neruos, & carnes, & cutem ſuper oſſa, & hoc totū fiet in inſtanti, & Ezechiel, quia loquebatur populo rudi introduxit Deum loquentem de iſtis, quaſi conſiſterent in ſucceſſione, eo ꝙ non poterat aliter reſurrectio rudis ea intelligere, & ob hoc etiam viſio, quæ fiebat Ezechieli in ſpiritu oſtendebat iſta, quaſi fierēt ſucceſſiue, vt taliter ipſe loqueretur ea ad populum qualiter ſibi repręſentata erant, & quod plus eſt, quia Ezechiel ſignificat hic duas ſucceſſiones, vnā in formatione corporis, cum dicit de extenſione neruorū, poſtea carnis, deinde cutis, & aliam de infuſione aīę, cum dicat de corporibus, ſic formatis, & ſpiritum nõ habebant. De primo cauſa eſt, quia nõ poterant intelligere rudes plura, quæ ſunt in formatione corporis, niſi per plures operationes ſucceſſiuas eis explicētur. De ſecūdo cauſa eſt, vt oſtendatur, ꝙ ſuſcitatio fit virtute Dei, & ipſe infundit ſpiritum corpori, cum nulla alia virtus ad hoc ſufficiat. Et colligitur hoc Ezech. 37.c.ſ. & extēta eſt in eis cutis deſuper, & ſpiritum nõ habebant, & dixit ad me, vaticinare ad ſpiritum, & dices ad ſpiritum: Hęc dicit dominus: A quatuor vētis veni ſpiritus, & inſufla ſuper interfectos, & reuiuiſcāt. Multa quoque alia in ſacra Scriptura dicuntur, quæ non poſſunt, neque debent intelligi, ſic eſſe, vt dicta ſunt, ſed taliter dicuntur, quia aliter non poterant a rudibus intelligi. Ad ſecundum dicendum, ꝙ plures actiones exiguntur in reſurrectione, quia tres ſecundum quoſdam, & duę ſecundum alios, vt expoſitum

F eſt, & illę ſunt conſequentes ſe, & ita non ſunt ſimul penitus, & tñ nõ ſequitur, iõ ꝙ ſint in diuerſis temporibus, neque ēt in eodem tempore, ſed prima. ſ. collectio cinerū eſt in tempore imperceptibili, alię duę. ſ. formatio, & infuſio non ſunt in eodem tempore, quia non menſurantur tempore, ſed ſunt in inſtanti terminante illud tempus, & ita non ſunt in alio tempore. Si autem ponatur eſſe vnica operatio, formatio, & infuſio, nõ erit dubium de illa, quia erit in inſtanti iā dicto. Si autem ſint duę operationes eſt dubium, q̃õ ſe habeant. Et dicendum, ꝙ ſunt in eodem inſtanti ſecundum rem, ſed non ſecundum naturam, ſed ſunt duo inſtantia ſecundum rationem cum formatio præcedat natura infuſionem, eo ꝙ non infunditur anima, niſi corpori formato, & quia formatum eſt, ſicut in- G troitus lucis, & apertio feneſtrę in eodem ſunt, ſed vnum præcedit alterum natura.

Ad tertium dicendum, ꝙ reſurrectio fit per ſonum tubę, ſ. ꝙ illa vox concurrit, & tñ, quia illa non realiter efficit reſurrectionem, non menſuratur reſurrectio duratione illius, ſed ēt ſi vox illa diu duraret fieret reſurrectio in inſtanti. Siquis autem teneat, ꝙ vox tubę aliquid realiter efficit ad reſurrectionem, ſicut inſtrumentum, ſicut eſt de ſacramentis reſpectu collationis gratię, dicet ꝙ vox tubę menſuratur tempore, & reſurrectio non, quia quandiu durat vox tubę non eſt effectus eius, ſicut, & ſacramētorum quorum formę ſunt verbales, & prolatio durat tempore, in cuius nulla parte eſt effectus ſacramēti, ſed in inſtanti claudente, H & terminante illud tempus prolationis formę, ita & reſurrectionem iſti fieri ponent, ꝙ quandiu durat vox tubę non fiat reſurrectio, ſed in inſtanti terminãte ſonum tubę fiat. Ad quartum dicendum, ꝙ dubiū eſt, an reſurrectio omnium hominum fiat in eodem inſtanti, vel reſurrectio quorundam præcedat aliqualiter ad reſurrectionem aliorū, de quo dicetur ſeq. q. & tñ, ſiue in eodem inſtanti omnes ſurgant, ſiue nõ, cõſtat, ꝙ reſurrectio quęlibet fiet in inſtanti, quia nõ pōt eſſe ſucceſſiua formatio corporum, & infuſio animę, quæ dicunt proprie reſurrectionem. Ad quintum de motu locali dicendum, ꝙ non pōt fieri in inſtanti, & ideo collectio puluerum, quæ fiet per motum, & fiet ab angelis fiet per motum, & ita non erit in inſtanti, I & tñ iſta collectio non eſt reſurrectio, ſed aliquid pręcedens ad reſurrectionem, ipſa aūt reſurrectio ꝓprie dicta eſt formatio corporis, & infuſio animę, & hoc fit ſubito. i. in inſtanti. Aliter pōt dici accipiēdo, ꝙ iſta tria pertineant ad reſurrectionem, ſ. ꝙ in ea ſunt tria, & primum fit cum quadam ſucceſſione, ſed eſt imꝑceptibilis, ſecundum, & tertium fiunt in inſtanti terminante illud paruum tempus, in quo colligētur pulueres. Ad ſextum dicendū, ꝙ poteſt accipi velocitas mira large pro operatione inſtantanea, & hoc, quia illud eſt miraculum reſpectu operationum noſtrarū, quarum nulla poteſt eſſe in inſtanti.

Aliter poteſt dici, ꝙ velocitas accipiatur proprie, & ſit in motu, & tunc dicetur, ꝙ referenda eſt velocitas K ad collectionem cinerum, qui cum motu quodam in tempore perceptibili colliguntur, & ibi eſt mira celeritas, quia licet illa operatio fiat in motu quodā, & tempore, ſicut noſtrę, nulla eſt de noſtris quæ fiat tam celeriter. Ad ſeptimum, & octauum dicendū, ꝙ iſta inducunt quandam difficultatem communem, quæ eſt inter Theologos, & Philoſophos de menſura eſſe permanentis. ſ. an dentur duo termini poſitiui illius eſſe, vel non, & an inſtans vltimum rei permanētis ſit vltimum, in quo eſt, vel primum, in quo nõ eſt. Si detur vltimum inſtans, in quo eſt, erit difficultas, quia videbitur oportere poni duo inſtantia copulari ſine tempore medio, vel genitum non ſuccedet corrupto,

rupto, ſed erit tempus medium in quo in materia, neque eſt ſub forma corrupti, neque geniti, quorū vtrūque eſt inconueniens. Si autem in re permanente detur primum inſtans ſui non eſſe, non videbit eē inconueniens quantum ad pręſens, quia tunc non ſequetur, quia duo inſtantia ſint immediata, neque etiam, ꝙ ſit tempus medium, in quo neque ſit forma geniti, neque corrupti, ſed dicetur, ꝙ in eodem inſtanti corrūpitur aliquid, & gignitur aliud, & ſic in eodem deſinit eſſe forma corrupti, & incipit eſſe forma geniti in materia, ſed in illo inſtanti corruptum non eſt, ſed corrumpitur, & corruptum eſt, cum idem ſit fieri, & factum eſſe, & in illo inſtanti primo eſt forma geniti, & tunc dicetur, ꝙ illud inſtans eſt primum ipſius eſſe rei genitę, ideſt primum in quo eſt, & eſt primum, in quo non rei corruptę, quia in quacunque parte temporis præcedēte ad illud inſtans, & in quolibet inſtāte pręcedente erat res, quę corrupta eſt, & ita nullum inconueniens inducetur, & tamen per hoc non intēdimus nunc diffinire totam difficultatem, quæ eſt de menſura eſſe permanentis rei.

An omnes, qui pertinebunt ad ſtatum reſurgentium erunt, qui mortui iam fuerunt, vel poterit aliquis non guſtando mortem ad illum ſtatum tranſire.

Quæſt. CCXXXIIII.

QVAERETVR an mors erit terminus a quo reſurrectionis in omnibus reſurgentibus, ideſt an omnes, qui pertinebunt ad illum ſtatum reſurgentiū erunt, qui mortui iam fuerunt, vel poterit aliquis non guſtando mortem tranſire ad illum ſtatum.

Aliqui dñt, ꝙ non oportet, ꝙ omnes moriantur ad hoc, ꝙ tranſeant ad illum ſtatum, quia quidam non morientur, ſed immortalitate ſuperueſtientur, quia dr̄ in ſymbolo, ꝙ Chriſtus venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Et Act. 10. c. dicit de Chriſto, ꝙ conſtitutus eſt a Deo iudex viuorum, & mortuorum, hoc autem non poteſt intelligi quantum ad tempus iudicij, qñ iudicabuntur, quia tunc oēs erunt viui, ergo oportet, ꝙ referatur ad tempus præteritum iſta diſtinctio, ſ. ꝙ aliqui erunt, qui iudicabuntur, qui nunq̃ mortui fuerunt ante iudicium, & alij erunt, qui mortui fuerūt, & ſurrexerunt. Secundo, quia deſiderium naturale non pōt eſſe inane, & vacuum, quin in aliquibus impleat, vt colligitur 1. Ethi. & tñ ſecūdū Apoſtolum 2. Corin. 5. hoc eſt commune deſiderium, quo nolumus ſpoliari, ſed ſuperueſtiri, ergo erunt aliqui, qui nunq̃ ſpoliabuntur corpore, & vita, ſed ſuperueſtientur gloria reſurrectionis, ideſt tali gloria, qualis datur corporibus reſurgentium. Tertio, quia Auguſtinus dicit in Enchiridion, quòd quatuor petitiones vltimę orationis Dominicę ad præſentem vitam pertinēt, quarum vna eſt: Dimitte nobis debita noſtra. Ergo eccleſia petit in hac vita relaxari ſibi oīa debita, & tñ oratio Eccleſię non pōt eſſe vana, ſed qdquid illa petit, ɔceditur Luc. 11. & Io. 16. c. ſ. quidquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, ergo Eccleſia conſequetur remiſſionem debitorum ſuorum omnium in aliquo tempore huius vitę, ſed vnū de debitis, quo pro peccato primi parētis affliguntur eſt, ꝙ naſcimur in peccato originali, ergo aliqñ in hac vita concedet Deus omnibus, ꝙ naſcātur ſine peccato originali, ſed mors eſt pęna pro peccato originali, ergo erunt aliqui hoīes circa finem ſęculi, qui non morientur, & tranſibunt ad ſtatum reſurgentium.

Quarto, quia ſapienti ſemper eſt eligenda via compendioſior, ſed compendioſior via eſt, ꝙ hoīes, qui inuenientur viui tempore iudicij transferantur, ſic vi. ad immortalitatem, q̃ ꝙ prius moriantur deinde

A reſurgant, vt ſic tranſeant ad immortalitatem, ergo Deus, qui eſt ſumme ſapiens hanc viam eliget in illis, qui viui inuenientur tempore iudicij, vt non moriantur, ſed vt transferantur, ſic ad ſtatū immortalitatis, ſiue pro bono, ſiue pro malo.

Dicendum, ꝙ omnes, qui tranſibunt ad ſtatum reſurgentium, ſiue in bonum, ſiue in malum prius morientur, neque erit aliquis, qui ſemel vixerit, qui non moriatur antequā tranſeat ad illū ſtatū. Primo patet, quia iſtud eſt inuiolabile ſtatutū, & de legibus Dei firmis, ſ. ꝙ quilibet hõ ſemel moriatur, & eſt tantę neceſſitatis, ꝙ etiam Chriſtus ꝑꝑ illud mortem ſubiit ad Hebrę. 9. ca. ſ. Chriſtus mortuus eſt quemadmodum B ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, ergo nemo erit circa tempus iudicij, qui non moriatur. Secūdo, quia Apoſtolus loquens de reſurrectione 1. Corint. 15. oñdit, ꝙ reſurrectionem neceſſario pręcedat mors rõne ſimilitudinum de ſeminibus, quę in terra iacimus, dicens, quod ſemina non viuificātur, niſi prius moriātur, ergo nemo pertinebit ad reſurrectionem, qui nõ moriatur prius. Tertio, quia 1. Corin. 15. c. dicitur, ſicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabūtur, ideſt taliter ſe habent homines ad Adā reſpectu mortis qualiter ſe habent ad Chriſtū reſpectu vitę, ſed ſic eſt, ꝙ per Chriſtum oēs vere reſurgēt, ergo per Adam omnes morientur. Et ita nemo erit, qui non moriatur. Sed circa hoc dicendum, ꝙ aut ac- C cipitur reſurgere proprie, aut accipitur pro trāſitu ad ſtatum reſurgentium, ſcilicet ad habendum gloriam corporis, ſicut illi habent. Accipiendo primo modo ſuperuacuum eſt quærere, quia non ſolum nõ eſt dubium, immo impoſſibile eſt, & includit contradictionem, ꝙ aliquis reſurgat, qui non mortuus fuit, cum reſurrectio ſecundū Damaſc. ſit iterata ſurrectio eius, quod cecidit, iſtud autem cadere fuit per mortem, ideo non reſurgit aliquis, niſi qui mortuus eſt, qui. n. nunquam fuit gignitur ſi eſſe incipiat, qui autem actu manet non reſurgit, quia per reſurrectionem eſſe accipitur, ſicut per generationem, & qui actu eſt non accipit eſſe. Accipiendo ſecundo modo. ſ. pro trāſitu ad ſtatum reſurgētium eſt dubiū, quia ſatis poterat fieri, ꝙ aliqui non guſtata morte ſuperueſtirentur immor- D talitate, & ideo circa hoc varia ſententia eſt.

An omnes in fine ſęculi morituri ſint.

Aliqui dicunt eos, qui inuenientur in fine ſęculi viuentes, vel omnes quidem, vel multos eorum non morituros, ſed ſic trāſituros ad immortalitatem, ſiue ad dānatos, ſiue ad electos pertineant. Sic dicit Hiero. in epiſtola ad Marcellam, ſ. quoſdam in fine ſęculi aduenien te Chriſto non eſſe morituros, ſed viuos reptos ad immortalitatem repente mutandos.

Alij autem tenent, ꝙ omnes morientur ad hoc, ꝙ tranſeant ad ſtatum reſurgentium, & iſta poſitio ſecurior eſt, & rationabilior. Et hoc propter tria. Primo, quia magis conſonat diuinę iuſtitię, quę damnauit humanam naturam ad mortē pro peccato primi parentis, vt omnes, qui per actum naturę ab eo ducerent E originem peccati originalis infectionem cõtraherēt, & conſequenter eſſent mortis debitores.

Secundo, quia magis concordat diuinę ſcripturę, quia dicitur 1. Corin. 15. omnes quidem reſurgemus, & tamen reſurgere non pōt, qui non mortuus eſt, vt dicit Damaſce. cum ſit reſurrectio iterata ſurrectio, & illud de ſeminatione, & morte, & cętera ſupra allegata. Tertio, quia magis concordat ordini naturę, inuenimus autem in ordine naturę, quòd illud, quod corrumpitur, & vitiatur non poteſt reduci in nouitatem ſuam, & priſtinam perfectionem, niſi prius corrumpatur penitus, ſicut acetum non redit ad eſſe vinum, niſi corrupto aceto, & tranſeunte in ſimilitudine humoris vitis. Vnde cum natura humana, ita ſit

iam

iam vitiata, quòd deuenerit in necessitatem moriẽdi, non erit sibi reditus ad immortalitatem, nisi morte mediante, vt eximatur omnis labes, & depuretur omnis corruptio, & infectio materię, quę non fit, nisi dissoluatur per mortem, & igni cremetur, quod impurum inuẽtum fuerit, sed corpora viuentia non poterunt tolerare illum ignem depurantem, & auferẽtem sordes, ergo morientur quicunque inuenti fuerint viuentes.

Alia etiam ratio est ad hoc, quia oportet finiri motum cęli in resurrectione. Nam vt dictum est illud instans, quod terminabit motum cęli erit instans resurrectionis, sed cessante motu cęli impossibile est viuere aliquid eorum, quæ viuebant per motum cęli, vel quandiu cœlum mouebatur, ergo necesse est omnia, quæ tunc viuebant statim mori, nisi miraculose conseruentur. Quod patet, quia vt dicitur 8. Physi. motus cęli est vita quædam naturę existentibus, sicut motus cordis totius corporis vita quædam est, sed cessante motu cordis omnia membra mortificantur, & statim moritur animal, ergo cessante motu cęli omnia viuẽtia morientur, quia per illum influitur, & conseruat eis vita, sed ista vita, quam nũc habemus, & qua viuẽt homines vsque ad diem iudicij est talis, ꝙ conseruat a motu cęli, ergo cessante illo necesse est mori oẽs quotquot inuenti tunc fuerint viuentes, sed cessabit motus cęli, quando fiet resurrectio, ergo tunc morientur omnes quotquot inuenti fuerint, & sit resurgent. Item patet hoc, quia in resurrectione totus mũdus innouabitur, & purgabuntur elementa, & ista purgatio fiet per ignem, sed non poterunt manere viuentia aliqua, quæ talem ignem sustineat, ergo oportebit, ꝙ omnes, qui tunc viui inuenti fuerint morianť. Sed obijcietur, ꝙ non sit satis conueniens, ꝙ qui inuenti fuerint viuentes moriantur. Nam mors de se non est intenta a Deo, sed vita, & quia perfectio, quæ datur resurgentibus poterit suderaddi viuentibus etiã si non moriatur, videtur, quòd viuentes tunc non moriantur.

Item, quia non videtur intelligi de illis, quod Apostolus dicit, ꝙ id quod seminatur non viuificatur, nisi prius moriatur, quia isti si morituri essent subito morerentur, & viuificarentur, cum dicat Apostolus eos, qui tunc de bonis inuenti fuerint viuentes rapiẽdos in aera obuiam Christo, & ita in illo, quasi momento non videtur hoc conuenienter fieri.

Dicendum, ꝙ non est aliquod inconueniẽs, immo magis sacrę Scripturę conuenit, sic poni, q̃ aliter. Sic dicit Magister 4. Sen. di. 43. s. Non enim dicendum est fieri non posse, vt per aera in sublime portentur in illo spatio moriantur, & reuiuiscant ad hunc sensum, quo çstimemus illos, & passuros mortẽ, & accepturos immortalitatem, Apostolus nos vrgere videt, vbi dicit: In Christo omnes viuificabũtur. Et alibi. Quod seminas nõ viuificabitur, nisi prius moriatur. Cur aũt nobis incredibile videatur illam multitudinem corporum in aere quodammodo seminari, atque ibi, ptinus immortaliter, & incorruptibiliter reuiuiscere cũ credamus in ictu oculi futuram resurrectionem, & in mẽbra victura tanta velocitate reditura antiquissimorum cadauerum puluerem, & multa alia similia Augu. dicit 20. de Ciui. Dei, & ita tenendum est, vt ita nemo a morte eximatur.

Ad primum dicendum, ꝙ non innuitur ex hoc, ꝙ aliqui erunt, qui non gustabunt mortem, sed omnes morientur. Et qñ a Christo iudicabuntur, oẽs erunt viuentes, & tñ vocantur viui iusti, mortui autem, qui mali sunt, quia moriũtur spiritualiter. Alio modo, & melius vocantur viui illi, qui inuenientur viui, qñ venerit Christus, licet subito moriantur, & reuiuiscant, mortui autem dicuntur, qui ante eius aduentũ mortui erant. Tertio potest accipi, ꝙ vocentur mortui oẽs qui mortui erant tempore illo, quo verbum symboli dictum est, vel verbum Petri Actu. 10. c. viui autẽ dicantur omnes, qui tunc viuebant, & qui postea nascituri erant, vt innuatur, ꝙ Christus est iudex omnium hominum. Et istę duę expositiones vltime sunt conuenientes. Ad secundum dicendum, ꝙ desiderium sanctorum non potest esse vanum, & incompletum, & tñ ipsi non desiderant determinate, ꝙ non moriãtur, & transferantur sic ad immortalitatem, sed est desiderium conditionatum, s. ꝙ vellent non mori, & sic beatificari si esset possibile, sed sciunt, ꝙ nõ est possibile inquantum Deus contrarium disposuit, ideo ipsi non desiderant determinate hoc, & tale desiderium non est conueniens non impleri, quia illud non vocatur velle, vel desiderare, sed potius solet vocari a doctoribus velleitas quædam, idest velle indeterminati, & non consideratum. Ad tertium dicendum, ꝙ Ecclesia orat remitti omnia debita, & ita remittentur, & quia ideo non sequitur. Iste non moritur, ergo natus est omnes morientur, & resurgent.

Ad quartum dicendum, quòd sapiens non eligit semper cõpendiosiorem viam, sed tunc, qñ equaliter bene, vel melius fit. p cõpendia, quam per longa, & tamen in præsenti non est equaliter bene factum, quòd aliqui non moriantur, sicut quòd omnes moriantur, ideo ponendum est, quòd omnes moriantur, & omnes resurgant.

An omnis resurrectio erit a cineribus.
Quæst CCXXXV.

QVAERETVR an omnis resurrectio erit a cineribus, idest an omnium resurgentium corpora erunt prius reducta vsque ad cineres. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia resurrectio Christi est exemplar nostræ resurrectionis, sed resurrectio eius non fuit a cineribus, cum caro eius non fuerit in cineres versa, cum dicatur Psal. 15. cap. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, & exponit illud Petrus de corpore Christi, Actuum 2. cap. Ergo neque erit necesse, quòd corpora nostra vertantur in cineres.

Secundo, quia corpora humana non semper comburuntur, sed non vertitur quid in cineres, nisi per combustionem: ergo non resurgent oẽs a cineribus.

Tertio, quia corpus hominis mortui non vertitur in cineres statim post mortem, & tamen multi resurgent statim, vt mortui fuerint, sicut erit de illis, qui inuenientur viuentes tempore aduentus Christi, ergo non erit resurrectio omnium a cineribus.

Quarto, quia in motu terminus a quo respondet termino in quem, sed terminus, ad quem resurrectionis non est idem in bonis, & malis, quia dicitur 1. Corinth. 15. cap. Omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur: ergo neque terminus, a quo erit idem, & sic mali resurgent a cineribus non autem boni, & ita non incinerabuntur omnia corpora.

Dicendum, quòd resurrectio omnium erit a cineribus, nisi alicui fortè ex priuilegio speciali cõcessum sit resurgere sine incineratione. Et patet primo, quia dixit Haimo, Omnes in originali natos tenet hęc sententia, scilicet, Terra es, & in terram ibis, sed omnes, qui in communi resurrectione resurgent, fuerunt nati in originali peccato a natiuitate ex vtero, vel saltem in vtero: ergo omnes resurgent ex cineribus, quia hoc est in terram ire, quod incinerari. Secundo, quia mulia sunt in corpore humano, quæ non sunt de veritate humanæ naturæ, & illa non resurgent cum nõ resurgat, nisi quod fuit de veritate humanæ naturæ, non potuerunt tamen illa separari a corpore, nisi illud in cineres resoluatur: ergo incinerabuntur omnia corpora. Patet hoc, quia præter fęces, & omnia, quæ non adhærent partibus nostris sunt quædã, quæ sunt partes partium nostrarum, & non sunt de veritate naturæ humanæ, sicut tumores aliqui in carne, vel cato aliqua excrescens, aut aliquid præter intentionem naturæ natum, sed ista non possunt separari de corpore, nisi per omnimodam resolutionem, quæ est incineratio, ergo fiet incineratio omnium corporum.

Circa quod considerandum est, quòd ex eisdem rationibus, ex quibus colligitur, quòd erit resurrectio sequitur, quòd erit a cineribus, quia non resurgit nisi qui mortuus est, sed qui moritur incineratur: ergo resurrectio corporis erit a cineribus: sic autem in omnibus erit nisi in aliquo ex priuilegio speciali contrarium fiat. In Christo qui resurrexit, quando voluit sic fuit, quia non incineratum fuit corpus. Nam quadraginta horis solum iacuit sine anima. De Virgine idem asseritur, quòd cito surrexerit, & ita si quis alius erit, cuius accelleretur resurrectio, & resurgat extra illam resurrectionem generalem. Nam illi licet subito vt morãtur reuiuiscant, ibi erit sufficiens incineratio ad depurandum, & tollendum, quod non erat de veritate naturæ humanæ. Scriptura enim sacra dicit resurrectionem, & reformationem corporum, ad Philip. 3. cap. Qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, ideo oportet vt sic omnes resurgant, & oportet vt moriantur ad hoc ꝙ resurgant, ita oportet vt omnia resoluantur, & incinerentur ad hoc ꝙ omnia reformẽtur. Item qa sicut rogatũ est, ꝙ incineraretur, qa dr Gen. 3. Terra es, & in terrã ibis, sed ire in terrã est incinerari. Item ordo naturæ exigit, vt non solum corporis, & animæ vnio soluatur, sed ẽt elementorũ cõmixtio, sic enim acetũ non põt in vinũ cõuerti, nisi fuerit reductum in materiam præiacentem ad similitudinem humoris vitis, & ideo ad hoc quòd corpus redeat in nouitatem, & puritatem suam oportet, quòd dissoluatur vsque ad cineres. Item quia etiam si corpora non essent dissoluta ante resurrectionem generalem, tunc resoluerentur vsque ad elementa Nam commixtio elementorum causata est ex motu cœli, & conseruatur ex motu cœli, ideo cessante motu cœli necesse est, vt omnia mixta soluantur vsque ad pura elementa, etiã si non sit ibi aliqua actio contrarietatis dissoluens, & tamen in resurrectione cessabit motus cœli, ideo tunc saltem dissoluentur omnia mixta, & hoc erit incinerari corpora humana, & ita resurrectio omnium erit a cineribus.

Ad primum dicendum, quòd resurrectio Christi est exemplar nostræ resurrectionis, non quo ad terminum a quo, sed quantum ad terminum in quem Christus autem per resurrectionem iterato cępit esse homo, cum in triduo non fuisset homo, & quantum ad hoc est exemplar nostræ resurrectionis, quia etiam nos recipimus esse, quod perdideramus in resurrectione. Ex cineribus autem resurgere est terminus a quo, & in hoc non imitamur Christum. Namque est necesse, quòd resurrectio nominet motum quendam, & omnis motus speciem accipit a termino in quem, & ideo nos, qui imitamur Christum in resurrectione non oportet, quòd eum imitemur nisi in termino in quem.

Ad secundum dicendum, quòd id, in quod resoluent̃ corpora humana vocãtur cineres, vel pulueres qdquid illud sit, & nõ accipiunt̃ cineres solũ pro illis pulueribus, quos in sepulchris ex resolutione relictos videmus, quos cineres satis recte vocamus, sed oẽ, in quod vltimatè fuerit cõuersum corpus humanũ, vel quęcunq; partes illius cuiuscũq; naturę elementorũ sit cineres vocamus, & iõ partes ignis, & aeris, & aq̃, & terrę resolutę ex humanis corporibus vocant̃ cineres. Nã manifestũ est, ꝙ aliqd fuit resolutũ de corporibus humanis, quod versum est in ignem p successiuas conuersiones, & aliqd in aerẽ, aliquid in aquã, & illud colligetur, vt reformetur ex eo corpus humanum, sed omne, quod colligitur cineres vocamus, & de istis locis elementorum colligentur cineres, quia fortè aliqua pars hoĩs fuit, quæ nũc est iuxta globum Lunæ, & alia ad partem oppositam orbis, & de ipsis locis colligentur sicut Christus dixit infra 24. c. Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent electos eius a quatuor ventis, a summis cœlorum vsq; ad terminos eorum, sicut fuit expositum supra.

In q. 233. Reliquię ex corporibus humanis factæ cur cineres vocantur.

Cineres autem vocantur omnes reliquiæ ex corporibus humanis post vltimam resolutionem factã, & vocantur sic propter tria. Primo quia apud antiquos gentiles omnia cadauera exurebantur, & ita de eis nisi cineres relinquebantur, & ideo inoleuit in consuetudinem, quòd omnes reliquiæ ex resolutione vltima corporum vocentur cineres. Secundo vocantur cineres ex cã resolutionis. Nam cineres vocãtur extremum, in quod ignis agere non potuit, & mansit ex actione resolutiua illius. Causa autem quare corpora humana resoluantur est incẽdium fomitis, quo corpus humanum radicitus est infectum, & tñ ad inducẽdam nouitatem glorificationis oportet totã infectionem auferre, sed non põt tolli, nisi resoluatur compositum vsq; ad prima cõponentia, & talẽ dissolutionem facit ignis incinerans cõbustibile, ideo extrema, in quæ resoluitur corpus humanum cũ fiat resolutio vsque ad prima componentia, rectè cineres vocantur. Tertio quia verè poterunt vocari cineres ea, quæ colligentur saltem pro maiori parte, quia ille ignis, qui depurabit omnia elementa, erit qui

resoluet corpora humana antequàm resurgant,& ille reliquiæ collectæ post exustionem erunt ad reformandum corpus humanum,sed reliquiæ ex combustione cineres vocantur,ideo recte dicitur quòd colligentur cineres corporum,& quòd ex cineribus fiet resurrectio.

Ad tertium dicendum, ꝙ quidam resurgent statim post mortem, ſ.omnes, qui viui inuenti fuerint, & tñ corpora illorum erunt dissoluta in cineres,quia ignis, qui depurabit omnia elementa, exuret subito illos viuentes,& in illo quasi momento,vel imperceptibili tempore morientur, & soluentur corpora eorum in cineres,& reformabũtur,& resurgent: immo illorum corpora melius resoluũtur in cineres, quàm eorum, qui nunc moriuntur, quia non resoluuntur penitus vsq; ad prima componentia, sed manent adhuc in aliquo genere mixtionis, quæ mixtio tunc penitus cessabit ex duobus. Primo ex cessatione motus cœli, quia omnis mixtio,sicut causatur ex motu cœli; ita ex illo conseruatur, & ideo cessante motu cœli omnia mixta redibunt in pura elemẽta cessante mixtione, quia non est per quid amplius conseruetur, sed cessatio ista erit tunc, & non est nunc, ideo tunc resoluentur magis corpora,quàm nunc.Secundo,qa ibi erit ignis purgans omnia elementa, qui habebit quandam diuinam virtutem,vt dicetur infra 24.cap. & ideo erit efficacior in agendo, & poterit plus resoluere combustibilia, quàm ignis iste noster: ille autẽ aget in omnia corpora mortuorum tunc: ergo tunc poterunt melius omnia corpora humana resolui in prima componentia, q̃ nunc: nam nunc non fit hoc.

Cessante motu cœli mixtio oĩs cessabit.

Ad quartum dicendum, ꝙ non debent comparari terminus a quo, & terminus in quem in resurrectione:& ratio est,quia motus quilibet accipit speciẽ a termino in quem,& nunq̃ a termino a quo: & ideo cum boni, & mali comparẽtur per resurrectionem, comparabuntur per terminum in quem, & non per terminum a quo:& hoc est,ꝙ sancti resumentes vitã per resurrectionem resumant illam gloriosam: mali autẽ resumant vitam non gloriosam,sed damnatam, & subiectam pœnalibus,comparari autem per termi num a quo non pertinet ad rationem motus: ideo beati,& damnati non resurgentes non comparabuntur per terminum a quo: ita vt quidam dicantur resurgere a cineribus:alij verò non a cineribus, sed oẽs a cineribus resurgent, sicut contingit eodem existente termino a quo variari terminum in quem, & consequenter speciem motus, sicut quis mouetur de albedine in nigredinem: alius de albedine mouetur in ruborem, & nõ est idem motus specie, licet sit idem terminus a quo, & ideo apparet quòd se habet per accidens ad motum terminus a quo,vnde non oportet comparari eos, qui mouentur penes terminum a quo,sed per terminum in quem.

An cineres, ex quibus fiet resurrectio, habeant inclinationem aliquam ad animam, quæ coniungetur eis.
Quæst. CCXXXVI.

QVAERETVR an cineres illi, ex quibus fiet resurrectio,habeant inclinationem aliquã ad animam, quæ coniungetur eis.

Aliqui dicunt ꝙ sic, quia si nullam inclinationem haberent eodem modo se haberent ad illã animam, sicut ad quamlibet aliam, & non differret potius vniri his pulueribus animam illam quàm aliã, quod falsum est. Quia si corpori formato ex his pulueribus vniteretur alia anima quàm ea, quæ prius ibi fuit, non esset per resurrectionem idem homo, qui prius fuit cum non sint eædem partes essentiales, & consequenter nõ esset resurrectio,sed esset noua hominum productio. Nam resurrectio est,vt Damasce. dicit,eius quod cecidit iterata surrectio:ergo non potest anima illa alijs cineribus vniri nisi eis, qui fuerũt de corpore suo, & consequenter inclinationem habent cineres ad animam.

Secundo, quia maior est dependentia corporis ad animam,quàm animæ ad corpus,cum anima sit forma,& det esse: corpus autem non dat, sed recipit esse, sed anima separata a corpore adhuc habet dependentiam aliquam ad corpus. Vnde retardatur aliqualiter motus eius in Deum propter appetitum illius corporis,scilicet,administrandi illud,vt dicit Dionysius: ergo multo magis dependebunt pulueres illi ab illa anima,& ita inclinabuntur ad eam.

Tertio,quia Iob 20.cap.dicitur: Ossa eius implebũtur vitijs adolescentiæ eius, cum eo in pulueredormient: sed vitia non sunt nisi in anima: ergo adhuc illis pulueribus aliquo modo est anima, sed non potest esse nisi per aliqualem inclinationem illorum ad animam: ergo illi pulueres habent naturalem inclinationem.

Dicendum videtur, ꝙ non manet inclinatio in illis cineribus ad animam, quia corpus humanum potest resolui vsque ad pura elementa,& in carnes alio rum animalium conuerti, sed elementa sunt corpora homogenea, & ideo est eadem natura totius, & cuiuslibet partis, & vnius partis, & cuiusliber alterius, sed in alijs partibus ipsorum elementorum,quæ nunquàm fuerunt in corpore humano, nulla est inclinatio ad animam humanam cum non sit aliqua ratio, quare sit, ideo neque in alijs partibus eiusdem, quæ sunt ex resolutione corporis humani, erit inclinatio ad animam. Nam si dicas,ꝙ in illis est aliqua inclinatio,& non in alijs,non sunt partes eiusdem homogenei cũ oporteat esse penitus eiusdẽ naturę, & tñ sunt homogeneę,quia sunt partes elementi puri: ergo non erit inclinatio aliqua naturalis in eis ad aĩam,cũ nõ sit in alijs. Et eadẽ rõ est, si cõuertantur carnes humanæ in carnes aliorũ aĩalium,quia caro cuiuslibet aĩalis est aliquid homogeneũ: ergo partes illę, q̃ sunt ibi de carnibus hoĩs quondã non sunt alterius naturæ q̃ cęteræ partes carniũ eiusdẽ aĩalis ꝓpter homogeneitatẽ, sed alię nõ hñt aliquã inclinationẽ naturalẽ ad animã illã humanã: ergo neq; partes illę, quæ quondã fuerũt hoĩs,& iã cõuersę sunt. Quòd aũt talis cõuersio fieri possit vsq; ad pura elemẽta, vel in partes carniũ aliorũ aĩaliũ,patet qa dicit Aug.in Enchiridion. Corpus humanũ in quãcũq; aliorũ corporũ substantiã, vel in ipsa elementa vertat: in quorũcũq; hoĩum siue aĩaliũ cibũ cedet carnem q̃; verteť, illi aĩę humanę in pũcto tpis cedet, q̃ illud prius, vt hõ fieret, & taľ creſceret aĩauit. Secũdo,qa cuilibet inclinationi naturali tñdet aliqđ agẽs naturale, qđ possit reducere ad actũ rẽ habentẽ illã inclinationẽ,qa aľs deficeret nã in necessarijs,cũ aliqd eẽt,qđ appeteret,ad qđ nõ posset nãliter puenire,sed hoc ẽ falsũ,qa ꝑ nullũ agẽs nãle pũt pulueres illi iterato cõiũgi aĩę: ergo nõ est aliqua inclinatio in pulueribus ad aĩam illã. Sed dicendum,ꝙ circa hoc est triplex positio, quidã dicunt ꝙ corpus nunq̃ resoluitur vsque ad elementa pura,sed manet aliquis modus mixtionis in pulueribus, & retinent illi heterogeneitatem, & manet inclinatio aliqua ad animã, quæ præfuit ibi, eo ꝙ in illis partibus manet aliqua vis supra naturã elementalẽ, & per illam est inclinatio ad animã. Sed dicendũ,ꝙ non stat inquantum alerit ista positio non fieri resolutionem vsque ad elementa. Est enim contra positionem Augusti. vt patet ex dictis. Item experientiæ repugnat: nam videmus cadauera resolui vsque ad pura elementa, per sucessiuas resolutiones. Itẽ repugnat rationi,quia omnia composita ex cõtrarijs possibile est resolui in ea, ex quibus componuntur.

Elementa sunt corpora homogenea.

Secunda positio est, ꝙ illæ partes corporis humani, quæ per resolutionem eius efficiuntur partes aliarum rerum retinent plus de luce, quàm cæteræ partes earundem rerum, eo ꝙ fuerunt illæ aliquando vnitæ animæ humanæ, & ex hoc habent inclinationem quandam ad animam.

Sed hoc falsum,& friuolum est, quia partes cuiuslibet elementi sunt eiusdem naturæ, & ideo habent equalitatem lucis, vel obscuritatis: quia non est ibi mixtio aliqua,sed retinetur pura homogeneitas.

Tertia autem positio est vera, ſ.ꝙ in cineribus illis nulla est naturaliter inclinatio ad animam, quia sicut in elementis puris nulla est inclinatio naturalis ad animam, ita in illis cineribus, cum sint resoluti vsque ad pura elementa.

Sed dicendum, ꝙ habẽt illi cineres inclinationem ad animam illam determinatè,quæ præfuit in carne. Et hoc ex ordine diuinæ prouidentiæ, qui statuit, vt illi cineres rursus iungantur animæ, & ista inclinatio potest dici potentia obediẽtialis. sunt enim quædam impotentia ad aliquid obedientialiter,& non naturaliter, sicut aurum est in potentia obedientiali ad esse arborem ſtatim,ſcilicet, non transeundo per formas medias, & alterationes, ſ. ꝙ Deus potest hoc facere, sed non est in potentia naturali,quia non potest natu ale agens de auro facere arborem non transeundo per formas ſubſtantiales medias, & tamen ista inclinatio ex diuina prouidentia dicit aliquid plusquàm potentiam obedientialem, cum potentia dicat posse recipere, sed non potest aliquam exigentiam ad hendum. Inclinatio autem dicit exigentiam ad hendum, sed quia est inclinatio ex diuina prouidenta,non est exigentia ex parte naturæ,sed solum,quia Deus sic instituit.

Ad primam rationem dicẽdum, ꝙ licet pulueres illi nullam naturalem inclinationem habeant ad hãc animam, vel ad aliam, habent tamen inclinationem ex diuina prouidentia, & ex illa fit, vt ad hanc animã determinatè inclinentur, quæ præfuerat in corpore, & non ad aliam, & iõ nõ põt cinis ille vniri alteri aĩę, & iõ necesse erit resurgere eosdem hoĩes,q̃ prius fuerant cum redeãt eadem corpora ad eaſdem animas.

Ad secundum dicendũ, ꝙ quandiu corpus, & aĩa manent coniuncta,magis dependet corpus ab aĩa, q̃ aĩa a corpore propter rationem dictam, & tñ qñ sunt separata hẽt aĩa aliquã dependentiã ad corpus, & corpus nullã dependentiã habet ad aĩam, & iõ aĩa separata adhuc hẽt quendã naturalẽ appetitum administrandi corpus,ipsum vero corpus separatũ ab anima nullam hẽt naturalẽ inclinationẽ, vel dependentiam ad animã. Ratio diuersitatis est,qa anima siue in corpore, siue extra corpus manẽs ſemper retinet esse humanũ,quia illa nõ perdit esse, & iõ quã habitudinem habet in toto ad corpus,talem retinet qñ separata est. Corpus aũt qñ coniunctũ est hẽt esse humanum per aliquã participationẽ ab aĩa factã, cũ aũt separatũ est non retinet esse humanũ,sed trańsit ad esse illius speciei,cuius forma informat, iõ nõ põt seruari inclinatio naturalis in illo ad animã, qa inclinatio naturalis est q̃ esse naturale,sed corpus separatũ nihil retinet de esse humano, iõ nõ põt in cineribus eius manere inclinatio ad aĩam naturaľ, sed solũ ex Dei prouidẽtia.

Ad tertiũ dicendũ, ꝙ in corpore non sunt vitia, & multo fortius in cineribus soluti corporis, sed dicunt esse, inquantum isti cineres ex diuina prouidentia habent ordinem ad hoc,ꝙ ex eis reparetur aliqñ corpus quod cũ fuerit coniunctũ aĩæ cruciabitur pro vitijs, quæ homo in adolescentia sua commisit, & generaliter pro omnibus: vnde dormiunt vitia cum corpore, & cineribus mortuorum, inquantum propter mortem, & incinerationem corporis non desinunt cineres illi habere habitudinem ad hoc, quòd reformetur corpus ex eis,& in illo sit pœna pro vitijs.

An in resurrectione anima resumat idem corpus numero, quod prius habuit. *Quæst. CCXXXVII.*

QVAERETVR, an in resurrectione anima resumat idem corpus numero,quod prius habuit. Alię dicunt,ꝙ non: quia 1.Corint. 15.cap.dr̃: Non corpus quod futurũ est seminas, ſm nudum granũ, sed Apostolus cõparat ibi mortẽ seminationi, & resurrectionẽ pullulationi: ergo innuit, ꝙ non erit idem corpus, quod ꝑ mortem deponitur, & resumitur per resurrectionem, & ita non erit idem corpus numero. Secundo,qa cuilibet formę aptatur materia ſm suã conditionẽ,& cuilibet agenti instrumentũ ſm suã conditionem,sed corpus cõparatur ad animã,sicut materia ad formã, & sicut instrumentũ ad agens, quia aĩa iuxta Arist. vnit corpori, vt forma,& motor, & perfectio: cũ ergo aĩa totaliter transferat in cęlestẽ vitã per resurrectionẽ, cui viuendo pfectè inhæsit in mundo: vel deprimetur ad brutalem conditionem, si in mundo manens in corpore brutaliter conuersata est: videtur, quòd non resumet idem corpus numero, neque etiam eiusdem speciei,ideſt,humanum,sed vel brutale, vel cœleste.

Tertio, quia corpus humanum post mortẽ resoluitur vsq; ad elementa,vt dictũ est supra,& pręced.q. illæ aũt partes elementorũ, quę de corpore humano resolutę fuerunt, non conueniunt cum corpore humano,quod fuit resolutum in eas,nisi in materia prima,& isto modo omnes partes elementorum conueniunt cum illo corpore, & tamen si ex alijs partibus elementorum formaretur corpus, non diceretur esse idem corpus,quod prius.ergo & si formetur ex eis dẽ, quę prius fuerunt,non erit idem corpus numero.

Quarto,quia impossibile est esse idem numero,cuius partes essentiales non sunt eędẽ numero, sed alię; sed forma mixti,quæ est pars essentialis corporis humani, velut forma eius non poterit esse eadem in resurrectione,quia non poterit eadem resumi: ergo nõ resumetur idem corpus numero. Patet antecedens, quia illud quod totaliter cędit in non ens non potest redire idem numero, quia non põt esse idem numero,cuius esse est diuersum, sed eẽ interruptum, quod est actus entis est diuersum,sicut quilibet actus,quando interrumpitur non est idem, qui prius, sed forma mixtionis cecidit penitus in non ens per mortem, cũ sit forma corporalis,similiter qualitates contrarię,ex quibus fit mixtio cedunt in non ens: ergo non poterit redire eadem forma mixtionis numero, & consequenter neque idem corpus mixtum numero.

Dicendum, ꝙ idem corpus numero erit, quod in resurrectione resumetur, quia Iob 19.cap.dicitur: Et in carne mea videbo Deum Saluatorem meum. Et loquitur de visione post resurrectionem, cum dicatur ibidẽ in nouissimo die de terra surrecturus sum: ergo idem corpus numero resumetur, cum sit eadem caro. Secundo quia, vt dicit Damasce. resurrectio est eius, quod cecidit iterata surrectio, sed per mortem cecidit corpus, quia resolutum est: ergo idẽ resumetur. Tertio, quia resurrectio est, vt idẽ homo qui præfuit redeat, sed non rediret idem si corpus non rediret,cum sit pars essentialis hominis: ergo redibit idẽ corpus. Circa quod sciẽdũ,ꝙ ad resurrectionẽ oportet aĩam redire ad corpus, & redire ad id, qđ prius,

Universidad de Deusto Biblioteca

prius, & tamen in hoc errauerunt aliqui Philosophi: errauerunt etiam aliqui hæretici. Licet enim Philosophi, vt communiter non concedant animas semel solutas ad corpora aliqua postea redire, aliqui tamen, vt Pythagorici, concesserunt.

Penes duo errarūt Pythagorici de reditu, & transitu animarum.

Sed in isto reditu errauerūt circa duo. Primo circa modum reditus. Dicebant enim animas rursus vniri corporibus per modum generationis naturaliter, s. ꝙ qn̄ erat corpus aliquod ad suscipiendā animā, qa erat completè organizatum, anima, quę semel a corpore soluta fuerat, vniebatur illi corpori. Secundo errabāt quantum ad corpus, cui coniungebāt anima. Nā non dicebāt coniungi aliqn̄ animā eidē corpori, quod per mortē depositum erat, sed alteri corpori, quod erat aliqn̄ idem specie, & aliqn̄ diuersum. Trāsibat enim anima ad corpus diuersum specie, vt cū transiret aliqn̄ ad corpora brutorum, & hoc fieri dicebant cū aīa in corpore manens præter rōnis ordinē vitā duxerat bestialem, & iō speciei animaliū corpus aliquod intrabat cuius mores manēdo in corpore tenuerat. vnde trāsibat in corpus canis, vel porci propter luxuriā, & voracitatem, in corpus leonis propter rapinam, & violentiā, in corpus vulpis propter fraudes: & ita de cęteris vitijs. Ad corpus aūt eiusdem speciei humanę, s. redibat qn̄ bene, & iuste aīa in corpore manens vixerat. Nā tunc aliqua fœlicitate fruebatur separata a corpore existens, & post aliqua tēpora rursus ad corpus redibat humanū, sed non ad primū. Quod enim animæ redirent ad corpora tam hominū, q̄ omnium pecorum fuit positio Pythagorę Philosophi. dixit enim aīas esse immortales, & semꝑ manere in corporibus, & quia aīam extra corpus existentē arbitrabāt, velut mortuā propter non informare aliqd dicebat, ꝙ mox vt aīa humana soluebāt de corpore, intrabat in aliud corpus, siue hoīs, siue pecoris, quodcunq; aptius inueniret, s. ꝙ nō esset adhuc aīatū, & esset dispositū ad aīationē. Et hoc modo dicebat aīas nunq̄ esse extra corpora, neq; reperiri apud inferos, aut Elisios campos, vel alia loca beatitudinis, sicut Poetæ finxerunt. Dixit autē sic fuisse de aīa sua, quæ prius fuit cuiusdā Troiani, q dicebāt Euphorbus, & occisus est in bello Troiano a Menelao Rege, marito Helenę, & deinde fuit aīa illa in quodā Cigno, & postea in quodā Pauone, & deinde in Homero, & postea in Pythagora: & post tempora aliqua dixit Ennius Poeta fuisse in eo aīam illā, vt sibi sapientiā omnē ascriberet. sic refert Ouidius 15. Metamorpho. ex persona Pythagoræ, de cuius doctrina ibi multa ponit, scilicet,

O genus Attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Stygia, quid numina vana timetis
Materiem vatum falsique pericula mundi?
Morte carent animæ, semperque priore relicta
Sede, nouis habitant domibus, manentque receptæ.
Ipse ego nam memini Troiani tempore belli,
Panthoides, Euphorbus eram, cui pectore quondam
Hæsit in aduerso hasta minoris Atridæ.

Idest, Menelai filij Atrei. Et vocatur minor Atrides, quia frater eius Agamemnon erat etiam Atrides, idest, filius Atrei, & erat maior, & ideo ipse erat minor Atrides. De hoc etiam dicit Perseus in Satyra 4. loquens contra Ennium Poetam, scilicet,

Cor iubet hoc Ennij postquàm destertuit esse,
Meonides quintus, pauone ex Pythagoreo.

Idest, Ennius asseruit se Meonidem, idest, Homerū. Sic enim ille vocatur. Et hoc quia accepit animam illius quinto loco computando Pauonem, Cignum, & Homerum, & Pythagoram, & postea ipsum.

Quare Pythago. frugalitatem, secutus est.

Et ista fuit causa quare Pythagoras secutus est frugalitatem, neque manducans carnes, neque pisces, & ad hoc omnes homines inuitauit sub specie pietatis asserens impietatem, & sacrilegium esse animalium carnibus vesci, eo ꝙ cum animæ iuxta eius positionē transirent per corpora, poterat aīa patris mei transire ad brutum aliquod, siue terrestre, volatile, vel aquatile, & siquis occideret illa ad vescendū, videbatur occidere patrem suum, quia ibi erat aīa patris sui, & etiā manducabat carnes patris sui, quod nefas erat. Et ob hoc multū arguebat totū genus humanum, ꝙ carnibus vesceretur, ipse aūt sola olera, & fruges manducabat, & iō frugalitatem secutus fuisse dr̄. Hoc enim & similia Pythagoras de reditu, & transitu aīarum per corpora asseruit, sed ꝙ aīæ quędā redirent ad corpora brutorū, quia eorum mores fuerunt imitatæ, & redirent ad corpora humana, si rationabiliter in corpore vixerant, non est Pythagoricum, sed maxime Poetarum, & aliorum non attendentiū ad solā naturā, sed ad scientiā Ethicā. Quòd autē aīæ, quæ hic laudabiliter in corporibus manserant, prius fruerentur quadā fęlicitate, q̄ redirēt in corpora, & post multos annos redirent poeticum est, & partim Platonicū. Sic enim Virg. describit 6. Aeneidos multa de hoc ponens circa aīas existentes in campis Elisijs, s. ꝙ post mille annos incipiant desiderare redire in corpora, & tunc redeant immemores malorum, quæ in corporibus tolerauerunt, & locum dignitatis Elisiorum camporū. Et ista obliuio inducitur in animas bibito humore Lethei fluminis, ad quod flumen Deus illas deducit, & multa huiusmodi, quæ vulgata sunt.

Sed ista positio de tali reditu aīarum est multū erronea propter duas radices. Inciderunt enim isti in hunc errorem. Primo, quia non putabant vniri animā essentialiter corpori dando esse, sicut vnitur forma materiæ, sed accidentaliter, sicut motor mobili, & vt homo vestimento. Secundo, quia non ponebant differre intellectum a sensu, nisi accidentaliter, & quasi per magis, & minus, & non secundum speciem, & naturam.

De primo patet, quia si putarent animam esse formam corporis, & dare ei esse secundum naturam, & speciem, non ponerent præexistere animam ante corpus, sed forma, vel educitur de potentia materiæ, vel ab extra inducitur, vt solus intellectus, sed non præcedit. Secundo, quia formæ substantiales exigunt dispositiones varias in materia, ita ꝙ impossibile est vnam formam substantialem manere sub dispositionibus, quæ alteri formæ conueniunt, sed tanta est diuersitas dispositionum quanta est multitudo formarum substantialium, vt ostensum est supra, & tamen isti ponebant posse intrare animā in corpus cuiuscunque dispositionis, ideo necesse est, ꝙ ponerent animā solum, vt motorem. Nam si formaliter esset vnita requireret solum vnicam dispositionem, sicut ipsa est determinata forma, sed motoris ad mobile nō requiritur tanta determinatio, & ita multis corporibus poterat vniri vt motor, sed non vt forma. Tertio, quia si vniretur, vt forma daret esse, & quia forma ipsa, quæ est anima est vnius determinatæ naturæ non potest dare, nisi vnicum esse specificum, s. humanum non posset vniri nisi corpori humano, quia cuicunq; corpori vniretur, oporteret ꝙ daret illi esse humanum, quia vniebatur sibi formaliter, & ita non est verum, quòd trāsmigraret per corpora brutorum, & auium, & piscium, quia mox vt intraret in aliquod corpus, esset illud humanum per vnionem formalem animæ, & compositum inde resultans esset homo, & ita nunquàm posset anima humana esse, nisi in corpore humano, & tamen isti concedebāt verè animā transire in corpora bestiarum, & esse bestiam aliquid quod haberet animam humanam: ergo non ponebant animam esse formam, vel non vniri illis corporibus,

tibus, vt formam materiæ, sed vt motorem mobili.

De secundo patet, quia ponebant animam intellectiuam non differre a sensu secundum naturam, sed solum accidentaliter, scilicet, quòd eadem natura, vel forma, aut vis esset sensitiua, & intellectiua, sed quando esset ista vis in corporibus indispositis, & male cōplexionis exerceret pauciores, & minus pfectas operationes, & quādo esset in corporibus melioris complexionis exerceret plures operationes, & quia corpus humanum inter omnia corpora animalium est optime complexionis, potest vis illa sensitiua habere plures operationes, & sic per illam vim homo intelligit propter bonitatem complexionis, quod in brutis non accidit, & hoc rursus non posset esse, nisi sentire, & intelligere essent actus eiusdem speciei. Nam per eandem potētiam impossibile est exercere actus diuersarum specierum, sicut per visiuam non potest quis audire, & videre: ideo putabant nihil plus differre sentire, & intelligere, quàm multum videre, & minus videre, quæ gradualiter differunt, & non secundum speciem. Et hoc modo bene poterat anima humana esse in corporibus bestiarum, & non haberet ibi actum intelligendi, sed solum sentiendi propter imperfectionem complexionis, & cum rursus de bestijs transiret ad hominem habebat actum intelligēdi, quem nunquàm habuerat dum esset in pecore.

Sed istæ duæ radices, ex quibus sequitur positio Pythagorica, & quibus stantibus illa conuenienter stare, t falsę sunt, & destruit illas Arist. Nam animam nō vniri, vt motorem solum mobili tam contra Platonem, quàm contra Pythagoram probat Aristot. 1. de Anima, sed quòd vniatur, vt forma, & endelechia, scilicet, actus informans, vt patet ex 2. de Anima. quòd autem intellectus differat a sensu non solum accidentaliter, sed essentialiter ostendit Aristot. 3. de Anima. Ideo non est in his probationibus insistendum. Non igitur potest anima humana redire ad corpora alia taliter qualiter præcedentes locuti sunt.

Quòd autem posuerint istum reditum fieri per viam generationis, idest, ad corpus organizatum, & dispositum naturaliter ad recipiendum animam fuit propter duo. Primò, quia non intendebant ipsi reducere animam ad corpus, in quo prius fuerat, sed ad aliud, & aliud. Nam si ad illud redire deberet, non rediret per viam generationis, quia non generabatur rursus idem corpus, quod semel fuerat corruptum, & resolutum, sed alia generabantur, ideo melius erat poni, quòd redibat ad corpora disposita per viam generationis, quàm ad alia, & nos quoque idem poneremus si putaremus posse vniri animam alteri corpori, quàm ei, in quo fuit. Nam facilius erat poni ꝙ vniretur corpori per naturam disposito, quàm astruere aliquid supra naturam.

Secundo, quia isti cum vix naturalia cognoscerēt non poterant supernaturalia inuenire, & tamē idem corpus, vel aliud fieri aptum ad suscipiendum animā humanam, & non per viam generationis excedit potestatem naturæ, ideo neque putauerunt esse possibilem, neque intellexerunt alium modum, quo anima rediret ad corpora, nisi formando corpus per viā generationis: vnde si possibile esset vniri animam alteri corpori quàm ei, in quo præfuit satis conuenienter fieret, ꝙ illud formaretur per viam generationis.

Aliter autem quidam hæretici circa reditū ad corpora errauerūt dicentes animas exutas humanis corporibus vniri postea corporibus cœlestibus, i. de natura cœlesti, aut ventis, i. de aere formatis, sicut tenebat quidam Patriarcha Constantinopolitanus, vt ostēdit Greg. in Moralibus super illo verbo. In carne mea videbo Deum Saluatorem. Nam eædem rationes, quæ militant contra Pythagoricos, & Platonicos militant ēt cōtra istos hæreticos. Cum enim anima sit forma substantialis, exigit determinatas dispositiones in corpore, cui vnitur, & tn̄ in corpore cœlesti non pōt esse eadem dispositio, quæ in corpore humano, quia corpus humanum est mixtum in gradu certo mixtionis, & illa mixtio reditur ex certo modo se habendi qualitatum inter se, sed in corpore cœlesti non sunt qualitates facientes mixtionem, ideo non potest esse illud corpus vnitum animæ humanæ.

Secundo, quia neque corpori aereo hoc cōpetit: tum quia aer est corpus simplex cum sit elemētum, corpus autem humanum mixtum est: tum quia etiā si aer esset mixtum corpus quemadmodum sunt vapores, & exhalationes adhuc nō posset informari aīa humana, quia illa exigit corpus debitæ densitatis qualis non est in aere, neque in vaporibus quantumcunque densatis, ideo nō potest anima tali corpori vniri.

Tertio, quia ēt si tali corpori vniretur non pertineret ad resurrectionem, quia in resurrectione debent esse ijdem homines, qui prius: quia aliter nō vocatur resurrectio, & tamen si non est idem corpus non est idem homo. ergo nō assument animę corpora cęlestia, neq; aerea, sed illa eadem, quę prius habuerunt.

Ad primum dicendum, ꝙ inter pullulationem ad seminationem, & mortem ad resurrectionem nō est penitus similitudo, sed aliquo modo, & quantum ad id, in quo manet similitudo cōparantur. Granū enim seminatur, & granū nascitur, & tn̄ granum quod nascitur nō est idem numero cum eo quod seminatur, cum ex vno nascātur multa grana, & interdum multæ spicæ. Etiam non est eodem modo se habens, quia granum, quod nascitur prodit cum folliculis, & granū quod seminatum est foliculos non habebat. In resurrectione autē, & morte est minor dissimilitudo, quia idē corpus numero est, quod per mortem cadit, & ꝑ resurrectionem surgit, & tamen non est eodem modo se habens, quia quod morit̄ est corruptibile, quod resurgit est incorruptibile. Cum autem arguitur de similitudine. Dicendum, quòd nō est similitudo per omnia, & ideo licet non sit idem granum in seminatione, & pullulatione est idem corpus in morte, & resurrectione.

Ad secundum dicendum, ꝙ qualis est anima in resurrectione, tale corpus aptatur ei, vt sit conueniens instrumentum, & materia, & tamē inter animam resurgentis hominis, & hic viuentis non est differētia essentialis, sed accidētalis, iō neq; inter corpus, quod est viuētis, & resurgētis, erit differētia essentialis, & tn̄ si differret numero corpus resurgētis a corpore, quod hic fuit, esset differētia essentialis, iō non est aliud corpus numero: aīa enim resurgētis, & q̄ hic fuit eadem numero est, sed differt accidentaliter, i. qa hic nō erat gloriosa, sed misera: in resurrectione est gloriosa. Vel accipiendo generaliter, quantum ad omnes animas quælibet anima resurgentis hominis hēt aliquod dominium super corpus, quod hic non habuit, ideo & corpus aliter se habebit, quàm se habuit hic, sed non erit aliud numero, quia illa est differentia essentialis.

Ad tertiū dicēdū, ꝙ licet videant̄ nō cōuenire partes, q̄ resolutę sunt de corpore, cū ipso corpore, nisi in materia magis cōueniūt cū illo, q̄ q̄cunq; alię partes materię. Nā si q̄cunq; alię partes concurrerent ad constituendū aliquod corpus, non esset idem, quod fuisset prius. Si autem illę eædem partes concurrant, quæ prius fuerunt erit idem corpus. Cum autem obiicitur, ꝙ non conueniunt illæ partes cum corpore, de quo resolutę sunt, nisi in materia prima. Negandum

est,quia cõueniunt in quibusdam dimensionibus indeterminatis, quæ manent in materia illa, & manserunt in corpore, dum esset idem, & non sunt illę eædem dimensiones in aliquibus alijs partibus materiæ. Et tamen dicendum, quòd etiam si non conuenirent illę partes cum corpore,nisi in materia,& non in aliquo accidente, aut dimensione, & esset possibile, quod manerent distinctæ partes materiæ sine illis dimensionibus, & quibuscunque alijs accidentibus, adhuc per partes illas concurrentes constitueretur idem corpus numero,quod prius fuit,& per quascunque alias partes materiæ non erit idem corpus.

Dimensiones interminatę, cur sic dicantur.

Circa quod sciendum, quòd in materia corrupta omni forma substantiali cuiuscunque speciei manẽt adhuc dimensiones interminatæ, & vocantur interminatę,quia non terminant,vel diffiniunt materiam secundum exigentiam formæ alicuius speciei. Nam vt dictum est supra quælibet forma substantialis exigit certas dispositiones in materia ad hoc quòd illa educatur de potentia materiæ,vel possit esse in materia, & sine illis impossibile est formam aduenire materiæ,& illis corruptis cessat esse forma in materia,& inter illas dispositiones est quantitas. Nam ad quantitatem, & qualitatem pertinent omnes dispositiones materiæ. Quantitas autem ponit dimensiones materiæ,& tunc sunt quędam dimensiones,quæ specialiter pertinẽt ad magnitudinem, & figurationem corporis alicuius speciei,vel partium corporis, & illæ sunt terminatæ, & vocantur sic quasi terminantes, quia terminant, & lineant materiam, atque diffiniũt taliter qualiter ad formam alicuius speciei conuenit, dimensiones interminatę vocantur illę,quę non terminant materiam ad magnitudinem,figuram, aut lineationem formę alicuius speciei, & istę præcedunt in materia formam omnis speciei: primę autem nõ.

De istis dimensionibus terminatis dicendum, ꝙ corrumpuntur: quia corrupto, composito,vel indiuiduo alicuius speciei, pereunt dimensiones materiæ terminatę: quia illę terminabant eam ad formam illius speciei, sicut mortuo homine soluitur cadauer in cineres, & licet tota materia maneat, quę præexistebat in corpore humano;manifestum est,quòd nõ manent eędem dimensiones, scilicet, non eadem latitudo,longitudo,& profunditas,quę sunt dimensiones,neque eadem figuratio, quę consequitur dimensiones, & ita de alijs corrumpuntur dimensiones terminatę corrupto indiuiduo. Et hoc est verum, nisi quantum ad species aliquas propinquas, quę habent aliquod symbolum. Nam symbola manẽt eadem in genito,& corrupto.2.de Gener.

De dimensionib⁹ interminatis ꝙ remaneãt incorrupto.

De dimensionibus interminatis dicendum, quòd ante aduentum formę sunt in materia, & corrupta forma, vel indiuiduo manent in materia. Et patet primo, quòd ante aduentum cuiuscũque formę est in materia dimensio interminata.Quęlibet enim forma exigit in materia aliquam dispositionem. Etiam formę elementorum, quę sunt primę formę materiales, ante quas nulla est in materia, & ideo sola elementa sunt corpora simplicia:nulla autem forma potest esse sub indiuisibili, & ita materia ad hoc, quòd formam recipiat præhabet necessario quandam extensionem, sed ista extensio non prouenit ex materia cum extensio pertineat ad quantitatem, quę est extra naturam materię, ideo ante receptionem cuiuslibet formę elemẽtalis præintelligitur materia habens extensionem quandam,& illa pertinet ad quantitatem. Est ergo quantitas in materia ante omnem formam substantialem,& quia quantitas facit dimensionem, ideo in materia ante omnem formam præexistunt dimensiones,& istas vocamus interminatas, quia non limitant materiam ad formam determinatam alicuius speciei, sed conueniunt cuilibet speciei, ideo ante omnem formam præexistunt in materia dimensiones interminatę.

Quo sed ligatur, ꝙ dimensiones interminatæ materia præexistant.

Est autem dicendum, quòd præexistũt secundum intellectum, & hoc est, quia præintelliguntur materię. Et patet,quia si realiter præexisterent ad omnem formam substantialem,daremus aliquod tempus, in quo materia nullam formam substantialem habens existeret sub dimensionibus.Essent enim duo inconuenientia. Primum, quia materia est pura potentia, & ideo impossibile est, quòd sit actu nisi per actum. Actus vero est forma substantialis, quia accidens nõ potest dare esse actu, ideo necesse est, quòd quandocunque existit actu materia, quòd sit informata aliqua forma substantiali. Secundum, quia quantitas est accidens, & non potest inueniri naturaliter sine subiecto, sed subiectum quantitatis est corpus de genere substantię:ergo sine illo non erit,sed materia prima non est corpus de genere substantię, quia materia est pars,& principium:corpus autem est genus,& dicit conceptum compositum, & ponitur per se in puncto substantię. Materia autem non est species, neque genus,neque indiuiduum,sed est principium, & ideo per reductionem ponitur in puncto substantię, & ita non poterit realiter dimensio aliqua interminata esse in materia ante omnem formam, sed est secundum intellectum,scilicet, quòd si posset materia esse aliquando ante receptionem omnis formę, haberet dimensiones interminatas. Etiam quia omne quod naturaliter præcedit ad aliud, licet non præcedat tempore,præintelligitur illi cum aliquo modo præcedat,& tamen ad receptionem cuiuslibet formę substantialis oportet materiam esse dispositam, & principua, vel prima dispositio secundum originem est quantitas: ergo præintelligitur dimensio in materia ante omnem formam substantialem.

Dicendum etiam,quòd istę dimensiones interminatę manent post corruptionem formę, quia illud quod præcedit formam,potest manere corrupta forma: quia corrupto posteriori potest manere quod prius est, & tamen dimensiones interminatę præintelliguntur materię ante omnem formam, vt dicit Commentator.1.Phy. & in lib.de Substãtia orbis. Et vt dictum est supra: ideo corrupta forma potest manere dimẽsio interminata. Quod enim posterius est aliqd,oportet ꝙ corrũpatur corrupto eo, quod prius est,sed nõ è contra. Sed tũc dicetur,ꝙ hoc modo dimensiones terminatę manebũt, vel manere potẽt corrupta forma,quia dimensiones determinatę sunt dispositiones necessarię ad formã determinatę speciei,& iõ materia dẽt eẽ prius dispositã fm illã dispositionẽ, q̃ introducatur forma: ergo corrupta forma manebunt dimensiones terminatę.Dici põt vno modo, ꝙ licet omnes dispositiones necessario requisitę ad introductionem alicuius formę præcedant formã partim tempore partim natura, tamen non possunt manere omnes corrupta forma, qa forma est de natura illarum dispositionum, & parum differt forma, fm naturam ab vltima dispositione materię, quę est necessitas ad illam formam, & ideo cum sint quasi eiusdem generis, necesse est, quòd corrupta forma pereat vltima dispositio, quia si non periret vltima dispositio, necesse erat formam eandem redire: quia dispositio illa non educit formam de potentia materię, & quod plus est, quia cum maneret eadem dispositio vltima numero, necesse erat redire eandem formam numero, quę perierat, quod videtur

simpliciter impossibile. Et ob hoc non potest corrumpi forma manente vltima dispositione: immo talis est ordo naturæ in corrumpendo, scilicet, quòd corrumpatur illa vltima dispositio prius,& forma cõsequenter. Et ratio est,quia corruptio fit ex actione contrarietatis: forma autem substantialis non habet contrarietatem, ideo non corrumpitur directe, sed id,quod directe corrumpitur,prius corrumpitur ante formam, & ita non potest manere ante formam, & quod dicitur de vltima, idem est de qualibet alia si sit propria speciei. Necesse est enim illam corrumpi ante corruptionem formæ. Secus autem de dispositionibus,quæ non sunt propriæ:quia illę possunt manere corrupta forma,sicut sunt symbola, quæ manẽt in genito, & corrupto: & quia dimensiones pertinẽt ad formam speciei non manent corrupta forma, nisi introducatur consequenter alia forma,cui illæ dimẽsiones non repugnent.

Secundo potest dici, quòd dimensiones terminatæ manere possent in materia corrupta forma, si posset manere materia sine forma: & tamen statim formam per dita introducitur alterius speciei forma,vt nũquam maneat materia sine forma, & quia quælibet forma exigit proprias dispositiones, de quibus sunt dimensiones terminatæ, & quia forte dimensiones terminatæ, quæ præexistebant, repugnant formæ introducendæ, necesse est corrumpi dimensiones terminatas,& ita generaliter dictum est,quòd corrupta forma, non manent in materia dimensiones terminatæ. Secus autem est de interminatis dimensionibus:quia illæ non sunt de natura alicuius formæ,ideo non corrumpuntur corrupta aliqua forma. Item nõ repugnant alicui formæ, ideo non pereunt corrupta aliqua, vel adueniente aliqua. Nam dimensiones terminatæ, quæ sunt propriæ alicuius formæ magis pereunt propter aduentum alicuius formæ, cui repugnent, quàm propter corruptionem formę præcedentis, cui conueniebant, & tamen dimensiones interminatę non repugnant alicui formę, cum nulli specialiter conueniant:ergo non corrumpuntur propter aduentum alicuius formę.

Sed obijcietur, quòd rationes præcedentes non ostendunt, quòd manere oporteat dimensiones interminatas in materia, sed quòd manere possint, cũ non sit necesse eas corrumpi corrupta forma.

Dicendum, quòd etiam oportet manere illas corrupta forma,& non possunt vllatenus corrumpi.Primo,quia corrupta vna forma materię oportet introduci alia, quia non potest manere materia sine forma, sed ad quamlibet formam præexigitur materia disposita, cuius dispositio est quantitas: ergo oportet manere dimensiones in materia. Nam si illę non manerent non posset forma aliqua introduci, cum non esset dispositio, & reciperetur forma sub indiuisibili. Quod non est possibile, quia omnes formę specierũ exigũt determinatam magnitudinem ad hoc, ꝙ possint manere in materia:ergo a fortiori requiret dimẽsionem interminatam,& ita nõ poterit corrumpi dimensio interminata corrupta forma, qa aliàs statim cessaret tota generatio,& desineret esse illa pars materię non subintroducta aliqua forma substantiali.

Secundo,quia omne quod corrumpitur, habet cõtrarium,vel consistit per contrarietatem.ꝙ aũt nullã contrarietatem habet nõ potest corrumpi.qualitates enim actiuę,& passiuę ideo corrumpuntur,quia dicte habent contrarietatem: formęaũt substantiales & compositа non habent contrarium, ideo non corrumpuntur directe, & tñ consistunt per contrarietatem, ſ.qa forma substãtialis exigit quandã dispositionem in materia,quę dispositio est ex rebus habẽtibus

contrarietatem, ideo illis directe pereuntibus corrũpitur forma.Sic ẽt de composito:illud enim non hẽt contrarietatem,quia non est qualitas,& tñ constat ex contrarijs si est mixtũ,vel hẽt aliqd,cui aliud est contrariũ,sicut elementa,quę non sunt ex contrarijs, sed qualitates vnius sunt contrarię qualitatibus alterius, & ideo propter istam contrarietatem corrũpitur cõpositum quodlibet,dimensiones ẽt terminatę corrũpuntur,quia licet illę non habeant aliquod contrariũ actiuum, habent tñ vel præsupponunt id, quod contrarietatem habet.Nam dimensio terminata non est nisi corporis naturalis, & tñ quodlibet corpus naturale est constans ex contrarijs,sicut mixta,vel habens aliquid,cui aliud est contrarium, sicut elementa, quę sunt corpora simplicia,& omne tale est corruptibile: ergo omnis dimensio terminata est corruptibilis, & hoc est verũ in rebus generabilibus, & corruptibilibus,quod dicitur propter corpora cęlestia, quia sicut illa non corrumpuntur, ita neq; aliquid illorum corrumpitur. Dimensiones autem interminatę non possunt corrumpi, quia illę nõ habent contrarium actiuum,quia sunt quantitas, neque ẽt præsupponunt cõtrarietatem, eo ꝙ illę non sunt alicuius mixti, neque compositi, sed præintelliguntur materię in existere ante aduentum omnis formę, ideo non habent contrarietatem aliquam directe,neque indirecte,& consequenter non possunt corrumpi.

Tertio,& præcipue,quia omnis corruptio fit a contrarietate,& ideo omne illud quod neque contrarietatem habet,neque præcedit illud contrarietas in eo, in quo est,erit incorruptibile. Nam sicut vnum contrarium directe corrumpit alterum,ita consequenter corrumpitur quidquid fundatur super contrarietate. Non fundatur autem aliquid super altero, nisi sit posterius eo, & ideo omne, quod est posterius contrarietate in subiecto, vel toto habente in se contrarietatẽ, vel cui aliquid est contrarium ad ea, quę ipsum habet, est corruptibile. Siquid autem sit in subiecto, vel toto habente intra se contrarietatem,vel cuius alicui qualitati alia alterius entis sit contraria,& sit prius illa cõtrarietate, non poterit corrumpi per illam cõtrarietatem.

Mixtio qd sit.

De primo patet,vt frigiditas est corruptibilis, quia habet contrarietatem, & forma mixti; quia est in toto aliquo,& est posterior contrarietate. Nam forma mixti resultat ex mixtione. Est autem mixtio qualitatum primarum ad certum gradum concurrentium, secũdum aliquam harmoniam, & ideo pereuntibus illis qualitatibus, vel harmonia earum, peribit forma mixti,quę fundatur super illa harmonia.

Quantitas qualitate prior.

De secundo patet, vt in dimẽsionibus interminatis.Nam illę sunt in quolibet mixto,& cõposito:& tamẽ præcedunt oẽm contrarietatẽ;iõ non possunt perire per contrarietatẽ. Nã licet qualitas,& quantitas sint dispositiones materię,respectu cuiuslibet formę substantialis, & qualitates illę sunt actiuę, & passiuę, & illę præcedunt in materia, ſ. ipsę, vel aliquę earum ad omnem formam elemẽti, tamen quantitas præintelligitur naturaliter inesse materię ante omnẽ qualitatem, & hoc quia qualitates, in quibus est contrarietas sunt actiuę,& actio non est nisi per contactum. 2.de Gener.Contactus autem non fit,nisi per quantitatem, ideo ad omnem qualitatẽ præintelligitur naturaliter quantitas, velut fundamentum eius intelligendo de materialibus,& ita prior est quantitas qualitate. Secundo,qa qualitates quęcunq; magis determinant sibi formas substantiales specierum aliquarum, quàm absolute conueniant materię, vt patet de quatuor primis, quę sunt fundamentum omnium aliarum. Nam illę determinãt formas elemẽtorũ,&

Universidad de Deusto

conueniunt quædam quibusdam elementis, & non F alijs. Quantitas autem siue dimensiones interminatę equaliter conueniunt omnibus elementis: ideo prior est dimensio interminata quàm contrarietas, sed quod non fundatur super contrarietatem impossibile est destrui per rationem contrarietatis: ideo non potest dimensio interminata, quæ est prior qualitate, & contrarietate corrumpi per actionem contrarietatis, & ista est causa quare materia prima non corrumpitur, licet corrumpatur forma substantialis, & compositum, quæ sunt magis substantia quàm ipsa materia, scilicet, quia materia prima est prior omni contrarietate, formæ autem substantiales sunt posteriores contrarietate, cum sint in re constante ex contrarijs, & fuit contrarietas ante generationem illarum formarum: ideo illæ corrumpuntur, & compositа, & mixta, materia autem prima non corrumpitur, cum sit prior omni contrarietate, & ita dimensio interminata non poterit corrumpi propter præcedere omnem contrarietatem, & ista est causa præcipua.

Quare materia prima non corrumpitur.

Considerandum deinde, quòd terminatæ dimensiones sunt compositorum, & mixtorum, dimensiones interminatæ sunt ante compositionem, & mixtionem, & ideo sunt solius materiæ primæ. Primum patet, dimensio terminata est illa, quæ facit materiam esse propriam formæ alicuius speciei, & tamen omnis species talis est compositorum aut mixtorum, cum forma adueniens materiæ saltem facit compositionem, ergo non possunt esse dimensiones terminatæ nisi compositorum, & mixtorum prout ad aliquam speciem determinatæ pertinent. Secundum patet, quia dimensiones interminatę non faciunt materiam esse propriam alicui formæ alicuius speciei, quia aliàs terminarent illam, & diffinirent, cuius contrarium significat nomen, & tamen per mixtionem, & compositionem efficitur materia propria alicui speciei, cum ibi detur esse determinatum per formã substantialem, ergo vel nulla dimensio interminata est, vel præcedit mixtionem, & compositionem, sed nihil præcedit compositionem, & mixtionem nisi materia in se, ideſt, vt sola est, ergo dimensiones interminatæ solius materiæ sunt, & pręintelliguntur materiæ in existere ante omnem compositionem, & mixtionem.

Dimensiones interminatę nõ faciunt materiam esse propriam formæ alicuius spẽi.

Sed tunc dicetur, cum dimensiones interminatæ precedant in materia ante omnem formam substantialem, & corrupta forma etiam maneant, vt dictum est supra, nunquid manebunt manente forma, vel peribunt?

Aliqui dicunt, quòd non manent manente forma, quia tunc, aut essent eædem numero dimensiones terminatę, & interminatæ, aut non. Primum non stat, quia ex opposito distinguuntur terminatæ, & interminatæ, & ideo non poterunt esse eędem numero. Item quia terminatæ conueniunt compositis, & mixtis, interminatæ autem conueniunt soli materiæ ante omnem compositionem, & mixtionem, & tamen dum manet forma est mixtio, vel compositio, ergo non manent dimensiones interminatæ, quia si manerent iam pertinerent dimẽsiones interminatę ad materiam effectam propriã alicui formæ.

Dicendum, quòd manent dimensiones interminatæ post aduentum formę. Quod patet, primo quia ante formam sunt dimensiones interminatę in materia, ergo si aduenięte forma illæ perirent corrumperentur interminatę dimensiones, sed non possunt corrumpi, vt ostensum est supra, eo quòd non præcedit eas aliqua contrarietas, ergo necessario manebunt. Secundo patet, quia cum dimensiones interminatæ sint ante aduentum formæ, & etiam maneant corrupta forma, manebunt dum forma manet. Primum patet ex præcedentibus, quia aliter non poterat fieri generatio nisi prætelligerentur in materia dimensiones interminatæ. Secundum patet, quia sicut ad generationem formæ, quæ fuit prius, fuerunt necessariæ dimensiones interminatæ, ita cũ corrupta vna forma, oporteat generari alteram, ad generationem sequentis formæ, oportet in materia esse dimensiones interminatas. Quibus suppositis sequitur, quòd manent dimensiones eędem interminatæ in materia. Nam si non manerent, cum deberẽt post formam corruptam esse in materia, oporteret formam generari non præcedentibus dimensionibus interminatis, & hoc negatum est, maxime, quia generatio terminatur ad formam, quæ est aliquid certum in specie, & non ad interminatum, quales sunt istę dimensiones.

Sin materia non precederet dimensiones interminatæ ibi esset generatio.

Dicendum igitur, quòd de dimensionibus interminatis ita loquimur, sicut de materia prima. Nam vt dictum est supra, dimensiones interminatæ sunt ante omnem mixtionem, & compositionem, & quia ante ista, nihil est nisi materia prima, soli materiæ primæ conueniunt istæ dimensiones. Sed de materia prima dicimus, quòd ipsa nunquam est actu, sed solum habet esse secundum rationem. Nam materia, vt prima est denudata omni forma actuante eam, vt sic autem materia nunquam est, quia non potest existere sine forma: solum ergo est secundum rationem. Et hoc inquantum est materia indeterminata respectu omnis formę, & non determinatur ex sua natura potius ad vnam quàm ad aliam. Cum ergo quamlibet suscipiat, & ipsa sit subiectum omnis transmutationis, per quam forma acquiritur, oportet præintelligi ipsam ante formam, quam suscipit, sed pro illo priori, in quo sine forma considerabitur, vel in quo præcedit, est sine omni forma, ergo eam tunc primam vocamus, ideſt, vt non suscepta est in ea aliqua forma, neque facta aliqua transmutatio. Et hoc est esse secundum rationem, & non in actu, quia in actu semper habet formam, & ideo nunquã est in sua primitate. De dimensionibus interminatis idem dicendum est. Nam illæ solæ materiæ primæ competunt, cum mixtis, & compositis competant dimensiones terminatæ, vt dictum est: ideo non possunt aliter habere esse dimẽsiones istę quam materia prima, quæ est subiectum, & tamen illa, vt prima nõ habet esse in actu, sed solum secundum rationem, ergo & dimensiones istę non habebunt esse actu, sed solum secundum rationem.

Vnde dicendum, quòd dimensiones terminatæ nunquàm desinunt esse, quia quælibet forma alicuius speciei habet aliquas dimensiones terminatas, & tamen materia semper habet formam aliquam compositionis, vel mixtionis: ergo semper sunt in actu dimensiones terminatę, sed non sunt eædem: quia pereunte forma vnius speciei pereunt illæ dimensiones, si sunt propriæ, & succedunt aliæ: ita quòd sicut nunquàm est materia sine forma substantiali, nec est vnquàm sine dimensionibus terminatis: dimensiones autem interminatæ manent simul.

Materia prima, vt prima habet esse in actu.

Pro quo dicendum, quòd dimensiones interminatæ habent esse solum secundum rationem, sicut materia, vt prima solum est secundum rationem, sicut actu autem manet materia, sed non vt prima, sed vt informata, & actuata ad certum modum: ita & dimensiones, non habent esse actu, vt interminatæ, sed vt terminatæ sunt, iam non vt interminatæ, sed vt terminatæ.

Secundo dicendum, quòd dimensiones interminatæ eædem sunt realiter cum dimensionibus terminatis,

Dimensiones interminatæ sicut & materia prima nunquam habent esse actu.

minatis, sed non secundum rationem. Sicut enim A eadem numero est materia prima: & ista materia actuata per hanc formam: quia aliàs materia prima nunquàm actuaretur, & consequenter non esset, vt principium in natura, & tamen non est eadem secundum rationem: quia materia vt prima non subijcitur alicui formæ, ista autem est actuata: ita est de dimensionibus: quia actualiter, & realiter sunt eædem cum dimensionibus terminatis, & tamen secundum rationem differunt. Nam dimensiones interminatæ manent actu cum forma cum non gignantur corrupta forma, & tamen quæcunque dimensiones, quæ manent actu, sunt terminatæ, eo quòd sunt dimensiones alicuius formæ compositi, vel mixti, cum semper sit aliqua forma in materia: ergo oportet, quòd B eædem sint realiter terminatæ, vel interminatæ. Differunt autem secundum rationem, eo quòd terminatæ sunt, prout proprię alicuius speciei sunt: interminatæ autem vocantur, prout non determinant materiam ad istam, vel ad illam speciem, sed generaliter præexigitur in materia dimensiones illas esse ad hoc quòd introducatur forma cuiuslibet speciei.

Sed dicetur si daretur per impossibile, quòd dimensiones interminatæ solæ essent actu, quid illæ essent?

Dicendum, quòd illæ essent illę dimensiones, quę faciunt corpus non determinatum ad certam magnitudinem, neque figuram, scilicet, essent illę longitudo, latitudo, & profunditas, quæ corpus constituunt, C sed non esset illud tantæ, aut tantæ magnitudinis, neque figuræ. Et ratio est, quia ista, quæ præcedunt in materia ad omnem formam compositionis, & mixtionis ex parte quantitatis, dicuntur dimensiones interminatæ. Et tamen quæcunque forma substantialis adueniat materiæ, constituit corpus alicuius speciei, siue mixtum, siue simplex, quod vocamus compositum, & non est mixtum. Et ad constitutionem corporis necessariæ sunt longitudo, latitudo, & profunditas, quæ dicunt corpus de genere quantitatis: ergo dimensiones interminatę hoc ponunt, sed non determinant magnitudinem aliquam certam, neque figuram: quia non est eadem figura, aut magnitudo pro forma cuiuslibet speciei, ideo dimensiones præcedentes ad omnem formam debent esse non certificantes magnitudinem, neque figuram, vt conuenire possent cuilibet formæ. Hoc modo apparet quomodo semper maneant actu dimensiones terminatæ, & interminatæ: quia eædem dimensiones, prout habẽt certam magnitudinem, & figurationem sunt terminatæ: eædem autem quantum ad hoc, quòd considerantur sine determinatione illa magnitudinis, & figurationis sunt terminatæ. Nam corrupta forma non manet æqualis magnitudo, & tamen manet magnitudo, in qua seruatur longitudo, latitudo, & profunditas. Illud ergo, vt est dispositio ad quamcunque formam suscipiendam, vocatur dimensio interminata.

Ad primum, quod obijciebatur dicendum, quòd manent dimensiones interminatæ, & sunt eædem cum terminatis. Et cum dicitur, quòd ex opposito distinguuntur, dicendum quòd est distinctio solum secundum rationem, & non in re, sicautem multa sunt eadem re, & distinguuntur ratione.

Ad secundum dicendum, quòd accipiendo dimẽsiones interminatas secundum rationem inquãtum distinguuntur a dimensionibus terminatis solũ conueniunt materiæ primæ propter rationes supra assignatas. Et hoc modo nunquam habent esse actu, sicut & materia prima nunquam est actu. Accipiendo autem dimensiones indeterminatas secundum

rem sunt eædem cum dimensionibus terminatis, vt dictum est. Ideo sicut illæ manent actu in mixtis, & compositis, ita & dimensiones interminatæ, omnia autem, quæ diximus de interminatis dimensionibus sunt ad propositum istud, vt possit saluari distinctio in partibus materiæ, & istud est necessarium a principio ad recipiendum formam. Nam formæ corporales coextenduntur, quia pars formæ est in parte materiæ, & non diuiditur forma nisi diuisione materiæ. Materia autem non diuiditur, nisi per dimensiones, quæ sunt quantitatis: ideo ad recipiendum formam præexigitur quantitas in materia, & secundum illam quãtitatem distinguitur vna pars materiæ ab alia: & non posset aliter esse distinctio. Nam aut distinguerentur partes materiæ per formã substantialem, aut per ipsammet materiam, aut per quantitatem: non possunt distingui per formam substantialem, cum potius fiat è contrario: quia forma substantialis est vna per se, & non habet partes neque diuiditur nisi diuisione eius, in quo est. Etiam, quia si a forma substantiali esset distinctio partium materiæ pereunte forma periret illa distinctio, quod falsum est, vel si a forma adueniente haberet etiam materia distinctionem, non esset talis distinctio, qualis prius fuerat cum contingat formas multum differre, sicut est in formis homogeneorum, & etherogeneorum. Etiam quia quædam formæ sunt impartibiles, sicut sunt animæ rationales, & tamen forma subiecta illis retinet suam distinctionem. Non possunt etiam distingui partes materiæ per ipsam materiam: quia illud, quod est principium conueniendi non est principium differendi, sed partes materię conueniũt in materia: ergo non distinguuntur per materiam. Restat igitur, quòd distinguantur per quantitatem, & ab ipsa est principium distinctionis, & diuisionis. Nam diuisum opponitur vnitati cum vnum dicat indiuisum, & tamen diuisio est a quantitate: ergo & indiuisio est a quantitate, vel secundum eam dicitur, & ita materia inquantum habet quantitatem habet partes distinctas, scilicet, est pars extra partem. Et si quantitatem non haberent, esset pars in parte, cum non esset aliquid quod faceret vnam partem esse extra aliam, & ista quantitas est dimensio interminata, D quia dimensiones terminatæ non conueniunt materiæ primæ, sed consequuntur speciem compositi, vel mixti ex determinatione formæ.

Ex hoc autem sequitur, quòd partes materiæ semper manent eædem qualitercunque mutentur, quia distinctio sua est per dimensiones, & illæ nunquàm pereunt: ergo seruatur semper distinctio: materia enim iuxta positiones fidei, quæ sola est vera, habuit principium essendi, & in illo principio dedit ei Deus quantitatem, & formam, vel formas aliquas, & vbicunque fuit materia accepit quantitatem, quia materia vbicunque fuit erat pars corporis: & omne corpus habebat tres dimensiones & per illam quantitatem statim cęperunt partes materiæ esse distinctę, E sed illa quantitas semper mansit in illis, ideſt, dimensiones eædem, ideo partes materiæ manent semper eædem. Et patet, quia vt ostensum est dimensiones interminatę no ncorrumpuntur, & ideo manent semper, sed a principio fuerunt in materia, & postquam materia cępit esse quanta nunquàm desijt, qa corruptavna forma succedit alia, & semper manet materia sub aliqua forma, & consequenter sub quantitate, & ita semper manet distinctio in partibus materiæ, & tamen ad seruandum identitatem in partibus materię cum distinctione nõ solum debent semper habere quantitatem, vel dimensiones, sed etiam semper easdem dimensiones, quia sicut quãtitas dat

partibus

partibus materiæ esse partes, & distinctas, ita eadem F
quantitas dat esse eaſdem partes. Vnde ſi accideret
variari quantitatem, vel dimenſiones, variarentur
etiam partes materiæ, vt nō eſſent eędem, quæ prius.
Et tamen manent ſemper eędem dimenſiones, non
quidem terminatæ, quia iſtę variantur ſecundum for-
mas, ſed interminatæ, ſcilicet, eadem latitudo longi-
tudo, & profunditas, licet non ſub eadem figuratio-
ne, & magnitudine manent ſemper, magnitudo au-
tem determinata, & figuratio ad dimenſiones termi-
natas pertinent, & ob hoc quantumcunque per cre-
bras mutationes, & reſurrectiones aliquid tranſeat
ſemper manet eadem quantitas in partibus materiæ
eius, vt ſi corpus humanū reſoluatur in cineres ma- G
nifeſtum eſt, quòd omnes partes materiales eius ſunt
ibi, quia nulla poteſt perire, cum materia ſit incorru-
ptibilis, & omnes illę manent ſub quantitate aliqua,
quia ſi aliqua maneret ſine quantitate eſſet facta in-
diuiſibilis, quòd falſum eſt, ergo aut iſtæ partes acce-
peruut aliam quantitatem, vel dimenſiones, quam
prius haberent, aut non, manifeſtum eſt, quòd non
aliam, quia non eſt poſſibile totaliter quantitatem
corrumpi in aliqua, cum quantitas prędecat in mate-
ria ad omnem contrarietatem, & tamen corruptio
fit per actionem contrarietatis, ergo manet eadem
quantitas, vel dimenſiones eędem, vt verius dicatur.
Non poſſunt autem eſſe eędem dimenſiones termi- H
natæ, ſunt igitur eędem dimenſiones interminatę. Et
per iſtum modum tot ſunt nunc partes materiæ
quot fuerunt in principio ſęculi, & eędem, ſcilicet, il-
la pars, q̄ erat a eſt nunc a, & q̄ erat b eſt nūc b, & ſiue
contingat ſeparari partes, quæ erant coniunctæ, ſiue
coniungi eas, quæ fuerant diſiunctæ, ſemper manet
cuilibet ſua dimenſio interminata, & ſecundum il-
lam diſtinguitur a quacunque alia parte. contingit
autem eaſdem partes materiæ eſſe aliquādo ſub mi-
nore quantitate ſiue dimenſione terminata, & ali-
quando ſub maiore, & ſemper manet eadem ſua di-
menſio interminata, ſicut manente alicui eadem
quantitate numero, contingit accipere maiores di-
menſiones, & magis extendi, vel ſub minoribus effi- I
ci dimenſionibus, ſicut fit in rarefactione, & conden-
ſatione. Nam quæ condenſantur, & rarefiunt, non
accipiunt plus de quantitate, neque perdunt, ita &
manente eadem dimenſione interminata alicui par-
ti materię contingit eam fieri ſub maiori, & minori
dimenſione terminata.

Ad tertiū. Solutio hoc eſt ratione cuius facta fuit iſta digreſſio a litera, i. vſque nunc.

Hoc modo partes hominis ad quamcunque rem
tranſeant, ſemper manent eędem propter eaſdem di-
menſiones interminatas, & ſic quantumcunque diſ-
ſoluatur corpus hominis, & partes eius incipiant eſſe
partes aliarum rerum, poterunt redire omnes illæ
partes, & conſtituere idem corpus materialiter, quod
prius. Et iſta eſt poſſibilitas reſurrectionis ſecūdum
dimenſiones iſtas interminatas. Nam ſi non mane-
rent dimenſiones interminatæ, non poſſent eſſe eæ- K
dem partes materiæ hominis, cum tranſiret ad alias
res, & conſequenter non poſſet redire idem corpus,
quia non eſt idem totum, niſi ſint eędem partes eſ-
ſentiales, & ſi non eſſet idem corpus, non eſſet idem
homo, & eadem ratione, & conſequenter non eſſet
reſurrectio, quia reſurrectio eſt eius quod cecidit ite-
rata ſurrectio, & ita ſunt multum neceſſariæ iſtę di-
menſiones interminatæ ad ſeruandum vnitatem, &
ordinem in rebus, & ſine illis erat impoſſibilis re-
ſurrectio.

Ad quartum principale argumentum dicendum,
quòd idem corpus redit in reſurrectione, & omnes
partes eſſentiales eius redeunt. Et cum dicitur de
forma corporis mixti eſt dicendum, quòd eadem
forma ſubſtantialis corporis, quæ prius erat, redit
nunc, quia forma illa non fuit.

Circa quod ſciendum, quòd hic incidit diuerſitas
multorum: nam quidam ponunt in eodem compo-
ſito multas formas ſubſtantiales, alij autem vnicam,
quę eſt vltima, & completiua. Qui autem ponunt
plures aſſerunt eſſe aliam formam corporeitatis in
homine, & aliam formam mixti quæ ſit anima,
quę eſt completiua, & dat eſſe rationale. Etiam alią
ponunt eſſe animam ſenſitiuam, per quam eſt ani-
mal, aliam vegetatiuam, per quam eſt corpus ani-
matum, & quia omnes iſtę ſecundum eos ſunt ſub-
ſtantiales oportet, quòd ſicut ad hoc, quòd redeat
idem homo debeat redire eadem anima rationalis,
ita & debet redire eadem quælibet prædictarum for-
marum, & ideo iſtis eſt difficilius ponere vnitatem,
& identitatem reſurgentium, ſed ponere quomodo
poſſint, vel intendant, dicetur magis in duabus ſequę-
mę ſubſtantialis in eodem compoſito, facilius defen-
dunt identitatem reſurgentium.

In quo ſciendum, quòd in homine nō ponunt iſti
aliam formam ſubſtantialem niſi animam, iſta autē
manet eadem, & ideo redit eadem. De forma mix-
ti, vel mixtionis dicunt, quòd non eſt forma ſubſtan-
tialis, ſed accidentalis, & licet non redeat eadem non
variatur id, quod eſt eſſentiale, ſcilicet, eſſe eundem
hominem, vel non, & iſti recte ſentiunt. Dicunt
enim, quòd ſicut qualitas ſimplex, ideſt, caliditas, vel
frigiditas non eſt forma ſubſtantialis elementi, ſed ac-
cidens proprium eius, & diſpoſitio eius, per quam
materia efficitur propria tali formę, ita forma mix-
tionis, quę eſt qualitas reſultans ex qualitatibus ſim-
plicibus ad medium venientibus, non eſt forma ſub-
ſtantialis corporis mixti, ſed eſt accidens proprium
eius, & diſpoſitio, per quam materia ſit neceſſaria ad
formam. Hæc autem vocatur aliquādo forma mix-
ti, aliquādo forma mixtionis, ſed melius dicitur for-
ma mixtionis quam mixti. Nam dicitur forma mix-
tionis, ideſt, reſultans ex mixtione, forma mixti dici-
tur, per quam mixtum eſt, ſed mixtum eſt ſubſtantia,
ergo id per quod mixtum eſt forma ſubſtantialis eſt,
ſed poteſt accipi vnum pro altero, vt dicatur forma
mixti, ideſt, forma non per quam mixtum ſit abſolu-
te, vel ſit ipſum quod ſubſtantialiter eſt, ſed forma
per quam mixtum eſt mixtum. Nam eſſe mixtum
non eſt eſſe ſubſtantialiter, vel eſſe ſubſtantiam, licet
omne mixtum ſit in aliqua ſpecie ſubſtātię, eo quòd
habet aliquid vltra eſſe mixtum. Corpus autem hu-
manum habet iſtam formam mixtionis, eo quòd in
eo concurrunt quatuor qualitates ad medium, & re-
ſultat quędam qualitas ſecunda, ſecundum quam
materia efficitur diſpoſita ad recipiendum animam
rationalem, quam aliter non poſſet recipere, & vltra
illam formam mixtionis non habet aliquam for-
mam ſubſtantialem, niſi animam rationalem, quia
ſi haberet aliam formam ſubſtantialem priorem illa
daret illa eſſe ſubſtantiale, & ſic per eam conſtituere-
tur materia in genere ſubſtantię, & ita quando adue-
niret anima iam aduenirent corpori conſtituto in ge-
nere ſubſtātię, & ſic comparatio animæ ad corpus ei-
ſet, ſicut comparatio formarum artificialium ad ſuas
materias quantum ad hoc, quòd conſtituerentur
per illas materię in genere ſubſtantię. Nam artifi-
ciata per materiam, ideſt, per id, quod ſunt ex parte
materię conſtituuntur in genere ſubſtantię, per
formas autem artificiales non conſtituuntur in ge-
nere, quia eſſent in genere qualitatis, & eſſent acci-
dentia, quod eſt falſum. Nam artificiata ſubſtantię
quędā ſunt, comparatę autem artificialium forma-

rum ad materias ipſas eſt per accidens, vnde non con- A
ſtituitur aliquid per ſe ex forma artificiali aduenien-
te, & ex eo quod præexiſtebat. Ita autem comparā-
tio animæ ad corpus eſſet accidentalis, non enim fa-
cerent corpus, & anima vnum per ſe. Et iſte fuit er-
ror antiquorum reprobatus ab Ariſt. 1. de Anima.
Et pertinet ad illos, qui ponebant animam tranſmi-
grare per corpora, & poſſe eſſe in corporibus diuer-
ſarum ſpecierum, ſcilicet, quia non putabant vnum
per ſe reddi ex coniunctione animæ ad corpus. Se-
queretur etiam ex hoc, quòd corpus humanum, &
ſingulę partes eius poſt ſeparationem animę retine-
rent non ęquiuocè priora nomina. Quod patet, quia
ſi præter animam rationalem eſt ſenſitiua, per quam B
eſt animal, & vegetatiua, per quam eſt corpus ani-
matum, & forma corporeitatis, per quam eſt corpus,
diceretur ſeparata anima corpus ſenſitiuum, & ani-
matum, & oculus, & auris, & cætera nomina mane-
rent ſicut prius, ſed hoc falſum eſt, quia vt dicitur 2.
de Anima & 4. Meteo. ęquiuocè dicitur oculus in vi-
uo, & mortuo, ergo non erat ibi anima forma ſub-
ſtantialis, niſi anima, & illa dabat ſolum eſſe corpori
qualecunque illud eſſet, quo ſuppoſito, cum nulla
alia forma ſit ſubſtantialis in homine, & illa maneat
eadem poſt mortem, non erit aliqua forma, quę ce-
dat in nō ens de formis ſubſtantialibus, forma autem
mixtionis, quę erat qualitas ſecunda reſultans ex pri- C
mis qualitatibus venientibus ad medium, cedit in nō
ens, & tamen illa eſt accidentalis. Variatio autem
formarum accidentalium non facit variari eſſe rei
ſubſtantiale: ideo idem corpus redire poterit, licet nō
ſit eadem forma mixtionis, cum ſit eadem materia
corporis, & eadem forma, ſcilicet, anima, & etiam
erit idem mixtum illud corpus quod prius, licet non
ſit eadem forma mixtionis numero, immo etiam ſi
non ſit idem gradus mixtionis, qui prius erat.

An reſurgat idem homo numero, qui prius fuit.
Quæſt. CCXXXVIII.

QVAERETVR an reſurgat idem homo nume-
ro, qui prius fuit.

Aliqui dicunt, quòd non quia quęcun- D
que habent ſubſtātiam corruptibilem motam, vt di-
cit Ariſto. 2. de Gene. non reiterantur eadem nume-
ro, ſed talis eſt forma hominis ſecundum præſentem
ſtatum, quia habet ſubſtantiam corruptibilem, quæ
mouetur, ergo poſt mutationem, & mortem nō po-
terit redire idem homo numero.

Secundo quia vbi eſt alia, & alia humanitas non eſt
idem homo numero. Vnde Sortes, & Plato ſunt
duo homines numero, & non vnus, quia alia eſt hu-
manitas vniuſcuiuſque eorum, ſed alia eſt humani-
tas hominis reſurgentis ab humanitate hominis nūc
uiuentis, ergo non erit idem homo numero. Iſtud
probatur dupliciter, primo quia humanitas, quæ eſt E
forma totius non eſt forma, & ſubſtantia, ſicut ani-
ma, ſed ſolum forma, ſed huiuſmodi formę cedunt
in non ens, ergo humanitas, & ita non poterit redire
eadem numero cum iteretur. Quod dicitur de ſub-
ſtantia, & forma eſt ſenſus, quòd anima eſt forma, &
ſubſtantia, habet enim ſe forma ad compoſitionem
inquantum informat, anima autem ſic facit, quia vni-
ta corpori dat eſſe humanum. Etiam eſt ſubſtantia,
quia præter compoſitionem adhuc anima retinet eſ-
ſe, ſed præter compoſitionem non vocatur forma,
ſed ſubſtantia inquantum eſt: ideo anima eſt forma,
& ſubſtantia, talis autem forma poteſt redire eadem,
eo quòd præter eſſe compoſitionis habet aliud eſſe,
in quo manet, & ſecundum illud eadem manet. For-

ma tātum eſt illa, quę præter eſſe compoſitionis mo- A
dum nullum habet, & ita ſolum informat, vel dat
eſſe, ſic eſt de humanitate. Eſt enim forma homi-
nis, & habet eſſe dum homo eſt pereunte homine
non eſt humanitas, & tamen ſi præter eſſe formam,
quod eſt eſſe ad compoſitionem haberet humani-
tas eſſe, maneret in illo corrupto homine, ſicut fit de
anima, tales autem formę non poſſunt redire eędem
numero, quando iterantur.

Secundo quia humanitas reſultat ex coniunctio-
ne partium, ſed non poteſt reſumi eadem cōiunctio,
quę prius fuit, quia iteratio identitati opponitur, cum
iteratio importet numerum identitas autem vnita-
tem, quę non compatiuntur ſe, ſed in reſurrectione
iteratur coniunctio, quia partes, quę coniunctę erant B
ante mortem coniunguntur iterum in reſurrectio-
ne, ergo non eſt eadem coniunctio, & ſic neque ea-
dem humanitas, neque idem homo.

Tertio quantum ad principale, quia idem homo
non eſt plura animalia, ſed vnum, ergo ſi homo re-
ſurgens non eſt idem animal numero cum viuente,
non erit idem homo numero, ſed videtur, quòd non
ſit idem animal, ergo neque idem homo. Patet hoc,
quia animal diffinitur per ſenſum, ergo vbi non ma-
net idem ſenſus, non manet animal idem. Diffini-
tur enim animal per ſenſum primum, qui eſt tactus,
vt patet 2. de Anima, ſed ſenſus non manent in ani-
ma ſeparata, vt quidam dicunt, ergo non poſſunt idē
ſenſus reſumi, & ita homo reſurgens non erit in re- C
ſurrectione idem animal, & ita non erit idem homo.

Quarto quia materia ſtatuę principalior eſt in ſta-
tua quàm materia hominis in homine, eo quòd to-
tum eſſe artificiatorum eſt a materia, per quam repo-
nuntur in genere, eſſe autem naturalium eſt per ma-
teriam, & formam, vt dicitur 2. Phyſi. & Commen-
tator 2. de Anima, & tamen ſoluta ſtatua ſi ex eodem
ære reficiatur non eſt eadem ſtatua, ergo licet ea-
dem materia hominis redeat, non erit idem homo
reſurgens.

Dicendum, quòd idem homo erit reſurgens, &
qui nunc eſt. Dicitur enim Iob 19. cap. quem viſu-
rus ſum ego ipſe, non alius, ideſt, non exiſtens alius,
ſcilicet, alia perſona. Et loquitur de reſurrectione,
quia dicitur in nouiſſimo die de terra ſurrecturus
ſum, ergo idem erit.

Secundo, quia in hoc eſt tota ratio reſurrectionis,
ſcilicet, vt reſurgat idem homo: nam ſi non eſſet idē
homo, non eſſet reſurrectio, ſed magis noua produ-
ctio, vel creatio, quia eſſet noua res producta, & ta-
men reſurrectio ſecundum rationem ſuam impor-
tat idem redire, ſic dicit Damaſce. quòd reſurrectio
eſt eius, quod cecidit, iterata ſurrectio, ſed homo cor-
ruit, ergo ipſe idem homo redibit. Et Augu. dicit
8. de Trini. quòd reſurgere eſt reuiuiſcere, eſt autem
reuiuiſcere iterum viuere, ſed ſi non eſſet idem reſur-
gens, non eſſet iterum viuere, ſed de nouo viuere, er-
go idem homo reſurget.

In quo ſciendum, quòd neceſſitas ponendi reſur-
rectionem eſt ex hoc, vt homo conſequatur finem
ſuum vltimum, propter quem creatus eſt, quod in
hac vita non poteſt fieri, neque etiam in vita animæ
ſeparatę, vt oſtenſum eſt ſupra alias inaniter eſſet ho-
mo conſtitutus ſi ad finem, ad quem conſtitutus eſt,
non peruenire poſſet. Et quia oportet, quòd illud
idem, quod propter finem factum eſt perueniat ad fi-
nem, ne ipſum in vanum videatur ordinatum fuiſſe
ad illum finem, oportet quòd idem homo numero
reſurgat, & hoc fit cum euenerit vniri eandem ani-
mam, quę prefuit eidem corpori, ergo idem homo
reſurget. Vnde ſi reſurrectio ponenda eſt, neceſſe

eſt

Universidad de Deusto Biblioteca

eſt poni, quòd idem homo numero reſurgat, non ſolum enim hæreticum eſſet dicere non reſurgere eũdem hominem, immo etiam includeret cõtradictionem, cum reſurrectio nihil ſit niſi eius, quod cecidit iterata ſurrectio. Sed homo fuit, qui per mortem cecidit, ergo idẽ hõ reparabitur, idem homo eſt totũ, vel compoſitum, & ſi non rediret idem numero, eſſet, quia non redirent eadem numero omnia, quæ illius ſunt, vel aliqua eorum, & tamen omnia redeunt eadem ſi fuerunt de eſſentia hominis, dum viueret, ergo idem homo penitus reſurgit, redit enim eadem anima rationalis, quia iſta non perit, neque diſſoluitur. Redit etiam materia eadem: Nam non rediret eadem ſi corrumperetur aliqua pars materię, quę fuit de corpore hominis, & deſineret eſſe, aut ſi non deſinendo eſſe, deſineret eſſe eadem per aliquam mutationem factam, ſed neutrum contingit, materia enim non corrumpitur, quia ipſa ſecundum ſe totam, & quamlibet partem eius eſt incorruptibilis. Etiam nõ deſinit eſſe eadem quælibet pars, quia partes materiæ accipiunt, quòd ſint diſtinctæ inter ſe per quantitatem, quam a principio acceperunt, & quia eędem dimenſiones interminatæ manent ſemper in materia, manebit ſemper quælibet pars eadem per ſuam quantitatem, vt oſtenſum eſt pręcedenti q. & ita poterit redire idem corpus numero. Manet autem forma corporeitatis, vt aliqui ponunt, & forma mixtionis, & anima ſenſitiua, & vegetatiua, & de iſtis eſt videndum an maneant eędem, vel oporteat eas manere.

Omnia redeunt eadẽ in homine reſurgẽte.

Digreſſio de forma corporeitatis prędicamenti ſubſtantiæ.

De corporeitate dicendum, quòd accipitur dupliciter, vno modo prout eſt forma ſubſtantialis corporis, ſecundum quam in genere ſubſtantiæ collocatur. Alio modo accipitur, vt eſt forma accidentalis de prędicamento quantitatis. Primo modo corporeitas cuiuſcunque corporis non eſt forma aliqua diſtincta a forma ſpecifica rei, ſed eſt ipſa forma ſubſtãtialis, per quam res in genere, & ſpecie collocatur, per quam debetur rei, quòd habeat tres dimenſiones, quæ complent rationem corporis, non enim ſunt diuerſæ formæ ſubſtantiales eiuſdem rei, per quarum vnam collocetur in genere ſupremo, ſcilicet, genere ſuo, & per aliam in genere proximo, ſcilicet, corporis, vel animalis, & per aliam in ſpecie puta hominis, & equi, quia ſi prima forma, quæ collocat in genere ſubſtantiæ faceret eſſe ſubſtantiam, ſequentes formę iam aduenientes ei, quod eſt hoc aliquid in actu, & ſubſiſtens in natura, cum ſint poſteriores formę non facerent eſſe hoc, vel aliquid, ſed eſſent in ſubſtantia, quæ eſt hoc aliquid ſicut formæ accidentales. Et ita corporeitas prout eſt forma ſubſtantialis in homine non poteſt eſſe aliud quam forma eius ſpecifica. Hoc modo tolletur pluritas formarum in eodem compoſito, vel indiuiduo, ſcilicet, quòd homo, ſcilicet, Sortes, qui eſt indiuiduum, & eſt ſubſtantia, corpus, corpus animatum, animal, & homo eſt in quolibet horum generum, & non per aliquam formam accidẽtalem, ſed eſſentialem, & non habeat plures formas, per quas conſtituatur in his generibus, & in ſpecie humana collocetur in genere ſubſtantiæ, & corporis, & animalis, & quòd ſolum differat ratione conſtitui in genere iſto, vel illo, non autem re. Hoc autem accidit pro tanto, quia ſicut genus inferius ſemper continet totam perfectionem generũ ſuperiorum, quæ eſſentialiter prædicantur de eo, & ſpecies ſimpliciter continet omnem perfectionem generum, quia ſub omnibus ponitur, ita & forma, per quam conſtituitur aliquod indiuiduũ in genere inferiori habet omnem perfectionem formarum, per quas conſtituuntur indiuidua in generibus ſuperioribus quodammo-

F do eminẽter, poterit autem videri, quid confert quęlibet forma cognita eſſentia generis. Subſtantia enim dicit ens per ſe exiſtens, & alteri ſubſtare potens. Forma ergo, per quam conſtituitur indiuiduum aliquod in genere ſubſtantię eſt, quę facit ipſum per ſe eſſe, & nulli ineſſe, & alteri ſubſtare poſſe, ſcilicet, accidentibus. Corpus autem dicit ſubſtantiam, cui competit trina dimenſio. Forma ergo ſubſtantialis corporis eſt non quidem ipſa quantitas, ideſt, tres dimenſiones, quæ dicunt corpus de genere quantitatis, ſed eſt forma illa ſubſtantialis, per quam ſubſtantię competit, quòd habeat tres dimenſiones, quod non habet quælibet forma. Principium autem huius ex materia eſt, licet materia non ſit forma, ſed informata, ſcilicet, G quia omnis ſubſtantia habens materiam partẽ ſui eſt corpus, vel corporea. Et ita habet tres dimenſiones. Corpus animatum dicit ſubſtantiam corpoream habentem primum gradum vitæ, ſcilicet, vegetationem, forma autem, per quam indiuiduum collocatur in hoc genere eſt, quæ dat ei viuere ſecũdum primum gradum vitę per vegetationem, ſcilicet, animal dicit ſubſtantiam animatam ſenſibilem: ideo forma, per quam conſtituitur indiuiduum in hoc genere eſt anima dãs viuere per ſecundum gradum vitæ, qui eſt ſentire. Homo eſt ſpecies, & dicit animal rationale: ideo forma eius eſt anima, per quam habet eſſe rationale, quod eſt viuere vltimo gradu vitę. Nũc dicendum, quòd licet homo ſit ſubſtantia, & corpus, H & corpus animatum, & animal, & homo non eſt tamen in homine aliud indiuiduum ſubſtantiæ, aliud corporis, aliud corporis animati, aliud animalis, aliud hominis, & tamẽ hic eſt indiuiduum cuiuslibet iſtorum. Eſt enim hic indiuiduum ſubſtantiæ, quia alias homo non eſſet ſubſtantia. Valet enim conſequentia, iſtud eſt ſubſtantia demonſtrato homine, & eſt indiuiduum, ergo eſt indiuiduum ſubſtantiæ. Et ita arguetur de corpore, & de corpore animato, & animali, cuiuslibet enim iſtorum eſt Sortes indiuiduum ſicut eſt indiuiduum hominis. Sicut igitur eſt homo Sortes indiuiduum omnium iſtorum generum exiſtens vnum indiuiduum, ita & per eandem formam ſubſtantialem conſtitui poterit in omnibus his ge- I neribus.

Item cum Sortes ſit animal, corpus, animatum corpus, & ſubſtantia non eſt aliud in eo ſubſtantia a corpore, & corpore animato, & animali: nam inferiora à ſuperioribus non differunt, quia includunt ea eſſentialiter, ſuperiora autem nõ differunt ab inferioribus realiter cum in eis ſint. Deſtructis quippe primis ſubſtantijs iuxta Ariſt. in Prædicamentis, impoſſibile eſt aliquid aliorum remanere, ſed differunt ratione, ſcilicet, præciſione, vel abſtractione. Nam ſubſtantia abſtrahit a corpore quodlibet ſuperius ab inferiori, i. non includit illud in ratione ſua, ſed accidunt inferiora ſuperioribus, ergo ita non oportebit, quòd ſit in eo alia forma, per quam ſit homo, alia, per quam ſit K animal, & ita de cæteris. Sed dicendum, ꝙ per formã, per quam Sortes eſt homo, ſ. per animam rationalẽ, habet ꝙ ſit animal, & corpus, animatum corpus, & ſubſtantia, & hoc, quia ſicut homo continet perfectionẽ omnium generũ, quæ de eo prædicantur, ita & anima, per quam Sortes eſt homo continet non quidem per incluſionem, qa non eſt cõpoſita, ſed eminẽter perfectionẽ omnium formarũ, per quę indiuidua cõſtituuntur in generibus ſuperioribus. Vnde dicendum, ꝙ anima ſm totam ſuam perfectionem cõſtituit ſortem in ſpecie humana, quia nulla perfectio eſt, q̃ poſſit eſſe ab anima, qua nõ indigeat homo, cũ non ſit aliquid vlterius per eã informabile maiori perfectione, & iõ ne forma excedat informatũ neceſſe eſt,

eſt, ꝙ totam perfectionem, quam anima continet det corpori humano, & pertineat illa ad hominẽ, & per ipſam eandem animam cõſtituitur in genere animalis, nõ quidem ſm oẽm gradum perfectionis animę, ſed vt dat eſſe ſolum in ſecundo gradu vitę, ſ. faciens eſſe ſenſitiuum, per eam aũt collocatur Sortes in genere corporis animati, vt recipit per illam ſolũ, ꝙ habeat primum gradum vitę, i. vegetationẽ: collocatur per eam Sor. in genere corporis inquantum per eam accipit, ꝙ ſit ſubſtantia habens tres dimenſiones, collocatur aũt in genere ſubſtantię Sor. inquantũ accipit per illam, ꝙ ſit ens per ſe ſubſiſtens nulli accidens, & alteri ſubſtare potens. Et dicendũ, ꝙ inquantũ anima põt dare ſorti perfectiones eſſentiales omniũ iſtorũ generũ, & graduum ſubſtantialium conſtituit ipſum in omnibus his generibus, neque eſt neceſſaria ei alia forma ad conſtituendum eum in aliquo iſtorũ generum. Sed non eſt putandum, ꝙ cum anima det Sorti oẽs iſtos gradus eſſendi, ſm quos cõſtituitur in multis generibus ſubordinatis, ꝙ ſint iſti gradus pfectionis eſſentialis diſtincti in anima, qa tunc anima eſſet cõpoſita, quod falſum eſt, cũ ſit forma, ſed continet iſtos gradus per eminentiam inquantũ continendo vltimum continet oẽs, ſicut eſt de numeris, & de gradibus latitudinis intenſionis formarum accidẽtaliũ. Nam quilibet numerus ſequens diſtinguitur a præcedenti, vt quinarius a quaternario, & continet quidquid habent præcedẽtes numeri. Sic ẽt decimus gradus caloris continet oẽs alios gradus pręcedentes. Et tñ non eſt propter hoc ille compoſitus. Sic igitur in anima reſpectu omnium iſtorum generum: nam ad quodlibet eorum comparatur cũ pręciſione, vel abſtractione. Nam non eſt dans eſſe cuiuslibet generis illorum per totam perfectionẽ ſuam, ſed per gradum eius, vt dictũ eſt, ſed iſta pręciſio nõ eſt ſm rẽ, ſed ſm rationem. Sciendũ aũt, ꝙ hoc modo non ſunt ponẽdę tres animę in homine, ſ. vegetatiua, qua homo eſt corpus animatum, ſenſitiua, qua eſt animal, formalis, qua eſt homo, ſed eadem eſt anima cũ anima rationalis habeat perfectiones omnium iſtorum graduũ animę. Vnde licet in diuerſis differant iſtę animę realiter tñ in homine eſt eadẽ. Nam in herba eſt anima, quę eſt ſolum vegetatiua. In brutis aũt eſt anima, quę eſt ſolum ſenſitiua, & non totalis, & differt realiter a rationali. In homine aũt eſt anima, quę eadẽ eſt vegetatiua, quia dat perfectionem homini quã dat anima plantæ, & quę eſt ſenſitiua, quia dat eãdẽ perfectionẽ homini, quã dat anima bruti ipſi bruto, & eſt rationalis, quia habet hoc complementũ quod ſolus homo recipit. Sicut aũt diximus de anima hominis, ita & de quibuslibet indiuiduis, ſicut indiuiduum lapidis per eandem formam ſubſtantialem, per quã eſt lapis, eſt ſubſtantia, & corpus, & conſtituitur in terminata ſpecie lapidis inquantum forma ſpeciei continet perfectiones generum ſuperiorum, neque erat conueniens, ꝙ eiuſdem rei numero ponantur multę formę ſubſtantiales, quia præter hoc, ꝙ prima ſola faceret rẽ eſſe hoc aliquid conſtituendo in genere ſubſtantię, & cæteræ aduenirent accidentaliter, vt dictũ eſt. Adhuc eſt inconueniens, quia quędam ſunt formæ ad prędicandum, & alię ad eſſendum, ad prędicandũ ſunt omnia genera, & ſecundę ſubſtantię, quia quodlibet genus ſubordinatum facit vnam prædicationem de inferioribus, & eſt formalis inquãtum ſuperiora vocamus formas inferiorum, ſed non ſunt formę ad eſſendum. Nam tunc componerẽt inferiora, quod falſum eſt, qa non cõponitur homo ex ſubſtantia, & corpore & animali. Formæ ad eſſendũ ſunt formæ cõpoſitionis, & illæ cõſtituunt, qa ſunt partes, & ex illarũ vnione redditur aliquod totũ, quod eſt ens p ſe, & hęc dif-

A ferunt inter iſtas formas, qa formę cõpoſitionis, quia ſunt ad eſſendũ ſunt partes, & importãtur per modũ partis, formæ aũt in prędicando, quia nõ ſunt formæ ad eſſendum, & ita nõ componunt, importantur per modũ totius. Et ideo videtur eſſe valde incõueniens ꝙ ad hoc, ꝙ homo ſit ſubſtantia, corpus, & animal, q̃ non ſunt diſtincta eſſe numero, ponantur formę diſtinctę numero, ergo eadem forma ſubſtantialis erit per quã omnia iſta ſunt, ſed ſicut iſta ſunt plura in prędicando ita conueniet plures formas prædicationis eſſe, ſ. ſubſtantia animal corpus, quæ inter ſe non differrent realiter. Secundo circa hoc, quia forma ſubſtantialis eſt principiũ eſſendi, & accipitur ad eſſendũ quia ipſa cũ materia cõponunt, & cõſtituunt quodli- B bet indiuiduũ naturale: ſicut ergo ad hoc, ꝙ homo ſit ſubſtantia, corpus, & animal, oportet poni tres formas diſtinctas, oportebit poni tres materias diſtinctas cum etiam materia ſit principiũ eſſendi. Sed hoc non eſt poſſibile, qa tunc eſſent tria indiuidua diſtincta, ergo neq; ponenẽ tres formę ſubſtantiales, ſed vnica, quæ dat totũ eſſe. Ita ergo dicetur de corporeitate, de qua inciperamus, ꝙ corporeitas poteſt nominare formã ſubſtantialẽ, vel formã de prædicamẽto quãtitatis. Prout eſt forma ſubſtantialis, nihil aliud eſt niſi forma, p q̃ competit ſubſtantiæ habere tres dimẽſiones, a quibus corpus dr̃, & nõ ſunt illę dimenſiones forma corporis. Sunt enim illę de prædicamẽto quãtitatis, ſed forma illa, p q̃ efficit neceſſariũ, vt ſub- C ſtantia habeat tres dimenſiones eſt forma corporis, vel corporeitas, & ita quęlibet forma ſubſtantialis indiuidui naturalis vocatur corporeitas, quia illa facit neceſſario, ꝙ materia ſubſiſtat ſub tribus dimenſionibus, ſ. qa aliter nõ eſt informabilis illa forma. & ſic anima rationalis eſt in homine forma corporeitatis, quia ipſa facit, ꝙ materia, qua eſt, habeat tres dimenſiones, nõ enim põt anima eſſe formans materiam, quę non habeat illas dimenſiones, cũ animę competat ex ratione ſua, ꝙ ſit actus corporis organici 2. de Anima. Accipiendo aũt corpus, vt eſt de prędicamẽto quantitatis, nihil eſt niſi illæ dimenſiones, & non eſt tunc forma corporis, neq; pertinet ad ſubſtantiã niſi per formã corporeitatis ſubſtantiæ efficiatur ne- D ceſſariũ, ꝙ corpus ſubſtantiale habeat illas tres dimẽſiones, quę pertinent ad quantitatem. Nunc dicendũ, ꝙ corporeitas, vt eſt forma ſubſtãtialis eadem manet mortuo homine, & viuente, quia ita eſt corporeitas cũ ſit forma ſubſtantialis hominis, & illa manet eadẽ poſt mortem. De corporeitate, quæ eſt de prædicamento quantitatis, dicendum, ꝙ etiam ſi non maneret eadẽ, non eſſet inconueniens, qa eſſet forma accidentalis, & variatis accidentibus põt manere idem eſſe ſubſtantiale. Sed adhuc dicendum, ꝙ illa corporeitas non penitus perit. Nam licet pereat quantum ad dimenſiones terminatas, manet quãtum ad interminatas, quæ ſunt ſemper eędem in materia, vt oſtẽſum eſt præcedenti q. in ſolutione tertij argumenti.

E De forma autem mixti, vel mixtionis dicendum, ꝙ põt dupliciter accipi, vno modo pro forma ſubſtãtiali mixti corporis, & ſic manet poſt mortẽ forma mixti, quia cũ non ſit alia forma ſubſtantialis in homine, niſi anima, erit anima forma mixti, & illa manet, iõ forma mixti manet. Et nõ eſt verũ, ꝙ cedat in nihilũ. Alio modo dr̃ forma mixti, i. mixtionis qualitas quędã reſultans ex cõcurſu qualitatum ſimplicium concurrentium ad medium, quæ qualitas non eſt forma ſubſtantialis, ſed ſicut ſe habet qualitas ſimplex ad corpus ſimplex; ita ſe habet qualitas compoſita ad corpus mixtum, qualitas enim ſimplex, vt caliditas, & frigiditas nõ eſt forma ſubſtantialis elemẽti, quod eſt corpus ſimplex, i. non mixtum, ſed eſt diſpoſitio

ad

ad formam, & est necessitas ad formam elementi, ita qualitates compositæ ex cõcursu, vel mixtione qualitatum simplicium, se habent ad corpora mixta, ꝙ non sint formę substãtiales eorum, sed dispõnes necessariæ ad formas substantiales ipsorum. De tali forma mixtionis dicẽdum, ꝙ non redibit eadem numero, cũ totaliter perierit, & tamen non præiudicat idẽtitati resurgentis, quia idem numero essentialiter poterit aliqd manere mutatis, vel variatis illis, quę sunt ei accidentalia. De anima etiam nutritiua, & sensitiua, vel de parte tali dicendum, ꝙ accipitur dupliciter, vno modo, vt per sensitiuam, & vegetatiuam intelligamus potẽtias, quibus fit sensatio, & vegetatio, alio modo accipitur pro ipsa anima, quę est sensitiua, aut vegetatiua. Accipiendo primo modo non manet vegetatiua, & sensitiua, quia potentiæ non manent formaliter in anima separata. Nam sunt formaliter in organis, & in illis partibus corporis, per quas exercetur earum operatio, & non sunt potentię animæ, quæ sint in ea, vt in subiecto, sed potius sunt proprietates naturales compositi. Cũ autem in resurrectione restituitur compositum, etiam erunt potentię vegetatiuæ, & sensitiuæ, sed non erunt eædem, quæ prius. Hoc tamen non impedit identitatem resurgẽtis cum illa sint accidentia eius, & variatio eorum nõ varıet essentialia. Si autem accipiatur pars vegetatiua & sensitiua pro anima sensitiua, & vegetatiua, dicendum, ꝙ manet eadem, quia non est in homine nisi vna forma substantialis, idest, anima, & illa est rationalis, & vegetatiua, & sensitiua cum perficiat corpus ſm omnes gradus istarũ perfectionum, & quia manet anima rationalis, manet vegetatiua, & sensitiua. De humanitate autem dicendum, ꝙ etiam manet, sed quomodo manet pendet ex hoc, ꝙ varie accipitur humanitas, vt dicetur in solutione secundi argumenti. Sed quia tota positio præcedens procedit ex intentione eorum, qui ponunt vnitatem formę substantialis in composito, est nunc videndum quomodo saluetur resurrectio secundum intentionem eorum, qui ponunt plures formas substantiales in composito. Illi enim dicunt, ꝙ omnes illæ formæ corrũpuntur præter formam, quæ est anima: ideo forma, per quam homo est substantia, & per quam est corpus, & corpus animatum, & animal perit (cuiuslibet enim horum ponunt vnam formam substantialem) omnes illas dicunt corrumpi, vnde corporeitatem, & formam mixti perire dicunt, & animam sensitiuam, & vegetatiuam, & insuper humanitatem, & tendere istas in nihilum. Solam autem animam rationalem dicũt manere, sed dicunt, ꝙ omnia ista licet corrupta sint, & annihilata, possunt redire eadẽ numero, & ad hoc non inducunt aliud testimonium nisi omnipotentiam Dei, quo dato ponunt etiam, ꝙ accidentia, quæ perierunt, possunt redire eadem numero, etiam dicunt, ꝙ bruta possent resurgere licet formę substãtiales illorum totaliter pereant. Isti de hac positione minus naturaliter loquuntur, & ponunt plura miracula quam necesse sit. Sed ponere omnes rationes, quæ facerẽt ad euersionem illius positionis, & rationes quibus illi se muniunt, & impugnant vnitatem formæ, & confutationes rationum suarum, vt appareat quomodo manet vnitas formæ, & posita pluritate formarũ in aliquo modo posset esse resurrectio, & multa huiusmodi non intendimus nunc deducere propter prolixitatem, & quia esset aliqualiter alienũ. Etiam cum huic positioni non innitamur non curamus tollere inconuenientia eius, quæ videtur ostendere, quod ea data non erit resurrectio.

Sed hoc solum dicimus, quia isti impugnant saltẽ in hoc fundamentum ponentium vnitatem formæ,

Quõ saluetur resurrectio secundum intentionem ponentiũ plures formas substantiales in composito.

Dicunt enim, ꝙ id, quod penitus annihilatum est, nõ potest redire idem numero, & ita ponẽtes vnitatem formę non ponunt aliquid, quod corruptum fuerit redire idem numero in resurrectione, sed ea sola, ꝙ non corrumpuntur redire eadem numero, s. materiam, & formam, cætera autem dicunt non manere eadem, & omnia alia sunt accidentalia, sed quia ponẽtes pluritatem formarum ponunt plures formas substantiales corrumpi, quas tamen necesse est redire easdem ad hoc, quòd sit idem homo numero, oportet, ꝙ ponãt id, quod penitus annihilatum est redire idem numero. Dicunt etiam, ꝙ est inconueniens si ponamus ea, quæ annihilata sunt nõ posse redire eadem numero, qa tunc sequeretur, ꝙ nõ posset Deus aliquod brutum resuscitare, cũ eius forma perierit, & tamen beatus Syluester legitur suscitasse Taurum. Et dicunt, ꝙ negare hoc esse possibile est magnę infidelitatis. Secundo quia sequeretur, ꝙ omnia accidentia, quæ corrumpuntur viuente homine, vel moriente non possent redire eadem numero in resurrectione, & tunc homo resuscitatus non haberet eãdẽ propriam passionem numero, quia illa non mansit post mortem, cum non sit animę per se neque corporis, sed erat totius, & pereunte toto periit illa. Dicũt autem hoc esse impossibile, s. manente subiecto non esse eandem propriam passionem, cũ idem sit subiectum: Tertio quia dicunt sequi, quòd non maneant eędem potentię sensitiuę in resurgẽtibus, quia illę sunt accidentia totius compositi, & non animæ, vt dicit Arist. 1. de Sensu, & sensa. & 1. de Som, & vigi. & ideo corrupto homine per mortem, perierunt illæ, & ita non poterunt redire eędem.

Quarto quia sequeretur, quòd non maneret eadẽ quantitas in resurgentibus, quia quantitas non manet in sola materia, neque etiam in anima intellectiua, & hoc est inconueniens.

Sed dicendum, quòd ista, quæ habent isti pro inconuenientibus non sunt inconuenientia. De primo concedendum est, quòd sicut bruta non resurgunt, ita neque resurgere possunt. Et cũ dicitur, quod Syluester suscitauit taurum.

Dicendum, quòd illi cadaueri quod fuerat corpus tauri data est anima sensitiua, quæ esset forma eius substantialis, & viuificaret illud, & ita esset bos sicut prius, non tamen erat idem taurus numero sicut prius, & tamen quantum ad rationem miraculi equale erat, quia ille erat verus taurus sicut præcedens, & supernaturaliter vitam accipiens, non enim potuisset natura in cadauere illius tauri mortui eandem, vel aliam animam gignere, & potissime, quia in instanti factum est, & quia non apparebat aliqua diuersitas, cum formam nemo posset cognoscere, an esset eadẽ, cum non videatur, vilum est, quòd resurgeret. Etiam quia materia eadem erat, quæ in primo tauro, & tamen non erat præcedens taurus. Cum autem dicitur, quòd est magnę infidelitatis dicere, quòd Deus non possit suscitare aliquod brutum, dicendum, quòd est infidelitas siquis neget Deum posse cadaueri bruti resoluto, vel non resoluto subito dare animam sensitiuam, per quam viuat, & sit in specie, quod natura non potest, quia hoc pertinet ad potentiam, & nihil quod ad potentiam pertinet est de Deo negandum, sed quòd idem taurus numero redeat non pertinet, ad potentiam, quia repugnat ex natura rei id, quod simpliciter annihilatũ est redire idem numero: ideo negamus esse possibilem resurrectionẽ brutorum.

Ad secundum dicendum, quòd verum est, quòd accidentia, quæ corrumpuntur viuente homine, vel moriente, quia simpliciter cedunt in nihil non possunt redire eadem numero. Et tamen dicitur de ipsa

passione idem concedendum, scilicet, quòd risibilitas perit moriente homine, quia est ipsius compositi, & in resurrectione est homo risibilis, & tamen non habet eandem risibilitatem numero, sed aliam. Cum autem dicitur esse impossibile, scilicet, quòd existente eodem subiecto varietur passio propria, vt non sit eadem. Dicendum, quòd non est impossibile, immo est contingens. Si enim subiectum maneret semper idem numero, propria passio, quæ illius semel est non posset esse alia numero, quia cum illa sequatur ex cõiunctione principiorum speciei, quandiu manserunt eadem coniunctio impossibile est esse aliam passionem numero, sed variata cõiunctione, etiam si maneant eidem principia speciei, non manebit eadem passio numero, cum passio non sit ipsa principia, neque aliquid principiorum, sed accidens consequens ex coniunctone eorum. iteratur igitur coniunctione iteratur passio, sed per mortem soluta est coniunctio, & in resurrectione iterata est, ergo non erit eadem passio numero, sed alia.

Ad tertium concedendum simpliciter, ꝙ non manebunt eędem potentiæ sensitiuæ, licet enim in resurrectione omnes potentię sensitiuæ redeant, cum nihil sit imperfectum in resurgentibus, & etiam habeant actus suos, vt ostensum est supra 17. cap. quæst. 118. & 119. & 120. Tamen non redibunt eędem numero, sed aliæ, & hoc non est inconueniens, neque etiam de propria passione, quia ista sunt accidentia, & variatio accidentium non facit variari essentialia alicuius rei.

Ad quartum dicendum vno modo, quòd etiam si non maneat eadem quantitas in resurgentibus, non est inconueniens, quia est accidens, & non variat essentialia, & manebit idem homo numero non existente eadem quantitate. Alio modo, potest dici, quòd manebit eadem quantitas aliquo modo, non quidem, quia quantitas est, sed quia facit distinctionem partium materiæ, & seruat identitatem illarum. Pro quo dicendum, quòd quantitas determinata, vt bicubitum, vel tricubitum cum determinata magnitudine, & figuratione, quæ prius erat, non manet, & tamen manet aliqua quantitas, quæ prius erat. Et hoc est, quod dicebamus præcedenti quæst. scilicet, quòd dimensiones terminatę non manent, quia illę pertinent ad corpus sub determinata forma, qua pereunte, pereunt, sed dimensiones interminatę pertinent ad matetiam primam, & illę semper manent, & illę sunt necessariæ ad hoc, quòd possint esse eędem partes materiæ ad constitutionem corporis in resurrectione, quæ prius fuerunt, dum viueret homo. Et istam quantitatem, vel dimensiones dicimus manere easdem, quia non sunt corporis mixti, sed materiæ, & in materia manent.

His autem suppositis tenendo vnitatem formę dicendum, quòd resurrectio fiet, & idem homo numero redibit, neque ponimus aliquid contra conditionẽ naturę, sed solum potentiam infinitam, quæ possit reunire illa, quæ disiuncta erant, quę natura facere non poterat, tenẽdo autem pluralitatem formarum multæ difficultates sunt, & oportet poni plura miracula, quod est inconueniens.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd homo, qui habet substantiam corruptibilem motam, potest redire idem numero, quando iteratur in resurrectione vnio animę, & corporis, neque est hoc contra intentionem Aristo. sed supra illam, quia ipse loquitur ibi de differentia reiterationis, quæ est in circulatione generationis, & corruptionis naturalis ad circulationem, quæ est in motu cœli, quia cœlum per motũ localem redit idem numero ad principium motus, quia habet substantiam incorruptibilem motam. Et etiam, quia per motum illum non accipit esse corpus cœli, sed pars cœli efficitur pñs eidẽ situi, cui prius erat pñs: & hoc p motũ. Gñabilia aũt, & corruptibilia p circulationẽ gñationis redeũt ad idem specie, & non numero, quia ex homine gignitur semen, & ex semine sanguis, & ex sanguine aliquid aliud, & ita per successionem quousque perueniatur ad hominem, & ita facta est circulatio integra, scilicet, de homine ad hominem, sed non ad eundem numero, sed specie. Sic etiam ex igne generatur aer, ex quo aqua, & ex aqua terra, & ex terra ignis, non idem numero vacat, qui prius, sed idem specie, & ita patet, quòd non est intentio Aristo. ad propositum, solum enim vult ostendere conditionem circulationis naturalis in generatione, & curruptione, & sic verum est, quòd non posset redire idem homo numero, & tamen reditus per resurrectionem non est per circulationem generationis, neque est naturalis, ideo potest redire idem homo numero.

Aliter potest dici, quòd redire ad esse eundem hominem non potest esse per naturam, potest autem esse diuinitus. Primo quia etiam si manerent corpus, & anima penitus eadem, non esset aliquid naturale: quod illa vniret post disiunctionem: nam non potest anima separari a corpore postquam semel in eo est nisi deficiat dispositio, qua corpus est aptum animę, & quæ fuit necessitas ad talem formam, corrupta autem illa non potest anima vniri corpori formaliter, licet hoc ipsa desideret, vt possit intrare in illud, & mouere, illa autem dispositio posset iterum fieri naturaliter, sed non in eodem corpore, quia modus operandi naturæ est vnus, scilicet, ex semine, & ita natura non poterit vnire animam illi corpori.

Secundo, quia anima non subijcitur potestati naturæ, aut alicuius entis nisi Dei, & ita non potest vniri formaliter corpori per actionem alicuius nisi Dei, & ita postquam separata est, non poterit natura eam vnire, sed hoc non facit multum, quia idem est in generatione hominis, quæ est naturalis. Nam natura non potest ibi vnire animam corpori, cum non possit producere illam, & tamen anima cum producitur, infunditur, & vnitur, & etiam si iam diu anima producta esset. Nam non posset natura illam vnire corpori, cum non possit producere illam, & cum nõ possit aliquid natura, nisi super corporalia, & tamen anima est purus spiritus, sed dicitur generatio esse naturalis inquantum natura potest vltimam dispositionem in corpore producere, quæ est necessitas ad formam, vnde si corrupta dispositione illa in corpore posset rursus natura producere dispositionem illam in cadauere non soluendo illud, etiam si Deus animam rursus infunderet corpori, vel ipsa se ei vniret ad hoc dispositio, diceretur illa vnio naturalis, & tamen non potest natura illam dispositionem rursus producere, ideo nõ potest redire idem homo numero naturaliter.

Tertio, quia dato, quòd per resolutionem natura formare haberet rursus dispositionem illam in corpore ad suscipiendam eandem animam, non posset redire idem homo, eo quòd rediret eadem anima, sed non idem corpus, eo quòd ad illam dispositionẽ non potest natura procedere nisi ex semine per viã generationis, totum autem corpus mortui hominis non potest resolui in semen, vt ex semine illo rursus corpus formetur naturaliter, sed parua pars eius poterit verti in semen, ex qua formetur corpus, & ideo cum quasi totum, quod fuit de veritate corporis prioris maneat foris, & modicum de eo transierit

in

in semen, non poterit esse materialiter idem corpus, quod prius, & ideo licet anima redeat, non erit idem homo numero: Deus autem potest reducere eundē hominem numero, eo quòd manente cadauere non dissoluto, vel iam dissoluto poterit causare dispositionem vltimam in illo, vel congregare omnes partes dispersas, & in illis inducere illam dispositionem vltimam, quæ est necessitas ad aïam, & tunc erit idem homo numero, quia est eadem anima, & idem corpus cū nullę partes eius desint, & hoc est, quia Deus potest inducere illam dispositionem in materiam, etiam non per viam generationis.

Aliter etiam potest dici, quòd homo potest redire idem numero, quia non habet substantiam totaliter corruptibilem, scilicet, quia nihil de eius substantia corrumpitur, cæteta autem generabilia habent substantiam corruptibilem, quia aliquid de eorum substantia perit: ideo non possunt illa redire eadem numero. Et ita non tollitur per verba Arist. hominem posse resurgere, nō enim habet ille substantiam corruptibilem motam, cum esse suum maneat, secus autem est de aljs. Et patet, quia aliorum generabiliū, & corruptibilium forma non est per se subsistens, vt manere possit post corruptionem compositi. Aliter autem est de anima rationali, quia esse quod in corpore sibi acquiritur per infusionem, retinet post separationem, & in participationem illius esse adducitur corpus per resurrectionem. Sicut ante mortem per participationem illius esse corpus est, & humanum est. Et hoc, quia non est in homine aliud esse corporis, & aliud esse animæ, aliàs esset coniunctio corporis, & animæ accidentalis, quo dato cum nullum aliud esse sit corporis, neque hominis quàm animę, quia aliàs essent multa entia per multa esse cum ens dicatur ab esse, & multipliciter per esse, & esse animę maneat idem, & nunquam interrumpatur, sequitur, quòd maneat totum quod ad hominem pertinet, & nihil impediat resurrectionem, neque oporteat aliquid reparari, quod corruptū fuerit, sed coniungere, quæ separata sunt: nam anima manet eadem, & corpus idem, & esse idem: ideo nihil obstat, quin istis rursus copulatis sit idē homo numero, nō enim obstat iteratio copulationis, quia manet idem esse numero: ideo impossibile est, quòd per idem esse numero sit aliud ens numero. Difficultas autem tota iterationis erat si sicut fit iteratio copulationis principiorum ita esset iteratio essendi, quia tunc etiā manentibus eisdem principijs, non esset idem homo penitus, quia interruptum est esse. Sed hoc dato semper mansit idem esse: ideo non solum erit idē homo resurgens, sed etiam necesse erit poni eundem, cum non sit aliquid per quod putetur esse alium hominem numero.

Aliter ad primam rationem.

Sed in hoc instant ponentes pluralitatem formarum dicentes, quòd non possit manere totū esse hominis integrum. Dicunt enim, quòd entitas formalis interrumpitur, ergo non manet esse integrum. Vocant entitatem totalem humanitatem, siue illam tertiam vnitatem additam, aut resultantem, quam faciunt ex vnione corporis, & animæ.

Secundo quia dicunt, quòd esse animæ intellectiuę non est esse totale hominis, quia omne ens habet aliquod esse. Homo est aliquod ens, quod non est tātum anima, ergo habet aliquod esse proprium, & non tantum esse animę, sed homo perijt, ergo esse proprium hominis perit, & ita non manet totum esse hominis integrum. Et hoc est pręcipuū ad ostendendum, & faciliter ponendum identitatem resurgentium. Nam anima manet, ergo esse animę manet, cum ipsa non maneat sub esse alieno, quia non est materia, quę posset assumi ad participationem esse alieni, sicut corpus in homine accipitur ad participationem esse animę & tamē esse animę est esse hominis, ergo manet idem esse quod prius, & ita est interruptum. Sed tunc dicetur sicut dicunt ponentes pluritatem formarum, si idē esse, & totum maneret quomodo diceretur homo vere mortuus? Nam homo per mortem corrumpitur verè, ergo aliquid desinit, quod est de veritate eius, sed non desinit corpus, neq; anima, neq; esse, vt isti dicunt, i. ponēres vnitatem formę, ergo nihil deficit, & consequenter non erit homo vere mortuus, vel si aliquid deficit, vt sit homo verè mortuus erit interruptum aliquod esse, quod postea redibit idem numero in resurrectione, cum requiratur, quòd omnia, quæ fuerūt de esse hominis redeant eadem ad eundem hominem esse. Dicendum, ꝙ per mortem hominis aliquid verè corrūpitur, quia homo corrumpitur, & homo verè desinit esse, & homo est totum, & tamen licet homo desinat esse, & corrumpatur non desinit esse hominis, i. illud esse, quo homo erat, quandiu homo erat. Ad hoc enim, ꝙ sit homo non solum requiruntur principia speciei, sed etiam, ꝙ vnita sint, disiunctis autē illis verè desinit homo esse homo, & corrumpitur, & in resurrectione hoc, quod corruptum est, s. homo redit: ideo aliquid perijt per mortem, quod redit per resurrectionem, & tñ esse hominis non interruptum fuit, neq; perijt, quia esse quo homo erat, vel subsistebat, quandiu erat homo, erat esse animæ, quo anima nūc subsistit post separationem, cum non possimus dare duo esse in eodē homine, quia essent duo entia: ideo esse hominis non interruptum est, & per illud idem esse homo erit, quando resurrexerit.

Cum autem primo obijciunt, ꝙ entitas totalis interrumpitur, ideſt, humanitas, negandum est. Manet enim humanitas, sed hoc pendet ex intelligentia signati per hoc nomē humanitas, vt dicetur in responsione ad secundum argumentū principale. Ad aliud, cum dicunt, ꝙ omne ens habet esse, cōcedēdum est, qa omne quod actu est, habet necessario aliquod esse quo existit. Sed cum dr̄, ꝙ habet esse proprium sibi, hoc negatur. Nam in homine corpus actu existit, & per aliquod esse, non tñ per esse aliquod proprium, sed per participationem esse animę, & generaliter in omnibus compositis materialibus præter hominem materia est actu, & forma est, & compositum est, & quodlibet eorum per aliquod esse est, & tamen non est esse ibi proprium cuilibet, sed soli composito, & ita corrupto composito non habet forma esse, & materia non habet esse prius, vnde falsum est assumptū. Multa enim sunt per aliquod esse, quod non est eis proprium. Sic aūt cum dr̄ de homine concedēdum, quòd est ens quod non est sola anima, & actu est, tamē non est per aliquod esse proprium, sed per solum esse animę, contingit enim in homine ex opposito ad oīa alia composita, quia in alijs esse nō est materiæ neq; formæ, sed compositi, & est sibi proprium, licet principium huius esse sint partes, in homine esse nō est materię neque formę, sed compositi, & est sibi propriū licet principium huius esse sint partes, & ratio specialitatis est, quia anima, quę est forma hominis non solum est forma, sed etiā substantia, est enim sicut vna de intelligētijs separatis, quæ sunt spiritus immateriales. Sed in hoc differt ab illis, quia intelligentię non accipiunt esse in aliquo corpore, & ideo neque sunt vnitę corporibus, neque vnibiles eis, anima autem accepit esse in corpore, & vnibiles tatem per vnibilitatem ad corpus. Et hoc habet ad modum formæ, sed quia esse quod suscipit efficitur illius, vt proprium, & non cōpositi, & post separationem manet illud idem animę, hēt ipsum modum intelligentię, & iō si in hoīe est oportet dici, ꝙ licet hō sit ens, ꝙ non est sola aïa, esse suum tñ quo subsistit non est aliquod esse proprium, sed esse solū aïę, & hoc nullum inconueniens est, quia magis differunt corpus, & aïa in hoīe, q̄ homo ab aïa. Nam aïa non includit corpus in natura sua, neque corpus aïam, tanq̄ partem ad esse corpus, sed potius distinguūtur ex opposito. & tamen corpus existit per solum animæ eē, quod sibi est communicatum, ergo a fortiori cū hō in sua quidditate includit animam magis poterit esse per esse proprium animæ.

Cum autem dr̄, ꝙ esse animæ intellectiuæ non est totale esse hoīs, dicetur, ꝙ proceditur ex æquiuocatione. Accipitur. n. esse dupliciter, vno mō esse, p quidditate, vel natura rei, sicut dicimus, ꝙ ad esse compositi requiritur materia, & forma. Alio modo pro actu entis, & quo ens est, siue actu existit. Primo modo eē est compositum, quia quidditas, vel natura in cōposito est composita, & dicit conceptum cōpositū. Secūdo modo esse est simplex, & nihil potest cogitari sim plicius, quam esse, & signum huius est, quia minimus gradus compositionis, qui magis accedit ad simplicitatem dicitur ex esse, & essentia, vel ex esse, & eo quod est.

Cum aūt dr̄, ꝙ esse totale hoīs non est esse animæ intellectiuę. Dicendum, quia si accipiatur primo mō verum est, quia tūc esse. i. quidditas hoīs includit corpus, & aïam, & ideo non est sola aïa esse eius. Accipiē do secundo mō est dicendum, ꝙ esse aïæ est esse hoīs & non hēt aliud esse. i. alium actum essendi, vel aliud, per quod subsistat formali. & tñ qñ illi dicunt, ꝙ esse aïæ intellectiuę non est totale esse, nam totum nominat cōpositionem, sed esse cōpositū nō est, nisi quidditas, esse aūt quo res est, simplex est, & non hēt totaliter, & quantū ad illud verū est, quia esse hoīs non est aliud, q̄ esse aïæ intellectiuę, & ita per illud existit ante mortem, & per illud idē existit post resurrectionem, conuenienter ergo hō resurgit idem numero, non quia esse eius non fuit interruptū. De brutis aūt dicendum, ꝙ non possunt resurgere, & ēt cætera, quę corrūpuntur, non pñt redire eadem numero, quia in oībus illis tam viuentibus, q̄ non viuentibus esse interrumpitur, eo ꝙ cōpositū corrumpitur, idem dēt manere esse in materia, vel forma, sed in forma non manet, quia non hēt forma illorum esse per se subsistens, vt manere possit corrupto cōposito, materia autē non retinet esse, sed transit ad esse alterius formę, iō non manet vlo mō esse rei, & ꝙñ non ꝑt eadem res redire numero. Hoc autem est resurgere, ideo brutis repugnat resurgere, hominibus. autem non repugnat supernaturali, licet natura non sufficiat ad resurrectionē faciendam, sed Deus illam facit.

Ad secundum principale dicendum, ꝙ si non redieret eadē humanitas numero, non resurgeret idē hō, & tñ dicendum, ꝙ eadē humanitas redit. Sed dicendum, ꝙ circa humanitatē qūo maneat, & redeat eadē est duplex opinio. Quidam dicunt, ꝙ idem est ſm rē forma totius, & forma partis, sest dr̄ forma partis, ſm ꝙ perficit materiam, forma totius dr̄, ſm ꝙ ex ea totā tō speciei conseruatur. i. totum, quod concipit per nomen cuiuslibet speciei, & quia in hoīe aïa est forma partis, & humanitas forma totius cū includat totam rōnem hominis seruetur, quia humanitas secundum rem nil aliud est, quam anima. i. nil addit ad animam secundum esse, & sic cum eadem numero manet anima rationalis post mortem, & eadem resumitur ratione eadem numero manebit humanitas mortuo homine, & eadem resumetur in resurrectione, & ōñ erit idem hō, quia est humanitas eadem. Dicunt

tionem manet illud idem animę, hēt ipsum modum intelligentię, & iō si in hoīe est oportet dici, ꝙ licet hō sit ens, ꝙ non est sola aïa, esse suum tñ quo subsistit non est aliquod esse proprium, sed esse solū aïę, & hoc nullum inconueniens est, quia magis differunt corpus, & aïa in hoīe, q̄ homo ab aïa. Nam aïa non includit corpus in natura sua, neque corpus aïam, tanq̄ partem ad esse corpus, sed potius distinguūtur ex opposito. & tamen corpus existit per solum animæ eē, quod sibi est communicatum, ergo a fortiori cū hō in sua quidditate includit animam magis poterit esse per esse proprium animæ.

Cum autem dr̄, ꝙ esse animæ intellectiuæ non est totale esse hoīs, dicetur, ꝙ proceditur ex æquiuocatione. Accipitur. n. esse dupliciter, vno mō esse, p quidditate, vel natura rei, sicut dicimus, ꝙ ad esse compositi requiritur materia, & forma. Alio modo pro actu entis, & quo ens est, siue actu existit. Primo modo eē est compositum, quia quidditas, vel natura in cōpositō est composita, & dicit conceptum cōpositū. Secūdo modo esse est simplex, & nihil potest cogitari simplicius, quam esse, & signum huius est, quia minimus gradus compositionis, qui magis accedit ad simplicitatem dicitur ex esse, & essentia, vel ex esse, & eo quod est.

Cum aūt dr̄, ꝙ esse totale hoīs non est esse animæ intellectiuę. Dicendum, quia si accipiatur primo mō verum est, quia tūc esse. i. quidditas hoīs includit corpus, & aïam, & ideo non est sola aïa esse eius. Accipiēdo secundo mō est dicendum, ꝙ esse aïæ est esse hoīs & non hēt aliud esse. i. alium actum essendi, vel aliud, per quod subsistat formali. & tñ qñ illi dicunt, ꝙ esse aïæ intellectiuę non est totale esse, nam totum nominat cōpositionem, sed esse cōpositū nō est, nisi quidditas, esse aūt quo res est, simplex est, & non hēt totaliter, & quantū ad illud verū est, quia esse hoīs non est aliquid, q̄ esse aïæ intellectiuę, & ita per illud existit ante mortem, & per illud idē existit post resurrectionem, conuenienter ergo hō resurgit idem numero, non quia esse eius non fuit interruptū. De brutis aūt dicendum, ꝙ non possunt resurgere, & ēt cætera, quę corrūpuntur, non pñt redire eadem numero, quia in oībus illis tam viuentibus, q̄ non viuentibus esse interrumpitur, eo ꝙ cōpositū corrumpitur, idem dēt manere esse in materia, vel forma, sed in forma non manet, quia non hēt forma illorum esse per se subsistens, vt manere possit corrupto cōposito, materia autē non retinet esse, sed transit ad esse alterius formę, iō non manet vlo mō esse rei, & ꝙñ non ꝑt eadem res redire numero. Hoc autem est resurgere, ideo brutis repugnat resurgere, hominibus. autem non repugnat supernaturali, licet natura non sufficiat ad resurrectionē faciendam, sed Deus illam facit.

Ad secundum principale dicendum, ꝙ si non redieret eadē humanitas numero, non resurgeret idē hō, & tñ dicendum, ꝙ eadē humanitas redit. Sed dicendum, ꝙ circa humanitatē qūo maneat, & redeat eadē est duplex opinio. Quidam dicunt, ꝙ idem est ſm rē forma totius, & forma partis, sest dr̄ forma partis, ſm ꝙ perficit materiam, forma totius dr̄, ſm ꝙ ex ea totā tō speciei conseruatur. i. totum, quod concipit per nomen cuiuslibet speciei, & quia in hoīe aïa est forma partis, & humanitas forma totius cū includat totam rōnem hominis seruetur, quia humanitas secundum rem nil aliud est, quam anima. i. nil addit ad animam secundum esse, & sic cum eadem numero manet anima rationalis post mortem, & eadem resumitur ratione eadem numero manebit humanitas mortuo homine, & eadem resumetur in resurrectione, & ōñ erit idem hō, quia est humanitas eadem. Dicunt quidam, ꝙ humanitas differt ab aïa ſm rōnem, & ideo licet maneat aïa post mortem, non dat esse hominem, quia ex anima non sequitur tota ratio speciei, cū compositum non maneat, ex anima aūt, & humanitate sequitur rō speciei. i. compositum hēt per eam plenā rōnem speciei, ideo viuente hoīe vocatur aïa humanitas, sed mortuo eo non, & ita non dr̄ manere humanitas ſm rationem, licet ſm rem maneat.

Alia est opinio, & est Auicennę. s. ꝙ forma totius non est forma partis ſm rem, sed aliquid realiter addat forma totius. Et dicit, ꝙ forma totius est totū resultans ex cōpositione materię, & formę includēs in se vtrunque, & hęc forma totius essentiæ, vel quidditas dr̄, quia dicit totum quid rei. s. quidquid per diffinitionē eius importatur, & ita humanitas nil aliud est nisi corpus, & aïa, siue torum resultans ex corpore, & aïa, vt includit vtrunque, sed in resurrectione manebit eadem aïa, & idem corpus, vt ostensum est: ergo erit eadem humanitas, & ita idem homo.

Quid rei, quid significet.

Alii aūt qui ponunt pluralitatem formarum dicūt humanitatem, siue formam totius quandam entitatē consurgentem ex coniunctione formæ ad materiā, & ꝙ est distincta realiter ab illis non cōnumerata eis, vt diceret tertia entitas, & ad hoc nihil differt an ponat addita, vel resultans, dū tñ ponat distincta a duabus entitatibus. Sed hoc nō stat, quia cum per formā efficiatur materia hoc aliquid in actu, vt dr̄ 2. de Ani. illa tertia forma consequens n ōesset substātialis, sed accidentalis, quia enti in actu non aduenit, nisi accidentia, enti in potentia aduenit forma substantialis, quæ fuit ad esse hoc aliquid in specie determinata.

Dicendum igitur, ꝙ humanitas, vel forma est tertia entitas, sed necesse est, ꝙ sit aliqua de duabus entitatibus. vel ambæ simul, sed ponatur, ꝙ sit aliqua de duabus non poterit esse materia cum materia nullius sit forma, & tamen istud, de quo dicimus est forma totius. ideo si aliquod de duobus est, erit forma. Et ita aliqui dicunt, vt dictum est, quòd forma totius sit ipsa, quę est forma partis secundum rem, sed differt ratione, quia forma partis dicitur, secūdum ꝙ facit materiam esse in actu, forma vero totius dicitur inquantum complet rationem speciei. Nam anima non dicit totum esse speciei humanæ, sed dat corpori esse actu, & esse humanum, vel hominis, humanitas autem dicit totam rationem hominis, quia nil importat homo, quod non importet humanitas, & humanitas nō dat esse corpori, sed potius includit illud, & hoc modo humanitas totaliter est anima rationalis, & nō addit aliquam realitatem.

Sed tñ dicendum, ꝙ verior positio est, ꝙ nō sit forma totius eadem cum forma partis realiter, sed addit aliud. Et hoc, quia humanitas est de essentia hominis. Essentia autem rei est, quam signat diffinitio. Diffinitio aūt rei naturalis non significat solum materiam, sed materiam, & formam simul, iō necesse est, ꝙ humanitas non significet aliud compositum ex materia & forma. i. ex aïa & corpore, sicut hō. Sed tunc dicet, ꝙ hō, & humanitas idem erunt penitus cū vtrunque dicat rem compositam ex anima, & corpore.

Dicendum, ꝙ differunt per hoc, quia humanitas significat principia essentialia speciei, tam formalia, q̄ materialia cum pręcisione principiorū indiuiduātiū. Et patet, quia humanitas dr̄ id ſm quod aliqs est hō: non dr̄ tñ aliquis hō ex eo, ꝙ habet principia indiuiduantia, sed ex eo, ꝙ hēt principia essentialia spēi, per principia aūt essentialia simul cū principiis indiuidualibus dr̄ esse iste homo. Humanitas ergo signat sola principia essentialia speciei, ex quo sequitur, quòd importatur humanitas per modum partis, & formę dantis esse, homo autem significat oīa principia essentialia

tialia ſpeciei,& non excludit a ſui ſignificatione ptin- F
cipia indiuiduantia. Nam homo dr, qui hēt humanitatem, ex quo non excluditur, quin alia habere poſſit, immo potius innuitur, ꝙ aliquid aliud ēt habet hō, vel aliquid aliud eſt prēter, vel vltra humanitatem, & tñ non habet aliqua principia eſſentialia vltra, cū humanitas dicat oia principia eſſentialia ſpeciei, ergo habebit inſuper, vel hre poterit principia indiuidualia, & ob hoc homo ſignificat compoſitionem. Et patet, quia hō eſt nomen concretionis. i. rei cui aliquid adhę ret, humanitas vero nomen abſtractionis, quia cum præciſione ſignificat id, qđ ſignificat, & ob hoc dicimus, ꝙ homo habet humanitatem, & tñ non concedimus hō habet hominem, vel humanitas habet hominem. Hoc.n. multo minus conceditur, ergo tam humanitas, quam homo dicit conceptum cōpoſitū, quia vere humanitas eſt compoſita, & homo eſt compoſitus, ſed importatur humanitas cum prędiſione, hō autem ſine prędiſione importat eadem principia eſſentialia, quæ humanitas, ſed ſignificat principia eſſentialia in actu, indiuiduatiua vero in potentia.

Sed hoc dato dicetur, ꝙ per mortem tam homo, q̄ humanitas perit, & ideo in reſurrectione iterabitur & humanitas. Quod aūt iteratur non eſt idem, quia iteratio dicit pluralitatem, quæ opponitur identitati, vel vnitati. Separatur.n. anima a corpore in morte, iō cum humanitas ſit compoſita ex illis, nō manebit ſoluta compoſitione, & ſicut concedimus, ꝙ homo corrumpitur per mortem, ita neceſſario concedimus, ꝙ corrumpitur humanitas.

Dicendum, ꝙ per mortem corrumpitur homo, & non manet quandiu mortuus eſt, & tñ non adnihilatur, quia manent partes eius, quæ ipſum cōſtituebāt, & ideo non deeſt, niſi coniunctio, quando enim illa fuerit erit homo rurſus. De humanitate ēt eſt dicendum, ꝙ poſt mortem non manet, ſed corrumpitur per mortē, ſicut hō, & nō manet, ſicut anima, quæ eſt forma ſimplex, & tñ nō adnihilatur humanitas, quia partes, ex quibus conſtituitur manent eędem, & iō redibit eadem humanitas. Quod autem obijcitur de iteratione, ſoluetur infra. Si aūt ponatur tertia entitas ipſa humanitas, quæ ſit realiter diſtincta a duabus. i. I
corpore, & anima, neceſſe eſt, ꝙ penitus adnihiletur, cum non ponamus manere de homine mortuo, niſi animam, & materiam corporis.

Ad primam confirmationem huius argumenti dicendum, ꝙ verū eſt, ꝙ humanitas non eſt talis forma qualis aīa, & tñ qñ dr, ꝙ eſt forma, & non ſubſtantia poteſt dupliciter accipi. Vno mō de formis accidentia libus, quæ habent informare, ſed non conferunt eſſe ſubſtantialiter rei, & ipſę, neque ſunt ſubſtantię, neq; ſubſtantiarum partes. Alio mō, ꝙ eſt forma, & non ſubſtantia. i. prēter eſſe formam non hēt eſſe, ſicut aīa prēter hoc, ꝙ informat adhuc habet eſſe ſimpliciter, ſicut vna de intelligentiis ſeparatis. Et hoc etiam mō omnes formę materiales ſubſtantiales ſunt formę, & non ſubſtantię, quia prēter illud eſſe, quod habent in K
informando non habent aliud eſſe. Accipiendo primo modo formam, quę non eſt ſubſtantia, ſola accidentia dr formæ, humanitas aūt eſt forma, & ſubſtā tia, quia eſt eſſe compoſita ex principiis ſpeciei, & de talibus formis dicendum, ꝙ corrupto compoſito nō ſolum non manent, ſed ēt adnihilantur. Nam nō manent in ſe, cum non ſint formæ ſubſiſtentes, quia ſunt accidentia, neque manent in partibus ſuis, quia nullas habent cum ſint ſimplices formę, ideo nullo modo manent, & ideo adnihilantur. Accipiendo ſecundo modo dicendum, quod quędam formæ, quæ nō ſunt ſubſtantię pereunt totaliter, & aliæ non. ſ. omnes formæ ſimplices, quales ſunt formę partiales prēter ani-

mam pereunt totaliter, quia non manent, & adnihilantur. Sola autem humanitas, quę eſt forma totius, eſt quę non manet, & tamen non adnihilatur. Sed circa permanentiam formarum totius, & partis eſt regula, ꝙ formæ totius habent eſſe debilius, quam formæ partium, cum pendeant ex formis partis, & ideo vbi non manet forma partis, nō manet forma totius. Poteſt autem manere forma partis non manente forma totius. Et ob hoc, quia anima equi, quæ eſt forma partis perit totaliter etiam equinitas, quæ eſt eſſentia equi compoſita ex materia, & forma equi adnihilaf, corrupto equo, & ita de cęteris. In homine autem forma partis, quæ eſt anima manet ſimpliciter ſm ſuum eſſe, quod in corpore habebat, humanitas aūt, quę eſt forma totius non manet, & tamen non adnihilatur, cum maneant partes, ex quibus componitur. G

Ad ſecundam confirmationem poteſt vno modo dici, ꝙ mors non facit interruptionem. Interrumpit enim, quod ceſſat eſſe, & tamen eſſe hoīs, vel humanitatis non ceſſat, quia illud reſeruatur in forma partis, quæ eſt anima cuius eſſe manet, materię enim, & formæ in compoſito vnum eſt eſſe, quia non poſſunt dari duo eſſe, ne ſint duo entia, & ſecundum illud eē habet materia eſſe actu per formā, ſed in hoc differt anima rationalis ab aliis formis, quia licet vbique materia habeat eē actu per formam, tamen in aliis prę- H
ter hominem non eſt illud eſſe formę, ſed compoſiti, & ideo illo corrupto non manet eſſe, aliquod, forma autem non hēt eſſe ſimpliciter in ſe, ſed ſolum habet eſſe in cōcretione ad materiam, & hoc quia oēs tales formæ non excedunt materiam, neque in eſſe, neque in operari. Et ſatis apparet, quia nulla eſt operatio illarum formarū, niſi q̄ ſit de conditione materiæ, & tñ ſi prēter eſſe, quod habent illę formę, in concretione ad materiā haberēt aliquod eſſe, neceſſe eſt, ꝙ cōpetereteis aliqua operatio, cū non ſit aliqđ ens ocioſum in vniuerſitate rerum, & illam operationē elicerent illę formę manentes in materia, licet non p materiam, & tñ nullam talē operationem hñt cum non appareat in eis, ergo non hñt eſſe aliquod, niſi in concretione ad materiam. facta ergo diſſolutione a materia non poterit manere aliqua talis forma cū non hēt aliquod eſſe ſibi propriū, ſm quod ſubſiſtat. de anima rōnali non eſt ſic, quia licet ipſa habeat eſſe in cōcretione ad materiam tñ adhuc habet aliud eſſe, ꝙ prīū, in quo manet. Et patet primū, quia aīa eſt forma corporis humani, ſed non p̄t informari, niſi p concretionē ad illud, ergo hēt eſſe in concretione ad materiā. Secūdū patet, quia eſſe oñditur per opari, ſed aīa hēt aliquam operationē, in qua excedit materiam. i. quia non fit illa per participationē alicuius organi corporalis, vt eſt intelligere, & velle, & oēs actus rationis, ergo neceſſe eſt, ꝙ vltra illud eſſe, quod habet in cōcretionem, ſm quod informat, & moueat habeat aliquod eſſe ſibi proprium non, vt forma, quia non cōicat illud materię cū habeat operationem, q̄ non cōmunicat materię, & ideo neceſſe eſt, ꝙ cū illud eſſe nō cōpetat aīę in concretione ad materiam, ſed inquantū ipſa eſt tale ens non pereat per ſeparationē a materia. Et iſtud eſt principium ad oñendū immortalitatem animæ, manebit igitur aīa ſm illud eſſe, quod ſibi cōpetit prēter materiam, quando fuerit ſeparata a materia, & tñ eſſe hominis non eſt aliud eſſe, quam eſſe animæ, quia eiuſdem entis non ſunt multa eſſe, ergo manente eſſe animę manet eſſe hominis, & ita non interrumpitur eſſe hominis, neque iteratur, vnde nō erit cauſa non identitatis.

Sed cum dicimus de anima, ꝙ habet eſſe in cōcretione, & prēter illud hēt aliud eē, quod excedit materiā, & qđ non cōicat ei, nō eſt ſenſus, ꝙ aīa hēat duo eſſe,

eſſe, nam cum ſit ſimplex non poteſt habere, niſi vnū A
eſſe, ſed eſt ſenſus, ꝙ illud eſſe, quod vnum eſt competit animæ abſolutę, & non in concretione ad materiam. Nam ſi competeret in concretione ad materiam deſtructa diſpoſitione materię, ſm quam forma competit ei non poterit aliquod eſſe habere forma, neque ibi, neque alibi. Non ibi, quia ceſſat diſpoſitio, quæ erat faciens materiam propriam illi formæ. Non alibi, quia non poteſt alibi habere eſſe, quia tūc ſimpliciter haberet eſſe, & tamen ſuum eſſe eſt tantum in concretione ad materiam. Cum aūt hēt aīa eſſe abſolute, licet p illud det eſſe materię, & ſic erit eſſe in concretione, hēt tñ eſſe prēter concretionē, quia cum non cōpetat ſibi illud eſſe ſolum in habitudine ad materiā, & quia tali eſſe abſoluto neceſſe eſt, ꝙ cōperat aliqua operatio cōpetet ſibi operatio, quæ non cōicatur materiæ. ſ. intelligere, & velle. Et ita eſt ē, quare neceſſe eſt aīam humanam eſſe intellectiuam, quia oē immateriale eſt intelligens, quandiu forma hēt eſſe ſolū in concretione ad materiā hēt eſſe materiale, & qa oēs formæ rerum naturaliū hñt eſſe tñ in concretione ad materiā ſunt oēs formæ materiales, & nulla eſt intelligens. Si aūt aīa nra, quæ eſt forma hēt aliqđ eſſe, quod non eſt in concretione ad materiā, neceſſe eſt, ꝙ ſm illud ſit immaterialis, ſed oē immateriale eſt intelligens, iō neceſſe eſt eam eſſe intellectiuā. Et ita eſſet de forma cuiuslibet entis, ſi p̄ter concretionem ad materiā haberet aliquod eſſe, quia eſſet intelligēs. Et tamen non habent eſſe, niſi in cōcretione. Manet igitur ſicut dictum eſt, quia eſſe hominis nō interrūpitur, & ideo redit idem.

Sed dicet aliquis, ꝙ ſemper manet argumentū, qa nō arguitur de homine. vel de eſſe eius, ſed de humanitate, & iteratio dicit pluritatem, quæ opponitur vnitati, & identitati.

Dicendum, ꝙ humanitas non iteratur, & ꝙ res nō p̄t iterari, niſi iterentur oīa, quę ſunt in ea, vel aliqđ eorum. in re aūt qualibet ſunt duo. ſ. eſſe, & id qđ eſt, & ita faciūt compoſitionē in qualibet re, niſi in Deo, qui eſt ſumme ſimplex. In humanitate ergo ita duo D
erunt ſola. Eſſe humanitatis eſt id, quod ipſa eſt per modum actus, quandiu eſt, quia eſſe eſt actus entis, quod eſt vocatur ipſum, quod importatur nomen humanitatis. ſ. corpus, & aīam, ex quibus humanitas cō ponitur, ſicut dictum eſt. Et tñ vtrunque manet idē. Nam eſſe idem eſt, quia eſſe humanitatis, & hoīs nō eſt aliud, q̄ eſſe aīæ, cum vnicum eſſe ſit in cōpoſito, iſtud aūt manet non interruptū manente aīa, iō non iteratur. Etiam corpus, & aīa manent, aīa quidem in nullo mutata, corpus vero maner ſecundum materiā eadem, ideo non eſt aliud iteratum.

Sed obijcitur, ꝙ aliquid iteratur ex parte humanitatis, non eſſe, ſed id quod eſt, quia humanitas non dicit ſolum materiam, & formam, ſed addit, ꝙ ſint con- E
iuncta, cum humanitas dicat ens compoſitum, ſicut homo. Sed compoſitio, vel coniunctio perit, & illa tunc iteratur quando reuniuntur corpus, & aīa, ergo non eſt eadem humanitas, quia aliquid eius iteratur, per quod efficitur non idem.

Dicendum, ꝙ etiam per iſtud non tollitur identitas humanitatis, quia coniunctio illa p̄t dicere tria. ſ. actionem coniungentis, paſſionem coniunctorum, & regulationem, qua ſe hñt extrema, ſm quam dr cōiuncta non ſolum fuiſſe, ſed actu manere coniuncta. De oībus his eſt verum, ꝙ ēt ſi ſint diuerſa nō eſt diuerſa humanitas. De primis duobus patet. i. de actione coniungentis, & paſſione coniungibilū, quia licet ſint neceſſaria ad hoc, ꝙ ſit humanitas nō ſunt de eſſe illius. Variatio aūt eo, ꝙ non eſt de eſſe rei non variatur res. Quod aūt non ſint iſta de eſſe humanitatis, patet primo, ꝙ illa, quæ ſunt de eſſe rei, concipiuntur per diffinitionē, quæ dicit quid rei, & illa dicit rōnē rei, vt dicitur. 4. Metaphy. ſ. ratio, quam ſignat nomē, eſt diffinitio, & tamen cōcipiendo illud, quod importatur nomine humanitatis non concipimus actionē coniungentis, neque paſſionem coniunctorum, ideo non ſunt de eſſe humanitatis. Nam ſi eſſet poſſibile, ꝙ corpus, & anima, ex quibus ſimul reſultat humanitas, eſſent coniuncta ſine actione alicuius coniungentis, & paſſionem coniungibilium, nihilominus eſſet humanitas, & ita ſunt iſta extra rationem, & eſſe B
humanitatis.

Secundo patet, ꝙ ea, quæ ſunt de eſſe rei manent, quandiu manet res, & tamen actio coniungentis, & paſſio coniungibilium non manet, quandiu manet res coniuncta, cum non durent, niſi per inſtans contactionis animę ad corpus, ergo non poſſunt eſſe de ratione, vel de eſſe humanitatis.

Tertio, quia ita ſe habet generatio ad rem genitā, ſicut compoſitio ad ea, quæ coniunguntur, quia ſicut non poſſunt eſſe aliqua coniuncta, niſi cōiungantur, ita non poteſt aliud eſſe genitum, niſi gignatur, & tñ generatio non eſt de ratione, vel eſſe geniti, ſed ſolū partes eius, ergo neque coniunctio erit de ratione cō- C
iunctorum, vel eius, quod reſultet ex coniunctione, & ita non variabit iſta iteratio humanitatem, cum nō ſit de eſſe illius.

Secundo quantum ad iſtud principale patet, ꝙ nō varietur humanitas ex iteratione coniunctionis, quia conſtat, ꝙ gnatio hoīs, & reſurrectio eius non ſunt vnus motus, vel mutatio, & tamen nō dubitamus ex hoc eſſe eundē hominem, qui reſurgit, & qui prius erat, ergo ita erit de humanitate, ꝙ licet nō ſit eadem coniunctio numero corporis, & animę in reſurrectione, quæ fuit in generatione non erit alia humanitas.

De coniunctione tertio modo, vt eſt regulatio coniunctorum, ſecundum quam manent coniuncta, videtur eſſe maius dubium cum illa ſemper maneat, dum illa ſunt coniuncta, & non manet ſeparatio coniungentis, & paſſio coniunctorum. Etiam, quia actio, & paſſio dicunt reſpectum extrinſecū inuenientem, coniunctio aūt tertio modo dicit reſpectum, qui oritē inter iſta duo coniuncta, & iō magis vr turbare hoc identitatem humanitatis, cum iſta iteretur.

Dicendum, ꝙ neque iſtud tollit identitatem humanitatis, quia licet magis ſe habeat iſta ad humanitatē, quam actio, & paſſio, tamen non eſt de eſſe humanitatis cum non includatur in ratione eius diffinitiua. & poteſt intelligi humanitas ſine iſta coniunctione. Non eſt, ergo iſta relatio de eſſe humanitatis, ſed concomitatur eam. Et patet, quia humanitas ſubſtantia eſt, & ſi relatio eſſet de eſſentia eius non eſſet ens per ſe, ſed per accidens, ad qđ ꝓcurrunt res diuerſorum prędicamentorum, immo non p̄t intelligi, qūo de eſſentia alicuius rei ſubſtantialis ſit aliquod accidens, & qūo de eſſentia alicuius abſoluti quale eſt humanitas ſit aliqua relatio. Nō eſt igit illa relatio forma humanitatis, vt aliqui abſurde intelligebant, neq; pars eius aut aliquid illius, neque aliquo modo de eſſentia illi⁹, ſed eſt concomitans humanitatem, quia ſine illa non poteſt eſſe humanitas, & ideo licet itereturiſta coniunctio, non iteratur humanitas, ſed manet eadem. Et hoc, quia humanitas non eſt de formis, quarum eſſe eſt compoſitio, & ordo, vt dicitur. 2. Phyſico. quales ſunt formæ artificiatorum, quia in talibus iteratio tollit identitatem, ſic enim in motibus ſi iteratur motus vt quia interruptus fuit, non eſt idem motus, cum eē illius conſiſtat in quodam ordine partium. Etiam eſſe

formę artificiatorum consistit in quadam compositione, & ordine vnius partis ad aliam, quia si aliter se habent partes non redditur eadem figura, & ideo in talibus semper iteratio tollit identitatem, sed esse humanitatis est absolutum, & non consistit in ordine aliquo rei ad rem, ideo etiam si iteretur vnio illa non iteratur humanitas.

Aliqui autem de ponentibus pluritatem formarū dicunt, ꝙ licet vnio ista nō sit de essentia humanitatis, quia tamen requiritur necessario ad humanitatē reuertetur eadem numero, quāuis adnihilata fuerit. Et hoc dicunt esse verū de relatione vnionis corporis, & animę, quæ manet inter corpus, & aīam vnita non aūt de passione, & actione cōiungendi, quia ista dicunt iterari non variata humanitate, & ideo dicūt, ꝙ non solum absoluta adnihilata potest Deus reducere eadem numero, sed etiam respectiua, si extrema respectus redeant eadem numero. Et dicunt se credere Mariam virginem habuisse eandem regulationē maternitatis ad Christum post mortē Christi, & nūc habere, quam habuit ante mortem Christi, licet fuerit necessario interrupta, nā in morte Christi fuit interrupta propter destructionem termini, & in morte virginis propter destructionem fundamenti.

Sed dicendum, ꝙ in hoc non est insistendum, nā inconueniens immo impossibile est id, quod oīno periit. i. adnihilatū est redire idem numero, & tamen ponentes pluritatem formarum patiuntur istas angustias, quia coguntur ex fide ponere eundē numero resurgere, & quia ponunt plures formas substātiales, quarum nulla manet, nisi aīa, & ad esse idem numero exigitur, ꝙ oīa substantialia sint eadem numero, oportet ꝙ ponant omnes illas formas, quæ adnihilatę fuerunt redire per Dei potestatem easdem numero, quod nullam habet rationem, sed ad potestatem confugiunt. Sicut dixit Dauid, qm̄ non cognoui literaturam introibo in potentias domini. Cum autē addunt, ꝙ etiam respectus adnihilatos potest reducere eosdem numero, nulla difficultas est si concedatur de absolutis, dum tamen maneant eadem extrema, vt illi dicunt, & hoc, quia essentia respectus est ad aliquid esse, & ita variatis terminis, variatur circa respectus. Sed hoc maius inconueniens est, ꝙ dicant vnionem illam adnihilatam redire eandem, quia de formis corruptis coguntur hoc dicere consequenter ad positionem suam cum aliter non possint ponere idētitatem resurgentium, sed non de isto respectu, quia etiam si iste respectus non redeat idem numero, erit homo idem, & humanitas eadem, vt supra dictū est, ideo non est his insistendum.

Ad tertium principale dicendum, ꝙ si homo non est idem animal non poterit esse idem homo, & tamen in resurrectione erit idem animal, qđ fuit prius. Cum autem arguitur, ꝙ non est idem sensus, ergo neque idem animal. Dicendum, ꝙ istud argumentū concludit contra ponentes pluritatem formarum in homine, & dicunt diuersas animas esse in homine. s. rationalem sensitiuam, & vegetatiuam, quia f̄m hoc anima sensitiua, & vegetatiua non essent in homine incorruptibiles, sed corrumperentur, tum quia essent tales, quales sunt in plantis, & in brutis, in quibus corruptibiles sunt, tum quia non manet aliqua forma, vel entitas de homine, nisi anima rationalis, & materia corporis sub alio esse, & ideo si ponantur istę differre ab anima rationali necessario adnihilabuntur, & sic non redibunt eędem in resurrectione, ideo nō erit idem animal resungens, quod prius fuerat, & cōsequenter non erit idem homo. Si autem ponamus vnitatem formæ, & ꝙ eadem anima sit in homine rationalis, & sensibilis, non erit aliqua difficultas, quia

F tunc animal diffinitur per sensum tactus, qui est ipsa anima sensitiua, sicut per formam essentialem. Per sensum autem, qui est potentia sensitiua, cognoscitur eius diffinitio, sicut per formam accidentalem, quæ maximam partem confert ad cognoscendum, quod quid est, vt dicitur primo de Anima. Post mortem autem manet anima sensibilis, sicut & anima rationalis eadem, quæ prius, cum sint eadem anima, sed potentię sensitiuæ non manent eędem quantum ad totum, sed illæ cum sint proprietates accidentales earum veritas non poterit tollere identitatem animalis neque etiam partium eius. Hoc autem dicitur, quia licet variatis potentijs sensitiuis, quæ sunt accidentia, non varietur animal, putatur a quibusdam, ꝙ variabū-

Variatis potentijs sensitiuis non variaī animal.

G tur partes animales, quia sicut se habet anima ad corpus ita visiua potentia ad oculum, & auditiua ad aurem, sed variata anima non esset idem corpus, igitur variata potentia visiua non erit idem oculus, & ita de cęteris partibus.

Dicendum, ꝙ sicut nō variatur esse totius propter variationem potentiarum sensitiuarum, ita neque variatur esse partium, aut alicuius earum, quia si variaretur esse vnius variaretur esse totius compositi. Qđ patet, quia si propter variationem potentię visiuę variaretur oculus, non esset idem, ita & fieret de aure propter auditum, & de organo tactus pp potentiam tactiuam, & tū totū corpus est organum tactus, ideo totum corpus variaretur, & ꝯn̄t non esset idē homo H numero non manente eodē corpore, oportet ergo dici, ꝙ neque variaī totum neque aliqua pars propter variationem potentiarū sensitiuarū. Cū aūt obijcitur, ꝙ se habent organa sua, sicut aīa ad totum corpus.

Dicendum, ꝙ potentię sensitiuę sunt actus organorum, non quidem tanq̃ formæ essendi, sed tanquā principia agendi, sicut calor est in igne, nā calor non est forma substantialis ignis, sed est principium agendi in eo, nam ignis per formam suam esset ignis etiā si non haberet calorem, & tamen nō calefaceret, nisi calorem haberet, ita potentiæ sensitiuę non sunt organis formę perficientes in essendo, quia vnica forma essentialis ponitur in composito, & ideo istę nō sunt formæ substantiales.

I Secundo, quia istę sunt accidentia, iō non possunt esse formę substantiales, & tamen necesse esset poni formas substantiales, si essent formę dantes esse organis, cum organa sint aliud substantiale.

Tertio, quia anima rationalis est forma substātialis corpori, & ipsa soli dat esse toti corpori, ideo si aduenirent potentiæ, vt formę, non possent constituere, nisi ens per accidens, cum iam totum corpus esset ens actu per animam, quæ est forma, ergo non aduenit vt actus, & forma, sed vt principia agendi. s. sunt illæ potentiæ principia determinatorum actuū exercendorum per illa organa, ideo oportet, ꝙ potentię illę sint actus solum organorum, & non totius corporis. Et hoc importat nomen potentię, nam potentia K per relationem ad actum dicitur, ergo variatio potentiarum non variat organa, cum non sint formæ eorum ad essendum, sed solum principia operandi. Sed cum dicebatur, ꝙ data pluralitate formarum argumentum supra positum teneret, ꝙ resurgens non esset idem animal. Verum est si ponentes pluralitatem formarum sequerentur veritatem, sed ex vno errore incidunt in alium. Nam cum secundum veritatem id, quod adnihilatum est non possit per aliquam potentiam idem redire, cum repugnet ex materia rei, sequitur, ꝙ oportebat rursus omnes formas adnihilatas reducere easdem spē, & ita non esset resurgens idem animal, neque eadem substantia. Tamen ipsi, vt ponant vnitatē, & identitatem resurgentiū, dicunt, ꝙ

Nomē potentiæ qđ importat.

formæ corruptæ redeunt eędem numero per diuinā A potentiam, & tunc, licet non sit eadem, sed diuersa anima rationalis sensitiua, & vegetatiua in homine, & corrumpatur sensibilis, & vegetatiua non variaī animal, sed redit idem, eo ꝙ dicunt Deum restituere eadem numero animam sensitiuam, & vegetatiuam, quæ perierunt. Cum autem dicitur, quòd diffinitur anima per sensum tactus dicendum, quòd non diffiniunt ipsi per sensum tactus, sed per animam sensitiuam, quę est substantia, & tamen illam dicunt differre a rationali secundum substantiam, sed ad hæc iam dictum est supra.

Ad quartum principale dicendum, quantum ad identitatem, vel diuersitatem statuę considerandum, ꝙ dupliciter potest accipi statuā similem, vel inquantum est aliquid substantiale, vel inquātum est aliquid artificiatum. Si primo modo dicēdum, ꝙ si posset ex eadem materia reparari statua est eadem statua. Et est ratio, quia essentia artificiatorū non accipiī a forma, sed a materia, vt dicitur 2. Physic. Nam artificiata sunt substantiæ quędam, & ratione formę non essent substantię, sed accidentia. Ratione autem materię ad substantiam pertinēt, & ideo si sit eadem materia numero statuæ, erit eadem statua. Sed cum dicitur, ꝙ esse artificiatorum est a materia, non accipitur materia simplr, quæ est subiectum oīum formarum, quia per illam nihil distinguitur ab alio: & etiam, quia dicimus per materiam poni artificiata in Prędicamento substantię, & tamen per materiam nihil poni in Prædicamento, ꝙ materia non ponitur per se in Prędicamento, sed per reductionem, ergo non erit ipsa causa alicui, ꝙ ponatur in Prædicamento, sed accipitur materia p materia formę artis. Nā forma artis est accidens, ideo aduenit enti in actu, & illud ens est cōpositum quoddam, quod est indiuiduum aliqua spē substantiæ, hn̄s materiam & formā, & per formam determinatur ei species, & prædicamētū, sed respectu formæ artis nō vocatur materia sola materia prima, sed ipsum indiuiduum generis substantię, & rō est, quia materia vocatur illud cui aduenit forma, sed ista forma artis non aduenit materię. sed composito, iō cōpositum de gn̄e substantiæ vocaī materia eius, & ens artificiatum vocamus illud ens per accidens cōpositum ex indiuiduo pn̄ti substantię pro materia, & forma artis, quæ ad qualitatem pertinet pro forma, & sic verum est, ꝙ artificiata constituuntur in gn̄e per materiam non simplr per materiam, sed per materiam artificiatorum, & ideo si maneat eadem materia ipsorum. i. idem indiuiduum de genere substantiæ poterit redire eadem statua substantialiter, si autem consideretur statua, inquantum est quoddam artificiatum ponitur in genere per formam artis, & iō non erit statua eadē, nisi sit eadem forma artis, & tamen illico, vt destruitur statua, perit forma illa, quæ est accidens, & nō potest redire eadem numero, iō statua semel soluta, vel domus, licet penitus ex eadē materia restituaī, et si partes materię retineant priorem habitudinem situs, non erit eadē statua, neque domus, quia cum eē formę artificiatorum sit cōpositio, & ordo, vt dicitur 2. Physi. iteratio tollit idētitatem in eis, vnde facilius est redire eundem hominem corruptum, q̃ eādē statuam, quia esse statuæ consistit in cōpositione, & ordine, esse aūt hominis non, sed absolute est ex partibus, iō redeuntibus eisdem partibus est idem totum. Cum aūt dr̄, ꝙ magis est principalis materia in statua, q̃ in hoīe, dicendum ꝙ verum est, accipiendo primo modo statuam, vt est indiuiduū prędicamenti substātiæ. Et tunc verum est, ꝙ si ex eodem ęre reficiaī statua, ex quo prius erit eadem numero, licet nō redeat eadem forma artis, & tamen nō redibit idem homo

numero redeunte eadem materia, si non redeat eadē forma principalior, ergo est materia in statua hoc modo, quam in homine, sed secundo modo nō, quia æqualiter requiritur vtrobique materia, & forma ad redire idem numero, & tamē forma hominis potest redire eadem, ideo potest redire idem homo numero in resurrectione, forma artis non potest redire eadem, quia esse suum est cōpositio, & ordo, vt dicitur 2. Physic. ideo non redibit eadem statua numero, licet ex eadem materia rursus fiat.

An pulueres redeant ad easdem corporis partes, quæ dissolutæ sunt, vel ad alias. Quæst. CCXXXIX.

B QVAERETVR dato, ꝙ redeant idem pulueres ad constituendum corpus humanum, qui fuerunt in eo ante mortem an redeant ad easdem partes corporis, quę dissolutæ sunt, & in quibus erant, vel possint esse in alijs partib' eiusdem corporis.

Aliqui dicunt, ꝙ oportet redire ad easdem partes, quia iuxta Aristot. secundo de Anima, sicut se habet anima ad totum corpus, ita pars animę ad partē corporis, vt visus ad pupillam, & tamen ad identitatem resurgentium oportet, quòd resumatur idem corpus ab eadem anima, ergo etiam oportet, quòd partes corporis resumantur ad eadem membra, in quibus prius perficiebantur eisdem partibus animę. Nam C si non redeunt ad easdem partes corporis perficientur aliis partibus animę, & ita non erunt eædem partes, sed alię.

Secundo patet, quia diuersitas materiæ facit diuersitatem numeralem, sed si pulueres non redeant ad partes, in quibus prius erant, singulę partes non reficientur ex eadem materia, ex quibus prius erant, & consequenter non erant eędem partes numero, sed si partes sunt diuersę totum erit diuersum, quia comparantur partes ad totum, sicut materia ad formam, vt dr̄ 2. Physic. sed non existente eadem forma, non est idem corpus, ergo si non redeunt pulueres ad partes easdem, non erit idē hō numero, qui resurrexerit.

Tertio, quia resurrectio ad hoc ordinaī, vt homo D operum suorum mercedē recipiat, sed diuersis operibus meritoriis, vel demeritoriis respondent diuersę partes, quæ subseruiunt ad illa, ergo oportet, quòd in resurrectione quęlibet pars redeat, vt recipiat pro merito suo, vel demerito, sed non potest redire eadē pars, nisi redeant pulueres ad easdem partes, ergo redibunt pulueres ad easdem partes, in quibus prius fuerunt.

Alij dicunt, quòd non oportet, quòd redeant pulueres ad easdem partes, quia esse artificiatorum magis pendet ex sua materia, quam pendeant naturalia, sed in artificiatis ad hoc, quòd idem artificiatum ex eadem materia reparetur, non oportet, ꝙ partes reducantur ad eundem situm, ergo neque in hoīe debet. E Sic dicit Aug. 20. lib. de Ciui. Dei, quemadmodum si statua cuiuslibet solubilis metalli igne liquesceret, vel contereretur in puluerem, vel confunderetur in massam, & eam vellet artifex rursus ex illius materia & quātitate reparare, nihil interesset ad illius integritatem, quę particula materię cui membro statuę redderetur, dum tamen ex quo constituta fuerat restituta resumeret.

Secundo, quia variatio accidentis non facit diuersitatem rei in numero, sed situs partium est accidens quoddam, ergo diuersitas eius in homine non faciet diuersitatem hominis numero, & ita non oportebit, quòd pulueres redeant ad eadem loca.

Dicendum, ꝙ circa hoc duo considerari pn̄t. Vnū

est quid possit fieri sine præiudicio identitatis resurgentium, aliud est quid erit decens fieri. Quantum ad primum dicendum, ꝙ hoc est, quod præcipue quęritur circa resurrectionem. ſ. vt maneat identitas resurgentium, & ideo id, quod non tollit hanc identitatem ꝑt satis concedi. Et pro hoc sciẽdum, ꝙ in homine sunt partes diuersæ dupliciter. Vno modo diuersæ partes totius homogenei, sicut partes ossis, & partes carnis, quia caro, & ossa homogenea sunt. Alio modo diuersæ partes, quæ sunt diuersarum specierum totius, sicut os & caro inter se comparata, & oculus, & nasus, quę non solum sunt partes, sed etiam membra. Si aũt accipiatur primo modo pars, dicendum ꝙ nõ est inconueniens, ꝙ materia vnius partis transeat ad aliã. i. ꝙ pulueres, qui soluti sunt de carne, quæ erat in crure, non teneant eundem situm, sed materia illa, quæ erat in vna parte carnis cruris redeat ad aliam, non variabitur pars illa, nisi in situ partium. Situs autem partiũ variatus non variat speciem in totis homogeneis, sicut in flumine si partes aquæ, quæ sunt supra ponant infra non variatur aqua, sed manet eadem aqua numero, & ita si materia vnius partis redeat ad alteram partem eiusdem speciei. i. carnis ad carnem ossis ad os nullum præiudicium generat identitati totius. Sic enim Aug. ponit exemplum de statua, quod supra dictum est, quia cum ex eadem materia restituitur, nõ differt quid respondeat cuilibet parti, & hoc quia statua redditur ibi eadem ſm materiam, & non ſm formam, & ita dum eadem materia redeat non differt, vbi ponatur pars materiæ. Ita ergo de carne ad carnẽ, & osse ad os, quia homogenea sunt, & vbicunque est os, est eiusdem rationis, ideo non differt potius esse in tali loco ossis, quam in alio, aut in isto osse, vel in illo. Procedit exemplum de statua, inquantum est statua substantia quædam, quod competit ei quantũ ad materiam, quia sic statua ponitur homogenea, vt sit tota sit de ęre, vel ferro. Si aũt consideraretur quantum ad formam artificialem non redit eadem statua ẽt si ex eadem penitus materia fiat, & non solũ non redeũte materia ad loca priora, sed ẽt si ad eadẽ loca penitus redeat, quia forma artificiatorum non potest redire eadem numero. Si autem dicatur, ꝙ materia vnius partis redeat ad aliam partem alterius speciei, variabitur de necessitate non solum situs partium, cum non sit materia vbi prius, sed etiam identitas partium. Et hoc verum est, quando tota materia, quæ erat de veritate humanę naturę in vna parte, vel aliquid illius materię transferatur in alteram. Secus autem si, id quod erat in vna parte, & non erat ibi de veritate naturæ illius partis, quia tunc potest illud tolli sine præiudicio identitatis partis illius, & poni alibi vbicunque. Sicut cum vna pars habet tumorem aliquem, vel superfluitatem, aut aliquas excrescentias, quia ista auferenda sunt, & poterunt supplere prõ quacũqe alia parte corporis. Translatio autem, quæ facit non manere identitatem partium, non erit, illa vero vero, quæ non tollit identitatem partium erit. Nam variatis partibus, variatur totũ, sed in resurrectione erit necessario idẽ corpus, quod fuit viuens, ergo oportet, ꝙ sint eędem partes, sed non poterunt esse eędem partes, si non sit eadem materia, ideo oportebit, ꝙ sit eadẽ materia, ſ. ꝙ tota materia, quæ fuit in oculo, sit postea in eodem oculo, & quidquid in pede, sit in pede ipso, & non in manu, quia alias pes non esset idem pes, & manus nõ esset eadem manus.

Aliqui autem putant, quòd quidquid fuit caro in vna parte corporis vbicunque postea sit in toto corpore, dumtamen sit caro non differt, cum caro corporis humani vbicunque sit alteri carni est homogenea, & ita de materia ossium tibiarum dicunt, quòd poterit esse in ossibus capitis, quia os, & os homogenea sunt.

Sed dicendum, quòd falsum est, quia nihil, quod fuit de necessitate tibiarum erit in capite, & ita de alijs membris, cum oporteat manere ista mẽbra eadem, quæ prius, illa tamen sunt composita, & pars eorum est materia, ideo oportet redire eãdem materiam. Si autem materia carnis capitis rediret ad carnem pedum, neque essent ijdem pedes, qui prius, neque idẽ caput. & ideo nullius membri materia transibit ad alterum membrum, nisi sit superexcrescens illi, vel nõ de veritate naturę eius, aut si sint partes accidentales corporis. Nam ibi potest materia vnius partis transire ad aliam. Vocãtur autem partes accidentales illę, quę licet vtiles sint corpori, cũ nihil in eo sit superuacuũ, tamen non sunt de omnimoda necessitate, vt capilli, & quicunque pili corporis, partes tamen sunt corporis, quia continuantur corpori, & de eo prodeunt, & ita est de vnguibus, licet maior sit necessitas vnguium regulariter, quam pilorum. Vnde sunt accidentales partes, quia variatis eis non variatur totum, sicut fieret variatis alijs partibus, vt capite, aut tibijs, & ideo iste vocantur essentiales, & ob hoc licet, id quod nõ fuit in capillis, & vnguibus, ponatur ibi in resurrectione, non variabitur identitas resurgentis. Quod tamen sic reta facta variatione in alijs partibus, & ideo de illis partibus intellexit Aug. quãdo posuit exemplum de statua, & non partibus essentialibus. Quod patet, quia de istis expresse dixit, scilicet neque attinebit ad rei integritates vtrum capilli ad capillos redeant, & vngues ad vnguem, an quidquid eorum perierat, idest capillorum, & vnguium mutetur in carnẽ, & in partes alias reuocetur. Sed ibi non dixit, quòd aliud de capite mutaretur ad pedes, vel de vno membro in aliud.

Sed tunc dicetur, quid facit ad propositum exemplum, quod ponit Aug. de statua, quia ibi dicit manere statuam eandem, si tota materia redeat eadem, & si, id quod fuerat in vna parte, mutetur in aliã. Dicendum, ꝙ aliquid facit ratio generaliter quantũ ad oẽs partes, sed non quantum ad accidentalem, de quibus ipse expresse locutus est. Et ratio cõueniențę est, quia in statua eo modo, quo potest redire eadem, non cõsideratur identitas secundum formam, sed solum secundum materiã inquantũ est quędam substantia, nã inquantũ est habẽs formam artificialem, nunq̃ potest redire eadẽ statua, sed statua cõsiderata secundũ materiam, & totũ vnum homogeneũ, & nõ differt, quæ pars materię ad q̃ partem redeat, secus si deberet redire eadem secũdũ formã, & quia homo in resurrectione non solum redit idem secundũ materiam, sed etiam secundũ formã, aut in eo mutatio materię de vna parte in aliam non est, aut sicut de vnguibus, & capillis. Quia licet non sint vngues homogenei ad capillos, neque ad alias partes corporis, tamen non sunt necessarij simpliciter ad integritatem, & consequenter eorum mutatio non tollit identitatẽ corporis. Nam si materia vnguium transeat in capillos, vel è contrario, neque manent iam ijdem vngues, neque ijdem capilli, quia etiam illi accipiunt identitatem ex materia, & tamẽ licet non sint ijdem capilli, aut vngues, manebit idem homo, quod non fiet si non sit idẽ caput, aut ijdem pedes, & ideo ista similitudo de statua ad partes hominis magis est secundum proportionem, quam secundum similitudinem, aut conformitatem.

Cum autem obijcitur, ꝙ cum caro, & caro sint homogenea non differt, ꝙ transeat materia carnis capitis ad carnem pedum.

Dicendũ, ꝙ si, sicut caro est homogenea carni, ita totus homo esset aliquod homogeneum, non differret, ꝙ caro vnius partis esset in alia, & tamen corpus hominis non est homogeneum cum habeat partes diuersarum rationum, & quęlibet pars habet identitatem ex sua materia, quæ si non maneret eadem nõ esset eadem pars, & tamen si caro capitis transferatur ad tibias, non manebit materia capitis, ergo non manebit idem caput, & tamen non existentibus eisdem partibus non erit idem totum, ergo non potest transire materia vnius partis corporis ad aliam, sed solum potest variari situs, vt scilicet materia, quæ fuit de carne superioris partis capitis, efficiatur materia carnis inferioris partis capitis, quæ est differentia solius situs, quæ non præiudicat identitati.

Aliud erat considerare quid sit decens, & dicendũ, ꝙ decentius est, ꝙ sicut seruatur identitas materię in partibus omnibus essentialibus, ita ẽt seruetur identitas situs, & pertinet ad maiorem indẽtitatem, iõ hoc tenendum videtur, ſ. ꝙ maneant omnes partes constantes ex eadem materia, ex qua prius, & secundum eundem situm, potissime cum nulla maior potestas, aut difficultas sit in reducendo materiam secundum eundem situm, quam in tenendo alium situm, & hoc verum est de partibus essentialibus, de accedentalibus etiam si non redeat eadem materia neque idem situs, & præcipue de situ, nihil differunt.

Ad primum argumentum in contrarium dicitur, ꝙ non se habet omnino visus ad oculum, sicut anima ad totũ corpus, quia anima est forma corporis, & tamen visus. i. potentia visiua nõ est forma oculi, sed solum principium operatiuum in eo, vt dictum est præcedenti q. Aliter dicẽdum, ꝙ quantum ad hoc de quo agitur simile est. Nam non erit idem oculus, nisi sit eadem materia, sicut neque idem corpus si alia materia sit, & tamen tenet ratio ista in partibus organicis non autem in partibus similibus, nam organice, & quę etherogeneę sunt exigũt eandem materiã, ideſt quòd in oculo nõ sit, nisi materia, quæ fuit oculi, & sit illa tota, & ita de alijs, secus in partibus similibus, ideſt homogeneis, quæ sunt partes partium, vt caro, & os, nã ibi non est necesse redire materiam ad easdem partes, in qbus erat prius, quia p̃t variari situs.

Ad secundum dicendum, ꝙ variatio materię facit diuersitatem numero quantum ad materiam partiũ essentialium, diuersitas autem situs, nunquam facit diuersitatem numero. Cum autem dr̃, ꝙ si pulueres non rediret ad partes singulas, non reficerentur ex eadem materia, ex qua prius, & ita non esset eadem numero. Dicendum est, quòd verum est de partibus organicis, vel etherogeneis, vt de omnibus membris corporis humani, quia quodlibet ad alterum est etherogeneum, & est in se organicum etiam si non sit etherogeneum, vt pes ad pedem, manus ad manum, & de his necesse est, ꝙ ad quodlibet mẽbrum redeat materia sua, sed de partibus similibus etiam si non redeat ad illas materia sua, sunt eędem numero propter homogeneitatẽ, quia sola mutatio situs facta est ibi.

Ad tertium potest dici vno modo, quia etiã si partes corporis sint meritorię per actus sufficienter eis præmium daretur manentibus in sua identitate, nam non mutatur in eis materia, ita quòd materia vnius membri transeat ad aliud, sed solum mutatur situs, & hoc non tollit identitatem membri, & sicut ipsa præmiabuntur. Nisi forte dicas, quòd cum intra vnum membrum officiale sint multę partes similes, competer etiam illis meritum, vel demeritum, & consequenter præmium, & pœna, & ita debent manere eędem, & tamen nõ manent si mutatur materia illarum, quod iam confitemur propter ipsarum homogeneitatem, ergo est inconueniens. Dicendem, quòd etiam si singulis membris competeret aliquod præmium, non competeret vnquam partibus similibus. Et ratio est, quia competeret inquantũ sunt instrumenta operationis, sed partes similes non sunt organa, sed partes organorum, & ideo non vocantur mẽbra officialia, sed similia, partes autem simul recipient remunerationem cum toto, ideo etiam si cuilibet membro officiali competeret præmium aliquod distinctum, non oporteret, quòd partibus eius similibus darentur præmia distincta, sed participent præmios totius, & sic ad istud sufficit, quòd maneat tota materia cuiuslibet membri officialis, vel organi in ipso, licet partes materię varientur ſm situm.

Aliter dicendum. quòd neque partibus similibus, neque etiam membris officialibus competit aliquod præmium, & ideo etiam si non rediret materia ad eadem membra, neque essent eadem membra numero, dum tamen posset esse idem corpus, non esset aliquod inconueniens. Ratio est, quia non debetur mẽbris præmium, ergo non oportet redire eadem in resurrectione ad recipiendum præmium, vel pęnam. Et est causa, quia præmium debetur merito, meritum est in operatione, operatio autem non est organi, sed operantis, iste autem est homo, ideſt homini debetur præmium, & pęna, & non membris, immo neque toti corpori debetur præmium, vel pęna, neque etiam est causa prępcipua resumptionis corporis in resurrectione, vt participet præmio, & pęna, sicut participat operationibus, sed vt redeat homo, qui fuit operans, qui non potest redire idem numero, nisi redeat corpus suum, & ita mutatio materię quantum ad situm nihil impedit ad pęnam, & præmium.

Alia duo argumenta ostendunt, ꝙ variatio materię nullo modo faciat variationẽ totius, & quia hoc est falsum respondendum est ad ea. Ad primum dicendum, quòd vt dictum est supra, artificiatum aliquãdo accipitur solum quantum ad materiam, scilicet vt est substantia quædam, aliquando quantum ad formam artificialem. Accipiendo secundo modo, nunquam artificiatum redit idem numero, quia non potest redire eadem forma. Accipiendo primo modo cum sit artificiatum substantia homogenea non differt de alteratione materię partium, ideſt quòd non redeat ad easdem partes, vel situm, quia idem erit ipsum totum, cum eadem sit ibi ratio totius, & omnium partium inter se, & tamen naturalia etherogenea habẽt identitatem secundum materiam, & formam, & non est eadem ratio totius, & partium, neque vnius partis, & aliarum, ideo in eis requiritur, ꝙ materia cuiuslibet partis etherogeneę redeat ad eam.

Ad secundum est concedendum, ꝙ si solum variatur situs partium materię in partibus similibus, non variantur partes, neque totum, quia est sola variatio secundum accidens. Si aũt variaret situs partiũ essentialium tolleretur identitas, vt si essent manus, vbi est vterus, & oculi in dorso, & tanta variatio situs esse posset, ꝙ non solum non esset idem corpus numero, sed etiam non pertineret iam ad humanam speciem, quia non posset vegetati, & regi ab anima humana.

An omnia membra corporis humani resumentur in resurrectione. Quæst. CCXL.

QVAERETVR an omnia membra corporis humani resumentur in resurrectione.

Aliqui dicunt, quòd non resumentur omnia, quia remoto fine frustra reparantur ea, quæ ad finem sunt. Finis autẽ cuiuslibet mẽbri est actus eius. Cum ergo nihil sit frustra in operibus Dei, & quorundam membrorum vsus post resurrectionem non conueniat homi-

minibus,ſicut eſt vſus membrorum genitalium,quia in regno cęlorum non nubent,neque nubentur,vt patet ſupra in litera, & etiam mẽbra iſta non proderunt ad alium vſum,quem hic habent.ſ.ad effuſionẽ quarundam ſuperfluitatum corporis liquidarum,ergo videtur, quòd ſaltem genitalia non reſurgent in viris, neque in fœminis.

Secundo,quia videtur, quòd nõ reſurgẽt inteſtina,quia ſi reſurgerent,aut eſſent plena, aut vacua, nõ quidẽ plena,quia tunc impuritatibus plena ſunt, quæ digeruntur,& foras mittuntur, & ibi ad tempus continentur,ſed tales impuritates, & fœculentię non manebunt in patria,ergo non erunt inteſtina plena. Etiã non vacua,quia vacuũ non datur in natura, ergo nullo modo reſurgent,& ſic quędam membra erũt,quę non reſurgent.

Tertio,quia corpora ad hoc videntur reſumi in reſurrectione,vt pręmiẽtur de operibus, quę p ipſa geſſimus, ſed aliquod membrum eſt, cui non competit prẽmium, neque pœna, ergo tale membrum non reſurget,vt ſi alicui abſciſa eſt manus ,ppter furtũ, qui poſtea pœnitentiam agens ſaluatur,in illo enim non poterit membrum illud præmiari, etiam ſi reſumatur,quia nihil boni fecit, neque deſeruiuit homini ad bonum,vt ſi ſemper malum fecit, neque etiam poterit puniri membrum illud,quia pœna eius redundaret in pœnam hominis,ideo non reſurget illud mẽbrum, quia non competit ei pœna,neque prẽmium, & ſic aliqua membra erunt,quæ non reſurgent.

Dicendum, ꝙ omnia membra hominis reſurgẽt, quia omnia illa ſunt non ſolum de pulchritudine,ſed etiam de integritate illius, nihil enim videtur minus pertinere ad veritatem naturę humanę, quam capilli, & vngues, & tamen iſta reſurgent, vt dicit Augu. 22.lib.de ciuitate Dei,& Magiſter 4. Sent. ergo a fortiori reſurgent cętera membra.

Secundo,quia oĩa opera Dei ſunt perfecta Deuteron.32.& tamen reſurrectio fiet opere Dei,ideo perfectus reddetur homo in reſurrectione, opera enim, quæ ſunt pure miraculoſa ſunt perfectiora, quam ea, quæ pure naturaliter fiunt.Sic dicitur Io.7.totum hominem ſanum feci in ſabbatho. i.ſanitas illa ſupernaturaliter data eſt,ideo fuit plena potius,quam ea,quæ naturaliter inducitur, & tamen reſurrectio eſt operatio ſolius Dei,in qua nõ communicat ei natura, ideo erit perfectior,quam operatio naturalis, & tamen in generatione,quę eſt naturalis producitur homo perfectus ex omnibus membris ſuis,ergo a fortiori in reſurrectione erit maior perfectio hominis. nulli igitur membrum deerit.

Tertio apparet, ꝙ non ſolum in reſurrectione erit idem corpus reſurgentis cum eo,ꝙ præfuerat, ſed ẽt pulchrius erit,& potiſſime quantum ad beatos,& tamẽ ſi deeſſent aliqua membra, eſſet magna deformitas,ergo nulla deerunt.

Quarto patet,quia corpus debet pfecte correſpondere animæ ad hoc,quòd ſit perfectum, cum inſtrumentum ſit ſua perfectio.ſ. eſſe conueniens inſtrumẽtum animæ, & tamen non correſpondebit ei perfecte ſi defuerit illi aliquod membrum, ergo oĩa reſurgent in eo,quæ nunc ſunt.Quod patet,quia vt dicitur 2.de Anima, anima non ſolum ſe habet in habitudine formæ,& finis,ſed etiam in habitudine efficiẽtis. Eſt enim comparatio animę ad corpus, ſicut artis ad artificiatum,vt dicitur 13.li.de animalibus.Quicquid autem explicite in artificiato oſtenditur, hoc totum implicite, & originaliter in ipſa arte continetur.ſ.inquantum ars eſt origo,& cauſa artificiati, & etiã quia artificiatum habet partes, in quibus poſſunt explicari diuerſę formę,vel partes eiuſdẽ formę, & ideo quid- F quid eſt in artificiato eſt ibi explicite, ars vero eſt habitus ſimplex non habens partes, ideo cum ea, quæ ſunt in artificiato ſint in arte, oportet quòd ſint in ea implicite.i.non ſit vna forma extra aliã, aut pars formę extra partem,ſed in partibus artificiatorum explicatur pars formę extra partem propter quantitatem, & magnitudinem ipſorum,quam non habet ars,quæ eſt forma ſimplex intellectus: & quia talis eſt comparatio animę ad corpus,qualis artis ad artificiatum, oportet, ꝙ quidquid explicite in corpore, & partibus eius apparet,hoc totum originaliter, & quodammodo implicite in ipſa anima contineatur. ſ.quia ab anima eſt multiplicitas organorum, & figurarum partium corporis, non enim eſſet corpus humanum habens tot partes,& talis figurę,& complexionis,niſi anima hominis hoc exigeret, quæ in corpore eſſe nõ poſſet,niſi ſic formatum, & ita multiplicitas partium corporis,& figuræ eſt ab anima originaliter.i.cauſaliter,quia ipſa eſt cauſa,vt corpus tale ſit, & hoc eſt cõtinere aĩam in ſe iſta originaliter. Dr aũt ǫtinere implicite, ꝙ cũ aĩa ſit ſimplex, & ſit ſpũs nõ põt in ſe ǫtinere diuerſitatem partium,& figurę taliter,qualiter in corpore oſtenditur, ſed continet implicite,i. non partem extra partem,ſed eo numero,quo cauſa continet cauſatum,quod eſt implicite quodammodo cõtinere.ſicut ergo artis opus non eſſet perfectũ,ſi aliud deeſſet artificiato eorum,quę ars continet, ita homo non poſſet eſſe perfectus, niſi totum, quod originaliter, & implicite in anima continetur, exterius in corpore explicaretur, neque etiam aliter poſſet corpus proportionaliter reſpondere animę, cum aliquid eẽt ex parte animæ cui nihil correſpõderet ex parte corporis. Cum ergo oporteat in reſurrectione corpus totaliter correſpondere animę, & eſſe ei plene ſubditum,quod ad dotem ſpiritualitatis pertinet, oportet, ꝙ omnia membra perfecte habeat. Etiam quia reſurrectio non competit corpori, niſi in habitudine, quã habet ad animã rationalem.ſ.quia eius eſt, & aliquid ea viuificatum fuit, ergo oportet ꝙ reſpondeat ei ſecundum omnem modum habitudinis animę ad corpus,ſed non poſſet hoc eſſe, niſi corpus haberet omnia membra ſua, ſecundum quæ correſponderet aliquibus virtutibus,vel operationibus animę, ideo oportet,quòd omnia reſurgant: etiã homo in reſurrectione debet eſſe perfectus, cum reſurgat ad conſequendum ſuam vltimam perfectionem, & tamen perfectio corporis eſt ex membris eius,quia nullum eſt,qđ non ſeruiat alicui operationi, & non afferat aliquam pulchritudinem corpori,ideo omnia membra reſurgent,cum nihil debeat deeſſe de pulchritudine,& integritate corporis.

Ad primum dicendum, ꝙ Deus non facit aliquid fruſtra, & ideo ſi aliqua membra eſſent fruſtra in reſurrectione non reſurgerent,& tamen nullũ erit fruſtra,ideo omnia reſurgent. Circa,quod ſciendum,ꝙ membra poſſunt cõſiderari dupliciter in cõparatione ad animam.Vno modo ſecundum habitudinem materiæ ad formam . Alio modo,vt inſtrumentum ad agens.eadem autem eſt comparatio totius corporis ad totam animam, & partium corporis ad partes animæ,vt dicitur.2.de Anima, ſed corpus comparatur ad animam iſtis duobus modis , ergo & quodlibet membrum, quod eſt pars corporis habebit iſtas duas habitudines ad animam . Si autem membrum comparetur ad animam,vt ad formam,non erit finis eius operatio,ſed magis perfectum eſſe ſpeciei, quod in reſurrectione acquiretur. Quod patet,quia anima, vt forma ſubſtantialis dat eſſe ſpecificum,& ſicut totum corpus recipit eſſe ſpecificũ ab illa, ita & quodlibet membrum recipit eſſe humanum non diſtincte,

cte,ſed vt eſt pars corporis, & tunc cum anima nõ ſit ad operationem aliquam, ſed ſolũ ad informandum erit iſta multiplicitas membrorum non ad diuerſitatem operationum,ſed ad perfectionem, & integritatem eſſendi,& tamen integritas erit magis neceſſaria in reſurrectione,quam nunc propter cauſas ſupra poſitas, ideo erit neceſſaria tota illa multiplicitas illorũ in reſurgẽtibus, etiam ſi nulla operatio illorum maneret.Si autem comparetur membrum ad animam, vt inſtrumentum ad agens,eſt tunc finis organorum ipſa operatio ipſorum, & ita videntur ſuperuacua eẽ membra illa,quibus nulla maneret operatio,quod verum eſt ſi omnis operatio ceſſet,& tamen non ceſſat, quia inſtrumentum habet duas operationes, vnam, quæ eſt propria,quam exercet agens per illud, aliam, quę eſt communis omnibus inſtrumentis, vel organis,& iſta eſt, ꝙ non ſolum ſeruit inſtrumentũ agenti ad operationẽ exercitatã per illud, ſed etiam ad manifeſtandum virtutem agẽtis. ſ.quia cum organa ſint propter operationem innuitur,ꝙ agens multa habet organa,quia habeat multas operationes. Et ideo licet quædam organa ſint, quorum actus proprius nõ exerceatur a reſurgentibus,oportet illa manere, vt oſtendatur multiplicitas virtutis eius, qui habet organa,quæ ſi non haberet manifeſtum eſſet,ꝙ non habet virtutem cuius actus per illa organa exercetur. Itẽ quia multiplicitas iſta organorum proderit ad oſtenſionem diuinę ſapientię,quæ condidit omnia hæc ſapienter, & tamen manifeſtatio diuinę perfectionis pręcipue quęritur in operibus eius , ideo manebunt omnia membra in reſurgentibus.

Ad ſecundum dicendum de inteſtinis, ꝙ reſurgẽt ſicut & genitalia membra, quia vtraque fuerunt de integritate corporis humani,& non erunt vacua,quia hoc natura non patitur, ſed erunt plena,non quidem immunditijs, & fœcibus,ſed quibuſdam nobilibus humiditatibus,quæ ſunt connaturales inteſtinis, vt ſem per in eis maneant.

Ad tertium dicendum, ꝙ omnia membra reſurgent, etiam quę abſciſa ſunt propter delicta . Argumentum autem non tenet,quia præſupponit falſum, prẽmium enim, & pœna non debentur partibus corporis, neque ipſi corpori,immo neque animę,ſed homini, & anima non puniretur, niſi inquantum in ea ſeruatur eſſe hominis,quo homo erat, quando operabatur bonum,vel malum. Ratio prædictorum eſt, quia prẽmium debetur merito, meritum autem eſt operationis,operatio vero eſt operantis,& non inſtrumenti,non enim ſunt illi actus,per quos inuenit proprie actus pedis,vel manus,ſed actus hominis,ſicut actus artis non ſunt ipſius artis,quaſi ei attribuant̃,ſed artifici attribuuntur,vt Ariſt.dicit,& ideo recipiet homo prẽmium,vel pœnam poſt reſurrectionem, ſicut ipſe meruit,vel demeruit, & non iuxta conditionem aliquarum operationũ exercitarum per organa , vnde ille, cui abſciſum eſt membrum aliquod propter furtum, ſi poſtea pœnitentiam agens ſaluatus eſt, meruit ſimpliciter vitam ęternam, & totaliter gaudebit, neque recipiet pœnam in aliqua parte corporis,neque in illa,quæ abſciſa eſt propter furtum , quia illa non meruit, neque demeruit,ſed homo, & illud demeritum iam purgatum fuit,& redierunt bona merita, propter quæ habet vitam ęternam, & ipſe homo meretur,quia totus ipſe præmietur,& in toto.Sic etiam de damnatis,qui multa bona per aliquas partes corporũ ſuorum exercuerunt. Nam pro illis non erit aliquod refrigerium in membris illis,ſed totus homo punietur,quia ipſe homo, qui eſt totum quoddam peccauit,& meruit in omnibus partibus ſuis puniri.

Sed dicetur, cum homo,in reſurrectione debeat A habere omnia membra integra quid fiet de illis, quibus abſciſa ſunt hic aliqua vel partes eorum?

Dicendum,ꝙ in hoc nulla eſt difficultas,quia iſtud afferret difficultatem,ſi non poſſet reſurgere, niſi cadauera,quæ manerent integra, vſque ad diem reſurrectionis, & tamen conſtat, ꝙ ſoluuntur corpora vſque ad partes minutiſſimas etiã redeundo in elementa,& habebit reſurrectio locum in illis eo, ꝙ manet eadem materia tota,ergo ita erit in partibus abſciſis, manet enim eadem materia partium illarum, & vbicunque terrarum maneãt partes illę, vel materia illarum partium, fiet reſtitutio adtotum, ſicut fiet reſtitutio partium, quæ per ſe diſſolutæ fuerunt actione naturali,& corrumpente.

Sed dicetur quid fiet de illis qui caruerunt,dũ viuerent,quibuſdam partibus corporum.ſ.ꝙ non habuerunt eas ex vtero, vel non integras habuerunt, quia non erit materia,de qua reſtituantur illę partes?

Aliqui dicunt, quòd iſti reſurgent cum illis defectibus partiũ. Et hoc primo,quia reſurrectio eſt eius, quod cecidit iterata reſurrectio,vt Damaſcen. ait, & tamen qđ nunquam fuit nõ poterit cadere, ideo non reſurget cum non ceciderit,& tĩi partes iſtę, nunquã fuerunt ex caſu dato,ergo non reſurgent.

Secundo, quia in reſurgentibus ſeruatur identitas ad eoſdem,dum fuerunt viuentes, iſta autem identitas eſt materię,& formæ, ſed hoc non poteſt eſſe quãtum ad partes,quæ nunquam fuerunt. Nam qđ non fuit non habuit materiam , ideo non potuit reſtitui ex eadem materia. Etiam non erit identitas formæ, quia forma eſt,quæ materiam perficit, vbi ergo non fuit materia,quę perficeretur, non potuit eſſe forma perficiens illam , ergo non fiet reſtitutio eius,ꝙ non habuerunt membra.

Tertio,quia in reſurrectione nõ poſſumus aliquid concedere,quod tollat identitatem totius,aut partiũ, vt oſtenſum eſt ſupra, vnde non ſolum non recipiẽt materia exterior ad formandum oculum,vel pedem hominis,ſed etiam materia,quæ fuit in pede,non erit in capite in reſurrectione, quia ſic mutaretur identitas partium,ergo a fortiori illa materia, quę nunquã fuit in corpore,non erit in reſurrectione, quia magis iſta tolleret identitatem, & tamen ſi pars , quæ nunq̃ fuit deberet reſurgere,oporteret conſtitui illam ex alia materia,quæ nunquam fuit hominis,vel ex materia aliarum partium,& vtroque modo tollitur identitas,vt patet ex dictis.Ideo non reſurgent tales partes. In q 238.

Dicendum,quòd in illis qui habuerunt hic partes deficientes,vt quia aliquo membro caruerunt totaliter,vel quia illud incompletum habuerunt reſurgent mẽbra omnia,& integra. Et hoc patet primo ex alio ſimili,nam dicimus,quòd illi, qui fuerunt hic valde puſilli in ſtatura non reſurgent ibi tam puſilli , quia non erit illa deformitas, & ita oportet ibi ſuppleri de quantitate,quæ defuit,ſic etiam in illis , qui propter mortem immaturam deceſſerunt in parua ętate, & habentes parua corpora, ſicut puer vnius diei. Nam manifeſtum eſt, ꝙ iſti maiora corpora habebunt in reſurrectione,quam habuerunt,dum viuerent, vt infra oſtendetur,ergo oportet non ſuppleri, quod hic non fuit.Ita igitur in his,qui caruerunt aliquibus mẽbris ſupplebitur,quod defuit.

Secundo, quia forte aliqui de electis fuerunt, qui tales defectus hic paſſi ſunt,ſed manifeſtum eſt, ꝙ in electis non manebit aliquis defectus,neque deformitas, cum totius decoris plenitudinem habeant nõ ſolum naturalis, ſed etiam glorioſi, ergo non manebũt illi defectus in eis,& conſequenter reſurgẽt in eis partes,quas hic non habuerunt.

Tertio,quia omnia opera Dei ſunt perfecta Deu-

tero. 32. opera autē naturę licet sint Dei, tanq̄ primę causę, qa tamen sunt per naturalia agentia ſm capacitatem illorum, & exigentiam virtutis in agendo fiūt interdum defectuosa, resurrectio autem est totaliter opus Dei, in quo nō vtitur, neque communicat aliud agens, sed Deus totaliter agit ipsum, quod proprie vocatur resurrectio, ideo erit perfecta, & tamen nō esset perfecta, si opus factum per resurrectionem, quæ est quasi motus quidam non esset perfectum, ergo erunt perfecta ea, quæ resurgunt, sed non erūt corpora perfecta, si non habeant omnia membra, vt ostensum est supra, ergo omnia membra habebunt etiam si non
In q. 239. habuerunt ea hic.

Quarto, quia si corpora, quæ habuerunt hic defectus quarundam partium non resurgerent cum omnibus membris in resurrectione, aut fieret hoc, quia non poterat suscitans dare suscitato, nisi quod hic habuit, aut quia non decebat plus habere, aut quia quidquid plus haberet repugnaret identitati resurgentis, quæ per omnia seruanda est, & tamen nil istorum impedit, ergo nō resurgerent cum defectu partium illi, qui partibus hic caruerunt. De primo patet, nam generatio fuit opus naturę, & propter defectum aliquarum causarum agentium, scilicet saltem illius, quæ materiam administrabat secutus est defectus in genito, quia aliàs natura intendit perfectionem, & per errorem, & impotentiam sequuntur isti defectus, resurrectio autem est opus solius Dei, in quo neque est error, neque impotentia, ergo non sequetur defectus in opere suo, scilicet in corporibus resurgentibus. Secūdum non obstat, immo potius adiuuat, quia non solū non erit indecens si corpora resurgentium habeant aliquas partes, quas non habuerūt hic, sed potius erit indecentia, si carerent partibus quibus hic caruerunt, nam sicut hic propter illam carentiam vocabantur defectuosa, ita & post resurrectionē essent defectuosa, sed diminutum esse dicit indecentiam, ideo indecentia esset si talia manerent in resurrectione. Tertiū non obstat, quia licet suppleatur, quod hic defuit, non fit variatio partium, neque totius, vt infra dicetur in solutione augmentorum, ergo nihil obstat, quin resurgant partes illę, quę hic defuerunt.

Quinto quantum ad principale, quia anima non habet corpus correspōdens, si quidquid est in anima originaliter, & implicite non inuenitur in corpore explicite, vt declaratum est supra, & tamen tota multiplicitas membrorum, quæ inuenitur in quolibet homine originaliter est in qualibet anima, & omnes animę sunt quantum ad hoc equales, ergo oportet, ꝙ
In q. 239. ad hoc, quòd anima perfectè correspondens habeat corpus, ꝙ quodlibet corpus habeat in resurrectione omnia membra, quæ habēt cętera corpora hūana, & hoc est magis necessarium in resurrectione, q̄ nunc, quia nunc non est corpus totaliter subditum aię, & iō sequuntur corruptiones multę in corpore. In resurrectione aūt erunt corpora subdita plene aīabus saltem in beatis, quia hoc significat corpora esse tunc spūlia, & subtilia, quæ est dos corporum beatorum, ergo necesse est, ꝙ ibi perfectè correspondeant corpora aīabus, sed non respondebunt perfectè, si non habebunt omnia mēbra corporis humani, ergo habebit illa ibi, etiam si hic non habuerunt. Sexto patet, quia hō ordinatur ad consequendum perfectionem suam vltimam, quæ est totum bonū eius, & ista licet se teneat principaliter ex parte animę, aliquo mō tñ se tenet ex parte corporis, & quod ex parte corporis est partim pōt haberi naturaliter, & partim non, quod dico pp dotes corporis, quę sunt perfectiones corporis, & tñ nō hñtur in presenti, neque naturaliter, oportet aūt, ꝙ ad hoc, ꝙ hō non fruſtretur fine suo, ꝙ aliqñ attingat perfectionem, ad q̄ ordinatur, & istam perfectionem, siue naturalem, siue supernaturalem nō habet hō hic semper, & ob hoc damus aliam vitam, ad q̄ venitur p resurrectionem, ſ. vt in illa possit hō consequi vltimā perfectionē suam, & sic ꝙ in hac vita maneat aliquis hō imperfectus, & diminutus quantū ad naturalia, q̄ se tenent ex parte corporis non est incōueniens, quia non iste status est perfectionis, cum per istam veniat ad aliam vitam: ꝙ tñ post resurrectionem vbi est status perfectionis, vel cōsummationis, quia illa vita nō ordinatur ad aliam, maneat aliquis imperfectus quātum ad ea, quę naturalia sunt, ſ. quæ sunt corporis inconueniens valde est, & iō oportet dici, ꝙ omnes resurgant perfecti quantum ad corpora, siue beati, siue damnati suppletis omnibus membris, quæ eis hic defuerunt, licet de damnatis quantum ad conditionem corporum ipsorum infra magis dicetur.

Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ cum dicimus resurrectio est eius, quod cecidit iterata eius surrectio, ly eius supponit pro homine, siue pro toto, nā qui cecidit homo fuit, & ideo idem homo resurget. Et patet, quia proprie accipiendo ibi cadere non dicitur aliud cadere, nisi homo, nō. n. cadunt partes hoīs, quia casus iste est per mortem, ideo illud cadit, quod moritur, sed nihil moritur de hoīe, sed solus homo, partes enim hoīs non pñt mori, quia non viuunt per se, iō idem hō debet resurgere, partium aūt identitas in resurrectione non queritur, nisi pp identitatem totius, sed non tollitur idētitas totius suppleto eo, quod deerat, vt infra dicetur, ergo nō obstat ad resurrectionem, ꝙ id quod nō fuit resurgat, quia cū resurrectio competat homini, qui est totum, & ipse debet esse perfectus ex conditione resurrectionis cum ad hoc resurgamus. vt perfecti efficiamur, debet hō resurgere cū tota pfectione corporis ēt si illud nō habuit hic.

Ad secundum dicendum, ꝙ resurget idem numero, licet habeat nūc partes, quas nunquam habuit, & ista identitas est secundum formam, licet secundum materiam sit, vel non sit idem.

Pro quo sciendum, ꝙ in resurgentibus quæritur idē numero. ſ. ꝙ ipse, qui resurgit, sit ipse qui prius erat, & quia ad identitatem totius facit identitas partium, requiritur, ꝙ non sint alię partes, quam illę, quæ prætuerunt, & tñ, ꝙ partes, quæ nūc prætuerunt, suppleātur sine quibus hō esse potuit prius nō tollit identitatem eius, ideo resurget cum partibus, quas nō habuit prius. Et dicendum de hominis, ꝙ ipsemet est idem numero, qui prius fuit, de partibus aūt dicendū, ꝙ sunt eędē secundum formam. ſ. quia per formam totius suę cum eadē sit forma substantialis totius, & partis, quia non ponimus plures formas substantiales eiusdē rei. De materia autem dicendum, ꝙ pōt esse eadem, quæ præfuit in toto, vel alia.

Ad quod considerandum, ꝙ interdū est in homine in aliquibus partibus eius aliquid de materia, quæ non pertinet ad veritatē naturę illius partis, vt rubores, vel excrescentiæ. & talis materia poterit accipi ad supplendum defectum cuiuscunque alterius partis, sic aūt id, quod est de vna parte, non tranlit in aliam, neque variatur identitas partium, cū illud, quod supfluum erat non dicatur esse de veritate illius partis. Si autem fit aliquid de veritata vnius partis, ideſt illi conueniens non accipitur ad supplēdum id, quod defuit. Sed tunc dicendum, ꝙ supplebitur de alia materia extranea, quæ non fuit vnquam illius corporis humani, vel saltem non erat de illo, quādo homo decessit, facile enim est tunc accipere materiam de quacunque re corruptibili volueri ad supplendum defectum hominis. Cum autem dicimus, ꝙ illa pars non fit eadem, dicendum, quòd etiam si non esset aliquo modo eadem, dum tamen non variaret identitatem resurgentis poterat concedi esse in toto, illę autem solę partes, quæ tollunt identitatem totius negantur esse in resurrectione, sed ea, quę aduenient de nouo non mutāt identitatem, ideo suppletio talium partiū, ēt si omnino essent alię non mutaret identitatē resurgentis, & tñ dicendum, ꝙ non sunt omnino alię, quia sunt eędem in forma, ſ. non, ꝙ habeant formam, quā prius habuerunt, quia nullam habuerunt cum nulla præfuerit, sed ꝙ sint per formam totius, quia animanī illę partes, & informantur ab anima resurgentis, quæ sola est forma ipsius subſtantialis. Quantum ad materiam vero, ꝙ illa præfuerit in toto, vel accipiatur de foris, non differt ad identitatem resurgentis.

Ad tertium dicendum, ꝙ suppletio partium non tollit identitatem resurgentis, & si tolleret esset negāda, cum hoc sit summe necessariū in resurrectione, ſ. seruare identitatem resurgentium. Sed dicendum, ꝙ duo sunt, quæ tollunt identitatem partium. Vnum est si pro illis partibus, quæ præfuerunt in corpore acciperētur alia materia de nouo ad illas formandum non recipiendo illam, quæ præfuit, & tunc non esset idem oculus, qui prius, neque eadem manus, & ita de alijs, & consequenter, neque idem homo. Secundum est si materia vnius partis tranferatur ad aliam, licet non recipiatur aliquid de foris, vt si, id quod fuit in manu, mutetur ad pedē, & è contrario, quia tunc, neque erit idem pes, neque eadem manus, quia identitas illorum est ex materia sua, & nunc non habent materiam, quam prius, ideo habent diuersitatem numeralem, & consequenter totum non manet idem, & tamen si, id quod nunquam præfuit causetur non fit diuersitas. & ideo siquis non habuit prius manus, & in resurrectione illas recipiat non tolletur identitas, sed erit idem numero, sicut si aliquis esset natus sine manibus, & Deus miraculosè daret ei nunc manus non diceremus eum fieri alium hoīem numero, sed eundem. Ratio dñę istorū est, quia alietas, & dña prę-
fuisset, & iō si nunc habeat quis oculū, & in resurrectione ex alia materia restituat oculus, erit alius oculus, quia ille prę fuit aliqñ, & non erat iste, qui nūc est, & tñ qñ de nouo, pducit manus, q nō prę fuit nō efficit hō ali², quia neque istas man⁹ est alia, eo ꝙ nō præfuit aliqua manus, a quo ista differat, vel sit alia, ſ. n. adueniens, vel suppletio manus, q̄ nō pfuit tolleret identitatem, ꝙ tinuo fieret hō alius, & alius numero cum augeat suſcipiendo aliud intus, & habet nouam quātitatem, q̄ prius nō hēbat in qualiber parte. Fiet ergo suppletio partiū, quæ non prę fuerunt prius in resurrectione, & earum, quæ non erant integrę, & non erit in hoc aliquod inconueniens.

Anin resurrectione omnes redibunt humiditates, quæ fuerunt in corpore, & eadem numero. Quæst. CCXLI.

QVAERETVR an in resurrectione redibunt oēs humiditates, quæ pfuerunt in corpore, & eędē numero. Aliqui dñt, ꝙ non, quia dr 1. Cor. 15. c. caro, & sanguis regnū Dei non possidebunt, sed sanguis est præcipuus humor, ergo non erit in beatis resurgentibus, qui regnum Dei possidebunt, & multominus in alijs, quia q̄cunque corporis pfectionē habebūt magis beati, q̄ damnati. Secundo, quia humores manent in corpore p continuā restaurationē deperditi, fit. n. resolutio semp de corpore humano per actionem ꝺ. rietatis, & id quod de carne resoluitur, & deperdit, restaurat de humoribus istis, sed post resurrectionē nulla deperditio fiet, ergo corpus non resurget cū humoribus. Tertio, quia illud, quod est in via generationis in corpore humano, nōdū est ab aīa rōnali pfectum, sed humores sunt in via generationis adhuc, qa sunt in potentia caro, & os, ergo nondum sunt perfecti aīa rōnali, sed corpus humanum non hēt habitudinē ad resurrectionē, nisi ſm, ꝙ est perfectū aīa rōnali. Quod patet, quia solum assumit in resurrectione, quod præfuit in vita, ergo humores non resurgent in hoīe. Alij dñt, ꝙ humores resurgent, quia illud, quod est de cōstitutione corporis humani resurget cum corpus resurgat, sed humores sunt de constitutione corporis humani, qa vt dicit Aug. corpus constat ex membris officialibus, officialia ex similibus, similia ex humoribus, ergo humores resurgent in corpore. Secūdo. qa resurrectio nostra erit conformis resurrectioni Christi 1. Cor. 15. c. in Christo tñ resurrexit sanguis. Quod patet, quia in sacramento conuertit vinū in sanguinē Christi, quod non posset fieri si Christus non hēret nunc sanguinem, ergo resurget sanguis in nobis, & p-sequenter alij humores, quia oēs hñt eandem habitudinem ad corpus. Dicendum, ꝙ cum in resurrectione resumatur corpus, & idē corpus, necesse est, ꝙ oīa, quę sunt de integritate corporis resurgant, quia aliàs non esset idē corpus, & iō si aliqua humiditas in corpore est de integritate eius, illa resurget, quęcunque aūt nō est de eius integritate non resurget. Circa quod sciendum, ꝙ in homine est triplex humiditas. Prima, q̄ est in recedendo a perfectione indiuidui, duę alię pertinent ad indiuiduum. De prima dicendum, ꝙ subdiuiditur, quia quædam est in via corruptionis, & a natura abijcitur, sicut vrina, stercus, & quæcunque fęces per quascūque partes corporis, siue emunctoria euitanī. Nam ista talia sunt, quę si non emitterentur foras putrefierent in corpore, & corrumperent illud, & ita est omnis sanies, & apostema. Alia humiditas abijcit nō, tanq̄ mala, neque in via corruptionis existēs, sed tanq̄ ad aliud ordinata, non quidem respectu ipsius indiuidui, sed alterius, & hoc interdum ad conseruationem speciei, sicut semen, quod est humiditas ordinata ad generationem, interdum aūt ad conseruationem indiuidui alterius per cibum, vel nutritionem, & sic est lac. De his omnibus humiditatibus dicendum, ꝙ non resurgēt, nam prima est imperfecta, & corrupta, & hęc abijcitur, iō a fortiori erit ibi abiecta. Secunda non est imperfecta simpliciter, tñ quia ordinat ad generationem, & nutritionem, quæ non manebunt in patria, vel post resurrectionem non erit in resurgentibus. Secunda humiditas prępcipua est, quæ ad indiuiduum pertinet, & tñ nondum peruenit ad vltimam perfectionem, q̄ natura operatur in indiuiduo, sed est ad illam ordinata a natura. Et hęc subdiuiditur, quia quędam harum est, quę licet nondum transierit in naturam indiuidui, habet tñ aliquam formam determinatam, secundum quam continetur inter partes corporit, sicut sanguis, alię tres humores, ſ. cholera, phlegma, melācholia, quos natura ordinat ad mēbra corporis, quæ generantur ex illis, & licet sint ordinati ad partium generationem, & restaurationem, & quātum ad hoc videantur esse in via, quædam tñ hñt formas determinatas, per quas manent, sicut, & alię partes corporis, iō resurgent cum alijs partibus corporis, licet ipsi humores non sint partes corporis, quia non habent cōtinuitatem aliquam cum corpore, sed sunt intra corpus. Alia humiditas est, quæ pertinet ad indiuiduum, & nondum transiuit ad eius vltimam perfectionem, sicut & præcedens, & tñ est in via transeundi de forma in formā, ſ. de forma humoris in formam membri, & ista non habet determinatam consistentiam, sicut quatuor humores supra positi. Vnde non habet determinatam formam, secundum q̄ talis maneat, sed est solum in via transeundi de forma in

formam

formam, talis autem humiditas nō resurget. Et ratio F est, quia post resurrectionem singulę partes corporis stabilientur in suis formis, vt nō transeat aliqua in alia, quia ibi cessabit omnis transmutatio alteratiua generatiua, & corruptiua, ideo non resurget ibi illa humiditas, quæ est in ipso actu transeundi de forma in formam. Hęc autem humiditas subdiuiditur, quia potest accipi in duplici statu, scilicet vel secundum, quòd est in principio transmutationis, & sic vocatur ros, quia est ad modū roris, & est illa humiditas, quæ est in foraminibus paruarum venarum. Vel accipitur secundum, quòd est in maiori progressu transmutationis, & incipit iam de albari, & sic vocatur cambiū, neutra autem istarum humiditatum resurget.

Tertium genus humiditatis est, quod etiam perti- G net ad indiuiduum, & iam peruenit ad vltimam perfectionem, quam natura intendit in corpore indiuidui, & ista est dealbata iam, & incorporata membris, & vocatur gluten, quia agglutinatur, idest coniungitur membro, & est de substantia membri. Ista autem non distinguitur a membro, & ideo magis deberet poni, vt aliquid membri, quam humiditas, & tamen connumeratur aliis humiditatibus, vt distinguatur triplex status humiditatis, quæ ordinatur ad transeundum. In corpus autem humiditas, quæ transit, aut est in principio transumptionis, & sic vocatur ros, aut est in medio, & vocatur cambium, aut est in fine, & vocatur gluten, & ista est iam incorporata, & desinit esse humiditas, & incipit esse membri pars, sed connume- H ratur alijs humiditatibus inquantum peruenit ad finem, ad quem ordinantur humiditates, scilicet ad trāseundum in substantiam membri. Ex dictis autē apparet, ꝙ de omnibus modis humiditatum corporis nullę manebūt, nisi quatuor humores, & glutē, quod est in fine transumptionis in membrum, isti enim erunt in resurgentibus.

Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ sanguis non accipitur ibi pro sanguine, vt est humor, quia si proprie acciperentur isti termini non solum sanguis non resurgeret, sed etiam, neque homo, cum dicatur caro, & sanguis, & tamen si caro non resurgit non resurget homo, cum corpus hominis sit ex carnibus, & ossibus, & requiritur identitas corporis ad identitatē hominis resurgentis. Dicendum igitur, ꝙ accipitur I Caro, & sanguis qūo in scriptura solet accipi. caro, & sanguis figurate, & aliquando accipiūtur pro homine. Sic dixit Christus supra 16.c. ad Petrum. Caro, & sanguis non reuelauit tibi, idest nō reuelauit aliquis homo. Aliquando accipitur caro, & sanguis pro corruptione aliqua, ad quā inclinat caro, & sanguis, vel pro apparatione, quæ est ex illis, etiam si mala non sit, & ita omnis operatio animalis vitę, scilicet cibum, & potum sumere, dormire, & venereis qualitercunque vti dicuntur opera carnis, & sanguinis. Et ita accepit Apostolus in verbis illis, s. Caro, & sanguis non possidebunt regnum Dei. i. homines dediti peccatis, & corruptioni, ad quam inclinat caro, & sanguis. Et ita exponit Augustinus in epistola ad Contentium, K dicens, ꝙ caro, & sanguis accipitur ibi pro corruptione, quæ dominatur nunc in carne, & in sanguine. Et patet hoc, quia subditur ibi in verbis Apostoli, neque corruptio possidebit incorruptionem. Vel pōt accipi pro actibus, qui sunt de conditione carnis, & sanguinis, & pertinent ad vitam animalem, s. non ibunt homines ad regnum Dei cum istis actibus. i. qñ ibi erunt non exercebunt istos actus, quia in regno cęlorum, neque nubent, neque nubentur, sicut dictum est a Christo supra in litera. tamen & sanguis, & caro, ꝓprie accipiēdo, quia sunt de veritate, & integritate naturæ resurgent in corpore.

Ad secundum dicendum, ꝙ manebunt humores in corporibus resurgentium, licet non maneant ad eundem finem, ad quem hic, s. ad restaurationem deperditi, sed ad alium, sicut dictum est supra, quòd manebunt in resurgentibus membra genitalia, nō tamē ad aliquem vsum, ad quem hic seruiunt, sed ad retinendam integritatem naturę, & ostendendam perfectionem virtutis organicę, ita humores licet non maneant ad restaurationem deperditi, manebunt ad integritatem humanę naturę reparandam, & ad ostēsionem virtutis naturalis.

Ad tertium dicēdum, quod nō resurgit, nisi quod aliquo modo perficitur ab anima, humores autem aliquo modo ab anima perficiuntur. Et cum dicitur, quòd sunt in via ad generationem partium, dicendū quòd humiditates, quæ totaliter sunt in via transeundi de forma in formam, non resurgent, alię vero, quæ habent aliquam consistentiam, resurgent. Sic enim dicimus, quòd elementa sunt in via generationis respectu corporum mixtorum, quia sunt eorum materia, non autem, quòd semper sint in actu transeundi in corpora mixta, ita autem quatuor humores se habent ad membra, vt materia illorum, & ita sunt in via generationis illorum, & transeundi in illa, & ideo licet elementa sint materia mixtorum corporum modo supradicto, nihilominus inter partes vniuersi habent formas determinatas, ratione quarum sunt de perfectione vniuersi, sicut corpora mixta, ita & humores quatuor licet sint materia membrorum sunt de perfectione corporis humani, sicut & alię partes propter suas formas determinatas, licet non perueniant ad tantam perfectionem, sicut alię partes corporis. Nam neque elemēta licet sint partes vniuersi propter suas formas sunt tam perfecta, sicut mixta, quia non habent ęquales formas in perfectione, sicut mixta, & sicut omnes partes vniuersi accipiunt a Deo perfectionem non ęqualiter, sed vnaquęque secundum suum modum, ita & omnia, quæ sunt de veritate, aut integritate humanę naturę perficiuntur ab anima, licet non ęqualiter. Sic enim perficiuntur humores, non tamen, ita perfecte, sicut partes corporis, idest membra, quia membra sunt animata, & viuunt, humores autem non animantur, neque viuunt, aliquam tamen perfectionem consequuntur ab anima, sed illa est minor, quolibet gradu vitę, & tamen nō potest dici nulla, quia si nulla essent putrefierent, & corrumperent humores in corpore, sicut foris emissi corrumpuntur, vel sicut manentes in corpore post animę separationem putrefiunt, & tamen manente anima moruentur illi in corpore, & non corrumpuntur, ergo necesse est, quòd aliquam perfectionem ab anima suscipiant.

Ad alia duo argumenta, quæ simpliciter ostēdere volunt manere humores in corpore respondendum est. Ad primum dicendum, ꝙ non est verum, ꝙ omnia, quæ sunt de constitutione corporis, manebunt in corpore, sed solum illa, quæ iam trāsierunt in corpus, vel habent formas determinatas in natura, per quas maneant, & connumerentur alijs partibus corporis. Nam ros, & cambium sunt humiditates, quæ pertinēt ad constitutionem corporis, & propinquius se habēt ad corpus, quam sanguis, & alij tres humores, cum ros, & cambium sint in trāseundo in carnem, & ossa, sanguis autem, & alij humores non sunt in actu transeundi, & tamen sanguis, & alij tres manent, ros autem, & cambium non manent. Ratio differentię est, quia quatuor humores habent formas determinatas, secundum quas competit eis consistentia, & connumerantur alijs partibus corporis, ros autem, & cambium, quia sunt in tranſeundo non habent formas determinatas, secundum quas connumerentur partibus

partibus corporis, ideo non possunt manere in resur- A gentibus.

Ad secundum dicendum, quòd verum est, quòd sanguis mansit in Christo resurgente, & omnes quatuor humores, & ita in nobis erit, non tamen manebunt omnia genera humiditatū, vt dictum est supra.

An capilli, & vngues resurgent in homine.
Quæst. CCXLII.

QVAERETVR an capilli, & vngues resurgent in homine.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia sicut capilli, & vngues generantur ex superfluo ciborum, ita vrina, & sudor, & fęces, & sanies, & huiusmodi, sed ista non resurgēt B in corpore, vt dictum est præcedenti q. ergo, neque vngues, & capilli resurgent.

Secundo, quia inter omnes superfluitates, quæ gignuntur ex superfluo cibi maxime accedit ad naturę veritatem semen, quod est superfluum non simpliciter, sed quo indigetur ad conseruationem naturę per generationem, & tamen semen non manebit in resurgentibus, vt dictum est præcedenti q. ergo à fortiori non manebunt capilli, & vngues. Tertio, quia nihil est perfectum anima rationali, quod non sit perfectum anima sensibili, sed capilli, & vngues non sunt perfecti anima sensibili, quia eis non sentimus. i. per eos, vt dicit 1. de Anima. cum ergo corpus humanū non resurgat, nisi vt est perfectum anima rationali, C sequitur ꝙ capilli, & vngues non resurgent.

Dicendum, ꝙ capilli, & vngues resurgēt in corporibus. Et patet primo, quia dicitur Luc. 21. c. capillus de capite vestro non peribit, & tamen ea, quę non resumuntur, pereunt, ergo capilli resurgent. Etiā supra 10. c. dixit Christus ad discipulos: Capilli vestri numerati sunt, & tamen numeratio signat mágnam diligētiam, non autem esset diligentia nimia, si illi permitterentur perire, & non resumerentur in resurrectione, ergo resurgent. Secundo, quia capilli, & vngues sunt dati homini in ornatum, & tamen omnia corpora præcipue electorum resurgent cum omni ornatu, quem habuerunt, & cū maiori, ergo capilli resurgēt, D & vngues. Circa hoc considerandum, ꝙ anima se habet ad corpus animatum, & ad partes eius, sicut ars ad sua instrumenta, & ideo quodlibet corpus animatum organicum dicitur, & ipsa anima dicitur actus corporis physici organici 2. de Anima. Ars autem habet duplicia instrumenta, quædam de prima intentione, vtiē tamen quibusdam instrumentis ad operis sui executionem, sicut fistulis, & musica, & citharis, & alijs variis musicis. Et ista sunt de prima intētione artis, eo ꝙ directe ordinantur ad actum, quem intendit ars, vtiē autem alijs instrumentis non ad exercitium actus sui, sed ad conseruationem principalium instrumētorū, sicut ars militaris vtitur gladio ad bellum, & vagina ad gladij conseruationem, ita etiam in partibus corporis animati quędam partes ordinantur directe ad operationes animę exequēdas, sicut cor, epar, manus, pes, & similia, quædam autem sunt partes solū ad cōseruationem istarum partium, sicut & in alijs rebus naturalibus, nam in arboribus folia sunt ad operimēE tum fructuum, & defensionem, & non sunt, id quod natura intendit producere ex arbore, ita a fortiori in homine cum partes eius operatiuę sint preciosiores, quam partes arboris, & fructus eius, erunt aliquę cōseruatiuę partium operatiuarum, & ita est de vngui- bus, & capillis, quia ad conseruationem aliarum partium sunt, & sunt de secunda intentione naturę istę partes in homine, sed quia intantum est aliud de perfectione hominis, & integritate inquantum est ab- anima intentum, sed anima habet capillos, & vngues, vt partes corporis de secunda intentione sua, ergo resurgent capilli, & vngues, quasi ad aliquam hominis perfectionem pertinentes, licet non ad primam.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd non differt vnde aliquid generetur, sed ad quem finem a natura ordinetur, & ideo licet hęcomnia gignantur ex cibo, quædam ordinantur a natura ad retinēdum, alia vero ad ea emittendum, & eorum, quæ retinent quædam sunt de principali intentione naturę, quędā vero de secundaria. Ista autem, de quibus arguitur ordinantur ad ea emittendū, quia sunt fęces non adiuuantes naturam, sed impedientes, ideo non manent. Secus autem de capillis, & vngubus, quia illi ordinātur a natura ad manendum in corpore, licet sint de intentione secundaria naturę. Et si dicatur, quòd capilli, & vngues gignuntur ex superfluitatibus; Dicendū, quòd illę superfluitates non abijciuntur a natura, sed seruantur ad gignendum ex eis capillos, & vngues, qui sunt naturę multum vtiles.

Ad secundum dicendum, quòd licet semen nō sit aliquid quod abijciatur a natura, ordinatur tamen ab ea ad conseruationem ipsius indiuidui, in quo est, scilicet ad generationem alterius, in resurrectione autē vnum indiuiduum non ordinabitur ad alterum gignendum, quia iam non erit copulatio per generationem, ideo non manebit semen, sed manebunt ea, quę pertinent ad cuiuslibet indiuiduī conseruationem in seipso, sic autem sunt capilli, & vngues, ideo resurgēt.

Ad tertium dicendum, quòd capilli perficiuntur ab anima, & rationali quidem, & ideo resurgent, oīa enim, quę in corpore sunt, nisi ea, quæ abijciuntur, ꝓficiuntur ab anima, fęces enim, vrina, sudor, & sanies in corpore sunt, sed non perficiuntur ab anima, eo ꝙ abijciuntur à natura. Et si contingeret diu manere ipsa magis corrumperentur, & inficerent, atque corrūperent corpus, quod non facerent si ab anima perficerentur, quia tunc seruarētur in aliqua certa harmonia ad alia, quæ sunt in corpore, & non inficerent illa, de cæteris autem constat, quod perficiuntur ab anima, vt carnes, & ossa, & humores, scilicet ista, quæ gignuntur ad manendum, quæ autem gignuntur ad emittendum, quantumcunque in se bona sint, non perficiuntur ab anima, vt semen, & lac, nam ista non sunt mala, vt fęces, vrina, stercus, & sudor, sed sunt bona, & electa a natura, cum proficiant ad rem bonam, ideſt ad gignendum, & ad nutriendum, & tamē, quia non ordinantur ad manendū eodem indiuiduo, cuius sunt non perficiuntur ab anima eius, sed solum virtute animę eius perfecta, & bona gignuntur. Primo patet, quia si perficerentur ab anima, haberent inclinationem ad manendum vbi perfectionem recipiūt, & non esset eis appetitus ad exeundum, quia nil mouetur naturaliter ad id, quod est sibi inconueniens, & tamen semen, & lac valde pulsant ad exitum, & si cū vtrunque in viro, & fęmina fuerit multiplicatum, nō emittitur aliquo modo, causat magnas molestias, & tristitias ei, in quo est, etiam si diu maneant ista multiplicata in viro, & fęmina, & non emittantur, vel aliàs resoluantur, & euaporent, gignunt morbos, & ipsa corrumpuntur, & putrefiunt, & tamen si perficerent ab anima non corrumperentur, neque corrumperent alia, quę sunt in corpore manendo in eo. Secundum est, quod ab anima gignuntur ista perfecta, nā semen quandam naturalem bonitatem habet, cum electum sit ad gignendum, & lac magnam bonitatem, cum sit optimum nutrimentum, & istam bonitatē accipiunt ab anima indiuidui, in quo gignuntur, quia illa regulat hęc, & ita recipiūt perfectionem ab ea in fieri, sed non conuersantur in facto esse, quia non ordinantur

ad

ad manēdum,ſed ad emittēdum, vrina autem, fęces, ſudor,& ſanies non recipiunt aliquam perfectionem ab anima, neque in fieri, neque in facto eſſe,& ideo, neque conſeruantur in corpore, neque ordinantur a natura ad aliquid boni, ſicut ſemen, & lac,ſed ſolum ad corruptionem, ideſt quia corruptiones quędam ſunt,abijciuntur penitus a natura.

Ex quo ſequitur,quòd omnia,quæ manent in corpore perficiuntur ab anima duplici perfectione, ſcilicet perfectione generationis, vt bona ſint, & perfectione conſeruationis,ideſt vt in aliqua vtilia ſint corpori, quia aliter non manerent in corpore,ſed corrūperentur manendo, & corrūperent alia, & ideo cum capilli, & vngues gignantur in corpore, & maneant in eo,neceſſe eſt,ꝙ perficiantur ab anima.

Sciendum autem, quòd cum omnia, quæ in corpore manent perficiantur ab anima,quòd triplex gradus perfectionis eſt. Vnus eſt,quo aliqua perficiūtur recipiendo motum quendam, & proportionem in qualitatibus ſuis ad res,quæ viuunt,ſcilicet vt eis conueniant, & tamen eis non participatur aliquis gradus vitę. Alius eſt gradus vitę primus quo aliqua nutriūtur, & augentur. Tertius eſt, quo iam aliqua habent ſecundum gradum vitę, vt ſentiant, & iſti gradus ſe habent aſcendendo, primus, & minimus gradus eſt quatuor humorum,nam illi non viuunt,neque nutriuntur, & augmentantur,ſed multiplicatio ſua eſt per iuxta poſitionem per continuam generationem eorum ex cibo,ſicut eſt generatio aquę,& ignis aeris,& terrę, quæ tamen non nutriuntur, neque augentur. Secundus gradus eſt capillorum, & vnguium,& omnium oſſium. Nam manifeſtum eſt capillos augeri, & conſequenter nutriri, quia quandocunque res augetur nutritur, ſed non conuertitur, & idem fit in vnguibus, qui augentur per intus ſuſceptionem, & iſtud eſt opus animę vegetatiuę. De oſſibus idem eſt, quia omnia oſſa augentur, quia alias infans non efficeretur maior, quam quando gignitur, ſed iſta non ſentiunt, quia neque per capillos,neque per vngues,

Senſus tactus eſt cōmunis.

neque per oſſa nuda ſentimus ſenſu tactus, qui eſt communis ſenſus. Tertius gradus eſt carnis, & omnium membrorum corporis,quæ ſunt compoſita ex carnibus,& oſſibus, quia illis competit ſentire tangēdo, & cuicunque competit gradus tertius competit ſecundus, & primus, & cui competit ſecundus competit primus. Quartus autem gradus erat,quē poſſit anima dare, ſcilicet perfectionem rationalitatis cum ipſa ſit rationalis,ſicut eſt ſenſitiua, & vegetatiua,ſed iſtum gradum nulli membro communicat, quia nō communicat ei membrum aliquod in actu intelligēdi,ſcilicet quia nullū membrum eſt intelligens. Etiā

Anima per nullum organū exercet actum intelligendi.

per nullum membrum, vel organum exercet anima actum intelligendi licet pręſupponat actum organorum,ſcilicet ſuſceptionem ſpeciei materialis, quæ fit per organa, & ex ſpeciebus iſtis, vel phantaſmatibus receptis gignuntur ſpecies intelligibiles per actum abſtrahendi intellectus agentis, & tamen, neque abſtractio illa, neque actus intelligendi ſequens fit ab intellectu per aliquod organū, ſed pure per ſeipſum ſine organo, ideo anima quantum ad actum intelligendi,& volendi dicitur eſſe abſoluta à corpore. Nullum ergo organum, vel pars corporis perficitur hac perfectione,ſed homo participat perfectione hac, qa ipſe eſt intelligens,& rationalis, eo ꝙ pars ſua eſt anima rationalis,cuius potentia eſt intellectus,per quam ipſe intelligit.

Aīa rationalis eſt vnica forma ſubſtātialis hoīs.

Nunc autem dicendum,ꝙ capilli, & vngues perficiuntur ab anima in gradu ſecundo perfectionis, & ideo eſt dicendum, ꝙ ab anima rationali perficiūtur, Nam in homine eſt vnica forma ſubſtātialis, quę eſt

F anima rationalis, ideo neceſſe eſt,ꝙ quidquid perficit ab ea perficiatur, vnde non ſolum capilli, & vngues, qui habent ſecundum gradum perfectionis, ſed etiā quatuor humores, qui ſunt in primo gradu,perficiūtur ab anima rationali in homine, quia nulla alia eſt ibi. Cum autem obijcitur, ꝙ non perficiuntur capilli ab anima ſenſitiua, ergo neque a rationali: Concedit conſequentia,& negatur antecedens.Sed dicendum, ꝙ in homine tam ab anima ſenſitiua,quam a rationali perficiuntur capilli, quia capilli perficiuntur ab anima hominis, vt oſtenſum eſt, Sed illa eſt vnica,& ipſamet eſt ſenſitiua, & rationalis, & vegetatiua, ergo capilli perficiūtur ab anima ſenſitiua,& rationali. Cū autem dicimus, quòd capillis non ſentimus. Dicendum ꝙ aliud eſt perfici ab anima ſenſitiua, & aliquid

G perfici in gradu ſentiendi, verum eſt autem,quòd capilli ab anima ſenſitiua perficiuntur, ſed non ad gradum ſentiendi cum anima habeat plures gradus, quibus perfectionem ſuam communicat. Nam ſi hoc modo argueretur, ſcilicet hoc non ſentit, ergo non perficitur anima ſenſitiua, teneret hęc conſequentia, ſcilicet iſtud non rōcinatur, neque ſentit,neque augetur,vel nutritur, qui ſunt omnes actus animę rationalis ſenſitiuę vegetatiuę, ergo nulla anima perficit, & tamen nō tenet conſequentia iſta, quia verum eſt, ꝙ ſanguis,& humores non ſentiunt, non augent,neque nutriuntur, neque habent aliquē actum alicuius

H gradus animę, & tamen perficiuntur ab anima, quia aliàs non poſſent manere in corpore,quin ſtatim corrumperentur,& inficerent omnia, ſicut eſt de vrina, fęcibus,& ſanie,vt oſtenſum eſt ſupra. Etiam teneret iſta conſequentia, nullum membrum corporis rōcinatur,ergo nullum perficitur anima rationali, & tamen falſum eſt cōſequens, quia omnia membra corporis humani perficiuntur anima rationali, cū nulla alia ſit ibi, & tamen nullum ratiocinatur.

Sed ſciendum,ꝙ iſta conſequentia ſecunda procedit tenēdo vnitatem formę ſubſtantialis in quolibet compoſito, quia tunc ab anima rationali perficiūtur omnia mēbra corporis humani. Siquis tamen teneat pluralitatem formarum, conſequentia valebit apud eum,& concedet etiam conueniens, ſcilicet ꝙ nullū

I membrum hominis perficitur anima rationali, ſed omnia perficiunt̄ anima vegetatiua, & ſenſitiua,quas ipſi diſtinctas ponunt a rationali in homine, & iō cōtra iſtos procedit conſequentia prima de humoribus, qui a nulla anima videntur perfici cum nullius animę actum habeant, & tamen conſtat, ꝙ ab anima perficiuntur,ita ergo dicendum,ꝙ licet capillus,& vnguis non perficiantur ab anima vſque ad gradum ſentiēdi perficiūtur tamē ab anima ſenſitiua, & rationali,quæ eadem eſt in homine.

Ex quo ſequitur,ꝙ debet poni, ꝙ capilli,& vngues reſurgant. Nam ęqualiter perficiuntur capilli, & vngues ab anima,ſicut oſſa, ſcilicet in gradu ſecūdo,qui eſt augeri, & nutriri, vt dictum eſt, & tamen oſſa re-

K ſurgent in corpore humano, ergo etiam capilli, & vngues reſurgent.

An totum quidquid fuit in corpore de veritate naturæ humanæ exiſtens in ipſo reſurgat.
Quæſt. CCXLIII.

QVAERETVR an totum quidquid fuit in corpore de veritate naturę humanę exiſtens reſurgat in ipſo.

Aliqui dicunt,ꝙ non,quia cibus conuertitur in veritatem naturę humanę,ſed aliqn̄ carnes bouis ſumūtur in cibū, ſi ergo reſurgit quidquid fuit de veritate naturę humanę reſurgēt carnes bouis,quod eſt inconueniens.

ueniens. Secundo, quia coſta Adę fuit de veritate naturę in ipſo, ſicut coſta noſtra in nobis eſt de veritate naturę viri, ſed coſta Adę non reſurget in Adam, ſed in Eua, quia aliàs Eua non reſurgeret, quæ de illa coſta fuit formata, ergo non reſurget in homine quidquid fuit de veritate naturę in eo.

Tertio,quia non eſt poſſibile, ꝙ idē numero reſurgat in diuerſis hominibus, ſed pōt eſſe aliquid, quod fuerit de veritate naturę in diuerſis hominibus, ſicut ſi aliquis carnibus humanis veſcatur,quę tranſeant in ſubſtantiam eius,ergo non reſurget in homine quidquid fuit in ipſo de veritate naturę.

Sed aliqui ad hoc dicunt, ꝙ non eſt de veritate naturę humanę quidquid eſt in carnibus comeſtis,& iō

B aliud poteſt reſurgere in comedente, ſcilicet id quod fuit in carnibus illis, & nō erat de veritate naturę humanę comeſti, quod vero fuit de veritate naturę humanę in comeſtis carnibus reſurget in eo cuius carnes fuerunt, & ita non eſt inconueniens.

Sed obijcietur, quia maxime videtur eſſe de veritate naturę humanę, id quod a parentibus trahitur, ſed ſi aliquis non comedens,niſi carnes humanas filiū generet, oportet ꝙ illud, quod filius trahit a parentibus fuerit de carnibus aliorum hominum,quas pater ſuus comedit, quia ſemen eſt de ſuperfluo alimenti, vt Ariſto. probat 9. libro de animalibus, ergo iſtud, quod eſt de veritate naturę humanę in puero iſto,fuit de veritate naturę humanę in alijs hominibus,quorū

C carnes pater ſuus comedit.

Sed poterit dici, ꝙ qui comedit carnes aliorum hominum, comedit, id quod erat de veritate humanę naturę,& aliquid,quod non erat de veritate humanę naturę,id vero, quod erat de veritate humanę naturę non tranſit in ſemen, ſed quod non erat de veritate,& ita puer iſte non erit genitus de eo, qđ erat de veritate naturę humanę alterius,vn̄ non erit inconueniens. Sed obijcietur, qđ aliquis ſolū cibetur embrionibus,quia poſſibile eſt, in embrionibus autem nihil eſſe videtur,niſi quod eſt de veritate humanę naturę, quia totum, quod eſt in eis trahitur a parentibus,ſi ergo ſuperfluitas cibi conuertitur in ſemen, oportet ꝙ illud,quod fuit de veritate naturę in embrionibus ſit de veritate naturę in puero cibato ex illis, & genito ab eo,qui talibus cibabatur,& tamen embriones pertinēt ad reſurrectionem, ideſt ipſi reſurgent ſi animā rationalem habuerunt, ergo idem poſſet in duobus reſurgere,& deberet, & tn̄ non poteſt idem reſurgere in duobus, ergo non reſurgit in quolibet, id quod eſt de veritate naturę eius. Alij dicūt,ꝙ quidquid fuit in aliquo homine de veritate naturę humanę eius reſurget in eo. Nam quidquid fuit in aliquo de veritate naturę humanę fuit perfectum ab anima rationali,vt oſtenſum eſt præcedenti q. & tamen corpus humanū ob hoc habet ordinem ad reſurrectionem, quia fuit anima rationali perfectum, ergo quidquid fuit de veritate naturę humanę in aliquo reſurget in eo. Secundo, quia ſi a corpore humano ſubtrahatur aliquid, quod fuit de veritate humanę naturę in eo, manebit corpus imperfectum,& tamē omnis imperfectio tolletur in reſurrectione, præcipue ab electis, quibus promiſſum eſt Luc. 21. ꝙ capillus de capite eorum non peribit, ergo id quod fuit de veritate humanę naturę in quolibet, reſurget in eo.

Dicendum, quòd iſta quæſtio habet duas difficultates. Prima eſt qđ ſit de veritate naturę humanę in aliquo. Secunda eſt an totum illud, quod de veritate eſſe ponitur, reſurgat in homine.

Circa primum dicendum, quòd accipiendo proprie eſſe de veritate naturę humanę nihil aliud eſt, quam eſſe informatum forma humana. Vnūquod-

A que enim, ſicut ſe habet ad eſſe, ita ſe habet ad veritatem, quia omne ens eſt verum cum conuertatur, & quantum habet quælibet res de entitate, tantum habet de veritate. Vnde illa res vera dicitur, quia ita ſe habet, vt videtur cognitori in actu. Nam verum per reſpectum ad intellectum dicitur cum veritas ſit cōformitas ſigni ad ſignatum, & ita licet veritas nō cōpleatur per relationem ad intellectum, tamen origo eius eſt ex re,quia Ariſto. dicit ab eo, ꝙ res eſt,vel nō, dicitur quia vera,vel falſa. Et ob hoc dicit Auicenna, ꝙ veritas vniuſcuiuſque rei eſt ꝓprietas ſui eſſe,quod ſtabilitum eſt ei, & dicitur proprietas ipſius eſſe,quia ex eſſe ſequitur veritas,& ſecūdum, ꝙ res habet pro-

B prium,& determinatum eſſe, ita veritas alia eſt vnius rei, & alia alterius. Et hoc, ſiue inquantum ſe habet res ad intellectum, ſiue inquantum ſe habet ad naturam ſuam. Nam alia prędicata ſunt vera de vna re,& alia de altera. Et hoc ſecundum proprietatem rei cuiuslibet,& hoc quantum ad intellectum. Quantum ad naturam vero dicitur veritas proprietas ipſius eſſe, quia quodlibet indiuiduum eſt ſub aliqua natura,& inquantum habet illud omnia, quæ ad naturam illā pertinent, dicitur habere veritatem naturę illius, & ita proprietas eſſe vniuſcuiuſque, ideſt ꝙ quælibet res habeat proprie eſſe naturę ſuę, quod eſt ſibi ſtabilitum,ideſt in quo res illa firmatur, & per quod eſt,& non competit ſibi per intellectum, eſt veritas eius, &

C quoniam eſſe in omnibus generibus determinatur à forma illius generis,vel ſpeciei, illud habet verū eſſe alicuius ſpeciei, quod informat̄ forma illius ſpeciei, & ſic dicimus eſſe aliquod verum aurum, quod habet formā auri a qua eſt eſſe auri, & dicemus aliquid eſſe de veritate naturę humanę,quod informatur forma humana, vel pertinet ad naturam, quæ determinatur per formam, quod dicitur pro tanto, quia anima eſt de veritate naturę humanę, ſed non informat̄ forma humana, cū ipſa ſit forma etiā propria paſſio, & omnes paſſiones, vel conditiones humanę ſunt de veritate naturę humanę,ſed non informantur forma humana,ideo illud eſt intelligendum de materia, vel partibus materialibus. Accipiēdo autem de omnibus generaliter dicetur, ꝙ illud eſt de veritate naturę hu-

D manę, quod proprie pertinet ad eſſe naturę humanę, ſiue pertineat, vt forma, ſiue vt materia, ſiue vt conditio aliqua. Hoc ſuppoſito dicendum, ꝙ triplex eſt opinio de veritate naturę humanę. Quidam dicunt, ꝙ nihil incipit eſſe de nouo de veritate naturę humanę,ſed quidquid nunc, vel aliquando pertinet ad veritatem humanæ naturæ totum fuit in inſtitutione humanę naturę de veritate eius,& quia natura humana cępit eſſe in vno ſuppoſito,ideſt in Adam,qui ſolus formatus eſt, dicūt,ꝙ in illo fuit totum,quod eſt nūc de veritate naturę humanę, & dicunt, ꝙ hoc per ſeipſum multiplicatur, vt ex eo poſſit decidi ſemen a generante, ex quo filius generetur, in quo etiam illa pars deciſa multiplicatur, & ad perfectam quantita-

Triplex opi. de veritate naturæ humanę.

E tem peruenit per augmentum, vt intelligatur ſic, ꝙ cum Deus formauit Adam totum, quod in eo tunc fuit antequam cibum aliquem ſumeret,erat de veritate naturæ humanæ, ſtatim autem ablata eſt ei coſta, de qua formata eſt Eua, & illa coſta erat tota de veritate humanæ naturæ, quia nihil ei aduenerat per nutrimentum cum nondum Adam ſumpſiſſet cibum, quando ablata eſt ei coſta, reliquum autem,quod accreuit Adę, & Eųę ex nutrimento, dicunt non fuiſſe de veritate naturę humanę: & cū Adam, & Eua genuerunt primogenitum ſuum Cain, fuit ex ſemine genitus,& illud non erat de ſuperfluo alimenti,vt iſti aſſerunt,ſed de veritate naturę humanæ, ideſt ſubſtātialiter de illa carne, quam creauit Deus in Adam,&

de

Universidad de
Bibliotec

de illa particula dicunt, ꝙ per ſeipſam poſtea augmē-
tata eſt, vt veniret ad illam quantitatem, ad quam ve-
nit Cain, & non augmentabatur per intus ſuſceptio-
nem admixtis partibus nutrimenti, ita vt ex his, & il-
lis efficeretur maius, quod prius erat paruum: nutrie-
batur tamen Cain, ſed illud, quod per nutrimentum
veniebat, nō faciebat augmētationem, ſicut nos aſſe-
rimus, ſed illud ſolum, quod fuit ſubſtantialiter ſemē
per ſeipſum augebatur ad illam magnitudinē, cibus
autem ſumptus ſecundum iſtos pertinebat ad nutri-
tionem, ſed non ad augmentationem, & illud quod
adueniebat ex cibo non efficiebatur de veritate natu-
rę humanę, & de iſto, quod erat de veritate humanę
naturę in Cain ipſe decidit ſemē, & genuit filios ſuos,
& ita fuit de tota multiplitudine naturę humanę per
omnia hęc indiuidua, ita vt dicit, quòd totum, quod
eſt nunc in omnibus hominibus, ſecundum quòd
habent ſuas determinatas magnitudines fuit ſubſtan-
tialiter in Adam, & non fuit additum aliud ad illud,
quod in Adam erat, ſed ſolum, quòd ipſum in ſeipſo
augmentatum eſt, illud vero, quod aduenit per nutri-
mētum, licet videatur habere formam carnis, & ſan-
guinis, dicunt, quod non pertinet ad veritatem natu-
rę humanę.

Secunda poſitio eſt, quòd aliquid incipit eſſe de
nouo de veritate naturæ humanæ in aliquo, & hoc
etiam tertia poſitio tenet, & tamen in modo ponēdi
differunt. Iſti de ſecunda opinione dicunt, quòd aliud
aduenit de nouo, quod efficitur de veritate naturę
humanę tam quantum ad ſpeciem, quam quantum
ad indiuiduum, & iſtud prius fuit alienę naturę, & per
naturalem tranſumitatem alimenti in corpus huma-
num incipit eſſe de veritate naturę humanę, & poteſt
pertinere ad ſpeciem, vel indiuiduum, ad ſpeciē qui-
dem ſi ſumatur cibus, & conuertatur in carnem, &
ſemen, & de ſemine illo gignatur alius homo, nam
illud incipit eſſe de veritate humanę in alio indiui-
duo, & non in eo, in quo cōuerſum eſt, & dicitur per-
tinere ad ſpeciem, quia non acceſſit ipſi indiuiduo,
ſed alteri, per quam deriuationem conſeruatur ſpe-
cies, aliquando acceſſit indiuiduo, vt quando cibus ꝑ
nutritionem conuertitur in ſubſtantiam comedētis.
Sed dicunt iſti, ꝙ quidquid de nouo incipit eſſe de ve-
ritate naturę humanę reſpectu ſpeciei eſt primo de
veritate naturæ humanæ, quod vero incipit eſſe de ve-
ritate naturę humanæ reſpectu indiuidui, dicunt, ꝙ
non eſt primo, ſed ſecundario de veritate naturę hu-
manæ, & quaſi per accidens. Ratio huius eſt, quia iſti
ponunt de veritate humanæ naturæ primo, & princi-
paliter conſiſtit in humido radicali, ex quo fit prima
compoſitio humani corporis, quod vero conuertitur
de alimento in veram carnem, & ſanguinem non eſt
principaliter de veritate naturę humanę illius indiui-
dui, ſed ſecundario, cum de veritate eius principaliter
fuerit, id quod a parentibus traxit in ſemine, & tamē,
id quod eſt ſecundario, & minus principaliter de ve-
ritate naturæ humanę in vno indiuiduo poteſt eſſe in
alio principaliter de veritate naturæ humanæ, quod
ex ſemine illius generatur. Nam ſemen dicunt eſſe
ſuperfluum alimenti cum admixtione alicuius, quod
eſt de veritate humanę naturę primo in generante,
vt aliqui volunt. Vel ſine admixtione eius, vt alij di-
cunt, & ita id, quod fuit in vno nutrimentale efficitur
in alio humidum radicale. Eſt enim humidum radi-
cale ſubſtantia illa, quam fętus trahit ex parentibus.
Et vocatur radicale, quia radix eſt, & fundamentum
corporis, ex eo enim formatur corpus. Quæ autem
poſtea adueniunt non formāt corpus, ſed accreſcunt
prçexiſtentibus. Humidum vero dicitur, quia tota
materia corporis humani habet quandam determi-

Quid ſit humidum radicalv.

F natam proportionem humiditatis, ſine qua anima
non poſſet informare illam materiam. Humidum
nutrimentale dicunt ſubſtantiam aduenientem ex nu-
trimento. Quidam autem iſtorum ponunt, quòd
cum ſemine, quod eſt de ſuperfluo alimenti deriua-
tur aliud, quod fuit principaliter de veritate huma-
nę naturę in generante, ſcilicet de humido radicali
eius, quod traxit a parentibus, & tunc, id quod fuit
in vno principaliter de veritate naturę humanę etiā
eſt in alio principaliter.

Alij dicunt, quòd non deriuatur cum ſemine ali-
quid de humido radicali generantis, ſed de humido
nutrimentali, & iſtud fuit ſecundario de veritate
humanæ naturæ in generante, & eſt principaliter
G de veritate humanæ naturæ in genito, cum efficiatur
illi humidum nutrimentale. Si autem poneretur,
quòd ſolum ſemen deciditur, & non deciditur cum
eo aliqua particula ſubſtantiæ generantis eſſet princi-
paliter de veritate humanæ naturæ in genito, quod
nullo modo fuit de veritate humanæ naturæ in gene-
rante, nam ſemen non eſt pars ſubſtantię gignen-
tis, quia tunc informaretur ab anima, & perficere-
tur, & maneret, & tamen ordinatur a natura ad
abijciendum, & ſi diu maneret in corpore putrefie-
ret, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione. Ergo
non eſt pars hominis, neque eſt de veritate naturæ
in aliquo principaliter, neque minus principaliter,
& tamen non aſſeritur communiter, ꝙ de ſolo ſemi-
H ne generato ex ſuperfluo alimenti fiat generatio, ſed
melius eſt, ꝙ aliud ei addatur.

Tertia opinio eſt, quòd aliquid incipiat de nouo
eſſe de veritate naturæ humanæ tam ſecundum ſpe-
ciem, quam in indiuiduo, & in vtroque principa-
liter, ſcilicet quia, ſicut illud, ex quo formatur cor-
pus fętus eſt in eo de veritate naturæ humanæ prin-
cipaliter, quia eſt in eo humidum radicale, ita &
in aliquo indiuiduo incipit eſſe aliquid principaliter
de veritate naturæ humanæ, immo quòd non ſit
iſta diſtinctio, ſcilicet eſſe aliquid principaliter ma-
gis, & aliquid minus principaliter de veritate natu-
ræ humanæ, ſed quòd totum quidquid eſt de veri-
tate humanæ naturæ ſit ęqualiter de ipſa veritate na-
I turæ humanæ, quia iſta diſtinctio fundatur ſuper di-
ſtinctionem humidi radicalis, & nutrimentalis, &
quòd humidum, quod eſt ſemel radicale ſit ſemper
radicale, & quod ſemel nutrimentale ſemper nu-
trimentale, quia ad hoc requireretur, quod mane-
ret in corpore aliqua vna particula ſignata eadem exi-
ſtens per totam vitam. Et tamen iſti dicunt, quòd
non oportet manere aliquam vnam particulam ſigni-
ficatam per totam vitam, quia fluunt, & refluunt.
Sed dicunt, quòd quęlibet pars ſignata in corpore
quandiu manet ſemper eſt eadem ſecundum mate-
riam. Et ita etiam dicunt, quòd non differunt hu-
midum nutrimentale, & radicale ex parte principij,
ſed ex parte termini. Ex parte principij eſt, vt dica-
K tur radicale humidum illud, quod ex ſemine gene-
ratum eſt, radicale vero, quod generatur ex cibo,
quia non manet iſta diſtinctio ſemper, cum partes hu-
midi radicalis, & nutrimentalis indifferenter reſol-
uantur per actionem naturalem, & ſuccedant aliæ
loco earum diſtinctę. Ex parte termini eſt, vt dica-
tur humidum radicale, id quod peruenit ad hoc per
actum nutritiuę, & generatiuę virtutis, vt efficia-
tur materia prima ex qua formetur corpus, ſiue ſit
ſemen illud de eo, quod fuit humidum radicale in
gignente, ſiue de eo, quod fuit ſolum humidum
nutrimentale. Vocatur humidum radicale, quia
eſt origo prima materialis corporis formati, humi-
dum nutrimentale vocatur, id quod non peruenit
ad

ad hunc terminum, vt per actum generatiuę efficia-
tur materia prima formās aliquod corpus genitum,
ſed manet in nutriendo.

Nunc verò inquirendum eſt quomodo ſecundū
quamlibet iſtarum poſitionum reſpondeatur ad quæ-
ſtionē, ideſt qualiter maneat veritas naturæ in reſur-
gentibus.

Et dicendum quòd iuxta primam poſitionem de-
beret dici, quòd in reſurgentibus eſſet totum, quod
in eis fuit de veritate naturæ humanæ, & nil aliud, li-
cet hic dum viuunt aliquid in eis ſit, quod non eſt de
veritate naturæ humanæ, & quidquid neceſſarium
eſt ad conſiſtentiam corporum, ſaluatur per multipli-
tudinem, quam iſti ponunt, ſemen enim, quod deci-
dit Adam ad generationem Cain, ſufficit ad forma-
tionem corporis eius, & ipſum poſtea in ſeipſo mul-
tiplicatum eſt, vt perueniret ad tantam magnitudi-
nem, quātæ fuit Cain in ſummo ſui augmēti: & ex eo-
dem quid in eo erat de veritate naturæ humanæ ge-
nuit filios alios, & ſic per viam multiplicationis ſalua-
bunt quantamcunque magnitudinem cuiuſlibet in-
diuidui, etiam ex pauco ſemine. Etiam ſaluabunt
multitudinem indiuiduorum quantalibet illa ſit, nā
cū cōcedatur per ſeipſum multiplicari id, quod eſt de
veritate naturæ humanæ non magis differt parum
quam multum multiplicari.

Sed tunc dicitur ſi id, quod de veritate naturæ hu-
manæ eſt, totum trahitur in ſemine, & parte, ipſum
multiplicatur, ad quid eſt, quòd aduenit per nutri-
mentum?

Dicunt iſti, quòd non eſt ad augmentum cum id,
quod eſt de veritate naturæ per ſeipſum multiplice-
tur, neque eſt ad reſtaurationem deperditi quaſi ali-
quid de nutrimento ſubintret loco aliquarum par-
tium deperditarum, quæ erant de veritate humanæ,
quia tunc aliquid, quod non fuit à principio de veri-
tate naturæ humanæ, eſſet poſtea de veritate naturæ,
quod iſti negant.

Sed iſti dicunt, quòd id, quod de veritate naturæ
humanæ eſt ſemper manet idem, & nil de illo conſu-
mitur, licet poſſet cōſumi: nam & ſi aliquid de eo cō-
ſumeretur etiam non ponerent loco eius ſubintrare
particulas aliquas nutrimenti, quæ non fuerint prius
de veritate naturę: ſed ipſum, quod fuit a principio de
veritate naturæ per ſeipſum multiplicaretur, & ſup-
pleret defectum illarum partium reſolutarum.

Dicunt ergo quòd id, quod ex nutrimento adue-
nit eſt ad conſeruationem eius, quod eſt de veritate
naturæ, vt conſumptioni eius reſiſtat impediendo il-
lam, ſicut quando plumbum adiungimus auro ad li-
quefactionem, non quidem quaſi aliquid de plum-
bo conuertatur in aurum, ſed vt per liquefactionem
nil conſumatur de auro, ſed conſumatur plumbum,
& illud impedit conſumptionem auri, vnde ſi calor
naturalis non ageret continuè in corpore reſoluen-
do non eſſet neceſſitas alimenti in homine ſecun-
dum iſtos, non quia oportet poni aliquid reſiſtens
conſumptioni, cum nulla eſſet ibi conſumptio.

Ex hoc ſequitur, quòd iuxta iſtam poſitionem nō
erit in reſurgentibus niſi id, quod fuit de veritate na-
turæ humanæ, quod in ſemine miniſtratum eſt. Et
ratio eſt, quia non eſt ponendum niſi id, quod neceſ-
ſarium eſt, pro reſurrectione autem oportet poni,
quòd ſint iidem reſurgentes, qui fuerunt viuentes, &
quòd ſint eiuſdem quantitatis vel maioris ſecūdum
conuenientiam ſtaturæ quam accipient homines in
reſurrectione, tamen hæc ſaluantur per id ſolum,
quod fuit de veritate naturæ ſine eo, quod generatur
ex alimento, quia id, quod fuit hic de veritate redi-
bit ibi idem, & ſic ſufficiet ad identitatem. Etiam

A per illud peruenient ad determinatam quantitatem
competentem ſtatui reſurgentium. Nam hic ipſum
paruum exiſtens in ſemine per ſeipſum multiplica-
tum eſt, vt perueniret ad tantam magnitudinem
quantam hic homo habuit: ergo ibi etiam ad ean-
dem, vel maiorem ſufficiet. Et cum hic non po-
nant id, quod generatur ex nutrimento pertinere ad
augmentationem, a fortiori neque ibi concedent,
& quia hic ſolum concedunt alimentum eſſe neceſ-
ſarium propter reſiſtere conſumptioni: ibi autem
nulla erit, quia in reſurgentibus reparabitur natura
in ſua perfectione, ita vt calor naturalis non agat tūc
ad conſumptionem humidi naturalis, ideo non erit
neceſſarium aliud de eo, quod per nutritionem gene-
ratum eſt: ſed reſurget ſolum id, quod fuit de verita-
te naturæ ideſt quod in ſemine deciſum eſt, & illud
B totum erit ibi.

Sed dicendum, quòd iſti in modo ponendi reſur-
rectionem fieri quantum ad id, quod de veritate hu-
manæ naturę erit in reſurgentibus non erant inquan-
tum loquuntur conſequenter ad poſitionem ſuam,
ſed erant per fundamentum ſuum falſum, quod po-
nunt de modo augmentationis, & nutritionis factæ
in homine. Hæc enim poſitio irrationalis videtur ex
duobus ſcilicet ex parte eius, quod augetur, & ex par-
te alimenti, quod aduenit, non enim poteſt fieri aug-
mentum niſi ſecundum hoc, quòd materia, quæ pri-
mo erat terminata ſub paruis dimenſionibus, poſtea
C ad maiores dimenſiones perducatur. Hoc autem nō
poteſt fieri, niſi dupliciter. Vno modo quòd tantum
ſit de materia ſub paruis dimenſionibus quantum
ſub magnis, & talis mutatio de paruo in magnum
fit neceſſe per rarefactionem, denſum enim, & ra-
rum per hoc differunt, quòd in rarò eſt parum de ma
teria ſub magis dimenſionibus, & in denſo eſt multū
de materia ſub paruis dimenſionibus, vt patet. 4. Phy
ſi. Alio modo poterat fieri augmentatio, quòd plus
de materia ſit ſub magnis dimenſionibus quam ſub
paruis. Hoc autem non poteſt fieri niſi dupliciter,
ſcilicet quòd materia quæ nunquam fuit creetur a
Deo, & incipiat eſſe in iſto augmentato. Vel quòd id,
quod erat materia alterius corporis efficiatur mate-
D ria huius tranſmutato illo corpore in iſtud. Et ita di-
cit Auguſti. li. 10. ſuper Gen. ad literam, quòd nihil eſt
abſurdius quam putare aliquod eſſe corpus, quod ma
nente naturæ ſuæ quantitate vndique creſcat niſi ra-
reſcat, augmentum tamen corporis humani conſtat,
quòd nō fit per rarefactionem. Etiam nō fit per addi-
tionem materiæ de nouo creatæ: quia materiam om
nium rerum creauit Deus ſimul, vt dicunt ſancti Do
ctores. Reſtat igitur ſolum, ꝙ fiat augmentum huma
ni corporis per hoc, ꝙ additur huic corpori materia,
quæ ſuberat formæ alterius corporis, illo corpore in
corpus humanum ſecundum veritatem conuerſo, &
hoc eſt nutrimentū, ꝙ fit, ſcilicet, vt cibus, qui eſt alte
rum corpus, per alterationem virtutis vegetatiuæ cō
uertatur in corpus alitum, & trāſeat per maiores par-
E tes, quam fuit deperditum, quod eſt augmentum.

Duplici-ter poteſt fieri aug-mētatio.

Sed quia probatio illa procedit ex illo dicto Augu
ſtini: dicunt quidam, quòd non eſt ſic accipiendum,
ſed quòd Auguſtinus arguat ibi de communi modo
augmentationis rerum, poteſt tamen eſſe alius mo-
dus augmentationis ſpecialis, ſiue qui cōpetat homi-
ni naturaliter, ſiue ex miraculo, & ita poterit corpus
hominis augeri non addita quantitate alieni corpo-
ris conuerſi in ipſum. Secundò dicunt, quòd ſunt at-
tendenda verba Auguſti. dicit enim nil abſurdius eſ-
ſet quam quòd aliquod corpus eſſet quod manente
ſuæ naturæ quantitate vndique creſcat niſi rareſcat.
Per hoc quòd dicitur naturæ ſuæ quantitate, dicunt

ipſi quòd eſt ſenſus quòd corpus mánens in ſua quan F
titate, ita quòd quantitas eius non ſit augmentata,
neque per additionem, neque per multiplitudinem
non creſcit niſi per rarefactionem: & tamẽ facta mul
tiplitudine eius, quod præexiſtebat non manet quan
titas naturæ ſuæ: & ſic creſcit etiam ſi non rareſcat.

Sed dicendum, quòd prima defenſio eorum non
ſtat, quia ſi Auguſtinus loqueretur de modo cõmu
ni augmentationis, & præſupponeret eſſe alium ſpe
cialem modum augmentationis corporis, vel etiam
ſi Auguſtinus non præſupponeret, eſſet tamen ſic in
veritate, non procederet probatio Auguſtini ibi con
tra Tertullianum, Tenebat enim Tertullianus quòd
anima creſcebat, ſed non poterat minui: & quòd cre- G
ſcebat quantum creſcit corpus humanum: & Augu
ſtinus per illam probationem procedit contra eum,
vnde ſi eſſet iſte modus augmenti communis omni
bus animantibus, & corpori humano competeret
alius ſpecialis, non procederet probatio Auguſtini,
qa diceret Tertullianus, quòd erat alius modus, quo
poſſet anima creſcere, & non rareſcere non aduenie
temateria aliqua ab extra mutato aliquo corpore in
ipſum, potiſſimè, quia ſi pro corpore humano poteſt
poni modus ſpecialis augmenti, a fortiori poterit po
ni pro anima ſpecialis, immo ſpecialior, quia minus
conuenit anima hominis cum corporibus aliorum
animalium, quam corpus hominis cum corporibus
eorũ, ergo modus quo anima humana augetur, erit H
magis diſſimilis modo communi augmenti corporũ
aliorum animalium quam modus augmenti corpo-
ris humani.

Secunda eorum defenſio non tenet, quia cum aug
mentum propriè ſit quantitatis non poteſt intelligi,
quòd corpus creſcat, & maneat eius quantitas ſecun
dum eãdem dimenſionem, ſed oportet intelligi cum
dicit manente quantitate naturæ ſuæ, vt nulla quan
titas adijciatur, quæ ſit eiuſdem naturæ, ſicut aurum
coniungitur auro, & ita in omnibus homogeneis, q̃
fiunt maiora per iuxta poſitionem quantitatis eiuſdẽ
naturæ. Vel quod addatur quantitas, quę non ſit eiuſ
dem naturæ ſicut cibus aduenit carni, vnde per hoc,
quòd dicit manente naturæ ſuæ quantitate nõ remo I
uetur niſi additio ſimilis rei in natura per modos di-
ctos ſcilicet manente quantitate naturæ ſuę id eſt nõ
addita ei aliqua quantitate. Si enim Auguſtinus per
hoc intẽderet remouere multiplitudinem eiuſdem
quantitatis per ſeipſam, vt illi intelligunt, nihil vale-
ret probatio Auguſtini, quia Tertullianus cõcederet
dictum Auguſtini ſcilicet quòd anima creſcebat, &
non per additionem quantitatis alienæ neque per ra-
refactionem, ſed per multiplitudinem poſſet augeri,
multo probabilius poſſet de anima hoc dici ſi ipſa po
neretur eſſe aliquid corporeum, ſicut aliqui voluerũt
quòd ſic augeretur, quòd licet anima eſſet aliquid
corporeum eſſet ſpiritualius quàm ipſum corpus, cu-
jus eſt, & ideo competeret ei modus augmenti ſpiri- K
tualior, ſed augeri corpus humanum per multiplitu-
dinem eius ſecundum ſeipſum non aduenientе ali-
quo ab extra ſpiritualior modus augmenti quam au-
geri per additionem quantitatis alieni corporis, ergo
magis conueniret iſtud augmentum animæ quam
corpori, & ita probatio Auguſti. non valeret. Ad hoc
igitur, quòd valeat, oportet ſupponi, quòd nõ ſit alius
modus augmentationis niſi per aduentum alienæ
quantitatis.

Sicut autem oſtenſa eſt inconueniens poſitio iſta
ex parte cibi aduenientis, ita eſt inconueniens ex par
te eius, cui aduenit, & eſt illud quod augetur, quia ſic
ſumptio alimenti non erit per ſe intenta à natura, ſed
per accidens ſcilicet, vt alicui nociuo incurrat ideſt,

calori naturali digerenti. Sed hoc eſt falſum, quia ca-
lor naturalis conuertens eſt ad trãſumitatẽ cibi. Si au
tem cõuerſio illa per ſe non eſſet intenta a natura eſ-
ſet calor ſuperuacuus, qui ad hoc ſeruit, & ita pone-
rentur multa ſuperflua in opere Dei, quod eſt abſur-
dum, cum etiam natura nihil ſuperfluum habeat,
quia illud repugnaret recto ordini vniuerſi, vt dici-
tur. 12. Metaphy. in fine, & tamen hoc dato ponerẽ-
tur iſta duo ſuperuacua ſcilicet calor naturalis, & cibi
ſumptio. Nam ponunt, quòd non ſumitur cibus ni-
ſi ad reſiſtendum calori naturali, neque conſumat id,
quod eſt de veritate naturæ humanæ, & calor conuer
tens ponitur propter cibi aduentum, ergo ordinatus
fuiſſet vtrumque tollere ſcilicet, vt non eſſet calor
naturalis conuertens, qui poſſet conſumere humi-
dum naturale, neque eſſet cibus, qui adueniret ad re-
ſiſtendum illi calori, ſed id, quod eſt de veritate hu-
manæ naturæ ſine illo calore conuertente, & ſine ci-
bo adueniente per ſeipſum multiplicaretur, vt perue
niret ad hanc quantitatem, ad quam nunc peruenit,
& tamen tam calor naturalis conuertens, quam ci-
bus adueniens ſunt in natura ex opere Dei, & nullo
modo eſſent ſi non eſſent de intentione naturæ, ſi ci-
bus conſumptus non eſt ad conuertendum in ſub-
ſtantiam aliti per maiores partes, & ad reſtaurandum
quod deperditum eſt. Ergo non fit augmentatio ſi-
cut iſti ponunt.

Sed iſtam ſuſtinentes poſitionem ponunt tres mo
dos ad defendendum illam, quorum quilibet eſt in-
conueniens, ſicut & iſta poſitio.

Quidam enim dicunt, quòd talis augmentatio fit
miraculosè per diuinam operationem, ſicut & panes
euangelici multiplicati ſunt Io. 6. c.

Sed iſtud eſt valde abſurdum. Primo, quia opus
naturæ conuertunt in miraculum, & eſt magnum
inconueniens, & confuſio actionum, quia ſicut ar-
tis actio non eſt eadem cum actione naturæ, ita ne-
que actio miraculoſa, ſed gignere augeri nutriri eſt
naturale, ergo modus augmenti erit naturalis.

Et ſi dicatur: quòd tota augmentatio ſit ſuperna-
turalis ſequentur multa inconuenientia.

Primum, quòd natura deficit in neceſſarijs. Nam
naturale eſt genito habere proprias operationes,
quas exercere non poteſt niſi habens determinata in
ſtrumenta non ſolum quantum ad figuram, ſed etiã
quantum ad magnitudinem, & vigorem, ergo eſt na
turale genito peruenire ad illam magnitudinem. Si
autem natura non poſſet deducere eum ad illam ma
gnitudinem, deficiet natura in neceſſarijs, ſed hoc eſt
incõueniens, ergo natura poteſt facere augmentatio
nem, & ſic non erit ſupernaturale.

Secundò, quia anima vegetatiua non eſt mino-
ris virtutis in homine quam in bruto: ſed mani-
feſtum eſt, quòd in bruto per virtutem vegetati-
uam fit nutritio, & augmentatio conuertendo alie-
num corpus in corpus bruti, & addendo quanti-
tati præexiſtenti nouam quantitatem, ergo in ho-
mine per virtutem vegeratiuam fit augmentatio, &
ita non augebitur quantitas ſe per ſeipſam multi-
plicando.

Tertiò, quia nos videmus eadem in homine quæ
in bruto. Nã in bruto naſcitur fętus minoris quãtita-
tis, & indiget cibo, & illũ accipit, per quẽ efficitur ma
ioris quantitatis, & reſtauratur deperditum in eo, ſed
in homine nos videmus, q̃ naſcitur minoris quanti-
tatis quam poſtea fit, & etiam cibo indiget, & acci-
pit illum ſicut bruta, & reſtaurationem, & deperdi-
tionem videmus fieri in hominibus ſicut in brutis;
ergo ad idem erit cibus in homine, ad quod eſt in
brutis, ſed in illis per actum vegetatiuæ ſine mi-

raculo conuertitur in ſubſtantiam bruti per maiores A
partes quã ſit deperditum: ergo in homine per actũ
vegetatiuæ ex cibo fiet augmentatio.

Quarto quia dato pro vero, quòd eſſet caro de veri
tate naturæ humanæ ſic genita eſſet caro in homine
ſimpliciter incorruptibilis per totam vitam, vel ſi cor
rumperetur, quòd nunquam poſſet reſtaurari. Con-
ſequentia patet, quia ſi caro de veritate humanæ na-
turæ non gigneretur per conuerſionem cibi in carnẽ,
ſed id, quod fuit ex ſemine per ſe multiplicaretur, vel
deperiret aliquid de illo per totam vitam, aut non, ſi
non deperiret, eſſet illa incorruptibilis per vitam, ſi au
tem deperiret, ſequeretur, quòd aliquid minus ſem-
per eſſet in carne, & quòd non reſtauraretur: quia nõ
conuertitur in carnem illam cibus, neque additur il-
li, ita vt fiat eadem caro per conuerſionem: vtrunque
autem eſt inconueniens. B

Primum patet, quia caro incorruptibilis non eſſet
eiuſdem ſpeciei cũ carne corruptibili: & ita aliæ par-
tes carnis, quæ ex alimento venirent non eſſent eiuſ-
dem ſpeciei cum carne, quę eſt de veritate naturę hu
manæ, & hoc eſt inconueniens.

Secundum patet, quia ſemper corpus humanum
haberet minus de veritate naturæ, & per diuturnam
vitam poterat tantum deperire, quòd nil maneret de
veritate naturę humanę in homine, vel parum, quod
eſt inconueniens.

Quinto quia nunc eſt conueniens dictum, quòd
augmentatio corporis noſtri fiat per multiplicationẽ C
ſicut fuit in panibus euangelicis.

Primo quia non conſtat, quòd illa multiplicatio
panum facta fuerit per hoc, quòd ipſi panes nullo ad
dito per ſeipſos fuerint multiplicati, ſed quidam pu-
tant creatas de nouo inter manus Chriſti, & Apoſto-
lorum alias partes panum. Alij dicunt, quòd Chriſtus
alia corpora conuerterit in panes, & ita non eſt neceſ
ſarium poni iſtam multiplicationem.

Secũdo quia dato, quòd ibi fuerit factum per mul
tiplicationem panum in ſeipſos non eſt veriſimile,
quòd corpora humana debeant augeri per talẽ mul-
tiplicationem: quia panes euangelicos non potuit na
tura multiplicare, quicunque modus faciendi fuerit:
conuertere autem cibum, & carnem humanam po- D
teſt natura facere, quæ tranſmutat id, quod eſt in po-
tentia in eſſe in actu quãuis ſucceſſiue per plures ope
rationes: quod Deus ſubito facit. Quod enim natu-
ræ poſſibile eſt committitur operationi naturæ, quæ
vnicuique dat perfectionem ſecundum quòd capax
eſt: vnde non oportet confugere ad miraculum. Si
enim libere ad miraculum nos confugere liceat, tol-
letur omnis ſcientia, quia cum omne, quod fit per na
turam, poſſit fieri per miraculum, & Deus, qui opera
tur miracula, non habeat determinatum modũ ope-
randi, & effectus producere poſſit quales voluerit, ſe-
quitur, quòd tolletur omnis certitudo rerum: & ita
omnis ſcientia. Et nõ poteſt eſſe maius incõueniens,
ideo nunquam eſt ad miraculum confugiendum ni-
ſi in eis, quæ naturaliter fieri non poſſunt. E

Secundus modus ſuſtinentium iſtam poſitionem
eſt, quòd in corpore humano eſt multum de quin-
ta eſſentia, & quòd multiplicatio eius, quod eſt de
veritate naturæ in corpore humano, eſt per modum,
quo multiplicatur quinta eſſentia, vnde ſicut lux ſo-
lis multiplicatur in ſeipſa diffuſa per aerem ſine alicu
ius additione: ita dicunt, quòd corpus humanum per
ſeipſum augetur, & multiplicatur ſine additione ali-
cuius extrinſeci.

Sed iſta poſitio habet duas falſitates. Prima eſt,
quia corpus quintæ eſſentiæ non venit in compoſi-
tionem corporis humani materialiter, ſed ſolum

ſecundum virtutem, cum non ſit diuiſibile, neque
commiſſibile, neque extra proprium locum poſſit
eſſe.

Secunda, quia non poterat eſſe ſimilis multiplica-
tio, etiam ſi corpus humanum per ſeipſum multipli-
caretur, quia diffuſio lucis non fit per multiplicatio-
nem alicuius materię cum lumen non ſit corpus, ſed
eſt multiplicatio formalis tantum ſcilicet quod for-
ma incipit eſſe multiplicata per totum mediũ, ſicut
etiam eſt in qualibet alteratione, quia agens multi-
plicat formam ſuam in materia, & eſt ibi iam multi-
plicata forma, quæ prius erat vna, & in vno ſcilicet in
agente alterante, & tamen ibi non fit aliqua multi-
plicatio materiæ, & tamen ſi fuerit multiplicatio cor
poris per ſeipſum, fieret multiplicatio materiæ, quia
iam ſunt maiores dimenſiones quam prius, & non
eſt factum per rarefactionem, ergo eſt ibi plus de ma
teria illa, tamen non aduenit ab extra: ergo materia
præexiſtens per ſeipſam multiplicata eſt ſcilicet, vt ef
ficiatur plus de materia quam prius erat, & hæc mul-
tiplicatio eſt materialis, multiplicatio tamen lucis eſt
multiplicatio formalis.

Tertius modus ſuſtinentium poſitionem iſtam
eſt. Dicunt enim quòd materia prima quantum in
ſe eſt, caret omni quãtitate, & forma, ergo æqualiter
ſe habet ad recipiendum omnes quantitates ſicut ad
recipiendum omnes formas, ſed quęcunque materia
vel portio materiæ poteſt recipere quamcunque for
mam, ita & quæcunque pars materiæ poterit recipe-
re quamcunque quantitatem, & ita illud paruum de
materia, quod eſt in homine ex ſemine poteſt recipe
re nõ ſolum quãtitatem maximam, ad quam homo
peruenit ſed etiã quãcũque aliã, & ita nõ erit opus, q̃
recipiat plus de materia, & tñ ſi nutrimẽtũ trãſiret in
ſubſtantiã aliti, & ita fieret augmentatio nõ ſolũ eſſet
ibi maior quantitas, ſed ẽt plus de materia, & tamẽ il-
li præexiſtenti materiæ ſine additione alterius partis
materiæ poteſt aduenire quæcũque quãtitas, ſed hoc
nõ poteſt intelligi per multiplicationem rei per ſeip-
ſam nullo alio addito, ergo põt corpus humanũ per
ſeipſum multiplicari non conuerſo alimento in ip-
ſum. Dicunt enim q̃ quantumcunque ſit parum de
materia in aliquo corpore, põt recipere quantamli-
bet quãtitatem a Deo q̃ ex grano milij põt fieri totus
mundus, nec mirum cum ex materia præſentali ſit fa
ctus totus mundus. Et probant, quia quod eſt diuiſibi
le per quantitatem eſt diuiſibile, materia aũt quãtita-
te caret, ergo indiuiſibilis eſt, & conſequenter ſe ha-
bet ad modum pũcti. Sed dicẽdum, quod iſte modus
non ſtat. Primo quia imaginatur indiuiſibilitatẽ ma
teriæ ad modum pũcti, vt ſi ex materia præſentali mũ
dus ſit factus per quãdam quaſi extenſionem ſicut ſi
res parua ad magnam extendatur, ſed hoc non eſt ve
rum. Materia enim dicitur indiuiſibilis per negatio-
nem totius generis quantitatis, quia neque habet li-
neam, neque ſuperficiem, neque corpus. Punctus au-
tem non eſt indiuiſibilis per omnem negationem ge
neris quantitatis, ſed per habitudinẽ ad quantitatẽ. ſ.
vt habens primum ſitum in quantitate, imo punctus
non habet eſſe niſi vt principiũ quantitatis. ſ. habens
poſitionẽ in quãtitate, materia aũt nõ dicitur per ha-
bitudinem ad quãtitatem, ideo nõ eſt taliter indiuiſi
bilis materia ſicut punctus, vnde ex materia efficitur
res quãta, qa nihil eſt quãtũ niſi materiã habẽs, nõ tñ
p extenſionẽ materiæ (loquendo de materia prima)
cũ extenſio nõ ſit niſi rei habentis quãtitatem, mate-
ria aũt cõſiderata ĩ ſui primitate, & nõ vt eſt ſubiectũ
formatũ nullã quãtitatem habet, & cõſequenter nõ
eſt extenſibilis, ſed extenditur res per materiam ſecũ-
dum quantitatis ſuſceptionem. ſ. quia ex materia cõ-

Punctus quo eſt ĩ diuiſibilis.

petit recipere quantitatem. Cum autem dicũt, quòd factus est mundus ex materia præsentali ideſt ex materia indiuiſibili ſicut eſt punctus, falſum eſt, quia talis materia nullam haberet quantitatem: & ideo illa non eſt ſubiectum alicuius tranſmutationis. Etiam ſi diceretur, quòd ex materia pedali factus eſt totus mundus, falſum eſt, quia non poterat fieri niſi per rarefactionem, tanta autem rarefactio fieri non poterat, quia excederet conditionem omnium corporũ creatorum: ideo non eſt intelligendum quòd ex materia præſentali, vel parua per extenſionem eius fuerit factus mundus: ſed quòd ex materia quę eſt indiuiſibilis, quæ ex ſe nullam habet quantitatem factus eſt mundus recipiente ipſa materia quantitatem: & illa materia non fuit pauca: ſed fuit tanta quanta nũc eſt ideſt eadem cum materia non gignatur nec corrumpatur: & cum illa creata eſt fuit creata cum ea quantitas ſua: quia non præceſſit materia per aliquod inſtans temporis ad quantitatem ſuam, & primam formam vel primas: quia multas formas ſimul accepit in ſuis partibus.

Mundus ex materia indiuiſibili nulla habẽte quãtitatẽ factus eſt.

Secundo nõ ſtat iſta poſitio, quia licet materia prima prout in ſe conſideratur nullam quantitatem habeat: non tamen ſequitur, ꝙ ſit in potentia cuiuslibet quantitatis imaginabilis. Et patet cum materia recipiat quantitates determinatas, & omnia accidẽtia ſecundum exigentiam formæ quam recipit, eo ꝙ materia cum forma eſt cauſa omniũ, quæ inſunt, ideſt omnium accidẽtium. 1. Phyſi. oportet quòd materia prima ad nullam quantitatem ſit in potentia niſi ad illã, quæ competit formæ naturali, quę in materia eſſe poteſt: materia aũt prima non eſt in potẽtia naturali, niſi ad illas formas, quæ ſunt in rerũ natura, vel per principia naturalia educi poſſunt. Si enim eſſet aliqua potentia paſſiua in materia, cui non reſponderet aliqua potentia actiua in rerum natura, illa potẽtia paſſiua eſſet ſuperflua, vt dicit commentator: ideo materia prima nõ eſt receptibilis maioris quantitatis quam quãtitatis mundi cum vltra formas, quæ in mundo ſunt nulla forma ſit naturalis, neque per principia naturalia eſſe poſſit: propter quod dicit Ariſt. 3. Phyſi. quòd non eſt poſſibile augeri magnitudinem in infinitum loquendo naturaliter.

Tertiò, ꝙ ſi eadem materia, quæ primo erat ſub paruis dimenſionibus, fiat ſub maioribus dimenſionibus: hoc non poteſt accidere niſi per rarefactionẽ, vt dictum eſt, ſic dicit Auguſti. 10. lib. ſup. Gen. ad literã, quòd nil abſurdius eſt quã putare, quòd aliquod corpus manente ſuæ naturæ quantitate vndique creſcat, niſi rareſcat: & tñ iſte modus nõ competit in augmentatione corporis humani: quia tunc cum æquale de materia eſſet in puero vnius diei, & in viro trigenario, eſſent mẽbra pueri vnius diei multo ſolidiora, quia eſſent denſiora cum haberent multum de materia ſub paruis dimenſionibus: & tamen eſt per contrarium, quia multo ſolidiora ſunt corpora iuuenum, & adultorum quam infantum: ergo plus de materia eſt in adultis quam in pueris: ſicut etiam ſunt maiores dimenſiones, & cõſequenter nõ fiat augmentatio iſta quantitatis per ſeipſam ſine additione.

Quartò quia quando loquimur de materia exiſtẽte in hac re, iam dimittimus cõſiderationẽ materiæ abſolutè: non enim poteſt accipi illa materia, quæ eſt in hac re niſi ſecundum quòd eſt, & intelligitur diuiſa materia, quæ eſt in alia re. Diuiſio autem non accidit materiæ niſi ſecundum ꝙ conſideratur ſub dimẽſionibus ſaltem interminatis: quia remota quantitate, vt dicitur. 1. Phyſi. materia erit ens indiuiſibile: vnde conſideratio materiæ, huius rei non eſt conſideratio materię abſolutè, ſed materię ſub dimẽſione exiſtentis, vnde non oportet quòd id quod conuenit materiæ inquantum eſt abſoluta conueniat materiæ exiſtẽti in hoc, put accipitur in hac re exiſtens: ga ex hoc receditur a conſideratione materiæ primæ: vnde materia, quæ eſt in hac re exiſtens non eſt in potentia ad totam quantitatem mũdi; ſed vſque ad aliquid determinatum quãtum poſſet cõſequi per rarefactionem, & iſta raritas nõ excedit raritatem ignis: quia nulla raritas põt eſſe maior, vt dicit Commentator. 4. Phyſi. & ita licet materia corporis humani, quę eſt ſub pedali, vel bipedali rarefiat vſque ad raritatem ignis, non erit ens inde productum tãtæ quãtitatis, vt quadrati vel ſolidum vnius leucæ: & tñ nõ põt materia illa eſſe ſub maiori raritate: ergo nõ eſt in potẽtia ad maiorẽ quãtitatem recipiẽdam. Falſum eſt ergo, ꝙ materia ſecũdum ſeipſam eſt in potẽtia ad quãtãcũque quãtitatem: ita ꝙ paruæ materiæ ſine additione aliarum partium materiæ poſſit aduenire qcũque quãtitas. Etiam apparet ꝙ tã poſitio iſta de augmẽratione ſine alimento per multiplicationem corporis humani ſecũdum ſeipſum tam quantum ad ſe, quam etiam quãtum ad modos omnium ſuſtinentium eum haber fallſitatẽ.

Sed adhuc aliqui dicũt eſſe verã præcedẽtẽ poſitionẽ, ga nutrimẽtum nõ conuertitur in veritatẽ humanæ naturæ: ergo augmentum non fit per alimẽtum: ſed ipſum, quod eſt de veritate humanæ naturæ per ſeipſum multiplicabitur, & augebitur.

Primò patet quia id, quod per os intrat in vẽtrẽ vadit, & per ſeceſſum, nõ conuertitur in veritatẽ naturæ humanæ, talis autem eſt omnis cibus, quia per os intrat, ergo non tranſit aliquis cibus in veritatem naturæ humanæ.

Secundò quia veritas vniuſcuiuſque rei eſt in eo, quod eſt ei ſecundum ſpeciem, vt dicitur. 2. de Generatione. Sed caro ſecundum materiam non tranſit in carnem ſecundum ſpeciem, vt dicitur. 1. de Generatione, ergo nutrimentum non conuertitur in veritatem naturæ humanæ.

Tertiò quia ad veritate naturæ pertinet id, in quo calor cõuertẽs radicatur, ſed tale humidũ (vt medici dicũt) poſt quam conſumptũ eſt nõ reſtauratur, vt patet de his, ꝙ laborãt tertia ſpecie hecticæ, quæ eſt incurabilis, ex eo ꝙ tale humidũ nõ reſtauratur. Cũ ergo omne id, in qđ cõuertitur alimẽtum poſſit reſtaurari poſt deperditionem, quia per ſumptionem alimenti reſtauratur: videtur ꝙ nutrimẽtũ nõ cõuertatur in id, quod pertinet ad veritatem humanæ naturæ.

Quartò quia omne id, in quod cibus cõuertitur ſtatim per calorem agẽtem diſſoluitur, ideo fluẽs, & refluẽs iudicatur: ſed non põt eſſe, ꝙ totum quod eſt in corpore ſit fluẽs, & refluẽs, ergo oportet ꝙ aliquid ſit manens in corpore, in quod non conuertatur cibus, tale autem præcipue pertinet ad veritatem humanæ naturæ, ergo alimentum non trãſit in veritatem humanæ naturæ. Patet antecedẽs ꝙ ſi non eſſet aliquid fixum manens in corpore humano contingeret, ꝙ quælibet pars eius poſſet euaneſcere aliquo alio in eius locum ſubſtituto, & eadem ratione de toto fieret ſicut de qualibet parte, & tunc accideret, quòd de illa materia, quæ in homine fuit in conceptione ſua, vel natiuitate nil maneret in aliquo tẽpore vitæ eius, & tunc non eſſet idem homo iſte, qui fuerat à principio, cùm vnitas indiuidui ſit ex vnitate materiæ, ſed hoc eſt abſurdum ſcilicet quòd homo, qui cepit viue re, deſinat eſſe idem, qui prius fuit non deſinente vita, ergo aliquid fixum manet in homine per totam vitam, in quod non conuertitur alimentum.

Quintò, quia nulla virtus naturalis debilitatur multiplicata materia ſibi conueniente, cum potius debeat adiuuari, ſed ſolum debilitatur per admixtionem alicuius extranei: ſed virtus conuerſiua debilitatur in homine in fine vitæ, aliàs homo poſſet in infinitum augeri, & viuere, ergo hoc contingit per admixtionem extranei, ſed nihil admiſcetur ad materiam illam, in qua prius fundabatur virtus cõuerſiua, niſi quod ex nutrimẽto generatur: ergo hoc, quod generatur ex alimẽto, eſt extraneum ei, in quo virtus conuerſiua fundatur, & tamen non eſſet extraneum, ſi tranſiret ibi illud, & ſubrogaretur partibus defluentibus: ergo non cõuertitur alimentum in id, quod eſt de veritate naturæ humanæ.

Sexto, quia natura facit vnumquodque faciliori modo, quo poteſt fieri: Deus autem procedit multo ordinatius quam natura: cum ergo facilior modus augmentandi aliquid ſit per multiplicationem materię quam per conuerſionem alterius extranei in id, quod augetur, videtur, quòd iſte modus competat diuinæ prouidentiæ ſcilicet, vt faciat quòd corpus humanum augeatur nullo exteriori in illud conuerſo, vel tranſeunte, ſed ſola eius materia multiplicata: & ita non tranſibit alimentum in veritatem naturæ humanæ, neque per id fiet augmentatio.

Septimo quia omnia, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei conſequuntur ſuum complementum per eundem modum: ſed quidam defuncti in parua ætate deducẽ tur in reſurrectione ad quantitatem completam, quã habituri erant, quando peruenirent ad annum triceſimum, & hoc non per additionem, neque per conuerſionem nutrimenti, ſed per multiplicationem materiæ, vt videtur, cum nullus alius modus ibi competat: ergo, & cæteri homines hoc modo veniunt ad quantitatem completam, & ita non augmentabuntur per conuerſionem alimenti in id, quod eſt de veritate naturæ humanæ, ſed per multiplicationem materiæ in ſeipſam: quod tenet iſta poſitio.

Dicendum, quòd non ſtat iſta poſitio, vt oſtenſum eſt. Et eſt verum, quòd alimentum tranſeat in veritatem naturæ humanæ, vt dictum eſt, & dicetur infra in declaratione duarum poſitionum ſequentium.

Ad argumenta autem iſta reſpondendum eſt: & tamẽ prius applicemus ſecundam, & tertiam poſitionẽs ad propoſitum: & tunc ad argumenta prædicta reſpondebitur. Dicunt autem qui ſecundam tenent poſitionem aliquid eſſe in corpore humano, quod maneat in eo fixum per totam vitam ſicut dixerunt tenentes primam poſitionem, & dicunt eſſe tam in homine quam in omnibus corporibus animatis, quę nutriuntur, & illud per totam vitam manere fixum ſecundum determinatam partem materiæ, & in illo dicunt exiſtere principaliter veritatem naturæ humanæ: aliud autem eſt, quod ſemper fluit, & refluit, ideſt aduenit, & conſumitur, hoc autem eſt, quod ex cibo generatum eſt.

Sed differunt iſti à primis: quia dicunt ſumptionem alimenti non ſolum eſſe ad fomentum caloris naturalis ideſt, vt in eo foueatur, & agat, & non conſumat humidum radicale, vel id quod eſt de veritate naturæ humanæ: ſed etiam ad augmentum quantitatis: non enim poſſet illud quod primo a generantibus deciſum eſt, quod quidem permanens eſſe dicitur, intantum extendi, quanta eſt quantitas humani corporis in ſuo maximo augmento, niſi addetur aliqua materia, quæ ſimul cum materia præexiſtente quantitatem totam reciperet ſine aliqua rarefactione. Et dicunt quòd iſtud, quod eſt permanens per totam vitam diffunditur per totum corpus, & ſimiliter illud, quod eſt aduenies, & recedens ad modum, qui fit in mixtione vini, & aquæ, vinum enim non excreſcit in maiorem quantitatem quod

eſt in ſpecie vini: & tamen non participat illud, niſi per additionem aquæ, quæ quidem in vinum conuertitur. Ita tamen vt iſti dicunt, quòd virtus vini ſemper in illa parte materiæ manet magis, quæ prius ſub forma vini erat: & ſecundum hoc ponunt, quòd illud quod eſt generatum ex alimento non eſt omnino alienum à veritate naturæ humanæ ſicut primi dicebant, ſed eſt ad veritatem naturæ ſecundario pertinens, ſecundum quòd eſt neceſſarium ad debitæ quantitatis complementum: & huius poſitionis auctor fuit Alexander commentator Ariſtotelis, vt dicit Auerrois in libro de Generatione.

Iſta autem poſitio ponit reſurrectionem fieri ſic quòd in reſurgentibus redeat totum illud, quod fuit principaliter de veritate naturæ humanæ, quod manſit fixum per totam vitam in corpore, & de eo quod per nutritionem aduenit, & factum eſt ſecundario de veritate naturæ humanæ, quòd aliquid maneat in reſurgente: non quidem totum, ſed quantum neceſſarium eſt ad ſeruandam debitam quantitatem. Et hoc neceſſario habet ponere iſta opinio, eo quòd neceſſe eſt reſurgentes in ſua maxima quantitate, quam habuerunt reſurgere, vel in ea, quam habituri erant in anno triceſimo ſi illuc peruenirent: ſed ad hanc quantitatem non ſufficit id, quod per ſemen trahitur à parentibus cum paucum illud ſit, & non poſſit per ſe multiplicari, ſicut dixit prima poſitio, ſed ex additione extranei corporis, & cõuerſione fit iſtud augmentum, & magnitudo.

Vnde iſta poſitio tenet, quòd totum quod fuit in ſubſtantia ſeminis reſurget in illo homine, qui fuit ex ſemine genitus, quia hoc eſt principaliter de veritate humanæ naturæ in ipſo: & eſt per totam vitam manens idem. De illo autem, quod per alimentum poſtea venit habent dicere, quòd nõ reſurget totum, ſed tantum quantum neceſſarium erit ad reddẽdum illam magnitudinem, quam homo habuit in ſuo maximo augmento.

Et ratio eſt ſecundum iſtos, quia iſtud quod aduenit per nutrimentum non eſt de principali intentione naturæ: ſed ſolum ad perueniendum ad debitam magnitudinem: ideo tantum de eo reſumetur in reſurrectione, quantum ſufficeret ad reparandum præexiſtentem quantitatem, qua reparata non erit reſiduum attinens ad hominem: ſed tanquam prorſus alienum dimittetur. Nam ſi totum quod conuerſum eſt in ſubſtantiam hominis per nutritionem deberet in eo reſurgere, neceſſe eſſet quòd efficeretur homo immoderatæ quantitatis, aut indebitæ denſitatis. Nam quãdocunque homo cibum accipit conuertitur in ſubſtantiam eius multum de illo cibo, & rurſus per actionẽ caloris reſoluentis fluit, & deſinit eſſe in corpore, & reſumitur per cibum reſtauratio eius, & ſic per totam vitam, & ideo ſi quis vixit per octoginta annos, & totum, quod hoc tempore per nutritionem conuerſum eſt in ſubſtantiam corporis eius, & per actionem caloris fluxit, deberet redire fortè efficeret quantitatem viginti hominum: talis autem quantitas eſt immoderata, vel ſi deberet totum illud reſumi ſub tantis dimenſionibus ſub quantis homo fuit quando vixit, oporteret, quòd efficeretur in decuplo, vel vigecuplo denſior: quia haberent vigecuplum de materia ſub eiſdem dimenſionibus, ideo neutrum eſt, quia vtrumque eſt inconueniens.

Nam tanta magnitudo: ſcilicet vt vnus homo ſit æqualis magnitudine viginti hominibus non eſt conueniens ſpeciei. Hominum namque natura conſtantium, vt Ariſtoteles ait, poſitus eſt terminus magnitudinis, & augmenti. Secundum non con-

uenit, quia corpus humanum est determinatæ den- F
sitatis, & raritatis. Tanta enim poterat esse raritas
quòd non pertineret ad speciem, vt si esset tam rarũ
sicut ignis vel aer: tantæ etiam densitatis poterit esse,
quòd non possit vegetari ab anima: vt si esset tam den
sum sicut marmor vel alij lapides: & ideo oportet,
quòd non reuertatur tota materia, quæ fuit in homi
ne ad esse in eo in resurrectione: sed secundum istam
positionem reuertetur tãtum de illa quantum fuerit
necessarium ad restaurandum magnitudinem, quam
habuit homo viuens, vel habiturus erat si perueniret
ad annum tricesimum.

Sed quę pars materiæ redibit, & quæ non, dicendũ,
quòd redibunt partes eo ordine, quo fuerunt partes, G
scilicet quòd id, quod prius fuit de veritate humanæ
naturæ conuersum in corpus per alimẽtũ, illud prius
redeat scilicet ex tempore, quo fœtus fuit conceptus,
cępit nutriri, & augeri: & illa quæ transibant in veri-
tatem corporis rursus per actionem caloris resoluę-
bantur: & ita mansit vsque ad mortem: quia quãdiu
animal viuit nutritur: licet nõ semper augeatur: in re-
surrectione autem sic erit, quòd quidquid fuit in se-
mine, vt isti dicunt redibit nulla parte eius deperdita,
deinde de cęteris, quæ aliquando fuerunt homini in
corporata per alimentum, redibunt tantum, vt suffi-
ciat ad restaurandam quantitatem, quæ præfuit, sed
prius resumentur ea, quæ prius fuerunt incorporata, H
scilicet vt omnia, quæ per alimentum transierunt in
corpus ex tempore conceptionis vsque ad tempus
duorum annorum consumatorũ prius redibunt quã
ea, quę homo habuit per alimentũ, quando erat decẽ
annorũ: & si ea, quæ incorparata fuerunt homini ex
conceptione vsquequo fuit sex annorum suffecerint
ad reddẽdam magnitudinem maximã, quam homo
habuit, non resumetur in eo in resurrectione aliquid
de eis, quæ incorporata fuerunt ei ab anno sexto vitę
vsque ad mortem. Et hoc duplici ratione. Prima quia
quanto aliquid principalius pertinet ad veritatem na
turæ humanę, tanto magis redit secundum positionẽ
istã, & ideo quia id, quod fuit in semine fuit per se de
veritate naturæ humanæ dicunt, quod illud totum re
dit nulla parte eius deperdita: & quia illud non suffi- I
ciebat ad magnitudinẽ debitam indiuidui, & assũ-
ptum fuit statim alimentũ quousque sufficeret ad de
bitam magnitudinem. Et quia illud rursus consume-
batur per actionẽ calidi, oportebat subintrare aliquid
& ita cõsequenter, & quia istud secundũ non incor-
poraretur corpori nisi præcedẽs resolueretur, & flue
ret per actionem caloris: apparet q̃ istud secundũ est
ppter primũ: & sic principalius, & directius pertinet
ad corpus hominis id, quod prius assũptum est ad
restaurationẽ quàm id, quod primò: potissimè quia
secundum istos primũ alimentum non assũptum
est ad restaurandum aliquid deperditum: quia de eo,
quod fuit in semine, nihil dicunt deperdi, sed fuit as-
sumptum ad augmẽtum eius, q̃ fuit in semine: secun- K
dum aũt alimẽtum fuit sumptum ad restaurationem
primi alimenti, quod per caloris actionem deperijt,
ergo primum pertinebat principalius ad corpus hu-
manum quàm secundum: quia secundum non perti
nebat ad corpus nisi propter primum.

Animal quandiu viuit nutritur licet non sẽper augeatur.

Secũda causa est, quia accipiendo primũ humidũ,
quod radicale vocatur, i. spermaticũ fuit illud purũ:
id verò, quod postea conuersum est in illud per nutri
tionẽ, facit, vt totũ mixtum ex humido radicali, & ex
isto humido cibali superueniente non sit ita purum
sicut erat humidum radicale, neque ita perfectè par-
ticipet virtutẽ speciei sicut primum, q̃n solum mane
bat, sicut ponit Aristot. exemplum primo de Gene-
ratione, de aqua, quæ admiscetur vino: trãsit enim in na-
turam vini quia ex vino præexistenti, & ex ea adiun-
cta efficitur vinum mixtum, quod est in specie vini,
& tamen non participat illud mixtum virtutem spe-
ciei vini sicut præcedentes vinum, quod nõ erat mix
tum: & si postea addatur aqua adhuc fiet mixtio, qd̃
erit in specie vini, sed erit aquosum quousque venia-
tur adhoc quòd illud mixtum non maneat in specie
vini: & ideo licet aqua primo assũmpta, & secundo,
& tertio transierit in speciem vini, & tamen non ita
perfecte participauit virtutem speciei vini aqua secũ
do admixta, sicut aqua primo admixta: & multo im-
perfectius aqua tertia admixta. Ita de alimento, quia
quodlibet alimẽtum facit mixtionem cum eo quod
præexistebat de substantia corporis, & mixtum inde
resultans est minus perfectum quam præexistens, &
ob hoc necesse est, quòd primum alimentum con-
uersum in carnem perfectius participauerit virtutem
speciei carnis quam secundum alimentum, & tertiũ,
& quartum, & ita de alijs, & consequenter magis per
tinet ad veritatẽ humanæ idest principalius id, quod
fuit prius conuersum in carnem, quam quod secun-
do, & ideo ad resurrectionem magis pertinebit, cum
ibi resumatur aliquid, inquantum est de veritate na-
turæ humanæ: & ideo ista opinio ponit resurgere to-
tum quod est de veritate humanæ principaliter scili-
cet quod fuit in semine, sed non totum, quod est de
veritate humanæ naturæ secundariò vel minus prin-
cipaliter, quod est per alimentum, sed aliquid illius
resurgere asserit eo modo, quo dictum est.

Sed non stat ista positio, quæ asserit aliquam par-
tem signatam in corpore manere eandem per to-
tam vitam.

Primò quia cum de natura caloris ignei sit, quòd
humorem indifferenter consumat, & calor, qui est
instrumentũ animę vegetatiuę est igneus, vt dicitur,
2. de Anima, oportet quòd quantum in se est indiffe-
renter consumat omne humidum: vnde non potest
aliqua ratio efficaciter ostendere quòd aliquod hu-
midum maneat signatum in corpore per totam vi-
tam, cuius partes non fluant aliquid per consumptio-
nem caloris conuersiui: ergo tam humidum sperma
ticum quam nutrimentale fluet.

Secundo quia si maneret humidum illud primũ
semper idem humidum cibale quod sumitur non es-
set per se, & primo necessarium ad restaurationem
deperditi: sed solum ad augmentum, constat tamen
quòd opus augmenti præsupponit opus nutrimenti,
quia non augetur nisi quod nutritur, licet aliquid nu
tritur, quod non augetur, nutrimentum tamen sem-
per fit ad restaurationem deperditi. Vnde si non es-
set deperditio aliqua esset augmentatio, sed non nu-
tritio, & si non esset deperditio in corpore nisi eius
quod ex cibo genitum eius non esset nutrimentum
propter nutritionem sed propter augmentationem,
cum primum nutrimentum, ut isti volunt, non fuit
ad restaurandum, sed ad augendum quantitatem
humidi radicalis, & tamen assumptio cibi est per
se, & primo intenta ad restaurandum quam ad au-
gendum: ideo non solum humidum cibale iam con-
uersum in carnem fluit, & consumitur, sed etiam hu
midum radicale siue spermaticum.

Tertio quia præsupponunt falsum dicentes quòd
si misceatur aqua vino transit aqua in speciem vini,
& efficitur vinum mixtum: & tamen virtus speciei vi
ni manet perfectius sub illa parte, quæ erat prius sub
specie vini. Nã hoc est contra naturã cõpletæ mixtio
nis: in hoc n. differt cõpositio à mixtione, quia in cõ-
positione ex duobus efficitur vnum per se, & tamen
illa non efficiuntur eiusdem naturæ licut materia, &
forma: sed manẽt semper realiter distincta, & secũdũ

naturam. Mixtio verò facit, vt duo, quæ erant diuersæ A
naturæ vel gradus naturæ facta perfecta admixtione
reddantur eiusdem naturæ, & gradus: & ideo facta
mixtione aquæ, & vini non manebit aliqua pars illius
mixti, quæ perfectius participet speciem, vel virtu-
tem speciei vini quam alia: potest autem concedi
quòd id, quod in carnem conuertitur per virtutem
formatiuam in principio generationis ad maiorem
virtutis speciei perfectionẽ producitur, quàm quod
postmodum per actum nutritiuæ conuertitur, cum
semper inueniatur generatio alicuius, quod per se
generatur esse perfectior quam illa, qua aliquid ac-
cipit speciem alicuius per immixtionem. Nam licet
ibi sit effectus generationis, scilicet participatio for-
mę speciei: tamen non directè per viam generatio-
nis, sed per immixtionem ad aliquid. Et ratio est,
quia quod alteri immiscetur aliquo modo alterat B
naturam eius, cui immiscetur, vt patet in vino quod
gignitur in vite: & in vino, quod insurgit ex admix-
tione aquæ ad vinum: & sic etiam videmus, quòd
ex humido nutrimentali aduenientę immutatur cor
pus nutritum, vt assequatur in aliquo conditiones
ciborum, ex quibus nutritur: & hoc est signum,
quòd cibi non transierunt omnino ad participatio-
nem speciei carnis humanæ, quia tunc in illo mix-
to solum apparent conditiones carnis humanæ, &
non ciborum sumptorum. Oportet tamen ad hoc
quòd fiat nutritio, vel augmentum, quòd id carnis
quod ex cibis generatum est, cum carne præexisten- C
te misceatur.

Quandocunque autem fit mixtio duorum diffe-
rentium secundum contrariam qualitatem, vel se-
cundum puritatem, & impuritatem eiusdem, opor-
tet quòd mixtione completa non retineat vnum-
quodque qualitatem ipsam, sed communem: alio-
quin mixtum esset mixtum, ex rebus saluatis, & tunc
non esset mixtio, sed compositio solum, sed oportet,
vt totum mixtum vnam formam accipiat, quæ
est medium, vt patet in mixtione vini, & aquæ, scili-
cet quia post mixtionem non manet ibi aliqua pars
signata habens virtutem completam, & aliquid ha-
bens eam debiliter: sed totum est habens eam me-
diocriter, vnde non est possibile quòd completo D
actu nutritiuæ, & augmentatiue maneat aliquid si-
gnatum in corpore completę participans naturam
speciei, & aliquid incompletè, sed totum vnifor-
miter, quia autem isti inducunt auctoritatem Ari-
stotelis de carne secũdum speciẽ, & secundum ma-
teriam, non adiuuat eos, vt dicetur in solutione argu-
mentorum.

Tertia igitur positio est, quã ponit Auerrois in pri-
mo de Generatione, dicens, quòd non potest aliquid
accipi in corpore humano signatum, quod sit fixum,
& permanens per totam vitam, sed totum quicquid
est in corpore potest dupliciter considerari, scilicet
ex parte materiæ, vel formæ. Ex parte materiæ nil est
permanens, ex parte autem speciei, & formæ sic est E
omne, quod est in corpore permanens, ad quod facit,
quia Aristot. primo de Generatione comparat tran-
sumptionem cibi in carnem adustioni lignorum. Vi-
demus enim, quòd si ignis accendatur, & continuè
ligna addantur, sicut alia consumuntur, forma ignis
semper manebit in lignis, sed tamen materia quæli-
ber consumetur alia materia sibi succedente, in qua
species ignis saluabitur. Sic enim in corpore in nu-
tritione, & augmentatione semper manet quod per
tinet ad speciem, & formam carnis: idest aliquid
sub forma, & specie carnis: licet illud quod recipit
habeat formam carnis non manet semper, sed con-
tinuè fluit, & per aduentum alterius materiæ cibalis,
quæ in carnem, & ossa conuertitur, restauretur.

Tertia positio differt ab alijs

Ista positio differt ab alijs duabus, inquantum ne-
gat posse aliquid de materia signari, quod maneat
idem per totam vitam, sed quælibet pars signata in
corpore, quantum ad hoc, quod est materiæ habet
quòd fluat, & refluat: ita tamen quòd id, quod est
formæ semper maneat: sed non est ex hoc interdum,
quòd solum, quod est materiale fluit, & refluit, quia
partes illæ quæ fluunt, & refluunt erant partes car-
nis: fluentibus autem illis, necesse est, quòd pe-
reat forma carnis, quæ in eis est, quia aliàs oporte-
ret dici, quòd forma carnis, vel pars formæ, qua in-
formabantur illæ partes materiales, quæ fluxerunt
post fluxum earum, maneat per se sine materia, aut
transmigret ad aliam materiam: sed vtrunque est
impossibile: ergo corrumpitur forma, vel id, quod
est secundum speciem: patet consequentia, quia
fluentibus partibus materialibus carnis, ideſt quæ
prius erant caro, aut corrumperetur forma carnis,
quæ erat in eis, aut manebit. Si corrumpitur habe-
tur intentum, scilicet quòd non solum fluat, quod
est materiæ, sed etiam quod est formæ: si manet
non potest intelligi, quòd maneat nisi vel separatè,
ideſt sine materia informabit, vel aliam materiam.
Sed dicendum quòd vtrumque est impossibile.

Primum patet, quia forma materialis non potest
separari, quia si separaretur haberet per se esse: & ta-
men forma materialis non habet esse: sed esse est
compositi: anima autem substantialis propter hoc
habet esse separatum, & manet post mortem homi-
nis. Etiam quia si forma materialis separaretur es-
set intelligens: quia inquantum esset sine materia
esset intellectus vel intelligentia: ideo non potest
manere separata forma carnis illarum particularum,
quæ fluxerunt. Neque potest dici quòd incipiat es-
se in alia particula carnis, quia ob hoc sequerentur
multo plura inconuenientia. Nam si potest transi-
re habet esse propter materiam: quia forma, quæ
migrat de vna materia in aliam, desinit esse in pri-
ma, & non corrumpitur: sed per hoc quòd desinit
esse in materia, & non corrumpitur, & habet esse
per se, ideo nulla forma materialis potest migrare de
materia in materiam. Item quia dato quòd forma
aliqua possit separari: non potest tamen migrare de
materia in materiam. Nam anima humana separa-
tur a materia: & tamen non potest informare aliud
corpus nisi illud, in quo fuit, eo quòd anima acci-
pit esse, & vnitatem per vnibilitatem ad istam ma-
teriam. Sic autem de alijs formis a fortiori inquan-
tum sunt materiales, quia non excedunt conditio-
nem materiæ: ideo non possunt habere esse nisi in
illa materia determinata de cuius potentia eductæ
sunt.

Dicendum igitur, quòd sicut materiale fluit, ita
& forma fluit: & tamen dicitur manere forma, & spe
cies: quia licet corrumpatur pars formę carnis,
quæ correspondet particulæ materiali, quæ fluit: ta-
mẽ manet eadem forma carnis numero, eo quòd ca
ro est quid homogeneum, & continuum: & ideo to-
tius carnis est eadẽ forma: & licet aliquæ partes car-
nis pereãt, in quibus perit aliqua pars materiæ, & ali-
qua pars formæ: quia tamen forma totius carnis
manet, quæ est eadem, quæ prius, dicitur manere
id, quod est secundum formam, & secundum spe-
ciem cum partes, quæ postea per nutritionem con-
uertuntur in carnem, informentur illa forma car-
nis totius, scilicet genita forma carnis in illis par-
tibus, quæ non distinguitur a forma præexistenti
carnis, quia est vnum continuum homogeneum, &
ita manet idem secundum speciem, sed non secundũ

materiam, quia non manet aliqua pars materiæ assignatæ,& per hoc differt ista positio à duabus primis, quia illæ ponebant aliquid signatum de materia esse semper permanens in corpore, in quo principaliter, & primo veritas humanæ naturæ consistebat.

Sed illæ duæ rursus inter se differunt: quia prima ponebat alimentum nullo modo conuerti in veritatem naturæ humanæ. Secunda autem ponebat conuerti alimentum in aliquid quod sit de veritate humanæ naturæ secundario, & non primò: hæc autem tertia ponit conuerti alimentum in aliquid,quod primò,& principaliter est de veritate naturę humanę: eo ꝙ non distinguit aliqd semper manens idem quantum ad materiam, quod sit per se de veritate naturæ humanæ: & aliquid esse fluens, quod sit minus principaliter de veritate humanæ naturæ,sed omnes partes materiales æqualiter fluunt, & refluunt quamuis id, quod primo in carnem conuersum est,perfectius assequatur speciem carnis quam illud, quod generatur ex cibis,& maxime circa finem vitæ:tamen quandocunque cõuertatur cibus in carnem siue in principio, siue in fine vitæ, fit permixtio eius quod gignitur, & eius quod præexistebat,vt totum vniformiter, & æqualiter veritatem humanæ speciei recipiat sine distinctione aliqua, vt non possit dici, quòd partes carnis,quæ præexistebant sint puriores quàm caro quæ nouiter ex alimento gignitur: vel quòd in illis maneat nunc virtus speciei perfectior quam in partibus nunc genitis: licet verum sit quòd heri tota caro hominis erat purior, & magis participans virtutem speciei quam erit post duos dies sumpto iam cibo aliquo,& tamẽ post duos dies omnes partes carnis quæ in homine fuerunt, erunt æqualiter puræ, & participantes virtutem speciei,siue quæ de nouo genitæ sũt siue quæ præexistebant.

Quid sit de veritate naturę humanę secundum tertiam istã positionẽ.

Ex hoc apparet quid ponat tertia positio de veritate humanæ naturæ in resurgentibus. Et dicendum, quòd idem penitus ponit quod secunda: sed non eadem ratione.

Primum patet,quia secunda positio dicit quòd resurgat in quolibet homine totum, quod fuit in semine tractum a parẽtibus:quod dicit esse primò,& principaliter de veritate humanæ naturæ,& uocat illud carnem secundum speciem.De carne autem ideſt de particulis carnis,& ossis, quæ ex alimẽto genitæ sunt, dicunt quòd resurgent aliquæ,& non omnes:sed tot, quot sufficiãt ad reddendam quantitatem maximã, quam aliquis habuit, & istę recuperabuntur eodem ordine, quo aduenerunt per nutritionem, vt supra dictum est. Et ista eadem concedit esse in resurgentibus ista tertia positio,& eodem ordine.

Secundum est,quòd non eadem ratione mouetur ad hoc vtraque positio: sed præcedens positio dicebat totum, quod fuit in semine resurgere, eo quòd illud solum vocat primò, & principaliter de veritate humanæ naturæ, & esse carnem secundum speciem quòd verò ex nutritione prouenit est secundario de veritate humanæ naturæ: ideo non principaliter resurget,sed ad supplendum quantitatem,quæ fuit,vel futura erat in viuente.

Tertia autem positio non ponit aliquam particulam signatam esse carnem secundum speciem,& aliã esse carnem secundum materiam. sed quamlibet partem signatam esse carnem secundum speciem, & secundum materiam. Secundum materiam quidem inquantum quælibet pars materialis potest fluere,& refluere:secundum speciem autem inquantum quælibet pars carnis,& ossis habet formam carnis, & forma manet semper eadem numero, licet non illa particula forma, sed quantum ad rationem speciei eadem penitus manet. Contingit enim aliqualiter in partibus hominis sicut in partibus ciuitatis: quia ciuitas multitudinem quandam ciuium dicit, singulæ autem partes ciuitatis subtrahuntur per mortem alijs in locum eorum succedentes: vnde partes ciuitatis fluunt, & refluunt materialiter, sed formaliter manent eędem, quia ad eadem officia, & ordines substituuntur alij à quibus priores per mortem subtracti erat, vnde respublica eadem manet decedentibus,& succedentibus alijs:si militer homo se habet. Dum enim quibusdam partibus fluentibus aliæ reparantur in eadem figura, & situ eodem, omnes partes fluunt, & defluunt secundum materiam, sed manent secundum speciem, & ita manet idem homo, & ob hoc non ponit tertia positio semen tractum à parentibus esse carnem principalem, sed etiã particulas illius fluere, & refluere, & aduenientibus alijs partibus per nutritionem fieri mixtũ, cuius omnes partes æqualiter participent perfectionem speciei carnis, & ossis, & ita omnes partes carnis ponit æqualiter pertinere ad veritatem naturæ humanæ, sed erit ideo resurgere, totum quod fuit in semine, quia illud prius pertinuit ad veritatem humanæ naturæ quam cætera, quæ postea in carnem conuersa sunt. Etiam quia id,quod tractum est ex parentibus perfectius participauit virtutem speciei quam partes postea aduenientes, quia illa caro fuit directè per generationem producta, partes autem postea aduenientes non sunt directè per generationem, sed per mixtionem, & tamen forma speciei perfectius habetur per generationem, quàm per mixtionem, vt supra declaratum est. Etiam quòd illa caro cum nil alienum suscepisset,manebit in speciei suæ puritate, & totali virtute, quæ autem postea adueniunt non pertinent ad illam puritatem, cum per mixtionem consequantur formam speciei, licet postquam facta est mixtio omnes partes mixti tam illæ quæ fuerunt ex semine,quam aduenientes ex alimento æqualiter & vniformiter participant virtutem speciei, & ex eadem ratione,ex qua totum quod fuit de semine resumitur. Etiam resumitur quidquid fuit conuersum in carnem,& ossa per alimentationem a principio nutritionis vsque ad tempus illud,in quo omnia resumpta sufficiant ad reddendum quantitatem æqualem suæ quantitati:quam viuens habuit,cętera autem postea per alimentum conuersa non redeunt in resurrectione.

His suppositis respondendum est ad argumenta, quæ ostendebant non conuerti alimentum in veritatem naturæ humanæ, ex quo sequebatur id, quod volebat prima opinio, quam falsam esse ostendimus.

Et dicendum quod ad primum, scilicet quod intrat per os responsum est per id, quod declaratum est,supra 15.cap.Et tamen dicendum pro nunc quòd non est sensus, quòd totum quod intrat per os vadat per secessum ideſt quia contrarium experimur, & si ita fieret nil plus valeret sumere cibum quam nõ sumere, quod falsum est,sed est sensus,ꝙ quælibet res, quæ intrat per os, vadit in ventrem, vt digeratur, scilicet in stomachum, & de illa aliquid vadit per secessum,nullus enim cibus est,qui totus conuertatur,sed de quolibet aliqua particula emittitur,quæ non conuertitur,& quantumcunque purus, & bonus sit,semper natura aliqua de illo separat, & abijcit. Et ratio est, quia cibus, qui conuertitur à principio est dissimilis corpori, in quod conuertitur, & bonus sit,semper conuersionis est similis, quia accipit eandem formam, & ideo ad hoc, vt fit similis,oportet tolli omnes illas partes, secundum quas erat illa dissimilitudo, vt si in cibo dominantur partes terrestres magis quam in eo,quod nutritur,oportet id, quod terrestre est remoueri, & quod subtilius est assumi. Et ita de quibuscunque partibus, in quibus est dissimilitudo, sed necesse est, quòd cibus in aliquo habeat dissimili tudinem ad cibatum, etiam si homo vesceretur carnibus humanis: ergo de quocunque cibo fit aliqua separatio, & id emittitur in secessum.

Ad secundum dicendum, quòd ex isto dicto Arist̃o.de carne secundum speciem, & secundum materiam nituntur accipere consolationem quandam positionis sue tenentes primam,& secundam positionẽ. Qui tenent primam dicunt carnem secundum speciem esse id, quod est solum de veritate humanæ naturæ,quod totum fuit in prima conditione naturę humanæ,vt supra dictum est. Carnem secundum materiam dicunt id, quod per alimentum prouenit, ideo id, quod dicunt de veritate naturæ esse,ponunt idem semper manere, quod verò per alimentum venit, dicunt fluere, & refluere. Similiter tenentes secundam positionem dicunt carnem secundum speciẽ esse carnem spermaticam,s.quæ à parentibus tracta est,quicquid autem ex alimento prouenit,vocant carnem secundum materiam, & ideo dicũt, quod id, quod fuit in semine, manet idem signatum per totam vitam, quòd verò ex alimento est dicunt fluere, & refluere.

Sed dicendum,quòd hoc procedit ex falso intellectu literæ Aristo.non enim vult ille hoc, s.quòd caro secundum speciem sit caro diuersa, vel distincta numero à carne secundum materiam,sed eadem numero est,quæ dicitur caro secundum speciem,& caro secundum materiam, quia nulla est, quæ non habeat formam carnis,& conditiones cõsequentes speciem. Etiam nulla est,quæ non habeat materiam partem sui. Et ꝙ sic intelligatur, patet quia sic exponit commentator 2. de Generatione. Item patet ex litera Aristo. ibidem: ait enim quod hoc modo est distinguere,quod est secundum materiam, & secundũ speciem in carne esse,sicut in vnoquoque alio quod habet materiam, & formam, & ita est dare aquam secundum materiam, & aquam secundum formam, & ita in lapide, & ferro.Constat tamen, quòd non potest distingui in lapide, & aqua aliquid esse tractum a primis parentibus, quod dicatur esse lapis, & aqua secundum speciem, & aliquid esse per nutritionem aduenies, ergo non accipitur esse secundum speciem, & secundum materiam, nisi sicut expositum est, & ita argumentum non tenet pro prima, neque secunda positione.

Ad tertium dicendum, quòd nullum est humidũ in homine, vel animali, quod materialiter non fluat, & refluat. Quantum ad formam autem, & speciem, manet, licet virtus speciei non manet semper equalis. Et quando dicitur quomodo tertia species Ethic. est incurabilis, quia humidum consumptum non restauratur.

Dicendum, quòd secundum medicos humidum, ꝙ ex primis parentibus trahitur, non oportet, ꝙ dicatur radicale ex hoc, quòd semper maneat distinctum secundum materiam, & proprietatem ab humido ex alimento generato, sed quia calor naturalis in illo humido tracto à parentibus prius existit quam in humido ex cibo generato, cum illud postea aduenit. Et illud etiam, quod permiscetur non participat speciem,nisi ex virtute illius humidi, cui permiscetur, & ideo humidum illud primũ est radix totius illius, quod ex alimento conuertitur, non autem ita, quòd vtrunque humidum post finem digestionis vltimę distinctum maneat, sed totum per mixtum mixtione completa accipit vnam proprietatem, & vtraq; materia,s.illa, quæ prius suberat primo humido spermatico, & materia, quæ subest humido cibali postea aduenienti æqualiter se habet ad hoc, quòd fluat, & refluat,& ad hoc, quòd virtutem speciei participet. Et quando dicimus consumi humidum radicale, non est sensus,quòd fluat materia, quæ suberat illi humido, quia manente eadem materia potest perire humidum radicale,sed dicitur tunc perire, quando non manet proprietas, quam totũ mixtum habeat ex virtute primi humidi, & tamen quãdiu manere dicitur humidum radicale,non est illud aliqua pars materię, vel corporis determinata totius,sed mixti est ista proprietas,s.quòd manet adhuc in eo proprietas,quã habuit in primo humido tracto à parentibus. Si autem illa virtus pereat non potest restaurari, & dicitur tũc perire humidum radicale,quando virtus, quæ est totius mixti,& tracta fuit in humido deriuato à parẽtibus perit,& non potest tunc fieri restauratio, quia virtus speciei nõ manet. Sicut si tota manus amputetur non restauratur per nutrimentum, quia non manet virtus speciei determinata huic membro, & propter hanc causam dicunt medici quædam membra composita ex humido esse radicali, non quia nil de nutrimento in substantiam illorum membrorũ transeat, cum quodlibet membrum corporis proportionaliter augeatur, sed quia in illis membris principaliter virtus speciei consistit,quæ ex humido radicali est,ideſt fuit perfectè in humido deciso à parentibus, & a talibus membris non potest aliqua abscissio fieri, qn auferatur virtus speciei quantum ad aliquam partem determinatam, s.ad illam, quæ abscinditur,& propter hoc talia membra abscissa non sanantur, ideſt, quòd reintegrentur.Intelligitur autem sic, quòd semẽ vniformat mẽstruum muliebre, quod est materia fętus, & illud menstruum est homogeneum, & vniforme, & tamen propter virtutem totius speciei deriuatam in semine masculino formatur menstruum femininum ad omnes figurationes humani corporis, & tũc virtus illa est in semine masculino originaliter,& virtualiter,& sicut in arte est, ita implicite in menstruo, causatur autem, & manet explicite, & sicut in artificiato.Nam ars existens habitus indiuisibilis continet implicite omnes figurationes, quas producit in artificiatis. Nam si non haberent non possent producere in artificiato, sunt tamen in artificiato explicite,quia vna pars figurę, vel lineamenti est in vna parte figurati,& alia in alia.Ita semen viri existens indistinctum in qualibet parte sua, quæ formatiua est habet totam virtutem formandi omnia lineamenta, & figurationes corporis humani, menstruum tamen non potest recipere omnes illas lineationes in eadem parte, sed pars in parte est,& cum formantur istę lineationes in menstruo non solum manent ibi per impressionem, & quasi materialiter, & passiue, sed etiam manent virtualiter,ideſt effectiue, scilicet ad posse efficere similes lineationes, & quia in qualibet parte artificiati, vel figurati corporis est modus vnus figurationis, ideo in parte illa manet virtus ad solum efficiendum, vel continuandum illam figurationẽ, scilicet vt quãdo augetur manus, augeatur secundum modum figurationis, quem accepit a principio,& nil varietur, quod fieri non poterat, nisi esset ibi determinata virtus,quæ hoc efficeret, vtputa quando manus formatur a principio sunt radices digitorũ grossiores, quã extremitates, etiam non sunt digiti equales longitudine

Aduerte formatiuã virtutem seminis.

Universidad de Deusto Biblioteca

dine neque grossicie. Et iste modus seruatur postea quantumcunque augeatur manus, s. ꝙ maneant radices grossiores extremitatibus, & digiti inæquales proportionaliter, & tamen si non esset ibi aliqua specialis virtus, quæ hoc seruaret, sed solum fieret augmentum sic, vel sic ex conditione alimenti, crescerent digiti æqualiter, & non proportionaliter, vel contingeret vnum immoderate fieri alijs grossiorem, vel longiorem, sicut in monstruosis fit per errorem naturæ. Signum ergo est, quòd quælibet pars habet specialē virtutem, secūdum quam reguletur ibi humidum ad faciendum augmentum, & quia quodlibet mēbrum habet multas partes, quę sunt dissimiles sicut apparet in manu, non solum erit vna virtus quasi eiusdem rationis, quę regulet materiam ad augmentationem pro tota manu, sed in qualibet particula est determinata virtus, secundum quòd illa est dissimilis secundum alijs, & ob hoc si vnus digitus, vel pars digiti abscindatur, non nascitur, non quidem ex defectu alimenti, sed ex defectu virtutis formatiuæ, & regulatiuæ alimenti conuertibilis pro illa parte, s. quòd quando abscisa fuit particula, perijt virtus, quæ erat in illa, & non manet aliqua talis in toto corpore, ideo etiam si superexcresceret ibi alimentum, non potest formari pars talis qualis abscisa est, & tamē si virtus tota manus esset eadem cū absciso vno digito, vel parte eius maneat manus, & consequenter virtus manus posset per virtutem illam formari ex alimento pars abscisa, sed non potest, ideo non mansit virtus in corpore, & sic non est eadem virtus totius manus, & cuiuslibet particulæ manus. Hoc est ergo dicendum, ꝙ quando perit aliquid secundum speciem, quòd nō potest restaurari, scilicet, quādo virtus determinata alicui mēbro, vel parti membri perijt cum membro: perit autē aliquid materiale, quādo nulla virtus perit, sicut quis per nimia ieiunia maceratur, perit solum aliquid materiale manentibus omnibus virtutibus, ideo exinanitio illa restauratur, omnes autem virtutes partium corporis dicuntur secundum speciem, eo quòd nulla aduenit per alimentum, sed insunt à principio quando cōmunicatur materiæ forma speciei, & quia forma communicatur menstruo quod formatur, & animatur, & cum forma consequuntur omnes virtutes, & conditiones speciei, dicitur quòd omnia membra, in quibus est aliqua determinata virtus, sunt spermatica, idest ex menstruo, vel ex humido radicali, quod pro eodem accipitur, & propter causam iam dictam quæcunque talia abscisa, vel corrupta non sanantur.

Ad quartum dicendum, quòd vis argumenti huius stat in hoc, quòd non dato aliquo fixo per totam vitam continget omnia, quæ traxit homo ex parentibus perire, & ita non manere eundem hominem.

Dicendum, quòd nō potest esse, quòd maneat homo aliquando, quando nil materialiter de eo quod à parentibus traxit manet in eo, sed semper manet aliquid, & tamen non ideo est dicendum, ꝙ sit signanda aliqua particula, quæ maneat eadem materialiter per totam vitam: fit autem sic, quia statim, vt aliquis conceptus, & formatus est, incipit nutriri suscipiēdo alimentum, & illud quod gignitur in corpore ex alimento permiscetur, & quod prius erat ex parētibus tractum, & ex ambobus efficitur vnum mixtum: cuius omnes partes æqualiter participant virtutem speciei, scilicet tam partes materiales, prioresque quæ adueniunt ex alimento, & hoc propter perfectā mixtionem, vt dictum est. Et de isto mixto fit deperditio continua per actionem caloris resoluentis, & ista deperditio non fit solum de partibus susceptis ex nutrimento, neque de solis partibus, quæ præfuerunt tractæ à parentibus, sed de vtrisque simul fit deperditio

F proportionaliter, scilicet secundum proportionem magnitudinis partium tractarū ab illis. Quod sic intelligitur. Si in vna die sit deperditio vnius vnciæ carnis, vel sanguinis de corpore hominis, & homo habeat duplum de partibus spermaticis quam de aduenientibus ex cibo, deperdetur duplum de partibus spermaticis quam de cibalibus, idest de materia tracta in semine, quia ipsæ partes, vel mēbra, quæ dicuntur spermatica non resoluuntur, quare semper ipsa manent, sed aliquid quod in illis est secundum materiam perit. Et causa quare sic fiat est, quia in eo quod nutritur, & augetur, totum, & quælibet pars nutriti proportionaliter nutritur, & augetur. Quod patet, quia si nō fieret proportionaliter nutritio, & augmentum in G toto, & qualibet parte, in qualibet parte respectu alterius facta nutritione, & augmentatione non maneret eadem proportio partium inter se, quæ prius erat, & tamen licet post quamcūque nutritionem, & augmentationem varietur quantitas cuiuslibet partis, & totius, manet omnino eadem proportio partium, & particularum, quæ prius erat. Ergo necesse est quamlibet partem, & particulam corporis proportionaliter nutriri, & augeri ad alias partes corporis, & consequenter in deperditione per actionem caloris necesse est teneri eandem proportionem, vt quantum de vna parte corporis resoluitur tantum de alia resoluatur proportionaliter, s. si sunt partes æquales quantitate quantum de vna resoluitur, tantum æqualiter H de alia resoluetur, si vna est dupla ad alteram duplum in quantitate resoluetur de vna quam de alia, & tunc quia quælibet pars, & particula nutriti, & augmentati est nutrita, & augmentata, & fit augmentum, & nutritio de partibus cibalibus, quæ conuertūtur in ipsum nutritum, necesse est, quòd in qualibet parte, & particula corporis in principio nutritionis sit aliquid materialiter de eo, quod fuit in semine, & aliquid de eo quod per nutritionem aduenit, & totum efficitur vnum mixtum per se mixtione participans æqualiter speciem, & virtutes consequentes speciem ita, vt non possimus iam assignare distinctè in aliqua parte corporis, vtpote in manu, vel pede, istud materiale fuit de semine, & istud maleriale fuit tractum ex ali- I mento, sed sunt penitus permixta, & eadem ad qualitatem, & gradum qualitatis redacta.

Ex quo sequiť, quòd necesse est, vt deperditio per actionem caloris in quolibet membro, & particula mēbri fuit proportionaliter de eo, quòd venit ex semine, & de eo, quod ex alimento genitum est eo, ꝙ illę partes sunt iam permixtæ, & sunt reductæ ad eundem gradum virtutis, & ita æqualiter recipiunt actionē caloris. Nam si virtus speciei maneret perfectius in partibus, quæ venirēt ex semine, quam ex partibus aduenientibus ex nutrimento nō ageret calor dissoluens in vtrasque æqualiter, sicut credebant illi de prima, & secunda positione, & tamen falsum est. Et sic K volebant, quòd id, quod fuit ex semine, maneret per totam vitam idem, & tamen ostensum est, quòd post mixtionem perfectam manent omnes partes materiales eiusdem gradus virtutis, ideo æqualiter agit calor in partes materiales spermaticas, & cibales, & consequenter sequitur, quòd proportionaliter deperdetur de his, & de illis, vt si aliquod membrum habet triplum in quantitate de partibus cibalibus, quam de spermaticis, consumetur in triplo plus de eo, quod venit ex cibo quam de eo, quod tractum est ex spermate.

Ex quo apparet, quòd datis resolutionibus duabus factis in aliquo membro, vel in toto corpore hominis, quarum vna sit in primo anno vitæ, & alia in vicesimo, plus secundum quātitatem de partibus sper-
mati-

maticijs perijt in prima resolutione, quam in secūda. Et ratio huius est, quia, vt ostensum est, semper fit cōsumptio de partibus spermaticis, & cibalibus proportionaliter, & tamen non manet eadem proportio partium cibalium ad spermaticas in anno vicesimo, quæ fuit in anno primo vitæ. Ergo non consumitur æqualiter de partibus spermaticis in vna resolutione, & alia, licet fuerint resolutiones æquales quantitate. Et patet hoc ex duob⁹, primo quia tota magnitudo corporis est maior in homine cum est viginti annorum quam cum est vnius anni, sed illa non constat, nisi ex partibus materialiter tractis ex spermate, & cibo, & non sunt plures partes materialiter spermaticæ procedente ætate quam à principio, cum spermaticū totum fuerit à parentibus tractum, ergo totum augmētum fit ex cibo, & ideo cum plures partes materialiter sint in corpore ex cibo in anno vicesimo quam in primo facta resolutione æquali secundum quantitatem in anno primo, & in anno vicesimo non fiet æqualiter in vtraque partium spermaticarum consumptio, & ista habitudo erit secūdum comparationem magnitudinis totius corporis in anno primo ad magnitudinem in anno vicesimo, vt si in anno vicesimo sit corpus quadruplum ad magnitudinem primi anni secundum omnem dimensionem, & ęqualiter secundum materiam consumitur in aliqua resolutione primi anni, sicut in alia resolutione anni vicesimi, necesse est plus quam quadruplum in quantitate de partibus materialibus spermaticis deperdi in resolutione primi anni quam in consumptione anni vicesimi.

Secunda ratio est, quia semper minuitur proportio partium materialium spermaticarum, s. nūquam habet quis plures, siue plus de materia spermatica ꝗ statim, vt conceptus est per totum cum à parentibus trahat, statim autem perdere incipit, & continuè deperditur aliquid, & ita minus de materia spermatica parentum manet in homine in anno vicesimo quam in principio vitę, & sic plus perit de spermatico in oībus resolutionibus, quæ fiunt in parua ætate quam in illis, quæ fiunt in adulta considerata magnitudine resolutionum vtrobique. Et illa est causa, quare ægritudines, quæ adueniunt homini in parua ætate plus nocent, & diminuunt virtutem quam ægritudines aduenientes in ætate matura. Et hoc non solum, quia plures partes spermaticæ pereunt (quod etiam verum est) sed quia plus corrūpitur de virtute perfecta quam in adulta ętate. Nam quanto plus procedit ætas tanto est mixtum habens virtutem speciei in minori gradu perfectionis, & ideo etiam si multum secundum materiam resoluatur in matura ætate, modicum de virtute perit, in parua autem ætate cum pauca resolutione materiæ fit magna deperditio virtutis.

Ex dictis quoque apparet, quòd etiam si non sint partes spermaticæ fixæ, quòd nunquam per totam vitam contingat eas secundum totum perire, & fluere dato, quòd esset vita multum longa. Ratio est, quia, vt dictum est, semper fit resolutio proportionaliter, & vbi fit diuisio proportionaliter nō potest vnum finiri, nisi finiatur aliud quantumcunque vnū sit maius alio, licet etiam hoc habet aliqualem instantiam, quod vni additur, & alteri. Nam materiæ spermaticæ nil additur, cibali autem materiæ fit continuatio additionis, & ideo licet semper fiat proportionaliter resolutio de vtroque, nō est inconueniens finiri vnū aliquando non finito alio, & tamen in virtute non finitur, quia ante finitionem deperditionis omniū particularum materialium spermaticarum finitur vita. Hoc modo indiuiduum semper est idem materialiter à principio vitæ vsque ad finem, quia nūquā con-

A tingit, dum vita manet, quòd fluat totum, quod materialiter à parentibus tractum est, sed semper manet aliquid illius, & illud, quod aduenit est vnum mixtū effectum cum eo, quod præerat, & ideo est materia vna, & indiuiduum vnum per totam vitam, sicut dicunt de igne, qui nutritur appositis lignis: semp enim manet vnus numero ignis, quamuis quibusdā lignis appositis alia consumātur, quia id, quod aduenit semper efficitur vnum cum eo, quod præerat. Istud autē exemplum solet poni ad ostendendum vnitatem, & identitatem indiuidui hominis per totam vitam, & tamen magis proprie manet homo idem per totam vitam, quam ignis idem, quandiu durat per continuā appositionem lignorum. Nam ignis ille est idem per B continuationem succedentium partium materialiū, sicut fluuius est idem per successionem indesinentiū partium aquæ, licet nulla pars aquæ maneat nūc, quæ fuit in eo ante annum, ita ignis, qui per continuam lignōrum appositionem manet est idem per cōtinuationem partium materialium, in quibus non desinit forma ignis, neque interrumpitur esse eius, & ideo non manet omnino idem secundum eandem materiam. Etiam forma non manet penitus eadem, nisi secundum quandam continuationem, quia forma ignis, cum sit materialis, non habet esse, nisi in materia, & cum non posset migrare, neque manere separata, necesse est, vt pereunte aliqua parte materiæ, quæ fuit sub forma ignis, pereat illa pars formę Homogeneæ, qua informabatur illa particula. Cum ergo om- C nes particulæ materiales pereant, & succedant aliæ, etiam particulæ formales pereunt, sed manet eadem forma per successionem partium formalium nō dissimilium. In homine autem à principio vitæ vsque ad mortem est identitas tam formę quam materiæ. De forma patet, quia sola anima est in homine forma substantialis, vt ostensum est supra. Illa autem simplex est non habens partes, & ideo eadē manet semper tota non alterata. Vnde saltem secundum formā est totaliter idē homo à principio vitę vsque ad mortem. Etiam est idem secundum materiā, quia in igne non fit mixtio materiæ aduenientis cum pręcedenti, D vt efficiatur aliquid vnum per mixtionem, sed solum fit successio: quare prima ligna penitus exuruntur, & alia eis succedunt, & ita de materia illa, in qua fuit a principio forma ignis nihil manet postea, sed in homine nō est sic, licet materia adueniens per nutritionem miscetur mixtione perfecta cum præexistente, ita vt vnum mixtum efficiatur, in quo iam non possumus distinguere, quæ partes materialiter præfuerunt, & quæ aduenerunt per alimentū, & quando resoluitur non resoluuntur specialiter, vel per se partes, quæ primo præfuerūt, sed istud totum mixtum proportionaliter resoluitur, & ideo semper manet aliqd de eo quod à principio fuit, licet fiat continua deperditio, & ita manet in homine aliquid de materia illa, quæ fuit ministrata à parentibus per totam vitam. Vnde manet indiuiduum idem numero tam quan- E tum ad formam, quam etiam ad materiam. Secus autem esset si ex materia cibali gigneretur caro per se distincta, & separata à carne, quę pręfuit ex parētibus, quia tunc non esset mixtum, & corrumpi posset tota materia tracta ex parentibus, & maneret caro sola ex cibo generata, & tunc non esset idem homo, qui fuerat à principio.

Ad quintum dicendum, quòd virtus debilitať propter admixtionem alicuius extranei, non tamē, quòd illud totum, quod ex alimento prouenit, sit extraneū, & sit aliquid de veritate naturæ: siue, vt ponit prima positio, siue vt ponit secunda, sed quicquid aduenit est quodammodo alienæ nature respectu eius, quod

præexi-

præexiſtebat, eo ꝙ eſt alterius qualitatis, & facit totū mixtum ex eo quod prçexiſtebat, & ex eo quod aduenit eſſe minus perfectū quam erat ipſum, quod præexiſtebat, & inquantum facit illud deſcendere à gradu puritatis ſuæ eſt ſibi alienum. Cauſa autem quare id, quod ex alimento generatur non ita perfectè aſſequatur virtutem ſpeciei, ſicut id, quod primo per virtutem formatiuam erat ad generationem carnis per ſe, conuerſio autem alimēti in carnem per virtutem nutritiuam non eſt ſimpliciter generatio carnis, ſed generatio carnis in alio, ſ. per immixtionem, & generatio per ſe facit cōſequi perfectius virtutem ſpeciei quam generatio in alio. Secundo, quia quanto virtus animæ magis diffunditur, & ſpargitur, debilior redditur, vt patet in eadem re, quia quanto eſt maior tanto eſt minus calida. Vnde animalia habētia magna cor, ſunt timida naturaliter, vt dicit Ariſto. 13. de Animalibus, quia alimentum adueniēs facit rem maiorem, & virtus ſecundum ſpeciem non creſcit, neceſſe eſt, quòd in quolibet alimentum adueniens faciat totum mixtum minus perfectè participās virtutem ſpeciei, & ſicut admixtio cauſa debilitatis virtutis eſt, quia id, quod admiſcet eſt quodammodo extraneū, cum non ſit eiuſdem qualitatis, & ita cum ſæpe fuerit admixtio iſta iterata, neceſſe eſt tandem deficere indiuiduum.

Animalia habentia magnum cor ſunt timida naturaliter.

Ad ſextum dicēdum, ꝙ natura tenet ſemper optimum modum, quem tenere poteſt, & tamen facere augmentationem per multiplicationem materię nō eſt poſſibile naturæ; ideo non auget ſic. Et ratio eſt, quia natura agit ſolum ſecundum formam, & ideo non multiplicat materiam, ſed formam. Principium enim agendi in natura eſt forma, & ideo neceſſe eſt, ꝙ effectus naturæ ſit forma, vel aliquid ſecundū formam exiſtens, inquantum forma accipit. Non agit autem natura per materiam, neque per totum compoſitum, quia materia non eſt principium operandi in natura. Etiam compoſitum non eſt principiū operandi, ideo natura non poteſt producere materiam, neque multiplicare eam, neque etiam producere cōpoſitum, niſi mediante forma, ſ. quia forma producitur in materia, ideo non eſt poſſibile, ꝙ natura multiplicet materiam, ſicut neque gignit eam, & ideo nō facit augmentationem ſecūdum multiplicationem materię, ſed ſolum per conuerſionem alimenti in alitum, quod eſt augmentare ſecundum formam, ſ. corrumpendo formam corporis præexiſtentis, & gignēdo formam carnis in materia illa, ideo autem nō negatur hoc poſſibile, quia ipſe poteſt directè in materiam: ergo non fit augmentatio per multiplicationem.

Ad ſeptimum dicendum, ꝙ naturale eſt augmentari per conuerſionem alimenti, & non per multiplicationem. Et dicendum de rebus eiuſdem ſpeciei, ꝙ natæ ſunt conſequi perfectionem ſuam vno modo, ſi conſequantur naturaliter, ſicut natę ſunt conſequi, & tamen ſi vna conſequatur perfectionem ſuā vno modo naturaliter, & alia per miraculum, nō erit idē modus conſequendi perfectionem. Sic cęcus natus, qui à Chriſto illuminatus eſt, conſecutus eſt perfectionem ſuam videndi, & nos illam conſequimur, ſed nos ex natura per vim formatiuam, ille verò per miraculum. Ita qui naturaliter perueniunt ad quantitatis perfectionem veniunt per additionem exterioris quantitatis conuerſo alimento in corpus, qui verò non potuerunt naturaliter peruenire ad hanc quātitatem, ſicut pueri decedentes in parua ætate, peruenient miraculoſe, & non per nutritionem, non oportet tamen, ꝙ fiat illud per multiplicationem rei per ſe, ſed magis tenetur, ꝙ per additionem materiæ ab

F extra, quæ conuertetur in carnem, & oſſa, licet non per alterationem, & ſucceſſionem, ſicut natura facit, & ita tranſit alimentum in veritatem humanę naturæ eo modo, quo tenet tertia poſitio.

Nunc autem reſpondēdum eſt ad argumenta prima, quæ oſtendebant, ꝙ non poſſet reſurgere totum, quod fuerat de veritate humanæ naturæ, & dicendū, ꝙ licet reſurgat in homine quicquid fuit in eo de veritate naturæ, non reſurget caro bouis, quia res naturalis non eſt id, quod eſt ex ſua materia, ſed quod eſt ex ſua forma. Vnde quamuis illa pars materiæ, quæ fuit aliquando ſub forma carnis bouinæ reſurgat, nō dicetur reſurgere caro bouis, ſed caro hominis, quia

G illa materia non erit tunc ſub forma bouis, ſed hominis, & materia trahitur ad eſſe, & ſpeciem per formā. Sic etiam non poterit dici, ꝙ reſurget limus, de quo formatum eſt corpus Adæ, ſed quòd corpus Adæ reſurget, eo ꝙ forma limi non manebit tunc, ſed forma carnis. Prima tamen poſitio concedit iſtam argumentationem, eo ꝙ poteſt nil reſurgere, niſi id, quod eſt de veritate naturæ, & id dicit eſſe illud ſolum, quod fuit in prima conſtitutione naturæ, quod autem per alimentum venit, dicit non pertinere ad veritatē humanæ naturæ neque ad reſurrectionem, & tamē iſta poſitio prima neceſſario concedet, ꝙ tota materia limi, de quo formatus eſt Adam, reſurgat, quia ille limus materialiter fuit veritas tota naturæ humanę nō ſolum Adæ, ſed etiam omnium hominum.

H Ad ſecundum dicendū, ꝙ coſta Adæ, de qua Eua formata eſt non reſurget in Adam, ſed in Eua, & tamen eſt concedendum, ꝙ fuit illa coſta in Adam de veritate humanæ naturæ, quia habebat veram formā carnis, & conditiones ſpeciei, & hoc tam prima quā ſecunda, & tertia poſitiones concedent. Nam prima poſitio aſſerit de veritate naturæ humanę fuiſſe totū quod fuit in ſua conſtitutione, & tamē totum quod in Adam erat, quando coſta ablata eſt ei, erat de veritate humanę naturę, quia nil de alimento adhuc ſumpſerat Adam. Nam præceptum de comedendo datū eſt poſt formationem mulieris Gen. 2. c. ergo de conſtitutione naturæ fuit illa coſta ſecunda, & tertia. A fortiori illud ponunt, cum non fuerit ex alimēto genita coſta. Sed dicendum, ꝙ licet eſſet de veritate hu-

I manæ naturæ in Adam, non erat in eo ad manendū, ſed ad multiplicationem ſpeciei, ſ. vt ex ea formaretur mulier, & ſic erat loco ſeminis, ſed ſemen non reſurget in eo, in quo erat, ſed in eo ad cuius generationem profuit: ergo coſta illa neque reſurget in Adā, ſed in Eua. Eſt tamen differentia inter coſtam illā, & ſemen, quia ſemen nullo modo eſt de veritate humanæ naturæ in eo, in quo eſt. Nam non informatur ab anima habentis illud: immo neque perficitur, ſicut ſanguis, & alij humores, quia iſti non animantur, & tamen perficiuntur ab anima, ſemen autē nō perficitur, quia tunc retineretur, & non emitteretur, &

K non putrefieret per longam retentionem, & ideo neque ſemen, quod profuit ad generationem, neque illud, quod inutiliter fuſum eſt proderit ad reſurrectionem: non enim reſumetur à reſurgente: coſta autem Adæ licet ordinata eſſet à Deo ad formam Euæ, & aliter non produxiſſet eam in Adam, tamen pertinebat ad veritatem naturæ eius, quia informabatur ab anima eius, & ideo magis pertinebat illa coſta ad Adam, quam ſemen ab habentem.

Ad tertium de eo, qui veſcitur carnibus humanis dicendum, ꝙ ſecundum primam poſitionem facile eſt reſpondere, quia ſecundum illam oportet, ꝙ carnes comeſtæ reſurgant in eo, cuius fuerunt, & non in comedente. Et ratio, quia ponit iſta poſitio ſolum reſurgere in homine id, quod fuit in eo de veritate hu-

manæ

manæ naturę, & dicit, ꝙ id, quod prouenit ex alimento, nunquam pertinet ad veritatem naturæ, eo ꝙ ad veritatē dicit ſolum pertinere id, quod fuit materialiter in Adam, & de illo traducitur ad quemlibet hominem aliquid per deriuationem ſeminis. Vnde non poteſt eſſe de veritate humanæ naturę ſecundum iſtā poſitionem, niſi id, quod per ſemē defluxit, & ita carnes comeſtæ non reſurgent in comedente, ſed in eo cuius erant, quia in eo fuerunt de veritate naturæ humanæ. Quantum ad ſecundam autem, & tertiam poſitionem ponuntur carnes comeſtæ eſſe de veritate naturæ humanæ tam in comedēte quam in eo cuius erant, & ideo in vtroque poſſent reſurgere, & tamen non reſurgent in vtroque, ſed in altero, ſ. ad quē magis pertinebant, & forte in neutro eorum.

Circa quod conſiderandum, vt dictum eſt, ꝙ tam ſecunda quam tertia poſitio ponunt alimentum pertinere ad veritatem humanæ naturæ, quia cōuertitur in carnem, & oſſa, ſed poſitio ſecunda dicit pertinere minus principaliter, quia ponit id, quod eſt ex ſemine per ſe, & primo pertinere ad veritatem naturæ humanæ. Tertia autem poſitio aſſerit tam id, quod eſt ex ſemine quam id, quod conuertitur de alimēto pertinere æqualiter ad veritatem humanæ naturæ: vtraque autem concedit id, quod cōuertitur ex nutritione pertinere ad reſurrectionem, licet non totum, ſed quantum neceſſarium eſt ad reſtaurationem quantitatis, quam habuit homo, vel habiturus erat in maximo augmēto. Ex quo ſequitur, ꝙ iſta caro poterit reſurgere non ſolum in eo, cuius fuit, ſed etiam in comedente, cum per nutritionem conuerſa fuerit in carnem eius.

Sed ad ſciendum, in quo determinatè reſurget eſt dicendū, ꝙ aut iſta caro inæqualiter pertinet ad vtrunque, aut æqualiter, aut nullo modo eſt alicui eorum neceſſaria. Si primo modo reſurget in illo, ad quem magis pertinet. Si ſecūdo modo reſurget in primo. Si tertio modo in nullo reſurget eorum, ſed manebit conuerſa in pulueres, & cedet in elementa.

De primo patet, quia partes hominis reſurgunt in corpore ſecundum, ꝙ pertinent ad veritatem naturæ eius, & non pertinent omnes æqualiter ad veritatem humanæ naturæ ſecundum ſecundam poſitionem, ideo illis partibus, quæ magis ſunt de veritate naturæ humanæ magis competit reſurgere, & ideo cum carnes comeſtæ fuerint de veritate naturæ humanæ tam in comedente quam in eo, cuius erant prius, in illo debebunt reſurgere, in quo magis fuerunt de veritate humanæ naturæ.

De ſecundo apparet, quia ſi accideret in vtroque pertinere æqualiter ad veritatē naturæ humanæ (qđ poſſibile eſt, vt oſtendetur) reſurgerent carnes in eo in quo primo fuerunt, quia licet æqualiter ſint de veritate naturę humanæ quantum ad neceſſitatem cōſtitutionis corporis vtriuſque, tamen cum in aliquo prius fuerunt de veritate humanæ naturæ quam in alio, ex hoc aliquo modo magis pertinent ad veritatem naturæ in illo quam in ſecundo.

Circa quod ſciēdum, ꝙ iudicium de illis carnibus comeſtis, ad quem eorum pertineant non debet accipi ſecundum eas totas, quia aliquid poterit in illis magis pertinere ad vnum, quam ad aliū, & aliquid è contrario, vt ſi carnes illæ exiſtētes in eo, cuius primo fuerunt, habuerunt in ſe aliquem tumorem, vel ſuperexcreſcentiam, non pertineret illud ad veritatem naturæ in primo, & non reſurrecturum erat in eo etiam ſi non comederentur carnes eius ab aliquo, ideo neque nunc reſurget in illo. In ſecundo autem poterit eſſe ille tumor, vel ſuperexcreſcentia de veritate naturæ, vt quia per alimentum potuit tranſire in veram carnē,

A & oſſa. E cōtrario autem aliquid de illis carnibus fuit de veritate naturæ in primo, quod non potuit eſſe de veritate naturę in ſecundo, quia quando comedit eas aliquid ſeceſſit per decoctionem, & iuit in ſeceſſum, quia ita fit de omnibus cibis quantumcunque ſint boni, & connaturales, vt oſtenſum eſt ſupra. & illud non poteſt reſurgere in comedente, quia non fuit in eo de veritate humanæ naturæ: in primo autē poterit reſurgere, qa fuit in eo illa vera caro, aut os. De cętetis autem partibus, quæ in vtroque fuerunt de veritate naturæ, dicendum eſt, ꝙ in vtroque poſſunt reſurgere ſecundum, ꝙ magis, aut minus pertinent ad veritatem humanæ naturæ.

Sed dicetur quid eſt accedere magis, & minus ad veritatem humanæ naturę?

B Dicendum, quòd illud quod magis participat virtutem ſpeciei acccedit magis ad veritatem. Nam eſſe indiuiſibile eſt, & ideo æqualiter participatur ab omnibus, à quibus participatur, vel non participatur: virtus autem ſpeciei, & aliæ conditiones conſequentes non conſiſtunt in indiuiſibili, & ideo participātur inæqualiter tam à diuerſis hominibus quam ab eodem homine ſecundum diuerſa tempora. Nam quāto magis quis declinat ad ſenectutem tanto minus perfectè participat virtutem ſpeciei, quia fit maior aduentus extranei humidi, quod cum miſcetur cum præexiſtēti redditur inde mixtum quoddam valde imperfectum, ſicut apparet in vino, cui admiſcetur aqua. Nam antequam admiſceatur ei aqua habet totā perfectionem ſpeciei, quia eſt purū, adiuncta vero aqua

C efficitur mixtum debilius retinens virtutem vini, & ſic per continuam appoſitionem reperitur debilius virtus vini: & bene dicitur, quia aliquid participat magis, vel minus virtutem ſpeciei: tātum enim facit iſta participatio, quòd propter eſſe virtutem imperfectè participatam non poſſit inueniri in aliquo natura ſpeciei, ſicut fit per cōtinuam appoſitionem aquæ ad vinum, quia ſemper fit debilius retinens virtutem vini, & tam debiliter inuenietur aliquādo illa virtus, quòd ſi iam fiat vlterior additio, iam non erit vinum, ſed aqua, vel mixtum alterius ſpeciei. Sic fit in homine, qa

D tanta poterit debilitas virtutis fieri propter admixtionem continuam, quòd in tali virtute non poterit inueniri natura ſpeciei, & ita accidit circa omnes, qui moriuntur propter nimiam ſenectutē, ſ. ꝙ illud mixtum tam debiliter tenet iam virtutem ſpeciei, quæ non poteſt exercere operationes ſecūdum ſpeciem, & quia forma in homine non ſolum eſt forma, ſed etiam motor, quādo ceſſauerit poſſe operari propter indiſpoſitionē corporis deſinet eſſe ibi, & eodē modo inquantum forma exigit determinatam diſpoſitionem ex parte materiæ quæ perit, quando virtus multum debilitatur, & ideo anima etiam ſecundum, ꝙ forma non poteſt ibi manere.

Ex hoc ſequitur, ꝙ partes materiales corporis, quæ fuerunt realiter in ſemine in menſtruo formato maxime pertinet ad veritatem humanę naturę, eo quòd

E quando formatur fætus de nouo non eſt ibi aliquid, niſi in quod data eſt forma ſpeciei, & nil extraneum ei aduenit, & ideo ſicut vinum tunc maxime participat perfectam virtutem ſpeciei, quando ei nō eſt admixtus aliquis liquor, ita & corpus nouiter formatū, quandò nil aduenit ei per alimentum, participat perfectiſſimè virtutem ſpeciei, quando autem ætas magis extendit, & continuè fit noua mixtio per alimenti conuerſionem, tanto debilius habet homo virtutē ſpeciei, & ita procedit vſquequo per continuam admixtionem tanta fiat impuritas totius mixti, quòd non poſſit anima in illo corpore manere, vt dictum eſt.

Ex

Ex quo infertur, quòd nullæ partes in eodem homine pertinent æqualiter ad veritatem naturæ humanæ, niſi illæ quæ eodem tempore cęperunt eſſe de veritate eius, etiam quòd quotidie partes aduenientes minus pertinent ad veritatem naturæ, vnde illæ, quæ circa mortem conuertuntur in carnem, minime pertinent ad veritatem humanæ naturæ.

Ex hoc etiam apparet quis ordo erit partium ad reſurrectionem in eodem homine. Nam in homine nō reſumetur totum, quod conuerſum fuit in ipſum per nutritionem, ſed tantum quantum ſufficiet ad reddēdam magnitudinem, quā habuit in triceſimo anno, vel habiturus erat ſi viueret, vt dictum eſt: ergo non reſumentur, ſed ordo in partibus reſumendis erit, q̄ totum, quod fuit in ſemine, reſumatur ante omnia, quia iſtę partes materiales maxime participauerunt virtutem ſpeciei, vt dictum eſt, & deinde id, quod ſtatim venit per alimentum, quia illud fuit purius, ideſt magis participans virtutem ſpeciei, & ideo ſi ad reddendam magnitudinem quam aliquis habuit in anno triceſimo, ſuffecerint partes materiales, quas habuit conuerſas in corpus ſuum per nutritionem, licet refluerint non reſumetur in reſurrectione aliquid de eo, quod poſtea aduenit etiam ſi illud actu maneat in corpore, & aliquid iam fluxerit.

Ex quo patet, q̄ aliquis homo erit integræ ætatis, de cuius carne, & oſſibus, quæ habuit cum moreretur non reſumetur quantitas, aut pondus vnius libræ, licet ipſe ſit ponderis ducentarum librarum. Ratio eſt, quia illud magis pertinet ad reſurrectionem, quod perfectius participauit virtutem ſpeciei, ſed vt dictum eſt ea, quæ aduenerunt in primo anno per alimentum magis pertinent ad virtutem ſpeciei, & virtutem naturæ, ideo potius competit reſurgere partibus, quæ conuerſæ ſunt in hominis corpus in anno primo quā eis, quæ conuerſæ ſunt in anno ſecundo, ſed illæ, quæ conuerſæ fuerunt in principio ætatis pro maiori parte defluxerunt per actionem continuam caloris: manent autem illæ, quæ poſterius aduenerunt, ideo ſiquis vixerit vſque ad annos centum accidere poterit, q̄ in morte non maneat in eo quantitas vnius libræ de eis, quæ materialiter aduenerunt à conceptione vſq; ad annum ſextum, vel ſeptimum, quia cętera fluxerunt, & tamen illis, quæ conuerſa fuerunt in corpus hominis vſque ad quintum, vel ſextum annū fortaſſis competet reſurgere, vt ſi illa ſimul collecta ſufficiant ad reddendam quantitatem maximam, quam homo habuit in anno triceſimo, ergo illa ſola reſurgent in corpore, & tamen de illis poterit accidere, q̄ non maneat vna libra ponderis in centenario moriēte, ergo reliquum quod actu manet in eo non pertinebit ad reſurrectionem, quamuis intermaneat in corpore, & cętera fluxerint.

Ex prædictis etiam ſequitur, quòd nunquam totę carnes comeſtę reſurgent in comedente, quia ſemper aliquæ partes ibi manent materiales, quę fuerunt in ſemine, & tamen illæ maxime pertinent ad veritatem humanæ naturæ, ergo non reſurgent in comedente.

Patet primum: nam, vt ſupra oſtenſum eſt, non poteſt accidere, quòd in aliquo homine, quantumcunque viuat, fluant omnes partes, quæ materialiter fuerunt in ſemine, & maneant ſolæ, quæ venerūt per alimentum propter cauſam ibi datam. Etiam quia ſi omnes illæ fluerent, non eſſet idem homo numero.

Secundum patet, quia, vt oſtenſum eſt, partes, quæ fuerūt in ſemine perfectiſſimè participauerunt veritatē ſpeciei, & ideo maximę pertinent ad veritatem naturæ humanæ: vnde non poſſunt æqualiter pertinere ad comedentem ſicut ad eum, cuius prius fuerunt: quia in comedente fuerunt partes per nutritionem: in primo autem fuerunt partes materiales ſeminis: ideo neceſſe eſt, quòd illæ reſurgant in eo, cuius fuerunt, & non in comedente. Niſi forte quis dicat, quia aliquando partes comeſtæ non habebant aliquas partes materiales, quæ fuerunt in ſemine.

Sed dicendum, q̄ non ſtat: nam ſicut eſt de toto, ita eſt de partibus: ſicut enim non maneret idem totum ſicut ſupra oſtenſum eſt, ſi penitus fluxiſſent omnes partes materiales, quæ fuerant à principio in' generato: ita & non manebunt eędem partes numero: vt pote non idem caput aut pedes, & ita de alijs ſi non maneat in eis aliquid, quod materialiter fuit ex ſemine, & tamen ad eſſe idem totum, oportet eſſe ealdē partes: ideo neceſſe eſt, vt in quolibet membro corporis maneat aliquid materialiter, quod fuerit ex ſemine, quantumcunque ſit paucum.

Item patet, quia omnes partes fuerunt conſtitutæ totaliter de humido ſpermatico, & poſtea in reſolutione fit reſolutio, & deperditio proportionaliter de omnibus, & etiam omnes nutriuntur, & augētur proportionaliter, vt ſupra oſtenſum eſt. Ergo neceſſe eſt, vt in qualibet maneat aliquid de humido ſpermatico, & q̄ quandiu manſerit aliquid in vna de humido corporibus fit diuiſio, vel remotio proportionalis, ſi illa ſint inæqualia, non poteſt vnum finiri diuidno niſi etiam alterum finiatur, & neceſſe eſt ambo finiri ſimul, vel nunquam finiri, & ita cum in qualibet parte corporis fuerit humidū ſeminale, & poſtea de qualibet ſit deperditio proportionaliter, impoſſibile eſt, quòd deſinat in aliqua earum eſſe humidi ſpermatici omnes partes quouſque in omnibus partibus corporis eſſe deſierint: & tamē quandiu homo viuit ſemper manet aliquid de materia ſpermatica, vt oſtenſū eſt, ergo neceſſe eſt, quòd quandiu homo viuit, maneat in quolibet membro aliquid quod materialiter fuerit in ſemine, & quia illæ particulæ neceſſario reſurgere habent in eo, cuius carnes comeſtæ fuerunt, vt oſtenſum eſt, ergo impoſſibile eſt, quòd aliquando carnes comeſtæ reſurgant totaliter in comedente, & ſi effectæ fuerint de veritate naturæ eius, ſed neceſſe eſt aliquid illarum reſurgere ſemper in eo, cuius carnes fuerunt.

De cęteris autem particulis earundem carnium dicendum, quòd interdum poſſunt pertinere magis in vno ad veritatem humanæ naturæ, quam in altero, & in illo reſurgent. Hoc autem poteſt conſiderari ſecundum tempus nutritionis, quo alicui euenerunt. Nam vt oſtenſum eſt ſupra realiter pertinet magis ad veritatem humanæ naturæ alicuius id, quod aduenit ei in anno primo, quam quod aduenit de alimento anno ſecundo, & tertio, & ita de alijs temporibus.

Ex quo ſequitur, quòd ex ætate comedētis, & eius, cuius carnes comeſtę fuerunt, poterit iudicari ad quē pertineat realiter magis caro comeſta, & quis magis illa indigeret.

Patet hoc: nam ſi ille, cuius aliquę carnes comeſtę ſunt, erat annorū ſexaginta, & ille, qui comedit, erat annorum quatuor: maior pars carnium videbitur pertinere ad comedentem quam ad eum, cuius erāt. Ratio eſt, quia id, quod erat in homine ſexagenario pro maiori parte, aduenit nouiter per alimentum, vel non multo tempore ante, quia reliquæ partes, quæ ab antiquo fuerant acquiſitæ pro maiori parti fluxerant, & tamen id, quod acquiritur in ætate ſexagenaria modicum pertinet ad veritatem humanæ naturæ propter participare imperfectę virtutem ſpeciei, ergo magis pertinebat ad veritatem humanæ naturæ in comedente, qui eſt quatuor annorum, in quo inuenitur virtus ſpeciei perfectior, ppter paucitatem mixtionis, & paucum receſſum à principio: ergo ibi partes illæ materiales participantes perfectius virtutem ſpeciei effectæ ſunt magis de veritate humanæ naturę.

Secundo, quòd magis indiget comedens partibus illis quam ipſe cuius fuerunt, quia ei cuius fuerūt partes illę carnium fortè particulę materiales, quę fluxerunt in temporibus præteritis ſufficienter ad reddendam quantitatem, quā habuit in anno triceſimo non reſumptis illis, quas habebat cum erat ſexagenarius, & fortè parū de illis reſumpturus erat in reſurrectione, etiam ſi nullus comediſſet eas, à fortiori autem ſi aliquis eas comederit, & effectę fuerint in eo de veritate nature humanę pertinebunt ad comedentem. Nam in illo videntur neceſſarię ad reddendum quantitatem quam habuit comedens, vel habiturus erat in anno triceſimo eo, quòd totum, quod fuit materialiter in aliquo conuerſum per nutritionem vſque ad quartum, vel quintum annum forte eſt neceſſarium ad reddendam maximam quantitatem, quam habuit homo, vel habiturus fuit. Si autem comedens fuit antiquus, & ille, cuius carnes comedebātur, erat infans, fiet è contrario, & ita ſecundum conſiderationē diuerſarum ętatum, & complexionum comedentis, & eius cuius carnes comeduntur, poteſt veriſimiliter iudicari ad quem pro maiori parte carnes comeſtę pertineant.

Dicitur autem ſecundum varietatem complexionum, quia non poteſt totaliter ſumi iudicium ex ætate: poteſt enim aliquis eſſe, in quo id, quod aduenit per alimentum in anno viceſimo, ſit magis de veritate naturæ humanæ quam in alio id, quod aduenit ei in anno ſexto. Et ratio eſt, quia virtus ſpeciei à principio fuit inæqualis, ſicut patet in vino, quia aliquod copio fuit inæqualis, ſicut patet in vino, quia aliquod vinū purum exiſtens participat plus duplo, vel quinplo virtutem ſpeciei quam aliquid exiſtens purū. Hoc enim ex origine acceperunt. Ex quo ſequitur, quod aliquod vinum habens admixtionem æqualitatis de aqua, participat ita perfectè, vel melius virtutem ſpeciei quam aliquod aliud purum exiſtens, ita de hominibus eſt, quia accipiendo corpora hominū, prout ſolū formata ſunt ex ſpermate, ideſt menſtruo, non participant æqualiter virtutem ſpeciei, & ex hoc determinatur homini periodus ſpecialis, ſ. quòd aliqui ſint longioris vitæ, & aliqui breuioris, ſecundum quòd illud humidum exiſtens purius poteſt diu manere recipiens admixtionem alieni humidi. Sic enim erat in hominibus primę ętatis, in quibus erat vita longior, & vna cauſa longitudinis erat, quòd ſemen participabat tunc magis perfectè virtutē ſpeciei quā nunc, & ita etiam accidit nunc, quòd humidum ſpermaticum, ex quo formatum fuit corpus alicuius, ſit duplo perfectius participans virtutem ſpeciei, quam humidum ſpermaticum alterius, & ideo in illo erunt partes ſpermaticæ magis de veritate naturę quam in altero, & hoc modo accidit, quòd ea, quæ aduenium alicui per alimētum in anno viceſimo, ſint magis de veritate humanæ naturę in eo, quam in altero ea, quę proueniunt ei in anno tertio, vel quarto. Et hoc eſt verum reſpectu diuerſorum, ſed reſpectu eiuſdē generale eſt, quòd quæ primo aduenium, ſunt magis de veritate humana, eo quòd quotidie ipſum totū mixtum habet debilius veritatem ſpeciei. Et hoc verum eſt, niſi cum accidentali egritudine contrariū fit, quia ex ea, quo quis patitur grauem egritudinem, ea, quę adueniunt ei, minus perfectè participare videntur virtutem ſpeciei, quam ea, quæ poſtea aduenium cum homo reſtitutus eſt totaliter ſanitati.

Dicendum tamen quòd licet aliquid ſit abſolutè magis de veritate naturæ in vno quam in alio, ſi probabiliter eſt minus de veritate naturæ in eo, nō reſurget caro in eo, ſed in illo, in quo eſt magis de veritate naturæ eo, quòd ibi eſt maior indigentia eius, vt ſi in aliquo exiſtente annorum triginta fuit caro multum participans virtutem ſpeciei magis quam in aliquo, quando erat annorum ſeptem erit abſolutè caro eadem magis de veritate humanæ naturæ in illo, cui aduenit anno triceſimo, quā in illo, cui aduenit anno ſeptimo, & tamen proportionaliter non eſt verū. Nam comparando iniſtis duobus maximas participationes virtutis ſpeciei, quæ ſunt in corpore, quando formatum eſt ex menſtruo, quia partes exiſtentes materialiter in ſemine maxime participant virtutem ſpeciei non ſunt iſtæ participationes æqualiter, ſed fortè materia ſpermatica vni⁹ triplo, vel quadruplo perfectius communicat illam virtutem quam alia, & ita poterit abſolute eſſe, quòd partes aduenientes alicui per alimentum participēt perfectius virtutem iſtam perfectius in anno triceſimo quā in alio in anno ſeptimo, & conſequēter abſolute vna eſt magis, vel minus de veritate humanę naturæ quam altera. Et tamen accipiendo quamlibet participationem iſtarum, vt ſummam, dicetur quòd id, quod aduenit alicui in anno quinto per alimentum, & illud idem materialiter aduenit alteri in anno triceſimo, magis eſt de veritate naturæ illius, qui recipit in anno quinto quam illius, qui recipit in anno triceſimo, quia perfectio participationis virtutis ſpeciei magis accedit ad ſummam in eo, qui in quinto anno recepit quam in illo, qui anno triceſimo, & ob hoc pertinebit iſta caro ad eum, cuius fuit in anno quinto. Etiam quia ille ea fortè indiget ad complementum ſuæ quantitatis, vt quia omnia, quę tranſierunt materialiter in corpus eius vſque ad tempus illud, non ſufficiunt ad reddendam quantitatem competentem homini, & tamen in eo, cui aduenit in anno triceſimo non erit neceſſaria ad reddendam quantitatē eius, quia cęteræ partes, quę fuerunt materialiter in corpore, & fluxerunt, prius ſunt recipiendę quam id, quod aduenit anno triceſimo.

De tertio patet, quia interdū caro comeſta ad nullum pertinebit neque reſurget in comedente neque in eo, cuius fuit, vt ſi aliquis exiſtens ſexaginta annorum comedit de carnibus alterius ſexagenarij, fortè illę carnes comeſtæ in nullo reſurgent eorum, quia nulli neceſſariæ ſunt, quia certum eſt, quòd cuilibet eorum ad reddendam debitam quantitatem ſufficiēt ea, quæ materialiter fuerunt in eo ante annum ſexageſimum, & fluxerunt, etiam ſi parum, vel nil reſumatur de eo, quod actualiter manet in anno ſexageſimo. Et hoc verum eſt, niſi quantum ad id quod manet in partibus illis de eo, quod fuit materialiter in ſemine, quia illud oportet reſurgere in eo, cuius fuerunt partes carnis.

Sed quid ſi alicui iſtorum deſit aliquid, ita quòd reſurgentibus iſtis carnibus in aliquo adhuc deſit aliquid ad reddendam quantitatem debitam?

Dicendū, quòd carnes reſurgent in eo, in quo fuerunt magis de veritate naturæ, & magis neceſſariæ, & ſiue ipſi, ſiue alteri, ſiue vtrique deſit aliquid ad reddendam debitam quantitatem, ſupplebit Deus illud de aliqua materia, quæ nunquam fuit in aliquo iſtorum, ſicut ſupplet in pueris paruulis decedētibus, qui nondum peruenerunt ad ætatem, in qua omne, quod fuit in eis materialiter ſufficiat ad reddendam quantitatem, quam habituri erant. Et hoc non tollit identitatem numeralem indiuidui, non enim tollitur per additionem, ſed bene per ſubtractionem, ideſt ſi non manentibus eiſdem partibus materialibus apponantur

tur aliæ omnino differentes, si tamen eędem omnino maneant, etiã additis alijs, vel fluentibus quibusdam non tollitur identitas. Sicut quotidie fluunt aliquæ partes, de quolibet indiuiduo, & tamen manet idem, quod prius.

Ad quartum dicendum, quòd procedit argumentum, inquantum præsupponit semen esse de superfluo alimenti, & ideo fuisse de veritate humanæ naturæ in illo, de cuius carnibus comestis semen genitum est.

Ad hoc autem prima positio dicet falsum præsupponi, quia illa vult, quòd semen neque secundum totum, neque secundum partem sit de superfluo alimenti, sed dicit esse de veritate humanæ naturæ, & quòd illud multiplicetur secundum se, vt ex eo reddatur quantitas tota hominis, & etiam ex eo decidatur semen, & sic ille, qui vescebatur solis carnibus humanis non emisit semen genitum de carnibus comestis, sed de veritate naturæ suæ. Et ideo secundum istã positionem non tenet argumentum, sed carnes comestæ pertinent ad veritatem naturæ humanæ illius, cuius fuerunt, & ideo non resurgent in eo, qui comedit illas, neque in eo, qui genitus est de semine eius.

Sed secunda, & tertia positio dicunt esse semen de superfluo alimenti, licet maneat dubium, an sit solũ de superfluo alimenti, vel maneat aliqua pars immixta de veritate naturæ.

Et secundum eas dicendum est, quòd de carnibus aliquid illis resurget in comedẽte, & aliquid in eo cuius fuerunt carnes, & aliquid in eo, qui ex semine comedentis genitus est. Non est enim possibile, quòd totum, quod materialiter fuit in carnibus comestis conuertatur in semen, quia post multam decoctionẽ cibi peruenietur ad depurationem seminis, quod est superfluitas vltimi cibi, illud autẽ, quod de carnibus comestis in semen conuertitur, magis pertinet ad veritatem naturæ in eo, quod ex semine nascitur, quam in eo, in cuius carnibus semen generatur, & ideo secundum doctrinam supra datam id, quod in semine conuertitur resurget in eo, cuius carnibus semen generatur, & ideo secundum doctrinam supra datam id, quod in semen conuertitur resurget in eo, qui ex semine nascitur, residuum autem poterit resurgere in eo, vel in alijs.

Circa quod sciendum, quòd dato isto casu, carnes comestæ possunt pertinere ad tres homines, s. ad eum cuius fuerunt, & ad comedentem, & ad illum qui nascitur ex semine genito de illis carnibus. Sed de illo, qui ex tali semine nascitur dicendum, quòd non possunt pertinere ad eum totæ illæ carnes comestæ, sed solum id, quod in semine conuersum est.

Patet primum, quia illę carnes nullo modo cõuersæ sunt in eum, quia nõ poterant peruenire ad eum, nisi per generationem, vel nutritionem. Non venerunt per nutritionem, quia ipse non comedit illas, p generationem autem pertinet solum id, quod materialiter est in semine, ideo non potest ad ipsum pertinere, nisi illud, quod de carnibus conuersum est in semẽ. Et hoc verum est directè. Et tamen per accidens poterant istæ carnes totæ assumi ad resurgendum in corpore eius, qui ex semine isto genitus est, vt si accideret, quòd illæ carnes comestæ nõ essent necessariæ comedenti, neque ei, cuius erant ad aliquã reddendam quantitatem ipsorũ, vt dictũ est supra. & ita pariter semẽ, & ille qui ex illo semine genitus est, forte decessit in primo anno vitæ, & ita non fuit in eo materialiter, vnde possit reddi tanta quantitas quantam iste habiturus erat, si ad annum tricesimum perueniret, sed oportet aliunde eam suppleri, & ita fortassis de illis carnibus comestis, quæ ad nullius illorũ duorum resurrectionem pertinerent resumetur, qđ deest isti nato ex tali semine, sed hoc per accidẽs est, directè autem non potest competere ei, nisi quod cõuersum est in semen. Sed circa semen, an competat ei, vel alijs, dicendum quòd aut loquimur de semine, ideſt de menstruo materno, aut de semine virili, s. de semine paterno.

Dicendum, quòd cum menstruum sit, ex quo materialiter componitur corpus fœtus oportet, quòd redeat, quia nil est, quod magis in aliquo pertineat ad veritatem naturæ eius quã id, quod fuit in prima formatione corporis eius. Vnde non potuit pertinere tãtum ad veritatem naturę humanæ in comedente, neque in eo, cuius carnes primo fuerunt, sicut in isto, qui ex illo mẽstruo formatus est, quia in alijs fuit per modum nutritionis, in isto autem pertinet ad primã formationem corporis. Istud autem verum est, nisi quantum ad illas particulas, quæ fuerunt in carnibus illis, quæ erant de semine in illo cuius carnes primo fuerunt. Nam vt supra ostensum est, sicut nunquam manet indiuiduum, quin maneant in eo aliquæ partes, quæ materialiter fuerunt de semine in prima formatione ipsarum partium corporis, quando autem quis sumit illas partes in cibum sumit etiam id, quod materialiter fuit in semine, ex quo illæ partes formatæ fuerunt. Si ergo de illis partibus rursus formatum est semen, & in illo semine veniunt aliquæ partes earum, quę fuerunt in semine illarum particularum comestarum, necesse est, quòd aliquid sit in semine, siue menstruo, ex quo formatur iste homo, quæ fuerunt in menstruo, de quo alius homo formatus est, & quia quantum ad hoc equaliter pertinent illæ particulæ ad veritatem naturę in vtroque, necesse est, quòd resurgant in eo cuius prius fuerunt particulæ, sed cęteræ particulæ mẽstrui pertinebunt ad illum, qui formatus est ex isto menstruo, & non ad illum, ex cuius carnibus genitum est menstruum propter rationem supra positam.

Si autem loquimur de semine virili, dicendum, quòd pendet hoc ex alio dubio: quidam enim dicũt, quòd semen maris non venit materialiter ad compositionem corporis fœtus, sed solum, vt primum actuum formans, & digerens menstruum fœminæ, & euaporat propter suam subtilitatem in spiritus.

Alij dicunt, quòd intrat in compositionem fœtus, tam semen masculi quam fœminæ, sed vnum, vt materiale solum, aliud verò est actiuum partim, & partim materiale.

Si autem teneatur, quòd semen viri non intrat materialiter in compositionem fœtus dicetur, quòd non poterit resurgere in eo, ideſt poterit pertinere ad illum de cuius carnibus genitum est semen, ad comedentem autem non poterit pertinere illa particula, quia nunquam fuit de veritate in eo. Nam semen nunquam conuertitur in corpus illius cuius est, neque animatur anima eius, immo neque ab ea perficitur, in eo autem, cuius carnes fuerunt, fuit illud de veritate naturę humanę partim per nutritionem, & partim per generationem, ideo ad illum pertinebit.

Si dicatur, quòd intrat in compositionem corporis, sicut menstruum muliebre.

Dicendum est de eo, sicut de menstruo, scilicet, quòd resurget in illo, qui ex illo semine genitus est præter particulas illius seminis, quę fuerunt in alio semine. Nam illæ resurgent in eo, cuius fuerunt carnes. De alijs duobus, ideſt de comedente carnes, & de eo, cuius carnes comestæ fuerunt.

Dicendum, quòd residuum, quod non resurget in eo, eo, qui genitus est ex semine resurget in illis, & potent esse, quòd totum resurgat in comedente præter id, quod fuit de illis carnibus comestis materialiter in semine, vel quòd totæ resurgant in eo, cuius fuerunt, vel partim in vno, & partim in alio, vel quòd omnino pereant, & non resurgant in aliquo illorum, vt si nulli eorum sint necessarię. Quod verum est præter particulas seminales, quæ semper resurgunt in eo, cuius fuerunt carnes, quod totum apparet ex his, quæ dicta sunt in solutione præcedentis argumenti.

Ad quintum cuius vigor est, quia ponitur cibari quis embryonibus solis, quæ sunt continentia id solum, quod est de veritate naturæ humanæ alicuius, dicendum quòd prima positio non recipit hoc argumentum, quia argumentum procedit propter semen genitum ex illis, & tamen prima dicit non gigni semen ex superfluo alimenti, ideo ex embryonibus comestis non gignitur semen, sed aduenient illa comedenti per nutritionem, semen autem est de veritate naturæ ipsius comedentis, & non de cibo, quem comedit, & ideo secundum istam positionem embryones si animati erant non resurgent in comedente, neque in eo, qui genitus est ex semine comedentis ea, sed ipsi resurgent in seipsis, quia quodlibet erit per se vnus homo.

Sed dicendum secundum secundam positionem, & tertiã positionem posse gigni semen ex illis embryonibus, qui sumuntur à comedente per modum nutrimenti. Et tunc dicendum, quòd aut animati sunt, aut non. Si sunt animati resurgent. Sed tunc dicendum, quòd in embryonibus non est solum quod est ex semine, sed multum aliud, quia non animatur embryo vsque ad perfectam perfectionem, quod incorpore maris accidit ad quadraginta dies, vel quasi, in feminis autem ad octoginta, & in tempore medio multum aduenit embryoni, quo nutritur, & augetur propter substantiam seminis, & illud habet se in embryonibus, sicut se habent in nobis partes materiales, quæ aduenium per nutritionem quotidie, & ideo siquis nutritur solis embryonibus, & ex semine inde genito, nascitur homo, est dicendum, quòd in semine illo est aliquid superfluũ, quod poterit resurgere in genito.

Circa quod sciendum, quòd dato isto casu materia embryonis poterit resurgere in tribus, scilicet in embryone pertinẽte ad resurrectionem, & in comedente, & in genito ex semine comedentis.

De genito dicendum, quòd nihil resurget in eo de embryonibus, nisi illud paucum, quod de eis cõuersum est in semẽ, & hoc nisi fuerint ibi aliquæ partes, quæ fuerint seminaliter in embryonibus, quia illæ partes resurgent in embryonibus, & si in aliquo seminaliter fuerint ante embryonibus resurgent in illo, & non in embryonibus secundum rationem supra positam: reliquum de semine illo resurget in genito ex illo semine, & illud sufficiet cum alijs partibus, quæ postea per nutrimentum euenerunt, & si illæ non sufficiant, Deus supplebit ex alia materia. Neque est incõueniens, quia cum totum semen materiale, vel paternum secũdum aliam positionem fuerit de veritate fetus naturæ, & in ratione sua seminalis, quòd non resurgat totum in eo, quia non est necesse: immo non est possibile, quod in quolibet homine resurgat totum, quod in eo fuit de veritate naturæ humanæ, vt dictum est supra, & dicetur sequenti q.

De reliquis autem partibus embryonum, quæ non conuersæ sunt in semen, dicendum q resurgẽt in embryonibus si erãt animati, vel in comedẽte, s. in eo, in quo magis pertinuerũt ad veritatẽ naturæ humanæ, & qui plus indiget illis ad resurrectionem suam. Et ex his duabus rationibus videtur quasi aliqualiter dicendum, q illæ partes totaliter resurgant in embryonibus, & nil in comedente.

Prima ratio est, quia, vt supra dictum est, quanto aliquid de alimento citius alicui aduenit, tanto magis efficitur de veritate naturæ illius, & qa alimẽtum illud prius aduenit embryonibus quam comedenti, nõ solum respectu temporis absolute, sed etiam proportionaliter secundum durationem embryonum, & comedentis. Nam embryoni aduenit nutrimentum intra vterum paulo post suam formationem, comedenti autem aduenit post exitum de vtero, quia in vtero non vescebatur embrionibus, & tunc maiori tẽpore distat a sua formatione, quã embryo à sua.

Secunda est propter maiorem necessitatem. Nam embryones nihil habent, in quo resurgant, nisi id, quod in vtero acceperunt, qui autem vescitur embryonibus aliquid habet præter id quod conuersum est in eum ex embryonibus. Nã aliquo tempore vescebatur iste lacte materno, quando nullum alium cibum capere poterat, & conuersum est in eius substãtiam, & ideo paucioribus indiget quam embryones, vnde in embryonibus potius materia eorũ resurgat.

Tertia potest addi, quia dato, q vescens embryonibus æqualiter egeret ad resurrectionem partibus embryonum sicut embryones, adhuc non resurgerent in comedentem, sed in embryones, quia quod proprium est alicui prius ei respondet quam alteri, & quia partes illæ prius cœperunt esse de veritate naturæ humanæ in embryones, quàm in comedente, pertinebunt potius ad embryones.

Quarta ratio potest addi, quia partes embryonis solum pertinent ad comedentem per modum alimenti, embryis autem partim competunt per nutritionem, & partim per generationem, inquantum aliqd illorũ fuit ex semine, aliquid autem aduenit per nutritionem factam in vtero, & ideo realiter omnes partes embryonem comesti pertinent ad embryonem animatum. Ad comedentes autem nullæ pertinent realiter, nisi forte embryones habuerunt aliquas partes in vtero per nutritionem, quæ non effectæ fuerũt de veritate naturæ ipsorum, sicut tumores aliqui, vel excrescentiæ, sicut accidit in fœtibus monstruosis. Nam in vtero accipiunt tales monstruositates, & illud, quod non est in eis de veritate humanæ naturæ, efficietur in comedente de veritate humanæ naturæ, & in eo pertinebit ad resurrectionem, & non in embryonibus, sed quia in tali casu tam embryonibus, quam comedenti eos sola desunt multa ad reddendam quantitatem, quam embryones habitura erant in anno tricesimo, & quam comedens habuit vel habiturus erat, supplebit illud Deus aliunde manente eadem quantitate numerali indiuidui. Si autem embryones non erant animati non resurgent, & ideo non est eadem difficultas, sed dicẽdum, quòd partim resurgent in eo, qui ex tali semine natus est, scilicet, totum, quòd fuit in semine. Residuæ autem partes resurgent in comedente, scilicet, omnes, quæ in eum conuersæ sunt, quia multum de cibo non conuertitur, vt quod in secessum vadit, & quod resoluitur in fumositates quasdam subtiles in sua decoctione, & hoc non potest respondere ad quæcunque dubia, quę sunt de materia resurgentium quantum ad id quod manebit, vel non manebit in corpore.

Ad duo argumenta in contrarium respõdebitur sequenti quæstione.

An totum quod fuit materialiter in membris corporis humani, in homine resurgat.
Quæstio. CCXLIIII.

QVAERETVR an totum, quod fuit materialiter in membris corporis humani resurgat in homine.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia minus videntur pertinere ad resurrectionem capilli, quàm alia membra: & totum tamen, quod fuit in capillis resurget, & si non in capillis saltem in alijs partibus corporis, vt dicit Augustinus, vigesimosecundo libro, de Ciuita. Dei in. 19. & Magister, quarto Sen. di. quadragesimaquarta, illud allegat, ergo à fortiori aliud quid quid fuit in membris nostris resurget.

Secundo, quia sicut partes carnis secundum speciem perficiuntur ab anima rationali, ita & partes secundum materiam. Et tamen corpus humanum habet ad resurrectionem ordinem inquantum fuit animatum anima rationali, ergo tam partes secundum materiam quam secundum speciem resurgent, sed quidquid fuit materialiter in membris nostris vocatur pars secundum materiam, ergo quidquid fuit materialiter in membris nostris, resurget in nobis.

Tertio, quia ex illa parte accidit corpori totalitas, ex qua accidit ei diuisio in partes: sed diuisio accidit corpori ex parte materiæ, cuius dispositio est quantitas, secundum quam diuiditur, cum totalitas corporis sit totalitas materiæ, ideſt ex materia, & non ex forma, quia forma non habet partes sed materia, si ergo aliquid, quod materialiter fuisset in membris humanis, non resurgeret non resurgeret totum corpus, & consequenter neque totus homo, quod est inconueniens.

Alij dicunt, quòd non resurget quidquid fuit materialiter in membris, quia partes secundum materiam non sunt fixæ in corpore, sed fluunt, & refluunt, vt dicitur primo de Generatione. Illæ tamen fuerunt materialiter in membris: si autem omnes illæ resurgerent, aut esset corpus maius, aut densius: sed vtrunque est inconueniens, ergo non resurgent omnes partes tales.

Secundò, quia quidquid est de veritate naturæ humanæ in vno homine, totum potest esse pars materiæ in altero homine, qui eius carnibus vescitur: si ergo in quolibet resurget id, quod fuit materialiter in vno sequitur, quòd id quod fuit de veritate humanæ naturæ in vno resurgat in alio, quod videtur esse inconueniens.

Dicendum, quòd non oportet, quòd resurgat in homine quolibet totum quod fuit de materia in membris eius, immo neque est possibile resurgere.

Primo patet ex ratione supraposita de densitate, & magnitudine. Nam materialiter fuit quicquid aliquādo conuersum est in corpus eius per alimentum, siue actualiter maneat, siue fluxerit, sed si illud totum, quod fluxit, & manet, iungatur ad magnitudinē, manifestum est, quòd efficietur homo valde maior: immo qui vixit vsque ad annos centum, & continuè nutritur restituta tota materia secundum gradum eundem densitatis, & raritatis, quem nunc homo habet, fortè esset vnus homo æqualis decem, vel viginti hominibus simul in magnitudine, vel si tota illa materia per condensationem debeat reduci ad æquales dimensiones prioribus, quas homo habuit, dum viueret, oportet esse magnam densitatem, quanta nunquam fuit cum sit plus de materia sub æqualibus dimensionibus, vtrunque autem est inconueniēs, quia tam magnitudo quam densitas, & raritas determinantur in vnaquaque specie Etheregenorum, & potissime animatorum ex conditione formæ: ergo non poterunt talia inueniri in homine: ergò non erit in eo tota materia, quæ fuit successiuè incorporata ei.

Secundo, quia sequeretur, quòd id quod est de veritate naturæ in eo, sicut id, quod fuit ex semine contingeret esse materialiter in aliquo, qui vesceretur carnibus illius, sed id, quod fuit in aliquo ex semine non potest resurgere in aliquo, nisi in ipso, vt ostensum est præcedenti quæstio, ergo non resurgit quicquid est materialiter in aliquo, & postea in ipso.

Tertio quia sic sequeretur impossibile, scilicet, q idem numero resurgeret in mille hominibus, vel pluribus, quia id, quod fuit in vno potest esse in multis, vt si de carnibus vnius hominis comederent mille viri resurget in isto id, quod est in alijs mille, & sic resurget simul in isto, quod etiam intelligi non potest.

Sed dicendum, quòd circa hoc aliter loquitur prima positio, aliter secunda, aliter tertia, vt dictum est præced. q.

Prima ponit nihil resurgere, nisi quod fuit de veritate naturæ humanæ, sed dicit esse de veritate naturæ humanæ illud solum, quod fuit in natura constitutiuè de alimento nihil dicit pertinere ad veritatem humanæ naturæ, & consequenter, neque resurgere partes acceptas ex alimento.

Et secundum hanc positionem dicendum, quòd non resurget in homine, quod materialiter fuit in eo: nam alitum vere conuersum est materialiter in corpus hominis, & mansit ibi aliquandiu factum caro, & os, & tamen nil de illo resurgere dicit.

Quantum ad secundam, & tertiam positionē etiā dicendum, quòd non resurget quidquid materialiter fuit in membris nostris, quia vtraque ponit aliquid aduenire per alimentum, & manere aliquando in membris nostris, sed totum illud non redibit, quia non erit necessarium, neque conueniens ad reddendam quantitatem conuenientem homini in resurrectione.

Circa quod dicendum, quòd in hoc manet dubiū, scilicet quid differat esse materialiter in homine, & esse de veritate humanæ naturæ eius: nam solet communiter concedi, quòd quicquid fuit in aliquo de veritate humanæ naturæ resurget in eo, & tamen, quòd resurgat quicquid materialiter fuit in membris solet negari, aut dubitari:

Dicendum, quòd omnes positiones distinguunt hęc duo, sed prima positio dicit aliquid esse de veritate naturæ humanæ, quod ex semine quidem solum aduenit, quod per se multiplicatur ad reddendā quātitatem totam, quam homo postea habet, & ad decidendum inde semen. Materialiter autem dicit in membris nostris id, quod solum venit per alimētum quia illud in nobis est, & tamen dicit nunquam conuerti in veritatem naturæ humanæ, & ideo nunquam pertinere ad veritatem naturæ, neque resurgere, & tamen quod est alicui de veritate naturæ est in eo materialiter, quia est materia eius, & quælibet pars illius est pars materiæ eius, sed non est solum materialiter in eo, cum sit etiam de veritate naturæ, quòd autem dicitur materialiter, scilicet, quòd est per nutrimentum solum est materialiter, quia non transit in veritatem naturæ humanæ.

Secunda positio dicit per cibum conuerti aliquid in substantiam hominis, & effici de veritate naturæ humanæ. Et tamen distinguit esse de veritate naturæ, quia dicit, quòd quicquid in semine fuit, ideſt, quid

quid materialiter fuit in prima formatione corporis ante omnem susceptionem alimenti, dicit esse totaliter, & per se primo de veritate naturæ humanæ, & istud dicit, quòd pertinet per se ad resurrectionem, & quòd nil de isto manebit extra corpus. Et etiam dicit, quòd per totam vitam nihil de isto fluit de corpore hominis, sed fixum manet, id vero quod per alimentum venit, fluit, & refluit. Et in hoc conuenit ista positio cum prima, quia vtraque ponit partes materiales, & secundum speciem differre realiter in corpore. Nam partes secundum speciem vocant id, quod ex semine aduenit, & illę semper manent, carnem secundum materiam vocant quidquid per alimentum venit, & istud fluit, & refluit. Sed in hoc differunt prima, & secunda, quia prima dicit nil resumi de resurrectione in partibus secundum materiam: secunda autem ponit aliquid resumi. Et ratio differentiæ est, quòd solum prima ponit pertinere ad veritatem humanæ naturę, id quod ex semine est: nutrimentum autem nullo modo transire in veritatem naturæ: secunda autem dicit id, quod ex semine est pertinere primo, & principaliter ad veritatem humanę naturę, & ideo esse fixum, & totum resurgere: quod vero per nutritionem conuertitur transire in veritatem naturæ humanæ minus principaliter, & ideo aliquo modo competere ei resurgere, sed non omnibus partibus materialibus, quæ conuersæ fuerunt in veritatem humanæ naturæ.

Tertia positio asserit tam id, quod in formatione corporis fuit, quàm id quod per alimentum postea aduenit, pertinere ad veritatem humanæ naturæ, & æqualiter omnia pertinere ad veritatem humanæ naturæ. Et hoc propter duo. Primo, quia nullam particulam asserit fixam manere in corpore per totam vitam, sed hominibus tam venientibus ex semine, quàm ex nutrimento competere fluere, & refluere, & ideo quia non excedunt in hoc partes materiales, quæ fuerunt in semine partes, quæ deueniunt ex alimento, nō esse principalius istas quàm illas de veritate humanæ naturæ. Secundo, quia postquàm partes materiales sunt in toto, siue sint ex semine, siue ex nutrimento, omnes participant æqualiter virtutem speciei, eo quòd fit vnum mixtum mixtione perfecta vnius gradus qualitatis. Et ideo non est causa quare vna dicatur magis pertinēs ad veritatem humanæ naturæ, tunc quàm alia: quia vtrumque speciei, secundum quam natura manet, & quia tunc æqualiter est participatio virtutis in omnibus partibus propter perfectam mixtionem, pertinent omnes partes æqualiter ad veritatem humanæ naturæ, licet aliquæ partes materialiter tunc maneant in mixto, quæ prius magis participauerunt virtutem speciei, quàm tunc.

Iuxta istam positionem debet dici, quòd esse de veritate naturæ humanæ accipitur dupliciter. Vno modo largè, scilicet, quòd quidquid informatur forma humana, dicatur de veritate naturæ humanæ. Alio modo, quòd quidquid informatur forma humana, & pertinet ad speciem, est de veritate humanæ naturæ. Accipiendo primo modo quidquid est materialiter in corpore hominis, est de veritate humanæ naturæ, quia siue quod actualiter est, siue quod fluxit, informabatur anima humana verè. Et hoc modo concedendum est, quòd sicut non pertinet ad resurrectionem quidquid materialiter fuit in membris nostris, ita neque resurget quidquid fuit de veritate humanæ naturæ, sed multa sunt, & fuerunt de veritate humanæ naturæ, quæ non resurgerent. Et hoc sufficiebat, & erat sine calumnia, scilicet, vt diceretur, quòd licet id, quod est de veritate humanæ naturæ resurgat, tamen non quidquid est, aliquando fuit de veritate eius, & tunc non est distinctio inter esse materialiter, & esse de veritate naturæ humanæ. Sed quia communiter solet concedi, quòd quidquid est de veritate humanæ naturæ resurgat, quod etiam oritur ex eo quod dicit Aristoteles primo de Generatione, scilicet, quòd caro secundum speciem manet, caro autem secundum materiam fluit, & refluit, & ita id quod manet dicunt pertinere ad resurrectionem, quod autem fluit, non.

Circa hoc ergo dicēdum, quòd partes secundum speciem vocant illi de prima, & secunda positione quidquid venit ex semine, & fuit in prima formatione corporis, vt dictum est. Et has dicunt manere semper, quod autem per nutrimentum aduenit dicunt esse partes secundum materiam, & sic quod secundum speciem est, semper manet.

Alij dicunt partes secundum speciem vocari partes corporis habentes determinatam quantitatem in corpore, & est tantæ virtutis, vt competat ei actio propria; non quidem vt supposito extra totum, sed quod sit propria, ideſt, quòd non habeat solum, quòd concurrat cum toto ad actionem. Pars secundum materiam vocatur ex opposito ista, quę non est tantę quantitatis, neque tantę virtutis naturaliter, vt competat ei aliqua actio, & hoc modo quodlibet membrum vocatur pars secundum speciem: partes autem paruę membrorum vocantur secundum materiam, & dicunt isti quòd pars secundum speciem manet, ideſt, quia ex se apta est ad manendum, cum tantam quantitatem, & virtutem habeat, vt agendo resistere possit agenti contrario, pars materialis dicitur fluere, quia secundum se apta est ad fluendum, quia non competit ei talis virtus, neque tanta quantitas, in qua diu manere possit. Sed hoc non consonat intentioni Aristotelis distinguentis id, quod est secundum speciem, & secundum materiam. Primo, quia tunc non possent distingui, quod est secundum speciem, & secundum materiam in homogeneis, quia homogenea non habent partes, quarum cuilibet competat aliqua operatio, sed eadem est operatio totius, & omnium partium propter vnitatem formę simpliciter, & virtutem vnicam, ideſt, quòd non sunt potentię distinctę in forma homogenea, sicut damus in formis etherogeneorum, vt in animatis. Et tamen Aristoteles dicit libro primo de generatione, quòd distinguitur esse secundum speciem, & secundum materiam, sicut in quolibet alio, vt in lapide, & aqua, & tamen manifestum est, quòd in lapide, & aqua non est dare partes secundum speciem modo dicto, eo quòd homogenea sunt, & non est aliquid, cui competat operatio distincta, ergo aliter vult Aristoteles accipere partes secundum speciem, & materiam.

Secundo quòd Commentator ibidem exponens dicit eadem numero esse partes secūdum speciem, & secundum materiam, & solam differentiam rationis ponit.

Tertio quia Aristoteles non solum vocat partes secundum speciem, & secundum materiam, sed carnem secundum speciem, & materiam, & tamen caro, quia est homogeneum non habet operationem aliquam, sed id, quod habet operationem est membrum, & illud est plusquam caro, ergo non est illud, quod vocatur pars secundum speciem.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quarto, quia hoc modo tam partes ſecundum ſpeciem, quàm ſecundum materiam manent, & nulla erit, quæ fluat. Et patet, quia partes paruæ membrorum ſunt hoc modo ſecundum materiam, & tamen illæ manent, quia ſicut toti membro competit, quòd maneat, & non poteſt fluere: ita & cuilibet parti aſſignatæ habenti determinatam magnitudinem, & ſitum competit quòd maneat, & ſemper manet, quia non poterat manere aliquod membrum niſi omnes partes magnitudinis eius manerent, & tunc non erit aliqua pars ſecundum materiam.

Aliter ergo dicendum, quòd partes ſecundum ſpeciem ſunt omnes partes, inquantum habent magnitudinem, & ſitum, & figuram in corpore. Partes autem ſecundum materiam dicuntur eædem ipſæ partes, inquantum habent materiã ſecundum quam ſubijciuntur formæ ſpeciei, & ſitui, & magnitudini, & figuræ. Et ita exponit Commentator, vt declaratum eſt præcedenti quæſtione, & tunc verum eſt, quòd partes ſecundum ſpeciem, vel caro ſecundum ſpeciem ſemper manet, & partes ſecundum materiam fluunt, & refluunt, vt ſi accipiatur pes, vel manus. Nam pes, vt aliquid tale, & manus vt manus ſemper manet, ſcilicet, pes, qui nunc eſt, erit cras, & eiuſdem magnitudinis, vel non minoris, & eiuſdem virtutis in agendo, & eiuſdem figuræ, & ſitum eundem habens reſpectu totius corporis, & ita pes non fluit, neque refluit, & tamen non manebit cras tota, & eadem materia, quæ nunc eſt in eo, ſed multum de ea fluet per actionem caloris, & multum de nouo adueniet, & ſicut eſt de toto pede, ita eſt de qualibet particula quantumcunque parua aſſignata in pede, quæ habeat determinatam magnitudinem, & ſitum reſpectu pedis totius. Nam illa eſt etiam pars ſecundum ſpeciem, & ideo nunquam illa fluit, ſed ſicut totus pes manet, ita & manet illa particula habens eandem magnitudinem, & ſitum eundem, & nunquam fluet, quia ſi illa particula poſſet fluere, etiam totus pes flueret, cum ex illa, & alijs ſimilibus habentibus ſitum, & magnitudinem componatur, ſed illa habet materiam, quæ nunc eſt ſub ea, & illa fluit, & refluit manente eadem particula, & ita in toto corpore accipiendum. Sic etiam eſt caro ſecundum ſpeciem, & ſecundum materiam, & oſſa eodem modo, & ita poteſt ſciri, quæ ſint partes ſecundum ſpeciem, & ſecundum materiam.

Conſiderandum vlterius, quòd in formatione corporis, quæ fit ex menſtruo, recipit corpus omnes partes ſuas, ideſt, omnia membra: & tamen non recipit omnes partes ſecundum ſpeciem. Et ratio eſt, quia partes ſecundum augmentum ſunt partes ſecundum ſpeciem, & tamen illæ non habentur in formatione, ſed poſtea ex alimento proueniunt, & hoc eſt contra poſitionem primam, & ſecundam. Verum eſt autem, quòd poſt formationem corporis non adueniunt ei aliquæ partes diuerſarum rationum, & denominationum, & diuerſarum virtutum, quia iſta pluralitas, & diuerſitas cauſatur ab anima, & tamen anima aduenit corpori in formatione, & dat ſtatim ſuam perfectionem totam corpori, quia ſecundum ſe totam in eo recipitur, ideo ſtatim cauſatur in corpore tota multiplicitas partium, & virtutum, quæ ex anima cauſari poteſt.

Oēs partes augmenti ſunt partes ſecundum ſpeciem.

Dico tamen, quòd adhuc adueniunt poſtea multæ partes ſecundum ſpeciem corpori, quia omnes partes augmenti ſunt partes ſecundum ſpeciem, quod patet, quia partes ſecundum ſpeciem ſunt, quæ manent, & tamen competit partibus augmenti manere: ſemper enim manent, poſtquam ſemel F in corpore ſunt: ergo ſunt partes ſecundum ſpeciem. Etiam quia partes ſecundum ſpeciem ſunt, quæ vltra eſſe materiale habent aliquod eſſe, & tamen partes augmenti vltra hoc, quòd materiam habent, etiam habent magnitudinem determinatam, & ſitum reſpectu totius, & figuram aliquam, ideo quantum ad illud competit eis eſſe partes ſecundum ſpeciem, & tamen iſtæ ſunt ex alimento, ideo ex alimento prouenit aliquid ſecundum ſpeciem.

Ex alimento duplices partes proueniunt.

Circa quod ſciendum, quòd ex alimento proueniunt duplices partes: quædam ſunt ad augmentum, aliæ ad reſtaurationem deperditi: primæ ſunt partes ſecundum ſpeciem: ſecundæ vocantur ſecundum G materiam, quia non competit eis aliquid de ſpecie, vt ſint. Hoc patet, quia alimentum facit duo in recipiente, ſcilicet, reſtaurat, quod deperditum eſt, ponendo aliud æquale loco eius, inſuper facit maius quouſque res perueniat ad magnitudinem competentem ei ſecundum ſpeciem.

De partibus, quæ faciunt augmentum dicendum, quòd quælibet earum facit aliquid ſecundum ſpeciem, & computatur, vt alia pars diſtincta, quia obtinet alium locum, & ſitum in corpore, & ſubſtat alijs partibus dimenſionis: & ſecundum hoc habet aliquid per quod diſtinguatur, & quod addat in toto ſupra alias partes. Et iſta eſt totalitas ſecundum ſpeciem, quia non ſolum aduenit ibi diſtincta pars H materiæ ab alijs partibus materiæ, ſed cum ea venit diſtinctus ſitus, & figuratio, & pars dimenſionis terminatæ, quæ omnia ſunt rationes quædam vltra materiam.

Pars autem ex alimento veniens ad reſtaurationem deperditi eſt quidem pars ſecundum materiam diſtincta ab alijs partibus, quæ præexiſtebant materialiter in corpore, ſed iſta non accipit nouum ſitum, neque ſubſtat nouis partibus dimenſionis, ſed penitus ſtat loco præcedentis, quę fluxit, & ideo etiam ſi tales nullæ adueniant cedente vna, & ſubintrante alia nil plus erit in re, quàm ſi ſemper eadem pars materię manſiſſet, & ideo ſecundum formam nihil addunt iſtæ ad aliam propter quod illa prima poterat vocari pars ſecundum ſpeciem, ſed omnes I iſtæ, quæ ſucceſſerunt loco eius ſolum ſunt partes materiales, ideo iſtæ fluunt, & refluunt, licet quælibet iſtarum eo tempore, quo manet in corpore conſiderata ad totum corpus non reſpectu alicuius partis, quæ fluxerit, vocabitur pars ſecundum ſpeciem, eo quòd tunc facit in corpore aliquam magnitudinem, & ſitum habet diſtinctum ab alijs.

Ex hoc autem ſequitur, quòd ſolæ partes ſecundum ſpeciem reſurgent, ſcilicet, omnia membra corporis, & quidquid in illis ad magnitudinem pertinet, partes autem, quæ ad ſolam reſtaurationem pertinuerunt non reſurgent, & ideo non reſurget quidquid materialiter fuit in corpore.

Et hoc patet, quia ſi totum quod materialiter fuit K in homine, & fluxit, colligeretur, vt reſurgeret, eſſent multa inconuenientia, vt oſtenſum eſt ſupra. Et dicitur de partibus facientibus magnitudinem vſque ad illam magnitudinem maximam, quam homo habuit, cum eſſet annorum triginta, vel quam habiturus eſſet, ſi illuc perueniret, & hoc verum eſt, niſi in aliquibus ex orbitate naturæ, ideſt, impotentia, ſecuta fuit minor magnitudo, quàm eſſe debebat. Nam tales reſurgent in maiori quantitate, quàm habuerunt hic, ſcilicet, in tanta quantitate, quãtam illos habere decuit, & habuerũt, niſi obſtaret defectus naturę, & illud quod deeſt magnitudini ſuppleri poterit ex partibus, quæ fluxerunt, quæ non fe-

cerunt

cerunt magnitudinem, ſed reſtaurationem. Etiam verum eſt hoc, niſi de illis, quę peruenerunt ad maiorem quantitatem, quàm ſit conueniens ſpeciei, ſicut de Titio dicit Iſidorus, quòd iacebat diſtentus in nouem iugeribus, & de ſimilibus. Nam talia corpora non vegetat, & regulat ſufficienter anima humana, ideo illa erunt minoris quantitatis in reſurrectione, cum ibi non maneat aliquid inordinatum.

Sed tunc manet dubium, cum enim non debeant redire omnes partes, quæ materialiter fuerunt in homine, ſed illæ ſolæ, quæ faciunt magnitudinem, ſiue vſquequo perueniat aliquis ad debitam magnitudinem, quæ partes potius redibunt.

Dicendum, quòd circa hoc eſt triplex poſitio, quidam enim dicunt, quòd redibunt illæ, quæ prius habuerunt eſſe in corpore, ideſt, illæ, quæ aliquando fuerunt in corpore, ſiue maneant tempore mortis, ſiue non, ita quòd accipiantur omnes partes, quæ materialiter fuerunt in aliquo tam in formatione, quàm in nutritione, & de iſtis reformabitur corpus, & accipientur de illis tantæ, quantæ fuerint neceſſariæ. Vnde ſi omnes quotquot fuerunt materialiter in homine a principio nutritionis vſque ad annum quintum ſuffecerint ad reddendam quantitatem iſtam non reſumentur aliquæ de illis, quæ poſteà aduenerunt per nutritionem, etiam ſi maneant actualiter in corpore morientis.

Alij dicunt, quòd illæ partes aſſumentur, quæ ad magnitudinem pertinebant, & manſerunt in eo vſque ad mortem, vel quas habuit dum moreretur. Ratio huius eſſe videtur, quia pars materiæ habet ſe ad reſurrectionem, ſecundum quòd ad hominem pertinet, & tamen magis videntur pertinere illæ, quæ manent, quàm illæ, quæ fluxerunt: quia illæ ſunt iam aliarum rerum: ergo illæ quæ manent tempore mortis, reſurgent.

Tertia poſitio eſt, quòd reſumantur illæ particulæ, quæ nouiter cauſauerunt magnitudinem, ſicut enim ſupra dictum eſt per alimentum duo fiunt, ſcilicet, reſtauratio, & augmentum, quando deperditum reſumitur per partes æquales eſt reſtauratio ſolum, quando reſumitur plus eſt augmentum, quia perducitur res nutrita ad maiorem quantitatem: illa aũt res, quæ primo facit magnitudinem, quę nõ pręexiſtebat pertinet proprie ad augmentum, quia deperdita ſubintrat alia in locum eius, ſed non facit nouum augmentum, niſi res nutrita incipiat habere maiorem quantitatem quàm prius. De iſtis autem partibus, quę nouiter augmentauerunt corpus, dicit iſta poſitio, quòd illę ſolę reſurgent cum partibus, quę fuerunt in formatione: quia illę etiam pertinuerunt ad magnitudinem.

Sed dicendum, quòd quęcunque iſtarum poſitionum teneatur non multum differt ad reſurrectionẽ, dum tamen tantę partes materię dentur, vt ex eis reſtituatur quantitas quę pręfuit. Nam non manebit corpus in eadem diſpoſitione qualitatum, in qua aliquo tempore fuit dum viueret, ſed inducetur nouitas. Et tamen dicendum quòd prima, & tertia ſunt rationabiliores: ſecunda autem non multum valet.

De tertia patet, quia in reſurgentibus non ſolum exigitur identitas eorum, ſed etiam ęqualitas quantitatis, & illa magis per ſe quęritur, quàm materia penitus eadem. Nam ſi quęreretur identitas materię penitus reſumerentur omnes partes, quę fuerunt materialiter in corpore, quod eſt falſum, ſed tantum de materia quęritur, quantum ſufficiens eſt quouſque perueniatur ad illam quantitatem. Ergo illę partes materiales erunt ad hoc magis conuenien-

A tes, per quas prius deuentum eſt ad iſtam magnitudinem.

De prima patet, quia reſurgunt partes materię in corpore, ſecundum quòd pertinuerunt ad veritatem naturę: ergo quantum magis pertinuerunt ad eam magis competit eis reſurgere, & tamen partes materiales, quę fuerunt a principio vitę, magis pertinuerunt ad veritatem humanę naturę: ergo illę potius quàm alię reſurgent. Patet iſtud, quia natura ſpeciei conſiſtit in indiuiſibili, quia eſt eſſe: virtus tamen ſpeciei eſt diuiſibilis, quia ad qualitates pertinet, & ita cum in quolibet indiuiduo cuiuslibet naturę inueniatur virtus naturę ipſius, non inuenitur tamen B ęqualiter, ſed in quibuſdam perfectius, quàm in alijs, & ita circa hominem illę partes materiales, quę perfectius participant virtutem ſpeciei, dicuntur magis participare ad veritatem humanę naturę, ſed quanto aliqua pars materialis prius fuit in toto perfectius participauit virtutem ſpeciei, & conſequenter magis acceſſit ad veritatem humanę naturę, vt oſtenſum eſt pręcedenti quęſtione: & omnibus partibus materialibus, quanto priores fuerunt in corpore, tanto magis competit reſurgere.

Secundo, quia dato, quòd partes quęcunque exiſtentes in corpore humano pro quocunque tempore participarent ęqualiter veritatem humanę natu- C rę, & virtutem ſpeciei, tamen competeret potius reſurgere eis, quę priores fuerunt, ſicut pręcedenti quęſtione dictum eſt, quòd ſiquis comedit carnes alterius, & ęqualiter pertinuerunt ad veritatem humanę naturę in vno, ſicut in alio, quòd reſurgent in illo, in quo prius fuerunt, quia in illo habuerunt prius, quòd competeret eis reſurgere. Ita ergo de partibus materialibus, quę fuerunt ſucceſſiuę in eodem homine, dato quòd omnibus competeret ęqualiter virtus ſpeciei, cum prius competiuit hoc prioribus, & habuerunt prius ordinem ad reſurrectionem, videtur quòd illę potius reſurgent.

Secunda autem poſitio non eſt ſatis rationabilis, eo quòd non ſequitur aliquod motiuum conueniẽs, non enim conſiderat puritatem, vel perfectionem D partium materialium, quę magis pertinent ad veritatem naturę humanę, ſed potius illas ponit reſurgere, quę minus ad veritatem humanę naturę pertinent, non enim poſſunt minus aliquę pertinere, quàm illę, quę ſunt tempore mortis, eo quòd totum corpus debilius participat perfectionem ſpeciei, quàm aliquando participauerit, & propter hoc eſt mors, quia anima non poteſt manere in corpore tam elongato a perfectione virtutis humanę: ergo in hoc eſt poſitio irrationabilis. Etiam non attendit iſta poſitio ad quantitatem, ſicut tertia, quia ex eo quòd requiritur in corpore tota quantitas, quę pręfuit, videntur illę partes conuenientiores, quę primo hanc quantitatem cauſauerunt, & tamen ſe- E cundum iſtam poſitionem non reſumuntur partes illę, ſed potius illę, quę ſucceſſerunt eis, per quas quantitas cauſata eſt.

Propter quid ſit mors.

Motiuum quoque poſitionis iſtius non valet: nam ex eo quòd partes aliquę fuerunt in corpore tempore mortis; non magis pertinent ad hominem, quia ſicut iſtę nunc ſunt in corpore, quando alię non ſunt, ſed fluxerunt: ita illę erant in corpore, quando iſtę nondum aduenerant, neque erant humanę cum non maneant eędem partes per totam vitam: potius ergo pertinebunt ad corpus illę, quę pręceſſerunt, quę participauerunt perfectius virtutem ſpeciei, vt oſtenſum eſt.

Tenenda ergo eſt prima poſitio, qa illa eſt rõnabilior, & cõmunius tenet. Etiã, qa illa ſatisfacit omni-

bus

bus inconuenientibus, quod non faciunt aliæ duæ. F
Nam ſecunda non ſatisfacit, vt ſi moriatur aliquis centenarius, quando diminutus eſt quantitate, & reſolutæ ſunt multæ particulæ de corpore eius: non enim ſufficiet ad reddendam ſuam maximam quantitatem illud de materia, quod nunc habet, & ita oportebit redire ad primam, ſcilicet, vt reſumatur aliquid de partibus, quæ fluxerunt. Secunda quoque interdum non ſufficit, vt ſi moriatur quis ante complementum ſuæ maximæ quantitatis, ſi ſumantur ſolæ illæ particulæ, quæ fuerunt primæ in partibus augmenti, non ſufficient niſi ad reddendam tantam quantitatem, quanta eſt quando moritur, vt autem tanta quantitas reddatur, quanta futura erat, G
neceſſe eſt redire ad primam poſitionem, ſcilicet, vt ſumantur omnes illæ particulæ, quæ fuerunt materialiter in homine a principio ſuæ formationis vſque ad tempus, in quo omnes præcedentes particulę collectæ valeant reddere magnitudinem, quam iſte habuit, vel habiturus erat.

Sed obijcietur, quòd dato iſto modo reſurrectionis non habebit reſurgens eaſdem partes carnis, & oſſis, quas viuens habuit.

Dicendum, quòd non habebit eandem penitus carnem, & oſſa materialiter, ideſt, omnes illas partes materiales ſolum, quas habuit aliquo tempore, dum viueret, vel in aliquo inſtanti aſſignato. Neque etiam habebit quidquid per totam vitam habuit, ſed habebit id, quod habuit in diuerſis partibus vitæ, & non ſequitur ex hoc aliquod inconueniens. Primum patet, quia non habebit omnes partes materiales, quas habuit per totam vitam, vt ſupra oſtenſum eſt: quia efficeretur maioris quantitatis, aut denſitatis. Etiam non habebit illas ſolum omnes, quas habuit aliquo tempore, vel inſtanti determinato in vita. Nam ſi accipiatur tempus formationis falſum eſt, quia tunc habet ſolas partes ſeminis nondum aduenientę aliquo alimento: & illæ partes ſolæ non ſufficiunt ad reddendam magnitudinem, quam ille maximam habuit, vel habiturus erat: ideo oportet aliquas accipi de alimento, ſi accipiantur illæ, quas habuit, cum eſſet annorum triginta, non habebit eaſdem, ſed paucas de illis, quia debent reſumi omnes I
partes materiales, quæ per alimentum alicui aduenerunt a principio nutritionis vſque ad tempus, in quo omnes collectæ ſufficiant ad reddendam quantitatem, quam homo habuit in anno triceſimo: & fortè iſtæ ſunt vſq; ad annum quintum, vel ſextum, & tamen iſtæ in nullo inſtanti ſunt ſimul ſumptæ in corpore. Nam neque ad vſque annum ſextum, quia aliquæ nondum aduenerunt, & multæ fluxerunt, neque poſt annum ſextum, quia licet omnes iam aduenerunt non manent omnes, ſed pluraliter, ſiue effluxerunt.

Sed dicendum, quòd non ſequitur ex hoc inconueniens, ſcilicet, non identitas, quia non requiritur, quòd omnes eædem partes materialiter ſint in K
aliquo ad hoc, quòd ſit idem, quia tunc non poſſent dari duo inſtantia in tempore, in quibus maneret homo idem numero. Nam inter quælibet duo inſtantia quantumlibet proxima eſt tempus medium, & in illo fit reſolutio per calorem, vt deſinant eſſe aliquæ partes, quæ fuerunt materialiter, & fit conuerſio, ita vt incipiant eſſe aliquæ in corpore, quæ non fuerunt, & quandiu homo viuit, manet idem numero tam ſecundum materiã, quàm ſecundum formam, vt oſtenſum eſt præcedenti queſtione: ergo etiam ſi non redeant omnes eædem partes materiales, quæ fuerunt per totam vitam, vel quæ fuerunt in aliquo determinato inſtanti vitæ, dum tamen redeant illæ, quæ fuerunt in formatione corporis, & aliquæ aliæ, quæ fuerunt poſtea, ex quibus conſtet magnitudo, quæ prius fuit, erit idem homo materialiter, & formaliter, qui prius. Immo videtur, quòd iſte homo tunc erit magis idem ſibijpſi, qui prius fuit, quàm comparando vnum inſtans vitæ ad aliud, quia in nullo tempore habuit ſimul tantas partes, & tam perfectè pertinentes ad veritatem naturæ humanæ, ſicut tunc. Quod patet, quia dato caſu, quòd omnes partes, quas homo habuit ſucceſſiue vſque ad annum ſextum collectę in vnum reddant perfectam quãtitatem, quam homo habiturus erat, tamen in nullo tempore, vel in inſtanti aſſignato vſque ad illud tempus habet homo tantas partes, quantas habet reſurgens, quia tunc ante annum ſextum haberet eandem magnitudinem, quam habiturus eſt anno triceſimo. Si autem accipiantur partes, quas homo habet anno triceſimo, quę reddunt omnem ſuam magnitudinem, dicendum, quòd tantas partes habet, quantas habebit in reſurrectione, & tamen non eaſdem, & quę habentur in anno triceſimo non participant ita perfecte veritatem humanę naturę, ſicut participauerunt illę, quas habebit reſurgens, quia illę fuerunt priores in corpore, ſcilicet, vſque ad annum ſextum, & omne quod prius aduenit perfectius participat virtutem ſpeciei, & ſic non eſt aliquis modus melior magis ſeruans identitatem, & H
& perfectionem partium, quàm iſte, qui poſitus eſt, & ſic apparet, quòd non erit in reſurgentibus quidquid materialiter fuit in eis, dum viuerent, niſi fortè decedant in parua ętate, vt quinto, vel ſexto anno, quia tunc omne, quod fuit in eis materialiter per totam vitam, oportet reſtaurari, & reaſſumi ad reddendum quantitatem, quam habiturus erat homo in ętate triginta annorum.

Ad primum dicendum, quòd non redibunt omnes partes, quę materialiter fuerunt in corpore. Cum autem dicitur de capillis, quòd ſint minus neceſſarij, quàm cęterę partes, dicendum, quòd verum eſt, quia ſunt partes accidentales, quibus etiam non manentibus eſſet idem indiuiduum, ſed dicunt quòd de capillis reſumetur, quod fuit illorum. Et dicunt, quòd intelligitur hoc de partibus augmenti, quia iſti faciunt nouam, & determinatam magnitudinem, & habent diſtinctum, & nouum ſitum ſubſtando nouis partibus dimenſionis terminatę, & quia tales partes non ſolum ſunt ſecundum materiam, ſed etiam ſecundum ſpeciem, dicunt, quòd reſurgent. Secus autem de partibus nutrimenti, quę ſunt ad reſtaurationem deperditi, quia illę partes ſunt ſecundum materiam, & non reſurgent.

Sed dicendum, quòd hoc quod dicitur de partibus, ſecundum augmentum, & reſtaurationem, tenet verum quantum ad partes eſſentiales corporis, quas vocamus partes neceſſarias, ſecus quantum ad accidentales, quę ſunt capilli, & vngues. Et ratio diuerſitatis eſt, quia in natura non ſolum quęritur eſſe ſecundum certam ſpeciem, ſed etiam habere determinatam magnitudinem competentem ſecundum formam illius ſpeciei ad hoc quòd forma manens in materia, poſſit habere operationes ſuas determinatas, & completas, quę non fiunt cum parua, vel quacunque quantitate. Et ideo ſicut omnia naturalia habent determinatum eſſe ſpeciei, ſecundum formam ſubſtantialem, ita & habent determinatam magnitudinem, vſque ad quam venire cupiunt, & vltra non tranſcendunt, quia omnium natura conſtantium poſitus eſt numerus magnitudinis, & augmenti, & ideo quia in reſurgentibus requiritur perfectior ſtatus hominis, quàm fuit hic: A
oportet inueniri eſſe, pro quo quæritur identitas materiæ, & formę, & magnitudo eadem, quam hic maximam habuit viuens, vel quam habiturus erat ſi viueret: & iſta magnitudo determinata inuenitur tam ſecundum naturã, quàm circa corpus & omnes partes eſſentiales, ideſt, neceſſarias, quia in iſtis, etiam ſi ſemper apponatur alimentum, non augebuntur ſemper, ſed ſolum vſque ad determinatam magnitudinem. Secus autem de capillis, & vnguibus, quos vocamus partes accidentales. Nam quia iſtæ partes non ſunt de prima intentione naturæ, ſed de ſecundaria tanquàm ad cuſtodiendum alias partes, quæ ſunt de prima intentione naturæ, non eſt tanta ſollicitudo naturæ circa ipſos, ideſt, capillos, & vngues, B
ſicut circa alias partes: vnde virtus naturæ in eis non eſt virtus determinata, ſicut in alijs partibus, & non facit magnitudinem determinatam, ſed quantum apponitur de materia, tantum creſcunt capilli, & vngues, & creſcunt in immenſum, niſi reſcindentur, vel quando virtus ab anima fluens propter diſtantiam extremitatis capillorum, & vnguium a ſua origine non ſufficeret peruenire illuc agendo. Ex quo apparet, quòd non eſt determinata intentio naturæ circa magnitudinem iſtorum, ſicut circa quantitatem aliarum partium, & ideo partes augmenti in capillis, & vnguibus non vocabuntur partes ſecundum ſpeciem, ſicut partes augmenti aliarum partium corporis, ſed magis partes ſecundum materiam: & ita non oportebit reſumi in reſurgen- C
tibus.

Secundo patet, quia ſi ſecundum naturam eſſet determinata aliqua magnitudo capillis, & vnguibus vſque ad illam continuaretur augmentum illorum, & habere illam magnitudinem, eſſet melius quàm non habere cum natura tendat ad perfectionem, & melius ſit quod perfectum eſt, quàm quod imperfectum, & tamen nos recidimus capillos, & vngues excreſcentes quaſi indecens ſit eos habere in tanta magnitudine: ergo illa magnitudo non eſt determinata ſecundum ſpeciem, quia omne, quod eſt de intentione naturæ pulchrum, & perfectum eſt.

Tertio patet, quòd non attendantur partes magnitudinis, & augmenti circa capillos, & vngues, D
ſicut circa alias partes corporis, quia in reſurrectione omnia corpora reſurgent in maxima quantitate, quam hic habuerunt, & non tolletur eis aliquid de magnitudine ſua, vt redigantur ad æqualitatem ſtaturæ Chriſti, quod Auguſtinus redarguit lib. 22. de Ciuitate Dei, cap. 19. & 20. & 21. & Magiſter 4. Sentẽ. diſtinct. 44. Sed de capillis multum tolletur, vt dicit Auguſtinus ibidem, & Magiſter. & ſubditur cauſa, ſcilicet, ne aliquid indecens appareat, ſi tota quantitas illorum maneat ibi: ergo non eſt idem de partibus augmenti capillorum, & vnguium, quod eſt de alijs partibus corporis, ſed omnes partes iſtorum cõ- E
putantur, vt materiales.

Quarto, quia ſi in capillis, & vnguibus accipiantur partes formales, aut materiales, aut accipiuntur partes ſecundum ſpeciem, ſiue formales partes quæcunque longitionis, & tunc partes ſecundum materiam vocabuntur illæ ſolæ, quæ manent aliquando in capillis, & vnguibus non addentes aliquam quantitatem, ſed ſolum aduenientes loco aliarum, quæ fluxerunt, aut vocabuntur partes ſecundum ſpeciem, vel augmentum partes, quæ conſtituerunt maximam quantitatem, quam aliquando habuerunt capilli, & vngues, & partes ſecundum materiam erunt omnes partes longitudinis, quæ non addunt ſuper illam, licet faciant diſtinctas partes quantitatis, vt ſi quando capilli, & vngues erant prolixi reciſi ſunt, & quouſque rurſus veniant in priorem magnitudinem, omnes partes augmenti vocantur partes ſecundum materiam. Sed neutro modo ſtat, quia ſi accipiatur primo modo diceretur, quòd omnes partes augmenti redirent ad capillos, & vngues, ſed non partes, quæ fuerunt ad reſtaurandum deperditum. Nam ſic fit in omnibus alijs membris, quia aliàs reditent corpora minoris quãtitatis, quàm fuerunt, & tamen non fiet hoc, quia tunc omnes partes capillorum abſciſſæ, & vnguium redirent ad capillos, & vngues, & eſſet immoderata, & indecens magnitudo, quod Auguſtinus negat, vbi ſupra, dicens: Alioquin ſi capillis redit quod tam creatura tonſura detraxit: ſi vnguibus quod totiens depreſſit exſectio immoderata, & indecens cogitantibus reſurrectionem carnis, & ideo non credentibus occurrit infirmitas. Si autem accipiatur ſecundo modo, non conuenit, quia aliquis erit, qui ſtatim vt capilli naſcebantur recidebat eos, & ſic maxima magnitudo capillorum huius fuit tam parua, quòd non conueniet reſurrectioni, & ſi de partibus reciſis deberet ſuppleri aliquid ibi, non appareret quantum deberet ſuppleri, cum iſtę non habuerint maiorem quantitatem, & capillis ſecundum ſpeciem non ſit determinata certa quantitas. Maxime, quia iſte non eſt proprius modus accipiendi partes ſecundum ſpeciem ſui augmenti: quia reciſis capillis id, quod redit, ita pertinet ad partes longitionis, ſicut totum quod præexiſtebat, & ita manet ratio prior.

Quinto, quia Auguſtinus ponit de partibus longitionis capillorum, & vnguium, ſicut de partibus materialibus aliorum membrorum. Nam quidquid fuit de partibus augmenti aliorum membrorum redit ad ipſa membra, & non tranſit de vno ad alterum: quia aliàs aliquod membrum maneret in reſurrectione maius, quàm hic fuit, quod falſum eſt: partes autem ſecundum materiam, quæ fuerunt in vno membro, ideſt, quæ erant ſolum ad reſtaurationem, quia illæ non erant neceſſariæ illis membris, poterunt tranſire ad alia ſi illis opus ſit, & tamen partes augmenti, & longitionis capillorum dicit Auguſtinus tranſire ad alia membra: ergo non accipiuntur in capillis, & vnguibus partes ſecundum augmentum, & ſecundum materiam, ſicut in alijs partibus corporis.

Sexto, quia hoc etiam quod dictum eſt credunt aliqui, ſcilicet, quòd de vno membro ſuppleatur alteri, ſi ei deſit de partibus, quæ fluxerunt. Et tamen non eſt verum: nunquam enim de partibus vnius accipitur aliquid, vt alteri ſuppleatur. Et hoc primo, quia tolletur identitas membrorum: nam identitas numeralis eſt ex materia: ſi autem materia, quæ fuit in alio membro inciperet eſſe de nouo in alio, tolleretur identitas, & ideo redit materia cuiuslibet membri ad ipſum membrum, & ſi non redit tota ſaltem de vno non redit ad aliud, vt oſtenſum eſt ſupra. Secundo circa hoc, quia vnum membrum nunquam indiget materia alterius. Nam omnia membra augentur proportionaliter, & reſoluuntur proportionaliter, ideo ſi deſit alicui materia ad debitam magnitudinem, etiã deerit neceſſario omnibus, & ſi alicui ſupereſt, vt de illo alia poſſint habere, etiam cæteris deerit, & ita nunquam vnum poterit recipere de materia alterius.

Sed obijcietur, quia interdum vnum membrum præter proportionem habet aliquam excreſcentiam, vel tumorẽ, vel improportionalẽ magnitudinẽ, & aliqua ſint minora debito, vel defectuoſa, vel quæ non

fuerunt, & tunc poterit de vno concedi ad dndum F
alteri debitam magnitudinem.

Dicendum, quòd neque isto modo datur vni de eo, quod alteri superabundat. Pro quo sciendum, ꝙ aut est excessus in membro aliquo, aut defectus: si excessus, aut est per aliquam superexcrescentiam, vel tumorem alicuius partis carnis, vel humoris, quem natura nō potuit regulare, aut per hoc quod aliquod membrum habens suam debitam figurationem, habet magnitudinem improportionalem alijs membris. Si primo modo, siue sit per excessum numeri, vt in eo, qui habet sex digitos in manu, siue per solam excrescentiam, vt in illis, qui habent colla tumida, & pendentia, & similes excrescentias in quibus- G
cunque partibus. Dicendum, quòd illud non pertinet ad veritatem humanæ naturæ, sed potius illam impedit, & accidit ex defectu virtutis formatiuæ, vel virtutis speciei in individuo iam formato, & ideo illæ partes materiæ possunt applicari alijs, sed tunc dicendum, quòd aut est necessaria illi corporis parti, vtpote si aliquis tales tumores, vel excrescentias habens obijt in anno secundo vitæ, quia nullum membrum in eo peruenit ad debitam magnitudinem, est necessaria cuilibet additio materiæ ab extra, & ideo tunc illi membro, in quo talis tumor est, licet pro tunc non sit de veritate naturæ eius, proueniet in resurrectione materia, quæ fuit sub tumore, & tunc H
in eo efficietur de veritate naturæ, si autem accidat, quòd non sit necessaria illi membro illa materia, vel non tota, poterit applicari cuilibet alteri membro indigenti, quod poterit sic accidere, scilicet, si aliquis decessit in quinto, vel sexto anno, quando nondum peruenit ad maximam suam magnitudinem, neque partes, quæ fluxerunt incorporatæ semel per nutrimentum collectæ in vnum possunt plenè reddere totam quantitatem maximam, quam iste in anno tricesimo habiturus erat, sed parum deest, & ita cuilibet membro parum deest: illi autem, in quo erat tumor, si addatur tota materia tumoris, vt efficiatur de veritate naturæ eius, fortè erit maior quantitas, quàm illi membro competat proportionaliter I
ad alia, & ideo tunc non cedet ei tota, sed pars, quæ necessaria fuerit vsque ad complementum debitæ quantitatis: reliquum autem cedere poterit cuilibet aliarum partium corporis. Et non tolletur per hoc identitas membrorum, quia illa materia non fuit de veritate humanæ naturæ in illo, cuius erat tumor: eodem modo si aliquis sex digitos habuit, vel aliquid vltra manum illud non fuit de veritate humanæ naturæ, & ideo poterit cedere in alias partes, si eis opus est, eo quòd non fuit de veritate naturæ.

Si autem aliquod membrum fuit maius alijs præter proportionem, & tamen fuit debitè formatum, vt siquis habet vnum brachium longius alio, vel vnum pedem alio maiorem, aut ille fuit solum longior præter proportionem ad alia membra, aut etiam peruenit vltra quantitatem, quæ competebat ei respectu totius corporis perfecti existentis.

De primo, aut quando quis nascitur, vel est in secundo, aut tertio anno, & habet vnum brachium longius alio, tunc brachium istud est extra proportionem, & tamen nondum peruenit ad magnitudinem perfectam, quam habere debet respectu corporis, etiā si teneret proportionem ad alia membra.

De secundo, vt si tenens illud brachium peruenit ad annum tricesimum.

De primo dicendum, quòd moriens in anno tertio cum tali brachio, indigebit tota materia brachij pro eo, & nondum sufficiet, vt perueniat ad debitam magnitudinem in resurrectione. Si autem peruenit ad magnitudinem perfectam, vt in secundo casu, tunc supererit illi brachio aliquid de materia, quia non debet sic manere, sed redire ad proportionem aliorum membrorum, & tamen istud, quod supererit non cedet alijs, eo quòd cuilibet alteri membro multum supererit collectis omnibus partibus, quæ materialiter fuerunt in membris illis ex alimento, & ideo nunquam vni membro, vel corpori succurretur aliunde ad complendum suam magnitudinem, quousque omnes partes, quæ in eo fuerunt materialiter resumantur ad illud, quia illæ sunt de materia eius.

Sed dicet aliquis: Detur casus, quòd perueniant omnia membra ad talem statum, vt collectis partibus, quæ fluxerunt reddatur debita magnitudo cuilibet præter modicam rem, quæ desit: & illi brachio sufficiat materia sua ad debitam magnitudinem, & supersit aliquid, an illud poterit cedere alijs membris.

Dicendum, quòd non, quia illa materia fuit de veritate naturæ in membro illo, & si transiret ad alterum, posset tota transire, & fieri permutatio, & tamen tollitur sic identitas: ergo non est concedendum, quòd de eo quod fuit de veritate humanæ naturæ in vno membro sit, vel resumatur aliquid in alio, quia tolletur identitas, ideo illa materia tunc non manebit in illo brachio, sed peribit, & pro supplemento aliorum membrorum Deus adducet materiam de foris.

Si autem fuit defectus in corpore in aliquo membro, aut fuit, quia illud non habuit debitam magnitudinem secundum proportionem ad alia membra, aut quia aliquod membrum defuit, vt siquis sine manu natus est, vel sine pede. Si primo modo, aut de materia, quæ fuit aliquando in illo membro defectuoso, & fluxit, potest reparari, vt redeat ad magnitudinem in qua sit alijs proportionale, aut non, si potest sic reparari nil accipiet ab alijs membris, etiam si illis superabundet, cum illi non desit materia propria. Si autem non potest hoc modo sufficienter restaurari, etiam si addendo aliquid de eo, quod aliis supereſt restauraretur non fiet sic, vt non præiudicetur identitati, cum ista duo membra manserint distincta ante resurrectionem, & quod vnius est, efficeretur alterius in resurrectione, quod identitati præiudicaret. Si autem fuit defectus membri, vt in secundo casu, dicendum quòd de partibus materialibus, quæ fluxerint de aliis membris, & non sunt eis necessariæ ad debitam quantitatem, poterit formari illud membrum. Nam necesse est formari de aliqua materia, quia in resurrectione non manebunt aliqui defectus, vel monstruositates in corporibus resurgētium tam beatorum, quàm damnatorum, & hoc non præiudicat identitati. Et est ratio, quia istud membrum nunquàm habuit aliam materiam nisi istam, ex qua constituitur, secus autem si existeret ex alia materia, & aduenire ei pars materiæ, quæ fuit in alio membro, quia tunc præiudicaretur identitati: non est enim istud membrum aliud a se, quia non habuit vnquàm aliam materiam, per quam aliud esset. Et ita apparet, quòd nunquam materia vnius membri transit ad aliud ad supplendum quod illi deest. Secus autem est de capillis, & vnguibus, quia ista sunt membra accidentaliter vnde illis variatis adhuc homo esset idem, quod non fieret variatis alijs membris, vel aliquibus eorum, & ideo superfluitas capillorum, & vnguium tā quantum ad partes augmenti quàm etiam ad partes restaurationis deperditi potest assumi ad supplendum A
quod defuit alijs partibus, si non est vnde suppleat de particulis, quæ fluxerunt de ipsis membris, & ita non oportet distingui partes augmenti, & secundum materiam in capillis, & vnguibus, sicut distinguimus in alijs membris.

Septimo quantum ad principale, quia Augustinus non posuit exemplum de hoc, quòd superflua vnius membri cedāt alij nisi in capillis, & vnguibus, de alijs nihil expressit, & ratio est, quæ fuit supra posita, scilicet, quia ista sunt accidentalia membra, & per transitum partium suarum in alia membra non præiudicatur identitati.

Octauo, quia etiam exemplum positum ab Augustino ibi de statua non multum tenetur, vt ostendimus supra: nam illud est verum accipiendo statuam solum, vt est eadem secundum materiam, & non secundum formam. Etiam quòd materia sit ens, vt metallum aliquod solubile, quia tunc transitus materiæ non alterat nisi situm. Secus est in heterogeneis, vt sunt animata, quia partes sunt ibi distinctæ secundum rationem, & operationem atque virtutem, vnde materiæ mutatio non solum variat situm, sed etiam identitatem partium: ideo non potest materia vnius partis transire ad alteram partem.

Et sic apparet, quòd non est conueniens responsio illa, quæ dicebat, quòd partes augmenti capillorum, & vnguium oportet resurgere, quasi sint partes secundum speciem, partes vero secundum materiam, C
ideſt, quæ fuerunt in eis ad restaurationem deperditi non oporteat resurgere. Ponunt enim isti statim inconueniens, quod est sibiipsis repugnare. Nam dicunt, quòd oportet resurgere istas partes non quidem in capillis, & vnguibus, sed in alijs mēbris, quia causa quare in cæteris mēbris partes secundum augmentum resurgunt est, quia sunt partes secundum speciem ipsorum membrorum, & pertinent ad magnitudinem conuenientem naturaliter illis membris. Partes secundum materiam non resurgunt, quia non sunt necessariæ ipsis membris, & ideo si partes augmenti capillorum, & vnguium resurgere oportet resurgerent in capillis ipsis, & vnguibus quarum D
fuerunt partes, & tamen non resurgunt in illis, ergo non est necesse resurgere aliquo modo. Etiam quia si partes augmenti capillorum, & vnguium resurgerent in alijs membris oporteret, quòd essent illorum partes secundum speciem, sed non sunt, sed sunt minus quàm secundum materiam, cum id, quod nunquam fuit in capillis nunquam fuerit in alijs membris.

Item quia non est maior causa, quòd in alijs membris resurgant partes capillorum secundum augmēdum quàm partes illorum secundum restaurationē. Nam ad alias partes corporis non magis pertinent illę partes quàm illę, & tamen non dicunt resurgere partes secundum materiam, vel restaurationem deperditi, ergo neque resurgent partes secundum E
augmentum.

Item, & adhuc efficacius dicendum, quòd non stat, quia capillorum partes nunquam assumuntur, vt resurgant in alijs membris nisi quando deficit illis materia propria. Existente enim ista nunquam aduenit aliena, & ideo quando quis habuerit in quolibet membro sufficientem materiam pro ipso, non assumetur aliquid de capillis, & ideo tunc partes capillorum secundum augmentum peribunt cum nō resurgant in alijs membris, neque etiam in capillis, vt non sit deformitas, vt Augustinus dicit, & tamen si necesse esset eas resurgere, quia partes augmenti sunt, semper resurgerent, ergo non est verum, quòd

partes capillorum, & vnguium resurgant, quia sunt partes augmenti, vel secundum speciem, sed solum resurgunt, quando necessarię sunt ad reddendam magnitudinem, quæ non potest aliunde suppleri, & tunc tam ex partibus secundum augmentum quàm ex partibus secundum materiam sumetur pro alijs partibus corporis.

Dicendum ergo aliter ad argumentum, scilicet, quòd in capillis, & vnguibus non redeunt omnes partes, neq; ſm augmēiū neq; ſm materiam, sed solę istę, ꝙ sunt necessariæ ad tātam magnitudinē vnguiū, & capillorum reddendam, quanta fuerit decens in resurrectione. Et tunc dicendum, quòd verum est, quòd minus necessarij sunt capilli, & vngues, quàm alię partes corporis, & ideo est differentia in resurrectione quantum ad hęc, quia quantum ad cætera membra resurgunt omnes partes magnitudinis ipsorum non autem omnes partes secundum materiam in capillis autem, & vnguibus neque resurgunt omnes partes secundum materiam neque omnes partes magnitudinis, vt ostensum est.

Ad secundum dicendum, quòd tam partes secundum speciem quàm secundum materiam se habent ad resurrectionem, inquantum se habēt ad perfici ab anima rationali, & stat vis argumenti in diuersitate accipiendi partes istas, & secundum primam positionem omnes partes alimenti sunt secundum materiam, & non pertinent ad veritatem humanæ naturæ, sed ostensum est, quòd est falsa positio. Secunda accipit partes secundum speciem eas, quæ sunt in semine, & quæ sunt ex nutritione vocat secundum materiam. Primas dicit ab anima perfici secundum se, & ideo semper manere, secundas vero non perfici nisi in habitudine ad primas, & ideo non pertinere ad resurrectionem nisi per comparationem ad illas. Et sic dicunt omnes partes secundum speciem resurgere, partes vero secundum materiam tantas resurgere quantę suffecerint cum partibus secundum speciem ad reddendam quantitatem perfectam resurgentis.

Tertia positio, quæ est verior dicit eąsdem esse reali ter partes secundum speciem, & secundum materiam, inquantum quælibet habet materiam sibi subiacentem, vel ex qua constat, & etiam perficitur forma speciei, & quęlibet quandiu manet in corpore est pars secundum speciem, quia habet determinatum situm, & subsistat distinctis partibus magnitudinis terminatæ, sed quia inquantum habet aliquid materiale, quod fluere potest fluit aliquando vocatur pars secundum materiam, & tunc dicendum, quòd tam partes secundum speciem quam secundum materiam perficiuntur ab anima, eo quòd sunt eędem numero, & tamen non perficiuntur ab anima nisi inquātum habent aliquid de specie, & etiam inquantum materiales sunt non pertinent ad animam, cum solum dicantur tales, quia possunt fluere, & ideo dicendum, quòd nulli parti secundum materiam competit resurgere, nisi inquantum habet aliquid de specie, & ideo quantæ partes materiales fuerint necessarię ad reddendum perfectum id, quod est secundum speciem, ideſt, corpus hominis in sua magnitudine, & figura, tantæ resurgent.

Ad tertium dicendum, quòd corpus humanum est totum totalitate partium materiæ substantium partibus quantitatis, secundum quam materia diuiditur. Sed est duplex dimensio, scilicet, terminata, & indeterminata, dimensio determinata competit materiæ ante omnem aduentum formæ substantialis. Dimensio terminata competit ei post aduentum

tentum formæ substantialis, vel simul cum ea, quia quantitas determinata est vna de dispositionibus, quam forma exigit in materia. De quibus dimensionibus dictum est supra: totalitas autem corporis humani est totalitas partium materiæ, quæ subiacent distinctis partibus dimensionis, per quas dimensiones diuiduntur, & quia corpus humanum pertinet ad speciem quantitas sua non pertinet ad dimensiones interminatas, sed ad terminatas, & ad talem quãtitatem nihil faciunt partes materiales, quæ fluxerũt, quia in homine partes magnitudinis eędem manent in resurrectione, & ideo dimensiones terminatæ, quæ erant in viuente redeunt eędem, vel similes, & ideo manet eadem totalitas corporis, quæ prius erat: partes autem, quæ fluxerunt non faciebant aliquam partem magnitudinis distinctæ in corpore, sed subintrauerant loco aliarum, vel aliæ loco ipsarum, & ideo eis fluentibus nihilominus manet eadem quantitas, & eędem dimensiones terminatæ, non autem eędem interminatæ, cum quælibet pars materiæ habeat dimensionem interminatam, & ideo si totalitas corporis esset totalitas pertinens ad dimẽsiones interminatas, non maneret totum corpus, nisi redirent omnes partes, quæ fuerunt in eo materialiter dum viueret, sed non est talis totalitas, ideo non oportet redire nisi tantas partes, quæ sufficiant quidem ad reddendam magnitudinem, quæ fuit in viuente, vel esse debebat in ætate completa.

Nunc respondendum est ad duo argumenta vltima præcedentis quæstionis.

Ad primum ipsorum dicendum, quòd non resurget in homine quidquid fuit in ipso de veritate naturæ humanę accipiendo esse de veritate naturæ humanæ, ideſt, esse informatum anima rationali, quia tunc partes, quæ materialiter fuerunt in homine, resurgerent in ipso, quia omnes illæ fuerunt perfectę ab anima, sed hoc falsum est, vt ostensum est hic, & præcedenti quæst. Cum autem dicitur, quòd pertinet aliquid ad resurrectionem inquantum fuit perfectum anima rationali.

Dicendum, quòd verum est, quòd ea, quæ perficiuntur ab anima pertinent ad resurrectionem, inquantum per hoc, quòd ab ea perficiuntur, reddunt aliquid pertinens ad speciem, scilicet, corpus determinatum certa magnitudine, & figura, in quo possint exerceri operationes secundum illam formam, & ideo tantæ partes resurgent in corpore, quantæ sufficient ad reddendum hoc totum quod est secundum speciem, ideſt, corpus in sua debita magnitudine, cætera autem licet fuerint in corpore non facient ad hoc: ideo non pertinent ad resurrectionem, quia iam cessat habitudo earum ad animam, & in corpore quando manebant non manebant propter se, sed successerant alijs, quæ reddebant illam magnitudinem determinatam pertinentem ad speciem, sed in resurrectione illæ priores partes, quæ fluxerant redibunt: ideo illæ, quæ succesſerunt eis in corpore iam non resurgent cum ibi non erit amplius fluxus, & refluxus, sed consistentia perpetua.

Ad secundum cum dicitur si tolleretur a corpore humano aliquid, quod est de veritate naturæ in ipso, non erit perfectum, dicendum, quòd in resurrectione tam corpora electorum, quàm damnatorum perfecta erunt quantum ad integritatem substantiæ eorum. Et cum dicitur, quòd ablato aliquo manet corpus imperfectum, dicendum quòd est verum si auferatur aliquid ad speciem pertinens, & tamen ablatis solis partibus, quæ ad materiam pertinent, vel pertinuerunt, non manet imperfectum, & ideo omnia membra ibi erunt etiam si hic non fuerint, & erunt in tanta magnitudine, in quanta hic fuerant, vel futura erant, quia hoc totum pertinet ad speciem, auferre corpori isto modo esset auferre aliquam partem magnitudinis, & hoc modo esset imperfectum, & non erit, sed partes solum secundum materiam non formant imperfectionem per ablationem, sicut nunc aliquis existens in anno triceſimo habet corpus suum perfectum, & tamen non habet omnes partes, quæ fuerunt in eo secundum materiam, & futuræ sunt, sed habet totũ, quod pertinet ad speciem.

In qua ætate homines resurgent, & an omnes in eadem.
Quæst. CCXLV.

QVAERETVR in qua ætate homines resurgent, & an omnes in eadem. Solet autem dici, quòd resurgent omnes in ætate iuuenili, in qua Christus mortuus est, & surrexit.

Aliqui dicunt, quòd non, quia Deus nil subtrahet resurgentibus, & potissime beatis, quod pertineat ad perfectionem hominis, ętas autem pertinet ad perfectionem, quia senectus est ętas venerabilis. Sapientiæ 4. ergo non resurgent in ætate iuuenili illi, qui senes obierunt.

Secundo quia videtur hoc impossibile, computatur enim ætas secundum mensuram temporis præteriti, sed impossibile est, quòd præteritum non pręterierit. 6. Ethico. ergo impossibile est eos, qui maioris ętatis fuerunt, ideſt, senilis, efficiantur iuuenilis ętatis.

Tertio, quia videtur, quòd non in iuuenili, sed in puerili, aut infantili ætate resurgent homines, quia illud, quod fuit magis de veritate humanæ naturæ in eo maximè resurget in eo, & tamen quanto aliquid fuit in homine prius, tanto magis videtur pertinuisse ad veritatem naturæ, quia perfectius participauit virtutem speciei, vt ostensum est supra. Et etiam apparet, quia continuè corpus homanum per vlteriorem mixtionem redditur impurius, sicut vinum, cui semper admiscetur aqua, redditur valde aquosum, & dicitur primo de Generatione. Et sic quod fuit in homine in ætate puerili fuit purius, quàm quod fuit in ætate iuuenili, ergo si omnes homines resurgere debent in eadem ætate, videtur quòd resurgant in puerili.

Dicendum, quòd tenetur communiter, quòd resurgent omnes homines in eadem ætate, scilicet, in iuuentute perfecta, quę est in anno triceſimo, aut parum plus. Et aliqui tenent hoc, quia dicitur ad Ephe. 4. capitu. Donec occurramus omnes in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi, sed Christus resurrexit in ætate iuuenili, quæ est in anno triceſimo, vel circa, ergo nos omnes in illa resurgemus, Istam positionem tenet Magister 4. Senten. dist. 44. in principio, & Augustinus libro de Ciui. Dei capitu. 15. dicens, quòd non dixit Apostolus in mensuram corporis, vel staturæ, sed in mensuram ætatis, quia vnusquisque recipiet mensuram sui corporis, quam habuit in iuuentute, etiam si senex obijt, vel fuerat habiturus, si ante defunctus est. Dicit autem Magister ibidem, quòd ætas Christi morientis fuit triginta duorum annorum, & trium mensium, & in illa surrexit, & in tali vult nos resurrecturos.

Dicendum, quòd verum est, quòd Christus tantæ ætatis erat, quando mortuus est, sed non præcise, est enim parum addendum. Sed Magister voluit adhærere positioni communiori, qua dicitur, quòd

quòd Christus mortuus est die viceſimaquinta Martij, quę est octauo calendas Aprilis. quoniam August. tenuit istam positionem 18. lib. de Ciui. Dei. cap. 54. & computando a die Natalis Domini vsque ad viceſimumquintum diem Martij sunt tres menses integri, & sic voluit esse triginta duos annos, & menses nes, & tamen aliquid addendum est, scilicet, dies nouem. Nã dies tertius Aprilis erat, quo Christus mortuus est. Nam non erat possibile, quòd Christus moreretur anno triceſimotertio inchoatæ ętatis suę die viceſimoquinto Martij, sed oportuit, quòd si moreretur anno illo, moreretur die tertia Aprilis, vt latè deductum est in lib. nostro Defensorio trium cõclusionum. Immo non erat possibile, quòd Christus moreretur die viceſimoquinto Martij, nisi viueret annis centum septuaginta, & quinque ad minus: ille enim fuit primus, in quo mori potuit die viceſimoquinto Martij, vt ostensum est eodem loco. Et tamẽ quantum ad prẽsens nihil differt, quo die mẽsis mortuus fuerit, cum in hoc conueniamus, quòd fuerit mortuus in anno triceſimotertio Christi inchoato, & post diem tertium surrexit. Talem ergo ætatem volunt esse omnium resurgentium.

Sed dicendum, quòd ex hoc loco Apostoli non infertur hoc, quia ibi loquitur Apostolus de Christo, vt dicit corpus mysticum, cuius nos omnes sumus membra: ipse verò est caput huius corporis, & iste Christus mysticus habet existere ex partibus determinatis, quæ sunt omnes electi secũdum numerum ab ipso cognitum, & diffinitum, & quandiu non est impletus numerus ille, nõ est Christus vir perfectus, ideſt, non habet omnia membra, vel partes, ex quibus constat, quia perfectio dicit integritatem ibi, & non virtutem. Et est sensus, quòd Christus dedit in Ecclesia sua Apostolos, Euangelistas, Prophetas, & ita de alijs, & durabunt in Ecclesia, quousque occurramus in virum perfectum, ideſt, ex omnibus electis congregatis in vnum, reddatur vnus vir perfectus, i. Christus mysticus. Et dicitur in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ideſt, mensura ætatis Christi mystici, quousque omnes isti conueniant, & tunc erit finis Ecclesiæ, & post hæc non erit seculum. Iste est verus sensus litere illius, neque potest alius conuenientius adaptari, nisi vim inferendo literæ, & ita exponit Augu. 22. lib. de Ciui. Dei cap. 15. & 18. & dicit postea: Si quis velit adaptare ad ętatem resurgentium, quòd fiat quasi non sit ille sensus literæ.

Dicendum tamen, quòd verè omnes resurgent eiusdem ætatis. Pro quo sciendum, quòd ętas accipitur dupliciter. Vno modo pro numero annorum, vel temporis. Alio modo pro conditione corporis, quantum ad robur, & sanitatem, & cæteras operationes secundum competentiam ad ætatem, cum secundum quamlibet ætatem correspõdeat alia, & alia dispositio corporis. Accipiendo primo modo certum est, quòd non erit eadem ætas resurgentium, siue accipiatur ætas per totum illud tempus, quod fuit inter alicuius natiuitatem, & diẽ resurrectionis computando tempus, quo mortuus iacuit in ætate quis vixit, quia vtroque modo est inæqualis ætas, neque de hoc quæritur, quia manifestum est, quod non erit eadem ætas cum de ætate nil posset tolli, neque addi ei, nisi vere transierit iam. Sed accipitur secundo modo, scilicet, pro correspondentia magnitudinis corporalis, & roboris, & operationum ad aliquam ætatem. Et tunc dicendum, quòd illa erit ætas omnium resurgentium, in qua maxime accidit homini perfecto ex omni parte, scilicet, tam ex mole corporis quàm robore ac cæteris operationibus.

Causa huius est, quia opera Dei perfecta sunt, Deuteron. 32. resurrectio autem est opus Dei solius: ideo erit perfecta, sed perfectio operationis apparet in re operata, ergo oportet, quòd omnes resurgentes perfecti resurgant, sed non fieret hoc si non resurgerent omnes in ætate pertinente ad perfectionem, ergo in illa resurgent.

Secundo apparet, quia creatio fuit opus Dei solius: ideo hominem produxit non sicut natura incipiendo ab imperfecto, ideſt, infantia, sed in ipsa sola plasmatione dedit ei totam corporis sui magnitudinem, ita vt postea nil creuerit, & robur, & cęteras perfectiones: nam statim, vt eum plasmauit constituit eum colonum paradisi, vt exerceret terram: Genes. 2. capitu. Mulier quoque plenæ ætatis, & staturæ condita est, vt apparet ex eis, quę egerunt statim, vt formati sunt Genes. 2. & 3. cap. ergo & in resurrectione, quę est opus Dei solius, eodem modo erunt perfecti secundum corpus, & omnia, quę ad corpus attinent ipsi resurgentes.

Tertio patet, quia maior causa est quare in resurrectione perfecti secundum corpus sint homines quã in creatione, quia per creationem formati sunt ad habendum esse naturale, & in statu huius vitæ, in quo esse, & statu non attingitur perfectio plenè ab homine, per resurrectionem autem reformantur homines ad esse supernaturaliter, vbi expectatur omnis perfectio, ergo maior perfectio debet esse in corporibus resurgentium quàm in corporibus creatorum à Deo, sed creati habuerunt statim totam perfectionem corporis tam quantum ad quantitatem quàm qualitatem, ergo in resurrectione erit hoc à fortiori, & sic resurgent in totali perfectione corporis non existente defectu aliquo. Deficit autem dupliciter humana natura. Vno modo, quia nondum perfectionem vltimam consecuta est. Alio modo, quia ab vltima perfectione iam recessit. Primo modo deficit in pueris. Secundo modo deficit in senibus: ideo in vtrasque resurget humana natura secundum statum vltimum completionis, sed ista accidit in fine ętatis iuuenilis, quam dicunt esse circa annum triceſimum, aut parum vltra, quia ibi cessat motus augmenti, & plenitudo roboris est. De cętero autem ad declinationem itur. Dicentur ergo propter hanc perfectionem resurgere omnes in ętate iuuenili, & quia accidit Christum mori, & resurgere in tali ętate, dicitur quòd omnes resurgent in ętate, in qua Christus mortuus est, & resurrexit, sed non est illa causa, sed solum perfectio, quę accidit illi ętati, & erit necessaria perfectio corporis in resurgentibus: si autem Christus mortuus fuisset anno octogeſimo ętatis non resurgerent hominis in ętate octogenaria, sed in ętate iuuenili, quę sola habet perfectionem secundum corpus. Et istam causam assignat August. libro de Ciui. Dei capitu. 15. Quare circa annum triceſimum dicantur homines resurgere, scilicet, propter perfectionem ętatis.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd quęcunque perfectio, quæ hic fuit, vel esse potuit secundum ętatem manebit in electis, & ideo quidquid habet perfectionis senectus manebit ibi, sed non senectus: ipsa enim senectus habet multa incommoda manifesta, bonum autem non habet nisi secundum prętumptionem, scilicet, quia pręsumptio est, quod senes prudentiores erunt, & mundiores in moribus quàm iuuenes, qui propter paucitatem temporis habent inexperientiam, & sic non habent prudentiam, vt colligitur 6. Ethic. propter

fortes

fortes autem passiones, quas sequuntur 1. Ethico. habent vitam immundam, & quãtum ad istam perfectionem pręsumptam est senectus laudabilis Sap. 4. cap. Quæ si non fuerit est multum vituperabilis, sunt autem incommoda omnia ex parte corporis in senectute, & ideo quia senectus ista in se importat non resurgent homines in ætate senili, sed iuuenili: perfectionem tamen senectutis, idest, prudentiam, & vitam mundam habebunt resurgentes electi, tales licet sint iuuenes secundum corpus vocabuntur senes. Sic dicitur Sapient. 4. cap. Senectus veneranda non diuturna neque annorum numero computata, cani autem sunt sensus hominum, & ætas senectutis vita immaculata.

Ad secundum, dicendum, quòd ętas accipitur dupliciter, vt supra dictum est. Accipiendo primo modo ętas non erit eadem in omnibus, sed quisque tantę ętatis erit quàm diuturnus in sęculo vixit. Accipiendo secundo modo pro correspondentia status ex parte corporis, dicendum quòd erit eadem ætas omnium, quia omnes resurgent perfecti tam secundum staturam quàm secundum qualitates corporis, & operationes. Et hoc modo dicimus, quod Adam creatus est ętate iuuenili, idest, in tali habitudine corporis, qualis solet esse apud iuuentutem, & tamen si de ętate pro duratione temporis acciperetur, manifestum est, quòd quando formatus est, non erat alicuius donationis, quia instans formationis fuit primum instans sui esse.

Ad tertium dicendum, quòd non resurgent homines in ætate puerili, sed iuuenili. Concedendum autem est, quòd aliqua virtus est perfectior in pueris quàm in iuuenibus, & tamen simpliciter perfectior est ętas iuuenum quàm puerorum, resurgentes autẽ vtramque perfectionem habebunt. Primo patet, quia virtus conuersiua perfectior est in pueris quàm in iuuenibus, & ratio est, quia, vt fuit declaratum supra menstruum, ex quo formatur corpus participat maxime virtutem speciei, quia efficitur caro per generationem, deinde adueniunt partes per nutritionem, quæ conuertantur de alimento, & ex illis, & præcedẽti quod est ex spermate efficitur vnum mixtum, quod in omnibus partibus ęqualiter participat virtutem speciei, & tamen non est iam illud mixtum tam perfectè illam habens sicut quando corpus solũ erat ex spermate, idest, menstruo formatum, & quãto magis continuatur nutritio tanto ipsum totum nutritum efficitur imperfectius, & impurius mixtum, & ideo sicut per istam viam impurius est corpus humanũ in senectute quàm in iuuentute, ita impurius est in iuuentute quàm in pueritia, quia magis distat ex puritate menstrui, & ideo virtus conuersiua in carnem, & ossa ad recipiendum esse speciei perfectius est in pueritia quàm in iuuentute, sicut & in semine perfectius est virtus ista quàm in homine.

Secundo patet, quia si simpliciter ętas puerilis esset perfectior, quàm iuuenilis secundum corpus non ordinaretur pueritia ad iuuentutem, & tamen natura ordinat præcedentes ętates ad iuuentutem, sicut imperfectum ad perfectum, ergo perfectio est iuuentus. Habet enim iuuentus perfectionem tam staturæ quàm roboris, & omnium operationum, & non expectant partes hominis aliquam maiorem perfectionem: nam in pueritia nondum peruenerunt humores ad vltimam sui decoctionem. Tertium apparet, quòd perfectio, scilicet, tam pueritiæ quàm iuuentutis erit in resurgentibus. Nam partes materiales, quæ fuerunt in puero perfectius participauerunt virtutem speciei, quàm quæ sunt in iuuene, & ideo reducentur ad resurgentes omnes illę partes materiales, quas habuerunt in infantia, & pueritia potius, quam quæ fuerunt in iuuentute. Vnde si partes in aliquo fuerunt materialiter à principio vitæ vsque ad quintum, vel sextum annum sufficiunt ad reddẽdam magnitudinem, quam homo habuit, vel habiturus erat in anno tricesimo non accipientur aliquæ de illis, quæ fuerunt in anno tricesimo: immo neque in aliquo anno post sextum, & tamen istę partes erunt sub conditione etatis iuuenilis, scilicet, quantum ad magnitudinem staturæ, & robur, & cęteras corporis perfectiones.

An omnes resurgentes habebunt æqualem corporis staturam. Quæst. CCXLVI.

QVAERETVR an omnes resurgentes habebunt ęqualem corporis staturam.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia homo mensuratur quantitate dimensiua, sed quantitas dimensiua reducetur in omnibus ad idem, scilicet, quia omnes resurgent in eadem ętate, idest, iuuenili, sed non decesserunt omnes in iuuenili ętate, ergo & omnes resumentur ad eandem mensuram staturæ, licet viuendo non habuerint staturam æqualem.

Secundo quia dicit Aristote. 2. de Anima, quòd omnium natura constantium est terminus, & ratio magnitudinis, & augmenti, sed iste terminus non est nisi ex virtute formę, cui debet correspondere determinata quantitas, sicut & omnia alia accidentia, sed oẽs hoẽs habent eandẽ formam specificam, ergo in omnibus debet esse secundum naturam eandem quantitatis mensura nisi fiat per errorem naturæ particularis, sed omnis error, qui fuit in corpore humano corrigetur in resurrectione, sicut mõstruositates, & superexcrescentię. Ergo omnes resurgent in eadem statura.

Tertio quia quantitas corporis debet esse proportionata virtuti quæ est in formatione corporis, ergo quantitas, quæ erit in corporibus resurgentium, aut erit proportionata naturaliter virtuti, quæ corpus à principio formauit, aut virtuti supernaturali, quæ illud reformando suscitauit. non potest dici, quòd proportio naturæ virtuti naturali, quia tunc non possent homines resurgere in maiori statura quàm hic naturaliter habuerunt, & ita paruuli non resurgent in maiori quantitate quàm hic decesserunt, & qui habuerunt monstruosas paruitates non haberent ibi maiorem staturam, quod est inconueniens. Et sic etiam esset de robore, & alijs conditionibus corporis si responderet corpus in resurrectione virtuti formanti illud. Et ita non essent resurgentes perfectiores secundum corpus quàm nunc sint, quod falsum est, ergo respondebit quantitas corporis in resurgentibus virtuti suscitanti, & reformanti secundum comparationem ad materiam, ex qua corpora reparabuntur, & tamen virtus reformans est eadem ad omnes, scilicet, virtus diuina, cineres autem, ex quibus corpora reparabuntur habent se ęqualiter ad suscipiendum actionem virtutis illius, ergo ęqualiter aget Deus in istos, & in illos lem staturam, & sic omnes resurgentes eiusdem staturę erunt.

Dicendum, quòd non erit eadem statura corporis omnium resurgentium. Sic diffinit Augustin. 22. libro de Ciui. Dei capitu. 15. & Magister 4. Sententen. distin. 44. Et ratio est, quia in resurrectione assequitur quilibet, quod est sibi naturale, sed quantitas determinata consequitur naturaliter naturam cuiuslibet

cuiuslibet individui, ergo cum in resurrectione quilibet assequatur quod est sibi naturale, non variabitur in eo quantitas sua, sed non fuit hic quantitas eadem omnium, ergo neque ibi erit eadem statura.

Circa quod sciendum, quòd in resurrectione non solum resurgent homines, sed etiam idem homines, qui prius. Vnde non solum reparabitur in resurrectione humana natura quantum ad idem in specie, sed quantum ad idem numero, & ideo in resurrectione non est solum attendendum id, quod competit naturæ speciei, sed quod competit naturæ individui, quantitas autem pertinet ad naturam speciei quàm individui: quantitas autem quam determinat sibi species humana est, quàm neque excedit, neque ab ea deficit nisi per errorem naturæ particularis, quæ tamen quantitas non consistit in vno gradu determinato, sed habet aliquos gradus latitudinis, intra quos est quælibet quantitas secundum speciem, quod autem excedit illos gradus, vel deficit ab eis, non fit sine errore, & ideo vnumquodque individuum in specie humana consequitur intra illos gradus aliquam determinatam quantitatem, quæ competit naturæ individui, & ista est maxima quantitas, ad quam peruenit individuum in termino sui augmenti, nisi accidat aliquis error in opere naturę secundum quem addatur aliquid vel subtrahatur illi quantitati, & illa quantitas est naturalis cuilibet individuo, & sicut quantitas determinata inter duos gradus prædictos est propria speciei, ita mensura quantitatis ipsius non est eadem in omnibus individuis, sed accipitur variè secundum variam proportionem calidi, & humidi: nam calor extendens, & humidum extensibile sunt causa huius magnitudinis. Et quia neque calor, neque humidum in principio spermatico fuerunt ęqualia in omnibus non prouenit omnes ad eandem staturam, sed est naturale hominibus diuersam quantitatem habere secundum calidum, & humidum diuersum. Interdum autem per errorem naturæ in principio seminali, & per alia exteriora accidentia, quæ adiuuant, peruenit individuum ad maiorem quãtitatem quàm conueniat speciei, sicut de quibusdam formis monstruosis legimus, vt de Titio allegat Isidorus. 11. Ethimolog. qui iacebat distentus in nouem iugeribus terræ. Interdum autem per errorem non contingit individuum quantitatem, quæ est secundum speciem propter paruitatem, quæ etiam partitas monstruosa est, quia omne, quod naturæ non conuenit est monstruosum, & hoc corrigetur per Deum, scilicet, vt quidquid fuit vltra terminos magnitudinis speciei reiecetur sicut est in magnitudinibus gigãtũ, quod aũt defuit supplebitur, in magnitudinibus enim gigantes aliqui nõ excedunt terminos speciei, & illæ manebunt, aliæ excedunt, & cum illud fuerit factum per errorem, necesse est, quòd supleatur error tollendo, quod supereſt, in paruis autem vbi deest supplebitur magnitudo, quę defuit.

Et dicendum, quòd neutrum præiudicat identitati resurgentium: nam tolletur quod superfuit non quidem auferendo aliquod membrum, sed cuilibet auferendo proportionaliter quousque redeat corpus totum ad commensurationem secundum speciem, & ista subtractio non tollit identitati, sicut quotidie multæ particulæ materiales effluunt de corpore nostro, & tamen manet corpus idem numero.

Item potest esse excessus, vel defectus secundum conditionem indiuidui: nam alicui individuo erat conueniens, & naturalis cætera quantitas secundum portionem caloris, & humidi sui, quæ fuerunt in principio spermatico, & accidit non peruenire ad illam magnitudinem propter aliqua impedimenta, quæ multa esse possunt. Et tunc dicendum, quòd licet magnitudo, quam habet istud individuum non sit circa terminos speciei, quia tamen est circa magnitudinem debitam individuo supplebitur quousque perueniatur ad illam magnitudinem, quia ita est naturalis individuo illa magnitudo sicut est ei naturale peruenire ad terminos magnitudinis speciei, & non manere circa illos. Si autem excessit quis magnitudinem conuenientem sibi, etiam si non excessit terminos magnitudinis speciei, resecabitur de eo id, quod superfluit, quia illa magnitudo est contra naturam eius.

Sed dicetur, si supplendum est, quod defuit alicui, siue secundum speciem siue secundum individuum vnde supplebitur.

Dicendum, quòd de partibus, quæ fuerunt aliquãdo materialiter in istis supplebitur, vt siquis vixit vsque ad quinquaginta annos, licet non peruenerit ad magnitudinem cõuenientem speciei, vel individuo, tamen per alimentum partes multę fuerunt ei incorporatæ, quæ postea fluxerunt, & si istę omnes conuertantur, non solum redderetur homini illi magnitudo debita secundum speciem, vel individuum, sed etiam fortè formari possent inde duo, vel tres, si autem non abundauerunt ad hoc partes materiales, assumetur de foris vnde suppleatur.

Sed dicetur, quid de paruulis, qui mortui sunt ante ętatem adultam, an resurgent in illa magnitudine, quam tunc habuerunt solum? Dicendum, quòd non, sed dabitur eis magnitudo non solum quanta conuenit secundum speciem, sed etiam quanta conuenit secundum individuum, pueris enim licet nondum haberent magnitudinem suam debitam erat quędam magnitudo seminis ex conditione, scilicet, secundum proportionem caloris, & humidi, & licet nondum haberet illam magnitudinem iam habere, videbantur, & sic vsque ad illam supplebitur in eis, Sic dicit August. 22. lib. de Ciui. Dei cap. 14. scilicet, defuit autem infanti mortuo perfecta quantitas corporis sui, perfecto quippe infanti deest vtique perfectio magnitudinis corporalis, quæ cum accesserit statura iam longior esse non possit, habent perfectionis modum, sic habent omnes, vt cum illo concipiantur atque nascantur, sed habent in ratione non in mole, sicut omnia ipsa membra iam sunt latenter in semine, cum etiam natis non nulla adhuc desint sicut dẽtes, & postea ait. In hac ergo, scilicet, ratione seminis infans iam longus, aut breuis est, qui breuis longusve futurus est, & ita cum infantibus sit debita illa magnitudo, & quodam modo habent etiam in vtero, deesset, si non restitueretur in resurrectione. formabũtur, ergo ad illam magnitudinem, quam habituri erant, si vixissent vsque ad ętatem perfectam, fiet autem ista reformatio de eo, quod fuit in eis materialiter, & fluxit, vt si vixit puer vsque ad sex, vel septem annos, fortè ex eo quod cõuertum est in corpus eius ex alimento, & fluxit, & poterit restitui tota magnitudo, quam habiturus erat, & aliquid amplius. Si autem non poterit, vt si mortuus est in primo anno, assumetur aliunde quod defuit.

Ad primum dicẽdum, quòd vtraque mensura inuenitur in homine, & tamen neutra erit eadem in resurgẽtibus omnibus, scilicet, neque temporis neque dimensionis. Cum autem obijcitur de ætate. Dicendum, quòd sicut dictum est prędcenti q. non erit eadem ætas omnium, prout ętas dicit materiam durationis,

Universidad de D... Biblioteca

tionis, sed vt dicit statum ex parte corporis competentem ętati: ille autem status, scilicet, perfectionis erit idem in omnibus, licet non sit eadem ętas, & ita neque erit eadem statura, quia sine identitate, vel æqualitate staturę poterit esse idem status perfectionis: nam neque perfectio est eadem siue ęqualis, sed est in quolibet summa proportionaliter ad cōditionem corporis sui, nullus enim habebit ibi minus de perfectione corporali quā hic habiturus erat siue electus siue damnatus, electi tamen plus habebunt quàm habituri erant naturaliter, & istud additamentum erit secundum proportionem meritorum, & conditionem glorię animæ.

Ad secundum dicendum, quòd quantitas debetur vnicuique secundum conditionem naturæ, sed quia cuilibet est naturalis forma speciei, per quam est sub determinata specie, & etiam conditio indiuidui, non solum est magnitudo alicui debita propter formam speciei, sed etiam propter conditionem indiuidui, & sicut propter speciem est naturale homini non habere magnitudinem vltra neque citra terminos conuenientes speciei, inter quos sunt multi gradus latitudinis, ita conuenit cuilibet homini ex speciali conditione indiuidui venire ad determinatam magnitudinem, quæ non habet gradus latitudinis, sed consistit in indiuisibili, & quia conditio indiuidui non est eadem omnium, nō habent omnes eandem magnitudinem, neque in resurrectione eam habebunt.

Ad tertium dicendum, quòd in resurrectione nō respondebit quantitas corporum virtuti reformanti, quæ est diuina, eo quòd illa non est materialis neque de conditione corporis, sed respondebit virtuti formatiuæ, quæ fuit in corpore. Cum autem obijcitur, quòd tunc non redirent corpora maiora quam fuerunt ante resurrectionem, dum viuerent. Dicendum, quòd in quibusdam fuit quantitas minor quàm futura erat, quia virtus naturalis non potuit deducere illam magnitudinem, in alijs autem poterat, sed immatura morte impeditum est. De primo dicendū, quòd quia impeditum illud fuit ex aliquo extrinseco, vel cōcursu aliarum causarum supplebit Deus id, quod defuit virtute impeditum, & producet ad debitam magnitudinem tam secundum speciem quàm secundum conditionen indiuidui. De secundo dicendum, quòd ibi natura potens erat impedita, & perduxisset ad illam magnitudinem nisi mors intercidisset: ideo tantam habebit magnitudinem quantā naturaliter habere debebat, & non plus.

An in resurrectione erunt omnes resurgentes masculi, vel erunt masculi, & feminę. Quæst. CCXLVII.

QVAERETVR An in resurrectione erunt omnes resurgentes masculi, vel erunt masculi, vel fœminę.

Aliqui dicunt, quòd omnes erunt masculi, quia ad Ephe. 4. cap. dicitur donec occurramus omnes in virum perfectum, ergo non erunt fęminæ, sed omnes erimus viri in resurrectione. Secundo quia in futuro cessabit omnis prælatio, sicut dicit Glo. 1. Corint. 15. super illo verbo, quòd euacuabit principatum, & potestatē, & tamen mulier naturali origine est viro subdita, ergo in resurrectione non erunt fœminę, quia aliàs non cessaret ibi prælatio. Tertio quia illud, quod occasionaliter inducitur præter naturæ intentionem non resurget, sicut patet de monstris quantum ad monstruositates suas, sexus tamen muliebris non est ꝑ intentionē naturæ inductus, sed per defectum virtutis formatiuæ in semine, quæ non potuit perducere materiam ad perfectionem virilē, sicut dicit Arist.
F 16. de Animalibus, ꝙ fęmina est mas occasionatus, ergo fœminę non resurgent, sed viri. Dicendum, ꝙ quando quæritur, an omnes resurgentes erunt viri, aut intelligitur, ꝙ sint viri, idest, ꝙ solum resurgant illi, qui fuerūt viri, aut ꝙ omnes homines siue masculi, siue fęminę, qui hic fuerunt resurgant, & tamen fęminę efficiantur ibi viri. Accipiendo primo modo non quæritur, quia manifestum est, ꝙ homines, qui semel vixerunt resurgent, cum sit futura resurrectio generalis, aliàs nō resurgerēt virgines, quæ pro Christo passæ sunt, neque mater sua, quod absurdum est, neque de hoc aliquis dubitat. Sed accipientur secundo modo, scilicet, an fęminę efficientur viri in resurrectione. Et dicendum, ꝙ non, sed sicut hic fuerunt viri, & fęminę, ita & in resurrectione, quia Deus reparauit in resurrectione, quod condidit in creatione, &
G tamen Deus cōdidit masculum, & fęminam, Genes. 1. & supra 19. cap. & fęminam de costa viri formauit Genes. 2. cap. ergo fęminā reformabit in resurrectione, sic & resurgent fęminę. Item Christus hoc asseruit tacite supra in litera cum respondens ait Sadducęis, ꝙ in regno cęlorum neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli Dei. Ergo oportet, ꝙ ibi sint, qui possint actiuè, & passiuè nubere, quod ad viros, & fęminas pertinet, quia aliàs Christus superuacuè diceret nō nubent, neq; nubentur, & quod apertius dixit Lucas illi, qui digni habebuntur sęculo illo, & resurrectione, non nubent neque ducent vxores,
H Luc. 20. cap. ergo erunt ibi fœminę, quæ possunt duci in vxores, qa aliàs vanè hoc diceret. Et istā rōne facit Aug. 22. lib. de Ciu. Dei, cap. 17. ad ostēdendū, ꝙ resurgēt fęminę, & eadē rōne Hieronymus vtitur dicens, nemo enim dicit de lapide, & calore, & his rebus, quę non habent membra genitalia, ꝙ nō nubent, neque nubentur, sed de his, quę cum possint nubere, tamē aliqua ratione non nubunt. Et ideo cōcludit Augustinus vbi supra, dicens. Mihi melius sapere videntur, qui vtrunque sexum resurrecturū esse non dubitant. Item ex intentione literę huius: nam totum argumētum Sadducæorum cōtra Christum erat super vxoribus an redirent ad viros suos, & ad quos, si autem in resurrectione nulla fęmina futura esset, nulla respon-
I sio plenior esse poterat quàm diceret. Erratis, quia in regno cœlorum non redibit aliqua fęmina: ideo nemo poterit habere suam, vel alienam vxorem.

Vide de hac q. late fine auct. Genes. ca. 13.

Item dicendum, quòd necesse est resurgere fœminas: nam seruabitur in resurgentibus identitas, & tamen si illa, quæ fuit fęmina efficiatur vir in resurrectione, non manebit idem indiuiduum numero, ergo oportet, quòd fœminæ sint in resurrectione, quæ hic fęminæ fuerunt, sicut enim non est idem indiuiduum, vbi non est eadem materia, ita non est idem indiuiduum, vbi non est eadem natura indiuidualis, sed non est eadem natura indiuidualis fęminę, & maris, ergo non erit idem indiui-
K duum, si fęmina verteretur in marem.

Item dato, quòd masculinitas, & fęminitas non tolleret identitatem numeralem, adhuc oportebat fęminas resurgere, quia sicut quantitas diuersa competit diuersis indiuiduis considerata natura indiuidui, ita diuersis indiuiduis competit diuersus sexus ex conditione ipsorum indiuiduorum, & tamen in resurgentibus manet cuique quantitas non solum competens ex conditione speciei, sed etiam ex conditione indiuidui, vt ostensum est præcedenti qōne, ergo à fortiori manebit vnicuique suus sexus.

Item cōuenit perfectioni speciei, ꝙ resurgant masculi, & fęminæ ad ostendendum gradus inuentos intra essentiam speciei. Et sicut maior pulchritudo est in hominibus ex inæqualitate staturæ quàm si omnes

omnes essent ęquales: ita & pulchritudo quædam est diuersitas sexus, vt naturæ perfectio ostendatur, quæ potest inueniri in gradibus rerum ęqualium secundum naturam. Neque est aliquid quod magis moueat ad negandum fœminas in resurrectione esse, quàm confusio mutuæ visionis, nunc enim vterque sexus operitur, & magis pars carnis nostræ: in regno autem Dei nullum erit tegumentum, & ita videretur confusio quędam ibi suboritura, sed non erit, quia ista confusio oritur ex peccato, quia est pœna eius, ibi sicut peccatum non manet, neque peccati pœna aliqua manebit. Etiam quia non manebit turpitudo actuum: nam nunc: ideo de his membris erubescimus, quia sunt ad vsus, quos hic turpes iudicamus quamuis liciti interdum sint: ibi autem vsus nullus manebit: ideo neque turpitudo aliqua. Sic dicit August. 22. libro de Ciui. Dei capitu. 17. melius sapere videntur, qui vtrumque sexum resurrecturum non dubitant esse, non enim libido erit, quæ confusionis est causa: nam prius quàm peccassent nudi erant, & non erubescebant vir, & fœmina, corporibus ergo illis vitia detrahentur, natura seruabitur, non est autem vitium sexus fœmineus, sed natura, quæ tunc quidem, & à concubitu, & a partu immunis erit, erunt tamen membra fœminea non accommodata vsui veteri, sed decori nouo, quo non alliciatur aspicientis concupiscentia, quæ nulla erit, sed laudetur sapientia, atque clementia, quę & quod non erat fecit, & liberauit a corruptione, quod fecit.

Ad primum dicendum, quòd auctoritas illa non intelligitur de resurrectione, in qua esse debeamus omnes viri, sed de adunatione fidelium electorum in vnitatem fidei, per quam congregationem resultat vnus vir perfectus, idest, Christus mysticus, sicut expositum fuit supra, & ita respondet August. 22. lib. de Ciui. Dei cap. 18. latè respondendo ad istud argumentum, & ista est veritas. Multa enim sunt ibi in litera, quæ impediunt intelligi de resurrectione, & tamen si de illa intelligeretur deberet dici occurramus omnes in viros perfectos, & non in virum, quia non erimus omnes vnus vir.

Aliter respondet etiam August. vbi supra, quòd si intelligere voluerimus de resurrectione nihil impedit, quia per virum intelligitur quoque fęmina, cum vir dicat ibi naturam, & non sexum, sicut cum dicitur: Beatus vir, qui timet Dominum. Beatæ tamen sunt etiam fœminę, quæ illum timent. Sed prima solutio est melior.

Ad secundum dicendum, quòd cessabit prælatio in resurgentibus: vnde fęminę non erunt subditę alicui viro. Et ratio est, quia subiectio ista data est in pœnam peccati mulieris, Genes. 3. ca. scilicet, sub viri potestate eris, & tamen ibi cessabit tam peccatum, quā omnis pęna peccati: ideo non erit ibi fęmina subdita viro, neque sicut iam in dolore pariet filios aliquos, & tamen cessante prælatione non cessabit fœmina, quia non est naturalis, sed ex peccato, vt dictum est.

Aliter autem dicendum, quòd nunc fęmina est viro subdita propter naturę imbecillitatem tam quantum ad vigorem animi quàm ad robur corporis, & tamen in electis non manebit hoc in resurrectione, sed erit perfectio in vtroque, & non secundum diuersitatem sexuum, sed potius secundum diuersitatem meritorum, quia qui plus meruit siue vir, siue fœmina, excellentior erit ibi in viribus corporis, & animæ.

Ad tertium dicendum, quòd illud quod solum est per occasionem, & non est de intentione naturæ nō venit in resurrectione. Et sic est de monstruositati-
A bus, quæ totaliter fiunt per errorem, & ideo reparabitur error iste in resurgentibus, & nō erit monstrū. Fœmina autem nō est per occasionem, & præter intentionem naturę, cum illa sit necessaria ad conseruationem speciei per generationem, quæ non fit sine commixtione sexuum. Cum autē dicit Aristo. quòd fęmina est mas occasionatus, innuit quòd est per occasionem, & ita præter intentionem. Sed est verum, quòd est præter intentionem naturæ particularis, est tamen de intentione vniuersalis naturæ. Vocatur enim natura particularis ipsa vis corporea insita rebus, & sic in formatione fœminę natura est vis formatiua manens in semine, & illa intendit producere virum, quia intēdit formare id, quod simpliciter me-
B lius est secundum speciem, & hoc est vir, quia tamen illa est imperfecta, non potest deducere materiam ad talem dispositionem in quo cōsistit conditio masculina, sed manet in gradu inferiori, qui est fęminitatis.

Qūo intelligitur, ꝙ fęmina est mas occasionatus.

Natura vniuersalis vocatur non solum Deus secundum veritatem, sed etiam secundum philosophos intelligentia, quæ præest rebus corporeis in motibus suis naturalibus dirigendo eas: nam opus naturæ est opus intelligentiæ, vt Commentator dicit. Nam cum ista, quæ intellectum non habent moueantur tam determinatè sine aliquo errore, necesse est quòd dirigantur ab agente secundum intellectum, qui circa talia secundum certum modum operetur, & de intentione eius intelligentiæ dirigentis naturaliter in motibus suis est, quòd sit fęmina, & ob hoc
C tale semē euenit, cuius virtus sit ita imperfecta, quòd non possit deducere materiam conceptus ad dispositionem masculinam.

Cum autem dicitur, quòd fœminitas accidit ex imperfectione materiæ, vel virtutis formatiuæ, non est sensus (vt aliqui imperiti intelligunt) quòd desit materia ad formandum vas genitale: nam non potest hoc euenire ex paucitate, vel defectu materiæ, quia quantumcunque sit pauca materia aliqua, possunt inde formari omnia membra, & formaliter, sed quanto fuerit paucior, tanto erit corpus formatum minus. Maximè quia pauca materia sufficit ad formationem fętus, cum fętus mox formatus vix sit ad quantitatem vnius muscę.

D Item quia interdum in formatione corpora fęminarum sunt maiora quàm masculorum, & ita fuit ibi magis de materia.

Item quia si intenderet simpliciter natura formare genitalem virilem, & propter paucitatem materiæ non posset illa pars formari, maneret clausus vterus sicut in viris, licet non maneret pars foris apparens, & tamen manet ianua ventris certo modo facta per artificium, quæ magis apparet facta ex intentione, & per artificium quàm a casu, ergo non est propter paucitatem materię.

Item quia si propter defectum fieret, cum contingeret ad interdum plus, vel minus deficere, deficeret aliquando, quòd medietas genitalis virilis ma-
E neret facta, & reliquum esset imperfectum, interdum autem plus de materia deficeret, & non clauderetur vterus sicut in fœmina, sed maneret aliqua magna apertio, sed nunquam manet nisi sic, ergo nō fit per accidens, sed per intentionem.

Item si fieret ex paucitate materiæ, deficeret potius materia in membris, quæ vltimo formantur in corpore, sed non sunt genitalia membra vltimo formata, ergo non deficeret ibi, sed contingeret alibi deficere, & tamen non deficit alibi, ergo non fit propter paucitatem.

Item quia in fœmina non solum relinquitur ianua illa vteri, sed etiam interius relinquuntur alia mem-

bra

bra proportionalia, vt patet in formatione matricis, quæ est in fœminis, & non in viris: & tamen si ex defectu materiæ fieret, formarentur omnia interiora similia in viro, & fœmina, & cum peruenirentur ad extremam formationem genitalis, deficiente materia, maneret illa ianua veteri loco sexus virilis, & tamen etiam in interioribus est magna distinctio maris, & fœminæ: ergo non fit propter paucitatem materiæ, & casu, sed ex intentione. Idem etiam circa mamillas argui poterat, & formationem lactis, quæ viro non accidunt. Item quia modus non est formationis idem, quia viris superiora sunt grossiora, & maiora, scilicet, pectora, & latera: inferiora autem minora, vt nates: fœminis è contrario: ergo non fit ex paucitate materiæ.

Sed dicendum, quòd fit ex defectu, idest, imperfectione materiæ formabilis, vt aliqui dicunt. Vel quod verius est ex defectu, & impotentia virtutis formatiuę. Nam ad hoc quòd formetur vir, oportet quòd materia corporis eius deducatur ad certam dispositionem qualitatiuam, & formatiuam, si vis non potest deducere materiam ad illam dispositionem deducit eam ad aliam dispositionem minoris gradus, in qua non potest esse vir, & ideo format fœminam, quæ est indiuiduum eiusdem speciei cum viro: in altero tamen gradu perfectionis naturalis, & tunc quia tale indiuiduum non potest se habere ad modum agentis propter imperfectionem, format ei natura talem corporis dispositionem circa vasa, vt sit indiuiduum passiuum, & ideo format matricem, & genitale patens, & vbera ad lac: & sic circa eandem rem concurrit defectus, & intentio defectus quidem in vi formatiua. Intentio autem in intelligentia, quæ est natura vniuersalis, & dirigit vim formatiuam circa formationem vtriusque indiuidui.

Vir, & fœmina sexu differũt, & nõ specie.

Et sciendum, quòd vir & fœmina non differunt specie, sed sexu: non est autem sexus (vt insipientes putant) ipsum genitale maris, & fœminæ, quia tunc non differunt mas, & fœmina, nisi per hæc. sed falsum est, quia ista membra sunt signa differentiæ maris, & fœminæ, non sunt tamen ipsa, per quæ differunt, sed differunt per totam dispositionem, & virtutem naturæ, quæ quidem altera est corporis virilis virtus est dispositio, qua se habet ad agendum, & alia fœminæ, qua se habet ad patiendum, & quia tales dispositiones sunt differentes in eis, quæ vocantur sexus, dicuntur differre sexu, sed illa differentia est causa differentiæ genitalium, & tamen non existentibus illis genitalibus nõ possent exercere opera virorum, & fœminarum, sed dato, quòd corpori fœmineo per miraculum formaretur nunc genitale tale, quale viro, non esset vir, neque posset semen decidere, neque haberet: & dato quòd Deus auferret nunc miraculosè alicui viro genitale relinquens talem vitam, sicut fœminæ, & interius formaretur matrix nil aliud de conditione eius mutando, ille non esset fœmina, neque posset concipere, licet recipere semina masculina: ergo non est differentia viri, & fœminæ in genitali, sed in tota corporis dispositione, secundum quam distinguuntur actiuum, & passiuum.

Sed adhuc obijciunt aliqui, quòd non debeant fœminæ in resurrectione manere, quia non sunt per se de intentione Dei nam Deus formauit hominem de limo terræ: fœminam vero non de limo, sed de latere viri, vt dicit August. quosdam arguere. 22. lib. de Ciuit. Dei, cap. 17.

Item quia in resurrectione erit id, quod melius est esse cum ibi expectetur vltima perfectio humana, & tamen melius, & perfectius est esse virum, quàm esse fœminam: ergo non erunt fœminæ in resurrectione.

Dicendum, quòd erunt fœminæ in resurrectione propter causas supra positas. Et ad primum dicendum, quòd nihil obstat: nam licet Deus non fecerit fœminam de limo: fuit tamen de intentione Dei, quia aliàs eam non fecisset. Etiam fuit de veritate naturæ, cum dicatur Genes. 2. cap. quòd Adæ non inueniebatur adiutorium simile ei, & ideo facta est Eua. Quòd autem non fecit eam de limo, sed de costa viri, non fuit quasi non esset de intentione sua, sed quia voluit totam naturam humanam in vno esse, & ab eo dependere, ideo solum Adam formauit de terra: Euam vero de Adam: ergo vterque tam masculum, quàm fœmina est de intentione Dei, & pertinet ad resurrectionem.

Ad secundum dicendum, quòd licet vir absolutè sit perfectior, quàm fœmina; tamen non est melius esse omnes viros, quàm esse aliquas fœminas, quia bonum, & pulchrum non considerarent respectu cuiuslibet per se, sed vniuersi respectu, vel specie, vel totius. Licet enim in vniuerso perfectiora sint corpora cœlestia, quàm elementalia: melius fuit esse quędam cœlestia, & quędam elementalia, quàm nullum corpus esse, nisi cœleste. Etiam perfectior est homo cæteris animalibus, & tamen non fuit conueniens, quòd omnia animalia essent homines, & nullum esset animal præter hominem. Etiam in toto corpore, vel homine membrum perfectius est cor, & cerebrum, quàm pedes, & aures: & tamen non debuit esse cor, aut cerebrum, aut nasus quid quid in homine est, sed ista tanta diuersitas ordinata est, vt in ea Dei sapientia reluceret, & resultaret ratio totius, sicut & respectu speciei humanæ pulchrius est dare indiuidua gradualiter disposita participantia naturam eandem, quàm dare vnicum gradum. Vir autem, & fœmina distant gradualiter in tra eandem speciem, non gradu essentiæ, quæ in indiuisibili consistit, sed gradu perfectionis indiuidualis, ideo melius est virum, & fœminam esse, quàm omnes esse viros, & ita dixit Deus, Genes. 2. cap. Non est bonum hominem esse solum, sed faciamus ei adiutorium simile, sibi. erunt ergo fœminę in resurrectione.

An resurgentes resurgant ad vitam animalem, idest, an vtantur cibis, & potibus, & venereis. Quæst. CCXLVIII.

QVAERETVR vtrum resurgentes resurgant ad vitam animalem, scilicet, vt vtantur actibus nutritiuę, & generatiuę, scilicet, cibis, potibus, venereis, somno, vigilia, & huiusmodi.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia resurrectio nostra erit conformis resurrectioni Christi. 1. Corinth. 15. cap. Sed Christus post resurrectionem legitur comedisse partem piscis assi, & fauum mellis, Lucę 24. & Ioan. 21. cap. Ergo & nos comedemus.

Secundo patet, quia Lucę 22. dixit Christus: Ego dispono vobis, sicut dispoſuit mihi pater meus, vt edatis, & bibatis super mẽsam meam in regno meo: ergo in resurrectione, quando est regnum Sanctorum erit comedere, & bibere. Item quia eodem cap. dixit Christus: Amodo non bibam de hoc genimine vitis, donec bibam illud vobiscum nouum in regno Dei. Ergo in regno cœlorum erit potus, & cibus. Item in pœnam datur damnatis, quòd esuriant, & sitiant: beatis autem quòd epulentur, cum dicatur Isaię 65. cap. Serui mei comedent, & vos esurietis: serui mei bibent, & vos sitietis: serui mei lętabuntur, & vos confundemini: ergo cibus erit, & potus resurgentibus.

Tertio,

Tertio, quia distinctio sexuum ordinatur ad generationem, & similiter instrũa virtutis nutritiuæ ordinatur ad cibationem, & tñ manebunt omnia membra in homine, tam seruientia ad generationem, vt dictũ est prędę. q. quam seruientia nutritioni, vt dictum est supra q. 240. & 241. & 242. ergo erunt ibi actus istorũ nec ista frustra manere videantur.

Quarto, quia totus homo beatificabitur tã secundum animam, quam secundum corpus, beatitudo autem, siue felicitas consistit in operatione. 1. Ethic. ergo oportet, q̃ omnes potentię, tam animę, quã corpori maneant in actibus suis, quia si aliqua manerẽt sine actibus, secundum illas non esset homo fœlix, & ita non esset totus felix.

Quinto, quia in beatis post resurrectionem erit tota & perfecta iocunditas, talis autem iocunditas omnes delectationes includit, quia felicitas est status omnium bonorum aggregatione perfectus, vt dicit Boet. 3. de consol. prosa. 2. Perfectum aũt est, cui nihil deest. 5. Metaph. cum ergo in actu generatiuæ, & nutritiuæ sint magnę delectationes, videretur, q̃ istę manerent in beatis, & ita actus animales erunt in resurgẽtibus omnibus.

Dicendum, q̃ in resurgentibus, siue beatis, siue dãnatis non erunt actus vitæ animalis. Pro quo sciendũ, q̃ duplex est perfectio hominis. Quædam dicit integritatem eorum, quæ ad naturam spectant. Alia est perfectio, quæ consistit in perfecta possessione finis, ad quem quis semel prouenit. Primam perfectionẽ potest homo habere in statu præsentis vitæ p actionem causarum naturalium, & ista est perfectio omnium conditionum, & operationum, quæ pertinet ad hominem secundum formam speciei, inquãtum est forma corporis, & ideo ad consecutionem istius perfectionis non ordinatur resurrectio, cum resurrectio sit supernaturalis, & non ordinetur, nisi ad consequendum id, quod naturaliter haberi non potest.

Secunda autem perfectio non potest haberi naturaliter, quia finis humanæ vitę excedit naturã, & ideo resurrectio datur, vt perueniat homo ad aliam vitam in qua habere posset perfecte finem suum. Ex quo sequitur, q̃ ea, quæ ordinantur ad causandum, vel consequendum primam perfectionem, non erunt in resurgentibus, cum resurrectio non ordinetur ad consequendum illam perfectionem: tales autem sunt actiones vitæ animalis in homine. quia quędam ordinantur ad causandum istam vitam animalem, vt sunt operationes generatiuæ aliæ ad conseruandum, vt actus nutritiuæ, & somnus, & vigilia, ergo comedere, bibere, gignere, dormire non erunt in resurgentibus.

Item patet specialiter quantum ad venerea, q̃ pertinent ad actus generatiuæ virtutis, nam non erunt in resurgentibus. Ita enim Christus dixit, q̃ in regno cę lorum, neque nubent, neque nubentur. Vel sicut Lucas dixit: Neque nubunt, neque vxores ducunt. Et tñ solus modus licitus venereorum est ad vxorem, ergo cum iste non maneat in resurgentibus, non manebit aliquis alius.

Sed aliquis dicet, q̃ hoc intelligitur de beatis, sed de damnatis non constat, cum dicatur. In regno cęlorum non nubent, neque nubentur.

Dicendum, quòd idem est quãtum ad damnatos, vtentur, cui vtentur venereis, qa quidquid erit iam, non erit in beatis, quam in damnatis erit ordinatissimũ, ideo si venerea manerent in illis essent ad aliquem finem secundum resurrectionem præstitutũ, & tamen venerea secundum resurrectionem non ordinantur ad generandum, & tunc generatio non erit necessaria, neque conueniens post resurrectionem, quia hu-

manum genus habebit tunc totam suam multitudinem indiuiduorum determinatam a Deo, ergo non erit generatio, neque venerea. Sic etiam dicit Augu. 22. lib. de ciuitate Dei. cap. 17. q̃ in resurgentibus erit, vterque sexus non tamen erit ibi libido, quæ confusionis est causa, non est autem vitium sexus fœminus, sed natura, quę tunc quidem, & a concubitu, & a partu immunis erit, erunt tamen membra fœminea non accommodata vsui veteri, sed nouo. quo non alliciatur aspicientis concupiscentia, quæ nulla erit, sed laudetur sapientia, & clementia Dei. De hoc autem latius supra diximus, quæstione 240. & 241. & 242.

De actibus vero nutritiuæ, vt comedere, bibere, & dormire dicendũ, quòd non erunt in resurgentibus.

Cibus, & potus ad duo, prsunt in vita.

De cibo, & potu patet, quia prosunt hæc ad duo, scilicet ad restaurationem deperditi, & ad augmentum, vt perueniatur ad debitam quantitatem, sed neutrũ conuenit resurgentibus, nam resurgent ad vitam immortalem, in qua non erit actio, secundum contrarietatem, quia aliàs non esset immortalitas, & tamen deperditio fit per actionem calidi resoluentis humidum, ergo ibi non poterit esse resolutio aliqua, & cõsequenter non erit ibi nutritio ad restaurationem deperditi. De augmento patet, quia vt ostensum est supra quęstio. 244. & 245. & sequent. resurgent homines in maxima quantitate, quam hic habuerunt, vel habituri erant, & ideo iam non erit aliqua causa augmentationis, quia erunt homines in statu.

Quid somnus prdest.

De somno eadem rõ est, quia somnus prodest ad digestionẽ cũ cessent ibi virtutes aiales, & intendantur naturales, & prodest ad cõfortationem pp releuationem laborũ, sed tunc non erit digestio, cum non sit cibatio, neq; sit labor, quia erunt corpora impassibilia electorum oĩum incorruptibilium, ergo somnus non erit ibi, & actus nulli vitę animalis manebunt.

Ad primum dicendum, q̃ Christus resurgens comedit, & etiam nos resurgentes poterimus comedere, sed non comedemus. Primum patet, quia tam in Christo resurgente, quam in nobis resurgẽtibus manebunt oẽs virtutes corporis perfectę, & etiã organa proportionata virtutibus, ergo poterunt homines secundum illa exire in actum comedendi, & bibendi.

Secundum patet, quia Christus comedit, quia fuit in eo causa ad hoc, in nobis aũt resurgentibus non erit causa aliqua, ideo non comedemus, neque bibemus. Patet de Christo: nam ipse resurrexit, & de sua resurrectione dubitabatur, quia putabatur esse phãtasma, vel spiritus, & q̃ non esset verus homo, Luc. 24. Et vt non maneret ista dubitatio in discipulis petiuit si quid haberent ad comedendum, & dederunt ei partem pisces assi, & fauum mellis, & comedit corã illis, & tunc crediderunt, q̃ ipse esset. istam manducationem acceperunt Apostoli, tanquam firmam probationem de sua resurrectione, vt dixit Petrus. Actu. 10. c. hunc suscitauit Deus a mortuis. i. Christum, & dedit illũ manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo: nobis, qui manducauimus, & bibimus cum illo post resurrectionem suã, & ita in alijs suscitationibus, de quibus poterat esse aliquod dubium manifestabat Christus veritatem illarum per sumptionem cibi. Sic patet de primo quem suscitauit, s. de filia archisynagogi. Nam statim iussit dari illi cibũ, Mar. 5. & Luc. 9. c. in nobis autem resurgentibus non erit sic, quia non erit necessaria probatio resurrectionis, omnibus enim nota erit, cum omnes resurgãt, & ideo solet dici, quod Christus dispensatiue manducat post resurrectionem eo mõ, quo iuristę dũt dispensationem esse iuris communis relationem, scilicet quòd in alijs resurgentibus generale est, & quasi ius non manducare: Christus autẽ ipãli iure vius mãducauit,

cauit, & tamen adhuc illud comedere Christi nō habuit quidquid habet comedere nostrum, quia p māducationem transit cibus ad locum digestionis, & cō uertitur in substantiam nostram, & prodest ad restaurationem deperditi, vel ad augmentationem: Christus autem cibum dentibus contriuit, & ad interiora transiuit, & tamen non conuertit illum in substantiā corporis sui, quia iam non erat futura in eo restauratio deperditi, neque augmentatio. De quo magis dicetur Luc. 24.

Ad secundum dicendum, ꝙ omnia illa intelliguntur per metaphoram, in regno autem cęlorum, neq; est mensa, neque cibus, neque potus, sed per ista designantur quædam spirituales delectationes. Et ratio est, quia secundū sensum sunt magnæ delectationes, potissime pro rusticanis hominibus in cibo, & potu, G cum autem Christus vellet eis innuere magnas delectationes esse in vita æterna, quales non sint in hac vita designauit eas per delectationes magnas huius vitæ, quę sunt in cibo, & potu.

Cum autem dicitur: non bibam de hoc genimine vitis, donec bibam illud nouum. Dicendum, quòd etiam est metaphora, quia in regno Dei non est vinum. Et ita accipitur aliquando in scriptura. vt Zacharias nono capitulo. Quid est bonum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Et tamen vinum acceptum proprie non germinat virginitatem, sed ad luxuriam incitat ad Ephe. 5. cap. nolite inebriari vno, in quo est luxuria. Ita & in præsenti accipitur vinum per metaphoram. Quod patet primo, quia dicitur Lucæ vigesimo secundo capit. Dico vobis ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Et ita non dixit se manducaturum, vel bibiturum in regno Dei, sed quòd implebitur ibi omnis delectatio, quę hic neque inchoata est vere.

Secundo patet, quia dixit Christus: Donec bibam illud vobiscum nouum in regno Dei, infra vigesimo sexto capitulo, & Mar. decimo quarto, & tamen si de vero vino intelligeretur, non diceret, ꝙ biberet illud nouum, quia melius est vetus, quam nouum, iuxta illud Ecclesiastici nono cap. Vinum nouum, amicus nouus, veteraſcet, & cum suauitate bibes illud. Et tamen si in regno Dei esset vinum esset optimum, sed nouum non est bonum, ergo non esset ibi nouū, sed vetus. Dixit tamen Christus nouum vinum, ergo nō intellexit de vino, sed de alio modo delectationis nobis incognito, & ideo vocauit illud nouum, quia noua ignota sunt. Cum autem dicitur: Serui mei comedent, & caliqui intelligunt de alio, quam de vita ęterna, alii autem de regno Dei. Et tunc dicēdum, quòd erit metaphora, de quo dicetur Isa. 65. cap.

Ad tertium dicendum, ꝙ manebant omnia membra hęc, & non manebunt actus eorum, quos hic habuerunt, & tamen proficient ad perfectionem, & integritatem hominis secundum individuum, & speciem, nam ablatis his membris esset homo truncatus, & tolleretur decor eius. Etiam aliquis actus manebit his membris. s. ostendere virtutem multiplicē in operante, quæ correspondet varietati horum mēbrorum. Sicut dicit Augustinus 22. libro de ciuitate Dei, capitulo 17. quòd manebunt membra genitalia non accommodata vsui veteri, sed decori nouo, quo non alliciatur aspicientis concupiscentia, quæ nulla erit, sed laudetur sapientia, & clementia, quæ & quod non erat fecit, & liberauit a corruptione, quod fecit.

Ad quartum dicendum, ꝙ homo totus beatificabitur, & quia tam corpus, quam anima pertinent ad essentiam hominis, beatificabitur secundum corpus, & animam, & tamen corpus pertinet ad hominem, F vt informatur anima rationali. Et licet eadem anima sit in homine rationalis sensitiua, & vegetatiua, quia non ponuntur plures formæ substantiales in eodem individuo, vt dictum est supra, tamen non facit determinate anima esse corpus humanum, nisi inquātum ipsa est rationalis, quia inquantum est sensitiua, facit illud esse animalis, & inquantum est vegetatiua facit corpus esse animatum. Et ideo cum beatitudo vitæ ęternę sit propria homini, secundum quòd homo, qꝛ nemo beatificatur, nisi homo, secundo, & 10. Ethicorum, oportet quòd beatificetur homo secundum ea quę sunt propria hominis, & non secundum ea, quæ sunt communia animali, & etiam corpus perficietur secundum quòd est humanū, & iō perficietur ab anima, secundum quòd est humana, & tamen operationes istæ. s. comedere, bibere, gignere, dormire non sunt hominis proprię, sed conueniunt aliis animalibus, ideo beatitudo secundum corpus non consistet in his, sed ex beatitudine animæ, secundum quòd rationalis est deriuabitur beatitudo corporis. s. quia anima inquantum est rationalis beata erit per Dei visionem, & ex plenitudine boni, quod erit in anima redū dabit aliquid in corpus. Et hęc est vera beatitudo corporis per dotes suas. s. claritatem, subtilitatem, agibilitatem, impassibilitatem.

Ad quintum dicendum, quòd beatitudo non consistit in delectationibus corporalibus, neque etiā pertinent aliquo modo ad beatitudinem veram, vt declaratum est supra quinto capitulo, quæstione vigesima quarta, sed circa hoc errant Sarraceni, & Pagani, & plurimi Iudęorum, & carnales homines, qui vltra delectationes, secundum sensum nullum bonum esse existimant. Etiam errant Hæretici quidam antiqui apud nos. quos chiliastas, idest millenarios Græci vocant, de quibus Augustinus, libro de nonaginta Hæresibus. Isti dicunt, quòd post resurrectionem primam erunt mille anni, in quibus sancti resurgentes manebunt in terra, fruentes voluptatibus, secundum sensum ad nutum. Qui accipiunt velamen sui erroris ex eo, quod habetur Apocalyp. vigesimo, de mille annis quibus sancti regnabunt cum Christo. Sed de his ibi dicetur. Sed omnes hi insipienter asserunt, vnde non solum recta fides, quæ ex reuelatione cognoscit verum bonum, sed etiam Aristoteles solus rationis ductu ostendit non pertinere ad felicitatem delectationes secundum sensum, sed solas spirituales. Has enim dixit veras delectationes, corporales autem dixit a populo delectationes existimari propter nullas alias cognitas esse, septimo Ethicorum, capitulo vltimo. Sed eas dixit esse medicinales, & ægritudinales. Dicuntur medicinales, quia sunt medicina adhibita ad tollendum fastidium, quod homini cecidit ex mutabilitate naturæ, quę neque est vna, neque plures. Et ob hoc non solum vult homo delectationem secundum sensum, sed etiam non semper eandem, sed aliam, & aliam, scilicet, quia naturæ dispositio non manet eadem, sed alia, & alia: nam si eadem maneret necesse erat, quòd eadem delectatio, quæ semel ei fuit delectatio, esset semper delectatio, septimo Ethicorum, in fine. Vocantur autem ægritudinales, inquantum homo delectatur eis inordinate, ac si essent verę delectationes, sicut homo habens infirmum gustum delectatur, in quibusdam, quæ sanis non sunt delectabilia, & ideo non sunt simpliciter, sed omnis inordinatio in actu humano est velut quædam ægritudo in corpore, quia sicut corpora sana semper habent delectationes, secūdum naturam, & nunquam declinant ab eis, ita & operationes humanæ semper tendunt fin rectam rōnem, nisi quando inordinatę sunt. Et sic rectè vocātur delectationes secundum sensum ęgritudinales, quia totacommunitas hominū pro maiori parte vtitur eis inordinate, sicut ægri mouentur in id, quod non est simpliciter delectabile, natura quippe constituit in operationibus nutritiuæ, & generatiuæ delectationē, & non tanquam finem operationum, sed tanquam irritamentum ad eas ne contemnantur. Vnde operatio est finis delectationis, & non è contrario, quandocunque igitur prosequimur operationem propter delectationem peruertimus naturæ ordinem, & toties delectatio illa ęgritudinalis est. Et sic qui exercet venerea propter delectationem ægritudinalem delectatio nem appetit. Similiter qui cibo aliquo vescitur solū, quia delectabilis est. Tales igitur delectationes non possunt pertinere ad beatitudinem, quę propter se appeti non possunt, cum appeti propter se sit inordinate appeti. Cum autem dicitur, ꝙ beatitudo debet includere omnes delectationes. Dicendum est per viā eminentię, sed non realiter eas colligendo, quia tunc beatitudo non esset operatio vna, neque vnius alicuius potentiæ, quod falsum est, vt etiam Aristo. innuit. 1. & 10. Ethic. Illa autem delectatio beatitudinis vere includet eminenter quidquid perfectionis, & boni est in delectatione nutritionis, & venereorum, sed ipsę non erunt ibi.

Hęc autem dicta sunt de ipsa resurrectione: de conditione resurgentium dicendum erat, isti sunt autem beati, & damnati. Beati habent duplicem modū beatitudinis. s. corporalis, & spiritualis, est spiritualis ibi actus intellectus, & voluntatis, de quo diximus supra 4. beatitudo corporis consistit in quatuor dotibus, scilicet claritate, impassibilitate, subtilitate, agibilitate, de quibus diximus supra 17. capitulo, & quia beatitudo spiritualis dicitur dupliciter. s. præmium essentiale, & accidentale. De essentiali, quod est ipsa beatitudo dictum est supra 5. capitu. de accidentali, quam vocamus aureolam cum qua etiam fructus adiungitur, diximus supra 13. capitulo. De conditione autem eorum damnatorum resurgentium dicendum erat de quibus dicetur, infra 25. c.

Pharisęi autem audientes, quòd silentiū impossuisset Sadducęis, conuenerūt in vnū: & interrogauit eū vnus ex eis legis doctor, tentans eum, Magister quod est mandatum magnū in lege? Ait illi Iesus, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum, & primū mandatū: secundum autē simile est huic: Diliges proximū tuum, sicut teipsum. In his duobus mādatis vniuersa lex pendet, & Prophetę.

Hic autem ostenditur, quomodo Pharisęi impugnauerunt Christum in veritate vitæ, inquantum ꝓposuerunt ei quæstionem tentatiuam circa primum mandatum legis. Et primo ponitur Pharisęorum interrogatio. Secundo Christi rūsio, ibi. *Ait illi Iesus.* Circa primum autem dicitur. *Pharisæi autem audientes, quod silentium impossuisset Sadducæis.* Ante hoc autem tēpus resurrectionis, illi autem victi sunt. Et hoc est potius, quia noluerant ipsum Sadducæi proponentes quæstionem de resurrectione

Ad argumentum in contrarium dicendum vno modo, ꝙ Euangelistę nunquam discordant in re narrata, quia tūc alter eorum falsum diceret, vel omnes, sed in ordine narrandi bene discordant sæpe. Et tunc dicendum, ꝙ non valet argumentū, talis. ſ. Euāgelista refert hoc ordine aliquam rem, ergo tali ordine accidit, sed verum est, quando non apparet aliquid in cōtrarium. ſ. auctoritas, vel ratio standum est illi ordini, sed nunc vnus Euāgelista aliter, quam alius ordinauit ideo nō valet argumētum sumptum ex auctoritate, sed tunc stabimus. Nam istum ordinem tenent duo Euangelistę. i. Matthæus, & Marcus, Mar. 12. c. illum vero videtur tenere solus Lucas. Item ratio magis cōsonat huic ordini, quam alteri, quia illa quæstio Christi ad Pharisæos de Christo, cuius filius sit, ortum hēt ex ista, vt infra ostenditur in litera.

Secundo potest dici, ꝙ etiam Lucas tenuit istum eundem ordinem, quia relata contētione Sadducęorum ad Christum non subiunxit statim, ꝙ Iesus quęsiuisset de Christo cuius filius est, sed ait, ꝙ erāt quidam Scribę præsentes, & dixerunt Christo: Bene dixisti magister. Et tunc sequitur quæstio, & tñ illud, quod ibi de Scribis dicitur est id, quod narratur hic de Pharisæis, vt magis colligitur ex litera Mar.

Tertio potest dici, ꝙ Lucas non deuiat ab ordine Matthæi, & Marci, quia deuiare est, quando duo eadē narrant, sed non eodem ordine, & tamen Lucas non narrauit id, quod hic dicit Matthæus, & Marcus de tentatione Pharisæorum ad Christum sup mādato magno, ideo oportuit, ꝙ statim poneret de quæstione Iesu ad Pharisæos, vel Scribas. ſ. cuius filius esset Christus, eo ꝙ inter quæstionem Sadducęorum de resurrectione, & quæstionem Iesu de Christo, cuius filius est, nil intercedit, nisi quæstio Pharisæorum ad Christum super mandato magno, & tñ, quia quæstio Iesu de Christo cuius filius sit fuit facta ad Pharisęos, siue Scribas, cū quibus fuerat ista quæstio de magno mandato, & non poterat bene introduci quæstio, nisi præsupponeretur ad quos fiebat, dicitur ꝙ erant præsentes. Quidam Scribę induxerunt Christo super responsione ad Sadducæos bene respōdisti, & ad illos direxit Christus quæstionem de Christo, cuius filius sit. I

Quomodo fuit Sadducæis impositum silentium.
Quæst. CCL.

QVAERETVR quomodo dicitur Sadducęis impositum silentium.

Dicendum, ꝙ dupliciter imponitur alicui silentiū. Vno modo per auctoritatem iubentis, & ita iudex adiudicans rem, de qua contenditur vni imponit alteri perpetuum silentium super petitione eiusdem rei. Cui vltra aduersarium, cui res adiudicat molestet trahendo eum ad iudicium super hac re.

Secundo modo imponitur silentium alicui, qñ ratione superatur, ita vt nil habeat quod loquatur, & K tunc ipse sibi silentium imponit, quia vltra nō audet præ verecundia loqui, sed quia ille, qui eum ratione conuicit imponit sibi hoc onus verecundiæ, dicitur imponere ei silentium.

De Christo dicendum, ꝙ imposuit silentium non primo modo, & hoc propter duo. Primo, quia ad hoc oportebat, quòd eum, vt iudicem agnoscerent, & tamen non agnoscebant eum, vt talem, neque ipse se iudicem ostendebat re, aut verbo, sed potius cōtrarium dicebat, vt Luc. 12. c. dixit ei, qui petebat, vt cogeret fratrem suum ad diuisionem hęreditatis, scilicet. O homo quis me constituit iudicem, & diuisorem inter vos, vt si vellet, vt iudex diffinire, non parerent mandatis eius. Secundo, quia dato, quòd iudex F esset, non processit vt iudex, nam tunc oportebat, quòd ipse audiret contentionem inter partes, vt si Pharisæi, & Sadducæi inter quos erat ista contentio de resurrectione venirent simul ad Christum, & cōtenderent super hac re eius sententiam spectantes, tunc enim Christus, vt iudex imponeret silentium Sadducæis, & tamen non fuit sic, sed Christus, tanquam pars contendebat cum Sadducæis, qui eum super hoc interrogauerant, vt patet supra ex litera, & non imposuit eis silentium, sicut Iudex.

Sed dicendum, quòd imposuit silentium secundo modo, scilicet de responsione conuincendo, quia tamG liter contra Sadducæos arguit respondendo ad eorū dicta, quòd ipsi non inuenerunt quid contra eum dicerent. Si autem responderēt quantumcunque verè, & bene, & tamen maneret aliquis modus arguendi eis contra Christum etiam si friuolus, vel calumnioſus, non diceretur impositum illis silentium, sed quia Christo loquenti nil potuerunt obijcere, & recesserunt cum intentione non redeundi ad tentandum eum amplius super hac re, dicitur proprie illis silentium impositum, sicut dicit Origenes: Silētium Sadducæis imposuit Iesus volens ostendere, quoniam mendecij vocem obmutescere facit claritas veritatis.

Sed obijcietur, quòd non erat eis vere impositum H silentium, quia adhuc durabat ista contentio Sadducęorum, & Pharisæorum super resurrectione, & angelis, & spiritibus tempore Pauli, & per illam ipse liberatus est a periculo. Actuum vigesimo tertio capitulo.

Dici potest vno modo, quòd ista contentio erat inter Sadducęos, & Pharisæos antiquitus, & tamen non Pharisæi imposuerunt silentium Sadducæis, sed Christus, ideo contra Pharisæos non erat Sadducæis silentium impositum, & tamen circa Christum erat impositum silentium. Patet primo, quia Pharisęi, nunquam potuerant efficaci ratione concludere Sadducæos, cum ipsi non etiam firmiter, sed per quādam probabilitatem crederent resurrectionem, nam si potuissent non durasset inter eos tanditu contentio ista, & tamen durabat, ideo ipsi, nunquam conuicerant Sadducæos.

Secundum patet, quia Christus efficaciter eos cōuicit nunc, ita vt ipsi respōdere nihil possent. & ideo ipse eis silentium imposuit, & ob hoc erga Christum dicebatur eis silentium impositum, & ita nunquam rursus cum eo contenderunt super hoc. Pharisęi autē nunquam eis imposuerant silentium, ideo contra eos non cessabant loqui, quia illorum argumenta facile euitabant, & sic tempore Pauli durabat adhuc illa contentio. Actuum vigesimo tertio capitulo.

Secundo potest dici, & adhuc melius, ꝙ silentium impositum erat, tñ non erat supposita quæstio, neque inducta contraria credulitas. Circa quod sciendum, quòd ille, qui ratione ab aliquo superatus est habet se tripliciter. Vno mō conuincit plene, ita vt nō solū nihil obiiciat, sed ēt expresse profiteat verū eē, quod redarguens eū asserit. Alio mō ratione quis superat, & fallum se hactenus tenuisse videt, neque obijcere ad arguentem quicq̄ pōt, & tñ non confitet ꝙ falsum ab aduersario propter verecundiam. Tertio modo conuincitur quis, ita vt obijcere nihil possit, tamen non putat esse verum, quod aduersarius concluſit, ipse tamen non dissoluit argumentum eius, quia non habet sermonem ad respondendum, & ō tacet. Ita est apud sophistas, ꝙ deducūt aliquē ad topinabile, & ille manifeste videt falsum esse, sed rndere nescit.

Sic dicit Aristo. 7. Ethic. c. 4. ſ. Adhuc autem sophisticus sermo mentiens propter inopinabilia velle concludere, vt sapientes sint, cum attingant, factus enim syllogismus dubitatio fit, ligata est. n. mens, cum manere non velit propter non placere conclusum, procedere autem non potest propter ad soluere non habere sermonem.

De Sadducæis dici potest, ꝙ accidit eis modus tertius. ſ. ꝙ ipsi firmiter tenebant non esse resurrectionē, quando autem Christus cōtra eos locutus soluit eorum argumenta, & per rationem scripturæ conuicit resurrectionē esse, ipsi non crediderunt sic esse, sed non habebāt sermonem ad respondendum, & ideo sic conuicti tacuerunt, & recesserunt, licet Chrs non concludebat cōtra eos aliquid falsum, sed verisimū licet inopinabile posset iudicari apud gentes, quibus nihil de sacra scriptura reuelatum erat. Cum autem dicitur, ꝙ tempore Apostoli erat contentio ista Sadducæorum de resurrectione. Dicendum, ꝙ ibi non apparet, ꝙ Sadducæi contenderint super hoc argūētes, sed solum, quòd non assentiebant positioni Pharisæorum de resurrectione, & angelis, & spiritibus, & Paulus hoc sciens causauit discordiam hoc modo inter eos, dicens: De spe & resurrectione mortuorum ego iudicor.

Quare Pharisęi conuenerunt in vnum audientes, quod impositum esset silentium Sadducæis.
Quæst. CCLI.

QVAERETVR quare dicitur, ꝙ Pharisęi conuenerunt in vnum audientes, ꝙ impositum esset silentium Sadducæis, in quo innuitur, ꝙ impositum esse silentium illis fuit causa, vt cōuenirent. Dīt alig vno modo, ꝙ fuit ad congratulandum ei, vel gratias referendum, aut approbandum dicta eius pro eo, ꝙ ipse nīc valde fauerat Pharisæis, & honorauerat eos, vnde erat antiqua contentio inter Pharisæos, & Sadducæos super resurrectione angelis, & spiritibus, quia nunquam Pharisæi potuerant cōuincere Sadducæos ratione efficaci manebat semper cōtentio, Christus autem nunc conuicit Sadducęos tenens partem Pharisęorū, ita vt Sadducæi nihil obiicere possint, ideo erat magnus honor Pharisæis, tum quia Christus obtinuerat pro parte eorum, tum propter auctoritatē magnam Christi, quæ eorum positionibus fauebat, & sic venirent nunc ad gratias referendum de hoc beneficio, & quia beneficium non erat impensum quoniquę concluderetur aduersus Sadducæos dicitur, ꝙ impōsito illis silentio conuenerunt Pharisæi. Sic videt innui Luc. 20. c. vbi Christo loquente contra Sadducæos dixerunt quidam Scribæ: Magister bene dixisti. Et hoc erat laudare dicta eius.

Sed dicendum, ꝙ non stat, quia si ad gratias agendum venirent, bono animo venirent, & tamen dī, ꝙ interrogauit vnus ex illis tentans eum, ergo non venerunt ad gratias agendum.

Secundo, ergo dicendum, & melius, ſ. quòd venerunt Pharisæi nunc ad tentandum Christum, sicut literam innuit, & ad hoc multum conuenit, ꝙ dicitur positum fuisse silentium, nam licet Pharisæi, & Sadducæi aduersarii essent, tñ contra Christum concordabant inter se, & ideo desiderabant qualitercunque illū confundere, & ad hoc ipsi Pharisęi prius cęperūt tentare super tributo reddendo, vel non, & ipse cōfudit eos, quibus reçedentibus accesserunt Sadducæi, & similiter tentauerunt eū super resurrectione, quos Christus conuicit imponens silentium, & ideo nunc Pharisæi concitati eorum liuore, quo prius redeunt ad tentandum Christum. Sic dicit Hieronym. Phari-

sęi, ergo & Sadducęi, qui inter se contrarij sunt, ad tēA tandum Iesum pari mente consentiunt. Et ratio consistit in hoc, quod dicitur impesitum esse silentiū, nā si Christus respondisset Sadducæis, & illi nondum finiuissent cōtentionem, sed maneret eis aliquid ad replicandum, vel ea mente recederent, vt alia fortiora argumenta contra Christum excogitarent, non esset opus, vt redirent Pharisęi ad arguendum contra Christum, quandiu dubius manebat euentus concertationis Sadducæorum, sed quia penitus illi conuicti fuerunt, & impositum fuit eis silentiū, ne Christus maneret tanquam pacificus omninm victor, rursus se ad eum tentandum armant, & ista est vera causa. Mat thæus autem pro tanto hoc enarrauit, vt ostenderet B iniquitatem Pharisæorum, cum enim tam se, quam Sadducęos clarissima veritate conuictos viderūt, debuerunt veritatem confiteri, & ei adhęrere, vel saltem non resistere, sed rursus contra eam moliuntur fraudes. Sic dicit Hieronymus, scilicet, quia supra Pharisæi in ostensione denarij fuerant confutati, & aduersæ partis viderant factionem subruptam, debuerant exemplo moueri ne vltra molirentur insidias, sed maleuolentia, & liuor nutrit impudentiam, & ita se rursus ad tentandum attingunt. In hoc autem minus malos apparet esse Sadducæos, qui mox, vt conuicti fuerunt, tacuerunt, neque vltra vllas moliti sunt insidias in hac re, vel alia. Pharisæi autem sępe cōuicti sæpe redeunt, iniquitatis tamē magnitudo eos inC erecundos, & pertinaces faciebat.

Quomo dicitur hic, quod conuenerunt Pharisæi, cum Marcus aliter dicat. *Quæst. CCLII.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ conuenerunt Pharisæi, quia Mar. 12. c. dicitur, ꝙ accessit vnus de Scribis, & ita ille, qui hoc quæsiuit nō erat Pharisæus, sed Scriba.

Dicendum, ꝙ non est in hoc diuersitas, quia Pharisæi etiā sunt Scribę, licet non omnes. Pro quo sciendum, ꝙ non se habent Sadducæi, & Scribæ, sicut Pharisæi, & Scribæ, nam Pharisæus habet se ad Sadducæū sicut album ad nigrum, habet se Pharisæus ad Scribam, sicut album ad hominem, quia non opponitur illi, sed accidit ei, quamuis non semper: erant enim Pharisęorum, & Sadducæorum duæ sectæ contrarię, vt ostensum est supra 3. capitulo, quæstione 63. & ponit illud Iosephus libro 2. de Bello Iudaico. Et ideo Pharisæus nunquam est Sadducæus, neque è contrario. Scriba autem non est nomen alicuius sectæ, vel opinionis contrariæ ad Pharisæos, vel Sadducæos, sed notat gradum sapientiæ. Diuersæ enim gentes varie nominant peritos suos. Latini enim peritos viros sapientes vocant. Græci Philosophos: Hebræi scribas: Persæ autem, & Chaldęi Magos dicunt. Et ideo, quia illi reges q ad Christū adorandum venerūt, pertinent ad regionem illam, dicit Matthæus tres Magos venisse, supra secundo capitulo. Et non vocantur Scribæ, quicunque sapientes, sed legis doctores, iuxta illud. Ego mitto ad vos sapientes, & Scribas. De istis Scribis erant multi apud Iudæos, & accidebat quoſdam esse de Pharisæis, alios de Sadducæis, alios de Hesenis, alijs sectis Iudæorum, vel de eis, qui ad nullam sectam pertinebant specialiter. Vnde euangelistę nihil plus curant dicere Scribam, quam legis doctorem. Sic patet supra nono capitulo, vbi de Scribis audientibus verbum Christi loquitur Matthæus, & Lucas ponens eandem rem, Lucæ. 5. c. vocauit eos doctores legis. Sic etiam in præsenti fuit, nam Marc. duodecimo capit. dicitur, ꝙ accessit vnus de Scribis,

ad hoc quærendum. Hic autem dicitur, ꝙ interrogauit vnus legis doctor. Et ita est idem. F

Sed obijcietur, ꝙ Scribę, & Phariſęi ponuntur, vt diſtincti, quia aliàs non connumerarentur, & tamen connumerantur, vt patet Luc. 5. c. ſ. cęperunt intra ſe cogitare Scribæ, & Phariſæi.

Dicendum, ꝙ cum ſcribam eſſe accidat, tam Phariſęis, quàm Sadducęis, ac omnibus alijs non connumerantur eis, niſi cum non accidit eis, & tamē quando accidit eis, etiam ſi non connumerentur, addit tñ ſm rationem, cum multi ſint Phariſęi, qui non ſunt Scribæ, & ideo dato, ꝙ ſoli Phariſæi eſſent illi, de quibus loquitur Lucas recte dixit, ꝙ cęperunt cogitare Scribæ, & Phariſæi, ideſt Phariſæi, qui non ſolū erant G Phariſęi, ſed etiam erant Scribæ, quod nō intelligeretur ſi ſolum diceretur Phariſęi. Vel ſi ſolum diceretur Scribę, quia aliqui erant Phariſęi, qui non erant Scribę, & aliqui erant Scribæ, qui non erant Phariſæi.

Quomodo dicitur hic, quòd conuenerunt Phariſæi, i. multi venerunt, & tamen Mar. dicit, quod vnus acceſſit.
Quæſt. CCLIII.

QVAERETVR dato, ꝙ ſint ijdē Phariſęi, & Scribę, quomodo dicitur hic, ꝙ conuenerunt Phariſęi: in quo innuitur, ꝙ omnes, vel multi venerunt, & tamē Mar. 12. c. dicitur, ꝙ acceſſit vnus de Scribis, & ibi per totum non fit mentio, niſi de illo. H

Dicendum, ꝙ vnicus fuit, qui quæſtionem propoſuit, & cui Chriſtus reſpondit, cęteri autem tacebant, multi tamen fuerunt, qui in hanc rem conuenerunt, conſilium ponentes, ideo Matthęus fecit mentionē de omnibus: Marc. autem de ſolo illo, qui quęſiuit, & ideo, quaſi ſolus eſſet, de eo ſolo mentionem egit Marcus.

Cauſa diuerſitatis eſt, quia Matthęus voluit enarrare plene iſtud factum, & quia nō ortum eſt ex vno, ſed ex omnibus congregatis facit mentionem, ꝙ conuenerint.

Secundo, quia Matthęus vult aſſignare iniquitatē Phariſęorum, qui cum ſæpe Chriſtum tentaſſent, & ſemper eſſent ſuperati adhuc tentare non erubeſcūt. Et vt videatur, ꝙ non erat iniquitas alicuius ſingularis dicit, ꝙ conuenerunt ad eum tentandum, vt ſic tota illa Phariſęorum familia, & ſequela ſemper Chriſto ęmula videatur, Marcus autem ſolum voluit enarrare quæſtionem iſtam, vt videatur doctrina, quam Chriſtus hic poſuit de mandato dilectionis, non curauit aggrauare peccatum Phariſæorum, & quia ad hoc ſufficiebat quæſtio Chriſti, & Phariſęi, qui eum interrogauit, non facit mentionem niſi de illo, quaſi ſolus acceſſerit, licet vere multi Phariſęi conuenerūt, ſicut dicit hic Matth.

Quando conuenerunt Phariſæi contra Chriſtum, & vbi, & quare. Quæſt. CCLIIII.

QVAERETVR quando conuenerunt Phariſęi, & vbi.

Aliqui dicunt, ꝙ conuenerunt in abſentia Chriſti, ſ. ꝙ quando Chriſtus erat diſputans cum Sadducæis, non eſſent præſentes Phariſęi, ſed cognito, ꝙ ſuperaſſet Sadducæos, congregati ſunt, & non iuerunt omnes ad Chriſtum, ſed miſerunt de ſeipſis vnum virū peritum ad tentandum Chriſtum.

Alii dicunt, ꝙ iſta cōgregatio facta eſt Chriſto abſente, ſicut ſupra dictum eſt, & oēs Phariſęi congregati venerunt ad Chriſtū, ſed vnus ſolus locutus eſt.

Tertii dicunt, ꝙ iſta congregatio facta eſt præſente Chriſto. ſ. ꝙ qñ Chriſtus diſputabat cōtra Sadducæos erant præſentes Phariſęi, ſed non congregabantur, qa expectabant finem diſputationis Sadducæorum, cū autem viderunt ſuperatos Phariſęi Sadducęos, cōgregati ſunt deliberaturi quid agerent.

Ad primam poſitionem facere videtur, quia Mar. 12. c. dicitur. Et acceſſit vnus de Scribis, & ſic vnus tātum fuit, qui acceſſit, ſed alii conuenerunt, ergo in ab ſentia Chriſti facta eſt congregatio, & vnū miſerunt. Secundo, quia, vt hic dicitur, & Mar. 12. c. vnus ſolus locutus eſt, & quando Chriſtus reſpondit ad vnum direxit locutionem, quod nō faceret, ſi multi eſſent. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia dicitur in litera: Conuenerūt in vnum Phariſęi. & interrogauit eum vnus ex eis, ergo quando fiebat iſta interrogatio præſentes erant alii, quia ſi abſentes eſſent non diceretur, ꝙ interrogauit vnus ex eis, ſed ꝙ vnus Phariſæus interrogauit.

Secundo patet, quia infra in litera ſtatim dicitur, ꝙ congregatis Phariſęis dixit eis Ieſus de Chriſto cuius filius eſt, & tamen conſtat, ꝙ poſt quæſtionem iſtam de magno mandato nihil quęſierunt ab eo, vt in litera dicitur, ergo non congregarentur ad eum, & tñ cō gregati erant, qñ dixit eis de Chriſto, cuius filius eſt, ergo iam congregati erant, & ſic nunc erant coram eo, quando fiebat iſta qō de magno mandato.

Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ Mar. ponit vnum, quia de aliis non vult facere mentionē propter cauſam dictam præced. q. ille enim ſolus loquebatur, ideo etiam ſi multi ad Chriſtum accederent de vno tantum facere mentionem debuit.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ licet multi eſſent, vn' tantum loquitur, quia ita expedire viſum eſt propter ea, quæ dicentur infra. Tertia poſitio adiuuatur ex eo ꝙ dī Marc. 12. c. & acceſſit vnus de Scribis, qui audierat illos conquerentes, ergo ille præſens erat, quādo diſputabat Chriſtus cum Sadducęis, ſed Marc. ſolum loquitur de vno propter cauſam dictā præced. q. ergo innuitur, ꝙ ſicut ille, de quo loquitur erat præſens, ita & cęteri, de quibus tacuit præſentes erant, & ſic congregantur ibi.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat: primo, quia dī ſupra in litera. Phariſęi autem audientes, ꝙ ſilentium impoſuiſſet Sadducęis, & tamen ſi iſti ꝓſentes eſſent Chriſto, & coram eo congregarentur, non diceretur, ꝙ audierunt ſilentium impoſitum. ſ. ꝙ viderunt illud imponi, ergo non erant ꝓſentes.

Secundo, quia ſi Phariſęi ꝓſentes eſſent Chriſto, & ibi nunc congregarentur, oporteret ꝙ fuiſſent ꝓſentes qōni Sadducęorum, & ꝙ non receſſiſſent poſt qōnē illam, quam ſupra habuerunt cum Chriſto de tributo reddendo Cęſari. Nam poſt illam in ipſa hora acceſſerunt Sadducęi, vt dicitur ſupra in litera, & tamē finita qōne de tributo reddendo ſtatim receſſerunt Phariſęi, ergo non manebant ꝓſentes qōni Sadducæorū, patet hoc, quia dicitur ſupra in litera, & audientes mirati ſunt, & relicto eo abierunt. K

Ad confirmationem huius poſitionis dicēdum, ꝙ ille Phariſęus, ſiue Scriba, qui quæſiuit a Chriſto præſens erat, quando diſputabat Chrs cū Sadducęis, & tñ non erant præſentes omnes Phariſęi, & ideo congregati ſunt abſente Chriſto. Pro quo ſciendum, ꝙ cum receſſerunt Phariſęi conuicti ſuper ſolutione tributi aliqui de eis manſerunt, & viderunt diſputationē Sadducæorum, & illi miſerunt ad dicendum alijs, qūerant ſuperati Sadducęi. Secunda ergo poſitio tenenda eſt. ſ. ꝙ abſentes erant Phariſęi; quando cōgregati ſunt, & poſtea oēs ſimul venerunt cōgregati. Primū patet ex duabus rationibus ſupra factis cōtra tertiam poſitionem. ſ. ꝙ nō poterāt omnes eſſe præſentes. Iterū patet, quia nunc conuenerunt Phariſęi ad cōſiliandū aliquid

aliquid contra Chriſtum, ſed hoc non fieret conueniēter coram eo, ideo abſentes eſſent, & habito conſilio venirent ad Chriſtum. Sic patet ſupra in litera, quando Chriſtus dixit aliquas parabolas cōtra, ipſi vero indignati receſſerunt, & conſilio rurſus habito reuerunt. ſ. tunc abeuntes Phariſęi conſilium inierunt, vt caperent eum in ſermone, & mittunt ei diſcipulos ſuos, ita ergo nunc facerent.

Secundum patet. ſ. ꝙ ſimul venerunt. i. multi fuerunt per duas rationes poſitas ſupra contra primam poſitionem. Item, quia ſic tenet Chryſoſt. dicens: Venerunt in vnum Phariſęi, vt multitudine vincerent. Modus autem fuit, ꝙ finita quæſtione de tributo reddendo receſſerunt Phariſæi confuſi, & manſerunt ali qui de eis, attendentes quid Chriſtus faceret, & illi interfuerunt quæſtioni, quam poſuerunt Sadducęi. Et cum impoſitum eſſet ſilentium, Chriſto reſpondente Sadducęis, dixerunt illi Phariſęi, ꝙ Chriſtus bene diceret, Luc. 20. c. ſ. reſpondentes autem quidam Scribarum, dixerunt: Magiſter bene dixiſti. Iſti autē videntes ſuperatos Sadducęos, annunciauerunt alijs Phariſæis abſentibus, & ita intelligitur litera ſupra, ſcilicet Phariſæi audientes, ꝙ ſilētium impoſuiſſet Sadducęis. Audire tamen ad abſentes erat, tunc congregati ſunt omnes, & ſimul venerunt, vnus tamen pro omnibus locutus eſt. A B

Quare Phariſæi conuenerunt. Quæſt. CCLV.

QVAERETVR quare Phariſęi conuenerunt. Dicendum, ꝙ fuit primo, vt conſilium inirent contra Chriſtum, nam videbant ſe ſuperatos ſæpe ab illo, & cum ratione contra eum contendere vellent, oportebat magni ingenii eſſe id, quod contra eū poneretur, & ad hoc non ſufficeret vnus, ideo ingenia omnium neceſſaria erant, & ita erat conſuetudo Phariſęis, ſi aliquid contra Chriſtum facere volebant, ꝙ conſilium ꝓcedebat omnium congregatorum. Sic patet ſupra in litera. ſ. tunc abeuntes Phariſęi conſiliū inierant, vt caperent eum in ſermone, & Ioan. 11. dicitur, ꝙ collegerunt pontifices, & Phariſæi conſiliū, & illud fuit contra Chriſtum, nam dixerunt. Quid facimus, quia homo iſte multa ſigna facit? ita ergo nūc verſimile eſt, ꝙ omnes elegerunt de ſe vnum legiſperitum, vt Chriſtum tentaret. C D

Secundo fuit, vt Phariſęi ꝓ multitudine ſua timorem incuterent Chriſto, & non auderet reſpondere legiſperito eorum, & quādo loqueretur Chriſtus clamarent, vel impedirent, aut irriderent, cum autē ſuus legiſperitus loqueretur, fauerent ei. ſic dicit Chryſoſtomus. Venerunt in vnum Phariſęi, vt multitudine vincerent quem ratione ſuperare non poterant, a vemanerunt. E

Quare vnus eſt locutus pro omnibus, & quare erat ille legis doctor. Quæſt. CCLVI.

QVAERETVR quare vnus locutus eſt pro omnibus, & quare erat ille legis doctor.

Ad primum dicēdum, ꝙ fuit primo, quia Phariſęi erant multi, & volebant quærere aliquid a Chriſto, ſed non poterant omnes ſimul loqui, ideo vnus pro omnibus loqui debuit.

Secundo, quia ſuper vna re volebant tentare Phariſęi Chriſtum. ſ. ſuper quęſtione de magno mandato, ideo debuit vnus ſolus quęrere. Non. n. iudicabāt bonum eſſe plures quæſtiones mouere, quia inter multas eſſent aliquę faciles, & cū illas Chrs elideret confunderentur Phariſæi, ideo expediebat eis, ꝙ vnā, & dubiā ei ꝓponerēt. Si aūt multas ꝓponere vellēt, poſſent a pluribus ꝓponi, ſed quia vnica fuit nō debuit loqui, niſi vnus. Tertio fuit, quia voluerunt cauteſe hrę Phariſęi ad euitandum verecundiam, manente. n. vno, ſi ille ſuperaret Chriſtum, oēs gloriarentur, quaſi oēs ipſum ſuperaſſent, quia oēs aſtabant, & de mādato otium agebat ille, & eo loquente oēs loqui videbantur, ſi aūt ille ſuperaretur a Chriſto, ipſe ſolus confunderet diſſimulantibus alijs, quaſi nō pertineret ille ad eos. Sic dicit Chryſo. Dicebant. n. apud ſe, vnus loquatur pro oībus, & oēs loquamur per vnū, vt ſi quidem vicerit, oēs videamur viciſſe, ſi aūt victꝰ fuerit, nullus videat confuſus. Ad ſecundum dicēdū, ꝙ voluerunt eſſe iſtum legis doctorē, primo, quia res iſta, de qua quærebat pertinebat ad ſapiētiā legis, debuit, ergo ſapiēs in lege eſſe, q iſta quæreret. Secūdo, quia iſte nō quærebat ad hoc, ꝙ doceret, qa ad iſtud quilibet ſufficiebat, ſed ad hoc, ꝙ Chriſtum redargueret cū dicat, ꝙ quærebat tētans eū, ergo debebat eſſe ſapiēs, qui loqueret, & ſatis veriſimile eſt, ꝙ eſſet qui inter eos ſapientiſſimus putaret. Tertio, vt magis abſconderet intētio Phariſęorū, agebāt. n. tētatorie, & innuere volebāt, ꝙ non malo, ſed bono animo interrogarent, ideo debuit iſtam quæſtionem proponere aliquis, de quo veriſimiliter poteſt credi, ꝙ ad vtilitatem propriam, vel eruditionē quæreret hoc. Et quia quilibet circa artem, & profeſſionem ſuam vult proficere, conueniens erat, ꝙ doctor legis quæreret de aliquibus magnis dubijs legis, vt a Chriſto inſtrueretur, qui opinatiſſimus in ſapientia habebatur. Si autem aliquis, qui non eſſet illius profeſſionis hoc quæreret, non careret ſuſpitione.

Quomodo dicitur, quòd iſte Phariſæus erat tentans Chriſtum, cum non tentatorie quærat. Quæſt. CCLVII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd iſte Phariſæus erat tentans Chriſtum, quia non videtur, quòd tentatorie, ſed bono animo egerit. Primo, quia Marc. non exprimit tentatorem fuiſſe, ſed ait: Acceſſit vnus de Scribis, qui audierat illos conquerentes.

Secundo, quia videtur, quòd animo addiſcēdi egerit, ſcilicet videns, quòd Chriſtus ſapienter reſponderat Sadducæis putauit, quòd etiam ſibi ſapienter reſponderet. Nā dicitur Mar. 12. c. acceſſit vnus de Scribis, qui audierat illos conquerentes, & videns, quòd bene illis reſpondit interrogauit eum, &c. ergo non animo tentandi.

Tertio patet, quia iſte ſi tentatorie, & maligne interrogaret, etiam ſi videret Chriſtum bene reſpondētem, non faueret ei, ſed conaretur redarguere, & tamen ipſe laudauit Chriſti reſponſum Mar. 12. c. ſcilicet, & ait illi ſcriba: Magiſter bene in veritate dixiſti.

Quarto, quia Chriſtus laudauit iſtum interrogantem, tamen non laudaret, ſed potius increparet, ſi tentatorie ageret, ſicut ſupra in litera dixit Phariſæis quærentibus, an tributum reddendum eſſet, quid me tentatis hypocritæ? iſtum autem non obiurgauit, ſed potius laudauit, Marc. 12. capitulo. ſ. Ieſus videns, quod reſpondiſſet ſapienter, dixit illi. Non longe es a regno Dei.

Dicendum, quòd iſte tentans erat, cum Matthęus aſſerat hic fuiſſe tentantem. Sed poteſt tentatio accipi dupliciter. Vno modo tentare, ideſt experimentum accipere velle de re incognita.

Alio modo tentare. i. conari ad deducēdum illum in metam aliquam, vel in aliquod inconueniens. Pri-

ma tentatio est humana, quia prouenit ex ignorantia F
& non est multum culpabilis, immo interdum est sine culpa. Secunda semper est mala, & diabolica, quia hoc modo diabolus tentat, scilicet intendens ad malum deducere. Poterat autem primo modo tentare iste scriba, & accipiendo isto modo, facile est soluere opposita, scilicet quòd animo addiscendi egerit, & tẽtando, scilicet quærendo, an Christus esset sufficiens ad respondendum. Etiam sic bene ipse poterat laudare responsionem Christi, quia cum ipse nullum liuorem habuisset contra eum, sed solum desiderium experiendi illius sapientiam, cognito q̃ sapienter respõderet laudaret eius dicta, & consequenter Christus ipsum laudaret, & quia in tali tentatione, vel nulla, vel leuis culpa erat, vtpote si ille Phariseus ante hoc non G
expertus fuerat sapientiam Christi.

Aliter potest dici, quòd ista tentatio erat maliuola ad nocendum Christo qualis est diabolica tentatio, & tamen postea pœnituit istum Pharisæum de illa tentatione, & bono animo se habuit ad Christũ. De vtroque loquitur Augusti. lib. de concor. Euangel. l. Non moueat autem, quòd Matthæus hic dicit tentantem fuisse, a quo dominus interrogatus est: Marcus autẽ hoc tacet, & in fine ita concludit, quòd ei Dominus sap, enter respondenti dixerit. Non longe es a regno Dei. Fieri enim potest, vt quamuis tentans accesserit, Domini tamen responsione correctus sit, aut certe ipsam tentationem non accipiamus malam, tanquã H
volentis decipere inimicum, sed potius tanquam volentis experiri amplius ignotum: neque. n. frustra scriptum est. Qui facile credit leuis est corde.

Sed dicendum, quòd secunda positio tentationis est melior, si enim solus ille quærens accessisset ad Christum, & diceretur tentans, poterat credi ex verbis Marci 12. capitulo, quòd bono animo tentaret, quia tamen dicitur, quòd conuenerunt omnes Pharisæi in vnum, oportet intelligi, quòd malo animo tentare voluerint.

Secundo patet, quia quandocunque in superioribus Pharisæi tentabant Christum, malo animo tentabant, sicut dicitur supra, quòd consilium inierunt, vt caperent eum in sermone. Et tunc tentauerunt, & tentatio ista fuit ad tradendum ei mortem, vt dicitur Luc. vigesimo capitulo, scilicet, vt caperent eum I
in sermone, & traderent principatui, & potestati præsidis.

Tertio patet, quia hoc doctores sacri asserunt. Dicit enim Hieronymus, quia supra in ostensione denarij Pharisæi fuerant confutati, & aduersæ partis viderant factionem subrutam, debuerunt exemplo moueri, ne vltra molirentur insidias, sed maleuolentia, & liuor nutrit impudentiam. Et ita innuit, quòd etiã nunc moliti sunt insidias, sicut alijs vicibus, & quòd ex malevolentia, & liuore egerunt, & tamẽ tentatio procedens ex liuore ad malum est, scilicet ad nocendum proximo, ergo malo animo tentabant.

Item Chrysost. dicit venerunt in vnum Pharisæi, vt K
multitudine vincerent quem ratione superare nõ poterant. Sed qui venit, vt vincat per solam multitudinem, vel alteri malum inferre, & indebite, male agũt, ergo malo animo tentabant. Origenes quoque increpans tentatores, dicit: Omnem qui non discendi, sed tentandi causa interrogat æstimare debemus illius Pharisæi fratrem. Et sic illum Pharisæum obiurgat, quod non faceret, nisi præsupponeret, quòd malo animo tentauerit.

Sed tunc dicendum, quòd iste Phariseus a principio tentabat malo animo, sed postea visa responsione Christi vera, cui nemo poterat obuiare, & quòd bono animo Christus ei responderit compunctus corde, quòd animo tentandi venerit cepit esse benevolus ad Christum, & laudauit eius responsionẽ, & non curauit calumniose resistere dictis eius, sicut a principio proposuerat ipse, & alij Pharisæi, qui cum eo veniebant. Sic enim aliquando fiebat circa Christum, ipse enim erat dominus cordis humani, & aliquos, q̃ malo animo ad eum se habebant conuertebat ad meliorem effectum. Sic patet Ioann. 7. cap. vbi dicitur, quòd principes, & Pharisæi miserunt ministros, vt apprehenderent Christum. Illi hoc animo ad eum iuerunt, sed audientes prædicationem eius, pœnituerunt de malo concepto, & nihil facientes, redierunt ad principes, qui cum quæreretur ab eis, quare non adduxerunt Christum, responderunt. Nunquam sic locutus est homo, idest quòd taliter loquitur, & videtur esse a Deo, non ausi fuimus mittere manum in eum.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd non valet argumentum per locum ab auctoritate negatiue, licet enim Marcus tacuerit, quòd venerit animo tentandi iste Phariseus, quia tamen Matthæus illud non tacuit credendum est, quòd fuit, quia Matthæus illud expressit, alioquin quia Luc. & Ioa. nihil retigerunt de quæstione ista de magno mandato dici deberet, q̃ non fuisset, quod absurdum est.

Ad secundũ dici poterat vno modo, scilicet, quòd tentauit non ad nocendum, sed ad experiendum, & tunc bene stat, quòd egerit animo addiscendi, squia nondum expertus fuerat ille quantũ Christus posset in sapientia, & quia nunc vidit eum bene respõdentem concepit aliqualem suspitionem, q̃ responderet posset, quia tamen non expertus fuerat tam plene, tẽtare voluit, & interrogauit.

Sed quia dictum est supra, quòd maligna fuerit ista tentatio, est dicendum, quòd iste tentauit, eo q̃ vidit Christum bene respondentẽ, ac si dicatur, quòd Pharisei (vt Hieron. dicit) licet essent inimici in tentando tamen Christum conueniebant cum Sadducæis, & ideo expectabant finem disputationis, & cupiebant, quòd Sadducæi superarent Christum, & si illi superarent non oportebat, quòd Pharisæi vltra arguerent, quia tamen Christus bene respondit, ita vt non possent Sadducæi, quicquam obijcere oportebat, quòd Pharisæi rursus arguerent contra Christum, vel maneret ipse victor omnium, & ista causa tentandi nũ Christum fuit, quia bene respondit, si autem male respondisset, maneret adhuc argumentum Sadducæorum, & nec oportebat, quòd Pharisæi rursus tentantes interrogarent.

Ad tertium dicendum, quòd a principio talis erat animus istius Pharisæi tentatoris, scilicet, q̃ redargueret Christum qualitercunque ille responderet, & tamen postea compunctus corde videns illius responsionem bonam, laudauit eam.

Ad quartum dicendũ, q̃ Christus laudauit interrogãtem, quia tunc qñ eum laudauit, vere erat laudabilis, licet a principio non esset laudabilis, erat enim a principio tentator, & si talis permansisset non responderet ei Christus, vel non laudart eum, postea tamen compunctus est, & benevolus ad Christum effectus, & laudauit Christi responsionem, ideo conueniens erat, quòd Christus eum laudaret. Etiam quia Christus laudando eum confirmabat propria dicta, nam Pharisæus dixerat, quòd Christus bene respondebat, & reperuit dicta Christi, ideo conuenienter Christus eius dicta laudauit, quia sibi ipsi fauebat.

Quare

Quare iste Pharisæus vocauit Christum magistrum.
Quæst. CCLVIII.

QVAERETVR quare iste Pharisæus vocauit Christum magistrum.

Aliqui dicunt, q̃ hoc dixit irrisorie, sicut aliqui putabant eũ dicebant. Aue rex Iudæorum, & alij dicebant. Aue rabbi infra 27. c. Sed dicendum, q̃ non fuit, quia si irrisorie loquerentur, oportebat, q̃ hoc ex verbis, vel ex modo loquendi ostenderent, & tũc tolleretur occasio tentandi, quia Christus sentiens se irrideri nollet respondere irrisoribus.

Alij dicunt, q̃ vocauerunt magistrum adulatorie, vt sic alliceretur ad eis respondendum, & haberet locum tentatio. Ista positio est conueniens. primo, quia B
sic soliti erant facere Pharisæi, nam supra in litera, quando eum tentauerunt dixerunt adulatorie: Magister scimus, quia verax ex, & verbum Dei in veritate doces. Secundo, q̃ ita tenet Origenes, dicens: Tentãs dicebat magister, quoniam non, tanquam discipulus Christi proferebat hanc vocem. Siquis ergo aliquid non discit a verbo, neque tradit se ei toto corde, dicit autem ei. Aue magister, fratrer est Pharisæi Christum tentantis.

Aliter potest dici, q̃ vocauit eum magistrum nõ ex aliqua causa speciali, sed quia oẽs eũ vocabant magistrum, nam tam Pharisæi, q̃ Sadducæi ac discipuli cẽtesimi vocabant eum magistrum, & ipsemet sic se vocari faciebat. De Pharisæis patet, quia sic dixerunt supra: Magister scimus, quia verax es. De Sadducæis patet supra in litera. Nam interrogauerunt eũ dicentes. Magister Moyses dixit, &c. Et Scribę eum, sic vocabant supra 4. l. Magister sequar te quocunque ieris. Et etiã alij populares supra 19. c. vbi quidam adolescens accessit ad eum, & dixit. Magister bone quid faciendo vitam æternam possidebo? Discipuli etiam sic vocabant Ioan. 13. c. l. Vos vocatis me Magister, & Domine. Etiam ipse iubebat, sic vocari infra 26. Lucę 22. c. 23. c. Etiam ipse fauebat sic eum vocantibus, Ioan. 13. c. l. Vos vocatis me Magister, & Domine, & bene dicitis, sum etenim. Et omnes populares, sic vocabant eum Mar. 5. c. l. Adhuc eo loquente veniunt ad archisynagogum, dicentes, quia filia tua mortua est, quid vltra vexas magistrum?

Causa autem quare omnes vocabant eum magistrum, erat, quia omnes docebat, & nullum aliud officium habebat, nisi docere omnes. Etiam quia Magister, siue Rabbi apud Hebræos erat nomẽ magni honoris. Quod patet, quia propter istum honorem cupiebant Pharisæi istud nomen sequenti c. l. amant vocari ab hominibus Rabbi. Et ideo, vt deferrent honorem magnum Christo, quo dignus videbatur, vocabant eum omnes magistrum. Et quia sic illum vocabat totus populus, etiã iste Pharisæus vocauit eũ sic.

Quomodo dicit Matthæus, quòd quæsierit, quod esset magnum mandatum, quia Mar. dicit, quòd quæsiuit de primo mandato. E
Quæst. CCLIX.

QVAERETVR quomodo dicit hic Marth. q̃ iste Pharisæus quæsierit a Christo, quod esset magnum mandãtum, quia Mar. 12. c. dicitur, q̃ quæsiuit, quod esset primum mandatum omnium, & sępe iteratur hoc. Nam statim additur. Iesus autem respondit ei, quod primum omnium mandatum est. Audi Israel, &c. & enarrato illo concluditur, hoc est primũ mandatum.

Dici potest primo modo, quòd primus, & magnus idem sunt, quia primus dicit præcessionem quandam A
non solum temporis, sed etiam dignitatis, & inde vocantur primates illi, qui præcellunt alios episcopos honore, & dignitate, & etiam deriuantur primitię, i. res meliores, & electę. Sic accipit Exo. 25. c. vbi iussit Deus Israelitis offerre primitias de auro, & argẽto purpura, & hyacintho coccoque bis tincto, & pilis caprarum, sed in istis non accipitur primitia, sicut in fructibus a primitate temporis, sed vocantur primitię partes illę, quæ magis electæ sunt, & meliores. Sic autem primum mandatum est, quod cæteris dignius est, & hoc vocatur magnum. Et ideo vbi dicit Matthæus magnum, dixit Marcus primum.

Secundo potest dici, quòd ille Pharisæus interrogando vtrunque dixit, quod est primum, scilicet & magnum mandatum. Matthæus autem subticuit hic B
primum, quod expressit Mar. & tacuit Marcus magnum, quod expresse dixit Matthæus. Iste modus est conuenientior, quia licet hic tacuit in principio Matthæus primũ in verbis Pharisæi, tamẽ in verbis Christi expressit illud, scilicet hoc est maximum, & primũ mandatum. Et tamen non diceret Christus sic, nisi Pharisæus sic quæreret, quia responsio debet formari iuxta modum petitionis.

Item patet, quia Marc. 12. c. licet a principio solum dicatur de primo mandato, postea expressum est de magno, quando Christus concluſit maius horũ aliud mandatum non est. Et etiam in responsione Pharisæi ad Christum dicitur ibi, maius est omnibus holocaustomatibus, & sacrificijs. C

Quomodo dixit. Magnum mandatum.
Quæst. CCLX.

QVAERETVR quomodo dixit magnũ mãdatum, nam magnum mandatum non est vnicum.

Dicendum, q̃ nõ accipitur magnũ proprie, sed magnum. i. maximũ. Nam aliàs quæstio nulla esset, quia illud, de quo quæritur hic, vnum erat tãtum, quia aliàs non posset designari si multis conueniret, & tamen, qui quæsiuit dicẽs, quod est de aliquo determinato quæsiuit. Secundo, quia certũ est, quòd D
quodlibet mandatum Dei magnum est, nullũ enim est paruum, cum nullum sit contemptibile, sed cum omnia magna sint aliquod est maximum. Tertio patet, quia Christus respondens ad hoc dixit: Hoc est maximum, & primum mandatum, ergo qui quærebat de maximo, & non de magno quærebat.

Dicendum ergo, q̃ accipitur hic positiuus pro superlatiuo, sicut interdum accipitur superlatiuus pro positiuo, de primo patet ex dictis, cum ponatur magnum, idest maximum. De secũdo patet, quia primo Paralip. 12. vocantur omnes bellatores viri fortissimi. Nam dicitur, q̃ de tribu Ephraim fuerunt cum Dauid viginti millia octingenti, & omnes istos dixit viros robustissimos, & tamen nõ poterant omnes esse robustissimi proprie, neq; etiã valde robusti, quia inter tot aliquis esset, qui non esset valde robustus. Accipitur ergo pro positiuo, scilicet robusti erant. Et iste modus est frequentatus valde in veteri testamento.

In quo tentabat Christum iste Pharisæus, & ex hac tentatione quid deducere intendebat
Quæst. CCLXI.

QVAERETVR, cum dicatur in litera, quòd iste Pharisæus tentabat Christum in quo tentabat, & quid intendebat deducere ex hac tentatione.

Aliqui dicunt, quòd ex ista tentatione nihil intendebat

debat deducere, nisi experientiam, volebat enim certum experimẽtum habere de sapientia Christi quærẽdo de hoc dubio, quòd magnũ erat apud Iudæos. Sed dicendum, ꝙ non stat, quia vt ostensum est supra q. 257. ista tentatio erat maligna, & ideo oportebat, quòd aliquod nocumentum intenderet inferre. Et tamen dicendum, ꝙ non est hic tale nocumentum, sicut quando tentauerunt eum super tributo reddendo. Nam tunc intendebant eum tradere morti tradendo potestati prędis Luc. 20. c. ista autem quæstio nõ erat talis conditionis, ꝙ deduceret ad tale inconueniens, ideo dicebat, ꝙ volebat Pharisæus capere Christum in sermone, scilicet ratione eum superare, vel videri superare, vt posset aliqua ignominia fieri Christo, quia si in ratione succumberet poterat dici, quòd omnia, quæ prædicabat falsa erant, & auerteret ab eo populum, quod ille intendebat.

Quare Pharisæus quæsiuit specialiter de hoc dubio. Quæst. CCLXII.

QVAERETVR quare iste Pharisæus quæsiuit specialiter de hoc, scilicet quod erat magnum mandatum in lege.

Dici potest primo, ꝙ hoc fuit, quia iste volebat Christum tentare, & inducere ad inconueniens redarguendo eum. Ad hoc autẽ necessaria erat magna quæstio, quia in rebus leuibus facile erat respondere sine redargutione: talis autem erat ista quæstio, ideo istam proposuit.

Secũdo fuit, quia ista quæstio erat communis omnibus doctoribus legis, & erant in ea diuersę opiniones, quæ colorem aliquẽ habebãt, & quidquid Christus responderet haberet statim Pharisęus opinionẽ contrariam, ex qua posset contra eum verisimiliter arguere, & colorare.

Tertio fuit, quia iste erat modus conueniens ad occultandum tentationem. Nam si appareret, ꝙ ad tentandum fiebat, forte Christus nollet respondere, vel ipsi timerent, ꝙ nollet respondere, si autem quæstio proponeretur, quæ non faceret ad propositum quærentis, esset suspitio contra eum, ꝙ tentatorie faceret, ideo proposuit, id quod ad propositum suum erat. Ipse enim erat legis doctor, vt in litera dicitur, Ideo cõuenienter proposuit quæstionem de lege, sicut dicit Hier. quod hęc quæstio omnibus peritis communis erat. Quarto potest dici, ꝙ fuit, quia ista quæstio fuit multum vsitata inter antiquos Hebræos, & nondum erat per aliquem sufficienter declarata, ideo quæsiuit de ea nũc Pharisęus. Sic dicit Origenes. cum ante aduentum Saluatoris legeretur lex, forsitã quærebatur, quod est mandatum magnum in ea, neque enim interrogasset hoc Pharisæus, nisi diu apud illos de hoc quæsitum fuisset, & non inuentum donec veniens Iesus hoc doceret. Causa autẽ, quare non inueniebatur veritas erat multitudo præceptorum in diuersis libris legis, sic dicit Hiero. Quæ est hęc quæstio problematis, quod est commune omnibus peritis in lege, nisi ꝙ diuersa in Exo. & Leui. & Deute. ordinantur mandata, & ideo erant varię positiones, quæ durabãt vsque ad Christum. Et iste Pharisæus tenebat illam, quæ vera erat, quam Christus approbauit. Sic dicit Beda. grauem sæpe inter Scribas, & Pharisæos ostẽdit quæstionem esse versatam, quod esset mãdatum primũ, siue maximum in lege, quibusdam videlicet hostias, & sacrificia laudantibus, alijs vero fidei, & dilectionis opera præferentibus, eo quòd plurimi patrum ante legem ex fide tantum, quæ per dilectionem operatur placerent Deo. In hac sententia se fuisse scriba iste declarauit.

Quinto fuit, quia ista quæstio erat multum apta ad calumniandum respondentem. Nam quærebatur de magno mandato, & ex hoc erat occasio præferendo quædam aliis dicere aliqua esse parua mandata, quod erat inconueniens. Sic dicit Hiero. non de mandatis interrogat, sed quod sit magnum primumque mandatum, vt cum omnia, quæ Deus mandauerit magna sint, quidquid ille responderit occasionem habeat calumniandi. Sed istum Pharisæum increpat Chrysost. quia de magno mandato quæsiuit, dicens. De magno mandato interrogat, qui neque minimum obseruabat, ille debet interrogare de maiore iustitia, qui iam minorem compleuit.

Cum Pharisæus tentatorie Christum interrogasset, quare respondit ei Christus. Quæst. CCLXIII.

QVAERETVR cum iste Pharisæus tentatorie Christum interrogasset, quare respõdit ei Christus, nam tentantes non merentur responsum, neque solet eis respondere, sic patet præcedenti c. cum principes sacerdotum, & Scribę interrogauerunt tentantes Christum, in qua potestate faceret hęc, & noluit eis respondere. Dicendum ꝙ Christus semper rñdit omnibus quærentibus, siue tentatorie, siue quomodocunque petant ne videatur ignorans facere. Sed differt, quia eis, qui quærunt bono animo, respondet Christus plane circa id, quod quærunt satisfaciendo intentioni eorum. Si autem tentatorie agunt, aut id, super quo eum tentant est tale, quod oporteat tacei, siue non fieri, aut aliquid, quod potest dici, & fieri. Si primo modo respondet Christus ostendendo, quòd non potest fieri, quod petit, vel respondeat id, quod quæritur. De primo, quando petebant Iudæi a Christo signum de cęlo supra 12. c. & ipse dixit, ꝙ generatio praua, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum lonę prophetę. Etiam iterum dixerunt, ꝙ volebant videre signum de cęlo a Christo, & ille ait hypocritę faciem cęli dijudicare nostis, signa autem temporum non potestis supra 16. c. & ibi etiam conclusit, ꝙ non daretur eis signum, nisi lonę prophetę. De secundo, scilicet de respondendo ad id, quod quæritur, patet præcedenti c. nam quæsierunt illi, in qua potestate Christus hęc faceret, & ipse respondit, interrogabo ego vos aliam quæstionem, &c. & quia illi respondere nescierunt, dixit ille, quod etiam non responderet ipse, scilicet determinate, id quod volebãt. Non enim expediebat Christo respondere in illa quæstione, neque etiam signum de cœlo ostendere, vt declaratum est supra 12. & 16. & præcedenti c. Si autem id, super quo fit tentatio est tale, in quo aliquid responderi possit, aut tentatores sunt maligni, scilicet ad nocendum tentantes, aut vani, scilicet solum ad habendum aliquam gloriam ipsius. Si primo modo responderet Christus conuincens eos circa materiam, & tamen non aperit eis id, de quo quærunt iuxta intentionem ipsorum, sicut fuit supra in litera, cum Pharisæi quæsierunt, an liceret dari censum Cęsari. Nam petebant hac intentione, vt deducerent Christum ad dicendum, ꝙ non erat reddendus census, & traderent Christum potestati præsidis, scilicet vt eum interficeret: Luc. 20. c. ideo Christus respondit ad quæstionem, sed non aperte, dicens esse reddendum, vel non reddendum, quia ex vtraque parte inferre volebant illi inconueniens. Sed respondit generaliter, dicẽs, danda Deo, quæ sunt Dei, & Cęsari, quę sunt Cęsaris, & tamen, si illi non fuissent maligni interrogatores, respondisset eis plane, reddendum esse, vel non, tributum.

Sed circa hoc differt, quia aut malignus interrogator perseuerat in liuore, aut dolet, & conuertitur ab iniquitate, si perseuerat, fit, vt dictum est, si autem pęnitet, respondetur ei clare. Sic fuit in isto Pharisæo, qui a principio fuit tentator malignus, & postea doluit de hoc, vt dictum est supra, & ideo Christus ei clare respondit, immo, & laudauit postea dicta Pharisęi, dicens, non longe es a regno Dei: Mar. 12. c. Si autem tẽtator est vanus, scilicet quærens sibiipsi laudẽ, & non intendens inferre Christo aliquod malum, respondetur ei. Et tamen malum stat dupliciter, aliquãdo accipitur malum pro nocumento corporali: Aliquando pro quocunque, quod homo nollet sustinere, ꝙ alius ratione superet eum, aut vincat, dato ꝙ inde nullum malum aliud sequatur. Accipiendo primo modo nõ respondet Christus aperte, licet in materia respondeat, sicut patet de Pharisęis quærentibus de tributo. Aliquando tentans solum vult superare Christum ratione ad inferendum sibi hanc ignominiam, vel quærendum sibi inde magnam gloriam, & tunc Christus respondet directe ad quæstionem, quia non est periculosum respondere, & tamen non ad intentionem quærentis, scilicet non taliter qualiter intendebat quærens, vt nullum honorem, vel gloriam consequatur inde, sicut fuit in quæstione Sadducęorum. Nam illi tentantes accesserunt supra in litera, vt ratione superarent Christum, factum est autẽ potius e contrario, quia Christus eos conuicit, ita vt erubescerent. Aliquando autem tentans solum vult sibiipsi aliquam gloriam, licet non intendat superare Christum, neque ponere eum in aliqua ignominia, & talibus respondet Christus directe, & audit verba eorũ. Sic patet Luc. 10. c. scilicet. Et ecce quidã legisperitus tentans eum, & dicens. Magister quid faciendo vitam eternam possidebo? & postquam respõdisset ei Christus, & ille Christo, subditur, ꝙ ille volens seipsum iustificare, dixit. Et quis est meus proximus? velle se iustificare erat velle se iustum ostendere, & capere gloriam aliquam inanem, & tamen Christus respondit ei directe ad quæstionem, scilicet quis esset proximus. Nunc vero iste Pharisęus tentans quæsiuit, & postea pęnituit de tentatione ante finitam disputationem. Etiam quærebat de re, cuius responsio non erat periculosa Christo, & ita ipse respondit directe ad quæsitum.

An lex vetus habeat plura mandata, vel vnicum. Quæst. CCLXIIII.

QVAERETVR cum hic quæratur de magno mandato legis, in quo innui videtur, ꝙ multa mandata sint, an lex vetus habeat multa mandata, vel vnicum. Aliqui dicunt, quòd vnicũ, quia lex nil aliud est quam præceptum, sed lex vetus est vna, ergo vnũ tantum præceptum est in ea. Secũdo, quia dicit Apostolus ad Ro. 13. c. scilicet si quod aliud mandatum ex hoc verbo restauratur, diliges proximum tuũ, sicut seipsum, sed illud est vnum mandatum, ergo lex vetus non continet, nisi vnum mandatum. Tertio, quia supra 7. c. dicitur, quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, hęc eadem vos facite illis, hoc enim lex, & prophetę dicunt. Sed totà lex vetus continetur in lege, & prophetis, ergo vnicum mandatum est totius legis. Dicendum autem, ꝙ lex vetus nulla præcepta continet, dicit enim Apostolus ad Ephe. 2. c. legem mandatorum decretis euacuans, & loquitur de lege vetere. Item manifeste apparet, quòd multa sint, quæ in multis libris traduntur, scilicet Exod. Leui. Nume. Deut. & de variis rebus sunt, ideo non potest esse vnicum præceptum. Item quia Deus sępe vocat ea præcepta pluraliter, vt Deut. 30. c. scilicet si audieris vocẽ domini, & custodieris præcepta eius, & cæremonias. Causa autem huius multitudinis est, quia cum præceptum legis sit obligatorium, est de aliquo, quod fieri debet, quòd autem fieri debeat hoc prouenit ex necessitate alicuius finis, & ita manifestum est, quòd de ratione præcepti est, quòd importet ordinem ad finẽ inquantum, scilicet illud, quod præcipit est necessarium, aut conueniens ad finem, contingit autem ad eundem finem multa necessaria, vel expedientia, & secundum hoc possunt de diuersis rebus dari præcepta, inquantum ordinantur ad vnum finem. Et ita omnia præcepta eiusdem legis possunt dici vnũ præceptum, inquantum ordinantur ad vnum finem proximum eiusdem legis, sunt tamen diuersa secundum multitudinem eorum, quæ ordinantur ad illum finẽ. Hoc enim modo tam lex vetus, quam noua, & quęlibet legislatio vnicum præceptum habet, & multa, qa oportet, ꝙ quælibet legislatio habeat vnum proximum, & determinatum finem, & quia homines ad illum finem peruenire debent, & peruentio non est à fortuna, sed secundum actum rationis, oportet, quòd sit regula aliqua dirigens ad veniendum. Ista autem regula vna est ex vnitate finis, ad quem peruenitur, qa tamen per multa media veniendum est, & in quolibet ordinate agendum est, oportet de quolibet esse regulam, & sic multiplicantur regulę, vel præcepta, licet vnus maneat finis præceptorum. Et iste modus vnius, & multorum præceptorum tam in lege noua, quam in veteri inuenitur. De noua patet, quia Ioan. 15. c. dicitur, hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem. Et ita dixit. Hoc est præceptum meum, quasi nullum aliud præceptum dedisset, multa tamen dederat, ideo oportet, ꝙ voluerit omnia esse vnum, siue in vnitate finis, siue radicis, vt Grego. dicit. Et vere omnia vnum sunt vnitate finis præcepti, ideſt charitatis, quia finis legis est charitas. Tim. 1. c. Et sic omnia vnum sunt, inquantum ad finem dilectionis tendunt, sed multa sunt per operis diuersitatem. Sic dicit Grego. in homilia, cum cũcta sacra eloquia plena sint dominicis præceptis, quid est, quod de sola dilectione quasi de singulari, ideſt de solo mandato dominus dicit. Hoc est præceptum meum? nisi quia omne mãdatum de sola dilectione est, & omnia vnum præceptum sunt, quia quidquid præcipitur, in sola charitate radicatur, præcepta ergo dominica, & multa sunt, & vnum, multa per diuersitatem operis, sed vnum in radice dilectionis.

Ita etiam in veteri testamento dicunt eẽ multa mãdata eiusdem legis, & etiam tota lex vnum mandatũ est ex eadẽ ratione, & vtrunque posuit Moyses Deut. 30. c. scilicet. Si audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta, & cæremonias, quæ hac lege scripta sunt. ecce vnam legem, & multa mandata. Et statim sequitur, ꝙ sit tota lex vnicum mãdatum, scilicet mãdatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie non est supra te, neque procul positum, neque in cęlo situm, &c. & tamen non loquitur ibi Moyses de aliquo vno mandato, sed de tota lege, quam dederat ostendens eam non esse difficilem ad custodiendum, ergo tota lex erat vnum mãdatum, & per illa eadem verba oñdit Paulus ad Ro. 10. c. facilem esse obseruationẽ noui testamenti. Ex hoc autem sequitur, ꝙ habeat locũ quæstio legisperiti, scilicet quod est magnum mãdatum, quia cum multa sint ex diuersitate operis, vnum erit maius alijs. Et de hoc ille quęrebat.

Ad primum dicendum, quòd lex vetus est vna, ideſt vna legislatio, quæ vna dicitur secũdum ordinẽ ad vnum finem, & tamen continet diuersa præcepta secundum distinctionem eorum, quæ sunt in finem. Sicut etiã ars ędificatiua est vna vnitate finis, quia tẽdit

Universidad de ... Biblioteca

dit ad ędificationem domus, continet tamen diuersa instrumenta secundum actus varios, quæ ordinantur ad illum finem.

Ad secundum dicendum, ꝙ omnia sunt vnũ præceptum vnitate finis, sic enim Apostolus dicit 2.Timo.1.scilicet. Finis præcepti charitas est, ad hoc enim tendit omnis lex, quæ ordinata est, & non est apostediasmenos, idest ratione deficiens, vt dicitur 5.Ethi.& non sola lex noua, & vetus, scilicet vt constituat amicitiam, vel hominum adinuicem, vel hominũ, & Dei. Et ita Arist.8.Ethico. dicit, ꝙ legislator magis procurat ciues amicos reddere, quã iustos, & ideo tota lex, & omnis lex impletur in hoc mandato: Diliges proximum tuum, sicut te ipsum, sicut in fine mandatorũ omnium. In dilectione autẽ intelligitur dilectio Dei cum proximus propter Deum diligatur, & ideo Apostolus pro vno præcepto posuit dilectionem Dei, & proximi, dicens, quòd omne præceptum instauratur in hoc. Et ad Gala.5.c.dixit: Qui proximum diligit, impleuit legem.

Ad tertium dicendum, quòd sicut mandatum de dilectione est vnum in quo omnia sunt vnitate finis, ita mandatum continens generaliter modum dilectionis est vnum, & continet simpliciter omnia mandata per quãdam inclusionem, & collectionem omnium modorum perueniẽdi ad illum finem. Et ideo sicut istud præceptum diliges proximum, est omnia præcepta vnitate finis, quia ad hunc finem omnia ordinantur, ita & hoc præceptum: Quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, continet omnia præcepta inquantum sub quadam generalitate ostendit omnes modos se habendi ad proximum in diligendo eum, scilicet ꝙ faciat ei illa, quæ sibiipsi facit, vel fieri vult. Et hoc, quia vt dicit Aristo.9.Ethicorum amicabilia, quæ ad alterum perueniunt ex amicabilibus, quæ ad seipsum.

Præcepta multa in lege veteri, de quibus erant, & quomodo distinguuntur. Quæst. CCLXV.

QVAERETVR cum in lege veteri sint multa pręcepta, de quibus sunt, vel quomodo distinguũtur. Dicendum ꝙ licet ista sit satis longa inuestigatio tamen nunc non intendimus eam prosequi, sed breuem, & communem ponemus distinctionem. Omnia enim mandata, & prohibitiones veteris testamenti tam legis, quam prophetarum distinguũtur in tres species, quædam enim sunt moralia, quædam cęremonialia, quædam iudicialia. Moralia vocamus Decalogum. Cæremonialia sunt, quæ in cultu Dei dirigunt. Iudicialia vero, quæ ad dirimenda foralia negocia, & contractus humanos regulandos dicta sunt.

Sed dicetur, quomodo vocantur aliqua præcepta moralia, & alia non, quia moralia a moribus dirigendis dicuntur, sed nulla præcepta sunt, quæ mores non dirigant cum de hoc solo omnia sint, ergo non conuenienter vocantur quędam moralia.

Dicendum, quòd accipiendo mores humanos id, a quo moralem virtutem dicimus, omnia præcepta vocantur moralia, sed possunt vocari moralia dupliciter aliqua, & non omnia. primo, quia omne præceptum secundum se est morale, & ideo, sicut se habet aliquid ad esse præceptum, ita se habet ad esse morale, sed quædam sunt præcepta per se, quædam vero non per se, sed inquantum sunt illorum determinationes. Ideo primis competit esse per se moralia, secundis autem non. Ideo prima vocantur moralia per excellentiam, sicut vocantur præcepta per excellentiam, sicut est in proposito, quòd quædam sunt, quæ præcepta sunt per se, & regulatiua morum, alia vero

F sunt solum præcepta inquantum sunt determinationes primorum præceptorum, quæ si per se intelligerentur, nulla alia præcepta essent, ideo illa sola per excellentiam vocamus præcepta moralia, alia vero alijs nominibus vocantur.

Secundo vocamus aliqua moralia, & non omnia, scilicet quia quædam vbique sunt ad dirigendos mores, & etiam si a nobis non instituantur competit eis ex dictamine rationis, ꝙ sint directiua morum, & istam vim habent vbique, talia autem dicimus de iure naturali. Alia autem sunt ad regulandos mores, quia sic instituuntur, & si non instituerentur nullam vim ad hoc haberent. Ideo ista non vocamus præcepta moralia, sed determinationes moralium, & vocaG mus illa alijs nominibus, scilicet cęremonialia, & iudicialia. Ista autem moralia sunt, quæ in Decalogo cõtinentur, & similia, quæ aliquando habentur tam in lege, quam in prophetis, quæ etiam sine aliqua institutione humana ex ipso naturali dictamine rationis habent, ꝙ obligent. Cęremonialia sunt pręcepta, quæ dirigunt hominem in cultum Dei, & sunt quædã determinationes cultus. Cęremonia enim ipse diuinus cultus est, cęremonialia autem sunt, quæ nos in colẽdo determinant, & dirigunt, sicut est de modis oblationum, & sacrificiorum, & de ritu, qui tenendus est circa ipsa animalia cuiuslibet sacrificij, & oblatio thuris, & compositio lucernarum, & compositio vestiũ sacerdotalium. Et non solum hęc, quæ immediate H sunt ad Deum, & impenduntur ei sunt cęremonialia, sed etiam ea, quæ disponunt homines, vt apti sint ad Deum colendum, & ita est, quòd homines non vescantur carnibus, quas lex immundas iudicat, etiam caueant ab immũditijs tactus, vt nõ tangant leprosum, neque fluentem semine, neque mulierem fluẽtem sanguine, aut menstruatam, & omnes modi purificationum, & lotionum, vt purificatio a lepra, & fluxu, & contaminatione, & multa huiusmodi, quæ homines reddebant mundiores corporaliter respectu Dei. Et ita erant aptiores ad cultũ eius. Et de his multa sunt tam in Exodo, quam Leuitico, Numeris, & Deute. Iudicialia autem vocantur quędam præcepta, quæ sunt determinatiua habitudinis hominis ad hoI minem ad seruãdum iustitiam, ne vnus alteri noceat, quod in generali dicunt præcepta Decalogi, sed quia oportebat ista specificari, ne sit error in applicatione circa particularia, vltra commune præceptum morale, vel naturale de bene se habendo ad proximũ, data sunt multa præcepta, tam de modo communicandi hominum inter se, quam de pęnis eorum, qui peccarent in conuersatione ad proximum, & vocantur iudicialia, quia executio illarum legum quantum ad pęnas pertinebat ad solos iudices. Etiam quia generaliter instruebantur iudices per illa præcepta ad reddẽdum iura partibus tam in ciuilibus, quam in criminalibus. Et hoc etiam supposito manet clara causa interrogandi, scilicet erant non solum multa præcepta, K sed etiam multi modi præceptorum, ideo non iniuste quærebatur, quod erat magnum mandatum in lege.

An præcepta cæremonialia moralia iudicialia sint in lege Christi, sicut erant in veteri. Quæst. CCLXVI.

SED quæretur an talis distinctio præceptorum sit in lege Christi.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia quodcunque præceptum est vltra moralia, est cęremoniale, aut iudiciale, & tamen sunt aliqua in lege Christi talia. Nam moralia vocamus Decalogum, & tamen vltra Decalogum multa sunt, vt vendere omnia, & dare pauperibus, & siquis te percusserit in vna maxilla, &c. & qui angariauerit te mille passus, &c. supra 5.c. & 19. ista enim non pertinent ad Decalogum, ergo sunt cęremonialia, vel iudicialia.

Dicendum, quòd verum est, ꝙ omne præceptum præter moralia est cęremoniale, aut iudiciale, & tamẽ in lege Christi nullum tale est. Et cum obijcitur de prædictis. Dicendũ, ꝙ ista non sunt præcepta, sed cõsilia, quia non obligãtur homines absolute, vel indifferenter ad illa faciendum, quod tamen esset, si essent præcepta, sed quia pertinent ad perfectionis gradum inuitantur homines ad illa, sed non coguntur. Et ita etiam in veteri testamento erat aliquid pertinens ad consilia, sicut obseruatio ritus Nazaræorum. Nume. 6.c. Nam ex voto obseruabatur a volentibus, & nõ de præcepto, vt patet eodem c. Etiam multa alia ex voto fiebant, & de modo obligationis illorum datur regula Nume.30.c. & ideo talia non oportet, quod pertineant ad aliquod de tribus generibus præceptorum, cum non sint præcepta.

Sed adhuc obijcitur, ꝙ aliqua sunt præcepta in nouo testamento, quæ nõ sunt moralia, & ita erãt cęremonialia, vel iudicialia, sicut non repudiare vxorem supra 5.& 19.c. & non irasci, & non videre mulierem ad concupiscendum eam supra 5.c. & multa similia. Item quia est illud. Quæcunque vultis, vt faciant vobis homines supra 7.c. & illud. Diliges proximum tuum, sicut teipsum, supra in litera. Et tamen ista non sunt moralia, cum non sint in Decalogo.

Dicendum, ꝙ ista sunt præcepta, & tamen moralia sunt, & non cæremonialia, neque iudicialia. Nam illa ex naturali dictamine rationis obligant nulla existente humana, vel diuina institutione expressa, ergo moralia sunt, quia cęremonialia, & iudicialia positiua sunt. Cum autem dicitur, ꝙ nõ ponuntur in Decalogo, dicendum, ꝙ hoc nõ impedit. Nam non est verũ, ꝙ omnia moralia ponuntur in Decalogo, licet aliquo modo reducantur ad Decalogum, sed inde est, ꝙ Decalogus totus ad moralia pertinet præter pręceptum de sabbatho, quod magis est cęremoniale, quã morale quantum ad assignationem diei, licet aliquid morale habeat. Et sic Decalogus magis ponitur, vt exẽplum quoddã moralium, quam vt expresse continẽs omnia moralia. Tot enim moralia sunt, quot esse inueniuntur de naturali dictamine rationis. Omnia autem ista talia sunt, & multa alia, ideo non inueniuntur a Christo posita cęremonialia aliqua, aut iudicialia, sed sola moralia.

Ad secundum dicendum, quòd illa nõ solum sunt moralia, sed etiam moralium quædam principia. Nã illud, scilicet. Quęcunque vultis, vt faciant vobis homines, continet omnia moralia pertinentia ad modum se habendi hominis ad hominem. Et illud, scilicet. Diliges proximum tuum, continet omnia præcepta moralia quantum ad vnitatem finis, quia iste est finis, scilicet vt diligat Deus, & proximus, & propter hoc de vtroque istorum dicit Christus, quòd in eo est lex, & prophetę, vt patet supra 7.& supra in litera, idest omnia præcepta legis, & prophetarum includuntur in illis.

Sed obijcietur, quòd oporteat esse in lege Christi cęremonialia, & iudicialia præcepta, & quòd sine illis non possit seruari, quia omnia præcepta moralia sunt multum generalia, & non tangunt conditionẽ particularem, & tamen in moralibus sermones vniuersales licet sint veriores sunt maiores 2.Ethicorum. Et hoc, quia particularium est actio, ideo oportet determinari illud vniuersale per aliqua particularia, sed particularia sunt cęremonialia, & iudicialia, quia cęA remonialia sunt determinationes moralium pertinẽtium ad Deum, iudicialia sunt determinationes moralium pertinentium ad proximum, ergo necesse est in lege Christi esse cæremonialia, & iudicialia præcepta, quia sine illis non potest lex Christi seruari.

Dicendum, quòd verum est, quòd sine cæremonialibus, & iudicialibus non potest lex Christi obseruari, & tamen in lege Christi non sunt cæremonialia, & iudicialia, sed est in ea potestas condendi cęremonialia, & iudicialia, & obseruatores legis Christi habẽt cęremonialia, & iudicialia. Sunt autem iudicialia eorum leges illę forales, quas generaliter totus orbis obseruat, si quę tales sunt, sicut quondam fuerunt leges B Romanæ dilatato imperio eius per totum orbem. Nunc vero, & si non sint eędem forales leges, sunt cuilibet populo illa iudicialia, quæ ipse sibi constituit, vel a maioribus suis suscepit, & hęc sunt conuenientes determinationes præceptorum moralium pertinentium ad proximum positorum in lege Christi, vel non expressorum in ea, secundum, ꝙ illi genti, & regioni conueniunt.

Quę iudicialia, & q̃ cęremonialia in lege Christi.

Cęremonialia autem sunt illa, per quæ determinamur ad colendum Deum, qui Christi legem profitemur, & ista partim sunt generalia omnibus cultoribus Christi, quędam vero propria simul gentibus, vel populis. Prima autem sunt illa, quæ modicum distant a naturali dictamine, & ideo sicut moralia sunt eadem, C ita & talia cæremonialia sunt eadem, etiam illa, quæ ab Apostolis data sunt, & per totum orbem fuerunt diffusa. Sic etiam quæcunque instituant summi põtifices pro toto orbe efficiunt cæremonialia toti orbi, cætera autem obseruantur particulariter varie pro conditione singularum gentium, vel populorũ. Hæc vero licet non sint expresse instituta in lege Christi, est tamen potestas ibi sufficiens ad ista instituendum, & ideo legislatio Christi non est incompleta, esset autem incõpleta, si cũ sint necessaria cæremonialia, & iudicialia, non ponerentur in ea, neque daretur ibi potestas sufficiens ad ea constituendum. Fuit tamẽ ibi data potestas Apostolis, & omnibus successoribus eorum a Christo statuendi omnia, quæ sunt in constructionem Ecclesię, sicut dicitur Ioan. vigesiD mo quarto capitulo. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos, idest eandem potestatem do vobis, quam dedit mihi pater, sed Christus homo per potestatem Dei dedit legem, ideo illi per potestatem a Christo susceptam possunt supplere omnia, quæ desunt ad bonum statum ecclesię. Et ita Apostolus dicit 2.Corin. 10.& 13. ꝙ habent ministri Ecclesiæ potestatem in constructionem, & non in destructionem, & istud est supplere ea, quæ desunt legi Christi ad hoc, ꝙ sit cõsummata, & ideo dixit Apostolus 1.Corin.3.c. ꝙ Dei adiutores sumus.

Sed tunc dicetur, quare Christus non posuit in lege sua cæremonialia, & iudicialia, sicut posuit Deus in veteri testamento?

E Dicendum, quòd licet necessaria erant tam nobis, quam existentibus in veteri testamento aliqua cæremonialia, & iudicialia, tamen non posuit aliqua Christus in lege sua, & ad hoc fuerunt plures rationes, de quibus positę fuerunt decem in quodam nostro tractatu de Pręscriptionibus.

In quo isti Pharisæi hoc mandatum magnum vocarunt. Quæst. CCLXVII.

QVAERETVR cum isti dixerunt: Quod est magnum mandatum in lege, in quo vocauerunt magnum.

Dicendum, quòd magnum potest vocari aliquod manda-

mandatum multipliciter. Primo multitudine verborum contentorum in eodem mandato, secũdo multitudine rerum faciendarum, quæ in illo mandato includuntur, tertio vocatur magnum difficultate, scilicet quòd ea, quæ difficiliora sunt dicant maiora mandata, quæ vero facilia sunt dicantur parua, quarto dicitur magnum auctoritate iubentis, quinto necessitate, vel magnitudine obligationis, sexto vtilitate, vel merito obseruantis. De primo, vt quodlibet mandatum cęremoniale, vel iudiciale est maius, quam morale quodlibet, quia in quolibet iudiciali continẽtur multa verba, & clausulę, vt patet Exod. vigesimo primo, & vigesimo secundo, & vigesimo tertio, & in cęremonialibus eodem modo, vt patet per totum Leuiticum: in præceptis Decalogi pauca verba sunt, vt illud. Non mœchaberis. Non occides. Non falsum testimonium dices. Et hoc modo nõ quæritur hic, quia manifestum erat, sed quod erat maximum, & quod minimum mandatum, etiam nulla vtilitas erat scire sic, quod erat maximum mandatum.

Secundo modo dicitur maximum mandatũ, quòd plura facienda continet, & sic quanto aliquod mandatum est vniuersalius, tanto est maius, quia continet multa, sicut illud. Quæcunque vultis, vt faciant vobis homines hęc eadẽ facite illis, supra septimo capitulo, & sic non accipitur in præsenti, quia tunc non conueniret responsio Christi, sed diceret, quòd mandatũ maximum est. Quæcunque vultis, vt faciãt vobis homines. Item non poneretur, quòd maius est mandatum de diligendo Deum, quam diligendo proximũ, cum plura contineat mandatum de diligendo proximum, quam de diligendo Deum, quia continet omnia præcepta secundę tabulę, immo continet totam legẽ, quia omne aliud mandatum instauratur in hoc, ideſt in dilectione proximi. ad Roma. decimo tertio, capitulo, & ad Gala. quinto capitulo, dicitur, quòd qui proximum diligit legem impleuit, & non dicitur, quòd qui diligit Deum legem impleuit. Etiam præceptum de diligendo Deum includitur in præcepto de diligendo proximum, & non è contrario, quia dicitur prima Ioan. quarto, capitulo. Qui nõ diligit proximum suum, quem quotidie videt, Deum, quem nõ vidit quomodo poterit diligere? & tamen vocatur maius præceptum de dilectione Dei, ergo non accipitur sic.

Tertio modo dicitur magnum difficultate, & ita maius præceptum est abstinere ab omnibus venereis quam a detractione, & inuidia, & non accipitur, sic in præsenti. Nã licet diligere Deum ex toto corde, &c. sit difficilius omnibus aliis intantum, quòd non potest in hac vita impleri, tamen diligere proximũ non est maioris difficultatis, quam cætera si accipiatur distinctum ab illis. Etiam non quæritur hic de difficultate, quia parum proderat sciri, quod erat difficilius mandatum.

Quarto modo dicitur maius mandatum omne, quod a Deo datur, quam quæ dantur ab hominibus etiam si vicẽ Dei gerant, & si mãdata ab illis data sint maiora alijs modis Et hoc modo præcepta Decalogi dicerentur esse maiora, quam alia, quæ sunt in lege, quia illa dicuntur data a Deo in voce, sicut populus putabat, licet angelus esset, qui loquebatur ad Gala. tertio capitulo. Cætera autem data fuerunt populo per Moysen, qui ea a Deo accepit. Et tamen non accipitur sic in præsenti, quia tunc notum esset, quę sunt maiora, & quæ minora præcepta. Item quia tunc è cõtrario esset, quam hic ponitur. Nam Christus dixit hoc esse maximum mandatum de diligendo Deum, & tamen istud non fuit datum in voce Dei, vel angeli, sicut Decalogus, sed postea per Moysen, ideo debet esse minus. Sic patet, quia Decalogus ponitur Deuteronomi. quinto capitulo, & præceptum de dilectione ponitur Deutero. sexto, & est de illis, quæ Moyses locutus est ad populum.

Quinto modo dicitur præceptum magnum obligatione, & tunc est dicendum, quòd omnia præcepta obligant, ita quòd nullum illorum potest omitti, vel infringi, nisi incidendo in peccatum mortale, & obligatione pœnę ęternę, sed potest vocari maius obligatione inquantum transgressio, vel omissio eius importat maiorem culpam, & pœnam gehennę, & sic maximum mandatorum est non habere Deos alienos, quia nullum peccatum maius est, quam Deos habere illos credendo Deos, & colendo, vt Deos. Et hoc est accipiendo magnitudinem peccati ex genere, tamen potest accidere, quòd in aliquo homine sit aliud magis peccatum, quam colere Deos alienos.

Sexto modo vocatur magnum merito, vel vtilitate, & tunc illud est maius mandatum, per quod quis magis mereretur de vita ęterna, vel magis placet Deo, & isto modo proprie accipitur in præsenti. Nam hoc proprie facit aliquod mãdatum esse maius, sunt quippe omnia mandata ad aliquem finẽ, & tota bonitas sua est respectu illius finis. Inquantum igitur magis facit aliquod illorum peruenire ad finem, tanto magis, & melius erit, sed per meritum peruenitur in finem, ergo illa, quæ sunt maioris meriti sunt maiora mandata simpliciter. Hoc autem conuenit his, quia mãdata de dilectione sunt maiora omnibus aliis. Nã charitas facit actum per se meritorium, & alij actus non sunt meritorij, nisi inquantum a charitate imperantur, & diriguntur, & quia ista duo sola sunt præcepta charitatis, erũt ista maxima mandata. Item patet hoc, quia Luc. decimo capitulo, cum quæreret quidã legis peritus à Christo, quid faciendo vitam æternam possidebo? Respondit ei Christus. In lege quid scriptum est? & quomodo legis? Et ille dixit. Diliges dominum tuum, &c. & Christus dixit, quòd recte dixerat, & ideo subiunxit. Hoc fac, & viues. Ergo per ista duo mandata maxime venitur ad vitam ęternam, & sic sunt maxima merito, vel vtilitate, & hoc est, quod quæritur. Item patet hoc Marc. duodecimo capitulo ex intentione Pharisæi, qui istam quæstionem formauit. Nam dixit, quod. Diliges proximum tuum, sicut teipsum, maius est omnibus holocaustomatibꝰ, & sacrificiis, ideſt maius est merito, & in placendo Deo.

Quomodo hoc mandatum, scilicet diliges dominum Deum, &c. est in lege Moysi, & de quibus mandatis sit.
Quæst. CCLXVIII.

QVAERETVR cum dicatur, quòd diliges dominum Deum, &c. sit maximum mandatum in lege, quomodo est verum, quòd sit in lege, & de quibus mandatis est.

Dicendum, quòd mandatum de dilectione Dei est in lege, accipitur enim lex multipliciter, vt infra dicetur, & tamen quocunque modo accipiatur quantumcunque stricte, est mandatum istud in lege, nam ponitur Deutero. sexto capitulo, & ille liber vocatur Moysi.

Cum autem quæritur de quibus mandatis est, dicendum, quòd non potest poni inter cęremonialia, aut iudicialia, sed oportet esse morale, immo maximum inter moralia. Nam cęremonialia sunt quædam determinationes cultus diuini, diligere autem Deum non est determinatio aliqua cultus, sed est ipsa substantia cultus diuini, sicut enim Augusti. dicit in Enchiridion, spe, fide, & charitate colitur Deus, & tamẽ charitate magis colitur, quam fide, & spe. Nam licet hęc tria magna sint, maior horum est charitas, primo Corint. decimo tertio capitulo. Ideo non ponetur inter cęremonialia, quæ nõ dicunt ipsum cultũ, sed quasdã determinationes cultus.

Inter iudicialia etiam non ponitur, quia illa sunt ad proximum, & dirigunt in modo se habendi ad illum, manet igitur, quòd sit de moralibus, & est præcipuũ cum omnia præcepta, quę sunt de dictamine iuris naturalis dicantur moralia, istud autem est de dictamine naturali rationis sine aliqua positione legis. Non est tamen præceptum istud in Decalogo, quia multa sunt de moralibus, quæ in Decalogo non sunt, sed sunt similia illis, vel reducuntur ad ea.

Quare Christus dixit esse primum mandatum diligere Deum, & non dixit timere.
Quæst. CCLXIX.

QVAERETVR quare Christus dixit esse primum mandatum, & magnum diligere Deum, & non dixit timere. Nam etiam Deus timeri debet, & ab omnibus.

Dicendum, quòd vbicunque est amor Dei est timor, sed non conuertitur, quia aliqui sunt, qui timẽt, & non amant, sicut dæmones, qui credunt, & cõtremiscunt. Iaco. secundo capitulo, sed non amant. Et etiam bonis competit timere Deum, suadet enim scriptura timere Deũ. Psalmo trigesimo tertio. Timete dominum omnes sancti eius. Et timor iste laudabilis est. Psalmus 18. Timor domini sanctus permanet in sęculum sęculi. Et ideo ita pertinet ad præceptum timere, sicut amare. Item quia ponitur diligere Deum, tanquam generale præceptum, quia qui diligit Deum, non offendit ipsum, cauendo omnia, quæ sunt contra Deum, & faciẽdo, quæ ei placita sunt. Et qui timet mouetur ad omnia hęc, siue agendo, siue cauendo, & sic quantum ad hoc æqualia sunt timere, & diligere.

Est tamen dicendum, quòd ponitur diligere Deũ primum, & magnum præceptum, & nõ timere, quia ut dictum est supra quinto capitulo, quæstione 274. Vocatur hic magnum mandatum merito, & vtilitate, & tamẽ nullum est præceptum plus meritorium, neque æqualiter, quam præceptum de dilectione, immo nullius præcepti actus est meritorius, nisi per actũ charitatis, scilicet inquantum per charitatem mouetur homo ad agendum opera præceptorum, & ideo necesse est, quòd actus diligendi sit excellentior, qui est actus elicitus a charitate, quam actus aliorum præceptorum, qui sunt imperati ab ea, & consequenter præceptum de dilectione est excellentius cęteris, & licet timere Deum sit laudabile, tamen non est meritorium per charitatem, & ideo siquis Deum timet, & non amat non meretur, sicut est in dęmonibus, & in malis hominibus, & ob hoc quidam timores sunt boni, & in malis hominibus, & ob hoc quidam timores sunt boni, quia annexam habent charitatem, sicut timor filialis, siue reuerentialis, qui dicitur timor sanctus, & castus. Timor autem seruilis non est laudabilis, neque meritorius, quia sine charitate est, non ergo debuit poni timor Dei in primo præcepto, sed dilectio, sed quia timor ad omnes pertinet, & etiam est laudabilis, & mouet ad omnia atque amor, vt dictum est, debuit poni in præcepto, & est de præceptis generalibus. Et istum modum seruauit Moyses ponendo præcepta Deuterono. sexto capitulo, nam prius dixit audi Israel Deus tuus vnus est, diliges dominũ Deũ tuum, &c. & post multa, quæ de dilectione dixit, addidit, Dominum Deum tuum timebis, & illi seruies, & per nomen eius iurabis. Et sic non est maximum mãdatum de timore, sed de dilectione. Et ita dixit Chrysosto. diliges inquit, & non time, quia diligere maius est, quam timere. Timere enim seruorum est diligere filiorum. Timor sub necessitate est, dilectio sub libertate, qui in timore seruit Deo pœnam quidem euadit, mercedem vero iustitię non habet, quia inuitus facit bonum propter timorem. Non vult, ergo Deus, vt timeatur seruiliter ab hominibus, quasi Dominus, sed vt diligatur, quasi pater, qui adoptionis spem, ciem donauit hominibus.

Quare Christus dixit diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, &c. & cur Matthæus non posuit illa eadem tria, quæ sunt in Deute. Quæst. CCLXX.

QVAERETVR quare Christus dixit diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua. Et quid per hęc innuit.

Dicendum ad primum, quòd Christus fecit hoc, quia voluit allegare mandatum ad literam, vel quasi. Nam quæsitum est a Christo, quod esset magnum mandatum in lege, ideo ipse respondit de his, quę in lege erant allegans mandatum, & quia ibi ponuntur tria, scilicet ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, licet non sit idem penitus ex tota mente, & ex tota fortitudine, vt declarabitur infra quæst. 274.

Quare Matthæus ponens tria, non posuit eadem, quæ ponuntur Deute. 6. c. Quæst. CCLXXI.

SED tunc quæretur, quare Matthæus ponens tria non posuit eadem, quæ ponuntur Deute. 6. c. vbi est litera, quæ allegatur.

Aliqui putant, q̃ sic, quia secutus est sensum, & non verba totaliter, & ideo posuit tria pro tribus, sed non eadem in verbis. Sed dicendum, q̃ non stat, quia neque etiam sunt eadem in sententia. Nam non est idem dicere ex tota mente, & ex tota fortitudine, quia mens pertinet ad animam, ideſt interiores virtutes, fortitudo pertinet ad vires executiuas, vt dicetur sequenti quæst.

Alij dicunt, quòd Matthęus dixit hoc, quia Christus ista verba dixit, & eadem Matthęus scripsit.

Sed dicendum, quòd non satisfacit, quia idem argumentum procederet contra dictum Christi, quod contra dictum Matthęi. Secundo, quia non est verũ, nam Christus dixit non ista tria, sicut Matthęus illa scribit, sed dixit quatuor, scilicet ex toto corde tuo, ex tota anima, ex tota mente, ex tota fortitudine, vt dicitur Mar. 12. c. Et cum Marcus asserat illa quatuor dicta esse, necesse est, quòd teneamus illa esse dicta, & non, quòd solum tria dicta fuerint, quia sola tria posita fuerunt a Matthæo. Item quia non solum subticuit hoc Matthæus, sed etiam aliud. Nam Christus dixit hoc esse maximum mandatum, scilicet audi Israel Dominus Deus tuus est vnus. Diliges Dominũ Deũ, &c. vt patet Marc. 12. c. & sic manet dubium, quatę Matthæus omnia hęc tacuit.

Dicendum autem ad primum, quòd Matthæus omisit illud, scilicet ex fortitudine tua, vel virtute, qa tria præcedentia pertinent ad potentias animę rationalis, quartum autem, scilicet ex fortitudine, vel virtute pertinet ad vires operatiuas, & quia omnia organa obediunt animę, siquis agat ex omnibus viribus interioribus necesse est, quòd agat ex omnibus exterioribus, & ita expressis interioribus, non oportuit exprimi vires organicas.

Ad secundum dicendum, quòd Marcus secutus est

ibi Christum quantū ad verba, ideo quia posuit Christus illud, scilicet audi Israel in verbis suis, scripsit quoque illud Marcus, Matthæus autem secutus est eum quantum ad intentionem quæstionis, & quia quærebatur de magno mandato, & illud: Audi Israel, non erat mandatum non scripsit illud Matthæus. Nam, Audi Israel, est excitatio ad reddendum attentum, cum dicitur: Vnus Deus tuus est, non est mandatum, sed assertio fidei, quia tamen, ita habetur Deutero. 6. c. de quo loco Christus accepit posuit sic, & ita Marcus scripsit, sed Matthæus posuit solum illud, quod ad præceptum pertinet, & est, Diliges Dominum Deum, &c.

Quid Christus voluit signare per hæc tria, ex toto corde, ex tota anima tua, ex tota mente.
Quæst. CCLXXII.

QVAERETVR quid voluit signare p hoc, quod dixit ex toto corde, ex tota anima, ex tota mēte. Dicēdum, ꝙ voluit designare perfectionem huius actus dilectionis, est enim istud maximum mandatū, & est maximum dignitate, & merito, sed non esset tale si non esset actus perfectus, ideo debuit designari perfectio eius, quæ innuitur inquantum dicitur ex toto corde, &c. sed quomodo sit ista totalitas, & an ad eam homo obligetur, dicetur infra q. 292.

Sed sciendum, quòd per istam designantur omnes vires animę rationalis, vt exponunt doctores. Dicit enim Chry. diligere Deum ex toto corde est, vt cor tuum non sit inclinatum ad alicuius rei dilectionem, quā Dei. Diligere enim Deum ex tota anima est certissimum animum habere in veritate, & certissimum esse in fide.

Alius est enim amor cordis, alius animę. Amor cordis quodā modo carnalis est, vt etiam carnaliter Deum amemus, quod facere non possumus, nisi recesserimus ab amore mundialium rerum. Cordis ergo amor sentitur in corde. Amor verò animę nō sentitur, sed intelligitur, quia in iudicio animę consistit, qui enim credit apud Deum esse omne bonum, & nihil boni esse extra ipsum, hic diligit Deum in tota anima: tota vero mente diligere Deum est, vt omnes sensus tui Deo vacent. Cuius enim intellectus Deo ministrat, cuius sapientia circa Deum est, cuius cogitatio ea, quæ Dei sunt tractat, cuius memoria, quę bona sunt recordatur, tota mente diligit Deum.

Aliter exponit Augu. s. Deum ex toto corde diligere præceperat, vt omnes cogitationes tuas, ex tota anima, vt omnem vitam tuam, ex tota mente tua, vt omnem intellectum tuum in illum conferas a quo habes ea, quæ confers, nullam ergo vitę nostrę partem relinquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, vt alia re velit frui, sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus haurit. Tūc est. n. optimus hō cū tota vita sua pergit vbi est incōmutabile bonū. Aliter exponit Origenes. s. ex toto corde. i. secundum totam recordationem, & operationē, & cogitationē. Ex tota aīa. i. vt parati sint ponere eam pro pietate Dei. Et tota mēte, nihil, s. aliud proferentes, nisi, quę Dei sunt. Et vide, si potes Cor quidem pro intellectu accipere, quo intelligibilia speculatur, mente aūt ad proferendas res Mente. n. singulas res proferimus, & per vnūquodq;, quod significatur, quasi mente nostra inambulamus, atque proferimus.

Sed, quia ponuntur tria, quæ pertinent ad animam, oportet intelligere vires animę rationalis, quas nos solemus vocare tres, s. intellectum, voluntatem, memoriam, mens. n. memoria est, anima & cor signat intellectum, & voluntatem. Sed varie, quia aliqui volūt per cor intelligi intellectum, per animā voluntatem, alij vero è contrario, & hoc est, quia quidam accipiūt cor a sapiendo, & tunc est intellectus. Alij aūt a volendo, & dicunt significare volūtatem, licet cor pars corporis sit, & nō vis animę, sic dicit Glo. ex toto corde. i. intellectu: Anima. i. voluntate: Mente. i. memoria, vt nihil ei contrarium velis, sentias, aut recorderis. Quia tñ Christus posuit quatuor, s. cor, aīam, mentem, & virtutem Mar. 12. c. oportet accipi non solum interiores vires, sed ēt exteriores. Vñ aliqui accipiunt per cor vires naturales nutritiuas, vt augmentatiua generatiua: per animā virtutes aīales, vt oēs sensus interiores, & exteriores, vt simul affectiones, vt irascibilē, & corruptibilem, per mentem oēs vires rationales, s. intellectum, voluntatem, & memoriam iuxta eos, qui memoriam vim animę distinctā ponunt. Et ita exponit Theophylactus dicens. Attende qualiter oēs vires aīę enumerauit. Est. n. virtus animę animalis, q̄ expedit in dicendo ex tota anima tua, ad q̄ pertinet ira, & desiderium, quæ omnia tribui voluit diuino amori. Est alia vis animæ, quæ dr naturalis, ad q̄ pertinet nutritiua, & augmentatiua, & ista est dāda Domino tota pp quod dicit ex toto corde. Est & alia vis rationalis, q̄ mentē vocant, & ista est tota dño danda. Alij exponūt, quasi pro eodem, s. vt per istā accipiamus tres gradus aīę, per animam ipsam sensitiuam, per cor vegetatiuam, per mentem ipsam aīam rationalem, & ita exponit Greg. Nisenus. Sed est adhuc planius dicendū, & magis concorditer ad intentionem Dei, s. ꝙ posuit actus charitatis in præcepto, actus vero est ex habitu charitatis. Ad charitatē aūt exigitur aliquid tripliciter. Vno mō, vt subiectū charitatis, & ita est voluntas, & significatur per cor, vt quidam volunt, vel per aīam, vt aliis placet. Alio mō exigitur aliquid, vt præcedens ad charitatem, & sic est intellectus, & memoria. Nam non pōt quis diligere, nisi quæ prægnouit, quod ad intellectum pertinet, neque pōt prægnoscere, nisi ea, quorum spēm habuerit, q̄ retentionem aliqui attribuunt memorię, quæ est pars animę rationalis, & ideo ponuntur duo, s. anima pro intellectu, & mens pro memoria. Alio mō exigitur aliquid, tanq̄ ops, & sic est irascibilis, & concupiscibilis, & membra corporalia, quæ obediunt voluntati, & intellectui, & sic nihil manet in hoīe, quod ad actum charitatis non concurrat, & istud tertium notatur per virtutem, q̄ Marcus posuit. Et non dr ibi virtus aliquis habitus, sed virtute est dicere ex omnibus viribus, s. tam organicis, q̄ non organicis, quæ imperio volūtatis subsunt. Et hoc est, quod dr Deuter. 6. ex tota fortitudine. i. ex toto corde. natu, vel omnibus viribus, licet aliqui per fortitudinē accipiunt firmitatem, s. vt manere debeat firmus in charitate, qui illam semel habet. Dicēdum aūt, ꝙ istud præceptum ponitur in quatuor locis, s. Deute. 6. c. & hic, & Mar. 12. & Luc. 10. & vbique est idem sensus, licet non ponantur penitus eadem verba. Nā Deut. 6. ponitur ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Et ibi oportet accipi per cor, & animam intellectum, & voluntatem. Per fortitudinem autem omnes vires inferiores, quæ voluntati obediunt, vt supra dictum est. Hic autem ponuntur tria, scilicet anima, cor, & mens, & oportet accipi pro tribus viribus animę rationalis, scilicet intellectum, voluntatē, & memoriam, inferiores autem vires tacuit, quia cōcurrentibus viribus superioribus totaliter ad operationem aliquam oportet etiam vires tacuit, voluntatē, & ires, quæ comitantur illas, & seruiunt eis. Marcus vero posuit cor, animam, mentem, & virtutem. Et ille magis expressit omnia ex nominibus designans, vt supra

supra expositum est. Lucas autem dixit ex toto cordē A no. & ex tota anima tua: & ex omnibus viribus tuis, & ex tota mente tua. Posuit autem eadem, quæ Marcus, nisi quòd mutauit ordinem, quia mētem posuit post vires, & tamen apertius locutus est, quàm alibi habeatur. Nam quod dicitur Deuteron. 6. Ex tota fortitudine, & Mar. 12. ex tota virtute dicit ille ex omnibus viribus, quod manifestius est. Nam intelligimus omnes vires, s. posteriores voluntate, & subditas ei, vt irascibilem concupiscibilem, & omnes organicas.

Quomodo Christus respondens ad quæstionem Pharisæi, dixit: Hoc est maximum mandatum. *Quæst. CCLXXIII.*

QVAERETVR, quomodo Christus respondens ad quæstionem Pharisæi dixit hoc est maximum mandatum. B

Dicendum, quòd mandatum de dilectione Dei est maximum vtilitate, & merito, vt dictū est supra quæst. 272. & hoc est propter duo. Primo, quòd actus istius mandati est per se meritorius: actus vero aliorum non est meritorius, nisi quantum a charitate imperantur. Ratio autem quare charitas sit meritoria per se, & aliæ virtutes non, nisi per charitatem est ista, quia meritum est respectu præmij, præmium autem est respectu Dei, quia ipse solus illud dat, s. vitā eternam: Ideo meritum non poterit esse, nisi respectu Dei, & cōsequenter illa virtus erit meritoria, quæ in Deum tēdit, nulla autem virtus de moralibus, vel gratuitis est quæ tendat in Deum prēter theologicas tres, spem, fidem, charitatem. Nam cæteræ habent p obiecto aliquid, quod est minus Deo, vt fortitudo, tēperantia, liberalitas, habent determinata obiecta, quę non sunt Deus, vt patet in Ethicis. Etiam finis earum non est Deus, sed proprius earum finis est aliquod bonum hominis secundum speciem, & quod in hac vita haberi possit, quod patet, quia Pharisęi vsi sunt his virtutibus, & non expectauerunt aliquod bonum ipsarum, vel pereas post vitam, cum vitam aliam nesciebant: ergo putabant se posse habere hic bonum & finem ipsarum: ex quo sequitur, ꝙ impossibile est virtutes huiusmodi, idest morales, vel quascunque non theologicas esse meritorias, quia meritum est respectu Dei, ipse autem nullo modo sunt ad Deum, idest, neque vt in finem, neque vt in obiectum. Si autē aliquo modo sint actus earum ad Deum non est hoc p ipsas, quia impossibile est, ꝙ ipsę secundum se eliciāt aliquem actum dirigendo in Deum cum nō habeāt illum pro obiecto neque pro fine: sed fiet per aliquā aliam virtutem, quæ superior sit, & earum actus imperando dirigat in Deum, & tunc non erūt illi actus per se meritorij, sed per illam virtutem, à qua imperantur. De theologicis autem virtutibus dicendum, quòd sunt in Deum, tam vt in obiectum, quam vt in finem, & istæ sunt fides, spes, charitas: & ideo vocantur theologicæ idest diuinæ, quia de Deo, & ad Deū sunt. Et secundum hoc poterat aliquis dicere, quòd omnes tres essent per se meritoriæ: sed falsum est, ꝙ fides non est per se meritoria, cum ipsa sine charitate manens non faciat hominem Deo acceptum, quia fides in malis est. De spe eadem ratio est, & ideo sola charitas est meritoria. Ratio huius est, quia licet fides & spes sint de Deo, tamen non sunt de ipso secundū rationes perfectas. Nam fides est de Deo, vt de vero occulto, & reuelato, spes est de ipso, vt de ente arduo & difficulter attingibili. Charitas autem est de Deo, vt de bono, & de summo bono, ideo charitas dicit perfectionem rationem in Deo, ad quam est maximè, quia charitas dicit amorem ad Deum, & iste amor est duplex. Vnus est concupiscentiæ, & alius est amicitiæ.

Primus est, quo amamus Deum, idest cupimus ipsum, vt efficiatur bonum nostrū, vel nos efficiamur beati per ipsum. Sicut dicitur homo amare vinum, vel equum, vt dicitur 4. Ethicor. & tamen ad ista non est amicitia.

Secundus amor est, quo Deo ipsi volumus bonū, s. vt ab omnibus honoretur, & sit ei laus in sæcula, & subijciantur omnia illi, & tunc non est ipse bonum, quod volumus, sed cui bonum volumus, & tunc est amicus. Et de isto amore amicitiæ dicūt, quòd est meritorius, non autem de amore concupiscentiæ. sed p nullam virtutem potest se quis habere ad Deum, vt ad amicum, nisi per charitatem, ideo per ipsam solā meremur per se. Per actus verò aliarum virtutū meremur inquantum à charitate imperantur, quæ est secundum se meritoria, & ideo præceptum de charitate est maius omnibus, quia solum illud est de actu p se meritorio.

Secundo est hoc, quia in isto præcepto non solum ponitur substantia actus, s. diligere, sed etiam determinationes quædam quæ faciunt augmentum, s. ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente. Tales autem determinationes non ponuntur in aliquo alio præcepto, ideo istud habet specialem magnitudinem.

Quare potius in isto præcepto ponuntur istæ determinationes, scilicet, ex tota anima &c. quàm in alio.
Quæst. CCLXXIIII.

QVAERETVR circa hoc cum in isto præcepto dilectionis Dei ponantur istæ determinationes, s. ex toto corde &c. & non in aliquo alio, quare potius in isto quam in alijs. C

Dicendum, quòd virtutum quædam habent solū actum interiorem, quædam verò interiorem, & exteriorem, quę autem habent actum exteriorem semp consistunt in determinatione quadam secundū quātitatem, & non est bonum in eis agere ex toto conatu. Sic est de liberalitate, fortitudine, magnificentia, temperantia. Nam dare aliquid est bonum, & tamē non est magis dare semper melius dare: non enim est liberalitas, sed prodigalitas. Sic etiam omnia aggredi, & oīa sustinere non est fortitudo, sed audacia, vel impauiditas. In virtutibus autem, quæ habent solum actum interiorem, potest esse bonū agere ex toto conatu: & tamen non contingit adhuc in oībus. Nam fides non solum est in actu assentiendi veris reuelatis, sed consistit fides in rebus certis, quas credi oportet, & non plures, quia omnia credere vitium est, sicut nil credere, sed determinata sunt, quæ credēda sunt. De spe eadem ratio est, quamuis actus eius sit solum interior, quia non sunt omnia speranda, sed determinata. In charitate autem secus est, quia actꝰ eius est diligere, & quanto maior fuerit melior est. Et hoc est ex tota anima, & ex toto corde &c. idest quantum quis potuerit. Dicunt autem quidam, ꝙ est speciale in charitate, ꝙ circa actum eius non sit tenēdus aliqs modus, quia ipsa est nobilior alijs virtutibus. Sed dicēdum, ꝙ non stat, quia competeret charitati pro omnibus actibus suis, sed non est verum, quia proximus ex charitate diligitur, & tñ non diligitur ex tota mēte, & tota anima &c. quia aliqs modus diligendi proximū propter excessum esset peccatum. Ita dicit Aristot. 7. Ethic. ꝙ licet amare parentes, & filios sit de bonis, & pulchris, tñ excessum habet, sicut Niobe ita amabat filios, ꝙ repugnabat ad Deos. Et Satyrus Philopator ita patrem diligebat, ꝙ videbatur desipere. Sed dicendum, ꝙ hoc accidit pp conditionē obiecti diligibilis. s. quia Deus diligitur, qui tam bonus, & diligibilis est, ꝙ nemo eum diligere pōt quantū ipse est diligibilis.

Universidad de Deusto Biblioteca

proximus autem habet bonitatem finitam: & ideo non est diligibilis per omnem modum: & ita in præcepto dilectionis Dei dixit scriptura, ꝙ diligeretur ex toto corde, &c. In præcepto autem dilectionis proximi non dixit ex toto corde, sed solum sicut teipsum.

Quomodo est verum, quòd hoc sit primum mandatum in lege, Quæst. CCLXXV.

QVAERETVR cũ dicatur hic, ꝙ diligere Deũ, &c. sit primum mandatũ, quomodo est verũ. Aliqui dicunt, quòd istud sit primum præceptũ Decalogi.s.illud non habebis Deos alienos coram me. Qđ ad Deũ pertinet, & ita est primũ mãdatũ.

Sed dicendũ, ꝙ nõ stat, quia diuersa præcepta sunt. Primò patet, quia istud est affirmatiuũ.s.Diliges Dominũ Deũ: illud negatiuũ.s.nõ habebis Deos alienos.

Secundò, quia vnũ pertinet ad charitatẽ.s.Diliges: quia diligere est actus charitatis: aliud est præceptum fidei.s.Non habebis Deos alienos, quia habere Deos alienos non est habere statuas in domo vel templo, sed credere, ꝙ illi sunt dij vltra Deum quem asserimus. Vel ille, qui a nobis asseritur non sit Deus, sed alius præter ipsum. Credere aũt est actus fidei, ideo non sunt ambo idem præceptum.

Tertiò, quia in illo præcepto. Non habebis Deos alienos, non ponuntur istæ determinationes, quę sũt in isto, scilicet, ex toto corde, &c.

Quartò, quia Moyses posuit ista tanquam distincta. Nam Deute.5.c. posuit in principio Decalogi illud.s.non habebis Deos alienos. Et postea Deut.6. finito Decalogo ponũtur verba Moysi, & ibi ponitur. Diliges Dominum &c. ergo non sũt idem pręceptũ, & ita nõ est istud primum præceptum Decalogi: immo non est de Decalogo.

Aliter ergo dici potest, s. quòd istud est primum præceptum non quidem Decalogi, sed legis Moysi. Pro quo sciẽdum, ꝙ duplex est lex data Iudęis a Deo, quædam est, quæ data est in monte Sinai: alia est, quæ data, est in terra Moab. Sic dicitur Deut.29.c.s. Hæc sunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moysi, vt feriret cum filijs Israel in terra Moab: præter illud fœdus, quod pepigit cum eis in Horeb. Et ita fuit duplex fedus, vel lex duplex, & illud quod factum est, in Horeb scriptum fuit in Exodo. Leui. & Num. quòd vero factum est in terra Moab, scriptum est in Deut. vt patet Deut.1. & 29.c. & ideo vocatur ille liber Deuteronomium, i dest noua lex, vel secũda lex, & Hebręi vocant illum Bisne. i. secundam legem, & illa vocat̃ lex Moysi proprie, quia illa tota data est per Moysen: licet ille a Deo accepit. Prima aũt nõ vocatur ita specialiter lex Moysi, quia aliquid quod in ea est datum est per Deum.s.per Angelos loquentes ex parte Dei, vt Decalogus Exo.20.c. & ideo illud, quod fuerit primum præceptum in Deut. vocatur simpliciter primũ præceptum: sed istud.s.Diliges Dominũ Deum tuũ, est primum in Deut. & non ponuntur aliqua præcepta ante Deut.5.c. vbi ponitur Decalogus, & repetitur ibi, quia iã fuerat positus Exo.20.c. & nõ pertinet Decalogus ad Deutero. ideo prima præcepta Deut. sunt illa, quæ ponuntur ibi statim post Decalogum, & ista sunt, quæ habentur Deuter.6.c. & primum illorum est. Diliges, &c. ergo illud est primum præceptũ legis Moysi simpliciter. Et patet hoc, quia Deut. 6.c. in principio dicitur. Hæc sunt præcepta, cerimoniæ, atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus vester, vt docerem vos, & faceretis ea in terra, ad quam transgredimini possidẽdam. Et sic innuit ibi esse principium totius legis. Et statim primũ præceptum est. Diliges &c. ideo poterat hic dicere Christus, ꝙ erat

F primum præceptum legis istud, scilicet diliges, &c.

Secũdo põt dici, & melius, ꝙ vocatur primũ nõ pcessione, licet dignitate, & iste est verus sensus. Et patet primo, quia si de pcessione in ordine scripturæ quereretur nulla cã dubitãdi esset, quia per seipsos poterat videre, qđ erat primũ in ordine. Secundo, qa dato, ꝙ hoc esset dubiũ, nulla erat cã querẽdi, qa non fieret questio aliqua sine vtilitate, & tñ nulla vtilitas erat scire qđ erat primũ mandatũ in ordine scripturę: ideo nõ quæsitum est hoc, neq; respõdit Christus de hoc.

Tertio, quia apparet manifestè, ꝙ nõ ponatur primum pro præcessione in ordine scripturæ sed pro dignitate, qa dixit Phariseus quærẽs, qđ est magnũ mãdatum in lege. Et vbi dicitur hic, magnũ, dicit Mar. G 12. c. qđ est primum mandatum. Etiã qa Christus nõ dixit solum hoc est primum mandatum, sed ait hoc est primum, & maximum, et ita illa primitas determinatur per maximum.s.ꝙ sit primitas dignitatis, & ita fuit declaratum supra. q.274. Quartò, & efficacius patet, quia sicut dicitur hoc est maximum, & primum mandatum, ita subditur statim. Secundum aũt simile est huic, & ideo ita vocatur primum illud diliges Dominum sicut vocatur secũdum illud.s.Diliges proximum, & tamen istud non vocatur secundum in ordine scriptutæ, quia non ponitur iuxta illud diliges Dominum Deum, &c. vt patet Deu.6.c. ergo vocatur secundum, alio modo.s.dignitate, & ita vocabitur primum; & nõ in ordine scripturæ istud.s.Diliges Deũ. H

Quomodo diliges proximum tuum est secundum præceptum legis Moysi, & vbi habetur. Quæstio. CCLXXVI.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd secundũ præceptum est diliges proximum tuum, quõ Christ⁹ dixit esse pręceptũ legis, & vbi habeat. Dicẽdum, ꝙ istud nõ est aliqđ determinatũ præceptum, quod ponatur expresè in lege veteri sicut ponuntur alia præcepta, sed est vnum præceptum, quod inuenitur ibi virtualiter, licet non literaliter. Vnde non est illud præceptum quasi pars legis, sed cõtinẽs totã legẽ, sicut dicitur ad Ro.13. ꝙ omne præceptum legis in hoc verbo instauratur. s.diliges proximũ, &c. I & ad Gala.5.c.s. qui proximum diligit legem impleuit. Dixit igitur illud Christum præceptum legis.i.cõtinẽs in se omnia præcepta legis, vel quasi. Et ob hoc non possunt vocari ista duo præcepta dilectionis duo præcepta legis, quia ambo continent totam legem, licet non essent determinate præcepta illius, cum nihil sit in tota lege, quod nõ reducatur ad ista, vt infra dicetur. Et ideo aliter sunt ista præcepta legis, & aliter illa.s.non habebis Deos alienos & illud: Non occides: Non mechaberis. Quia ista sunt scripta, & pars legis, illa verò non sunt in lege, sed legem continent, & tamen in hoc pręcepto.s.Diliges Dominum Deũ tuum, fuit speciale.s.quia illud continet multa præcepta legis, & ipsum ẽt ponitur determinate in lege, sed K continet multa vt dictum est, & tamen etiã si illud.s. diliges Dñm Deum non poneretur in lege adhuc vocaretur præceptum legis. i. legem continens, & primum, & magnum vocaretur propter causas dictas.

Dicendum tamen est, quòd licet non contineatur præceptum istud secundum hanc literam alicubi in veteri lege, tamen Leui.19.c. habetur quantum ad sententiam, quia dicit diliges amicum tuum sicut teipsum. amicus autem. & proximus interdum pro eodem accipiuntur, & eo.c.dicitur. Si habitauerit aduena in terra vestra, ne exprobreris ei, sed sit inter vos quasi indigena, & diligetis eum quasi vosmetipsos.

Quomodo

Quomodo hoc præceptum de dilectione proximi vocatur secundum præceptum. Quæst. CCLXXVII.

QVAERETVR quomodo istud præceptum de dilectione proximi vocatur secundum præceptum.

Dicendum, quòd non potest accipi secũdum in ordine scripturæ, vbi ponitur illud.s. Diliges Dominum Deuum tuum, sed alia ponuntur, vt illud Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruies, & per nomen eius iurabis.

Est ergo dicendum, quòd vocatur secundum in dignitate, idest, quòd post illud de dilectione Dei, non est aliud maius, neq; æquale huic scilicet diliges pròximum tuum.

Et hoc patet primò, quia charitas est virtus excellentior alijs, & actus suus est melior actibus aliarũ virtutum. Sunt autem omnia præcepta legis de actibus omnium virtutum, quia lex præcepit actum omniũ virtutum.5. Ethi. c.1. ergo cum charitas sit excellentior alijs necesse est, ꝙ præcepta pertinentia ad actus charitatis sint maiora præceptis alijs: sed charitas habet duos actus.s.diligere Deum, & proximum, ideo sunt duo præcepta dilectionis.s.præceptum de diligẽdo Deum est simpliciter excellentius omnibus præceptis, ideo præceptum de diligendo proximum erit excellentius omnibus alijs, quia nulla alia sunt præcepta de actibus charitatis, & ita vocatur istud secundum præceptum.

Secũdo, quia vt dictum est præcedenti q. præceptũ de diligẽdo proximũ nõ est vt vnũ de præceptis positis in lege, sed colligẽs in se quasi totã legẽ. Nã quidquid est in lege dirigit hominẽ in actibus suis, & hoc aut circa Deum, aut circa proximum: omnia quæ ad Deũ dirigũt cõprehẽdũtur sub illo pręcepto.s.diliges Dominũ Deũ: oĩa verò, quæ ad proximum sub hoc præcepto.s.diliges proximũ tuũ: ergo nõ põt cõparari illud præceptũ ad aliquod de illis, quæ sunt ad proximũ: qa oĩa sunt, vt pars huius, & pars non cõnumeratur cõtra totũ: sed solũ cõparabit̃ ad illud.s.Diliges Dñm Deũ tuũ, vel ad ea, q̃ sub illo includũtur, & sunt determinationes illius, vel modi se habendi ad Deũ. Si cõpararetur ad illud de dilectione Dei est minus illo, & respectu eius vocat̃ secundũ. s qa nullũ aliud intercedit: si cõparat̃ ad alia est maius illis, vt dicit̃ Mar. 12.c. diligere proximum sicut seipsũ maius est oĩbus holocaustomatibus, & sacrificijs, & ita diligere proximum est minus primo. s.dilectione Dei, & est maius omnibus alijs: ergo est secundum, & ita Christus vocauit illud secundum.

Quare dicitur, quòd secundum simile est huic, & quomodo est verum. Quæstio. CCLXXVIII.

QVAERETVR quare dicitur, quòd secundum simile est huic, & quomodo est verum.

Aliqui dicunt, ꝙ est simile in dignitate, & merito, sicut dicit Hilarius, ꝙ mandatum sequens primo est simile, significat idẽ esse officij, & meriti in vtroque.

Sed dicẽdũ, ꝙ nõ stat. Primò, quia ista præcepta nõ sunt æqualia. Nã diligere Deũ maioris meriti est quã diligere proximũ cũ excellẽtior sit actus in se, & maioris obligationis est Deũ quã proximũ diligere: cum Deum diligamus propter se, proximũ aũt pp Deum.

Secundò, quia dicitur in litera de mãdato dilectionis Dei, quod est maximum mãdatũ, & de dilectione proximi non dicitur, ꝙ sit maximum mandatum.

Tertio, quia in mãdato de dilectione Dei ponitur determinatio qualis non ponitur in mandato de dilectione proximi.s.ex toto corde, ex tota anima, & mẽ

A te: ergo maius est. Quarto, quia si istud esset illi equale in merito non vocaretur secundum, quia secundũ facit gradum, & ordinem, sed non vocatur hic secundum quantum ad ordinẽ scripturæ, vt dictum est præce.q. ergo vocatur secundum quantum ad dignitatẽ, & sic non est æquale in merito.

Cum autem Hilarius dicit, ꝙ idem officij, & meriti est in vtroque. Dicendum, quòd non intellexit de dilectione cuiuscũq; proximi: sed de dilectione Christi, qui est proximus noster, & est Deus, & ex hac parte dilectio, qua eum diligimus est eiusdem meriti, cũ illa, qua diligimus Patrem, & Spiritum sanctum. Et patet quòd sit ista intentio Hilarij, quia dicit. Neque.n. aut Dei sine Christo, aut Christi sine Deo potest vtilis esse dilectio ad salutem.

Dicendum ergo, quòd vocatur simile primo.s. in B actu. Nam primum de dilectione est, & etiam secundum, & ista est intẽtio Christi, vt non putaretur istud præceptum esse alterius generis actus.

Secundo vocatur simile, vt aliqui volunt, quia nõ solum est idẽ actus, sed ẽt quasi idẽ obiectũ: quia q diligit proximum propter Deum diligit, & quasi Deũ diligit in ipso, sic dicit Chryso. qui hominẽ amat simile est sicut, qui Deum amat, quia imago Dei est homo, in quo Deus diligitur sicut rex in sua imagine honoratur. Alij autem volunt, ꝙ est simile.i.ꝙ se habent ista duo mãdata per cõnexionẽ quãdam, ita ꝙ vnum infert alterum, & infertur ab eo sicut dicit Theophy- C lactus pp hoc dicit esse simile, qa hæc duo mandata alternatim sunt sibi cõsona, & reciproce cõuertunt̃. Nã qui diligit Deum diligit, & facturã suã Principale aũt factorum eius est homo. Vnde qui diligit Deum, diligere debet omnes homines, qui verò diligit proximum, qui multoties dat causam scandali, multo magis debet Deũ diligere, qui semper beneficia pręstat.

Quid est dicere Diliges proximum tuum sicut teipsum, & quare hoc Christus dixit. Quæstio. CCLXXVIX.

QVAERETVR qd est dicere: diliges proximum tuum sicut teipsum, & quare hoc dicit Christ⁹.

Dicendum quòd hoc positum fuit. Primo propter D precedens mandatum, nam in eo posita fuit determinatio vel modus amoris, quia non solum dictum est diliges Dominum Deum, sed etiam additum est ex toto corde, &c. ideo hic posita est alia determinatio scilicet, sicut teipsum.

Secundo fuit hoc ad tollendum. Nam dictum fuerat in pręcedẽti mandato diliges &c. hic autẽ dictum est secundum mandatum simile est huic, & ita putaret̃, ꝙ diceret ẽt diliges proximum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima. Vt ergo tolleretur iste error, posita fuit ista determinatio. Sicut teipsum.

Tertio fuit, quia ẽt si poneretur solum mandatum de dilectione proximi, dẽret poni ista additio, & hoc quia est actus virtutis, & omnis virtus ponit ordinem quẽdã, & modum, cum cõtingat peccare p excessum E & defectum, & ideo dilectio proximi debuit habere modificationẽ, & quia est pręceptum generale, debuit esse generalis modificatio, & ista est sicut teipsũ.

Cum autẽ q̃ritur, qd est dicere. Sicut teipsum. Dicẽdum, ꝙ nõ intelligitur pro ęqualitate, qa magis seipsum quisq; diligere debet q̃ proximum, sed pro similitudine, q̃ accipit̃ in fine dilectionis, & in rebus, q̃ per dilectionẽ exhibẽtur. Finis.n. ad quẽ homo debet seipsum diligere est Deus.s.vt perueniat ad perfectã Dei participationem, quę est fruitio, & ideo ad illum finem debet quisque diligere proximum suum.s.vt perueniat ad illum finem. Etiã debet ei velle eadem bona, q̃ sibiipsi. Vnde sicut q sibi verum bonũ vult vitã Finis dilectionis hominis.

Universidad de Deusto Biblioteca

ęternam vult: ita & qui diligit proximū debet ei velle vitam ęternam. Cætera etiam bona tam virtutes quam famā & bona quęcunque fortunę, ſicut quiſq; illa vult pro ſe inquantum bona ipſi ſunt: ita & velle debet ea proximo. Et hoc vere eſt diligere eum ſicut ſeipſum. Vnde nil aliud fuit hoc, niſi dare quandam doctrinam de modo amandi: quia diceret aliquis: cū debeā diligere proximum, quomodo diligam? vel qd faciendo, vt diligam? Et reſpondetur, quòd ſicut teipſum ideſt eadē vel ſimilia bona, quæ tibiipſi facis diligendo te, fac illi diligendo eum, & hoc eſt præceptū, quod Chriſtus dedit. ſup. 7. c. ſ. quæcunque vultis, vt faciant vobis homines hæc eadem vos facite illis. Et iſtam regulam amicorum, & dilectionis poſuit Ariſt. 9. Ethi. ſcilicet. Amicabilia, quæ ad alterum venerunt ex amicabilibus, quæ ad ſeipſum, ideſt in hoc aliquis eſt amicus alterius, & operatur ad eum, ſicut ad amicum, quando facit illi talia qualia ſibi.

Quomodo accipitur lex, & prophetæ hic.
Quæſtio. CCLXXX.

QVAERETVR cum dicatur, quòd in his duobus mandatis pendet lex, & prophetæ quomodo accipitur lex, & prophetæ.

Dicendum quòd accipitur lex multipliciter. Vno modo pro teſtamento, ſicut dicimus legem veterem totum teſtamentum vetus, & ſic lex dicit continentiam omnium librorum veteris teſtamenti, ſiue ſint legales, ſiue ſint prophetales, ſiue qualeſcunque.

Secundo modo accipit̄ lex ſtrictius pro libris Moyſi, quia lex pręceptum nominat: ipſe enim eſt, qui præcepta dedit Iudęis, & quia omnia, q̄ Moyſes ſcripſit, continentur in quinque libris, vocantur illi lex Moyſi. Et ita accipiūt Iudęi vocantes iſtos quinque libros Thora. i. legem, vt dicit Hiero. in prologo Galeato. Et iſto modo accipit̄ communiter in ſacra ſcriptura lex, vt Ioan. 1. c. lex per Moyſen data eſt, & Io. 7. Moyſes dedit vobis legem. Et tunc diſtinguitur lex contra alios libros ſcilicet contra prophetales, & ſapiētiales, agiographos, & apocriphos. Sic accepit Chriſtus Luc. 24. ſcilicet. Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſūt in lege Moyſi, & prophetis, & pſalmis de me.

Tertiò accipitur lex ſtrictiſſimè pro ipſa lege, quæ totaliter data eſt à Moyſe, & vocatur lex noua, ſiue ſecunda, & eſt Deuteronomium. Omnia enim præcepta ibi contēta dedit Moyſes Iſraelitis in terra Moab incipiendo a c. 6. vſque ad finem. Eſt enim iſta lex diſtincta ab eo toto, quod habetur in quatuor libris præcedentibus. Et ideo dicitur eſſe aliud fœdus. Deute. 29. Et hoc, quia in diuerſis locis data ſunt hæc præcepta. Nam prima data ſunt in Horeb. ideſt in monte Synai: alia vero ī terra Moab. eo. c. De prophetis dicēdum, ꝙ nō accipitur hic propheta pro viro, ſed pro libro. Sicut dicitur Luc. 24. c. omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & prophetis, & pſalmis de me. Et hic ēt dicit̄, ꝙ pendet lex, & ꝓphetę. i. prophetalis ſcriptura.

Et tunc dicendum ꝙ propheta. i. liber prophetalis accipitur dupliciter. Vno modo pro libro Prophetæ, ideſt in quo ſcriptæ ſunt reuelationes ꝓphęticæ, alio modo pro libro, qui à propheta ſcriptus eſt, quidquid illud ſit, quod continet. Primo modo vocantur libri prophetales, vel prophetæ libri quatuor prophetarū maiorum, ideſt Iſaię, Ieremiæ, Danielis, Ezechielis, & liber duodecim prophetarum minorum. Accipiēdo ſecundo modo vocantur libri prophetales Ioſue, Iudicum, & libri Regum, licet non contineant prophetiam, ſed hiſtoriam: eo quòd à prophetis conſcripti ſunt. Et ſic accipiuntur prophetæ a Iudæis in diuiſione librorum ſuorum: ſicut etiam accipit Hiero. in

F prologo Galeato, vbi dicit eſſe octo libros prophetarum, & primus eſt Ioſue, & ſecundus Iudicum. Sicut etiam accepit Chriſtus Luc. 24. dicens. Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt de me in lege Moyſi, & prophetis, & pſalmis. Et ſic Chriſtus tetigit in generali libros, in quibus aliquid ſcriptū erat de eo, & tamen in libris Regum eſt aliquid de eo ſcriptum ſcilicet. 2. Regum 7. cap. Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium, quod non ſolum de Salomone, ſed adhuc multo melius de Chriſto intelligitur ad Hebreę. primo cap.

G Nunc verò circa legem dicendum, quòd aliter accipitur in verbis Chriſti, & aliter accipitur in verbis Phariſęi quærentis. Nā in verbis Chriſti debet accipi ſecundo modo, nō enim poteſt accipi primo, neque tertio modo. Non primo, quia ſic lex includit omnes libros, & non diſtingueretur lex contra prophetas, & tamen Chriſtus diſtinxit hic, dicens, pendet lex, & prophetæ. Non poteſt accipi tertio modo, quia acciperetur pro ſolo Deutero. & tamē in alijs libris Moyſi ſunt multa p̄cepta, de quibus dubitare poterat an aliquod illorum eſſet primum, & maximum: ideo neceſſe eſt accipi de lege ſecundo modo, nam iſte modus communior eſt accipiendi in ſcripturis.

H De prophetis dicendum, quòd accipiuntur ſecundo modo: nam præter libros reuelationum adhuc in alijs libris, qui a prophetis ſcripti ſunt continentur aliqua præcepta, & de omnibus illis poterat eſſe dubiū & non ſolum iſto modo, ſed adhuc poteſt ampliari propheta, vt accipiatur pro omnibus libris, qui non ſunt legales, ſiue ſint prophetales, ſiue agiographi. Nam etiam in agiographis, qui ad tertium ordinem librorum pertinent, vt dicit Hiero. in prologo Galeato continentur multa præcepta, de quibus poterat dubitari, an aliquod illorum eſſet maximum, & ita poterit etiam tertio modo accipi propheta, vel prophetalis liber.

An præceptum de dilectione Dei, & proximi ſint duo præcepta, & quomodo dicuntur duo.
Quæſtio. CCLXXXI.

I QVAERETVR an iſta ſint duo p̄cepta, & quomodo dicuntur duo: nam vna charitas eſt, qua diligitur Deus, & proximus, & vnus actus diligendi ideſt ad eandem ſpeciem pertinens.

Dicendum quòd duo præcepta ſunt ſicut hic dicitur. ſ. ꝙ primum eſt. Diliges Dominum Deum, &c. Secundū eſt: Diliges proximum tuum. Etiam quia dicitur. In his duobus tota lex pendet, & prophetæ. Cauſa autem quare duo ſunt, dicitur eſſe, quia duo ſunt, quæ diliguntur ſcilicet Deus, & proximus, & non debuerunt eodem præcepto comprehendi.

Sed obijcietur, quia tunc Angelus, & homo diuerſa ſunt, ergo de eorum dilectione deberent eſſe diuerſa præcepta, ſed non ſunt.

K Dicendum quòd omnia, quæ diliguntur ex charitate eſt vna charitas, & dilectio eſt actus ſpeciei eiuſdem, & tamen non eſt vnum, & idem præceptum omnium, & hoc non propter diuerſitatem diligibilium, ſed propter diuerſum modum diligendi. Nam diligimus proximum non propter ſe, ſed propter Deum: ipſum autem Deū nō diligimus propter alterum, ſed propter ſe. Item diligendus eſt ex toto corde, & ex tota anima: proximus autem non: ſed diligere debet eum quis ſicut ſeipſum, & ideo non potuit eſſe idem modus, & ſic non potuerunt pertinere ad idem præceptū. Secunda ratio eſt, qa modi dilectionis Dei, & proximi debuerūt poni in præcepto ſicut, & ſubſtātia actus, iō ſi eadē modificatio eſſet vtriuſq; eſſet idem præceptum de vtroque, vt ſi eſſet diligendus proximus ex toto corde ſicut Deus, vel ſi diligere deberet quis Deum ſolum ſicut ſeipſum. Nam diceretur tunc. Diliges Deum, & proximum ex toto corde, & tamen non potuit eſſe idem modus: ideo non potuit eſſe idem præceptum licet ſit vna, & eadem virtus, cuius eſt vtraque dilectio, & etiam vtraque dilectio eſt eiuſdem ſpeciei, cum ſit ab eodem habitu numero.

De homine autem, & Angelo licet differant ſpecie, & genere, non debuit dari diuerſum præceptum dilectionis, eo quòd non eſt diuerſus modus dilectionis, quia ſicut diligimus hominem propter Deum, ita & Angelum propter Deum, & ſicut diligo hominē ſicut meipſum, ita Angelum ſicut meipſum. Vnde, & Angeli proximi ſunt, & nomine proximorum intelliguntur: ideo non debuit aliud præceptum eſſe de eis, & de hominibus.

Hoc dubium mouet Augu. 1. lib. de Doctri. Chriſtia. & Magiſter refert verba Aug. 3. Sen. di. 27. ſ. quòd licet ſit eadē charitas ſunt duo præcepta propter duo dilecta, & ita dicitur gemina charitas, licet ſit eadem. Sed magiſter magis aperiens hoc dicit, ideo eſſe duo pręcepta, quia magis diligitur Deus quam proximus, & quia ſunt duo motus, quibus Deus, & proximus diliguntur.

Sed dicendum, quòd ſi accipiantur duo motus, id eſt duo actus non eſt cauſa, vt ſint duo præcepta: quia etiam diligendo tres homines ſunt motus, quia ſunt tres actus diligendi, & tamen non multiplicātur præcepta per hoc, ideo neque etiam ex actibus diligendi Deum, & proximum.

Item cum dicitur, quòd ex hoc quòd diligitur magis Deus quam proximus eſt aliud præceptum, non eſt cauſa conueniens, quare multiplicat præceptum. Nam etiam proximos non diligimus æqualiter, ſed quoſdam plus alijs, & hoc non per accidens quaſi ſic accidat diligi, cum vnus non ſit maior alio, ſed quibuſdam determinatè debitus eſt maior amor quam alijs, ſicut parētes magis debemus diligere quam fratres, & cognatos magis quam extraneos: & tamen de omnibus his eſt idem præceptum dilectionis.

Sed dicēdum, quòd magiſter accepit magis, & minus non ſolum, vt dicunt inęqualitatem in eadē quātitate, ſed vt dicunt diuerſitatem ſpeciei in modo ſcilicet, quia Deus propter ſe, & proximus propter Deū, Deus ex toto corde diligitur, proximum autem ſicut noſipſos diligimus: in proximis autem non eſt talis diuerſitas, quia licet vnum plusquam alterum diligamus: omnes tamen diligimus propter Deum, & neminem propter ſe, & ſic omnes diligimus eodē modo. Vnde pertinent ad idem præceptum.

Quomodo eſt verum quòd in his duobus præceptis pendet lex, & prophetæ.
Quæſt. CCLXXXII.

QVAERETVR qomodo eſt verum, quòd in his duobus pręceptis pēdet lex, & prophetę.

Aliqui dicunt, quòd intelligitur, quòd ex dilectione Dei, & proximi, quæ in his duobus præceptis oſtenduntur, pendet intellectus legis, & prophetarum, ideſt, quòd qui obſeruat dilectionē Dei, & proximi accipit a Deo intellectū legis, & prophetalium librorum. Sic dicit Origines. ſ. Qui omnia impleuit, quæ ſcripta ſunt de Dei dilectione, & proximi, dignus eſt maximas gratias a Deo percipere, vt intelligat omnem legem, & prophetas.

Sed dicendum, quòd iſte ſenſus eſt multum alienus. Primò, quia nō dicitur hic de pendentia, quę eſt quantum ad intelligere, ſed de illa, quæ eſt quantum

A ad continere, cum hic quæratur de maioritate præcepti, & dictum eſt, quod eſt maius, & quod ſecundum. Nunc verò comparat iſta duo præcepta ad totā legē, ſiue ad omnia alia præcepta. Secundo, quia non eſt hoc verum. ſ. ꝙ diligenti Deum ex toto corde, & proximum ſicut ſeipſum, detur intellectus totius legis, & prophetarum: multi enim ſunt, qui Deum, & proximum diligunt. ſ. omnes boni, & tamen non habent intellectum legis, & prophetarum.

Sed dicendū, quòd eſt ſenſus, ꝙ lex pendet, & prophetæ in his. i. quicquid continetur in lege tota, & in libris prophetalibus continetur in his duobus præceptis. Et hoc accipitur dupliciter: vno modo ꝑ modū finis. ſ. ꝙ omnia, quæ ſunt in lege, & prophetis ſunt ad finem, quem iſta duo præcepta dicunt. ſ. ad diligendū Deum, & proximū. Sic dicit Aug. li. de quæſtio. euan.

B Secūdo modo intelligitur, ꝙ in his pendet. i. in his intelligunt̄, & cōtinentur. ſ. ꝙ quidquid explicitè, & particulariter continent omnia, quæ ſunt in lege, & prophetis, continent vniuerſaliter, & implicite iſta duo præcepta. Circa quod ſciēdum, ꝙ vt dictū eſt ſup. præcepta ſunt triplicia. ſ. moralia, cęrimonialia, & iudicialia. ſed moralia ſunt omnia præcepta, quæ continent in generali oīa, de quibus aliquid pōt præcipi, cęrimonialia aūt, & iudicialia nō ſunt per ſe præcepta, ſed determinationes quædam præceptorū moraliū circa particularia, ipſa autē moralia, licet ſint multa tñ ad Decalogum reducuntur omnia. Et ita dicimus Deca- in q. 265.

C logū cōtinere totā legē naturalem per hoc, ꝙ omnia moralia reducūtur ad illū. Nā oīa moralia ſunt de iure naturali. Decalogus aūt cōtinet duplicia præcepta: q̄dā. n. ad Deum pertinēt. ſ. tria. Septem verò pertinent ad proximū, & quia vtraque ſunt generalia habēt determinationes, præceptorū aūt, quæ ad Deū pertinēt determinationes vocantur cęrimonialia, determinationes aūt pręceptorū, quę pertinēt ad proximum vocātur iudicialia, & ſic ad Decalogum reducuntur oīa præcepta quæcunque ſint, & quia tamen Decalogus habet decē præcepta, quæ ſunt quaſi decem concluſiones, licet multum generales, reducitur adhuc Decalogus ad alia pręcepta, quę ſunt ſimpliciter principia, quæ ſunt ſimpliciora, & pauciora, & qm̄ licet Deca-

D logus decē præcepta habeat de duabus rebus ſolum agit. ſ. de Deo, & proximo, dantur duo præcepta. ſ. vnū de Deo, & alterū de proximo, & ad iſta duo reducuntur oīa præcepta Decalogi. Primum eſt de dilectione Dei, & ad illud reducuntur tria prima præcepta Decalogi. Nā qui verū Deū diligit nō habet Deos alienos, per quos Deus verus offendatur, neq; accipit nomen eius in vanum, neque infringit ſolemnitates ab ipſo inſtitutas in cultum ſuum. Secundum eſt de dilectione proximi, & ad illud reducuntur ſeptem ſequentia præcepta Decalogi. Nam qui proximum diligit, non infert ei aliquod malum de malis, quæ prohibentur in ſex pręceptis, & exhibet ei honorem debitum, qui continetur in vno pręcepto eorum. Hoc ergo modo cum omnia præcepra cuiuſcunque generis, quæ con-

E tinentur in libris legis, & prophetarum, reducantur ad Decalogum, & Decalogus reducatur ad iſta duo pręcepta, apparet quòd lex, & prophetæ continentur in his duobus pręceptis. Sic dicit Rabanus. Ad duo enim hæc pręcepta pertinet Decalogus, præcepta quidem primę tabulę ad dilectionem Dei, pręcepta ſecundę ad dilectionem proximi.

Sed ſciendum, ꝙ cum dicitur, quòd in his duobus præceptis dicitur pēdere lex, & prophetæ, nō quidem quantū ad omnia, q̄ cōtinentur in libris legalibus, & prophetalibus, quia ibi multa cōtinentur, quæ ad puram hiſtoriam pertinent, vt patet in Geneſi vbi nullum præceptū eſt, & tñ eſt liber legalis, & ita de libris

prophetalibus, qui multum de historia continẽt, sed intelligitur solum quãtum ad præcepta, scilicet quòd omnia præcepta, quæ continentur in libris legalibus, & prophetalibus pendent in his duobus: quia de nullo alio agitur in eis nisi de dilectione Dei, & proximi.

Aliter etiam potest intelligi scilicet ꝙ omnia simpliciter, quæ continẽtur in libris legalibus, & prophetalibus, non solũ præcepta, sed etiam historiæ, & quæcunque alia continentur in his duobus præceptis: qa etiam si in eis nihil præcipiatur, ordinant tamen hominem ad finem istorum præceptorum. i. vt bene se habeat ad Deum, & ad proximum. Sic dicitur ad Ro. 15. c. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam, & consolationem scripturarum spem habeamus, & tamẽ habere spem est bene se habere ad Deum ad quem est spes: ergo etiã historiæ, & quæcunque contenta in libris prophetalibus, & legalibus reducuntur ad ista duo præcepta.

Quomodo pendet lex, & prophetæ in his duobus mandatis, cum in vno tantum pendeat. Quæstio. CCLXXXIII.

QVAERETVR quomodo est verum, quòd pendeat lex, & prophetæ in his duobus mandatis. Nam videtur, quòd in vno tantum pendeat, s. in mandato de dilectione proximi.

Et patet primo, quia. sup. 7. c. dicitur. quæcũque vultis, vt faciant vobis homines, hæc eadem facite illis, hoc est enim lex, & prophetæ.

Secundo quia, ad Ro. 13. c. dicitur. Omne mãdatũ in hoc verbo restauratur: diliges proximum tuum: ergo omnia mandata reducuntur ad vnum, & consequenter lex, & prophetæ.

Tertiò quia, ad Ro. 13. c. dicitur. Qui proximum diligit legem impleuit, sed lex dicit omnia præcepta, ergo omnia præcepta reducũtur ad præceptum de dilectione proximi, & non ad duo.

Dicendum ꝙ vtraque locutio potest cõcedi. s. ꝙ in vno præcepto pendet lex, & prophetæ; & ꝙ in duob⁹ pendet lex, & prophetæ, & tamen conuenientius dicitur, ꝙ pendet in duobus quam ꝙ pendet in vno, & si deberet dici ꝙ penderet in vno non esset illud de dilectione proximi. Et patet hoc quia ad duo præcepta directe reducuntur. s. septẽ præcepta Decalogi cũ omnibus iudicialibus ad præceptũ de dilectione proximi: & tria prima præcepta Decalogi cum omnibus cerimonialibus ad præceptum de dilectione Dei, sed vnum illorum non reducitur directè ad alterum. Et ratio est, quia non est idem modus vtriusque. Nam diligere Deũ est diligere ex toto corde, diligere proximum est diligere sicut seipsum, & non ex toto corde, & propter alterum, ideo accipiuntur ista tãquam duo prima, ad quæ reducuntur omnia alia, si tamen deberet reduci vnum ad alterum, vel omnia ad vnũ reducerentur ad præceptum de dilectione Dei, quia illud est simpliciter primum, & proximus non diligitur propter seipsum sed propter Deum, & ideo licet aliquãdo dicatur, quòd tota lex est in dilectione proximi, vel pendet inde, nõ ita proprie dicitur sicut qñ dicitur. In his duobus pendet lex, quia tamen ista duo sunt præcepta dicitur aliquando tota lex esse in vno, & aliquando in alio, sicut dicit Aug. 8. li. de Trinita. s. Cum aũt sint duo præcepta, in quibus pendet lex, & prophetæ dilectio Dei, & proximi: nõ immerito scriptura plerunque pro vtroque ponit vnum, siue dilectionem Dei, sicut est illud. Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, siue dilectionem proximi, sicut est illud. Omnis lex in vno sermone impletur, diliges proximum tuum.

Causa aũt, quare in dilectione proximi est tota lex est, quia includit dilectionem Dei, nam si posset separari dilectio proximi a dilectione Dei, non esset tota lex in dilectione proximi, sed non separatur, quia qui diligit proximum ex charitate diligit eum propter Deum, & non propter seipsum, neque propter aliam causam, sed qui diligit hominem propter Deum, magis diligit Deum quam hominem, & ideo diligendo proximum, diligimus Deum, & sic in dilectione proximi impletur lex, vt dicit Augu. 8. li. de Trini. Et ista est causa, quare dicitur, quòd in dilectione proximi continetur tota lex vel impletur, & in dilectione Dei licet sit maius præceptum, & excellentior actus non dicitur, quòd continetur tota lex scilicet, quia in dilectione Dei non continetur dilectio proximi sicut è contrario. Nam qui diligit proximum ex charitate, necesse est, vt diligat Deum cum diligat proximum, cum Deus non diligatur propter alterum, neque ordinetur ista dilectio ad aliquid.

Secunda causa est quare potius dicatur de dilectione proximi quam de dilectione Dei, scilicet, quia præcepta, quæ nos dirigunt in Deum sunt pauciora, quã quæ in proximũ dirigunt. Quod patet, nam in Decalogo tria sunt ad Deum, ad proximum verò septem. Et iudicialia, quæ sunt ad proximũ multo plura sunt quam ceremonialia, quæ sunt ad Deum, vt patet ex multitudinem iurium humanorum, quæ omnia ad proximum dirigunt. Qui autem facit quod plus est. i. maiorem partem rei, totam rem fecisse videtur, ideo qui proximum diligit, dicitur legem implere, non autem qui Deum diligit.

Tertia causa est, quia implere præcepta, quæ sunt ad proximum, videtur esse difficilius quam implere ea, quæ ad Deum sunt, quia sunt pauciora, & etiam non sunt ex seipsis tam difficil a. Et sic qui potest animum suum subijcere ad faciendum omnia, quæ pertinent ad proximum, nulla difficultas esse videtur quin faciat omnia, quæ pertinent ad Deum, vn de totam legem impleſſe dicitur.

Ad primam auctoritatem dicendum, quòd hoc est lex, & prophetæ nõ quòd lex, & prophetæ solum iubeant facere ea, quæ ad proximum sunt, quę etiam iubent ea, quæ ad Deum, sed quia in dilectione proximi includitur dilectio Dei, vt dictum est, vel quia plura sunt mãdata ad proximum quam ad Deum, & sic continent quasi totam legem.

Ad secundum dicendum ꝙ Apostolus solum loquitur ibi de mandatis, quæ ad proximum pertinent. Et patet, quia hic dictum fuerat. Qui proximum diligit, legem impleuit. Et sequitur. Non adulterabis. Non occides. Non furaberis. Non falsum testimonũ dices. Non concupisces rem proximi tui. Et si quod aliud mandatum est in hoc verbo instauratur. Et tamen non posuerat exemplum nisi de mandatis proximi, ideo oportet clausulam sequentem de solis mãdatis proximi intelligi, & ita est sensus, quòd omnia mandata, quæ ad proximum sunt, implentur in dilectione proximi. Ad tertiũ dicendum, quòd totam legem impleuit, qui diligit proximum scilicet totã legem præceptorum pertinentium ad proximum, vel totam legem accipiendo eo modo, quo supradictum est totam legem contineri in dilectione proximi.

An Deus possit amari a nobis per essentiam suam in via. Quæstio. CCLXXXIIII.

NVNC vero ad istorum declarationem de charitate agendum erat cuius est dilectio Dei, & proximi: sed de charitate potest dupliciter agi, aut quantum ad se, aut quantũ ad actum. Quãtũ ad se, & cõditiones suas, & in cõparatione ad alias virtutes agetur. 1. Corinth. 13. de charitate autem quantum ad actum suum, qui est diligere, est nunc agendum: eo quòd hic agitur de dilectione Dei, & proximi, qui sunt duo actus charitatis, & primo de dilectione Dei. Circa quam quæritur an Deus possit amari à nobis p essentiam suam in via.

Aliqui dicunt, quòd non potest amari nisi per alia, & non per essentiam. Intellectus enim est velocior quam affectus, sicut dicit Augusti. quòd præcedit intellectus: aut sequitur paruus aut nullus affectus, sed intellectus noster in statu viæ non potest immediate Deum videre, siue per essentiam: quia tunc esset hic beatitudo: ergo neque potest hic amari per essentiam.

Secundò, quia amor non potest esse de re non cognita sicut dicit Arist. 9. Ethico. quòd nullus amare incipit specie non prædelectatus, sed nos in statu viæ non videmus essentiam diuinam: ergo neque ipsam immediate per essentiam possumus amare.

Tertiò, quia cognitio patriæ excedit cognitionem viæ, inquantum homo in patria videt Deum per essentiam immediate: in via autem non ita: ergo charitas patriæ excedit charitatem viæ, quia amor consequitur ad cognitionem, & ideo proportionaliter erit in eis excessus, sed si homo in via posset immediate Deum amare, nõ excederet charitas patrię charitatẽ viæ ergo non potest homo hic amare Deum immediate, siue per essentiam suam.

Quarto, quia ex hoc contingit, quòd Deum in statu viæ immediate videre non possumus: quia ex visibilibus deuenimus in cognitionem inuisibilium: sed similiter deuenimus ex amore visibilium in amorẽ inuisibilium. Vnde Grego. dicit in quadam homilia, Cœlorum regnum rebus terrenis simile dicitur, vt per hæc, quæ animus nouit diligere, discat, & amabiliter Deum cognoscimus, per hunc in inuisibilium amorem rapiamur, ergo similiter in statu viæ non diligimus Deum immediate.

Quinto, quia voluntas, quę est prima radix peccati, magis debuit corrumpi per peccatum quam alia potentia animæ, cum tota corruptio quæcunque in illis fuit, acciderit ex peccato, sed ītellectus, qui minus corrumpi debuit non potest exercere actum suum immediate circa Deum scilicet intelligere per essentiam, ergo a fortiori voluntas non poterit hic Deum immediate amare.

Sexto, quia qui non potest in minus, non potest in maius, sed maius est amare Deum quã cognoscere, quia qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo. primo Corin. sexto cap. est adhæsio per amorem, adhæsio autem per cognitionem non facit spiritum vnũ, sed non potest homo in via immediate, idest per essentiam Deum cognoscere, ergo à fortiori non potest per se, vel per essentiam eum amare.

Septimo, quia homo recedit, & separatur a Deo per peccatũ Ila, quinquagesimonono, cap. iniquitates vestræ diuiserunt inter vos, & Deum vestrum, sed peccatum magis est in voluntate quam in intellectu, ergo minus poterit homo Deum diligere immediate quam eum cognoscere.

Dicendum quòd potest homo in via immediate Deum amare scilicet per essentiam, quia dicit Augu. in li. confe. Væ illis, qui diligunt nutus tuos pro te. Nutus autem Dei dicuntur participationes bonitatis eius in creatura, sed amare Deum non immediate est eum amare per nutus, vel propter nutus suos, ergo boni amant Deum hic immediate.

Secũdò, quia cognitio ænigmatica, quæ est de Deo in via per fidem ideo euacuatur in patria, vt dicitur. 1. Corin. 13. c. s. quia Deum hic non per se, sed mediantibus creaturis cognoscimus, & tamen charitas, quæ est in via nunquam excidet. eo. c. ergo non est mediãtibus creaturis, & ita per eam diligimus Deũ p se.

Tertio, quia sicut id, quod est medium cognoscendi est ratio cognitionis, ita quod est medium diligendi, est ratio dilectionis, sed ratio diligendi Deum in via non sunt creaturæ, sed magis econtrario Deus est ratio diligendi creaturas, ex charitate ergo non diligimus hic Deum mediate, sed per se.

Considerandum autem, quòd licet intellectus, & voluntas habeant cognationem quandam, voluntas potest amare Deum immediate in via, intellectus autem non cognoscit Deum immediatè, vel per essentiam in via. Ratio differentiæ est, quia actus virtutis cognitiuæ perficitur in hoc, quòd cognitum est in cognoscente, actus autem virtutis appetitiuæ perficitur per hoc, quòd appetitus inclinatur, & tendit in rem ipsam, & ideo oportet ꝙ motus appetitiuæ virtutis sit in res secundum cognitionem earũ. i. ꝙ taliter, vel sub tali ratione ferãt in eas, qualiter ipsas cognoscit, actus aũt cognitiuę virtutis erit secũdum modum cognoscentis. i. secundum ꝙ veniunt res ad cognoscendum. Est autẽ in rebus talis ordo, ꝙ Deus est propter seipsum, & per seipsum cognoscibilis, quia ipse essentialiter est ipsa veritas. Nam quia res cognoscitur inquantum, vera, & verum, & ens conuertuntur, necesse est, ꝙ quantum habuerit res de entitate tantum habeat de veritate, sed Deus est ipsa natura entitatis, qa ipse est esse simpliciter, necesse est, ꝙ ipse sit natura vel essentia veritatis: ei ergo per seipsum, & primò cõpetit esse cognoscibilis, & quia cũ ipse sit natura entitatis est omnibus alijs causa essendi, necesse est, vt sit alijs causa cognoscibilitatis. s. vt vnumquodque tantum habeat de cognoscibilitate quãtum communicatur ei de veritate a primo vero, sed quia actus cognitiuæ virtutis fit secũdum ꝙ res cognoscibiles veniũt in virtutẽ cognitiuã, & quia nõ est idẽ ordo earũ veniẽdi in intellectũ, qui est in gradu cognoscibilitatis ipsarũ, aliquid prius cognoscitur, quod est minus cognoscibile, & aliquid posterius cognoscitur, quod est magis, & prius cognoscibile, & ita cõtingit quòd Deus, qui est primũ cognoscibile, & per se sit vltimũ, qđ cognoscatur, quia vltimo venit in virtutẽ cognitiuam. Ratio autem huius est, quia in nobis sunt tres gradus virtutis cognitiuę. s. sensus, imaginatio, & intellectus. Et vbi terminatur operatio vnius incipit operatio alterius, qa sunt ordinati isti gradus cognitionis. Incipit autẽ cognitio nostra a sensu, & ideo sensus. i. sensatio terminatur ad imaginationẽ, quæ est motus factus à sensu secũdum actus, & intellectus in termino imaginationis incipit, quia accipit phantasma pro obiecto, vt dicitur. 3. de anima, & ideo intellectus nil põt cognoscere, nisi quod prius fuerit in imaginatione, & nõ potest esse in imaginatione, nisi quod prius fuerit in sensu. Ex quo sequitur, quòd illarum rerum, quæ non habent phantasmata, non potest intellectus cognitionem accipere nisi ex rebus quarum sibi repræsentãtur phãtasmata, vnde intellectus in statu vię in qua accipit a phantasmatibus, non potest Deum immediate videre, sed oportet quòd ex visibilibus in Deum veniat.

Tres gradus sũt ī nobis virtutis cognoscitiuæ.

Ex quo apparet ꝙ intellectus nõ solum in via non cognoscit Deũ per essentiam vel immediate sed etiã maxime mediate. & remote, immediate. n. dicitur cognosci id, quod nõ per aliud, sed per seipsum, siue per speciẽ suã cognoscitur. Et hoc est quod cognoscitur per sensum. Nã illud statim per speciẽ suã cognoscitur non intercidẽte alia re, quæ sit medium, vel ratio cognitionis. Per essentiam aũt cognoscitur illud, in

Quid sit per essentiam cognosci.

quo idem est species, quæ est ratio cognoscendi, & F
obiectum, quod cognoscitur. Et dicitur cognosci per
essentiam, vt distinguitur contra cognitionem, quæ
est per speciem scilicet, quia essentia rei est ibi species
per quam cognoscitur: & quod sic cognoscitur, non
cognoscitur per sensum: quia in sensu non potest es-
se res, sed species vel intētio rei. Deus autem ab intel-
lectu non capitur hic per essentiam: neque immedia
tè, quia neque intellectus habet speciem Dei, per quā
ipsum cognoscat, quæ species immediatè multiplice
tur ab eo, neque etiam vnitur, vel applicatur intelle-
ctui, vt per essentiam intelligi possit. Etiam patet,
quòd maxime remote, vel mediate Deus cognosca-
tur hic ab intellectu: quia immediate cognoscuntur, G
quę sensu cognoscuntur in præsenti, eo quòd primus
gradus à quo incipit cognitio est sensus, sed nihil est
magis separatum à sensu quam Deus: ideo nihil ma-
gis remotum est à cognitione, & ita licet Deus sit ma
xime cognoscibilis nihil est, quod posterius, & minus
ab intellectu hic cognoscatur, sed licet non cogno-
scat intellectus Deum immediate, cognitio eius ter-
minatur in Deum, quia ex rebus creatis tandem per-
uenitur in Deum.

Circa dilectionem dicendum, quòd sicut Deus est
primum, & per se intelligibile, ita est primum, & per
se diligibile. Nam dilectio est ad bonum: ens autem
& bonum conuertuntur, & quantum habet quodli-
bet de entitate tantum habet de bonitate, sed Deus H
est ipsa natura entitatis ergo est etiam natura bonita-
tis, & sic erit primum, & maxime & per se diligibilis,
& sicut à primo ente omnia habent esse: ita à primo
bono habent omnia bona bonitatem: ideo ab illo ha
bebūt cętera, quòd sint diligibilia. Hoc autem habet
voluntas per charitatem, quòd sicut Deus est per se,
& primo diligibilis: ita eum primò, & per se diligit.
Et ratio differentiæ inter intellectum & voluntatem
est, quia per appetere tendit voluntas in res, per intel
ligere autem tendit res in intellectum: & quia volun
tas est libera, & tendit in rem secundum determina-
tionem præcedentem, si determinatum est esse illā
primam, tendit in illam primò, & per se, & quia volū
tas cognoscens Deum iudicat illum esse summe di- I
ligibilem, & propter eum diligenda esse cętera, ten-
dit in eum vt primum diligibile, & in cętera propter
ipsum: intellectus autem licet velit Deum prius, &
per se intelligere nō potest, quia nō venit Deus prius
in intellectum in statu viæ sed posterius, cum non ve
niat in sensu.

Ad primum dicendum, quòd intellectus est veloci-
or quam affectus inquantum intellectus præcedit
semper effectum, & tamē non sequitur, quòd magis
pertingat ad rem intellectus in cognoscendo quam
affectus in amando: quia affectus magis penetrat inti
ma rei quam intellectus: neque est difficile nimis ali
quid amare, & tamen est difficile aliquid minus intel
ligere, quia vnum est voluntarium, aliud non, sed pē- K
dens ex magnitudine luminis intellectus, & conditio
ne rei intelligibilis.

Ad secundum dicendum quòd ad amorem sem-
per præcedit cognitio, quia incognita amari non pos
sunt, & tamen nō est necesse, q̄ idem sit ordo in amo
re, qui est in cognitione, & ita licet aliquid cognosca-
tur per aliud, siue per multa media non oportet, q̄
ametur per multa alia: sed statim vt aliquid cognitū
est pōt amari: & sic non præcedit amor alterius rei,
quæ deducat ad istam: licet præcedat multiplex co-
gnitio, per quam deuentum est ad istum amorem, &
ita Deus licet non cognoscatur immediate, & per es-
sentiam a nobis in via, amatur immediate, licet non
dicamus conuenienter, q̄ sicut contingit Deum co-
gnosci immediate, & per essentiam saltem in patria,
quòd ita hic contingat amari per essentiam: sed dici-
mus q̄ amatur immediate. i. q̄ nil ante ipsū amatur,
quod deducat in amorē eius: sed ipse potius à nobis
amatus præstat causam, vt alia ppter ipsum amemus.
Dici autem per essentiam conuenit ad cognitionē. s.
qñ non cognoscitur per speciē: sed ipsa natura Dei est
medium, vel ratio cognitionis: nisi largè dicamus, q̄
amatur Deus à nobis immediate, & per essentiam id-
est ipsum amamus, & propter seipsum, & ratio aman
di non est aliquid quod sit eius sed ipsemet.

Ad tertium dicēdum quòd maior erit charitas pa-
triæ quam charitas viæ, & tamen sicut ibi Deus dili-
gitur propter se, & immediate, ita & in via: quia ista
maioritas dilectionis pertinet ad quandam intensio-
nem, quæ non mutat ordinem, sed addit gradū dile-
ctionis, & causatur ista intensio ex cognitione. Nam
quanto magis aliquid cognoscitur esse bonū, tāto ma
gis amatur præcipue si est bonum quod est finis, in
quo nihil inuenitur, quod ostendat affectū, propter
quod desinat amare: sed in patria magis cognoscetur
Deus quam in via, ideo magis amabitur: & sic non ac
cidet ista diuersitas per hoc, quòd pertinet ad intelle-
ctum, sed quia magis Deum cognoscimus in patria
quam in via, eo quòd in patria cognoscimus per es-
sentiam in via autē p ęnigma, & ex hoc sequitur ma-
ior amor in patria quam in via: & tamen eiusdem ra-
tionis est amor patriæ, & viæ. s. quia hic amatur Deus
propter se, & immediate, & in patria similiter, cogni-
tio autem patriæ, & viæ nō est eiusdem rationis, quia
medium non est idem. s. essentia, & ęnigma.

Ad quartum dicendum, quòd non est simile: nam
per corporalia cognoscimus spiritualia, & inuisibilia,
& tamen non diligimus inuisibilia per visibilia, vel
propter illa: neq; hoc dicit auctoritas, sed quòd sicut
ad cognitionem inuisibilium præcedit cognitio visi-
bilium: ita ad amorem inuisibilium præcedit cogni-
tio visibilium, quibus cognitis cognoscimus inuisibi
lia, & tunc illa amamus, & licet prius tempore diligā
tur visibilia a nobis, vt cibum, & potum, & omne de-
lectabile, prius incepimus diligere quam Deum, quia
prius ea cognouimus: & tamen non venimus in amo
rem Dei per amorem istorum, sed venimus per co-
gnitionem istorum. Nā siquis cognosceret ista, & nō
diligeret, & per ea cognita cognosceret Deum, dili-
geret eum, & tamē si ista homo non cognosceret nisi
quam Deum cognosceret, & ita q̄ prius diligamus
visibilia quam Deum accidit ad amorem Dei: & ta-
men q̄ prius cognoscamus visibilia quam amemus
Deū est quasi per se respectu modi cognitionis viæ,
quia ista cognitio confert ad illum amorē, & tñ amor
creaturarū. i. de creaturis nō cōfert ad amorē de Deo.

Ad quintum dicēdum, quòd verum est, quòd ma-
gis fuit corruptus, vel deprauatus affectus quam in-
tellectus, & tamen licet deprauatio accidens ex pec-
cato infirmas reddiderit potentias ad perfectionem
actuum suorum, tamen conditionem, & naturam ip
sarum non abstulit, sed naturale est intellectui, & om
ni virtuti cognitiuæ, quòd cognoscat per hoc q̄ res
mouentur ad intellectum, & efficiuntur in eo. Natu-
rale autem est appetitui, quòd amet per hoc quòd rē
dit in res, & ex hoc sequitur, quòd voluntas possit ali
quid immediate, & per se amare, quod intellectus nō
potest immediate, & per se intelligere, vt declaratum
est supra, ergo licet magis deprauata fuerit voluntas
quam intellectus potest immediate amare Deum,
quem intellectus non potest secundum conditionē
viæ immediate cognoscere.

Ad sextum dici poterat vno modo, q̄ nō est verū,
q̄ dilectio Dei sit maior quam cognitio. Nam co-
gnitio est actus intellectus, qui est perfectior poten- A
tia quam voluntas cuius actus est diligere.

Potest tamen dici, quòd in via est dilectio maior
quam cognitio, quia dilectio est meritoria, cognitio
autem non, & tamen non est difficilior actus amare
propter se & immediatè, quā cognoscere immedia-
tè & per se, sed potius è contrario, cum naturale sit vo
luntati sic posse facere, vt ostensum est supra. Intelle-
ctus autem secundum conditionem viæ, & naturę hu
manæ non potest, ideo non est inconueniens, quòd
qui potest immediatę amare Deum, non posset il-
lum immediatè cognoscere.

Ad septimum dicendum, quòd verum est, quòd
solum peccatum elongat nos a Deo, & illud magis
pertinet ad voluntatem quam ad intellectum, & ideo B
quandiu manet homo in peccato, difficilius est ei a-
mare Deum immediate, & propter se secundum or-
dinem charitatis quam cognoscere eum immedia-
tè, & per essentiam, quia per miraculum potest ma-
nens in via cognoscere Deum per essentiam, sicut as-
seritur de Paulo, & Moyse, & tamen manens in pec-
cato mortali non potest etiam per miraculum amā
re Deum immediate, & secundum ordinem chari-
tatis, scilicet illum solum propter se, & cętera pro-
pter ipsum solū, sed quando voluntas est in charitate
desistat peccatum, & elōgatio a Deo, & ideo vnitur vo-
luntas Deo immediate vinculo spirituali, quod non
potest fieri per intellectum, in quo charitas non est,
neque aliquid, quod in statu Dei immediate illum
Deo coniungat. C

An necesse sit Deum diligi propter se.
Quæst. CCLXXXV.

QVAERETVR quia dictum est, quòd Deus
ex charitate diligitur, an necesse sit illum di
ligi propter se.

Aliqui dicunt, quòd non, sed propter ali-
quid diligitur ex charitate: dicit enim Grego. in qua-
dam homilia, quòd ex his, quæ nouit animus, discit
incognita amare. Vocat autem incognita res diui-
nas inuisibiles, cognita autem ipsa sensibilia, ergo D
Deus propter sensibilia amatur.

Secundo, quia amor naturalis, & ex necessitate se-
quitur cognitionem, id est non potest præcedere iux-
ta illud ad Ro. 1. inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt
a creatura mundi intellecta conspiciuntur, ergo inui-
sibilia Dei amantur propter ea, quæ facta sunt.

Tertio quia spes gignit charitatem, vt dicit in Glo.
Mat. 1. timor etiam introducit charitatem, vt dicit
Aug. super Io. ergo spes, & timor prætendunt ad cha-
ritatem, sed spes expectat aliquid habere à Deo, ti-
mor autem refugit aliquid, quod potest à Deo intel-
ligi, ergo videtur, quòd Deus sit amandus propter ali
quod bonum, quod speramus, aut propter aliquod
malum, quod timemus, & ita non propter seipsum.

Dicendum, quòd Deus propter seipsum diligen-
dus est, & si diligeretur propter aliud, iam non dilige- E
retur ex charitate, quia peruerteretur ordo. Nam, vt
dicit Aug. lib. 1. de doc. Christia. frui est amore inhære-
re alicui rei propter seipsam, sed Deo fruimur, & eo
solo: ergo Deum propter seipsum diligere debemus,
& quod plus est, quia eum solum propter seipsum a-
mare debemus, cętera verò non propter seipsa, sed
propter illum.

Sed sciēdum, quòd cum dicimus propter seipsum
ly propter, importat habitudinem causæ, id est, quòd
ipse sit causa, & quia est quadruplex genus causæ, po-
test dicere ly propter, habitudinem cuiuslibet illarū,
s. finalis, formalis efficiens, & materialis, licet propter
materiam simpliciter sumptam nihil est, sed reduci-
tur dispositio materialis ad genus materiæ, & quan-
do aliquid est propter materialem dispositionem, di-
citur esse propter materiam, & in his oībus causis po-
test dici, quòd vnum propter alterum diligitur. De
finali, vt cum dicitur, quòd diligimus medicinā pro-
pter sanitatem. De formali, vt diligimus hominē pro-
pter virtutem: non enim est ibi virtus causa finalis, qa
non diligimus eum, vt virtutem eius habeamus, quia
habere non possumus, neque etiam, vt ille virtutē ha-
beat, quia iam illam habet, sed diligimus eum pro-
pter virtutem, id est quia habet virtutem, quæ efficit
eum diligendum, & illa inest ei formaliter. De effi-
ciente, vt cum diligimus aliquem propter patrē suū,
nam tunc non diligimus eum, nisi inquantum ab illo
genitus est, & hoc ad efficiens pertinet. De dispositione autem materiali, quæ pertinet ad genus mate-
riæ, sicut dicimur aliquid diligere propter id, quod
nos disposuit ad illum diligendum, sicut amamus be-
nefactorem propter beneficia si honeste amamus,
non quòd illa sit causa amandi sola, quia tunc essent
in genere causæ finalis, sed quia ex eo, quòd aliquis
benefecit mihi fuit mihi occasio ad diligendum eū,
quem iam non diligo propter beneficia præstita, vel
quę præstat, sed propter virtutem, secundum quam il
la præstitit, vel qua pollet.

De Deo autem dicendum, quòd non diligimus eū
propter aliud, sed propter se quantum ad primos tres
modos causæ, sed quātum ad quartum dicimus eum
diligere propter aliud. Patet de primo, quia non dili-
gitur Deus propter aliud tanquam propter finē, quia
non ordinatur ipse ad aliud tanquam ad finem, sed
ipse est finis vltimus omnium. Etiam de formali. Nō
enim diligitur Deus propter aliud, quod ei formaliter
insit, quod eum reddat diligibilem, quia res diligi-
tur propter bonitatem. Bonitas autem Dei non est
aliqua forma eius, vel accidens, aut pars, sed ipsa eius
substantia, & essentia simplex, & indiuisibilis, ideo
non diligitur Deus propter aliud formaliter, sicut ho
mo diligitur propter virtutem, quæ est forma eius, &
non est ipsa eius substantia. Neque etiam Deus diligi-
tur propter alterum in genere causæ efficientis, quia
ipse non est ab alio, neque bonum, quod habet, aut
partem eius suscepit ab alio.

De quarto modo dicēdum, q̄ Deus diligitur pro-
pter aliud, & non propter se, s. quia aliquid fuit dispo-
sitio materialis nobis, vt ipsum diligere inciperemus,
vel in dilectione proficeremus. Aliqui enim à princi-
pio Deum non inciperent diligere, nisi quia ab eo re-
cipiunt beneficia, & tamen postea corrigitur amor,
& diligunt eum, quia talis est, vt amari propter se de-
beat, etiam si nulla beneficia præstaret, aut præstitis-
set. Etiam disponunt ad proficiēdum in amore, quia
licet Deum propter seipsum diligamus, quia talis est,
tamē crescit in nobis amor, quia multa beneficia prę-
stat, & ita multa disponunt nos materialiter ad dili-
gendum Deum, s. vt diligere incipiamus, vel vt in ea
proficiamus, s. beneficia suscepta, præmia sperata, pę- E
næ, quas timemus, & nos vitare intendimus Et cum
dicitur de dispositione materiali, debet ista accipi ex
parte diligentis, s. quia ipsi efficitur dispositio mate-
rialis, non autem ex parte dilecti, quia tunc incideret
in causam finalem, vel formalem.

Ad primum dicendum, quòd Grego. cautè loqui-
tur: non enim dixit, quòd animus propter ista cogni-
ta amat incognita, quia sic significaretur causa, sed ex
his amat illa, vt solum significetur ordo præcessionis,
scilicet, quòd prius nouit ista quam amet diuina, sci-
licet, quia amare non potest diuina, nisi illa cognouē-
rit, cognoscere non potest, nisi cognouerit sensibilia,

ideo

ideo ex his amat illa non tamen propter hæc. Alij dicunt, quòd animus ex his, quæ nouit discit amare incognita, non quòd cognita sint ratio diligendi incognita per modum causæ formalis, vel finalis, vel efficientis, sed quia per hoc homo disponitur ad amandum incognita, ita vt reducatur ad genus causæ materialis, scilicet, quòd ista sit dispositio materialis, sicut beneficia præstita, sed melior est modus primus.

Ad secundum dicendum, quòd Deus cognoscitur à nobis per alia, & ita potest concedi, quòd per alia amatur, non quidem, quòd alia amentur ad hoc, q̃ ipse ametur, sed quòd oporteat præcedere cognitionem aliorum ad hoc, quòd ipse cognoscatur, & ametur.

Vnde dicẽdum, q̃ alia directè sunt causa ad cognoscendum Deum, sed non ad amandum: nam nõ possumus eum in via cognoscere, nisi alia præcognouerimus, & tamen eo cognito etiam si nihil aliud cognosceremus, neque amaremus, ipsum tamen amaremus, quod est propter se amare.

Ad tertium dicendum, quod spes, & timor præcedunt ad charitatem, & ita potest dici, quòd amat quis Deum propter ea, quæ sperat, vel timet, nõ vt illa sint causa efficiens, formalis, vel finalis, sed quòd sunt dispositio quædam materialis amantis, vt declaratum est.

An possimus, & debeamus Deum totaliter diligere.
Quæst. CCLXXXVI.

QVAERETVR cum dicatur, quòd diligamus Deum ex toto corde &c. an possimus, & debeamus Deum totaliter diligere.

Aliqui dicunt, quòd non, quia ad dilectionem præcedit cognitio, & intantum res amatur inquantum cognoscitur, quod ergo non cognoscitur totaliter, non amatur totaliter, sed Deus non potest totaliter à nobis cognosci in via, quia nõ videtur per essentiam, neque etiam in patria totaliter cognoscitur, quia licet per essentiam cognoscatur non totaliter cognoscetur, quia hoc esset eum comprehendere, quod nemo facit. ergo etiam beati non potetunt totaliter Deum amare.

Secundo, quia diuina lux est infinita, & diuina bonitas, sed lux diuina ratione suæ infinitatis non potest comprehendi intellectu, vt totaliter videatur: ergo cum diuina bonitas sit æqualiter infinita non poterit comprehendi affectu, vt tota diligatur.

Tertio quia diligit Deus seipsum, & non plus quã totaliter, si ergo aliqua creatura diligeret Deum totaliter, dilectio alicuius creaturæ posset adequari dilectioni Dei, quod falsum est: ergo nulla creatura potest Deum totaliter diligere.

Quarto, quia amor est vnio quædam, vt dicit Dionysy. 4. c. de diuinis nominibus, sed cor nostrum nõ potest totaliter Deo vniri, quia Deus est maior corde nostro, vt dicitur 1. Ioan. 3. c. ergo non potest totaliter amari.

Dicendum, quòd Deus potest diligi totaliter, quia dicitur Deuteron. 6. c. Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde, ex tota anima, & tota mente, & tota fortitudine, vel virtute. Et idem hic in litera, & Mar. 12. & Luc. 11. ergo potest totaliter diligi, quia aliàs superuacuum esset, & irrationabile istud mandatum, quod impossibilia iuberet.

Circa quod considerandum, quod ad dilectionem tria requiruntur, s. diligens, dilectio, & res dilecta, & cuilibet horum respondet suus modus. Habet enim res dilecta modum, quo est diligibilis, & diligẽs modum, quo est dilectiuus dilectionis: dilectionis autẽ modus attenditur in comparatione diligentis ad rem dilectam, quia dilectio medium est inter diligentem, & rem dilectam, & similiter sic circa visionem Dei eadem tria considerantur, s. videns, visio, & res visa, sed quia totaliter dicit modum potest accipi in quolibet istorum trium. Si enim dicat modum rei dilectę & visæ, est dicendum, quòd in patria Deus totaliter diligitur, licet non in via, & ita beati Deum totaliter vident, & totaliter diligunt. Nam essentiam Dei vident, & totam vident, & nil est de illa, quod non videant. Quod patet, quia essentiam Dei vident, cum Deum per essentiam videant, quia aliter non essent beati, sed essentia est simplex, & indiuisibilis: ergo nec esse est, quòd tota videatur cum partes non habeat vllo modo. Totam ergo essentiam diuinam videret quilibet beatus, & sicut ipsam essentiam diuinam vident, ita & modum, quo Deus est vident, quia ille nõ est alia res distincta à Deo, & consequenter totum illum vident, & sic beati totaliter vident Deum, quia totum, quod Deus est, vident. Similiter totam essentiam diuinam diligunt, quia Deum diligunt, & nihil de eo est, quod non diligant, & ideo totaliter Deum diligunt, quia totum quod Deus est, diligunt.

Accipiendo etiam secundum modum verum est, quòd totaliter Deum vident, & diligunt, idest ex toto conatu vident, & diligunt nihil suæ potentiæ subtrahentes de visione, & de dilectione Dei, neque ab illa se distrahentes, aut in alio occupantes, sed ei ex toto corde, & potentia, & anima.

Accipiendo tertium modum dicendum, quòd nemo potest diligere Deum totaliter, neq; videre, quia modus visionis, & dilectionis est in comparatione videntis ad rem visam, & diligentis ad rem dilectam, & tunc totaliter videri aliquid est, quod tam perfectè videatur à vidente quam perfectè ipsum visibile est, & quòd tam intensè diligatur, quam intensè diligibile est, & hoc modo Deus non potest ab aliqua creatura totaliter videri, neque totaliter diligi, quia Deus, sicut est infinitum ens, ita est infinitum verum, & infinitum bonum, & ideo infinite est intelligibilis, & quia visio fit per lumen, & lumen facit rem clare videri, vel cognosci. Differentia gradualis in videndo consistit in quadam claritate, s. quòd aliquis clarius videt quam alius, & sic nemo tam clare videt Deum infinitum quantum est visibilis, quia in infinitum clare est visibilis, & nemo eum tam clare videt, quia nullius creaturæ actio est infinita. Sic etiã non põt Deus totaliter diligi, quia cum sit infinitum bonum, infinite est diligibilis. Nemo tamen infinite diligit: solus autẽ Deus diligit se tam feruenter, & intensè, quantum sit diligibilis, & tam clare se videt, quantum sit visibilis, & sic solus se comprehendit videndo, & amando. Differentia autem est inter totalitatem, quæ se tenet ex parte diligibilis, & visibilis ad totalitatem, quæ se tenet ex parte visionis, & dilectionis. Nam prima totalitas dicitur absolute, secunda autem per comparationem, & ideo facit adequationem actus, & obiecti, & ideo facile est primo modo diligere, & videre Deum totaliter, quia nil aliud est, nisi videre, & diligere totũ Deum. Et ad hoc non facit aliquid inæqualitatis actuum. Nam per quamcunque visionem Deus totaliter videtur, & per quamlibet dilectionem totaliter diligitur, siue sit perfecta, siue imperfecta, quia nõ potest Deus videri, quin totus videatur, neque diligi, quin totus diligatur, & sic totaliter: quantum ad secundam totalitatem difficile est totaliter diligi, & videri, quia ad istam totalitatem debet adæquari visio rei visæ, & tunc differt inter visiones, & dilectiones, quia licet nulla est, qua Deus totaliter videatur, & diligatur, tamen quanto aliqua est perfectior tanto magis accedit ad totalitatem.

Ad primum argumentum dicendum, quòd est de totalitate tertio modo, quę est dilectionis, & tali totalitate neque totaliter videtur Deus ab aliquo, neque totaliter diligitur, nisi à seipso, sed bene alijs duobus modis, & hoc neque in via, neque in patria.

Ad secundum dicendum, quòd eodem modo procedit de tertia totalitate, cum dicat de comprehensione, quæ consistit in habitudine visionis ad rem visam, & dilectionis ad rem dilectam, & ideo concedẽdum est, & ad alia duo eodem modo dicendum, q̃ de tertia totalitate procedunt.

An dilectio, qua Deum diligimus, habeat modum.
Quæst. CCLXXXVII.

QVAERETVR, an dilectio, qua Deum diligimus, habeat modum.

Aliqui dicũt, quòd sic, quia omne finitum habet mensuram, sed modus ex mensura causatur: ergo oportet, quòd dilectio, qua Deum diligimus habeat modum.

Secundo, quia dicit Bernardus: charitas in sapientiam proficit, sed sapientia habet modum ad Rom. 12. cap. s. Non plus sapere, quam oportet: ergo dilectio habet modum.

Tertio omnis actus virtuosus est moderatus, quia quod immoderatũ est vituperabile, & vitiosum, sed dilectio, qua Deum diligimus est actus præcipue virtutis: ergo habet modum.

Quarto quia actus omnium aliarum virtutum fiũt meritorij ex charitate, si ergo charitas non haberet modum in suo actu, neque virtutes haberent modũ, & tamen habent, ergo dilectio illum habet.

Quinto, quia ratio boni consistit in numero, specie, & ordine, vt dicit Augusti. in lib. de Natura boni. Sed dilectio Dei est optima in homine, ad Colo. 3. c. super omnia charitatem habete: ergo dilectio Dei debet modum habere.

Sexto quia dicit Aug. lib. de Moribus ecclesiæ. Dic mihi, quæso te, quis sit diligendi modus: vereor enim ne plus minusve, quam oportet, inflammer desiderio, & amore Domini mei. Frustra tamen quæreret modum, nisi esset aliquis diuinæ dilectionis modus: ergo modum habet.

Septimo, quia Aug. 4. lib. super Gen. ad literam dicit. Modus est, quem vnicuique propria mẽsura præfiuit, sed mensura voluntatis humanæ, & exterioris actionis est ratio: ergo sicut in exteriore effectu, vel opere charitatis, oportet habere modũ à ratione prędictum iuxta id ad Rom. 12. c. rationale sit obsequium vestrum, ita in dilectione ista, quæ est interior actus est modus.

Alij dicunt, quòd dilectio Dei non habet modum, quia dicit Bernardus, q̃ modus diligendi Deum est diligere sine modo. Secundo, quia dilectio mensurandi est secundum diligibile, diuina autem bonitas est infinita, & immensa: est ergo dilectio non habẽs mẽsuram. Dicendum, quòd dilectio Dei non habet mẽsuram eo modo, quo nos dicimus mẽsurari aliquem actum. Nam sicut Aug. dicit super Gen. ad literam. Modus importat quandam mensuræ determinationem. Hæc autem mensura inuenitur tam in mensurato, quam in mensurante, aliter tamen, & aliter. In mensurato enim inuenitur essentialiter, quia mensura secundum seipsam est modificatiua, & determinatiua alterius, quia inquantum talis est secundum quantitatẽ habet mensurare alia, in mensuratis autem inuenitur mensura secundum aliquid, & non secundũm se, quia non habent modificationem inquantũ quantitatem habent, aut tantam, vel tantam, sed inquantũ mensuram attingunt, & ideo in mẽsura nil potest accipi immodificatum, sed res mensurata est immodificata, nisi mensuram attingat, idest ei adæquetur, siue deficiat, siue excedat. Sic etiam circa moralia: in omnibus siquidem appetibilibus, & agibilibus mensura est finis, idest per primum finem iudicatur quantum de eis accipere oporteat: oportet enim omnium, quæ agimus, & appetimus, propriam mensuram, & rationem ex fine accipere, vt dicitur 2. Phy. & ideo finis secundum seipsum nunquam potest esse sine modo, cum ipse sit mensura aliorum, ea verò, quæ sunt ad finem, habẽt modum ex eo, quòd sunt fini proportionata, & ideo, vt dicit philosophus 1. Politi. appetitus finis in omnibus actibus absque termino est, appetitus autem eorum, quæ sunt ad finem est aliquis terminus. Medicus enim cuius finis est sanare nõ imponit aliquem terminum sanitati, s. vt tantum velit sanare, & non plus, sed facit sanitatem quanto potest maiorem, & perfectiorem, medicina autem est medium, & huic imponit terminum. Non enim imponit de medicina tantum quantum potest, sed secundum proportionem ad sanitatem, quam intendit causare, quam quidem proportionem si medicina excesserit, vel ab ea defecerit, erit immoderata. Finis autem omnium actionum humanarum, & affectionum est dilectio Dei, per quam maxime attingimus vltimum finem, & ideo in dilectione non potest accipi modus taliter qualiter in re mẽsurata, s. vt contingat in ea accipere plus, & minus, sed taliter qualiter inueniẽ modus in mensura, in qua non potest inueniri minus, & plus, sed secundum quantitatem suam mẽsurat alia, & ideo quanto plus attingitur regula ab aliquo, tanto melius est, quia magis se conformat ei, & ita quanto plus aliquis diligit Deum melius est, & nunquam in diligendo est excessus, licet bene possit esse defectus, siquis non attingat regulam quantum conueniens est. Et hoc intelligendum est de actu diligendi, qui est elicitus à charitate, & est actus voluntatis, quia in isto nunquam potest esse excessus quanto ardẽter, & feruenter quis Deum dilexerit, secus in actibus imperatis a charitate, quos ex dilectione Dei facimus, vt ieiunare, orare, pauperi subuenire, quia in his potest esse excessus, eo quòd isti non sunt actus charitatis, neque ipsa Dei dilectio, sed actus aliarum virtutum, & a charitate regulati, & imperati, & ideo manet eis conditio virtutum a quibus sunt, qui sunt inter duo extrema, & ideo contingit in illis excedere. In ipsa autem dilectione Dei non contingit excedere propter causam iam dictam, & etiam, quia modus importat quandam mensurationem. Actus verò mensuratur ab eo, quod est ratio agendi, sicut miseria accipit quãtitatem a quantitate miseriæ, quia illa cõsistit in subuentione facienda misero, & quia miseria mouet ad subueniendum, illa est ratio agendi, & est mensura actus, s. quia non est plus miserendum, neque subueniendum quam miseria sit indigentis, immo nõ potest maior esse subuentio. Nam si vltra indigentiam, vel miseriam quis inopi, aut misero donet, non est illud iam misereri, aut subueniri, sed liberaliter erogare, vel magnifice. Causa autem diligendi Deum est diuina bonitas, quæ mensura est, actus verò tam diligẽdi quam quilibet alius actus creaturæ finitus est, cum ex finita potentia procedat, & ideo non potest adæquari rationi diligendi, idest bonitati Dei, quæ infinita est, & ideo in dilectione Dei non ponit aliquis modus, vltra quem non liceat progredi, sed quantumcũque quis multum progrediatur, semper est citra mensuram,

Finis omniũ actionum humanarũ est dilectio Dei.

Universidad de Sevilla Biblioteca

suram, ideſt non attingit ad quantitatem diuinæ bonitatis, ideo quanto plus dilexerit, tanto melius eſt. In dilectione autem proximi ſecus eſt, quia ratio diligendi proximum eſt bonitas eius menſura, vel imitationis cuiuſdam ad Deum, ſed tam bonitas quam imitatio illa ſunt aliquid finitum, ideo non eſt diligẽdus proximus infinitè, ſed in certo termino, vltra quẽ nõ licet tranſgredi, & vltra illum diligere exceſſus eſt. Sic enim dicit Ariſt. 7. Ethi. quòd licet amor parentũ ſit de bonis, & pulchris, tamen contingit in eo excedere, ſicut dicit de Niobe, quæ tam exceſſiuè amabat filios, quòd ꝓpter illos repugnabat ad Deos, & de Satyro Philopatore, qui tam vehementer amabat patrem, ꝙ videbatur deſipere.

Ad primum dicendum, quod tam actus diligendi noſter quã cęteri actus noſtri finiti ſunt, & ideo modum quendam habent, vſque ad quem pertingunt, ideſt, quòd dilectio noſtra eſt tanta, & non maior: nõ tamen habet terminum, vel modum, in quo ſiſtere debeat, & quẽ tranſgredi non liceat, ſicut in alijs virtutibus, in quarum actibus accidit excedere, ſicut deficere, ratio autem differentiæ inter eas, & dilectionem Dei poſita eſt ſupra.

Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt ſimile de ſapientia, & amore, quia in ſapere contingit exceſſus, in amando autem Deum non contingit. Ratio differentiæ eſt, quia vt dictum fuit ſupra cognitio fit per motum rerum ad cognoſcendum, ſ. quia fiunt in eo, vel incipiunt eſſe in eo: appetere autem fit per motum appetitus in res extra, & quia cum moueãtur res ad cognoſcentem, & recipiantur in eo, recipiũtur ſecundum conditionem eius, & non ſecundum conditionem ipſarummet, licet cognitio de illis ſit vera ſecundum cõformitatem cognitionis ad res cognitas, & non cognitionis ad cognoſcentem, quantitas autẽ receptionis ipſarum rerum fit non ſecundum ipſarũ magnitudinem, vel conditionem, ſed ſecundum quãtitatem capacitatis, & cognitionem recipientis, & ita in ſapiendo aliquid de Deo eſt modus, vel menſura, quia non ſapimus de eo quantum ſciri poteſt, vel ipſe ſcibilis eſt, ſed quantum noſtra capacitas ſufficit, & ideo quantumcunque quis de Deo ſaperet non eſſet exceſſus, ſed laudabile, vel felicitas, ſed quia quis vult de Deo plura ſapere quam capax ſit, eſt inordinatum & occaſio erroris. Et hoc eſt quod Apoſtolus vetuit, ſ. non plus ſapere, ideſt non conari ad ſapiendum vltra capacitatem noſtram. In amore ſecus eſt, quia fit amor ſecundum motũ amantis ad rem, & ideo quantitas amoris debet menſurari ex quantitate rei amatæ, & non ex amante, quia non recipitur amatum in amante, & ideo non eſt menſura aliqua in amando, ſed quantum quis potuerit, quia tamen elicitur actus à potentia finita, non poteſt eſſe infinitus, ſed menſuram quandam habet, non quidem, quam non debeat excedere, ſed quam non poſſit, ideo vocatur nõ magnitudo dilectionis, ſicut deſiderium magna ſapiendi de Deo.

Ad tertium dicendum, quòd omne immoderatũ eſt malum, & ideo dilectio Dei moderata eſt, ideſt modum habens, non tamen habet modum talẽ, qualem aliarum virtutum actus. Nam ibi conſtituitur terminus, vltra quem tranſgredi non licet, in dilectione autem non, & tamen quantumcunque ſit vehemẽs, & feruens, atque intenſa dilectio Dei, nunquam eſt immoderata, quia nunquam modum excedit immo nunquam pertingit, quia modus, vltra quem non liceret tranſgredi eſt adæquatio actus ad conditionem obiecti, ſed hoc nunquam fit, quia obiectum eſt in infinitum amabile, ideo nunquam eſt immoderata dilectio, licet poſſint eſſe immoderati actus circa materiam aliarum virtutum. Ad quartum dicendum, ꝙ aliter eſt de charitate, aliter de dilectione Dei. Nam charitas eſt ad Deum, & ad proximum, inquantum verò eſt ad proximum modum habet, quia non licet diligi proximum ad quamcunque intenſionem, vt dictum eſt. Etiam accipiendo charitatẽ, vt eſt ad Deũ, habet duplices actus, ſ. elicitos, & imperatos, elicitus eſt dilectio, & de hac verum eſt, quòd non habet modum, vel ſaltem nemo poteſt illum tranſgredi. Nam neque Deus poteſt eum tranſgredi, ſ. non poteſt ſe amare immoderatè, quia Deus propter infinitam bonitatem eſt infinitè diligibilis, & ideo nunquam amatur immoderatè, niſi ametur pluſquam infinitè, ſed Deus non poteſt amare ſe, neque aliquid aliud pluſquam infinitè, eo quòd ipſe non eſt pluſquam infinitus: ergo nemo poteſt Deum diligere immoderate.

Et ideo accipiendo ſic, dicendum quòd charitas non habet modum, vel ſaltem non poteſt excedi, accipiendo autem actus imperatos dicendũ, quòd modum habet, quia illi actus nõ ſunt proprie charitatis, ſed aliarum virtutum, & ratione conditionum virtutum habent illi actus modum, & ideo generaliter loquendo poteſt dici, quòd dilectio Dei, & charitas modum habet, ſed ille eſt, quem non poteſt quis tranſgredi. Cęteræ virtutes habent modum, quem poteſt quis tranſgredi, ſed non licet. & quando dicimus, ꝙ dilectio Dei non habet modum, eſt intelligendum, quòd non habet modum, quem poſſimus tranſgredi.

Ad quintum dicendum, quòd dilectio Dei, vel charitas modum habet, ſed non, ſicut aliæ virtutes, & iõ melius, & perfectius habet modum quam ille. Quod enim per ſe eſt potius, & maius eſt eo, quod eſt per aliquid, & ideo bonitas menſuræ, quæ ſecundum ſe habet modum, potius eſt quam bonitas menſurati, quæ habet modum per menſuram. & ideo charitas, quæ habet modum, vt menſura, & finis eſt potior alijs virtutibus, quæ habent modum, vt menſurate.

Ad ſextum dicendum, quòd Aug. quæ ibi dicebat de modo dilectionis Dei, quaſi eſſet taliter modus in ea, qualiter eſt in actibus aliarum virtutum, vbi contingit excedere, & ideo dixit. Vereor ne plus, minuſve ẽ oportet inflammer deſiderio Domini mei. Et tamen ſtatim reſpondendo ſubiunxit non eſſe ſic in charitate, ſicut in alijs virtutibus, ſed ait, ꝙ modus diligendi Deũ eſt, vt ex toto corde diligatur, i. vt diligatur quantum poteſt diligi. Et hoc conuenit ad modum, qui conuenit menſuræ, in quo non contingit excedere.

Aliter poteſt dici, ꝙ quæritur modus in charitate quantum ad actus imperatos, & in illis bene eſt cauẽdum, vt teneatur modus: nam interdum quis inflammatus deſiderio Domini ieiunat, orat, aut facit aliquid plus quam conueniat, & ad hoc magna prudentia requiritur.

Ad ſeptimum dicendum, ꝙ oportet habere motum actum interiorem, qui eſt electio quam etiã ad exteriorem, oportet teneri modum, quem non licet tranſgredi. Circa charitatem autem non eſt modus circa actum interiorem, quem tranſgredi poſſimus, eſt tamen modus circa actus exteriores. De exterioribus actibus aliarum virtutum manifeſtum eſt, ꝙ cõtingit in eis excedere, vt in audendo, & timendo, & concupiſcendo, & fugiendo delectabile. De interiori autem affectione, ſiue ex electione ratio eſt, quia iſta eſt circa aliquod obiectum, & ideo debet menſurari ex illo, ſed omne aliud obiectum præter Deum ſubiacet iudicio rationis, ideo affectio circa illud obiectũ eſt menſuranda, & non debet tranſgredi terminum conſtitutum à ratione. Obiectum autem diuinæ dilectionis, ſ. ipſa Dei bonitas excedit iudicium rationis, ideo non poteſt ei poni modus, vel terminus à ratione, ſed habet terminum ex natura obiecti, ſ. infinitatem, & ideo illum terminum, vel modum nemo poteſt tranſgredi, neque etiam pertingere. De exterioribus actibus charitatis alia ratio eſt, quia illi ſunt actus aliarum virtutum, & à charitate ſolum imperantur, ideo ſecundum conditionem illarum virtutum habent modum. Item quia actus interior charitatis, idest dilectio habet rationem finis, quia vltimum bonũ hominis conſiſtit in hoc, ꝙ anima Deo inhæreat iuxta illud Pſalm. 72. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. Exteriores autem actus ſunt, ſicut ad finem, in appetitu autem finis non datur terminus 1. Politi. in appetitu autem eorum, quæ ad finem, datur terminus, & ideo commenſurantur omnes iſti actus ſecundum rationem, & charitatem.

An iſte modus diligendi, quem Chriſtus dedit, poſſit in via ſeruari. *Quæſt.* CCLXXXVIII.

QVAERETVR cũ Chriſtus poſuerit hic modum diligendi Deum, ſ. ex toto corde, ex tota anima, & in tota mente, an iſte modus diligendi poſſit ſeruari in via.

Aliqui dicunt, quòd ſic, quia dicit Hiero. qui dicit aliquid Deum impoſſibile homini præcepiſſe anathema ſit, ſed hominibus exiſtentibus in ſtatu viæ dicit Deus iſtud præceptum: ergo poteſt ſeruari, & hæreticum eſt dicere, ꝙ non poſſit ſeruari.

Secundo, quia charitas eſt virtus magis neceſſaria quam alia, ſed præcepta data de actibus aliarum virtutum poſſunt impleri: ergo, & præceptum datum de actu charitatis.

Tertio, quia omne præceptum legis ligat, cum lex ligando dicatur, ſed nullus poteſt dimittere id, ad quod obligatus eſt, quin peccet: ſi ergo lex aliquid præciperet, quod obſeruari non poſſet, lex obligaret nos directè ad peccandum, & ita eſſet lex mala.

Dicendum, ꝙ accipiendo modum præcepti iſtius, vt iacet non poteſt obſeruari in via, quia in via nemo poteſt ſine peccato manere, niſi ex ſpeciali primilegio 1. Ioã. 1. ca. ſi dixerimus, quia peccatum non habemus ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, ſed cũ quis peccat ſaltem venialiter, nõ diligit Deum ex toto corde: ergo præceptum illud non poteſt toraliter in via impleri. Secundo, quia non poteſt quis habere cor ad multa, ſed dum Deum diligimus oportet, ꝙ cor rebus temporalibus non apponamus: ergo non poteſt homo ex toto corde Deum diligere.

Conſiderandum autem circa hoc, ꝙ cum dicatur ex toto corde hic &c. manet dubium, an iſta totalitas amoris poſſit eſſe in via. Totum autem, & perfectum idem eſt, vt dicit Philoſophus 3. Phyſic. ratio autem perfecti conſiſtit in hoc, ꝙ nihil ei deſit.

Sed hoc dupliciter contingit: vno modo, ꝙ nihil deſit eorum, quæ natum eſt habere, ſiue poteſt habere, aut quòd nihil deſit eorum, quæ debet habere, ſicut aliquis homo dicitur dupliciter habere perfectã quantitatem: vno modo, ꝙ habeat tantam quantitatem, quantam poſſibile eſt eſſe in humana natura, ſicut eſt forma gigantis.

Alio modo, quòd habeat tantam quantitatẽ quantam requirit humana natura, licet non habeat tantam quantitatem quantam poſſibile eſt habere, vt quando venit ad magnitudinem gigantis. prima perfectio hominis eſt in ſtatu gloriæ, quando homo habebit totam perfectionẽ, quam poſſibile eſt habere in natura humana. Nã inuenitur ibi natura in ſuo eſſe perfectiſſima. Secunda perfectio eſt naturę conditæ, ſ. qñ Adam fuit ante peccatum. Nam tunc habuit totum, quod natura requirebat pro illo tempore, licet non haberet totum, quod poterat habere. Nunc verò caret ſæpe vtraque perfectio, immo quaſi ſemper, quia neque habet quis quãtum habere poteſt, neque quantum habere debet. Quantum ad omnia in quibus attenditur humana perfectio ſecũdum prædicta attẽditur duplex totalitas in dilectione Dei, vna qua nihil deerit de his, quæ homo poteſt expendere in amore Dei, quin totum in dilectione eius ponat, & hoc eſt, quòd nihil cogitemus vnquam, niſi de Deo, nihil velimus, & amemus, niſi ipſum, nihil agamus, niſi ad ipſum, & propter ipſum, & hoc modo non impletur, neque poteſt impleri præceptum iſtud in via, cum oporteat aliqua alia præter Deũ conſiderare, & etiam voluntas non mouetur toto conatu in Deum, cum affectus paſſionalis in aliquo impediat. Sic dicit Magiſter. 3. Sen. diſ. 27. ſ. Illud præceptũ non penitus impletur in hac vita morali ab homine, ſed ex parte nõ ex toto, quia ex parte diligimus, ſicut ex parte cognoſcimus. & Aug. ait cum adhuc eſt aliquid carnalis cõcupiſcentię non omnino ex tota anima diligitur Deus. Caro enim non dicitur concupiſcere, niſi quia carnalis anima concupiſcit. Alia totalitas dilectionis eſt ſecundum quam totũ illud, quod homo tenetur ponere in dilectione Dei, ponit nihil ſubtrahendo, & hæc totalitas ponitur in præcepto, & debet obſeruari præceptum ſecundum hanc totalitatem, ſ. vt nihil omittat quis de his, quæ ponere tenetur in amore Dei. Differunt autem iſtæ duæ totalitates, quia prima ponit omne, quod poteſt impendi in amorem Dei, & excludit omne, quod obuiat amori Dei, & quomodolibet illum intercipit, vel impedit, ſecunda perfectio ponit ſolum omne, quod requiritur ad amorem, & non omne, quod poſſibile eſt, & excludit omne, quod repugnat amori Dei, & non illud, quod ad tempus impedit, vel intercipit actum dilectionis. Nam ſemper exercere actum virtutis nõ eſt de neceſſitate ſalutis, neque eſt poſſibile in via, ſed eſt eorum, qui ſunt in ſtatu beatitudinis, & hoc, quia perfectio beatitudinis eſt in operatione, perfectio autem virtutis eſt in habitu. Eſt autem de neceſſitate ſalutis nunquam agere contra virtutem, licet non requiratur ſemper operari ſecundum virtutem. In prima autem erit totalitas prima dilectionis, quia non ſolum non agemus ibi aliquid contra Dei dilectionem, ſed etiam nunquam ceſſabimus ab actu diligendi, quia nihil erit, quod impediat, vel intercipiat illum actũ. Sic dicit Aug. cum autem veniet, quod perfectũ eſt deſtruetur, quod ex parte eſt, vt iam ex parte non ſit, ſed ex toto: charitas iã non auferetur, ſed augebitur, & implebitur, in qua plenitudine illud præceptũ charitatis implebitur. Diliges dominum &c. & tunc erit iuſtus ſine peccato, quia nulla erit lex repugnans menti.

Sed obijcietur, cum iſtud præceptum non poſſit impleri in via, quare ponitur? Aliqui dicunt, quòd non ponitur, vt impleatur hic, ſed vt impleatur in patria.

Sed dicendum, quod non ſtat, quia tunc ſi non ponitur pro nunc non obligaret nunc, & conſequenter iſtud præceptum non eſſet obligatorium. Eſt enim totum vnum præceptum de diligendo Deum, ſubſtantia autem actus eſt diligere, modus verò eſt ex toto corde, & ideo ſi non obligamur ad diligendum ex toto corde, neque obligamur ad diligendum, quia idem præceptum eſt, & ideo vel totaliter obligat, vel

totaliter

totaliter non obligat, ideſt nullo modo. Secũdo quia si pro nunc non poneretur præceptum, poneret pro vita æterna, & tamen falsum est, quia tunc nullũ præceptum ligat, neque manebimus sub præceptis, vel sub aliqua lege, quia tunc erimus in fine nostro: præcepta autem dirigunt quo tendendum est.

Dicendum ergo, quòd istud præceptum ponitur solum pro præsenti: pro futuro autem nullum præceptum erit. Sed in isto præcepto sunt duo, vnum ad, quod obligat, & aliud ostendit: obligat enim ad diligendum Deum, & ex tota anima, & corde &c. secundum totalitatem secundam, s. vt totum, quod tenemur expendere in amorem Dei expendamus, & nil contra amorem Dei faciamus. Ostendit autem aliam totalitatem.

Et istam dupliciter, vno modo pro futuro, s. q̃ in vita æterna ex toto corde diligemus, licet nunc non possimus quodammodo pro præsenti, inuitat, & proponit nobis Deus istam dilectionem ex toto corde, vt licet non teneamur ad illam, nitamur autem quantum possumus, & ista est veritas. Ratio autem quare hoc fiat est ex conditione speciali huius obiecti diligibilis. In cæteris enim actibus virtutum determinatur aliquis modus, ideſt quãtitas, vsque ad quam operari sit conueniens, ita ergo in charitate debuit fieri, & quia circa dilectionem Dei nullus modus est sufficiens, nisi ex toto corde, ideo debuit dici, quòd ex toto corde diligeremus, vt nemo putaret, quòd satis diligebatur Deus si in minori aliqua quantitate diligeretur.

Secundo fuit, quia licet nemo in præsenti diligere possit Deum ex toto corde, tamen si poneretur alius modus tolleretur occasio proficiendi in dilectione Dei. Nã non poterat dici, nisi quòd diligeremus Deũ nihil facientes contra amorem eius, & hoc videtur consistere magis in priuatione, vel negatione, & non est magnum hoc facere. Et cum istud homo faceret non curaret tendere ad maiora, & sic in charitate parum homines proficerent. Fuit ergo conueniens dici ex toto corde, & ex tota anima, vt intra istam latitudinem, ad cuius terminum nemo pertingit alius alio magis curreret, & quilibet niteretur quantũ posset, aut vellet, cum multum nitendo non posset errare. Sic dicit Aug. & Magister Sen. di. 27. s. Sed cur præcipitur homini ista perfectio, cum in ista vita nemo eam habeat? & respondet. Quia non recte curritur, si quo currendum est nesciatur. Quomodo autẽ sciretur si nullis præceptis ostenderetur? quasi dicat, nesciretur, & ideo conueniens fuit tale præceptum poni.

Ad primum dicendum, quòd istud præceptũ impletur in via quãtum ad id, ad quod per id voluit nos Deus obligare, s. vt ex toto corde diligamus, ideſt nihil contra eius amorem faciamus, & tamen quãtum ad totalitatem primam, scilicet, vt totum, quod potest expendi in amorem Dei expendamus non obligat, & ita non seruatur, neque potest seruari. Vnde proprie potest dici, quòd istud præceptum totaliter impletur in via, quia nõ dicitur impleri præceptum, nisi in modo, in quo obligat, & tamen nullo alio modo obligat, nisi vt dictum est, ergo per essentiam modi impletur præceptum istud in via, sicut illa propositio est totaliter vera, quæ in omni modo significationis suæ est vera, & ita præceptum illud obseruatur totaliter, quod in omni modo, quo obligat obseruatur.

Ad secundum dicendum, quòd sicut præcepta de alijs virtutibus possunt impleri, ita & præceptum de charitate. Nam id ad quod obligat præceptum seruari illud potest, & seruatur in via, ita facile, sicut præcepta aliarum virtutum, aliquid autem ponitur in præcepto isto, quod vno modo intellectum non impletur, neque potest impleri, sed accipiendo totalitatem primam, & quantum ad illum sensum non est præceptũ, sed magis ostẽsio, vel doctrina, & inuitatio quędam, quo tendere debeamus. Hoc autem non accidit in præceptis de actibus aliarum virtutum, & hoc cõtingit pp cõditionem obiecti, & actus. Nã obiectũ istud est in infinitũ diligibile, ideo modus iste est aliquid, ad quod nos non possumus pertingere saltem nunc. Etiam cuia actus aliarum virtutum sunt ad finem, actus verò diligẽdi Deum est finis, & ideo in eo non datur terminus, sed quantum plus possumus, in alijs autem datur terminus, & non agitur ex toto corde.

Ad tertium dicendum, quòd istud præceptum de amando ex toto corde quantum ad illum sensum, in quo intelligitur esse præceptum, obligat, & impletur, inquantum verò non obligat nõ est præceptum, sed potius quædam inuitatio, & doctrina ad id, quod agere bonum est, & quod in patria faciemus.

An solus Deus sit ex charitate diligendus. *Quæst.* CCLXXXIX.

QVAERITVR cum dicamus Deum diligendum ex toto corde, qui est actus charitatis, an solus sit ex charitatis diligendus.

Aliqui dicunt, q̃ sic, quia ita sicut Deo debemus timorem, ita debemus amorẽ, Deut. 10. c. s. & nunquid Dominus Deus petit, nisi vt timeas, & diligas Deum? sed alius est timor, quo timetur homo, qui dicitur humanus, & alius, quo timetur Deus, qui dicitur seruilis, vel filialis: ergo etiam erit alius amor, quo Deus diligitur, & alius, quo homo. sed Deum ex charitate diligimus: ergo nullum alium diligimus ex charitate.

Secundo, quia Aristo. dicit 8. Ethic. quòd amari est honorari, sed alius est honor, qui debetur Deo, qui est latriæ, & alius qui debetur creaturæ, qui est dulię: ergo alius est, amor quo diligitur Deus, & alius, quo diligitur proximus, sed Deus diligitur ex charitate: ergo non proximus.

Tertio quia spes gignitur ex charitate, vt dicit glo. in c. 1. sed spes ita habetur de Deo, quòd increpantur, qui spem ponunt in homine Iere. 17. c. scilicet maledictus homo, qui confidit in homine: ergo ita charitas se habebit ad Deum, quòd non se extendet ad creaturam.

Dicendum, q̃ multa præter Deum diliguntur ex charitate. Nam saltem proximus diligitur, sic dicit Christus hic. Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Et 1. Io 4. c. dicitur. Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

Circa quod considerandum, quòd nõ est dubium quin proximum diligamus, & Deum, & tamen dubium esse poterat, an sicut diligendo Deum procedit ex habitu charitatis, ita dilectio proximi sit ex eodem habitu, vel ex habitu alio, & dicendum, q̃ ex eodem habitu numero charitatis, & ideo dicimus esse duo præcepta charitatis. Ratio huius est, quia habitus non diuersificantur, nisi ex hoc, q̃ variat speciẽ actus. Omnis enim actus eiusdem speciei pertinet ad eundem habitum. Cum autem species actus ex obiecto sumatur secundum formalem rationem obiecti: necesse est, quòd idem specie sit actus, quo fertur agens in rationem obiecti, & quo fertur in obiectum sub tali ratione, sicut est eadem visio in specie, qua videtur lumen, & qua videtur color secundum rationem luminis. Ratio autem diligendi proximum Deus est, quia Deus propter seipsum diligitur, proximus autẽ propter

propter Deum inquantum ad Deum pertinet. Vnde manifestum est, quòd idem actus specie est, quo diligit Deus, & quo diligitur proximus, & propter hoc habitus charitatis non solum se extendit ad dilectionem Dei, sed etiam ad dilectionem proximi.

Ad primum dicẽdum, quòd tam timor quã amor se extendit ad Deum, & ad hominem, & aliquando est idem timor, quo Deum, & hominem timemus, & aliquando diuersus. De timore patet, quia aliquã do timetur homo propter id, quod est sibi proprium, sicut timetur tyrannus propter crudelitatẽ, quia crudelitas est vitiũ, & est homini à seipso, & non à Deo & nunc vocatur timor humanus, & ita timemus illo timore hominem, quo non timemus Deum. Nemo enim diuinam crudelitatem timet, quia crudelitas nulla in eo est. Aliquando timetur homo propter id, quod habet a Deo, s. propter potestatem occidendi, quam habet ex administratione publica ad vindictã malefactorum, & ista potestas est a Deo, vt dicitur ad Ro. 13. & 1. Pe. 2. & tunc timor, quo timemus hominem est idem specie cum timore, quo timemus Deũ & erit iste filialis, vel seruilis. Et patet, quia etiam timemus Deum, quia habet potestatem nocẽdi, s. mittendi corpus, & animam in gehennã. Et istam caudam timendi eum dixit Christus supra 10. ca. cum ergo eadem ratio timendi Deum sit, quæ est timendi hominem: manifestum est, quòd timor idem in specie erit. De amare eodem modo est. Nam aliquando amamus hominem propter aliquid, quod est eius, vt cum quis amat hominem propter cupiditatẽ acquirendi aliquid ab eo, & tunc amor iste non est idem cum amore, quo Deum diligimus, & sic non pertinet ad charitatem, aliquando autem amatur homo propter id, quod est Dei in illo, ideſt, quòd est ad imaginem Dei, & quia est capax eius, & tunc est idem amor in specie quo Deum diligimus, & hominem, sed Deum diligimus ex charitate, ergo proximum. sed non est verum, quòd quidquid amatur propter id, quod est Dei in illo amatur ex charitate, sicut brutas, & inanimata non diligimus ex charitate, & tamen possumus illa diligere, quia à Deo creata sunt, & tamen ad charitatem vltra requiritur, q̃ sit ad imaginem Dei, & possit in eo beatificari.

Ad secundum dicendum, quòd non est simile de amore, & honore, quia licet non diuersificetur amor bonum in communi, s. velle aliquod bonum homini: honor autem respicit bonum proprij honorati. Defertur enim honor alicui in testimonium proprię virtutis, & ideo amor, quo diuersos diligimus non diuersificatur specie propter diuersam cõditionem bonitatis diuersorum, & hoc est, quia non amantur proper illos gradus bonitatis, quos habent, neque vt illam bonitatem habeant, quia tunc non esset idem amor, quo diuersi isti amentur, sed amãtur omnes isti, quia sunt ad imaginẽ Dei, & quia possunt frui Deo, vt illo fruantur. Istud autem est vnum bonum commune in omnibus, ideo necesse est, quòd amor quo illi diliguntur omnes secundum hanc eandem rationem sit idem specie, & ita est amor charitatis. De honore tamen secus, quia honoramus diuersos homines secundum diuersa bona propria singulorum in singulis inuenta, & attendimus vnum bonum cõmune in omnibus, ideo diuersos gradus, & modos honoris eis impendimus, vt dicitur 9. Ethic. cap. 2. Et ita quia solus Deus excellentiam quandam habet quam nullus alius habet, ei soli honorem latriæ impendimus, quem nulli alij tribuimus.

Ad tertium dicendum, quòd de spe, & amore eadem ratio est: nam in Deo est spes ponenda, & non in homine tanquam in principali actore salutis, vel cuiuslibet boni nostri quãtumlibet parui, quia nullum bonum potest esse quantumlibet paruum, quod a solo homine nobis proueniat: sperare tamen in homine tanquam in adiutore ministeriali non est incõueniens, quia inquantum homines aliquid efficiunt, intantum possunt alij in eis sperare, & tamen aliquid faciunt: immo Dei adiutores dicuntur 1. Corinth. 3. c. ergo aliqua spes potest in eis haberi, sed non principaliter, ita & homo amari potest, quia aliquod bonum in illo est, sed non principaliter quasi ponendo finem dilectionis in eo, sed propter Deum diligi potest inquantum bonum Dei participat, & in illum tendit, & sic idem amor est, quo amatur Deus, & proximus, s. charitatis.

An charitas, & cæteræ virtutes possint, aut debeant diligi ex charitate. *Quæst.* CCXC.

QVAERITVR, an charitas, & cæteræ virtutes possint, aut debeant diligi ex charitate.

Aliqui dicunt, q̃ non, quia ea, quæ sunt ex charitate diligenda, sub duobus præceptis charitatis includuntur, vt patet hic, & Mar. 12. & Luc. 11. c. Et tamen sub neutro illorum præceptorum continetur charitas, aut aliæ virtutes, quia virtus neque est Deus, neque proximus: ergo non diliguntur hæc ex charitate. Secundo, quia charitas est ad illa, quæ possunt participare beatitudinem, & tamen, neque charitas, neque aliqua virtus potest esse particeps beatitudinis, quia non sunt creaturæ rationales: ergo non diliguntur ex charitate. Tertio quia charitas est quædam amicitia, sed nullus potest habere amicitiam ad charitatẽ, vel ad aliquod accidens, quia de ratione amicitiæ est redamare 8. Ethi. charitas tamen, & accidentia nõ possunt redamare, quia non sunt personæ, quibus competat actus: ergo non diliguntur ex charitate. Quarto quia si charitas diligatur ex charitate, oportet q̃ homo diligat charitatem propriam magis quam alienam, sicut potius diligit quis seipsum quam alium, & tamen si quis diligat charitatem suam ex charitate, oportet q̃ diligat ex alia charitate, & illa rursus ex charitate diligẽda est, & sic ibitur in infinitum, quod est absurdum. Quinto quia illud quod propter nos tãtum quærimus non diligimus ex charitate, quia charitas non quærit, quæ sua sunt 1. Cor. 13. ideſt ad charitatem non pertinet diligere ea, quæ sua sunt, ideſt quæ sunt propter eum cuius est, sed sunt propter alterum, s. qui possunt participare beatitudinem, sed charitatẽ, & virtutes propter nos tantum volumus, quia in se ipsis non subsistunt, quia accidentia sunt. Vnde neque bonitatem habent, nisi secundum, q̃ in nobis sunt, ideo non sunt ex charitate diligendæ.

Alij dicunt, q̃ charitas, & virtutes ex charitate diligantur. Dicit enim Augustinus 8. de Tri. qui diligit proximum consequens est, vt ipsam dilectionem diligat, sed proximus ex charitate diligitur: ergo & charitas atque virtutes diliguntur ex charitate. Secundo, quia propter vnumquodque tale, & illud magis, sed amicitia vera diligit amicum ppter honestum: ergo magis diligit honestum, sed charitas, & virtutes sunt honestum quoddam: ergo ista magis debent ex charitate diligi quam habentes ea. Tertio quia actus primi, ideſt directi, & actus reflexi super eos ad eandem potentiam pertinent, quæ sunt eiusdem rationis, sicut intelligere aliquid intelligibile, & intelligere se intege, sed ad actus eiusdem rationis perficit idem habitus, siue virtus: ergo cum per charitatem diligatur proximus, quod pertinet ad actum directum, per charitatem diligetur dilectio, qua diligitur proximus, & ita

charitas.

charitas. Quarto, quia ex charitate diligenda sunt illa, F quæ ad beatitudinem referuntur, sed charitate, & virtutibus ad beatitudinem inducimur, & manent nobiscum in beatitudine: ergo ex charitate diliguntur. Quinto quia charitas est dilectio de fine vltimo, sed vltimus finis nostræ vitæ est beatitudo: ergò beatitudinem ex charitate diligere debemus, sed virtutes, & gratia, quando cōsummantur transeunt in beatitudinem, ideſt efficitur beatitudo ipsa, quia nil aliud est gloria, nisi gratia consummata: ergo charitas, & virtutes ex charitate diligentur. Dicendum, q̄ charitas, & virtutes aliquo modo amantur ex charitate, & aliquo modo non. Pro quo sciendum, q̄ charitas dicit amorem, & addit aliquid, quia non est quilibet amor charitas, sed quælibet charitas est amor, ideo per amorem erit iudicium de charitate. Amari autem cōtingit aliquid dupliciter. Vno modo amore amicitiæ, sicut illud, cui bonum volumus, & q̄ sit, sicut hominē amicum diligimus. Alio modo amore concupiscentiæ, sicut amamus equum, vel vinū, vt dr̄ 8. Ethi. non vt equo, vel vino bonum sit, vel vt maneat, sed vt illa sint bona nostra. Et istud est magis concupiscere quā amare. Sic est de charitate: contingit enim dupliciter amari aliquid ex charitate. vno modo, sicut id, ad q̄d amicitia, quæ secundum charitatem est terminatur, & hoc modo neque charitas neque virtutes diliguntur ex charitate, quia non diligitur sic ex charitate, nisi id ad quod potest esse amicitia, amicitia autem H non potest esse ad charitatem, aut virtutes, neque ad aliqua accidentia propter duo. Primo quia amicitia facit, vt homo velit amicum esse, & bona habere 8. Ethic. accidentia autem non habent esse per se, neque bonitatem, sed eorum esse, & bene esse est eis in substantijs: vnde q̄ velimus virtutes, vel accidētia aliqua esse, hoc ad subst̄atias refertur quas volumus sub illis accidentibus esse, vel bonum esse habere, & quantum ad hoc amare accidentia magis est amare ex cōcupiscentia quam ex amicitia, quia non volumus illis bonum esse, sed q̄ illa sint bona nostra, vel aliorum sicut equum, & vinum amamus, quorum amor soli? concupiscentiæ est 8. Ethicorū. Secundo quia amicitia consistit in quadam societate, secundum q̄ amici I seipsos redamant, & eadem operantur, & conuersantur. Nam vna præcipua conditio amicorum est conuiuere, ideſt conuersari 8. & 9. Ethico. vnde amicitia non potest esse, nisi ad aliquid, quod sit natum agere, quia redamare, & conuersari est quædam reciproca actio, & quia agere non est accidentium, sed substantiarum, quia agere est entis, acidentia autē non sunt, sed insunt, ideo non potest esse amicitia ad virtutes, neque ad aliqua accidentia, & ita non possunt charitas, neque dilectio, neque virtutes diligi ex charitate quasi ad eas charitas terminetur. Alio modo potest dici aliquid diligi ex charitate, sicut id, ad quod terminatur amor, vel dilectio, quæ in charitatē includit quamuis ad illud amicitia non sit, & talis amor ordi- K natur ad amorem alterius rei, quæ principaliter amatur, & talis amor dr̄ amor concupiscentiæ. & sic dicitur amicus amare sanctitatem amici sui, & hoc modo charitas, & virtutes diliguntur ex charitate amore quodam concupiscentiæ. Quod autem ista amemus manifestum est, quia inquantum sunt quædam bona volumus illa pro nobis, vel pro alijs, & hoc est ea amare. Etiā amamus ea amore concupiscentiæ, quia iste amor est ad ea, quæ nō vult quis in se esse, sed pro alio esse, & tamē ista volumus pro nobis, vel pro alijs, ideo charitatem, & virtutes amamus amore concupiscentię. Etiam dicendum, q̄ amamus ea ex charitate. Nā ex charitate proximū diligimus, & hoc inquātum ad beatitudinem peruenire potest: ergo necesse est, q̄ ex charitate illi beatitudinem velimus, & quia ad beatitudinem sine charitate, & virtutibus nemo potest peruenire, necesse est, q̄ charitatē, & virtutes ex charitate diligamus, & eodem modo omnia bona quæcunque proximo prodesse possunt, vt perueniat, vel vt melius pueniat ad beatitudinem, oportet diligi ex charitate, quia sicut ex charitate volumus, q̄ ille perueniat ad beatitudinē, ita & volumus illa media, per quæ illuc peruenturus est, neque est inconueniens diligere charitatem, aut dilectionem ex amore concupiscentię, quia non volumus illi bonum, sed volumus eam esse bonum nostrum. Ad primum dicendum, q̄ in duobus præceptis charitatis ponuntur omnia, quę ex charitate diligenda sunt amore amicitiæ quæ pos- G sunt redamare, & ista sunt solum Deus, & proximus, sic autem non diligitur charitas, neque virtutes, & ideo non exprimuntur in præceptis illis, ea verò, quæ diliguntur ex charitate amore concupiscentiæ, nullo p̄cepto exprimuntur, sed sunt omnia illa bona, quę volumus eis, quos ex charitate diligimus, quæ sunt tam ipsum bonum, quod est finis, ideſt beatitudo, quam etiā bona, quę illuc aliquo modo perducunt, & quanto immediatius, & magis, & determinate aliqua perducunt ad beatitudinem, tanto magis ex charitate illa volumus, & ideo magis ex charitate diligimus charitatem, & virtutes q̄ cętera bona: diligere autē charitatem, & virtutes alterius non est illa diligere, sed velle, vt ille habeat, diligere autem propriam charitatem, & virtutes nō est ad ipsa terminari amore, sed permaneant. Ad 5m dicendum, q̄ nullam rē ex charitate diligimus tanquam terminum amoris, nisi eam, quæ potest participare beatitudinem, & illa amatur ex charitate, vt amicus, sic autem non amatur charitas, quia non potest participare beatitudinē, quia non est persona, sed quia illa est medium quoddam, sine quo ad beatitudinem nō peruenitur, & actus eius manet in beatitudine, diligimus eam ex charitate, ideſt ex charitate volumus nobis ipsis, & alijs beatitudinē ipsam charitatem manere, vel acquiri si perdatur, sine qua non est beatitudo. Ad tertium dicendum, q̄ procedit de amore amicitię, & sic neq; amatur charitas ex charitate, neq; aliquod accidens, quia non possunt redamare, sed solum concupiscentiæ amore ex charitate, vt dictū est. Ad quartum dicendū, q̄ si charitas amaretur ex charitate, vel vt terminus, qui redamaret non posset eadem charitas per seipsam diligi, sed per aliam charitatem, sed non amat, vt terminus: immo vt id, quod alteri volumus, & ideo non oportet esse alteram charitatem, sed per ipsam charitatē quam quis habet, diligit vt ipsamet permaneat, vel redeat si aliqñ perierit, & ita per eandem charitatem diligo Deum, & diligo me diligere Deum, ideſt volo sic diligere, sed aliud est de charitate, aliud de dilectione. Nam per eandē charitatem diligo ipsammet, & non per aliam, & tñ non diligo dilectionē per eandem dilectionem, sed per aliam. Ratio est, quia charitas est habitus, & omnis actus eiusdē speciei sunt ab eodem habitu, & tñ actus directi, & reflexi super eosdem sunt eiusdem speciei, ideo pertinent ad eandem potentiam, & habitum, ergo sicut diligere Deū pertinet ad charitatem, ita velle me diligere Deum pertinet ad charitatem, & eadem ratione diligere me habere charitatem, per quam diligam, pertinet ad charitatem eandem: vnde per eandem ipsammet diligo, & nō oportebit tendere in infinitū. De dilectione secus est, q̄a non diligo dilectionē per eandem dilectionē, sed p̄ aliam, quia aliàs idem numero esset actus directus, & reflexus, q̄d falsum est, q̄a non est inconueniēs, q̄ vna dilectio p̄ aliā diligatur, q̄a oēs dilectiones

ctiones quotquot sint ab eadem charitate sunt, ne- A que etiam est necesse ire in infinitum, quia licet diligam me diligere Deum, non oportet, q̄ illam secundum actum, qui est reflexus, iam diligam: & ita stabo ibi si voluero.

Ad quintum dicendum, quòd charitas non quęrit propter se ea, quæ amat, vt terminos, & in quib. est redamatio: sed amat illa ad seipsa: & tamen alia sunt, quæ non amantur vt termini, sed vt medium ad finē, & illa vult charitas ad alterum. s. interdū propter seipsam. i. propter habentem eam, & interdum propter alterum, qui amatur amore amicitiæ. Ad argumentum pro alia parte est respondendum. Ad primum dicendum q̄ Aug. nō loquitur de dilectione, quæ est actus noster, sed de dilectione, quę est Deus, quia Deus, B est charitas vel dilectio, & ea dilectione diligitur prōcipuus non formaliter, sed effectiue & exemplariter. Ad secundum dicendum vno modo q̄ virtus aut hōnestum aliquod non facit hominem diligibilē ex charitate. Nam etiā existentes in peccato mortali debent diligi ex charitate: sed diligitur homo, qui est ad imaginem Dei, & potens eo frui: virtutes autem non possunt Deo frui: ideo non possunt isto modo diligi: sed diliguntur ex charitate, vt alicui insint. Aliter potest dici q̄ ex charitate, vt nō diligatur homo pp virtutē: tamē in amicitia honesta diligitur propter virtutem: & tamen tunc nō sequitur, quod virtus magis diligenda sit quam amicus: quia sicut propter, diceret causam finalem, esset vera propositio: sicut siquis vult pecuniam propter cibos, magis vult cibos quam pecuniā: virtus tamen non est causa finalis, propter quam diligatur amicus: sed est causa formalis, quę informās hominem facit eum diligibilem & in formalibus nō tenet illa propositio sicut homo est albus propter albedinem, & tamen ista albedo non est magis alba quam homo. Ad tertium dicendum, q̄ per charitatem diligimus proximum, & diligimus dilectionem, & charitatem, & tamen proximū amore amicitię & in quē terminatur actus: dilectionem verò & charitatē non diligimus quasi terminetur amor ad illa: sed volumus illa pro altero. Ad quartum dicēdum, q̄ omnia, quæ ad beatitudinem pertinent diliguntur ex charitate: sed quędam pertinent ad beatitudinem, quia illa participāt: & ista amant amore amicitię, scilicet Deus & proximus: alia pertinent ad beatitudinē perducendo, & dirigendo ad eam: licet non participent ipsa, & ista amātur amore concupiscentiæ. i. q̄ ea pro alio volumus & non terminatur amor ad ea. Ad quintū dicendum q̄ beatitudinem ex charitate diligimus: sed duplex est beatitudo. s. beatitudo creata & increata, ipsa increata Deus est, quia ipse, est obiectum beatificans nos: & eum diligimus ex charitate amore amicitiæ. Beatitudo creata est visio, qua Deum attingimus, & virtus & gratia consūmatur, & hæc sunt bona nostra, & diliguntur ex charitate non quasi illis bonum velimus, sed quia ipsa pro nobis, vel pro alijs volumus.

An creaturæ irrationales sint diligendæ ex charitate.
Quæst. CCXCI.

QVAERETVR an creaturæ irrationales sint diligendæ ex charitate. Aliqui dicunt, quòd sic quia per charitatem cōformamur Deo: sed Deus diligit creaturas irrationales ex charitate: quia Deus diligit omnia, Sapien. 11. c. diligis omnia, quæ sunt. Et quid in se distinctū a se, per quod diligat. Ipse autem Charitas est. 1. Io. 4. i. Deus charitas est. ergo diligit omnia ex charitate, & consequenter nos ex charitate eas

diligere debemus. Secundò quia charitas principaliter est ad Deum: ad alia aūt se extendit, secundum q̄ illa ad Deū pertinent: sed sicut creatura rōnalis pertinet ad Deū inquantum habet similitudinem imaginis: ita & irrationales pertinent ad Deum per similitudinem vestigij: & ita se extendet charitas ad creaturas rationales. Tertiò, quia sicut Deus est obiectum charitatis: ita etiam est fidei: sed fides se extēdit ad creaturas irrationales inquantum credimus cęlū, & terrā esse creata a Deo, & pisces & aues esse productos de aquis, & ita de cęteris. ergo etiā charitas se extendet ad res irrationales. Quartò, quia omnis dilectio meritoria ad charitatem pertinet: sed aliquis potest meritorie diligere irrationalia: sicut cum quis diligit illa referendo in Deum. s. inquantum sunt facta a Deo, vel iuuant tendentes in Deum: ergo diligendę sunt ex charitate. Alij dicūt, q̄ ad irrationalia non est charitas. Dicit enim Aug. illa sola ex charitate diligenda, quæ nobiscum societate quadam referuntur in Deum: sed irrationalia non sunt huiusmodi: quia non possunt nobiscum participare Deo: ergo non est charitas ad ea. Secundò, quia dilectio solum se extendit ad Deum & proximum, & tamen irrationabilia non intelliguntur nomine proximi. ergo non est ad ea charitas.

Dicendum autem, q̄ charitas est quædam amicitia, & ideo ad illa est charitas, ad quæ est aliquid amicitiæ: per amicitiā autem amatur vno modo amicus, ad C quem est amicitia, & alio modo bona, quæ ei optantur. Nam eodem amore volo amicum meum esse & viuere & bona habere & bona, quæ ille habet vel habere debet: & tamen amicum amo amore amicitię: ergo etiam bona, quæ illi volo amore amicitiæ, & tamen amicitiam habeo ad illum & non ad ea, quia iste amor terminatur ad amicum, & non ad bona, & propter hoc solemus dicere, q̄ amicum amo amore amicitiæ: bona amo amore concupiscentiæ, s. rationalis amor amicitię terminatur ad rem, quæ dr̄ amari: amor concupiscentiæ, non terminatur ad rem, quæ dicitur amari, sed ad aliam: & tamen amor est aliquādo, s. quando amamus amicum, & bona pro eo.

Dicendum autem, q̄ charitas non potest haberi ad D rem irrationalem amore amicitiæ: ita quod ad illam terminetur amor: quia neque amicitia aliqua esse potest, etiam sine charitate ad irrationalia. Primo quidem, quia amicitia habetur ad eum, cui bonum volumus. Non possumus autem proprie bonum velle creaturę irrationali, quia non est eius propriè habere bonum, sed solū creaturæ, rōnalis differentia vtendi bono quod habet per liberum arbitriū: & ideo dicit Arist. 2. Eth. q̄ in huiusmodi rebus nō dicimus aliquid malè vel bene contingere nisi secundum similitudinem. Secundò, quia omnis amicitia fundatur super aliqua communicatione vitæ: nihil autē est ita proprium amicitiæ quā participatio in bonis, quæ ad vitam pertinent, vt dicitur. 8. Ethi. creaturę autem E irrationales nō possunt communionem habere in vita humana, quæ est secundum rationē: ideo nulla amicitia potest haberi ad creaturas irrationales, nisi forte secundum metaphoram. Tertio, quia in amicitia est beneuolentia, sed irrationalibus, non possumus bona velle: tum, quia non accidit eis bonum, vt dictum est: tum, quia si aliquod bonum vellemus, volumus vt illa habeant illud bonum, sed vt ipsa efficiantur bona nobis. Quarto, quia amicorum est concordia: ad irrationabilia autem non est cōcordia, cum concordia sit in eadem volendo, & agendo, quod ad irrationalia esse non potest: quia non communicant nobis in eisdem operibus. Et eadem fere ratio est, quæ circa accidentia ad quæ non

Universidad de Deusto Biblioteca

est amicitia, vt dictū est præcedenti. quæst. quamuis enim irrationalia esse aliquod hēant, in quo subsistāt, & operationes aliquas habeāt, quod non faciunt accidentia: non tamē cōicant nobiscum in vita humana: neq; quantum ad esse, neq; quantum ad operationes vitæ. Quintò ꝙ propriè ad charitatem pertinet quia charitas fundatur super cōmunicatione beatitudinis æternæ cuius creatura irrationalis capax non est: non potest ergo amicitia charitatis haberi ad res irrationales: possunt tamen ex charitate amari res irrationales: sicut bona, quæ alijs volumus inquantum. s. ex charitate volumus eas conseruari ad honorem Dei, & vtilitatem proximorum: & iste amor, quo ex charitate talia diligimus, vocatur amor concupiscentiæ, vt dictum est: quia non terminatur ad illa. Non enim illis volumus bona, sed volumus ꝙ illa sint bona nostra vel aliorum: sicut amicus amat possessiones amici sui i. vult ꝙ illa bona habeat: ista tamen dilectio ad inanimata non est solum imperata ex charitate, sed etiam elicita, quia charitas elicit actum non solum ad ea, ad quę principaliter est charitas: sed etiam ad alia, quę ad ipsa ordinantur: & ita inanimata, & omnia irrationalia diliguntur ex charitate, non ꝙ ad illa terminentur actus charitatis, sed quia per illum actum ipsa ordinantur ad illa, ad quæ principaliter est charitas.

Ad ptimum dicendum ꝙ tam de Deo quam de nobis cōcedendum est, ꝙ diligimus irrationalia ex charitate: & tamen non habemus charitatem ad irrationalia, quia habere charitatem ad ea est terminari ad ipsa actum dilectionis: & tunc illa possent redamare, & esset ad ea amor amicitiæ quod falsum est: ideo diligit Deus ista irrationalia ex charitate, nō quod ad ea terminetur amor illius: sed quia ista amat, vt sint bona ad laudem eius, & ad vtilitatem nostram: se aūt & nos principaliter ex charitate diligit amore amicitiæ: ideo ordinando ista irrationalia ad se, & ad nos diligit ea ex charitate amore concupiscentiæ.

Ad secundum dicendum, ꝙ irrationalia habent aliquam similitudinem ad Deum, quæ est vestigij, non sufficit ad hoc, ꝙ amentur ex charitate amore amicitiæ, similitudo autem imaginis sufficit ad hoc, ꝙ ista facit creaturas rationales cum Deo & adinuicem capaces eiusdem vitæ. s. glorię, ad quod non sufficit similitudo vestigij, qui est in irrationalibus: ideo sola rationalia amore amicitiæ ex charitate diliguntur.

Ad tertium dicendum, ꝙ non est de fide sicut de charitate, quia fides potest se extendere ad omnia, quæ sunt vera quomodocunq; charitas autem se extendit non nisi ad ea, quę nata sunt habere vitam ęternam, quod nō contingit irrationalibus: ideo fides potest esse de irrationalibus: sed non potest esse charitas ad illa. Etiam, quia fides non importat aliquam associetatem credentis ad creditum, sicut charitas importat associationem amantis ad amatum: & sic fides potest esse ad quædam, ad quæ non est charitas.

Ad quartum dicendū, ꝙ possunt meritoriè amari irrationalia, & hoc per charitatem solam: non tamen ꝙ illis bona velimus, sed quòd ea velimus ex charitate pro alijs vel pro nobis, & est amare ea ex charitate amore concupiscentiæ.

Ad primum in contrariū dicendum, ꝙ intelligitur de illis, ad quæ est charitas, quædam. n. sunt, quæ amantur ex charitate, & tamen ad ea non est charitas, quia ea non amantur ad se, sed ad alia, & talia non oportet, quod communicent in beatitudine: alia sunt quæ ex charitate amātur: & ad illa est charitas & talia possunt participare beatitudine, & de his loquitur Aug.

Ad secundum dicendum, ꝙ charitas solum est ad Deum, & proximum, quia ad ea terminatur actus charitatis, & non includuntur irrationalia nomine

F proximi, & tamen irrationalia amantur ex charitate: licet charitas ad ea non est, vt dictum est.

An homo seipsum ex charitate diligere debet.
Quæst. CCXCII.

QVAERETVR an homo debeat seipsum diligere ex charitate. Aliqui dicunt, ꝙ non. Dicit. n. Gregorius in quadam Homilia, ꝙ charitas minus quā inter duos haberi non potest, ergo ad seipsum non est charitas.

Secundò quia charitas amicitia quædam est: amicitia autem de ratione sui importat quandam æqualitatem & similitudinem & conuiuere. 8. Ethico. quæ sunt conditiones amicitiæ: & tamen ista non possunt
G esse homini ad seipsum: ergo neque charitas erit ad seipsum: nemo. n. est sibiipsi similis neq; æqualis neq; conuersans, quia omnia hęc requirunt distinctionē.

Tertiò quia id, quod ad charitatem pertinet non potest esse vituperabile, quia charitas non agit perperam. 1. Corinth. 13. cap. sed amare seipsum est vituperabile: quia dicitur 2. Timot. 3. quod in nouissimis diebus erunt homines amantes seipsos: ergo non potest se quis ex charitate diligere.

Quartò quia amicitia exigit redamationem, cum sit amor non latens in contrapassis. 8. Ethicorum, sed nemo potest seipsum redamare, quia ad hoc exigi-
H tur distinctio agentis & patientis: ergo non est ad seipsum charitas. Quintò q̄a charitas est amor, sed amor secūdum Dion. est virtus vnitiua: vnio aūt non est nisi distinctorum: ergo non est ad se charitas cum non sit vnio. Sextò quia amicitia consistit in quadam æqualitate. 8. Ethicor. sicut & iustius æqualitatem dicit. 5. Eth. sed iustitia proprie nō est ad seipsum. 5. Eth. ergo neque amicitia neque charitas.

Dicēdum quod homo potest, & debet seipsum ex charitate diligere: quia quilibet debet diligere proximum suum, sicut seipsum, vt patet supra in litera: ergo seipsum diligere debet. Secundo, quia misericordia ex charitate causatur, & tamen potest aliquis sibiipsi esse misericors iuxta illud: Miserere animę tuę placēs Deo. ergo potest seipsum ex charitate diligere.
I Circa quod sciendū ꝙ processus in amando se habet ad similitudinem processus, qui est in cognitione: in cognitione autē inuenitur aliquid, in quo primo figitur intellectus cognoscētis. s. in primis principijs & ex his ad deriuatur, & ipsa quidem cognitio, sm ꝙ stat in primis principijs, accipit nomē intellectus: sm autem quòd deriuatur ad conclusiones, quę ex principijs cognoscuntur accipit nomen scientiæ, sed quia cognitio principiorum est in conclusionib. sicut causa in causato: & e contrario cognitio conclusionū est in principijs sicut causatū in causa: ideo permutamus nomina, vt dicatur ꝙ intelligimus cōclusiones, vt cōclusio est in principio, cui competit sciri: sic ēt in amatiuis est processus, ꝙ affectus amantis primo figitur in
K ipso amante. s. vt seipsum amet, & ex eo deriuatur ad alios. Vnde dr̄. 9. Ethic. ꝙ ex his, quæ sunt hominis ad seipsum, & ideo amicū. s. dū se hēt ad amicū sicut ad seipsum, proximū in præcepto dilectionis dicitur, ꝙ amet quisq; proximū suum sicut seipsum. Nec est hoc mirū, quia vnita sunt vnū: vnde amor ad se habent ad similitudinem eorū, quæ sunt ... quamuis nomen amicitię imponatur sm ꝙ amor ad alios se diffundit: tamē etiam amor, quem quis habet ad alterum, procedit ad similitudinē amoris, quē habet ad seipsum. Aliter etiā potest dici, ꝙ de charitate possumus dupliciter loqui. Vno modo sub rōne amicitiæ communi. s. inquantū charitas est amicitia quædam: alio sub ratione propria charitatis. Accipiendo primo modo iudicabimus de charitate sicut de amicitia,

citia, ipsa vero amicitia proprie loquendo non potest hēri ad seipsum, sed aliquid maius amicitia, quia amicitia importat vnionem, cum secundū Dyoni. amor sit virtus vnitiua, vnicuique autē ad seipsum est vnitas, quæ est potior vnione, vnde sicut vnitas est principium vnionis, ita amor, quo quis seipsum diligit est principiū amicitię, quæ est amor ad alium, & forma, & radix, in hoc. n. amicitiam habemus ad alios, ꝙ nos habemus ad eos, sicut ad nosipsos iuxta illud 9. Ethi. venerūt amicabilia, quæ ad alterum ex amicabilibus, quæ ad seipsum, & ita est in processu cognitionis, quia de conclusionibus habetur scientia, de principijs autem nō habetur scientia, sed aliquid maius illa, scilicet intellectus. Accipiendo autem charitatem secundum propriam rationem, dicendum, ꝙ charitas est principaliter amicitia hominis ad Deum, vel alicuius ad Deum, & consequenter ad ea, quę Dei sunt, & inter illa est homo, qui charitatem habet, iō cum habens charitatem diligat Deum, & omnia ad Deū pertinentia. i. capacia eius ex charitate, & ipse quoque sit de his, diliget seipsum ex charitate, & ita ad seipsum est charitas, vnde & Deus seipsum ex charitate diligit, & angelus seipsum.

Ad primum dicendum, quòd Gregorius loquitur de charitate secundum rationem communem amicitię, & tunc large licet dicatur aliquis habere amicitiam ad seipsum, proprie tamen non habet, & sic, neque charitatem habet, & tamen secundum propriam rationem charitatis habet charitatem hō ad seipsum magis, q̄ ad alios. Ad secundum dicendū mō vno, ꝙ licet non sit homini ad seipsum amicitia, est tñ charitas sm propriam rationē, vt dictū est. Alio mō dicendum, ꝙ ēt ad seipsum habet hō amicitiā large, & iō ēt ista sibi inerūt inquantum est aliquid maius, q̄ hęc. Nam amicitia facit vnionē, hominis aūt ad seipsum est vnitas, & quantum deficit vnio ab vnitate tantū deficit amicitia, quæ est ad alterum ab amore, qui est hominis ad seipsum, vnde habet homo ad seipsum excellentem amicitiam, quæ est amicitia exemplaris a qua venit amicitia proprie dicta, quæ ad alterum est, & ita non habet aliquis ad seipsum ęqualitatem, & similitudinem, sed pro his idētitatem, quæ est maior, quam hęc, & hęc est identitas in substantia, & moribus, etiam non habet ad seipsum conuenire, vel conuersari, habet tamen identitatem operationum, quæ maior est, & ideo amicitia est hominis ad se maior quidem, quam ad alterum, sed non ita proprie dicta, sicut ad alterum.

Ad tertium dicendum, ꝙ amare seipsos secūdum naturam sensibilem, & corporalem est valde vituperabile, tales. n. appetitui, qui secundū sensum est obediunt, & hoc non est vere amare seipsum, quia non amat se hō secundum id, quod est vere bonum ei, & taliter se odisse laudabile. Sic dr̄ supra 16. & Ioā. 12. c. Qui amat animam suam perdet ea. Amare aūt se sm rationem. s. vt sibi velit hō bona propria humana, quę sunt bona secundū perfectionē rationis est laudabile valde, & necessarium, & iste est amor secundum charitatem. Ad quartum dicendum, ꝙ ista ratio procedit sm propriam rationē amicitię, & ita non inuenit amicitia ad seipsum, neque redamatio, sed inuenitur amor, q est maior, q̄ amicitia vni⁹ ad alterū. Ad quintū dicēdū, ꝙ licet amicitia proprie dicta sit nō eiusdē ad seipsum, tamen amor est proprie dictus eiusdem ad seipsum, quia amor non dicit redamationem, neq; ęqualitatem, similitudo autem conuiuereque pertinent ad amicitiam, & faciunt distinctionem, & iō nō prohibetur esse eiusdem ad seipsum, & cum dicit, ꝙ est virtus vnitiua non est inconueniens, quia idem potest sibiipsi vniri, scilicet ꝙ id quod est sibiipsi per na-

A turam efficiatur sibiipsi vnitum per affectum, & hæc facit amor.

Ad sextum dicēdum, ꝙ neque iustitia, neque amicitia proprie dicta est hominis ad seipsum, & tamen magis potest esse amicitia ad seipsum, quam iustitia quamuis vtrunque dicat æqualitatem, & faciat adęquationem quandam, sed amicitia facit adęquationē affectuū, iustitia aūt adęquationem rerū, facilius est aūt adæquari affectus eiusdē ad seipsum, q̄ res, quia secundum operationem animę possunt accipi plura, vt vnum, & vnum, vt plura, quod contingit, qn̄ actus in ipsum agentem reflectit, res aūt sunt exterius, & ideo non potest in eis per operationem animę fieri
B vnum, quod plura est, neque è contrario, licet etiam iustitia potest esse hominis ad seipsum Metaphysice inquantum in homine inueniuntur diuersa secundū rem, scilicet diuersę vires quarum adęquatio in eo, quod vnicuique competit respectu alterius iustitiam Methaphysicam reddit.

An corpus nostrum debeamns ex charitate deligere
Quæst. CCXCIII.

QVAERETVR an corpus debeamus ex charitate diligere.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia non diligimns illū cui
C non volumus conuiuere, vel conuersari, cum amicitia dicat conuiuere 8. Ethi. sed homines charitatem hñtes fugiunt conuictū ad corpus ad Roma. 7. quis me liberabit de corpore mortis huius, & ad Phili. 1. c. huius desiderium ostēdit, dicēs, cupio dissolui, & esse cum Christo, ergo corpora nostra non debemus diligere ex charitate.

Scđo, quia charitatis amicitia fundat̄ super cōicatione diuinę beatitudinis. i. ad illa sola est charitas, quę possunt communicare beatitudinem, & tñ corpus nostrū non potest participare fruitione, quæ est actus partis spiritualis, & consequenter, neq; beatitudine, & ideo non diligetur ex charitate.

Tertio, quia charitas amicitia quædam est, & ami-
D citia solum est ad illa, quæ possunt redamare 8. Ethi. sed corpus nostrum non potest nos redamare ex charitate, ergo non debemus illud ex charitate diligere.

Quarto, quia dicit Aristo. 10. Ethico. ꝙ vituperabile est homini seipsum diligere quantum ad id, quod est exterius, & seipso, sed corpus nostrum est exterius, ergo vituperabile est diligere corpus nostrum, sed actus charitatis est laudabilis, ergo non est ad corpus.

Quinto, quia pars non ponit in numerum contra totum, sed corpus nostrum est pars nostri, ergo non debet poni corpus aliud diligibile, quam nos ipsi.

Sexto, quia proximum debemus diligere, sicut nos ipsos supra in litera, & tamen non ponitur aliud diligibile proximus, & aliud corpus proximi, ergo ne-
E que ponimus aliud diligibile nos ipsi, & aliud corpus nostrum, quod tamen fieret, si corpus nostrum ex charitate diligeremus.

Dicendum, ꝙ corpus nostrum est ex charitate diligendum. Primo, quia dicitur ad Ephe. 5. c. ꝙ viri debent diligere vxores suas, sicut & corpora sua, sed vxores suas debent ex charitate diligere, ergo etiam corpora sua. Secundo, quia id, quod ad beatitudinem pertingere potest, est diligendum ex charitate, sed corpus nostrum est beatificabile, quia aliàs in resurrectione non resumerentur corpora ad cōplementū beatitudinis, ergo est diligendum corpus ex charitate. Tertio, quia Augu. lib. 1. de Do. christia. ponit quatuor esse ex charitate diligenda inter, quæ ponit corpus proprium.

Circa quod considerandum, quòd eo modo, quo se habet corpus nostrum ad beatitudinẽ, se habet ad diligi ex charitate, quia dilectio charitatis habet pro fundamento communicationem beatę vitę principaliter, & communicationem vitę gratię minus principaliter inquantum deducit ad vitam beatitudinis. Hęc autem vita tripliciter habet relationem ad habentẽ charitatem. Nam est vita beata vno mõ in aliquo, sicut in diffundente vitam istã alijs, & id est principium vnius vitę, sic enim est in Deo beatitudo. Est autem ista vita in amante ex charitate, sicut in participante vitam hanc a Deo. Et hoc dupliciter, aliqualiter quidem principaliter, & sic est in anima, quę per se est beatificabilis, & aliqualiter per redũdantiam ab alio, & sic est in corpore, ꝙ ex redundantia beatitudinis animę recipit beatitudinis participationem, secundũ quam dicitur habere quatuor dotes, quæ ad beatitudinem corporis pertinent. Est autem tertio mõ beatitudo in alijs, sicut in participantibus, & sic est beatitudo in proximo, qui talem beatitudinem habere potest qualẽ nos ipsi, & ideo quia beatitudo ad ista quatuor pertinet, idest ad Deum, & nos, i. ad animam, & ad corpus proprium, & ad proximos, sunt ista quatuor diligenda ex charitate.

Aliter etiam potest dici, ꝙ corpus nostrum potest dupliciter considerari. Vno modo secundũ suam naturam. Alio modo secundum corruptionem culpę, quæ est in eo, vel ex eo. Accipiendo quantũ ad primũ dicendum, ꝙ possumus corpus diligere ex charitate, & debemus, quia illud non est in se malum, neque a malo principio factum, sicut Manichęi mentiuntur, dicentes corporalia a Deo esse malo facta, spiritualia vero a Deo bono, omnia siquidem a bono, & vnico principio prodierunt, & ideo cum corpus nostrum à Deo factum sit, possumus illo vti ad seruitiũ Dei iuxta id ad Roma. 6. c. exhibete membra vestra arma iustitię Deo, & ideo ex dilectione charitatis, qua diligimus Deum, debemus etiam corpus nostrũ diligere, quod in Deum ordinari potest. Si autẽ cõsideremus corpus nostrum quantum ad infectionem culpę, & pœnę, non debemus diligere illud, quia hoc esset diligere infectionem, & corruptionẽ peccati, & sic, quod est pœnale efficeretur iam voluntarium, & culpabile, sed potius ex charitate debemus cupere absolui ab illo, vt non incidat anima nostra infectionem peccati.

Ad primum dicendum, ꝙ Apostolus non cupiebat fugere, aut liberari a corpore inquantum est capax beatitudinis, aut quantum ad naturam suam, quę bona est, immo secundum hoc cupiebat, nunquam expoliari eo, iuxta illud 2. Corin. 5. c. nolumus spoliari, sed superuestiri, sed volebat fugere corpus quantũ ad corruptionem culpę, & pœnę, cupiebat enim carere infectione concupiscentię, quæ manet in corpore, & corruptione ipsius, quæ aggrauat animam, ne posset videre Deum, vnde non dixit absolute, quis me liberabit de corpore, sed de corpore mortis huius, experiebatur enim Apostolus stimulos carnis 2. Corin. 12. c. erat enim concupiscentię lex in membris eius, quæ repugnabat legi mentis ad Roma. 7. c. & ab illa lege, quę erat sibi tãquã mors, petiuit ter liberari 2. Corin. 12. c. sed Deus non exaudiuit ipsum, & ideo clamat quis eum liberabit de corpore mortis, & non quis absoluet de substantia corporis, cũ autem dicit ad Philip. 1. c. cupio dissolui, & esse cum Christo, non petit absolutionem a corpore quantum est habens infectionem, sed inquantum impedit diuinam visionem, quia quandiu sumus in corpore peregrinamur a Domino, & ita dicit cupio dissolui, & esse cum Christo, idest non possum esse cum Christo, nisi dissolutus fuero a corpore, ideo cupio dissolui.

Ad secundum dicendum, quod sola amantur ex charitate, quæ pertinent ad beatitudinem, corpus autem ad beatitudinem, & fruitionem pertinet, quia licet in veritate non pertingat ad fruitionem, scilicet quia ipsum non fruitur Deo cognoscendo, & amando, quia tamẽ per opera, quæ in corpore exercemus, quorum corpus est organum, venimus ad illam fruitionem, & rursus ex illa fruitione inuenta animę redundat in corpus beatitudo quædam consistens in quatuor dotibus, vt dicit Augu. in epistola ad Dioscorum. pertinet aliqualiter corpus ad beatitudinem, & fruitionem, & ita ex charitate amandum est.

Ad tertium dicendum vno modo, ꝙ charitas cõsideratur dupliciter: vno mõ secundum rationẽ generalem amicitię, in qua redamatio exigitur, & tunc nõ est verum, ꝙ conuertatur charitas cum amicitia, sed ad aliqua est charitas, ad quæ nõ est amicitia, & sic est de corpore. Aliter potest dici, ꝙ hominis ad seipsum, vel ad corpus suum, aut ad animam suam nõ est amicitia proprie, sed est aliquid maius, quam amicitia, scilicet amor quidam, in quo non requiritur redamatio, & talis est hominis ad corpus suum, ideo etiam charitas est ad corpus.

Ad quartum dicendum, quòd hominem diligere seipsum secundum exteriorem naturam, ita ꝙ peni- tus sequatur desideria illius, est vituperabile, quia per hoc repugnatur rationi, & tales vocat Apostolus 2. Timo. 3. Amantes seipsos in vituperium. Amare tñ exteriorẽ suã naturã quantũ ad eã, quæ non repugnãt rationi non est vituperabile, sed potius necessariũ, qa vt dr ad Ephe. 5. c. nemo vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit eam, & fouet, & hoc modo ex charitate corpus diligimus non agentes contra rationẽ.

Ad quintum dicendum, ꝙ verum est, ꝙ pars non ponit in numerum contra totum, ponit tñ pars in numerum contra partem, cum autem distinguitur dilectio, qua diligimus nos ipsos, a dilectione, qua diligimus corpora nostra non accipitur dilectio nostri pro dilectione ipsius suppositi, sed pro dilectione aię, & sicut corpus ponit in numerum ϑ animã, ita dilectio qua diligimus animam ponit in numerum ϑ corpus, cum autẽ dicimus, ꝙ homo diligit seipsum intelligit de dilectione, qua diligit aiam suã, qua vnusquisque dr esse id, quod in eo optimum est, vt dicit Aristo. 9. Ethi. & inde dicit ibi, ꝙ homo est intellectus, vel maxime. i. quia pars intellectiua est nobilissimũ quid in hoĩe. Ad sextum dicendũ, ꝙ licet corpus, & anima respectu habentis charitatem diuersimode diligant, vt ponantur, vt diuersa diligibilia, tamẽ respectu proximi non est sic, sed habens charitatem sub eadem ratione diligit corpus, & animam proximi, non ꝙ illa ęqualiter diligat, sed ꝙ illa ponuntur, vt vnum extremum diligibile, scilicet quia habens charitatem diligit proximum suum, sicut seipsum. idest animã proximi, sicut animã suam, & corpus proximi, sicut corpus suum.

An peccatores sint ex charitate diligendi.
Quæst. CCXCIIII.

QVAERETVR an peccatores sint ex charitate diligendi.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Dauid dixit Psal. 138. Iniquos odio habui. Sed Dauid charitatem habebat, ergo potius sunt ex charitate peccatores odio habendi, quam diligendi.

Secũdo, quia vt dicit Gregorius in quadã homilia probatio dilectionis exhibitio est operis, sed iusti non exhibent peccatoribus opera dilectionis, sed potius opera, quæ videtur esse odij, iuxta illud Psalmi 100. in

matutino interficiebant omnes peccatores terrę, & Deus præcepit Exod. 22. c. maleficos non patieris viuere, ergo peccatores non sunt ex charitate diligendi. Tertio, quia ad amicitiam pertinet, vt amicis velimus optima bona, sed sancti ex charitate optant peccatoribus mala. Psa. 9. conuertantur peccatores in infernum, ergo peccatores non sunt ex charitate diligendi.

Quarto, quia proprium est amicorum de eisdem gaudere, & eadem velle 8. & 9. Ethi. sed facit charitas, quòd iusti non velint id, quod peccatores volunt, & facit non gaudere de eis, de quibus peccatores gaudẽt, ergo non pertinet amicitia ad illos, & consequenter, neque charitas. Quinto, quia proprium est amicorũ conuenire 8. Ethi. sed cum peccatoribus non est conuenientum 2. Corin. 6. c. recedite de medio eorum, ergo non sunt ex charitate diligendi.

Sexto, quia vltra rationem amicitię generalẽ, quę est conuenire adhuc charitas requirit communionẽ vitę gratię, quæ est diuina vita, sed hæc vita nõ est in peccatoribus, ergo non sunt ex charitate diligẽdi.

Septimo, quia similitudo est causa amicitię, dissimilitudo autẽ inimicitię 8. Ethi. sed peccatores sunt dissimiles iustis, ergo non sunt diligendi ex charitate.

Octauo, quia cum charitas sit amicitia quædã exigit redamare 8. Ethico. sed mali non amant bonos, sed oderunt eos, ergo iusti non tenentur ex charitate diligere malos. Nono, quia amicorum est eadem amicitia: si ergo boni diligerent malos ex charitate, etiam mali deberent seipsos adinuicem diligere, vel quilibet seipsum, & tamen mali non diligũt seipsos, quia vt probat Aristo. 9. Ethi. nullus malus suiipsius amicus est, ergo non est charitas habenda ad illos.

Dicendum, ꝙ peccatores quantumcunque mali ex charitate sunt diligendi, quia Christus dixit supra 5. Diligite inimicos vestros, sed omnis, qui inimicatur malus est, ergo mali ex charitate sunt diligendi. Secũdo, quia quibuscũque est benefaciendum, illi sunt ex charitate diligendi, sed malis debemus benefacere, conuertendo eos, & subueniendo eis in necessarijs, ergo mali sunt ex charitate diligendi. Tertio, quia dicit Augustinus 1. de Doctrina christiana, ꝙ cum dicit. Diliges proximum tuum, noueris omnem hominẽ proximum esse deputandum, sed peccatores nõ desinunt esse homines per peccatum, quia peccatum nõ tollit naturam, ergo peccatores sunt ex charitate diligendi. Circa quod considerãdum, ꝙ in peccatoribus est considerare, s. naturam qua homines sunt, & malitiam, qua peccatores sunt, quia vero secundũ naturã sunt ad imaginem Dei, & diuinę vitę capaces, iõ secundum naturam suam sunt ex charitate diligendi, malitia aũt ipsorum est contraria diuinę vitę, & impediens ad illam: est iõ ipsa in eis odienda. Sicut. n. dicit Aug. ꝙ sic diligantur homines, ꝙ eorum non diligãtur errores, sed etiam si sint pater, & mater, & cognati debemus odisse eorum vitia, & persequi Deuteronom. decimotertio capitulo. Ad primum dicendũ, ꝙ Dauid ex charitate oderat malos, & diligebat eos, oderat quidem eorum iniquitatem, & diligebat eorũ naturam, quia natura est bonum in eis, & iniquitas est malum ipsorum. Hoc aũt vocatur odium perfectum, idest ad perfectionem pertinens, s. ꝙ vitia detestemur, & hoĩes diligamus, & iõ hic odium pertinet ad charitatem, sicut dilectio, quia sicut suadet charitas diligẽdam naturam, quia bona est, & ad Deum pertinet, ita inclinat ratio ad odiendum iniquitatem, quæ a Deo elongat, & separat.

Ad secundum dicendum, ꝙ peccatoribus exigent iusti opera charitatis. Sed considerandum, ꝙ vt dicit Arist. 9. Ethi. amicis peccantibus nõ sunt subtrahẽda eis amicitię beneficia, quousque non habeatur spes sanationis eorum, sed magis est eis auxiliandum ad recuperationem virtutis, quam ad recuperationem pecunię si eã amisissent, quanto virtus est magis amicitię affinis, quam pecunia, sed quando in maximam malitiam incidunt, & insanabiles fiunt, tunc non est eis amicitię familiaritas exhibenda, & ideo quando sunt aliqui peccantes, de quibus potius præsumitur nocumentum aliorum, quam emendatio tã secundũ legem diuinam, quam humanam, iubẽtur occidi, & tñ hoc facit iudex non ex odio eorũ, sed ex charitate, secundum quam præfert bonum publicum, quod sequitur ex occisione peccatorum vitę personę singularis, & etiam ex charitate infertur mors tali peccãti, siue conuertatur, siue non, quia si conuertit prodest mors ad peccati expiationem, si non conuertitur prodest ad peccati terminationem, quia per hoc aufertur ei totaliter potestas peccandi amplius.

Ad tertium dicendum, ꝙ peccatoribus non optamus mala. Cum dicitur, ꝙ peccatores conuertant in infernum, dicendum quòd huiusmodi increpationes, quæ inueniuntur in sacra Scriptura possunt tripliciter exponi. Vno modo per modum prænunciationis, & non per modũ optationis, vt sit sensus, conuertantur peccatores in infernum, idest sic erit, ꝙ cõuertantur. Secundo modo per viam optationis, ita tñ, ꝙ non referatur optatio ad desiderium pęnę hominis, sed ad iustitiam puniẽtis, quia desiderare iustitiam laudabile est iuxta illud Psalmi 58. lętabitur iustus cum viderit vindictam, & lauabit manus suas in sanguine peccatoris, scilicet gaudebit, non quia iste occiditur, sed quia iuste occiditur. Nam ẽt Deus nõ lętatur in perditione malorum Sapi. 1. c. sed in sua iustitia gaudet, quia iustus est Dominus, & iustitias dilexit Psalmo 10. Tertio modo, vt tale desiderium de pęna malorum referatur non quidem ad pęnam ipsorum, sed ad remotionem culpę, quia per pęnas aut emendantur, aut peccare cessant, vt dictum est.

Ad quartum dicendum, quòd ex charitate diligimus peccatores non quidem, quòd velimus, quæ ipsi volũt, vel gaudeamus de his, de quibus ipsi gaudent, sed vt faciamus eos guadere de quibus nos gaudemus, & velle, quod nos volumus, & sic dicitur Iere. 25. c. Ipsi conuertentur ad te, & non conuerteris tu ad eos.

Aliter dici potest, quòd licet nunc non gaudeant mali, de quibus gaudent boni, possibile tamen est, quòd aliquando de illis gaudeant, & ideo, vt dicit Philosophus 9. Ethicorum non confestim dissoluenda est amicitia ad eum, qui ex bono factus est malus, sed multo plus adiuuandus est ad recipiendam bonitatẽ virtutis, quam possessionem diuitiarum.

Ad quintum dicẽdum, quòd quibusdam iustis est bonum conuiuere peccatoribus, alijs vero est malũ, iustis quidem adhuc infirmis, & imperfectis non est bonum conuiuere peccatoribus propter periculum, quod eis imminet, ne subuertantur a malis. Iustis vero perfectis in virtute, de quibus non timetur, quòd subuertentur a malis laudabile est conuiuere peccatoribus, vt eos conuertant cõuersando cum eis, sic enim Dominus cum peccatoribus, & Publicanis manducabat, & bibebat supra nono, & Mar. secũdo, & Luc. 5. quia sic eorum vitia curabat. Vnde dixit. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Alia aũt est conuersatio, quæ est in consortio criminis, & hęc est vitãda omnibus hominibus, sic loquitur Apostolus 2. Corin. 5. recedite de medio eorum, & immũdum ne tetigeritis, s. consentiẽdo eorũ immunditijs, & peccatis. Ad sextũ dicẽdũ, ꝙ charitas fundat super cõmunicatione in diuina vita, peccatores autem nõ

communicant actualiter vita diuina, ſed poſſunt cõmunicare, quod autẽ eſt in potentia quodammodo eſt, ergo charitas ad illos eſſe debet. Sic etiam charitas eſt ad eos, qui beatitudinis capaces ſunt, & tamen nemo noſtrum in actu beatitudinem habet, ſed quia habere poſſumus, ad omnes nos eſt habẽda charitas.

Ad ſeptimum dicendum vno modo, quòd peccatores ſunt iuſtis ſimiles, & diſſimiles, ſimiles quidem in natura, diſſimiles autem quantum ad iniquitatem, & ideo ex charitate eos diligere debemus inquãtum nobis ſimiles ſunt in natura. Odiſſe autem eorum vitia, per quæ nobis diſſimiles ſunt, & quia iniquitas eorum nõ repugnat vnitati naturę, manet adhuc eorũ bonitas cum iniquitate, & ideo diligi poſſunt ex charitate. Aliter poteſt dici, quòd licet iniuſti ſint nobis diſſimiles, poſſunt tamen eſſe ſimiles, & ideo diligimus eos ex charitate non inquantum tales manent, ſed vt tales efficiantur, quales eſſe poſſunt, & tales deſideramus eos fieri.

Ad octauum dicendum, ꝙ licet mali non redamẽt bonos actu, poſſunt tamen redamare, quia nunc propter diſſimilitudinẽ, & quia ipſi charitatem nõ hñt, non redamãt bonos, qñ tñ effecti fuerint boni (quod iuſti optant) redamabunt iuſtos. Etiã quia licet in præſenti non redament mali bonos, redamabunt eos in vita futura, ſi illuc peruenirent propter cuius conuerſationem, quia ibi præcipue eſt charitas, & ibi ſaluaẽ magis perfecte ratio amicitię in charitate, quam hic, quia amicitia dicit redamationem non latentem in ꝓpaſſis, & dicit conuiuere 8. Ethi. in præſenti aũt licet oẽs boni diligant ſe ex charitate, tñ non ſe nouerunt, neque conuiuunt, in vita autem ęterna oẽs ſe mutuo agnoſcent, & conuerſabuntur ſecundũ amorẽ charitatis, ideo ibi charitas erit perfecte amicitia, quod hic non habet. Ad nonum dicendum, ꝙ an mali ſe diligant, dicetur ſequenti quæſtio. & tamen etiam ſi illi non diligerent ſe, nos poteramus eos diligere ex charitate.

An peccatores diligant ſeipſos.
Quæſt. CCXCV.

QVAERETVR an peccatores diligant ſeipſos. Aliqui dicũt, quòd ſic, quia illud, quod eſt principium peccati maxime inuenitur in peccatoribus, ſed amor ſuiipſius eſt principium peccati, quia vt dicit Auguſti 14. lib. de ciui. Dei, amor ſuiipſius facit ciuitatem Babylonis, ergo peccatores maxime diligũt ſeipſos.

Secundo, quia pctm̃ non tollit naturã, ſed vnicuique competit ex natura ſua, ꝙ diligat ſeipſum, vñ & creaturę rationales naturaliter appetunt propriũ bonum, ſ. conſeruationẽ ſui eſſe, ergo peccatores diligũt ſeipſos. Tertio, quia ab omnibus eſt diligibile bonũ, quod ab eis paratur bonum, vt dicit Diony. 4 c. de diuinis no. ſed multi peccatores reputant ſe bonos, ergo multi peccatores diligunt ſeipſos.

Dicendum, quòd mali nõ amant ſeipſos, quia qui non amat animam ſuam non amat ſeipſum, mali tamen non ſolum non amant animam ſuam, ſed illam oderunt. Etiam Pſalmo 10. ſcilicet qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam, ergo mali non amant ſeipſos. Sed circa hoc conſiderandũ, ꝙ amare ſeipſum accipitur tripliciter. Vno modo eſt commune omnibus. Alio modo eſt proprium bonorum. Tertio mõ proprium eſt malorũ. Primo eſt, ꝙ quis amet id, quod ſeipſum eſſe exiſtimat, & hoc eſt cõmune omnibus. Homo. n. dr̃ aliquid dupliciter. Vno mõ ſecundũ ſuã ſubſtantiã, & naturã, & ſecundum hoc oẽs exiſtimãt bonum commune ſe eſſe id, quod ſunt, ſ. exaĩa. & corpore compoſitos, & ſic omnes homines boni. & mali diligunt ſeipſos, inquantum diligunt ſuiipſorum conſeruationem. Alio modo dicitur homo eſſe aliquid non ſecundum totum, vel commune, ſed ſecũdum principalitatem, & ſic id. quod eſt principale in aliquo, dr̃ eſſe ille homo, vel illa res, & ſic princeps ciuitatis dr̃ eſſe ciuitas, & id quod faciunt principes ciuitatis dr̃ facere ciuitas. Sic autem non oẽs eſtimant ſe eſſe id, quod ſunt, principale aũt in homine eſt mẽs rationalis. Sic dicit Ariſtote. 9. Ethico. quòd homo eſt intellectus, vel maxime. Secundarium autem eſt natura ſenſitiua, & corporalis, quorũ primũ Apoſtolus nominat interiorem hoĩem, ſecundum vero exteriorem hominẽ, vt patet 2. Corin. 5. c. Bonum autẽ eſtimant principale in ſemetipſis rationalẽ naturam, ſiue interiorem hominem, vñ ſecũdum hoc eſtimãt ſe eſſe, quod ſunt, quia vere eſtimant, mali aũt eſtimãt principale in ſemetipſis eſſe naturam rationalis ſenſitiuam, & corporalem, ſ. exteriorem hominem, vnde non recte cognoſcentes ſeipſos non vere diligunt ſeipſos, ſed diligunt id, quod ſeipſos eſſe eſtimant, boni autem vere ſeipſos cognoſcẽtes vere ſeipſos diligũt. Quòd autem boni ſeipſos vere diligant, mali autem non diligant ſeipſos probat Ariſto. 9. Ethicorum per quinque conditiones amicitię. Prima eſt, quia vnuſquiſque amicus vult amicum ſuum eſſe, & viuere, ſecunda, quòd vult ei bona, tertia quòd operatur bona ad ipſum, quarta ꝙ conuiuit ei delectabiliter, quinta ꝙ cõcordat ei in eiſdem, quaſi delectatus, & triſtatus, & ſecundum hęc omnia boni diligunt ſeipſos quantum ad interiorem hoĩem, qa volunt ipſum ſeruare in ſua integritate, & optant ei bona eius, quæ ſunt bona ſpiritualia, & etiam ad aſſequanda illa operam præſtant, & delectabiliter ſibiipſis conuiuunt ad corda propria redeuntes. Et hoc quia inueniunt ibi bonas cognitiones in præſenti, & bonorum memoriam p̃teritorum, & ſpem futurorum bonorum, ex quibus omnibus delectatio cauſatur. Similiter etiam non patiuntur in ſeipſis voluntatis diſſenſionem, quia tota anima eorum tendit in vnum.

Econtrario autem mali non vere diligunt ſeipſos, quia non volunt conſeruare integritatem interioris hominis, neque appetunt bona ſpiritualia eius, neque operantur ad hoc, neque eſt eis delectabile conuiuere ſibiipſis redeundo ad proprium cor, quia non inueniunt ibi, niſi mala, quæ abhorrent, præſentia quæ cogitant, præterita, quæ egerunt: futura, quę timent ſe facturos, & paſſuros, & eſt diſſenſio voluntatis, neque concordant ſibiipſis propter conſcientiam remordentem, iuxta illud Pſalmi 49. Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Ex eiſdem quinque motiuis poteſt probari, quòd mali diligunt ſeipſos, ſed corruptionem exterioris hominis, ſic autem boni non amant ſeipſos. Et ſic patet, quòd mali aliquo modo ſe amant, ſed non vere ſe amant, quia non amant id, quod ſunt, quia nõ ęſtimant ſe eſſe id, quod ſunt.

Ad primum dicendum, quòd mali amant ſeipſos, quia eſt in eis tertius modus amoris ſuiipſius, qui eſt proprius malorum, & iſte eſt, qui incipit a ſeipſo, & peruenit vſque ad contemptum Dei, vnde iſti, ita cupiunt bona exteriora, quòd oderunt ſpiritualia, & contemnunt. Ad ſecundum dicendum, quòd amor naturalis non tollitur a malis totaliter, tamen corrumpitur multum de eo, & hoc eſt, qa amor præſupponit cognitionem, mali autem nõ hñt rectam ęſtimationẽ de eo, qũo ſunt, ideo nõ poſſunt ſe diligere, ſed diligunt in ſeipſis id, quod ipſi non ſunt.

Ad tertium dicendum, quòd mali inquantum ꝙ eſtimant ſe bonos, vel habere aliquid boni, diligunt ſeipſos, ſed nõ eſt illa vera dilectio, cum ęſtimatio ſit falſa. Nam ęſtimant ſe bonos cum non ſint, & illud in ſe bonum putant, quod non eſt, & quod ad eſſe eorum non pertinet, & ideo licet aliquo modo diligãt ſeipſos, tamen vere, & abſolute non diligunt ſeipſos.

An angelos debeamus diligere ex charitate.
Quæſt. CCXCVI.

QVAERETVR an angelos debeamus diligere ex charitate.

Aliqui dicũt, ꝙ nõ, quia vt dicit Aug. lib. 1. de Doc. chriſtia. prima eſt dilectio charitatis, ſ. Dei, & proximi, ſed dilectio angelorum non continetur ſub dilectione Dei, quia ſunt creaturę, non ẽt continetur ſub dilectione proximi, quia non communicãt nobiſcũ in ſpecie, ergo non ſunt diligendi ex charitate. Secundo, quia magis conueniunt nobiſcum bruta, quę ſunt in eodem genere propinquo nobiſcum, ſ. in genere animalis, q̃ angeli, qui non conueniunt ẽt in genere remoto, cum nos ſimus corporei, & illi incorporei, & tñ ad bruta non eſt charitas, ergo neque ad angelos.

Tertio, quia nihil eſt, ita proprium amicorũ, ſicut conuiuere 8. Ethi. & tñ angeli nõ conuiuũt nobiſcũ, quia non videmus eos, & Dani. 2. c. dicitur, ꝙ non eſt illis cum hominibus conuerſatio, ergo non ſunt ex charitate diligendi a nobis. Quarto, quia charitas hominis non eſt ad ea, quæ non communicant humana vita, ſed angeli non viuunt humana vita, ergo non ſunt ex charitate diligendi a nobis.

Quinto, quia amicitia ſimilitudinem, & ęqualitatẽ imponit 8. Ethi. ſed angeli non ſunt nobis ſimiles in ſpecie, & non ſunt ęquales nobis, ſed maiores tam in gradu eſſendi, quam nobilitatis, ergo non ſunt diligendi ex charitate a nobis.

Dicendum, quòd diligendi ſunt angeli a nobis ex charitate, quia proximus diligendus eſt ex charitate, vt dicitur hic in litera, ſed angeli proximi ſunt, vt dicit Aug. lib. 1. de Doc. chriſtia. Iam vero cui præbendũ, vel a quo nobis præbendum eſt miſericordię officiũ recte proximus dicitur neceſſarium, eo ꝙ præcepto, quo iubemur diligere proximum etiam ſanctos angelos contineri, a quibus nobis multa nunc impenduntur officia. Secundo, quia amicitia facit amicos idem velle, & eorundem amicos eſſe, & tñ nos habemus charitatem ad Deum, & amicitiã, & ille diligit angelos ex charitate, ergo etiam nos ex charitate diligere debemus. Circa hoc ſciendum, ꝙ cum charitas ſit quædam amicitia, habet idem fundamentũ, quod illa, amicitia autem fundatur ſuper participatione eiuſdem vitę, ideſt non poſſunt eſſe amici, qui eadem vita non participant, & ideo hominis ad brutum non eſt amicitia, quia nullo modo participat eadem vita. Vita autem angeli, & hominis eſt duplex. Vna, quæ competit eis ſecũdum materiam, vel ſpeciem ſuam, aut genus, & ſic angeli, & homines non communicant in eadem vita, ſed homines inter ſe, & angeli cõmunicant eadem vita inter ſe, & ideo poſſunt eſſe amici, quia communicant eiſdem operationibus, & circa illas occupantur. Alia eſt vita vtriuſque, quæ eſt diuina, ſiue per gratiã, ſiue per gloriam, & in hac cõmunicant angeli hominibus, ſicut dicitur ſupra in littera, ꝙ in reſurrectione erunt homines, ſicut angeli Dei, vel ęquales angelis Dei, vt dr̃ Luc. 20. c. & ideo communicant nobis in amicitia, & charitate, & idẽ eſt de Deo. Nos enim communicamus cum eo eadẽ vita, qa ſicut ipſe eſt beatus, ita & nos beati eſſe poſſumus, & tamen non communicamus cum eo in natura, ſed multo magis differimus ab eo, quam ab angelis, & tamen ad Deum habemus charitatem, ergo & ad angelos poterimus habere charitatem. Ad primum dicendum, quòd dilectio angelorum cadit ſub dilectione proximi, & cũ dicitur, ꝙ nõ cõicat in ſpecie, dicendum, ꝙ non obſtat, quia magis differt homo a Deo, quam angelus, & tamen hominis ad Deũ eſt charitas, cum ſit cõmunicatio eiuſdem vitę, & nõ requiratur communicatio in ſpecie, neque in genere aliquo. Item dicendum eſt, ꝙ angelus eſt proximus, quia proximus eſt, cui officium miſericordię præſtamus, vel ille, a quo nobis præſtatur, vt dicit Augu. lib. de Doc. chriſtia, & tamen ab angelis multa beneficia recepimus, ipſi enim ſunt cuſtodes noſtri, & miniſtãt eis, qui capere habent hęreditatem ſalutis, ad Hebrę. primo cap.

Ad ſecũdum dicendum, ꝙ cum in cõicatione quadam fundetur amicitia, illa, quę ſunt proximiora illi cõicationi, participabunt magis de ratione amicitię. Dicẽdum autem, ꝙ angeli magis communicant nobiſcum, quam brũta, quia bruta cõmunicãr nobiſcũ quantum ad id, quod nos nõ ſumus, angeli vero quãtum ad id, quod ſumus, ideo magis eſt amicitia ad angelos, quam ad bruta: ipſa quidem bruta cõicant nobiſcum in genere proximo, & hoc quantũ ad naturã ſenſitiuam, quæ ſe tenet ex parte corporis, & virtutũ corporis, quæ pars eſt minus principalis in homine, neque eſt homo ſua pars ſenſitiua, angelus aũt cõicat cum homine quantũ ad partem rationalem, & quia homo eſt intellectus ſuus, vel maxime, vt dr̃ 9. Ethi. cum vnumquodque ſit, id quod in eo potiſſimũ eſt cõicat angelus homini in eo, quod homo eſt, brutum vero non communicat in eo, quod eſt ipſe homo, & ita ad bruta, neque eſt amicitia, neque charitas, ad angelos autem ſic.

Ad tertium dicendum, ꝙ angeli conuerſantur nobiſcum, quia licet non conuerſanr̃ hic conuerſabunr̃ in futuro, nã fundat̃ amicitia noſtra ad eos ſuper cõicatione beatitudinis, quæ erit in futura vita, & in illa perfecte communicabimus cum angelis, ſ. pluſquam nunc cõmunicamus cum hominibus, & illud ſufficit ad amicitiam, & charitatẽ. Sic ẽt eſt de Deo, quia hic non cõicamus cũ Deo videndo eum, quia Deũ nemo vidit vnq̃. Ioã. 1. c. ſed in vita ęterna videbimus eum, ſicuti eſt, & ſic conuerſabimur cum eo, & in eo, & hoc idem accidit ad homines. Nam oẽs hoĩes diligere debemus ex charitate, & ſic ad oẽs habem⁹ amicitiam, & plurimi hominũ ſunt, quos nunq̃ vidimus neque de eis, nunquam verbum audiuimus, ſed amici ſumus, & charitas inter nos eſt quantum diligimus nos inuicem ad futuram beatitudinem, in qua cum illis communicabimus. Aliter poteſt dici, quòd in præſenti etiam conuerſamur cum angelis non quidẽ quãtum ad exteriorẽ operationem, & collocutionẽ, ſed quantum ad impenſionem operum ſuorum. Nã cuſtodes noſtri ſunt, quandiu hic ſumus, & tam ſpũaliter, quam corporaliter nos adiuuant, ſpũaliter quidẽ ſuadendo nobis bona, & diſſuadendo mala, quæ cogitamus, & ad quę afficimur, & quæ dęmones nobis ſuggerunt, licet nos non experiamur iſtam diſſuaſionem, & ſuaſionẽ, quia fit per actũ interiorẽ ſine cõicatione ſenſus exterioris corporaliter. Etiã adiuuant liberando ab aliquibus malis, quæ agentibus hominibus alijs, & dęmonibus euentura erant, niſi angeli prohiberent. Et hoc etiam raro cognoſcimus cũ non videamus mala ingruentia, aut ſi videmus neſcimus quomodo illa auertuntur a nobis, in his autem nobis in hac vita miniſtrant. Sic dicitur ad Hebræ. primo. Sunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterũ miſſi pp eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Sed hęc adminiſtratio nobis facta quædam conuerſatio nobiſcũ eſt, licet imperfecta, iõ ad charitatẽ pertinẽt, cum no-

bis charitatis, & misericordię opera impendant, Etiã quantum ad exteriorem apparitionem, & collocutionem interdum nobiscum hic conuersantur, sed raro, & non est propria conuersatio, quia non videtur neque loquuntur secundum id, quod ipsorum est, sed secundũ id, quod est alienũ. Nam videri, & loqui non pertinet ad eorum naturam, & conditionẽ, sed ad assumpta corpora de aliena substantia, & ideo talis apparitio, & collocutio, licet sæpe fieret, non vocaretꝫ conuersatio proprie dicta.

Ad quartum dicendũ, ꝙ super communicatione vitæ cuiusdam, & operationis fundat̃ charitatis amicitia, sed dicendum, quòd vita humana, in qua debet esse communicatio accipitur dupliciter. Vno modo pro vita, quæ est secundum naturam humanam, siue sit viuere ipsum esse viuentis, siue operatio secundũ principia, & conditionem speciei. Nam nullo modo istorum habent angeli vitam humanam, quia nõ hñt humanam speciem, vel naturam. Alio modo accipit̃ vita humana pro vita diuina, qua homo participat, & posse illa participare cõuenit ei ex cõditione humanę speciei, ista autem vita est beatitudo. Nam ex eo est charitas, aut esse debet ad aliquos, quia mutuo pñt participare in beatitudine, ipsa autem beatitudo est

Vita uiuẽtibus est esse.

solius vita Dei, quia vita viuẽtibus est esse, illius ergo solius beatitudo est vita, cuius esse est beatũ esse, solus autem Deus essentialiter est beatus, quia essentia sua est beatitudo sua, & non accidit quicquam aliunde, & ideo beatitudo est vita Dei, & solius Dei. Sic dicit 1. Timo. 6. ſ. quem reuelauit temporibus suis beatus & solus potens Dominus, ideſt Deus, qui solus est beatus, scilicet quia essentialiter solus est beatus, alijs autem beatitudo non est essentialis, sed accidit, ideo conuenit eis per quandam participationem ab eo, cui essentialiter ineſt, & sic quicunque est beatus participat vitam Dei, quæ est beatitudo. angelus ergo, & hõ, qui beati sunt, vel esse possunt participant vitam Dei, & illa participatione beati efficiuntur. Cum ergo dr, quod ille homo, ad quem habere debet charitatem, debet participare vitam humanam, est sensus, non ꝙ habeat naturam humanam, & vitam consequentem eam, sed ꝙ habeat aliquid, per quod possit participare vita diuina, ideſt beatitudine, qua homo participat p conditionem naturæ humanę, & sic angeli participãt ea per conditionem naturę angelicę. Vnde oportet, quod habeãt inter se aliquam similitudinem, pecora autem, & inanimata non participant illa vita, quia nõ habent per quid, non enim assimilantur conditiones humanę, neque angelicę.

Ad quintum dicendum, ꝙ inter amicos requiritur similitudo, & æqualitas. De similitudine dicendum, quod non oportet, quòd sit similitudo in specie, aut natura immediate, sed similitudo in operatione, sup qua fundatur amicitia, & quia illa competit homini,

In operatione fundatur amicitia.

& angelo secundum naturam spiritualitatis cuiusdã aut rationalitatis potest esse charitas inter eos, & cõmunicatio in beatitudine, licet non sit naturæ idẽtitas in specie, neque in genere immediate. De æqualitate dicendum, ꝙ non requiritur æqualitas æquiparantię, sed æqualitas proportionis, scilicet quòd inter amicos maneat talis proportio, quod vnus ad alterum opari possit, & qa inter hominem, & angelũ manet æqualitas proportionis propter similitudinem operationis adinuicem, licet non sit æqualitas æquiparantię erit amicitiæ, vt dicitur 4. Ethico. Et etiam inter Deum, & hominem, qui magis distant propter similitudinẽ aliquam operationis manet amicitia, scilicet cũ valde magna sit inæqualitas tollitur amicitia, ſ. quando nõ potest manere eadẽ vita, vel actus, sicut inter hoiem, & pecora, aut res inanimatas.

Sed dicetur, quòd magis distat Deus ab homine, scilicet quia infinite, quam homo a pecore quorum finita est distantia, sed manet amicitia inter Deum, & hominem, ergo debet manere inter hominem, & pecus, vel non manet inter hominem, & Deũ. Dicẽdum, quòd inter hoiem, & Deum maior est distantia, vel inæqualitas æquiparantię, quam inter hoiem, & pecus, & tñ maior est inæqualitas ꝓportionis inter hominem, & pecus, quam inter hominem, & Deũ.

An dæmones diligere ex charitate debeamus.
Quæſt. CCXCVII.

QVAERETVR an dæmones debeamus diligere ex charitate.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia diligendi proximi ex charitate, sed dæmones sunt proximi, qa vt dicit Augu. proximus non propinquitate sanguinis intelligẽdus est, sed societate rationis, dæmones tamen cõmunicant ratione, ergo sunt proximi, & consequenter diligendi, manent enim omnia ista perfecte in dæmonibus, scilicet esse viuere intelligere, q̃ sunt data naturalia, vt dicit Diony. 4. c. de di. no.

Secundo, quia licet sit hic homo peccator diligẽdus est ex charitate, quia licet habeat iniquitatẽ, quam odisse debemus, habet tamen naturam bonam, quã debemus diligere, in dæmonibus autem sic est, quia licet iniqui sunt, tamen natura eorum bona est, non enim amiserunt naturalia bona ꝓ peccatum, vt dicit Diony. 4. c. de di. no. ergo diligendi sunt ex charitate.

Tertio, quia Deus diligit omnia, quæ sunt. Sapien. 11. & nihil odit eorũ, quæ fecit, ergo dæmones, quos fecit, diligit: sed quidquid diligit, ex charitate diligit, quia per seipsum diligit, qui charitas est. 1. Ioan. 4. c. ergo diliget Dæmones ex charitate, & consequenter nos illos sic diligere debemus.

Quarto, quia illud, quod facit ad cumulum nostri meriti, & ad Dei gloriam, debemus ex charitate diligere, sed Dæmones, dum nos tentant, prosunt nobis ad augmentum glorię, quia nobis coronas fabricant, vt dicit Augusti. 11. lib. de Ciui. Dei. ergo dæmones ex charitate diligendi sunt.

Dicendum, quòd non est habenda charitas ad dæmones, quia charitas dicit amicitiã quãdam, & inter amicos est communicatio, sed cum dæmonibus est illicita communicatio, ergo non est habenda charitas ad illos. Patet Isa. 28. c. ſ. delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cũ inferno nõ stabit. Infernus, & mors vocantur dæmones, qui infernum habitant, & nobis mortem procurant.

Secundo, quia dicit Augusti. quod proximus ex charitate diligitur, quia iustus est, vel quia iustus esse potest, sed Dæmones neque sunt iusti, neque possunt esse iusti, ergo non est habenda charitas ad eos.

Considerandum aũt, quòd circa dæmones plus est, quam circa peccatores. Nam in peccatoribus est aliqd boni, quod possumus diligere, in Dæmone aũt non, quia dæmon importat vitium principaliter, ſ. de formationẽ naturę, & ideo licet natura dæmonis possit diligi ex charitate, dęmon tantũ, quia importat vitium non potest ex charitate diligi. Et tamen non considerando nomen, sed substantiam rei, vt si quæratur, an spiritus illi, quos dæmones vocamus, sint digendi ex charitate. Est dicẽdum, quòd aliquid diligit ex charitate dupliciter, vno modo, sicut id, quod diligit habetur amicitia. Alio modo, sicut id, quod diligitur, vt bonum alterius. Primo modo nõ ꝓt haberi charitas ad dæmones, quia non potest haberi amicitia ad illos, pertinet enim ad rationẽ amicitię, vt amicis bonum velimus, bonum autem, super quo fundatur charitas dæmonibus velle non possumus, qa illud est communicatio vitæ ęternę, & illud non debemus velle dæmonibus, qui sunt æternaliter damnati, ideo repugnaret hoc diuinę charitati, quia per charitatem quam habemus ad Deum approbamus iustitiam eius cui repugnat communicari dęmonibus beatitudinẽ.

Aliquid dicitur ex charitate dupliciter.

Secundo modo diligitur aliquid, quod est bonum alterius, & cupimus, vt maneat, sicut bonũ illius. Et hoc modo diligimus irrationales creaturas non quidem, ꝙ ad ipsas terminetur charitas tanquam eis bonum velimus, sed quia volumus eas permanere, vt bona nostra, ſ. pertinentes ad gloriam Dei, & nostrã vtilitatem, & hoc modo dæmones ex charitate diligimus, sicut bruta, ſ. non ꝙ dæmonibus aliquod bonum velimus accidere, sed ꝙ velimus naturam dæmonum, quæ bona est secundum speciem, & genus suum manere ad gloriam Dei, & nostrã vtilitatem. Sed hoc non est proprie diligere dæmones, neque naturam eorum, quia neque eis, neque naturę eorũ aliquod bonum volumus.

Ad primum dicendum, ꝙ dæmones non sunt proximi, neque eos ex charitate diligere debemus. Et cũ dicitur, ꝙ communicant nobiscum in ratione, sicut angeli, dicendum ꝙ ad habendam charitatem requiritur communicatio in vita diuina. ſ. in beatitudine, & ista est communicatio, quæ immediate requiritur, sed mediate requirit̃ communicatio secũdum rationem eo, ꝙ non est aliquid capax beatitudinis, nisi ens rationale, & ideo magis requiritur communicatio in beatitudine, quam in ratione, & si posset communicatio in beatitudine haberi sine communicatione in ratione, illa sufficeret ad charitatem habendam, & tñ communicatio secundum rationẽ nõ est iam possibilis cum dæmonibus cum communicatione secundum beatitudinem, eo ꝙ dãnati sunt a Deo ęternaliter, ideo non est nobis ad eos charitas, secus de angelis bonis, in quibus manet tam communicatio in ratione, quam in beatitudine.

Ad secundum dicendum, ꝙ dæmones magis differunt ab angelis bonis, quam homines peccatores a iustis, quia peccatores quandiu viuunt, licet non habeãt beatitudinẽ possunt habere: dæmones tamẽ possunt habere, ideo ad homines iniustos habenda est charitas, sed non ad dæmones.

Ad tertium dicendum, quòd nos diligimus dæmones, sicut diligit Deus eos, ipse autem diligit naturam eorum bonam. i. vult ex charitate, ꝙ illa maneat in cultum, & laudem Dei, & nostram vtilitatem, & nos idẽ volumus, sed non ideo dæmones diligimus.

Ad quartum dicendum, ꝙ tentatio dæmonum ꝓdest nobis ad meritum, sed non ideo debemus diligere dæmones, quia tentando nos non intendunt facere nobis bonum, sed perdere nos in gehennã, & ideo magis ex hoc propter suam iniquitatem odisse debemus illos, quam diligere, quia ꝙ eorum tentationes nobis in bonum vertantur, non prouenit ex eorum intentione, vel opere, sed ex eo, quòd Deus diligit nos, & malum a dæmonibus procuratum vertit in bonũ ad Rom. 8. c. ſcimus, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

An conuenienter distinguantur quatuor diligenda ex charitate. *Quæſt. CCXCVIII.*

QVAERETVR an conuenienter distinguant̃ quatuor diligenda ex charitate. ſ. Deus, proximus, corpus nostrum, nosipsi: Videtur quod non, quia vt dicit Augusti. super Ioannem, qui non diligit Deum, neque seipsum diligit, ergo eodem membro, & dilectione includitur dilectio Dei, & tuipsius, vnde non

debent poni, vt duo membra. Secundo, quia pars nõ ponit in numerum contra totum, sed corpus nostrũ est quædam pars nostra, ergo non debet poni, quasi aliud diligibile a nobis. Tertio, quia sicut nos hẽmus corpus, ita & ꝓximus, sicut ergo dilectio, qua qs diligit proximum distinguitur a dilectione, qua diligit seipsum, ita & dilectio, qua diligit corpus suum, oportet distingui a dilectione, qua diligit corpus proximi, vel sicut dilectio, qua quis diligit seipsum ponitur distincta ab illa, qua diligit corpus proprium debet poni, vt distincta illa dilectio, qua diligit proximum a dilectione, qua diligit corpus eius, & ita non debẽt poni ista quatuor distincta diligibilia, sed pauciora, aut plura.

Dicendum, ꝙ conuenienter distinguantur ista quatuor diligibilia ex charitate, quia vt dicit Augusti. li. 1. de doct. christiana, quatuor sunt diligenda, vnũ quod supra nos est. ſ. Deus: alterum, quod nos sumus: tertiũ quod iuxta nos est. i. proximus: quartum, quod infra nos est. i. corpus proprium. Ratio autem horum est, quia charitas est quædam amicitia, & fundatur super communicatione beatitudinis. ſ. vt inter illa sit charitas, quæ possunt in beatitudine communicare, in qua quidem communicatione vnũ attenditur, vt influens beatitudinem. ſ. Deus. Aliud vt directe suscipiens. ſ. homo, & angelus. Tertium, quod non directe suscipit, sed per quandam redundantiam ab alio. ſ. corpus humanum: illud vero, quod est influens beatitudinẽ habet vnicam causam dilectionis. ſ. quia est causa beatitudinis, ideo consideratum, vt vnicum diligibile. ſ. vel quia nobiscum est vnum, vel quia nobis est consociatum ad participationem beatitudinis, & ita considerantur duo. ſ. homo & proximus, quod vero recipit p redundantiam vnicam rationem habet, ideo non est, nisi vnum diligibile, & ideo conuenienter distinguũtur ex charitate quatuor diligenda.

Ad primum dicendum, quòd diuersa habitudo diligentis ad diligibilia facit diuersa diligibilia, & diuersam rationem diligibilitatis, alia tamen est habitudo hominis diligentis ad Deum, & alia ad seipsum, quia ad Deum comparatur, vt ad causam beatitudinis sue, ad seipsum, vt ad directe recipiens beatitudinẽ a Deo influxã, ideo aliud diligibile debuit poni Deus, aliud nosipsi. Cum vero obiicitur, quod qui nõ diligit Deũ non diligit seipsum.

Dicẽdum, quòd verum est, ꝙ dilectio ista se habet vt causa & causatum, nam diligo Deum, vt cãm beatitudinis, me autem vt recipientem illam, sed ablata causa tollitur effectus, ergo qui non diligit Deum, q solus est causa beatitudiuis, non potest diligere seipsum ex charitate ad illam beatitudinem, q̃ a solo Deo potest influi, & accipi, & tamen non sequitur ex hoc, ꝙ ambæ sint idem, immo potius distinguantur cum vna se habeat ad aliam, vt causa ad causatum.

Ad secundum potest dici vno modo, ꝙ licet nõ ponat pars in numerum contra totum, ponit in numerũ vna pars contra aliam, & ita communicatur anima corpori. Cum autem dicimur diligere nosipsos non accipitur pro toto suppositi, sed pro anima. Et hoc, quia homo est id, quod principale est in eo, quale est anima. Sic dicitur 9. Ethicorum. Quòd homo est intellectus, vel maxime. Et ideo alia est dilectio, qua diligimus nos. i. animam a dilectione, qua diligimus corpora propria, eo quòd non sunt æqualia secũdum naturam, neque se habent eodem modo ad beatitudinem, sed anima, vt directe recipiens, corpus vero, vt per quandam redundantiam.

Alio modo poterat dici, ꝙ accipitur nosipsi pro toto suppositi, corpus autem pro parte, & sunt vt duo diligibilia propter diuersum modum diligibilitatis.

Nam

Nam totum, vel suppositum est, vt recipiens, quia pp F animam, siue intellectum est homo capax directe beatitudinis, corpus autem nō est capax nisi per redundantiam, ideo non eodem modo diligimus nosipsos, & corpora nostra.

Sed tunc dicetur cum ponatur corpus, quod est pars aliud diligibile, quam homo cuius est pars, cur non ponitur aliud diligibile anima.

Dici potest vno modo, sicut supra dicebatur, q̄ cū dicitur, quòd diligimus nosipsos intelligitur de anima, & ita non potest distingui dilectio animę a dilectione suipsius, sicut dilectio corporis. Alio modo dicendum, quòd etiam accipiendo nosipsi pro toto supposito non debet distingui dilectio nostra a dilectione animę, sed debet distingui a dilectione, qua G corpus diligimus. Et ratio est, quia anima intellectiua est in eodem gradu, in quo nosipsi, & debet diligi eadem ratione diligibilitatis, qua nosipsi, quod nō est verum de corpore. Patet hoc, quia nosipsi sumus directe capaces beatitudinis, & iō directe ex charitate diligimur, anima ēt nostra est directe capax beatitudinis, immo homo non est capax beatitudinis, nisi quia anima est eius, ideo non debet diligere homo seipsum sub alia ratione, vel gradu, quam animam suam. Secus autem de corpore, q̄a illud non est capax beatitudinis, sed solum participat ea aliqualiter per redundantiam, ideo cum corpus respicimus nō diligimus illud in eodem gradu, in quo nosipsos vel aīmā nostram, & ob hoc ponitur distinctum diligibile cor H pus nostrum, quod non sit de anima nostra.

Ad tertium dicendum, quòd corpus proximi non debet poni, vt distinctum diligibile. Et ratio est, quia diligimus proximum ex charitate, vt quædam associata nobis in beatitudine, scilicet sub ratione istius associationis, & non sub ratione, qua ipse est, sed proximus associatur nobis tam secundum corpus, quam secundum animam, cum idem habeat proximus, quod nos habemus, ergo non debet distingui in proximo dilectio proximi a dilectione, qua ille diligitur.

An homines damnatos diligere debemus ex charitate. Quæst. CCXCIX.

I

QVAERETVR occasione præcedentium supra quæstione 297. an homines damnatos diligere debemus ex charitate.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia ad homines non damnatos habemus charitatem, & tamen damnati non addunt super alios homines, nisi pœnā, ergo adhuc diligendi sunt ex charitate.

Secundo, quia in damnatis sunt duo, scilicet peccatum, & peccati pœna, sed neutrum istorum impedit dilectionem ex charitate eorum, ergo diligendi sunt. De primo patet, quia homines iniusti peccatum habent, & tamen ex charitate diliguntur, vt ostensum Quæ. 294. est supra. De secundo patet, quia peccatum deterius est, quam pœna, & magis auertit hominem a Deo, & K tamen peccatum non tollit quin debeat homo diligi ex charitate, ergo neque pœna, & sic damnati diligētur ex charitate.

Dicendum, quòd damnati non sunt ex charitate diligendi. Pro quo sciendum, quòd aliquid potest dupliciter ex charitate diligi. Vno modo, vt id, ad quod charitas habetur. Alio modo, vt ad id, ad quod nō terminatur amor charitatis, scilicet quia non volumus ei bonum aliquod, sed volumus ipsum esse, & manere velut bonum alterius. Primo modo non sunt damnati ex charitate diligendi, quia dilectio ista fundatur super cōmunicatione in beatitudine, siue in diuina vita, & tamen damnati non communicant beatitudine in actu, neque in potentia, quia nemo eorum potest esse beatus, quamuis enim non repugnet illis suscipere beatitudinem, cum sint creaturę nationales, tamen stante Dei ordinata iustitia, qua ęternaliter damnati sunt, non possunt beati effici, ideo non debēt ex charitate diligi, quia hoc esset velle eos saluari in quo diuinę iustitię repugnaremus, & tamen secundum charitatem, qua Deum diligimus, volumus ei iustitiam conseruari. Simile autem accidit in amicitia, nam vt dicitur 9. Ethicorum amicitia dissoluenda est ad illos, qui sunt insanabiles propter superabūdantem malitiam, & ideo si hęc insanabilitas accideret in hac vita, essent aliqui, quos viuentes nos deberemus deligere ex charitate, sed quia dum viuit nemo insanabilis est, tenemur omnes viuentes diligere ex charitate, mortui autem efficiuntur insanabiles, si in peccati morbo decedunt, huiusmodi sunt damnati, quia in peccato decesserunt, ideo ad damnatos, tanquam ad insanabiles non est habenda charitas. Secus autem de amicitia, quia aliquos vocamus insanabiles in vita secundum illam, & ideo ad viuentes dissoluenda est amicitia, vt dicitur 9. Ethicorum. Quare autem amicitia dissoluenda est ad viuentus propter insanabilitatem, charitas autē non est ad viuētes dissoluenda, sed ad mortuos. Est dicendum, quòd tā amicitia, quam charitas ad insanabiles dissoluenda est, sed ad amicitiam dicuntur aliqui insanabiles in vita, ad charitatem autem non sunt insanabiles, dum viuunt. Ratio est, quia insanabilitas dupliciter considerari potest, scilicet aut quantum ad ipsum hominem, qui insanabilis efficitur, aut quantum ad Deum. Si primo modo dicendum, quòd insanabilitas accidit multis in vita, scilicet quòd consideratis viribus eorum, & circunstantijs, & dispositionibus vitę, & operationis, de multis apparet, quòd non possunt resurgere a peccato, & istud est quantum ad quosdam propter consuetudinem inueteratam, quæ inclinat per modum naturę 7. Ethicorum, & facit difficultatem, & quasi impossibilitatem ad bonum Iere. 13. c. si potest mutare Aethiops pellem suā, & pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. In alijs autem propter quādam naturę peruersitatem, & ortem inclinationem secundum passiones, & ita de alijs circunstantijs. Si secundo modo, ideſt quantum ad Deum, nunquam accidit simpliciter homini insanabilitas, quia quantūcunque sit aliquis depraua tus potest Deus eum liberare a peccato, & infundere gratiā etiam si sit in inferno, quia nil est Deo impossibile. Luc. 1. non est impossibile apud Deum omne verbū, ideſt nullum verbū est impossibile, scilicet nulla res, & tamen dicitur adhuc insanabilis aliquis quantum ad Deum, non quidem, quia non potest eum sanare, sed quia sanare non vult, & dispoſuit non sanare, & ita quia dum homines viuunt, Deus vult concurrere cum eis ad bonum semper, & interdum eis non curantibus præuenire eos incitandum ad bonum nemo est insanabilis dum viuit, neque est de eo desperandum. Secus autem est post mortem, quia tunc Deus dispoſuit non concurrere cum aliquo malo, & ideo qui in peccato decesserunt manent obstinati, quia ipsi non possunt bonum velle meritorie, nisi Deo concurrente, & Deus non concurret cum eis, ideo erunt obstinati perpetuo, & insanabiles. Accipitur autem insanabilitas in amicitia secundum id, quod est humanum, insanabilitas vero in charitate secundum id, quod est diuinum, eo q̄ amicitia habetur ad homines, & secundum conditionem humanam, charitas vero a solo Deo infunditur, & quia conuersatio inquantum humana est solum secundum hanc vitam, quia homines nō habent ex se, secundum q̄ possunt com-

communicare in alia vita debet dissolui amicitia ad A illos, qui insanabiles facti sunt secundum conditionē humanam, & quantum homines iudicant, charitas autem non est dissoluenda ad aliquem manentem in hac vita quantumcunque sit malus, quia licet ille secundum humanam conditionem sit insanabilis, tamen fin ordinem diuinę misericordiæ pōt redire ad charitatem, & consueuit Deus aliquos tales ad charitatem reducere. Post autem vitam istam in eis, qui decesserunt in peccato non est tenenda charitas, quia illi nō possunt iam redire ad vitam gratiæ, quia effecti sunt simpliciter insanabiles, scilicet tam secundum se, quam secundum Deum, cum Deus iam cum talibus non concurrat, homini autem sunt damnati, ideo ad damnatos non est habenda charitas, neque B amicitia.

Alio modo habetur charitas ad aliquid non tanquā ad id, ad q̄d terminat, sed vt ad aliquid quod volumus, vt bonum alterius, & pro eo. & sic pecora, & inanimata ex charitate diligimus, quia ex charitate volumus illa esse & permanere ad honorem Dei, & utilitatem proximorum. Sic etiam damnatos ex charitate diligimus non quidem, quòd ipsos diligamus, sed quòd eos volumus ex charitate manere ad gloriam Dei, & nostram admonitionem.

Ad primum dicendum, quòd homines damnati non addunt solam pœnam super alios, quia etiam alij habent pœnam aliquā, dum viuunt, sed addunt insanabilitatem, alij autem non sunt insanabiles, damna- C tiautem sic, ideo isti non diliguntur ex charitate, alij autem homines sic.

Ad secundum dicendum, quòd in damnatis peccatum, neque pœna est, quod facit eos non diligi ex charitate, quia ista sunt etiam in viuentibus peccatoribus, sed insanabilitas de peccato facit dissolui charitatem ad istos, viuentes autem qualescunque sint nō sunt insanabiles, ideo omnes viuentes debent diligi ex charitate.

An debeat poni aliquis ordo in charitate. Quæst. CCC.

QVAERETVR nunc circa ordinem charitatis, & primo est dubium, an debeat poni aliquis or- D do in charitate.

Aliqui dicunt, quòd non. Dicit enim Bernardus, Amor gradum nescit, dignitatem non considerat, sed omnis ordo dicit aliquem gradum, ergo in charitate non est gradus.

Secundo, quia vt dicit. 8. Ethi. amicitia dicit ęqualitatem quandam, ęqualitas autem est vniformis nō distinens diuersitatem, sicut vnitas non respicit diuersionem, sed vbi est ordo est quędam diuersitas, ergo charitas non habet ordinem.

Tertio, quia charitas est in voluntate, ordo autem est rationis, quia ordinare est rationis, cuius est comparare, voluntas autem non ordinat, quia non est vis collatiua, ergo non est ordo in charitate.

Quarto, quia ordo dicit quandam distinctionem charitas autem non est distinctiua, sed potius vnitiua, quin sit amor quidam, ergo non est ordo in ea.

Quinto, quia illud, quod pertinet ad actum virtutis, sicut circunstantia quædam necessaria, cadit sub præcepto, sed ordo charitatis nō cadit sub præcepto, quia ex quo alicui impendo, id quod ei debeo, lex nō impedit, quin illi, cui non teneor, plus impendam, ergo ordo dilectionis non est circunstantia necessaria in virtute charitatis.

Sexto, quia charitas est quædam virtus, sed in aliis virtutibus non assignatur ordo, ergo neque in charitate.

Septimo, quia sicut obiectum fidei est prima veritas, ita obiectum charitatis est prima bonitas, & summa, sed in fide non ponitur aliquis ordo, sed omnia creduntur æqualiter, ergo neque in charitate debet poni aliquis ordo, sed omnia æqualiter diligentur.

Dicēdum, quòd in charitate est ponendus aliquis ordo, quia Can. 2. c. dicitur: Introduxit me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem, ergo charitas ordinem habet. Secundo, quia Diony. 4. c. de diuinis no. dicit, quòd malum hominis est contra rationem esse, sed malum hominis est esse cōtra virtutem, ergo oportet in qualibet virtute esse bonum rationis, sed bonum rationis est, quòd homo faciat ordinate vnumquodque, quod facit, ergo charitas, quæ est præcipua virtus ordinem habebit.

Tertio, quia actus virtutis variantur secundum exigentiam obiectorum, sed obiectum charitatis, quod est bonū ordinem habet, cum quoddam sit melius altero, ergo charitas habet ordinem. Quarto, quia vbicunque est vnum propter alterum, ibi est aliquis ordo, sed charitas diligit aliquid propter alterum, scilicet omnia propter Deum, ergo charitas habet ordinem.

Quinto, quia vt dicitur. 5. Metaphy. prius, & posterius dicitur secundum regulationē ad aliquod principium. Ordo autem includit in se aliquem modum prioris, & posterioris. Vnde oportet, quòd vbicunque est aliqđ principium, ibi sit aliquis ordo, sed iam dictū est, quòd dilectio charitatis tendit in Deum, sicut in principium beatitudinis, in cuius communicatione amicitia charitatis fundatur, iō oportet, quòd in his, quæ ex charitate diliguntur, attendatur aliquis ordo secundum relationem ad primum principium huius dilectionis, quod est Deus.

Sexto, quia in quolibet actu virtutis oportet esse modum quendam, quia non est iustus aliquis, nisi iusta faciat, & iuste: modus autem in actu virtutis est ex commensuratione obiecti ad potentiam, scilicet, quòd potentia ipsi obiecto commēsuretur, vt ab eodem a quo actus speciem accipit, mensurā accipiat, obiectum autem charitatis bonum est hoc modo, quòd bonum simpliciter, vt dicit Aristo. 8. Ethico. est amabile simpliciter, vnicuique autem proprium bonum. Vnde cum in bono contingat esse magnam diuersitatem, & gradus diuersos, secundum q̄ vnum est altero melius, oportet quòd actus dilectionis ordinem habeat ad hoc, vt sit virtuosus.

Ad primum dicendum, quòd in amore potest accipi gradus dupliciter. Vnus est diligibilis ad diligibile, & de hoc gradu non loquitur Bernardus, alius gradus est diligentis ad diligibile, & de hoc loquitur Bernardus, gradum enim diligibilis ad diligibile nouit amor, quia non ęqualiter amat omnia diligibilia, sed quædam plus, quædam minus, secundum quòd ipsa magis, & minus diligibilia sunt. Gradus aūt diligibilis ad diligentē ignoratur ab amore, quia effectus E amoris est vnire, interdum diligens, & diligibile sunt multum inęqualia, & si diligibile est maius, debetur sibi reuerentia a diligente. Hoc tamen non præstitit amor, quia reuerentia facit resilire ab illo, cui reuerētia exhibetur, cum reuerentia sit considerata alterius magnitudine in propriā resilire paruitatem, & tamē amor vnit amantem amato, ergo non permittit resilire ab eo, & consequenter non permittit reuerentiā, sed reuerentia debetur ex gradu inęqualitatis, ergo amor nescit gradum. Sed dicendum, q̄ etiam hunc gradum quodammodo scit amor, & quodammodo nescit, scit quidem quantum ad affectum, sed nescit quantum ad affectum. De effectu patet, quia amās non impendit duobus a se amatis ęqualia si inęqualia

amata

amata ſunt. De affectu patet, quia vtrunque amat, & vtrique ſe vnit, & vnio iſta tollit gradum, & tamen etiam in effectu oſtenditur foris interdum aliquid, quod pertinet ad effectum, & ſic, neque gradum exterius totaliter nouit. Quod patet, quia interdū amās ad ſuperiorem ſe amatum ab eo confidēter ſe habet, & ad amatum ſe minorem habet ſe familiariter, & tamen rō inęqualitatis tollere debebat vtrunque. Nā ad maiores nobis nos habere debemus confidenter, vt illis debitam ſeruemus reuerentiam, & ad minores nobis non debemus nos habere familiariter, vt debitam nobis reuerentiam, & honorem teneamus, ſed vtrunque confundit amor, & hoc eſt neſcire gradū.

Ad ſecundum dicendum, quòd charitas amabiliū ordinem habet, & cum dicitur de æqualitate, dicendum quòd requiritur in amicitia, & charitate, & tamen non tollitur ordo, eſt tamen duplex æqualitas, ſcilicet æquiparantiæ, & proportionis, ſic etiam inæqualitas. Duplex ęqualitas ęquiparantię non eſt ſemp inter amicos, quia ſic nunquam eſſet amicitia ad minores, neque ad maiores, ſed ad prorſus ęquales, ſed recipit etiam æqualitatem proportionis. Dicuntur hæ proportiones, quia proportio æqualitatis eſt æqualis numeri ad æqualem, vt quatuor ad tria, quæ melius vocatur æqualitas, quam proportio, vocatur tamen proportio inquantum quælibet duæ quantitates finitę habēt aliquam habitudinem, quam proportionem vocamus, ideo quantitates æquales dicūtur habere proportionem æqualitatis, ſed talem proportionem ſolemus vocare ę qualitatem ęquiparantiæ, & non proportionis. Dicitur æqualitas proportionis, quādo aliqua ſe extendunt proportionaliter, licet non æqualiter quantum ad quantitatem. Sic patet in numeris, vt quatuor ad tria eſt ꝓportio ęqualis, ſicut ſex ad quatuor, nō eſt enim ęqualitas exceſſus in quantitate, quia ſex incedit ad quatuor in duobus, & tamen tria excedūtur a quatuor in vno, ęqualis tamen, & eadē proportio manet, quia ſex ad quatuor eſt ſexquialtera, & quatuor ad tria ſexquialtera. In amicitia autē, & charitate ſufficit inuenire ęqualitatem proportionis, licet non ſit ęqualitas quantitatis, dicere aūt ęqualitatem ęquiparantię inter amicos eſt dicere eos eſſe penitus æquales ſecundum virtutem, & ſecundum ſtatum, & ſecundum rationem debiti vnius ad alterum, quod raro inuenitur. Dicere eſſe æqualitatem proportionis eſt dicere, quòd licet ſit æqualitas ſimpliciter inter eos maneat habitudo aliqua, ſecundum quam communicare poſſint, in actione, & reactione, quia amicitia fundatur in communicatione alicuius boni, ſuper quo eſt amare, & redamare. Inter agens, & patiens eſt proportio, ſcilicet quòd taliter ſe habet agens ad patiens, quòd poſſit agere ad illud, & taliter ſe habet patiens ad agens, ꝙ poſſit pati ab illo, licet neque ſint ęqualia, neque ſimilia, ęqualia quidem non ſunt, quia actio fit ab exceſſu inæqualitatis, ſimilia ēt non ſunt, qa in principio actionis, ſunt diſſimilia, in fine autem ſimilia ſunt, & ad hoc tendunt agendo, vt ſimilia ſint. Sic, & inter amicos, licet maneat non omnimoda æqualitas, quæ eſt æquiparantiæ, ſufficit æqualitatem eſſe proportionis. Et, quia iſta recipit ſecum aliquam diuerſitatē, & inæqualitatem, poteſt eſſe ordo in dilectione.

Ad tertium dicendum, quòd ordo eſt in charitate, & in voluntate non tanquam in faciente, ſed vt in recipiente, ſicut dicimus de prudentia ad omnes virtutes morales, ipſa enim ſola ordinat, & dirigit circa actum omnium virtutum moralium qualiter, & quando, & quibus inſtrumentis, & ita de alijs circunſtantijs agendum ſit, & ideo virtutes ſolum habent inclinare in obiectum ſuū, & finem, prudentia autem habet dare modos agendi. Et hoc eſt ordinare circa actus virtutum, ſic circa charitatem eſt ordo, non, quòd charitas ordinem faciat, vel voluntas, in qua eſt, ſed rō, ſine per prudentiam, ſiue per peritiam legis Dei ordinē ponit in diligibilibus, dicens, hoc tendit in illud minus debere diligi, charitas autem magis, & ea quæ ordinata ſunt a ratione eo mō, quo nata ſunt, & talem ordinem habet charitas, non facit tamen illum, ſed recipit.

Ad quartum dicendum, quòd in charitate poſſumus dupliciter conſiderare gradum, ſcilicet inter diligibile ad diligibile, & inter diligens ad diligibile. Primus gradus non tollitur per charitatem, ſed ita eſt, quòd quædam magis amat, quam alia. Secundus gradus non poteſt manere in charitate, neque in amore aliquo quantum ad effectum, licet maneat quantum ad affectum, vt declaratum eſt, vnio autem, quam charitas facit, tollit gradum inter amans, & amatū in amando, ſed non inter amabilia, & ibi eſt gradus.

Ad quintum dicendum, quòd ordo in charitate eſt de neceſſitate ſalutis. Cum autem dicitur, quòd cum alicui datur, quod non debetur, prohibet lex dari alteri pluſquam debeatur ei, dicendum quòd hoc non ſtat, quia ſi circa charitatem impendatur alicui pluſquam debetur, tollitur alteri, quod ei debet, quia in vnoquoque genere non poteſt eſſe, niſi vnū ſummum, & ideo ſi aliquid præter Deum diligo, vt vltimum finem nō poſſum Deum diligere, vt vltimum finem, & ſic ſi aliquam rem diligo, quaſi vltimum finem impendo ei pluſquam debeo, & ex hoc tollo Deo id quod ei debitum eſt, quem iam non poſſum diligere, vt vltimū finē, & ideo ſi aliquid aliud, quod eſt minus diligendum ęquiparem alteri, quod eſt magis diligendum, non impendo tantam dilectionem quantam debeo ei, quod eſt magis diligendum, cum non magis diligam id, quod magis diligendum eſt, & ſic ordo eſt in charitate de charitate ſalutis, & peccat, qui ordinem mutat.

Ad ſextum dicendum, quòd in charitate conſideratur potius ordo, quam in alijs virtutibus, quia aliæ virtutes ordinant hominem in ſeipſum, vel in ſeipſo, vt temperantia, & ſimiles, iuſtitia autem ordinat hominem ad alium hominem ſecundum, quòd ęquatur ei quantum ad res, in quibus iuſtitia eſt, vel circa quas, in his autem nō conſideratur diuerſitas, ſed vel idem modus, vel ęqualitas, obiectum autem charitatis eſt natura rationalis, in qua inuenitur multa differentia, quia ibi eſt Deus: angelus, homo, & in his rurſus multa inęqualitas, ideo potius in charitate, quam in alijs virtutibus conſiderandus eſt ordo.

Aliter poteſt dici, quòd charitas eſt in vltimum finem ſub ratione vltimi finis, quod non competit alicui alteri virtuti, quia alij ſunt in aliquid, quod eſt minus fine vltimo, ſicut virtutes morales. Aliquid vero eſt in vltimum finem, ſed non ſub ratione vltimi finis, ſicut fides, & ſpes, quæ ſunt virtutes theologicę, & ſunt in Deum, qui eſt vltimus finis, ſed non ſunt in eum ſub ratione vltimi finis, ſed ſub ratione vltimi finis rationem principij in appetibilibus, ſicut in ſpeculatiuis primæ cōceptiones, & ideo cum charitas, vt ad primum principium, & ſub eius ratione eſt, ad alia importatur, vt in media, & ita ordo competit charitati potius, quam alijs virtutibus.

Ad ſeptimum dicendum, quòd tam fides, quam charitas ſunt ad Deum, & tamē in charitate eſt ordo, in fide autem non. Ratio eſt, quia fides pertinet ad cognitiuam, charitas autem ad appetitiuam, operatio autem cognitiuę virtutis eſt, ſecundum, quòd res efficiuntur in cognoſcente, operatio autem appetitiuę eſt ſecundum, quòd ipſa tendit in res, ordo autē prin-

principaliter inuenitur in rebus, quam in cognitione cum ex re deriuetur ad cognitionem, ideo ordo magis competit charitati, ſecundum quam voluntas tēdit in res extra, quam fidei ſecundum quam res veniunt ad cognitionem, & incipiunt eſſe in intellectu, veruntamen aliquis ordo eſt in fide, quia fides eſt per ſe, & primo de Deo, ſecundario autem de alijs rebus, quæ referuntur in Deum.

An ordo, qui in charitate eſt attendatur ſecundum affectum, vel ſecundum effectum, vel ſecundum vtrunque.

Quæſt. CCCI.

QVAERETVR an ordo, qui in charitate eſt attendatur ſecundum affectum tantum, vel ſecundū effectum tantum, vel ſecundum vtrunque.

Aliqui dicunt, quòd ſecundum effectum tātum. Sicut enim prima veritas eſt, cui innititur fides, ita eſt ſumma bonitas, cui innititur charitas, & vtraque eſt vna: ſed fides æqualiter eſt certa de omnibus, quæ ex fide creduntur, ergo charitas æqualiter afficitur ad omnia, quæ æqualiter diligit, & tamen ordo dicit gradum, & inæqualitatem, ergo attenditur ſecundum effectum, & non ſecundum affectum.

Secundo, quia actus menſuratur, ſecundum rationem obiecti, ſed quamuis plura ſint, quæ ex charitate diliguntur, in omnibus eſt vna ratio dilectionis, quæ eſt diuina bonitas, quæ eſt obiectum charitatis, ergo ad omnia, ad quæ eſt charitas, eſt æqualis affectio, & conſequenter gradus non conſideratur ſecundum affectionem, ſed ſecundum effectum.

Tertio, quia quanto quis ad alterum magis afficitur tanto ei magis bonum deſiderat, ſed omnibus, quæ ex charitate diligimus optamus idem bonum, ſcilicet vitam æternam, vel de iam habito nobis cōplacet, ergo æquali affectione omnia diligimus, & ita ordo non erit in affectione, ſed in effectu.

Quarto, quia ordo charitatis eſt ſub præcepto, ſed non ſub præcepto quantum ad affectum, quia cum alicui exhibeo id, quod debeo, ēt ſi ſine affectu faciā, non ſum reus præcepti, ergo attenditur ſecundum effectum.

Quinto, quia vbi eſt maior affectus, ibi eſt maius meritum, quia meritum ſecundum radicem charitatis menſuratur, ſed dicunt, quòd non magis meretur homo in dilectione propinquorum, vel etiam ſui ipſius, quam aliorum, ergo ordo amoris non eſt accipiendus ſecundum affectum.

Dicendum, quòd ordo iſte conſideratur tam ſecundum affectum, quam ſecundum effectum, ſed principaliter ſecundum affectum. Primo, quia, vt dicit Grego. in homilia. probatio dilectionis exhibitio eſt operis, ſi ergo effectus eſt probatio, ergo res eſt in effectu, quia res, & probatio, vel ſignum rei diſtinguuntur.

Secundo, quia ſicut beneficentia principaliter cōſiderat effectum, ita charitas principaliter conſiderat affectum, ſi ergo ordinatio eſſet ſolum ſecundum effectum, eſſet ordinatio beneficentię, & non charitatis, quod falſum eſt, quare ordinem in charitate cōſideramus.

Item, quia effectus exterior non pertinet ad charitatem, niſi inquantum ex affectu procedit, in quo poteſt eſſe charitatis actus, vnde ſi ordo ſolum attenderetur in effectu, ordo ille magis pertineret ad alias virtutes, vt ad liberalitatem, & miſericordiā, quam ad charitatem, cum illę virtutes reſpiciant actum exteriorem, & tamen ordo dicitur eſſe charitatis, & non aliarum virtutū, ergo erit ſecūdum affectum principaliter, vt ex affectu tranſeat in effectū hoc modo, vt ei, quem in affectu magis diligimus magis in effectu impendamus, vel quòd ſit paratus homo impendere ſi neceſſe foret, & hoc, quia interdum non eſt opus aliquid impendere, ſicut quando illi, qui diliguntur noſtris auxilijs non indigent. Et hoc patet per ſimile in natura, quia vnicuique rei naturali tantum eſt inditum a creatore de amore naturali erga aliquid, quantū eſt neceſſarium, vt exhibeat de effectu circa illud. Sic etiam eſt in amore charitatis, quia talis gradus imperatur de charitate circa ſingulam rem, quantū de effectu eſt neceſſe foris oſtendere circa illam, & ſic gradus, & ordo principaliter conſideratur in actu interiori, & poſterius in effectu.

Ad primum dicendum, quòd non eſt eadem ratio charitatis, & fidei, quia obiectum fidei eſt veritas prima, ſed non eſt, vt eſt in re extra exiſtens, ſed ſecūdū, ꝙ eſt illa veritas nobis diuinitus reuelata, & annunciata, quia fides ex auditu eſt ad Ro. 10. ca. Et ideo, quia omnia, quæ ſunt fidei annunciata ſunt nobis eodem modo, & ab eodem, ſcilicet a Deo per filium ſuum, vel per prophetas ab eo inſpiratos, ideo ęqualis certitudo habetur de eis, ſed charitatis obiectum eſt bonum, ſcilicet ſecundum quòd eſt in rebus, & ideo cum in diuerſis rebus diuerſimode diuina bonitas, quæ eſt prima inueniatur, oportet quòd affectio, quę tendit in res extra diuerſimode tranſeat in illas.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt æqualis affectio ad omnia, quia licet ſit eadem ratio communis omnibus diligendi illa, nō tamen inuenitur ęqualiter participata in omnibus, nam in Deo eſt per ſe, in alijs autem ſecundum participationem maiorem, & minorē, & ideo ad quædam eſt maior affectio, quam ad alia.

Ad tertium dicendum vno modo, quòd ex charitate volumus omnibus æquale bonum, ſed nō ęqualiter, ſed volumus, quòd omnes fruantur Deo, ſed non volumus eſſe æqualem fruitionem iſtam, cum quoſdam optemus beatiores alijs fieri, & participare magis Deo, & ita non eſt ęqualis affectus.

Aliter poteſt dici, quòd licet velimus idem bonū omnibus, & æqualem participationem illius, vt ſi vellemus, quòd omnes participarent æqualiter beatitudine, tamen non eſſet æqualis affectio ad omnes, quia intenſio actus in actibus animæ, quę non agit ſecundum ſuum totum conatum, ſicut entia naturalia non menſuratur ad quantitatem obiecti tantum, ſed ad efficaciam agentis, & conatum in agendo, vnde non dicitur melius videre, qui meliorem rem intuetur, ſed qui illam acutius, & clarius videt, & ideo licet quis velit duobus æquale bonum, non oportet, quòd illud velit ex ęquali deſiderio, ſed vni poteſt velle illud ex maiori deſiderio, quam alteri, immo & illi, cui minus vult bonum poteſt ex maiori deſiderio velle.

Ad quartum dicendum, ꝙ ſecundum charitatē tenetur quis alterum diligere, & ſecundum alias virtutes tenetur aliquid circa illum facere. Et ideo dupliciter eſt quis reus, ſcilicet non diligendo, & non impēdendo ea, quæ ſunt impēdenda, ſi enim omittat quis impendere bonum, quod dare alteri tenetur, eſt reus iuſtitiæ non ſeruatę, ſi omittat impendere affectum, quem exhibere tenetur, eſt reus charitatis non habitę, & ideo quando quis impendit alteri id, quod foris tenetur impendere, etiam ſi ſine affectione agat non tenetur reus præcepti de iuſtitia ſeruanda, eſt tamen reus præcepti de charitate tenenda, vnde ad Ro. 1. ponitur pro vitio eſſe homines ſine affectione, ideſt non affici ad proximos ex charitate, quia charitas eſt melior alijs virtutibus, cum quis omiſerit actū huius magis reus eſt, quàm omittendo actum aliarum virtutum.

Ad

Ad quintum dicẽdum, quòd in diligendo est magis meritum, & aliquando minus, sed in quo sit maius meritum, & quid magis diligere teneamur, dicetur in sequentibus, & ideo hoc non simpliciter concedatur.

An debeat homo magis diligere Deum ex charitate, quam seipsum. Quæst. CCCII.

QVAERETVR an debeat homo magis diligere Deum ex charitate, quam seipsum.

Aliqui dicunt, ꝙ nõ tenetur, quia vt dicit Diony. 4.ca. de Diuin. no. amor est virtus vnitiua, sed vnusquisque est sibi magis vnitus, quam Deo, quia sibiipsi est idem, quod non est ad Deum, ergo magis tenetur seipsum diligere, quam Deum.

Secũdo, quia Aristo. 8. Ethi. dicit, quòd vnicuique est amabile, quod est sibi bonum, sed quidquid diligitur propter hoc quod est sibi bonũ, propter seipsum diligitur, ergo homo quidquid diligit, propter seipsum diligit, & ita se magis diligit, quam omnia, quæ diligit, ergo non diligit Deum super omnia.

Tertio, quia Philosophus dicit 9. Ethi. ꝙ amicabilia, quæ ad alterum, venerunt ex amicabilibus, quæ ad seipsum, sed primum in vnoquoque genere est potissimum, ergo amor quẽ quisque habet ad seipsum est potior, quam amor, quem habet ad alterum. Et sic quilibet diligit se plusquam Deum secundũ naturam, sed charitas non destruit naturam, sed perficit, ergo non diligit quisque Deum super omnia ex charitate. Quarto, quia vt dicit Grego. in homilia probatio dilectionis exhibitio est operis, sed tãtũ facit quisque pro gratia conseruanda, siue pro beatitudine habenda quantum pro Deo, ergo tantum diligit quilibet gratiam, & beatitudinem creatam quantũ Deũ, sed dilectio, qua dicimur diligere virtutem, vel gratiã, vel aliquod accidens refertur ad dilectionem qua diligitur subiectum illius accidentis cui desideratur idẽ accidens, ergo non diligit habens charitatem Deum plusquam se, immo minus videtur diligere, quam se cum charitatem, & beatitudinem minus diligit, quã se, ista tamen ęqualiter cum Deo diligit.

Dicẽdum, ꝙ quisque debet diligere Deum ex charitate magis, quam seipsum, quia finis diligendus est magis, q̃ ea quæ sunt ad finem, sed Deus est finis omnium diligibilium ex charitate, ergo Deus est maxime diligendus. Secundo, quia vt dicit Arist. 8. Ethi. vnicuique diligibile est proprium bonum, sed Deus est magis bonũ, quam aliquid aliud, & est magis proprium rei, quam aliquid aliud, cum sit cuilibet rei magis intimum, quam ipsa res sibiipsi, vt dicitur in libro de spiritu, & anima, ergo Deus est homini magis proprium bonũ, quam homo sibiipsi, ergo homo debet diligere Deum ex charitate magis, quam seipsum.

Tertio, quia in vnoquoque genere illud, quod est causa aliorum est maximum, vt dicitur 2. Metaphy. sed Deus est ratio, & causa, quare omnia ex charitate diligantur, cum diuina bonitas sit per se obiectũ charitatis, ergo magis debet quisque ex charitate diligere Deum, quam seipsum.

Circa quod considerandum, ꝙ cum obiectũ amoris sit bonum, dupliciter potest aliquis tendere in bonum alicuius rei. Vno modo inquãtum bonum illius rei ad alterum refert, sicut quando bonum vnius rei optamus alteri, vel pro ea si non habet, vel complacet nobis de illo bono habito a se si habet, sicut cum quis amat vinum inquantum dulce sibi vinum optat, & in hoc gaudet, quòd fruatur dulcedine vini, & nõ quòd velit, quòd ipsum vinum habeat aliquod bonũ. Et iste amor vocari solet amor cõcupiscentię. Amor autem iste non terminatur ad rem, quæ dicitur amari, sed deflectitur ad rem aliam, cui optatur bonum illius rei. Alio modo fertur amor in bonum alicuius rei, ita quod ad rem ipsam terminatur inquantum optamus bonum illi rei, quod nondum habet, & cõplacet nobis de bono, quod ipsa habet, & iste amor solet vocari amor beneuolentię, quæ est principium amicitię 9. Ethicorum, vel amor amicitię. Vnde gradus charitatis secundum hunc gradum amoris attẽdendi sunt, quia charitas amicitia quædã est, vel amicitiam includit, vt supra dictum est. Bonum autem illud vnusquisque vult maxime saluari, quod est magis placens sibi, quia hoc est appetitui informato per amorem magis conforme, hoc autem est suum bonum. Vnde secundum quòd bonum alicuius rei est, vel ęstimatur magis bonum ipsius amantis, illud intantum magis vult amans seruari in re amata, bonum autem ipsius amantis magis ibi perfectius est, & ideo, quia pars quælibet imperfecta in seipsa, perfectionem autem habet in suo toto, ideo pars quælibet naturali amore magis tendit in conseruationem totius, quam in conseruationem suiipsius. Vnde & naturaliter animal apponit brachium ad defensionem capitis, quia ex illo pẽdet salus totius. Et inde est etiã, quia particulares homines morti se exponunt ꝙ conseruatione communitatis, cuius ipsi sunt partes, quia ergo bonum nostrum in Deo perfectum est, sicut in causa vniuersali prima, & perfecta bonorum, ideo bonum in ipso essentialiter magis complacet, quam in nobisipsis, & ideo etiam amore amicitię naturaliter Deus plus diligitur ab homine, quam seipsum diligat homo, & quia charitas perficit naturam, ideo etiam secundum charitatem Deum magis, quam seipsum diligit homo, nam charitas supra naturalem amicitiam hominis ad Deum addit quandam associationẽ vitę gratię, & glorię, quę est in vita diuina, & ideo naturali amicitia diligit homo magis Deum, quam seipsum, quia est sibi causa omnium bonorum naturalium, a fortiori per charitatem diliget Deum super seipsum, tanquam auctorem bonorum gratię, & glorię.

Aliqui autem dicunt, quòd homo naturaliter diligit Deum magis, quam seipsum amore concupiscẽtię, & tamen seipsum diligit magis, quam Deũ amore amicitię, & tamen charitas naturam ad hoc eleuat, vt per amicitiam plus homo Deum diligat, quam seipsum. Et patet, quia amore concupiscentię illud diligimus, quod nobis bonum est, & tñ Deus est homini causa omnium bonorum, homo autẽ non est sibi causa illorum, iõ sic plus homo diligit Deum, q̃ seipsum, & tñ, quia plus vult homo seipsum esse viuere, & permanere, q̃ Deum, & potius homo vult habere bona, q̃ ꝙ Deus illa habeat, diligere magis vt seipsum amore amicitię, q̃ Deũ, sed dñt, ꝙ charitas eleuat hominẽ supra conditionẽ naturę, & facit, ꝙ amet Deũ plusquam se. Sed dicendum, ꝙ verior positio est prædicẽdes, s. ꝙ amore amicitię ẽt naturaliter homo amet magis Deum, q̃ seipsum, quia inclinatio naturalis hominis inquantum est homo, nunq̃ tendit cõtra charitatem, quia tunc charitas tolleret naturam, & tñ nõ tollit illam, sed perficit, & tamen ex charitate amat homo Deum plusquam se, ergo etiam amicitia naturali potest Deum amare plusquam seipsum. Ad primum dicendum, ꝙ amor facit vnionem, & vnum non tamen secundum rem, sed secundum affectum, quia res, quę erant prius distinctę realiter non efficiuntur idem realiter per amorem, sed vniunt secundum affectũ, quia amans vnitur amato fin affectũ, non est aũt inconueniens, ꝙ illud, quod est minus cõiunctũ secundũ rem sit magis coniunctum secundum affectum dũ plerunque ea, quæ realiter nobis cõiuncta sunt nobis displiceãt, & ab affectu maxime discedãt, sed amor ad rerum vnionem inducit quantum possibile est, & ideo amor diuinus facit hominem secundum ꝙ possibile est, esse vnum, & idem Deo, & iõ adhærens Deo vocatur per amorem idem spiritus cum Deo 1. Corin. 6. c. & sicut vnum viuens vna, & eadẽ vita viuit, ita & cum homo, & Deus efficiantur idem per amorem, efficitur eadem quodam modo vita hominis, & Dei. Et quia homo amans Deum transfert se in Deum, & non Deus in hominem, cum ametur Deus, vt nobilior, & propter se, & tendat hõ in Deũ, & Deus non in hominem, incipit esse hõ idem Deo, & viuere vita Dei. Sic dicitur ad Gala. 2. c. viuo ego iam non ego, viuit vero in me Christus.

Cum autem dicitur, ꝙ amor vnit. Dicẽdum, ꝙ est verum vnione affectuum, & non rerum, & cum dicitur, ꝙ homo est magis idem, & vnus sibi, quam Deo, dicendum ꝙ est verum de identitate rei non affectionis, quia magis afficietur homo ad Deum, quam ad seipsum si Deus est magis bonum homini, quam hosibiipsi, & tamen, ita est, vt dictum est supra.

Ad secundum dicendum, ꝙ vnicuique est amabile quod ei bonum est, & nihil est amabile alicui, nisi quod ei bonum est, & tamen non oportet, ꝙ omne, quod amatur ab aliquo, ideo ametur, quod est ei bonum, ita ꝙ amans se constituat finem rei amatę, sed quod amatur est bonum amanti, tamen amans non amat illud propter semetipsum, sed propter finem illius, sicut fit in amicitia. Nam amans amicum amat, quod sibi bonum est, quia vt dicitur. 8. Ethi. amicus factus bonum fit ei, cuius est amicus, & tamen nemo amat amicum propter semetipsum, ideſt retorquendo illum ad se, vel ad aliquid ipsius, sed ita diligimus amicos, etiam si nihil inde nobis prouenire debeat, & ideo licet diligat homo Deum, qui est nobis bonum non diligimus eum propter nos, sed propter se cum ipse sit finis dilectionis.

Ad tertium dicendum, quòd hominis amor derivatur ex amore, quem quis habet ad seipsum, & ideo sequitur, quòd iste est prior, non quidem in genere causę, sed in via generationis, ideo nõ oportet, quòd iste amor sit maior alijs, vel potior, sed quòd incipiat ante alios. Nam amor præsupponit cognitionem, & ideo illa, quæ sunt prius cognita, prius possunt amari, sed nihil est, quòd possit homo cognoscere ante semetipsum, ergo nihil est, quod amet prius, quam se, & consequenter omnis amor prouenit ex isto amore tanquam ex priori in via generationis: sed quia, quod amatur, rationem finis habet, eo quod amans tendit in amatum, ille est amor simpliciter maior, qui est de fine simpliciter, & ille erit principium omnium amorum, sed finis simpliciter est Deus, & non homo sibiipsi, ergo amor, quo Deum diligimus, est prius in genere amoris, & est potissimus.

Ad quartum dicendum, quòd non facere debet quis tantum pro acquirenda beatitudine, vel conseranda gratia quantum pro Deo. Vnde licet faciamus opera bona pro beatitudine acquirẽda. & conseruãda gratia, potius debemus illa facere pro amore Dei, quã pro his, & magis meritorium est agere bonum pro Deo, vel pro beatitudine obtinenda.

Aliter potest dici, quòd non possumus comparare amorem, quo quis amat Deum ad amorem, quo se diligit quãtum ad effectum. Nam probatio dilectionis est exhibitio operis in eis, quæ operibus nostris indigent, & tamen sunt quędam, quæ non indigent opere nostro, & ibi non est inconueniens, quòd ꝑ eis, quibus non indiget, plura faciam⁹. Sic est de Deo, quia operibus nostris non indiget. Psal. 15. bonorum meorum non eges. Et nõ accrescit ei aliquid ex operibus nostris, neque accrescere põt. Nobis aũt sunt necessaria opera nostra, & aliena, & tñ si esset possibile, ꝙ ex nostris operibus aliquid Deo accresceret habens charitatẽ, multo plura, & maiora facere deberet ꝓp beatitudinem Dei conseruandam, q̃ ꝓp beatitudinem sibiipsi adipiscendam, & tñ non inuenitur talis comparatio in operibus, vt dictum est, & sic plus hõ debet Deum, quam seipsum diligere, & tñ plura pro se, quã pro Deo facit, ideſt pro vtilitate Dei.

An debeat homo diligere Deum plusquam proximum. Quæst. CCCIII.

QVAERETVR an debeat homo diligere Deum plusquam proximum. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia dicitur 1. Ioan. 4. c. qui non diligit fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt, quõ poterit diligere? Ex quo videtur, ꝙ illud est magis diligibile, quod est visibile. Nam visio est principiũ amoris, vt dr 9. Ethi. scilicet, ꝙ nemo potest amare, nisi specie prædelectatus, ista autem præcedens delectatio est in spẽ per visionem, sed Deus est minus visibilis, quam proximus, ergo est minus ex charitate diligibilis.

Secundo, quia similitudo est causa dilectionis. 8. Ethico. & Eccl. 13. Omne animal diligit, sibi simile, sed maior similitudo est hominis ad proximũ suum, quam ad Deum, ergo ex maiori charitate est diligendus proximus, quam Deus. Tertio, quia id, quod homo diligit in proximo suo est Deus, vt patet per Aug. 1. de Doc. christia. sed Deus non est maior in seipso, quam in proximo, ergo non est magis diligendus in seipso, quam in proximo, & consequenter non est magis diligendus Deus, quam proximus.

Dicendum, ꝙ non est dubium, quin magis debeamus diligere Deum, q̃ proximos, quia magis diligit homo seipsum, q̃ proximũ, & tñ magis diligit Deum, quam seipsum, vt dictum est prꝙced. q. ergo magis diligit Deum, quam proximum. Item illud est maxime diligendum, ꝓp quod cętera sunt odio habenda, sed propter Deum sunt proximi odio habendi, si a Deo separant Luc. 14. c. siquis venit ad me, & non odit patrem, & matrẽ, & vxorem, & filios, & sorores nõ põt esse meus discipulus, sed isti sunt proximi maxime ꝓiuncti, ergo Deus magis est diligendus, quã proximi. Item, quia vnaquęque amicitia respicit principaliter illud, in quo principaliter inuenitur illud bonũ super cuius cõicatione fundatur, sicut amicitia politica principaliter respicit principem, vel rectorem ciuitatis, à quo totum bonum commune ciuitatis depẽdet. Vñ & ei maxime debetur fides, & obedientia a ciuibus. Amicitia aũt charitatis fundatur super communicatione beatitudinis, quæ consistit essentialiter in Deo, sicut in primo principio, à quo deriuatur in oẽs, qui sunt beatitudinis capaces, & iõ principaliter, & maxime Deus est ex charitate diligendus, ipse enim diligit a nobis, sicut beatitudinis causa, proximus aũt, sicut beatitudinem nobiscum simul ab eo participans.

Vbi fundatur amicitia charitatis.

Ad primum dicendum, ꝙ esse visibile nõ est causa maioris dilectionis. Pro quo sciendum, ꝙ aliquid est causa dupliciter dilectionis. Vno modo, sicut id, quod est ratio diligendi. Alio mõ, quæ est via quædam ad acquirendum dilectionem. Primo modo bonum est ratio diligendi, quia omne, quod diligitur, ideo diligitur, quia bonũ est, vel ęstimatur, & quanto melius est tanto magis diligit. Secũdo mõ est causa dilectionis, quod est via ad acquirẽdã dilectionẽ. & sic visio est cã dilectionis, non quidem, ꝙ visio sit ratio diligendi, qa tunc omne, quod videmus diligeremus, sed quia per visionem perducimur ad dilectionẽ, sicut dictum est

supra, quia nemo diligit, nisi spē prædelectatus, licet possit esse ista prædelectatio per spēm acceptam secūdum auditum, & tñ communius, & firmius fit per visum. Non ergo oportet, ꝙ id, quod est magis visibile, sit magis diligibile, sed ꝙ prius occurrat ad diligendū. Et sic arguit Io. in Canonica. Sed proximus, ꝙ est nobis magis visibilis primo occurrit nobis diligendus, & ex his, quæ animus discit, nouit amare incognita, vt dicit Gregorius in homilia. Vñ si aliquis proximum non diligit, argui pōt, ꝙ neque Deum diligit, non quia ꝓximus magis diligendus sit, sed quia prius diligēdus occurrit, sed Deus, qui minus videtur, immo quē nemo vidit est maxime diligibilis pp maximā bonitatē.

Ad secundum dicendum, ꝙ hō pōt vocari similior Deo, q̄ proximo. Nā hō est similior alteri ſm ſpēm, q̄ Deo, quia cōicant in eadem natura, & tñ simpliciter est Deo similior, quia participat hō ſm Deū istam similitudinem, ſi Deus est causa huius similitudinis, & secundū id, quod ab eo recipimus sumus adinuicem similes, iō ex ratione similitudinis magis accedit hō ad Deum, q̄ ad alium hoīem. Sic ēt magis est homo similis alteri homini, q̄ aīę suę, quia cum altero hoīe cōuenit in specie, cum aīa aūt non, quia hō, & anima non sunt, vt duo individua eiusdem speciei, sicut hō, & homo, & tñ quia ab anima, vt a causa formali habet homo, ꝙ sit similis alteri homini in specie magis attinet homo ad aīam suam secundum rationē similitudinis, q̄ ad alterum hoīem, & ita cum Deus sit tā in nobis, q̄ in proximo causa huius similitudinis quātum ad id, quod ab eo participamus, magis cum diligere debemus ratione istius similitudinis, q̄ ꝓximos.

Ad tertium dicendum, ꝙ Deus vbicunque est ęqualis est, quia ipse impartibilis est, & iō vbicunq; existēs diligatur ęqualiter diligendus est, sed cum dicimus Deum in seipso consideratur secundum seipsum, & iō sub ratione totius, & perfecti accipitur. Cum autē dicimus Deum in proximo, vel in aliqua re, non consideratur Deus quantum ad id, quod ipse est, sed quātum ad id, quod de Deo participat ille, in quo Deus est, & quia illud non est Deus essentialiter, sed quædā participatio diuinę bonitatis, ideo Deus est melius in seipso, quam in proximo, & iō magis diligimus Deū in seipso, quam in proximo, & a fortiori cum dicit, ꝙ diligatur magis Deus in se, q̄ proximus habēs Deum, quia tunc manifestius apparet, ꝙ non accipitur pro Deo essentialiter, sed pro quadam participatione bonitatis illius.

An licite possit in Dei dilectione haberi respectus aliquis ad aliquam mercedem. Quæst. CCCIIII.

QVAERITVR vtrum licite possit in Dei dilectione haberi respectus aliquis ad aliquā mercedem.

Aliqui dicunt, quòd non, quia Ioann. 10. c. mercenarius vituperatur, sed mercenarius dī, qui mercedē quęrit, ergo dilectio Dei ex charitate non admittit respectum aliquem mercedis. Secūdo, quia dicit Au. Deo licet sine prędmio seruiri non potest, tamen sine intuitu præmij seruiēdum est, sed præmium nihil est aliud, quam merces laboris, ergo sine respectu laboris mercedis Deo seruiendum non est. Tertio, quia amicitia politica, licet habeat multas dilectionis vtilitates, tamen eas non respicit, sed super honestum fundatur, & tñ amicitia charitatis est magis honesta, q̄ amicitia politica, ergo ipsa non respicit, aliquam vtilitatem, quæ est merces. Quarto, quia merces est finis eorum, quæ diliguntur pp mercedem, sed finis magis diligitur, q̄ ea, quæ sunt ad finem, si ergo Deus pp aliquam mercedem diligitur, magis illa merces, q̄ Deus diligeretur, quod est cōtra rationem charitatis.

Quinto, quia sicut per charitatem homo adipiscit præmia, ita fugit pœnam, sed charitas expellit timorē pœnæ maxime si sit perfecta, ergo etiam excludit intuitum mercedis.

Dicendum, ꝙ charitas Dei stat cum intuitu mercedis, quia vt dicit glo. in c. 1. spes generat charitatē, sed spes est expectatio mercedis, ergo charitas esse potest cum intuitu mercedis. Secundo, quia ad Heb. 11. ca. dicitur de sanctis patribus, ꝙ aspiciebant ad remunerationem, constat, tñ ꝙ illi diligebant Deum ex charitate, ergo stat intuitus ad mercedem cum charitate. Tertio, quia ad amicos pertinet, ꝙ quærant inuicem frui seipsis secundum amicitiam politicam, charitas autem est amicitia quædam, ergo pertinet ad charitatem secundum eam velle perfrui, sed fruitio est merces nostra, ergo charitas non solum nō excludit intuitum præmij, sed ēt facit haberi intuitum ad illud. Circa quod considerandum magis, ꝙ nō est inconueniens ponere mercedem finem amicorum ex parte amoris ex charitate, dum tñ non sit finis vltimus. Est tamen inconueniens ponere ex parte rei amatę mercedem esse finem.

In quo sciendum, ꝙ proprie merces dī præmium, quod quis ex labore, vel opere aliquo meretur, præmium autem est, quod alicui in bonum eius redditur, vnde merces in quantum huius importat aliquid reddi ferre velle per amorē ad id, cui merces redditur, mercedem autem aliquis propter seipsum amat, non ratio est de ratione mercedis, ꝙ habeat rationem finis, quia sępe non quærit quis mercedem ex opere, cui merces datur, & tamen si esset de ratione mercedis, ꝙ haberet rationē finis, nemo posset facere opus, cui debetur, aut datur merces, quin intenderet consequi inde mercedē. Ea autem, quæ propter se aliquis diligit, vel sunt perfectiones illius formaliter, sicut bonitas, virtus, operatio, dilectio, & huiusmodi: vel sunt factiua, vel conseruatiua horum, vel contrariorum prohibitiua. Vnde siquis amat aliquid extra seipsum propter seipsum, illud potest dici merces inquantum ex eo aliquid in ipso relinquitur, vel conseruatur, sed quia, vt Arist. vult 8. Ethicorum de ratione amicitię est, quod amicus sui gratia diligatur. Vnde amicus non habet in amicitia rationem mercedis proprie loquendo, quamuis ea, quę ex amico in nobis fiunt rationem mercedis habere possunt, sicut delectationes, & vtilitates, quas ex ipso amans consequitur ratione quarum ipse amicus merces dicitur, quasi caulaliter, idest quia ex eo prouenit, quòd merces est, vel dicitur, sic etiam Deus dicitur merces nostra ratione eorum, quæ in nobis sunt ex eo. Patet ergo, quòd ponere mercedem aliquem finem amoris ex parte amati est contra rationem amicitiæ, quia amicus non quæritur propter aliud, quod inde veniat, quod sit merces. Vnde charitas per hūc modum oculum ad mercedem habere non potest, quia hoc esset non ponere Deum finem vltimum amoris, sed ea, quæ ex eo consequimur: sed ponere mercedem esse finem quendā ex parte amantis, non tamen finem vltimum, inquātum amor est quædam operatio amantis, non est contra rationem amicitię, quia ipsa amoris operatio cum sit quoddam accidens, nō dicitur amari, nisi propter suum subiectum, & inter ea, quæ propter se aliquis diligit, potest esse ordo salua amicitia, vnde & ipsam operationem amoris possum amare propter aliquid aliud, non obstante amicitia, vt siquis amat amicum ex charitate, vt amando eum habeat vitam ęternam finem huius actus amandi ponit vitam ęternam, & tamen non finem rei amatę, quia non dirigit amicū ad vitam ęternam, quia hoc esset vti illo, sed diligit eum propter se, & ita est in amando Deum, quia ex charitate diligimus Deum, & diligimus eum, vt habeamus vitam æternam, & ideo huius actus diligendi bene ponitur finis aliquis, qui est merces, sed Deū non amo propter vitam ęternam, quasi illum ordinē ad vitam æternam, quia hoc esset vti Deo, & non diligere illum propter se in amore: rerū autem vtilium tam ipsius amoris, quàm rei amatæ ponitur finis aliquis, quæ est merces, & licet non sit contra rationem aliquis finis operationis amoris: est tamen contra rationem virtutis, si operatio virtutis fiat propter aliquid quod est virtute inferius, vt si fiat actus virtutis propter acquisitionem bonorum temporalium. Et sic patet, quòd habens charitatem non potest habere oculum ad mercedem, vt ponat aliquid quodcunque finem amati, idest, Dei: hoc enim esset contra rationem charitatis, vt est amicitia quædam. Etiam non potest amans ex charitate ponere aliquod temporale bonum finem actus amandi, quia hoc est contra charitatis rationē, vt est virtus quædam: potest tamen habere oculum ad mercedem, vt ponat beatitudinem creatam finem amoris, qua Deo diligit: nō tamen finem amati quasi ad hoc ordinetur a nobis amatum; illud enim non est contra rationem charitatis, vt est amicitia, neque vt est virtus quædam: cum non ordinetur ibi actus virtutis ad aliquid quod sit minus virtute, quia beatitudo est finis omnium virtutum.

Ad primum dicendum, quòd licitum est habere oculum ad mercedem in amore Dei, & non est vituperabile, sed mercenarius, qui vituperatur est, qui abutitur rebus, scilicet, nō exercendo opus debitum propter commodum temporale, quod minus est.

Ad secundum dicendum, quòd Deo non potest seruiri sine prædmio, quia etiā si homo nō petat Deus illud tribuit. Cum autem dicitur, quòd non debet habere oculus ad mercedem, vel quòd sine intuitu prædmij seruiendum est, dicendum quòd seruiendum est sine intuitu prædmij, ita quòd prædmium non ponatur finis eius, cui amatur, & cui seruitur, sed quòd ponatur finis seruitus eius, vel amoris.

Ad tertium dicendum, quòd in amicitia politica licet sint multæ delectationes, & vtilitates, amicitia non respicit illas quasi illæ sint finis amici amati, quia non amatur amicus propter illas delectationes, & vtilitates, licet finis operationis amoris potest esse aliqua delectatio, quæ sit secundum virtutem, quia illa delectatio non est minus bonū, quàm actus virtutis.

Ad quartum dicēdum, quòd merces finis est operationis, & ideo in charitate non ponitur merces, quæ sit finis amati, sed quæ sit finis actus amandi Deum, vt dictum est.

Ad quintum dicendum, quòd non est simile de malo, ad quod se habet timor, & de bono, ad quod se habet spes, quia malum non conuenit charitati, ideo illud foris expellit: bonum autem conuenit charitati, & non abijcit illud, & sic cum charitate manet initus bonorum, sed non timor malorum, dum tamen bona illa non sint minora, quàm actus charitatis, sicut est vita æterna.

An ex charitate debeat homo seipsum diligere, magis quàm proximum, vel è conuerso. Quæst. CCCV.

QVAERITVR, an ex charitate debeat homo seipsum magis diligere, quàm proximum, vel è contrario.

Aliqui dicunt, quòd magis proximum, quàm seipsum debet quis diligere, quia illud magis diligitur propter quod aliud relinquitur, sed charitas facit hominem se quodammodo derelinquere, & amato inhærere, quia vt dicit Dionys. Amor ponit hominem extra se, & collocat eum in amato: ergo plus amat homo proximum, quàm se.

Secundo, quia Deum diligimus magis quàm nosipsos, inquantum bonum nostrum perfectius in eo, quàm in nobis inuenimus, sed similiter bonum nostrum perfectius inuenitur in aliquo proximorum nostrorū, quàm in nobis, sicut de illis, qui perfectiores sunt nobis, & magis Deo appropinquant, ideo tales magis, quàm seipsos diligere debemus.

Tertio, quia illud, quod in se quisque magis diligit est viuere, & esse, sed charitas facit ponere vitam corporalem pro fratribus, etiam amicitia politica, quia quidam gentilium pro amore amicorum se morti exposuerunt sine aliqua spe vitæ æternę, ergo charitas, & amicitia facit magis diligere proximum quàm seipsum.

Quarto quia illos magis diligimus, quorum bonum magis optamus, & mala magis vitamus, sed sicut dicit Aristo. 9. Ethic. In tristitijs cordis vocare debemus amicos, ad eorum autem tristitias promptè ire debemus, in lętitijs autem eos promptè vocare debemus, ad nostram lętitiam, ad eorum verò lętitiam difficulter nos iungere debemus, ergo charitas facit amare proximos magis quàm seipsum cūplus de bono demus amicis, quàm nobis, & minus de malo illis quàm nobis.

Quinto, quia beneficentia est effectus charitatis, sed magis laudantur, qui sunt benefici ad amicos, quàm qui sunt benefici ad seipsos, ergo charitas magis facit amare proximos quàm seipsos. Sexto quia amicitia facit gaudere de conuersatione cum amicis, sed homo magis delectatur de conuersatione ad amicos, quā de conuersatione ad seipsum, ergo plus diligit amicos, & proximos quàm seipsum. Septimo quia iniustus est, qui facit cōtra id, quod tenetur, qui tamen sustinet damna pro amico iustus est Prouer. 12. cap. qui negligit damnum propter amicum iustus est, & tamen si magis teneretur seipsum diligere quàm amicum, deberet potius damna propria vitare quàm amici, ergo magis amicū quàm seipsum quisque diligere debet. Octauo, quia vt dicitur 1. Corint. 13. c. charitas non quærit, quę sua sunt, ergo ſm charitatem magis debemus velle bona alijs quàm nobis, & consequenter illos magis diligimus.

Dicēdum, ꝙ magis tenetur se quisque diligere ex charitate, q̄ proximum, quia quanto plus amat salutem alicuius, tanto magis vitat peccatum illius, sed homo magis debet vitare peccatum suū, q̄ peccatū alterius, ergo magis debet seipsum amare, q̄ alterum.

Secundo, quia misericordia causatur ex charitate, & tñ magis dēt q̄q; misereri sibi, q̄ alteri, & dēt incipere a se misereri, vt dicit Aug. ergo ēt dēt incipere a se amorē, & ita erit maior amor ad seipsum, q̄ ad aliū.

Tertio, quia illud quod est naturale principalius, & vehemētius est, q̄ id, quod est solum voluntarium, sed amor sui est ex inclinatione naturæ: amor autem aliorum est ex voluntate rationis tantum: ergo plus debet homo seipsum ex charitate, q̄ alios diligere.

Quarto, quia dicitur Leu. 19. cap. & supra in litera: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Ex quo videtur, ꝙ dilectio hominis ad seipsum est, sicut exēplar dilectionis, quę habetur ad alterum, sed exemplar potius est quàm exemplatum: ergo ex charitate magis debet quisque se diligere quàm proximum.

Circa quod sciendum, quòd sicut aliquid inuenitur perfectius in causa perfecta, & in vniuersali quàm in effectu particulari, ita & aliquid inuenitur perfectius in se, q̄ in sua similitudine. Vnde cum bonū pri-

Debet vnusquisq; Deum diligere plusquam seipsum.

prium cuiusque inueniatur in Deo, sicut in causa vniuersali, in se aũt sicut in effectu, in proximo autem sicut in similitudine, sicut quisque debet diligere Deũ plus q̃ seipsum beneuolentiæ dilectione, ita debet seipsum plus q̃ proximum diligere: Deus enim (vt dictum est) diligitur vt primum bonum, super quo fundatur dilectio charitatis, homo autẽ seipsum diligit ex charitate secũdum rationem, qua est particeps p̃dicti boni: proximus aũt diligitur secundum rationẽ societatis in isto bono, associatio autem est causa dilectionis secundum quandam vnionem in ordine ad Deum. Vnde sicut vnitas potior est, quàm vnio, ita q̃ ipse homo participet bonum diuinum, est potior ratio diligendi, quàm quòd alius associetur sibi in hac participatione, & ideo homo ex charitate debet magis seipsum diligere, quàm proximum.

Sed sciendum, quòd cum in homine sit duplex natura, s. interior, quæ est rationis, quæ dicitur homo interior, & exterior, s. natura sensualis, quæ dicitur homo exterior, plus debet homo diligere seipsum, quãtum ad naturam interiorem, quàm quantum ad naturam exteriorem, & ideo ea, quæ sunt bona naturæ interioris debet potius optare quàm ea, quæ sunt bona sibi secũdum naturam exteriorem. Omnia enim opera virtutis sunt sibi bona secundum naturam interiorem, ideo potius amare debet ista, quàm vtilitates rerum, vel voluptates: ad opera autẽ virtutis pertinet operari bonum ad amicũ, & ideo plura bona exteriora sunt impendẽda amicis, quàm nobisipsis, sed de bonis spiritualibus, vel de bonis virtutis plura debet quisque sibi procurare, quàm amico. Ratio est, quia cum quis procurat sibijpsi bona temporalia, aut voluptates recipit bonum vtile, vel delectabile. Cum vero amico donat, vel procurat illa facit sibijpsi bonũ virtutis: cum dare amico pertineat ad virtutem, sed bonum virtutis est maius, quàm vtile, & delectabile: ergo melius est dare amico, quàm sibijpsi, & hoc nõ quasi magis diligere debeamus amicum q̃ nos, & iõ demus amico plus de bono q̃ nobis, sed potius è contrario ipsum, s. ideo sic fit, quia homo diligit seipsum, magis q̃ amicum, & debet potius se diligendo dare sibi maiora bona quàm amico, & quia dando amico vtilia, dat sibi bonum virtutis, quod maius est, debet potius benefacere amico, q̃ sibi in vtilibus. Non tamẽ est intelligendum, q̃ homo ad hoc obligetur, sed q̃ bonum sit sic facere, quia quanto sic fecerit tanto magis de bono sibi procurat. De bonis aũt spiritualibus, vt virtutis est è cõtrario, quia maiora debet sibijpsi optare, & procurare, q̃ amico, quia ista sunt bona simpliciter, & ideo cum seipsum magis diligat, necesse est, quòd maiora bona de his sibijpsi q̃ proximo tribuat. Et ob hoc magis debet velle quis vitare peccatum, quàm quòd proximus illud vitet, & magis debet conari pro seipso, quàm pro alio ad hoc, & idem vult Aristot. 9. Ethicorum.

Bonum virtutis maius est vtili, & delectabili.

Ad primum dicendum, q̃ magis amat homo seipsum, q̃ alium, & etiam magis quiescit in seipso, q̃ in alio extrinseco. Dicendum autem, q̃ in amore amatum, vt amatum potius est, q̃ amans, cum amans trãseat in amatum, & amatum moueat amantem, & nõ è cõtrario, sed quia amans est etiam, vt amatum a seipso, ideo potest esse potius in amore, inquantum est amatum a seipso, q̃ aliquod amatum extrinsecum, & ita magis collocatur affectus amantis in seipso, quàm in alio. Magis ergo seipsum diligit.

Ad secundum dicendum, q̃ nemo debet amare proximum plus q̃ se, quantumcunque ille sit melior. Nam non est ibi tanta ratio amandi, sicut in eodem ad seipsum: amat enim bonum quisque, quod est in ipso tanq̃ bonum, & tanq̃ propriũ: immo hoc quod est esse proprium est potissima ratio amandi, quia vt dicitur 8. Ethic. Amabile est vnicuique quod est proprium bonum: vnde si aliquid esset magnum bonũ, quod nullo tamen modo ad me pertineret, neque pertinere putaretur, nullo modo possem illud amare: inuenitur tamen bonum, quod ego habeo perfectius in alio, q̃ in me, & tamen non potest inueniri bonum, quod est in altero magis proprium mihi q̃ bonum, quod ego habeo, & ideo bonum, quod ego habeo quantumcunque paruum est mihi magis diligibile, q̃ bonum, quod habet proximus quantumcunq; magnũ, quia istud paruum, quod ego habeo efficit mihi magis bonũ, q̃ bonum magnũ, quod proximus hẽt.

Sed tunc diceretur, q̃ eadem ratione potius deberet quilibet seipsum diligere, q̃ Deum, quia licet bonum quod est in me inueniatur maius in Deo, quàm in me, tamen bonum Dei non est mihi tantum bonum, quantum bonum meum, quia illud non erat mihi proprium, sicut bonum meum.

Dicendum, q̃ magis Deum, quàm seipsum quisq; diligere debet, & q̃ bonum inuentũ in Deo est cuiq; magis propriũ, quàm bonum, quod in ipso est. Nec; est simile de bono proximi, quia bonum proximi est totaliter extrinsecum ad bonum nostrum: bonũ aũt Dei non est extrinsecum, sed est nobis intrinsecum, cum sit causa boni nostri in efficiendo, & conseruando, & nihil bonum in nobis est, quod non sit Dei, & sic bonum Dei est bonum nostrum, & sicut si bonũ nostrum efficeretur aliq̃ maius, quàm nunc est, diligeremus illud magis quàm nunc, ita cum bonũ Dei sit bonũ nostrũ, & sit maius quàm nostrũ diligimus illud, vt bonũ nostrũ, & magis quàm nostrum, & verè nostrũ est, quia si quid de bono nostro deficit, bonũ Dei supplet bonũ nostrũ, & iõ habet se bonũ nostrũ ad bonũ Dei, velut siqs habeat duas possessiones, vna quæ perire possit, alia vero quę non possit. Nã licet essent aliàs æquales, magis diligit pmanens quàm caducum: ita bonum nostrũ, quod est in Deo est stabile: ergo magis diligimus bonũ nostrũ in Deo, quàm in nobis.

Ad tertium dicendum, q̃ exponit quis pro amicis esse, & viuere. Sed non sequitur, q̃ diligat magis amicum quàm seipsum, sed potius è contrario, sed prouenit hoc ex duabus suppositionibus. Prima est, q̃ magis diligit seipsum, quàm amicum. Secunda est, q̃ vult pro se maiora bona, quàm pro illo. Tertia est, q̃ maius bonum hominis est, quod est secundum interiorem naturam, id est, secũdum rationem, quale est bonum virtutis, quàm bona secundum exteriorem naturam, quæ sunt bona corporis. Ex his sequitur, q̃ cum vita sit bonum corporale, (s. quia corpus accipit ab anima esse, q̃ minus bonum sit vita, quàm bonũ virtutis, quod est secundum interiorem naturam; ponere autem vitam, siue animam pro amicis est actus perfectissimus charitatis, vel amicitiæ. Ioan. 15. cap. Maiorem hac charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat pro amicis suis, & ideo oportet, q̃ actus ponẽdi vitã pro amico sit multo melior quàm vita, sed quisque eligit pro se id, quod melius est, ideo amicus ponet animam pro amico, quia ponendo illam accipit plus de bono pro se, quàm pro amico, & facit hoc, quia diligit se plusquàm amicum.

Ad quartũ dicẽdũ, q̃ de bonis procurat plura amico pro amico, q̃ pro se, quę sunt minora bona, sed de maioribus bonis plura procurat pro se. Ex hoc prouenit, q̃ potius homo sibijpsi onerosus esse velit quàm amico. Hoc autem est, q̃ ad tristitiam amicorum citò eamus non vocati, quia sic malum illorum transsumimus partẽ illius in nos assumentes, vt dicitur 9. Ethicorum, & ad lętitiam illorum, aut prosperitates non debemus

debemus nos ingerere, sed vocati venire: quia ingerendo nos perficimur onerosi cum partem boni illorum abstrahere velimus participando. è cõtrario autem in aduersis nostris aduersitatibus, & prosperitatibus. Nam de his scilicet, quando nõ potest euitari eorum vocatio, & hoc est, quia vocando eos ad nostras aduersitates transumimus in eos partem quandam mali nostri, & debemus conari potius soli malum sustinere, quàm transferre partem in amicos. ad prospera autem nostra citò vocare debemus eos, vt partem lætitiæ nostræ habeant, in his omnibus damus amico plus de bono delectabili, quàm nobis, & minus de malo, q̃d opponitur delectabili, quàm nobis. Et faciendo hoc virtuose nos habemus ad amicos, sed actus virtutis est maius bonum, quàm bona exteriora, id est, delectabilia, vel vtilia, ideo amicus faciendo hoc ad amicum accipit pro se maiora bona, quàm det amico, & ita magis seipsum diligit, quàm amicum.

Ad quintum dicendum, quòd de bonis exterioribus, quæ sunt minora bona, laudabile est magis amico dare, q̃ sibijpsi. De spiritualibus vero, qualia sunt bona virtutis, debet sibi quisque plura procurare, q̃ amico, eo quòd magis seipsum amare debet, q̃ amicum, & consequenter maiora bona sibi, quàm amico velle debet, sed dando exteriora bona amico, dat sibi bonum virtutis, & honorem, & famã, quæ sunt quodammodo spiritualia bona: ergo rectissimè facit, & se diligit, qui dat plura bona exteriora amico, quàm sibijpsi. De beneficentia autem dicendum, q̃ ex charitate prouenit, sed quia beneficentia est secundum quam bona facimus, & bonum est duplex, scilicet, de exterioribus, siue corporalibus, & de interioribus, siue spiritualibus, & ideo vtroque modo est homo beneficus, sed laudabile est, quòd secundum beneficentiam bonorum exteriorum sit homo magis beneficus amico, quàm sibi. Et hoc laudat Arist. secundum beneficentiam autem bonorum interiorũ debet quisq; esse magis beneficus sibi, quàm amico.

Ad sextum dicendũ, quòd conuersatio cum amicis est nobis valde delectabilis, inquantum per eam cognoscimus bonum ipsorum, quod ex conditione amicitiæ eis optamus, & complacet nobis bonum ipsorum quasi nostrum, & quia per visum melius, & certius cognoscitur res quàm per aliũ sensum, ideo amici magis se videre desiderant, quàm participare secũdum alium sensum, & quia magis potest homo cognoscere secundum veritatem, quæ sunt alterius, quàm quæ sunt propria, magis delectatur in conuersando ad amicum, quàm ad seipsum. Et tamen est dicendum, quòd omnis virtuosus delectabiliter cõuersatur ad seipsum, quia inuenit in se bona multa, de quibus delectetur, s. bona præsentia, quæ facit, & memoriam bonorum præteritorum, quę fecit, & propositũ bonorum, quæ facere intendit, & spem habet de illis faciendis, & sm hęc delectatur. Etiã necesse est, q̃ viri excellentes in magna virtute magis delectentur in cõuersando ad seipsos, quàm ad amicos. Causa enim delectationis est bonum, quod quis inuenit, & bonum non causaret delectationem, nisi esset proprium, quia bonũ quantumcunq; magnũ, si non est proprium nõ potest delectare, sed inducere de eo desideriũ, sicut si quis sciat alicubi esse magnum thesaurum absconditum, quem tñ nondum hẽt, neq; putat se habiturũ, nõ enim delectatur in illo, sed mouetur ad desideriũ eius: in conuersatione aũt gaudet ad amicum quisq;, quia conuersando videt, vel agnoscit bonum illius, quod reputat esse suum, immo suum est, si veri amici sunt. Amicorum enim oĩa sunt communia, vt Arist. dicit. de bono autẽ extraneorũ licet magnũ sit, & gnoscatur non gaudet aliquis, sicut de paruo bono amici, s. quia bonum extraneorum nõ pertinet ad ipsos, & ideo si bonum, quod quis inuenit in amico, & reputat esse proprium: maius bonum sit ipsi conuersanti quàm bonum, quod in semetipso inuenit, delectabitur magis conuersando ad amicum, quàm ad seipsum. Si autem è contrario, oportet q̃ magis delectetur cõuersando ad seipsum, quàm ad amicum: ex quo sequitur, quòd si aliquis sit multum excellens in virtute magis gaudebit cõuersari ad seipsum, quàm ad amicos, quia maiora bona inuenit in seipso, de quibus proprijs delectetur, quàm inueniat in amico. Huiusmodi sunt viri magnæ sapientiæ, qui delectabilius manent soli speculãdo altissima secundum sapientiã, quàm cõuersentur colloquentes ad amicos. Sic etiã viri contemplatiui, qui dulcedinem quandam experiuntur in cõtemplando. Et tamen dicendum, quòd oĩa hæc alternantur, quia & si nũc magis delectetur quis conuersando ad seipsum, q̃ ad amicum, tñ post paululum erit è contrario, & hoc non accidit ex inæqualitate delectationũ, vel conuersationum in se, sed ex cõditione nostra. Gaudemus enim mutatione, vt dicitur 7. Ethicorũ cap. vlt. & hoc quia natura non est simplex, & epielres, sed alia, & alia secundum transmutationem, & ideo non est ei vna, & simplex delectatio, sicut Deus habet vnicam, & simplicem delectationem, vt ibidem dicitur. Et ideo non iudicatur vna melior conuersatio, vel minor delectatio, q̃ alia, quia de vna transitur ad aliam, cum hoc fiat propter instabilitatem naturæ nostræ, cui non potest idẽ semper esse bonum, sed alternatur, sed ita iudicabitur æqualitas delectationis, scilicet, si quando sit homo dispositus ad vtrumq;, in qua illatum magis gauderet æquali tempore, & ideo si quis potius eligeret manere secum, vel conuersari ad seipsum per vnam horam, quàm in illa conuersari ad amicum, sequitur quòd maior delectatio sit in conuersando ad seipsum quàm ad amicum, licet de conuersatione ad seipsum trans eamus interdum ad cõuersationem ad amicum, quasi non potentes semper eadem gaudere delectatione.

Viri sapientes delectabilius soli commorãtur.

Ad septimum dicẽdum, quòd interdum tenemur sustinere detrimẽta corporalia pro amico, interdum vero non tenemur, est tamen laudabile. Et ideo dicitur quòd iustus est, qui negligit damnũ propter amicum, sed interdum est iustitia necessaria, interdum vero iustitia supererogationis, quam Christus vocat iustitiam superabundan tẽ, supra 5. cap. & tamen hoc non infert, quòd magis diligamus proximos, q̃ nosipsos, sed ex eo quod diligimus plus q̃ proximũ ordinato amore facimus hoc: est autẽ idẽ iudicii de plus de bono, & minus de malo, vt dicitur 5. Ethic. eo q̃ minus de malo est bonũ quoddam. Et ideo eo modo, quo est laudabile dare amico magis de bono, est laudabile dare minus de malo, & è contrario, eo modo, quo est laudabile dare sibijpsi magis de bono, quàm amico, est laudabile conari ad minus de malo sustinendum, quàm amicus sustineat. De primo, quia laudabile est dare amico magis de bonis temporalibus, quàm sibi, vt dicitur 8. Ethic. scilicet, quòd laudabile est esse magis beneficos ad amicos, quàm ad seipsos: est laudabile velle sustinere plura damna temporalium rerum, quàm amicus sustineat, & consequenter pati detrimẽtum rerum temporalium, ne amicus sustineat illud laudabile est. De secundo, quia laudabile est, & necessarium, quòd homo plura bona spiritualia procuret sibi, quàm amico est laudabile, & necessarium quòd magis conetur pro se euitandum peccatum, quàm pro amico.

Ad octauum dicendũ, quòd amat q̃sq; se magis, q̃

Charitas non quęrit q̃ sua sunt, quomodo ꝛtelligitur.

proximum, quod vero dicitur, non quærit quæ sua sunt, non indicat ꝙ magis proximum, q̃ seipsum diligit, quia si sic intelligatur ad literam, non solum erit sensus, ꝙ diligit quis ex charitate proximum, magis q̃ seipsum, sed ꝙ non diligit seipsum, quia non quęrit aliqua bona pro se. Sed est dicendum, ꝙ est sensus, ꝙ tollit charitas peruersitatem amoris, quo quis contemptis alijs sibi soli bona quærit. Charitas autem ponit amorem ordinatum, secundum quem aliquãdo nostra cõtemnenda sunt pro bonis proximi, scilicet, quia magis diligere debemus spiritualia bona pro illo, quàm bona corporalia pro nobis. Aliter autem August. exponit in litera, dicens: ꝙ charitas non quærit, an sua sunt, ideſt, communia bona proprijs anteponit, commune autem bonum est cuique magis amabile, quàm proprium, sicut bonum totius est magis amabile, quàm bonum partis ipsi parti: proximus autem & proximus distinguuntur, vt pars a parte, & non comparãtur, vt totum & pars, ideo quilque magis diligit se, quàm suum proximum.

An ex charitate teneamur diligere plus proximum, quàm corpus nostrum. Quæst. CCVI.

QVAERETVR an ex charitate teneamur diligere plus proximum, quàm corpus nostrum. Aliqui dicunt quòd non, quia in amore proximi intelligitur amor corporis proximi, cum ibi non distinguatur amor proximi, & corporis proprij: si ergo debet quis diligere proximũ magis quàm proprium corpus, sequitur quòd debet plus diligere corpus proximi, quàm corpus propriũ, sed hoc est inconueniens: ergo plus debet diligere corpus proprium, quàm proximum.

Secundo, quia homo debet diligere plus animam propriam, quàm proximum, sed corpus nostrum est propinquius animæ nostræ, quàm proximus: ergo magis debet quilibet corpus suum diligere, quàm proximum.

Tertio, quia vnusquisque exponit id, quod minus amat pro eo, quod magis amat, sed non tenetur quilibet homo exponere corpus proprium, pro salute proximi, sed hoc perfectorum est, iuxta illud Ioan. 15. cap. Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat pro amicis suis: ergo homo nõ tenetur ex charitate plus diligere proximum, quàm corpus proprium.

Dicendum, ꝙ tenemur ex charitate magis diligere proximum, quàm corpus proprium. Primo, quia Aug. dicit lib. 1. de Doctr. Christia. ꝙ plus debemus diligere proximum, quàm corpus proprium.

Secundo, quia illud est magis ex charitate diligendum, quod habet pleniorem rationem diligibilis ex charitate, sed proximus habet rationem maioris diligibilis ex charitate quàm corpus proprium: ergo est magis diligendus. Hoc patet, quòd ex charitate potest aliquid diligi quadrupliciter. Vno modo vt principium illius boni, in cuius communicatione fundatur amor charitatis. Nam charitas fundatur super communicatione beatitudinis: illa autem inuenitur in Deo essentialiter, & vt in principio a quo fluit in alia, ideo est maxime ex charitate diligendus: in nobis autem, vt in eo, quod directe participat illa beatitudine: in proximo autem, vt in consorte, & associato nobis in communicatione illius beatitudinis: in corpore autem nostro tanquàm in eo, quod non directe, sed per redundantiam participat beatitudine, scilicet, redundando ex anima, sed perfectior gradus participationis est participare, vt associatum in participatione directa beatitudinis, quàm participare solum per redundantiam: ergo proximus, qui magis participat de ratione diligibilis ex charitate, quàm corpus nostrum magis debemus diligere, quàm corpus nostrum, & hoc est quòd proximum, quantum ad salutem animæ magis diligamus, quàm corpus proprium, vel quàm bona nostra exteriora, & ideo bona nostra exteriora pro salute animæ illius exponenda sunt.

In quo fundatur charitas.

Ad primum dicendum, quòd magis debemus diligere corpus nostrum, quàm corpus proximi, sicut animam nostram magis diligimus, q̃ animam proximi. Cum autem dicitur, ꝙ nomine proximi intelligitur corpus, & anima proximi, dicendum, ꝙ verũ est, ꝙ non distinguimus in proximo diligere ipsum, & diligere corpus eius, sicut distinguimus in nobis diligere nosipsos, & diligere corpora nostra, & tamẽ q̃ comparamus dilectionem proximi ad dilectionẽ corporis nostri, non accipitur proximus pro corpore, & anima simul, sed pro sola anima, quia vnum quodq; dicitur esse id, quod præcipuum est in eo, sicut homo & intellectus, vel maxime, vt dicitur 9. Ethic. & tunc verũ est, quòd proximus est magis diligendus, q̃ corpus nostrum, licet corpus nostrũ magis diligere debeamus, quàm corpus proximi.

Ad secundum dicendum, ꝙ corpus nostrum est magis propinquum animæ nostræ, q̃ proximus, quantum ad constitutionem humanæ naturæ, quia ex corpore nostro, & anima cõstituitur vnum individuum humanæ naturæ: ex duobus autem proximis nil constituitur, & tamen quantum ad participationem beatitudinis, in qua fundatur amor charitatis, maior est associatio nostri ad proximum, q̃ corporis nostri ad animam nostram, ideo magis diligetur proximus, q̃ corpus nostrum.

Ad tertium dicendum, ꝙ anima proximi est magis diligibilis ex charitate, q̃ corpus nostrum, & tamẽ de corpore nostro habemus curam, & cuilibet immineat tamen cuilibet necessitas agẽdi curam pro quolibet proximo, nisi in aliquo casu, qui posset euenire, & ideo non tenetur quilibet exponere corpus proprium pro salute animæ proximi, sed ille, qui habet curam de salute proximi, tenetur generaliter exponere corpus suum pro salute proximi, si aliter ipsa seruari non potest, & sic est de prælatis, & rectoribus populorum. Sic dicitur Ioan. 10. cap. Pastor bonus animam suam, ideſt, vitam ponit pro ouibus suis, id est, pro salute spirituali earum, & in quocunque casu, & quantum ad quantumcunq; hominem, si quis pro salute spirituali eius ponat vitam suã, facit opus perfectæ charitatis, & est supererogationis.

An ex charitate debeamus magis diligere vnum proximum, quàm alium. Quæst. CCCVII.

QVAERETVR, an ex charitate debeamus magis diligere vnum proximum, quàm alium.

Aliqui dicunt, quòd non, quia dicit Augustinus. 1. lib. de Doctr. Christia. omnes homines æquè diligendi sunt, si tamen omnibus prodesse non possis his potissimum conferendum est, qui pro loco rum, & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus strictius, & quadam sorte iunguntur: ergo non est diligendus magis vnus, q̃ alius, licet contingat vni magis bene facere, quàm alteri.

Secundo, quia vbi est vna, & eadẽ ratio diligẽdi diuersa, non debet esse dilectio inæqualis, sed vna est ratio diligẽdi oẽs ꝓximos, scilicet, Deus, vt dicit Aug. 1. de Doctr. Christ. ergo oẽs ꝓximos debemus diligere equaliter.

Tertio, quia amare est bonum velle alicui, vt dicit Aristot. secundo Rhetoricorum, sed omnibus proximis volumus æquale bonum, scilicet, vitam æternã: ergo omnes proximos debemus diligere æqualiter.

Dicendum, quòd nõ sunt diligendi æqualiter omnes proximi, quia tanto magis debet aliquis diligi, quanto grauius peccat, qui contra eius dilectionem operatur, sed grauius peccat, qui agit contra dilectionem quorundam proximorum, quàm qui agit contra dilectionem aliorum. Nam Leuit. 20. cap. dicitur, quod quid xerit male patri, aut matri, morte moriatur, quod non dicitur de alijs proximis, ideo non est tam grauis pœna maledicere alijs proximis, sicut istis, & consequenter quidam sunt magis, quàm alij diligendi.

Sed dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim sunt, qui dixerunt, quòd omnes proximi sunt æqualiter ex charitate diligendi, quantum ad affectum, sed non quantum ad effectum exteriorem, & dixerunt ordinem, qui tenendus est in dilectione, debere intelligi quantum ad exteriora opera, vel beneficia, quæ magis sunt impendenda proximis, quàm alienis, sed quantum ad interiorem affectum non: dicunt enim, quòd affectus æqualiter est omnibus proximis impendendus etiam inimicis.

Sed ista positio est irrationabilis; quia oportet commensurari effectum exteriorem interiori affectui, & vbi foris requiritur magnum opus, requiritur intus magnus affectus. Vbi sufficit vero paruus effectus non requiritur intus magnus affectus, quia esset superuacuus. Et hoc apparet, quia non minus ordinatus est affectus charitatis, quæ est inclinatio gratiæ, quàm appetitus naturalis, qui est inclinatio naturæ, vtraque enim inclinatio ex diuina sapientia processit: videmus tamen in naturalibus, quòd naturalis affectus, qui competit naturæ vniuscuiusque rei, sicut terræ habet maiorem inclinationem grauitatis, quàm aquæ, quia competit ei magis descendere, quàm aquæ, & esse sub aqua, & sic est maior inclinatio ignis ascendi, q̃ aeris, eo ꝙ competit igni esse supra aerem: si autem non esset in his commensurata inclinatio iuxta exteriorem motum sequeretur, ꝙ esset inclinatio illa superuacua, cui nõ competeret affectus, & quia res violentaretur, s. quia non permitteretur agere iuxta inclinationem suam, vel si aliquando aget iuxta illam, excederet proportionem entium vniuersi, ideo oportet ad tollendum omnia hæc inconuenientia, ꝙ cuilibet rei insit inclinatio commensurata motui eius, & secundum proportionem in motu earum erit earũ proportio in inclinatione. Sic igitur oportet, ꝙ inclinatio gratiæ, quæ est affectus charitatis proportionetur his, quæ sunt agenda exterius, ita ꝙ ad illos intensiorem charitatis affectum habeamus, ad quos nos magis debemus beneficos esse.

Dicendum igitur, ꝙ secundum affectum debere mus vnum proximorum magis, quàm alterum diligere, & ratio est, quia cum principium dilectionis sit Deus, & homo diligens, necesse est, ꝙ secundum approximationem maiorem diligibilis ad alterum istorum principiorum sit maior affectus dilectionis, quia vbicunque inuenitur aliquod principium, attenditur ordo secundum habitudinem ad illud principium, & quia aliqui proximi sunt magis propinqui Deo, vel ipsi homini diligenti, ideo ad illos erit intensior affectus charitatis.

Ad primum dicendum, quòd omnes homines æqualiter diligendi sunt, scilicet, quia aliqua æqualitas inuenitur in dilectione omniũ, & tamen hoc non obstante est inæqualitas dilectionis. Et tamen potest

esse æqualis, vel inæqualis dupliciter. Vno modo ex parte boni illius, quod amico optamus, & hoc modo omnes homines æqualiter diligimus ex charitate, qa omnibus opramus idem bonum in genere, scilicet, beatitudinem æternam. Alio modo dicitur maior dilectio propter intensiorem actum dilectionis, & sic non oportet diligere omnes æqualiter.

Aliter etiam potest dici, quòd dilectio haberi potest ad aliquos inæqualiter; vno modo ex eo ꝙ aliqui diliguntur, & alij non diliguntur, & hoc quantum ad effectum exteriorem, in quo consistit beneficentia, verum est, & seruari oportet, scilicet, quòd quidam diliguntur, & alij non. Nam non possumus omnibus benefacere: illos autem, quibus benefacimus dicimur diligere quantum ad beneficentiam: illos autem, quibus non benefacimus, dicimur non diligere, & quia nemo potest prodesse omnibus hominibus, cum nemo cum omnibus conuersetur, oportet, quòd quilibet diligat proximos inæqualiter, scilicet, quosdam diligendo, & alios non, sed non debet haberi ista inæqualitas in beneuolentia, quæ attenditur solum, quantum ad affectum, sed ad omnes extendere debemus affectum charitatis, & sic omnes æqualiter diligimus, quia omnes diligimus, prout distinguitur ista habitudo contra habitudinem, quæ est secundum beneficẽtiam. Nam aliqui secundum beneficentiam diliguntur, & aliqui non. Alia autem inæqualitas potest considerari intra ipsam beneuolentiam, s. ꝙ quidam plus alij minus diliguntur, i. ex maiori, vel minori affectu, & hanc inæqualitatem non negat August. sed primum ostendens, ꝙ sit nemo, quem a dilectione excludere debeamus.

Ad secundum dicendum, ꝙ licet sit eadem ratio dilectionis in oĩbus hoĩbus, nõ oportet ꝙ oẽs hoĩes æqualiter diligantur, sed sequitur, ꝙ oẽs hoĩes sint diligendi ad hoc aũt ꝙ æqualiter diligantur non solum oportet esse eãdem rõnẽ dilectionis, sed participare æqualiter ratione illa, sed hoc non est, quia non accedunt omnes homines æqualiter ad participationem diuinę bonitatis in cuius communicatione fundatur amor charitatis, ideo quidam sunt intensius, quàm alij diligendi.

Ad tertium dici potest vno modo, ꝙ nõ optamus omnibus proximis æquale bonum: nam licet in generali sit idem bonum, quod pro oĩbus optamus, s. beatitudinẽ, ĩn nõ optamus illud simpliciter æquale, qa non desideramus, ꝙ oẽs hoĩes æquales sint in beatitudine, sicut neque erunt, sed alij fulgebunt, vt Sol, alij vt Luna, alij vt Stellæ. 1. Corinth. 15. cap. Ideo etiã quantum ad bonum, quod desideramus est dilectio inæqualis, & idẽ est de bonis, quæ sunt media ad perueniendum ad illam beatitudinem: non enim adiuuamus omnes æqualiter, sed quosdam plus alios minus, & etiam illis inæqualia media perueniendi esse volumus.

Aliter potest dici, ꝙ licet velimus proximis æqualia bona non diligimus eos æqualiter, quia non ex æquali conatu, & ideo ad quosdam est magna affectio ad illos vero parua, vel minor.

An magis debeamus diligere propinquos, quàm extraneos, vel è contra. Quæst. CCCVIII.

QVAERETVR dato, quòd sit inæqualitas dilectionis, an magis debeamus diligere propinquos, quàm extraneos: vel è contrario.

Aliqui dicunt, quòd tenemur potius diligere extraneos, quia charitas, & amicitia habent pro fundamento aliquid honestum, sed maior honestas, vel

virtus inuenitur quandoque in extraneis, quàm in propinquis: ergo magis sunt diligendi aliquando ex charitate extranei, quàm propinqui.

Secundo, quia charitas facit conformitatem hominis ad Deum, scilicet, Deus plus diligit extraneos nostros, quàm propinquos si sunt meliores: ergo & nos magis debemus diligere eos.

Tertio, quia effectus respondet affectui, sed in aliquibus debemus maiorem effectum amoris ostẽdere ad extraneos, q̃ ad propinquos, sicut in collatione beneficiorum ecclesiasticorũ si extranei sunt meliores: ergo magis diligendi sunt ex affectu extranei, quàm propinqui.

Quarto, quia illud quod est debitum præponendum est ei quod non est debitum, sed reddere retributionem beneficiorum est debitum: benefacere autem propinquis non est debitum, quia si beneficium est, debitum non est, ergo quandoque magis benefaciendum est extraneis, quàm propinquis, & ita saltem quantum ad amicitiæ effectum extranei præponendi sunt propinquis.

Alij dicunt, quòd magis diligendi sunt propinqui, quia propinquis magis benefaciendum est: ergo magis diligendi sunt, quia effectus proportionatur affectui, vt dictum est, & tamen ad Galat. 6. cap. dicitur: Dum tempus habemus, operemur bonũ ad omnes, maximè ad domesticos fidei. Ergo domesticis magis benefaciendum est.

Secundo, quia magis debet quis diligere seipsum, quàm alios: ergo quanto aliqui fuerint ei propinquiores, magis debet eos diligere.

Dicendum, quòd proximos nostros diligimus, inquantum in eis aliquod bonum nostrum inuenitur per similitudinem, quam ad nos habent, scilicet, quia in bono nostro communicant, & iste est amor beneuolentiæ. Similitudo autem secundum quam bonũ nostrum inuenitur in eis, est secundum quòd cum eis communicamus. Vnde secundum diuersas communicationes distinguit Aristot. diuersas amicitias, quoniam omnem amicitiam super communicatione quadam fundari asserit.

Potest autem distingui quadruplex communicatio. Est enim prima naturalis, secundum quòd in naturali origine quędam communicant, & in ista communicatione fundatur amicitia patris, & filij, & cognatorum, inquantum ex eodem sanguine descendunt.

Secunda vero est communicatio œconomica, siue domestica, siue secundum quam homines communicant in officijs domesticis, requirit enim personas, quæ constituunt œconomiam.

Tertia autem communicatio est politica, secundum quam homines eiusdem vrbis, vel loci communicant inter se in eis, quæ pertinent ad Rempublicam, vel ad seipsos, inquantum sunt partes eiusdem Reipublicæ.

Quarta est communicatio diuina, secũdum quam homines communicant in vno corpore Ecclesiæ in actu, vel potentia. Et hæc est amicitia charitatis, quę habetur ad omnes. Est autem verum, quòd Aristoteles plures communicationes assignat. Nam primo Politicorum cap. 1. ponit quinque communicationes, scilicet, naturalem, despoticam, œconomicam, homogalactarem, politicam: communicationem autem charitatis, siue diuinam non ponit. Naturalis est, quæ fit propter simile tertium derelinquere, & ista est communicatio maris, & fœminæ non solum in hominibus, sed etiam in omnibus animalibus perfectis, & quam propagationem habent. Despotica communicatio est domini, & serui non quidem seruorum legalium, ideſt, eorum, qui emuntur, vel in bello capiuntur, sed seruorum naturalium, qui autem sint naturaliter serui, & qui naturaliter domini, inter quos ista communicatio est, patet cap. primo Politicorum. Oeconomica est domestica, & ista est composita ex naturali, & despotica, & ideo ponuntur in hac sex rationes personarum ad minus, scilicet, vir & vxor, pater & filij, dominus & seruus, & tamen idem est vir, & pater, & dominus: includit autem despoticam, inquantum est ibi dominus, & seruus, sed loco serui ponitur interdum bos, & ita dicit Aristotel. ibidem, quòd Homerus in hac communicatione ponebat hominem, & bouem aratorem, ideo quòd bos pauperibus pro ministerio est. Homogalactaris communicatio est, quam alij vicalem vocant, quæ est maior quàm œconomica, & est minor quàm politica. Nam œconomica continet vnicam domum, homogalactarica continet plures, sed non tot, quòd sufficiant ad constituendum politiam, sed sunt tales communicationes immediatæ partes politiæ, & ideo continet plures domos, quæ faciunt vnum vicum, & sic vocatur vicalis, & dicitur homogalactarum, ideſt, connutritorum: quia de eodem lacte educati sunt, vel homocipij, ideſt, vnius cibi, vel homocaphiri, ideſt, vnius fumi, siue ad vnum ignem exercens, vt dicitur primo Politicorum. Politica autem communicatio est per se sufficiens, & maxima omnium, quæ facit ciuilitatem, & ista ex multis hominibus diuersorum officiorum, & actuum, & gamination illi congregatum ad recte viuere. In assignatione autem nostra supra posita non ponuntur istæ omnes communicationes, sed subticentur despotica, & homogalactarica, eo quòd despotica includitur sub œconomica, vt dictum est homogalactarica autem sub politica, cuius est pars immediata. Aliã autem, scilicet, diuinam communicationem, in qua est amicitia charitatis non posuit Aristotel. Ratio est, quia communicatio ista est vitæ diuinæ, quæ est in beatitudine, consistens in diuina visione. Philosophi autem non inuenerunt talem beatitudinem, ideo non posuerunt homines taliter communicare, & consequenter neque amicitiam super hoc fundatam, quæ est charitatis, posuerunt: nos autem ex scientes talem communicationem esse, & cuilibet homini fore possibilem, assignamus amicitiam inde ortam, quæ est amicitia charitatis, & ista est præcipua amicitia, quæ fundatur super præcipua communicatione, & est communicatio ista in vita diuina, quæ est vita gloriæ, vel gratiæ. Et quia vita gratiæ ordinatur ad vitam gloriæ, ponimus communicantes in gratia pertinere ad amicitiam charitatis, quia charitas haberi non potest, nisi intra Ecclesiam, extra quam nemo saluatur. extra de summa Trini tate, & fide Catholica, cap. firmiter. Dicimus esse charitatem ad communicantes in vno corpore Ecclesiæ, siue in actu, siue in potentia, & quia omnis homo est actu in Ecclesia, vel in potentia, & quia omnis esse debet ad omnem hominem, & tam ad amicos, quàm ad inimicos. Quia ergo charitas beneuolentiam importat, quæ amicis bonum optat, & operatur bonum ad ipsos, ideo secundum vnamquamque prædictarum amicitiarum amandi sunt amici, quantum ad bona pertinẽtia ad communicationem illam, super quam amicitia fundatur. Vnde ad patrem, & ad consanguineos, ad quos est prima communicatio, s. cõcabiliter naturalis nos habere debemus in eis, quæ pertinẽt ad conseruationẽ naturæ, cũ illa cõicatio sit ad propagare naturã, & ga cõseruatur natura

Quæ sit cõmunicatio naturalis.

natura per cibum, & potum, & alia necessaria vitæ, omnia huiusmodi pertinent ad benefaciendum his, qui sunt in hac communicatione: ad domesticos aũt nos debemus habere amicabiliter in eis, quę pertinẽt ad conuersationem, & tractationem rerum domesticarum, & in his magis eos diligere, & concordare eis debemus, q̃ oĩbus alijs, qui non pertinent ad istã cõicationẽ cuiuscunq; cõicationis sint: ad ciues autẽ habere nos debemus amicabiliter in eis, q̃ pertinent ad opera ciuilia: ad oẽs hoĩes nos amicabiliter debemus habere in eis, quæ ad Deum spectant, s. vt oĩbus optemus vitam æternam, & gratiam, & media pertenien diad hæc, & operemur ad salutem eorum spiritualẽ, secundum modum nostrum. Dicendum aũt, ꝙ, cum secũdum istas cõicationes sint amicitiæ, ſm quamlibet earum diligunt se illi, qui pertinent ad vnam cõicationẽ, & ideo oportet, ꝙ, licet aliqui hoĩes sint, qui cõicent in multis istarũ communicationũ, & consequenter diligant se ſm plures amicitias inde ortas, tñ maxime se diligant ſm illã amicitiã, quę fuerit præcipua. Est aũt præcipua amicitia illa, quę magis accedit ad id, quod maxime diligendũ est, est aũt Deus super oĩa diligendus, & post hoc dẽt homo maxime seipsum diligere, sed amicitia illa, ſm quã Deũ diligimus, est charitas, cũ ista sola fundetur super illa cõicatione, in qua cum Deo cõicamus, ideo amicitia charitatis est præcipua. Patet hoc qa in naturali cõicatione, & in despotica, œconomica, homogalactica, & politica: nemo cõicat cum Deo. Sic dr̃ Dan. 2. cap. ꝙ Dijs non est conuersatio cum hoĩbus, & ideo nemo amat Deũ amicitia insurgente ex his cõicationibus. cõicamus autẽ cum Deo in vita beata, inquantũ est ipse essentialiter beatus, & nos per participationẽ eius effimur beati eodẽ modo in vita gratię, quia gratia abipio est. Etiã cõicamus in corpore Ecclesiæ, inquantum ipse est caput Ecclesiæ, & nos dependemus ab eo, sicut membra a capite. 1. Corinth. 12. & ad Ephes. 4. cap. Dico aũt Christum Ecclesiæ caput esse. Ex hac aũt cõicatione insurgit amicitia, quæ est charitas, iõ amicitia charitatis est, qua Deum diligimus, & ista est præcipua, & ideo si ab amicitia separarentur amicitiæ fundatæ super aliis cõicationibus, ipsa sine illis esset maior quam tres ipsę sine illa: non tamen separantur amicitiæ illę tres ab amicitia charitatis in hac vita, qa quicunque diligendus est aliqua amicitia illarum diligendus est amicitia charitatis, & non è contrario: eo quod charitas debet haberi ad omnes viuentes: illa autem amicitiæ non habentur ad omnes, sed ad aliquos specialiter, sed post mortem separantur: nam licet maneat mihi amor ad aliquos mortuos in peccato mortali secundum alias amicitias, non tamen manere debet amicitia charitatis, vt mortuos cognatos diligamus, etiam si in peccato mortali decesserint, quia cognati erant, & dolemus de eorum damnatione, & tamen non diligimus eos ex charitate. Et quia omnes viuentes diligimus ex charitate, sequitur quòd quemcunque viuentem quantumcunque extraneum magis diligam, quàm quemcunque damnatum quãtumlibet propinquum, & sic quemcunque Christianum viuentem, vel etiam infidelem diligam magis, quàm patrem meum mortuum in infidelitate, quia de fic mortuo constat esse damnatum, & ideo non est diligendus ex charitate: quẽcunque autem Christianum, & etiam infidelem viuentem diligere debeo ex charitate, quia participat actu, vel potentia corpore Ecclesiæ, & vita gratiæ, sed dilectio ex charitate est maior omnibus aliis, ideo quicunque ex charitate diligitur, magis diligitur, quàm quicunque alio amore diligitur, & sic infidelem viuentem magis diligam, quàm patrem defunctum in infidelitate, & tamen magis dolebo de damnatione patris, quàm de malo proximorum viuentium, & secundum affectum naturalem potero magis ferri in eum, quàm in proximum viuentem, & ita de omnibus alijs, secundum quòd magis coniuncti sunt est verum, quòd magis feremur in eos ex affectu naturali, licet fortè non ex charitate, vt si sint damnati iam. Sed ex hoc in generali poterit haberi aliqua cognitio graduum charitatis ad proximos, scilicet, quòd ad viuentes non diuiduntur istæ amicitiæ ex charitate, sed cum qualibet earum dicitur stare charitas, & ideo nulla alia superat aliam ex parte charitatis, quàm aliqua earum comparetur per se ad amicitiam charitatis, sed comparantur secundum se, & secundum excessum earum inter se: ita amor ex charitate concomitans eas debet esse intensior, & quia, vt dictum est, Deus est maxime diligibilis, post ipsum autem quilibet a seipso maxime diligitur, ideo comparatio earum erit secundum quòd magis, vel minus accedũt ad amorem, quo homo diligit seipsum, post seipsum autem nihil est magis coniunctum, q̃ homines illi, quos propinquos vocamus, & ideo amicitia ad illos est maxima. Et ista est, quæ pertinet ad communicationem primam, quæ dicitur naturalis, & istos maxime ex charitate diligimus. Post istos est secunda communicatio, ideſt, œconomica maxima & charitate ad huiusmodi debet esse maxima, quia magis accedunt isti ad identitatem, quàm qui sunt in tertia communicatione, & amicitia. Deinde diliguntur pertinentes ad tertiam communicationem, quia maior communicatio est tertia q̃ quarta, quia tertia est politica, & habet secum amicitiam charitatis, quia vt dictum est, charitas non separatur ab amicitia aliqua istarum, sed quarta communicatio sola charitatem dicit, ideo ista est minima communicatio, & minimus amor, & est ad illos, ad quos non communicamus, nisi in charitate, isti sunt inimici, quia cum istis nulla alia cõmunicatione communicamus, & tamen si ista amicitia separaretur ab alijs tribus, maior esset, quàm omnes tres simul sumptæ, sed quia non separatur ipsa, qñ fuerit sola erit maior, q̃ quęlibet aliarũ, qa cũ qualibet aliarum est charitas.

Et ob hoc distinguit Ambro. istos gradus, dicens, quòd primo diligãtur cõsanguinei, ad quos habetur prima amicitia. Secundo domestici, ad quos habetur secunda quantum ad illos, qui in domo cõuersantur nobiscum. Tertio diligãtur illi, qui nobiscum in actibus ciuilibus, & honestis communicant. Quarto diliganturinimici, ad quos habet solũ quarta amicitia. Et hoc verum est simpliciter, & ſm se loquendo. Nã per accidens potest mutari ordo iste, vt s. amicabilius se habeat quis ad familiarem, qui solum cõicat ei in operibus honestis quantum ad societatem, quam habent ambo in istis, quã ad patrẽ suũ, qui non cõicat ei circa talia, & ita de alijs pertonis, & modis dilectionis intelligendum est.

Distinctio graduũ dilectionis, quam assignat Ambrosius.

Ad primum dicendum, quòd simpliciter loquendo magis diligendi sunt propinqui quã extranei, licet sint extranei meliores. Et dr̃ simpliciter, qa quantum ad aliquẽ modũ specialem amicitiæ, forte magis diligendus erit extraneus quàm cognatus, vt si cognatus communicat in illo modo amicitię: sed quia propinqui diliguntur ſm naturalẽ amicitiã, q̃ non hr̃ ad illos, & ista est maior alijs, vt dictũ est, sequitur, ꝙ simpliciter magis diligantur isti ex charitate, quam alij, & quia fundatur ista amicitia in cõicatione naturali, & illa est ad simile tertiũ delinquere, pertinet ad propagationẽ, & cõseruationẽ naturæ, & cõsequẽter q̃tũ ad necessaria vitę magis diligemus propinquos q̃ alios, & q̃tũ ad ipsum esse, & viuere, quod acquitur ex

naturali communicatione. Nam aliæ communicationes non fundantur super esse, & viuere, sicut amicitia politica communicationem habet in operibus honestis, in quibus simul aliqui conuersantur, sed naturalis amicitia habet fundamẽtum in communicatione naturali, & hęc cõicatio est ppinquior illa, qua homo sib ipsi cõicat: vnde sicut homo debet simpliciter seipsum diligere, quantũ ad esse naturale, etiã si malus sit cupiẽdo sibipsi esse, & viuere, quàm alium virũ bonum: ita & patrem tuũ, quantũ ad esse naturale magis debet diligere cupiẽdo ei vitam, & sospitatem quàm alium bonum virum. Licet malus pater, & infidelis sit, non tamen debet ei vitam cupere, vt malus est, sed vt bonus efficiatur.

Ad secundum dicendum, q̃ cõformamur Deo in diligendo, non quidem in re dilecta, sed in radice diligendi, & modo. Nõ enim oportet, q̃ ego cõformer Deo in re dilecta, quia tunc cum ipse diligat multos alios plus quàm me, & ñ neminem debet quis diligere plus q̃ se, nisi Deum. Radix aũt dilectionis Deus est, q̃ si ipsum super omnia diligit, & consequenter diligit illa, quæ magis coniuncta sunt sibi, & quia qui melior est magis Deo est propinquus, diligit Deus magis meliores: nobis vero ordo est imitãdo Deum, q̃ nosipsos supra cætera post Deũ diligamus, & deinde id, quod nobis magis coniungitur, & quia nobis magis coniuncti sunt illi, qui cõicant in naturali communicatione, ideo illos magis diligere debemus, & ita secũdum ordinem aliarum amicitiarum dictum est, & hoc charitas faciendum suadet. Si autem qui magis sunt boni, essent magis coniuncti nobis, teneremur magis eos diligere, sed non sunt magis coniuncti nobis. Nam bonus inquantum huiusmodi non est magis coniunctus alicui, quàm cæteris, nisi qui est bonus per essentiam, quod soli Deo cõpetit.

Meliores sunt Deo propinquores.

Ad tertium dicendum, q̃ in illis, quæ non pertinẽt ad communicationem naturalem, quam cum patre, & consanguineis habemus: non oportet, q̃ magis benefaciamus consanguineis, quàm aliis, sed illis, qui magis coniuncti sunt nobis secũdum illam communicationem ad quam pertinent bona, de quibus agitur, & quia beneficia ecclesiastica non sunt bona pertinentia directè ad communicationem naturalem, qualia sunt esse, & viuere, & ea per quæ conseruantur hæc, sicut necessaria ad vitam non debemus beneficia ecclesiastica dare magis cõsanguineis, quàm alijs, pertinent autem beneficia ecclesiastica ad Ecclesiam: communicatio autem in corpore Ecclesiæ est quarta communicatio, ex qua insurgit amicitia charitatis, ideo illis, qui communicant magis in Ecclesia nobiscum danda sunt magis ecclesiastica beneficia: illi autem sunt, qui meliores, & magis apti sunt ad gubernandum Ecclesiam, in quo communicant cum prælato, qui gubernat Ecclesiam, & ad quem pertinet beneficia conferre, ideo melioribus, & magis aptis ad gubernandum Ecclesiam sunt magis cõferenda ecclesiastica beneficia. Verum est, quòd si cognati sint æqualiter idonei sicut extranei, possunt dare potius cognatis beneficia, quàm extraneis. Nisi fortè ex hoc incideret ptelatus in suspicionem, quòd faueret nimis carni, & sanguini, & putaretur personarum acceptor. Sed de hoc dictum est supra magis, cum diximus de personarum acceptione. Si autem sint bona patrimonialia, vel aliàs licitè acquisita, quia illa, vt talia, sunt quædam sustentatio vitæ, & in esse, & viuere magis communicamus cum cognatis, quàm cum alijs, & magis dandum est ex charitate cognatis, quàm alijs. Et hoc maximè quando sunt bona purè patrimonialia, ideſt, ex successione progenitorum habita, quia talia debita sunt magis cognatis, quàm alijs hominibus, cum descenderint de sua progenie. Et hæc vera sunt, nisi maior paupertas, vel necessitas extranei præponderet, quia tunc potius dandum est extraneo, quàm cognato. Idem si aliqua maior vtilitas sequatur dando extraneo, quia tunc non tenemur magis dare propinquo, quàm extraneo.

Ad quartum dicendum, quòd si accipiatur benefacere propriè, prout pertinet ad liberalitatem, vel beneficentiam, & non subijcitur alicui necessitati, vel debito rationis generale est, quia potius reddendum est debitum, quàm benefaciendum, ac si diceretur magis obligamur ad id, quod est necessarium, quàm ad id, quod nullo modo est necessarium. Sed interdum accipitur aliter, scilicet, vt dicamur reddere debitum, quando vicem reddimus alteri pro eo quod fecit nobis, vel dedit beneficium dare dicamur, quandocunque bonum damus alicui, cui non sumus specialiter obligati ex aliquo bono, quod nobis dederit, vel pro nobis fecerit. Accipiendo in primo modo reddere debitum, & beneficium dare, potius est reddendum semper debitum, quàm dare beneficium, quia alicubi est obligatio, & in alio non. Accipiendo secundo modo stat dubitatio: quia interdum melius erit benefacere, quàm reddere debitum, & hoc quia licet non sit ibi debitum aliquod ex operatione eius, cui tenemur, causatum est tamen debitum ex iure, vel ratione. Sicut si aliquis extraneus fecerit mihi paruum beneficium, & frater meus nullum fecerit, & ambo sint in periculo mortis, & non possum simul vtrumque eripere, magis teneor eruere fratrem a quo nulla suscepi beneficia, quàm extraneum, a quo paruum suscepi beneficium, quia ad cognatum licet non sit debitum eruendi eum a morte ex aliquo bono, quod ab eo receperim, est tamen debitum iuris, & rationis propter vinculum cognationis, & naturalis communicationis, licet in hoc non possit dari faciliter regula vniuersalis, quia multum est aspiciendum ad magnitudinem, & paruitatem beneficij collati ab extraneo, & ad magnam, vel paruam cognationem, vt si est pater, aut si est cognatus in quarto gradu, quia secundum varietatem istorum interdum magis reddendum est debitum, quàm benefaciendum, & interdum è contrario, & tamen simpliciter loquendo in his, quæ pertinent ad conseruationem naturæ, magis sumus debitores parentibus, a quibus naturam traximus, & cognatis, cum quibus in vnitate sanguinis participamus, quàm extraneis, & consanguineis, cum quibus magis, & propinquius participamus, quàm alijs, cum quibus minus participamus, ideo magis liberare debemus a morte patrem, quàm extraneum, non solum si ille extraneus paruum beneficium nobis contulit, sed etiam si in simili casu ipse nos a morte liberauit. Hoc autem propter gradum cognationis, quia ibi est magna cognatio. Etiam propter beneficiorum magnitudinem. Nam licet pater non liberauerit filium a morte, dedit sibi aliud quod maius est, scilicet, vitam: maius est enim vitam alicui dare, quando non habebat, quod pater facit generando, quàm vitam conseruare a morte liberando, quando iam vita erat, & ideo patri magis tenemur in hoc casu, & matri. De cæteris cognatis non est facile dicere, quia non est ad illos talis habitudo, qualis ad patrem, cum ab eis non susceperimus esse, sicut a patre, ideo interdum magis tenemur cognatis, interdum extraneis, secundum diuersas circunstantias rerum, & personarum.

Si extraneus conferat paruum beneficium cui, & frater eius nullum, magis tenemur ille fratri, quàm extraneo.

An magis diligendi sunt ex charitate meliores, quàm nobis coniuncti. Quæst. CCCIX.

QVAERETVR ad aliqualem maiorem declarationẽ dictorum an magis diligendi sunt ex charitate meliores quàm nobis coniuncti. Aliqui dicunt, quòd semper sunt meliores diligendi magis. Illud enim videtur magis diligẽdum, quod nulla ratione odio haberi potest quàm illud, quod aliqua ratione est odiendum. Sicut illud est albius, quod est nigro impermixtius, sed personę nobis coniunctę sunt aliquando odio habendæ iuxta illud Luc. 14. cap. si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem &c. boni autem homines, nunquam & nulla ratione sunt odio habendi, ergo magis amandi sunt boni quàm cognati.

Secundo quia secũdum charitatem maxime Deo conformantur, sed Deus diligit magis eum, qui melior est, ergo per charitatem potius debemus diligere meliores quàm coniunctos nobis.

Tertio quia secundum vnamquanque amicitiam illud est magis amãdum, quod magis pertinet ad id, super quod magis amicitia illa fundatur: amicitia enim naturali magis diligimus eos, qui sunt nobis secundum naturam coniuncti, scilicet, parentes, & filios, sed amicitia charitatis fundatur super communicatione beatitudinis, ad quã magis pertinent meliores quàm nobis coniuncti non ita boni, ergo charitate magis debemus diligere meliores extraneos quàm coniunctos non ita bonos.

Dicendum, quòd sic dicebatur præced. q. non potest dari regula generalis, quis & quando debeat magis diligi, sed ad hoc est dicendum, quòd interdum, & in quibusdam magis diligimus extraneos bonos, vel meliores, quàm cognatos non ita bonos, in quibusdam vero è contrario. Pro quo sciendum, quòd oportet omnis actus, & motus proportionetur obiecto, & agenti, motus vero termino, & motori, licet de motu non est ad propositum, actus vero obiecto, & agenti proportionatur, sed ex obiecto habet speciem, ex virtute autem agentis habet modũ, & quantitatem suæ intensionis, sicut motus, vt dictum est, habet speciem a termino ad quem est, sed intensionẽ velocitatis habet ex dispositione mobilis, & virtute mouentis. Sic igitur dilectio speciem habet ex obiecto, sed intensionem habet ex parte ipsius diligentis. Obiectum autem charitatiuę dilectionis Deus est, homo autẽ diligens. Homo etiam est obiectum dilectionis huius non per se, sed secundum relationem ad Deum, scilicet, vt communicat actu, vel potentia vitã diuina, & ideo diuersitas dilectionis secundum charitatem quantum ad speciem est etiam in proximis diligendis per comparationem ad Deum, ideſt, vt in dilectione, quã ad proximos habemus aliquid consideretur ex parte ipsorum proximorum, & quia ipsi sunt, vt obiectum, & obiectum facit differre speciem, tenebit se illa diuersitas dilectionis, quæ est ex parte hominis diligibilis ad speciem charitatis, vel dilectionis, cõsideratur autem aliqua diuersitas ex parte diligentis, & ista, quia pertinet ad agens non facit ad speciem, sed ad intensionem, quæ se tenet ex parte agentis, hoc autem est, quia quibusdam proximis volumus ex maiori affectione, & quia obiectum charitatis est Deus, velle debemus maius bonum ex parte Dei. Isti autem proximi sunt illi, qui magis propinquant Deo: ideo ipsis debemus velle maius bonũ Deo, ideſt, beatitudinem maiorem.

In quo sciendum, quòd cum amicitia charitatis fundetur super communicatione actuali, vel potentiali in beatitudine, omnibus quos diligimus ex charitate velle debemus beatitudinem, & quantum ad hoc omnibus proximis volumus æquale bonum, quia idem bonum volumus, beatitudo tamen licet sit idem bonum, habet diuersos gradus participationis, quia secundũ, quòd aliquis magis aut minus Deo participat, est magis aut minus beatus, & secundum hos gradus est magna inæqualitas, & in hoc est generale, quòd quilibet ex charitate debet magis diligere meliores quàm non ita bonos, etiam si illi sint propinquissimi. Nam differentia graduum glorię est secundum differentiam meritorum, & bonitatis, & pertinet ad rei iustitiam, vt secundum meritorũ differentiam det differentiam graduum gloriæ, sed quicunque charitatem habet, diligit Deum super omnia, sed Deo est bonum, quòd iustus maneat, & iustitiam seruet, amans autem Deum ex charitate amat bonum ei, scilicet, bonum esse, & sic semper permanere, ergo quilibet habens charitatem tenetur velle, quòd Deus iustitiã seruet, ergo tenetur velle, quòd Deus ſm differentiam meritorum det diuersos gradus gloriæ, & consequenter ego ex charitate teneor velle, quòd extraneus à me habeat maiorẽ gloriã, q̃ propinquus meus: immo quàm pater, qui non est ita bonus, quia aliàs vellemus Deum distribuere iniustè & non solum diligam plusquàm propinquos, sed etiam plusquæm me, scilicet, si quis est melior quam ego, teneor velle, quòd Deus det illi maiorẽ gradum gloriæ quàm mihi, & sic magis illum diligo quàm me, & hoc totum pertinet ad diuersitatem speciei dilectionis, quia tenet se diuersitas ex parte obiecti. Sunt enim diuersę dilectionis species secundum diuersa bona, quæ optamus ex charitate his, quos diligimus. Aliud autem considerabatur ex parte diligentis, & istud erat intensio dilectionis per comparationem ad diligentem, & quantum ad hoc non consideratur aliqua conditio eius, qui diligitur secundum opinationem ad rationem obiecti, scilicet, an magis, vel minus, vel boni sunt, per quod magis ad Deum, qui est ratio diligendi ex charitate appropinquant, sed illos quis intensius diliget, ad quos sic diligendos magis dispositus est, & quia magis afficitur homo ad seipsum quàm ad alium, & consequenter ad id, quod magis est idem, & tanto intensius diliget aliquos quanto ei propinquiores fuerint cognatione, quia est propinquitas secundum esse, & secundũ naturam, secundum quam est homo idem sibiipsi, & ita aliquos ad maiora bona diligimus, quos tamen intensius diligimus, scilicet, propinquos minus bonos. Et ista est prima differentia dilectionis inter propinquos minus bonos ad extraneos magis bonos.

Vnus alio magis beatus est.

Aliquem magis teneor quam meipsum diligere.

Dfię dilectionis inter propinquos minus bonos ad extraneos magis bonos,

Secunda differentia eorum est, nam cognati sunt propinqui nobis secundum naturalem originem, à qua communicatione discedere non possunt, quia sunt id, quod sunt, scilicet, quia fundatur super esse: alij autem appropinquant nobis secũdum virtutem, quam habemus, vel habere debemus, & appropinquant Deo, ista tamen bonitas, secundum quã possunt accedere, vel recedere, augeri, & minui, vel totaliter perire, ideo licet non possim velle ex charitate, quòd non sit cognatus meus ille, qui est, quia non est possibile, quòd non sit, quia iam factum est, possum tamen velle, quòd ille habeat virtutem, quam non habet, vel maiorem quam habet. Et hoc ex charitate, quia istud possibile est, & bonum est sic esse, aut fieri. Et ideo possum velle, quòd cognatus meus, qui nũc malus est, vel parũ bonus, efficiatur melior quocunq; extraneo quantumcunq; bono, sed cũ talis affectus fuerit, debetur ei maior gradus beatitudinis q̃ cuiq̃ extraneo: ideo possum diligere cognatũ meũ,

qui

qui non est bonus ad maiorem beatitudinem quàm quemcunque extraneum quantumcunque bonum, quia cupiam ei omnia media, per quæ mereatur, & iuste habeat talem gradum beatitudinis. Tertia differentia est de amore propinquorum ad extraneorum amorẽ, quia plus diligimus coniunctos nobis ex charitate quàm extraneos inquantum pluribus modis illos diligimus. Ad eos enim, qui non sunt nobis cõiuncti, habemus paucas amicitias, ad coniunctos aũt multas. Nam vt dictum est supra sunt quatuor communicationes, super quibus fundantur quatuor amicitiæ, & qui communicãt superioribus amicitijs cõmunicant in posterioribus. (In q.398.) Nam qui communicant communicatione naturali strictè sumpta communicant in œconomica, & politica, & ecclesiastica, & nõ è cõtrario. Nam qui communicant vltima communicatione non oportet, ꝙ communicent in alijs. Taliter enim se habent hostes, quia non communicant in aliqua communicatione nisi in Ecclesiastica, quia sunt in vno corpore Ecclesiæ, & ideo retinetur cum eis amicitia charitatis sola, ad cõiunctos autem habetur prima communicatio, scilicet, naturalis, & consequenter aliæ communicationes, & amicitiæ, quæ ex eis oriuntur, & vltimo amicitia charitatis, ideo plus diliguntur isti, q̃a pluribus amicitijs, & quælibet istarum pertinet ad charitatem, s. quia quęlibet illarum cum sit honesta ordinatur ad bonũ illud, super quod fundatur charitas: ideo necesse est, ꝙ charitas imperet actum istarum amicitiarum, sicut imperat actum cuiuslibet virtutis, sicut ars, quę est de fine imperat arti, quę est de his, quę ad finem, ita ille actus diligendi, qui est diligere aliquem inquãtum est cognatus, vel conciuis, vel eiusdem œconomię, vel secundũ quãcunque aliam communicationem ad licitum ordinabilem potest imperari a charitate, & ita non solum coniuncti nobis pluribus modis diliguntur, sed pluribus modis imperatis a charitate, & ita plus ex charitate diliguntur quàm extranei, & ita apparet, quòd licet ex charitate debemus magis bonis optare maiora bona gloriæ, inquantum eis debita sunt, tamẽ simpliciter possumus magis diligere coniunctos quàm extraneos, tum quantum ad maiora bona. Nam quãuis magis bonis debeamus maiora bona glorię optare, inquantum sic manent, tamen quia cognatis nostris minus bonis possumus optare, quòd efficiantur omnibus meliores extraneis, & tales effecti mererentur maiorem gradum glorię quàm omnes extranei, possumus licite propinquis nostris etiam si non bonis optare maiorem gloriam quàm extraneis omnibus, & hoc modo a fortiori potest quilibet sibiipsi desiderare maiorem gloriam quam alijs inquantum optabit se meliorem fieri omnibus alijs, vt mereatur illam gloriam, tum quia ex maiori inclinatione seipsum, & coniunctos quis diligit quam extraneos, tum quia pluribus modis illos diligit.

Ad primum dicendum vno modo, quòd sicut bonos nemo debet odisse, ita neque propinquos. Quod autem dicitur, quòd debemus eos odisse non intelligitur inquantum propinqui sunt, sed inquantum aduersantur, & impediunt nos a Deo. Et quantum ad hoc non sunt propinqui, sed inimici, iuxta illud Michęę. 7. cap. Inimici hominis domestici eius. Et tamẽ, quia semp manent propinqui, semper debemus eos diligere, quia nullus homo repellendus est ab amore charitatis. Aliter potest dici, quòd ista ratio tenet ad ostendendum, quòd aliquos possumus diutius diligere, sed non, quòd magis. Bonos enim nunquã possumus odisse, sed semper diligimus. Malos vero inquantum huiusmodi diligere non possumus, & ita bonos extraneos semper debemus diligere, patrem

F autem malum non debemus diligere semper, quia non quandiu malus est in eo, ꝙ malus. Ergo diutius debet diligere extraneos bonos quàm patrem, & tamen non magis, quia tunc quãdo diligitur magis diligitur quàm extranei boni, & quia semper debet diligi, licet malus quamuis non inquantum malus, debet pater semper diligi magis quã extranei, licet benefaciendũ non sit ei circa omnia plusquã extraneis.

Ad secundum responsum est præcedenti q. scilicet, ꝙ conformamur Deo non in dilectionis quantitate, & rebus dilectis, sed in radice diligendi.

Ad tertium dicendum, quòd ad radicem charitatis duo pertinẽt, s. ratio obiecti, quod pertinet ad speciem, actus & intensio, quæ se tenet ex conditione agentis, ideo vtrunque est in actu charitatis. Sic autẽ licet ex conditione speciei actus magis boni sunt diligendi plusquã magis coniuncti, tamen ex conditione agentis intensius diliguntur cognati quam extranei, licet etiam cognati possunt magis diligi, i. optari eis maiora bona, nõ ꝙ actu magis boni sunt, sed quia cupimus vt magis boni sint, & ita per omnem modũ poterunt magis diligi cognati quàm extranei, licet in benefaciẽdo circa omnia nõ seruetur hoc semper.

An inter propinquos sint magis diligendi consanguinei quam affines, & amici. Quæst. CCCX.

H QVAERETVR dato, ꝙ cõiunctos magis diligamus quã extraneos, cum sit coniunctio multiplex, s. secundum carnem, & secundum alios modos, an consanguinei sint magis diligendi quã cęteri. Aliqui dicunt, ꝙ non: dicitur enim Prouer. 18. c. vir amicabilis ad societatem magis erit amicus quàm frater. Et Valerius Maximus dicit, ꝙ vinculũ amicitię præualidum est, neque ex parte vila sanguinis viribus inferius est. Hoc etiã certius, & exploratius, quia illud nascendi sors fortuitum opus dedit, hæc vniuscuiusque solido iudicio inchoata voluntas contrahit, ergo illi, qui sunt coniuncti sanguine non sunt magis amãdi quam alij. Secũdo quia dicit Ambro. lib. de offi. nõ minus vos diligo quos in Euangelio genui, quam si in coniugio suscepissem, non enim vehementior est natura ad diligendum quam gratia: plus certe diligere debemus, quos perpetuo nobis computamus futuros, quam quos tantũ in hoc sęculo, ergo non sunt magis diligendi consanguinei quam coniuncti per amicitias alias. Tertio quia, vt dicit Grego. in homilia probatio dilectionis exhibitio est operis, sed quibusdã magis debemus impendere opera dilectionis quam consanguineis, ergo alij coniuncti sunt magis diligẽdi, sicut magis obediendum est prælato, & duci exercitus in bello quam patri.

Dicendum, quòd coniuncti sunt a nobis magis diligẽdi quã extranei, & ideo quanto aliqui sunt magis coniuncti tanto magis diligendi sunt, sed nemo magis coniunctus est, quàm consanguinei, qui coniunguntur in eo quo d est esse, & nã, ergo illi magis sunt diligendi. Secundo quia Exo. 20. cap. specialiter mandatur de honore parentum, qui sunt coniunctissimi secundum carnem, ergo coniunctio secundum originem facit specialem dilectionem. Circa hoc considerandum est, ꝙ vt dictum est præced. q. illi, qui sunt nobis magis coniuncti, sunt magis ex charitate diligendi, tum quia ad maiora diliguntur, tum quia intensius, tum quia pluribus modis. Intensio autem dilectionis est ex coniunctione dilecti ad diligentem, & ideo dilectio diuersorum est mesuranda secũdum diuersam coniunctionis rationem, vt s. vnusquisque diligatur magis in eo, ꝙ pertinet ad illam coniunctionem secundum quam diligitur. Et vlterius ad sciendum,

quæ dilectio sit maior, comparanda est dilectio ad dilectionem secundum comparationem coniunctionis ad coniũctionem. Ex hoc apparet primum, ꝙ cum amicitia consanguineorum fundetur in cõmunicatione naturalis originis, amicitia autẽ cõciuium in communicatione ciuili, amicitia autem œconomica in communicatione domestica, & amicitia cõmilitantium in cõmunicatione bellica, ꝙ in his, quæ pertinent ad naturam plus debemus diligere consanguineos, quàm alios homines, in his verò, quæ ad vitam ciuilem plus cõciues quàm alios, & in rebus domesticis plus œconomicos, in rebus autem bellicis commilitones. Et ita est in exhibitione honoris, quia non impenditur omnibus idem honor, sed secũdum conuenientiam, vt dicitur 9. Ethi. singulis propria, & congruentia attribuendum. Sic autẽ, & facere videntur qui ad nuptias quidem vocant cognatos. Videbitur, vtique & nutrimento oportere parentibus sufficere, & sic de alijs. Secundum est, ꝙ vltra, ꝙ in qualibet amicitia debẽt se magis amare illi, qui participant in rebus eiusdem communicationis inquantũ ad res illas adhuc vna communicatio est maior alia, & vna amicitia maior alia, & sic amicitia naturalis est maior omnibus, & permanentior, & prior. Est prior quidẽ, quia est secundum id, quod prius aduenit, i. secundũ naturam, quæ est prior omni accidente. Etiam quia homines huius cõmunicationis prius se cognoscunt, ideo possunt se prius amare, & etiam permanentior, quia id, super quo fundatur magis permanet. Nã fundatur super natura, & esse, cęteræ autẽ amicitiæ fundantur super quibusdam bonis postea aduenietibus, vt super virtute, & alijs, quæ etiam sicut accidunt, ita possunt deficere. Natura autem est permanens, quia est id, in quo subsistimus, sed tandiu permanet amicitia, quandiu id, super quo fundata est, ergo naturalis amicitia est permanentior. Est etiã maior, quia fundatur super maiori re. Nam natura est, vt substantia, cętera verò sunt, vt accidentia, & dependentia eius, etiam quia quælibet res fertur amore magis in seipsam quàm in aliã, sed natura est id, quod sumus nos, & est fortior quàm cęteræ amicitiæ, quia ista magis accedit ad illam amicitiam, quæ est eiusdem ad seipsum, & ideo licet quælibet amicitia quantum ad res suę communicationis sit maior ad illos, qui secundũ eam communicant quàm ad alios, tamen loquendo simpliciter amicitia naturalis est maior alijs, & ideo consanguinei, qui ad hanc pertinent magis sunt diligendi ex charitate quàm cęteri, cum charitas nõ separetur ab aliqua istarum amicitiarum, & actus cuiuslibet istarum sit actus imperatus a charitate, vt dictum est.

Ad primum dicendum, ꝙ amicitia sociorum propria electione contrahitur in his, quæ sub nostra electione cadunt, s. circa agibilia, & ideo circa tractatum agendorum magis se diligunt amici, qui communicant in eis, & magis sibi cõsentiũt, & vnus alteri prodest quàm consanguineis non communicantibus in hac societate agẽdorum, sicut quilibet amici circa aliquam specialem communicationem magis se diligunt circa res eiusdem cõmunicationis quàm alios homines. Verum tñ simpliciter magis se diligunt cõsanguinei quàm communicantes s̃m alias communicationes, eo ꝙ ista amicitia est prior, stabilior, & maior omnibus, vt dictum est. Et ideo dicendum primo, ꝙ magis tenemur prouidere in necessarijs tã in liberando a malo, quàm in cõferendo necessaria ad vitã, vt cibũ, potum, vestem, & similia cognatis quã alijs, quia ista sunt ad conseruationem vitæ, & communicatio naturalis fundatur super rebus pertinentibus ad esse, & viuere: ideo s̃m naturalẽ amicitiam prouide-

A bimus cognatis magis in his, quã in alijs hominibus. Et quia ista sunt, quæ cõmunius veniunt ad vsum hominũ, videbitur homo simpliciter de bonis exterioribus magis dare cognatis quã alijs. Secundo dicendum, ꝙ quantũ ad effectum magis diligimus eos ex charitate, quia actus omnium amicitiarũ imperatur ex actu charitatis, sed actus istius amicitię vehementior est, & intensior propter maiorem coniunctionẽ diligentis ad dilectum, ideo cum totus ipse quantus est, & qualis imperetur a charitate, sequitur, ꝙ magis diligantur ex charitate consanguinei quam alij, vt dictum est præcedenti q.

Ad secundum dicendum, ꝙ loquitur Ambrosius non de affectu dilectionis, sed de affectu subuentionis, & hoc quantũ ad illa, quæ sunt propria alicui amicitiæ, & tunc verum est, ꝙ circa res cuiuslibet cõmunicationis magis subuenire, & consentire debemus his, qui pertinent ad illam communicationem quam alijs, loquitur autem Ambrosius de beneficijs pertinentibus ad communicationem gratiæ, vel corpore Ecclesię, s. de instructione morũ, & quantum ad hæc debet quis magis subuenire filijs spiritualibus, quos spiritualiter genuit, quàm filijs corporalibus, quibus tenetur magis prouidere in corporalibus subsidijs facientibus ad conseruationem vitæ corporalis.

Ad tertium dicẽdum, ꝙ sicut supra dictum est secundũ quamlibet communicationem diligendi sunt magis, qui cõmunicant in rebus illius generis, quàm qui non communicant, & ideo quia in rebus bellicis communicat quis cum cõmilitonibus, & ordinatur ad ducem exercitus, debet magis amare quilibet cõmilitones, & bonũ eorum, vt huiusmodi quàm bonũ consanguineorum, & debet magis obedire duci exercitus in bello quã patri, aut cuicunq; alteri. Sed non sequitur, ꝙ simpliciter magis sint diligendi cõmilitones quã consanguinei, quia cum amor in qualibet amicitia sit secundum proportionem communicationis, in qua fundatur, & communicatio maior sit secundum originem, sequitur quòd amicitia illa, quæ dicitur naturalis, sit simpliciter maior.

D *An quis ex charitate magis debeat diligere patrem suum quàm filios. Quæst. CCCXI.*

QVAERETVR an quis ex charitate magis debeat diligere patrem suum quàm filios. Aliqui dicunt, ꝙ magis sunt diligendi filij, illos enim magis debemus diligere, quibus magis debemus benefacere cum effectus proportionetur ad affectum, sed magis debemus benefacere filijs, quã parentibus, quia dicitur 2. Corin. 13. Filij non debent thesaurizare parentibus, sed parentes filijs, ergo magis debemus filios diligere quàm parentes. Secũdo, quia ordo charitatis non repugnat naturæ, cum gratia naturam nõ tollat, sed perficiat, sed naturaliter parentes diligunt plus filios, quàm diligantur ab eis, sicut plus beneficians diligit beneficiatum quam e contrario, cum ibi reluceat bonum quoddam eius, vt dicitur 9. Ethi. ergo ex charitate magis tenebimur amare filios quàm parentes. Tertio, quia per charitatẽ cõformatur affectus hominis Deo, sed Deus magis diligit filios quã diligatur ab eis, & hoc ex charitate. Nam quicunque amor, quo Deus aliquem diligit est charitatis, cum Deus sit Charitas. 1. Ioan. 4. cap. ergo magis debemus diligere filios quã parentes. Quarto, quia si non tenemur diligere magis filios quã parẽtes, tenebimur diligere parentes supra omnes homines, & tunc sequitur, ꝙ tenebimur magis diligere fratres quàm filios, i. ꝙ pater diligat magis fratres suos qui sunt patrui filiorum suorũ, quàm filios proprios, eo ꝙ maior est

similitudo

similitudo patris ad fratres, qui sunt patrui filiorum quàm ad filios, cum pater, & fratres sint in eodem gradu, & eadem beatitudine, quod non est de patre respectu filiorum.

Dicendum, quòd magis diligẽdi sunt parentes ex charitate quàm filij, quia Deum diligimus super omnia, sed amor, quem habemus ad patrem assimilatur magis amori, quem habemus ad Deum, quia Deus amatur, vt pater noster, ergo magis parentes quàm filij diligendi sunt. Secundo quia ille, cui nunquam potest sufficienter retribui est magis diligendus, sed vt dicit Arist. 4. Ethi. nunquàm possumus retribuere sufficienter dijs, neque parentibus, quia à parentibus accepimus esse, nutrimentum, & disciplinam, ergo patres sunt inter homines omnes maxime amandi. Tertio quia quanto amor est maior tãto est firmior, sed firmior est amor filij ad patrem quàm è contrario, quia filij non possunt abnegare patres, vt dicitur 8. Ethicorũ, nunc possunt etiam eos propter crimen aliquod accusare, & expellere, quod filij non possunt ad parentes, ergo magis sunt diligendi patres a filijs quàm filij a patribus. Quarto, quia Ambrosius ponit istum ordinem, s. q̃ primo diligendus est Deus, secũdò parentes, deinde filij, postea domestici.

Circa hoc considerandum, quòd præter amorem, qui est hominis ad Deum, qui maximus esse debet, & deinde amor hominis ad seipsũ, est maxima amicitia filij ad patrem, & patris ad filiũ, ab hac enim cæterę oriuntur. Nam omnis amicitia propinquorum, vt dictum est, fundatur super communicatione naturali, omnis autem communicatio naturalis fundatur super originem, per quàm est pater, & filius. Fratres enim, qui sunt inter cognatos propinquissimi dicuntur in eo, q̃ ab eodem patre nascuntur, & sic deinceps, sed origo est immediatè inter filium, & patrem, ergo isti duo maximè pertinent ad communicationem naturalem, & amicitiã hanc, & ista erit maxima amicitia, & ab hac detruabitur omnis amicitia propinquorum, in hac autem amicitia parentum, & filiorum quodam modo prępponuntur parẽtes filijs, quodam modo filij parentibus secundum duplicem modum amoris. Amatur enim vno modo, aliquid vt tres distincta, sicut amo hominem, aliquid autẽ amatur alio modo, sed non, vt res distincta, & per se, sed vt aliquid alterius, sicut amo manum meam, vel pedem, aut aliquod membrum amore, quo meipsum amo. Loquendo autem de amore primo modo, i. alicuius rei, quæ in seipsa amatur. Est dicendũ, q̃ magis amãtur parentes a filijs quam è contrario. Loquendo de secũdo amore, quo aliquid amatur in altero velut res alterius. Dicendũ q̃ filij magis amantur a parentibus quàm è contrario. Cuius ratio est, quia vnumquodq; tanto magis diligitur, quãto magis nobis propinquũ est, propinquius autem est aliquid alicui, quod habet ordinem essentialem ad illud, quã quod ad ipsum accidentaliter ordinatur. Causa autem est essentialis ipsi affectui sicut genus speciei, sed affectus ad causam accidẽtaliter se habet, quia est post eius esse, & sequitur illud sicut species ad genus. Nam genus ad speciẽ essentialiter se habet, s. quia est necessario de essentia eius, species aũt ad genus habet se per accidens, qa nõ est de esse eius, & hoc est verũ nisi effectus sit aliquid causę, qa sic effectus cõparabitur ad causam per modum partis integralis, quæ est actu essentialiter in toto, sed fm. q̃ effectus est aliquid causæ non est conditionatũ ad ea, sed est vnum cũ ipsa. Sic de patre, & filio dicendũ est, considerando aũt patrem, & filiũ, vt sunt quędã personę inter se distinctę, sic pater magis amatur a filio cũ sit quędam res patris, & nõ è contrario: ideo filius diligitur alia dilectione a patre quã diligatur pater a filio inquantum filius res quędã patris est, & vt membrum ipsius diligentis. Vnde dicit Arist. 8. Ethi. q̃ illud, quod est ex aliquo genitum, est propinquius, sicut mẽbrũ eius, puta pes. Et quia hoc modo diligitur pars a toto quasi eadẽ dilectione, qua totum diligit seipsum, & dilectio, quæ est res ad seipsam, est maxima: ideo totum diligit magis partẽ suam quã dilectione, qua ligatur ab ea. Ita autẽ est de patre, & filio. Nam filius se habet ad patrem, vt ad rem distinctã, de qua est pater, aut se habet ad filium, vt ad partem suam, & ideo necesse est, q̃ filius diligat patrẽ quasi aliquid a se distinctũ, pater aũt diligat filium quasi aliquid sui ipsius, & ideo filius diliget patrem quasi aliud a se, pater aũt diliget filium, quasi partẽ suam, vel aliquid sui ipsius, dilectio est quasi eadẽ dilectio qua diligit pater seipsum, sed nulla est maior dilectio quàm illa qua pater diligit seipsum, ergo dilectio qua pater diligit filiũ erit necesse maior quàm dilectio, qua filius diligit patrẽ. Et hoc est, quod Arist. renet 8. Ethi. assignans ibi multas causas quare pater diligat magis filiũ quã filius patrem. Prima est, quia pater amat filiũ, vt quoddã mẽ- Quare pater diligat magis filiũ quã filius patrem. brum suum, vel partem corporis, siue vt aliquid sui ipsius existentem, pater aũt non est aliquid filij, & ideo nõ potest filius amare patrem, vt aliquid sui ipsius, sed vt a quo recessit, cum esset prius idem cum eo, & ideo dilectio, fm quam pater diligit filium, similior est dilectioni qua quis seipsum diligit quàm è contrario. Secunda quia notitia est causa amoris, sed parentes magis certi sunt de filijs, q̃ ad eos pertineant, q̃ viderunt eos nasci, & a principio educauerunt quã filij sint ereti de parẽtibus, quia hoc nesciunt nisi ex auditu. Tertia est, quia propinquior est patri filius quam pater filio. Nam filius se habet ad patrem, vt pars quędã eius, pater autem se habet ad filium sub ratione principij, & a quo filius processit, & recessit cũ prius esset in eo, & tamẽ quanto est aliquid alteri propinquius, tanto magis ab eo diligitur. Quarta est, quia parentes diutius amauerunt. Nam statim, vt filij nati sunt, eos dilexerunt, immo antequã nascerentur, dum esse in rero illos sciebant, & semper continuatus fuit amor, filius aũt non statim dilexit parentes, sed ętate procedẽte, s. cum cognouit, & fuit aptus amare, sed quãto amor est diuturnior magis firmatur, & cęteris paribus est maior, ideo magis diligũt parẽtes filios suos quã è contrario. Quinta est, quia bonus patris fulget in filio, & non è ẽuo, & ideo est ista causa multum nãlis, quare magis afficiatur pater ad filium quàm è contrario. Nam pater est, vt causa, filius vt causatũ, & quid est filiorum materialiter est a parentibus, & ex ipsorum parẽtum tam per generationem quàm per eductionem, filius aũt nil suum recognouit in patre, qa filius nihil præstitit parentibus, sed recepit, & ideo pater diligit bonum proprium in filio, quod in illo inuenit, filius aũt non inuenit in patre aliquod bonũ proprium quod diligat, & si est naturaliter, q̃ diligit quilibet bonum proprium necesse est, q̃ naturaliter afficiantur magis parentes ad filios, quã filij ad parẽtes. Sexta, quia naturaliter diligit magis benefactor beneficiatũ a se, quã beneficiatus benefactorẽ, vt infra declarabitur. Nã beneficians in bene passo inuenit bonũ, quod cõtulit, & illud amat, quia amare bonum proprium est seipsum amare, beneficiatus aũt, vt huiusmodi nihil inuenit in beneficiante, ideo minus amat, sic aũt filius ad parentes se habet, vt ad benefactores, qa vltra naturale bonum, s. esse, quod prę- stiterunt in essendo adhuc præstiterunt magna beneficia, s. in educando, & erudiendo ad intellectũ, & virtutem, filius aũt nihil parentibus prędictis: ideo magis diligunt parentes istos filios quã diligantur ab eis, & habent aliquid vnde naturaliter ad hoc agendum in-

clinentur, sed quia loquimur de amore amicitię, & charitatis, quo aliquid diligitur in seipso, de cuius ratione est benevolentia, quæ est principium, & radix amicitię, ideo dicendũ, q̃ magis amatur amore amicitiæ pater a filio quàm filius a patre, & idẽ de amore charitatis, licet quodã alio amore, qui non est propriè amicitiæ, quia non est ad rem distinctam, sed vel vt ad seipsam, vel ad aliquid sui magis amantur filij a parentibus quàm parentes a filijs. Aliqui autem dicunt, q̃ parentes amant filios affectu naturali magis quàm amentur ab eis, & tamen affectu charitatis filij amant magis parentes quàm è contrario.

Sed dicendum, q̃ non stat. Primo, quia tunc charitas, cũ sit ordinatissima, & affectus naturalis esset hic contra affectum charitatis, esset affectus naturalis inordinatus, quia inclinaret ad magis diligendum id, quod est minus diligendum, & tamen affectus naturalis non est inordinatus, quia tunc malus esset, & tamen naturalia a Deo sunt instituta, & non sunt a nobis facta, ipse autem omnia fecit bona: ideo inconueniens est asseri inordinatum esse affectũ naturalem, sicut dicere charitatem esse inordinatam, vtrumque enim prodijt a solo Deo. Et ideo dicendum, q̃ sicut amore charitatis magis diligitur pater a filio quàm è contrario: ita etiam amore naturali diligent filij magis parentes quàm diligantur ab eis. Secũdo quia inuenimus, q̃ in quibusdã magis inclinatur homo naturaliter ad amorem patris quàm parentes ad amorem filiorum, sicut homo habens patrem, & filiũ facilius a se expellit filium quàm patrem. Nam filium propter facilem causam abijciet, patrem verò nõ nisi propter superabundantẽ malitiam, vt dicitur 8. Ethi. cap. vlti. Tertio quia inclinatio naturalis perfectior est in homine quàm in cæteris animalibus cum homo sit perfectior natura, & specie, & ideo quidquid inuenimus de perfecta inclinatione naturali in cęteris animalibus dicemus esse in homine, siue secundũ simulos quosdam naturę, siue secundum rationem quę est homini natura, & tamen inuenimus quędam animalia naturaliter inclinari magis ad parentes quã ad filios sicut refert Basilius in Examerõ lib. 4. de Ciconijs, quæ parentes suos ætate cõfectos fouent plumis, alimenta ministrant, & etiam in volatu supportant, ergo à fortiori homines inclinabũtur magis secundum naturalem affectum ad parentes quam ad filios. Et ideo non est distinguendum de affectu naturali, & affectu charitatis.

Sed dicendũ, quòd tam ex charitate, quàm ex naturali affectu magis diligunt parentes filij quã è contrario. Sed quia de amore charitatis, & amicitiæ, qui ad virtutem nunc pertinet licet super bono, & ordine naturali fundetur, loquimur, est dicendum, quòd magis, & minus, siue gradus in dilectione habet contrahi ex duobus. Vno modo ex parte obiecti, alio modo ex parte diligentis. Accipiendo primo modo, id quod habet rationem maioris boni est magis diligendum, cum bonum sit ratio dilectionis. Etiam qa quanto aliquid est melius tanto est Deo similius, qui propter se, & summè ex amore charitatis diligendus est. Et hoc modo parentes debent magis diligi a filijs quàm è contrario, eo q̃ parentes cõsiderantur in ratione principij, & eminentioris boni, quod Deo similatur, filij autem considerantur, vt aliquid principiatum, quod non habet rationem magni boni, ideo in ratione obiecti parum amantur filij a parentibus, parentes autem multum amantur a filijs. Secundo modo, & ita quanto aliquid magis est coniunctum magis diligitur, quia accedit magis ad dilectionẽ rei ad ipsam, & quia filij sunt magis coniuncti parentibus quàm parentes filijs, diliguntur isto modo magis, & intensius filij a parentibus quàm parentes a filijs propter causas suppositas.

Ad primum dicendum, quòd parentes, & filij diuersimodè cõparantur, ita vt aliquo modo magis diligantur filij, & aliquo modo magis parentes, amor enim, qui est filij ad patrem, est vt principiati ad principium. Et quia se habet, vt ad maius debet filius patri secundum istum amorem reuerentiam, & honorem, pater autem se habet ad filium, vt causa ad effectum, & causa habet influere in effectum, & ideo fm amorem, qui est parentum ad filios, tenetur prouidere, & curare, & sic filij magis debent honorem, & reuerentiam parentibus inquantum magis amant eos quàm ab illis amentur, parentes autem magis debẽt filijs curam, & prouisionem quã è contrario inquantum ipsi magis amant filios quàm amẽtur ab eis. Inquantum enim pater est causa filij, pertinet ad eum influere in filium, & non è contrario. Ideo amor naturalis patris ad filium attenditur fm inclinationem naturalem affectus ad benefaciendum ei, sed amor filij ad patrem attenditur fm inclinationem naturalẽ ad subijciendum se ei, & hæc inclinatio nõ est minor quàm prima, quæ erat patris ad filium ad benefaciẽdum ei. Immo est maior, quod patet, quia maiorem malitiã oportet aduenire ad hoc, q̃ homo distrahatur ab ista inclinatione quàm a prima, i. q̃ ex faciliori causa cessabit pater benefacere filio quàm filius cesset honorare patrem, & obedire ei, sunt tamen istæ inclinationes diuersę, est tamen verum, q̃ licet pater sit naturaliter maior filio, & vt causa influens accidit ipsum esse minorem filio, & q̃ eius auxilio indigeat, hoc tamen non conuenit patri inquantum pater est, quia in quãtum pater est semper est superior, & causa, & ideo quia natura inclinat semper ad illud, quod est per se non autem ad illud, quod accidit in casu: ideo nõ inest filio tanta inclinatio naturalis ad benefaciendum patri, sicut patri ad benefaciendum filio, licet sit maior inclinatio naturalis filio ad amandum patrem in eo, quod ad eum conuenit quàm patri ad filium, inclinatio autem filij ad benefaciendum patri nõ est tam ex natura quàm ex ratione. Facit enim ratio istam inclinationem, quæ supplet id, ad quod natura non sufficit, in alijs autem animalibus in quibus pietatis paternæ allegantur exempla, apparet magis inclinatio ad benefaciendum parẽtibus quàm in hominibus. Et ratio est propter duo. Primo quia in hominibus non est commune, q̃ patres indigeant opere filiorum in senectute. In illis autem animalibus, de quibus dictum est, est quasi cõmune, & iõ natura dedit maiorem inclinationem ad id, quod vt communiter accidit q̃ ad id, quod rarò. Secundo, qa in hominibus ratio est natura cum sit naturale homini rationem habere, & fm rationem viuere, & ideo non est opus, q̃ insit magis stimulus naturę ad aliquid agendum, bestijs autem non inest ratio, & ideo si quid naturaliter habere debent oporter, q̃ habeãt ex inclinatione, & ideo natura ad hoc determinatam inclinationem indidit, hominibus verò non, quia ratio in eis suppleret id ad, quod naturę impetus non sufficeret.

Vnde est, q̃ quædam animalia magis ſclinantur ad benefaciẽdum parentibus quã homines.

Ad secundum dicendum, q̃ in amore filiorum, & parentum non repugnat charitas amori naturali neque è contrario, sed id, quod magis diligitur amore naturali &c. magis diligitur ex charitate, & ideo verũ est, q̃ pater magis diligit filium ex charitate, & amore naturali quàm patrem. Et etiam est verũ, q̃ filius magis diligit patrem ex charitate, & naturali affectu, quã filios, & tñ diuersimodè se habet amor, aut consideratur amor proprie quasi ad alterum, aut quasi ad aliquid sui. Si primo modo qualiter est proprie amicitia,

citia, ſm quàm amatur res in ſeipſa, & vt diſtincta ab amante, eſt dicendum, ꝙ magis amat filius patrẽ quã pater filium. Si ſecundo modo, non eſt proprie amicitia, quia non eſt ad rem diſtinctam, eſt tamen amor quidam, & in hoc magis amat pater filium quàm filius patrem. Et hoc non eſt intelligendum, ꝙ etiã iſto genere amoris amet filius patrem. Nam filius nõ poteſt amare patrem, vt aliquid ſui, cum nõ ſit, ſed ſolus pater amat filium. Sed eſt ſenſus, ꝙ cõparetur amor, quo pater amat filium, vt aliquid ſui ad amorem quo filius amat patrem, vt aliquid a ſe diſtinctum, valde maior eſt amor patris ad filium quàm filij ad patrem, & ille amor eſt tam ſm naturam quàm ſm charitatẽ. & ideo ſimpliciter poteſt dici, ꝙ parẽtes amant magis filios quàm amentur ab eis, & ita aſſeruit Ariſt. 8. Ethi. ſi tamen parentes amant filios, vt amicos, & vt aliquid a ſe diſtinctum, valde maior amor eſt filij ad patrem quã patris ad filium, & quia charitas eſt amicitia quędam, & conſiderat rationem boni maioris, & debiti, dicimus ſimpliciter, quòd filius magis debet amare patrem tam ex naturali affectu quàm ex charitate quàm è contrario.

Ad tertium concedendum, ꝙ filij magis diligãtur a patribus etiam ex charitate, quia non ſolum, vt amicos, & a ſe diſtinctos diligunt ex charitate, ſed etiam, vt aliquid ſui. Et tamen hoc modo ſimpliciter magis amant patres filios quã filij parentes. Deus aũt licet non diligat nos, vt partes eſſentiæ ſuę ſicut pater filiũ in humanis, ꝙa Deus non genuit nos vniuoce, ſed æquiuoce produxit, diligit tamẽ, vt aliquid ſui, quia totum bonum noſtrum illius eſt, quia ab eo ſumus, & ideo hoc modo ipſe quaſi naturaliter magis nos diligit quàm nos eum ſicut beneficians beneficiatum, & ita pater diligit filiũ, vt beneficiatum magis quàm ab eo diligatur. Dicit enim Aug. 1. lib. de Doctri. Chriſtia. Deus diligit nos ad noſtrã vtilitatẽ, & ſuũ honorem, & ideo quia pater comparatur ad nos in habitudine principij ſicut, & Deus, pertinet, ꝓprie ad patrẽ, vt ei a filijs honor impendatur, ad filium aũt pertinet, vt eius vtilitati a parentibus prouideatur, licet in articulo neceſſitatis obligatus ſit filius parentibus prouidere, & nõ qualitercunq; ſed magis ꝙ ſibiipſi in cibo, & potu, & alijs neceſſarijs ad vitam, vt dr 9. Ethi.

Ad quartum dicendũ, ꝙ non ſunt fratres propinquiores inter ſe quã patres filijs, & ideo magis diligimus filios quã patres. Et cũ dicimus, ꝙ ſunt in eodem gradu, dicendum, ꝙ hoc arguit potius cõtrarium, ꝙa gradus perſonarum in cõſanguinitate dicit quandã diſtantiam, iõ inter eos, inter quos eſt gradus, eſt diſtantia, vbi vero nullus gradus eſt, non eſt diſtantia talis. Sic aũt eſt nunc, fratres enim ſunt geniti ab eodẽ, & poſſunt dupliciter comparari. Si enim comparentur ad patrem, ſunt filij, ſi comparentur inter ſe, ſunt fratres, & vt comparantur ad patrem, minus diſtant, quã ſi comparentur inter ſe. Nã ſi inter ſe aliquã propinquitatem habent, hoc ideo eſt, quia ab eodẽ patre ſunt, ſed propter vnumquodq; tale, & illud magis: nõ neceſſe eſt, ꝙ maior cognatio ſit filiorum ad patrẽ, vt filij ſunt, ꝙ inter ſeipſos, vt fratres ſunt, & propter hoc ſequitur, ꝙ inter patrem, & filios, & è contrario non eſt gradus aliquis ſm principium omnium graduum, ſed origo inter fratres inter ſe, iam eſt gradus, quia eſt primus gradus, & cum dr, fratres ſunt in primo gradu, filius aũt ad patrem non eſt in primo gradu, ergo magis diſtat. Dicendum, ꝙ verũ eſt, ſi eſſent in aliquo alio gradu vlteriori, vt in ſecũdo, vel tertio, ſed ſunt ante oẽm gradum, ergo minus diſtant quã fratres, qui ſunt in primo gradu. Item quia fratres cũ ſint in gradu primo, & eandem habent æqualitatem pater, & filij non habent æqualitatem, ſed identitatẽ, & tantum maior eſt identitas quàm æqualitas: ideo maior eſt propinquitas patris ad filios, & è contrario quã fratrũ inter ſe, & conſequenter maior amicitia.

An pater ſit magis diligendus quàm mater, vel è contrario.
Quæſt. CCCXII.

QVAERETVR quis ſit magis diligẽdus mater, an pater. Aliqui dicunt, ꝙ mater eſt magis diligenda. Dicit enim Ariſt. in lib. de Animalibus, ꝙ fœmina in generatione dat corpus, ſed homo non habet niſi corpus, & animam, animã autẽ non habet a patre, ſed a Deo per creationẽ, ergo nihil habet, ꝙ maneat a patre, & conſequenter mater eſt magis diligenda, quia ab illa magis recipit filius ꝙ a patre. Secundo, quia magis amantẽ tenemur amare, ſed mater magis amat filium quàm pater, ergo filius magis tenetur amare matrem quàm patrẽ. Primo patet, quia in amicitia debet eſſe redamatio, & rurſus debet eſſe æqualitas, & ſimilitudo 8. Ethi. ergo qui plus amauerit debet plus amari. Secũdum patet, quia Ariſt. 9. Ethico. dicit, ꝙ matres ſunt magis amatrices filiorum quàm patres. Tertio, quia illi debetur maior affectus dilectionis, qui pro nobis magis laborauit, iuxta illud ad Rom. 16. cap. Salutate Mariã, quę multum laborauit in nobis. Sed mater magis laborauit in generatione, & educatione quàm pater, vt dicitur Eccleſiaſtici 3. cap. gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris, ergo mater magis eſt diligenda quã pater. Quarto, quia ſimilitudo eſt cauſa amicitię, ſed filiæ magis ſimilantur matribus quàm patribus, quia ſunt eiuſdem ſexus. Ergo ſaltẽ filiæ debent plus amare matres quàm patres, & ſorores quàm fratres.

Dicendum, ꝙ aut comparantur pater, & mater ad filios, vt pater, & mater, vel vt quædam perſonæ. Si primo modo pater eſt magis diligendus, quàm mater. Si ſecũdo modo interdum poteſt pater magis diligi interdum mater. De primo patet, quia dicit Hieron. ſuper Ezechielem. poſt Deum omnium patrem diligendus eſt pater, deinde mater. Item quia tam pater quàm mater amantur ſub quadam ratione vna, h. vt principia originis noſtræ, & ideo ambo vocantur parentes, & tamen quantum ad hoc habet excellentiorem rationem principij pater quàm mater, quia pater ſe habet per modum principij ſe agentis, mater aũt per modũ principij patientis, ſed agens ſemper eſt excellentius. Item quia amor, qui debetur parentibus, eſt honoris, & reuerentiæ, ſed iſta dantur ei, qui dignior reputatur, dato autem, ꝙ pater, & mater ſub eadem ratione, & æqualiter eſſent, vt principium originis filij, quia tamen pater eſt ſemper vir, mater autem fœmina, & ſexus maſculinus eſt honorabilior, quia vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus eſt caput viri. 1. Corin. 11. cap. debetur maior honor, & reuerentia patri a filijs quàm matri.

Si autem conſiderentur pater, & mater, vt quædam particulares perſonę, poteſt variari, vt interdum plus vni, & interdum plus alteri debeatur de amore, & tanta poteſt iſta differentia eſſe, quòd aliquando vni eorum nihil de honore, aut reuerentia habeatur. Vt ſi ſit ſuperabundans malitia, quia tunc abijcere poſſumus eos 4. Ethico. capitu. vltimo. Et interdum aliquis eorum non ſolum, vt parens amat, ſed in amore, & beneficijs ſuperabundat, & tunc magis quàm parens redamari debet, ſed tunc non conſiderantur, vt parentes, ſed vt amici.

Ad primum dicendum, quòd quantum ad principium originis ſuperabundat pater. Nam fœmina miniſtrat principium materialem in forma, pater autem virtutem formatiuam, vterque enim miniſtrat aliquid, quod deciditur, & tamen quod fœmina miniſtrat eſt pure materiale. Et cum dicitur, quòd corpus miniſtrat, non eſt ſenſus, quòd ipſam totam ſubſtantiam corporis miniſtrat, quia corpus materiã, & formam dicit, ſed eſt ſenſus, quòd id, quod fœmina miniſtrat, habet ſe ad id, quod miniſtrat vir ſicut corpus ad animam, ideſt, ad formam. Nam nulla virtus eſt in eo, quod fœmina dat. In eo verò, quod maſculus miniſtrat, eſt virtus formatiua corporis, & ideo vocatur ſpirituale, quia actiuum eſt. Anima autẽ non eſt a viro neque a fœmina, ſed a Deo, & tamen quod vir miniſtrat diſponit materiam ad hoc, quòd efficiatur propria materia animę, & ſic quędam neceſſitas ad formam illam in materia. Hoc autẽ eſt pluſquam miniſtrare nudam materiam: ideo pater eſt principalior in origine quàm mater.

Ad ſecundum dicendum, quòd verum eſt, quòd matres magis amant filios quàm patres. Primo quia maiorem apponunt laborem, & curam, erga filios, quàm patres, & hoc modo cognoſcunt plus de bono ſuo in filijs quàm patres, & ſicut benefactor amat bene paſſum, quia in eo bonum ſuum agnoſcit. Ita quanto fuerit aliquis magis benefactor tanto magis amabit. Secundo, quia quãto aliquis magis agnoſcit, qui ſunt filij ſui quàm pater, tanto magis poteſt amare, ſed mater magis agnoſcit, qui ſunt filij ſui quàm pater. Nam mater non poteſt ignorare filium ſuum, pater autem neſcit per ęternitatẽ, ſed ex coniunctis, & quia ſuſpicio, vel dubium circa hoc tollit multum de amore quantum fuerit quis magis certus magis amabit, ſed neceſſe eſt matrem magis certã eſſe: ideo magis amat quàm pater. Tertio, quia maiori tẽpore amant. Nã paruuli apud matres aluntur in parua ętate, & non apud patrem, & conuerſatio auget, & robotat amorẽ, ergo mater ex hoc magis diligeret, & conſequenter magis debet a filijs diligi. Sed dicendum, quod hoc non pertinet ad rationem patris, & matris, ſed vt amici ſunt, & benefactores, & in hoc aliæ perſonę poſſunt eis adæquari, & excedere eos, non autẽ in ratione principij, vt ſunt pater, & mater.

Ad tertium dicendum, quòd aliquem affectum offendere debent filij ad matrem inquantum pro eis tantos labores ſuſtinuit, quos pater non ſuſtinuit, ſed hoc non pertinet ad matrem inquãtum eſt principiũ originis, quia laborare in conceptu partus, & educatione non eſt aliquid conferre ad eſſe, ſed pertinet ad genus beneficij. Et non eſt inconueniens, ꝙ licet patrem magis diligat filius, vel vt excellentius principium originis: matrem tamen aliquo genere amoris magis amet, i. inquantum magis laborauit pro filio.

Ad quartum dicendum, ꝙ filia in aliquo aſſimilatur magis patri, & in aliquo matri, habet enim filia aliquid perfectionis, ſcilicet, quòd eſt homo, & habet aliquid imperfectionis, ſcilicet, quòd eſt fœmina. Nam fœmina eſt vir occaſionatus, & eſt per defectum naturę. Quantum ad primum filia magis aſſimilatur patri: nam non eſſet homo niſi de materia miniſtrata a matre fuiſſet formatum corpus, quod eſſet capax animæ, per quàm eſſet homo, ſed formatio non fuit ex parte matris, ſed ex virtute ſeminis paterni, ergo filia habet a patre, quòd homo ſit, & ideo licet in hoc tam matri, quàm patri ſimile-tur ſecundum ſpeciem, & formaliter, tamen vt cauſa magis ſimilatur patri, quàm matri, quia pater magis ad hoc miniſtrat, & facit. Eſſe autem fœminam eſt defectus, & ad hoc non præſtat pater, ſed mater cauſaliter, quàm per imitationem, ſed defectus non eſt principium amoris, immo bonum, & complemento plus præſtat pater filiæ quàm mater magis diligit naturaliter filia patrem quàm matrem. Et etiam magis diligit filia fratres, quàm ſorores, quia participant magis ſecum in eo, quod perfectum eſt, quòd autem filia diligat interdum plus matrem, quàm patrem, & ſorores quàm fratres accidit, ſiue ex maiori conuerſatione, quia fœmina magis conuerſatur ad fœminam quàm ad virum, ſiue ex collatis beneficijs, vel alijs cauſis per accidens, & ita etiam ex eadẽ cauſa diligit homo naturaliter plus conſanguineos ex parte patris quàm ex parte matris, licet per accidens multum de his varietur.

An homo plus debeat diligere vxorem quàm patrem, & matrem. Quæſt. CCCXIII.

QVAERETVR an homo debeat plus diligere vxorem quàm patrem, & matrem. Aliqui dicunt, ꝙ magis ſit diligẽda vxor quàm pater, & mater, quia nullus dimittit rem aliquã niſi pro alia re magis dilecta, ſed propter vxorem dimittit homo patrem, & matrem Geneſ. 2. cap. ergo magis diligit vxorem, quàm patrem, & matrem. Secundo, quia Apoſtolus dicit, quòd viri debent diligere vxores ſicut ſeipſos ad Ephe. 5. cap. ſed magis debet quiſque diligere ſeipſum quàm parẽtes, ergo etiam vxorem quàm parentes magis diliget. Tertio quia vbi ſunt plures rationes dilectionis ibi debet eſſe maior dilectio, ſed in amicitia, quæ eſt ad vxorem ſunt plures rationes dilectionis, quàm in amicitia ad parentes. Dicit enim Ariſt. 8. Ethi. quòd in hac amicitia, quæ eſt ad vxorem eſt vtile, delectabile, & honeſtum, ſi coniuges ſunt virtuoſi, & non ſunt plures modi, neque rationes amicitię. Ad parentes autem non ſunt omnes iſtę rationes amicitiæ: ideo magis diligenda eſt vxor quàm parentes.

Aliqui dicunt, quòd magis ſint diligendi parentes, quia ad Ephe. 5. cap. dicitur, quòd viri debent diligere vxores ſuas, ſicut & corpora ſua, & tamen minus debet diligere homo corpus ſuum quàm proximos, vt dictum eſt ſupra, ſed inter proximos parentes diliguntur maximè, ergo magis diligendi ſunt parentes quàm vxor. In q. 306.

Dicendum, quòd gradus in dilectione conſideratur dupliciter, vel in rationem obiecti, vel ſecundum coniunctionem diligentis ad dilectionem. Obiectum enim dilectionis eſt bonum, & tunc accipitur gradus dilectionis, ſcilicet, vt aliquid ſit magis, & minus diligibile inquantum magis, aut minus eſt bonum, & hoc modo magis diligendi ſunt piſtentes quàm vxor, vel vir ab vxore, quia parentes ſe habent ad filios in ratione maioris boni, ſcilicet, quia eſſe præſtiterunt, & educationem atq; doctrinam. Vxor autem viro, aut vir vxori nihil tale præſtitit: ideo valde magis diligendi ſunt parentes quàm vxor. Secundum autem eſt ratio coniunctionis. Et hoc facit ad gradum dilectionis, ſcilitet, quòd magis diligitur, quod magis coniunctum eſt, & quia vir, & vxor ſunt effecti vna caro, ſicut dixit Chriſtus ſupra 19. cap. quòd iam non ſunt duo, ſed vna caro, non poteſt eſſe maior coniunctio: ideo ex hoc inclinatur vir ad diligendum ardentius vxorem quàm patrem, & matrem, licet non in ratione tanti boni, & ideo maiorem reuerentiam, & honorem debet quiſque parentibus quàm vxor viro, aut vir vxori, & talis habitudo erat quodam modo inter parentes, & filios, quia quantum ad rationem obiecti magis debet quiſque amare parentes quàm filios, quia ſunt, vt maius bonum, quantum verò ad rationem coniunctionis magis amat quiſque filios quàm parẽtes, vt dictum eſt ſupra. In q. 311.

Ad primum

Ad primum dicendum, quòd ratio teneret si simpliciter dimittendi essent parentes propter vxorem, quia tunc magis amaretur vxor, sed non dimittuntur parentes quantum ad omnia, sed solum quantum ad actus cohabitationis, & copulæ carnalis. Nam quandiu homo non habet vxorem manet in familia, & cohabitatione ad parentes. Cum verò vxorem accipit incipit esse paterfamilias, & nouus rector œconomiæ, & ideo non cohabitat iam parentibus, sed vxori seorsum faciens distinctam œconomiam, & huic œconomię, & familiæ iam prouidet, & non ei cuius pars erat primo, s. paternæ. Sic enim dixit Iacob ad Laban socerum suum, cum quo multo tempore ante habitauerat, & cum accepit vxorem, ait illi: iustum est igitur, vt aliquando prouideam domui meæ, & ideo cessat cohabitare filius parentibus, & cohabitat vxori constituendo nouam œconomiam. Et hoc innuitur Genes. 2. s. propter hanc, i. vt cohabitet huic, dimittet patrem, & matrem, & adhęrebit vxori suę, s. tam conuersando quàm per copulam maritalem. Et sequitur. Et erunt duo in carne vna, s. per maritalē copulam, in eis, quæ debentur tamen parentibus nō dimittunt neque dimittere possunt eos filij propter vxores, quia nihilominus tenentur eis ad reuerentiā, & amorem plusquam vxoribus, etiam in prouidendo circa necessaria vitę si parentes indigeant, tenentur eis filij non solum plusquam vxoribus, sed ēt plusquā sibipsis, vt dicitur 9. Ethi. ca. 2. & ita ista dimissio non arguit minus amari parentes quàm coniuges.

Ad secundum dicendum, quòd cum Apostolus dixit ad Ephe. 5. cap. vnusquisque vxorem suam diligat sicut seipsum, non intellexit, q. æqualiter deberet diligere vxorem, & seipsum, quia neminem debet quisquam sibi æqualiter diligere, maxime quia eo. c. dicit Apostolus, q. viri diligant vxores suas sicut corpora sua, & tamen non eadem est, neque æqualis dilectio, qua quis seipsum diligit, & qua diligit corpus suum: ideo non potest accipi proprie diligere seipsum, sed debet accipi sicut dicitur supra in litera de proximo, quòd diligat homo proximum sicut seipsum, non tamen æqualiter ad seipsum, ita & vxor debet diligi a viro, quia vxor est proximus, & ideo vir eam diliget, sicut seipsum, & tamen non I solum debet intelligi iste modus generalis in hoc verbo, cum vxor non diligatur solum, vt proximus, sed etiam quodam modo speciali, & est sensus, quòd diligat vir vxorem sicut seipsum, ideſt, dilectio vxōris accipiat causam ex dilectione, qua seipsum vir diligit, scilicet, quia diligit eam, vt carnem suam, cum iam sit effecta vna caro cum eo. Et hoc patet, quia eodem capitu. prius dixerat, quòd viri diligerent vxores, vt corpora sua, postea subiunxit, quòd diligerent eas sicut seipsos, ideſt, valde sicut eis coniunctas, & quasi idem effectas, sicut corpus proprium est idem cuilibet. Et ideo quando dicitur de proximo, quòd diligat eum homo sicut seipsum, intelligitur similiter, licet non æqualiter. Cum autem K dicitur de vxore est sensus, quòd diligat eam sicut seipsum, ideſt, proxime, vel propinque ad seipsum.

Ad tertium dicendum, quòd in amicitia filiorum ad parentes inuenitur omnis ratio amicitiæ, scilicet, vtile, delectabile, honestum, licet non idem vtile, & delectabile, & honestum, quod inter coniuges: & propter istos modos generales inueniuntur plures rationes in particulari quare filij magis ament parentes, quàm coniuges, & omnes rationes acceptæ ex parte parentum præponderant rationibus assumptis ex parte vxorum quantum ad rationem boni, quod est obiectum, sed non præponderant quantum ad rationem coniunctionis, & ideo ardentius diligitur vxor, licet magis diligantur parentes. F

Ad argumentum pro contraria parte dicendum, quòd neque est etiam diligenda sic vxor, sicut caro nostra, quasi non diligatur plus quàm caro, vel corpus, quia vt ostensum est supra, plus diligere debemus proximum quàm corpus nostrum, & tamen vxor est proximus, ergo vir debet diligere plus vxorem suam quàm corpus suum. Neque etiam intelligitur, quòd debeat vir diligere carnem vxoris suæ æqualiter ad carnem suam, quia tunc diligeret vxorem æqualiter ad se, quod falsum est: ideo non debet intelligi per ly carnem suam æqualitas, sed ratio G diligendi, ideſt, vir specialius diligit vxorem quàm alios proximos, & hoc, quia efficitur eadem caro cum illo per copulam carnalem, quod ad illos proximos non fit.

An magis diligere debeamus benefactores nostros, vel beneficiatos a nobis. Quæst. CCCXIIII.

QVAERETVR an magis diligere debeamus benefactores nostros an beneficiatos a nobis.

Aliqui dicunt, quòd magis debeamus diligere benefactores, quia dicit August. libro de cathech. zandis rudibus. Nulla est maior prouocatio ad amandum, quàm præuenire amando, nimis H enim durus est, qui dilectionem, & si non vult impendere, nolit rependere, sed benefactores præueniunt nos prius nos in beneficio charitatis diligendo, nos ergo magis debemus diligere benefactores quā bene passos.

Secundo quia tanto aliquis est magis diligendus, quanto grauius peccat homo si ab eius dilectione desistat, vel contra eam agat, sed grauius peccat, qui benefactorem non diligit, vel contra eum agit quàm si diligere desinat bene passos a se, ergo magis tenetur quilibet amare benefactores quàm beneficiatos.

Tertio quia inter omnia diligenda est Deus maxime diligendus, & post eum pater, vt dicit Hieronym. sed Deus, & pater sunt maximè benefactores 8. Ethi. quibus propter magnitudinem beneficij non possumus æqualia rependere, ergo benefactor est magis diligendus quàm bene passus.

Alij dicunt, quòd magis diligendi sunt bene passi, quia dicit Arist. 9. Ethi. quòd benefactores videntur magis amare beneficiatos.

Dicendum, quòd, sicut dictum fuit supra de amore filiorum, & parentum, aliquid diligatur magis altero dupliciter, vno modo in ratione obiecti, scilicet, quia habet rationem excellentioris boni: alio modo ratione maioris coniunctionis.

Primo modo benefactorem magis diligere debemus quàm beneficiatum, quia benefactor habet rationem excellentis boni inquantum est principium, & bonum contulit, bene passus autem non habet rationem alicuius boni excellentis, quia nil contulit. Etiam non est, vt principium aliquod, & ita vt sic parum est diligendus.

Secundo modo magis diligimus beneficiatos a nobis, quia sunt aliquid magis coniunctum nobis quàm benefactores. Et hoc probat Arist. 9. Ethi. per quatuor rationes.

Prima est, quia beneficiatus est quasi quoddam opus benefactoris, vnde consueuit dici de aliquo iste est factura illius. Est autem naturale, cuique quòd diligat opus suum. Sicut videmus, quòd poetę diligunt poemata sicut filios, & hoc: ideo est, quia vnumquodque diligit seipsum maxime, & esse suum: esse autem

autem manifestatur in agere, & ideo diligimus acta A per nos, quia manifestant perfectionem nostri esse.

Secunda est, quia vnusquisque naturaliter diligit id in quo inspicit suum bonum. Habet autem benefactor bonum suum in bene passo, & bene passus bonum suum in benefactore, sed non eodem modo. Nam benefactor respicit bonum suum in bene passo, vt honestum, bene passus autem respicit bonum suum in benefactore, vt vtile. Nam bonum benefactoris in bene passo est, velut in recipiente, beneficiatus autem habet bonum in benefactore, vt in causa sui boni: bonum tamen quod benefactor habet in bene passo est honestum, quia dando operatus est virtuosè. Bonum verò, quod bene passus habet in benefactore, vel ex illo est vtile. Nam est virtuosus ex eo, quòd recipit vtilitatem, habet bonum tamen honestum delectabilius consideratur quam vtile.

Primo, quia est diuturnius, quia vtilitas cito transit, & consumitur, quod vtile est, honestum autem nunquam transit, neque alteratur, sed semper est honesta operatio, quæ fuit honesta, dum fieret. Etiam manet delectatio operis honesti in memoria. Nam in recordatione operis honesti delectatur operans.

Secundo, quia vtile, quando præsens est delectat, quia tunc habet bonum suum, cum vero præterierit, non est vtile, desinit esse bonum, & non maner, nisi memoria obligationis, quam incurrimus ex receptio ne boni vtilis. Hoc autem non est delectabile, sed potius iustū: recordari autem, quòd bonum quis egerit, & per hoc aliquem sibi obligauerit delectabile est, & quia quis amat secūdum quòd bonum cognoscit, & benefactor cognoscit semper bonum suum in bene passo, quod delectabile considerat, diligit illū tanquam id, in cuius memoria est sibi quædam delectatio, bene passus autem quādo recordatur beneficiorum receptorum, non inuenit bonum suum, sed obligationem, quam non cogitat delectabiliter, ideo non diligit valde benefactorem, cuius beneficia iam fuerunt, nisi fortè maneat in spe bonorum futurorum, & ita non cupiunt bene passi vitam benefactorum, sicut benefactores vitam bene passorum.

Tertia causa quantum ad principale est, quia ad D amantem pertinet agere: vult enim & operatur bonum amato. Ad amatum verò pertinet pati, & ideo excellentius est amare, & tamen ad benefactorem pertinet amare, vt ad agentem, ad bene passum vero, quòd pertinet amare, vt ad patientem, ideo minus cōpetit bene passo quam benefactori amare.

Quarta causa est, quia difficilius valde est beneficia impendere quam recipere, ea vero, in quibus parum laboramus minus amamus, quia ea, quæ de facili proueniunt contemnimus quodam modo, illa autem, in quibus multum laboramus magis diligimus, & ideo benefactor, cui difficile fuit beneficia impendere valde diligit opus suū, & id in quo id permanet, scilicet bene passum, bene passus vero qui parum laborauit immo nil recipiendo à benefactore, minus diligit beneficium receptum, & eum, à quo recepit. E Et ideo dicendum, quòd amor benefactoris, & bene passi consideratur, vt excedens, & excessus: quantum enim est ad rationem debiti, plus debet bene passus amare benefactorem quam è contrario: sed quantū ad inclinationem naturalem magis amat benefactor bene passum quàm è contrario. Primum patet, quia benefactor ad nihil tenetur bene passo, cum nihil receperit ab eo, bene passus autem tenetur inquantum receperit, & pro bona voluntate benefactoris, quę pro tia Christi Luc. c. 7. de duobus debitoribus fenerato-

ris vnius, quorum alteri debenti quingenta, & alteri quinquaginta remisit in totum, & quæsiuit à Simone, quis horum magis diligit feneratorem. Et ille ait: Aestimo, q. is, cui plus donatū est: Et Christus ait: Recte iudicasti. Si ergo propter magis recipere est maior obligatio, ergo propter recipere est obligatio, & qui nil recipit, ex hac parte nihil debet, sed bene passus recipit bonum, benefactor autem nihil, ergo magis obligatur diligere benefactor, quam bene passus.

Secundum patet, quia benefactor inclinatur naturaliter ad diligendum bene passum tanquam id, in quo bonum suum inuenit, & cuius recordatio est sibi delectabilis, & quo pereunte bonum suum quodammodo perit, bene passus autem non inclinatur B sic naturaliter ad diligendum benefactorē, quia non inuenit in eo bonum suum, neque pereunte eo perit bonum illius, cum non sit sibi delectabilis recordatio beneficij præteriti, & vtilitas, quam beneficium illud faciebat, iam desijt esse.

Et ideo est dicendum, quòd bene passus obligatur magis diligere benefactorem quam è contrario, & tamen benefactor magis diligit bene passum quam diligatur ab eo. Neque sequitur tamen ex hoc peccatum bene passi, quòd minus amet quam debeat, neque excessus benefactoris, quasi magis amet quam oporteat: poterit enim esse, quòd bene passus tantum amet, quantum tenetur ex ratione susceptibeneficij, & ideo non peccat quasi minus agens quam C teneatur: sed tamen magis amat benefactor quam ipse, quia magis inclinatur ad amandum quam bene passus. Rursus benefactor non excedit rationem, quia non amat plusquam inclinetur naturaliter ad amandum, & illa inclinatio est honesta, & actus eius, & ita vterque excedit alterum, sed comparando secūdum diuersa, scilicet benefactor diligit plus benefactorem quam diligatur ab eo, ideſt inclinatur naturaliter ad plus eum diligendum: non est enim possibile, quòd æqualiter inclinetur naturaliter bene passus ad amandum benefactorem, sicut benefactor inclinatur ad bene passum, bene passus autem diligit magis benefactorem quam è contrario, ideſt obligatur ad magis diligendum, & non est possibile, quod benefactor inquantum huiusmodi teneatur æqualiter ad diligendum bene passum, sicut è contrario.

Quis tamen simpliciter magis diligat alterum, dicendum, quòd non potest dari regula. Nam etiam si bene passus diligat benefactorem quantum tenetur poterit esse, quòd benefactor, ex naturali inclinatione magis eum diligat. Potest etiam esse, quòd bene passus ex bonitate virtutis suæ amet pluſquam teneatur, & ita simpliciter plus amet benefactorem quam ametur ab eo.

Sed quidquid sit dicendum, quòd amor bene passi ad benefactorem est magis meritorius, quia est secundum rationem, & non ex inclinatione naturæ: amor autem benefactoris ad bene passum non est tantum ex ratione quantum ex naturali desiderio, ideo E ex hac parte non est tam meritorius, licet poterit esse magis meritorius, si non amet bene passum, vt bonum suum, vel vt aliquid suiipsius, sed aliquid distinctum à se, & vt amicum.

Ad primum dicēdum, quòd in benefactore est aliquid, quo beneficiatus prouocetur ad amandum ipsum, scilicet, quia est debitor benefacienti, beneficiatus autem non habet aliquid, quod prouocet benefactorem ad se diligendum, neque benefactor indiget prouocatione, sed ex seipso inclinatur naturaliter ad diligendum beneficiatum quasi id, in quo bonum

suum manet, ideo inquantum prouocatus ad amandum magis amat bene passus benefactorem quam è contrario: inquantum tamen ex se inclinatus magis amat benefactor bene passum quam è contrario, sed quia quod ex se est, vel ex inclinatione maius est quã id, quod ex prouocatione. secundum rationem, vt communiter magis, & intensius diligit benefactor bene passum quam è contrario.

Ad secundum dicendum, quòd amor bene passi ad benefactorem est, vt debitus, amor vero benefactoris ad bene passum est, vt ex naturali inclinatione procedens, & ideo cessare ab amore primo est peccatum, quia cessatur à debito. Cessare autem ab amore secundo non est cessare à debito, ideo non est peccatum. Agere autem tam contra benefactorem, quam contra bene passum peccatum est, & tamen deterius est facere contra benefactorem, quam contra bene passum, quia præterália mala est ibi ingratitudo, quã non incurrit benefactor committens aliquid contra bene passum.

Ad tertium dicendum, quòd quidam benefactores nostri sunt, quos plus diligimus quam omnes beneficiatos a nobis: sed non oportet, quòd quoslibet benefactores plus diligamus quam beneficiatos: est enim naturale, quòd benefactor magis inclinetur ad amandum bene passum, quàm è contrario propter causas dictas. Et tanta est interdum magnitudo bonorum receptorum, quòd plus diligimus benefactores quam bene passos a nobis, & ita est de Deo, & patre nostro, quibus æqualia non possumus retribuere. 8. Ethicorum. Nam istos nõ amamus plusquam omnes beneficiatos a nobis solum quasi teneamur, sed etiam quia ad hoc natura inclinat, cuius inclinationem ratio supplet, est tamen verum, quòd etiam hic seruatur habitudo benefactoris ad bene passum in amando, quia Deus, & pater sunt benefactores, & magis diligit nos Deus quam nos Deum, & pater magis diligit filios quam diligatur ab eis: non tamen oportet quòd quoscunque beneficiatos a nobis, magis diligamus quam quoscunque benefactores propter causas dictas, sed respectu eiusdem beneficij magis diligit benefactor bene passum quam è contrario.

I

An in vita æterna maneat ordo dilectionis.
Quæst. CCCXV.

QVAERETVR, an in vita æterna maneat ordo dilectionis, s. distinctio graduum talis qualis hic.

Aliqui dicunt, quòd non, quia secundũ ordinem, qui hic manet, diligit homo plus seipsum, quam quemlibet alium quantumlibet meliorem: & tamen in vita æterna videtur, quòd magis diligat meliorem se quam seipsum. Dicit enim August. lib. de Vera reli. quòd perfecta charitas est, vt plus potiora bona, & minus minora diligamus, sed ī patria erit K perfecta charitas, ergo ibi plus diliget aliquis meliorem se, quam seipsum, vel sibi coniunctum.

Secundo, quia ille magis amatur, cui maius bonũ volumus, sed quilibet in patria existens vult maius bonum ei, qui plus bonum habet, alioquin volũtas eius non conformaretur per omnia volũtati diuinæ, quæ vult singulos id habere quod habent, sed ibi magis de bono habet qui melior est, ergo ibi magis diliget homo alium quam seipsum.

Tertio, quia tota ratio dilectionis in patria est Deº, tunc namque implebitur, quod dicitur 1. Corinth. 5. cap. s. vt sit Deus omnia in omnibus, ergo magis diligetur qui fuit Deo propinquior. Et quia aliquis erit F ibi propinquior Deo quam ego, diligam alium magis quam me.

Alij dicunt, quòd manebit in patria ordo charitatis, qui est hic, quia natura non tollitur per gratiam, aut gloriam sed perficitur: ordo tamen charitatis suprapositus oritur ex ipsa naturæ inclinatione, & omnia entia plus seipsa quam alia amant, quod naturale est, ergo ordo charitatis, qui nunc est, manebit in patria.

Vbi ordo nõ est.

Dicendum quòd in vita æterna manebit ordo dilectionis, vel charitatis, quia ibi manebit charitas: ergo manebit ordo, quia ordo essentialiter cõsequitur charitatem, cum non possit esse charitas, vbi ordo non seruatur, sicut non esset charitatis dilectio, si quis seipsum, vel proximum magis quam Deum amaret. Sed de isto ordine, qui nunc est, aliquid manebit, & aliquid non. Est autem secundum ordinem charitatis, quòd Deus super omnia diligatur, & quantum ad hoc manebit ordo, quia totaliter diliget homo ibi Deum super omnia, & non solum super omnia, sed etiam ex toto corde, tota anima, tota mente, quia homo fruetur ibi Deo plene per præsentiam eius, quod hic non contingit. G

esse non potest.

De alijs autem gradibus charitatis, scilicet, quòd post Deum diligat seipsum, deinde parentes, deinde filios &c. Est distinguẽdum, quia vt supra dictum est gradus dilectionis attenditur dupliciter, vel secundũ rationem obiecti, quod est secundum differentiam boni, vel secundum intensionem dilectionis. H

Gradus dilectionis attenditur dupliciter.

Primo modo erit ordo in patria, quòd quilibet diliget meliores se magis quam seipsum, minus autem bonos minus diliget quam seipsum. Et in hoc est differentia ordinis illius ab ordine charitatis, quæ nunc est. Nam nunc quilibet diligit seipsum ex charitate magis quam quemlibet alium, tam intensiue, quam etiam ad maiora bona, licet ipse minus bonus sit quã alij: etiam consanguineos, & potissimè multum coniunctos, vt parentes & filios magis diligimus ex charitate, ideſt ex maiori intensione & feruore, & ad maiora bona, quam quoslibet alios, etiam meliores illis. De intensione ratio est, quia intensio in actu amandi non fit propter conditionem obiecti, ideſt, quòd sit valde bonum, sed propter habitudinem eius ad amantem. Si enim sit coniunctum amanti diligit illud feruide & intense, si autem elongatum ab eo, etiam si sit valde bonum, non amatur ex tanto feruore: & quia nihil est magis coniunctum alteri, quã idem sibijpsi, nihil diligit aliud intensius quam idem seipsum, & consequenter quia consanguinei nostri communicant nobis in origine, quæ communicatio est maxima, cum sit secundum naturam, ardentius diligimus illos quam alios. Etiam quantum ad maius bonum diligit hic quis seipsum ex charitate, ideſt optando sibi maiorem gradum beatitudinis quam alijs quantumlibet melioribus. Nam licet charitas stet cum diuina iustitia, cum diligamus ipsum summe ex charitate, & diligendo ipsum volumus ipsum esse bonum qualis est, & manere bonitatem suam, sed iustitia sua est quoddam magnum bonum ipsius, ideo qui charitatem habet, vult, quòd iustitia Dei seruetur, & secundum Dei instantiam correspondeant maiora præmia melioribus: & alijs, si sint meliores me, & cognatis meis deberem ex charitate velle maiorem beatitudinem, quam mihi seruetur & cognatis. Quia tamen ego, licet non sim nunc æqualis alijs in merito, possum esse æqualis, & maior illis, & si fuero respondebit mihi maius præmium quam illis, possum licite optare mihi altiorem gradum beatitudinis quam oĩbus alijs proximis, quia simul

Qui charitatem habet vult iustitiam Dei.

simul optabo mihi maiorem gradum præmij, & alium virtutum quam sit in alijs. Et iste gradus potest mihi aduenire, quia non repugnat diuinæ ordinationi quantum ad nunc, eo quòd charitas augetur, & suscipere potest homo continue maiorem gradum bonitatis, ideo conuenienter quis optare potest hic pro seipso maiorem beatitudinẽ quàm pro omnibus alijs quantumlibet melioribus, si tamen quis optaret maiorem beatitudinem quàm debetur alijs, vel iam habet, & non optaret melior fieri quam est, ageret contra charitatem, quia cuperet contra Dei instantiam. & idem est de consanguineis, vt parentibus, & filijs respectu aliorum proximorum, quia licet multi sint meliores eis possumus ex charitate eis optare maiorem gradum gloriæ quam omnibus alijs, cum etiam gradum meritorum simul optare possimus. Sed in vita æterna non manet iste ordo, quia intensiuè diliget quisque seipsum ibi magis, quam quemlibet alium quantumlibet meliorem, sed maiora bona optabit alijs, vel volet quam sibiipsi, & à fortiori quã cognatis suis. De intensione ratio patet, quia intensio est propter coniunctionem amantis ad amatum, & quia ēt in patria nemo erit magis propinquus alteri. quàm sibiipsi intensius se diliget quàm quemlibet proximum. Sed de magnitudine boni non manet eadem ratio, quæ hic, quia quilibet volet iustitiam Dei manere, & quia secundum Dei iustitiam erunt omnibus ibi data præmia, volet quilibet talia, & tanta ꝓmia alios habere, qualia & quanta habent. Et quia q minus bonus fuit, habebit ibi minorem gradum beatitudinis, volet se habere minorem gradum quã alij habeant, neque cupiet iam maiorem gradum præmij & meriti, per quod præmio efficiatur dignus, qa ibi non erit locus proficiendi in merito, aut præmio sicut nunc est, & idem de cognatis erit. Sed quãtum ad intensionem dilectionis dicendum quòd quisque diliget in patria se plusquam proximum etiam melioꝛem, quia intensio actus prouenit ex habitudine diligentis ad dilectum, scilicet ex maiori coniunctione, & tamen maior est coniunctio ad seipsum quam ad alium, ideo seipsum magis diliget, & ad hoc conferꝛ à Deo vnicuique donum charitatis, vt primo qui dem mentem suam in Deum ordinet, quod pertinet ad dilectionem sui ipsius: secundario autem ordinem aliorum velit esse in Deum, & ad hoc operetur secũdum facultatem suam. Hæc autem vera sunt in eodẽ ad seipsum comparãdo ad alios. sed de alijs proximis inter se, secus est, quia non erit ibi distinctio intensionis, & magnitudinũ in bonis, sicut est ad seipsum, sed quilibet beatꝰ amabit magis simpliciter eũ, qui melior fuit, siue cognatum, siue extraneũ, ideſt volet ei maiora bona, quæ tunc habebit, & illa ex ardentiori affectione volet: tota enim beata vita consistet in ordinatione mentis ad Deum. Vnde talis ordo dilectionis beatorum obseruabitur per comparationẽ ad Deũ, vt sic licet ille magis diligatur, & propinquior diligẽtur, habeatur ab vnoquoque, qui fuerit Deo propinquior. Cessabit enim tunc prouisio indigentiarum, quæ in hac vita necessaria est, in qua necesse est, vt vnusquisque magis coniuncto sibi secundum quamcunque necessitudinem magis prouideat quam alie no, ratione cuius in hac vita ex ipsa inclinatione charitatis homo plus diligit magis sibi coniunctum, cui magis debet impendere charitatis effectum, cum affectus dilectionis, & effectus proportionent, & quanto maior est affectus, debeat sibi maior effectus correspondere. Non tamen tollitur ex hoc, quin ad consanguineos speciali modo se habeat homo ī patria, quia licet non diligat eos plusquam alios, tamẽ diligit eos pluribus modis, vel rationibus quam alios. Nam su-

A

B

C

D

E

per omnes alias rationes dilectionis diliget etiam qa cognati sunt. Nam ratio ista dilectionis non cessabit in patria, cum omnis honesta causa maneat ī patria, & tamen licet maneat, erit maior causa dilectionis, ꝓpinquitas hominum inter se, secũdum quòd ad Deũ sunt propinqui, & illa est magnitudo meriti, ideo meliores ibi magis diligemus.

Ad primum dicẽdum, quòd charitas perfecta qualis erit in patria facit, quòd magis diligamus maiora bona. Et hoc indifferenter verum est quãtum ad proximos quantumcunque coniunctos, quia meliores magis diligimus, siue quantum ad intensionem, siue quantum ad magnitudinem boni, sed quantum ad seipsum secus est, quia magis diliget quisque seipsum in patria intensiuè, licet maiora bona velit inesse alijs, qui meliores sunt, & quibus iam illa maiora insunt, vt dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd procedit de dilectione quantum ad magnitudinem boni, quod volumus, non quantum ad intensionum actus, & ita volemus alicui maiora bona, cui non tamen ex tanta affectione velimus.

Ad tertium dicendum, quòd Deus est tota ratio diligendi, & tamen non ideo sequitur, quòd magis aliquis diligat alium, licet magis Deo coniunctum quã seipsum, quia Deus ideo est nobis ratio diligendi, qa est bonum nostrum. Bonum enim est ratio diligendi: Deus autem inquantum bonum nostrum, est nobis ratio diligendi. Nam dato per impossibile, quòd non esset bonum nostrum, non esset nobis ratio diligendi aliquid, & quia nihil est magis bonum alicui⁹, quàm ipsum, quod in eo est nihil est, quod magis aliquis diligat, quam seipsum. Et ob hoc post Deum diligit homo seipsum, & quia licet aliquis sit Deo propinquior quàm ego, non est tamen mihi magis bonum quam egomet mihi, ideo magis me debeo diligere quàm illum. De Deo secus est, quia ipse est mihi magis bonum quam egomet mihi, ideo illum magis debeo diligere quam me, sed non alium. Circa dilectionem quoque inimicorum, & signa dilectionis ad eos multa dicenda erant, sed de hoc dictum est latè supra quinto cap. in quæst. 343. & ibi vide. De charitate autem quantum ad se dicetur primo Corinth. decimotertio cap.

Congregatis autem Pharisæis interrogauit eos Iesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo? Cuius filius est? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominꝰ Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

Psal. 109. Mar. 12. Luc. 20. Mar 12. Luc. 20.

Hic ostenditur Pharisæos, & sacerdotũ principes esse ꝓditores diuinæ virtutis.

Congregatis autem. Hic ostenditur Pharisæos, & Principes Iudæorum esse contradictores diuinæ veritatis errori contrario adhærendo, & hoc quia Chrm dicebant filium Dei non esse, sed purum hominem, & dicitur.

Congregatis autem Pharisæis. s. nunc multis stantibus. Nã nunc qñ hoc locutus est Chrs, oẽs erant simul, qđ

non fiebat semper, sicut quando non iuerũt omnes Pharisæi, sed miserunt discipulos suos supra in litera. *Interrogauit eos.* Nõ quæsiuit ab aliquo specialiter, sed ab omnibus, licet vnus eorum solus illũ interrogasset de magno mandato supra in litera. *Quid vobis videtur de Christo?* Quasi dicat, non quæro à vobis notificationem huius rei, quia ego illã bene noui, sed vt vos dicatis, qd sentitis. *Cuius filius est,* Ideſt an sit filius Dei, vel solum hominis. *Dicunt ei,* Ideſt responderunt. *Dauid,* i. de progenie Dauid, quia non asserebant, quòd esset filius eius personaliter. *Ait illis.* Redarguendo dictum illorum. *Quomodo ergo Dauid.* Quasi dicat, Dauid vocat eum dominum, & tamen si filius esset non vocaret eum dominum: ergo non est filius eius, sed alicuius maioris, & nemo erat nisi Deus, ergo erat filius Dei. *In spiritu.* Ideſt loquens per Spiritum sanctũ. Nam illum Psalmum fecit Dauid pulsatus à Spiritu sancto, sicut omnes scripturæ Sacræ factæ sunt Spiritu sancto dictante. 2. Petr. 1. cap. Et hoc dixit Christus ad confirmandum positionem suam. Nam diceret quis Dauid dixit hoc, & tamen nõ sequitur, quòd sit verum, quia potuit mentiri, cũ sit omnis homo mendax Psal. 115. Christus autem dixit, quòd non potuit mentiri, neque errare, quia dixit hoc in spiritu, i. inspiratus à Deo. *Vocat eum Dominum.* Patet hoc in Psalmo, quem ipse Dauid edidit, & est 109. *Dixit dominus.* Iste est Psalmus. Et dixit Dominus, ideſt Deus pater. *Domino meo,* Ideſt Christo, vel Messiæ. *Sede a dextris meis,* Ideſt sta in bonis meis potioribus. *Donec ponam inimicos tuos.* Ideſt eos, qui resistunt tibi. *Scabellum pedum tuorum.* Ideſt, vt sint sub pedibus tuis. *Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius est?* Quasi dicat, non est verisimile, quòd vocaret eum Dominum si filius esset eius, sed vocat, ergo non est filius eius. *Et nemo poterat ei respondere verbum,* Ideſt nullus de omnibus Pharisæis congregatis poterat ei respondere neque vnum verbum. Et hoc est, quia Christus tam efficaciter arguebat, ꝙ non poterat rectè, aut verisimiliter aliquid dici contra verba eius. *Neque ausus fuit quisquam.* i. neque de Pharisæis, neq; de Sadducæis. *Ex illa die eum.* In ista die vtrosque conuicerat, ideo ex ista die nemo eum interrogabat tentatorie. *Amplius interrogare.* Scilicet vsque nunc variè tentando interrogauerant, sed de cætero non interrogauerunt.

An hic ordo continuus, vel mutatus sit. Quæst. CCCXVI.

QVAERETVR an sit hic ordo continuus, vel mutatus.

Dicendum, ꝙ continuatio est, quia necesse est istam quæstionẽ fuisse post omnes præcedentes. Primo quia omnes Euãgelistæ sic ordinãt. Nam tam Matthæus quam Mar. 12. quàm Luc 20. c. ponunt istam quæstionem post omnes, & ideo cum omnes conueniant in ordine, credendum est, ꝙ iste verè fuerit ordo.

Secundo quia post istam interrogationẽ non fuit aliqua quæstio inter Christum, & Iudæos, quia dicit supra in litera, neque ausus fuit quisquam ex illa die amplius interrogare, & tamen omnia, quæ habentur supra, sunt quædam interrogationes tentatorię Pharisæorum, & Sadducæorum ad Christum, & responsiones eius, ergo necessariæ illæ fuerunt ante hoc: & ita est ordo conueniens.

Si aũt dicatur, an fuerit hoc statim post prędictã, vel multo tpe post, dicendum ꝙ fuit statim eodẽ die: oĩa enim quæ hñr supra ex c. 21. vbi de ficulnea arefacta ponitur vsque huc fuerunt facta eodem die, cum Christus maneret in Ierusalem antequam rediret ad vesperum in Bethaniam ad sumendum cibum.

Quomodo Pharisæi congregati sunt, & quare hoc dixit Matthæus. Quæst. CCCXVII.

QVAERETVR cum dicatur, ꝙ congregatis Pharisæis interrogauit eos Christus, quomodo fuit ꝙ essent congregati, & quare dicitur, ꝙ erant cõgregati. Dicendum ꝙ accidit, ꝙ essent congregati Pharisæi dupliciter. Vno modo, quia ex industria ante hoc conuenerant ad Christum ad eum tentandum, vt patet supra in litera. s. Pharisæi audientes, quòd silentiũ imposuisset Sadducæis conuenerunt in vnum, & interrogauit eum vnus ex illis tentans eum. Et cũ nunc essent cõgregati finita eorum quæstione quæsiuit ab eis Christus hoc, & ita erant congregati Pharisæi.

Secundo fuit ex conditione loci: fuit enim ista interrogatio facta in templo Mar. 12. c. s. & respondens Iesus dicebat docens in templo, quomodo dicũt scribæ Christum filium Dauid, & tamen in templum cõueniebant omnes Iudæi Ioan. 18. c. & maximè hoc faciebant Pharisæi, qui simulabant se valde religiosos, & simulabant longas orationes, quibus diriperẽt domos viduarum sequenti cap. & istas orationes faciebant in templo, vel in angulis platearum, quia erant loca publica supra 6. ca. & ideo omnes isti in templo starent, & poterant esse ibi congregati, quando Christus hoc quærebat.

Ad secundum dicendum, ꝙ dixit hoc Matthæus, vt sciretur rei veritas, & quia sic fuit, quòd pĩs omnibus Pharisæis istud dictum est, dicitur ꝙ cõgregatis illis locutus est hoc Christus.

Secundo ad tollendum dubium, nam si diceretur, ꝙ Christus dixit hoc Pharisæis, & nihil adderetur putaretur, ꝙ pauci ibi essent, & tamen differebat, ꝙ ibi essent pauci, vel omnes, vt infra dicetur: ergo cũ essent omnes debuit dicere, quòd erant cõgregati. Et patet hoc, quia aliquando pauci de Pharisæis veniebant ad Christum aliquando omnes, aliqñ vnus tantum. De vno tantum patet, quando Nicodemus, qui erat princeps, & ex Pharisæis venit ad Christum nocte: Ioan. 3. cap. iste enim erat discipulus eius occultus propter metum Iudæorũ. De paucis patet supra, quando Pharisæi inierunt consilium cum Herodianis, & miserũt quosdam de discipulis suis ad tentandum Christum, vt caperent eum in sermone. Quod omnes venirent apparet supra in litera, s. Pharisæi audientes, quòd silentium imposuisset Sadducęis conuenerunt in vnũ, & interrogauit eum vnus ex illis tentans eum. Sicut autem ibi omnes conuenerant, ita & nunc congregati erant, quando Christus hoc quæsiuit, quia nõdum dissoluta fuerat illa congregatio, qua conuenerãt ad eum tentandum, & ideo rectè dicitur hoc factum esse congregatis Pharisæis.

Quomodo Matthæus, Marcus, & Lucas discordant in ista narratione, & an contrarientur. Quæst. CCCXVIII.

QVAERETVR qũo potest stare, quod hic dicit. s. ꝙ Christus interrogauit Pharisæos, cuius filius esset Christus, & ꝙ illi responderint, quia Mar. 12. cap. dicitur: Dixit autem ad illos, qũo Scribæ dicunt Christum filium esse Dauid.

Dicendum, quòd Euangelistæ concordant in veritate rei, sed in modo narrandi discordant, veritas autẽ rei fuit, sicut Matthæus describit hic, quòd congregatis Pharisæis, quæsiuit Christus ab illis, quid eis videretur de Christo, cuius filius esset, & illi respõderunt, quod in litera habetur, & ideo cõtra Matthæum nulla in hoc calumnia est, quia tam veritatem rei quam modum, quo accidit fideliter retulit.

Sed de Marco dicendum, quòd rei veritatẽ tenuit & modum nõ tenuit, sed dicit hoc dixisse Christum. Sed

Sed cum dicitur, quòd Christus respondens dixerit illud, non est sensus, quòd aliquis quæsierit à Christo, cuius filius esset Christus, cum potius ipse quęsierit vt Matthæus dicit. Etiam modus loquẽdi Marci hoc indicat. Nam si innueret, quòd Christus responderet quasi ab aliquo interrogatus non diceretur, quòd ipse diceret, quomodo Scribę dicunt Christum filium Dauid esse. Sed ipse simpliciter diceret, quòd Christ⁹ est filius Dei, vel non est solum filius Dauid, & tamẽ ponit illorum dictũ, ergo magis Christus est arguens & alienam responsionem confutans quàm ipse respondens: sed ponitur respondere pro simpliciter loqui, & ita sæpe in scriptura ille, à quo nemo aliquid quæsiuit, sed absolutè loqui incepit, dicitur respondere. Sic idem Marcus dicit Marc. 11. quòd veniens Christus ad ficulneam non inuenit in ea, nisi folia tã tum, & ipse dixit: Iam non amplius in æternum quisquam ex te fructum manducet. Et tamen manifestũ est, quòd ibi non poterat Christus respondere ficulneæ cum illa nihil potuisset interrogare: sed respondit, ideſt locutus est. Sic etiam supra decimoquinto cap. dicitur respondens Petrus dixit ei: Edissere nobis parabolam istam. & tamen manifestum est, quòd Petrus non respondebat ibi, sed potius quærebat, cum diceret: Edissere nobis parabolam. Etiam quia nullũ verbum Christi ad Petrum præcesserat ad hoc, quòd Petrus responderet Christo, ideo ponitur respondere pro simpliciter loqui, vel interrogare. Et ita Christus dicitur respondẽs apud Marcum eo modo, quo Petrus dicitur respondens, cum magis quęreret quã responderet. Etiam quia Christus apparet quærens, cum dicat: Quomodo dicunt Scribæ filium esse Dauid Christum.

Causa autem quare Marcus non retulit istam rem eo modo, quo Matthæus, est prima, quia Marcus introduxit solum istud, vt sciretur ista veritas, scilicet, ꝙ Christus erat filius Dei, & non solius Dauid, quòd autem introducatur per modum disputationis habitæ inter eum, vel Pharisæos, vel per modum allocutionis eius ad populum nihil differt, ideo tenuit modũ istum, qui brevior erat, scilicet, quòd Christus, dixerat plebi referendo tamen opinionem Scribarum, & confutando eam.

Secunda causa est, quia hoc non conuenit modo narrationis suæ suprapositæ. Nam hic Matthæus dixerat, quòd conuenerant Pharisæi in vnum, & vnus ex eis interrogauit Christum tentans, & quia de omnibus fecerat mentionem subdidit hic de omnibus cõmunata narratione, scilicet, Congregatis autem omnibus Pharisæis, interrogauit eos. Marcus autem non potuit tenere istum modum, quia ante hoc non podum Christum, sed quòd accessit ad Christum vnus de Scribis, & ille quæsiuit de magno mandato, sicut posuit supra Matthæus. quòd ergo Marcus subderet hoc quod interrogauerit Christus Pharisæos congregatos, non conueniebat præcedenti narrationi suæ, cum supra non posuisset congregationem aliquam eorum factam, neque conueniens erat induci noui ter eos congregatos esse, cum nulla causa ad hoc subesset. Nam ad hoc, quòd Pharisæi quærerent à Christo, verisimile erat eos congregari, sicut dicitur supra in litera, quod Pharisæi audientes, quòd Christus silẽtium imposuisset Sadducæis conuenerunt in vnum: & tamen ad hoc, quòd Christus ab eis aliquid quæreret, nulla causa erat, vt congregarent, & tamen nunc Christus ab eis quæsiuit, ideo non erat conueniens, quod Marcus nunc induceret quasi nouiter congregatos Pharisæos, vel Scribas, cum prius de eorum cõgregatione nihil dixisset, & ob hoc non induxit eos congregatos, neque Christum ab eis aliquid quæsiuisse, sed quòd Christus locutus fuerit hoc turbæ docendo.

Et ex hoc sequitur aliquid, scilicet, quòd aliter finiuit narrationem istã Matthæus, quam Marcus, quia Matthæus dixit hic, quòd nemo ausus est eum ex illa die amplius interrogare: Marcus autem dixit, scilicet & multa turba eum libenter audiebat. Et ratio differentiæ est, quia Matthæus induxit hic Christum quærentem, & Pharisæos respondentes confusos esse. Ex hoc autem sequebatur, quòd postea non auderent quærere tentando ne in similem confusionem inciderent: Marcus autem non induxit disputantẽ Christum contra Pharisæos, neque illos conuictos, sed locutum Christum ad turbas prædicando, & quoniam rationes istæ quas Christus inducebat, erant multum efficaces & vtiles, sequitur quòd gauderent turbæ audiendo cum nondum essent illę deprauatę contra Christum, sicut Pharisei, & ideo cõclusit Marcus, quòd multa turba eum libenter audiebat.

Quare non eundem modum narrandi tenuerunt in ista re Matthæus, Marcus, & Lucas. Quæst. CCCXIX.

SED dicetur quare Lucas non inchoat hoc, neque fait sicut Matthæus, neque sicut Marcus. Nam dicit in principio, dixit autem ad illos, quomodo dicũt filium Dauid. & postea non concludit id, quod Matthæus, scilicet, quòd non ausi sunt quærere amplius, neque sicut Marcus, vt dicat multa turba, quòd eum libenter audiebat, scilicet, probato quòd Christus nõ sit filius Dauid nihil addit, sed finit dicens: Dauid ergo Deum illum vocat, & quomodo filius eius est?

Dicendum, quòd hoc est, quia quilibet Euangelistarum tenet ordinem narrationis, & modum sibi proprium, & ita vniuersa contexit, vt videantur semper subsequentia conuenire præcedentibus, vt vnum corpus narrationis ex illis efficiatur, & quia Lucas aliter posuerat præcedentia quam Matthęus, & Marcus, nõ potuit conuenire cum illis in modo narrandi rem istam. Et patet, quia Lucas non ponit tentationem Pharisæorum interrogantium de magno mandato, sed ponit responsionem Christi ad quæstionem Sadducæorum. Sequitur, Respondentes autem quidam Scribarum dixerũt: Magister, bene dixisti, & amplius non audebant interrogare Et post hoc sequitur: Dixit autem ad illos. Vbi quantum ad sententiam idem ponit, quod Matthæus & Marcus, s. ꝙ Christus non est filius Dauid solum, sed Dei, & tamen non inchoauit, sicut Matthæus, qui dixit Christum quæsiuisse à Pharisęis cõgregatis, quia hoc est, quia dixerat supra, ꝙ venerant illi in vnum ad tentandum eum, & ideo conueniens erat, ꝙ poneretur, ꝙ ipse interrogauerat eos, vt illos confutaret, & non auderent vltra quærere. Lucas vero non posuerat aliquid de præcedenti tẽtatione Pharisęorum ad Christum, ideo non fuit cõsequens, vt subderet Christi disputationem rursus cõtra Pharisæos, sed posuit simpliciter Christi sñam, vt intelligeretur nõ esse Christum filium Dauid. Etiam nõ inchoauit sicut Marcus, quia ille dixit, quòd dixit Christus: Qũo dicunt Scribæ Christum esse filiũ Dauid? quasi dicat, non credatis, quia contra scripturam loquuntur. Lucas vero dixerat ante hoc de Scribis, s. rñdentes quidam Scribarum &c. ideo quasi cõtinuata narratione subdidit: Dixit autẽ ad illos, s. ad Scribas, quomodo dicunt Christum esse filium Dauid? Et nõ dixit qui hoc dicunt, sicut dicit Marcus, s. quomodo dicunt Scribæ. Et hoc est, quia Marcus introduxit Christum, vt loquentem ad turbas: Lucas vero, vt

loquentem ad scribas ipsos,& non loquitur ad alios de ipsis.

Sed tunc dicetur, quare non locutus est ad eos in secunda persona, vt diceret,quomodo dicitis Christū esse filium Dauid?

Dicendum quòd hoc est,quia si sic directè loqueretur ad eos,oporreret ad eos respondere, & esset disputatio,& tamen Luc. noluit introducere Christū, vt disputantem cum Pharisæis, sicut introduxit Matthæus propter causam dictam: ideo non direxit sermonem ad eos. Ex eadem ratione nō finit, sicut Matthæus,aut Marcus,quia Matthæus dixit,quòd nō audebant eum interrogare ex illa die, & hoc quia consequens erat ad dicta,s.quia confutauerat eos, timuerunt de cætero tentare eum,ne confunderentur. Sed Lucas non posuerat præcessisse disputationē,aut confutationem,ideo non erat consequens, vt poneret,q̄ non ausi sunt eum amplius interrogare. Etiam non concludit,vt Marcus, s. & turba multa libenter eum audiebat. Ratio est, quia Marcus introduxit Christū loquentem ad turbas sententiam istam,& quia verba eius erant grata populo, qui mirabatur in doctrina eius. supra 7. cap. dicitur,quòd audiebat eum turba libenter: Lucas autem non introduxit Christū loquentem hęc ad turbas prædicando, sed ad Scribas, ideo non dixit,quòd audiebat eum turba libenter. Sic nō apposuit aliquid post rationem, per quam probauit Christum esse filium Dei.

An hoc quod Matth. hic dicit contrarietur Luc.
Quæst. CCCXX.

QVAERETVR circa veritatem horum: quomodo enim stat,quia Marcus dixit,q̄ Christus respondens,dicebat,quomodo dicunt Scribæ, cum dicat Matthæus, quòd quæsiuit de hoc a Pharisæis. Nam non videntur hæc simul stare.

Dicēdum,quòd bene stant simul. Pro quo supponendum est, quòd quando ista acciderunt erat Christus in templo,& turbæ circunstabāt, & docebat eas. Et ita dicitur Mar. 12. quòd Christus dicebat docens in templo,quomodo dicunt Scribæ &c. Illuc autem conuenerunt ad eum Pharisæi. vt tentarent quærentes,quod est magnum mandatum? Qua quæstione soluta ibidem ipse quæsiuit ab eis,quid eis videretur de Christo,cuius filius esset,sicut refert Matthæus, & illi dicerent statim,quòd erat filius Dauid: Tunc autē Christus conuersus ad turbas diceret, quomodo Pharisæi, vel Scribæ dicunt Christum esse filium Dauid, quasi dicat,non bene dicunt. Et adiunxit rationem, quæ eadem ponitur apud omnes Euangelistas, & ita non stat aliquod inconueniēs. Quod autem Marcus dicit respondens Christus &c. Matthæus autem dicit quòd interrogauit, non est inconueniens, quia vtrunque stat. Nam a principio Christus interrogauit Pharisęos quid eis videretur de Christo,cuius filius esset, & illi dixerunt,quòd erat filius Dauid. statim verò cępit Christus redarguere eorum respōsionem, & hoc fuit quasi respondere ad eorum dicta,& ideo conuenienter dixit Marcus,quòd Christus respondens dicebat,quomodo dicunt Scribæ &c. etiam quia respondere accipitur variè,sicut dictum est supra q. 318.

An isti,quos Christus interrogauit fuerunt Scribæ, vel Pharisæi. Quæst. CCCXXI.

QVAERETVR, quomodo stat,quia dicitur supra in litera,quòd congregatis Pharisæis interrogauit Christus eos hoc,& quòd ipsi responderunt,cum Mar. 12. dicatur istos fuisse Scribas, scilicet, quomodo dicunt Scribę Christum esse filium Dauid.

Dicendum,quòd ijdem sunt isti Pharisæi,quos hic vocat Matthæus, & illi quos vocat Marcus. Et ratio est,quia non distinguunt Scribæ & Pharisæi, sicut sectæ oppositæ,vel disparatæ,sicut esse Sadducæū, Phariseum,vel Hesęnum, quia ista non competunt eidē homini,sed sunt sicut qualitates, vel cōditiones, quæ possunt eidem accidere,sicut esse Philosophum, grāmaticum,vel dialecticum. Sic enim Pharisæus nomē sectæ est. Scriba autem est nomen sapiētis, quia Iudei Scribas vocant, quos nos sapientes dicimus. Et quia aliqui Pharisæi erant sapientes, & aliqui non, erant Pharisæi,qui erant Scribæ,& alij non, isti autem Pharisæi,à quibus nunc Christus istud quæsiuit, erant sapiētes,siue Scribæ,ideo vocauit illos Marcus Scribas. Sic etiam vocat eos Lucas. Nam dicitur Luc. 20. cap. Respondentes autem quidam Scribarum dixerunt &c.& sequitur: Dixit autem ad illos, scilicet Scribas, quomodo dicunt Christum filium Dauid. Et ratio quare quæsierit Christus à Pharisæis, qui erāt Scribę, fuit ista,quia Pharisæi habebantur inter Iudęos, vt viri religiosi, sed non vt sapientes, nisi accideret simul esse Scribas, & quia de quæstionibus difficilib⁹ debet quęri à viris peritis,non debuit Christus qrere à Pharisæis de tali quęstione, nisi simul illi essent sapientes, ideo quęsiuit à Scribis: & ita vbicunque de sapientia agitur Scribę ponuntur, vbi autem de religione, & zelo legis nominantur Pharisęi solum.

Scribæ sapientes nomen est.

Quare Christus quæsiuit de hac quæstione,s. Christus cuius filius esset. Quæst. CCCXXII.

QVAERETVR, quare Christus quęsiuit de hac quęstione,scilicet Christus cuius filius esset.

Dicendum,quòd fuit primo ad compescendum tentationes Pharisęorum. Nam quęrebāt ab eo multa eum tentantes. Voluerant enim eum supra capere in sermone, quando quęsierunt de tributo Cęsaris, & post hoc Sadducęi tētauerunt Christum in per resurrectione mortuorum, & rursus Pharisæi tentauerunt quærentes de magno mandato legis, vt autem aliquando his tentationibus esset finis voluit ab eis hoc quærere, in quo superarentur, & postea non auderent quidquam interrogare, & ita factum est,quia cum conuicti essent dicitur, quòd non ausi sunt ex illa die amplius eum interrogare,& tamē ista ratio est generalis, quia ad hoc sufficiebat quæcūque quæstio,in qua conuicti cogerentur tacere.

Secundò fuit,vt cessarent a tentatione Christi, nō tanquam superati ratione,sed tanquam agnoscentes veritatem,scilicet, quia ante hoc putabant eum esse hominem purum,ideo tentabant eum. Nunc vero cum ex respōsione Christi agnoscere possent eum esse filium Dei,non auderent eum amplius tentare. Sic dicit Chrysostom. scilicet, Iudęi estimantes Christum esse hominem purum eum tentabant: neque enim tentassent si Dei filium credidissent. Volens ergo Christus eis ostendere, quòd cognoscebat falaciam cordis eorum, & quia Deus erat, talem eis proposuit quęstionem, & tamen nō dixit aperte se Deū, neque aperte negauit,neque tacuit,vt sequenti quęstio. dicetur.

Tertiò tamen & precipuę fuit, vt hanc veritatem ostenderet. Nam apud Iudæos fides erat de Messia venturo,& tamen nesciebatur, an ille esset filius Dei, immo communiter tenebatur à Iudęis,q̄ esset Christus futurus homo purus,iustus tamen valde,qđ & Iudæi moderni tenent. Voluit ergo auferre istum errorem faciendo,q̄ Messias crederetur esse filius Dei, & hoc erat summè necessarium. Nam si Messias non esset filius Dei, nihil prodesset nobis aduentus eius & mors, quia saluare non posset,cum potius ipse aliena salute indigeret. Etiam valde proderat Christus opinioni, & fidei quam de seipso eausare volebat. Nā se Christum,siue Messiam ostendere volebat aliquando, & vt quando eum Messiam crederent, cōsequenter crederent,q̄ filius Dei esset,voluit ostendere q̄ Christus non esset filius Dauid solum, sed potius filius Dei: & hoc conuenienter factum est. Nam si de seipso direcē vellet dicere, q̄ esset Deus, minus crederetur. Qđ autem Messias, vel Christus esset magis crederetur. Si autem iam probasset Christum esse filiū Dei nullo opus erat sibi ad ostendendum se esse filium Dei, vel Deum. De hoc dicit Hieronymus: Interrogatio hæc nobis proficit vsque hodie contra Iudæos. Hi enim q̄ confitentur Christum esse venturum hominem simplicem,& sanctum virum asserunt de genere Dauid.

Causa tamen, quare potius hoc tempore quā alio Christus q̄siuit hoc à Pharisæis,fuit prima, quia Christus volebat terminare omnes tentatorias Pharisæorum, & Iudæorum quorumcunque qōnes contra se petendo aliquid ab eis,in quo illos confunderet. Nō fuit autem visa aliqua quæstio dignior ad hoc, quàm ista,ideo quæsiuit de hoc.

Secunda,quia Christus veritatem istam ostendere debebat ante mortem suam,sed nūc moriturus erat: ideo non debuit differre istam quæstionem,sed nunc eam conuenienter præponere. Sic dicit Theophylactus,sed quia Christus ad passionem vēturus erat, opinionem corrigit Iudęorum,qui Christum filium Dauid esse dicebant non dominum eius.

Cum Christus vellet se filium Dei esse ostendere, quare non dixit apertius. Quæst. CCCXXIII.

SED quęretur cum Christus vellet ostendere se esse filium Dei, quare non dixit apertius, aut quid æstimarent de ipso,sed dixit quid videt vobis de Christo,cuius filius sit.

Dicendum,q̄ fuit primo,vt veritatē huius rei posset ipse aperire, & cōtra se calumniam nullam daret. Oderant enim illum Pharisæi, quos nunc interrogat,& si viderent,q̄ aperte de seipso quæreret, quasi de Deo,abominarentur eum magis,& velut blasphemum accusarent,& ideo non debuit de seipso aperte quærere, vt inuidiam tolleret. Neque rursus quæstionem tacere, vt veritas huius rei notificaretur: ideo q̄ fuit non quasi de seipso,sed velut de alio. Nam cum de alio quæreret,qui ignotus esset, vel quē Iudæi nō dum esse putarent, sed potius futurum expectarent, non inuiderent illi, & ita pacificè veritatem inquantum intelligerent,tūderent. De ipso autem Iesu si veritatem etiam noscent,potius illam occultarent con tra eum asserendo, ideo quæsiuit Iesus quid vobis videtur de Christo cuius filius sit? Et non dixit quid vobis videtur de me? Sic dicit Chrysost.s. Neque dicere voluit manifestè veritatem, ne occasionem blasphemiæ inuenientes Iudæi amplius insanirēt,neque omnino tacere,quia ad hoc venerat, vt veritatem annunciaret, ideo talem interrogationem eis proposuit.

Secundo, quia licet de seipso aperte non quæreret hoc facile erat ad seipsum retorqueri, quia aliquādo constaret ipsum esse Messiam, & tunc infertur aperte esse filium Dei, & iam non haberent Iudæi colorē negandi ipsum esse Deum,cum iam cōcessissent, vel conuicti essent,quòd Messias erat Deus. Si autem di-

rectè de se quæreret,forte nihil concederent Iudei,& ita veritas ista maneret occulta.

Tertio, quia istæ quæstiones se habebant sic naturaliter per ordinem,s. vt prius deberet constare de veritate iuris quàm facti. Dato enim quòd cōcederent Iudæi Iesum esse Christum, vel Messiam,quid prodesset, si Messiam dicerent esse purum hominem,sicut asserebant,quia dicerent ipsum non esse Deum, & deberet ipse tunc procedere ad ostendendum, q̄ Messias erat Deus. conueniens ergo fuit, quòd prius quæreretur de eo, quod erat prius in ordine dubitationis. Et sic voluit ostendere, quòd Christus esset filius Dei.

Sed dicetur quare non petiuit hic Christus à Pharisæis quid videretur ipsis de eo. Nam ab Apostolis sic quæsiuit,dicens, scilicet vos autem quem me esse dicitis,supra 16. cap.

Dicendum,quòd non erat eadem causa in vtrisq;. Nam Apostoli & cæteri discipuli erāt benevoli Christo,& quidquid ab eis quæreret non scandalizarētur, ideo potuit conuenienter hoc ab eis petere: Pharisæi autem oderant illum, & non sustinerent eum talia quærentem,sed velut blasphemum accusarent, sicut dicitur infra 26.& Mar. 13. audistis blasphemiam. Et hoc quando Christus dixit: amodo videbitis filium hominis sedentē à dextris virtutis Dei. Sic dicit Christ. s.& quidem discipulos primum interrogauit. qd alij dicerent de Christo,& tunc qd ipsi dicerent. Hos autem non ita: profecto enim eum seductorem dixissent,& malum,existimabant autem quoniam Christus purus homo erat.

Quare Christus voluit se filium Dei esse ostendere per interrogationem. Quæst. CCCXXIIII.

QVAERETVR autem cum Christus hoc dixerit, vt veritas ista manifestaretur, scilicet, q̄ Christus erat filius Dei,quare voluit hoc per interrogationem ostendere, & non potius per enunciationem simplicem,sicut cum ipse predicabat populo,solebat eis multa dicere asserendo sine aliqua disputatione.

Dici potest vno modo, quòd fuit, vt Christus per eūdem actum duo efficeret. Volebat enim Christus imponere silentium Pharisęis, vt eum amplius non tentarent, & hoc fieri debebat conuincendo eos super aliqua quæstione, & ita voluit istam esse. Vnde si mul Pharisæos disputando conuincit, & veritatem istam manifestauit. Si autem sine quęstione istud proponeret,non conuinceret Pharisęos, ideo fuit cōueniens proponi quęrendo.

Secundo tamen potest dici,& melius, quòd hoc fuit ad certiorem reddendam istam sententiam. Nā si simpliciter enūciando hoc dixisset maneret dubiū apud multos,an verum esset. Nunc vero cum à Pharisęis quęreret,oporteret,quòd ipsi responderent. Et tunc aut assererent ipsi Christum esse filium Dei, aut negarent, si concederent efficeretur sentētia certior ex concessione aduersariorum,quam si Christus hoc solus asseret: si negarent Christus probaret auctoritatibus vel rationibus, & ita etiam maneret firmata sententia,ideo vt ista sententia, quę magni ponderis erat manerēt firma, decuit quòd Christus eam quærendo introduceret, vt sic magis firmaretur.

Tertio fuit, vt constaret nobis quid sensissent antiqui, & quid ad hoc eos moueret. Nam dixerunt Pharisæi, quòd Christus erat filius Dauid. Si autem per assertionem Christi simplicem veritas ista proponeretur, non constaret de sententia aliorum in hac re,ideo fuit conueniens introduci per quęstionem.

Quartò fuit ad tollẽdum ſuſpicionem affirmationis. Nam Ieſus erat Meſſias, & poſtea ſic à Iudæis creditum eſt. Si autem ip ſe contra opinionem communem Iudæorum aſſereret Meſſiam eſſe Deum, putarent fortè, ꝙ ipſe hoc aſſeruerat, vt quendam ſibi honorem diuinum aſcriberet, nunc verò cum introduxit ſententiam, quærendo, cõfirmata fuit ex eo, quòd Phariſæi conuicti ſunt.

Sed obijcietur, ꝙ potuiſſet hoc fieri ſine queſtione, vt ſi Chriſtus prædicaret de hac re, & introduceret opinionem aliorum, & contra eam adduceret probationes, quas induxit, efficeretur firma ipſa ſententia, ſicut ſolent facere docentes, qui inducunt opiniones contrarias, & confutant illas.

Dicendum quòd non erat cõueniens, primò quia ſic non conſtaret quorum eſſet illa opinio, quã Chriſtus confutaret. Secundo, & præcipuè, quia dato ꝙ conſtaret, quorum eſſet, quia tamen illi non reſpondebant per ſe, putaretur, quòd non ſufficiẽter confutabat eorum opinionem, ſ. quia firmius reſponderẽt illi quorum erat opinio ſi per ſeipſos loquerẽtur. Voluit ergo ab eis quærere, vt cum ipſi per ſe reſponderent, & cõuincerentur à Chriſto, ita vt cum nihil auderent dicere, appareret, ꝙ opinio non erat vera, vel illi non poterant eam defendere: & ſic voluit per queſtionem introducere iſtam materiam.

Quare Chriſtus nunc quæſiuit de hoc potius à Phariſæis quàm ab alijs. Quæſt. CCCXXV.

QVAERETVR, quare Chriſtus nunc quæſiuit de hoc à Phariſæis potius quàm ab alijs.

Dicendum primo, quòd fuit, quia ipſi præſentes erant, nam conuenerant omnes ad tẽtandum eum, vt dicitur ſupra in litera, & ideo cum ipſi adeſſent potuit potius ab eis quærere quam ab alijs.

Secundo fuit ad imponendum illis ſilentium. Nã ſupra impoſuerat ſilentium Saduceis, ideo ſupererat, vt Phariſæis ſilentium imponeretur, ideo ab illis quærere deberet: & ita fuit, quia cum non potuerint reſpondere ad queſtionem, non auſi fuerunt poſtea eũ tentare quærendo.

Tertiò fuit, quia Chriſtus nõ ſolum faciebat iſtam I
quæſtionem ad conuincendum Phariſæos, ſed vt totus populus erudiretur circa hanc veritatem, ſed non poterant conuenientius erudiri quam propoſita qõne Phariſæis, & non potentibus eis reſpondere, vel cõfutata eorũ poſitione, eo quòd Phariſæi maioris opinionis erant apud Iudæos quàm cæteræ ſectæ eorum cum eſſent religioſiores, & illis conuictis, vel aſſentientibus vni opinioni facilius induceretur populus ad illam quam aliquibus alijs conuictis.

Quartò fuit, & præcipuæ, quia iſti erant ſapientes. Nam non ſolum erant Phariſæi, ſed etiam erant ſcribæ, ideſt ſapientes Mar. 12. & Luc. 20. ca. Et de rebus dubijs debet quæri apud ſapientes: Et tunc conuictis K
iſtis videret populus manifeſtè, quòd Ieſus veritatẽ fouerat, & aſſentiret poſitioni eius. Non autẽ ſi quæreret ab aliquibus indoctis, quia facilè erat illos conuinci, etiam veritatem tenentes.

Quare Chriſtus propoſuit iſtam quæſtionem cum eſſent congregati Phariſæi. Quæſt. CCCXXVI.

QVAERETVR, quare Chriſtus propoſuit iſtam quæſtionem cum eſſent congregati Phariſæi.

Dicunt aliqui, quòd fuit quia accidit, quòd cõgregati eſſent, quando ille ꝓponere voluit. Decuit enim quòd Chriſtus ante mortem proponeret quæſtionẽ F
hanc, & quia nunc erat morti proximus propoſuit, ſed accidit, quòd eſſent congregati Phariſæi, ideo propoſuit congregatis omnibus.

Sed dicendum, quòd non eſt iſta cauſa. Nam ſi ob hoc ſolum coram illis propoſuit, quia accidit illos eſſe tunc congregatos, non exprimeret Euangeliſta, & tamen expreſſit, quòd congregatis Phariſæis quæſiuit hoc, ergo aliqua fuit cauſa, quare potius congregatis quàm non congregatis proponeret, quia non ſolent Euangeliſtæ aliquid ſine cauſa deſcribere.

Ideo dicendum, quòd fuit ex intentione. Nam debuit coram omnibus proponere, & non coram vno ſolo, quia ſi vnus tantũ aut pauci Phariſæorum adijſſent, & conuincerẽtur à Chriſto, diceretur, quòd hoc G
fuerat, quia illi forte neſcirent reſpondere, eſſent tamen alij peritiores, quos ſi interfuiſſent non poſſet Chriſtus conuincere, nũc vero cum omnes adeſſent, & nemo reſponderet, conſtabat omnes eſſe conuictos, & veram eſſe Chriſti aſſertionem, ideo congregatis omnibus propoſuit.

Quare Chriſtus direxit hanc quæſtionem ad omnes. Quæſt. CCCXXVII.

QVAERETVR, dato quòd coram omnibus Phariſæis, & ſcribis proponeret Chriſtus queſtionem, quare direxit illam ad omnes cum poſſet dirigere ad vnum tantum. Et H
patet quia dicitur: Et interrogauit eos quid vobis videtur. Et tamen de tanta multitudine poterat vnum eligere, ad quem dirigeret quæſtionem: ſic enim Phariſæi fecerant. Nam congregati venerant ad tentandum Chriſtum, & tamen vnus tantum ex eis propoſuit quæſtionem, vt patet ſupra in litera.

Dicendum, quòd fuit primo ad oſtendendũ ſcientiam Chriſti inſuperabilem: nõ enim formidabat reſpondere omnibus quotquot eſſent. Nam ita nunc quærebat quaſi contra omnes eſſet arguiturus, aut reſponſurus eorum dictis.

Secundo fuit, vt cum quæreret ab omnibus, tenerentur omnes reſpondere, & ſi vnus ſuccumberet, alius ſuccedere deberet, vt defenderẽt poſitionem cõmunem, & non viderentur ſuccumbere. Nam ſi contra vnum direxiſſet quæſtionem, & ille neſciret reſpõdere, vel ſuccumberet in defenſione opinionis Phariſæorum, licet in veritate omnes ſuccumberent, alius, aut alius ſuccederet in defenſione, tamen ipſi poſſent ſe aliqualiter excuſare dicentes, ꝙ cum quæſtio eſſet ad vnum tantum directa alij rndere noluerunt, licet poſſent, vt autem tolleretur iſta calumnia direxit quæſtionem ad omnes, vt appareret oẽs eſſe conuictos cum nemo reſpõderet. Tertio, quia ſi vnũ de illis eligeret, cui dirigeret quæſtionem, videretur illius ſolius opinionem confutare, & nõ aliorum, & tamen totus populus nõ aſſumeret teſtimonium veritatis ex vnius confutatione, ideo debuerunt omnes interrogari.

Quarto, quia ſi vnum eligeret, cui dirigeret quæſtionem, videretur, quòd deberet eligere illum, qui tentauerat eum quærendo de magno mandato, quia illum elegerant omnes Phariſæi, vt à Chriſto quæreret, & tamen quærere ab illo non erat aliquid magnũ, quia Chriſtus iam eum ſuperauerat reſpondendo ad illius quæſtionem. Ideo vt Chriſtus magnitudinem ſapientiæ ſuæ oſtenderet, per quam neminem arguẽtem formidaret, debuit non eligere iſtum iam ſuperatum, ſed potius contra omnes arguere, & omnibus reſpondere.

Quinto fuit, quia Chriſtus voluit per iſtam qõnẽ imponere ſilentium omnibus Phariſæis, vt nõ audeꝛent

rent amplius eum tẽtare, ſicut dicitur in litera. Et nemo poterat rndere ei verbum, neq; auſus fuit ex illa A
die quiſquam eũ amplius interrogare. Et tamen ſi ad vnum dirigeret quæſtionem, non viderentur omnes eſſe victi, quia non erat omnibus poſita neceſſitas reſpondendi, aut ſe conuictos fatendi, ſi non reſponderent, ideo debuit ab omnibus quærere, vt inferri poſſet, ꝙ nemo poterat reſpondere ei verbum.

Quare non dixit, cuius filius eſt Chriſtus. Quæſt. CCCXXVIII.

QVAERETVR de forma iſtius quæſtionis, ſ. quid vobis videtur de Chriſto cuius filius eſt, & cur nõ dixit, cuius filius eſt Chriſtus.

Dicendum, ꝙ fuit primo, vt ex modo quæ- B
ſtionis oſtenderet ſe non quærere, quaſi dubitaret, & ab illis ſcire vellet, quia tunc diceret. Dicite mihi, cuius filius eſt Chriſtus. Dixit tamẽ, quid vobis videtur? Quaſi dicat, non dubito de veritate, neque illam ſcire cupio, ſed veſtram opinionem audire volo, ideo non quærit, quid in hac re ſit, ſed quid eis videatur.

Secundo, vt oſtendat eos non ſcire veritatem, ſed opinionem aliquam habere. Nam ſi ab eis quæreret quaſi ſcientibus, etiam ſi non quæreret, vt ſciret, & diceret cuius filius eſt Chriſtus, dixit tamen, quid vobis videtur? quaſi dicat, vos veritatem neſcitis, ſed aliquam opinionem habetis; & hoc conueniens erat ſic C
dici, cum ipſe ſtatim illorum opinionem confutaturus erat. Tertio, vt non ſolum oſtendat eos neſcire veritatem, ſed etiam ſe ſcire illos neſcire veritatem, cũ quærat quaſi à neſcientibus, & opinantibus, ſi autem non intenderet confutare poſitionem eorũ non quæreret ſic, ſed diceret, cuius filius eſt Chriſtus? Nunc verõ quaſi deſtruere poſitionem illorum volebat, id quod poſtea facere intendebat in principio ex modo quærendi oſtendit.

Quare Phariſæi Chriſto reſponderunt, quòd eſſet Chriſtus filius Dauid. Quæſt. CCCXXIX.

QVAERETVR, quare Phariſæi reſponderunt Chriſto, ꝙ eſſet Chriſtus filius Dauid. Dicendum, ꝙ in hac quæſtione eſt præſupponendum, ꝙ Ieſus non quærebat, cuius filius eſſet Chriſtus, quaſi ignoraret ſe, aut aliquem eſſe Chriſtum, qui viueret, ſed eſt ſenſus, cuius filius eſt, ideſt cuius filius eſſe debet. Et quando fuerit, cuius filius erit. Et ita Phariſæi reſponderunt, ꝙ eſt filius Dauid, ideſt eſſe debet de progenie Dauid, & non filius eius immediatus, cum Dauid iam à multo tempore fuiſſet. Credebant autem Phariſæi Chriſtum futurum eſſe filium Dauid, ideſt de ſemine eius, & ita aliqui Iudæi, qui aliquid circa Chriſtum ſapiebant, ſeu cogitabant, & non ſolum de progenie Dauid, ſed etiam de Bethlehem vrbe, ubi natus eſt Dauid. Sic patet, quia quando Magi venerunt ad adorandum regem natum, quæſiuit Herodes à ſapientibus Iudæorum, vbi Chriſtus naſceretur, & illi reſponderunt, ꝙ in Bethlehem Iudæ ſupra 2. c. & tunc interdum dubitabant de Ieſu, an eſſet Meſſias, quia credebant eũ eſſe Galileum de vrbe Nazareth, & tamen Meſſias naſciturus erat in Bethlehem. Sic dicitur Ioan. 7. c. quidam dicebant, nunquid à Galilea Chriſtus venit? nonne ſcriptura dicit, ꝙ ex ſemine Dauid, & Bethlehem caſtro, vbi erat Dauid venit Chriſtus? Et non ſolum Phariſæi, qui erant æmuli Chriſto dicebant hoc, ſed etiam viri beneuoli, & qui fauebãt ei, dubitabant in hoc. Sic patet Ioan. 1. c. vbi Philippus dixit ad Nathanael. Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ inuenimus Ieſum filiũ Ioſeph à Nazareth, & dixit Nathanael à Nazareth poteſt eſſe aliquid boni? ideſt nunquid Meſſias, qui eſt bonum noſtrum poteſt eſſe à Nazareth? quaſi dicat, dubito, aut credo, quòd non. Cauſa autem quare mouebantur ad credendum, erat, quòd ſcriptura hoc aſſerit: nam Meſſias promiſſus erat futurus de ſemine Dauid. vt dicitur Iſa. 11. c. Egredietur virga de radice Ieſſe &c. & tamen Ieſſe eſt Iſai pater Dauid, & ibi agitur de Meſſia. Etiam Iere. 23. ca. dicitur ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit rex &c. quod expreſſe de Meſſia accipitur, qui vocatur Dauid, ideſt de ſemine eius. Etiã Pſalm. 131. dicitur, quòd iurauit Dominus Dauid de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuã, & de Meſſia accipitur, & idem in multis alijs locis.

Quare potius Phariſæi dixerunt Chriſtum eſſe filium Dauid quam Abrahæ. Quæſt. CCCXXX.

QVAERETVR cum Chriſtus non ſolum ſit filius Dauid, ſed etiam Abrahæ, quare potius dixerũt eum filium Dauid quam Abrahæ. Et patet hoc, quia ita vocatur ſupra 1. cap. ſ. filij Dauid filij Abrahæ. Etiã quia ſi filius Dauid vocari debet; eo quòd promiſſus eſt ipſi Dauid, ita etiam promiſſus eſt Abrahæ, ideo poterat dici filius eius. Patet hoc, quia Gen. 12 c. dixit Deus Abrahæ, in ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ. Et de Meſſia intelligitur, ſicut Apoſtolus dicit ad Gala. 3. ca. ſcilicet Abrahæ factæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius. Nõ dicit in ſeminibus, quaſi in multis, ſed quaſi in vno, & ſemine tuo, quod eſt Chriſtus.

Dicendum, quòd fuit primo, quia Dauid fuit præcipuus quam Abraham ſaltem in dignitate regali, & ideo à digniori denominatio facta eſt. Etiam quia David fuit vir magnæ ſanctitatis, cum Deus dixerit de illo. Inueni virũm iuxta cor meum 1. Regum 13. capit. ideo congruenter ab eo poterat nominari.

Secundo fuit, quia licet ad vtrunque fuerint factæ promiſſiones, tamẽ plures valde factæ ſunt ad Dauid quam Abraham. Nam ad Abraham inuenitur ſolũ in Geneſi facta promiſſio, & tamen ad Dauid inueniꝛ tur dictum in multis locis ſcripturæ.

Tertio quia magis conuenit cum Dauid. Nam nõ ſolum Chriſtus fuit de ſtirpe Dauid, ſed etiam natus eſt in loco, in quo Dauid, ſ. in Bethlehem, vt dicitur. Ioan. 7. capitul. Et ideo magis ab illo nominari debebat.

Quarto, & præcipuæ, quia ſi dicerent, quòd erat filius Abrahæ nihil erat dicere. Nam ideo quærebatur cuius filius eſſet, vt determinaretur ꝑ hoc progenies eius, ſed dicendo, quòd erat filius Abrahæ nihil determinabatur, quia omnes Iudæi erant filij Abrahæ. Et certum erat apud Iudæos, quòd Chriſtus Iudæus futurus erat. Nam ſi eſſet gentilis, non crederent, quòd expectatio illius pertineret ad eos. Neque etiam promitteretur eis, ſed dicere, quòd erat filius Abrahæ nihil plus erat, quam dicere, quòd erat Iudæus, ideo debuit nominari ab alio per quem fieret aliqua diſtinctio, & ſic fiebat dicendo eum filium Dauid.

Quinto, quia dicendo filium Abrahæ nihil diſtinguebatur, ſed etiam efficiebatur res magis confuſa. Nam ab Abraham non ſolum deſcenderunt Iudæi, ſed etiam Gentiles, ſ. Iſmahel, & poſteri ſui. Etiam ex Cetura habuit Abraham alios filios, qui pertinuerũt ad Gentilitatem, de quibus Gen. 25. cap. Et ſi dicatur, quòd iſti non pertinebant ad ſemen Abrahæ, quia dicitur Gene. 21. quòd in Iſaac vocabitur tibi ſemen, & non in Iſmahele, neque in alijs, adhuc manet ratio, quia etiam de Iſaac deſcenderunt Gentiles, quia de eo natus eſt Eſau, à quo deſcenderunt Idumæi, qui

fuerunt

fuerunt Gentiles. Ergo dicere filium Abrahæ nihil erat dicere, quia poterat esse, quòd Gentilis esset.

Sexto fuit propter dignitatem. Nam dato, quòd esset Abraham maioris honoris, & dignitatis quã Dauid, tamen ex Abraham omnes Iudæi descenderunt, qui quantum ad esse filios Abrahę nullam habebant differentiam dignitatis, sed inter eos, qui descenderunt de Abraham aliqui fuerunt magnæ dignitatis, sicut illi, qui fuerũt de stirpe regia, alij verò quasi nullius honoris. Dauid autem fuit præcipuus Regum inter omnes filios Abrahæ, ideo honorabilius erat dicere eum filium Dauid quam filium Abrahæ.

Quare Christus non fuit vocatus filius alicuius illorum, qui Dauid præcesserunt, vel eorum, qui fuerunt post Dauid. *Quæst.* CCCXXXI.

SED diceretur dato, quòd non vocaretur Christus filius Abrahæ, quia ista appellatio nihil distinguebat, quare non fuit vocatus filius alicuius alterius eorum, qui præcesserunt Dauid, vt filius Phares, vel Esron, aut Aminadab. Vel eorum, qui fuerunt post Dauid, vt filius Iosiæ, vel Ezechiæ.

Dicendum, quòd non debuit vocari filius alicuius eorum, qui successerunt Dauid. Primo, quia denominatio fit à principali: nemo tamen illorum, qui fuerunt post Dauid fuit æque principalis, sicut Dauid, ideo potius debuit nominari à Dauid quam ab aliquo illorum.

Secundo, quia ista nominatio fit propter promissiones, inquantum fuit alicui promissio facta, quòd Christus nasceretur de semine eius, & tamen nõ fuit alicui facta promissio, nisi Abrahæ, & Dauid, ideo nõ debuit nominari filius alterius. Et hæc est causa, quare supra primo capitu. dicitur. Liber generationis Iesu Christi filij Dauid filij Abraham, & nullus alius nominatur, licet de multis alijs descenderit, quia nõ fuit alicui alteri promissus. Tertio, & præcipue, quia nominatur Christus filius illius, de cuius stirpe descẽsurus sciebatur. De Abraham autem, & Dauid constat, quòd descensurus erat, sed post Dauid de nullo constat. Nam de Dauid multi descenderunt cũ multos filios habuerit, & postea in quolibet illorum multiplicatæ sunt lineæ progenierum, & ita non constaret de quo filiorum Dauid descensurus esset Christus.

Quantum ad eos, qui præcesserunt Dauid poterat sciri de cuius stirpe descensurus erat Christus. Nam cum sciatur linea inter Abraham, & Dauid sciebatur, qui erant illi inter Abraham, & Dauid, de quibus descendit Christus, quia omnes illi, de quibus Dauid descendit, erant de quibus descendit Christus, non tamen debuit aliquis illorum nominari, tum quia non erant principales, tum quia non fuerit alicui eorum facta promissio.

Quare Christus redarguit Pharisæos dicentes filiũ Dauid Christum, cum hoc verum sit. *Quæst.* CCCXXXII.

QVAERETVR, quare Christ⁹ redarguit Pharisæos dicentes filium Dauid Christũ, cum hoc verum sit.

Dicendum, quòd Christus vere erat filius Dauid. Nam sic eum vocat scriptura supra 1. cap. s. Filij Dauid, filij Abraham. Et in ipsa descriptione ꝓgenici apparet, quòd Christus descendat ex Dauid. Et iam sic vocabant illi, qui volebant eũ dicere Messiam, vt duo cęci vocauerunt eum filium Dauid supra 9 ca. & populus dixit. Nunquid iste est filius Dauid? eodem cap. & supra 12. c. Sic etiam, qui eum laudabant dixerũt, Osanna filio Dauid supra 21. & Matt. 11. cap. & Ioan. 12. cap. ideo dicendum, quòd non redarguuntur Iudæi, quia Christum filium Dei vocabant, sed quia eum non credebant esse filium Dei. Nam si filium Dei crederent cum Iesus quæsiuit, cuius filius esset Christus, responderent, quòd erat filius Dei, & non responderent, quòd non esset filius Dauid, quia denominatio semper fit à digniori. Sic dicit Ambrosius super Lucam, s. non reprehenduntur hoc loco, quia Dauid filium confiterentur, quia & cęcus ille Dauid filium confitendo meruit sanitatem. Et pueri dicentes osanna filio Dauid præcelsæ prædicationis gloriam Dei filio offerebant, sed reprehenduntur, quia non credunt esse filium Dei.

Quare non quæsiuit ab eis prius quid alij sentirent, quam quid ipsi de Christo sentirent. *Quæst.* CCCXXXIII.

QVAERETVR cum Christus quæsiuisset à Pharisæis de Christo cuius filius esset, quare non quæsiuit ab eis prius quid alij sentirent, quam quid ipsi. Nam à discipulis ita quæsiuit: prius enim dixit, quem dicũt homines esse filium hominis? postea verò dixit: vos autem quem me esse dicitis? Et tamen hic statim quæsiuit de eorum sententia, s. quid vobis videtur &c.

Dicendum, quòd nõ est similis quæstio illa, quam ibi posuit Christus, & hic. Nam ibi proposuit quæstionem, quæ consistebat in facto, scilicet, quia de seipso quærebatur, vt erat persona singularis, de qua inquãtum huiusmodi nihil erat in scriptura, sed erat attenda opinio hominum de ipso, ideo quærendũ erat quid multi de eo putarent, & sic quæsiuit quid alij homines crederent, deinde quid ipsi discipuli. Secus hic, quia quęrebatur de Christo sub nomine Christi, de quo poterat haberi cognitio ex scripturis, ideo nõ erat considerandum quid homines opinarentur, sed quid in veritate sacræ scripturæ assererent, & ita ab hominibus peritis quęrendum erat, quales erãt Scribæ, & Pharisæi.

Secundo fuit, quia nunc assertio populi non prodebat. Nam erat quæstio legis, scilicet Christus cuius filius sit, & populus non nouerat quæstiones legis, licũt ipsi Pharisæi asserebant Ioan. 7. primo capit. scilicet turba hæc, quæ non nouit legem maledicti sunt. Scribæ autem, & Pharisæi erant periti in lege, ideo ab eis solis debuit quæri, & non a populo, & sic non debuit Christus ab eis quærere quid alij de hoc putarẽt, sed quid ipsi, qui sapientes erant, sentirent.

Tertio fuit, quia non proderat ad intentionẽ Christi: ipse enim volebat Pharisæos arguere ostendendo Christum esse filium Dei, & si responderent Pharisęi nomine aliorum non posset Christus eos arguere cum ex seipsis nihil dicerent, ideo solam sententiam eorum quæsiuit.

Quarto fuit, quia si quęreret de sententia aliorum, & responderent, & postea exprimerent propriã sententiam, maneret Christo arguendum contra vtramque positionem, vel contra omnes, si multæ essent, aut concederet aliquam tacitè, non arguendo contra illam. Et hoc inconueniens erat, s. quia nullus Iudæorum habebat circa hoc veram sentẽtiam, sed ex Dei certificatione habitum est, quòd Messias esset Deus, & ideo nullam positionem deberet concedere, & si nullam concederet, debet arguere cõtra omnes, hoc autem erat difficile, ideo cõuenientius, & facilius fuit solum quæri, quid sentirent isti Pharisæi, vt sola eorũ assertio confutaretur à Christo.

Quomodo procedit argumentum Christi contra Pharisæos, s. Christus non est filius Dauid, ergo est filius Dei. *Quæst.* CCCXXXIIII.

QVAERETVR, cum Christus redarguat hic Pharisæorum responsionem, quomodo procedit argumentum Christi.

Dicendum, quòd procedit sic, s. quia Christo quærente ab eis quid eis videatur de Christo cuius filius sit, illi dixerunt, quòd erat filius Dauid, per quod innuebant, quòd solum erat filius Dauid, & non alicuius maioris quam Dauid: cum à digniori fiat denominatio, & ita consequenter negabant eum esse filium Dei. Contra hoc Christus arguit volens ostendere, ꝙ Christus sit filius alicuius maioris quã Dauid, & hoc, quia Dauid vocat eum Dominum, & tamen si esset filius eius solum, non vocaret eum Dominum, quia minor esset eo lege nascẽdi, & sic potius eum filium vocaret. Vocauit tamen eum Dominum, & quia aliquis negaret istam nominationem, allegat Christus Psalmum 109. s. Dixit Dominus Domino meo, ideſt quomodo vocat eum Dominum, & non solum Dominum, sed etiam Dominum suum, quia Deum vocat ibi Dominum absolutè: Dominum suum vocat Mediam, siue Christum. Et ideo concludit, si Dauid eum Dominum vocat, quomodo filius eius est? quasi dicat, non est verisimile, ideo non erat filius Dauid, sed Dei.

Sed dicetur, quomodo valet istud argumentum, s. ꝙ Christus non sit filius Dauid, ergo erit filius Dei, quod Christus vult inferre. Nam non videtur valere. Licet enim sequatur, quòd Christus non esset filius Dauid, quia Dominus eius erat, non sequitur tamen, quòd erat filius Dei, quia poterat esse filius alterius viri, & sic nihil inferret Christus. Dicẽdum, quòd cum Iesus dixit, quòd Christus non est filius Dauid non intendit inferre, quòd erat filius alterius viri, qui nõ esset Dauid, quia hoc parũ valebat, sed intendebat inferre, quòd erat filius Dei ad ostendendum excellentiam Christi, & ita argumentum suum valet. Et ne esse est, quòd intelligatur isto modo. Primo quia si vellet inferre, quòd non erat filius Dauid quasi esset alterius viri filius sequeretur, quòd innueret, quòd nõ erat filius Dauid secundum carnem, & tamen certũ est, ꝙ de progenie eius erat, vt patet ex genealogia Christi supra 1. cap. & ipsi Dauid promissum fuerat, quòd de semine eius esset Messias: ergo non sic eum negat filium Dauid quasi asserat filium alterius viri, sed vult asserere filium Dei. Secundo, quia ex modo arguendi apparet, ꝙ non intendat inferre eum esse filium alterius viri. Nam arguit ex conditione dignitatis, si Dauid eum Dominum vocat, quomodo filius eius est, quasi dicat, si maior, & dignior est quam Dauid, quomodo ergo est filius eius, & tamen non inuenitur in tota deriuatione Hebræorũ aliquis dignior, & excellentior Dauid, ideo si dignior est quam David, erit dignior, & maior omnibus Hebræis, & consequenter si non est filius Dauid, quia maior est eo, neque erit filius alicuius Hebræi, neque alicuius hominis, quia maior est omnibus Hebræis, & omnibus hominibus, sed alicuius est filius: ergo est filius Dei. Tertio rursus patet ex modo arguendi. Nam si vellet probare de filiatione secundum carnem, non arguere sic, sed diceret Christus est de tali, vel tali tribu, vel est filius talis, aut talis hominis: ergo non est filius Dauid, arguit tamen ex dignitate, ideo iste modus nõ fuit ad dandum ei alium hominem in patrem, sed ad dandum ei patrem extra humanam speciem: quęcũque autem non sunt eiusdem speciei sic se habent, ꝙ id, quod vnius speciei est totaliter est melius eo, quod est alterius speciei, & sic cum ex dignitate, & inequalitate arguerit, cõuenienter voluit ei dare patrem extra speciem humanam, s. Deum.

Quarto quia auctoritas allegata ad hoc prodest. Nam si Iesus intenderet ostendere Christum non esse filium Dauid, sed alterius viri, nõ allegaret dictum Psalmi ad hoc, quia in Psalmo non ostenditur Christus esse filius alicuius hominis, sed inducitur ibi quędam æqualitas eius ad Deum ex multis. Primo quia tam Deus quam Messias vocantur Domini. Nã Deũ vocauit ibi Dauid Dominum absolutè, Messiam autem vocauit Dominum suum. Secundo, quia dixit Deus ad Messiam, sede a dextris meis, sedere a dextris est ad æqualitatem esse, immo in meliori loco existere, & tamen nemo est æqualis Deo, nisi Deus: ergo Christus est Deus, & filius Dei. Et sic bene conuenit auctoritas ad ostendendum Christum esse filiũ Dei, & non ad ostendendum eum esse filium alterius viri quam Dauid.

Sedere a dextris quid sit.

Quinto quantum ad principale, quod manifestè infertur ex dictis Psalmi illius est Christum, de quo ibi agitur esse filium Dei, quia dixit Deus ad Messiã. ex vtero ante luciferum genui te. ista autem nõ competunt alicui homini. Neminem enim Deus genuit. Nos enim creauit, vel fecit, sed non genuit, quia generatio consubstantialitatem dicit. Et ne aliquis dicat generationem accipi largè prõ creatione, vel formatione, additur id, quod non permittit hanc expositionem, s. quia dicitur: ex vtero genui te. Vter⁹ autem pars gignentis est, & ideo signatur consubstantialitas, s. ꝙ de seipso, vel de substantia sua genuit. Nos enim si Deus genuit large accipiendo: non tamen genuit de vtero, sed de nihilo: Christum verò de vtero genuit: ergo consubstantialis ei est, & sic est filius eius. Item aliud additur, s. ante luciferũ, ideſt genui te ante luciferum, s. antequam Lucifer esset, in quo innuitur coęternitas gignentis, & geniti. Nullus tamen hominum ante Luciferum genitus est, quia etiam Adam qui fuit primus homo, fuit post Luciferum. Fuit enim Lucifer quarta die creatus, cum toto ornatu cęli: Gen. 1. Adam vero sexto die eod. c. ideo generatio, quæ est ante Luciferum non est generatio hominis, sed Dei, & sic Christus, qui ante Luciferũ natus est, erit filius Dei, quod intendit hic probare Iesus. Vnde conuenienter probatur, quòd si non est filius Dauid, quòd sit filius Dei.

Lucifer quarto die cum toto cęli ornatu fuit creatus Adã vero sexto.

Cum autem objcitur, quòd non valet argumentum. s. ꝙ licet non sit filius Dauid, non sequitur, ꝙ sit filius Dei, quia poterit esse filius alterius viri.

Dicendum, ꝙ hoc bene teneret, nisi ex modo arguendi appareret quid Christus intenderet, & quid inferat, & quia ex modo probationis infertur, quòd ita non sit filius Dauid, quòd sit filius Dei: ergo bene valet argumentum eius.

Quare Christus ad suam probationem dixit, quomodo Dauid in spiritu vocat eum dominum. *Quæst.* CCCXXXV.

QVAERETVR, quare Christus dixit ad istã probationem, qũo Dauid in spiritu vocat eum dominum. Dicendum, ꝙ voluit probare antecedẽs suæ argumentationis. Nam sic arguit: Dauid vocat eũ dominum; ergo non est filius eius. Antecedens probat, ꝙ vocet eum dominum, quia in Psalmo sic dicit, & quia aliquis obijceret contra probationem, s. ꝙ licet eum vocet dñm, non sequitur, ꝙ non sit filius eius, quia Dauid poterat mentiri cum oĩs homo sit mendax Psal. 115. & ita nõ esset certum, ꝙ esset filius Dei, vel non esset filius eius, licet eũ Dauid dñm vocaret, respondet Iesus, ꝙ Dauid vocauit Christum hic dñm

loquendo in ſpiritu, ideſt per ſpiritum ſanctum, & ille non poteſt mentiri: ergo illa, quæ Dauid per Spiritũ ſanctum dixit, non poſſunt eſſe falſa, ſed vocauit eum Dominum in ſpiritu: ergo eſt filius Dei. Circa quod conſiderandum, ꝙ prophetæ homines erant, & non erant confirmati in gratia, ideo poterant errare in dictis ſuis interdum volendo mentiri, & interdum non intendendo veritatem rerum. Et ob hoc non erat neceſſe, ꝙ quidquid diceret ille homo, q propheta erat, acciperetur tanquam verum, & certum. Vt ergo videatur, ꝙ certum erat id, quod Dauid aſſeruit, dixit Ieſus, ꝙ non ſolum dixit illud Dauid, ſed etiam dixit illud in ſpiritu, ideſt per Spiritum ſanctum. Et ſic debet accipi tanquam certum, & firmum. Secundo conſiderandum, ꝙ prophetę interdum erant viri peccatores, & peſſimi. De peſſimis patet, quia Caiphas peſſimus erat cum dederit conſilium de morte Chriſti ante cęteros: Ioan. 11. & 18. c. & tamen iſte prophetauit Io. 11. ſ. cum eſſet pontifex anni illius prophetauit, & tamen illius prophetia ponitur in ſacra Scriptura, ſ. Ioan. 11. & eſt magnæ certitudinis, vt Euangeliſta cõfirmat. Manifeſtum eſt autem, ꝙ cum iſte eſſet peſſimus vir, & ęmulus Chriſti, ꝙ interdum mentiretur, & ſic prophetæ, quorum dicta in ſacra Scriptura habentur, interdum mentiebantur. Et ſic etiã eſt de Balaham propheta, cuius verba erãt certiſſima, ita vt haberentur verba ſua Dei, ſ. ꝙ cui ipſę malediceret, eſſet maledictus, & cui ipſe benediceret, eſſet benedictus: Nu. 22. c. Et prophetiæ certiſſimæ fuerunt, & prænunciauit aliqua de Chriſto, & de ſtatu futuro Iudęorũ, & fuerunt illa magnæ auctoritatis, ita vt Moyſes, qui fuit maximus prophetarum inter Hebræos, Deuter. 34. c ſcriberet dicta Balaham: Nu. 24. c. Cõſtat tamen, ꝙ iſte Balaham, cum eſſet peſſimus, & reſiſtens Deo, volens maledicere Iſraelitis contra Dei voluntatem, Num. 22. & 23 & dans conſilium contra eos ad delẽdum eos, Nu. 24. & 31. ca. & quem Deus propter hoc fecit interfici, Nu. 31. c. mentiretur aliquando, & falſa diceret. Et ſic illi prophetæ, quorum dicta in ſacris libris habentur, mentiebantur aliquando. Tertio conſiderandum, ꝙ interdum prophetæ, licet non eſſent peſſimi, peccabant aliquando ex humana fragilitate, licet raro. Sic patet de illo propheta, quem Deus miſit ad prænunciandum contra altare Bethel, & ſacerdotes eius 3. Reg. 13. c. nam ille vir Dei vocatur ibi, & ſanctus erat, & tamen peccauit ibi comedẽs panem in loco, in quo Deus vetuerat, & ideo leo egreſſus de ſylua occidit eum eod. c. Sic etiam Dauid propheta Domini erat, & vir ſanctus, ita vt Deus valde laudaret ipſum, dicẽs: Inueni virum iuxta cor meum 1. Re. 13. & Pſal. 88 & tamen ipſe peccabat interdum, vt in occiſione Vrię, & adulterio cum Bethſabee, & in numeratione populi 2. Reg. 11. & 24. c. ergo iſti, qui circa alia peccabant, poterant peccare circa mendaciũ, & circa errorem intelligendi, & ſic non eſſet neceſſe credere ei in omnibus dictis ſuis. Quarto conſiderandum, ꝙ etiam prophetæ qui erant viri ſancti, de quibus nulla peccata legimus, interdum ignorabant veritates rerum. Sic patet de Eliſęo 4. c. Ipſe enim fuit vir ſanctus, neque legimus de eo aliquam iniquitatẽ ſaltem paruam, & tamen quando venit ad eum Sunamitis neſciuit ille, quid illa volebat 4. Reg. 4. c. ſ. dimitte illam, quia anima eius in amaritudine eſt, & dominus celauit à me, neque indicauit mihi. Qui ergo ignorabat veritatem rerum poterat interdum per errorem dicere aliquid falſum, & ſic non eſſet neceſſe aſſentiri omnibus dictis eius. Quinto conſiderãdum, ꝙ prophetæ quando loquebantur aliqua, vt prophetę, loquebantur per Spiritum ſanctum, & tunc nõ poterant falſum dicere. Nam ſicut arbor bona non po-

Prophetæ quandoq; erãt viri peccatores, & peſſimi.

F teſt malos fructus facere, & arbor mala non poteſt bonos fructus facere, ita Deus, qui per eſſentiam eſt bonus, & verus, immo veritas, & bonitas, non poteſt falſum dicere, neque malum facere, ergo neque homo cum mouetur à Deo. licet enim homo poteſt per ſe facere malum, & bonum, tamen quãdo à Deo mouetur ad agendum, non poteſt facere, niſi bonum: & quandiu ab eo regulatur in agendo. & ſi regulatur in intelligendo impoſſibile erit ꝙ decipiatur, neq; mentiatur, ſed omnes prophetæ loquuntur Spiritu ſancto dictante 2. Pe. 1. ſ. Spiritu ſancto dictante locuti ſunt ſancti Dei homines: ergo prophetæ inquantum prophetaliter loquuntur, non poſſunt errare.

Soli ſancto dictante loquitur propheta.

G Sexto conſiderandum, quòd ſpiritus propheticus quo prophetæ loquuntur, non ſemper ineſt eis, ſed interdum ſedet ſuper eos, & interdum non, & quandiu habent ſpiritum illum, loquuntur occulta, quæ certa ſunt, & non poteſt veritas eorum præuaricari. Quandiu autem non habent illum, nihil poſſunt dicere de occultis, & ſunt, ſicut cęteri homines. Et patet primum, de modo loquendi apud prophetas, quia dicitur factum eſſe verbum Domini ad eos tali die, vel tali, vt ſępe patet in dictis Ieremię, & aliorum prophetarum. Secundum patet, ꝙ aliquando quęrebatur aliquid à prophetis, & neſciebant reſpondere, quia nondum habebant ſpiritum Domini, & expectabant quouſque illum haberent, & tunc loquebantur. H Sic patet 4 Re. 3. ca. quando tres reges quæſierũt ab Eliſæo, de aduerſitate ſitis, in qua erant, & neſciuit reſpondere Eliſæus, & iuſſit, ꝙ adducerent ei Pſaltẽ, ideſt cithariſtam, & dum ille pſalleret factum eſt verbum Domini ad Eliſæum, & tunc reſpondit ad propoſitam quæſtionem eodem capitulo. Et iſte ſpiritus ſubito venit, & apprehendit homines quaſi ſaliens in eos. Sic dicitur primo Regum 10. capitu. cum dixit Samuel ad Saul, & cũm egreſſus fueris vrbem habebis obuium gregem prophetarum, & inſiliet in te ſpiritus Domini, & prophetabis, & mutaberis in virum alterum. Et iſte ſpiritus durabat in homine aliquando multum, & aliquando parum, quãdiu Deus volebat. Et quandiu manebat intelligebat propheta I res occultas, quæ aliter intelligere non poterat, & poterat illas dicere: cum verò ceſſabat ſpiritus manere in homine, ceſſabat homo intelligere, & dicere. Sic patet primo Regum decimonono capitu. de Saule, qui iuit perſequens Dauid in Haioth Ramatha: Et ſequitur. Et factus eſt etiam ſuper eum ſpiritus Domini, & ambulauit ingrediens, & prophetauit vſque dum veniret in Haioth in Ramatha, & expoliauit ſe etiam ipſe veſtimentis ſuis, & prophetauit cum ceteris, & cecinit nudus tota die illa, & nocte. Et ſic innuitur, quòd vna die, & vna nocte manſit ſpiritus propheticus tunc in Saule, & ſic in alijs aliquando durabat parum, & aliquando multum.

Septimo conſiderandum, quòd quando prophetæ K non habebant actualiter ſpiritum propheticum, ſi illum cuperent ad intelligenda aliqua occulta, vel ad reſpondendum ad quæſtiones eis factas, non habebant illum, quando volebant, & interdum conſulebant Dominum ſuper aliqua re, vt eis reſponderet dando eis ſpiritum propheticum. Et fiebat tunc tripliciter: primo modo, quòd Deus ſtatim, ſiue poſt parum reſponderet, & inſiliret in eis ſpiritus Domini. Secundo modo, quòd poſt aliquot dies, vel hebdomadas. Tertio modo, quòd nunquam reſponderet eis inſiliendo in eos ad intelligendum id, quod volebant.

De primo patet, vt in Eliſæo, quia cum quæſierunt ab eo tres reges de dubio, non habebat ſpiritum propheticum, & ideo neſciuit reſpondere, ſed vocari iuſſit cithariſtam, & dum ille caneret facta eſt manus Dñi ſuper Eliſęum, & rñdit, & ita parum moratus eſt.

De ſecundo patet Ieremiæ quadrageſimoſecundo capitul. vbi Iudæi, qui relicti fuerant in terra poſt tranſmigrationem aliorum Iudęorum, orauerunt Ieremiam, vt reſponderet eis ex parte Dei, an deſcenderent in Aegyptum, vel non, & ille orauit Dominũ, vt ei reſponderet. Cum autem completi eſſent dies decem, factum eſt verbum Domini ad Ieremiam, Et ita vſque ad decem dies non venit in eũ ſpiritus Domini. Aliquando autem plus tardabat, vt patet Dani. decimo capitul. vbi Daniel orauit Dominum, vt reuelaretur ei per ſpiritum eius viſionis intelligentia, & ieiunabat, & lugebat non vngens ſe per tres hebdomadas integras, & in fine reuelata eſt ei viſio.

De tertio patet 1. Regum 28. cap. quando Saul ſuper euentu belli conſuluit Dominum. Et dicitur, quòd non reſpondit ei, neque per ſacerdotes, neque per ſomnia, neque per prophetas, & ſic ſuper illa re nullo modo voluit ſpiritus propheticus inſilire in prophetas ad hoc, quòd reuelaret eis id, quod quærebant. Patet etiam ſuper obſidione Ieruſalem facta à Chaldæis. Nam prophetæ volebant habere reſponſum de fine obſidionis, & Deus noluit reſpõdere eis, ſed ſoli Ieremiæ reſpondebat Threno. 2. capit. ſcilicet Non eſt lex, & prophetæ eius non inuenerunt viſionem à Domino, ideſt noluit inſilire in eis ſpiritus propheticus, oſtendendo eis, vt viderent finem illius obſidionis. Et ideo cum prophetæ non habeant ſemper ſpiritum propheticum, & etiam non habeant eum, quando volunt, multũ differt quomodo aliquis propheta aſſerat aliquid. Nam ſi dicat illud, quãdo habet ſpiritũ propheticum, & ꝑ illum ſpiritum eſt certum dictum, quia eſt dictum Dei. Si autem dicat illud, qñ non habet ſpiritum propheticum, non valet plus dictum eius, quam alterius hominis ſimplicis.

Ex quo ſequitur vnũ notabile, ſcilicet, quòd propheta loquens interdum ſine ſpiritu prophetico errat, & dicit contra id, quod ipſemet poſtea aſſerit habendo ſpiritum propheticum. Sic patet de Nathan propheta, cuius magnæ laudes ponuntur Eccleſiaſt. 47. capit. inter ſanctos viros. Ab eo enim quęſiuit Dauid, an ædificaret templum domino, & ipſe non habens ſpiritum propheticum videns humano iudicio, quòd illud opus erat laudabile, & pium, dixit ad Dauid, omne quod eſt in corde tuo vade, & fac, quia dominus tecum eſt 2. Regum 7. & 1. Paralipom. 17. cap. Et eadem nocte factum eſt verbum Domini ad Nathan prophetam, vt diceret Dauid, quòd non ędificaret ipſe Domum domino, ſed filius eius Salomon. eod. cap. & ſic contradixit verbis ſuis prioribus. & ſic Nathan loquens humano iudicio, quando non habebat ſpiritum propheticum, errauit, & deceptus eſt, ita ergo licet Dauid, qui propheta erat, diceret Chriſtum eſſe filium Dei, vel eſſe Dominum ſuum, non eſſet certum, neque faceret probationem, niſi Dauid tunc haberet ſpiritum propheticum, & ideo fuit conueniens, quòd Chriſtus diceret, quòd Dauid in ſpiritu loquens vocat dominum ipſum Chriſtum.

Quomodo cognoſci poteſt, quòd verba, quæ aliquis propheta dicit ſint ex ſpiritu prophetico, vel non. Quæſt. CCCXXXVI.

QVAERETVR cum prophetæ non habeant ſpiritum propheticum, & quando loquuntur ſine ſpiritu illo non ſunt eorum verba magis quam aliorum hominum certa, in quo ſciemus, an verba, quę aliquis propheta dicit, ſint ex ſpiritu prophetico, vel non, vt credamus ei, vel A non credamus. Dicendum, quòd verum eſt, quòd prophetæ interdum errant prænunciando falſa. Sic dicitur Threno. 2. ca. prophetæ tui viderunt tibi falſa, & ſtulta, neque aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pęnitentiam prouocarent. Hoc autem accidebat dupliciter. Vno modo, quia aliqui fingebant ſibi aliquid eſſe reuelatum à Deo, quod non erat reuelatũ, licet aliàs iſti eſſent prophetæ, & iſtos vocat Deus factores ſomniorum Deuteronom. 13. cap. & loquuntur ex tumore, ideſt ex ſuperbia ſua, vt videantur in hoc eſſe prophetæ cum non ſint Deuterono. 18. cap. Et hos dicit Deus prophetare ex corde ſuo, Et dicũt, miſit nos Dominus, cum Deus non miſerit eos: Ezechi. 13. cap.

Alio modo contingit, quòd prophetæ nõ fingunt aliquid, ſed putant ſibi eſſe reuelatum à Deo, & non B eſt. Sic patet de prophetis Baal, qui reſponderunt regi Achab. Nam Deus voluit decipere regem Achab, vt caderet in bello 3. Regum 22. cap. & 2. Paralipom. 18. & dixt quis decipiet Achab regem Iſrael, vt aſcendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et egreſſus ſpiritus ſtetit coram Domino, & ait: ego decipiam illum. Et ait Deus, in quo decipies? Et ille ait: egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum eius, & dixit Dominus, decipies, & præualebis egredere, & fac ſic. Et ſequitur. Nunc igitur dedit dominus ſpiritum mendacij in ore omnium prophetarum, qui ſunt hic. Et ſic illi putauerunt ſe vera prænunciare, & C à Deo accepiſſe viſionem, & non acceperant, & ideo inuentum eſt falſum, quod prænunciauerunt, quia omnes vno ore prædixerunt, quòd traderet Deus Ramoth Galaad in manus eius, & tamen ipſe mortuus eſt in bello, & non tradita eſt Ramoth Galaad in manus eius eod. cap.

Ad ſciendum autem, quando propheta loquitur ex parte Dei, eſt conſiderandum, quòd aut propheta dicit ſe loqui ex parte Dei, vel innuit hoc ex modo loquendi, aut non. Si non innuit hoc non eſt credendũ, ſicut prophetæ, ſed accipienda ſunt verba eius, ſicut cuiuslibet alterius hominis ſimplicis, & licet verum eueniat, quod talis prædixerit fuit per accidens, & nõ eſt tenendum tanquam propheticum. Si autem di- D cat propheta ſe loqui ex parte Dei, vel hoc innuat, eſt vnus modus inueſtigãdi hoc, ſ. quia aut quod ille prędixit euenit, ſicut ille dixit, aut non. Si non euenit, apparet manifeſtè, quòd non eſt locutus ei Deus, ſed finxit ipſe, vel errauit putans ſe accepiſſe à Domino Deuteronom. 18. cap. ſ. propheta, qui arrogantia damnatus voluerit loqui in nomine meo, quod ego nõ pręcepi illi, vt diceret, interficietur, & ſequitur, quòd ſi tacita cogitatione reſponderis, quomodo poſſum intelligere verbum, quod non eſt locutus Deus? hoc habebis ſignum, quòd in nomine Domini propheta ille locutus fuerit, & non venerit hoc, Dominus non eſt locutus, ſed per tumorem cauſa ſui propheta confinxit: è cõtrario autem ſi euenerit, quod locutus eſt, eſt ſignum, quòd Deus locutus fuerat illud, quia po- E teſt accidere id, quod quis de futuro prænunciat, ſicut ille aſſerit, licet de hoc ipſe nihil nouerit, eſt tamen præſumptio, quòd à Deo ei reuelatum fuerit, ſi ſic euenit, vt ille locutus eſt.

Quando ꝓpheta loquitur ex parte Dei.

Sed iſtud ſignum, licet ſit conueniens, non eſt tamen ſufficiens, quia multa prædicuntur à prophetis ſine præfinitione temporis, vel talia, quorum impletio deſignatur futura poſt tempora noſtra, & circa talia non eſt illud ſignum ſufficiens, ſed ſolum circa ea, quæ dicuntur in breui futura, ita vt nos poſſimus de illorum veritate, vel falſitate iudicare.

Ideo ad hoc eſt alia regula, ſcilicet, quòd aut propheta ille prænuncians aliquid futurum ſubiunxit

aliquod

aliquod miraculum, aut non, si subiunxit aliquod miraculum in confirmationem illius certum erat, quòd à Deo veneret illud, verbum, vt si diceret, ego prænuncio vobis tale, vel tale futurum ex parte Dei, & in signum huius dico vobis, quòd tale, vel tale miraculum videbitis statim. Ista regula colligitur Deuteronom. 13. cap. & taliter ostendit veritatem prophetiæ suæ Samuel. Nam dixit Iudæis ex parte Dei. Vade peccastis petendo regem super vos, & in signum huius dico vobis, quòd statim venient tonitrua, & pluuiæ, licet sit tempus æstatis 1. Regum decimosecundo capit.

Si autem non subiungeret miraculum, non erat certum verbum eius, an ex Deo esset, & ideo non tenebantur audientes credere, licet esset à Deo verbum.

Et tamen sciendum, quòd licet propheta daret miraculum, si illud præcederet ad dictum non obligabantur credere dictum sequens, vt si propheta faceret aliquod miraculum, & post miraculum diceret scitote, quòd hoc erit, non tenebantur credere. Et hoc, quia illud dictum manebat sine cõfirmatione: nam miraculum, quod præcessit, non potuit esse signum confirmans sequentia. Sic patet Deutero. decimotertio cap. de illo, qui prædixit portentum, & euenit, & tunc addidit. venite eamus, & colamus Deos alienos. Nam non erat audiendus ille propheta, sed occidendus.

Sed adhuc non est istud signum sufficiẽs, quia multi prophetæ erant, qui nunquam faciebant miracula, & dato, quòd miracula facerent non tamen ad cõfirmationem singularum rerum. Etiam quia si ad cõfirmationem illarum facerent miracula, tamen nos hoc nescimus. Ideo est alia regula conuenientior, & potissimè nobis, quia nos nunc non videmus prophetas, sed dicta illorum, quæ à multo tempore fuerunt dicta. Est autem regula, quòd illa dicta prophetarum quæ Ecclesia in sacris libris scripta habet, certissimè credenda sunt esse dicta Deo inspirãte. Ea verò, quæ inter sacras scripturas non inueniuntur, nullam auctoritatem habent, neque credimus illa prophetas à Deo inspiratos dixisse. Et patet ista regula 2. Pe. 1. ca. scilicet hoc primum intelligentes, quòd omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit: non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Cum enim dicitur omnis prophetia scripturæ propria interpretatione nõ fit. Est sensus, quòd omnia dicta prophetica, quæ scripta sunt in sacra scriptura non fiunt propria interpretatione, idest ex ingenio loquentis, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt prophetæ omnia illa, quæ in sacra scriptura sunt. Hoc autem dato iam non oportet quæri aliquod signum, s. an propheta fecit miraculum ad confirmationem, vel non, sed absolutè dicendum est, quòd quicquid inter sacras scripturas in canone recipitur ab Ecclesia vniuersali, est dictum a prophetis inspirante Spiritu sancto. Et iste modus accipiẽdi firmitatem ex scripturis, quę erant in canone, fuit apud Iudęos quondã sicut nunc est apud nos. Sic loquitur August. in Epistola ad Hieronymum. & in Dec. di. 9. cap. ego solis, s. ego solis eis scriptorum, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque referre, vt nullum eorum scribendo errasse audeam credere. Et per hũc modum tam apud nos quam apud Hebręos constat quid sit dictum a propheta propheticè Deo inspirante, s. id, quod inter sacras literas in canone scripturarum inuenitur.

Vnde constat, quòd Dauid in spiritu loquebatur, & quis esset iste spiritus. Quæst. CCCXXXVII.

QVAERETVR cum dicat Christus hic, q̃ Dauid dixit hoc de Christo loquens in spiritu. Vnde constat, quòd in spiritu loquebatur.

Dicendum, quod constat ex regula data præcedẽti q. s. quòd id, quod inuenitur inter sacras scripturas est propheticè dictum. Si autem est istud dictum, Dixit Dominus Domino meo, ideo cum ibi sit constat, quòd Spiritu sancto dictãte fuerit dictum, & hoc ex modo loquendi Euangelistarum. Nam Matthæus hic, & Marcus 12. c. dicit, quòd Dauid loquens in spiritu, dixit hoc, sed Lucas c. 20. dixit, quòd Dauid dixit in libro Psalmorũ: dixit dominus &c. & ita loco huius, quod alij dixerunt Dauid in spiritu locutum, dixit Lucas dixisse illum hoc in libro Psalmorum quasi dicere in libro Psalmorum sit dicere de spiritu propheticо. Est enim liber Psalmorum inter sacras scripturas. Nam tres ordines librorum ponunt Iudæi in canone librorum suorum, s. leges prophetales agiographos, vt patet per Hieronymum in prologo Galeato, & ibi ponuntur Psalmi agiographa. Vnde constat spiritu sancto dictum esse quicquid ibi scriptum est. Hũc autem ordinem canonis librorum Christus ostendit Luc. 24. cap. dicens: oportet impleri omnia, quæ scripta sunt de me in lege Moysi, & ꝓphetis, & Psalmis. Et tamen si Psalmi non haberent auctoritatem, non allegaret illos. Etiam apparet per Spiritum sanctum esse compositos, quia dixit: oportet impleri omnia, quæ scripta sunt de me. ergo ea, quæ in Psalmis erant, dicta erant per Spiritum sanctum, & sic constabat, q̃ Dauid in spiritu locutus est de Christo.

Quis erat iste spiritus in quo loquebatur Dauid. Quæst. CCCXXXVIII.

QVAERETVR cum dicatur, quòd Dauid loquebatur in spiritu, quis erat iste spiritus.

Dicẽdum, quòd oportet accipi pro Spiritu sancto. Manifestum est enim, quòd Dauid in spiritu loquebatur, etiam si nemo Euangelistarum hoc exprimeret, quia cum esset agens per intellectum, oportebat, quòd illud, quod ageret ex præcogitatione, vel intellectu dictante dicatur fieri a spiritu, quia intellectus spiritus dicitur, eo quòd virtus animæ, quæ est spiritualis substantia, & omnem spiritualem, vel incorpoream substantiam spiritum vocamus, inquantum distinguimus substantiam per corpus, & spiritum, & ideo siue Dauid moueretur a Deo, vel ab alia exteriori substantia spirituali, siue non, sed per seipsum solum ageret, diceretur in spiritu agere, vel loqui, & ideo non oportebat ad hoc exprimi, quòd in spiritu locutus esset, & tamen expressit hoc Matthæus, ideo oportet aliquid speciale intelligi per spiritum, quòd non intelligeretur non expresso hoc.

Dicendum autem, quòd per spiritum voluit intelligere Matthæus Spiritum sanctum. Et patet, primo, quia Marcus ponens eandem sententiam, dixit. s. Ipse enim dicebat in spiritu sancto. Dixit dominus &c. Mar. 12 c.

Secũdo patet, quia Matthæus expressit istud ad cõfirmandum argumentum, scilicet, quòd Dauid vocauerat Christum Dominum: ergo nõ esset filius eius & tamen non sequeretur hoc, si Dauid a Spiritu suo motus ista dixisset: ergo oportet, quòd moueretur a spiritu Dei, vt verbum suum esset certum, sed spiritus Dei vocatur Spiritus sanctus Psalm. 50. Spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Ergo intelligitur de Spiritu sancto.

Tertio

Tertio patet, quia Dauid inducitur locutus non a seipso, sed Deo mouente, vt verbum suum habeatur in auctoritate, & tamen omnia talia dicuntur dicta per Spiritum sanctum 2. Pe. 1. s. non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines: ergo Dauid Spiritu sancto spiratus locutus est hoc.

Quare Matthæus dixit, quòd locutus est Dauid in spiritu, non addens in Spiritu sancto. Quæst. CCCXXXIX.

SED dicetur quare Matthæus dixit, quòd locutus est Dauid in spiritu, non addens, quòd loqueretur in Spiritu sancto.

Dicendum, q̃ spiritus, quãdoque accipitur in scriptura sine determinatione, solet autem accipi pro vẽto siue flatu: nam flatum spirationem dicimus, sic accipitur 3. Regum 19 capitu. scilicet, ecce Dominus transiit, & spiritus grandis. Et sequitur, & non in spiritu Dominus, idest non in vento grandi transeunte. Secũdo accipitur pro indignatione, vel ira, vt Gen. 6. cap. non permanebit spiritus meus in homine in æternum &c. idest non erit indignatio mea semper cõ tra hominem, & Isa. secundo capit. Quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus eius, idest qui habet eam in naribus.

Tertio accipitur pro quadam concitatione animi intra illud. Et spũm concitatũ quis cohibere poterit? Quarto modo accipitur spiritus pro substantia spirituali, quæ contra corpus distinguitur, & hoc, siue spiritus coniunctus corpori, sicut est spiritus humanus, siue separatus, & immaterialis, sicut Angelicus totaliter diuinus. De primo patet Nu. 16. capit. s. Fortissime Deus, spirituum omnis carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua desęuiet? Et vocatur Deus spiritus carnis, idest potens super spiritus alligatos carni, qui sunt spiritus humani, idest animæ. De secundo patet Psalm. 103. & ad Hebræ. 1. capit. s. Qui facit Angelos suos spiritus. Et sic Angeli vocantur spiritus. De tertio patet Io. 4. c. s. Deus spiritus est. Quinto accipitur spiritus pro spirituali desiderio, & conditione agendi. Sic patet ad Rom. 8. cap. Quinque spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Et ad Ga. 6. Si spiritu viuimus, & spiritu ambulemus, idest spiritualiter. Sic etiam Christus loquitur Ioan. 4. cap. Deus spiritus est, & eos qui eum adorant oportet in spiritu adorare, idest spiritualiter, & ex hoc vocatur spiritualis, idest ad modum viuendi spiritualem tendens ad Ro. 7. cap. s. scio enim quòd lex spiritualis est, ego autem carnalis.

Sed accipiendo quantum ad modum quartum ꝓ substantia spirituali separata, est sciendum, quòd aliquando accipitur spiritus absolute in malum, idest ꝓ dæmone, & aliquando pro Deo. De 1. patet 3. Reg. 22. & 1. Paralipom. 18. cap. s. Et egressus spiritus stetit coram Domino, & ait: ego decipiã illũ. Et ille est spiritus, qui decepit prophetas Achab. Sed ad Deum, & ad Angelos non pertinet decipere, maxime quia spiritus per mendacium decepit eod. cap. s. in quo dicit in ore omnium prophetarum eius. ad dæmonem autem pertinet esse mendacem Io. 8. s. diabolus mendax est, & pater eius, idest mendacij, & ideo cum mẽdacium de propriis loquitur, & sic accipitur ibi spiritus pro dæmone. Aliquando spiritus absolute accipitur pro Deo, vt Ioan. 4. capit. Deus spiritus est, & ita nunc accipitur spiritus pro Deo, qui est Spiritus sanctus, & oportuit aliud addi, quia satis intelligebatur cum dicitur, quòd locutus est in spiritu, locutum esse per eum. Sic etiam accipitur in nouo testamento frequenter, vt Luc. 2. de Simeone, qui venit in spiritu in templum, idest per Spiritum sanctum, qui monerat cor eius ad veniendum. Sic etiam supra 4. cap. dicitur. Ductus est Iesus à spiritu in desertum, idest ductus est à Spiritu sancto, qui eum illuc impulit, vt ibi à dęmone tentaretur.

Sed adhuc considerandum, quòd spiritus iste, in quo loquebatur Dauid erat spiritus propheticus. nã spiritus, qui prophetas facit esse, spiritus propheticus appellatur, & tamen Dauid dixerat ista, vt propheta, ideo cũ diceret per spiritum, oportebat, quòd per spiritum propheticum diceret, & iste spiritus solet vocari interdum spiritus absolute, vt patet 4. Reg. 2. cap. s. requieuit spiritus Eliæ super Elisęum & 4. Re. 2. cap. petiuit Elisæus ab Elia, dicens. Obsecro, vt fiat spiritus tuus duplex in me, & tamen manifestum est, quòd ille erat spiritus propheticus, quia non habebat alium spiritum Elias, nisi propheticum, neque transfusus est alius in Elisæum. Sic etiam Deus loquitur Nume. 11. cap. ad Moysen, s. auferam de spiritu tuo, & tradam eis, idest de spiritu prophetico Moysi dandum erat aliquid septuaginta senioribus. Et patet, quia eodem cap. sequitur. descendit dominus per nubem, & locutus est ad Moysem auferens de spiritu, qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris: cumque requieuisset in eis spiritus prophetauerunt, neque vltra cessauerunt. Et ita spiritus ille propheticus erat, quia mox, vt insilijt in eos, prophetauerunt.

Spiritus ꝓpheticꝰ põt dupliciter Spiritus sanctus vocari.

Sciendum autem, quod iste spiritus propheticus, quem Marcus Spiritum sanctum vocauit, potest dupliciter vocari Spiritus sanctus. Vno modo, quòd sit iste Spiritus sanctus, qui est persona trinitatis. Alio modo, quòd sit donum aliquod Spiritus sancti: nam vterque modus conuenit. De primo patet, quia licet omnia bona nostra sint simul à tota trinitate, vt ab vno benedicto, & vnico rerum omnium principio, tamen per attributionem omnia dona attribuuntur Spiritui sancto, ita vt ipse dicat efficere in nobis omnes gratias. Et hoc modo quia prophetæ per donum, quoddam Dei inspirati prophetant, dicentur a Spiritu sancto inspirati, & ipse Spiritus sanctus dicetur spiritus propheticus, quia animos eorum implet. sic accipitur 2. Pe. 1. s. Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, idest prophetæ. Et necesse est, vt propheticus spiritus dicatur ille, qui prophetas constituit. Sic enim dicitur Sapien. 7. ca. quòd transferens se per animas sanctas amicos Dei, & prophetas constituit: ergo spiritus sanctus est spiritus propheticus. Et sic etiam potest accipi Actu 2. capit. s. repleti sunt omnes Spiritu sancto. nam Spiritus sanctus super eos descendit, & ille est, qui eos repleuit.

Omnia dona Spiritus sancti spiritus vocantur.

De secundo, s. quòd sit donum Spiritus sancti, patet Ioan. 20. c. s. insufflauit in eos, dicens: Accipite Spiritum sanctum. Et tamen oportet ibi accipi pro dono, s. pro potestate soluendi, & ligandi, quæ non est ipse Spiritus sanctus, sed quoddam donum, cum statim dicatur. Et quorum remiseritis peccata remissa erunt &c. sic etiam accipitur Actu 8. ca. s. orauerunt ꝓ eis, vt acciperent Spiritum sanctum, idest dona Spiritus sancti, vel gratiam. Et ex hoc etiam omnia dona Spiritus sancti vocantur spiritus. Sic patet Isaiæ vndecimo capit. vbi ponuntur septem spiritus sapientię, consilij, timoris, pietatis, &c. qui sunt spiritus, idest septem dona Spiritus sancti. Et recte hoc fit, quia ipse Spiritus sanctus omnia hæc dat, & licet ista multa sint, ipse vnus est 1. Corinth. 12. c. s. diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus. Vnde postquam ibi posuit multa dona subdidit. Hæc omnia operatur vnus, & idem spiritus diuidens vnicuique prout vult. Et sic in præsenti potest accipi spiritus, in quo loquebatur

batur Dauid pro ipsa persona Spiritus sancti, quę impellebat eum ad loquendum. Vel pro spiritu, ideſt dono prophetico, quo illustrabatur interius ad dicendū hæc, & ad eundem sensum redeunt isti modi. Nam prophetæ nō possunt habere spiritum propheticum, qui est interior inspiratio, & illustratio, nisi Deus inspiret, neque etiam per Deum solum prophetabit aliquis, nisi Deus aliquid dederit ī intellectu eius, quod distinguatur a Deo. Quod verum est, nisi in visione beata, vbi homo potest prædicere futura non per aliquam inspirationem interiorem, quę distinguatur essentialiter à Deo, sed per ipsam diuinam essentiam, quia illa est ibi, quod videtur, & medium videndi, siue species, & tamen adhuc in tali casu requiritur lumen gloriæ, quod est aliquid habituale, & creatum, sine quo non aptatur, neque proportionatur essentia diuina intellectui nostro, vt sit nobis medium intelligendi.

Quomodo constabat Iudæis, quòd ista verba dixerat Dauid, scilicet dixit dominus domino meo. Quæst. CCCXL.

QVAERETVR quomodo constabat Iudæis, quòd ista verba dixerat Dauid, ſ. dixit dominus Domino meo.

Aliqui dicunt, quòd planum est, quia ista sunt verba Psalmi, & tamen omnes Psalmi facti sunt à Dauid, cum sic inscribatur titulus eorum.

Dicendum, ꝙ falsum est: nam licet apud vulgares inscribatur cuilibet Psalmo titulus Dauid non fuerunt omnes editi à Dauid, sed multi fuerunt Psalmorum auctores He man. Ethan, Idithum, filij Core, Asaph, Moyses, Dauid, & alij, vt patet ex vera inscriptione titulorum Psalmorum. Solent tamen apud pauca aduertentes, & interdum omnes peritos omnes Psalmi ascribi ipsi Dauid, ſ. quia ipse plurimos eorum fecit. Nemo enim de alijs auctoribus Psalmorum tot edidit Psalmos: immo ipse solus edidit plures Psalmos quam omnes alij auctores simul, & ob hoc ipse vocatur propheta absolute, ideſt per excellentiam, ſ. quia in canendo, & compositione Psalmorum ipse fuit maior omnibus Israelitis. Sic dicitur 2. Reg. 23. c. ſ. dixit Dauid filius Isai egregius Psaltes Israel. Psaltes autem dicitur auctor, vel Psalmorum compositor.

Multi auctores Psalmorum.

Ad propositum autem dicendum, quòd licet non sint omnes Psalmi Dauid, tamen iste Psalmus est ipsius Dauid, vt apparet ex eius titulo, & Iudęi, qui tunc erant non dubitabant de hoc, ideo nemo calumniatus est probationem Christi quasi veram, & solidam existentem.

Quomodo sit verum, quòd ille Psalmus de Christo intelligatur. Quæst. CCCXLI.

QVAERETVR cum dicat Iesus, quòd Dauid vocat eum, ideſt Christum dominum suum, in quo innuit, quòd ille Psalmus de Christo intelligatur, quomodo sit hoc verum.

Dicendum, quòd in veritate Psalmus iste de Christo intelligitur, neque conueniūt ea, quæ scripta sunt ibi alteri, nisi Christo, vt ostendetur statim, & Iudæi illius temporis ita credebant: nam si non haberent isti pro manifesto, quòd Psalmus ille intelligeretur de Christo, arguerent Christi probationem: ipsi enim valde cuperent eludere Christi argumentum ad seipsos defendendum, quia ipsi dixerant Christum esse filium Dauid, & Iesus ostendebat, quòd non. Et sic si inuenirent aliquam occasionem calumniandi contra argumentationem suam, niterentur arguere, & maximè, quia tota vis probationis stat in hoc, quòd iste Psalmus intelligatur de Christo, sed ipsi nihil cōtenderunt super hac probatione, ideo constat, quòd ipsi pro certo tenebant hunc Psalmum intelligi de Christo.

Circa quod considerandum, ꝙ cum Iudæi negantes Messiam esse filium Dei, videant ex hoc Psalmo aliqualiter istud inferri, si de Christo intelligatur, dixerunt non intelligi de Christo, & ideo dicunt nō solum non intelligi de Christo, sed etiam ista verba nō esse Dauid, vel saltem non esse dicta in persona eius, sed in persona cuiusdam serui Abraham cuius filius vocabatur Damascus Eliezer Gen. 17. & hoc volunt, quia aliqua verba huius Psalmi videntur aliqualiter conuenire illius opposito, & dicunt intelligi de bello Abrahæ contra reges quatuor, qui tenebat captiuos quinque reges Gen. 14. c. & dicunt, quòd loquitur Eliezer Damascus verba Psalmi illius, ſ. dixit dominus, ideſt Abraham Domino meo, ideſt Isaac filio suo, qui erat Dominus Eliezer, sede à dextris meis, ideſt quiesce: donec ponam inimicos tuos, ideſt illos quatuor reges, scabellum pedum tuorum, ideſt subijciam eos tibi. Et hoc, quia Abraham pugnauit contra illos, & conuertit eos in fugam: accepitque de manu eorum omnia spolia quinque Regum, quæ ipsi tulerant in re bellico. Etiam videtur concordare alia particula Psalmi, ſ. inquantum dicitur sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech: nam in eodem bello fit mentio, quòd Melchisedech rex Salem, qui erat sacerdos Dei altissimi protulit panem, & vinum, & benedixit Abraham. Etiam videtur consonare aliud verbum Psalmi, ſ. dominus à dextris tuis confregit in die iræ suæ reges. quod intelligunt de illis quatuor regibus confractis, & superatis ab Abraham.

Sed dicendum, ꝙ omnia hæc ficta sunt, & per extorsionem literæ dicta. Primo quia si de hoc intelligeretur, oporteret, ꝙ ista essent verba Eliezer, & non Dauid, & sic esset Psalmus Eliezer, & non Dauid, & tamen inscribitur Psalmus ipsi Dauid, ideo non intelligitur de facto Abraham.

Secundo, quia hoc modo poneretur à principio Dominus pro Abraham, & tamen non conuenit, quòd absolute ponatur dominus pro Abraham: ad Deum enim talis nuncupatio pertinet: poterat enim Eliezer vocare eum Dominum suum, sed non Dominum absolutè, quia significatur, quòd est dominus omnium.

Tertio quia diceret ibi Abrahā filio suo Isaac, qui erat dominus Eliezer: sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos &c. & tamen manifestum est, ꝙ non poterat esse istud dictum de Isaac, quia tūc Isaac natus esset multo tempore, ante bellum Abrahæ cū istis quatuor regibus, vt posset ei loqui Abraham, vel fingi, quòd ei loquebatur, & tamen nondum erat natus, sed multo tempore post natus est Isaac, quia istud bellum ponitur Gene. 14. c. & natiuitas Isaac ponitur Gene. 21. c. Ergo non potest sic intelligi.

Sed dicendum, quòd ista argumenta procedunt supponendo, quòd in expositione Psalmi inducantur Abraham, & Isaac, scilicet, quòd dominus sit ibi Abraham.

Alij tamen Iudæi minus calumnioſe exponunt, ſ. ꝙ intelligatur de Abraham, & tñ non inducunt Isaac, & tunc est sensus, ſ. dixit Dominus, ideſt Deus domino meo Abrahā sede a dextris meis, donec ponā &c. Sed adhuc dicendum, ꝙ ista expositio nō stat: primo quia tunc esset Psalmus iste Eliezer, & non Dauid, ꝙa Dauid non vocaret Abraham dominum suū. Secundo dicitur, quòd nō stat, quod dicitur sede à dextris meis. Nā Abraham nunquā sedit à dextris Dei neq; vere, neque figurate, quia hoc significat quandam æqualitatem honoris, quę non conueniebat Abrahæ, qui seruus erat Dei, & nullo modo ęquandus ei.

Tertio, quia dicitur, donec ponam inimicos tuos. Nam illi reges quatuor, contra quos pugnauit Abraham non erant inimici Abrahæ, sed reges Sodomorum, & illum, & alios quatuor reges captiuos ducebant, Abraham autem venit in auxilium regis Sodomorum. Gen. 14. c.

Quarto, quia non conuenit, quod sequitur. ſ. virgā virtutis tuæ emittet dominus ex Sion. Nam hoc non videtur qūo intelligatur de Abraham, ad quem non pertinuit Sion, quę manebat sub potestate Melchisedech regis Salem. i. Ierusalem.

Quinto, quia dicitur: Ex vtero ante Luciferum genui te, inquantum enim dicitur genui te, significatur, ꝙ Deus esset pater Abrahæ per generationem, sed falsum est, quia licet Deus sit pater omnium nostrum, non tamen per generationem, sed per creationem, ergo de alio intelligitur, qui filius sit.

Sextò, quia dicitur, ante Luciferum. ſ. quia genitus fuit ante Luciferum. Nam de Abraham non est verū, ꝙ genitus sit ante Luciferum, quia Lucifer creatus est quarta die ęculi: Abraham vero natus est, quasi anno ęculi millesimo nōgēteſimoquinquagesimo, vt patet ex decursu libri Gene. Et hoc etiam prodest ad confirmationem antecedentis rationis. Nam dicere aliquis, ꝙ gignere accipitur large pro creare. & ita Deus genuit Abraham. Hoc tamen non stat, quia dicitur genuisse ante Luciferum, & tamen Abraham non fuit genitus ante Luciferum, sed multo tempore post creationem Luciferi.

Sed obiicietur, ꝙ intelligatur de eo, quia licet Abraham secundum existentiam non fuerit, nisi in tempore determinato, tamen in mente Dei erat ab æterno: & ita erat ante Luciferum.

Dicendum, ꝙ ēt non stat, quia tunc non solū Abraham esset in mēte Dei, sed oīa sunt ibi idealiter, & ita & esset ibi Lucifer, & ideo non esset Abraham ante Luciferum. Nam in mente diuina omnia sunt simul, & vnum non precedit ad aliud duratione.

Septimo, quia dicitur: ex vtero. ſ. genui te ex vtero. ideſt substantia mea, vel de eo, quod est intra me, siue pars mei, & tamē Abraham non est de substātia Dei, quia nihil est de substantia Dei, nisi Deus: cætera vero sunt de nihilo. Et ista ratio efficacius probat quam ego, nam quantum ad gignere poterat dici, ꝙ accipiebatur large pro creare: quantum vero ad luciferū poterat dici, ꝙ accipiebatur pro generatione, vel esse, qđ Abraham habebat in mente diuina. Et cum obijci tur, ꝙ etiam Lucifer habebat ibi esse. Poterat dici, ꝙ accipiatur esse Luciferi pro esse, qđ habet in ꝓprio genere, qđ recepit in die quarta, & non pro esse, qđ habebat in mente diuina. Et tunc verū est, ꝙ Abrahā genitus est ante luciferū, sed hoc vltimum tollit oēs ambiguitates, ſ. quia dicit ex vtero, quod significat consubstantialitatē: nihil aūt cōsubstantiale est Deo, & genitum nisi filius eius, qui etiam Deus est. Et notanter dixit ex vtero, & non ex corde, vel intellectu, quia omnia sunt in Deo per modum intellectus, & ideo si de corde, vel intellectu diceretur genuisse, posset intelligi, licet large pro modo, quo nos sumus in Deo, & procedimus ab ipso velut ab artifice, & conditore per voluntatem, & intellectum. Dixit tñ ex vtero. Est autem vterus locus naturalis generationis, & formationis fœtus, ideo cum dixit, ex vtero genuisse, non potest intelligi nisi de filio, qui consubstātialis est patri, & per modum naturæ ab eo genitus, & non, vt ab artifice factus, vel creatus.

Octauo patet, quia dicitur: Tu es sacerdos in ęternum, & tamen Abraham non fuit sacerdos, Christus autem fuit sacerdos, immo ista causa innuitur Gene. 14. Quare Melchisedech benedixit Abrahę, scilicet, quia erat sacerdos Dei altissimi, & tamen si Abrahā esset sacerdos non benediceretur a Melchisedech, cum benedicatur minor a maiori ad Hebræ. 7. Et agitur ibi de bñdictione Abrahæ facta a Melchisedech, & tamen si esset Abraham sacerdos, non poneretur ibi pro causa, quia Melchisedech benedixit Abrahæ, quia erat sacerdos Dei.

Nono patet, quia Iudæi applicant istam particulā, inquantum Gen. 14. vbi ponitur istud bellum, dicitur de Melchisedech, ꝙ erat sacerdos, & tamen in litera Psalmi innuitur, ꝙ iste, de quo agitur sit sacerdos, & non Melchisedech, sed sequitur ordinem Melchisedech, & ideo non est ad propositum.

Decimo, quia dicitur sacerdos in ęternum, & hoc excludit omnem calumniam. Nam etiam si fingat, ꝙ Abraham fuerit sacerdos sequens ordinem Melchisedech, tamen non fuit sacerdos in ęternum, quia mortuus est, & ideo oportet intelligi de alio, qui viuat in ęternum, ipse est filius Dei Christus, & ita exponit Apostolus istum passum ad Heb. 7. de Christo, ꝙ sit sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Aliæ rationes poterant accipi ex litera Psalmi ad ostendendum, ꝙ non possit intelligi de Abraham, & tñ quantum ad eas superſederetur. De his dixit Hierony. super Matthæum, interrogatio hæc proficit nobis vſq; hodie contra Iudęos. Hi enim qui confitentur Christū venturum hominem simplicem, & sanctum virum, asserunt de genere Dauid. Interrogemus ergo omnes docti a Domino, si simplex homo est, & tantum filius Dauid, quomodo Dauid vocet eum dominum suum? Iudęi autem ad eludendam interrogationis veritatem friuola multa confingunt, Vernaculum Abrahæ asserentes cuius filius fuerit Damascus Eliezer, & ex ipsius persona scriptum esse Psalmū, quòd post cędem quinque regum dominus Deus Domino suo Abraham dixerit, sede a dextris meis, &c. quos interrogemus, quomodo dixerit Abrahę ea, quę sequuntur, & respondere cogamus, quomodo Abrahā ante Luciferū genitus sit, & quomodo sacerdos fuerit, secundum ordinem Melchisedech, pro quo Melchisedech accepit panem, & vinum, & à quo decimas prędę acceperit. Omnia tamē, quę in hoc Psalmo dicuntur, conueniunt Christo, qūo aūt singula applicentur, dicetur in expositione ipsius Psalmi.

Quomodo Psalmi auctoritas applicetur ad propositum, & quomodo est verum quod dixit Dominus, Domino meo, &c. Quæst. CCCXLII.

QVAERETVR cum Iesus alleget auctoritatem Psalmi, quomodo applicetur, & quomodo sit verum, ꝙ dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis.

Dicendum, ꝙ ista sunt verba Dauid loquentis de Christo ad ostendendum eius honorem, & dignitatē in hoc, ꝙ filius Dei est, & ęqualis per omnia Deo patri, & ideo ait: Dixit dominus. i. Deus pater: Domino meo. i. Messiæ, siue Christo. Sede a dextris meis. Vocatur autem pater Dominus non quidem Dominus filii, sed Dominus omnium, quia Dominus ad seruū dī, & ideo pater non dī Dominus ad Christum, nisi Christus seruus sit, sed non est seruus, cum sit Dñs, & hęres vniuersorum, per quem fecit & ęcula. Ad Hebræ. 1. c. & ipse est iudex viuorum, & mortuorum Actu. 10. c. licet secundum carnem erat quidem parū distans a seruo, cum sit ipse Dñs omnium ad Gal. 4. c. creaturę autem factæ sunt a Deo per filium, ideo illæ

Expositio auctoritatis Psalmi.

dicuntur ſubditę, & ad illas dicitur Dñs Deus, & maxime, quia vocatur dñs abſolute, quod ad Dei ſolius honorem pertinet, nam homines licet ſint natura ſerui, poſſunt dici Dñi ad hanc, vel ad illam rem ſpecialiter conſideratam, & tñ dñs nemo abſolute dr̃. Nam q dñs eſt abſolute eſt dñs oĩum, ſed nemo eſt dñs omnium, ſed ſolus Deus. Cum autẽ dixit Domino meo. i. Chriſto, vel Meſſiæ, non oſtendit eſſe alium Dñm. Nam licet pater ſit alius a filio non eſt alius Dñs, neq; alius Deus, ſed vnus Dñs, & vnus Deus, quia quęlibet perſona diuina, quia in ſeipſa rationem, & perfectionem hẽt nullo indigens recipit per ſe prædicationẽ oĩum attributorum, vt dr̃, q quælibet earũ eſt Deus, & quælibet oĩporens, & bonus, & cęterę prędicationes, non tñ plures dñi, ſed vnus eſt dñs qui eſt pater, filius, & ſpiritus, trinitas ſolus Deus.

Quare Dauid patrem vocauit Dominum abſolute, filium autem vocauit Dominum ſuum. Quæſt. CCCXLIII.

QVAERETVR cum Dauid de patre, & filio locutus fuerit, quare patrem vocauit Dñm abſolute, filium aũt vocauit dñm ſuum cũ iſta determinatione. Nam iſta determinatio vr̃ multum diminuens de extenſione dominii. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, q pater eſt Deus, & non homo, ideo eſt dominus abſolute, filius autem eſt Deus, & eſt homo, ideo eſt dominus ſpecialiter, quaſi ſit minor in dominio.

Dicendum, quòd verum eſt, quòd Chriſtus inquantum eſt homo minor eſt patre ſuo. Sic enim ipſe dicit Ioan. 14. vado ad patrem, & pater maior me eſt, & tamen non eſt ob hoc intelligendum, quòd ſimpliciter filius ſit minor patre, vel Chriſtus ſit minor Deo, quia Chriſtus eſt Deus filius Dei, & in hoc eſt ei ęqualis, ſed per hoc, quòd homo factus eſt, nihil perdidit de ſua naturali excellentia, quia ſic nunquã factus fuiſſet homo, ergo Chriſtus homo exiſtens eſt æqualis Deo patri, & omnipotens, ſed in hoc differt, quòd licet Chriſtus homo, vel homo exiſtens ſit ęqualis patri, tamen ſecundum, quòd homo non eſt æqualis patri, vtroque tamen mòdo eſt Dominus omnium, ſed ſecundum, quòd Chriſtus eſt filius Dei eſt naturaliter Dominus omnium, inquantum vero eſt homo non eſt naturaliter Dominus omnium, ſed eſt ibi collatum a tota trinitate, ſic ipſe dixit infra. 28. c. data eſt mihi poteſtas in cęlo, & in terra. Et hanc ipſe poteſtatem meruit per paſſionem ſuam. Sic dicitur Actu. 20. ca. quòd Chriſtus acquiſiuit ſibi eccleſiam ſanguine ſuo, ideſt vt eſſet Dominus eius inquãtum homo eſt, nam inquantum Deus, erat Dominus illius etiam ſine effuſione ſanguinis.

Nunc ergo ad propoſitum dicendum, quomodo ſtat illa reſponſio. ſ. q Chriſtum vocauerit Dauid Dominum ſuum, quaſi aliquid minoritatis in domino importetur cum Chriſtus ſit ęqualis patri, & etiam Dauid inducat eum, vt æqualem patri inquantum dicat, ſede a dextris meis. Eſt ergo dicendum, q iſte pſalmus intelligitur de Chriſto. Sic dixit Ieſus. Et, q Chriſtus eſt Deus, & homo, ideo Dauid inducit hic Chriſtum quantum ad aliqua, quæ competunt, & ſecundum vtranque ſubſtantiam. Nam cõpetit Chriſto inqnantum eſt Deus, q ſedeat a dextris. i. ſit ęqualis patri. etiam competit ei, q ſit natus ex vtero ante luciferum. i. conſubſtantialis patri, competit autem ei inquãtum homo, q habeat inimicos, qui ſub pedibus eius ponuntur, etiam, q ſit ſacerdos ſecundum ordinẽ Melchiſedech. Nam ſic ſeipſum, vt ſacerdos patri obtulit, & ſacrificium panis, & vini inſtituit.

His ſuppoſitis dicẽdum, q ſicut pater vocatur Dominus abſolute, ita filius. i. Chriſtus poterat vocari Dominus abſolute, & tamen non debuit vocari. Et ratio eſt, quia in diuinis eſt diſtinctio inter perſonas, quia pater non eſt ipſe, qui filius eſt, & filius non eſt ipſe, q pater eſt, & ita Dauid voluit eos, vt duos oſtẽdere, & per nomina deſignare, ſed ſi diceret: Dixit Dominus domino nihil addendo putaretur ad ſeipſum locutus, ideo debuit addi aliqua limitatio, per quam innueretur, q non erat idem, qui loquebatur, & ad quem fiebat ſermo.

Quare potius circa filium ponitur limitatio, quam circa patrem. Quæſt. CCCXLIIII.

SED tũc quæretur dato, q aliqua limitatio poni deberet circa aliquam iſtarum partium, quare potius circa filium, quam circa patrem, poſſet enim dici dixit Dominus meus, i. pater. Domino. i. filio, vel Chriſto.

Dicendum, q fuit primo ad ſignificandum inęqualitatem ex aliqua parte, nam licet filius ſit ſimiliter æqualis patri, tamen quantum ad naturam humanam aſſumptam non eſt ei æqualis, & ideo inquãtum talis, i. inquantum homo non eſt Chriſtus ęqualis patri in Domino, neque ſibimet eſt filius Dei, & ideo melius dicitur filius, qui homo eſt Dominus cũ determinatione diminuente, vt ex hoc importetur conditio humanitas, quam pater, qui nihil aſſumpſit quantum ad quod ſit minor ſeipſo, & hoc competit modo loquendi Pſalmi inquantum dicitur: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum, cum ergo pater ponat inimices filij ſub pedibus Chriſti, importatur pater, vt potentior, ergo ipſe Chriſtus debet vocari dominus cum limitatione, & non pater.

Secundo, quia meus ſignificat proprietatem quãdam, & ſpecialitatem, & hoc conuenit potius filio, quam patri, eſt enim pater Deus, & nihil extraneum aſſumpſit, per quod limitetur, ſed inquantum Deus communis eſt omnibus gentibus, ad Ro. 3. Deus nõ ſolum eſt Deus Iudæorum, ſed, & gentium, ideo non debuit patrem vocare Dauid Dominum ſuum, filius autem ſpecialiter pertinebat ad Dauid pp multa, vt ſtatim dicetur, ergo de illo conuenienter dicere debuit, q eſt Deus meus.

Secundo dicitur, q eriam pater poteſt dici Deus meus, quia Deus erat ſpecialiter Iudæorũ, & ita ipſi vocant eum ſępe Deum ſuum, Deutero. 32. non eſt Deus noſter, vt dij ipſorum. Item, quia Deum patrẽ ſpecialiter vocant Iudæi Deum ſuum. Io. 8. c. f. Eſt pater meus, quia glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt, & non cognoſcitis eum.

Dicendum, q Deus poteſt accipi tripliciter, aliquãdo non diſtinguendo perſonas, & tunc poſt compãrari Deus verus ad eos, qui non ſunt dij, ſed vocantur ſic. Vel comparabitur ad ipſos, qui eum colunt, & vtroque modo eum poterant vocare Iudæi Deum ſuum ſpecialiter.

De primo patet, quia ſoli Iudæi colebant Deum verum, inter quos ſolum erat notus Pſalmo 75. Notus in Iudæa Deus in Iſrael magnum nomẽ eius. Et ideo ipſi eum Deum ſuum vocare poterant, quia ſoli eum, vt Deum tenebant, cæteræ autem gentes, vt communiter idola colebant.

De ſecundo patet, quia ſpecialiter erat Deus verus Dominus Hebræorum, quia licet aliæ gentes eum, vt Deum agnoſcerent, nulla eum talibus cęremonijs colebat, vt dicitur Deu. 4. c. f. Quæ eſt. n. gens ſic inclyta, quæ habeat cęremonias, iuſtaq; iudicia, & cunctam legem, q̃ ego proponam hodie ante oculos veſtros? Et ideo Deum ſuum vocarent. Alio modo accipitur Deus

Deus ſub diſtinctione perſonarum, & tunc Deus pater, & Spiritus Sanctus non dicuntur Deus Hebræorum ſpecialiter, vel dominus eorum, filius autem dicitur conuenienter dominus eorum, & in hoc, quia in multis pertinet ad eos, in quibus non pertineret pater, & Spiritus Sanctus.

Ad ſecundum dicendum, quòd pater non eſt ſpecialiter Deus Hebręorum, & cum Chriſtus dixit, q Hebræi dicebant hoc, debet intelligi, quòd ille, qui eſt pater erat Deus Hebręorum, tamen Iudæi non ſciebant, quòd pater erat, quia ipſi ignorant diſtinctionẽ eſſe perſonarum diuinarum, ſed putant eſſe vnicum ſuppoſitum diuinum, ſicut eſt vnus Deus, & ideo nõ vocant patrem ſpecialiter Deum ſuum, quaſi diſtinguant illum a filio, & Spiritu Sancto, ſed quia ille, quem ipſi vocant Deum ſuum eſt pater, & filius, & Spũs Sanctus vnus Deus. Et hoc patet ex verbis Chriſti allegatis, ſcilicet quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt, & non cognouiſtis eum. Non cognoſcere autem erat, quòd perſonarum diſtinctionem neſciebant, & ſic manet, quia eum dominum ſuum vocabant inquantum non diſtinguebant perſonas, ſed diſtinguẽdo perſonas, & comparando inter ſe, vel nullam earum vocarent dominum ſuum, vel vocarent filium ſuum, vel vocarent ſolum filium.

Cauſa autem prima, quare Chriſtum vocat Dauid dominum ſuum eſt, quia ille pertinebat ad ipſum ſecundum carnem. Deſcendebat enim de progenie Dauid, propter quod ſpecialiter ad eum pertinebat.

Secunda cauſa eſt, quia Chriſtus in carne aſſumpta ſpecialiter operatus eſt ſalutem, nam licet totum bonum noſtrũ ſit à beata Trinitate, quæ eſt vnus Deus, tamen fuit per mortem Chriſti. Et quia ſolus filius aſſumpſit carnem, ſolus filius paſſus eſt, & ideo ſalus noſtra ſpecialiter pertinet ad filium, & ſic poſſumus ſpecialiter Chriſtum vocare dominum noſtrum, & conſequenter Dauid illum dominum ſuum vocauit.

Tertia cauſa eſt, quia cum Chriſtus natus ſit de ſtirpe Iudæorum ſpecialiter fecit ad gloriam, & exaltationem ipſorum Luc. 2. lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuę Iſrael, ideo quantum ad hoc magis pertinebat filius ad Dauid, & ad omnes Iudæos, quam pater, & Spiritus Sanctus, & ideo eum ſpecialiter dominum ſuum vocauit.

An Dauid vocauerit Chriſtum dominum quantum ad deitatem, vel ſecundum carnem. Quæſt. CCCXLV.

QVAERETVR cum Dauid vocauerit Chriſtum dominum ſuum, an vocauerit eum dominum quantũ ad deitatem, vel ſecundum carnem.

Dicendum, quòd vtroque modo Chriſtus erat dominus Dauid, & omnium hominum, nam inquantum Deus eſt naturaliter dominus hominũ, & omnium rerum, quia ipſe fecit omnia. Inquãtum autem homo etiam erat dominus Dauid, quia conſtitutus eſt à Deo rex, & iudex viuorum, & mortuorum Actu. decimo capitulo. Etiam a tota Trinitate data eſt ei poteſtas ſuper omnia infra decimo octauo capitulo ſcilicet. Data eſt mihi poteſtas in cœlo, & in terra. Et ideo ſecundum vtrunque poterat eum vocare Dauid dominum, nam licet ſecundum carnem deſcenderent de Dauid, maior tamen erat, quam Dauid, & ideo omnes patres ſancti aſpiciebant eum, & maiorem etiam ſecundum carnem, & deſiderabant tempus aduentus eius, & eum videre ſupra decimo tertio capitulo, ſcilicet. Multi prophetę, & iuſti cupierunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt. Etiam Ioan. 8. dixit Chriſtus Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum vidit, & gauiſus eſt. Ita ergo Dauid ſecundum carnem eum poterat vocare dominum, potiſſime cum eum vocet dominum ſuum ſpecialiter, quod magis ad carnem pertinet, vt dictum eſt præced. q. Et tamẽ Hiero. ſuper Mat. dicit, q vocauit eum dominum inquantum eſt Deus. ſ. reſtimonium hoc de Pſal. centeſimonono ſumptũ eſt. dominus ergo Dauid vocatur Chriſtus non ſecundũ id quod de eo natus eſt. i. de Dauid, ſed iuxta id, quod natus ex patre ſemper fuit præueniens ipſum carnis ſuæ patrem.

Quomodo ſtat, quòd Deus pater dixerit Chriſto ſede a dextris meis. Quæſt. CCCXLVI.

QVAERETVR quomodo ſtat, q Deus pater dixerit Chriſto ſede a dextris meis.

Dicendum, quòd iſtud dicere non fuit aliquid loqui, tum quia pater non loquitur, nam ipſe nõ aſſumpſit naturam humanam, in qua competat ei loqui, ſicut filius aſſumpſit, tum quia nulla locutio realis põt eſſe patris ad filium, cum non ſit pater extra filium, ſicut homo extra hominem, ſed pater eſt in filio, & filius in patre: Ioan. 14. Ego in patre, & pater in me eſt, & tamen ad loquendum oportebat, q eſſet pater extra filium, ſicut homo extra hominem, nunc vero idem eſt intellectus patris. & filij, & eadem ſapientia, ideo non loquitur pater filio, neque filius patri.

Sed dicendum, q iſta ponuntur ad oſtendendum veritatem rerum, cum enim ita ſit, q ſedeat filius a dextris patris, vt dicetur ſequenti quæſt. dicitur, q pater dixit filio, ſede a dextris meis, ſic etiam multa alia in ſcriptura dicitur Deus dixiſſe cum nihil dixerit, licet non ſuperuacue ponantur. Sic in operibus creationis dicitur, dixit Deus fiat lux, & facta eſt lux, & ita de alijs Gene. 1. c. & tamen certum eſt, q nihil iſtorum dixit exprimens verbo vocali, tamen dicitur, q dixit, vt videatur, q eo volente facta ſint omnia, & nõ fuerit alius rerum conditor. Etiam ponitur ad oſtendendum facilitatem diuinę operationis, quæ prouenit ex omnipotentia eius, inquantum nullis præparatorijs eguit, ſed dixit, & facta ſunt. ſ. dixit fiat lux, & facta eſt lux, ideſt nihil aliud intercidit morę, neque difficultatis. Ita nunc, vt oſtendatur concordia patris, & filij dicitur, q dixit dominus ſede a dextris meis, vt non intelligatur, q filius ſederet a dextris Dei, quaſi ipſo nolente, vel renitente, & hanc concordiam, & amorem Deus nobis expreſſit in voce ſuper Chriſti baptiſmũ. ſupra 3. & Luc. 3. c. ſcilicet hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et iterum in ttansfiguratione coram tribus diſcipulis ſupra decimo ſeptimo c.

Quomodo eſt verum, quòd filius ſedeat a dextris patris. Quæſt. CCCXLVII.

QVAERETVR quomodo eſt verum, q filius ſedeat a dextris patris.

Dicendum, q non debet ſic accipi, vt voces ſignificant, quia hoc falſum eſt. Primo, quia in Deo nõ eſt dextra, neque ſiniſtra, quia iſta competunt enti corporeo animato: Deus aũt incorporeus eſt, iõ nemo põt ad dextrã, aut ſiniſtram illius ſedere, cũ ipſe dextram non hęat. Secundo, quia ſi Deus pater dextrã, & ſiniſtram haberet non ſederet filius ad dextrã, ſed potius ad ſiniſtram, vel ſederet ex oppoſito, aut ſecundum aliam habitudinem, nam cum duo ſedent, ille, qui minus honorabilis eſt, ſedet ad ſiniſtram,

& consequẽter qui honoratior est 'sedet ad dextram F
cõsidentis sibi,& ideo licet parer,& filius sint equales
tñ quia filius à patre est,& non è contrario saltem pp
hoc rationabilius sederet filius ad illius siniſtram,quã
ad dextram , vel saltem non maneret inter eos ta-
lis habitudo sedendi,ideo dicendum,ꝙ non accipitur
proprie. Sed dicendum quòd est figurata locutio ac-
cepta ex eo , quòd homines putant de respectu se-
dendi,nam dextram vocant partem meliorem,& qui
sedet ad dextram honorabilis iudicatur, siniſtram
autem putant esse deteriorem, & ideo inhonorabi-
les constituunt ad siniſtram ,vt ergo innuatur, quòd
maxima bona, quæ pater habet sunt filij , & in po-
testate eius constituta sunt , dicitur quòd sedet ad G
dexteram patris , quia non potest excogitari melior
habitudo sedendi , sicut non possunt existimari ma-
iora bona,quam illa,quæ filius accepit a patre.Sic ipse
dixit Ioan.10.c. quod dedit mihi pater maius omni-
bus est . Et ita solet exponi communiter , quòd sedet
a dextris patris,idest in potioribus bonis eius, ita dicit
Remigius,scilicet.Quòd autem dicitur sede a dextris
meis , non est intelligendum , quòd Deus corporeus
sit,vt dextram, & siniſtram habeat , sed a dextris Dei
sedere est in honore, & æqualitate paternę dignitatis
manere.

Et iste modus loquendi valde frequentatus est in
sacra scriptura.Sic enim Christus de seipso dixit infra H
26. Amodo videbitis filium hominis sedentem a de-
xtris virtutis Dei , & Mar.16.c.dicit, quòd assumptus
est in cęlum , & sedet a dextris Dei . Hoc vero , quia
scriptura ponit dextram in bonum , & siniſtram in
malum , sic patet infra 25.c.cum dicitur , quòd Chri-
ſtus dicet his , qui erunt a dextris , venite benedicti,
illis vero,qui a siniſtris,ite maledicti , & sic damnatos
in siniſtram constituit.

Qui sint isti inimici Christi , quos ponet scabellum.
Quæst. CCCXLVIII.

QVAERETVR cum dicatur donec ponam ini-
micos tuos &c. qui sunt inimici Christi. I

Dicendum , quòd proprie Deus non habet inimi-
Ad eẽ inimicũ duo requirunt. cos, quia ad esse inimicum duo saltem requiruntur.
Primum est,quòd aduersetur.Secundo est, quòd ille,
cuius inimicus est,oderit eum,vt vice versa inimicus
sit.Hæc autem non competũt Deo, nam Deo nemo
resistit Iob.9.c.& ita nemo ei aduersatur . Secundum
etiam non competit , quia Deus neminẽ odio habet,
ideo nemo est inimicus eius,qui enim inimicũ habet,
vult eum delere,vel nocere ei . Deus autem si delere
vellet aliquam rem , statim illa deleretur , quia sicut
cępit esse per hoc,quòd Deus voluit, scilicet quia ip-
se dixit,& facta sunt, Psa.32.ita desineret esse Deo
volente,quòd non esset . Et ideo inquantum aliquid
manet in esse,necesse est,quòd a Deo diligatur , quia
aliàs manere non posset Sap.11.c. diligis enim om- K
nia,quæ sunt,& nihil odisti eorum,quæ fecisti,neque
enim odiens aliquid constituisti , quomodo.n.posset
aliquid pmanere,nisi tu voluisses,aut quod a te voca-
tum non esset conseruaretur.q.d.non posset. Et ideo
Deus non potest habere inimicos.

Dicendum tamẽ, ꝙ large dicitur Deus habere ini-
micos . Est enim dupliciter aliquis inimicus meus,
Vno modo,quia mihi aduersatur, vel aduersari cupit,
Alio modo,quia aduersatur amicis meis, quibus ego
in auxilium esse debeo . Vtroq; modo dicitur Deus
habere inimicos.

De primo patet, quia scriptura sæpe vocat aliquos
inimicos Dei,iuxta illud Psalm. 138. super inimicos
tuos tabescebam,& illud Psalm.54. inimici Domini
X

mentiti sunt ei, & isti vocantur inimici Dei , non ꝙ
Deo nocere possint, vel resistere voluntati eius , sed
quia resistunt cultui eius impediendo , vt non perfe-
cte colatur,vel cultum contrarium inducendo,& sic
oẽs hæretici, & scismatici,& idolatræ , & pagani, qui
sunt hostes nominis Christiani,sunt inimici Dei.

De secundo patet, quia Deus habebat Iudæos in
populum sibi peculiarem de cunctis gentibus, Exo.
19. scilicet. Vos eritis mihi in peculium de cunctis
gentibus. Et hoc, quia iste populus susceperat solus
legem Dei , & specialiter eum colebat.e.c.& ob hoc
quicunque erant inimici Iudæorum quãdiu colebãt
Deum,vocabantur inimici Dei, Exod.23.c.scilicet.Si
feceris omnia, q̃ loquor inimicus ero inimicis tuis,
& affliga affligentes te.

De Christo autẽ cum Deus sit eadem ratione di-
cendum est , quòd non potest proprie habere inimi-
cos , sed large dicitur habere inimicos duplicter, si-
cut Deus. Primo modo sunt inimici eius, qui aduer-
santur ei. Secundò, qui aduersantur amicis eius. De
primo patet,quia aliqui aduersabantur Christo, dum
viueret putantes eum purum , & persequentes eum
ad mortẽ. Hi enim poterãt dici vere inimici. si Chri-
ſtus inimicos illos consideraret, quia ea volebant, &
procurabant Christo, quæ inimicus inimico,curat,
idest mortem,infamiam,& quæcunque nocumenta,
sed quia Christus Deus erat , & eos ex benignitate
sustinebat, non habebat eos vt inimicos, & conse-
quenter non poterant perfecte esse inimici eius,large
autem illos inimicos vocat, sed non tam large,quam
large dicebamus Deum in veteri testamẽto habuis-
se inimicos. Et sic Pharisæi erant inimici Christi,
quia eum ex grauissimo odio tractabant: sic & prin-
cipes sacerdotum , & Scribæ . Nam veniebant ad au-
diendum eum , vt raperent aliquod verbum de ore
eius,de quo eum possent accusare supra 12.& Luc.6.
c.& ob hoc eum tentabant , vt caperẽt ipsum in ser-
mone, vt patet supra in litera,& maxime , quando de
soluendo censu quæsierunt,vt eum traderent potesta
ti præsidis ad mortem Lucæ vigesimo capitulo,& fre-
quenter desiderabant inuenire aliquam calumpiam,
vt eum possent occidere, & non inueniebant. Lucę
decimo nono capitulo , scilicet principes autem sa-
cerdotum, & Scribæ, & principes plebis quærebant
illum perdere,& non inueniebant quid facerent illi,
interdum vero sine colore aliquo per solam violen-
tiam volebant eum occidere , sed non audebant, vt
dicitur præcedenti capitulo, scilicet principes autem
sacerdotum,& Pharisæi cognouerunt, quod de ipsis
dicebat,& quærentes eum tenere, timuerunt turbas,
& ideo istos vocat inimicos Christi scriptura, vel ad-
uersarios eius, Lucæ decimo tertio capitulo, scilicet.
Et cum hæc diceret, erubescebant omnes aduersa-
rij eius,& omnis populus gaudebat in eis, quæ ab eo
gloriose fiebant. Sunt quoque inimici Christi nunc
aduersantes cultui eius , qui enim ex odio nominis
Christi voluerunt doctrinam ab eo seminatam eradi-
care,& credentes in nomine eius cõgregatos disper-
dere inimici fuerunt Christi, quicunque etiam Chri-
sto maledicunt, aut blasphemant, inimici eius sunt.
Et hoc modo Apostolus vocat aliquos inimicos cru
cis ad Philip.3.cap. Nunc autem flens dico inimicos
cis ad Philip.3.cap. Nunc autem flens dico inimicos
crucis Christi.

De secundo patet, quia omnes, qui in Christum
credunt sunt magnę dignitatis , vt Christus dixit,
supra decimo octauo capitulo, scilicet non contem-
natis vnum ex pusillis istis , qui in me credunt. Pro
his enim Christus operam suam ponit , & quodam
modo ex quadam ratione necessitudinis, vel amoris
eis auxilium debet : nam fratres eius, & amici sunt,
quia

quia sic dicitur ad Hebræos,secundo capitulo.Voluit A
autem fratribus per omnia assimilari . Et iterum di-
xit Christus mulieribus,infra 28.c. Ite, nunciate fra-
tribus meis,vt eant in Galilęam, & loquebatur ad di-
scipulos.Sic etiam nos amicos vocat Io.15.c. Vos di-
xi amicos,quia omnia , quæ audiui a patre meo nota
feci vobis. Et ob hoc quicunque fuerit inimicus ho-
rum, est inimicus Christi, quia Christus istis auxiliũ
suum debet.

Quomodo inimici Christi ponitur scabellum pedum eius, & an positi fuerunt. Quæst. CCCXLIX.

QVAERETVR qũo inimici Christi ponitur sca-
bellum pedum eius,& an iam positi fuerunt. B

Dicendum pro hoc,ꝙ ista locutio est figurata: est
enim dicere , ꝙ ponantur inimici scabellum pedũ.i.
ꝙ perfecte subiiciantur , nam scabellũ est substracto
cum,quod subiicitur pedibus,& calcatur , nihil autẽ
potest subiici,& humiliari,quam sit,& ideo ad innuẽ
dam perfectam subiectionem inimicorum dicimus,
ꝙ ponuntur scabellum pedum.Venit autem iste mo
dus loquendi ab illis quinque regibus, quos fugaue-
rat Iosue in bello Iosue 10.c. qui latebant in spelunca
Maceda,& cum eduxisset eos strauit in terram,& fe-
cit,ꝙ principes Iudęorum,& alii ponerent pedes sup
colla regum,calcando ipsos reges, vt sic discerent nõ
timere eos,neque alios hostes, & tunc erant inimici C
scabellum pedum Iudæorum, quia sub pedibus eorũ
erant colla ipsorum. Et inde venit,ꝙ omnis perfecta
humiliatio hostiũ dicatur positio eorum sub scabel-
lo pedum,vel vt scabellum pedum.

De Christo autem dicendũ,ꝙ inimici eius ponun-
tur scabellum pedum eius, quando perfectè subii-
ciuntur ei.Quia ipsi se ei sponte subiiciunt , vel ille
eos coactos sternit,& quia quantum ipse vult, tantũ
ei humiliantur , & cum nemo possit voluntati eius
resistere,quia Deus est,dicuntur inimici Christi,quã-
cunque ei subiiciuntur,poni, vt scabellum pedum
eius.

An spectatur ista subiectio inimicorum futura, vel facta sit. Quæst. CCCL. D

SED quæretur quando fit ista subiectio inimi-
corum,vel an spectatur futura,aut an facta sit.

Dicendum, ꝙ hoc pendet ex modo accipiẽ-
di inimicos Christi , aliquãdo enim vocamus
inimicos Christi,qui sunt inimici eius directe,aliquã-
do uero eos,qui sunt inimici amicorum eius,vt dictũ
est supra. Inimici autem primo modo erant aliqñ in
uita Christi,aliquando post mortem , inimici aũt se-
cundo modo sunt,vel esse contingit,quandiu sunt ali
qui amici Christi,qui mala pati possint,ex quo inferr,
ꝙ inimici Christi nondum plene subiecti sunt pedi-
bus eius,neque subiicientur vsque ad finem seculi, & E
sicut illi varie inimicabantur Christo , & in diuersis
temporibus,ita varie, & diuerso tẽpore Christus eos
subiiciebat sibi.

Aliqui enim erant inimici Christi, qui nitebantur
eum superare viribus argumentationum, sicut Pha-
risęi,qui tentabant eum arguentes contra eũ, & istos
ipse subiiciebat pedibus suis , qñ ratione confutabat ,
ita vt erubescerent. Sic enim patet Lucæ.13.quando
Archisynagogus increpuit curationem Christi fa-
ctam in sabbatho , ipse vero respondit, ita vt nesciret
quidquam obicere Archisynagogus. Et dicitur ibi,
quod erubescebant omnes aduersarii eius . Sic etiam
quando arguebant eum , ꝙ manducaret cum Publi-
canis,supra 9.c. & quia discipuli eius colligerent spi-
cas in sabbatho,& dixerũt, ꝙ in Beelzebub dæmonia
eiiceret,supra duodecimo cap. Nam in vtroque con-
fudit arguentes, & iste erat conueniens modus subri-
ciendi scilicet vt eo modo subiiceret, quo illi pugna-
bant.

Aliquando inimici eius moliebantur fraudes con-
tra eum volentes eum capere in sermone,& hos ipse
subiiciebat sibi , quando eorum fraudes dissoluebat,
vt nihil prodessent . Sic patet quando dixerunt ei de
tributo reddendo Cæsari an non,supra in litera.Nam
hanc fraudem moliebantur , vt Christus diceret non
esse reddendum,& traderent eum prędi ad mortẽ.
Luc.20.c. Vel si diceret esse reddendum , accusarent
eum apud populum , ipse vero sic dissoluit eorũ frau-
dem,vt ipsi erubescerent,& eo relicto abirent. Sic ẽt
quando obtulerunt ei mulierem deprehensam in a-
dulterio Io.8. c. nam inuenire volebant contra eum,
vnde ipsum accusarent, & isti duo modi subiiciendi
inimicos fuerunt Christo, quandiu viueret inter Iu-
dęos , quia semper eum mordaciter argumentis , &
fraudibus inuadebant , ipse vero eos semper subiicie-
bat dissoluens omnes eorum argutias. Et de tali mo-
do inimicorum , & subiectionis eorum patet ex tota
serie Euangeliorum.Hos autem perfecte Christus pu
suit scabellum pedum suorum, dum viueret , & ideo
hoc non spectatur in futurum.

Alii erant inimici Christi,qui eum corporaliter p.
secuti sunt mortem eius procurantes,& quia isti ope
re inimicabantur, Christus subiiciet eos sibi realiter,
sed dupliciter. Quosdam enim ad se conuertendo,a-
lios vero corporaliter perdendo , & patet, quia post
Christi mortem , & resurrectionem discipuli Christi
prędicauerunt Iudęis, vt in Christum crederent, quẽ
occiderant,& compungerentur cordibus , fieretque
eis,remissio Actu.2.& 3.c.Et sic multi conuersi sunt,
qui autem conuertebantur subiiciebantur Christo ,
vt scabellum pedum eius,quia adorabant eum , & a-
dorabant ante pedes eius , immo & osculabantur ter-
ram,quam tetigerant pedes sacratissimi Iesu , & hæc
erat perfectissima subiectio,duravit autem ista subie-
ctio, & conuersio, quousque fugauerunt Ierosolymi-
tæ a se Christi discipulos facta persecutione in mor-
te Stephani, Actuum septimo, & octauo capitulo.Et
postea quando Iudęis nullo modo volentibus recipe
re verbum Dei dixerunt Paulus, & Barnabas, Quia
indignos vos iudicastis vita ęterna , & repulistis ver-
bum Dei,ecce conuertimur ad gentes : Actuum de-
cimotertio capitulo. Post hoc vero crescentibus ini-
quitatibus Iudęorum misit Deus exercitus Roma-
norum per Iudęam, & deleuerunt Ierusalem , & pe-
nè totius Iudææ habitatores , sicut illis prænunciaue-
rat Christus , Luc.19. cap.Et quia ista fuit grauissima
clades dicuntur illi inimici Christi subiecti, vt scabel-
lum pedum.

Alii fuerunt inimici Christi , qui postea nomen
eius,& cultum persecuti sunt. Hos vero pro magna
parte Christus sibi subiiciebat conuertendo ad se, vt
Deum colerent , alios vero temporaliter perdebat,
sicut Iulianum Apostatam , quem miraculose Chri-
stus occidi fecit, vt refert historia tripartita , & alios
multos tortores Christianorum Deus miraculose oc
cidebat,vt in sanctorum gestis vulgatum est. Tandẽ
autem tales inimicos Christus subiecit pedibus suis,
quia oẽs ad se conuertit, vt.Ipsa Roma, quæ Marty-
rum sanguine inundauerat vsque ad os , sedes , & ca-
put cultus Christi efficeretur, & hęc fuit plena subie-
ctio,vt nunc pie Roma gloriosum Martyrũ sangui-
nẽ veneretur,quę tunc ipsum fuderat. Sic dicit Aug.
in sermone Martyrum. Futurum erat,vt reges terræ,
qui propter idola ꝓsequebanẽ christianos,pp Chrm

idola delerent,& subiugaretur omnis potestas Christi iugo,& impleretur quod scriptum est vltus sum in eos. Quid est vltus sum in eos? vindicaui me de ipsis inimicis meis. Quomodo vindicaui? occidendo errorem, suscitando fidem. Adhuc tamen inimici Christi manent semper aliqui, qui nomen eius oderunt, & inquantum possunt persequuntur, quos ipse sapientissima dispensatione tolerat. Vt aut eos sibi conuertendo subijciat, aut per eos bonos exerceat, ipsos verò tandem perdat non solum æternaliter, sed etiam corporaliter,& temporaliter. Et de his semper erunt aliqui vsque ad finem mundi. Et ideo quotidie inimicos suos sub pedibus suis Christus ponit, & vsque ad consummationem sæculi ponere non desinet.

Alij autem sunt inimici Christi, quia sunt inimici amicorum Christi, i. cultorum eius, & hos quoque G Christus in finem subijcit, vel ad fidem conuertendo & sic cessant esse inimici, vel eos perdēdo. Vulgatum enim est quomodo Christus a suis cultoribus inuocatus sępe eorum inimicos in bello, & sine bello miraculosè perdiderit, sicut sæpe in veteri testamento legitur. Vnde & Moyses dixit Iudęis fugientibus a facie Aegyptiorum, & timentibus, dominus pugnabit pro vobis,& vos tacebitis. Exod. 14. c. Hi autem inimici semper erunt, quousque omnes conuertantur ad Christum,& fiat vnum ouile & vnus pastor. Io. 10. c. subiectio tamen inimicorum Christi licet quotidie fiat nunquam erit consummata vsque ad finem sęcu H li; ibi enim omnia pedibus eius erunt subiecta, quia omnes impij in inferno detrusi erunt, boni vero manebunt cum eo. Et expresse ponit consummationem subiectionis inimicorum Christi ibi apostolus. 1. Co. xin. 15. c. s. deinde finis, cum tradiderit regnū Deo patri & euacuauerit omnem principatum, & potestatē, & virtutem, oportet illum autem regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius, nouissime autem inimica destrueretur mors. Et sic vsque ad finem sęculi non sunt subiecti Christo inimi eius. Cū enim cessauerit esse mors in rebus, erūt subiecti omnes inimici eius. Nam vt ipse mortem inimicam passus est, quia mortuus est semel: ideo illam sibi subijciet, sed non erit subiecta quousque eam penitus tollat, scilicet cum nihil fuerit, quod mori posset, & ideo recte dixit apostolus, quòd nouissima omnium inimica destrueretur mors.

Quare dicitur: donec ponam inimicos tuos. Et quomodo stat hoc. Quæst. CCCLI.

QVAERETVR quare dicitur: donec ponam inimicos tuos,& quomodo stat hoc.

Dicendum, ꝙ ex modo loquēdi innuitur per hoc, ꝙ Christus sederet a dextris patris, quousque subijceret inimicos suos,& cum subiecti essent, desineret sedere ad dexteram eius.

Et tamen dicendum, ꝙ nō potest sic intelligi, quia Christus non solum sederet a dextris Dei, quādiu inimici eius nō sunt ei subiecti: sed etiam postquam fuerint subiecti,& semper. Nā cum semel sederit ad dextrā, nunquam desinet sedere, quia non erit per quod impediatur sedere.

Et patet primò, quia licet ex intentione communiter loquentium hoc significet sermo iste: tamen de rigore sermonis non tollit, quin postea sedeat: ideo licet sedeat post subiectionem inimicorum non, est propositio falsa.

Secundò quia plenum est, ꝙ semper sedet: nā Christur sedet a dextris Dei in æternum, ergo non solum sedet vsquequo subijciantur ei inimici sui. Et patet, quia sedere ad dexteram patris est manere ad æqualiF tatem honoris, & dignitatis paternæ, vt dicit Remigius,& tamen filius quandiu est filius, est æqualis patri, cum sit consubstantialis: sed filius est in æternum, ergo in æternum sedet a dextris Dei.

Tertiò patet, quia ad Heb. 1. c. introduxit Apostolus patrem loquentem ad filium. s. thronus tuus Deus in sæculum sęculi. 1. in æternum, ergo in æternum sedet, & consequenter in æternum sedet ad dexterā patris.

Quarto patet, quia licet sic soleamus nos accipere tales propositiones, tamen in sacra scriptura non est semper sic, sed sunt multa exempla contraria, sicut Gen. 8. de coruo emisso de arca. s. Qui egrediebat, & non reuertebatur, donec siccarentur aquæ. Et tamen manifestum est, ꝙ desiccatis aquis non redijt coruus ad arcam, quia non erat aliquod, ad quod rediret. Sic etiam dicitur. sup. 1. c. ꝙ Ioseph accipit Mariam conI iugem suam,& non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitū. Et tamen manifestum est, ꝙ sicut ante natum Christum non cognouit eam ita nec vnquam postea eam cognouit. Sic etiam dicitur Psal. 111. Non commouebitur, donec despiciat inimicos suos. Et dicitur de iusto viro,& tamen certum est, ꝙ vir iustus etiam postquam despexerit inimicos, ideſt superauerit, non commouebitur. Sic ergo Christus postquam subijceret inimicos sibi, non deberet cessare ad dexteram Dei.

Sed dicendum, ꝙ scriptura non sine causa vtitur tali modo loquendi. Facit enim hoc ad tollendum dubium. Quędam enim sunt de quib. est dubiū, an fiant, an non fiant vsq; ad determinatum tempus, & post illud non est dubium,& ideo ponit scriptura donec ad illud tempus. Sic patet in prima istarū auctoritatum, scilicet de coruo misso de arca. Nam de illo dubitabatur rationabiliter, an rediret ad arcam antequā siccarentur aquæ, eo ꝙ non inueniret bonam mansionem in terra, post desiccationem autē nulla causa dubitandi erat de eo, quia manifestum est, ꝙ non rediret ad arcam, cum inueniret in terra meliorem mansionem & copiam delectabilioris cibi. i. carnū, ideo dixit scriptura, quòd non reuertebatur coruus, donec desiccarentur aquę, quod tantum est, ac si diceret, nunquam reuersus est, & tamen dixit, donec, vt distingueret J tempus, in quo poterat esse dubium ab eo, in quo nullum erat.

Sic etiam cum dicitur, ꝙ Ioseph non cognoscebat Mariam, donec peperit est sensus, ꝙ nūquam cognouerit,& tamē ponitur tempus, in quo poterat esse dubium: fœminæ enim secundum cursum naturæ non concipiunt, neq; pariunt nisi a viris fuerint cognitæ, & ideo cū de Maria legatur, ꝙ Christū peperit, quilibet crederet, ꝙ a Ioseph viro suo fuerat cognita, vel ab illo ad hoc, ꝙ Christum conciperet & pareret. Et ideo ad tollendum istum errorem, qui erat verisimilis dixit Euangelista, ꝙ non cognouit eam, donec peperit. post natiuitatem Christi non erat aliqua causa suspicandi, de Maria, ꝙ aliquis eam cognosceret quia postea nunquam concepit neque peperit, ideo cum K non esset aliqua causa verisimilis dubitandi non cauit Euangelista auferre illud dubium, ita vt diceret Ioseph nunquam cognouit Mariam, sed dixit, ꝙ non cognoscebat eam donec peperit filium.

Sed tunc dicetur, quare dixit, donec peperit, quia sufficiebat dici donec concepit. Nam ad concipiendum exigitur, ꝙ fœmina cognoscatur a viro non autem ad pariendum.

Dicendum, ꝙ potest vno modo dici, ꝙ quodlibet istorum sufficiebat. s. donec cōcepit, vel peperit: ideo dixit Euangelista, quod voluit.

Secundo potest dici, quòd dixit hoc, quia cōceptus non est ita manifestus: partus verò manifestus est, & ideo

ideo planius fuit dici, donec peperit, quam donec A lio inimicos sub pedibus, & non ꝙ ipse filius subijcit concepit. sibimet inimicos sub pedibus.

Tertiò & melius dicendum quòd dictum est hoc, quia magis pertinet ad propositum: nam partus includit conceptum, & si non cognita est Maria vsque ad partum non fuit cognita vsque ad conceptum,& specialiter, quia partus addit aliquam necessitatē cognitionis vltra conceptum: nam conceptio facit necessitatem cognitionis ad hoc, ꝙ formetur menstruū mulieb̄re, partus verò facit necessitatē ad exitum, potest enim naturaliter fieri conceptio, sine ruptione clausturorum fœminæ: non potest tamen fieri partus sine violatione clausturi, vna autem de violationibus, & dispositionibus ad exitum fœtus de viero est apertio ilB la, quę fit in cognitione virili: ideo etiam cognitio illa facit aliquid ad partum. Et quia Maria mater Christi non solum fuit virgo ad concipiendum, sed etiam ad pariendum. i. virgo ante partum,& in partu, vt Ecclesia tota canit: fuit conueniens dici, ꝙ non cognita est donec peperit.

Cum autem dicitur nō commouebitur, donec despiciat inimicos, est dubiū de viro iusto, an antequam superet inimicos, patiatur aliquā commotionē ab eis, ideſt molestiam vel iniuriam. Postquā autem superauerit inimicos cum nemo sit, qui ei molestiā faciat, non est dubium, an commoueatur: immo nō est verisimiliter, ꝙ commoueatur quia non est vnde cōmoC ueatur, vel non apparet: ideo dixit, ꝙ non commouebitur donec despiciat inimicos, ac si dicat nunquam commouebitur.

Cum vero dicitur sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos, est sensus, quod sedere ad dexteram patris sit magna quies, si ista non potest perturbari in Christo quandiu habet inimicos, a fortiori non turbabitur, quando non habuerit inimicos. Et ideo si verum est, ꝙ Christus sedebit ad dexterā Dei, quamdiu non sunt inimici eius subiecti illi, sed adhuc eos habet, & non turbant quietem eius, verisimilius est, ꝙ sedebit postquam cessauerit habere inimicos, D quod est, quando fuerint inimici subiecti. Et ideo dicitur, donec ponam inimicos tuos, ideſt sede in æternum a dextris Dei.

Item patet hoc ex modo exponēdi iuris circa istam dictionem donec. extra de reg. iur. c. Ioseph,& c. ꝙ dicatur, quòd ista non signat actum sequi, sed quòd res non facta sit.

Quare dicitur donec ponam inimicos tuos, & non dicitur donec tu ponas inimicos tuos. Quæst. CCCLII.

QVAERETVR quare dicitur donec ponam inimicos tuos, & non dicitur donec tu ponas inimicos tuos, quia Christus pōt ponere inimicos suos scabellum pedum suorum,& videtur significari quę- E dam infirmitas, ꝙ pater habeat ponere inimicos filij sub pedibus eius.

Dici potest vno modo, ꝙ verū est, ꝙ filius est omnipotens sicut pater,& ponit inimicos suos sub peditibus suis,& tamen dicitur hoc ad innuēdum humanitatem assumptam a filio, in qua est minor patre, & in qua omnia accipit a patre, nam non habet secundum quòd homo omnipotentiam, sed infirmitatem naturaliter, & ex diuina concessione accepit potestatem, & ita quia minor est patre, orat patrem, & petit ab eo liberari de inimicis. Sic enim Christus in passione dixit patri, Deus Deus meus, vt quid me dereliquisti? Et infra 27. c. Et ideo sic recte dicitur, ꝙ pater subijcit filium inimicos sub pedibus, & non ꝙ ipse filius subijcit sibimet inimicos sub pedibus.

Secundò potest dici, ꝙ hoc non dicitur ad ostendendum infirmitatem filij, quasi non possit filius proprios inimicos sibimet subijcere: sed ad ostendēdum mutuas actiones. Nam eadem est potestas patris & filij,& ideo quidquid operatur filius, operatur pater, & e cōtrario. Et sic si pater subijcit filio inimicos sub pedibus,& ipsemet filius sibiipsi, subijcit inimicos. Vt autem ostēdatur ista mutua actio, ponitur interdum id, quod pertinet ad filium facere pater,& quod pertinet ad patrem dicitur facere filius. Sic patet Io. 8. vbi Christus dicit, ꝙ honorificat patrem, & rursum ipse petit a patre honorificari, & clarificari Io. 12. Etiam apertius patet, quia sup. 11. c. dicitur filius reuelare patrem hominibus. s. nemo nouit patrem nisi filius,& cui voluerit filius reuelare,& tamē supra 16. c. dicitur, ꝙ pater reuelat hominibus filium. s. Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus. Illa autem reuelatio erat, ꝙ Iesus erat filius Dei viui, vt patet eo. c. ita ergo hic dicitur pater subijcere filio inimicos sub pedib. & diceretur filius subijcere patri inimicos sub pedibus. Et sic expresse ponit Apostolus. 1. Cor. 15. c. s. deinde finis cum tradiderit regnum Deo & patri. s. filius tradiderit regnum patri. Et sequitur, oportet illum regnare, donec ponat omC nes inimicos sub pedibus eius, ideſt filius regnat nunc & oportet quòd regnet donec subijciet omnes inimicos sub pedibus eius, ideſt patris, & hoc est, quòd dabit tunc regnum Deo patri, & erit finis. ergo mutue accipitur, quòd pater subijciat filio inimicos, & ꝙ filius subijciat inimicos patri. Sic dicit gloss. Quod autem a patre inimici subijciuntur, filio: non infirmitatem filij, sed vnitatem naturæ signat, nam, & filius subijcit inimicos patri, quia patrem clarificat super terram.

Tertiò sit ad notandum concordiam summam & amorem inter patrem & filium, tantum enim pater diligit filium, quòd inimicos eius vult ei subijcere. Sic dicit Theophylactus. Manifestat ꝙ aduersarius patris non est: sed secum cōcordat cum pater repugnet aduersarijs eius.

Quarto sit hoc ad simul ostendendum deitatem, & humanitatem filij, scilicet ponendo aliqua, quæ pertineant ad humanitatem, & alia, quæ ad deitatem, nam quòd ad dexteram Dei sedeat & ante Luciferum genitus sit, ad deitatem pertinet. Quòd vero inimicos eius pater subijciat, significatur humanitas, secundum quam minor est patre. Sic dicit Ambrosius super Lucam, scilicet, ergo & Deum Christum, & hominem credamus esse, cui a patre subijciuntur inimici non per infirmitatem potestatis suæ, sed per vnitatem naturæ, quòd in altero alter operatur.

Ad quid Christus expressit hoc, scilicet donec ponam inimicos tuos. Quæst. CCCLIII.

QVAERETVR ad quid Christus expressit, hoc, scilicet donec ponam inimicos tuos. Nam videtur nō esse conueniens, quia volebat ostendere Iesus Christum esse filium Dei,& non solum Dauid, & ad illud prodest illa particula, scilicet, dominus dixit domino meo, sedea dextris meis. Nam cum Dauid eum dominum vocet, quomodo erit filius eius? Sed quòd dicitur, donec ponam inimicos tuos, non pertinet ad ostēsionem deitatis, sed potius pertinet ad ostēdendā humanitatem, quam non erat necesse probare, quia Pharisæi concedebant esse futurum Christum hominem.

Dicendum ꝙ Christus allegauit istam particulam non sine causa. Et primo ex conditione allegationis. nam quãdo aliqua scriptura inducitur in probatione rei alicuius, licet vna particula sola faciat ad probationem non inducitur sola, sed totũ quod cum ea adiunctum est ad reddendum perfectam sententiam, licet probatio non sumatur interdum ex tota sententia, sed ex aliqua particula eius, & ita hic sufficiebat illud: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis. Et tamen quia illud, quod sequitur, s. donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, est determinatio sessionis ad reddendam sententiam perfectam, addidit illud. Secundò fuit ad inducendum Iudęos interrogantes: nam licet Iesus non diceret nunc se aperte esse Christum, tamen per circũloquia illud innuebat, & volebat significare, ꝙ malum paterentur, qui resisterent ei, & frustra amarentur, quia dominus subijceret eos pedib. ipsius, & sic pęniteret eos mali sui, quod contra ipsum agebant. Sic dicit Chry. s. Sede a dextris meis, & non in hoc stat, sed vt timeant, subdit: donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum, vt saltem eos inducat ita.

Quare Christus non allegauit alias partes Psalmi.
Quæst. CCCLIIII.

QVAERETVR quare Christus nõ allegauit alias partes Psalmi: nam alia erant, quæ multum ad propositum suum faciebant: intendebat enim ipse ostẽdere Christum esse filium Dei, & non solum Dauid, & ad hoc multum conferebat illud, quod postea dicitur. s. Ante luciferum genui te. Et illud: Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

Aliqui dicũt, ꝙ verum est, ꝙ Christus omnes illas partes allegauit. Matthęus vero studens breuitati subticuit illas, sicut multa alia fecit, & dixit Christus, quę Euangelistę tacuerunt. Io. 20. c.

Dicendum, ꝙ non stat. Primò, quia si Matthęus solus rem istam scripsisset, posset aliquo modo hoc credi, & tamen tres. i. Matthæus Marcus, & Lucas illud narrauerunt, & omnes expresserunt eadem verba. s. Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis: donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Et nihil addit vnus neque minuit de eo, quod dixit alius: ideo argumentum est, ꝙ nihil plus dixerit Christus, quia aliàs contingeret vnum eorum plus, aut minus dicere quam alius expresserit sicut in alijs multis fieri solet. Secundò patet quia Euangelistæ expresserunt hoc ad ostendendum probationem Christi contra Pharisæos: si autem plura addidisset, illa facerẽt ad probationem intentionis eius: ideo non tacerent ea Euangelistę, ne relinquerent probationem suam infirmiorem, quam ipse eam fecerit.

Tertiò apparet, & efficacius ex modo arguendi, ga Christus supponit hic auctoritatem scripturæ & ex illa infert: nã dicit, quomodo Dauid vocat eum in spiritu dominum, dicens. Dixit dominus domino meo &c. & cõcludit. Si ergo Dauid vocat eum dominum, quomodo filius eius est? Ita ergo si Christus induceret alias partes Psalmi ex illis quoque inferret, s. ex illa: Ante luciferũ genui te. Et ex illa: Sacerdos in ęternum. Et tamen nõ infert ex aliqua earum nisi ex hac scilicet, si ergo Dauid eum dominũ vocat: ergo non induxit alias partes.

Est ergo dicendum, ꝙ Christus non induxit alias partes, sed istas solas, quæ expressę sunt. Et fuit primò, quia ista pars inducta sufficiebat, & ideo licet aliq ad hoc facerent, non curauit eas applicare.

Secundò fuit, quia ista faciebat specialius ad propositum: nam licet illa. s. ex vtero ante luciferum genui te, efficacius & magis sine calũnia probet Christum esse filium Dei: tamen ꝙ non sit filius Dauid apertius probat illa. s. dixit dominus domino meo, Pharisæi tamen dixerant, ꝙ Christus erat filius Dauid, & Iesus volebat ostendere, ꝙ non: ideo ad hoc conueniẽtior erat ista particula, in qua Dauid eum dominum vocat. Nam illa. s. ante luciferum ostendit, ꝙ non sit filius alicuius hominis solum. Ista verò, scilicet dixit dominus ostendit specialiter, ꝙ non sit filius Dauid: ideo istam applicuit solum.

Tertiò & principalius fuit, quia Iesus volebat confutare Pharisęos coram turbis, & ad hoc oportebat, ꝙ assumeret argumenta plana, si enim obscuras, & altiingenij faceret probationes, non viderent vulgares, quomodo superabat Christus Pharisæos, & ipsi quoque Pharisęi possent asserere se nõ esse conuictos, assumpsit ergo planam probationem, qualis est ꝙ Dauid vocat Christum dominũ, ergo non est filius eius. Si autem argueret de æterna generatione, quæ est ex vtero patris ante luciferum, esset res obscura, quam neq; ipsi Pharisæi intelligerent, neque vnquam intellexissent cũ non distinguant personas in diuinis: ideo a fortiori turbæ non caperent, & sic probatio Christi frustra esset, quia nõ videretur ex hoc cõcludere propter quod solum dixit hoc, quod planum erat. s. dixit dominus &c. & tacuit id, quod erat altum. s. de generatione ante Luciferum. Et eadem ratione tacuit de ęterno sacerdotio, quod difficile erat intelligere quõ Christus futurus esset sacerdos, cum de tribu Iuda esset, in qua nemo erat sacerdos ad Heb. 7. c. Etiam dato ꝙ ex quadam dispensatione Dei posset esse sacerdos: quomodo tamen esset sacerdos in æternum difficile erat concipi, nisi multa prius dicerẽtur: ideo Christus rationabiliter illa tacuit.

Quomodo valeat hoc Christi argumentum, scilicet si ergo Dauid vocat eum dominum, quomodo filius eius est.
Quæst. CCCLV.

QVAERETVR quomodo valet istud argumentum Christi. s. si ergo Dauid vocat eũ dominum quomodo filius eius est? Nam videtur satis stare, ꝙ sit filius eius, & tamen ꝙ vocet eũ dominum quasi maiorem: nam quia Christus putabatur futurus sanctior omnibus hominibus, poterat eum vocare Dauid dominum, licet filius eius esset, ideſt de stirpe eius.

Dicendum ꝙ hoc non stat, quia quantacunq; excellentia polleat filius super patrem, vt si filius efficiatur rex, & pater sit rusticus, adhuc pater non debet vocare filium dominum, sed potius filius patrem dominum vocabit: quia ei tenetur ad magnam reuerentiam, & nunquam desinit esse debitor. Nam etiam si filius efficeret patrem suum regem, non retribueret sufficienter pro his, quæ accepit, sed maneret semper debitor: quia dijs, & parentibus non possumus æqualia retribuere octauo Ethicorum, & ideo si Christus non haberet super Dauid, nisi quod sanctior eo esset, non vocaret, eum Dauid Dominum, si filius eius est.

Aliter obijcietur ꝙ non valet argumentum Christi, quia Christus est dominus Dauid, quia est Deus, & tamen est filius eius, quia secundum carnem ab eo assumptam accepit naturam. Et ita non tenebit argumentum, scilicet vocat eum dominum; ergo non est filius eius.

Dicendum ꝙ verum est: immo ita confiteri debemus, ꝙ Christus dominus Dauid est, & quod est filius eius: dominus secũdum deitatem, filius autem secundum carnis substantiam.

Ad argumẽtum autẽ Christi dicendum, ꝙ verum est, quando filius est totaliter eiusdem speciei cuius pater, nam tunc trahit esse a patre, & ideo per nullum accidentale additum potest effici, quod filius sit Dominus patris, hic tamen Christus est naturaliter Deus ab ęterno, & secundum hoc non est in eadem specie, in qua Dauid, immo in nulla specie est, quia in Deo, neque inuenitur species, neque genus, neque vniuersale, & particulare. Et sic est Christus Dominus Dauid, quia ipse fecit eum, & regit. Quòd vero filius sit Dauid ex tempore fuit per assumptionem carnis, per quam non accessit nouum esse filio Dei, licet filius Dei nunc sit homo, & non erat ab ęterno, & id eo in isto casu non tenet argumentum.

Sed tunc dicetur, quomodo ergo Christus fecit talem argumentum, cum non valeat. Dicendum, quòd interdum arguens sapienter procedit ex veris simpliciter, interdum ex eis, quę videntur respondenti, & quia Pharisęi putabant Christum esse purum hominem, & filium Dauid, valebat argumentum contra eos, scilicet quòd non posset eum vocare dominum si erat filius. Si autẽ concedere vellent Pharisęi Christum esse Deum, & hominem, & dicerent non tenere argumentum Iesum, tunc ille haberet, quod vellet, & non vteretur contra eos tali argumentatione, & diceret, quòd arguebat contra eos, quasi contra negantes Christum esse filium Dei.

Quomodo fiat, quod Christus vult inferre, scilicet quòd sit filius Dei. Quæst. CCCLVI.

QVAERETVR quomodo sequitur, quod Christus vult, ipse enim non solum vult inferre, quia Christus non sit filius Dauid, sed quòd sit filius Dei. Et tamen non videtur ex hoc sequi, nam licet ex hoc, quòd Dauid vocat Christum Dominum sequatur, quòd non sit filius eius, non sequitur, quòd nõ sit filius alterius viri, quia poterat esse filius alterius, & tunc non sequeretur, quòd esset filius Dei, quod Iesus inferre volebat.

Dicendum, quòd bene sequitur, quòd Christus sit filius Dei, quasi arguatur sic. Christus non est filius alicuius hominis, ergo est filius Dei, consequentiam bene concederent Pharisæi, quia media entia inter Deum, & hominẽ non gignunt, scilicet angeli, & dęmones. Antecedens patet, scilicet quòd non sit filius alicuius hominis, vt arguatur sic, scilicet non est filius Dauid, ergo non est filius alicuius hominis. Et pater, quia si alicuius hominis filius esse deberet, verisimile esset filius Dauid, quam alterius, sed nõ est filius illius, ergo nullius est filius.

Primo patet, quia scriptura dicit esse Christum de semine Dauid Ioan. 7. c. & supra 1. c. & 2. & ideo quãdo negatur esse filius illius, non negatur quasi non sit filius illius aliquo modo, sed quòd non sit filius illius solum, si autem non est solum filius, neque erit filius alicuius totaliter, sed erit filius Dei.

Secundo, quia arguit hic Christus ex modo dignitatis, scilicet quia Dauid illum Dominũ vocat, a fortiori quilibet de Israel vocaret eum Dominum, cum Dauid sit excellentior omnibus Israelitis, & tamen, quia Dauid vocat eum dominum, sequitur ꝙ non sit filius eius, vt Christus arguit, ergo sequitur, ꝙ nullius Israelitę filius sit, cum omnes Israelitæ eum dominum vocare debeant.

Quod vero Dauid sit excellentior omnibus patet primo ex dignitate, nam ipse fuit rex, nemo autẽ inter Israelitas poterat esse maior rege. Et non solum fuit rex, sed etiam excellentior omnibus regibus, ipse enim primus fuit eorum, qui regnauerunt de Iuda, & primus omnium Regum sanctorum, & propter eũ datum est regnum successoribus eius 2. Regum 7. & 1. Paralip. 17. c. & propter peccata ipsorum auferre voluerat Deus sępe regnum de stirpe illa, sed propter Dauid reliquit ei duas tribus, in quibus regnaret sua posteritas 3. Regum 11. & 12. c. & illas postea auferre voluit propter scelera, sed vt relinqueret lucernam Dauid non fecit 3. Reg. 15. c.

Item Dauid excessit alios in sanctitate, nam de eo dixit Deus. Inueni virum iuxta cor meum 1. Reg. 13. c. & Psal. 88. quod de alio non dixit in toto veteri testamento.

Item in Dauid concurrerunt tres dignitates, quæ in nullo viro Iudæo concurrerunt, nisi in eo, erat. n. rex Patriarcha, & propheta. De regno, & pphetia patet. De patriarchatu patet Actu. 2. c. cũ dixit Petrus, Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha Dauid, Moyses quidẽ propheta fuit, & magnus. Deutero. 34. sed nò fuit rex, neque patriarcha, Isaac fuit patriarcha, sed nõ fuit rex, neque propheta, Abraham vero, & Iacob fuerunt patriarchę, & Prophetę, sed non fuerunt reges. De patriarchatu vtriusque planum est. De prophetia patet, quia Deus vocauit Abraham propheram Gene. 20. c. De Iacob patet, quia ipse annunciauit filijs suis ea, quæ ventura erant in nouissimis, Gene. 49. c. Dauid antẽ omnia tria simul habuit, & non solum habuit, sed etiam omnia per excellentiam habuit, nam propheta fuit, & maximus prophetarum, & ideo eum absolute vocamus prophetam, etiam præcipuus fuit inter reges. Ex quo etiam sequitur, quòd fuit potissimus in patriarchatu quia pater fuit omnium regum Iuda, quia reges sunt præcipui inter alios homines.

Quare nemo poterat probationibus Christi respondere, & cur hoc expressit Euangelista.
Quæst. CCCLVII.

QVARE cum Christus istas probationes faceret, nemo poterat ei respondere verbum, & quare hoc expressit Euangelista.

Ad primum dicendum, ꝙ fuit. Primo, quia ratio Christi erat tam efficax, quòd non poterat quidquam ad eam dici. Ad hoc autem, quòd conuincatur quis ita, vt nihil respondeat, exigitur, quòd medium arguendi non solum sit efficax, sed etiam planum, & omnibus apparens. Ita erat hic. ideo turbę etiam videbant quomodo conuicti essent Pharisęi.

Secundo erat, quia Christus volens imponere silentium Pharisęis, & honorem in illis accipere, incutiebat mentibus eorum quendam timorem, & diffidentiam, ita vt non auderent quidquam loqui. Et hoc satis est verisimile, licet non exprimant Euangelistę, nam sicut Christus dabat discipulis suis nihil cogitãtibus in ore quid loquerentur supra 10. & Luc. 21. ita & cum vellet auferret cognitionem arguere volentium exęcando eos, vel infatuando dicta, aut cognitiones eorum, sicut Dauid orauit Deum, vt infatuaret consilium Achitophel 2. Reg. 17. c. Et cum constet, quòd Christus potest facere, est verisimile, quòd faceret, quia aliàs non videtur, quomodo Pharisęi, & cęteri, qui tanto zelo ęmulationis concitati erant cõtra Christum, saltem aliquod verbum non dicerent contra argumentum Christi in fauorem proprium, & in consolationem ignorantię suę.

Ad secundum dicendum, quòd Matthæus hoc expressit ad ostendendum Christi excellentiam, vt sciamus, qualis erat Christus cum Pharisæis, scilicet ꝙ cum aduersus eum arguerent confusi recedebãt, erant tamen isti præcipui inter Iudæos, ideo erat signum, quod omnes ei subijciebantur in sapientia, & agno-

agnoscebant eum, vt potentem in sermone. Sic enim discipuli duo eius post mortem suam cum nondum resurrexisse crederent, vocauerunt eum potentem in opere, & sermone. Potentia autem sermonis erat ista vna, quòd viribus rationis, & argumẽtationis omnes superabat, neque quisquam poterat ei resistere.

Secundo fuit hoc ad ostendendum id, quod Christus allegauerat contra Phariseos. Dixerat enim. Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, sed inimici Christi erant Pharisęi, qui in hoc ei subijciebantur, ꝙ eos ratione confutabat, vt dicit Theo. vt ergo ostenderet Euangelista, quòd id, quod Christus dixit statim complebatur, dixit, quòd nemo poterat ei respondere, vt sic ostenderet confutatos esse aduersarios.

Quomodo est verum, quòd ex illa die nemo ausus est Christum interrogare. Quæst. CCCLVIII.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd ex illa die nemo ausus fuit interrogare eum, quomodo est verum, nam videtur, quòd post hoc eum quidam interrogauerint, quia infra 24.c. Dicitur, ꝙ q̃sierũt ab eo de tpe aduentus sui, & consummationis sęculi.

Dicendum, quòd illi erant discipuli Christi, qui ad eum secreto accesserunt, & quæsierunt de hac re, vt patet eodem c. & Mar. 13. & Luc. 21. hoc autem de Pharisæis intelligitur, & Sadducæis, & Herodianis, qui vsque nunc ab eo quæsierant, vt patet supra in litera, & de his nemo postea Christum interrogauit. Et hoc colligitur ex serie literę vsque ad finem libri, nam iam nulla quæstio Pharisæorum, aut Sadducæorum introducitur contra Christum, sicut ante hoc multę fuerunt introductę, & idem patet ex ordine literę aliorum Euangelistarum. Nam postquã Marcus, & Lucas hoc ponũt, scilicet Mat. 12. & Luc. 20. c. nulla quæstio introducitur ab eis Pharisæorum, vel aliorum Iudæorum.

Sed obijcietur, quòd postea interrogauerint, quia postea princeps sacerdotum quęsiuit à Christo de doctrina sua, & de discipulis suis Ioan. 18. c. & quæsiuit an esset filius Dei benedicti infra 26. & Mar. 14. Etiam Pilatus quęsiuit ab eo an erat rex, & vnde erat, & quid esset, Ioan. 19. & infra 27. & Mar. 15. c.

Dici potest vno modo, ꝙ est intelligendum de tẽpore illo, quo docuit: Nam solebãt Iudæi aliqua quærere à Christo, & arguere contra ipsum, quando docebat, sicut & nunc factum est, nam in templo erat docens, quando ista ab eo quæsierunt. Et est verum, quòd postea nunquam quæsierũt aliquid ab eo, quãdiu doceret, ea vero, de quibus arguitur quæsita sunt ab eo non iam docente, sed patiente, quia tunc exercebatur mysterium passionis, & comprehẽsus atque ligatus erat Christus, q̃si ista acciderunt. Secundo pōt dici, ꝙ intelligitur hoc de quæstionibus tẽratorijs, qa omnia præcedentia tam in quæstionibus Pharisæorũ, q̃ Sadducęorum erant ad tentandum, vt patet supra in litera. De cętero non tentauerunt eum, quærendo aliquid. Ista aũt, quæ in passione quæsita sunt, non fuerunt quæsita ad tentandum, sed fuerunt quæstiones iudiciales ad cõdemnandum eum, & alię quęstiones fiebant ad illudendum, sicut cum quęrebant ab eo dicẽtes Prophetiza Christe, quis est, qui te percussit, & dabant ei alapas infra 26. & Luc. 22.

Quare Pharisei non ausi sunt ex illa die eum amplius interrogare. Quæst. CCCLIX.

QVAERETVR quare nõ ausi sunt ex illa die eum amplius interrogare.

Dicendum, ꝙ fuit. Primo, quia videbãt se frustra agere, si enim Pharisæi quærerent a Christo intentione sciẽdi veritatẽ, ẽt si nunc a Christo ostenderentur ignorantes veritatem, non desisterent a quærendo, qa non est ignominia discipulo asserere aliquid, quod nesciat, & in illo erudiri à magistro, neque ꝓpter hoc cessat quærere, ꝙ ostensus est ignorare, immo quandiu ignorat, quærit: Cum vero scit, iam quærere desistit, sed quærebãt Pharisæi animo tentatorio, vt Christum cõfunderent deducendo eum ad aliquid, quod ignoraret, vel ad aliquod inconueniens, & quia sępe quæsierant, & semper confundebantur, & superabat eos Christus in quo ipsi acquirebatur gloria apud populum, eis vero magna confusio Luc. 13. scilicet, & erubescebant omnes aduersarij eius, omnis aũt populus gaudebat super his, quæ gloriose fiebant ab eo. Vt ergo nõ cogerentur amplius erubescere, & Christo materiam laudis dare, cessauerũt eum interrogare. Sic dicit Orige. si autem interrogatio eorũ fuisset ex intentione discendi, nunquam eis talia posuisset, vt amplius non essent eum ausi interrogare. Et tamẽ sciendum, quòd licet Pharisæi victi recesserunt, noluerunt tamen profiteri se superatos, vel Christum rationabiliter locutum, quia inuidus, & iniquus superari quidem potest, sed bonus effici non potest, sic dicit Rabanus, scilicet ex hoc autem intelligimus vencenena inuidię superari posse, sed difficile quiescere.

Secundo potest dici, quòd fuit, quia Christus eis timorem incussit, vt amplius non auderent interrogare. Et hoc verisimile est, scilicet quia Christus volebat hũc honorem, quòd Iudæi ab eo ratione superati essent, vt si aliquid contra eum molirentur cõstaret eos ex iniquitate agere non ex ratione, cum ipse rationem dixerit eis palam quis ex vobis arguet me de peccato? Ioan. 8. c. i. ego permitto cuilibet potestatem accusandi me si inueniri potuerit aliquid, de quo me accuset, & quia quãdiu Pharisęi non cessarent arguere contra eum docentem, non videbãtur penitus ab eo cõfecti, fuit conueniens, quòd aliquo tempore ante passionem suam totaliter cessarent quærere ab eo, & arguere licet ipse præsentibus eis doceret, & ad hoc incussit eis timorem, vt amplius non auderẽt quidquam ab eo quærere.

Tertio potest dici, quòd ipsi non interrogauerunt eum amplius, quia vsque nunc voluerunt verbis conterendere contra eũ, nunc vero cõuerterunt se, vt opere contenderent tractantes iam passionem eius, quia istud paucis diebus fuit ante passionem, vt dicetur sequenti q. istud aliqualiter stat, sed melius conueniunt duę rationes precedentes eo, quòd dicitur in litera. Neque ausus est quisquam eũ amplius interrogare. Et ita non cessauerunt, quasi vellent intendere alijs negocijs, sed quia non audebant interrogare, & hoc, quia putabant non posse euadere confusionem, & quia incusserat eis Christus timorem.

Quæ dies fuit ista, ex qua non ausi sunt amplius Christum interrogare. Quæst. CCCLX.

QVAERETVR quæ dies fuit ista, ex qua nõ ausi fuerunt amplius eum interrogare.

Dicendum, quòd fuit per duos, vel tres dies solum ante passionem. Quod patet, quia Christus venit in Ierusalem in Dominica, quæ erat in Ramis palmarũ, vt colligitur Ioan. 12. & supra 21. & eadem die pręcauit in Ierusalem, & ante occasum solis rediit in Bethaniam ad quietem, & cibos sumendos, vt colligitur supra 21. & Mar. 11. c. sequenti autem die, ideſt die Lunę in aurora cum rediret de Bethania in Ierusalem

salem esurijt, & iuit ad ficulneam, & maledixit illi. c. & rursus eadem die de Ierusalem in Bethaniam redijt, & sequenti die, ideſt Martis venerũt de Bethania in Ierusalem Christus, & discipuli, & tunc viderunt ipsi ficulneã aruisse, vt colligitur Mar. 11. c. & oñsum est supra 21. c. q. 98. & eadem die accesserunt principes sacerdotum, & Pharisæi, & quæsierunt a Christo docente in templo, in qua potestate hoc faceret, ideſt prædicaret, & ipse quæsiuit de baptismo Ioannis, an esset de cœlo, vel ab hominibus supra. 21. c. & posuit in eodem tempore parabolã de duobus filijs, quos pater misit ad vineam, & continuauit parabolam de rege vocante inuitatos ad nuptias filij sui, & post hęc accesserunt Pharisęi, vt caperent in sermone Christũ quærentes de censu, an esset dandus Cæsari, & statim Sadducæi quæsierunt de resurrectione, & illis confutatis accesserunt Pharisæi, & vnus ex eis legis doctor tentauit Christum, quærens quod esset magnũ mãdatũ, post hoc quæsiuit Iesus a Phariſæis de Christo cuius filius esset, & tunc Pharisæi confutati ab eo nõ ausi sunt eum amplius interrogare. Et sic neque postea ista die Martis, neque Mercurij, neque Iouis, q̃ bus Christus superuixit, ausi sunt Iudęi interrogare Christum in aliquo tentatorie, neque arguere cõtra Christum, sed mansit ille prædicãs sine cõtradictone aliqua, & sequenti die veneris crucifixus est pro nobis.

CAP. XXIII.

HVNC Iesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos dicẽs: Super cathedrã Moysi sederunt Scribę, & Pharisæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite, secundum opera vero eorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt. Alligant autem onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Omnia vero opera sua faciũt, vt videãtur ab hominibus: dilatant enim philateria sua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cęnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Vos autẽ nolite vocari Rabbi: vnus est enim magister vester, omnes vos fratres estis. Et patrẽ nolite vocare vobis super terrã, vnus est enim pater vester, qui in cœlis est. Nec vocemini magistri, qa magister vester vnus est Christus. Qui maior est vestrum, erit minister vester: qui autem se exaltauerit humiliabitur, & qui se humiliauerit, exaltabitur.

OSTENDERAT Matthęus præcedenti c. Iudæos, & potissime eorum pręcipuos reprobatos esse iuste, quia fuerunt contradictores diuinę veritatis. Hic ostenditur eos reprobatos, quia fuerunt fictores falsę bonitatis. Et dividitur in duo, quia primo Matthæus ex nomine Christi ponit huius fictionis motiuum. Secundo ponit prædictę fictionis multiplicem effectum, ibi.

Væ autem vobis Scribæ. Prima in duas, quia primo Christus motiuum prædictum in Iudæis esse ostẽdit. Secundo illud a suis discipulis excludit, ibi. *Vos autem.* Fuit autem motiuum superbia Pharisæorum, & legisperitorum, & ostenditur superbia hęc ex tribus. Primo ex abusu suę potestatis. Secundo ex simulatione sanctitatis, ibi. *Omnia vero.* Tertio ex ambitione dignitatis, ibi. *Amant autem primos.* Circa primum dñ.

Tunc locutus est Iesus. Scilicet quando cessauerunt ab eo quærere Pharisæi, & principes sacerdotum, qui non ausi fuerunt iam ab eo quærere postquam conuicit eos Iesus super quęstione de Christo cuius filius sit præcedenti c. *Ad turbas.* Scilicet ad populos, qui erant in templo, in quibus comprehenditur omnis conditio hominum nõ expressa dignitate status, vel professionis aliquorum, quasi dicat ante hoc loquebatur ad Pharisæos congregatos, præcedenti ca. nunc vero desijt loqui ad illos, & cępit loqui ad turbas.

Et ad discipulos suos. Intelliguntur nomine discipulorum omnes, qui sequebantur Christum tã doctrina, quam cõuersatione, scilicet vt irent cum illo, quo illeiret, & sunt isti tam Apostoli, quam alij, qui non ascenderant ad hunc gradum, & tamen erant cum Christo.

Super cathedram Moysi. Ista est increpatio Scribarũ, & Pharisæorum quantum ad abusum potestatis, & doctrinę, scilicet quòd multa docebant, quæ ipsi non faciebant, & in docendo imponebant grauiora mandata, quam opus erat, & sedebant super istam cathedram Moysi ad docendum, & diffiniendum.

Scribæ, & Pharisæi. Isti sunt, qui sedebant super cathedram Moysi. *Omnia ergo quæcunque dixerint vobis.* Scilicet prædicando, & diffiniendo. *Seruate, & facite.* Ideſt custodite illa in corde vestro memoriter, & facite ea in operis executione. Vel dicitur seruate. i. cauete. Et est sensus, ꝙ duplicia prædicabant Pharisæi, & Scribę Iudæis, quædam, a quibus abstinendũ erat, & alia, quibus erat insistendum cum sint quædã præcepta negatiua, & alia affirmatiua. Propter prima dixit seruate, ideſt cauete ab eis, quibus illi cauendum esse dicũt. Et pro secundis dixit facite, scilicet illa, quæ ipsi facienda prædicant, sed primus sensus est melior, quia videtur tota litera intelligi de præceptis affirmatiuis. *Secundum vero opera eorum.* Ideſt Scribarum, & Pharisæorum. *Nolite facere.* Ideſt attendite ad dicta eorum, sed non facta, quia bona docent, & mala faciunt, vel saltem ea, quæ agenda prædicant, non implent, & ostendit statim, scilicet. *Dicunt enim, & non faciunt.* Ideſt prædicant bona facienda, sed illa non faciunt. *Alligant enim onera grauia.* Ostenditur abusus potestatis eorum, siue in prædicando, siue in iudicando, quia maiora iubebant facienda, quam iubere deberent, & est metaphorica locutio ad modum eius, qui de lignis congregabat multa, & colligat ea in onus vnum, quod graue efficitur, & imponit illud super humeros alterius, qui portare non potest, & tamen ad portandum non adiuuat, vel non vult ipse simile onus super humeros suos ponere.

Et importabilia. Ideſt difficilia ad portandum. *Et imponunt humeris hominum.* Super humeros populi Iudæorum, quibus prædicabant obligare eos volentes ad hęc præcepta.

Digito autem suo nolunt ea mouere. Ideſt non solum nõ imponunt ista onera super humeros suos, sicut super humeros aliorum, sed etiam nullo modo tangũt illa ad sustinendum difficultatem eorum, quia neque digito suo illa mouent,

An quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia. Quæst. I.

QVAERETVR an ea, quæ habentur hic sint cõtinuata ad præcedentia, & an fuerint statim facta, vel interposito aliquanto tempore.

Ad primum dicendum, quòd ista sunt continuata ad præcedentia, scilicet quòd ista fuerunt facta post illa. Et primo patet, quia semper putandum est ordinem esse rectum, nisi constet deuiatum esse ab eo, sed hic non constat deuiatum esse ab ordine naturali, ergo dicendum est ordinem esse rectum. Secũdo, quia dicitur tunc. Positis enim præcedentibus subiungitur, tunc locutus est, quod est signum continuationis, ideo dicendum est esse continuatum ordinem.

Sed obijciunt aliqui, quòd non stat, quia videtur, quòd multo ante præcedẽtia dixerit Christus ea, quæ habentur hic. Nam Luc.11.c.ponitur de ista increpatione, quam posuit Christus contra Pharisæos, & Scribas, quòd alligant onera grauia, &c. Etiam quòd infra sæpe dicitur. Væ vobis. Etiam ponitur ibi a Luca, sed multo postea, scilicet Luc.19.& 20. Ponit Lucas id, quod habetur supra 20.& 21.c. de aduentu Christi in Iericho, & sanatione cęcorum, & de introitu in Ierusalem, & de ramis palmarum, & laudãtibus pueris, sicut supra Matthæus descripsit.

Dicendum, quòd verum est, quòd Matthæus tenuit rectum ordinem hic. Sed ad dictum Luc. potest dici vno modo, quòd Matthæus tenuit ordinem rerum gestarum, siue naturalem: Lucas vero nõ tenuit ordinem rerum gestarum, sed artificialem, sępe enim sic faciunt Euangelistę, vt rem eandem narrent, & non eodem ordine. Et tunc necesse est, quòd vnus tenuerit ordinem rectum, & alius non, vel forte nemo tenuerit ordinem rerũ gestarum, quod non est possibile cum vna sit res narrata, & diuersus, vel oppositus sit modus narrandi, & hoc nihil nocet, quia si Euangelistę non repugnant sibi in sententijs, vel rebus narratis, ordo variatus narrationis non nocet, quia non facit verum, neque falsum, quia si Euãgelista aliquid narret quodam ordine, asserit quidem res esse, quas ille narrat, sed non asserit eo ordine accidisse, quo ille retulit, propter quod nullum est inconueniens Euangelistas narrare idem non eodem, sed diuerso ordine, quia hoc vulgatum est inter eos. Sic dicit Augu. super Matthæ.& extra de re.iu.c.nihil obstat, scilicet nihil obstat narrandi diuersitas, vbi eadem dicuntur maxime cum quisque Euangelistarum eo ordine credat se dixisse quo Deus voluit, & ita non erat inconueniens, quòd Matthæus tenuerit ordinem rerum gestarum, Lucas vero non.

Aliter tamen dicendũ, & melius, quòd tam Matthęus, & Lucas tenuerunt rectum ordinem narrationis, licet varie narrauerint, eo quòd ista res narrata non semel potuit seruare ordinem rerum gestarum quãtum ad vnam vicem, & aliũ quantum ad aliam. Et patet, quia Lucas asserit dicta fuisse ista, quando Christus manducabat panem in domo cuiusdam inuitatus ab eo ad prandium, & quia non baptizauerat ante cibum cępit intra se Pharisæus de Christo murmurare, & tunc cępit ipse dicere contra Pharisæos, & Scribas ea, quæ habentur hic, vt patet Luc.11. Istud autem, quod Matthæus narrat, non fuit dictum in eodem loco, neque ob eandem causam, neque eisdem personis. Nã dictum est hoc in templo, vbi Christus prædicabat, & arguerunt contra ipsum Pharisæi, vt colligitur ex continuatione literę præcedentis. Et illud in domo Pharisæi, cum responderet, Istud etiam dictum est propter tentationes Pharisæorum, quia eũ capere voluerant in sermone, & tradere morti, vt colligitur præcedenti c. illud vero, qui Christus non lauerat se, quando manducabit, & ob id Pharisæus contra illum murmurauit, & ibi fuit Christo occasio introducendi omnia hęc. Istud etiam dictum est ad turbas, & ad discipulos, vt patet hic in principio literę. Illud vero non potuit dici turbis, sed Pharisæo illi, in cuius domo Christus manducauerat, & alijs Pharisæis, qui astabant, & ita apparet, quòd non fuit eadem narratio, sed diuersa. Et dicendum est, quòd id, quòd Lucas posuit fuit multo ante hoc, quòd hic ponit Matthæus, vnde potuit vterque tenere ordinem rerũ gestarum licet diuerso modo dicant, quia rem diuersam narrant, & sic manet, quòd ista litera est continuata ad præcedentem.

Circa secundum, scilicet an fuerint hęc statim facta post præcedentia, vel fuerit aliquod tempus interpositum, dicendum ꝙ non fuit interpositum aliquid, quod ad sacram Scripturam pertineat, idest inter disputationem illam, quam habuit Iesus cum Phariseis de Christo, cuius filius sit, quæ habetur præcedenti c. & istam locutionem nihil factum, aut dictum est à Christo, quod apud Matthæum, aut alium Euangelistam scriptum sit. Etiam dicendum, quòd non intercidit aliquanta mora temporis inter præcedentia, sed hęc facta fuerunt statim post illa. Quod patet primo, quia dicitur hic: Tunc locutus est, sed nõ põt aliquid significare minorem interpositionem temporis, quã tunc, quod signat in eodem contextu vtramque rem factam, scilicet præcedentem, & sequentem. Secundo patet, quia non poterat esse longa mora interposita inter hęc, & illa, quia illa facta fuerunt die Martis post Dominicam in ramis palmarum, vt ostensum est præcedenti c.q.vlti. passio, & mors Christi cepit die Iouis sequenti, ideo non poterat esse longa mora inter hęc.

Sed dicendum, ꝙ modus fuit, quòd Christus in eadem die, & in eodem contextu non diuertendo ad alia postquam fecit ea, quæ habentur præcedenti cap. fecit statim, quæ habentur hic, nam bene Iesus quæsiuit à Pharisæis de Christo, cuius filius esset, & illi nõ possent respondere, recesserunt ab eo, & nõ ausi sunt amplius eum interrogare, vt dicitur præcedenti c. statim autem ipse conuersus ad turbas, quæ præsentes erant, cępit loqui, quæ habentur hic.

Quando fuit istud tunc, quando Christus est allocutus turbas, & vbi. Quæst. II.

QVAERETVR cum dicatur, ꝙ locutus est Christus tunc, quando fuit istud tunc, & vbi.

Dicendum ad primum, quòd refertur istud tũc ad præcedentia, quæ posita sunt de quæstione de Christo, cuius filius sit, quæ habita est præcedenti c. scilicet quòd statim post illam quæstionem habitã succesisit ista locutio, vt dictum est præcedenti q. Et est dicendum, ꝙ iste dies, in quo facta est locutio ista ad turbas fuit dies Martis ante passionem Christi, nam fuerunt ista facta in eodem die, & contextu, quo fuerunt facta præcedenti, sed illa facta sunt die Martis post ramos palmarum, & ante mortem Christi, vt ostensum est præcedenti c.q.vltima. Ergo & ista dicta, & facta sunt in eodem die, in qua illa, scilicet die Martis.

Sed obijcietur, quòd non fuerint facta, & dicta hęc prædicto die Martis, sed multo tempore ante festum, vel diem in ramis palmarum, quod paret, quia in fine c. post omnia hęc dicta adiunxit Christus, non me videbitis amodo donec dicatis benedictus, qui venit in nomine domini, & tamen hoc dictum est Christo in die in ramis palmarum, quando pueri Iudæorum clamabant

mabant Hosanna benedictus, qui venit in nomine domini. Et ita non est ordo rectus, quia de ramis palmarum habetur supra 21.& Mar.11.c.

Dicendum, quòd hic est ordo rectus, vt dictum est supra 1.& pręced.q.& fuit hoc die Martis, scilicet per duos dies ante passionem Christi. Quod patet, quia enarratis omnibus his, quæ durant vsque ad finem capitis sequitur in principio c. sequentis. Et egressus Iesus de templo ibat, & accesserunt ad eum discipuli eius, vt ostenderent ei ędificationẽ templi, & ipse dixit eis, videtis hęc omnia. Amen dico vobis, quia non manebit lapis super lapidem, qui non destruatur. Et tunc sequitur, quòd sedente illo super mõte Olineti continuata eadem quæstione, dixerũt discipuli Christo. Quando hęc erunt, & quod signum est aduentus tui, & consummationis seculi? & Christus cepit istam respondere, & dixit sub eodem contextu omnia, quæ habentur sequenti c.& 25.c.& in fine totius responsionis infra 26.c. dicitur. Et factum est cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis, scitis, quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis trahetur, vt crucifigatur: Ergo manifestum est, quòd omnia hęc, quæ habẽtur sequenti c.& 25. dicta sunt duobus diebus ante mortem Christi, quę fuit in Pascha, sed Pascha incipiebat die Iouis ad vesperum, & continuabatur cum die veneris, in quo occiusest Christus, ergo die Martis dicta sunt illa verba, quia tunc erat biduum ante Pascha Iudæorum, sed verba illa dicta sunt statim, vt consummata sunt ista, quę habentur in hoc c. quia finitis his dicitur sequenti c.& egressus Iesus. Ergo & ista quę hic habẽtur de redargutione Phariseorum, & Scribarum dicta sunt biduo ante Christi mortem, scilicet eodem die Martis. Et sic sunt ista continuata ad præcedentia, quod intendebamus. Cum autem obijcitur, quòd dicta fuerunt ante dies in ramis palmarum. Dicendum quòd non est verum. Et cum dicitur. Non me videbitis amodo, donec dicatis benedictus, qui venit. Non intelligitur de laude puerorum diei in ramis palmarum, sed de laude, quam cantabunt fideles in die iudicij. Nam ex tunc, idest ex eo tempore, quod erat tempus passionis (Nam post biduum occisus est) non viderũt Pharisæi, & Scribæ Christum, quia post mortem nõ manifestatus fuit toti populo, sed testibus à Deo prędestinatis: Actu. 10.c.& manet nunc occultus quantum ad prędentiam corporalem omnibus hominibus, in die iudicii manifestabitur omnibus hominibus, & plangent se super eũ omnes tribus terrę Apoca. 1.c. Tunc autem laudabunt eum fideles, & qui cum eo Partem habebunt, dicentes: Benedictus qui venit. Et tunc Pharisæi, & turbę eum videbunt, vt dicetur infra in fine cap.

Vbi Christus dixit hæc verba. Quæst. III.

QVAERETVR circa secundum, scilicet vbi Christus dixit verba hęc.

Dicendum, quòd dixit in templo illa. Et patet, quia ponuntur omnia, quæ habentur in hoc c. sub eodem contextu, quia Christus illa dixit continuato sermone, vt apparet ex litera cum non sit sermo interruptus, & tamen in principio sequentis c. dicitur his verbis dicitur, & egressus Iesus de templo ibat, ergo apparet, quòd quando ista dicebat erat in templo.

Secundo apparet, quia omnia ista, quæ habẽtur ex 21. vbi accesserunt principes sacerdotum ad Christum quærentes, in qua potestate faceret hęc, sunt cõtinuata vsque huc, vt ostensum est supra 21.& 22.c.& tamen illa facta sunt in templo supra 21.c. ideo etiam hęc facta sunt Christo manente in templo, vbi orabat, & prædicabat.

Quomodo potuit ista dicere turbis, & discipulis. Quæst. IIII.

QVAERETVR quomodo potuit Christus ista dicere turbis, & discipulis suis cum dicatur, ꝙ turbis locutus fuerit hęc.

Dicendum, quòd hoc facile erat: nam Christus erat nunc in templo, vbi turbę erant, ideo poterat loqui turbis. Hoc patet, quia vt dicitur sequenti c. quando Christus compleuit verba hęc exiuit de templo, ergo in templo hęc dixit, sed quacunque hora Christus esset in templo, essent multi Iudæi ibi, qui vocantur turbę potissimè nũc, quia erãt plures, quam aliàs, quia conuenerant ad diem festum, scilicet Paschа, nã non solum nunc, scilicet die Martis ante passionem, sed etiam ex Dominica in ramis palmarum erãt multi Iudęi, qui conuenerant in Ierusalem ad diem festũ, & illi exierunt obuiam cum ramis cum intrauit in Ierusalem Ioan.12. ergo poterant esse nunc multę turbę in templo, quibus Christus loqueretur.

Item patet hoc, quia vt innuitur Luc.21.c. Christus in his diebus, qui fuerunt inter Dominicam in ramis palmarum, & mortem Christi, ipse per diem manebat in templo prædicans, & ante vesperum exibat de vrbe, & manebat in monte Olueti, & diluculo veniebat in templum ad prædicandum. Quod etiam innuit sequenti c. nam finitis verbis Christi, quæ habentur in hoc c. sequitur in principio sequent. c. Et egressus Iesus de templo ibat, & accesserunt ad eum discipuli eius, vt ostenderent ei ędificationes templi, & ipse dixit eis, videtis hęc omnia: amen dico vobis, quòd nõ relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Et tunc sequitur ibi, scilicet sedente autem illo super monte Olueti accesserunt ad eum discipuli eius dicentes, quando hæc erunt. Et sic videtur, ꝙ postquam exiuit de templo iuit statim in montẽ Olueti, & ita erat in tempore illo, quod fuit inter diem in ramis palmarum, & mortem, & tamen tunc per diem, quasi totum manebat in templo docendo turbas, Luc. 21.c. ergo nunc, quãdo in templo erat poterat loqui turbis ea, quæ habentur hic.

Quomodo Christus potuit ista dicere discipulis, cum dicatur, quòd ea turbis dixerit. Quæst. V.

QVAERETVR quomodo Christus potuit ista dicere discipulis suis, cum dicatur, ꝙ locutus est ea turbis, & discipulis.

Dicendum quòd facile est intelligi, quia Christus vbicunque erat manebat cum discipulis suis, nisi aliquando vellet solus orare, sicut solitus erat, maxime per noctem manere in oratione tota nocte pernoctando, & tunc nemo erat cum eo de discipulis, vt patet Luc.6.c.& si interdum per diem orare vellet etiã ab eis recedebat, vt patet Ioan.6.c. quando saturatis turbis ascendit solus in montem orare, & instante passione, scilicet die Iouis cęnę per noctẽ, cum esset in horto, & relictis omnibus discipulis accepisset tres, idest Iacobum, & Ioannem, & Petrum adhuc ab eis auulsus est quantum est iactus lapidis, Luc.22.& tunc orauit, & post orationem reuertus est ad eos infra 26.& Mar.9.c. Quando autem Christus erat cum turbis, nunquam se subtrahebat a discipulis, immo ipsi adhęrebant ei non permittentes, vt turbę comprimerent, quando turbę offerebant Christo paruulos, vt imponeret eis manus, & discipuli prohibebãt turbas,

bas, & parvulos accedere, quousque Christus dixit, F
sinite parvulos venire ad me. Et idem supra 5.c.vbi
Christus prædicauit multis turbis. Et tamen dicitur,
quòd discipuli sederunt circa Christum, sed nunc
Christus prædicauit turbis in templo, ergo a fortiori
prædicaret discipulis, scilicet q̄ illi præsentes essent.

Secundo patet hoc, quia hoc fuit die Martis ante
passionem Christi, vt ostensum est supra.1.& 3.q.&
tamē hoc tēpore, scilicet inter diem in ramis palma-
rum, & mortem Christi quotidie veniebat Christus
in aurora de Bethania, siue de monte Olueti in Ieru-
salem cū discipulis suis, & prædicabat, & ad vesperū
redibat ad eundem montem Olueti Lucæ.21.c. ibāt
autem tunc cum Christo discipuli eius, & redibant.
Quod patet, quia venientibus eis de Bethania, siue de G
monte Olueti in Ierusalem, maledixit Christus ficul
neę, & aruit, & viderunt postea eam discipuli aruisse
supra 21.c.& Mar.11.c. ergo erant ipsi cum Christo
in Ierusalem, quando prædicabat nunc, & ita poterat
eis loqui, cum loqueretur turbis.

Quare dicitur, quòd Christus locutus est nunc turbis.
Quæst. VII.

QVAERETVR quare dicitur, quòd Christus
locutus est nunc turbis.

Aliqui dicūt, quòd hoc fuit, quia Phari-
sęi recesserant. volunt enim, quòd postquā
Christus disputauit cum eis de Christo, cuius filius H
sit, & illi confusi fuerunt, quia nemo audebat ei re-
spondere, neque poterat, recesserint, & manserunt
tunc solę turbę, & discipuli Christi, ideo non poterat
Christus loqui nunc, nisi turbis, qa iam illi recesserāt.

Sed obijcietur, quia infra in litera continuato ser-
mone isto loquitur Christus ad Pharisæos, & Scribas
dicens sæpe: Vę vobis Scribę, & Pharisęi, ergo erant
præsentes, quia aliàs non loqueretur ad eos, & sic nō
recesserunt. Dici poterat, quòd Christus loquebatur
corā turbis de Pharisæis, & Scribis, & licet non essent
præsentes dirigebat ad eos sermonem per apostro-
pham, q̄ figuratam locutionem nos sæpe facimus.

Sed melius dicendum, quòd Christus locutus est
nunc ad turbas non, quasi nō essent præsentes Phari-
sęi, sed quia non erat sermo iste dirigendus ad Phari-
sęos. Et hoc propter tria. Primo, quia voluit Euange-
lista in verbis Christi ostendere differentiam. Nam
ante hoc Christus disputauerat cum Pharisęis, &
Scribis de Christo, cuius filius erat præcede.capit. &
illa disputatio finita fuit, cum nemo ausus fuit vltra
quærere. Dum autem illa disputatio duraret, loque-
batur Christus solum ad Pharisæos, cum quibus di-
sputabat. Ista autem verba sequentia non pertinent
ad quæstionem illam, neque ad aliam, quam Chri-
stus haberet cum illis, ideo debuit dici ad quem lo-
quebatur, quia aliàs putaretur, quòd loquebatur ad
eosdem Pharisæos, ad quos supra, & ideo dicitur, q̄
locutus est ad turbas. Et hoc magis reddit causam, K
quare Matthæus dixit, quòd Christus locutus est tur-
bis, quam quòd Christus locutus fuerit turbis.

Secūdo fuit, & præcipue: quia Christus voluit nūc
aliqua mala dicere de Pharisæis, & Scribis, scilicet
aliis, vt cauerent ab eis, & ideo direxit sermonem ad
turbas, & discipulos, vt ab eis cauerent. Et patet hoc,
quia dicitur in litera: Super cathedrā Moysi sederūt
Scribæ, & Pharisæi, omnia, quæ dixerint vobis serua-
te, & facite, secundum autem opera eorum nolite
facere.

Tertio fuit, quia nunc Christus officium prædican-
di habebat, & prædicare volebat instanter vsque ad
mortem, sed iam non proderat loqui Pharisæis, &

Scribis, quia peruersi erant, & incorrigibiles. Ergo
debebat conuertere sermonem suum ad eos, quibus
poterat prodesse, & isti erant turbæ, & discipuli. Sic
dicit Chry. postquam Dominus sacerdotes respon-
sione prostrauit, & incorrigibilem conditionē eorū
ostēdit, sicut & clerici si malefecerint inemendabiles
sunt, laici autem delinquentes facile emendantur,
tunc conuertit sermonem ad Apostolos, & ad popu-
lum infructuosum, namque est verbum in quo sic
alter confunditur, vt alter non emendetur.

Quare Christus locutus est hæc verba discipulis suis.
Quæst. VIII.

QVAERETVR quare Christus locutus est hęc
verba discipulis suis.

Aliqui dicūt, quòd hoc fuit, quia erant præsentes
discipuli Christi, quando ipse dirigebat verba hæc ad
turbas, vt dictū est supra q. 6. & ideo necesse erat, q̄
illi audirēt, & ita dicerentur verba ad illos dicta esse.

Sed dicendum, quòd non stat. primo, quia sic non
esset aliqua vtilitas dicēdo eis verba hęc, neque Chri-
stus dirigeret ad illos prædicta verba etiam si præsen-
tes essent, & illa audirent, nec exprimeret Euangeli-
sta, quòd illis dicta fuissent, cum nihil sine causa po-
nat, & tamen exprimit, q̄ illis dicta fuerint, ergo non
fuit ista causa.

Secundo, quia non staret litera in veritate, nam ad
hoc, quòd quis dicatur loqui alicui non sufficit, quòd
eo præsente, & audiente ipse loquatur, sed etiā quòd
verba ad illum dirigat, & tamen hic dicitur, q̄ Chri-
stus locutus est tunc ad turbas, & ad discipulos, ergo
videtur, quòd non solum erant præsentes, quando
Christus loquebatur, sed etiam Christus dirigebat ex
intentione verba sua ad eos.

Dicendum ergo, q̄ dixit hoc Christus discipulis, qa
ista doctrina, q̄ dedit hic Christus erat necessaria disci-
pulis, sicut & turbis, immo plus necessaria eis, quā tur
bis, nam turbis, ideo hęc dicebat, vt non errarent cir-
ca simulationem Pharisæorum, sed error iste per cu-
riosior erat in discipulis Christi, quam in turbis, eo q̄
futuri erant principes, & doctores Ecclesię, & om-
nium turbarum, ideo illi magis eruditi debebant in
hoc. Vnde Christus sæpe dicebat discipulis, q̄ cauе-
rent ab hoc errore simulationis Pharisæorum.

Quare expresse fecit mentionem Matthæus, quòd dicta fuerint verba hæc discipulis Christi.
Quæst. VIII.

QVAERETVR quare expresse fecit mentionem
Matthæus, quòd dicta fuerint verba hęc disci-
pulis Christi, nam poterat Christus loqui illis cū tur-
bis, & quòd nomine turbarum intelligerentur, ita
vt diceret Euangelista, q̄ locutus est Christus ad tur-
bas, nil vltra addens.

Dicendum, quòd fuit propter tria. Primo propter
inęqualitatem dignitatis, nam maioris valde dignita-
tis erant discipuli Christi, quam turbę, & est regula
secundum iura, quòd nomine aliquorum, quorum
parua est dignitas non possunt intelligi specialiter ali-
qui maioris dignitatis, quam sint illi, qui per nomen
intelliguntur, & tamen expresso generaliter nomine
aliquo magni honoris, vel dignitatis possunt subin-
telligi particulariter illi, qui sunt minoris dignitatis,
quam discipuli, non poterant intelligi discipuli nomi-
ne turbarum, & consequenter oportuit exprimi di-
scipulos. Secundo fuit ad ostendendum differentiam
locutionum Christi, nam interdum Christus loqui-
tur ad solos discipulos, interdum ad solas turbas, in-
terdum

terdum vero ad turbas, & discipulos simul, sicut sæpe A
apparet ex narratione euangelica. Et quia ista verba
ad vtrosque dirigebantur, expressit Euangelista, q̄ lo-
cutus est ad turbas, & discipulos.

De his tribus dicit Origenes. sunt autem meliores
discipuli Christi cęteris turbis, & inueniens in Eccle-
sijs quosdam affectuosius accedentes ad verbum Dei
esse discipulos Christi, cęteros autem esse populum
ipsius, & interdum quædam discipulis solis dicit, quę-
dam autem turbis, quædam vero turbis simul atque
discipulis, sicut sunt hęc. Tertio & præcipue fuit hoc,
vt intelligamus hęc esse necessaria discipulis Christi,
sicut & turbis, nam sicut fuit conueniens, q̄ Christus
ista loquerētur discipulis, quam turbis, quia vtrisque B
erant conuenientia, ita fuit conueniens, quòd nos sci-
remus ista dicta esse discipulis, vt sciamus illis fuisse
necessaria, sed nesciremus eis fuisse dicta, nisi Euan-
gelista hoc exprimeret, ideo expressit, q̄ etiam disci-
pulis fuerunt dicta.

Circa distinctionem prædictorum trium modo-
rum, scilicet quòd aliquando Christus loquitur solis
discipulis, etiam dicendum, quòd vera est distinctio
absolute quantum ad primum, & tertium modum.
De primo patet, quia Christus interdum loquitur di-
scipulis suis secrete, sicut de passione locutus est eis
secrete, absentibus turbis supra 20.c.& de eiectione
dęmonum supra 17.& de signis aduentus sui sequen-
tis. De tertio patet, quia interdum loquitur Christus
simul turbis, & discipulis, sicut hic. De secundo autē
dicendum, quòd non dicitur loqui solis turbis, quasi
solis eis audientibus loquatur, & non sint præsentes
discipuli, quia semper erant ei præsentes, quandocun-
que turbę erant præsentes, vt ostensum est supra q. 6.
sed dicitur loqui ad solas turbas, quia interdum, licet
essent discipuli præsentes, non dirigebat Christus ser-
monem, nisi ad turbas, eo quòd illa doctrina, vel ser-
mo non erat necessaria, nisi turbis. Sic patet supra 8.
quando Christus locutus est laudans fidem centu-
onis, nam dicitur, quòd turbis sequentibus se dixit
hoc, & ratio est, quia ad exprobrationem Israelitarū
loquebatur dicens. Non inueni tantam fidē in Israel. D
Ethoc, quia Israelitę non credebant, discipuli tamen
credebant, ideo non debebat eis exprobrari hoc, &
sic solis turbis locutus est. Sic etiam supra 13 c. quan-
do Christus locutus est multas parabolas, tam disci-
pulis, quam turbę præsentes erant, vt patet e.c.& tñ dr
discipulis. Et ratio est, quia parabolę quantum ad corti-
cem, sicut Christus illas proponebat, erant pro popu-
lo, qui admiraretur, & non intelligeret, sensus autem
latens, quem Christus non prædicabat publice, erat
pro discipulis, & non pro turbis. Quod patet e.ca. vbi
discipulis existentibus edisseri sibi parabolam, dixit E
Christo: Vobis datum est nosse mysteriū regni Dei,
cęteris autem in parabolis. Et ita inueniet generaliter
quòd locutus ad turbas, non expressis discipulis, q̄ do-
ctrina, vel verba illa non pertinēt ad discipulos, neque
ad eruditionem, neque redargutionem, neque ad ali-
quam vtilitatē ipsorum, sed solū turbarum. Cū vero
dicitur locutus ad discipulos, & turbas, inueniet vtrisque
prodesse sermo. Et illa est vera cā huius distinctionis
in modo loquendi.

Quare Christus dixit nunc turbis ista, quæ ad Pharisæos, & Scribas pertinebant. *Quæst. IX.*

QVAERETVR quare Christus dixit nunc turbis
ista, quæ ad Pharisæos, & Scribas pertinebant,
quomodo imponebant onera importabilia

hominibus, & multa alia de conditionibus eorum.
Dicēdum, quòd fuit. Primo ad instructionem popu-
larium, & discipulorum, vt cauerent simulationem
Pharisæorum, & Scribarum, & intelligerent eorum
iniquitates, quia hoc proderat tam turbis, quam di-
scipulis, vt dicetur sequenti q.

Secundo fuit ad aliqualem emendationem Phari-
sæorum, & Scribarum licet non præcipue, nam cum
non possent corrigi ad mouendum eos directe in bo
no, fortassis admonerentur cum viderent suas iniqui-
tates manifestari, quia sic erubescerent.

Tertio fuit in pœnam ipsorum, nam ipsi calumnia-
bantur contra Christum tentantes eum sæpe, vt ca-
perent in sermone, vt patet præcedenti c.& ideo iu-
stum erat, vt in aliquo punirentur, Christus autē erat
iudex, qui poterat eos punire, cum esset Deus, ideo
puniuit aliquo modo manifestando, vel referendo
eorum iniquitates.

Quarto fuit, vt Christus ostendat suam innocen-
tiam coram populo, nam sępe eos redarguebat, & ali-
qualiter dure se ad eos habebat, vt patet præcedenti
c. vbi illi dixerunt Christo: Scimus magister, quia ve-
rax es, & viam Dei in veritate doces. Ipse autem vo-
cauit eos hypocritas, & quia populus putaret, quòd
forte Christus in hoc dure, & irrationabiliter se habe-
ret, ostēdit hic eorum iniquitates populo, vt licet gra-
uiora contra eos faciat appareat iuste facere, & dicere. C

Ad quid proderat turbis, & discipulis Christi instructio pœnes iniquitates Pharisæorum ac Scribarum.
Quæst. X.

QVAERETVR ad quid proderat turbis, & disci-
pulis Christi instructio circa iniquitates Phari-
sæorum, & Scribarum.

Dicendum, q̄ valde proderat, & in hoc præsuppo-
nendum, q̄ Pharisæi inter Iudæos tenebant quendā
modum viuendi, qui sanctior videbatur modis viuē-
di cęterorum hoīum: Scribę aūt habebant ur, vt peri-
tiores cęteris, & ad quos pertinebat instruere cęte-
ros homines de his, quæ ad legem erant. Ex quibus
sequebatur, q̄ Pharisæis, & Scribis maxima f les ad-
hibebatur inter Iudęos. His quidem tāquam sanctissī-
mis, illis vero, vt peritissimis. Si autem hi recte se ha-
berent, nullus error sequeretur prædictam fidem eis
adhibendo. Si autem a rectitudine declinarent, pote-
rant sequi magna, & multa inconuenientia, iō docuit
Christus tā turbas, quam discipulos, q̄ Scribę, & Pha-
risæi non recte se haberent, vt sic non adhiberent eis
fidem in his, in quibus non expediebat, quod quidem
fiebat manifestādo eorum iniquitates. Et primo qui-
dem circa passionem Christi proxime futuram, nam
Scribę, & Pharisæi, qui Christum oderant, incitabant
populum ad passionem Christi, vt dicitur Mar.15.c.
q̄ cum Pilatus diceret plebi, quem volebant sibi di-
mitti, pontifices concitauerunt turbam, vt peteret di-
mitti sibi Barrabam, & crucifigi Iesum: & nomine
pontificum intelligebantur Pharisæi, & Scribę, quia
isti fuerant præcipui in consilio occidendi Christum,
Ioan.11.c. vt autem populus non assentiret eorū con-
silio cum essent iniqui suadentes Christi mortem,
ostendit nunc eorum iniquitates, vt si postea populus
assentiret eis suadentibus petere mortem Christi nō
esset populus excusabilis, qui suadebat ab iniquis ad
iniquitatem, secus vero si eos iustos crederent, & qui-
bus esset fides adhibenda. Secundo circa ea, quæ per-
tinebant ad passionem Christi, quia resurgēte eo prin-
cipes sacerdotum consilio habito cum senioribus, q̄
erant de Pharisæis, & Scribis dederunt pecuniam co-
piosam custodibus sepulchri, vt dicerent, q̄ dormiē-

Differentia inter Scribas, & Pharisęos.

tibus

tibus ipsis venerant discipuli Iesu, & abstulerant corpus eius inde infra 28.c. Hanc autem iniquam fictionem credere deberet, & potissime, quia populus videbat, q̃ Scribæ, & Pharisæi, qui Christum oderant, nitebãtur hoc suadere. Secus foret si hi viri boni essent. Ideo vtile erat ostendi eos fore iniquos, vt non crederetur eis circa similia. Tertio & præcipue circa fidem Christi, nam post eius mortem, & resurrectionẽ prædicatum est publice inter Iudæos, in Ierusalem eũ esse Messiam, & Deum: Pharisęi autem, & Scribę nitebãtur nimis auertere plebem ab hac fide non solum verbis, sed etiam verberibus Actu. 5. c. vt autem fides nõ adhibeatur eis, quasi firmiter verba dicentibus, dicit̃ q̃ erant iniqui, & sic non erat recedendum ab ea fide, quæ mirabilis probabatur propter suasionem istorum iniquorum.

Quarto dixit propter doctrinã eorum, vt non putaretur necessaria. Nam Pharisęi, & Scribę multa mãdata confingebant, quibus grauabant homines, & pp opinionem quæ de illis habebatur, putarẽt homines se obligari ad illa, ideo Christus ostendit, q̃ nõ erant simpliciter obligati, cum vocat illa mandata onera importabilia. Quantum ad discipulos Christi etiam proderat ista manifestatio iniquitatis Scribarum, & Phariſæorum, quia discipuli Christi erant Iudæi, & tã ipsi, quam progeniores eorũ semper fuerant subiecti doctrinæ ipsorum, & multam eis reuerentiam impẽdebant, propter quod attendentes mandatis illorum aliqualiter Iudaizarent, & distraherentur a mandatis Christi, ideo Christus intẽdebat penitus eos distrahere ab imitatione Phariſæorum, & Scribarum, & illorum mandata confundit, sicut patet supra 15. c. vbi disputat contra Phariſæos super lotione manuum, & quòd obseruatio præceptorum positorum ab illis nõ sanctificabat hominem, & violatio eorum non polluebat eum, & hoc etiam videtur hic facere cũ dicit: Alligãt onera importabilia humeris hominum. Sed quid hoc sit, infra dicetur. Et ideo tam turbas, quam discipulos valde admonet Christus, fugere simulationem Phariſæorum, & Scribarum, scilicet vt non credant eis in omnibus, quasi boni sint cum non sint boni, & eorum doctrina, vt non teneatur in omnibus velut recta. De primo patet Luc. 12. c. scilicet multis turbis circunstantibus, ita vt se inuicem comprimerent cepit dicere: Attendite a fermento Phariſæorũ, quod est hypocrisis, idest simulatio. De secundo patet supra 15. vbi contra doctrinam eorum de lauando manus ad cibum, tanquam necessariam ad mundificationẽ hominis dixit Christus conuocatis ad se turbis: Audite & intelligite, non quod intratin os coinquinat hominem, & supra 16. c. dixit discipulis: Intuemini, & cauete a fermento Phariſęorum, & Sadducæorum, & postea dicitur ibidem, q̃ istud fermentum est doctrina, & sic ab illa Christus admonebat cauendum.

Quæ erat ista cathedra Moysi, & quid erat sedere super eam. Quæst. XI.

QVAERETVR quæ erat ista cathedra Moysi, & quid erat sedere super eam.

Dicendum, q̃ exponunt quidam de auctoritate, & potestate iudiciaria, quam vocat cathedram Moysi, quia ad illum præcipue pertinuit, & ita illius cathedra manere videbatur, sicut primus vicarius Christi fuit Petrus, & sedit loco Christi, & nunc omnes, ad quos peruenit per successiones, & tẽpora vicariatus Christi dicuntur sedere in sede Petri, scilicet quia ille fuit primus, qui super eam sedit.

Circa hoc considerandum, quòd Moyses fuit primus quem Deus præposuit populo Iudæorum, & ille eos eduxit de Aegypto, & legem a Deo acceptã illis publicauit, Exod. 19. & 20. & 32. Et iste solus audiebat causas totius populi, Exod. 18. Et propter multitudinem populi manebat tota die audiens contentiones, & non finiebat, neque dirimere poterat litigia, quousque dixit ei Iethro socer suus sacerdos Madian, Stulto labore consumeris tu, & populus, qui tecum est. Et ibi constituit decanos, quinquagenarios, Centuriones, atque tribunos eod. c. Sed cum adhuc maneret difficultas magna, clamauit Moyses ad Deũ, & ille dedit de spiritu Moysi septuaginta senioribus, qui propheruauerunt, & constituit eos in iudices pariter cum Moyse: Numeri 11. c. Et mansit ordo ille iudicandi postea semper, quandiu mansit status populi Iudaici, scilicet vsque ad destructionẽ Ierusalem per Romanos, quando Iudæi desierunt esse gens, quia dispersi fuerunt per totum orbem, & ita tempore Christi manebat talis congregatio seniorum septuaginta. Et isti sunt, qui vocantur seniores infra 26. & 27. c. vl. tra hos non erat appellatio, & per hoc difficiliebantur magnę causę Iudæorum, & ad hos deuoluebantur, siue per appellationem, siue per dubiũ causę de omnibus locis Israel, & sententiæ istorum stabatur. Erat autem præcipuus istorum summus sacerdos: Deute. 17. c. Et ita poterit intelligi, quòd isti septuaginta seniores in quocunque tempore essent, dicerentur sedere super cathedram Moysi, quia habebant auctoritatem, vel potestatem iudiciariam, quam primus inter Iudæos tenuit Moyses, & ita exponit Nicolaus.

Aliter potest exponi de actu docendi, & exponendi legem, & vocatur cathedra Moysi illa cathedra, in qua lex Moysi prędicabatur populo, & exponebatur. Nam in templo Dei, & in omnibus locis, in quibus Iudæi erant, prædicabatur lex Moysi, & erat cathedra, in quam ascendebat prædicator, vt doceret, & non dicitur cathedra Moysi, quasi Moyses in ea vnquam sederit, sed quia lex Moysi in ea prædicabatur, & exponebatur. Et ista expositio videtur esse melior, & magis conuenire literę.

Circa quod sciendum, quòd apud Iudæos in singulis locis conueniebant quolibet sabbatho Iudæi in Synagoga. Nam & sic Christo consuetudo erat quolibet sabbatho cum eis intrare in Synagogam Luc. 4. c. & ibi legebatur primum lectio de libro Moysi, & de libris propheтarum, & post lectionem prædicabat aliquis ad plebem. Actuũ decimotertio capitulo, vbi de Paulo, & Barnaba dicitur, quòd ingressi Synagogam die sabbathorum sederunt, post lectionem autem legis, & prophetarum miserunt principes Synagogę ad eos, dicentes, viri fratres siquis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite, & tunc Paulus surrexit, & prædicauit. Illa autem prædicatio, vt communiter erat aliqua expositio legis Moysi, sicut & nunc prædicatores prædicando exponit Christi doctrinam, & hoc patet clare Actuum decimo quinto capitulo, scilicet. Moyses enim a temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus, qui eum prędicent in Synagogis, vbi per omne sabbathum legitur.

Secundo apparet hoc ex proprietate nominis, quam bene solet seruare Hieronymus: dixit enim super cathedram, & tamen cathedra pertinet ad docentem, tribunal ad iudicem. Si ergo intẽderet Christus loqui de potestate iudiciaria, diceret Hieronymus super tribunal Moysi, & non super cathedram, ergo videtur, quòd intelligeretur de sessione, quæ erat ad docendum, & non ad iudicandum, illud vero erat in prædicando legem Moysi, & exponendo illam.

Tertio, quia si intelligeretur de potestate iudiciaria diceretur, quòd super cathedram Moysi sederunt seniores, quia ad septuaginta seniores pertinebat ista potestas, vt dictum est. Dicitur tamen sederunt Scribæ, & Pharisæi: ergo intelligitur de prædicatione, quæ ad omnes hos pertinebat.

Quarto, quia dato, quòd aliquis diceret, quòd hoc stat, eo quòd isti seniores erant de Pharisæis, & Scribis, & ita sedebant seniores, cum sederent Scribæ, & Pharisæi, non conuenit, quia tunc non diceretur absolute Pharisæi, & Scribæ, quia signat, quòd non solum conueniebat hoc illis Pharisæis, & Scribis, qui erant seniores, sed generaliter omnibus quod falsum est. Quinto, quia dicitur, quæcunque dixerint vobis, facite. Et tamen si de iudicibus intelligeretur, posset dicere quæcunque vobis imperauerint, facite, ideo potius est intelligendum, quòd accipiatur de docentibus, & prædicantibus, exponendo legem Moysi, quàm de iudicibus. Sexto apparet, quia idem asserit Origę. super Matth. scilicet, qui legem Moysi profitentur, & interpretari se gloriantur, hi sedent super cathedram Moysi.

Qui erant isti Scribæ, & Pharisæi, qui sederunt super cathedram Moysi. Quæst. XII.

QVAERETVR qui erant isti Scribæ, & Pharisæi, qui sederunt super cathedram Moysi.

Aliqui volunt, quòd Scribæ sunt, qui literam legis solum sequuntur: Pharisæi autem qui interpretantur quasi diuisi ab eis, & meliores existentes. Sic dicit Origen. super Matth. qui non recedunt a litera legis, & Scribæ dicuntur: qui autem maius aliquid profitentes diuidunt seipsos, quasi meliores a multis, Pharisæi dicuntur quod interpretantur diuisi, qui autem Moysen secundum spiritualem virtutem intelligunt, & exponunt, sedent quidem super cathedram Moysi si non sunt Scribæ, & Pharisæi, sed his meliores dilecti Christi discipuli, & post aduentum Christi sedent super cathedram Ecclesię, quæ est cathedra Christi.

Sed dicendum, quòd hoc mystice accipitur: nam necesse est accipi Scribas, & Phariſæos pro quibusdam conditionibus personarum inter Iudęos, quæ personæ tempore Christi sedebant super cathedram Moysi.

De Pharisęis autem dicendum, quòd quędam secta Iudęorum erat. distinguebantur enim tres prędicatores sectę inter Iudęos, scilicet, Pharisęorum, Sadducęorum, & Hesenorum, vt dicit Iosephus secundo libro de bello Iudaico. De moribus autem Pharisęorum, & vita late diximus supra 3. cap. quęst. 63. habebantur autem inter cęteros Iudęos isti, tanquàm religiosiores, & vitę austerioris saltem, quantum ad multitudinem cęremoniarum, vnde exhibebatur eis magnus honor, & erant multi de his viri periti, & ideo sępe prędicabant.

De Scribis dicendum, quòd non erant secta aliqua Iudęorum, sicut Pharisęi, & Sadducęi, sed erãt sapientes nam viros doctos sapientes vocamus, Greci vero Philosophos, Hebręi Scribas, Persę autem Magos, & ideo cum Christus vellet dicere doctos in lege, dixit Scribas, quia ita Iudęi loquuntur.

Sciendum autem, quòd licet ponantur hic Scribę, & Pharisęi, tanquàm distincti non distinguuntur inter se, sicut Pharisęus, & Sadducęus, siue sicut oppositi, quia nullus Pharisęus est Sadducęus, neque econtrario, quia erant sectę disparatę, & quasi oppositę, sed distinguuntur sicut Grammaticus, & Dialecticus, quia licet aliud sit Grammaticum esse, aliud Dialecticum; tamen idem potest esse Grammaticus, & Dialecticus. Sic enim aliud est esse Scribam, quàm Pharisęum, quia Scribam esse est esse sapientem in lege; Pharisęũ esse erat habere modum certum viuendi, & sectam, & tamen accidit eundem esse Pharisęum, & Scribam, idest, doctum in lege.

Ad quid sedebant isti Scribæ, & Pharisæi super cathedram Moysi. Quæst. XIII.

QVAERETVR ad quid sedebant isti Scribę, & Pharisęi super cathedram Moysi.

Dicendum, quòd ad prędicandum populo exhortando, iuxta illud Actu. 13. cap. Viri fratres siquis sermo exhortationis ad plebem in vobis est dicite: & ad exponendum doctrinaliter, sicut Doctores, qui magistraliter docent discipulos suos, pro vtroque enim competit sedere super cathedram, & hoc significat Christus istos facere, cum ait. Quęcunque dixerint vobis seruate, & facite. & sic aliquid docebant, quod tenẽdum esset ab audientibus, etiam quia dicitur, dicunt enim, & non faciunt.

Sed dicetur quomodo Scribę, & Pharisęi sedebãt super cathedram Moysi ad prędicandum, & docendum, quia hoc pertinet ad solos sapientes, qui in lege docti sunt, sed Pharisęi non erant docti in lege, cum solum tenerent sectam determinatam viuendi, ideo non pertineret ad eos docere, sed solum ad Scribas.

Dicendum, quòd aliqui erant Pharisęi simplices, qui solum imitabantur illum viuendi modum, & nullam habebant literarum peritiam, alij autem pręter hoc, quòd Pharisęi erant, habebant magnam eruditionem in scriptura. primi istorum Pharisęorum non prędicabant, quia non erant sapientes. secundi vero prędicabant, & docebant, & isti non solum erãt Pharisęi, sed etiam Scribę.

Sed tunc obijcietur, quòd superuacue ponitur de Scribis, quia cum omnes sedentes super cathedram Moysi essent sapientes, & omnes sapientes sint Scribę, soli Scribę sederunt super cathedram Moysi, ideo non deberet dici de Pharisęis, & Scribis.

Dicendum, quòd verum est, quòd omnis sedens super cathedram Moysi erat Scriba, & tamen posuit Christus distinctionem istam, quia de sedentibus quidam erant Scribę, qui erant Pharisęi, alij autem erant Scribę qui non erant Pharisęi, & vtrique erant reprehensibiles in multis, ideo vtrosque Christus nominauit, vt vtrorumque conditionem poneret, sed Scribę, qui non erant Pharisęi, erant quidem eruditi circa legem, sed non erant excellenter religiosi, sicut Pharisęi apud Iudęos habebantur.

Quomodo competebat Scribis, & Pharisęis ista potestas prædicandi, & an cuilibet competebat, vel quibus. Quæst. XIIII.

QVAERETVR cum dicatur, quòd Scribę, & Pharisęi sedebant super cathedram Moysi ad docẽdum, & prędicandum, quomodo competebat eis ista potestas prędicandi, & an cuilibet competebat, vel quibus.

Aliqui dicunt, quòd competebat cuilibet, & non requirebatur aliqua potestas, vel conditio personarum, quia tam Scribę, quam Pharisęi prędicabant nunc, & isti laici erant. nam neque sacerdotes, neque Leuitę erant, sed multi pure laici erant Pharisęi, & Scribę, etiam Christus prędicabat, qui erat pure laicus, quia erat de tribu Iuda, de qua nemo altario ministrauit, ad Hebr. 7. cap. ergo quilibet poterat prędicare inter Hebręos.

Alij dicunt, quòd requirebatur specialis potestas, & conditio personarum, quia alias non possent re-

Universidad de Deusto Biblioteca

darguere principes sacerdotum Christum prædicantem dicentes .in qua potestate hoc facis, & quis tibi dedit hanc potestatem? supra 21.cap. quod de prædicatione intelligitur, vt ibi expositum est.

Dicendum, quòd officium prædicãdi inter Iudęos non erat tam arctatum, sicut nunc in Nouo Testamento: nam nunc pure laicis non permittitur prædicare extra de hære.cap.cum ex iniuncto.clericis quoque non permittitur vbique indifferenter prædicare, nisi oues quis habeat quarum ei cura immineat, quia nomine pastoralis curæ etiam prædicandi officium venit: alij vero potestatem accipiunt prædicandi ab eo, qui præest spiritualiter eis, quibus prædicandum est, vel a iure.

In Veteri Testamẽto duo ad hoc ꝙ qs prædicaret requirebãtur.

In Veteri autem Testamento non erat sic, sed etiã laicis licebat prædicare. Duo tamen requirebantur ad hoc quòd quis prædicaret. Primum erat sciẽtia ad docendum. Secundum erat ꝙ acciperet potestatem ab eo, qui præerat synagogæ in qua fiebat prędicatio.

Circa primum autem dicẽdum est, quòd cum aliquis esset vir peritus ad docendum, & exhortãdum, pluraliter nõ curabatur de qua progenie, vel statu esset, vnde tam Sacerdotes, q̃ Leuitæ simplices, q̃ laici quicunque poterant prædicare, & admittebantur ad prædicandum, si erant periti. sic patet Act.13.cap. vbi cum Paulus, & Barnabas venissent in Antiochiam, introierunt die sabbathi in synagogam, & post lectionem legis, & prophetarum miserunt ad eos principes synagogæ dicentes: Viri fratres siquis sermo exhortationis in vobis est ad plebem dicite. & tamen ibi nesciebatur an Paulus, & Barnabas essent periti, vel non, aut qui, vel quales essent, nisi solum quòd cognoscebatur eos esse Iudæos, eo quòd intrauerant synagogam ad orandum, & nulla alia discussione facta, petiuerunt ab eis, quòd prædicarent solum quærentes, an essent periti, & hoc ipsum ignorabãt cum de hoc quærerent, quia aliàs solum dicerent principes synagogæ: Viri fratres dicite aliquid ad plebem exhortando: ergo nesciebant eos peritos, sed cum nescirent quales erant ad hoc, quòd prædicarent, solum quæsiuerunt ab eis, an essent viri periti: ergo videtur, quòd nulla alia conditio requirebatur, quia aliàs requirerent ab eis de illa conditione, scilicet, an essent sacerdotes, vel Leuitæ, vel de quacunque alia conditione, aut statu, quæ requireretur ad prædicandum, sed non quæsierunt, nisi de hoc. ergo indistincte admittebatur ad prædicandum quilibet peritus.

De secundo dicendum, quòd ad hoc quòd aliquis quantumcunque peritus prædicaret, requirebatur auctoritas eius, qui præsidebat loco, vel synagogæ, & ab illo accipiebat potestatem prædicandi.

Pro quo sciendum, quòd in terra Iudæorum erat vnicus locus templi in quo fiebant sacrificia, & cæteræ cæremoniæ diuini cultus, vt dicitur Leuit. 17. & Deuteronom. 12. & siquis alibi templum constitueret, vel sacrificia faceret, nefas erat. sic innuitur Leuitici 17. & Iosue 22. & Deuteronom. 12.cap. & ad hũc locum veniebant omnes Iudæi masculi, ter in anno ad tres solennitates, Exo. 23. & 34. & ibi offerebant sacrificia sua, & munera. per singula autem loca Iudæorum terrę erant domus quędam deputatę ad orationem omnium, qui in loco erant, quas synagogas vocabant, & in his non fiebant sacrificia aliqua, neq; oblationes, aut cæremoniæ diuini cultus, sed solum conueniebant omnes ad orationem diebus sabbathorum, & alijs festiuitatibus, & proponebatur ibi verbum Dei ab eis, qui periti erant, Actuum 13. & 15. Si autem quis prædicare vellet in templo Domini debebat accipere potestatem ab eo, qui præerat templo. si autem in synagoga aliqua accipiebat pote-

F statem ab eo qui synagogę prçerat, in quolibet enim loco præerat aliquis synagogæ, & ille vocatur princeps synagogę, siue archisynagogus, quod idem est. sic dicitur Marci 5. & Lucę 8.cap. De archisynagogo cuius filia a Christo curata est, idest, suscitata, & Lucę 13.cap. dicitur de archisynagogo, qui increpuit eos, qui veniebant ad Christum, vt curarentur sabbatho; non tamen increparet cęteros, nisi princeps, vel magister eorum esset, cum ex auctoritate quadam agere videatur. petitio autem, siue concessio licentię ad prędicandum erat necessaria, quia aliàs non redargueretur quis prędicans sine potestate concessa, arguebant tamen principes sacerdotum Christum de hoc, supra 21.cap. dicentes in qua potestate

G hoc facis, & quis tibi dedit hanc potestatem? & quęritur ibi de prędicatione. ergo constabat inter Iudęos necessariam esse potestatis concessionem ad hoc, quia aliàs vanum esset argumentum, & increpatio Iudęorum. & ideo quando quis prędicare volebat in templo, accipere debebat potestatem a summo sacerdote, eo quòd ille prçerat templo, & loco electo a Domino, Deuteronom. 17.cap. scilicet, Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo. & ille est summus sacerdos, vt colligitur ibi ex litera. & sic illud exponit Papa, extra qui filij sunt legitimi, cap. per venerabilem. qui autem in alio loco prędicare volebat, accipere debebat potestatem a principe synago-

H gę, ad quem pertinebat prouidere de prędicatore. sic dicitur Actuum 13. scilicet, Quòd principes synagogę miserunt ad Paulum, & Barnabam dicentes. Viri fratres siquis sermo exhortationis in vobis est ad plebem dicite. Hoc autem verum erat, nisi putaretur quis habere auctoritatem a Deo, idest, ab eo missus, sicut erant Prophetę, quia tunc non petebatur aliqua auctoritas ab homine, & ob hoc cum Christus sępe prędicaret in synagogis, vt patet Lucę 4. & Marci 2. & supra 12. Nunquam tamen petebat ab aliquo archisynagogo licentiam prędicandi, & etiam quando prędicabat in templo in Hierusalem non accipiebat licentiam a summo sacerdote; & hoc erat quòd putabatur esse propheta, supra 16.

I cap. & supra 21. vocabatur publicè Propheta a Nazareth, & ideo neq; ipsi principes sacerdotum, aut alij Iudęi petebant ab eo dum prędicaret in templo quis ei dederat ad hoc licẽtiam, nisi semel ante mortẽ suã, qñ indignati cõtra eum dixerũt. in qua potestate hoc facis, sup. 21. & fuit hoc die ramispalmarũ, vt ibi ostẽsum est. de cęteris aũt qui nõ putarentur esse Prophetę, necesse erat, ꝙ acciperent licẽtiam, sicut dictũ est. Ex hoc aũt apparet, ꝙ petebatur, s. quomodo ad Scribas, & Pharisęos pertinebat prędicare. Et dicendum, ꝙ licet non essent sacerdotes, neque Leuitę, neque laici, sed accidebat quòd aliqui sacerdotes essent Scribę, aut Pharisęi, & aliqui etiam laici erant Pharisęi,

K & Scribę, cum Scribam esse est esse sapientem, quod tam laico, quàm sacerdoti accidere potest. Pharisęum esse sit tenere certas cęremonias viuendi, quod etiam conuenit vtrisque, sed de istis dixit Christus, ꝙ sedebant super cathedram Moysi, eo ꝙ erant isti periti. nam omnis Scriba est sapiens; Pharisęi autem pro magna parte erant sapientes.

Quare Christus dixit, quòd super cathedram Moysi sederunt Pharisæi. Quæst. XV.

QVAERETVR quare Christus dixit quòd super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi. nam videtur quòd solum deberet dicere ꝙ sederunt Scribæ: nam periti sedebant super cathedram

dram ad prędicandum, vt ostensum est pręcedenti q. sed Scribæ erãt soli periti: nam pro sapiente Scribam vocant Iudæi: ergo soli Scribæ sedebant.

Dicendum, quòd verum est, quòd soli sapientes, q vocantur Scribæ prędicabant: Pharisæi autem qui dicuntur super cathedram sedere, etiam Scribæ erant, quia vocantur Pharisæi, & similes sunt Pharisæi, & Scribæ. Sed tunc dicetur cum quilibet Iudęus sapiens admitteretur ad prædicãdum, quare specialiter dixit Christus de Pharisæis: nam Sadducæi, vel alij laici, qui de nulla secta essent, si sapientes essent admitterentur ad prædicandum.

Dici potest vno modo, quòd licet quilibet peritus admitteretur ad prędicãdum: plurimi tamen qui inter Iudæos erant sapientes, erant de Pharisæis, quia hi vacabãt magis studio legis Dei. Quod patet, quia isti habebant veriores opiniones circa credenda, quàm cæteri: nam Sadducæi negabant resurrectionem, & angelos, & spiritus, Actu. 23.cap. Pharisæi autem omnia hæc esse asserebant: sed rectiores habere opiniones ad sapientiores pertinet: isti ergo vt sapientiores, vt in plurimum frequentarent officium prędicationis. Secundo, quia isti erant magis accepti apud plebem, quàm cæteri Iudæi propter sanctitatem, quam simulabant, & ideo deuotius audiret plebs eos prædicantes, quàm cæteros. vnde plures de istis prædicarent, & sic Christus istos potius, quàm alios nominaret, & sic expressi sunt nomine proprio Pharisæi, quia plures de his, quàm de alijs prædicabant; cæteri autẽ quicunque essent prędicantes nomine communi vocati sunt Scribæ, idest, sapientes. Tertio potest dici, ꝙ expressi fuerũt specialiter Pharisæi, quia Christus volebat eos redarguere hic, & quia specialiter Pharisæi digni erant redargutione eos expressit specialiter. Si enim Christus vellet solum dicere, qui prædicabant inter Iudæos solum diceret, quòd sederunt Scribæ super cathedram Moysi, quia ad peritos pertinebat prędicare, sed voluit redarguere Iudęos multa fingentes, & decipientes Iudęos alios sub specie sanctitatis; huiusmodi autem erant præcipue Pharisęi, qui multa simulabant ex habitu exteriori, & vera non erant, alij autem decipiebãt populum iubentes multa facere, & nihil ipsi facientes, & hi erant doctores legis, scilicet, Scribę, ideo solos hos nominat. Et verũ est tunc, quòd aliqui Pharisęi erant, qui nõ erant Scribę, & tamen illi fallebant populum simulatione sanctitatis, & non doctrina. Sed de his nõ dicitur in principio literę, cum dicatur, super cathedram Moysi sederunt Scribę, & Pharisęi, qui periti erant, & hoc verisimile est, scilicet, quòd ad increpandum eos specialiter expressit Pharisęos, quia infra in litera vbicunque ponitur vę nominantur Scribę, & Pharisęi, & ipsi quidem soli. Sed obijcietur cum supra persequerẽtur Christum principes sacerdotum, Scribę, Pharisęi, & seniores, quare soli Scribę, & Pharisęi nominãtur hic ad redarguendum, quia etiam cęteri erant digni redargutione. Dici potest vno modo, quòd omnes illos redarguit Christus hic sub nomine Scribarum, & Pharisęorum, scilicet, quòd principes sacerdotum, & seniores populi, vel erant Scribę, vel Pharisęi, aut vtrumque, & ideo aut quantum ad sapientiam includentur sub Scribis, aut quantum ad professionem sub Pharisęis. Et hoc satis verisimile est, maximè quantum ad Scribas, quia Scribę sunt sapientes, & tamen tam principes sacerdotum, quàm seniores erant sapientes. De principe sacerdotum patet, quia omnes sacerdotes esse debebant sapientes: ergo a fortiori summus sacerdos, qui alijs prçerat. sic dicitur Aggęi 2.cap. Interroga sacerdotes legem, ergo debebant habere peritiam legis. & Malac. 2. scilicet, La-

A bia sacerdotis custodient scientiam, & legem ex ore eius exquirent, quoniam Angelus Domini exercituũ est. Et intantum tenebantur esse sapientes, quòd si non essent abijciebãtur de sacerdotio, Osee 4.cap. s. Quia tu repulisti scientiam, ego repellam te ne sacerdotio fungaris mihi.

De senioribus apparet, quia isti seniores successerunt loco illorum septuaginta, quos Deus posuit cõsortes Moysi, vt ostensum est supra q. 13. & illi erant sapientes, quando electi sunt; cum dicat Deus Moysi, Numeri 11.cap. Congrega mihi septuaginta, quos tu nosti, quòd senes sint populi, ac magistri. Sed magister dicit peritiam, etiam quia addidit eis Deus sa-

B pientiam maiorem, cũ dederit eis spiritum propheticum: nam dicitur eodem cap. quòd prophetauerũt neque vltra cessauerunt: ergo necesse erat sapientes esse eos, qui loco horum eligebantur; potissimè quia assumebantur ad iudicandum de omnibus causis arduis, ideo sapientes essent. De vtrisque simul patet planè Deuter. 17. cap. vbi dicitur, quòd quandocunque erat ambigua res, de qua iudicandum erat in aliquo loco terrę Israel, & verba Iudicum variabant, recurrendum erat ad summum sacerdotem, & ad seniores, qui erãt in loco, quem Deus elegerat, & quidquid illi iudicabant, tenebatur; ergo esse debebant sapiẽtes. Et sic tam principes sacerdotum, quàm senio-

C res poterant intelligi nomine Scribarum.

Alio modo potest dici, quòd principes sacerdotum, & seniores, non intelliguntur nomine Scribarum, neque Pharisęorum, & tamen non expressit eos hic Matth. quia Christus voluit solos Scribas, & Pharisęos increpare. Et ratio huius est, quia Christus voluit hic increpare de duobus, scilicet, de doctrina, & de simulatione. De doctrina quidem, quia onera grauia, & importabilia humeris hominum imponebant; digito autem suo nolebant ea tangere. De simulatione vero, quia cum essent iniqui, per hypocrisim ostendebant foris magnam sanctimoniam. sed ista duo pertinebant ad Pharisęos, & Scribas; ad Scribas quidem doctrina, quia ipsi prędicabant, ad Pharisęos autem simulatio, ideo isti soli nominati sunt.

D Vterque modus satis est conueniens.

Quomodo potest stare, quod Christus dixit, scilicet, Omnia quæcunque vobis dixerint, facite, cum non obligemur ad legem Moysi, quam illi prædicabant. Quæst. XVI.

QVAERETVR quomodo potest stare, quod Christus dixit, scilicet, omnia quęcunque vobis dixerint, facite. Nam Christus loquebatur hic de Pharisęis, & Scribis, qui docebant ea, quę in Veteri Testamento, idest, quę pertinebant ad legem Moysi, cum dicatur, quòd sederunt super cathedram Moysi. & tamen ad legem Moysi faciendam non solum non obligamur, immo peccat qui

E eã obseruat, vt colligitur ad Galat. 5.cap. sicut est circuncidi, & abstinere a cibis, & cętera huiusmodi, a quorum obseruatione Apostoli in cõcilio suo ostenderunt fideles esse absolutos, Actu. 5.cap.

Aliqui dicũt, quòd nos obseruamus totam legem Moysi, quam illi prędicabant, sed non in eo sensu, in quo illi prędicabant, quia illi prędicabant eam literaliter, nos aũt illam spiritualiter debemus obseruare. Sic dicit Origenes super Mat. s. Si autem Scribę, & Pharisęi sedentes super cathedrã Moysi sunt Iudęorum Doctores, secundum literam docentes legis mãdata, qũo iubet nos Dñs ſm omnia, quę illi dicũt, facere, cũ Apostoli in actibus vetent fideles ſm literam legis viuere? Et respondet statim, s. Sed illi docẽt secundũ literam legem spiritualiter nõ intelligẽtes.

Quæcunque ergo dicunt nobis ex lege intelligentes sensum legis facimus, & seruamus nequaquam facientes secundum opera eorum.

Sed dicendum, quòd non stat iste sensus: primo, quia sic intelligendo non est sensus literalis, sed mysticus, & alienus a litera, ideo oportebat, quòd Christus foris aliquid ostenderet, per quod pateret, ꝙ non loquebatur literaliter, sicut quando loquitur in parabolis, quia ex modo loquendi apparet, quòd parabolicè, & non literaliter loquitur, & tamen hic nihil tale ostendit: ergo literaliter est intelligendum.

Secundo patet, quia sic intelligendo pararet Christus laqueum, & deceptionem auditoribus. Nam illi non poterant hoc intelligere nisi literaliter, cum verba sic sonent, & ipse non ostendat aliquid, per quod appareat, quòd intelligitur spiritualiter, & sic seruarent ad literam mandata legis, & peccarent si Christus dicebat ea spiritualiter seruanda.

Sed dicetur, quòd non est hoc inconueniens, quia multa alia loquebatur Christus, quæ non intelligebant auditores, sicut erant parabolæ, quas prædicauit supra 13. cap. quas nemo de auditoribus intellexit, quousque in secreto Christus exposuit eas discipulis, eodem cap.

Dicendum, quòd non est simile, quia Christus loquebatur ibi ea, quę licet non intelligerentur non nocebat auditoribus, quia erant quædam comparationes sumptæ a rebus, & non erant præcepta de agendo, s. ꝙ seruarent omnia, quæ prædicarent Scribæ, & Pharisæi, & si non intelligerent auditores istud mandatum peccarent, quia contrario modo facerẽt, ideo inconueniens erat præcipere, quod non intelligerent auditores.

Tertio, quantum ad principale, quia non potest stare litera, s. omnia quæcunque dixerint vobis seruate, & facite. Et tamen si intelligatur lex vetus, quam isti prædicabant in sensu spirituali non potest tota seruari, quia multæ partes eius nihil significabant spiritualiter, sed datæ erant, vt sic seruarentur. Sicut sunt multæ cæremoniæ. Etiam dato, ꝙ significarent aliquid spiritualiter, ea quæ significantur, non possunt semper fieri, quia plura eorum pertinent ad credendum, quàm ad agendum, vt mors Christi ibi signata, & remissio peccatorum, & multa huiusmodi. Sic dicitur ad Hebr. 10. c. Vmbrã futurorum bonorũ lex habet.

Quarto, quia etiam quantum ad ea, quæ significarentur agenda, non dicerentur seruare mandata illi, qui in sensu spirituali seruarent. Sic ostensum est supra 13. cap. q. 28. Lꝙ non potest aliqua scriptura compleri, vel non compleri, nisi in sensu literali, & ita nõ dicitur seruari, nisi in sensu literali, propter quod esset prævaricator legis, si cui daretur lex, & ille nõ seruaret eam in sensu literali, sed in spirituali. sicut palã est, ꝙ Iudæi peccarent mortaliter si legem Moysi eis datam non seruarent literaliter, sed spiritualiter, vt si circunciderentur in corde, & non in carne, vt dicitur ad Rom. 2. cap. Nam siquis realiter non circuncideretur in carne, quantumcunque circuncideretur in corde, peccaret, & periret anima illa de populo suo, Genes. 17. & ita de oĩbus alijs cæremonijs, vel p̃ceptis legis: ergo si seruanda erant mandata, quę p̃dicabant Pharisęi, & Scribę, erant seruanda literaliter, sicut illi prædicabant, & non spiritualiter.

Quinto, quia esset iste sensus erroneus. Nam si seruanda essent mandata legis spiritualiter, & non literaliter, eo ꝙ Christus dixerit seruanda: sequeretur, ꝙ cũ hoc dixerit Iudęis, & ante passionẽ suã, ꝙ tenerentur illi tunc seruare illã sic, sed hoc falsum est: ergo non tenebantur ad hoc, neque sic intelligendum est.

Aliter põt intelligi ista litera, vt aliqui volũt, ꝙ intelligatur de prælatis nostris, s. ꝙ prælatis obediendũ est, licet mali sint, dũ tñ non iubeant aliquid p̃ Deum, & hoc quandiu manent tolerati in sua dignitate, vel officio. Sed dicendum, ꝙ licet hoc verũ sit, non tñ innuitur ex litera, neque est hoc, quod Christus vult. Quod patet, quia ipse non locutus est generaliter de prælatis, sed dixit expresse de Scribis, & Pharisæis, iõ oportet referri ad illos, s. ꝙ facienda essent, quęcunq; prædicabant Pharisęi, & Scribę. Secundo, quia dato, ꝙ sic intelligeretur de omnibus prælatis, & prædicatoribus, necesse erat etiam intelligi de Scribis, & Pharisęis suis, quia isti sunt de prælatis, aut prædicatoribus, siue quia nominati fuerunt expresse, & necesse est aliquid referri ad illos, quia exprimuntur. Tertio ergo exponũt alij, ꝙ intelligatur de Pharisæis, & Scribis specialiter, sicut litera dicit. & tamen cum dicitur, ꝙ omnia facere debeamus, quę illi faciunt intelligat de solis illis, quæ pertinẽt ad decalogum, siue ad præcepta iuris naturalis. Et non de omnibus cęremonialibus, & cæteris præceptis. Sic dicit Origenes super Matt. s. Cum omnia audieris, non omnia intelligas p̃milia, sed ea, quę corrigunt mores. Sed dicendum, ꝙ non est hoc rationabiliter dictum. Nam Christus dixit omnia facienda esse, sed auditores non haberent aliquam causam distinguendi inter hęc, & illa, neque etiam scirent distinguere, quia ante hoc indifferẽter obligabant tam præcepta moralia, quàm iudicialia, & cæremonialia, & ideo cum Christus expresse non diceret, quæ obseruanda essent, & quę non, sed generaliter diceret omnia obseruãda: obseruarent illi omnia, & Christus eos cogeret incidere in errorem si sic intelligi vellet dictum suum. Quarto ergo dicẽdum est, ꝙ intelligitur litera totaliter, sicut iacet, s. de Scribis, & Pharisęis prędicantibus, & etiam de omnibus, quæ illi prædicarent, s. tam moralia, quàm cęremonialia, & iudicialia. Cum autem obijcitur, quòd obseruatio istius verita est. Dicendum, quòd istud soluitur respiciendo, quando Christus hoc dixit, & quibus. Nam Christus dixit hoc ante passionem suam, dicit etiam hoc Iudæis, scilicet, turbis, & discipulis suis, vt patet supra in litera, & tamen ante passionem Christi omnes Iudęi erant obligati ad omnia præcepta legis, & discipuli quoque Christi, quia etiam ipsi Iudęi erant, & sic non erat inconueniens seruari omnia, quæ dicebant Scribæ, & Pharisæi. Secus autem si nobis diceret illa seruanda esse, quia tunc obstaret huic prohibitio facta de obseruatione legalium ab Apostolo, vt dictum est.

Quare Christus dixit de Scribis, & Pharisęis, quæcunque dixerint vobis, facite. Quæst. XVII.

QVAERETVR quare Christus dixit, quæcunque dixerint vobis facite, & hoc de Scribis, & Pharisæis.

Dici potest vno modo, quòd fuit ad tollendum accusationem, quam cõtra eum facere possent Iudæi; erat enim proxime ab eis occidendus, & cum nullam rationabilẽ causam mortis eius haberẽt, multa falsa quærerent, inter quæ dicerent, quòd prædicauerat contra legem Moysi, & soluebat eam, sicut dixerunt, quòd non erat a Deo, quia sabbathum soluebat, Ioã. 9. cap. & ideo istam occasionem calumnię tollit hic eodem sermone laudans doctrinam Moysi, & Scribarum, & Pharisæorum, inquantum ex eius libris erat. Secundo fuit, vt ex hoc daret doctrinam, qualiter credendum erat, & obediendum prædicatoribus fidei Catholicę. Nam si Pharisęis, & Scribis, qui mali erãt, & persecutores Christi, & pdicabant legem Moysi, tunc quando cessatura erat, iussit Christus obedire, & facere quæ illi dicebant: quanto magis obediẽdum esset prædicatoribus fidei, & legis Christi, quæ sanctior erat, & in ęternum mansura? Sed tũc dicendum, quare non dixit hoc Christus expresse de prædicatoribus legis suæ, quibus potius erat obediendum?

Dicendum primo, quòd non fuit ista causa præcipua, quare Christus dixit facienda esse omnia, quæ a Pharisęis, & Scribis dicebantur, sed ea, q̃ infra tanget.

Secundo dato, quòd hoc principaliter intenderet nondum erat dicendum de lege Christi, quia illa nõdum prędicata erat, & non intelligerent auditores qd esset, quod Christus diceret, etiam quia per hoc multi scandalizarentur, quia innueretur quòd lex Moysi cessatura erat, & alia lex prædicanda esset, & hoc non debuit dici ante passionem Christi.

Tertio quãtum ad principale dubium dici potest, quòd fuit hoc ad tollendum calumniam, quæ posset contra eum dici. Nam statim dicturus erat magis increpationes contra Scribas, & Pharisæos, vt patet infra in litera. Aliquis autem putaret, quòd hoc faceret Christus quasi inuideret eis principatum suum, & quia talia, de quibus inuidemus alijs, & nos non habemus, solemus vilipendere, laudauit Christus principatum, & officium eorum docendi, vt malum quod cõ tra eos dicit non videat dicere ex inuidia officij eorũ.

Quarto potest dici quasi ex eodem capite, scilicet, quòd Christus increpare volebat Pharisæos, & Scribas, vt infra patet, & tunc aliquis putaret, quòd rã offensam quàm personæ vituperarentur, vt autem tollatur iste error, laudauit Christus prius officium docendi, & doctrinam Pharisæorum, & Scribarum tota approbando, quia non poterat esse maior approbatio, quàm dicere totam esse seruandam, & postea incepit valde Pharisæos, & Scribas. De hoc Origenes super Matt. dicit, quòd accusaturus erat Scribas, & Pharisæos in sequentibus sermonibus, ne videretur apud stultos ex hoc eorum principatum cupere, vel propter inimicitiam hoc facere, a se primum hãc suspicionem remouet, & tunc cępit eos reprehendere, vt turbæ non incidant in eadem vitia.

Quare Christus dixit de Scribis, & Pharisęis secundum opera eorum, nolite facere. Quæst. XVIII.

QVAERETVR quare Christus dixit de Scribis, & Pharisęis secundum opera autem eorum nolite facere.

Dicendum, quòd Christus intendebat graciter increpare Scribas, & Pharisæos, sicut ex sequentibus manifestatur, & posuit hanc primam inter increpationes, est enim valde magna, scilicet, quòd alienas doctrinam imitari debeamus, cuius tamen vitam fugere oporteat. Sic dicit Origenes super Matt. Quid est autem illo Doctore miserabilius, cuius vitam cum discipuli non sequuntur, saluantur, cum autem sequuntur, perduntur?

Secundo fuit hoc ad tollendum occasionem erroris, quia putaret aliquis, quòd cum iuberet Christus eorum, ita quoque vitam eorũ imitabilem, quia eiusdem hominis ista duo erant simul, vt ergo nemo erret, dixit Christus, quòd licet doctrinam sequantur eorum non tamen vitam.

Erat autem occasio nimia errandi, quia interdum lex, vel doctrina potest habere multos sensus, & si lex seruari solet in vno sensu, in illo tenenda est, & ille credendus est verus sensus eius, eo ꝙ consuetudo interpretatur legem. Sic autem in doctrina Pharisęorum, & Scribarum poterãt esse multa dubia apud simplices, & quia sensus esset tenendus, quem ipsi darent in doctrina sua, & quia nulla planior interpretatio esse videretur, q̃ ea, quam ipsi ex operibus suis ostenderent cum magis credatur operibus, q̃ verbis. 10. Ethi. in principio. sequerentur simplices, qui audiebant doctrinam Scribarum, & Pharisęorum, eorum vitam, ideo Christus expresse admonet, ne hoc faciant.

Tertio fuit hoc, vt daret doctrinam non esse contemnendum bonum propter malum, quod adiunctum est, neque esse malum tenẽdum propter bonũ aliquod eius. Sic enim erat in præsenti, quia in eodem duo erant, idest, bona doctrina, & vita peruersa: fortè autem quis considerans malam vitam horum, fugeret quoque horum doctrinã, & contra hoc Christus loquitur dicens: omnia quæcũque vobis dixerint, facite. aliquis autem considerans bonam eorum doctrinam fortè vitam quoque imitari vellet, quod etiam Christus cauet, dicẽs, ſm opera eorum nolite facere.

Quomodo possit stare, scilicet, quòd bonum malo coniunctum non sit abijciendum, sed tenendum. Quæst. XIX.

SED quæretur occasione huius, quomodo possit stare, scilicet, quòd bonum malo coniunctum nõ sit abijciendum, sed tenendum. Et videtur primo esse falsum, quia dixit Cato:

Quæ nocitura tenes, quamuis sint chara, relinque.

Et ita ibi sunt duo, s. bonum, propter quod res chara est, & malum secundũ quod nocitura est, vel dicitur. Et tamen dicitur relinquenda: ergo quando bonum, & malum coniunguntur in eadem re, dimittendum est bonum eius.

Secundo patet, quia non sunt facienda mala, vt bona veniant, quia qui hoc faciunt, iustam habent damnationem, ad Rom. 3. cap. & tñ qñ fiunt mala, vt bona veniant, accipiuntur bonum, & malum simul, & non dimittitur bonum propter malum, cui coniunctum est: ergo nõ est accipiendum bonum, quod est coniunctum malo, sed potius est abiiciendum, & cõtemnendum propter malum, cui est coniunctum.

Dicendum circa hoc, ꝙ aut bonũ, & malũ, q̃ inueniũtur circa eãdẽ rẽ, sunt ita cõiuncta, ꝙ non põt vnũ ab alio separari, & sine eo teneri, aut põt teneri separatim. Si primo modo dicendũ, ꝙ illud bonũ non dẽt accipi, neq; cõcupisci, sed abiici, & cõtemni: qa cõcupiscere sic bonũ esset cõcupiscere illud malũ, quod ei coniunctũ est, & sine quo nõ inuenit, & tñ magis nocet paruũ malũ, q̃ prosit quodlibet bonum, immo q̃ oĩa bona. Nã si esset possibile, ꝙ qs hẽret minimũ peccatũ mortale cũ oĩbus virtutibus, & bonis operibus nõ posset qs saluari, sed necessario cõdemnaretur, iõ melius est carere quocunq; bono, vt non hẽamus cũ eo malũ, q̃ hẽre bonũ, quod nõ inuenitur sine malo. Et hoc verũ est de malo, quod est peccatũ. Secus aũt est de malo, quod dicit priuationes bonitatũ aliarũ, q̃ sunt fortè pfectiones naturales, qa ibi melius est hẽre quasdã priuationes, q̃ sunt mala q̃dã, q̃ nõ habẽdo illas priuationes nõ hẽre quosdã gradus entitatis, cũ q bus illę priuationes inueniunt. Si secũdo modo dicẽdũ gñaliter, ꝙ malũ abiiciẽdũ est, & bonũ accipiẽdũ, cũ ibi bonũ purũ haberi possit. Et in isto casu loqtur Christus, s. quia in Pharisęis, & Scribis inueniebantur simul hęc, s. bona doctrina, & vita peruersa. Poterant aũt auditores imitari eorũ verã doctrinã, nõ sequẽdo iniquã ipsorũ vitã, ideo audire, & sequi licebat doctrinã ipsorũ, sic dixit Christus: Quæcũq; dixerint vobis, facite, ſm aũt opera eorum nolite facere. Sic ẽt dicit Chryſ. super Matt. Sicut aũt aurum de terra eligitur, & terra relinquitur, sic & auditores doctrinam accipiant,

Magis nocet paruũ malũ, q̃ prosit quodlibet magnũ bonũ.

Universidad de ... Biblioteca

piant, & mores relinquant. Frequenter enim, & de homine malo bona doctrina procedit. Sed in exhibẽdo bonum alicui, vel aliquibus, aut ſubtrahẽdo ſecus eſt. Nam honor bonis, & virtuoſis dandus eſt: malis autem non. Doctrina quoque prædicanda eſt bonis, vel malis, quos putamus corrigibiles, & nõ malis, qui non ſunt corrigibiles, & manifeſtè eam contemnũt, irrident, & abijciunt. Nam his porcis non ſunt margaritæ mittendæ, vt dicitur ſupra 7. cap. & tamen ſi ſunt aliqui virtuoſi coniuncti malis, & non poſſunt ſeparari: melius eſt ibi honorare omnes, ideſt, bonos, & malos, vt non priuemus bonos honore eis debito, quàm ceſſare ab exhibendo omnibus honorem, vt malos non honoremus. Sic etiam melius eſt docere ſimul bonos, & incorrigibiles indignos doctrina, q̃ ceſſare a docendo bonos, vt non doceamus incorrigibiles, & irriſores. Sic dicit Chryſoſt. ſuper Mat. ſcilicet, Sic autem ſacerdotes melius iudicant propter bonos malos docere, quàm propter malos bonos negligere, ſic & ſubditi propter bonos ſacerdotes etiã malos honorent, ne propter malos etiam boni condemnentur: melius eſt enim malis iniuſta præſtare, quàm bonis iuſta ſubtrahere.

Ad primum dicendum, quòd ibi bonum abijciendum eſt propter malum coniunctum, eo quòd non poteſt ſeparari bonum a malo, & tale malum habere eſt peccatum mortale, vt ſiquis habeat bouem cornupetam habet quidem bonum, quia bos valet ad labores agrorum, habet quoque malum, quia eſt periculorum occaſio, quia poterit cornu petere homines & occidere, & ideo qui talem bouem habet ſi ſciat eum cornupetam, debet eum abijcere, vel claudere, ita vt nulli poſſit nocere, quia habendo non clauſum peccat mortaliter etiam ſi nõ percutiat quemquam. Si autem occiderit quempiam poſtquam ſciebat eũ cornupetam, & requiſitus eſt, vt clauderet, & non clauſit, lapidabitur bos, & dominus occidetur, Exo. 21.c. & extra, de iniur. & dam. da. c. ſi bos cornupeta.

Ad ſecundum dicendum, quòd etiam ibi non poteſt bonum ſeparari a malo, cum malum prius faciẽdum ſit, quàm bonum eueniat, vel euenire poſſit, & eſt malum, quod eſt peccatum mortale, ideo non eſt faciendum malum, vt eueniat bonum.

Quare Chriſtus increpans Phariſæos, & Scribas dicit: dicunt enim, & non faciunt. Quæſt. XX.

QVAERETVR quare Chriſtus increpans Phariſæos, & Scribas circa eorum vitam dicit, dicunt enim, & non faciunt.

Dicendum, quòd poteſt accipi vno modo dicunt, & non faciunt, ideſt, quòd peccatum iſtorum erat circa prædicationem collatam ad vitam, ſcilicet, quia bona prædicabant, & illa non exequebantur, & ideo erat peccatum in omiſſione bonorum, & non quidem bonorum neceſſariorum, aut quæ per legẽ cõſtituta eſſent, ſed bonorum quæ ipſi prædicabant, & erant bona ſupererogationis: vnde dicitur dicunt, & non faciunt, & non dixit prædicant, & tranſgrediũtur, & huic conſonat ſequens litera, ſcilicet, alligant onera grauia, & imponunt humeris hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere. Et ita malum eorum erat in ceſſando ab operatione, ſcilicet, quia mouere nolebant onera.

Secũdo modo poteſt accipi, quòd peccatum iſtorum erat in tranſgrediendo, & non in ceſſando ſolũ: prædicabant enim bona, quæ neceſſaria erant, ſiue ſecundum legem Moyſi, ſiue ſecũdum legem naturæ, & contra illa agebant: & patet hoc, quia Chriſtus dixit, quòd ipſi tranſgrediebantur præcepta Dei.

F Dicendum autem, ꝙ vtroque modo accipiẽdum eſt, quia aliàs nõ ſufficeret ad concordiam literę. Nã hic ſignatur tam omiſſio, q̃ tranſgreſſio. De omiſſione quia dicitur, alligãt onera grauia, &c. & digito ſuo nolunt ea tangere; De tranſgreſſione apparet, cum dr ſupra, ſm opera eorum nolite facere: ergo aliquid faciebant ipſi, quod malum erat, ſed omne tale eſt trãſgreſſio, ideo peccabant iſti per trãſgreſſionem. Item patet quia ſupra 15. cap. dixit Chriſtus Phariſæis, & Scribis, quare vos tranſgredimini mandatũ Dei propter traditiones veſtras? Et dicendũ, ꝙ iſte eſt melior ſenſus, quia cũ vtroq; modo poſſent peccare, melius eſt exponere de vtroq; q̃ de altero tm̃: potiſſimè quia hoc cõuenit literæ cum dicitur, dicunt enim, & non
G faciunt illa, & hoc eſt peccare omittendo, dicunt etiã cauendum eſſe ab omnibus peccatis, & non faciunt, quia non cauent, & hoc eſt peccare per tranſgreſſionem. Etiam ſub his duobus includitur peccare contra præcepta affirmatiua, & contra negatiua.

An hi, qui ſic prædicabant agendum, non agendo peccabant, & qualiter, & quantum. Quæſt. XXI.

QVAERETVR an iſti, qui ſic prædicabant agendum, non agendo peccabant, & qualiter, aut quantum peccabant. Dicendum, ꝙ aut prædicator prædicat aliquid, quod cadit ſub
H neceſſitate, vt ſunt ea, quæ naturaliter obligant, vel q̃ lege ſtatuta ſunt, ſiue ſint de agẽdo, ſiue de cauendo, ſicut affirmatiua, & negatiua præcepta, aut prædicat aliquid ſupererogationis. Si primo modo dicendũ, ꝙ ſemper peccat non agendo ea, quæ prædicat. Nam etiam ſi non prædicaret, peccaret non agendo, cum lex ſit generalis, & omnes obliget, licet grauius peccat, qui prædicat, & non agit, quia pluribus obligationibus tenetur. Si ſecundo modo cum prædicat quis ea, quæ ſunt ſupererogationis, aut ea prędicat tanquã non neceſſaria, ſed pertinentia ad perfectionẽ, non iubendo, ſed ſuadendo, vel conſulendo, aut prædicat ea tanq̃ neceſſaria. Si primo modo horũ dicendũ, ꝙ ẽt ſi nõ agat illa, quę p̃dicat, non peccat, neq; eſt vituperabilis, vt ſiqs prędicando laudet abiectionem ſeculi, &
I voluntariã paupertatẽ, & cuſtodiã perpetuæ virginitatis, ẽt ſi ipſe non faciat hęc. Eſt tñ dicendũ, ꝙ in quibuſdã laudare perfectionẽ, & prędicare eam alijs ſi ipſe eã non concupiſcit, contentus manens obſeruãtia mandatorũ peccatũ videtur, aut ſi non eſt peccatũ, eſt tñ verecundia magna, & hoc eſt verius. Sicut ſiqs laudaret ieiunia, & p̃dicaret illa, & tñ nõ ieiunaret aliqd vltra illud, quod cõſtitutũ eſt, & aliis tẽporibus vacaret delitiis epularũ, vel ſiqs laudaret voluntariam paupertatem, & niteretur congregare diuitias, licet non contra charitatem. Sic dicit Hieron. ſuper Michęam, & in Decre. 35. diſt. cap. Eccleſię principes, ſ. An non confuſio, & ignominia eſt Chriſtum crucifixum pau
K perem, & eſurientem farſis prædicare corporibus, & ieiuniorum doctrinam rubentes buccas tumentiaq; ora proferre? Si accipiatur ſecundo modo, ideſt, quòd prædicet ea, quæ ſunt ſupererogationis iubendo ea, tanquàm ſint neceſſaria ad ſalutem, aut hoc facit ſcienter, aut putans ꝙ illud ſit de neceſſitate ſalutis. Si primo modo peccat mortaliter, quia aſſerit falſum in doctrina, cum in ſacra ſcriptura, aut in doctrina fidei non debeant recipi aliqua mendacia, quantumcunque ſint officioſa, ideſt, prouocatiua ad deuotionem, vel ad profectum vitæ ſpiritualis. Nam licet ex hac parte videantur prodeſſe, tamen pernicioſa valde ſunt, quia totam auctoritatem ſcripturæ, vel prædicationis eneruant, quo nihil eſt deterius. Sic dicit Auguſtinus in epiſtola ad Hieronym. & in Decret. diſtin.

diſtin. 9. cap. ſi ad ſacras, ſcilicet, ſi ad ſacras ſcripturas admiſſa fuerint, vel officioſa mẽdacia, quid iñ eis remanebit auctoritatis? quaſi dicat, nihil, & licet ibi nihil dicatur de prędicatione, tamen idem omnino eſt, tum quia idem periculum eſt, ſcilicet, quia conceſſis quibuſdam mendacijs in prædicatione nulla manebit auctoritas in doctrina prædicantis, cum de omnibus dictis pariter poterit dubitari, an mendacia ſint, tum quia doctrina prædicationis pro eodem eſt laicis, quod viris peritis ſacra ſcriptura, cum laici neſciant illam, vel non teneantur eſſe in ea periti, niſi ſoli viri eccleſiaſtici.

Si autem ſecundo modo horum, ideſt, credens ꝙ erat neceſſitatis id, quod erat ſupererogationis hoc dixerit, peccat quidem, quia falſum dixit prædicando tũ ſcire teneretur id, quod prædicabat, & tamen hoc non obſtante ſi quandiu ſic putat, & p̃dicat non egerit illud, peccat mortaliter, q̃a cõtra conſcientiã agit.

Quando quis prædicat neceſſaria in cauendo, agendove, & non facit illa quantum peccet. Quæſt. XXII.

SED quæretur quando quis prædicat ea, quæ neceſſaria ſunt in cauendo, vel in agendo, & non facit illa, ſed tranſgreditur, quantum peccet.

Dicendum, quòd circa talia quęcunque contra faciens peccat, & tamen qui prædicat, & contra facit grauius peccat, & generaliter quicunque prædicat, & contra facit grauius peccat cæteris paribus, quàm cęteri homines, & dicitur cæteris paribus, quia aliquis poterit eſſe, qui teneatur ſtrictius ad non agendum contra legem Dei, ſiue propter dignitatem, vt quia prælatus eſt ſiue propter ſapientiam, & gradum, vt quia alij eum potius imitantur, quàm prædicantem etiam ſi non prædicat: aliàs autem magis peccat prædicans contra faciens.

Cauſa autem quare magis peccat prædicãs, quàm cæteri eſt prima, quia cum ipſe debeat prædicare legem ad eam confirmandum, vt cuſtodiatur, tranſgreditur eam. Secundo, quia cum ſit in maiori honore, & ſtatu, grauius peccat.

Tertio, quia cõtra plura bona agit, & plus cõrrumpit, quia non ſolum agit contra legem Chriſti, ſed ẽt contra conditionem gradus Doctoris. De his dicit Chryſoſt. in homilia, ſcilicet, maximè enim accuſatione dignus eſt, qui doctrinæ auctoritatem habens legem tranſgreditur. Primo quidem, quia præuaricatur, qui alios corrigere debet, deinde quia peccans maiori pœna dignus eſt propter honorem. Secundo, quia plus corrumpit, velut in ordine Doctoris, peccans.

Quarto, & principaliter, quia prædicans quando peccat, maximè ſi peccat publicè, plus ſcandalizat alios, & pręſtat occaſionem peccandi, quàm quiſque alius, quia alij imitantur facta eius. Sic patet Leuit. 4. cap. vbi dicitur de peccato ſummi ſacerdotis, quòd ſi ille peccat facit delinquere populum. Et ideo imponitur ibi talis pœna, & emenda ſatisfactionis pro peccato eius, ſicut pro peccato totius populi, ſcilicet, æquale ſacrificium, & æquales cæremoniæ. ſed prædicatorem ſequitur populus, ideo peccatum ſuum propter ſcandalum eſt maius.

Quinto, & præcipuè, quia quando peccat prædicator, contemnitur magis doctrina ſacra, quàm alio tẽpore, quia cum ipſe agat contra id, quod prædicat redditur illud paruæ venerationis, & ſic Deus conqueritur contra prædicatores, qui per iniquam vitam cõtemptibilem reddunt legem eius, Pſalm. 49. ſcilicet, Peccatori autẽ dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?

A Sextò, quia iſti ſunt cauſa, vt nomen Dei blaſphemetur. Nam cum vident laici prędicatores, qui bona dicunt, & mala agunt, conqueruntur, vel admirantur de Deo, quomodo tales ſuſtinet quaſi non ſit Deus iuſtus, qui tales tolerat, vel non ſit ei cura de humanis negocijs. Sic dicitur ad Rom. 2. cap. ſcilicet, Qui alium doces, teipſum non doces, qui prædicas non furandum, & furaris, qui dicis non męchandum, & męcharis, qui abominaris idola, & ſacrilegium facis: in lege gloriaris, & per præuaricationem legis Deum inhonoras: nomen enim Dei per vos blaſphematur inter gentes.

Quomodo Chriſtus dixit turbis, & diſcipulis, quòd facerent
B *omnia: quæ dicerent Phariſæi, & Scribæ, cùm reprehendat leges ipſorum. Quæſt. XXIII.*

QVAERETVR quomodo Chriſtus dixit turbis, & diſcipulis, quòd facerent omnia, quæ dicerent Phariſæi, & Scribæ: cum Chriſtus videatur increpaſſe hic leges quaſdam, vel doctrinam illorum, ſcilicet, quia alligant onera grauia, & importabilia humeris hominum, &c. & tamen ad ſeruandam legem malam nemo tenetur: ergo non ad omnia tenerentur.

Secundo, quia Chriſtus redarguebat aliqua de prędicatione eorum, vt illud, ſcilicet, potius eſſe offerendum munus in templo, quàm prouidendum paren
C tibus in neceſſitate, ſupra 15. & Mar. 7. & illud Chriſtus valde redarguit.

Dicendum, ꝙ regula illa a Chriſto tradita fuit generalis de obſeruando omne, quod prædicarent Phariſæi, & Scribæ, & tamen a talibus regulis ſolent fieri aliquæ exceptiones, & ſic eſt in præſenti. Et dicunt aliqui, ꝙ cum dicitur: quæcunque dixerint vobis, facite, intelligitur de his, quę pertinent ad legem Moyſi, quæ abſolutè ſeruanda erat, eo tempore ab omnibus, ſecus autem de alijs, quæ tradebant, vel docebant iſti præter hæc. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia generaliter dixit Chriſtus: Quæcunque dixerint vobis: & non apparet aliqua cauſa, quare ſpecialiter accipiatur de his, quæ in lege ſcripta erant. Secundo patet, quia
D etiam præter legem Moyſi erant multa alia inſtituta inter Iudęos ab eis, qui poteſtatem habebant, ita vt ad ea obligarentur omnes Iudæi: ergo ẽt illa ſi prædicarentur, cuſtodienda erant. Eſt ergo dicendum, ꝙ intelligebatur de omnibus, quæ prædicarent Phariſæi, & Scribæ, quæ dicerent obligari Iudęos ad obſeruandum, & ab hac generalitate non ſunt excipienda, niſi ea, quę nullo modo poterant cuſtodiri, & poterat apparere, quòd non includebantur ſub hac regula, vt ſi manifeſtè enarrent contra legem Moyſi, vel contra pręcepta iuris naturę, non erat tenendum, quòd prędicarent.

Ad primum dicendum, ꝙ licet Phariſęi, & Scribę
E reprehenſibiles eſſent imponendo talia onera, ſiue leges duras, tamen Iudęi tenebantur ad illa: ideo omnia, quę prędicarent illi, cuſtodienda erant, vt dicetur vigeſimaoctaua quęſtione.

Ad ſecundum dicendum, quòd illa, de quibus Chriſtus redarguit Phariſęos, & Scribas, non includuntur ſub generalitate prędicta, vt ſi expreſſe prędicarent illi cõtra legem Moyſi, manifeſtum eſt, quòd non erat tenenda doctrina eorum licet diceretur, ꝙ ad omnia, quę ipſi prędicarent, tenerentur: quia pręſupponitur, ꝙ prędicaturi eſſent iſti veram doctrinã. Simile dicitur Deute. 17. cap. ꝙ nõn eſſet declinandũ ad dextram, aut ad ſiniſtrã eorum, q̃ dicerent iudices, qui eſſent in loco ſancto, & tñ ſi illi exp̃ſſe dicerent ꝯ legẽ Dei deuiãdũ erat ab eis, & ſic eſt quantũ ad illud

supra 15.cap.quia ibi preuaricabantur Scribę,& Phariſæi mandatum Dei de honorando parentes per traditiones ſuas male illud, & contra intentionem Dei exponendo,& illud non erat ſic tenendum, ſicut exponebant illi, cum Chriſtus oſtenderet eos errare,ſic etiam circa iuramentum errabant, dicentes tenere iuramentum, quod fit per donum, quod eſt ſuper altare, ſed non iuramentum factum per altare, & ita in multis alijs a Chriſto redarguebantur. Et in his manifeſtum eſt, quòd non erat tenenda ipſorum doctrina.

Quæ erant iſta onera grauia,quæ imponebant Scribæ, & Phariſæi humeris hominum. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR quæ erant iſta onera grauia, quæ imponebant Scribæ, & Phariſæi humeris hominum, & in quo arguit eos Chriſtus de hoc.

Ad ſecundum dicendum, quòd inter increpationes, quas hic Chriſtus ponit eſt vna, quòd imponunt onera grauia humeris hominum,& nolunt ea tangere digito. Et quantum ad hoc in duobus arguuntur. primum eſt de quadam auſteritate in ſubditos, ſcilicet,quia illos plus debito oneribus grauabant. Secundum eſt, quòd ipſi non ſubibant iſta onera, & cum vtrumque per ſe ſit vitium, tamen ambo coniuncta efficiũt magnum vitium, & quòd quodlibet eorum cum altero ſit magnum. Nam in prælatis,& prædicatoribus non ſolum agere contra legem eſt vituperabile,ſed etiam cuſtodita tota lege, ſi minores ſint laicis in ſanctitate,ſunt vituperabiles:nam increpatione dignus eſt qui præcedit dignitate ſi non præcedat ſanctitate,vt ait Greg.diſt.4.cap.denique.Sed hoc innituntur in hoc, quòd iſti nolebãt tangere digito ſuo onera,quæ ſuper alios imponebant.

De his dicit Chryſoſt. in homilia duplicem eorum iniquitatem in hoc oſtendit: vnam quidem in hoc, quòd ſine venia expetunt a ſubditis ſummam diligẽtiam vitæ, aliam vero in hoc, quòd ſibijpſis multam concedunt licentiam: oportet autem bonum principem è contrario ſe habere in his quidem,quæ ſecundum ſeipſum ſunt grauem iudicem eſſe, in ſubiectis autem manſuetum.

Et dicendum,quòd modus loquẽdi eſt metaphoricus, cum dicitur alligant onera grauia, & importabilia, quia iſta non ſunt onera, ſed præcepta viuendi, quæ quaſi onera ipſos ſubditos premũt, etiam quod dicitur de humeris ad eandem metaphoram pertinet,ſcilicet, quia ſicut corporalia onera ſuper humeros ponuntur, ita & iſta grauia præcepta, quæ onera ſunt, dicuntur ſuper humeros poni, quia homines premunt. Dicuntur autem ipſi Phariſæi,& Scribæ alligare iſta onera, inquantum ipſi iſta præcepta laicis imponunt obſeruanda. Digito autem ſuo nolunt ea mouere. Etiam metaphora eſt, ideſt, minimum, vel nullum conatum ad obſeruandum hæc apponunt ipſi,qui hæc præcepta alijs imponunt. Nam ad mouendũ graue onus non poteſt eſſe minor conatus,quàm tangere illud digito. Sic dicit Hieronymus ſuper Matth. ſcilicet, Humeri autem digitus, & onera, & vincula, quibus alligantur onera ſpiritualiter ſunt intelligenda,ideſt, metaphoricè.

Eſt autem magna redargutio iſtorum, quia non cuſtodiunt præcepta, quæ imponunt. Nam licet is, qui condit legem non teneatur ea, cum par in parem non habeat imperium, & a fortiori idem in ipſum, tamen ſiquis condit legem, per quam viuant ſubditi, tenetur ipſe ex quadam naturali equitate, & ratione ſecundum eam viuere, & peccat ſi ſine cauſa contra agat. Sic dixit ſapiens. Patere legem,quam ipſe tuleris. Et quod quis iuris ſtatuit in alterum, ipſe debet vti eo. extra de conſtitut. cap. omnes iſti autem legem poſuerant, & ea non vtebantur, neque in minimo, & non ex impotentia obſeruandi, ſed quia nolebant, ideo eſt magna redargutio eorum. Sic dicit Chryſoſt. in homilia: Intende qualiter eorum reprehenſionem aggrauat: non enim dixit,non poſſunt, ſed nolunt, neque dixit portare, ſed digito mouere, ideſt, neque propriè ferre, neque tangere. Eſt autem hic generaliter reprehenſio eorum, qui magna docent, aut iubent, & ipſi parua faciunt. Sic dicit Hieronymus ſuper Matth. ſcilicet, Hoc etiã generaliter dominus aduerſus omnes magiſtros loquitur, qui magna, & grandia iubent, & minora non faciunt.

Par in parem nõ habet imperium.

Quæ erant iſta onera grauia,quæ alligant Scribæ, & Phariſæi, & ponebant ſuper humeris hominum. Quæſt. XXV.

QVAERETVR quæ erant onerã iſta grauia, quæ alligabant Scribæ, & Phariſæi, & ponebant ſuper humeris hominum.

Aliqui dicunt, quòd erant præcepta legis Moyſi, quæ erant onera grauia, quia erant diſſimilis obſeruationis: vnde dicũtur iugum, Actuum 15.cap. ſcilicet, Quid tentatis imponere iugum ſuper ceruicem diſcipulorum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus? Sic dicit Chryſoſt. ſuper Matth. ſcilicet, Et quidem quantum ad Phariſæos,& Scribas,de quibus loquitur onera grauia,& importabilia dicit legis mandata, de quibus in Actibus dicit, Vt quid vultis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum?

Sed tunc dicetur,quomodo Scribæ,& Phariſæi alligabant iſta onera, & imponebant ſuper ceruices iudæorum, quoniam alligata erant,& impoſita?

Dicunt autem quidam, quòd Scribæ, & Phariſæi commendabant in tantum iſtas obſeruationes,quòd neceſſe erat populo eas cuſtodire, & ita non poterãt a ſe reijcere, ſicut onera ligata. Sic dicit Chryſoſt. ſuper Matth. ſcilicet, Onera enim legis quibuſdam rationibus fabuloſis commendantes auditoribus, quaſi vincula ſuper humeros cordis eorum alligabant, vt velut rationis vinculo conſtricti non reſilirent ea a ſe.

Alij dicunt, quòd iſta onera grauia ſunt traditiones, quas ſeniores conſtituerant, quæ erant ex Phariſæis, & Scribis, & in his grauabant populum multitudine, & difficultate obſeruationis. Et ita tenet Glo.dicens alligant onera, ideſt, vndecunque traditiones colligunt, quæ conſcientiam non leuant, ſed grauant,& idem tenet Nicolaus.

Dicẽdum autem, quòd iſte eſt verus ſenſus, & patet primo,quia dicitur de Scribis,& Phariſeis alligant onera grauia,& imponunt ea humeris hominum,eũ enim lex aliqua,vel mandatum dicatur hic onus, hũc alligatur onus,quando lex conditur:hũc humeris imponitur,cum promulgatur,& ſubditis obſeruãda datur: ergo ipſi condebant has leges, & iubebant eas obſeruari, ſed mandata legis Moyſi non condiderũt ipſi, ſed Deus, neque ipſi promulgauerunt, & cuſtodienda tradiderunt, ſed Moyſes: ergo non poteſt intelligi de lege Moyſi.

Secundo, quia cum lex Moyſi eſſet lex Dei, non redargueret, neque male poſitam oſtenderet illam Chriſtus, qui Deus erat, & tamen dicendo onera grauia, & importabilia humeris hominum impoſita, increpatiuè loquitur, ideo dato quòd lex Moyſi eſſet onus graue, & importabile, ideſt, difficilis portationis

portationis non vocaret eam Chriſtus onus importabile,quod in redargutionem ſonat,ergo loquitur de aliquibus inſtitutionibus factis ab homine. Tertio apparet,quia Chriſtus poſuit iſta verba,& omnia precedentia,& ſequentia ad redargutionem Phariſęorũ, & ſcribarum, & tamen ſi iſta onera eſſent mandata legis Moyſi,nulla redargutione digni eſſent propter illa, quia non conſtituerant neque introduxerant ea, ſed obligabantur quoque ad ea cuſtodienda, ſicut cęteri homines, ergo non intelligitur de lege Moyſi, ſed traditionibus humanis. Quarto patet,quia inquãtũ dicitur,& imponunt ea humeris hominum,ſignificauit iniuſtum quoddam hominibus fieri ex eo, ꝙ importabilia onera eis imponuntur,& tamen ſi eſſet lex Moyſi,etiã ſi grauis eſſet non erat iniuſtũ imponi illam humeris hominum,eo ꝙ erat lex Dei, & nihil a Deo factum eſt iniuſtum,aut grauatorium,cum ipſe viatur ſumma ęquitate,ergo intelligitur de humanis obſeruationibus.

Quæ erant iſta mandata, vel obſeruationes, quæ dicuntur vincula, aut onera importabilia. Quæſt. XXVI.

SED tunc quæretur, quæ erant iſta mandata, vel obſeruationes, quæ dicuntur vincula, aut onera importabilia. Dicendum,ꝙ apud Iudęos erant ſeniores ſeptuaginta,de quibus dictum eſt ſupra 13.cap:& ſucceſſerunt iſti loco illorum quos Deus fecit accipi cum Moyſe ad iudicandũ populũ, & iſti habebant cũ ſummo ſacerdote poteſtatem conſtituendi aliqua, ſi qua neceſſaria,vel vtilia eis viderentur ad regimen,& ſtatum Iudæorum,quæ non eſſent aliqualiter contra ea,quæ Deus ſtatuerat, & de his multa ſtatuerant cęremonialia circa modum viuendi, & quædam erant ad aliquam perfectionem vitę, alia verò erant ad quandam munditiam exteriorem, vt multiplex purificatio, & lotio manuum, & totius corporis, & ablutio vaſorum exteriorumque rerum, quæ ponuntur ſupra 15. & Mar. 7. cap. ſ. Baptiſmata calicum, & ęramentorum, & lectorum. Iſta autem vocantur onera grauia, quia difficile erat ea obſeruari, & hoc ſiue propter eorum multitudinẽ ſiue propter ſpecialẽ difficultatẽ, vtrumq; enim faciebat ea importabilia. Nam ſi multa erant, etiam ſi quodlibet eorum per ſe non haberet difficultatẽ obſeruabile, omnia ſimul ſumpta efficerentur difficilia ad obſeruandum, ſicut eſt de venialibus, quia de ſingulis venialibus, ideſt, de quolibet per ſe nemo eſt, qui non poſſit cauere, & tamen cauere omnia non videtur poſſibile homini ex ſeipſo, ſed ſolum ex ſpeciali adiutorio gratiæ, vt declaratum eſt ſupra 19. cap. quæſt. 184. De difficultate eorum per ſe apparet, vt ſi erant aliqua, quæ deducebant ad perfectionem, ſicut eſt in abſtinentia ab illecebris carnis,ſiue in guſtu, vt quantum ad præcepta de ieiunando, ſiue in tactu, vt in abſtinendo a venereis, & ſic generaliter in repreſſione cuiuslibet alterius paſſionis,hęc enim per ſeipſa, & potiſſimè cum obſeruationes legis Moyſi efficiebantur velut onera grauia, & importabilia.

Quare Chriſtus iubet turbis ea,quæ Phariſei, & Scribæ prædicabant obſeruare. Quæſt. XXVII.

QVAERITVR cum Chriſtus redarguit iſtos Scribas, & Phariſęos, quia alligabant onera grauia, quare ſuadet immo iubet turbis ea,quæ iſti prædicabant obſeruare.

Dicendum, vt ſupra oſtenſum eſt, quòd iſtud intelligitur non de præceptis legis Moyſi, ſed de traditionibus,quas inſtituerant ſeniores, qui erãt de Scribis,& Phariſæis,iſta autem obligabant Iudęos ad obſeruationem ſui, quia iſti ſeniores habebant poteſtatem conſtituendarum legum, vel ſtatutorum ad ordinationem populi tam circa cultum Dei quàm circa bonam habitudinem gentis in eis, in quibus Deus non dederat legem, & non licebat Iudęis deuiare ad dexteram neque ad ſiniſtram ab eis, quę iſti diffiniebant niſi ipſi quoque aliquid contra legem Dei diſponerent. De his dictum eſt ſupra 15.cap.q.11.& 12. Chriſtus autem hoc videns iubebat populo obſeruare ea,quæ iſti prędicabant quoniam prædicabant ea, quæ per ſeniores ſtatuta erant,qui habebant auctoritatem ſtatuendi.

Sed dicendum, quòd Chriſtus redarguebat iſtos ſeniores,qui erant Scribæ,& Phariſæi,quia poteſtate ſibi conceſſa abutebantur ſtatuentes ea, per quę grauaretur populus,peccabant enim in hoc, quia aut incõſiderate agebant non reſpicientes,quæ ſtatuta poſſet tolerare populus, aut ſuperbè, ſi multa ſtatuentes pro alijs obſeruanda, vt ex hoc ipſi viderentur iuſti ſine operatione vlla, & magis ſuperbe quàm inconſiderate factum eſſe videtur, quia ſi inconſiderate agerent,putarent eſſe conuenientia ſtatuta ad vitam populi, & ipſi quoque ea cuſtodire niterentur, ſed dicitur, ꝙ imponebant ea ſuper humeros hominum, & nolebant ea mouere digito ſuo,ergo ex ſuperbia agebant alios ſubijcientes mandatis ipſis,& ipſi non obſeruantes. Cum autem Chriſtus dixit, onera importabilia, ſolam difficultatem deſignauit. Nam ſi vere importabilia eſſent, eſſet impoſſibile ea portari ab homine, & tunc nullum hominem obligarent, quia neque eſſent leges, aut ſtatuta. Debet enim lex eſſe honeſta, & poſſibilis, vt ait Iſidorus 5. Etymolog.& in Decre.diſtin.4.cap.erit autem, ſed erat difficile obſeruari iſta ſtatuta, & ideo imprudenter egerant ſeniores talia ſtatuendo, licet obligarent eorum mandata populum.

An malum ſit multa ſtatuta facere. Quæſt. XXVIII.

SED occaſione huius quæretur circa ſimilia ſtatuta, quæ fiunt a prælatis, vel principibus ſęcularibus, an malum ſit multa ſtatuta facere.

Dicendum, quòd principalis regulatio generis humani eſt per leges a Deo factas, & neceſſe eſt, quia nemo habet iuriſdictionem ſuper homines, niſi qui eis maior eſt, naturaliter autem non eſt maior vnus homo altero, cum pertineant ad eandem ſpeciem: ideo homo debet regi per aliquem ſuperiorem homine, iſte aũt eſt Deus: ideo per præcepta a Deo data debet regi homo.

Per præcepta Dei debet regi homo.

Et hoc propter duo. Primo propter auctoritatem, quia homo nõ habet naturaliter auctoritatem ſuper hominem eo,quòd nõ eſt maior eo: Deus autem eſt ſummæ auctoritatis. Secũdo propter certitudinem: nam ſi homo regit hominem cum poſſit quilibet homo errare poterit errare is,qui regitur: immo neceſſe erit,quòd regulatus erret ſi is,qui eum regit, errauerit, & ſic dixit Chriſtus ſupra 15,contra Scribas, & Phariſęos, qui dabant præcepta fundata ſuper errore, & ideo cuſtodientes ea errabant cum ait. Cęci ſunt, & duces cæcorum. Et ideo ad hoc, quòd directio hominis certa ſit neceſſe eſt,quòd ſit a Deo, qui errare non poteſt, & ad hoc ſaltem oportet, quòd ea, quæ prędipua ſunt, ideſt, in quibus magis dubitari poſſit, aut ſaltem ea, quæ ſunt, vt principia, ex quibus poſſunt ſequi deductione neceſſaria inſti-

tuantur

tuantur a Deo. Hoc autem Deus facit, & ideo omnibus hominibus tradidit leges communes, quas vocamus leges naturæ ad Rom. 2. cap. & istę leges sunt principia quædam generalia omnium actionum humanarum, ex quibus quilibet acuti ingenij, & exercitatus circa conuersationem politicam poterit inferre cętera, quę sunt necessaria ad complementum politicæ conuersationis.

Prętер hæc autem adhuc Deus dedit speciales leges populis illis, ad quos habuit conuersationem: Iudæis autem primum, & his tradidit multas leges, vt patet ex quinque libris Moysi, postea verò Christus in carne assumpta conuersatus est cum paucis hominibus, quasi cõuersaretur cum toto orbe, & dedit leges toti orbi, sed istę pauciores fuerunt. Et tamẽ prætер ea, quæ Deus dedit, vtrobique erãt multa alia necessaria, secũdum quę regerẽtur homines circa multa particularia, & ideo tam inter Iudæos quàm nunc in statu noui testamenti oportuit relinqui aliquibus potestatem condendarum legum, in nouo autem testamento omnibus prelatis, & Dominis tẽporalibus. Nam Christus dixit discipulis, sicut misit me pater, ita ego mitto vos, i. in eadem potestate, in veteri autẽ testamento senioribus, qui manserunt post Moysen licuit leges condere, vt dictum est. Sed hi, quibus relicta est talis potestas non habuerunt eam limitatam ad tot, vel tot leges, aut ad tales siue in tali materia: immo generaliter vbicunque eis videretur expedire poterant constituere quod rectum putarent, & ideo magna erat prudentia necessaria, scilicet, vt neque deficeret lex in necessarijs, neque superuacuas, & onerosas leges ponerent, neque contra rationem instituerent.

Circa hoc autem considerandum est, quòd aut leges ponuntur ab istis cauillosè intentione illaqueandi subditos, vt pecuniam eorum exhauriant incidentibus eis in legem, aut alia intentione. Si primo modo non solum peccant mortaliter, sed etiam valde grauiter, & Deus comminatur eis nimis Isa. 10. cap. scilicet. Vę qui cõdunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, vt opprimant in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent viduę præda eorum, & pupillos diriperent. Si autem constituat quis paucas leges, & necessarias, & non grauatorias, quacunque intentione constituat, dum tamen non ad diripiendum, vt supra nõ peccat, si tamen quis multas leges constituat, quarum obseruatio propter suam multitudinem est difficilis, vel quia paucas constituit, ipsę tamẽ sunt difficiles, peccat constituens. Non enim debet esse multitudo legum sine causa necessaria, & non occasione perfectionis, vt quidam volunt, qui vt deducant subditos ad perfectiorem statum onerant eos multis legibus, vel saltem cõdunt leges difficilis obseruationis. Hoc autem inconueniens est. Nam in religione conueniens est esse obseruantias multas, vel difficiles, eo quòd est voluntariè assumpta, & qui non vult non subit illas difficultates, secus autem in generali statu, in quo homines necessario manent. Item quia in religione pauci sunt, & illorum intentio est, vel esse debet tendendi ad perfectionem, sed in generali professione omnes manent: ideo non possunt omnes tẽdere ad perfectionem, & sic nõ debet eis imponi leges, quæ ad perfectionem deducant.

Nõ debẽt leges difficiles cõdi.

Ex quo sequitur, quòd illi, quibus in veteri testamento data erat potestas condendarum legum, & hi, qui in nouo testamento eandem potestatem habent, nõ debent statuere multa, neque grauia, vt deducant subditos ad aliquam perfectionem, quia magnis communitatibus præsunt, in quibus non possunt omnes tẽdere ad perfectionem, & manent etiã necessario in his professionibus.

Et ex hoc etiam sequitur, quòd pauciores leges debent dari a principe totius Ecclesię quàm ab eis, qui præerant in veteri testamento. Nam status ille paucos subditos habebat, scilicet, solũ populum Iudęorum, qui ad vnum modum viuendi coaptari poterat faciliter, status autem noui testamenti habet omnes homines, qui non possint coaptari ad eundẽ modum particularem viuendi: ideo neque multa, neque valde particularia debent constitui a principe totius Ecclesiæ pro tota Ecclesia. Et huius signum est, quia Christus, qui dedit legem pro hoc statu, pauca mandata instituit, cum in veteri testamento essent multa, & ideo principes Ecclesiarum, & potissimè, qui toti Ecclesię præst, pauca debet instituere seruanda ab omnibus, neque debet curare, vt ad perfectionẽ homines tendant, sed solum vt a mortalibus caueant, & ideo sine necessitate nõ debet legem aliquam condere, quia quandocunque legem condit inducit nouam obligationem, & reducit homines in seruitutem, cum tamen Christus voluit nos liberos esse a iugo mandatorum. Sic dicit Augustinus ad inquisitiones Ianuarij loquẽs de religiones Christiana, scilicet. Ipsam religionem nostram, quam Dominus noster Christus in paucissimis sacramentorum celebrationibus voluit esse liberam, quidam seruilibus premunt oneribus, adeo vt tolerabilior sit conditio Iudæorum, qui nõ humanis præsumptionibus sed diuinis subijciuntur institutis. Simile quoque est quantum ad impositionem pœnitentiæ confitentibus, in eis quippe vbi est arbitraria pœnitentia, ideſt, vbi non est restitutio necessaria, vel debitum speciale alicui, nemo se grauem debet ostẽdere, sed sequi cõditionem pœnitentis, & si ille vult pro magnis peccatis paruam sibi imponi satisfactionẽ paruæ impone. Tales autem sunt, qui graue pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt, & sic dum pœna prætens superfertur cõmittitur pœna futura, si enim falcem super humeros adolescentis, quem nõ potest baiulare pondus ponis necesse est, aut vt falcem reijciat, aut sub pondere confringatur, sic & homini, cui graue pœnitentiæ pondus ponis necesse est, aut vt pœnitentiam reijciat, aut suscipiens dum sufferre non potest, scandalizatus amplius peccet. deinde si erramus paucã pœnitentiam imponentes nonne melius est propter misericordiam reddere rationem quam propter crudelitatem?

Quomodo Christus increpauit hic Scribas, & Phariseos dicens. Dicunt enim, & non faciunt. Quæst. XXIX.

QVAERETVR quomodo Christus increpauit hic Scribas, & Phariseos dicens, dicunt, & nõ faciunt, quæ obseruationes erãt istę, propter quas eos increpabat, quod non obseruabant eas. Nam videtur, quod non debet eos increpare pro his, quia illę obseruationes erant inutiles, & superuacuę, vt lauare crebro manus, & calices, & vrceos, & omnia æramenta Mar. 7. ca. & talia non conferebant aliquo modo ad interiorem mũditiam, immo erat hoc error credere, vt Christus ostendit supra 15. cap. & ob hoc discipuli Christi, licet sequerẽtur vitam perfectam, non curabant de his lotionibus eodem cap. & Mar. 7. ergo neque Christus deberet arguere Phariseos, quòd ista non obseruarent, quia per hoc ostẽderet aliqualiter, quòd bonum erat ista seruare.

Dicendum, quod inter mandata, quæ leniores tradebant Iudęis seruanda, quędam erãt de cęremonijs exterioris

exterioris munditię, alię autem pertinebant aliqualiter ad perfectionem vitę. De primis apparet, vt crebo lauare manus, & calices, & omnia æramenta Mar. 7. cap. Alia erant, vt circa eleemosynas faciendas, circa ieunia, circa abstinentiã ab illecebris carnis, & ita de actibus omnium virtutum, & ista reddebant hominem perfectiorem vltra præcepta: vtraque præcepta obligabant, quia erant data ab eis, qui potestatem habebant, & non erant expresse contra legem Dei, sed prima erant inconuenienter data. Primo quia multa erant, & prę multitudine sui faciebant difficilem obseruationem. Secundo quia erant inutilia, & sine causa data, quia istę lotiones exteriores nihil conferebãt ad mũditiam animi, quę est per se necessaria. Tertio quia putabant Iudæi per istas lotiones purificari simpliciter, & per oppositas immunditias commaculari animum. Quod patet, quia Christus probat cõtra eos per rationes contrarium supra 15. cap. & tamen non niteretur hoc probare nisi Iudæi illud crederent, & propter hoc circa istas cæremonias Christus redarguit eos. Secunda autem mandata erant inconueniẽter data, quia præ difficultate obseruationis onerabãt valde Iudæos, quod malum erat, & tamen ipsa in se bona erãt, quia de rebus bonis erant, & ad perfectionem dirigebãt, propter quod Christus nunquam ea in speciali redarguit sicut redarguit traditiones de lotionibus multis supra 15. & Mar. 7. in generali tamen redarguit seniores, qui tam ista quàm prima dederãt, eo quòd onerabant immoderatè populum.

Sed nunc dicendum, quòd Christus dixit de Phariseis, & scribis, dicunt, & non faciunt, scilicet, quantum ad secunda præcepta, & nõ quantum ad prima. Et patet primo, quia prima præcepta valde custodiebant Pharisei, eo quòd pertinebant ad ostensionem sanctitatis exterioris, & supra 15. & Mar. 7. cap. innuitur, quòd ipsi illa custodiebãt, & redarguebant Christi discipulos, quia nõ obseruabant ea. Secundo quia cum isti prædicarent ista obseruanda obseruarent illa, nisi esset aliqua difficultas in eis, quemadmodum est in compressione passionum, & operatione secundum quamcunque virtutem, in obseruatione autem cæremoniarum lotionis nulla erat difficultas, nisi propter multitudinem, quia non repugnat inclinationi nostræ obseruatio talium: ideo de alijs præceptis loquitur. Tertio quia Christus per istam redargutionem, quodam modo admonebat eos facere id, quod non faciebant, & tamen non admoneret nisi ad res bonas, ergo erant præcepta inducentia ad perfectionem, & non ad superuacuas cæremonias. & de istis præceptis seniorum credendum est, quòd tam Christus quàm discipuli eius obseruabant ea nõ quidem quasi obligarentur ex mandato seniorum, sed quia de rebus bonis erant, & ad perfectionem dirigebant, secus autem de primis, quia illa sępe Christus non obseruabat, neque discipuli eius, quia inutiles cæremoniæ erant, vt patet supra 15. vbi Scribæ, & Pharisei arguerunt discipulos Christi, quòd non seruarent traditiones seniorum.

Omnia autem. Hic autem ostenditur superbia Phariszorum, & Scribarum in simulatione sanctitatis, & dicitur.

Omnia autem opera sua faciunt, vt videantur. Ideſt, Vt videantur esse boni. Erant enim inanis gloriæ cupidi, & ideo simulabant se bonos, vt laudarentur, ex quo sequitur, quòd in secreto nullum bonum faciebant, sed si aliquod faciebant, illud erat in publico, vt laudarentur ab hominibus. Qui enim facit bonum, siue in publico, siue in secreto videri vult, & tamen, qui in secreto vult videri a Deo, qui autem in publico vult videri ab hominibus, & quia isti solam gloriã mundanam cupiebant, volebant videri ab hominibus.

Dilatant philateria sua. Ideſt, Faciunt ea maiora quàm alij homines. Et sunt philateria quædam chartæ, vt infra dicetur.

Et magnificant fimbrias. Istę erant in anteriori, & posteriori parte vestimentorum, vt dicetur. *Amant autem.* Hic ponitur ostensio superbiæ Phariseorum, & scribarum in ambitione dignitatis. & dicitur.

Amant primos accubitus in cęnis. Ideſt, Quando multi conueniunt ad cibum in eodem loco desiderant Pharisei, & Scribæ tenere primam sedem. *Et primas cathedras in synagogis.* Scilicet, Vt sedeant ad orandum in synagogis, & meliori loco. *Et salutationes in foro.* Ideſt, In loco publico volunt salutari ab alijs. *Et vocari ab hominibus Rabbi.* Vt exprimius signaret rẽ ipsam.

Ad quid Christus dixit omnia opera sua faciunt, vt videantur. Quæst. XXX.

QVAERETVR circa primum, ad quid Christus dixit ista verba, scilicet, omnia opera sua faciunt, vt videantur. Dici potest vno modo, quòd istud ponitur ad probationem, vel confirmationem præcedentium, quia dixerat Christus, quòd prædicant alligando multa onera super populum, & ipsi nihil faciunt de eis, quæ prædicant. Hic subditur ratio, quia cum faciant omnia opera sua, vt videãtur ab hominibus, satis eis est, q faciunt ea, quæ foris apparent, i. prædicare multa præcepta, & onerare populum illis, quasi per hoc se ostendant excellentes, quos verisimile sit maiora facere quàm dicere. Etiam qui tantam puritatem volunt esse in alijs, videtur de cultu Dei magnam curam gerere, obseruatio autem illorum pręceptorum, vt communiter erat in occulto: ideo non curabant quicquàm facere, quia per prędicationem præceptorum acquisierant testimonium humanum, quod cupiebant. Secũdum dicendum, q facit hoc ad ostẽdenda vitia Phariszorũ, & Scribarum, inceperat enim suprà hoc facere: ideo illud hic continuat, quia omnia, quæ sequũtur ad interpretationem ipsorum pertinent, & increpat hic eos in speciali de inani gloria. Sic dicit Chry. super Mat. 5. Supra Dominus arguerat Scribas, & Phariszos crudelitatis, & negligentię, consequenter autem arguit eos inanis glorię, quæ fecit eos à Deo recedere.

Tertio, vt aliqui volunt, ostendit Christus causam quare Scribę, & Phariszi non poterant credere in eũ, ita vt sequerentur doctrinam eius, quia ea, quę Christus prędicabat erant cęlestia, isti autẽ cupiebant gloriam humanam, quæ terrena est: ideo non pertinebat ad eos Christus. Sic dicit Chry. in homilia, scilicet. Vult autem Dominus in hoc ostendere causam propter quam nõ poterant credere Christo, hoc est quia omnia opera faciunt, vt videantur ab hominibus. Impossibile est enim, vt credat Christo cęlestia prædicanti, qui gloriam hominum concupiscit.

Quarto exponunt aliqui totam literam istam, s. super cathedram Moysi &c. de prędicatione Scribarum, & Phariszorum, scilicet, quòd ipsi prædicabãt Christum venturum ex lege, & Prophetis, & tamen prędicentem non recipiebant, & causa erat inanis gloria. Sic dicit Chryso. in homilia, & est sensus, quòd cum ipsi considerarent in lege, & Prophetis de Christo, & prędicarent sępe de illo, poterant ex multis signis coniecturare esse illum, qui inter eos erat. Sed hoc non cognouerunt, quia Deus non illuminabat eos propter hoc, quòd sponte se excęcabant per inanem gloriam, & cupiditatem rerum terrenarum.

Quinto potuit hoc Christus, vt ostenderet vitium commune Ecclesiasticorum hominum, erant enim Scribæ,

Scribę,& Phatiſęi viri cæteris religioſiores,& ideo licet omnes homines tangat vitium inanis glorię, tamen quia præcipue Eccleſiaſticos tangit poſuit illud Chriſtus, vt oſtendat cauendum in nobis. Sic dicit Chry.in homilia.In omni re naſcitur,quod ipſam exterminat, ſicut ex ligno vermis, & ex veſtimento tinea, vnde ſacerdotū miniſterium, qui poſiti ſunt ad ædificationem ſanctitatis corrumpere diabolus nititur, vt hoc ipſum bonum dum propter homines fit, fiat malum, tolle hoc vitium de clero, & ſine labore omnia reſecabis,ex hoc enim fit,vt clerici peccantes difficilem pœnitentiam agant.

Quomodo eſt verum, quòd Scribæ, & Phariſæi omnia opera ſua faciebant, vt viderentur, & an in hoc peccabant.
Quæſt. XXXI.

QVAERETVR quomodo eſt verū, quòd Scribæ, & Phariſæi omnia opera ſua faciebant, vt viderentur,& an in hoc peccabant.

Ad primum dicendū, quòd verum eſt, quòd omnia opera ſua faciebant,vt viderentur ab hominibus, vt hic Chriſtus aſſeruit, ſunt autem iſti, quos vocat Chriſtus hypocritas,qui nolunt orare niſi in ſynagogis, & angulis platearum vbi ab omnibus videri poſſunt ſupra 6.cap.& quando ieiunant exterminant facies ſuas, vt videantur hominibus ieiunantes.

Ad ſecundum dicendum, quòd aliqui putant eos non peccare,nam ſolum faciebant hoc, quòd opera ſua manifeſtabant hominibus,& tamē hoc Chriſtus ſuaſit ſupra 5.cap.ſ.Luceat lux veſtra coram hominibus,vt videant bona opera veſtra. Dicendum, quòd verè peccabant in hoc Phariſęi,& Scribæ. Primo patet, quia Chriſtus increpat eos de hoc, quòd omnia opera faciebāt,vt viderentur ab hominibus, & tamē non increparet eos iuſtè ſi non peccarent, ergo peccabant.Secundo quia hoc faciebant ex hypocriſi, & tamen hypocriſis peccatum eſt,ideo peccabant.

Circa hoc tamen conſiderandum,quòd Scribæ,& Phariſęi monebātur ex duobus,ſcilicet,ex hypocriſi, & ex inani gloria, per hypocriſim volebant reputari boni, cum nō eſſent,& ad hoc exteriores actus exercebant,vt crederentur boni eſſe, cum non eſſent. Et ex hac parte dicendum, quòd in his peccabant mortaliter,quia hypocriſis,vt in plurimū eſt mortale peccatum,& potiſſimè ex intentione, ex qua iſti mouebantur,vt oſtenſum eſt ſupra 15.cap.q.36.

Erat quoque motiuum eorū inanis gloria, & quātum ad hoc peccabant, quia inanis gloria ſemper eſt peccatum,& tamen non eſt neceſſe,quòd ſit ſemper mortale,ſed ſępe eſt veniale.Eſt autem mortale octo modis,vt oſtenſum eſt ſupra 6.cap.q.8. Et inquātum iſti ex inani gloria operabantur ſatis erat, quòd peccarent venialiter,& perderent meritum operis, licet opera eſſent aliàs bona.Nam quando Chriſtus locutus eſt contra hypocritas, qui ad laudem hominum opera faciebant dixit, quòd receperunt mercedem ſuam ſupra 6.cap.& non dixit,quod male agerent,& ideo neceſſe eſt,quòd Scribæ, & Phariſęi peccarent in hoc, quòd faciebant opera ſua, vt viderentur ab hominibus.

Ad rationem in oppoſitum dicendum, quòd facere opera noſtra coram hominibus non eſt vituperabile immo bonū eſt, quia alij inde inſtrui poſſunt, ſed tota diuerſitas eſt in intentione. Siquis enim faciat opera ſua in publico poteſt tripliciter hoc ſe habere. Primo modo,ꝙ illud faciat,vt alij inſtruantur & Deus de illis operibus laudetur, qui inſpirauit homini talia facere.Secundo modo,ꝙ quis faciat in publico,vt capiat laudes humanas de operibus illis.

Tertio modo,ꝙ quis agat opera propter Deū, & faciat illa in publico,& licet quā ū ad ſubſtantiā operum ponat Deum tanquam finem,tamen quantum ad hoc,quòd eſt in publico facere, non ponat aliquē finem ſibi neq; bonum,neq; inane.De primo dicendum, ꝙ ſic agere meritorium eſt, pertinet enim ad charitatem, ꝙ quis velit proximos inſtruere ex operibus ſuis,incitando ad ſimilia bona. Etiam quia ſic Deo maiorē laudem impēdimus. Sic Chriſtus dixit ſupra 5. cap. luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant bona opera veſtra, & glorificent patrem veſtrum,qui in cœlis eſt. De ſecundo dicendum,ꝙ eſt peccatū ſaltem veniale, & perditur per hoc merces operis.Sic dixit Chriſtus ſupra 6.cap.i. Attendite,ne iuſtitiā veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.De tertio dicendum,ꝙ ſic agere in publico neque eſt meritorium, neque vituperabile, licet opus ſit in ſe bonum, & meritorium, ſ. quia propter Deum factum.Hęc tamen circunſtantia,ſ.in publico factum eſſe nō addit operi aliquid de quantitate meriti,neq; aliquid diminuit, cum non fiat propter aliquem determinatum finem.De Phariſęis autem, & Scribis manifeſtum eſt, ꝙ nunc peccabāt, & perdebant meritum operis, quia agebant ſecūdo modo, ſ. vt caperent laudes humanas:nā dicitur in litera omnia opera ſua faciunt,vt videātur ab hominibus.Hoc tamen Chriſtus veruit dicens attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis alioquin mercedem non habebitis ſupra 6.cap.Dicitur aūt,ꝙ faciebant omnia opera, vt viderētur ab hominibus, quod dupliciter intelligi poteſt. Vno modo, vt videantur, i. viderentur boni,& iuſti ab hominibus. Alio modo,vt videantur ab hominibus, ſ. vt videant ea publice,& laudent eos de his. Primū pertinet ad hypocriſim ſecundum ad inanem gloriam. Et licet hypocriſis,& inanis gloria multum concordent, quia interdum inueniuntur in eodem facto ſicut hic,tamē differunt, quia hypocriſis ſemper fallit, quia hypocrita vult reputari id,quod non eſt,& illud fingit,& ſi faciat aliquid exterius,ꝙ poſſit laudari nō facit illud præcipue, vt laudetur, ſed vt per illud æſtimetur bonus eſſe, & non eſt, qui autem eſt cupidus inanis gloriæ non quærit fallere, oſtendendo ſe aliū eſſe quam ſit, ſed vult ex his,quæ exterius agit laudari, & ideo deterior eſt hypocrita quam inanis glorię cupidus. De inani gloria declaratum eſt.ſupra 6.ca.a q.5.vſque ad 15.& ibi multa dicta. An vero expediat alicui magis facere opera ſua in publico, vt glorificetur Deus,vel abſcondere opera ne incidat in inanem gloriam, & an hoc ſit conſilium, vel pręceptum dictum eſt ſupra 15.cap.q.33.vſque ad 36.

Quæ philateria erant iſta, quæ dilatabant Phariſæi, & Scribæ, & quomodo dilatabant. Quæſt. XXXII.

QVAERETVR quæ philateria erant iſta,quę dilatabant Phariſęi,& Scribæ, & quomodo illa dilatabant Phariſęi,& Scribæ. Dicendū, ꝙ erant iſta philateria quædam paruæ chartæ, in quibus ſcribebatur decalogus, & has chartas ponebant Phariſęi in fronte pendentes, & erant in modum coronę, quia forte partem anteriorem occupabant capitis, & poſteriorem quoque. Et hæc vocantur philateria a philaxe, quod eſt ſeruare, & thorah, quod eſt lex,quaſi ſeruatio legis,ſcilicet, quia in mēbranulis illis lex ſeruabatur,ideſt,continebatur.

Alij dicunt ſeruationem legis,i.quia ſignum erat, ꝙ illi, qui illas chartas in fronte habebant,legem ſeruarent. Nam ideo in fronte ligabant illas chartulas inter oculos, vt recordati legis Dei ſeruarent illam.

Alij

Alij dicunt ſeruationem legis,ideſt,quia putabant ſeipſos a lege cuſtodiri, ſcilicet, ꝙ illi, qui has chartulas inſcriptas gererent,merito horum a periculis ſeruabantur,vel liberabantur. Sic dicit Hieronymus ſuper Mat.Pictatiola,ergo illa decalogi philateria vocabant, ideſt, conſeruatoria, eo quòd quicunque habuiſſent ea,quaſi ob cuſtodiam,& munimentum ſui haberent. Alij autem exponunt philáteria, i. verba ipſorum Phariſęorum, & Scribarum, quæ dicebant de proprijs obſeruantijs,& illas obſeruantias philateria vocant, ideſt, conſeruatoria, quia per obſeruantias illas credebant ſalutem propriam conſeruari.Sic dicit Chryſ. ſuper Matthęi,ſcilicet,alij verò ſic exponunt hunc locum, quia dilatabant verba ſua de proprijs obſeruantijs quaſi philateria, ideſt, conſeruatoria propriæ ſalutis ea populo aſſiduè prædicantes.

Sed dicendum, quòd ſenſus pręcedens eſt verus, ſcilicet, quòd chartulas illas philateria vocabant, & in fronte ligabant,& ſuſpendebant,habuit autem ortum iſta res ex illo, quod ſcribitur Deuteronom. 6. capitu. ſcilicet, audi Iſrael &c. & ſequitur, quòd erunt verba iſta quaſi ſignum, & mouebuntur ante oculos tuos, & iſtas chartulas tam Phariſæi, quàm alij portabant.

An Phariſæi bene faciebant portando iſtas chartulas ſcriptas pendentes in fronte, & an ad hoc obligabantur.
Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR an Phariſęi benefaciebant portando iſtas chartulas ſcriptas pendentes in fronte, & an obligabantur ad hoc. Nam Deus non iuſſit, quòd portarent chartulas pendentes, quia nihil proderat: nam iſta ſunt verba legis, & lex retinetur in animo, eo quòd dirigit operationes animæ, & in chartis, vel membranis non retinetur, niſi vt non pereat memoria eius ſicut cæteras res literis tradimus, vt memoriæ commendemus.

Et quia inter præcepta duo ſunt pręcipua, cum duo ſint, in quibus Deum pręcipuę colimus, ſcilicet, in fide, & charitate ſiue operatione, & reſpectu vtriuſque ſunt multa præcepta, ſed quantum ad ſidem præcipuum omnium, & quod eſt quaſi fundamentum illorum,eſt, quòd Deus vnus eſt, quantum ad operationem quoque ſunt multa, ſed præcipuum omnium eſt,Diliges Dominum Deum tuum, & ex his pendēt omnia alia,quæ pertinent ſiue ad Deū, ſiue ad proximum,& ideo iſta duo quaſi præcipua, & fundamenta omnium mandatorum valde commēdauit Deus,& poſuit illa ſola Deuteronom.6.cap.ſcilicet, audi Iſrael Dominus Deus tuus vnus eſt: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,& ex tota fortitudine tua.Iſta enim ſola mandata ſcribebantur in philaterijs.Quod patet, quia Iudæi moderni, qui aliqualiter imitantur facta antiquorum hæc ſola ſcribunt in chartulis, & non totum decalogum.Erat autem intentio Dei, non ꝙ illa ſola cuſtodirent, ſed quòd omnia obſeruarent, quia multa alia ipſe dederat, & tamen, qui delinquit in vno factus eſt omnium reus, ſed de his ſpecialiter dixit propter duo.

Primo quia iſta erant pręcipua inter cętera, & grauius erat offendere in aliquo iſtorum quā in alijs.

Secundo & præcipue, quia iſta non ſolū ſunt præcepta,ſed pręceptorum omnium fundamenta.Nam ex primo pendent omnia,quę pertinent ad operationem.Sic dicitur præcedenti cap.& Mar. 12. quòd in mandato de dilectione Dei, & proximi lex vniuerſa pendet,& Prophetæ.Et ideo præcipiendo iſta obſeruare,& in memoriam habere, præcipiebatur, quòd omnia mandata,quæ ex his pendent obſeruarentur. Hęc autem præcepta iuſſit Deus valde in memoria haberi, vt cuſtodirentur, quia vnum, per quod quis ceſſat cuſtodire mandatum aliquod eſt,quia non recordatur actualiter illius. Sic ponit Ariſto.7. Ethico. cap.4.quando loquitur de peccato incontinentis, & hoc eſt propter non conſiderare actualiter id, quod ſcit habitualiter, ad hoc autem oportet haberi magnam cogitationem de his,vt quaſi nunquam cadāt de memoria,& ideo Deus dixit. Erūtque verba iſta, quæ pręcipio hodie tibi,in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis,& meditaberis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, & dormiens, atque conſurgens. Ad ſignandum autem iſtam cogitationem, vel recordationē horum valde aſſiduam, & intenſam addidit adhuc Deus ibidem dicens,ſ.& ligabis ea quaſi ſignum,& mouebūtur ante,vel inter oculos tuos, & ſcribes in oſtijs,& limine domus tuæ.Sed palā eſt, ꝙ non iubebat Deus realiter poni chartulas iſtas,vt pēderent ante oculos.Primo quia inutile erat: nam vt dictum eſt lex in animo non in chartis retinetur. Secundo quia iſta impedirent operationes humanas: nam ſi verè penderent iſtæ chartulę ante oculos, & mouerētur inter eos impedirent vultum de actu videndi,qui ſummè neceſſarius eſt. Tertio quia ſi hoc Deus vellet congruentius iuberet portari chartulas illas ligatas in manibus,vel brachijs, quia ibi ſemper videri poſſent, & legere quando vellent. In fronte autem ſi penderent, & inter oculos nō poſſent chartulę legi, ſed potius viſum tollerent,quia ſenſibile poſitum ſupra ſenſum tollit ſenſationem, vt dicitur 2. de Anima: niſi fortè chartulę alligarentur fronti, & non penderent ante oculos, & inter eos, ſicut faciebant Phariſæi,vt Hieron.innuit.Et hoc non erat implere ad literam illud præceptum.

Quarto quia Deus noluit illud pręceptum impleri ſicut iacet, ſed ſolum, vt innuat magnam diligentiā Iudęorum in cogitando, & mente retinendo præcepta iſta,ad exequendum ea.Nam nō ſolum id, quod minus eſt,ſcilicet, ligari iſta ante oculos, & ſcribi in oſtijs domorum, ſed etiam retinere in cogitatione, quod veriſimilius erat nō poteſt impleri ſm literam illius præcepti. Nam dicitur, eruntque verba hæc in corde tuo,& meditaberis ea ſedens in domo tua, & ambulans in itinere,& dormiens,atque conſurgens: in quibus verbis totum tempus vitę noſtræ ſignificatur.Nam totum tempus vitę diſtinguitur per duo, ſ. per tempus vigiliæ, & tempus ſoporis, & ſic Ariſto. 1.Ethico. vocauit dimidium vitę tempus dormitionis, ſcilicet, per dimidium vitæ nihil differt prauus a ſtudioſo. Tempus vigiliæ diuiditur in duo, quia aliquando manet homo in domo,aliquando foris. Iſta tempora omnia ponuntur in illa litera.Nam tempus dormitionis ſignificatur,cum dicitur,dormiens atq; conſurgens. Tempus, vigiliæ in quo quis manet in domo,cum dixit, meditaberis ſedens in domo tua. Tempus,quo manet foris,cum dixit ambulans in itinere,ergo totā vitam comprehendit in his.ſed manifeſtum eſt, ꝙ Deus non voluit per totum tempus vitæ manere hanc cogitationem, quia ſic ceſſaremus ab omnibus alijs actibus,i.a ciborum, & potuū ſumptione, & ab alijs operationibus, & exercitijs neceſſarijs ad vitā.Quinto,ga dato,ꝙ ab oībus opibus alijs ceſſandum eſſet, adhuc non poſſet quis ſemper cogitare circa mandata illa ſicut litera innuit. Sexto, quod difficilius eſt, quia in prædictis non poteſt impleri mandatum pro toto, poteſt tamen pro aliqua parte,& tamen cū dicitur,meditaberis ea dormiens, hoc nullo modo poteſt impleri, neque quantum ad totum,

Totum vitæ tempus in duo diſtinguitur.

totum, neque quantum ad aliquid, quia nemo dor- F
Cõc. Trid. sess. 6 can. 18. mit ns cogitat, eo q̃ non agit ex intentione, & tamen Deus non iubet aliquid impossibile iuxta illud. Qui dixerit impossibile præcepisse anathema est, ergo nõ fuit intẽtio Dei iubentis, q̃ sic seruaretur, sed solum significare n̄ miam diligẽtiam circa obseruationem, & memoriam horum præceptorum, & tales etiam modi loquendi sunt apud nos ad aliquid nimis significãdum, vt illud. Nunquam cadat psalterium de manu tua. de consec. dist. 11. cap. nunquam, & tamen solũ intelligitur de horis competentibus, vt dicit ibi Glo. Septimo apparet, quòd non deberet illud intelligi sic ad literam, quia tunc non solum illa duo præcepta in chartula vna, sed etiam alia præcepta, & aliter ligata in alijs locis portare deberent, vt patet Exo. 13. ca. vbi de præcepto festiuitatis azymorum iubetur, quòd G
pendens habeatur in manu, & ante oculos, s. Et erit quasi signum in manu tua, & quasi monimentum ante oculos tuos, & vt lex Domini sempin ore tuo. De alio quoque præcepto, s. redemptionis primogenitorum dicitur eod. cap. Erit igitur quasi signum in manu tua, & quasi appensum quid ob recordationẽ ante oculos tuos, & tamen manifestum est, q̃ istud non obseruabant Iudei ad literam, quia non habebãt illa præcepta pendentia in manu, aut inter oculos. Neque etiam Pharisei, qui istarum obseruationum erant valde curiosi obseruabant hęc, quia solum habebant inscriptam chartulam illis mandatis, s. Audi H
Israel &c. & hoc solum in fronte. In brachijs autem nihil habebant, vt Hierony. innuit, ergo neque istud erat intelligendum ad literam. Octauo patet, quia si istud ad literam intelligendũ esset, seruarent illud Iudæi nostri temporis, & tamen nemo eorum in fronte chartulam pendentem habet, sed solum tenent chartulas de mẽbranis, in quibus scripta sunt illa duo mandata, & illas ponunt in quibusdã concauitatibus portarum, vel postium domorũ, ergo tunc non obligabant. Sed dicẽdum, q̃ Pharisei ex prauo intellectu sacrę scripturę, vel quia curiosi satis abundanter esse volebant circa cęremonias, apponebant istas chartas
Hierony. sententia. fronti. Sic dicit Hierony. super Matthę. s. Dominus cum dedisset mandata legis per Moysen ad extremũ intulit: ligabis ea in manu tua, vt opere compleantur, I
sint ante oculos tuos, vt die ac nocte mediteris in eis hoc Pharisei male interpretantes scribebãt in membranulis decalogum, ideſt, decem verba legis complicantes ea, & ligantes in fronte, & quasi coronam capitis facientes, vt semper ante oculos mouerentur, non intelligentibus Pharisęis, quia hęc in corde portanda sunt non in corpore, alioquin armaria, & arcę habent libros, & notitiam Dei non habent.

An aliqui Iudæi præter Pharisæos, & Scribas portabant philateria. Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR an aliqui Iudæi præter Pharisęos, & Scribas portabant philateria, ideſt, K
chartulas.

Dicendum, quòd hoc nõ est planum dicere, quia scriptura non aperit, & cum non essent ad hęc obligati Iudæi forte non portarent illa, sed Pharisæi, & Scribæ, qui superstitiosi erant, portarent hæc philateria. Ad hoc autem adiuuat primo, quia dicitur: Dilatant philateria sua, & de fimbrijs non dicitur magnificãt fimbrias, ergo dixit philateria sua, ideſt, propria quasi ipsi soli portarent, de fimbrijs autem non dixit suas, quia palam est, quòd omnes Iudæi fimbrijs vtebantur.

Secundo quia Hierony. & alij cum loquuntur de philacterijs redarguunt solos Pharisæos quasi ipsi ex mala interpretatione legis induxerint philateria illa. ergo populus non vtebatur philacterijs.

Dicendum, quòd licet non sit totaliter manifestũ, quid esset circa hoc, tamen verisimilius est, quòd tẽpore illo aliqui Iudæi, & si non omnes portarent ista philateria. Primo quia Pharisæi, & Scribæ erant doctores legis, & si ipsi propter erroneã interpretationem dicebant portanda esse philateria, & sic intelligendam legem, iuberent omnibus sic custodire, & omnes vterentur philacterijs. Sed tunc videtur maius inconueniens, quia sic non portarent aliqui specialiter philateria, quia Pharisæi, & Scribæ sic intelligentes legem, iuberent omnibus sic custodire, totus autem populus sequebatur eorum doctrinam, sicut Christus dixit supra in litera, omnia quæcunque dixerint vobis, facite.

Dicendum, quòd nõ portabant omnes Iudæi philateria, neque Pharisæi docebant ab omnibus esse portanda, vt dicetur sequenti q. Secundo quia si soli Pharisęi, & Scribę portarent philateria, & Christus circa philateria aliquam redargutionem eorum ponere vellet, solũ eos argueret, quòd philateria deferrent quasi hanc superstitionem soli haberent, & tamen non redarguit eos, quòd philacteria haberent, sed quòd illa dilatabant, ergo videtur, quòd alij habebant præter eos philateria, in quorum comparatione ipsorum philateria erant magna.

Ad primum in contrarium posset dici, quòd sicut dicitur, dilatant philateria sua, ita subintelligitur, magnificant fimbrias suas licet non exprimatur, sed signum dicitur magnificant fimbrias, & est sensus, quòd dilatant philateria sua, ideſt, propria: nam alijs prædicabant portanda philateria, sed non suadebant, quòd illa ita magnificarent, sicut ipsi dilatabant sua, sed in hoc excellentiores videri volebant, & ideo dicitur, q̃ dilatant philateria sua, q.d. sua dilatant, & non aliorũ.

Ad secundum dicendum, q̃ vt Hiero. innuit Pharisęi soli, & Scribæ in hoc arguuntur, & hoc est propter duo. Primo qa licet alij præter eos portarẽt philateria, tamen ipsi eos ad hoc mouerant male interpretando legem, & docendo sic portanda esse. Secũdo quia Christus non increpat hic Pharisęos, quia philateria portabant, sed quia illa dilatabant, & tamẽ dilatationem istã soli Scribæ, & Pharisæi habebãt: ó isti soli increpabantur, & de solis eis mentio fit.

An Christus portabat philateria. Quæst. XXXV.

QVAERETVR an Christus portabat philateria. Aliqui dicunt, quòd sic, quia Christus conformabat se Iudæis in cęremonijs omnibus Iudæis, ne iustè ab eis repelli posset quasi ab eis alienus, & non Messias, sed Iudæi cæteri portabant philateria, ergo Christus illa portabat.

Secundo quia, vt dicit Hierony. super Matth. ex errore Pharisęorum introductũ est portari philateria. Falsè enim interpretabantur legem Deute. 6. cap. dicentes, quòd ex loco illo colligebatur, quòd homines deberent portare illa philateria, sed in eo quod Scribę, & Pharisęi prędicabant, sequebatur eorũ doctrinam populus. Sic enim Christus dixit supra in litera, s. quęcunque dixerint vobis seruate, & facite, ergo omnes Iudęi portarent philateria, & consequẽter Christus ne faceret contra doctrinam, quam deberat de stando doctrinæ Pharisæorum, & Scribarum.

Dicendum videtur, quòd Christus non gerebat philateria, Christus enim nõ se immiscebat cęremonijs superuacuis, sed philateria habere erat aliquid tale, quoniam non erat a Deo mandatum, neque in le

ville, neq; ab aliquo imperatum, qui haberet auctoritatem iubendi: ideo non vteretur tali cęremonia. Secundo quia Christus venerat ad auferẽdum hanc multitudinem cęremoniarum, & obseruationum iugum, & dandum legem liberam ab huiusmodi obseruationibus, vt ait Augustinus ad inquisitiones Ianuarij. Et ideo in seipso exemplum huiusmodi præstaret, propter quod nullas obseruaret cæremonias nisi eas, quæ ex necessitate legis incumberent, sed illa de portandis philacterijs nõ erat ex necessitate legis, sed ex errore Pharisęorum, ergo Christus nõ vteretur philacterijs.

Ad primum in contrarium dicẽdum, quòd Christus conformabat se Iudæis in cęremonijs, quæ erant communes apud eos ne contra legem agere videretur, & tamen portare philateria non erat commune apud Iudæos, multi quidem illa portabant, sed non omnes, & ideo etiam si Christus non portaret illa, nõ scandalizarentur Iudæi.

Ad secundum dicẽdum, quòd ex falsa interpretatione Scribarum, & Pharisęorũ introducta sunt philateria, & si illi prædicarent indubitanter sic legem intelligendam, & non aliter posse seruari, portarẽt omnes Iudæi philateria, & Christus quoque portaret illa ne scandalizaret Iudæos, vel probaret palam errare Scribas, & Pharisęos in tali interpretatione legis, & non obseruaret ipse eam sicut fecit circa traditiones seniorum de lauando sępe corpora, & res exteriores quasi ad quandam sanctificationem spiritualẽ. Christus autem, & discipuli sui non obseruabant hoc, & ideo ne scandalizarentur Iudæi ostendit, quòd illa obseruatio erat notabilis, scilicet, quòd exteriora nõ contaminabant hominem, & consequenter lotio exterior non tollebat immunditias animæ, quæ sunt immunditię hominis, sed tamen Pharisæi, & Scribæ non docebant simpliciter sic legem intelligendam, vt philateria portarentur, & alio modo non posse seruari, sed erat hoc apud eos sicut opinio magis credita, & ideo multi erant, qui contrarium faciebant, neque propter hoc erat scandalum inter Iudæos. Sic etiam circa alia maiora, scilicet, circa resurrectionem. Nam Pharisęi asserebant eam, & angelos, & spiritus. Sadducæi autem omnia negabant. Act. 23. Et tamen tolerabantur vtrique inter Iudæos, quia non erat determinatus apud eos iste articulus, a fortiori hic cum non esset determinatum an esset necessaria portatio philacteriorum portarent aliqui illa, & alij non, & nõ esset scandalum aliquod, & sic Christus non portaret philateria, neque discipuli sui, nemo tamẽ ex hoc moneretur.

An Pharisæi, & Scribæ peccabant portando philateria. Quæst. XXXVI.

QVAERETVR an Pharisæi, & Scribæ peccabãt portando philateria.

Aliqui dicunt, quòd sic. Et primo, quia falsè interpretabantur sacram scripturam, & docebãt falsè faciendum esse, & hoc graue peccatum est, vt patet supra 5. cap. scilicet. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines facere, minimus vocabitur in regno cœlorum. Sed id, quod facit hominem minimum coram Deo, malum est, ergo & isti grauiter peccabant, qui contra veritatem sacrę scripturę docebant. Secundo quia Deus iussit ne facerent Iudęi aliquid contra id, quod præceptum erat Deut. 12. cap. scilicet, quòd præcipio tibi hoc tantum facito Domino Deo tuo, neque addas quicquam neque minuas. Et tamen isti addebant de portatione philacteriorum, quod non erat in lege man-

A datum, ergo peccabant. Dicendum videtur, q̃ Pharisęi, & Scribę portãdo philateria non peccabant. Primo patet, quia non faciebant rem aliquam, quę in se esset illicita, aut contra legem, & ideo non est causa vlla eos asserendi peccare. Secundo, quia ex modo, quo eos Christus arguit videtur colligi, q̃ non peccarent: nam Christus arguit eos, q̃ dilatarent philateria, & non q̃ portarent ea, si autem portare ea malũ esset, non argueret eos, q̃ dilatarent, sed q̃ portarent illa, vel si ipsa dilatatio augeret aliquid de delicto, poneretur vtrunque, s. quia portabant philateria, & q̃ ea dilatabant, sed sola dilatatio ponitur, ergo non erat culpa portare philateria. Ad primum dicendum, q̃
B docere contra veritatem fidei, vel sacrę scripturæ ex intentione, s. quando docens nouit veritatem, & prænaricatur illam, est graue peccatum, immo fortassis grauissimum, & periculosissimum, sed quando quis ex ignorantia docet contra veritatem sacræ scripturæ secus est, & tunc dicendum, q̃ aut circa rem illã, in qua docens, vel prædicans errat, est veritas plana, & indubitata apud alios peritiores in sacra scriptura, aut est res, quæ vertitur in opinionem. Si primo modo peccat grauiter ille, qui docet contra veritatem sacrę scripturæ, & tanto grauius quanto ad professionem suam, vel gradum siue statum pertinet cognitionem habere de illa re, vt si errans sit prælatus, vel graduatus in theologia. Si secundo modo, dicẽdum, q̃ siue talis sit materia in qua liceat opinari sicut aliqua sunt, in quibus dicimus aliqua esse problemata neutra, si-
C ue non liceat opinari cum veritas non sit inuenta, licet habeat se vno modo, & non ad vtrumlibet non peccat ille, qui errauerit contra veritatem scripturæ, & hoc si in talibus non asserendo, sed aliqualiter dubitando loquatur, sicut res ipsa dubitabilis est. Ita in præsenti, licet veritas sacrę scripturæ esset, q̃ non tenerentur homines ad philateria portanda, tamen qa apud Iudæos non erat determinatum apud aliquos quãtumcunq; peritos: iõ determinare vnũ, vel aliud, dũ tñ non omnimodo diceretur cũ certitudine non erat incõueniens, ita aũt faciebãt Scribę, & Pharisęi, quia nõ locuti fuerunt cõtra veritatẽ scripturę ex intẽtione, sed ex ignorantia inuincibili, ergo nõ peccabant. Ad fm dicendũ vno modo, q̃ nõ erat peccatũ
D Iudęis facere supra id, quod mandatũ in lege erat qñcunq; illud facerẽt, qa aliàs nõ haberet prẽmiũ retributionis superogatio in veteri testõ. Sed est sensus, q̃ qñcunq; circa aliquã materiã Deus mãdauerat rẽ determinatã, sigs vltra illud facere vellet peccatũ erat, sicut Deus iubebat offerri quotidie sacrificiũ iuge, s. mane, & vespere Nu. 28. sigs vellet illud holocaustũ iuge offerre quotidie ter peccabat. Etiã iubebat Deꝰ, q̃ in holocausto offerret vnus agnus anniculus qualibet vice. Sigs aũt vellet ad maiorẽ honorem offerre duos, vel tres agnos anniculos peccabat, qa in his facere supra id, quod Deus iusserat erat facere quodãmodo ꝯ mãdatũ eius, cũ pp certã cãm, vel significationẽ mandaret rẽ determinatã, & faciẽdo vltra tolleret rõ significationis, in rebus tñ illis, in qbus Deus
E nihil mandauerat, q̃ Iudæi aliqd facerẽt in cultũ Dei non erat illicitũ, sic erat in præsenti, s. non mandauerat Deꝰ portari philateria, neq; vetuerat, licebat ergo Iudęis in honorẽ Dei illa portare. Secundo põt dici, q̃ dato, q̃ nunquam liceret Iudæis aliquid facere vltra id, quod scriptum erat, tñ non peccabant portando philateria, quia illud intelligeretur de illis, de quibus manifestum esset, q̃ non essent scripta, & tñ circa philateria non erat sic, quia putabant Pharisęi, q̃ Deut. 6. c. imperabatur portatio philacteriorum, eo q̃ literam non bene intelligebant, ideo non peccarent portando illa, neque suadendo alijs, quòd portarent.

Quid

Quid erat dilatare philateria, & ad quid illa dilatabant Pharisæi, & an dilatando peccabant. *Quæst. XXXVII.*

QVAERETVR quid erat dilatare philateria, & ad quid illa dilatabant Pharisęi, & an peccabant dilatando.

Ad hoc dicendum, quòd istud erat, quòd Pharisęi facerent philateria illa maiora quàm cęteri Iudæi: nam licet nō portarent omnes Iudæi philateria, multi tamen illa portabant, & inter cęteros portabant illa maiora Scribę, & Pharisæi ex industria, scilicet, faciebant, q illę chartulę essent maiores, i. longiores, & latiores, vt magis cingerent caput in modum coronę, & magis penderent super oculos, vel magis eleuarentur super frontem, & faciebant scribi chartulas literis grossioribus, & sic per hoc videbantur isti notabiles inter cæteros.

Ad secundum dicēdum, quòd faciebant hoc Pharisæi, vt viderentur ab hominibus, s. q cum inter cæteros ipsi haberent philateria maiora, & multo differentia a philaterijs aliorum, propter istam differentiā conuerterent homines specialiter oculos ad eum siue in bonum siue in malum. Nam cupiebant videri ab hominibus, vt dicitur in litera.

Secundo faciebant hoc ex hypocrisi, vt putarētur religiosiores, & sanctiores: nam portabantur philateria in signum obseruantiæ mandatorum Domini, qui autem maiora portaret philateria, putaret efficacius obseruare mādata Dei, vel maiorem habere curam de obseruando illa.

Ad tertium dicendum, quòd peccabant Pharisęi dilatando ista philateria. Et patet primo, quia Christus eos redarguit, quòd dilatarent philateria, sed nō argueret eos conuenienter, nisi peccarent in hoc, ergo peccabant. Secundo patet, quia hypocrisis semper est peccatum, & Pharisęi, & Scribæ faciebant hoc ex hypocrisi, scilicet, vt viderentur esse boni, cum non essent, vel vt viderentur meliores quàm erant, vt dictum est, ergo peccabāt in dilatatione philateriorū.

An liceat Christianis ad collum suspendere verba aliqua sacra in chartulis scripta. *Quæst. XXXVIII.*

QVAERETVR occasione præcedentium, quæ dicta sunt de philaterijs, quæ sunt chartulæ alligatę fronti continentes sacra verba, an liceat ad collū suspendere verba aliqua sacra in chartulis sicut quidam consueuerunt.

Aliqui dicunt, quòd licitum est, quia verba Dei nō habent minorem efficaciam, quando scribuntur, quàm cum proferuntur, & tamen verba sacra prolata habent aliquos effectus, & licitum est illa proferre ad aliquid efficiendum, vt ad sanandum ęgros aliqui inuocant nomen Christi super eos, aliqui dicunt orationem Dominicam, aut aliquid aliud sacrum, & sic iam multi ęgri sanati sunt. Nam hunc modum dedit Christus discipulis ad sanandum languores, scilicet, vt inuocarent nomen eius super ęgrotos Mar. 16. capitu. In nomine meo dęmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, super ęgros manus imponent, & bene habebunt. Sicut enim nomen Iesu prolatum est ad sanandum omnem ęgritudinem sufficiens, quoniam non est datum aliud nomen sub cœlo, in quo oporteat nos saluos fieri nisi in hoc, Actuum 4. Et ita scriptum proderit ad sanitatem, ergo licitum erit suspendere ad collum in chartula istud nomen, & quæcunque alia sacra siue ad curationes ęgritudinum, siue ad quęcūque alia opportunia, vt ad liberationem de periculis, & timoribus.

Secundo quia verba sacra non minus faciunt circa corpora hominum quàm circa corpora bestiarum, & omnium animalium, & tamen quædam incantationes verbales habent efficaciam ad reprimendum serpentes, vel ad sanandum quædam animalia, sicut dicitur Psal. 57. Sicut aspidis surdę obturantis aures suas, quę non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter, ergo verba sacra a fortiori proderunt ad sanitatem hominum, & sic quando fuerint suspensa ad collum proficient.

Tertio quia verbum Dei non est minoris sanctitatis quàm reliquię sanctorum, cum August. dicat, quòd nō est minus verbum Dei quàm corpus Christi 1. q. 1. cap. interrogo vos, sed licet homini portare ad collum reliquias sanctorum, vel quomodolibet aliter ad suam protectionē, ergo pari ratione licebit ad collum suspendere verba sacra in chartulis ad aliquod bonum nostrum.

Dicēdum, quòd circa portationem similium scripturarum considerandum est primo qua intentione portantur. Secundo quid est, quod portatur. Tertio qualiter portantur.

Circa primum dicendum, quòd siquis portat tales scripturas iniqua intentione siue sint sacræ siue non, peccat portans, vt siquis ideo ad collum ista suspenderet, vt alij videntes hæc appensa putarent eum religiosum virum, scilicet, qui ex deuotione sacrarum rerum ad talia mouetur, & quòd esset ad Diuina magis inclinatus quàm alij. Nam tunc esset vitium hypocrisis. Sic enim redarguit Christus Pharisęos, & Scribas portātes philateria, qui ea dilatabant, vt putarentur alijs religiosiores.

Tria penes portationē harū chartularū scripturarū cōsiderantur.

Alij autem portant prędicta propter solam intentionem temporalium vtilitatum consequendarum, vt siquis portet sacra nomina appensa, vt in omni negociatione lucra conquirat. Et isti peccant in duobus. Primum est, quia falsum credunt, scilicet, quòd portantes talia scripta semper erunt fortunati in negociationibus. Secundum est, quia dato, quòd hoc esset verum, illicitum esset, quòd quis id eo portaret appensa sacra verba, vt lucra cōsequeretur, quia istud est abuti, scilicet, ordinare res diuinas ad res humanas, & est graue peccatum, quia minora debent seruire maioribus, & non è contrario.

Alij autem portant prædicta appensa ad finem licitum, scilicet, vt liberentur a morte, vel a periculis corporis, & animæ, & credunt, quòd portando talia certissime liberabuntur ab his periculis in virtute horum verborum, & isti peccant, quia falsum credunt. Nam ista verba, neque prolata, neque scripta habent talem virtutem naturaliter, aut ex determinatione voluntatis Dei, vt quandocunque portentur efficiant hoc, vel illud, sed si verba sacra sunt, & quis reuerenter ea portet propter Deum, cuius illa sunt, poterit Deus miseratus benefacere sic portanti, si tamen quis sine reuerentia, vel non considerans ista portauerit non est necesse, immo non est verisimile, quòd aliquid boni sequatur, & potissime in malis, & indignis. Et dato etiam, quòd aliquis attentus sit ad hęc, & cum reuerentia semper portet, non est necesse, quòd a Deo consequatur id, quod intendit ex portatione illarum chartarum, quia non est plus illa portatio verborum sacrorum, quàm deuota oratio, & tamen deuote orantes, etiam si sine peccato sint, non consequuntur semper id, quod petunt: ideo neque portantes hęc.

Sic etiam multi errant circa verba, & res sacras, asserunt enim quidam, q qui talem, vel talē psalmum secū appensum portauerit, q semp diligetur a Dñis, & magnatibus, & portans alium Psalmum nūquam vincetur in bello, & sic huiusmodi talia credere erroneum est, ideo hac suppositione portare secum talia scripta illicitum est.

Alij vero portant prædicta putantes, quòd efficaciora sunt verba sacra scripta, & portata ab homine appensa, quam si proferantur ore, & ideo non orant exprimendo illa, sed portant scripta.

Isti autem errant multipliciter. Primo quia secundum hoc putant ipsa scripta, inquantum scripta sunt aliquam habere virtutem, vel efficaciam, quia alias non differret dici, aut scribi, dum tamen eadem dicerentur, sed illud falsum est, quia scriptura secundum substantiam nihil aliud est, nisi membrana, & incaustum, & figurarum protractio. Manifestum est autē, quòd nullum istorū neque omnia simul habent qualitatem aliquam absolutam, quæ sit virtus manens secundum quam aliquid efficiant, ideo secūdum quòd scripta non prosunt.

Secundo patet, quia si ista scripta sint alicuius efficaciæ hoc erit inquantum sunt verba sacra, & tamen non sunt verba principaliter inquātum sunt scripta, sed potius inquantum proferūtur, vel in mente sunt, ideo magis proficiunt similia prolata quam scripta.

Et patet hoc, quia terminus, vel verbum est triplex scilicet mentalis, vocalis, scriptus. Præcipue enim terminus significatiuus est in mente, & est aliquid formatum ab intellectu, & solemus vocare verbum mētis vel conceptum, verbum autem vel terminus vocalis succedit ei in dignitate. Nam verbum mētale est, per quod quis seipsum intelligit & alia, sine quo nulla est intellectio. Verbum autem vocale non est ad hoc, quòd quis seipsum, vel alia intelligat, sed subseruit verbo mentali, scilicet ad hoc, quòd notificet quis alijs verbum suum mentale. Nam sicut intellectus seipsum manifestat per verbum mentale, quod formatum, ita verbum mentale manifestatur per vocale. sicut dicitur primo Perihermen. Sunt ea, quæ in voce, earum, quæ in anima passionum, notæ idest signa interiorum conceptuum vel verborum: ipsa autem verba scripta non sunt verba, nisi quasi æquiuoce. Nam verbi officium est manifestare, vt dictum est, sed verbi scripti officium non est manifestare, quia neque manifestat mentale, neque vocale: sed intentio, qua scriptum fuit est, vt non periret cum memoriter retineri non posset. Ergo minus manet in natura verbi ipsum scriptum quam vocale, & mentale, & consequenter cum inquantum verba habeant efficaciam ea, quæ scripta sunt, si quam habent necesse est, vt maior sit efficacia sacri verbi, cum dicitur quam cū scriptum retinetur.

Tertio patet, quia Christus in nomine prolato dedit potestatem faciendi virtutes & mirabilia, & nunquam in nomine scripto. Quod patet, quia ita Christus dixit Marc. 16. capitu. scilicet in nomine meo dęmonia eijcient. Et intelligitur, idest inuocato nomine meo, & ita faciebant Apostoli, quando sanabant aliquos, quia imponebāt illis manus, & inuocato nomine Iesu sanabant eos, sicut Petrus & Ioannes sanauerunt claudum: dixit enim Petrus claudo argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do: in nomine Iesu surge, & ambula. Ergo magis prosunt verba sacra prolata quam scripta.

Quarto patet ex conditione sacrorum verborum. Nam vt dictum est, ista non habēt in seipsis aliquam virtutem absolutam, secundum quam aliquid efficiant, sed solum inquantum cum reuerentia proferuntur, vel portantur, quia tunc Deus miseretur eorum, qui reuerenter se habent, & efficit aliquid circa eos: sed manifestum est, quòd reuerentius se potest homo habere proferendo quam portando, quia proferendo cogitat aliquid proferens, & potest exhibere reuerentiam aliquam Deo in proferendo, portando autem nihil cogitat, licet cogitet aliquid a principio, quando suspendit sibi talia ad portandum, ergo reuerentius se habet proferendo quam portando, & consequenter magis prodesse potest.

Quinto, quia proferre nomen Domini, vel verba sacra est quædam humana operatio secundum quòd homo habet quandam communicationem cū Deo participando in ratione, & petendo, & sperando aliquod bonum ab eo, portare autem verba sacra non est humana operatio, quoniam liber continet illa, & arca, & armarium, & bestiæ ferentes libros supra se nomen Domini, ad quas nihil pertinet de hac communicatione, aut vtilitate rerum sacrarum, ideo maius est proferre quam portare.

Sexto patet, quia idem innuit Chryso. arguens eos, qui portant talia putantes aliquid melius esse quam dicere, vel audire ea. Vnde super Matt. ipse ait Quidā vero ipsam partem euangelij scriptam circa collum portant, sed nonne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur, & auditur ab omnibus? cui ergo ī auribus posita Euangelia nihil prosunt, quomodo possunt eum circa collum posita & suspensa saluare? deinde vbi est virtus Euangelij? in figuris literarum, an in intellectu sensuum? si in figuris, bene circa collum suspendis, si in intellectu, ergo melius in corde posita prosunt, quam circa collum suspensa.

Dicendum ergo, q circa intentionem portātium, q ad hoc, q quis recte aliqua sacra verba portet, debet credere, q verba hæc scripta qualiacunque sint non habent aliquam virtutem determinatā efficiendi bonum, vel malum circa portantem, sed solum q inquantum cum reuerentia Dei portantur, ad quem ipsa pertinent Deus misertus portantis efficiet circa illum bonum aliquod, quod voluerit, & non aliquid determinatum quasi ad illud specialiter valeant illa verba. Secundum est, q debet credere, quòd non prosunt plus verba illa portata quam prolata, sed è conuerso plus prosunt prolata, & tamen ideo portantur, quia non occurrit semper talia nominare saltem inquantum talia reuerenter portamus, & in spe bona possumus inde consequi aliquid boni. & tamen tunc quādo optamus, & speramus aliquid boni nobis euenire per talia nomina sacra melius est illa proferre, si occurrunt in mentem, & possumus proferre quam solum portare. Secundum principale erat, quid est quod portatur: & tunc dicendum, quòd aut illud, qđ portatur manifeste est malum, aut manifeste est bonum, aut est dubium. Si primo modo illicitum est aliquid tale portare, vt siquis portaret secum cōiurationes necromanticas, vel inuocationes dęmonum, aut nomina eorum: nefas est enim talia portare, & talia sunt ea, quæ aliqui philateria vocant, & non sunt philateria, quæ portabant pharisęi, quia illa solum Dei legem continebant, sed alia, quæ pertinēt ad opera magica, vt dicitur 26. distin. quæst. 5 c. non oportet, s. non oportet sacris officijs deditos, vel clericos magos, aut incantatores existere, aut facere philateria, quæ animarum suarum vincula comprobantur, eos qui talia faciunt proijci ab Ecclesia iussimus.

Ad hoc, q quis rectè aliqua sacra verba portet duobus opus est.

Nefas est demonū inuocatiōnes, & eorū nomina super portare.

Sed considerādum, q aliquam scripturam malam esse dupliciter stat. Vno modo, quia tota mala est, vt quia nihil continet, nisi dęmonum inuocationes, vel nequitias. Alio modo quia cum scriptura bona sit, vt quia est de dictis Euangelicis, habet tn̄ aliquid mali admixtum, vt quia cōtinentur ibi nomina aliqua dęmonum, vel characteres necromantici, nam vtroque modo illicita est scriptura, quia dicitur 1. Corint. 5. c.

modicum fermentum totam massam corrumpit, & qui offendit in vnum factus est omnium reus. Vnde si vnum nomen saltem est in scriptura pertinens ad dæmones, vel ad necromantiam, tota scriptura simul debet reijci.

De characteribus autem, & figuris dicendum, ꝙ nulla figura, vel character præter crucem Christi debet esse in scriptura, quia si est aliquis character, aut expresse pertinet ad artem necromanticam, aut nō: sicut est triangulus, vel pentagonus. Si ad necromantiam pertinet, expresse est scriptura nefaria, vbi talia continentur. Si autem non pertinet ad necromantiam, sed fortè ad geometriam, vt trigonus, pentagonus, & exagonus, aut circulus, non est nefaria scriptura, sed superstitiosa: & ideo etiam ea non est vtendū, quoniam superstitiones cauendæ sunt.

Si secundo modo, ideſt est scriptura manifestè bona licita est, sed vocatur manifestè bona quando nihil aliud continet, nisi euangelica dicta, vel alia, quæ sunt in Sacra scriptura, & quòd cum his non sint aliquæ figurę, neque obseruationes, vt dicetur infra in septimo. principali: & tunc poterit esse licita scriptura.

Sciendum autem in hoc, quòd sola illa scriptura est manifestè licita ad portandum, quæ est pars sacræ Scripturæ, secus autem de alijs dictis vel orationibus, quæ ab hominibus fabricantur, nam licet bona verba contineant, & nihil mali admisceatur, ibi non est licitum portare ista suspensa ad collum, vel in alia parte corporis.

Et est ratio, quia aliud est scripturam esse licitam ad legendum, & allegandum eam. aliud ad portandū eam suspensam in collo. Nam legere aliquid vel tenere, credere, & allegare fit propter veritatem. Et ideo omne illud, quod est manifestè verum, licet legere & allegare: portare autem suspēsum ad collum non est propter veritatem, sed propter efficaciam. Nam talia portamus, quasi aliquid boni efficiatur in nobis, illa portando. Et hoc non efficitur nisi a Deo, inquantum nos reuerenter portamus illud, quod ad ipsum pertinet: ideo oportet, quòd ipsa scriptura specialiter ad Deum pertineat, quia aliàs non exhibetur Deo reuerentia directè portando illam reuerenter: illa autem scriptura, quam sacram vocamus, pertinet specialiter ad Deum, quia omnes, qui illam condiderunt Spiritu sancto dictante locuti sunt. Aliæ vero scripturæ, licet eas scripserint viri doctissimi, & sanctissimi non sunt huius reuerentiæ, neque auctoritatis: vnde neque est necesse eis credere, nisi inquantū probant, vt dicit Augustinus in epistola ad Hieronym. & dist. 9. cap. ego solis. Ideo non sunt tales scripturæ alicuius efficaciæ, licet sint magnæ veritatis, propter qđ neque deberēt suspendi ad collum, aut portari ab homine, quasi ad aliquid efficiendum, sed solum ea, quę continentur in Sacra scriptura. Et huius signum est, quia quando in collectionibus herbarum medicinalium aliquid volumus dicere, quasi efficaciores ad sanandum reddantur illę herbæ, prohibemur dicere omnia illa, etiam si bona sint, præter symbolum, & orationem Dominicam, & Aue Maria. hæc enim sola dicere licet. Sic dicitur 26. quæst. 5. cap. non liceat, scilicet neque in collectione herbarum, quæ medicinales sunt aliquas obseruationes aut incantationes liceat attendere, nisi tantum cum symbolo diuino, aut oratione Dominica, vt tantum Deus creator omniū, & Dominus honoretur. Et tamen quando nos oramus aliquid, & non putamus virtutem aliquam attendi ex parte verborum, neque in se, & absolutè, neque in comparatione ad Deum, sed solum ex deuotione, & affectu orantis licitum est per quæcunque verba orare: ergo multa sunt licita ad legendum, & dicendum in oratione, sed non ad portandum suspēsa ad collum. Si autem scriptura sit dubia, an sit bona vel mala, semper est reijcienda, vt non portetur.

Est autem dupliciter scriptura dubia, ideſt, quia de tota dubitatur, vel quia de parte eius. Nam sicut ad faciendum scripturam malam sufficit vna particula nefaria, vel superstitiosa, ita ad reddendum eam dubiam sufficit quantulumcunque dubium. Et tunc est reijcienda.

Est autem dubia vno modo, quando non intelligitur, vt si ponantur in scriptura nomina Hebræa, vel Barbara, aut alicuius idiomatis, quod non intelligitur. Nam tunc tanquam suspecta reijcienda sunt talia. Sic dicit Chrysost. super Matth. quòd exemplo Pharisæorum portantium philacteria aliqui confingunt aliqua nomina Hebraica Angelorum, & scribunt, & alligant, quæ non intelligentibus metuenda videtur. & sic improbat istud Chry. sicut factum Pharisæorum.

Alio modo est dubia scriptura, scilicet, quando etiam non existentibus nominibus obscuris nescitur ipsa sententia scripturæ, vel nescitur ad quid poterit prodesse, vel an poterit prodesse. Et ita est de omni scriptura, quæ non est in canone sacro, quia illa non est auctoritatis alicuius, vt credatur inde aliquid secuturum, cum non exhibeatur Deo specialiter reuerentia portando huiusmodi scripturam ad collum, quia illa scriptura non pertinet ad eum tāquam ad specialem auctorem, vel inspiratorem, licet omne verum à quocunque dicatur, a Spiritu sancto est, vt Ambro. ait.

Tertium principale erat de modo portandi, & in hoc est dicendum, quòd non debet obseruari aliqua superstitio, quoniam illa redderet illicitam portationem, vt quia aliqui putant talia debere scribi in membrana, & non valere in charta Papyrea.

Alij dicunt, quòd neque valet in qualibet membrana, sed solum in pelle fœtus abortiui, quam membranam virgineam vulgariter vocant. Alij dicūt certis temporibus debere scribi, & non alijs. Alij respiciunt ad modum claudendi, & ligandi, & suspendendi.

Alij dicunt, quòd omnia hæc in collo suspēsa portari debent, & non alibi. Omnia huiusmodi, & quæcunque alia excogitari possunt, sunt superstitiones. cum nihil conferant ad rem, quæ intenditur. Nam nō differt in tali, vel tali re scribi, aut sic ligari, vel sic, & portari in collo, vel brachio, vel pectore, aut in bursa, vel alibi, dum tamen cum reuerentia, & bona spe talia portentur: immo qui tales cæremonias, aut aliquam eorum obseruare, careret effectu optato, & peccaret per obseruationem superstitiosam credens aliquid falsè.

Dicendum autem circa hęc, quòd cum portentur aliqua scripta obseruatis tribus suprapositis, licitum est portare ea, & tamen melius videtur nihil tale portare, quia si aliqua talia sunt, ad quæ quis specialem reuerentiam, & deuotionem habeat, cum illa (vt supra dictum est) magis valeāt prolata quam portata, erit melius illa dicere quam portare.

Item quia in portatione talium rarum est, quin accidant aliquæ superstitiones, vt dictum est, & tamen quandocunque incidit superstitio, peccat portans, qui autem circa ista non obseruat aliquam superstitionem, & credit id, quod credendum est, parum afficitur ad portādum, nam vt communiter desiderium portandi hæc prouenit ex ignorantia alicuius veritatis, quia portantes hoc putāt, vt cōmuniter, verba illa habere aliquam specialem efficaciā, & ob hoc eligūt potius

Orationes ad colligendum herbas esse prohibitas.

potius quædam verba quam alia. Et tamen hoc falsum est, quia vt dictum est supra. nulla verba sacra, vel non sacra prolata, vel scripta habent aliquam virtutē efficiendi aliquid. Etiam credunt portantes, vt in plurimum, quòd verba scripta magis prosunt quam prolata, quod falsum est, cum vero rectè quis opinatus fuerit de his, parum mouebitur ad portandum ea.

Item quia ea, quæ portantur sunt sacra, & portans credit ea digna esse magna reuerentia, quia alias non prodessent, si autem sine reuerentia portat ea, quæ sunt digna reuerentia peccat, ideo cum ex his accidere soleat peccatum, & contemptus sacrorum, melius est abstinere ab his venerando ea in corde, vt remota à nobis corporaliter quam nobiscum illa portare indignè cum simus peccatores, sicut dixit Petrus Christo, quando erat cum eo in naui: Exi a me, Domine, quia homo peccator ego sum: Lucæ 5. cap. Siquis tamen ea, vt prædictum est, portare voluerit, non improbamus.

Ad primum dicendum, quòd immo sacra verba non sunt tantæ efficaciæ, quando scribuntur, sicut qñ proferuntur, vt ostensum est supra, sunt tamen aliis efficaciæ scripta, si teneantur omnia, quæ supra dicta sunt. Et tunc licebit talia portare, licet parum prosit.

Ad secundum dicendum, quòd verba sacra habēt efficaciam circa corpora hominum potius quàm circa corpora bestiarum, quia scriptura Sacra est ꝓpter homines, & non propter bestias, cum dicente Apostolo. 1. Corin. 9. ca. non sit Deo cura de bobus. Quod vero dicitur de incantatione serpentum, dicendum, quòd nomen incantatio ex modo nostro loquendi male sonat, quia nos vocamus incantatores ipsos maleficos, & tamen incantatio potest bonum significare, quia incantatio signat prolationem verborum, ad quæ consequitur efficacia aliquid faciendi, & certum est, quòd ad verba interdum sequitur efficacia. Et tamē tunc aut credit quis illud fieri ex propria virtute verborum, aut ex sola Dei voluntate, cui nos reverentiam exhibemus proferendo verba, vel portando. Accipiendo primo modo error est, & non potest fieri incantatio. Accipiendo secundo modo potest fieri incantatio, vt siquis prolato nomine Christi super serpentem cogat eum fugere, sicut fecit Philippus Apostolus & multi alij: vel reddat eum immobilem, vocabimus illam incantationem, & tamē certum est, quòd illa est licita.

Sed dicendum quòd circa incantationem, & potissimè serpentum, vt communiter exercentur aliqua illicita, & fortuntur effectum suum per dæmones, obseruatis multis non solum superstitiosis, sed etiam nefarijs, est autem specialis potestas, & exercitium dæmonum circa serpentes, eo quòd serpens fuit primum instrumentum per quod dæmon decepit homines.

Item argumentum sumptum ex Psal. 57. de venefico incantante sapienter, & aspide obturante aures, ne audiat verba incantantium non procedit, quia nō approbatur ex hoc incantatio: solum enim ostenditur, quòd incantatio aliquid sit, & non sit totaliter neganda, sicut aliqui insipientes negant, & tamen non ostenditur inde, quòd fiant per verba sacra, & cæremonias licitas, vel per aliquid illicitum, & an ipsa sit illicita. Et non valet argumentum, scilicet in Sacra scriptura refertur hoc: ergo bonum est, quia multa mala, & nefaria ibi narrantur, sicut traditio Christi per Iudam, & occisio eius per Iudæos.

Etiam non valet, si dicatur, quòd non simpliciter refertur istud, sed ponitur, vt exemplum & comparatio, & talia videntur esse semper licita.

Dicendum quòd nō est semper verum, quòd etiā comparationes sint semper licitæ, quæ inducuntur in Scriptura sacra. Sic dicit Glo. super ipso loco de incantatione serpēris, quòd nō laudatur à scriptura illa incantatio, neque quæcunque similitudo inducta in scriptura, vt patet de iudice iniquo, qui non timebat Deum, neque reuerebatur homines, & propter importunitatem fecit iustitiam: Luc. 18. capit. sic etiam supra 18. ca. inducitur de illo rege, qui pro debito serui iussit vendi eum, & filios & vxorem, & tamē illud erat illicitum apud omnes gentes.

Ad tertium dicendum, quòd licet non putent aliqui simile esse de reliquijs sanctorum, & de verbis sacris, tamen in veritate est eadem similitudo: nam reliquiæ sanctorum ex seipsis nullam virtutem habēt, sicut neque verba sacra prolata, aut scripta, sed efficacia illarum est ex reuerentia, quam illis impendimus propter Deum, vel potius ex reuerentia, quam impēdimus Deo in illis, & ideo si hac intentione portentur sanctorum reliquiæ non est illicitum eas portari. Sic dicit Ambros. quòd Constātinus portabat vnum de clauis Christi, quibus confixus est, in freno equi sui, quando ibat ad bellum, & efficiebatur victor.

Et tamen dicendum, quòd etiā istas reliquias non est satis securum portare, siue quia portantes errant, credendo de illis aliquid, quod non est verum, siue quia non portant reuerenter sicut decet, & siquis potest affici magis ad sanctum aliquem in non portando reliquias illius quam portando, melius est nō portare, & tamen portantes deuotè & reuerenter non redarguimus.

Quid erant istæ fimbriæ, & quare portabantur.

Quæst. XXXIX.

QVAERITVR, circa istas fimbrias, quas magnificabant Pharisæi & Scribæ quid erant, & quare portabantur.

Ad primum dicendum, quòd erant quædam obseruationes factæ in vestibus propter id, quod dicitur Numeri decimoquinto cap. scilicet loquere filijs Israel, & dices ad eos, vt faciant sibi fimbrias per angulos palliorum ponentes in eis vittas hyacinthinas.

Circa hoc considerandum primo, quòd licet ponatur hic solum vnum, scilicet magnificare fimbrias, tamen Deus duo dixit, scilicet, quòd facerēt fimbrias & ponerent in eis vittas hyacinthinas.

Secundo considerandum de differentia horum. Est enim fimbria pars vestis, quæ terminatur duabus lineis rectis claudentibus angulum rectum, & fiunt istæ fimbriæ ex scissione, vel apertione vestis, & pars vestis, quæ terminatur ad angulum dicitur fimbria. Et sic si fiat apertio vestis in parte anteriori, & posteriori iuxta terram causantur quatuor fimbriæ, quia quælibet diuisio panni facit duas fimbrias. Vittæ autem non sunt fimbriæ, sed ponuntur in fimbrijs. sic dicit litera, quòd ponerent in fimbrijs vittas hyacinthinas.

Differentia fimbrias & vittas.

Tertio dicendum, quòd Deus iussit Iudæis facere fimbrias per angulos palliorum, quia fortè ante hoc non vtebantur vestibus fimbriatis, sed rotundis, quales sunt vestes fœminarum: & ita fortassis erant vestes gentilium, quos ante legem susceptam imitabantur Iudæi nihil ab eis differentes, vel fortè habebant fimbrias in sola parte anteriori, vel in sola posteriori: Deus autem iussit ante, & retro fimbrias fieri, cum dixerit faciendas fimbrias per angulos palliorum. Vel melius dicendum, quòd tam Iudæi, quam Gentiles vtebantur ante hoc

vestibus fimbriatis, & tamen dixit Deus de fimbrijs F
nō propter fimbrias, sed propter vittas hyacinthinas,
quas Deus iussit nunc poni, quibus non vtebantur Iu
dæi ante legem datam, & quia illæ in fimbrijs ponen
dæ erant, facta est mentio de fimbrijs.

Quartò dicēdum, quòd vittæ apponebātur in fim
brijs. Dicunt enim Iudæi quidam, quòd erant istæ vit
tæ hyacinthinæ quidam funiculi parui ex multis no-
dis complexi. Sed falsum est, quia istæ vittæ magnifi-
cabantur a Pharisæis, & tamen si essent funiculi illi
non possent multum magnificari. Ideo dicendum, ꝙ
istæ vittæ erant quædam pictantia de panno, & erant
quadrata, quæ ponebātur in extremitatibus vestium
per quatuor angulos, siue fimbrias, & tales vittę pote G
rant esse magnæ vel paruæ, & ita aliqui poterant eas
dilatare sicut Pharisæi & Scribæ.

Hyacinthin⁹ color qualis sit.

Quinto dicendum quòd istæ vittæ erant hyacinthi
næ, vt litera dicit. Et hyacinthinus non dicit materiā,
sed colorem, scilicet, quòd erant de colore cęlesti, si-
ue azurino, multa autem apud Iudęos erant huius co
loris, vt in vestimentis sacerdotalibus, in quibus mul-
tum de hyacintho erat Exodi 28. Etiam tentoria, &
cortinæ tabernaculi magis habebant de hyacintho
quam de alijs filis: Exodi 26. & 27. capitu. Item om-
nia velamina vasorum sanctuarij præter velamen al-
taris holocaustorum erant hyacinthina: Numeri 4.
capitu.

Sexto dicendum, quòd istæ fimbriæ, & vittæ hya- H
cinthinæ non ponebantur in omnibus vestibus Iu-
dæorum, sed solum ī superiori veste, quia dicitur Nu-
meri 15. faciant sibi fimbrias per angulos palliorum,
sed pallium vestis superior est. Etiam causæ duæ pro-
pter quas portabantur vittæ in fimbrijs non habent
locum, nisi in vestibus superioribus, vt dicetur sequ,
quæst.

*Quare Iudæi portabant fimbrias, & in eis vittas hyacinthi-
nas. Quæst. XL.*

QVAERETVR quare Iudæi portabant fim-
brias, & in eis vittas hyacinthinas.

Dicendum quòd prima causa est recor- I
datio mandatorum Dei. Sic dicitur Num,
15.c. scilicet ponentes in eis vittas hyacinthinas, quas
cum viderint recordabuntur omnium mandatorum
Domini, & non sequantur cogitationes suas, & ocu-
los per res varias fornicantes, sed magis memores p̄-
ceptorum domini faciant ea, & ita proderāt istæ fim-
briæ per modum recordationis ad reducendum ho-
minem in cogitationem de præceptis Dei.

Sed dicendum, quomodo poterant istæ vittæ hya-
cinthinæ reducere in hanc cogitationem de manda-
tis Dei, quia non videntur posse hoc facere res mate-
riales.

Dicendum, quòd dupliciter hoc faciebant. Primò
faciendo habitum radicatur, inducendo sæpe ad co-
gitare, & hoc sine passione. Nam cum illæ vittæ K
hyacinthinæ essent positæ ad hoc, quòd homo redu-
ceretur in memoriam præceptorum Dei, quando il
las videret mouerent hominem ad considerandum
de seipsis, & quia non erant positæ ad aliud occur-
rebat homini occasio cogitandi statim de præceptis
Dei, & hoc sæpe faciendo firmaretur fortis habitus
circa diuina præcepta, vt faciliter occurreret homini
cogitare de illis, etiam sine signis illis.

Secundo & principaliter proderant in passione, ne
sequeretur homo passionem ad peccandum. Nam
faciebant istæ fimbrię actualiter cogitare hominem.
nam secundum Aristot. septimo Ethicorum. incon-
tinens peccat, & ignorat tunc cum peccat, non ta-
mē ignorat simpliciter, sed scit in vniuersali, & igno-
rat in particulari: scit secundum habitum, & ignorat
secundum actum, & hoc facit in ipso passio peruer-
tens rationem circa particularia agibilia, vt dicitur 6.
Ethicorum. Cum verò quis habet aliquem, qui in
passione reducat ei ad memoriam ipsum, quod igno
rat in particulari, & secundum actum efficitur sciens
actualiter, & in particulari, & tunc passio non pręva
lebit, nisi passio sit effecta tam vehemens, quòd non
permittat intelligere. hoc modo proficiebant vittæ
hyacinthinæ, quia cum aliquis intendebat facere id,
quod malum est, nō habebat cogitationem de Deo
in particulari, neque secundum actum. Cum autem
videret vittas hyacinthinas, recordabatur secundum
actum, & poterat liberari à passione.

Cum antē obijciebatur, quòd vittæ hyacinthinæ,
quæ erant aliquid materiale, non poterant reducere
hominem in cogitationem rerum spiritualium.

Dicendum quòd naturaliter verum est, sed pote-
rant hoc ex institutione facere: quælibet enim res
cum obijcitur sensui mouet necessario sensum, quia
non est in potestate nostra, vt Augustinus dicit quibus vi-
sis tangamur. Quod autem peruenit ad sensum, im-
mutat quoque naturaliter intellectum, eo quòd in
homine est continuatio inter istas vires, scilicet sen-
sum & intellectum, & hoc per phantasmata: & sic
ea, quæ videntur faciunt se apprehendi ab intellectu
videntis, & quia res mouet intellectum per speciem
suam, non potest naturaliter reducere nisi in cogni-
tionem suiipsius, cum se solam repręsentet, & siquid
naturaliter ad eam sequitur, vel ad eam antecedit, &
sic vittæ hyacinthinæ non poterant repręsentare, ni-
si seipsas, cum viderentur, & non reducere in memo-
riam mandatorum Dei, habebant tamen ex institu-
tione, quòd reducerent in hanc memoriam, scilicet,
quia vittæ hyacinthinæ ad hoc fuerant positæ in fim-
brijs, vt videntes eas recordarentur mandatorū Dei,
& ideo cum viderentur reducebant in hanc memo-
riam, non quidem ex natura sua, sed ex viribus ratio
nis, & sic immutatio immediata nō fiebat a vittis hya
cinthynis, sed à ratione. Ratio tamen mouebatur à
vittis hyacinthinis, scilicet, vt cogitaret de eis: dein-
de a seipsa mouebatur ad cogitandum de mandatis
Dei, quia ad hoc ipsa ratio posuerat illas vittas hya-
cinthinas.

Secunda causa principalis erat ad distinguendum
Iudęos ab alijs populis, quod conuenienter fiebat per
istas fimbrias, & vittas hyacinthinas: immo erat ne-
cessaria talis cognitio.

Sed obijcietur, quòd Iudæi habebāt iam per quod
distinguerentur ab omnibus alijs populis, scilicet, qa
circuncidebantur, vt patet Gen. 17. cap.

Dicendum quòd non sufficiebat circuncisio, sed
erant duo signa, scilicet circuncisio, & vitta hyacin-
thina, vnum in carne, aliud in veste. Et erant am-
bo necessaria, quia ablato altero non distinguere-
tur & cognoscerentur Iudæi firmiter sufficienter,
& conuenienter: cognitio enim & distinctio Iudęo-
rum ab alijs gentibus, quæ fiebant per vittas hya-
cinthinas, erat conueniens, quia nulla gens vteba-
tur eis, nisi Iudæi, quibus specialiter Deus hoc man-
dauerat. Et ideo quandocunque videret aliquis Iu-
dæus alium virum agnoscere, an Iudæus esset, an Gē
tilis per illas vittas. circuncisio autem non erat signū
conueniens ad hoc cognoscendum, quia illud erat
in carne, & in partibus pudendis, quæ latent, ideo
oportuit dari aliquod signum exterius, quod esset in
veste. Nam erant multa, in quibus necessaria erat co
gnitio, eo quòd in terra Chanaan, in qua manebant
Iudæi, erant multi Gentiles, tam habitatores terræ
illius

illius quàm venientes de foris qui conuersabātur in- A
ter Iudæos, conuersatio tamen Iudæorum non erat
talis ad Iudæos, qualis ad Gentiles: nam Iudæi nō mā-
ducabant cum Gentilibus, neque etiam habebāt cū
eis familiaritatem, quia istud erat abominabile apud
Iudæos, sicut dixit Petrus Act. 10. cap. scilicet, vos sci-
tis quomodo abominatum sit viro Iudæo coniungi,
aut accedere ad alienigenam, ideo propter hoc opor
tebat cognosci Iudæos, sed non habebant Gentiles
aliquod signum, ideo debuerunt illud habere Iudæi.
Etiam habebant Iudæi templum, in quod non lice-
bat introire Gentiles, aut introduci, & ipsi cupiebant
illuc intrare, cum etiam Israelitæ illecti auaritia clam
introducebant eos, vt dicitur Ezech. 44. cap. scilicet.
Sufficiant vobis domus Israel scelera vestra, quia in-
troducitis filios alienos incircuncisos corde, & incir-
cuncisos carne, vt sint in Sanctuario meo, & polluāt B
domum meam. Et tamen si in exteriori habitu nulla
esset distinctio, introirent quicunque Gentiles in tē-
plum, & admitterentur ad quascunque alias commu
nicationes, ideo debuit esse exteri⁹ signum, quale est
vittarum hyacinthinarum. Sed adhuc istud non erat
sufficiens, & firmum signum, quia si aliquid esset ni-
mis concupiscibile, quod posset quis consequi, vt Iu-
dæus & nō aliter, apponeret sibi vittas hyacinthinas,
vel quodlibet simile, vt videretur Iudæus. Et ad hoc
fuit conueniens signum ad certificandum circunci-
sio, nam est in carne, & in parte determinata, & non
facit quilibet sibi tale. signum faciliter, quia dolor C
est. Etiam siquis velit sibiipsi facere non poterit: sed
oportebit per alios fieri, & non curatur faciliter ma-
xime in viris, ideo fuit istud signum certissimum ad
cognoscendum, sed quia non erat patens, neque ho-
nestum erat illud inquiri pro leui, debuit præter istud
dari foris aliud signum in vestibus, & istud fuit hya-
cinthinarum vittarum.

Dicendum autem, quòd ista fuit causa præcipua,
quare factæ sunt hyacinthinæ vittæ, licet expressa est
causa recordationis mandatorum Dei. Et patet pri-
mum, quia licet aliquo modo ad hoc prodessent, vt
dictum est. tamen parum prodessent, & hoc propter
assuetudinem. s. quia Iudęi portabant semper istas vit D
tas hyacinthinas, ideo parum plus mouerentur vidē-
tes eas quam videntes vestes, quia ista est conditio na
turæ, quòd ab assuetis non fiat passio neque motus.

Secūdo patet, quia idem dicit Hiero. super Matth.
Cinxerat quoque, & aliud Moyses, vt in quatuor an-
gulis palliorum hyacinthinas fimbrias facerēt, & ad
Israelis populum dignoscēdum, vt quomodo in cor-
poribus circuncisio signum Iudaicæ gentis daret, ita
vestis haberet aliquam differentiam.

An Iudæi omnes portabant fimbrias, & vittas hyacinthinas, & an obligabantur portare. Quæst. XLI.

QVAERETVR, an omnes Iudæi portabant fim
brias istas, & vittas hyacinthinas in fimbrijs, & E
an obligabantur portare.

Aliqui dicunt, quòd pauci portabant, & non om-
nes: nemo tamen obligabatur ad portandum: & di-
cunt quòd erat de vittis hyacinthinis, sicut de phila-
cterijs. Nam dicunt quòd nemo portabat ea saltem in
fronte, & ante oculos sicut Deus dixerat, sed illi qui
religiosiores erant portabant illa appensa in brachijs.
Dicebant, quòd hæc putauerunt aliqui, sicut teti-
gimus Num. 15. c. in fine. Tamen errabant, & inquan
tum dicitur, ꝙ nemo portabat philateria, nisi qui se
religiosiores ostendebant, vt Pharisæi, & Scribæ, fal-
sum est, quia vt dictum est supra, multi alij de populo
portabant illa, licet nō omnes. Quod vero dicitur de

Pharisęis, & scribis portantibus philateria, quòd ea in
brachio portabant, falsum est, & irrationabile neque
habens aliquam auctoritatem.

Primo patet, quia philateria vocantur chartulæ, in
quibus scripta erant duo præcepta principalia, quę ha
bentur Deuteronom. 6. Vel vt alij volunt decem præ-
cepta decalogi: & ideo portabant ea, quia putabant,
quod lex ad hoc eos obligabat, vt dicit Hieron. super
Matth. & ista lex est, quæ habetur Deuteronom. 6. ca.
& ibi dicitur, quòd debebant esse ista præcepta, sicut
signum appensum inter oculos, & mouerentur ante
eos, ergo ante oculos ponerent chartulas, scilicet strō
ti alligatas, quia aliàs non crederent se implere legē.

Secundo apparet, quia hoc expresse ponit Hiero-
nym. super Matth. scilicet, hoc Pharisæi male inter-
pretantes scribebant in membranulis decalogum
Moysi, idest decem legis verba complicantes ea, & li
gantes in fronte, & quasi coronam capitis facientes,
vt sæpe ante oculos mouerentur.

Cum autem dicitur, quod non obligabantur Iu-
dæi ad portandum vittas hyacinthinas, sicut neque
Philateria.

Dicendum quòd non est simile. Nam ad portan-
dum philateria, idest chartulas pendentes in fronte,
vel in brachijs non obligabatur aliquis Iudæorum, vt
ostensum est supra & idem dicit Hieron. super Matt. In c. 23.
scilicet errore Pharisæorum interpretātium introdu-
cta esse philateria de istis vittis hyacinthinis secus est.
Nam dicendum est, quòd omnes Iudæi ad hoc obli-
gabantur.

Ratio huius est, quia licet esset aliquid ceremonia
le, tamē à Deo imperatum erat, ideo obligabat, sicut
cæterę cæremonię, scilicet, quòd non vteretur vir ve
ste fœminea, neque fœmina veste virili Deuteron. 23.
cap. Et est differentia inter hæc, quia de vittis hyacin-
thinis ponitur lex Numeri decimoquinto ca. quę ni-
hil aliud continet, nisi quòd Iudæi faciant sibi fim-
brias in angulis palliorum, & ponant in eis vittas hya
cinthinas, si autem non seruaretur sic ad literam non
seruiret præceptum illud de aliquo, quod est absur-
dum: ideo oportet sic intelligi, & sic obligasse. secus
est de Philacterijs quia non est aliquod præceptum, in
quo solum agatur de portatione Philacteriorum, si-
cut ī prędicto solum agitur de vittis hyacinthinis, &
fimbrijs, sed Deut. 6. c. ponitur principaliter, quòd il-
la duo præcepta de diligendo Deum & proximū de-
berent seruari, & ad ostendendum nimiam attentio-
nem & diligentiam hominis circa obseruationē ho-
rum dicitur, ꝙ ligabis ea quasi signum in manu tua:
eruntque & mouebuntur ante oculos tuos, & sic nō
est istud substātia præcepti, sed exhortatio de obseruā
do illud: ideo non est inconueniens, ꝙ per metapho-
ram intelligatur. Et idem patet de præcepto Phase,
& obseruatione azymorum per septem dies. Nam di
citur: Erit quasi signum in manu tua, & quasi moni-
mentum ante oculos tuos, & vt lex domini semper
sit in ore tuo. Et idem est de præcepto redemptionis
primogenitorum. Nam dicitur: Erit quasi signum in
manu tua, & quasi appensum quid ob recordationē
ante oculos tuos. De vtroque Exo 13. c. & tamen ma
nifestum est, ꝙ non erant sic portanda, neque vlli Iu-
dæi vnquam illa portauerunt in fronte, vel brachio:
ergo neque philateria portare obligabantur de qui-
bus idem dicitur. secus autē de fimbrijs, & vittis hya-
cinthinis de quibus per alia verba dicitur, & etiam qa
in præcepto illo nihil aliud ponitur: ideo apparet, ꝙ
debebat illud sic ad literam obseruari, & verè obser-
uabatur à Iudæis omnibus, sicut tota reliqua lex.

Ad quid dilatabant Phariſæi, & Scribæ vittas hyacinthinas fimbriarum ſuarum. Quæſt. XLII.

QVAERETVR ad quid dilatabant Phariſæi, & Scribæ vittas hyacinthinas fimbriarum ſuarũ, & an in hoc peccabant.

Ad primum dicendum, quòd faciebant. primò ꝓpter inanem gloriam. Nam omnia opera ſua faciebant ab hominibus viſi, ſiue vt ab eis viderentur, vt dicitur in litera. Et cum eſſet hæc quædam exterior cæremonia, quæ ab hominibus videri poterat, obſeruabant eam, cum eſſet apta ad rapiendum laudes humanas, quod non accidit circa opera, q̃ occultè fiunt.

Secundo faciebant hoc ex hypocriſi. ſ. vt per hoc ſe iuſtos ſimularent, cum non eſſent. Nam vittæ hyacinthinæ, vt dicitur Num. 15. ca. ad hoc datæ fuerunt, vt quando eas videret homo, recordaretur mandatorum Dei, & non ſequeretur cogitationes, & oculos per res varias fornicantes. Cum ergo iſti magnificarent fimbrias, putaretur, quòd eis maior ſolicitudo erat de recordatione diuinorum præceptorum, & ita eſſent ſanctiores.

Tertio faciebant hoc ad captandum lucra: erant enim iſti velut religioſiores, & dediti Sanctuario, & cum alij viderent eos in habitu oſtendentes magnã ſanctitatem, darent eis de rebus ſuis, vt pro eis orarẽt. Sic dixit Chriſtus infra in litera: Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum orationes longas orantes.

Conſiderandum etiam, quòd Phariſæi, vt magis fallerent, non ſolum lõgas fimbrias, & magnas vittas hyacinthinas in eis ponebant, ſed etiam ſpinas acutiſſimas infigebant in illis, vt quando ambularent, vel ſederent pungerent ſpinæ illæ crura, & pedes eorum. Et hæc faciebant ad duo. Primum erat ad oſtendendum auſteritatem vitæ ſuæ, cum etiam ipſi ſponte ſe affligerent infigendo ſibiipſis ſpinas. apud Iudæos tamen maxima ſanctitas putabatur ex vitæ auſteritate, & ob hoc Ioannem Baptiſtam ſanctiſſimum omniũ hominum crediderunt, ita vt dicerent eum eſſe Meſſiam: Luc 3. & Ioann. 1. cap. Et tamen nulla miracula ille fecit: Io. 10. cap. ſcilicet, Ioannes quidem nullum ſignum fecit, vt ei credi deberet, ſicut vix Chriſto credebant cum multitudine miraculorum. Et hoc totũ propter vitæ auſteritatem, quia nullus vnquam tam auſterę vitæ viſus fuerat, ſ. qui nunquam vinum, aut carnes manducauerat, ſed ſolas locuſtas, & mel ſylueſtre, & aquam bibebat ſupra 3. capitu. ideo iſti ex quadam auſteritate volebant ſe oſtendere ſanctos. Secundum erat quantum ad intentionem præcepti, vt viderentur illud obſeruare plenius quam cęteri: ad hoc enim ponebantur vittæ hyacinthinæ, vt cum eas videret homo recordaretur præceptorum Dei, & non ſequeretur cogitationes proprias, neque oculos per diuerſa fornicantes. Numeri 15. cap. Et quia iſtæ vittæ Hyacinthinæ reducebant hominem in cogitationem per hoc, quia eas videbat, interdum tamen non videbat eas homo, & ita non recordaretur mandatorum Dei, poſuerãt aptiſſimè ſpinas, quæ ſemper tam in ambulando quam in ſtando, & ſedendo pungerẽt carnem, & ſic per vim doloris cogerẽt hominem recordari mandatorum Dei. Nam non poterat ignorare eſſe ibi ſpinas, cum actualiter eum pungerent. De his omnibus dicit Hieronym. ſuper Matth. ſcilicet ſuperſtitioſi verò magiſtri captãtes auram popularem atque ex mulierculis captantes lucra faciebant grandes fimbrias, & acutiſſimas in eis ſpinas ligabant, vt videlicet ambulantes, & ſedentes interdum pungerẽtur, & quaſi hac commonitione retraherẽtur ad miniſteria ſeruitutis Dei.

Quare Phariſęi, & Scribę ponebãt in fimbrijs ſpinas acuteiſſimas.

An Phariſæi, & Scribæ peccabant penes fimbrias, & vittas hyacinthinas. Quæſt. XLIII.

QVAERETVR, an Phariſæi, & Scribæ peccabant circa fimbrias, & vittas hyacinthinas.

Dicendum, quòd aut quæritur circa portationem, aut circa magnificationem. Si q̃ratur de primo dicendum, quòd non peccabant, immo peccarent ſi non portarent illas, quia obligabantur portare fimbrias, & vittas hyacinthinas, vt oſtenſum eſt ſupra.

Si autem quæratur de magnificatione, dicendum quòd peccabant. Et patet primo, quia Chriſtus redarguit eos, quòd magnificarent fimbrias, & tamen nõ argueret eos iuſtè, niſi peccarent, ergo peccabant.

Secundo patet, quia iſti mouebantur ex inanis gloriæ appetitu, & ex hypocriſi, vt oſtenſum eſt præced. quæſt. hæc autem mala ſunt, ergo magnificatio quoque erat mala.

Conſiderandum autem circa iſtam magnificationem fimbriarum, quòd aliqui putauerunt vittas hyacinthinas, quæ erant in fimbrijs eſſe philateria, & ita Deus iuberet portare ipſa in fimbrijs palliorum.

Sed dicendum, quòd nõ ſtat, ſed neceſſe eſt vittas hyacinthinas, & philateria differre. Primò quia philacterium ſignificat ſcripturam quãdam præceptorum legis, vt dicit Hieronym. & dicitur à philaxe, quod eſt ſeruare, & torah quod eſt lex, quaſi obſeruatio legis, vittæ autem hyacinthinæ erãt quædam pictatiola de panno coloris hyacinthini, ergo non erat idem.

Secundo, quia philateria portabãtur in fronte, vel ſaltem in brachio, vt oſtenſum eſt ſupra, & colligitur Deuteronom. 6. ca. vittæ autem hyacinthinæ portabantur iuxta pedes, & circa terram, quia dicitur ꝙ pobantur in fimbrijs quæ erant factę per angulos pallorum Nume. 15. cap.

Sic ergo dicendum, quòd iſta tria differunt, ideſt fimbriæ, vittæ hyacinthinæ, & philateria, & tamen aliquando accipiuntur fimbriæ pro vittis hyacinthinis ſicut hic, cum dicitur magnificant fimbrias. Nã oportet accipi pro vittis, quia fimbriæ non magnificantur, cum ſint partes ipſarum veſtium, niſi fortè quis diceret, quòd veſtes efficiebantur prolixæ ita vt non ſolũ terram lamberent, ſed & per terram traherentur, & tunc diceretur quis magnificare veſtes, & non fimbrias, quia non ſunt fimbriæ aliquid ſeparatum à veſtibus.

Item quia non multum conueniret hoc ad intentionem Phariſæorum: illi enim magnificabant hæc, vt viderentur cæteris religioſiores, & magis memores mandatorum Dei, ſed ad hoc nihil faciebant fimbriæ, ſed ſolę vittę hyacinthinæ poſitę in eis, quia illas Deus ſpecialiter iuſſerat apponi, nam fimbrias etiam prius tam Iudæi, quàm Gentiles portabãt, ergo vittæ erant, quæ magnificabantur, & non fimbriæ. Et hoc erat conueniens, quia vittæ non erant pars veſtis, ſed aliquid appoſitum veſti, ideo poterant magnificari non protenſa veſte, & dicebantur iſti magnifica re, quia multo maiores vittas hyacinthinas ponebant Phariſęi, & Scribæ in veſtibus quam cæteri homines.

An Chriſtus portabat fimbrias, & vittas hyacinthinas. Quæſt. XLIIII.

QVAERETVR an Chriſtus portabat fimbrias, & vittas hyacinthinas.

Dicendum quòd ſic. Primò patet, quia omnes Iudæi portabant fimbrias, vt dictum eſt ſupra: ergo Chriſtus portaret eas, ne eſſet eis diſſimilis, & ſcan-

dalizarentur. Secundo, quia lex Moyſi obligabat Iudæos ad portandum fimbrias in angulis palliorum, & in eis vittas hyacinthinas: Numeri decimoquinto cap. Et erat ſic obſeruanda ad literam, vt dictum eſt ſupra, Chriſtus autem obſeruauit quandiu fuit inter homines legem Moyſi ad plenum, ergo etiam fimbrias portabat, & vittas hyacinthinas.

Tertio patet, quia ſacra Scriptura hoc aſſerit, quia mulier, quæ ſanguine fluebat cõcupiuit tangere fimbriam veſtimenti Chriſti, & dixit intra ſe, Luc. 8. cap. Si tetigero fimbriam veſtimenti eius, ſalua ero, ideſt ſaltem ſi illam tetigero, quæ eſt extremitas veſtis. Et conuenit hoc ad propoſitum, quia mulier illa erat magnæ fidei, & putauit, quòd quidquid tangeret de Chriſto, ſanaretur: non ſolum ſi carnem, ſed etiam ſi veſtem, & non ſolum ſi veſtem, ſed etiam ſi extremitatem veſtis. Sic autem erat de vitta hyacinthina, quæ erat in fimbria, quæ tangebat terram, & erat illa fimbria in parte poſteriori. Nam dicitur retro acceſſiſſe mulier, & clam tetigiſſe Marc. quinto. & Luc. octauo cap. ergo fimbrias, & vittas hyacinthinas portabat Chriſtus, ſicut Cæteri Iudęi, ſed non magni faciebat eas, ſicut Phariſæi, de quo eos redarguebat, ſed habebat eas mediocres, ſicut reliquus populus.

Quid ſit amare primos accubitus in cœnis, & quare Phariſæi, & Scribæ hoc appetebant. Quæſt. XLV.

QVAERETVR quid ſit amare primos accubitus in cęnis, & quare Phariſæi, & Scribæ hos appetebant.

Ad primum dicendum, quòd cęna vocatur hic quæcunque refectio, ſiue ſit ad meridiem, qđ prãdium dicimus, ſiue veſpere facto, quod vocamus cęnam. Et eſt modus loquendi ſcripturæ in qua, vt communiter omne conuiuium vocatur cœna, ſic dicitur primo Corinth. 10. capitu. ſiquis infidelium vocat vos ad cęnam. Et neceſſe eſt ibi accipi pro quocunque cibo, quia idem eſt in omnibus, cum non attendatur hoc, ſed ſolum an ſit cibus de immolaticijs. eodem capit. ſic etiam accipitur, Lucæ decimoquarto cap. ſcilicet homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Aliquando autem licet rarò diſtinguuntur iſta, vt prandium ſit meridianum, cœna veſpertina, & conuiuia includũt vtrunque, ſic accepit Chriſtus Luc. 14. capit. ſcilicet. Cum facis prandium, aut cœnam noli vocari amicos tuos, ſed cum facis conuiuium voca pauperes. Et ita poſuit conuiuium tanquam commune ad prandium, & cœnam.

Sed eſt dicendum, quòd accipitur hic cęna pro cõuiuio, & non pro cibo domeſtico, quo quis in domo ſua, vel cum familia ſua veſcitur. Et patet quia dicitur, quòd amant primos accubitus, & tamen ſi eſſent in domibus proprijs ipſi accuberent primi, vel ſoli, & tamen hic cupiunt accubitus primos, quaſi non ſit in poteſtate illorum eos habere, ſed ab alijs concedẽ diſſunt: ergo non eſt cibus domeſticus, ſed debet intelligi de conuiuio, quo inuitabantur iſti Phariſæi, vel Scribæ, aut aliquis eorum ab aliquo, qui ſolenne conuiuium faciebat, & multos alios inuitabat, & ibi cupiebat quilibet iſtorum habere primos accubitus potius quam alij homines.

Ad ſecundum dicendum, quòd Phariſæi cupiebant primos accubitus propter duo. Primo propter ſuperbiam, ſcilicet, quia maiores alijs hominibus videri volebant, quod locus ille oſtenderet, quia primus accubitus datur honorabiliori venienti ad conuiuium Lucæ decimoquarto capitu. & iſte erat finis præcipuus horum. Nam erant iſti cupidi inanis glo-

Auaritia Phariſæorũ & Scribarum.

riæ, cũ dicat Chriſtus, quòd omnia faciunt, vt videantur ab hominibus.

Secũda erat ex motiuo guloſitatis: in primo enim loco, quia ſedent honoratiores ſolent poni lautiora, & delicatiora fercula: Vt ergo iſti abundantius, & delicatius cibis & potibus vterentur, primos accubitus deſiderabant. Nam non ſolum erant ſuperbi, ſed etiam alias habebant paſſiones, quoniam auari erant, & longas orationes faciebant, vt deuorarẽt domos viduarum infra in litera. Sic etiam guloſi erant, ideo epulis lautioribus indulgere deſiderabant, pro pter quod volebant primos accubitus in cęnis, in quibus iſta miniſtrantur.

An peccabant Phariſæi & Scribæ appetendo primos accubitus in cœnis. Quæſt. XLVI.

QVAERETVR, an peccabant Phariſæi & Scribæ, appetendo primos accubitus in cęnis.

Dicendum, quòd non eſt dubium circa eos, quin peccarent. Primo patet, quia Chriſtus eos redarguit de hoc appetitu, & tamẽ ſi non peccarent non redargueret eos, cum Chriſtus nunquam niſi iuſtè arguat, ergo peccabant.

Secundo, quia motiua eorum pertinent ad peccatum, ſcilicet, ſuperbia, & voracitas: ex vtroque enim aut ex altero eorum tantum mouebantur, & tamen vtrunque vitium eſt, ergo peccatum erat ſic cupere.

Tertio patet, quia Chriſtus diſſuaſit hoc diſcipulis ſuis infra in litera cum iuſſerit humiliandum eſſe, & tamen non diſſuaderet, niſi malum videretur, ergo peccabant in hoc Phariſæi.

Dicendum tamen quòd licet verum ſit, quod infertur, ſcilicet Phariſęos peccare in deſiderio primorum locorum conuiuij, tamen ex his nunc dictis rationibus non ſequitur firmiter. De prima earum patet, in qua Chriſtus videtur arguere Phariſęos & Scribas, quia primos accubitus volunt in cęnis, quia licet hoc Chriſtus vetet nõ ſequitur, quòd ſit peccatum. Sic enim Lucæ 14. cap. Chriſtus dixit, cum facis prandium, aut cœnam noli vocare amicos tuos, aut fratres tuos, aut vicinos diuites, ne fortè ipſi reinuitente, ſed cum facis conuiuium, voca pauperes & debiles. Et tamen manifeſtum eſt, quòd vocare amicos, & fratres, & vicinos diuites non eſt peccatũ, ſed Chriſtus dixit illud faciendum, non quaſi eſſet peccatum ſic facere, ſed quòd ſiquis ex actu ſuo mereri volebat non debebat benefacere diuitibus, & amicis, ſed pauperibus, qui non poſſunt retribuere, quia illis ſolum bonum tribuitur propter Deum.

Tertia etiam ratio patitur calumniam, quia licet Chriſtus diſſuaderet appetitum primorum locorũ non ſequitur, quòd appetitus ille eſſet peccatum, qa fortè diſſuadebat tanquam conſulens homini, vt nõ incideret in verecundiam, & confuſionem. Sic enim Luc. 14. cap. dixit, ꝙ ſiquis inuitaretur ab aliquo, non ſederet in primo loco, ne fortè ſuperueniret alius honoratior, & diceret inuitans huic, Amice da illi locũ, & inciperet tenere nouiſſimum locum cum rubore, ſed ſederet in loco nouiſſimo, vt veniens, qui eum inuitauerat, diceret, Amice aſcende ſuperius. Et ita potuit illud dici non quaſi ſedere in primo loco eſſet illicitum, ſed ad hoc vt euitaret illam confuſionem.

Dicendum tamen, quòd in præſenti Chriſtus diſſuaſit hoc, quia malum erat, & ideo redarguit Phariſæos quaſi malum in hoc facerẽt, quia ex prauo motiuo mouebantur, vt dictum eſt ſupra.

An ſedere in primis locis conuiuiorum vel alibi, aut appetere hoc ſit peccatum. Quæſt. XLVII.

QVAERETVR circa hæc, an ſedere in primis locis cõuiuiorum, vel alibi, aut appetere hoc ſit peccatum.

Dicendum, quòd aut quæritur de ſeſſione in primo loco, aut de appetitu ſeſſionis.

Si primo modo dicendum, ꝙ non eſt peccatum ſecundum ſe, quia alias nullus deberet ſedere in primo loco, qđ falſum eſt, quia primus locus ali cuius eſt, & aliqui rectè ibi ſedent, ſ. ad quos hoc competit ex officio, vel dignitate. Etiam ſiquis ad quem non pertinet ibi ſedere ibi ſedeat non, quaſi appetens, ſed quia ille, ad quem pertinet ex vrbanitate, vel ex alia cauſa voluit, quòd ibi ſederet, non erit illicitum ſedere.

Si autem quæritur de appetitu primi loci dicendũ, ꝙ aut eſt quis dignꝰ loco illo, vel pertinet ad eum ex dignitate, aut officio, aut non. Siquis non eſt dignus, neque de iure competit ei ex officio, vel ſtatu peccat appetendo, & quanto eſt ardentius deſiderium tãto magis peccat. Si autem quis habeat ius primi loci nõ peccat ſedendo ibi, neque appetẽdo ibi ſedere, ſi hoc ſolum faciat, in quantum ad eum pertinet. De his dicit Rabanus & Beda. ſ. notandum, quòd non vetat primo loco diſcumbere, vel ſedere eos, quibus hoc officij ordine competit, ſed eos qui hæc ſiue habita, ſiue non habita indebitè, qui autem quaſi improbos docet eſſe cauendos, idem etiam Chryſoſt. ſuper Matt. ait. ſ. non enim vituperat eos, qui in primo loco recũbunt, ſed eos, qui amant primos diſcubitus ad voluntatem vituperationem referens non ad factum. Siqs tamen cui ex officio competit primus locus, vellet in eo ſedere, vt glorietur, & ſuperbiat, & vt ſe digniorẽ cæteris oſtendat, peccat. Nam in facto non eſt peccatum, ſed in concupiſcentia. Vnde ex oppoſito ſiquis ſine elatione, & gloriæ appetitu ex hypocriſi ſedeat in primo loco, non peccat. Et ſi alius ex elatione, vt ſanctior iudicetur, ſedeat in nouiſsimo loco, hoc ipſum peccatum eſt. Sic dicit Chryſoſt. ſuper Matth. ſine cauſa enim loco ſe humiliat qui corde ſe præfert. Aliquis enim iactator audiens laudabile eſſe in vltimo loco diſcumbere diſcumbit poſt omnes, & non ſolum iactantiam cordis non dimittit, ſed adhuc aliã iactantiam humilitatis acquirit, vt qui vult videri iuſtus & humilis videatur: multi quidem ſuperbi corpore in nouiſsimo recumbentes cordis autem elatione vidẽtur ſibi in capite recumbere, & multi ſunt habiles in capite recumbentes, & conſcientia ſe in vltimo eſſe exiſtimant.

Quid erat amare primas cathedras in Synagogis. Quæſt. XLVIII.

QVAERETVR quid erat amare primas cathedras in Synagogis, & quare Phariſæi, & Scribæ iſtas cathedras primas amabant, & an peccabant in hoc.

Ad primum dicũt aliqui, quòd iſtæ cathedræ ſunt doctorum, & erant ad prædicandum, & iſti Scribæ & Phariſæi cum eſſent prędicatores appetebant primas cathedras, vt honorabiliores eſſent in prędicando. Et hoc cõuenit ex duobus. Primo, quia vt dictum eſt, cathedra doctoris eſt, & ad iſtos docere pertinebat. Secundo, quia de iſtis dixit ſupra Chriſtus, quòd ſuper cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, ergo illa cathedra eſſe videtur de qua intelligitur.

Sed dicendum, quòd non ſtat. Primò quia dicitur, quòd amant primas cathedras, & tamẽ cathedra docendi, vel prædicandi vna eſt, ſic dicitur ſupra, ſuper cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, & nõ ſuper cathedras.

Secundo quia dicitur, quòd amant primas cathedras. & ſic innuitur, quòd nõ erat in poteſtate eorum aſcendere ſuper cathedras illas, & tamẽ falſum erat, quia non ſolum permittebatur prædicari volẽti prędicare, ſed etiam rogabantur prædicatores, vt docerent. Sic patet Act. decimotertio capitu. vbi principes ſynagogæ miſerunt ad Paulum, & Barnabam rogantes, ſ. Viri fratres ſiquis ſermo exhortationis eſt in vobis ad plebem, dicite.

Dicendum ergo videtur, quòd non intelligitur de cathedra docendi, ſed de ſedibus, in quibus ſedebant Iudæi quando erant in templo Dei, vel in ſynagogis. Nam quando conueniebant in templum Dei ad orandum, vel audiendum verbum Dei, quilibet ſedebat in loco ſuo, & ibi volebant Phariſæi habere prima loca.

Sed obijcietur contra hoc, quia dicitur, quòd amabant primas cathedras, & tamen cathedra doctoris eſt.

Dicendum, quòd proprie accipiendo verum eſt, & tamẽ hic large accipitur cathedra pro qualibet ſede cuiusliber priuati, & ad quodcunque officium deſtinata. Sic patet ſupra 21. capit. cum dicitur, quòd Chriſtus euertit menſas nummulariorum, & cathedras vendẽtium columbas. Et ſic ſedes venditorum vocantur cathedræ à fortiori ergo quæcunque aliæ ſedes templi, vt ſynagogę, in quibus homines ad orandum, vel audiendum verbum Dei ſederent, vocabũtur cathedræ.

Sed dicetur quomodo vocantur primæ cathedræ, quia primum non eſt, niſi vnum in quacunque re.

Dicendum, quòd poteſt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu omnium ſynagogarum. Alio modo reſpectu cuiuslibet earum.

Accipiendo primo modo eſt ſenſus, quòd in quaſlibet ſynagoga eſt vna cathedra prima ſimpliciter, & tamen in multis Synagogis ſunt multæ primæ, iſti autem Phariſæi cupiebant in omnibus Synagogis, & congregationibus habere primatum. Nam vt ſępe dictum eſt præter templum Dei, quod vnicum erat in tota terra Iudæorum erant Synagogæ in quibuslibet locis quæ erant domus ſacræ, ideſt deputatæ ad ſolam orationem, & doctrinam legis audiendam, & ibi erant ſedes pro omnibus, & conſequenter docebatur vna prima ſedes.

Accipiendo ſecundo modo etiam verum, quòd in qualibet Synagoga erant multæ cathedræ primæ, quia licet ſimpliciter eſſet vnica cathedra prima: tamen primæ vocantur omnes, quæ non multum diſtant à principio. Sic patet, quia omnes principes dicuntur ſedere in primis cathedris, quia principes dicuntur quaſi prima capientes, & tamen tam in templo quam in qualibet Synagoga erant multi principes: ergo erant multæ cathedræ primæ. De templo apparet, quia ibi erat princeps ſummus ſacerdos, qui etiam vocatur princeps ſacerdotum, quia Dauid ſtatuerat duos principes ſacerdotum, ſ. Abiathar, & Sadoc: vnum de domo Eleazar, & alium de domo Ithamar 1. Paralipom. 24. cap. & ſic ſemper futurum erat: vnde & tempore Chriſti multi vocabantur ſummi ſacerdotes, vel princides ſacerdõtum, vt ſupra 21. capitu, dicitur, quòd Herodes congregans principes ſacerdotum ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſceretur. Et ſupra vigeſimoprimo cap. dicitur, ꝙ principes ſacerdõtum quęſierunt à Chriſto in qua poteſtate hoc faceret. De Synagoga qualibet apparet, quoniam omnes præcipui in congregatione vocantur principes Synagogæ, vel archiſynagogi, quod idem eſt.

eſt. Patet Act. decimotertio ca. vbi dicitur, quòd poſt lectionem legis, & prophetarum principes ſynagogæ miſerunt ad Paulum, & Barnabam dicentes: Viri ſi quis ſermo exhortationis eſt in vobis, dicite. De archiſynagogo patet, quia Luc. 8. dicitur de archiſynagogo, qui rogauit Chriſtum pro ſuſcitatione filiæ. & Mar. 5. c. Dicitur, quòd vnus de archiſynagogis nomine Iairus rogauit ꝓ ſuſcitatione filię, & ita erant multi archiſynagogi, & conſequenter multæ ſedes primæ erant tam in templo quam in qualibet ſynagoga, & illas cupiebant Phariſæi, ita vt ipſi vbique eſſent principes ſynagogæ.

Siquis tamen voluerit tenere primam poſitionẽ, ſ. quòd intellgatur de cathedra ad docendum, vel prędicandum poterit ſtare. Et hanc poſitionem tenet Chry. & Rabanus.

Cum autem obijciebatur, quòd erat vna cathedra. Dicendum, ꝙ verum eſt, & tamen reſpectu multarũ ſynagogarum erant multæ cathedræ ad docendum, & illa cathedra eſt prima, quia cathedra docentis eſt ſuper omnes cathedras, vel ſedes auditorum. Cũ autem dicebatur, quòd quilibet recipiebatur, immo rogabatur, vt prædicaret, dicendum quòd non eſt verũ, ſed antequam alicui permitteretur aſcendere in illã cathedram, ſciebatur, an erat idoneus in ſapientia ad prædicandum, & tũc accipiebant poteſtatem ad prædicandum, vt oſtenſum eſt ſupra. Sed ſponte ſua, & auctoritate nemo aſcendebat cathedram illam. Et cum dicitur, ꝙ rogabantur prędicatores, vt docerent, verum eſt quantum ad eos, qui iam cogniti erant, vt ſapientes, vel putabantur ſapientes, licet nõdum eſſent examinati, & quoniam multi de Phariſęis eſſent non idonei ad prædicandum, quia non erant ſapiẽtes cuperent illi ſedere in primis cathedris, & non permitteretur eis, & quantum ad iſtos eſſet verum. Sed dicendum, quòd ſecunda poſitio ſupra expoſita eſt verior, & magis conueniens literæ.

Ad quid amabant Phariſæi iſtas primas cathedras, & an in hoc peccabant. Quæſt. XLIX.

QVAERETVR ad quid amabant Phariſæi iſtas primas cathedras, & an peccabant in hoc.

Ad primum dicendum, ꝙ ex elatione faciebant, & appetitu inanis gloriæ. Sic dicit Ambr. ſuper Luc. ſ. arrogantiam, & iactantiam Phariſæorum redarguit, dum primata appetunt. Et Cyrillus dicit, ꝙ paſſiones Phariſæorum erat amor gloriæ inanis, & lucri.

Ad ſecundum dicẽdum, ꝙ peccabant, quia ex praua deſiderio mouebantur, ſ. ex appetitu inanis gloriæ, & hypocriſi, & omnia huiuſmodi mala ſunt. Et tanto deterior erat iſta inanis gloria, quanto magis ſe extendebat ad ſpiritualia. Sic dicit Chry. in homilia, ſ. Intende autem vbi in eis vana gloria dominabatur in ſynagogis, ſ. in quas intrabant alios directuri: in cęnis etiã hoc pati qualitercunque tolerabile erat, quãuis doctorem in admiratione eſſe oporteat nõ in Eccleſia ſolum, ſed vbique. Si autem diligere talia eſt incuſatio quam malum eſt ſtudere, vt his aliquis potiatur. Secundo patet, quia Chriſtus redarguit eos de hoc: ergo malum erat. Nam non eſſet iuſta redargutio, niſi in hoc peccarent, ideo vere peccabant.

Quid ſit cupere ſalutationes in foro. Quæſt. L.

QVAERETVR quid ſit cupere ſalutationes in foro, & an hoc volendo peccabant Phariſæi, & ſcribæ.

Ad primum dicendum, quòd ſalutare alios eſt verba imprecatoria ſalutis dicere, qualia inuicem ſolent homines dicere, quando ſibi occurrunt. Et de hoc dixit Chriſtus Luc. 10. c. Neminem in via ſalutaueritis. iſtæ ſalutationes potius fiunt in ſignum honoris cuiuſdam quam ad veritatem deſiderij ſalutis. Et iſtam cauſam dat Greg. ſuper illo verbo, ſcilicet neminem in via ſalutaueritis, ſcilicet non vetuit ſalutare in vrbe, ſed in via, quia qui in via ſalutat ex occaſione ſalutat, & non ex deſiderio alienæ ſalutis, & ita honoris loco ſalutationes has impendimus, & ab alijs petimus impendi, has autem ſalutationes volebant Phariſæi, & ſcribę ſibi fieri, & ab omnibus quidem.

Sed aliqui dicunt, quòd non ſolum volebant ſalutationes, ſed etiam primas: ſic vult Chry. ſup Matth. vocatur prima ſalutatio, quòd quando multi occurrerent ſalutandi dirigeretur ante omnes verbum ſalutationis ad Phariſæum, quod ſignũ erat magni honoris, ſcilicet, quòd omnibus præferretur. Aliud quoque erat, ſ. quòd non ſolum volebant ſalutationes, ſed etiam in foro ſalutationes, quæ alibi fiebãt paruipendebant.

Et ratio huius eſt, quia Phariſæi volebant iſtas ſalutationes ad honorem, ſcilicet, vt viderentur corã omnibus valde honorabiles, ideo volebant Phariſæi ſalutari ibi, vbi eſſent multi, vt omnes viderent honores eorum. In locis autem priuatis pauci ſunt, in foro autem vbi ſunt res venales, multi ſunt, quia illuc concurrit populus ob neceſſitatem rerum venalium, ideo ibi volebant Phariſęi ſalutari, quia ſalutationem eorum multi viderent.

Secunda cauſa huius eſt, quia cum hoc vellẽt propter honorem, quia ſalutare erat quoddam honorare, & honor tanto ſit maior quanto à pluribus exhibetur volebant à multis ſalutari: in foro autem multi ſunt, ideo volebant ibi ſalutari: non ſolum, vt ibi omnibus videntibus ab aliquo ſalutarentur, ſed vt ab omnibus ſalutarentur, & hic erat maior honor.

Tertia cauſa, & præcipua huius erat, quia cum propter honorem fiat ſalutatio, & tanto ſit honor maior quanto quis pluribus præfertur: volebant Phariſæi præferri omnibus in ſalutatione, ſ. vt multis ſimul exiſtentibus, qui ſalutari poſſent, & deberent, ante omnes illos ſalutaretur Phariſæus, & adhuc iſte erat maior gradus honoris quam præcedentes, quia multis præferebatur vnus, in locis autem alijs non ſolet multitudo concurrere, ſed in foro, ideo ibi volebant iſti ſalutari. Et iſtæ ſunt ſalutationes, quas vocat Chry. primas: & hoc dicit, quia ſupra dicebatur, quòd amabant primas cathedras, & primos accubitus in cęnis. & ſequitur. & ſalutationes in foro. Ideo rectè ſubintelligitur iſta dictio primus, ſcilicet primas ſalutationes in foro. Vocantur autem dupliciter iſtę ſalutationes primæ.

Vno modo primæ, ideſt ante ſalutationes aliorum, ideſt, quòd licet quis vellet ſalutare multos in foro exiſtentes ſalutaret ante omnes Phariſæum, ſi ibi eſſet.

Alio modo vocantur primæ, ideſt præcipuæ, ſcilicet, quòd non ſolum ante alios ſalutaretur Phariſæus, ſed etiam cum maioribus laudibus, & verbis ſignantibus excellentiam potiorem quam in alijs, & ita ſolemus vocare primum id, quod melius, & excellentius inter cętera eſt. De his dicit Chryſoſt. ſuper Matth. primas etiam ſalutationes amant non ſolum in tempore, ideſt vt eos primum ſalutemus, ſed etiam voce, vt clamantes dicamus. Aue rabbi, & in corpore, vt flexis capitibus eis incurnemur, & in loco, vt in publico ſalutentur.

An peccabant Phariſei iſtas ſalutationes appetendo. Quæſt. LI.

QVAERETVR an peccabant Phariſæi appetendo iſtas ſalutationes.

Dicendum, quòd ſic. Primo patet ex Chriſti redargutione, qui non argueret eos, niſi peccarent.

Secundo patet, quia ex elatione, & inordinato honoris appetitu hoc volebant, & ideo non vòlebant ſalutationes ſimpliciter, ſed ſalutationes in foro, quæ erant præcipuę ſalutationes alijs ex quatuor circunſtantijs, ſ. ex tẽpore, voce, corpore, loco, vt dicit Chry. & declaratum eſt præceden. q. Appetitus autem inanis gloriæ, & præcipue tam ardens non poteſt eſſe ſine peccato, ideo peccabant Phariſæi in hoc.

Tertio patet, quia, vt alij exponunt, iſta ſalutatio fori erat aliquid, quod non conueniebat officio ſcribarum, & Phariſæorum. Nam accipiunt forum hic non pro loco rerum venaliũ, ſed prout forus eſt exercendarum litium locus, vt dicit Iſido. & extra de verbo. ſigni. cap. forus.

Et tunc eſt ſenſus, quòd iſti Scribæ, & Phariſęi erãt in foro, ideſt in loco vbi exercentur lites, & erant ibi patroni litium officium poſtulandi exercentes, vt ſic lucra conquirerent, & ibi exiſtentes volebant ab omnibus, & ante omnes ſalutari tanquam honorabiliores cęteris. Hoc autem non conueniebat officio Scribarum, & Phariſæorum, quia ipſi erant doctores, & prædicatores ſacræ Scripturæ, ſicut dicitur ſupra in litera, ſ. ſuper cathedram Moyſi ſederũt Scribę, & Phariſæi. Sed ſacris doctoribus, & religioſis viris non ſunt licita litigia, & multominus patronum cauſarum fieri. Sic dicitur 2. Timo. 2. c. ſeruum Dei non oportet litigare. Et extra de poſtu. per totum, & nè cleri. vltimo cap. 1. & quaſi per totum & 11. quæſt. 1. cap. te quidem. Et ideo peccabant Phariſæi exercendo officiũ aduocationis, & hoc quidem tacite innuit Chriſtus dicens, quòd volebant ſalutationes in foro. Sic dicit Rabanus, & Beda, ſcilicet. Quamuis, & hoc culpa nõ careat, ſi idẽ in foro litibus intereſt, qui in cathedra Moyſi Synagogæ magiſter appellari vult. Et tamen melior ſenſus eſt, quòd accipiatur forus pro loco rerum venalium, vt expoſitum eſt præcedenti. q.

Religioſis non ſunt licita litigia.

An nos in appetendo ſalutationes, & ſalutando peccemus. Quæſt. LII.

QVAERETVR, an nos in appetendo ſalutationes & ſalutando peccemus.

Aliqui dicunt, quòd ſic, quia Phariſęi peccabant in hoc, & à Chriſto redarguuntur, vt patet in litera, & præceden. quæſt. ergo & nobis erit illicitum. Secundo patet, quia Chriſtus illud vetuit Lucę decimo cap. ſcilicet neminem in via ſalutaueritis, tamen non vetaret illud Chriſtus, niſi malum eſſet: ergo illicitum eſt.

Dicendum, quòd ſalutationes non ſunt illicitæ, ſed bonæ, & approbatæ tam à Chriſto quam ab Apoſtolis. De Chriſto patet, quia ipſe poſt reſurrectionẽ ſuam quandocunque apparebat eis, dicebat pax vobis: Lucę vigeſimoquarto, & Ioann. vigeſimo, & vigeſimoprimo. Et vt videatur, quòd non ſolum eſt licitum, ſed etiam neceſſarium, & meritorium, poſuit Chriſtus ſub præcepto fieri ſalutationes Lucę 10. cap. in quamcunque domum introieritis dicite pax huic domui. De Apoſtolis quoque patet, quia cum à Chriſto iuſſi eſſent ſalutare vbique ſalutabant. Eſt autem duplex ſalutatio: vna ad præſentes, alia ab abſentes. Ad præſentes quidem fit verbo, ad abſentes vero literis dimiſſorijs. De ſalutatione vocali ad præſentes patet Actu 20. capit. vbi dicitur, quòd Paulus vale faciens, profectus eſt in Macedoniam, & tamen valet eſt ſalutatio recedentis, ſicut aue, aut ſalue eſt ſalutatio venientis. De ſalutatione quæ eſt in literis, patet quia omnes, qui Epiſtolas ſcribunt ſalutationem apponunt, & ita Paulus apponit tacitè in omni Epiſtola, ſcilicet ſalutem in principio, vt cum dicitur: Paulus Eccleſiæ Corinthiorum, vel ſanctis, qui ſunt Romæ, ſcilicet ſalutem dicit. In fine autem Epiſtolarum expreſſas ſalutationes ponit, vt ad Rom. decimoſexto capit. vbi totum capitulum eſt de ſalutationibus, ſcilicet ſalutate Priſcam, & Aquilam &c. & 1. Corin. decimoſexto cap. ſalutant vos omnes ſancti. Salutate inuicem in oſculo ſancto. Salutatio mea manu Pauli. Et fere nulla Epiſtola eſt, in qua non apponat Apoſtolus aliquid ſalutationis in principio, vel fine. Idẽ quoque modus erat in veteri teſtamento ſcribendi, vt patet ſecundo Machab. primo capit. ſcilicet. Fratribus, qui ſunt per Aegyptum Iudæis ſalutem dicunt fratres, qui in Hieroſolymis Iudæi. Et non ſolum Paulus, & cæteri Apoſtoli ſalutabant tam verbo quam Epiſtola, ſed etiam ſalutare nos inſtruxerunt. Sic dicitur ad Roman. duodecimo capitu. honore vos inuicem præuenientes, ideſt ſalutatione, quæ ad honorem pertinet, ſcilicet, quòd quiſque nitatur prẽuenire alium in ſalutando, quod eſt eum honorare. Hunc etiam modum ſalutationis Angeli tenent. Nã quando Gabriel venit ad Mariam dicit ei. Aue gratia plena: Luce primo cap. Et iſte erat interdum modus ſalutandi Chriſti. Sic enim dixit mulieribus venientibus de ſepulchro. Auete, & tenuerunt pedes eius infra 28. cap.

Nulla eſt epiſtola, in qua Paul' alĩ quid ſalutationis non apponat.

Circa quod conſiderandum, quòd cum quæritur de ſalutatione, aut quæritur, an ſit nobis licita, an licuerit Apoſtolis, & diſcipulis Chriſti, quos ad prædicandum miſit. Si quæratur de nobis, dicendum, q̃ ſalutatio eſt nobis licita per omnem modum, ſ. tam ad preſentes quam ad abſentes. Ad preſentes quidem, quia quandocũque aliquis nobis occurrit ſalutamus eum dicentes aliqua verba, quæ pertinent ad impreſentationem ſalutis. Et in tantum eſt licitum iſta dicere, q̃ nõ dicere eſt inurbanum, & imponitur in penam, q̃ aliquem in via, vel vbicunque nouiter occurrentem non ſalutemus, & reputatur inimicus ille, quem non ſalutauerimus. Hic eſt enim modus, & effectus excommunicationis de iure, q̃ hominem inuentum non ſalutemus. Et hoc etiam Apoſtoli dixerunt, ſ. q̃ à talibus caueamus non loquendo eis, vt ſignatur ad Rom. 16. c. & magis expreſſe 1. Io. c. vnico, ſ. ſiquis venit ad vos, & non habet hanc doctrinam, nolite eum recipere in domum, neque aue dixeritis, qui autem dicit ei aue, cõmunicat eius operibus malignis. Et iſta ſalutatio, quæ fit ad preſentes eſt nobis licita tam ad eos, qui ſunt in domo, vel occurrunt in domo, vel in vrbe, vel vbicunq;, ad abſentes quoque vtimur ſalutatione in Epiſtolis, & hoc eſt ſubſtantiale in oĩ Epiſtola ſalutationem continere iuxta formam nr̃am. Si aũt quęratur de Apoſtolis, & diſcipulis Chriſti ad prędicandum miſſis, ddm q̃ ſalutationẽ Chriſtus eis vetuit in via facere, Luc. 10. c. Cauſa huius ibi ponit, & aliqñ ſic factum eſt in veteri teſtamento, ſicut qñ miſit Eliæus Giezi puerum ſuum ad ſuſcitãdum filium mortuum Sunamitis. Dixit enim ei. Si occurrerit tibi homo non ſalutes eum, & ſi ſalutauerit te quiſpiã, non reſpondeas ei verbum 4. Reg. 4. c. Si autem dicatur de alijs, quando non erant in via, ſed in vrbe, dicendum, q̃ licebat eis ſalutare quoſcunque haberent obuios: immo & tenebantur ſalutare homines, quã. do intrabãt in domum, quia dicebãt pax huic domui. Et

Modus inquirendi hoſpitium ad videndum, an hoſpites erant boni, vel non, vt patet ſupra 10. & Luc. 10. cap.

Sicut autem licitum eſt nobis ſalutare, ita & licitum eſt ſalutationes appetere, quia ſalutatio eſt iam debita inter homines ex conſuetudine, & reputatur quaſi inimicus qui non ſalutat, ſed nobis licet appetere bonam, & amicabilem conuerſationem aliorum, ideo licet nobis appetere ſalutationes: immo & petere illas ſiquis nos non ſalutat, cum per hoc eum cogitemus aduerſum nobis, & noſtra intereſt, quòd nullum habeamus inimicum, & quòd omnes nobis amicitiæ ſigna oſtendant, & nos omnibus.

Ad primum dicendum, quòd Phariſæi, & Scribæ non redarguuntur, quia ſolum ſalutationes appetebant, ſed quia illas volebant ad inanem gloriam: vnde in foro ſalutari cupiebant. Et iſta ſalutatio prima, ſiue maxima in quatuor, ideſt tempore, voce, corpore, & loco, vt dicit Chryſoſto. & habitum eſt ſupra.

Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus vetuit ſalutare Apoſtolis in via, & non vetuit quidem inquantum malum, quia ſi eſſet malum non ſolum vetaret in via, ſed etiam in domo, & vbicunque, vetuit tamẽ in ſola via: ergo ſalutare nõ erat ſimpliciter malum, licebat autem eis ſalutare in domo, ſiue extra viam. Si autem dicatur, quòd nobis eodem modo licebit ſalutare alibi, ſed non in via.

Dicendum, quòd non ſtat, quia non ſalutare in via non fuit datum Apoſtolis quaſi ſimpliciter, vel ex ſe malum eſſet ſalutare in via, ſed quia ſic conueniebat illis ſecundum rationem officij, ad quod mittebantur, vt dictum eſt ſupra 5. ca. q. vltima, & dicetur Luc. 10. Nos autem non obligamur ad illud, quia multa præcepta viuendi data ſunt Apoſtolis, & alijs diſcipulis, quos Chriſtus miſit tunc ad prædicãdum, ad quæ multi alij homines non tenentur, ſicut non portare calciamenta, neque baculum, neque duas tunicas, neque aurum, neque argẽtum, neque panem ſupra 10. & Mar. 6. & Luc. 9. & 10. cap. manifeſtum eſt tamen, quòd nos non tenemur ad iſta: ergo pari ratione, neque abſtinere cogimur a ſalutatione, quæ fit in via, quia illa ſpecialiter interdicta eſt, & ſic licet nobis ſalutare vbicunque voluerimus.

Quid eſt quòd Phariſæi, & Scribæ volebant vocari ab omnibus Rabbi, & quare hoc volebant, & an in hoc peccabant. Quæſt. LIII.

QVAERETVR quid eſt, quòd Phariſæi, & Scribæ volebant vocari ab omnibus Rabbi, & quare hoc volebant, & an in hoc peccabant.

Ad primum dicẽdum, quòd Rabbi apud Hebrẽos dicitur apud nos magiſter, volebant autem iſti vocari ab omnibus magiſtri. Ad hoc autem erat eis occaſio, quia magiſtri officium eſt docere, iſti verò docebant populum in eis, quæ pertinebant ad legem Dei. Nam dicitur ſupra in litera, quòd ſuper cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, quæcunque dixerint vobis, facite. Et ſic docebant ea, quæ pertinebant ad legem Moyſi, quæ erat lex Dei, & ideo volebant vocari magiſtri.

Ad ſecundum dicendum, quòd hoc volebãt Phariſæi, & Scribæ ad inanem gloriam, quia magiſter eſt nomẽ excellentiæ in doctrina, quia nomen ipſum ſignificat quãdam maioritatem, in omnibus autem, quæ ad elationem, & humanam gloriam pertinebãt, volebant iſti gloriari, ideo & in hoc quod erat de pomo gloriari volebant.

In hoc autẽ nomine conſequebantur iſti duo, ſcilicet gloriam, & lucrum: gloriam quidem tam ad nos-

tos quam ad ignotos, ad notos quippe, quia cũ iſtud ſit nomen excellentiæ fruebantur iſti gloria quadam audientes de ſe excellentiam, ad ignotos autem, quia ſi non audirent eos ſic vocari non honorarẽt eos excellenter. Cum vero audiebant eos ſic vocari magiſtros, quia hic gradus erat excellẽs honorabant illos, ideo volebant ſic vocari coram omnibus, vt ignoti quoque eos cognoſcentes venerarentur, lucrũ quoque conſequebantur, quia qui audiebant eos eſſe magiſtros committebant eis aliqua, & commendabant ſe eis, in quibus lucra magna faciebant, ſicut viris ſapientibus, & iuſtis committimus animas noſtras, & conſcientias, & bona noſtra, & in eis, quæ fidei illorũ committebantur, poterant illi ditari, licet per fraudem. Sic enim ſoliti erant facere. Nam coram populo orationes longas faciebant, vt deuorarent domos viduarum, ſicut dixit Chriſtus infra in litera.

Ad tertium dicendum, quòd peccabant iſtud appetendo. Et patet primo, quia Chriſtus redarguit eos, ſed non eſſet iſta redargutio, niſi peccarent. Secundo, quia Chriſtus expreſſe vetuit iſtum appetitum diſcipulis ſuis, ſcilicet, quòd nemo eorum vocaretur magiſter, & tamen non vetaret expreſſe, niſi talia appetere eſſet illicitum.

Tertio quia motiuum iſtorum erat illicitum. Nã ex deſiderio inanis glorię ſic volebant vocari, omnia autem talia mala ſunt: non enim cupiebant iſti principaliter rem nominis, ſed honorem, & nomen: nam cupere ſcientiam, quæ requiritur ad hoc, quòd quis ſit magiſter, honeſtum, & laudabile eſt: velle tamen nomine illo vocari, & honorem gradus illius habere principaliter, vel ſolum hoc non conſiderata doctrina, vel vtilitate doctrinæ vituperabile eſt. Sic autem iſti volebant. Nam non dicitur, quòd volebant eſſe magiſtri, ſed quòd volebant vocari. Sic dicit Chryſ. ſuper Matth. Vocari volunt magiſtri, & non eſſe: nomen appetunt, & officium negligunt. *Vos autem.* Hic excludit Chriſtus à diſcipulis ſuis motiuũ Phariſæorum, ſcilicet elationem, ambitionem, & inanem gloriam atque hypocriſim, dicens. *Vos autem nolite.* Ideſt Phariſei, & Scribę hoc faciant vocando ſe magiſtros, & appetendo primas cathedras, & primos accubitus in cęnis, non faciatis vos ſic. *Vocari Rabbi.* Ideſt magiſtri, licet Rabbi ſingulare eſt, & hoc bene ſeruauerunt diſcipuli Chriſti, quia nunquam ſe magiſtros vocauerunt, ſed diſcipulos ſolum. *Vnus eſt enim magiſter veſter.* Redditur cauſa hic, ſcilicet, quia ſi vos vocaremini magiſtri, cum ſitis multi, eſſent multi magiſtri, & tamen non ſunt multi magiſtri, ſed vnus, ideſt ſolus. ergo vos non debetis vocari magiſtri. Quis ſit iſte vnus magiſter infra oſtendit, ſcilicet, quòd ſit Chriſtus. *Omnes autem vos fratres eſtis.* Ideſt non habet aliquis gradum excellentię ſuper alium, ſed omnes eſtis æquales, ſicut fratres, & tamen ſi aliquis eſſet magiſter, & alij diſcipuli, eſſet aliquis maior alijs, ideo nemo veſtrum debet vocari magiſter, quia omnes eſtis fratres.

Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram. Ideſt, quòd homo non habet patrem in terra, ſed in cęlo, quia Deus, qui eſt pater omnium, eſt in cęlo. *Vnus eſt enim pater veſter.* Ideſt non ſunt multi, & tamen ſi haberetis patrem ſuper terram quilibet haberet patrem vnum, & eſſent multi patres.

Qui in cælis eſt. Deus eſt, qui in cęlis eſſe debet, licet vbique ſit, & illum docuit Chriſtus vocari patrem ſupra 6. c. ſ. pater noſter, qui es in cęlis.

Nec vocemini magiſtri. Ideſt dico vobis ne vocemini magiſtri, in quo ſententiam ſupra poſitam repetit, ſ. vos autem nolite vocari Rabbi.

Quia magiſter veſter vnus eſt. Ideſt vnus ſolus eſt magiſter

Quis sit magister hic ostenditur.

gister omnium, ideo non vocemini magistri vos, qui plures estis. *Christus*. Ostendit quis sit iste magister, & erat ipsemet loquens. Nam ipse se magistrum vocabat, & volebat, quòd sic eum discipuli sui vocarent Ioann. 13. cap. f. vos vocatis me magister, & domine, & bene dicitis: sum etenim.

Qui maior est vestrum. docet regulas humilitatis, quę erant contrariæ elationi, & vitę Phariseorum, scilicet, quòd maiores non superbiant, vt maiores, sed humilient se, vt minores.

Erit minister vester. Idest efficiat se ministrum vestrũ, & ita se vocet, & non maiorem, neque magistrum. *Qui autem se exaltauerit*. Per propriam elationem fingendo maiora quam habeat, vel hæc ipsa, quæ habet ostentando, & magnificãdo. *Humiliabitur*. Quia Deus deprimet eum in gehenna: nihil enim minus in bono cogitari potest quam homo damnatus apud inferos, cui nullum bonum manet, & malum perpetuum habet.

Apud inferos nihil boni est.

Et qui se humiliauerit, exaltabitur. Scilicet qui se hic humiliauerit infra id, quod est subijciendo se æqualibus, & minoribus, ille exaltabitur à Deo in vita æterna, quia ascendit supra id, quod hic fuit: immo & supra id, quod naturaliter esse potuit.

Quare Christus dixit hæc discipulis suis.
Quæst. LIIII.

QVAERETVR quare Christus dixit ista discipulis, s. vos autem nolite vocari Rabbi, & omnia sequentia.

Dicendum, quòd Christus dixit hoc. Primo ad vitandum illud vitium, ad quod discipuli erãt faciles. Nam etiã si à carnalibus vitiis, & concupiscẽtia temporalium possessionum essent alieni, tamen à desiderio honoris tenebantur: vnde erat de hoc inter eos cupiditas, & oriebantur ob hoc æmulationes. Patet de appetitu honoris, quia Iacobus, & Ioannes filij Zebedæi inaserunt matri suæ, vt peteret pro eis sedere ad dextram, & sinistrã eius in regno suo supra 20. & Mar. 10. c. Etiam erat æmulatio inter eos de appetitu honoris: nam petentibus hoc duobus fratribus indignati sunt contra eos decem discipuli supra 20 cap. sed non indignarentur, nisi ipsi quoque concupiscerent id quod petebant duo fratres. Nam si non concupiscerent nulla passione circa hoc mouerentur. Itẽ patet, quòd omnes hoc cuperent, quia omnes discipuli hoc petiuerunt à Christo, dicẽtes. Quis putas maior est in regno cęlorum? idest quis de nobis est maior? supra 18 cap. & Mar 9. Et quia quidam putabant se maiores, & asserebant illud, indignabantur alij, & contendebant atque disceptabãt. Sic patet Luc. 9. nã contentio fuit inter eos in via de hoc, & postea Christus quæsiuit, de quo contenderent, & redarguit eos ibidem, & supra 18 cap. ideo erat conueniens, quòd nunc Christus auferret eis istud motiuum inanis gloriæ, & elationis. Et sic dixit eis de humilitate, & qualiter cauerent elationem.

Secundo fuit, quia istud fuit ad propositum. Nam occasionẽ habebant discipuli Christi, qui tunc erant, & qui postea futuri erant appetendi honorem. Nam Christus dixerat eis supra in litera. super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi quæcunque dixerint vobis, facite. Et tamen Pharisæi erant cupidi honoris, & vocabant se magistros, ideo putarent discipuli Christi, quòd forte liceret eis hoc ad exemplum Phariseorum facere.

Sed obijcietur, quòd istud inconueniẽs motiuum iam ablatum erat, quia Christus dixit eis: quęcunque dixerint vobis, facite: secundum opera autem ipsorum nolite facere. Appetere autem honorem erãt dẽ operibus Phariseorum, & non de prædicatione, quia non prædicabant illi honorem appetẽdum: ergo sufficienter prouisum erat contra hoc inconueniens, scilicet, quòd non cuperent discipuli honorem ad imitationem Phariseorum, sed potius fugerent, quia erat de operibus Phariseorum.

Dicendum, quòd ratio ista nõ stat, quia licet Christus dixerit tenendam esse prædicationem Phariseorum, & Scribarum, & non opera, non damnauit generaliter opera eorum. ac si diceret quidquid faciunt Pharisæi, & Scribę malum est, sed solum voluit, quòd non tenerentur facta Phariseorum, & Scribarum in regulam operationum nostrarum, sicut eorum doctrina. Nam doctrina ipsorum generaliter sequi debebamus, sed opera non generaliter, ad quod sufficiebat vnam operationem eorum non esse bonam: vnde non condemnabantur ex hoc omnes eorum operationes, sed innuebatur aliquam eorum operationẽ malam esse, nescirent autem discipuli, quæ erat illa, vel ille, ideo fuit conueniens, vt Christus exprimeret, quæ essent illæ operationes inter Phariseorum opera, quas discipuli vitare deberent, & sic expressit ista, quæ hic habentur.

Quare Christus totiens de euitatione inanis gloriæ locutus est.
Quæst. LV.

QVAERETVR quare Christus totiens de humilitate, siue de euitatione inanis gloriæ locutus est. Nam iam dederat de hoc sufficientem doctrinam supra 18. dicens, q̃ non poterat quis introire in regnũ cęlorum, nisi per humilitatem, & sic non oportebat hic repeti. Dicẽdum, q̃ fuit primo, quia quędam sunt quæ semel dicta sufficiunt pro semper: alia verò oportet sępe dici, vt fortiter teneantur: ea enim, cõtra quæ non habet quis inclinationem fortem, satis est semel dici prohibendo, vel iubendo, ea tñ, ad quę quis nimis inclinatur, si debeant prohiberi, oportet sępe dici, vt imprimantur in animo, & habituetur homo ad hoc. Sic enim fuit de quibusdam, vt de passione, & resurrectione Nam in passione opus erat discipulis magna constantia, & fide, & si non præscirent passionem Christi, & circunstantias eius, turbarentur adueniente illa, ideo sępe illud dixit. Nam quater prænunciauit de passione sua, s. supra 16. & iterum 17. & postea 20. & post hæc infra 26. c. ita in præsenti erant discipuli valde inclinati ad desiderium honoris, & gloriæ, & ad contentiones, & æmulationes super isto honore, ideo sępe eis de hoc dixit, & dici oportuit, & adhuc p hæc nõ corrigebantur. Dixit enim eis quater de hoc, primo quando contenderunt quis eorum maior esset supra 18. & Mar. 9. & Luc. 9. cap.

Secundo q̃n duo, idest Iacobus, & Ioannes petiuerunt sedere ad dexteram, & sinistram Christi, & alij decem indignati sunt contra eos propter hoc, quia ip si illud idem volebant supra 20. & Mar. 10. c. Tertio fuit nunc dictum hic occasione Phariseorũ, & Scribarum vitandam esse elationem, & arrogãtiam, quæ ad eos pertinent. Quarto fuit eis dictum post hoc, s. die cęnę dum essent in cęna, de quo Luc. 22. c. in quo satis apparet, q̃ erat conueniens, immo necessarium sępe hoc dicere. Nam cum nunc toties hoc dixisset, adhuc inclinabantur ad desiderium honoris, & quod deterius est contendebãt super honore. nam istud dictum est die martis in hebdomada in ramispalmarũ, vt ostensum est præced. c. q. vltima, & tamen die Iouis sequenti, quæ erat dies cęnæ cum essent in mensa discipuli cum Christo cęperunt inter se disceptare de eodem honore, s. quis eorum maior videretur, Luc. 22. &

ex. & Christus eos ibi compescuit. satis ergo erat cõueniens, quòd istam rem Christus sępe diceret, cum neque sic eorum animo imprimeretur.

Secundo fuit ex speciali occasione habita in præsenti. Nam dixerat Christus imitandos Phariseos, & Scribas, imitandos quidem in doctrina: crederetur autem, & imitandos eos esse in istis operationibus, & desiderijs, ideo expresse vetuit.

Tertio fuit ad tollendum suspitionem, quæ posset contra eum oriri. diceretur enim, quòd Christus redargueret ista facta Phariseorum, non quia mala essent, sed quia oderat eos. Vt ergo videatur, q̃ Christus putabat illa mala esse, & tanquam mala illa vetabat, & arguebat in Pharisæis, vetuit discipulis suis ista facere, & tamen discipulis suis non erat verisimilis, q̃ vetaret, nisi quòd malum putaret.

Quarto, quia non fit hic repetitio dicendo hoc, qa supra Christus docuit discipulos humilitatem instruẽ eos, quòd vnus non se præponeret alteri, sicut illi faciebant quærendo quis eorum maior esset in regno cęlorum, & vt non contenderent super hoc, sicut sępe contendebant: nunc verò docuit eos circa alia, scilicet, vt non se præponerent extraneis vocãdo se magistros, & appetendo sic vocari, & hunc gradum super ceteros habere, & ita ista est alia doctrina quã prędens, & non est repetita, licet circa eandem materiam sit, scilicet circa vitandam inanem gloriam, & humilitatem tenendam.

Quinto, & principaliter, quia non est repetitio, & si esset, necessaria tamen esset, quoniam ea, quæ supra dicta fuerunt discipulis à Christo de humilitate, & fugienda contentione super primatu, fuerunt dicta solis discipulis, & in secreto, vt colligitur Mar. 9. & Luc. 9. quantum ad illam interrogationem, & cõtentionem, scilicet quis eorum maior esset in regno cęlorum. Etiam alia petitio Ioannis, & Iacobi de sessione ad dexteram, & sinistram Christi, & indignatio decem discipulorum contra eos, & doctrina Christi sequens ad hoc fuerunt facta in secreto, vt colligitur supra 20. & Mar. 10. ca. Et sic solis eis data fuit doctrina de humilitate, Christus tamen voluit hanc doctrinã de humilitate velut omnibus necessariam omnibus prædicare, ideo & nunc turbis prædicauit. Nam dicitur hic, quòd Christus dixit turbis, & discipulis suis, & licet sępe de humilitate dixisset, & de fuga inanis gloriæ fuit conueniens nunc dici.

Quare Christus solum dixit discipulis. Vos autem nolite vocari Rabbi. *Quæst. LVI.*

QVAERETVR cum Christus redarguerit multa vitia in Pharisæis, & voluerit, quòd cauerẽt discipuli sui ab illis quare solum dixit. Vos autem nolite vocari Rabbi tollens vltimum solum, quod in Phariseis redarguerat.

Aliqui dicũt, quòd hoc solum vetuit illis, quia est hoc solum peccatum de omnibus operibus Phariseorum, quæ commemorata sunt.

Sed dicẽdum, quòd non stat, quia manifestum est, quòd omnia, q̃ supra Christus tetigit de artibus Phariseorum sunt illicita, quia pertinent ad elationem, & inanem gloriam atque hypocrisim, quæ necessario mala sunt. Item quia Christus omnia illa redarguit in Pharisæis, quod non faceret si mala non essent.

Dicendum ergo aliter, scilicet, quòd omnia illa, quæ Christus tetigit de artibus Phariseorum, & Scribarum erant mala, & tamen vetuit illa, quia nõ oportuit, quòd vetaret, nisi id, quod facilius erat discipulis Christi ad peccandũ in eo. A cęteris enim satis elongati erant, scilicet dilatare philateria, & magnificare fimbrias, quia hoc nunquam fecerant, cum soli Pharisæi, & Scribæ illud facerent, neque etiam erat aliquid appetibile, sed superstitio inducta ab illis. Etiam amare primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & accubitus primos in cęnis non erat opus in eis vetari. Iam enim Christi discipuli reliquerant omnia, & sequebantur Christum in paupertate euntes quocunque ille iret, & ideo non intrabant ordinariè in Synagogas, vt cuperent hẽre primas cathedras in illis, sicut cęteri Iudæi, qui ordinarie intrabãt in Synagogas. Salutationes quoque in foro non desiderabãt, neque erat permissum eos desiderare, quia cum Christo semper ibant in habitu paupertatis. Accubitus autem primos in cęnis cupere multominus verisimile erat, quia istud ad carnales pertinet, quales ipsi iam non erãt, potissime quia semper ipsi ibãt cum Christo, & non poterant habere primas cathedras, quia ille primam habebat. Etiam si inuitarentur ab aliquo, & ipsi sedebant eo ordine, quo Christus illis iubebat. Hoc autem solum manebat speciale vitium, in quod incidere poterant, & verisimile erat incidere ipsos discipulos, eo quòd contingebat eorum officium, scilicet, quòd prædicabant, & forte vellent vocari magistri cupiẽtes hunc honorem ab eis, quos docebant, Christus autem hoc vetat. Sic dicit Chry. in Homilia. Præmissorum quidem, de quibus Pharisæos incusauerat, alia quidem, sicut parua, & vilia prę termisit quasi discipuli de his instrui non indigentibus, sed quòd erat omniũ malorum causa, idest thronum appetere magistralem, hoc in medium ducit ad discipulos instruendum, dicens. Vos autem nolite vocari Rabbi.

An vocari magistrum, vel effici magistrum sit peccatum.
Quæst. LVII.

QVAERETVR quia dicit hic nolite vocari Rabbi, an vocari magistrum, vel effici magistrum sit peccatum.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia Christus vetuit hic, vocari Rabbi, siue magistrum: ergo peccatum est. Secundo, quia non solum hoc Christus vetuit semel, sicut cętera mala vetare solet, sed & bis vetuit, immo ter. Nam primo redarguit Pharisæos de hoc, quòd volebant vocari ab hominibus Rabbi. Et hoc erat vetare illud quasi malum, quia alias nõ redargueret. Secundo vetuit postea dicens. Nolite vocari Rabbi. Tertio quando postea addidit ne vocemini magistri: ergo manifestum est, quòd peccatum sit vocari magistrum.

Alij propter prædicta dicunt, quòd vocari magistrum est malum, & tamen essentialiter fieri magistrum non est malum. Nam Christus non vetuit, nisi vocari magistros. Sed hoc non stat, primo quia quælibet res habet nomen ei competens. si ergo aliquis magister est, vel efficit non est incõueniẽs vocari magistrum: immo inconueniens est aliter nominari: error est enim res aliter se habentes, vt Boetius dicit, falsis compellare nominibus. Secundo quia id, quod non est in potestate nostra, non imputatur nobis, vt inde laudes, vel vituperia mereamur, sed dicitur violentũ 3. Ethi. c. 1. & tñ nobis non petentibus vocabit quis nos magistros. ergo vocari magistros non est malum. Tertio quia non vẽ esse peccatum in vocando, sed in essendo. Sic dẽ Iaco. 3. c. f. Nolite plures magistri fieri fratres mei, quia maius vobis iudicium assumitis. Dicendum, q̃ magistrum esse duo dicit, s. sapiẽtiam, & gradũ honoris. Nam pp sapientiam datur alicui gradus honoris, idest fm quam iudicatur excellẽtior

Magistrũ esse duo indicat.

tior ex sapientia, quam attestatur gradus exhibitus, & ille gradus non solum dicit excellentiam honoris, sed etiam facultatem quandam ad diffiniendum, quam non habent cęteri, qui non sunt in hoc gradu, & ista facultas, vel auctoritas datur ab hominibus. Ex his apparet, quòd magistrum effici, non est malum, quia neutrum istorum, quæ ad magisterium concurrunt est malum. De primo patet, ideſt de sapientia. Nam potius est de honorabilibus bonis primo de anima 1.c.in tantum, ꝙ soli Deo illā plene attribuimus. Sapia solius Dei possessio Ita dicitur 1.Metaphy.ꝙ sapientia est solus Dei possessio, & ideo si in hominibus inuenitur, oportet ꝙ à Deo dependeat: Ecclesia.1.c.f.Omnis sapientia à domino Deo est. Et ob hoc qui sapientiam vult à Deo petere debet illam. sic Salomon illam petebat Sapi. 9.c.f. Da mihi Domine sedium tuarum assistricem sapientiam, quæ mecum sit, & mecum laboret. Sic etiā Apostolus Iacobus petere suadebat Iaco. 1. ca. Si quis indiget sapientia petat a Domino, qui dat omnibus affluenter, & nemini improperat. Item quia sapientia Sapia est Dei donum. est donum Dei, sed Deus non dat mala, sed bona supra 7.ca. & Luc.11.f. quis ex vobis est homo, quem si petierit filius eius panem, nunquid lapidem porriget ei? Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester cœlestis dabit bona petentibus se? Donum tamen Dei est sapientia Isa.11.f. impleuit eum spiritu sapientię: ergo bona est. Item sapientia est tam necessaria, ꝙ Deus illam exigit à nobis, & in nobis, vt Mala.2.c. Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem de ore eius exquirēt. Et si quis in sacerdotio existat, & sapiētia careat Deus repellit illum Oseę.4.c.f. quia tu repulisti sapientiam, ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Sed si consideretur secundum, ideſt gradus, etiam non est aliquid malum. Nam est honor, vel potius honoris testimonium, & sapientię simul. Est quoque facultas data in vtilitatem publicam. Nā esse aliquos, qui habent potestatem diffiniendi in rebus dubijs est necessarium. Nam sicut in politicis est necessarius iudex, & magis necessarius quam cibi, & potus 3. Politicorū in principio, f.ꝙ distributiuum iustitiæ, ideſt iudex est magis necessarium quam panis, & tamen excellētior est anima quam corpus, cui consulunt illi, qui magistri vocantur diffiniendo dubia, quæ pertinent ad statum eius, ideo esse aliquos habentes istum gradum, & facultatem diffiniendi, & docendi est valde necessariū, neque ecclesia potest sine his manere, sed erunt vsque ad finem sęculi, & dantur à Spiritusancto, vt semper maneant in ecclesia. Sic dicitur 1.Corin. 12. & ad Ephe.4.c.f. Quosdam quidem dedit Apostolos, alios prophetas, alios Euangelistas, alios Pastores ad consummationem ministerij. Et dicit Apostolus, ꝙ omnia ista dona sunt ad ædificationem, & vtilitatem ecclesiæ, & non specialiter ad priuatam 1. Corin.12. & 14.c. & tamen bonum commune est valde laudabile 1.Ethic. ergo & sapientiæ gradus, ideſt magisterium, cum sit ad bonum publicum, & detur de bonis publicis, quia nemo priuatus dare potest honorem hunc, vel gradum, erit bonum, & honorabile.

Sicut autem sapientia, & magisterij gradus nō sunt mala, sed bona, ita & magistrum fieri, vel esse bonum est, cum sit aliquid necessarium Ecclesiæ Christi, vt dictum est. Et Apostolus iubet hos multum honorari 1.Timo.5.c.f. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborāt in verbo, & doctrina Dei. Deus quoque iussit Moysi, ꝙ acciperet septuaginta viros de senioribus, quos sciret esse populi magistros, & illos cōstituit Deus in iudices, & dedit eis spiritum prophetiæ Num.11.c.

Sed hoc supposito dicendum, ꝙ circa istud dubiū sunt tria. Aliud enim est esse magistrū, vel fieri, aliud vocari magistrum, aliud velle esse, vel vocari magistrum. De primo dictum est, ꝙ aliquod bonum, & honorabile est.

De secundo dicendum, ꝙ etiam non est malum, tum quia nomen competens rei veritatem facit, & melius est res proprijs quam alijs, & inconuenientibus nominibus appellare: tum quia vocari sic, vel sic non est in potestate nostra, nisi inquantum nos vocationem volumus, vel ei consentimus, sed est in potestate vocantium, ideo non est peccatum in hoc, ꝙ vocamur.

De tertio dicendum, ꝙ aliquo modo differt velle esse magistrum, & velle vocari magistrum. Accipiēdo primum dicendum, ꝙ aliquis desiderando magisterium, vel desiderat solam scientiam, quæ requiritur ad magisterium, vel desiderat solum magisterium, siue scientiam habeat, siue non, vel desiderat vtrumque. Si primo modo, dicendum ꝙ nemo potest peccare desiderando hoc, quia scientia est tale bonum, ꝙ non solum desiderando eam nemo peccat, sed etiā quantumcunque aliquis eam non desideret peccat. Et causa huius est, quia sapientia est de maximis bonis: quod enim malum est simpliciter, nunquam potest licite desiderari, vt adulterari, inuidere, & huiusmodi, quia mox nominata cum malitia sunt conuoluta. 2. Ethic. Alia sunt media bona, & in his cōtingit bene desiderare, & malè, sicut amare parentes de bonis, & pulchris naturaliter est, & tamen contingit circa hoc excedere 7. Ethic. sicut dicitur ibi de Niobe, quæ propter amorem filiorum repugnauit ad Deos, & Satyrus Philopator, ita patrem diligebat, ꝙ videbatur desipere. Alia sunt maxima bona, & ista sunt, in quibus non contingit excedere. Sic est virtus: quantumdiu enim manet quis intra limites virtutis quantumcunque nimis agat, semper est bonum. Sic est de sapientia, quia quantumcunque habeat quis de sapientia tanto est melius, vt dicitur eodem 7. Ethi.

Si accipiatur secūdum, ideſt desiderare solum gradum manifestum est, ꝙ insipientia est, & inordinatū quid. Primo quia non datur gradus ille, nisi propter sapientiam, & est facultas data sapienti, qui autem insipiens est, habet confusionem si gradum habeat, & petit rem contra naturam, f. apperendo consequens sine antecedente. Item quia manifestum est, ꝙ qui sic appetit nihil cupit, nisi videri, & honorem inanem: cum gradus sine sapientia sit nomen sine re.

Si accipiatur tertiū, ideſt desiderare sapientiam, & gradum simul potest interdum bene, & interdū male fieri. Pro quo sciendum, ꝙ appetere sic magisterium est appetere quendam honorem, est autem honor reuerentia exhibita in signum excellentiæ eius cui impenditur. Circa excellentiam autē hominis duo sunt considerandā. primum quidem, ꝙ id, f. in quo homo excellit, non habet homo à seipso, sed est quasi quod. excellit, non habet homo à seipso, sed est quod homo ꝙ id, in quo homo excellit, datur homini à Deo, vt ex eo alijs prosit 1.Corin.12.& 14.c. Vnde in tantum debet homini placere testimonium suę excellentiæ, quā ab alijs ei impēditur, inquantum paratur via ad hoc, ꝙ alijs prosit. Tripliciter ergo contingit appetitū honoris esse inordinatum. Vno modo per hoc, ꝙ quis appetit testimonium de excellentia, quam non habet, quod est appetere honorem præter suam proportionem. Alio modo per hoc, ꝙ honorem sibi ipsi cuipit non referendo in Deum. Tertio modo per hoc, ꝙ appetitus honoris in ipso honore quiescit non referendo honorem istum ad vtilitatem aliorū: his enim tribus modis appetere honorem peccatum est, quia est quid inordinatum. Ita ergo de appetendo magisterium, dicēdum ꝙ qui appetit sapientiam simul cū gradu non peccat. Secundo modo, quia non appetit honorem præter proportionem, sed simul appetit honorem, & id quo honore illo dignus est, ideſt sapientiam.

Sed de alijs modis dicendum, ꝙ potest concupiſci honor magisterij pro seipso non referēdo in Deum, & sibipsi tribuere vult homo gloriam, & tunc peccatum est desiderare magisterium, & quemcunque honorem. Etiam potest desiderari iste honor, ita ꝙ appetitus volentis sistat in isto honore non referendo ad vtilitatem aliorum, quibus sapientia ista, & gradus prodesse possunt, & hoc etiam illicitum est cum non ordinentur ista ad id, ad quod ordinanda sunt. Potest accipi desiderari iste honor magisterij cū scięsi simul, si hunc honorem excellentiæ non ascribat ille homo principaliter, sed Deo à quo est tam sapiētia, de qua gloriamur, quam collatus honor, secundū quem honoramur, & non quiescat appetitus cupiens in hūc honorem in ipso, sed eo ipso velit aliquis magister esse, vt alij per hoc maiorem ei tribuant auctoritatem, & scientia, vel doctrina eius possit eis magis prodesse.

Si autem quæratur, an liceat alicui velle vocari magistrum. Dicendum, quòd cum nomina respondeant rebus, si licet alicui velle esse magistrum, licet ei velle vocari magistrum. Est tamen dicendum, quòd qui sic appetit vocari, aut vult vocari sic ad humanas laudes, & gloriam inanem, aut ad capiendum ex hoc auctoritatem, & reuerentiam apud homines, & sic doctrina eius abundantius prosit. Si primo modo illicitum est velle vocari magistrum, quia elatio, aut inanis gloria semper habent aliquid illicitū, & ob hoc arguuntur Pharisæi, & Scribæ, quòd vellent vocari magistri, quia nihil aliud petebant, nisi humanam gloriam. Vnde potius vocari, & æstimari ab alijs magistri volebāt, quam si non essent, quam esse, & non vocari. Si autē vocari quis magister secūdo modo vellet, licitum est: immo meritorium, quia ad charitatē pertinet, quia scilicet quòd quis velit per sapientiam suam alijs prodesse docendo pertinet ad charitatem, ita quòd velit efficacem esse doctrinam ad hoc, quòd multum proficiant audienti, ad charitatem pertinet. Sic autem est si exhibeatur magna auctoritas docēti. si enim magnæ auctoritatis habetur, audientur libenter, & cupide discentur, & efficaciter retinentur, & fides eis plena adhibetur. Si verò paruæ auctoritatis, aut nullius, contēnuntur dicta eius, & nemo, aut aduertit, aut parum, & sic nulli prodest talis doctrina, quia nemo illam suscipit. Sed vocari magistrum ab hominibus est quædam reuerentia delata ab hominibus, quæ multam auctoritatem doctrinæ confert: ergo licitum est sic, & meritorium, quòd quis cupiat vocari magister ab omnibus postquam magister est, & sic existimari.

Cum autem obijciebatur, quòd Christus ter vetuit vocari magistrum, aliqui insipientes dixerunt, quòd sic illicitum esset magistrū fieri, vel esse, quia Christus vetuerat, hoc licitum tamen est doctorem fieri, & vocari, quia non est vetitum. Sed hi indigni sunt solutione. Christus enim nō vetuit hic gradum aliquē determinatum quasi esset magisterium in theologia, artibus, vel aliquid simile, quia nomina horū gradum nondū erant, sed ab hominibus inuenta sunt. Sed vocatur magister omnis, qui profitetur aliquam scientiam in qua sit potens docere: istum enim gradum, vel statum nos designamus nunc per multa nomina, vt magistrum, doctorem, licētiatum, & huiusmodi, ideo omnia hæc Christus vetuit, inquantū denotant inani gloriæ, sed inquantum prosunt ad auctoritatem doctrinæ nullus gradus vetitus est, neque vocari nomine eius.

Cum autem obijciebatur, quia Iaco. 3. cap. dicitur. Nolite plures magistri fieri fratres mei. Dicendum, quòd non innuit ex hoc malum esse magistros esse, vel effici, sed quòd est periculosum, cum dicat, maius vobis iudicium sumitis. Et est dicēdum, quòd aut quis effici vult magister desiderio humanæ glorię principaliter, aut propter aliquam honestam causam, siue sit vtilitas proximorum, siue aliqua alia. Si primo modo iam ipsa voluntas mala est, & quicquid inde sequitur sub hac intentione, malum est. Si secūdo modo bonum est, & tamen est periculosum, quia status magistrorum est excellentior statu aliorum, & ideo quando ipsi peccant grauius peccāt quam cęteri, qui non sunt magistri, quia turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum, vt ait Cato. Ideo siquis vult effici magister eo ipso vult rem periculosiorem, quam qui non est magister, & tamen non est malus status, immo eo ipso, quo ille status est periculosior, est melior, & perfectior, sicut status perfectior est religionis quam vitæ secularis, & tamen periculosior est, quia grauius peccant religiosi, quando peccant quam sæculares, & tamen quando viuunt secundum statum suum valde magis merentur, quam sæculares, ita magistri si sequantur conditionem status sui, & professionis, magis merentur quam qui non sunt magistri, & tamen si peccent, grauius peccant quam alij, & quia facile est hominem peccare, periculosum est esse magistrum.

Et ideo consulit Iacobus, quòd nō efficiamur multi magistri, ideſt assumentes officium docendi super alios: vnde simpliciter non vetat fieri magistros, sed plures, f. quando necessitas exigit, vt aliquis præponatur alijs ad docendum eos poterit hoc accipere, & licet sit periculosum, tamen propter necessitatem debet illud audere, f. quando magistri sunt ad copiam, quòd quis velit effici magister, ideſt habere officium docendi super alios etiam pro bona causa est subire periculum sine causa, & hoc dissuadet Iacobus. Et tamen etiam si in illo casu accipiens illud officium tenuerit professionem magistrorum, secundum conditionem status, melius se habet quā si non esset magister, & hoc est, quod dixit, scilicet nolite fieri plures magistri, & non dixit absolutè nolite effici magistri, quasi non dissuaderet gradum, vel statum, sed multitudinem sine causa.

Quid Christus in hoc intellexit. Vnus est enim magister vester.
Quæst. LVIII.

QVAERETVR quare Christus dixit. Vnus est enim magister vester, & quid in hoc intellexit. Dicēdum, ꝙ intelligitur vnus, ideſt solus, quia aliter non procederet ratio sua. Nam Christus vult euitare multitudinem magistrorum, dicens: Nolite vocari Rabbi, & iterum ne vocemini magister, quasi dicat, non plures magistri. Et probationem huius dat, quia vnus est magister, & tamen si accipiatur vnus, ideſt quidā non est probatio, quia stat bene, ꝙ sint multi magistri, & vnus magister: immo vbi sunt multi magistri est vnus magister, sed accipiē vnus, ideſt solus, & tunc procedit probatio, f. magister solus est: ergo nō sunt multi. Secūdo mō pōt accipi vnus est magister, i. quidam, & tñ ille est magister oīum. Et tunc sequitur, ꝙ si vnus est magister oīum, non sunt necessarij multi magistri: immo nō erunt multi. Si aūt non esset aliqs vnus magister oīum, sed quicunq; magister esset magister paucorū, oporteret simul esse multos magros nō subordinatos, quorū vnus non depēderet ab alio.

Quis

Quis est iste vnus magister. Quæst. LIX.

SED tunc dicetur, quis est iste vnus magister? Dicendum, quòd est Deus, siue Christus, & tamen quomodo Christus sit magister infra dicetur. De Deo autem quomodo sit magister est dicendum nunc. Est autem planum, quòd Deus est magister: ipse enim docet nos: ergo magister est. Patet hoc Isa. 2. cap. scilicet venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas. Et Psalm. 93. dicitur. Qui corripit gentes, non arguet? qui docet hominem scientiam?

Deus est magister omniũ.

Ex hoc sequitur, quòd Deus sit magister omniũ, quia si vnus est magister, ergo & omnium, quia Deus excellit omnes homines, & omnem creaturam: ergo sicut docet vnum hominem, quia maior eo est, & potest aliquid ei notificare, quod nescit, ita & poterit notificare cuique, quia nemo est tam excellens in intelligendo, qui à Deo non possit doceri.

Ex hoc quoque sequitur, ꝙ Deus solus sit magister. Primo quia magister dicit eum, à quo alij doctrinam recipiunt, & ipse inquantum magister à nullo doctrinam recepit. Hoc autem nulli competit, nisi Deo. Nã homo potest docere hominem, & tamen ille homo docetur ab alio homine, vel à Deo, vel ab Angelo, solus autem Deus est, qui docet, & à nullo docetur: ergo ipse solus est proprie magister.

Secundo, quia accipitur hic magister omnium: homini autem non competit. Nam vnus homo est magister alterius, vel multorum, & tamen nullus est magister omnium simpliciter, id est eorum, quĩ sunt, & fuerunt, & erunt. Tertio quia Deus est magister quãtum ad omnia, nemo autem aliorum est magister saltem vnius hominis quantum ad omnia. Est enim homo magister alterius, quia instruit eum in aliquibus, nemo tamen est, qui alium instruxerit penitus quantum ad omnia, quę nouit, sed quantum ad aliqua: alia verò partim ab alijs, & partim naturali ingenio didicit. Quarto quia nemo docet perfectè, nisi Deus. Nam docere quantum ad optimum, & excellentissimum modum docendi est sapientiam alteri dare, vel in eo sapientiam causare: nemo tamen sapientiã causat in alio, nisi Deus: ipse enim immediatè tangit intellectum, & voluntatẽ, & potest influere in istas potentias directè, propter quod potest subito aliquem efficere sapientem imprimendo, vel causando habitum sapientiæ in intellectu eius. Ita enim fuit de Salomone, quẽ in vna nocte sapiẽtissimum effecit, cũ ille dormiret 3. Reg. 3. & 2. Paralipom. 1. c. Hoc etiam facit in prophetis, quibus subito dat cognitionem, siue illa sit per immutationem intellectus, siue phantasiæ. Sed in hoc differt à sapientia Salomonis, quia fuit infusio habitualis, iõ quod semel infusum fuit, semper mansit per totam vitam. In prophetis autem est infusio actualis, & transiens, ideo post actum prophetandi non manet prophetis aliqua vis cognoscẽdi, secundum quam excellant alios homines, homo autem non potest hoc, quia non pertingit operatio sua ad interiora, s. neque ad intellectũ neque ad phantasiam, non quidem ad intellectum, qui est potentia pure spiritualis, & ideo non potest imprimere alteri homini habitum sapientię, vt subito eum efficiat sapientem. Etiam non põt operari directè in phantasiam, quia sic posset disponere organa interiora, & efficeret hoiem, qui rudis est esse aptissimũ ad intelligere, & faciliter oĩa penetrare, qđ nemo facit. Sed operatio, fm q̃ homo docet hoiem est circa ipsum intelligibile disponendo illud, vt facilius sit ad capiendũ. Vidimus enim quædam esse ita facilia, ꝙ statim homo deuenit in cognitionem eorum ẽt nullo docente. Alia verò obscura, & difficilia, ad quæ vix aliqs põt peruenire: magister aũt potest circa hoc, quia id, qđ erat obscurũ reddit planũ, & intelligibile statim. Qđ multipliciter fit. Vno modo si termini sint obscuri, quos quis non intelligit interpretando illud per terminos planos, quos quilibet intelligit. Alio modo qñ aliquid est dubium, eo ꝙ non constat de veritate eius, quia nescitur qũo sequatur ex principijs notis, & necessarijs ostendere qũo sequatur ex principijs, per qđ statim erit notum à quolibet cognoscente principia. Alio modo dando principia, ex quibus quis possit inferre multa, de quibus non cogitauit vnquam, neque venerunt sibi in dubium. Et differt iste modus à præcedenti. Nam in præcedẽti est conclusio proposita, & tñ veritas eius non est scita. Sicut si alicui nihil scienti de geometricis dicatur, ꝙ triangulus habet tres angulos duobus rectis ęquales. Nam tunc etiam nescit, an verum sit, vel qũo sit verum. Si autem deducatur cõclusio illa vsque ad principia resoluendo quæ principia sunt cuilibet nota erit cognita veritas eius ab isto. In isto modo vltimo est exemplum, ꝙ circa aliquam artem nunquam alicui fuit proposita conclusio, de qua dubitaret, neque principia, ex quibus inferret, & aliquis det ei principia sufficientia illius artis, etiam si nullam cõclusionem proponat sciet iste inferre ex sufficientibus principijs datis conclusiones quascunque alias artis, & hoc docuit eum magister. Et sic operatio magistri, qui est homo, est exterior ei, qui docetur, & tamen ad multum prodest, operatio autem Dei est formalis, & intrinseca.

Ex hoc sequitur, quòd homo non potest docere hominem, nisi quando attendit apponens ingenium & studium circa ea, in quibus docetur. Deus autem docet docendo hominem non attendentem, & ideo non videt homo docendo, quando Deus eum docet actualiter, sed statim subito se doctum. Homo autem non potest hoc facere. Ex quo sequitur, ꝙ Deus æqualiter potest docere hominẽ dormientem, & vigilantem, homo autem non potest docere, nisi vigilantem, & dispositum. De primo patet quantum ad prophetas Num. 12. ca. si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. De Salomone quoque 3. Reg. 3. & 2. Paralip. 1. ca. Nam per somnium fuit sibi data sapientia. Vnde quando euigilauit, vidit, quòd fuisset somniũ. Etiã nos docet per somnium: Iob. 33. c. Per somnium in visione nocturna, quando irruit super homines sopor, & dormiunt in lectulo, tunc aperit Deus aures virorũ, & erudiens, instruit eos disciplina, vt liberet hominẽ à superbia. De secundo manifestum est, quia homo non potest docere alium hominem dormientem, sed necesse est vigilantem esse, & dispositum, vt quòd nõ sit ebrius, neque amens factus, aut possessus aliqua forti passione, quia omnia hæc distrahunt ab intelligendo. Ratione, quia omnia hæc distrahunt ab intelligendo. Ratio diuersitatis est, quia Deus docet agendo immediate in intellectum, sed intellectus in seipso nullam passionem recipit, ideo siue homo sit dormiens, siue ebrius potest docere Deus ipsum, sicut si sit vigilans, homo autem non agit immediate in intellectum, neque in phantasiã alterius, sed agit circa exteriora intelligibilia disponendo illa, ideo necessaria est actio & attentio eius, qui docetur ad hoc, ꝙ intelligat, sed dormiens, & ebrius, aut indispositus non habet actionẽ intellectus, vel est valde debilis, ideo tales non possunt doceri ab homine. Nã si docetur homo ab homine docens non causat actũ intelligẽdi, in eo qui docetur, sed ipse per se hẽt actum intelligendi qualem põt. Docens aũt solum disponit exteriora intelligibilia, vt reddantur apta ad intelligi, quæ prius non erant proportionata intellectui huius. Deus autẽ quãdo docet ipse causat habitum intelligendi, sicut in Salomone, vel actum intelligendi, sicut in prophetis, iõ non differt, ꝙ homo sit dormiens, vel vigilans quantũ ad recipiendam Dei doctrinam. Ex hoc etiam sequitur, ꝙ aliqualiter se habet docens ad addiscentem, sicut se habet intellectus agens ad intelligere, quia intellectus agens non causat intellectionẽ in intellectu possibili, sed disponit intelligibilia, quia phãtasma est principium intelligendi. 3. de Anima. Et illud secundum se non est intelligibile, nisi in potentia, eo ꝙ habet cõditiones, vel appenditia materiæ, & non põt sic recipi in intellectu, qui est immaterialis, ideo oportet depurari ad hoc, ꝙ species intelligibilis efficiatur vniuersalis, & species sic depurata est actu intelligibilis, licet nondum sit actu intellecta. Hanc aũt depurationem specierum efficit intellectus agens, iõ intellectus agẽs est, quasi docens, quia non imprimit, neque causat habitum intelligendi, neque actum intellectionis, sed solum disponit intelligibilia. Sed tñ maior est efficacia intellectus agentis supra possibilem, q̃ magistri supra discipulum, quia operatio magistri est circa extrinseca, & est per solum actũ rationis. s. exponendo terminos, vel reducẽdo conclusiones ad principia resoluto rie, vt dictũ est, operatio aũt intellectus agentis est p modum naturæ. Nam nullo instruente habet intellectus agẽs istam vim in quolibet hoĩe. Etiam quia materialia efficit immaterialia, & ista magis est naturalis efficacia, q̃ rationis actus, & ideo si ita dicamus magis docetur hõ fm habitudinem intellectus agentis ad possibilem, q̃ fm habitudinem magistri ad discipulũ. Et ideo quia solus Deus est magister iuxta supra dicta dixit Christus, ꝙ nos non vocaremur magistri, quasi illud ei soli competat, sicut nemo debet vocari bonꝰ, quia solus Deus est bonus, vt dicitur supra 19. & Mar. 10. c. Aliqui autem dant duas causas huius, quæ tamẽ reducuntur ad supra dicta. Prima est, quia licet homo sit magister & Deus: tñ non sunt æqualiter magistri, ideo non debent vocari eodem noĩe, sed Deus vocatur magister, ergo non hõ. Secundo, quia homo solũ docet exterius, Deus vero docet interius, vt declaratũ fuit: ideo solus Deus debet vocari magister. Est autẽ verum, ꝙ non est conueniens vocare Deum magistrum, & hoĩes magistros, quia non competit eis vnicum. fm rationem vnam, quia aliud efficit Deus docendo aliud homo, vt ostensum est. Et tamen nomẽ illud, inquantum est nomen excellentiæ, competit Deo: ergo non competit hominibus, sed vocantur largo magistri, & multum defectiue, sicut est de entitate, bonitate, & cæteris perfectionibus. Deus. n. solus ꝓprie, & vere est, vt dicit Hier. ad Marcellam, & magister. 1. sen. di. 8. ꝙ ipse Deus testatur, dicens. Ego sum, qui sum. Exod. 3. cap. quasi dicat, ego sum, & nullus alius est. De bonitate quoque Deus solus bonus, sicut Christus dixit iuueni, quid me interrogas de bono, quia solus Deus est bonus, supra 19. & Marc. 10. capi. Et vocamur nos tamen boni, & entia large, & secundum analogiam deficientẽ, ita & magister solus Deus est vere, & proprie, nos tamen large magistri vocamur. De hoc dicit Chry. super Matthæ. Nolite vocari Rabbi, ne quod Deo debetur, vobis præsumatis. Nolite & alios vocare Rabbi, ne diuinum honorem hominibus deferatis: vnus est. n. magister omnium, qui omnes homines naturaliter docet. Si enim homo hominem erudiret, omnes homines discerent, quod hodie dicunt doctores: nunc autem, quia nõ docet homo, sed Deus, multi quidem docentur, sed pauci discunt: hõ enim non intellectum præstat homini docendo, sed Deo præstitum per admonitionem exhortet.

Quomodo est verum quòd omnes sint fratres, & per quem modum. Quæst. LX.

QVAERETVR cum dicatur hic: omnes vos fratres estis. qũo verum sit: nam non sunt omnes fratres: si. n. fratres essent, cũ fraternitas sit gradus attinentiæ, si oẽs essent fratres, cessarent cæteri gradus attinentiæ.

Dicendum, ꝙ omnes homines sunt fratres, qa fratres accipiuntur quadrupliciter in scriptura. s. natura, gente, cognatione, affectu, & sunt verba Hieronymi super Matthæ. Natura, vt Iacob, & Esau. Gente, vt oẽs Iudæi fratres inter se vocantur, vt in Deutorono. non poteris constituere super te in regem hominem alienum, qui non sit frater tuus. Fratres quoque vocãtur qui sunt de vna familia, vt dicitur Gen. 13. dixit Abraham ad Loth, non sit rixa inter me, & te, quoniam fratres sumus. Affectu etiam fratres dicuntur, qui diuiditur in duo. i. in specialem, & communem, specialis, & spiritualis affectus est, quo omnes Christiani dicũtur fratres, vt dicit Saluator. Vade dic fratribus meis. i. discipulis. Communis inquantum oẽs hoĩes ex eodem patre nati pari germanitate coniungimur. In prẽsenti autem competit aliquis modus istorum, ideo vocantur recte omnes fratres.

Fratres accipiuntur quadrupliciter.

Per quem modum vocantur omnes fratres. Quæst. LXI.

SED dicetur, per quem modum vocantur omnes fratres.

Dicendum, ꝙ possunt vocari vno modo fratres affectu spirituali, quia omnes christiani, qui Christi doctrinam sequuntur, fratres sunt. Et iste modus competit, quia ad hoc, ꝙ aliqui sint inter se fratres, oportet, ꝙ habeant eundem patrem, vel matrem, & tamẽ omnes christiani habent eundem patrem, & eandem matrem: ergo omnes sunt fratres. De patre patet, quia pr̃ omnium est Christus, non solum inquantum ipse est Deus, sed etiam inquantum tradidit doctrinã Euãgelicam, sub qua manemus, quæ est aliquid cõe omnibus, qui illam tenemus, cum non solum ipse, cuius illa est, sed etiam ille, qui eam nobis prædicat, dicatur nos gignere ad Gala. 4. cap. cum dixit Apostolus. Filioli, quos ego quotidie parturio, donec formetur in vobis Christus, & illud, per euangelium ego vos genui. 1. Corinthio. 4. ca. si ergo Apostolus prædicando euangelium pater erat, a fortiori ille, qui illud prius prædicauerat, & in cuius virtute prædicabatur dicetur pater, & ille est Christus: propter quod cum per fidem accedamus ad Christum, dicimur effici filii ꝓ fidem Ioan. primo capitulo, scilicet dedit potestatem filios Dei fieri his, qui credũt in nomine eius. Et quoniam professio huius fidei fit in baptismo, dicimur in baptismo generari. Sic dicitur Ioan. tertio capitul. quòd renascitur homo ex aqua & Spiritu sancto. Regenerationem. n. vocamus baptismum. s. qui natus est, habet patrem: ergo fm ꝙ quis generatur, vel regeneratur, quod fit per baptismũ, habebit patrẽ: iste aũt est Christus, in cuius fide regeneramur, & esse incipimus, ergo Christus est pater, & per consequens oẽs, qui eundem modum nascendi ab eodẽ habemus, vocamur fratres, sed oẽs Christiani sic regenerant, ergo oẽs sunt fratres sic. i. affectu. De matre quoq; apparet, qa eadẽ mater nos gignit. Nam sicut in generatione naturali mater se habet passiue, sed quia inquantũ aliquid confert ad generationem, oẽs qui sunt ab eadẽ matre, etiam si non sint ad eodem patre, dicuntur fratres, sed in generatione ista, qua in baptismo, & fide regeneramur, hẽt se aliquis actiue, & aliquis passiue,

Omnium Christianorum ipse Christꝰ pater est.

Christus pater ecclesia mater est fideliū.

ideo patrem,& matrem habemus. Christus.n.est pater,& ecclesia est mater. Nam ecclesia dat nobis sacramenta oīa, & porissime sacrm regenerationis,& in oībus sacris habet se Christus actiue, inquantū tota virtus sacralis est ab eo,& non pt esse ab aliquo homine. Ecclesia habet se passiue, quia sicut mater in generatione naturali dat menstruum, quod se hēt passiue ad formationem, quæ est per virtutem formatiuā, quæ est a pre, ita ecclesia tribuit sacra, & exhibet nos ad participandum virtutem Christi, quæ est in sacris, per quam virtutem regeneramur, est.n.ecclesia mr,& ita nos solemus vocare ecclesiam almam matrem nostram, sed oēs quotquot in Christum credunt intra ecclesiam manent, quæ ita confert ad nostram salutē, ꝙ extra eā, nemo pt saluari extra de Sum.tri.& fid. cath.c. firmiter. Ergo ēt ex hoc fratres sunt oēs fratres chriani,& est fraternitas affectu spūali. Et apparet, ꝙ isto modo fratres vocentur, quia in ecclesia primitiua oēs christiani vocant inter se fratres, & sic cępit Christus vocare,& Apostoli sic vocabant. Nam in oībus epistolis Pauli vocantur fratres, ipsi Christiani, quantumcunque distinguuntur attinentia cognationis. Secundo possunt oēs homines vocari fratres, inquantum vnum patrem habent, quia origo totius humani generis simul descendit ab homine vno. i. ab Adā, & non a pluribus simul, sicut leones nō descēdūt oēs ab eodē leone, sed a pluribus simul, quia multos mares & fœminas in illa specie Deus creauit, ita de bobus,& ouibus, atque cæteris. Ille ergo, qui toti humano generi essendi principium dedit, pater vocabitur omnium: ergo omnes inquantum ab eodem descendimus, erimus fratres.

Tertio possunt omnes vocari fratres, inquantum a Deo sumus. Nam initium essendi secundum naturā non solum homines, sed etiā omnia entia a Deo acceperunt,& omnes filii Dei vocari poterunt, ergo inquantum ab eodem omnes descēdimus, vocabimur omnes fratres.

Sed obiicietur, ꝙ nō possunt omnes vocari fratres. Primo mō istorum, tum quia non sunt oēs homines christiani, tum quia ēt illi, ad quos loquebatur Christ⁹ non erant Christiani, tum quia etiam si accipiantur fratres, qui eandem doctrinam Christi tenebant, licet nondum essent Christiani, tamen nondum oēs hi tenebant hanc doctrinam, quia Christus non solum loquebatur hic discipulis suis, sed etiam turbis, vt apparet ex litera,& illę erant turbę Iudæorum, qui nōdum in Christum credebant.

Dicendum, ꝙ nunc vocamus fratres omnes, qui in Christum credunt, & quia non credūt omnes homines in Christum, cum dicatur ad Roma. 10. c. ꝙ non omnes obediunt euangelio, non sunt omnes fratres in actu, sunt tamen omnes fratres ex debito, quia qui non credunt obligantur credere, & quando crediderint iam actu erunt fratres.

Ad secundum dicendum, ꝙ illi, ad quos Christus loquebatur, poterant vocari fratres hoc modo, quia non requiritur, ꝙ vocentur Christiani, sed ꝙ doctrinā Christi teneant. Et quoniam discipuli Christi, qui tūc eum audiebant, tenebant non solum doctrinam eius, sed etiam vitam vocari poterāt fratres. Et apparet manifestius, quia post resurrectionem Christi, & ascensionem, atque Spiritus sancti missionem perfectis discipulis Christi existentibus quantum ad oīa charismata fratres erant illi,& tñ nondum vocabantur christiani. Nam ēt inter ascensionem Christi,& Pentecostē vocabantur oēs credentes in Chm fratres. Act. 1. vbi congregatis centum,& viginti, aut quasi dixit Petrus ad omnes, viri fratres, &c. Et omnes hos vocat Paulus fratres. 1. Corint. 15. c. dicens, ꝙ Christus post resurrectionē vnus est, plusquam quingentis fratrib⁹. Et tñ nondum vocabantur christiani, sed multo post. Nam Antiochiæ cęperunt nominari primū christiani prædicante Paulo,& Barnaba. Actu. 11. cap. & ante hoc vocabantur semper fratres, vt patet ex discursu totius libri Actuum Apostolorum, vsque ad 11. c.& tñ in ipso c. in principio dicitur: Audierunt autē Apostoli,& fratres, qui erant in Iudæa, ꝙ gentes receperāt verbum Dei. Vocabantur etiam ante hoc discipuli, cum dicatur. eod. c. Conuersāti sunt in ecclesia,& docuerunt turbam multam, ita vt cognominarent primum Antiochiæ discipuli christiani. Ergo discipuli prius vocabantur,& sic tenentes fidem Christi, antequam christiani vocarentur, poterant vocari fratres ex causa fidei Christi, etiam viuēte Christo. Et sic erat de discipulis eius.

Ad tertium dicendum, ꝙ licet turbæ nondū tenerent Christi fidem, tñ vocari poterant fratres. Et ratio est in duobus. Primo, quia licet non tenerent eā omnes de turba, multi tamen credebant in Christum, qđ dicitur Ioan. 12, c. ꝙ in die festo multi crediderunt in eum,& illi iam fratres vocarentur.

Secundo, quia dato, ꝙ nemo illorum crederet in eum, tamen competebat eis verbum istud Christi. ſ. omnes vos fratres estis, quia licet nondum crederēt, prædicabat eis Christus, vt crederent, & quando crederent fratres essent, ideo potest dici, omnes vos fratres estis, idest fratres esse debetis.

Determinat quæstio.

Dicēdum aūt, ꝙ licet his tribus modis possint oēs homines vocari fratres, tñ proprie Christus accepit tertium modum. Et patet primo, quia fratres dnr, qui ex eodem patre, vel matre descendunt, sed ponit hic Christus quis sit pater omniū, ſ. ꝙ Deus est pater omnium, nam ait. Et patrem nolite vobis vocare sup terram, sed extra terram nemo est pater, nisi Deus, ergo respectu Dei sunt omnes homines fratres. Secundo patet, quia dr in litera: Vnus est pater vester, qui est in cęlis: ergo est solus pater,& respectu huius vocantur filii,& fratres,& non alio modo. Et sic etiam non vocantur fratres, inquantum omnes descendunt a primo homine, quia ille super terram est, quia inquantū pater fuit, fuit super terram, quia ibi genuit eos, a quibus totum genus humanum disseminatum est.

Tertio patet, quia taliter Christus solet vocare patrem, vt supra sexto capitulo, docuit ꝙ omnes homines orare dicentes. Pater noster qui es in cęlis, ille autem Deus est, sed qui eundem in patrem vocant dicuntur fratres inter se: ergo sic vocātur fratres, supra decimo octauo capitulo, scilicet si peccauerit in te frater tuus, & tamen illud extenditur ad quemcunque hominē, quia quilibet peccare potest, & quiliber potest corripi. Hoc aliqui putant, sed verum est, ꝙ de fidelibus intelligitur, vt ibi ostensum est. Inquantum tamen omnes tenentur esse fideles, potest extendi verbum ad illos,& vocabuntur fratres omnes, inquantum ab eodem patre, idest a Deo sunt. sed tres probationes præcedentes magis faciūt ad propositum, quam ista, quæ pertinere potest ad fratres, vt sunt christiani, vel tenentes fidem Christi.

Quare introduxit Christus istud hic. ſ. omnes vos fratres estis. Quæst. LXII.

QVAERETVR, quare introduxit Christus istud hic. ſ. omnes vos fratres estis. Nam intendebat hic Christus ostendere, ꝙ vnus hō erat magr alterius, sed solus Deus, & ad hoc nihil videbatur facere ad propositū, ꝙ essent oēs fratres, vel ꝙ non vocarent patrem super terram.

Dicendum, ꝙ fuit valde introductū ad propositū. Primo

Primo quidem, quia istud est probatio præcedentis dicti, dixerat enim: Nolite vocari Rabbi, vnus est. n. magister vester. Et subdit. Omnes autem vos fratres estis, quasi dicat non potest vocari aliquis vestrū magister, quia vnus est, idest solus magister vester, idest Deus, & vos non estis magistri in alterutrum,& hoc, quia omnes vos estis fratres, quasi dicat magister,& discipulus sunt nomina magnę inęqualitatis, vos autem non estis inęquales, sed ęquales, quia omnes vos estis fratres, ergo non est vnus magister alterius. Et patet iste sensus ex modo loquendi literę, quia dicitur, omnes autem vos fratres estis. Et tamen illa dictio, autem, est continuatiua, & bene conuenit ad reddendum causam, & quia dixit omnes esse fratres, & non sunt fratres, nisi respectu eiusdem patris, vel matris, ostendit quasi ex necessitate consequentię, dicens. Et patrem nolite vocare vobis super terrā, vnus est enim pater vester, qui est in cœlis.

Secundo fuit ad ostendendum ęqualitatem hominum: Christus enim volebat aliquando ostēdere homines esse ęquales,& hoc est, inquantum vnus nō est alteri causa essendi. Nam causa, & causatum sunt inęqualia, si autē vnus esset pater, & alius filius, inter homines esset vnus simpliciter maior alio, vt ergo videatur, quòd vnus nō sit alio maior, dixit Christus omnes esse fratres, quia vnus frater non est ab alio, sed ambo sunt ab eodem. & quia hic dixit de ęqualitate hominum, inquantum vnus non est magister alterius, sed omnes habēt eundem magistrum communem, fuit conuenientissimus locus ad ponendum hic potius, quam alibi, ꝙ omnes homines sint fratres.

Tertio ponitur ad ostendendum causam sequentis regulę de humilitate. Nam iubet, ꝙ nemo se exaltet homines autem se exaltant, inquantum se opinantur maiores alijs siue, sint in veritate, siue non. Ad hoc aūt, ꝙ homo se humiliet, oportet ꝙ seipsum consideret, inquantum est minor alijs, vel saltem non inquātum est maior. Et hoc voluit Christus ostendere dicendo, ꝙ omnes sumus fratres, & vnus nō est pater alterius. In quo manifestum est, ꝙ non negat originem vnius hominis ex alio, sed vult tollere inęqualitatem, ſ. ꝙ cā bonum nostrum,& esse a Deo, vt ab origine,& nō ab alio homine, non debemus vocare alium hominē patrem, sed Deum, & omnes nos sumus fratres, quia eodem accipimus. Et sic Deus deducit nos in consideratione, ꝙ vnus non sit alterius causa, vel bonū, & ideo non sit maior, sed sit ęqualis inquantum omnes ab eodem accipiūt esse,& sic sunt fratres. Ex quo sequitur, ꝙ non oportet aliquis superbire super alterū, eo ꝙ non est maior eo, quod tamē requiritur ad hoc, quod superbiat.

Quarto fit ad ostendendum diuinam excellentiā, scilicet vt id, quod Dei est, non attribuatur hominibus, homo enim non dat esse simpliciter alteri, ideo non vocatur pater: Deus autem totum esse dat, ideo ipse recte vocatur pater.

Quare dicitur patrem nolite vocare vobis super terram. Quæst. LXIII.

QVAERETVR quare dicitur patrem nolite vocare vobis super terram: vnus est enim pater vester, qui est in cęlis. Dicēdum ꝙ Christus innuit, ꝙ solus Deus est pater noster, ideo non debemus vocare aliquem patrē, nisi ipsum. Quod autem Deus pater sit, patet, quia pater est principium dās esse, sed Deus est principium dans nobis esse, ergo ipse pater vocatur,& est. Secundum est, ꝙ ipse solus sit pater, & hoc patet. Primo respectu omnium, quia pater omniū est, qui omnibus dat esse, sed nemo est, qui hoībus omnibus det esse, sed alicui, ergo nemo est pater omnium hominum. Deus autē dat esse omnibus hominibus, & omnibus entibus, ideo ipse est pater omnium.

Secundo, quia etiam respectu eiusdem hominis nemo dat totum esse, nam constat homo ex anima,& corpore, nemo autem dat animam, sed Deus illā infundit,& creat,& tamen illa est præcipua pars, immo quasi totus hō. Nam Plato voluit aīam esse totum hominem, corpus vero nō esse partem hominis, sed vestimētum hominis, sicut vestis est respectu corporis, licet in hoc errauerit. Aristo. tñ, qui recte sentit, dixit 9. Ethi. ꝙ homo est intellectus, vel maxime, hō autem nō dat, nisi partem materialem. ſ. mater ministrat materiam fętus, pater aūt virtutē formatiuam: Deus aūt totum dat tam animam, q̄ corpus. Etiam totam materiam non ministrant parentes, quia non solum est de veritate naturę humanę id, quod in semine susceptum est,& fuit in prima corporis formatione, sed ēt id, quod postea ex alimento transit in substantiā aliti: Deus autem tam animam, quam materiam totam,& esse per continuationem temporum præstat, iō ipse solus est pater, qui simpliciter tribuit esse, homines autem non tribuunt, nisi aliquid, siue partem. Et hoc vult Chryso. super Matthæ. dicens: In mundo. n. quāuis homo hominem generet, tamē vnus est pater, qui omnes creauit, nō enim initium vitę habemus ex parentibus, sed transitum vitę per eos accipimus. i. vnus succedit alteri, a quo esse accipit,& alius alteri, tamen hō simpliciter non accipit esse ab homine, sed a Deo.

Ex hoc sequebatur aliud. i. ꝙ non debeamus vocare aliquem patrē super terrā. Nam si solus Deus est pater eum solū debemus vocare patrē,& tñ ipse non est super terrā, sed dr esse in cęlis. Et dr hoc ad dñiam hominis, qui est pater terrenus. Eadem aūt causa est, quare non debet aliquis vocari magister. ſ. quia nemo est, qui taliter docear,& interius, sicut ostensum est supra, nisi Deus, ideo ille vocatur magister.

An peccatum sit vocare aliquem patrem præter Deum. Quæst. LXIIII.

QVAERITVR autem an peccatum sit vocare aliquem patrem prętер Deum, cū Christus hic vetuit.

Dicendum, ꝙ nō est peccatū. Primo patet, quia verū est, ꝙ aliquis est pater prętер Deū, ergo non est peccatum vocare patrem eum, qui pater est, qui enim genuit nos pater est, & hoc nomē pater his impositum est, ergo non est pctm vocare eos patres. Secundo, quia non est pctm asserere id, quod Deus asserit, sed Deus asserit patres nostros aliquos prętер se cū dicat, ꝙ honoremus patrē, & matrē, Exod. 20.& Deuter. 5. c.& in multis alijs locis scripturę vocat patres eos, qui nos genuerunt, ergo non est peccatū vocare eos patres. Tertio, quia vti vocabulo ad significandum id, ad quod significandū impositū est, nō est pctm, sed hoc nomen pr impositū est ad signandum eos, qui nos genuerunt, ergo illos vocare patres non est peccatum. Quarto, quia negare patrē est pctm magnum filio, neque pōt patrem negare sine cā vrgēti, vt dr 8. Ethi. in fine. Nam qui debet quādiu debet nō pōt abnegare, iō pater pōt facilius abnegare filiū, sed filius non pōt abnegare patrem, nisi efficiatur malitię insanabilis, vt patet ibidē, sed patri tenet. filius ad magnum honorem 9. Ethi.& ille est talis honor, qualis qui debetur Deo 8. Ethi. scilicet. Dijs & parentibus nō possumus ęqualia retribuere. Ergo nunquam potest eum abnegare, sed si filius non vocaret patrem eum, qui se genuit, auferret ei multum de honore, cum in hoc nomine multum honoris impendamus genitoribus

toribus. Sicut dicitur 1.c.Mala.ſcilicet. Si ego pater F ſum, vbi eſt honor meus? Ergo non ſolum non eſt illicitum vocare genitorē patrem, ſed etiam tenemur ad hoc.

Quinto, quia nos imitamur ſacram Scripturam in modo loquendi, ſed ipſa vocat patres eos, qui genuerunt, ergo licet nobis vocare illos patres.

Et ideo dicendum, quòd non ſolum vocamus genitores patres, ſed etiam multos alios. Nam omnes illos, qui preſunt alicui adminiſtrationi potiſſime ſpirituali vocamus patres, & ita omnes prælatos patres dicimus. Etiam eos, qui ętate maiores ſunt patres vocamus, quia ſecundum conditionem ętatis patres noſtri eſſe poterant, licet non ſint, & omnes iſti modi accipiendi patres inueniuntur in ſcripturis. G

Cum autem obijcitur, quòd Chriſtus vetuit vocare patrem aliquem hominem. Dicendum quòd non vetuit ſimpliciter vocari patres, quaſi nullo modo vocarentur patres, ſed quod non vocarentur nomine excellenti, quem proprie pater notat. Nam pater dicitur principium eſſendi, homo autem præſtat homini aliquod eſſe inquantum ab eo procedit, ſed eſſe totale, ſiue præcipuum, aut primum non præſtat, immo Deus dat iſtud eſſe ſolus, vt oſtenſum eſt præcedenti capitulo. Propter quod iſtud nomen pater ſecundum ſuam potiſſimam ſignificationem cōuenit Deo, hominibus autem competit, quaſi equiuoce, vel ſaltem ſecūdum analogiam, quia imperfectum eſſe tribuūt, & non eo modo, quo Deus. Et quia ſi abſolute vocaretur homo pater alterius hominis putaretur ſibi cōuenire pater ſecundum plenam rationem paternitatis, quod falſum eſt, & fieret in hoc Deo præiudiciū, quia ille honor, qui Deo debetur per excellentiam tribueretur homini, ideo vetuit Chriſtus vocare patrem aliquem hominem, ſcilicet ſecundum iſtam rationem totalem paternitatis, quia nullus homo ſic eſt pater, ſed ſolus Deus, qui eſt in cœlis. Et hoc litera dicit, ſcilicet nolite patrem vocare vobis ſuper terrā, ſcilicet qui ſit totale, & primum principium eſſendi, & ſubdit: Vnus eſt enim pater veſter, qui eſt in cœlis, ſcilicet ſecundum iſtum modum paternitatis nullus eſt pater, niſi Deus, qui eſt primum principium eſſendi, & totaliter eſſe conferens, & a nullo recipiens. I

Et eodem modo de magiſtro dicimus, non enim licet vocare aliquem magiſtrum, quaſi abſolute ſit magiſter, ideſt totaliter doceat, quia nemo eſt, qui omnes doceat, neque quantum ad omnia, & interius imprimendo ſapientiam, niſi Deus, vt oſtenſum eſt ſupra: homo autem docet exterius diſponendo intelligibilia, ideo abſolute nemo poteſt vocari magiſter, niſi Deus, homines autem quantum ad aliquid ſunt magiſtri, ſed non ſimpliciter. Et ita Apoſtolus vocabat ſe doctorem gentium, ſiue magiſtum 1.Timo.2. & Deus quoque vocat alios magiſtros, Numeri 11. capitulo.

Religioſi in monaſterijs, an ſuicē ſe patres vocitare poſſint.

De hoc dicit Hierony. ſuper Matthæ. ſcilicet. Quæritur quare aduerſus hoc præceptum Apoſtolus doctorem gentium ſe eſſe dixerit, aut quomodo vulgato ſermone in monaſterijs ſe patres vocant inuicem. Quod ſic ſoluitur aliud eſt patrem eſſe natura, vel magiſtrum, aliud indulgentia. Nos ſi hominem patrem vocamus honorem ętati deferimus, non auctorem noſtrę oſtendimus vitę. Magiſter enim dicitur ex cōſortio veri magiſtri, & ne infinita replicem quomodo vnus per naturam Deus, & vnus filius non præiudicat cęteris, ne per adoptionem dij vocentur, & filij, ita & vnus pater, & magiſter non præiudicat alijs, vt abuſiue vocentur patres, & magiſtri.

Quomodo eſt verum quòd magiſter omnium erat ſolus Chriſtus. Quæſt. LXV.

QVAERETVR quomodo eſt verū, ꝙ magiſter omniū erat Chriſtus, & ſolus ipſe erat magiſter. Nam magiſter ſolus Deus eſt, quia magiſter interius docet, & omnes docet, & quantum ad omnia, & tamē quantum ad omnia hęc nemo eſt magiſter, niſi Deus. Dicendū, ꝙ verū eſt, large enim loquendo, & per aliquā participationē magiſterij multi ſunt magiſtri, ſomnes, qui in aliquo docent, & tamen proprie, & ſimpliciter nemo eſt magiſter, ſed ſolus Deus, quia ipſe ſolus docet interius, & quantum ad omnia, & iſi de Chriſto eſt dicendum, ꝙ eſt magiſter, quia Chriſtus eſt verus Deus, iō competit ei magiſtrum eſſe. Sed tunc dicetur iſtud dictū ſtat aliqualiter quantum ad eos, qui de Chriſto veram fidem habēt, ſicut nos, qui confitemur eū eſſe Deum. Iudæi iſi, quibus Chriſtus loquebatur non confitēbatur Meſſiam eſſe Deum, ſed purū hominem, ſicut vſque hodie credunt, quomodo ergo diſcipuli vocarent eū magiſtrum proprie coram illis? Dicūt aliqui, ꝙ benedictum eſt, quia licet Iudæi non putarent Meſſiā eſſe Deum, tamen in veritate Deus erat, & quod plus eſt, quia ex ſacris Scripturis poterat probari, ideo Ieſus loquebatur de Meſſia velut de Deo.

Item quia licet Iudei non crederent Meſſiam eſſe Deum credebant hoc diſcipuli, qui iam credebant Chriſtum eſſe filium Dei viui Matthæ. 16.c.& prædicabat hoc Ieſus diſcipulis ſimul cum Iudæis, ergo cōuenienter dicebat Chriſtum eſſe magiſtrum. H

Sed dicendū, ꝙ non ſtat. Primo, quia dato, ꝙ Chriſtus in veritate eſſet Deus, cum non crederetur eſſe Deus a Iudæis, non attribueret ei Ieſus conditiones Dei. Sic patet ſupra 19.c.de illo adoleſcente, qui vocauit Chriſtum magiſtrū bonum, & dixit ipſe, quid me interrogas de bono? vnus eſt Deus bonus. ſcilicet ſolus Deus eſt bonus. Et tamen ipſe Deus erat, vt poſſet vere vocari bonus, licet nullus eſſet bonus, niſi Deus, ſed quia ille adoleſcens non credebat eum eſſe Deū noluit, ꝙ contra cōſcientiā vocaret eū bonum quouſque Deū confiteretur. Item non ſtat, quod allegatur, ſ. ꝙ prędicabatur hoc diſcipulis, qui ſciebāt Chriſtū eſſe Deum. Nam hoc ſtaret ſi ſolis diſcipulis diceret, ſed dicebat turbis potius, quam diſcipulis, licet diſcipuli eſſent præſentes, ideo non reſpiceretur, niſi fides turbarum, quia ſimile fuit de adoleſcente vocante Chriſtū bonum. Nam coram diſcipulis dixit ei Chriſtus, cur me vocas bonum cum ipſe putaret Chriſtum eſſe purum hominem, licet diſcipuli, qui illud audiebant, putarēt illum eſſe Deum. Eſt ergo dicēdum, ꝙ vocatur Chriſtus magiſter, & proprie quidem, quaſi ipſe omnia doceat. Sed accipitur docere de eis, quæ pertinent ad ſalutem, & tunc eſt verum, quòd ſicut ſolus Deus eſt ſimpliciter, & corporaliter pater, quia ipſe ſolus dat totum eſſe, & ſimpliciter, & omnibus, ita Chriſtus eſt abſolute magiſter, quia ipſe dat totam doctrinam, & omnibus, ſcilicet quia nihil aliud eſſet neceſſarium ad ſalutem, niſi quod Chriſtus doceret, & iſta doctrina pro omnibus eſſet, cęteri vero, qui docerent nō eſſent magiſtri, quia ſi recte docerent, nihil docerent, niſi quod Meſſias tradidiſſet, quia non licet deuiare a doctrina eius, neque in puncto. Et hoc conueniebat etiā ſecundum intentionem Iudæorum, quia dato, quòd Meſſias eſſet purus homo, credebatur ab eis datum talem doctrinam, a qua non liceret recedere, & quam cæteri ſequi tenerentur, & ideo ille ſimpliciter eſſet magiſter, ſicut Deus eſt pater ſimpliciter. K

Secundo apparet, quòd iſta ſit intentio Chriſti, quia

quia hic, quando locutus eſt de patre, dixit ꝙ Deus A erat pater, & nemo alius. Quando autem dixit de magiſtro, dixit ꝙ Chriſtus, ideſt Meſſias erat magiſter, & nemo alius, & Deum non expreſſit. In quo innuit, ꝙ ad eſſe patrē vere, & ſimpliciter oportebat eſſe Deū, & tamē ad eſſe magiſtrum non oportebat eſſe Deū, ſed alicui minori poterat competere, ſcilicet Chriſto quem Iudæi minorem putabant.

Et cauſa eſt, quia pater eſt principium eſſendi, ideo vocatur abſolute pater, qui eſt principium totius eſſe, magiſter autem dicit doctrinā, iō vocatur magiſter, qui totam doctrinam tradit, & quia illā proprie doctrinam vocamus, quæ pertinet ad ſalutem noſtram, aliam vero, quæ ad hoc non pertinet, quaſi equiuoce B vocamus doctrinam, iō illum dicemus abſolute totā doctrinā tradere, qui docet oīa, quæ ſunt neceſſaria, aut ſufficientia ad ſalutem. Sed hęc docet Meſſias, & pōt docere ea, etiam ſi eſſet minor Deo, ergo ipſe vocatur abſolute magiſter. Sed abſolute non poteſt vocari pater, qui nō eſt Deus, eo ꝙ non poteſt eſſe principium totius eſſe, qui Deus non eſt.

Tertio apparet hoc, quia ex verbis Ieſu apparet manifeſte, quòd ipſe non vult patrem, & magiſtrum pertinere ad eundē, vel ſaltem ſecundū eandem rationem. Poterat.n. poni hoc tripliciter. Vno modo, ꝙ tam pater, quam magiſter vocarentur ſimul Deus, & Chriſtus. Secundo modo, ꝙ pater, & magiſter vocaretur Deus, & magiſter vocaretur Chriſtus ſimul cum Deo, ſed non pater. Tertio modo, ꝙ Deus vocet ſolū pater, Chriſtus vocetur ſolum magiſter. Si acciperet primo modo, ponerent vt penitus equales Chriſtus, & Deus, vel acciperetur tam pater, q̄ magiſter large, ſicut in nobis accipimus patrem, & magiſtros. Si acciperetur ſecundo modo poſſet facere dubitationē, an ſoli Deo cōpeteret eſſe magiſtrum, vel alicui minori. Ponendo autem tertio modo in nullo cōicant, cum Deus ſe habeat ad ſolā paternitatē, & Chriſtus ad ſolum magiſtrum. Et tñ ponitur hic in tertio mō, quia q̄ñ de patre locutus eſt ſolū Deum nominauit, cum autem magiſtrum ſolum Chriſtum expreſſit. Nam bis tetigit de magiſtro, & nunq̄ noīauit Deum, D ſed primo dixit: Nolite vocari Rabbi, vnus eſt.n. magiſter veſter, & non expreſſit ibi quis eſſet, & poſtea dixit: Nec vocemini magiſtri, quia magiſter vnus veſter eſt Chriſtus. Iō voluit ad ſolū Deū pertinere paternitatem, & ad ſolum Chriſtum magiſtrum, quaſi eſſet aliquid mitius.

Quarto apparet hoc manifeſtius, quia ſi magiſtrū eſſe acciperet Chriſtus hic prout ſoli Deo competit, negaret illud de hoīe, de quo negat cętera, quæ Deo ſoli competunt, ſed non facit. Ergo magiſtrū eſſe nō cōperit ſoli Deo, vt Chriſtus loquitur. Sic patet ſupra 19.& Mar. 10.c. q̄ñ adoleſcens dixit Chriſto, magiſter bone, &c. & Chriſt⁹ redarguit ipſum, quare vocabat eum bonum, vt patet e.c.& tñ non redarguit, ꝙ eum voceret magiſtrum. Si tñ equalia eſſent vtrūque nega- E ret. Et patet cauſa, quia dixit, ꝙ non vocaret eū bonū, quia ſolus Deus eſt bonus. Si ergo ſolus Deus eſſet magiſter diceret pariter, ꝙ non vocaret eū magiſtrū, ſed hoc non negauit, neque prohibuit ſe vocari, immo ſic vocabatur, ergo eſſe magiſtrū poterat cōpetere alicui, qui eſſet minor, q̄ Deus, & ſic ēt coram Iudæis, qui non credebant Chriſtum, ideſt Meſſiam eſſe Deum poterat conuenienter dicere Ieſus, ꝙ non erat aliquis magiſter, niſi Chriſtus, quia ipſe ſolus plene tradebat totam doctrinam neceſſariam ad ſalutē, cętera vero non poterant aliquid addere ad hoc, neque ab illo deuiare, ſed ſequi ſolum id, quod ille docuiſſet.

Quare Chriſtus non dixit hic, quòd pater omnium eſſet Chriſtus, ſed magiſter omnium. Quæſt. LXVI.

QVAERETVR quare Chriſtus non dixit hic, ꝙ pater omnium eſſet Chriſtus, & quare ſpecialiter voluit dicere, ꝙ eſſet Chriſtus magiſter omniū.

Ad primum dicēdum, ꝙ fuit primo, quia pater eo mō, quo hic accipitur, nō poteſt cōpetere, niſi Deo, cum debeat dare totum eſſe, & ſimpliciter, & tamen Iudæi non credebant Meſſiam eſſe Deum, ideo non crederent eum eſſe patrem eo modo, quo Chriſtus loquebatur.

Secundo, quia dato, quòd ex ſacra Scriptura poſſet conſtare Chriſtum eſſe Deum, & ideo eſſe patrem abſolute, tamen hoc non faciebat ad propoſitū, quia probare eū eſſe Deum. i. ꝙ totum eſſe daret, non erat, quod Chriſtus intendebat, & erat magnę difficultatis apud eos, qui aliter intelligebant ſacram Scripturā, iō non curauit de hoc. Ad ſecundum dicendū, ꝙ voluit oſtendere ſe eſſe magiſtrum, quia iſtud magis pertinebat ad eum. Nam Chriſtus non venerat ad oſtendendum opera poteſtatis, ſed ad prædicandum veritatē, q̄ credentes ſaluaremur, & iō opera poteſtatis eius non proderāt directe per ſe, ſed ſolum ad doctrinā, non.n. faciebat miracula propter aliud, niſi vt crederetur. Et C ſic dī Ioan. 20.c. multa, & alia ſigna fecit Ieſus, quę in hoc libro ſcripta non ſunt, ſed hęc ſcripta ſunt, vt credatis, quia Ieſus eſt filius Dei, & credentes vitam habeatis. Et tñ ad fidē proderat doctrina, quia id quod ipſe docebat tenendum erat, & credendū, iō potius voluit loqui de doctrina ſua, quam de poteſtate. Et maxime, quia iſtud facilius ſuaderi poterat, quam id, quod ad poteſtatem pertinebat.

Quomodo Chriſtus dixit: Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus, & an de ſeipſo loquebatur. Quæſt. LXVII.

QVAERETVR quomodo Chriſtus dixit magiſter vī vnus eſt Chriſtus, & an de ſeipſo loquebatur. Aliqui dicunt, quòd ſic. Et patet primo, quia dī Ioan. 13.c. Vos vocatis me magiſter, & dñe, & bene dicitis, ſum etenim. Et hoc dixit ipſe diſcipulis ſuis, iō & poterat nūc eis dicere ſe eſſe magiſtrum de ſe loquendo. Secūdo, quia ipſemet iubebat ſe ſic vocari infra 26. & Luc. 22. & Mar. 14. ſcite in ciuitatē ad quendā, & dicite ei. Magiſter dicit tempus meū prope eſt, &c. Tertio patet, quia ita vocabant eū Iudæi tā Phariſæi, q̄ cęteri, & ipſe libenter rñdebat audito iſto noīe, vt ſupra præced. c.i. magiſter ſcimus, quia verax es. Et iterum: Magiſter, quod eſt magnū mandatum in lege? Et etiam Sadducæi ſic eum vocabant e.c.ſ. Magiſter, Moyſes dicit, &c. ergo vocaret ſe nūc magiſtrū. Dicendū ꝙ Ieſus dicendo hoc, non loquebat de ſeipſo, quaſi de ſeipſo, nā cū loqueret de Chriſto. i. Meſſia, & ipſe eſſet Meſſias, & nemo alius, oportet ꝙ de ſeipſo loquat. Tñ non loquit de ſe, quaſi de ſe, vt expreſſe ex mō loquendi ſeipſum exprimat. Et patet primo, quia ad hoc oportebat, ꝙ notum eſſet ipſum eſſe Meſſiam, & tñ hoc non erat ſic creditū apud Iudæos, ergo non loquitur de ſeipſo.

Sed obijcietur, quòd diſcipuli, qui hæc audiebant ſciebant iam eū eſſe Meſſiā ſupra 16.c. ergo poterat de ſeipſo loqui. Dicendū ꝙ non ſufficit. Nam licet diſcipuli hoc audirent nō adiuuabat, qa non erāt ipſi, ad quos ſermo dirigebatur, ſed turbę Iudæorū, quæ nōdum hoc credebant, diſcipuli autē erant inter illos, ſed non pars aliqua notabilis, ad quē ſermo fieret, iō

Universidad de
Biblio

ſicut nemine ſciente Ieſum eſſe Chriſtum non diceret hoc Ieſus, quaſi ex nomine ſuo, ita neque diceret nunc ſcientibus ſolis diſcipulis inter turbas Iudæorũ.

Secũdo, quia hoc dato, loqueretur ex nomine ſuo expreſſe, vt diceret vnus eſt, & ſolus magiſter veſter, ſcilicet ego, & tamẽ dixit vnus eſt magiſter Chriſtus, ergo noluit oſtendere, ꝙ de ſe loqueretur.

Tertio, quia Chriſtus ante mortem ſuam nõdum reuelauerat Iudæis an Meſſias eſſet. Nã in die paſſionis quæſiuit ab eo Caiphas adiurando ſi erat Chriſtus filius Dei benedicti infra 26. & Mar. 14. & tamen ſi nũc de ſeipſo loqueretur vocando ſe Chriſtum, ideſt Meſſiam apte, non quærerent ab eo hoc Iudæi ſtatim in paſſione, ergo non reuelauerat tunc, neque alio tempore.

Quarto patet, quia ſi Chriſtus hoc diceret, quaſi de ſeipſo vocando ſe Meſſiam blaſphemarent multi Iudæi, & potiſſime Phariſæi. Quod patet, quia infra 26. & Mar. 14. c. quando Ieſus reſpondit Caiphę ſe eſſe Chriſtum, ſcidit ille veſtimenta ſua, & dixit iam non eſſe neceſſaria teſtimonia, quia ille blaſphemauerat, Et tamen nũc nemo locutus eſt quidquam: ergo loquebatur, quaſi de alio, & non de ſeipſo.

Quinto, quia ſimili modo eadem die quæſierat ipſe de Meſſia a Phariſęis, ſcilicet quid eis videbatur de Chriſto, cuius filius eſſet, & tñ manifeſtum eſt, ꝙ nõ loquebatur de ſeipſo, quaſi de ſe, quia illi nihil tũc reſponderent, ſed recurrerent ad iniurias, ſed quæſiuit, quaſi de alio, vt oſtenſum eſt præcedenti c. ergo hic loquebat̃ de ſeipſo, quaſi de alio. Et hoc eſt tenendũ. Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ non eſt ſiłe, quia ibi Chriſtus locutus eſt ſolis diſcipulis, qui eum agnoſcebant eſſe Meſſiam ſupra 16. c. & iõ tam dominum, quam magiſtrum coram eis ſe poterat vocare, & conueniens erat ſic dici ad eos docendũ. Secus erat nũc, quãdo loquebatur turbis Iudæorũ, quę hoc neſciebant, & ſequebantur inconuenientia dicendo hoc coram illis, vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ipſe iubebat ſe vocari magiſtrum, non prout magiſter ſignat ſolũ Meſſiã, ſed prout conuenit omnibus illis qũocunque docẽt, & qm̃ ipſe docebat omnes, & vocabatur ab omnibus magiſter, & ita ſe vocari iubebat, & licet vellet ſe vocari magiſtrum, vt ſoli ei competit, quia Chriſtus eſt, tñ hoc ex nomine non exprimebat. Ad tertium dicendum, ꝙ Phariſęi, & Sadducęi, & omnes Iudęi vocabant Ieſum magiſtrum, non prout ſoli Meſſię, vel ſoli Deo competit, ſed prout erat nomen generale, quo ipſi etiam vtebantur vocando ſeipſos magiſtros, & ita dixit Chriſtus, ꝙ volebant vocari ab hominibus Rabbi, & ita non vocabant Ieſum magiſtrum ſpecialiter, ſicut ei competebat, quia erat Deus, vel Meſſias.

Ad quid proderat nunc Chriſto dicere, quòd vnus, ideſt ſolus magiſter erat Chriſtus, &c.
Quæſt. *LXVIII.*

SED quæretur ad quid proderat nunc Chriſto dicere, ꝙ vnus, ideſt ſolus magiſter erat Chriſtus cum neſciretur eum eſſe Chriſtũ. Dicendum, ꝙ primo proderat ad reuelandum difficultatem probationis, q̃ facturus erat Chriſtus poſtq̃ agnoſceretur eſſe Meſſias. Nam volebat, ꝙ tunc crederetur ei ſumme, & ideo oſtendere debebat, quòd Meſſię in omnibus credendum erat, hoc autem nũc probauit. Nam vocauit Meſſiã magiſtrũ ſimpliciter, & ſolum eum magiſtrum, ideo ei ſoli in omnibus erat credendum.

Secundo fuit, quia conuenientius iſtud nunc ꝓ-

F babatur, quam poſtquam oſtenderetur, vel diceretur Ieſum eſſe Meſſiam. Nam tunc Iudæi inuiderent ei, & forte non aſſentirent, quòd ei omnibus credendũ erat, nunc vero cum non diceretur quis eſſet Meſſias neque innuebatur Ieſum eſſe Meſſiam facilius aſſentirent eis, quæ dicerentur in honore Meſſię. ſ. ꝙ ipſe ſolus eſſet magiſter, & ꝙ ei credendum erat per oĩa, ſic. n. fuit præced. c. qñ quæſiuit Ieſus de Chriſto. i. de Meſſia cuius filius eſſet, & rñſum eſt, ꝙ Dauid. ipſe vero oñdit, ꝙ erat filius Dei, & nõ reſtiterunt ei Phariſæi, & tñ ſi de ſeipſo quæreret ab eis cuius filium eũ putarent, ſtatim prorumperent in iniurias, & contumelias, & nõ dicerent eum filiũ Dauid, quod Meſſię competebat.

G

Quomodo Meſſias poterat vocari magiſter.
Quæſt. *LXIX.*

QVAERETVR qũo Chriſtus. i. Meſſias poterat vocari magiſter. Nam ſoli Deo competit magiſtrum eſſe, vt oſtenſum eſt ſupra: ipſe. n. ſolus docet quantũ ad omnia, & interius.

Dici põt vno modo, quòd Meſſias verè, & plenè magiſter eſt, qm̃ ipſe Deus eſt, & iõ nihil deeſt ei de plenitudine magiſtri. Secũdo põt dici, ꝙ ẽt ſi Meſſias non eſſet Deus, ſed purus hõ, eſſet magiſter ſimpliciter, quia magiſter vocat̃ abſolute ille, q docet oĩa, q̃ ſunt neceſſaria ad fęlicitatem, q̃ eſt finis noſter, & tñ
H Meſſias daturus eſſet legẽ, quæ dirigebat ad vitã ęternã ſufficienter, vltra q̃ nihil erat neceſſariũ, iõ etiã ſi Meſſias non eſſet Deus, vocaretur magiſter abſolute. Et hoc mõ intelligebant Iudæi, qui non credebant Meſſiã eſſe Deũ, & tñ credebãt, ꝙ ipſe eſſet ſolus magiſter, quia non reſtiterunt verbo Chriſti nunc. Sed accipiendo magiſtrum ꝓ eo, q ſimpliciter in hoĩbus, & interius docet, & Meſſias ſit ſic magiſter, qũo ſtabit, quod dr̃, ꝙ ſolus ipſe eſt magiſter, quia tunc pater non eſſet magiſter, neque Spiritus Sanctus. Dicendũ ꝙ pater, & Spiritus Sanctus eſt magiſter, & non obſtat, ꝙ ſolus Chriſtus ſit magiſter, q a in eſſentialibus prædicatio facta de vna perſona non excluditur alia, ſed magiſtrum eſſe eſt eſſentiale, iõ licet dicat̃, ꝙ ſol᷒
I filius eſt magiſter, non excludit̃ pater, neq; Spiritus Sanctus. Et rõ eſt, q a pater, filius Spiritus Sanctus nõ ſunt plures magiſtri, ſed vnus magiſter, & iõ ille magiſter, qui eſt filius ſolus, eſt pater, & Spiritus Sãctus, qm̃ non eſt alia ſapientia, aut virtus naturalis qua pater doceat, & Spiritus Sanctus, quam illa, qua filius docet, & ideo ſi vna perſona diuina eſt magiſter, & alia quoque erit magiſter.

Quomodo eſt verum, quòd Chriſtus dixit, ſcilicet qui maior eſt omnium veſtrum, erit miniſter veſter.
Quæſt. *LXX.*

K QVAERETVR qũo eſt verũ, quod Chriſtus dixit. ſ. Qui maior eſt oĩum veſtrũ, erit miniſter veſter. Aliqui dñt, ꝙ intelligitur per modũ prænũciationis, ſ. ꝙ ille, qui maior futur᷒ eſſet in Eccleſia, eſſet miniſter. Nã maior in Eccleſia eſt vicarius Chriſti. i. ſummus pontifex, & iſte eſt miniſter. ſ. ſeruus. Vñ ſic vocat ſe ſeruũ ſeruorũ Dei, & ſic exponit Nicolaus.

Sed melius ſtat, ꝙ ponat̃ hoc ꝑ modũ imperij, vel conſilij, q̃ ꝓnunciationis. Primo, q a iſta ſnĩa ſua alibi repetit̃, & ponit̃ ꝑ modũ imperij, vel cõſilij, vt ſtatim dicet̃, iõ debet exponi iſta ꝑ illã. Secũdo, quia nõ ſtat ſatis cõueniẽter, ꝙ ponatur ꝓ pręnũciatione, quia Chriſtus intẽdit ea, q̃ ꝑtinẽt ad doctrinã. Pręnũciare aũt quid futurũ non pertinebat ad doctrinã, neq; ad aliq̃ vtilitatem, vt ꝙ diceretur, ꝙ princeps Eccleſiæ vocandus

vocandus erat miniſter, quia multa alia vtiliora poterant prædici, quæ tamen Chriſtus non curabat prędicere. Ergo neque iſtud dixit prædicendo futura.

Dicendum igitur, quòd dicitur docẽdo, & poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur: Qui maior eſt omnium, erit miniſter veſter, ideſt qui voluerit maior eſſe inter vos, oportet ꝙ ſit minor efficiendo ſe minorem, & miniſtrũ omnium, quia nunc non poteſt quis peruenire ad magnum ſtatum, niſi per humilitatem. Sic dicitur Mar. 9. c. Siquis vult primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, & omnium miniſter. Et iterum ait: Qui non receperit regnum Dei, vt paruulus, non intrabit in illud. Alio modo poteſt accipi, quòd reſpondeat præcedentibus, quia dixit Chriſtus, quòd nullus erat magiſter, niſi Chriſtus, ideſt Meſſias, & quoniam aliquis diceret, quid ergo nos ſumus, qui docemus? & potiſſime cum aliqui magnalia docerent, & facerent, ſicut accidit inter diſcipulos Chriſti. Reſpondet Chriſtus, quòd illi non erant magiſtri, quia non ſolum omnes immo ſiquis eſſet potiſſimus omnium in docendo, non eſſet ille magiſter, ſed eſſet miniſter, ſcilicet Chriſti, quia ea, quæ doceret, non doceret quaſi a ſeipſo, ſed accipiẽs ea a Chriſto, & ideo nõ eſſet magiſter, quia magiſter a ſe habet, ſed eſſet, quaſi magiſtri miniſter. Sic dicit Origenes. Si miniſtrat quis verba diuina, ſciens quia Chriſtus in eo fructificat, nequaquã ſe magiſtrum, ſed miniſtrum profitetur.

Ad quid introduxit Chriſtus hoc verbum, ſcilicet qui maior eſt omnium, &c. *Quæſt.* *LXXI.*

QVAERETVR ad quid introduxit Chriſtus iſtud verbum, ſcilicet qui maior eſt omniũ veſtrum erit miniſter veſter. Dicendum, ꝙ vno modo introducitur hoc, quaſi probatio præcedentium. Nam dictũ fuerat, ꝙ non vocaremur magiſtri, quia magiſter noſter vnus. i. ſolus eſt. ſ. Chriſtus, & quia magiſter eſt nomen inęqualitatis, & excellentię vetuit inter nos iſtam inęqualitatẽ quãtum ad animum. ſ. vt nemo ſe credat, vt alijs maiorẽ, q a tunc liceret ẽt ſe vocare magiſtrũ, & patrẽ, ſed potius, qui maior eſt, debet ſe reputare, vt minorẽ, & ſeruũ oĩum. Et ita non vſurpauit nomen magiſtri, & patris aut domini. Secundo ponit̃ hoc ad oñdendum, ꝙ non concordamur Phariſæis, & Scribis in doctrina. Illi. n. cupiebant primas cathedras in Synagogis, & primos accubitus in cęnis, & vocari ab oĩbus Rabbi. Et in his non ſolũ, qui aliquo bono digni videbãtur, ſed ẽt, qui nullo bono digni erant talia appetebant. Chriſtus aũt ex oppoſito docet nos. ſ. ꝙ non ſolũ, qui digni nõ ſunt nõ ambiãt talia, ſed ẽt qui digni ſunt illa non cupiant, ſed potius ſe paruos ſponte faciant alijs ſeruientes. Tertio ponit̃ hoc ad oſtendendum dr̃iam inter legem Chriſti ad ſtatus alios hominum. ſ. ꝙ in lege Chriſti aliquis principatus eſſe debebat, quia nullus ſtatus põt manere ſine principatu, quia aliàs nullum eſſet regimen, aut ordo, & quia ſtatus legi Chriſti eſt valde ordinatus neceſſe eſt, ꝙ daretur principatus in eo, & ſic eſt. Et tñ hoc Chriſtus noluit. ſ. ꝙ principes in ſtatu legis ſuę non eſſent tales quales apud gentes, quia ibi principes hñt nomen principum, & benefactorũ, quaſi ab eis pendeat velut a principio quodã, & cã efficiente bonũ ſubditorũ, & inſuper dominant̃ ſubditorũ imponentes ſibi onera, quaſi vere ſint ſubditi eorum, & quòd eis teneantur ad omnem obedientiam, & tributorum præſtationem. Sic dicitur ſupra 20. ca. principes gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt poteſtatem exercent in eos. Et Luc. 22. c. dicitur. Principes gentium dominantur eorum, & qui pote-

A ſtatem habent ſuper eos benefici vocantur, ideſt bonum impendentes, & a quibus bonum ſubditorum dependet. Chriſtus autem vtrunque abſtulit in ſuo principatu, ſcilicet quòd principes non ſubijcerent alios ſibi, quaſi ſubditos imponendo illis onera, vt vere ſubditis, ſed potius ꝙ principes acciperent ſupra ſe onera ſubditorum, & miniſtrarent eis. Et de hoc dicitur ſupra 20. c. & Mar. 10. & Luc. 22. ſcilicet non ſic autem erit inter vos, ſed quicunque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter, & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Secundum autem ex primo intelligebatur. Nam ſi princeps ſubijceret ſe ſubditis miniſtrãdo eis, non ſe vocaret benefactorem, vel cauſam boni eorum, quod ad ſu-
B perbiam, & inanem gloriam pertinet. Hic vero vtrũque expreſſe poſuit. Primum quidem, ſcilicet non dominari, ideſt non imponere onera ſubditis, quaſi vere ſubditis cum dicit hic, quòd qui maior eſt, ideſt conſtitutus princeps in Eccleſia, non debet ſe, vt maiorem reputare, & tenere, ſed efficiat ſe miniſtrum omnium. Secundum autem vetuit, cum ſupra dixit, quòd nemo vocaretur magiſter, & ſi non licet vocari magiſtum, & patrem, a fortiori non licebit vocari dominum, quod eſt nomen maioris poteſtatis.

Quomodo eſt verum illud, ſcilicet qui ſe exaltat humiliabitur.
Quæſt. *LXXII.*

C QVAERETVR quomodo eſt verum illud, ſcilicet qui ſe exaltat humiliabitur.

Dicẽdum, ꝙ põt intelligi vno modo. ſ. qui ſe exaltat iactando ſe de bonis, quæ habet, vel de illis, quę non habet apud homines. Humiliabitur ideſt tenebitur, vt humilis, vel abiectus apud Deu. Et hoc mõ omnis, qui peccat, humiliabitur apud Deũ. i. paruus reputat̃. Qui aũt ſe humiliat. i. paruum iudicat hic, & cõtẽptibilẽ ẽt ſi hẽat excellentiã, vel acceperit a Deo aliqua, q̃ poſſint eũ extollere exaltabit̃ apud Deũ, q a De᷒ reputat illũ, vt excelſum. Sic dicit Remigius. Oĩs q ſe de ſuis meritis extollit, apud Deũ humiliabit̃, & qui ſe de benefactis humiliat, exaltabitur apud Deũ. Et iſte modus loquẽdi eſt in ſacra Scriptura, vt ſupra
D 5. c. ſcilicet. Qui ſoluerit vnum de præceptis iſtis minimis, & docuerit homines, minimus vocabitur in regno cęlorum, qui autem fecerit, & docuerit hoĩes, magnus vocabitur in regno cęlorum. Prouenit aũt ex hoc, quia humilis ſignificat abiectũ, & humiliare ſignificat abijcere, & contemnere, & tñ aliqñ ꝯtemnit hõ ſeipſum, & abijcit ſe ꝑꝑ Deũ. Et tũc eſt humilitas, q̃ eſt virtus multũ laudabilis. Aliqñ aũt contemnitur hõ ab alijs, vel abijcitur, aut efficitur parui valoris, & honoris, & tunc dr̃ humiliari. Sic accipitur Exo. 21. c. de illo, qui deflorauit virginem dr̃, ꝙ humiliauit eã, ſ. ꝙ nõ eſt tanti honoris, neque valoris, aut opinionis fęmina ad hoc, quòd accipiat virum poſtquã deflorata eſt, ſicut quãdo manet in virginitate. Et hoc
E modo vocatur humilitas ſtatus paruus, qui eſt ſtatus pauperum, & eorum, quos nemo magno honore dignos putat. Sic accipitur Luc. 1. c. ex verbis Dominę noſtrę, ſcilicet. Quia reſpexit humilitatẽ ancillę ſuæ. Et nõ accipitur humilitas pro virtute, ſed pro paruo ſtatu. Nam ſi pro virtute acciperetur, eſſet ſenſus, ꝙ laudaret ſe Domina de virtute illa, & diceret, ꝙ propter meritum humilitatis reſpexit Deus ad illã. Sed falſum eſt. Nã ſicut non licet alicui ſe laudare de virginitate, vel alia virtute, ita neque licet ſe laudare de humilitate, immo magis vitium, & magis turpe eſt ſe de humilitate laudare, q̃ de alijs virtutibus, vel excellẽtijs, cũ humilitas opponat̃ ſupbię, ſm q̃ quis extollit̃ de excellentia, q̃ habet, vel hr̃e fingit. Eſt ergo

Humilitas pro infimo ſtatu quãdoque accipitur.

sensus, scilicet quia respexit humilitatem ancillę suę, F ideſt statum parvum, & contemptibilem inter homines, & voluit me eleuare ad excelsa, ideo beatam me dicent, scilicet non dicar beata ad omnibus propter id, quòd ego habebam, sed propter id, quod Deus mihi dedit respiciendo me humilem, ideſt paruã, & contemptibilem existentem.

Alio modo potest intelligi, quòd qui se exaltat in hac vita superbiendo de aliqua excellentia, quam habet, vel nõ habet, vel se de ea iactat, humiliabitur, ideſt deprimetur in inferno, quia non potest esse status cõtemptibilior, quam manere in inferno, eo quòd ibi nullum bonum manet, in quocunque autẽ alio statu, vel manet bonum, vel species boni, quæ in inferno non est. G

Tertio modo potest intelligi pro statu præsenti, scilicet qui se hic exaltat, humiliabitur hic. Nam aliqui extolluntur hic premendo proximos suos, quasi subditos, & illos Deus interdũ deijcit a statu suo, & hoc est humiliare eos, & è contrario, qui se humiliat exaltabitur, scilicet quia aliqui humiliãt se hic corã Deo, & hominibus nullo modo dignos se reputando, & Deus illos extollit hic dando magnos honores in vita. Sic dicitur 1. Regum 15. c. de Saule, scilicet cum paruus esses in oculis tuis, caput factus es in tribubus Israel. Sic dicitur Luc. 1. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes, ideſt exaltauit humiles, & depressit diuites. De humilitate non est nunc dicendum, quoniam satis declaratum est supra 18. ca. q. 15. H vsque ad q. 21.

Vę autem vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritę, quia clauditis regnũ cęlorum ante homines: Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes propter hoc amplius accipietis iudicium. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum proselytum, & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo, quam vos. I

Væ autem vobis. Postquam ostendit Christus hypocrisis motiuum, quòd est superbia, ostendit hic multiplicem eius effectum. Et diuiditur in duas, quia primo ex multiplici effectu hypocrisis ostẽdit culpam, secundo subiungit pœnam ibi. *Serpentes geminia viperarum.* Circa primum considerandum, quòd cum hypocrisis sit simulatio quædam, & illa opponatur veritati. Veritas autem triplex est, scilicet iustitię, vitę, & doctrinę, ideo ostenditur, quomodo Pharisęi per hypocrisis simulationem corrumpebant omnes has veritates. Et primo qualiter corrumpebant veritatẽ doctrinę. Secũdo qualiter corrumpebant veritatem iustitię ibi. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, qui decimatis*, Tertio qualiter corrumpebant veritatem vitę ibi. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, qui mundatis.* Circa primum, vt aliqui dicunt considerandum est, quòd doctrina legis ad tria extendebatur, & ordinabatur. Primo ad cognitionem Christi in lege promissi. Secundo ad salutis consecutionem per mandatorum impletionem, quia dictum est supra 19. c. Si vis ingredi ad vitam, serua mandata. Tertio ad cultum vnius Dei obseruandum, & ideo diuiditur ista prima pars in tres partes secundum, quòd Pharisęi corrumpebant ista tria per simulationem. Secunda ibi. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, qui circuitis.* Tertia ibi. *Væ vobis duces cæci.* Circa primum dicitur. *Væ vobis.* Ad maledictionem pertinet, quam Christus prænunciat istis. *Scribæ, & Pharisæi.* Contra istos incepit loqui in principio capituli, cum dixit: Super cathedram Moysi sederũt Scribę, & Pharisæi. Et contra eos continuat sermonem vsque ad finem c. *Hypocritæ.* Ideſt simulatores sanctitatis, quam non habebãt. *Quia clauditis regnum cœlorum.* Scilicet claudendo portam, vt non sit hominibus aditus introeundi in regnum cœlorum. *Ante homines.* In hoc significat promptitudinem ad intrandum, quam isti tollebant, scilicet quòd regnum cœlorum corã hominibus erat apertum, ita vt cuilibet promptum esset intrare, quia ostium erat ante homines, ideſt coram hominibus, & tamen isti claudebant. *Vos enim non intratis.* Scilicet Pharisæi, & Scribæ non intrabant in regnum cœlorum quomodocunque accipiatur illud, & ita erat culpa. *Neque introeuntes.* Ideſt intrare volentes, vel intrarę paratos. *Intrare sinitis.* Ideſt impeditis eos, & ita erat magna culpa. Nam si ipsi non intrarẽt, & permitterent alios intrare erant in seipsos iniqui, sed non erant inuidi in alios. Si vero alios non permitterent intrare, vt ipsi intrarent, essent quidem increpabiles, sed non omnino. Nunc vero cum ipsi non intrarent, neque permitterent intrare volentes erant magna increpatione digni. *Væ autem vobis.* Hic ponit secundum, in quo Pharisæi, & Scribę corrumpebãt veritatem legis quantum ad impletionem præceptorum per hypocrisim. Et dicitur. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi.* Omnes istę maledictiones diriguntur ad istos. *Hypocritæ.* Ex hypocrisi erat totum malum istorum, de quo eos nunc Christus arguit.

Qui comeditis domos viduarum. Ideſt accipitis quidquid viduæ habent, & ita deuoratis domos earũ. *Orationes longas orantes.* Ideſt facientes longas orationes. Et est modus loquendi Iudaicus, & improprius, quia nemo orat orationem, & simile dicitur Psal. 105. c. Crediderunt verbis eius, & laudauerunt laudem eius, & tamen nemo laudat laudem, sed laudem profert.

Propter hoc amplius accipietis iudicium. Ideſt maiorem condemnationem, scilicet quam illi, qui peccant, & non decipiunt hypocrisi, sicut vos decipitis. *Væ autem.* Hic autem secundum alios ponitur secundum de supra dictis, scilicet. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi.* Ex eadẽ ratione, ex qua supra, scilicet quia peccabant, licet nõ in eodem peccato comminatur Christus, vel maledicit Pharisæis, & Scribis. *Hypocritæ.* Istud quoque ex hypocrisi faciebant. *Qui circuitis mare, & aridam.* Ideſt perambulatis terram, & mare. Est consueta Hyperbole, ideſt per multa discurritis, Nam non discurrebant per terram totam, & mare ad hoc, quòd vnum proselytum conuerterent, sed multa circuibant facientes multa ingenia, & magnos labores adhibẽtes. *Vt faciatis proselytum vnum.* Ideſt, quòd conuertatis vnum hominem ad Iudaismum de Gentilitate. *Et cum fuerit factus.* Scilicet proselytus, ideſt conuersus ad Iudaismum. *Facitis eum filium gehennæ.* Ideſt dignum inferni pœna. *Duplo quam vos.* Ideſt valde vobis deteriorem.

Triplex veritas.

Doctrina legis ad tria ordinabatur.

Quare Christus posuit contra Pharisæos, & Scribas væ.
Quæst. LXXIII.

QVAERETVR quare Christus posuit hic contra Pharisæos, & Scribas vę.

Dicendum, quòd vę importat maledictionem. Sic patet Apo. 8. c. vbi audita est vox vnius magnę aquilæ volantis per medium cœli dicentis: Væ, væ, væ, habitantibus

tantibus in terra. Et Apo. 9. c. dicitur: Vę vnum abijt, A & ecce adhuc veniunt duo vę post hęc.

Causa huius expressionis maledictionis dicendo væ fuit prima, quia voluit exterrere Pharisęos, & Scribas, vt cauerent a malo, quo vtebantur, quia fortassis timore superuenturi mali desisterent. Secunda causa fuit, vt Christus ostenderet se similem Deo in positione legis. Deus enim cum posuit legem mandauit ad confirmationem eius proferri maledictiones super non obseruantes, & benedictiones super obseruantes, & iussit sex tribus stare super montẽ Garizim ad benedicendum, & sex tribus ad maledicendum super montem Hebal in introitu terrę Chanaan Deut. 27. Et ibi tam benedictiones, quam maledictiones po- B nuntur. Christus autem cum esset verus Deus, qui legem dederat Moysi, tenuit hic in datione legis noue similem modum, scilicet vt benedictiones obseruatoribus, & maledictiones transgressoribus poneret. Benedictiones autem posuit supra 5. c. scilicet. Beati pauperes spiritu: Beati mundo corde, &c. hic autem e contrario ponit maledictiones contra transgressores, & quoniam isti transgressores erant Pharisæi, & Scribæ, qui nolebant intrare in regnum cęlorum, & intrantes prohibebant, vt dicitur supra in litera. Proferunt maledictiones contra eos, quasi contra præcipuos transgressores, & ponuntur tot benedictiones, quot maledictiones, scilicet vtrobique septem.

De hoc dicit Origenes super Matthæum, s. Christ' C quasi verus filius Dei illius, qui dedit legem Moysi secundum similitudinem benedictionum, quę sunt in lege, dixit & ipse beatitudines eorum, qui saluãtur, secũdum autem similitudinem maledictionum posuit in lege ponit vę aduersus peccatores dicens: Vę vobis.

An conueniens fuit, quòd Christus hic poneret maledictiones contra peccantes. Quæst. LXXIIII.

QVAERETVR an conueniens fuit, quòd Christus poneret hic maledictiones contra peccantes.

Aliqui dicunt, quòd non, quia maledictio ad malum pertinet, in Deo autem malum non est, neque placet ei, ideo neque maledicere. Itẽ patet, quia Actu. 3. c. dicitur: Deus autem suscitauit fratrem suum, quem misit benedicentem vobis. Tertio, quia ad Christum pertinebat non maledicere, cum ipse venisset illud, vt patet Luc. 9. c. vbi Iaco. & Ioan. de eis, qui volebant maledicere cuidam castro inuocando ignem de cęlo super locum illum, & Christus increpuit eos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis, filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Apostolus quoque secutus doctrinam Christi iubebat benedicere, & non maledicere ad Roma. 12. c. scilicet. Benedicite persequẽtibus vos, benedicite, & nolite maledicere. Ergo Christus non debebat maledicere.

Dicendum, quòd maledicere accipitur dupliciter, E vno modo pro illatione mali, alio mõ pro expressione mali, sicut benedictio interdum accipitur pro bonorũ collatione, interdum pro boni imprecatione. Sic accipitur Numeri 6. c. scilicet sic benedicetis filijs Israel. Et est illa benedictio sacerdotalis, quæ consiflebat in prolatione bonorum, scilicet. Benedicat tibi Dominus, & custodiat te, &c. & postea ibidem accipitur benedictio pro bonorum collatione, scilicet invocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis, ideſt bona conferam, quasi dicat homines non possunt, nisi benedicere imponendo nomen domini super subditos inuocãdo illud, sed Deus benedicit, scilicet inducendo bona imprecata. De maledictione similiter est. Si autem accipiatur pro malorum inflictione tam Deo, quam hominibus licitum est maledicere alicui, ideſt inferre illi malum, cum multi sint peccatores, quibus tam Deus, quam homines iuste mala inferunt. Si autem accipiatur pro malorum expressione tunc potest accipi dupliciter. Vno modo pro malorum prænunciatione. Alio modo pro malorum imprecatione. Accipiendo primo modo licita est maledictio, & istud conuenit prophetis, qui prænunciant mala futura contra aliquos, sicut Deus illis inspirat. Accipiendo secundo modo, vt est imprecari, aut simpliciter optatur alicui malum, vt illi eueniat inquantum malum est, vel optatur euenire malum, vt per illud emendetur, vel a malo arceatur, qui malus est, vel qui nondũ malus est, & malus efficeretur, nisi esset malum, quod imprecamur. Accipiẽdo primo modo illicitum est, quia malum, vt malum est, & nociuum solum, nunquam est licitum alicui optare, quia non debet mouere voluntatem, nisi bonum. Malum vero secundum rationem mali, & nociui non potest habere rationem boni, nisi in eo, qui habet appetitum deordinatum, & sic peccatũ est malum eo modo optare, & imprecari. Accipiendo secundo modo aliquando est licitum, & potissime habentibus iurisdictionem, quorum actus quantum ad quasdã pœnas est maledicere, vt in maledictionibus, quæ proferuntur in excommunicationibus grauissimis, sed de his dictum est magis 2. Regum 1. ca. super illo verbo, maledictionis Dauid, s. montes Gelboe, neque ros, neque pluuia veniat super vos.

De Christo nunc dicendum, quòd licuit ei maledictiones istas ponere. Et primo, quia Deus erat. Deo autem nihil est illicitum. Secundo, quia sic Deus posuit maledictiones super transgressores legis Deute. 27. c. & dictum est præcedenti c. ideo, & Christo idẽ licebat. Tertio, quia istę maledictiones non fuerunt positę per modum imprecationis, sed per modum prænunciationis. Nam imprecari pertinet ad eos, qui mala volunt, & inferre non possunt, & ideo petunt inferri ab eo, qui potest. Deo autem non conuenit hoc, ipse quippe nihil odit Sapien. 11. quia si aliquid odisset non posset illud stare, sed diligit Deus omnia, D quæ sunt. Etiam si alicui malum vellet inferre, statim inferret, quia nihil posset impedire, & non imprecaretur. Et tamen prænunciare malum non est malum, quia hoc faciunt prophetę inspirati a Deo, ergo a fortiori Christo liceret.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd maledicere eo modo, quo Christus maledixit, non erat malum optare, sed malum prænunciare, vt dictũ est.

Ad secundum dicendum, quòd Christus venit ad prænunciandum bonum, & efficiendum illud. Nam efficit bonum redemptionis nostrę, & prænunciauit nobis vitam ęternam, & suasit a peccatis recedere, quod bonum erat dando spẽ salutis, & redemptionis Actu. 3. c. scilicet misit filium suum benedicẽtem vobis, vt conuertatur vnusquisque a nequitia sua. Malũ E autem prænunciat Christus minus principaliter, & consequenter, vnde non sunt, sicut duo actus, sed vt vnus, quia si vitam ęternam prænunciat his, qui auertuntur ab iniquitate necesse est, vt prenunciet pœnam ęternam manentibus in iniquitate, & transgressoribus legis, sicut facit infra 25. c. & ita facit hic, quia cũ principaliter posuisset beneditiones, siue beatitudines obseruatoribus legis, ponit hic maledictiones transgressoribus.

Ad tertium dicendum, quòd ibi non vetatur maledicere, sed malum efficere. Nam volebant duo illi discipuli inducere ignem de cęlo super locum, & gẽtem, & hoc Christus vetuit. Item dato, quòd hic accipiatur

piatur vtrunque, ideſt maledicere, & malum efficere, F accipitur maledicere ſecundum imprecationem, & hoc non erat licitum diſcipulis, quia erat deſiderare malum inquantum nociuum. Chriſtus autem non ſic poſuit hic maledictiones, vt ſupra dictum eſt. Cũ autem Apoſtolus dixit, benedicite, & nolite maledicere, intelligitur de imprecatione mali, quæ fit ex ira. Nam dicitur ibi de perſequentibus nos, quòd illis non maledicamus, ſed illis ſolemus maledicere, & mala optare, & inferre ſi poſſumus. Chriſtus autem omnia vetuit ſupra 5.c.nam, neque malum retribuere debemus, neque odiſſe, ſed potius diligere, & benefacere. Et ita dixit Apoſtolus: Benedicite, & nolite maledicere, ideſt benedicite, & bona eis facite. Secus eſt G de Chriſto, qui maledictiones non poſuit ex ira, aut tanquam malum optans, ſed vt iudex, & prænunciando mala ventura peccatoribus.

An ponantur contra Phariſæos, & Scribas ſpecialiter, vel contra omnes peccatores iſtæ maledictiones.
Quæſt. LXXV.

QVAERETVR de iſtis maledictionibus hic poſitis an ponantur contra Phariſæos, & Scribas ſpecialiter, vel contra omnes peccatores.

Aliqui dicunt, quòd contra omnes peccatores. Primo, qa omnes peccatores ſunt digni maledictio- H ne, & illam recipient, ergo contra omnes locutus eſt. Secundo, quia vt dicit Origenes ſuper Mat. Chriſtus oſtendens ſe eſſe filium Dei illius, qui dedit legem Moyſi, poſuit hic benedictiones, ſiue beatitudines, & poſtea væ, ſicut in lege Moyſi poſitæ fuerunt benedictiones, & maledictiones, ſed manifeſtum eſt, quòd ibi poſitæ ſunt contra omnes peccatores, & nõ cõtra ſolos Phariſæos, & Scribas.

Alij dicunt, quòd cõtra ſolos Scribas, & Phariſeos dirigũtur iſta verba. Primo patet, quia a principio.c. vſque ad finem eſt continuatus ſermo ad eoſdem, & tamen Chriſtus cæpit dicere contra ſolos Scribas, & Phariſæos, dicens: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi. Et poſtea totum, quod ſequitur I pertinet ad eos, ergo de ſolis eis accipitur. Secundo patet, quia in quacunque maledictione expreſſe ponuntur nomina eorum, ſcilicet væ vobis Phariſæi, & Scribæ, & tamen ſi ad omnes vellet extendi non poneret expreſſe horũ nomina. Tertio, quia ſi poneret Chriſtus maledictiones pro omnibus peccatoribus, exprimeret multa genera peccatorum, vel diceret in generali de multis peccatis, & tamen vnicum ponit velut motiuum omnium, ſcilicet hypocriſim dicens ſemper: Væ vobis Scribæ, & Phatiſæi hypocritæ, ergo non dicitur contra omnes, ſed contra Scribas, & Phariſæos, in quibus præcipuum malũ erat hypocriſis. Quarto, quia iſta peccata, quæ ponuntur ſunt propria Phariſæorum, & Scribarũ, vt apparet ex litera, ſcilicet clauditis regnum cęlorum ante homines. Et aliud, ſcilicet deuoratis domos viduarum longas orationes orantes. Et ſic de cæteris, ergo non loquitur hic Chriſtus contra omnes peccatores, ſed contra ſolos Phariſæos, & Scribas, & tamen, quia hic ponuntur maledictiones, quæ prænunciantur pro peccatis eorum, & omne malum a Deo inflictum eſt iuſte inflictum, & iuxta conditionem peccati, ideo neceſſe eſt, quòd ſi in alijs hominibus, qui non ſunt Scribę, & Phariſæi inueniãtur peccata ſimilia, & æqualia peccatis eorum, quòd infligãtur illis eędem pœnæ, & competant illis ędem maledictiones, quæ ponuntur hic.

Ad primum argumentum primæ partis dicendũ, quòd verum eſt, quòd omnes peccatores ſunt digni maledictione, & eueniet eis, tamen non eſt neceſſe, quòd exprimatur in ſcriptura, quia multa fiunt, quæ non exprimuntur in ſacra Scriptura pęnę malorum, ſicut pręmia bonorum, non tamen eſt propter hoc neceſſarium, quòd hic ponantur maledictiones peccatorum, quia alibi ponuntur vt infra 25.c.vbi ponitur pœna æterna peccatoribus.

Ad ſecundum dicendum, quòd iſta eſt quædam adaptatio, ſed non omnimoda conuenientia. Manifeſtum eſt enim, quòd lex noua, & vetus in multis *Lex noua & vetus ſunt diſſimiles.* ſunt diſſimiles, & vnum eſt in pœnis, & pręmijs, & hoc eſt principium. Nam in nouo teſtamento obſeruatoribus legis promittitur vita æterna, tranſgreſſoribus autem datur pœna ęterna infra 25.c. in veteri teſtamento obſeruatoribus datur pręmium, quod eſt bonum temporale, tranſgreſſoribus vero comminatur Deus mala temporalia. In malo autem, & bono ęternis non eſt differentia, quia vnicum eſt bonum ęternum, & vnicum malum ęternum. Et ideo Chriſtus in nouo teſtamento non fecit multas promiſſiones bonis, & multas comminationes malis, ſed ſolum dixit, quòd boni irent in vitam ęternam, mali vero in ignem ęternum. Bona autem temporalia ſunt multiplicia, licet omnia parua, mala quoque ſimiliter multiplicia ſunt, & ideo in veteri teſtamento poſuit Deus multas promiſſiones, & multas maledictiones Deut. 27.c. & in nouo teſtamento non oportuit ſic fieri, & ita non fuit neceſſe, quòd iſta vę, quæ ponuntur hic, ſint maledictiones datę cõtra tranſgreſſores noui teſtamenti, quia contra omnes illos ponitur pœna infra 25. ſcilicet quòd ibunt in ignem ęternum, & iſta væ erunt ſpecialiter poſita contra Scribas, & Phariſæos. Argumenta alia in contrarium concedenda ſunt, ſed cum hoc dicẽdum eſt, quòd licet illa vę Chriſtus ſpecialiter dixerat contra Scribas, & Phariſæos, & non contra omnes peccatores, tamen quia cõtingit alios ſimiliter peccare, vt ex ęqualitate peccati det Deus ęqualem pœnã, & ſimilem, extendentur iſtę pœnę, & maledictiones contra multos alios peccatores.

Quid eſt regnum cœlorum. Quæſt. LXXVI.

QVAERETVR quid eſt regnum cœlorum, de quo hic dicitur.

Dicendum, quòd accipitur quatuor, vel quinque modis in ſacra Scriptura, vt oſtenſum eſt ſupra 21.c.q.177. Et tamen pro præſenti dicendum, quòd regnum cœlorum poteſt accipi dupliciter, ideſt pro vita ęterna, quę eſt propria acceptio. Et pro ſacra Scriptura, pro qua non tam proprie accipitur. Et quia dicitur hic, quòd Phariſæi non intrabãt in regnum cœlorum, neceſſe eſt accipi regnum cœlorum, & oſtium regni cœlorum, & hoc in vtraque ſignificatione. Et clauis regni cœlorum, & tenens clauem, qui aperire poſſit, & claudere etiã neceſſe eſt accipi quid ſint. *Regnũ cęlorum dupliciter accipitur.*

K Accipiendo autem primo modo regnum cœlorũ eſt ipſa vita ęterna. Regnum cœlorum ſecundũ, ideſt ianua, per quam intratur eſt Chriſtus, quia ipſe eſt, qui per paſſionem ſuam dedit nobis facultatem intrandi in vitam ęternam, quæ prius non erat. Tertium eſt clauis, & eſt intellectus ſacrę Scripturę, quia per ſacram Scripturam aperitur porta, vel cognoſcitur, ſcilicet Chriſtus. Quartum eſt tenens clauem, ſcilicet ſacerdotes, quia ad nos pertinet prędicatio verbi Dei, & explicatio verbi Dei Mala. 2.c. labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem ex ore eius exquirent, quoniam angelus domini exercituum eſt. Et Aggęi 2.c. dicitur: Interroga ſacerdotes legem.

Accipiendo ſecundo modo eſt regnum cęlorum ipſa ſacra Scriptura, & eſt primum. Secundum vero, ideſt

ideſt ianua eſt verus intellectus ſcripturarum. Tertiũ, A regno Dei, non intrando in illud.
ideſt clauis eſt doctrina ſacerdotalis, vel ſcientia illa, qua alicui manifeſtamus verum intellectum ſacrarũ Scripturarũ. Quartũ eſt tenẽs clauem. ſ. ſacerdotes, q hæc docendo aperiunt, vel claudunt. Sic dicit Chry. ſuper Mat. regnum cœlorũ ianua eſt intellꝰ earũ, aut regnum cęlorum eſt beatitudo cęleſtis. Ianua autem eſt Chriſtus, per quem introitur in eam. clauicularij autem ſunt ſacerdotes, quibus commiſſum eſt verbũ docendi, & interpretandi ſcripturas. Clauis autem eſt verbum ſcientiæ ſcripturarum, per quam aperitur hominibus ianua veritatis. Adapertio autem eſt interpretatio vera.

Quare Chriſtus dixit Phariſeis, & Scribis clauditis regnum cœlorum ante homines. B
Quæſt. LXXVII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit Phariſæis clauditis regnum cęlorum ante homines.

Dicendum, quòd aperire, & claudere pertinet ad eos, qui clauem habent, cum ad vtrunque ſe extendat clauis, erant autem tenẽtes clauem doctores veteris teſtamenti, ad quos pertinebat prædicare verbũ quomodocunque accipiatur regnum cęlorum, vt dictum eſt præcedenti q. ſed doctores erant Phariſæi, & Scribæ, quia ipſi ſedebant ſuper cathedram Moyſi, vt dicitur ſupra in litera, & ſic habebant clauem regni C cęlorum. Vnde ipſi poterãt aperire, vel claudere regnum cęlorum ante homines, quos docebant, & hoc per bonam, & malam doctrinam. Et non arguũtur hic, quòd aperiebant, ſed quòd claudebant regnũ cęlorum. Et hoc propter duo. Primo, quia aperire regnum cęlorum bonum eſt, ideſt diſponere hominẽ ad intrandum in vitam ęternam, vel aperire, ſcilicet manifeſtare verum intellectum ſacræ Scripturę. De bono autem redargui non debet iuxta illud Io. 10 c. De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia. Secundo, quia regnum cęlorum non oportet multũ aperire, quia ipſum de ſe apertum eſt, licet obſcurus videatur introitus, ſed videtur poſſe claudi, ſiquis faciat, quòd alij intrare non poſſint. Sic dicit Chryſo. ſuper Mat. Vide, quia non dixit, vę vobis, qui aperitis D regnum cęlorum, ſed qui clauditis, ergo non ſunt ſcripturæ clauſæ licet ſint obſcurę. Sed primum melius eſt.

Circa quod ſciendum, quòd claudere regnum cęlorum accipitur multipliciter. Vno modo impedire per doctrinam intrare in illud. Et hoc eſt, ſiue quis impediat alios agnoſcere Chriſtum, qui eſt ianua, ſiue impediat peruenire ad intellectum ſacræ Scripturę docendo falſa, vel intricando veritates ipſas ex intentione, vt non poſſint, qui ſimplices ſunt, agnoſcere veritatem ſacræ Scripturæ, neque Chriſtum ex ea. Et iſtud eſt grauiſſimum peccatum, quia directe derogatur honori Chriſti, ſcilicet vt non agnoſcatur, E & conſequenter non colatur, neque adoretur. Etiam eſt contra charitatem fraternam, qua quis inuidet alteri vitam æternam, & ideo nititur ei claudere viam ad illam.

Secundo modo clauditur per ſcandalum puſillorũ ſiue ſimplicium, vt ſiquis ex operibus ſuis ſcandalizauerit ſimplices, ita vt ex opere illus habeant occaſionem faciendi mala, & deuiandi in aliquo a veritate fidei, vel rectitudine operum. Hoc autem facere poſſunt omnes tam laici, quam clerici, qui habentur in aliquali auctoritate apud cæteros, ſed potiſſime illud faciunt doctores ſacræ Scripturæ, quorum exempla in peccando faciliter ſequitur populus. Nam per hoc, quòd alios ſcandalizant, faciunt eos errare a

Tertio modo clauditur per excommunicationem indiſcretã, vel iniuſtam, quando prælati excommunicant ſubditos iniuſte. Nam quantum in ipſis eſt claudunt eis regnum cęlorum, quia faciunt, quòd nõ participent bonis Eccleſiæ eo tempore, quo excommunicati manent, quia abijciuntur de corpore Eccleſiæ quantum ad communicationem virtutis cęterorum membrorum, & tamen ſi patienter tolerẽt talem excommunicationem ſic excommunicati nõ abijcientur, ſed introibunt in regnum cœlorum nolentibus prælatis, ſi autem contemnant, quia iniuſte, vel indiſcrete excommunicati ſunt, implicant ſe in culpam, in quam non incurrerunt ante excommunicationem.

Quarto modo claudunt regnum cęlorum illi, qui imperiti exiſtẽtes aſpirant ad officium docendi, quia iſti licet non intendãt auertere aliquem a regno Dei, tamen ex ignorantia docent falſa, & cogunt errare populum, & peccare. De his dicit Origenes ſuper Matth. ſcilicet. Omnes, qui mala ſua conuerſatione exẽplum dant peccandi in populo, & qui iniuriam faciunt ſcandalizantes puſillos, claudere videtur ante homines regnum cœlorum. Et hoc peccatum inue- *Peccatum quod in doctoribus maxime reperitur.* nitur quidem in populatibus, maxime autem in doctoribus, qui docent homines, quod decet ſecundum iuſtitiam euangelij, non autem faciunt, quæ docent. Bene autem viuentes, & bene docentes aperiunt ante homines regnum cęlorum, & dum ipſi intrant, alios prouocant introire, ſed, & multi non permittunt intrare in regnum cœlorum intrare volentes, quia ſine ratione excommunicant quoſdam propter aliquem zelum, & meliores, quam ſint ipſi, & ipſi quidem nõ permittunt illos intrare, illi autẽ, qui ſobrii ſunt mente ſua patientia tyrannidem eorum vincentes quãuis vetiti tñ intrant, & hæreditant regnum, ſed & qui cũ multa temeritate ſeipſos dederunt ad perfectionem docendi priuſquam diſcerent imitantes Iudaicas fabulas detrahunt his, qui in ſacris ſcripturis ea quę ſur ſum ſunt requirunt, ideſt profundum intellectum, hi quantum in ſeipſis eſt regnum cœlorum ante homines claudunt.

Quomodo Phariſæi, & Scribæ claudebant regnum cœlorum ante alios, & ipſi non intrabant.
Quæſt. LXXVIII.

QVAERETVR quomodo Phariſæi, & Scribæ claudebant regnum cęlorum ante alios & ipſi non intrabant. Dicendum, qp vnum iſtorum ſequitur ex alio naturaliter. Nam ſiquis claudit regnum cęlorum ante alios impediẽdo eos intrare ex hoc ipſo claudit ſibiipſi, quia efficit ſe indignum vita æterna, immo prius ſibiipſi claudit, q aliis, quoniam aliis per doctrinam, aut malam operationem, ſibi vero per interiorem electionem. Sic dicit Origenes ſuper Matthæum. ſ. Hęc duo peccata naturaliter inſeparabilia ſunt, quoniam hoc ipſum ſufficit ad expulſionem ſui, quod alios non permittit intrare.

Aliter poteſt dici, & magis aperte, quòd ſiue accipiatur regnum cęlorum pro vita æterna, ſiue ꝓ ſacra ſcriptura claudebant Phariſæi regnum cęlorum ante homines, Accipiendo primo modo claudebãt illud, quia ianua vitæ æternæ eſt Chriſtus Io. 10 c. Ego ſum oſtium, qui autem per oſtium non intrat, non erit in domo. Etiam Chriſtus via eſt Io. 14. Ego ſum via veritas, & vita. Ignorata autem via non venitur ad terminum, & non inuento oſtio non intratur in domũ, ſed Phariſæi, & Scribæ occultabant Chriſtum Iudęis,

quia

quia nolebant dicere populo illum esse Christũ, qui vere erat Christus, licet hoc ex scripturis sciri, vel conijecturari aliquo modo poterat, ideo claudebãt introitum ad regnum cęlorum hoc modo, & non solũ occultando veritatem, sed expresse dicendo falsitatem, & increpando eos, qui asserebant Iesum esse Chrm, sicut Ioann. 7. c. contra turbam, quæ in Iesum velut in Messiam credebat dixerunt. Turba ista, quæ nõ nouit legem, maledicti sunt, & contra Nicodemum vnum de Pharisæis, qui in Iesum credebat. Ioan. 3. cap. dixerunt, quia defendebat partem Iesu, nunquid & tu Galilæus es? Ioan. 7. c. Et mandauerant, quòd siquis diceret Iesum esse Messiam extra synagogam fieret. i. haberetur, vt excommunicatus Io. 9. & 12. c.

Accipiendo autem regnum cęlorũ pro sacra scriptura, etiam est verum, quòd claudebant regnum cęlorum. Nam male exponebant sacram scripturam, & sic impossibile erat peruenire ad intellectum eius. Et hoc fiebat, vt non putaretur Iesus esse Christus, & vt non transiretur ad alium statũ qualis erat legis Christi, in quo non maneret cæremonialis status, ex quo multa lucra, & honorem inter Iudæos consequebantur sacerdotes, & Scribæ, & Pharisæi participes eorũ. Quantum ad seipsos autem claudebant, quia ipsi nolebant venire ad Christum, licet eũ agnoscere possent, sed eum gratis oderant. Io. 15. cap. & ita veritatem sacræ scripturæ intelligere noluerunt, quia vel intellectum verterant in contrarium, vel cum intelligere possent, noluerũt intelligere, quia iste intellectus erat in eorum damnum, vt ipsi putabant. Sic dicit Origenes super Matthæ. Pharisæi autem, & Scribæ non intrabant, quia nolebant audire eum, qui dixit. Si quis per me introierit, saluabitur. Neque intrantes. i. eos, qui credere volebant propter ea, quæ fuerant à lege, & prophetis ante de Christo declarata introire sinebant cum omni terrore ianuam claudẽtes adhuc derogabant doctrinæ eius, & subuertebant oẽm ꝓphetica scripturam de eo, & blasphemabant oẽ opus ipsius, quasi falsum, & a diabolo factum.

Quare Christus vocat Pharisæos, & Scribas hypocritas in omni increpatione. Quæst. LXXIX.

QVAERETVR quare Christus vocat Pharisæos, & Scribas hypocritas in omni increpatione. Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia (vt multi putant) maximũ vitiũ Pharisæorum erat hypocrisis, ideo cum quolibet cæterorum vitiorum suorum erat conueniens illud nominari, & sic vbique eos hypocritas vocat.

Secundo ad tollendum argumentum, quod cõtra ipsum fieret: nam cum opera Pharisæorum, & Scribarum bona viderentur, quare Christus arguebat eos vt malos: respondet ipse tacite, ꝙ non erant opera eorum bona, sed mala, erant tamen ficta, quia hypocritæ erant.

Tertio & principaliter fiebat hoc ad ostendẽdum incẽtiuum operationis Pharisæorum, vel operimentum mali eorum. Nam in omnibus his, quæ Christꝰ loquitur contra eos, aut illud, quod faciebant, malum est, aut bonum materialiter. Si malum velabant illud cum colore aliorum, quæ bona videbantur, & sic dicuntur hypocritæ. Si bonum erat, quod non faciebãt illud propter se. i. vt bonum erat, sed vt ex hoc occultarent aliquod malum, quod faciebãt, vel intendebãt. Et ita apparet in primo Væ. Nam claudebant regnũ cęlorum ante homines, quod malum erat, & tamen hoc non putabant esse malum, cum esset ei adiuncta exterior sanctitas Pharisæorum in habitu, & cæremoniis. Sic etiam in secundo Vę dicitur, quòd Pharisæi orabant orationes longas, quod in se bonum erat, & dicitur, ꝙ deuorabant domos viduarum, quod malũ erat, sed hoc malum velabatur sub illo bono apparente. s. orationes longas facere, & hoc est hypocrisis. Sic autem est in omnibus septem Vę, ideo Christus ponit vbique Pharisæos hypocritas.

Quarto potest accipi, & valde melius, scilicet, quòd ponitur a Christo sæpe ad notandum, quòd mouebantur Pharisæi ex iniquitate, & non ex ignorantia, & quoniam omnia hæc ostendebant ipsi, tanquam bona, oportebat quantum ad quædam esse Pharisęos hypocritas, scilicet quantum ad illa, quæ mala faciebant, & ostendebant ea, tanquam bona per adiacentiam ad alia opera, quæ bona erant, vt videbantur, ꝓpter quod quandocunque in istis septem Væ, aut maledictionibus faciebant Pharisæi aliquod malũ, quod sciebant esse malum vocat eos hypocritas. Quandocunque vero faciebant malum ex ignorantia, vocat eos cæcos.

De primo patet in sex Væ. De secundo in vnico. Nam in primo, ideſt claudere regnum cęlorum ante homines, manifestum est, quòd faciebant Pharisæi ex inuidia ad Christum, & simulabant se bona intentione agere. Sic de secundo, ideſt deuorare domos viduarum faciendo longas orationes. Nam istud manifestum erat eis malum esse, & quòd ex mala intentione faciebant: sic de tertio, & quinto, & sexto, & septimo, & octauo.

Sed quarto non ponitur hypocritæ, quod est de iuramento facto per templum, & aurum templi. Nã ibi vocat eos cæcos, & duces cęcorum, quia vere illi putabant, quòd iuramentum factum per templum obligabat illos, & iuramentum factum per aurum templi obligabat facientem, & tamẽ hoc falsum erat. Et sic sunt octo Væ, septem cum hypocrita, & vnum cum cęco. Quando autem dicimus esse septem Væ intelligitur de Vę hypocritarum. Ista autem est propria causa. Et patet hoc, quia quando arguit Pharisęos vocando eos hypocritas, non allegat aliquas rationes ad probandum peccatum eorum. Cum vero vocat eos cęcos, allegat rationes multas, ergo apparet manifeste, ꝙ quando vocat eos hypocritas ipsi sciebant propriam iniquitatem, & ideo non nititur probare, quando vero vocat eos cęcos non intelligebant an malefacerent, vel intelligerent, ideo allegat rationes ad probandum, quod intendit. Et ista ratio tenet ex modo conuenienti Christi in procedendo, scilicet, quòd neque deerat in necessarijs, neque superabũdabat in non necessarijs. Similem modum loquendi hẽt Christus supra 15. c. vbi dixit, sinite eos, quia cęci sunt, & duces cęcorum. Et hoc, quia Phariſęi putabant, quòd cibi immundi intrantes in ventrem polluebãt animam, & ideo iubebant sæpe lauari manus, & totũ corpus. Et tenuit etiam ibi hunc modũ, quem tenuit infra in quarto Vę, vbi vocat Phariſęos duces cęcos, quia ostendit ibi per rationes quomodo id, quod introibat in corpus non polluebat hominem, in aliis autem locis non solet allegare probationes insistendo eis valde.

Secundo apparet ex conditione terminorum, quia hypocrita cum dicat simulationẽ significat malitiã voluntatis, cęcus autem dicit carentiam luminis, ideo ponitur pro errore intellectus, cum intellectus sit quidam oculus. 6. Ethi. in fine, & ideo in septem væ vbi Phariſęi vocantur hypocritæ, agnoscebãt in quo peccabant. In vno autem, in quo vocantur cęci nescie-bant, an peccarent. Et hęc est vera causa, quare aliquando vocentur hypocritę, & non semper.

De quo vitio increpat Christus Pharisæos, & Scribas cum dicit, Væ vobis, qui deuoratis domos viduarum. Quæst. LXXX.

QVAERETVR de quo vitio increpabat Christus Pharisæos, & Scribas, cum dicit: Vę vobis, qui deuoratis domos viduarum.

Dicendum, quòd de multis. Vnum est de voracitate, vel gula, vt aliqui dicunt. Secundum est auaritia, quoniam, vt acciperent bona aliena hoc faciebant. Tertium est simulatio, & hypocrisis, scilicet quia longas orationes faciebant simulando sanctitatem, vt deuorarent domos viduarum. Quartũ erat deceptio, quoniam ignorantes decipiebant per falsam doctrinam, vt sic ab eis deceptis pecunias acciperent. Quintum autem est, quasi circunstantia secundi, scilicet, quia accipiebant ab eis a quibus accipiendum non erat, quod facit hominem illiberalẽ. 5. Ethi. c. de liberalitate. Et hoc, quia a viduis accipiebant, quas facile erat decipere. De his dicit Chrysost. super Mat. de relio Dominus eos de gula reprehendit, & quod deterius est, quoniam non a diuitibus, sed a viduis accipiebant, vnde ventrem implent, & illorum inopiam conterebant, quam releuare oportebat.

Quomodo Pharisæi, & Scribæ deuorabant domos viduarum. Quæst. LXXXI.

QVAERETVR quomodo deuorabant isti domos viduarum.

Dicendum, ꝙ deuorare illas est exhaurire totas facultates ipsarum viduarum nihil aut parum eis relinquendo. Nam domus multipliciter accipitur. Vno modo pro habitatione. Et iste est communior modus accipiendi. Secundo pro familia, & habitudine familiæ ad rectorem eius, & isti constituunt vnam domum, siue vnam œconomiam, quod idem est, vt dicitur. 1. Politicorum. Tertio pro facultatibus, quibus domus, siue familia sustentatur. Quarto pro cognatione tota, etiam si non sit eiusdem œconomiæ, neque homogalactiæ, immo neque eiusdem politiæ, sic dicitur in sacra scriptura. Domus Iacob, & domus Aaron, ꝓ congregatione omnium illorum, qui a tali stipite descendunt. Hic autem accipitur in tertio modo pro facultatibus. Nam illas deuorabant Pharisæi, & Scribæ. Cum autem dicitur de domibus viduarum nõ de eis intelligitur: sed etiã de multis aliis simplicibus, quorum facultates quoque exhauriebant, sed de viduis potius dicitur, quia facile erat harum facultates exhaurire, quam cæterorum, vt infra dicetur.

De modo autem accipiendi facultates viduarũ: dicunt aliqui, quòd iste erat. s. quòd Pharisæi coram populo faciebant orationes longas diu manentes in oratione, populus autem videns putabat eos ex hoc viros sanctos, & sic viduæ, quæ deuotę erant dabant eis plurimum de facultatibus suis, vt sic ipsos apud Deũ intercessores haberent, velut ex hoc valde mererentur quasi dãdo res suas viris optimis. Sic apud Iudęos creditũ erat, ꝙ eleemosyna dari deberet viro iusto, iuxta illud, scilicet defuder eleemosyna in manu tua donec inuenias iustum, cui des.

Alio modo potest intelligi, ꝙ Phariſęi corrumpebant doctrinam innuendo simplicibus hominibus, ꝙ etiam si peccarent, possent apud Deum obtinere impunitatem scelerum suorum per ipsorum orationes, propter quod, vt simplices sic esse putarentur, faciebant Phariſæi longas orationes coram plebe, & ita deripiebantur videntes, & dabant eis multum de facultatibus suis, vt suorum peccatorum impunitatem obtinerent. In quo Phariſæi multum peccabant. Primo, quia diripiebant domos pauperum. Secundo, quia decipiebant eos circa ea, quæ erant de necessitate salutis facientes, quòd crederent se saluari, & impunitos manere in peccatis per orationes illorum. Tertio, quia ex hoc simplices sumebant quandam audaciam peccandi cum per orationes Pharisæorum crederent se saluandos, & dandam impunitatem criminum. Et hoc aliquo modo colligitur ex eo, quod dicitur. Propter hoc amplius accipietis iudiciũ, ideſt maiorem damnationem. s. quia decipitis, & perditis animas simplicium.

Quare dicitur, quod Scribæ, & Pharisæi deuorabant tantum domos viduarum, & non aliorum. Quæst. LXXXII.

QVAERETVR quare dicitur de Pharisæis, quòd deuorabant domos viduarũ, & non expressit aliquos alios. Dicendum, ꝙ non solum viduarum, sed & aliorum simpliciũ facultates exhauriebant, cum ista esset tota illorũ intentio. Sic dicit Glo. s. vestra superstitione nihil intenditis, nisi vt prædam de subiecta plebe faciatis, vt dictum est præced. q. & tamen de viduis dixit Christus specialiter, eo ꝙ magis hoc circa viduas accidebat, & erant in eis speciales causæ.

Prima, quia viduæ mulieres sunt, & omnis mulier est debilioris cõsilii, quam viri, & facile inclinatur ad bonum, aut malum, quod videt non impellente rõne ad hoc. Et ideo cum istæ viderent Pharisæos orantes longas orationes, facilius mouebantur ad erogãdum eis facultates suas, quam viri.

Secunda est ex speciali ratione viduarum. Nã præcedens causa omnibus mulieribus conuenit, seu specialiter viduæ ad hoc possunt moueri, quia cętere mulieres sunt in potestate patrum, aut virorum, & illi nõ permittunt eas facile ad talia inclinari, quia consilia eorum sequuntur. Viduę autem sunt destitutæ solatio virorum, quoniam neque in potestate patrum, neque maritorum manent, ideo facilius decipiuntur, vt simulationibus credant.

Tertia est, quia mulier habens virum, vel minor in potestate patris manens nihil potest facere quãtum ad ea, quæ spectant ad administrationem rerum familiarium in distribuendo aliquid. Viduæ autem habent dispensationem rerum familiarium. ideo poterant dare viduę, quod vellent: cęteræ autem mulieres nõ. Et ista erat causa potissima: nam in votis sic erat, vt patet Nume. 30. c. quia si puella manens in potestatę patris, vel vxor in potestate viri emitteret votũ aliquod, non tenebat illud quousque pater, aut maritus sciens, consentiret tacite non prohibendo, vel expresse illud approbando, mulier autem vidua, & repudiata statim obligabatur voto suo, eodem capitulo, & hoc scientes Pharisæi, & Scribæ potius inclinabant se ad viduas quam ad alias mulieres, vel viros, quia sic facile erat ab eis accipere.

Quarta est, quia mulieres viduæ erant deuotiores, & ideo facilius dant eleemosynas, quam aliæ mulieres. Quod innuitur, quia Lucæ 21. c. vbi Christus respexit eos, qui mittebant munera in gazophylacium laudauit munus viduæ pauperis. Nam illa obtulit duo minuta ęra, & dando illa dicitur dedisse totum victũ suum, ita circa cętera erant viduæ deuotiores, & propriores ad dandũ, & iõ Pharisæi ad eas declinabant.

Quinto, quia vt dictum est præce. q. Phariſęi decipiebant orationibus Iudæos dicentes ꝙ per has haberent peccatorum suorum impunitatem, & remissionem apud Deum, & forte dicerent hoc accidere, tam circa peccata viuentium, quam mortuorum. Et ita

ipsę

ipſę pro viris, quos viuentes dilexerant, obtinere volentes remiſſionem peccatorum, multa darent Phariſæis pro hoc orantibus, & ita potius viduæ, quam cęteræ mulieres dabant multa Phariſęis deceptæ ab eis, vnde earum domos Chriſtus dicit deuorari a Phariſæis. De his dicit Chryſoſtomus ſuper Matthęum, ſexus mulierum incautus eſt, quia non omnia, quę videt, & audit cū ratione conſiderat, mollis ēt eſt, quia facile flectitur, vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum. Virilis autem ſexus, & cautior, & durior eſt: propterea ſimulatores ſanctitatis circa mulieres maxime negociantur, quia neque intelligere eorū ſimulationes poſſunt, & facile ad eorum dilectionem inclinātur religionis cauſa. Præcipue tū circa viduas negociantur, tum quidem, quia mulier non facile decipitur habens conſiliarium virum. Deinde, quia non facile de facultatibus ſuis aliquid dant, cum ſint in poteſtate viri, propterea ergo Dominus dum Iudaicos ſacerdotes confundit, Chriſtianos monet, ne viduis mulieribus amplius commorentur, quam cęteris, quia ſi voluntas mala non fuerit, tamen ſuſpitio mala non deeſt.

Quæ erant orationes longæ, quas faciebant Phariſæi, & Scribæ, per quas deuorabant domos viduarum.
Quæſt. LXXXIII.

QVAERETVR quare erant iſtę orationes longę, quas faciebant Phariſęi, & Scribę per quas deuorabant domos viduarum.

Dicendum, quòd Phariſæi, cum eſſent hypocritæ, faciebant illa opera bona, quæ in conſpectu hominū viderētur, per quę iudicarētur boni licet non eſſent. Huiuſmodi aūt erant ieiunium, & oratio, ideo quantum ad exteriora his vacabant, ſed cum ieiunabant, & etiam ſi non ieiunarent, exterminabant vultus ſuos, vt viderentur hominibus ieiunantes ſupra 6.c. de oratione quoque dicendum eſt, quòd illi vacabant, & multum, vt foris patebat, ita vt diſcipuli Chriſti viderentur non orantes comparando ad Phariſęos, vt dicitur Luc.5.c. quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter, & Phariſæorum, tui autem non ieiunant?

Etiam orabant Phariſæi in publico, vbi viderentur ab hominibus, & hoc erat propter duo. Primo, quia per orationes ſuas quærebāt gloriam ab hominibus, ſed non poteſt gloriam ab hominibus accipere, qui ab eis non videtur. Sicut dixerunt Chriſto parentes eius, Io.7 c. Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera, quæ tu facis, nemo quippe in occulto aliquid facit, ſed vult ipſe in palam eſſe, ſi hæc facis manifeſta teipſum mundo. Ideo volebant Phariſæi orare in publico. Secundo, quia volebant orare, vt ſic deciperent viduas, & deuorarent domos earum, & tamen non poterant eas decipere, niſi viderentur ab eis orantes, ideo orarent, vbi viderentur ab eis, & ſic orabant in duobus locis, ſcilicet in templis, aut ſynagogis, ad quæ loca conueniebant omnes Iudæi Ioan.18. vt in angulis platearum, vbi erat concurſus hominum tranſeuntium, licet non eſſet locus ſacer, vt ibi ab hominibus viderētur. Sic dicitur ſupra 6.c. ſcilicet cum oratis non eritis, ſicut hypocritę, qui amāt in ſynagogis, & angulis platearum ſtantes orare vt videantur ab hominibus.

Conſiderandum etiam, quòd in oratione ſua vtebantur iſti ſuperbia, quia ſi in templo orarent, accedebant iuxta loca, quæ erant maxime venerabilia, & diuina, & vtebantur verbis ſuperbis, in quibus etiam apud Deum ſeipſos iactabant, & ideo orationes eorū erant condemnabiles, vt patet Luc.18.c. de Phariſęo, & publicano, qui aſcenderunt in templum orare. Nā Phariſęus ſtans dicebat, gratias tibi ago, Domine, quia non ſum, ſicut cęteri homines raptores, adulteri, iniuſti: velut etiam hic Publicanus, ieiuno bis in ſabbatho, decimas do omnium, quę poſſideo. Publicanus vero ſtans a longe non audebat reſpicere cœlum, & percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori. Propter quod condemnatus deſcendit Phariſæus, & Publicanus iuſtificatus.

Dicendum quoque, quòd vltra hæc orationes Phariſæorum erant longę valde, quia diu manebant orantes, & hoc erat, vt aliqd diuinū in ſe oſtenderent, ſcilicet vel deuotionem nimiam, & feruorem, vel virtutem aliquam ſpecialem, quòd tandiu manebant orantes, quod alij homines, neque poterant, neque faciebant, & quoniam iſtud oſtendebat in eis excellentiorem rem, ex hoc maxime mouebantur viduæ, ideo dicitur, qp iſti deuorabant domos viduarum longas orationes orantes.

Quare Chriſtus increpat hic Phariſæos, quòd longas orationes facerent cum ipſe hoc laudaret.
Quæſt. LXXXIIII.

QVAERETVR quare Chriſtus increpat hic Phariſæos, quòd longas orationes facerēt, quia potius ipſe laudabat hoc, & hortabat ad illud Luc.18. ca.ſ. oportet ſemper orare, & nunquam deficere. ſed qui ſemper orare debet facit longiſſimam orationem, ergo non eſt vituperabile. Secundo, quia Chriſtus hoc faciebat, nam tota nocte manebat orans, vt dicitur Luc.6. capitu. quòd erat pernoctans in oratione Dei. i. tota nocte manens in oratione, ſed ipſe volebat, quòd nos ſequeremur exēplum eiu-. Ioan.13.c.ſ. exemplum dedi vobis, vt quēadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis, & ſupra 11.c. Diſcite a me. i. facere, quæ ego facio, ideo licitum erat aliis longas orationes facere.

Dicendum, qp redarguit Chriſtus longas orationes Phariſæorum, quod poteſt vno modo intelligi, quia ipſe ſuaſit non fieri longas orationes. Nam dicitur ſupra 6.capit. orantes autem nolite multa loqui, ſed iſti loquebantur multa, qui longas orationes faciebant, ergo erant increpabiles.

Sed dicendum, qp circa hoc non eſt multū inſiſtendum, quia ſupra 6.ca. declaratum eſt de oratione late an debeat eſſe longa, vel breuis. Et hoc ſiue in verbis, ſiue in tempore, & qualiter expedit nobis magis orare. Nunc autem poteſt intelligi vno modo, qp Chriſtus redarguit iſtorum prolixas orationes, non qp eſſent prolixæ, ſed qp multa verba dicerent, & per vim multiloquii putarent ſe exaudiendos. Et hoc Chriſtus arguit ſupra 6.c.ſ. orantes nolite multum loqui, ſicut faciunt ethnici, qui ſe putant in ſuo multiloquio exaudiendos. Hoc autem eſt falſum, quia Deus non reſpicit multiloquium, ſed deuotionē, & eor tribulatū.

Secundo poteſt intelligi, quod nō redarguebat eorum orationes, quia longę erant, ſed quia erant phypocriſim factæ. Nam non faciebant eas, vt a Deo exaudirentur, ſed vt deciperent viduas, & dimperent domos earum. Et iſte eſt melior ſenſus, & magis conueniens literæ. Nā dicitur, qui deuoratis domos viduarum longas orationes orantes.

Et patet hoc, quia ſi increpatio Phariſęorum conſteret in hoc, quòd longas orationes facerent, arguebat eos Chriſtus, vbi dixit de multiloquio orationis, & tamen non arguit, ſed ſolos ethnicos, qui putant ſe in multiloquio exaudiri ſupra 6. c. & tamen Chriſtus libētius arguit Phariſæos, & Scribas, vbi cauſa occurrit, quam aliquos alios, ergo non erant in hoc increpabiles, qp longas orationes faciebant, ſed ſua redargutio erat, qp iſtas orationes longas non faciebāt ad cultum Dei, ſed ad decipiendum viduas, & ad deuorandum domos earum, & quanto longiores erant, tanto erant magis increpabiles, quia maiorem ſanctitatem ſimulabant ad decipiendum viduas. Sic dicit Chryſo. in homilia, ſ. Deinde, & huius rapinę modus erat grauior, additur enim orationes longas orantes. Quicunque enim malum facit, dignus eſt pęna, ſed qui a religione cauſam accepit nequitię, grauiori eſt obnoxius pœnę.

Ad duo argumenta in cōtrarium, quæ probāt orationem longam licitam eſſe, dicendum quòd qualiter oratio debeat eſſe longa, & qualiter breuis declaratum eſt ſupra 6.c.q.96. ſed nunc non eſt ad propoſitum, quia etiam ſi ſit licita oratio longa, tamen peccabant Phariſæi facientes orationes longas non eo, qp longas, vel breues faciebant, ſed quia aliquid decipiebant orando, & ſpecialiter expreſſit longas orationes, quia per hoc magis fallebant ſimulantes maiorem ſanctitatem.

Quare Chriſtus dixit, propter hoc maius iudicium accipietis.
Quæſt. LXXXV.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit propter hoc maius iudicium accipietis.

Dicendum, quòd accipitur ibi iudicium pro pęna, & ſic eſt modus loquendi ſępe in ſcriptura, ſcilicet iudicium mortis eſt viro huic, ideſt pęna mortis, & ita iſti accipiunt amplius iudicium, ideſt maiorem pęnā. Cauſa autem prima poteſt eſſe, quia decipiebant proſimplicibus, quòd per orationes eorum poterant obtinere impunitatem criminum ſuorum, & veniam apud Deū, pp qđ illi dabant multa de facultatibus ſuis Phariſæis, & Scribis, vt orarēt pro eis. Et ex hoc quaſi ſecuri de impunitate ſumebāt audaciam ad peccādum, & condemnabantur, ſed condemnatio Phariſęorum erat grauior, quia ipſi ſcientes falſum eſſe decipiebant ſimplices. Et hoc eſt, qp maius iudiciū, ideſt maiorem pęnam, quam ſimplices acciperent.

Secundo poteſt intelligi, qp peccatum Phariſæorū erat, quòd propter cupiditatem falſa docebant, ſcilicet quod ſicut dictum eſt ſupra claudebant regnum cœlorum ante homines, & non introibāt ipſi, neque permittebant intrare volentes intrare. Hoc autē contingebat hic circa viduas propter cupiditatem, nam ſi docerent veritatem oſtendētes, qp Ieſus eſſet Meſſias perderent iſtud lucrum, quia ille non permitteret talēs doctrinas falſas, & ideo dicebant non eſſe illum Meſſiam, vt eſſet eis locus captandi lucrum per falſas doctrinas. Et tunc ſtat litera, ſcilicet quòd accipient amplius iudicium, ideſt maiorem pęnam, ſcilicet quia ſi claderent regnum cœlorum alijs ignoranter, non eſſet tanta iniquitas, & tamen ſcienter claudebant illud, vt aliquid lucrarentur, ideo erat maior iniquitas. Vel eſt ſenſus, quòd viduę, & cęteri, quibus iſti claudebant regnum cœlorum peccabant, cum nō crederēt Chriſto prædicanti propter doctrinam iſtorum, & tamen iſti multomagis peccabant, ſcilicet quia claudebant illis regnum cœlorum, & hoc decipiendo eos per orationes longas, vt deuorarent ipſorum domos. De hoc dicit Hilarius, quòd accipiebant maius iudicium, quia hinc procedebat regni cęleſtis obſeratio, cum obeundis viduarum domibus retineatur ambitio, ideo accipient amplius iudicium, quia pęna proprię peccati, & reatum alienę ignorantię debebunt.

Tertio poteſt intelligi quantum ad deuorationem

domorum viduarum, in quo valde peccabant Phariſæi, quia ex auaritia diripiebant bona pauperum decipiendo eos. Sed adhuc iſtud peccatum efficiebatur maius, quia decipiebant viduas per rem ſacram, ideſt per orationem. Nam quanto quis magis abutitur re ſacra, tanto peius eſt, & tamen oratio eſt de rebus ſacris, qua cum Deo loquimur, & per quam delictorum noſtrorum veniam obtinemus, conuertere aūt hanc, vt ſit laqueus decipiendi ad rapinam, erat deteſtabile. Si autem deciperent Phariſæi viduas per aliquid, quod nō eſſet ſacrū, vtputa amatorijs rebus, & pertinentibus ad libidinē, eſſet quidem peccatum graue, ſed non tantum. Sed tunc eſſet malum ſacerdotum, vel Phariſæorum inquantum inhoneſte ſe haberent tractando venerea cum viduis, cum eas ad caſtitatem potius deberent erudire, & tamen ſi per hunc modum acciperent ab eis facultates ipſarum non deciperent eas. Nunc vero peccabāt, quia aliena accipiebant decipiendo viduas. Secundo, quia per rem ſacram decipiebant, per quam veriſimiliter mouerentur viduę, quaſi ex deſiderio ſanctitatis dare res ſuas. Et ita dicitur: Propter hoc accipietis amplius iudicium, ideſt maiorem pęnam, ſcilicet quia per orationes longas deuoratis domos viduarum potius, quam ſi alia occaſione deuoraretis. Sic dicit Chryſoſt. ſuper Matt. ſcilicet. Amplius accipietis iudicium, ſcilicet duplex, primum quidem pro eo, quòd eſtis in q alterum, quidem pro eo, quòd figmentū accipitis ſanctitatis, auaritiam enim veſtram religionis colore depingitis, & quaſi pręſtatis diabolo arma Dei, vt ametur iniquitas, dum pietas ęſtimatur.

Do quo vitio redarguit Chriſtus Phariſæos, cum dicit: Qui circuitis mare &c. Quæſt. LXXXVI.

QVAERETVR de quo vitio redarguit Chriſtus Phariſæos, cum dicit, qui circuitis mare, & aridam, vt faciatis proſelitum vnum.

Aliqui dicunt vno modo, ſcilicet quòd arguit, qp corrumperent veritatem doctrinę in his, quæ pertinebāt ad ſalutem, & hoc, quia dicebāt eſſe de neceſſitate ſalutis tenere obſeruantias legis Moyſi, & ideo doctores Iudæorum diſcurrebant per gentiles ad conuertendum eos ad obſeruantias legis, & in hoc peccabant, quia aſſerebant falſum. Nam erat contra veram fidem hoc aſſerere, cum lex Moyſi non obligaret aliquos, niſi Iudæos, quibus data eſt in monte Synai, & omnes deſcendentes de ſemine eorum. Siquis autem de gentilibus vellet conuertit ad Iudaiſmum, erat quidem laudabilis, tamen non obligabāt ad legem. Si autem ſponte illam ſuſcepiſſet tenebāt poſtea ſeruare. Et hoc planum eſt, quia lex neminem obligat niſi eos, quibus datur, & ideo lex naturalis obligat omnes homines, quia omnibus indita eſt, vt patet ad Ro.2. ſcilicet. Gentes, quæ legem non habēt naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt. Leges autem poſitiuę, ſiue ſint diuinę, ſiue humanę non poſſunt obligare, niſi eos, quibus datę ſunt, & tamē lex Moyſi non fuit data omnibus hominibus, ſed ſolis Iudæis, ideo eos ſolos obligabat. Et patet hoc ex modo dādi legem, quia Deus dabat legem Moyſi, & dicebat ei, loquere filijs Iſrael, & dices, homo qui fecerit tale, aut tale. Et hoc patet ex toto Leuitico, quia ſic ponit fere vbicunque datur aliqua lex, niſi ſit lex ſpecialis, quæ pertineat ad miniſtros ſanctuarij, quia tunc dicitur, quòd loquebatur Moyſes ad Aaron, & filios eius, vt patet Leui.6. & 16.c. & in alijs ponitur ſolū, Loquere filius Iſrael, ergo ſicut in legibus, in quibus dicebat, loquere ad Aaron, & filios eius non obligabātur alij Iudæi, ſed ſoli ſacerdotes, quia de eis ſolis dicebatur,

ita

ita in alijs legibus, in quibus solum dicebat, loquere filiis Israel, non obligabantur alij, nisi Iudæi, & non Gentiles. Nullus ergo gentilis obligabatur ad illam legem, & hoc, nisi transiret ad illam sponte, quia tūc ex propria voluntate se obligaret, sicut in transeuntibus ad religionem.

Et ob hoc interdū ponitur in legibus datis Moysi a Deo, quòd conuersi ad Iudaismum seruarent illas. Sic patet de obseruatione Phase, & Azymorum, Exo. 12.c. scilicet. Omnis cętus filiorum Israel faciet illud, idest Phase, ꝙ siquis peregrinorum in vestrā voluerit transire coloniam, idest modū colendi, & facere Phase Domini, circunciderur prius omne masculinum eius, & tunc rite celebrabit, eritque sicut indigena terrę, siquis autem circuncisus non fuerit, non vescetur eo. Et ita apparet, quòd gentiles non obligabantur ad obseruātiam legis Moysi, quia dicitur, siquis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, ergo non erat necessarium, quòd transiret.

Secundo, quia si Deus vellet, ꝙ omnes homines obligarentur ad obseruandam legem Moysi, iuberet prædicari eam omnibus hominibus, cum nescirent eam, nisi illi, quibus data erat, & alias essent excusabiles, & tamen non iussit prædicari alicui genti, ideo nemo obligatus erat, nisi Iudæi.

Lex autē Christi habet duo opposita, & ideo obligabat omnes homines. Primum est, quia non fuit data specialiter aliquibus hominibus, sed omnibus vniuersaliter. Vnde dixit, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui autem non crediderit, condemnabitur. Mar. 16.c. Secundum est, quia misit discipulos ad prædicandum fidem hanc, & legem, & quia voluit, quòd obligarētur ad eam omnes homines, iussit prædicari illam omnibus hominibus, scilicet. Euntes docete oēs gētes infra 28. & Mar. 16. dicitur. Ite per vniuersum mundum, & prædicate euangelium omni creaturę, idest omnibus hominibus.

Secundo, quia quando Deus dedit legem Moysi, & iussit eam proponi Iudæis suadens eis, quòd illam obseruarent, dixit: Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum eritis mihi in peculium de cūctis populis, mea est enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Et tamen si omnes gentes obligarētur ad istam legē non essent peculium Iudæi de cunctis gentibus, neque regnum sacerdotale, ergo non obligabantur, nisi Iudæi, & signabatur, quòd soli Iudæi seruaturi essent eam. De gentilibus ergo dicendum, quòd non obligabantur ad eam seruandam, nisi se sponte obligarent, quia tūc tam ipsi, quam posteri eorum nati post conuersionē obligabantur ad legem Moysi. Et ob hoc in legibus illis interdum fit mentio de aduenis, idest conuersis ad Iudaismum, vt patet Leui. 17.c. scilicet. Homo de domo Israel, & de aduenis, qui peregrinantur inter vos, si comederit sanguinem, &c. Ob hoc ergo dicendum, quòd gentiles poterant saluari, sicut Iudæi ante Christi mortem, quia sicut si nunquam fuisset lex Moysi, non esset aliquod impedimentum ad salutem gentilium, ita existente illa, cum non obligarētur gētiles ad ipsam, poterant saluari, & saluabantur multi de ipsis, scilicet omnes illi, qui morerentur sine peccato mortali, scilicet quicunque in fine vitę dolerent de peccatis, sicut & nos licet non confiterentur, quia nō erat tunc introductum istud remedium.

Quod autem gentiles essent in via, & statu salutis tempore legis Moysi patet, quia 3. Regum 8.c. petit Salomon in dedicatione templi, quòd non solum Iudæi, sed etiam gentiles venientes ad orandum in templum illud, exaudirentur super omnibus petitionibus suis. Quasi dicatur, insuper & alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomiē tuum, & orauerit in loco hoc, tu exaudies in cęlo in firmamento habitaculi tui, & facies cūta, pro quibus inuocauerit te alienigena. Et concessum fuit Salomoni quidquid tūc petiuit, ergo alienigenę, idest gentiles, quando orabant in templo Salomonis, exaudiebantur a Deo, vel saltem poterant exaudiri, & tamen, qui in peccato mortali est non exauditur Io. 9.c. s. Scimus, quia Deus peccatores non exaudit, sed siquis cultor est eius, hunc exaudit, ergo gentiles non erant ex necessitate in peccato mortali, & consequenter omnes gentiles poterant saluari. Et ita apparet, quia errabant contra salutem asserendo, ꝙ gentiles non poterant saluari, nisi conuerterentur ad Iudaismum. Secundo, vt aliqui dicunt, redarguit Pharisęos de impotentia doctrinę eorum. s. quia parui profectus erat. Et hoc in duobus: primo quia cū magna difficultate vix poterant vnum conuertere. Secūdum erat, quia eum, quem conuertebant, non poterant retinere per doctrinam suam in aliqua bonitate, sed efficiebant eum malum. Primū significatur, cum dicit: Circuitis mare, & aridam, vt faciatis proselytum vnū. Secundum cum dicitur. Et cum fuerit factus, facitis eum filium gehennę duplo, quam vos. Sic dicit Chrysost. Matthæ. s. Post præmissa rursus dominus eos alloquitur, & quia inefficaces sunt ad multorum salutem incusat, & quia inefficaces sunt ad multorum salutem cum multo labore indigeant, vt saltem vnū contertant, & quia nō solum desides sunt circa eos, quos conuertunt, sed & eorum destructores dum eos corrumpunt prauę vitę exemplis. Sed non est intelligendum, ꝙ simpliciter Christus istos arguat, quia ineffi caces erant in doctrina. i. pabcos cōuertere poterant, quia istud non est potestatis nostrę, sed diuinę inspirationis, Deus quippe interius cor tāgit, & mouet illud, quo vult. Prouer. 15.c. s. Infernus, & perditio in manu domini, quanto magis corda filiorum hominum? Sed increpat eos propter inanem gloriam, quia gloriabantur de doctrina, quasi esset excellens: Christus aūt tollit eis hanc gloriationem, quia parua erat doctrina, cū vnum proselytum vix possent facere.

Tertio pōt accipi, ꝙ eos arguat de iniquitate mortū, qua scandalizabant a se doctos, & conuersos, & faciebāt eos deteriores se. Et ista iniquitas magna ostenditur ex duobus. Primo ex difficultate conuertēdi, quia ea, quæ cum difficultate acquiruntur, magis amant, quæ vero faciliter, contemnuntur, sed Phariſæi conuertebant cum magna difficultate Gentiles, quia vix vnum conuertebant, & ad hoc oportebat circuire mare, & aridam, & tñ hūc per prauos mores suos corrūpebāt, ergo signum erat magnę iniquitatis, cum tam tanta difficultate quæsitam contemnerent, & corrumperent. Secundo significatur hoc ex magnitudine corruptionis. s. quia multum deprauabant illos cōuertios. Nam si parua esset iptorum iniquitas non poterant alios multum peruertere, & tamen peruertebant, ita vt efficerent eos filios gehennę duplo, quam ie, ergo valde mali erāt Phariſæi, & Scribę. Et ille tertius modus est verior.

Quid sit facere proselytum, & quid sit circuire mare.
Quæst. LXXXVII.

QVAERETVR quid sit facere proselytū, & quid sit circuire mare, & audam.

Dicendum, quòd proselytus signat hominem cōuersum de gentilitate ad Iudaismum: Iudæi autem distinguebantur in duo, quia quidam ex origine prima erant Iudæi, & isti vocabantur filij Israel, quia autem dicebant ex progenie Iacob, qui vocatur Israel Genes. 21. & 35. Alij erant quersi de Gentibus ad Iudaismū, & isti vocabantur tribus nominibus, scilicet aduenę, peregrini, Proselyti. Vocantur aduenę ab adueniendo dicti, scilicet quia de alia gente veniebant ad obseruandū ritum Iudaicum. Vocantur peregrini, idest discurrentes, scilicet ꝙ conditio legis Iudaicę nō erat illa, in qua nati erant, & q̄ tenuerant parentes eorū, sed ipsi peregrinando venerant in illam. Et ista duo nomina sunt multum vsitata in libris Moysi, vt cum dicitur, homo de filijs Israel, & de aduenis, qui peregrinantur inter vos, Leui. 17. idest siue sit de Iudæis ex genere, siue de illis, qui conuersi fuerunt ad Iudaismum. De peregrino patet Exo. 12. cap. s. Siquis peregrinorum in vestram transire voluerit coloniam, circuncidetur. Et ita peregrinos vocat eos, qui veniunt de Gentibus ad circuncisionem. Et Deuterono. 1.c. s. Quod iustum est, iudicate siue ciuis sit ille, siue peregrinus.

Aliquando autem vocantur isti coloni, vt dicitur Exo. 12.c. s. eadem lex erit indigenę, & colono. Et in indigenas vocamus oriundos, idest ante genitos, colonos dicimus eos, qui ad colendum veniebant. Sic dicitur eodem c. siquis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, idest ad ritum vestrum colēdi. Proselytus quoque est conuersus ad Iudaismū, sed istud nomen non est in libris Moysi, neque apud antiquos vsitatum. Postea autem inoleuit, & primum inuenitur in libris Paralip. Tobię, Ezechielis, & deinde in nouo testamento. Nam 1. Paralip. 22.c. dicitur, ꝙ præcepit Dauid, vt congregarentur omnes Proselyti de terra Israel, & constituit eos lathomos ad cędēdos lapides. Et 2. Paralip. 2.c. dicitur, ꝙ numerauit Salomon omnes viros Proselytos, qui erant in terra Israel, & 2. Paralip. 30.c. Proselytorum habitantium in terra Iuda, & Israel facta est grandis celebritas. Et apparet, ꝙ accipiatur Proselytus pro aduena, siue peregrino, idest conuerso ad Iudaismum. Ezechi. 14.c. s. Homo de domo Israel, & de Proselytis quicunque aduena fuerit in Israel, si alienatus fuerit a me, & posuerit idola sua in corde suo. Ex quo apparet, ꝙ erat iam cōuersus ad Deum, qui Proselytus est, quia aliàs non poterat a Deo alienari. Nam Gentiles non alienantur a Deo colendo idola, eo quòd tales semper inhærent. Et isto nomine vtitur scriptura in nouo testamento, & non nomine aduenę, neque peregrini. Sic dicitur Actu. 2. s. Iudæi quoque, & Proselyti. Et vocat ibi Iudæos omnes, qui sunt de stirpe Iacob: Proselytos vero eos, qui cōuertebantur ad ritum Iudaicum, & ita accepit Christus hic, & tunc facere Proselytum est conuertere aliquem Gentilem ad ritum Iudaicū, quia postquam conuersus erat Proselytus vocatur.

Quomodo Gentiles conuertebantur ad legem Moysi, vt efficerentur Proselyti. Quæst. LXXXVIII.

QVAERETVR cum Gentiles non obligarētur ad legem Moysi seruādam quomodo conuertebantur ad eam, vt efficerētur Proselyti. Dicendum, quòd verum est, ꝙ non obligabantur ad hanc legem seruandam, vt ostēsum est supra, & tamen conuertebantur ex multis motiuis, vel causis. Prima est necessitas seruandę vitę sic, fuit de Gabaonitis. Nam quatuor ciuitates eorū, idest Gabaon, Caphyra, Beroth, Cariathiarim timētes peruenerunt habitum, quasi essent de longinquo, & fecerunt fędus cum Israelitis: Iosue 9.c. Et cum cognita fuisset veritas permissi sunt viuere, manserunt tamē serui altaris domini ad ligna cędenda, & comportāda aquas eodem ca. & sic erant conuersi ad Iudaismum.

Gentiles erāt in via, & statu salutis tēpore legis Moysi.

Secunda causa erat affectio, quasi carnalis ad populum Iudaicū. Sic enim fuit de Ruth: nam Noemi, & Elimelech vir suus iuerunt in terram Moab, & ibi duo filij Noemi acceperunt duas vxores de Moabitarum gente. i. Ruth, & Orphā. mortuo aūt Elimelech viro Noemi, & viris Ruth, & Orphę, voluit redire Noemi sola in terram Israel, & sequebantur eam duę nurus eius ex affectione, & amore, quem ꝓtraxerant ex diuturna conuersatione, & tandem Orpha redeūte ad suos, Ruth noluit, sed secuta est Noemi, dicens. Quocunque perrexeris, pergam, vbi morata fueris, ego pariter morabor, populus tuus, populus meus, & Deus tuus, Deus meus. Et ita non venit in terram Israel hac p̄cipua intētione, vt Deū Israel hēret in Deū, sed ex affectione ad Noemi, vt non separaretur ab ea, & quia non poterat hoc fieri, nisi Deum Israel coleret, dixit ꝙ volebat illum colere. s. Populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus, & annumerata fuit tunc Ruth populo Israel, vt patet Ruth. 1.c. Tertia causa erat solus carnalis, vel libidinosus amor, vt siquis de gentilibus vellet accipere aliquam Iudeā mulierem in vxorem, & non poterat hoc fieri, si non cōuerteretur prius ad Iudaismum, vt colligitur Exo. 34. & Deu. 7.c. conuertebatur ille ad ritum Iudaicū. sic patet de Sichē filio regis Emor, qui erat rex vrbis Sichem. Nam dilexit Dinam filiam Iacob, & dilexit eam amore nimio, & cum non posset eam obtinere a fratribus, & patre, nisi circūcideretur ipse, & omnes Sichimitę, circūciderūt se, & tunc die tertio, quando est grauis dolor vulnerum irruerunt super eos filij Iacob, & occiderunt Sichimitas, Gene. 34. Quarta causa erat agnitio veri Dei. Nam gentiles, qui erant propinqui terrę Iudæorū audiebāt multa mirabilia, quæ faciebat Deus Israel, & ex hoc agnoscebant, ꝙ non erat alius Deus, nisi Deus Israel, & cōuertebātur ad cultū eius, sic patet de Raab meretricę Ierichōtina Iosue. 2.c. quæ abscondit explortatores Iudęorum, & dixit eis, noui, ꝙ tradiderit vobis Dominus terram, etenim irruit in nos terror vester, & elāguerūt oēs habitatores terrę, audiuimus, ꝙ siccauerit Dominus aquas maris rubri ad vestrum introitum, q̄n egressi estis ex Aegypto, & quę feceretis duobus Amorrhęorum regibus Seon, & Og, quos interfeciſtis, & hæc audientes pertimuimus, & elāguit cor nostrum, neque remansit in nobis spiritum ad introitum vestrū, Dominus enim vester Deus ipse est in cęlo sursum, & in terra deorsum: Et ideo petiuit ab eis, ꝙ iurarent ei, ꝙ liberarent ipsam, & cognationem eius, quando irrumperetur ciuitas, Iosue. 2.c. Et ita factum est, quia capta vrbe, liberata est Raab, & tota cognatio sua, & transiuit ipsa ad ritum Iudaicum, & cognatio sua, vt innuitur Iosue. 6.c. Et hoc modo cum Gentiles agnoscerent Deum Israel esse verum Deum, convertebantur ad ritum Iudaicum, & efficiebantur de populo Israel. Alij vero non conuertebantur ad ritum illum, neque efficiebantur de populo, honorabant tamen Deum Israel. Et hi dupliciter: quidā. n. veniebant in Ierusalem de terra sua, & adorabant Deum in templo, & petebant ab eo, quod volebant, & reuertebantur in terram suam. Sic patet. 3. Regum 8. capitu. vbi petiuit Salomō exaudiri orationes Gentilium, q̄ orarent in loco illo, scilicet insuper, & alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomē tuum, audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachiū tuum extentum vbique. Cum venerit ergo, & orauerit in loco hoc, tu exaudies in cęlo in firmamento habitaculi tui, & facies omnia, ꝓ quibus inuocauerit te alienigena, & discant vniuersi populi terrarum nomē tuū timere, sicut populus tuus Israel, & ꝓbēt, quòd

quòd nomen tuum inuocatum sit super domum F
hanc. Et hunc modum tenebant multi Gentiles, etiã
tempore Christi. Nam veniebant ad adorandũ Deũ
in templũ Ierusalem, vt patet Actu.8.c.de eunucho
reginę Candacis, qui erat Aethiops potens super
omnes Gazas reginę illius,& venit adorare in Ieru-
salem, & reuertebatur, & baptizauit eum Philippus
eodem cap.

Alij autem gentiles non ibant ad adorandũ Deum
in templum Ierusalem, honorabãt tamen templum
illud, offerentes munera multa, sicut patet 1.Esdrę 7.
c.de Artaxerse rege, q iussit dari de thesauris suis ea,
quæ necessaria essent ad expensas tẽpli.s.omne, quod
ad ritum Dei cęli pertinet, tribuatur diligenter in do- G
mo Dei cęli, ne forte irascatur contra regnum regis,
& filiorum eius. Et etiam propter honorem Dei exe-
mit a tributis,& omnibus impositionibus sacerdotes
Leuitas, & Nathineos, qui seruiebant in domo Dei
eodem c.a quibus impositionibus cęteri Gentiles, &
Iudæi laici non erant exempti. Sic etiam patet multo
tempore post, scilicet tempore Machabęorum, qñ
Seleuchus rex Asię, qui Gentilis erat, pręstabat expẽ-
sas pro templo Dei 2.Macha.3.c.s.Fiebat vt reges, &
principes locum summo honore dignum ducerent,
& templum maximis muneribus illustrarent, ita vt
Seleuchus Asię rex de reditibus suis pstaret omnes
sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. H
Hoc ergo modo multi ad Iudaismum conuertebantur. Cum autem obijcitur, quòd non tenebantur Gẽtiles ad ritum Iudaicum, quomodo ergo conuertebantur? Dicendum vno modo, quòd licet scirent se nõ teneri ad legem Moysi, licet illa esset lex veri Dei, quia nõ erat data, nisi Israelitis, tamẽ sciebant se obligatos ad non colendos falsos Deos, cum agnoscerẽt verum Deum, ideo cum relicturi essent cultũ Deorũ suorum, vt manerent in cultu alicuius Dei, transibãt ad cultum veri.

Secundo potest dici, q etiam si scirent se non obligari, tamen quia sciebant hunc esse verum Deũ cupiebant trãsire in cultum eius, quia ipse solus poterat bona, & mala facere, & tamen, quia sciebant se non I
obligari, neque rursus prohiberi, aliqui Gentiles cognoscẽtes Deum Israel adorabant eum solum, & tñ non transibant in cultum Iudaicum. s.circuncidẽdo se, & faciẽdo alia legalia, sicut erat de Aethiope eunucho reginę Candacis. Nam si circumcideretur maneret inter Iudæos, & nõ rediret in regionẽ Aethiopũ, licet hoc non sit efficax argumentum. Aliqui tñ erãt, qui ad ritum Iudaicum conuertebantur, & obseruabant illum plene, nihilominus tamen colebant Deos Gentilium, & hoc, quia isti cõuertebantur propter timorem mortis, vel pro desiderio non perdendi regionem, in qua habitabant, sic fuit de Samaritanis, qui erant Gentiles de terra Medorum, & Persarum, & quia mittebat dominus in eos Leones, eo q non K
seruabant legitima Dei terrę habito consilio quersi sunt ad ritum Iudaicum, tñ non recesserunt a cultu Deorum suorum 4.Reg.17.c. Et isti erant deteriores alijs. Nam alij bono, & pleno animo conuertebãtur.

Quid est, quòd Pharisæi circuirent mare, & aridam, vt facerent Proselytum vnum. Quæst. LXXXIX.

QVAERETVR quid est, q Pharisæi circuirẽt mare, & aridam, vt facerent Proselytum vnũ.

Dicẽdum, q vno mõ designat id, quod futurũ erat apud Iudæos, s.q doctores Iudęorũ niterent aliquos ad Christũ conuersos reducere ad ritũ Iudaicũ, & qa aliquos querterẽt, & tñ paucos signauit eos Christus per vnum. s.vt faciatis Proselytum vnũ. Sic dicit Hilarius super Matth. s. Maris aũt, & terrę peragratione significat in totius orbis finibus eos esse Christi Euangelio obtrectaturos, & legis iugo ꝫ iustificatio nem fidei aliquos subdituros Proselyti.n. sunt ex Gẽtibus in Synagogam recepti, quorum futurorũ meritas in vno iudicatur, neque enim post Christi prędicationẽ doctrinę eorum fides relicta est, sed quisquis acquisitus fuerit fidei Iudæorum, filius fit gehennę.

Sed iste sensus non multum cõuenit literę. Primo, quia ista res futura erat, & tñ Christus loquitur hic de præterito, vel de præsenti quantum ad rem deductã in consuetudinem, cum dr. Circuitis mare, & aridã, vt faciatis Proselytum vnum, & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennę. Secundo, quia ista oñ redarguendo, & maledicendo, & tñ si futurũ esset non dum peccassent, & sic non maledicerentur, ergo intelligitur de aliqua re, quæ iam erat in consuetudine Iudæorũ. Tertio patet, quia si de re futura loqui vellet ex mõ loquendi oñderet rem esse futuram, sicut dixit infra in litera. s. Ecce ego mitto ad vos ꝓphetas, & sapientes, & Scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, vt veniat super vos omnis sanguis iustus. Ibi enim tam culpa, q pęna signabantur futurę esse. Nam dr occidetis, crucifigetis, flagellabitis, quæ est culpa. Pęna quoque futura. s. vt veniat super vos omnis sanguis. & tamen hic vtrũque ponitur de præsenti, ergo nõ intelligitur de futuro. Quarto, quia ad hoc oportebat, q declararetur Iudæis, in quo peccarent. s. q multi futuri essent in lege Christi, & illos niterentur peruertere Pharisæi ad ritum Iudaicum, sed non expressit talia, quia hoc erat dicere se futurum Messiam, aut Deum, cuius lex melior esset, quam lex Moysi, & ideo esset malum reducere homines ab illa lege ad legem Moysi. Sed si hoc Christus exprimeret non tolerarent Iudæi, sicut quãdo, in passione dixit, q erat Christus, vel q videret cũ sedentem a dextris virtutis Dei infra 26.& Mar.14.c. & tñ nõ indignati sunt nũc, iõ nihil tale expressit. Aliter ergo intelligũt alij, s.q tpe Christi, & ante ipsum Pharisæi, & alij doctores Iudæorum discurrebant p totũ orbem docendo hoies, vt conuerterent eos ad legẽ Moysi. Sic dicit Hiero. super. Mat. s. Scribę, & Pharisęi totum lustantes orbem id studij habebant de gentibus facere Proselytũ. i. aduenam in circuncisum mi scere populo Dei. Sed dicendũ, q hoc satis stat, tñ nõ est omnino verisimile. Primo, quia nõ est verisimile, q Pharisæi hunc laborem sumerent, vt per totũ orbẽ discurrerent ad conuertendũ Gentiles. Secũdo, quia nulla historia gentiũ, neque Iudæorũ hoc refert, erat tñ ista res magna, & relatu digna, ꝙ aliquis historiographorum tangeret, saltem Iosephus in libris Antiquitatum, vbi quidquid inuenit ad laudes populi Iudaici pertinere a principio vsque ad euersam Ierusalẽ per Roma. luculenter memorię tradidit, & tñ, neque aliquid ille hmõi tetigit. Et est iste modus arguendi queniens, quia similẽ tenet Hiero. ipse ꝫ Aug. & oẽs, qui asserunt translationem 70. interpretũ a quolibet interprete per se factam, & post factas oĩa similia habuisse, cũ ait in Prologo sup Gen. qui incipit: Desiderij mei: Nescio quis prim⁹ auctor 70. cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit, ꝙbus diuisi eadẽ scripserint, cũ Aristęus eiusdẽ Ptolemęi ὑπερασπιστὴς, & multo post tpe Iosephus nihil tale retulerint. Tertio apparet, quia lex Christi iussa est prædicari p totũ orbem infra 28.& Mar.16.c. Et iõ hunc immediatum laborẽ discipuli Christi sumpserũt, sed legẽ Moysi non iussit Deus prædicari gentibus discurrendo per orbẽ, ideo non est verisimile, q ꝫ ponte hunc tantum laborem Pharisæi, & alij doctores Iudæorum sumerent.

Quarto,

Quarto, quia si per orbem discurrerent isti ad cõ- A
uertendum gentiles, necesse erat, q aliqua miracula facerent, quia aliàs nullum conuerterent, cũ ratione probare non possent legem illã, vel Dei esse, vel Deũ Hebræorum meliorem esse alijs dijs, sicut discipuli Christi faciebant miracula, qñcunque volebãt ad cõfirmationem sermonis: Mar.16.c. Et tamẽ nemo cõfitebitur doctores Iudæorum, quos nunc Christus increpabat miracula aliqua facere, aut fecisse, cum eos, tanquam malos Christus arguat. Etiam, & maxime, quia talia non subticerentur cum essent ad laudẽ Dei, ergo non faciebant illa, & cõsequenter, neque discurrebant prædicando. Quinto, quia si sic discurrerent ad ostendendum Deum Hebræorum verũ Deum esse, & solum esse Deum, & consequenter Deos gentiũ B
esse dæmonia (quod sacra Scriptura asserit) necesse erat, quòd gentiles occiderẽt multos istorũ vlciscendo iniurias Deorum suorum, quia hoc modo innumerabiles Christiani martyrio coronati sunt, scilicet quia inter Deos asserebãt solum Christũ esse Deum, Deos autẽ gentium esse lapides, & Dæmonia, & tñ non legimus in aliqua historia sacra, neque profana aliqd tale factũ, qđ tñ nõ est verisimile tacitum fuisse, quia res ista summe commẽdaret statum Iudaicum, ergo nihil tale factum est. Sexto patet, q non fuerit hoc, quia istud procederet volendo intelligere dictũ Christi ad literam, & tñ non põt sic intelligi, quia dr, circuitis mare, & aridam, & tñ manifestum est si per C
totum orbem discurrerent non circuirent mare, & aridam, sed solum aridam, quia in terra prædicarent, & non in mari. Dicendum ergo videtur, q doctores Iudæorum, idest Scribę, & Pharisęi tempore Christi, & ante ipsum nitebantur, vt conuerterent gentiles ad legem Moysi, sed ad hoc non discurrebant ad extremas nationes, sed ipsos gentiles, qui erant inter eos, vel causa commerciorum veniebant ad terram suam nitebantur conuertere ad Iudaismum, & tunc nõ stat inconueniens aliquod de eis, quę sequebant si discurrent per orbem. Nam in terra Iudęę nullus gentilis D
esset nocere, etiam si dicerent nullum esse verũ Deum, nisi Deum Israel. Si autem obijciatur, qũo etiã in terra Iudæorum poterant aliquos conuertere, cum non facerent miracula. Dicendũ, q ad hoc duo adiuuabant. Primo, quia in terra Iudæorum erat celebris fama de mirabilibus, quæ Deus fecisset pro Iudæis, & ita aliqui poterant suaderi. Secundũ erat, quia paucos conuertebant, sicut dicitur hic, q faciebant Proselytum vnum, & tamen si mirabilibus vterentad confirmationem dictorum suorum plures conuerterent. Tunc autem dicendum, quòd circuibant mare, & aridam ad faciendum vnum Proselytum, non quidem re, sed verbo, vel cogitatione. Et significatur, q multis fatigationibus vtebantur, & ex variis fundamentis, & cũ multa difficultate illud efficiebant, sicut circuire mare, & aridam esset valde difficile, & est modus loquendi vulgaris apud nos, quando aliquis vtitur longis ser- E
monibus, & inefficacibus, quia circuit mare, & aridã, & ita significare volebat Christus, quod licet multam operam darent Pharisæi ad hoc, vix vnum poterant conuertere ad Iudaismum.

Quomodo potest stare istud, scilicet vt faciatis Proselytum vnum, cum multi ad Iudaismum conuerterentur. Quæst. XC.

QVAERETVR quomodo potest stare istud. s. vt faciatis Proselytum vnum, in quo significatur famas eorum, qui conuertebantur ad Iudaismum, vt dicit Hilarius. Nam videtur, quòd non conuertebantur pauci, sed valde multi. Quod paret, quia tempore Dauid, & Salomonis erant multi. s. centum quinquaginta tria millia virorũ, & sexcenti, vt patet 2.Paralip. 2.c.& isti erant viri robusti assignati ad cędendos lapides, & ferenda onera. Et sic præter eos essent multi paruuli, & senes, & mulieres, a fortiori, ergo tempore Christi essent valde plurimi, quia a primo anno regni Salomonis vsque ad mortem Christi fuerunt anni fere 1063.& in hoc tempore multi Proselyti crescerẽt. Dicendum, q valde pauci erant, qui conuertebantur ad Iudaismum, ita vt conueniẽter eos Christus inuerit per vnũ Proselytum. Ad aliud aũt, quod dr de multitudine Proselytorũ tpe Salomonis, potest dici vno mõ, q illi nõ erãt Proselyti, q de gẽtilitate quersi erãt ad Iudaismũ, sed erant ipsi, & oẽs quotquot nati erant de eis post conuersionẽ. Nam sicut ille, q conuertebat erat Proselytus, ita quotquot descenderẽt de eo vsq; ad sempiternum Proselyti, vel aduenę vocãtur. Patet, quia distinguebãtur in duo oẽs tenentes ritum Iudaicum, scilicet in filios Israel, & in aduenas, vt dr Leuit. In duo ritum Iudaicũ tenẽtes diuidebantur.
17.c. homo de filijs Israel, & de aduenis, qui peregrinantur inter vos, sed manifestum est, q qui conuertebantur, & tota ipsorum posteritas, nunquam erat de filijs Israel, quia nõ descendebant de Iacob, ergo erãt aduenę. Et idem modus loquendi est Actu.2.c. Iudæi quoque, & Proselyti, in quo designauit oẽs cultores Dei per alia verba, quia Iudæos vocauit filios Israel Proselytos vero ipsos aduenas. Et isti non solum distinguebãtur nomine. s.vt nunquam vocarentur filij Israel, sed etiam iure, quia non gaudebant eisdem iuribus, quibus filij Israel. Nam filij Israel si se venderẽt, aut venderentur in alterutrũ durabat seruitus vsque ad annum septimum remissionis. Exod.21.& Deute. 15. vel saltem durabat vsque ad annum iobelęum, qui erat quinquagesimus: Leui.25.c. Et hoc in eo, cuius auris perforabatur: Exod.21.c. Et tamen si aliquis cõuersus ad Iudaismum, vel alius de stirpe eius venderetur alteri Iudæo, manebat in perpetuum seruus ipse, & descendentes ab eo, & non liberabantur in anno septimo remissionis, neque in iobelęo: Leui.25.cap.s. Seruus, & ancilla sint vobis de nationibus, quæ in circuitu vestro sunt, & de aduenis, qui peregrinant apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra hos habebitis in famulos, & hęreditario iure transmittetis ad posteros, fratres aũt vestros filios Israel ne opprimatis per potentiam, idest eos, qui sunt de semine Iacob nõ teneatis in seruitute perpetua per potentiã ꝙ mandatum Dei, sed dimittite eos in iobelęo. Isti igit, qui nascebantur de conuersis, vocabantur semper aduenæ, vel conuersi, aut Proselyti, sicut patres eorum. Et ita illi Proselyti numerati a Salomone erant tam de conuersis, quam de posteris eorum. Vnde poterat esse, q de tota illa multitudine forte non essent quinquaginta conuersi, sed cęteri nati essent de conuersis, & sic pauci conuerterentur.

Secũdo põt dici, q etiam plurium sit tota illa multitudo tempore Salomonis, q̃ nunc. Et huius est duplex causa, prima erat iniquitas Pharisæorum, & Scribarum, qui conuertebant Gentiles. Nam eos, quos conuertebant, postea deteriores efficiebãt suo prauo exemplo, sicut Christus dixit, scilicet circuitis mare, & aridam, vt faciatis Proselytum vnũ, & cum factus fuerit, facitis eum filium gehennę. Et ideo alij Gentiles videntes nolebant conuerti.

Secunda, & præcipua causa erat, quia Christus volebat, quòd pauci nunc conuerterent ad Iudaismum de gentilibus, & ideo non mouebat corda eorum ad ad istam conuersionem. Etiam erat, quia status legis Moysi statim decidere debebat post Christi passionẽ, vt conuerterentur omnes ad fidem Christi, relicta

Universidad de Deusto Biblioteca

iam legē Moyſi, non decuit, ergo cōfortare eā nunc, faciendo quòd multi conuerterentur ad eam, ſed infirmare illam paulisper, ita ꝙ iam nemo conuerteretur. Et iſta eſt cauſa præcipua, vnde Phariſæi, & Scribę, licet multum eniterētur, vix poterant vnum proſelytum facere.

Cum aūt obijcitur, ꝙ ſi tempore Salomonis erāt tot proſelyti, eſſent plures tempore Chriſti. Dicēdū, ꝙ non tenet argumentum, quia hoc eſſet verum, ſi oēs illi, qui erant tempore Salomonis manerēt ſemper, & fieret illis additio, & tamen moriebantur, & deinde pauci conuertebantur, vt dictum eſt, ideo pauciores eſſe poſſent tempore Chriſti, q̃ tempore Salomonis,

Secundo etiam poteſt dici, ꝙ licet cōcedamus plures proſelytos eſſe tempore Chriſti, quā Salomonis, non erat inconueniens, vt ſi illi eſſent nati de conuerſis, & non conuerterentur ipſi. Vnde licet nemo conuerteretur tempore Chriſti poterant eſſe trecenta millia proſelytorum inter Iudæos, & ita manet, ꝙ vix faciebant proſelytum vnum.

Quare laborioſam proſelytorum conuerſionem ſubibant Phariſæi, & Scribæ. Quæſt. XCI.

QVAERETVR cum iſta conuerſio proſelytorū eſſet laborioſa, & non neceſſaria, quare illam ſubibant Phariſæi, & Scribę. De labore patet, quia licet non diſcurrerent Phariſæi extra terram Iudæorum, tñ ibi totum ſtudiū ſuū apponebant, & multos modos quærebant ad cōuertendum gentiles. Sic dixit Chriſtus: Circuitis mare, & aridam, vt faciatis proſelytum vnum, quod difficultatem importat. Quòd autem non eſſet neceſſarius iſte labor patet, quia Deus non pręcepit Iudęis prędicare gentilibus ad conuertendum eos.

Dicendum, quòd duo mouebāt Phariſęos ad hoc. Primum erat inanis gloria. Nam erant valde cupidi huius, quia omnia opera ſua faciebant, vt viderentur ab hominibus, vt dictum eſt ſupra in litera, reputabāt autem ad magnum honorem, ꝙ aliquos conuerterēt ad populum Dei, ideo nitebantur ad hoc.

Secundum erat cupiditas lucri, & iſtud lucrum dupliciter proueniebat, Vno modo ſpecialiter, ſcilicet per hoc, quòd decipiebant eos quadam ſimulatione ſanctitatis, & accipiebant ab eis facultates ſuas, ſicut dicitur ſupra in litera, quòd deuorabant domos viduarū longas orationes orātes. Alio modo generaliter, ſcilicet omnibus ſacerdotibus, & leuitis, ſcilicet quia poſtquam conuerſi erant ſoluebant decimas, & offerebant munera, & ſacrificia, de quibus ditabantur ſacerdotes quorum participes erāt Phariſęi, & Scribę, immo interdum erant Phariſęi, & Scribę ſacerdotes, vt oſtenſum eſt ſupra q. 14. ideo nimis nitebātur Phariſęi conuertere, quos poſſent, & ob hoc cupiebant, ꝙ maneret ſemper iſte ſtatus legis, vt ipſi ditarentur, & ideo contra Chriſtum indignabātur, qui videbatur deducere per doctrinam ſuam ad alium ſtatum, in quo non manerent ceremonię illę ſacrificiorum. De hoc dicit Chryſo. ſuper Matt. Non autem faciebant proſelytum propter miſericordiam volentes eum ſaluare, quem ducebant, ſed aut propter auaritiam, vt additis in ſynagoga Iudæis, ſacrificiorum adderetur oblatio, aut propter vanam gloriam. Qui enim ſeipſum mergit in gurgitem peccatorū, quomodo alterū de peccatis velit eripere? nunquid magis miſericors poteſt aliquis alteri eſſe q̃ ſibi. Ex ipſis ergo actibus oſtenditur, qui propter Deū aliquem vult conuertere, aut propter vanitatem.

Quare dicitur de proſelyto, quòd cum factus fuerit, facitis eum filium gehennæ. Quæſt. XCII.

QVAERETVR quare dicitur de proſelyto, quòd cum factus fuerit, facitis eum filium gehennę. Dicēdum, ꝙ gehenna infernum ſignat, quia ſignat terram profundam, vel proprie vallem filiorū Ennon, de quo nomine dictū eſt ſupra 5.c.q.249. ſuper illo verbo. Reus eſt gehennę ignis. Filius autē gehennę dicitur, qui gehēna dignus eſt. Eſt autem modus iſte loquendi Iudaicus, ſicut dicitur filius mortis, qui morte dignus eſt 2. Regum 13. cap. viuit dominus, quia filius mortis eſt homo, qui fecit hoc, & filius irę, qui eſt dignus ira, voluit autem Chriſtus dicere, ꝙ proſelyti facti a Phariſæis efficiebantur digni inferno.

Sed tunc dicetur quare hoc? Aliqui dicunt, ꝙ erat, quia conuertebantur ad Iudaiſmum, & quicunque illuc conuertitur, damnatur. Sic dicit Hilarius ſuper Matthæ. ſcilicet, neque enim poſt Chriſti prædicationem doctrinę eorum fides relicta eſt, ſed quiſquis acquiſitus fuerit ad fidem Iudæorum filius fit gehennę, idem dicit Origines ſuper locum iſtum, ſcilicet quicunque enim poſt ſaluatorem Iudaizant, docentur imitari affectum eorum, qui dixerunt illo tempore crucifige eum. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat. Primo, quia non eſt verum, quòd qui conuerteretur ad Iudaiſmum peccaret. Nam ſi peccabat, qui conuertebatur de gentilitate ad Iudaiſmum, peccabat Iudæus, qui manebat in Iudaiſmo, quod hęreticum eſt, quia Deus laudauit hoc Exod. 12. capitulo, ſcilicet ſiquis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam circuncidetur, & comedet illud, ideſt Phaſe.

Secundo, quia iſtud eſt contra intentionem literæ Chriſti, in qua dicitur, & cum factus fuerit, facitis eum filium gehennæ. Quod dupliciter repugnat. Primo, quia dicitur, cum factus fuerit, ideſt poſtquam conuerſus fuerit proſelytus, & tamen ſi ex hoc, quod conuertitur fieret filius gehennę non fieret poſtquam cōuerſus eſt, ſed tunc cum conuertitur, ſcilicet per ipſummet actum, & non per aliquem alium ſubſequentem.

Secundo, quia dicitur facitis eum filium gehennę, & ita Phariſæi illum faciebant, & tamen ſi per cōuerſionem fieret filius gehennę, ipſe ſeipſum faceret filium gehennę, qui conuerti volebat. Ergo aliquid aliud erat, per quod efficiebatur filius gehennę.

Dicendum eſt autem, quòd conuerti ad Iudaiſmū non erat peccatum, ſed laudabile ante paſſionē Chriſti, & illud Deus ſuaſit, Exodi 12. capitulo, ſed poſt paſſionem Chriſti, & diuulgationem perfectam Euāgelij fuit peccatum conuerti ad Iudaiſmum, & etiam manere in Iudaiſmo, & obſeruare legalia, ſicut nunc eſt, vt colligitur ad Gala. 2. & 5. c. Et hoc modo accipiunt Hilarius, & Origenes, eo quòd ipſi exponunt facere proſelytum de illis, quos poſt Chriſti mortem niterentur ſubtrahere Phariſæi legi Chriſti reducendo ad legem Moyſi, vt dictum eſt ſupra. Et ita factum eſt in Galathis, quia poſtquam conuerſi fuerant ad Chriſtum prædicante Paulo, quidam ſeductores ſuaſerunt eis redire ad obſeruationem legalium, & circunciſionem, vt colligitur ad Gala. ſecundo capitulo, & de hoc eſt tota epiſtola illa.

Aliter ergo dicendum, ſcilicet quòd faciunt eos filios gehennę, ideſt damnationis, quia poſtquam conuerterunt eos per doctrinam prædicationis peruertunt eos prauitate exemplorum. Nam diſcipuli ſequuntur exempla magiſtrorum, & cum illi nouiter conuerſi videant magiſtros ſuos praua facere, imitantur eos, & ſic per praua opera ſeipſos gehennæ filios

filios efficiunt, & quoniam ad hoc magiſtri occaſionem prębent, dicuntur ipſi facere filios gehennę eos, quos ſuis exemplis peruerterint. Sic dicit Chryſoſto. ſuper Matthę. ſcilicet. Poſt præmiſſa rurſus Phariſęos dominus aliter incuſat, & quia nō ſolum deſides ſunt circa eos, quos cōuertunt, ſed eorum quoque deſtructores dum eos corrumpūt prauę vitę exemplis. Idē quoque Aug. dicit contra Fauſtum. ſ. facitis eū filium gehennę, hoc autem non, quia circuncidebant illum dixit, ſed quòd eorum mores imitatur, a quibus imitandis ſuos Chriſtus cohibuerat, dicens: Super cathedram Moyſi, &c. In quibus verbis vtrunque debet aduerti, & quātus honor delat' ſit doctrinę Moyſi in cuius cathedra etiam mali ſedentes bona docere cogebantur, & inde fieret Proſelytus filius gehennę, non quidem verba legis audiendo, ſed eorum ſectam ſectando.

Quomodo poſſit eſſe verum hoc, ſcilicet facitis eum filium gehennæ duplo, quam vos. Quæſt. XCIII.

QVAERETVR cum Chriſtus dicat facitis eum filium gehēnę duplo, quam vos, qūo poſſit eſſe verum, immo videtur, quòd non poſſit ſtare. Primo, quia hoc eſt generale in cauſis, & cātis, ſcilicet quòd inuenitur aliquid perfectius, & efficacius in cauſa, quā in cauſato, & tamen Phariſæi erant hic cauſa peccati conuerſorum: non eſſent, ergo deteriores conuerſi, q̃ doctores. Secundo patet, quia ſi deteriores eſſent, fierent digni maiori increpatione, quā Phariſęi, & Scribę, cum maiori peccato debeatur maior increpatio, & tamen non erant increpabiliores, cum nullos magis Chriſtus argueret, quam Phariſæos, & Scribas, ergo non erant duplo filij gehennę. Tertio, quia iſti cōuerſi efficiebantur mali decipientibus, vel cauſam dātibus Phariſæis, ſed decipientes vocat Chriſtus culpabiliores, ſicut dicitur ſupra in litera, ſcilicet deuoratis domos viduarum longas orationes orantes, propter hoc amplius accipietis iudicium. Ergo non ſolum conuerſi non erant duplo filij gehennę, quam Phariſæi, ſed potius Phariſæi videtur, quòd ſint duplo filij gehennę, quia amplius, ideſt maius iudicium accipiunt.

Dicendum, quòd verum eſt, quòd Proſelyti efficiebantur duplo filii gehennę, quam Phariſæi, qui eos conuerterant, ſicut Chriſtus hic aſſerit, & non ſequit̃ ad hoc aliquod inconueniens, ſed qualiter duplo ſint filij gehennę, & in quo dicetur q. ſequenti.

Ad primum dicēdum, ꝙ verum eſt illud in cauſis, quæ dant eſſe, ſecus autem eſt in cauſis per imitationem, quia illę non ſunt verę cauſę, & non eſt incōueniens. Cauſę enim dantes eſſe non poſſunt plus dare, q̃ habent, & iō ſaltem cauſatum, vt huiuſmodi, nunq̃ pōt eſſe maius, vel excellentius, q̃ cauſa, minus aūt, vt cōiter eſt, & potiſſime in cauſa ęquiuoce dante eſſe, quæ non dat tantum de perfectione quantum habet. Cauſę per imitationem dñr illi, qui aliquid faciūt ad quarum imitationem ſequitur aliquid, ſicut qui peccat per hoc præſtat exemplum alijs peccandi, & eſt cā peccati illorum, & tamen iſta cauſa non dat eſſe, quia non imprimit iniquitatem in anima alterius, qui ei dat exemplum peccandi. Nam ſiquis efficeret alterū peccatorem imprimendo iniquitatem in anima eius impoſſibile eſſet, ꝙ efficeret eum magis peccatorem, quam ipſe ſit, ſed vel minus, vel ęqualiter, & non ſolū, qui imprimit in anima, ſed ēt, qui non imprimit in eā, dum tamē foris directe agat, non poteſt plus cauſare, quam ipſe ſit, ſicut apparet in docente, quia docens non agit imprimendo in animam, ſed ſolum foris diſponendo intelligibilia, vt oſtenſum eſt ſupra. Et docens, nunquam poteſt facere diſcipulum maiorem ſe, quia diſcipulus, nunquam eſt ſuper magiſtrum. Erit autem perfectus, ſi ſit ſicut magiſter eius, ſupra 10. & Luc. 6. c. Ita eſſet in cauſante iniquitatem, ſed faciens alium malum per exemplum non agit aliquid intra animam imprimendo, neque etiam agit directe foris, ſicut magiſter, ſed multū indirecte, ſcilicet agit aliquid, quod poteſt alius imitari ſi voluerit, & tota actio eſt hic ab eo, qui exemplum ſequitur non ab eo, qui exemplum dedit, poteſt ille, qui imitatur alium eſſe maior eo, ſed hoc ille non præſtat, quia tamen faciendo malum dedit cauſam per accidens ad malū, dicitur ꝙ facit peccatorē eum, qui ſe imitat̃, & ille pōt eſſe duplo, vel triplo malus, quod tamen non fieret, ſi eſſet vera cauſalitas. Ad ſecundum dicendum, quòd deteriores ſemper ſunt digni maiori increpatione, & tamen aliqui ſunt duplo mali, ideſt duplo maiora mala faciunt, ſed quia illa faciunt ignoranter, aut vrgente alia cauſa, quæ in alijs non eſt, non ſunt vere deteriores, neque ęquales in malitia, & ita poterat eſſe hic. Sed de hoc dicetur ſequenti q.

Aliter pōt dici, ꝙ maiori increpatione digni erant Phariſæi, quia deteriores erant, & cum dicitur, quòd alij erant duplo filij gehennę poteſt intelligi duplo, ideſt dupliciter, & poteſt minus dignus eſſe gehenna, qui dupliciter eſt dignus illa, ideſt ex duabus cauſis, alius vero ſimpliciter, ideſt ex vna.

Aliter poteſt dici, ꝙ quidquid ſit, ſemper erant deteriores Phariſæi, quia licet facerent alios duplo dignos gehenna, quam ſe, tñ ex hoc, ꝙ ipſi illud faciebant, accipiebant rurſus tantam obligationem gehēnę, quantam in alio cauſabant, ſicut qui alteri claudit regnum cęlorum eo ipſo ſibi claudit regnū cęlorum. Ad tertium dicendum, quòd Phariſæi quantum ad hoc, quòd malos reddebant eos, quos conuertebant peiores erant, quam ipſi proſelyti, licet quantum ad aliqua per accidens poterant eſſe peiores proſelyti, vel Phariſęi, vt dictum eſt, cum dans alteri exemplum peccādi ſit cauſa per accidens. Sed cum dicitur, quòd amplius iudicium accipiebant Phariſæi, poterat intelligi reſpectu viduarum, quas decipiebant, ſcilicet, quòd licet illę peccantes ex cōfidentia doctrinę Phariſęorum damnarentur, magis damnabantur Phariſæi. Alio modo non comparando ad illas, ſcilicet propter hoc amplius accipietis iudicium, ideſt pœnam, ſcilicet quia decipitis, & deuoratis per orationem ſimulando ſanctitatem, eſſet autem minor pœna, ſi falleretis, & deuoraretis domos viduarum per aliquid prophanum.

Quomodo proſelytus erat duplo filius gehennæ, & in quo. Quæſt. XCIIII.

QVAERETVR quomodo erat duplo filius gehennę, & in quo proſelytus conuerſus ad Iudaiſmum per doctrinam Phariſæorum.

Aliqui dicunt, ꝙ erat in duobus peccando. ſ. quia non conſequebant̃ remiſſionē peccatorū, q̃ apud gētiles conſequi potuit, & quia factus eſt ſocius eorū, q Chriſtum crucifixerunt. Sic dicit Hilarius ſuper Mat. ſcilicet iō aūt pęnę duplicatę erit filius, quia neque ſic remiſſionem peccatorum gētilium cōſecutus, & ſocietatē eorum, qui Chriſtum perſecuti ſunt ſit ſecutus. Sed dicendum, ꝙ hoc intelligitur de eo, qui conuertitur ad Iudaiſmum poſt publicatū Euangelium, quia tunc peccat, & non conſequitur apud Iudęos remiſſionem peccatorum, quia de hoc intelligebat Hilarius, vt dictum eſt ſupra: ſecus de eis, qui tpe Chriſti, vel ante conuertebantur de gentilibus ad Iudaiſmū. Nam cōſequebantur remiſſionem peccatorum

per circuncisionem, & non peccabant, quia non se adiungebant crucifixoribus Christi, cum nondum essent aliqui crucifixores, quia nondū erat crucifixus.

Secundo dicūt aliqui, ꝙ erat duplo filius gehennę. ſ. quia tam Phariſęi, quam Proſelyti ab eis conuerſi peccabant per tranſgreſſionem legis Moyſi, ſed Phariſęi per tranſgreſſionem legis, in qua nati fuerant, Proſelyti vero per trāſgreſſionem legis, quam ſpōte ſuſceperant, eſt autem maior culpa non obſeruare, quod quis ſponte ſubijt, quod potuiſſet non ſubire, quam id, ſub quo natus eſt, & cogitur obſeruare, quia forte data libertate non ſe ſubderet ad illud ſeruandum. Sic dicit Aug. contra Fauſtum. Propterea autem duplo, quam illi fit filius gehennę, quia hic negligebat implere, quod propria voluntate ſuſceperat non ex Iudæis natus, ſed ſponte Iudæus factus.

Tertio dicūt aliqui, ꝙ erat iſte error p apoſtaſiam. Nam manens iſte Proſelytus in gētilitate errabat ſimpliciter, poſtea conuerſus ad Iudaiſmum ſcandalizat⁹ a magiſtris redibat ad gentilitatem, & iam erat duplicatus error. Sic dicit Hieron. ſuper Matth. ſante cum eſſet gentilis ſimpliciter errabat, & erat ſemel filius gehennæ. Videns autem magiſtrorū vitia, & intelligens deſtruere eos opere, quod verbo docebant, reuertitur ad vomitum ſuum, & gentilis factus, quaſi præuaricator maiori pęna dignus erat.

Quarto ali. qui accipiunt, ꝙ Proſelyti dum manerēt in gentilitate ſaltem pro humana verecundia aliquid boni agebant, conuerſi autem ad Iudaiſmum cogniris vitiis magiſtrorum liberati iugo verecundiæ ſine pudore mala faciebant, quaſi auctoritatē a magiſtris ſuis habentes. Sic dicit Chry. ſuper Mar. ſ. Proſelytus forte ſub cultura idolorum conſtitutus, vel pp hoīes iuſtitiam ſeruabat, factus aūt Iudæus malorum magiſtrorum pronocatus exemplis fiebat peior magiſtris.

Quinto dicunt aliqui fieri ex cōi cōſuetudine, quia diſcipuli malorum deteriores eis fiunt. ſic dicit Chry. in Homilia. Cum enim virtuoſus fuerit magiſter diſcipulus imitatur, cum autem fuerit malus ſuperexcedit eum diſcipulus. Filius aūt vocatur gehennæ, qūo filius perditionis, & filius huius ſęculi. Vnuſquiſque enim cuius opera facit eius filius appellatur.

Circa hoc autem ſciendum, ꝙ filius gehennæ, vt dictum eſt, eſt ille, qui dignus eſt gehenna. Eſt autē gehenna dignus quis pp peccatum mortale, & non aliter, & ideo qui magis, aut minus peccat, eſt magis aut minus dignus gehenna. Sciēdum ēt, ꝙ pro quolibet pctō mortali efficitur quis filius gehennæ. i. eſt dignus illa ēt ſi non commiſiſſet, niſi vnum peccatum. Quot ergo peccata quis habet tot cauſas damnationis haberet, tñ ꝙ quis in inferno plus, aut minus patiatur, non prouenit ex hoc, ꝙ pro pluribus, aut paucioribus cauſis ibi maneat, ſed quia ex illis maior, aut minus reat⁹ pœnæ conſequitur. Eſt enim vnum pctūm dignū maiori pœna, quam centum ſimul, non ſolū apud Deū, ſed etiam apud leges humanas, vt manifeſte apparet ex inæqualitate peccatorum, vt ſiquis fregit ieiuniū eccleſiæ, & alius apoſtatauit a fide, vel ſuccendit eccleſias, & ſacerdotes in templis gladio impio trucidauit. De Proſelytis autem, & Phariſæis dicendum, ꝙ Proſelytus efficiebatur filius gehennæ duplo. i. dupliciter, quam Phariſæus, qui eum conuerterat. Differunt autem duplo, & dupliciter, quia duplo dicit quātitatem continuam, dupliciter dicit cauſam, & numerum. Vnde non poterat eſſe duplo filius gehennæ, niſi qui maiorem pœnam in duplum ſuſtinet apud inferos. Dupliciter autem eſt quis filius gehēnæ ſi ex duabus cauſis debetur ei gehenna : alteri vero ex vna tantum. Hic autem neceſſarium eſt accipi duplo. i. dupliciter, quia aliàs non poteſt ſtare litera.

Duplo, & dupliciter differunt.

F Primo, quia ſignificaretur, ꝙ Proſelyti ſemper eſſent deteriores, quam Phariſæi conuertentes eos, qđ falſum eſt, quia non datur regula de iniquitate hominis, ſed poterat eſſe aliquis Proſelytus, qui eſſet minus malus, quam Phariſæus, & aliquis qui eſſet deterior, & aliquis Proſelytus, qui nullo mō eſſet malus.

Secundo, quia dato, quòd accideret omnes Proſelytos eſſe deteriores Phariſæis, tamen quòd eſſent duplo deteriores admirandum eſt, quia oporteret ſic dari certam magnitudinem malitiæ, quam neq; poſſent Phariſęi tranſcendere, vt eſſent ſubdupli, & a qua non poſſent Proſelyti deſcendere, vt eſſent dupli ad Phariſæos in gehennæ pœna, quod non eſt veriſimile, quia accidit quoſdam plus, alios vero minus peccare.

G Tertio, quia adhuc eſt difficilius. ſ. quia ſolū oportet Proſelytos duplo peccare, quā Phariſæos, ſed oēs Proſelyti peccarent ęqualiter, & oēs Phariſæi inter ſe æqualiter, vel ſaltem ſecundum vnam proportionē. ſ. quia aliter non eſſet poſſibile, ꝙ quilibet Proſelytus eſſet duplo filius gehennæ, quam Phariſæi, qui eū cōuertebant, ſed aliquis eſſet filius gehennæ, plus quam duplo alius minus, quam duplo, quod non ſtat.

Dicendum primo, ꝙ Phariſęi conuertentes Proſelytos interdum non faciebant eos filios gehennæ. ſ. quia non erant ſemper Proſelyti filii gehennæ, quia aliqui Proſelyti erant boni, qui non erant digni gehenna, & H ideo Phariſęi non fecerant eos filios gehēnæ, ſed debet intelligi, ꝙ licet aliqui Phariſæi boni eſſent, & nō digni gehenna, tamen Phariſæi quantum in eis erat faciebant eos filios gehennę. ſ. quia per prauam vitam ſuam dabant illis exemplum male viuendi, per quod efficerentur duplo filii gehennæ. Multi tamen Proſelyti non ſequebantur malam vitam Phariſæorū, ideo non efficiebantur filii gehennæ, licet Phariſæi quantum ex ipſis erat, iam dederant eis, vnde fierent filii gehennæ. Et ſic verum eſt, quòd Phariſæi efficiebant illos filios gehennæ, licet ipſi non efficerentur filii gehennæ.

Secundo dicendum, ꝙ interdum ſicut Proſelyti boni erant, ita & Phariſæi cōuertentes eos boni erāt, & non dabant eis aliqua exempla malę vitę. Vnde nō faciebant eos filios gehennę. Et patet hoc, quia aliqui I Phariſęi erant boni, ſicut Nicodemus erat Phariſęus Nicodemus & Phariſęus bonus erat. Ioan. 3. & tamen erat bonus, & diſcipulus Chriſti, & veniebat ad Chriſtū nocte. e. c. & aliquādo ī publico fauebat Chriſto: Ita, vt dicerent ei alij Phariſęi: nunquid, & tu Galilæus es? Ioan. 7. c. ſic etiam Gamaliel eſt Phariſæus, & tamen ſanctus fuit, & ipſe defendit ſemel omnes credentes in eum. Actu. 5. c. & poſtea Eccleſia celebrat feſtum huius in inuentione ſancti Stephani, ſed debet hoc intelligi, vt communiter. ſ. ꝙ vt cōmuniter Phariſęi mali erant, & prębebant exemplum prauę vitę proſelytis, & ſic faciebant eos filios gehennę.

Conſiderandum, ꝙ quando Phariſæi erant mali, & proſelyti ex eorum exemplo efficiebantur mali, ita K vt dicerentur effici duplo filij gehennę, non eſt ſenſus quòd in duplum patiebantur maiores pœnas in inferno proſelyti, quam magiſtri ſui, & non ſolum non in duplum, ſed neque ęqualiter, immo hoc totaliter erat per accidens, ſcilicet quis magis damnaretur, an proſelytus, vel magiſter eius, ſecundum quòd accidebat hunc vel illum magis, aut minus peccare, ſed accipitur duplo, ideſt dupliciter, ſcilicet vos, quando eſtis mali, eſtis filij gehennę ex vna cauſa, proſelyti autem ſi mali ſunt, ſunt filij gehennę ex duabus cauſis, etiam ſi minorem, quam vos pœnam patiātur, iō ſunt duplo filij gehennę, ſcilicet proſelyti natiui ſunt in lege naturę, ſub qua ſaluari poterāt, deinde con-

conuertebantur ad legem Moyſi, in qua etiam poterant ſaluari, & tunc ex malo exemplo magiſtrorū, neque ſeruabant legem Moyſi, neque naturę, ideo ex duplici cauſa erant filij gehennę. & hoc faciebant Phariſęi, quia ſi non conuertiſſent eos, & mali eſſent rei eſſent gehennę ex vna cauſa ſolum, nunc vero ex duabus, & ad hoc conferebant Phariſęi, qui dabant eis exemplum peccandi poſt conuerſionem.

Aliter etiam poteſt accipi, ſcilicet vos eſtis filij gehennę ex propria iniquitate, quia quantūcunque mali ſitis, non accipitis exemplum malitię ab alijs, ſed voſipſi per vos mali eſtis, cum magiſtri ſitis, & non habeatis exemplū. Proſelyti autem efficiebant duplo, ideſt ex duplici cauſa filij gehennę, quia habebant propriam iniquitatem, ad quam ex ſeipſis nullo B docente inclinabantur. Habebant inſuper iniquitatē a magiſtris, ſcilicet ad quam illi exemplū pręſtabant, ideo ex duplici cauſa rei erant, & hoc faciebant Phariſæi, quia ad ſecundam iniquitatem prębebant exemplum, & ita poteſt applicari ad alias expoſitiones ſupra poſitas.

Væ vobis duces cęci, qui dicitis, Quicunque iurauerit per templum, nihil eſt, qui autem iurauerit in auro templi, debitor eſt. Stulti, & cæci quid enim maius eſt, aurum, an templum, quod ſanctificat aurum? Et quicunque iurauerit in altari, nihil eſt, quicunque autē iurauerit in dono, quod eſt ſuper illud, debet. Cæci, q.d. n. maius eſt, donum, an altare, quod ſanctificat donum? Qui ergo iurat altari, iurat in eo, & in omnibus, quæ ſuper illud ſunt. Et quicunque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipſo. Et, qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum.

Væ vobis duces. Hic ponitur qualiter corrumpebāt Phariſæi veritatem doctrinę per falſitatem, & hoc quantum ad ea, quę pertinebant ad cultum Dei, ſcilicet circa iuramētum, cuius præſtatio eſt actus latrię ſi debite obſeruatur veritas, vel promiſſio pp reuerentiam Dei in cuius nomine iuratur, & in hoc corrumpebant Phariſæi veritatem doctrinę, quia aſſerebant quædam iuramenta non renere, quę tenebant. i. obligabant, & dr. *Væ vobis.* Maledictionem prænunciat illis, quia in hoc peccabāt. *Duces cæci.* Vocat eos duces. i. rectores, vel magiſtros a ducendo, ideſt dirigendo dos, quia populus ſequebatur eorum doctrinam. Cę- cos autem illos dicit, quia errabant ipſi non videntes veritatem, & propter ignorantiam falſum docebant. E *Qui dicitis.* Ideſt qui aſſeritis, & docetis. Et ita explicat in quo errabant. *Quicunque iurauerit per templum.* Iſtud eſt iuramentum per templum, & tamen fit referendo ad Deum, licet per creaturam fiat. *Nihil eſt.* Ideſt nulla eſt obligatio ſecuta ex iuramento, ac ſi non iuraſſet.

Qui iurauerit in auro templi. Ideſt per aurū, quod eſt in templo, quia in multis locis erat aurū in tēplo, ſiue quod erat pars templi, ſiue quod erat intra templum. *Debet.* i. obligatus eſt ad ſeruādum, quod iurauit. *Stulti, & cæci.* Increpatio eſt propter doctrinā eorum, & oñ- dit, ꝙ falſa ſit, & vocat eos cęcos, quia ignorant, ſtultos, ſ. ero, quia inſaniunt, ſcilicet plus errant, q̄ homi-

nes ſanę mentis. Nam error hominis ſanę mentis ſignificatur p cęcitatē, error aūt hominis inſanę mētis ſignificatur per ſtultitiam. *Quid maius eſt?* i. dignius, vel ſanctius. Nam non loquitur de magnitudine molis, quia iſta ad nihil confert. *Aurum an templum.* Quaſi dicat maius deberet vocari templum, q̄ aurum. *Quod ſanctificat aurum.* i. ex templo reddit aurum ſanctum. ſ. templum p ſeipſum ſanctū eſt, aurū vero, quod eſt in templo iudicatur ſanctum, ſed iō, quia eſt in tēplo, ſi aūt eſſet extra templum non iudicaretē ſanctum eſſe, ſed profanum, & tamē templum ēt nullo auro in eo exiſtente, ſanctum eſt, ergo templum eſt maius. i. ſanctius, & dignius, quā aurum. *Et quicunque iurauerit.* Hic ponitur aliqua doctrina, vel aſſertio falſa Phariſęorū. Dicebant enim, ꝙ iuramētum factum per altare Dei non valebat, iuramentum autem factum per donum, quod erat ſuper altare obligabat aliquid ſeruare.

In altari. Ideſt per altare, quod eſt in domo Dei. *Nihil eſt.* Ideſt nulla obligatio ſequitur ex iuramento. *Qui autem iurauerit in dono.* Ideſt per donum.

Quod eſt ſuper illud. Ideſt ſup altare, quia multa dona ponebantur ſuper altare, per quæ homines iurabant. *Debet.* Ideſt obligatus eſt ſeruare iuramentum, ſiue in aſſertorijs, ſiue in promiſſorijs. *Cæci.* Increpatio eſt, & oſtendit doctrinam falſam eſſe addendo ad hoc rationem. Et vocat cęcos, ideſt ignorantes.

Quid n. maius eſt. Ideſt quid ſanctius, aut dignius. Et eſt argumentum. *Donum in altare.* Ideſt nunquid eſt dignius, & ſanctius donū, quod ponitur ſuper altare, vel ipſum altare, in quo ponitur? C

Quod ſanctificat donum. i. altare debet iudicari digni⁹, quia donum, antequam ponatur ſuper altare profanum eſt, per hoc autem, quòd ponitur ſuper altare efficitur ſacrum, ideo ſanctificatur ab altari: altare vero per ſe ſanctum eſt, nam etiam ſi nullum donum ponatur ſuper illud, ſanctum eſt, & non eſt magis ſanctum poſito dono ſuper illo, quam non poſito dono.

Qui ergo iurat in altari. Oſtendit Chriſtus, quòd tam iuramentum factum per altare, quam factum per donum poſitum ſuper altare obligat. Et dicit: qui ergo iurat. Eſt ergo ibi nota conſequentiæ. ſ. quia ita eſt, ꝙ maius eſt altare, quam donum poſitum ſuper altare, D ſequitur, quòd iuramētum factum, per altare teneat, ſed tenet iuramentum factum per donum: ergo vtrūque tenet. *Iurat in eo.* Ideſt per illud. *Et in omnibus, quæ ſuper illud ſunt.* Ideſt per omnia dona, quæ ſunt ſuper altare. Nam licet quis iurando dicat de templo nihil aliud explicans: tamen intelligūtur omnia, quę ſunt ſuper altare, vt infra dicetur. Et tamen ſi exprimerentur dona, quæ ſunt ſuper altare teneret iuramentum etiam ſecundum intentionem Phariſæorum, ergo ſolo altari nominato debet intelligi, quòd iuramētum obligat etiam ſecundum eos. *Et qui iurat in templo.* i. per templum. probat, quòd iuramentum factum per templum obliget etiam nō expreſſo auro templi, aut alia re, quia iurans per templum iurat per Deum, qui eſt in templo, ſed iurans per Deum tenetur ſeruare iuramentum: ergo & iurans per templum obligabitur. *Iurat illo.* Ideſt per illud, ſcilicet per templum. *Et in eo, qui habitat in ipſo.* Ideſt per Deum, qui habitat in templo, & non ſolum per templum. *Qui iurat.* Hic ponitur per modum doctrinæ, & gratia exempli ad probationem de iuramento facto per cœlum. Nam Phariſæi nihil dicebant de iuramento facto per cœlū, ſed Chriſtus illud induxit nunc ad oſtendendum id, quod dicebat. Dixerat enim, ꝙ qui iurat per altare, iurat per id, quod eſt in altari, & qui iurat per templum, iurat per Deum, qui habitat in templo, oſtēdit ꝙ hoc ſit verum, quia qui iurat per cęlum, iurat per Deum, qui eſt in cęlis, & eſt ſimile.

Qui iurat in cælo. i. per cœlum. *Iurat in throno Dei.* i. p thronum Dei, quia cęlum est thronus. i. sedes Dei, sic dicitur supra 5. c. q cęlū thronus Dei est, & terra scabellum pedum eius. *Et in eo, qui sedet super ipsum.* i. & iurat per illum, qui sedet super thronum. s. per Deū, qui sedet super cęlum.

De quo vitio arguit nunc Christus Pharisęos.
Quæst. XCV.

QVAERETVR de quo vitio arguit nunc Christus Pharisæos. Dicendum, quòd manifeste arguit eos de falsa doctrina circa iuramenti obseruationem. Nam Deus volebat vota, & iuramenta seruari studiose, quia dicitur. Redde Deo iuramenta tua. Ipsi autem dabant modū ad dissoluendum omnia iuramenta dicentes, q iuramenta facta per templum non valebant, sed ea, quæ fiebant per aurum, quod erat in templo valebant, etiā q iura præstita per altare Dei non obligabāt, sed ea, quæ fiebant per dona oblata super altare, & ideo, q non tenerentur homines obseruare talia iuramenta. Christus autem redarguit doctrinam istam ostendens, q tam iura facta per aurum, quam per templum, & tā facta per altare, quam per dona tenebant.

Secundo, vt aliqui volunt latenter eos arguit de cupiditate. Nam ad asserendum hoc partim trahebātur ex quadam cupiditate, eo q lucra captabant per talia iuramenta, vt infra dicetur, sed litera solum exprimit primum errorem. i. circa doctrinam, & non secundū qui est circa auaritiam.

Quare Christus vocauit istos Pharisæos Duces cæcos.
Quæst. XCVI.

QVAERETVR quare Christus vocauit istos Pharisæos duces cęcos. Dicendum, quòd arguit eos de ignorantia, secundum quam faciebant, q incideret populus in errorem, sunt autem duces isti. i. directores, quia magistri plebis erant prædicando, & exponendo legem, & id, quod ipsi dicerent sequi debebat populus, supra in litera. s. supra cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi, quæcunque dixerint vobis facite: cæcos aūt dixit eos, & hoc quia per ignorantiam ista docebant. Nam cæcus est, qui non videt: intellectus autem est quidam visus, vt dicitur 6. Ethi. circa finem, & ideo qui non intelligit, cęcus est. Et tali modo loquendi Christus vtitur contra Iudæos. Ioan. 9. c. s. Nunquid & nos cæci sumus? Et Christus ait, si cæci essetis non haberetis peccatum. i. si non intelligeretis. Vnde si Iudæi nunc asserent hæc, quæ dicta sunt de iuramentis ścientes falsa esse, attendentes tamen inde aliquod lucrum, dicerētur iniqui, vel hypocritæ, quia tamen ipsi ignorabant veritatem, vocat eos cęcos. Et hoc apparet, quia in omnibus, in quibus eos arguit hic, dicens: Væ, vocat eos hypocritas. In hoc autem non vocauit eos cęcos, sed solum hypocritas, & hoc, quia hypocrita dicit simulatorem, qui autem ignorat non potest facere aliquam simulationem. Et isto modo loquendi Christus vtitur contra istos Pharisæos, supra decimoquinto capitulo. s. sinite eos, quia cæci sunt, & duces cæcorum. Et hoc dixit propter aliud, quod ibi etiam ignorabant. Nam putabant, quòd exterior munditia carnis faciebat ad munditiam animæ tollendo, vel impediendo immunditias ne intrarent in ventrem, quia credebant, quòd immunda, quæ ibant in ventrē polluebant animam. Christus autem ostendit ibi, q non, & vocauit eos cæcos, & cæcorum duces, & hic similiter: raro autem vtitur tali modo loquendi, quia nō facit illud, nisi vbi ex ignorantia pcedunt Pharisæi.

Christus Pharisęos vocauit duces cęcos

Vocauit autem eos duces cæcos. i. magistros insipientes, & hoc ad maiorem confusionem, quia si essent homines simplices vulgares, & ignorarent aliqd in sacra scriptura, essent quidem cæci quantū ad hoc, & tamen nō essent multum increpabiles, quia non pertinebat ad officium eorum eruditum esse in his, & tamen quòd magister sit, & ignorās, est magna cōfusio, cum professio sua sit ad docendum. Si autem diceret eos cęcos, diceret solum ignorantes, quod minoris confusionis erat. Cum vero dicit: duces cæcos, dicit magistros ignorantes, quod est contradictio in adiecto, ideo erat magna confusio.

Quare Christus dixit Pharisæis. Væ vobis Duces cæci.
Quæst. XCVII.

QVAERETVR quare Christus dixit istis vę vobis duces cæci, quod innuit maledictionem. Nam isti asserebant ex ignorantia hæc, quæ dicta sunt cum Christus vocet eos duces cæcos: ergo non peccabant. Nam ignorantia tollit peccatum, sicut Christus dixit eisdem Pharisæis. Ioann. 9. c. cum illi dixerunt. Nunquid & nos cæci sumus? & Christus ait. Si cæci essetis non haberetis peccatum, nunc vero, quia dicitis videmus, peccatū vestrum manet. i. habetis peccatum manens.

Dicendum, quòd isti peccabant, & erant digni magna increpatione, sicut Christus eos arguit. Et causa est prima, quia dato, quòd ignorarent, non excusabat eos ignorantia.

Et hoc primo, quia ipsi erant doctores populi. Si enim essent ipsi simplices, & de populo, excusaret eos ignorantia aliqua, cum non obligarentur scire omnia. Nunc vero cum magistri essent plebis, neque essent alii magistri, ad quos recurri posset, non debebat eos excusare ignorantia. Primo quidem, quia ad eorum officium pertinebat docere veritatem de omnibus necessariis ad salutem, & non excusat hominē ignorantia eius, quod scire tenetur. Sic dicitur Malachi. secundo capitulo, labia sacerdotis custodient scię tiam, & legem exquirent ex ore eius, quoniam angelus Domini exercituum est. Et Aggæi, secundo capitulo. Interroga sacerdotes legem. s. ad eos pertinet respondere de dubiis legis. Sic Aristote. dicit 3. Ethicorum. circa principium, quòd ignorantia eius, quod confert non accusat.

Secundo, quia ista res, de qua agitur, & in qua errabant Pharisæi, non erat magnę dubitationis, sed quilibet ratione vtēs poterat videre veritatem huius rei. Sic dicit Christus. O stulti, & cæci, quid maius est, &c. Quasi dicat quilibet poterat videre veritatem huius rei, & vos videretis, nisi essetis cæci, & stulti, ideo errantes in re nullius dubitationis nō erant digni excusatione. Tertio, quia dato, q aliquantæ dubitationis esset id, in quo errabant, essent in culpa asserendo id, in quo non erant certi, quia magna est culpa doctoris circa salutem animæ asserere id, de quo nō est certus, an verum sit. Nam abstinere a quadam doctrina non est culpa, & ideo multa vera subticere non est peccatum, sed aliqua falsa asserere in sacra scriptura peccatum est. Sufficiebat autem Pharisæis docere id, quod inueniebant in sacra scriptura. Si autem aliquid, quod in ea non erat dicere volebant, & errabant, eis imputandum erat. Quarto potest dici, vt aliqui volunt, q ēt erant in culpa, qa ex desiderio alicuius lucri errabant. Cupiditas. n. lucri mouebat eos, vt facilius errarent, & forte ad aliquid horum mouebat eos ignorantia, & ad aliquid cupiditas, vt infra dicetur.

Quid

Quid est, quod dixerunt hic Pharisei: Qui iurat per templum, nihil est.
Quæst. XCVIII.

QVAERETVR quid est, quod dixerunt hic Pharisęi, scilicet qui iurat per templum, nihil est. Dicendum, quòd voluerunt significare nullā obligationem esse ex tali iuramento, iō enim fit iuramentum, vt pp nomen domini, quod in eo inuocat, & reuerētiam, q Deo debemus, faciat hō id, quod iurat, s. si est iuramētum assertorium, quod est de veritate dicenda, q veritatem dicat pp Deum, quem inuocat. Si autem est promissorium. s. de faciendo aliquid, vel de abstinendo, q ita faciat, sicut promittit. Et est quædā religio, quam obseruamus in honorem Dei, inquantum est summa res, quā maxime honorare debemus, ad Hebrę. 6. c. (. homines per maiorē suū iurant, & oīs controuersię illorum ad confirmationem finis est iuramentum. Dicere aūt, q iuramentū nihil valeat. i. q non sequatur aliqua obligatio, cū iuramentū ex intētione factum fuerit, est dicere, q fit per rem illam, cui non debetur hęc reuerentia, vt ea inuocata seruetur, quod dicimus, vel promittimus. Nunc vero Pharisęi credebant, q qui iurat per templum, nihil est, idest non obligabatur, quia putabant non esse tantę reuerentiæ hanc inuocationem, vt ea facta tenerentur seruare, aut quod promitterent. Motiuum forte ad hoc esse poterat, quia credebant, q iuramentū factum per Deum obligabat, & alia iuramenta non, quia dr Deut. 6. c. dominū Deum tuū timebis, & illi seruies, ac per nomen eius iurabis. Et ita putabant, q sicut soli Deo seruiendum erat, ita soli ei deferendus erat hic honor, q per eum iuraretur, & si iuraretur per aliam rem non teneret iuramentum, & ad hoc videbatur adiuuare doctrina Christi, quia ipse dixit supra 5. c. non iurandum esse per cęlum, neque per terrā, neque per aliā rem, & iō si iuraretur putabant iuramentū non tenere, ac si non esset iuratum. Sed falsum est, quia licet non debeat iurari per ista, neque ēt per Deū, & tñ si iurat tenet iuramentum, quia iudicatur fieri per Deum, sicut supra dr littera, q qui iurat per templum iurat per Deum, qui habitat in templo, & qui iurat per cęlum, qui est thronus Dei, iurat per Deum, qui sedet in illo.

Quid est iurare in auro templi.
Quæst. XCIX.

QVAERETVR cum dicat: Qui iurauerit in auro templi, quid est iurare in auro templi. Dicendum, quòd iurare in auro potest dupliciter intelligi. Vno modo in auro, ideſt ponendo manum super aurum, & hoc significat proprie iste modus loquendi, & sic iuramus ad Euangelia corporaliter illa tangendo, sic etiam iuramus in cruce, ideſt posita manu super crucem. Sic accipitur 22. q. 5. c. qui periurat, dicit qui periurat se in manu episcopi, aut in cruce consecrata vnum annum pęniteat, & ibi manifestum est, q accipitur periurare in cruce, ideſt tacta cruce, quia aliàs non esset differentia periurare per crucem consecratam, vel non consecratam, cum neutra tangatur, sed inquantum manus episcopi est magnę reuerentię, & crux consecrata, siquis tactis his periuret, grauius magis contemnere, & maiorem iniuriam Deo facere, quam tangendo rem non consecratam. Secundo patet, quia si crux non tangatur nō potest esse differentia in iurando crucem consecratā, aut non cōsecratam, quia qui iurat nō iurat per crucem, quæ est in hac Ecclesia, vel in illa specialiter, quia hoc est superstitiosum, nisi inquantum tangit illā, quia nec nō potest applicari quælibet crux, sed aliqua particularis, & ideo, qui iurat per crucem non tangendo aliquam crucem non iurat, nisi per crucem Christi nō exprimendo consecratā, vel non consecratam, & tamen ius facit differentiam iurando in cruce consecrata, vel non consecrata, ideo debet intelligi de cruce, quæ tangitur, & sic poterat iurari in auro templi, ideſt tangendo illud.

Sed dicēdum, quòd accipitur in auro templi, ideſt per aurum, scilicet inuocando, aut nominādo illud, & non tāgendo. Et patet primo, quia ponitur hic, in pro, per, scilicet in auro, ideſt per aurū, quia Christus mutat ista ponēdo pro eodem. Nam a principio dicitur: Quicūque iurauerit per templum. Et postea dicīt, qui iurauerit in templo, iurat in eo, qui habitat in templo. Et ita vtrobique manet eadem sententia, sed iurare p templum est iurare per inuocationē, & non tangēdo, ergo iurare in auro templi est iurare p inuocationem auri non tangendo illud. Secundo patet, quia dicitur hic in aliquibus iurari, quæ tamen non poterant tangi, sicut est de Deo, & de cęlo. Nam dicitur, qui iurat in templo iurat in eo, qui habitat in ipso, ideſt in Deo, qui habitat in templo 3. Regum 8. & 2. Paralip. 2. & tamen Deus non tangitur, sed per inuocationē eius iuramus. Sic etiam dicitur, qui iurat in cęlo iurat in throno Dei. Et tamen nemo tangit cęlum, sed illud hic inuocat. Ita hic accipitur, q homines, ita iurabant in auro templi, ideſt per aurum non tangendo, sed inuocando. Et tamen si interdum iurarent tangendo illud, esset maior obligatio, sicut in eo, qui per crucē cōsecratam iurat, vel per manus episcopi, quas tāgit.

Quid erat illud aurum templi, per quod iurabatur.
Quæst. C.

QVAERETVR quid erat illud aurum templi, per quod iurabatur.

Dicendum, q multipliciter potest accipi, vno mō aurum templi. i. q erat pars templi. Alio mō aurum templi. i. quod in templo erat. Alio mō aurū templi. i. quod offerebatur in templo. De primo patet, qa multum aurum erat pars templi, quia parietes templi erāt de lapidibus, & de super tabulis cedrinis, & super tabulas affixit laminas aureas clauis, ita q nihil erat in toto templo ex parte interiori, quod non auro tegeretur 3. Regū 6. c. & sic videbatur totum, quasi massa quædam auri.

De secundo apparet, quia in tēplo erat multū aurū, quod non erat pars templi, vt aurū, quo operiebatur altare thymiamatis, & quo operiebatur arca. Nā ppitiatoriū, quod erat opertorium arcę, & duo cherubin super illud de auro purissimo erant, nihil de alio metallo habentia: Exod. 25. & 3. Reg. 6. c. ēt erant multa vasa aurea, & argentea in templo domini ad ministerium mēsę propositionis, & altaris thymiamatum, & ipsum candelabrum totū de auro. Exo. 25. c. & multo plura fecerat postea Dauid, quia plura erant necessaria in templo, quam fuerant necessaria in tabernaculo Moysi, quod paruum erat primo Paralip. 28. c.

De tertio apparet, quia in templo offerebaī multū de auro, & argento, & pecunia qualibet tam ad ministerium sanctuarij, quam ad sacerdotū sustentationē. Et patet de hoc 1. Paralip. 29. c. vbi tam Dauid, q̄ oēs principes obtulerunt aurum, & argētum, & ęs in thesauros domus domini. sic in dedicatione tabernaculi Moysi omnes principes obtulerunt vasa aurea, & argentea in thesauros domini: Numeri 7. c. Et continue Israelitę offerebant munera sua in pecunia mittentes ea in gazophylacium, vt innuitur Luc. 21. c. Ad sustētationem quoque sacerdotum multa offerebant, vt patet Num. 18. c. De oblationib⁹ vero factis in domo dñi, q̄ ptinebāt ad scūariū, & q̄ ad mīstros, & q̄ partim

ad

Universidad de Deusto Biblioteca

ad ministros, & partim ad sanctuariũ declaratum est satis Nu. 5. c. super illo verbo, scilicet quidquid in sanctuario offertur a singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.

Nunc vero dicendum, quòd de quolibet modo istorum poterat intelligi iuramẽtum factum in auro templi, & tamen magis intelligitur de vltimo, scilicet de auro, quod offerebatur, ita enim tenet Hieronymus, & Chrysostomus super Matthæum.

Quid est dicere, quòd qui iurat in auro templi debet. Quæst. CI.

QVAERETVR quid est dicere, quòd qui iurat in auro templi debet.

Dicendum, quòd debere importat necessitatem, vel obligationem, & est sensus, quòd siquis iurasset per aurum, tenebatur iuramento.

Sed hoc dupliciter potest exponi. Vno modo, quòd siquis iuraret per templum asserendo aliquid, non tenebatur ex hoc dicere veritatem, & si mentiretur, non tenetur ex hoc ad aliquam pęnam, quasi pro periurio: Et si esset iuramentum promissorium factum per templum, non teneretur iurans facere, quod promisit, siue illud Deo, siue homini promitteret, si autem iuraret quis per aurum templi asserendo aliquid tenebatur dicere veritatem, si non diceret, erat reus periurij, in promissorijs vero tenebatur facere, quod promiserat, alioquin reus periurij erat.

Secundo potest intelligi secundum Nicolaum, ꝙ qui inciderit in periurium, soluebat aliquid ministris templi in pęnam, & tamen siquis iuraret per templũ tam assertorie, quam promissorie etiam si non seruaret iuramentum non tenebatur aliquid dare sacerdotibus, si autem iuraret per aurum templi, & non seruaret iuramentum, tenebatur dare sacerdotibus certam partem auri.

Sed dicendum, quòd iste sensus secundus non est conueniens satis. Primo, quia motiuum suum non satis applicatur ad literam, quia ex hoc videtur sumi iste sensus, quia dicitur: Qui iurauerit in templo debet: Quod isti exponunt, idest debitor est pœnę certę, si periurauerit, & hoc, quia tũc litera pręcedens deberet similis esse, vt diceretur, qui iurat per templũ non debet, idest non debet illam partem auri pro sacerdotibus, licet periurium incurrat, & tamen non dicitur sic, sed qui iurauerit per templum nihil est, ergo non debet sic exponi.

Secundo, quia debet, nõ significat debitũ pecuniarium, vt isti putant, sed obligationem ad agendum, vel ad abstinendum. Sic accipitur ad Gala. 5. c. testificor omni homini circuncidenti se, quòd debitor sit vniuersę legis faciendę, idest obligatus sit ad seruandum totam legem.

Tertio, quia videtur sensus extortus. Nam in pęnã istam non incurreret, nisi qui periurium cõmitteret, sed hic non dicitur de periurio, sed de iuramento, s. qui iurat in auro templi, debet, sed ad hoc, ꝙ teneat iste sensus, debet subintelligi, quòd qui iurat in auro templi, & committit periurium, quòd debet. Et ista est extorsio, & magna subauditio, quæ nunquam debet fieri sine necessitate. Ergo non debet sic intelligi, sed debet intelligi litera, i. qui iurat per tẽplum nihil est, idest ad nihil tenetur, idest non valet iuramentum, neque tenetur obseruare, quod iurauit. Qui autem iurat in auro templi, idest per aurum debet, idest obligatus est, vel debitor ad obseruationem iuramenti, sicut dicitur ad Gala. 5. debitor est vniuersę legis faciendę.

Quarto patet, quia hoc non erat verisimile. Nam

F si ex periurio deberetur pęna pecuniaria, quæ applicaretur sacerdotibus, non solum dicerent Pharisæi, quòd iurantes per aurum templi incurrerẽt in illã pęnam, immo, & per templum, & incurrentes in quodlibet quantumcunque leue periurium, immo aliquando, vbi non esset periurium interpretaretur esse periurium, vt applicaretur eis pęna, ergo debet intelligi, vt supra. Quinto patet, qa ita exponit Hiero. super Mat. dicens, scilicet quicunque iurauerit per templum, nihil est, idest nihil debet. Si autem iurasset in auro, & pecunia, quæ in templo offerebatur, statim id, quod iurabat, cogebatur exoluere.

G *Quomodo Iudæi poterant asserere, quòd qui iurabat in templo, non tenebatur &c. Quæst. CII.*

QVAERETVR quomodo Iudęi poterãt asserere quòd qui iurabat in templo non tenebatur, & qui iurabat in auro templi tenebatur. Dicendum, quòd magnus error erat iste, sicut Christus redarguit de hoc Pharisæos, & tamen videtur fundamentum huius rei esse, scilicet quòd ipsi credebant, quòd non valebat iuramentum factum, nisi per Deum, & ideo, qui iurabat per templum, aut per quamcũque aliam creaturam, quòd non tenebatur, & sic etiam, neque valeret iuramẽtum factum per aurum templi, neque per donum, quod erat super altare, & tamen de istis voluerunt dicere, quòd teneret specialiter iuramẽtũ
H per ea factum, & hoc moti ex cupiditate, scilicet quia ista erant ea, quæ offerebantur sacerdotibus, & cum laudarent ea intantum, mouerentur valde hoĩes ad offerendum, & sic ditarentur sacerdotes, & Pharisęi.

Secundo potest dici, ꝙ Pharisęi credebant, ꝙ iuramentum factum per aliquas craturas valebat, sed per paucas. Et de his dicebant, ꝙ non solum per res profanas iuramentum præstitum non valebat, sed etiam, neque per templum, neque per altare, quæ erant res sacrę non valebat iuramentum præstitum, & tñ si per aurum, & dona quæcunque, quæ in templo offerebantur fieret iuramentum, teneret. Hoc autem procedebat ex intentione corrupta. s. quia magnificare volebant res istas, quæ offerebantur in templo, vt alli-
I cerentur homines ad offerendũ. De hoc dixit Hiero. super Matthæum, s. sicut in philaterijs, & fimbrijs dilatatis opinio sanctitatis captabat gloriã, & per occasionem glorię quærebant lucra, sic alia traditionis fraude inuẽta, impietatis arguit transgressores, siquis enim in contentione, seu in aliquo iurgio, vel causę ambiguo iurasset in templo, & postea conuictus esset mendacij, non tenebatur criminis reus, sin autem iurasset in auro, & pecunia, quæ offerebatur in templo sacerdotibus statim id, quod iurabat, cogebatur exoluere. Primũ modum istorũ vr̃ tenere expresse Hier. qui dicit, fuisse hic fraudem, & tñ fraus non fit, nisi ex aĩo, s. ꝙ putarent iuramentum factum p creaturas nõ tenere, & tñ ꝯ mentem suam dixisse tenere iuramen-
K tum factũ p aurum templi, & hoc, vt inde ditarentur. Secundum tenet Chry. qui innuit, ꝙ credebant sanctiora esse dona, quam templum, & altare, & ideo iuramentum factum per illa tenere.

Quare Christus non redarguit Pharisæos de auaritia in hac re, cum ex auaritia mouerentur. Quæst. CIII.

SED quæretur quare Christus non redarguit Pharisęos de auaritia in hac re, cum ex auaritia mouerentur ad istam falsam doctrinam. Nam non arguit eos, nisi de ignorantia vocans eos cęcos, & stultos, quasi ex ignorantia agerent, & non vocans

vocans eos auaros, aut hypocritas, quasi neque agerẽt ex cupiditate, neque ex simulatione. A

Dici potest vno modo tenendo positionem secũdam, ꝙ peccauerant Pharisęi in ignorantia, & non in auaritia, neque hypocrisi, ideo non debuerunt, nisi de ignorantia accusari, & patet, quia credebant tunc iuramentum non tenere per templum, & altare, sed tenere per aurum, & dona, quæ offerebantur in templo, & super altare, & hoc vere credebant, & sine scrupulo errabant, tamen ideo erat redargutio de ignorantia, & cęcitate, error autem erat, quia putabãt sanctiora esse, quæ offerebantur in templo, & super altare, quam ipsum altare, & motiuum huius erat nõ quidem fraus, sed quia afficiebãtur plus ad pecuniam, quam ad alia, B
ideo putabant eam sanctiorem, & ideo cum non agerent ex intentione lucri, sed decepti non debuerunt argui de auaritia, sicut si contentio sit inter aliquos de re satis dubia facilius homo iudicat pro eo, cui afficitur, idest videtur sibi vere, & sine aliqua fraude, ꝙ ille iustiorem causam foueat, quam alius, cui non afficitur, & tamẽ iste non agit contra conscientiã, cũ iuxta id, quod sibi videtur agat. Secundo potest dici tenẽdo aliam positionem. s. ꝙ Pharisæi commiserunt hic aliq̃ simulationem, & tñ non arguit eos Christus, nisi de ignorantia, & põt intelligi sic. s. ꝙ Pharisęi putarẽt non valere iuramentum pręstitum per aliq̃ creaturã, & ideo neque per tẽplum, neque per aurum templi, & tamen vt lucra facerent asseruerunt tenere iuramẽtum per aurum templi, & res, quæ offerebantur, & C
non per aliquid aliud.

Et hic erãt tria, in quibus deficiebant Pharisæi. Primũ erat, quia putabant iuramentũ non tenere p creaturas, & iõ neque per templum, & tñ falsum erat, qa tenebat. Secundum est incentiuum auaritię, quia cupiebant lucra conquirere ẽt per inhonestum modũ. s. asserendo falsum, aut contra intentionem suã. Tertiũ erat, quia dixerunt tenere iuramentum per aurum tẽpli, & per oblationes, quasi per aliquid dignius, q̃ sit templum. Nam licet cupiditas moueret eos ad asserendum hoc, tñ quia ista non erat causa ad exprimendum, dixerũt ꝙ iuste hoc fiebat, quia sanctius erat aurum, q̃ templum, & donum, q̃ altare. Christus autem cũ posset de omnibus arguere, quia in omnibus peccabant, noluit arguere nisi de tertio, quod ipsi ostendebãt, scilicet sanctiora esse dona, quam templũ, & tñ D
non innuitur ex hoc, ꝙ non peccarent, nisi in hoc.

Sed dicetur, quid verisimilius est istorum duorum? Dicendum ꝙ vtraque pars stare potest, nam hoc necessarium est, ꝙ Iudæi expresse tãtum, vel expresse, & in animo dicerẽt sanctius esse aurum, q̃ templum, cũ ex hoc Christus contra eos arguat, & tñ non tenere argumentum Christi, nisi illi saltem in exterioribus hoc significarent, & quia vtraque positio hoc tenet, sed prima tenet, ꝙ hoc foris expresserũt, licet interius aliud sentirent, s. ꝙ per nullam creaturam teneret iuramẽtum præstitum, secunda tenet, ꝙ tam foris, q̃ interius hoc sentiebãt, ergo vtraque satis cõuenit literę. E

Cum Pharisæi in tribus deficerent, quare solum tertium Christus expressit. Quæst. CIIII.

SED quæretur cum deficerẽt Pharisæi in tribus, vt dictum est præcedenti q. quare solum tertiũ Christus expressit, de quo Christus arguit eos.

Dici potest vno modo tenendo positionem secundam positam præcedenti q. quòd non peccauerunt Pharisęi, nisi in ignorantia. Nam nulla auaritia incidebat ibi propter quam ipsi vellent falsum asserere, sed vere crediderunt, ꝙ erat aurum sanctius, quam templum, ideo asserebant iuramẽtum præstitum per

illud tenere, & quia hic non accidebat (vt quidam dicunt) nisi ille defectus, scilicet falsa opinio, de illa sola Christus arguit Pharisæos.

Secundo dicẽdũ, & melius, ꝙ nõ solũ erat iste defectus, sed & alij. Nam per secundam positionem erant duo defectus, scilicet dicere non tenere iuramentum factum per templum, & esse aurum sanctius templo, & iõ manet adhuc dubium quare non arguit de vtroque, per primam positionem erãt tres defectus, vt dictum est præced. q. & ideo secundum vtrãque est aliter respondendum. Dicendum ergo, ꝙ noluit de omnibus arguere, quia non expediebat. Primo, quia ad prudentiam arguentis pertinet, ꝙ qñ potest vti varijs rationibus, quarum quædam manifestius, alię vero obscurius probant, ꝙ vtatur manifestioribus, & tamẽ vnus de defectibus Pharisæorũ erat auaritia qua mouebantur ad asserendũ tenere iuramentũ per aurũ, & non per templum, & tñ non erat manifestũ hoĩbus, licet Christo esset manifestũ, ꝙ hoc mouebat Pharisęos, cum ipsi aliud fingerẽt. Erat aũt manifestũ, quod ipsi dicebant, s. esse sanctius aurum templo, quod ratione ineuitabili poterat conuinci, ideo non voluit de omnibus, sed de hoc dicere.

Arguens manifestioribus vti debet.

Quare saltem non arguit Christus Pharisæos de alio, in quo errabant. Quæst. CV.

SED dicetur quare saltem nõ arguit eos de alio, in quo errabant. s. ꝙ non valeret iuramentum factum p templum, & altare. Nam hoc negare non poterant, quia hoc expresse asserebant.

Dicendum vno modo, ꝙ fuit hoc propter causam supra tactam. s. quia non erat ita planum, an iuramentum teneret factũ per templum, sicut ꝙ templũ esset sanctius auro. Nam ratione plana cõuinci poterat, aurum esse minus sanctum, vt Christus conuincit, & tñ an iuramentum præstitum per templum valeret, non erat planum, potissime apud Iudæos, qui putabant iuramentum non obligare, nisi per Deum, rari aũt putabant iuramenta tenere per alias res. Secundo põt dici, & melius, ꝙ ad vtrunque Christus arguit, sed vnum ex altero probauit, s. vnum probauit Christus directe, & alterũ ex suppositione Pharisæorũ. Nam hoc. s. ꝙ templum esset dignius, & sanctius auro directe probauit. Alterum aũt. s. ꝙ iuramentum præstitum p templum valeat, probauit ex suppositione Pharisæorum. Nam illi dicebant, ꝙ per templum non valebat iuramentum, per aurum vero templi valeret, eo ꝙ erat sanctius, & ita tenebant, ꝙ ex eo, ꝙ aurum erat sanctũ valebat iuramentum factum per illud, sed Christus probauit, ꝙ templum erat sanctius auro, ergo inferebatur necessario, ꝙ tenebat a fortiori iuramentum factum per templum, & per altare.

Quomodo valeat Christi argumentum contra Pharisæos. Quæst. CVI.

QVAERETVR quomodo valeat argumentum Christi contra Pharisæos.

Dicẽdum, ꝙ duo vult probare, & ambo bene probat. Primum erat, quia dicebant Pharisæi, ꝙ iuramentum factum per templum non valebat, sed valebat iuramentum præstitum per aurum templi. Secundũ erat, ꝙ iuramentum factum per altare non valeret, & tñ iuramentum factum per donum oblatum in altari valeret, & vtriusque rationẽ dabant. s. quia vnum erat sanctius altero, & per id, quod sanctius erat, dicebant tenere iuramentum, & qñ dicebant esse sanctius, & maius aurum templi, q̃ templum, probat, ꝙ non, & arguit ex notissimo, & iõ non solum arguit, sed potius

increpat

increpat eos, talia sentirent, quasi errarent in rebus ap F
tissimis. s. stulti, & cęci, quid est maius aurū an tēplū,
qđ sanctificat aurum? q.d. id, quod sanctificat aliud, est
sanctius eo, qđ sanctificaţ, sed tēplū sanctificat aurū, er
go est sanctius auro. Neutrā prēmissam, pbat Christus
accipiens vtranque, quasi notissimam, sed maior pa-
tet, quia sanctificans est cā, sanctificatū est effectus, &
semper inuenitur perfectio nobiliori mō in causa, q̄
in causato, & potissime in eis, quæ ęquiuoca sunt, &
ęquiuoce participant, quia nunq̄ pōt agens totam p-
fectionem suam cōicare causato. Etiam agens, & pa-
tiens, cōicans, & recipiens ex hac habitudine se habēt
inęqualiter. Minor probabitur infra. Secūdum patet,
quia dicebant Pharisęi, q̄ donum oblatum sup altare G
erat dignius altari, q̄ quod Christus arguit, dicēs: Cęci,
quid est maius donum an altare, quod sanctificat do-
num? quasi dicat id, quod sanctificat aliud, est maius
eo, quod sanctificatur, sed altare sanctificat donum, &
non è contrario, ergo altare est sanctius dono, sicut su-
pra dictum est. Et accipitur maius, ideſt sanctius, siue
maius dignitate. Nam magnitudo moralis non facit
ad propositum.

In quo errabant Pharisęi in hoc.
Quæst. CVII.

QVAERETVR cum Pharisæi dicerent aurū esse H
dignius templo, & iō non tenere iuramentum
præstitum per templum, sed per aurū, in quo errabāt.
Dicendum, q̄ errabant in duobus. Primo in eo, q̄ fal-
sum asserebant. Secundo, quia inconuenięter argue-
bant. De primo patet, quia dicebant aurū templi esse
dignius templo, & donum oblatum in altari ipso al-
tari, quod falsum est, vt Christus ostendit in litera.

De secundo patet, quia non valet consequentia. s.
per templū non valet iuramentū præstitū, sed aurum
templi est dignius templo, ergo valet iuramentū per
aurū templi, quia iuramentū factum per hanc, aut per
illā rem non valet inquātū vna res est dignior alia, sed
inquantum repręsentat aliqua Dei præsentia in re, cui
Deo reuerētiam exhibemus per illum iurando, & ser- I
uando iuramentum, s. n. res in seipsa respiciat, non est
aliqua res tantę dignitatis, vt iuramentum per eā præ-
stitum teneat, quia cum iste sit honor latrię nulli est
impendendus, nisi Deo. Si autem respiciatur res in-
quantum in ea Deus repręsentat, non attendit dignī-
tas maior, aut minor rei, cum per quamlibet rē possit
Deus repręsentari, & iō non est verum, q̄ iuramentū
factum per quasdam res minus dignas non teneat, &
iuramentum factum per alias digniores teneat, sed si
per vtrasque Deus repręsentatur, aut repręsentari so-
let ęqualiter iuramentū tenebit, ēt si non sint ęquali-
ter dignę. Vnde dato, q̄ esset aurum templi dignius
templo, sicut asserebant Pharisæi, cum tam per aurū
templi, quam per templum Deus repręsentetur, quia
ambo ad eius cultum pertinebant, teneret iuramen-
tum factum per vtrunque.

Quomodo est verum, quòd templum sanctificat aurum, quod est in illo. Quæst. CVIII.

QVAERETVR quomodo est verum, q̄ templū
sanctificat aurū, quod est in illo, sicut Christus
dixit. Nam videtur, q̄ nihil possit sanctificare aliud, ni-
si Deus.

Dicendum, q̄ sanctificare significat mūdum effi-
cere, & immaculatum, & tale, quod ad Deum appli-
cari possit. Et ista sanctificatio est duplex, quædam est
corporalis, alia spūalis. De corporali patet Leuitic. 11. Sanctificatio est duplex.
c. vbi prohibetur contactus morticinatorum carnium,
& immundarum rerum, & cibus immundus, & dici-
tur. Sancti estote, quia ego sanctus sum. Et tamen ibi
non imperauit aliam sanctitatem, nisi abstinentiam
ab immunditijs corporalibus. Etiam planius Deuter.
23. c. dicitur, quòd Israelitę irent extra castra ad requi-
sita naturę, & operirent terra effossa id, quo releuarē-
tur, & subditur ibi causa, scilicet sint castra tua sancta,
& nihil in eis appareat fęditatis, & sic non esse fęces,
& sordes in castris vocauit sanctitatem castrorum.
Alia est sanctitas mentis, qua mundantur omnes sor-
des vitiorum, quæ animam polluūt. Prima sanctitas
vocatur large sanctitas, quia per oppositam immun-
ditiam non dicitur homo simpliciter immundus, vt
patet supra 15. c. cum Christus dixit, quòd id, quod
intrat in os non polluit hominem, & tamen in os
intrant multa immunda. Dixit autem, quòd id, quod
ex corde egreditur, coinquinat hominem, scilicet
prauæ cogitationes, ergo &c. Sanctitas dicitur sancti-
tas proprie, eo, quòd opposita immūditia coinquinat
hominem simpliciter.

Accipiendo autem sanctitatem primam, quæ est
corporalis manifestum est, quòd sicut corporalia
polluunt corporaliter, ita & ipsa corporaliter sancti-
ficant, & ideo dicitur aqua sanctificare, quia aqua tol-
lit maculas corporales. Et ita dicuntur aliqui sancti-
ficari, ideſt lauari. Sic accipitur Exo. 19. c. cum dixit
Deus Moysi. sanctifica illos hodie, & eras, lauent-
que vestimenta sua. Et non est ibi aliud sanctificatio,
quam lotio vestimentorum. Et hoc modo dicitur
sanctificari mulier, quando cessat in ea fluxus men-
struorum. Sic accipitur. 2. Reg. 11. c. de Bethsabee
vxore Vrię, cum qua fornicatus est Dauid. Nam dici-
tur statim: Sanctificata est mulier ab immunditia
sua, scilicet statim, vt cognouit eū, concepit, & cessa-
uerunt in ea menstrua. Sed, quia immunditia corpo-
ralis non dicitur simpliciter immunditia, neque dici-
tur emundatio talis immūditię simpliciter sanctitas,
licet aliquando vocetur sanctitas. Accipiendo autē
pro spirituali sanctitate, vel emundatione, dicendum
quòd ista est simpliciter sanctitas, & hanc non potest Spiritualis sanctitas est duplex.
facere, nisi Deus. Et tamen ista est duplex, quædam
est spiritualis, scilicet quia in anima fit, alia spiritualis,
ideſt per applicationem ad res spirituales, scilicet ad
Deum, & res ordinatas ad Deum.

Accipiendo primo modo dicendum, quòd im-
mediate, & per se solus Deus sanctificat, eo quod
solus Deus pertingit ad animam, ergo ipse solus eam
mundat, & sanctificat, & talis est mundatio peccato-
rum. hanc igitur emūdationem solus Deus effectiue
facit, gratia vero formaliter, quia qui gratiam recipit
per hanc formaliter est mundus. Sic dicitur Actu. 15.
c. fide purificans corda eorum, & accipitur fides pro
gratia, quæ cum fide infunditur, ministerialiter autē
sanctificamur per sacramenta legis nouæ, quæ sunt
collatiua gratię, ideo nobis data sunt in exercitium. K

Accipiendo secundo modo pro applicatione ad
cultum Dei dicitur aliqua res sanctificari per cęre-
monias illas, per quas iam reputatur non pertinere
ad humanos vsus, sed ad Dei cultum. Istæ autē cęre-
moniæ voluntariæ sunt, & tamen inquantum sunt
institutæ a Deo, sunt determinatæ. Et ista quantum
ad omnia vasa sanctuarij, & partes eius erat vnctio ex
determinato vnguento: Sic pater Exo. 31. vbi ponit
modus faciendi vnguentum. Et sequitur, Facię-
vnctionis oleum sanctum, vnguentum compositum
opere vnguentarij, & vnges ex eo tabernaculum
testimonij, & arcam testamenti, mensamque cum
vasis suis &c. sanctificabis omnia, & erunt sancta. Et
ita innuitur, quòd cum vngerentur hoc vnguento
sanctificarentur. Et idem patet Exod. quadragesimo
capit.

capitulo, quòd similiter quoque sacerdotes san- A
ctificati sunt, ideſt appliciti ad Deum vnctione qua-
dam, & quibusdam alijs cęremonijs. Exo. 29. & Leui.
8. & 9. c. Leuitę quoque sanctificati sunt lotionibus,
& alijs cęremonijs, Nu. 8. c. Et non solum in veteri
testamento, sed etiā nunc sacerdotes nostri, vnctione
quadam manuum cum alijs cęremonijs consecrant,
& sanctificantur, episcopi autem capitis vnctione.

Alia autem sunt, quæ applicabantur ad cultū Dei,
sicut illa, quæ offerebantur, vt essent in cultu Dei, siue
vt animalia, quæ occidebantur in sacrificium, siue vt
aurum, & argentum, quæ dabantur ad fabricandum,
inde aliqua vasa pro domo Domini, vel ad expensas
faciendas, vel in vsum ministrorum, qui in sanctuario B
ministrabant. Talia autem applicando ea ad sanctua-
rium sanctificabantur, scilicet offerendo ea.

Sed nunc est dubium, quid sanctificabat, scilicet an
templum sanctificabat aurum, quod erat in templo,
vel aurum sanctificabat ipsum templum.

Dicendum, quòd hic non accipitur sanctificatio,
nisi pro vltimo modo, vt aliquid applicatur ad cultū
Dei. Et tunc dicendum est, quòd aliud est sanctifi-
cari, aliud sanctum manere, vel sanctum esse. Nam
sanctificari est effici sanctum, sanctum manere est
retinere sanctitatē acquisitam. Sanctum tamen ma-
gis dicitur ab eo, per quod manet, quam ab eo, per
quod efficitur, quia vnum influit in fieri, aliud in esse. C
Ad acquirere autem sanctitatem faciunt illa, per quæ
dicitur res applicari diuino cultui, sanctū esse autem
est manere in diuino cultu, ita vt non liceat redire ad
alios vsus. primum enim fiebat in quibusdam rebus
per solum votum, vt siquis voueret aliquam rē Deo
eo ipso erat sanctificata, ita q̄ nō licebat transferri ad
vsus humanos, neque dare aliam pro ea, quia efficie-
batur vtraque consecrata domino. Sic dicitur Leuit.
27. c. Animal, quod immolari potest domino, siquis
voverit, sanctum erit, & mutari non poterit, ideſt ne-
que melius malo, neque peius bono. Quòd si mutaue
rit, & ipsum, quod immutatum est, & ipsum, pro quo
mutatum est consecratum est domino. Aliquando
autē sanctificatur res per oblationem factam in san- D
ctuario manibus sacerdotis, vel quia in sanctuario po
nitur. De primo, vt quando offertur animal aliquod
ad sacrificium. Nam offerebatur ad ostium taberna-
culi apud altare holocaustorum, & ibi sacerdos acci-
piebat animal de manu offerentium, & per illā obla-
tionem sanctificabatur animal, ideſt applicabatur ad
Deum, vt colligitur Leui. 1. c.

De secundo, vt quando mittebant Iudęi munera
in gazophylacium. Nam illa non tradebantur mani-
bus sacerdotis, sed laici accedebant ad illam arcam,
quæ gazophylacium dicebatur, & ponebāt ibi pecu-
niam. Habebat autem arca illa foramen desuper, per
quod mittebatur pecunia, vt patet 4. Reg. 12. & 2. Pa-
ralip. 24. c. & sic dicit Luc. 21. c. q̄ Christus vidit mit- E
tentes munera in gazophylacium. Et dato, q̄ ipsi non
mitterent, ponebat ea coram gazophylacio, & sacer-
dotes ea mittebant per foramen, & in his sanctifica-
tio erat per oblationem, & non per propositum, vel
conceptionem priorem, eo quod hic non significa-
tur præcedere aliquid, quod obligaret determinate
rem domino, sicut votum, & ideo quando res voue-
batur, etiam si nondum offerretur, iam erat domino
obligata, & consecrata, quando vero non vouebatur,
non erat aliquid, per quod applicaretur Deo, nisi
oblatio.

Aliud autem erat rem sanctam esse, vel sanctam
manere. Et illud erat per aliquid, quod semper ma-
nebat quādiu res erat, & illud erat pertinere ad tem-
plum domini, ideſt ad mysterium aliquod in eo, siue
vt offeratur ibi in sacrificium, siue fiant inde vasa, siue
detur in sustentationem ministrorum. Vnde quando
offerebatur aliquod animal ad immolādum per hoc,
quòd offerebatur, sanctificabatur, sed trāseunte obla-
tione adhuc manebat sanctum, & hoc nō, quia obla-
tum erat, sed potius, quia per oblationem peruenerat
ad sanctitatem, quæ erat pertinere iam ad vsum san-
ctuarij. Nam postquam oblatū erat illud animal sem-
per erat sanctum, ideſt ad vsum sanctuarij pertinens
quousque desineret esse animal, & explerentur in eo
omnes cęremonię sacrificiorū, ad quæ oblatio erat.
Sic etiam si offerretur aurum, & argentum ad facien-
dum vasa pro sanctuario. Nam per applicationē san-
ctificabatur, sed semper postea manebat sanctum per
hoc, quòd ad sanctuarium pertinebat semper, & non
poterat transire ad alios vsus. Idem de pecunia, vel
alijs rebus, quæ oblatę cedebant in vsum ministrorū,
nam sacrę erant quousque ipsi expenderent hæc, &
transirent ad alios, quia iam expletus erat totus vsus
illorum, & desinebant esse sancta.

Templum quō est, sanctum.

Ex hoc autem patet responsio ad quæsitum, scili-
cet quid est, quod sanctificat alia. Et dicendum, quòd
templum erat sanctum per se, & non sanctificabatur
per aliud, cętera vero sanctificabātur, ideſt sancta ma-
nebant per templum. Primum patet, quia templum
vocabatur sanctum non propter aliud, nisi quia erat
Dei, & ad cultum eius. Secundum apparet, quia cęte-
ra, quæ erant in templo vocabantur sancta, quia erant
ad ministerium templi, ideo enim vasa templi sancta
erant, quia in templo erant, & ad nihil aliud, nisi ad
ministeria, quæ fiebant in templo, & ita aurum, quod
erat in templo, & quidquid aliud offerebatur in tē-
plum, sanctum vocabatur, quia in templo manebat, &
tamen si non maneret in templo, non esset sanctum,
templum vero sanctum est, quia Dei est, siue in eo sit
aurum, siue non. Et per hoc, quòd in eo est aurum nō
est magis sanctum. Aurum vero non erit sanctum, si
in templo non est, erit autem sanctum si in templo
fuerit, ergo templum sanctificat aurum, & aurum nō
sanctificat templum. Quapropter si aurum est in tē-
plo, sanctum est, & templum sanctum est, & tamen
templum sanctius est, ideo non est verum, quòd te-
neat iuramentum factum per aurum templi, quasi
per rem sanctiorem, & non teneat iuramentum fa-
ctum per templum, sed potius deberet esse econtra-
rio, quia templum sanctius est, quam aurum.

Quare Christus vocauit Pharisæos cæcos, & stultos.
Quæst. CIX.

SED dicetur, quare Christus vocauit Pharisæos
cęcos, & stultos?

Dicendum, quòd hoc fuit ad arguendum
eos de ignorantia. Est autem duplex ignoran-
tia, quædam est excusabilis, & humana, & quæ potest
cadere in viros peritos, quædam non est excusabilis,
sed est penitus sine ratione.

Duplex ignorātia.

Ad significādum hos duos gradus ignorantię po-
nitur cęci, & stulti. Nā cęci dicuntur, qui errant, qua-
si non videant, & quia cæcum esse est defectus natu-
rę, & non opprobrium personæ, significat primam
ignorantiam, quæ quidem defectus est, quia est error
a veritate, tamen non est exprobrabilis, sed excusa-
bilis, cum possit cadere in hominem peritum.

Secūdo autem significatur per stultitiam, eo quòd
stultitia nominat irrationabilem motum, & erroneā
assernonem in eis, in quibus homo ratione vtens nō
errat, & quoniam Pharisęi non solum errauerant
modicum a veritate declinando, sicut periti, sed affe-
rendo talia qualia nemo peritus assereret, vocauit eos
stultos.

stultos. Nam dicere aurum templi esse sanctius erat errare in notissimis. Nam templum sanctificat aurum, & omnia, quæ in eo sunt, ideo sanctius est ipsum.

Quomodo errabant Pharisæi pœnes altaris iuramentum.
Quæst. CX.

QVAERETVR de secunda assertione Pharisæorum circa iuramentum.

Dicendum, quòd errabant in alio, quia dicebant, quòd iuramentum factum per altare non valebat, iuramētum autem per dona oblata in altari valebat. Erat autem motiuum huius, quia putabant esse sanctiora dona, quæ offerebantur super altare, quam altare, & ideo tenere iuramentum factū per illa, & non factum per altare. Sed Christus conuenienter arguit eos, dicens, quòd dignius est altare, quod sanctificat dona, quam ipsa dona. Nam dona nō sanctificant altare, ipsum enim sanctum est, quia etiā si nullum donum ponatur super illud, sanctum est. Et nō est magis sanctum positis donis super illud, quam nullis existentibus donis. E contrario autem est de donis, quia dona, quæ ponebantur super altare antequam ponerentur super illud, vel applicarentur ad illud, non erant sancta, sicut animalia, quę immolabantur, antequam portarentur ad immolandum nō erāt sancta, cum vero offerebantur ad immolandum, & maxime, quando ponebātur super altare, sancta erāt, & sic ista sanctitas erat in donis non ex se, sed ex altari. Erat ergo sanctius altare, quam dona, quapropter errabant Pharisæi dicentes, quòd iuramentum factū per altare non tenebat, iuramentum autem per dona posita super altare tenebat, quasi esset factum per aliquid excellentius.

Quare Pharisæi iudicabant excellentius aurum, quam templum, & donum, quam altare.
Quæst. CXI.

QVAERETVR quare Pharisæi iudicabant excellentius aurum, quam templum, & donum, quā altare, ita vt teneret iuramentum præstitum per aurū, & donum, & non iuramentum pręstitum per templum, & altare.

Dici potest, ꝙ erat vnum moriuum, scilicet quia ea, quæ sunt immediatiora ad Deum sunt sanctiora, cū per Deum, vel respectu Dei, qui per se sanctus est, oīa sanctificentur, quæ sancta dicuntur. Sic enim altare est propter Deum, & est sanctum, & tamen est ad ponendum super illud dona, quæ ad Deum pertinent, ideo videtur immediatius donum pertinere ad Deum, quam altare.

Sed istud nō tenet, quia altare est sanctum, quia est ad ministerium Dei, & nō sanctificatur per hoc, quia dona super eo ponuntur, cum nihil minus sanctum sit nullis donis existentibus super eo, & licet altare sit ad ponendum dona super illud, tamen non sanctificatur ex donis, sed potius dona ex altari, inquantum super illud ponuntur, vt dictum est præcedenti q.

Item, quia hoc stat aliquo modo inter altare, & donum, cum sit altare ad ponendum aliquid in eo, scilicet aurum, vel offerendum, ideo oportet, ꝙ propter aliud putauerint sanctius esse aurum, quam templū.

Dicendum, quòd cupiditas, vel error ex cupiditate natus mouebat eos ad hoc, & potest dupliciter accipi, vt supra dictum est. Vno modo, quòd Pharisęi putauerunt iuramentum non tenere, per aliquam creaturam, sed per solum Deum, & ideo dixisse non tenere per templum, neque per altare, & consequēter dicturi erant, quòd neque tenebat iuramentum per aurum templi, neque per dona posita super altare, cum essent creaturę, sed vt darent aliquem honorem his rebus, & sic mouerent homines ad offerendum talia, dixerunt, quòd erant sanctiora valde aurum, & oblatio, quam templū, & altare, & ideo tenere iuramētū factum per donum, & aurum, sed non per templū, & altare, cum tamen ipsi per neutra putarent tenere iuramentum.

Alio modo potest accipi, quòd putarent Pharisęi non valere iuramentum præstitum per templum, & altare. Valere autem vere iuramentum factum per aurum, & donum, & hoc quia credebant sanctiora esse aurum, & donum, quam templum, & altare, & hoc non simulabant se credere, sed vere credebant. Et in hoc irrationabiliter se habebant, vt Christus probat, & tamen incitabantur ex affectione ad pecuniam. Cum enim cupidi essent nihil eis melius, & sanctius videbatur, quam pecunia, sicut dicit Ambro, & habetur in Decre. 47. di. c. sicut hi, scilicet. Mens auri semel vinculis cupiditatis astricta semper aurum, semper argentum videt, semper reddita computat, gratius aurum, quam solem intuetur: Si autem non essent affecti hac passione, sanctius eis templū, quod omnia sanctificat, & directius propter Deum est, quā aurum oblatum in templo, videretur.

Sic dicit Chrysost. super Mat. Templum quidem ad gloriam Dei pertinet, & ad hominum spiritualem salutem, aurum autem templi, & si ad gloriam Dei pertineat, tamen magis ad delectationem hominum, & ad vtilitatem sacerdotum offertur. Iudęi ergo aurū quo ipsi delectabātur, & dona quibus ipsi pascebantē sanctiora esse dicebāt, quam ipsum templū, vt homines promptiores facerent ad offerendum dona, quā ad preces fundendas in templo.

Similiter quoque de altari, & donis esse putabant, quia dona oblata cadebāt in eorum vtilitatem, altare vero per seipsum non. Sic dicit Hieron. super Mat. c. rursus siquis iurasset in altari periurij reum nemo detinebat. Sinautem periurasset in dono hoc est in oblationibus, vel in hostia, vel in victimis, vel in similib. & cęteris, quę Deo offerūtur super altare, hoc studiosissime repetebant, totum autem faciebant non ob Dei timorem, sed ob diuitiarum cupiditatem.

Quare quando Christus arguit Pharisæos asserentes tenere iuramentum factum per donum, vocauit eos cæcos, nunc autem vocat eos cæcos, & stultos.
Quæst. CXII.

QVAERETVR quare quādo Christus arguit Pharisæos asserentes tenere iuramentum factum per donum, & non iuramentum factum per altare vocauit eos cęcos solum, cum vero arguit eos de templo, & auro vocat cæcos, & stultos.

Aliqui putant, ꝙ fuit ex inęqualitate erroris. Nam, vt dictum est supra erat duplex ignorantia, vel duo gradus eius, & ad hoc ponebantur duo, scilicet cęci, & stulti, & quia forte non tam grauiter errabant Pharisæi in hoc, sicut in primo, vocabat eos non cæcos solum, supra autem vocauerat eos stultos, & cęcos.

Sed dicendum, quòd non stat, quia æqualis error erat vtrobique, quia sicut templum sanctificat aurū, quod in eo est, vel offertur est sanctius auro, ita & altare, quod sanctificat dona, quæ super illud offeruntur, est sanctius donis. Et patet hoc etiam ex modo arguendi Christi, nam de tēplo dixit, quid est maius aurum an templum, quod sanctificat aurum? De altari dixit, quid est maius donū an altare, quod sanctificat donum?

Dicendum, ergo quòd nullam differentiam intendit per hoc ponere Christus, vel Matthæus referēs verba Christi, sed quia supra posuerat stulti, & cęci, satis fuit hic dicere cęci solū, vel stulti solum, quia vtrūque intelligitur cum sit eadem causa increpationis. Immo etiam si non exprimeretur aliquid intelligerentur ambo cum sit eadem causa redargutionis, & eadem verba increpationis. Secus autem esset si in prima redargutione diceretur cęci, & non stulti, & in secunda poneretur vtrunque, quia priora solent trahi ad posteriora ex aliqua causa, sed non posteriora ad priora. Et istum sensum tenet Hieronymus dicens: Arguit eos dīs stultitię, & fraudulentię, quod multomaius sit altare, quam hostię, quæ consecrantur ab altari, & tamen ibi non exprimitur, nisi cæci, cum de altari dicitur, sed Hierony. vult subintelligi quoque stultitiam.

Quod erat hoc altare. *Quæst. CXIII.*

QVAERETVR cum dicatur de altari, & dono, quod erat istud altare.

Dicendum, ꝙ in sanctuario erant duo altaria, scilicet vnum holocaustorum, & aliud thymiamatū. Primum erat in quo offerebātur omnia sacrificia, & crematabantur, & istud non erat extra domum, quæ vocat proprie tēplum, sed erat in atrio templi, vt colligitur Exo. 27. & 3. Reg. 7. & hoc erat, quia ad istud accedebant multi, quibus non licebat intrare secreta templi, ideo necesse erat illud esse extra domum templi, etiā quia in eo ponebatur magnus ignis, & exurgebat magnus fumus ex carnibus, & dapibus exustis, & si esset extra domum, vel tectum templi omnia inficeret, erat ergo foris ante portas templi in atrio eius, in quodam atrio clauso parietibus, sed in tecto, vbi ministrabant sacerdotes, & vocabatur istud altare holocaustorum non solum, quia holocausta ibi offerebātur, nam omnia genera sacrificiorum offerebantur, cum nullum præter istud esset in tota terra Israel, sed quia holocausta sunt inter omnia sacrificia erat excellentius, & sit denominatio ab excellentiori, istud autem altare erat solum non tantū in templo, sed ēt in tota terra Iudęorum, ꝙa non licebat alibi offerre sacrificia, neque facere altare. Et ꝙa filij Rubē, & Gad, & dimidia trib⁹ Manasse exstruxerunt altare iuxta tumulos Iordanis, alię nouem tribus, & dimidia surrexerunt in bellum contra illos quousque illi ostenderunt se non fecisse altare ad sacrificia, sed in signum: Iosue 22. c. Et sicut non licebat alibi construere altare præter illud, quod erat in templo, ita neque licebat alibi immolari sacrificia etiam sine altari, nisi in ostio tabernaculi: Leui. 27. ca.

Aliud erat altare thymiamatum, ꝙ sic vocāt, quia in eo quotidie cremabat thymiama mane, & vespere, Exod. 30. c. Est autem thymiama puluer aromaticus ex multis compositus opere pigmentarij, cuius cōpositio ponitur Exo. 31. & in hoc nullū sacrificiū crematur, sed solum semel in anno in die expiationis fundebat summus sacerdos de sanguine super cornua eius ad expiandum: Exo 30. Leui. 16. c. Et istud altare erat paruū, & opertū laminis aureis: Exo. 30. ca. Aliud vero. f. holocaustorum erat valde magnum, & erat igneum ꝓꝓ hoc, ꝙ erat super eum perpetuus ignis. Et erat altare thymiamatum intra templum ante sancta sanctorum, & non videbatur istud altare, nisi a sacerdotibus. Nā vnus sacerdos intrabat quotidie ad offerendum incensum super illud mane, & vespere, sicut dicitur de Zacharia patre Ioannis Luc. 1. ꝙ sorte exijt, vt offerret incensum. Altare autem holocaustorum fiebat sacerdotes, quam Leuitę, & laici videbant, cū nō esset opertum tecto, & tamē non accedebant ad illud omnes, sed soli ministrantes. Cum autem quęritur de quo altari istorum intelligatur, dicendum ꝙ de altari holocaustorū. Et patet, pr mo, ꝙa comparāt hic altare ad donum, quod super illud ponitur, sed super altare thymiamatum nullum donum ponebatur, super altare vero holocaustorum ponebantur dona multa, ideo intelligitur de altari holocaustorum.

Secundo, quia Hiero. super Matth. nominat dona, quæ ponebātur super istud altare, & per quæ dicebāt iuramentum tenere, & sunt victimę, hostię similia, & huiusmodi, & tamen hæc in altari holocaustorum offerebantur, ergo de illo intelligitur.

Sed obijciet, ꝙ in altari thymiamatum offerebantē dona. Nā quotidie cremabatur thymiama. Dicēdum, ꝙ istud non vocatur donum. Primo, quia donum dicitur, quod sponte offertur, & tamen thymiama nō offerebatur sponte, sed erat necessaria oblatio ista lege perpetua, Exo. 30. c.

Secūdo, quia hic accipit̄ de donis, quæ offerebant̄ a popularibus. Nam, vt Chryso. & Hiero. dicunt, ideo asserebant Pharisæi tenere iuramentum per dona, & non per altare, quia allicere volebant homines ad offerēdum. Et tamen thymiama non erat oblatum a filijs Israel, immo nō licebat alicui Israeliti facere illud ad habendum sub pęna mortis. Sed Moyses illud facturus erat, & postea sacerdotes, & seruabant illud atque vtebantur in solius Dei mysterium. Exo. 31. c. ideo non vocatur donum thymiama.

Tertio, quia dato, ꝙ non offerretur ab Israelitis, sed esset de expensis tēpli, & offerretur necessario adhuc participarēt aliqua vtilitate eius. Nam in alijs sic erat, vt in holocaustis iugibus, & alijs sacrificijs ordinarijs, de quibus Nu. 28. & 29. c. Nam illa non offerebantur a populo, sed soluebantur de expensis templi, & tamē de his sacrificijs percipiebant sacerdores iura sua. i. partes carnium, & pelles secundum conditionem sacrific j, vt patet Leuiti. 6. & 7. 10. & Nu. 5. & tamen de thymiamate nihil percipiebant, quia non licebat alicui frui odore eius, aut vēdere alteri sub pęna mortis. Exo. 31. c. ideo non intelligitur de donis, quæ erant in altari thymiamatum, quoniam nulla erant. Et consequenter intelligitur de altari holocaustorum, per quod dicebant iuramentum non tenere, sed bene per dona oblata super eo. Et tamen dicendum, ꝙ etiam credebant, & a fortiori iuramentum non tenere, si fieret per altare thymiamatū. Nā de altari holocaustorum percipiebant vtilitates, & dicebant non tenere iuramentum factum per illud. Ergo cum de altari thymiamatū nullam vtilitatem consequerētur sacerdotes, vt dictum est, dicerent a fortiori iuramentum factum per illud non tenere.

Quæ sunt ista dona, quæ ponebantur super altare.
Quæst. CXIIII.

QVAERETVR cum dicatur, ꝙ iuramētum factū per donum positum super altare tenet, quæ sunt ista dona. Dicendum, ꝙ solutio huius dubij pendet ex solutione præcedētis. Cum enim constet, ꝙ de altari holocaustorum, & non de altari thymiamatum intelligatur, necesse est accipi de donis, quæ super altare holocaustorum offerebantur. De his vero dicēdum, ꝙ erant duplicia. f. sacrificia, & libamenta, nihil enim aliud sup altare ponebat. Nā poterat qdē offerri pecunia, & vestis, & domus, & ager, & similia, sed sup altare nō ponebant̄, ꝙa ibi solū ponebant ea, q̄ cremanda erant. De sacrificijs dicēdū, ꝙ erāt tria. f. holocaustū hostia pacifica, & hostia pro peccato Leui. 1. & 3. & 4. c. nulla alia genera erant, licet ista subdiuidātur secūdum varias cęremonias, vt patet ex discursu totius

Leuitici.

Quib⁹ ſpeciebus aſaliū Iudæi in ſacrificijs ſuis vtebantur.

Leuitici. Sacrificium autem nō erat, niſi de carnibus, ſcilicet de pecoribus, & volucribus. De pecoribus quidem ſolā tria, ſcilicet bos, ouis, capra ſecundum totas ſpecies ſuas, ideſt maſculus, & fęmina. De volucribus ſolę duę, ſcilicet turtur, & pullus columbę: Leui. 1. c. & idē colligitur Gen. 15. c. nā hęc omnia obtulit Abraham etiam ante legem, & non plura. De cęremonijs iſtorum in immolando, & cremando, & cæteris ad ſacrificia pertinentibus habetur per totum Leuiticum.

Libamēta quinque erant.

Secundum autem erant libamenta, & iſta offerebantur ſemper cum ſacrificijs, licet non eodem mō, vel ordine, neque eiſdem ſeruatis cęremonijs. Sunt autem libamēta quinque, ſcilicet ſimila, ideſt farina, ſiue panis commixtus de farina tritici, vinum, oleum, ſal, & thus. Nume. 15. c. Et iſta aliquando offerebant cum ſacrificijs carnium, & tunc vocabantur libamēta, quaſi acceſſorium. Et ſic accipitur Nume. 15. & dr Leui. 1. c. ꝙ in omni ſacrificio offeres ſal. Aliquando autem offerebantur quædam iſtorum per ſe, ſicut ſimila frixa in ſartagine, quod fiebat multis modis: Leui. 2. c. Et tunc vocatur ſacrificium de ſimila. Hęc autem quomodocunque acciperentur, vocantur dona, & dicebant Phariſæi iuramentum factum per hoc tenere, ſed non per altare, eo ꝙ de illis capiebant vtilitatem immediate, & non de altari, ſcilicet quia tam de ſacrificijs, quam de libaminibus partes accipiebant ſacerdotes, ſecundum diuerſas conditiones ſacrificiorum: Leui. 6. & 10. c.

An iuramenta facta per dona, quæ in templum offerebantur tenere affererentur a Phariſæis.
Quæſt. CXV.

DE alijs quoque donis, quæ offerebantur in templum, quæ non erant ſacrificia, neque libamenta, dubitabit aliquis an iuramenta facta per illa tenere affererent a Phariſæis.

Dicendum, ꝙ ſic, & patet primo, ꝙ ſic, quia vna cōparatio fuit de templo, & auro templi, ſed vocatur ibi aurum templi pecunia quælibet oblata ſacerdotibus, vt exponit Hierony. & patet ſupra. Et tamen per aurū templi dicitur valere iuramētum, ergo per dona, quę non offerebantur ſuper altare, tenebat iuramentum.

Secūdo patet, quia ratio eſt eadem. Nam Phariſęi, quia cupidi erant dicebant tenere iuramentum per dona oblata, quæ cedebant in vtilitatem eorum, & nō per templum, & altare, quæ cedebant principaliter in honorem Dei, vt dicit Chryſo. ſuper Matthæ. Et tamē tam dona oblata ſuper altare, quam foris cedebant ad vtilitatē ſacerdotum in totum, vel in partem. Ergo ēt per quæcunque alia in templo oblata dona dicerent tenere iuramentum. Sed dicendum, ꝙ dicitur ſpecialiter de donis, quæ offeruntur ſuper altare, eo ꝙ erat regularius offerri dona ſuper altare, quam alibi, cum altare holocauſtorum non eſſet, niſi ad offerendum, & cremandum ibi dona oblata, ſiue ſacrificiorum, ſiue libamentorum.

Quomodo Chriſtus videtur hic approbare iuramentum factum per templum & altare valere cum ſupra iſtud reprobauerit.
Quæſt. CXVI.

QVAERETVR quomodo Chriſtus videtur hic approbare iuramentum factum per templum, & altare, cum ſupra 5. c. videatur iſtud reprobare, dicens, non eſſe iurandum per cęlum, neque per terrā, neque per aliquam creaturam. Dicendum, ꝙ verū eſt, ꝙ hic Chriſtus præſupponit tenere iuramentū factū per creaturas. Nam increpat Phariſæos, quia dicebant non tenere iuramentū factum per templū, & per altare, & tñ ſi iuramentū factum per creaturas non teneret, nō valeret iuramentum factū per templum, & altare. Secundo apparet, quia Phariſæi ſimul aſſerebāt non tenere iuramentum per templum, & tñ tenere p aurum templi, ſed ſi non teneret per creaturam, non teneret per aurum templi, & hoc Chriſtus nō negat, ergo concedit, ꝙ illud iuramentum tenet. Tertio patet, quia Chriſtus expreſſe ponit, ꝙ valeat iuramentū factum per templum, & per cęlum, dicens, ꝙ qui iurat per templum iurat ſimul per eum, qui habitat in templo, ideſt per Deum, & qui per cęlum iurat, iurat per Deum, qui ſedet in cęlo, ſicut in throno, ſed per Deum tenet iuramentum, ergo & per templum, & per cœlum.

An liceat iurare per creaturam, & an iuramentum factum per eam teneat. Quæſt. CXVII.

CVM autem quæritur de iuramento facto per creaturam quæſtio eſt duplex, ſcilicet, an liceat iurare per creaturam, & an iuramentū factum per eam teneat. De primo dicendū, ꝙ iurare actus quidam latrię eſt, cum exhibeamus honorem ſummum rei illi, per quam iuramus. ita vt propter reuerentiā nominis eius non liceat violare, quod iurauimus, vnde nunquam hō iurat, niſi per id, quod ſummum eſt, & maius. Sic dr ad Hebrę. 6. c. Homines per maiorem ſuum iurant: ſed latrię honorē Deō impendere ſoli debemus, qa regi ſęculorū ſoli Deo honor, & gloria 1. Timo. 1. Creaturę autem non ſunt dignę hac veneratione, ideo per nullam creaturam, vt huiuſmodi eſt, licet iurare, ſed per ſolum Deum.

Sed dicendum, ꝙ creatura poteſt dupliciter a cipi. Vno modo pro eſſe creaturę, quod habet. Alio modo pro eſſe, quod Deus habet in creatura inquantū in ea repręſentatur, quia in ea eſt per quendā modū. Quantum ad primum non licet iurare per aliq̄ creaturam, immo eſſet quaſi vitium idolatrię per cre turā iurare, quia attribuitur ei honor diuinus. Quantū ad ſecūdū modum licitum eſt iurare per creaturam, quia iurare per illā non eſt iurare, niſi per Deum. i. quia referimus eam in Deum. Sic patet ex intētione Chriſti. Nam dr in lra, ꝙ qui iurat per templum iurat p eum, q habitat in templo, & tñ Deus eſt, qui habitat in templo. Etiā dicit, ꝙ qui iurat in throno Dei, qui eſt cęlum, iurat p Deum, qui ſedet in throno q.d. ꝙ ex hac ratione licitū eſt iuramentū. Secundū erat, an obliget iuramentū factū per creaturā. Dicendum, ꝙ obligat, quia iuramentū factū per Deū eſt iuramentū obligans, ſed iurare p creaturas eſt iurare per Deum, vt dictū eſt, ergo obligat iuramentum factum per creaturas. Secūdo patet, quia Chriſtus arguit hic Phariſæos, quia aſſerebant non valere iuramentum factum per templum, & altare. ſ. qui iurat per templum nihil eſt. i. non obligat, & tñ non argueret eos ſi verum eſſet, ꝙ iurans per creaturam non teneatur, ergo tenet iuramentum factum per creaturas. De his magis declaratum eſt ſupra 5. c. q. 264. vbi oſtenſum eſt, ꝙ licet iurare per creaturam, & quęſtio. 265 oſtenſum eſt, ꝙ iuramentum per creaturam obliget, & non ſolum ſi iuretur per creaturas ſacras, ſicut per templum, & altare, ſed ēt ſi iuret per creaturas execrabiles, vt ſi per dæmones, vel idola. Nā tenebit iuramentum ſupra 5. c. q. 266. & 267. Sed manet tunc obiectio, quia ſupra 5. capitulo, Chriſtus dixit non iurare per cęlum, neque terram, neque vllam creaturam.

Aliqui dicunt, ꝙ verum eſt, ꝙ iuramenta facere p creaturas non licet, & tamen facta tenent, & ita concordant illam literam cum iſta, ſ. ꝙ ibi oñdatur non licere iurare, & ideo prohibet. Hic aut oſtenditur, ꝙ ſi facta

facta fuerunt tenent: ſicut manifeſtum eſt, quòd non eſt licitum iurare per idola, vel dęmones, & tamen ſi fiat iuramentum tenet.

Sed dicendū, quòd non ſtat: primo quia oſtenſum eſt præced. quæſt. ꝙ tenet, & licitum eſt iuramentum per creaturas. Secundo quia licitū eſt iurare per Deū, & tamen iurare per creaturam eſt iurare per Deum præced. quæſt. & hic in litera, ſ. qui iurat per cęlum iurat per Deum, qui ſedet in cęlo: ergo licitum eſt iurare per creaturam. Tertiò patet, quia Eccleſia hūc modum iurandi tradidit, ſ. per ſacra euangelia manu tacta, & per crucem, & reliquias, & ſepulchra ſanctorū, & alia multa, ergo iudicat licitum eſſe iurare per creaturam.

Aliter ergo dicendum, ſ. quòd Chriſtus ibi non oſtendit non valere iuramenta facta per creaturas, neque illicita eſſe, ſed ſolum vetuit iuramēta fieri, quia interdum eſt illicitum. Pro quo ſciēdum, quòd ſunt quædam iuramēta neceſſaria vtpote quæ in iudicio, vel extra iudicium exiguntur ab eo, qui poteſt. Alia vero ſunt ſponte facta nullo exigente. Primo modo iuramentum eſt licitum, & tenet ſiue fiat per Deum, ſiue per creaturam, dum tamen non obſeruetur ibi aliqua ſuperſtitio. Si autem ſunt ſpontanea, ideſt nullo exigente poſſunt eſſe neceſſaria, vel vtilia, vt quia nobis non creditur ſine illis, & tūc idem eſt, quod iuramento quod exigitur a nobis.

Alia ſunt iuramenta ſpontanea, neque neceſſaria, neque vtilia, & vocamus ea incauta, ideſt ſine vlla ratione facta, & talia ſunt illicita: eo quòd cōtemnitur ibi nomen Domini illud inuocādo ſine cauſa. Sic dicitur Exo. 20. c. & Deuteron. 5. ſ. non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Et ſic non vetuit ſimplici teraſſumi nomen Domini, ſed ſolum in vanum. In iuramentis autem licitis, ideſt neceſſarijs, aut vtilibus aſſumitur nomen Domini, & nō in vanum, ideo eſt ſcitum: in iuramentis vero incautis aſſumitur in vanum, ideo eſt illicitum, & talia vetanda ſunt. Hic autem Chriſtus locutus eſt de iuramentis neceſſarijs, aut vtilibus, & illa ſiue ſint facta per Deum, ſiue per creaturas licita ſunt & tenent, & ideo omnia iſta iūramenta approbat hic, & increpat eos, qui dicunt non tenere, ſed ſupra 5. cap. non dicitur, niſi de iuramento incauto, & illud nunquam eſt licitum, neque p Deū, neque per creaturam. Et iſte eſt verus ſenſus.

Primo patet, quia manifeſtum eſt, quòd licitū eſt iurare per Deum, & tenet iuramentum per eum, ſed ſupra 5. c. vetatur etiam iuramētum factum p Deum cum dicatur nō iurare omnino, ideſt nullo modo, & iterum. Sit verbum vel ſermo veſter eſt eſt, non non, ideſt non debetis addere aliquid quod ad iuramentū pertineat, ſed ſimpliciter aſſerere vel negare. Secūdo, quia Chriſtus hic expreſſe approbauit iuramentum factum per cęlum, quia eſt thronus Dei, & tñ ex eadē cauſa dixit ſupra 5. c. non eſſe iurandum per cœlum, quia ſedes Dei eſt. Tertio quia ſicut hic dicitur, ꝙ licitum eſt iurare per templum, quia iuratur per Deū, q habitat in eo, & tamen ex eadem cauſa dicitur, ꝙ nō licebat iurare per Ieroſolymā, quia ciuitas regis magni eſt, ideſt Dei, ſ. quia in ea habitat, & non iurandū eſſe per terram, quia ſcabellum pedum Dei eſt. Sed idem non poteſt eſſe principium oppoſitorum, ſ. iurandi, & non iurandi: ideo neceſſe eſt ꝙ intelligatur vnum de iuramento licito aliud de incauto. Nam ſicut in iuramento licito dignitas, vel ſanctitas rei eſt cauſa, vt magis videatur valere iuramētum eo, quòd expreſſius manifeſtatur Deus iure illa, ita eadem eſt cauſa, vt incautum iuramentū non fiat inuocatis talibus rebus, quòd quāto ſanctiores fuerint, & expreſſius Deum repręſentantes, tanto eſt maior cōtēptus

& peccatum iurare incautè, & inaniter per talia. Debet autem intelligi, quòd in verbis illis ſupra 5. c. vetatur ſolum iūm incautum. Quod patet. Nam ſupra dixerat de antiquis, quibus erat doctrina non periurare, & reddere Domino iuramenta ſua, ideſt circa iuramentum non putabant ſe obligatos ad aliud, niſi quòd non committerent periurium, & quæcunq; iuramenta facerent, implerēt. Quòd autem incautè iurent, vel irreuerenter, dum tamen iuramentum ſeruārent, putabant ſe non teneri ad peccatum. Chriſtus autem dixit, ꝙ ſicut cauendum erat periurium, ita & incautum iuramentum, ad quod faciendum oportebat abſtinere ab omni iuramento, ſ. incauto, vnde ait, non iurare omnino, ideſt nullo modo. In iuramento autem incauto non videtur eſſe aliud malum, niſi quia ſine honore, & reuerentia aſſumitur nomen illius rei, per quam iuratur: & ideo putabant Iudæi, ꝙ in ſolius Dei iuratione incauta eſſet peccatum, quia vetitum erat aſſumi nomen Domini in vanum: Exo. 20. & Deuter. 5. de alijs autem rebus non erat hoc dictum, ideo putabant, quòd accipiendo nomina earū irreuerenter, non erat peccatum, & conſequenter iurando incautè per ea nō eſſet peccatum: Chriſtus vero dixit, quòd per quamcunque rem peccaretur iurādo incautè. Vnde ait nō per cęlum &c. Et iſta eſt cauſa, quare non expreſſit ibi Chriſtus de iuramento facto per Deum, ſ. quia ſciebant Iudæi, vel ſtatim ſcire poterant hoc eſſe peccatum, ſed de alijs rebus nō. Et eum ait: Neque per cęlum, quia thronus Dei eſt. q. d. licet iurando per cœlum, non inuocemus expreſſe Deum, tamen ſi incautè iuramus per cęlum, contemnitur Deus, quia cœlum repræſentat Deum, inquantum thronus eius eſt, neque per terram, quia ſcabellum pedum eius eſt, ideſt etiam incautè iurando per terram contemnitur Deus, quia terra eſt pertinēs ad Deum, cum ſit ſcabellum pedum eius. Et eadem ratione, neque per Ieroſolymam, quia ciuitas regis magni eſt, ideſt Dei, & illum nimis repręſentat, & contēnitur Deus iurando per eam incaute, & generaliter per quamcūque creaturam, quæ Deum repræſentet, eſt illicitum iurare incaute. Si autē eſſet aliqua creatura, quæ non pertineret ad Deum per viam repræſentationis, iurare per illam incaute non eſſet peccatum, quia ibi non ſumetur nomen Dei in vanum, & tamen nulla talis eſt, ideo non licet iurare per aliquā creaturam. Diceret tñ aliquis, ꝙ ſiquis per ſeipſum, vel per partes ſui corporis iurat incautè, & irreuerenter nulli facit iniuriam, niſi ſibiipſi cum nō poteſt iniuſtum facere. 5. Ethico. & ita non peccabit ꝑ Deum. Chriſtus rñdet, ꝙ peccat etiam ſic iurando, quia licet partes corporis noſtri videantur ad nos pertinere, tñ magis pertinent ad Deum quam ad nos, immo non pertinent ad nos. quia non habemus poteſtatē, neq; ſuper minima re, quæ in nobis ſit. Vnde ait: Non iurabis per caput tuum, quia non potes facere vnum capillum nigrum vel album, q.d. ſi caput tuum, vel ſaltem vnus capillus eſſet in tua poteſtate poſſes p illū, tanq̄ per rem tuam incaute iurare, & nulli præiudicares, nunc vero non ſolum caput tuum non eſt in tua poteſtate, ſed etiam neq; capillus vnus, qui eſt minima res, quod probat, quia non potes facere vnum capillum nigrum aut album, ſed talis eſt, qualē natura Dei miniſtra produxit. Ergo caput tuū, & capilli tui Dei ſunt, & non tui: ideo iurando incautè p hæc Deo præiudicas, & alio modo, quo nomē eius in vanū ſumis, qa poteſtatē eius, q̄ eſt in capillis tuis incautè iurando contemnis. Et ita per creaturas licitum eſt iuramentū & obligat, quando eſt de neceſſarijs, aut vtilibus, quando vero eſt de incautis, ſemper eſt illicitū, ſiue per Deum, ſiue per creaturam quamcunq; fiat.

Ieroſolyma ciuitas eſt regis magni, ideſt Dei.

Quare Christus dixit qui iurat in altari iurat in eo, & in omnibus, quæ sunt super illud. Quæst. CXVIII.

QVAERITVR, quare Christus dixit, qui iurat in altari iurat in eo, & ī omnibus, quæ super illud sunt. Dicendum quòd Christus superaddit hic aliam rationem ad confirmationem positionis suæ. Nam dixerat ꝙ iuramentum factum per templum, & altare obligat: Pharisæi autem dicebant, ꝙ factum per altare non tenebat, sed bene per donum, quod est in altari, quam positionem Christus confutauerat, dicēs, ꝙ dignius est altare quam donum. Hic verò addit aliquam rationem, & procedit sic. ſ. Iuramentum tenet per donum, quod est in altari, ergo tenet per altare: immo à fortiori, quia qui iurat per donum, iurat per solum donum, qui vero per altare, iurat quoque per omnia, quæ in eo sunt, ſ. per dona, quæ in eo ponuntur, ideo si per dona tenet iuramentum, valebit quoque per altare. Et addidit istam probationē Christus, quia licet præcedens esset sufficiēs, fortè Pharisæi ex insania negarent veritatem, dicentes: sanctius esse aurum templi quam templum & donū, quod est in altari quam altare, & tunc nō procederet probatio Christi. Addidit ergo istam secundam probationem, quā iam negare non possent. Sic dicit Glo. ſ. Et ne forte in tantam insaniam prorumperent, vt dicerent aurum sanctius esse templo, & donum altari, eos alia ratione conuincit, quia videlicet in iuramēto, quod fit per templum, & altare continetur iuramentum, quod fit per aurum, vel per donum.

Ad quid dixit Iesus, qui iurat in templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso. Quæst. CXIX.

QVAERITVR ad quid dixit Iesus, qui iurat in tē plo iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso.

Dicendum ꝙ dupliciter debet intelligi ista litera. Vno modo per subintellectionem præcedentis rationis. Secundo per additionem nouæ. Nam sicut confirmauerat iuramētum factum per altare tenere addens super primam rationem, quæ erat de sanctitate altaris & doni, aliam rationē de inclusione vnius iuramenti in alio, ita & circa iuramentum factum per templum addit aliam rationem supra positam. Primam, quæ erat, quòd sanctius erat templum quam aurum templi. & hic ponitur secunda ratio, & debet legi per subintellectionem præcedentis rationis. ſ. sicut qui iurat per altare iurat per omnia, quæ sunt super ipsum, ita qui iurat per templum iurat per ea, quę in eo sunt, ſ. per aurum & argentum, & altare, & omnia vasa in eo contenta, & per arcam, & cherubin, & sancta sanctorum, & tunc si tenet iuramentum factū per aurum tēpli, à fortiori tenebit iuramentum factū per templum, quia includitur vnum iuramentum in altero. Et ista est secunda ratio. Tertia ratio est expręssa. ſ. qui iurat per templum iurat per illum, qui habitat in templo, sicut qui iurat per omnia, quæ continē tur in altari. Deus autem est, qui habitat in templo 3. Reg. 8. & 2. Paralip. 2. ca. ergo iurando per templum iurat per Deum, sed qui iurat per Deum obligatur; ergo iurans per templum obligatur.

Quare Christus dixit, qui iurat in cælo iurat in throno Dei, Quæst. CXX.

QVAERITVR quare Christus dixit, qui iurat in cælo iurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super ipsum.

Aliqui dicunt, quòd dixit hoc ad increpandum Iudæos, qui frequentabant iuramentum per cœlum, Sic dicit Origenes super Matth. Similiter quoniam Iudæi consuetudinem habebant per cœlum iurare ad reprehensionem eorum subdit, scilicet qui iurat in cœlo &c.

Dicendum autem, quòd verum est, quòd Iudęi frequentabant istud iuramentum, quod colligitur, quia supr. 5. c. vbi Christus vetuit iurare primum, quod postea fuit, fuit de cęlo, ſ. non iurare omnino, neque per cœlum, quia sedes Dei est &c. Et ideo videtur posuisse illos modos expressos iurandi ibi, quia magis illis vtebantur Iudæi quam aliis, & cum inter illos modos ponatur primus modus de cœlo videtur, quòd ille modus iurandi erat maxime frequentatus.

Cum autem dicitur, quòd ad reprehensionem Iudæorum ponitur hic. Dicendum quòd non est verū, quia Christus ostendit hic, quòd iuramētum factum per cœlum teneat, quia fit per Deum, ergo nō introducitur, vt redargutio Iudæorum, qui frequenter iurabant, sed vt redargutio Pharisæorum, qui dicebant iuramenta facta per cœlum, & similes creaturas non tenere.

Motiuum autem eorum, qui hoc dicunt est, quia supra 5. cap. ponitur de iuramento facto per cœlum, & prohibetur illud, ideo putauerunt, quòd etiam hic existentes iuramentum istud arguatur. Sed nō est verum, quia, vt dictum est supra, hic ostendit Christus, quæ iuramenta teneant, & quomodo iuramenta facta per creaturas istas, idest templum, altare, cœlum, & huiusmodi obligent: & ideo neminem increpat nisi eos, qui asserunt non tenere iuramenta, sicut faciebant Pharisæi, sed supra 5. cap. vetat iuramentum incautum secūdum omnes modos suos, ideo arguit omnes, qui talia iuramenta frequentant, & ideo qui dicunt hic argui iurantes decipiuntur ex quadam similitudine verborum, quæ ponuntur hic, & sup. 5. c.

Ad quid Christus introduxit hic de iuramento facto per cælum, cum de hoc supra non dixisset. Quæst. CXXI.

SED quæretur ad quid introduxit hic Christus de iuramento facto per cęlum, cum de hoc supra nō dixisset, sicut de iuramento per altare & templum.

Dici potest vno modo, quòd ponitur solum ad probationem, & expositionem præcedentium. Nam dictum fuerat, quòd qui iurat in templo iurat in ipso tē plo, & in eo qui habitat in ipso. Dat autem hic modū loquendi similem, ſ. quia dicimus, ꝙ iurans per cœlū, iurat per ipsum & per Deum, qui est in cœlo.

Secundo modo potest dici, & melius, quòd posuit istud Christus ex intentione ad tollendum errorem Pharisæorum, quia sicut ipsi dicebant, quòd iuramētum factum per templum non tenebat, neque per altare, ita neque iuramentum factum per cęlum. Hoc autem falsum erat, ideo dixit, quòd tenebat. Et probat, quia qui iurat per cœlum non iurat solum per illud, sed etiam per Deum, qui sedet super ipsum, quia sedes Dei est, sed iuramentum factum per Deum tenet, ergo etiam iuramentum factum per cęlum obligat.

Tertio potest hoc multum cōuenienter accipi ad ostendendum causam quare teneant iuramēta facta per creaturas. Nam de altari & templo dictum est, & ostensa est causa, quare valeat iuramentum per illa factum, scilicet, quia Deus repręsentatur in illis. & dē istis non erat tanta ratio dubitandi, quia sunt res multum sacræ, & multum Deo applicitæ, & tamen de alijs rebus dubitaretur, ideo ostendit per iuramentum factum per cęlum, quòd etiam iuramentum factum per creaturas teneat. Nam ideo tenet iurm factum per cęlum, quia iurando per illud iurat ꝑ Deū, qui

qui in eo habitat, sed eadē ratione potest dici de omnibus alijs creaturis, sicut Christus docuit supra 5. ca. vbi ostendit, ꝙ non liceat iurare incautè per aliquam creaturam quasi per hoc Deus offendatur, & ait, non per cęlum, quia thronus Dei est, non per Ierusalem, quia ciuitas magni regis est, & non per caput nostrū, quia non possumus capillum illius nigrum, aut albū facere, sed minus possumus in alijs rebus, quę à nobis alienæ sunt quàm in capite nostro, ergo minus licet iurare incaute per alia: sed hoc fit propter Deum, qa ei irrogatur quidam contemptus: & è cōtrario significat Christus hic tenere iuramentum per cęlum, qa debite iurando redditur ei honor iurando per cœlū: ergo pari ratione in omnibus alijs creaturis iuramētum factum tenebit, quia iurando per illas, iuratur ꝙ Deum, qui in eis est, & sic fuit positum istud exemplum ad tacitè dandum regulam, ꝙ iuramentum factum per creaturas obliget contra id, quod dicebant Pharisæi. ſ. quòd qui iurabat per templum nihil est, i. non obligatur ad aliquid. Cum de obligatione iuramenti hic Christus terigerit, poterant dici multa de iuramento, sed quia supra 5. ca. multa dicta sunt, scilicet à quæst. 250. vsque ad quæst. 317. nihil hic dicendum est.

Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham & anethum, & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cęci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

Væ vobis. Ostendit hic Christus qualiter Pharisæi corrumpebant veritatem iustitiæ per hypocrisim, vel simulationem magnæ iustitiæ, scilicet, quòd in rebus minimis seruabant iustitiam, in magnis autem non, sed dissimulabant. Et ait. *Væ vobis.* Maledictio est, quoniam pro hac præuaricatione iustitię pœnam gē hennæ merebantur. *Hypocritæ.* Per hypocrisim, idest simulationem peccabant simulantes se iustos, cū nō essent. *Qui decimatis mentham.* Herba est mentha, de qua Pharisæi decimas dabant. *Et anethum.* Herba est quæ grana habet boni saporis. *Et cyminum.* Etiā grana habet, quæ desiccata ad vsum condimentorum accipiuntur. *Et reliquistis quæ grauiora sunt legis.* Idest soluebatis & vos facitis hęc, quæ leuia sunt, & alia, quæ sunt grauiora, idest maxima in lege non seruatis. *Iudicium, & misericordiam, & fidem.* Tangit magna, quæ lex imperat. Nam lex dirigit hominem in his, quæ sunt circa Deum, & circa proximum. Circa Deum habet se homo per fidem, vt hunc honorem ei exhibeamus, quòd in eum fidem habeamus, quæ in nullo alio habenda est. Iudicium & misericordia ad proximū sunt: iudicium quidem circa ea, quæ habent rationem debiti, misericordia vero circa ea, quæ habent rationem doni, & gratis impensi. *Et hæc oportuit facere.* ſ. misericordiam iudicium & fidem, quę maiora sunt, & ideo est magna necessitas circa ea. *Et illa non omittere.* Scilicet decimare anethum, cyminum, & mentham. Nō dixit, quòd facienda erant ea, quæ omittebant, & omittenda ea, quæ faciebant, sed quòd vtraque facienda: sed maiora ex maiori necessitate, minora vero ex minori, vel non tanto affectu in illa tendendum est. *Duces cęci.* Increpat eos vocando duces cæcos, i. magistros ignorantes. *Excolantes culicem.* Idest extra colum mittentes. Culex musca parua est, quæ ab aculeo dicitur culex, quoniam persodit, & perforat, & sanguinem excutit longo aculeo. *Camelum autem glutientes.* Idest deuorantes, quasi dicat culicem, qui paruus est deglutire non vultis ne noceat gutturi: & camelum, qui est magnum animal deuoratis nullam offensam inde sequi putantes. Et est sensus, quod parua peccata fugitis quasi sint magna, & iustificatos vos in hoc ostenditis, maxima autem peccata dissimulatis, quasi non sint peccata.

Ad quid Christus introduxit hæc, & quid voluit per hæc significare. Quæst. CXXII.

QVAERITVR ad quid Christus introduxit hæc, & quid voluit per hæc significare.

Dicendum quòd increpat Pharisæos de hypocrisi, per quam corrūpebant veritatem iustitiæ, vel doctrinæ secundum alium sensum. Et est sensus, ꝙ simulabant se iustos facientes paruas iustitias, & cauentes à paruis peccatis, & committentes magna. Nam cum quis a paruis peccatis declinat, signum est magnæ cō scientiæ, & est argumētum quòd à maioribus potius abstineret, & sic de se signum tribuit sanctitatis, qui à paruis peccatis declinat. Hoc autē non faciebant Pharisæi, vt per hoc non offenderent Deum, sed vt per hoc sancti iudicarentur, & sub hoc velamine possent grauiora peccata committere, quæ tunc ab alijs non iudicarentur peccata cum ab eis fieri tenerent, qui etiam minima peccata declinabant, & hoc erat, siue ipsi sic facerent, siue alijs sic facere deberi dicerent in eis, quæ ipsorum lucra augebant. De hoc dicit Chrysost. super Matth. Supra dominus dixerat, quòd alligabant onera grauia, & alijs imponebant, quæ neque ipsi tangere volebant, hic autem rursus ostēdit, quòd in paruis quærentes diligentiam magna contemnebant.

Quomodo procedit ista redargutio Christi contra Pharisæos. Quæst. CXXIII.

QVAERITVR, quomodo procedit ista redargutio Christi contra Pharisæos, ſ. quòd decimabant anethum, mētham, & cyminū & relinquebant grauiora legis.

Dicendum quòd mentha, anethum, cyminum, erant herbæ parui valoris, quas decimabant Pharisæi, sed eā, quæ erant grauiora in lege omittebant. In decimis enim nihil erat leuius, & minoris valoris quàm mentham, cyminum, & anethum decimare. Nam magnę decimæ erant de frugibus, vino, & oleo, & pecoribus. Quòd autem decimarent mentham, & anethum, erat signum, quòd circa minima erant diligentes, curare autem circa minima, & omittere ea, quæ erant grauiora in lege, erat vituperabile, quoniam vidēbatur ex hypocrisi fieri: si enim vere fieret, necesse erat, quòd qui à leuibus peccatis caueret, à grauioribus magis solicite caueret.

De decimatione autem menthæ, & anethi, dicendum ꝙ potest intelligi vno modo, ꝙ decimabāt, i. decimas dabant de istis rebus paruis. Et tunc est dicēdū, ꝙ isti Scribæ, & Pharisæi laici erant. Nam si essent sacerdotes, aut Leuitæ non offerrent decimas, sed acciperent, sed isti offerebant. Hi ergo erant laici, quia Pharisæi & Scribæ, tam de laicis, quam sacerdotibus quam Leuitis erant, & isti quia essent de laicis, darēt decimas. Sic dicit Chrysostō. super Matth. Sed quia Scribarum, & Pharisęorum, ad quos loquebatur, quidam erant populares, non est incongruum, vt aliam expositionem faciamus propter eos, qui decimas

dabant. Nam qui accipit decimas, rectè decimare dicitur, & qui dat: Scribę quidem & Pharisæi minimarum rerum decimas offerebant, ostendendæ religionis gratia, in iudicijs autem erant iniusti, in fratribus sine misericordia, in veritate increduli.

Secundo potest accipi, ꝙ isti Pharisæi decimabant, idest decimas solui cogebant sibi à populo ēt de rebus leuibus, & tamen ipsi non obseruabant ea, q̄ maxima erant in lege. Sic dicit Hieron. super Matt. i. Pharisæi hoc vnum habebant studij, vt quæ iussa erāt cōportarentur: cætera autem, quæ erant maiora paruipendebant. Ex hoc enim loco arguit eos auaritiæ, ꝙ studiosè vilium olerum decimas exigant, & iudiciū in disceptatione negociorum prętermittant. Et tunc incidit iste sensus cum illo, quem posuit supra, s. ꝙ alligabant onera importabilia humeris hominum, & ipsi non tangebant ea digito suo. Sic hic cogebant Pharisæi laicos ad omnia vsque ad ea, quæ erant minimę obligationis: ipsi vero neque ea, quæ maioris obligationis erant faciebant.

Tertio potest accipi, ꝙ vtrunque accipiatur circa laicos, s. ꝙ Pharisæi docebant solicitè populum decimandum esse diligenter, quantum ad omnia etiam vsque ad mentham & anethum, & si non decimarēt cogebant eos ad hoc. Circa ea tamen, quæ grauiora erant, vt iudicium, & fides, & misericordia, vel nō docebant eos, vel quod verius est, licet docerent eos, tamen si contra agerent non curabant eos arguere, dū tamen decimas soluerent. Sic dicit Chryso. Sacerdotes auaritia pleni, siquis decimam alicuius rei, vel minimę non absoluisset, corripiebāt eum, quasi magnū crimen fecisset. siquis autem alterum lędebat, aut in Deum peccabat, non curabant eum corripere. De lucro quidem suo soliciti: de gloria autem Dei, & salute hominum negligentes. Seruare enim iustitiam, & facere misericordiam, & habere fidem propter suam gloriam Deus mandauerat, decimas autem offerre propter vtilitatem sacerdotum, vt sacerdotes quidē populo in spiritualibus obsequantur, populi autem sacerdotibus in carnalibus subministrent. Et isti duo sensus vltimi sunt conuenientes, & hoc vt non accipiatur decimatis, idest decimas soluitis, sed ad soluendum cogitis, vel cogendum esse docetis.

Quomodo stat sermo Luc. & Matth. in hoc passu, quia varius videtur. Quæst. CXXIIII.

Sed quæretur quomodo stat, quia Luc. 11. c. ponitur decimatis mentham, & rutam, & hic non ponitur ruta. Aliqui dicunt, ꝙ ruta sit idem cum aliquo de hic nominatis.

Sed dicendum, ꝙ non stat, quia hic ponitur mentha, anethum, & cyminum, & Luc. posuit etiam mētham, ideo oporteret rutam esse anethum, vel cyminum, sed falsum est, quia multum differunt. Dicendum ergo, quòd ruta est aliquid, quod nō posuit hic Matt. & posuit illud Luc. & est intelligendum, quòd Christus non solum de his, sed etiam de multis alijs dixit, & non curauit Euangelista aliquis omnia exprimere, quia sufficiebat de quibusdam dici, per quæ alia intelligerentur, & ita neque Lucas omnia expressit, neque Matth. omnia, sed quædam Matt. quæ non dixit Lucas, s. anethum, & cyminum, & quædam Lucas, quæ non Matt. scilicet rutam.

Item apparet hoc, quia non solū de his dixit Christus, sed etiā de omnibus oleribus. Nam sic dixit Lucas, s. decimatis mentham, & rutam, & omne olus, & tamen Matt. de illo non expressit, & sic neuter dixit in hoc totum, quod Christus dixerat, quia vnum non poterat per alterum intelligi.

Quid est aliqua esse legis grauiora. Quæst. CXXV.

Quaeretur quomodo Christus dixit relinquitis quæ grauiora sunt legis, & qd est aliqua grauiora esse legis. Dicendum ꝙ aliquid esse grauius altero in lege potest accipi multipliciter. Vno modo grauius, i. maioris culpæ si prætereatur contemnendo, vel directe contra agendo: & tunc manifestum est, ꝙ quædam sunt alijs grauiora. Nam peccata non sunt æqualia, sed quædā grauiora alijs, sed illa fiunt per omissionem, vel transgressionem alicuius præcepti, ergo grauiora sunt quædā præcepta legis alijs. Secundo modo vocatur grauius, i. dignius, & verum est, ꝙ quædam sunt alijs grauiora, quia non sunt omnia æqualis dignitatis, quia nō sunt de æqualibus rebus, & tunc illa, quæ sunt de maioribus, & melioribus rebus vocantur grauiora. Tertio modo vocātur grauiora, i. maioris obligationis, & ita vocarentur quædam alijs grauiora, si quædam obligarēt in omni casu, alia vero non, sed essent in aliquo casu nullius obligationis, vel si agendo ꝺ quædam incideremus in peccatum mortale, & obligationem mortis ęternę, & agendo contra alia non inciderem⁹ in peccatum, vel saltē non in mortale, sed in veniale. Et hoc tertio modo dicendum, ꝙ non sunt aliqua præcepta grauiora alijs, quia cuiuslibet eorū transgressio vel omissio causat peccatū mortale, & obligat quodlibet illorum ad pęnam ęternam. Etiam nunq̄ obseruatio vnius tollit alterius obseruationem, quia tunc vnū esset directe maioris obligationis q̄ aliud. Et hoc patet, quia Christus dixit: Oportet hæc facere, & illa non omittere. & ita simul oīa obseruanda sunt pp qđ non comparant in hoc, ꝙ vnum sit maioris necessitatis, vel obligationis q̄ aliud. Est tñ verum, ꝙ si posset accidere, ꝙ obseruatio vnius tolleret obligationem vnum esset maioris obligationis q̄ aliud, & hoc fieret si in aliquo casu staret, ꝙ non possent ambo obseruari, quia tunc manifestū est, ꝙ alterū, i. qđ ꝑcipuū erat, obseruandum erat, & tñ non pōt hoc accidere, ex eo quia mandata Dei nunq̄ inter se repugnant, ō debēt ꝑprie quædam vocari grauiora in primo modo, i. ga cōtēptus, omissio, vel transgressio peccatū est maius,

Quæ sunt ista tria, quæ prætermittebant Pharisæi. Quæst. CXXVI.

Quaeretur quæ sunt ista tria, quæ ptermittebant Pharisæi, s. misericordia, iudiciū, & fides. Dicēdum ꝙ lex est q̄dam directiua regula in actionibus humanis, fm ꝙ humanæ sunt, idest quantū cadūt sub voluntario, & principium earum est intellectus, & voluntas 6. Ethi. c 1. actio aūt humana est circa alīq̄ aut circa Deum, aut circa proximum, neq; pōt medium dari. Nam illę actiones, quæ intra nos sunt, & fm quas nulli cōicare videmur, sunt ad Deum, idest, quia in illis seruanda est rectitudo propter Deum, ita nunc Christus posuit hic aliquid de his, quæ sunt circa Deum, & aliquid circa proximum. Sic dicit Chryso. super Matt. siquis decimam alicuius rei, vel minimæ non soluisset, corripiebant eum, quasi magnum crimen fecisset. Siquis aūt alterū lędebat, aut in Deū peccabat non curabant, & ita per ista tria signauit ea, fm quę homo se habet ad Deū, & proximū, sed duo pertinent ad ꝓximum, s. misericordia, & iudicium. Et cā est, qa cōicat hō dupliciter ꝓximo. Vno mō in eis, q̄ hñt rōnem debiti. Alio mō in eis, q̄ sunt gratuita, & hñt rōnem doni. Quantum ad primū est iudiciū, fm quod cōicamus qualiter debitū est, & tenemur ex necessitate legis. Quātum ad fm est misericordia fm q̄ liberaliter proximo donamus id, qđ non tenemur. Sed

Sed est dicendum, ꝙ iudicium actus iustitiæ est, & ideo ad quemcunque pertinet iustitia, pertinet iudicium: pertinet autem iustitia ad quemlibet hominē, inquantum iustè ad alterum conuersatur, & ideo tūc iudicium exercet, inquantum ex inclinatione habitus iustitiæ dat vnicuique quod suum est. Pertinet ēt iustitia ad iudicem specialiter, idest non solum inquātum in se iustus est, vt homo, sed vt inquātum habēs potestatem legis distribuit singulis prędicta, aut pœnas iuxta conditionem legum, & tunc iudicium specialiter ad iudicem pertinet, prout singulis iura reddit. Et hoc modo magis solet accipi iudicium, cū iudicium videatur sonare in iurisdictionem, fides autē est quantum ad Deum, quia hoc ei tenemur, vt propter reuerentiam suam credamus sibi in omnibus, & de eo, quæ digna sunt credamus, & confiteamur.

De hoc dicit Hierony. super Matth. ex hoc loco arguit eos auaritiæ, quia studiosè etiam vilium olerum decimas exigant, & iudicium in disceptatione negotiorum minimamque in pauperes, & fidem in Deū, quæ magna sunt prætermittant, & accipit ibi iudiciū prout ad iudicem pertinet. Sic enim accipit Chryso. super Matth. scilicet Scribæ, & Pharisæi minimarum quidem rerum decimas offerebant ostendendæ religionis gratia, in iudicijs autem erant iniusti, in fratribus sine misericordia, in veritate increduli.

Quomodo est verum quòd ista sunt grauiora legis, scilicet misericordia, iudicium, & fides. Quæst. CXXVII.

Quaeretur, quomodo est verum, quòd ista sunt grauiora legis, idest misericordia, & iudicium, & fides.

Dicendum, quòd tota lex dirigit hominem in operationibus suis, & quia operatio hominis non est, nisi ad Deum, vel ad hominem, dirigit lex ad hæc duo: multa autem sunt, quæ ad Deum dirigunt, scilicet tā ꝓcepta moralia quam cæremonialia. De moralibus sunt tria, prima quæ ad Deum dirigunt, idest non habere Deos alienos, & non sumere nomen Domini in vanum, & colere sabbatha. Cęremonialia autē sunt omnia, quæ pertinent ad modum colendi Deū, sicut est quantum ad omnia sacrificia oblationes, & purificationes ab immūdis legaliter propter Deum. Hoc supposito dicendum, quòd fides est grauior, i. idest maior omnibus, quæ pertinent ad Deum. Nam ipsa est principium spiritualis ædificij, quoniam sine ea impossibile est placere Deo. Ad Hebræ. 11. capitu. Etiam quia ablata fide nihil boni manet, ablatis autē alijs bonis spiritualibus, adhuc aliquid manet: vnde qui incidit in quodcunque peccatum retenta fide ex ipso adhuc est sanabilis: qui vero fidem perdit, non est ex seipso sanabilis, quia non habet per quid reducatur in bonum, & ideo de fide dicitur Ioann. 3. Qui non credit, iam iudicatus est, idest iam certus est de damnatione, quod non dicitur de alijs peccatis. Item quia in peccante ista sola manet. Nam quando quis peccat perdit omnium virtutem gratuitam cum gratia, & charitate, & ob hoc in conuersione ad Deum dicimus fieri iustificationem generalem, quia non redditur sola charitas, & gratia, sed & omnes habitus gratuiti, fides autem manet in peccante, licet informis, & tamen idem habitus numero est cum fide formata, & ideo ipsa est fundamentum, & maxima virtutum. Item quia videtur maximum peccatū esse, quod opponitur fidei, scilicet īfidelitas, vel hæresis: sed ideo distinguitur grauius aliquod mandatum alio, scilicet, quia tota aliud, sed ita est de infidelitate & hæresi, quę opponuntur fidei, ergo mandatum de fide esse videt maximum. Sed est dicendum, ꝙ non sit fides maximum de eis quæ pertinent ad Deum, neque peccatum ei oppositum grauius alijs peccatis. Nā habere Deos alienos, idest idolatria videtur esse grauissimum omniū peccatorum, & ideo deterius quam hæresis vel infidelitas. Secundo, quia charitas est de pertinētibus ad Deum, & tamen est maior quam fides. 1. Corin. 13. s. maneant in vobis, spes, fides, charitas, tria hæc: maior horum charitas.

Dici potest vno modo, ꝙ verè charitas sit maior q̄ fides, & tamen vocatur fides maior omnium ratione fundamenti, ipsa quippe est principiū charitatis, quoniam sine fide impossibile est existere charitatem, & tamen potest manere fides sine charitate, & inquantum principium, vel fundamentum est plus quam dimidiū rei, potest vocari fides maior charitate, & maior cæteris, quæ ad Deum pertinent.

Secundo potest dici, & conuenienter, quòd non comparat hic Christus ad omnia, quæ ad Deum pertinēt, sed ad ea, quæ expressit hic de decimatione anethi, mentha, & cymini. Nam ista ad Deum pertinēt, quia in eius honorem redduntur, & in domum eius deportantur Mala. 3. c. inferte omnem decimationē in horrea mea, & sit cibus in domo mea &c. & de his verū est, ꝙ multo maior est fides, qua Deo credimus, & in Deum quam decimare hæc parua, & quæcunq; alia decimanda. Et satis hoc dicit litera, s. decimatis mentham, anethum, & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, idest alia, quæ sunt grauiora quam hæc in lege.

Tertiò potest accipi, ꝙ grauiora nō ponatur comparatiuè, sed absolutè, & tunc voeātur grauiora legis quæcunq; in lege magna sunt, de quibus multa sunt, & quædam alijs maiora. Et tūc verum est, ꝙ fides misericordia, & iudicium sunt grauiora legis, quia sunt de magnis, licet alia essent maiora, & dicuntur grauiora, idest grauia ad differētiam quorundam leuiū, sicut est decimare mentham, anethum, & cyminū.

Quarto potest dici, ꝙ fides est verè, & simpliciter maior omnibus: est enim fides dupliciter, s. fides formata, & informis. Fides enim informis est sine charitate, & ista est minor charitate, fides autem formata includit charitatem, cum per charitatem formet: & ideo non est tunc charitas maior fide, & de tali fide dicit Apostolus, ꝙ est fides, quæ per dilectionem operatur, & tūc simpliciter est fides maior omnibus, quæ ad Deum pertinent.

Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd non est infidelitas, aut hæresis maximum omnium peccatorum simpliciter loquendo, licet videtur esse maius de his, quæ communiter homines habent. est enim generaliter vera illa regula, scilicet, ꝙ quanto est maior habitus virtutis tanto est maius vitium ei oppositum, sed constat charitatem esse maximam omnium virtutum: ergo & odium erit maximum omnium vitiorum, sed charitas non est maxima virtus, inquantum est circa proximum, sed circa Deum, qui est obiectum per se eius, & ideo sicut prius actus, & directus charitatis est diligere Deum: ita peccatum oppositum est odium Dei directū, sed hoc nemo habet. Nam cum Deus secundum se sit summum bonum, nemo potest eum propriè odisse, & tamen siquis eum posset odisse, esset istud maximum omnium vitiorum, scilicet, maius quam idolatria & infidelitas. Cum autem obijcitur, ꝙ sit maius vitium idolatria quam infidelitas, vel hæresis. Dicendum, ꝙ non bene comparantur ista tanquam diuersa, cum vnum dependeat ex alio. Ad secundum iam responsum est per prædicta.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quomodo est verum, quòd de his, quæ pertinent ad proximum sunt præcipua iustitia, & misericordia. Quæst. CXXVIII.

QVAERETVR, quomodo est verum, quòd de his quæ pertinent ad proximum, sunt præcipua iustitia & misericordia.

Dicēdum ꝙ verum est, quod patet quia Deus magis laudat ista quam alia, vt patet supra 9. & 12.c. vbi Christus dixit contra Pharisæos. Si sciretis qd est misericordiam volo, & non sacrificium, & idem dicitur Osææ 6.ca. & tamen id quod melius est Deus magis vult: ergo melior est misericordia quam sacrificium, cum magis velit misericordiam quam sacrificium.

De iudicio autem, quod est actus iustitiæ patet, qa Deus præponit illud omnibus alijs operationibus. Vnde Isai.1.c. omissis omnibus cæremonijs sacrificiorū velut paruis dixit Deus: Quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, venite & arguite me, dicit Dominus, si fuerint peccata sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur. Idem patet Michææ 6. cap. s. indicabo tibi, ò homo, quid sit bonum, & quid dominus requirat à te, vtique facere iudicium, & diligere misericordiā, & solicitū ambulare cū Deo tuo.

An misericordia, & iudicium intelligantur esse grauiora omnibus alijs, quæ ad proximum attinent, aut omnibus, quæ ad Deum. Quæst. CXXIX.

SED quæretur, quomodo sint ista grauiora de his, quæ pertinent ad proximum, s. misericordia, & iudicium, an intelligatur ꝙ sint grauiora omnibus alijs quæ ad proximum pertinent, aut omnibus, quæ pertinent ad Deum. Videtur autem, ꝙ neutro modo. Nō enim eis, quæ ad Deum erunt grauiora.

Primo, quia in quolibet genere est graue, & leue, s. in pertinentibus ad Deum, & pertinentibus ad proximum, ideo graue in eis quæ ad Deum comparabitur ad leuia, quæ ad Deum, & grauia in eis, quæ ad proximum ad leuia quæ ad proximum.

Secundò, quia Christus posuit hic fidem, quæ est de pertinentibus ad Deum; ideo comparauit eam ad leuia, quę pertinent ad Deum, & non comparauit ad hæc illa, quæ sunt grauia ad proximos.

Tertio, quia manifestum est, ꝙ maiora sunt ea, q̄ pertinent ad Deum quam ea, quæ pertinent ad proximum, ideo nō possunt misericordia & iudicium, quę ad proximum pertinent, grauiora esse eis, quæ pertinent ad Deum, cum grauius sit offendere Deum quam proximum.

Si autem dicatur, ꝙ comparentur ad ea, quæ pertinent ad proximos. Non videtur stare, quia præter misericordiam & iudicium, nihil videtur manere, quod ad proximum pertineat, cum omnis conuersatio ad proximum consistat, vel in eis, quæ habent rationem debiti, vel in eis, quæ habent rationem gratuiti, & nō est medium: omnia prima includuntur sub iustitia, omnia secunda sub misericordia.

Dicendum vno modo, ꝙ sunt grauiora omnibus, tam cæteris, quæ ad Deum pertinent quam alijs, quę ad proximum. De primo patet, quia sacrificium facere propter Deum est, cum ei immolentur sacrificia: & tñ misericordia & iudicium, magis à Deo diliguntur, quam sacrificium iuxta illud supra 9. & 12.cap. & Oseæ 6 Misericordiam volo, & non sacrificium.

Secundò apparet, quia ēt decimas reddere est principaliter propter Deum; licet cedant illę in vtilitatē ministrorum templi, & tñ mīa, & iudicium sunt prin-
F cipaliora q̄ solutio decimarum, vt Christus dixit hic.

Et tunc respondendum est ad argumenta in ɔ̄riū pro parte ista. Ad primum dicendum, ꝙ licet grauia, q̄ sunt ad Deum directius comparant ad leuia, q̄ sunt ad Deum, tñ etiam verum est in præsenti, ꝙ ista, quæ noīantur hic quātum ad proximos grauia legis sunt grauiora oībus, quæ ad Deum excepta fide, quæ fuit hic expressa, per q̄ ēt charitas & spes intelliguntur, q̄bus præcipue colitur Deus. Nam præter hęc cętera, q̄ ad Deum sunt cæremonialia sunt, & ideo misericordia, & iudicium sunt grauiora eis. Ad scd̄m dicendū, ꝙ fides, quæ ad Deum pertinet, & est de grauioribus, quæ sunt in lege comparat directè ad leuia, q̄ ad Deū
G pertinent: & tñ ēt misericordia, & iudicium, q̄ ptinēt ad proximum comparant, quasi ęquiuocè ad leuia, q̄ sunt ad Deum, s. ad oīa cæremonialia, & sunt grauiora eis. Ad tertium dicendum, ꝙ ea q̄ pertinēt ad Deū, inquantum huiusmodi sunt maiora q̄ ea, quæ pertinent ad proximum, & tñ quædam pertinentia ad pxīmum sunt grauiora quibusdā pertinentibus ad Deū, sicut grauius est occidere hoīem, q̄ non colere diem sabbathi. Et rō huius est, quia si aliqd̄ præceptum legis esset, qd̄ solum pertineret ad hoīem, & nullo mō concerneret Deum, manifestum esset, ꝙ quodlibet præceptum pertinens ad Deū esset maius illo, & qd̄libet peccatū factum ɔ̄ Deum (etiam si minimum) esset maius quocunque peccato facto ɔ̄ hoīem ēt si
H esset maximum inter humana, & tñ nullum peccatū est ɔ̄ proximum, qd̄ ēt non sit ɔ̄ Deum, ideo quędam præcepta q̄ dirigunt ad proximum, sunt maiora quibusdam peccatis commissis ɔ̄ Deum, ita est de misericordia, & iudicio. nam licet misericordia, & iudiciū quæ sunt ad proximum sint minora fide & charitate, & spe quæ sunt ad Deum, & quibus ille principaliter colitur, vt ait August. in Encheridion, tñ sunt maiora oībus alijs, quæ ad Deum sunt, quę sunt ceremonialia. Cum aūt obijciebatur, ꝙ misericordia & iudiciū, non essent maiora oībus, quæ ad proximum. Dicēdū ꝙ maiora sunt cūm ita Chr̄s asserat. Cum autem dr̄, ꝙ præter hęc nulla alia sunt ad proximū. Pōt dici vno
I modo, ꝙ multa alia sunt præter hęc, & qñ arguitur, dicendum ꝙ non est sufficiens diuisio, qa iudiciū non extendit ad oīa, quæ habent rationem debiti, cum iudicium accipiat pro actu iudicis adęquantis eos, q cō tendunt. Sic accipit Hierony. super Matt. dicens iudicium esse in cōtentione, & ita manerent multa alia, in quibus fiet comparatio. s. in oībus illis, quę sunt hominis ad proximū sub rōne debiti, & sine iurisdictione. Secundo potest dici s̄m quosdam, ꝙ tam fides q̄ misericordia, & iudicium sunt propter Deum, & cōparant tunc ad quędam, quę sunt propter homines, & sic erat decimas dare, quod erat in hominum, i. Leuitarum vtilitatem. Sic dicit Chryso. super Matt. s. de lucro suo soliciti, de gloria autem Dei & salute hominum negligentes. Seruare. n. iustitiam & facere mise
K ricordiam, & habere fidem propter suam gloriā De⁹ mandauit, decimas autem offerre propter vtilitatem sacerdotum. Tertio poterat dici, ꝙ erat comparatio inter misericordiam, & iudicium ad cætera, quæ pertinent ad proximos: licet enim oīa, quæ pertinent ad proximos reducantur ad hæc duo, s. ad rationem debiti, & gratuiti, tñ possunt esse quędam debita, quasi naturali ratione, alia vero ex sola institutione, quę hñt rationem minoris debiti, & ideo grauiora erant, quæ pertinent ad rationem debiti primo modo quam secundo. Cum autem Christus dixit iudicium innuit ea, quæ sunt debita primo modo. Decimę autē maximè quantum ad res paruas, sicut sunt de mentha, anetho, & cymino pertinent ad scd̄m modū, iō bene comparantur inter se, vt dicantur grauiora esse iudicium,

Peccatū ɔ̄ proximū est etiam contra Deum.

ciū, & misericordia quam solutio istarum paruarū decimarum, quæ propter proximum sunt.

Quarto potest dici quantum ad omnia hæc tria, ꝙ hæc sunt grauiora legis, scilicet, quòd super omnia, quæ Deus in lege mandauit vult hæc tria sibi fieri, & comparantur maxime hæc ad quædam, quæ videbātur multum Deo esse accepta, sicut erant sacrificia oblationes, orationes, & ieiunia, & alia cæremonialia opera propter Deum. Et sicut Christus separauit hic specialiter ista tria ab omnibus alijs, tanquam magis grata sibi, ita & ponuntur Michęæ.6.ca. vbi quæritur quid est, quod homo potest facere maxime gratum Deo, scilicet. Quid dignum offeram Domino? curuabo genu Deo excelso? Nunquid offeram ei holocaustomata, & vitulos anniculos? Nūquid placari potest Deus in millibus arietum, aut in multis pinguiū hircorum millibus? nunquid dabo primogenitum meū pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? Et sequitur: Indicabo tibi, ò homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitū ambulare cum Deo tuo. Per solicitudinem istam significauit fidem & charitatem, qua tenetur homo Deum solicitè amare. Et est hoc solicitè ambulare cum Deo. Hæc autem tria maiora sunt omnib⁹ alijs, quæ in lege imperantur.

Quomodo potest stare, quòd misericordia, & iudicium sint maiora quam oblatio decimarum. Quæst. CXXX.

QVAERETVR quomodo potest stare quòd misericordia, & iudicium sint maiora quā oblatio decimarum, quia tunc sequitur, quòd tam fides quam iudicium & misericordia quodlibet per se sit maius solutione decimarū. Sed videtur, quòd nō, quia maius est illud, ad quod magis obligamur: sed manifestum est, quòd magis obligant ea, quæ cadunt sub debito quàm ea, quæ habent rationem gratuiti, cum ea, quæ sunt gratuita inquantum huiusmodi nihil obligent, & tamen misericordia est de gratuitis, & solutio decimarum est de necessarijs, ergo maior est solutio cuiuscunque decimæ quam misericordia.

Dicendum, quòd misericordia est maius quid quā decimarum solutio de anetho, & mētha. Et hoc vno modo, quia non tenet argumētum istud, scilicet obligamur magis ad decimas quam ad misericordiam: ergo est maius præceptum, vel excellentius opus. Nam ad virginitatem seruandam in perpetuum, & ad paupertatem voluntariam ob Christum renunciādo omnibus nemo tenetur, nisi vouerit quod spontaneum est, & tamen maioris valde meriti est quam colere diem sabbathi.

Secundo dicendum, quòd etiam est grauius peccatum relinquere misericordiam quam solutionem decimarum, & istud est specialius. Nam primum paruum est, quia omnia opera supererogationis si comparentur ad opera præceptorum per se, vt distincta sunt, erunt excellentiora, vt in casu supra dato. Et nō est mirum, quia difficiliora sunt opera consiliorum, quam præceptorum, ideo erunt excellentiora, & magis meritoria, & tamen non fit sic in peccato, quia omissio operum consiliorum nō est peccatum, cum non obligent quemquam, nisi quisquam se ex voto obligauerit: omissio autem, vel transgressio præcepti cuiuslibet est peccatum, sed circa misericordiam non solum faciendo misericordiam est maius meritum, quam paruas decimas soluere, sed etiam omissio misericordiæ est grauius peccatum, quam omissio solutionis decimarum. Sic dicit Hilarius super

A Matt. s. quia minus piaculi, i. peccati esset decimationem oleris quam beneuolētiæ, idest misericordię officium præterire irridet Christus Pharisæos, dicens: Duces cęci culicem excolantes, camelum autem gluttientes. Causa autem huius est, quia misericordia sub præcepto cadit, ideo transgressio eius peccatum inducit, sicut transgressio decimationis, & tāto est maius peccatum, quāto est maius præceptum de misericordia quam de decimatione.

Cum autem obijcitur, ꝙ misericordia pertinet ad gratuita, & ideò non cadit sub obligatione. Dici potest vno modo, ꝙ opus misericordiæ, aut cōsideratur quantum ad eum, cui impenditur, aut quantum ad Deum, propter quem impenditur. Si quātum ad primum est opus liberalitatis, & gratuitum, quia donatur, quod ei non est debitum. Si quantum ad Deum
B cadit sub ratione debiti & iusti, nam cum Deus mandauerit dari debitum est iam vt detur, quia sola eius præceptio obligat sufficienter.

Secundo potest dici, quòd etiam ex parte eius, cui donatur debitum est, tamen non habet actionem ad petendum sicut est in eo, cui expresse ab alio aliquid debetur. sic est de constituto in extrema necessitate, vel quasi: nam illi debita est sustentatio ab alijs, qui possunt, tamen nō habet actionem aduersus aliquē ad petendum pro tunc sustentationem. Et ratio est, quia ad hoc, ꝙ aliquid iudicialiter possit peti, oportet alicui specialiter competere ius actionis, & aduersus
C aliquem specialiter, qui autem constitutus est in extrema necessitate, habet ꝙ aliquid sibi debeatur cum possit illo tempore occupare licitè quidquid inuenerit vbicunque ad releuationem illius necessitatis, & tñ non est aliquis specialiter obligatus ei ad releuationem illius necessitatis, cū possit p quemlibet aliū, aut per multos releuari, ideo non competit ei etiam in extrema necessitate actio aduersus aliquē ad hoc, ꝙ ei prouideat, & tñ quilibet, qui potest, & videt illā necessitatem est obligatus ad releuandum, & ita misericordia est præceptum, & cadit sub necessitate. Sic dicit Ambr. in lib. de Officijs, & habetur in Decr. 87. di. c. non est. Vel ead. dist. c. in singulis, & est Ambrosij dictū sup Lucam. Tertio potest dici, ꝙ opus mise-
D ricordiæ sub debito, & præcepto est quātū ad aliquos casus, & tñ etiam in illis vocat opus gratuitum potius q̄ debitum, quia id, quod debitū est, debetur in quantitate certa, qd̄ vero pertinet ad misericordiā, non est debitum in quantitate certa, sed pro volūtate, aut opportunitate tribuētis, & ideo sp manent distincta ea, q̄ sunt necessitatis, & q̄ sunt gratuita, licet vtrunque sub p̄cepto cadat. Et ista ēt est causa, quare q est in necessitate quantūcunq; extrema, non hēt actionē aduersus aliquē, quia actio sp vult rem determinatam, q̄ petatur, indeterminatum aūt, qd̄ nullo modo determinari pōt, i. qñ ius non pertinet ad rem determinatam, non potest peti. Et sic apparet ꝙ maius præceptum est de misericordia q̄ de decimatione, & maius pcm̄ est omittendo mīam, q̄ omittendo determina-
E tionē. Et sic vocauit misericordiā de grauiorib⁹ legis.

Quomodo stat quod dicitur hic reliquistis quæ grauiora sunt legis, cum discordet ab eo, quod dicit Luc. Quæst. CXXXI.

QVAERETVR quomodo stat, quod dicitur hic, reliquistis quę grauiora sunt legis misericordiā iudicium, & fidem, quia Luc. 11.c. dicitur præteritur iudicium, & charitatem Dei.

Dici potest vno modo, ꝙ Matthæus & Lucas ponunt eandem sententiam, & tñ nemo expressit totā illam saltem quantum ad verba, sed quilibet omisit aliquid. Nam omisit Lucas misericordiam & fidem.

Matthæus autem omisit charitatem, & ex ambobus efficitur vna plena narratio. Sic enim fit in multis, & sic factum est supra, cum dixit Matthæus: decimatis mẽtham anethum, & cyminum. Lucas autem dixit mentham, & rutam, & omne olus, & vnus suppleuit alium, vt dictum est supra.

Secundo potest dici, quòd per ea, quæ exprimunt hic, intelliguntur illa, quæ ponit Lucas. Nam cum dicit hic Matthæus, misericordiam & iudicium, dixit Lucas solum, iudicium, quia etiam misericordia ad iudicium reducitur. Nam inquantum misericordia cadit sub præcepto, quia est aliquid de positis in lege efficitur misericordia iudicium, quia iudiciũ est actꝰ iustitiæ, secundum quam vnicuique quod ei debetur reddimus, & tamẽ miseris, & egenis misericordia debetur, ideo misericordiam ad tales exercendo iudicium seruamus.

Quid iudiciũ sit.

Tertio potest dici, quòd misericordia intelligitur per charitatem, quam ponit Lucas, nam charitas est ad Deum & proximum, sed probatio dilectionis (vt Gregorius ait) est exhibitio operis: ideo misericordia sub charitate includetur, per quam indigenti subuenimus, & ita solemus omnia opera misericordiæ vocare opera charitatis.

Fides dupliciter accipit.

Quantum ad fidem, quam Lucas non ponit. Dicẽdum quòd intelligitur per charitatem, quia fides accipitur dupliciter, s. pro fide informi, & pro fide formata. Vt autem est fides formata incidit in charitatẽ, eo quòd fides per charitatem formatur, & talis est fides, quam Christus laudat, quia illa est meritoria, fides autem informis non est meritoria, & ideo sicut per fidem formatam intelligitur charitas, ita & per charitatem fides intelligitur, s. formata, & sic vterque expressit Christi sententiam.

Quare Christus dixit: Oportet hæc facere, & illa non omittere. Quæst. CXXXII.

QVAERETVR, quare Christus dixit: Oportet hæc facere, & illa non omittere.

Dicendum, ꝙ fuit propter tria. Primo ad ostendendum veritatem dubij. Nam de mentha anetho, & cymino, cum essent res paruæ putaret aliquis non esse decimas dãdas, Christus autem respondet quòd sic, cum dixit, & illa non omittere, s. decimationem menthę, & anethi.

Secũdo dixit ad tollendum errorem, quem aliqui poterant ex verbis eius colligere. Nam dixerat: Vę vobis, qui decimatis mentham &c. & reliquistis grauiora. & ex modo loquendi videbatur innuere, quòd deberent curare de fide misericordia, & iudicio, non curando de cymino, anetho, & mentha decimandis, sed hoc incõueniens erat: ideo dixit oportet hæc facere, ideſt quæ grauiora sunt, s. fidem, misericordiam, & iudicium: & nõ omittere illa. s. decimationem anethi, & mẽthæ. Sic dicit Origenes super Matth. s. Sed quoniam contingens erat, vt audientes quidam dominũ ista loquentem contemnerent minimarum rerum decimationem, addidit: Oportet hæc facere &c.

Tertio fuit ad euitandum murmurationem Phari sæorum contra se. Nam ex lege tenebãtur homines ad decimationem omnium harum rerum, sed omnia præcepta legis, tam magna quam minima seruanda sunt, ideo & decimatio ista. Si autẽ Christus istud non diceret, conquererentur Pharisæi & sacerdotes, atque Leuitę ꝙ eis contra legem omnem vtilitatem auferre vellet, & quòd ex odio diceret contra eos, & iniustè quidquid diceret. Vnde vt hæc euitaret, dixit, quòd oportet illa non omittere, ideſt decimationem rerum paruarum.

Quare Christus redarguit hic Pharisæos de decimatione anethi, & menthæ cum, n esset licita. Quæst. CXXXIII.

QVAERETVR, quare Christus redarguit hic Pharisæos de decimatione anethi, & menthæ, dicens: Væ vobis Pharisæi, qui decimatis mentham, & anethum. Nam decimatio ista licita erat, immo & necessaria ex lege, ideo non solum non erant arguendi, sed potius laudandi. nam & Iudæi qui impij erant dixerunt Christo. de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia Ioan. 10. cap.

Dicunt quidam, ꝙ non arguit eos de hac decimatione quæ licita erat, sed de dimissione maiorum rerum, s. iudicij fidei, & misericordiæ.

Sed dicendum, ꝙ non sufficit hoc, quia cum omissio iudicij fidei & misericordiæ, nullo modo ptineat ad decimationem menthæ, anethi, & cymini, nõ erat ad propositum exprimere decimationem istarum rerum ad redargutionem de omissione fidei, & iudicij. Nam eadem ratione posset exprimere quæcunque opera bona, quæ Pharisæi facerent ad redarguẽdum eos de illo, quod omittebant, quod est absurdum.

Secundo dicunt alij, ꝙ ideo ponuntur ista, quæ parua erant, quia cum hæc parua, ideſt minoris obligationis facerent, potius deberent facere iudicium misericordiam, & fidem, quæ erant maximę obligationis in lege.

Sed dicendum, ꝙ hoc non stat, quia cum ista ponãtur in redargutione, quam Christus facit contra Pharisæos: necesse est, ꝙ aut sint ipsa, de quibus redarguũtur Pharisæi, aut augeant redargutionem, quia alias impertinenter ponerentur, quod absurdum est quantum ad Christum, qui omnia sapientissimè dicebat: non tamen sunt ipsa, de quibus redarguuntur Pharisæi, quia bona sunt, vt dictum est. Non etiam augent redargutionem, quia tunc magis peccaret, qui seruãdo hæc parua, ideſt decimationem anethi, & menthę non seruaret iudicium, fidem, & misericordiam, quã qui contra omnia simul ageret, quod est absurdum cum necesse sit magis peccare eum, qui contra plura præcepta agit. Etiam diceretur, quòd qui plura bona ageret ad plura obligaretur, & intensius quam q nulla bona agit, vel pauca, quod falsum est. Nam malum non tollit obligationem præcepti, sed efficit obligationem ad pęnam, & bonum, ideſt bona operatio nõ causat obligationem, sed potius à pœna liberum facit, & ad præceptum non magis obligatur, sed potius minus quanto illud magis complet, & tamen sequerentur hæc inconuenientia, si Pharisæi obseruantes decimationem mẽthæ, & anethi, magis essent increpabiles pro omissione iudicij, fidei, & misericordiæ, quam si illa non implerent.

Aliter ergo dicendum, s. quòd ideo expressit Christus decimationem menthæ anethi, & cymini, quia de istis erant redarguibiles Pharisæi, vel saltem augebant redargutionem. Et potest hoc dupliciter intelligi, secundum quòd decimatio ista dupliciter exposita est. Vno modo, quòd dicatur, decimatis menthã, ideſt solutis decimam de ea, & tunc est sensus, quòd arguat Christus Pharisæos de ista decimatione, quia ex hypocrisi hoc faciebant. Nam non soluebãt, quia lex hoc iubebat, sed vt se sanctos simularent, quod non erant, & tunc decimatio bona erat, & de ea non arguũtur, sed hypocrisis, quam sub eius velamine habebant, mala erat, de qua increpabãtur. Etiam in isto sensu auget redargutionem. Nam increpabiles erant Pharisęi, ꝙ iudicium misericordiam, & fidem omittebant, sed hoc parum erat si solum esset, & tamen decimatio illa hoc augebat, s. quia non seruantes fidem misericordiam, & iudicium se sanctos simulabãt per hoc,

hoc, quòd decimabant res paruas, si autem illas non decimarent, & non seruarent iudicium misericordiam, & fidem appareret eorum iniquitas, & minus mali essent, quia non fingerent se sanctos, cum non haberent aliquod bonum, cuius colore iniquitatem suam palliarent.

Alio modo exponitur decimatis mentham, & anethum, ideſt ad decimandum cogitis laicos, vel decimandum esse prædicatis, & tunc subdiuiditur argumentum, secundum quòd adhuc sic exponitur dupliciter. Vno modo, quòd Pharisęi decimarent, ideſt docerent decimandum, & tamen ipsi non seruabant iudicium misericordiam, & fidem, & tunc procedit redargutio contra eos velut contra doctores. Nam

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Ideſt si peccat in eo, quod ab alijs cauẽdum docet, est ei turpius, qñ doctor arguit alios etiã in minimis peccatis, & ipse adhuc maxima committit. Sic erat hic: nam Pharisæi docebant populum decimandam esse mẽtham, & anethum, quarum omissio erat paruum peccatum, ipsi vero præteribant fidem, iustitiam, & misericordiam, quarum omissio erat grauissimum peccatum. Et sic ad redargutionem facit decimatio ista.

Aliter potest exponi, quòd Pharisæi decimabant, ideſt decimare docebant populum mentham, & anethum, & si in his delinquerent, corripiebant eos, si vero omitterent iudicium, fidem, & misericordiam non increpabant illos quasi parum, aut nihil peccarent, & tunc redarguendi erant, quia constabat, quòd ex auaritia ista facerent. Nam si ex zelo animarum arguerent potius arguerent in eo, quod erat grauius, s. omissio fidei misericordiæ, & iudicij, & tamen non faciebant: sequitur ergo, quòd ideo circa decimationem arguebant, quia ex auaritia nolebant priuari saltem leuissima parte decimationis, & tunc augetur redargutio, quia si omitterent redarguere laicos omittentes misericordiam, fidem, & iudicium arguerent solum de vno vitio, s. de omissione, & negligentia circa subditos, cum verò illis omissis castigabant non decimantes mentham, & anethum, redarguunt de duobus, ideſt de omissione, & auaritia, ideo fuit multum conueniens hæc redargutio, & artificiosa.

Quare Christus vocauit istos duces cæcos. Quæst. CXXXIIII.

QVAERETVR quare Christus vocauit istos duces cęcos.

Dicendum, quòd Pharisæi duces vocantur, ideſt directores, quia magistri erant plebis: cęci autem dicũntur, ideſt ignorantes, quia non loquitur de cęcitate corporis, quoniam illa non est opprobrium, sed pęna solum, & est dicere duces cęcos, ideſt magistros ignorantes, quæ est magna redargutio, quia nihil magis aduersatur magistro inquantum magister quã ignorantia. Sed obijcietur, quòd inconuenienter vocauerit hic Christus Pharisæos duces cęcos, quia istud cõpetit, quando per ignorantiam peccant: cum verò ex iniquitate, competit eis hypocrisis, & ita supra dixit. Vę vobis duces cęci, qui dicitis quicunque iurauerit per templum. Nam ibi per ignorantiam peccabant iurantes non valere iuramentum factum per templum, & altare. Hic autem non peccabant per ignorantiam, sed per iniquitatem, ideo deberent vocari hypocritæ non duces cęci.

Dicendum, quòd Christus eos hic tam hypocritas quam duces cęcos iustè appellauit. Hypocritas quidem, quia cum minima agerent, vel docerent simulabant se sanctos esse, peccando in grauibus peccatis. Vocauit autem eos duces cęcos, ideſt magistros insipientes, quia hypocrisim istam nesciebant effugere. Apertissimum enim erat, quòd peccantes in rebus grauibus non excusarentur, & multo minus iustificarentur si parua custodirent, vel custodienda docerẽt. Secus si è contrario, si obseruatis magnis præceptis velarent in se aliquos paruos defectus sub tegumento bonorum operum magnorum, & tamen non faciebant, sed potius e contrario, ideſt per parua opera bona, vel dicta volebant occultare in se magnos defectus vitiorum circa res magnas, ideo insipientes erant qui putabant per talia se posse credi iustos, insipientes autem hoc crederent, qui pauca nouerant, & ideo rectè eos vocat duces cęcos.

Quare Christus dixit excolantes culicem, camelum autem glutientes. Quæst. CXXXV.

QVAERETVR quare Christus dicit excolantes culicem, camelum autem glutientes. Dicendum, quòd ista est exẽplificatio præcedentis increpationis. Nam increpauerat eos, quòd præterirent grauiora legis, ideſt misericordiam iudicium, & fidem, & decimarent mentham, anethum, & cyminum, quæ minora sunt. Hoc per exemplum manifestat propter vulgares, dicẽs, quòd culicem, qui est paruum animal, non glutiebant quasi offenderet eorum guttur propter paruitatem, & camelum, qui est magnum animal deuorabant transglutiendo integrum, quasi nihil noceret eis in gutture. Et hoc erat contra conditionem rerum. Et dicuntur excolãtes, ideſt extra colum ponẽtes quasi culex intraret per os, & ipsi timentes offendi ab eo si deuorarent ipsum, excluderent eum de ore, & gutture. Ipsum vero camelum intrantem per os deuorarent integrum. Et vocatur camelus ipsa, quę magna sunt in lege, i. misericordia, fides, & iudiciũ: culex vero ea, q̃ parua erant, ideſt decimatio menthæ, & anethi. Sic dicit Hierony super Matth. s. Camelum puto esse magnitudinem præceptorũ iudiciũ misericordiam, & fidem: culicem decimationem menthæ, & anethi, & cymini reliquorumque olerum vilium. hæc autem præcepta Dei, quæ magna sunt deuoramus atque negligimus, & operationem religionis in paruis, quæ lucrum habent, cum diligentia demonstramus. Vel sicut dicit Origenes super Matth. excolantes culicẽ, ideſt expellentes à se minima delicta, quæ quasi culices nominauit. Camelum autem glutientes, ideſt cõmittentes maxima delicta, quæ nominauit camelos, ideſt animalia tortuosa, & grandia. Sed ista verba sũt exponenda eo modo, quo supra diximus de decimatione eo modo, ꝙ Pharisæi decimarent, ideſt soluerent decimas anethi, & menthæ, & non seruarẽt misericordiã, & fidem. Et tunc est sensus, ꝙ ipsi nolebãt committere parua delicta, & committebãt maxima. Secundo modo, ꝙ decimabant, ideſt decimandum docebant, & ad decimandum cogebant, & tamen ipsi non seruabant fidem, & iudicium, & tunc excolabant, ideſt fugienda docebant parua delicta, & ipsi transglutiebant camelum, ideſt committebant grauia. Tertio modo, quòd docebant decimandam mẽtham, & cogebant ad hoc; & tamen non cogebãt ad seruandam fidem, & misericordiã, & sic docebant fugienda parua delicta, quod erat culicem excolare, & magna delicta dissimulabant non vetantes ea.

An tempore veteris testamenti erant decimæ de iure naturæ, vel quo iure erant debitæ. Quæst. CXXXVI.

QVONIAM dictum est hic de decimatione menthæ anethi, & cymini, & de obligatione ad decimandum, occurrunt aliqua dubia circa decimas, & quia in veteri testamento erant decimæ, & nũc quoque: est primo considerandum de decimis, vt erant in veteri testamento. Est autem primum dubium, an tempore veteris testamenti erant decimæ de iure naturæ, vel quo iure erant debitæ.

A liqui dicunt, quòd erant debitæ de iure naturæ, & patet primo, quia illud, quod semel est de iure naturæ semper est de iure naturæ, qa sicut natura semper est ita, ita non incipit aliquid nouiter esse naturale, & hoc vult Arist. 5. Ethi. faciens differentiam inter iustum naturale, & iniustum legale. Nam legale est ex opinione, & ideo ponitur, & variatur. Naturalia autem iusta immota manent, & eadem sunt apud omnes, sed nunc decimæ sunt de iure naturali, vt colligitur extra de decimis cap. parochianos. ergo semper fuerunt de iure naturali.

Secundo patet, quia illud ius, quod est ante legem Moysi, est naturale, quia ante legem Moysi nulla erat diuina legislatio, & tamen ius decimarum erat ante legem Moysi.. Nam Abraham, qui fuit ante legem, soluit decimas: Gen. 14. cap. & Iacob etiam fuit ante legem, & soluit illas, Gene. 28. ergo de iure naturæ erant.

Dicendum, quòd decimæ in veteri testamento nõ fuerunt de iure naturæ, sed solum de iure positiuo instituto. Et patet primo, quia Deus instituit in veteri testamento solui decimas: ergo non erant de iure naturali, quia si essent de iure naturæ non oporteret eas tunc institui, quoniam sufficeret obligatio, quæ erat de iure naturæ.

Sed obijcietur, quòd multa obligabant de iure naturæ, & tamen data fuerunt Iudæis, vt decalogus. Nã totus decalogus præter sabbathum est de iure naturæ, ita poterat esse hoc.

Dicendum, quòd non sufficit, quia ea, quæ de iure naturæ obligabant, & fuerũt posita propter aliquam causam non fuerunt posita cum alijs præceptis, sed per se, ideo decalogum præceptorum, quæ pertinent ad legẽ naturæ Deus per se protulit, idest in voce Angeli in tuba non loquente Moyse: cętera verò Moyses populo annunciauit, vt colligitur Exod. 20. cap. & 21. cap. Et tamen præceptum de decimis fuit positum inter cętera, quæ erant cęremonialia, vel iudicialia, & non in decalogo: ergo non erat de iure naturæ, sed positiuum.

Secundo patet, quia id, quod est de iure naturę est de necessitate, quod vero est ex voto est spõtaneum, & tamen ante legem Moysi fuerunt decimę ex voto, quia Iacob vouit offerre Deo decimas, Gene. 28. cap. Ergo non erat obligatus, & sic non erant decimæ de iure naturæ.

Tertio patet confirmando idem, quia licet possit quis se sponte magis obligare ad id, quod de iure est obligatus, & contra faciendo magis peccat quam cũ erat simpliciter obligatus de iure, sicut omnis homo est obligatus non adulterari. Potest tamen aliquis vouere non adulterari, & si post votum contra fecerit magis peccat quam si non vouisset, & simpliciter esset obligatus, & tamen vouere sub conditione non potest id, ad quod de iure iam est obligatus, sed simpliciter vouere potest. Et causa est, quia in voto conditionali non est simpliciter obligatio, sed adueniente conditione, & si non aduenit conditio, nulla est obligatio, & tamen obligatio, quæ est de iure semper manet firma: ergo non potest qs vouere sub conditione id, ad quod de iure tenetur, & tamen Iacob vouit decimas sub conditione, Gen. 28. cap. f. Si fuerit Deus mecum, & custodierit me in via, per quam ambulo: cunctorumq;, quæ dederis mihi decimas offeram tibi: ergo non erat de iure naturæ obligatio decimarum.

Quarto patet ex modo loquendi Iacob Gen. 28. c. Nam dixit. Decimas, & hostias pacificas offeram tibi, & sic vtrunque qualitet vouit. sed manifestum est, quòd non erat obligatio ad hostias pacificas de iure naturali: immo neque de alio iure, neque postea fuit: ergo neque erat tũc obligatio aliqua ad decimas nisi quam sibi Iacob sponte induxisset.

Quinto patet, quia si decimæ essent de iure naturali essent omnes gentes obligatæ ad illas, & ita dicere-mus, quòd omnes, qui ante legem Moysi non soluebant decimas, peccabant mortaliter, sed hoc est inconuenienter dictum: ergo non erant de iure naturæ.

Sexto patet, quia decimæ sunt iura quædam, quæ dantur ministris Dei à toto populo pro ministerio, quod exercent coram Deo pro tota communitate: ergo si decimæ essent de iure naturæ, ẽt essent determinati de iure naturæ ministri Dei loco communitatis, sed hoc nõ est de iure naturæ, quia sufficiebat, q̃ quilibet Deo per se exhiberet latriam orationis, & totius cultus, quem ratio naturalis iudicaret tribuendum: ergo neque decimæ sunt de iure naturæ.

Septimo, quia si decimæ essent debitæ de iure naturæ, essent debitæ ministris Dei, & tamen in veteri testamento non dabantur decimę, neque pars aliqua decimarum sacerdotibus, qui erant præciputi ministri Dei, sed omnes decimæ dabantur Leuitis, qui erant minores ministri Nume. 18. cap. ergo non erant debitæ de iure naturæ.

Octauo, quia quando Deus disposuit de decimis Num. 18. c. dixit. filijs Leui dedi omnes decimas pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis, vt non accedant vltra filij Israel ad tabernaculum fœderis. In quo innuitur, quòd Deus dabat nouiter istã possessionem Leuitis, & ideo iussit eis nihil possidere inter Israelitas eod. cap. & Deuteronom. 18. & tamen si decimæ de iure naturæ debitæ essent, non tolleret Deus eis ius possidendi terram inter alios Israelitas dando eis ius decimarum, & quia dedit Deus illud eis de nouo, voluit eis auferre ius possessionis temporalis ne grauarentur populares: ergo non erant de iure naturæ.

Nono quia dicitur ibidem, q̃ hoc dedit Deus Leuitis, vt soli seruirent in Sanctuario, & non accederent ad illud filij Israel. In quo innuitur, q̃ si cęteri filij Israel ministrarent in Sanctuario, non darentur decimæ Leuitis, sed quia non licebat alijs accedere ad ministrandum Nume. 1. & 17. capit. & 18. ministrabant istí loco aliorum, & recipiebant ab eis ista iura in sustentationem, & mercedem laboris, quod magis innuitur Nu. 3. sed de iure naturæ non erant Leuitæ dedicati ad ministerium, & prohibiti alij Israelitæ: ergo neque erant decimæ determinatæ de iure naturę.

Decimo quia si decimæ sunt debitæ, non erãt debitæ, nisi pro ministerio, quod faciebant Leuitæ, sed præter Leuitas erãt alij ministri, s. sacerdotes, qui maiores erant, & sub quorum manu erãt Leuitę: Num. 3. & 18. & Iosue 13. c. & tamen istas nemo vocat de iure naturę, sed pure ex institutione, & positione Dei, ergo pari ratione, neque decimę erant de iure naturę.

Vndecimo patet, quia illud solum est de iure naturę, cuius obligationem ratio naturalis determinat, & tamen ratio naturalis non determinat numeros: non enim aliqua est causa quare potius in tali numero, vel determinatione quantitatis fiat solutio quam in maiori, vel minori, & tamen decima dicit determinatum numerum: ergo impossibile est, quòd solutio decimæ sit de iure naturali. Multæ quoque aliæ ad hoc rationes sunt.

Vnde dicendum est, quòd decimæ non erant tempore veteris testamenti debitæ de iure naturali, sed ex sola Dei institutione cœperunt habere obligationem.

Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd nunc non est solutio decimæ de iure naturali, neque aliquando fuit. Et ad cap. parochianos. dicendum, quòd non dicitur ibi de iure naturali, sed de iure diuino, sed an verum sit, & quomodo de iure diuino, vel de quo iure diuino dicetur infra.

Ad secundum dicendum, quòd maior est falsa, sed ius, quod erat ante legem Moysi erat ius naturale, & nullum aliud, quia manifestũ est quòd erat tunc multa iura posita municipalia secundum varias gẽtes, & vrbes. Nam ante hoc erant consuetudines loco-rum, vt dixit Laban ad Iacob Gen. 29. c. f. non est consuetudinis in loco nostro, vt minores prius tradamus ad nuptias. Et tamen consuetudo longeua facit ius, s. quando est præscripta, quia consuetudines longeuæ (vt iura volunt) non est breuis auctoritas, & pro lege accipitur, quando lex deest. Ergo iura erant ante legẽ Moysi, & singuli populi habebant aliqua iura. minor quoque est falsa, s. quòd ante legẽ Moysi erat ius decimarum. Et cum obijcitur de Abraham, & Iacob, dicendum quòd nõ obtulerunt decimas ex aliqua obligatione iuris, sed Abraham sponte, Iacob verò ex voto, ideo non erat ante hoc ius soluendi decimas, idest obligatio aliqua insurgens ex iure, siue naturæ, siue municipali.

Quando cœpit solutio decimarum, & à quibus. Quæst. CXXXVII.

QVAERITVR, quando cępit, & à quibus solutio decimarum.

Dicendum, quòd aut quæritur de solutione decimarũ proprie dicta, aut large. Si proprie accipiatur incepit solutio decimarum, & obligatio ad soluẽdum ex institutione Dei, ipse quippe instituit solui decimas, quando legem dedit Nume. 18. c. & fuit data tio legis primo anno ab exitu de Aegypto, vt colligitur Exodi 19. cap. sed solutio decimarum non inchoata est illis quadraginta annis, quibus manserunt in deserto, quia tunc non seruauerunt Iudei aliquas cęremonias legis, sed solum postquam intrauerunt in terram Chanaan, vbi manerent securi: Deuteronom. 12. cap.

Accipiendo autem largè decimas, dicẽdum quòd cęperunt ante legem datam, & non constat quis primus decimas dederit, quia fortè aliquis eas dedit, de quo non est scriptum. sed ille, de quo primum legitur, quòd decimas dederit fuit Abrahã, deinde Iacob Gen. 14. & 28. c.

Sed dicendum, quòd multum differunt illæ decimæ à decimis proprie dictis, & constitutis per legem. Et primo de decimis, quas dedit Abraham. Primo dedit eas Abraham sponte cum nullo iure tenebatur ad soluendum decimas. In lege autem dabantur decimæ ex necessitate, quia iam erant debitum quoddam propter legem.

Secũdo, quia decimę dabãtur in lege de fructibus terræ, & de animalibus, quæ nascebantur Leui. 27. ca. & Nume. 18. ca. Abraham autem non dedit decimas de his, sed de his, quæ in bello acceperat, vt colligitur Gen. 14.

Tertio quia in lege dabantur decimæ Leuitis, qui erant constituti ministri p Deum Num. 18. c. & Deuteronom. 18. sed Abraham non dedit decimas Leuitis, quia nulli erant, sed dedit eas Melchisedech, qui erat rex Salem: Gen. 14. ca. Quarto quia legales decimæ dabantur quolibet anno, cum quolibet anno noui fructus nascantur, & tamen Abraham non legitur dedisse, nisi tunc.

Quantum ad decimas quas dedit Iacob est dicendum, q̃ etiam differunt à decimis legalibus, & etiam à decimis Abrahę. Primo quia fuerũt à principio spõtaneę decimæ Iacob, licet postea fuerint factæ necessariæ per votum: Gen. 28. decimę autem legales erant simpliciter necessariæ, quia erant ex lege.

Decimæ quas Deo dedit Iacob, quo a legalibus differant.

Secundo, quia decimę legales dabantur ministris Sanctuarij, idest Leuitis. decimę autem quas soluebat Iacob non erãt pro Leuitis, quia nulli adhuc erãt, sed erant ad cremandum coram Domino, & fortasis ad dandum ministranti coram Domino si quis esset, vel ipse, & domus sua manducarent de illis, quando celebrarent festa, & sacrificia coram Domino, sicut fiebat in sacrificijs pacificis Deuteronom. 12. c.

Cõueniẽtia decimarũ Iacob, ac decimarum legalium.

Conueniebant autem decimę Iacob cum decimis legalibus in hoc, q̃ tam de fructibus quam de animalibus dabat decimas. Sic dicitur Gene. 28. cap. f. Omnium quę dederis mihi decimas, & hostias pacificas offeram tibi. Et in hoc differebant à decimis Abrahæ, quæ fuerunt de rebus captis in bello Gene. 14. capitu.

Secundo, quia decimæ Iacob quolibet anno soluebantur, cum dixerit. Omnium, quæ mihi dederis, decimas offeram tibi. Sed quolibet anno Deus dabat fructus aliquos nouos Iacob: ergo quolibet anno tenebatur dare decimas: decimæ autẽ Abrahæ nõ erant cuiuslibet anni, quia non significatur, q̃ dederit eas, nisi tunc quando de bello redijt victor, Gen. 14.

Quare Deus iussit in veteri testamento dari decimas. Quæst. CXXXVIII.

QVAERITVR quare Deus iussit in veteri testamento dari decimas.

Dicendum, q̃ iussit dari eas tanquam necessarias in sustentationem ministrorum suorum. Pro quo sciendum, q̃ Deo, ex eo q̃ est generalis Dominus debetur à nobis quædam seruitus, & istam seruitutẽ latriam Græcè vocamus: vnde omnem cultum, quem Deo impendimus latriam vocamus. Et quia quilibet nostrum est seruus Dei, cum ille sit generalis Dominus, quilibet debet ei quandam seruitutem, ista autem est tanta quantam ipse expresserit, vel quanta ratio nostra dictauerit Deo non exprimente.

An hanc autem seruitutem tenentur omnes gentes, quia omnes sunt possessio Dei, & ideo Iudæi, qui sunt portio quædam gentium, tenebantur ad hoc ex ratione generali, s. quia Deus est dominus ipsorum, sed vltra hoc habebat Deus specialem rationem dominij super Iudæos, & ipsi erant specialiter serui eius, s. quia liberauerat eos de seruitute Aegypti. Siquis enim seruum emat, vel de manu Domini sui illum iusto titulo tollat, habet illum in seruum, sed omnes Iudæi manebant in Aegypto, vt serui Pharaonis, & Aegyptiorum, & Deus liberauit eos de manu Pharaonis, ideo manebant, vt serui eius, & insuper dedit eis terram, quæ possidebatur ab alijs gentibus, ideo tam Iudæi quam terra, in qua manebant, pertinebant ad specialem Dei seruitutem, & poterat Deus iuste imponere quæcunque onera seruitutis, tam Iudæis quã

terræ

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de ... Biblioteca

terræ ipsorum. Sic patet Leui. 25. ca. vbi posuit Deus conditionem terræ, ꝙ non possent vendere Iudæi illã iure perpetuo, sicut nos vendimus, quia iudicamur simpliciter domini, sed ꝙ venditio non excederet Iobelæum. Vnde dicitur. Terra quoque non vendetur in perpetuum, quia mea est, & vos aduenæ, & coloni mei estis. Et de seruis dixit idem, ꝙ si aliquis Iudæus venderet se alteri Iudæo, vel venderetur à Iudice, nõ se extenderet venditio, nisi vsque ad annum septimũ redemptionis, vel ad plus vsque ad annum Iobelæi, & hoc, quia Iudęi erant serui Dei, & non poterant seipsos vendere, vel emere, nisi quantum Deus eis cõcederet, quia seruus nihil iuris in seipsum, vel suiipsius habet, nisi quantum ei Dominus concesserit: vnde dicitur eod. cap. si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non opprimes eum seruitute famulorum, sed quasi mercenarius, & colonus erit vsque ad annum Iobelæi operabitur apud te, & postea egredietur cum liberis suis, & reuertetur ad cognationem suam. & sequitur causa, s. mei enim serui sunt filij Israel, quos ego eduxi de terra Aegypti.

Sicut autem Deus ex ratione specialis dominij potuit iuste imponere Iudæis illam conditionem seruitutis, vel obligationis super terram eorum, & personas ipsorum, ita & poterat ponere quamcunque cõditionem seruitutis super eos, vel bona ipsorũ quantum ad cultum suum. & ita voluit coli à toto populo certo modo, s. faciendo sibi Sanctuarium, & in illo faciendo determinatas ministrationes tam sacrificiorũ quam aliarum cęremoniarum, de quibus per totum Leuiticum, & librum Numerorum, & Deuteronomium dicitur. Et pro illis ministrationibus debebat totus populus Deo ministrare, sed placuit Deo propter aliquas causas, ꝙ non ministraret totus populus, sed vna tribus populi, s. Leuitica esset totaliter applicita diuino cultui loco omnium, & quia si quilibet pro seipso ministraret non deberet ei alius prouidere, sed ipsę sibiipsi, nunc vero cũ pro toto populo ministrarent Leuitę necesse erat, quòd totus populus eis ministraret, idest sustentationem daret, & ne super hoc esset contentio, voluit Deus illam taxare.

Diuisio tribus Leui ĩ duas partes, & q̃d ei debebatur a populo Israel.

Diuidebatur autem tribus Leui in duas partes, s. in sacerdotes, & Leuitas, & omnes ministrabant, ideo omnibus danda erat sustentatio a populo. Sacerdotibus autem Deus dedit omnia iura primitiarum, & votorum, & redemptionem primogenitorum, & oblationum, & sacrificiorum, de quibus latius Num. 18. cap. Leuitis autem dedit Deus decimas omnium fructuum, & pecorum. Summo autem sacerdoti dedit decimam decimæ Leuitarum eod. cap. & ita ista fuit causa institutionis decimarũ. Simile autem fuit quantum ad primogenitos totius populi Iudæorum. Nam licet totus populus Israel pertineret ad specialem seruitutem Dei, tamẽ adhuc specialius pertinebant primogeniti, eo ꝙ quãdo Deus voluit liberare Israel de Aegypto, misit Angelum percutiẽtem qui in qualibet domo Aegyptij cuiuslibet occidebat primogenitum, non solum de hominibus, sed etiam de omnibus animalibus, & cum perueniret Angelus percutiens ad domum Iudæi alicuius, quando videbat anteriora domus sanguine rubricata, nõ introibat in domum illam. Et sic liberati fuerunt omnes primogeniti Israelitarum, Exo. 12. cap. propter quod adhuc specialius tenebantur ad cultum Dei primogeniti q̃ cęteri.

Quare trib⁹ Leuitica ad Deum ĩ ministrã sumpta est.

Et istos De⁹ volebat sibi accipere in ministros, & tamen, quia polluti fuerunt in scelere adorationis vituli, noluit eos accipere in ministros, sed exegit à populo, ꝙ loco primogenitorum daret sibi alios numero æquales ministros, quos ipse elegerit: elegit autem totam tribum Leui, & ideo fecit Deus numera-

F ri omnes Leuitas ab vno mense, & supra, & fuerunt vigintiduo millia, numerauit quoque omnes primogenitos Israelitarum præter Leuitas ab vno mense, & supra, & inuenti sunt vigintiduo millia ducenti septuagintatres. Et quia superexcreuit numerus primogenitorum in ducentis septuagintatribus, & non debebant illi accipi, neque erant aliqui Leuitæ, qui pro eis acciperentur, fecit Deus redimi, i. ꝙ pro quolibet darent quinque sicli, qui fuerũt mille trecenti sexagintaquinque sicli, & hos iussit dari tribui Leuitarum, idest Aaron, & filijs suis, quia isti ministrabant loco illorum primogenitorum, qui superexcrescebant, vt patet Nume. 3. cap. & sicut tunc accepti sunt G Leuitæ pro primogenitis totius populi, ita postea totus populus dabat sustentationem Leuiticæ tribui, quæ ministrabat Deo pro toto populo, & sic prouenerunt decimæ Leuitis, quæ tamen non fuissent datę si primogeniti totius populi ministrarent pro seipsis, vel totus populus pro se, quia tñ neque totus populus ꝑ se ministrabat, neq; ẽt primogeniti specialiter, sed Leuitæ pro omnibus fecit Deus, ꝙ totus populus daret decimas, ex quibus sustentarentur Leuitæ, & alia iura, quibus sustentarentur sacerdotes. Sic dicitur Nume. 18. ca. s. Filijs autem Leui dedi omnes decimas Israelis in possessionẽ pro ministerio, quo seruiũt mihi in tabernaculo fęderis, vt nõ accedãt vltra filij Israel ad tabernaculum fœderis, ne committãt peccatum H mortiferum. Quasi dicat si liceret filijs Israel accedere ad Sanctuarium ad ministrandum, non ministrarent pro eis Leuitæ, & ita non esset solutio decimarum, sed quia non licebat accedere Israelitis, accedebant pro eis Leuitæ, & in precium ministerij sui accipiebant decimas.

Sed sciẽdum, quod licet tota tribus Leui ministraret Deo pro toto populo, tamen adhuc specialius ministrabant pro primogenitis populi, quia primogeniti habebant specialem subiectionẽ seruitutis ad Deũ supra totum populum, vt dictum est supra, & ideo etiam solutio sustentationis ministrorum non erat æqualis. Nam populus soluebat decimas, quas etiam primogeniti soluebãt, & præter hoc quilibet primogenitorum post mensem à natiuitate sua redimebatur, I & accipiebant pro eo quinque siclos sacerdotes, Num. 18. ca. Et sic erat bene taxata pensio, quę soluebatur ministris Dei.

Quare pensio ista, quæ dabatur Leuitis, erat specialiter taxata ad decimam potius quam ad aliam summam.

Quæst. CXXXIX.

QVAERETVR quare pensio ista, quæ dabatur Leuitis erat specialiter taxata ad decimam potius quam ad aliam summam, vel proportionem.

Dicendum, quòd aliqui volunt dare ad hoc causas mysticas, vt de pfectione numeri denarij. K Sed istud parum facit cum potius Deus per hoc intenderet assignare competentem ministris suis sustẽtationem.

Est ergo dicendum, ꝙ Deus voluit dare tantã portionem de fructibus, quanta esset sufficiens ad sustentationem ministrorum.

Pro quo sciendum, ꝙ Deus voluit tribum Leuiticam ad se totaliter applicare, ita vt non vacaret alijs humanis administrationibus, sed diuino ministerio, & ideo oportebat totam eorum sustentationem tribui ipsis a populo eis nihil a seipsis habentibus. Erant autem duæ partes Leuiticæ tribus, scilicet sacerdotes, & Leuitæ, sacerdotes autẽ pauci erant, quoniã quando primo fuit facta ipsa separatio, erant Leuitæ vigintiduo millia: Nume. 3. c. & sacerdotes erant soli tres, Aaron

Duæ partes Leuiticæ tribus.

Aaron, & duo filij eius Eleazar, & Ithamar: nam alij filij eius, s. Nadab, & Abiu prima die ministrationis perierunt: Leui. 10. & Nume. 3. cap. Et ideo sacerdotes semper fuerunt pauci in comparatione Leuitarũ. Deus vero dedit iura sacerdotibus, in quibus non cõmunicabant cum Leuitis, & illa fuerunt, quæ nominantur Nume. 18. c. Et non habebant partem aliquã decimarum, & in iuribus sacerdotum non erat quantitas taxata, & ideo magis variabantur, quia erãt quædam obuentiones, s. vota, & spontaneę oblationes, & sacrificia, & redemptiones primogenitorum, iura autem Leuitarum erant taxata, & determinata, solas enim decimas illi habebant.

Causa autem præcipua huius taxationis erat, quia dando decimam Leuitis videbatur Deus dare tãtum de sustentatione cuilibet Leuitæ, quantum cuilibet homini de populo, eo ꝙ duodecim erant filij Israel quorum vnus erat Leui, & ita tota multitudo nata de Israel videbatur esse diuisa in duodecim partes æquales, vel quasi. Nam effici eandem tribum maiorẽ, aut minorem ex indiuiduis accidebat, & interdũ vna tribus erat maior alia interdum minor, & ideo secundum generalem consideratiõe tribus Leui erat duodecima pars Israel, ideo si diuiderẽtur fructus per æquales partes debebãt omnes fructus cuiuslibet anni totius terræ Israel diuidi in duodecim partes, & vna illarum dari Leuitis, & sic haberent duodecimã partem fructuum, sed quia rursus dabant ipsi decimã decimæ suæ summo sacerdoti, Nume. 18. pars quę eis manebat, nõ erat vndecima pars omnium fructuum terræ Israel. Sed erat inter vndecimam, & duodecimam, & sic diuisis fructibus per æquale dãda erat Leuitis decima pars, si autem daretur solum duodecima, aut tredecima, & ipsi rursus dare deberent decimam summo sacerdoti, maneret eis parua sustentatio, quia non tantum quantum cuilibet homini de Israel diuisis fructibus per æquale, & ideo conuenienter taxata fuit portio fructuum, quæ daretur Leuitis quod esset decima. Et confirmatur hoc, quoniam datis eis ista decima adhuc manebant pauperes, & ideo mandabat Deus dari eleemosynam, & inuitari ipsos sicut & alios pauperes quasi nihil habeant, Deutero. 12. cap. Et tamen Deus non posuit eis maiorem portionem fructuum, idest septimam, vel octauam, ne populus hoc molestè ferret.

Accedebat tamen aliqd ad hoc quòd solutio decimarum efficeretur tolerabilis populo: nam cũ omnes filij Iacob introirent in terram Chanaan debebãt eam diuidere per partes æquales, vt dicitur Num. 26. & 33. ca. Et quia Leuitæ erant quasi duodecima pars Israelitarũ debebat eis assignari duodecima pars terræ, vel quasi: tam in vrbibus quam in agris: Deus autem voluit, ꝙ Leuitæ nullam partem possessionũ caperent in terra promissionis: Nume. 18. & Deuteron. 18. Et ita illa duodecima pars terræ quãtum ad agros diuidebatur per totum reliquum Israel, quam partẽ si Leuitæ retinerent, possent sibi de illa prouidere, sicut omnes Israelitæ sibiipsis prouidebant, erat autem data illa pars omnibus Israelitis, ideo consequẽs erat, ꝙ omnes Israelitæ de fructibus suis alerẽt Leuitas dãdo eis decimam partem fructuum omniũ, & ita non grauabatur populus, quia quasi tantum acceperant quantum dabant. Si autem Leuitę acciperent portionem terrę, sicut cęteri Israelitę, fieret intolerabile populo dare Leuitis decimam: immo & dare eis tricesimam. nunc autem nihil videbantur dare de suo Leuitis, sed fructus, qui haberi poterant de terra, quę cõpeteret Leuitis, si forte eam diuiderent cum alijs, sed hoc videbantur facere Israelitæ pro Leuitis, s. ꝙ colebant expensis suis terram Leuitarum, & dabant eis

A omnes fructus, qui inde prouenire poterant, & hoc faciebant, quia Leuitæ ministrabant pro eis coram domino.

Leuitæ, & sacerdotes nullam sortẽ terræ habuerunt, sed totã terrã habuerunt laici, & quare.

Causa autem quare Leuitæ, & sacerdotes nullam sortem terræ habuerunt, sed totam terram habuerũt laici, & illi dabant decimas Leuitis, fuit quia Deus vtrorumque commoditates respicere voluit, s. vt Leuitis, & sacerdotibus prouideret, & populi molestias tolleret. Volebat enim ꝙ sacerdotes, & Leuitæ ministrarent ei, & non occuparentur in alijs ministrationibus. Et hoc propter duo. Primo quia occupationes ceremoniarum diuini cultus sufficienter occupant aliquem hominem, ita vt non possit conuenienter vacare alijs operationibus, quod tamen fieret si paruæ B essent occupationes in diuino cultu, cum quibus possent stare occupationes agriculturę.

Secundo fuit propter dignitatem diuinarum ministrationum. Non enim fuit conueniens, vt qui diuinis ministrationibus implicabantur, ad humanas, & prophanas occupationes descendere cogerentur, in quo ministerium Dei vituperaretur, vel minoris dignitatis iudicaretur, & ad hoc voluit, & debuit Deus dare tantũdem de reditibus ipsis sacerdotibus, & Leuitis, vt nõ cogerentur propter vitæ necessitatem declinare ad alias occupationes, & sic tradidit sacerdotibus iura sua, & Leuitis decimas, de quibus poterãt sufficienter sustentari. Hoc dato non erat conueniẽs sacerdotibus, & Leuitis habere possessiones agrorũ, quia non poterant occupari in cultura illorum, & sic C parum eis prodessent. Rursus autẽ popularibus multum obesset, quia ablata eis tanta parte possessionum moleste ferrent, ꝙ decimam fructuum darent Leuitis, ideo temperatum est ex vtroque, s. vt Leuitæ, & sacerdotes nullas possessiones agrorum haberent, & ꝙ laici habentes totam terram soluerent decimam partem fructuum. Et ad hoc nõ acceperũt isti agros, & vineas, neque partes vrbium, quia sic manerent agri regionis illius, quæ daretur sacerdotibus, & Leuitis non culti, vel oporteret, ꝙ colerent eos sacerdotes, & Leuitæ, quod erat inconueniens, ideo neque aliqua sors agrorum, neque vrbium data est illis, sed D diuisa tota terra inter laicos diuisi sunt sacerdotes, & Leuitæ per omnes tribus, vt in sorte cuiuslibet tribus acciperent aliquas vrbes, & tamen non acciperent aliquos agros, vt patet Iosue 21. cap.

Quam decimam soluebant Iudæi, & quomodo.

Quæst. CXL.

QVAERETVR quam decimam soluebant Iudæi, & quomodo.

Dicendum, quòd apud Iudæos soluebãtur tres decimæ de eisdem fructibus, vt colligitur Deutero. 14. ca. Et non dabantur eisdem personis. Nam prima dabatur Leuitis, de qua habetur Leui. 27. & Nume. 18. & Deutero. 18. Secunda erat ad vsum ipsorum laicorm. Tertia erat pro pauperibus.

E De prima dicendum, ꝙ erat in scriptura magis nominata, & ista est, quæ vocatur absolutè decima, & de hac nihil pertinebat ad laicos, neque ad pauperes, sed integraliter dabatur Leuitis, vt colligitur Numeri 18.

Secunda decima non erat tam nominata, & ideo in scriptura, quando nominatur decima, intelligitur de illa quæ dabatur Leuitis, nisi exprimatur hæc, & erat ista ad vsum ipsorum laicorum, qui dabant hanc decimam hoc modo, s. ꝙ quilibet separaret decimã partem omnium fructuum tẽpore suo de vino, oleo, frumento, pecoribus, & cęteris, de quibus decima soluitur, & hanc decimam seruaret apud se non dans eã

sacer-

sacerdoti, neque Leuitæ. Et tempore, quo iturus esset in Ierusalem ad templum in tribus festiuitatibus mãducabat de his omnibus, & sacrificia faciebat, & pauperes inuitabat ad cibos, & non expendebantur isti fructus in alios vsus. Et tamen si locus Sanctuarij distaret nimis, & ista decima non posset illuc portari sine difficultate, licebat cuilibet vendere totam istam decimam in terra sua, & de precio inde habito emebat quidquid placebat sibi in loco Sanctuarij, & erat ad eundem vsum, s. ad epulandum, & offerẽdum inde sacrificia, & ad inuitandum pauperes.

Tertia decima erat, quã quisque seperabat de fructibus suis, & non dabat illis Leuitis, neque sacerdotibus, sed reseruabat penes se ad faciendum eleemosynam, s. quòd daretur inde cibus peregrinis pupillis, viduis, & Leuitis, pauperibus, & generaliter omnibus egentibus, Deut. 14. c.

Decima Leuitarũ laicorũ, & pauperũ inter se differunt.

Differunt autem istæ decimæ in multis. Primo in magnitudine quia non erãt æquales, nam cum fierent de eisdem fructibus, necesse erat maiorem esse primam, & minorem secundam, & minimam tertiam. Decima enim, quæ dabatur Leuitis erat prima, & ista dabatur de omnibus fructibus, & erat maxima, & verè decima. Manebant postea nouem partes, & de istis rursus accipiebatur decima, & ista seruabatur ad comedendum in loco Sanctuarij. Rursus autẽ de fructibus residuis accipiebatur tertia decima, quam reseruabat quisque in domo sua ad faciendum inde eleemosynas, & erat ista minima decima.

Accipiatur exemplum: sint mille mensuræ frumẽti totus fructus decimabilis decima eius sunt cẽtum: manent nongentę, de quibus rursus accipiatur decima, & sunt nonaginta: manent octingentę, & decem de quibus rursus accipiatur decima, & erunt octuaginta vna. Tunc si comparetur secunda decima ad totum aceruum fructuũ, idest nonaginta, & mille, erit vndecima, & centesima, s. vndecies nonaginta, & insuper decem quæ est centesima de mille. Si comparetur tertia decima ad totum aceruum fructuum erit duodecima, & tricesimasexta quasi, s. octoginta vnũ ad mille, quia duodecies octoginta, & vnum, & insuper viginti octo cõplent mille, & tamen vigintiocto est pars tricesimasexta de mille, vel quasi. Secundo differunt, quia non dantur eisdem personis, sed prima Leuitis, secunda in proprios sumptus: tertia in pauperum eleemosynam.

Tertio differunt, quia tam prima quam secunda decima accipiebãtur quolibet anno de fructibus: tertia autem decima non quolibet anno, sed solum de triennio in triennium: Deut. 14. cap.

Quarto differunt quantum ad modum expendendi. Nam prima decima dabatur tota integraliter Leuitis statim, vt colligebatur quolibet anno, & non retinebatur aliquo tempore in domo. Secunda expendebatur à quolibet laico, quãdo ibat in Sanctuarium domini quolibet anno ter per annum, eundo stando, & redeundo. Tertia expendebatur successiue per duos annos dando eleemosynam pauperibus. Nam cum colligeretur de triennio in triennium durabat per duos annos, & in sequenti anno colligebatur alia. Vel sicut alij cõputant post annum, in quo fiebat ista decima computabantur tres anni, & in tertio eorum fiebat rursus decima, & ita erãt duo anni medij inter decimam, & decimam, & in illis non fiebat decima, sed in illis duobus, & in illo, quo fiebat expendebaẽ illa decima, & sic per tres annos expendebatur vna decima.

Quinto differunt quantum ad causam dandi. Nam prima decima dabatur ad ordinariam sustentationem ministrorum Dei, idest Leuitarum, quia nullam aliam sustentationem habebant, & istã dari fuit valde conueniens, vt ostensum est in duabus quæstionibus præceden. Secunda decima dabatur, vt haberẽt Israelitæ quid expenderent, quando irent in locum Sanctuarij: ibant enim quolibet anno ter illuc, Exo. 23. & 34. & quia Deus iusserat, ꝙ nemo coram eo appareret vacuus Exo. 23. oportebat coram eo munera offerre, idest sacrificia, vel aliqua dona pro templo Domini, & fuit conuenienter assignata ista decima, quia cũ Iudæi essent auari, vellent facere paruos sumptus eundo in templum Domini, & ideo pauca, vel nulla dona offerrent, & tenues sumptus efficerent, & vtrunque erat inconueniens. De primo patet, quia volebat Deus, ꝙ non apparerent vacui coram eo, & quòd assuefierent ad offerendum ei dona, vt sic eum ex assuetudine diligerent, & afficerentur ad eum.

Israelitæ ibant ter singulis annis ad locũ Sanctuarij.

De secundo patet, quia paruos sumptus faciendo essent tristes, quia cum essent carnales lætabantur, quando comedebant, & bibebant ad abundantiam, & ita dicitur Deuteron. 12. & 14. vbi Deus suadet illis comedere, & lętari coram eo, & cum illa lętitia afficerentur ad cultum Dei, in quo lætabantur delectabiliter comedendo, & bibendo. Si autẽ paucos sumptos facientes non lętarentur in cibo, & potu: etiam per accidens minus afficerentur ad cultũ Dei, in quo non lętabantur, ideo Deus prouidit contra hæc per istam decimam seccundam. Nam cum non liceret Iudæis expendere aliquid de ista decima, nisi eundo, & redeundo in Sanctuarium, & maxime manendo expenderent liberaliter quantum sufficeret quantas decimæ: cum non liceret eis partem illius decimę reseruare sibiipsis ad alios vsus. Tertia decima fuit cõuenienter instituta ad dandum eleemosynas. Nã nunquam deficiebant pauperes inter Iudæos, Deutero. 15. cap. Iudæi autem auari erant, ideo Deus hortabatur eos, vt benefacerent pauperibus, & quia durũ esset eis propter tenacitatem benefacere pauperibus, quando occurrerent si de proprio dandum esset, voluit ꝙ separarent tertiam decimam de fructibus, & in illa nullum ius habebant, neque licebat eis in vsus proprios aliquid de illa expendere, ideo quando pauperes occurrerent dabant de illo sine tenacitate, cum non liceret eis retinere: vnde ista tertia decima totaliter pro pauperibus erat: secunda autem erat pro ipsis laicis principaliter, vt eam expenderẽt, & minus principaliter pro pauperibus, quos inuitare debebant, qũ de illa comederent, & biberent in Sanctuarij loco, Deuteronom. 14. capit. Et fuit conuenienter statuta decimatio quælibet harum quantum ad tempus, & causam earum.

Quibus erat danda decima, & cur. Quæst. CXLI.

QVAERETVR, quibus erat danda decima, & cur.

Dicendum, sicut habetur præced. quęst. quòd tres erant decimæ, & tamen de duabus secundis non accipitur hic, quia non vocantur decimæ absolute. Sed de prima, & de illa dicendum, quòd dabatur Leuitis solis. Nam dabatur ministris Dei, & non erant alij præter sacerdotes, & Leuitas, sed sacerdotibus nihil dabatur de decimis Nume. 18. cap. ideo totaliter dabantur Leuitis.

Sed dicetur, quare solis Leuitis. Dicendum, quòd Deus ministris suis prouidere volebat sufficienter, vel competenter saltẽ de sustentatione, & ideo vtrisque dedit iura aliqua. Dedit enim sacerdotibus multa iura, idest oblationes, sacrificia, vota, redemptiones primogenitorum, primitias, & omnia huiusmodi Numeri 18. capitu. & ista erant sufficientia ad sustentationem eorum, ideo nihil eis de decimis dedit: Leuitæ autem nulla alia iura habebant, ideo decimæ integraliter eis dabantur. Et apparet, quia Leuitæ receptis decimis adhuc manebant pauperes: nã Deus sæpe hortabatur Iudæos, vt Leuitis eleemosynam darent, & inuitarent eos ad epulas suas, quando sacrificia facerent pacifica Deuteronom. 12. & 14. nunquã tamen hortabatur, quòd darent eleemosynam sacerdotibus. Apparet ergo, quòd sacerdotibus sufficiebant iura sua sine decimis: Leuitis autem non sufficiebant decimæ, sed adhuc manebant pauperes.

Qui tenebantur ad decimas dandas. Quæst. CXLII.

QVAERETVR qui tenebantur ad decimas dandas.

Dicendum, quòd tenebantur omnes laici, idest omnes de duodecim tribubus: ipsa vero tribus Leui non soluebat decimas, sed potius accipiebat: nõ tamen omnes de tribu Leui, sed soli Leuitæ: nam sacerdotes, vt dictum est non accipiebant decimas, & tamen neque Leuitæ, neque sacerdotes dabant decimas.

Prima causa est, quia Leuitæ non soluebant decimas, eo quòd ipsi illas recipiebant: non pertinet autẽ ad eundem dare, & accipere: sacerdotes autem non soluebant decimas, quia decimæ soluebantur Leuitis propter ministerium, Nume. 18. cap. sacerdotes tamen erant maiores ministri Leuitis, & Leuitæ ministrabant ad mandatum sacerdotum Nume. 3. & 8. & 18. ideo inconueniens erat, quòd ab eis decimas exigerent, quia maiores non debent aliquid minoribus, sed ẽ contrario.

Secunda causa est, quia decimæ dabantur de fructibus terræ, & tamen sacerdotes, & Leuitæ non habebant fructus terræ, eo quòd non colebant terram: nimo neque habebant loca, quæ colerent, quia non acceperant sortem possessionis inter Israelitas, sed tota terra data est laicis in possessionem, sacerdotibus autem, & Leuitis data sunt iura Sanctuarij in possessionem Nume. 18. & Deuterono. 18. & Iosue 13. cap. ideo non pertinebat ad eos solutio decimarum, sed solum ad laicos, qui fructus terræ, & possessiones habebant.

Quomodo tenebantur Leuitæ decimas soluere summo sacerdoti. Quæst. CXLIII.

QVAERETVR quomodo tenebantur Leuitę soluere decimas: nam summo sacerdoti decimas soluebant.

Dicendum, quòd Leuitæ cum non haberent possessiones non dabant decimas, sed de illis decimis, quas à populo accipiebant rursus ipsi dabant decimã summo sacerdoti, quę erat decima decimæ, idest centesima omniũ fructuum totius Israel. Sic dicitur Numeri 18. cap. scilicet. Cum acceperitis à filijs Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerre debetis Domino, idest decimam partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationem primitiuorum: tam de area quam de torculari, & vniuersis, quorum accipitis primitias offerte Domino, & date eas Aaron sacerdoti. Ratio huius est, quia volebat Deus summũ sacerdotem facere virum magnum, & magni status ad hoc, quòd cultus eius esset multum honorabilis, sed non est magnitudo status, nisi vbi sunt multæ diuitiæ, maximè apud carnales homines quales erant Iudæi, ideo volunt, quod summus sacerdos haberet magnas diuitias, sed ipse non habebat aliquam possessionem terrę, sicut neque ceteri sacerdotes. & Leuitæ, sed tota terra erat data laicis, ideo debuit ei dare magnos reditus: isti non poterant esse de corpore reddituum aliorum sacerdotum, quia sic non sufficerẽt eis detrahendo tam magnam partem, ideo debuerũt conuenientius esse de decimis, vt tolleretur decima decimæ, & iste erat magnus reditus. Nam recipiebat summus sacerdos centesimam partem fructuũ omnium totius Israel, & ideo erat vir potẽs, & præter regem non erat aliquis tantorum redituum, sicut summus sacerdos. Vnde summi sacerdotes accipiebant in vxores filias Regum, sicut apparet de Ioiada, qui accepit in vxorem Iosabam, quæ erat filia regis Ioram, vt patet 4. Regum 12. & 1. Paralipomen. 12. cap. Cęteri autem sacerdotes, & Leuitæ paruos habebant reditus, quia satis erat vnũ esse magni status inter eos. Nam cum vnicus esset locus Sanctuarij, & vnicum Sanctuarium in tota terra Iudæorum, satis erat esse vnum principem, qui esset magni status, & ille erat summus sacerdos. Secus autem de tempore nostro, cum sint multæ Ecclesiæ, & multæ regiones, ideo oportet esse multos viros potentes in Ecclesia, s. Episcopos, & Archiepiscopos, & Primates, atque patriarchas sub capite omnium, idest summo põtifice. Hoc modo patet, quia soli laici soluebant iura pro ministris Sanctuarij: ipsi tamen nullam recipebant, eo ꝙ non erant ministri: Leuitæ autem recipiebant decimas à populo, & rursus de eis dabant decimam summo sacerdoti, sacerdos autẽ magnus nulli dabat decimas, neque iura aliqua, quia ipse erat princeps omniũ ministrorum Dei. Sacerdotes autem minores accipiebant iura à populo, sed de illis nulli dabant decimas, neque alia iura, etiam si nutrirent animalia aliqua, quæ non reciperent de iuribus Sanctuarij, adhuc de illis non soluebant decimas: nutriebant enim tam sacerdotes quam Leuitæ animalia in vrbibus suis, quia dicitur Numeri 35. cap. quòd acceperunt Leuitæ vrbes à filijs Israel ad habitandum, & suburbana eorum ad alenda pecora.

Quando, aut quoties decimæ soluebantur. Quæst. CXLIIII.

QVAERETVR quando aut quoties decimæ soluebantur.

Dicendum, quòd licet hoc non ponat expresse sacra scriptura, tamen colligitur ex ea. Iubet namque Deus dari decimam de omnibus fructibus terræ, sed quolibet anno fructus nascũtur, ideo quolibet anno dandæ sunt decimæ de illis, de pecoribus quoque decimæ dandæ erant, & ideo quoties nascebantur, ita vt decimæ de illis dari possent, dabatur.

Sed dicendum, quòd tres erant decimæ, vt dictum est supra, prima, & secunda soluebatur quolibet anno, tertia verò de triennio in triennium: Deuteron. 14. cap. vbi de prima decima non tangitur, sed de secunda dicitur. Decimam partem seperabis de cũctis fructibus tuis, qui nascuntur in terra per annos singulos, & comedes in conspectu Domini Dei tui. De tertia decima dicitur ibi. Anno tertio seperabis aliam decimam ex omnibus, quæ nascuntur tibi eo tempore.

Ratio autem quare primæ duæ decimæ dabantur quolibet anno, & tertia de triennio in triẽnium, erat quia prima dabatur in sustẽtationem Leuitarum, sed illi quolibet anno indigebant sustentatione hac, quæ vix sufficiebat, ideo quolibet anno soluenda erat decima hæc.

De secunda est causa, quia erat illa ad expendendũ cum

Universidad de Sevilla Biblioteca

cum iret quis in Sanctuarium eundo ſtando,& redeũ F
do,& ad offerendum ibi munera Domino, & tamen
ad hoc erat ſatis neceſſaria vna decima quolibet an-
no, eo quòd quolibet anno ter ibat quilibet in tem-
plum Domini Exodi 23. & 34. & in qualibet vice fie-
bant ſumptus magni,ſecus de decima, quæ pro pau-
peribus ſeparabatur: nam vt non putarent ſe Iſrae-
litæ multum grauari, noluit Deus eos arctare ad deci-
mam illam quolibet anno, ſed de triennio in trien-
nium ſolum.

De quibus rebus erant à Iudæis decimæ ſoluendæ.
Quæſt. CXLV.

QVAERETVR de quibus rebus erant deci-
mæ ſoluendæ. G

Dicẽdum, quòd de omnibus fructibus,
quos homines colligebant, fructus autem
conſiſtit tam in terræ naſcentibus, quam in pecori-
bus. De terræ naſcentibus dabantur decimę,i.de ſege-
tibus omnibus,& de arboribus,ideſt de vino, & oleo,
& pomis arborum. Et patet hoc Leui.23. cap. ſcilicet
omnes decimæ terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis
arborum Domini ſunt,& illi ſanctificantur. De hoc
etiam Nume.18.c.dicitur, quòd accipiebant Leuitæ
decimam tam de area quam de torculari. Per aream
intelliguntur omnes fruges, quæ in area triturantur
per torcular intelligũtur vinum, & oleum, quia vuę,
& oleę torquentur, vt ſuccum emittant. De pecori-
bus etiam dabatur decima Leui. 27. cap. ſcilicet bo-
ues,& oues,& capræ quæ ſub paſtoris virga tranſeunt
quidquid decimum venerit,ſanctificabitur domino, H
ideſt dabitur domino,& iſta erat decima.

Sed eſt dubium circa arbores, an ex omnibus ar-
boribus, quarum fructuum homines colligerent da-
rentur decimæ.

Aliqui dicunt,quòd non, ſed ſolum de vna ſpecie
arborum,quia dicitur Leui.27.c.ſ. omnes decimæ, ſi-
ue de frugibus,ſiue de pomis arborum Domini ſunt.
ergo de alijs fructibus quam de pomis non erant dan
dæ decimæ.

Dicendum,quòd de omnibus arboribus, quarum
fructus colligebant homines erant decimæ dandæ,
eo quòd de omnibus fructibus iubẽtur dari decimæ, I
ſed de quacunque arbore id, quod naſcitur fructus
eſt,ideo ſi veniat in vſum humanum eſt id,de quo de-
cimæ dandæ ſunt.

Cum autem obijcitur,quòd de ſolis pomis dentur
decimæ. Dicendum,quòd ſicut quælibet arbor vnius
ſpeciei habet nomen diſtinctum ab alia arbore, ita &
fructus habet nomen diſtinctum à fructu, ſed latini-
tatis vſus non habuit tantam nominum diſtinctionẽ,
ideo interdum vtitur vno nomine pro omnibus fru-
ctibus, interdũ duobus,quando duo ſunt, diſtinguun
tur fructus iuxta duas conditiones. Nam quidam fru-
ctus habent corticem durum, ideſt teſtam: alij vero
mollem. Omnes habentes corticem durum vocan- K
tur nuces, & ita auellana eſt nux. Omnes habentes
mollem corticem vocantur poma, & ita pira,& pru-
na, & quicquid huiuſmodi eſt vocatur poma. Acci-
piendo vnum nomen pro omnibus vocantur omnes
fructus poma,& ita accipitur in propoſito,ſ.de pomis
arborum,ideſt de fructibus omnium arborum.

An ſoluebatur decima de omnibus plantis,& herbis.
Quæſt. CXLVI.

QVAERETVR, an ſoluebatur decima de om-
nibus plantis, & herbis, quas non vocamus ar-
bores,vt de caulibus, paſtinacis, lactucis, & legumi-
nibus. Aliqui dicunt,quòd non: quia Leui.27. capit.
expreſſit Deus res illas,de quibus decimę dabantur,in-
ter quas non erant plantæ iſtæ, cum dicatur. Omnes
decimæ de frugibus,ſiue de pomis arborum. Et tamẽ
iſtæ plantæ non ſunt fruges, etiã non ſunt poma quã-
tumcunque large accipiãtur poma, quia pomum eſt
fructus arboris: iſtæ autem plantæ, neque ſunt arbo-
res, neque arborum fructus,quia iſtæ totaliter come-
duntur,vt caules,& lactucæ,ſed de arbore non come-
ditur,niſi fructus manente arbore.

Dicendum, quòd de his decimæ dabantur, quia
Deuteronom.14.cap.dicitur. decimam partem ſepa-
rabis de cunctis fructibus tuis, qui naſcuntur in terra
per annos ſingulos,ergo cum iſta,quę nominata ſunt
ſint terrę naſcentia, neceſſe eſt, quòd de illis ſoluan-
tur decimæ.

Item patet,quia Chriſtus innuit,quòd in veteri te-
ſtamento ſoluebantur decimæ de iſtis rebus paruis,ſ.
de mentha,& cymino,& ruta ſup.in litera.& Luc.11.
cap.ergo de caulibus, lactucis, & leguminibus à for-
tiori decimæ ſoluendæ erãt.Patet antecedens primo,
quia Phariſæi ſoluebant decimas de mentha, cymi-
no,anetho, & ruta,vel populum ſoluere docebant,&
cogebant ſupra in litera,& tamen non facerent hoc,
niſi putarent ſe ex lege ad hoc obligatos.

Secundo patet,& efficacius, quia Chriſtus dixit.
Oportuit hæc facere,& illa non omittere, & intelle-
xit de decimatione menthæ, & cymini, ſed id, quod
oportet non omitti, illicitum eſt, ſi omittatur: ergo
neceſſaria erat ad ſalutem ſolutio decimarum. De
his conſequentia patet, quia maior neceſſitas videba-
tur ſoluendi decimas de caulibus, leguminibus, ra-
phanis, & lactucis, eo q̃ iſta magis veniunt in vſum
humanum quam illa, nam caules,legumina,& ſimi-
lia ſunt cibus,& veniunt in ſuſtentationem directam
vitæ humanæ: mentha verò anethum, & cyminum
ſunt,vt condimenta,& nõ principaliter, vt cibus, ſed
de condimentis parum ſumitur,quia non oportet eſ-
ſe multum de condimento, vt dicit Ariſt.9. Ethi. ſi-
cut neque oportet eſſe multos amicos,ideo à fortiori
oportet,tã de caulibus, & leguminibus quã de men-
tha,& anetho decimam dari. Dicendum ergo,q̃ lu-
dæi obligabantur dare decimã de omnibus fructibus
terræ, & ideo ſiue de arboribus, ſiue plantis, & legu-
minibus, atq; oleribus quibuſcunq; tenebantur da-
re decimas,quia ita dicitur Deut.14. c.ſ. decimã partẽ
ſeparabis de cunctis fructibus tuis, qui naſcuntur in
terra per annos ſingulos, & ſicut tenebantur ita ob-
ſeruabant decimando de omnibus, quia dr Luc.11.c.
ſ.decimatis mẽtham,& rutam,& omne olus, ſed ole-
ra ſunt herbæ quæ veniunt in cibum noſtrũ, & vſum;
ergo de omnibus herbis venientibus in vſum huma-
num ſoluebant decimam. Cum autem obijcitur, q̃
de pomis arborum ſunt decimæ ſoluendę. Dicendũ,
q̃ non tetigit ibi lex totum, quod decimandum erat,
ſed ea,quæ præcipua ſunt, & reliqua multa alia, quæ
alibi expreſſa ſunt ſaltem ſub nomine communi,ſ.
Deut.14.vbi dicitur, q̃ de omnibus fructibus, qui na-
ſcuntur in terra ſunt decimæ ſoluendæ, & non tenet
locus ab auctoritate negatiuè.

An omnes modi decimarum ſint in nouo teſtamento, qui erant in veteri. Quæſt. CXLVII.

QVAERETVR nũc de decimis, prout ſunt tpe nõ-
ui teſtamẽti:& primo,an ſint in nouo teſtamen
to omnes modi decimarum,qui erant in veteri teſta-
mento. Dicendum,q̃ non, quia in veteri teſtamento
erant tres decimæ,vel decimationes,ſ.duę quæ fiebãt
per ſingulos annos, & tertia, quæ vltra duas illas fie-
bat de triennio in triennium, vt patet Deutero. 14.c.
& ſupra.& tamen nunc nõ fit, niſi vna decimatio per

ſingulos annos, quę datur eccleſiæ miniſtris.

Sed dicetur an hoc immutatum eſt cum decimæ
noſtræ pendeant ex decimis veteris teſtamenti,& ibi
q̃aliter lex iubebat has triplices decimas ſolui.

Dicendum quòd decimę vel aliqua alia,quę in no
uo obſeruantur, & fuerunt prius in veteri, non ideo
manent nunc quia præcepta fuerunt in veteri: nam
ſicut ſtatus ille totaliter ceſſauit,ita & legiſlatio peni-
tus defecit:nã ſicut dicit Apoſtolus ad Heb.7.c.trãs-
lato ſacerdotio neceſſe eſt,vt legis translatio fiat: ſed
manent aliqua quę conuenire inueniuntur ſtatui no
ſtro, & quia aliqua & non omnia conueniunt ſtatui
noui teſtamenti,pauca manent.Sic eſt de decimis:nã
primæ decimæ dabantur ibi pro miniſtris ſanctuarij. B
Nume.18.& Deut.18.Secundæ erant pro ipſis laicis,
vt facerent expenſas & ſacrificia & oblationes de eis
in loco ſanctuarij.Tertiæ decimæ erant pro pauperi
bus. Deut. 14. c. De primis eſt ratio,quòd nunc ma-
neant,ideo manẽt.De ſecundis autem & tertijs non,
ideo nõ manent.Patet hoc,quia primæ erant pro mi
niſtris: nunc verò manent etiam miniſtri, ideo fuit
conueniens manere has decimas, cum miniſtri nũc
Deo miniſtrent loco totius populi, ideo a toto popu
lo debent recipere ſuſtentationẽ,ſicut dicitur.i. Cor.
9.ca. Secunda non manet, quia illa erat ad facienda
ſacrificia oblationes, & expenſas in loco ſanctuarij, C
quando ireut illuc Iſraelitæ, & tamen nunc non ma-
net, quia non ſunt ſacrificia aliqua nunc talia, neque
oblationes huiuſmodi. Neque etiam fiunt expenſæ
eundo ad huiuſmodi ſanctuarium:quia nunc vbique
eſt ſanctuarium, & non eſt locus determinatus ſicut
in veteri teſtamento:quia tunc in ſolo vno loco,quẽ
Deus eligebat impendebatur ei iſte cultus,Leui. 17.
& Deut.12.& 16. Nunc vero in omni loco Eccleſias
conſtruimus,& Deum colimus.Sic enim dixit Io. 4.
Chriſtus quando mulier Samaritana q̃ſiuit a Chri-
ſto vbi orandum, & ſacrificandum eſſet, an in Ieru-
ſalem vel in monte illo, ideſt in monte Garizim,vbi
erat quoddam templum conſtitutum,in quo Sama-
ritani colebant Deum.Et ille ait:Vos,ideſt Samarita-
ni,adoratis quod neſcitis, ideſt in loco,de quo neſci-
tis an De' voluit ibi adorari,nos adoramus quod ſci- D
mus,ideſt Iudæi adorant Deum in loco,quem ſciunt
ab ipſo conſtitutum eſſe ad adorandum. Et ſequitur
cauſa,ſcilicet quia veritas ex Iudęis eſt,ideſt Iudæi ha
bent veritatem circa ſuum cultum,& non Samarita-
ni.Sed dicit,q̃ neutrum iſtorum maneret, inquiens.
Sed venit hora, & nunc eſt,quando veri adoratores
adorabunt patrẽ in ſpiritu & veritate, ideſt venit ho-
ra ſtatus noui teſtamenti, & erat tempore Chriſti,
quando veri adoratores adorarent in ſpiritu, ideſt ſpi
ritualiter non conſiderãdo conditionem locorum,
cum Deus ęqualiter ſit in omni loco, qui propriè in
nullo eſt. Et ideo cum neque ſit nunc ad aliquem lo E
cum peregrinandum ad adorandum,neque carnalia
ſacrificia faciendum, non fuit neceſſaria, aut conue-
niens ſecunda decima,& ita non manet. Tertia quo-
que decima non manet,quia illa erat ad dãdum pau-
peribus,ideſt,vt vna decima fructuũ vnius anni expẽ
deretur in pauperum eleemoſynas per tres annos.Et
fuit hoc conueniens pro Iudęis,qui tenaces erant.Et
ſortè aliter non darent eleemoſynas,vel valde paruã:
voluit autem Deus,quòd ſaltem iſtam decimam ex-
penderent,ſicut dictũ erat. In nouo autem teſtamen
to,vbi magna charitas erat, & abundare debebat iu-
ſtitia noſtra ſuper iuſtitiam Phariſęorum, & ſcriba-
rum.ſup. 5. c. largiores eleemoſynas facerent homi-
nes,ſcilicet dando totum ſuperfluum Luc. 11. quod
dicitur date eleemoſynã, immo & id totum, quod

A habebant dabant a principio,quia vendentes omnes
poſſeſſiones ſuas, ponebant integra precia earum
ad pedes apoſtolorum,& efficiebantur omnia com-
munia. Act.4.c.& ideo non fuit conueniens in nouo
teſtamento ponere iſtam tertiam decimationem,vn
de ſola prima manſit.

Quo iure debeantur decimæ in nouo teſtamento.
Quæſt. CXLVIII.

QVAERETVR cum nunc decimę debeãtur,
& ſoluantur in nouo teſtamento, quo iure
debeantur an diuino,vel humano.

Aliqui dicunt,q̃ iure naturali, & diuino.
Nam ius naturale eſt quod in lege & euangelio cõti
netur in Decre. diſt.1.c.humanum.ſed de decimis ſol
uendis habetur mandatum in lege,ſcilicet Num. 18.
& Deut.14.& 18.& Leui.27.ca.ergo ſolutio decima-
rum eſt de iure naturæ.

Secũdò quia extra de decimis.c. Parrochianos. di
cit Alex.tertius q̃ cum decimę nõ ab homine, ſed a
Deo ſunt inſtitutæ tanquam debitum exigi poſſunt;
ſed quod eſt a Deo inſtitutum eſt de iure diuino, er-
go decimæ inſtitutæ ſunt de iure diuino nunc.

Dicendum q̃ decimæ non ſunt nunc de iure diui
no,ſed ſunt de iure poſitiuo. Primum patet quia de-
cimæ non erant de iure naturali rempore veteris te-
ſtamenti, & ante illud, vt oſtenſum eſt ſupra. Ergo
neque nunc, quia quod aliquãdo eſt de iure naturali
ſemper fuit de iure naturali, & quod aliquo tempo-
re non erat de iure naturali nunquam poſtea eſt de
iure naturali, eo quòd nihil incipit eſſe de nouo de
iure naturali, quia iſtud ius non incipit eſſe per hoc
q̃ conſtituatur,ſed per hoc q̃ infitũ ſit, ſed iſtud inſe
rere fuit à principio,quo Deus naturam rõalem cõ
didit,& tale ei dictamen indidit,ergo quod tempore
veteris teſtamenti non erat de iure naturæ,neq; nunc
erit de iure naturæ.

Secundum eſt,quòd non ſint de iure diuino: quia Quid voca
vocatur nunc ius diuinum ius ſcriptum per Deũ in- tur ius di-
ſtitutum, prout diſtinguitur contra ius naturale non uinum.
ſcriptum,& tunc manifeſtum eſt,quòd nõ ſunt deci
mæ de iure diuino. Nam aut eſſent de iure diuino ve
teris aut noui teſtamenti,ſed neutro modo,ergo nul
lo. Primum patet,quia in veteri teſtamento de deci-
mis ſoluendis agitur Num.18.& Leu.27.ſed non po
teſt ibi præceptum illarum eſſe morale, ideo erit cæ-
rimoniale vel iudiciale. Patet hoc,quia moralia ſunt
naturalia, & tamen decimæ non erant de iure natu-
ræ.Etiam quia non eſt de iure naturæ obligatio deter
minata ad numerum,cum nulla ratio ſuadeat potius
denarium quam vndenariũ numerum vel minorem,
ergo erit cærimoniale vel iudiciale, ſed iſta non obli-
gant nunc,quia omnia huiuſmodi ceſſauerunt, ergo
etiam ceſſat obligatio decimarum nunc.

Secundum eſt,q̃ non eſt præceptũ noui teſtamen
ti ſoluere decimas,illa enim ſolum tenẽtur homines
ſeruare in nouo teſtamento,quæ a Chriſto per ſe,&
per apoſtolos ſunt mandata,iuxta illud infr.18.c.ſ. do
centes eos ſeruare omnia quęcunq; mandaui vobis,
& tamẽ neque Chriſtus neq; apoſtoli aliquid de de-
cimis locuti ſunt,ergo nõ ſunt decimę ex obligatio
ne noui teſtamenti. Sed contra hoc ſunt ferè omnes Op. iuriſta
iuriſtæ, volunt.n.decimas eſſe de iure diuino, & ſub rum.
debito cadere, vt nititur oſtendere Hoſt. in ſũma titu
lo de decimis,& Inn.eo.ti.in principio,& poſt eos fe
rè omnes alij, & allegant ad hoc omnes auctoritates
quotquot inueniunt in veteri teſtamento de decimis ſoluẽdis,allegant etiam dicta ſanctorum,Ambr.

cui 16.q.7.c.quęcūq; ait. Quicunque recognouerit se F
ꝙ fideliter non dederit decimas.i. integraliter de omnibus emendet. Greg. 16.q.7.c.decimas. ait: Decimas a laicis possideri canonica auctoritate prohibemus: & nisi reddiderint, sciant se sacrilegij crimen committere. Et Augustin. 16 quęst. 1. c. decimę, ponit de decimis multa dicta, & Hier. dicit decimas & primitias Dei possessiones interpretari. 16. quæst. 1. cap. reuertimini.

Item dicunt de iure canonico deberi decimas, & non soluentes peccare.

Dicendum ꝙ aliud est dubitare an decimę debeātur: aut quo iure debeantur. De primo nemo dubitat nisi qui indisciplinatus est. Nam omnia decreta & decretales epistolę in titulo de decimis hoc clamant G quibus non assentire, vel ad hęresim vel ad schisma pertinet: sed quo iure debeantur, contentio est: neque esset cōtentio siquis rectè attendere vellet: quoniam planum est eas deberi iure canonico, & nullo alio iure.

Cum autem iuristę vt Hostien. probant tripliciter decimas deberi, scilicet auctoritatibus sacrę scripturę & auctoritatibus sanctorum, & iuribus canonicis patet responsio ad duo secunda. Nam auctoritates sanctorum, & iura canonica probant decimas deberi; sed non quòd debeantur iure diuino, & hoc nos confitemur. Istę enim probationes procederent contra eos, qui simpliciter negarent decimas deberi, sed H non contra nos.

Ad auctoritates autem veteris testamenti dicendum ꝙ nihil probant; quia transiuit vetus testamentum, & istę erant specialiter leges veteris testamenti, ideo non manent.

Item quia lex de decimis erat cærimonialis vel potius iudicialis, sed neque iudicialia neque cęrimonialia manent in nouo testamento, ideo neque lex ista manebit, nisi quis velit præceptum de decimis esse morale, quia talia manent. Et hoc non stat. Primò; quia tunc maneret quantum ad totum, quod in eo constitutum est; sed dispositum erat, quòd daretur leuitis, & non sacerdotibus, ergo non erant dandę sacerdotibus, sed illis nunc dantur, ergo non manent, vt morale.

Prędceptū de decimis non est mo rale.

Secundò quia decimę erant iura, quę dabantur leuitis pro ministerio, sed non erat maior obligatio ex iure diuino neque ex iure naturali ad dandum iura leuitis quā sacerdotibus; imo maior obligatio esse deberet ad iura sacerdotum, quia propinquius Deo ministrabant Nume. 3. & leuitæ erant dati in ministros sacerdotum Nume. 8. & 18. & tamen iura sacerdotum erant primitię, oblationes, vota, redemptiones primogenitorum, & sacrificia, Numer. 18. cap. ergo ista etiam tanquam moralia manere debent, sed non manent, ergo neque præceptum de decimis manet nunc.

Tertiò, quia prędcipuum est id, quod leuita vel sacerdos facit colendo Deum, quam id quod datur ei K
pro ministerio hoc, sed cultus ille, quem sacerdotes & leuitę faciebant in tabernaculo fęderis, pro quo dabantur eis decimę & alia iura, Num. 18.c. cessauit; quia iam neque est sanctuarium illud, neque fit aliquod ministerium in eo. ergo neque manent iura, quæ dabantur pro eo, quę erant decimę.

Quartò quia si morale esset non posset in aliquo mutari, neque dispensari cōtra illud, quia prędceptum Dei est, & non potest aliquis supra præcepta Dei aliquid, scilicet mutando, aut dispensando, sicut apparet circa præcepta Christi: quia nemo potest circa aliquod illorum dispensare, licet quædam eorum essent quasi cæremonialia, imo verè cęrimonialia, vt de baptismo, & de omnibus sacramentis, & de quibusdam alijs obseruantijs, quas Christus dedit Apostolis. sup. 10. & Luc. 9. & 10. cap. & tamen circa decimas dispensatur cum aliquo, ꝙ non soluat decimas, & valet circa illas pactum & consuetudo & prędscriptio, ergo non sunt de prędcepto diuino.

Quintò quia tantæ necessitatis erat in veteri testamento, quòd leuitę soluerent decimam decimę summo sacerdoti quandiu laici darent decimas leuitis; sed non manet nunc quòd leuitę vel sacerdotes dent decimam decimę summo sacerdoti, ergo neque manet ex illo præcepto necessitas aliqua ad decimas. Necesse est igitur dici, quòd non maneat obligatio aliqua ad decimas, vel quòd illa non maneat ex prędcepto dato a Deo, quia ex illo æqualiter erat obligatio ad iura sacerdotum, sicut leuitarum, & æqualiter ad decimam decimæ sic ad decimam, vel quòd aliquis determinauerit manere debere decimam istam & non alia iura sacerdotum, aut leuitarum, & tunc iam non habebit decima vim suam ex prędcepto Dei quod perijt, sed ex determinātę, & ita erit decima de iure humano, & non de diuino, quia ab homine determinatū est. Sic enim fuit de obseruatione diei dominicę. Nam ex mandato Dei colebatur sabbathum loco cuius successit dies dominica, & tamen manifestum est, quòd obseruatio dominicę diei non est de iure diuino, sed est de iure humano canonico. Quod satis apparet quia potest mutari in alium diem, & potest Ecclesia totaliter illum diem tollere, vel dispensare circa illius obseruationē. De sabbatho autem verum erat, quòd esset de iure diuino obseruatio eius quandiu mansit lex Moysi, ergo decima nunc non est de iure diuino.

Obseruatio dominicę nō est de iure diuino.

Sed allegant etiam ad hoc auctoritates noui testamenti, vt supra in litera. Oportuit hæc facere, & illa non omittere. Et illud Luc. 11. c. scilicet. Decimatis mentham, & rutam, & omne olus. Et illud Luc. 18. scilicet. Decimas do omnium, quę possideo. Ergo ex his saltem patet, quòd manet ex nouo testamento necessitas decimarum.

Dicendum, ꝙ ista nihil faciunt. De primo patet I
quia Christus nihil ibi iubet, neque etiam asserit manere nunc aliquam obligationem decimandi, sed loquitur contra Iudæos ex cōditione veteris testamenti, in quo erat necessitas decimandi. Et apparet quia dicit, oportuit hęc facere, idest fidem, misericordiam & iudicium, & illa non omittere, scilicet oportuit non omittere minutas decimas quasi dicat, tunc oportuit, nunc verò non oportet nisi instituatur de nouo. Ad secundum planum est, quòd nihil facit sed solum refert factum Iudæorum, i. ꝙ ipsi decimabāt ista minuta, sed hoc nihil inducit pro nobis. Nam ita refert Christus. supra 8. c. ꝙ in emundatione leprosi fiebant quædam cærimoniæ legis, & tamē nunc non obseruantur aliquæ tales cærimoniæ in emundatione leprosorum.

Sed adhuc istud adiuuat pro illa parte, quia Christus iussit expresse mundatis à lepra ostendere se sacerdotibus, & facere cęrimonias legis Moysi. supra 8. & Luc. 17.c. decimas autem nulli etiam Iudæo iussit soluere, ergo ex verbis Christi nulla significatur necessitas soluendi decimas.

Ad tertium eodem modo dicitur, ꝙ ibi solum narrat ille Phariseus, quid faciebat, sed illud apud nos nullum ius constituit.

Sed adhuc obijcietur, quòd sint de iure diuino, quia extra de deci. cap. Parrochianos. dicitur, quòd cum decimæ non ab homine, sed ipso domino sint in-

stitutæ quasi debitum exigi possunt. Etiam eod. tit. cap. tua. dicitur ꝙ concessio Imperialis non pōt quicquā a solutione decimarum eximere, quæ diuina constitutione debentur. Etiam eodem tit. cap. tua nobis. dicitur, ꝙ decimas in signum vniuersalis dominii sibi reddi præcepit. Etiam eodem tit. cap. in aliquibus. dicitur ꝙ illæ decimæ sunt soluendæ, quæ debentur ex lege diuina, vel loci consuetudine approbata: ergo de iure diuino debentur nunc decimæ. A

Dicendum, ꝙ decimæ non debentur nunc de iure diuino, neque naturali, sicut ostensum est supra. Ad allegationes in cōtrarium aliqui dicunt negandas esse quasi falsas, licet sint Romanorum Pontificum, ga in hoc eis præponi debent, qui melius intelligunt sacram scripturam, q̄ illi. Et hoc verum est, quòd circa diffinitionem cautarum, & omnia, quæ pertinent ad iurisdictionem, magis est standum vni decretali, q̄ dictis omnium Sanctorum sapientum; idest, August. Hierony. Ambro. & cæterorum sapientum etiam nō Sanctorum, & tamen circa expositionem sacræ scripturæ magis est standum Doctoribus peritioribus, q̄ dictis Romanorum Pontificum. Sic dicitur in Decretis. 20. dist. §. decretales itaque. in textu, & Glo. Dicere autem, an decimæ solui debeant, vel non, est aliquid iurisdictionis, & ideo in hoc magis est standum vni decretali, quàm omnibus expositoribus scripturæ quantumlibet sapientibus: dicere autem an solutio illarum sit de iure diuino, vel non: non est iurisdictionis, sed sapientiæ, ideo magis super hoc credendum est sapientibus expositoribus sacræ scripturæ, quàm dictis Romanorum Pontificum. B

Sed dicere Romanos Pontifices errare, potissimè vbi aliquid in scriptis tradunt, & maxime condendo ius, sicut nunc, & adhuc potissimè quando multi idē asserunt, sicut hic, vbi Alexander Tertius, & Innocentius Tertius illud dixerunt, vt patet ex titulis ipsarum Decretalium allegatarum, & adhuc potissimè, quia hoc assertum est in concilio generali, vt patet in allegata Decretali in aliquibus, quæ facta est in concilio generali, vt patet ex suprascriptione eius (in conciliis tamen generalibus solent veritates multum deperari) dicere igitur tales Pontifices errasse, non est bene dictum, & hoc nos abhorremus, ideo dicendum, quòd omnia dicta illorum supra allegata vera sunt, sed per hoc non tollitur, quin decimæ sint nunc de iure diuino. D

Ad primum de cap. parocchianos. dicendum, ꝙ instituta fuerunt decimæ a Deo solo, & non ab homine, quantum ad primam institutionem, quæ fuit in Veteri Testamento, & tamen illa institutio cessauit, cum etiam tota lex cessauerit, & secuta est alia institutio in Nouo Testamento, non per Christum, neque per Apostolos, sed per summos Pōtifices, qui ad hoc potestatem habent, vel per ipsam Ecclesiam generalem in conciliis, & quantum ad istam institutionem sunt ab homine, & nō a Deo, licet aliqui Iuristæ illo cap. parocchianos. exponant, ꝙ non sunt institutæ ab homine, scilicet, tantum, quia etiam a Deo institutæ sunt. Sic tenet Hostien. & Ioan. And. in nouella. Sed prædcedens expositio est melior, quam ipsi quoque sequuntur. E

Sed tunc obiicietur, si nunc non est decima de iure diuino, quomodo facit ad propositum id, quod inducitur ibi pro ratione, scilicet, quia decimæ sunt institutæ a Deo, & nō ab homine, tanquàm debitum exigi poterit: nam loquitur Papa de exactione decimarum, quæ nunc fit a parocchianis: ergo innuit, quòd nunc quoque sunt de iure diuino, & non solum in prima institutione.

Dicendum, ꝙ multum facit ad intērionem Papę. Primo, quia licet nunc obligatio decimarum non sit de iure diuino, sed de iure humano, tamē quia soluere decimas est magnum onus, fortasse non auderet Papa, siue Ecclesia apponere illud super omnes homines, nisi exemplum habuisset a Deo, & quia Deus illud prius imposuit Iudæis, ausa est Ecclesia illud imponere omnibus Christianis. Et est fortis ratio ad respondendum saltem cōquerentibus de impositione decimarū, quia aliqs dicere et iniustū est tam graue tributū imponi hominibus. Et rñdetur, ꝙ non, ga Deus instituit a principio decimas, & non homo, sed Deus nullum iniustū imponit: ergo iusta erat tunc institutio decimarū, sed sacerdotes noui testamenti digniores sunt sacerdotibus, & Leuitis veteris testamēti: ergo cum illis soluerentur decimę, iustius erit his decimas solui, & ideo ex eo ꝙ Deus illas instituit, tequitur quòd tanquàm debitum exigi possunt. Deus instituit decimas.

Secundo potest accipi sic ratio, s. Deus instituit decimas, & illa institutio non manet nunc, quia omnes leges, quæ sunt proprię de veteri veteslamento, perierunt, cum ipsum vetus testamentum periit, & tamen ratio institutionis manet, s. Deus instituit decimas ad tuitionem ministrorum suorum: nunc quoque sunt ministri Dei, ideo debetur illis sustentatio. Et sic Ecclesia potuit instituere decimā, aut maiorem portionem, scilicet, octauam, vel septimam pro ministris. Et si iuste instituit, debita est: ergo decima tanquàm debitum exigi potest. Et ratio debiti probatur ex diuina institutione, & sic licet non maneat nunc diuina institutio facta circa decimas, sed solum institutio facta per Ecclesiam: tamen institutio facta per Deum, multum facit ad probandum decimas esse debitas, vt dictum est. C

Ad secundum, s. ad cap. tua. vbi dicitur, ꝙ decimæ diuina constitutione debentur. dicendum, ꝙ Imperator cum sit purè laicus non potest quidquam facere contra iura Ecclesiæ, & non potest immutare aliquem canonem, qui statuitur auctoritate Ecclesię, vel summorum Pontificum: vnde non solum ordinatio alicuius laici, quantumcunq; religiosi, & potentis est nullius valoris, si fit in prędiudicij Ecclesię. eo. ca. tua. & de cōstitutionibus. cap. quę in Ecclesiarū. Sed etiā si in fauorē magnū Ecclesię sit, non valet talis constitutio, & ordinatio, nisi per Ecclesiā fuerit approbata. eo. tit. de cōstitut. cap. Ecclesia Sanctę Marię. Et quia exemptio alicuius a solutione decimarum erat valde prędiudicialis Ecclesię, & si solius Ecclesię, vel rationē Pōtificis auctoritate decimæ introductæ fuissent, nō poterat Imperator eximere quemquam a decimarū solutione, & ideo a fortiori non poterit eximere ab eis, quę debentur diuina constitutione, non quidem ꝙ nunc maneat diuina constitutio de decimis, sed ꝙ ratio illius manet in constitutione Ecclesiæ facta de decimis, & firmior, atque certior esse videtur constitutio Ecclesiæ de decimis soluendis, quia prędcessit circa hoc diuina constitutio, qm̄ si non prędcessisset, sed habuissent decimæ ortum ab Ecclesiæ cōstitutione. Aliter potest intelligi, ꝙ per hoc Papa faciat differentiam decimarum, s. Ecclesia per constitutiones suas, voluit Catholicos obligare ad decimas omnium rerum, & potissime ad illas, quę expresse ex diuina lege iubentur. In lege autem apparet expressum prędcęptū de decimis prædialibus. De personalibus autem non, & ideo solutio decimarum prædialium, etiam nunc est sub maiori necessitate, q̄ solutio decimarum personalium, & ita procedit argumentum Papæ, s. quòd Imperator non potest eximere aliquem a solutione decimarum, & maxime a solutione illarum, quæ diuina constitutione debentur, i. debebantur in veteri

Imperator nihil pōt facere cōtra iura Ecclesię.

Solutio de cimarū p. dialium est ma iotis ne cessitatis, q̄ personaliū decimarū solutio.

Universidad de D… Bibliot…

testamento per expressam Dei cõstitutionem, & hoc non quasi maneat nunc constitutio illa Dei de decimis, sed quia Ecclesia nunc magis obligat ad prędiales, quę debēbantur tunc diuina constitutione, quàm ad personales, quæ non debebantur tunc diuina constitutione saltem expressè.

Ad tertium, s. ad cap. tua nobis. Vbi dicitur, ꝙ decimas in signū vniuersalis dominij Dominus sibi reddi pręcepit. Dicendum, ꝙ inducitur illa litera ad hoc ꝓpositum, s. ꝙ decimæ debent solui integraliter non deducto semine, neque sumptibus factis in agricultura. Et probat, quia Deus non est deterioris conditionis, q̃ dominus temporalis, sed tẽporalibus dominis datur portio debita fructuum non detracto semine, neque sumptibus: ergo debet sic decima solui Deo: dicitur autem solui Deo decima, quia soluitur ministris eius pro cultu, quem ei impendunt, & ad hoc ꝙ decima sit Deo debita ostẽdit dicens, s. ꝙ Deus illam reseruauit sibi in signum vniuersalis dominij, vel pręcepit reddi. Non quidem ꝙ nunc maneat istud præceptum Dei de reddendo sibi decimas, sed fuit in veteri testamento: nunc vero manet constitutio Ecclesiæ, quæ fundatur super eadem ratione. Sed cum dicitur, quod in signum vniuersalis dominii, idest, dominii omnium hominum iusserit solui decimas, qa tunc iuberet hoc omnibus hominibus, sed non iussit omnibus hominibus, sed solis Iudæis, quibus legem dedit: ergo non designauit vniuersale dominium, idest, omnium hominum, sed designauit vniuersale dominium, idest, omnium rerum possessarum. Et hoc bene patet: nam de omnibus fructibus nostris iussit sibi reddi decimam in signum dominii: ergo fecit in signum vniuersalis dominii: nam si non esset Deus omnium rerum nostrarum Dominus, non iuberet solui decimas de omnibus, sed solum de illis, quarum dominus esset, quia aliàs vsurparet aliena, & esset iniustus.

Ad quartum de cap. in aliquibus. dicendum quòd ibi expresse voluit decretalis facere differentiam inter decimas, s. quòd quędam debentur diuina lege: alię vero approbata consuetudine locorum. Et non est sensus, quòd nūc debeantur aliquæ decimæ ex lege diuina, quia illa lex diuina data de decimis iam nō manet, sed est sensus, quòd nunc omnes decimæ debentur de iure canonico tam prædiales, q̃ personales, sed circa prædiales non attenditur cõsuetudo, siue in substantia, siue in quantitate, siue qualitate, idest, de quibus rebus, & quãtum, scilicet, an decima, vel duodecima, vel minor quota. Quia de lege diuina statutum fuit de quibus, & quãtum solui deberet, & ideo circa hoc lex canonica non recipit aliquam immutationem, cum diffinitum inueniat de lege diuina, circa personales autem, quia de lege diuina non erant expressę non facit lex canonica tãtam necessitatem, & determinationem solutionis, sed est magis auctoritas consuetudinis circa substantiam, & quantitatẽ, idest, de quibus rebus, & quota portio soluatur. Et propter hoc fecit circa tales decimas mentionem de consuetudine approbata.

Decima ẽ de iure canonico debita.

Tertium autem manet præcipuum, s. quòd decima solum sit debita de iure canonico. Nam de iure naturæ non debetur, vt ostensum est, neque de iure diuino, quia licet aliquando de iure illo debebatur, tamen cessauit illud ius, & iam non debetur, ideo vel non debetur, vel debetur de iure canonico. Nam de iure ciuili non debetur, cum illud non imponat onera pro ministris Dei, neque etiam est aliqua lex ciuilis, quæ obliget omnes Christianos, cum non sit aliquis vnus princeps secularis omnium, sicut est vnus princeps Ecclesiasticus, idest, Papa.

F Et ista est causa quare circa solutionem decimarum Papa habet plenam potestatem, & quare consuetudo, & præscriptio locum habent. Nam Papa potest eximere aliquem ab onere decimandi, etiam decimas vnius Ecclesiæ potest transferre in aliam, vel in laicum saltem fructus decimarum, licet nō ius decimandi. Et quod plus est potest cõcedere canonem, vt non sit decima, sed vicesima, aut tricesima. & hoc generaliter: immo & posset totaliter decimas tollere licet peccaret, poterat tamen sine peccato tollere totaliter decimas surrogando aliqua alia iura, de quibus competenter sustentarentur ministri Ecclesiæ, qa aliàs non manentibus reditibus, nulli essent ministri, & hoc esset subtrahere Christo cultum, quod sine

Papa põ totaliter decimas tollere.

G peccato fieri non potest. Præscriptio etiam, & consuetudo circa decimas locum habent maxime inter Ecclesiã, & Ecclesiã, sed nulla istorum haberent locū si de iure diuino, quod nūc maneret esset decima. Nã circa nulla pręcepta legis Christi, aut legis naturæ hẽt locum præscriptio, aut consuetudo quantumlibet lõgęua. extra de consuetudine. cap. vltimo. neq; etiam Papa põt mutare aliquã legẽ Christi, neq; dispensare circa eam: quantumcunque illa sit cæremonialis. Qui autem volunt facere decimas esse debitas de iure diuino, ideo ad hoc nituntur quasi si de solo iure canonico sit, quòd non erit debita. Vel quod plus est, scilicet, quia vulgares non inclinabantur ad illam soluendam, quasi imposita fuerit ex auaritia clerico-

Papa non põt mutare aliquam legẽ Christi, neq; dispẽsare circa eam.

H rum, & per ipsosmet, & tamen planum est, quòd licet non sit de iure diuino, est debita: quia auctoritas Ecclesiæ potuit illam facere debitam: potissimè cum fuerit prius instituta de iure diuino, & nūc ex eadem causa instituatur in iure humano.

Sed cõsiderandum, quòd aliqui Theologi, vt Beatus Thomas de Aquino volunt decimas partim esse de iure naturæ, partim de iure diuino, partim de iure positiuo, & inquantum est de iure diuino dicit partim esse præceptum morale, partim iudiciale, partim cæremoniale. Vnde ait sic secunda secundæ quæstio. 87. artic. primo. Decimæ in Veteri Testamento dabantur ad sustentationem ministrorum Dei. Vnde dicitur Malach. 3. cap. Inferte omnem decimam in

Op. Theologorũ, & præcipue Tho. penes decimarũ considerationem.

I horreum meum, vt sit cibus in domo mea. Vnde præceptum de solutione decimarum, partim quidem erat morale inditum rationi naturali, partim autem erat iudiciale, ex diuina institutione robur habens. Quòd enim his, qui diuino cultui ministrabant ad salutem totius populi, populus necessaria ministraret ratio naturalis dictat, sicut & his, qui communi vtilitati inuigilant, scilicet, principibus, & militibus, & aliis debentur stipendia victus a populo. Vnde Apostolus hoc probat. 1. Corinth. 9. cap. Per humanas consuetudines, dicens: Quis militat vnquàm suis stipendiis? quis plantat vineam, & de fructibus eius non edit?

Sed determinatio certæ partis exhibendæ mini-

K stris diuini cultus non est de iure naturali, sed est introducta institutione diuina, secundum conditionem illius populi, cui lex dabatur, qui cum in duodecim tribus esset diuisus: duodecima tribus, scilicet, Leuitica tota erat diuinis ministeriis mancipata, & possessiones non habebat: vnde conuenienter institutum est, vt reliquæ vndecim tribus decimam partem suorum prouentuum Leuitis darent, vt honorabilius viuerent, & quia aliqui per negligentiam, vel aliàs erant transgressores, rei iudicabantur: vnde quantum ad decimationem decimæ partis erat iudiciale, sicut & multa alia in illo populo instituta erant ad æqualitatem inter homines adinuicem conseruandam, secundum illius populi condi-

conditionem, quæ iudicialia præcepta dicuntur, licet ex consequenti aliquid significarent in futurum, sicut omnia eorum facta, iuxta illud 1. Corin. 10. ca. Omnia in figura contingebant illis. In quo conueniebant cum cęremonialibus pręceptis, quæ principaliter instituta erãt ad significandum aliquid in futurum. Vnde præceptum de decimis soluendis significat aliquid in futurum. Qui enim decimam dat, quæ est perfectionis signum, eo quòd denarius est quodammodo numerus perfectus quasi primus limes numerorum, vltra quem numeri non procedunt, sed reuertuntur ab vno nouem sibi partibus reseruatis, protestatur, quasi in quodam signo ad se pertinere imperfectionem, perfectionẽ vero, quę erat futura per Christum expectandam, neque tamẽ propter hoc est cęremoniale pręceptum, vt dictū est. Est autem hęc differentia inter cęremonialia, & iudicialia legis pręcepta, quia cęremonialia obseruare tẽpore noui testamenti illicitum est, iudicialia vero, & si non obligent tempore gratiæ, possunt tamen obseruari absq; peccato, & ad eorum obseruantiam aliqui obligantur, si statuantur auctoritate eorū quorū est condere legem, sicut est præceptum iudiciale veteris testamenti, ꝙ qui furatus fuerit ouem, reddat quatuor oues. Exo. 22. ca. ꝙ si ab aliquo rege statuatur in terra sua tenebuntur subditi eius illud obseruare, ita etiam determinatio partis soluendę ministris cultus diuini est auctoritate Ecclesię tempore noui testamenti introducta s̃m quandam humanitatem, vt s. populus noui testamenti non minus exhiberet ministris noui testamenti, quàm populus veteris testamenti exhibebat ministris veteris testamenti, cū tñ populus nouę legis ad maiora obligetur. Iuxta illud supra 5. ca. nisi abundauerit iustitia vestra plusquàm Pharisęorū, & Scribarum non intrabitis in regnum cœlorum. Et cum ministri noui testamenti sint maioris dignitatis quàm ministri veteris testamenti, vt probat Apostolus 2. Corin. 3. vnde concludit, ꝙ ad solutionẽ decimę partim tenentur homines ex iure naturali, partim ex institutione ecclesię, quę tamẽ pẽsatis opportunitatibus temporum, & personarū posset partem illam determinare soluẽdam. Ex hoc etiã apparet, quòd solutio decimarum nunc non est, nisi ex Ecclesię institutione, quia pręceptum de decimis soluendis in veteri testamento erat iudiciale, & cessauit, & iam non potest quemquam obligare nisi de nouo instituatur, & sic obligat nunc, inquantum ecclesia instituit illud de nouo, sed iam non potest vocari præceptum de iure diuino, quia non habet vigorem aliquem ex diuina institutione, sicut illud, quod dictum est, Qui furatus fuerit ouem, reddat quatuor oues, erat præceptū iuris diuini iudiciale, quod expirauit. Si autẽ aliquis princeps in terra sua illud statueret seruandum obligaret subditos, & tamen iam nō vocaretur pręceptum iuris diuini, sed humani, sic cū solutio decimarū habeat nunc vigorẽ ex institutione ecclesię, & non ex diuina institutione, quæ iã cessauit, non dicentur decimę esse de iure diuino, sed de iure canonico, potissime quia præceptum de soluendis decimis non manet nunc, sicut in veteri testamento, quia ibi soluebantur solis Leuitis, & non sacerdotibus, & Leuitę rursus dabant decimam decimæ summo sacerdoti Nume. 18. cap. nunc vero non soluuntur Leuitis, sed sacerdotibus, & non datur inde aliqua decima summo pontifici.

Item dicendum, quòd solutio decimarum nunc strictè sumpta nullo modo est de iure naturali, quia si aliquo modo esset de iure naturali, vel esset quantum ad totum, vel quantum ad partem aliquam, sed ad nullam partem decimę manet obligatio de

A iure naturali. Et patet, quia de iure naturali est, quòd ministris cultus diuini loco totius populi prouideat in necessarijs ipse populus, quòd tamen det eis pecuniam, vel fructus rerum non est de iure naturæ. Decima tamen dicit solutionem certæ partis omnium fructuum terrę, & si non maneat tota, soluetur saltem aliqua pars fructuum terræ, vt vicesima, vel tricesima, aut centesima, & tamen de iure naturæ non est obligatio ad soluendam aliquam partem fructuum terræ, quia satis est dare aliquam summam pecuniæ non habendo respectum ad valorem decimæ fructuum, vel alicuius partis eorum. Ergo de iure naturæ non erat, neque est debita decima, neque pars decimę, & ita nullo mo-

Decima qd ꝓprie dicat.

B do manet decima de iure naturę, potuisset enim Ecclesia statuere, quòd nulla pars fructuum daretur ministris Dei, sed certa pecunia ad sustentationem non habita compensatione ad aliquem valorem fructuum.

Secundo quia de iure diuino ita erat in veteri testamento redemptio primogenitorum facta sub certo precio, scilicet, quinque siclorum, qui pertinebant ad sacerdotes, Num. 3. & 18. sicut solutio decimarum, & æqualis obligationis ambo videbantur, & ęqualiter pertinere ad ius naturæ, & tamen nemo dicit nunc manere de iure diuino, vel de iure naturæ reditus redemptionis primogenitorum quantum ad totum, vel partem, neque etiam alia iura sacer-

C dotalia, quæ erant in veteri testamento Num. 18. ca. ergo neque obligatio decimarū manet quantum ad totum, vel partem nunc de iure diuino, vel iure naturæ, sed solum, quòd prouideatur ministris in necessarijs. Et hanc prouisionem limitauit ecclesia de nouo ad decimam partem fructuum, quę decimatio non magis succedit loco decimę quę ibi soluebatur, quã loco aliorū iurium sacerdotaliū, immo loco omniū succedit, non manet igitur nunc decima, vt est de iure diuino, sed vt est solum de iure canonico.

Ad primum in contrarium dicẽndum, quòd neque de iure naturæ, neque de iure diuino est nunc decima, & cum dicitur, quòd est de iure veteris testamenti, quod vocatur ius naturale. Potest dici vno

D modo, quòd fuit aliquando sic de iure naturę, tamen iam nō est, quia cessauit vetus testamentum, & ideo neque ipsum vocatur iam ius naturæ.

Secundo potest dici, & melius, ꝙ nō innuitur ibi, ꝙ ius naturale est id, quod in lege, & Euangelio continetur, quasi omne, quod in lege, & Euangelio continetur vocetur ius naturale, quia nunquã sic vocamus, sed est sensus, ꝙ ius naturale est, quod est ex inclinatione naturali, sicut illud, quod tibi nō vis, alteri nō facias. Et hoc tã in lege Moysi, q̃ in Euãgelio scribitur, sed cætera, quę sunt in lege, & Euãgelio nō vocãtur de iure naturę, & ideo pręceptū veteris testamẽti de decimis, licet nūc maneret nō vocaretur de iu-

E re nãę. Ad s̃m de. ca. parrochianos iã solutū est supra.

Quot modi decimarum erant in veteri testamento.
Quest. CXLIX.

QVAERETVR quot modi decimarum erant in veteri testamento. Dicendum, quòd erant quatuor. Primę decimę erant, quas laici dabãt Leuitis de omnibus fructibus terrę, Nume. 18. & Leuiti. 27. cap. Secundæ decimæ erant, quas Leuitæ rursus ex his suis decimis separabant, scilicet, decima decimæ, quæ erat centesima omnium fructuum Israel. Et hanc decimam Leuitæ dabant summo sacerdoti, Nume. 18. capitu. Tertię decimę erant quas singuli laici separabant, vt comede-

rent eas, quando irent in templum Domini ter in anno, Deut. 14. cap. Quartę decimę erant, quę non separabantur quolibet anno, sed solum fiebant de triennio in triennium, & quisque recondebat eas apud se ad faciendum inde eleemosynas pauperibus, Deut. 14. cap. De his omnibus decimis Hierony. super Ezechielem, & extra de deci. cap. decimam.

Iuristarum omniũ sententia, quòd decimę vere test. maneãt in no.

Dicunt autem Iuristæ manere ista quatuor genera decimarum nõ in se, sed in aliquo simili. prima enim decima manet, quia datur integraliter ministris Ecclesię laicis. Loco secundę decimę dicunt succesisse partes decimarum, quas dãt Ecclesię parrochiales Episcopis; vel, quæ dantur aliquando Papę, vel alicui principi sęculari de mandato Papę. loco tertię decimę dicunt succesisse oblationes quasdam, sicut in quibusdam prouinciis consuetum est, ꝙ quilibet faciens anniuersarium celebrari inuitat quolibet anno ad anniuersarium sacerdotes. Loco quartę decimę succeserunt eleemosynæ, quas quisque facit pauperibus.

Sed in his non oportet immorari, quia non manẽt nunc pręcepta illa veteris testamẽti, quibus quatuor illi modi decimarum soluebantur, cum nullum pręceptum illorum nũc maneat. Sed decima prima soluitur nunc non ex præcepto diuino, sed ex noua institutione facta per Ecclesiam, vt dictum est præcedenti quæst. De alijs decimis non est datum aliquod præceptum per Ecclesiam, neque soluuntur: nam non fuit conueniens. De secundis, quæ dabantur summo sacerdoti patet: quia nunc summus sacerdos, ideſt, Papa habet aliunde, vnde viuat, & non percipit decimam decimarum, licet si interdum velit pro Ecclesiæ necessitatibus, & suis non solum decimam decimæ, sed & maiores partes, habere poterit. De tertijs patet, quia nunc nõ est aliquod vnum templum, quo eundum sit, & in quo sacrificia carnalia, & libamina iam offerenda sint. De quartis patet, quia non expediuit arctari hominem ad dandum per triennium in eleemosynas vnam decimam, ideſt, vnius anni decimam fructuum, quia hoc erat pro auaris, & imperfectis quales erant in veteri Testamento. Nunc vero cũ charitas, & iustitia nostra superabundare debeant largiores eleemosynæ impendendæ sunt. Vnde non fuit conueniens assignari certam partem fructuum, quia in hoc daretur via arctandi charitatem.

Rursus istæ adaptationes, quas faciunt Iuristæ de decimis illis ad decimas nostras, & ad alia opera sunt multum largę, & procedunt ex hoc quasi necessarium putent pro omnibus illis dandum esse aliquid simile in Nouo Testamento. Sed hoc est superuacuum, quia non est necessarium, immo neque conueniens pro qualibet cæremonia, vel obseruatione Veteris Testamenti assignare aliquid in Nouo, quia hoc esset onerare nos rebus superuacuis, ideo non oportet pro illis quatuor generibus decimarum in Veteri Testamento ostendere aliquid simile, vel conueniens in Nouo Testamento.

Quot sunt species decimarum in Nouo Testamento. Quæst. CL.

QVAERETVR quot sunt species decimarum in Nouo Testamento. Dicendum, ꝙ sunt tres. Quædam vocantur prædiales: aliæ personales, aliæ mixtæ. Vocantur prædiales quę de fructibus prędiorum soluuntur, vt de vino, pane, oleo, leguminibus, & generaliter de omnibus oleribus. hęc enim in prędijs sunt. Secundę vocantur personales, quæ personę intuitu redduntur, & non sunt fructus terræ, sed potius sunt fructus, vel lucra personę, & sic est de venatione, de militia, de aduocatione, de artificio quolibet, de quibus infra dicetur latius. Nã ista nõ insurgũt ex aliquo agro, sed ex industria, & labore personali acquiruntur, & distinguunt iura inter has duas decimas, vt patet extra de parrochiis. cap. significauit. cum dicitur: Ita ꝙ si de agris in eorũ parrochia constitutis fructus percipiũt, & in vltra marinis partibus rõne prędiorũ decimę persoluuntur: deinceps eis ipsas cũ integritate persoluant, dicto vero Aconeñ. tanq̃ diœcesano suo cogãtur de cęteris respondere. Et ita innuit quasdã decimas rõne prædiorũ solui, quę a prędiis vocantur prędiales, & soluũtur in parrochia, vbi sita sunt prędia: alias vero decimas dixit esse soluendas diœcesano non rõne prędiorũ, & hęc vocantur personales. Et clarius extra de decimis cap. ad Apostolicę. Vbi vocãtur quędã personales de cimę, alię vero decimę messium, & fructuũ arborũ, s. noueris igitur, ꝙ æquum est, ꝙ illi ecclesię decimę personales reddãtur ab eis in qua ecclesiastica percipiũt sacramenta, decimas vero messium, & fructuũ arborũ, &c. sed de messibus, & fructibus prędiales dicuntur, quia in prędiis colligũtur. Tertię vocantur mixtę, & istę sunt, de quibus non bene cõstat, an totaliter prędiales, an totaliter personales sint. Sic est de decima de fętu pecorũ, quę pascũtur gregaliter sub humana custodia, vt sunt oues, boues, & caprę. Nam fructus istorũ partim proueniunt de agris, de quibus pascuntur, & ideo fructus agrorum esse quodammodo censentur, partim autẽ ab humana cura, s. custodia ne lupus laceret, & inuadat, quia tunc periret totus grex, neque supereſſet aliquid, quod decimaretur, & ideo solutio decimæ de pecoribus, partim pertinet ad modum prędialium, partim ad modum personalium, vt infra dicetur. Et istę sunt proprię species decimarũ, quia differunt penes ea, quæ decimantur. Modi autem quatuor decimarum, quæ dabantur in Veteri Testamento, de quibus præsenti quæst. non vocantur species decimarum, quia omnes redeunt ad vnam speciem decimarum, scilicet, ad decimas prędiales, quia omnes illę de prędiis colliguntur.

An solutio decimarum personalium sit de necessitate præcepti, & quo iure debeantur. Quæst. CLI.

QVAERETVR an solutio decimarum personalium sit de necessitate pręcepti, & si sit quo iure debeantur.

Ad primum dicendum, quòd sic, cum constet ipsa iura expresse loqui de illis, vt extra de decimis, cap. peruenit. vbi de prouentibus molendinorum, & pistariarum decimæ soluuntur, & tamen istæ sunt personales, & in capitu. nuncios. vbi de fructu apum, ideſt, melle, & cæra redduntur decimę. Et de molendino ad ventum, cap. ex transmissa, & generaliter de omni re, quæ licitè acquiritur, eodem cap. de negociationibus quoque licitis decimæ dantur, cap. pastoralis, sed omnia hæc pertinent ad decimas personales: ergo debentur ex præcepto, & apparet potius, quia nisi deberentur ex præcepto, & apposset excommunicari non soluens, & tamen excommunicatur, & sic compellitur eas soluere in allegato cap. peruenit.

Ad secundum dicendum, quòd aliqui putant, ꝙ decimæ personales sunt de iure diuino, & sic tenent multi Iuristarum, vt Innoc. Hostien. & Ioan. And. in nouella. de deci. in summa.

Sed dicendum, ꝙ certum est, ꝙ non sunt nunc decimę personales de iure diuino, siue accipiatur diuinũ pro naturali, siue ꝑ positiuo. De primo patet, qa nullę decimę sunt de iure naturę, cũ assignatio, vel taxatio certæ partis pertinet ad ius positiuum: ergo neq; decimæ personales. Patet de hoc supra. Accipiendo de iure diuino, i. posito a Deo, etiam dicẽdum est, ꝙ nõ sunt de iure diuino. Nam maioris obligationis sunt decimæ prædiales, q̃ personales, & magis determinatæ in iure, & tamen prædiales non sunt nunc de iure diuino, sed solum de iure canonico, vt ostensum est supra: ergo a fortiori personales non erunt nunc de iure diuino.

Sed dubium solum manet, an sicut prædiales, licet non sint de iure diuino, fuerunt tamen aliquando, s. in veteri testamento, an sic personales fuerũt aliquãdo de iure diuino, scilicet, tempore veteris testamẽti.

Aliqui, s. Iuristæ dicunt, ꝙ sic, & ad hoc allegant auctoritates, s. Deut. 12. cap. offeretis decimas, & primitias manuum vestrarum. Et intelligunt decimas manuum, & primitias manuum, sed decimæ manuum sunt decimæ personales, quia pertinẽt ad industriam, & laborem personæ, vt distinguuntur cõtra decimas terræ, quæ vocantur prædiales ex prædijs: ergo debentur ex iure diuino decimæ personales.

Item allegãt Neemiæ 10. cap. Ipsi Leuitę decimas accipient ex omnibus ciuitatibus operum nostrorũ, ideſt, de operationibus nostris, s. laicorum accipient decimas ex oĩbus ciuitatibus, sed opera nostra sunt personalia, vt negociatio, artificium: ergo de personalibus debentur decimæ ex iure diuino: vnde & Innocentius reputat velut insanos, & detestatur tanquàm hæreticos quosdam magistros in Theologia, quia dicunt non deberi decimas personales de iure diuino, extra de decimis in summa eiusdem tituli. & Ioan. An. in nouella. eodem tit. in summa.

Sed dicendum, ꝙ decimæ personales nunquàm fuerunt de iure diuino, neque debebantur tempore veteris testamenti, neque solutæ fuerunt vnquàm a Iudæis, sed solæ prędiales. Et patet, quia vbicunque fit mẽtio de decimis semper exprimitur de prędialibus, & quia nominantur fructus terræ, vt Leuit. 27. cap. vbi pronuntur omnes decimę, s. omnes decimę terrę, siue de frugibus, siue de pomis arborum Domini sunt. Et ita has solas decimas posuit, quibus addidit decimas de animalibus. Et patet magis Nume. 18. cap. vbi Deus donat decimas Leuitis, & ostendit eis, quid donet dicens: Cum acceperitis a filiis Israel decimas, quas dedi vobis primitias eorum offerte Domino, ideſt, decimam partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationem primitiuorum tam de area, quàm de torculari, & vniuersis, quorum accipitis decimas. Ergo de personalibus nihil ibi significatur, sed solum de prædialibus, & tamen cum ibi fiat concessio decimarum de nouo, deberet exprimi quidquid conceditur, sed de personalibus nihil dicitur: ergo non fuerunt concessæ decimæ personales Leuitis.

Item quia eodem cap. iubetur Leuitis: omnia quæ offertis ex decimis, & in donaria Domini separatis optima, & electa erunt. Et tamen circa decimas personales non stat hoc, quia illę non sunt fructus terræ, sed ad pecuniam rediguntur, & in pecunia non conficeratur bonum, vel malum, aut electum, vel contemptibile, cum solus valor consideretur. Ibi ergo de solis frugibus dantur decimæ, in quibus est aliquid electum, vel contemptibile, & omnes huiusmodi decimę sunt prędiales.

Item quia dicitur ibi si præclara, & meliora quęq; obtuleritis ex decimis reputabitur vobis quasi de area, & torculari dederitis primitias: ergo decimæ sunt aliquid, quod comeditur, sed decimę personales pertinent ad pecuniam, & non comeduntur: maxime quia dicitur ibi, quod reputabitur quasi darent decimas de area, & torculari: ergo decimæ ad has

duas res totaliter, vel quasi pertinent.

Irem apparet, quia Deuter. 14. cap. vbi latius declarantur ea, quę decimantur nõ ponuntur nisi decimę prędiales. Nam dicitur: decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui nascuntur in terra per annos singulos, & deinde explicatur, s. decimam frumenti, vini, & olei, primogenita de armentis, & ouibus tuis: ergo videtur, quod nomina decimarum nõ intelliguntur alia nisi hæc. Etiam eodem cap. dicitur: Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus, quę nascuntur tibi eo tempore: ista autem sunt fructus terræ, & pecorum: ergo videtur, quòd decimæ non extenduntur ad alia.

Item Hierony. super Ezech. & habetur extra, de decimis, cap. 1. cum ponit omnes modos decimarũ, qui erant inter Iudęos, non ponit alias decimas, nisi de fructibus terrę, scilicet, decimam partem omnũ frugum Leuiticę tribui populus ex lege debebat: ergo personales decimę non fuerunt in Vereri Testamento.

Cum autem obijcitur Deuteron. 12. cap. Dicendum, quòd non accipitur ibi, nisi pro decimis prędialibus, quæ consistunt in fructibus terræ, sed vocantur decimę manuum nostrarum, quia fructus terrę ex laboribus manuum nostrarum proueniunt: nam terra non daret segetes, & vinum, & oleum, nisi seminaretur, coleretur, & fructus colligerentur. Et hi sunt labores manuum nostrarum, & de his, ideſt, de fructibus prouenientibus ex laboribus manuum nostrarum solumus decimas prędiales.

Et confirmatur, quia iste est modus loquendi iuris extra, de decimis, cap. ex multiplici, & cap. ex parte tua, & cap. licet de benignitate, s. vobis indultum est, vt de laboribus, quos propriis manibus, vel sumptibus colitis, nemini decimas soluere teneamini. Et tamen ibi labores manuum ad decimas prędiales pertinent, quia sunt de rebus, quę coluntur. Ita scriptura vocauit decimas manuum, ideſt, de fructibus per laborem manualem prouenientibus.

Ad secũdum dicendum eodem modo, quòd Leuitę accipiẽt decimas omnium operum nostrorum, ideſt, de omnibus fructibus, qui proueniunt ex operibus nostris, & illę sunt decimę personales.

Decimę personales nõ sunt de iure diuino.

Dicendum, ergo ꝙ decimę personales nunquam fuerunt, neque sunt de iure diuino, neque soluerunt eas Iudęi in veteri testamento, sed solum prædiales, sed nunc cadunt sub debito, & sunt de iure canonico, vt patet ex locis allegatis supra. Et sicut potuit Ecclesia constituere de decimis prædialibus, ad quas non manebat iam obligatio de iure diuino, vt ostensum est supra, ita potuit de nouo statuere de decimis personalibus, quas facilius est solui quàm prędiales.

De quibus rebus soluendæ sunt decimæ circa decimas prædiales. Quæst. CLII.

QVAERETVR iam de quibus rebus soluendę sint decimę, & primo circa decimas prędiales.

Dicendum, quòd licet præceptum Dei de soluẽdo decimas prædiales quod fuit in veteri testamento non maneat nunc, vt ostensum est supra, tamen solutio decimarum prædialium est nunc de præcepto Ecclesiæ ad similitudinem decimarum illarum, quæ erant in veteri testamento, & ideo cum agitur de solutione istarum, allegatur ius diuinum sicut extra de decimis capitu. parrochianos, & cap. tua, & capitu. tua nobis, & capitu. in aliquibus, scilicet, quod decimę istę diuina constitutione deben-

tur,propter quod neceſſe eſt, vt de rebus illis ſoluantur nunc decimæ prædiales, de quibus in lege veteri iubebantur ſolui. Et patet hoc,quia in allegato cap.in aliquibus dicitur:Illæ decimę neceſſario ſunt ſoluendæ,quæ debentur ex lege diuina, vel loci conſuetudine approbata, ſed de lege diuina debebantur illæ quæ exprimuntur, ſcilicet, de meſſibus, & vino, & oleo, Leuitici 27. cap. ſcilicet, Omnes decimæ terræ, ſiue de frugibus,ſiue de pomis arborum Domini ſunt.Et Nume.18.cap.dicitur quòd decimę dabantur de area & torculari.Per aream accipiuntur fruges,per torcular accipitur vinum,& oleum,quia iſta torquentur, i. uuæ,& olinæ,vt ſuccus, ideſt, vinum, & oleum exprimantur. Et non ſolum de vino,& oleo, quæ ad arbores pertinent, ſed etiam de fructibus omnium arborum, quia dicitur Leuit. 27.cap. Omnes decimæ terrę, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum Domini ſunt.

Dantur quoque de leguminibus, & omnibus terrę naſcentibus, quia dicitur Deuteron. 14.cap. Decimam partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis, qui naſcũtur in terra per annos ſingulos, & eo.cap. anno tertio ſeparabis aliam decimam ex omnibus,quę naſcuntur tibi eo tempore. Et ſimile patet Neę.10.cap.

Ex hoc etiam patet,quòd de minutis oleribus,quę veniunt in humanum vſum in cibum, vel in condimentum ſoluendæ erant decimæ,& ita ſoluebantur, vt de mentha,anetho,cymino, & ruta, vt patet ſupra in litera, & Lucæ 11. ſcilicet, Decimatis mentham, anethum,& cyminum.Et ſequitur:Oportuit hæc facere,& illa non omittere, ſ.decimationem menthæ, & anethi. Iſtæ erant decimæ puræ prædiales,quæ ſoluebantur in Veteri Teſtamento, & nunc quoque ſoluendæ ſunt. Etiam ratio hoc manifeſtat. Nam prædiales a prædio dicuntur, ſed omnia terræ naſcentia, quæ veniunt in vſus noſtros, naſcuntur in prædijs, ideo de eis dantur decimæ prędiales nunc.

Aliæ autem ſunt decimæ mixtæ,vt nos vocamus, quia nõ ſunt totaliter prędiales, neque totaliter perſonales,ſicut eſt de pecoribus.& iſtę dabantur in Veteri Teſtamento. Nam de omnibus pecoribus manſuetis, ideſt, quæ in cuſtodia hominum erant, & ſub eis per generationem multiplicantur, erant dandæ decimæ, vt de omnibus bobus, capris, camelis. Leuitici 27.cap. Boues, & oues,& capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt quidquid decimum venerit, ſanctificabitur Domino.Et licet non exprimatur ibi,niſi de iſtis, tamen eadem ratione de omnibus alijs animalibus manſuetis, & ſub cuſtodia manentibus humana dabatur decima. Vnde de camelis dabatur decima, vt Chriſtus innuit arguens Phariſęos, ſ. camelum glutientes, & culicem excolantes. quod videtur de decimis intelligendum ſupra in litera.

De porcis autem non dabatur decima, quia cum eſſent animalia immunda, ſecundum legem, Leuit. 11.& Deuter.14.& non licebat Iudęis manducare de eis, non alebant eos, neque tenebant in terra ſua, niſi raro,ideo de eis decima non dabatur.Nos vero ita de porcis decimam dabimus,ſicut de omnibus ouibus, & bobus, quia apud nos animalia munda ſunt, quoniam iam nihil eſt immundum, ſed omnis creatura munda eſt, ſi cum gratiarum actione accipitur, vt Apoſtolus dicit. Hæc autem,de quibus decimæ prędiales ſoluendæ ſunt, raro nominantur in iure, eo quòd ſub nomine generali dicitur, quia de omnibus fructibus terræ, ſiue prædiorum decimæ debeantur. Etiam quia datur regula generalis extra de decimis, cap.in aliquibus.quia de illis rebus neceſſario decimę reddi debent, quæ diuina lege dicuntur deberi. Sed planum eſt, de quibus rebus dabantur decimæ, ſecundum legem Dei, vt ſupra dictum eſt. Ideo apparet,quòd de omnibus illis decimæ dabuntur.Item exprimuntur aliqua, ſcilicet, quòd de omnibus ſeminibus, quæ in terra ſeminantur eſt danda decima. extra, de decimis, cap. ex parte canonicorum. Etiam dicitur, quòd de vino, & grano, fructibus arborum, pecoribus exortis decimæ ſunt reddendę,eodem tit. cap.non eſt in poteſtate.

An de lana pecorum ſit danda decima.
Quæſt. CLIII.

SED quæretur an de lana pecorum ſit danda decima. Dicendum,quòd tam de iure diuino,quàm canonico datur decima de lana. De primo patet Deuteronom. 18. cap. Scilicet, Primitias frumenti, vini, & olei, & lanarum partem ex ouium tonſione. Si autem dicas, quòd ibi dicitur de primitijs, & non de decimis. Dicendum, quòd non valet ratio, quia de quibuſcunque dantur primitiæ, dantur decimę cum ius decimarum ſit vniuerſalius, & magis diffinitum, quàm ius primitiarum. De ſecundo apparet, quia extra de decimis, cap. peruenit. dicitur, quòd de lana dentur decimæ eccleſijs,quibus debentur. Sed dubium eſt, an decima de lana ſit prędialis, vel perſonalis. Dicendum, quòd iſtud dubium pendet ex decima pecorum. Nam lana fructus pecoris eſt, & ideo pertinet ad eandem ſpeciem decimę cum decima pecorum. Sed de pecoribus eſt dubium, an pertineant ad decimam prędialem,vel perſonalem, & quia partim pertinet ad prędialem, partim ad perſonalem, vocamus decimam mixtam, ſicut dictum eſt ſupra: ita ergo decima de lana erit mixta. Magis tamen pertinet ad prędialem, quàm ad perſonalem, quia ſunt fructus quidam, in quibus plus natura operatur, quàm manus humana, vel ſolicitudo, aut labor.

An de paleis trituratis ſegetibus debeatur decima.
Quæſt. CLIIII.

QVAERETVR, an de paleis quę habentur trituratis ſegetibus debeatur decima.

Dicendum, quòd de rigore, & mero iure debetur decima de tali palea integra, vel comminuta per triturationem, ſicut debetur de frumento, vel alio grano. Et ratio eſt prima, quia eſt fructus terrę, & de omnibus terrę naſcentibus debetur decima, Deuteronom. 18. cap. Secunda, quia palea in prędijs naſcitur, ſed prędiales decimę dicuntur de omnibus, quę naſcuntur in prędijs, vel habentur ab eis: ergo de palea debetur decima. Tertia, quia decima debetur de omni fructu, extra de decimis, cap. nuncios. ſed conſtat paleam eſſe fructum, quia naſcitur in agro per humanum laborem, & aſſumitur in vſum, & vtilitatem humanam: ergo de ea debetur decima.

Dicendum, quòd his non obſtantibus non ſoluitur decima de palea. Primo, quia dicitur Deuteronom.14.cap.Decimam ſeparabis vini frumenti,& olei. Et ita de frumento dixit, ſed frumentum granum dicit, & non paleam.

Secundo, quia extra de decimis, cap. non eſt in poteſtate dicitur, quòd de vino, grano, oleo, & pecoribus decimę ſunt ſoluendę: ecce enim granum ſolum nominauit: ergo de ſolo grano dantur decimę, & non de palea.

Tertio, & pręcipue,quia decima prędialis non datur niſi de fructu,& non vocatur fructus niſi id,quod in vtilitatem venit,& tamen palea nõ recipitur in vtilitatem,

ſitatem,vt communiter apud gentes. Sic dixit Ioan. Baptiſta de Chriſto ſupra 3.cap. ſ.cuius ventilabrũ in manu ſua,& permundabit aream ſuã,& cõgregabit triticum in horreum ſuũ, paleas aũt comburet igne inextinguibili.Et ſic ſolum triticum, i.granũ reconderetur in horreo tanquam vtile,paleę verò tanquã inutiles comburebantur.Sed de eo,quod inutile eſt, nullæ decimę dantur, ideo de paleis non datur decima,ſed de ſolo tritico.

Quarto quia dato,quòd apud aliquas regiones paleę trituratę ſint multum vtiles ad paſcua iumentorum,& ideo velut de fructu deberet de eis dari decima,quia tamen ex eo, quòd a principio paleę velut inutiles reijciebantur, ſicut etiam vſque hodie apud plurimas nationes obſeruatur, in quibus fœnũ datur pecoribus,& nõ paleę, quia tamen nunquam de paleis decimę ſolutę fuerũt, eſt prędcriptum legitime ne in talibus regionibus paleę dentur, quia circa decimas eo,qꝑ inſtitutę ſunt per Eccleſiam,& non obligant de iure diuino,magnum locum habet conſuetudo,& præſcriptio.

Et iſtę duę rationes vltimę maxime adiuuant, qa primę duę parum faciunt:nam ſi paleę apud omnes gentes,quando cępit conſuetudo decimandi,eſſent vtiles, decimã de illis dediſſent, & iura canonica ad hoc expreſſe adiuuaſſent, ſicut expreſſe ponũt, qꝑ de fœno debet decima dari extra de decimis c.peruenit. Sed quod fœnũ prodeſt apud gentes illas,vbi eſt vſus fœni, hoc faciunt paleę trituratæ apud gentes illas, in quibus non eſt copioſus vſus fœni,ergo eadem ratione decimę de palea ſoluerentur.

Ad rationes tres in contrarium dicendum, quòd illę probant ſufficienter,& verę ſunt de rigore iuris, & tamen non manet oblatio ad ſoluendum decimas de palea propter rationes poſterius factas ſaltẽ propter duas vltimas.

An de paſcuis debentur decimæ. Quæſt. CLV.

QVAERETVR an de paſcuis debeantur decimę,ſcilicet,de pratis, vel alijs locis herboſis, in quibus pecora paſcuntur.Dicendum, quòd de paſcuis debentur decimę, ſ. ſi dantur pecuniæ pro paſcuis,dabitur decima de pecunia illa. Sic dicitur extra de decimis cap.commiſſum, ſcilicet, ſicut etiam de paſcuis olim decimę ſoluebantur,ita & nunc &c.Item eo. tit. ca. peruenit dicitur,qꝑ de fœno decimę ſunt ſoluendę, & tamen fœnum nõ pertinet niſi ad paſcua, ergo de paſcuis ſoluenda eſt decima, licet ſit hęc differentia,quia paſcua vocantur quæcũque loca herboſa vbi pecora paſci poſſunt, ſiue herbã poſſit falce meti,ſiue ſolum in agro depaſci, fœnũ dicit herbam longã,quę falce metitur, & in domibus reponitur,vt ſumatur in cibum pecorũ, & nõ adhuc maior cauſa eſt decimandi fœnum quã ſimplicia paſcua : propter quod ſpecialiter de fœno ſcripũ eſt.Sed conſiderandũ,qꝑ circa loca paſcualia,quę qꝑ paſcitur poteſt dupliciter ſe habere, quia aut ſunt talia loca priuatorũ,aut ſunt publica. Si ſunt loca priuatorum,dicẽdum,qꝑ tripliciter ſe poteſt quis habere ad paſcua ſua, vno modo, qꝑ concedat agrum paſcendum alicui pro certo precio. Alio modo, quod gratis concedat omnibus,vel alicui ſpecialiter. Tertio modo, quòd ipſe cum pecoribus ſuis depaſcatur herbam agri. Si primo modo tenetur Dominus agri dare decimam Eccleſię parrochiali de pecunia, quã recępit pro paſcua.Sic tenet Innocentius extra de decimis ca.qꝑ miſſum,& Io.An.in nouella eo.c.Si ſecũdo modo putant aliqui diſtinguendum, quia aut debetur cui ſpecialiter benefaciendo ei,& non concedendo alijs,aut conceſſit cuicũque vellet. Si primo modo putant, quòd dominus paſcuorũ teneatur ad decimam eſtimatam,eo quòd ſi vendidiſſet teneretur ad decimam, ſed donãdo alicui ſpecialiter obligauit illũ ſibi ad ęqualia,videtur ipſe teneri ad decimã. Si aũt omnibus indiſtincte concedit,dicunt non teneri dominum,ſed paſcentes herbam.

Sed dicendum nõ eſſe faciendam diſtinctionem, ſed quomodocunq; dominus agri concedat paſcua alteri,dum non recipiat pecuniam pro eis,quòd non tenetur ad decimas aliquas,quia nihil ad eum peruenit, ſed illi, quorum animalia paſcebantur,ibi tenentur ad decimam totius herbę eſtimatę, quia res tranſit cum onere ſuo ad quemcunque peruenerit. Erant enim iſti fructus paſcuorum decimales:ideo ad quẽcunque peruenerint tranſeunt cũ onere ſuo decimationis extra de deci.cap.tua,& c.paſtoralis. Et ſic dominus ad nullam decimam tenetur,ſed is,cuius ſunt pecora, tenetur ad duas decimas, ſcilicet, ad decimã herbæ,& ad decimam pecorum, quæ naſcuntur, vel nutriuntur ex herba, licet non debetur vtraque decima eidem Eccleſię, idem tenet Innocentius, & Ioan. An. vbi ſupra. Simile eſt ſiquis colens agrum, & ſeminans concedat alicui gratis metere fructus eius. Nam dominus non tenetur nunc ad decimam aliquam,quia nihil inde percepit, ſed qui colligit fructus tenetur ad decimam.Sic etiam ſiquis frumentũ, vel ordeum,aut alia ſemina in herba vendat, vel cõcedit gratis alteri: Nam ſi vendit ipſe tenetur ad decimam pecunię,ſi autem gratis dedit nõ tenetur dominus ad aliquid,ſed ille, qui accepit fructus. Si tertio modo dicendum, quòd ipſemet dominus dabit decimam,& dabit duas decimas. Vnam de herba æſtimata, aliam de pecoribus, quæ ibi aluntur, & paſcũtur, licet hoc quibuſdam videatur difficile, quod dominus de herba propria decimã reddat, ſed nulla difficultas eſt. Nam ſi venderet alijs herbam nemo dubitat, quin teneretur dare decimam illius æſtimationis, vt ſupra dictum eſt, ergo ſi ipſe faciat ibi paſcere pecora ſua,cum idem, aut plus lucretur quam ſi herbam venderet, tenebitur ad eſtimationem decimandam.Etiam quia ſiquis ordeum,aut frumentũ agrorum ſuorum non meteret, ſed faceret ibi pecora ſua paſci,nõ eſt dubium, quin teneretur ad totam decimam frumenti,& ordei ſoluendam, ergo idem erit ſi herbam propriorum agrorum det pecoribus ſuis.Si autẽ loca paſcualia ſint publica, aut communitas recipit aliquam æſtimationem a priuatis,quorũ pecora ibi paſcuntur,aut nullam. Si recipit aliquam tenetur dare decimam de illa.

Et ſi obijciatur, quòd non teneatur communitas ad decimas, quia ſolutio decimarum eſt omnis priuati hominis fidelis, ſiue propter ſe,ſiue propter res ſuas,extra de decimis ca. ex tranſmiſſa,ſ.Homo fidelis de omnibus,quæ licitè acquirit, decimas erogare tenetur, communitas autem non eſt homo: ideo non tenetur ad decimas.

Dicendum, quòd licet nõ ſit homo fidelis,eſt tamen hominum fidelium : ideo tenetur ad decimas, ſicut tenetur quilibet homo ſingularis. Si enim cõmunitas haberet agros, qui colerentur de bonis publicis,& fructus eſſent in peculium publicum,nõ eſt dubium,quin inde decimę dandę eſſent ſicut de fructibus agrorum cuiuslibet ſingularis hominis.Si aũt communitas non recipit inde reditus aliquos, dicẽdum,qꝑ de rigore iuris priuati,qui ibi paſcunt pecora ſua,tenentur reddere decimas de herba eſtimata.

Et patet hoc primo, quia ſiquis permittat agros ſuos paſcuales libere ab alijs depaſci, nihilominus tenentur priuati ad decimam de herba æſtimata,

vt

Universidad de Bibliote

vt dictum est supra, licet agri non sint sui, & tamen, quòd agri sint communes non eximit eos ab onere decimarũ, cũ cõmunitas teneatur ad decimas, vt dictum est. Si det pro precio agros pascendos priuatis. Ergo & in isto casu tenebuntur priuati ad decimam.

Secũdo patet, quia si esset aliquis locus, in quo nõ essent agri priuatorum, & tamen liceret priuatis serere, & colere agros ipsos communitatis, manifestũ est, ꝙ quilibet solueret decimas de fructibus, quos colligeret in agris illis, sic igitur si pascua sint cõmunitatis ipsius, tenebũtur ad decimas illi quorum animalia ibi pascuntur.

Sed causa dubitationis est, quia vt cõmuniter de pascuis publicis nemo decimas soluit, hoc tamen non est nisi, quia boni agri pascuales, qui aliquos reditus præstare poterant, vt communiter sunt priuatorum, qui de eis decimas reddũt. Si autem communitas aliquos agros optimos habeat, concedit priuatis fructus illorum pro precio, & de talibus debentur decimę, vt dictum est supra, agri autem, quos sine pecunia concedit communitas priuatis, sunt quasi inutiles, & de talibus non dantur decimę. Hoc enim est, quod de iure communi in noualibus obseruatur. Nã religiosi tenentur ad decimas soluendas de locis illis, quę occupauerint si illa loca erant prius decimalia, siue essent domus habitatę siue agri, qui colerentur, siue loca pascualia, vt dicitur extra de deci. ca. cõmissum. Et dicit ibi Glo. Quæ ergo sunt noualia, a quorum decimatione oẽs religiosi sunt exempti de iure communi, & respõdet, ꝙ sunt loca inutilia palustria, & mõtana, & steriles agri, de quibus Ecclesia parrochialis nihil prius percipiebat, vel ita modicũ, ꝙ sine lęsione potest illud amittere. Talia enim loca cũ coli incipiunt noualia vocamus. Et de his non soluunt decimas religiosi extra, de verb. signifi. cap. quid per nouale. sic autem est, vt communiter de agris, vel locis pascualibus communitatis, quę ipsa communitas concedit priuatis sine precio, & ideo quia talia loca, per se inutilia sunt, & de talibus nihil, vel modicum percipere posset Ecclesia parrochialis, etiam si pertinerent ad iura priuatorum, ideo de talibus non dantur communiter decimæ.

Loca noualia.

An de terra ex vna dispositione in aliam conuersa decima debeatur, & è contrario. Quæst. CLVI.

QVAERETVR si terra, quæ erat sub vna dispositione mutetur ad aliam, an debeatur decima de illa. Dicẽdum, quòd sic. Nam quomodocunque fructus habeantur de terra, quæ olim erat decimalis, semper erit decima soluẽda. Potest enim vno modo terra, quæ prius habitabatur, idest, in qua erant domus, mutari in agros, qui colantur, & tunc soluetur decima de illis agris, quia iam terra illa fuerat decimalis extra de decimis cap. commissum.

Alio modo mutatur terra, scilicet, vt in agris fiant domus, & tunc de domibus illis soluitur decima, nõ quidem, quòd soluant quantitatem decimę prædialis, quæ solebat solui de fructibus agrorum, quia etiã quando manebant agri non tenebantur domini ad certam ęstimationem decimationis, immo si nihil vellent seminare, aut colligere in agris non tenebantur ad aliquam decimam agrorum. Tenebuntur, ergo habitãtes in domibus illis ad decimas personales. Et hoc verum esset, nisi enormiter lęderetur Ecclesia, quia propter lęsionem ecclesię reuocatur priuilegium alicui concessum super decimis nõ soluendis, vt extra de decimis cap. suggestum. Ideo credendum est, quòd si aliqua Ecclesia habet agros aliquos, de quibus totam, vel præcipuam decimatio-

F nem habet, & aliquis vellet ędificare domos in agris, quibus ędificatis non deberentur inde nisi decimæ personales ab habitatore, quòd ille non solum tenebitur ad decimas personales, sed etiam tenebitur ad totam decimationem, quę regulariter prouenire solebat illi ecclesię ex agris, qa aliàs ecclesia lęderetur enormiter, quam lęsionem non permittit ius. Alia est mutatio, ꝙ terra, q̃ colebatur mutetur in pascua, & hanc mutationẽ multi faciunt, vt defraudent ecclesiam iuribus decimarum, sed isti multum errant. Primo quia dato, quòd aliqua terra nunquam fuerit culta, sed semper ager pascualis, debentur decimę de ea. Nam de pascuis decimę dantur extra de decimis cap. commissum & c. peruenit. Secundo errant, & G præcipuę, quia iste ager prius colebatur, & erat decimalis: ideo quidquid de eo fiat trãsit cum onere suo, & debentur ex eo decimę de fructibus eius siue locentur fructus ad pecuniam, siue dominus depascatur cum pecoribus suis, vt dictum est pręcedenti q. q autem agros, qui colebantur vertunt in pascua, vt inde non soluant decimas, faciunt in periculum animæ suæ, & tenentur ad decimas integraliter soluendas de reditu pascuorum.

Alio modo mutatur terra pascualis in agros, qui colantur, & tunc dicendum, quòd integrę dantur decimæ de fructibus, & iste est casus in cap. allegato commissum, §. & sicut etiam de pascuis olim decimę soluebantur, ita & nunc de eisdem ad frugum H fertilitatem translatis decimas volumus absque diminutione persolui. Alio modo mutatur terra, quæ prius erat sterilis in agros, qui colantur, & ista propriè vocantur noualia. Et ad esse noualia duo requiruntur. Primum est, ꝙ de nouo præcidatur, quia nouale est ager nunc primũ pręcisum. extra de verbo. signifi. ca. innouatę. Secũdũ est, ꝙ talis locus prius esset sterilis, aut inutilis, de quo nihil aut modicũ ecclesia parrochialis percipiebat eo. tit. ca. quid per nouale. Et circa talia noualia est distinguendum, ꝙ aut facientes noualia sunt religiosi, vel viuentes in communi, vel sunt laici siue non tales. Si primo modo non tenẽtur ad decimas de noualibus, & hoc ex priuilegio cõcesso omnibus religiosis extra de decimis I ca. ex parte tua. Sed est verum de noualibus, quę propriis manibus colunt, vel expensis suis. Secus si aliis locent noualia illa colenda, quia tunc illi tenebuntur ad decimas agrorũ illorum. Si aũt non sint religiosi, qui faciunt noualia, tenentur de iure communi ad dandas decimas de noualibus, immo & siquis præscripsit decimas in aliena parrochia, si noualia fiant non accipient decimas de illis eo. tit. ca. cum contingat, & siquis in feudum habet decimas alicuius parrochię, & fiant ibi noualia, non recipiet ratione fęudi decimas de noualibus eodem tit. c.a nobis.

Ad loca esse noualia duo requiruntur.

An messes exurens, arbores cædens teneatur ad decimas, & quomodo de his decimas dabit. Quæst. CLVII.

K QVAERETVR occasione præcedentium, cum terrę sint decimales, & teneantur ecclesiæ, ad illud onus, siquis messes exurat, aut arbores cædat, aut greges destruat, vel perdat, an teneatur ad decimas, & quomodo de his decimas dabit.

Dicunt aliqui Iuristæ, vt Innocentius extra de decimis capitu. commissum, quòd tenetur faciens hæc ad ęstimationem decimę: alii, vt Ioan. An. in nouella, eodem capitu. dicunt, aut quis fecit ex iusta causa, vt in bello iusto, & tunc non tenetur, aut sine causa, & tunc tenetur. Et verum est hoc.

Sed tunc dicetur cum ecclesia nõ debeat sine culpa

pa priuari iure suo, quomodo quando prædicta vastantur in bello iusto non datur decima ecclesiæ. Nam videtur, quòd siue iustum, siue iniustum sit bellum semper debeatur decima Ecclesiæ, quia Ecclesia nunquam est in culpa: ideo non debet iure suo fraudari. Item quia si bellum est iniustum ille, qui damnum dat tenetur ad ęstimationem decimarum, si autem bellum est iustum, ille, qui patitur est in culpa: ideo ille tenebitur ad æstimationem.

Dicendum, quòd si in bello iusto hoc fiat, nemo tenentur ad decimas. Non enim qui damnũ infert, quia ille cum iustum bellum foueat, potest licitè occidere, & prædari, & damna inferre. Si autem facere licuit, non tenebitur ad aliquam ęstimationem damni dati, & ideo neq; decimarum, qui verò damnum passus est, non tenetur ad decimas, quia nihil de fructibus percepit, & non solum decimam, sed totum perdidit: ideo non tenebitur ad aliquid cum perdendo non fuerit in dolo, & ita ecclesia nihil tunc percipiet, quia nihil est vnde percipiat.

Cum autem obiicitur, quòd ecclesia nõ est in culpa, ideo non debet fraudari iure suo, non tenet regula, quia interdum sine culpa priuatur quis iure suo, vt sunt vulgati casus in iure. Item si omnes fructus grãdine, vel caumate perierint, nihil percipit ecclesia, quia non est vnde, & tamen non tenetur agricola ad decimam tunc.

Aliter potest dici, quòd fortè Ecclesia est in culpa. Nam non est ecclesia ipsa domus, in quàm conueniunt fideles, sed congregatio ministrorum, & isti interdum pessimi sunt, ita vt sępe propter eorum scelera non solum pars decimalis, quę eis debetur, sed etiam ea, quę ad laicos pertinent pereunt, & ideo nõ est mirum si decimarum perditionem nunc iuste sustineant. Ad secundum dicendum, quòd non tenet primo, quia non est verum, quòd in bello iusto ille, qui patitur damna semper sit in culpa. Nam interdũ patiuntur subditi propter peccata dominorum, & ita quantum ad illud non sunt in culpa, qui substinent iustum bellum. Sed dicetur, ꝙ soluat tunc dominus decimarum ęstimationem, quia culpa eius damnũ datũ est. Dicendum, quòd non fiet, primo, quia quãdo similes pœnæ infliguntur nescitur propter cuius peccatum hoc determinate fiat, licet posset aliquid pręsumi in generali, & ex tali pręsumptione nemo condemnatur. Secundo quia dato, quòd constaret non condemnaretur ille, cuius culpa euenisset malum hoc, quia non sunt tales pęnæ determinatæ pro spiritualibus culpis secundum legem, vel rationem humanam, sed solum secundum Dei arbitrium, iuxta quod non licet nobis iudicare. Tertio quantum ad principale, quia dato, quòd in culpa essent illi, quorũ fructus pereunt non tenentur ad decimas: nam licet sit ibi culpa non est dolus, & ideo non tenentur. Sic enim quãdo pereunt fructus grandine in culpa sunt, qui perdunt fructus, quia aliàs Deus non immitteret hanc plagam, & tamen non tenerẽtur ad ęstimationem decimę. Quarto quia posset dici, quòd non fuerunt isti in culpa, licet propter eos bellum iustum illatum fuerit, & contra eos. Pro quo sciendum, quòd hic est duplex pœna. Vna est, quòd isti, contra quos fit bellum iustum, patiantur aliqua mala. Alia est, quòd fit subtractio partis dandę in decimas.

Quantum ad primam pœnam procedit culpa eorum, qui patiuntur bellum iustum. Nam ideo Deus infert eis malum aliquod, quia peccauerunt, & ista pœna, quæ directe infertur eis, directe imputatur illis. Secunda, scilicet, subtractio partis decimandæ nõ est per se pęna huius peccati: ideo nõ imputatur culpæ eorum. Poterant enim quodcũque malum aliud

A pati ipsi pro peccato suo, & quòd non sequeretur inde subtractio partis decimandę.

Cum autem dicitur de eo, qui patitur bellum iustum, quòd est in culpa sicut ille, qui infert bellũ iniustum. Dicendum, quòd non est simile. Nam qui sustinet bellum iustum potest excusari modis supra dictis, qui autem infert iniustum bellum non potest excusari, quia directe peccat aliquid agendo, & ideo imputatur ei malum, quod agit, & non imputatur sustinenti malum quod inde sequitur, licet aliquod peccatum eius præcesserit, quia in hoc nihil agit.

Secundo quia sustinens nihil percipit, sed perdit, & ideo cum tam partem dandam in decimam, quã B cętera sua perdat, & non percipiat aliquid nihil ei est imputandum, sed qui infert bellum iniustum percipit aliquid, quia prędatur, & diripit: ideo ipse tenetur ad æstimationẽ decimarũ, sicut & ad vniuersa damna, & mala, quę infert. Sed tunc qualiter tenebitur ille, qui in bello iniusto, vel sine bello, & causa iusta infert talia damna?

Dicendum, quòd aut iste exussit segetes maturas, aut existentes in areis, in quibus paruum, vel nullum erat periculũ, aut segetes in herba. Si primo modo, dicendum quòd tenetur ad totam ęstimationẽ, quia fructus erat extra periculum. Si autem secundo modo aliqui dicunt, quòd non debet haberi ęstimatio C valoris totius fructuum, eo quòd potuissent perire fructus illi grandine, aut alio periculo, vt non perciperentur a colono neque ab ecclesia, sed habenda esset ęstimatio valoris eorũ, vt in herba. Sed dicẽdum, quòd tam de frugibus quàm de arboribus, & cæteris damnis datis debet haberi totalis ęstimatio secundum respectum aliorum annorum, vel secundum, ꝙ putabatur verisimiliter illo anno fructuum multitudo, aut paucitas futura ex eis, quę apparuerant ante damna data, neque obstat, quòd grandine perire poterant, quia hoc esset si non fuisset in dolo, sed quia in dolo fuit, totus valor fructuum imputatur inferenti damna, si non essent fructus necessario perituri. Satis enim est, quòd possent nõ perire, licet possent perire.

D *Ad quid teneatur ille, qui vendidit alteri rem non decimatam. Quæst. CLVIII.*

QVAERETVR ad quid teneatur siquis vẽdidit alteri rem nõ decimatam, vt agrum habentẽ fructus, aut gregem cuius erant iam nati fętus, & non decimati. Dicendum, quòd regula generalis est, quòd trãsit res cũ onere suo extra de deci. cap. tua & ca. pastoralis, & ad quemcunq; perueniat, manet idẽ onus, & sicut ista antequã venderẽtur habebant onus decimandi, ita & postquã vendita sunt. Potest aũt ecclesia petere decimas ab vtroque. Ab emptore quidẽ, quia ille detinet rem ecclesiæ, s. rẽ nõ decimatã, a vẽditore aũt, quia quantũ in se fuit, fraudauit ecclesiã, & tñ licet cõpetat actio contra ambos soluẽte altero eorũ, liberantur ambo. Sic dicit beatus Tho. de Aquino secunda secũdę. Et hoc verũ est, qa si, soluente vno, non liberaretur alius, posset ecclesia idẽ bis petere, quod falsum est, quia bona fides nõ patitur, vt idẽ bis petatur. ff. de re. iur. l. bona fides: neque ecclesia recipit aliquid cum augmento 12. q. 2. ca. fraternitas. Sed dicendũ, ꝙ si ematur res non decimata tenetur aliqñ emptor, & aliqñ vẽditor. Pro quo sciẽdum, quòd is, qui vendidit rem suam non decimatam, aut tacuit, aut dixit decimatam esse cum non esset decimata. Si primo modo, & emptor emit rem nõ petens a venditore, quòd ipse solueret decimam, etiam si nihil fuerit conuentum inter eos, manifestum est, quòd tenetur emptor ad decimã, quia cer-

S.Tho. 2. 2 q. 87. art. 3 ad quartũ

tum

tum est,quòd de hac re decima soluenda erat. Cum ergo venditor expresserit non esse solutã, & accepit emptor rem,manifestũ est, quòd tacitè se obligauit ad soluẽdum decimam cum res naturaliter transeat cum onere suo.Si secundo modo, dicendũ ꝙ aut res vendita est ante tempus decimationis,quando planũ erat,quòd non poterat esse res decimata,aut,tempore,quo res decimata esse debebat,vel esse poterat, ẽt si non esset. Si primo modo venditor non fuit in dolo,quia tacuit decimationem non factam, quia non oportebat aliquid dici, cum tempus hoc manifestaret, vt siquis vendidit alteri fructum alicuius vineæ sue antequam colligeretur fructus de illa,aut de altera vinea,quia manifestum est, quòd tunc nõ poterat decima esse soluta. Idem si vendidit fructum arborũ ante plenam maturitatem,quia manifestũ est, quòd tunc non poterat esse decimatus,& ideo emptor tenetur,etiam si tacuit venditor de decima.

Si autem tacuit de decimatione eo tempore, quo poterat esse, vel debebat fructus esse decimatus, dicendum quòd venditor est in culpa, quia verisimiliter cogitare debebat emptor fructũ esse decimatũ, & ideo nihil peruit. Sicut siquis emit ab alio in torculari totum vinum,quod flueret de vuis,quę ibi calcabantur tunc,quãdo enim calcantur vuę,iam decimatę esse debebant,quia decimę vini non soluuntur in vino, sed in vuis, sed qñ calcantur in torculari iam reputantur vinum, & non vuę,& pertinere ad partẽ coloni,quę est pars decimata, & ideo si non erãt decimatæ vuę,tenetur venditor ad decimas, & nõ emptor, quia fuit in culpa tacendo cum emptor verisimiliter crederet,solutam esse decimam. Idem etiam est si dubium esse poterat,vt siquis portaret de vinea certa pondera vuarum, & alius ab eo emeret nõ expresso de decimis, licet dubiũ esse poterat, an essent vuę decimatę,tenetur venditor ad decimã,eo quòd tacuit,quia significatur, quòd iam decimauerat, vel super se onus decimationis assumpserat. Est autem regula,ꝙ quandocunque dubium esse potest an fructus decimatus sit,vel non,& tacet vẽditor, quòd ipse super se onus decimãdi assumit, & ideo ipse tenetur. Sed quia dicebatur supra, quòd si emebat quis fructus,quando certum erat non esse decimatos, ꝙ tenebatur emptor,non est generaliter verum,sed est distinguendũ,quia aut quis vendit alteri certas mensuras grani, vel pondera vuarum de vinea, vel agro certo, aut incerto, determinato precio pro qualibet mensura,vel pondere, aut vendit omnes fructus alicuius vineę,vel agri pro determinato precio, tamen non determinatis mensuris,vel ponderibus, sed siue multa pondera, siue mensuræ sint,aut pauca. Si primo modo, venditor tenetur ad totas decimas,etiam si fructus vendãtur ante maturitatem tempore, quo manifestum est non esse decimatos fructus, qui per hoc expresse visus est solos illos fructus vendidisse, & super se recepisse onus decimandi,etiã si hoc modo omnes fructus alicuius emeret.

Si secundo modo dicendum,quòd expresse apparet venditorem transtulisse tam fructũ quàm decimandi onus in emptorem,cum nihil sibi reliquerit, de quo decimaret, & hoc maxime, quia inconfuse vendidit. Secus aũt si diceret vendo tibi omnes fructus vinearum mearum dando pro quolibet ponderecertam pecuniam. Nam tunc intelligitur, quòd debeant detrahi illa, quæ sunt decima fructuum, & in cęteris ponderibus teneat precium constitutum. Quando autem fructus venditi sunt inconfuso sine determinatione certarum mensurarum , & cum determinatione precij,manifestum est,quòd totum, idest, tam fructus quàm onus decimandi transit ad emptorem, eo quòd non possunt inde fructus decimę extrahi a venditore.

Si tertio modo quantum ad principale dicendũ, quòd indistincte tenebitur venditor ad decimas, eo quòd fefellit emptorem. Nam ideo carius emit aceruũ, quia putabat nihil inde detrahendum. Ecclesia tamen nihilominus poterit petere, a quo voluerit. Vnde & ab emptore petere poterit,qa inuenit apud eum rem non decimatam, & transiuit cum onere suo.

Sed quid si Ecclesia petente soluit decimam ille, qui non tenebatur, vel Ecclesia non petente putauit tamen se teneri,quid fiet hic?

Dicendum , quòd aut quæritur in foro iudiciali, aut in pœnitentiali,si in iudiciali,aut soluit sponte ille, qui non tenebatur an ecclesia agente contra eũ. Si primo modo quoniam iste est bonę fidei, cedet ei ecclesia actiones suas,siue sit emptor,siue venditor, & sic poterit ab eo nomine Ecclesię recuperare decimam,quam indebite soluit. Si autem soluit petente Ecclesia,& compellente,vtpote quia erat emptor, apud quẽ res empta inuenta est indecimata, aut habebat bonam fidem,aut non,si habuit bonam fidem emptor, vt quia non intendit fraudare ecclesiam decimis,cedet ei actiones suas ecclesia,vt petat a venditore,qui obligabatur ad decimam.Si autem malæ fidei fuit,non cedet ei actiones suas.

Si autem in foro pœnitentiali, scilicet, quando tenebatur vnus soluere decimas,& soluit alius, vt si tenebatur soluere venditor,& soluit emptor,vel è contrario, & ille, qui soluit non repetit ab alio,ad quid tenebitur alius in foro pœnitentię. Et videtur dicendum,quòd teneatur ad decimam soluẽdam ille, qui tenebatur,& non soluit,vt eam nunc restituat soluẽti indebite, siue soluerit emptor, siue venditor, quia in hoc ęquia est vtrique conditio.

Dicit tamen Raimũdus in summa tit.de decimis, quòd verum est,nisi forte emptor soluit indebite, & tamẽ adhuc lucrum habet in fructibus,eo quòd pro paruo precio emit,licet soluat decimam. Sed hoc nõ videtur satis turũ, quia occasione accidentalis lucri, quod non venit in contractũ non est detrahendum alicui,quod debetur,quia eodem modo posset vẽditor defraudare emptorem retinendo partem rei vẽditę nesciẽte emptore si cõstituerit, quòd illud, quod accepit plus valet quàm preciũ, quod dat etiam occultè retenta parte,quod non est verum.

An de rebus quocunque titulo ad aliquem peruenientibus sit soluenda decima. Quæst. CLIX.

QVAERETVR an de rebus q̃ quocũque titulo ad aliquem peruenerint sit soluenda decima, idest,an de rebus immobilibus,quę peruenium ad aliquem,teneantur soluere decimas sicut de quolibet lucro.

Dicendum, quòd aliqui distinguunt an peruenit res immobilis ex hæreditate,aut ex donatione, aut ex aliqua operatione, pro qua detur. Si primo modo distinguunt, quia aut hęres est suus, vt filius legitimus, aut est hęres alienus, idest, qui instituitur, vel qui aliàs venit ab intestato. Si est hæres suus, dicunt, quòd non tenetur ad decimas, quia eadem persona reputatur cum eo cui succedit, & sicut testator non tenetur ad decimas immobilium, quę iam habet, ita neque hęres suus. Alia ratio est,quia istis de iure naturæ debita est hęreditas, & talis vicuente patre dominus est , & sola administratio ei deest. Vnde non censetur nunc aliquid acquirere, sed iam habere, cum iam dominus esset, sed incipit

cipit administrare, & qui dominus est, vel qui rem habet effectam suam ex vna causa, ex alia causa non potest eam acquirere donec desinat esse sua. Et ista est causa præcipua quare isti non tenerentur ad decimas totius hęreditatis,eo quòd totum quod ad eum peruenit est lucrum, & de lucro est danda decima, extra de decimis cap.ex transmissa. Si autem sit alius titulus lucratiuus, vt ex legato ex donato dicunt indistincte soluendam esse decimam, eo quòd totum hoc est lucrum.

Alij dicunt,quòd nõ est verum hoc, sed quòd de nulla re immobili est danda decima, quia res transit cum onere suo,& ideo de re immobili dabuntur decimę, scilicet, de fructibus eius, de ipsa tamen non dantur decimæ. Item quia si hęres legatarius donatarius, & quicunque habens rem immobilem ex titulo lucratiuo teneretur ad decimas ex illa cito transirent omnes res ad Ecclesiam,quod non est conueniens. Item quia Deus filijs Israel mandauit de fructibus dare decimas,& nõ de possessionibus. Hęc est opinio Glo.extra de decimis cap. pastoralis.

Sed Alanus,Ioannes, Vincentius tenebant, quòd de omnibus peruenientibus ex titulo lucratiuo maxime si non sit hęres suus debetur decima. Et Hosti. recitans istorum positionem respondebat ad tres rationes supra factas, quæ sunt rationes Glo. sed non oportet ponere illas solutiones ne rursus oporteat argui contra solutiones ipsas,cum non teneamus illam positionem.

Omnes autem doctores, vt communiter tenent positionem contrariam, ſ.ꝙ de immobilibus non sit danda decima. Hoc tenent Hosti.& Ioan. An.in nouella tit.de deci.ca.pastoralis,& Henricus eo.tit.cap. peruenit,& fere omnes doctores posteriores in cap. pastoralis. Dicunt tamen positionem primam , ſ. quæ tenet dandã de his decimam de iuris rigore iuriorem esse, sed secundam, quæ dicit non esse soluendam,esse benigniorem, & tenendam.

Sed tamen videtur dicendum,ꝙ neque de iuris rigore illa sit iustior cum rigor iuris non astringat ad hoc,& fundamẽtũ est, quia licet lex a Deo posita de decimis nõ obliget nunc, sed solũ institutio nouiter facta per ecclesiã, vt dictũ est supra, tamen quantum ad decimas soluendas, ſ. de quibus rebus decimę dẽtur iura posuerunt regulam,ſ.ꝙ illæ decimę,& de illis rebus solũ debeantur,quę dabantur in veteri testamento, & quæ postea ex cõsuetudine approbata dãtur, extra de decimis cap.in aliquibus, ſ. illę decimæ necessario sunt soluẽdę,quę ex lege diuina debentur, aut loci cõsuetudine approbata,sed decimę de rebus immobilibus non debentur ex veteri testamento,qa ibi non iubebat Deus dari decimas nisi de fructibus, & non de possessionibus , sed neque debentur ex loci cõsuetudine approbata,quia in nullo loco est consuetum de talibus decimas dari , ergo nullo iure debentur.

Cum autem respondebant tenentes contrariam opinionem,quòd in veteri testamento non soluebãtur decimæ nisi de fructibus, quia Deus ibi tradidit terram Israelitis , & potuit apponere quodcũque pactum voluit,vt significatur Leui.25.c.& extra de domina.ca.per tuas,quod nõ potest facere donator humanus,cuius res non est totaliter:ideo donãdo non potuit eximere rem a iure decimationis, & onere. Dicẽdum,ꝙ etiam istud nõ vrget,quia licet aliud sit de donatione humana,aliud de diuina, tamẽ cum decimarum onus non sit naturaliter incumbens rei , sed ex institutione,licet homo donans non potuerit exonerare rẽ donatam ab aliquo onere, ꝙ eam cõsequetur, tamen si nullum onus incũbebat ei,transibit res

A donata sine onere. Et quia res immobiles non tenẽtur aliquo onere decimarũ de iure diuino neq; etiã de humano,neque de cõsuetudine,etiam si donator non eximat rem ab onere decimarum, nõ tenebitur hęres,donatarius legatarius, & quicũque talis ad decimam de rebus immobilibus. Alia etiam ratio erat conueniens, ſ.ꝙ omnia cito trãsirent ad ecclesiã per frequentem decimationem. Ad quam respõderunt ꝙ poterat in hoc per Papã prouideri statuendo,ꝙ ecclesia cogeretur vendere immobilia, vt nõ manerẽt omnia apud eam, vel ꝙ licet deberetur immobile,ꝙ nõ reciperet immobile,sed æstimationem.Sed dicẽdum,ꝙ non stat:nã etiam si nõ reciperet ecclesia nisi æstimationem,cũ quotidie transeant magnę hęreditates per institutiones,& successiones ad alios,precia omnium rerũ transirent ad ecclesiã,& non esset, qui posset tanta soluere,& Ecclesia in immẽsum ditaretur per longũ tempus:ideo neque istud tollebat inconuenientia.

B Et ideo dicẽdum, quòd neque de ęquitate neque de iuris rigore tenentur homines ad decimas rerum immobilium,quę perueniunt ad eos titulo gratuito, vt ex institutione,& legato,& donato. Sic tenet Innocen. extra de decimis ca.non est, & Bernardus eo. tit.ca.pastoralis. Et dicunt, ꝙ decimę sunt dandę nisi de fructibus terrę,& de operibus manuum,i. de his, quę acquiruntur ex aliquo labore, vel negocio, non aũt de his,quæ dãtur titulo gratuito. Cum autẽ objicitur eo.ti.ca.ex transmissa,ꝙ fidelis homo de omnibus,quę licite acquirit decimas soluere tenetur. Exponunt,ꝙ intelligitur de eis, quę prouenium ex humano, vel a manibus, & ideo non extenditur ad immobilia veniẽtia titulo gratuito, immo neq; ad mobilia,vt siquis ex testamento, vel donatione pecuniã accipiat non tenetur ad aliquam decimam illius.Sed quid si aliquis acquirat immobilia non ex titulo lucratiuo, sed ex labore, vt ex iusto bello, vel patrocinio,vel simili causa,an debeatur de illis decima,

Et quantum ad hoc de rigore iuris nõ videtur dubium,quoniam soluenda est decima personalis,quia est sibi lucrum ex operatione, & tamen aliqui dicũt, quòd adhuc de hoc immobili non est dãda decima. Sic refert Innocentius eo.tit.ca.non est,ſ. Item si aliquis pro mercede militiæ, vel aduocationis, vel pro alio opere suo recipiat ex pacto, vel sine pacto aliquod castrum , vel villam, vel aliam possessionẽ immobilem , nunquid de ea debet dare decimam prædicta ratione,ſ.quia de immobili non sunt dandę decimę.Alij tamen dicunt,ꝙ etiã de immobilibus sunt dandę decimę . Sed dicendum,quòd circa decimas personales, vt in plurimum statur consuetudini , & tamen de rigore iuris etiam de immobilibus in hoc casu videntur dandę decimę.

C

D

An de piscatione sint decimæ dandę,& an sint prædiales , vel personales. Quæst. CLX.

E QVAERETVR an de piscatione sint decimæ dandę, & an sint tales decimę prædiales iudicandę,vel personales.

Dicendum, quantum ad primum, quòd potest dupliciter hoc accipi. Vno modo, quòd quis habeat flumina, vel stagna, aut loca, in quibus piscatur, & vt permittat alijs piscari, ibi recipiat aliquam pensionem.

Alio modo quantum ad illos, qui piscantur, siue in flumine publico, siue in priuato ex concessione alterius, siue in proprio. Si accipiatur primo modo, manifestum est, quòd decimę sunt dandę de illis prouentibus. Sic dicitur extra de decimis cap.

per-

pertenit, scilicet, de prouentibus molendinorum, F & piscariarum decimas persoluam. Piscarię autem dicuntur loca, in quibus piscamur, & non solum soluuntur decimę, sed etiam sine deductione expensarum eodem tit. cap. pastoralis.

Si accipiatur secundo modo dicēdum, quòd sunt soluendę decimę, non quidem de prouentibus, quia non sunt prouentus, sed de lucro. Nam in piscando non est reditus, sed potest esse lucrū, & redditur tunc decima & hoc siue in flumine publico quis piscatur, vbi nihil dat pro iure piscandi, siue in loco priuati alicuius, vbi dat aliquid pro piscandi iure, quia tunc potest scire quantum lucratur, etiam si locus sit proprius, & piscatur ibi dominus, & vendit pisces, vel sumit in cibum suum & familię, tenetur dare decimas, sicut siquis in proprio agro pascuali faciat pasci pecora propria vltra decimam, quam dat pro pecoribus tenetur ad decimam herbarum, vt ostensum est supra. G

An sit prædialis, vel personalis. Quæst. CLXI.

QVANTVM ad secundum quæretur, an decima sit prædialis, vel personalis.

Dicendum, quòd non potest vocari proprie ista decima prędialis, quia prędialis datur de prędijs, & terræ nascentibus, & tamen decima de reditu piscariarū, vel de lucro piscationis nō est de terrę nascentibus, & fructibus: ideo non est propriè prędialis. H

Sed dicendum, quòd potest esse, vel personalis, vel mixta, vel magis declinans in prędialem quā in personalem, & ideo pro hoc distinguēdum, quia aut cōsideratur quantum ad prouentus, quos aliquis recipit de piscarijs, quas habet in flumine proprio, vel stagno, aut quantum ad lucrum de piscatione. Si primo modo, iudicatur decima prędialis, quia licet non sit de fructibus terrę decimatio, sed de prouentibus pecuniarijs, tamen dantur illi prouentus prędij, & non ratione personæ, quia nullā operam impēdit ibi persona, & tñ pro eodē accipimus esse decimas prędiales, vel ratione prędij debitas sicut dicit extra de decimis ca. tua nobis, s. oēs, qui ad decimas ratione pertinarū, aut prędiorū tenētur eas cū integritate persoluant, & ideo istę decimę dandę videntur illi Ecclesię I in cuius territorio piscatur, & piscarię, de quibus prouentus dantur locatę sunt. Si autem quæratur de piscatione distinguunt aliqui, ꝙ aut quis piscatur in flumine publico, vbi licet cuiq; piscari nullo dato prędio neq; parte piscationis, aut in loco priuato, vbi datur precium, vel pars piscationis. Si primo modo, dicunt esse personalem decimam, & deberi ecclesię, in cuius parrochia recipit quis sacramenta, & nō in cuius territorio sunt sita loca piscationis. Si autem dato precio dicunt esse quasi prędialem, & deberi ecclesię, in cuius territorio sunt loca piscationis.

Sed dicendum, quòd non stat, quia nulla ratio dis- K tinctionis est in vtroque casu: ideo si in vno est decima personalis, in alio quoque erit personalis. Itē quia nulla ratio est quare sit prædialis, quia hic non attenditur nisi labor humanus, & industria, & ideo personalis est decima, licet pisces, de quibus est lucrum beneficio aquæ, & terræ viuant, neque sit distinctio ab aliquo perito nisi quantum ad prouentus piscariarum, & lucri piscationis, quia primum est prædiale secundum personale. Sic dicit Innocentius, & Ioan. And. & Henri. in capitu. non est, & Ber. & Hostien. extra de ferijs capitu. licet. Idem autem est siquis de proprio flumine, vel stagno pisces capiat, & vendat. De lucro enim debetur decima, sed est personalis, & debetur Ecclesiæ in qua recipit sacramenta dominus piscariæ. Dicunt tamen doctores, quòd siquis de mari pisces accipiat, & ponat in aliquo stagno vb aliquandiu viuant, debetur decima Ecclesiæ parrochiali in cuius territorio est stagnum, vt docet Innocentius, & Ioannes And. extra de decimis, cap. non est. Sed non est intelligendum, quòd totaliter de illis decima debeatur etiam secundum rigorem iuris, sed totum de incremento, quod putantur accepisse in stagno illo.

An de venatione debeatur decima, & cui ecclesiæ. Quæst. CLXII.

QVAERETVR de venatione an debeatur decima, & cui Ecclesię.

Dicendum ad primum, quòd de venatione decimę debentur extra, de decimis cap. non sicilicet. De militia, & venatione, & omnibus bonis decimę sunt ministris Ecclesię tribuendę.

Ad secundum dicendum, quòd hęc quęstio tangere poterat etiam animalia mansueta, quæ nos pascimus, vt oues, boues, & capras, sed cui Ecclesiæ de his debeatur decima, infra dicetur. Nunc verò de illis solis, quę ad venationem pertinent dicamus, & omnia hęc sunt fera. Nam mansueta animalia nemo venatur, sed capit pro libito, & ideo vt communiter omnis venatio pertinet ad personalem decimam. Sed pro hoc est magis considerandum, scilicet, quia aut animalia, quæ venantur sunt inclusa in aliquo ambitu, aut libere vagantur per montes, & alia loca. Si libere vagantur, dicendum, quòd est decima personalis, quia prouenit pure opere, & cura humana, & non beneficio terrę lucrum istud: nam cuilibet patet talis venatio. Si autem sint animalia inclusa, sicut sunt chirogryli, & damę, & lepores, & alia animalia, quę solent esse inclusa in locis certis, dicunt aliqui, quòd de talibus venatio pertinet ad decimam prædialem, & danda est Ecclesię in cuius territorio sunt inclusa animalia, quia illa viuunt beneficio terræ illius, extra de decimis ca. cum non sit.

Alij tamen volunt, quòd sit personalis decima, & detur Ecclesiæ, in qua venator recipit sacramenta, quia omnia hæc veniunt artificio, & opere humano, & istam opinionem magis tenet Innocentius extra, de decimis capitu. non est, & ad capitu. cum non sit respondet, quòd ibi non prouenit fructus ex artificio hominis, sed ex sola Dei gratia dātur. Quod patet, quia semen mortificatur a Deo, & non homine operante viuificatur, & fructū plus affert, sed animalia recluſa non moriuntur, ideo non est de eis danda decima prædialis sicut de eis, quæ Dei solius opera veniunt, sed vt de illis, quæ magis veniunt ex opere humano. Sed Hostien. tenet decimam istam neque esse prędialem neque personalem, sed mixtam.

Dicendum, quòd circa talia potissime standum est consuetudini, & tamen de rigore magis videtur pertinere ad personalem, vt vult Innocen, quàm ad prędialem, vt placet quibusdam.

An de molendinis sit decima danda, & an sit prædialis, vel personalis. Quæst. CLXIII.

QVAERETVR an de molendinis sit decima danda, & an sit prædialis, vel personalis.

Dicendum ad primum, quòd de omni molendino decimæ sunt dandæ, & quia molendinum ab antiquo duplex esse solebat, scilicet, de aqua, & vento, de vtroque iubebat Ecclesia solui decimas. De molendino in aquis, patet extra de decimis capitu. peruenit, & capitu. pastoralis vbi dicitur, quòd de prouentibus molendinorum decimę sunt soluendę, & intelligitur de molendino in aqua. Primo quia quando absolute accipitur molendinum, intelligitur de molendino in aqua, quia illi competit pręcipue, & primo hoc nomen. A

Secundo quia quando fit mentio de alijs molendinis, non vocantur absolutè molendina, sed cum determinatione, scilicet, molendina ad ventum eo, tit. cap. ex transmissa. Et ideo si ponantur absolute intelligitur de molendinis in aqua.

Tertio apparet, quia in allegato cap. peruenit statim post molendinum subditur de piscarijs. Et idem in cap. pastoralis, ergo ad idem pertinet, sed piscariæ B sunt in aquis, ergo & intelligitur de molēdinis aquarum, & de his decimę soluuntur, ideſt, de prouentibus, quæ dantur pro actu molendi in his. Sic dicitur in allegato cap. peruenit, scilicet, de prouentibus molendinorum.

Aliud est molendinum ad ventum, & etiam de prouentibus huius dandæ sunt decimæ eo. tit. cap. ex transmissa, scilicet, militem compellatis de his, quæ proueniunt de molendino ad ventum, vt decimas sine diminutione persoluat. Sunt tamen alia molendina, quæ sine vento, & aquis consistunt tractu hominum, aut bestiarum mota, aut si per aliquod ingenium moueri possunt, & de his iura non faciunt mentionem, quoniam rara erant a principio, & etiam nunc, & tamen cum ex eis lucrum prouenit, necessarium est, quòd de eis decimæ dentur. Nam ista est causa, ex qua probat Papa, quòd de molendino ad ventum decimę sunt dandę, scilicet, quia de omnibus, quæ fidelis homo licitè acquirere potest, decimæ sunt soluendæ, eodem cap. ex transmissa.

Ad secundum dicendum quidam putant de molendinis ad aquam, & ventum esse decimam prædialem, quia mouentur vi aquarū, & ventorum. Sed dicendum, quòd non stat, immo oportet esse decimam personalem. Primo quia extra de parrochijs cap. vltimo. iubentur solę decimæ prædiorum dari Ecclesiæ, parrochiali, & illę sunt decimæ messiū, & fructuum terrę. extra. de decimis cap. ad apostolicę, ergo sunt cęterę personales, sed de molendinis sunt decimę huiusmodi, ideo sunt personales, & sunt dātę Ecclesię parrochiali. C

Secundo quia prouentus molendinorum ponuntur inter decimas personales in cap. peruenit, & cap. pastoralis: ideo sunt personales.

Tertio quia decimę de lucro sunt personales, quia prędiales dicuntur decimę de fructibus eodem titu. ad apostolicę, sed decimę de prouentibus molendinorum vocantur decimę de lucro, & non de fructibus, vt colligitur in capitu. peruenit, & capitu. ex transmissa.

Quarto quia de fructibus terrę, de quibus dantur decimæ prędiales manifestum est, quòd non debent extrahi expensę, neque semen, sed integre soluuntur in ca. cum non sit, & ca. tua nobis, & tamen post hoc adhuc dubitatur, & distinguitur an in decimandis prouentibus molendinorum sint deducēdæ expensę in c. pastoralis, ergo decimę de molendinis sunt personales. D

Quinto patet, qa illę decimę vocantur prędiales in operum materia non operatur pręcipuè humana industria, sed Dei manus in ca. cum non sit. Et ista causa redditur ibi, quare non subtrahatur semē de acerbo decimando, neque sumptus, & tamen circa molendinum pręcipuū, quod est, sunt humani labores, & industria, licet etiā concurrant aquæ, & venti, quæ

a Deo sunt. Non est enim dicenda decima personalis de sola illa re, in qua sola humana industria solum operatur, quia nihil est, in quo manus Dei non operetur, sed quādo totaliter, vel pręcipue prouenit fructus ex Dei operatione, siue naturę vltra nostram industriam est decima prędialis sicut in fructibus terrę, quia omnia huiusmodi prius moriuntur quàm reuiuiscant, & reuiuiscunt sine nostra operatione: ideo tales vocamus prædiales, sed de molendinis nō sunt nunc: ideo sunt personales.

Dicendum igitur, quòd de omnibus molendinis, siue ad aquam, siue ad ventum sunt decimę personales, sed a fortiori de molēdinis, quæ trahuntur ab aīalibus sine vento, & aqua. Nam talia purè sunt personalia, quia sola humana industria, & labor ibi operatur. Vnde magis talia vocantur artificia quàm molendina, quia in molendinis aliquid operatur Deus, sicut in aqua, & vento.

An de lacte, & caseo sit danda decima. Quæst. CLXIIII.

QVAERETVR an de lacte, & caseo sit danda decima. Dicendum, quòd sic. Nam si de pecoribus danda est decima, dabitur etiam de fructu pecorum, sed fructus pecorū est caseus, & lac: ideo de his dabitur decima. Secundo patet, quia eadem ratio est de caseo, & lacte, quæ de lana, sed de C lana datur decima, vt ostensum est supra, ergo de lacte, & caseo. Tertio quia iura expresse hęc dicūt, extra de decimis c. peruenit, vbi de lana dicitur, & cōsequenter de caseo, & lacte intelligendum est, quia eadem ratio est in illis, & ideo erit idē ius, extra de constitutionibus ca. translato. Et magis apparet, extra de decimis cap. nuncios, vbi de omni fructu iubētur decimę solui, sed lac, & caseus sunt fructus pecorū, ergo de eis datur decima. Sed dicendum, quòd eadem est decima casei, & lactis, cum caseus non fiat nisi de lacte, & tamen aliquando lac venditur, vel expenditur in aliquos vsus, & nō formatur inde caseus, & tūc de lacte est soluēda decima, scilicet ęstimatio precij.

An de butyro soluatur decima, & an sit prædialis, vel personalis. Quæst. CLXV.

SED dicetur an de butyro soluatur decima. Dicēdum, quòd aut est butyrum quod fit de lacte, aut quod fit de pinguedine animalis. Si primo modo est danda decima, & erit alia decima pecoris alia fructus pecoris, eo quòd distinguitur hic fructus a substantia pecoris, & prouenit de eo. Et eadem ratio est tunc de butyro, & lacte, & caseo. Nā sicut de lacte fit caseus: ita de lacte fit butyrum.

Si autem sit butyrum de pinguedine animalium, vt butyrum de porcis, vel de anseribus, non est danda decima. Et ratio est, quia hoc butyrum non est fructus animalis, sed pars substantiæ, & non potest accipi, nisi de animali occiso liquefacta quadam E parte corporis eius, sed animal iam decimatum est: ideo non debet rursus decimari, quia bona fides non patitur, vt idem bis exigatur, neque ecclesia debet decimam duplicatam recipere.

Et quod dictum est de butyro dicendum est de adipe, vel sepo vnde candelæ fiunt, non est enim decimandum. Et ratio est, quia non est fructus, sed pars animalis. De adipe, & sepo nō est decimā dum.

Sed objicitur, quòd sit decimandum butyrum, & sepum: nam ista sunt lucra quædam, & de omnibus lucris est decima danda. extra de decimis capitu. non est, & capitu. ex transmissa, sed lucra sunt hęc, quia quando decimata fuerunt animalia ista, de quibus

bus fit sepum, & butyrum, non erant talia, & tanta, vt inde butyrum posset prouenire, sed parua, ideo de lucro isto dabitur decima.

Dicendum, quòd non stat, primo quia si propter incrementa animalium daretur decima hęc, non solum de butyro, & sepo danda esset, sed etiam de valore maiori animalis tempore, quo occiditur ad tempus, quo decimatur, & tunc cum sit duplum, aut triplum in valore deberet triplari decima, quod falsum est.

Secundo, quia non tenet ratio: nam incrementa animalium sicut non vocantur fructus, ita neque vocantur lucra, eo quòd non distinguuntur a substantia rei, lucrum autem in re, aut circa rem prouenit, & lucra quando non sunt decimata, sunt decimanda, & tamen hic decimatum est incrementum. Pro quo sciendum, quòd aut hic consideratur substantia pecoris, aut maior valor, si substantia non est decimanda, quia iam decimata est, cum a principio de pecoribus data est decima. Si autem valor maior dicędum, quòd prouenit istud incrementum ex eo, quòd pecora postquã fuerunt decimata maiora effecta sunt per alimentum, de alimento autem danda est decima. Nam aut pecora pasta sunt de frugibus, aut de herbis. Si de herbis danda est decima, siue a domino agri, si preciũ recipit pro pascuis, siue a domino pecorum si sine precio pecora pascuntur ibi, vt dictum In q.155. est supra. Si autem alantur pecora de frugibus iam illæ decimatę sunt, ideo incremẽta pecorum decimata sunt, neque sunt iam decimanda, & consequenter neque butyrum neque sepum, quãdo non sunt fructus, sed animalium partes, non sunt decimanda.

An personalis vel prædialis sit decima lactis, casei & butyrĩ.
Quæst. CLXVI.

Sed quæretur an personalis, vel prædialis sit decima lactis, casei, & butyri. Dicendum, quòd sicut ostensum est prędcedẽti q. ideo datur decima de lacte, & caseo, quia datur de pecoribus quorũ sunt fructus, & consequenter pertinebit decima lactis casei, & butyri ad genus illud, ad quod pertinet decima pecorũ, sed decima pecorum est mixta, ideo & de lacte, & caseo erit mixta.

Sed videtur magis pertinere ad prædialem quàm ad personalem, & multis placet, & consequenter dabitur ecclesię parrochiali, sed quia de pecoribus nõ est semper prædialis, sed mixta, & soluitur partim in vna parrochia, & partim in alia si pecora mutant loca pascuorum: ideo & de lacte, & caseo idem erit iudicium, nisi aliud obtineat consuetudo, quæ in his multum valet, vtpote si habet consuetudo, quòd decima pecorum diuidatur secundum loca, in quibus pecora pascuntur diuersis partibus anni, & quòd nõ diuidantur decimę lactis, casei, & butyri, sed soluuntur integraliter in loco domicilij domini pecorum, vel in altero istorum locorum.

An de melle, & cera debeatur decima, & cui ecclesię.
Quæst. CLXVII.

Quaeretur an de melle, & cera debeatur decima, & cui Ecclesię.

Dicendum, quòd debetur, vt patet extra de decimis capitu. nuncios, scilicet, de apibus, & omni fructu decimas soluere compellas. Aliqui intelligunt, quòd de ipsis apibus sit decima danda.

Sed falsum est, quoniam dari non potest, sunt enim fera animalia, & ideo licet sint in arbore mea, non sunt mea quousque includantur in alueario, in-

sti: de re. diui. §. apium, & non possunt capi animalia hęc, vt decimẽtur, sed decimatio est de fructu, idest, cera, & melle, vt dicit Innoc. & Ioan. And. in nouella extra de deci. cap. nuncios.

Ad secundum dicunt aliqui, quòd sit prędialis decima, & debeatur Ecclesiæ parrochiali, eo quòd prouenium fructus isti de floribus, & herbis terræ illius, in qua manent apes. Sed dicendum, quòd est decima personalis, quia ingenio, & industria hominum prouenit. Nam licet apes naturaliter formenteram, & mel, tamen quòd homo capiat apes, & teneat fructũ earum prouenit ex industria, & labore: ideo ad personales decimas pertinet, maxime quia apes non manẽt in eodem loco, sed mutantur aliquando ria eorum secundum tempus, in quibusdam regionibus: ideo non pertinent ad prædiales decimas, sed ad personales.

De quibus alijs rebus, & lucris sunt soluendæ decimæ.
Quæst. CLXVIII.

Quaeretur de quibus alijs rebus sunt dandę decimæ. Dicendum, quòd nihil est, de quo decimæ non debeantur si in eo aliquod lucrum prouenit, vnde non solum de fructibus terrę, & arborum, & animalibus decimæ sunt soluendæ, sed & de pascuis, & nutrimentis animalium de venationibus, piscationibus, molẽdinis, furnis, balneis, pensionibus, reditibus, aurifodinis, argẽtifodinis, lapidicinis, negocio, artificio, militia, seruitio, de lacte, caseo, butyro, & de omni lucro generaliter. Sic dicit Raimundus in summa tit. de decimis, & Hostien. in summa eo. tit. §. de quibus rebus, & Ioan. An. in nouella in cap. peruenit, & hoc omnes generaliter. Et causa huius est, quia extra de decimis cap. non est, postquàm multa particulariter enarrantur, dicitur, quòd decimę de omnibus bonis sunt reddendæ, & eodem tit. capitu. ex transmissis dicitur, quòd de omnibus, quę fidelis homo licitè sa acquirit, decimas soluere tenetur.

De pascuis autem, & venationibus, & piscationi- De pascuis bus iam dictum est supra, & de molendinis, lacte, venationibus piscationibus caseo, & butyro, cera, & melle. De furnis autem molendinis datur decima idem est dicendum, scilicet, quando coquentes in furno dant precium, vt permittantur ibi coquere ma. est decima soluenda de illo precio. Sic patet eo. tit. cap. pastoralis, vbi quęritur, an in decimis clibani sint expensæ deducendę. Sed istud verum est de furnis, vbi dominus furni pro precio permittit alijs coquere panem in clibano, & ipse dat ligna. Nam de reditibus clibani est danda decima, secus de illis furnis, in quibus sine precio quisque coquet, siue furnus sit propriùs, siue alienus: nam cum ibi nullus sit prouentus, nullę sunt decimæ.

Sed obijcietur, quòd etiam si gratis coquant sit decima soluenda, quia ita erat de pascuis, scilicet, quę siue dominus agrorum pro precio recipiat pecora ad pastum, siue gratis, datur decima, sed in primo modo datur decima de precio, in secundo dat decimam dominus pecorũ de herba æstimata, & etiã si dominus pascuorum sola sua pecora ibi pascat soluet decimam, vt ostensum est supra.

Dicendum, quòd nõ est simile, quia in pascuis est aliquid prædiale, scilicet, fructus terrę, idest, herba, & de illa debetur decima prędialis, sed in furno nihil est nisi personale, quia per industriam, & laborem totum est, propter quod non est ibi decima, nisi de lucro, sed quando dominus furni graus permittit alijs coquere, siue ipse det ligna, siue non det, non est ibi aliquod lucrum: ideo nulla decima debetur.

De bal-

De balneis quoque debet decima, scilicet de prouentibus balneorum siquis recipiat precium, vt permittat aliquos in suo balneo lauari, vel exhibeat eis ministeria balneationis. Si autẽ gratis permittat balneari nulla decima est, sicut dictum est de furnis.

De aurifodinis, argentifodinis, lapidicinis, & omnibus minerijs metallarijs decimę sunt soluendę cum magni reditus prouenient dominis istarum minetiarum. Sed hoc est verum, quando pensio inde prouenit, secus si sint in loco publico, & nullis prohibeatur fodere in his, & metalla, & lapides eruere, quia tunc cum nulli sint prouentus nullę sunt decimę.

Sed obijcietur, quòd siue sint publicę minerię, siue priuatę, & gratis cõcedantur debeatur inde decima, sicut dictum est de pascuis supra quæstione 155.

Dicendum, quòd non est simile, quia herba est fructus terrę, quæ nascitur annuatim, & ideo decimę prędiales de ea soluẽdę sunt, potissime, quia de omnibus fructibus iubemur decimas reddere, extra de decimis nuncios, sed lapides, lapidicinę, & aurum, & argentum mineriarum non vocatur proprie fructus terrę, vel agri, sed potius pars agri. Nam lapides eruendo de lapidicina redditur ager inutilis, sed de substantia rei non redditur decima, sed de fructu, ideo non datur decima de his, quando gratis conceduntur erui, cum vero pro precio erui permittuntur datur decima nõ, tanquam de fructu, sed de pensione, vel prouentu. Si quis vero id, quod de lapidicina, & aurifodina eruitur proprie fructum agri vocaret, esset dicendum, quòd de his esset decima danda, etiam si gratis concederentur erui, sed melior est præcedens sententia.

De mõtibus quoque dãda est decima, idest de fructibus eorum, scilicet de pascuis, & herbosis locis, quæ sunt in nemore priuato, siue dominus pro precio recipiat pecora ad pastum, siue gratis. Etiam de cęsione nemorum cum hoc quoque pro precio permittitur, & generaliter quidquid illud sit, de quo recipitur reditus de nemore est reducendum ad decimam, sicut datur decima de agro, vel de lucro. De omnibus quoque pensionibus, & reditibus debentur decimę inquantum ista sunt quædam lucra, vt si detur reditus, vel pensio pro domo, vel agro, aut alia re, vel pro operibus animalium nostrorum, quas operas alijs damus pro precio. De his namque ex rigore iuris sunt etiam decimę soluendę, vnde si quis det alteri precium, vt mutuat eis seminare agros suos dabit dominus agrorum decimam de pecunia, quæ est pẽsio agri, & colonus dabit decimam de omnibus fructibus, quos colligerit, sed decima de fructibus, quæ est coloni, est ibi proprie prædialis. Decima autẽ pecuniæ pensionariæ si ibi non proprie prędialis, sed magis est personalis, quia non ex eadem re non competant duę decimę interdum prędiales, sed colonus dat integram decimam de omnibus fructibus, cum omnes ad eum pertineant, ergo decima de pensione pecuniæ magis erit personalis de quibuscunque pensionibus, vel reditibus, siue pecunia dentur, siue in fructu, debentur decimę, vt pro agro, vel domo, vel pascuis det colonus dominus, aut porcos, vel huiusmodi. De omnibus his tenetur dominus soluere decimas.

De negociationibus quoque, & artificijs decimæ debentur. Nam extra de decimis capitulo, non est, dicit de negociatione decimam esse dandam, & in eadem pastoralis, sed in ea detrahuntur expensę ad solvendam decimam eodem capitulo, de artificio, ea- dem ratio est cum in eo sit aliquod lucrum, & de lucro sit decima danda, sed vocatur negociatio opus negociatorum, artificium autem est operatio manuaria, & quia vtrunque habet lucrum de vtroque datur

De militia datur decima.

Aduocati non sunt absoluti a decimis.

An de male acquisitis sit danda decima.
Quæst. CLXIX.

Quaeretur an de male acquisitis sit danda decima, vt de furto, simonia, vsura, meretricio, histrionatu, & similibus.

Dicendum, q̃ non est eadem sententia quantum ad omnia. Pro quo sciendum, q̃ quædam sunt male acquisita, quæ sunt immobilia, & ex quibus prouenit fructus, sicut sunt agri, & pecora quoque, quę fructũ reddunt, licet non sint immobilia, alia vero sunt mobilia, quæ non reddunt fructum ex seipsis.

De primis dicendum, quòd etiam si male acquisita sint sunt decimę dandę de eis, quia ecclesia exiget decimas de rebus illis, a quocunque possessore, vel detentore, etiam si sciat illum prædonem esse, vel hæreticum, vel schismaticum, neque in hoc approbat crimen, aut accipit aliquid de crimine, sed solum accipit decimam illam, quæ debetur sibi non ratione personę possidentis, sed ratione prædij. Et quia apud quemcunque maneat prædium illud facit fructus debetur decima ecclesię de illis fructibus. Sic. n. Iudęi de prędijs suis decimas reddere cogunt extra de deci. c. de terris, & quod dicitur de immobilibus vr idem dicendum de omnibus alijs, de quibus debetur decima prædialis, vel quasi, vt de pecoribus, quæ fętus gignunt,

gnunt, & intra ſolius parrochię territorium aluntur. Nam certum eſt, quòd a quocunque grex poſſideatur, quòd de fructibus debetur decima. Et idem videtur dicendum de penſionibus, & reditibus, vt de penſionibus paſcuorum, & molendinorum, & aliarum rerum, quæ reditus habent, & maxime quando certus reditus datur, domino nullis detractis expenſis, quia hęc ſunt, quaſi decimę prædiales. Si autem ſint res mobiles, & de quibus, vt communiter ſunt decimæ perſonales, quæ ex induſtria hominum proueniunt, eſt diſtinguendum, ſcilicet quia res illicite acquiſita tranſit in dominium, aut non, ſi non tranſit, nō poteſt de eo dari decima, ſicut de pecunia, vel rebus mobilibus furto, vel rapina habitis, quia nō tranſeunt in dominium prędonis, nullo enim tempore efficitur dominus prædo, etiam ſi in ęternum poſſideat, vel detineat.

Sic autem decima non eſt danda de pecunia furto accepta, neque enim eſt hic aliquod lucrum cum is, qui furatur nihil acquirat, quia nunquam efficitur dominus.

Si autem tranſit dominium rei male acquiſitę, aut competit repetitio, aut non, contra acquirentem. Si competit repetitio non eſt danda decima. Sic eſt de pecunia habita ex ſimonia, & vſura. Nam tranſit in dominium vſurarij, & ſimoniaci, & tamen competit repetitio cōtra eum. Licet in hoc eſt dubitatio, quia aliqui dicunt, nunquam tranſire in dominium pecuniam vſurariam, & ſimoniacam, ſed ſiue trāſeat, ſiue non, ſemper eſt ęs alienum, & cōpetit repetitio. Et de hoc non eſt danda decima, ſed eſt reſtituenda ei, cui debetur de iure. Si autem tranſit dominium, & non competit repetitio, tunc videbatur quòd de tali poſſet dari decima, & eleemoſyna, quia iam iſta pecunia effecta eſt ipſius poſſidentis, & non detinet illicite quamuis illicite acquiſiuit. Sic eſt de meretrice, & hiſtrione. Nam iſti turpiter acquirunt, & tamen non competit repetitio contra eos, & tamen dicunt quidam, quòd ne approbari videatur delictum iſtorū, nō recipit eccleſia decimam.

Sed obijciunt aliqui contra hęc generaliter, ſcilicet illicite acquiſitum eſſe non tollit decimam, quia illicite acquirere eſt delictum, & delictum non præſtat immunitatem. ff. de interdictis, & rele. l. relegatos, §. vltimo, & criminoſum non dignitas, ſed pęna comitari debet, ſed ſoluere decimas eſt onus quoddam, ergo nemo propter delictum eximetur ab hoc onere, ergo illicite acquirens tenebitur ad decimas.

Secundo, quia Chriſtus dixit: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, Luc. 14. c. vocatur autem mammona iniquitatis, ideſt diuitię ex iniquitate acquiſitę, ergo de illis licet facere amicos tam pauperes, quam ſacerdotes dando eleemoſynas, & decimas.

Sed in contrarium videtur, quòd non poſſit de aliquo illicite acquiſito fieri decimam, quia dicitur extra de decimis, c. ex tranſmiſſa, quòd de licite acquiſitis debet fidelis homo ſoluere decimas, ergo innuitur, quod de acquiſitis illicite non ſoluerentur decimę. Dicendum, quòd diſtinctio ſupra poſita vera eſt, & primo in ſpeciali videndum de bonis immobilibus, ex quibus reditus proueniūt an dentur decimę. Et dicendum, quòd quamtumlibet ſint male acquiſita, vtpote ſi nullo modo tranſeant in dominium, ſed furto, vel rapina acceptę ſunt, adhuc de illis datur decima de fructibus ſuis, & nolentibus ſoluere decimas eis, apud quos bona ſunt, exiget, & accipiet eccleſia decimas, licet ſciat rem furto, vel rapina, aut violentia detineri.

Sed dicendum, quòd talis non poteſt eleemoſynā dare de hac re, neque de fructibus eius. Et ratio eſt, quia eſt ęs alienum. Ratio differentię inter hęc eſt, quia decima eſt onus reale, quod ager ipſe dat, & non perſona, & ideo non tam dicendus eſt detinens agrū decimas dare, vel ſoluere, quam eccleſia exigere, & accipere. Vnde dando decimam nihil dat de alieno detinens agrum, ſed accipit illud eccleſia. Secus de eleemoſyna, quia eleemoſyna non eſt aliquid debitū, ſed donatur, & eſt perſonale, & non reale, ideo fur, vel raptor, aut violentus detentor cum nihil iuris habeat in re, quam detinet, non poteſt adminiſtrare dādo aliquid de ea, neque de fructibus, quia tam rem, quam fructus debet vero domino.

Circa bona mobilia quorum non ſunt fructus, ſed poſſet circa lucra, vt in pecunijs, & ſimilibus, dicendum a fortiori, quòd ſiquis illicite acquirat, ideſt teneat, ſcilicet per furtum, violentiam, rapinam, dolum, neque decimas dabit, neque eleemoſynam, de eleemoſyna eadem cauſa eſt, quæ ſupra, ſcilicet quia res aliena eſt, & de alieno non poteſt eleemoſyna dari prima, quęſtione prima capitulo, non eſt putanda decima differt. Nam in immobilibus debetur decima ratione prædij, & rei, & non ratione perſonę, ideo apud quemcunque ſit res etiam apud raptorem decimę ſoluuntur, hic vero nō ſunt fructus, ſed poſſunt conſiderari lucra, & hęc ſunt perſonalia, ſed in prędicti, neque lucrum aliquod eſt cum fur prædo violentus doloſus non efficiat rem ſuam, & ideo neque res, neque aliquid rei ad ipſos pertinet, & ſic non eſt aliquid, de quo, aut detentor decimas ſoluere poſſit, aut eccleſia ab eo exigere debeat.

Circa res autem mobiles per vſuram, & ſimoniam acquiſitas ſolet dici, quòd tranſit dominium in accipientem, licet aliqui dicunt, quòd non tranſeat, ſed magis videtur, quòd tranſeat. Et erit ratio differentię inter vſurarium, & ſimoniacum ad furem, & prædonem, quia fur, & prædo nullam cauſam habent acquirendi, ideo nunquam efficiuntur domini, licet rem detineant, ſed vſurarius, & ſimoniacus habent aliquam cauſam acquirendi, ſcilicet quia dans pecuniam vſurario, & ſimoniaco ſponte transferunt illam in vſurarium, & ſimoniacum, & per hoc deſinunt ipſi eſſe domini, & transferunt ius rei in illum, cui tradunt eam. Is autem cui furto, aut rapina res aufertur, nulli dat, & ideo non priuat ſeipſum dominio, neque poſſeſſione ciuili ſaltem, quam in animo retinet, vno autem exiſtente domino in ſolidum non poteſt alius effici dominus, fur igitur, & prædo, nunquam efficiuntur domini, ſed vſurarius, & ſimoniacus ſic.

Sed contra iſtos, quia male acquirunt, & ſine cauſa cōpetit repetitio. Idem eſt de aleatore: Nam eſſicitur dominus, & tamen competit repetitio. Nam ludentes ex pacto, & volentes ſe priuant dominio rerum, & tamen transferunt in aljos, ſed quia ſine cauſa faciunt, detinet illicite acquiſita per aleas, qui ſic acquiſiuit.

Et de his dicendum eſt, quòd non datur decima, neque eleemoſyna, quia licet iſti domini ſunt, ſcilicet quia alij perdiderunt dominium, tamen non poſſunt aliquid miniſtrare, quia tenentur reſtituere, & ſic eleemoſynam non poſſunt dare, quia illa non poſſunt dari de alieno. Decimam quoque non poſſunt dare, quia nihil eſt ibi, de quo eccleſia decimam petat, ſcilicet non eſt fructus, quia non ſunt prędia, neque ſunt lucra, quia nihil efficiūt ſuū vſurarij, & aleatores, & ſimoniaci, & tamen ſi hic decima darēt, de lucro eſſet danda, quod nullum eſt, quia lucrum non eſt, niſi in re propria. Vnde non ſolum non petit ab illis decimas perſonales de his rebus, ſed etiam ſi ipſi ſponte darent, & eccleſia ſciat de hoc eſſe non recipiet decimas

decimas illas, quia non ſunt decimę, ſed pręda. & accipit eccleſia tunc id, quod nō eſt decima, & a quo non poteſt dari.

Circa meretrices, & Hiſtriones eſt dicēdum, quòd iſti efficiuntur domini eorum, quæ acquirunt, & non competit contra eos repetitio. Et hæc primo, quia ſi ipſi turpiter accipiunt turpiter dant illi, qui dant, & in communi cauſa turpitudinis potior eſt cauſa poſſidēris, & ita a meretrice, & Hiſtrione repeti nō poteſt.

Secundo, quia licet meretrix turpiter agat recipiendo mercedē, vnde dicitur, quòd meretrix turpit agit, quia meretrix eſt, ſed non turpiter recipit, quia meretrix eſt, vt innuitur. ff. de cōdi. ob turpem cauſam. l. idem eſt, & ſi. §. quoties, & ideo id, quod meretrix recipit ſuum efficitur, niſi aliquem ſeducat perens ab eo vltra conſuetudinem, & recipiens putante illo tantum ſolitum dari quantum illa petit, vel ſi extorquet ab aliquo ſibi vltra ſolitum dari, ne eum prodat, aut infamet. Nam iſta per extorſionem habentur, & non tranſeunt in dominium meretricis, vel ſaltem cōtra eam competit repetitio ſuper hac re. Et de hoc manifeſtum eſt, quòd non poteſt aliquid adminiſtrare meretrix, quia eſt ęs alienum, & tenetur reſtituere, ſed de eo, quod acquiſiuit non extorquendo, neque fallendo, liberam adminiſtrationem habet meretrix, quia vere domina eſt, & ideo dicendum, quòd eleemoſynam dare poteſt, ſed non dat regulariter decimam. De primo cauſa eſt, quia cum meretrix ſit domina poteſt donare de ſuo libere, quod voluerit, & bonum eſt dare eleemoſynam, quia licet in peccato mortali ſit quandiu meretrix eſt, Deus illuſtrabit forte cor eius propter bona opera licet nō ſint meritoria ſaltem orationibus eorum, qui eleemoſynam reciпiūt. De decimis, & oblationibus meretricis eſt, quaſi regulare, quòd non recipiantur, & hoc propter turpitudinem ſuam, licet in hoc aliqui dicant meretricē non teneri ad decimas, quia vilitas vitę laqueis legū eas aſtringere noluit, vt dicitur. C. de adulte. l. quæ adulterium.

Sed dicendum, quòd non eſt verum, immo tenēntur meretrices ad decimas, quòd autem vilitas vitę abſoluat eas a laqueis legum, hoc eſt verum quantū ad pęnam criminis, ſcilicet vt non puniantur, vt adultera lege. Et ideo eſt dicendum, quòd tenentur ad decimas perſonales de lucro meretricij, ſed eccleſia non accipiet eas propter turpitudinem meretricis, ne videatur approbare factum, & vitam illius. Sic Deut. 23. c. non offeres mercedem proſtibuli, neque precium canis. De Hiſtrione idem eſt, quia viles perſonas iſtas reputamus, & non approbat eccleſia officium iſtorū, quia autem ſunt aliquę perſonę, quarū oblationes non recipit eccleſia, ſicut publice diſſidentium, ideſt diſcordantium, & ad concordiam redire nolentium nō recipit eccleſia oblationes 90. di. c. oblationes. Etiam oblationes opprimentium pauperes eodem cap. etiā oblationes raptorum extra de rapto. ca. ſuper eodem etiam oblationes publicorum vſuratiorum, extra de vſu. c. quia in omnibus. Etiam oblationes meretricis, & generaliter omnium publice peccātium 17. quæ. 4. capitulo minor.

Sed adhuc circa meretricem diſtinguendum, quia aut peccatum ſuum eſt notorium, aut ſaltem publicum, vel eſt occultum. Si eſt occultum, ſicut ipſa tenetur decimas ſoluere, ita eccleſia debet recipere, dummodo ſacerdos recipiens has decimas, vel prælatus ſciuerit, quia tunc recipere poterit, neque eſt aliquod inconueniens, quia non videtur approbari peccatum, de quo non conſtat. Si autem peccatum ſit publicū, aut illa pęnitet de peccato, aut non. Si pęnitet non ſolum decimas aliarum rerum, ſed etiam decimas meretricij præteriti temporis recipiet eccleſia, ſi illa obtulerit, quia non eſt deſpiciendum in illa id, quod eſt propter id, quod fuit 50. dif. ferrum. Si autem non pęnitet, non debet recipere eccleſia decimas eius, & ita meretrici fit inſolubile, quod ſoluere tenetur. Nam propter delictum nō definit obligata eſſe ad decimas, ſed ſoluere non poteſt, quia aut ſoluet eccleſię, vel alteri, non eccleſię, quia illa recipere non vult, non alteri, quia nulli licitum eſt aliena concedere prętер domini voluntatem, extra de decimis, capitulo tua nobis, & de iur. iu. cap. ea te.

Eſt tamen conſilium in hoc caſu, quòd eleemoſynam faciat de cōſilio Diœceſani, vt ſic Deus cor eius illuſtret ad exeundum de peccato. Hoc enim tenet Inno. & Ioan. An. extra de decimis, cap. ex tranſmiſſa, & ibi glo. & fere omnes doctores, & Hoſt. in ſumma eod. ti. §. & de quibus rebus, & §. an preſcribi poſſit.

Ad rationes in contrarium dicendum ſic. Ad primum, quòd delictum non præſtat immunitatem, & ideo per nullum delictum quantumcūque graue eximitur quis ab onere decimarum, & ita vſurarij, ſimoniaci, fures, aleatores, & quicunque alij ſoluunt decimam, & tamen de his, quæ per furtum prædam, ſimoniam, vſuram, aleas habuerunt non ſoluunt decimas, eo quòd nemo ſoluit decimas, niſi de eis, quæ habet, ſed habita his modis non ſunt habentis, quia vel nullo modo tranſeunt in dominium, vel non pleno iure cum competat repetitio, ideo de his non poſſunt iſti ſoluere decimas, & ſic non excuſantur ab onere decimarum per delictum, quia ſic de nullis rebus, quas haberent ſoluerent decimas, quod falſum eſt, ſed ideo de his non ſoluunt decimas, quia nihil habent, de quo ſoluant, quia hęc non ſunt ſua.

Ad ſecundum dicendum, quòd vocatur māmona iniquitas, non quia ex iniquitate acquiſitum eſt, ſed quia talis eſt, quòd homines ad iniquitatem trahit, & alijs modis exponitur, vt dicetur ibi.

Ad argumentum in contrarium dicendum, quòd de illicitis non eſt ſoluenda decima, ſcilicet de illis, quæ ita illicite acquiruntur, quòd illicite retinentur. Nam talia cum ſint ęs alienum, non conſiſtunt in bonis noſtris, & hęc proprie acquiruntur illicite. Nam quæ poſt acquiſitionem poſſunt licite retineri nō dicuntur illicite acquiſita, ſicut eſt de meretrice. Nam illa illicite agit, quia fornicatur, ſed non illicite recipit. Nam non peccat in recipiendo, quia aliàs cum fornicari, & recipere pecuniam ſint actus diſtincti adderet peccatum nouum hoc, quod eſt recipere pecuniam ad hoc, quòd eſt fornicari, quod eſt falſum, illa autem illicite acquiruntur, quæ illicite accipiuntur, & talia ſemper illicite retinentur, & de talibus verum eſt, q̄ non ſunt dandę decimę.

An ſiquis rem perdiderit teneatur de eius valore dare decimam. Quæſt. CLXX.

QVAERETVR ſiquis habuerit rem, & eam perdiderit, vel furto, aut rapina ei ablata fuerit antequam decimetur, an teneatur de eius valore decimam dare.

Aliqui dicunt, quòd non, quia non tenetur quis dare decimam, niſi de rebus ſuis, & tamen id, quod perijt iam non eſt in bonis noſtris, ideo de eo non videntur decimę dandę.

Dicendum, quòd aut quæritur de decimis perſonalibus, aut prædialibus, ſi de perſonalibus vtpote ſiquis haberet aceruum totum in area, & aliquis clam furatus eſt, vel palam rapuit illum. Dicendum q̄ aut quæritur quantū ad forum conſcientię, aut quantum

ad forum iudiciale. Si primo modo, videtur ꝙ ad nihil teneatur, quia ſatis erat, ꝙ iſte tantam diligentiam adhiberet pro rebus eccleſię, ideſt decimis quantam pro re ſua. Nam in re ſua nemo dolum committit, iō cū non potuerit perire decima, niſi pereunte re iſtius, & circa rem propriam pręſumitur iſte habere diligētiam, & qui diligenter ſe habet, non tenetur de periculo rei pereuntis, quia nemo tenetur vltra id, quod poteſt.

Si autem quæratur in foro contentioſo. Dicēdum, quòd aut fuit dominus rei in mora ſoluendi decimas, aut non. Si fuit in mora, tenetur, ſi non fuit in mora, non tenetur, vt ſi antequam colligerentur vuę de vineis, vel in torcularia deducerentur, cum non prætereiſſet tempus colligendi vuas, aliquis furtim, vel violenter abſtulit vuas, de nullo tenetur colonus quātum ad ea, quæ ablata ſunt, ſed ſolum quantum ad ea, quæ manent. Sic etiam ſi fruges quis inuaſit in agro, antequā meterentur, & nondum tranſierat tempus metendi, nō tenetur ruſticus ad decimas, de eo quod ablatum eſt. Si vero poſt meſſionem reliquerit quis fruges non collectas in agris, & ignis inuaſerit eas vel prædo, quia colonus eſt in culpa, tenetur de rigore ad decimas. Sic eſt ſi aceruum depuratum, ideſt ventilatum longo tpe reliquerit in areis quidquid periculi accidat, tenetur ruſticus ad decimas. Idem etiam ſi totum aceruum detulit in domum ſuam nō ſoluta decima, & ignis, vel aliud periculum perdiderit totum, quod collectum erat, vel partem, tenetur colonus ad decimas totas, quia in culpa eſt, cum fuerit in mora. Et idem eſt de decimis pecorum, quæ determinato tempore ſoluendę ſunt, ſcilicet quando datur animal, & non eſtimatio. Nam ſi ante tempus illud aliquo caſu perierit totus grex, vel pars gregis, tenebitur dominus gregis ad totas decimas, neque ad partem earum, ſi vero elapſo tempore perierit, cum iam incipiat dominus eſſe in mora, tenebitur ad decimas integraliter. De hoc dicit Raimundus in ſumma, titulo de Decimis, quòd decimę de fructibus, ideſt prędiales ſtatim dari debent 16.q.1.c.decimę, & extra de decimis cap.cum homines, ergo ſi non ſoluantur ſtatim cum competenter ſolui poſſunt, in mora eſt ruſticus, ergo periculum ſpectat ad ipſum, & ita tenetur eccleſię: ſi vero non erat adhuc in mora, ſed violenter ſibi ablatum fuit ab extraneo, cui non poterat prohibere non tenetur, ſed aget eccleſia contra ductorem. Et hoc pro regula teneas, quòd ſemper poſterior mora nocet ei, per quem fit. ff. de peri. & cōmo. rei ven. l. illud, & .ff. de vſu. l. debitor. Et ſecūdum hoc dico, quòd ſi ruſticus erat in mora tempore violentię, tenetur ad totalem decimam totius acerui, dabit tamen eccleſia actiones ſuas ruſtico contra violentum. Si vero eccleſia erat in mora recipiet ſolum decimam de reſiduo. Et hoc verum eſt, niſi propter moram eccleſię, ſine qua non audebat ruſticus tangere fructus, non repoſuerat idem ruſticus fructus, quos aliàs repoſuiſſet in locum ſecurum, tunc quidquid tollitur perit eccleſię periculo ad minus vſque ad complementum decimæ, eccleſia enim non debet petere lucra cum damnis aliorum.

Sed quid, ſi ruſticus dixit ſacerdoti, vt acciperet fructus decimę, & ille noluit, & poſt aliquantulum temporis petiuit ſacerdos a ruſtico decimam, & ille non dedit, & poſt hęc perit fructus, cuius periculo pereat.

Dicendum, quòd regula eſt, quòd in his ſemper vltima mora ſpectanda eſt, & ei, per quem venit, cedit periculum, & quia in caſu prædicto vltima mora fuit ruſtici, ipſe tenebitur. Sic patet in l. allegata illud, & l. debitor, & tenet hoc Bernar. & alia, extra de decimis, capitulo cum homines in glo. Et ita ſunt hic tres caſus. primus eſt quando nullius culpa, neque mora fructus pereunt, vt ſi ante tempus collectionis, & tunc quia neutrius eſt mora vtriuſque eſt damnum, ſcilicet quòd eccleſia non recipiet decimam, niſi de eo, quod reſiduum fuerit, & ſi nihil eſt reſiduum nullam accipiet decimam.

Secundus caſus eſt, quando fuit ruſticus in mora, vt ſi elapſum eſt tempus ſoluendi, & non ſoluit, maxime ſi requiſitus fuit, vt ſolueret, quia tunc etiam ſi nihil reſideat de fructibus, tenetur ad totas decimas non ſolum in foro contentioſo, ſed etiam in foro cōſcientię. Et quod dictum eſt ſupra, quòd non tenetur in foro conſcientię eſt verum, quando de mora non multum conſtat, quia tunc præſumitur feciſſe diligētiam, quam potuit, ſed quando manifeſte conſtat de mora, & potiſſime ſi fuit expreſſe requiſitus, quia non poteſt purgari iſta mora, tenetur ad decimas in foro conſcientię, etiam ſi de fructibus nihil maneat.

Tertius caſus eſt, quando damnum accidit culpa ſacerdotis. Et hoc poteſt dupliciter accidere. Vno modo ante fructus reconditos in domum. Alio modo poſt reconditos. De primo, quia de iure eſt, quòd ruſtico non liceat fructus de agris deducere in domū ſine præſentia ſacerdotis, ne fraudet eccleſia in quātitate decimę. Si ergo ruſticus tunc requiſiuit, vt ſacerdos iret ad recipiendum, vel videndum menſurari fructus in agro, aut areis, & ſacerdos noluit, vel non potuit, & ob hoc ruſticus non potuit prohibente ſacerdote deducere fructus in domum, & accidit periculum, tenetur ſacerdos ad totum, ſcilicet quòd non ſolum perdet totam decimam, ſed etiam tenebitur ruſtico ad ſoluendum omnes fructus, & hoc maxime ſi ruſticus iſtud expreſſe proteſtatus eſt, quod verum eſt, ſi tale periculum accidit, quod ruſticus non potuit prohibere, vt violentiam, vel ignem. Secus ſi poſt talem requiſitionem, & moram ſacerdotis reliquit ruſticus fructus incuſtoditos in agris, & aliquis eos furatus eſt. Nam tunc non ſolum non tenebitur ſacerdos ruſtico ad ęſtimationem fructuum, ſed etiam tenebitur ruſticus ad decimas integre ſoluēdas, cum videatur fuiſſe in dolo, cum reliquerit in areis fructus incuſtoditos detracto hoc, quòd tenebitur ſacerdos ad ſoluendum cuſtodiam fructuum temporis illius, poſt quod requiſitus eſt, vſquequo fructus perierunt, quia quantum ad hoc ſacerdos erat in mora, ſed quātum ad hoc, quòd perierunt, ruſticus fuit in culpa.

Si autem fructus erant reconditi, & ſacerdos erat in mora nolens recipere decimam, peribūt illius periculo, tamen non tenebitur ipſe ruſtico ad fructus pereuntes, licet omnes pereant, quia in nulla culpa eſt quantum ad hoc ſacerdos, quia pereunt fructus poſtquam illos ruſticus recondiderat. Decimā tamen totam perdet ſacerdos, ſi tāta pars perijt de fructibus, & non ſecundum portionem, vt ſi erant mille menſurę, de quibus debebantur centum in decimam, & perierunt incendio, vel alio periculo ducentę, licet maneant octingentę nullam decimam de illis ſoluet ruſticus, immo & ſi ſolę centum, quæ erant pars decima perirent, non ſolueretur decima de nongentibus ſuperſtantibus. Si vero quinquaginta ſolę perirent dabit ruſticus alias quinquaginta menſuras ſacerdoti, ita vt non pereat ibi, niſi decima, vel ante omnia pereat decima, quia ſolus ſacerdos eſt tunc in mora.

Si autem quæratur de perſonalibus decimis dicendum, quòd hic non poteſt conſiderari mora, ſic ſicut ſupra. Et prima ratio eſt, quia non ſunt ſic temporа ſoluēdi limitata circa perſonales, ſicut circa prędiales, & ideo neque ſacerdoti, neque laico imputari poteſt ſic manifeſte mora, licet ſoleat dici, quòd decimę

decimę pſonales debeāt ſolui in fine cuiuslibet anni.

Secunda ratio eſt, & efficacior eſt, quia decimę perſonales non ſoluuntur de aliquibus fructibus determinatis, ſed de lucris, & hę in pecunijs ſoluūtur, ideo quandiu quis habet tantum quantum valet decima perſonalis poteſt ſoluere decimam perſonalem debitam, quia hic nō perit res determinata, de qua debeatur decima, ſicut eſt in prædialibus.

Ad rationem in ꝓrium dicēdum, ꝙ licet res perditę non ſint in bonis noſtris, maxime, quando eſſe deſierunt, vt per incendium vaſtatę, tamen quia fuerunt aliquando quando potueramus dare decimas, & noluimus, tenemur ex illa mora, & culpa, vt ſoluamus ac ſi in bonis noſtris manerent.

Quare nunc dantur decimæ perſonales, cum in veteri teſtamento non darentur. Quæſt. CLXXI.

QVAERETVR quare nunc dantur decimę perſonales, cum in veteri teſtamento non darentur. Aliqui negant pręſuppoſitū, quia dicunt illas datas eſſe in veteri teſtamento, & ideo dicunt eas deberi de iure diuino, ſicut prædiales. Sicut tenet Inno. extra de deci. in ſumma, & Ioan. An. in nouella e.ti. in ſumma, & plurimi iuriſtarum. Vnde vocat Inno. hęreticos eos, qui dicunt non deberi decimas perſonales. Quod ſi intelligat non deberi, ideſt nullo iure deberi verum eſt, quia debentur de iure canonico, & dicere non deberi eſt dicere mentiri totam eccleſiam, quæ hoc inſtituit, & aſſerit. Si autem intelligatur, ꝙ non debebantur in veteri teſtamento, & etiam non debeantur nunc de iure diuino, ſed ſolo canonico, verum eſt, & tunc erraret Inno. vocans hęreticos eos, qui rectius ſapiunt, quam ipſe. Et ita tenet Beatus Tho. de Aquino Secunda Secundę q.87. & iō verum eſt præſuppoſitum, ſ. ꝙ non debebātur, neque debabantur in veteri teſtamento, ſed ſolum nunc dant, vt oſtenſum eſt ſupra q.151. Ad quæſtionem, ergo dicendum, ꝙ dantur decimę perſonales in nouo teſtamento, & non in veteri. Et prima ratio propter aliam conditionem illius populi, quam huius. Nam fuit datum mandatum de decimis populo Iudæorū, qui erat populus diuiſus per duodecim tribus, & Leuitę, & ſacerdotes erant vna tribus, vel quaſi, & poterant alię duodecim tribus prouidere Leuitis, qui erant vna tribus ſine poſſeſſionibus, dando eis decimam de omnibus fructibus poſſeſſionum ſuarum, & ita nō erat neceſſe, quòd vltra decimas fructuum darent alias decimas. Sed in nouo teſtamento miniſtri Dei, quibus dāda eſt ſuſtentatio ſunt diffuſi per totum orbem, ſicut & cultores Chriſti, & plurima pars hominum eſt, quę de cultura terrę non viuit, de qua ſunt decimę prędiales, ſed de negociationibus, & omnibus occupationibus. Vt ergo, ſicut pro omnibus miniſtrant Chriſto eius miniſtri, ita ab omnibus prouideatur miniſtris eius, debuerunt non ſolum de prædijs dari decimę, ſed etiam decimę perſonales de lucris, quę ad perſonas pertinent.

Secunda ratio eſt, quia dato, quòd decimę prędiales, neque in veteri, neque in nouo teſtamento ſuffierent miniſtris Dei, tamen in veteri teſtamento non decuit ſuperponi alias decimas, eo quòd Leuitis, cū non eſſent ſemper occupati in Dei miniſterio, non erant interdicta alia opera, ſed licebat tam ſacerdotibus, quam Leuitis exercere alia opera, & negocia honeſta, vt paſcere greges, & de his aliquid acquirere. Nam Nume.35.c. dantur ſacerdotibus, & Leuitis vrbes ad habitandum, & ſuburbana eorum ad alenda pecora, & non interdicuntur aliquę negociationes, neque officia Leuitis, ſed quidquid toti populo laico.

rum licebat, etiam eis licebat præter hoc, quòd non acciperēt partem poſſeſſionis in terra cum laicis, ſed tota poſſeſſio terrę daretur laicis, & ideo de his occupationibus poterant aliquid acquirere ad ſuſtentationis partem. Sed in nouo teſtamento non licet miniſtris Chriſti implicare ſe negocijs, quibus ſe implicāt ſeculares 2.Timo.2.ſ. nemo Deo militans implicat ſe negocijs ſecularibus. Et ideo in nouo teſtamento vltra decimas prędiales debuerunt dari alię decimę, ſcilicet perſonales propter maiorem indigētiam miniſtrorum. Sed præcedens cauſa melior eſt, & ideo tā iura, quam auctoritates ſanctorum dixerūt decimas pſonales dādas eſſe in nouo teſtamēto. Sic dicit Aug. 16.q.1.c. decimę, ſcilicet. De militia, negocio, & artificio redde decimas, iura quoque hoc ſtatuerunt, vt extra de deci. cap. peruenit, & c. nuncios, & c. non eſt, & c. ex traſmiſſa, & c. paſtoralis, & in multis alijs.

Quibus perſonis, & cui Eccleſiæ dandæ ſunt decimæ. Quæſt. CLXXII.

QVAERETVR quibus, vel cui decimę dandę ſint, & iſta quęſtio habet duas partes, ſcilicet cui perſonę, & cui Eccleſię. Prius autem dicetur quibus perſonis detur, deinde quibus eccleſijs.

Circa primum eſt dubium quomodo dantur decimę in veteri teſtamento Leuitis ſolis, & in nouo teſtamento non dantur Leuitis, ſed ſacerdotibus, & tamen Leuitę non erant ſacerdotes.

Dicendum, ꝙ decimę tam in nouo, quam in veteri teſtamento dantur eiſdem perſonis, & ex eadē ratione accipiendo in generali. Accipiendo aūt in ſpeciali, neque eſt eadem ratio, neque ſunt eędem perſonę.

De primo patet, quia in veteri teſtamento decimę dabantur miniſtris Dei, & propter hoc, ꝙ miniſtrabāt Nume.18.ca. nunc quoque in nouo teſtamento ſolis miniſtris Dei competit ius decimarum, & hoc, quia miniſtrant Deo, & ſacramenta conferunt populo.

De ſecundo patet, quia cum populus veteris teſtamenti eſſet multum diſtinctus ab iſto populo noui teſtamenti, oportebat miniſtros quoque diſtingui, & rationem iurū ſuorum. Erat enim populus Iudaicus vna ſola gens, & illa claudebatur intra vnum regnū, & erat locus colendi Deum vnicus: Leui.17. & Deut.12. & Ioſue 22.c. & Et ex hoc poterat intelligi an magna multitudo miniſtrorum erat neceſſaria, vel non, & ſtatuit Deus, vt diuiſo populo, quaſi in duodecim partes eſſet vna pars illorum miniſtri Dei, non quidem pars per ęqualitatem numeri, ſed per numerum progenierū, ſ. ꝙ totus iſte populus Iudaicus a duodecim filijs Iacob deriuatus eſt, & progenies cuiuslibet illorum erat duodecima pars populi, & ſic quia Leui erat vnus de his duodecim Gen.29. capit. erant Leuitę, & ſacerdotes duodecima pars populi Iſraelis, ſed de iſta parte fuerunt factę duę diſtinctiones, eo quòd ſegregata fuit vna perſona a cæteris de tribus Leui. ſcilicet Aaron, & deſcendentes ab eo vocati ſunt ſacerdotes, cum tamen ipſe eſſet de ſtirpe Leui, cæteri autem vocati ſunt Leuitę. Diſtinxit autem Deus miniſteria iſtorum, & iura, nam ſacerdotibus dedit maiora miniſteria, Leuitis minora. ſ. vt miniſtrarēt ſacerdotib⁹. Nu.3. & 8. Et quia Leuitæ multi erant dedit eis ſolis decimas, & ſacerdotibus non dedit partem earū, ſed quia pauci erant ſacerdotes dedit eis alia iura minora, licet multa eſſent Nume. decimo octauo, capitulo ſcilicet primitias, redemptionem primogenitorum, vota, oblationes, & ſacrificia, & de his nihil habebant Leuitæ. In nouo autem teſtamento non eſt aliquis populus cultor Dei, ſed totus mundus, ideo non potuit conuenienter dari aliquod vnum

genus, vel prosapia, vnde essent ministri Dei, sed de qualibet gente possent esse ministri, & rursus in nouo testamento non erant talia genera sacrificiorum qualia in veteri, quia in veteri erant ministrationes carnales, & sacrificia de animalibus, in nouo aũt testamento sunt spirituales ministrationes. Sic dixit Christus Ioan. 4. c. venit hora, & nunc est, qñ veri adoratores adorabunt patrẽ in spiritu, & veritate. i. non in cęremonijs carnalibus, sicut hactenus adoratus est. Et ob hoc nõ oportuit esse distinctionem ministrorũ, sicut in veteri testamento, s. vt quidam essent Leuitę, & alij sacerdotes, sed oẽs ministri Dei efficiunt sacerdotes, ideo oĩa iura, quæ ministris Dei competunt in nouo testamẽto sunt indistincta, s. cp tam decimę prędiales, quã personales, & quidquid aliud est competit sacerdotibus, & ita in nouo testamento dantur decimę sacerdotibus, non quidem, quasi tollantur Leuitis, sed quia iam Leuitę nulli sunt, quibus dẽtur, sed oẽs ministri Dei sacerdotes sunt, vel sacerdotes effici possunt, & ad hoc ordinantur. Iura autem, quæ sacerdotibus dabantur in veteri testamento nõ manent nũc, scilicet rędemptio primogenitorum, sacrificia. Ista enim specialiter pertinuerunt ad illum populum, qui Deum carnaliter colebat. Vota manẽt nunc, sed non dantur omnia sacerdotibus, sed attendenda est forma voti, & iuxta eam aliquid, quod vouetur, cedit in ius sacerdotum, & aliquid non. Oblationes autem, & primitię manent, & cedunt in iura sacerdotum.

Quomodo decimæ dantur nunc sacerdotibus Ecclesiæ, qui alia iura habent cum Leuitæ vet. test. nihil aliud haberent, nisi decimas. Quæst. CLXXIII.

QVAERETVR quomodo decimę dant nũc sacerdotibus Ecclesię, qui habent alia iura pręter decimas, cum Leuitę, quibus in veteri testamento decimę dabantur, non habẽrent alia iura, nisi decimas: Nume. 18. c. Nam cętera iura sacerdotum erant.

Dicendum, cp verum est, cp sacerdotes nostri, qui decimas recipiunt plura iura habẽ, quam Leuitę, nã Leuitę solas decimas habebant Num. 18. & solas quidem prędiales. Nam personales non habebant, vt dictum est pręced. q. sacerdotes autẽ nostri habent decimas prędiales. Habent insuper decimas personales, vt ostensum est prędecenti q. habent quoque primitias, & oblationes, quia ista sunt iura parochialia, quæ dantur sacerdoti curato.

Causa autem prima est, quia vt ostensum est prędc. q. considerata habitudine illius populi sufficiebat Leuitis decima prędialis, iõ non percipiebant alia iura, sed secundũ habitudinem ministrorum legis Christi non sufficiunt eis solę decimę prędiales, ideo dantur insuper alia iura. Secunda causa est, quia in veteri testamento erant distincti ministri, idest sacerdotes, & Leuitę, & ideo oportebat iura esse distincta, & sic Leuitis, quibus dabantur decimę non dabantur alia iura, sed cætera dabantur sacerdotibus. Nunc vero non datur talis distinctio ministrorum, sed omnes sunt sacerdotes, ideo omnia iura eis dantur.

Tertia causa est, quia in nouo testamento ministri sunt excellentiores, ideo non mirum si maiora iura recipiant. Vnde dato, cp decimę prędiales tam nunc, quã in veteri testamento sufficerent, nõ mirum esset, si nunc alia iura vltra hęc haberent sacerdotes.

Quarta cã est, quia in veteri testamẽto erãt ministri Dei omnes de vna cognatione, & poterat se sic habere ista cognatio ad reliquum populum, quia nihil de possessionibus terrę haberet, sed tota terra cederet laicis, & ideo laici darẽt his sufficiẽtes reditus, q erant decimę, sed nunc in nouo testamento non est aliquis vnus populus, aut gens vna, cui diuidenda sit aliqua certa terra, sicut diuisa fuit Israelitis, quia in diuisione illa poterat haberi proportio laicorum ad ministros Dei, scilicet vt cum totam terram laici reciperent, darent ministris reditus ad sustentationem secundum partem proportionalẽ eis. Nunc vero, neque est vna gens omnium Christianorum, neque est aliqua terra, quę eis diuidatur, respectu cuius accipiant ministri reditus proportionales. Neque etiam sunt ministri de aliqua vna certa progenie, quæ tota careat possessionibus, sicut erat inter Iudæos, ideo non potuit eis conuenienter imponi, quòd non haberent possessiones, sicut impositum est sacerdotibus, & Leuitis veteris testamenti.

Quinta causa est, quia cum non sint ministri noui testamenti de aliqua vna tribu, sicut inter Iudæos nõ est eorum multitudo determinata verisimiliter, vt dicatur, cp talia, & tanta iura eis sufficere possint, sed ibi propter hoc, cp certa pars populi erant ministri, poterat verisimiliter sciri, an reditus assignati sufficerent eis, ideo vltra decimas non mirum, si alia iura darentur sacerdotibus nostris, & non cogantur non habere possessiones.

Sexta, quia cum non sint nunc ministri de vna certa tribu, est intentio augere cultum Dei quantum potuerit augeri sine prędiudicio laicorum, non est autem prędiudicium illorum, cp talia iura, & tot soluant nũc, qualia, & quot dabant ministris veteris testamenti cũ istud ministerium incomparabiliter sit excellentius illo, sed ibi dabãt decimas, & primitias, & oblationes, quas nunc dant. Dabant quoque vota, & sacrificia, & redemptiones primogenitorum, qui nõ dantur nũc, vt dictum est supra, loco quorum conuenienter dari debuerunt decimę prędiales, ideo multiplicatio ministrorum debuit permitti, quandiu sufficerent eis isti reditus cum suis possessionibus, quibus nõ erat nunc necesse carere, sicut in veteri testamento, vt dictũ est supra. Septima, quia ministris veteris testamenti non erat conueniens plus dare, quia illa iura sufficiebãt ad sustentationem eorum, in nouo aũt testamento non solum dantur iura ministris ad eorũ sustentationẽ, sed etiam ad sustẽtationem pauperum, quod non erat in veteri testamẽto, ideo plus debuit nunc dari, quam in veteri testamento. Et patet, quia in lege veteri prćter decimas, quæ dabantur ministris erant alię decimę, quæ dabantur pauperibus solis de triẽnio in triennium, & aliud secundum genus decimarum, quod comedebant laici, & dabant partem pauperibus Deut. 14. c. & decimę, quę dabantur ministris non erant ad dãdum pauperibus, ideo cum pro eis solis darentur pauciora sufficiebant: in nouo aũt testamento non distinguuntur ista genera decimarum, sed vnica decima datur, ideo intelligitur cp illa decima, & cętera iura, quę dãtur sacerdotibus non solum dantur in eorum sustentationem, sed etiam in pauperum sustentationem, & ideo maiora iura dare illis oportet, quam ministris veteris testamenti, & consequenter nõ oportet illis subtrahi possessiones, licet dentur ęqualia iura ad ministros veteris, quibus subtrahebantur possessiones.

An clericis diuitibus habentibus aliunde sufficientem sustentationem decimæ debeantur. Quæst. CLXXIIII.

QVAERETVR an clericis diuitibus habentibus aliunde sufficientem sustentationem decimę debeantur. Aliqui dicunt, quòd non, quia Leuitis, & sacerdotibus concessit Deus decimas, & alia iura, quia non reliquit eis aliquam partem possessionis in terra

Nume. 18. & Deu. 18. & tamen sacerdotes nunc diuitias habent, ideo non licebit eis decimas recipere.

Dicendum, cp sacerdotes non solum habentes patrimonia immo habentes quantascunque diuitias licite decimas accipiunt, nisi aliquid aliud obstet, ita tenet Inno. extra de deci. in summa, & Ioã. An. ibidem, & allegant multa dicta. Decimę. n. debentur clericis, sed propter diuitias non licet alicui subtrahere iura sua 14. q. 4. c. quid dicam, ergo neque clericis subtrahentur. Item, quia decimę non sunt solum pro sacerdotibus, sed etiam pro fabrica ecclesię, & pauperibus 12. q. 2. c. nobis, & c. sequenti, sed propter diuitias clericorum non est prędiudicandum fabricis, & pauperibus, quod tamen fieret, nisi darentur decimę clericis, ergo dantur illis etiam diuitibus.

Item si propter diuitias decimę subtraherent non solum nunc non haberent eas clerici, sed etiam in veteri testamento sępe subtraherentur Leuitis, vt si cõtingeret aliquos Leuitas diuites fieri, vtpote quia negociabantur sic, vt sustentari possent, non recipiendo decimas accideret, cp interdum decimę nulli deberẽtur, quod falsum est, cum Deus dicat eas quolibet anno solui debere, & Leuitis, ideo non obstabat, cp diuites essent ad recipiendum decimas.

Item, quia decimę sunt Dei, Leui. 27. s. Omnes decimę domini sunt, & Deus dedit eas Leuitis pro ministerio, quod exercebant: Nume. 18. c. Ideo nulli licebat eis propter diuitias ipsas subtrahere.

Item si decimę essent datę Leuitis tunc, vel nunc sacerdotibus propter solam pauperratem subtrahi liceret, cum efficerentur diuites, & tamen non fuerunt datę pro paupertate, sed pro ministerio, quod faciebant. Numer. 18. capit. ideo licet paupertas cessaret, dum tamen maneret officium eædem dandæ erant decimę.

Item cum dicitur, quòd Leuitę nihil possidebãt, & ideo dabantur eis decimę falsum est, quia tam sacerdotes, quam Leuitę possidebant aliquid. Nam habebant vrbes, & suburbana per duo millia passuum in circuitu. Nume. 35. ergo aliquid possidebant. Etiam quia domos habebant, & possessiones vrbanas, quæ erant loco agrorum laicorum, Leui. 25. c. s. Aedes Leuitarum, quæ in vrbibus sunt semper possunt redimi, si redemptę nõ fuerint, in iobelęo reuertentur ad dominos, quia domus vrbium Leuiticarum, p possessionibus sunt inter filios Israel, suburbana autem eorum non vendent, quia possessio sempiterna est. Etiam quia Leuitę aliquid accipiebant ex successione paterna. Deut. 18. de illo Leuita, qui staret coram domino. Nam debebatur ei distributio, vel portio, sicut cæteris, qui ex necessitate seruiebant. Et additur. Excepto eo, quod sibi in vrbe sua ex paterna ei successione debetur.

Cum autem dicitur, quòd Leuitę, & sacerdotes nihil possiderent inter Israelitas, debet intelligi, cp non acciperent sortem terrę cum eis, sicut duodecim tribus laicorum diuiserunt inter se terram in duodecim partes per sortes, & de his partibus nulla sors data est Leuitis, vt apparet ex ipsa distributione Iosue 15. vsq; ad 20. c. cętera tamen, quæ non prouenirent per sortẽ illam poterant possidere, sicut vrbes, & suburbana, Nu. 35. ẽt domos Leui. 25. ẽt agros laicorũ: Nã si laici vouerẽt agros suos dño transibant in ius sacerdotũ, & possidebantur ab eis, Leui. 27. cap. & ita possessio hęc nihil obstabat ad habendum decimas.

Item quod efficacius est, quia ista possent habere colorem aliquem circa Leuitas veteris testamẽti, sed circa clericos nunc nullum habent, nam nunc non debentur decimę ex institutione diuina, sed solum ex iure canonico, vt ostensum est supra, & tamen istud ius nõ instituit, quod deberẽt diuitibus, vel pauperib⁹, sed clericis beneficiatis, ergo quantumcunque clericus sit diues, non priuatur iure decimarum.

Ad rationem in contrarium responsum est iam, scilicet quòd paupertas non fuit causa præcipua, sed aliqualis, prædpua autem fuit ministerium, & ideo siue in nouo, siue in veteri testamento haberent ministri diuitias, erant eis decimę dandę.

An decimæ dandæ sint malis clericis. Quæst. CLXXV.

QVAERETVR an decimę dandę sint malis clericis.

Dicendum, quòd aut cõsideratur in generali de malitia, vel iniquitate, aut de quibusdam specialibus iniquitatibus.

Si primo modo dicendum, quòd propter iniquitatem non subtrahetur decima clerico. Sic dicitur extra de decimis capitu. tua nobis, quòd quidam vitam clericorum, tanquam abominabilem detestantes decimas eis subtrahere non verentur, sed ibi increpantur, cum dicitur, quòd prętextu nequitię clericorum non possunt laici decimas eis subtrahere, & alijs erogare, & tangitur ibi ratio, scilicet quia debentur decimę clericis, sed quod alicuius est, non tollitur ei propter iniquitatem. Item hoc idem erat in veteri testamento, quòd non legitur, quòd in aliquo casu subtraherentur decimę Leuitis, neque sacerdotibus iura propria quantumlibet essent iniqui.

Si autem quæratur de quibusdam specialibus criminibus, dicendum quòd circa simoniacos, & notorios concubinarios est dubium, & non quasi ista sint maiora omnibus alijs criminibus. Nam maius est hęresis, & maius est idolatria, & tñ isti percipiunt decimas quandiu ab ecclesia tolerantur. Et ista est regula, quòd iniquitas non tollit alicui bona sua, sed interdũ quędam sunt crimina, quæ ex iure impediunt effici dominum eum, qui alias dominus efficeretur, vt de simonia, & notoria fornicatione sic putant quidam.

Iniquitas non tollit alicui bona sua.

Sed circa hoc Ber. mouet dubium in glo. extra de deci. c. tua nobis, scilicet nũquid teneor dare decimas ei, quem scio simoniacũ esse? & objcit, quòd non, quia est suspensus 32. di. §. verum, & non debent ab eo ordines recipi, extra de simo. per tuas, & tamen decimę dantur ratione officij, quod non potest exercere simoniacus.

Respondet, cp prædiales dari debent ei, & non est dubium de his, eo cp illę dantur intuitu ecclesię, & nõ personę. De personalibus dicit, cp dandę sunt. Nam & Iudęus præstat decimas personales qñque, sed nõ oẽs, & tñ non ratione diuini obsequij, & sic qui suspensus est, & officiũ non exequitur præstationem recipit decimarũ, prædiales quoque Iudæus dat. extra de deci. c. de terris, & istam opinionẽ tenẽt multi alij. s. indistincte dandas tam prædiales, q̃ personales cuicũque clerico quantũcunque peccanti. Sed melius vr dicendũ, cp aut quęritur de decimis prędialibus, aut de psonalibus. Si de prædialibus, dicẽdum cp semper sunt dandę, quia has non percipit solus clericus, sed pars est ecclesię. i. fabricę, pars pauperum, & pars prędatorum, & non debent alij ex peccato clerici puniri. Etiam quia si non darentur decimę in hoc casu fierent ditiores laici propter delicta clericorum, quod esse non debet, quia tunc non mirum si eorum malã vitam optarent ex qua scirent se ditari, & tñ an clericus percipiat partem suam statim dicetur. Si autẽ sint decimę personales videtur esse alia ratio, quia istę non dantur prędpue ratione Ecclesię, cũ non dentur Ecclesię vbi

predia sita sint, aut aliquid aliud si dantur propter administrationem sacramentorum, & ideo dant illi Ecclesię in qua quis recipit sacramenta, & diuina audit, & ideo ista decima totaliter debita erat ministris, nisi de consuetudine aliter obtineat. F

Nunc vero circa delictum clerici est dicendum, ꝙ aut est simonia, aut fornicatio, siue cōcubinatus, si est simonia, siue sit notoria, sine occulta, & sit simonia circa beneficium ratione cuius decimas recipit, non recipiet decimas, quia non potest facere fructus suos, & licet multum aggrauet in hoc notorietas, tamen ēt simoniacus occultus in beneficio non facit fructus suos, & tenetur ad restitutionem fructuum perceptorum, qui cōuerti debent in vtilitatem Ecclesię illius, in qua beneficium simoniacè obtinuit, & ratione cuius decimas recipit. Si autem sit concubinatus crimē, aut est notorium, aut non, si non est notorium, siue sit omnino occultum, siue sciatur ab aliquibus, non priuatur clericus iure decimarum. Si vero sit notorius concubinarius, non facit fructus suos, & tenet illos restituere illi Ecclesię, ratione cuius eos recepit. Et hoc verum est tam de prædialibus, quam de personalibus, sed magis de prædialibus. De personalibus dicendum putant aliqui, quòd cum dentur propter ministerium personę, & non propter ecclesiam, quòd si sit simoniacus in beneficio poterit nihilonimus percipere decimas, secus si sit simoniacus in ordine, quia tunc est vitium personale, & non poterit percipere decimas, quæ dantur intuitu administrationis personalis. G H

Sed dicendum, quòd non stat, quia magis impedit esse simoniacum in beneficio, quam in ordine, quia simoniacus in ordine licet sit prohibitus exequi ministerium ordinis sui, & peccet faciendo, tamen facit, & de facto non impeditur exequi, cum executio ordinis respiciat characterem, & non prohibitionem iuris. Vnde quicūque habet characterē ordinis, potest administrare rem ordinis illius, & vere exequitur etiam iure, & iudice prohibente.

Circa beneficium secus est, quia beneficium dicit titulum, & qui beneficium habet, licet non sit dominus beneficij, est saltem dominus fructuum licite perceptorum. Quātum ad dominium autem, scilicet ad tollendum dominium, quod iam est, maxime ad impediendum introduci dominium, quod nondum introductum est, magna est potestas iuris positiui, & iō circa simoniacum in beneficio potuerunt iura disponere, ꝙ non efficeretur dominus fructuum, licet non potuerint introducere, ꝙ non possit exequi rem ordinis sui, sed qui non facit fructus suos, est fur, vel prædo, & tenetur ad restitutionem, ideo simoniacus in beneficio non facit fructus suos, & consequenter non potest recipere decimas. I

Cum autem dicitur, ꝙ est verum de prędialibus, dicendum, ꝙ de vtrisque verum est. Nam vtręque danī intuitu beneficij. Differt enim hoc inter prędiales, & personales, quia prædiales dantur illi ecclesię, in cuius parœcia sunt decimę sitę. i. prædia, de quibus decimatur, & hoc, siue dominus fundi habitet ibi, vel percipiat Ecclesiastica sacramenta, aut alibi. Personales vero dantur vbi dominus ipse, qui dat decimas audit diuina, & recipit sacramenta sibi, siue ibi habeat prædia aliqua, siue non, & tamen, neque prædiales, neque personales dantur clericis, nisi illis, qui beneficia habent in illis ecclesijs, in quibus redduntur decimę, siue prędiales, siue personales, ergo qui fructus beneficij non facit suos non poterit recipere decimas personales, neque prædiales. K

Si autem sit cōcubinarius dicendū, sicut supra, s. ꝙ notorius cōcubinarius, neque accipit prędiales, neq; personales, qui aūt notorius non est accipit vtraque, & quando accipit illas cōuertuntur auctoritate Diœcęsani in vtilitatem illius ecclesię, in qua recipiuntur. Ita tenēt multi, & ꝓsonat hoc opinioni Hosti. & Io. An. extra de de.c. tua nobis, & Henri. eodem c.

Cum autem dicitur, quòd Iudęus dat decimas personales, etiam si non ratione diuini obsequij, dicendū quòd non est simile. Nam Iudæus est iniquus, & ex culpa sua non audit diuina, neque recipit sacramenta, scilicet quia pertinaciter non vult conuerti ad fidem Christi: clericus autem ex se dispositus est diuina dicere, & sacramenta ministrare omnibus, ideo nō debet priuari iure suo propter nequitiam Iudæi. Vnde ab illo recipit decimas, & maxime prædiales, & etiam aliqualiter personales, vt dicetur infra: secus autem est de clerico simoniaco, vel notorio concubinario, quia ipse seipsum suspensum facit, & non est dominus fructuum, ideo etiam si alij teneantur soluere non recipiet ipse pro se, sed ecclesia recipiet partem illius.

An decimæ dentur Papæ. Quæst. CLXXVI.

QVAERETVR an decimę dentur Papę. Aliqui dicunt, quòd sic quia decimę in nouo testamēto ordinantur ad modum veteris testamenti, immo ex hoc vocant aliqui decimas nostras de iure diuino, scilicet quia ortum habent ex decimis illis, quæ erant a Deo mandatę in veteri testamento, & ibi Leuitę accipiebant totas decimas, & deinde ipsi dabant decimam summo sacerdoti: Numeri 18. cap. sed summus sacerdos noster est nunc Papa, ergo debent ei nunc dari decimę.

Dicendum, quòd decimę dantur nunc ecclesijs, sicut parrochialibus, scilicet quando sunt prædiales, eo quòd in eorum territorijs prędia sita sunt, siue alijs, sicut quando non sunt prædiales, sed personales, quia dantur tunc illi ecclesię in qua diuina audit, qui decimas præstat, & iō qui in prædictis ecclesijs beneficia obtinent, prædictas decimas regulariter accipiunt, licet non integraliter, quia diuiduntur, sicut infra dicetur, cum pars ad fabricam, & pars ad prælatum pertineat. De Papa autem dicendum, ꝙ decimas ecclesiarum non percipit, quia ipse alios reditus habet. Cū tamen ipse præsit omnibus particularibus ecclesijs primatum earum habens, & solicitudinem gerens, cum indiguerit, potest decimas accipere, vel maiores impositiones super clericos facere pro necessitatibus suis, & ecclesię, dum tamen illę vere necessitates, & iustę sint, aliàs autem nulla potestatis celsitudo excusat, quin apud Deum reus habeatur, vt importunus exactor, & malignus subditorum spoliator. Sic etiam dicit Beatus Tho. de Aquino Secunda Secundę q. 87. articulo 4. in solutione 3. argumēti, scilicet. Vnde nūc eadem ratione tenerentur clerici decimam dare summo pontifici, si exigeret. Naturalis enim ratio dictat, vt illi, qui habet curam de communi multitudinis statu, prouideatur vnde possit exequi ea, quæ pertinent ad communem salutem. Item Ioan. An. & Hen. extra de deci. cap. decimam, & ibi communiter omnes dicunt, ꝙ in veteri testamento erant quatuor modi decimarum, & applicant illos ad decimas noui testamenti. Erat autem secunda in veteri testamento illa, quā præstabant Leuitę summo sacerdoti, & loco huius dicunt successisse illam, ꝙ accipiunt prælati ecclesiarum, vel ꝙ Papa accipit, vel quā iubet dari alicui laico. Sed dicendum, quòd illud est extra ordinarium. Nam regulariter non recipit Papa decimas ecclesiarum, si autem pro aliqua necessitate accipere vult, nō solum decimas, sed etiam quæcunque alia iura ecclesiarum, & fructus accipere poterit ad tempus quādiu durat

De Papę decimis soluendis.

durat illa necessitas iusta, relicto tamen ministris ecclesię vnde viuant, & ideo non sunt ponendę decimę, quasi reditus debiti Papę, quia eoipso poneretur omnia alia bona ecclesiæ quæcūque sint esse reditus Papę, quod est falsum, & ideo dicendum, quòd decimę non dantur Papę, sed beneficiatis ecclesiarum. A

Ad argumentum in contrarium dicendum, quòd decimę non soluuntur nunc eo iure, quo soluebantī in veteri testamento, sed solum iure canonico, vt ostensum est supra, & ideo non est necesse, quòd soluantur taliter qualiter soluebantur in veteri, sed solum taliter qualiter nunc statutum est eas soluendas esse, & quia nunc statutum est decimas dandas esse Papæ, non dabantur in veteri testamento, quia statutum erat dari decimam decimę, summo sacerdoti dabatur illa. B

Causa autem, quare ibi statuta fuit dari, & hic non manet, est prima, quia in veteri testamento alia erant iura sacerdotum, & alia Leuitarum, sacerdotibus, dabātur primitię, oblationes, sacrificia, vota redēptiones primogenitorum, Nu. 18. c. Leuitis autem datæ fuerunt decimæ. e. c. & quia Leuitæ non erant sacerdotes, debebant dare primitias sacerdotibus, vt ab omnibus perciperēt sacerdotes primitias, & ita loco primitiarum dederūt decimam decimę suę summo sacerdoti e. c. scilicet prędpe Leuitis atquæ decuncia cū acceperitis a filijs Israel decimas, quas dedi vobis primitias eorum offerte domino, ideſt decimam partem decimę, vt reputetur vobis in oblationem primitiarum tam de aera, quā de torcularibus, sed in nouo testamento nō distinguuntur sacerdotes, & Leuitę, & idem sunt, qui accipiunt decimas, & qui primitias, ideo non oportet, vt sacerdotes, qui decimam accipiant dent decimam decimę, vel partem eius Papę, qui est summus sacerdos. C

Secunda causa est, quia populus ille erat aliter ibi ordinatus ad cultum Dei, quam nunc. Nam tunc distinxit Deus Leuitas, & sacerdotes in ministris suis, & alia iura dedit Leuitis alia sacerdotibus, vt dictum est. Et rursus inter sacerdotes fecit vnum principem, ideſt summum sacerdotem, & hunc voluit esse nobilē, & magistratus. Vnde iussit ei, quòd non acciperet vxorem vulgarem, sed de excellenti genere, Leui. 21. c. Et etiam voluit ei dare opes multas, & reditus, sine quibus impossibile est magnum statum tenere. Et quia iura data sacerdotibus Nume. 18. c. erant parua, inerunt illa pro solis minoribus sacerdotibus. Vnde debuit Deus alia iura dare sacerdoti, scilicet vt Leuitę darent ei decimam decimę suę, quæ erat centesima pars fructuum totius populi Israel. Nunc vero secus est, quia licet summus sacerdos noster sit maioris status, quā summus sacerdos Iudęorum, immo ipse solus sit ditior, quam tunc erat totus populus simul, non indiget aliquo iure deducto de parte iuris sacerdotum, quoniam sine his ille est potens, & diues, cū sit magnum patrimonium Ecclesiæ Romanæ, & multa alia habet sine iuribus sacerdotum. D

Item, quia recipere nūc decimam partem decimę, sicut ille recipiebat summus sacerdos non est reditus necessarius pro aliquo homine quanticunque status, sed est superabūdans, vt pote, quòd aliquis reciperet decimam partem fructuū totius mundi, siue centesimam, sicut recipiebat summus sacerdos in veteri testamento, ideo nunc non est conueniens, quòd sic Papa recipiat decimas a sacerdotibus, sicut tunc recipiebat summus sacerdos de Leuitis, & sic nō dantur decimæ Papę nunc. E

An dentur decimæ pauperibus. Quæst. CLXXVII.

QVAERETVR an dentur decimę pauperibus. Aliqui dicunt, ꝙ decimę debētur pauperibus, & nō clericis, vel saltem simul pauperibus, & clericis. Et patet primo, quia Hierony. scribit Damaso Papę, & habetur. 16. q. 1. c. quoniā, scilicet Quidquid habēt clerici pauperum est, sed decimas habēt clerici, ergo sunt pauperum, & ita debent dari pauperibus.

Secundo patet, quia decimę sunt tributa egentiū animarum. 16. q. 1. c. decimę, & est dictum Augu. & extra de deci. c. tua nobis, sed egentes animæ sunt pauperes, ergo debentur decimę pauperibus.

Dicendum, ꝙ decimę non debentur pauperibus, sed solis ecclesijs dandę sunt, & ibi clerici beneficiati eas recipiunt, & ita omnia iura testantur. Sic dicitur extra de deci. c. peruenit, scilicet decimas ecclesijs, quibus debentur cū integritate persoluant, sed quod vnius est non potest alteri dari sine domini voluntate, ideo decimas, quæ sunt ecclesiarū, nemo potest dare pauperibus,

Item, quia extra de deci. c. tua nobis, increpat Innocentius tertius aliquos, qui multos abusus circa decimas faciunt, & vnus illorū est, quòd eas nolunt dare clericis, sed pauperibus. Et hoc maxime, quādo clerici mali sunt, cum dicitur partem decimę separantes eam capellis suis, aut alijs clericis, aut pauperibus conferunt, vel in alios vsus pro sua volūtate conuertunt, ergo cum hoc increpet, non sunt dādę decimę pauperibus. Item, quia dicitur eo. c. ꝙ Deo debita est solutio decimarum, intantum vt ad eas clericis exhibendas quibus eas ipse pro suo cultu concessit, laici si moniti soluere noluerīt, ecclesiastica sunt districtione cogendi, & sic decimę sunt soli Deo debitę in signum vniuersalis dominij e. c. & ipse eas solis clericis cōcessit, ergo solis clericis debētur, & non pauperibus.

Item patet hoc, quia dicitur e. c. prætextu vero, nequitię clericorū nequeunt eas, nisi quibus ex diuino mandato debentur pro suo arbitrio erogare. Et ita apparet, quòd clericis debitę sunt ex diuino mādato, & ideo licet sint mali non possunt alijs erogari. Et subditur ibi causa, scilicet cū nulli licitum sit aliena concedere præter domini voluntatē, ergo clericis sunt domini decimarum, & ita non pertinet ad pauperes.

Item patet hoc ex eodem. c. scilicet quoniam igitur pati nolumus, vt ecclesiarum, & clericorum iura præsumptione qualibet minuantur, mādamus, quatenus omnes, qui ratione personarum, aut etiam prædiorum decimas ecclesijs, & clericis tuæ diœcesis exhibere tenentur ad eas cum integritate reddendas compellas. Vnde patet decimas debitas esse clericis, cum dicat illas esse iura clericorum, ius vero in dominium sonat, & ita ad dominium clericorum pertinent.

Secundo, quia dicitur, quòd ratione prædiorum, aut personarum decimas tenentur exhibere clericis, sed præter personales, & prædiales nullę sunt, ergo omnes decimę sunt debitę clericis, & ita nullę sunt debitę pauperibus.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd non innuitur ex hoc decimas esse pauperum, sed potius litera ipsa signat contrarium. Nam dicitur quidquid clerici habēt pauperum est, ergo clerici habent illud, sed istud habere non signat detentationem solam, sed ius aliquod, ergo clericorū est hoc, quod habere dicuntur, sed quod ipsorū est non potest esse alterius, quia nō potest aliquid esse duorum in solidum, ergo

non

non est pauperum, sed clericorum, sed dicitur esse pauperũ, i. debẽt illud clerici pauperibus ministrare, & sic pauperum est, quia pro illis est, sed nullum ius in illo habent, neque competit eis actio aduersus clericos nolentes dare illis eleemosynam de decimis.

Secundo patet, quia dicitur. e.c. & domus eorum communes fiant, & sic domos dixit esse illorum, sed genitiuus ille nõ dicit possessionem, sed proprietatẽ, ideo dominium est clericorum, & non pauperum. sed dixit esse pauperum, vt communicetur eis aliquid, cũ dicitur. Et domus eorum communes fiant.

Tertio patet, quia ita significatur ex rubro, quod ponit ibi Gratian⁹, scilicet liberũ est clericis decimas monachis concedere. Et sic sensus literę illius est, ꝙ clerici possunt id, quod suum est, dare monachis, ꝙa domus eorum communes fieri debent, sed decimas dare possunt monachis, ergo decimę sunt clericorũ.

Quarto patet, & efficacius ex litera ipsa, quia cum dictũ est: Quidquid clerci habent, pauperum est. subditur: Maxime curãdũ est, vt de decimis, & oblationibus, cœnobijs & xenodochijs qualem voluerint, & potuerint sustentationem impendant, liberum est enim monachis, & spiritualibus viris Deum timentibus, & colentibus decimas, & oblationes, cũctaque remedia concedere, & de iure suo in dominium illorum transferre, & vsum, & sic decimas dicit esse iura clericorum.

Item dicit, ꝙ ipsi possunt transferre in dominium monachorum, & tamen non possunt dare, vel transferre dominium, qui non habent, ergo cum clerici possint decimas dare in dominium monachorum, sequitur, ꝙ ipsi domini sunt, ergo ad clericos pertinẽt decimę, & non ad alios pauperes.

Ad secundum dicendum, ꝙ decimę sunt tributa egentium animarum, ideſt sunt quædam, quæ tribui debent pauperibus, & tamen non sunt pauperum, sed ipsorum clericorũ, q ea tribuere debẽt egẽtibus cum domos eorum communes fieri debeant. 16.q.1. c. quoniam quidquid.

Secundo modo potest intelligi, quòd sunt tributa egentium animarum, ideſt, quæ pertinẽt ad dominiũ istorum egentium, sed isti egentes sunt clerici, quia omnes clerici sunt egentes, ideſt quia egentes esse I debent. Nam abundantes in rebus sęcularibus non debẽt accipere fructus ecclesiasticos. Sic dicit Hieron. in allegato. c. quoniam quidquid, scilicet clericos autem illos conuenit ecclesiæ stipendijs sustentari, quibus parentum, & propinquorum nulli suffragant, qui autẽ bonis parentũ, & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium, pfecto committunt, & sic non vocauit ibi pauperes ipsos laicos egenos, sed clericos, quibus bona parentum non suffragantur, quia talibus dari debent fructus ecclesię. Et tunc est verus sensus, quòd sunt decimę tributa egentium animarum. Sic etiam Grego. clericos pauperes vocat, extra de præscrip. c. nihil, scilicet nihil, cum scandalo nobiscum vos velle de causis pauperum diffinire. Et iterum: Sed illud scire vos credimus taciturnitatem atque patientiam vestram futuris post me pontificibus in rebus pauperum prę-iudicium non facturam. Et vocat ibi res, vel causas pauperum, ideſt clericorum, & Imperator omnes clericos pauperes vocat, C. de sacrosanct. eccles. l. priuilegia.

Item patet hoc extra de deci. c. tua nobis, vbi Inno. dixit decimas esse tributum egentium animarum, & tamen ibi ostendit, quòd non debẽt dari pauperibus, sed clericis, & damnat eos, qui decimas pauperibus tribuunt, non dando illas clericis. Et ita clerici sunt egentes animæ, quorum decimę sunt tributa.

F Sed obijcietur, quòd vere pauperibus sunt dandæ decimæ, ideſt mendicantibus, & non clericis, quia dicitur. 16.q.1. c. decimæ, scilicet. Decimæ ex debito requirũtur, & qui eas dare noluerint, res alienas inuadunt, & quanti pauperes in locis ipsis, vbi ille habitat, ipso non dante decimas, fame mortui fuerint, tãtorũ homicidiorum reus ante ętherni iudicis tribunal apparebit, & ita nõ erant dandę decimę clericis, sed pauperibus, quia aliàs non bene argueret de pauperibus fame pereuntibus, quia idem poterat accidere dantibus decimas laicis ex integro si ad pauperes illæ non peruenirent.

Secundo patet, quia dicitur eodẽ c. dando causam huius, scilicet quia rẽ a domino pauperibus delegatam suis vsibus reseruauit, ergo pauperibus instituit G Deus dari decimas, & quia non datę fuerunt eis perierunt fame.

Tertio patet, & apertius, quia dicitur. e.c. qui, ergo, aut præmium comparare, aut peccatorum desiderat indulgentiam promereri, reddat decimam, & de nouẽ partibus studeat eleemosynã dare pauperibus, sed quod datur in eleemosynam, datur pauperibus mendicãtibus, & nõ clericis, quia quod datur clericis ex iure debetur, eleemosyna aũt non est ex debito, sed ex misericordia, ꝙa illi, cui datur non est expresse obligatus dans, & potissime ad quantum, vel qualiter dar, ergo decimę pauperibus dantur.

Dicendum, ꝙ decimę clericis dãtur, & pauperibus H non, immo neque dari possunt, quia quod alienum est, nõ potest alteri dari sine domini voluntate. extra de deci. c. tua nobis, sed decimę sunt clericorum, vt dictum est, ideo eis dantur, & non pauperibus.

Ad primum dicendum, quòd decimę non sunt pauperum mendicantium, quasi eis debeantur, & immediate eis reddendę sint, sed clerici, quibus debentur, & qui eas recipiunt, debẽt pauperibus dare sustentationem, vel eleemosynam de illis, cũ omne, quod clericorum est, pauperum sit. 16.q.1. c. quoniã quidquid. Et dicitur ibi, quòd clerici de decimis, & oblationibus monachis, & xenodochijs qualẽ voluerint, & potuerint sustentationem impendant, & sic si laicus non dat decimas clerico, cui tenetur, non potest ille dare sustentationem pauperibus de illis. Vnde laicus est in culpa, si pauperes fame moriãtur, scilicet non dando decimas fecit, quod clericus non posset dare eleemosynam pauperibus, quã si dedisset non morerentur fame. Vnde laicus detinens decimã, siue non soluens non est determinate reus omnium pauperũ, qui fame moriũtur in loco, vbi ipse habitat, sed illorum, quibus sustentationem daret clericus, si ille decimę non subtraherentur ei, & pro omnibus bonis, quæ facturus erat clericus decimas recipiendo, & nõ facit propter subtractionem earũ tenetur reus, qui subtrahit decimas.

Ad secundum dicendum, quòd decimę non sunt delegatę in pauperes, quasi laici soluentes eas debeãt K illas pauperibus dare, quia tunc clerici nõ perciperẽt eas, sed delegantur in pauperes, quia vult Deus, & ecclesia instituit, quòd clerici recipientes decimas, & cętera ecclesię pręstent pauperibus eleemosynam, & sustentationem de illis, & tũc cõcordat cũ prędicti, scilicet, ꝙa ecclesia sic instituit, & clericus sic facturus erat, si ei decimę darentur, si vero non dentur, & pauperes fame moriantur, reus est ille, qui decimas retinuit, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd illud nihil facit, quia ibi non innuitur, ꝙ decimę dandę sint in eleemosynã, cum dictum sit, quòd decimę ex debito requirãtur, sed ponit Augu. ibi duo, s. decimas, & eleemosynas, Decimas dicit reddendas, scilicet illis quibus debentur, ideſt clericis, vel ecclesijs extra de deci. c. puenit, & c. tuam nobis, eleemosynam autem dicit expresse dandam esse pauperibus, & sic non dantur decimæ, & eleemosynę eisdem. Etiam patet expressius, ꝙ de decimis non sit facienda eleemosyna, quia dicitur, ꝙ de nouẽ partibus fiat eleemosyna. Et sic innuit prius decimam integre esse soluendã, quia debitum est, & nõ misericordia, vel eleemosyna, & de nouẽ partib⁹, quæ remanẽt laico, potest ipse eleemosynam facere.

An laicis dandæ sint decimæ, vel aliquo modo eas percipere, vel retinere possit. Quæst. CLXXVIII.

QVAERETVR an laicis dãdę sint decimę, vel aliquo modo eas pcipere, aut retinere B possint. Aliqui dicunt, quòd nunquam possunt laici sine peccato mortali decimas percipere. Primo, ꝙa Leui. 27. c. dicitur: Omnes decimæ, siue de pomis, siue de frugibus terrę Dei sunt. Et illæ sanctificantur, sed quod Dei est non est laicorum, qui non sunt ministri Dei, ergo non pertinent ad laicos. Secundo, quia Nume. 18. c. dicitur, quòd Deus dedit Leuitis omnes decimas Israelitarũ, ꝓ ministerio, quo ei ministrant, ergo specialiter pertinet ad ministros, q nõ sunt laici, quia illis nõ licet ministrare in diuinis, & sacris sub pęna mortis, Nu. 1. & 3. & 17. & 18. c. immo, neque permitti debent sedere inter ministros Dei, dnm ministrant, scilicet intra cãcellos. extra de vita, & ho. cleri. c. 1. C

Tertio, quia Mala. 3. c. dr̃ infer omnem decimã in horreum meum, vt sit cibus in domo mea, & ita mandata ibi dare decimas in cibum ministrorum, ergo non pertinent ad laicos.

Quarto, & expressius, quia dicit Grego. & habeť. 16.q.7. c. decimas. Laici, siue ab episcopis, siue a regibus, vel quibuslibet personis decimas acceperint, nisi ecclesię reddiderint, sciant se sacrilegij crimen committere, & ętern̄ damnationis pęnam incurrere.

Item extra de deci. c. proh̃ bemus, dr̃: Prohibemus ne laici decimas, cum animarum suarum periculo detinentes in alios laicos possint aliquãdo transferre, liquis vero receperit, & ecclesię suę non reddiderit D Christiana sepultura priuetur. Item, quia neque decimas vllo modo possunt laici possidere extra de præscrip. c. causamque.

Alii dicunt in contrarium, quòd liceat eis illas tenere, & ad hoc facit consuetudo generalis in Hispania, Burgandia, Francia, & Alemania, vbi molti laici ecclesiarum decimas tenent. Secundo, quia decimæ in feudum a laico ab ecclesia teneri possunt.

Dicendum, quòd aut laici volunt percipere, vel tenere decimas iure proprio, quasi eis ius hoc competere possit directe, aut tenent eas ex concessione ecclesię ex priuilegio, vel consuetudine, aut aliàs. Si primo modo dicendum, quòd nõ licet laicis decimas tenere. Nam duplici iure debentur decimę ecclesijs. E Primo ratione obsequij in eis Deo præstiti. 12.q.1. cũ ergo. 16.q.1. c. quæsti. Et hac ratione debentur ministris ecclesię, & non recipiunt clerici a clericis decimas, quia omnes Deo ministrant. extra de deci. c. nouum, hoc ius non cadit in laicum, cum sit mere spirituale extra de ele. c. masana. 10.q.1. c. nos consuetudinem. Secundo ratione generalis, siue vniuersalis dominij. Hoc enim iure decimas sibi Deus reseruauit, extra de deci. c. tua nobis, & 16.q.1. c. reuertimini. sub ratione huius iuris possunt decimæ non solum clericis, sed etiam laicis concedi non quantũ ad proprietatem, sed quantum ad perceptionem fructuum. Si quæratur, an ex concessione ecclesiæ possunt alias tenere. Dicendum, quòd sic, quia tam

A ex concessione Papę, quam prælatorum possunt tenere, vt dicetur seq. q.

Sed quid si sola consuetudine laicus se iuuat, vt si tanto tempore decimas quis percepit pacifice, quòd memoria non extet in contrarium, an hoc sufficiat sine speciali concessione?

Aliqui dicunt, quòd iuuatur, quia præsumendum est pro ipso, quod haber ius in decima ar. extra de verbo, signifi. c. super quibusdam. Posset enim præsumi decima talis concessa ab antiquo in feudum, extra de deci. c. tua, & extra de his, quę fiunt a prela. c. cum apostolica.

Sed dicendum, quòd non est verum, quia si laicus nõ ostendit priuilegium, siue concessionem ecclesiæ nulla temporis diuturnitate iuuatur. Nam cum talia sine titulo possidere peccatum sit, diuturnitas tẽporis peccatum non minuit, sed augmentat. extra de consuetudine c. vlti. Nec ob. extta de verbo, significationibus c. super quibusdam, quia illud intelligitur de pedagijs, & aliis iuribus, quæ a Regibus, & Imperatoribus concedi possunt, vt apparet ibi ex litera. Et sic diuturnitate temporis acquiruntur a laico, quia illa possidere potest, secus est in decimis, & alijs spiritualibus, quorũ concessio Imperatori, & Regi, & cuilibet laico est penitus interdicta. extra de deci. c. tua, &c. dudum, quia neque laicis quantumcunque religiosis licet de his disponere. extra de rebus ec. non alię c. fi. & de cõsti. c. quæ in ecclesiarum, &c. ecclesia Sanctę C Marię de consti. & ideo si laicus non ostendit concessionem decimarum tenetur eas dimittere.

Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd decimę Deo debentur, quia ipse retinuit eas in signum vniuersalis dominij, & cõcessit eas ministris pro ministerio, & ita ad eos directe de iure ptinent, ad laicos autem non possunt pertinere directe, cum non liceat eis ministrare.

Ad secundum posset dici eodem modo, & tamẽ dicendum, quòd illud erat de decimis, quę dabãtur in veteri testamento, & illę erant de iure diuino, & ideo non licebat ibi cõtrarium fieri. Vnde nulli laico licebat aliquo modo in veteri testamento percipere decimas. Secus nunc, quia non sunt decimę de iure D diuino, sed de iure canonico, vt ostensum est supra, & ideo licuit conditori canonis statuere, vt interdũ laicis in feudum, vel aliàs concedi possent, licet ordinarie etiam de iure ad laicos non pertineant.

Ad tertium dicendum, quòd ordinarie decimæ dantur ministris ecclesię, & ideo Deus in domo sua, ideſt in templo iubebat cibum esse pro ministris, & per accidens, & ex causa possunt concedi laicis, vt dictum est. Ad quartum dicẽdum, quòd intelligitur de illis, qui iniuste decimas tenent, vt quia sine aliqua concessione ecclesię, vel feudo. Nam tales, neque possunt sibi retinere, neque in alias personas transferre, sed coguntur eas illi ecclesię dimittere, cuius sunt, secus si iuste tenent, vt si in feudum. Nam tunc ex E auctoritate episcopi possunt eas in alios laicos transferre, vt alias in feudum teneant, neque dicitur alias tunc episcopus in feudum dare, quia iam infeudatę sunt. Sic extra de feu. c. ex parte, & extra de deci. cap. prohibemus in glo.

An Papa possit laicis decimas dare, vt illas ad tempus, vel in perpetuum teneant. Quæst. CLXXIX.

QVAERETVR quis possit laicis decimas, dare, vt illas ad tempus, vel in perpetuum teneant. Dicendum, quòd quantum ad laicos idem est decimas non soluere, & decimas percipere. Nam cũ omnes laici sint astricti

ad

ad præstationem decimarum de omnibus quę licitè acquirunt extra de decimis c.ex transmissa. Neutrũ sibi cõpetere potest ex inre, scilicet decimas ecclesię pcipere, vel decimas, quas tenet̃ soluere retinere, ideo vtrũque ei ex solo priuilegio competere potest. Et tunc dicendum, quòd aut quæritur de Papa, an possit concedere decimas eis, quibus de iure non debentur, aut de alijs inferioribus prelatis. Si de Papa, aut queritur circa decimas prediales, aut circa psonales. Sic circa personales dicendum, quòd Papa potest priuilegiare quos voluerit de his non prestandis, vel de præstandis eis alteri ecclesiæ, vel personę, quam de iure communi teneantur dari, quod omnes Iuristę tenent, & dicũt causam esse, quia decimæ personales non debentur ex iure diuino ex præcepto, sed potius ex interpretatione, licet aliqui velint eas ex præcepto deberi iuris diuini, vt declaratũ est supra Et ita plurimi intelligũt. extra de deci. c. in aliquibus, cum dicit: Illę decimæ necessario sunt soluendę, quæ ex lege diuina debentur, vel loci consuetudine approbata dicunt singula singulis referenda, scilicet vt dicamus prædiales debitas de lege diuina, personales vero ex loci consuetudine approbata, licet non sit ille verus sensus, sed intelligitur de rebus de quibus decimæ dantur, quia quædam sunt expresse de iure diuino, vt fruges poma, & pecora, Leui. 27. c. quædam vero non sunt expresse, & in his obseruat̃ consuetudo approbata, scilicet de quibus rebus decima soluatur. Quod tamẽ magis obtinet circa personales, quã prędiales, ratio est, quia prædiales sunt magis determinatæ. Etiã ratio est circa hoc, qa circa decimas personales multum iuris tribuit consuetudo, vt soluantur, vel non soluantur. Et de quibus rebus, & quantum, a fortiori poterit in hoc priuilegium Papę, quod est maioris efficaciæ, quam consuetudo.

Si autem intelligantur de prædialibus, aut Papa dat priuilegium alicui ecclesiæ de percipiendo decimas, quæ non debentur ei, sed alteri, aut dat priuilegiũ laico de non soluendo decimas, aut de percipiendo decimas debitas alicui ecclesiæ.

Si primo casu dicendum, quòd non est dubium, quin Papa possit hoc, nam, & vna ecclesia potest prescribere decimas in parrochia alterius, & sine aliqua concessione obtinebit, vel non cum sufficit, titulo extra de præscrip. c. ad aures, & extra de deci. c. ad apostolicę, & c. cum sint homines, & c. cum contingat, & c. dudum. Quia, vt ibi patet, consuetudo facit, vt huic ecclesiæ, vel illi debeantur. Et non solum de ecclesia ad ecclesiam parrochialem, quod minus est, sed etiam de ecclesia ad monasterium, cui nõ debentur aliquæ decimæ de iure, neque territorium habet, neque populum, sic enim monachi multi, & templarij, & hospitalarij priuilegiati sunt de non soluendis certis decimis, vt infra dicetur. Vel de percipiendo decimas, quæ debebantur aliquibus parrochijs. Nam, & si monachis non debeantur de iure communi, tamen sunt capaces earum, quia ministrant Deo, pro quo ministerio decimæ dantur.

Si in secundo casu. s. quantum ad laicos priuilegiando eos a prestatione decimarum velut decimas percipiant debitas ecclesijs de quo magis dubium videbatur, dicendum, q̃ Papa potest concedere decimas laico ad tempus, vel in perpetuũ, ita vt transeat ad hęredes, & hoc, siue in feudum, siue in simplici donatione, & talis concessio tenet, & laicus cui conceduntur non peccat percipiendo eas. Verum est autem, quòd non debent concedi sine aliqua causa honesta, & rationabili, vt pro defensione fidei contra paganos, vel pro seruitio aliquo prestito ecclesię aliquando. Nam si sine causa hanc concessionem Papa faceret male administraret, & non effugeret culpam, & tunc debet totaliter seruari forma priuilegij. Sic intelligitur extra de iure Pa. c. nobis, & 63. di. c. Adrianus, & c. in synodo. Sed obicijunt, quòd Papa non possit facere talem concessionem laicis, quia est contra ius diuinum. Dicunt enim decimas de iure diuino deberi, & tamen contra ius diuinum nihil potest Papa, sed tenetur illud pro viribus defendere vsque ad sanguinem. 25. q. 1. c. sunt quidam. Et videtur, q̃ circa decimas, neque concessio, neque amicabilis compositio, neque præscriptio valeat, quia circa moralia præcepta non admittitur dispensatio, neque valet quidquam consuetudo, aut prescriptio, neque remissio facta per partes, sicut est in matrimonio, & similibus, quæ sunt moralia, extra de transactio. c. ex parte tua. Dicunt autem, quòd in moralibus præceptis quædam sunt præcepta, in quibus non versatur aliqua priuata vtilitas, siue temporalis nisi in prejudicium alterius committat aliquis, vt in furto. Et ideo talia sine peccato non possunt committi quantum ad affirmatiua, vel committi quoad negatiua, & in talibus Papa nullam potestatem habet. Et ita dicunt intelligẽda esse, quæ allegantur in oppositum, aliqua vero sunt, in quibus versatur priuata, siue temporalis vtilitas, vt in decimis primitijs, & oblationibus, & similibus, per quę nemini paratur prejudicium, immo nisi reddantur peccatum est ei, cum temporalitas ista ad Deum spectet, & ad ecclesiam cuius vicarius, idest Dei vniuersalis est Papa põt in his statuere, & de his disponere, sicut placet ad hoc. De transla. episcopi, vel elec. c. 1. & 2. & 3. & sic. 9. q. 3. c. cuncta per mundum. Et sic sine cuiusquam iniuria potest Papa concedere laico, quòd decimas alicuius loci percipiat, vel quas tenetur non det.

Sed dicendum, quòd verum est, quòd Papa in his habet potestatem, sed non ex causa assignata per eos, quæ est Raimundi, & Hosti. in summa tit. de decimis, & aliorum iuristarum post eos. Et non valet propter duo. primo, quia etiam in solutione decimarum, & oblationum atque primitiarũ versatur priuata vtilitas, scilicet ministrorum ecclesię, & ipsius ecclesię, & ideo cum semel ista sint debita alicui ecclesię non possunt sine eius prejudicio, vel saltem damno alteri concedi, nisi detur vnus casus solus, s. quãdo aliquis locus de nouo incipit habitari vbi nunquam fuit ecclesia, neque ministri, & Papa decimas illius loci ante constructionem Ecclesię cõcederet alicui laico. Tunc enim nulli prejudicaret, & tamen non solum in hoc casu, sed etiam, quando ecclesia extat ab antiquo constructa, quæ iam diu decimas percepit, & ministri in ea manent, potest Papa decimas illius ecclesiæ transferre in aliquem laicum, & esset error contrarium sentire, & ideo non obstante priuata vtilitate, vel præiudicio, aut damno Papa põt dispensare in his, & concessiones facere gratuitas. In furto aũt nõ potest Papa dispensare, vt fiat. Non est ergo causa quæ allegabatur, scilicet quia hic est aliqua vtilitas priuata, vel damnum. Secundo nõ tenet, quia verum est, q̃ Papa non habet potestatem in eis, quæ sunt de iure diuino, decimę autem, & primitię non sunt nũc de iure diuino, vt ostensum est supra, sed de iure canonico, & ideo Papa plenam potestatem habet super eas, vt concedat eas, siue laicis, siue religiosis vel quibus voluerit, & ista est vera causa, & ideo non potest Papa dispensare in furto, vel adulterio, vt fiat, non quidem, quia sunt in prejudicium priuatorum, sed quia sunt contra ius diuinum, & naturale, & vtrunque ius est a Deo, licet diuersimode, & inferior nunquam potest dispensare, vel ordinare in eis, quæ sunt tradita per superiorem. Vnde non solum circa furtum

Papa põt concedere decimas laico ad tẽpus, & in perpetuũ, sed malè facit.

furtũ & homicidiũ, & adulterium, q̃ sunt in præiudicium priuatorum non potest Papa dispensare, & in sacramentis, quæ sunt ceremonialia, & si qua alia essent per Christum instituta, vt prohibitio graduum consanguinitatis ad contrahendum, & obseruatio aliquarum feriarum, & ritus colẽdi Deum, nõ enim posset Papa in aliquo horum dispensare, licet non esset dispensatio in præiudicium alicuius, sed sola causa esset, quia cum instituta essent per superiorem non possent per eum dispensationem recipere.

Sicut autem dictum est, q̃ Papa potest concedere laico decimas alicuius ecclesiæ, ita & a fortiori potest eum eximere a præstatione decimarum propriarum, cum minus sit non soluere decimas, quam percipere decimas alteri debitas. Sed dicunt in hoc Iuristę, q̃ aut Papa vult specialiter eximere aliquos laicos a præstatione decimarũ, aut vult constitutionem facere generalem, ne aliquis laicus soluat decimas. Primum sine dubio potest facere. De secundo dicunt, q̃ non potest, quia hoc non fieret sine offensa Dei. ar. 24. q. 1. c. memor sum, & 25. q. 1. ca. si ea destruere, hoc tenet Ber. & Host. & concordat Io. 16. q. 1. §. si ergo.

Sed satis potest teneri de veritate, & rigore iuris, q̃ Papa potest generalem constitutionem facere, quòd nullus laicus solueret decimã, dum tamẽ relinqueret ministris ecclesię congruam sustentationem, vt q̃ solueretur vbique vndecima, vel duodecima pars fructuum, vel nullam partem fructuum dãdo darent certos reditus in pecunijs. Fundamentum autem huius est, quia cum solutio decimarum sit nunc de mero iure positiuo, vt ostẽsum est supra, potest Papa circa talia libere, vel saltem licite, potissime, cum alia qua causa dispensare, & in contrarium constituere, in eis autem, quæ de iure diuino sunt, nullo modo potest, neque cum causa, neque sine causa. Tenent tamen communiter doctores Iuristę, quòd in eis, in quibus decoloraretur, vel alteraret̃ vniuersalis status ecclesię, Papa nõh abet potestatem, quod satis rationabiliter dictum est. An tamen tollendo generaliter decimam, & relinquendo sufficientem sustẽtationẽ ministris decoloraretur vniuersalis status ecclesię ipsi videant.

An aliquis inferior Papa possit circa decimas dispensare, Quæst. CLXXX.

Si autem quæratur de prælato inferiore a Papa an possit aliquid super decimis.

Dicendum, q̃ aut quæritur an possit dare priuilegiũ, quòd decimæ dentur alteri ecclesię quam illi, cui debentur, aut quòd dentur laicis. Quantum ad primum dicendum, quòd potest episcopus hæc facere dando priuilegium vni ecclesię, vel dignitati, aut personę de percipiẽdis decimis alterius ecclesię ad tempus, vel in perpetuum, dum modo hoc faciat cum consensu capituli, & obseruata illa solennitate tora, quæ habetur de rebus Ecclesię non alie. c. dudum lib. 6. Et non solum potest episcopus concedere decimas vnius ecclesiæ alteri ecclesiæ, vel personę, aut dignitati seculari, sed etiam monasterio, cui de iure nullę decimę competunt. Et non solum episcopus hoc potest, sed etiam quilibet clericus põt decimas sibi debitas monasterio alicui concedere. 16. q. 1. c. quoniam quidquid, s. quoniam quidquid habent clerici pauperum est. Et sequitur. Maxime curandum est, vt de decimis, & oblationibus cœnobijs, & xenodochijs qualem voluerint, & potuerint sustentationem impendant. liberum est enim. s. clericis monachis, & spiritualibus viris Deum timẽtibus, & colẽtibus decimas, & oblationes cũctaque remedia concedere, & de iure suo in dominium illorum transferre. Et tamen si aliquis clericus concesserit decimas sibi debitas alicui monasterio, valet donatio solum per vitam eius, extra de transa. c. de cętero. Ad hoc autem, q̃ in perpetuum valeat, oportet q̃ accedat consensus episcopi. 16. q. 1. c. quoniam. s. quamobrem si aliquando fuerint a laicis male detentata, quæ diuini iuris esse noscuntur, & in vsum transierint monachorum, & seruorum Dei, episcopo tñ loci illius prę bente consensum constabunt eis omnia perpetua firmitate, & stabilitate subnixa. Nunc tñ non solum requiritur consensus episcopi, sed ẽt capituli, & tota solennitas, quæ habetur de rebus ecclesię non alie. cap. dudum lib. 6. Considerandum aũt circa supra dicta, q̃ qñ laicis conceditur priuilegium percipiendi decimas aliquarũ ecclesiarum percipiunt illas licite iuxta formam priuilegij ad tempus, vel in perpetuum, nisi priuilegium perderint, quod sex modis perdunt. Primo si abutãtur priuilegio, vt ecclesiam impugnãdo 11. q. 3. c. priuilegiũ, & 63. di. §. verum, & argumẽtum de dona. c. vlt. Vel si laicus non facit id, pp quod decimę sunt ei concessę, extra de don. c. cũ dilectus, & extra de condi. Apo. c. verum. Secundo si prædicti laici veniunt contra priuilegium suum sustinendo, q̃ ecclesia, ad quam spectant decimę percipiat eas per triginta annos, extra de priuile. c. si de terra. Tertio si laici habeant priuilegium, per quod valde lętatur ius ecclesię parochialis. Nam qñ priuilegiũ incipit esse valde p̃iudiciale, reuocatur extra de deci. c. suggestũ, vbi Papa exemit quosdam monachos quantum ad totum ordinem suum a solutione decimarum, quia tunc erant pauca monasteria, & paucas possessiones habebant. Postea vero cęperunt esse multa monasteria illus ordinis, & in possessionibus abundare, ita vt enorme præiudiciũ generaretur ecclesijs parochialibus, propter quod reuocauit Papa illud priuilegium. Quarto, quando priuilegiati renunciant expresse priuilegio suo, vt extra de Reg. c. statuimus, & 7. q. 1. c. quam periculosum. Quinto, qñ laici priuilegiati intercedente auctoritate, & consensu episcopi ius suũ dederunt alicui loco religioso, vel ecclesię, extra de his, quę fi. a prę. c. cum Apostolica, & 16. q. 1. c. quoniã quidquid. Sexto si priuilegiati aliquod enorme delictum contra ecclesiam cõmiserunt, cuius decimas habebant, vel feudum, vt occidendo, vel mutilando prelatum, vel rectorem, aut clericum, extra de pęnis c. in quibusdam, & extra de priuilegijs c. ad aures & 32. q. 5. c. ita nos.

Sex modis laici perdunt priuilegium de percipiendis decimis.

An extendatur perceptio decimarum etiam ad noualia cum laico priuilegium de decimis percipiendis est collatum Quæst. CLXXXI.

QVAERETVR in causa prædicta, quando laico sunt datæ decimæ in feudum, vel concessę ex priuilegio, an extendatur illa perceptio decimarum etiam ad noualia, quæ postea coli cęperunt, vel ad res alias, quæ de nouo cęperũt decimari, de quibus prius nulla decima præstabatur. Dicendum, quòd prętextu talium priuilegiorum non possunt petere decimas de noualibus, qa huiusmodi priuilegia sunt arctanda, & non amplianda, cũ sint odiosa, extra de decimis c. tua. vbi expresse dicitur, quòd concessis ab antiquo alicui decimis in feudum si noualia excrescant non extenditur concessio ad illa, quia in talibus licentia est restringenda non amplianda. Sed obijcietur. e. ti. c. ex parte tua, vbi concessio cuidã abbati, q̃ decimas de laboribus parochiarum suarum cum integritate perciperet, dicitur, q̃ debet extẽdi etiam ad decimas de noualibus, quia vbi maius conceditur etiam, quod minus

minus est concessum esse videtur. Dicendum, ꝙ illud F tenet, quando decimæ conceduntur in causa fauorabili, vt si dẽtur alicui loco religioso in sustentationẽ, nam tunc fit benigna interpretatio, & concessis decimis simpliciter veniunt noualia. Nam ibi quibusdam monachis decimæ concessę erant. Secus autem, quãdo decimæ pertinẽt ad aliquẽ ex causa ambitiosa, vel non fauorabili, vt quando laicis conceduntur, qa tunc concessis decimis non conceduntur noualia, vt in c. tua, vbi erant decimæ concessę laico in feudum, & ideo decimæ noualium pertinebunt tunc non ad priuilegiatos, sed ad ecclesiam parochialem, cuius sunt illę decimę, quas laici priuilegiati percipiunt.

Idem autem est, quãdo quis ex prescriptione decimas habet, vt si ecclesia vna, vel monasteriũ prescripsit decimas in aliena parochia, quia prętextu huius prescriptionis nõ põt habere decimas de noualibus, quia licet sit locus pius, tamen modus acquirendi est de rigore, cum subtrahatur illi, ad quem pertinet de iure communi. extra de decimis, c. cũ contingat, sic tenent Ray. & Host. & cęteri. Et ex hoc dicit Ray. plerosque episcopos malefacere, qui dominis decimas noualium suę diœcesis, & alias quascunque possunt de manu laicorum recuperare, si vi vsurpãt, quod nõ licet de iure, nisi cum illa noualia, vel alia decimabilia non sunt intra terminos alicuius parochię, quia tunc põt episcopus sibi reseruare, vel locis pijs applicare, extra de deci. c. qm̃ a nobis, si aũt sint intra terminos alicuius parochię ad illam pertinent. e. ti. c. H cum contingat, & c. quoniam a nobis. Si aũt quęrit de decimis, quæ præstari non solebant, sicut interdũ prælati ecclesiarum cogunt laicos decimas soluere de rebus, de quibus prius non soluebant. Dicendũ, sicut prius, ꝙ aut est causa fauorabilis, aut nõ. Si primo modo veniunt ẽt decimę, quæ prius non prętabant ad similitudinem noualium, vt qñ concessę sunt decimę loco religioso ad sustentationem, vt in c. ex parte tua. Secus si laicis concessę sint, quia tunc vr, ꝙ nõ competant eis nouę decimę, sed ecclesię parochiali debeantur, cui de iure cõmuni competũt, & est ar. ff. de contra. emp. l. in l. fundi, vbi dr, ꝙ fundo vẽdito exceptis lapidicinis non veniunt per illam exceptionẽ, nisi lapidicinę, quę tunc apparebãt. Vnde si plures alię I sint, quæ non appareant illæ non sunt exceptæ, ita in ꝯcessione facta decimarum, illæ decimæ concedunt, quæ tunc extant, quæ autem postea esse incipiunt nõ conceduntur. Idem autem est quantum ad prescriptionem, quia si præscripsit quis decimas in aliena parochia nõ sunt præscriptæ decimæ, quæ postea esse incipiunt.

Si decimæ detineantur iniuste ab aliquo, an liceat ei, ad quem prædictæ decimæ pertinent, eas redimere.
Quæst. CLXXXII.

QVAERETVR si decimę detineantur iniuste ab aliquo, an liceat ei, ad quẽ prædictę decimæ K pertinẽt, eas redimere, dato aliquo pro eis sine periculo symonię. Aliqui dicunt, ꝙ non potest redimi decima, quia neque possunt emi. extra de symo. c. querelam, & 16. q. 6. c. decimas, & 1. q. 3. c. altare. Etiã non possunt decimæ permutari cum temporali re. extra de rerum permutatione. c. ad quæstiones. Dicẽdum, ꝙ possunt redimi, dum tñ fiat auctoritate episcopi, ad cuius dispositionem res ecclesiæ pertinent, quia auctoritas iudicis multum in his excusat, extra de prębен. c. nisi, & extra de rerum permutatio. c. quęsitum. Et dicendũ, ꝙ per modum pignoris possunt licite redimi decimæ ab eo, qui iniuste detinet, vt si laicus habens decimas mutuum accipiens ab eo, ad quem de iure pertinent decimę det eas in pignus. s. transferendo illud ius percipiendi decimas in pignus si postea non potens soluere debitum dimittat decimas penes eum, ad quem de iure pertinebant, licite illas tenet, & redemit, & hoc non fuit directe emere, neque redimere, quia non fuit data pecunia, vt restituerẽtur decimæ, sed fuit mutuata, & occasione mutui facta est liberatio decimarũ, & hoc modo possessiones quælibet ecclesiasticę possunt redimi. extra de vsu. c. 1. & hoc tẽpore quãdiu laicus est in tpe soluẽdi nõ tenetur clericus computare fructus in sortem, quia fructus de sua re percipit. Sed quid si nõ restituũtur decimę, nisi dando directe aliquam pecuniam pro eis? Solet dici, ꝙ si intercedat auctoritas superioris G purgatur simonia, ita vt ex parte ecclesiæ redimentis non sit simonia, secus autẽ ex parte recipientis pecuniam, quia ex parte eius etiam auctoritas superioris non purgat vitium simoniæ. sic dicit Hosti. in summa ti. de sy. §. qualiter committatur. Sed adhuc aduertendum est in hoc, quia aut ecclesia vult redimere decimas, quæ soluuntur, & tamen detinentur ab aliquo laico. s. quia ille iniuste ꝓcipit decimas alicuius ecclesiæ, & non permittit, ꝙ illas ministri percipiant, aut laici nunquam soluerunt decimas de quibuldã rebus de quibus obligãtur soluere illas. De primo casu dicendum, ꝙ possunt decimę redimi etiam data pecunia laico, quia ille iniuste eas possidet, & non committit simoniam dans pecuniam, sed laicus accipiens, & excusat simoniam ex parte redimentis auctoritas superioris, vt dictũ est. De secundo casu videtur dicendum, ꝙ non est licitum sic decimas redimere, quia hoc magis videtur esse emere illas, cum nõdum sint, quia nunquam soluebantur, licet laici ad illas teneantur. sic tenet Io. 1. q. 3. c. altare. Dicendum autem, ꝙ prędictam redemptionem decimarum facere potest is, ad quem decimę de iuræ pertinent, ille vero ad quem non pertinent non potest eas de manu laici redimere quantumcunque iniuste eas detineat, quia illud non esset redimere, sed emere ius, quod non competebat, & tamen ius rerum spiritualium emi non potest.

An decimæ in pignus accipi possint.
Quæst. CLXXXIII.

QVAERETVR an decimę in pignus accipi possint. i. si laicus detineat decimas, & volens pecuniã mutuatã accipere tradere eas velit in pignus, an liceat creditori accipere illas in pignus. Aliqui dicunt, ꝙ non possunt accipi in pignus, quia hoc vetat extra de deci. c. interdicimus. Dicendum, ꝙ aut laicus detinet iniuste decimas, ideſt solum violenter, aut iuste, quia vt sibi traditas in feudum. Si primo modo non est dubium, quin ecclesia, ad quã pertinent illæ decimæ possit eas in pignus accipere, & non tenetur interim fructus cõputare in sortẽ, quia ius decimãdi datum est pignori, & non ipsi fructus, & nõ est vsura, ꝙ non cõputentur fructus in sorte, quia ius decimãdi pertinet ad ecclesiam, & ita de re propria percipit ecclesia fructus, & ideo non est vsura, extra de vsu. c. 1. sed hoc solum potest facere illa ecclesia, ad quam pertinent decimæ, nulla autem alia persona ecclesiastica, aut secularis hoc potest. Et hoc dicitur in allegato. c. interdicimus. Et ratio est, quia per illũ modũ voluerũt iura prouidere ecclesijs cõtra laicos detinentes decimas earum. Primo, quia si alijs quibuscunque personis possint sub pignore dari, non ita cito darent illi ecclesiæ, ad quam pertinent, cum autem nemini liceat eas sub pignore accipere, coguntur laici interdum ob penuriam pignori eas dare ecclesijs quibus debentur, & sic habet ecclesia faciliorem modum recuperandi eas. Vt si laicus nõ possit soluere debitũ, maxime cum ecclesia non computet interim fructus in sortem. Secũdo, quia forte interim laicus detentator morietur, & cũ decimæ nõ transeant ad hęredes manebunt penes ecclesiam, quæ est in possessione, vel quasi possessione earum. Si autem alteri traditæ essent sub pignore, & interim decederet laicus detẽtator, manerent penes illũ, qui eas pignori acceperat. Et sic esset ita difficile nunc ecclesię recuperare eas sicut prius, cum detinebantur a laico, & ideo fuit conueniens remedium per illud. c. interdicimus. s. quòd non liceat personis ecclesiasticis recipere decimas in pignus, nisi illę decimæ ad ecclesiam suam pertineãt, & quamuis hoc laicis non liceat, tamen specialiter B interdictum fuit personis ecclesiasticis. Et ratio est, quia difficilius erat ecclesię recuperare decimas peditas de manu alterius ecclesiæ, quæ eas licite tenere potest, & præscribere, quam de manu laici, qui nunquam licite detinet, & ideo nunquam prescribit.

Considerandum autem, quòd si laicus detentans, decimas alicuius ecclesię eas illi sub pignore tradidit accipiẽs ab ea aliquam summam pecunię mutuã, & postea mutuum restituere voluerit, tenetur decimas ei dimittere, quia bona fides ab eo accepit sub ratione pignoris, & non potuit inde aliquod ius contra laicum causari, quod prius non haberet, sed debet quærere alium modũ recuperãdi, s. iudiciali actione. C Si autem laicus debitor nõ potuerit debitum soluere tenebit ecclesia licite decimas, quæ ad eam pertinẽt, & fructus decimarum, quos interim susceperit non cõputabit in sortem, sed tenebitur semper debitor integram sortem dare, vel nunquam recuperabit decimas, & ita manebunt in potestate ecclesię. Aliqñ aũt iuste laicus decimas tenet, vt qñ sunt infeudatę, vt quia bono titulo ab ecclesia recepit. Si autem easdem decimas laicus ecclesiæ, cuius sunt, ꝓ pecunia mutuata pignori dederit, tenebit eas ecclesia, quousque soluatur ei debitum, & si non soluitur debitum redit feudum ad ius ecclesiæ, tempore tamen medio, quo laicus est in spe soluendi, & reparandi debitum cõputabit fructus feudi in sortem, si seruitium solitum recipit ecclesia a laico feudatario. Si autem nõ recipit seruitium aliquod, non computabit fructus in sortẽ, sed tenebitur feudatarius ad integram sortẽ, vt patet extra de feu. c. 1. D

Quid faciet ecclesia, cum aliquo laico paupere longo tempore decimas iniuste detinente, ac se peccasse confitente, & illas sibi dimitti postulante.
Quæst. CLXXXIIII.

QVAERETVR si aliquis laicus longo tempore decimas iniuste detinuit, & nunc compunctus ad confessionem venit asserens se hactenus ignorantia, simplicitate, vel malitia peccasse, & postulat sibi remitti, quid faciet ecclesia cum eo, maxime si ita pauper est, quòd restituẽdo oporteat eum, & familiã suam mendicare. Dicendum, quòd aut isti possunt satisfacere ecclesiæ de omnibus decimis male perceptis sine graui dispendio suo, aut non. Si possunt, E tenentur, & ecclesia ad hoc eos cogere debet. Si autẽ non possunt sine graui damno, vt qui mendicare coguntur, vel declinant ad paupertatem, dicendum, quod nihilominus de rigore iuris tenentur satisfacere quantum possunt. extra de deci. c. cum homines de hortona. vbi qui non integre decimas soluerunt cogũtur per ecclesiasticam censuram ad condignam satisfactionem, & 16. q. 7. c. quicunque, scilicet quicunque **non fideliter soluit, tenetur totum emẽdare.**

A fortiori, ergo si indebite decimas accepit. Si autem pauper est, vel non est soluendo iniungatur ei, vt cum peruenerit ad pinguiorem fortunam soluat. extra de solutio. c. Odoardus, & ff. de cessione bono. l. ius, qui bonis. De benignitate autem canonica aliud, scilicet quia ecclesia potest remittere omnes fructos male perceptos, maxime si egeat, & nõ habeat vnde viuat, quoniam si non haberet, ecclesia esset ei datura vnde viueret. ar. 16. q. 1. c. quoniam quidquid, ideo a fortiori remittet, quod nondum recepit. Et difficile est recuperare etiam si laicus nõ egeat per hoc soluẽdo poterit ecclesia ei remittere fructus perceptos, maxime si non inclinatur faciliter ad dimittendum decimas ecclesiæ, nisi ei remittantur fructus pręteriti temporis. Et poterit istam remissionem facere solus episcopus sine consensu capituli, cum in hoc cõditio ecclesiæ melior fiat, scilicet quia decimæ ad ecclesiã reuertuntur. extra de his, quæ fiunt a præla. c. cum apostolica. Sic tenet Ray. & Hosti. in summa.

An per consuetudinem tollatur obligatio decimarum, & non peccent non soluendo. *Quæst. CLXXXV.*

QVAERETVR cum sint quædam regiones in quibus consuetum est decimas nõ solui an per consuetudinem tollatur obligatio decimarum, ita vt non teneantur soluere, & non peccent non soluendo. Dicendum, quòd aut quæritur de personalibus, aut de prędialibus. Si de personalibus communiter tenent iuristę, quòd consuetudo generalis in aliqua regione, vel loco excusat, & hoc, quia decimæ personales non debentur ex pręcepto iuris diuini, sed ex interpretatione, & circa talia, quæ sunt de iure humano, magnas vires habet consuetudo. Facit enim de personis legitimis illegitimas ad matrimonium. extra de cogna. spiri. super eo. Etiam clericos illos, qui de iure ad continentiam perpetuam non tenebantur, cogit consuetudo ad continentiam, vt 32. di. c. placuit. Etiam in ritu sacramentorum tenetur consuetudo, vt in baptismo circa trinam, vel vnicam immersionem. de conse. di. 4. c. de trina. Etiam consuetudo quamuis non possit tollere ius naturale, aut diuinum, potest tamen ius positiuũ, siue humanum in totum tollere, si est generalis. dist. 4. c. leges, vel in partem si est particularis. di. 12. c. consuetudo, & quia decimę personales sunt de iure humano, siue ex interpretatione iuris diuini, vt illi dicũt, & non de iure diuino potest consuetudo circa illas, ita vt vbi consuetudo sit non solui, non peccent illi, qui nõ soluunt. Circa decimas prędiales dicũt iuristę, vt communiter, quòd cum illę sint de iure diuino, vt allegatum est supra non valet consuetudo circa illas, ideo etiam si multo tempore cessauerunt aliqui a solutione decimarũ, non ideo sunt exempti a soluuone. Sed obijcitur, quia si hoc verum est, multæ gentes quantum ad se totas sunt in statu damnationis eo, ꝙ nemo ibi decimas soluit prædiales, vt in Italia, & quibuldam alijs regionibus. Item sequitur, ꝙ Papa, & omnes prælati ecclesiæ Romanæ, & talium regionũ peccant non petendo, & non arguendo efficaciter de hoc peccato subditos, quia consentire videntur. 83. dist. c. error. nam error, cui nõ resistitur, approbat. Ad hoc multi dubitant, & rari diffinire audent, quia vndique difficultas est. Dicũt autẽ, vt Host. in summa vult, ꝙ non sequantur hæc inconuenientia, quia Papa potest omnibus illis dare priuilegiũ de nõ soluendo decimas prędiales, & tunc, neque illi peccarent, neque Papa, & prælati petere deberent, aut possent. Secundo soluunt dicentes, ꝙ non est super hoc Papa arguendus, quasi tacendo peccet, quia nullius est

ipsum

ipsum arguere de peccato .9.q.3.c. aliorum. Tertio F soluunt, ꝙ Papa nō peccat, quia paratus est omnibus conquerentibus de hoc iustitiam ministrare,

Quarto dicunt, ꝙ certū est debitum posse remitti in totum, vel in partem, vel differri, & consequenter non esse in statu peccati non soluentes, & non petentes. Quinto soluunt, ꝙ magis est condemnare non soluentes, i.ꝙ nō possunt omnia in hoc mūdo corrigi. 6 q.1.c. si omnia. Nam, & Papa, & totus mundus scium, ꝙ fere vbique sunt multi vsurarij publici, & publicæ meretrices, & publici lusores, & ebriosi, qui omnes manifeste sunt in peccato mortali, quorum prælatos si, ideo, quòd singulos eorum specialiter nō arguunt, in mortali peccato constitutos esse dicamus vnus de tot millibus vix euadet, & ita innuunt, quòd G non tenentur singulos peccatores arguere, licet constet eos esse in peccato mortali.

Sed dicendum, ꝙ per ista non respondetur ad inconuenientia. De primo patet, quia licet verum sit, ꝙ Papa possit omnibus illis priuilegium dare de nō soluendo, & ita tam ipse esset liber ab arguendo, quā illi absoluendo, tamen non dat, neque dedit tale priuilegium, & ideo non excusatur per hoc culpa ipsius, neque illorum debitum. Nisi forte dicas, ꝙ intra conscientiam suam remittit illis hoc debitum, vel dat eis priuilegium de non soluendo, & ideo liberantur.

Dicendum, ꝙ nō sufficit, quia licet hoc posset prodesse Papę ad hoc, ꝙ non deberet arguere non soluē tes cum eis debitum remittat, tamen illis non prodest H ad hoc, ꝙ habeant bonam conscientiam, cum nesciāt sibi tale priuilegium datum, aut remissionem esse factam, per quam liberi sint a solutione decimarum, & ideo agunt contra conscientiam non soluendo.

Secundum non valet, quia dato, ꝙ nemo deberet peccatum Papę arguere (quod non omnino conceditur) tamen non ideo ipse liber est à peccato, sicut de peccatis occultis nemo arguitur, & tamē apud Deū reus est. Tertium non sufficit, quia non solum debet Papa esse paratus iustitiam exhibere omni petēti, sed etiam debet conari vitia vniuersa extirpare de ecclesia vniuersali, quia ad nullum magis, quam ad ipsum hoc pertinet, & ideo cum talia peccata videat manifesta, quę nulla tergiuersatione celari possunt, nō est tutus, I si omnino taceat. Peccat enim pastor, siue rector animarum, quando scelera non obiurgat, vt ait Grego. in Pastorali, & 43.di.c.ephesijs. Tanta ergo, & tam absoluta taciturnitas nescio quomodo excusetur.

Si autem dicatur, ꝙ ecclesia cessat, quia sine scandalo non potest decimas in regionibus illis exigere. Dicendum, quòd non sufficit, quia hoc verum est, quantum ad petitionem iudicialem, & rigorosum processum. Nam si sine scandalo peti non possent, bene faceret ecclesia non petendo saltem in aliquo casu, & tamen non ob hoc cessandum erat saltem à generali obiurgatione, vt denuncietur hoc esse peccatū, & dicatur in generali, quòd in statu damnationis sunt omnes, qui talia agunt. K

Quartum non prodest, quia licet verum sit posse dimitti debitum, aut differri solūtionem, & tamē Papa, siue ecclesia, neque debitum dimittit, neque solutionem differt, & ideo nemo non soluens est tutus. Nisi forte dicatur, quòd in animo hoc Papa remittit. Et hoc non sufficit, vt dictum est supra.

Quintum etiam non sufficit, quia verum est, quòd ecclesia illa publica crimina non punit, quia euitari forsitan secūdum humanam fragilitatem, & iniquitatem non possunt, tamen illa obiurgat, & culpat generali redargutione, & si non cessant per hoc delinquentes non punit eos ecclesia ne deteriores efficiātur. Sic dicit Gregorius 4.dstin. denique, scilicet si à tali consuetudine auerti non possunt, tunc sunt suo ingenio relinquendi ne peiores existant, si a tali consuetudine prohibeantur. Et dicitur cum venia nō quidem culpæ, sed pœnę, ideſt quia non puniuntur pro hoc. Et tamen secundum Augusti. Talis turba peccātium generali obiurgatione ferienda est 23.q.4.c.non potest, & tamen nō soluentes decimas in regionibus ipsis non arguuntur saltem generali obiurgatione, ideo non est simile.

Aliter autem respondet ad hoc Beatus Thomo. de Aquino Secunda Secundę, dicens, quòd ecclesię ministri maiorem curam habere debēt spiritualium bonorum colligendorum, ideo Apostolus noluit vti potestate sibi a domino tradita, vt acciperet stipendia victus ab his, quibus euangelium prædicabant, ne daret aliquod impedimentum euangelio Christi, neque tamen erant peccantes, qui ei necessaria ad victum non ministrabant, quia aliàs Apostolus non omisisset eos de hoc corrigere, & obiurgari. Similiter laudabuntur ministri ecclesię si decimas non requirunt si sine scandalo requiri non possunt propter diſſuetudinem, vel aliam causam, neque tamen sunt in statu damnationis, qui non soluunt decimas in locis illis, in quibus ecclesia non competit, nisi forte propter obstinationem animi non habentes voluntatem soluendi etiam si ab eis peteretur.

Respondeo diui Tho. Secunda Secundæ q.87 arti. 1.ad vlti.

Sed dicendum, ꝙ licet ista bene dicta sint, non videntur omnino sufficere, non est enim simile de prædicante Paulo, & eis, quibus prædicabat ad non soluentes decimas. Primo, quia Paulo nō erat dādus victus in mercedem laboris, sed in sustentationem, & ideo si haberet sufficientem, vel cōuenientem victū, aliàs nemo teneretur ei dare victum, secus in solutione decimarum, quia nisi soluantur decimę non erit sufficiens sustentatio pro omnibus ministris ecclesiæ, & ideo a subuentione Pauli poterat cessari, & non a solutione decimarum.

Secundo, quia ad sustentationem Pauli non tenebāt determinate quilibet de illis, quibus prędicabat, s. vt totam daret, vel aliquam partem. Sed si vnus, vel duo sufficienter darent cęteri erant liberati, sicut est in eleemosyna. Nam non tenetur quilibet eleemosynā dare pauperi determinate, qa si vnus supplet indigentiæ eius, non tenentur cęteri aliquid dare. Secus in decimis. Nam quilibet tenetur determinate dare decimas, ideo cessare a præstatione earum non erat sicut nōpræstare Paulo victum, & sic, licet auditores Pauli non prębtarēt ei sustentationem, cum ipse non indigeret, quia manus suę prouidebant ei, non erant in statu damnationis, neque Paulus eos arguebat. Secus de non soluentibus decimas, quia determinate erant obligati ad soluendum illas, siue ministri abūdarent, siue non, & non soluendo facerent contra legem, & essent in statu damnationis.

Tertio, quia Paulus habebat potestatem exigēdi victum ab his, quibus prædicabat, & si illi dare nollēt peccarent, & tunc Paulus eos argueret, tamen non petebat, vt non daret occasionem falsis Apostolis, ō illi non præstando nihil peccabāt. Secus de decimis, quia iubentur homines illas præstare, & ideo etiam si non petantur ab ecclesia tenentur laici illas prębstare, cum ecclesia semper habeat animum recipiendi.

Cum autem dicit, quòd non soluentes in talibus regionibus non sunt in statu damnationis nisi habeāt animum obstinatum ad non dandum, innuit, quod quandocunque ecclesia ab illis peteret decimas tenerentur dare, alias peccarent. Quod satis est constituere eos in periculo. Item, quod maius est, quia dicit, quòd etiam non petente ecclesia, si illi habeant animum obstinatum ad non dandum etiam si illa peteret,

peteret, peccarent, sed satis videntur habere talē animum, cum sciant ecclesiā velle recipere decimas, & non audere propter scandalum. A

Dicendum autem, quòd istæ difficultates accidūt, quia putant decimas deberi de iure diuino, quod si verum esset, non videretur quomodo euaderemus inconuenientia.

Sed dicendum est, quòd decimæ etiam prædiales non sunt nunc de iure diuino, sed de mero iure positiuo canonico: licet in veteri testamento fuerunt de iure diuino, vt ostensum est supra.

Et tunc dicendum, quòd sicut circa decimas personales, quas fatentur non esse de præcepto iuris diui ni, sed ex institutione eius, valet multum consuetudo ad hoc, quòd soluantur, vel non soluantur, cū consuetudo possit tollere ius positiuum in totum, vel in partem, vt dictum est quæst. præcedenti. Ita circa B prædiales erit, quòd consuetudo generalis longęua possit tollere obligationem soluendi decimas: maxime si à principio non fuit recepta lex de soluendis decimis, & hoc modo in regionibus illis, in quibus non soluuntur decimæ, siue à principio non recepe-rint statutum ecclesiæ de soluendis decimis, siue longo tempore cessauerint, videtur quòd isti non sunt in statu condemnationis, quasi iam non maneant obligati ad solutionem decimarum. Et hoc satis rationi consonat, quia aliàs ecclesia non toleraret tantum errorem, neque communicaret morientibus in notorio peccato mortali orando pro eis, cum pro furibus, C qui in ipsis maleficijs subito occiduntur, iubeat ecclesia non esse orandum quasi coniectet eos in mortali peccato decessisse extra de furtis, capit. fures, sed magis ecclesiæ in hoc sententiam audire quam nobis diffinire placeret.

An rustici præstantes laicis decimas suas peccent.
Qnæst. CLXXXVI.

QVAERETVR, cum aliquis laicus detentat iniustè decimas alicuius ecclesiæ, an rustici præstantes eis decimas suas peccent.

Dicunt, quòd aut rustici credunt laicos illos licitè auctoritate ecclesiæ decimas recipere, aut D credunt, quòd illicitè detinent.

Si primo modo dicendum, quòd non peccāt, quia bona fide soluunt, ad quod valde confert, quòd ecclesia videt laicos recipientes decimas, & tolerat non procedendo contra eos.

Si autem scirent rustici, quòd laicus iniustè recipit decimas, aut dant ei sponte, aut per timorem. Si sponte peccant: quia deberent dari illi ecclesiæ, ad quam scirent illam pertinere. Si autem non sponte, aut coguntur dare, vtpote quia laicus ille est potens, & occupat eos, aut non coguntur, sed timent mala si non soluerint laico illas. Si primo modo non peccant, quia non agunt, sed patiuntur. Nam est vis, & illa excusat. Si secundo modo excusat aperte, ideſt, quòd peccatum leuius est, sed non excusat totaliter trigesi- E masecunda quæst. quinta, capitul. ita ne, & extra. de his, quæ vi. me. ve causa. fi. capitu. sacris. sic tenet Rai. in summa.

An liceat laico retinere decimas sibi concessas, & quomodo.
Quæst. CLXXXVII.

QVAERETVR, an liceat laico retinere decimas sibi concessas, & quomodo licet.

Dicendum, quòd aut concessæ sunt à persona ecclesiastica, aut a seculari. Si ab ecclesiastica, aut à Papa, aut ab alio inferiori. Si à Papa dicendum, ꝙ tenet concessio, & licitè tenet decimas laicus. Et hoc, siue fructus sint decimarum, siue ipsum ius decimandi, & istud siue temporaliter, siue perpetuum concedatur, quia Papa plenam habet in his potestatem, siue eximendi aliquem ab onere solutionis decimarum, siue concedendi ei percipere decimas extra de decimis ca. ex parte tua. & ca. à nobis cum alijs multis. Si autem ab inferiore, vt ab Episcopo, vel alijs prælatis, aut conceduntur laico soli fructus decimarū, vt quādo alicui conceditur ad vitam suam, vel ad tempus, ꝙ percipiat fructus decimarum alicuius ecclesię, & hoc possunt facere prælati, & licitè retinent laici illas decimas extra de iure patronatus c. ex literis. & extra ne prælati vices suas c. fi. & de loca. & conduc. c. vestra. Si autem concedatur ius percipiendi decimas, quod est mere spirituale, vt qñ conceduntur decimæ in feudū laico ob aliquam causam, & vt portent aliquod seruitium. Et tunc dicendum, ꝙ aut fuit tale feudum factū ante tempus Concilij Thuronen. celebrati sub Vrbano Papa, aut postea. Si ante fuit constitutum feudum tenet, quia tunc non erat interdicta Episcopis potestas infeudandi bona, & iura ecclesiarum: Si aūt post illud concilium non tenet feudum, & laicus illicitè recipit decimas, & detinet, eo ꝙ tūc fuit Episcopis, & alijs prę latis interdicta potestas infeudandi. Et putant aliqui fuisse hoc à tempore Concilij Alexandri Papæ extra de deci. c. prohibemus. & extra de cēsi. c. prohibemus. sicut putauit Raimūdus, vt dicit Host. in summa. Fuit tamen vetitum à tempore Concilij Thuronen. celebrati sub Vrbano secundo, & fuit Concilium Alexādri anno domini. 1170. Romæ celebratum, quod est Lateranen. Concilium vero Thuronen. Vrbani fuit celebratum anno millesimo cētesimo nonagesimo sexto, vt notat Archi. de deci. c. statutum. §. illas autem lib. 6. & ita secundū tempus cōstitutionis feudi potest sciri, an tenuit, vel non. Si autem sit dubium, an ante præfatum Concilium, vel postea fuerit feudū constitutum, vt quia non est memoria in contrarium, putant quidam feudum iudicandum tenere. simile extra de verbo. sig. c. super quibusdam. etiam quia præsumitur, ꝙ si ecclesia prædictas decimas petere posset non siluisset tanto tempore.

Cōciliū Alexandri, quādo fuit.

Sed contrarium tenetur communiter, s. ꝙ consuetudo quantumcūque longęua non excusat, sed oportet, ꝙ laicus ostendat titulum, & tunc apparebit à quo tempore cęperit feudum: maxime quia in dubio pro ecclesia iudicatur, quia causa eius est fauorabilior. Sic tenet Host. in summa. & de hoc dictum est supra. Si autē concessio sit facta à laicali persona, vt à rege, vel imperatore, dicendū ꝙ non valet, & non est laicus securus detinēdo, quia laici nullam rem spiritualē concedere possunt extra de deci. c. tua. & quicunq; receperit decimas, vel ecclesiam aliq̄ de manu laici crimē sacrilegij committit eo. tit. c. dudum. & concessio decimarum facta à laico etiam si confirmetur à Papa in forma communi non valet eod. c. & ideo neque feudum, neque aliqua concessio decimarum facta laico ab alio laico valet quicquam, sed tenetur laicus prædictas decimas ecclesiæ restituere. vt eo. cap. dudum.

An decimæ possint præscribi. Quæst. CLXXXVIII.

QVAERETVR, an decimæ possint præscribi. Dicendum, quòd aut præscribit laicus contra ecclesiam, aut ecclesia, vel persona ecclesiastica contra aliam ecclesiam. Si primo modo dicēdum, quòd aut præscribere vult decimas, s. vt ipse recipit decimas debitas alicui ecclesiæ, aut præscribere vult decimas, s. eximendo se à solutione decimarum per desuetudinem soluendi.

De primo dicendū, ꝙ nō potest laicus præscribere

decimas quantocũque tempore detẽtet. extra de præscrip. c. cauſamque, & 16. q. 1. c. peruenit, & hoc, quia laicus nõ poteſt poſſidere, vel quaſi poſſidere ius decimandi, quod eſt ſpirituale, & tamen ſine poſſeſſione non currit præſcriptio. de regu. iur. lib. ſexto, capit. ſine poſſeſſione. Etiam quia contra ipſum facit ius commune, ideo non poteſt præſcribere.

De ſecundo dicunt Iuriſtæ, quòd aut quæritur de perſonalibus, aut de prædialibus. Si de perſonalibus, dicunt, quòd poſſint præſcribi, eo quòd conſuetudo multum facit circa eas, vt dictum eſt ſupra. & præſcriptio procedit ex conſuetudine. Si autem ſint prædiales, dicunt Iuriſtæ dicere theologos quoſdam, quòd circa has decimas valet conſuetudo quãtum ad quotam, ſcilicet, vt minus quid ſoluatur, ſcilicet, duodecima, vel viceſima, ſed non quantum ad totum, ſcilicet, vt nihil ſoluatur. Iuriſtæ autem, vt communiter tenent prædiales eſſe de iure diuino, & ideo circa eas, neque conſuetudinem, neque præſcriptionem aliquid valere.

Sed dicendum, quòd non ſunt de iure diuino nũc, ſed de iure humano, & ideo præſcriptionem aliquid facere, & conſuetudinem diuturnam, & fortè iſta ſola cauſa eſt, quę excuſat gentes illas, quæ decimas nullas ſoluunt, vt dictum eſt ſupra.

Si autem quæratur de perſonis eccleſiaſticis. Et tunc dicendum, quòd ſi illę conſiderantur in quantũ laici idem de illis iudicatur, quod de laicis, ſcilicet ſi clericus præſcribere velit per deſuetudinem ne decimas ſoluat: clericus enim habet interdum bona ſola eccleſiaſtica, interdum verò etiam patrimonialia, ſiue profana. Quantum ad prima eſt clericus, & de illis non ſoluit decimas, extra de deci. capitul. nouum genus. Et hoc eſt, quando beneficium ſuum habet aliquas poſſeſſiones. Nam de fructibus illarum poſſeſſionum non tenetur decimas dare: ſi verò quantũ ad bona profana tenetur decimas dare, ſicut laicus, & ideo eo modo, quo præſcriptio prodeſt quantum ad laicos prodeſt quantum ad clericos, vt poſſint ſe eximere à ſolutione decimarum per deſuetudinem, ſicut in regionibus illis, in quibus laici non ſoluunt decimas prędiales, neque etiam clerici dant illas de fundis patrimonialibus ſuis, & eadem excuſatio, vel damnatio eſt vtriſque. Si autem intelligatur de eccleſia contra eccleſiam, ſcilicet, vt vna eccleſia percipiat decimas in parochia alterius, & ad hoc adiuuet eam præſcriptio.

Dicendum, quòd aut eſt monaſterium, aut eccleſia ſęcularis. Si monaſterium, non poteſt præſcribere, quia præſcriptio non procedit ſine poſſeſſione, & tamen monachi non poſſunt de iure communi decimas poſſidere cum plebes non habeant, ideo neque ex ſola præſcriptione acquirere, poſſunt autẽ monachi ex priuilegio, ſiue conceſſione Apoſtolica, vel conceſſione aliorum prælatorum hoc habere decima ſexta quæſt. prima, capitu. quoniam quidquid. Si autem ſit eccleſia ſęcularis contra ſæcularem, dicendum quòd tam conſuetudo quam præſcriptio circa hæc valet. Nam ſola conſuetudo facit, vt qui habitant in vna parochia, & habent prædia in alia, de fructibus illorum decimas dent, non in parochia in qua ſita ſunt prædia, ſed vbi habitant cultores extra de deci. capitu. cum ſint homines, & capitu. ad Apoſtolicę: cum tamen de rigore iuris decimæ prædiales illi eccleſię ſoluantur in cuius parochia prędia ſunt ſita, extra. de paroch. capitul. vltimo. etiam præſcriptio procedit in his, ſcilicet, quòd poteſt vna eccleſia præſcribere decimas, quas alia eccleſia intra ſuam parochiã percipere ſolita erat. extra de præſcriptio. capitul. ad aures, & capitul. de quarta. Et tamen, quia aliter prę-

ſcribens contra ius commune facit, non ſufficit ei bona fides ad præſcribendum, ſed requiritur titulus de reſtitu. ſpoliatorum, capitul. ad decimas. & de præſcriptio. capitu. Epiſcopum lib. 6 Nam ponitur ibi regula, quòd quando ius commune facit contra præſcribentẽ non ſufficit ei bona fides, ſed titulum oſtendere cogitur, ſi vero non eſt ius commune contra præſcribentem, ſufficit ei bona fides.

Hoſt. in ſumma.

Dicit tamen Hoſtienſ. in ſumma. titu. de deci. §. an præſcribi poſſint, quòd clericus habens parochiam poteſt præſcribere decimas in alia parochia, & ſic parochia contra parochiam extra de præſcript. capitul. de quarta. religioſi autem non habentes parochiam ipſis præſcribere non poſſunt, quia neque poſſidere, licet decima ſexta quæſt. 1. capitu. placuit. immo ipſi tenentur ſoluere decimas, niſi priuilegiati ſuper hoc ſint decima ſexta quæſt. prima, capitu. alia, & duodecima quæſt. prima, capitu. duo ſunt genera, ſed ratione parochiarum ipſas præſcribunt, ſcilicet ſi populum habeant extra de deci. capitul. cum contingat, & capitul. cum in tua. verum quia timetur ne a laicis cauſam habuerint debent probare titulum. Si autem parochia ſecularis contra parochiam ſeculatem præſcribat, non habet neceſſe probare titulum. Sic poteſt intelligi extra de præſcriptionibus, capitu. vigilanti, & cap. de quarta, & cap. quoniam.

Ad hoc dicendum, quòd omnis, qui in aliena parochia præſcribit debet oſtendere titulum, vt in allegato capitul. ad decimas, & capitul. Epiſcopum libro ſexto, ſiue ſit ſęcularis, ſiue religioſus. Et tamen hoc differre videtur, quia ſæcularis præſcribens contra ſæcularem non tenetur oſtendere titulum ſufficiẽtem, qui det cauſam dominij, quia tunc ſuperuacuum eſſet præſcribere, quia ex titulo illo competeret ius. Sed ſatis eſt, quòd ſit titulus aliqualis, vel coloratus, qui det cauſam præſcribendi. Sic dicit glo. de præſcriptionibus capitu. Epiſcopum, libro ſexto, circa religioſos autem fortaſſis requiritur non titulus coloratus, ſed qui dominium tribuat, vel ſit efficacior quã titulus ſęcularium, eo quòd magis obſtat ius commune religioſo præſcribenti decimas, quam ſęculari. Nam ſæculari præſcribenti in aliena parochia obſtat ius commune ex vno capite, ſcilicet, quia in aliena parochia, ſed non obſtat ſimpliciter habere decimas, quia poteſt habere illas. Religioſo autem obſtat dupliciter ius commune: primo quia nullo modo competit ei habere decimas, cum neque competat de iure habere parochianos.

Secundo, quia in aliena parochia præſcribit, & quia ideo neceſſarius eſt titulus præſcribenti, quia contra ipſum facit ius commune neceſſe eſt, vt efficacior titulum oſtendat ille, contra quem magis facit ius commune, qualis eſt religioſus.

An religioſis debeant dari decimæ. Et quòd parochia dupliciter ſumitur. Et niſi in duobus caſibus verum eſt de nullis prædijs monaſterijs decimas deberi.

Quæſt. CLXXXIX.

QVAERITVR, an religioſis debeant dari decimæ.

Dicendum, quòd de iure communi non debent decimę religioſis, ſed eccleſijs ſęcularibus. Et ratio eſt, quia decimæ ſunt duplices, ſ. perſonales, & prædiales. Debent enim perſonales illi eccleſiæ in qua qs audit diuina, & vbi pcipit ſacra. Prędiales debent illi eccleſiæ, in cuius parochia pdia ſunt ſita. Nam de iure cõi omnes decimę ad eccleſiam parochialem pertinent, extra, de deci, capit. cum in tua.

Accipitur autem dupliciter parochia, ſcilicet, aut reſpectu perſonæ, ſcilicet in qua quis recipit ſacramenta, aut in qua ſita ſunt prædia ratione parochiæ. Primo modo debentur decimæ perſonales ratione parochiæ. Secundo modo debentur prædiales extra de paroch. cap. ſignificauit. ſed religioſi neutro modo habent parochiam. Non primo modo, quia ad eos non pertinet dare ſacramenta aliquibus decima ſexta quæſt. prima, capitu. placuit, & capitulo interdicimus. Etiam non ſecundo modo, quia cum monaſteria non habeant territorium, intra quod prędia ſint ſita, de nullis prædijs eis decimæ debentur.

Hoc autem verum eſt, niſi in duobus caſibus. Primo quando monachi habent ſibi plebem commiſſam de qua habent curam animarum. Secundo quãdo ex priuilegio eis decimę dantur in aliquibus parochijs, vel locis.

De primo patet, quia tunc habẽt parochias, & limites, & ideo competunt eis vtręque decimæ. Nam perſonas habent, de quibus habent curam animarũ, ideo competunt eis decimę perſonales. Habent quoque limites parochiæ intra quam ſunt aliqua prædia, ideo debentur eis decimæ prædiales, & tamen, quòd monachi habeãt plebes commiſſas ex priuilegio eſt. tam de iure communi ad eccleſias ſeculares cura animarum pertinet, & limitatio parochiarum.

De ſecundo patet, quia ſicut ex priuilegio ſedes Apoſtolica exemit quoſdam religioſos ab onere decimandi extra de decimis capitul. ex parte, & capitul. licet, ita & quibuſdam dedit priuilegium, vt in parochijs quarundam eccleſiarum decimas aliquas perciperent eodem titulo, capitulo cum in tua. Et tunc non competunt eis decimæ de iure communi, ſed ex priuilegio, & dantur in eleemoſynam. Sic patet de ſexta quæſt. prima, capitu. quoniam quidquid. Et poſſunt dari tam à Papa quam etiam ab Epiſcopis eodem capitul. & quilibet clericus poteſt dare monacho decimas ſibi debitas. Et tamen ad hoc, quòd ſi perpetuum valeat conceſſio neceſſe eſt, vt intercedat auctoritas Epiſcopi, alioquin ſolum durabit ad vitam concedentis extra de tranſactionibus cap. de cętero, & decima ſexta quæſt. cap. quoniam quidquid, & tamen quia non competũt decimæ in hoc caſu religioſis ex iure communi, ſed ex priuilegio non debentur eis omnes decimę abſolutè. Nam non debentur decimæ de noualibus extra de decimis capit. cum in tua, & capitu. cum contingat. ſed debentur decimæ de noualibus eccleſiæ illi parochiali in cuius parochia religioſi decimas percipiunt eodem titu. cum in tua. Et hoc, quia ad illam de iure communi pertinebat, quod ad religioſos de priuilegio pertinet. Si tamen aliquæ terræ nouiter reducuntur ad culturam, quæ quondam fuerant decimales, & religioſi de illis decimas receperant non cenſebuntur noualia, ſed de eis etiam nunc decimas præcipient eodem capitul. cum in tua.

Cui ſint dandæ decimæ noualium.

Quæſt. CXC.

QVAERITVR de decimis noualium, cui ſint dandæ.

Dicẽdum, quòd de decimis noualibus non eſt idẽ quod de alijs. Et hoc patet quantum ad præſcribentes, & quantum ad priuilegiatos. De præſcribentibus patet, quia ſiquis præſcripſit decimas in aliena parochia, & ſuperueniant noualia, non percipiet decimas de eiſdem ratione præſcriptionis, ſed pertinent ad eccleſiam parochialem. extra de deci. capitu. cum in tua. De priuilegiatis apparet, quia ſi laicus ex priuilegio decimas percipit, vel habet eas in feudum nõ percipiet de noualibus extra de decimis capit. tua. ſed in religioſis videtur fallere eod. titulo cap. ex parte tua. Vbi monachis cõceſſæ erant decimæ de fructibus parochiarum ſuarum. Et dicitur, quòd debet extendi ad noualia, & tamen interdum circa monaſteria, & conuentuales eccleſias percipientes decimas aliquarum parochiarum fit hoc, vt non extendatur perceptio ad noualia, ſiue ad terras, de quibus non percipiebant decimas ab antiquo eodem titulo capit. cum in tua. ſed hoc fortè eſt quando competit eis perceptio decimarum ex præſcriptione, quia tunc non veniunt noualia nomine aliarum decimarum, vt in capitu. licet, eodem titulo.

Cui dandę decimæ de noualibus.

Cui autem de noualibus decimæ ſint dandę dicendum, quòd aut de noualibus ſuperexcreſcẽtibus certum eſt in qua parochia ſunt, aut non. Si certum eſt in qua parochia ſunt, non pertinebunt decimæ ad aliquem priuilegiatum laicum, vel præſcribentem, ſed pertinent ad eccleſiam parochialem, intra cuius limites ſunt, extra de decimis capitu. quoniam, & capit. licet, & capitu. cum in tua. Si autem non eſt certum in qua parochia ſint poteſt Epiſcopus applicare decimas illorum noualium cui eccleſiæ voluerit, vel ad vſum ſuum. eod titu. cap. quoniam.

Dicit autem Hoſtienſ. in ſumma. eodem tit. quòd ſi noualia ſunt intra limites alicuius parochiæ, nõ eſt de hoc dubium quin ad illam integraliter pertineant ſalua canonica Epiſcopi.

Si autem dubitatur in qua parochia ſint, poteſt Epiſcopus gratificare cui voluerit, vel ſibi retinere in allegato capitu. quoniam. Dicit tamen, quòd plerique Epiſcopi indiſtinctè omnia noualia totius diœceſis, & quæcũque recuperare poterint de manu militum ſibi vſurpare nituntur contra prædictam decre. & cum in tua, & extra de præbendis capitu. ratio nulla. abutentes iuribus dicentibus, quòd decimæ, & oblationes in poteſtate Epiſcoporum conſiſtunt decimo-ſexta quæſt. ſeptima. §. cum ergo eccleſiæ. & capitul. ſequentibus, quia illa vera ſunt, non vt ſibi appropriant, ſed vt communiter diſpenſent. 12. quæſt. 1. §. ſi ergo res.

Eſt ergo hæc veritas, quòd Epiſcopus, neque de noualibus, neque de recuperatis de manu laicorum debet retinere, niſi ſuam canonicam, & hoc eſt quatenus percipiebat de antiquis tantum de his recipiat. ar. extra de cenſibus capitu. eccleſijs. ſunt enim Epiſcopus, & clerici, quaſi partionarij, ideo pro rata omnia communicare debent ar. ff. loca. l. ſi merces. §. apparet. Si autem Epiſcopus nihil percipiebat de antiquis ad minus ſua quarta fraudari non debet.

Sed quid ſi laicus detinebat decimas alicuius eccleſiæ parochialis, vel ſedis, & reſtituit eas totas Epiſcopo conſentiente capitulo ſuo, an debeat tunc Epiſcopus totas illas decimas habere?

Aliqui putant, quòd ſic, quia hic tota ſolennitas obſeruata eſt ad dandum alicui decimas, quæ ei non competebant de rebus eccleſiæ non alienand capitu. dudum lib. ſexto, & ar. de dona. capitu paſtoralis, & de his, quæ fiunt à prælatis capitu. paſtoralis. nam & auctoritas contutoris ſufficit, dum tamen palam fiat. ff. de auctorita. tu. l. pupillus.

Sed dicendum, quòd non ſufficit ad transferẽdum totas decimas in Epiſcopum, quia ad huiuſmodi trãſlationem requiritur auctoritas Epiſcopi, & capituli, ſed hic non interuenit auctoritas Epiſcopi. Nam in re propria non poteſt auctoritatem præſtare, vt Epiſcopus. ff. de auctorita. tut. l. 1. & extra de cenſibus cap. prohibemus. Eſt ergo recurrendum ad ſuperiorem, ſ. ad archiepiſcopũ, qui interueniat loco prælati.

argumentum extra de iure patrona.capitu.nullus.& ille debet inducere laicum detentantem decimas, vt eas ecclesiæ parochiali soluta canonica Episcopi totas reddat,qui si induci non potuerit, sed modis omnibus vult totas eas Episcopo dare fiet ista translatio auctoritate archiepiscopi consentiente capitulo. ar. extra de his,quæ fiunt a præla. capitul. cum Apostolica. Si autem hæc forma non obseruetur nihil valere videtur,quod agitur. ar.extra de offic. deleg. capit. venerabilis. & de rescrip.cap. cum dilecti. & de rebus ecclesiæ non alienan.cap.dudum,lib.6.

Qui tenentur ad præstandum decimas.
Quæst. CXCI.

QVAERETVR iam qui tenentur ad præstandum decimas.

Dicendum, quòd de iure quilibet tenetur ad præstandum decimas extra de deci. capitu.à nobis, scilicet quilibet ad decimas tenetur, nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus.

Sed dicendum,quòd hoc de laicis intelligitur. Nã de cęteris alia est postea quæstio.Sic dicit glo. ibi, scilicet, quòd quilibet laicus indistinctè nulla temporis præscriptione tenetur ad decimas extra de præscript. cap.causam qua.

Laicis cõpetit vtrasque decimas soluere.

Competit autem laicis vtrasque decimas soluere. Nam ad personales directè tenẽtur: dantur enim hęc illis ecclesijs, in quibus aliqui diuina audiunt, & sacramenta recipiunt, & tamen laicos oportet alicubi sacramenta recipere, quia ipsi non possunt inuicem sacramenta ministrare, ideo tenentur personales decimas dare. Prædiales quoque dare tenentur. Nam illę debentur ratione prædiorum, & illis ecclesijs in quarum parochijs prædia sunt sita. extra, de parochijs capitu.significauit. Sed laici habent prædia sua intra limites aliquarum parochiarum: ergo in illis tenebuntur decimas soluere prædiales.

An clerici teneantur decimas dare,
Quæst. CXCII.

QVAERITVR, an clerici teneantur decimas dare.

Aliqui dicunt,quòd sic, quia de iure cõmuni ecclesia recipit decimas prædiorum, quæ in eius parochia sita sunt extra de decimis capit. licet,& capit. cum in tua. & tamen clerici habent interdum prædia aliqua intra limites parochiæ, siue in territorio eius: ergo tenentur dare decimas prædiales.

Secundo,quia religiosi clerici sunt, & sacerdotes, & tamen ipsi decimas soluunt, nisi inquantum exceptí fuerint.extra de decimis capitu.ex multiplici conquestione. & cap.commissum. ergo tenentur clerici præstare decimas.

Tertio quia Leuitæ percipiebant decimas in veteri testamento, ad quarum similitudinem sunt nunc decimæ nostræ, & ideo dicuntur esse à iuristis de iure diuino.extra de decimis capit.parochianos,sed in veteri testamento Leuitæ dabant decimas summo sacerdoti: Numeri decimooctauo ca. ergo & nunc clerici tenebuntur decimas dare summo sacerdoti, idest Papæ,vel Episcopis.

Dicendum, quòd videtur esse de iure communi, quòd clerici non præstent decimas extra de deci. capitu.nouum, scilicet nouum genus exactionis est, vt clerici à clericis decimas exigant: idem enim secundum eandem partem, vel rationem non potest esse causa dandi,& accipiendi, sicut neque agendi, & patiendi: contingit tamen ex diuersis,& respectu diuersorum eundem esse dantem,& accipientem, sicut agentem, & patientem: clericis autem inquantũ sunt ministri altaris spiritualia populo seminantes, decimę à fidelibus debentur. Vnde tales clerici, inquantum clerici sunt, idest inquantum possessiones habẽt ecclesiasticas,soluere non tenentur. Ex alia vero causa,scilicet propter hoc, quòd possident proprio iure, vt ex successione parentum, vel exemptione,vel ex alio quolibet titulo,sunt ad decimas obligati. Sic tenet beatus Tho. secunda secundę quęstio. octuagesimaseptima arti.4.

Sed circa hoc distinguendum est, quia aut isti sunt clerici coniugati, aut non. Si sunt coniugati tenentur omnes decimas soluere. Nam nullum diuinum ministerum exercent, propter quod eximantur à prestatione decimarum,sed quãtum ad hęc omnino est, sicut laicus. De personalibus decimis apparet,quia dãtur ratione diuinorum, & sacramentorum. Sed clericus coniugatus recipit sacramenta à clerico nõ cõiugato, ideo tenetur ei decimas dare. Sic dicitur extra de decimis in allegato ca.nouum, scilicet illi profecto clerici, qui a clericis spiritualium ministrorum labores accipiunt,decimas eis debent.

Si autem sint decimę prędiales etiam eas debent. Nam prędia habent intra limites alicuius parochię, & ratione prędij debentur huiusmodi decimę extra de decimis capit.licet.& cap. cum in tua. Et non habent isti aliquid, quod eos eximat, inquantum sunt clerici coniugati, ideo tenebuntur ad decimas soluendas.

Si aũt sunt clerici nõ coniugati, aut sunt religiosi, aut sæculares.Si religiosi dicẽt infra de eis. Si aũt sęculares clerici, aut cõsiderant clerici quantũ ad æquales,aut quantum ad superiores. Si quantum ad æquales dicendum, quòd irregulariter non tenentur ad decimas, quia par pari nihil debet, sicut nec in illũ habet imperium. Et sic intelligitur in allegato capit. Leuitę & nouuum,scilicet, quòd nouum genus exactionis est, Leuitis nõ accipiebant decimas, vt clerici à clericis decimas exigant, & datur ibi causa,scilicet,quia neque Leuitę accipiebant eas à Leuitis,sed solum à populo.

Sed adhuc dicendum, quòd aut clericus nõ habet populo ita alia bona quam ecclesiastica,vt fructus beneficij sui, & prędia ecclesię, aut habet alia bona, siue patrimonialia,siue alio titulo quocunque.

Si primo modo,non tenetur ad decimas, quia ista bona habet inquantum clericus, & hoc esset clericum exigere decimas ab alio clerico,qui quantum ad hoc ei æqualis est.

Si secundo modo dicendum, quòd tenetur ad decimas, quia quantum ad hæc bona reputatur laicus, ideo soluet decimas prædiales,sicut laicus. Decimas autem personales quidam sub consuetudine ponunt, an clerici illas soluant, vel non.

Sed dicendum, quòd ad personales decimas, neque clerici,neque monachi tenentur, vt tenent communiter iuristæ. Et ratio est, quia, vt supra dicebatur de prędialibus, non soluit clericus decimas de fructibus,aut prædijs beneficij sui, eo q̃ quãtũ ad hæc reputatur clericus. De p̃dijs autẽ patrimonij soluit decimas, quia quantum ad hęc reputatur laicus. Et tamen personales debentur ratione personę,& ratione personę non potest non reputari clericus, ideo ad personales non tenebitur.

Si autem quęratur de clericis inferioribus respectu superiorum,an teneantur eis ad decimas.

Aliqui putant, quòd sic, scilicet clerici Episcopis, vel Papæ. Sic dicit Hostiens.in summa.titu. de decim. §.à quibus, s.q̃ clerici curati, qui immediatè subiecti sunt Episcopis tenentur eis ad præstandas decimas de fructibus beneficiorum suorum de rigore iuris, sed consuetudo tenet contrariũ: etiam ad hoc inducunt, quòd Leuitæ in veteri testamento soluebant decimam summo sacerdoti de fructibus decimarũ suarũ Numeri decimooctauo capit.& extra de deci.capitu. decimam. Episcopus est, vt summus sacerdos clericorum.

Sed dicendum,quòd sacerdotes, siue clerici curati non tenentur ad decimas præstãdas Episcopis de fructibus beneficiorum suorum,sicut neque clerici alijs clericis.Primo quia quantum ad decimas Episcopus, & sacerdos sunt socij, & partionarij, & de toto aceruo decimarum percipiunt secundum partes suas canonicas 12.q.1.§.si ergo res ecclesiæ. Et ita tenet Hostiensin summa.eodem titulo.§. & vtrum præscribi. versu duodecimo quæritur. sed partionarius non subijcitur partionario, sed sunt quantum ad hoc æquales, vel proportionaliter se habentes, ideo non tenebitur vnus alteri ad decimas.

Secundo,quia aut teneretur sacerdos Episcopo ad decimas quasi prædiales, aut ad personales, sed ad neutras, ergo ad nullas. Patet de prædialibus, quia illæ debẽtur ratione parochiæ, in cuius territorio sunt prædia, & hac ratione nullæ decimæ debentur Episcopo, nisi canonica sua, quam percipit de singulis ecclesijs sui Episcopatus, eo quòd omnes illę sunt in sua parochia, videlicet diœcesi, & iam illas accepit inquantum est partionarius cum sacerdote, ideo sacerdos non debet alias decimas sibi quasi prædiales, neque etiam personales, quia illæ dantur illis ecclesijs, in quibus quis percipit sacramenta, sed sacerdos curatus non recipit sacramenta ad Episcopo, sed à seipso,aut alijs consacerdotibus,ideo non tenetur ad personales decimas Episcopo.

Sed dices, tenetur dare decimam de fructibus beneficij sui.

Dicendum, quòd falsum est,primo quia istę decimæ viderentur esse personales,quia non ratione prædiorum, & ad has non tenentur, vt dictum est.

Secundo, quia iam receperunt partem harum decimarum,cum sint partionarij cum clericis, & idem non debet bis exigi,quia non patitur hoc bona fides.

Tertio, quia eadem ratione teneretẽ Episcopus dare decimas archiepiscopo, vel Papæ de omnibus fructibus Episcopatus sui, quia ita se habet ad illum, sicut curatus ad Episcopum, sed hoc nemo asserit.

Quarto,quia id, quod allegatur in fundamentum, scilicet de Leuitis, non est simile, vt dicetur infra in solutione tertij argumenti.

Quinto quia consuetudo generalis hoc habet, scilicet, quòd sacerdotes,aut clerici beneficiati non soluant decimas Episcopo de fructibus beneficiorum suorum,sicut dicit Hostien. in summa.eodem titulo. §.à quibus. Et ista consuetudo generalis sufficeret ad tollendum in totum ius positiuum, si quod esset disponens de decimis soluendis à clericis. distinct. 4. capit.leges.

Sexto, quia non videntur ad hoc alligari iure communi. Nam decimæ debentur nunc de iure positiuo canonico, ideo nihil debetur, nisi quod expressum est, cum fuerit ista obligatio inducta à iure, sed non expressum est, quòd teneantur clerici dare decimam de fructibus beneficiorum suorum: ergo non tenebuntur: immo eodem titulo capitu. nouum. videntur manifestè liberi esse, quia dicitur, quòd nouũ genus exactionis est, vt clerici à clericis decimas exigant. Et postea sequitur,quòd illi clerici decimas soluunt alijs clericis,qui ab eis percipiunt sacramenta,& ideo necesse est clericos beneficiatos respectu Episcopi includi sub altera istarum duarum partium. Si sub prima non tenentur soluere decimas, & Episcopi male facerent exigendo. Si sub secunda falsum est, quia clerici beneficiati non recipiunt sacramenta, siue labores ministeriorum spiritualium ab Episcopo, vt dicitur eodem capit. nouum. sed recipiunt ab alijs consacerdotibus, ideo neque Episcopo tenentur ad decimas.

Cum autem obijcitur, eodem titulo capitu. à nobis, quòd quilibet tenetur decimas præstare, nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus, dicendum vno modo, quòd intelligitur illa generalitas de solis laicis. Sic dicit Glo. ibidem,& ideo non tenentur clerici ad decimas vllas,inquantum clerici.

Secundo potest dici, quòd etiam si capitu. à nobis intelligatur generaliter de omnibus, adhuc non tenentur clerici ad decimas Episcopo dandas, quia exẽpti sunt per illud capit. nouum genus,& ita tenet beatus Tho. Secunda secundæ quæst. octuagesima septima articulo quarto, vt dictum est supra. sed manifestum est, quòd quantum ad fructus beneficiorũ suorum clerici reputantur: cum nullus possit habere beneficium, nisi clericus: ergo non tenentur de fructibus beneficiorum dare decimas Episcopo.

Sed dicetur: nũquid tenentur Papæ dare decimas? Dicendum, quòd de hoc diffinitum fuit supra. & verum est, quòd non tenentur dare decimas, neque illas dant. Nam si aliquo iure tenerentur illas dare certum est,quòd præstarent,& Papa ab eis exigeret, sed non exigit. Item quia sicut dicebatur de Episcopo ad clericos curatos,ita est de Papa ad omnes viros ecclesiasticos. Nam cum onus soluendi decimas sit à iure canonico inductum, & tamen non est expressum aliquo iure, quòd teneantur omnes ecclesiastici dare decimas Papæ, ideo non tenentur, sed cum Papa sit supremus in ecclesia, habet plenam potestatem circa bona ecclesiastica, & ideo non solum decimas de fructibus beneficiorum, sed etiam integros fructus, vel portionem,quam voluerit, recipere potest, si necessitates ecclesiæ hoc exigunt, & quandiu exegerint. Si autem sine causa iusta exigit vltra hoc, quod consuetum est,non euadit culpam apud Deum.

Ad primum argumentum in contrarium dicendum, quòd si clerici habent prædia aliqua patrimonialia, vel aliàs quomodolibet acquisita: dum tamen non sint bona ecclesiastica præstant de eis decimas, sicut laici,quia quantum ad ista prædia reputantur laici. Si tamen sint prædia ecclesiæ, quæ pertinent ad beneficium clerici,non soluuntur de eis decimæ: vnde si clericus habet prędia profana,siue illa sint in parochia, in qua ipse est beneficiatus, siue in alia,soluit plene decimam.

Sed dicet aliquis, quòd non teneatur soluere decimam,quando præfata prædia sunt in parochia,in qua ipse est beneficiatus, quia sibiipsi soluere videretur, & per hoc confunditur actio, quando idem est, qui debet, & cui debetur.

Dicendum, quòd non est verum,quia non sibi soli debet, sed toti communitati beneficiatorum illius ecclesiæ, qui secundum positiones, diuidunt decimas, ideo soluere tenetur.

Sed quid si solus sit ibi beneficiatus, an teneatur præstare decimas?

Dicendum, quòd sic, quia licet solus sit, non solus percipit decimas, sed & habet Episcopus suam canonicam portionem,habet etiam ecclesia pro fabrica, ideo semper tenetur de prædijs talibus decimas soluere. Si autem huiusmodi prædia habeat clericus in aliena parochia planum est, quòd decimas integre soluere tenetur, cũ respectu illius parochię sit,

vt merus laicus, si tamen prædia clerici sint ecclesiastica, ideſt pertinentia ad beneficium suum, non soluit decimas de illis,& hoc, siue sint in parochia ipsa, in qua beneficiatus est, siue sint in alia parochia, & in hoc habet locum.capitu. nouum genus, quòd clerici à clericis non exigant decimas, scilicet, de dote Ecclesiæ secundum vnum intellectum, & est verus. Et idem est, & à fortiori de prædijs ecclesiæ quæ ad fabricam pertinent, quia siue sint in parochia ipsius ecclesiæ, siue in alia non soluuntur inde decimæ.

Ad secundum dicendum, quòd prædicta de non soluendis decimis intelliguntur de clericis sęcularibus, de religiosis autem aliud est, vt dicetur infra.

Ad tertium dicendum, quòd clerici non dant decimas alijs clericis eo modo, quo supra declaratum est, neque dant eas Papæ, neque Episcopis. Quod autem inducitur de Leuitis dantibus decimas summo sacerdoti, non facit ad propositum.

Primo quia licet decimæ nostræ sint ad similitudinem decimarum veteris testamenti, tamen non pendent ex veteri testamento, sed ex statuto ecclesiæ habent vigorem,& necessitatem. Nam licet ideo statuit ecclesia, vel mota est ad statuendum decimas debere dari, quia dabantur in veteri testamento, tamen non ideo dantur nunc, quia ibi dabuntur, sed quia statuit illud ecclesia, ideo non dabantur qualiter dabantur ibi, sed qualiter ecclesia statuit eas dari. Et tamen non statuit dari decimas Episcopis, neque Papæ, vt dictum est, ideo non dabunt eis clerici decimas de fructibus beneficiorum.

Secundo, quia etiam si soluerentur nunc decimę, sicut in veteri testamento, non staret eadem ratio, quia ibi Leuitæ dabant decimam decimarum suarū, eo quòd soli Leuitæ percipiebāt omnes decimas populi Numeri decimo octauo capit. & de illo aceruo nihil sumimus sacerdos percipiebat, ideo vt haberet aliquos reditus, dabant Leuitæ ei decimam decimarum suarum, sed nunc Episcopus recipit canonicam suam de toto aceruo decimarum populi, cum sit parcionarius cum beneficiato, vt dictum est. Et in illo aceruo decimantur prædia clericorum, quæ non sunt ecclesiastica, ideo non est causa aliqua, vt postea clerici decimas dent de fructibus beneficiorum suorū. Papa autem licet non percipiat portionem canonicam in singulis ecclesijs, habet determinatos reditus ab ecclesia, & quando illi non sufficiunt potest tam de fructibus beneficiorum quam ecclesiarum, non solum decimam, sed quantam portionem voluerit, accipere.

Tertio, quia est alia dissimilitudo, nam Leuitæ in veteri testamento non soluebant decimas, nisi de fructibus, quos recipiebant à populo. De pecoribus autem suis,& agris, vel pensionibus domorum, & quibuslibet alijs rebus, nullas decimas soluebant cum solus populus præciperetur soluere decimas: Numeri 18.cap. Nunc vero clerici de omnibus pretijs profanis decimas soluunt, ideo non debent soluere de fructibus beneficiorum suorum, sicut Leuitæ de decimarum fructibus.

An Episcopus & Papa tenentur aliquas soluere decimas.

Quæst. CXCIII.

QVAERITVR, an Episcopus, & Papa tenentur aliquas decimas soluere.

Dicendū quantum ad Episcopos, quòd aut quęritur de personalibus, aut de prædialibus. Si de personalibus, dicendum, quòd nulli tenetur dare decimas, quia ipse non est subditus alicui, à quo recipiat diuina, ratione quorum dantur decimæ personales, vt extra de paroch.cap. significauit.& de decimis.cap. nouum. sed recipiet à quocunque clerico diœcesis suæ, & illi sunt ei subiecti, ideo non tenetur ad decimas personales. Item quia vt dictum est præcedenti quæstio.generaliter clerici sęculares,& religiosi, non tenentur ad decimas personales,ergo à fortiori non tenebuntur Episcopi.

Si quæratur de prędialibus, est maius dubium, sed tunc dicendum, quòd aut sunt illa prædia sita extra suam diœcesim, aut intra eam. Si extra eam non videtur esse aliqua causa quare excuset se Episcopus à prestatione decimarum, cum is censeatur purus laicus, quia respectu alienæ diœcesis nihil ipse habet. Et hoc verum est, si illa prædia sint profana, vt patrimonialia, vel aliàs non pertinentia ad ius dignitatis suæ, quia si pertinent ad dignitatem Episcopalem, etiam si sint in aliena diœcesi non soluentur decimę de illa, sicut quando clericus habet aliquod prædium beneficij sui in aliena parochia, non soluit de illo aliquas decimas, vt dictum est præcedenti quæst.

Si autem sint in sua diœcesi prædia, & pertinent ad dignitatem Episcopalem, non soluentur decimæ de illis.

Si autem sint prædia profana, dicunt aliqui, quòd non tenetur dare decimas, quia tunc confunderetur actio, scilicet, quia idem esset dans & accipiens. ff. de solutionibus.l.stichum.§.additio. Neque potest quis sibiipsi obligari.ff.ad Velleia.l. tutor. Et hanc opinionem amplectuntur multi Episcopi nostri temporis nullas decimas de prędijs profanis suis soluentes.

Alij dicunt, quòd tenētur Episcopi soluere de prędijs profanis. Nam prædiales debentur ratione prædij, ideo cum quantum ad profana quilibet cęseatur laicus, tenebitur Episcopus de his decimas dare. Nā alias posset fraudari, quasi in totum Ecclesia parochialis iure suo, vt si episcopus emeret maiorem partem prædiorum alicuius parochiæ,& de illis non solueretur decima, ideo Hostien.& Henri.& alij tenent, quòd teneantur episcopi in his ad decimas prædiales.

De Papa dicendum, quòd ad personales non tenetur, quia nemini subijcitur, à quo sacramenta percipiat, sed ipse omnibus potestatem, & iurisdictionem tribuit. De prædialibus oporteret dici, quòd tenetur ad illas de prędijs profanis, si essent decimæ de iure diuino, sicut plurimi Iuristarum tenent, cum etiam Papa subditus sit iuri diuino. Et tamē cum sint decimæ nunc non de iure diuino, sed de iure canonico, vt ostensum est supra: & Papa sit conditor canonis, quia nō potest ligari lege sua, neque lege prædecessorum suorum, quia par in parem non habet imperium, & ita de rigore iuris non tenebitur ad aliquas decimas soluendas. sed de æquitate solum inquantum lex iusta est, & debet quis pati legem quam tulerit extra de prębend.capi.pro illorum. & imperatores dixerunt, licet legibus subiecti non simus, legibus tamen viuimus.

Par in parem non habet imperium.

An religiosi teneantur ad decimas soluendas.

Quæst. CXCIIII.

QVAERITVR, an religiosi teneantur ad decimas soluendas.

Dicendum, quòd aut quęritur de vere religiosis, aut de alijs, qui aliquam cōditionem religiosorum habent saltem in aliquo priuilegio, sicut sunt leprosi. Si de leprosis dicendum, quòd hi cum sint verè laici, tenentur ad decimas omnes, tam prædiales quam personales, sicut cęteri laici, nisi in aliquo, in quo eos ius eximit, quia

quia cum sint afflicti miserentur eis iura extra de ecclesijs ædifi.cap.cum dicat.

Et dantur eis duo priuilegia. Vnum est, quòd possint habere Ecclesiam propriam, quando multi fuerint in vna congregatione, ita vt Ecclesiam habere, & construere possint, & proprium habere presbyterum.

Secundum est, vt de hortis suis,& nutrimentis animalium non soluant decimas. Et exponunt doctores de nutrimentis, ideſt de animalibus, quæ nutriuntur ab eis,& nascuntur, quòd non soluant decimas. De cæteris autem soluunt decimas, sicut laici, cum hoc non in fauorem religionis, sed ex misericordia, propter eorum percussionem concessum sit,& quia de commercio aliorum hominum generaliter excluduntur extra de coniugio lepro.cap.peruenit eis ab Ecclesia concedatur extra de eccle.ædifi.cap.cum dicat.

Si autem quæratur de religiosis dicendum, quòd aut quæritur de decimis personalibus, aut de prædialibus. De personalibus dicendum, quòd generaliter non tenentur aliqui religiosi illas soluere, quia personales dantur ratione ministeriorum spiritualium, idest sacramentorum extra de decimis.cap.nouum. sic tenet Innoc.extra de sta.mon.capitu.1. & Hostien.& Ioan.And.post eum. & tamen religiosi non recipiūt sacramenta, neque audiunt diuina à clericis sęcularibus, neque ab alijs religiosis, ideo nō tenentur ad personales.

Si quæritur de prædialibus, vel quasi: est dicēdum, quòd de iure communi obligati sunt ad decimas solūdas ecclesijs illis, in quarum parochijs prædia sunt sita, extra de decimis.cap.ex multiplici,& capit. commissum. Nisi quatenus eis ex priuilegio aliter concessum est. Et loquimur de priuilegijs in corpore iuris clausis. Circa exemptionem istam designantur tria tempora. eodem titulo, capi. ex parte tua, in tex. & glo. Primo enim in Ecclesia primitiua omnes monachi, & quicunque religiosi dabant decimas de prædijs,& laboribus suis, sicut laici. ar. decimo sexto, quæstio.prima.cap. alia causa, & cap. generaliter, & 12.quæstio.prima.capit.duo.& hoc duranit vsque ad tempus Paschalis Secundi: tunc enim Paschalis, & concilio Maguntinense statuerunt, quòd neque monachi, neque religiosi, neque aliqui communiter viuentes decimas de laboribus suis soluerent.16.quęst. prima cap.quæsti. & capit. decimas. Postea vero Adrianus Papa solis Cistersien.& Templarijs, atque hospitalarijs concessit, quòd de laboribus, quos proprijs manibus excolunt, decimas soluere non teneantur: alijs autem monachis concessit solum decimas de noualibus suis, quæ suis manibus colunt, & de hortis & de nutrimentis animalium suorum, ideſt, de animalibus, quæ nascuntur: & istud tenetur hodie, vt in allegato cap. ex parte tua.

Sed sciendum, quòd cum dicitur religiosos esse priuilegiatos super noualibus intelligendum est, si & proprijs manibus, ideſt suis, vel suorum famulorum, aut proprijs sumptibus colant: si autem locauerint alijs ad censum, vel quomodolibet, soluuntur decimæ de illis.

Etiam quādo dicitur esse priuilegiatos aliquos religiosos super laboribus suis de proprijs terris, debet intelligi si ipsi eas colant, vel expensas in colendo faciant. Si autem alijs locauerint terras suas colendas soluuntur decimæ de illis. extra de decimis. capitu. licet. Nam tam dantes quam recipientes possessiones ad fictum decimas soluunt. eodem titu. capi. à nobis. Etiam si religiosi non habentes terras, quas colant conducant eas ab alijs, & colant proprijs manibus nihilominus tenentur integrè decimas soluere. eod. titulo, capit. dilecti. quia ad hoc, quòd habeat locum illud priuilegium, requiruntur duo, scilicet, quòd terræ, quæ colūtur sint ipsorum religiosorum, & quòd eas proprijs manibus, vel expensis colant. Tertium addendum est, scilicet, quòd illæ possessiones fuerint acquisitæ ante Concilium Generale sub Innocentio Tertio. Nam de illis non soluunt decimas, existentibus duabus prioribus conditionibus. Si autem post illud Concilium acquisitæ fuerint possessiones religiosis prædictis, qui hoc priuilegio gaudent, scilicet, Cistersien. Templarijs, & Hospitalarijs soluunt de illis integrè decimas, etiam si proprijs manibus prædictas possessiones colāt. extra de decimis. capit. nuper Abbates. Et hoc ne grauentur ecclesiæ parochiales, cum quotidie prædictis religiosis multæ possessiones darentur,& multas ipsi emerent, & poterant in totum iure suo aliquę parochiales ecclesiæ fraudari. Fuit autem hoc Concilium celebratum anno Domini millesimo ducentesimo vicesimo octauo. Sed vt alij melius computant, fuit anno millesimo ducentesimo quintodecimo celebratum per Innocentium Tertium in Basilica Lateranen. Hæc autem vera sunt, quando cōstat de possessionibus illis, an ante Generale Concilium, vel postea acquisitæ fuerint. Si autem dubitatur dicendum, quòd debet præsumi, quòd post Concilium Generale fuerunt acquisitæ, quia fauor est hic pro ecclesia parochiali, quæ lædītur per extensionem priuilegiorum, quæ vult Papa restringere in allegato capit. nuper. & cap. suggestum. Et ideo tenebitur monasterium, vel religiosi probare, quòd ante Generale Concilium acquisitæ fuerint possessiones, sicut est de laico habente decimas ab antiquo in pace, de cuius contrario non est memoria, an præsumetur pro eo, quòd habeat in feudum ab antiquo, & non præsumitur, nisi probauerit, sed præsumitur, quòd illicite detinet, vt dicit Hostiens. in summa eodem titulo. §. & vtrum præscribi.& dictum est supra.

Cōciliū celebratū ab Innoc. III.

Sed omnia, quæ dicta sunt de priuilegiatis religiosis, vera sunt, quando illi non habent populum commissum, de quo curam animarum habeant, sed habent possessiones in aliena parochia: quod necesse est, cum ipsi nullam parochiam habeant. Si autem populum habent, percipiunt ipsi decimas à populo commisso, tam personales quam prædiales, quia iam parochiam habent: & tamen hoc nō obstante, quòd ipsi soluunt decimas de possessionibus suis, quas habent in alienis parochijs, siue illæ sint sęculares, siue religiosæ de hoc extra de decimis. capitu. ex parte, in glos.& Hostien. in summa, eodem titulo, §. & à quibus. Et verum est, quia habere parochiam, siue populum nullum ius dat religiosis, nisi percipere posse decimas ab illis, qui sunt eorū parochiani, & ideo possessiones eorum, ideſt religiosorum, quę sunt intra limites proprię parochię non soluent decimas, quia confunderetur actio cum sibiipsis soluere deberent, sed possessiones eorum, quæ fuerint in alienis parochijs soluent decimas, nisi super eis priuilegiati fuerint, vtpote si proprijs manibus, aut sumptibus eas colunt, & hoc quantum ad Templarios, Hospitalarios, & Cistersien. qui hoc priuilegium habent. Cæteri vero soluent decimas integrè de talibus possessionibus cum nō sint priuilegiati, nisi super noualibus & hortis, & nutrimentis animalium, extra de decimis.capitu. ex parte. Et in hoc differunt religiosi isti à clericis sęcularibus, quia sæculares clerici de possessionibus Ecclesiæ, vel beneficiorum suorum non soluunt decimas, etiam si ille sint sitæ in aliena parochia, vt ostensum est supra: religiosi autem habētes parochiā de possessionibus monasterij sui, q̄

Seculares clerici de ecclesię possessionibus non soluunt decimas.

sunt in alienis parochijs decimas soluunt, nisi speciali-
liter super eis fuerint priuilegiati. Et ita clerici secu-
lares recipiunt decimas, & non præstant. extra de de-
ci. cap. nouum genus. Religiosi autem dant decimas,
& recipiunt. Ratio differentiæ est, quia ad clericos se-
culares competit de iure cõmuni recipere decimas,
ideo quantum ad ea, in quibus reputantur clerici li-
beri sunt de iure communi ab omni præstatione de-
cimarum, religiosis verò non competit recipere de-
cimas de iure communi, sed ex speciali quorundam
priuilegio, ideo de iure communi tenentur ad præ-
stationem omnium illarum decimarum, à quarum
solutione non se ostenderint priuilegiatos.

Sed sciẽdum, quòd religiosi priuilegiati super de-
cimis perdunt priuilegium, si enorme præiudicium
paretur Ecclesiæ parochiali, vt extra de decimis. cap.
suggestum, & extra de verborum signi. cap. quid per
nouale. Nam priuilegio concesso ibi quibusdam reli-
giosis, quando pauca monasteria, & possessiones ha-
bebant de non soluendo decimas, quia postea excre-
uerunt multæ possessiones & monasteria, læduntur
Ecclesiæ parochiales, & reuocatur priuilegiũ. Et ista
est causa quare Innocentius in ca. nuper Abbates. re-
strinxit priuilegium de non soluendis decimis de la-
boribus suis, quod erat indultum Templarijs, Hospi-
talarijs, & Cisterſien. quia excrescebant possessiones
eorum quotidie intantum, siue quę donabantur, siue
quas ipsi emebant, quòd si de illis nullas decimas sol-
uerent depauperarẽtur omnes Ecclesiæ parochiales:
ideo statuit, quòd de possessionibus, quas post illud
tempus acquirerent, siue donatas, aut emptas plenas
decimas parochiali Ecclesiæ soluerent, etiam si prædi
ctas possessiones proprijs manibus colerent.

Cã quare Innocentius Papa restrinxit priuilegiũ religiosorũ de decimis.

Sed sciendum, quòd in hoc casu priuilegium non
perditur ipso iure dato, quòd Ecclesia parochialis o-
stenderit se enormiter ledi, sed venit reuocandum. &
est causa, vt illud Papa reuocet.

Secundus casus est propter pactionem, siue amica
bilem compositionem. extra de decimis c. ex multi-
plici. Nam conuentio fuit ibi inter Abbatem, & Pre-
sbyterum parochialem de soluendis decimis, cui cõ-
uentioni non derogatur per priuilegium.

Tertius est propter contrarium actum præscriptũ,
vt si priuilegiatus de non soluendo decimas soluit il-
las per triginta annos extra de priuilegijs. ca. si de ter-
ra, & a fortiori si per quadraginta annos soluit. eo. tit.
cap. accedentibus.

Quartus si priuilegiatus cõducat prędium alienũ,
quia de illo decimas soluet, extra de deci. cap. dilecti.
& hic non propriè dicitur perdi priuilegium, sed non
extendi ad illum casum, quia oportet, quòd sint pro-
priæ illæ possessiones, quas colunt, eodem capitu. di-
lecti.

Quintus si priuilegiatus super hoc suum prædium
priuilegiatum locet. s. alteri colendum, quia tunc sol-
uentur decimæ de eodem tit. cap. licet. & etiam tunc
non perditur priuilegiũ, sed non extenditur ad hunc
casum, videtur tamen perdi quãtum ad illud prædiũ,
& pro tunc, quia cum posset gaudere priuilegio exẽ-
ptionis, non gaudet, eò quòd traditur colendum per-
sonæ non priuilegiatæ.

Sextus si sententia feratur contra priuilegiatum, à
qua non appellauit, siue priuilegium ostenderit, siue
non. extra de sentent. & re iudic. cap. inter monaste-
rium, & cap. suborta. Aliàs autem retinent priuilegia
sua religiosi quantum ad ea, in quibus super decimis
priuilegiati sunt.

An Iudæi & Saraceni obligati sint ad decimas. Quæst. CXCV.

QVAERETVR circa infideles, idest Iudæos, & Saracenos, an obligati sint ad decimas.

Dicendum primo de Iudæis, quòd aut quæritur quantum ad eos de decimis prædialibus, aut de personalibus. Si de prædialibus dicendum quòd tenentur ad eas soluendas.

Sed in hoc est dicendum, quòd aut illi habitant intra terminos alicuius parochię, aut non. Si sunt extra terminos omnium parochiarum, non sunt obligati ad soluendas aliquas decimas prædiales, eo quòd decimæ prædiales ratione prædij debentur, & infideles eas soluunt, vt non fraudetur iure suo Ecclesia parochialis extra de decimis. cap. de terris. Et tamen si prędia Iudęorum sint extra omnes parochias, non grauatur aliqua Ecclesia parochialis, eo quòd non soluuntur decimæ de illis prædijs, ideo non tenentur ad decimas prędiales. Et hoc non solum est verum quantum ad illos Saracenos, & Iudæos, qui non sunt subditi Christianis, sed etiam quãtum ad illos, qui in terra Christianorum habitant, idest inter Christianos, & sunt subditi eis, vt si aliqua ciuitas, vel terra nouiter acquireretur de manu infidelium, quę nunquam pertinuisset ad Christianos, illa non esset intra termi nos alicuius parochiæ, vel diœcesis. Simile patet extra de præscriptionibus. cap. 1. & tunc si talis terra infidelium capiatur, & ipsi non conuertantur ad fidem, licet maneant sub potestate Christianorum, non tenebuntur ad aliquas decimas de rigore iuris, cum nõ sint sub limitibus alicuius Ecclesiæ parochialis, vel diœcesis, nisi secus de compositione, vel ex iure aliquo iuncto fiat, quia ille qui subijcit infideles potest eis imponere quæ voluerit, quia sicut imponit tributa, & seruitia secularia, ita poterit imponere præstationem decimarum prædialium faciendam alicui ecclesiæ, & postquam hoc concessum fuerit Ecclesiæ, habebit ius petendi decimas, & compellet infideles ad solutionem earum.

Si autem sint prædia Iudæorum intra limites alicuius Ecclesiæ parochialis. Dicendum, quòd tenentur ad præstandum decimas prędiales illi Ecclesiæ, quia præstantur ratione prædiorum, & sunt prædia illa intra limites parochiæ, ideo debitæ sunt decimæ illæ Ecclesiæ. extra de deci. cap. de terris. Et redditur ibi causa, scilicet, ne forte occasione istarum terrarum, vel possessionum valeãt Ecclesiæ parochiales suo iure fraudari. Et ideo si decimas nolunt soluere, compelluntur ad dimittendas possessiones eodem cap. scilicet, vt alijs vendant, vel tradant, qui decimas soluere velint. Est autem præiudicium istud, vt si fortè alij tenebant ista prædia, qui decimas prius soluebant, & nunc transeuntes Iudæi ad dominium prædiorũ non soluerent decimas, fraudaretur Ecclesia iuribus solitis, etiam quia si hoc priuilegium esset Iudæorum, vt nullas decimas prædiales soluerẽt, emerent plurimas possessiones Christianorũ, & ita daretur occasio ad hoc quòd Ecclesia parochialis in totũ suo iure fraudaretur.

Sed dicetur, quòd ponamus, quòd Iudęi terras de nouo colant, vt scilicet plantent vineas. De illis enim quando non erant, non poterant dari decimæ, ideo etiam si nunc Iudæi nullas decimas dent, non præiudicatur Ecclesiæ parochiali. Dicẽdum, quòd paratur præiudicium, quia licet prius non essent vineę, erant tamen terre arabiles, de quibus soluebantur decimę, & ideo licet vertantur nunc in vineas, manent terræ decimales, & præiudicium fieret Ecclesię si de eis nõ soluerentur decimæ. Sicut patet extra de deci. ca. cõmissum,

missum, vbi si plantantur vineæ, vel colliguntur fruges in solo, in quo prius domus erant, debent decimæ solui, etiam si erat prius terra pascualis, de qua decimæ soluebantur, & incipit arari, vel plantari ad vineas, soluuntur inde decimæ, ideo sic Iudæi tenebuntur plantantes vineas in terra, quæ prius erat arabilis, vel habitata.

Sed dicetur, quid si Iudæus plãtet vineam, vel arat terram, quæ nullo vsu ante hoc apta fuit, qualem terram noualia vocamus extra de verb. sign. c. quid per nouale. Videtur, quòd non teneatur ad decimas prædiales, cum ecclesia non lædatur inde, quia ante hoc non erat terra decimalis.

Dicendum, quòd soluẽdæ sunt inde decimæ, quia licet de noualibus illis nunquam decimæ solutæ fuerint, quia nemo illa colebat, tamen quia erant intra limites parochiæ, erant obligata illi parochiæ, vt si quis ea coleret, non alteri, sed ipsi ecclesiæ decimas solueret. Et quia si Iudęus non coleret illa noualia, coleret ea aliquis Christianus, qui decimas de eis solueret, ideo si Iudæus ea coluetit, tenebitur ad decimas, ne per hoc Ecclesiæ parochiali præiudiceť, ideo quicunque Iudæus moratur inter Christianos habẽs prędia aliqua intra terminos alicuius parochiæ, tenetur integras decimas soluere prædiales, vel cogetur ad dimittendum prædia alteri, qui soluat decimas. extra de deci. cap. de terris. Habet autem ecclesia modũ cogendi Iudæum ad hoc, sicut cogit Iudæos ad relaxandas vsuras Christianis extra de vsuris cap. post miserabilem, s. quę priuẽtur communione fidelium, quousque restituerint, & si hoc non sufficit, compelluntur absolutè per dominos temporales, tollendo bona eorum ad satisfaciendum ecclesijs de decimis debitis. Si autem loquamur de decimis personalibus nõ est ita iure expressum, sicut de prædialibus, ideo aliqui tenent, quòd non teneatur Iudæus ad personales, quia non est de corpore ecclesiæ, vt Inno. Alanus, & Ber. Alij autem dicunt contrariũ, vt Tan. Hu. & Io. 16. q. 1. cap. decimæ. Alij tenent mediam viam, dicentes q̃ non præstant omnes decimas personales, sed quasdam, vt vult Ber. extra de decimis ca. tua nobis.

Dici ergo potest ad concordiam horum, quòd si-cut decimæ prædiales sunt debitæ ratione prædij, ita personales sunt debitæ ratione p̃sonę, & quia Iudęus prædia habet interdum, sicut Christianus intra limites parochiæ, tenetur directe Iudæus ad prædiales, sicut Christianus si prædia colit, siue sua sint, siue aliena. Personales autem debentur ratione personæ, & quia Iudęus non est de corpore ecclesię, non videtur, quòd ad aliquid ratione personæ suæ teneatur ecclesiæ. Item dantur personales decimæ illi ecclesiæ, in qua quis audit diuina, & percipit sacramenta: extra de parochijs cap. significauit. & extra de decimis. cap. nouum. Iudæus autẽ neque diuina audit, neque percipit sacramenta, ideo non est causa, vt decimas personales det. Et sic est dicendum, quòd Iudęus non tenetur ad decimas personales tanquã ad decimas, sed vt habitat in domo aliqua, quę est intra limites parochię in qua si habitaret aliquis Christianus solueret decimas personales, ideo tenẽtur hoc modo ad personales tanquam ad quoddam interesse ecclesiæ ne ledatur. Sic dicit Hosti. extra de vsu. cap. quanto. §. fi. quòd si Iudæus domum parochiani mei tenet, æstimari debet quantum à parochiano, & familia ibi commorãte recipere consueuit ecclesia, & ad tantũ est Iudæus obligatus. Vnde circa hoc videtur dicendum, q̃ aut Iudæi habitãt in domibus, quas conduxerunt à Christianis, vel emerunt ab eis, in quibus solebãt prius morari Christiani, aut non. Si primo modo videtur, q̃ teneantur ad decimas personales sub nomine interesse, quia aliàs læderetur ecclesia parochialis, vt sicut interdum fit, q̃ intra limites alicuius parochiæ non habitent nisi Iudæi, licet prius ibi Christiani habitauerint. Si secundo modo, vtpote si domus Iudæorũ fuerunt semper in loco ipso antequam inciperet esse parochialis: non videtur, q̃ teneantur ad aliquid sub nomine interesse, quia nullum perit ecclesiæ cum nullum vnquam fuisset acqsitum ei. Si autem prius extiterat ecclesia parochialis, & tamẽ erat aliquis locus in quo nulla vnquam fuerat habitatio, & Iudæi fabricant domos intra limites illius parochiæ nõ videtur, q̃ teneantur ad decimas velut ad interesse, cum nihil consueuisset ecclesia accipere de illo loco, quia fuerat semper non habitatus. Nisi fortè quis dicat, quòd illud est, sicut de noualibus, quia licet de noualibus nihil fuerat ante hoc præstitũ ecclesiæ parochiali, quia neq; erat locus pascualis, neq; terra, quæ coleretur extra de verbo. signi. cap. quid per nouale. tamen statim vt incipit coli, & est nouale debentur de eo decimę illius ecclesiæ parochiali, intra cuius limites est. extra de decimis. cap. quoniam, & c. cum contingat & cap. cum in tua.

Sed dicendum videtur, quòd nõ est æquale in prędialibus, & personalibus, quia prædiales sunt debitæ directe, ideo debentur etiam de prædijs Iudæorum, quæ sunt noualia: personales non ita directè, ideo nõ debentur de locis nunquam habitatis, quæ succedunt loco noualium, si Iudęi ibi habitare cęperant intra limites parochiæ.

Si autem quæratur de Saracenis dicendum, quòd omnino idem est quantum ad solutionem decimarũ tam prædialium quam personalium, quod de Iudęis, quia æqualiter sunt elongati, & distantes à corpore Ecclesiæ. Sed aliquis dicet, quòd non est idem, quia de Iudæis expresserunt iura, quòd decimas prædiales soluerent, de Saracenis, autem nihil.

Dicendum, quòd eadem omnino ratio est, & ideo eadem dispositio iuris. sed non expressit causa nõ de Saracenis, & alijs Paganis, sicut de Iudæis, quia Papa respondet iuxta id, quod ab eo quæsitum est, & forte quæsitum fuit de solis Iudæis, ideo de eis solis respondit. Alia etiam causa est, s. quia fortè tunc nõ habitabãt Saraceni aliqui mixti inter Christianos intra limites parochiarum, sicut Iudęi. Nam in pluribus regionibus dispersi sunt Iudæi inter Christianos: Saraceni autem in paucis.

Cui Ecclesiæ dandæ sunt decimæ. Quæst. CXCVI.

QVAERETVR nunc cui Ecclesiæ dandæ sint decimæ. Dicẽdum ad hoc, quòd triplices sunt decimæ. Quædam prædiales, quędam personales, aliæ mixtę. Pure prędiales sunt, quę de fructibus prędiorũ dantur, vt de frugibus, vino, & fructibus arborum. De his dicendum, quòd de iure communi pertinent hę decimę ad Ecclesiam parochialẽ in cuius territorio sita sunt prędia extra de parochi. c. significauit. & extra de deci. c. tua. & c. cũ contingat, & c. cũ in tua. Hoc verum est, nisi aliud obtineat de consuetudine, aut prescriptione, aut priuilegio. De consuetudine patet, quia si consuetum est, q̃ homines habitantes in vna parochia, & habentes prędia in alia soluant totas decimas Ecclesię in cuius parochia manẽt, vel partem earum, & non Ecclesiæ in cuius parochia sunt sita, valet consuetudo extra de decimis cap. cum sint homines, & cap. ad Apostolicę.

Ex prescriptione etiam recipiũtur decimę de prędijs vnius parochię in alia, si Ecclesia illa prescripsit decimas in alia, quia licet laicus non possit prescribere deci-

re decimas quantocunque tempore detineat eo, ꝙ nunquam poteſt poſſidere, tamen Eccleſia cõtra Eccleſiam bene præſcribit illas extra de præſcrip. cap. de quarta. & de reſtitutione ſpoliatorum ca. ad decimas. Et de præſcriptio. ca. Epiſcopum lib. 6. de quo magis dictum ſupra. Et non ſolum Eccleſia parochialis, ſed etiam monaſterium poteſt præſcribere decimas contra Eccleſiam parochialem ſi monaſterium habeat parochiam, & ſic intelligitur extra de deci. c. cum contingat, & cap. cum in tua.

Ex priuilegio quoque, vel conceſſione Eccleſiæ pcipit aliquis etiã laicus decimas alicuius Eccleſiæ parochialis, vt ſi datæ ſunt ei in feudũ extra de decimis ca. à nobis. Idem ſi ex priuilegio, ſiue aliqua infeudatione conceſſę ſint decimæ alicui laico, vel religioſo loco à Papa, percipit illas ſecundum formam priuilegij. ſic percipiunt religioſi aliqui, vt extra de decimis cap. dilecti. alias autem ſemper decimæ purè prædiales pertinent ad Eccleſiam parochialem. Et hoc verum eſt tam quantum ad decimas de antiquis prædijs quam etiam de noualibus, cum decimæ noualiũ dentur Eccleſiæ parochiali ſi cõſtat, in qua parochia ſint. Si autem non conſtat poteſt Epiſcopus de eis diſponere, vel in vſus ſuos conuertere. eod. ti. c. quoniã.

Oĩb⁹ religioſis conceſſum eſt decimas de noualibus retinere q̃ proprijs manibus colunt.

Eſt tñ aliquid ſpeciale, tã circa decimas de noualibus quam circa decimas de prædijs antiquis: nam religioſis omnibus conceſſum eſt decimas retinere de noualibus, quę proprijs manibus, vel expenſis colunt, licet non ſit eis conceſſum retinere de prædijs ab antiquo decimalibus, ſed de illis dant decimas Eccleſiæ parochiali eod. ti. c. ex parte tua. Quantum ad præſcribentes verò, & feudatarios, & laicos priuilegiatos è contrario accidit in noualibus, quia ſi aliqua eccleſia, vel loca religioſa præſcripſit decimas in parochia alterius, & ſuperexcreſcant noualia, non recipiet decimas de noualibus Eccleſia præſcribens, ſed parochialis extra de decimis cap. cum contingat, & cap. cum in tua. Etiam ſi alicui in feudũ datæ ſunt decimæ alicuius Eccleſiæ, vel in priuilegium non accipiet decimas de noualibus, quæ fuerunt poſt illam conceſſionem. eod. ti. ca. tua. hæc de decimis purè prædialibus, quas vocant iura decimas meſſium, & fructuum arborum. eod. ti. ca. ad Apoſtolicæ.

Si autem quæratur de pure perſonalibus, dicendũ, quòd illę ſunt dandę illi Eccleſię, in qua quis audit diuina, & recipit ſacramenta extra de paroch. c. ſignificauit. & extra de decimis cap. nouum, & cap. ad Apoſtolicæ, ſ. noueris igitur, ꝙ æquum eſt, ꝙ illi Eccleſiæ decimæ perſonales reddantur ab eis, in qua Eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta. Dicimus autem proprie perſonales illas, quæ veniunt ex ſola operatione perſonæ, vt ex artificio, ex militia, ex negociatione, & ſimilibus, quia iſtæ, neque ſunt fructus prædiorum, neque aliquo modo ad fructus prædiorum, aut ad prædia pertinentes, ſed ſola induſtria, & labore perſonæ proueniunt. Sciendum tamen, ꝙ aut circa ſolutionẽ iſtarum decimarum, ſ. cui Eccleſiæ dentur eſt aliqua conſuetudo, aut non: quia conſuetudo nimis obtinet circa perſonales, & ſi conſuetudo eſt ſoluentur, ſicut conſuetudo eſt, licet ratio æquitatis declaret illi Eccleſiæ deberi, vbi percipiuntur ſacramenta, in allegato cap. ad Apoſtolicæ.

Propriè perſonales decimæ.

Sed quid ſi aliquis non manet in eodem loco toto anno, ſed in diuerſis moratur: vbi ſoluet perſonales decimas? Dicendum, ꝙ ſemper eſt attendendus locus domicilij: licet enim quis peregrinet magna parte anni, aut maneat in aliquo, vel aliquibus locis non tenebitur ad decimas perſonales, niſi in loco, vbi domicilium habet, quia ibi cenſetur parochianus, & non alibi, & dicitur habere domicilium, ſiue ipſe domicilium habeat, ſiue ſit de familia alterius habentis domicilium. Sed quid ſi aliquis habeat diuerſa domicilia, & ſolet reſidere in illis diuerſis locis & tẽporibus anni, vbi ſoluet decimas perſonales?

Dicendum, ꝙ ſi ſuper hoc aliqua conſuetudo in illa regione eſt, ſtabitur illi, ſi non eſt determinata conſuetudo, aut quis acquirit aliqua in vno loco, quę nõ acquirit in alio, de quibus dat decimam perſonalem, aut non. Si primo modo, videtur, ꝙ illi Eccleſiæ ſoli ſint dandæ decimæ perſonales, in cuius parochia ſolũ commorãdo acquirit ea, de quibus decimam ſoluit, vtſi in vno loco exerceret quis aduocationem, vel lecturam, & in alio non, ſed exerceret negociationes, ſolueret in vno loco decimas perſonales de aduocatione, & lectura, & in alio de negociatione. Si autem non ſunt diſtinctę acquiſitiones ſecũdum loca, videtur ꝙ decimæ perſonales ſint diuidendę inter illa loca ſecundum portiones temporis.

Si quęratur de decimis mixtis ſeruatur maxime cõſuetudo, ſi eſt. Vocantur mixtę, quę non ſunt omnino determinatæ prędiales, neque omnino perſonales, licet magis ſapiant naturã quarũdam quam aliarum, & ſic eſt primo de pecoribus, & nutrimentis quorumcunque animalium.

Cui Eccleſiæ dentur decimæ de pecoribus.
Quæſt. CXCVII.

QVAERETVR ergo circa hęc cui Eccleſię dentur decimæ de pecoribus.

Dicendũm, ꝙ aut pecora manent, & paſcũtur toto tempore intra limites illius parochiæ, in qua moratur dominus pecorum, aut non. Si in eadem parochia nullum dubiũ eſt, quin eidem parochiali Eccleſię dentur integrę decimæ de his pecoribus. Si autem non manent, neque paſcũtur pecora ſemper intra limites eiuſdem parochię, ſed aliquando in vna, & aliquando in alia, communiter tenetur, ꝙ diuidi debeat iſta decima inter Eccleſias, vt ſit quaſi quędã ſocietas contracta inter eccleſias. Sic tenet Hoſti. in ſum. ti. de deci. §. cui dãda, & modus diuiſionis erit ſecundum conſuetudinem eccleſiarum.

Sed quid ſiquis habitans in vno loco, emeret pecora in alio, & ibi paſceret ea, & venderet, & nunquam deduceret ad propriam parochiam, vbi ſolueret decimam? Aliqui dicũt, ꝙ totam ſoluet in loco, in quo paſcuntur, & manent pecora.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia hoc eſſet iudicare de pecoribus, ſicut de prędialibus pure, ſed non ſunt prędia. Ideo dicendum, ꝙ cum nutritiones, & propagationes pecorũ ſint quędam lucra, & lucrum reſpicit perſonam debent iudicari perſonales quãtum ad aliquid, ideo dabitur aliquid de illis decimis eccleſię in cuius parochia moratur dominus pecorũ: immo aliqui volunt, ꝙ tota decima debeat dari eccleſiæ parochiali vbi eſt dominus, & illi eccleſię intra cuius limites paſcuntur, & manẽt, debet dari decima de herba, ſiue dominus paſcuorũ ſic ea locauit paſtoribus, ſiue per dominum pecorum. Sed rationalius eſt, quod dictum eſt, ſ. ꝙ diuidatur decima de pecoribus intra vtramque eccleſiam, quia vltra decima paſcuorum, quę eſt prędialis debet dari de nutritis, & natis animalibus. Si queritur de animalibus domeſticis, vt pullis porcis, & alijs auibus, quę in domo paſcuntur, & manent. Manifeſtum eſt, ꝙ datur decima eccleſię parochiali, in qua dominus horum eſt, quia ſunt hęc intra eandem parochiam, in qua ipſe.

Sed quid ſiquis extra parochiam ſuam habet domos aliquas, in quibus paſcit gallinas, anſeres, porcos, & ſimilia, quæ in domo nutriuntur, cui eccleſię dentur decimæ. Dicendum videtur, ꝙ diuidatur decima inter vtramque parochiam, & hoc maxime ſi dominus horum animalium habet aliquos, qui paſcãt hæc animalia, quæ pertinent ad ipſam parochiam. Nam ex eo, ꝙ ipſi recipiunt ſacramẽta in ipſa parochia, debetur aliquid de illa decima illi parochiæ. Si autẽ dominus de alia parochia veniret in illam domũ, & paſceret ibi animalia de cibo, quem de parochia ſua adduceret, & non manerent aliqui curatores animaliũ in domo illa, qui efficerentur de ipſa parochia, videtur ꝙ tota decima de iure pertineat ad parochiam, in qua moratur dominus animalium, niſi aliud habeat conſuetudo, ſicut qui non habet, niſi vnum domicilium, licet alibi negociatur, non ſoluet decimam de lucro, niſi in parochia, in qua eſt eius domicilium.

Si autem quæratur de animalibus feris, aut illa habentur per ſolam venationem, aut tenentur incluſa in aliquo loco, & ibi nutriuntur, & capiuntur.

Si primo modo dicendum, quòd non dicitur iſta decima de animalibus, ſed de lucro venationis, quia illa reducuntur in pecuniam, & non dantur in decimam animalia ipſa de venatione capta, & ideo decima horum eſt purè perſonalis, & debet dari eccleſiæ, in qua venator eſt parochianus, de quo dictum eſt ſupra. Si aũt habeãtur aĩalia fera ſine venatione, vt quia nutriuntur incluſa, aut illa ſunt ita, ꝙ non exeant, ſi parum exeunt, aut exeunt liberè, & longe. De primo, vt de citogryllis, & leporibus interdum incluſis intra ambitũ alicuius ædificij, vel ſi ſint in aliqua congregatione arborũ ſine muro, & habent ibi caueas, vbi manent, & nutriunt catulos. Et tunc dicunt aliqui, ꝙ de his debetur decima prædialis, quia beneficio terræ illius viuunt. Et ideo ſicut de paſcuis debetur prædialis, ſiue ſint omnino incluſa, ſiue nõ incluſa, parum tamen progrediẽtia animalia vltra caueas illas, & arbuſta, ſicut ſolet eſſe in quibuſdam nemoribus, quæ domini cuſtodiunt, ne quis ibi venetur. Sed quia iſta animalia tenentur, & cuſtodiuntur ex artificio, & labore, videtur potius redire in decimam perſonalem, & dabitur eccleſiæ, in cuius parochia domicilium horum moratur. Sic tenet Inno. extra de decimis canon eſt. licet Hoſti. putet eſſe decimam iſtam mixtam, ſed conſuetudo reputat iſtam purè perſonalem, de quo dictum eſt ſupra.

Si autem animalia illa incluſa in lõginquum prodiantur, ſicut columbę auolantes de columbario, dicẽdum videtur, ꝙ ſit decima purè perſonalis, quia tenere illas ex artificio, & labore eſt, & ipſę non patiuntur ſpecialiter intra limites alicuius parochiæ, ſed in lõginquum auolant, ideo non videntur habere aliquid de prædiali, & ſic dabitur decima de eis parochiæ in qua moratur dominus, niſi cõſuetudo obſtet. Si vero quæratur de piſcatione, cui dentur decimæ, ſi ſit de piſcatione in mari, ſiue in flumine publico, vel priuato, aut ſtagno declaratum eſt ſupra. Nã quando decimamus decimam purè perſonalem, debet dari eccleſiæ in qua piſcans recipit ſacramenta, & per hoc poteſt colligi de decima omnium animalium.

Cui eccleſiæ ſoluantur decimæ de lacte, caſeo, butyro, & lana.
Quæſt. CXCVIII.

QVAERETVR cui eccleſiæ ſoluantur decimę de lacte, caſeo, & butyro, & lana.

Dicendum putant quidam, ꝙ cum iſta ſint fructus animalium, cui datur decima de animalibus dabitur decima de iſtis.

Sed in ſpeciali dicendum de ſingulis, & primo de lana, quòd de illa debetur decima tam de iure diuino quam humano, vt oſtenſum eſt ſupra. Cui autem ſit danda decima de lana videbatur dicendum, ꝙ eccleſiæ, vel eccleſijs, cui vel quibus datur decima de animalibus, quorum ſunt lanæ. Sed dicendum videtur, ꝙ decima de lana magis eſt prædialis, quam de animalibus, quia animalia ſępe tondenẽ, & ideo videtur, ꝙ vbi creuit lana illa, & tõdetur, debeatur decima de illa. Et tamen, neqne hoc eſt præciſum cum eadẽ tõſio lanæ non tota creſcat in vno loco: vnde conſuetudini ſtabitur circa diuiſionem decimæ, vel ꝙ tota tribuatur vni parochiæ illarum.

De lacte autem, & caſeo decimę debentur, vt oſtẽſum eſt ſupra. & videtur, ꝙ adhuc iſtæ ſint magis prędiales quam de lana, quia lac quotidie creſcit, & quotidie mulgetur. Caſeus quoque quotidie fit. Et habentur hæc ex quotidiano nutrimento, ideo videtur eſſe quaſi quidam fructus collecti ex terra illa, in qua paſcũtur quotidie pecora, licet ſint fructus pecorum, & ob hoc pertinere videntur ad prædiales decimas, & dabuntur parochiæ, in qua tunc paſcuntur pecora, niſi fiat hoc in tranſitu, quia tunc, neque pecora, neque paſtores cenſentur eſſe intra aliquam parochiã, & hoc niſi aliud habeat conſuetudo. De hoc ſupra.

De butyro autem dicendum, ꝙ aut fit de lacte, aut de pinguedine animalis. Si de lacte, dat̃ de eo alia decima quam de animali, & caſeo, & lacte. Si aurẽ ſit de pinguedine quorumcunque animalium, non datur decima de illo, neque prædialis, neque perſonalis. Ratio differentiæ oſtenſa eſt ſupra. Cum autem de butyro datur decima, debet dari, ſicut de lacte, & iudicatur prædialis potius quam perſonalis, niſi aliud faciat conſuetudo, & ideo vbi exprimitur butyrum, decima ſoluetur.

Cui eccleſiæ dabuntur decimæ de fœno, & palea, & locis paſcuorum. Quæſt. CXCIX.

QVAERETVR cui eccleſiæ dabuntur decimę de ſeno, & palea, & locis paſcuorum.

Dicendum, ꝙ de fęno, ſiue in agro comedatur, ſiue colligatur, & recondatur ad nutrimenta pecorum ſoluenda eſt decima. extra de decimis cap. peruenit. & eſt decima pure prædialis, quia eſt fructus agri: maxime quia ſine labore humano naſcitur, neque ſeminatur, ideo dabitur eccleſiæ in cuius territorio colligitur, ſicut decimæ de frugibus. immo & à fortiori cum circa fruges apponatur labor multiplex, & humana induſtria, quæ non apponuntur circa fęnum.

De paleis autem, de quibus excutiuntur grana frugũ, ſiue terantur, ſiue integre maneant, an decimæ dẽtur. dicendũ quod ex rigore iuris videbatur de eis decima danda, & tamen non ſoluitur propter aliquas rationes, quæ ponuntur ſupra. & tamen ſi alicubi de ea daretur decima, erat danda eccleſię, in cuius territorio eſt prædium, quia eſt pure prædialis, ſicut decima de frugibus.

De paſcuis, ideſt de pratis, & alijs locis herboſis, vbi paſcuntur pecora debentur decimę extra de decimis ca. commiſſum, & hoc ſiue ſint paſcua publica, ſiue priuatorum, & quomodo ſoluantur, dictum eſt ſupra. Cui autem eccleſiæ debeantur, dicendum ꝙ non eſt dubium, quin ei, in cuius parochiali ſunt paſcua, quia iſta eſt decima pure prædialis, ſicut de frugibus, vt dicebatur ſupra de fęno.

Cui eccleſiæ decimæ de melle, & cera dentur. Quæſt. CC.

QVAERETVR, an eccleſiæ dentur decimæ de melle, & cera.

Dicẽdum, ꝙ de his decimæ dantur extra de deci. c. nuncios.

nuncios. aliquibus autem videtur, q̄ sit decima prædialis de his, & danda ecclesiæ, in cuius territorio sunt apes eo, q̄ pascuntur de herbis, & floribus.

Sed dicendum, q̄ est decima personalis, & dabitur ecclesiæ, in cuius parochia moratur dominus apum, quia licet apes naturaliter forment ceram, & mel, tamen homo per industriam capit eas, & includit in alueario. Etiam quia apes non manent semper in eodē loco, sed mutantur alucaria earum, in quibusdam regionibus, vt dictum est supra.

Cui ecclesiæ dentur decimæ de molendinis, aurifodinis, cæsione arborum, & de piscarijs &c. Quæst. CCI.

QVAERETVR, cui ecclesiæ dentur decimæ de molendinis, piscarijs, aurifodinis, & quibuscūque minerijs, de cęsione arborum, de pensionibus domorum, & agrorum, & aliarum rerum, & de similibus.

Dicendum primo, q̄ de molendinis debetur decima, & hoc siue sit in aqua, vt extra de deci. ca. peruenit, & cap. pastoralis. siue sit molendinum ad ventum cod. tit. ex transmissa.

Aliqui volunt, q̄ de his sit decima prædialis, quia sunt possessiones immobiles. Sed dicendum, q̄ tam de molendino, idest in aqua quam ad ventum debētur decimæ pure personales, quia ista considerantur, vt lucra, & non, vt prædia, ad quod sunt multæ rationes positæ supra. & à fortiori si sit molendinū, quod manu hominum trahitur, vel opere bestiarum, quia in hoc nihil est, nisi labor, & industria, quæ sunt proprie personalia, ideo parochiæ in qua habitat dominus molendini, dabuntur decimæ.

De piscarijs dicendum, q̄ etiam soluuntur decimæ extra de deci. c. peruenit. Sed considerandum, quòd aut vocamus piscariam ipsam piscationem, quæ fit in fluminibus, aut loca quædam constructa in fluminibus, vbi pisces faciliter capiantur. Accipiendo primo modo dictum est supra. Accipiendo secundo modo dicendum putant quidam esse prędiales decimas, quia in certo loco habentur.

Sed dicendum, q̄ aut accipitur piscaria pro fluuio priuato, in quo non licet piscari, nisi domino fluuij. Vel pro certa parte fluminis publici, quæ pertinet ad priuatos. Vel accipitur pro quibusdam caueis de lapidibus factis, vbi pisces congregantur, absconduntur, & capiuntur.

Accipiendo primo modo videtur esse reditus piscariæ pure prædialis, quia de prædio habetur fructus ille sine aliquo labore, & industria, ideo talis reditus decimandus est ecclesiæ, intra cuius parochiæ limites consistit fluuius, vel stagnum.

Accipiendo secūdo modo videtur mixta decima, quia partim venit de prædio, & partim ex industria humana. De hoc magis dictum est supra.

De furnis quoque datur interdum decima, s. quādo reditus aliquos habent, vt si pro pecunia permittantur ibi coquentes coquere, sed de furnis, in quibus gratis quisque coquit nullę decimæ debētur. Sed dicendum, q̄ quando debentur decimę, illę sunt personales, quia sunt de artificio, & labore, & nō de prædio. Nam clibanus artificium est, & dominus eius apponit ligna, & curam habet illius, ideo tota pēsio de furno prouenies est personalis, & datur decima parochiæ in qua habitat dominus furni, & non vbi est furnus. De balneis quoque, idest de balneorum reditibus decimæ sunt soluendæ, quando aliquid recipitur ab eis, qui balneantur, vt dictum est supra.

Sed cui ecclesię detur decima, dicendum q̄ aut est balneum artificiale, aut naturale. Si artificiale est lucrum personale, & decima personalis, cum ex solo labore industria, & impēsis domini balnei proueniant reditus, & dantur ecclesiæ vbi recipit sacramenta, & non vbi est balneum. Si naturale interdum dominus præstat ministeria aliqua circa eos, qui balneātur, aut dat aliquas impensas, aut nihil horum facit. Si primo modo decimæ sunt mixtæ inter prædialem, & personalem. Si secundo modo videntur pure prædiales.

De aurifodinis, argentifodinis, lapidicinis, & omnibus minerijs dantur decimæ, quando dominus earum pro pecunia permittit, ista erui de fundo, aliàs non, vt dictum est supra.

Cui ecclesiæ dentur decimę dicendum, q̄ illi in cuius territorio prædictę minerię sitę sunt, quia illę sunt in fundo aliquo, vel prædio, & de prædio dantur prædiales. & maxime, quia fundus ista habet, & labor, & industria humana nihil ad hoc confert.

De nemoribus quoque, & siluis decimæ debētur, sed quia multa sunt ibi, s. herba, & ligna de omnibus dantur decimæ. Nam pro herba, siue tradat eam dominus pecoribus suis, siue alijs concedat pro pecunia depascenda dabitur decima. Secus si gratis concesserit, quia tunc dominus pecorum soluit decimam, vt magis dictum est supra.

De lignis quoque debetur decima cum permittit pro pecunia cędi ligna.

De vtroque dicendum, quòd est decima prædialis, quia de prædio proueniunt hi reditus, & dantur ecclesiæ, vbi hi montes, & syluæ sunt.

De omnibus quoque pensionibus dandæ sunt decimæ, vt de pensionibus, vel reditibus locatarum domorum, & de agro locato, aut quolibet fundo. De pensionibus tamen domorum dicendum, q̄ sunt decimæ personales, & dantur ecclesiæ vbi moratur dominus, & non vbi est domus locata, licet aliqui velint esse istam decimam mixtam, quia tamen lucrum est melius, videtur dicendum, quòd sit personalis.

De pensionibus agrorū, vt siquis tradat alteri terras suas, vt in eis seminet, vel vineas suas, vt eas colat, & fructus recipiat dato precio, debet dari decima de hac pensione. Et sic dantur tunc duę decimę de agro, vna de totis fructibus à colono, alia vero de precio, vel pensione. De prima manifestū est, q̄ est pure prædialis, quia situs. De secunda putant quidam, q̄ sit prędialis, quia datur de prędio. Et tamen non videtur esse verū, quia nō est possibile de eadem re esse simul duas decimas prędiales, sed melius videtur, q̄ sit decima personalis. Et ratio est, quia prima decima est proprie de frugibus agri, & illa est prædialis. Secunda nō est de agro, sed de persona, quia colonus dedit domino pensionē illam eo anno pro iure, quod dominus habet in fundo eo tempore, & tamen hoc ius est personale, ideo decimæ inde surgentes sunt personales, & ideo dantur ecclesiæ in cuius parochia habitat dominus fundi, & non vbi est fundus situs.

Similiter si aliquis habeat in aliquo loco constituta vectigalia, guidagia, pedagia, & quæcunque angarias, vel impositiones, de quibus proueniat lucrū, debetur inde decima, quia de omni licitè acquisito debet solui decima extra de deci. cap. ex transmissa. Sed istæ sunt decimæ personales, quia omnia sunt iura personalia, & non fructus alicuius fundi. Cætera autem quasi lucra sunt pure personalia, vt artificium, nullius negociatio, auocatio, doctrina, & huiusmodi, de quibus omnibus decima datur, vt ostensum est supra. Sed datur ecclesiæ in qua percipiuntur sacramenta.

Cui ecclesiæ colonus, qui pro aliquo dato colit agros, soluat decimam de eo, quod percipit. Quæst. CCII.

QVAERETVR de colono qui pro aliquo dato colit agros, cui ecclesię soluat decimam de eo, quod percipit.

Dicendum, quòd large accipiēdo colonum, vocamus interdum eum colonum, qui seruit alicui pro precio ad colendum agros. Interdum accipitur pro pensionario, qui dat precium aliquod, vt permittatur colere agros alienos, & colligere fructus eorum, & iste conductor est. Accipiendo primo modo dicendum, quòd aut accipit pecuniam, aut fructus ali quos agrorum. Si pecuniam manifestum est, quòd est decima purè personalis, & debet dari illi ecclesiæ in qua audiunt isti diuina, & recipiunt sacramēta eo tempore, quo faciunt hæc seruitia, nisi esset seruitiū tam pauci temporis, quod non sortiretur specialem parochiam, vel domicilium eo tēpore, vt si per hebdomadam, vel duas esset hoc seruitium, & lucrum. Nam tunc soluetur decima illi ecclesiæ vbi aliàs iste est parochianus, & nō in loco in quo lucratus est hæc.

Si autem recipit partem fructuum, fiet dupliciter, quia aut recipit partem non certam, vt tertiam, vel quartam omnium fructuum, vel recipit rem certam, quæ non est pars determinata fructuum, vt si duas, vel tres mensuras recipiat, siue fructus multi sint, siue pauci. Si primo modo tenetur quilibet decimare pro parte sua, & vterque dabit decimam ecclesiæ, in cuius territorio est fundus, quia vterque dat decimā prædialem. Si secundo modo dominus dabit decimam de omnibus fructibus, & postea dabit illas duas mēsuras, vel tres colono, & ipse decimabit rursus has mensuras, & tamen decima domini est prædialis, & datur ecclesiæ in cuius parochia est fundus. Decima coloni est personalis, quia est de labore suo, & est lucrum, ideo non datur ecclesiæ in cuius parochia est fundus, sed ei in qua colonus recipit sacramenta.

Si accipiatur colonus pro pensionario, dicendum quòd aut dat domino agri pecuniam in pensionem, aut fructus: si pecuniam est decima personalis, vt dictum est præcedenti quæst. si fructus distinguendum, sicut supra. s. aut dat certam partē acerui, vt tertiam, vel quartam, vel non certam, vt duos, vel tres corbes, & de vtroque patet qualiter decima sit, & cui ecclesiæ danda.

In qua parochia soluentur decimæ arborum, vel plantarum, vel olerum, quod seminatur in vna, & in alia transplantatur. Quæst. CCIII.

SOLET quęri de decima arboris, vel plantæ, aut oleris, quod plantatur, siue seminatur in vna parochia, & transplantatur ad aliam, in qua soluentur decimæ. Dicendum, q̄ vbicunque soluatur est semper prędialis, quia ratione prędij in quo nascitur, vel transplantatur dat ecclesiæ illius fundi decimam.

Sed dicendum, quòd in arboribus nō stat istud dubium, quia de arboribus nō datur decima, sed de fructibus arborum, & ideo vbicunque fuerit arbor quādo fructus emittit soluet decima. Secus de oleribus, vt de caulibus, porris cucumeribus, & peponibus. Nā non producunt fructus, sed ipsa sunt fructus, quæ comeduntur, & ideo stat dubium, si porrum, vel aliud olus plantatur, idest seminatur in vna parochia, & cum natum fuerit transplantatur in aliam, vbi soluentur decimæ de his.

Dicendum, q̄ in porro, & quolibet olere duo considerantur, vnum est ipsa substantia porri, vel oleris, quæ sumitur in cibum, aliud est semen, quod nascitur in olere, quando completum est, si tam diu permittatur, & de vtroque decima danda est.

De secundo, idest de semine dicēdum planum esse, quòd in parochia illa soluetur decima, in qua trāsponitur porrum, vel olus, eo q̄ non nascitur semen quousque olus sit valde maturum, & nascitur in loco transplan. De primo, idest de substātia porri est dubium, eo q̄ illa vtrobique fuit tam in prima parochia quam secunda. Sed dicendum, q̄ debent solui integræ decimæ in secunda parochia, & non in prima, quia a secunda acceperunt olera illa incrementum, & perfectionem, & nō erant plantata in prima ad ibi manendum, sed vt transferrentur ad alium locum, in quo reciperent incrementum, dicitur tamen, q̄ primæ ecclesiæ, in cuius parochia nata sunt olera, dabitur æstimatio secundum id, quod ibi olera proferunt, disputant hanc quæstionem latè Io. An. in Mercuriali in regula juris, quæ prior, & communiter tangunt doc. in cap. cum non sit. extra de decimis.

Quomodo decimæ sine diminutione conferantur. Quæst. CCIIII.

QVAERETVR nunc de decimis qualiter sine diminutione conferantur. Nam sæpe iubetur, quòd decimæ dentur integrè, vel sine diminutione, vt extra de decimis cap. commissum. & cap. peruenit cum similibus.

Sciendum autem, quòd multas diminutiones circa decimas praui homines faciebant. Vna erat, quòd de aceruo non decimato frugum soluebant prius debita mercenariorum totius anni, & dabant colonis partem suam, & tūc quod relinquebatur eis decimabant. extra de decimis ca. cum homines. Et faciebant hoc quasi vellent deducere expensas factas circa fructus, & quod manebat erat fructus. sed hoc vetant iura fieri eodem capit. nam totus aceruus decimari debet, deinde soluat debita quibus voluerit dominus fructuum.

Multas penes de cimas praui homines di minutiones faciebant.

Secunda diminutio erat, quia quidam obligati ad soluenda tributa dominis de certa, vel incerta parte frugum soluebant prius tributa. Etiam soluebant cēsus, idest si ager non erat ipsius, & pro eo dabant partem quandam fructuum prius soluebant tributa, & census de non decimato aceruo, deinde residuum eis decimabant quod iura fieri vetant. eod. titu. cap. cum non sit. Et si soluta fuerint tributa, & census ante decimationem, tenētur isti ad quos prędictę partes perueniunt decimare eas, quia res trāsit cum onere suo. eod. capit. & tamen tunc esset de parte illa duplex decima danda, vna prædialis, & alia personalis, quia vna est tanquam de fructibus, & alia tanquam de lucro, vt infra dicetur.

Tertia diminutio erat, quia quidam de aceruo subtrahebant quantitatem seminis iacti in terram, & residuum decimabant, non computando semen in fructu. extra de decimis cap. tua nobis. Et ibi Papa ostendit iniustè istos agere, quia non debet Deus esse deterioris conditionis quam domini temporales, sed si illis dentur tributa de agris non detrahitur semen, neque sumptus, ideo neque in solutione, quæ Deo fit. Est casus, vt si dominus agrorum concederet eos rustico colendos, vt daret ei semper tertiam, vel quartā partem fructuum, manifestum est, quòd tunc nō deduceret rusticus, siue colonus semen, neque expensas de aceruo frugū, vt de residuo soluat domino tertiam, vel quartam suam, sed de toto aceruo non diminuto dat hanc partem, ita ergo debet dari Deo non subtracto semine, neque expensis, & est conueniens ratio eod. cap.

Mouebantur autem isti, quia de fructibus dant decimas, & non putant esse fructus, nisi deducatur id, quod præsupposituũ fuit, s. semen, de quo fructus proueniunt, sicut in negociatione non iudicatur lucrum, nisi id, quod manet deducto capitali, vel peculio principali. Sed dicendum, quòd isti decipiebantur, quia aliud est fructus aliud est lucrum. fructus est quicquid in agro nascitur, & colligitur. lucrum autem est quicquid peruenit ex re detracta ipsa re, & expensis circa eam factis, vt in negociationibus. Sed decimæ prædiales non dantur, vt de lucro, sed vt de fructibus, sed quia quicquid de agro colligitur fructus est, necesse est, vt non deducto semine dentur decimæ de toto aceruo fructuum eod. capit. tua nobis, neque est ratio subtrahere semen, sicut in negociatione capitale, eo ꝙ in negociatione capitale manet in potestate hominis, & non perit, sed per hominis industriã ex eo prouenit lucrum. In fructibus agrorum secus est, quia semen in terram iacitur, & moritur, atque putrefit, & ideo cum semel perierit, non est in potestate nostra, sed Dei, vt aliquid inde nascatur, qua propter quidquid indè nascitur fructum iudicare debemus, eo ꝙ semen iam perierat, & erat quasi nullum semen iactum fuisset. Et ista ratio ponitur extra de decimis ca. cum non sit in homine.

Quarta diminutio erat, quia aliqui partem decimarum dabant capellis suis, vel in vsus pauperum, & reliqua quantum volebant dabant ecclesiæ cui debitum erat eod. titu. cap. tua nobis. Sed ibi vetatur, quia decimæ pertinent ad solum Deum, quia illas sibi reseruauit in signũ vniuersalis dominij, & tradidit eas ministris ecclesiæ pro cultu, & ministerio, quod ei impendunt, & sic efficiũtur illi domini decimarum, sed non licet alicui, quod alterius est dare alteri sine domini voluntate, ideo non licebat laicis quicquam de decimis dare capellis, vel pauperibus sine ministrorũ ecclesiæ voluntate eod. cap.

Quinta diminutio est quæ potius vocat̃ totalis defraudatio, s. quòd quidam laici vitam clericorum tam abominabilem considerantes eis decimas dare nolebant eod. cap. tua nobis. sed vetatur ibi hoc, quia prætextu nequitiæ clericorum non sunt eis decimæ subtrahẽdæ, cum nulli subtrahatur debitum propter nequitiam eod. ca. & ideo tam malis quam bonis decimæ dantur, licet de hoc dictum est supra.

Sexta diminutio erat in partibus domini, & coloni, quia si vnus decimabat fructus, nõ decimabat eos alius, & tamen vterque decimare debet eod. titu. cap. tua nobis, s. sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remanet ratione culturæ, sic & dominus de portione, quam percipit ratione terræ decimam reddere sine diminutione tenetur.

Dicẽdum autem, quòd potest hoc fieri dupliciter. Vno modo, quòd recipiat colonus agros conductos à domino, & pro hoc det certam portionem fructuũ, & iste magis vocatur pensionarius quam colonus, nisi quia terram colit. Alio modo, quòd dominus fundi det rustico boues, & semen, & agros, & percipiat dominus certam portionem fructuum, & rusticus aliam. Vel vt interdum fit, quòd dominus colat, vel coli faciat agros, & seminari, & postea fruges maturas tradat alicui colligendas, & percipiat inde dominus certam portionem, & rusticus certam. Quocunque enim istorum modorum fiat, non differt, sed solum differt in modo partium, quæ proueniunt colonis, & dominis, vel pẽsionarijs & dominis, & pensionarius, vel dominus, & rusticus conueniãt, quòd vnus habeat tertiam partem, & alius residuum, neuter tenetur decimare de toto, sed quilibet de sua, s. vnus de tertia alius de duabus tertijs, si autẽ non conueniant fic, sed quòd pensionarius det duos corbes, vel mensuras domino, vel dominus rustico, & reliquum sibi retineat quantumcunque illud sit, tenetur is, ad quẽ pertinet totus ager decimare totum aceruum, scilicet pensionarius, vel dominus, & postea dabit pensionarius domino, vel dominus rustico prædictos duos corbes iam decimatos, & tamen de illis tenetur decimam dare is, ad quem peruenium, vt in allegato cap. tua nobis. in glo. Et soluuntur tunc duæ decimæ de parte eius, qui duos corbes recipit, scilicet, quia primo decimati sunt in toto aceruo, deinde decimat eos is, ad quem peruenium.

Ratio autem differentiæ in his videtur esse, quia in primo modo, ideſt quando vnus accipit tertiam, & alius residuum, vterque recipit nomine lucri. Et patet hoc, quia in primo casu vterque se exponit periculo, si pauci fructus proueniant, cum vnus non sit habiturus, nisi tertiam, & alius residuum, & ideo vterque expectat commoda, vel incommoda agri, & sic tanquam prædialem decimam vterque soluere debet, & quilibet soluet pro parte sua. In secundo casu vnus tantum expectat commoda, vel incommoda agri, cum totum percepturus sit, alius vel nihil expectat de agro, sed totum accepturus est ab eo, cuius sunt fructus agri, & nihil plus, tã existentibus paucis quam multis fructibus, immo & si non sint aliqui fructus in agro necesse est, vt det illos corbes, propter quod ille, ad quem spectant toti fructus, dat totam decimam de aceruo integro, & deinde dat illos duos corbes alteri, & de his iam data est decima prædialis. Vnde qui recipit illos, non dabit de illis, nisi personalem velut de lucro.

Considerandum autem, quòd vtroque modo idẽ bis decimatur, scilicet pars illa, quæ datur, siue sit certa pars fructuum, siue non, vt si pensionarius det domino agri tertiam partem fructuum agri, vel det determinatè duos corbes, semper decimabitur bis pars domini. Nam si accipiat tertiam, vel quartam omnium fructuum, soluet de ea suam decimam prædialem, sicut pensionarius de partibus sibi residuis. Et iste est casus in allegato capitulo tua nobis. Nam pensionarius non soluit tunc de toto aceruo, sed solum de parte sibi proueniente, eo quòd fructus agri ita directè, & immediatè sunt debiti domino quantum ad suam tertiam, vel quartam, sicut pensionario quantum ad reliquas partes, & ideo cum vnus non recipiat ab alio, sed quilibet immediatè de aceruo, non soluet vnus pro alio, sed quilibet decimabit partem suam. Tunc verò decimam dat dominus prædialem de illa tertia, vel quarta sua, & dat eam ecclesiæ, in cuius parochia sunt fundi.

Rursus verò debit de eisdem fructibus aliam decimam personalem, quia lucrum est quidquid ipse recipit, cum pro iure quod habet in fundo dat ei pensionarius hanc partem fructuum, iura autem dominij personalia sunt, ideo decimæ ex eis prouenientes sunt personales, & hanc secundam decimam non dabit ecclesiæ, in cuius territorio est fundus, sed illi, in qua ipse dominus fundi percipit sacramenta. Nec est mirandum, quòd ex eadem re bis decima detur, cum competat duplici iure, vt sicut si alicui pro doctrina in mercedem eius, vel aduocationis darentur integri fructus vnius fundi pendentes in fundo, & ipse eos colligat, manifestum est, quòd in de debetur duplex decima: nam ratione fundi debetur vna decima, quæ est prædialis, & datur ecclesiæ, in cuius parochia est fundus. Rursus quia isti fructus dantur huic pro doctrina, vel aduocatione. Et de vtraque debetur decima personalis. extra, de decimis capitul. ex transmissa. Dabitur de his fructibus

bus decima personalis, quæ dabitur ecclesiæ, in qua aduocatus, vel doctor recipit sacramenta, & non ecclesiæ fundi. Ita tenent doct. iuristæ concordare iura, & æquitati, nisi consuetudo habeat contrarium, quia illa faciet, quòd semel decimetur. Et tamẽ si bis decimetur, non oportet in secunda vice decimari ingrè, sicut in prima, quia cum sit personalis, & decimetur, vt lucrum, poterunt inde deduci expensæ, si est res, in qua expensæ fiant, vt extra de deci. capitul. pastoralis. De hoc Innocen. & Hostiens. & post eos Henricus capitul. peruenit. Si autem pensionarius daret domino duos, vel tres corbes, & acciperet omnes fructus, decimabitur bis pars domini: nam cum ad pensionarium pertineant omnes fructus, ipse decimabit eos, ad dominum autem nulla pars fructuũ agrorum illorum pertinet, quia si voluerit pensionarius dare illos duos corbes de alijs agris non pensionatis, dabit. Et si nihil sit in agris pensionatis, nihilominus tenetur pensionarius ad præstandum illos duos corbes. Nullam ergo actionem habet dominus aduersus fructus fundi pensionati, sed aduersus pensionarium. Vnde est actio personalis, & consequenter totum ius fructuum pertinet ad pensionarium, sed is, cuius fructus sunt, tenetur decimare eos, ergo tenetur pensionarius integram decimam de his dare. Et est tota ista decima prædialis, quæ datur ecclesiæ, vbi sunt prædia. Cum verò duos corbes dederit pensionarius domino de his fructibus dat illos iam decimatos decima prædiali, propter quod dominus non dabit iam decimam quasi prædialem de illis, sed dabit personalem cum isti duo corbes proueniãt ei, vt lucrum, & de omni lucro datur decima personalis de deci. capitu. ex transmissa. Et dabitur ista decima non ecclesiæ fundi, sed illi, in qua dominus recipit sacramenta. Et non est differentia aliqua in his quantum ad solutionem duarum decimarũ, nisi quia in primo casu soluit dominus bis illam decimam, id-est vnam prædialem, & aliam personalem. In secundo soluit vnam de illis tantum dominus, scilicet personalem, quia prædialem quæ prior erat iam soluit pensionarius de eisdem fructibus. Similiter autem si comparemus dominum, & colonum, quia non possunt esse inter eos, nisi duo modi præcedentes, & ideo erit idem ius, quod inter pensionarium, & dominum fundi, cum sit idem omnino in ratione.

Sed objiciunt quidam, quia dicit Hostiens. extra de deci. §. à quibus. quia nihil differt quota debeatur, an quarta, vt quidam dicunt, sed vtrum ante solutionem factam soluatur pensio, in quo dicit trãsire rem cum onere suo eodem titu §. pastoralis, scilicet, quòd ab illo, ad quem transit fructus indecimatus petetur decima. Si autem post decimationem factam solvatur pensio domino, non tenetur dominus decimare.

Sed dicendum, quòd vera est positio Host. quantum ad decimam prædialem, quia in ea non est attendendum, nisi an ante decimationem soluta fuit pensio, vel non, eo quòd non est idem bis decimandum decima prædiali, & non debet manere aliqua pars indecimata, vt si pensionarius dat domino tertiam fructuum partem relictis sibi duabus, & totus aceruus fructuum erat triginta corbium, si dederit decimam de toto aceruo, non tenetur postea dominus fundi decimare, & tamen dabit pensionarius domino solum nouem corbes, eo quòd decima uit partem eius. Si autem pensionarius dedit decimam de parte sua, ideſt de viginti corbibus, tenetur dominus dare de suo: quia solutio pensionis fuit facta ante decimationem. Idem autem est, si dat quartam, & non quotam, vt si det pensionarius trés corbes domino ad omnem euentum, & det decimam de toto aceruo, non tenebitur dominus fundi ad decimam. Si verò subtraxit pensionarius illos tres corbes prius de aceruo, & de reliquo soluit decimam, manent illi indecimati, & de illis tenetur dominus dare decimam, quia transiuit res cum onere suo. Et sic intelligitur capitul. cum non sit in homine. extra de decimis. Et hoc totum est quantum ad decimam prædialem: nam quantum ad personalem semper manet, quòd dominus recipiẽs à pensionario tres corbes decimatos decima prædiali decimabit eos decima personali, & si accepit eos non decimatos à pensionario, dabit duas decimas, vnam prædialem, quæ competit ex allegato capitu. cum non sit in homine, & aliam personalem ex capit. ex transmissa.

An expensæ subtrahendæ sint à decimante.

Quæst. CCV.

QVAERITVR, circa expensas, an subtrahendæ sunt a decimante.

Dicendum, quòd aut quæritur in prædialibus, aut personalibus. Si in prædialibus nunquam sunt expensæ subtrahendæ, & ideo extra de deci. capitul. cum homines, & tua nobis arguuntur illi, qui prius soluebant debita totius anni mercenariorum, & de residuo dabant decimam. Et ratio est, quia expensę ad habendum fructus non deducuntur eodem titu. cap. pastoralis.

Si quæratur de personalibus dicendum, quòd ista quæstio haberet locum si personales integrè soluerentur, sicut prædiales, & tamen consuetudo, quę magnum locum habet circa personales, interpretatur quantum soluatur. Sed dato, quòd illæ integrę soluerentur, haberet locum quęstio.

Et dicendum, quòd decimæ personales dantur de lucro, & ideo lucrum est dupliciter. Vno modo ex negociatione, vt emendo aliquid pro minori precio, quod postea carius vendendo lucrum fiat. Lucrũ est dupliciter.

Alio modo habendo rem, de qua fructus proueniant non tamen prædiales, vt pensio de furno, & molendino, piscaria, & domo, atque balneo. Circa negociationem sunt subtrahendæ expensæ, vt siquis vendat domum, agrum, vel bouem pro ducentis, non datur decima de illis ducentis, sed subtrahitur quidquid constitit eo, quòd expensę illę fuerunt factæ de pecunia decimata, & residuum est lucrum, & de illo fit decima personalis.

Accipiendo secundo modo sunt duplices expensæ, quædam ad habendum fructus, aliæ ad restaurandum detrimentum rei, sicut in clibano, molendino, & balneo. Nam ad percipiendum fructus aliquos de molendino, ideſt, vt molere possit, oportet aliquid expendere, & ita in balneo, & furno, & de istis expensis dicitur, quòd non subtrahuntur, vt in allegato capitul. pastoralis. Et datur ibi ratio, scilicet, quia fructus manent apud dominum, exceptis decimis, & ita fit in decimis prædialibus, vt dictum est. Expensæ sunt duplices.

Aliæ sunt expensæ ad restaurandum, vt si clibanus perijt, aut deterioratus est. Et idem de domo, aut piscaria, vel balneo, quę oportet refici, non quidem ad percipiendum fructus, sed ad posse percipere, quia expensæ ad percipiendum fructus sunt aliæ, & fiunt post restaurationem, aut refectionem rei. Et de his etiam dicitur in allegato capitul. pastoralis, quòd non subtrahuntur, vt si vinea, vel portio mercis pereat,

pereat, aut deterioretur, aut pars armenti moriatur, vel totus clibanus destruatur. Et datur ibi causa, scilicet, quia res deteriorata si restauretur penes dominũ manet restaurata, & ideo cum vtilitas ad dominum pertineat, non est detrahenda impensa. Et sic colligitur, q̃ in decimis nunquam videntur expensę detrahendæ nisi in negociatione, vt dictum est.

An rusticus colligens fructus, debeat portare decimam ad horreum. Quæst. CCVI.

QVAERETVR vtrum rusticus colligẽs fructus debeat portare decimam ad horreum, vel torcular, siue domum decimatoris, vel tenetur, decimator ire ad agrum, vt ibi fructus recipiat.

Aliqui dicũt, q̃ tenetur rusticus illuc portare, quia dicitur Mala. 3. & 16. q. 1. ca. reuertimini. Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea.

Item quia sic obseruatur in annona, & tributa, & publica functione temporali, quantumcunque enim locus distet obligatur quisque illuc deferre. C. de annonis & tribu. l. omnes & l. pro locis. & l. nemo libro 10. ideo multo fortius videtur obseruandum in decimis, quæ sunt spiritualia tributa. 16 q. 1. c. decimæ. Nã expresse dicitur. extra de decimis. ca. tua nobis, quòd decimæ fauorabiliores esse debẽt quam tributa temporalia, eo quòd sunt tributa Deo debita, & magis deferendum est Deo, & cauendum ledere æternam, quam temporalem maiestatem, extra de hære. capit. vergentis.

In contrariũ videtur, q̃ ad decimatorem pertineat ista portare, nam ex eo q̃ fructus maturi sunt, pertinet dominium decimæ ad ecclesiam. Et maximè quando collecti sunt, vt tenent omnes Doctores Iuristæ, ideo iam nihil rusticus tenebitur super eis agere, sed ad decimatorem pertinebit, eos asportare, & seruare.

Dicendum, quòd cum de his nihil determinatum iura statuerunt, standum est consuetudinibus singularum ecclesiarũ, quia consuetudo in his est lex, cum non habeatur lex scripta, & ideo siue in agro relinquantur fructus collecti, siue ad domum portari debeant, totum stat in consuetudine regionis.

Ad rationem primam dicendum, q̃ non est sensus, q̃ omnes decimę deducerentur in templum domini tam in vino quam grano, & q̃ esset ibi horreum vel horrea multa, in quibus seruarentur. Primò quia manifestum est, quòd non poterant portari de toto Israel in vnum locum, & potissimè de extremitatibus terræ Iudæorum.

Secundò quia Deute. 12. c. dicitur de decima secunda, quam comedere debebant laici coram dominoin loco sanctuarij, quòd portarent eam in templo, & si non possent propter distãtiam, conuerterent eam in pecuniam, & ibi emerẽt ex pecunia illa quidquid desideraret anima eorum ad cibum. Ergo a fortiori decimas primas, & maiores, quæ debebantur leuitis nõ portarent in templum in Ierusalem, quod quidẽ non fuisset difficultas, si in quolibet loco esset vna ecclesia, vel multæ sicut nunc, erat tamen vnicũ templum in tota terra Iudæorum, ad quod deduci omnes decimas vini & grani, manifestum est quanta difficultas, & inutilitas esset.

Tertiò, quia non conueniret hoc leuitis percipientibus decimas, nam nullam sustentationem habebãt, vt patet Deuteron. 18. & Nume. 18. ideo dãtę sunt eis decimæ, & non erant omnes leuitæ in loco sanctuarij, sed habitabant dispersi per totum Israel in ciuitatibus suis, quia Deus iusserat illis dari ad manendum vrbes quadraginta & octo, Nume. trigesimoquinto, ca. & Iosue. vigesimoprimo. Et dum manerent in his oppidis, erat eis necessarius cibus, ideo non proderãt eis decimæ, quæ reciperentur in templo domini, nam de leuitis pauci erant seruiẽtes in templo, nam erant distincti per officia & partes & seruiebant per vices in templo, primo Parali. vigesimoquinto, & vigesimosexto, & 2. Paral. 24. & ideo non ponerentur omnes decimæ in templo domini.

Quartò, quia Deus præcepit, quòd leuitę comederent decimas istas per omnia loca sua, Numero 18. cap. ideo in singulis locis suis recipiebant eas, & sic neque erat eis difficultas, neque laicis in portando decimas.

De horreo autẽ & portatione decimarum in templum dicendum, quòd fuit aliquid speciale tempore Ezechiæ regis, vt patet. 2. Parali. 31. c. An verò postea cõtinuatum fuerit, & antea sic esset, & an omnes decimæ deducerentur in templum, declarabitur magis. eo. c. vel Mala. 3. c.

Aliter potest dici, quòd etiam si in veteri testamẽto portarentur omnes decimæ in templum, non obligarentur laici portare eas nunc ad ecclesiam, vel ad domum decimatoris, quia non soluuntur nunc decimę ex obligatione mandatorum veteris testamenti, sed ex noua ecclesiæ institutione, vt ostensum est supra, & tamen ecclesia nõ instituit aliquid de portatione decimarum, ideo soli consuetudini standum est.

Ad secundum de annonis dicendum, q̃ est aliqualis suasio, & tamen non inde concluditur, cum ista indigeant particulari dispositione, quia dependent ex arbitrio cõditoris iuris, sed nihil diffiniunt, ideò consuetudini relinquitur.

An de melioribus fructibus, vel deterioribus, uel mediocribus solui debeant decimæ. Quæst. CCVII.

QVAERETVR circa decimas fructuum vt grani & vini, & armentorum de qualibus solui debeant, an de melioribus, vel deterioribus, aut de mediocribus.

Aliqui dicunt, quòd oporteat dari de melioribus, quia expresse dicitur Nume. 18. Omnia, quæ offertis ex decimis & in donaria domini separatis, optima & electa erunt, dicesque ad eos, si præclara & meliora obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi dea-rea, & torculari dederitis primitias. Ergo electa, & optima danda erant.

Item quia dicitur statim post. Et non peccabitis sic per hoc, egregia vobis & pinguia reseruantes, ne polluatis oblationem filiorum Israel, & moriamini. Ergo videtur quòd peccatum mortale erat, quòd leuitæ seruarent sibi meliora, ergo tenebantur dare meliora in decimas.

Dicendum, q̃ decimæ non sunt dandæ de meliori bus neq; de deteriorib. sed de mediocribus. Pro quo sciendum q̃ quædam sunt, in quib. non videtur differre bonum & malum, vel differtũ, in paruo, vt fructus segetum & vinearum. Quedam sũt, in quib. multum differunt, ut in pecoribus. Nam si de decẽ pecorib. detur vnum, erit aliquid vnum, q̃ valet pluſquam quatuor, & erunt quatuor, qui nõ valent unum. Circa primum quia parua erat differentia, nõ dedit Deus legẽ. Circa ſm dedit legem, & quia erat occasio querelatum in electione pecorum, q̃ de decẽ daretur dedit Deus lege sine calũnia, ſ. q̃ oĩa pecora decimãda exi-

gerent sub virga pastoris, i. per portam strictam, per quam vnum solum transire posset, & quidquid decimo loco occurrerit sanctificaretur Domino, Leuit. 27. cap. & sic non erat contentio.

Circa primum tamen, in quo parua differentia esse videtur si bona fide agatur, nihil aliud est necessarium, sed quidquid homo dederit, satisfacit, si tamen non seruatur bona fides, potest quis dare deteriora, & præiudicabit decimatoribus. Vnde dicendum, q̃ nunc neque circa pecora, neque circa fructus terræ obseruatur lex verus, sed debet obseruari bona fides, ita vt decima detur. Et tunc manifestum est, quòd neque debet dari de melioribus, neque deterioribus, sed de mediocribus, vel dare aliquid de optimis cum dando de deterioribus non esset decima, quia licet in mensura, & numero iudicaretur decima, non esset decima in valore, immo fortè non esset vicesima, aut tricesima. Si daretur de optimis esset plus q̃ decima, quia decima quantum ad numerum, & mensuram esset quarta, vel quinta, quantum ad valorem. Et si quis daret taliter decimã, faceret rem super erogationem, sed non tenetur quis ad illud, dando autem de mediocribus datur decima tam in numero, & mensura, quàm etiam in valore, & hoc est conueniens. Siquis autem bonam fidem teneat, ideſt, non habeat animum lucrandi dando de peioribus, vt lucraretur, etiam si contingat eum dare rem minus valentem, non peccat cum interdum quoque contingat dare rem magis valentem. Et hoc satis est, quia non debet fieri exactissima diligentia circa talia, & quandocunque quis bonam fidem circa hæc habuerit non intendens dare de deterioribus, dat fideliter decimam, etiam si contingat illum dare, quod deterius est. Si autem ex intentione lucrandi det deteriora, dicitur non dare fideliter decimas, ideſt, non bona fide. Et iste ita damnabitur, sicut non dans decimas apud Deum, & Ecclesia potest eum compellere sub sententia excommunicationis ad hoc, cum decima ad hoc, quòd soluatur, debet sine diminutione dari, vt patet ex præcedentibus. Et si tales compũgantur, oportet quod emendent quidquid minus in valore deliquerunt, dando deteriora. Sic dicit Gregorius, & habetur 16. q. 7. & cap. quicunque, scilicet, Quicunque cognouerit in se, quòd fideliter non dedit decimas debitas, modo emendet, quod minus fecit. Et sequitur: Quid est fideliter dare, vt neque minus peius aliquando offerat de grano, aut de vino, aut de fructibus arborum, aut pecoribus, aut de horto, aut de negocio, aut de propria venatione.

Ad primum in contrarium posset dici vno modo, quòd illud erat mandatum in lege veteri, & ea, quæ sunt in lege veteri non obligant nunc, neque soluuntur nunc decimæ, quia imperatæ erant in lege veteri, sed quia Ecclesia illud postea fieri decreuit, vt ostensum est supra. Et quia in Nouo Testamento sine decretis Ecclesiæ non est mandatum, vt soluatur de melioribus, non est necesse offerre de optimis.

Secundo potest dici, & melius, quòd etiam si solueremus nunc decimas, sicut soluebantur in Veteri testamento, non tenebimur dare de melioribus. Et ad illud dicendum, quod fuit speciale in Leuitis, propter quod sciendum, quòd sicut dicitur Numeri decimo octauo cap. Totus populus soluebat decimas omnium fructuum, & illæ prouenebant solis Leuitis de iure: Leuitæ de illis decimis dabant decimam partem summo sacerdoti. Populus autem quando dabat decimas Leuitis non obligabatur dare de optimis, sed satis erat dare de mediocribus. Leuitæ vero quando dabant summo sacerdoti, voluit Deus, quòd darent de optimis, sed nunc non manet, nisi prima decima, quæ datur immediatè ministris Ecclesiæ, & illi non dant decimam postea alijs, ideo non oportet dari nunc decimam de optimis. Et apparet hoc, quia in decima laicorum iussit Deus, quòd cum darent decimam de pecoribus quidquid decimum occurreret, daretur Domino, Leuitici vigesimoseptimo capitu. Et tamẽ si Deus vellet, quòd darentur decimę de melioribus, non diceret hoc, sed quòd eligerentur pecora meliora, & illa darentur: ergo non tenebantur dare laici decimas de optimis, & consequenter neque tunc tenebuntur.

Tertio potest dici, quòd vocantur optima, vel meliora negatiuè, ideſt, non deteriora. Et est sensus; omnia, quæ offertis ex decimis electa erunt, ideſt, non peiora.

Ad secundum dicendum vno modo sicut supra, quòd cum dicitur: Si præclara, & meliora obtuleritis, &c. comparatiuus ponitur sæpe pro positiuo.

Alio modo, quòd intelligatur ad merendum, & non ad necessitatem. Quod ita etiam est in nobis, quòd si volumus decimas dare de optimis, meremur, tamen non obligamur ad hoc. Et hoc aliqualiter colligitur, quia dicitur ibi: Reputabitur vobis quasi de area, & torculari dederitis primitias. Vel dicatur, vt prius, scilicet, quòd erat speciale in decima Leuitarum pro summo sacerdote, sed non in decimis totius populi pro Leuitis.

Ad tertium dicendum sicut in præcedentibus. Potest tamen aliter dici, scilicet, non peccabitis super hoc egregia vobis, & pinguia reseruantes, ideſt, si reseruatis pinguia, & meliora peccabitis, neque oportet dare pinguia, & egregia, neque reseruare, quia qui dat pinguia videtur sibi reseruare deteriora, qui pinguia seruat, videtur sola deteriora dare: medium autem est, vt scilicet tam de pinguibus, quàm de deterioribus detur, vt reducatur sic totum ad quandam æqualitatem, vel mediocritatem, & tunc neque iste dicitur dare pinguia, neque reseruare, & hoc est, quod nos facere debemus, quia non est peccatum non dare optima, sed peccatum est dare deteriora. Sic dicit Augustinus. decimafexta quæst. prima, cap. decimæ.

Quæ bona mereantur debite decimas soluentes, & quæ malæ, qui defraudantes decimas, vel non soluentes promereantur. Et quòd in quatuor bene soluentes decimas, remunerantur. Quæst. CCVIII.

QVAERETVR vltimo circa decimas, quæ bona promereantur, qui debitè decimas soluunt, & quæ mala, qui defraudant eas, vel non soluunt.

Dicendum, quòd bene soluentes remunerantur in multis. Sed quatuor exprimuntur ab Augustino. Primum est abundantia fructuum. Secundum est sanitas corporis. Tertium est remissio peccatorum. Quartum est acquisitio regni cœlorum.

De his omnibus decimafexta quæstione prima, capitu. decimæ. De primo dicit Augustinus, & de secundo, eodem capitulo, si decimam dederis non solum abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis consequeris. De tertio, & quarto dicitur eodem capitulo. Qui præmium comparare, aut indulgentiam peccatorum desiderat, reddat decimam. Hæc autem non solum dantur decimanti, sed etiam eleemosynam danti, immo ex eleemosynis traxit hęc Augustinus, & ponuntur hęc Isaiæ decimooctauo cap. scilicet, Cum videris nudum, operi eũ, & carnem tuam ne despexeris, tunc erũpet

quasi mane lumen tuum. Et sanitas tua citius orietur, & antreibit faciem tuam iustitia tua, & gloria domini colliget te:quæ sunt quatuor prędicta; sed quia decimæ sunt tributa egentium animarum, vt Augu. dixit ꝙ ista quatuor merebatur, qui rectè eleemosynam daret.

Eos verè qui non soluunt multa mala consequuntur. Primum est prævaricatio diuini mandati, nam mandatum ecclesiæ est mandatum Dei, & qui spernit illud, spernit Deum, sicut Christus dixit. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Et graue est relinquere Deum.

Secundum est, quia ad decimam reuerti meretur qui decimam non soluit, i. vt habeat ex agris solum decimam partem fructuum, quos alias habiturus esset, si rectè decimaret, vt dicit Augustinus in allegato:ca. decimę, scilicet cum enim decimas dando & terrena, & cęlestia posses præmia promereri, quare pro auaritia duplicem benedictionem fraudas? Hæc est enim domini iustissima consuetudo, vt si tu illi decimam non dederis, ad decimam reuertaris.

Tertium est rapina, vt Augu. dicit. eo.c. decimæ, s. decimę ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerint res alienas inuadunt. Et simile, extra de decimis. c. tua nobis.

Quartum est homicidium, & hoc est occasionaliter, vt si moriantur pauperes fame, qui sustentandi erant decimis, si darentur, vt dicit Aug. eo. c. s. Quanti pauperes in locis suis, vbi ipse habitat illo decimas non dante fame mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante æterni iudicis tribunal apparebit, quia rem a domino pauperibus delegatam suis vsibus reseruauit.

Quintum est sacrilegium. Ait enim Hieron, quòd amico rapere quidpiam furtum est, ecclesiam fraudare sacrilegium est, aut quod apertissimi sceleris est ex inde aliquid subtrahere omnium prædonum crudelitatē superat. Et simile. 16. q. 1. c. quoniam quidquid. Et 16. q. 7. c. decimas.

Sextū est, quòd a fructibus talium Deus non amouet brucum, locustam, erucam, & alias plagas cœli & terrę, quas amouet à fructibus eorum, qui debitè soluunt decimas, vt ait Hieron. 16. q. 1. c. reuertimini. Et idem Mala. 3. ca. vbi Deus increpat locustam, & brucum, scilicet ne veniant ad deuorandum fructus. Et ait Hieron. eo. c. Si quando fames, penuria, & omnium rerum egestas opprimit mūdum, sciamus hoc ex Dei ira deiectē dere, qui se in pauperibus si non accipiant eleemosynam fraudari loquitur, & suas possessiones possumus decimas, & primitias interpretari.

Septimum est, quòd potestates temporales auferunt bona illorum per oppressiones, vel impositiones. Sic dicit Augu. decimo sexto, q. 1. cap. decimę, scilicet Dabis impio militi quod non vis dare sacerdoti, benefacere semper Deus paratus est, sed malitia hominum prohibetur. Et magis idem August. decima sexta quæst. septima, cap. maiores, scilicet. Maiores nostri ideo copijs omnibus abundabāt, quia Deo decimas dabant, & Cęsari censum reddebant, modo autem, ꝙ dilexerit deuotio accesit indictio, idest tributorum impositio: nolumus partiri cum Deo decimas, modo tollitur totū hoc, tollit fiscus, quod non accipit Christus.

Octauum est, ꝙ infamiam incurrunt sicut raptor rerum ecclesiasticarum.

Nonum est, quòd excommunicabitur. decima sexta, quæst. septima, c. omnes decimæ, scilicet quia multi inueniuntur decimas dare nolētes statuimus, vt secundum domini prœceptum admoneantur semel secundo & tertio, qui si non emendauerint, anathematis vinculo feriantur vsque ad satisfactionem, & emendationem congruam, & non solum si non soluerint, sed etiam si integre non soluerint, excommunicandi sunt. extra de deci. c. peruenit. & ca. nuncios. Et non admittitur appellatio circa hoc, eo. tit. c. commissum & c. tua nobis.

Quid sint primitiæ & unde nomen primitiarum uenit.
Quæst. CCIX.

QVONIAM autem de decimis actum est, & primitię sunt quædam iura cognata decimis, & quæ cum decimis nominantur, de eis agendum est. Et primo queritur, quid sit primitia, vel primitiæ, quoniam pluraliter primitias potius quam primitiam dicimus, & vnde nomen primitiarum venit.

Circa primum dicendum, quòd primitia est prima fructuum obuentio, siue pars domino offerenda. Sic dicit Hostien. in summa tit. de deci. §. an præscribi. versu decimo septimo, quæritur. Et Rain. eodem titulo, circa finem. Est enim primitia ius, quoddam Deo debitum, quod ex primitate non accepit.

Quantum ad secundum dicendum, quòd primitię dicuntur à quadam primitate, & sicut contingit primitatem multipliciter accipi, ita & primitiæ multipliciter accipiūtur. Nam accipitur primum in tempore, primum honore vel dignitate, aut valore, & per omnes modos, quo vna res præcedit aliam primitas quędam est, & primitias appellare possumus, & licet nos specialiter accipiamus primitias pro quadam parte primarum frugum, quæ Deo offerebantur, tamen etiam in alijs rebus multipliciter primitias nominat scriptura secundum, ꝙ multi modi sunt primitatis.

Primitiæ multipliciter accipiuntur.

Et quoniam primus secundum communiorem acceptionem dicit temporis præcessionem dicūtur primitię ea, quę præcedunt. Et sic filij primogeniti vocantur primitiæ Psal. 77. i. percussit omne primogenitū in terra Aegypti primitias omnis laboris eorum. Et Psal. 104. Percussit omne primogenitum in terra eorum primitias omnis laboris eorum. Primogenitos ergo tam hominum, quam brutorum primitias vocauit, quia primò eruperunt de vtero. Sic etiam uocamus primitias resurgentium eos, qui primo surrexerūt, & quia Christus fuit primus, qui surrexit ad immortalitatem vocatur primitię. 1. Cor. 15. c. s. Christus surrexit à mortuis primitię dormiētiū, i. ipse est primus, qui de dormientib. resurrexit. Sic etiā qui primo gratiam Spiritussancti acceperunt, & primo conuersi sunt dicuntur primitię ad Roma. 8. Scimus ꝙ omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc, non solum illa, sed & nos primitias spiritus habentes. Est verbum Pauli nomine omnium Apostolorum, scilicet. Omnis creatura, idest omnis homo ad Christum conuersus, qui erat noua creatura, quia in Christo non est circuncisio, neque præputium, sed noua creatura, ingemiscit sperando gloriam repromissam à Christo, quam nō videt homo, quandiu viuit. Et dicit ꝙ non solum illa, idest hominis conuersi per prędicationem apostolorum: sed & nos, idest Apostoli primitias spiritus habentes, i. qui primò accepimus spiritum, quia ante hos nemo conuersus est, & nemo accepit spiritum sanctum secundum inspirationem legis nouę, sic etiā illi, qui in aliqua regione primo cōuertebantur ad Christum, vocantur primitiæ illius regionis. Sic dicitur. 1. Corinth. 16. cap. Obsecro vos fratres, hostis domum Stephanę

phanę & Fortunati, quoniā ipsi sunt primitię Achaię ideſt honorate eos, quia ipsi sunt primi, qui conuersi sunt ad Christū in tota Achaia. Et hac ratione vocamus primitias frugū, s. fruges primo maturatas, quia illæ offerebantur domino offerendo de illis manipulum, Leui. 23. c. Et dicimur dare sacerdotibus primitias, i. res primas de fructibus. Nume. 18. c.

Aliquando accipitur primitia a primitate, quę est est secundum dignitatem, & tunc vocamus primitias res electas, & separatas ab alijs quasi meliores. Hoc modo iubet Deus sibi offerri primitias auri, & argenti hyacinthi & coci bis tincti, & de byssо retorta pellibus rubricatis & pilis caprarum Exod. 25. Et populus hęc obtulit Exod. 35. Sed certum est in auro & argento non esse primitias nisi, vt est aliquid electum & separatum a cæteris partibus eiusdem rei tāquam melius. Sic dicitur Nume. 18. cum Deus dixit leuitis. Si prędara & meliora quęque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi ex area & torculari dederitis primitias. ergo res meliores & prędaras vocauit primitias. Sic etiam vocantur primitię de terra partes quædam optimę separatæ de tota terra in cultum Dei Ezech. 45. & 48. c. Etiam in cibis vocamus primitias id, quod melius est, & separatum ab alio. Nume. 15. cap. scilicet Separabitis primitias domino de cibis vestris, sicut de areis primitias separatis. Et multis modis vocat scriptura primitias ex modo loquendi Iudaico secundum varios modos primitatis.

An primitiæ in ueteri testamento erant debitæ.
Quæst. CCX.

QVAERETVR primo quantum ad primitias qualiter se habebant in veteri testamento, & an ibi erant debitę.

Dicendum, quòd debitæ erant primitię, quia Deus illas iusserat offerri Leui. 23. quantum ad Manipulos spicarum, & Nume. 18. quantum ad primitias, quæ dabantur sacerdotibus, & non solū erant debitæ, sed etiam prœceptum erat, ne offerentes diu eas penes se tenerent, sed cito offerrent. Exod. 22. & 23. c. Erant quoque primitiæ ante vetus testamentū. Nam ferè omnes cęrimoniæ & modi sacrificiorum, quę Deus statuit in veteri testamento erant prius in lege naturæ, ideſt quando non erat lex aliqua data à Deo, nam erant holocausta cum Cain fecerit holocaustum Gen. 4. c. & Noe statim vt egressus est de arca obtulit holocausta Gen. 8. c. Abraham quoq; holocausta facere solitus erat, cum filium suum in holocaustum offerre intenderet Gen. 22. cap. & ibi obtulit arietem in holocaustum.

Decimę quoque sicut erant in veteri testamento, ita & prius erant, quia Iacob illas vouit Gen. 28. Hostię quoque pacificę quas Deus statuit in lege veteri Leu. 3. c. erant apud antiquos quia Iacob hostias pacificas vouit Gen. 28: cap. Ita autem de primitijs est dicendum quòd erant primitię tempore legis naturæ apud patres antiquissimos, licet statutę fuerint postea a Deo, vnde recte Cain & Abel dici possunt obtulisse Deo primitias quia Cain obtulit de primogenitis gregis sui, & Abel de fructibus terræ, sed primogenitus ad primitias pertinet, & de his primitię cremantur super altare Leui. cap. 2. etiam cum decimę darentur in lege naturę à fortiori darentur primitiæ quarum facilior erat solutio. De deci. patet Gene. 28.

De quibus rebus in ueteri testamento dabantur primitiæ.
Quæst. CCXI.

QVAERETVR de quibus rebus dabantur primitiæ in veteri testamento.

Dicendum, quòd quędam vocantur primitiæ, quæ ad oblationem non pertinent, sicut qui primo nascitur, & primo resurgit, & primò conuertitur dicuntur primitię. sed tales primitię non offeruntur, quia solum illa offerimus, quæ in potestate nostra sunt, alij modi primitiarum, quę non possidentur, non offeruntur, de quibus dictum est supra.

Circa eas vero, quę possidentur, sunt quędam de terra, i. ꝙ pars certa separetur Deo, aliæ aūt de auro, & argento & similibus, alię de cibis, aliæ de fructibus rerum nostrarum. De primis primitijs dicendum, ꝙ non cadebant sub obligatione: nam dicitur Ezechi. 45. c. Cum cęperitis terram diuidere sortitò, separate primitias domino, ideſt ꝙ cum daretur terra Israelitis in possessionem primo acciperetur quędam pars pro Deo, s. ad constructionem sanctuarij, & habitationem sacerdotum, & leuitarum, & quia istud prius separabatur, & dabatur Deo quam populus acciperet partes suas, & etiam quia istud erat melius, & electum de terra, vocatur primitię, & ponitur mensura huius terræ, quę dabatur domino in primitias Ezech. 45. & 48. c.

Sed de hoc dicendum, ꝙ aut intelligitur ista tota diuisio secundum quendam alium sensum spiritualem, & tunc etiam primitię dictæ sunt spiritualiter accipiendo, si autem acciperetur ad literam, oportebat solum semel fieri, & tunc darentur domino primitiæ suæ, & non essent iura solita, quę per singulos annos, vel sæpe soluerentur. Circa secundas magis videtur, eo quòd illę poterant sępe offerri, s. aurum argentum & huiusmodi de quibus Exod. 25. c.

Sed dicendum, quòd istę primitię non erant iura aliqua imposita Israelitis, quę soluerent Deo, vel sacerdotibus, sed fuerunt solum semel datę, uolebat enim Deus in deserto post egressum Israelitarum de Aegypto cōstruere ibi tabernaculum antequam ingrederentur terram promissionis, in quo tabernaculo & sanctuario ipse coleretur. Esse autem debebat tabernaculum portatile, ideo iussit offerri sibi omnia, quę erant necessaria ad illius constructionem. Erant autem necessaria aurum & argentum ad vasa tabernaculi, & es ad vasa altaris holocaustorum, & ipsum altare, & ferrum ad multos vsus sanctuarij, lapides precioſi ad ephot & rationale, quę erant ornamenta summi sacerdotis, erāt quoq; necessaria ligna setim ad arcam, & mensam, & tabulata, erant hyacinthus, & byssus, & purpura, & coccus bis tinctus necessaria ad vestes sacerdotum, & tētoria, atque vela sanctuarij, erant quoque pili caprarum pro sagis cilicinis, & pelles hyacinthinę, & pelles arietum rubricatę pro operimentis superioribus sanctuarii, vt patet ex constructione singulorum horum Exo. 25. c. & 26. & 27. & 28. c. Et quia istud sanctuariū semel factum est, semel iussit Deus populo quòd offerret primitias has Exod. 25. c. Et ita populus fecit offerēdo omnia hęc quousque supereſſent Exod. 35. & 36. c. Postea verò non manserunt huiusmodi primitiæ sub aliqua necessitate, quia non suberat causa, ad quam offerrentur, nam qū templum Salomonis fuit postea cōstructum nō iussus est populus offerre primitias, sed Dauid parauit vniuersas impensas. 1. Parali. 22. cap. Et obtulit ipse postea, & omnes principes sponte multa donaria pro hac fabricatione, primo Paral. 29. & post hęc adhuc Salomon multa parauit ad ędificationem, secundo Parali. 2. c. & non coactus, est populus

pulus offerre primitias pro hoc, immo neque in prima fabricatione ſanctuarij ſub Moyſe fuit impoſita populo neceſſitas offerendi: ſed Deus admonuit eos vt offerrent, & tamen qui nollet non offerret. Sic dicitur Exod. 25. c. loquere filijs Iſrael, vt tollant in primitias ab omni homine, qui offert vltroneus accipietis eas, & ita populus ſponte obtulit Exod. 35. ſed egreſſa omnis multitudo filiorum Iſrael de conſpectu Moyſi obtulit mente promptiſſima, atque deuota primitias domino. Et tam promptè obtulerunt, quòd ſuperabundabant in offerendo, quouſque artifices dixerunt Moyſi, plus offert populus, quam neceſſarium eſt. Et tunc Moyſes præconis voce iuſſit, ne quis offerret amplius primitias has Exod. 36.

Et vocatæ fuerunt primitię iſtæ quia erant quędam dona ſeparata & electa de cęteris rebus eiuſdem modi, quas homines poſſidebant ad dandum ea Deo. Sic dicitur Exod. 25. cap. ſeparate apud vos primitias domino omnis voluntarius, & prompte offerat eas.

Circa tertias primitias, quæ erant de cibis, ſcilicet de cibis iam paratis ad eſum, ſiue eſſent cocta aut aſſata aut alterius modi, ſiue ſimpliciter panis, & vinū. Dicendum ꝙ iſtæ primitiæ manſerunt apud Iſraelitas in præcepto, vt poſtquam intrarēt in terram promiſſam darent eas Nume. 15. c. ſ. cum veneritis in terrā, quam dabo vobis, & comederitis de panibus regionis illius ſeparabitis primitias domino de cibis veſtris, ſicut de areis præmitias ſeparabitis: ita & de pulmentis dabitis primitiua domino. Et Ezech. 44. c. dicitur. primitiua ciborum veſtrorum dabitis ſacerdoti. Vocantur autem iſtę primitiæ a primo & electo. Nam antequam comederent cibos dabant partes illorum, & ob hoc vocantur primitiua, ideſt prima, vt dictum eſt, ſcilicet dabitis primitiua domino, & extendebatur hoc ad omnem cibum qualitercunque paratum, licet aliqui putabant, ꝙ ſolum de pane cocto, vt dicetur ſeq. q.

Circa quartas primitias, quæ erant de fructibus, dicendum ꝙ iſtæ ſunt, quæ magis propriè vocātur primitię. Et hoc quia de primis fructibus erant. Et dicendum ꝙ dabantur de omnibus, quę de terra naſcuntur, ſ. de frugibus vino oleo melle & fructibus, vt patet. 2. Para. 31. cap. ſcilicet obtulerunt primitias filij Iſrael frumenti, vini, & olei, mellis quoque, & omnium, quæ gignit humus.

Sed obijcietur, quia expreſſe Deus vetuit mel, & fermentum ſibi dari Leui. 23. ergo non erāt danda hęc. Dicendum, ꝙ etiam de his dabantur primitię: ſed erant quędam primitię, de quibus pars cremabatur domino in altari, & vocabatur ſacrificium Leui. 2. c. & reliquum de eis dabatur ſacerdotibus: aliæ verò erant, de quibus nihil ponebatur in ſacrificio domini, ſed tota cedebāt in iura ſacerdotum. De primis vt vinum, & oleum, & frumentum, quia de his aliquid cremabatur. De ſecundis vt erat mel & fermentum, aut fermentatum aliquid, & fructus arborum. Sic dicitur Leui. 2. c. omnis oblatio, quę offertur domino abſque fermento fiet, neque quidquam mellis aut fermenti adolebitur domino in ſacrificio, primitias tantū eorum offeretis & munera, ſuper altare verò non ponentur in odorem ſuauitatis.

De pecoribus autem an darentur primitię quidā dubitant, quia non ita exprimitur. Et ſolet dici, quòd ſolum de fructibus terræ dabatur. Sic dicitur. 2. Para. 31. c. frumenti vini, & olei & mellis, & omnium quæ gignit humus primitias obtulerunt, & ſimiliter Nume. 18. vbi ponitur præceptū de primitijs dandis non ponitur de pecoribus, ſ. omnem medullam vini olei, ac frumenti, & quidquid offerunt primitiarum tibi dedi: vniuerſę frugum primitię quas gignit humus, & domino deportātur, cedent in vſus tuos. Ergo de ſolis natis de terra ſoluebantur primitiæ, & non de animalibus.

Aliqui dicunt, ꝙ de animalibus ſoluebatur primitia, quia primogenitum pecoris offerebāt, & primogenitum hominis redimebant Nume. 18. c.

Dicendum, ꝙ verum eſt: ſed hoc non erat ius primitiarum, nam primitię erant minora iura quam decimæ, & tamen recipere omnia primogenita pecorum maius valde erat quam recipere decimā. Etiam quia primitię recipiebantur quolibet anno ſicut decimę, tamen primogenita pecorum non quolibet anno, quia ſemel tantum pecus parit primogenitum, maximè quia primitiæ, & decimæ dabantur ex una cauſa, ſ. propter fructus, quos Deus dabat abundanter hominibus, primogenita autem pecorum & hominum dabantur pro ſpeciali cauſa, ſ. pro liberatione eorum in Aegypto ab Angelo percutiente quando occidebat primogenita Aegyptiorum tam in hominibus quam in pecoribus, Exod. 13. & Nume. 3. c.

Dicendum autem, ꝙ etiam de pecoribus dabātur primitiæ in veteri teſtamento, & erat aliud quam datio primogenitorum, nam de ducentis arietibus dabatur vnus Ezech. 45. c. Et ſic etiam patet apud nos, nam primitię in nouo teſtamēto veniunt ex conſuetudine veteris teſtamenti ſicut & decimę, & tamen nunc de pecoribus dantur primitię, ut dicunt Doct. & glo. extra de decimis. c. decimam. ergo in ueteri teſtamento de pecoribus primitię dabantur.

Sed obijcietur, ꝙ primitiæ non erant iura aliqua debita Deo, aut ſacerdotibus, quia dabantur ſponte & nemo cogebatur: ergo non erant debitæ. Patet Exod. 25. loquere filijs Iſrael, vt tollant mihi primitias ab omni homine, qui offert eas vltroneus, accipietis eas. Quod autem debitum eſt, nō accipitur ab vltroneo, ſed exigitur ab inuito. vt extra de deci. cap. Parrochianos. cū decimę non ab homine, ſed a Deo ſint inſtitutæ rāquam debitum exigi poſſunt, & ideo compelluntur ad ſoluendum. eo. ti. ca. commiſſum, & compelluntur ſub diſtrictione excommunicationis. c. peruenit. & c. nuncios. ergo ita eſſet de primitijs ſi debitæ eſſent, ꝙ exigerentur ab inuitis. Iſē quia primitiæ dantur ex voto, ſed votum non eſt res neceſſitatis, ſed voluntatis, ideo non erant ex præcepto. Patet hoc Nume. 18. c. ſ. primitias autem, quas voueritis, & obtulerint filij Iſrael, tibi dedi & filijs & filiabus tuis iure perpetuo. Ergo non ſunt primitię ex præcepto.

Dicendum ꝙ primitiæ erant ex præcepto ſicut & decimę, & tenebantur homines non ſolum eas offerre, ſed & cito offerre, Exod. 22. & 23. c.

Item ſi non eſſent primitiæ ex præcepto & neceſſitate, non peccarent Iſraelitę non offerendo eas & dando, & tamen peccabant, Mala. 3. c. 1. Si affligit homo Deum, quia uos configitis me & dixiſtis, in quo confiximus te? in decimis, & primitijs vos maledicti eſtis, & me vos configitis gens tota. ſed configere Deū eſt offendere, ergo ſuper primitijs offendebant Iſraelitæ Deum, ſ. quia non offerebant eas, vel non quales decebat. Etiam quia nemo maledicitur niſi pro peccato, & graui quidem, & tamen Iſraelitę erāt maledicti ſuper primitiis, ergo peccabant circa eas, quod non poſſet eſſe niſi tenerētur ex debito ad eas. Ad primum in contrariū dicendum, ꝙ primitię non ex ſola uoluntate, ſed ex debito offerebantur, & poterant exigi, ſi non darentur. Sed dicendū, ꝙ illę primitię, de quib. arguitur, nō erant primitiæ a Deo impoſitæ, quæ ordinarie ſoluerentur, ſed fuerunt quędam primitię largè dictæ, quę ſemel tantum datæ ſunt ad

ad conſtructionem ſanctuarij, & non fuerunt impoſitæ populo ex neceſſitate, ſed exhortatus fuit Deus illos, vt ſponte darent. Quod illi fecerunt, vt dictum eſt ſupra. Secus autem de illis, quę vocantur propriè primitiæ, quia illæ ex neceſſitate fuerunt impoſitæ ſoluendæ & in onus perpetuum. Et hęc ſunt, de quibus dicitur Nume. 18 ꝙ dabantur ſacerdotibus in ſuſtentationem, & illæ ſunt, ad quarum ſimilitudinem manent noſtræ primitiæ.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ non dabantur primitiæ ex voto, ſed ex prȩcepto, & neceſſitate in veteri teſtamento. Et ad auctoritatem illam dicendum, ꝙ primitię propriè dictę ſunt quoddam ius, quod Deo reddebatur de primis fructibus, & erat impoſitum ab eo in ſuſtentationem ſacerdotum, & hæ primitiæ erant electę ex fructibus quaſi melius & præclarum, & iſtæ non dabantur ex voto, ſed ad ſimilitudinem harum omnia dona, quę Iſraelitæ eligebant de rebus ſuis, vt darent ea Deo ſponte, vocabantur primitiæ large propter illam rationē, ſcilicet quia de melioribus erant, & quia talia dona ſponte dantur, poterant dari ex voto. Ponit autem iſtos duos modos decimarum ſcriptura Num. 18. c. De primis patet, quia cum dicitur vniuerſę frugum primitiæ quas gignit humus, & domino deportantur, cedent in vſus tuos iſtę ſunt ex neceſſitate inquantum dicitur. Vniuerſæ frugum primitię, quæ domino deportantur, & non dicitur, vouentur, quaſi dicat illę debitę ſunt, & portantur ex neceſſitate, & illas Deus tradidit ſacerdotibus.

De ſecundis patet, cum dicitur, primitiæ quas vouerint & obtulerint filij Iſrael, in quo ponuntur duo quę ſignant puram liberalitatem, ſcilicet vouere, & offerre. Et manifeſtum eſt, quòd iſtę inter ſe diſtinguuntur: quia aliàs dicto vno ſuperuacuum erat alterum, ponuntur tamen ambo ſimul, ideo oportet intelligi, quòd Deus acceperit ibi diuerſimode primitias, vt dictum eſt. Et ſecundę non vocantur primitię niſi inquantum ſunt res electæ ſicut vocantur primitię de auro & argento, & purpura, & cæteris Exo. 25. & 36. & concordant cum primitijs propriè dictis, quia illę ſunt de partibus melioribus rei, ſicut dicitur Nume. 18. ſcilicet omnem medullam vini & olei ac frumenti, & quidquid offerūt primitiarum domino, tibi dedi. Sed medulla dicitur optimum rei, & ita ſignauit, ꝙ in primitijs de qualibet re datur optimū, ſiue de frumento, ſiue de pane quolibet, & vino, & oleo, & ob hanc ſimilitudinem quodlibet donum Deo datum quod multum de cæteris eligebatur poterat primitię appellari, & tales ſunt primitię, quæ vouentur, & ſponte dantur, ſi non ſunt illę, de quibus loquimur.

Quando dabantur iſtæ primitiæ, & quotiens in ueteri teſtamento. Quæſt. CCXII.

QVAERETVR quando dabantur iſtæ primitię & quotiens, & eſt ratio quærendi ad ſimilitudinem decimarum. Nam illę dabantur ex debito, & ſemel in anno, ita de primitijs eſt dubium, an ſæpe vel pluries darentur, & quotiens.

Dicendum ꝙ quatuor erant modi primitiarum, quæ poterant offerri Deo, vt oſtenſum eſt prȩcedenti. q. de illis tamen duo vltimi erant dati in ius perpetuum, ſ. primitiæ de fructibus, & de cibis.

De primo, ſcilicet de fructibus dicendum, quòd erant dandæ primitiæ quolibet anno, ſicut decimæ quia de nouis, & primis fructibus dantur primitiæ, ſed quilibet fructus ſemel in anno, eſt nouus, ergo ſemel in anno dantur primitię, vnde de frumento, & vino, & oleo, melle, & fructibus arborum quolibet anno dabantur primitię antequā darentur decimæ. De pecoribus quoque dabantur primitiæ, vt dictum præc. q. & dabantur quolibet anno, ideo dicendum, ꝙ ſicut decimę dabantur ſemel quolibet anno, ita & primitiæ de fructibus.

De primitijs autem ciborum aliud eſt. Nam quidam dicunt, quod dabantur primitiæ ſolum de panibus coctis. Et hoc quia dicitur Nume. 18. c. ſ. cum veneritis in terram, quam dabo vobis, & comederitis de panibus regionis illius ſeparabitis primitias domino. Propter quod dicunt ꝙ quandocunque in aliqua domo coquebantur panes, erant dandę inde aliquę primitiæ.

Sed dicendum ꝙ non ſtat, quia non dabantur panes ſolum in primitias, ſed de omnibus cibis, quæ parabantur ad eſum dabantur primitiæ, & volebat eas Deus dari. Et patet primò quia Nume. 18. dicitur. Separabitis domino primitias de cibis veſtris. Cibus autem non ſignificat ſolum panem, ſed quidquid ſumitur in ſuſtentationem humanam, ergo etiam de aliis erant dandæ primitiæ.

Secundo patet quia Ezech. 44. c. dicitur, & primitiua ciborum veſtrorum dabitis ſacerdoti. Ergo ibi ſignificatur, ꝙ de quolibet cibo id, quod primum erat, & melius dandum erat, vel dari poterat.

Tertiò patet & apertius, quia Nume. 15. c. dicitur. Sicut de areis primitias ſeparabitis, ita & de pulmentis dabitis primitiua domino: ſed pulmentū propriè ſignificat cibum compoſitum, & maximè in rebus coctis: nam pulmentū à pultibus dicitur, ergo etiam de cibis artificioſè paratis erant dandæ primitię. Et ſatis etiam apparet hoc in ſacrificijs, de quibus dicitur Leui. 2. quæ vocantur ſacrificia & primitiæ, & erant de craticula, & de Sartagine, & de clibano, unde lagana oleo lita, & collyride conſperſę oleo dabantur in primitias, quarū pars domino dabatur, & pars ſacerdotibus.

Quid pulmentū ſit.

Eſt ergo dicendum, ꝙ de omnibus cibis tam compoſitis, quam ſimplicibus dabantur primitię. Cum autem obijcitur, ꝙ de ſolis panibus dabantur. Dicendum ꝙ panis non accipitur in ſacra ſcriptura pro ſolo pane, ſed pro quolibet pertinente ad ſuſtentationem, vnde mel vocatur panis in ſcriptura, vt patet. ſ. Reg. 14. vbi Saul imprecatus eſt dicens; Maledictus vir, qui manducauerit panem vſque ad veſperum, Ionathas autem non guſtauit panem, ſed modicum de melle in ſummitate virgę, & ob hoc incurrit in iuramentum Saulis, & volebat eum occidere niſi populus eū eruiſſet, ergo apparet, ꝙ nomine panis etiam mel comprehendebatur, & a fortiori quęlibet alia, quę ad cibum magis pertinent. Etiam patet quia. 4. Reg. 6. c. dicitur. Appone panem, & aquam corā eis. Et ſequitur, ꝙ appoſita eſt ciborum magna præparatio. Ita ergo licet dicatur de panibus regionis debet intelligi de quibuſcunque cibis, quia talis eſt modus loquendi ſcripturę.

Panis pro quolibet cibo ſumitur in ſacra ſcriptu.

Cum autem quæritur, quando, & quotiens dabantur primitię de cibis, dicendum quòd licet præceptum eſſet de cibis dare primitias, tamen non erat determinatum tempus neque expediebat, nam cum iſta res eſſet, quę quotidie poterat dari ſi determinaretur tempus, ſcilicet ut ſępe daretur, grauarentur illi, qui erant aliquantulum pauperes, totiens dando, ſi autem limitaretur tempus ad raro dandum illi, qui erant potentes ad ſæpe dandum haberent occaſionem cuiuſdam tepiditatis, cum uiderent ſatis eſſe ſibi dare in termino legis, & ideo fuit conueniens, vt poneretur præceptum, quod erant ex-

Universidad de ... Biblioteca

exhortatiuum ad dandum primitias iſtas, & non poneretur limitatio temporis, vt ſic qui potentes agere erant, & deuoti incitarentur ad ſępius agendū quam lex aliàs pręceptura erat, & qui pauperes erant neque tam deuoti non peccarent, quaſi contemptores legis raro dando: ſed quòd quandocũque darent Iſraelitæ primitias iſtas bene agerent, & nunquam haberentur, vt transgreſſores præcepti, vnde non obligabātur dare primitias qualibet hebdomada neq; quolibet menſe, ſed quandocunque darent, dum tamen non deſiſterent a dando in contemptum, ſatisfaciebant legi.

Quare dabantur in veteri teſtamento Deo primitiæ.
Quæſt. CCXIII.

QVAERETVR quare dabantur in veteri teſtamento Deo primitiæ.

Dicendum, ꝙ multę cauſę erant ad hoc. Prima erat in recognitione beneficij ꝓ fructibus impenſis: Deus enim dat nobis omnia, quę habemus; neque poſſumus quicquam habere niſi ipſe dederit, vnde ea, quę ei damus ab ipſo accepimus. Sic dixit Dauid, quando offerebat Deo dona multa ad conſtructionem templi. 1. Para. 29. c. ſcilicet tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi. Fuit ergo conueniens, vt in recognitionem huius beneficij daremus Deo primum, quod eſt in ipſis fructibus. Et illę vocantur primitiæ.

Secunda cauſa erat in ſignum ſpecialis beneficij de introductione in terram promiſſionis, & liberatione ab hoſtibus, vnde quando quis offerebat primitias, faciebat quandam profeſſionem coram domino, vt dicitur Deuteto. 26. ca. ſcilicet tolles de cunctis frugibus tuis primitias in cartallo, pergeſque ad locum, quem dominus Deus tuus elegerit, accedesque ad ſacerdotem, & dices, profiteor hodie coram domino ꝙ ingreſſus ſum terram, pro qua iurauit patribus noſtris, vt daret eam nobis, ſuſcipiensque ſacerdos cartallum de manu eius, ponet ante altare, & loqueris in conſpectu domini Dei tui. Syrus perſequebatur patrem meum. Etiam ibi ponitur longa profeſſio de diuinis beneficijs, & concluditur, idcirco offero, nunc primitias frugum terræ, quam Dominus dedit mihi, & dimittes eas in conſpectu domini.

Cui dabantur primitiæ in veteri teſtamento.
Quæſt. CCXIIII.

QVAERETVR cui dabantur primitię in veteri teſtamento.

Dicendum, quòd accipiēdo largè Deo dabantur, quia ei offerebātur, & propter eum, & tamen ſi cedebant in ius alicuius perſonæ ei dicerentur dari, ſicut decimæ dabant Deo, & tamen cedebant in ius leuitarum, Nume. 18. c. ideo leuitis dicebantur dari, ea vero, quæ ita dabantur Deo, ꝙ cedebant in vſus ſanctuarij, vel cremabantur in altari dicebantur Deo dari. Circa primitias autem dicendū, ꝙ dupliciter accipiuntur. Vno modo propriè, & ita primitię de fructibus, & cibis ſunt primitię. Alię erant primitię largè, ideſt quęlibet dona ſpecialia, & electa, vt declaratum eſt ſup. Accipiendo primo modo ſubdiuiduntur, ſcilicet in primitias fructuum, & ciborum. De primitijs fructuum dicendum, quòd totaliter cedebant in ius ſacerdotum, & nihil de illis dabant in vſus ſanctuarij neque cremabatur quicquam in altari, vt ſicut decimæ totaliter dabantur leuitis: ita primitię totaliter ſacerdotibus. Sic dicitur Num. 18.

F c. omnem medullā olei, & vini, & frumenti, & quicquid offerunt primitiarum domino tibi dedi, vniuerſę frugum primitiæ, quas gignit humus, & domino deportantur cedent in vſus tuos, & loquitur Deus ad Aaron, & alios ſacerdotes.

De primitijs ciborum non eſt ita manifeſtum, ſed dicendum quòd maximè dandę erant ſacerdotibus. Sic dicitur Ezech. 44. c. Primitiua ciborum veſtrorū dabitis ſacerdoti, vt reponat benedictionem domui ſuæ. Et vbicunque de primitijs mētio fit de ſacerdotibus exprimitur, vel nulla perſona nominatur. Et tamen ſatis poteſt dici, quòd cum iſtæ primitię ciborum non eſſent aliquod ius determinatum, neque quantum ad quātitatem, neque ad tempus ſolutionis, G & ideo nullus habet ius exigendi eas magis reputabantur in modum eleemoſynę. Et quia leuitæ erāt pauperes & commendat eos ſępe Deus Iſraelitis, vt prouideant eis in cibo, & inuitent eos, Deut. 12. & 26. c. poterant eis dari, & ſic tam leuitis quam ſacerdotibus poterant dari, & dando vtriſque dicebantur dari Deo. Et iſta fortè videtur eſſe cauſa, quare cum Deus ſtatuit de primitijs ciborum non expreſſit quib. darentur Num. 15. ſcilicet cum veneritis in terrā, quam dabo vobis, & comederitis de panibus regionis illius ſeparabitis primitias domino de cibis veſtris. Et tamen dando tam Leuitis, quam ſacerdotibus dicebantur dari Deo, quia vtrique erant miniſtri Dei. Et certum eſt, quòd poterant dari leuitis. Nam dato, ꝙ H iſta eſſent iura ſacerdotalia, poſſent dari Leuitis, quia ſi eſſent iura iſta determinata tam ad quātitatē quam ad tempus, & aliquid de eis acciperent leuitę poſſent conqueri ſacerdotes quaſi ſua tollerentur, quia tamen nihil erat determinatum, neque in tempore, neque in quantitate, quicquid eis daretur ſufficiebat, & poterāt omnia alia dari leuitis. Dicendum tamen, ꝙ primitię ciborum directe debebantur ſacerdotibus, iuxta illud Ezech. 44 primitiua ciborum veſtrorum dabitis ſacerdoti.

Primiti ciborũ ci cedebāt i vete teſtã

Accipiendo autem primitias ſecundo modo, quę dicuntur large primitię, ideſt dona oblata domino, dicendum ꝙ de his ſi erant res pertinentes ad ſacrificium cremabatur aliquid in altari, & reliquum I cedebat in ius ſacerdotis.

De primo patet, vt ſi offerretur farina, vel oleum, vinum, aut huiuſmodi, de quolibet horum ponebatur aliquid in altari non per ſe, ſed cum farina, quæ ſimila dicitur. Et ita diſtinguitur Leui. 2. c. de ſacrificio, quod eſt primitiarum an ſit da craticula, vel de ſartagine, vel de clibano, & de quolibet eorum ponebatur ſolum vnus pugillus ſuper altare, & reliquum cedebat in ius ſacerdotum. Si autem animal ad immolandum, quis daret, potius dicebatur offerre aliquod genus ſacrificij, quā dare primitias, licet large ēt poterant vocari primitiæ. De ſecundo patet vt ſi offerret quis mel, aut panē fermētatum, nam dicitur Leui. 2. c. ꝙ iſta ſuſcipienda erant à ſacerdote in K primitias, ſed nihil de eis ponebatur ſuper altare ad adolendum domino. Sic ēt ſi offerret pecuniā, aut veſtē, aut fructus arborū, & ſimilia, quę non poterāt ſacrificari, cedebant in ius ſacerdotum. Num. 5. & 18. c. Et ita apparet, ꝙ de primitijs proprie dictis Deus nullā partem habebat, ſed totę cedebant ſacerdotibus. De primitijs large dictis habebat Deus partem quādam. Sed fallit regula hæc in qbuſdā, quę proprie vocātur primitię, & erat ex pręcepto, & dabatur pars Deo ad cremandum in altari, & ſunt panes, primitiarum, & manipulus ſpicarū, Leu. 23. c. Nam iubebatur, ꝙ in feſto azymorum quando incipiebant maturari fruges in terra Chanaan, ferrentur manipuli ſpicarum, & illos vocat Deus primitias meſſis, & eleuatur vnus coram domino, & aliquid de illo cremabatur in ſacrificium: cætera cedebāt ſacerdotibus. Similiter poſt ſeptem hebdomadas ab illo die. i. in die Pentecoſtes offerebantur duo panes, qui vocabantur panes primitiarum. Et tamen de illis nihil cremabatur ſuper altare, ſed cedebant in vſum ſacerdotum, eo ꝙ erant fermentati. eo. c. & de fermētato nihil ponebatur ſuper altare, Leui. 2. c. Manipulus tamen ſpicarum propriè dicebatur primitiarum, quoniam ante oblationem & eleuationem eius non licebat quid quam guſtare ex ſegete. i. neque pultes, neque panem, neque polentam Leui. 23. c.

Sed objicetur, ꝙ primitię dabantur laicis: nam dicitur. 4. Reg. 4. ca. quod vir quidam attulit ad virum Dei, ideſt Eliſęum panes primitiarum, ille tamē non erat ſacerdos, neque dabat ei vt ſacerdoti: quia non offerebat in templo.

Dicendum, ꝙ primitiæ ſolis ſacerdotibus dabantur, vel ſaltem non laicis. Quando autem dicitur de panibus primitiarum non eſt intelligendum, ꝙ erant primitię aliquæ, quas daret Eliſæo, nam aut eſſent primitiæ propriè aut large dictę. Si proprie non dabantur in panibus confectis, ſed in grano vino, & oleo, vt colligitur Num. 18. Et ita populus ſemper conſueuit dare primitias. 2. Paralipo. 31. ca. nunc verò panes portabantur. Si autem eſſent primitiæ large, oportebat eas offerri ſacerdoti in ſanctuario, & tunc adolebatur pars & reliqua cedebat ſacerdoti, ſi erat tale, ꝙ licebat in altari adoleri, & tamen nunc non fuerunt hæc oblata in templo, ſed delata Eliſæo; ergo etiam non erant primitię large dictę, neq; ſcriptura vocat eas primitias: nam non dicit, quòd attulit primitias, ſed panes primitiarum, & vocantut panes primitiarum, ideſt panes de primis, quia erat tunc primū frumentum, ideo panes primi erant. Et hoc colligitur, quia dicitur. eo. c. attulit panes primitiarum, & triginta panes hordeaceos, & frumentum nouum in pera ſua. Et ita innuit, quòd de panibus tritici paucos hēre potuit. ſed de panibus hordei attulit triginta, & cum dicatur quòd portabat frumentum nouum in pera ſignificatur, ꝙ illi panes primitiarum erant de illo frumento nouo, & tali modo cuilibet licebat comedere panes primitiarum, quia non erant primitiæ.

Quantum dabatur nomine primitiarum in ueteri teſtamento.
Quæſt. CCXV.

QVAERETVR quantum dabatur nomine primitiarum.

Dicendum, quòd aut accipitur de largè dictis, aut de propriè dictis. Si primo modo nō erat neque eſſe poterat aliqua menſura ſignata, quia illæ primitię erant dona ſponte data, & in ſpontaneis ſola voluntas eſt menſura.

Si accipiantur primitiæ proprie: aut ſunt primitiæ de cibis, aut de fructibus. Si de cibis ſolet dici, quòd non erat menſura. Et verum eſt, quia neque quātum ad tempus ſoluendi, neque quantum ad menſuram erat aliqua determinatio, ſed ſatis eſt, quòd darent de cibis ſuis, quando vellent, & quātum vellent: immo non poterat in hoc aliqua mēſura conuenienter poni. Quantum ad primitias de fructibus poterat melius poni menſura, ſicut & tempus erat determinatum, ſcilicet quòd quolibet anno ſoluerentur, & ſemel ſicut decimę. ſupra:

Sed aliqui dicunt, ꝙ non erat poſita menſura aliqua, ſed quidam dabant plus, alij minus pro arbitrio ſuo. Sed dicendum, quòd neque iſtud eſt totaliter verum, fuerunt enim primitiæ impoſitę ſoluendæ Iu-

A dęis, ſed non fuit determinata menſura, vt daretur locus liberalitatis eis, qui boni animi eſſent, quia tamen erat quoddam ius, quod ex neceſſitate reddendum erat, ne eſſet controuerſia inter ſacerdotes, & populum magiſtri, ideſt doctores legis diffinierunt limitandam eſſe primitiam inter ſexaginta & quadraginta, ideſt qui minus dabat daret de ſexaginta vnum. Qui verò plus de quadraginta vnum. Et ita obſeruabatur, & tamen poſtea cum auaritia ſacerdotum creſceret & vellent cogere populum ad plus dandum, diffiniuit Deus per Ezechielem prophetam Ezech. 45. cap. & ponitur, quòd quantum ad meſſes, & vinum & oleum, & cętera, quæ menſurantur ſiue B liquida ſiue arida ſint, detur vnū de ſexaginta. De pecoribus autem de ducentis vnum, cum dicitur. Hæc ſunt primitię, quas tolletis ſextam partem ephi de coro frumenti, menſura quoque olei batus, & arietem vnum de grege ducentorum, ideſt de vno coro frumenti dabitur ſexta pars ephi, quę eſt ſexaginta de vno & ſexta pars bati. De coro eſt tantundem. Pro quo ſciendum, quòd vt dicitur. eo. cap. 45. corus erat maxima menſura apud Iudæos & erat tam pro rebus liquidis quam aridis. Erant duæ menſurę minores, ſcilicet batus & ephi, quę erant omnino æquales, ſed batus erat pro liquidis, ephi pro aridis, erat autem ephi decima pars cori, & batus decima pars C cori. Et accipiendo ſextam partem bati de vno coro olei accipimus ſexageſimam partem, & tantum iubebat Deus dari in primitijs tam in rebus liquidis, quam aridis, in pecoribus autem iuſſit vnum de ducentis.

Et ratio eſt, quia de pecoribus multa iura ſoluebātur ſacerdotibus, ſcilicet omnia primogenita, Num. 18. cap. Deinde omnia ſacrificia cuiuſcunque generis, quia aliquę partes eorum pertinebant ad ſacerdotem. De frugibus pauca iura, & obuentiones pertinebant ad ſacerdotes, ideo non debuit dari vnum pecus de ſexaginta, ſicut vna menſura frugum de ſexaginta. Et ſic ex tēpore Ezechielis prophetæ manſit determinata apud Iudæos menſura primitiarum ſicut menſura decimarum, ideſt de ſexaginta vnum D in fructibus, & de ducentis pecoribus vnum. Hęc manifeſtat Hieronym. ſuper Ezechie. & habetur. extra de deci. c. decimam, ſcilicet at vero primitiæ quas de frugibus offerebant, non erant ſpeciali nomine diffinitæ, ſed offerentium arbitrio derelictæ, traditionem quoque accepimus Hebręorum non lege præceptum, ſed arbitrio magiſtrorum inolitam, quòd qui plurimum quadrageſimam partem dabant ſacerdotibus, qui minimum ſexageſimam inter quadraginta, & ſexaginta licebat quodcunque voluiſſent offerre. Quod igitur in Pentateucho dubium derelictum, eſt hic ſpecialiter diffinitum, eſt propter ſacerdotum auaritiam, ne amplius à populo exigant in primitijs deferendis. Et dicitur hic E diffinitum eſt, ideſt Ezechie. quadrageſimoquinto, cap. vbi ponitur, quòd in primitijs dabitur in ſexta pars ephi de vno coro, quod eſt dare ſexaginta de vno. Et non fuerat hoc diffinitum in Pentateucho, ideſt in libris Moyſi Nume. 18. vbi poſitum fuerat præceptum de primitijs ſoluendis, & non fuerat determinata aliqua quantitas.

An nunc in nouo teſtamento ſint debitæ primitiæ.
Quæſt. CCXVI.

QVAERETVR nunc circa primitias in nouo teſtamento, & primo, an nunc ſint debitæ primitię.

Aliqui volunt eas debitas, quoniam de iure diuino debitę sunt: cuius obligatio manet semper. Et ista positio satis concordat intentioni plurimorum iuristarum, qui volunt decimas esse nũc de iure diuino, eo q̃ Deus statuit illas, & tũc ẽt primitiæ sunt de iure diuino, eo q̃ Deus statuit illas. Vtrasq; Deus statuit Nume. 18. c. Et tamen etiam decimę non sunt de iure diuino nũc. Vnde necesse est, q̃ primitiæ nunc, aut nullo iure debeantur, aut debebuntur iure canonico.

Ex quo aliqui dicunt, primitias non esse nunc debitas, quia ecclesia non statuit illas dandas. Nam de decimis plurima statuta sunt, vt patet per totum. extra de decimis, sed de solutione primitiarum nihil ibi habetur.

Dicendum, quòd etiam nũc sunt primitię ex præcepto dandæ non quidem ex iure diuino, sed ex canonico. Sic patet ex mandato Alexandri papę. 32. di. c. præter hęc, scilicet præcipimus, vt decimę & primitię seu oblationes vinorum & mortuorum fideliter reddantur ecclesijs à laicis, vt ipsę in dispositione episcoporum sint. Vnde non solũ sunt debitæ sed etiam exigi possunt, & non soluentes per censuram ecclesiasticam compelli. eo. c. cum dicitur quas, idest primitias, qui retinuerint à sanctę ecclesię communione separentur. Et idem patet. 16. q. 7. c. decimas. Et est dictum Gregorij, scilicet oportet autem cõgruentius nos decimas & primitias, quas de iure sacerdotum esse sancimus, ab omni populo accipere, quas fideles Domino præcipiente offerunt.

Dicendum tamen quòd in iure canonico non fit tanta mentio de primitijs, sicut de decimis, eo quòd decimæ multas difficultates habent, & maiora iura sunt.

Aliqui autem dicunt, quòd primitiæ sint debitæ nunc, & iura non faciunt magnã mentionem de eis, eo q̃ intelligũtur nomine decimarum personalium. Sed dicendum quòd non stat. Primò quia iura distinguunt vbique primitias a decimis. 32. dist. cap. præter hoc. 2. 16. q. 1. cap. reuertimini. 2. 16. quæst. septima, cap. decimas. Et etiam in rubro extra de decimis distinguuntur, quia dicitur ibi de decimis primitijs, & oblationibus.

Secundò patet, quia nullo modo possunt includi primitiæ sub decimis personalibus: nam decimę personales debentur intuitu personæ, primitiæ autẽ debentur de solis fructibus, & ratione prędiorum, ideo nullo modo pertinent ad decimas psonales, sed magis pertinent ad prędiales, si ad decimas deduci debe rent, & tñ non pertinent ad decimas, quia sunt quędã distincta iura ab illis, & ius de eis expressam mentionem facit, licet non tantam quantam de decimis.

Sed adhuc aliqui obiiciunt circa præcedentia, s. q̃ debeantur primitiæ de iure diuino vt patet. 16. q. 1. c. reuertimini. vbi Hier. inducit mandatum domini per Mala. super decimis & primitijs soluendis, & tamen quidquid soluitur, quia Deus mandauit illud per Mala. est debitum de iure diuino, ergo sunt debitæ de iure diuino.

Secundò patet quia hoc Greg. planius asserit. 16. q. 7. c. decimas. i. oportet decimas, & primitias ab omni populo accipere, quas fideles domino præcipiẽte offerunt, iuxta illud vaticinium Malachię. Inferte omnem decimam &c. vbi tam de decimis quam primitijs expressum est, si ergo nunc a fidelibus primitię offeruntur, quia mandauit illud Dominus per Malachiam, ergo nunc sunt de iure diuino.

Dicendum, q̃ solũ sunt de iure humano canonico quia mandata de decimis primitijs, & alijs cæremonialibus non manent nunc, sed expirauerunt omnia cum veteri testamẽto, alioquin maneret circũcisio, & abstinentia a cibis, & obseruantia festorum & tota legalis impositio. Quod falsum est, sed ecclesia vidẽs quędam illorum conuenientia esse nobis iterũ instituit illa obseruari, & iam nunc non habent auctoritatem inquãtum à Deo instituta fuerũt in veteri testamento, sed inquã ũ de nouo ecclesia illa instituit. Sic etiam omnia iudicialia veteris testamenti cessauerunt, sed quia quædam leges illarum vtiles sunt conuenientes statui nostro, canonizauit ecclesia aliquas illarum. Sic patet extra, de adulter. & extra, de furtis, & magis. extra, de iniurijs & dam. da vbi multę leges Exo. ponuntur. Sic autem factum est de deci. & primitijs, nam illę institutæ fuerunt a domino in veteri testamento Num. 18. postea per prophetas sæpe annunciata sunt, vt Mala. 3. c. quia tamen cessauit vetus testamentum, cessauerunt omnes istę institutiones eius, quas Deus fecerat, & iam ex illo capite nullam vim habent. Quod manifestius patet, quia decimę & primitię statutæ fuerunt à Deo in veteri testamẽto, vt darentur leuitis & sacerdotibus, Num. 18. c. & tamen cessauit totus status ille sacerdotalis, & leuiticus ita, vt in æternum nũquam rediturus sit. Ergo necesse est, vt pariter iura eorum, & leges, quæ de eorũ administrationibus & iurib. erant, penitus cessarent. Et istud est argumẽtum efficax ad ostendendum, q̃ lex vetus iam cessauerit, quod argumẽtum inducit Apostolus ad Heb. 7. c. s. trãslato sacerdotio necesse est, vt legis translatio fiat. Et idem extra de constitutionib. ca. translato, sed erant primitiæ & decimæ iura a Deo instituta pro illis sacerdotibus & leuitis, ergo penitus cessauit institutio illa. Et sic non possunt esse de iure diuino, nisi Deus iterum statuerit illa dari sacerdotibus nostris, quod non factum est, sed ecclesia solum illud fecit, ergo non sunt nunc ista debita de iure diuino, sed de iure canonico. Cum autem aliqui dicunt debita esse de iure diuino debet intelligi sic, non q̃ nunc debeantur ex institutione iuris diuini, sed ex iure canonico, fuerunt tamen olim debita de iure diuino, & ecclesia ideo mota fuit ad illud statuendũ, quia olim sic statutum erat. Et fortè ecclesia non statuisset nisi ab antiquo sic inuenisset statutum, confert autem multum illa diuina institutio ad institutionem, quam facit ecclesia. Nam apparet, q̃ non est iniusta cum olim sic statutũ fuerit à Deo, q̃ nihil iniustum statuit. Et sic debet intelligi extra de decimis. c. Parrochianos. s. cum decimę non ab homine, sed à Deo institutæ tanquam debitum exigi possunt. s. quãtum ad primam institutionem sunt à Deo, sed quantum quę nunc durat nõ sunt institutæ à Deo, sed ab ecclesia, sed quia à Deo primo fuerunt apparet, q̃ ecclesia non grauauit sic statuẽdo, & ideo securè possunt exigi tanquam debitum.

Decimæ sunt a Deo institutæ.

Ad primum. i. ad. c. reuertimini. dicendum q̃ non obstat, quia illa sunt verba Hier. exponẽtis Malachiã, & ideo non dicit quid nũc debitum sit, sed quid erat debitũ, quando Malachias illud dixit, & quid signent verba Malachię, cõpilator autem decreti introduxit illa verba Hier. inquantũ tãgitur in eis de decimis & primitijs, quæ iam ex alio iure debitæ erant in nouo testamento, & faciunt bene ad propositũ, tamen nõ est sensus, q̃ illo iure debitæ sint decimæ & primitię.

Ad secundum dicendum q̃ Greg. non innuit primitias, aut decimas esse nunc debitas de iure diuino, sed de iure canonico. cum ait in. c. decimas. Decimas quas in vsum pietatis cõcessas esse canonica demonstrat auctoritas. Et ita non dixit ex diuina auctoritate concessas, vel ex illa hoc patere; sed ex canonica. Etiam quia dicitur co. c. oportet autem congruẽtius decimas & primitias, quas iure sacerdotum esse sancimus ab oi populo accipere. Et nõ dixit, q̃ Deus vel diuina

diuina auctoritas sanxit esse sacerdotum, sed sancimus, quasi hæc auctoritate sedis apostolicæ pertineant nunc decimę ad sacerdotes, & non ex mandato Dei. Cum autem dicitur ibidem. Quas fideles Domino præcipiente offerunt non est sensus, quòd ex vigore illius præcepti nunc fideles offerant decimas, & primitias, sed quòd illud mandatum Dei, & similia fuerunt occasio Ecclesiæ ad statuendum, quòd sacerdotibus nostris decimæ, & primitiæ darentur.

Qui teneantur dare primitias in nouo testamento, Quæst. CCXVII.

QVAERETVR qui teneantur dare primitias, Dicendum, quòd nõ est dubium quin omnes laici teneantur ad primitias. Sic patet 32. distin. cap. præter hęc, scilicet, decimæ, & primitię seu oblationes vinorum, & mortuorum fideliter ecclesijs Dei reddantur a laicis. Sic etiam dicit. 16. q. 7. cap. decimas, sed oportet nos congruentius decimas, & primitias ab omni populo accipere, sed nomine populi soli laici solent intelligi, & non viri ecclesiastici, ergo soli laici videntur ad hoc teneri.

Sed dicendum, quòd de laicis quin teneantur non est dubium. Et tamen an clerici teneantur, est dubium, quia etiam ipsi decimas soluunt, vt ostensum est supra.

Circa quod considerandum, quòd aut clerici habent sola bona beneficij, aut aliqua alia. Si sola bona Ecclesię non tenentur dare primitias de illis, sicut neque tenentur dare decimas. extra, de deci. capitu. nouum, & ostensum est supra: nam bona de dote ecclesię libera sunt ab onere decimarum, & qualibet alia solutione facienda Ecclesię.

Si autem habet bona patrimonialia siue quomodocunque prophana, putant aliqui, quòd teneatur clericus dare primitias, quia quantum ad illa bona reputatur laicus, & primitiæ non sunt onus personale, sed reale. Sic enim de illis dat clericus decimas, vt ostensum est supra, & non est in his exemptus.

Dicendum autem, quòd si primitiæ essent pure onera realia, & soluerentur determinate secundum quantitatem fructuum sicut in veteri testamento, scilicet, vnum de sexaginta, teneretur dare clericus primitias secundum quantitatem fructuum, quos colligeret de agris prophanis, & de agris ecclesiæ nihil daret, & tamen nunc non est mensura determinata circa primitias, sed statur consuetudini, & soluitur aliquid modicum pro omnibus fructibus alicuius, quod si solueretur a clerico, non videretur an solueret de fructibus bonorum profanorum an de bonis Ecclesiasticis: ideo non videtur, quòd teneatur clericus.

Secundo patet, & efficacius, quia cum soluere sit quoddam onus, & sit odiosum, & odia sint restringenda, non erunt obligati illi, qui non ex primuntur, & tamen in solutione primitiarum fit mentio de laicis 32. distin. cap. præter hęc, & 16. q. 7. cap. decimas, ergo videtur, quod soli laici teneantur, & non clerici. Et hoc verum videtur, nisi consuetudo aliud haberet, quæ in his habet magnam auctoritatem.

Cum autem obijcitur de decimis, quas soluunt clerici de bonis prophanis. Dicendum, quod non est simile, quia primitię nunc non soluuntur secundum consuetudinem sigillatim de agris quibuslibet cum nõ debeatur determinata mensura, sed de omnibus, vel pro omnibus datur aliquid, ita vt nõ videatur distinctè pro quo agro datur, vnde sic non videretur, an clericus solueret primitias de agro ecclesię, vel de prophano, cum iste modus magis videatur esse oneris personalis quàm prędialis, vel realis.

An religiosi non priuilegati teneantur dare primitias de fructibus suis. Quæst. CCXVIII.

QVAERETVR an religiosi non priuilegiati teneantur dare primitias de fructibus suis.

Aliquis dicet frustra hoc quæri, quia ex præcedentibus apparet non teneri eos, cum clerici sint liberi.

Dicendum, quòd non sequitur, quia clerici regulariter sunt exempti, vel non obligati ad decimas nisi quantum ad bona profana, in quibus iudicantur laici religiosi. Si tamen quantum ad omnia bona eorum, quæ sunt ipsius monasterij, vel ordinis, sunt obligati regulariter ad decimas nisi expresse sint in aliquo priuilegiati. Et quia super primitijs non constat eos priuilegiatos, dubium erit, an ad eas sint obligati.

Sed circa hoc dicendum, quòd cum primitiæ minoris oneris sint quàm decimæ, & minus reales, qui liber est a solutione decimarum siue ipso iure siue ex priuilegio, liber erit ab onere primitiarum. Ex quo sequitur, quòd Cisterci. Templarij, & Hospitalarij non teneantur ad primitias, cum isti non teneantur decimas soluere de laboribus suis, idest, de terris suis, quas proprijs manibus, vel sumptibus colũt. extra, de decimis cap. ex parte. De terris autem, quas alij locant in pensionem non soluunt ipsi, sed illi, quibus tradunt eas primitias de alijs religiosis, quia non habent priuilegium decimarum nisi super noualia, & nutrimentis animalium, & hortis eo. cap. ex parte manet dubium.

Sed videtur dicendum, quòd nulli religiosi teneãtur ad primitias. Primo quia 32. distin. cap. præter hęc, & 16. q. 7. cap. decimas vbi de primitiarum solutione agitur dicitur, quòd a laicis sunt primitię exigendæ, & tamen religiosi non sunt laici, sed clerici, & gaudent priuilegio clericali quantum ad canonẽ siquis suadente, ergo non tenebuntur ad primitias.

Secundo quia consuetudo facit pro eis, quę in his tribuit ius, scilicet, quia primitię non consueuerunt solui. Tertio patet, quia quando religiosi exemptionem volunt ab oneribus, quibus tenentur Ecclesijs petunt hoc quantum ad decimas solas, non autem quantũ ad primitias, ergo videtur, quòd non teneantur ad primitias.

Quarto quia sępe Ecclesię parrochiales ponunt querelas aduersus religiosos, quia fraudant eas iuribus suis, vt patet extra de decimis cap. ex multiplici, & cap. commissum, & cap. dilecti, & cap. suggestum, & cap. licet, & in multis, & tamen in nullo horum dicunt de primitijs, & in omnibus dicũt de decimis, ergo videtur, quòd ad primitias non teneantur religiosi, neque fuerunt in possessione soluendi eas, & ob hoc Ecclesiæ non putant se grauatas, licet non soluantur eis. Et sic non proponunt querelam sicut de decimis, ad quas tenentur.

Cui dandæ sunt primitiæ. Quæst. CCXIX.

QVAERETVR cui dandę sunt primitię.

Dicendum, quòd sacerdotibus, & hoc patet, quia clerici instituerunt nunc primitias ad similitudinem primitiarum veteris testamenti, ibi autem Deus iussit illas dari sacerdotibus sicut decimas Leuitis Num. 18. ca. ideo & nunc debuerunt dari sacerdotibus, idest, ministris Ecclesię.

Sed

Sed dicendum, quòd non omnibus ſacerdotibus. Nam religioſis non dantur, quia religioſi nulla iura a populo recipiunt, ſed potius ſoluunt. extra de decimis cap. ex multiplici, & cap. commiſſum. Niſi, ſuper his ſint priuilegiati eo. tit. cap. dilecti, & cap. ex parte tua. Quod verũ eſt, niſi monachi populum habeant, quia tunc ab illo tam decimas quàm primitias, & oblationes, & omnia iura percipiunt, quia parrochiã habent. Sed dato, quòd clericis ſecularibus dentur, an dabuntur Eccleſię, in qua quis audit diuina, vel in qua fundi ſiti ſint?

Dicendum, quòd ſi ſoluerentur nunc primitiæ, vt in veteri teſtamento, vt de ſxaginta vnum, quæ erat menſura determinata Ezechi. 45. eſſet quilibet ager primitialis, ſicut eſt decimalis, quia de quolibet deberetur certa pars primitiarum ſecundum quantitatem fructuum, & tamen non debentur primitiæ ſic, ſed ſecundum conſuetudinem, vt dicetur ſequenti q. Ideo nõ videtur per ſe quilibet ager obligatus, ſed potius perſona ad ſoluendum hoc de agris, ſed illa, quæ ſunt perſonalia onera, vel quaſi pertinent ad eccleſiam, in qua audit diuina ſoluens: ideo illi dabuntur, & non Eccleſiæ in cuius territorio ſunt fundi. Sic innuitur 16. q. 1. cap. doctos, & cap. moderamine, vbi dicũntur primitię dari pro ſeruitio altaris. Siquis tamen contendat primitias debere dari Eccleſię, in cuius parrochia ſunt fundi non reſiſtimus, maxime ſi conſuetudine fulciatur, quæ in hoc prębet magnũ ius, & tamen communius tenetur, quòd dentur eccleſiæ parrochiali, ideſt, in qua audiuntur diuina, quę eſt parrochia ſoluentis. Sic tenent Rai. & Hoſtien. in ſumma de decimis titu. dicentes parrochiali eccleſię dandas primitias per allegata iura.

Quantum ſoluendum eſt nomine primitiarum.
Quæſt. CCXX.

QVAERETVR quantum ſoluendum eſt nomine primitiarum.

Dicendum, quòd de hoc apud doctores iuriſtas non eſt eadem poſitio. Et ratio eſt, quia iura canonica non taxauerunt, & etiam in veteri teſtamento non fuit diffinitum: nam iuxta poſitionem communiorem eorum, cum credant tam decimas quàm primitias eſſe de iure diuino, eo quòd prębeptæ fuerunt a Deo in veteri teſtamento, ſi ibi inuenirent taxationem illam dicerent tenendam, ſicut circa decimas, quia decima pars fructuum ibi fuit impoſita, dicunt illam debere ſeruari a nobis, non inueniunt tamen diffinitionem iuxta dictum Hierony. & habetur extra de deci. cap. decimam, ſcilicet, quòd circa primitias nihil fuit diffinitum a Moyſe in Pentateucho, & ideo tenebatur doctrina magiſtrorum, quòd qui plus ſolueret de quadraginta, qui minus ſolueret de ſexaginta, & inter quadraginta, & ſexaginta erat ſolutio. Et hoc tenendum putant circa ſolutionem noſtram in frugibus, & vino, & oleo, & melle, & generaliter in omni fructu præter animalia. De animalibus non erat idem, & dixerunt quidam, vt Hugu. quòd erat dandum primogenitum, vt videtur dici extra de voto, & vo. re. c. magnæ, ſed eidẽ Hugu. viſum eſt hoc valde graue eſſe, vt ſiquis tria ſolum, vel quatuor capita haberet, ideo dixit quidam vnum deducentis, & ſi tot capita non habeat dabit proportionaliter eſtimationem. Sed Ioan. & Lau. dixerunt de cẽtum capitibus dandum eſſe vnũ Gofre. tamen, & Rai. dixerunt in hoc ad conſuetudinem recurrendum, de his Hoſt. in ſumma tit. de deci. in fi.

Dicendum tamen, quòd in his præſupponitur aliquis error. Primus eſt, quòd non inueniatur determinatum quantum ſolueretur pro primitijs in veteri teſtamento. Secundus eſt, quòd ſi illa determinatio inueniretur ſequeremur illam.

De primo patet, quòd certum erat in veteri teſtamento quantum determinate daretur in primitijs, quia de rebus menſurabilibus aridis, & liquidis dabatur ſexageſima, ideſt, de ſexaginta prębiſe vnum. In pecoribus autem de ducentis dabatur vnũ, Ezechie. 45. cap. Et hoc dicit Hierony. ſuper Ezechielem cuius auctoritas allegatur extra de deci. cap. decimam, ſcilicet, quòd in Pentateucho tempore Moyſi præceptæ fuerunt primitię, ſed non diffinitę: ideo arbitrio magiſtrorum ſoluebatur inter quadraginta, & ſexaginta, ſed poſtea, ne ſacerdotes per auaritiam aliquid plus exigerent, taxauit Deus per Ezechielem, ideſt, ſexageſimam, & ducenteſimam.

De ſecundo apparet, quia dato, quòd in veteri teſtamento eſſet determinata taxatio primitiarum, nõ oportebat illam tenere in nouo teſtamento, Et ratio eſt, quia ſicut decimæ, & primitię, non ideo ſoluuntur in nouo teſtamento, quia erant impoſitę in veteri, ſed quia poſtea eccleſia ſtatuit, ita dato, quòd taxationes aliquæ ibi factę eſſent, non ideo tenendæ erant in nouo teſtamento.

Quod autem de primitijs animalium dicebatur dandum primogenitum non eſt verum, quia primogenita omnia pecorum debebantur ſacerdotibus ex alio iure. Nam cuiuslibet pecoris dabatur primogenitum, & hominis primogenitus redimebatur, & vltra hoc dabantur primitiæ, de animalibus. Nume. 18. cap. quod etiam dicebat Hugui. durum eſſe dari primogenitum ſiquis non haberet niſi vnum, duo, vel tria capita nihil facit, quoniam certum eſt, quòd etiam ſi nõ haberet quis niſi ipſum primogenitum, dare debebat illud: Exo. 13. & Num. 18. cap. ſed non dabat in primitias. Cum autem dicunt dari centeſimum, nullam cauſam habent neque in nouo neque in veteri teſtamento.

Dicendum, ergo circa hoc, quòd cum primitiæ non ſoluantur nunc, ex eo quod fuerunt inſtitutæ in veteri teſtamento, ſed ex eo quod ab eccleſia poſtea introductę ſunt, non eſt curandum de quantitate earum in veteri lege, etiam ſi ſit certa. Nam planum eſt, quòd poſt tempora Ezechielis prophętę ſemper dabatur in fructibus terrę ſexageſima pars, & in animalibus ducenteſima: Ezechi. 45. cap. Et tamẽ, quia Eccleſia non diffiniuit hanc quantitatem, non tenemur ſequi hanc, ſed eam, quam illa diffiniret, nullã autem diffiniuit: ideo ſtandum eſt conſuetudini. Vnde dicendum, quòd ſuper primitiarum quantitate, aut conſtat de conſuetudine alicuius Eccleſiæ, aut non. Si conſtat illa eſt tenenda, & relinquitur totum conſuetudini ſecundum Goffre. & Rai. & bene dicunt. Aut non conſtat de conſuetudine Eccleſiæ: vtpote quia non eſt aliqua certa conſuetudo Eccleſiæ illius, & tunc recurrendum eſt ad conſuetudines vicinarum Eccleſiarum extra de conſuetudine cap. cum olim. & extra de ſepultu. cap. certificari. Et hoc verum eſt, quando vicinarum Eccleſiarum eſt vna conſuetudo. Si autem diuerſarum eccleſiarum vicinarum ſunt diuerſę conſuetudines illa tenenda eſt, quæ magis tendit ad mediocritatem 10. quæſt. 2. ca. hoc ius, vel tenendam eſſe eam, quę minus dat. arg. ff. de lega. in l. 3. Et hoc verum putant Goffre. & Rai. ſi eccleſia non egeat, & tamen ſi miniſtri non poſſunt ſuſtentari, credunt tenendam eſſe conſuetudinem illam, quæ plus dat, vel ſaltem eam, quæ tenet medium 10. quæſt. 2. capitu. hoc ius. Hæc vera ſunt.

Sed

Sed dicit Hoſtien. & Henri. extra de deci. capitu. 1. quòd iſta varietas conſuetudinis attendenda eſt inter quadraginta, & ſexaginta, & idem tenet beatus Tho. Secunda ſecundæ.

Dicendũ tamen, quòd hoc nõ ſtat, quia innuunt, quòd non valet conſuetudo, ſi tenet, quòd minus ſoluatur quàm ſexageſima, in quo imitari volũt traditionem illam Hebręorum, quam ponit Hierony. & habetur extra de deci. cap. 1. Et patet primo, quia ſi aliqua menſura teneretur de eis, quæ ſeruabantur in veteri teſtamento, maxime teneretur illa, quæ expreſſa erat in ſacra ſcriptura, & tamen expreſſa erat ſexageſima, & ducenteſima Ezechi. 45. cap. ergo illa prębiſe tenenda eſſet, & non aliqua conſuetudo ad plus, vel minus.

Secundo quia neque taxatio facta in ſacra ſcriptura veteris teſtamẽti, neque interpretatio aliqua magiſtrorum a fortiori debebat in hoc teneri cum non ſoluantur nunc primitiæ, quia ibi ſtatuta fuerunt, ſed quia poſtea de nouo introductæ ſunt, ſed Eccleſia nihil taxauit, ergo non eſt obligatio ad ſoluendum niſi quantum conſuetudo habet, quę eſt lex cum deficit lex. Et ſic dicit Inno. & bene, quòd cum nõ inueniatur in iure expreſſa quantitas primitiarum eſt in optione dantis quantum velit dare niſi conſuetudo regionis aliquid determinatum habet, quia illud eſt tenendum, immo vt aliqui volunt, quòd ſi ſit aliqua regio, in qua ſit conſuetudo nihil dari de primitijs, excuſantur non ſoluentes a peccato, ſi iſta conſuetudo obtenta eſt ſine contradictione a tempore, de quo non extat memoria. Hoc tenet Glo. ſuper Rai. & ſuper Ioan. in ſu. Gonſr. eo. tit. de deci. quod ſatis poteſt ſtare cum primitię ſint introductæ apud nos de iure poſitiuo, & illud per contrariam conſuetudinem poteſt tolli. 4. diſtin. ca. leges, ſecus ſi eſſent de iure diuino, ita quòd nunc maneret mandatum datum Nume. 18. ca. a Deo de dandis primitijs, quia contra illud neque valeret conſuetudo, neque præſcriptio poteſt introduci.

Quare ſoluuntur nunc primitię. Quæſt. CCXXI.

QVAERETVR quare ſoluuntur nunc primitiæ.

Aliqui dicunt, quòd nulla cauſa eſt quare prębepta cęremonialia veteris teſtamenti non ſeruãtur in nouo, & tamen prębeptum de primitijs erat cęremoniale, ergo non manet.

Secundo quia primitias offerebant Iudęi Deo in veteri teſtamento pro ſpeciali cauſa, quæ ad eos pertinebat, & non pertinet ad nos, ſcilicet, pro liberatione de Aegypto, & introductione in terram Chanaan, & ſoluens faciebat quandam proteſtionẽ coram Deo, vt dicitur Deutero. 26. cap. & dictum eſt ſupra. Sed hoc non pertinet ad nos, neque talem proteſtionem facere debemus, aut ponere primitias in carrallo ſicut illi, ergo non tenemur dare primitias.

Dicendum, quòd primitię dantur in nouo teſtamento, & cauſa immediata quare dantur eſt, quia impoſitę fuerunt ab eccleſia. Cauſa autem impoſitionis Eccleſię vna fuit in recognitionem: nã a Deo recipimus omnia, quæ habemus, & maxime fructibus terræ, quia poſtquàm ſeminamus grana in terra putrefiunt, & moriuntur 1. Corin. 15. cap. & non eſt in poteſtate hominis, quòd de granis mortificatis aliquid proueniat. Deo autem volente prouenit poſtea magna vbertas fructuum: ideo ad totum illud tenetur homo Deo, quia totum illud prębtat, extra de decimis cap. cum non ſit in homine. Deus autem licet non egeat bonis noſtris Pſal. 15. tamen vult recognitionem a nobis, vt dicit Augu. 16. q. 1. cap. decimę, & hoc eſt, quòd demus ei de eis, quæ ab eo accepimus, ſicut dixit Dauid 1. Paralipomenon 29. cap. Tua ſunt omnia, & quę de manu tua accepimus, dedimus tibi. Quia ergo ipſe fructus omnes dat, iuſtũ eſt, vt pro principio fructuum aliqua ei munera offeramus, & iſta vocamus primitias.

Secunda cauſa eſt, vt ſit aliqua ſuſtentatio miniſtris Eccleſię, dandi enim erant eis aliqui reditus ad ſuſtentationem a communitate, eo quòd pro tota communitate Deo miniſtrabant, quòd autem iſti vocentur decimæ, vel primitiæ, vel quidquid aliud, dum tamen vſque ad ſufficientiam ſint, nihil refert. Et ſic diuerſis nominibus iura hęc vocauerunt.

Tertia cauſa eſt, quia Eccleſia inuenit, quòd Deus inſtituerat primitias in veteri teſtamento pro ſuſtentatione miniſtrorum. Nunc autem miniſtri ſunt, & ſuſtentatione indigent, & eis de publico dãda eſt, & ideo non vidit aliquid aliud eccleſia conuenientius quàm inſtituere illa eadem iura ſoluenda, quæ fuerant in veteri teſtamento, ſed ibi fuerunt primitię: ideo inſtituit primitias.

Ad rationem primam dicendum, quòd cęremonialia prębepta veteris teſtamenti nõ manent nunc, & verum eſt, quòd primitiæ non dantur ex vigore illius mãdati cęremonialis, ſed quia eccleſia nouiter inſtituit dari.

Alij dicunt, quòd huiuſmodi cæremoniale non manet quantum ad id, quòd cęremoniale erat, ſcilicet, ad quantitatem, & modum fructuum, ſed quantũ ad illud, quod erat de iure naturali, ſcilicet, quòd aliquid detur in recognitionem manet. Et quantum ad hoc dantur nunc primitiæ. Sic dicit beatus Tho. Secunda Secundę q. 86.

Sed melior eſt prima ſolutio, quia hęc ſupponit, quòd aliquo modo ſit ſolutio primitiarum de iure naturali. Quod proprie loquendo non concedimus. Nam de iure naturali non eſt niſi, quòd aliquid detur Deo in recognitionẽ, & quòd aliquid detur miniſtris eius, eo quòd ſeruiunt loco cõmunitatis, ſed quòd hęc ſit decima, vel primitia, aut aliquod aliud ius, non eſt de iure naturę. Op. ſ. Tho. 2. 2. q. 86. ar. vlti.

Ad ſecundum dicendum, quòd Iudęis fuit multiplex cauſa dandi primitias, & vna fuit illa, ſcilicet, introductionis in terram promiſſionis. Nobis autem ſunt aliæ cauſę, & non oportet, quòd eadem cauſa ſit nobis, & Iudęis ſoluendi primitias, cum neque ſit idem prębeptum de ſoluendo, quia illis dedit Deus, nobis vero Eccleſia. Licet poteſt etiam dici, quòd ſit nobis, & illis aliqua vna cauſa, quia licet illa cauſa, quàm profitebantur Iudęi erat eis ſpecialis, cum recognitio fructuum receptorum a Deo eſt communis nobis, & illis, & omnibus hominibus, & ideo bene ex eadem cauſa nos, & illi primitias damus, ſic enim de decimis erat, quia illas damus Deo in recognitionem dominij, ipſe quippe referuauit eas ſibi in ſignum vniuerſalis dominij, extra de deci. ca. tua nobis, & nos in huius recognitionem eas damus.

Vę vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritę, quia mundatis quod de foris eſt calicis, & paropſidis, intus autem pleni eſtis rapina, & immunditia. Phariſæe cæce, munda prius quod intus eſt calicis, & paropſidis, vt fiat, & id, quod de foris eſt mundum. Vę vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ Luc. 11. e. Luc. 11. f.

aforis

Universidad de Deusto Biblioteca

aforis parent hominibus ſpecioſa, intus ve-
rò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni
Luc. 11 g. ſpurcitia, ſic & vos aforis quidem paretis
hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis
hypocriſi, & iniquitate. Væ vobis Scri-
bæ, & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis
ſepulchra Prophetarum, & ornatis monu-
Luc. 11. g. Theſ. 11 f. menta iuſtorum, & dicitis. Si fuiſſemus
in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus
focij eorum in ſanguine prophetarum. Ita-
que teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia
filij eſtis eorum, qui Prophetas occiderunt.
Et vos implete menſuram patrum veſtro-
Luc. 11. g. rum. Serpentes genimina viperarum, quo-
modo fugietis a iudicio gehennæ? Ideo
Ecce ego mitto ad eos Prophetas, & ſapien-
tes, & ſcribas, & ex illis occidetis, & cru-
cifigetis, & ex eis flagellabitis in ſynagogis
veſtris, & perſequemini de ciuitate in ciui-
tatem, vt veniat ſuper vos omnis ſanguis
Hebræ. 11. d. iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, a ſan-
2. Para. 24. e. guine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Za-
Luc. 13. g. chariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter
templum, & altare. Amen dico vobis, ve-
nient hęc omnia ſuper generationẽ iſtam.
Ieruſalem Ieruſalem, quæ occidis Prophe-
tas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt,
quotiens volui congregare filios tuos, que-
madmodum gallina congregat pullos ſuos
ſub alas ſuas, & noluiſti? Ecce relinquetur
vobis domus veſtra deſerta. Dico enim vo-
bis. Non me videbitis amodo, donec di-
catis. Benedictus, qui venit in nomine
Domini.

Chriſtus ſcribas reprehendebat, ꝙ corrumperent vitę veritatem.

Væ vobis. In pręcedentibus Chriſtus arguit Phariſęos, quòd corrumperẽt veritatem diſciplinę, & iuſtitię, hic arguit eos, ꝙ corrũpant veritatẽ vitę, & ad hoc ponit tria exẽpla. Secundũ ibi. *Væ vobis ſcribæ.* Tertium ibi. *Væ vobis ſcribæ.* Circa primum dicitur. *Væ vobis*. Sicut in pręcedentibus per vę quandam maledictionem importat.

Scribæ, & Phariſæi. Ad iſtos loquitur, quia Phariſæi, & Scribę, ideſt, ſapientes erant deteriores in populo Iudæorum, & decipiebant populum ſuis ſimulationibus, vnde erant digni maiori redargutione.

Qui mundatis. Arguit eos, quòd curarent de corporali, & exteriori munditia, & non curabant de interiori mũditia cõſcientiæ, q̃ pręcipua eſt apud Deũ.

Quid calix ſit quidve paropſis.

Quod de foris eſt calicis, & paropſidis. Calix eſt vas, & non ſignificat vas, in quo feratur aliquid ad cibum, ſed ad potum, vt dicitur ſupra 20. cap. Poteſtis bibere calicem, quem bibiturus ſum? Et Pſal. 21. calix meus inebrians quàm præclarus eſt. Paropſis eſt nomen vaſis pertinentis ad cibos, vel ad cibos præcipuos, ſiue ad condimenta ciborum, quæ aliqui ſalſamenta vocant. Sic dicitur infra 26. cap. Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet. Et

F quod vocatur ibi paropſis alibi vocatur catinus. Luc. 11. cap. ſcilicet, mundatis quod de foris eſt, ideſt, partem exteriorem paropſidis, & catini. quaſi dicat, partem interiorem eorum non mundatis, ſed iſte ſenſus non ſtat.

Primo quia non eſt veriſimile de aliquo, quòd taliter mundaret vaſa, ſcilicet, interiora relinqueret immunda, & exteriora lauaret, quia id, quod bibitur, aut comeditur in parte interiori vaſis continetur, & nõ in exteriori, ideo magis neceſſaria eſt mũdatio partis interioris quàm exterioris.

Secundo quia non erat hoc veriſimile ſpecialiter circa Phariſęos, & Scribas, qui pręcipuam curam habebant de munditia corporali, & ſępe lauabant corpora, & vaſa omnia. Vnde arguit eos de ſuperuacuis
G baptiſmatibus calicum, & ęramentorum Mar. 7. ca. Sed qui lauat partem exteriorem vaſis, & non interiorem non ſufficienter lauat, ergo non faciebant hoc Phariſęi.

Tertio quia ſi hoc eſſet, nulla cura eſſet Chriſto arguere de hoc. Nam licet mundare partem exteriorem vaſorum, & non interiorem ſit quædam immunditia, & ineptitudo, tamen non eſt peccatum apud Deum: Chriſtus tamen non arguebat homines niſi de peccato, quo Deus offenditur: ideo nõ erat iſte ſenſus.

Quarto quia litera non cõcordat huic ſenſu, quia
H dicitur. Mundatis quod de foris eſt paropſidis, & calicis, intus autem pleni eſtis rapina. Et ita illud intus non refertur ad calicem, ſed ad hominem, & tamen intelligendo primo modo debet dici mundatis quod de foris eſt calicis, & paropſidis, ideſt, mundatis calicem, & paropſidem, quæ vaſa de foris ſunt, & extra hominem.

Intus autem. Ideſt, In cordibus veſtris. *Pleni eſtis rapina.* Ideſt, Rapiendi deſiderio, vel peccato rapinæ propter aſſuetudinem rapiendi. Nam aliter non poteſt rapina eſſe in anima, cum rapina, ideſt, res rapta foris ſit.

Et immunditia. Signat generaliter immũditia omne peccatum, quia omne peccatum reddit nos corã Deo immundos, neque eſt alia ſordes animi niſi pec-
I catum.

Phariſæe cæce. Hactenus increpuit Phariſęos, & Scribas enarrans malum quod faciebant: hic ſuadet quid agere debeant, ſcilicet, mundare interiora cordis. Et vocat cęcos Phariſæos, quia ſicut ex cęcitate quadam prouenit, quòd quis mundare intẽdens calicem, aut paropſidem mundet exteriorem partem eius, & non interiorem, quia ſi videret maculas manentes eas abſtergeret, ita prouenit ex cęcitate, quòd quis mundet exteriora ſua, & non interiora q. d. ſi tu videres interiora tua, quomodo immunda ſunt veriſimile eſt, ꝙ velles ea mũdare cum mundes exteriora, & tamẽ non mũdas: ideo videtur, ꝙ omiſeris qua-
K ſi illa non videas, & ita cęcus es. *Munda prius.* Ideſt, potius, non dicit prius, ſ. tempore, quia non differt quid prius mundemus an exteriora, vel interiora, dum tñ interiora mũdemus, ſed dicit potius, i. pręcipue, ſ. habe pręcipuã curã de munditia interiori, quia illa incomparabiliter maior eſt, de exteriori vero mũditia habe minorẽ curam. *Quod intus eſt calicis, & paropſidis.* Pôt iſta litera dupliciter legi. Vno modo mũda prius, i. potius quod intus eſt calicis, i. partẽ interiorẽ, & exteriorem mundabis minus principaliter, quia maior neceſſitas eſt mũdandi interiora calicis, & paropſidis in quibus eſt vſus ciborũ, & potuum quã exteriora, q̃ non contingunt cibũ, & potum, ſed ſolum placent oculis. Et iſte ſenſus eſt metaphoricus. Alio modo intelligitur munda prius, i. potius quod intus eſt calicis,

cis, & paropſidis, i. calicem, & paropſidem interiorẽ, ſ. cor, quia ibi eſt calix Dei, & paropſidis, ſ. cibus, & potus eius. Nam delectatur in corde noſtro, ſicut in cibo noſtro, & potu nos delectamur ſi ſit mundum cor. *Vt fiat id, quod de foris eſt mundum.* Ideſt, Vt poſtea mundes quod de foris eſt, & apparet in oculis hominum, quaſi dicat minorem curam debes habere de exterioribus mundandis, & iſte eſt verus ſenſus.

Quid intendebat hic Chriſtus inducens de calice, & paropſide. Quæſt. CCXXII.

QVAERETVR quid intendebat hic Chriſtus inducens de calice, & paropſide. Dicendum, ꝙ arguit Phariſęos, ꝙ praue viuerẽt corrumpendo veritatem vitę. Non enim tales erãt quales ſe oſtendebant, bonos enim ſe oſtẽdebant, & mali erant. Sic dicit Hiero. ſuper Mat. diuerſis verbis eodem ſenſu, quo ſupra arguit Phariſęos ſimulationis, & mẽdacij, ꝙ aliud oſtẽdãt hominibus foris, & aliud domi agant. Et Hilarius ſuper Mat. dicit arguit eos, qui iactantiam inutilis ſtudij ſequẽtis vtilitatis perfectum miniſterium derelinquunt. Sed obijcietur cũ Chriſtus arguat hic Phariſęos, & Scribas de hypocriſi, quare nõ vocat eos hypocritas, quod eſt redarguere eos ſicut ſupra vocauit, & in ſequenti redargutione hypocritas vocat? Dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ id, quod faciebant Phariſęi, ad hypocriſim pertinebat, & tñ Chriſtus nõ redarguit eos hic de hoc ſub ratione hypocriſis, ſed ſub alia ratione. Pro quo ſciẽdum, ꝙ vitiũ vnũ, & pręcipuum Phariſęorũ, & Scribarum erat, ꝙ cũ mali eſſent interius apud Deũ, in exterioribus bonos ſe fingebant, & hoc hypocritarũ eſt. Chriſtus verò eorũ vitium redarguere intendit non vnico modo, ſed multis, vt cum ſępius argutum fuerit magis moueantur peccatores ad vitium deſerendũ, in quo Chriſtus tenet modum oratorium. Illi quippe quãdo ſuper eadẽ re efficaciſſime ſuadere volunt, nõ contenti ſunt eandẽ rem ſemel dicere, & quoniã ſępe eandẽ ſentẽtiam ſub eiſdem verbis dicere vitiũ orationis eſt, dicunt eãdem ſententiam varijs verbis, & coloribus faciendo exaggerationes. Ita & nunc Chriſtus idẽ vitiũ varijs rationibus, & medijs arguit. Primo illud tãgit ſub rõne cęcitatis. Secũdo ſub rõne hypocriſis. Et formatˉ prima rõ ſic. Siquis intẽderet mũdare calicẽ, & catinum, vel paropſidẽ mundaret totũ tam exterius quã interius. Siquis verò exterius mũdaret, nõ mundãdo interius, videretur cęcus eſſe, & ex cæcitate iſta omiſiſſe, cũ magis neceſſaria eſſet emundatio interior quàm exterior. Ita aũt erat apud Phariſęos, quia mundabant exteriora, i. corporalia, & nõ interiora, i. conſcientiam, cuius munditia magis erat neceſſaria, ergo videbantur ex cæcitate omiſiſſe id, quod magis neceſſariũ erat emũdari. Et iſtum modũ emendationis, vel redargutionis tenuit hic Chriſtus contra Phariſęos. Alius autem modus eſt, vt arguat eos de hoc ſub ratione hypocriſi, ſ. ꝙ aliud foris oſtenderent, & aliud intus haberẽt, & hoc facit in litera ſequenti, cũ dicit. Væ vobis Scribæ, & Phariſæi, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ parent aforis hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum. Et hoc facit hypocrita, qui bonus apparet, & non eſt, & ideo cõſequenter Chriſtus ſecũdum modos arguendi Phariſęos poſuit nomina. Nam hic vocauit eos cęcos, cũ dixit: Phariſęe cęce, mũda prius quod intus eſt, & non hypocritas, quia ſub ratione cęcitatis eos redarguit, & nõ ſub ratione hypocriſis. In litera autem ſequenti arguit eos ſub ratione hypocriſis, & non ſub ratione cęcitatis: ideo vocat eos hypocritas, & non cęcos.

A *Quare Chriſtus arguit Phariſæos hic, quòd mundarent exteriorem partem calicis &c. Quæſt. CCXXIII.*

QVAERETVR quare Chriſtus arguit Phariſęos hic, quòd mundarẽt exteriorem partem calicis, & paropſidis, cum hoc non videatur reprehenſibile.

Dicendum, quòd Chriſtus non arguit mũditiam corporalem, & exteriorem, quia Chriſtus nunquàm redarguit niſi de eo, quod malum eſt, ſed munditia corporalis de ſe, quantacunque ſit, nunquam eſt mala: ideo neque a Chriſto arguitur. Sed poteſt intelligi vno modo, ſ. ꝙ Phariſæi magnam curam habebant
B de munditia vaſorum, in quibus bibebant, & mãducabant, quæ munditia eſt exterior, & tamen de conſcientię mũditia nullam curam agebãt. Et iſtam curam munditię vaſorum ſemper agebant Phariſæi, ſed pręcipue in feſtis diebus, & quãdo ſacrificia acturi erant, & tamẽ neque tunc curam agebant de mũditia conſcientiæ. Sic dicit Chryſoſt. ſuper Mat. Hoc dicit, quia Iudæi quoties ingreſſuri erãt in templum, aut ſacrificia oblaturi, aut per dies feſtos ſeipſos, & veſtimenta, & vtenſilia lauabant, & a peccatis nemo ſeipſum purgabat, cum Deus neque corporis munditiã laudet, neque ſordes condemnet. Pone tamen, ꝙ Deus odit ſordes corporum, & vaſorum, quæ ne-
C ceſſe eſt, vt ipſo vſu ſordidentur, quãto magis ſordes conſcientiæ horret, quã ſi volumus, ſemper mundã ſeruamus? Alio modo poteſt intelligi, ꝙ Chriſtus nõ loquatur de cura Phariſęorũ circa calices, & paropſides in ſpeciali, neque de cura aliquorum vaſorum in generali, ſed per vaſa hęc ſignauit mundationem exteriorum rerum quam Phariſęi ſequebantur non attendẽtes interiorẽ. Sic dicit Hiero. ſuper Mat. ſ. nõ hoc dicit, ꝙ in calice, & paropſide eorum ſuperſtitio moraretur, ſed quòd foris hominibus oſtẽdant ſanctitatem. Poſuit autem conuenienter exemplum de paropſide, & calice, quia in his mũditia magis requiritur interius quã exterius, & ſiquis exterius mundauerit, & non interius, cęcus eſt, & nihil prodeſt, ſi autem intus mundauerit, etiã ſi foris non mundauerit,
D prodeſt & ſufficit ad vſum, licet non ad pulchritudinẽ. Sic ſi exteriora munda ſint, conſcientia verò immunda nihil prodeſt. Si vero interiora mundentur ẽt ſi exteriora immunda ſint, ſufficit hoc coram Deo. Sic dicit Hilarius ſuper Mat. Calicis namque vſus interior eſt, qui ſi obſorduerit, quid prodeſt lotus exterius? atque ideo interioris conſcientię nitor eſt obtinendus, vt ea, quę corporis ſunt forinſecus, abluãtur. Vnde non ſolum facit comparationem de calice ad hominem, ſed etiã ipſum hominem calicẽ voçat, & paropſidẽ, quia habet interiora, & exteriora ſicut calix. Et hoc facit in fine literę cum dicit: Munda prius quod intus eſt calicis. Sic dicit Chry. ſuper Mat. non hoc dicit de ſenſuali calice atque paropſide, ſed de
E intelligibili, qui ſi nunquam tetigerit aquã, mundus poteſt eſſe apud Deum, ſi autem peccauerit, etiam ſi in tota aqua pelagi, & fluminum ſe lauerit immundus eſt, & miſer ante Deum.

Et ſic ſenſus eſt, nõ quòd Chriſtus exteriorum rerum argueret munditiam, ſed quòd diligeretur exterior, & contemneretur interior, quę melior eſt, iniuſtum erat. Vel aliter, quòd Phariſęi ſolam exteriorem munditiam amarent, & propter eam ſe ſimpliciter mundos iudicarent quaſi haberent totam mũditiã erat hypocriſis. Et tamen primus ſenſus eſt magis ad literam, cum nõ vocentur hic Phariſæi hypocritę, ſed cęci, vt dictum eſt præce. q. iſtud quoq; poteſt trahi ad multos ſenſus, ſ. vt per calices, & paropſides accipiamus hęreticos, vel literam veteris teſtamenti.

menti.

Universidad de ... Bibliote[ca]

menti. Sic dicit Origenes ſuper Matth. Omnes falſi dogmatis profeſſores calices ſunt a foris quaſi mundati propter ſpeciem religionis, quã ſimulant, ab intus autem pleni rapina, & ſimulatione, dum rapiunt homines ad errorem. Calix etiam eſt vas ad potum, paropſis ad cibum. Omnis ergo ſermo, per quẽ potamur ſpiritualiter, vel omnis narratio, per quam nutrimur vaſa ſunt potus, & cibi. Qui ergo ſtudet compoſitum proferre ſermonem magis quàm ſalutari ſenſu repletum calix eius a foris mundatus eſt, ab intus autem ſordibus vanitatis repletus, ſed & literę legis, & Prophetarum calices ſpiritualis potus, & calices neceſſariarum eſcarum ſunt. Scribæ quidem, & Phariſæi ſtudent ſenſum exteriorem mundum demonſtrare, diſcipuli autem Chriſti ſenſum ſpiritualem mundare feſtinant.

Quare Chriſtus non dixit oportuit vnam munditiam teneri, & alteram non omitti cum vtraque bona ſit. Quæſt. CCXXIIII.

QVAERETVR cum Chriſtus non damnauerit hic munditiam corporalem, vel exteriorem, ſed prĕferret interiorem, quare nõ dixit oportuit vnam teneri, & alterã non omitti, cũ vtraq; bona ſit, ſicut ſupra in litera cum Phariſæi docerent decimandum anethum, & mentam, & ciminum, & nõ docerent fidem iuſtitiam, & charitatẽ, quę erant grauiora legis, dixit eis. Oportuit hęc facere, & illa non omittere.

Dicendum, quòd non fecit, quia non erat ſimile de vtroque. Primo quia illa verba cõueniebant, quãdo erant duo bona, & vnum erat maius, alterum minus. Sic erat de fide, & iuſtitia, & miſericordia, quæ ſunt bonum quoddam, & decimas dare erat etiam bonum, quia tamẽ melius erat primum, dixit, oportuit hęc facere, & illa non omittere. Et patet, quia dixit Chriſtus. Vę vobis Scribę, & Phariſęi, qui decimatis mentham, & anethum, & reliquiſtis, quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam. Sed hic nõ eſt ſic, quia munditia interior eſt valde bona, munditia autem exterior, licet non ſit mala, non eſt tamen bona, ſed indifferens: ideo nòn debuit dici, ꝙ erat facienda, vel nõ omittenda. Secundo quia Chriſtus dixit decimas eſſe dandas, & non omittendam iuſtitiã, fidẽ, & iudicium. Et hoc, quia omnia erant neceſſaria, eo ꝙ a lege erant impoſita. De decimis apparet Nu. 18. De miſericordia iudicio, & fide patet, quia dicitur hic. Reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, miſericordiam, iudicium, & fidem, ergo erat conueniens comparatio inter ea, ſed non erat ſic de his, quia mũditia interior eſt de neceſſitate legis, immo ĩ hac ſtat tota lex, munditia autem exterior eo modo quo illã exercebãt Phariſęi non erat a lege impoſita: ideo nõ erat ſub neceſſitate, & tamẽ ſi Chriſtus diceret oportet hęc facere, & illa non omittere, faceret munditiã corporalem eſſe ſub neceſſitate: ideo non debuit dicere. Tertio quia Chriſtus noluit approbare traditiones Phariſęorum, & ſeniorum ſuorum, ſed potius illas oderat, cum diceret eis. Vos tranſgredimini præceptum Dei propter traditiones veſtras ſupra 15. ca. & tamen iſtę lotiones calicum, & paropſidum erant de traditionibus Phariſęorum Mar. 7. cap. ſ. Phariſæi enim, & omnes Iudęi niſi crebro lauent manus, non manducant tenentes traditiones ſeniorum. Et a fortiori niſi baptizentur non comedunt. Et iterũ eo. ca. Tenentes traditiones hominum, baptiſmata vrceorũ, & calicũ. Si autem Chriſtus diceret bonã eſſe lotionem, vel mundationem calicum, & paropſidum, approbaret traditiones ſeniorum in hoc: ideo noluit dicere, quòd oporteret hoc facere, & illa nõ omittere. Secus de decimis, quia illę non erant ex traditione ſeniorum, ſed ex mandato Dei: ideo Chriſtus laudauit ſolutionem decimarũ, & non munditiã calicis. De his dicit Chry. in homilia, ſ. Attende autẽ, ꝙ vbi de decimis loquebatur, cõuenienter dixit, hęc oportuit facere, & illa nõ omittere, decima enim eleemoſyna quædam eſt. Quid autem nocet eleemoſynam dare? non tamen hoc dixit, ſicut legalem obſeruationem inducens hic, vbi de purgationibus, & immunditijs diſputat. Quarto quia dato, ꝙ munditia exterior eſſet bona, non oportebat hoc dici, quia iſta duo ſe habent conſequenter. Nã ſiquis interius mũdus ſit, totus mundus eſt interius, & exterius. Nam ſola munditia interior eſt, quæ eſt humana, & ideo qui illam habuerit eſt ſimpliciter mundus, ita quòd nulla mũditia ei deſit, neque cenſetur habere aliquã immunditiam, ſic innuitur ex verbis Chriſti, ſ. munda prius quod intus eſt calicis, & paropſidis, vt fiat id, quod de foris eſt mũdum, i. eo ipſo, ꝙ interiora mũdas, exteriora per ſe efficiuntur munda, & non oportet, ꝙ tu illa mundes, ſimilis modus loquẽdi eſt ſupra 6. ca. ſ. Si oculus tuus ſimplex fuerit totũ corpus tuũ lucidum erit. Sic dicit Chryſo. in homilia, ſ. non hoc addit, i. oportet hęc facere, & illa non omittere, ſed oſtendit, ꝙ ad interiorem mũditiam exterior ſequitur, quod quidem extra calicis corpus vocans, quod autem intus eſt animam. Sic etiã dicit Origenes ſuper Mat. ſ. Hic ſermo nos inſtruit, vt feſtinemus eſſe iuſti, non apparere, q enim ſtudet, vt appareat iuſtus, quæ foris ſunt, mundat, & quę videntur curat, cor autem, & conſcientiam negligit, qui autẽ ſtudet ea, quæ intus ſunt, i. cogitationes mundare conſequens eſt, vt etiam ea, quæ a foris ſunt faciat munda.

Decimæ erant ex Dei mandato.

Vę vobis. Hic ponit Chriſtus ſecundum exemplũ quo arguit Phariſęos, ꝙ corrumperent veritatẽ vitę. Et hoc in proprijs actibus, & ait. *Vę vobis*. Maledictio eſt, quia ſingula iſtorum ſunt cauſa ſufficiens maledictionis diuinę ſuper eos. *Scribæ, & Phariſæi*. Iſti ſunt pręcipui in malo, & cęteros decipiũt. *Hypocritæ*. Quia bonum foris oſtẽdebant, & malum intus habebant, ſicut ſtatim ſequitur. *Qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis*. Recte dixit dealbatis, & non albis, quia albedo foris ſuperinducitur illis ad quandam pulchritudinem, ſed interius nulla eſt pulchritudo.

Quæ parent a foris hominibus ſpecioſa. Propter colorẽ, & artificium, vt ſi ſint foris aliquæ ſculpturę, vel imagines ſicut in precioſis ſepulchris noſtris. *Interius verò plena ſunt oſſibus mortuorum*. Quaſi dicat, nullam pulchritudinem habent interius, ſed omnem immunditiam, & dixit oſſibus mortuorum, quia nihil aliud eſt in ſepulchris, & non ſolum competit hoc multis ſepulchris ſimul, ſed etiam vni, quod plenum ſit oſſibus mortuorum. Nam in eodem ſepulchro ſecundum cõſuetudinem Iudęorum multi ſepeliebantur, quia non erant illa ſepulchra, ſicut noſtra, ſed in eodem ſepulchro tota progenies vna ſepeliebatur, eo quòd eſſent ſepulchra illa, ſicut domus magnæ, & aduoluto ſaxo ad oſtiũ claudebantur interius corpora mortuorum, ſicut fuit de ſepulchro Chriſti, de quo magis dicetur infra 28. cap.

Quare di- ctũ eſt o[...] bus mor- tuorum.

Mos iud[...] cus in ſe[...] liendis c[...] daueribu[...]

Et omni ſpurcitia. Ideſt, Immunditia vermium, & carnium putridarum, & fluentis ſaniei horrendi viſus, & intolerabilis fętoris. *Sic & vos*. Applicatio eſt. *A foris quidem paretis hominibus iuſti*. Scilicet, Propter ſimulationem in habitu, & in vultu, quoniã exterminabant facies ſuas, vt viderentur hominibus ieiunantes ſupra 6. capitu. ſępe quoque orabant, & obſecrationes atque ieiunia faciebãt ſupra 9. & Mar. 2. capitu. & hoc faciebant in angulis platearum, &

Dicti ap[...] plicatio

& locis publicis ſupra 6. cap. Et cum in templo orabant, accedebant iuxta altare, vt viderentur ſanctiores Luc. 18. cap. Propter hęc, & ſimilia apparebant Phariſęi hominibus tanquam iuſti. *Intus autem pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate*. Ideſt, Non habetis interius aliquod bonum, ſed ſolam iniquitatem, & hac pleni eſtis, vt innuatur, quòd multum erant iniqui. Sed quare dicitur hypocriſi, & iniquitate, quia hypocriſis iniquitas eſt, dicetur infra.

Quare Chriſtus poſuit hic iſtam redargutionem de veritate vitæ. Quæſt. CCXXV.

QVAERETVR quare Chriſtus poſuit hic iſtã redargutionem de veritate vitę, quia ſupra poſuit de eodem redargutionem, & an differat iſta redargutio a pręcedenti, & in quo.

Dicendum, quòd conueniens fuit hoc. Primo ad magis, & efficacius mouendum. Nam circa aſſuefactos ad peccandum non eſt opus leui admonitione, ſed graui, & quia hoc non poteſt fieri in vna ſentẽtia, oportet repeti redargutionem, vt dictum eſt ſupra.

Secundo quia iſta redargutio differt a pręcedenti, eo quòd in alia arguebantur, quòd non habentes munditiam interiorem, gloriarentur de exteriori in vaſis, & veſtibus, ſcilicet, mundando calices, & paropſides, hic autem arguit eos, quòd gloriarentur de exteriori bonitate, vel iuſtitia, inquãtum dicitur, quòd parent hominibus iuſti foris. Et ſic diſtinguit hæc Nico.

Tertio, quia ſupra redarguit eos circa veritatis vitę corruptionem, quia ſe habent tãquam cęci, hic vero, quia ſe habent, vt hypocritę. Nam ibi anteponunt exteriorẽ munditiam interiori, quod eſt cęcitas quędam. Nam in vaſe calicis, & paropſidis, & in quolibet vaſe vſus eſt interior, & non exterior, & qui exteriora mundat non mũdando interiora, videtur ex cæcitate quadam facere. Hic vero arguit eos tanquam hypocritas, ſ. non ꝙ exteriorem munditiam pręponant interiori, ſed ꝙ habentes ſolam exteriorem, fingant ſe totaliter mũdos, quaſi etiam habeant interiorem, & iſtud eſt hypocriſis, & non cęcitas. Et iſta eſt vera differẽtia, quam vere oſtendit Chriſtus in litera. Nã ſupra vocauit Phariſæos cęcos, hic vero non vocat eos cęcos, ſed hypocritas, vt apparet ex litera, & dictum eſt ſupra.

Quarto fecit hoc, vt dum pluries eos arguerit plura mala contra eos dicat, comparando eos malis rebus. Nam hic ſepulchris mortuorũ eos comparauit.

Quare comparauit hic Chriſtus Phariſæos ſepulchris dealbatis. Quæſt. CCXXVI.

QVAERETVR quare comparauit hic Chriſtus Phariſęos ſepulchris dealbatis. Dicendũ, ꝙ conuenienter factum eſt, volebat enim oſtendere vitiũ inanis glorię ipſorũ, & ideo vtrumq; dicere debuit. Nam ſi diceret eos eſſe ſepulchra, & non adderet dealbata, oſtenderet eorum vitia fętentia, ſed non exteriorem bonitatis ſimulationem, quia tamen hypocrita hoc facit, ſcilicet, quod ſimulat, dixit dealbata eſſe, vt quodam alieno fuco obumbrentur interiora mala. Sic dicit Hieronymus ſuper Matth. Sepulchra forinſecus calce leuigata, & ornata marmoribus in auro coloribuſque diſtinctis intus plena ſunt oſſibus mortuorum. Sic autem, & peruerſi magiſtri, qui alia docent, alia faciunt, munditiam habitu veſtis, & verborum humilitatem demonſtrant, intus autem pleni ſunt omni auaritia, & libidine.

Conuenienter etiam fit comparatio propter corpora mortuorum. Nam corpus mortuum ſimilitudinem quidem habet humanam, ſed homo non eſt. Ita & hypocritę videntur quidem iuſti, ſed iuſtitiam nullam habent, qui autem vere boni ſunt, ſunt ſicut corpora viuentia, quia illa ſimilitudinem habent humanam, & vere ſunt homines, quia vitam habent, & animam. Sic dicit Chry. ſuper Matth. Merito quidẽ iuſtorũ corpora templa dicuntur, quia anima in corpore iuſti dominatur, ſicut Deus in templo, vel quia Deus in corporibus habitat iuſtis. Corpora autem peccatorũ ſepulchra dicũtur mortuorũ, quia anima mortua eſt, quæ in corpore peccatoris, neq; enim viuens putanda eſt, quę nihil viuum aut ſpirituale agit in corpore. Alia ratione quoque hypocritę ſunt, vt corpora mortua, ſcilicet, quia opera quidem faciunt talia qualia iuſti, ſed propter Deum non faciunt: ideo illa non viuunt. Sic dicit Origenes ſuper Mat. Omnis enim iuſtitia ſimulata mortua iuſtitia eſt, quæ propter Deum non fit: magis autem neque iuſtitia eſt, ſicut mortuus homo non eſt homo, & ſicut mimi, qui perſonas ſuſcipiunt aliorum, & nõ ſunt ipſi quos ſimulant. Tanta ergo ſunt oſſa in eis, & immunditia, quanta bona ſimulant ex malo affectu. Habent autem hypocritæ ſpecialem damnationem inter cæteros homines, quia alij poterũt aliquã pœnarum alleuiationẽ ſentire, quaſi ignorantes mala egerint. Hypocritæ autem cum bona ſimulent, qa non faciunt, non poſſunt bonitatis ignorantiam allegare. Sic dicit Greg. 36. lib. Moral. Ante diſtrictum iudicem excuſationem ideo de ignorantia habere non poſſunt; quia dum ante oculos hominum omnem modum ſanctitatis oſtendunt, ipſi ſibi ſunt teſtimonio, quòd bene viuere non ignorant.

Corpora peccatorũ dicũtur ſepulchra.

Sunt autem hypocritæ valde increpabiles, quia bonitatem falſant, ſicut dicit Ariſtot. de falſis amicis, quòd grauius peccãt, quàm falſatores monetæ cum meliorem rem falſent, & ita hypocritæ ipſam bonitatem falſant, & aliena ſibi vſurpant. Vnde dupliciter peccant. Primo, quia mali ſunt. Secundo, quia per ſimulationem honorem debitum bonis ſibi vſurpant, ſicut dicit Hierony. quòd ſimulata ſanctitas duplex eſt iniquitas. Et dicit Chryſoſt. ſuper Matth. Dic autem hypocrita ſi bonum eſt eſſe malum, vt quid non vis apparere quod vis eſſe? nam quod turpe eſt apparere, turpius eſt eſſe, quod autem formoſum eſt apparere, formoſius eſt eſſe: ergo eſto quod appares, aut appare quod es.

Hypocritę dupliciter peccant.

Quare Chriſtus dixit intus pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate. Quæſt. CCXXVII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit intus pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate. Nam videtur in hoc diſtinxiſſe hypocriſim ab iniquitate, & tamen hypocriſis iniquitas eſt.

Dicendum, quòd hypocriſis iniquitas eſt, immo magna iniquitas, quia bonitatem corrumpit, & mentitur, immo plus quàm iniquitas. Nam ſimulata ſanctitas duplex eſt iniquitas, ſed diſtinxit Chriſtus ex induſtria hypocriſim ab iniquitate, quia aliud eſt malũ eſſe, aliud bonum apparere, & licet per idem vitium ſit homo malus, per quod bonus vult apparere, cum non ſit, tamen alia ratio eſt exiſtendi malum alia apparendi bonum. Vtrunque autem Phariſæis competebat, ideo dixit eos habere iniquitatem, qua mali vere exiſterent. Dixit habere hypocriſim, per quam boni mendaciter apparerent,

Sed dicetur quomodo Chriſtus dixit: Intus pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate? Nam iniquitas eſt intus: hypo-

hypocrisis tamen foris est cum consistat in simulando coram hominibus id, quod verè non est. F

Quid hypocrisis ut.

Dicendū, quod rectissime dictum est hypocrisim intus esse. Est enim hypocrisis iniquitas quædā, sicut cętera vitia, quia si non esset iniquitas non redderet hominem malum omne autē vitium in anima est: ideo hypocrisis etiā est in anima, & sic intus est. Nā est habitus quidā vitiosus, quo quis eligit bonus apparere cū malus sit, & illud simulare. Et cū dicitur, ꝙ foris est hypocrisis corā hominibus, dicēdū ꝙ actus quidam hypocrisis foris est, s. simulatio bonitatis, & tamen malitia ipsa, quę habitus est intus est, neq; est hoc speciale circa hypocrisim, quia alij habitus morales tam virtuosi quā vitiosi idem habent, s. ꝙ habitus sunt in anima. Operationes verò sunt duplices, s. G ipsa electio, & executio, electio quidem tam vitij quā virtutis intus est, executio vero est foris pertinens ad partes organicas. Sic & in hypocrisi, quia dupliciē habet operationē, vna est eligere simulare bonitatē, q̄ non est, alia est ipsam simulare. Prima est interior, i. solius voluntatis, secūda est exterior in varijs modis aliquid effigiandi, s. verbo, opere, habitu, gestu. Christus autem tetigit de hypocrisi id, quod erat intus, & non quod foris, qa exterior simulatio provenit ab interiori electione, & iniquitate existente in anima, & nō esset exterior simulatio mala nisi propter interiorem iniquitatem. Et iste modus est temper loquendi Christo, quoniam omnia mala vult constituere interius. Et si quod malum foris est, dicit illud exire de in- H tus a corde, vt patet supra 15. ca. Et hunc modū ēt tenuit hic dicens hypocrisim intus esse. *Væ vobis*. Hic ponitur alia increpatio Christi contra Phariśeos, & est circa corruptionē veritatis vitę, & consistit in habitudine ad actus prędecessorum suorum, & dicitur. *Væ vobis*. Dicitur ea ratione, qua supra. *Hypocritæ*. Etiā vocat eos hic hypocritas, qa & in hoc aliquid simulabant. *Qui ædificatis sepulchra prophetarum*. Prophetę iā mortui erant a multo tempore, sed quia forte iacebant ossa eorum in loco contēptibili, vel monumēta eorum erāt humilia, nullum specialem decorem, aut magnitudinem habentia ędificare poterant isti ea, idest, ampliare, & pulchra atque sumptuosa reddere. *Et ornatis monumenta iustorum*. Alij fuerunt inter I Iudęos, qui non fuerunt Prophetæ, & erant viri iusti, & magnę reputationis, sicut Nehemias, Esdras, Matthatias, & omnes Machabęi, & patriarchę, & multi alij, de quibus sacra scriptura nihil dicit. Erant tamen cogniti inter Iudęos. Horum enim sepulchra ornabant, scilicet, dealbando foris, & sumptuosiora reddendo. *Et dicitis*. De hoc eos arguit, quod laudant se supra patres suos. *Si fuissemus in diebus patrum nostrorum*. Vocant patres omnes maiores, quia ista est consuetudo scripturę, quod omnes, de quorum progenie sumus patres vocemus, etiā si abaui, aut tritaui sint, idest, si fuissemus tempore, quo occisi sunt Prophetę. *Non essemus socij eorum*. Idest, Patrum nostrorum in sanguine Prophetarum, idest, nō fuissemus K eis in occidēdo Prophetas, sed potius impediremus mortem prophetarum. Et in hoc meliores se ostenderunt patribus suis. *Itaque testimonio estis vobis*. Idest, Vos testificammi contra vosipsos.

Quod filij estis eorum, qui Prophetas occiderunt. Clare hoc testificatur. Nam cum dicant, si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine Prophetarum, apparet quòd patres eorum sanguinem Prophetarum effuderunt, & ipsi non cōsentirent si prętentes essent. *Et vos implete mensuram patrum vestrorum*. Idest, Et vos implebitis mensuram eorum, scilicet, tantum faciendo de malo, quantum illi fecerunt occidendo Prophetas,

Quid intendit Christus contra Phariśeos hæc dicendo? Quæst. CCXXVIII.

QVAERETVR quid intendit Christus contra Phariśeos dicendo hęc.

Dicendum, quòd intendit sicut in præcedentibus duobus exemplis arguere eos, quòd corum perent veritatem vitę, & hoc per simulationem quandam, quę est hypocrisis cum se bonos ostēdant, & non sint, & quòd hoc intendant apparet, quia in principio verborum hoc dixit, s. vę vobis Scribæ, & Phariśei hypocritę. Modus arguendi eos est, quia ipsi gloriabantur se esse bonos, & iustos ędificando sepulchra Prophetarum, & tamen non erāt. Dicebant enim, ꝙ parentes eorum occiderant Prophetas, & tamen ipsi si fuissent tempore illorum non fauerent eis in occisione Prophetarū, & tū hoc nō erat verū, quia deteriores illis essent in occisione iustorū. Et patet, quia ipsi tempore suo deteriora fecerunt, s. occidēdo Christū, qui erat Deus Prophetarū, & veritatē annunciabat. Et hoc patet, quia dicit Christus in fine literę, implete mēsurā patrum vestrorū, i. implebitis ipsam, quia ipsum, & suos discipulos occiderunt, inanis ergo erat gloriatio ipsorum, s. ꝙ non fauerent parentibus suis in occisione Prophetarū. Sed dicetur, ad quid voluit Christus nunc arguere Phariśeos de inani gloria, quia de hac statim ante hoc arguerat dicens eos similes sepulchris dealbatis. Dicendum, ꝙ fuit conueniens. Primo quia ibi arguerat eos in generali hypocritas esse ostendens, & inanis glorię cupidos, s. quia bona exterius ostendebant, & interius mala habebant, sicut sepulchra dealbata. Nunc verò per rationem specialem hoc ostendit, s. quia ipsi gloriabantur se iustos, & pios esse, quasi non cōmacularent manus suas in sanguine Prophetarum, & tamen falsum erat, quia ipsi magis quàm patres sui in hoc peccarent, & peccabant. Secundo vt ostendat id, quod ad se pertinebat, s. quomodo Iudęi eū occisuri essent, in quo grauius peccarent quā patres eorum occidendo Prophetas. Tertio vt prædiceret eis mala, quę facturi erant, s. quomodo occiderent discipulos eius prędicantes veritatem, cum ait, ego mitto ad vos Prophetas, & sapientes, & ex illis occidetis, & crucifigetis &c. ideo fuit conueniens etiam nunc eos de hypocrisi arguere.

Quomodo Christus vituperat hic Phariśeos pro ædificatione sepulchrorum Prophetarum, & iustorum. Quæst. CCXXIX.

QVAERETVR quomodo Christus vituperat hic Phariśeos pro ędificatione sepulchrorum Prophetarum, & iustorum, cū hoc non videatur esse malum. Dicendum, ꝙ quidā volunt non arguit, quia ędificabant illa, sed quia superuacuos sumptus faciebant, & melius fuisset illa expendi in alios vsus, vt in sustentationē pauperum. Sic dicit Chry. super Mat. Non gaudent martyres, quando ex illis pecunijs honorantur in quibus pauperes plorant.

Sed dicendum, quòd non arguuntur ob hoc, quia litera non consonat cum sequatur. Et dicitis si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine Prophetarum. Alij dicunt, ꝙ fiebat hoc ad conseruandam memoriam sceleris paternorū, quasi audaces fuissent valde patres eorū occidendo Prophetas, & vt non periret memoria huius rei destructis sepulchris construebant magna, & pulchra sepulchra. Sic dicit Chrysosto. in homilia, scilicet, non eos incusat, quia sepulchra ędificant, sed intentioni eorum detrahit cum qua ędificabant, eabant, quoniam non propter honorem eorum, qui occisi fuerant, sed sicut pompam sibi statuentes in occisionibus illorum, & formidantes ne forte tempore procedente sepulchris destructis tabescat caute audacię memoria. Sed hoc non conuenit, quia ista intētio mala erat, & de malo nemo potest se laudare, neque in eo simulare sanctitatem.

Item, quia hoc dato placeret istis de morte martyrum, cum audaciam parentum suorum occidentium prophetas vellent in memoriam conseruare, & tamē ipsi innuunt contrarium, quia dicunt, quòd si fuissent tempore parentum suorum, non consensissent in occisione prophetarum, ergo non ędificabant propter hoc, sed magis, quasi ex quadam intentione pietatis. B

Alij dicunt, quòd redarguit de ędificatione sepulchrorum, non quia illa ędificabant, sed quia ex inani gloria, vt per hoc iusti viderentur. Hoc autem aliqualiter conuenit literę, quia Christus de hypocrisi eos arguit, dicens. Vę vobis Scribę, & Phariśei hypocritę. Et Hierony. super Matthæ. dicit, prudentissimo syllogismo arguit eos filios esse homicidarum, dum opinione bonitatis, & glorię in populo sepulchra ędificant prophetarum, quos maiores eorum interfecerunt. Etiam Chrysosto. super Matth. dicit: Dicebant super se si benefecerimus pauperibus, non multi videbunt, & pro tempore vident, nonne ergo melius facimus non solum in hoc tempore, sed in posterum? C

Sed tamen dicendum, ꝙ non est ista intentio Christi arguentis contra Phariśeos, quia tunc solum diffiet: Vę vobis hypocritę, qui ędificatis sepulchra prophetarum, & tamen addidit. Et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, &c. Et concludit: Itaque testimonio estis vobismetipsis ꝙ filij estis eorum, qui prophetas occiderunt. Ergo aliud intendit improperare eis, quam inanem gloriam, vel hypocrisim.

Secundo, quia si de inani gloria eos argueret, nō diceret, vę vobis, quia inanis gloria facit, ꝙ homo perdat mercedem boni operis, sed non obligat ad pęnā gehennę, & tamen hic dicitur, vę, quod importat maledictionem, ergo non arguit eos de sola inani gloria.

Alij dicunt, ꝙ intendit hic Christus arguere Phariśeos, quòd essent filij eorum, qui prophetas occiderant. Et hoc aliqualiter consonat literę, quia concluditur, scilicet itaque testimonio estis vobis, quòd filij estis eorum, qui prophetas occiderunt. Hoc etiam dicit Hieronymus super Matthæum, scilicet. Prudentissimo syllogismo arguit eos filios esse homicidarū. D

Sed dicendum, quòd nō stat. Primo, quia Christus arguit hic istos, & tamen nulla redargutio est esse aliquem filium homicidę, quia interdum filij malorum sunt boni. Sic dicit Chryso. in homilia: Qualis incusatio est esse filium homicidę ei, qui non communicat mentis paternę? patet, quòd nulla.

Secundo, quia Christus mala prænunciat istis, dicens: vę vobis, & tamen ex hoc, quòd aliquis est filius hypocritę nullam pęnam meretur, quia filius nō portabit iniquitatem patris, neque pater portabit iniquitatem filij, sed anima, quæ peccauerit ipsa morietur. Ezechi. 18. c. ergo non intelligitur de hoc. E

Tertio, quia vocat eos hypocritas, & tamen nō facit ad propositum huius sententię, ideo aliter intelligendum est.

Dicendum, ꝙ Christus nō arguit Phariśeos, quòd ędificarent sepulchra, vt dicit Origenes super Matth. scilicet non satis rationabiliter communicari videtur aduersus eos, qui ędificant sepulchra prophetarum, quantum enim ad hoc laudabile quid faciebant, sed dicendum, ꝙ arguit eos de iniquitate, & hypocrisi, s. quòd iactabant se, quòd pij, & religiosi essent plus, quam patres sui: Et tamen erant illis deteriores. Hoc

ostendit primo ponens eorum iactantiam, cum dicit, ędificatis sepulchra prophetarum, quod opus bonum erat, & laudem, quā sibiipsis dabant dicentes, si fuissemus in diebus patrum nostrorum non fuissemus socij eorum in sanguine prophetarum, quasi dicat nos sumus meliores patribus nostris, non ita impij, sicut illi, & vsque nunc laus est, sed Christus statim probat, quòd erant deteriores patribus suis cum ait, & vos implete mensuram patrum vestrorum, idest implebitis eam, vt ita occidatis prophetas, sicut illi. Et ista sententia consonat toti literę, & colligit illam.

Quare Phariśei ædificabant sepulchra prophetarum, & aliorum iustorum. Quæst. CCXXX.

QVAERETVR cum isti Phariśei essent deteriores patribus, qui occiderant prophetas, quare ędificabant sepulchra prophetarum, & aliorum iustorum.

Dici potest vno modo, quòd faciebāt ex inani gloria. Nam erant cupidi huius gloriæ, & quidquid poterant pro ea, faciebant. Et hoc consonat literæ. Primo, quia vocat Christus eos hypocritas, sed hypocrita est simulator bonitatis, & hoc est ex desiderio glorię inanis. Secundo, quia ponitur iactatio eorum cum dicāt se pios, scilicet quòd non consentirent in mortem prophetarum.

Tertio patet, quia hoc idem Hierony. dicit, scilicet ipsi opinione bonitatis, & gloriæ in populo sepulchra ædificant prophetarum.

Aliter potest dici, ꝙ Phariśei bono animo ędificabant sepulchra ista, vt honorarēt prophetas, & iustos, nec obstat, ꝙ essent iniquiores occisoribus prophetarum. Nam conditio Iudæorum erat, quòd prophetas mortuos honorabant, viuentes vero persequebantur, & occidebant. Et causa est, quia mortui non increpabant eos in aliquo, viuentes vero arguebāt eos, & cōtrarij erant operibus eorum, ideo persequebantur viuos, mortuos honorabant. Sic dicit Chrysosto. super Matth. Semper enim Iudæi præteritorum sanctorū cultores fuerunt, & præsentium contemptores, magis autem, & persecutores. Non enim sustinentes increpationes prophetarum suorū, persequebant eos, & occidebant, postea vero nascentes filij intelligebant culpas parentum suorum, & ideo quasi de morte innocentium prophetarum dolentes ędificabant memorias eorum, & ipsi tamen similiter persequebant, & interficiebant suos prophetas increpantes eos propter peccata sua. Hoc etiā poterat esse in Iudæis nunc. Vnde licet Christum, & discipulos suos, qui eos nunc increpabant, occiderent, ædificabant sepulchra priorum, qui eos nunquam arguerant de sceleribus. De sepulchris autem sanctorum an pulchra fieri debeāt, & ibi de sepulchris nostris dicetur latius infra vigesimo octauo cap.

Quare Phariśei dicebant, si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum. Quæst. CCXXXI.

QVAERETVR quare dicebant isti, si fuissemus in diebus patrum nostrorum, nō essemus socij eorum in sanguine prophetarū.

Dicendum, quòd primo erat ad inanem gloriam, vt se pios ostenderent, qui manus polluere nollent in sanguine prophetarum, & hoc, vt non videantur repugnare factis suis. Nam aliquis diceret eis, ad quid occisorum prophetarum sepulchra ædificatis, odistis enim eos occidentes illos, quomodo ergo nunc eis bene facitis? excusant se, quòd non

oderunt eos, sed potius venerantur, neque in mortem illorum consenserunt, immo si fuissent tempore illorum prophetarum, dicūt se impedituros fuisse mortem illorum.

Secundo erat ad euitandum opprobrium. Diceret enim aliquis vos maledicti estis, quia filij estis eorum, qui prophetas occiderūt. Respondent, ꝙ patres eorū in hoc peccauerunt, tamen ipsi non sunt ex hoc infamandi, quia nō consentiunt sceleri paterno, & si fuissent temporibus illis non consentirent, & hoc aliqualiter manifestabat magnificus sumptus in sepulchra eorum. Nam si eos odissent non honorarent illos. Sic dicit Hierony. super Matth. super illo verbo, si fuissemus in diebus patrum nostrorum, &c. Et hoc si sermone non dicant opere loquuntur, ex eo quòd ambitiose, & magnifice ędificant memorias occisorum. Tertio, vt se meliores ostendant patribus suis. Nam Pharisæi, & Scribæ non sunt contenti, vt similes alijs sint, sed vt meliores omnibus videantur, sicut dicebat Pharisæus ille Lucę 18. capit. gratias tibi ago, quia non sum, sicut cęteri homines, raptores, periuri, adulteri, velut etiam hic Publicanus. Et quoniam presentibus se meliores ostendebant, voluerunt quoque præteritis, scilicet patribus eorum meliores se iactare.

Sed dicetur nunquid vero corde hoc dicebāt? Dici potest, ꝙ sic, scilicet quòd intendebant non fuisse participes patribus suis in occisione prophetarū, & hoc, quia sciebant esse malam, & nullam vtilitatem inde sibi prouenientem sciebant, ideo detestabantur occisionem illam factam a patribus, immo quasi dolebāt de morte prophetarum præteritorum.

Sed nunquid erat verum, quod si fuissent diebus patrum suorum, non essent participes in sanguine prophetarum? Dicendum, quòd falsum est, immo ipsi fortassis essent præcipui occisores. Quod patet, quia ipsi tempore suo deteriora fecerunt occidēdo Christum, & discipulos eius. Et hoc Christus contra eos intulit, dicens: Et vos implete mensuram patrum vestrorum, idest implebitis eam, ita vt faciatis talia mala, qualia illi, & adhuc deteriora. Sic dicit Chry. super Matthæ. vt patet præcedenti q. scilicet. Semper enim Iudæi præteritorum sanctorum cultores fuerunt, &c. vsque ad finem. Accidebat autem hoc, quia delicta alterius quilibet facile cognoscit, propria autem nō, & ideo Pharisæi nunc agnoscebant parētes suos prauos fuisse occidendo prophetas, & detestabantur actus illorum, sed ipsi non cessabant talia agere, & non putabant se male agere. Sic dicit Chrysost. super Matth. scilicet naturalem autem consuetudinem hominum malorum hic Christus exponit, quia alter alterius cul pam cito intelligit, suam autem difficile. Homo enim in causa alterius tranquillum habet cor, in sua vero turbatum, in causa vero alterius de facili possumus omnes iusti iudices esse, ille vere iustus, & sapiens est, qui sibipsi iudex fieri potest.

Quare Christus dixit. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quòd filij eorum estis. Quæst. CCXXXII.

QVAERETVR quare Christus dixit: Itaque testimonio estis vobismetipsis, ꝙ filij eorū estis, qui prophetas occiderunt. Dicēdū, ꝙ Christus ad aliquam accusationem cōcludit eos homicidas esse cum ex intentione videat hoc deducere, & Hiero. ait prudentissimo syllogismo arguit eos filios esse homicidarum. Potest autē dici vno modo, ꝙ Christus arguit eos, tanquam ob inanē gloriam detectores paternorum vitiorum. Nam vt se oñderent iustos dicebant: Si fuissemus nos temporibus patrum nostrorū, non occideremus prophetas, sicut illi, & hoc ex hypocrisi faciebant, non tñ est alicui honestum vitia patris sui manifestare spōte, quod isti faciebant. Aliter potest dici, & melius, ꝙ hoc Christus ponit ad accusationem eorum, vt ostendat, ꝙ similes sunt patribus suis, sicut enim homicidam esse vituperabile est, ita esse filium homicidę imitando patrē in affectu vituperabile est, sed isti erant filij homicidarū, & non deuiantes ab iniquitate patrum, ergo erant increpabiles, & ob hoc vocatur aliquis filius homicidę ad vituperium. Sic dicit Elisæus de rege Israel 4. Reg. 6. c. s. Nunquid scitis, ꝙ miserit filius homicidæ huc, vt præcidatur caput meum, iste erat coram rex Israel filius Achab, qui homicida fuerat, qui occidit multos prophetas Domini 3. Reg. 19. & 21. & filiū eius Iorā vocauit Elisæus filiū homicidę, quia in ipso actu imitabatur eum, cum misisset ad precidendum caput Elisæi, ita isti vocantur a Christo filij homicidarum in vituperium, scilicet quia eis similes erāt. Sic dicit Chry. in homilia. Qualis autem est incusatio filium esse homicidę, qui non communicat menti patris, patet aūt, ꝙ nulla. Vnde manifestum est, ꝙ pp hoc dicit, quia occultè insinuat malitię similitudinem. Debet aūt sic introduci ista litera, s. ꝙ Christus volebat dicere istis. Vos estis filij homicidarum, & ēt estis homicidę, sicut patres vestri, & quia Christus probare debebat eos esse filios homicidarum, vt non astringatur ad istam probationem, oñdit superuacuum esse illud, cū ipsi sponte cōfiterentur, & ita ait: Itaque testimonio estis vobismetipsis, ꝙ filij estis eorum, qui occiderunt prophetas. q. d. non oportet hoc probare, quia vos ipsi cōfitemini, & testificamini contra vos ipsud. Confessio autem erat, quia illi dicebāt. Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum. Et tunc ostendit Christus eos meritos esse, & hypocritas, cum se patribus suis meliores iactarent, & erant deteriores, & probat hoc, quia illi dixerunt patres nostri occiderunt prophetas, sed nos non cōsentiremus eis si præsentes essemus. Christus probat, quòd consentirent, immo deteriora facerent, quia nunc cum increparentur ab eo, & alijs prophetis discipulis eius occiderunt, eos, ergo non erat mirū, quòd occiderent prophetas illos, quos patres eorum occiderant, si essent tempore ipsorum.

Quare Christus dixit Pharisæis, & vos implete mensuram patrum vestrorum. Quæst. CCXXXIII.

QVAERETVR quare Christus dixit Pharisæis. Et vos implete mensuram patrum vestrorum.

Dicendum, quòd Christus voluit ostendere Pharisæos esse mendaces, & hypocritas, ipsi enim dixerant, quòd si fuissent in diebus patrum suorum, non essent socij in sanguine prophetarū, in quo se iustos ostendebant, quasi nunquam in tali crimine peccarent: Christus autem dixit, quòd ipsi, ita peccarent in hoc, sicut patres sui, vnde ait: Implete mensuram patrum vestrorum, idest implebitis eam occidendo prophetas, sicut & illi, & ita non estis sanctiores illis, quamquam hoc fingatis. Sic dicit Chrysostomus in homilia, quia dixerat contra Pharisæos, & Scribas, ꝙ filij essent eorum, qui occiderunt prophetas, nunc manifestat, quòd in malitia eis similes erant, & quòd fictio erat hoc, quod dicebant. Et idem Chrysostomus super Matthæ. ait: Prophetat enim illis futurum esse, vt sicut patres eorum interfecerunt propheras, ita & ipsi interficerent Christum, & Apostolos, & ceteros discipulos. Secundo fuit, quia hoc erat valde cōueniens intētioni Christi ad ꝓfutandū facta Iudæorū, & ostēdendum veritatem suam, & innocentiā suorū discipulorum, qui a Iudæis occidendi erant. Nam occisuri erant Iudæi Christum, & discipulos eius, & quia non poterat statim apparere aliis gentibus aperte, vel iniuste occidissent eos, iudicarent multi ex præsumptionibus, & dicerent, quòd non erat verisimile, quòd Pharisęi, & Scribæ tractarent mortem Christi, & discipulorum eius si illi essent prophetę, aut viri iusti, quia potius Pharisęi, & Scribę dolebant de occisione iustorum, & prophetarū facta a parentibus eorum, & ædificabant illis sepulchra gloriosa, quomodo ergo verisimile erat, quòd ipsi occiderent prophetas, & viros iustos? maxime, quia ipsi testabantur, quòd si in diebus patrum suorum fuissent, non essent socij eorū in sanguine prophetarum. Vt ergo non acciperetur istud argumētum ex presumptione, voluit Christus illam excludere dicens, quòd falsum erat, quòd non futuri essent socij parentum suorum in sanguine prophetarum, immo essent illis socij, si eo tępore essent. Quod probat, quia impleturi erant mensuram patrum suorum faciendo tanta mala, quāta illi. Et nō obstabat ad hoc ędificatio sepulchrorum, quia hoc faciebant prophetis iam mortuis, qui nihil eis molesti erant, sed viuentibus, qui eos increpabant, mala inferebant, & ex hoc tollebatur suspitio illa. Et poterat satis credi, quòd Pharisæi, & Scribę occiderent prophetas, idest Christum, & discipulos suos, qui erant plusquā prophetę. Et proderat maxime hoc pro populo Iudæorū, quia illi erant insipientes, & sequebantur doctrinam Pharisæorū, & Scribarum, & cum illi suaderent Christum occidendum esse, putaret populus iuste hoc fieri, potissime si nullam contrariam suspitionem haberet, maxime quia Pharisæi ex ædificatione sepulchrorum prophetarum ostendebant se nullo modo nocituros esse viris iustis, & prophetis. Christus autem ostendit, quòd Pharisæi occiderent prophetas, sicut patres eorum, ideo non admiraretur populus, si Christum, & discipulos eius, qui erant prophetę, occiderent Pharisęi, & etiam ob hoc voluit eos vocare filios illorum, qui prophetas occiderunt.

Quomodo Christus dixit Pharisæis, implete mensuram patrum vestrorum, cum hoc esset malum. Quæst. CCXXXIIII.

SED quæretur quomodo Christus dixit illis, implete mensuram patrum vestrorum, in quo significabat, ꝙ illi occiderent prophetas, quia hoc malum erat, & Christus non suaderet hoc. Dicendum, ꝙ Christus non imperauit, neque suasit hoc fieri, sed posuit per modū prænunciātis. i. vos implebitis mēsurā patrū vestrorū. Sic dicit Chry. in homilia, s. nō quidem hoc dicit, quasi iniūgens, sed quasi prædicens, quod futurum erat, vel pōt intelligi per modū insultantis, s. implete. i. scio, ꝙ implebitis. Sic dicit Chry. super Matth. si ꝑ aliquem litiges aduersariū dicis illi, fac mihi, quod es facturus, non iubes, vt faciat, sed ostendis te intelligere, quod cogitat facere. Et non dixit Christus absolute, implete mensurā patrū vestrorum, sed dixit, & vos implete. i. ēt vos. q. d. iam patres vestri mensuram malorū suorum impleuerūt: implete ēt vos illam. Isti aūt non solum impleuerunt mensuram, sed ēt superabundauerunt. Sic dicit Chry. vbi supra, & quidem quantum ad veritatē excesserūt mensuram patrum suorum. Ill. n. homines occiderūt, dum Christum crucifixerunt. *Serpentes.* Postquam oñdit Matthęus hypocrisis culpam, hic subiūgit eius pęnam. Et primo ponitur pęna ęterna. Secundo temporalis ibi. *Ierusalem, Ierusalem.* Circa primum dr. *Serpentes.* Vocat Pharisæos serpentes propter venenum inuidię, quod habebant sicut serpentes.

Genimina viperarum. i. filii viperarum geniti ab eis. *Quomodo fugietis a iudicio gehennæ.* q. d. non poteritis fugere cum talia mala faciatis, & factari fitis, & in eis obstinati moriemini. Et ista est pęna æterna. s. gehennæ, quam pro peccatis passuri erant isti. *Ecce ego mitto.* i. quotidie mitto, & post hoc etiam mittam. Ostendit autem hic Christus in quo impleturi erant mensurā patrum suorum. s. in occidendo istos, quos ipse mittebat. *Ad vos.* i. ad prædicandum vobis. *Prophetas.* Aliquos prophetas misit Christus, quia multi prophetæ erant in ecclesia. *Et sapientes.* Isti sunt, qui habent sapientiam, & non prophetiam. *Et scribas.* i. viros doctos in lege. *Et ex illis occidetis.* Aliquos de discipulis Christi occiderunt Iudæi. *Et crucifigetis.* Est determinatio præcedentis dicti, scilicet, quòd occiderent eos morte crucifixionis. *Et ex illis flagellabitis.* Aliquos flagellauerunt, vt à prædicatione cessarent. *In Synagogis vestris.* s. in congregationibus Iudæorum, & de mandato publico flagellabantur. *Et persequimini de ciuitate in ciuitatem.* Expellētes de vna ciuitate ad aliam pp prędicationem, & cultum Christi. *Vt veniat.* i. & veniet, & ponitur, vt, non vt notat cām finalem, sed cōsecutionem. *Omnis sanguis iustus.* i. iustorum: qm̄ sanguis non est iustus, sed hō. *Qui effusus est super terram.* i. per violentam mortem. *A sanguine iusti Abel.* Iste fuit primus iustus, qui occisus est. Nam Cain frater suus eum occidit, Gen. 4. c. *Vsque ad sanguinem Zachariæ.* Istum ponit extremū in iustis occisis, quia multi erant, q vocabant sic. Declarat magis. *Filij Barachiæ.* Per hoc apparet quis erat ille Zacharias. *Quem occidistis inter templum, & altare.* s. in porticu tēpli, q intra altare holocaustorum, quod erat foris, & templum, quod erat clausum, erat quoddam spatium, quod porticus dicebat, & in illo occisus est Zacharias. *Amen dico vobis.* Modus iurandi, vel affirmandi est. q. d. indubitanter dico vobis, ꝙ hoc erit. *Venient hæc omnia.* i. pęna pro sanguine omnium iustorum effuso. *Super generationem istam.* Idest super eos, qui nunc viuunt, aut nascentur.

Quare Christus vocauit Pharisæos serpentes, & genimina viperarum. Quæst. CCXXXV.

QVAERETVR quare Christus vocauit istos Pharisæos serpentes, & genimina viperarum. Dicendum, ꝙ hoc dixit ad increpandum eorum vitia, nam arguebat eos verbis mordacibus cum eos supra vocaret hypocritas, & cæcos, & alia multa. Sed dicetur, quomodo erāt serpentes, & genimina viperarū? Dicendum ꝙ vocauit eos serpentes propter venenum. Et hoc erat contra id, quod Pharisæi ostēdebant. Nam iustos se foris ostendebant, sed nō erant, immo iniquitatem habebant interius. Sic eis dixit Christus, ꝙ hypocritę erāt, sicut sepulchra dealbata exterius pulchra, intus vero plena ossibus mortuorum. Sic, & serpentes venenū, quod mortiferum est, clausum habent. Et istud erat odium, & inuidia ad Christum, & discipulos eius, qui vere boni erant, & vitia eorum arguebant. Vocantur autem genimina viperarum, i. filij viperarum. Neque est modus iste loquēdi nouus, sic. n. Ioannes Baptista vocauerat supra 3. c. s. genimina viperarum, quis vos docuit fugere a ventura ira? Dici autem possunt filij viperarum, vno modo pp magnitūdinem veneni, qa venenum viperę magnum est, sic enim isti magnam iniquitatē in corde habebant, secundum quam Christum, & eius discipulos occiderunt.

Secundo potest hoc dici ad ostendendum similitudinem eorū ad parentes suos. Nā patres eorū occiderunt prophetas, ita & ipsi pphetas occisuri erant, vt implerent mensuram patrū suorum, quasi diceret

homicidę eſtis, & filij homicidarum, ſicut ſerpentes filij ſerpentum. Nam ſi Chriſtus vocaſſet eos ſerpentes nihil vltra addens poterat intelligi, ꝙ venenum iſtud occiſionis iuſtorum inciperet ab eis, & non habuiſſet ortum a patribus, & tñ patres præceſſerant eos in hoc vitio, cum eſſent filij homicidarum, iō non vocauit eos ſolum ſerpentes, ſed ēt genimina viperarū, quaſi diceret ſerpētes filij ſerpentum. Sic dicit Hiero. ſuper Matth. hoc ipſum Ioānes Baptiſta dixerat, ſicut ergo de viperis naſcuntur viperę, ſic de homicidis patribus nati eſtis homicidę. Tertio poſſunt ſic vocari filij viperarum, quia iſta eſt conditio viperarum, vt filij naſcentes matrem occidant rumpentes vterum eius, ſic iſti rumpebant genitores ſuos, quia infamabant eos, & ſe illis meliores iactabant, cum dixerunt, ſi fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum. Sic dicit Chryſo. ſuper Matth. Genimina viperarum dicuntur, quoniam talis eſt eorum natura, vt filij rumpant vterum matris, & ſic procedant. Sic & Iudæi ſemper patres condemnant reprehendentes eorum facta.

Quare dixit Chriſtus, quomodo fugietis a iudicio gehennæ.
Quæſt. CCXXXVI.

QVAERETVR quare dixit Chriſtus, quomodo fugietis a iudicio gehennę. Dicendum, quòd gehenna infernus eſt, ſicut dicitur infra 5.c. reus eſt gehennę ignis, iudicium aūt vocat̄ pęna, ſ. non poteritis euitare pęnam gehennę, & dixit hoc eis ad oñendum facta eorum peſſima, & condemnatione digna, vt ſic cauerent a malo, quod facturi erant. Nam illud poterant euitare. Dixit autem, quomodo fugietis, quaſi dicat non putetis vos fugere per ea, quæ facitis, quia licet ſepulchra prophetarum, & iuſtorū ędificetis, ſi prophetas occiditis non placabitis Deum vobis. Nam forte in hac exteriori iuſtitia confiderent Phariſæi, ꝙ eos liberaret, ſed nihil proderat, niſi ſola pęnitentia de præteritis malis, & abſtinentia a futuris. Sic eos arguit Ioannes Baptiſta ſupra 3.cap. Genimina viperarum, quis vos docuit fugere a ventura ira? Facite ergo fructus dignos pęnitentię, & ne cęperitis dicere patrem habemus Abraham, quaſi dicat illud nihil vobis proderit, & ita accipitur hic quomodo fugietis, ideſt nullum modū fugiendi haberis per ea, quę nunc facitis. Sic dicit Chryſo. ſuper Matth. ſ. dicit autē quomodo fugietis a iudicio gehennę, nunquid ſepulchra ſanctorum ędificantes, ſed primus gradus pietatis eſt ſanctitatem diligere, deinde ſanctos. Sine cauſa, ergo iuſtos honorat, qui iuſtitiam ſpernit, non poſſunt ſancti amici eſſe illorum, quibus Deus eſt inimicus: aut forſitan nomen vacuum vos liberabit, quia videmini eſſe in populo Dei. Puto autem, quòd melius eſt inimicus apertus, quam amicus falſus: ſic & apud Deum odibilior eſt, qui ſeruum Dei ſe dicit, & mandata facit diaboli.

Quomodo Chriſtus dixit, ideo ecce mitto ego, &c. quam conſequentiam, ideo, ibi dicit. Quæſt. CCXXXVII.

QVAERETVR qūo dixit Chriſtus, iō ecce mitto ad vos prophetas, q̄ pñtiam, vel cauſalitatē dicit ibi, iō: nam videtur referri ad fugam gehennę, vel ad impletionem mēſurę patrum, quę ſunt proxima, ſed vtrunque vr̄ inconueniens. Nam ſi iō Chriſtus hoc faciebat, vt non fugerent gehennā, vr̄ ꝙ cupiebat eos damnare, & ſi referatur ad impletionem menſurę ēt eſt malum, quia vr̄, ꝙ Chriſtus volebat, ꝙ Phariſęi occiderent eum, & diſcipulos ſuos. Dici poteſt vno mō, ꝙ iō non dicit hic conſequentiam, vel cauſalitatē aliquam, ſed ſolum continuationem, & ſic ſolent multa alia inueniri in ſcriptura: ſic, vt, ex ſe dicit cauſam finalem, & tñ hic in litera dicit conſecutionē, ſ. vt veniat ſuper vos oīs ſanguis iuſtus. i. & veniet ſuper vos. Sic ēt igitur eſt nota ꝯnię, & tñ interdum non facit aliq̄ conſecutionem, ſed ponitur in principio totius narrationis, ſicut in principio legendę Beati Martini dicit: Igitur Martinus. Et tunc non eſt aliquod inc̄ueniēs, ac ſi ſimpliciter dixiſſet: Ecco ego mitto ad vos. Sed dicendum, ꝙ hoc non vr̄ ſtare, ſed potius, ꝙ notet cō-ſequentiam, vel cauſalitatem, quia Luc. 11.c. vbi ponitur iſta ſententia, ēt ſi per alia verba, ponitur dictio ſignificās cauſalitatem. Nam loco huius, quod hic ponitur, ſ. Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas. dr̄ ibi: Propterea, & ſapientia dixit: Mittam ad vos prophetas, & Apoſtolos. Dicendum ergo, ꝙ aliqua cauſalitas importatur. Aliqui dicunt, ꝙ importatur cauſa ad id, quod dictū eſt immediate, ſcilicet ſerpentes, &c. quomodo fugietis a iudicio gehennę, quaſi dicat non poteritis fugere, quia opera veſtra talia ſunt, & erunt occidendo prophetas, & viros iuſtos, ꝙ non poteritis fugere gehennam, & ad hoc, quòd verum ſit, quòd nō fugietis gehennam, ego mittam ad vos prophetas, quos occidetis, & ita peribitis. Et ita exponit Chryſo. vt dicetur ſequenti quæſt.

Sed dicēdum, & melius, ꝙ hic notat̄ cauſalitas, vel conſequentia ad præcedentia, ſed nō eſt ad fugam gehennę, ſed ad impletionem menſurę, vt appareat verum verbum Chriſti, & hoc pertinebat ad Chriſtū, vt probarer falſam eſſe gloriationem Phariſæorū, & eos eſſe hyprocritas, ſicut Chriſtus dixerat. Nam illi dicebant: Si nos fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, nō eſſemus eis ſocij in ſanguine prophetarum. Chriſtus autem dixit, ꝙ hoc non erat verum, ſed ꝙ ipſi facerent, ſicut patres ſui occidēdo prophetas, & implerent menſuram illorum. Poterant autem dicere Phariſæi, ꝙ Chriſtus falſum dicebat, quia non erat veriſimile, quòd ipſi, qui talem honorem impendebāt prophetis mortuis eorum ędificando ſepulchra occiderent viuentes prophetas, quos magis deberent venerari, & quia probatio dicti Chriſti in hac parte nondum apparebat, neque aliqua coniectura, forte audiētes magis crederent Phariſæis, quam Chriſto. Vnde fuit cōueniens, ꝙ Chriſtus daret probationem huius rei, & hanc dedit, dicens: Et vos implete menſuram patrum veſtrorum, ideſt implebitis occidendo prophetas, & vt videatis, ꝙ ego verum dico ex hac cauſa ego mittam ad vos prophetas, & ſapientes, & occidetis eos, & ſic implebitis menſuram patrum veſtrorū. Quod vero dicitur, ſerpentes genimina viperarum quō fugietis a iudicio gehennę, quaſi eſt interpoſitio, cum magis ſecundum ordinem ſcripturę poſſet totaliter ſequi, & hunc ordinem poſuit Luc. 11.c. dicens: Profectò teſtificamini, quia conſentitis operibus patrum veſtrorum, q̄m quidem ipſi eos occiderunt, vos aūt ędificatis eorum ſepulcra. Et ſequitur: Propterea, & ſapientia Dei dixit: Mittam ad illos prophetas, ſ. pterea, vt appareat, quia conſentiunt. i. conformātur mentibus paternis circa occiſionem pruphetarum, licet eorum ſepulchra ędificent, mittet ſapientia Dei prophetas, quos illi occident, & iſte eſt verus ſenſus.

Quomodo Chriſtus miſit ad hoc Apoſtolos, & prophetas, quia videbatur in hoc præſtare occaſionem malo.
Quæſt. CCXXXVIII.

SED adhuc manet dubium, ſ. qūo Chriſtus miſit ad hoc Apoſtolos, & prophetas, quia in hoc præſtabat cauſam malo, vt Phariſæi implerent menſuram patrum ſuorum occidendo illos.

Dicendū vno modo, ꝙ Chriſtus non præſtabat hic cām ad malum, quia non faciebat ad hunc finem, ſed occaſionem quandā, & Deus bene vult interdū occaſionem malis præſtare, vt appareat eorū iniquitas, ſic dicit Chry. ſup Matth. ſ. non quęrit Deus opera pp ſe, vt ſciat qūo iudicet, ſed pp alios, vt oēs intelligant, qa iuſtus eſt Deus, prouidet aūt Deus occaſionem peccandi malis, non vt peccare faciat, ſed vt peccatorem oñdat, & bonis præbet occaſionem, per q̄ oñdant propoſitum voluntatis ſuę. Sic ergo Scribis, & Phariſęis dedit occaſionem oñendi voluntatem ſuam, vnde dicit, iō ecce ego mitto ad vos pphetas. Sed q̄m Deus bonus eſt, & mundę ſunt manus eius, & ad iniquitatē reſpicere non pōt Habacuc primo c. eſt inconueniens non ſolum, ꝙ dicamus eum facere aliquid pp malū, ſed ēt dare alicui occaſionem peccandi, vt oñdat eum peccatorem, & ob hoc ſolum aliquid facere. Nam ſicut peccare non eſt bonum, & iō Deus non facit aliquid, vt hō peccet, ita & oñdere peccatorem non eſt abſolute bonum, ſed bonū ex malo prouenies, ideo Deus nō faciet aliquid principaliter, vel ſolum, vt oñdat aliquem peccatorem, & ꝙ in illo peccet hō, ſecus aūr eſt ſi nō eſſet aliquid, in quo hō non peccaret, vt ſi Deus daret aliquid mirabile ſignum ad cognoſcēdū peccatorem. Sed hic non erat ſic, quia mittēdo Apoſtolos, & prophetas ad hoc, ꝙ occiderent eos Phariſæi, & per hoc oñderentur peccatores, non poterant peccatores oñdi, cum prius in hoc facto peccarent. iō dicendum, ꝙ non eſt verū, ꝙ ad hoc ſolum mitteret prophetas, & Apoſtolos, vt occiderent illos Phariſæi, & apparerēt peccatores. Sed dicendū, ꝙ miſſio Apoſtolorum, & ſapientum a Chriſto habuit aliā cām directam, & principalem, ēt ſi nunq̄ occidēdi eſſent. Et iſta erat, vt prædicarent euāgelium omni creaturę, & conuerterēt totum orbē ad Chriſtū infra 28. & Mar. 16.c. nam ſi, vt manifeſtarēt peccatū Iudęorū iſti mittebantur, & non ob aliā cām legitimā præcipuam, & directā, illi ſoli mitterentur, q ab eis occidendi erant, & tñ aliqui fuerunt de miſſis a Chriſto, q non occiſi ſunt: ſicut Ioan. Euangeliſta, & Lucas, alij vero, q & non occiſi fuerunt, non tñ a Iudęis, ſed a gentilibus, ergo cā mittendi eos non fuit hęc, ſed cōuerſio oīum ad fidē Chriſti & ſalus totius generis humani. Eſt tñ verū, ꝙ in hac miſſione, quę erat ad hunc finē ſecutū fuit pālm Iudæorū, & manifeſtatio eius, ſ. quia ſi Chriſtus non miſiſſet Apoſtolos, & prophetas non occidiſſent illos Phariſæi, & ſic non peccarent in hoc, & ſic pñter non manifeſtaretur pctm eorū, ſed primū, ſ. ꝙ peccarent Phariſæi occidendo iſtos non fuit de intentione Dei principaliter, neque minus principaliter, qa tunc aliquam cauſam ad hoc præſtaret, ſed permiſit non impediendo eorum malam voluntatem, & operationem impediendo cogente, quia bene impediuerat diſſuadendo eis peccare. Secundum vero, ſ. oſtendere peccatum Iudæorum voluit Chriſtus non intētione principali, quoniam non ad hoc mittebat illos, vt occiderentur, & manifeſtaretur peccatum occidentiū, ſed quia ſic futurum erat, quòd Iudæi ex ſua iniquitate occiderent miſſos a Chriſto, voluit probari iniquitatem eorum per hoc, & aſſumpſit illud hic, vt probationem, dicens: Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, &c. ideo vt videatis, quòd ego dico verum, quòd vos implebitis menſuram patrum veſtrorum occidendo prophetas, ego mittam ad vos prophetas, quos occidetis, non quaſi iſta ſit cauſa, quòd occidatis eos, ſed quia ſic futurum erat ex alijs cauſis, quòd ego eos ad vos mitterem, & cum miſero videbitis me verum dicere, quia occidetis eos.

Quomodo Chriſtus dicit ecce ego mitto, quia innuebat ſe eſſe Deum per hoc, quod ipſe nolebat.
Quæſt. CCXXXIX.

QVAERETVR qūo Chriſtus dixit: Ecce ego mitto ad vos prophetas, & ſapiētes, quia in hoc videbatur ſe Deum aſſerere, & hoc ipſe nolebat, quia potius occultabat iſtud a Iudæis.

Aliqui dicunt, ꝙ non colligebatur ex verbis iſtis ipſum eſſe Deum, quia aliquis poterat mittere iſtos, qui nō eſſet Deus. Dicendum, ꝙ Chriſtus poſuit hic prophetas ſapientes, & ſcribas, ad mittendum autem ſapientes, & ſcribas ſufficit homo potens, ad mittendū autem prophetas nemo ſufficit, niſi Deus, quia ſapiētes, & ſcribę fiunt ingenio, & labore humano, & ita potentes viri poſſunt habere iſtos ad mandatum ſuū, propheręq autem non fiunt, niſi a Deo. Nam ſapiētia Dei transfert ſe per animas ſanctas, & prophetas, & amicos Dei conſtituit: Sapientia 7.c. Et nō poteſt humano ingenio formari prophetia 2.Pe. 1.capitu. Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu Sancto dictante locuti ſunt ſancti Dei homines. Ergo ſicut prophetā nemo facit, niſi Deus, nemo mittit, niſi Deus. Et ita ſi Chriſtus mittebat prophetas, videtur quòd ipſe Deus erat.

Aliqui dicunt, quòd verum eſt, quòd ex hoc colligebatur ſe Deum eſſe, & tamen non aduerterūt Phariſęi ad illud. Sed nō eſt ſatis ſolidum. Nam indignati erant cōtra ipſum, quia eos arguebat, ideo ſi poſſent ab ore eius rapere aliquod verbum, de quo eum accuſarent, non ſuſtinerent. Talis enim erat conſuetudo ſua, Lucę 6.capitulo. Et de hoc maxime eum accuſauerunt, ſcilicet quòd filium Dei ſe fecerat, infra 26.cap. & Ioan. 18.cap. ſed nunc non clamauerunt, ergo non inuenerunt occaſionem.

Dicendum autem, quòd verum eſt colligi ex his verbis, ꝙ Chriſtus ſe aſſereret Deum, & tamen non locutus eſt his verbis, vt diceret, ecce ego mitto ad vos prophetas, & ſapientes. Sed locutus eſt in tertia perſona, ſ. ſapientia Dei mittit ad vos prophetas, vt patet Luc. 11.c. ſcilicet ipſi occiderunt, & vos ędificatis eorū ſepulchra, propterea, & ſapientia Dei dixit: Mittam ad illos propheras, & Apoſtolos. Et ita non erat tunc locus calumnię, quia cum loqueretur Chriſtus in tertia perſona non putarent eum de ſe loqui, ſed de Deo, qui mittere poterat prophetas, cum dicatur. Sapientia Dei, ideſt Deus. Eſt autem eadem ſententia hic, & ibi, & tamen verba non fuerunt a Chriſto concepta eo modo, quo concepit hic Matthæus, ſcilicet ego mitto ad vos, ſed ſicut concepit Lucas, ſ. ſapiētia Dei dixit: Mittam ad eos, &c. & illa erat Chriſtus, qa Chriſtus eſt Dei ſapientia, ſicut dicitur 1.Corin. 1.c. ſ. Chriſtum Dei ſapientiam Dei virtutem. Et ita dicit Ambroſius ſuper Lucam. hoc modo ſępe Euangeliſtę eādem ſententiam tenentes non concipiunt eam ſub eiſdem verbis.

Quare Chriſtus voluit prædicere Phariſæis, quòd mittebat ad eos prophetas, & ſapientes, quos occiderent.
Quæſt. CCXL.

QVAERETVR quare Chriſtus voluit prędicere Phariſæis, quòd mittebat ad eos prophetas, & ſapientes, quos occiderent.

Dicendum, quòd fuit primo ad probandum intentionē ſuam in præſenti. Nam dixerat Chriſtus, ꝙ Phariſęi implerent menſuram patrū ſuorū, occidendo prophetas, ſicut illi. Hoc autem negabant Phariſæi, ideo ſtatim obtulit probationē, ſcilicet. Vos videbitis verū eſſe, quod ego dico, quia ego mittto ad

vos prophetas,& occidetis illos. Non habebat autem probationem ad illud demonſtrandum, niſi hoc diceret, ideo dixit. Secundo fuit hoc ad oſtendendum ſe Deum eſſe, qui ſciret, quæ futura eſſent, ſcilicet quomodo Apoſtoli, & diſcipuli occidendi eſſent a Iudæis, & multa talia Chriſtus prædicebat, vt cum poſtea viderentur in veritate, crederetur ipſe Deus, qui nouerat, ſicut dicitur Ioannis.14. ſcilicet Ideo dixi vobis antequam fiat, vt cum factum fuerit, credatis.

Tertio fuit ad oſtendendū auctoritatem miſſorū, ſcilicet quia Prophetę erant, & ſapientes, ideo illis credendum erat. Quarto fuit ad oſtendendum bonitatem, ſcilicet vt, licet Iudæi perſequerentur ipſum actu, non ceſſaret illorum ſalutem quærere, & tantū illam cupiebat, quòd etiam ſi ſciret nuncios ſuos occidendos a Iudæis mittebat illos, vt aliquos lucrifaceret. Si autem mitteret illos, non prædicens hæc putaretur, quòd neſciebat diſcipulos ſuos occidēdos a Iudæis, ideo mittebat illos,& ſi ſciret, nō mitteret. Vnde nō nimis videretur affectus ad ſalutem Iudęorum. Nunc vero cum conſtaret eum pręcognouiſſe eorum mortem,& tamen miſiſſe eos, apparebat, quātum eſſet deſiderium ſuum de ſalute Iudęorum.

Quinto, vt arceret Phariſæos a malis, ipſi enim, ſicut Chriſtus dixit, licet ędificarent ſepulchra prophetarum habebant iniquitatem in cordibus, vt occiderent prophetas, qui eos arguerent, & ſi ſuper hoc nō prædiceretur eis quidquam non aduerterent, & tunc cum arguerentur occiderent prophetas, ideo Chriſtus duo eis prædixit, quæ poterant eos auertere ab hoc. Primum quia dixit, quòd impleturi eſſent menſuram patrum ſuorum, occidendo prophetas, ſicut illi. Secundo, quia quaſi nominauit eis prophetas, dicens, ego mitto ad vos prophetas, quaſi dicat nō erit hoc poſt multum tempus, ſed iſtos, quos nunc mitto, occidetis. Et ita Phariſæi poterant conuenienter cohibere ſeipſos, non occidendo illos, ſaltem vt verbū Chriſti contra eos dictum non eſſet verum.

Sexto vt crimen Iudęorum appareret maius occidendo illos. Nam, ſi Chriſtus nihil diceret, & poſtea Phariſæi occiderent quos ille mittebat, non videretur tam graue eſſe peccatum illorum, quia non erant præmoniti. Etiam quia poſſent dicere, ſe neſcire, an illi eſſent viri alicuius auctoritatis, nunc vero cum Chriſtus dixerit, quòd mittebat prophetas,& illos occiderent, apparet graue eſſe crimen Phariſæorum.

Septimo fuit, vt eſſet Chriſto occaſio prædicendi pęnam Iudæis, quę pro hoc euentura erat. Nam pęna pro peccato datur,& ſi non præmitteretur peccatum, non poterat conuenienter pręnunciari pęna, & tamē pęnę erant graues, ſcilicet quòd veniret omnis ſanguis iuſtorum ſuper generationem iſtam,& quòd relinqueretur Ieruſalem deſerta, & poterant hę pœnę pręnunciatę cohibere homines a peccatis, & non poſſent prænunciari, niſi prius diceretur de peccato, ideo conuenienter Chriſtus dixit iſtos miſſos occidendos.

Quare Chriſtus non dixit Phariſæis, quòd etiam ipſum occiderent. Quæſt. CCXLI.

QVAERETVR cum Chriſtus prænunciauerit occidendos eſſe eos, qui mittebantur ab eo, quare non dixit, quòd etiam ipſum occiderent, cum ſic futurum eſſet. Nam ad hoc aliqua adiuuabant. Primum, quia iſta dicta ſunt ad probandum, quòd Phariſæi implerent menſuram patrum ſuorum, occidendo prophetas, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, & tamen occidendo eum, F magis implebant menſuram patrum ſuorum, quam occidendo diſcipulos, ideo potius de ſe dicere debuiſſet.

Secundo, quia ponitur hic pœna ſequens pro impletione menſurę, ſcilicet quòd veniat ſuper eos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ab origine mundi, ſed nemo eſt, propter quem potius venire deberet, quam propter eum, ideo debuiſſet de morte ſua dicere. Tertio quòd clarius probabatur in eo id, quod dixit de impletione menſurę. Nam occidendo eum magis conſtabat, quòd occidebant prophetas, quam occidendo diſcipulos eius.

Dicendum, ꝙ licet Phariſæi non ſolum Chriſti diſcipulos, ſed etiam ipſum occiſuri erant,& iſta pęna, G quæ ponitur potiſſime pro eius occiſione eſſet ventura, tamen de ſeipſo non dixit, ſed de diſcipulis,& dicūt aliqui, quòd fuit, quia Chriſtus ſponte occiſus eſt,& non imputat Iudæis mortem ſuam. Sic dicit Chryſo. ſup Matth.ſ.ſed quia voluntate ſua deſcendit in mortem non imputat hic illis ſuę mortis peccatum, imputat autem illis mortem Apoſtolorū cęterorūque iſtorum. Alia cauſa ſolet poni, ſ.quia Chriſtus loquitur nunc, vt iudex, & ad bonum iudicem pertinet aliorū punire iniurias, ſuas autem remittere. Sic dicit Chry. ibidem, ſcilicet. Nam benigni, & iuſti iudicis eſt ſuas iniurias contemnere, aliorum iniurias vindicare. Sed dicendum, ꝙ hoc nō multum ſtat, quia licet Chriſtus de ſeipſo non locutus eſt, tamen mors ſua fuit impu- H tata Iudæis potius, quam occiſiones aliorum prophetarum. Nam maior pęna pro hac inflicta eſt, ſcilicet deſtructio Ieruſalem, vt colligitur Lucę 19.c.ſcilicet non relinquetur in te lapis ſuper lapidem, eo ꝙ non cognoueris tempus viſitationis tuę, ſcilicet aduentus Chriſti. Cum vero obijcitur, quòd ex eo, quòd ſponte occidebatur, non imputabatur occiſio Iudæis. Nō eſt verum. Nam etiam diſcipuli Chriſti ſponte occidebantur, ſed mors eorum imputabatur Iudęis, quia Stephanus orauit pro ſuis perſecutoribus, ſicut Chriſtus orauit, ſcilicet ne ſtatuas illis hoc peccatum. Act. 7.cap.& tamen imputata eſt mors eius illis,& non ſolum Stephanus, ſed etiam omnes alij Chriſti diſcipuli mouebantur ſponte,& non ſolum ſponte, ſed etiā I cum gaudio: Actu.5.c.ſcilicet. Ibant Adoſtoli gaudētes a conſpectu concilij, quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Et tamen omnium iſtorum mortē Iudæis imputat hic Chriſtus. Ideo non fuit iſta cauſa. Quòd vero dicit Chryſo. ꝙ non imputat Chriſtus hic mortem ſuam, recte dicit, ꝙ non imputat hic, ideſt non exprimit de morte ſua,& tamen imputat illam, quia Luc.19.c.tactum eſt de hoc, ſ.eo quòd non cognoueris tempus viſitationis tuę.

Cum autem dixit Chry. ꝙ Chriſtus, ſicut bonus iudex non imputauit iniurias ſuas, ſed aliorum, dicendū ꝙ Chriſtus erat Deus, & homo, nunc vero, ſicut hō prædicabat, & hoc modo iniurias ſuas non imputabat, ſed remittebat, & tamen inquantum Deus erat, K ad quem pertinet gubernatio totius vniuerſi, imputabat iniurias factas ſibi, ſicut & cuilibet alteri, immo ſuas magis inquantum erāt maiores. Sic patet Io.8.c. cum Chriſtus dixit, ego gloriam meam non quæro, eſt qui quęrat,& iudicet.q.d.ego non peto honorem ꝓ me, neq; curo ſiquis me inhonorauerit,& tñ alius eſt, q reſpicit ad hæc.ſ.pater, vt ibi dr̄. Et ille iudicat.i. ꝯdemnat eos, q mihi honorē non reddiderint,& eos maxime, qui mihi iniuriā intulerint. Dicendū ergo, ꝙ alia eſt cauſa huius non expreſſionis de morte ſua. Prima eſt, quia iſta Chriſtus dixit ad oſtendendum, quòd Phariſæi implerent menſuram patrum ſuorū, occidendo prophetas,& iuſtos, ſicut patres eorum fecerant, & ideo dixit; Ego mitto ad vos prophetas, & ſa-

& ſapientes,& ex illis occidetis, ſi autem ſeipſum nominaret, oporteret vocare ſeipſum iuſtum, vel prophetam, quia aliàs non procederet argumētum, ſiue probatio contra Phariſæos. Chriſtus tamen non laudabat ſe ore proprio, vt ſe iuſtū, aut ſanctum, vel prophetam vocaret,& ideo non debuit ſe nominare.

Secundo, quia ſi hoc diceret, Phariſæi dicerent eū mentiri, & alias iniurias, & contumelias contra eum dicerent, ſicut dixit iterum Ioan.7.c. Quid me quæritis interficere,& reſponderunt, dęmoniū habes, quis te quærit interficere? A fortiori ergo, ſi nunc aſſereret ſe ab eis iniuſte occidendum, maiores contumelias ei dicerent, ideo non debuit dicere de ſeipſo.

Tertio ne impediret mortem ſuam. Nam licet diceret hoc non impediebat mortem diſcipulorum, quia illud de longinquo erat, & mors illorū non erat neceſſaria ad ſalutem noſtram, mors autem Chriſti fuit neceſſariam ad noſtram ſalutem, & erat de proximo, quia hęc dicta ſunt die martis in hebdomada in ramis palmarum, ſcilicet die tertio ante mortem ſuā, vt oſtenſum eſt præcedenti c.quæſtio.vltima per tres autem dies facile erat cogitare ſuper hoc, & impedire mortem Chriſti, ne verbum eius cōtra Phariſæos videretur verum, ideo non debuit de ſeipſo dicere.

Quarto, quia licet Chriſtus non poſuit expreſſe de ſe, tamen implicite de eo intelliguntur iſta verba, quia non dixit Chriſtus iſta verba eo modo, quo habētur hic, ſcilicet. Ecce ego mitto ad vos, ſed dixit: Propterea ſapientia Dei dixit, mittam ad vos prophetas, & Apoſtolos, & ex illis occidetis. Sed nomine miſſorū, & ſapientia ipſe quoque intelligitur. Nam ipſe eſt ſapientia mittens,& etiam ipſe eſt miſſus, quia filius ſeipſum mittit, ſicut a patre,& Spiritu Sancto mittitur, vt dicit Auguſtinus 2.libro de Trinitate, & Magiſter 1.Sententiarum, diſtinctione 15. Nam ipſe propheta poteſt vocari, quoniam ipſe eſt propheta magnus, qui ſurrexit, quoniam viſitauit dominus plebē ſuam. Luc.7.capi.ergo non fuit neceſſe de ſe exprimi.

Ad primam rationem in oppoſitum dicendum, quòd vere implebant menſuram, & excedebant occidendo ipſum, & tamen non decuit ipſum nominari, quia ſequebantur inconuenientia, vt dictum eſt,& maxime, quia ipſo non expreſſo apparebat impleri menſuram.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ pęna illa non ſolum venit pro occiſione diſcipulorum Chriſti, ſed maxime pro eius occiſione, & tamen non debuit ipſe nominari, quia ſatis erat, ꝙ comprehenderetur in hac locutione, ſcilicet ꝙ eſſet vnus de iuſtis propter cuius mortem veniebat iſta pœna Iudæorum, immo propter ipſum maxime. Ad tertium dicendum, quòd licet clarius in eo pateret, quam in alijs, tamen quia inconueniens erat, ꝙ ipſe ſe nominaret, non expreſſit ſe, ſed diſcipulos, quod ſatis erat exprimere.

Qui ſunt iſti prophetæ, quos Chriſtus miſit ad Phariſæos. Quæſt. CCXLII.

QVAERETVR cum Chriſtus dicat. Mitto ad vos prophetas, qui ſunt iſti prophetę, quia non videntur prophetę pertinere ad nouum teſtamentum, ſed ad vetus, vt dicitur ſupra 11.c.ſcilicet omnes enim prophetę, & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt, ſed Ioannes Baptiſta mortuus fuit ante Chriſtum, ergo non fuerunt prophetę in nouo teſtamento, & ſic Chriſtus non miſit illos.

Dicendum, quod miſit prophetas, cum ipſe illud aſſerat hic, & multos miſit. Et poteſt vno modo intelligi, ꝙ Apoſtoli, & omnes diſcipuli, quos Chriſtus miſit, erant prophetę, quia vocantur prophetę illi, ad

A quos ſit ſermo Dei, & tamen ad omnes diſcipulos a Chriſto miſſos fiebat ſermo Dei non ſemel, ſed ſępiſſime potius, quam ad omnes prophetas veteris teſtamenti. Et patet, quia ſuper omnes credentes, qui erant tempore aſcenſionis Chriſti venit Spiritus Sanctus in die Pentecoſtes, & loquebantur varijs linguis. Actu.2.cap. Et erant iſti, quaſi centū,& viginti, Actu. 1.capitu. Et non ſolum tunc ſpiritus venit in eos, ſed quandocunque locuturi erant aliquid proximo, veniebat Spiritus Sanctus tangens corda eorum, & dabat illis quid loquerentur ſupra 10.& Mar.13.& Luc. 21.c. Nolite cogitare quō reſpondeatis, dabitur.n.vobis in illa hora quid loquamini,& redditur ibi cauſa, ſ. B nō eſtis vos, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Ergo recte omnes iſti prophetę vocantur. Secundo poſſunt vocari omnes hi prophetę a ratione prophetię ſtricte ſumptæ. Solemus.n. prophetas vocare eos, qui futura prænunciāt, ita enim Apoſtoli, & omnes Chriſti diſcipuli faciebant. Nam futura gaudia annunciabant, quæ oculus non vidit, neque auris audiuit 1.Corin.2.c. Et iō, quia tales nouitates futuras annunciabat Paulus, ſ.mortuorū reſurrectionem, admirati Athenien. Philoſophi vocabant eum nouorum dęmoniorum annunciatorem, Actu.17.c. Sic dicit Hilarius ſuper Matth.ſ. Apoſtolos prophetas vocat, qui de futurorum reuelatione prophetę ſunt. Et Beda dicit, ſępe Apoſtolica ſcriptu- C ra prophetas non eos ſolum, qui futuram Chriſti incarnationem, ſed eos, qui ventura cęleſtis regni gaudia prædicent appellat. Tertio pt̄ dici, ꝙ prophetę vocantur, qui ſpecialiter donum prophetię habebant. Nam vnum de donis Spiritus Sancti eſt prophetia, vt patet 1.Corin.12.c.& dabat illam Chriſtus multis in nouo teſtamento, ita vt in eccleſia multi prophetę eſſent 1.Corin.14.c.& ita hos dicebatur hic Chriſtus mittere. Ad argumentum in oppoſitum, ſ.ꝙ nō erant prophetę in nouo, ſed in veteri teſtamento, dicetur late infra quæſt. ſequenti.

Quomodo ſapientes, & ſcribæ diſtinguuntur. Quæſt. CCXLIII.

D QVAERETVR cum Chriſtus dicat ſe mittere ſapientes,& ſcribas quō diſtinguunt̄,& qui erant iſti ſapientes,& ſcribę. Dicendum, ꝙ ſapientes vocant̄ a ſapientia, eſt aūt ſapientia ſm̄ Ariſt.6.Ethi.de altiſſimis,& eſt quaſi virtus artis. Vn̄ ſupremā vocāt ſapientiam, ſ.diuinā, ſiue mathematicā, ſed in ſacra Scriptura non accipit̄ ſic ſapientia, quia de tali ſapientia non miſit Chriſtus diſcipulos ſapientes, ſed indoctos. Nā idiotę erant,& ſine literis: Actu.4 c.& iō mirabantur Iudæi de eorū ſermone,& conſtantia,& 1.Cor.1.c.dr̄, videte fratres vocationē veſtrā, quia non multi ſapiētes ſm̄ carnem.i.ſapientia, q̄ apud Philoſophos vocat̄ ſapientia,& eſt carnalis.i.mūdana, ſiue naturaliter acquiſita, non erat in eis. Eſt ergo accipiendū de alia ſa- E pientia. Et ſolet accipi in ſacra Scriptura dupliciter. Vno mō prout eſt prudētia,& ſic accipit̄ in libro Prouerbiorū. Sic ēt in vete.teſta.vocant̄ ſępe aliqui ſapiētes.i.prudentes, & pertinet tunc ſapiētia ad intellectū practicū. Aliqn̄ accipit̄, vt eſt aliquid pertinens ad intellectū ſpeculatiuū,& eſt ſapiētia cognitio diuinorū, ſiue ęternorū. Et iſto mō eſt donū Spiritus Sancti, & diſtinguitur ꝯ ſcientiā,& prudentiā. Nam ſcientia ponitur in lr̄a. Etiam ponitur ſpiritus cōſilij, & tn̄ conſiliari,& conſiliū dare pertinet ad prudentiā 6.Ethi.pōt aūt accipi hic ſapiētia in aliquo iſtorū duorū modorū. Primum aūt tenet Hiero.hic, dicens, alios ſapientes, qui nouerint, quando debeant proferre ſermonem, ſed ſcire proferendi ſermonis tempus ad pruden-

tiam pertinet, quæ est regula actionum 6. Ethi. Secū- F
dum tenet Hilarius super Matthæ. dicens: Sapientes vocari hic Apostolos de Christi cognitione, idest qa Christum cognouerūt. Et ista est cognitio de diuinis, quæ nemo cognoscit, nisi cui reuelatum fuerit.

Scribę autem dicūtur doctores legis, & est modus iste loquendi Iudaicus. Nam sicut Latini vocāt sapiētes, ita Persę, & Chaldęi Magos vocant: Greci vero Philosophos; Hebręi autem Scribas, & quoniam inter Iudæos non erat alia peritia, nisi in lege Dei, vt dr̄ Deutero. 4. Hęc est sapientia vestra, & intellectus coram populis, scilicet lex: obtinuit consuetudo, vt peritos in lege Scribas vocemus, & ita transiuit iam in G
Latinitatis consuetudinem, q̄ cum peritos in alijs generibus dicimus eos sapientes appellamus, cum vero in lege peritos non sapientes, sed scribas appellamus. Et hoc maxime in nouo testamēto, cuius modus locutionis venit ex fonte Hebręi idiomatis. Secus apud peritos in literis secularibus, quia non tenent istum modum locutionis. Et sic patet, quòd euangelistę sępe vocant scribas, & sępe doctores legis, & interdum vbi ponit vnus euangelista scribas, alius ponit doctores legis. Nam Matthæus supra 9. dixit de scribis, & Lucas 5. c. ponens eandem narrationem dixit doctores legis, & ita Christus dixit se mittere aliquos sapiētes in diuinis cognoscendis, alios vero, qui in lege H
Moysi essent periti. Et ita accipit Hiero. dicens: Scribas in lege doctissimos. Et Hilarius super Matthæ. dicit, quòd vocantur de legis intelligentia Scribę.

Qui erant isti Prophetæ sapientes, & Scribæ, de quibus Christus loquitur. Quæst. CCXLIIII.

QVAERETVR qui erant isti prophetę sapiētes, & scribę. Dicēdum, q̄ potest accipi dupliciter. Vno modo, q̄ licet dona, vel perfectiones diuersę notentur in his nominibus, tamen non erant datę diuersis, sed ijdem erant, qui vocabant̄ prophetę, & sapientes, & Scribę. Et hoc tenet Hilarius super Matth. dicens: Mitto ad vos prophetas sapientes, & Scribas. i. Apostolos, qui de futurorū reuelatione prophetę dicuntur, de Christi agnitione sapientes, de legis intelligētia Scribę. Et hoc videtur satis rationabile, quia Apostoli Christi non habebant vnicam istarum perfectionum, sed omnes. I

Alij dicunt, q̄ isti erant distincti, s. q̄ quidam erant prophetę, alij sapientes, alij Scribę. Et hoc tenet Hier. super Matth. dicens: Obserua iuxta Apostolum scribētem ad Corint. varia dona esse discipulorum Christi, alios prophetas, qui ventura prædicent, alios sapiētes, qui nouerint, quando debeant proferre sermonē, alios scribas in lege doctissimos.

Dicendum, q̄ licet vtrunque teneri posset, magis tn̄ consonat veritati secundum. Nam ex modo locutionis tam hic, q̄ Luc. 11. c. vr̄ significari distinctio p-sonarum, cum dicit: Mitto prophetas sapiētes, & Scribas. Secundo, quia ista sunt dona varia, & dantur etiā distinctis personis, & non omnia eisdem. Sic patet 1. Corin. 12. c. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, alijs datur sermo sapientię, alijs sermo sciētię, alijs fides, alijs gratia sanitatum, &c. Et sequit̄: Omnia hęc operatur vnus, & idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Tertio patet, & efficacius, quia non solum dantur ista dona distinctis hominibus, immo necesse est manere istam distinctionem donorum, & hominum ad conseruationem ecclesię, quia aliàs nō esset ecclesia. Sic innuitur ad Ephe. 4. c. Vnicuique data est gratia secundum mēsuram donationis Christi. Et sequitur: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam quidem prophetas, alios Euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationē sanctorum in opus ministerij in ędificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in virum perfectū. In quo innuitur non solum, q̄ ista distinctio personarum, & donorum atque officiorum est in ecclesia, sed etiam, q̄ durabit in ea vsque ad consummationem sęculi, quando consummabitur ecclesia. Et eandem rationē distinctionis ponit Apostolus 1. Corint. 12. c. dicens, q̄ illa distinctio donorum, & administrationū erat necessaria in ecclesia ad constituendam eā, sicut est in corpore humano ad constitutionem suam necessaria distinctio membrorū, vt late ibi prosequitur Apostolus. Sed Christus, dicens se missurū istos tetigit ministros ecclesię suę, qui illam ędificauerunt, ergo oportet, q̄ intelligat de distinctis personis habentibus distincta dona, quæ ecclesiam componebant, quia dicitur ad Ephe. 4. c. q̄ ista distinctio Apostolorum, prophetarum, euangelistarum, pastorum, & doctorum erat necessaria in opus ministerij ad cōsummationem sanctorum. i. ad hoc, q̄ conuerterentur ad Christum omnes quotquot futuri erant sancti.

Etiam apparet, q̄ ista dona erant distincta in ecclesia in tantum, q̄ distinctio eorum secundum personas faciebat turbationem quandam, nisi Apostolus prouidisset 1. Corin. 14. c. dans regulam de illis, qui habēt gratiam linguarum, si in ecclesia loquantur quomodo loquentur, & quis interpretabitur. Etiam de prophetis, q̄n̄ multi erant simul in eadem ecclesia quis esset inter eos ordo loquēdi, s. prophetę duo, aut tres dicant, & cęteri diiudicent, q̄ si alij reuelatum fuerit sedenti prior taceat, & ita poterant esse distinctę istę gratię, s. q̄ Christus mitteret quosdam, qui essent prophetę solum. i. haberent spiritum cognoscendi futura, vel secreta cordium, quia vim cognoscendi secreta cordium habebant prophetę, qui erant in ecclesia. 1. Corint. 14. cap. s. si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, aut idiota conuincitur ab omnibus, occulta cordis eius manifesta sunt, ergo manifestare poterant illi prophetę, quæ habebat quis in corde, alios aūt mitteret, qui essent solum sapientes. i. cognitionem habētes de diuinis, alios vero scribas. i. qui solum haberent cognitionem circa legem Moysi. Et hoc tenendum est. Cum aūt obijcitur, q̄ Apostoli, & discipuli Christi non habebant solum vnum donum istorum, sed oīa, dici potest vno modo, q̄ aliqui erāt, qui habebant omnia hęc, sed in vno eorum habebāt excellentiā, & ab illo nominabantur, & ita forte erant Apostoli, alij autem erant, qui vnum solum donum habebāt. Et ita Christus distinguit hic viros per dona. Secundo potest dici, quòd Apostoli Christi, qui erāt præcipui inter discipulos non habebant omnia dona hęc, sed vnum erat, quod eis competebat secundum, quod Apostoli vocabantur, scilicet sapientes esse. Et patet hoc, quia sapientia vocatur cognitio diuinarum rerum, scilicet de Christo, & de omnibus, quæ pertinebant ad nouum testamentum, quæ sunt diuina, & altissima, & sicut ista cognitio est de altissimis, idest de rebus ad Deum pertinentibus, ita est per altissimā causam, scilicet per solum Deum. Ipse enim solus reuelat hęc, sic dixit Christus supra 11. capitulo, confiteor tibi pater rex cęli, & terrę, quia abscondisti hęc a sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, scilicet Apostolis, de quibus ibi Christus loquebatur, & erat de cognitione Dei, q̄a dr̄ ibi. Nemo nouit patrem, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Sic etiā, quando Petrus confessus est Iesum esse filium Dei viui, dixit Christus: Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, idest non reuelauit tibi aliquis homo, qui vocatur caro, & sanguis, sed pr̄ meus, qui est in cęlis: in hac cognitione excedebant K

Deus solus reuelat altissima.

Apostoli alios discipulos, iō in sapientia excedebant. A
Et sic vocantur hic sapientes. Et patet, quod sapiētes dicātur hic Apostoli, & nō alij, quia sicut hic dicitur, Mitto ad vos prophetas, & sapientes, ita dicitur Luc. 11. c. sapientia Dei mittet prophetas, & Apostolos.

Et dicendum, q̄ habebant istud donum distinctū Apostoli, ita quòd non habebant alia, vel saltem raro, aut non quasi ex officio. Quod patet circa prophetiā. Nam reuelationes futurorum, vel rerū absconditarū fiebant per prophetas, & non per Apostolos, vt patet Act. 13. c. vbi dicitur, quòd erant in ecclesia, quę erat Antiochię Prophetę, & doctores. Et Actu. 11. c. dicitur, q̄ superuenerunt a Ierosolymis, idest ab ecclesia Ierusalem Prophetæ Antiochiam, & surgens vnus B
ex eis nomine Agabus significabat per spiritū magnā famem superuenturam in vniuerso orbe. Et non solum hoc, quod ad totum orbem, & Christianos pertinebat reuelauit propheta ille, & non aliquis Apostolus, sed etiam ea, quę circa Apostolos fieri debebant prænunciabant alij, & non Apostoli, neque reuelabantur Apostolis. Sic patet de electione Pauli in Apostolatum Act. 13. c. Nam dicitur, quòd erant in ecclesia Antiochię Prophetę, & Spiritus Sanctus locutus est per illos, dicens: Separate mihi Paulum, & Barnabam in opus, in quo assumpsi eos. Etiam, quæ ventura erant circa Paulum Apostolum nesciebat ipse, Act. 20. c. scilicet, Et nunc alligatus ego spiritu vado in Ierusalem, quæ ventura sunt mihi ignorans. C
Agabus autem propheta vnus de Christianis sciebat, quæ erant Paulo ventura, & determinate quidem. Nam dicitur Act. 21. c. venit propheta quidam nomine Agabus, & cum venisset, tulit zonam Pauli, & alligans sibi pedes, & manus dixit, hæc dicit Spiritus Sanctus, virum cuius zona hæc est sic alligabunt Iudæi in Ierusalem, & tradent in manus gentium, & sic patet, q̄ Apostoli non habebant donum prophetiæ saltem, vt cōmuniter, sed alij erant, qui prophetabant de rebus pertinentibus ad ecclesiam, vel ad infideles, & etiā de statu ipsorum Apostolorum. Licet autem Deus posset vni dare omnia dona sua, non dabat, sed diuidebat illa, quia sic magis cedebat gloriam Dei. Ex hoc patet responsio ad argumentum factum supra q̄ precedenti, q̄ non essent Pproheræ in nouo testamento, sed in veteri. Dicendū, q̄ erant plures Prophe- D
tæ in nouo testamento in ecclesia primitiua, quam in veteri testamento. Nam tunc rari erant, sicut dicitur. 1. Reg. 3. c. quòd erat sermo domini preciosus, idest rarus, quando reuelauit se Samueli. Et Psal. 73. dicitur. Signa nostra non vidimus, & iam propheta non est. Et quādo Prophetæ erāt pauci, erant simul, & tamē in ecclesia erāt multi simul. Nam in qualibet ecclesia Prophetæ erant, vt dicitur de prophetis ecclesię Antiochię, Actu. 13. & de prophetis ecclesię Ierusalem, Actu. 12. c. & tot erant simul in eadem ecclesia, quia interdum se impediebant, nisi Apostolus posuisset regulam quomodo loquerentur. 1. Corin. 14. c. Cum vero dicitur, quòd lex, & Prophetę omnes vsque ad Ioannem prophetauerunt. Dicendum, q̄ non intelli E
gitur, q̄ post Ioannem Baptistam nullus propheta esset, sed de illis prophetis accipitur, qui aliquid scripserunt in veteri testamento. Et est sensus omnia, quæ lex, & Prophetę prædixerunt complentur tempore Ioannis Baptistę, quia tunc Christus venit, in quo omnia consummata sunt, & sic non extendebat̄ lex, neque prophetia scripta ad vlteriora tempora, nō tamen negatur, quin Prophetę reuelantes futura postea fuerint, & istos misit Christus. Sic dicit Beda, q̄ scriptura nō solum vocat Prophetas eos, qui futurā Christi incarnationem, sed etiam eos, qui futura regni gaudia prędixerunt. Et Hilarius sup Matth. dicit, quòd Prophetę vocantur hic de futurorum reuelatione.

Quomodo Christus misit scribas in lege Moysi, quia non docemur legem Moysi. Quæst. CCXLV.

QVAERETVR qūo Christus misit scribas. i. viros doctos in lege Moysi, quia iam non docemur legem Moysi, sed Christi. Aliqui dīt, q̄ vocātur hic scribę Euangelistę a scribendo, s. quia scripserunt gesta Christi, sic exponit Nicolaus. Etiam Apostolos scriptores epistolarum scribas vocat. Sed dicendū, q̄ non stat, quia hoc est contra significationem vocabuli secundum vsum veteris testamenti, quem Christus tenebat, quia loquebaī Iudæis, sed qūcunque ibi scriba dr̄ sapiēs intelligitur, & sic accepit Hier. sup Matth. dicens, alios scribas in lege doctissimos. Alij volunt scribas sapientes dicere, sed non in veteri, sed in nouo testamento, siue euangelio. Sic dicit Origenes super Matth. s. scribę, qui mittuntur a Christo sunt secundū euangelium, quos, & spiritus viuificat, & lr̄a non occidit, sicut litera legis, q̄ sequentes in vanas superstitiones incurrunt, simplex aūt euangelij narratio sufficit ad salutem, iō qūocunque accipiatur, necesse est hic scribam pro sapiente, & non pro scriptore accipi.

Sed tunc cum scribas possimus vocare doctos in lege, siue veteri, siue noua, quos vocabimus scribas? Dicendum videtur, q̄ vocemus scribas doctos in veteri lege. Primo, quia qū dicimus legem in scriptura intelligimus de lege Moysi. Nam lex Christi non proprie vocatur lex, sed aliquid melius, s. gratia, & euangelium, sic dr̄ Io. 1. c. lex per Moysen data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est. Secundo, quia Christus loquebatur hic ad Iudæos, qui nullam aliam legem esse putabant. Et cum diceretur de sapiētibus in lege statim acciperent pro lege sua. Et ita intellexit Hierony. dicens, scribas in lege doctissimos.

Lex Christi gratia appellat.

Cum autem obijcitur, q̄ non docemur legē Moysi, dicendum q̄ verum est, q̄ ex eo, q̄ non obligati sumus ad seruandum eam, non tenemur illam addiscere ad sequendum eam. Sic patet Actu. 15. c. vbi concilium Apostolorum denūciat nos absolutos ab obseruatione legalium, abstulit simul nobis curam legēdi publice libros Moysi. Sed dicitur, q̄ Moyses habet ab antiquo, qui eum legant in Synagogis, vbi legitur per singula sabbatha, nobis tamen est vtilis valde lectio, & eruditio in veteri testamento, non ad sequendum illas cęremonias, sed ad conuincēdum Iudæos ex scripturis suis, & ad ostendendum Iesum esse Christum. Vnde, & Paulus gloriatur se habuisse peritiā quinque librorum Moysi, vt colligitur 1. Corin. 14. c. & Christus allegabat sępe dicta scripturę contra Iudæos, & quia mittebat Christus nunc prædicatores ad conuertendum Iudæos, conueniens fuit mittere peritos in lege, qui confundere possent Iudæos ex scripturis suis. Et patet hunc modum fuisse necessarium doctrinę, quia illum tenuit Christus. Nam quando surrexit, & apparuit duobus discipulis euntibus in Emmaus incipiens a Moyse interpretabatur eis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant Luc. 24. c. & istum modum prædicandi Iudæis postea acceperunt Apostoli. Nam Petrus in prædicatione publica in die Pentecostes sic incepit, probās Iesum esse Messiam ex auctoritatibus veteris legis, & eum occidendum, & resurrecturum, & effundendum esse Spiritum Sanctum, & incepit per prophetas omnes hoc probare Act. 2. & 3. c. ideo necessarij erāt isti scribę, idest viri periti in lege Moysi.

Quid vtilis fit lectio vete. Te.

Sed sciendum, q̄ isti scribę non erant docti humano labore, & assuetudine, sed Deus docuerat eos infundendo legis peritiam. Nam sicut alicui dat cognitionem

Universidad de Deusto Biblioteca

tionem futurorum, alij vero cognitionem diuinorū, idest eorum, quæ ad Christum, & statum legis nouę pertinent, ita & dabit alicui peritiam legis Moysi, vt memoriter totum testamentum nouerit, & optime illud interpretetur. Sic patet de Petro, qui literas nesciebat. Nam dicitur Act.4.c. quòd mirabantur Iudæi videntes Petri, & Ioannis constantiam comperto, quòd idiotæ, & sine literis essent, ipse tamen prędicabat, sicut peritissimus in veteri testamento Actu. 2.& 3.c. Sic autem erant alij in ecclesia, quibus solum dederat Deus hoc donum, vt haberent peritiam plenissimam veteris testamenti. Et istos vocat hic Christus scribas.

Quomodo Matthæus, & Lucas in hoc discordant
Quæst. CCXLVI.

QVAERETVR quomodo discordant Matthęus, & Lucas in hoc, quia hic dicitur: Mitto ad vos prophetas, & sapientes. Et Lucas dixit prophetas, & Apostolos. Aliqui dicunt, quòd non est discordia aliqua, quia Christus totum dixit, scilicet prophetas, sapientes, & Apostolos, & plurima alia, quorum quędam tacuit Matthæus, quæ expressit Lucas, alia vero e contrario. De primo patet, vt de Apostolis, quia Lucas expressit Apostolos, quos tacuit Matthęus, & Matthæus expressit scribas, quos Lucas tacuit, neque aliquid loco illorum posuit.

Alii dicunt, quòd non tacuit Matthæus Apostolos, sed Lucas, & Matth. non vsi fuerunt eisdem vocabulis, quia Lucas dixit Apostolos, Matthæus vero sapientes. Dicendum, quòd vtraque positio potest stare, & tamen verior est secunda. Primo, quia ordo scripturę idem apud vtrunque Euangelistam hoc innuit. Nam, sicut dixit Matthęus prophetas, & sapientes, ita dixit Lucas prophetas, & Apostolos.

Secundo, quia Apostolus, & sapiens idem sunt. Nā sapientes vocamus eos, qui habent cognitionem reuelatam diuinorum, nulli autem plenius eam, quam Apostoli habuerunt, vt ostensum est supra, & recte conuenit, quia sapientia est maximum inter dona Spiritus Sancti, ideo ab eo appellari debuerunt illi, qui erant maximi status, scilicet Apostoli.

Tertio, quia non est verisimile, quòd Christus diceret Iudæis: Ego mitto ad vos Apostolos. Nam sub isto nomine nō poterat loqui ad eos, quia Apostolus Gręcum est, quod Iudæi non intelligerent. Etiam non sub significatione per alteram dictionē ęquiualentem. Nam Apostolus missus interpretatur. Quid autem erat dicere, mitto ad vos missos nihil omnino, ideo non distinxit ibi Apostolos ab alijs.

Apostolus nomē grecum.

Et si dicas, quòd Apostolus non est nomē missionis, vel actus, sed potius nomen dignitatis.

Dicendum, quòd verum est, quia Christus congregatis omnibus discipulis suis elegit duodecim ex omnibus illis, quos specialiter Apostolos nominauit, Lucæ.6.c. Et tamen ista dignitas, & electio non erat nota Iudæis, ideo non erat verisimile, quòd Christus loqueretur eis per nomina, quorum significata non intelligerent, ideo Christus vocaret sapientes, & non Apostolos, sicut expressit Matthæus. Sed tunc dicet, quomodo Lucas dixit Apostolos cum Christus non dixisset? Dicendum, quòd non dixit Christus hoc nomen, sed eandem sententiam. Nam sapientes dixit. Erāt autē sapientes illi, quos Apostolos nominamus, vt ostensum est supra, ideo cū non sequātur semper euangelistæ verba Christi ad literam, sed in sententia posuit Lucas Apostolos, licet illos sub hoc nomine, aut æquiualenti Christus non expsserit. Sed dicetur, quomodo Christus expressit Apostolos, quia licet

F idem sint, quod sapientes, nō intelligebant Iudęi hoc nomen, vt dictum est.

Dicendum, quòd ista ratio probat, quòd Christus non debuisset nominare Apostolos, quia loquebatur ad non intelligentes: Lucas tamen loquebatur intelligentibus Lucas enim tarde euangelium scripsit, & non in Hebræo, sed in Gręco, vt Hierony. ait in prologo, & in libro de illustribus viris. Erant autem fideles illi, quibus scribebat, & agnoscebant dignitatem Apostolorum, qui erant principes in ecclesia, ideo potuit eis Apostolos nominare. Matthæus autem scripsit a principio ante omnes euāgelistas, & scripsit Hebręis, & in Hebræo, vt patet ex prologo Hieronymi super Matt. & de hoc li. de illustribus viris. Et quia apud eos nomen Apostoli, & dignitas nōdum bene nota erāt, G non vsus fuit verbo Apostolorum, sed sapientes vocauit, sicut Christus dixerat.

Lucas euāgeliū gręce scripsit

Quare prophetæ ponuntur ante sapientes hic.
Quæst. CCXLVII.

QVAERETVR cum ponantur hic sapientes pro Apostolis, quare prophetę ponuntur ante sapientes.

Dicendum, ꝙ vere Apostoli sunt maiores prophetis, quia non est in ecclesia aliquis maior status, aut dignitas, quam Apostolatus. Quod patet ex H electione Christi. Nā ex omnibus discipulis suis duodecim solos elegit, quos Apostolos nominauit, Luc. 6.c. cęteros vero septuagintaduos, quos misit, nō vocauit Apostolos, sed discipulos Luc.10.cap.

Secundo, quia in ordine dignitatum ecclesiasticarum, & patrum ecclesię principaliū positi sunt Apostoli primi ad Ephe.4.c.s. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios prophetas, alios euangelistas, alios pastores, & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij. Et ita vbicunque de Apostolis fiat mentio, ipsi debent præcedere omnes alias dignitates. Sic dicit Beda super Lucam, quòd ꝓphetę in nouo testamento sunt illi, qui reuelant futura gaudia regni cęlestis, sed nequaquam credit hos in catalogo Apostolis præferendos.

I Dicendum, quòd licet verum sit, tamen nō debuit Christus nominare Apostolos ante prophetas, quia ipse non nominabat Apostolos sub nomine Apostolorum, sed sub nomine sapientum, & tamen Iudęi nō credebant aliquos sapientes maioris, immo neque tantę dignitatis, quantę erant prophetę, qui habebāt consortium diuini sermonis, ideo illos præposuit sapientibus. Maxime quia Iudæi non intelligebant tūc per sapientes significari aliquem specialem gradum hominum, qui Apostoli dicerentur, quorum esset aliqua dignitas. Matthæus vero Christum secutus est in narrando. Maxime, quia non nominauit Apostolos, sed sapientes, ideo conuenienter debuit ponere prophetas ante sapientes.

K Sed obijcietur, quid de Luca, quia ipse Apostolos expressit, & tamen posuit prophetas ante Apostolos? Dicendum, quòd Lucas inquantum scripsit Euāgelium fuit potius fidelis enarrator gestorum, & dictorum Christi, quam dictator alicuius scripturę, & quia ibi referebat verba Christi, qui præposuit prophetas sapientibus, siue Apostolis ex causa dicta, ipse quoque præposuit volens potius tenere ordinem dicendi Christi, quam ostendere differentiā dignitatis istorum, mutando ordinem locutionis Christi. Secus autem fuit de Paulo, quia ipse ad Ephe.4.c. non enarrabat dicta, aut facta alicuius, cuius ordinem sequeretur, sed dictabat sententiam propriam de statu ecclesię, ideo nominauit eas eo ordine, quo se habent dignitates

tates eius, dicens: Quosdam quidem Apostolos, alios prophetas, & sic in omnibus scripturis vbicunque nominabantur Apostoli pręcedebāt ad omnes alios. Et iste erat modus scribendi, quando scribebat ecclesia, siue concilium generale viuentibus Apostolis, in quibus scriptionibus seruatur maxime ordo dignitatis, vt patet Actu.15.c. scilicet Apostoli, & seniores fratres his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus, & gentibus salutem. Et ita in omnibus alijs obseruabant.

Diuersitas Matthæi, & Lucæ quomodo potest conciliari.
Quæst. CCXLVIII.

QVAERETVR de diuersitate, quæ est inter Matt. & Luc. quantum ad hæc verba, ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & quomodo concordentur.

Dicendum, ꝙ discordant in tribus. Primum est, qa Matthęus dicit: Ego mitto ad vos: Lucas dixit: Propterea sapientia Dei dixit: Mittam ad illos prophetas. Secundum est, quia Matthęus dixit. Mitto prophetas, & sapiētes. Lucas vero dixit prophetas, & Apostolos. Tertium est, quia Matthæus posuit tres. s. prophetas, sapientes, & scribas. Lucas vero posuit duos. s. prophetas, & Apostolos solum. Quantum ad primū dubium est, quid illorum dixerit Chrs, an quod dixit Matt. vel quod dixit Lucas, vel forte vtrunque.

Dicendum, ꝙ non potest vtrunque dictum eē, qa istam snīam semel Christus dixit Iudæis. Non potest aūt eadem snīa sub vna prolatione diuerso mō concipi sub vno. Nam repugnant isti modi. s. ꝙ concipiatur in prima persona, sicut fecit Matth. & ꝙ in tertia, sicut Lucas concepit. Sed dicendum, ꝙ Christus sic concepit eam, sicut Lucas dixit, & non sicut dicit hic Matt. Non. n. dixit: Ecce ego mitto ad vos. Sed propterea sapientia Dei dixit: Mittam ad eos. Et rō est, quia si in prima persona dixisset, sicut ponit Mat. esset periculū, quia videretur se aperte dicere Deum, cum assereret se mittere prophetas. quos nemo potest mittere, nisi Deus. Cum aūt dicit. Sapientia Dei dicit, mittā ad vos. videtur loqui de alio, qui non est ipse, & tunc non vr̄ esse periculum, vt dictum est supra. Sed dicetur, qūo Matthæus dicit: Ecce ego mitto ad vos, cū Christus non dixerit sic?

Dicendum, ꝙ Matthęus, & cæteri scriptores sacri sequuntur Christi dicta non semper quo ad verba, sed quantum ad snīam, & quia eadem snīa est in verbis Lucæ, & Matthęi, & ambo secuti sunt sentētiam Christi non differt, ꝙ non eisdem verbis vsi fuerint. Nam sępe hoc accidit, ꝙ Euangelistæ eandem rem, & dictum Christi scribunt, & non eisdem verbis, vel modis cōcipiendi. In præsenti veritas est, ꝙ Christus dixit ista verba, & de seipso. s. ꝙ ipse mittebat istos. Qđ aperte posuit Matthęus, dicens: Ecce ego mitto ad vos. Lucas vero posuit, ꝙ de se loqueretur, quasi de altero. s. Propterea sapientia Dei dixit: mittam ad vos prophetas. Sapientia autem Dei est Christus, qui est sapientia à patre genita. Et ita dr̄ 1.Cor.1.c. Christum Dei sapientiā Dei virtutem. Ideo idem est dicere ego mitto ad vos. Vel: sapīa Dei dixit, mittam ad vos.

Quomodo est reconcilianda secunda diuersitas Matth. & Lucæ.
Quæst. CCXLIX.

QVAERETVR quantum ad secundam discordiam. s. ꝙ Matthæus dixit: Mitto prophetas, & sapientes. Lucas vero dixit: Prophetas, & Apostolos.

Dicendum, ꝙ sapientes, & Apostoli idem sunt, & qūo est hoc verum, & quare sic ponitur, declaratum

A est supra. Tertia discordia erat, quia Matthæus posuit tres: Lucas vero posuit duos, scilicet prophetas, & Apostolos.

Dicendum, quòd necesse est dici vtrunque esse dictum à Christo. Et ratio est, quia quòd aliquis Euangelista taceat aliquid de dictis, vel factis Christi nō est inconueniens. Quod autem aliquid dicat vltra ea, quę Christus fecit, vel dixit, inconueniens est, quia falsum dicit, sed falsitas non est recipienda in sacra scriptura: ideo necesse est, quòd quidquid aliud Euangelista dixerit, a Christo dictum esse, dixerit Christus, siue per eadem verba, siue solum in eadem sententia. Et tamē Matthęus ponit tres nominatos. s. prophetas, sapien- B tes, scribas. Ideo necesse est asserere, quòd Christus istos tres nominauerit per ista, vel per alia verba ęquiualentia. Quod autem Lucas solum duos expresserit, non est inconueniens, quia manifestum est, quòd licet gesta Christi omnes quatuor Euangelistę narrēt, quidam latius, quidam decurtatius dicunt, cum Marcus multo breuior alijs tribus fuerit: Lucas ergo tacuit hic scribas, idest peritos in lege Moysi, quos Matthæus expressit.

Qui fuerint occisi, vel crucifixi, qui flagellati de his, quos Christus misit. *Quæst. CCL.*

QVAERETVR cum Christus dixerit de istis a se missis ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex C illis flagellabitis, qui fuerunt occisi, vel crucifixi, qui flagellati. Dicunt quidam, quòd occisus fuit Stephanus, Petrus crucifixus est, alij autem discipuli flagellati sunt. Sic dicit Hiero. super Mat. scilicet ex quibus lapidatus est Stephanus: Paulus occisus: Petrus crucifixus, flagellati in actibus Apostolorum dicipuli. Et ita etiam ponit Nicolaus.

Sed videtur dicendum, quòd non stat. Primo quia Christus loquebatur Iudæis dicens: Ecce ego mitto ad vos prophetas, & ex illis occidetis. Et tamen constat, quòd non fecerunt Iudæi hæc, quia non occiderunt Iudæi Paulum, neque crucifixerunt Petrum, sed Romani, quia in vrbe Rome sub Nerone eodem iubēte ambo occisi sunt vario tamen genere mortis.

Secūdo patet, quia Christus deducebat hoc ad pro- D bandum, quòd Pharisęi implerent mensuram patrū suorum occidendo prophetas, sicut & illi, & tamen in eis, quos Gentiles occidebant, nō implebant Iudęi mensuram patrum suorum, ergo non loquitur hic Christus de illis, qui a Gentilibus occisi, & crucifixi sunt, sed de illis, qui crucifigerentur a Iudęis.

Alij autem dicunt, quòd ista flagellatio intelligitur de flagellatione, qua scribæ veteris testamenti detrahēdo veritati flagellare dr̄ scribas noui testam. Sic dicit Origines super Mat. scilicet. Scribę autem legis scribas noui testamenti adhuc per detractionem flagellant in synagogis suis, sed & hęretici, qui sunt spirituales Pharisęi linguis suis Christianos flagellāt, & persequuntur de ciuitate in ciuitatem, interdum E corporaliter, interdum spiritualiter.

Sed dicendum, quòd iste sensus est metaphoricus, Christus autem de vera occisione, & flagellatione loquitur, ideo non est ad propositum.

Dicendum est autem, quòd verum est, quòd Iudęi aliquos de Christi discipulis occiderūt crucifigendo, alios vero de ciuitate in ciuitatem expulerunt. De occisis patet, vt in Stephano, quem lapidauerunt Act.7.c Etiam Paulus, & Barnabas sępe lapidati sunt, vt patet Act.14.& 2.Corin.11.c. licet nō occisi fuerūt.

De flagellatione autem dicit Hiero. quòd flagellati sunt discipuli in actibus Apostolorum, & Nicolaus idem tenet, quòd flagellati sunt Paulus, & Sylas

Actu.

Actu.16.c. & Paulus dicit: Ter virgis cęsus sum.2. Corin.11.c.Sed dicendum, quòd non stat, quia licet Paulus, & Sylas flagellati fuerint Actu.16.c.non tamen a Iudæis, sed potius a Gētilibus,cum dicatur ibidem,quòd accusauerunt Paulum,& Sylam homines ciuitatis illius dicentes.Hi homines conturbant ciuitatem nostram,cum sint Iudæi,& annunciant morē, quem nō licet nobis susçipere. Quod autem Paulus dicit se ter virgis cęsum.2.Corin.11.c.non fuit factū a Iudæis, sed Gentilibus. Iterum autem Iudæi flagellare voluerunt Paulum,& astrinxerunt eum loris,sed cum dixisset, se hominem Romanum, recesserunt qui torturi erant eum, Actu.22.c.

Et tamen saltem dicendum, quòd Paulus a Iudæis flagellatus est sępe, scilicet quinquies.2.Corinth.11.c.Quinquies a Iudęis quadragenas vna minus accepi. De alijs quoque discipulis dicendum est,quòd multi flagellati fuerunt, licet expresse non legatur, quia occiso Stephano Actu.7.c.facta est persecutio magna in die illa in ecclesia,quæ erat Ierosolymis, ita vt omnes dispergerentur per Iudęam, & Samariam Actu.8.c. in tali autem persecutione credendum est, quòd aliqui flagellarentur,& aliqui forte occiderent.

De crucifixione dicendum, quòd non inuenitur in sacra Scriptura aliquis de discipulis Christi crucifixus. de Petro autem planum est, quòd non fuerit a Iudæis crucifixus, sed a Romanis. Sed dicendum, ꝙ Simon Chananęus Apostolus crucifixus est in Ierusalem, cum esset episcopus Ierusalem tempore Traiani Imperatoris, vt ait Hiero. in lib. de Illustribus viris. Et ita potest iste dici crucifixus a Iudæis, licet Atticus consolaris Romanus eum crucifixerit, qui erat prępfectus Iudæę, sicut Christus dicitur a Iudæis crucifixus,licet Pilatus,qui erat Gentilis eū ad mortē crucis damnauerit. Etiam cum iste modus mortis,s. per crucifixionem ita communis esset apud Iudæos, quòd tam Christus, quam duo latrones simul crucifixi fuerunt,verisimile erat,quòd aliquis de discipulis Christi, qui a Iudæis occisi sunt crucifigerentur. De electione de ciuitate, in ciuitatem persequendo planum erat.Nam etiam viuente Christo,cum mitteret illos ad prædicandum hoc fieret. Vnde ait eis: Si persecuti vos fuerint in, ciuitate vna, fugite ad aliā supra 10.c.& dabat eis doctrinam, quia si non expellerentur de ciuitate, vel non admitterentur exirent de ciuitate, & excuterent puluerē pedum.e.c. hoc sępe accidit.Nam Paulus,& Barnabas, quia repulsi fuerāt a Iudęis de terra Iudęę conuersi fuerant ad gentes Actu.13.c.& postea cum inter gentes prædicarent in quibusdam ciuitatibus, in quibus erant Iudæi, ipsi concitabant persecutionem contra Paulum, & Barnabam, & fugabant eos de ciuitatibus, Actu.13. & 14.capitu.

Quare Christus dixit.Et flagelliabitis in synagogis vestris. Quæst. CCLI.

QVAERETVR quare dixit Christus. Et flagellabitis in synagogis vestris.

Aliqui dicunt, quòd in synagogis flagellant discipulos Christi,qm̄ periti Iudæorum in suis synagogis detrahunt nobis maledicentes doctrinę nrę. Sic dicit Orige. Scribæ autem legis scribas noui testamenti adhuc per detractionem flagellant in synagogis suis.

Sed dicendum, vt dictum est præcedenti.q.quòd hoc est metaphoricum,flagellatio autem,& occisio, de quibus Christus dixit verę erant,& ad literam.

Synagoga dupliciter sumitur.

Dicendum, ergo quòd vere in synagogis suis eos flagellabant,sed synagoga accipitur dupliciter. Vno modo pro domo orationis, in quam conueniebant Iudæi diebus sabbathorum, & alijs festiuitatibus,& orabant ibi, & audiebāt lectionem librorum Moysi, & prophetarū. Act.13.& 15.c. Et vocatur illa domus synagoga, ideſt congregatio,quia ibi congregabantur Iudæi. Alio modo accipitur synagoga, ideſt congregatio hominum, vel concilium vbicunque sit. Et vtroque modo poterat intelligi, quòd flagellabātur discipuli in synagogis, scilicet in domibus orationis. Et hoc, quia forte ibi prędicabant Christum, de quo scandalizabantur Iudæi.1.Corin.1.c.scilicet nos prædicamus Christum crucifixum,Iudæis quidē scandalum.Ideo ibi volebant eos punire,ne rursus talia prędicare auderent,& flagellabantur in synagogis, ideſt in cōgregationibus Iudęorū. Et hoc, quia prędicatio Christi erat contra totam intentionem Iudęorum,& videbatur esse publicū præiudicium Christum prędicari, puniebant prędicantes de consensu totius populi,& coram toto populo. Et hoc erat in synagogis flagellare. Sed melius videtur, quòd accipiatur pro domibus orationis, cum dicatur in synagogis vestris. Causa autem quare dixit flagellationem fieri in synagogis fuit ad distinctionē occisionis,& crucifixionis,de quibus dixerat, quia illę non poterant fieri in synagogis,sed extra loca fiebant.Sic patet de Christo. Nam crucifixus fuit extra vrbem Ierusalem ad Heb.13.c.& Io.19. Sic ēt quando Stephanū lapidare voluerunt eiecerunt eum de vrbe Actu.7.c. Et ejciētes eum extra ciuitatem lapidabāt. Similiter quoque cum Christum occidere vellent semel Nazareni, eduxerunt eum de ciuitate ducentes in montem quendam,Luc.4.c. Eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt vsque ad superciliū montis. Flagellatio autem, ex qua non sequebatur mors, poterat fieri vbicunque, maxime quia apud Iudæos non poterat quidam vno contextu accipere, nisi trigintanouem flagella, vel saltem non excedere quadragenarium numerum Deut.24.c. Et ita dicit Paulus se a Iudæis accepisse quinquies quadragenas minus vna. Et flagella ista accipiebat quis coram iudice Deu.24.s.Sin autem eum, qui peccauit, dignum viderint plagis, prosternēt,& coram se facient verberari,pro mensura delicti erit plagarum modus, ita vt quadragenariū numerum non excedant. Et subditur causa, scilicet Ne fęde laceratus obeat frater tuus ante oculos tuos. Ergo flagellatio fiebat publicę videntibus iudicibus, & in loco iudicij, & non extra vrbem.Sic & in Synagoga fieret flagellatio, siquis ibi videret delinquere, vt prædicando nomen Christi,& sic occisio, & crucifixio non dicebantur fieri in Synagogis, flagellatio autem fiebat in eis.

Christus dixit flagellationem in Synagogis fieri.

Quomodo est verum, quod dicitur: Vt veniat super vos omnis sanguis. Quæst. CLII.

QVAERETVR quomodo est verum, quòd dicitur: Vt veniat sup vos omnis sanguis iustus,qui effusus est super terram. In quo innuitur,ꝙ pro occisione discipulorum Christi veniret super Iudęos omnis sanguis iustus quicunque effusus est, quòd videtur inconueniens.

Dicendum, quòd sanguis iustus dicitur venire sup Iudæos, ideſt pęna pro effuso sanguine. Nam sanguis non potest venire super aliquem, ex quo effusus est, quasi dicat vos patiemini pęnam pro omnibus iustis, qui occisi sunt,ac si occidissetis eos. Et iste est modus loquendi Hebraicus. Sic enim dixerūt Iudæi infra 27. c.scilicet sanguis eius super nos,& sup filios nostros,i. pęna si aliqua ventura est. Sic etiā dixit Dauid 2. Reg. 1.capitulo, ad adolescentem Amalechitem,quem occidi iussit, sanguis tuus sit super caput tuum, os enim tuum locutū est contra te, dicens, ego interfeci Christum domini, ideſt pęna pro effusione sanguinis tui non veniat super alium, nisi super te,quia tu meruisti hoc,loquēdo contra te ipsum. Et hoc apparet magis ex modo loquendi Luc.11.c.cum dicitur, vt inquiratur sanguis omnium prophetarum, qui effusus est a generatione ista, ita vobis dico requiretur ab hac generatione, sed requirere sanguinem ab aliquo est punire ipsum pro peccato occisionis. Et ista requisitio est,quòd siquis occidit alium occidetur ipse, sicut dixit Christus Petro infra 26.c.Omnis, qui gladio percusserit,gladio peribit. Et Gene.9.c.sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarū bestiarum,& de manu hominis, & fratris eius requiram animam hominis,quicunque effuderit humanū sanguinem,effundetur sanguis illius.

Sed dicetur quomodo Matthæus dixit, vt veniat super vos omnis sanguis,Lucas autem dixit,vt requiratur sanguis. Dicendum, quòd sensus idem est,s.ꝙ fiat vindicta in illis pro effusione sanguinis. Et hoc Christus voluit. Euangelistę tamen cōceperunt eandem sententiam, sed non eodem modo. Vnde vnus apertius dixit,quam alius. Immo dicendum,quòd ad Spiritum Sanctum pertinuit, quòd inspiraret euangelistis, quod non eisdem verbis sententias ealdem proferrent,quia maior esset suspitio, quòd non veritati instabant, sed conspirauerant, vt idem omnino dicerent. Et etiam in testibus est bona suspitio, cum omnino eadem verba dicunt. Magis enim suspitione caret cum eandem omnino sententiam non eisdem verbis proferunt.

Quomodo dixit Matthæus: Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, & Luc.dixit: Requiratur sanguis omnium prophetarum. Quæst. CCLIII.

QVAERETVR quomodo dixit Matthæus,vt veniat super vos omnis sanguis iustus,& Lucas dixit, requiratur sanguis omnium prophetarum, qui effusus est.

Dicendum, quòd omnis sanguis iustus intelligit, ideſt sanguis omnium iustorum per Hypalagem. Nam sanguis,neque est iustus, neque iniustus.

Sed dubium est, an sanguis omnium iustorum requirendus esset de manu Iudæorum, vel solum sanguis prophetarum, cum Lucas dicat, sanguis omnium prophetarum.

Dicendum, quòd non solum sanguis prophetarū, sed etiam omnium iustorum erat requirendus de manu Iudæorum. Et patet, quia Matthæus dicit,sanguinem omniū iustorum venturum super Iudęos, ergo necesse est hoc verum esse. Sed si dicatur,quòd sanguis prophetarum solum requiretur de manu Iudæorum, non requiritur sanguis omnium iustorū, ergo non requiretur solus sanguis prophetarum.

Ad dictum Lucæ potest vno modo dici, quòd etiā si Lucas dixerit de solis prophetis, non est inconueniēs, cum non addiderit, ꝙ solus sanguis illorum requireretur. Et hoc non impedit quin sanguis omniū iustorum requiratur, quia qui ponit, quod paruum est, nō negat, quod maius est. Secundo potest dici,ꝙ æqualia ponunt Matthæus,& Lucas,sed id, quod dicit Matthæus sanguinem omnium iustorum, dicit Lucas, sanguinem omnium prophetarum. Et hoc, quia accipit large prophetas non solum pro illis, qui futura prędicunt, sed etiam pro alijs, per quos, vel ad quos Deus aliquo modo loquitur. Omnes autē iusti sunt huiusmodi, quia id, quod loquuntur a Deo est, cum non dicant,nisi quod rectum est, & a Deo inspiratum, immo & aliquando scriptura accipit prophetam pro iusto. Sic patet Gene.20.c.cum dixit Deus ad Abimelech regem Geratę, nunc igitur redde vxorē viro suo,quia propheta est, & orabit pro te, & viues, & ita innuitur ibi, ꝙ oratio, quam faceret Abraham pro Abimelech exaudiretur, quia erat Abrahā propheta,& tamen esse prophetam non est causa, vt exaudiatur oratio, quia aliqui prophetę sunt mali, & Deus non exaudit eos, sicut erat de Balaham Nume. 22.& 24.c. sed causa exauditionis videtur esse iustitia orantis,Ioan.9 c.1.Scimus, quia Deus peccatores non exaudit, sed siquis cultor eius est hunc exaudit. Ergo cum Abraham audiendus esset, videtur ꝙ ideo audiretur, quia erat iustus, & Deo acceptus, sed vocatur ibi propheta, ergo propheta pro iusto accipitur. Et ista est veritas.s. ꝙ Lucas posuerit prophetas ,p iustis.

Quomodo dicitur de Abel, quòd fuerit iustus. Quæst. CCLIIII.

QVAERETVR qūo dicitur de Abel, ꝙ fuerit iustus. Dicendum, ꝙ Christus innuit,quòd sanguis effusus omnium iustorum requirendus erat de Pharisæis, & quia primus inter iustos, qui occisus est iniuste, fuit Abel dicitur de sanguine iusti Abel, & iō non dixit absolute a sanguine Abel, sed a sanguine Abel iusti, quia aliàs non procederet ratio. Nam si dubitaretur, an iustus esset, diceretur,ꝙ non erat incipienda ab illo computatio.

De Abel aūt planum est,ꝙ fuit filius Adę,& frater Cain,quia non legimus alium præcipue virū iustū, & cuius sanguis effusus sit. Sed hæc omnia concurrere debent ad hoc,ꝙ ab illo incipiat computatio. De primo patet, quia si non esset iustus non pertineret ad præsens, cū solum sanguis iustorum requiratur,& ita Christus dixit a sanguine Abel iusti. De secūdo patet, quia si moreretur morte naturali non esset ad ꝓpositum,cū agatur de sanguine effuso,qui requirit. Tertiū etiā additur,s.ꝙ propinquus esset principio sęculi. Et hoc necessariū est, quia Christus videtur ponere duos iustos maxime distantes tempore, cū dicat: A sanguine iusti Abel vsque ad sanguinem Zacharię. Maxime quia Luc.11.magis aperitur, cum dicitur, vt requirat sanguis omnium prophetarum, qui effusus est a constitutione mūdi. Nemo propinquior fuit de iustis,qui occiderentur, quam Abel principio sęculi, cum fuerit filiꝰ Adę, & de primis filijs Gen.4.c.Sic dicit Hier. super Matth.scilicet de Abel quidem nulla est ambiguitas, quin is sit, quem Cain frater suus occidit, iustus autem non solum ex Domini nunc sententia,sed ex Gene.testimonio comprobatur, vbi acceptā eius a Deo narrantur munera.

Quis fuerit iste Zacharias, de quo hic. Quæst. CCLV.

QVAERETVR cum dicatur vsque ad sanguinem Zacharię, quis fuerit iste Zacharias.

Dicendū, ꝙ aliqui volunt istū fuisse Zachariam prophetā,qui ponitur penultimus inter prophetas minores. Et ad hoc primum adiuuat,quia iste propheta fuit,& iustus, hic autem agitur de occisione prophetarum. Secundum est, quia conuenit nomen patris, quia dicitur hic, filij Barachiæ. Et ita vocatur ille Zacha.1.c.s. Factum est verbum domini ad Zachariam filium Barachię filium Addo. Sed dicendum, ꝙ non videtur fuisse iste Zacharias. Primo, quia Zacharias propheta non legitur occisus, neque aliqua historia nostra, aut Iudæorum hoc tradit,& tamen rem tam grauem exercitam circa illum sanctū prophetam potissime de quo Christus dixerit, nō est verisimile

Universidad de Deusto Biblioteca

verisimile ab omnibus fuisse prætermissam. Secundo, quia dicitur: Occisus inter templum, & altare, & tamen tempore huius Zacharię, non erat templum constructum, sed tunc inchoatum est, s. prophetantibus eo, & Aggęo prophera, vt colligitur ex 1. lib. Esdrę. De hoc dicit Hiero. super Mat. s. quærimus autem, quis sit iste Zacharias filius Barachię, quia multos legimus Zacharias, & ne libera nobis tribueretur erroris facultas additum est, quem occidistis inter templum, & altare. Alij Zachariam filium Barachiæ dicunt qui in duodecim prophetis vndecimus est patrisque in eo nomen consentit, sed vbi occisus sit inter templum, & altare scriptura non loquitur. Maxime, cum temporibus eius vix ruinę templi fuerint.

Alij dicunt, ꝙ iste Zacharias fuit pater Ioannis Baptistę, & occisus est a Iudæis inter templū, & altare, cum esset sacerdos. Et hoc, vt quidam dicunt, quia voluit Mariam virginem dominam nostram post partum ponere in templo in loco virginum. Sic dicit Origines super Matthæum, scilcet. Venit autem ad nos quædam traditio talis, quasi sit aliquis locus in templo, vbi virginibus quidem licet adorare Deum, expertæ autem thorum virilem non permittebantur in eo consistere, Maria autem postquam genuit saluatorem ingrediens ad orandū stetit in illo virginum loco, prohibentibus autem eis, qui nouerant eā iam filium genuisse Zacharias dixit, quoniam digna est virginum loco, cum sit adhuc virgo. Ergo, quasi manifestissime aduersus legem agentem occiderunt eum inter templum, & altare viri generationis illius. Et sic verum est verbum Christi, quod dicit ad præsentes, quem occidistis.

Hoc autem habet aliqua adiuuātia. Primum, quia ille Zacharias sacerdos erat Luc. 1. c. & sic poterat occidi inter templum, & altare manendo ibi.

Secundum, quia res ipsa conuenit, scilicet cum dicat Christus illum occisum inter templum, & altare. Vnde videtur, ꝙ quasi tūc, cum Mariam defendebat in loco suo occisus fuerit, locus autem, in quo sedebant mulieres virgines ad orandum non longe erat a templo, & altari. Tertium, quia adiuuabat ad hoc tempus, scilicet quia fuit hoc temporibus illorū iam nato Christo, & ex modo loquendi videtur constituisse duos iustos maxime a se distantes tempore. Vnum a principio sęculi, idest Abel: alterum, ergo positurus erat tempore ipsorum, vt sic omniū iustorum pręteritorū sanguis ab eis videret exquiri, quod non fieret si iste Zacharias multo añ fuisset occisus.

Quartum, quia videtur saluare id, qđ dr̄ in litera, s. quem occidistis. Et tamē si esset alius Zacharias multo ante occisus non potuisset occidi ab istis, quia non viuerent tunc. Et hoc tangit ibi Origenes specialiter.

Sed dicendum, quòd hoc nō est verisimile, neque illud recipit Hiero. super Mat. dicens: Hoc tamen, quia de scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua probatur. Maxime, quia multa dicuntur hic, quæ non sunt verisimilia. Primū, quòd mater Christi post partum nec in templum ad sedendum inter virgines iret. Nam hoc nullo modo est verisimile. Nam dato, quòd esset virgo, sicut vere erat, non ascriberet sibi hunc honorem, cum sciret non credi tunc ab aliquo de Iudæis, & esset scandali occasio, si ipsa pręfatum locū acciperet. In omnibus tamen alijs tenebat humilitatē, & vitabat scandalum, cum, & Christus iura sua perdi permitteret soluendo tributum, cum esset filius regis, vt non scandalizaret potentes supra 17. c. Maxime, quia Maria ab omnibus argueretur tanquam insipiens, si hoc faceret. Nam cum scirent eam peperisse, etiam si virginem se probare vellet ex consideratione matronarum, nemo F crederet, neque saltem aduertere vellet tanquam rē absurdam. Maxime, quia scimus in alijs eam seruasse legem, vt de abstinentia iuxta dies menstruatę Luc. 2. c. & tñ purificatio ista fiebat vbi præsupponebatur immūditia aliqua, vt patet Leui. 12. c. de ista purificatione. Et tñ in virgine non fuit aliqua immunditia in conceptu, neque in partu, ideo proprie non erat purificanda, & tamen noluit de hoc contendere, sed potius seruauit cęremonias purificationis Luc. 2. c. Tertium, quia cum Virgo Domina nostra dirigeret in omnibus actibus suis a Spiritu Sancto maxime postquam Christum concepit, non est verisimile, ꝙ ipsa præstaret occasionem ad mortem Zacharię tam inutiliter, cum nō legamus inde aliquam vtilitatem G secutam. Quarto, quia dato, ꝙ ipsa sedisset in loco virginum, non erat verisimile, ꝙ occideretur Zacharias dicens debere eam ibi esse, quia nō erat aliquid, quod dictum statim obligaret ad mortem. Nam non erat blasphemia. Sed videtur, quòd contemneretur, vt demens, si hoc assereret, & eo inuito cogerēt Maria locum ipsum dimittere. Sed aliqui fortificant hoc dicentes, ꝙ Zacharias occisus est, quia dixit illam peperisse, & virginē esse, & peperisse regem Messiam. Et hoc audito turbati eum occiderunt. Sic dicit Grego. Nisenus. s. Quidam dicūt, ꝙ Zacharias pater Ioannis spiritu prophetico conijciens mysterium virginitatis intactę Dei genitricis, nequaquam sequestrauit eā a loco templi virginibus deputato, volens ostendere, ꝙ H in potestate conditoris omnium erat nouum ortum ostendere, qui enixę vigorem celibatus non auferret. Erat autem hic locus medius inter altare, & ędem, in qua erat altare ęneum situm, vbi eum propter hoc occiderunt, cū audirent etiam regem mūdi venturū, dispensatiue metu subiectionis aggrediatur eum, qui attestabatur ortum ipsius mactantes sacerdotē in tēplo. Sed neq; istud est verisimile, quia si pp illud occidissent Zachariam, magis tenuissent Mariā, & filium eius, vt illum occiderent, quam illum, qui eum annūciabat, sicut Herodes conatus est occidere Christum inter infantes supra 2. c. Quintum est, quia etiā, si prædicta vera essent, Christus tamen non dixisset de hac re, quia hoc erat laudare seipsum, & matrem I suam, & non videbatur sibi fides adhibenda, quasi propriam causam ageret, dicendo peccasse illos, qui matrem suam eiecissent de loco virginū, & occidissent defensores eius. Quod autem dictū istud verisimilitudines habeat, scilicet quatuor, quæ supra positæ sunt non facit rem credibilem, quia omnia adiuuantia non sufficiunt ad reddendū narrationem verisimilē, si aliquid vnum sit, quod verisimilitudinē tollat. Nā, & fabulę quæcūque aliquas verisimilitudines habēt, quia aliàs nemo eas libenter audiret, & tanto plures verisimilitudines quanto maiori ingenio formatæ sunt. Alij dicunt istum esse Zachariam patrem Ioannis Baptistæ, sed ob aliam causam occisum, scilicet, quia abscondit Ioannem, quando incidebantur K infantes ab Herode. Sic dicit doctor Græcus. Alij autē aliam causam dicunt esse interitus Zacharię, cum aūt occiderentur infantes magnus Ioannes, cum coętaneis suis occidendus erat, sed Elisabeth eripiens filiū de medio cędis petiuit eremum, vnde cum satellites Herodis Elisabeth, & puerum nō inuenirent, conuerterunt iram in Zachariam occidētes ipsum ministrantem in templo. Sed dicendum, quòd etiam hoc non est verisimile. Primo, quia Herodes non fecit occidi infantes in tota terra Iudæorum, sed solum in Bethlehem in finibus eius supra 2. c. terra autē, in qua Zacharias habitabat, non erat Bethlehem, sed montana Iudęæ, vt patet Luc. 1. c. Nam illuc iuit Maria, cum festinatione, quando iuit ad Elisabeth, quæ iam conceperat,

ceperat, & ita ibi non occiderentur infantes, & consequenter non quæreretur Ioānes ad mortē. Secūdo, ꝗa Herodes solum volebat occidere pueros de tribu Iuda, quia ille, quem timebat futurum regem, & iam natū credebant esse, erat de tribu Iuda, sicut sapiētes asseruerant supra 2. c. De Ioanne autem constabat, ꝙ erat de tribu Leui. Nam pater suus sacerdos erat, & mater sua de filiabus Aaron, Luc. 1. c. Ergo, neque Ioannes, quæreretur ad mortem, neque occideretur Zacharias pater eius tanquam occultans Ioannem.

Dicendum, ergo videtur, ꝙ iste Zacharias fuerit ille sacerdos magnus filius Ioiadę magni sacerdotis, quem Iudæi occiderunt, scilicet Ioas rex Iudę occidit eum. 2. Paralipo. 24. c. & consonat dicto Christi, s. inter templum, & altare. Sic etiam tenet Hiero. super Mat. dicens, alij volunt istum esse Zachariam, qui occisus sit a Ioas rege Iudę inter templū, & altare, i. in atrio tēpli. Sed obijciunt contra hoc. Primo, quia dicitur hic Zacharię filij Barachię, & tamen ille non fuit filius Barachię, sed Ioiadæ sacerdotis magni. 2. Parali. 24. c. Secundo, quia dicitur: Quem occidistis: Et loquitur Christus ad istos, qui nunc erant, & tamen illi non occiderant illum Zachariam, quia plures, quam sexcenti anni fluxerant a morte eius vsque ad tempus Christi. Tertio, quia Christus videtur ponere hic duos iustos maxime distantes tempore, cum dicat requirendum sanguinem omnium iustorum, qui effusus est a constitutione mūdi a sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zachariæ, & tamen si ille sit Zacharias nō distant maxime, cum post eum multi iusti occisi fuerint, ideo dicunt fuisse alium tempore Christi.

Dicendum, quòd ista non obstant. Ad primum potest dici vno modo, quòd ille Zacharias erat filius Ioiadæ, & illud erat nomen proprium, hic autem vocatur Barachias, & non est nomen proprium, sed appellatiuum, & interpretatur benedictus a domino, quod ei attribuitur, quia fuit ille Ioiada sanctus vir. Secundo potest dici, & melius, quòd Barachias sit nomen proprium, & vocetur ille Barachias, neque obstat, quod vocetur Ioiada, quia erat binomius, sicut & multi alij inter Iudæos, vt Iacob vocabatur Iacob, & Israel, & Esau vocabatur Esau, & Edō, & Seyr, vt colligitur Gene. 25. c. Et ad hoc adiuuat, quia aliud est euangelium, quod vocatur Nazarenorum, quod ecclesia non recipit, & ibi dicitur, Zachariæ filij Ioiadæ, vbi nos dicimus filij Barachiæ. Sic dicit Hierony. sup Mat. scilicet, sed obseruandum, quòd ille Zacharias non sit filius Barachię, sed filius Ioiadę sacerdotis, sed Barachias in lingua nostra benedictus Domini dicit, & Ioiadę iustitia Hebręo nomine demonstratur. In euāgelio vero, quo vtuntur Nazareni, pro filio Barachię filium Ioiadæ scriptum inuenimus.

Ad secundum dicendum, ꝙ non est sensus, ꝙ illæ personæ, quæ nunc Christum loquentem audiebant occidissent Zachariam, sed dicitur: Quem occidistis, loquens ad eos tanquam ad populum, vel gentem. Eadem autem gens erat ista nunc, & quando occiderūt Zachariam, quia manet idem populus, & eadem ciuitas, vel gens per successionem multorum temporum inquantum nunquam desinit esse, sicut manet idem homo numero a principio vitę vsque ad finē, licet in eo fiant multæ alterationes. Ita ergo gens Iudæorum vna, & eadem erat nūc, & a principio sui, cum postquam cępit esse nunquam desijsset, & ideo, sicut si quis demonstratis Iudæis, qui erant tempore Christi diceret, ista gens occidit Zachariam filium Barachiæ, siue Ioiadę, esset vera propositio, ita cōuertendo locutionē in secunda persona. s. vos occidistis Zachariam, erat vera propositio. Et sic verum erat, ꝙ illi occiderūt Barachię filium, licet fluxissent plures A q̄ sexcenti anni a morte eius. Ad tertium dicendū, ꝙ Christus ponit duos iustos maxime inter se distātes, vt capiat omnes alios intermedios, & tamen ista distantia non erat secundum tempus, sed secundum aliquid aliud, vt dicetur infra 259. q.

An quando dicitur, quòd requiretur de Iudæis sanguis Abel: accipiatur Abel exclusiue, vel inclusiue.
Quæst. CCLVI.

QVAERETVR quomodo potest stare, ꝙ requiratur de Iudæis sanguis Abel. Nam dicitur requirendus sanguis omnium iustorū a sanguine iusti B Abel. Iudæi namque nullam culpam in hoc habuerunt, quia non effuderunt illum. Aliqui dicunt, quòd accipitur Abel exclusiue, scilicet quòd post sanguinem Abel sanguis omnium requiritur a Iudæis, non tamen sanguis Abel. Et tunc ablatum est inconueniens. Sed dicendum, quòd non stat, sed est necesse etiam sanguinem Abel requiri. Primo, quia si exclusiue acciperetur, non videretur aliqua causa quare Abel nominaretur potius, quam aliquis alius. Secundo, quia non est satis verisimile, quia nemo sic exposuit. Cum enim omnes exponentes locum hunc aliquā difficultatem in hoc fecerint, nemo de eis, qui videntur aliquid esse hunc sensum posuit, licet ista argumentatio non sit efficax. Tertio, quia videtur C necesse esse incipi hoc ab Abel, ita quòd ipse includatur, quia Luc. 11. c. dicitur, vt requiratur a generatione ista sanguis omnium prophetarum, qui effusus est a constitutione mundi, a sanguine iusti Abel, sed si ponatur Abel exclusiue, nō requiritur sanguis omnium prophetarum ab origine mundi, quia saltem sanguis Abel, qui erat de his, manet nō requisitus, cū fuerit post constitutionem mundi, ergo necesse est accipi inclusiue. Quarto, quia nisi accipiatur litera inclusiue, erit falsum quod dicitur, quia motiuum eorum, qui dicunt teneri exclusiue, est, quia Abel non pertinet ad progeniem Iudæorum, ideo nullo modo pęna pro effusione sanguinis illius potest venire in eos, & tamen si ita arguatur, sequitur, quòd nullius D iusti sanguis requiretur a generatione ista nisi illorū, qui occisi sunt postquam cępit esse progenies Iudęorum, vel nominari, & tamen Iudæi non nominantur vsque post Abraham, & maxime vsque post Iacob, ergo nō solum sanguis Abel nō requiretur a Iudęis, sed etiam si aliqui alij fuerunt iusti occisi ante Iacob non requiretur sanguis eorum a Iudæis, ergo non est verum, ꝙ a sanguine Abel requiritur sanguis omniū iustorum de manu Iudæorum, siue teneatur Abel exclusiue, siue inclusiue, cum multi alij iusti, & prophetę occisi fuerint, quorum sanguis non requiritur de manu Iudæorum, & istud est argumentum necessarium, ideo dicendum, quod Abel tenetur inclusiue, s. quòd etiam sanguis Abel requiritur. Sed quō E requiratur sanguis Abel est dubiū. Aliqui dicūt, ꝙ requiritur sanguis Abel, quia Abel fuit occisus a suo fratre Cain per inuidiam. Iudæi autem hęredes fuerunt Cain, quia ita Christum, & discipulos eius per inuidiam occiderunt, sicut Cain occidit Abel. Sic dicit Theophil. s. ostendit autē dominus Iudęos hęredes malitię Cain ex eo, quòd subdit a sanguine iusti Abel. Sed dicendum, ꝙ hoc non stat, quia hoc modo si in aliquo alio delicto imitarentur Iudæi aliquas gētes alias punirentur pro peccatis illis gentium illarū, sicut etiam puniuntur pro sanguine Abel effuso a Cain, quia imitati sunt Cain in occisione Christi. Sed hoc est incōueniēs, quia hoc modo Iudęi illi punirētur pro peccatis omnium hominum, cum in aliquo peccato imitarentur alios homines. Et hoc nemo

concederet

concederet Ideo dicendum, ꝙ alio modo dicitur requiri ſanguis Abel de manu Iudæorum, vt dicetur ſequenti q.& q.260.

Quare dicitur, a ſanguine iuſti Abel vſque ad ſanguinem Zachariæ. Quæſt. CCLVII.

QVAERETVR quare dicitur, a ſanguine iuſti Abel vſque ad ſanguinem Zachariæ. Nam de Abel nō eſt irrationabile, eo ꝙ ipſe eſt primus iuſtus, qui occiſus eſt, ſed de Zacharia non vī cauſa eſſe, quia poſt eū multi fuerunt occiſi inter Iudæos, immo vī, ꝙ non conueniat intentioni Chriſti, quia ipſe vult ſanguinem omnium iuſtorum requiri de manu Iudæorum, ſed multi iuſti occiſi fuerunt poſt illum, iō etiam ſanguis illorum requirendus erat. Aliqui aūt dicunt ex hoc, ꝙ non fuit iſte Zacharias ab antiquo occiſus, ſed Zacharias pater Ioannis Baptiſtæ, qui tpe Chriſti occiſus eſſet, vt tactum eſt ſupra q.255. Sed dicendū, ꝙ illud falſum eſt, vt probatum eſt ibidem. Etiam dato, ꝙ verū eſſet nō tolleret hoc incōueniēs, quia ēt poſt mortem illius alij occiſi fuerant, ſicut Innocentes,& alij. Secundo,& efficacius, quia Chriſtus inducit hoc ad oſtendendum, ꝙ multum culpabiles eſſent Iudæi occidendo eos, quos ipſe mitteret, & pp occiſionem illorum veniret ſuper Iudæos ſanguis omnium prophetarum,& iuſtorum antiquorum, ergo a fortiori veniret ſuper eos ſanguis Chriſti,& diſcipulorum ſuorum, quos occiderent. Et ita hoc mō non ſufficeret ēt ſi poneretur Zacharias pater Ioannis Baptiſtę. Alij aūt dicunt aliam cauſam tam de Abel, ꝙ de Zacharia, vt Origenes ſuper Mat. ſ. Zacharias interpretatur memoria Dei. Omnis, ergo ꝙ memoriā Dei diſperdere feſtinat in eis, quos ſcandalizat, Zachariæ ſanguinem vī effundere, filij Barachiæ, quia per benedictionem Dei memores ſumus Dei: ab impijs ēt memoria interficitur Dei, quando templum Dei a laſciuis corrumpitur,& altare eius p negligentiam orationum ſordidarum ſordidatur. Abel aūt luctus interpretatur, ꝙ ergo non recipit, quod ſcriptum eſt, beati, ꝙ lugent, ſanguinē effundit Abel. Sed dicēdū, ꝙ hoc non prodeſt, ꝙa iſta ſunt moraliter, vel allegorice dicta,& non pertinent ad ſenſum ſcripturæ, quem inquirimus,& quem Chriſtus intellexit dicendo hoc. Aliqui, ergo dīt, ꝙ poſiti fuerunt iſti duo non ad notandum diſtantiam ſecundum tempus, ſed ad oñdendum differentias occiſorum ſm ꝺditionem,& ſtatum. Abel. n. fuit paſtor,& ruſticus, Zacharias fuit ſumus ſacerdos,& ſunt iſti ſtatus maxime diſtantes, vt ſit ſenſus, ꝙ ſanguis oīum martyrū cuiuſcūque ſtatus vēturus erat ſup Iudęos, cū inter iſtos duos ſtatus ſint oēs alij, quaſi medij. Sic dicit Beda. ſ. quare igit a ſanguine iuſti Abel, ꝙ primū martyriū paſſus eſt mirū nō eſt. Sed quare vſque ad ſanguinē Zacharię quęrēdū eſt,& cū multi poſt eū vſque ad natiuitatē Chriſti,& ipſo mox nato innocētes pempti ſint. Niſi forte, ꝙa Abel paſtor ouiū, & Zacharias ſacerdos fuit, & hic in cāpo, ille in atrio templi necatus eſt, vtriuſque gradus martyres, & laici. ſ.& altaris officio mācipati ſub eorū intimant vocabulo,& iſtam ſolutionē tenēt Nicolaus. Sed dicēdū, ꝙ nō ſatisfacit totaliter, ꝙa ſi ſolū diſtinctio graduū in hoc ſignaret potuerat Chriſtus alios nominare adhuc minoris meriti, ꝙ Abel, ꝙ nō tantū laudent in ſcriptura, & in nominauit illum ſpecialiter. Secūdo, ꝙa aliquo mō Chriſtus vult ſignare principiū tpis, a quo incipit cōputari ſanguis iuſtorū, ꝙ reqrendus erat de manu Iudęorū, cū dicat Luc. 10. c. vt reqrat a generatione iſta ſanguis omniū iuſtorū, ꝙ effuſus eſt a cōſtitutione mundi a ſanguine Abel, ergo nō ponit ad ſolum ſtatū oñendū, ſ. ꝙa paſtor,& ruſticus erat. Dicēdū, ꝙ in his duobus, licet prima facie videat notari diſtātia temporis. ſ. a ſanguine iuſti Abel vſque ad ſanguinem Zachariæ, tñ nō ſignat ſolū tēpus, ꝙa tūc ſequerent incōueniētia ſupra poſita, ſ. ꝙa ēt poſt Zachariā aliqui fuerūt occiſi a Iudęis, quorū ſanguis eis imputat. Etiā dicēdū, ꝙ qcūque nominaret poſt Zachariam nō poterat cōueniēter ſignificari terminus, vſque ad quē requireret ſanguis iuſtorū de manu Iudęorū, ꝙa illo dato,& occiſo ſi poſtea Iudæi aliquē iuſtū occiderent nō imputaret eis ſanguis illius, quod falſum eſt. Et tñ quolibet occiſo poterant aliquē aliū occidere, ergo nō poterat eis poni terminus vſque ad quē imputaret ſanguis, ſed a parte ante bene poterat ſignari, a quo inciperet imputatio ſanguinis, quia aliquis fuit primus cuius ſanguis pertinet ad Iudæos quantum ad culpam, vel pęnam, cum iſta effuſio non fuerit ab ęterno. Dicēdū, ꝙ Chriſtus duo voluit hic ſignare. Vnum eſt tempus imputationis, aliud eſt diſtantia in culpa. Quantum ad eorum mortem, quorū ſanguis requirit primū notat a parte ante,& nō a parte poſt cum ait, a ſanguine iuſti Abel. nā ante Abel nemo fuit cuius ſanguis imputet Iudæis immo nullus fuit occiſus, ſed nō eſt Zacharias vltimus, cuius ſanguis imputat,& pp hoc ex induſtria factum eſt, vt ille, ꝙ poneret vltimus occiſus eſſet multo tempore ante Chriſtum, vt ſic crederet, ꝙ nō finiebatur ibi imputatio, de qua Chriſtus loquebat, cū poſt eū multi occiſi eſſent immo multo plures, ꝙ prius, quod nō intelligeret ſi poneret aliquis, ꝙ tēpore Chriſti occiſus eſſet, ꝙa veriſimiliter crederet, ꝙ vſque ad illum, & non amplius voluiſſet Chriſtus ſentire. Secundū eſt differentia culparū, & iſtud præcipue intēdit. ſ. ꝙ Deus requiret a Iudæis ſanguinem omniū iuſtorū eorū, in quorū occiſionib⁹ habuerūt magnā culpā. Et hoc eſt valde ad ꝓpoſitū. ſ. ꝙ Deꝰ nihil remitteret Iudæis, ſed tā maximā, ꝙ minimam culpam ab eis exigeret,& in eis puniret. Et hoc cōcordat mō loquendi Chriſti ſupra 18. c. vbi dicit exigi rōnē ab eo, ꝙ relapſus eſt in debitū p ingratitudinem vſque ad nouiſſimum quadrantem, ita & Iudæi multos occiderūt prophetas,& iuſtos, & Deus eos ſuſtinuerat, nunc, ꝙa nouiſſime grauius peccauerunt occidendo eū,& diſcipulos eius, ponit in eis omnes culpas preteritas a maxima vſque ad minimā. Et hoc cōueniēter notatur in his duobus, ideſt. Abel,& Zacharia. Nam nemo erat in cuius morte de iuſtis minorem culpam poſſent habere Iudæi, quam Abel, quia iſte maxime diſtabat a progenie ſua,& a tempore ſuo,& nemo erat, in cuius morte maiorē culpam poſſent habere Iudęi ex conditione actus, quam Zacharias, eo quòd ipſe erat ſummus ſacerdos,& ita erat paſtor totius populi. Etiam, quia nemo magis appropinquabat ad Deum, quam ſummus ſacerdos,& ideo huic mandabat Deus magis cauere a contaminationibus, quam cęteris hominibus Leui. 21. c. Etiam, quod erat, quaſi in præſentia Dei eum occiderunt, ſcilicet inter templum,& altare. Et quòd iſta fuerit intentio Chriſti patet, quia expreſſit, quem occidiſtis inter templū, & altare, quaſi dicat ex illo fuit culpa veſtra maxima. Non fuit autem alius, in quo omnes iſtę difficultates occurrerint,& grauitates, ideo recte ponitur occiſio Zachariæ pro maxima culpa particularium occiſionum. Quod verum eſt quantum ad præteritos eo tempore Nam magis peccauerunt poſtea occidendo Chriſtum,& diſcipulos eius. Et hoc tenet Chry. in homilia, dicens, Zachariæ fecit mentionem, quoniam duplex præſumptio fuit in eius occiſione. Non enim ſolum in ſanctum hominem facta eſt, ſed & in loco ſacro. Et iſta eſt vera intentio Chriſti, quare hos duos potius, quam alios nominauit.

Abel paſtor ouiū, & Zacharias ſacerdos fuerunt.

Quomodo eſt verum, quod Chriſtus dixit, ſcilicet, quòd requireretur de manu Iudæorum ſanguis omnium iuſtorum, &c. Quæſt. CCLVIII.

QVAERETVR quomodo eſt verum, aut iuſtum, quod Chriſtus dixit, ſcilicet, quòd requireretur de manu Iudæorum ſanguis omnium iuſtorum, qui effuſus eſt a conſtitutione mundi. Nam multi iuſti occiſi ſunt, quos Iudæi non occiderunt: ergo ſanguis illorum non requireretur de manibus Iudæorum.

Aliqui dicunt, quòd debet intelligi per hyperbolem, ſcilicet, ſanguis omnium iuſtorum, ideſt, multorum, quia ſimilis modus loquendi eſt ſępe in ſcriptura, vt illud Geneſ. 41. cap. Omnes prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent eſcas,& tamen manifeſtum eſt, quòd non poterant illuc ire omnes prouinciæ, & ſi irent non ſufficeret eis Aegyptus ad deuorandum vna die. Et illud Pſal. 64. ſcilicet, Omnis caro ad te veniet. ſed ad Deum non venit omnis caro, ſed multi homines.

Sed dicendum, quòd non ſtat. Primò, quia ſi daretur locus cuilibet dicendi figuratam locutionem eſſe vbi ipſe voluerit, peribit tota fides ſcripturæ, quia non manebit aliqua propoſitio vniuerſalis, ideo nunquàm debet concedi aliquam locutionem eſſe figuratam, maxime per hyperbolem, niſi expreſſe conſtet, ſcilicet, quòd aliter non poſſit ſaluari, & tamen cum poteſt ſaluari veritas ſine figura, non eſt concedendum eſſe figuram.

Secundo,& efficacius, quia ponitur hic terminus, qui oſtendit propoſitionem debere manere in viribus ſuis, ſcilicet, quia dicitur: Omnis ſanguis iuſtorum, qui eſt effuſus a conſtitutione mundi a ſanguine iuſti Abel vſque ad ſanguinem Zachariæ. Ergo omnium intermediorum iuſtorum ſanguis eo modo quo illi ponuntur extremi, requiretur de manibus Iudæorum. Nam ſi omnis, ideſt, multus ponere-tur, nihil plus erat ponere terminos, quàm non ponere, ideo non eſt hoc verum.

Alij dicunt, quòd eſt hoc verum de illis iuſtis,& Prophetis, quos iſti occiderant, ad quos Chriſtus loquebatur,& tunc non eſt inconueniens, quòd veniret ſuper eos ſanguis omnium illorum.

Sed dicendum quòd non ſtat. Primo, quia dicitur Lucæ 11. cap. Sanguis omnium Prophetarum, qui effuſus eſt a conſtitutione mundi, ſed iſti non erant tunc, ergo etiam ſuper iſtos venturus erat ſanguis illorum, quos non occiderant. Secundo, quia dicitur a ſanguine iuſti Abel,& ſic ſanguis Abel venturus erat ſuper iſtos, ſed iſti non occiderant Abel. Etiam quia dicitur vſque ad ſanguinem Zachariæ, ſed neque illum occiderant, quia multo ante Chriſtum fuerat occiſus, ideo dicendum quòd etiam ſanguis illorum, quos non occiderant, veniebat ſuper eos.

Sed dicendum, quòd quidam Prophetæ,& iuſti occiſi fuerant a Iudæis hoc tempore, vel alio: alij vero a Gentilibus. De primis eſt dicendum, quòd ſanguis omnium illorum veniebat ſuper Iudæos, qui erant illo tempore, etiam ſi illi iuſti occiſi fuiſſent tempore Abrahæ, vel Noe. Et hoc modo intelligitur, quod dicitur: A ſanguine iuſti Abel vſque ad ſanguinem Zachariæ, ſcilicet, omnium intermediorum ſanguis, quorum occiſio pertinet ad Iudæos. De ſecundis dicendum, quòd nullo modo ſanguis illorum petebatur de manu Iudæorum, etiam ſi effuſus eſſet viuentibus iſtis Iudæis, ad quos nunc Chriſtus loquebatur, cum nulla ſit cauſa, quare pro his punirentur.

Quomodo ſanguis omnium iuſtorum, qui ab origine ſæculi a gente Iudæorum occiſi erant veniret ſuper generationem iſtam, quæ illos non occidit. Quæſt. CCLIX.

SED quæretur quomodo ſanguis omnium iuſtorum, qui ab origine ſæculi a gente Iudæorum occiſi erant, veniret ſuper generationem iſtam, quia pœnæ debent tenere ſuos actores, & tamen iſti non occiderant omnes illos: ergo non debebant puniri pro illis. Secundo, quia Deus dixit Ezech. 18. cap. Anima, quæ peccauerit ipſa morietur: & filius non portabit iniquitatem patris, neque pater iniquitatem filij: ergo a fortiori non portabit peccata proauorum, & illorum, qui præceſſerunt per decem, vel duodecim generationes, de quibus nulla ad nos notitia peruenit. Tertio, quia expreſſe Deus vetuit hoc Deuter. 24. cap. ſ. Non occidentur patres pro filijs, neque filij pro patribus, ſed vnuſquiſque pro peccato ſuo morietur. Et ita dī 2. Paral. 25. cap. ꝙ Amaſias rex Iuda occiderit ſeruos ſuos, qui occiderant patrem ſuum, ſed filios eorum non occidit, quia ſcriptum eſt in lege Moyſi: Non occidentur filij pro patribus.

Aliqui dicunt, quòd ſolum puniebantur occiſores pro ſanguine effuſo, ſ. quilibet pro peccato ſuo. Cum aūt dī, ꝙ venient mala oīa ſuper generationem iſtam, dicunt accipiendum de tota generatione malorum, qui vnam generationem faciunt per ſimilitudinē in vitio,& iō tota illa generatio punitur,& quilibet in ea pro peccato ſuo. Sic dicit Glo. ſ. Super generationem iſtam, non hos tm̄ pręſentes dicit, ſed oēm generationem præcedētem,& futuram, quia oēs vna ciuitas ſunt,& vnum corpus diaboli. Idē aliquo modo tenet Hieron. ſuper Mat. dicens: Regula vero ſcripturarum eſt duas generationes bonorū,& malorū noſſe. De generatione bonorū dī: Generatio rectorū benedicetur. De malis vero in præſenti loco: Generatio viperarum. Ergo iſti, qui ſimilia ſicut Cain,& Ioas contra Apoſtolos geſſerunt de vna generatione eſſe referuntur, ſ. omnes de generatione malorum. Idem dicit Beda ſuper Lucam, ſ. quæritur quomodo ſanguis omnium Prophetarum, atque iuſtorum ab vna Iudæorum generatione requiratur, cum multi Sanctorum, ſiue ante incarnationem, ſiue poſt ab alijs ſint nationibus interempti, ſed mos eſt ſcripturarum duas ſæpe generationes hominum bonorum,& malorum computare.

Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat. Primo, quia ſic intelligendo nihil facerent iſta litera ad propoſitū Chriſti. Hoc enim iō iſti dixerunt, vt quemlibet puniri ſolū ponerent pro delictis, quę fecit,& ſanguinem, quē fudit: quo dato ſuper iſtos non eſſet venturus, niſi ſanguis illorum, quos ipſi occiderēt. Et tunc ſuperuacuū eſſet dici, ꝙ veniret ſuper generationem iſtā ſanguis omniū iuſtorū, ꝙa idem eſſet dici, ac ſi diceretur ſi aliquos occideritis puniemini pro eis,& quilibet punietur pro peccato ſuo. Sed hoc eſt contra intentionem Chriſti: quia ipſe dixit, ꝙ occiderent Prophetas,& ſapientes,& Scribas, quos ipſe ad eos mitteret, & propter hoc veniret ſuper eos ſanguis omnium Prophetarum, qui effuſus fuerat a conſtitutione mundi.

Secundo patet, quia ad certificādum rem iſtam, ꝙ dura videretur, addidit Chriſtus confirmationē quaſi per modū iuramenti, ſ. Amen dico vobis, venient oīa hęc ſuper generationem iſtam: ergo aliqd plus noīat hic, quàm quòd quilibet puniretur pro peccato ſuo.

Tertio patet,& efficacius, ꝙa impoſſibile eſt ſtare literam Chriſti ſm intentionem iſtorū. Nam iſti volunt, ꝙ ſuper quemlibet malū veniat pęna mali ſui,& volunt oēs malos tam præſentes, ꝙ præteritos,& futuros eſſe vnam generationem, vt dicit Glo.& tunc

manifestum est, ꝙ cum multi de malis, qui occiderãt Prophetas mortui essent, quando Christus loquebatur: hęc ipsa mala, quę illi meruerãt pro effusione sanguinis, vel iam venerant super eos, vel nunq̃ ventura erant, & tamen Christus dixit, ꝙ totus sanguis, qui effusus erat a constitutione mundi venturus erat super generationẽ istã; ergo super malos viuentes, vel saltẽ futuros ventura erant illa mala, & ita aliquis sanguis veniret super malos aliquos, quem ipsi non effudissent, sicut ponit Christus de sanguine Abel, & Zachariæ. Manifestum est, ꝙ occisores istorũ erant mortui, & non poterat venire sanguis super eos, sed venturus erat adhuc super aliquos malos, vt Christus dicit: ergo pœna peccati venit super aliquem, qui nõ cõmisit peccatũ. Et ita p distinctionẽ duarũ generationũ, s. malorũ, & bonorum non potest verificari litera ista.

Quarto, quia tenentes istã positionẽ mouentur, vt vitent quoddam incõueniens, quod putant sequi ex litera, & non sequitur. Et hoc quia dicitur, ꝙ veniet super Iudęos sanguis omnium iustorum, & Prophetarum, qui effusus est a constitutione mundi. Vnde intelligunt non solum Christum innuere de sanguine effuso a Iudęis, sed etiam a Gentilibus. Et hoc putant inconuenientes, & ideo volunt sic euitare illud. Patet hoc ex verbis Bedæ: dicit enim, Quæritur quomodo sanguis omnium Prophetarum, atque iustorum ab vna generatione Iudæorum requiratur, cum multi Sanctorum, siue ante incarnationem, siue post ab alijs sint nationibus interempti. Et ita inconueniens putat esse de illis, quos Gentiles occiderunt. Sed istud incõueniens non sequitur, quia Christus non intendit, ꝙ sanguis omnium iustorũ, quotquot in toto orbe occisi sunt, requiratur de manu Iudæorum, sed solũ sanguis ille Prophetarum, & iustorum, qui a principio orbis a Iudæis quocunque tempore effusus fuerit, vt dictum est præced. quæst.

Alij dicũt, quòd intelligitur, quòd sanguis omniũ Prophetarum venturus super istos Iudæos, qui tunc viuebant, quia sicut bonum, quod merebantur, accipientes nũc Christum, qñ venit, fuit maius omnibus bonis, quæ antiqui meruerunt, & ideo oĩa bona antiquorum super eos veniebant, ita qui Christum repulerunt, grauius peccauerunt, q̃ oẽs antiqui, & omnia mala præteritorum malorum super eos venire videtur. Sic dicit Chrysost. super Mat. s. Sicut enim omnia bona, quæ in singulis generationibus a constitutione mundi omnes sancti merebãtur, illis nouissimis sunt donata, qui receperunt Christũ, sic omnia mala, quæ in singulis generationibus a constitutione mundi pati meruerũt omnes iniqui, super nouissimos Iudęos venerunt, quia Christum repulerunt.

Alij volunt, ꝙ sit solum comparatio, s. ꝙ sicut tota generatio antiquorum non potuit mereri tantũ bonum, quantum datum est eis, qui Christum receperunt, licet cum paruo labore: ita oĩa scelera antiquorum occidendo quotquot Prophetas, & sanctos occiderunt, fuerunt minora, q̃ sola occisio Christi, & ita venit super occisores Christi totus sanguis omnium occisorum a principio orbis, quia maior pœna pro illa sola occisione, q̃ pro omnibus peccatis præteritis debebatur. Sic dicit Chrysost. vbi supra, s. Aut ita, sicut oĩs iustitia præcedentium sanctorum, immo omnium sanctorum tantum mereri non potuit, quantũ gratiæ datum est hominibus in Christo, sic omnium peccata impiorũ tantũ mereri mali non potuerunt, quantum venit super Iudæos, vt talia paterẽtur, qualia passi sunt a Romanis. Et sic postmodum omnes generationes eorum vsque in sæculum proijcerẽtur a Deo, & ludibrium fierent gentibus vniuersis. quid enim peius potest fieri, quàm filium cum humilitate, & misericordia, & pietate venientem non suscipere, sed tali modo interficere?

Sed dicendum, quòd adhuc neutra istarum positionum satisfacit. De prima patet, quia aut intentio illius est, quòd peccatum Iudæorum tam graue fuit, quòd omnia peccata antiquorum non fuerunt tam grauia, & ita quòd pœna maior venit super istam generationem pro isto peccato, quàm super antiquos pro omnibus peccatis, aut quòd pro isto peccato occisionis Christi, & discipulorum eius venirent super Iudæos istos omnia mala, quæ antiqui meruerant pro peccatis proprijs. Accipiendo primo modo non videtur satisfacere literæ, quia hoc nihil est, nisi quòd veniret super generationem istam malum, quod merebantur, & illud erat magnum, & videtur esse valde extortus modus exponendi, & trahendi literam extra intentionem Christi, & significationem vocabulorum, cum ipse dicat quasi aliquid magnum venturum esse sanguinem omnium iustorum super istos Iudæos. Et ista expositio non vult, ꝙ sanguis alicuius de præcedentibus occisis veniat super istos, sed solũ aliquid tam graue quantum fuit pœna debita pro toto sanguine iustorum effuso. Et tamen litera scripturę nunquã est trahenda extra suam significationẽ, si secundũ eam exponi potest. Si autem accipiatur secũdus sensus, manẽt omnes difficultates, quę in principio allegãtur, scilicet, quomodo super Iudæos istos veniret pœna pro illis peccatis, quæ ipsi non commiserunt, quod videtur iniustissimum.

Item quia aut antiqui, qui occiderunt iustos, & Prophetas habuerunt pœnã pro delictis illis, aut non. Si dicas, quòd non habuerunt, falsum est. Nam qui occidit Abel, scilicet, Cain ab alio occisus est, vt colligitur Genes. 4. cap. scilicet, a Lamech, & qui occidit Zachariam, scilicet, rex Ioas occisus fuit a seruis suis 4. Reg. 12. cap. & 2. Paralip. 24. & 25. cap.

Item quia non erat possibile, quòd manerent tales peccatores omnino impuniti, sed necesse erat, quòd aut ipsi seipsos punirent pœnitendo, aut Deus eos puniret mala contra eos mittendo, quia alias repugnaret ordinatissimæ diuinæ prouidentiæ. Si autem detur, quod illi pro suis culpis puniti sunt, & rursus puniendi erant nunc Iudæi pro illis delictis, videtur esse iniustum, quia Deus non iudicat bis in idipsum, ideſt, non dat bis pœnam pro eodem peccato.

Deus non dat bis pœnã pro eodem peccato.

Sed dicendum, quòd vera intentio Christi est, quòd omnia mala ista, ideſt, sanguis omnium iustorũ veniret super generationem istam, ideſt, super istos, qui nunc viuebant, vel nascebantur, quia vna generatio dicitur tempus, quo vnus homo viuere potest, & omnes concurrentes tempore illo faciunt vnam generationem. Et iste modus est accipiendi generationem sępe in scriptura. Sic patet Genes. 6. cap. scilicet, Noe fuit vir iustus in generationibus suis, ideſt, inter homines, qui fuerunt tempore suo. Sic etiam Ecclesiastici 44. ca. Laudemus parentes nostros viros gloriosos in generatione sua, ideſt, quilibet eorum fuit gloriosus, & famosus tempore suo. Et eo. ca. dicitur, omnes hi in generationibus gentis suę gloriam adepti sunt, i. in temporibus suis inter gentem suam habuerunt honorem. Et sequitur expositio, s. in diebus suis habentur in laudibus. Quasi idem sit dicere in diebus suis, & in generationibus suis. Erat ergo vna generatio Iudæorum quam Christus ostendebat, dicens generationem illã tota illa gens, quę tũc erat, & quę tunc nascebatur. Et verum est, ꝙ super generationem istam venerunt omnia mala, quę prę dixit. Nam pœna pro sanguine omnium iustorũ fuit destructio vrbis Ierusalem, ita vt non maneret lapis super

Generatio quo in scriptura accipitur.

super lapidem, & populus Iudæorum desineret esse populus, s. dispergerentur inter gentes, & vbique vt miseri seruirent sub tributo, & opprobrio: & hoc factum est tẽpore generationis, quia quadraginta duobus annis, postq̃ dictum fuit, factum est. Quod patet, quia Christus locutus fuit hæc eo anno, quo occisus fuit, sed a Christi passione vsq; ad deletionẽ Iudæorũ capta Ierusalem per Romanos, fuerunt anni quadraginta duo, vt ex historijs colligitur: ergo illi, qui tunc viuebant poterant videre illam destructionem, & sic super eos venirent illa mala, & hoc erat venire super generationem illam. Quòd autẽ ista sit pœna quam Christus prædixit apparet ex sequentibus. Nam dr infra. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Et magis hoc aperitur Lucę 19. cap. cũ dr, ꝙ fleuit Christus super Ierusalem, dicens: Non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ.

Sed tunc dicendum, quòd omnia ista mala venerunt super generationem istam non solum pro occisione Christi, & discipulorum eius, sed etiam pro sanguine omnium iustorum, & Prophetarum, quos occiderant a principio mundi vsque nunc. Et hoc est, quòd occisis discipulis Christi veniret sanguis omnium iustorum, & Prophetarum super istam generationem, ideſt, nunc pro omnibus peccatis præteritis punirentur, quæ fecerunt a principio mundi.

Sed tunc obijcietur, quòd isti non effuderant sanguinem iustorum, & Prophetarum præteritorum, ideo non debebant puniri pro illorum sanguine.

Dicendum, quòd isti non puniuntur nisi pro peccatis proprijs: vnde pro sanguine istorum Prophetarum, & iustorum, qui fuerunt a principio mundi, puniuntur isti, quia ipsi eos occiderunt.

Pro quo sciendum, quòd Christus non loquitur hic ad istos Iudæos, vt erãt particulares homines, sed vt erant populus Ierusalem, vel potius gens Iudæorum, & quia gens Iudæorũ non erat nouiter ex tunc, sed ex principio mundi, ideo potuerunt peccare ex principio mundi. Et patet vtrunque. Primum, quòd loqueretur ad eos, sicut ad populum, vel gentem, & non sicut ad priuatas personas, scilicet, quia dicitur supra in litera. Vsque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter templum, & altare. Et ita dicit istos occidisse illum. Sed manifestum est, ꝙ nemo istorum neque proaui illorum erant tũc, quia plures quàm sexcenti anni fluxerant inter mortem Zachariæ, & istud verbum Christi: ergo loquitur ad eos, vt ad gentem quandam.

Secundum patet, scilicet, quòd gens Iudæorum fuisset a principio sæculi, quia licet non cęperunt vocari Hebræi, aut Iudæi a principio, aut distinctio ista esse inter gentes varias, tamen illi, de quibus descenderunt illi, qui vocantur Iudæi, semper fuerunt a cõstitutione humani generis, & ita gens Iudæorum potest dici aliquid fecisse a principio sęculi: gens autẽ manet eadem secundum cõtinuationem, ideo cum semel cęperit esse ista gens, & nũquàm esse desierit, necesse est, ꝙ sit eadem. Vnde id, quod factum esset a Iudæis ante annos centum, diceretur fecisse gens Iudæorum, quæ erat tẽpore Christi. Sic patet ex verbis Christi, cum ait, a sanguine Zachariæ, quem occidistis inter templum, & altare. Et tamen transierant anni plures, q̃ sexcẽti vsq; ad tempus istud, quo Christus loquebatur, & dicebat eos fecisse hoc, i. istã generationem, quę tunc erat. Ita ergo recte illa generatio Iudæorum, quę tunc erat, diceretur fecisse omnia mala, quę a principio mundi facta sunt per Iudæos, & tũc non erat iniustum, ꝙ ista generatio Iudæorum, quæ erat tempore Christi, puniretur pro sanguine omnium Prophetarum, & iustorum, effuso a Iudæis a constitutione mundi.

Sed tunc dicetur, quomodo nunc pro peccato occisionis Christi, & discipulorum eius faciebat Deus, quòd veniret super Iudæos sanguis omnium Prophetarum, & iustorum, qui effusus erat ab origine mundi?

Dicendum, quòd est sensus, quòd ante hoc non receperant Iudæi pœnã pro illis occisionibus, & Deus differebat inferre illam, & forsan nunquàm intulisset. Nunc tamen commiserunt tam graue peccatũ, quòd Deus noluit tolerare, & puniuit eos tã pro isto delicto, quàm pro omnibus præcedentibus a principio sęculi. Sic dicit Chrysost. super Matt. Omnis gẽs, vel ciuitas non statim vt peccauerit, punit eos Deus, sed expectat multas generationes, quando autẽ placuerit Deo perdere ciuitatem illam, aut gẽtem videtur omniũ generationũ præcedentiũ peccata reddere illis, quoniam quæ omnes merebantur, hęc sola passa est. Sic & generatio Iudęorum pro patribus suis videtur punita.

Sed obijcietur, ꝙ nõ tollatur adhuc inconueniẽs, quia filius nõ punitur pro patre, sicut scriptura dicit. & tamẽ inter patrem, & filiũ est maior identitas, vel proximitas q̃ inter Iudęos, qui nunc erant ad Iudęos, qui erant tempore Abrahæ. ergo a fortiori non punientur isti pro peccatis illorum, inquantum sunt idẽ populus, & tamen effusio sanguinis Zacharię, & aliorum fuit facta per antiquos, ergo Iudæi, qui erant tempore Christi, non debebant pro hoc puniri.

Dicendũ, ꝙ homines licet sint ijdem numero, tñ habent multas habitudines. Vna est, vt singularium personarum: alia est, vt communitatis, vel multitudinis. Et ita quando peccant imputatur peccatum dupliciter, quia cum non possit fieri, nisi a personis, quæ sunt indiuidua, imputatur actus cuilibet agenti. Rursus aũt, quia multi, vel tota ciuitas simul agit, vel saltem omittit cessando punire priuatos delinquentes peccat, & imputatur peccatum cõmunitati, & quia pro peccato datur pœna, & modo dicto peccant priuati, & etiam communitas, datur quædam pœna singularibus personis, s. cuilibet peccanti per se, & datur alia pœna populo, vel gẽti, vt cõitati, & hoc modo nũq̃ punitur vnus pro alio, sed quilibet ꝙ peccato suo, & ideo quantũ ad pœnam, quę debita est pro peccato personali, quod est priuati hominis, non recipit vnus homo pœnam pro altero, sed quilibet pro se, vnde neque pro peccato personali patris punitur filius, aut è contrario: ita etiam pro peccato populi non punitur, nisi ipse populus, & ipse idem non alius. Cũ aũt dr, ꝙ illi, qui erant tempore Christi non occiderũt Zachariam, & alios Prophetas antiquos, verũ est, & ideo dicendũ, ꝙ pro peccato personali illorũ, qui faciebant hoc, inqu antũ quilibet erat vna persona ipsi puniendi erant, & non alius, neq; puniebantur Iudęi tempore Christi, sed quia etiam in illis peccatis populus peccauerat efficiendo, vt quando tota multitudo aliquid faciebat, vel omittendo, vt scilicet, quia delinquentes non puniebat. Et istud peccatum poterat nunc puniri in Iudæis, qui erant tempore Christi, quia manifestum est, quòd gens, vel populus Iudæorum peccauerat in hoc, ideo quia populus puniendus erat, & tamen idem populus numero erat iste, & ille, qui peccauerat, ita vt istemet dicatur peccasse, ergo poterat nunc puniri. Et est de populo, sicut de homine. Non est necesse, quòd quando homo peccat, statim puniatur, sed differt dare Deus pœnam, & quocunque tempore puniat, iuste punit; quia iste idem est, qui peccauit. Sic autem de populo est, quia non oportet, quòd statim puniatur

Quilibet pro peccato suo punitur.

tur vt peccauit, sed quocunque tempore poterit iuste puniri, & tamen populus Iudæorum, qui erat tempore Christi erat ipsemet numero, qui erat quando occisus est Zacharias, & alij Prophetæ: ergo licet non fuerit tunc punitus, poterat conuenienter puniri tempore Christi, & sic est verum dictum Christi, scilicet, quòd sanguis omnium iustorum, & Prophetarum veniret super generationem illam, quæ erat tempore suo, ideſt, pœna pro omnibus peccatis, quæ commiserant Israelitæ, inquantum gens, vel populus puniretur nunc in Iudæis, qui erant tempore Christi.

Sed adhuc obijceretur, quòd non deberent puniri peccata ista, quia Deus non punit bis in idipsum, & tamen pro omnibus illis dederat iam pœnas: ergo non erant nunc dandæ. Patet hoc, nam dicitur hic de sanguine, & iam fuerat pro ista occisione Cain effectus vagus, & profugus, & postea interfectus est, Genes. 4. & 5. cap. De sanguine etiam Zachariæ dicitur, & tamen iam fuerat pro hoc occisus ipse Ioas rex Israel, qui fecerat occidi Zachariam, 4. Regum 13. & 2. Paralip. 24. & 25. cap. De omnibus alijs, qui non exprimuntur, idem iudicandum est, maxime cum appareat ex historijs Veteris Testamenti sæpe Iudæos esse punitos pro peccatis suis.

Dicendum sicut supra, quòd verum est, quòd puniti fuerunt factores illorum delictorum pro peccato personali, & tamen Iudæi, qui peccauerant vt populus, non puniti erant vt populus, & ideo non punie batur aliquid bis, quia pro peccato personali pro quo erat pœna data antiquis, non daretur modernis, quia sicut peccatum personale non transit de persona ad personam, ita non transit pœna.

De peccato populi dicendum, quòd pro his non fuerat punitus populus Iudæorum ab antiquo, vt populus, vel saltem non sufficienter. Et hoc est verum, ideo nunc poterat suppleri quidquid ibi de pœna minus fuit data: fuit autem pœna populo hoc modo: quia sicut quando homo sæpe peccat, ita vt sit incorrigibilis, vel grauissima scelera commiserit deletur, ita vt desinat esse populus. Sic fuit in populo Iudæorum, quia multa grauia commiserant, pro quibus merebatur fortassis populus deleri, sed vsque nunc non penitus deletus erat, licet sæpe dispersus esset, & translatus in captiuitates, nunc vero penitus excisa est Ierusalem metropolis gentis Iudæorum, & ablatum sacerdotium, & lex, & abolitæ sunt cæremoniæ, & desierunt esse reges, & principes eius, & sic futurum est semper, quia nunquàm rediturí sunt Iudæi, vt sint vnum regnum, & vnus populus, ideo nunc data est populo pœna maxima, quæ dari poterat, scilicet, deletionis, & data est pro omnibus peccatis præteritis, quia pro omnibus illis non potuit iste populus, inquantum populus aliquid grauius mereri, cum neque possit grauius tolerare.

Sed adhuc obijcietur, quòd his datis non stat, quia populus non est aliquid distinctum ab hominibus priuatis, siue suppositis, quomodocunque ergo reputetur peccatum, siue vt personarum priuatarum, siue vt populi, si illi, qui tempore Christi erant, punirentur pro sanguine Abel, & Zachariæ, & aliorum iustorum, puniretur quis pro eo, in quo non peccauit, & non obstat quod puniantur isti vt populus, quia populus non potest distingui ab istis priuatis, & ita tam peccatum priuatorum, quàm populi ipsi priuati tolerant: si autem priuati haberent esse aliquod, inquantum populus, quod esset distinctum ab esse ipsorum, inquantum priuati, in quo reciperent pœnam, quæ debetur peccato populi staret quidem iuste, sed idem & vnicum esse est cuiuslibet priuati. Ideo non debet tolerare pœnam pro peccato populi, quod non commisit populus eo aliquid agente, vel omittente: & ita nullo modo debebant illi Iudæi, qui erant tempore Christi tolerare pœnam pro sanguine Abel, aut Zachariæ.

Dicendum, quòd ratio non potest negari, ideo dicendum quòd priuari nunquàm tolerant aliquam pœnam pro peccato populi, nisi quantam ipsi meruerint per actum proprium. Pro quo sciendum, quòd quilibet homo est aliquid vnum per se, & cui debetur actio: populus autem non est aliquid vnum per se, neque est ens nisi per accidens, cum non habeat esse aliquod vltra esse priuatarum personarum, & quia actio cõpetit enti actu: cũ populus non sit ens per se, sed per accidens, non cõpetit ei aliqua actio, nisi per accidẽs, sinquantũ illi ex quorũ aggregatione redditur aliqua actio, nõ põt populus peccare, nisi p accidẽs, s. qa peccãtibus priuatis dr̃ peccare populus. De pœna similẽ est, quia pœna pro peccato redditur, sed nõ põt populus peccare, nisi p accidẽs: ergo nõ cõpetit directè pœna populo, sed p accidẽs, & ẽt si directe cõperet nõ posset dari: quia populus non hẽt in quo pœnã recipiat, qa nõ est ens p se: & iõ qñ distinguimus peccatũ populi, & priuatorũ realiter solorũ priuatorũ est peccatũ: qa nõ est aliqd aliud peccans vltra priuatos. Sed distinguuntur ista fm rõnem, s. qa aliqñ considerantur peccatũ priuatorũ, vt quilibet illorũ est vna pso na, & tũc vocat̃ peccatũ priuatorũ, aliqñ vt multi sub rõne cõitatis concurrunt in vnum actum, & tunc vocatur peccatum populi, licet priuati, aut priuatus aliquis illud egerit. De pœna eodem modo est: oĩs enim pœna est alicuius priuati, vel priuatorũ, & nulla pœna est populi, quia vltra priuatos nihil est quod possit pati pœnam, sed distinguũt fm rõnem, s. illud malum, quod aduenit alicui sine habitudine ad communitatem, in qua moratur est pœna priuatorum: pœna autem, quæ aduenit omnibus de multitudine, aut alicui in respectu ad totam cõmunitatem vocatur pœna populi. Nunc ergo dicendũ, qꝑ cum pœna populi non sit nisi pœna priuatarũ personarũ, & priuata persona non punitur pro peccato alterius priuati, non punietur qs pro peccato populi, nisi quantũ peccata sua personalia meruerũt, ac si puniretur pro illis solis. Et ideo dicendũ, qꝑ sicut peccatũ personæ non transit ad pſonã neq; pœna personę ad aliã, ita neq; pœna debita alicui genti, vt gens transit ad posteros, qui sunt idem populus numero, quia tũc daretur inconueniens, s. aliquis populus peccauit, ita vt mereretur desinere esse populus ille: puniuerit autẽ Deus aliquos priuatos, sed non deleuit populum sequeretur, qꝑ posit reseruare istam pœnam in posterum ad puniendum ipsummet populum, & tunc aliqui qui in nullo peccassent cõtra Deum punirentur, quia non poterat populus deleri, quin delerentur illi priuati, aut multa mala paterentur priuati: cum populus non sit aliquid vltra personas priuatas, & hoc falsum est, quia non peccantes nullo modo puniendi sunt.

Sic est autem nunc dicendum de pœna data super generationem Iudęorum, quæ fuit deletio vrbis Ierusalem, & vniuersæ gentis Iudæorum. Nam fuit ibi pœna aliqua, vt priuatorum, scilicet, quòd diriperentur opes, vastarentur, occiderentur, obsiderentur, fame, & alijs incommodis affligerentur, nouissimè vẽderentur inter gentes. Fuit ẽt pœna aliqua, vt populi, s. vt desineret esse ciuitas Ierusalẽ, & congregatio gentis Iudæorum, & vnitas principatus sub regibus, vel sacerdotibus suis, & status templi, & cæremoniarum desineret esse. Nam ista directe non tangunt vnam personam, aut aliquam, vt est priuata, sed vt est pars

Et multitudinis.

Et tamen dicendum, quòd priuati illi, qui fuerunt tempore Christi, & passi sunt hæc, meruerunt hæc, etiã si nulla peccata, neque venialia saltem præcessissent in progenie illa, & meruerunt tam ea, quę erant mala priuatorum, quàm quę erant mala populi. Et hoc, quia malum, vel pœna populi est pœna priuatorũ, cum in deletione populi quilibet priuatus perdat aliquod bonũ, quod ei proueniebat in honore, vel vtilitate in comparatione ad multitudinem, & sic tam mala priuata quàm publica meruerũt omnes illi, qui passi sunt ea, & non pendebat demeritum ex progenitoribus, sed ita punirentur ac si nullos progenitores habuissent, vel illi nunquam peccassent.

Sed tunc obijcietur, quòd nõ stet dictum Christi, qui ait, quòd sanguis omnium iustorũ requireretur de generatione ista a sanguine Abel vsque ad sanguinem Zacharię, cum isti non recipiant istas pœnas nisi pro peccatis, quę fecerunt.

Quomodo populus dicatur puniri.

Dicendum, quòd debet intelligi sic, eãdem enim pœnam potest quis mereri, ex diuersis causis, vt quicunq; occidit hominem, occidi meretur, & quacunque vice occiderit, meretur occidi. Si autem in vna vice earum occidatur, dicitur tunc sibi reddi pœna pro omnibus vicibus, ideſt, quia illa pœna, quæ tunc inflicta est, fuit illa, quæ qualibet vice reddenda erat, fic & nunc, scilicet, pro sanguine iusti Abel, & Zachariæ, & quolibet aliorum peccatorum grauium, vel pro multis eorũ simul merebatur deleri ille populus Iudęorum, qui hæc faciebat. Cum autem hoc sępe meruisset nunquam ei inflictum est nisi ea vice, qua Christum occiderunt, & Apostolos, vel discipulos eius: ideo dicitur nunc reddita pœna eis pro effusione sanguinis omnium illorum, quia hæc erat pœna, quę qualibet vice illarum debebatur, & non poterat pro omnibus illis simul sumptis maior dari inquantum populo, vel genti, quàm vt deleretur, vel desineret esse.

Sed tũc dicetur, quòd nihil prodest, aut nocet præcessisse peccata in gente, aut progenitoribus, cũ secũdum veritatem non puniatur quis nisi pro suis peccatis personalibus. Dicẽdum, quòd aliquid prodest, & nocet. Quod prosit patet, vt si populus commiserit aliquod graue delictũ, propter quod populus meretur deleri, & Deus esset deleturus illum, si præcesserunt merita magna in progenitoribus, non delet. E contrario si facit peccatum graue, propter quod meretur deleri, & tamẽ Deus sustineret tunc, & differret, & tamen tot peccata præcesserunt in illo populo, quòd iam Deus non dignatur differre vltionẽ, & punit, ita quantum ad delictionem gentis Iudæorum. Nam per occisionem Christi, & discipulorum eius meruerunt omnia mala, quæ inflicta fuerunt eis per Romanos. Sic Christus innuit Luc. 19. c. scilicet, quòd hæc omnia venirent super Ierusalem, quia nõ cognouerat tempus visitationis suę. Et tamen si in gente Iudæorum nõ præcessisset aliquod peccatum graue, etiam Deus non deleuisset hac vice Iudæos, sed expectasset propter merita progenitorum, sed quia multa demerita præcesserant, voluit non expectare amplius, & ita multum prosunt merita progenitorum, & multum nocent demerita ipsorum. Et hoc modo adhuc magis verificatur dictum Christi, scilicet, quòd licet Iudæi occidentes Christum, & discipulos per hoc solum meruerunt destructionem suam, & totius gentis, & tamen nõ receperunt eam propter hoc solum, quia si nullum aliud peccatum præcesserat in gente Iudęorum, sed semper bona merita, etiam si hoc committerent non deleret Deus gentem, sed daret aliquas pœnas priuatis, & tamen quia præcesserãt multa peccata, noluit expectare, sed deleuit, & ita vere Iudęi puniti sunt nunc pro peccatis progenitorum suorum, & Deus induxit super illos pœnam pro oĩbus peccatis, & pro effuso sanguine a sanguine Abel vsque ad sanguinem Zachariæ. Et istud etiam magis conuenit intentioni Christi, quàm præcedens responsio, licet vtraque sit vera: quia ista facit quòd magis seruiat rei, quàm præcedens.

Sed dicetur, quòd tunc redibunt difficultates præcedentes, scilicet, quòd puniatur quis pro peccatis alienis, si totam illam pœnã meruit per peccata propria, cum pro illis posset ei dare, etiam si non existerent aliena, sed quòd pro peccatis progenitorum puniatur quis quando propria non habet, vel ex illis non meretur tam grauem pœnam, videtur inconueniẽs.

Sed adhuc dicetur cum duo peccauerint æqualiter, & progenitores vnius fuerint boni, progenitores alterius fuerint pessimi, & secundum supra dicta primus non punitur, aut non deletur, sed expectatur, secundus vero deletur. Quare puniuit Deus secundũ, & non primum, cum æqualiter peccauerint? Dicendum, quòd in hoc non est ratio dubitandi, neque querelæ: quia fundatur super liberalitate, ideo sola voluntas satisfacit pro causa, vterque enim horum meruit pœnam æqualem. Vni voluit Deus tantam pœnam infligere quantam merebatur, ideo non habuit ius querelæ, alteri voluit remittere, vel supersedere, ideo non est iniustum, sed ad illum seruatur iustitia, qui deletur. Ad illum vero, qui non deletur, seruatur liberalitas, sicut est de parabola, vel metaphora operariorum vineæ. Nam inuidi iudicati sunt qui murmurauerunt super erogatione facta alijs ad meritum, cum eis solum fuerit datus denarius conuẽtus.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd pœnæ tenent actores suos, ideſt, actores culparum, ex quibus proueniunt pœnæ. Nam pœnæ non efficiuntur ab eis, a quibus sunt culpæ, sed ab executoribus legis. Et est sensus, qui non commisit illud peccatum pro quo datur pœna, non debet pœnam accipere. Et hoc verum est, vt ex præcedentibus patet: quia non datur pœna nisi ei, qui meruit, & non maior quàm meruit, licet causa dandi eam, vel saltem tantam, aut tantam sit interdum peccatum commissum ab altero, vt supra dictum est.

Ad secundum dicendum, quòd patres non puniuntur pro filijs, neque filij pro patribus, quantum ad peccatum personale, licet peccatum præcedentium manet in posterioribus, vt in populo, licet non vt in personis priuatis.

Aliter potest dici, quòd patres nunquàm puniuntur pro filijs accipiendo propriè peccatum filiorum pro eo quod filij faciunt, eo quòd peccata non ascendunt, sed descendunt, nisi accipiatur quòd puniuntur patres pro peccatis filiorum, ideſt, quia omiserunt eos corrigere ad quod tenebantur, sicut Heli, qui in se bonus existebat, ideo mortuus est corruens de sella, quia non correxit filios suos, primo Regum tertio, & quarto capitu. Et extra, de symo. cap. licet Heli. filij autem puniuntur interdum pro peccato patrum, sed quantum attinet ad præsentem quæstionem nunquàm punitur filius pro patris peccato, si filius non meruit totam illam pœnam per actum suum, quæ sibi datur, interdum verò filius meruit pœnam, & Deus non erat sibi eam daturus, nisi patres, & progenitores alij multum peccassent, & quia peccauerunt datur, & tunc filius patitur non solum pro peccato suo, sed etiam pro peccatis progenitorum, licet per solum peccatum suum meruit totam illam pœnam, vt declaratum est supra. Interdum tamen videtur filius

puniri pro peccato patris,& filius nihil peccauit, sed de hac materia quando quis puniatur pro peccato alterius, ideſt, ſiue filius pro patre, ſubditus pro prælato, & è contrario, & pro quibus perſonis, & hoc tam ſecundum Deum quàm iura humana. Et an interdum quis puniatur ſine culpa, declaratum eſt latè ſupra 5.cap.q.328.vſque ad quæſtionem 334.incluſiuè,& ibi vide. Et etiam Ioſue 6.cap.

Ad tertium dicẽdum, quòd illud mandauit Deus pro humano iudicio,ſcilicet,quòd nunquam filij occiderentur pro patribus neque patres pro filijs,in iudicio tamen diuino ſecus eſt. Et ratio eſt,quia homines neſciunt occulta cordium,& ſingula alia,per quę homines merentur bonum, vel malum.Et poſſet ſequi inconueniens, ſi vnus puniretur pro alio: ideo mandauit,quòd non punirentur patres pro filijs,neque è contrario, ſecus autem in iudicio ſuo, quia ipſe nouit ſecreta omnia,& particularia quælibet, ideo ſcit an interdum cõuenienter puniantur filij pro patribus,& tunc illud facit, quod hominibus committendum non fuit.

Patres pro filijs nõ puniuntur neque è contrario.

Quomodo Iudæi punirentur pro ſanguine Abel, cum ille non fuerit occiſus ab aliquo de progenie Iudæorum.
Quæſt. CCLX.

QVAERETVR dato, quòd generatio Iudæorum puniretur pro peccatis omnium antiquorum ſuorum, ſcilicet, pro ſanguine iuſtorum, & Prophetarum effuſo ab omnibus prædeceſſoribus, quomodo tamen punirentur pro ſanguine Abel, quia ille non fuit occiſus ab aliquo de progenie Iudæorum.

Aliqui dicunt,quòd propter hoc Abel tenetur excluſiuè: ideò ſanguis eius non exquiritur de Iudæis, ſed ſanguis omnium iuſtorum occiſorum poſt ipſum.

Sed dicendũ, quòd non ſtat, ſed neceſſe eſt teneri Abel incluſiue, & eius ſanguinem requiri, vt oſtenſum eſt ſupra. Aliquis ergo dicet,quòd licet nõ fuerit Abel occiſus ab aliquo de progenie Iudęorum, tamen, quia gens illa ſicut quælibet gens aſcendit retrocedendo vſque ad Adam, vnde Adam eſt caput progeniei Iudęorum, ita enim patet in deductione progeniei Chriſti,quam facit Lucas: nam reducitur vſque ad Adã, Luc.3.ca.ita poterat eſſe occiſio Abel pertinens ad progeniem Iudęorum,cum & peccata Adę poſſent imputari Iudęis tanquam in generatione ſua commiſſa.

In q.256.

Sed obijcietur,quòd non ſtet,quia hoc verũ eſſet, ſi Cain,qui occidit Abel, eſſet de progenie Iudęorũ, ideſt,per lineam illam,per quam deſcẽderunt Iudęi, ſed non eſt,quia Iudęi deſcendunt de Seth filio Adę, & non de Cain, immo nulla gens eſt in toto orbe, quæ deſcendat de ſtirpe Cain, ſed omnes deſcendũt de ſtirpe Seth, quia in diluuio perijt totũ genus humanum præter Noe, & filios eius tres, & vxores eorum, & ab his diſſeminatũ eſt poſtea totum humanum genus,Gene.10.& 11.cap.& ideo de illa progenie eſt nũc totum humanum genus,doqua eſt Noe, qui ſolus eſt caput vnũ totius generis humani, quod nunc eſt,& tamen Noe eſt de progenie Seth, & non Cain Geneſ. 5. cap. ergo neque Iudæi, neque aliqua alia gens poteſt nunc eſſe de progenie Cain, & licet peccatum Adæ, qui fuit caput totius ſpeciei humanę,poſſet imputari genti Iudęorum,& cuilibet genti,tamen peccatum,Cain non videtur poſſe imputari Iudęis,neque alijs gentibus.

Dicendum,quòd occiſio Abel facta per Cain poterat Iudæis imputari, quia Iudæi erant de progenie Cain non ex parte patris, ſed ex parte matris. Et patet hoc primo, quia non erant alię ſœminę, de quibus naſcerentur filij Seth,niſi filiæ Cain, quia Cain, & Abel fuerunt primi fratres, & vnus occidit alterum, & quando occiſus fuit Abel nondum habebat Adam alios filios. Nam quando natus eſt Seth poſt luctum Abel dixit Adam, poſuit mihi Dominus ſemen aliud pro Abel,quem occidit Cain Geneſ.4.ca. poſtea autem quando acciperet vxorem Seth, non eſſet ſœmina aliqua niſi de ſtirpe Cain, quæ multæ erant, cum de Abel nulla progenies manſerit, & ita ex illa parte progenies Seth erat etiã progenies Cain.

Sed obijcietur, quòd non erat hoc neceſſarium, quia poſt Seth genuit Adam filios,& filias,Geneſ.5. cap.& de illis poterat Seth accipere vxorem non accipiendo de filiabus Cain, & ita non eſſet poſteritas Seth commixta poſteritati Cain.

Dicendum, quòd hoc non obſtante poterat eſſe iſta admixtio cum poſteritate Seth, quia dicitur Geneſ. 5. cap. videntes filij Dei filias hominum, quòd pulchrę eſſent, acceperunt eas. Et exponitur, quòd filij Seth acceperũt vxores de progenie Cain,ita omnes exponunt,& Auguſtinus quoque de ciui.Dei li. 16. & ideo ex illa acceptione vxorum eſſent mixtæ iſtę progenies,ſcilicet,Seth,& Cain,& ita Iudęi poterant hoc modo per matrem deſcendere de Cain, & ſic peccatum Cain in eis punietur.

Quomodo intelligitur,quòd Iudæi occiderunt Zachariam inter templum,& altare. Quæſt. CCLXI.

QVAERETVR quomodo intelligitur, quòd occiderunt Iudęi Zachariam inter templum, & altare,ſicut dicit hic Matthęus.

Dicẽdum,quòd templum Salomonis erat,in quo iſte occiſus eſt 2,Paralip.24.nam durabat adhuc,quia nondum fuerat exciſum per Chaldæos, quod factũ eſt poſtea ſub Sedecia 4.Reg.24.& 25.Erat autem ſic diſpoſitum,quòd erat quædam domus clauſa parietibus,& tecto celſa nimis, & iſta vocabatur templũ. In quod non intrabant niſi ſacerdotes ad ponẽdum thura quotidie mane,& veſpere in altari thymiamatum, & ad lucernas componendas, & ſemel in anno ſummus ſacerdos in ſancta ſanctorum ad Heb.9. cap. Exterius erat quidam murus lapideus altus habens portas ex quatuor ventis, & erat ad modum fortalitij, & intra iſtum murum erat altare holocauſtorum, in quo cremabantur omnia ſacrificia, & propter hoc non potuit eſſe ſub tecto aliquo propter magnitudinem ignis, & fumi, & ſic non erat in domo illa, quæ vocabatur templum, ſed foris, intra murum tamen dictum, & erat directe contra portam templi, quæ erat vnica ad partem orientalem templi, licet murus exterior, vt dictum eſt, habebat quatuor portas. Intra iſtum murum intrabat totus populus Iudæorum ad orandum, & audiendum doctrinam legis, & ibi Chriſtus ſæpe prædicauit, inter altare autem holocauſtorum ſupradictum, & portam templi erat ſpatium quodam medium, & vocabatur porticus a porta templi. Et vocatur interdum porticus Salomonis Ioan. 10. capitu. ſcilicet, ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis. In iſto ſpatio, vel porticu occiſus fuit Zacharias. Et ita dicitur occiſus inter templum, & altare, erat enim altare, ſcilicet, holocauſtorum a parte orientis, & porta templi a parte occidentis, & porticus ſiue ſpatium illud in medio,& in illo ſpatio erat rex Ioas, & populus quãdo Zacharias ex parte Dei arguit eos 2.Par.24.cap.& ibi ex mandato regis lapidauerunt eũ. Nã ad loca illa bene

Quale erat illud templi Iudęorum.

bene intrabant laici,cum Chriſtus qui erat purus laicus, ſ.de tribu Iuda, de qua nemo miniſtrabat altari, vt dicit Apoſtolus ad Hebrę.7.ca.ſępe maneret in illo ſpatio medio, ſiue porticu Salomonis Ioan.ca.11. ſ.ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis, & in eadem porticu voluerunt lapidare eum Iudæi tunc,ſicut lapidauerant Zachariam eo.ca.& ita bene Zachariam occiderent inter templum,& altare.

Quomodo Euangeliſtę de loco mortis Zachariæ videntur diſcordare. Quæſt. CCLXII.

QVAERETVR quomodo ſtat, quia de loco mortis Zacharię videtur ſcriptura diſcordare: nam Matthęus dicit hic inter tẽplum, & altare,& Lucas dixit, qui perijt inter altare, & ędẽ.Et 2. Parali.24.ca.dicitur, q̃ miſerunt lapides contra Zachariam in atrio domus Domini,& ibi interfecerunt. Dicendum, q̃ nulla diuerſitas eſt in ſentẽtia, ſed in verbis, quia idem locus ſignatur vbique. Sed ſciendum, q̃ Matthęus videtur innuere, quòd extra templum occiſus fuerit Zacharias. Pro quo dicẽdum, quòd templum accipitur dupliciter. Aliquando ſtricte, & tunc vocatur templum domus illa, quę erat clauſa parietibus, & operta tecto,in quã ſoli ſacerdotes intrabant,vt dictum eſt præcedeni q.

Alio modo accipitur templum large pro toto illo ſpatio ſacro clauſo muro, in quo ſtabat altare holocauſtorum. Accipiendo primo modo tẽplum nõ fuit Zacharias occiſus in templo, & ita accipit Matthęus hic dicens,quòd inter templum, & altare occiſus fuerit, & ideo extra templũ. Accipiendo ſecundo modo tẽplum eſt dicẽdum,q̃ occiſus fuerit in tẽplo,& ita accipitur Ioan. ca. 10.ſ. ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis, & tamen accipiendo tẽplum primo modo nunquam Ieſus illuc intrauit, neque Iudæi laici, ſed ſoli ſacerdotes, ad Hebræo. 9.capitu.

Et hoc ſuppoſito tota ſcriptura concordat, quia verè occiſus fuit Zacharias in porticu Salomonis, & locus ille erat inter templum, & altare, quia altare holocauſtorum erat a parte orientis, & templum primo modo ſumptum erat a parte occidentis, & in illo ſpatio medio, quod vocatur porticus occiſus fuit Zacharias, & hoc eſt occidere intra templum, & altare, quod Matth. dicit hic Lucas dixit inter altare,& ędem. Et idem eſt, ac ſi dicat inter templum, & altare,ſed iſta differentia eſt,quia Lucas vult accipere templum large ſicut Ioannes pro toto illo loco ſacro clauſo muris, & ſic non perijt Zacharias inter templum, & altare, ſed in templo ſiue intra templum, & ideo illud, quod vocauit templum Matthęus non vocauit Lucas templum,ſed ędem, ideſt, domum, ac ſi dicat, quòd pars exterior templi non eſt domus, quia non habet tectum, ſed eſt, quoddam ſpatium clauſum muro, & intra illud ſpatium occiſus eſt inter altare,& domum,ſcilicet,ędificium illud, quod erat parietes,& tectum habens.

Sed eadem ſententia eſt 2. Paralipomenon 24. cũ dicitur, quod lapidatus fuerit in atrio domus Domini: nam domus Domini vocatur ibi templum ſtricte, quod vocauit Lucas ędem, atrium verò eſt ſpatium illud clauſum muro,& ſine tecto,quod erat in circuitu domus, in quo erat altare holocauſtorũ, & locus,in quo orabant laici,& ſic accipiebatur etiã quantum ad ſanctuarium,quod fecit Moyſes. Nam diſtinguebatur tabernaculum ab atrio,& erat tabernaculum in atrio, Exo.26.& 27.cap. & ita etiam erat quantum ad iſtud templum Salomonis, vt colligitur 3. Regum 7. cap. & in iſto atrio fuit occiſus Za-

charias in parte illa atrij, quæ erat inter altare, & templum, vel ędem,quia altare in atrio erat.

Ieruſalem. Poſita fuit ſupra Iudęorum culpa, & etiã quędam pœna in generali, hic autem nominatur pœna in ſpeciali, & illa fuit deſtructio vrbis Ieruſalem. *Ieruſalem Ieruſalem.* Nominauit bis, quod ad magnam increpationem, vel attentionem pertinet.

Quæ occidis Prophetas. Ideſt, Solita es occidere Prophetas. Nam tunc nullum occidebat. *Et lapidas eos.* Quia aliquos lapidauit.

Qui miſſi ſunt ad te. Ideſt, Mittuntur a Deo ad te, vt annuncient tibi veritatem. *Quoties volui congregare filios tuos.* Ideſt, Sępe volui, ſed tu prohibuiſti,& impediuiſti.

Quemadmodum gallina congregat pullos ſub alas. Scilicet, Paterna charitate, & amore, vt fouerem eos,ſicut gallina fouet filios ſub alis. *Et noluiſti.* Scilicet, Impediendo actus meos. *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.* Ideſt, Prænuncio vobis, quòd propter hoc,quòd noluiſtis cõgregari, quãdo ego volui vos congregare,relinquetur domus,ideſt, ciuitas Ieruſalem deſerta,quia capta per Romanos diruta fuit, ita quòd non maneret lapis ſuper lapidem,& nullus Iudęus tunc ibi manſit. *Dico autem vobis.* Ideſt, In veritate dico. *Non me videbitis amodo.* Ideſt. ex nunc quo vobis hęc loquor. *Donec dicatis, benedictus, qui venit in nomine Domini.* Ideſt, Quando me videritis alia vice dicetis hoc, & ante illud non me videbitis.

Quare Chriſtus poſuit hic iſtam increpationem,dicens. Ieruſalem Ieruſalem,quæ occidis Prophetas.
Quæſt. CCLXIII.

QVAERETVR quare Chriſtus poſuit hic iſtam admonitionem,vel increpationem,dicens.Ieruſalem Ieruſalem,quæ occidis Prophetas &c.Dicendum,quòd potius eſt increpatio quam admonitio: nam Prophetę prius,& poſtea Chriſtus, & diſcipuli ſui prędicauerunt Iudæis,vt ſe auerterent a malis ſuis, & illi ſępius admoniti noluerunt: ideo Deus diſpoſuit ſuper eos duriſſimam pœnam dare, & ad hoc exprobrat eis, quòd propter ſuam culpam grauiſſimam hoc euenit.Et hoc patet,quia infra dicitur, quoties volui congregare filios tuos ſub alas, & noluiſti.Et ideo poſt hoc denunciat pœnã,dicens, Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.Pœnã autem annũciare non erat conueniens niſi culpa pręmitteretur: ideo ponitur de culpa,& quia nõ ſolum fuit culpa,ſed etiam in ea fuerunt incorrigibiles, ponit exprobrationem, dicens. Ieruſalem Ieruſalẽ &c.

Dici poteſt etiam,quòd ſimilis ſit admonitio, vt a malo redeat. Nam licet certum eſſet Chriſto, quòd Iudęi nõ ceſſarent a malo ſuo, ſed deteriora ſemper facerent, & ita veniret ſuper eos pœna, quam ſupra prænunciauit,ſcilicet. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta,tamen quia libertatem arbitrij nõ perdiderant,poterant nõ committere mala vltra hoc, ſ. non occidere Chriſtũ,neque diſcipulos eius,& tunc non veniret pœna illa deletionis: ideo iſta exprobratio eſt admonitio quædã, vt ceſſent a peccato quando ceſſare poſſint,ne eis tanta mala eueniant.

Dicitur autem Ieruſalem Ieruſalem bis ad exprobrandum, vel admonendum, & hoc,quia valde diligebat Iudęos. Sic dicit Chryſoſto. in homilia, poſt prędicta ad ciuitatem conuertit Dominus ſermonem ex hoc erudire volens auditores. Vnde dicit Ieruſalem Ieruſalem. Hęc duplicatio miſerentis eſt, & valde diligentis.

Etiam poteſt dici, quòd iſtud dicatur ad modum plangẽtis,& dolentis ſicut Hiero.dicit,ſ.quia videbat

plagam non euitandam,& condolebat eis. Et sciendum,quòd cum dicit Ieruſalem, non loquitur ad vrbem,quæ conſtat ex terra,& lapidibus, ſed ad omnes habitatores ciuitatis. Sic dicit Hierony. ſuper Mat. Ieruſalem non ſaxa, & ædificia ciuitatis, ſed habitatores vocat. Inſuper non eſt putandum,quòd ad ſolam vrbem Ieruſalem hoc dixit,ſed ad totam gentem Iudæorum,vt dicetur infra quæſt. ſequenti.

An admonitio, & prænunciatio pœnæ dicta fuerit ad ſolam Ieruſalem, vel ad totam gentem Iudæorum.
Quæſt. CCLXIIII.

QVAERETVR an iſta increpatio, admonitio, & prænunciatio pœnæ dicta fuerit ad ſolam Ieruſalem,vel ad totam gentem Iudæorum.

Aliqui dicunt,quòd ad ſolam ciuitatem. Primo, quia dixit Ieruſalem Ieruſalem, & ita nominauit ſolam vrbem,ergo ad eam direxit verba ſua. Secundo, quia pœna prænunciata illi ciuitati ſoli competebat, ſcilicet, deſolatio vrbis Ieruſalem, vt dicitur in litera, ſcilicet, ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta,ergo ad eam ſolam refertur.

Dicendum, quòd ad totum populum Iudaicum verba Chriſti referebantur. Primo,quia culpa erat cõmunis. Secundo,quia pœna etiam communicata eſt. De primo patet, quia iſta culpa erat in occiſione iuſtorum,& Prophetarum antiquorum, & maxime in occiſione Chriſti, & diſcipulorum ſuorum. & tamẽ hoc non fecit ſola Ieruſalem: nam antiqui iuſti, & Prophetæ non fuerunt omnes in Ieruſalem occiſi, ſed alij in alijs locis, & etiam viri aliorum locorum communicauerant in his. De morte Chriſti etiam patet,quia licet ipſe occiſus fuerit in Ieruſalem,non fuit mors ſua proclamata a ſolis Ieroſolymitis, ſed etiam ab alijs Iudæis. Et hoc quia Chriſtus occiſus eſt die prima azymorum, ſcilicet,ſequenti die poſt Paſcha, & erant tunc omnes Iudæi in Ieruſalem, quia ter in anno conueniebant omnes maſculi in templum ad feſtiuitates,Exo.23.& 34. Et maximè fiebat in feſto azymorum in quo Chriſtus occiſus eſt,& ita erat pręſens tota gens Iudæorum, & vidit mortem Chriſti, & omnes, vel maxima pars peccauit perendo mortẽ Chriſti,quia dicitur,quòd exclamauit vniuerſa turba ſimul: tolle hunc & dimitte nobis Barrabam, Lucæ 23.cap.& Ioan.18.cap. dicitur: Clamauerunt rurſus omnes,dicentes: Non hunc, ſed Barrabam dimitte nobis. Verum eſt,quòd plebs non mota fuit a ſeipſa, ſed a principibus ſacerdotum ſuadẽtibus petere Barrabam, Mar.15. ſcilicet,Pontifices autem concitauerunt turbam,vt magis Barrabam dimitteret eis. Et ita tota gens Iudæorum peccauit in hoc.

Chriſtus die prima azymorũ occiſus eſt

Oẽs ferme Iudei mortẽ Chriſti die azymorum petierunt.

Item,quia dato,quòd non peterent omnes mortẽ Chriſti, tamen omnes peccauerũt non impediendo eam, omnes enim Iudæi viderant Chriſtum prædicantem per loca ſua, & nunc ante feſtum Paſchæ, in quo mortuus eſt, conuenerant per aliquot dies in Ieruſalem, vt colligitur Ioan.12.cap. & ibi videbant eũ quotidie prædicãtem,& ſigna facientem, & ipſimet introierant cum eo honorabiliter in Ieruſalem die in ramiſpalmarum, & ſtrauerant veſtimenta ſua in via, & ramos de arboribus ceciderant dicentes: Benedictus,qui venit in noĩe Dñi,& ſtatim in die primo azymorum,permiſerunt eum occidi, & nõ impedierũt, quod impedire potuiſſent, & veriſimile erat, quòd impediuiſſent,vnde principes ſacerdotum timuerũt, ꝙ populus impediret mortẽ Chriſti, infra 26.c.ſ. Dicebant,nõ in die feſto,ne fortè tumultus fieret in populo. Ideo valde peccauit totus populus Iudæorũ in morte Chriſti vide peccauit totus populus.

morte Chriſti. De morte diſcipulorum planum eſt, quia nõ ſolum in Ieruſalem,ſed in alijs ciuitatibus Iudæorũ prędicabant diſcipuli Chriſti,& nõ recipiebãt eos,& expellebãt de ciuitate in ciuitatẽ perſequẽtes, ſic patet ex verbis Chriſti, ſupra 10.c.ſ.Cũ vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliã, & hoc erat ante mortẽ Chriſti;vnde ait; Nõ cõſummabitis ciuitates Iſrael,donec veniat filius hoĩs, i.licet perſequantur vos in vna ciuitate Iudęorũ, & fugiatis in aliã, & de illa in aliã,non cõſummabitis oẽs ciuitates Iudęorũ vſq; ad mortẽ meã, q̃ eſt vnus aduentus meus, & ita viuẽte Chriſto perſequebant eos Iſraelitę in multis ciuitatibus. Poſt mortẽ Chriſti adhuc grauius fuit, quia occidẽbant eos, & flagellabant quouſq; de Iudęa expulerunt,& tranſierunt ad gentes, Act.13.cap. Ideo culpa communis fuit toti genti Iudęorum.

Pœna quia Iudei pro Chriſti morte paſſi ſunt fuit communis toti terræ Iudęorum

De ſecundo principali,ſ.de pœna dicendum,quòd etiam communis fuit;nam in bello Romanorum cõtra Hieruſalem non ſolum fuit deleta vrbs Ieruſalẽ, ſed multa quoque alia oppida caſtra,& vrbes Iudæorum exciſa ſunt, vt pater late ex lib. Ioſephi de bello Iudaico,& ex libris Egeſippi,q̃ hęc plene retulerunt.

Item quia ſi ſola hæc pœna eſſet vrbis Ieruſalem deleretur ciuitas illa, maneret tamẽ gens Iudęorum, & aliquis alius locus eſſet metropolis gentis illius, & tamen ceſſauit gens Iudæorum eſſe vna gens, vel vnus populus,& habere vnitatem principatus,immo iam nullos principes de ſeipſis habuerunt, ideo totius gentis fuit hęc pœna.

Item quia templum deſtructum eſt, quod erat nõ vnius vrbis,ſed totius gentis, & deletum eſt, ita vt in perpetuum non ædificetur, ſed durabit vſque ad finem ſæculi deſolatio hæc, vt colligitur Dan.9. cap. Ergo totius gentis fuit pœna.

Dicendum tamen,ꝙ licet ad totam gentem Chriſtus loquatur loquitur ſub nomine vnius ciuitatis Ieruſalẽ. Primo quia ſic eſt conſuetudo Deo loqui in Prophetis, vt nõ ſolũ ꝑ vnã ciuitatẽ deſignet vnã gẽtẽ, ſed ẽt ſub noĩe vnius mulieris, vt patet Ezech.16. ca.vbi ponit Oolã,& Oolibam deſignat gentẽ Iſrael ſiue Samaritanos, per Oolibam ſignat gentẽ Iudæorum. Secundo quia nunc Chriſtus erat in Ieruſalem qñ hęc loquebatur, & ita erat ei cauſa deſignandi totã gentem illã ad quã loquebatur ſub nomine illius ciuitatis. Tertio quia in vrbe Ieruſalem erat nunc tota gens Iudæorum,conuenerant enim omnes Iudæi propter diem feſtum,vt dictũ eſt ſupra,& ſic loquendo ad Ieruſalem loquebatur ad omnes, quia omnes erant præſentes. Quarto quia Ieruſalem erat metropolis gentis Iudæorum,& loquendo ad illam loquebatur ad totam gentem, ſicut dicitur ciuitas ipſi rectores ciuitatis. Nam multitudo banauſorum non conſideratur in ciuitate, vt dicit Ariſto. in Politicis. Sic erat de Ieruſalem, quia ibi erant principes ſacerdotum,& ſeniores,& domus concilij,& per hos regebatur tota gens,inſuper erat ibi templum,ad quod omnes Iudæi cõueniebant: ideo iuſte Ieruſalẽ repręſentabat totam gẽtem Iudęorũ. Quinto,quia culpa, quam Chriſtus exprobrabat principaliter pertinebat ad Ieruſalem,quia vt communiter omnes Prophetę ibi occidebantur,vt dicetur ſequenti q. & quod plus fuit,quia mors Chriſti, ꝓpter quã pręcipue venit iſta deſolatio ibi facta eſt. Etiã ibi diſcipuli Chriſti maximas,& primas pſecutiones habuerũt, qa ibi Stephanus lapidatus eſt Act. 7. capitu. ibi vinculati fuerunt Apoſtoli, & prohibiti prædicare nomen Chriſti, & cędebantur Act.4.& 5.cap. ibi quoq; tã grauis perſecutio facta eſt contra credentes in Chriſtũ,ꝙ omnes fugerunt inde,& per varia loca diſperſi ſunt Act.8.ca. iõ cõtra Ieruſalẽ præcipue debebat fieri nominatio

Sexto

Sexto fuit, quia pœna prænunciata quaſi totaliter venit cõtra Ieruſalem,quia ibi bellum pręcipuũ Romanorum geſtum eſt,& fames grauiſſima tolerata, & clades inflictę, & tandem rota ſubuerſa eſt dirutis omnibus ędificijs, vt nõ maneret lapis ſuper lapidẽ, Luc.19.c.quod in nullo loco ita grauiter factum eſt, & ideo cõuenienter Chriſtus nominauit Ieruſalem, licet ad totam gentem loqueretur. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ licet ad Ieruſalẽ ſolam videatur loqui, tñ ad totam gentẽ loquitur propter rationes ſupra poſitas. Ad ſecundum dicendum, ꝙ nõ prænunciauit ſolius Ieruſalẽ pœnam, ſed totius gẽtis. Nam delendo Ieruſalem deſtruebatur gens Iudęorum,cum ibi eſſet totus principatus,& templum,de quo magis dicetur infra.

Quare dicitur, Quæ occidis Prophetas. Quæſt. CCLXV.

QVAERETVR quare dicitur, quę occidis Prophetas. Dicendũ ꝙ Prophetę accipiuntur hic non ſolũ pro Prophetis,ſed ẽt pro omnibus viris bonis. Sic patet ex modo loquendi Luc.11.quia vbi dr̃ hic. Vt veniat ſuper vos ſanguis omnium iuſtorũ dicitur Luc.11.ſanguis omnium Prophetarũ. Et patet hoc ex eis, quę ſupra dicũtur,quia mala iſta, q̃ euẽtura erant Ieruſalem, nõ erant ventura pro ſola occiſione Prophetarũ, ſed ẽt pro occiſione quorumcũque iuſtorũ,cũ dicatur, vt veniat ſuper vos omnis sãguis iuſtus, ergo nunc qñ improperat de occiſione Prophetarũ cũ ad eã dẽ cauſam pertineat, intelligitur tã de Prophetis quã de alijs iuſtis. Dicendũ etiã ꝙ hoc quod dr̃,occidis Prophetas,& lapidas eos. Nõ refertur ad ſolã Ieruſalem, ſed ad totã gentẽ Iudęorũ cũ culpa,& pœna communes fuerint toti genti,vt dictũ eſt prece.q.ſed rectę põt hoc dici de Ieruſalem quaſi ſola eſſet,quia aut omnes,aut plurimi Prophetarum ibi occidebantur, ibi namq; Zacharias de quo ſupra in litera habetur occiſus eſt,quia occiſus eſt inter tẽplum,& altare,& tamen hoc ſolum erat in Ieruſalẽ, ẽt ibi occidebãtur alij viri iuſti, & Prophetę, quia ſic dicitur 4. Reg.21.c.ꝙ Manaſſes fudit ſanguinẽ innoxium multum nimis,donec impleret Ieruſalem vſq; ad ſummum. Etiã Chriſtus ibi occiſus eſt,immo nõ erat locus aliquis conueniens ad occidendum Prophetas,& potiſſime maximum Propherarũ, i. Chriſtum niſi Ieruſalem,ſic dicitur Luc.13.ca. Non capit Prophetã perire extra Ieruſalẽ,i.non põt alibi occidi. Dicẽdum etiã,ꝙ dixit, Quæ occidis Prophetas,i. habes officium,vel conſuetudinẽ occidendi, quia non vifum eſt latis dicere,q̃ occidiſti Propheras. Et ratio huius eſt,quia ſi Ieruſalẽ ita occidiſſet Prophetas, ꝙ hoc eſſet pręteritum, & nunquã rediturũ diceretur occidiſti,ſed adhuc Ieruſalẽ erat occiſura alios maiores prędecẽtibus,ſ. Chriſtũ,& diſcipulos eius: ideo dicitur occidis quaſi officiũ habes occidẽdi. Sic dicit Chryſo. ſuper Matth. ſcilicet, & non dixit occidiſti aut lapidaſti, ſed occidis, & lapidas, ideſt, hoc quaſi propriam, & naturalem conſuetudinem habes, vt lapides, & occidas ſanctos. Eadem enim fecit Apoſtolis, quæ fecerat aliquando Prophetis.

Quare dicitur, Et lapidas eos, qui mittuntur ad te. Quæſt. CCLXVI.

QVAERETVR quare dicitur. Et lapidas eos, qui mittuntur ad te.

Aliqui dicunt, quòd hoc erat, quia iſtud erat genus pœnę, quod Iudęi inferebant Prophetis, ſcilicet,lapidare eos. Sed dicendum, quòd non ſtat. Primo quia litera contradicit, cum ponat duos mo-

A dos,ſcilicet,occidis Prophetas,& lapidas eos, q̃ mittuntur ad te. Secundo & efficacius,quia Chriſtus potius poſuit ſupra alias pœnas,& non poſuit lapidationem, cum ait. Mitto ad vos Prophetas ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex illis flagellabitis,ergo non erat pœna lapidationis,quę dabatur omnibus miſſis. Alij ergo dicunt,quòd ponũtur iſta duo,ſcilicet,occidis, & lapidas, quia iſta duo exercita fuerunt ſuper eos, qui ſtatim poſt hoc primo a Iudęis paſſi ſunt. Nam Chriſtus primus fuit, & ipſe crucifixus eſt. Stephanus autem poſt illũ paſſus eſt primus omnium, vnde eum prothomartyrẽ vocant,& ille lapidatus eſt Act.7.ca. Sed dicendum, ꝙ
B non ſtat. Primo qa tunc dicererur crucifigis Prophetas,& lapidas eos,& tamẽ dixit occidis. Secũdo quia tunc, cum dicitur occidis Prophetas, ſignificaretur ſolum Chriſtus,& nõ conuenit,quia non poſuit pro vno ſolo,ſed pro omnibus,immo nominauit cõſuetudinem occidendi,& lapidandi,& ita non ſtat hoc. Dici poteſt ergo vno modo, quòd dixit occidis, & lapidas referendo ad illos duos,quos expreſſerat,ſcilicet. Abel & Zachariam ſecundum ordinem literæ. Nam Abel occiſus eſt,& nõ dicitur,qua ſpecie mortis: Zacharias autem lapidatus eſt 2.Paralipomenon 24. cap. Sed etiam hoc non multum ſtat, eo quòd Ieruſalem non occidit Abel,ſed occidit Zachariam.
C Aliter poteſt dici, & iſta eſt veritas, ſcilicet, ꝙ Prophetas occidebat, & iſta occiſio erat lapidatio, quia lapidatio non diſtinguitur contra occiſionem, ſicut neque ſpecies contra genus. Et eſt ſenſus, quòd vt communiter Prophetę lapidabantur Deuteronom. 13.& 17. Blaſphemi etiam lapidabantur, Leuiti. 24. cap. Cum autem populus, aut aliquis princeps occideret Prophetam, aut virum iuſtum, apponebat ei crimen aliquod, quaſi blaſphemaſſet, aut aliqd contra legem egiſſet, & tunc ei pœnam blaſphemantis infligebat, ſcilicet, lapidabat eum, & ita videbatur eſſe cauſa. Sic enim Stephanum lapidauerunt, quaſi blaſphemaſſet Act.7.cap.

Sed tunc dicetur, quare non lapidauerunt Iudæi Chriſtum,cum dixiſſent de eo, quod blaſphemauerat infra 26. & Mar.15.cap.

D Dicendum, quòd fuit primo, quia non adiudicatus eſt Chriſtus morti per Iudæos, ſed per Pilatum, qui erat Romanorum prefectus, & iudicauit per leges Romanorum,& nõ per legem Iudæorum.

Secũda cauſa eſt,& verior,ſcilicet,quòd hoc fuit, quia Deus verterat tam voluntatem iudicis quàm Iudęorum, vt Chriſtum crucifigerent, & non lapidarent neque iugularent, aut punirent alio genere mortis. Et hoc, quia ſic prænunciatum fuerat per Prophetas,quòd crucifigeretur inter duos latrones. Et maxime, quia ſi lapidaretur confringerentur aliqua oſſa corporis eius ſaltem capitis,& tamen Deus prædixerat, quòd os non comminueretur ex eo. Et ita dicitur Ioan. 19. cap. quòd ad Chriſtum cum acceſſiſſent milites non fregerunt crura eius, vt im-
E pleretur ſcriptura illa, quæ dicit. Os non comminuetis ex eo. Et hoc videtur eſſe verum, quia etiam ipſi Iudæi petierunt Chriſtum crucifigi, & non lapidari Ioan. 18. cap. de Prophetis autem plures lapidabantur quàm alio genere mortis occiderentur, vt Ieremias lapidatus eſt, ſic & Zacharias: idem & Ezechiel. Iſaiam quoque lapidare volebant, ſed quia abſcondit eum cedrus iuſſus eſt ſerrari. Sic dicit Chryſoſto. ſuper Mat. miſi ad te Iſaiam, & ſerrauiſti eum, Ieremiam etiam lapidaſti. Ezechielem etiam tractum per lapides excerebraſti.

Quæ

Quæ est ista congregatio, quàm Christus volebat facere. Quæst. CCLXVII.

QVAERETVR cum dicat Christus. Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti, quæ est ista congregatio, & quare hoc dicit Christus. Dicunt aliqui, quòd intelligebatur de congregatione Iudæorum dispersorum per orbem. Nam ducte fuerant decem tribus in Assyrios, & volebat eos ducere in Ierusalem, vt essent vnum Regnum, & haberent vnum regem, & ita intelligebant quidam de discipulis suis quando Christus ascendit in cælum. Nam quæsierunt. Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel Act. 1. ca.

Dicendum, quòd non stat. Nam dicitur. Quotiens ego volui congregare filios tuos, & tamen decē tribus non erant filię Ierusalē, sed pertinebant ad aliud regnum, sed ex tempore Ieroboam diuisæ fuerunt a domo Dauid, & erat istud regnum aduersum Ierosolymitas. Secundo quia prænunciatum erat contra istos, quòd nunquam restituerentur in terram suam, Christus autē non niteretur facere id, quod nunquā futurum erat, quia Deus illud vetuerat: ideo non conaretur cōgregare illos. Tertio patet, quia si sępe cōgregare voluerat, sępe fecerat actus aliquos ad congregandum, & tamen ad talem congregationem tēporalem nullum actum videtur Christus fecisse vnquā, ergo non erat ista congregatio quā intendebat.

Alij dicunt, quòd isti filij erāt Iudæi de tribu Iuda, & Beniamin, qui erant per diuersas partes orbis dispersi, & erant filij Ierusalem, & illos congregare volebat Christus, vt redirēt in vnitatem regni Iuda. Patet primum, quia multi Iudei de tribu Iuda, & Beniamin, & Leuitis erant dispersi extra terram Iudęorū ante bellum, & destructionem Ierusalem. Nā erant Iudei multi in Aegypto 2. Mach. 1. cap. vbi Iudei, qui erant Ierosolymis scribunt Iudęis, qui erant in Aegypto vocando eos fratres. Etiam Petrus in Canonica scribit dilectis aduenis dispersionis, Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asię, Bithiniæ, & ita in his prouincijs erant Iudæi dispersi 1. Pet. 1. & hoc fuit ante destructionem Ierusalem. Nam Petrus occisus est a Nerone, & tamen Ierusalem capta est a Tito, & Vespasiano imperatoribus, qui post Neronem fuerūt. Etiam quando Paulus, & Barnabas expulsi fuerunt de terra Iudęorum iuerūt ad terras gentilium, & ibi inueniebant Iudęos per ciuitates, & habebant synagogas. Sic patet Act. 13. & 14. Et patet hoc clarius, quia Act. 2. cap. dicitur, quòd die Pentecostes quando venit Spiritussanctus super Apostolos erant in Ierusalem Iudei viri religiosi ex omni natione, quę sub cœlo est, scilicet, Parthi, Elamitę, Medi, & qui habitant, Mesopotamiam &c. De omnibus regionibus erant viri Iudæi, & hocante destructionem Ierusalem fuerunt cum fuerit hoc ipso anno, quo Christus, occisus est, scilicet, die pentecostes.

Secundo patet, scilicet, quòd isti erant de filijs Ierusalem, & hoc, quia non erant de decem tribubus, quia illę translatę fuerunt in Assyrios, & non permisse fuerunt inde exire, isti autem per totum orbem erant diffusi cum dicatur, quòd erant de omni natione, quæ sub cœlo est. Et patet maxime, quia dicitur, quòd erant viri Iudæi, & tamen decem tribus vocantur Israelitæ, sed non Iudæi, solum enim vocantur Iudæi illi, qui erant de regno Iuda, & ita omnes hi erant de regno Iuda, & consequenter erant filij Ierusalem, quæ erat metropolis gentis Iudæorum. Et de his intelligunt, quòd Christus loqueretur, dicens. Volui congregare filios tuos.

Qui proprie Iudæi appellabantur.

Sed dicendum, quòd non stat, Primo, quia Christus nunquam fecerat aliquos actus, qui pertinerent ad temporalem congregationem. Et dicitur, quòd voluit sępe congregare, ergo debet intelligi de alia congregatione.

Secūdo quia Christus dixit, & noluisti, ideſt, quòd repugnauit Ierusalem huic congregationi, & tamen non repugnarent Iudei huic congregationi, sed maxime affectabant principatum, & vnitatem priorem temporalem, ergo non intelligitur de hac congregatione.

Tertio quia non erat intētio Christi aliquid temporale facere, sed omnia spiritualia, vnde licet rex esset non erat potestas sua ad modum regum temporalium Ioan. 18. cap. Regnum meum non est de hoc mundo, si autem de hoc mundo esset regnum meum, ministri mei decertarent, ne traderer Iudęis. Sed cōgregare Iudęos, qui erant dispersi per totum orbem, vt omnes manerent in terra Iudęorum, & haberent principatum sicut prius, erat regnum de hoc mundo, ergo nunquam intenderat Christus istam congregationem. Et satis apparet, quia habitus suus erat multum contrarius, scilicet, quia pauper veniebat, & suis discipulis iubebat omnia vendere, & dare pauperibus supra 19. cap.

Congregatio quam Christus facere volebat.

Dicendum, quòd ista congregatio erat ad vnitatē fidei, & charitatis, vt efficerentur vna ecclesia, & ista est vnio spiritualis, per quam peruenitur ad vitam æternam, qualem vnitatem, & congregationem habent nunc credentes in Christum. Et patet hoc Ioā. 11. cap. scilicet. Iesus moriturus erat pro gente, & nō tantum pro gente, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Sed illa congregatio filiorum Dei pro qua Christus mortuus est, non est alia nisi, quòd homines veniant in vnitatem fidei, in qua saluentur, & ista est vnitas Ecclesiæ Christi: ideo ista est congregatio, quam Christus facere volebat. Et patet hoc, quia Christus per mortem suam acquisiuit sibi ecclesiam Act. 20. cap. & tamen per mortem suam voluit congregare filios Dei Ioan. 11. ca. ergo non erat illa congregatio nisi ecclesiastica ad vnitatē fidei, per quam datur nobis potestas filios Dei fieri Ioan. 1. ca. & hoc est, quod semper Christus conabatur, vt patet Ioan. cap. 10. s. habeo alias oues, quæ non sunt ex hoc ouili, & oportet me adducere eas, vt fit vnum ouile, & vnus pastor. Et ita cōgregatio ista nō erat nisi reducere ad vnum ouile, vt esset vna ecclesia omniū, hoc aūt facere voluit Christus sępe, & noluit Ierusalem, quia resistebat ad prędicationem Christi non recipiendo doctrinam eius, sed persequendo, & calumniando.

Quare Christus dixit. Volui congregare filios tuos. Quæst. CCLXVIII.

QVAERETVR quantum ad secundum, scilicet, quare Christus dixit volui cōgregare filios tuos. Dicēdum, quòd ratio fuit ad ostendendum affectum suum ad Ierusalem, & gentē Iudęorum, s. q̄ licet ipsi se abominabiles constituissent occidendo Prophetas, tamen Christus non spreuerat eos, sed volebat ad se reducere si illi voluissent, & tamē noluerunt. Sic dicit Chry. s. deinde cum vocasset eam, & abominabiles eius occisione dixisset, quasi excusando respondet, dicens. Quotiens volui congregare, quasi dicat, neque prædictis occisionibus me a tua beneuolentia auertisti, sed volui te mihi adiungere non semel, & bis, sed multotiens. Secundo est hoc ad ostendendum affectum plangentis. Nam Christus paterna pietate, & affectu Ierosolymitas luget, vt dicit Hieronymus super

super Matth. Et ita dicit, quoties, ideſt, ò quoties volui congregare filios tuos. Sicut dixit Luc. 19. cap. si cognouisses, & tu quæ ad pacem tibi. Et hoc lachrymando dixit eo. cap.

Tertio & principaliter ponit hoc Christus, vt causam pœnæ sequentis, & est sensus, ego volui sępe congregare filios tuos in vnitatem fidei, & tunc nō fuisset secuta ista pœna, sed noluisti, & etiam nunc non vis: ideo non est mirum, quòd eueniat pœna, scilicet, quòd relinquatur vobis domus vestra deserta. Et patet hoc, quia si Iudei voluissent audire doctrinā Christi, & assentire ei congregati essent in vnitatem fidei, & tunc non occiderent Christum neque discipulos eius, & sic non sequeretur destructio Ierusalem, & gentis Iudæorum, quia vero noluerunt congregari, sed restiterunt occidētes Christum, & discipulos, secuta est destructio Ierusalem, & gentis Iudaicę.

Quarto potest poni, vt quædam excusatio, prędicebat enim Christus Iudęis destructionem gentis, & vrbis propter scelera. Diceret autem aliquis, quare non admonuisti nos prius, vt nō incideremus in hęc mala, per quæ meremur deleri? Respondet sępe vos admonui toties volēdo congregare filios Ierusalem, & illa noluit: ideo nullam habet excusationem.

Qui sunt isti filij Ierusalem, quos Christus volebat congregare. Quæst. CCLXIX.

QVAERETVR qui erant isti filij Ierusalē, quos Christus volebat congregare.

Aliqui dicunt, quòd sunt omnes fideles, qui in ecclesiam congregantur, & patet, quia dicitur Ioan. 11. cap. vt filios Dei, qui erant dispersi congregaret in vnum. Istos autem congregare intendebat, & tamen filij Dei dicuntur, qui credunt in Christum, quia per fidem efficiuntur filij Dei Ioan. 1. cap.

Dicendum, quòd non accipiuntur filij Ierusalem nisi pro Iudęis. Sed Ierusalem dupliciter accipitur. Vno modo pro sola ipsa vrbe, & tunc vocamus filios Ierusalem eos, qui in vrbe illa nati sunt, quia sicut genitor est pater ita patria vocatur mater, & sic accipitur Luc. 23. cap. scilicet. Filię Ierusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & erant ibi filiæ Ierusalem illę, quę sequebantur eum, quando educebatur de vrbe ad occidendum, & lugebant, & erant illę mulieres de vrbe saltem, vt in plurimum, licet aliquę secutæ fuerant eum a Galilęa.

Alio modo accipitur Ierusalē prout est caput regni Iudęorum, & accipitur nomine totius gentis, sicut diximus accipi supra in litera. Et tunc vocantur filij Ierusalem omnes Iudei, quia erant filij gentis Iudęorum, cuius gentis caput, & mater est Ierusalem. Et hoc modo accipiuntur hic, quia non solum volebat Christus ad fidem suam conuertere habitatores Ierusalem, sed etiam omnes Iudęos: ideo omnes vocabat filios, & hoc necesse erat in præsenti ex conditione locutionis suę. Nam ipse vocauit hic Ierusalem totam gentem Ierusalem, vt dictum est, ergo necesse est, quòd filios Ierusalem vocet filios totius gentis Iudæorum, & vocantur filij, ideſt, successores, quia successores respectu prædecessorum filij dicuntur. Sic dicit Origenes super Matthæ. filios autem Ierusalem dicit secūdum, quòd dicimus semper ciuium successores præcedentium filios.

Ad rationem in contrarium dicendum, quòd non sunt filij Ierusalem omnes filij Dei siue fideles, sed solum Iudæi. Et patet, quia ista congregatio fiebat per prædicationem, & doctrinam cum esset spiritualis congregatio, sed Christus non prædicabat gēntilibus, neque faciebat miracula inter eos, sed in-

A ter Iudęos, quia ipse dixerat Apostolis supra 10. cap. In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, sed ite ad oues, quæ perierunt domus Israel. Dicit tamen, quoties volui congregare filios tuos, ideſt, sępe dedi ad hoc operam, sed non potest hoc intelligi de gentilibus, quibus non prędicabat. ergo intelligetur de solis Iudęis, quibus vsque nunc semper prędicauerat.

Ad dictum autem Ioan. 11. cap. dicendum, quòd ibi loquitur de congregatione, quæ fieret per mortē Christi, cum dicitur, Prophetauit, quòd Iesus moriturus esset nō tantum pro gente, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, cōgregaret in vnum, Christus autem
B per mortem volebat cōgregare ad se omnes homines in vnitatem fidei, & isti vocantur filij Dei, & ita factum est, quia per mortem suam cōgregata est tota ecclesia credentium, quę nunc est, & erit vsque ad finem sęculi Actu. 20. scilicet, acquisiuit ecclesiā sanguine suo. Et idem ad Ephe. 5. cap. dum viueret autē prędicando non congregabat ad se, nisi Iudæos, quia illis solis prędicabat supra 10. cap. ite ad oues, quæ perierunt domus Israel, immo dicebat, quòd non venerat ad alios supra 15. cap. scilicet, non sum missus nisi ad oues, quę perierunt domus Israel. Et istas duas congregationes, scilicet, quę a Christo fiebant signat ipse Ioan. ca. 10. quia postquam locutus est de
C ouibus suis, ait. Habeo alias oues, quæ nō sunt ex hoc ouili, & oportet me adducere, vt fit ouile vnum, & vnus pastor. Primas oues vocauit Iudæos quos ad se prędicatione conuerterat, & illas iam habebat, alias oues dixit esse gentiles, quos nondum conuerterat. Et patet, quia dixit, quòd erant ex alio ouili, & has oues non per suam prædicationem, sed per mortem congregauit. Et tunc verū est, quòd omnes filij Dei, ideſt, qui fideles futuri erant tam ex gentilibus quā Iudęis congregandi erant per passionem Christi, & non erant isti, qui vocantur hic filij Ierusalem, quia illi erant soli Iudei, & ista distinctio bene significatur ex verbis Ioannis, cum dicitur. Prophetauit, quòd Iesus moriturus esset pro gente, & non tantum pro gente, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, congrega-
D ret in vnum. Gentem autem vocauit Iudæos, de quibus erant Caiphas, & Ioannes, qui loquebantur. Addidit autem filios Dei vltra gentem, & illi sunt omnes quotquot de gentilibus crediturī erant.

Quare dicitur. Volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas. Quæst. CCLXX.

QVAERETVR quare dicitur. Volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas.

Dicendum, quòd posuit hoc ad significandam nimiam congregationem: nō enim maior potest esse quàm illa, qua gallina congregat pullos suos, recipiendo eos sub alis, & quasi incorporando eos sibi, vt efficiantur vnum cum ea, & foueantur calore corporis eius. Et hoc Christus intendebat facere de Iudęis, scilicet, congregare eos ad vnitatem fidei, quæ est vnitas Ecclesię, vel ouilis, vt dicitur Ioan. cap. 10. & dictum est prece. q.

Secundo potest dici ad signādum magnum affectum, quia non est aliqua auis, quę tantum affectum fœtibus suis exhibeat. Sic dicit Chrysо. Magnitudinē autem amoris sub similitudine gallinę ostendit.

Tertio fuit hoc ad ostēdendum pariter amorem, & beneficiorum impensionem, & tolerationem malorum nostrorum, non enim gallina pullos ita congregat, nisi quia nimis diligit, & sic congre-

gatis

Universidad de Deusto Biblioteca

gatis beneficium exhibet, quia calore corporis sui fouet pullos, quorum adhuc calor deficiens est, etiam eos ibi contra miluum, & alia pericula defendit, & per hoc, quòd sępe eos fouet infirmatur, & mala pullorum in se recipit. Christus enim omnia hæc nobis facit, quos ad se congregat: ideo rectè cōparauit se gallinę pullos congreganti. Sic dicit Aug. li. de Quæst. Euan. scilicet, hoc genus animantis magnum affectum in filios habet, ita vt eorum infirmitate affecta, infirmetur, & ipsa, & quod difficile in cęteris animantibus inuenies alis suis filios suos protegens contra miluum pugnat, sic & mater nostra Dei sapientia per carnis susceptionem infirmata quodāmodo secundum illud Apostoli, quod infirmum est Dei, fortius est hominibus, protegit infirmitatem nostram, & resistit diabolo ne nos rapiat.

Comparatio Christi ad gallinā pullo suos sub alis cōgregātem.

Quomodo possunt stare verba Matthæi, & Lucæ, quæ discordare videntur. Quæst. CCLXXI.

QVAERETVR quomodo potest stare, quia hic dicitur, quemadmodum gallina congregat pullos sub alas. Et Luc. 13. cap. dicitur. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum suum sub pennis, & noluisti?

Aliqui dicunt, quòd Christus non semel tantum, sed sępe dixit istam exprobrationem, & increpationem Ierusalem, & tunc mutaret aliqua verba. Vnde in vna vice diceret. Quemadmodū gallina &c. sicut dicit hic Matthęus, alia vice, Quemadmodū auis nidum sicut Lucas. Dicendum, quòd hoc satis poterat stare, sed non est necesse in pręsenti hoc asserere, q̃a etiam si semel tantum ista dicta sint possunt concordari. Et est dicendum, quòd eadem est sententia, licet sint diuersa verba: nam sicut Matthæus dixit gallinā dixit Lucas, auen. Sed videtur esse differentia, quia dicit Matthęus congregat pullos. Lucas autem dicit, nidum. Vocat enim nidum locum, in quo gallina solet manere, & cōgregare sub se pullos. Nam nidus non congregatur, neque est aliqua causa, ad quàm gallina, aut alia auis congreget nidum, nisi cum in eo habeat filios, quos seruare vult. Sed quia ponit Lucas pullos in nido, potest dupliciter introduci comparatio. Vno modo ad significandum, quòd sicut gallina cōgregat, & custodit pullos in nido, qui est locus gētis eorum, ita Christus custodire volebat Iudæos in terra sua congregando eos ibi in vnitatem fidei, cui si assensissent non fuissent expulsi de terra sua. Secūdo potest accipi, quòd erant Iudęi sicut pulli in nido, qui quandiu ibi manent infirmi sunt ad volandum, & ad resistendum aduersis si mater eos dimittat, & quādo dimittuntur exponuntur periculo. Sic dicit Basil. Filios Ierusalem pullis in nido comparat, ac si dicat, aues, quæ in altum cōsueuerunt volare exceptę sunt a nocumentis insidiantium, tu tamen eris, vt pullus egens alieno suffragio: matre igitur auolante auferes a nido quasi impotens, & debilis ad fugam.

Quomodo stat, quod Christus dixit, scilicet. Congregare volui, & noluisti. Quæst. CCLXXII.

QVAERETVR quomodo stat, quod Christus dixit, scilicet. Congregare volui, & noluisti, i. in quo innuitur, quòd Deus aliquid facere voluit circa Ierusalem, quod non fecit, quia illa noluit, quod videtur repugnare diuinæ potestati.

Dicendum, quòd Ierusalem videtur impediuisse voluntatem Christi, quia ille volebat, vt ostendebat congregare filios illius in vnitatem fidei, & illa non permisit neque congregati fuerunt. Et dicendum,

Voluntati Dei nemo resistere potest.

F quòd voluntati Dei nemo resistere potest, sed distinguimus voluntatem signi, & beneplaciti, & voluntatem antecedentem, & consequentem, secundum voluntatem consequentē, vel beneplaciti quidquid Deus vult fit, & nemo illud impedire pōt, quia Deus illud expresse vult, & determinate, aliquid tamē vult Deus voluntate signi, & antecedente, quod non impletur, quia non est illa determinata voluntas Dei sicut Apostolus dicit, quòd Deus omnem hominē vult saluum fieri, & neminem vult perire, & tamen multi pereunt. Etiam Deus vult volūtate signi quidquid iubet, & vetat, & consulit, idest, significat se velle, q̄ fiat id, quod pręcipit, & q̄ nō fiat id, quod vetat, & tamen multi contra faciunt. Ita in pręsenti Christus voluit voluntate signi, vel antecedente omnes
G Ierosolymitas, immo omnes Iudęos saluos fieri, quia circa omnes exhibuit operam suam prędicādo illis, & admonendo, & increpando, & tamē volūtate beneplaciti non voluit omnes saluare, & cōgregare, q̃a si ipse determinate voluisset, dedisset illis gratiā efficacem, & pulsasset efficaciter animos eorum, ita vt nullo modo dissentirēt prędicationi eius, quia tamē exterius sufficiēter admonuit, & prędicauit, & miracula fecit, quæ possent mouere ad assentiendū dictis eius dicitur voluisse congregare, & tamen illi, qui interius efficacissime nō erant pulsati, ēt omnibus his visis non crediderunt, sed indurati sunt: ideo dicitur
H noluisse Ierusalem congregare, sed quos congregare vere, & determinate voluit, etiā Ierusalē nolente, cōgregauit. Sic dicit Augu. in Enchiridion. s. Vbi est aūt illa omnipotētia, qua in cęlo, & in terra omnia quæcūque voluit, fecit, si colligere filios suos Ierusalem voluit, & non fecit? An non potius illa quidem filios tuos ab ipso collegi noluit? Sed ea quoque nolente filios eius ipse collegit, quos voluit. Sed dicetur cum Christus dicat, quoties volui congregare filios tuos, qui fuerunt isti actus multi ad congregandum eos? Aliqui dicunt, q̄ fuerunt omnes actus prędicandi, & docendi per oēs Prophetas, & doctores legis vsq; ad Christū inclusiue, quia quoties prędicatū est Iudęis ex parte Dei, volebat Christus illos cōgregare. Sic dicit Orige. super Mat. s. Dicit aūt quoties volui cū sit
I manifestum semel eū docuisse in corpore Iudæos. Respōdet. Semper enim Christus pręsens fuit, & in Moyse, & in Prophetis, & in Angelis ministrātibus saluti humanę, per singulas generationes. Sed dicendum, q̄ hoc non est necessariū accipi, sed vere Christus in carne existens voluit sępe cōgregare filios Ierusalem, & illa noluit, quia quoties corā Iudęis prędicauit, & miracula fecit, toties filios Ierusalem congregare voluit, sed hoc sępe fecit, scilicet, per triennium: ideo sępe illos congregare voluit.

Quid est quod Christus prænunciat, scilicet. Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta. Quæst. CCLXXIII.

K QVAERETVR quid est, quod Christus pręnunciat, s. Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta. Dicēdum, q̄ hic prędixit Christus pœnā Iudęis infligendā, quia noluerunt cōgregari, & intelligitur de vrbis Ierusalem destructione. Vocatur aūt ista domus, quia erat sedes pręcipua totius gentis Iudęorū. Et patet hoc, quia hic prenunciatur pęna Iudęorum, & tamen illa fuit destructio ciuitatis Luc. 19. ca. s. videns Iesus ciuitatē fleuit super illā, dicens. Venient dies, in quibus circundabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te vndique, & ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem. Et patet hoc, quia domum relinquendam esse desertam accidit, quia noluerunt congre-

Destructio Ierusalem fuit Iudęorum pęna.

gari sub alas, quando Christus eos congregare voluit, vt ponitur hic in litera, & tamen eadē causa ponitur Luc. 19. ca. scilicet, eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuę, s. non cognoueris me, qui volebā congregare filios tuos, ergo pęna erit eadē, quę prenunciatur hic, & ibi, sed ibi prenunciatur destructio vrbis Ierusalem, ergo & hic illud idem. Secundo potest dici, vt aliqui volunt, quòd intelligitur de destructione templi, & hoc, quia templum vocatur domus, vel ędes Luc. 11. ca. s. qui perijt inter altare, & ædem, & Ioan. 2. ca. dicitur domus mea domus orationis vocabitur. Et accipitur ibi pro templo. Ad hoc etiam mouentur, quia dicitur sequen. q. in principio de destructione templi, & nō ciuitatis, s. Egressus Iesus de templo ibat, & accesserunt ad eum discipuli eius, vt ostenderent ei ędificationes templi, ipse autem respondens dixit eis. videtis hæc omnia. Amē dico vobis non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Et quia continuatur illa litera ad istā nullo medio, putant hic designari destructionem tēpli. Idē dicit Chry. super Mat. sicut enim corpus anima recedente prius quidem frigescit, deinde putrescit, & soluitur, sic & templum vestrum Dei spiritu recedente prius seditionibus, & indisciplinatione replebitur, deinde veniet ad ruinam.

Dicendum, quòd ad veritatem hic designatur per domum desertam desolatio ciuitatis, & templi, vtrūque enim perijt. Et hoc plene significat Lucas 19. ca. scilicet. Nō relinquent in te lapidem super lapidem. Et ita tota Ierusalem perijt sic, vt non manerent neque lapides muri in loco suo, & tamē templum erat in Ierusalē, & erat res præcipua ciuitatis: ideo necesse erat illud destrui, & propter hoc doctores aliquando vocant hic domum ipsum templum, vt dictū est supra, & aliquando ciuitatem. Sic dicit Beda. Ipsam aūt ciuitatem, quam nidum vocauerat, nunc domū Iudęorum appellat, occiso enim domino venerūt Romani, & quasi nidum vacuum diripientes tulerunt eorum gentem, & regnū. Sic etiam Theo. ait domus vestra, idest, templum, q. d. quandiu virtus erat in vobis templū erat meum, sed postquam fecistis ipsum speluncam latronum non est de cętero domus mea, sed vestra. Vel domum dicit totam gentem Iudęorū, iuxta illud. Domus Iacob benedicite Domino. Sed pręcedens modus melior est. Nam non accipitur hic propriè pro gēte, quia dicitur. Relinquetur deserta. Ad significandum autem destructionem gentis diceret melius. Domus vestra delebitur, & tūc nō erat totaliter verum, sed neque conuenit, quia deseri pertinet ad loca habitata.

An conuenienter inflicta fuit Iudæis pœna ista, quòd domus eorum deserta relinqueretur. Quæst. CCLXXIIII.

QVAERETVR an conuenienter inflicta fuit Iudęis pęna ista, quòd domus eorum relinqueretur deserta. Dicendum, quòd multum cōuenienter, Primo quia Iudęi peccauerant, sępe autem, & grauissime, ita, vt iam incorrigibiles essent: ideo nō erat eis remittēdum, sed pęna vltima danda, nè amplius peccarent. Et hoc fuit, quòd desinerent esse populus, ita vt iam nullum malum possent facere tanquam populus: sicut, qui in delictis incorrigibilis est occiditur, ne vltra peccare posset. Secūdo quia peccata Iudęorum erant valde grauia, s. quia multos Prophetas, & viros iustos occiderant, pro quibus non erat aliqua pœna sufficiens nisi, quòd deleretur populus ille, qui hæc fecerat: ideo factum est, scilicet, vt desineret esse vna gens, vel vnus populus. Hoc autem factū est delendo Ierusalem: ideo conueniens fuit deseri domū

A illam. Tertio vt cōueniret pęna peccato. Nam in vrbe Ierusalem occisus est Christus: ideo illa debuit deleri. Quarto patet, quia consonat hoc intentioni Iudęorum in peccando. Nam ideo Iudæi Christū occidere voluerunt ne eo viuente venirent Romani, & tollerent vrbem Ioan. 11. cap. si dimittimus eum sic omnes credent in eū, & venient Romani, & tollent locum nostrū, & gentem: ideo è contrario Deus fecit, s. vt veniret eis, quod timebant, i. quia Christū occiderunt venerunt Romani, & abstulerunt locū illū & gentem. Considerandum autem, q̄ in hoc fuit cōuenientissimus modus diuinę retributionis, s. peccatum occisionis Christum factum fuit in Ierusalē
B in die prima azymorum pręsentibus Iudæis de tota terra Iudæorum, & factum est, ne Christo viuēte venirent Romani, & tollerent vrbem, & destruerēt gētem, & cessaret tota vtilitas, quam sacerdotes percipiebant ex sacerdotio, ita vindicta data est, s. vt deleretur ciuitas Ierusalem, & fieret hoc per Romanos, quos illi timuerunt, ne venirent Christo viuente, & deleuerunt locum, & abstulerunt gentes, quia occiderunt plurimos. Cæteros autem vendiderunt, & disperserunt in gentes, & non reliquerunt aliquos in Ierusalem, neque mansit locus, in quo manerent, & sicut tota gente Iudęorum præsente in die azymorū occisus est Christus, ita in festo azymorum pręsente tota gente Iudæorum insurrexit bellum, & obsessa
C est ciuitas a Romanis, & perijt gladio, fame, & peste, maxima pars gentis ibi.

Cōueniens modus vltionis mortis Christi.

Quare vltio mortis Christi data est super solam Ierusalem. Quæst. CCLXXV.

SED quæretur cum fuerit peccatū istud totius gentis Iudæorum, quare vltio data est super solam Ierusalem.

Dicendum, quòd factum est cōuenienter. Primo quia non deleta est sola Ierusalem, sed etiam plurima castra, & oppida excisa sunt & inflammata, vt late Iosephus declarat in libris septem de bello iudaico, & Egesippus in quatuor libris. Secundo dicendum, quòd destruendo Ierusalem non fuit illa sola
D deleta, sed tota gens Iudęorum, quia quasi illuc tota gens conuenerat in festo azymorum, & ibi tota perijt quasi, vt dictum est. Tertio, quia deleta Ierusalē cum esset metropolis, totum regnum videbatur esse deletum, cum principatus vnus, qui facit vnitatem gentis resideret in Ierusalem in sacerdotibus, & alijs optimatibus, & in domo consilij, per quam domum diffiniebantur omnia negocia totius regni, vel gentis. Quarto quia deleta Ierusalem delebatur templum, quod faciebat ad vnitatem gentis, & statum atque gloriam. Nam tota gens confluebat ad illud templum, quia non licebat alibi immolare sacrificia Leuiti. 17. & Deuteronom. 12. & Iosue 22. cap. & conditio gentis istius erat facere cultum Dei secundum certum modum cęremoniarum, & omnes istę
E fiebant in sanctuario. Nam extra locum sanctuarij non licebat obseruari eas, sicut neque nunc Iudæi illas exercent cum manent inter nos: ideo deleto templo videbatur ablata tota nobilitas, & excellentia gētis, ergo ad destruendum statum gentis debuit deleri Ierusalem.

Quinto quia peccatum Ierusalem maius fuit quā aliarum vrbium Iudæorum: ideo non solum perire debuerunt peccantes in occisione Christi, sed etiam locus ille, in quo tantum nefas exercitum est debuit deleri, ita vt non maneret lapis super lapidem, quod factum est.

Quare

Quare Christus prænunciauit Iudæis destructionem vrbis Ierusalem. Quæst. CCLXXVI. F

QVAERETVR quare Christus prænũciauit Iudæis destructionẽ vrbis Ierusalem, quia põterat istud euenire pro peccatis,& ꝙ nõ prædiceretur Iudęis. Dicendum,quòd cõueniẽter factum est, primo vt ostenderet Christus se futura præscire,in quo Deitatẽ sibi conuenire ostendebat, vel saltem esse Prophetam, & per istam prænũciationem probaret Christus vera esse cętera,quæ prædiceret in longinquum. Nam cum istud, quod per quadragintaduos annos, vel quasi postea euenit, prædixerit,& viderint illud sic euenire,plane appareret,quòd in cæteris quoque verum diceret.Secundo G vt putaretur istud pro peccatis euenire. Nam si non prædiceretur,& postea eueniret,aliqui putarent non eueniſſe hæc quasi a Deo in pęnam data,sed quasi ab euentu accidentia.Et hoc erat incõueniens:ideo debuit prænunciari.Tertio fuit ad euitandum peccatũ, quia cum nõdum Iudęi occidissent Christum, & discipulos eius,propter quæ euentura erat ista pęna, & poterat euitari,forte Iudęi audita magnitudine pęnę eventurę abstinerent diligentius a peccatis.Sicut Niniuitæ audito,quòd Niniue post 40. dies subuertenda erat pœnituerunt, & non venit eis pœna: Ionæ. 3. cap. Quarto fuit, vt Iudæi inexcusabiles apparerent. Nam si eueniret eis desolatio illa non prænunciata H possent dicere, quòd ideo euenerat, quia Deus eos non admonuerat de hoc, cum vero tam de peccatis propter quæ pęna erat infligenda, quàm de ipsa pœna essent pręmoniti,nullus eis excusationis relinquitur locus. Quinto & præcipue fuit conueniens hoc ad ostẽdendũ grauitatem peccati in occisione Christi. Nam ista desolatio inferebatur propter eum, & discipulos suos a Iudæis occidendos, vt litera prędcedens saltem de discipulis exprimit. Cum autem tãta pęna nunc inferebatur quanta nunquam supra fuerat pro alijs peccatis inflicta, signum erat, ꝙ hęc peccata grauiora erant omnibus præcedentibus.

Quomodo est verum,quod Christus dixit.Non me videbitis amodo. Quæst. CCLXXVII. I

QVAERETVR quomodo est verum hoc,quod Christus dixit.Non me videbitis amodo, donec dicatis benedictus, qui venit in nomine domini. Nam illud dixerunt Iudęi Christo in die in ramispalmarum Ioan.12.cap.& supra 21.& tamen ista verba Christi fuerunt post illum diem, scilicet,die martis,vt dictum est supra,ergo nõ possunt In quæst. 4. stare. Aliqui dicunt, quòd ista verba dicta fuerint a Christo ante diem in ramispalmarum,& significasse, quòd quando intraret in Ierusalem dicerent sibi turbę hoc,& tunc dicetur, quòd Christus fuit in Ierusalem aliquo tempore,& cum recederet inde,diceret. K Non me videbitis &c.Et ita non redijt illuc vsque ad diem in ramispalmarum, quando turbæ hoc cantabant.Et hoc cõuenit modo narrandi Lucę,quia Lucas posuit hoc 13.cap.& multo postea,scilicet,19.ca. ponit de aduẽtu eius in Ierusalem, & quòd turba dixerit.Benedictus,qui venit &c.

Sed tunc videtur, quòd ista litera non sit cõtinuata ad præcedentem,quia prędcedentia dicta sunt ante passionem per tres dies,ideſt.die Martis post diem in ramispalmarum. Aliqui dicũt,quòd saluatur discordia hæc,quia istud fuit sæpe a Christo dictum,& vna vice fuit dictum multo ante diem in ramispalmarũ a Christo,& tunc non est litera continuata ad prędcedentia,sed multo ante.

Dicendum,quòd satis poterat stare, quod dictum est,scilicet, quòd fuerit a Christo dictum semel cum recederet a Ierusalem,& post hoc nunquam intrauit in Ierusalem vsque ad diem in ramispalmarum,cum dixerunt turbę. Benedictus, qui venit. Et iste sensus conuenit ordini,quem ponit Lucas,vt dictum est.Et tunc dicendum, quòd ista litera non est continuata ad præcedentia,sed ex illo loco,scilicet,Ierusalem Ierusalem, quæ occidis Prophetas,pertinet ad aliud tępus ante festum in ramispalmarum, & ante quàm veniret nunc Christus in Ierusalem. Et hoc aliqui tenent.Sic videtur dicere Augu. lib. de Concordan. Euangeliorum, scilicet, Huic narrationi Luce non videtur aduersari,quod turbę dixerunt,Veniẽte Domino in Ierusalem, benedictus, qui venit in nomine Domini,quia nondum illuc venerat, & nondum dictum erat.Et idem tenet Cyrillus dicens,scilicet.Discesserat Dominus ab Ierosolymis tãquam indignos sua prędsentia deserens. Deinde multis miraculis factis rursus Ierosolymam redit, vbi ei turba occurrit, dicens.Hosanna filio Dauid, benedictus,qui venit.

Aliter potest dici,quòd ista litera sit omnino continuata, & quòd omnia, quæ habentur in hoc capitulo dicta fuerint die Martis, post diem in ramispalmarum. Et tunc dicendum, quòd non accipitur hoc de eo,quod dixit turba in die palmarum, benedictus,qui venit.

Sed intelligitur vno modo de aduentu Christi ad iudicium, quando Iudæi confitebuntur eum, ideſt, laudabunt etiam inuiti.Sic tenet Augu. lib. de Concor.Euangeliorum,quia licet prius videbatur tenere istud,intelligit de eo,quod turbæ dixerant, postea dixit,quòd non,cum ait,scilicet.Sed quia non dixit Lucas ꝙ tunc inde accessit dominus, vt non veniret,nisi eo tempore,quo iam illud diceretur, de illo aduẽtu,quo in claritate venturus est,hoc significat.Idem tenet Theoph. dicens.Tunc & inuiti confitebuntur eum dominum, & saluatorem quando nullus erit inde profectus. Idem tenet Chryso.in homilia,scilicet.Per hoc occulte secundum aduentum nominat, quia tunc eum omnino adorabunt.

Aliter potest exponi de aduẽtu in animam per fidem,scilicet,non videbitis me, ideſt, non cognoscetis donec conuertamini ad me credentes me a Deo venisse. Sic dicit Hiero. super Mat. scilicet. Benedictus,qui venit,ideſt,nisi pœnitentiam egeritis,& confessi fueritis ipsum me esse,de quo Propheręcecinerunt filium omnipotentis patris, meam faciem non videbitis. Et idem tenet Chryso.super Matthęum, Et ita etiam tenet Nico.& sic etiam tenuimus supra. Et tamen non videtur inconueniens tenere contrariam positionem, scilicet, quòd intelligatur de eo, quod dixerunt turbæ in die palmarum.Et hæc expositio mihi magis placet, & literalior est, licet faciat literam non esse continuatam, quod non est inconueniẽs,sed tenere quis potest in hoc,quod placuerit.

Sed dicetur quomodo dicitur. Non me videbitis amodo,quia videtur,ꝙ adhuc postea eum viderint. Dicendum, ꝙ tenendo Christũ dixisse hoc ante diẽ in ramispalmarum,plana est litera,s.non me videbitis amodo,ideſt,ex isto die,quia eo die recessit ab eis de Ierusalem, & non redijt vsque in diem in ramispalmarum,quando hoc dixerunt turbę. Tenẽdo aũt aliam positionem,scilicet,de aduentu ad iudiciũ põt intelligi vno modo de prædicatione (vt quidam volunt) s.non videbitis me prędicantem post hoc,licet me videatis tribus sequẽtibus diebus, maxime in die passionis sue.Sed hoc non satis stat,quia dicitur,non me videbitis donec dicatis,ergo videtur,quòd in die iudicij videbunt cum prædicantem, cum tunc dixerit,non me videbitis,scilicet,prędicantem licet videA rint cum morientem,& tamen falsum est, quia tunc non prædicabit.

Aliter ergo dicendum , quòd amodo non accipitur pro tempore illo quo loquebatur stricte , sed pro tempore statim secuturo, quod erat tempus passionis:nam post triduum mortuus est,& post mortem nunquam eum viderunt, neque videbunt vsque ad diem iudicij.Sic dicit Theophylactus, non videbitis me &c. non signat illam horam , sed tempus crucis,scilicet, postquam crucifixeritis me, non amplius videbitis me,donec iterum veniam. Et idẽ dicit Chrysost. in homilia,scilicet,quod autem dicit amodo ad tempus crucis refertur. Et ita exponit etiam Nicolaus.

Quare Christus dixit Iudæis non me videbitis &c. Quæst. CCLXXVIII. B

QVAERETVR quare Christus dixit Iudęis nõ me videbitis &c.

Dicendum,quòd vna ratio est ad ostendendum,quòd nõ sępe admoniturus esset eos super hac re,quia statim recessurus erat ab eis siue corporaliter recedendo secundum vnam positionem, siue secundum aliam moriendo,& ideo quòd ipsi cogitare deberent, & seipsis admonere, ne eueniret eis mala prænunciata.

Secunda ratio est ad ostendendum veritatem dicti sui, prædixerat enim, quòd destrueretur Ierusa- C lem, & hoc forte non crederent, quia non videbant illud statim. Voluit igitur ostendere signum, per quod posset credi, scilicet, non me videbitis, donec dicatis. Benedictus, qui venit. Nam hoc prænunciare rem futuram, & occultam erat, scilicet, quòd mirabile,quòd illi,qui eum oderant ipsum laudarẽt, & hoc iuxta vnam positionem.

Tertia ratio est ad ostendendam mutationem status, scilicet, quòd quando hoc Christus dixit Iudæis non honorabant eum, neque attendebant ad verba eius: ideo dicit eis, quòd non manebit vltra cum eis , neque redibit quousque ita honorent eum , quòd dicant ipsum venire in nomine Domini. Et D hoc tenendo, quòd turbæ istud dixerint. Et iste sensus multum conuenit literæ. Sic exponit Cyrillus dicens, scilicet, Discesserat Dominus ab Ierosolymis tanquam indignos sua præsentia relinquens, & ideo ait. Dico autem vobis, ideſt, non erit postea sicut nunc, quia nunc non me auditis, ego dico vobis, quòd non redibo ad vos quousque non solum me audiatis, sed etiam laudetis, & honoretis me, dicente. Benedictus, qui venit &c. Etiam secundam aliam positionem est verum,scilicet,nunc non me honoratis, sed potius me occidetis, & tamen quando videbitis me alia vice laudabitis, scilicet, in die iudicij.

Quarta est ad ostendendum deitatem suam cum E futura prænunciet, quæ secundum se erant incerta.

Quinta ad ostendendum, quòd illum honorem, quem turba, & pueri Christo dederunt in die palmarum, scilicet, dicentes Hosanna, non fuit a casu, neque suadente aliquo homine, neque ex errore turbarum, sed a Diuina ordinatione cum istud potuerit a Christo prædici, & hoc ostendit Christus supra 21. & Luc. 19. capitu. quando principes sacerdotum videntes pueros clamãtes, Hosanna, dixerunt,quòd increparet eos,& ipse noluit,sed ostendit illos a Deo moueri, allegans illud Psal.8. Ex ore infantium perfecisti laudem.

CAP. XXIIII.

ET egressus Iesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli eius, vt ostenderent ei ædificationes tẽpli. Ipse autem respondens dixit illis. Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur. Sedente autem eo super montem Olueti, accesserunt ad eum discipuli secreto,dicentes. Dic nobis quando hæc erunt? & quod signum erit aduentus tui, & consummationis sæculi. Mar.13. Luc.21.p.& 21.

Et egressus Iesus. In præcedentibus Matthæus posuit legis Euangelicæ promulgationem, & per miracula confirmationem, hic subdit iudiciariam executionem, scilicet, iudicium vltimum, & hoc quia quælibet lex recta habet punire delinquentes, & quia in ista non fuerat posita aliqua pœnalis coertio, ponitur iudicium vltimum, in quo vnicuique pro peccatis, aut bonis operibus redditur. Et secundum hoc diuiditur in duas partes secundum communem intentionem exponẽtium,scilicet, quia primo ponuntur quędam antecedentia iudicium. Secundo sequitur ipsum iudicium sequen. cap. Prima in duas,quia primo circa hæc a discipulis Christi proponitur quæstio. Secundo ponitur quæstionis solutio, ibi. *Respondens Iesus.* Prima in duas, quia primo ponitur quęstionis occasio. Secundo data occasione formatur quæstio ibi. *Sedente autem eo.* Circa primum dicitur. *Et egressus Iesus de templo.* Scilicet, Ante hoc erat in templo cum hæc, quæ prędcesserunt prædicabat, & illis expletis egressus est de templo. *Ibat.* Scilicet,Extra templum, & ciuitatem ad montem olueti. *Et accesserunt ad eum discipuli eius.* Scilicet, Ad interrogandum ea,quæ sequuntur.

Vt ostenderent ei ædificationes templi. Ideſt, Vt inclinarent eum, vel suaderent respicere, quia ipse iam sępe viderat. Et dicitur, ædificationes, ideſt, ędificia, vel ędificiorum pulchritudinem,vel magnitudinẽ.

Ipse autem respondens. Scilicet, Ad eorum admirationem de ędificijs.

Dixit eis,videtis hæc omnia. Ideſt,Nõ admiremini de his,quasi sint pulchra, & fortia:nam omnia hæc cõminuentur. *Amen dico vobis.* Modus affirmandi, vel iurandi est sub certitudine dico vobis. *Non relinquetur lapis super lapidem.* Significatur dirutio templi totalis. Erat autem de lapidibus cæsis constructum, & omnes lapides deiecti sunt.*Qui non destruatur.* Ideſt, Qui non mutetur de loco suo,ita quòd non maneat in ædificijs.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. I.

QVAERETVR an ista sint continuata ad prędcedentia,vel sit ordo mutatus.

Dicendum, quòd non dubitari potest quin sit ordo continuus, ideſt, quòd ista fuerunt post prędcedentia. Et patet primo, quia Matthęus sic ordinauit. Et temper est standum ordini literę nisi contrarium appareat, hic autem non apparet ratio aliqua quare contrarium ordinem tenere debeamus. Secundo & efficacius, quia tres Euangelistę soli, qui hoc ponunt concordant in ordine, quia sicut Matthæus ponit ista post prædcedentia, in quibus

contra

contra Phariſęos, & Scribas multa locutus fuerat, ita & Marcus, quia Mar. 12. cap. ponuntur aliquæ increpationes Chriſti contra Phariſęos, & Scribas, quę poſitę fuerunt præceden. cap. & Mar. 13. cap. ſtatim ſubiunxit ea, quę habentur hic de egreſſu domini de templo, & de ædificijs templi, eundem quoque ordinem tenet Lucas, quia ea, quæ habentur ſupra de increpationibus Phariſæorum, & Scribarum ponuntur a Luca 11. cap. & id, quod dictum eſt prędcedenti cap. immediate de deſolatione Ieruſalem ponitur a Luca 13. capitu. id autem, quod ponitur hic de egreſſu de templo, & de ædificij ponitur a Luca 21. cap. Et ita omnes concordant in hoc, ideo certiſſime eſt tenendum eſſe hunc ordinem.

Tertio patet ex habitudine literæ, quia ea, quæ habentur præcedenti cap. dicta fuerant a Chriſto in templo, hic autem ſtatim dicitur de egreſſu de templo. Et hoc tenet Orige. ſuper Matthæum, ſcilicet. Poſtquàm omnia, quę ſuper Ieruſalem ventura fuerant Chriſtus prædixit, exijt de templo, qui conſeruauerat templum, ne caderet, donec fuit in eo.

An iſta quæ habentur fuerunt ſtatim poſt ea, quæ habentur præce. cap. Quæſt. II.

QVAERETVR an iſta, quæ habentur fuerunt ſtatim poſt ea, quæ habentur prędcedenti cap. vel fuerunt aliqua alia interpoſita.

Aliqui dicunt ſtatim nullo interpoſito, tum quia litera ipſa videtur ſe continuare, ſcilicet, quia prædcedenti cap. ponuntur dicta Chriſti in templo. Hic autem ponitur quomodo egreſſus fuerit de templo, & ita innuitur, quòd poſtquam dixit verba prædcedentia, exierit de templo, tum quia Origenes ſuper Matthęus ſpecialiter continuat literam iſtam ad illam, quaſi ſtatim fuerint iſta poſt illa cum ait, poſtquàm omnia, quæ ſuper Ieruſalem ventura fuerant Chriſtus prędixit, exijt de tęplo, ergo videtur, quòd nihil aliud in medio factum eſt.

Alij dicunt, quòd multa interciderunt inter illa, & hæc. Et patet, quia Luc. 13. capitu. ponuntur ea, quæ habentur prædcedenti capitu. in fine de Ieruſalem, & Luc. 21. capitu. ponuntur, quę habentur hic de ſtructuris templi, & cæteris, quę ſequuntur hic, & intercidunt inter prædcedentia, & hęc, & tunc oportet dici, quòd etiam multi dies, & multa facta interciderunt de quibus ibi narratur.

Alij dicunt, quòd alia interciderunt inter hæc, & ea, quæ habentur prædcedenti capitulo, ſed fuerunt pauca, non quidem omnia, quæ ponuntur ſecundum Lucam in medio, ſed ſolum illud quod habetur de mittentibus munera in gazophylacium, quod etiam in templo factum eſt, cum ibi eſſet gazophylacium. Et hoc patet, quia tam Marcus quàm Lucas illud ponunt. Nam Lucæ. 21. capitu. ponitur de offerentibus in gazophylacio, & ſtatim ſequitur de ædificijs templi, & cætera, quæ habentur hic. Marcus etiam 12. capitu. poſuit de increpationibus, quas fecit Chriſtus contra Phariſæos, & Scribas, & ſtatim in fine ipſius 12. capitu. ponit de offerentibus munera in gazophylacio, & in principio 13. capitu. ponitur qualiter egreſſus eſt Ieſus de templo, & de ędificijs templi, & de cęteris, quæ habentur hic.

Dicendum, quòd determinatio huius dubij pendet ex illis, quę dicta ſunt ſupra prædcedenti cap. quia ibi erat vna opinio, quòd illa verba, ſcilicet, non me videbitis amodo, fuerint dicta ante diem in ramiſpalmarum, & poſtea fuerint completa quando Chriſto veniente in Ieruſalem dixerunt turbæ, Benedictus, qui venit. Alia opinio eſt, quòd fuerint dicta illa verba poſt diem palmarum, ſcilicet, die martis poſtea, & tunc intelliguntur de aduentu Chriſti ad iudicium.

Tenendo primam poſitionem, dicendum eſt, quòd non fuerunt hęc facta immediate poſt illa, quę habentur prędcedenti ca. ſed multis interpoſitis operibus, & multis diebus, & eſt tunc tenendus ordo, quem ponitur Lucas interponendo omnia, quę habentur a cap. 14. incluſiue vſque ad 21.

Si autem teneamur ſecundam poſitionem, eſt dicendum, quòd ille ordo, quem ponit Lucas non fuit ordo rerum geſtarum, niſi forte dicamus, quòd fuerunt bis dicta illa verba, & tunc poterit eſſe cõtinuatio ſine intermiſſione. Nam illa, quæ Lucas interponit a cap. 13. vſque ad 19. fuerunt ante diem in ramiſpalmarum.

Sed adhuc videbitur penitus dicendum, quòd fuerit interpoſitio aliqua inter prædcedentia, & ea, quæ habentur hic, ſcilicet, quòd vidit Chriſtus mittentes mutera in gazophylacio, & quid de illis dixit. Et hoc quia tam Lucas quàm Marcus ponunt iſtud immediate ante egreſſum de templo, hoc rationabilius eſt cum duo Euangeliſtæ in hoc concordent, & tamen cum magis placeat illa poſitio prima quibuſdam, & mihi, ſcilicet, dictum eſſe. Benedictus, qui venit &c. ante diem palmarum, dicetur, quòd ordo quem ponit Lucas eſt certior, & conſonantior rebus, ſed quid in hoc tenendum ſit, nulla ratio ſufficienter cogit.

Quare egreſſus eſt nunc Ieſus de templo. Quæſt. III.

QVAERETVR quare egreſſus eſt nunc Ieſus de templo.

Dicendum, quòd primo fuit, quia nihil ibi iam facturus erat. Nam prædicauerat, & diſputauerat ibi ſufficienter eodem die.

Secundo fuit ad ſumendum cibum, quia licet Chriſtus prædicaret nunc in Ieruſalem, nemo eum inuitabat, vt ibi ſumeret cibum, immo quotidie ibat in Bethaniam in domum Lazari, & ſororum eius, & ibi paſcebatur, & inde quotidie redibat in Ieruſalem, vt colligitur Marci vndecimo capitu.

Tertio fuit ad ſignificandum ruinam templi. Nam ante hoc templum per eius virtutem manebat, & conſeruabatur ſtatus populi Iudaici, nunc prædixerat Chriſtus deſtructionem templi, & ciuitatis, dicens. Relinquetur vobis domus veſtra deſerta: ideo ad ſignificandum, quòd ſic eueniret, ſcilicet, quòd eo auferente auxilium ſuum a Iudæis periret templum exijt de templo. Sic dicit Origenes ſuper Mat. & Beda.

Quomodo dicitur, quòd egrediente domino de templo, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius. Quæſt. IIII.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd egrediente Domino de templo acceſſerunt ad eum diſcipuli eius. Nam ex hoc videtur, quòd non erant prius cum eo.

Aliqui dicunt, quòd ideo dicitur, quòd ante hoc erat Chriſtus in templo prædicans, & diſputans, & forte non erant iuxta eum diſcipuli eius, nunc verò quando exiuit abhæſerunt ei, quia ipſi ſequebantur eum familiariter quocunque iret.

Sed

Sed dicendum, q̃ hoc nõ multum ſtat, quia etiam quando Chriſtus erat prædicando diſcipuli ſui ſtabãt iuxta eum, & nemo audebat accedere. Sic patet. ſup. 5. c. vbi Chriſto prædicante acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, & melius patet ſup. 19. c. vbi turbæ accedere volebant ad Chriſtum, vt oſtenderẽt ei paruulos ſuos ad imponendum eis manus, & illi prohibebant eos accedere quo vſq; Chriſtus dixit, ſinite paruulos venire ad me. Dicendum ergo, q̃ nõ ponuntur acceſſiſſe quaſi tunc magis temporaliter appropinquauerint quã prius: ſed eſt modus Idiomatis ad ſignificandum aliquid ĩchoari, & iſtũ modũ tenet ſpãliter Matthæ⁹. Nã fere vbicũq; introducit diſcipulos aliquid queren tes a Chr̃o dicit eos accedere. Sic patet ſup. 18. c. & patet q̃ iſte ſit modus Matthæi, quia hic dicit acceſſerũt & inf. in litera. ſ. Sedente eo ſuper mõtem Oliueti, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius. Et tamen Mar. 13. ponitur vtrũmque, ſed non dr̃. Acceſſerunt. ſed ſolũ q̃ interrogauerunt, & idem Luc. 21. c. & ſic ſunt multi modi proprij Idiomatum, vel hominum in locutione, in quib. ponitur multa verba ſuperflua ex ſola cõditione locutionis. Et ita apud hebręos ponitur interdum egredi vbi nihil ſignificat, vt illud Exod. 2. ca. ſ. egreſſus vir de domo Leui accepit vxorẽ ſtirpis ſuæ, & tamen ad accipiendum vxorem nõ exigebatur ali quod egredi, ſed ad ſignificandum iuchoationem rei ponitur hoc, ſ. ante hoc nihil faciebat, & tunc aliquid fecit. ſ. vxorẽ accipere, ideo egredi dicitur, & ita Matthæus ad oſtendendum quomodo diſcipuli Chriſto loquantur, dicit eos acceſſiſſe quaſi non poſſent loqui niſi accederent, & hoc facit Matthæus quandocunque ex prædcedentibus non conſtat eos appropinquare illi, vnde magis eſt hoc ad doctrinam quam ad veritatem, ſcilicet quaſi de nouo accederent.

Quomodo ſtat quod hic Matth. dicit, ſcilicet. Acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, ut oſtenderent ei ædificationes, quia aliter Marc. & Luc. dicunt. Quæſt. V.

QVAERETVR quomodo ſtat quod dicit hic Matthæus. ſ. Acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, vt oſtenderent ei ædificationes, quia Mar. 13. cap. ponitur hoc, & dicitur, ait illiunus de diſcipulis eius magiſter, aſpice quales lapides & Luc. vigeſimoprimo, cap. dicitur, & quibuſdam dicentibus de templo, q̃ lapidib. bonis, & donis ornatum eſſet.

Dicendum, q̃ in veritate vnus fuit ſolus, qui hoc quæſiuit & non omnes, & tamen Euangeliſtæ ſolent nominare ſæpe queſitum aut factum eſſe aliquid à diſcipulis, licet ab vno tantum quæſitum fuerit. Et hoc veriſimilius eſt, quia non quærerent multi ſimul, ne ſe inuicem turbarent, ſed vnus. Poterat tamen dici, quærere diſcipulos, quia vnus pro omnibus quęrebat & ita omnes quærebant. Vel dato, q̃ non quærerent omnes illud, neque illud cogitaſſent, quia tamen oẽs erudiebantur ex reſponſione Chriſti dicebantur omnes querere, & ideo Mar. ad oſtendendum veritatem rei geſtæ dixit, q̃ vnus de diſcipulis queſiuit. Matth. verò ad oſtendendum intentionem communẽ, quia forte omnes ex hoc eruditi cupiebant poſuit, q̃ acceſſerunt diſcipuli. Simile fit ſæpe apud Euangeliſtas, vt ſup. 14. c. & Mar. 6. vbi, dum agitur de ſaturatione turbarum, introducitur Chriſtus loquens diſcipulis, & illi reſpondentes de numero panum, & tamen Io. 6. ca. Io Philippo, & reſpõdit Philippus, & poſtea Andreas, & illa fuit veritas. Tamen dicuntur omnes quæſiuiſſe, vt declaratum eſt, ſup. 4. c. q. 66. & q. 81.

De Luca autem dicendum, q̃ cõcordat cum Matthæo hic, cum dicat, & quibuſdam dicẽtibus de templo. ſ. q̃ plures hoc dixerint, & tamen non innuit, q̃ diſcipuli dicerent hoc, & tamen intelligendum eſt, q̃ dixerunt illud diſcipuli ſicut Matthęus, & Marcus exprimunt quod Lucas ſubticuit.

Quomodo eſt verum, quod Chriſto oſtenderint diſcipuli ędificia templi, & ad quid. Quæſt. VI.

QVAERETVR quomodo eſt verũ, q̃ Chriſto oſtenderint diſcipuli ædificia templi, cum ſæpe ille illa vidiſſet, & ſi oſtenderunt, ad quid hoc faciebant.

Ad primum dicendũ, q̃ non oſtenderunt ei quaſi ipſe non videret, aut ante hoc non viderit, ſed oſtenderunt. i. ſuaſerunt ei tũc reſpicere. Sic innuitur Mar. 13. c. ſ. Cum egrederetur de templo ait illi vnus de diſcipulis ſuis. Magiſter, aſpice quales lapides.

Ad ſecundum dicẽdum q̃ poteſt intelligi vno modo, q̃ hoc oſtenderunt ad admirationem, quia erant aliqui de diſcipulis Chriſti adhuc rudes non capiẽtes adhuc res diuinas, & ideo admirabãtur res humanas, & Chriſtum ad hanc admirationem trahere volebãt, & ideo dixerunt. Magiſter aſpice. Et huic ſenſui competit ſequens reſponſio Chriſti, ſ. videris hæc omnia, Amen dico vobis non relinquetur lapis ſuper lapidẽ, ideſt vos putatis iſta magna eſſe, & in veritate coram Deo non ſunt magna neq; multum curat de eis, quia omnia hæc deſtruet quaſi nihil valeant, quod tamen non faceret ſi ea magni penderet. Et etiam conuenit huic ſenſui, quod dicitur Luc. 21. c. ſ dicentib. quibuſdam de populo, q̃ lapidibus bonis, & donis eſſet ornatũ. Et ſic admiratio erat de valore & excellentia eius.

Secundò dicunt aliqui accipiendum pro admiratione, non quia magna eſſent, ſed quia deſtruenda, ſ. Chriſtus dixerat templum deſtruendum, & illud erat valde excellens, diſcipuli autem admirati, q̃ rem tam nobilem prædixerat deſtruendam, dixerunt. Aſpice quales lapides & quales ſtructure. q. d. rem tam excellentem deſtrues? Et ille reſpondit quòd ſic, quia non manebit lapis ſuper lapidem. Sic exponit Theophylactus, ſ. quia multa circa deſtructionem Ieruſalẽ dominus locutus fuerat diſcipuli eius admirabantur, q̃ tã magna, & tam pulchra ædificia deſtrui debebant: ideo oſtenderunt ei templi decorem.

Tertio dicunt alij hoc non fuiſſe propter admirationem, ſed vt Chriſtum mouerent ad compaſſionẽ, vt nõ deſtrueret ædificia tam pulchra, ſicut iam prædixerat. Sic dicit Origenes ſuper Matthæum, ſcilicet dignum eſt videre, quomodo oſtendit ei ſtructuras templi quaſi nunquam viderit templum, ad quod reſpondẽdum eſt, cum Chriſtus prophetaſſet ſupra ruinam templi futuram, audientes diſcipuli mirati ſunt talem, & tantam templi ſtructuram ad nihilum redigendam, propterea oſtendunt ei vt flecterent eum ad miſericordiam loci illius, ne faceret quod fuerat comminatus.

Sed dicendum, quòd magis conuenit primus ſenſus, ſcilicet quod ex ſimplicitate aliqui admirarentur de illis ędificiis. Hoc autem valde repugnabat intentioni Chriſti, qui volebat homines totaliter trahere ad ſpiritualia, & illa ſola magna & bona iudicare, & ideo, vt oſtenderet illud nihil eſſe coram Deo dixit penitus deſtruendum.

Et patet, quia ſi hoc dixiſſent diſcipuli ad mouendum Chriſtum ad pietatem, vt non deleret locum, non eſſet ſua reſponſio ad propoſitum, ſcilicet non relinquetur lapis ſuper lapidem, ſed diceret, quòd non poterat eis remitti, quia non auertebantur a peccato.

Et hoc patet efficaci⁹, qa iſta expoſitio hẽt aliqué

colorem in litera Matthæi & Marci, quia Matthæus statim vt dixit Ierusalem destruendā introduxit Christum egressum de templo, & discipulos interrogantes de pulchritudine & lapidibus templi, & tñ Lucas ponit istud idem, sed non postquam prædixit destructionem templi, & Ierusalem, quia illud dixit Luc. 13. c. & Luc. 21. dr̄, q̄ quibusdam dicentibus de templo q̄ lapidibus bonis, & donis esset ornatum, dixit ille. Venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem. Et sic non introduceret illud Lucas ibi, si ideo dictū esset, quia Christus prædixerat destructionem templi, & Ierusalem, sed poneret illud Luc. 13. in fine. ideo non dictum fuit prop̄ter illam causam, sed solum quia accidit aliquos de discipulis Christi propter simplicitatem admirari de hoc, & laudare templum coram Christo. Item patet, quia si propter hoc dixissent solum nominarent pulchritudinem, & fortitudinem templi, & tamen etiam laudauerūt dona templi, quia dr̄ lapidibus bonis & donis esset ornatū, ideo causa dicti fuit, quia aliquis simplex admiratus est de gloria illius templi tam in multitudine donorū, quæ offerebantur quam in magnitudine, & pulchritudine ædificiorum, ideo laudauit coram Christo, & voluit q̄ Chr̄us respiceret hæc quasi aliqua magna, ipse verò propter hoc despexit ea, dicens, q̄ non maneret lapis super lapidem.

Quomodo Matthæus introduxit discipulos admiratos super ædificijs templi, & Lucas de donis. Quæst. VII.

QVAERETVR quomodo Matthæus introduxit hic discipulos admiratos super ædificijs templi, cum Luc. 21. introducantur etiam admirati de donis, & quid istorum dixerint discipuli.

Dicendum q̄ Marcus, & Matthæus solū ponūt de ædificijs, & tamen non est dubium quin ēt de donis templi dixerit. Nam Lucas illud asseruit, ideo necesse est sic fuisse, q̄ aūt Marcus, & Matthæus illud tacuerint, non probat non fuisse, cum multa facta & dicta sint a Christo, quæ nullus Euangelistarū scripsit, vt dr̄ Io. 20. & 21. c. Etiam illud erat multum cōueniens dici. Nam ante hoc erat oblatio, quę fiebat in templo, de qua quoq; discipuli admirati sunt. Nam Christus egrediebatur de tēplo, & cum egrederetur vidit offerentes & mittentes munera in Gazophylaciū, & multa munera mittebantur, quia conuenerant nunc oēs Iudei in Ierusalem pp festum Paschæ, quod erat post tres dies, & ante festum venerant plurimi, vt patet Io. 12. c. & hi offerebāt nunc magna munera, viderūt aūt hoc discipuli, ideo de hoc laudauerunt tēplum. ſ. quasi ornatū esset donis, & lapidib. bonis. Et ista fuit veritas. Matthæus tñ debuit tacere de donis, quia alias non narraret artificiosè. Nam supra nihil tetigerat de oblatione, ideo non erat vnde colligi posset, quod templū haberet pulchra dona, vnde tacere illud debuit. Lucas verò latè, & accurratè narrauerat de illa oblatione munerum, & quid Christus super illa dixit Luc. 21. c. & de lapidibus templi nihil ipse dixerat, neque Mar. nisi q̄ discipuli ad hoc moueri poterāt, quia videbant ad oculum, ideo Lucas conuenienter introduxit de donis ornantibus templum, quod non introduxit Matthæus.

An Christus responderit discipulis conuenienter. Quæst. VIII.

QVAERETVR quomodo Christus respondit. ſ. videtis hæc omnia. Amen dico vobis non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.

Dicendum, q̄ conuenienter responsum est hoc. Nam, vt dictum est supra. q. 6. discipuli aliqui propter simplicitatem putabant ædificia templi esse aliquid magnum & gloriosum, & admirabantur de illis, volebātque Christum in admirationem illorum trahere, quod valde repugnabat intentioni Christi, tam pp̄ se quam propter discipulos. De se patet quia ipse omnia condidit, & omnia coram eo quasi nihil reputantur. Isa. 40. ca. Ecce gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum statere reputatæ sunt. Ecce insulę quasi pulvis exiguus, omnes gentes quāsi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei. Etiam propter discipulos, quia propositum eius erat facere eos totaliter spirituales, ita vt corporalia neq; magna neque bona reputarent: sed totum bonum in spiritualibus constituerent: sed ipsi nunc admirabantur de templo quasi de magno bono, ideo contēpsit illud, & coram Deo cōtemptibile ostendit, inquiens q̄ post paucum tempus delendum esset, q̄ Deus non permitteret si aliquid magnum illud iudicaret. Sed hoc factum est per Romanos. Nā ipsi, obsessa & capta vrbe Ierusalem, deiecerunt totam structuram templi ad solum complanantes omnia, & ipsos quoque muros vrbis diruerunt, vt late ostendit Iosephus in libris antiqui. Et magis in libro de Bello Iudaico. Et idem Egesippus in quatuor libris suis. Et Paulus Orosius 7. libro de Ormesta mundi. hoc autem non factum est illico, vt illud Christus prænunciauit, & vt quis nō erraret putans verba Christi statim complenda, & cum hoc non videret putaret Christum esse mentitum, dixit quòd aliquanta tempora transirent, quod Lucas expressit, scilicet hæc, quæ videtis, veniēt dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem. Quod Matthęus & Marcus tacuerunt, fuit autē hoc annis quadragintaduobus ab eo tempore, quo Christus hæc dixit, vt ait Rabanus, scilicet. Iuxta historiam manifestus est sēsus, quia quadragesimosecundo anno post passionem domini sub Vespasiano & Tito Romanis principibus ciuitas est euersa cum templo.

Quomodo potest esse verum, quod Christus hic dixit scilicet non manebit lapis, &c. Quæst. IX.

QVAERETVR quomodo potest esse verum, q̄ Christus hic dixit. ſ. non manebit lapis super lapidem, qui non destruatur. Nam sic oportebat non solum parietes singulorum ædificiorum dirui: sed etiam comminui, & solui in puluerem ad hoc, quòd destrui dicerentur, quod non est verisimile accidisse.

Dicendum, q̄ verum est, q̄ omnes tres Euangelistæ dicūt hic lapides destruendos, vt patet hic & Mar. 13. & Luc. 21. sed non accipiunt destructionem, ideſt comminutionem, vel solutionem quorumlibet lapidum, sicut dicimus domum destrui, quādo partes ędificij parantur, sed accipitur destrui, quātum ad hoc, quòd non manet id, ad quod erant lapides. Nā lapides conjungebantur ad hoc quòd domum vel templum rederent, destruuntur autem, quando separantur ab inuicem, ita quòd domum non reddunt etiam si integri manerent. Et ita destructio dicit motum, vel separationem, ideſt nō erit aliquis lapis, qui non moueatur de loco suo ad destruendum totum ædificium. Et hoc innuit Lucas. 19. c. scilicet, coangustabunt te vndique, & ad terram prosternent te, & non relinquent in te lapidē super lapidem, & non addidit vltra, maxime, quia in illa dirutione ædificiorum vsque ad fundamentum verisimile erat etiam ipsos lapides pro magna parte contingi, vel lędi, & hoc erat

Sed

Sed adhuc obijcietur, q̄ neque sic destructi fuerint lapides. ſ. q̄ non maneret lapis super lapidem, quia aliquæ ruinæ dicuntur ab aliquib. manere, in quibus mansit aliquis lapis super lapidem, & ita non est verum verbum Christi. Dici potest vno modo, q̄ destructio Ierusalem fuit valde magna, ita vt nihil maneret de priori Ierusalem sed alia facta, & ad hoc significādum dr̄ non manebit lapis super lapidem, qui nō destruatur: quia ēt si ibi aliquid maneret, tamen nō fuit ibi postea Ierusalem, sed alibi constructa est. Nā non est idem locus huius Ierusalem, & prioris. Secundò potest dici, q̄ non mansit lapis super lapidē, quin destrueretur. i. q̄ ad literam omnia ædificia, & ēt fundamenta destructa sunt & euulsa de loco suo, vt ita verbum Christi verum redderetur, vnde ipse mouit Romanos ad sic faciendū, vt verba eius implerentur. De his dicit Chryſ. in homilia. ſ. sed qualiter verum est, q̄ non manserit lapis super lapidem? Respondet. Vel. n. desolationem eius ostendēs omnimodam hoc dixit, vel ſm illū locū, vbi erat, sunt. n. eius partes vsq; ad fundamenta destructæ, cum his & illud dicam, qm̄ ex his quæ facta sunt, & de reliquis oportet credere, q̄ peribunt perfectæ. Theophylactus quoque dicit, scilicet, sed dicent aliqui q̄ multæ reliquiæ remanserunt, vt Christum mendacem faciant. respondetur. Sed nequaquam est hoc. Si enim aliquæ reliquiæ remanſiſſent, tamen vsq; ad vniuersalem cōsummationem nō relinquetur lapis super lapidem: propterea narratur q̄ Helius Adrianus ciuitatem, & templum a fundamento euertit ita q̄ verbum domini hoc sit impletum. Similia aūt Eusebius & Gregorius dicūt. Tertiò dicunt aliqui, q̄ est locutio hyperbolica, quia etiam si lapis aliquis, & multi manerent super alios lapides, quia tamen totaliter vel multum destructa fuit Ierusalem potest dici non mansisse lapidē super lapidem. Sed dicendum q̄ cum literā possit teneri sine figura quasi sic impletum fuerit sicut Christus dicit, melius est dici ad literam debere intelligi quam figuratè.

Quare Christus voluit quod templum penitus periret. Quæst. X.

QVAERETVR quare Christus voluit, q̄ tēplū totaliter periret, cum illud pertineret ad cultum Dei. Dicēdum, quòd vna causa fuit, quia Deus diffiniuit, q̄ periret totaliter ciuitas Ierusalem propter nequitiam habitatorū eius, & totius gentis Iudęorum, & tamē tēplum erat prępipuum, q̄ erat in Ierusalem, quo manente integro non poterat dici totaliter deleta Ierusalem, ideo illud quoque debuit destrui. Secūdò fuit, qa volebat Deus destruere gentē Iudęorum, & tñ manente tēplo manebat id, qd̄ prącipuū erat de statu Iudæorū, quia ibi fiebāt oēs ceremoniæ cultus diuini, in quo illa gens distinguebatur ab alijs gentib. & excellebat eas Deut. 4. c. ideo nō debuit manere. Tertiò quia superuacuū esset iā tēplū. Nā nō erat illud tēplum nisi ad exercendas cæremonias gentis Iudæorum, & tñ Deus volebat, q̄ non esset iam gens Iudæorū vna gens, & q̄ cessaret cultus ille antiquus: ideo debuit quoq; destrui tēplū. Quartò fuit, quia templum erat fortalicium magnū vrbis Ierusalem, & ēt si Iudæi expugnati essent, quandiu illud maneret haberent animum redeundi, & defendendi se ibi & continuandi ritum veterem. Vt ergo oīa ista cessarent, voluit Deus illud destrui. Et ista fuit cā, quare Romani moti fuerunt ad destruēdum ipsum. ſ. ne rursus Iudæi rebellarent. Sic. n. fecerunt Chaldæi de templo Salomonis tpe Sedeciæ. Nā incenderūt templum, & diruerunt illud 4. Reg. 25. licet gens Iudæorum reditura esset rursus ad cultum suum. Quinta fuit,

Alph. Tost. in Matth. Pars VI.

vt non daretur paruulis in fide occasio errandi, volebat enim Deus, q̄ cæremoniæ legalis obseruationis penitus cessarent, & introduceretur ritus nouus colendi ipsum, si aūt maneret templum Ierusalē cum illud esset tam pulchrū, vt nūc mirati fuerunt discipuli, aliqui conuersi ad Christum mouerentur maiestate illius templi ad exercēdum cæremonias, quæ ibi prius exercebātur, ideo vt totalis occasio auferretur voluit Deus, q̄ destrueretur, ita vt non maneret lapis sup lapidem. Vnde & memoria eius sic extirparetur. Sic dicit Remigius. diuinitus aūt procuratum est, vt reuelata iam luce gratiæ templū cum suis cæremonijs tolleretur, ne forte aliquis paruulus in fide, dū videret oīa illa, quæ a domino fuerāt instituta, & a prophetis sanctificata, adhuc permanere paulatim recedendo a sinceritate fidei ad carnalem iudaismū trāsiret. Et idem dicit Beda. Sed sciendum, q̄ quando Titus illud cepit, diu deliberauit an relinqueret in memoriam victoriæ, vel dirueret, tandem Deus mouit cor eius, vt illud destrueret. Sic dicit Paulus Orosius. 7. lib. de Ortesta mundi. ſ. Sed ad expugnandum interiorē templi munitionem, quam inclusa multitudo sacerdotū, & principum tuebatur, maiore vi & mora opus fuit, quod tamen postea in potestate redactū Titus operatq; antiquitate suspexit & diu deliberauit vtrū tāquā incitamentum hostiū incenderet, an in testimonium virtutis, & victoriæ reseruaret, sed Ecclesia Dei iam per totū orbem vberrimè germinante hoc tanquam effectuum ac vacuum nulli vsui bono commodum arbitrio Dei auferendum fuit, itaque Titus ab exercitu Imperator pronunciatus templum in Ieroſolymis incendit, ac diruit, quod a die conditionis primæ vsq; ad diem euersionis vltimæ manserat annis mille centum & duobus.

Sedente autem. Hic ex prædictis formatur quæstio, cum in præcedentibus posita fuerit quæstionis occasio, nam ex eo quòd Christus ibi dixit, non relinquetur lapis super lapidem quæsierunt, quæ habentur, hic, & diuiditur in duo, quia primo ponitur quæst. 2. quæstionis responsio, ibi. *Respondens Iesus.*

Circa primum dicitur. *Sedente autem eo*, ideſt Christo. *Super montem Olueti.* In loco illo quæsierunt hæc & vsque ad illum locum cessauerunt a quæstione. *Accesserunt ad eum discipuli eius*, scilicet ad querendum quæ sequuntur. *Secreto*, scilicet non præsentibus turbis, etiam non præsentibus omnibus discipulis, sed quibusdam. *Dicentes.* Ista est quæstio. *Dic nobis quando hæc erunt*, ideſt ea, quæ prædixerat Christus de destructione Ierusalem, & templi quod non maneret lapis super lapidem.

Et quod est signum aduentus tui. i. quod signum das nobis, per quod cognoscamus, quando venies. Quod aliqui de aduentu ad iudicium intelligunt, sed exponetur. infra. *Et consummatione sæculi.*

Quomodo super montem Olueti dominus sedebat, & ibi eum discipuli interrogabant. Quæst. XI.

QVAERETVR quomodo super montē Olueti dominus sedebat, & ibi eum discipuli interrogabant.

Dicendum, quòd vocatur mons Oliueti, vel mons Oliuarum, vt magis dictum est supra vigesimoprimo, capit. quia Oliuetum est congregatio Oliuarum. Erant autem ibi multæ Oliuæ. Erat verò mons iste circa Ierusalem distans miliario vno, vt ait Remigius. Et est ad partem Orientalem Ierusalē, vnde Christus quando venit de Ierico vrbe, quæ est ad partē terræ Orientē Chanaan & consequenter Ierusalē venit per mōtē Olueti, vt colligitur. sup. 19. & 21. &

Luc. 19. ad istum montē nunc ibat Christus. Primo quia erat via sua. Nam ipse ex die in ramis palmarum vsque ad diem cenæ quotidie ibat de Bethania, & in Ierusalem ad prædicādū in tēplum, & inde redibat ad cibum in Bethania, vt colligitur Marci 11.c. Et declaratum est sup. 21. c. q. 98. Et ita cum nunc illa die diu prædicasset, & disputasset in tēplo, cū egressus est de illo, ibat in Bethaniā, & tunc oportebat, q̄ transiret per montem Oliueti, cum Bethania sit in latere montis Oliueti, vt dicit Remigius & habetur in lib. de situ terræ sanctę. Secunda causa, vt Christus existeret in mōte Oliueti erat, quia illis diebus, qui fuerant a die Palmarum vsque ad passionem Christi, dormiebat Christus in monte Oliueti, erat sua occupatio sic. s. q̄ in aurora statim ibat ad templum, & statim prædicabat, & rndebant quærētib. & manebat magna parte diei, postea ibat in Bethaniam & sumebat cibum cum discipulis, & ad noctem ibat ad mōtem Oliueti, & ibi dormiebat, sequēti die in aurora redibat in templum sic colligitur. Luc. 21. c. s. erāt autem dieb. docens in tem plo, noctibus verò exiens morabatur in monte, q vocatur Oliueti, & omnis populus manicabat ad eū in templo audire eum. Sed dicetur ex qua causa istarum erat in monte Oliueti, quando interrogauerūt eum?

Dicendum vr̄, q̄ ex secunda causa. s. quia ad vesperum declinauerat ad montē Oliueti, vt ibi dormiret, & cum ibi esset, quęsierūt hoc ab eo. Et patet hoc primò, quia dr̄ sedente eo, & tamen si esset eundo de Ierusalem in Bethaniam, non sederet super montē Oliueti: sed iret vsq; Bethaniā dum prope Ierusalem esset, & non esset opus sedere in itinere.

Secundò quia Mar. 13. c. dr̄, q̄ sedebat in mōte Oliueti contra Ierusalem, & tamen si eundo in Bethaniā sederet, non videretur, q̄ sederet contra Ierusalem.

Tertiò & efficacius, quia cum sedit Chr̄s in monte Oliueti quæsierunt discipuli hęc, & rndit ea, quæ habentur in toto hoc & sequenti c. vsq; ad principiū 26. c. vt colligitur ex continuatione literæ, & tamen hæc non poterat dicere. nisi cum diu maneret, non erat hoc verisimile, si Christus iret in via de Ierusalem in Bethaniam ad sumendū cibum, quia tunc non tādiu moraretur sedens, ergo erat ad noctem, cum sedebat in monte. Quarto quia cū discipuli Christi essent homines prudentes, captarent horam quęrendi, manifestum est aūt, q̄ de rebus tam grauib. s. de tempore destructionis Ierusalem, & de consummatione sæculi non erat locus petendi cum Christus iret itinerans ad sumendum cibum iam longa parte diei præterita, immo ista fuit causa quare dicuntur discipuli accessisse, tunc ad Christum. Erat autem hora conueniēs postquam Christus sumpto cibo in Bethania rediret in mōtem Oliueti, quia tunc nihil necessarium acturus videbatur, quod istam quæstionem impediret.

Quare in monte Oliueti specialiter de hoc quæsierunt discipuli. Quæst. XII.

QVAERETVR quare in monte Oliueti specialiter de hoc quæsierunt discipuli.

Dicendū, q̄ fortè quia vsq; ad illum locū nō occurrit eis ista quęrere, s. quia quando egrediebatur de templo, ostēderunt ei discipuli ædificia templi, & ipse dixit, non relinquetur lapis super lapidem, circa q̄ discipuli cogitauerunt, & non occurrit eis in mentem quærere de tempore illarū rerum statim, sed postea cum multa cogitassent, occurrit eis in monte Oliueti manentibus ipso die, ideo tunc quęsierunt.

Secundò quia forte antehoc cogitauerant de quærendo hoc a Christo, & tamen non occurrit eis hora opportuna ad quærēdum quousq; ibi sederet Christus, ideo tunc quæsierunt. Et hoc verisimilius est, quam præcedens dictum.

Tertiò fuit specialiter, quia locus dabat ad hanc quæstionem occasionem quandam. Nam dictū fuerat supra, q̄ non maneret in tēplo lapis super lapidem qui non destrueretur. De quo nunc quærere voluerunt, q̄ fieret, & quia non statim quæsierunt, vt Chr̄s illud dixit, oportebat q̄ ad hoc, q̄ postea quæreret occurreret aliqua occasio, nulla aūt melior erat quā videre templum, de quo quærendum erat. Nam sicut a principio, quia Christo egrediente de templo videbant discipuli structuras eius, moti fuerunt ad quęrendum, & admirandum de pulchritudine, ita vt de illa loquerētur Christo, a fortiori cum rursus occurreret eis videre templum de nouo esset occasio ad quærendum de tpe euersionis templi, & de qua iam Christus sermonem fecerat, sed templū videri poterat ex mōte Oliueti, ideo cū ibi Christus esset, videntes discipuli templum haberent occasionem quærendi de tempore euētus destructionis templi. Et ista est vera causa, & hoc colligitur Mar. 13. c. s. & cū sederet in monte Oliuarum cōtra templum interrogabant eum. Et ita hoc quod erat sedere contra templum fuit causa quærendi de euersione templi. Et Beda idē dicit. s. sedet dominus in monte Oliuarum contra templum, cum de ruina, & excidio templi disputat, ut etiam ipso corporis situ verbis, quę loquitur congruat.

Quare dixit Matt. quod sedente Christo in monte Oliueti quæsita sunt hæc. Quæst. XIII.

QVAERETVR quare dixit Matthæus, q̄ sedente Christo in monte Oliueti quęsita sunt hæc.

Aliqui dicunt, q̄ ideo dicit, quia sic fuit in veritate.

Dicendum q̄ nō est hæc causa proxima, nā multa fecit, & dixit Christus, quę nō sunt scripta, vt dr̄ Io. 20.

Sed dicendū, q̄ quæcunq; in sacra scriptura ponuntur, nō ideo præcipue scribuntur, quia ita fuerunt, sed quia aliquid faciunt ad intentionem scribentium, & eorum, de quib. agitur. Dr̄ ergo q̄ sedente Chr̄o q̄sita sunt hæc. Primo ad ostendendum prudentiam quærentium. Nam de reb. grauib. nō quęreret homo prudens, nisi dato ocio. Secundò ad ostendendum conditionē rerum, de quib. quęrebatur, q̄ essent difficiles. s. de tpe euersionis templi, & de die iudicij & consummatione sæculi, vt aliqui exponunt, & ad hoc erat locus, & tps conueniens Christo sedente super mōtem Oliueti. Nā tunc Christus declinabat illuc ad manendum ibi p̄ noctem, & cum non esset rem aliam acturus, nisi docere discipulos ibi, vel orare, inuēta opportunitate quæsierunt, & ita Christus potuit eis tūc multa dicere sicut & fecit. Dicit aūt Matthæus hic Christo sedente super montem Oliueti, & non dixit simpliciter in monte Oliueti, s. vt innuatur, q̄ ex loco illo in quo erat poterat videri templum, cum esset super montem, i. in parte excelsa, quod non fieret, si solum esset in mōte, cum posset esse in parte humili, ex qua non videretur Ierusalem. Marcus autem non dixit super montem, sed in monte, & tamen addit id, q̄ magis notificat. s. cum sederet in monte Oliuarum contra templum, i. in tali loco, de quo templum videret.

Quare dicitur, quod accesserunt hic discipuli ad Christum. Quæst. XIIII.

QVAERETVR quare dr̄, q̄ accesserunt hic discipuli ad Christū. Dici potest vno mō, q̄ istud accedere non est, nisi ex mō loquēdi Matthæi, vt oñdat parentes tūc esse discipulos Christo, ita vt ab eo q̄rere possent. sicut dictū est sup. q. 4. Nā ēt dr̄ sic supra. s. accesserit ad eū discipuli ei⁹, vt oñderēt ei ædificationes.

Secundò

Secundò potest dici, & melius, q̄ hic vere accesserunt. Nam Christo sedente erāt omnes discipuli non longe ab eo, vt audirent illum, sed aliqui eorū voluerunt Christo loqui in secreto, quia dr̄ in litera. accesserunt ad eum discipuli eius secreto, & Marc. 13. c. dicitur, interrogabant eum separatim, sed ad hoc q̄ secreto interrogarent, necesse erat magis appropinquare ei quam prius, vel separare eum a cæteris. Sicut dicitur Marc. 13. q̄ separatim interrogauerunt, ideo rectè dicitur, q̄ accesserunt.

Qui erant isti discipuli qui hoc interrogauerunt. Quæst. XV.

QVAERETVR qui erant isti discipuli, qui interrogauerunt hęc. Aliqui dicūt, q̄ erat vnicus. Nam sæpe dicuntur discipuli Christi loqui quærendo, vel respondendo, & vnus tantum hoc agit, sicut supra dicitur, accesserunt ad eum discipuli eius, vt ostenderēt ei ędificationes, & tamen vnicus erat, vt ostensum est sup. q. 5. & Mar. 13. c. Dicendum q̄ hic multi fuerunt discipuli quærentes, quia tam Marcus quā Matthæus & Lucas dicunt quæsitū esse à discipulis. Sed dicetur, qui erant isti. Dicendum q̄ quatuor, quos specialiter solus Marcus expressit. 13. c. s. Petrus, & Iacob. Ioānes, & Andreas, & hoc fecerit, quia ista quæstio erat magna, & non auderet de illa petere a Christo, nisi qui confidenter se haberet ad eum. Hi autem erant tres. s. Petrus, Iacobus, & Ioannes qui specialiter solebant à Christo vocari, vt patet. sup. 17. & inf. 26. c. Nam hi supra cæteros priuilegia habuerunt, & cum his accessit quartus, scilicet Andreas frater Petri, & hi quatuor quęsierunt.

Quomodo dicitur, quod in secreto interrogarunt discipuli, & quare. Quæst. XVI.

QVAERETVR quomodo dicitur, q̄ in secreto interrogauerunt discipuli, & quare.

Dicendum ad primū, q̄ cum Christus esset docēs oes in cōi & ad oēs loquens, quidam segregauerūt eū ab alijs, vt non audirent oēs, q̄ quærebatur, & rndebatur. Et hoc est, quod dr̄ Marc. 13. c. s. q̄ interrogabant eum separatim. Ad secundū dicunt aliqui, q̄ ideo secreto interrogauerunt, q̄ noluerunt, q̄ turbæ istud audirent, quia talia non erant communicanda turbis.

Sed dicendū, q̄ non stat, quia nullæ turbę aderant, q̄ ista quærebantur, nā quæsita fuerunt in mōte Oliueti, vt patet sup. in litera. Et hoc quādo Christus declinauerat ad montē illū, vt maneret ibi per noctē, vt dictum est, sup. & tunc cum solis discipulis suis declinabat, iō non poterant audire turbæ ēt si secreto non peterentur ista. Sed est dicendum, q̄ secreto dicūtur interrogasse, quia cū esset Christus cum omnib. discipulis suis, i. cū duodecim in monte Oliueti non quæsierūt hoc oēs, sed soli quatuor, i. Petrus, & Iacob. Ioānes, & Andreas. Mar. 13. c. Et isti noluerunt q̄ alij audirent quod petebatur, & sic separauerunt eū a cęteris ad quærendum de hoc. Tunc aūt quæretur quare isti secreto quęsierunt. Aliqui dicūt, q̄ voluerūt soli hāc rē scire nolētes q̄ alij in hoc eis pares essent. Sed dicēdum, q̄ nō stat, quia istud ad inuidiā pertinet, & Chr̄s argueret eos si pp hoc agerent sicut arguit eos, quando contendebant quis ipsorū maior videretur. sup. 18. & Mar. 9. & Luc. 9. c. & forte non respōderet eis, quia essent indigni responsione agentes ex inuidia. Vel ēt si pp singularem excellentiam hæc peterent dato, q̄ non agerent ex liuore, non responderet eis ad intentionem ipsorum, sicut quando Ioannes, & Iacobus cum matre eorū petiuerunt, vt sederent ad dexteram

& sinistram eius in regno suo. sup. 20. c. Nam non cōcessit quod petebatur. Sed increpuit eos. eo. c. & tamē hic audiuit benigne eorum quæstionem, & respondit, ergo non propter hoc soli quæsierunt.

Sed dicendum, q̄ primo fuit, quia isti audaciores erant, & familiores circa Christū, & sic securius audebant quærere ab eo, alij forte de rebus tam grauibus non ausi sunt cum eis simul quęrere.

Secundò & melius fuit hoc, quia de reb. grauibus quæsituri erant. s. de destructione Ierusalem, & de cōsummatione sæculi, talia antē nō sunt omnib. cōmunicanda, ideo noluerunt quærere præsentibus & audientibus omnibus. Sic dicit Chrys. super Matthæum propter hoc secreto accesserunt, quia de magnis erāt interrogaturi. Tertiò fuit & præcipue, quia sciebant conditionē Christi. Ipse nolebat circa res arduas omnes suos discipulos præsentes esse, sed solebat segregare tres, idest Petrum, Ioannem, & Iacobum, vt fuit in transfiguratione. supr. 17. & Marc. 9. & Luc. 9. sed ista quęstio erat magna, ideo putauerunt, q̄ non placeret Christo, q̄ publicè quæreretur, vnde eum secreto interrogauerunt, & sic accesserunt illi tres, qui ad secreta vocari cōsueuerant a Christo, & cum eis Andreas frater Petri.

Quare discipuli quæsiuerunt de consummatione sæculi. Quæst. XVII.

QVAERETVR quare discipuli de hac re quæsierunt.

Dicendū q̄ aliqui volunt fuisse hic factam vnicam qōnem, alij verò tres, vt magis dicetur seq. q. vna aūt, in qua oēs concordant fuit de tēpore euersionis templi & Ierusalem, & de ista nūc dicetur, de alijs vero postea. Est autem dicēdum, q̄ prima causa fuit, quia Christus quādo egressus fuerat de tēplo, dixit esse illud destruendum, ita q̄ non maneret lapis super lapidem, qui non destrueretur, erat autem ista res magna, & non determinauerat tempus eius Christus, sed solum dixit. Venient dies, in quib. nō relinquetur lapis super lapidem. Luc. 21. c. ideo habuerit causam quęrendi. Sic dicit Remigius. perseuerās dominus in itinere peruenit ad montem Oliueti, & quibusdā discipulis in via ostendentib. & laudantibus ædificationes tēpli, ipse palā prædixerat oīa destruenda, idcirco cum peruenisset ad mōtem Oliueti accesserunt ad eum, & interrogauerunt ipsum. Et idem dicit Beda. Secunda causa, & p̄cipua fuit, quia hoc multum pertinebat ad ipsos. Nam si Christus prædiceret destruēda regna Indorum aut Chaldæorum, nō multum curarent discipuli quærere quando ista fierent, quia illud non attinebat ad eos, sed destrui Ierusalem & templū maxime ad eos expectabat, ideo dignum erat, q̄ quærerent. Primò quia totus cultus diuinus fiebat f̄m legem veterē in templo illo, destructo autem templo videbatur nullus ritus cæremoniarum manere, & ꝑnr erat signum cessationis legis Dei. Scire autē tps, quo hęc accideret, vt instruerentur quē cultum vel modum cęremoniarum postea tenere dērētva l-de erat conueniens. Secūdo quia isti discipuli Christi erant Iudæi oēs. vt dr̄ Actuum. 2. c. s. nonne oēs hi, qui loquuntur Galilæi sunt? & si Ierusalem & templum euerti dēbant, vr̄ q̄ non deberet fieri sine graui bello, sicut iterum facta fuerat desolatio Ierusalem, & inflāmatio templi à Chaldęis tempore Sedechię. 4. Reg. 25. c. Erat autem cōueniens, q̄ isti scirent tps, quo ista acciderent ad hoc q̄ possent prouidere sibi, & fugere ad loca tuta. Et ista fuit causa quare Christus ad hoc respondit, & dedit signum de tpe, quo illa fierent, & ait, tūc q̄ in Iudæa sunt fugiāt ad mōtes. inf. in lr̄a, idest

ascendant ad loca tuta, in quibus non erit bellum, neque perueniet illuc Romanus exercitus. Etiam declarauit illis de tempore durationis. ſ. ꝙ abbreuiabuntur dies illi propter electos. Infra in litera. F

An diſcipuli fecerunt hic unam, uel plures quæſtiones.
Quæſt. XVIII.

QVAERETVR an diſcipuli fecerunt hic vnam, vel plures quęſtiones.

Aliqui dicunt, ꝙ fuerunt tres quæſtiones. ſ. de tempore euerſionis, Ieruſalem, & de tempore aduentus Chriſti, & de conſummatione ſæculi. Et hoc patet primo, quia ſic videtur dici in litera. ſ. dic nobis, quando hæc erunt, & quod ſignū eſt aduentus tui, & cōſummationis ſęculi, manifeſtum eſt. n. iſtam non eſſe vnam quęſtionem. Secūdò quia vr Chriſtus in verbis Matthæi. in f. reſpōdere ad oēs tres quæſtiones, cū non poſſint oīa verba illa exponi de euerſione Ieruſalem, ideo erūt tres quæſtiones. Aliqui dicūt, ꝙ ſit vnica quęſtio. ſ. de tpe euerſionis Ieruſalē. Et patet primo, quia Marcus, & Lucas ponentes hæc, ſolū poſuerūt vnā. ſ. de deſtructione Ieruſalem. Nam dicitur Mar. 13. c. dic nobis quādo iſta fiēt, & qđ ſignum erit cū oīa hæc incipiēt cōſummari. Et nihil plus addidit & Luc. 21. c. dr, præceptor quando hæc erunt, & ꝙ ſignum cum hæc incipient fieri? Secūdò apparet, quia ex reſponſione iuxta Lucā non inuenitur aliquid niſi de deſtructione Ieruſalem, & tamen ſi de trib. quæſitū eſſet reſponderet Chriſtus de illis. Dicendū, ꝙ non eſt dubiū, quin diſcipuli de trib. quæſiuerint cum verbotenus expreſſerint, vt apparet ex litera. Itē rñſiones Chriſti ad hoc ponuntur. Nam de euerſione & ſignis euertendę Ieſuralē qñ fiet ponitur ſtatim & durat, vt aliqui volunt, vſq; ad illū locum, tunc ſiquis vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus, aut (vt alij volunt) vſq; ad illum locū, ſ. ſtatim aūt poſt tribulationē, licet de hoc an ibi, vel alibi finiatur ex litterę expoſitione magis apparebit. Itē apparet, quia Chriſtus loquitur de aduē tū ad iudicium & cōſummatione ſæculi, qa ſeq. c. vbi tota litera eſt continuata cum hac aperte loquitur de aduentu ſuo ad iudicium, & qūo oēs gentes erūt ante eum, & poſt iudiciū quidā ibunt in vitam æternā, alij vero in ignē æternū. Sed hæc non pertinent ad Ieruſalē euertendā, ideo reſpōdet nō ſolū ad qōnem de tpe euerſionis Ieruſalem, ſed ēt ad alias duas. Itē quia hoc exprimit Auguſtinus in Enchiridion dicens, interrogantib. diſcipulis ea dominus reſpondit, quæ iā fuerāt ex illo tpe ſecutura, ſiue de excidio Ieruſalē, vnde orta eſt ipſius interrogationis occaſio, ſiue de aduentu ſuo per eccleſiam in qua vſque ad finem venire non ceſſat, ſiue de ipſo, ſiue in quo apparebit viuos iudicaturus & mortuos. Cum itaque ſigna dicat, quæ ad iſta tria pertinent, ꝙ eorum trium ſignorum ad aliquid horum referendum ſit, diligenter conſiderandū eſt, ne fortè quod pertinet ad vnum referendū putemus ad aliud. Idem Ambroſius ſuper Lucā, & cæteri ſancti Doctores, & apertius dicit hoc Hieronymus ſuper Matthæum, ſ. interrogant tria. ſ. quo tpe Ieruſalē deſtruenda, & quò tempore Chriſtus venturus, & quo tempore conſummatio ſæculi ſit futura. Ad primam rationem in oppoſitum dicēdum, ꝙ non vrget. Nam ſi ideo, quia Marcus & Lucas non poſuerunt, niſi vnā quęſtionem, non eſſet niſi una, ſequeretur, quod ideo quia Ioannes Euangeliſta nullam de his poſuit, nulla eſſet quæſtio, quod abſurdum eſt. Vnde Ambroſius exponens Lucam dicit, ꝙ Matthæus addidit ad Lucam, ſ. ponens tres quęſtiones de tempore euerſionis Ieruſalem: de tempore aduentus: & de conſummatione ſæculi. G H I K

Ad ſecundum dicendū, ꝙ non eſt incōueniens, immo egit Lucas conuenientiſſimè, poſuerat. n. Chriſtum interrogatum de vna re, ideo inartificioſum erat introducere eum de tribus reſpondentem. Et dicetur de hoc magis. infra q. 20.

Quare Ioannes de his quæſtionibus nullam egit mentionem, neque de reſponſione. Quæſt. XIX.

QVAERETVR quare Ioannes Euāgeliſta de his quęſtionib. diſcipulorum nullam egit omnino mentionem, neque de reſponſione.

Dici poteſt non eſſe mirum, quia multa alia ſunt, de quib. nullam omnino fecit mentionem, ſicut de Chriſti conceptione, & natiuitate, & oblatione in tęplum, & cæteris, quæ vſq; ad annum triceſimū Chriſti acciderūt, qui incæpit in baptiſmo ſuo. Nam inde exordium eſt Ioannis, & Marc. ſed hæc priora Lucas deſcripſit primo & ſecundo capitulo. Etiam de aduētu & adoratione magorum, & fuga domini in Aegyptum, & innocētum occiſione nihil omnino Ioānes tetigit, quod Matt. dixit. ſup. 2. c. Et ita multa alia omiſit, quæ neque vel leuiter tetigit vt ipſe dixit, ſ. multa alia fecit Ieſus, quæ in hoc libro ſcripta non ſunt Ioā. 20. c. & ideo ita potuit omittere iſtud, nihil illud tangendo.

Secundò fuit, quia vt aſſerit Hieronymus, & Auguſtinus, Ioannes Euangeliſta, quia fuit poſterior aliis Euangeliſtis in ſcribendo, vidit eorū ſcripta, & approbauit, & aliqd, quod eis de erat, apponere voluit: ſed reſponſionem ad iſtas quæſtiones diſcipulorum vidit pleniſſimè poſitam eſſe à Matthæo hic & c. ſeq. ideo repetere non curauit, neque tangere ſaltem.

Tertiò fuit, quia ſcribere hęc videbatur Ioanni aliqualiter ſuſpectum, quod non erat in aliis Euangeliſtis. Et cauſa eſt, quia Chriſtus prædixit iſta per modū prophetiæ, quæ erā de deſtructione Ieruſalem, quia non fuerant facta ſtatim, ſed quaſi annis quadraginta duobus poſt mortē Chriſti, vt ex hiſtorijs colligitur, & ideo Euangeliſtæ debuerunt illud ſcribere per modum prophetiæ: Euangeliſtæ autem tres ſcripſerunt antequam illa implerentur, immo ante deſtructionem Ieruſalem ipſi occiſi ſunt, quod & Chriſtus innuit, vt dicitur Luc. 21. ſcilicet ſed ante hæc omnia, ideſt ante euerſionem Ieruſalem, de qua ibi loquitur inijcient vobis manus ſuas tradentes, & perſequētes, Ioannes verò Euangeliſta vixit etiam multo tempore poſt deſtructionem Ieruſalē: ſi ergo de illa ſcriberet magis diceret hiſtoriam narrarem quam prophetiā ſcribere, & ideo noluit hoc tangere. Sic dicit Chryſoſt. in homelia, ſcilicet intende autem ſpirituſſancti diſpenſationem, quoniam nihil horum ſcripſit Ioannes, vt non videretur ex ipſa eorum, quę facta ſunt hiſtoria, etenim poſt captionem Ieruſalem vixit multo tempore, ſed qui antea mortui ſunt nihil horum viderunt, ipſi ſcribunt, vt vndique fulgeat prænunciationis virtus.

Quare diſcipuli quæſiuerunt de Chriſti aduentu, & ſæculi conſummatione. Quæſt. XX.

QVAERETVR quare diſcipuli quæſierunt de aduentu Chriſti, & conſummatione ſæculi.

Dicunt aliqui, quòd ideo fuit, quia nunc Chriſtus erat in monte Olineti iuxta Ieruſalem, & ibi futurum eſt iudicium in valle Joſaphat, quæ eſt ad radicem montis Olineti, ideo de aduentu ſuo & conſummatione ſæculi, quæ ſimul ſunt cū iudicio, quæſierunt, ſic tenet Nicolaus. Vallis Ioſaphat ubi fiet

Sed

Sed dicendum ꝙ non ſtat. Primò quia hoc ſuppo- A
nit, ꝙ diſcipuli ſcirent futurum eſſe iudicium in valle Joſaphat, ſed falſum videtur, quia ipſi nondū ſciebant neque intelligebāt ſcripturas, ſed Chriſtus poſt reſurrectionem declarauit eis illas aperiendo intellectum eorum, vt dicitur Luc. 24. c. & per miſſionem Spiritus ſancti factum eſt abundantius Io. 14. & 16. c.

Secundò quia dato, ꝙ hoc ſcirent ſi iſtud moueret eos ad quęrēdum multo ante hoc quæſiuiſſent, cum ſępe ſtarent cum Chriſto in Ieruſalē & in monte Oliueti, & tamen nunc quæſiuerunt, ergo non fuit illud motiuum. Alij dicunt hoc factū eſſe, quia Deus mouit corda diſcipulorum ad quęrēdum hoc. Nam dici de his rebus erat ſummè neceſſarium, vt ſciremus futurum iudicium, in quo ſperamus totam retributionem noſtram, ſed de hoc non diceretur, niſi quęreret aliquis diſcipulorum, ideo monit Chriſtus diſcipulos B
ad quærendum de his. Dicendum ꝙ hoc ſuſtineri poteſt, ſed non eſt cauſa propria, neque immediata, maximè cum non exprimatur, & poſſit alia haberi.

Eſt ergo dicendum ꝙ ratio queſtionis fuit, quia diſcipuli putabant iſta coniuncta eſſe, ſ. finem mundi & deſtructionem Ieruſalem, de quo erat intentio principalis, quæſierunt conſequenter de alijs duobus. Et iſta eſt veritas, & magis declarabitur ſeq. q. & vſq; ad 26. Sic dicit Chryſ. ſ. Lucas ait vnam eſſe interrogationem, quæ eſt de Ieruſalem quaſi æſtimantib. diſcipulis tunc futurum eſſe Chriſti aduentum, & finē mūdi quando Ieroſolyma deſtrueretur. Et iſta eſt etiā cauſa C
quare Marcus & Lucas vnam ſolum poſuerunt quæſtionem, cū Matthæus exprimat tres, ſ. quia vna erat principaliter intenta de tempore deſtructionis Ieruſalem. Duę autem erant conſequentes ad illam, & licet ſecundum veritatem non erat ſic ꝙ iſta tria conſequebantur ſe, tamē diſcipuli ita credebāt, ideo quæſito de vno, q̄rebatur de aliis, & ſic Euangeliſtæ ſequētes intentionem diſcipulorum, poſita quæſtione principali. ſ. de euerſione Ieruſalem, tacuerunt alias duas, quia videbātur ſubintelligi. Matt. autem omnes tres expreſſit. Et in hoc diligētius ſe habuit Matth. quam alij propter duo. Primo quia ipſe primus ſcripſit, & voluit rem hanc plenius ſcribere, i. quantū ſcribi potuit. cæteri vero fortaſſis videntes ſcripta a Matthæo D
non curauerunt tam plene ſcribere. Secūdò fuit quia Matth. ſcribebat Euangelium Iudæis ad Chriſtū conuerſis manentib. in Iudea. Nam poſtquam ipſe illud prædicauit in Iudæa volēs ire in Aethiopiam, quæ ſorte ſibi prędicationis obuenerat, reliquit Euangelium ſcriptum his, quibus prædicauerat, vt ait Hier. in prologo ſuper Matth. qui incipit, Matth. & in lib. De illu ſtrib. viris. Luc. verò non ſcripſit Iudæis manentib. in Iudæa, ſed potius in græco. Marcus verò dicitur in Italia ſcripſiſſe, ſed illis non erat multum neceſſariū prouidere caſus Ieruſalem, quæ nō attinebant ad eos, ſed ad illos, qui erant in Iudęa, ideo Matth. debuit diligentius, & diffuſius de his ſcribere, potiſſime quantum ad tempus & ſigna euerſionis Ieruſalem.

Quis erat Chriſti aduentus, de quo diſcipuli loquebantur. Quæſt. XXI. E

QVAERETVR quis erat aduentus iſte Chriſti, de quo loquebātur diſcipuli. Solet dici, ꝙ quadruplex eſt aduentus Chriſti. Vnus eſt in carne. i. vt carnē ſumeret. Alius eſt in animam. Tertius eſt ad mortem hominis. Quartus eſt ad iudicium. Origenes autem diſtinguit duos, ſ. aduentum per prædicationem, ideſt quando prædicatur nobis verbum Chriſti dicitur ad nos venire Chriſtus. Et alius eſt cum recipitur in cordib. perfectorum. Cum ait, eſt duplex aduentus verbi ideſt Chriſti in animam, primus quidem ſtulta prędicatio de Chriſto. Secundus eſt aduentus in viris perfectis. Sed dicendum, ꝙ non poteſt intelligi de aliquo iſtorum. De primo patet, quia iam Chriſtus venerat in carnē. i. illam ſumpſerat. De ſecundo non oportebat queri, quia quotidie Chriſtus venit in animas ſanctas, & prophetas, & amicos Dei conſtituit Sap. 7. ca. ideo non erat quærendū de hoc, quando veniet, cum quotidie veniat. Item quia ex modo loquēdi diſcipulorum innuitur, ꝙ ille erat vnus aduentus & ſimplex & tamen aduentus in anima non eſt vnicus, ſed multi quot ſunt animæ ſanctæ, & quotiens ſanctificantur & dantur eis dona, quæ attrlbuuntur filio, ideo nō poteſt intelligi de hoc. De tertio non pōt intelligi, quia certum eſt, quando tunc veniet, quia veniet quando homo moritur, & ita non quærerent. Itē quia non eſt vnicus aduentus ſed multi, & tñ diſcipuli de aduentu quaſi de vno quærunt. Eodem modo dicendū, ꝙ non poteſt ſtare de aliquo duorum, quos ponit Origenes, quia primus eſt aduentus per prędicationē. Et de hoc non oportebat queri, quia qñcunq; prædicatur aliqd de Chriſto dr venire. Iam aūt ſtatim prædicaturi erāt ipſi Chriſtum, & mox poſt reſurrectionem ſuā prędicatus eſt, ideo non q̄rebatur de hoc. Etiā quia ille aduentus non eſt vnus, ſed multi. ſ. quotiens Chriſtus p̄dicatur. De ſecūdo aduentu Origenis planum eſt, ꝙ non quærebatur, quia ille idē eſt cum ſecundo ſuprapoſito, qui eſt aduentus in animā. De quarto ſuprapoſito eſt magis dubium & putāt aliqui, ꝙ ille ſit, & patet quia de illo reſpondit Chriſtus in litera. Nam. inf. in litera, & ſequenti. c poſuit de aduentu ſuo ad iudicandum. Sed dicendum ꝙ non ſtat, quia tunc nō ponerent diſcipuli tres quæſtiones, ſ. de Ieruſalem, & de aduentu Chriſti, & de conſummatione ſæculi. Nam aduentus ad iudicium eſt finis ſęculi, cum poſtea non erit dies, & nox neque alia viuētia ſuper terram. ideo ſolum quærerent de aduentu Chriſti, & non de conſummatione ſæculi cū idē ſint realiter. Eſt ergo dicēdum ꝙ aduentus Chriſti accipitur hic pro aduētu ad regnādū tpaliter. ſ. principium regni eius temporalis erat aduentus ſuus. Et hoc eſt, quia diſcipuli errabant adhuc circa Chriſtum. Nam putabant ꝙ regnū ſuum debebat eſſe tpale, ſicut regnū Dauid & Salomonis, niſi ꝙ eſſet in maiori poteſtate & proſperitate. Sic. n. omnes Iudæi credebant, & ꝙ congregaret oēs diſperſos Iudæos per oēs gentes, ſicut vñr dicere prophetę in cortice literæ quātum ad parum conſiderantes. Ieſum aūt credebant diſcipuli eſſe Chriſtum, i. Meſſiā, quod verum erat. Et quia adhuc ipſi neſciebant ueritatem de conditione regni Chriſti, putabant ꝙ ipſe regnaturus eſſet temporaliter, ſicut regnauerant Dauid & Salomon, & quia hoc nondum uidebant expectabant bdhuc aliquādo illud eſſe futurum. Et de hoc petebant, qñ eſſet. Quod aūt hunc aduentū ſperarent patet, quia quando aſcendit in cœlū petiuerunt a Chriſto diſcipuli, Domine ſi in tpe hoc reſtitues regnum Iſrael Actu. 1. c. reſtitutio aūt regni Iſrael erat, ꝙ oēs Iudæi diſperſi per gentes redirent in terram ſuam, & haberent regem ſicut in tpe Dauid, & non ſubijcerentur gentibus: hoc aūt per Meſſiam futurum eſſe ſperabant, ideo dicebant ei. Si in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael. i. nō petimus, an reſtitues, quia de hoc certi ſumus, cum tu ſis Meſſias, ſed de tempore dubitamus, & ideo nō petiuerūt abſolutè, an reſtituturus eſſet regnū Iſrael, ſed an in tpe hoc. Etiā patet hoc ex reſponſione Chriſti ibi, quia non reſpondit an reſtituturus eſſet, vel nō, quaſi ſupponeret uerū eſſe, ꝙ reſtitueret ſicut illi dicebant, ſed reſpondit de tpe, dicens, nō eſt veſtrū noſſe tpa, & momenta, quæ pr̄ poſuit in ſua ptāte. q. 9. Et ego reſtituā, & hoc vos ſcire poteſtis

sed tempus non potestis, quia Deus nulli vult reuelare, cum sibi soli reseruet.

Item apparet, q̃ de isto aduentu loquerentur discipuli, quia Christus aliqua dixerat, ex quibus poterat istud intelligi. Nam supra 16. ca. dicitur. sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo. Et ita Christus innuit se regnaturum & nondum regnare. Et dixit se venturum, s. venientem in regno suo, ergo ipsi conuenienter quæsierunt iuxta modum loquendi Christi, vt quærerent de aduentu eius, cum ipse in regno suo diceret se venturum. Et illud regnum nondum intellexerãt ipsi nisi temporaliter. Nam verum erat, q̃ de transfiguratione intelligebatur, sed ipsi nondũ sic acceperant. Item mouebantur ad hoc, quia paulo ante, scilicet sup. 19. c. dixerat eis Christus. Sedebitis super duodecim sedes, iudicãtes duodecim tribus Israel, cum filius hominis sederit in sede maiestatis suæ. Hoc autem de regno temporali intelligebant, cum dicãtur iudicaturi tribus duodecim Israel. Putabant enim, q̃ Christus regnaturus esset temporaliter congregando omnes Iudæos in terram suam de 12. tribubus Israel, sicut fecit Salomon. 3. Reg. 4. c. & Dauid eodem modo 1. Parali. 27. cap. quando autem veniret Christus in istud regnum sperabant, & ideo quærebant.

Vnde ortũ habuerit quæstio de Christi aduentu.

Ad rationem in contrarium dicendum, q̃ nõ quęsiuerunt discipuli de aduentu ad iudiciũ, sed de prædicto modo, & non valet, q̃ Christus responderit de aduentu ad iudicium. Primò quia discipuli quęrẽtes de aduentu eius, errabant putantes eum venturum ad regnandum carnaliter, quod nũquam futurum erat, & ideo Christus relicto eorum errore respondit de eo, quod verum erat, scilicet de aduentu ad iudicium quia illud est regnum suum, licet discipuli ante hoc nunquam intellexerant. Tunc enim regnabit, & apparebit in maiestate sua, & erunt illi omnia subiecta. 1. Cor. 15. c. Et hoc regnum non est in hac vita, i. quandiu hic homines viuũt, sicut ipse dixit. Regnũ meum non est de hoc mundo. Io. 18. ca. ideo aduentus Christi ad regnandum, est aduentus ad iudicium, & non habet Christus alium aduentum, ideo rationabiliter Christus de illo aduentu loquitur, licet de illo non q̃siuerant discipuli. Sic enim aliquando solet facere, sicut Actu. 1. c. quando quęsierũt illi. Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel? Et loquebantur de regno temporali, vt declaratum est. Christus tamen non respondit eis de hoc, nam cũ ait, non est vestrum nosse tempora & momenta, innuebat, q̃ aliquid futurum erat, tamen tempus & horam illius nõ poterant ipsi scire, & tamẽ accipiendo restitutionẽ regni Israel in sensu in quo illi accipiebant nunquam erat futura ideo necesse est accipi de alia re, quæ aliquando futura erat, cuius tẽpus ipsi ignorabant, & sic non respondit ad intentionem illorum.

Christus aduentũ habet ad iudiciũ.

Aliter potest dici, q̃ Christus non respondit principaliter ad quæstionem de aduentu suo per hoc, q̃ dixit se venturum in maiestate, & iudicaturum, vt habetur sequenti. ca. sed ostendendo, q̃ non esset futurus talis aduentus qualem ipsi putabant, & ideo dixit, q̃ non expectarent eum sic. Et si aliquis diceret se esse Christum, non crederetur ei, & ita ait. inf. in litera, Videte ne quis vos seducat, multi enim veniẽt in nomine meo, dicentes, ego sum Christus, & multos seducent. Et illud quod inf. habetur, scilicet tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere. Et ita Christus tenuit conuenientem modũ respondẽdi ad quæstionẽ illam de aduentu suo. Nã aduentus, quem putabant discipuli Christi nũquã erat futurus. & alius aduentus, de quo ipsi nesciebant erat futurus: ideo primo abstulit illum aduẽtum, quem illi putabant, & de quo credebant. Et iste est aduentus pseudo prophetarum, & postea posuit verum aduentum, quem illi nondum sciebant neque de illo petebant, & iste erat aduentus ad iudicium.

An discipuli aliquam consummationem sæculi credebant. Quæst. XXII.

QVAERETVR quomodo quæsierunt discipuli de consummatione sæculi, & an credebant aliquam consummationem sæculi.

Dicendum q̃ licet gentiles non credierẽt futuram consummationem sęculi, discipuli tamen Christi credebãt eam. Primò quia fortè erant de hoc aliquæ positiones Iudæorum, quibus ipsi assentiebant. Nam de statu animarum varia positio erat, quibusdam dicentib. nõ esse animam, neq; angelum, neq; resurrectionem, quod faciebant Sadducæi, alijs asserẽtib. omnia hæc esse, vt erant Pharisæi, vt patet. sup. 22. c. & Actu. 23. sed qui tenent futurã resurrectionem generalem tenent necessario finiendum mundum, quia aliàs nũquam erit generalis resurrectiõ, cum aliqui viuãt, qui non resurgent, neque mortui sunt, neq; erit verũ aliquando hoc dato, q̃ omnes homines essent mortui ideo necesse erat, q̃ Pharisęi tenerẽt mundũ aliquãdo finiendum, & tamen positionẽ Pharisæorũ sequebantur plurimi, quia habebant illos in magna reuerẽtia, ideo tenerent illã discipuii Christi, potissime quia ipsam Christus approbauerat cõfundẽdo Sadduceos. sup. 22. c. ergo isti credebant aliquando mundũ consummandum. Secundò hoc accipiebant ex doctrina Christi, quia ipse asseruerat resurrectionem. sup. 22. & Luc. 20. ca. & data resurrectione generali necessarius est finis sæculi, vt dictum est. Tertiò colligebatur hoc ex diebus Messiæ, quia post regnum Messiæ nõ credebant Iudæi futurum esse aliquod regnum neque gentem, & tamen nunc messias erat, ideo putabant aliquando consummandum mundum. Quarto colligebatur ex destructione Ierusalem. Nam cum Ierusalem destruenda esset funditus, & templum, non putabant hoc accidere nisi in cõsummatione sæculi, ideo credebant esse consummationem futuram.

Quare discipuli post quæsitum de euersione Ierusalem quæsierunt de aduentu Christi. Quæst. XXIII.

QVAERETVR suppositis his propter quid cum quæsiuissent discipuli de euersione Ierusalem quæsierunt de aduentu Christi, & de consummatione sęculi.

Dicendum, q̃ querebant discipuli de aduẽtu Christi, quia in eo expectabãt maximum honorem. Nam promiserat eis, q̃ sederent super duodecim sedes iudicantes duodecim trib. Israel. sup. 19. c. quod intelligebãt carnaliter, s. de regno temporali. Et hoc erat futurũ qñ Christus regnaret, ideo desiderabãt aduentum eius, & petebant de eo. Ratio tamen quare quæsito de destructione Ierusalẽ quæsierũt de aduentu Christi, fuit primo quia videbantur ista repugnare. Nã resti, fuit primo quia videbantur ista repugnare. Nã resti, fuit primo quia videbantur ista repugnare. Nã resti

gnis agitur signatis per staturā, & lapidem excisum de monte. Sed prima duo fundamenta erant falsa, s. quòd regnū Messiæ futurum erat temporale cum ipse contrarium dixisset Io. 18. regnum meum nō est de hoc mundo, & secundum, s. quòd statim regnaturus erat. Nam regnum suum, quod est simile temporali, incipit in die iudicij cum subiecta fuerint omnia sub pedibus eius 1. Corin. 15 & ideo licet bene argue rent discipuli erat consequens falsum, s. quòd destructa Ierusalem esset finis sæculi, & nunquam reædificaretur, & non fuit statim finis sęculi, cum nondum etiam Ierusalem reædificata sit, licet non in eodē loco.

Quis ordo erat in his tribus quæstionibus Christo propositis.
Quæst. XXV.

QVAERETVR, quis ordo erat in his tribus quæstionibus quas discipuli proposuerūt Christo. Dicendum, quòd alius erat ordo in proponendo alius in eueniendo res quæsitas. nam primam posuerunt de tempore euersionis Ierusalem, deinde de aduentu Christi, postea de consummatione sæculi, & tamen prima in tempore eueniendi est de aduentu Christi. deinde de Ierusalem euersione. deinde de cōsummatione sæculi. Et patet hoc, quia aduētus Christi hic accipitur pro aduentu ad regnandum temporaliter, & hoc regnum credebant Apostoli futurum in breui, & ante destructionem Ierusalem: immo in ipsa vrbe Ierusalem ad quam congregaret omnes Iudæos dispersos, vt dictum est supra 23. & preced. quęs. & ita prius regnaturus erat Messias, deinde delenda erat Ierusalem, & templum: postea verò futura consummatio sæculi: ita enim credebant discipuli.

Alij autem dicunt, quòd quæstiones, sicut se habēt in ordine proponendi, ita se habent in tempore eueniendi, quia prius est destructio Ierusalem, quæ facta est iam: deinde aduentus Christi ad iudicandum, qui nondum est: deinde consummatio sęculi, quæ consequitur iudicium illud.

Sed dicendum, quòd non stat, quia non accipitur aduentus Christi pro aduentu ad iudicā dum, sed pro aduentu ad regnandum temporaliter, sicut putabant discipuli, vt ostensum est supra. & ideo oportet conuerti ordinem, quia illum aduentum priorem putabant esse discipuli, quam destructionem Ierusalem, vt dictum est ibidem, & præced. quæst. In q. 21. & 23.

Sed tunc dicetur cum talis esset ordo rerum in eueniendo, quare mutauerunt discipuli ordinem, in quęrendo, quòd prius de Ierusalem euersione quæsuerint? Dicendum, quòd discipuli non dubitabāt de ordine istarum rerum: nam priorem credebant esse aduentum Christi ad regnandum, deinde euersionem Ierusalem: postea consummationem mundi. Et ad sciendum istum ordinem ipsi non quærerent, quia iā putabant se scire, sed solum ad sciēdum tempora singulorum istorum, quia de nullo eorum sciebant, quando eueniret. & consequenter, neque quantum distaret inter vnum, & aliud.

Causa autem mutandi ordinem fuit, quia fuerunt hic tres quæstiones, & tamen duę illarum habuerunt ortum ab vna, ideo illa, quę fuit alijs origo, debuit imponi in ordine quęrendi. ista autem fuit de tempore euersionis Ierusalem. Nam Christus supra dixerat de templo, & vrbe Ierusalem, q̄ non relinqueretur ibi lapis super lapidem, & ex hoc habuerunt occasionē quęrendi, quando istud accideret, & quia ad destructionem Ierusalem comitabantur duo: vnum vt antecedens, aliud vt subsequens, quæsierunt de illis, & ista erant aduentus Christi, qui præcedebat, & consummatio sęculi, quæ sequebatur, ideo præmiserunt

Destructionem Ierusalē duo comitabantur.

quæstionem de destructione Ierusalem ante quęstionem de aduentu Christi, licet ipsi putarent aduentū Christi priorem esse quam destructionem Ierusalē.

Et respondens Iesus, dixit eis. Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: ego sum Christus, & multos seducent. Audituri enim estis pręlia, & opiniones præliorum: videte ne turbemini. Oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ, & fames, & terręmotus per loca. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Mat. 7. Luc. 21. Ephe. 5. Cor. 3. Col. 2. Mat. 13. Luc. 21. Ma. 13.

Respondens Iesus. Supra posita est discipulorum triplex quæstio, vel iuxta quosdam duplex. hic autē ponitur ad easdem quæstiones responsio. Et primo circa primum in ordine, qui erat de tempore euersionis Ierusalē. Et diuiditur in duo, quia primo ponit Matth. huius euersionis initium. Secundo eiusdem euersionis finalem exitum, s. quędam antecesserūt, quędam verò fuerunt simul. Secunda ibi. *Cum ergo videritis.* Fuerunt autem initia ad destructionem Ierusalē quędam mala, quæ præcesserunt inter Iudæos, vt bella intestina, pestes, & fames. Sicut in litera infra dicitur hæc autem initia sunt dolorum, & diuiditur in duo, quia primo ponuntur mala, quæ acciderūt circa omnes Iudæos in generali, secundo mala, quæ acciderūt circa solos discipulos in particulari ibi. *Tunc tradent vos.* Hæc autem mala, quæ euentura erant Iudæis, & ponuntur hic in generali, pertinebant ad generalem admonitionem, & ista admonitio stat circa euitationem erroris tam de aduentu Christi, quam de euersione Ierusalem. Error autem primus poterat esse circa aduentum Christi. Secundus circa euersionem Ierusalem, ideo primo aufert primum errorem, qui inducitur ex falsę prophetantibus. Secūdo errorem secundum qui inducitur ex falsis terroribus, ibi. *Audituri enim estis.*

Circa primum dicitur. *Respondens Iesus.* Scilicet ad omnes tres quæstiones. *Dixit illis* Idest discipulis, qui hæc quæsierant. *Videte, ne quis vos seducat.* Scilicet vos expectatis aduentum meum, circa eum posset accidere error, ideo cauete, ne aliquis decipiat vos, quasi sit Christus aduenies. *Multi enim venient.* Dat causam dicti, quia dicēt discipuli, quomodo poterimus decipi? respondet Christus, s. quia multi venient vocātes se Christum, & vos poteritis credere aliquem illorum esse Christum, qui veniat ad regnandum, & ita seducemini, ideo cauete ab hoc. *In nomine meo.* Id est in nomine Christi, qui sum ego.

Dicentes ego sum Christus. Non dicent hi se esse Christos quasi multi sint, sed quilibet illorum se vocabit Christum, quasi Christus nō prœcesserit alius, neque futurus sit, sed ipse sit verus Messias. *Et multos seducent.* Scilicet deducendo à veritate, vel trahendo ad hanc falsitatem, s. q̄ credant eos esse Christum, & sicut illos seducent, ita poterant discipulos Christi seducere: vnde debuerunt admoneri circa hoc.

Quid intendit Christus per hæc, s. videte, ne quis vos seducat.
Quæst. XXVI.

QVAERETVR, quid intendit hic Christus in tota ista litera, cum dicit. Videte, ne quis vos seducat.

ducat. Aliqui dicunt, q̄ non respondet hic Christus ad aliquam de tribus quæstionibus propositis, sed ante responsionem ad illas ponit quandam confirmationem animorum discipulorum, ne trahantur vana credulitate. Sic videtur dicere Hilarius super Matth. s. Et quia tria à discipulis quæsita sunt indistinctis, & temporis, & intelligentiæ significationibus separantur. Respondetur ergo primo de ciuitatis occasu, & ante confirmantur veritate doctrinæ, ne quis fallax ignorātibus possit obrepere. Sic etiam dicit Theoph. s. Antequam eis ad interrogata respondeat, mentem eorum confirmat, ne seducantur.

Sed dicendum, q̄ Christus respondet hic ad aliquā de quæstionibus tribus. Et patet primo, quia supra discipuli quęsierant de illis solis, ideo necesse erat, vt qdquid Christus nunc diceret ad responsionem ad aliquam de illis tribus, vel ad omnes tres pertineat quęstiones.

Secundo patet, quia dicitur respondens Iesus, dixit. Videte, ne quis vos seducat: ergo ad responsionē pertinent ista verba Christi, sed responsio non est, nisi ad quæsita, & non fuerunt quæsita, nisi ista tria: ergo ad aliquod de illis respondet.

Dicendum autem, q̄ respondet ad secundam quęstionem de aduentu suo. Pro quo sciendum, q̄ aduētus Christi duplex erat in præsenti. Vnus falsus, quem tñ discipuli futurū esse credebant. Alius verus, quem discipuli ignorabant. Primus erat aduētus ad regnandum temporaliter. Nam discipuli credebant Iesum esse Messiam, quod verum erat, & putabant eum tēporaliter regnaturum, quod erat falsum, & quia nōdum regnabat temporaliter, putabant cito hoc venturum, s. antequam Christus moreretur. Alius erat verus aduentus, s. ad iudicium, & istum nondum credebant discipuli, quia non intelligebant. Primum vero, quia falsus erat, aufert Christus saltem indirectè. Secundum autem confirmat, & declarat, s. quomodo ad iudicium venturus sit infra in litera. Et magis sequenti cap. Hic vero, cum ait: Videte, ne quis vos seducat. Respondet illum aduentum non esse, sicut illi putant ad regnandum temporaliter, ideo quosdam sub hoc nomine venturos dicit nō esse suscipiendos.

Sed obijcietur, q̄ non respondeat ad hoc, quia dicit Chrys. super Matth. Neque enim de secundo suo aduentu statim respondet, sed de malis quibus obuiandum erat.

Dicendum, q̄ verum est, quia secundus aduentus Christi est ad iudicium, & de illo non respondet hic Christus, sed postea, & sequen. cap. immo de hoc non quæsitum fuerat, licet ipse de illo dixerit: dixit autē de malis, quibus obuiandum erat, s. de falsis prophetis, vel falso Christo, & pertinet istud ad quæstionem de aduentu suo, qui falsus erat, & tamen illum discipuli credebant, & ideo tollit errorem, ne credatur ipse venire, licet aliqui veniant, qui Christum se esse dicant.

Sed rursus obijciet, quia dicit Hilarius super Matt. respondetur primo de ciuitatis occasu, sed ante confirmantur veritate doctrinæ.

Dicendum, quòd multi decipiūtur circa hoc tam de lectoribus, quam de scriptoribus, ad quam de quęstionibus in singulis locis Christus respōdeat, & multi putant primo responderi ad quæstionem de destructione Ierusalem. Primo quia illa fuit prima in ordine, & verisimile erat ad eam prius responderi.

Secundo, quia credebant aduentum Christi nō esse, nisi aduentum ad iudicium, & ante illud falsum esse aduentum, qui est aduentus Antichristi, & tamē ante istos est destructio Ierusalem secūdum tempus, ideo putauerunt ad eam prius respōderi. Tertio quia litera videtur ad hoc consonare. Nam ex litera sequēti, s. audituri enim estis. vsque ad illum locum. Tunc siquis vobis dixerit. manifeste dicitur de destructione Ierusalem. Ex illo autem loco, s. tunc siquis vobis dixerit. Ecce hic est Christus vsque ad illum locum, s. statim autem post tribulationem, manifestè respondetur ad secundam quæstionem de aduentu Christi, ideo putant, quòd in ista litera non respondeatur ad aliquam de quæstionibus, sed ponitur quædam præloquutio.

Sed dicendum, quòd verè respondetur hic ad quęstionem de aduentu Christi, quem putabant isti discipuli. Et causa dubitationis est, quia Christus non respondet ad quamlibet quęstionem per se, ita quòd totaliter respondeat prius ad vnam quæstionem, & postea totaliter ad aliam, sed miscet eas, quia interdum cum dixerit aliquid, quod pertinet ad vnam, transit ad dicendum aliquid de alia, & tunc demum redit ad priorem, & ita fit in præsenti, quia primo cępit Christus rīdere ad quæstionem de aduentu suo, & statim in illo loco, s. audituri enim estis. cepit dicere de euersione Ierusalem. Postea vero in illo loco, s. tūc siquis vobis dixerit: redijt ad dicendum de aduentu suo, & ideo facile turbantur, qui ad hæc non aduertunt.

Ad primum motiuum in contrarium dicendum, quòd non tenuit Christus in respondendo illum ordinem, cuius causa tangetur seq. quæst.

Ad secundum dicendum, quòd illa fuit eis causa erroris. Nam cū Christus non venturus esset ad regnandum temporaliter, non putauerunt de hoc locutos discipulos, neque Christum de hoc respondisse, & tamē iste est aduentus, de quo quærebāt discipuli quasi adhuc carnales, & parum intelligentes. iste autem fuit ante destructionem Ierusalem, idest putabatur ab eis pro tunc futurus, ideo conuenienter respondebat.

Ad tertium dicendum, quòd illa est quędam apparentia, & tamen non est veritas, quia Christus miscet responsiones ad istas quæstiones, vt supra dictum est.

Quare Christus respondit prius de aduento suo.
Quæst. XXVII.

QVAERETVR, cum discipuli prius quæsierint de destructione Ierusalem quā de aduentu Christi, quare Christus respondit prius de aduentu suo.

Dicendum, q̄ vt ostensum est præced. quæst. Christus prius respondit de aduentu suo quam de destructione Ierusalem, & non seruauit in hoc ordinē quærēdi. Et fuit primo propter ordinem temporis. Nam licet discipuli prius quæsierunt de destructione Ierusalem quā de aduentu Christi, tamen aduentus Christi, de quo ipsi quærebant, prior putabatur ab eis quā destructio Ierusalem, vt ostensum est supra. quia ante Christus regnaturus erat temporaliter, quam euerteretur Ierusalem, & ideo respondit Christus prius ad hanc quæstionem tenens ordinem temporis. Discipuli autem non tenuerunt hunc ordinē propter causam dictam supra. Secundo fuit, quia Christus voluit respondere prius ad id, quod principale erat: erat autem principale id, quod magis tangebat discipulos q̄rentes, & hoc erat de falso aduentu Christi. Nam ex destructione Ierusalem nullum malum eis sequebatur saltem spirituale: immo nullum, quia omnes ferè mortui erant, quando deleta est Ierusalem, fideles autem cęteros tangebat deletio Ierusalem corporaliter, s. eos, qui erant conuersi de Iudæis, sed spiritualiter non tangebat, & tamen aduentus falsi Christi tangebat spiritualiter, quia nullum malum maius malum esse poterat, q̄ q̄ aliquis deciperet credens esse Christum eum,

In q. 25.

In q. 25.

eum, qui non erat, cum sine Christo iam non poterat esse salus, & ideo de hac quæstione prius respondet admonens cauere ab his.

Tertio potest dici, quòd non discordat totaliter ab ordine, quo discipuli quæsierũt, quod faceret si prius totaliter responderet de aduentu, & postea de destructione Ierusalem. Sed nõ est sic: immo primo de aduentu suo falsè credito incipit respondere, & statim transit ad dicendum de destructione Ierusalem ibi. Audituri enim estis. Et hoc completo, vel quasi redit ad dicendum de aduentu eodem ibi. Tunc si quis vobis dixerit. Et ita tenet Christus vtrunque ordinem. Nam ad innuendum, ꝙ erat principalis quæstio. de aduentu, idest magis tangens discipulos, præmisit aliquid de illa, vt autem sequeretur ordinem quærendi transiuit statim ad destructionem Ierusalem, & completa responsione de illa redijt ad dicendum de aduentu suo.

Quomodo Christus dixit discipulis. Videte ne quis vos seducat, quia hoc superuacuum erat. Quæst. XXVIII.

QVAERETVR, quomodo Christus dixit discipulis. Videte ne quis vos seducat. Nam videtur hoc superuacue dictum eo, ꝙ non poterant seduci. Nam Spiritus sanctus venit super Apostolos, & docuit eos omnia Io. 14. cap. s. Ille vos docebit omnia. Sed illi, qui omnia sciunt saltem pertinentia ad salutem, non possunt seduci: ergo non poterant seduci Apostoli.

Secundo, quia Apostoli propter superuenientem Spiritum sanctum non poterant peccare mortaliter saltem, & tamen quilibet error circa fidem est peccatum mortale, quia est hæresis, vel infidelitas: ergo nõ poterant circa fidem errare, sed non poterat esse maior error in fide, quam accipere in Christum eũ, qui non erat Christus: ergo non poterant circa hoc Apostoli seduci, & ita non expediebat hoc dici.

Aliqui dicunt, ꝙ verum est, ꝙ non poterant discipuli errare post datum Spiritum sanctum, & tamen ante illum datum poterant peccare, & errare, & ideo conueniens erat illis dici.

Sed dicendum, ꝙ non stat, quia isti seductores, qui I venerunt in nomine Christi, non venerunt ante datum Spiritum Apostolis, sed postea. Nã Spiritus sanctus datus est diebus quinquaginta quinque post ista verba dicta. Nam datus est diebus quinquaginta post resurrectionem, sed ista verba dicta sunt diebus quinque ante resurrectionẽ Christi, s. die martis post diẽ in ramis palmarum, vt ostensum est supra 22. ca. quæst. vltima. Et patet ex eo, ꝙ dicitur infra 26. ca. s. factum est cum consummasset sermones hos omnes dixit discipulis suis: scitis, quia post biduum Pascha fiet. Sed Pascha erat die iouis ad vesperũ: ergo dicta sunt verba hæc die martis quinque diebus ante resurrectionẽ Christi, & sic fuerũt dicta verba ante missionem Spi- K ritus sancti diebus quinquaginta quinque. Tempore autem medio non venerunt falsi Christi, sed multo post: ergo quando venerunt, non poterant decipi Apostoli.

Dicendum, ꝙ fuit conuenienter dictum. Primo quia licet fortè non esset necessarium Apostolis, qui confirmati erant in gratia, erat tamen necessarium alijs fidelibus, qui non erant confirmati, & pro illis dicebatur. Et patet hoc primo, quia non poterant solũ verba ista extendi ad illos, quibus dicebantur, quia solis quatuor discipulis dicta sunt, s. Petro, Iacobo, Ioanni, & Andreæ, quia ipsi soli quæsierunt Mar. 13. ca. & tamen si illis proderant necesse erat alijs etiam Apostolis prodesse, quia non dabat doctrinam Christus F pro vno, vel paucis. Secundo quantum ad hoc, quia quãdo Christus finiuit verba ista ait, quod autem vobis dico omnibus dico, vigilate. Mar. 13. cap. ergo ad omnes fideles extendenda erant verba.

Secundo quantum ad principale dicendum, ꝙ dicta sunt verba ista discipulis non, vt eis prodessent, sed vt ipsi alijs prædicarent, quibus erant necessaria: Ita enim intelligebatur, ꝙ omnia, quæ Christus dicebat Apostolis quantumcunque in secreto diceret, debebant ipsi ea reuelare, & publicè prædicare. Sic dicit Christus supra 10. cap. quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine, & quæ in aure dico, prædicate super tecta. Quod verum est, nisi Christus expresse prohiberet dici, sicut illud de transfiguratione. Nam ait: nemini dixeritis visionem quousque filius hominis à G mortuis resurgat supra 17. capit. & tunc debet intelligi: videte ne quis vos seducat, idest eos quibus vos loquimini quasi Christus dirigeret sermones suos ad illos. Tertio quia licet Apostoli essent confirmati adhuc erat eis necessarium audire hoc, quia tanta erat magnitudo huius seditionis, ꝙ etiam electi erant in periculo ne inciderent in hunc errorem. Sic dicitur infra in litera. surgent pseudo Christi, & pseudo prophetæ, & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem ducantur, si fieri potest, etiam electi. Et ista est veritas, quòd propter hoc fuit necessarium eis hoc dici.

Quarto poterat dici, ꝙ licet abundantia gratiæ firmet cor in non declinando à bono, tamen necessa- H rium est admoneri homines, quod est bonum à quo non est declinandum, & quod est malum à quo est cauendum, & ideo discipulis, licet confirmatis in gratia necessarium fuit hoc prædici. Sic dicitur infra in litera. s. Ecce prædixi vobis: si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est, nolite exire.

Quinto potest dici factum esse ad magis firmandũ corda discipulorum. Nam etiam si per infusionẽ gratiæ firmarentur ad abijciendum omnes fallos Christos, magis tamen roborarentur, quando scirent sibi expresse esse dictum à Christo ante tempus, etiã quia infusio gratiæ non est eadem, vel similis in omnibus. prænunciatio autẽ ista Christi erat vna respectu omnium, ideo erat conueniens.

Quomodo poterant seduci Apostoli circa eos, qui venirent dicentes se esse Christum. Quæst. XXIX.

QVAERETVR, quomodo poterant seduci Apostoli circa eos, qui venirent dicẽtes se esse Christum. Nam ipsi agnoscebant Christum, qui biberant, & manducauerant cum illo, & familiariter conuersati fuerant longo tempore, & erat iste modus conueniens ad cognoscendum, an erat ipse, qui veniebat. Sic patet Actu 10. cap. vbi Petrus loquitur de Christo resurgente, & inducit resurrectionem suam testibus esse probatam, qui manducauerant cum illo, & biberant ante quam pateretur. Cum ait. Dedit illum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo, nobis qui manducauimus, & bibimus cum illo post resurrectionem suam. Et sic isti agnoscerent, an aliquis illorum erat Christus, & non possent seduci.

Dici potest vno modo, quia Apostoli bene agnoscerent vultum Christi, tamen interdum tanta similitudo est inter vnum hominem, & alium in lineamentis corporis, ꝙ vix potest discerni, quis sit quilibet horũ. Sicut refert Solinus in Polyhistor. ca. de his, quæ mirabilia fuerunt in homine. Et ita quidam dicebant Iacobum minorem similem Christo. Vnde sic poterant seduci.

Secundo

Secundo potest dici, ꝙ etiam si non esset quis eiusdem vultus, sicut Christus, tamen poterat dici se esse Christum, quia cum Christus post resurrectionẽ haberet corpus glorificatum poterat facere, ꝙ appareret alterius effigiei, sicut fecit quando apparuit in via duobus discipulis euntibus in Emaus, Luc. 24. Nam Mar. 16. c. dicitur, ꝙ eis euntibus in villam apparuit in alia effigie.

Tertio poterat dici, ꝙ aliquis illorum, qui se Christum diceret, poterat imitari vultum Christi per artes magicas, sicut per easdem artes faciebant admiranda infra in litera, s. surgent pseudo Christi, & pseudo prophetæ, & dabunt signa magna, & prodigia: ergo licet agnoscerent vultum Christi, poterant sic falli, nisi nunc admonerentur.

Quarto potest dici, quòd hoc intelligebatur principaliter pro illis, qui Christum non viderant, vel eũ familiariter non agnoscebant. Nã vt dictum est præceden. quæst. istud non prædixit Christus Apostolis principaliter propter eos, sed propter alios fideles: illi autem non viderant Christũ saltem generaliter, quia cum venerunt isti pseudo prophete, erant multi fideles tam de Iudæis quam de Gentilibus, qui Christum non viderant, & illi poterant errare circa eos, qui se Christum dicerent, ideo oportuit illos admoneri.

Quinto potest dici, quòd dictum sit etiam principaliter propter Apostolos: nam licet ipsi cognoscerent vultum Christi si hoc non diceretur eis errarẽt. Nam quando dicetur eis in tali loco est Christus irent illuc saltem ad vidẽdum, an ille esset. Et hoc esset magnum inconueniens, quia sic totam fidem in dubio ponerent, & ideo non solum non debebãt aliquem alium in Christum accipere, sed etiam si aliquis se vocaret Christum non debebant discipuli ire ad videndum eum. Sic dixit Christus infra in litera. si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est nolite exire, & si dixerint, ecce in penetralibus est, nolite credere. Prædicta habent locum supponẽdo, quòd illi, qui venirent dicerent se esse illum Christum qui passus fuerat à Iudæis. Nam tunc erat difficultas quasi non possent fallere, sed alio modo poterat esse, s. ꝙ illi, qui venirent non dicerent se esse illam personam, quæ passa fuerat, s. Iesum Nazarenum, sed alium aliquem, & tamen se esse Messiam, & tunc seductio non erat in similitudine vultus, sed in mutatione fidei, vt si discipuli, vel alij fideles suasi ab illis, qui venirent crederẽt aliquem illorum esse Messiam, & non Iesum Nazarenum, & tunc seductio erat immutando fidem. Sed qualiter illi pseudo Christi se vocabant Christum, idest, an ꝙ sit Iesus Nazarenus, vel ꝙ sit alia persona quæ sit Messias, dicetur infra.

Quomodo Christus, volens negare suum falsum aduentum, dixit. Multi venient in nomine meo. Quæst. XXX.

QVAERETVR, quomodo Christus, volens negare suum falsum aduentum, dixit. Multi venient in nomine meo. cum alio modo facilius illud ostenderet. Nam, vt dictum est, sæpe supra, vnus erat aduentus Christi falsus, quem discipuli nunc credebant, s. aduentus ad regnandum temporaliter. Alius erat verus, quem tamen discipuli nesciebant, & iste erat ad iudicãdum. Primum tollit hic Christus, cum secundum postea asserat, & declaret, & tamen poterat istum primum clarius negare dicens: ego nõ sum regnaturus temporaliter, neque hoc de me speretis, & tunc quicunque veniret nõ poterat seducere, quia cum Christus non esset venturus ad regnandum temporaliter, & ideo venisset, quicunque postea veniret, non erat aliquid, cur crederetur esse Messias, quia nihil erat, ad quod venire deberet post hæc Christus, nunc verò dedit modum difficiliorem, s. quia non abstulit spem de aduentu suo, sed potius videtur innuere, quòd veniet, & tamen dicit non esse recipiendos eos, qui venerint. Nam cum ipse venturus erat poterat ipse esse aliquis de illis, qui veniebant: vnde dubium esset non recipiendo eos.

Dicendum, quòd verum est, quòd ille modus esset planior, si Christus illum voluisset tenere, s. quòd diceret se non venturum ad regnandum temporaliter. Nam tunc omne dubium auferretur, & non oporteret vigilare circa pseudo prophetas, & Christos, sed Christus noluit auferre hanc spẽ, neque tollere hũc errorem: immo potius ex verbis Christi fouebantur in hoc errore occasionaliter: ipse enim dixit eis su- B pra 16. Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo, quod ipsi non poterant intelligere de aduentu ad iudiciũ, quia esse debebat eis viuentibus, ideo intellexerunt de regno temporali, & licet tres illorum viderint Christum trãsfiguratum, quod erat videre eum venientem in regno suo ad intellectum verborum Christi, non intellexerunt tunc completum esse, sed adhuc sperabant illum regnaturum temporaliter viuentibus.

Item ex verbis illis supra 19. ca. s. cum sederit filius hominis, sedebitis & vos super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Nam putabant, quòd eis viuentibus veniret Christus ad regnandum tem- C poraliter, & daret eis potestatem magnam, faciendo eos principes super singulas tribus Israel. Vnde viuẽs non abstulit eis istam opinionem, & sic modo non dixit se non esse regnaturum temporaliter, sed vetuit accipi omnes alios, qui venirent.

Et quod plus est, quia etiam Christus post resurrectionem cũ sepe loqueretur discipulis de hac re, nunquam eis abstulit hanc credulitatem. Et patet primo, quia quando Christus apparuit discipulis in via, & loquebãtur ad eum de Iesu Nazareno dixerunt illi: nos sperabamus, quòd ipse redempturus esset Israel, quasi dicat, sperabamus tunc, sed iam nõ speramus, quia D occisus est. Et loquuntur de redemptione, quæ est liberare Iudæorum gentem de manu alienorum, & cõgregare eos de omnibus terris in terram suam, & ibi super eos regnare. Et patet, quòd de hoc intelligatur: nam si intelligeretur de redemptione ab obligatione mortis æternæ, manifestum est, quòd iam redemerat, quia per mortem redemit: immo non erat alius modus redimendi, nisi per mortem, & tamen discipuli putauerunt, ideo non redemisse, quia occisus fuerat, & ideo non accipiebant de redemptione spirituali, sed de tpali liberatione, & regno. Item quia dicebant sperabamus, idest iam non speramus, & ita innuitur, ꝙ non solum sciebant eum non redemisse Israel, sed etiam perditam habebant spem de illa redẽptione, & tamen accipiendo de redemptione a peccatis, & morte, & diabolo, non poterant ipsi scire, ꝙ E non redemisset, quia hoc non erat aliquid sensibile, quod foris appareret, & tñ innuunt se scire: ergo non accipiebant de hac redemptione, sed de tpali, de qua manifeste videbant, ꝙ Christus non redemerat Israel cum manerent adhuc Iudæi sub Romanorum seruitute, & spem perdiderant, quia ille occisus erat, qui redempturus sperabatur. Item quia dixerunt, ꝙ redẽpturus esset Israel solum ponentes redemptionem Israel, si tñ de spirituali redemptione acciperetur, nõ solũ Israel, sed & omnes gentes redempturus erat Christus, & redemit: ergo vr, ꝙ acciperent de tpali redemptione, idest liberatione de manu alienorum, quam non credebant Iudæi futuram alteri genti per Messiam,

siam,nisi eis. Sed adhuc Christus tunc nō abstulit eis hanc credulitatem: nam non dixit:ego non erā, neque sum,aut Christus non erat redempturus temporaliter Israel,sed dixit eis verbum, quod magis teneret eos in hac spe, & credulitate, s.oportuit hęc Christum pati, & sic intrare in gloriam suam:Luc.24.cap. quasi dicat, vos male facitis desperando de redēptione quam Christus facturus erat,quia ideo desperatis, quia ille occisus fuit, & tñ ista non est causa cōueniēs desperandi: immo magis causa sperandi, quia Christus nō passus fuit hoc quasi non esset verus Christus, vel Deus noluerit eum eripere de manu impiorum, sed quia sic per Deum diffinitum erat, vt pateretur, & per istam passionem intraturus erat in gloriā suā, ideſt habiturus honorem suum magnum, & non aliter. Et intellexerunt discipuli de regno tpali, s.q̄ post resurrectionem habiturus erat gloriam regni tpalis, & congregaturus Iudæos de nationibus, licet Christus dixit ad aliam intentionē, s.q̄ habiturus erat glorificationem carnis suæ,& habiturus honorem super omnes gentes,vt ab eis coleretur,quia eas per sanguinem suum redemerat.Sic dicitur Act. 10.c.q̄ acquisiuit sibi ecclesiam sanguine suo.Et idem ad Ephe.5.c. & tñ noluit Christus hoc aperire magis discipulis ad hoc, vt illa spes, quam tenebant de regno temporali non auferretur ab eis.Quarto patet,quia post resurrectionem cum discipuli agnouerunt Christum viuere redierunt ad spem suam primam,& non angustiabātur pro desperatione redemptionis tpalis, neque pro eius dilatione,& tñ quando ascensurus fuit in cęlum quasi iam ab eis corporaliter auferretur, incęperunt quidam pro ista redemptione angustiari,dicētes.Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel? Act. 1.c.ideſt si congregabis Iudæos dispersos, & liberabis eos de manibus impiorum dominorum ad hoc,q̄ Israel sit regnum, sicut prius esse solebat tempore Dauid? Sed adhuc Christus tunc noluit eis tollere istam spem de regno temporali, quia non dixit. Non sum regnaturus temporaliter,sed ait. Nō est vestrum tpa, & momenta nosse,quæ pater posuit in sua potestate, quasi dicat, licet futura sit restitutio, tñ tempus restitutionis, & hora non sunt vobis manifestanda, quia pater,ideſt Deus posuit illa in sua potestate, ideſt,vt ip se solus sciat, & tamē si vellet Christus auferre Iudæis istam credulitatem diceret illis: non petatis qñ restituendum est regnum Israel, quia nunquam restituēdum est,sicut vos creditis,& tñ dixit:non est vobis datum nosse tempora,& momenta, ideo noluit adhuc post resurrectionem Christus auferre discipulis istā credulitatem,& spem de regno temporali Messię.

Quare Christus nunquam abstulit discipulis credulitatem de regno temporali Messiæ. Quæst. XXXI.

SED quæretur, quare Christus hoc fecit, & an discipuli talia credentes de Christo, quæ falsa erant peccarent.

Ad primum dicendum, q̄ Christus noluit eis tollere istam spem,quia non expediebat. Primo quia sic erant edocti discipuli:erat enim ista positio omnium Iudæorum de Christo, & ita dicebant magistri eorū, & legisperiti intelligendam esse legem,& prophetas. Vnde contra hanc omnium sentētiam indubitatam nulla probatio admitteretur quasi esset notorium iuris, & de iure, & ideo Christus noluit contrarium asserere, quia si hoc diceret non crederent ei discipuli, sed recederent ab eo quasi ab eo, qui diceret res absurdas,sicut quando dixit. Nisi comederitis meā carnem,& biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis.Audiētes hoc discipuli,qui multo tēpore fuerant,cū eo dixerūt. Durus est hic sermo,& quis poterit eum audire? Et recesserunt ab eo, neque ambulabant iam cum eo:Io.6.c. Et si multo tempore cū eo stetissent, & postea audirent ab eo, q̄ non erat futurum regnum Messiæ temporale, neque restituendum erat regnum Israel, crederent eum dicere absurda, & putarent se esse deceptos toto tempore quo cū eo fuerant, & ideo quandiu Christus mansit cum discipulis nunquam voluit illis tollere hanc credulitatem,& spem.

Secundo,quia discipuli erant carnales, & infirmi, ideſt istarum rerum temporalium desiderium habentes,quia nō agnouerant plenè ęternas. Et si tota spes temporalis eis auferretur constituendo totū bonum in spiritualibus,non possent tolerare, ideo dimitteret talem positionem, sicut quædam perfectiones erant adhuc supra eorum capacitatem, sicut seruare continentiam perpetuam, ideo quando Christus locutus est eis de illa dixit. Non omnes hoc capiunt, sed quibus datū est supra 19. c. Et ideo licet discipuli possent credere Christo hoc verum esse propter illius auctoritatem,tamen forsitan non possent talia sperare, neque ad illa aspirare,quia vltra certitudinem fidei,quę est in intellectu requiritur quędam confortatio appetitus per donum spei,siue virtutem ad sperandum arduum, quod supra hominem est. Ideo etiam ex hac causa a tali doctrina desisterent, sicut nos scimus per fectiorem esse vitā monasticam sæculari, neq; est in hoc dubium,& tñ, quia sentimus nos infirmos ad illa opera perfectionis, non aspiramus ad illam vitam: ita ergo nō sufficiebat discipulis credere Christo ad hoc, q̄ sequerentur doctrinam eius in re tam ardua,sed ēt, q̄ perficeretur desiderium eorum ad hoc, q̄ possent se eleuare à rebus temporalibus ad pure spiritualia, & quia nunquam tales fuerunt discipuli quandiu Christus cum eis erat,siue ante mortem, siue post resurrectionem,vt capere possent hanc doctrinam, nunquā voluit Christus tollere eis hāc credulitatem,& spem. Tertio, quia q̄ alicui tradatur doctrina noua de modo perueniendi ad finem contra doctrinam priorem potest quidem accipi, sed q̄ ei tradatur doctrina contraria de fine quasi non sit finis ille, quem hucusque ad summum bonum iudicabat, & propter quem omnia agebat difficillimum est capi. Sic erat nunc de discipulis:nam summum bonum reputabatur apud tos tam gentem Iudæorum,q̄ illud regnū, quod fuit sub Dauid,& Salomone restitueret, & esset rota illa gens libera,& florens, vt quondam fuerat. Modus autem perueniendi ad hæc erat, vt eis videbatur obseruatio cæremoniarum legis Dei, & traditionum seniorum suorum, ideo q̄ mutarentur traditiones seniorum,& etiam obseruationes legis Moysi, quod plus erat,poterat quidem tolerari,sed q̄ diceretur eis, q̄ regnum Israel nunquam restituendum erat ad pristinum statum, sed q̄ semper manerent Iudæi in seruitute aliarum gentium,& nunquam congregarentur dispersi, erat eis tollere totum bonum eorum,& hoc ipsi non crederent,aut saltem nunquam sequerērur eum, qui traderet doctrinam talem, & ideo Christus nūquam quandiu vixit, aut post resurrectionem dixit Apostolis non esse futurum regnum temporale,sub Messia, sed dedit eis verba, per quæ possent foueri in sua spe.

Quomodo potuit auferri à discipulis Christi spes, q̄ ipse non esset regnaturus temporaliter. Quæst. XXXII.

SED tunc dicetur, quomodo ergo potuit auferri à discipulis ista spes,& an aliquando ablata est?

Dicendum,q̄ verè fuit ablata, quia antequam morerentur, singuli ipsorum crediderunt regnum Messiæ non

sę non futurum esse temporale,nam alias cùm quilibet eorū pro Christo occisus fuerit præter Ioannem, qui etiam pro eo passus est, & non occisus,nō permitteret se pro illo occidi, cum videret se deceptū a fide sua s.q̄ crediderat regnum Israel restituendū tempore suo. Et quod plus erat,quia putabant cum Christo temporaliter regnaturos,iuxta illud,quod eis dixerat sup.19.c.s. Sedebitis & vos super duodecim sedes,iudicantes duodecim tribus Israel,quod ipsi de temporali regno accipiebant. Et tamē permiserūt se occidi non accipientes regnum temporale,ergo iam mutauerant illam conceptionem,vt crederent, quòd non erat futurum temporale regnum Messiæ, sed spirituale.

Est autem dicendum,q̄ ista mutatio facta fuit in discipulis Christi in Pētecoste misso spiritusancto,nam ille abstulit ab eis omnes errores,quia dicitur Io.14. il le vos docebit omnia. Etiā iste roborauit mentes eorum, & eleuauit appetitum, vt possent iam faciliter contemnere omnia terrena,& amare sola cęlestia,& ita spreuerunt regnum terrenum, quod prius crediderant se cum Messia habituros,vt excellentius cum eo regnarent in cælestibus.

Sed dicetur,quare Christus non fecit hoc quandiu manebat cum eis.Dicendum,q̄ potuisset eos instruere in veritate harum rerum,ēt potuisset,cū Deus erat confirmare corda eorum,vt quod eis diceretur apperent,& contemnerent temporalia. Sed dicendum q̄ erat cōtra decretum diuinæ dispositionis, & etiam non expediebat, nā si ante passionem Christi fuissent discipuli confirmati per spiritusanctum, non dubitarent de resurrectione sua,sed omnia crederent,etiam si non viderent eum resurgentem.Et si nulla dubitatio esset, non esset necessaria aliqua probatio resurrectionis,neque etiam assensionis, quia tamen dubitabant fecit Christus multas probationes corā eis tam comedendo quam se palpabilem tribuendo,& collo quendo eis sępe. Luc. 24. & Io.20.& 21.c Nā dr Act. 1.c.q̄ Christus probauit resurrectionem suam per 40. dies loquens cum discipulis de regno Dei, & eā probauit in multis argumentis. Nunc verò ista oīa profuerunt nobis ad credendum,quia si nulla istorum præcessissent, & scripta nō fuissent, forte multi nostrum non crederent, & ideo fuit necessaria dubitatio discipulorum de resurrectione, vt nos per probationes eis factas crederemus. Sic autē dicit Gregorius in homilia,q̄ plus nobis contulit dubitatio Thomæ quam fides apostolorum, quia dum ille dubitauit,& dubitationi eius satisfactum est,vulnera infidelitatis de cordibus nostris ablata sunt. Et tamen si discipuli confirmati essent per spiritūsanctum ante passionem Christi, non esset in eis aliqua dubitatio, & consequenter neq; aliqua probatio sequeretur,ideo fuit conueniēs, q̄ ante passionem manerent adhuc habentes infirmitatem mentis, & incertitudinem fidei, vt ex hoc sequerentur dubitationes, & postea probationes quę fidei nostræ adiutorium magnum præstarent. Et tamen discipulis adhuc talem credulitatem, & tam infirma corda habentibus non debuit Christus dicere tam excellentem rem, s.non esse sperandum temporale regnum Messiæ neq; restituendum regnū Israel, sed solum regnum spirituale post mortem futurum per Messiam,ideo dissimulauit semper dans eis verba per quæ possent foueri in sua credulitate,& spe de regno temporali futuro.

Sed obijcietur dato,q̄ hoc haberet locū ante mortem Christi, quomodo tamen post mortem Christi fuit sic,nā post resurrectionem, qñ apparuit Christus discipulis in via, Luc. 24. dixit eis verba, per quæ fouebatur ista spes & credulitas, vt declaratum est supr.

Dici potest vno modo,q̄ non expediebat, quia adhuc corda discipulorum non erant firmata per spiritumsanctum,ita vt essent capacia huius rei,vt dictum est præc.q. & causa erat, vt relinqueretur locus dubitandi,& certificādi. Erat autem vtilis dubitatio,& certificatio circa duo.s.circa resurrectionē,& circa ascensionē in cœlum,vt de vtroq; haberetur probatio: sed post resurrectionem erat probanda resurrectio, ideo oportebat, q̄ quousque certificatio de resurrectione haberetur per conuenientia argumenta non confirmarentur corda discipulorum, ideo post resurrectionem manente in eis illa infirmitate animi non erat dicendum q̄ Messias nō erat regnaturus temporaliter. Etiā de ascensione habenda erat certificatio,ideo quousq; illa esset tunc nota non erat animus discipulorum confirmandus,& consequenter neq; hoc erat eis dicendum. Sed obijcietur quare ergo non certificauit eos Christus de hoc, cum nullū dubiū superesset de ascensione,neque de resurrectione, cum tunc quoque quæsierint de hac re,vt patet Act. 1.c.quando ascensurus erat in cœlum. Nam ascēsio ibi certificabatur cum præsentib.eis ascenderet, & tamen ibi quæsiuerūt quidam dicentes,domine si in tpe hoc restitues regnum Israel, quod intelligitur de regno tēporali,vt ostensum est sup.& Christus dixit,nō est vestrū nosse tpa, & momēta,quæ pater posuit in sua potestate,in quo non negauit futurum esse regnū temporale Messiæ,sed potius innuit, q̄ de tempore non poterant esse certi discipuli. Dicēdum q̄ hoc nō fuit propter aliquā causam nisi,quia non erāt confirmata corda discipulorum per spiritumsanctū, sed tam infirma erant nūc sicut a principio quousq; datus fuit spiritus in Pentecoste, & si nunc in ascensione Chri dixisset eis,q̄ nō erat vnquam regnaturus temporaliter Messias,statim multi illorū deficerent cordib.suis, & recederent à Doctrina Christi, cū nondum cōfortati fuissent per spiritumsanctum, neq; fuerunt vsq; post decem dies,& interim dispergerentur cessante spe ipsorum. Nam licet nunc præsentib.eis ascēderet Christus in cęlum,nesciebant an vsq; ad annum,vel mensem descēderet & regnaret tēporaliter,ideo maneret eis spes. Si autem diceret se nūquam temporaliter regnaturum,per illos decē dies nō manerent simul, & nō veniret spiritussanctus super eos, q̄ tñ Christus voluit præcipiens eis,à Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissum patris spiritumsanctū. Act.1. c.ideo non debuit eis dici ēt in ascensione,sed dari eis spes illa,s. non est vestrum nosse tempora & momenta,deinde decimo die adueniente spiritu sancto cōfirmata sunt corda discipulorū & certificati sunt de veritate.s.q̄ Messias non erat regnaturus temporaliter, & cæperunt contemnere regnum terrenum sola cælestia cupientes,& tamen in hoc tempore medio decem dierum non fuit aliqua causa non mittendi spiritum propter aliquas dubitationes, & certificationes, quæ fieri deberent non existentib.confirmatis cordibus discipulorum,sicut prius suberat causa ante resurrectionem,& post illam vsq; ad ascensionē,sed Deus disposuit non statim mittere spiritum sanctum post ascensionem, de cuius causa magis dicetur Luc. 24. vel Actu.1.c.

An discipuli peccarent in credendo Iesum Messiam temporaliter regnaturum. Quæst. XXXIII.

QVAERETVR cum discipuli crediderint Iesum Messiam regnaturum temporaliter, & hoc esset falsum,an peccarent in hoc.

Aliqui dicunt q̄ sic, quia quilibet error in fide est peccatum,quia infidelitas vel hęresis est,& tamen errabant

rabant discipuli circa Christū asserentes eum regnaturum temporaliter, cum non esset, ergo peccabant.

Secundò quia sic accipitur apud nos error in fide, sicut apud antiquos: si enim apud antiquos Iudæos dixisset aliquis Deum non creasse mundum, aut non fuisse diluuium, aut non transisse Iudæos per mare rubrum hæresis esset, aut infidelitas, & ita etiam esset apud nos: sed nunc siquis diceret Christum regnaturum temporaliter & habitaturum nobiscum in terra hæresis esset, & peccatum, ergo etiam esset apud discipulos, sed illi dicebāt Christum regnaturum temporaliter, & sic expectabant, ergo peccabant.

Tertiò quia quidquid falsum, vel indignū de Deo aliquis sentiat, peccatum est, & tamen dicere regnaturum Christum temporaliter, & congregaturum Iudæos in Ierusalem, vt ibi regnaret super eos sicut Dauid & Salomon, falsum erat, ergo peccatum erat, quod tamen discipuli sentiebant.

Dicendum, q̄ nō peccabant discipuli Christi licet hoc crederent. Et ratio est prima, quia si credēdo hoc peccarent semper essent; in peccato mortali quandiu cum Christo essent, cum non cessauerit ista opinio eorum vsque ad aduētum spiritussancti, vt dictum est preced. q. & tamen non erant in peccato mortali sed mundi, vt dicitur Io. 13. quando Christus lauit pedes eorum. Nam dixit qui mundus est, non indiget nisi, vt pedes lauet, vos autem mundi estis, sed nō omnes. Quod dixit de Iuda, vt patet. ea. c. ergo cæteri erant sine peccato mortali, & tamen credebant istud, ergo sic credere non erat peccatum.

Secūda est, quia si essent in peccato mortali credēdo hoc; Christus niteretur auferre peccatū ipsorum cum tota negociatio Christi erat vitia fugare & virtutes inserere, sed nunquam curauit auferre hanc opinionem ipsorum, ergo nō erat peccatum sic credere.

Tertia quia Christus non fauet vitijs directè, neq; indirectè, quia Deo actore nemo efficitur deterior, sed Christus dicebat aliqua verba, p quæ fouebant in hac opinione discipuli, vt illud: Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem donec videant filium hominis venientem in regno suo, sup. 16. c. & illud: Sedebitis & vos super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel, sup. 19. c. & quando quæsierūt discipuli dicētes. Nos sperabamus, q̄ ipse redēpturus erat Israel, & Christus ait. Oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam, Luc. 24. Et illud, domine si in tempore hoc restitues regnum Israel? Act. 1. c. Nam in omnibus his potuisset apertè dicere discipulis veritatem, s. se non regnaturum, & tamen non dicebat, sed licet falsitatem nullam diceret, ponebat talia verba, per quæ foueri poterat opinio ista, & spes discipulorum, vt ostensum est, sup. q. 21. & 30. ergo non erat peccatum discipuli credere, hoc de Christo.

Ad primum dicēdum, q̄ hæresis vel infidelitas peccatum est quocunque tempore & in quacunq; persona, & tamen nō erat in discipulis Christi hæresis, neq; infidelitas asserere, aut opinari Christum temporaliter regnaturum: nam infidelitas est vitium eius, qui non credit, aut nō vult credere. Hæresis autē est male de pertinentib. ad fidem sentire, hoc autem est respectu eorum, quæ vel naturali intellectu accipi possunt, aut eorum quę credenda proposita sint. De primo, vt circa illa, de quib. dr ad Ro. 1. c. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt a creatura mundi intellecta cōspiciuntur. In talibus autem prauè de Deo sentire, etiam si in scriptura tradita non sint, peccatum est, quia naturalis cognitio ad ista sufficit. De secundis, vt de illis, quæ de Christo credūtur quantum ad humanitatem, quæ tradita sunt in symbolo, nam credere nolle illa, peccatum est, sed non erat sic de discipulis quantum ad hoc q̄ crederēt Messiam regnaturum temporaliter, nam oppositum eius non erat notū per se, vel ex principijs naturæ sicut prima, neque erat in scriptura traditum sicut articuli fidei de humanitate Christi: sed potius contrarium putabatur accipi ex sacra scriptura. Et ita erat fides communis omnium Iudæorum, & sic magistri eorum exponebant sacram scripturā, ergo non erat infidelitas, vel hæresis tūc hoc tenere.

Ad secundum dicendum, q̄ apud nos asserere nūc Christum regnaturum temporaliter esse, peccatum esset, quia contrarium iam in ipsis fidei articulis diffinitum est, s. q̄ ecclesia tenebit hunc modum vsq; ad diem iudicij, & tunc Christus apparebit, & regnum suum non erit de hoc mūdo, quia non erit inter mortales, sed tunc nondum erat diffinitum, q̄ Christus non esset regnaturus temporaliter, cum ipse Christus noluisset hoc discipulis declarare, sed potius credebatur oppositum apud Iudeos cōmuniter, vt dictū est.

Ad tertium dicēdum, q̄ sentire de Deo falsum, vel indignum, aut contingit pertinaciter cum intētione non diuertendi ab illa positione, aut aliter. Si primo modo semper est hæresis, vel infidelitas, & est peccatum. Si secūdo modo, dicendum, q̄ aut sunt nota ea, quæ tradi debent ipsi credenti, i. q̄ notum sit ei, q̄ credere debeat hoc, ve illud, aut non: si notum est peccatum est, & ita propositis alicui eis, quæ sunt in sacra scriptura, si aliquid illorū credere noluerit, peccat, si autem non est notum homini, quid credere debeat iudicio naturali, aut ex scriptura data, etiam si falsum sentiat, non peccat, dūm tamen intentionem promptam habeat, q̄ quandocunque fuerit ei veritas reuelata assentiet ei.

Quomodo cognoscerent discipuli, quis erat Christus cum ipse etiam diceret se venturum esse.
Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR cū Christus per verba ista s. Multi venient in nomine meo. noluerit dicere se non venturum ad regnandum temporaliter, sed solū, q̄ non reciperētur illi, qui venirent vocantes se Christū, quomodo cognoscerent quis erat Christus cum ipse ēt innueretur venturus esse. Dicendū q̄ Christus nō negabat se venturū ad regnandū tpaliter, & iō ipsi putabant, q̄ ille hoc concedebat, pp q̄ necesse erat dari modum, vt aduentus aliorū falsorum Christorum non obfuscaret cognitionem eius, qñ veniret. Et ad hoc poterat esse vnum signū ipsa figura corporis, vnde discipuli, qui comederant, & biberant cum illo poterant cognoscere ipsum, & non errarent. Secundus modus erat ex modo operationum, quas exercebat, cum maneret apud discipulos. Sic. n. discipuli euntes in Emmaus non cognouerunt Christū post resurrectionem ex effigie, sed in fractione panis, Luc. 24. c.

Sed dicendū, q̄ ista signa non proderāt nisi eis, qui cum eo cōuersati fuerant, cæteris verò, qui eum non viderant, erant necessaria alia signa ad distinguēdum eum a falsis Christis, & prophetis. Ponit autem Origenes. s. q̄ quicūq; se Christum vocaret, non erat verus Christus, quia Christus nūquam se sic vocauerat, cum ait. Hoc solum sufficit ad cognoscendam seditionem Antichristorū, qui dicunt ego sum Christus, est verū, quia aliqñ se Christū vocauit, vt Mar. 14. c. & Messiā se dixit Io. 4. c. Aliqui dicunt, q̄ nullū signum erat necessarium, quia Christus non erat venturus ad regnandū tpaliter, sed soli falsi Chri venturi erāt, ideo nihil requirebatur, nisi q̄ abijcerēt eos, q venirēt, & nō erat necesse distingui Chm ab illis, cū Chs nūquam esset

esset sic venturus, & dato quòd discipuli putarent nunc Christum venturum ad regnandum temporaliter, nō oberat, quia ista opinio in breui tollenda erat, scilicet post dies quinquagintaquinq; ab hoc die in Pētecoste cū Spiritus Sāctus tolleret omnes errores, & ambiguitates de mētibus eorū, & cōformaret ipsos in gratia, & tamen in his diebus nulli falsi Christi venturi erant, sed venerunt postea aliquanto tempore, ergo non erat necessarium dare signum, per quod agnosceretur Christus distinctus ab eis, qui falsi erāt. Et hoc verum est. Sed dicendum, quòd hoc non obstante posuit Christus quoddam signum ad distinguendum aduentum suum ab aduentu falsorum Christorum, nā de illis poterat dubitare quilibet, an essent Christi, vel aliquis eorum Christus, licet ipsi niterentur probare varijs modis illud. de aduentu Christi sic erat futurum, quòd quando ipse veniret post hoc, nō posset ab aliquo dubitari an Christus veniret. Hoc patet in litera, cum ait: Siquis dixerit vobis hic est Christus, aut illic, nolite credere. Et postea ait: Si dixerint vobis, ecce in deserto est, nolite exire, ecce in penetralibus est, nolite credere. Q. d. Christus, ille qui in deserto est, aut in penetralibus latet, & oportet ire ad illum ad sciendum, an Christus sit, non facit aduentum suum indubitatum, ideo non est Christus. De se autem dicit, sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem, ita erit aduentus filii hominis, idest sicut quando fulgur mittitur, nō apparet paulisper, sed subito, & non potest occultari, ita erit de aduentu meo, quia non poterit esse ignotus, & ideo quicunque veniret, cuius aduentus non sit notus, scitote eum non esse Christum. Et illud intelligebatur de secundo aduentu Christi, scilicet ad iudicium, nam sic manifeste veniet. Ad regnandum autem temporaliter, neque venturus erat manifeste, neque occultè, quia nunquam venturus erat ad hoc, sed satis erat istud signum ad propositum, scilicet quòd quicunque sic non veniret, non erat Christus.

Quomodo venirent, qui in Christi nomine venturi erant.
Quæst. XXXV.

QVAERETVR de istis, qui venturi erant in nomine Christi ad fallendum, quomodo venirēt, scilicet an dicerent se esse Christū i. Iesum Nazarenum, qui Christus fuit, & q̄ nunc rediret ad ſeculum ad regnādum temporaliter post quā surrexerat, an dicerent se non esse Iesum Nazarenum, sed esse Messiam, & assererent Iesum Nazarenum non fuisse Messiam, neque aliquem alium.

Aliqui dicunt, q̄ illi, qui postea venerunt vocabant se Iesum Nazarenum Messiam. Et patet primo, quia dicitur hic, multi venient in nomine meo, sed qui veniebat in nomine eius, dicebat se esse illum, & non aliam persoanm, ergo qilibet horum vocabat se Iesum Nazarenum resurgetem. Secundo, quia dicitur Mar. 13. & Luc. 21. c. q̄ isti, qui veniebant in nomine Christi dicebant, ego sum, sed Ego est pronomen personale, ergo quilibet horum vocabat se personam Christi Iesu Nazareni. Tertio patet, quia quando in ista litera dicitur de aduentu horum, dicit Christus, si dixerint vobis, ecce in deserto est, nolite exire, ecce in penetralibus est, nolite credere, & tñ si illi, qui se vocarent Christum non dicerent se esse Iesum Nazarenum, non suberat causa eundi in desertum ad videndum, an ille erat, nam si diceret se esse quandam aliā personam, eo ipso planū erat non esse ipsum Messiam & ita non oporteret ire ad videndū, ergo vī, q̄ se vocabant Iesum Nazarenum, & iō discipuli, aut alij crederentes vellent ire ad vidēdum an ipse esset, & ob hoc venit Iesus illuc ire.

Dicendum, q̄ illi, qui venturi erant, & seducerent multos, non dicerent se esse Iesum Nazarenum rursus venientem, sed quandam aliam personam se dicerent, esse tñ Messiam verum, & assereret quilibet non fuisse Messiam Iesum Nazarenum. Et patet primo, quia illi, qui venirent ad seducendū daturi erant multa signa, & prodigia, vt eis crederetur esse Messiā infra in litera, s. dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem ducant, si fieri potest etiam electi, & tamē si dicerent se esse Iesum Nazarenum, non oporteret, q̄ darent signa aliqua ad probationem, quia ille iam ostenderat ex operationibus suis esse Messiam, & talis esse a discipulis creditus erat, sed solum, quòd ex habitudine vultus constaret esse Iesum Nazarenum, & tamen faciebant signa ad probationem, ergo non se vocabant Iesum Nazarenum.

Secūdo patet ex Historijs illorū temporum, vt ex lib. 19. & 20. Antiqui. Iosephi. & ex libris de Bello Iudaico eiusdem. Et ex libris Egesippi, qui ista, quę post passionem vsque desolationem Ierusalem scripserūt, quo tempore surrexerunt isti falsi Christi, & tñ nunquam dicunt aliquem illorum vocatum Iesum Nazarenum vsurpato sibi hoc nomine. Tertio patet, quia Hiero. super Matth. exponens locū istum, s. multi venient in nomine meo, dixit q̄ vnus istorū fuit Simon magus, & tamen constat, q̄ Simon magus, nunquam se vocauit Iesum Nazarenum, sed ex nomine suo vocabatur Simon, nisi q̄ dicebat se esse virtutem Dei magnam. Ad primum in oppositum dicēdum, q̄ veniebant in nomine Iesu non quidem in nomine personali, sed in nomine dignitatis, erat enim nomē suū personale Iesus, quia illud fuit sibi impositum in circuncisione iuxta morem Iudæorum: Luc. 2. c. & illud fuerat sibi ab Angelo impositum antequam exiret de vtero supra 1. & Luc. 2. c. Nomē autē dignitatis erat Christus, vel Messias, quia erat nomen regis, & redemptionis, & istud secundum erat magis proprium nomen eius, quam Iesus, quia multi Iudæi vocabant se illo nomine, & tamen nemo se Messiam vocabat, quia ille vnicus erat futurus, & quia Iesus Nazarenus erat verus Messias, erat verum, & proprium nomen suum Christus. Et ita dixit multos venturos in nomine suo, non quidem in personali, scilicet vt se vocarent Iesum Nazarenum, sed in nomine dignitatis, scilicet vt se vocarēt Christum. Et apparet iste sensus ex litera, qa dicitur, multi veniēt in nomine meo, dicentes, ego sum Christus. Et non dixit, dicentes, ego sum Iesus Nazarenus. Et ita non vsurpabant eius personam, sed dignitatem.

Ad secundum dicendum, quòd secundum modū loquendi Marci, & Lucę poterat esse magis dubium, quia cum dicant, ego sum, potest esse dubiū ad quid referatur, scilicet an ad personam, vel ad dignitatem, sed Matthæus abstulit dubium, dicens, venient dicentes, ego sum Christus, ergo non se vocabant ex nomine personę, sed ex nomine dignitatis, & consequēter non dicebant se esse illam personam Iesu Nazareni.

Ad tertium dicendum, quòd etiam si non dicerēt illi, qui venirent se esse Iesum Nazarenum, haberent locum illa, quæ dicta sunt de exeundo in desertum, & intrando in penetralia, quia non ituri erant discipuli, & alii fideles ad eum, qui Christus dicebatur ad videndum, vt scirent an erat Iesus Nazarenus, sed vt viderent, an faceret mirabilia illa, quæ dicebantur, aut dicerentur de eo, per quæ crederetur esse Messias.

Quo tempore venirent isti in Christi nomine.
Quæst. XXXVI.

QVAERETVR cum dicatur, ꝙ multi venient in nomine, &c. qui erant isti, & quo tpe venirẽ. Dicendum, quòd isti venerũt pauco tempore post Christi resurrectionem, scilicet inter eius resurrectionem, & destructionem Ierusalem, & aliqui etiã post Ierusalem destructionem, & quilibet horum dicebat se Messiam esse, de quibus fuit vnus Simon magus pauco tempore post Christi mortem, qui se asserebat esse virtutem Dei, & volebat deducere homines, vt crederent in eum, vt colligitur Actu. 8. ca. De hoc dicit Hierony. super Matth. scilicet vnus eorum, de quibus loquitur, fuit Simon magus Samaritanus, quem in actibus Apostolorum legimus, qui se magnã Dei virtutem asserebat, hęc enim inter cętera in suis voluminibus scripta dimittens, ego sum sermo Dei, ego omnipotẽs, ego omnia Dei. Sic quoque multi alij fuerexerunt, vt Iudas Galilęus, & Theodas, de quibus Actu. 5. c. & multi alij, de quibus Scripturę Sacrę non tetigerunt. Alij enim dicunt, quòd omnes, qui sint actores aliquarum hęresum sunt falsi Christi, cũ per illos hęreses seducant eos, quos secum trahunt. Sic dicit Hierony. super Matthæ. ego reor omnes hęresiarchas antichristos dici posse, & sub nomine Christi ea docere, quę Christo contraria sunt. Sed dicendum, ꝙ verum est omnes auctores hęresum antichristos dici posse, & omnes, qui sacram Scripturam male exponunt contra intentionẽ Christi, & ĩ non loquit Christus in præsenti de omnibus illis, quia licet oẽs hi seducant, & seducere nitantur, tñ non asserit se quilibet eorum Christum, sed Iesus nõ loquitur hic, nisi de illis, qui seipsos Christos dicerent, cum ait, venient in nomine meo, dicentes, ego sum Christus. Sed non omnes hęresiarchę vocauerunt se Christũ, licet Christo repugnarent.

Quid erat venire in nomine Iesu.
Quæst. XXXVII.

QVAERETVR quid erat venire in nomine Iesu, cum ait: Venient in nomine meo. Nam sic venire non erat vituperabile. I

Dicendum, ꝙ venire in nomine eius dupliciter põt intelligi, vno mõ in nomine eius, i. sub inuocatione illius. Alio mõ in nomine. i. vsurpando sibi nomẽ eius. Primo modo venire in nomine Christi est quid agere, vel venire ad agendum in virtute eius. Et ita dixit Christus in nomine meo dęmonia ejcient. i. inuocãdo me, & sub virtute nominis mei: Mar. 16. c. Et ita ẽt baptizatur aliquis in nomine patris e. c. & infra 28. ſ. inuocando totam Trinitatem. Et sic venire in nomine Christi bonum est, & laudabile, sicut dr̃ supra 21. c. benedictus, qui venit in nomine Domini. i. in potestate eius, & sub inuocatione ejus, hoc modo veniebant Apostoli in nomine Domini, siue Christi, & sic qui- K cunque in nomine Christi veniat, vel operetur, siue bonus, siue malus sit non est excludendus. Sic dicitur Luc. 9. cũ dixerunt Iacobus, & Ioannes Christo. Domine vidimus quendam ejcientem dęmonia in nomine tuo, qui non sequitur te nobiscum, & prohibuimus eum. Et Christus ait, nolite prohibere, quia qui non est contra nos, pro nobis est. Hoc modo non veniebant isti falsi prophetę in nomine Christi, quia sic non essent increpabiles.

Secundo modo venit quis in nomine Christi, ideſt nomen eius vsurpando sibi. Et tunc dupliciter, vt dictũ est supra, quia aut in nomine personali, aut in nomine dignitatis, vt si diceret, ego sum Messias, vel F Christus. Et vtrunque est nomen suum, nam licet nomen Iesus fuerit sibi impositũ, & non aliquod aliud, neque vocaretur alio nomine, dum viueret inter homines, nisi cum vocarent eum dominum, vel magistrum, vt Ioan. 13. c. ſ. Vos vocatis me magister, & domine, tñ Christus, vel Messias erat nomen suum, quia licet de se esset nomen appellatiuum, tñ soli Iesu Nazareno competebat, quia ipse solus erat Messias, neque alius esse poterat, sicut si vnus homo tantũ esset musicus, & nemo alius posset esse musicus, poterat ille dicere, ꝙ nomen suum erat musicus, & quicunque alius sic vocari vellet, vsurparet nomen illius. Sic autẽ venire in nomine Christi malum erat, siue in nomine personali, vt si aliquis diceret ego sum Iesus Nazarenus, siue in nomine dignitatis, vt si diceret, ego sum G Messias, licet nõ sim Iesus Nazarenus, vsurpare enim aliena peccatum est, potissime quando vsurpatio est multum pręiudicialis, vt siquis se Deum vocaret. Sic erat in præsenti, quia non est deterius credere aliquẽ esse Deum, qui non est, quam credere Messiam esse eum, qui non est, cum sine Messia, & fide determinata, & explicita de illo iam nõ sit salus. Et quia isti vsurpabant nomen eius, graviter peccabant. Et quia dicẽdo absolute venire aliquos in nomine Christi intellegebatur, quòd veniebant sub inuocatione eius, & accipiebatur in bonum, addidit quomodo intelligeretur, ac cipi in secundo modo inquantum ait, dicentes, ego sum Christus, ideſt vsurpando sibi illud nomen. H

Quid erat grauius, aut vsurpare nomen Christi personale, aut nomen dignitatis. Quæst. XXXVIII.

SED quæretur cum vsurpare nomen Christi sit peccatum, siue vsurpetur nomen personale, siue nomen dignitatis, vt dictum est præcedenti q. quid erat grauius istorum. Aliqui dicunt, ꝙ æquale peccatum est vtrobique, nam eadem res vsurpatur in vtroque, quia eadem persona est Iesus Nazarenus, & Christus, siue Messias licet non sit idem nomen.

Dicendum, quòd licet vtrunque sit graue præiudicium, & peccatum, tamen maius erat vocare se Messiam, vel Christum non vocando se Iesum Nazarenum, nam qui se vocaret Iesum Nazarenum, & cõsequenter diceret se Messiam, & filium Dei, vsurparet sibi, quod non erat, sed non subtraheret Christo, quod habebat, nihil enim deest Iesu Nazareno per hoc, quòd aliquis, qui non est dicat se esse Iesum Nazarenum, quia non vult honorem sub alio nomine, aut ratione, nisi inquantum Iesus Nazarenus.

Si autem aliquis diceret se esse Messiam, & nõ esse Iesum, detraheret Christo aliquid, quod ei competit, scilicet diceret illum non esse Messiam cum Messias vnus tñ sit. Sicut siquis diceret, ego sum Deus verus minorem iniuriam Deo faceret, quam si diceret ego sum Deus verus, sed non ille Deus, quem colebant Iudæi, vel qui dedit legem Moysi, quia per secundum totus honor tollebatur Deo vero, nam cum Deus verus vnus tantum sit, si aliquis esset verus Deus, & non esset ille, qui dedit legem Moysi, & quem colebant Iudæi, sequeretur, ꝙ ille, quem Iudæi colebant, non erat Deus verus.

Sed de istis, qui veniebant in nomine Christi ostẽsum est supra, & dictum est, quòd non vocabant se Iesum Nazarenum, sed se Christum appellabant, & consequenter Iesum negabant esse Christum, ideo maximam iniuriam ei faciebant potius, quàm si aliquis eorum mentiretur, dicens, ego sum Iesus Nazarenus, qui surrexi a mortuis, & sum Messias.

Quid

Quid per hoc significabant dicentes, ego sum Christus.
Quæst. XXXIX.

QVAERETVR cum isti venientes dicerent, ego sum Christus quid per hoc significabant, & quid signat hoc nomen.

Dicendum, quòd intendebat quilibet istorum vocare se Messiam.

Pro quo sciendum, quòd hoc nomen Christus est Græcum, & signat vnctionem, vel vnctum, & iõ reges vocabantur Christi Apud Iudæos. Sic dicitur primo Regum vigesimo quarto capitulo, quòd Dauid noluit occidere Saulem, quia erat Christus domini, ideſt rex vnctus, & secundo Regum primo capitulo, dicitur. Os tuum locutum est contra te, dicens, ego interfeci Christum domini, ideſt regem Saulẽ, erant enim omnes reges vncti apud Iudæos, vt patet de Saule primo Regum decimo capitulo, & de Dauid primo Regum decimo sexto, & secundo Regum secundo, & quinto capitulo, & de Salomone tertio Regũ primo capitulo, & primo Paralipomenon 29. capitulo, & ita de alijs regibus. Et ex hoc fundamento per quandam metaphoram vocabantur omnes Iudæi Christi, ideſt vncti, non quòd vncti essent corporaliter, sed quia inquantum pertinebant ad Deum specialius, quam alię gentes, videbantur participare omnes principatu regnatiuo, sicut ipse dixit Exod. 19. eos esse sibi regnum sacerdotale, & peculium de cunctis gentibus, & ideo C vocabantur Christi. Sic dicitur Psal. 104. nolite tãgere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Et locutus est de toto populo Iudæorum.

De Messia autem dicendum, quòd vocatur Christus proprie, ideſt rex, nam omnes reges Iudæorum erant Christi: Messias autem erat rex, & de progenie regis Dauid, & regnaturus dicebatur super sedẽ Dauid, vt dicitur Iere. vigesimo tertio, & Isa. vndecimo capitulo, & Luc. primo capitulo, ideo Christus vocari poterat. Sed hoc specialiter habebat, quia Messiam vocamus Christum absolute, quasi absolute dicamus eum regem non expresso nomine. Et ratio est, quia per excellentiam ipse est rex cum perfectius regnaturus esset, quam cęteri, immo deduceret omnia ad perfectionem. De cęteris autem dicebamus, quòd erant reges cũ additione, vt rex Dauid, rex Salomon. De D Messia autem absolute dicimus rex, quasi, vel solus sit rex, vel excellentius, quam omnes, & ita vocatur absolute Christus. Vnde quando vocamus absolute Christum non intelligimus, nisi Messiam, licet Dauid esset Christus Domini, & Salomon, & cęteri reges, hic autem dicebant isti, ego sum Christus, ideſt ego sum rex Messias.

Quomodo erat verum, quòd isti Christi multos seducerent.
Quæst. XL.

QVAERETVR quomodo erat verum, quòd isti multos seducerent, & quod erat motiuum seductionis. E

Dicendum, quod isti seducebant multos, quia habebant aliqua, per quæ deducere possent homines ad credẽdum eis. Primum erat operatio signorum magnorum, per quæ putabantur a Deo missi, sic dicitur infra in litera, scilicet surgent pseudo Christi, & pseudo prophetę, & dabunt signa magna, & prodigia. Secundum erat appetitus libertatis ex parte populi, nam Iudæi cupiebant valde libertatem cũ essent subditi Romanis. De Messia aũt credebatur apud oẽs Iudæos, & ẽt apud discipulos Christi, ꝙ restituturus erat regnũ Israel cõgregando oẽs Israelitas dispersos, & liberando eos de potestate gentiũ, & constituendo A principatum vnũ inter eos, sicut fuerat tpe Dauid, & iõ præ desiderio huius libertatis, qñ audiebant aliquẽ, qui se Christum vocaret, ẽt si non oñderet magnam verisimilitudinẽ adhęrebãt ei, & sequebantur illum. Tertium erat conditio tpis, nam licet Iudæi oĩ tpe appetiuerint libertatẽ, sed nunq̃ magis q̃ nunc, cũ videbatur eis, ꝙ valde opprimebant a Romanis, & ideo tanto facilius credebãt aliquẽ esse Messiã quantomagis cupiebant istã libertatẽ, q̃ per Messiam solũ putabant iã recuperandã. Quarto mouebant ex sacra Scriptura, nam tempus aduentus Messię, vt colligi poterat ex dictis prophetarum, erat tunc completũ, ideo de quocunque qui tunc se Messiam diceret, facilius B crederetur, quam alio tempore, etiam si paruas induceret probationes.

Qui erant isti, qui seducebantur, & quomodo erant multi.
Quæst. XLI.

QVAERETVR qui erant isti, qui seducebant̃, & qũo erant multi. Dicendum, ꝙ isti, qui seducebant̃ erant, vt in plurimũ illi, qui non audierãt Iesum prædicantem, vel saltem non crediderãt in eũ, & hos facile erat decipi, cum non hẽrent aliquid, quo resisterent seductioni, fideles aũt, qui in Christum iã crediderant, siue per eius prædicationẽ, siue Apostolorũ suorũ hẽbant aliquid quo resisterent deceptioni. Primũ erat recta fides, nã crediderant Iesum esse Messiã, sed sciebant Messiam vnicum esse, ideo non crederent alium venientem esse Messiam. Secundum erat admonitio Christi, quia ipse admonuerat valde vigilandum contra istos seductores, qui venirent cum dixit infra in litera, si tunc siquis dixerit vobis, ecce, hic est Christus, aut illic, nolite credere, & si dixerint, ecce in deserto est, nolite exire. Infideles aũt non habebãt istam admonitionem, iõ facilius seducebantur. De fidelibus aũt, qui iam credebant, dñt aliqui, ꝙ nõ seducti fuerunt aliqui pp ista duo, quæ dicta sunt. Sed dicendum, ꝙ multi de illis quoque seducti fuerunt, & abierunt retrorsum, vt colligitur infra in litera, cum dr̃: Et eritis odio omnibus hominibus, & tunc scãdalizabuntur multi. Scandalizari aũt est pati offensionẽ in fide, vel ab ea cadere, & est modus loquendi Christi talis, sicut dixit infra 26. c. oẽs vos scandalũ patiemini in me in ista nocte. i. fides vestra circa me peribit, vel infirmabitur, ergo multi, qui iã fidẽ hẽbãt pderẽt eã & sequerẽtur tunc illos falsos Christos. Secũdo patet hoc, quia dr̃ ibi, quia abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Sed refrigescere charitatẽ est cadere ab eo, in quo quis erat, ergo aliqui crederent, sequendo illos falsos Christos de eis, qui prius sequebãtur Christum. Tertio patet, & clarius, quia dr̃: Qui aũt perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, ergo innuitur, ꝙ multi erant de illis, qui fidem Christi acceperant, qui nõ perseuerarẽt in ea, sed sequerent̃ falsos Christos. Sed dicendũ, ꝙ de credentibus erant quidã electi a Deo ad vitam ęternam, alij vero non. De electis dicendum, ꝙ nemo cecidit a fide sequẽdo falsos Christos, sed fuerunt in periculo pp multas tribulationes, & pp magna signa, quæ faciebant falsi Christi ad ꝓbandũ se esse Christos. Sic dr̃ infra in litera, ſ. surgent pseudo Christi, & pseudo prophetę, & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducant (si fieri põt) etiam electi. De non electis multi ceciderũt a fide, sequendo falsos Christos, sicut dicit Christus Ioan. 17. pater serua eos, quos dedisti mihi, cum essem cum eis seruabam eos, & nemo perijt ex eis, nisi filius perditionis, quasi dicat ille perijt, quia filius perditionis erat, ita qui non erant electi, ex magna parte tunc a fide ceciderunt.

Quomodo poterat credi de aliquo veniente, quòd esset Messias. Quæst. XLII.

SED quæretur cum Christus iam prædicasset, & miracula fecisset, quomodo poterat credi de aliquo veniente, ꝙ esset Messias. Aliqui dicẽt, ꝙ veniẽs dicebat se esse Iesum Nazarenum venientem de alio sęculo post resurrectionem ad restituendum regnum Israel, nam ẽt discipuli Christi credebant eum venturum esse ad regnãdum temporaliter, vt dictum est supra. Sed dicetur, ꝙ non stat, quia illi, qui veniebant non dicebant se esse Iesum Nazarenum, sed alias personas, immo potius dicebãt Iesum non fuisse Christum, vt ostensum est supra. Dicendũ ergo ꝙ non impediebat aduentus Christi prꝫteritus ad hoc. Primo, quia licet venit, & prædicauit non crediderunt ei a principio, nisi pauci Ioã. 1. in propria venit, & sui eum non receperunt, & illi poterant recipere quemlibet alium, immo facilius alium recipierent, quia Iesum recipere noluerant, & hoc Christus dixit eis: Ioã. 5. c. ego veni in nomine patri mei, & nõ accepistis me, si alius venerit in nomine suo illum accipietis. Secundum erat, quia Iesus mortuus erat iandiu, & non regnauerat temporaliter, ideo putabant eum non fuisse Messiam, cum firmiter crederent, ꝙ Messias tẽporaliter esset regnaturus, & restituturus regnum Israel, & sic expectabant adhuc Messiam futurũ, & quicunque veniret accipiebatur ab aliquibus.

n q. 34.

n q. 35.

Quomodo fideles poterant seduci, vt alium Christum sequerentur. Quæst. XLIII.

SED dicetur quomodo saltem fideles poterant seduci, vt sequerentur alium Christum postquam in verum Christum crediderant.

Dicendum, ꝙ multa ad hoc poterãt mouere. Primum erat magnitudo prodigiorum, & signorũ, nam tanta erant, vt per ea in errorem deducerentur (si fieri posset) etiam electi, vt dicitur infra in litera, ergo a fortiori ducerentur in errorem pusilli, & non electi.

Secundum erat tribulatio magna, & persecutio cõtra credentes, vt dicitur infra in litera, scilicet. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, & tunc scandalizabuntur multi, sed istud scãdalizari est cadere a fide, vt dictũ est supra q. 41. Et dupliciter mouebat tribulatio ista ad cadendum a fide. Vno modo directe, scilicet licet quidam putarent rectã esse Christi doctrinam, quia tamen tenentes eam patiebantur multas angustias deserebant eam, & sequebantur alios doctores. Secũdo potest accipi, & melius, ꝙ mouebat ista tribulatio indirecte, scilicet quia videbant tenentes istam doctrinam pati grauissimas persecutiones, & odio haberi ab omnibus hominibus, putabant non esse eam ex Deo, sed contra Deũ, quia si ex Deo esset Deus seruaret eos, qui illam tenebant, & iste modus arguendi erat apud Iudæos, & Gentiles, vt dicetur ibi super ipsa litera. Tertium quantum ad principale erat paruitas fidei, nam quidam erant male firmati in fide, & isti ex quibuslibet verisimilitudinibus, aut occasionibus mouebantur. Et istam causam cadendi a doctrina sua posuit Christus infra in litera, scilicet quoniam abũdabit iniquitas refrigescet charitas multorum. Quartum erat sanctitas legis Christi, quæ efficitur in tolerabilis hominibus carnalibus, omnia enim vitia vetat lex Christi, sed abstinere ab omnibus non possunt, nisi qui habent spiritum Dei, quidam autem Iudæorum a principio feruentes spiritu acceperunt fidem Christi, & tenuerunt. Postea vero feruor ille refriguit, & non potentes omnib⁹ desiderijs suis resistere legem sanctam reliquerunt. Et in hoc sensu po-

Oĩa vitia vetat lex Christi.

test intelligi litera allegata, scilicet refrigescet charitas multorum. Et hi a fide Christi ceciderunt, quia Christus ponit ibi refrigerationẽ charitatis inter causas credendi falsis prophetis.

Quintum erat, quia Christus non redijt ad regnandum temporaliter, nam creditum erat apud omnes Iudæos Messiam debere regnare temporaliter, & redimere Israel, & ideo discipuli quoque Christi credebant illud, vt dictum est supra, & ob hoc cum mortuus fuerit antequam redimeret Israel scandalizati fuerunt circa ipsum, & iã non credebant esse Messiã, sic dicitur Luc. 24. c. de duobus discipulis eunnibus in Emaus: Nos sperabamus, quòd ipse redẽpturus esset Israel, quasi dicat sperabamus, & iam non speramus, & Christus increpuit ibi eos, dicens illos non credere, sed ibi dedit, quasi spẽ quandam, ꝙ regnaturus esset, ideſt quòd passio debuit præcedere ad gloriam regni, & magis, quando in ascensione quærentibus ab eo: Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel? Dixit: Non est vestrum nosse tempora, & momenta. Et tamen nunc, quando veniebant isti falsi Christi, erat multũ tempus elapsum a morte, & resurrectione Christi, ideo cum viderent, ꝙ non redibat ad regnandum temporaliter, cessauerunt credere eũ esse Messiam.

in q. 34.

Audituri enim. Hic enim tollit Christus secundum errorem, qui poterat accidere ex falsis terroribus, & iste erat circa destructionem Ierusalem, & dicitur.

Audituri enim estis prælia. i. temporibus vestris audietis bella fieri. *Et opiniones præliorum.* Ideſt quædam bella, quæ crederentur verisimiliter euentura, & non euenient. *Videte ne turbemini.* i. nõ putetis propter hoc statim futuram euersionem Ierusalem, propter quam turbaremini fugiendo. *Oportet enim hæc fieri.* Dat cãm dicti, quia diceret aliquis, ꝙ cum Ierusalem in breui esset euertenda, & hoc futurum esset per aliqua magna bella, ꝙ quando viderentur aliqua bella talia insurgere in terra Iudęorum, putaret Ierusalẽ destruẽdam, & Christus dicit, ꝙ non, quia oportet ista bella prius fieri. *Sed nondum statim finis.* i. quando audieritis prælia non est statum finis rei vobis prænunciatę. i. destructionis Ierusalem. q. d. licet hæc aliquid faciant ad illam euersionem velut initia quædam dolorum, sed consummatio omnium malorũ, quæ est ipsa destructio Ierusalem non est statim, sed aliquanta tẽpora, & anni trãsibunt. *Consurget enim gens in gentem.* Hic magis in particulari prædicuntur hæc mala. Nam dixerat non debere turbari discipulos licet audirent prælia, hic vero declarat magis illa, quæ prꝫcederent antequam esset consummatio euersionis Ierusalem. Et dicitur, ꝙ surgeret gens contra gentem, siue de gentilibus (vt aliqui volunt) siue de Iudæis inter se (quod verius est). *Et regnum in regnum.* i. regnum cõtra regnũ, ideſt regnum Romanorum cõtra regnum Iudęorũ, vt putatur. Vel partes principatus in terra Iudæorum inter se, qui possunt vocari regna large. *Et erunt pestilentiæ.* Morbus, qui depascitur, & deuorat omnia subito, cui non potest resisti, aut difficile resistitur.

Et fames. Sterilitas terrę, ita vt multi perirent pro defectu ciborum. *Et terræmotus.* Hoc naturaliter accidit, & læpe videtur, sed hic ad calamitatem ponitur pertinere. *Per loca.* quasi dicat non fuerunt isti terrę motus generales, neque fames, & pestilẽtię, sed ꝑ diuersa loca terrę Iudæorum hæc acciderunt.

Hæc autem omnia. Scilicet, quæ nominata sunt. *Initia sunt dolorum.* Ideſt quando ista videritis adhuc non fuerit finis esse malorum, ideſt destructionem Ierusalem illico secuturam, sed sunt quædam initia ad illud malum, nam malum magnum, nunquam solum est, sed multa illud præcedunt.

Ad

Ad quid ponantur hæc, quæ Christus comminatur. Quæst. XLIIII.

QVAERETVR de istis, quæ ponuntur hic a Christo ad quid ponuntur, & de quo intelliguntur. Dicendũ ad primũ, ꝙ ista nõ ponunt simpliciter. i. pp seipsa, vt cognoscamus ea, sicut historici describũt res gestas pp seipsas solum, si solum, vt sciant: Christus aũt non habuit officium historiographi, quia nõ erat hoc narrare gesta, sed gerenda prædicere, quod ad prophetiam pertinet, sed cum propheria, nunq̃ sit allata voluntate humana, sed inspirante Deo 2. Pe. 1. c. nunquam est frustra, sed satis esset frustra respectu tantæ re, si solum prænunciarentur hæc, vt scirentur, ideo non fuerunt posita ad hoc, sed in signa aliarum rerũ futurarum. Secundo patet, quia discipuli petierant a Christo signa cum dixerunt supra, quando hęc fient, & quod est signum aduentus tui, & consummationis sęculi, hic aũt rñdet dicens. hæc ergo oportet, ꝙ ista ponat, vt signa. Tertio patet, quia dixit: Oportet hæc fieri, sed non statim finis. Et ita videtur, ꝙ ista aliquid significabant, sed poterat esse error in accipiendo significationem horum, ideo dixit Christus, ꝙ nõ signi ficabant tam de propinquo, sicut putabant discipuli.

Quarto patet, & efficacius, quia cum omnia hæc Christus enarrasset ait, hæc autem omnia initia sunt dolorum, ergo videtur, ꝙ posuit ea ad significandum dolores futuros, qui initiabantur, q̃n ista euenirent.

Quid per hæc Christus intendit significare, & cuius rei sunt signa. Quæst. XLV.

QVAERETVR quantũ ad secundum, s. quid ꝙ hæc Christus intendit significare. i. cuius rei ponit ista signa. Aliqui dicũt, ꝙ ponũtur, vt signa consummationis sęculi, ita vt sit sensus ꝙ surget gens contra gentem, & erunt pestilentiæ, & fames, & terræmotus. & hæc oportet fieri ante finẽ mũdi, & tñ licet hæc videatis non credatis, ꝙ statim post hæc sequetur finis mundi. Et patet primo, quia dr in 1ª, oportet hæc primum fieri, sed nondũ statim finis, & ita signa sunt de fine mundi, licet nõ sequatur finis statim post ea. Secundo patet, quia ita exponit Chrysostomus, dicens, quia æstimabant post illud bellum, quo Ierusalem destrueretur, statim finem mundi esse venturũ eos in vera opinione stabilit, dicens, oportet hæc primum fieri, sed nondum statim finis, s. mundi. Tertio, quia Hierony. super Matth. Etiam sic exponit, dicẽs: Oportet primum hæc fieri. i. non putemus diem instare iudicij, sed in rempus aliud reseruari cuius signũ perspicue in consequentibus ponitur, si surget gens contra gentem. Quarto patet, quia ita Grego. exponit in homilia super illo verbo Luc. 21. i. cum audieritis prælia, & seditiones dicens: Dominus ac redemptor noster perituri mundi præcurrentis mala denunciat, vt minus turbent venientia, cum fuerint præscita, & ita ista mala, quæ hic prænunciantur dicit esse prænuntia ad mundum periturum. i. ad cõsummationẽ mundi. Quinto patet, quia sic intelligit Origenes sup Matth. applicans omnia ista ad finem mundi, cum ait, sicut ęgrotant corpora ante mortem, sic necesse est, vt ante finem mundi, quasi languens terra frequentibus terræmotibus conquasseretur: Aer enim vim mortiferam concipiens pestilens fiat, & vitalis virtus terræ deficiens suffocet fructus, consequens est autem, vt propter inopiam ciborum in auaritiam homines, & bella excitentur.

Sed dicendum, quòd non stat, immo ista ponuntur hic, vt signa præcedentia ad destructionem Ierusalem. Et patet primo, quia principaliter quæ fierunt discipu-

Alph. Tost. in Matth. Pars VI.

A li de tempore euersionis Ierusalem, & ex hoc quæsierunt de alijs duobus, ideo necesse est, quòd Christus ponatur respondens ad illud ponendo aliqua signa de tempore euersionis Ierusalem, & tamen si ista non intelliguntur de euersione Ierusalem, nulla alia signa ponuntur hic, ideo necesse est intelligi de illa.

Secundo, quia accipiendo, quòd hæc sint signa de fine sęculi nihil notificant. Accipiendo, quòd sint signa destructionis Ierusalẽ sunt signa certa, ideo oportet intelligi de euersione Ierusalem, quia potius debemus aliquid interpretari, vt valeat, quam vt pereat, nam quotidie per diuersas partes mundi surgit gens contra gentem, & regnum cõtra regnum, & sunt pestilentię, & fames, & terræmotus, sed non indicant finem mundi, quia tunc ante Christi aduentum fuisset finis mundi, & quotidie esset, cum quotidie eueniãt. Si autem dicas, quòd ista debent præcedere finem mundi, & tamen non statim post hęc est finis mundi. Dicetur, quòd ista signa nihil plus notificant, quam si nunquam posita essent, vt si dicatur prius veniet ver, & ęstas, quam consummatio sęculi, quia hoc esset ridiculum dicere. Sed non est ponendum aliquid frustra dictum esse a Christo, ergo non sunt ista signa cõsummationis sęculi. Accipiendo autem de euersione Ierusalem, sunt ista determinata signa, quia colligendo omnia hæc cum sequenti litera vsque ad locum illum, scilicet tunc si quis vobis dixerit, ecce hic Christus, &c. habentur omnes notabiles mutationes, quæ futurę erant a morte Christi vsque ad destructionem Ierusalem in terra Iudæorum, & post omnia hęc futura erat euersio Ierusalem.

Tertio patet, quia ista dicuntur Apostolis personaliter, quasi in eis euentura essent, & tamen ipsi non durauerunt vsque ad finem sęculi, sed ante euersionem Ierusalem occisi sunt, ergo de euersione Ierusalem dicitur, & non de fine sęculi. Et patet, quia post hæc dicitur tunc tradent vos in tribulatione, & occident, ergo tempore, quo fierent bella, & fames occidendi erant Apostoli, & apertius istud dicitur Mar. decimo tertio, & Luc. vigesimo primo capitulo. Sed forte aliquis dicet, quòd non accipitur de Apostolis, sed de alijs, ad quos Christ⁹ loquebat sub noĩe ipsorũ.

Dicendum, quòd non stat, quia Marc. decimo tertio capitulo, dicitur: Videte vos metipsos, tradẽt enim vos in concilijs, & Synagogis, & vapulabitis. Hęc autem ad literam acciderunt in Apostolis, quia isti sunt, de quibus Christus dixerat præcedenti capitulo, & flagellabitis in Synagogis vestris. Nam de fine sęculi non potest intelligi, quia tunc Christiani non ducerentur ad Synagogas, vt ibi vapulent, sed necesse est dici factum esse ante euersionem Ierusalem, & maxime, quia Marcus dicit, videte vos metipsos, ergo in eis accidere debebant omnia hæc, & ita non sunt signa consummationis sęculi, sed euersionis Ierusalem.

Ad primum in oppositum dicendum, ꝙ occasio deceptionis eorũ, qui putant hæc intelligi de fine sęculi est, quia dicitur, sed nondum statim finis, & tñ nõ intelligitur de fine mũdi, sed de fine malorũ Ierusalẽ, quæ mala finiunt in totali eius desolatione. Ad alias rationes dicendum, ꝙ doctores varie exponunt, & interdum ponunt sub dubio, sed etiam si ipsi assererent intelligi de fine sęculi, non consentit hoc litera, neque est verum.

Quæ sunt ista signa, quæ Christus dedit discipulis de tempore euersionis Ierusalem. Quæst. XLVI.

QVAERETVR cũ Christus respondeat discipulis, dando eis signa de tempore euersionis Ierusalem, quæ sunt ista signa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dicendum, ꝙ Christus posuit multum particulariter omnia, quæ euentura erant a tempore mortis suę vsque ad euersionē Ierusalem, vt per hoc posset quis colligere historiam totius medij temporis.

Est autem ordo, ꝙ post mortē Christi statim inciperent esse aliqua bella in terra Iudæorum, siue inter Iudæos ad seipsos, siue partim ad Romanos, & essent tunc pestilentię aliquę, licet non generales, & fames, & terręmotus in multis partibus Iudęę. Et ista tāguntur in ista litera. Dum autem hęc fierent, inciperet esse tribulatio cōtra discipulos Christi in Iudęa, & in alijs partibus mundi, in quibus essent, & occiderentur multi fideles, & fere omnes Apostoli, & tunc surgerent in Iudęa multi pseudo prophetę, & aliqui, qui se Christū dicerent, & multi decredentibus recederent a fide Christi, tum propter seductionem falsorum prophetarum, tum pp terrores, & pęnas, quę inferebantur credentibus. Post hęc bellum inter Iudęos & Romanos insurgeret. Et qñ veniret exercitus Romanorū ad obsidendum Ierusalem, iubebantur oēs fideles recedere de terra Iudęę pp multas tribulationes, quæ futurę erant in illo bello. Vnde ait, tunc qui in Iudæa sunt fugiāt ad montes: obsessa autem ciuitate nō erat cessaturum bellum quousque penitus euerteretur, sed cū ante hoc viderent discipuli abominationem positam in templo Dei, signum certum habere debebant, ꝙ in breui erat delendum. Hęc omnia colliguntur ex litera hic, & Mar. 13. & Luc. 21. c.

Quare Christus voluit dare discipulis signa euersionis. Quæst. XLVII.

Sed quæretur quare Christus voluit dare discipulis signa euersionis Ierusalem, & tam particulariter. Dicendum, ꝙ fuit primo, quia discipuli petiuerunt de tempore euersionis Ierusalem, & ideo Christus voluit in hoc eis complacere designando tempus per quasdam connotationes.

Secundo, quia attinebat ad eos cum ipsi habitatores essent Ierusalem, vel saltem in aliqua parte Iudęę, in qua euentura erant mala aliqua ante destructionē Ierusalem, & vt liberarentur de illis malis expediebat, ꝙ ipsi præscirent tempus aduentus illorum malorū, vt fugerent de regione illa, quando mala euentura essent, & ista fuit intentio, quia vt patet infra in litera cum illa mala vētura erant grauissima, iussit Christus fidelibus recedere, scilicet tunc, qui in Iudęa sunt fugiant ad montes, scilicet vt ibi non inueniant eos illa mala. Tertio fuit propter seipsum, scilicet vt ostenderet, ꝙ nihil sibi erat ignotum, scilicet non solum euertendam esse Ierusalem, sed etiam tempus, & alias circunstantias.

Quarto fuit, vt redderet credibiliorem assertionem suam priorem, nam dixerat euertendum esse templū, ita vt non maneret lapis super lapidē, poterant autem discipuli dubitare, an hoc sic futurum esset, & si eis quærentibus de tempore aduentus, & de signis Christus nollet respondere, putare possent non sic futurū esse, vel illum nescire, vt ergo credibile videretur dictum suum, voluit ad hoc respondere.

Quare tam particulariter enarrauit omnia euentura ante Ierusalem euersionem. Quæst. XLVIII.

Quaeretur de secundo, scilicet quare tā particulariter enarrauit omnia euentura ante destructionem Ierusalem.

Dicendum, quòd primo fuit ad ostendendam suā sapientiam altissimam, cui nihil ignotum est, nā illi, ꝙ pauca sciunt, prædicunt futura sub ratione vniuersali pauca determinantes, sicut dicit Ptolomęus in Centiloquio propositione 1. s. ꝙ scientia stellarū cognoscit rem per vniuersalia, sicut qui videt eam de longe. Cognitio autem perfecta est cognitio distincta, iō Christus, vt se ostenderet Deum voluit particulariter enarrare omnia accidentia.

Secundo, vt credibiliorem redderet assertionē suā, vt dictum est præcedenti q. nam cum omnia ista tam determinatè prædiceret, etiam si nihil adhuc eueniret, credibilius erat, quod dixerat, quā si pauca diceret.

Tertio, & principaliter, quia quædam ponūtur hic, vt signa euersionis Ierusalem, sicut positio abominationis in templo, alia vero ponuntur, vt res per se enarrandę, quæ per se intendebantur a Christo, vt eas discipulis prædiceret, etiam si nunquā futura esset euersio Ierusalem, sicut id, quod dixit de tribulationibus eorum, & ꝙ trahendi essent ad Synagogas, & occidēdi, & ista erat conueniens prædici, ne viderentur euenisse incogitata, & tamen si non enarrasset Christus tā particulariter omnia media, omitteret hęc, quoniam fere omnia, quæ narrātur sunt huiusmodi, vt ꝙ surgerēt pseudo prophetę, & pseudo Christi, & facerent signa magna, & de tribulationibus quas toleraturi erant, & quæ erant alię quas fugere expediebat, vt quando iussit eis ire ad montes fugiendo de Iudæa.

Quarto, & adhuc principalius fuit, quia Christus voluit, ꝙ discipuli non recederent de Iudæa, sed ibi prædicarent quousque conuertentur ad fidem omnes quotquot præordinati erant, vt crederent, quod fieri non poterat, nisi per discipulorum prædicationem, & si recederent ante consummatam prædicationem in Iudæa, aliqui qui erant aliàs crediturī non conuerterentur, & ideo debuit sic prouideri, vt manerent in Iudæa toto illo tempore, quod sufficeret ad hanc prædicationem, & conuersionem, nunc autem cum scirent Ierusalem destruendam, vt Christus prædixerat, quod sine bello non fieret, statim, vt viderent aliqua bella, vel pericula insurgere in Iudæa fugerent inde putantes tunc futuram euersionem Ierusalem, & relinquererur prædicatio, & conuersio crediturorum non consummata, ideo debuit Christus prædicere omnes medias mutationes notabiles, & instruere eos, quæ earum non inducerent euersionem Ierusalem, & quæ illā inducerent, & quibus datis nō erat fugiendū, & quando fugiendum, propter quod quādo prænunciauit primas tribulationes, s. prelia, & fames pestilētias, & terręmotus, dixit: Videte, ne turbemini. Et post ea multa alia mala dixit euentura eis prę sentibus in Iudęa, sed adhuc non esse fugiendum, sed postea, quibus malis propinquis ad euersionem Ierusalem esset fugiendum, dixit Iesus, tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes, quasi dicat ante illud nō etiā si multa mala in Iudæa videant, sed hoc scire non poterant discipuli, nisi enarrarētur eis mala intermedia, ideo fuit conueniens illa enarrari.

Quare Christus non prædixit discipulis tempus determinatum euersionis Ierusalem. Quæst. XLIX.

Quaeretur cum Christus hoc intenderet, scilicet vt discipuli scirent, quando manendum esset in Ierusalem, & Iudæa, & quando fugiendū propter timorem euersionis Ierusalem, quare non prædixit eis tempus determinatum euersionis Ierusalem, scilicet quòd esset post quadraginta annos, vel quasi, & non oporteret tunc enarrari omnia ista facta medij temporis. Dicendum, ꝙ non fuit hoc conueniens, Primo, qa licet Deus pnunciet aliqd p. pphetas suos nō pdicit ita determinatè, ꝙ possit cognosci hora, & momentū, vel dies illius euentus, sed pdicit rē futurā. Sic

Sic dicitur Actu. 1. c. quando quęrentibus discipulis, Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel. Respondit Christus: Nō est vestrum nosse tempora, nec momenta, q̄ pater posuit in sua potestate, & ista causa ponitur etiam infra in litera cum ponuntur quædam signa aduentus Christi, & dicitur, de die autem illa, & hora nemo scit, neque Angeli cęlorum, sed solus pater. q.d. signa quędam prędicentia ad iudiciū, vel aduentū Christi possunt dari, sed designare diem, & horam Deus nō vult, sed sibiipsi reseruat, sicut dictum est Actu. 1. c. quòd pater illa posuit in sua potestate, ita & nūc signa quædam euersionis futuræ Ierusalem de propinquo data sunt, sed pręcisa determinatio temporis non data est, ideo non debuerunt designari anni. Secūdo fuit hoc, quia illud nō sufficiebat ad intentionem Christi, nam hic quędam posita fuerunt solū, vt signa euersionis Ierusalem, alia vero, vt res principaliter narrandę, quæ narrarentur, etiam si nulla euersio Ierusalē futura esset, vt de insurrectione falsorum Christorum, & falsorum prophetarum, & de periculis, & tribulationibus fidelium ante euersionem Ierusalem, quia si ista euenirent antequam prænunciarentur, multum affligerent ecclesiam, & tamen si non enarrando ista particulariter poneretur tempus determinatum euersionis Ierusalem, non describerentur ista, ideo non conueniebat dari tempus determinatum, tacendo omnia hæc.

Tertio, quia dato, ꝙ scirent determinatum tempus euersionis Ierusalem si intermedia, quæ narrātur non diceret, non sequeretur id, quod Christus intendebat, nam ideo Christus dixit discipulis tēpus euersionis Ierusalem, siue signum, vt manerent in Ierusalem, & Iudæa, & nō fugerent vsque ad tempus illud, vt fieret medio tempore prædicatio, & conuersio, vt dictum est supra q. pręced. Si autem diceret Christus tempus determinatum euersionis, & nulla intermedia, cum multa pericula euentura erant, vt bella, & opiniones bellorū, quę satis cito post mortem Christi venerunt, nescientes illa discipuli, & cęteri fideles, putarent ea grauissima, & ideo fugerēt etiam si euersio Ierusalem non sequeretur statim, & tunc nō prodesset aliquid prænunciatio temporis euersionis cum discipuli fugerent de Iudæa, & non fieret prędicatio, & conuersio, quam Christus intendebat ex ista prænunciatione inferre. Et ista est de præcipuis causis, vt colligitur ex litera, cum dicitur, audituri estis prelia, & opiniones præliorum, videte ne turbemini, scilicet licet ista audiatis, non fugiatis de Iudęa.

Quarto, & etiam principaliter ad liberationem discipulorum, & omnium fidelium. Duo enim Christus intendebat. Vnum erat, ꝙ fideles non paterentur aliquod malum in euersione Ierusalem, & periculis præcedentibus. Aliud erat, ꝙ non recederent de Ierusalē, & Iudęa timore horum malorum. Secūdum tollitur prænunciando tempus euersionis, vel signa quędam præcedentia, per quæ sufficienter cognoscerentur, nam si scirent discipuli Ierusalem subuertendam, & nescirent quando, fugerent statim, nisi illa mala eos apprehenderent. Primum ponitur ponendo gesta intermedia, & designando ex eis, quando manendum esset, & quando fugiēdum, si aūt designaretur tempus. i. post 40. annos delendam esse Ierusalem, & nihil de intermedijs diceretur, aut pp mala, quæ in medio tempore euentura erant, fugituri essent discipuli de Ierusalem, & Iudæa, aut non, si fugituri cum nullum periculum intermedium narraretur, fugerent statim post mortē Christi de Ierusalem, cū statim post mortem Christi aliqua de his malis ventura erant, s. bella, & opiniones bellorū. Et hoc erat inconueniens, quia non sequeret prædicatio, & conuersio, q̄ Christus intendebat, si aūt vsque ad tempus euersionis expectaturi erāt, nō possent euadere periculā, & perirent ab exercitu Romanorum, & a seditionibus Iudęorū, & ita nō prodesset eis prænunciatio temporis determinati euersionis prædictę si non narrarentur intermedia. Dicendum autem, ꝙ cōuenientissimus modus ad id, quod Christus intendebat, fuit non prænunciari tempus pręcisum euersionis Ierusalē, sed poni omnia intermedia euentura vsque ad illam euersionē, licet nō innuatur ex his quanto tempore ista durarent. Nam tunc ponuntur quædam media pericula quibus eueniētibus non erant discipuli fugituri, & alia, qñ fugerent. Nam qñ euenirēt bella, & fames, pestilentię, & terręmotus, iubentur nō turbari, & ita de alijs intermedijs. i. ꝙ pp hęc nō recedant de Iudęa. Cum vero abominatio poneretur in templo, & circundaretur Ierusalē ab exercitu iubentur, qui in Iudęa sunt admoniti fugere infra in lra, & Luc. 21. c. & ideo iste fuit conuenientior modus prenunciandi, quam prædicendo determinatum tempus non dicere intermedia.

Quare euersio Ierusalem fuit tam sero facta. Quæst. L.

Quaeretur cum Christus prędixerit Ierusalem euertēdam, & pp pcām occisionis suę fuerit deleta, quare tandiu expectauit, s. vt 42. annis fere post Christi passionem fuerit deleta, quia statim poterat deleri. Dicendum, ꝙ nō deleuit eam Deus statim, sed vsque ad tantum tempus. Primo, quia Deus volebat Ierusalem pro peccato euertere, & tñ peccata, pro quibus euertenda erat, nondum erant cōpleta, iō nōdum illam delebat. Simile patet Gene. 15. c. vbi Deus volebat dare Abrahæ, & semini eius terram Chanaā expellēdo inde populos Chananęorū, & Amorrhęorum pp peccata ipsorum, & quia non erant cōpleta tempore Abrahæ, non dedit Deus Abrahæ possessionem terrę illius expulsis habitatoribus, cum dr, nondum implerę sunt iniquitates Amorrhęorum vsque ad pñs tempus. Sed obijciet, quia iam erant impleta peccata Iudęorum, cū occidissent Christum, p cuius morte euersa est Ierusalem. Dicendum, ꝙ nondum erant impleta, quia licet mors Christi fuit sufficiens pcām, vt deleretur Ierusalem, tñ Deus non deleuit eā pro hoc solo scelere, immò neque pro hoc, & p omnibus præcedentibus, sed ēt alia peccata futura erant, quæ facerent ad cumulum malorū Ierusalē ad hoc, ꝙ destrueretur. s. occisio discipulorum Christi, & aliorū fidelium. Patet hoc, quia præced. c. dixit Christus Ierusalem, quæ occidis prophetas, &c. ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, ex illis occidetis crucifigetis, & ex illis lapidabitis, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, &c. & ita completa occisione discipulorum Christi euentura erant ista mala Ierusalem, sed post mortem Christi non fuerunt statim occisi discipuli Christi, sed multi durauerūt vsque ad annos, quasi 40. post mortem Christi, sicut Petrus, & Paulus occisi sunt anno 36. post Christi mortē. Et ita pauco tpe ante euersionem Ierusalē, iō nō erat statim Ierusalem euertenda. Secundo quantū ad principale, quia Christus volebat, ꝙ Iudęi, qui conuerti volebāt, conuerterent, cęteri vero perirēt. Nā de Iudęis multi ad Christum conuersi sunt. Si aūt statim post mortem Christi euerteretur Ierusalem, occiderentur omnes Iudęi, vel fugerent, qui autem occiderentur, non possent conuerti, & erat inconueniens, si autem fugerent in alias gentes dispersi, etiam non possent opportune conuerti, ideo debuit Ierusalem, & Iudæa manere quousque fierent in ea prædicatio, & conuerterentur omnes quotquot pręordinati erant a Deo, vt crederent, sed istud non poterat fieri, si statim mor-

Universidad de Deusto Biblioteca

tuo Christo euerteretur Ierusalem, fuit autem facta F sufficienter per quadraginta annos, vel quasi, in quibus nutrita, & roborata fuit ecclesia in terra Iudeę, ergo vsque ad tantum tempus non debuit euerti Ierusalem. Et ista est causa præcipua, Sic tangitur infra in litera, scilicet. Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe, & tunc veniet consummatio, idest finis malorum Ierusalem, qui finis est totalis deletio.

Tertio, quia licet illa euersio facta fuerit pro peccatis Iudęorum, tamen fieri debebat per exercitum Romanorum rebellãtibus eis Iudęis, sed rebellio Iudæorum non facta fuit statim post mortem Christi, ideo neque euersio statim fieri debuit. Sed dicendum, ꝙ ista non est causa præcipua, sed ex alijs pendet. Si enim peccata Iudæorum completa essent in morte Christi, G & prædicatio, & conuersio fidelium ex Iudæis, statim sequeretur rebellio, & euersio, sed ideo Deus tandiu compescuit aĩum Iudæorum ad non rebellãdum, & Romanos esse mites Iudæis, licet indignis quousque hæc consummata sunt, & tunc vtrisque Deus laxauit habenas: Iudęis quidem, vt possent rebellare: Romanis vero, vt indignarentur ad delendum illos.

Quarto ad hoc, quòd conuenientius dispergerent fideles per orbem ad prędicãdum, nam si statim post mortem Christi euerteretur Ierusalem, dispergerentur statim Christo mortuo discipuli de Ierusalem per orbem ad prædicandum, & tunc pauci essent, & non sufficerent ad prædicandum vbique, sicut cum multi fuerunt, & ista multitudo facta est, quia post mortem H Christi longo tempore facta est prædicatio, & cõuersio Iudæorum manentibus ibi Apostolis, quod non fieret si statim post mortem Christi euerteretur Ierusalem, & recederent inde fideles.

Quinto fuit propter necessitatem profectus ecclesię. Christus enim dedit mandata solum generalia nõ statuens omnia, quæ necesse erant in ecclesia obseruari. Vnde necesse erat post mortem eius dari mãdata aliqua, & tolli dubia, quę orirentur circa obseruantias manentium sub fide Christi. Habebant autem potestatem ad hoc Apostoli, & prælati ecclesię, sicut dicitur Ioan. 20. Sicut me misit pater, ita ego mitto vos. Et quia ecclesię Dei nihil magis nocet, quã schismata, & hereses, debuit a principio tota ecclesia Christi I manere in aliquo vno loco, vel regione, vt ibi manentibus omnibus principibus ecclesię introducerentur ijdem mores ecclesię, & dubia, quę orirentur soluerentur de communi sententia, & sic tollerentur schismata in principio ecclesię, quòd optimè factũ est manentibus Apostolis omnibus in Iudęa longo tẽpore post mortem Christi, & crescente ibi ecclesia, & tollebantur dubia de communi sentẽtia Apostolorum, vt quando dubitatum fuit circa obseruationem legalium, scilicet an conuersi de gentilitate tenerentur ad legalia, & diffinitum est, ꝙ non Actu. 15. c, & sic circa quędam alia, quæ non potuissent conuenienter diffiniri, si statim post mortem Christi euerteretur Ierusalem, & dispergerentur Apostoli per diuersa loca, iõ K fuit conueniens, ꝙ non euerteretur statim, sed longo tempore post, & hoc Christus voluit, & expresse mãdauit, nam quando ascendit in cęlum præcepit eis, a Ierosolymis ne discederent, sed expectarent ꝓmissum patris Spiritum Sanctum, & dixit, accipietis virtutem Spiritus Sancti superuenientis in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem, & omni Iudęa, & Samaria, & vsque ad vltimum terrę: Actu. 1. c. & ita iussit manere prius ad testificandum in Ierusalem, & Iudęa, & Samaria, quę pertinent ad eandem prouinciam, quàm dispergerentur ad alias partes orbis. Ad testificandum autẽ in his tempore indiguit, ideo non debuit fieri euersio Ierusalem statim post mortem Christi, sed multo tẽpore post. Sexto fuit, quia nõ solum proderat hoc ad prædicationem, & cõuersionem, quæ fiebat in Iudęa, sed etiam ad prædicationẽ, quę facta est per alias partes orbis, prędicatio enim rei nouę non fit conueniẽter, nisi ad animum tranquillum, doctrina autẽ Christi erat multum noua, quia annũciabat ea, quę in alijs doctrinis non habebantur, vnde Paulum prędicãtem doctrinam Christi vocauerũt Philosophi Athenien. seminiuerbium. i. seminatorem verborum, & annunciatorem nouorum dęmoniorũ: Actu. 17. c. Sed quãdo fuit euersio Ierusalẽ, fuerunt grauissima bella pręcedentia ipsam, per quę non solum terra Iudęorum turbabatur, sed & multę alię partes orbis. Et ita difficile erat ire per varias regiones ad prędicãdum, & auditores non erant bene attenti ad hanc rem nouam, ideo quousque fieret aliquãta denunciatio verbi Dei per totum orbem, debuerunt bella quiescere. Et ita factum est, quia illis quadraginta annis, vel quasi, qui interciderunt inter passionem Christi, & euersionẽ Ierusalem, facta est prędicatio per totum orbem. Sic dicitur infra in litera. Et prędicabitur hoc euangeliũ regni per totum orbem, & tunc veniet consummatio, idest euersio Ierusalem. Et ita fuit conueniens nõ deleri Ierusalem statim post mortem Christi, sed expectari per quadraginta annos, vel plus.

Irrisio Philosophorum Athenien. in Paulum prædicantem.

Quare posuit Christus euentura omnia hæc ante euersionem Ierusalem, scilicet bella, fames, pestilentias, & non aliqua alia. Quæst. LI.

QVAERETVR quomodo posuit Christus euentura omnia hęc ante euersionem Ierusalem, s. bella, fames, pestilẽtias, terręmotus, & quare hęc omnia potius, quam aliqua alia. Dicendum, ꝙ Christus discipulis prędicere ea, quę ventura erant voluit, & quia secundum Dei prouidentiam ista accidere debebant, prędixit hęc. Et si aliqua alia accidere deberent, & nõ hęc, prædiceret illa, & non hęc.

Alia ratio est, quia Christus voluit prępnunciare mala omnia fere euentura esse post mortem suam in Iudęa ante destructionem Ierusalem, sed sub istis malis in generali includuntur omnia alia particularia mala, ideo ista generalia mala posuit. Alij dicunt, quòd ponuntur ista mala, quia se habent, quasi per consequentiam quandam pendentibus quibusdam ex alijs, nam volunt, quòd tellus ante finem mundi a sua virtute deficiet, & aer inęqualitatem pateretur, ex inęqualitate autem aeris sequitur pestilentia, ex defectu, vel infirmitate terrę sequitur terręmotus, & sterilitas, ex sterilitate fames, ex fame auaritia, ex auaritia bella, & seditiones. Sic dicit Origenes super Matthæ. scilicet. Sicut ęgrotant corpora ante mortem, sic necesse est ante corruptionem mundi, vt quasi languens terra frequentius terręmotibus cõquassetur, aer etiam vim mortiferam concipiens pestilens fiat, & vitalis virtus terrę deficiens suffocet fructus, cõsequens autem est, vt propter inopiam ciborum in auaritiam, & bella homines excitentur.

Quo pestilentię, terręmotus, fames, & bella causentur.

Aliam autem causam horum dat idem Origenes ibidem dicens: Adhuc profundiorem dabit aliquis causam eorum, quę ante finem mundi sunt euentura, sicut enim aduentus Christi in pluribus gentibus diuina virtute fecit pacem, sic consequens est, vt cum propter abundantiam iniquitatis refriguerit charitas multorũ, & ideo dereliquerit illos Deus, & Christus eius, iterũ fieri bella dũ prohibent a scĩtate operationes seminatrices bellorũ, sed & aduersarię virtutes, dũ non vetantur a sanctis, & a Christo absque ꝓhibitione operabuntur in cordibus hominum, vt excitent gentem

gentem aduersus gentẽ, & regnum aduersus regnũ. A Si autem, sicut quibusdam placet famés, & pestilentię ab Angelis Satanæ fiunt hæc, & tunc inualescent ab aduersis virtutibus, quando non fuerint sales terrę, & lux mundi, Christi discipuli destruẽtes, quę ex dęmonum malitia seminantur.

Sed dicendum, quòd istę adaptationes ex maiori parte non tenent, eo quòd supponunt ista euentura circa finem mundi, & tamen Christus non dixit pro hoc, sed pro malis, quæ euentura erat ante euersionem Ierusalem, vt supra ostensum est. Ideo dicendũ, quòd causa prænũciandi hæc fuit ea, quę supra habet.

Quare Christus non subticuit destructionem Ierusalem discipulis suis, & alia mala, quæ prænunciauit, sicut finem sæculi. Quæst. LII. B

QVAERETVR cum Christus discipulis quęrentibus de aduentu suo, quem illi putabãt esse ad regnandum temporaliter non responderit aperte, idest dicendo, quòd nunquam sic regnaturus erat, sed dixit, multi venient in nomine meo, & seducent multos. Et hoc, quia discipuli nondum erant capaces talium, vt dictum est supra, quare dixit eis destructionem Ierusalẽ, & mala, quæ præuenirẽt, quia eodem modo ista non possent tolerare, & ideo subticeri deberent.

Dicendum, quòd non fuit simile, nam Ierusalem C destruendam esse futurum erat, & melius erat discipulis scire, quam ignorare, nam sciendo poterant euitare quædam mala, quæ aliàs non possent vitare, & quòd deberet Christus non regnare temporaliter non erat huiusmodi, quia ex hoc, quòd tunc scirent nulla poterat eis sequi vtilitas. Poterat autem eis sequi damnum, quia ex hoc infirmarentur in cordibus suis, & forte deficerent a doctrina eius, vt dictum est supra, & ideo hoc pauco tempore, scilicet ab hoc die vsque ad Pentecostem occultandum eis erat.

Secundo, quia Ierusalem euerti, vel non euerti nõ pertinebat ad doctrinam Christi, ipsum vero non regnare temporaliter videbatur contrarium communi doctrinæ, qua tenebant Iudæi Messiam regnaturũ temporaliter, & ideo si diceret Ierusalem euer- D tendam non scandalizarentur. Dicendo autẽ, quòd non erat regnaturus temporaliter scandalizarentur, quia putarent eum nõ esse Messiam, aut falsa dicere, ideo ista non debuit nunc dici.

Tertio, quia Ierusalem euertendam esse non tollebat finem, quem discipuli intẽdebant, sed ꝙ Christus non regnaret tẽporaliter tollebat illum finem, nam intendebant, quòd Christus regnans temporaliter restitueret regnũ Israel, & reduceret omnes Iudęos in terram suam, & tunc discipuli dominarentur, quia sederent super duodecim sedes iudicantes Israel sicut Christus dixerat eis supra 19. c. Et hoc summe desiderabant. Si autem diceretur Christum non regnaturum temporaliter tollerentur omnia hæc, cum vero E dicitur, quòd Ierusalem euertenda erat, nihil horum tollitur, quia poterant discipuli regnare cum Christo ante hoc, & restitui regnum Israel, & his finitis euerteretur Ierusalem. Et sic nihil præiudicaret intẽtioni discipulorum. Maxime cum nõ diceret qua die euertenda erat, nam si diceret post mensem, aut annum delendam esse illam, videretur pręiudicare discipulis, quia nõ posset ita cito fieri, quòd restitueretur regnũ Israel, & regnaret Christus, & cum eo discipuli, vel parum valde regnarent, quòd inutile erat, ideo cum dixerit euertẽdam Ierusalem, & non signauerit tempus de propinquo quo istud fieret, non erat contra intentionem discipulorum. Et bene illud caperent, sed non caperent nunc, si eis dicerent, quòd nõ erat temporaliter regnaturus propter causas dictas.

Quid sibi voluit Christus, cum dixit audituri estis prælia &c. Quæst. LIII.

QVAERETVR quid voluit hic Christus dicere, cum ait audituri estis prælia, & opiniones præliorum. Aliqui exponunt vno modo, ꝙ discipuli audituri erant quędam pręlia, quæ eis videntibus fierent, & ibi audire prælia erat audire voces bellãtium, audituri quoque erant enarrationes quorundam bellorum, quæ non viderent, sed postquam gesta essent, audirent illa narrare, & ista non sunt bella, sed opiniones bellorũ, idest annũciationes rerum factarum, Sic dicit Origen. super Mat. Qui audit ipsas voces, quæ fiunt in prælijs, audit prælia, qui autem de prælijs longe gestis audit, opiniones, vel rumores audit præliorum.

Secundo potest accipi, quòd prælia sunt ea, quæ vere accidebant, opiniones præliorum erant bella, de quibus opinabantur homines, quòd fierent, & non fiebant, & est sensus, vos audieris de aliquibus prælijs, antequam eueniant, & illa euenient, & de alijs audietis, quòd euentura sunt, & non fient. Est autem iste conueniens sensus, quia Christus volebat inferre, videte ne turbemini, & tamen, ita turbatur homo, quando audit pericula verisimiliter futura, sicut cum audit vere futura, cum res, quando futura est, non sit nobis nota, & sic tam vera bella, quam opiniones bellorum poterant terrere discipulos, quod Christus nolebat, ideo conuenienter dixit, audituri estis prælia, & opiniones præliorum.

Tertio potest accipi, quòd bella vocentur ea, quæ vere bella sunt, scilicet hostium inter se, opiniones autem bellorum dicuntur ea, quæ sunt bellis similia, & non sunt bella, sicut tumultus ciuium inter se. Et est sensus, vos videbitis bella, & audietis, quæ erunt hostium, idest Iudæorum quorũdam ad hostes. Alia vero erunt inter ciues, sicut in Ierusalem fuerunt multę turbationes ciuium ad modum hostium, sed non erant bella, & vocantur opiniones bellorum, quia sicut opinio distat aliquo modo a veritate, & tamen videtur esse veritas, ita tumultus ciuium non sunt vere bella, sed magnam bellorũ similitudinem habent. Et iste sensus conueniens est, quia volebat Christus ne terrerentur discipuli, auditis his, & tamen ita terrerentur audiẽdo bella ciuilia, quæ vocantur opiniones bellorum, sicut audiendo fieri, vel futura esse bella hostilia, immo magis turbant quanto magis sunt intestina, & nulla pestis efficacior est ad nocendum, quam familiaris inimicus, ideo Christus dixit, audituri estis prelia, & preliorum opiniones.

Dicendum autem, quòd ista expositio est verior, quia Lucæ 21. c. vbi ponitur ista litera dicitur, cum audieritis prelia, & seditiones, nolite terreri, & tamen bella sunt hostium, seditiones ciuium. Sic dicit Grego. in homilia. Bella quippe ad hostes pertinent, seditiones ad ciues. Nicolaus vero exponit opiniones bellorum, idest signa, quæ apparebant de cœlo, & a quibusdam interpretabantur ad bonum ciuitatis Ierusalem, ab alijs vero ad malum, & inter alia fuit vnũ signum, quod Iosephus narrat, scilicet ꝙ sidus quoddam stetit simile gladio super ciuitatem, quam apparitionem quidam iudicabant in bonum, scilicet auxilium futurum sibi a Deo contra inimicos, alij dicebant significare vindictam Dei de peccatis habitantium in ciuitate, & ita erant variæ opiniones de pręlio. Sed dicendum, quòd ille non est conueniens sensus. Primo, quia dubitatio de tali signo non vocatur

Bella ac seditiones differunt.

Lib. 7. c. 12

Prodigiũ instar gladij.

tur

tur opinio bellorũ, quia opinio belli est an bellũ erit, vel non, illud vero erat an in bello eueniret bonum, vel malum. Secundo, quia talia signa non pertinent ad auditionem bellorum, sed ad aliud, scilicet ad terrores de cœlo, & signa magna. Lucas autem vtrunque posuit, quia loco huius, quod hic habetur, dixit: Cum audieritis prælia, & seditiones. Postea vero dixit, terrores de cœlo, & signa magna erunt. Et ideo opiniones præliorum non possunt accipi pro tali signo, sed pro seditionibus, sicut supra dictum est.

Quare Christus dixit videte ne turbemini.
Quæst. LIIII.

QVAERETVR quare Christus dixit videte ne turbemini. Dicendum, quòd Christus voluit per hoc auferre eis timorem istorum malorũ, scilicet licet videatis prælia hostilia, & domestica, non credatis, quòd statim Ierusalem euertenda est, poterant enim hoc verisimiliter cogitare, quia Christus dixerat eis euertendã Ierusalem, & hoc non videbatur futurum, nisi per bellum, ideo si nihil aliud adderetur, poterant putare, quando aliquod bellum insurgere viderent, quòd tunc euertẽda erat Ierusalem, & ideo admonet, quòd licet videant ista accidere nõ turbentur, ideſt non putent statim euertendam Ierusalẽ. Causa huius est, quia volebat Christus, quòd manerent discipuli, & cęteri fideles in Iudæa longo tempore post mortẽ suam propter multas causas, quæ dictę sunt supra, & tamen si non admonerentur de his, putarent quòd quocunque bello imminente statim euertenda esset Ierusalem, ideo dixit eis, videte ne turbemini. Sic dicit Raba. admonentur Apostoli, ne his aduenientibus terreantur, vt Ierosolymam, Iudæamque deserant, quia non statim, finis, sed in 40. annum desolatio prouincię, vltimumque templi, & vrbis sequetur excidium. Et idem dicit Beda.

Causę assignatio.

Quare dicitur, oportet enim hæc fieri.
Quæst. LV.

QVAERETVR quare dicitur, oportet enim hæc fieri. Dicendum, q̃ hic importatur necessitas quędam euentus istarum rerum. Et est sensus, quando discipuli audierunt a Christo Ierusalem euertendam esse putauerunt, quòd hoc futurum esset post longum tempus, & quòd credebant prius regnaturum esse temporaliter Messiam, & restituendum regnum Israel, si autem viderent insurgere aliquod bellum graue, putarent statim Ierusalem euertẽdam, & ira Deum mutasse propositum, & quòd acciderit citius euerti illam, quam Christus putauerit, quando eis illud prædicebat, ideo ait non credatis, quòd ista eueniant a casu, & per hæc accèleretur euersio Ierusalem, sed determinatum est tempus euersionis apud Deum, & nõ ꝓuenitur, neque acceleratur per ista bella, quia non eueniunt, quasi a casu, & sine ordine, sed omnia secundum sua tempora ordinata sunt, & non impediuntur quædam per alia, sed singula suis temporibus ordinata proueniunt.

Sed obijcietur quomodo dicitur, oportet hæc fieri, quia importatur necessitas, si autem necesse erat ista bella euenire, non peccabant inferentes bella, qa peccatum non est necessarium, sed voluntarium.

Dicendum, quòd verum est, quòd bella voluntarie exercentur inquantum in potestate bellãtium est mouere partes organicas, & hoc sufficit ad esse actũ non violentum, vt dicitur. 3. Ethico. c. 1. de proijciente merces in mare propter periculum naufragij, vel submersionis. Et dicitur oportet quantum ad diuinam præscientiam, scilicet licet absolute non erat necesse esse bella, cum illa prouenianta causa voluntaria, tamen quia aliqua ventura sunt, & præscitum est a Deo illa ventura, inquantum præscita sunt, necessaria sunt, & ista est necessitas in sensu composito, quia in sensu diuiso non est verum.

Secundo potest accipi necessitas ex parte rerum, sed, quòd sit conditionata, scilicet non erat necesse simpliciter bella euenire, & tamen ad hoc, quòd Ierusalem euerteretur, necesse erat præcedere bella, quia non eueniret tantum malum sine aliqua causa præcedente. Vel potest accipi ista necessitas conditionata ex parte diuinæ ordinationis, vel prouidentiæ, scilicet non erat necesse euenire ista bella simpliciter, neque etiam euerti Ierusalem, sed quia Deus ordinauit, quòd nunquam fieret euersio Ierusalem, nisi præcedentibus bellis, & opinionibus bellorum, necesse erat ista primum venire, & istum modum tenet Lucas, quia non dixit, oportet hæc fieri, sed oportet primũ fieri, ideſt ante euersionem Ierusalem.

Quare Christus dixit. Sed nondum statim finis.
Quæst. LVI.

QVAERETVR quare dixit: Sed nondum statim finis. Dicendum, quòd de fine loquitur, qui est finis malorũ, ideſt terminus malorum Ierusalem, & non de fine sęculi, sicut dictum est supra, & dicitur, quòd licet ista mala eueniant, non est statim euersio Ierusalem, quæ est finis. ideſt consummatio malorum illius. Et recte dicitur nondum statim finis. q.d. quia ista eueniunt finis est aliquãdo Ierusalem, immo ista signant eam euertendam, quia dicitur in litera: Hæc omnia initia sunt dolorum, sed non statim, quia non statim post ista bella, & præliorum opiniones futura erat euersio, sed differretur satis longo tempore. Et hoc, quia ista statim post mortem Christi acciderũt, vt dicetur infra, & tamen euersio Ierusalem dilata fuit vsq; ad annos quadragintaduos, vel quasi post mortem Christi, vt dicit Rabanus, & Beda, & colligitur ex omnibus historijs, quæ annotationes temporum faciunt. Et ad probandum, quòd non esset statim finis, adiungit, quòd surgeret regnum contra regnum, & gens contra gentem, & esset fames, & pestilentiæ, & adhuc ista non erant finis, sed initia dolorum, vt dicitur in litera. Ergo non erat statim finis post præcedentia, sed multo tempore post.

Sed dicendum, quòd non refertur ad auditionem bellorum, sed ad euentum ipsorum, nam dicitur: Audituri estis prælia, & præliorum opiniones. Hoc autem erat audire, quasi de futuro euentura, sicut ante euentum bellorum solet esse rumor quidam de illis propter præparationes, vel occasiones quasdam, quas videret homines præcedere. Et non est sensus, quòd post istam auditionem non esset statim finis, sed ꝓ postquam euenirent bella, & seditiones, siue opiniones bellorum, quæ prius audiebantur, adhuc non est finis, quia dicitur: Oportet primum hæc fieri, i. hæc, quæ audiuntur prius accidere, quam sit finis. Sed dicetur, quare dicitur, sed nondum statim finis. Dicendũ, ꝙ ad expositionem præcedentiũ, dixerat enim Christus, audituri estis bella videte ne turbemini. q.d. non putetis instare euersionem Ierusalem, non enim statim post ista est, ideo etiã si videatis ista accidere, potestis manere longo tempore in Iudæa, quia non est euersio statim post hæc.

Quid

Quid est, quod dicitur: Surget gens in gentem, & regnum in regnum. *Quæst. LVII.*

QVAERETVR quid est, quod dicitur: Surget gẽs in gentem, & regnum in regnum. Et quare hoc dicitur.

Dicendum, quòd aliqui volunt esse regna gentilium, quę inter se confligerent, & tunc sicut vnum regnum aduersus alterum surgeret, ita & gẽs aduersus gentem, sed gens aliquid plus nominat, quam regnũ cum sępe eiusdem gentis multa regna sunt, sicut Germanos, siue Alemanos vnam gentem dicimus, & cõtinentẽ in pluribus regnis, & dominiis: Hispanos quoque dicimus vnam gentem, sed multa regna habent. Existentibus autem bellis grauissimis non solum contingeret vnum regnum pugnare aduersus alterum, sed etiam integram gentem insurgere, vt contra aliam pugnaret. Et hæc bella audituri erant discipuli, & opiniones bellorum. Ista sententia videtur satis consonare litteræ inquantum dicitur. audituri estis prę-lia, & opiniones prę-liorum, quasi dicat non videbitis ista prę-lia, sed audietis, si tamen ista prę-lia fierent in Ierusalem, & Iudæa, viderent discipuli aliquid illorum, cum ibi existerent, ergo satis intelligi potest, quòd ista prælia erant exterarum gentium.

Sed tunc dicetur, quid attineret ad signa euersionis Ierusalem si ista essent bella exterorum cum magis ostenderent calamitates futuras illarum gẽtium, quam Ierusalem, aut Iudæorum, & tamen Christus posuit ista hic, vt quędam signa.

Dici potest, quòd satis faciebant ista ad propositũ, vno modo, scilicet quòd cum in alijs gentibus apparerent ista bella grauiora, quam esse consueuerat, signum erat, quòd etiam in Ierusalem bella sequerentur per quę periret gens Iudæorum.

Secundo, quia putabant discipuli, quòd statim post euersionem Ierusalem destrueretur totus mundus, & esset consummatio sęculi, vt ostensum est supra, sed destructionẽ aliarum gentium, sicut & euersionem Ierusalem non putabant fieri, nisi per bella. Cum igitur inciperent bella in alijs partibus orbis, per quæ credi poterant delendę illę partes putari poterat statim surrectura alia in Ierusalem, per quæ euerteretur ciuitas, & ideo cum audirent alibi fieri bella, vellent fugere de Ierusalem ne subito orientibus bellis Ierusalem prę-occuparentur, & fugere non possunt. Alij intelligunt de Iudęis, & Romanis. Sic dicit Chrysostomus super Mat. scilicet Hic autem de prælijs loquitur, quæ in Ierusalem erant futura cum dicit audituri estis prælia, & idem vult Rabanus. dicit, scilicet surget gens in gentem, constat hoc ante acerbissimos dolores, quibus omnis prouincia vastata est ad literam contigisse. Teoph. autem apertius hoc dicit, scilicet surget gens contra gentem, ideſt Romani contra Iudæos, quod Iosephus narrat ante destructionem Ierusalem factum, cum enim gens Iudæorum tributum non redderent, Romani venerunt turbati &c. Sed dicendum, quòd ista sententia, licet communior sit, tamen non multum videtur concordare litteræ Christi. Primo, quia ipse vult, quòd cum ista euenirent nondum est finis statim, sed initium doloris, vt dicitur in litera, & tamen, quando gens Iudæorum rebellauit Romanis nolẽdo reddere tributum Floro præsidi Romanorũ in Iudæa propter aspera, quę ille gerebat contra Iudæos, non erat principium malorum, quia ante hoc multa mala post mortem Christi illis euenerant, vt colligitur per Iosephum li. de Bello Iudaico, & li. antiqui. 18. & 19. & 20. & ex secundo li. Egesippi, qui eadem narrat, quæ Ios. & ita post illam Romanorum, & Iudæorum consurrectionem non fuit, nisi continuum bellum vsque ad extremũ ciuitatis excidium. Secundo, quia Christus dixit ista euentura, & tamen, quòd non turbarentur discipuli, ideſt quòd propter illa non recederent de Iudæa, & Ierusalem, vt dictum est supra, sed manerent ibi exercentes prædicationem quousque roboraretur, & multiplicaretur numerus credentium, & tamen, quando bellum cępit ex rebellione Iudæorum ad Romanos iussit sunt discipuli fugere, scilicet tunc, qui in Iudæa sunt, fugiant in montes. Et fuit hoc, quando viderent circundari Ierusalem ab exercitu, vt dicitur Lu. 21. c. ergo inter ista bella, in quibus consurgeret gens in gentem, & regnum in regnum, & rebellionum Iudæorum contra Romanos, magna tempora, ideſt aliquot anni interciderunt.

Si tamen quis teneat istam expositionem dicet, q̃ surgeret regnum in regnum, ideſt regnum Romanorum contra regnum Iudæorum, licet neutrum regnum esset proprie: Romani enim regnum non habebant, quia non habebant regnum, sed erat libera ciuitas, & alio principatu liberiori regebantur, Iudæi autem regnum non erant, quia regem nõ habebant, sicut ipsi dixerunt nõ habemus regem, nisi Cęsarem Io. 19. sed potest vocari regnum quilibet summus principatus alicuius gentis, eo quòd in gente illa, in qua est potestas regnatiua, licet multi alij principatus sint, omnes sunt sub principatu regnatiuo, qui ibi summus est, & ideo in qualibet gente principatus summus potest vocari regnũ ꝓ quandam adaptationem. Dicitur autem gens contra gentem surgere, & hoc proprie, quia alia erat gens Iudæorum alia gens Romanorum. Alij autẽ dicunt, quòd surgeret gens contra gentem, & regnum contra regnum, fuit totũ in terra Iudæorum, & ideo fuit eis conuenienter signum mali futuri. Et dicitur gens contra gentem, quando populi aliqui, vel prouinciæ paruæ contra alias surgebant, sicut quando pugnauerunt Samaritani, & Galilęi, qui erant in terra Iudæorum, & tamen Samaritani non essent de gente hebrę-orum, vt colligitur. 4. Regum. 17. c. Galilæi autem Iudæi erant. Et de hoc bello dicetur magis infra, surgebat autem regnum contra regnum, quando quidam reguli Iudæorum, qui melius Tetrachę vocabantur, inter se pugnabant, sicut quando erat aliquod bellum Herodis, & Philippi, qui ambo Tetrachę erant, sed verius fuit bellum Herodis regis, & Arethę regis Arabię, & ambo erãt reges, fuitque bellum in terra Iudeorum, vt scribit Ios. li. 18. antiqui. Est autem iste sensus conueniens, quia ista bella, & insurrectiones fuerunt parum post mortem Christi, vt ostendetur infra, & tamen post mortem Christi vsque ad excidium Ierusalem fuerũt anni quadraginta, aut parum minus, ideo de illis intelligitur melius, quam de rebellione Iudęorum in Romanos. Dicendum autem, quòd quelibet harum positionum potest aliquo modo suscipi, sed prima, & tertia sunt verisimiliores, licet prima magis consentit litterę inquantum dicit gentem contra gẽtem, & regnum contra regnum, quod nominata proprie inuenitur in Iudæa. Tertia magis videtur conuenire sententiæ, eo quod discipuli magis turbarentur propter bella, quę viderent accidere in Iudęa, quam in gentibus extraneis.

Ad quid Christus dixit surget gens in gentem, & regnum in regnum. *Quæst. LVIII.*

QVAERETVR ad quid dixit Christus surget gẽs in gentem, & regnũ in regnũ. Dicendũ, ꝙ dicitur ad expositionẽ præcedentiũ. nã dictũ fuerat. audituri estis prælia, & opiniones prę-liorũ: nescirẽt aũt

disci-

discipuli, quæ essent ista prælia, aut qualia dr̃, ꝙ surgeret gens contra gentem, & regnū ꝯ regnum, & hoc modo prælia fierent. Secundo pōt dici, ꝙ positū est significandum magnitudinem rerum. Nam cum dictum erat audituri estis prælia &c. putarent forte discipuli aliquid paruum esse, iō dixit, ꝙ surgeret gēs in gentē, & regnū ꝯ regnum, hoc.n.nō poterat esse, nisi magnū, & cōuenit hoc primę positioni prędictę. Tertio pōt dici, ꝙ dictum est ad oñendū, in quibus essent bella ista. Nam cū dictum est, audituri estis prælia nō dictū est vbi vel quorū essent ista prælia, & forte putaretur, ꝙ solum essent Iudæorum, iō dr̃, ꝙ non solum ipsorum, sed ēt aliorum multorum, ꝙ surgeret gens ꝯ gentem, & regnum ꝯ regnum.

Quæ prælia, ac seditiones fuerunt istæ, quæ Christus prædixit.
Quæst. LIX.

QVAERITVR autem, quæ prælia fuerunt ista, & seditiones. Dicendum, quòd sicut dictum est supra, quidam dicunt ista bella esse Romanorum contra Iudæos. Alij dicunt bella aliarum gentium. Alij vero dicūt esse bella gesta in terra Iudęę ante inchoatum bellū Iudęorum, & Romanorum. Accipiendo primo modo planum est esse bella illa, quæ facta sunt per exercitum Romanorum contra Iudæos anno duodecimo Neronis, & continuata sunt per Vespesianum, & Titum vsque ad deletionem Ierusalem, de quibus non est hic dicendum, quia latissime describit illa Iosephus in libris de Bello Iudaico, & Egesipus in quatuor libris eiusdem historię. Et non sunt ista bella, & opiniones præliorum, de quibus hic Christus dixit, vt dictum est supra. Accipiendo secundo modo prout sunt bella omnium gentium, quæ fuerūt inter Christi passionem, & euersionem Ierusalem, non est propositi nostri narrare in præsenti exterorum bella, quia ista minus mouerent discipulos Christi existentes in Iudæa. Accipiendo tertio modo, quia leuius est illa narrare tangendo, & etiam verisimilius erat discipulos Christi ista formidare dicemus aliquid leuiter de his. Ante Christi mortem immo circa eius nativitatem aliqua incentiua fuerunt belli Iudæorum contra Romanos. Nam cum Christus natus est exijt edictū a Cęsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis Lu.2.c. Quæ descriptio primo facta est a Cyrino præside Syrię. Tunc autem aliqui Iudæorum resistebant non fieri debere descriptionem, quoniam dicebant esse hoc veram seruitutem, quorum princeps, & admonitor erat Iudas Galilæus, multitudo autem prona erat Romanis resistere, vt professio nō fieret, & appreciatio facultatum, sed Eleazaro summo sacerdote suadēte tandem multitudo consensit fieri descriptionem, sed Iudas cum quibusdam resistit, quos Iosephus vocat de quarta prophetia apud Iudæos. Et hi cum non paterētur fieri professionem, dissipati sunt, & Iudas Galilæus auctor huius prędictionis perijt, vt dicitur Actu.5.c. & Iose.de hoc li.18. antiqui. fuit aūt ista rebellio, & deletio Iudæ Galilæi anno.43. imperij Octauiani, qui fuit secundus annus vitæ Christi, vt ait Eusebius in lib. Chronicorum. Deinde sub Tyberio Imperatore Pilato gubernante Iudæam, cum iam Christus plusquam.25. annorum esset conatus est Pilatus ꝯ consuetudinem agere Iudæorum, vt militaria signa in Ierusalē introduceret, in quibus imagines Cęsaris erant, hoc aūt nefandum apud Iudæos censebatur. Nam in cęteris Iudæę locis fieri non prohibebant, in Ierusalem vero, quia tēplū domini erat, nulla ratione patiebātur imagines introduci, ne simulachra colere viderent, aut per hoc diuini cultus maiestas offenderet: Pilatus aūt per noctem signa illa introduxerat, quæ ꝑ triduū nescientibus Iudæis mansērūt, quo cognito dolentes nimiū descēderūt ad Pilatum in Cæsareā, vt imagines de vrbe excludi iuberet, cum aūt Pilatus auditurus Iudęos pro tribunali sederet, milites absconditos habuit, quibus signo dato prodierūt, & circundantibus eis Iudæos cępit Pilatus comminari, nisi statuas in vrbe manere permitterent, illi vero deiectis capitibus simul velut ex communi deliberatione iugulos obtulerunt asserentes se potius mortem, aut quęuis subituros picula, q̃ contra leges paternas statuas in vrbe permitterent: Pilatus vero Iudęorū constantiam circa religionem admiratus statuas, & signa vrbe educi iubet, atque in Cæsaream deducuntur. De hoc Iosephus lib.18. antiqui. & lib. de bello Iudaico. Sed Eusebius libro Chronicorum dicit factum esse hoc eo anno, quo Christus passus est, inquiens eodem anno Pilatus præses prouincię secreto noctis imagines Cæsaris in templo statuit. Hæc prima seditionis, & turbarum Iudęis causa extitit. Cum vero precibus Iudæorum Pilatus de vrbe statuas eduxisset, de Corbona, in qua sacer thesaurus reconditur, accepit pecunias, vt aquęductū in vrbe de torrente duorum millium pedum ꝑ spatio faceret, quod Iudæi ęgre ferebant, conueniens autem multitudo ad operantes acclamabat opus debere interdici, & insuper ꝓtumelias adijciebant: Pilatus iussit adesse milites, & ꝑ clamantem multitudinē nō gladijs, sed baculis vti, vt sic eos ab impedimento operātium deterrerent, ꝯ quos cum Iudæi maledicta proferrent, milites vltra, quam imperatum exiiterat exercentes multos occiderunt, alios saucios compulerūt in fugam. Et hoc eodem anno, quo Christus passus est, accidit iuxta assignationem Eusebij. Et de hoc Iosephus libro 18. Antiqui. & Libro de bello Iudaico. Sed verum est, ꝙ duobus annis post Christi mortem fuit. Nā Christus mortuus est anno 18. Tyberijs Cęsaris: prædicta autem acciderunt anno 20. Tyberij, vt Eusebius dicit. Et in hoc ait, ꝙ Pilatus dedit semina secundę seditionis. Hæc enim sunt, quæ vocant̃ nunc opiniones præliorum, quia non erant prędicta hostilia, sed inter ciues, & rectores ortus tumultus, & quando Iudæi prædicta videbant, deteriora ex his secutura iudicabant, ideo discipuli Christi, quibus prænunciata erat euersio Ierusalem, formidarent statim ex his secutura vrbis euersionē, nisi Christus eas admonuisset. Anno tertio post Christi mortem. i. anno 21. Tyberij Cęsaris Seianus præfectus eius, qui apud ipsum plurimum poterat, vehementer apud Tyberium instabat, vt totam gentem Iudęorum deleret, sed Deus tunc misertus est, vt in alia tempora iustiorem vindictam seruaret, de quo Philo Iudęus lib.2.& Euse.lib. Chronicorum, sed cū Synagoga iā cū suis cęremonijs perinicorum esset, quantum acciderat Iudæis aduersitatis cautura esset, quantum acciderat Iudæis aduersitatis cautus fauoris cumulus Christi Ecclesiam sequebatur. Nam anno 23. Tyberij. i. anno 5. post Christi mortem cum Agrippa Iudæus cum Tyberio de cōuersatione Christianorū loqueretur, retulit Tyberius ad senatū, vt Christus inter Deos a Romanis, & toto orbe susciperetur, quod senatui non placuit, quia prius ad eum delatū non fuerat, vnde iussit Christianos de vrbe expelli: Tyberius è cōtra indignatus omnibus Christianorum accusatoribus mortem comminatus est, qua ex re multos senatorum, & equitum Romanorum interfecit, vt ait Eus. lib. Chronicorum.

Accidit quasi eo tempore, quæ de Caphedone Samaritano narrantur, qui se Messiam, aut propheta mentitus ascendit in montem Garizim, de quo Ios. li.18. Antiqui. sed de hoc postea dicetur.

Anno primo Caij Caligulę, qui Tyberio successit, idest

idest anno 6. post mortem Christi multę turbationes in Iudæis habitantibus Alexandriæ erant. Nam præfectus Romanus Rector prouincię suadente populo Alexandrino eos valde affligebat, ita vt in eorum Synagogis, aras & idola constitueret, & sacrificia faceret, pro quo Iudæi oratores suos Romam transmittunt, quibus pręfuit Philo Iudæus tempore suo inclytus, & in prophetia eruditus, qui librum sapientię scripsisse dicitur. Hic cum causam Iudæorum oraret a Caio repulsus est, eique nimium indignatus aliquid mali illaturus videbatur. De quo Ios. lib.18. antiqui, & Euse. lio. Chronicorum. Ante hoc tempus dum adhuc Tyberius viueret bellum fuit inter Herodem regem, qui Ioan. Bap. occiderat. Et Aretham regem Arabię, in quo bello exercitus Herodis perijt, & omnium Iudæorū sententijs erat, ideo hoc accidisse, quia Herodes venerabilem virum sanctum, & Innocentem occiderat, de quo Ios. li.18. antiqui.

Anno tertio Caij Cæsaris, idest anno octauo post mortem Christi Pilatus, qui Christū morti adiudicauerat cum in multas calamitates incidisset propria manu se interfecit, vt ait Eus. li. Chronicorum. Eodē anno Caius Petronium perfectum in Syriam mittens iussit, vt in templo Ierusalem statuam eius sub nomine Iouis maximi poneret, in toto enim orbe Romano in Synagogis Iudæorū aræ, & statuæ, & imagines Cæsaris consecratæ sunt, vt Philo, & Iosephus scribunt, & testatur Euse. sed circa Ierusalem aliter se tes habuit. Cum enim multitudo sciret hoc esse propositum Petronij, vt Caij iussa pararet, accurrit ad eum, & multis falsis precibus tandem impetrauit, vt ad Cæsarem super hac re scriberetur, Iudæos quidem Cæsari velle obedire, sed potius se mortem, & omnia mala subituros, quam in templo statua locaretur, & donec Cæsar rescriberet supersedendum esse, cum vero ad Caium res deducta est, grauiter accepit, sed scripsit si statua quidem erecta est maneat, si vero nōdum nihil innouandum esse. Sed postea Caius, qui malignus erat ab hac sententia permutatus scripsit acerba se in Petronium exerciturum, quæ posteris exemplum præstaret, quia illico mādata non egerat, sed Deo prouidente, quem Petronius in hoc honorauerat, prius nuncium de morte Caij, quam prædictam literā accepit. De his Iosephus lib.18. antiqui.

Anno secūdo Claudij, qui successit Caio, idest anno post mortem Christi decimo, vel vndecimo Petrus Apostolus, qui Antiochię præfuerat Romam transiuit, & ibi sedes Apostolica esse cępit, & ex tunc fuit illa maxima ecclesiarum, sedit autem Petrus Romæ in Episcopatu ānis.25. vt ait Eusebius.li.Chronicorum. Quarto anno Claudij expleta est prophetia Agabi, qui dixerat famem futuram Act. 11.c. & fuit hoc anno vndecimo, vel duodecimo post mortem Christi, vt ait Eusebius vbi supra.

Circa principium regni Claudij Iudæi Alexādrini aduersus Gentiles eiusdem vrbis seditionem habuerunt, assumpserant quippe audaciam Iudæi ex morte Caij, vt iam non cogerentur contra legem paternam imagines Cæsaris, & aras in Synagogis habere, super quo Claudius, qui natura benignus erat rescripsit nō debere super hoc inquietari Iudæos non solum Alexandrinos, sed etiam omnes Iudæos per totum orbē cōstitutos permitti debere, vt libere suis legibus vtātur, & nullam eis inferri molestiam. De quo Ios. li.19. Antiqui. Sub Claudio missus est in Iudæa præses nomine Fadus, hic prouinciam illam, quæ tunc a latronibus vastabatur, eripuit Ptolemęo, qui latronum princeps erat occiso. De quo Ios. Antiqui. li.20.

Eo tempore dum Fadus Iudæam regeret, accidit quod de Theoda scribitur, de quo infra dicetur, de quo Ios. 20. Antiqui. Anno autem Claudij septimo, idest anno quintodecimo post mortem Christi magna clades Iudæis in templo Ierusalem inflicta est, nā triginta millia perierunt, erat enim Cumanus præses, & cum esset festum azymorum conueniente tota multitudine Iudæorum in templo, ne qua turbatio sequeretur milites Romani astare solebant, tūc quarto azymorum die miles quidam toti populo nudata posteriora ostendit, & turpe aliquid iuxta consequētiam habitus dixit, siue vt alibi Iosephus scribit genitalia ostendit, pro quo tota multitudo nimis offensa putans ex hoc Deum contemni Cumanum prędictum obiurgabant, cumque neque ille clamorem populi placare posset, milites ad Antoniam (sic enim turris illa vocabatur) congregari fecit timens populi seditionem, quod multitudo cernens, quasi in eam milites venturi essent, fuga sumpta per angustas portas se conculcabant, ita vt quibusdam super alios ruentibus triginta milia perierunt, & sic versa est eorum solennitas in luctum. De hoc Iose.lib.20. Antiqui, & libro De Bello Iudaico, & Euse.lib. Chronicorum, factum est autem hoc in ea festiuitate qua ipsi Christum occiderant. Lib. 2. de Bello. c.5. & lib. 20. Antiq. ca. 10.

Hoc tempore in Iudæa Samaritanorum, & Galilæorum bellum extitit. Nam cum Galilæi venturi in Ierusalem per Samariam inter faciebant, ibi orta contentione Samaritani multos Galilæorum occiderūt, qui apud Cumanum præsidem conquesti sunt, ille vero a Samaritanis acceptis pecunijs noxios non puniuit: Galilæi autem multos Iudæorum ad arma concitauerunt quibus prærat Eleazarus, qui multis annis latrocinia faciebat in montibus, & vicos aliquos Samaritanorum incendentes cuncta diripuerunt, contra quos processit Cumanus, fugientibus ergo multis eorum ad montes Iudæa latronibus plena esse cępit. De hoc Iosephus li.20. antiqui, & li. de Bello Iudaico. Anno vndecimo Claudij, idest post mortem Christi anno decimonono missus est Felix præfectus in Iudæa, sequenti anno accidit purificatio Pauli, & comprehensio eius a Iudæis cum eum traxerunt extra templum volentes occidere obijcientes, quòd Gentiles induxisset in templum, & cum vellent eum occidere accurrit tribunus militum, & liberauit eum de manibus Iudæorum Actu.21. & acciderūt omnia, quæ habentur in.c.21. vsque ad.26. & tunc ad Felicem deductus est in Cęsaream, & coram eo Iudæis accusantibus respondit Paulus Actu.24. & tamen ex litera ipsa colligitur nō fuisse hoc anno decimo, aut vndecimo Claudij, sed tertiodecimo, vel quartodecimo, quia Act. 24.c. respondens Paulus coram Felice, ait, ex multis annis sciens te iudicem huic genti bono animo pro me satisfaciam. De hoc Eusebius vbi supra. Sub Felice præside Iudęę tempore Claudij multi pseudo prophetę surrexerūt, & vir Aegyptius, qui deduxit secum quatuor millia virorum, de quo postea dicetur. De hoc Eusebius, & Iosephus. Erant autem eo tempore in Iudęa multi latrones in montibus principem habentes Eleazarum, quorum multos, vt prouinciam vastantes per dies singulos solicitudine sua Felix accipiebat, & morti tradebat, tandem, & Eleazarum principem eorum dolo cepit promittens ei, quòd nihil mali inferret, illeque eum Romam ad Cæsarem vinctum misit, de quo Iosephus li.20. Antiqui.

Erat, & hoc tempore inter Iudæos pontifex nomine Ionathas, qui sępe Felicem præsidem admonebat ad Iudæorum gentem mansuete se habere, quod cum moleste ille ferret, cępit Ionatham odiosum habere, quod eum crebro a proposito maiorum faciendorum arceret. Vnde, & in mortem eius cogitans

tatus cuidam nomine Doras viro diuiti, & amico Io- F
nathæ multarum pecuniarum promissione suasit, vt
Ionatham superinducendo latrones occideret, illi
vero velut adoraturi in templum ascenderunt sub
vestibus gladios occultantes, & accedentes ad Iona-
tham eum occiderunt, & cum mors ista inulta re-
mansisset, latrones cum multa fiducia in templum
ascendebant, & gladios habentes absconsos, quos
volebant occidebant, non solum in ciuitate, sed & in
templo. Nā vbiq; cædes sępe agere præsumpserunt
nihil se impietatis agere ęstimantes, quam calamita-
tem deplorat valde Iosephus, dicens. Ob quam cau-
sam arbitror etiam Deum aduersatum nostram vr-
bem, & templum velut nequaq̃ suo habitaculo mū G
dum tradidisse Romanis, & vt purgatio fieret ciuita-
tis, ignem, & seruitium intulisse, dum vellet nos cum
vxoribus atque filijs crebris castigare calamitatibus.
De his Ios. li. 20. antiqui. & lib. de Bello Iudaico.

Anno primo Neronis, idest anno vigesimotertio,
aut. 24. post mortem Christi in Cæsarea terrę Philisti-
norum, quæ turris Stratonis prius dicebatur, Iudęo-
rum, & Gentilium magna contentio orta est, in qua
multi Iudæorum occisi sunt, & plurimorum diuitię
raptę sunt, quam tandem seditionem Felix præses
placauit, cuius quidem seditionis origo extitit, quòd
Iudæi non patiebantur Gentiles habere statuas in
eadem vrbe, dicentes ad se pertinere, quia Herodes, H
qui Iudæus erat, eam muniuerat vocans eam Cęsa-
reā in honorem Cæsaris, Gentiles vero suam esse di-
cebant, eo quòd ciuitas illa prius condita fuerat, &
turris Stratonis dicebatur. De hoc Iosephus li. 20. an-
tiqui. & lib. de Bello Iudaico.

Anno secundo Neronis, idest anno. 25. post mor-
tem Christi Festus missus est præses in Iudæam reuo-
cato Felice, & cum Felix Paulum vinctum dimisisset
successor eius Festus voluit causam Pauli audire, &
tunc præsente Agrippa rege, & Berenice auditus est
cum Iudæis, vt patet Actu. 25. Et hoc anno Paulus
missus est vinctus Romam, quia Cæsarem appella-
uit. De hoc Euse. lib. Chron. corū. & hoc anno com- I
pleta est historia libri Actuum Apostolorum, qui cō-
tinet historiam vigintiquinque annorū, idest a mor-
te Christi, & ascensione vsque ad annum secundum
Neronis, quo Paulus Romam vinctus deductus est.

Eo tempore multitudo latronū in Iudæa erat, qui
sicarij dicebantur, quia gladiolos illos occultos
habebant, & potissime in festiuitatibus ascendentes
in templum plurimos latenter occidebant, & inter-
dū irruptione facta vicos vastabant, & cuncta diripien
tes incędebant, tunc etiā pseudo prophetæ apparue-
runt seducentes multos Iudæorū, quos Festus missо
exercitu interfecit, vt ait Iosephus lib. 20. Antiqui. &
lib. de bello Iudaico.

Anno septimo Neronis, idest anno tricesimo post
mortem Christi Iacobus Alphęi Apostolus, qui fra-
ter Domini dicitur, Hierosolymis a Iudæis lapidatus
est, cuius modus fuit. ipso enim anno Festus præses
mortuꝰ est, qui Iudæos in pace regebat, cui a Romanis
successor missus est Albinus, dum autem ille in itine-
re esset, nemo regebat prouinciam, interim Annas
pontifex, quem Ios. Anauum vocat malorum pa-
trandorum tempus adeptus Iacobum fratrem Do-
mini, qui iustus vocabatur, lapidari iussit, is enim ab
Apostolis primus Ierusalē episcopus institutus fuerat
cui successit Simon Chananæus, qui Simon Zelotes
dicitur, & fuit secundus episcopus Ierusalem. De his
Iosephus lib. 20. Antiq. & Eusebius li. Chronicorum.

Mortuo Festo successit ei Albinus vir pessimus,
cuius erat intentio per omnia facinora substantias
Iudæorum diripere, sed hic pauco tempore mansit,
scilicet ab anno Neronis. 7. vsque ad decimū, huius
autem successor Florus extitit famosæ nequitię vir,
cuius tyrannidem cum Iudæi experti essent, lauda-
bant Albinum, ita vt eis non mala irrogasse, sed bene-
ficium præstitisse videretur. Huius administrationis
anno secundo, qui fuit duodecimus annus Neronis
bellum Iudæorum, & Romanorum ortum est, vt di-
cit Iosephus in fine libri 20. Antiquit. Nam Florus Iu
dæos ob tyrannidis intolerantiam ad rebellandum
compulit, de cęteris autem, quæ ad bellum illud per-
tinent aliquid postea dicetur, hęc autem sunt, quę
præcesserunt. Nam post mortem Christi nullo tem-
pore Iudæi, quieti fuerunt, quin bella, aut seditiones,
aut latrocinia inter eos essent.

Quid erant pestileutiæ hæ quas Christus prædixit, & vbi.
Quæst. LX.

QVAERETVR de istis pestilentijs, quas Chri-
stus prædixit, quid erant, vel vbi.

Dicendum, quòd pestilentiam vocare
solemus morbum epidimię, eo quòd subi-
to omnia depascitur, & sit difficile ei remedium adhi-
bere, hunc autem morbum Deus prænunciat, quia est
velut quidam gladius, aut mors a foris illata, & non
est computandus inter alios morbos, quia alij paucos,
& tarde interimant.

Est autem dicendum, quòd pestes istę non fuerunt
generales, sed per loca, vt in litera dicitur. Et fuerunt
non solum in terra Iudæorum, sed etiam in terra Gē-
tilium, & ex his mala futura arguebantur. Fiunt autē
pestes ex aeris quodam nocumento, & licet naturali-
ter ista euenire possint, tamen Deus pestes immittit,
sicut alias plagas de cœlo.

Erant autem quædam pestes rariores, & ideo ad-
miratio magna de eis erat, quando veniebant, & po-
terant in signum malorum futurorum dari, sed iam
ita vehementer, & assidue nos vrgent, quòd non, tan-
quam aliquid rarum, aut contra naturam, sed acci-
dens secundum naturam, & de communi cursu, aut
ordinarias eas iudicemus.

Sed dicetur ad quid dixit hic Christus de pestilen-
tijs? Dicendum, quòd primo fuit, quia voluit ostende-
re plagas euenturas Iudæis inter mortem, & euersio-
nem Ierusalem, & quia vna de illis erat pestis dicit de
pestilentijs. Secundo fuit ad instruendum discipulos,
& alios fideles, est enim pestilentia morbus contagio-
sus, & ideo fugere de locis pestilentibus homines bo-
num iudicant, quod verum est, & ita verisimile est, ꝙ
si pestem aliquam viderent discipuli in terra Iudęę,
fugerent inde, ne cum alijs perirent, & ex hoc cessa-
ret prædicatio in Iudæa, quod tamen Christus nole-
bat, cum propter complendam prædicationem hāc,
& conuersionem tardiu Deus sustinuerit non deles K
Ierusalem, vt dictum est supra, ideo dixit eis, quòd pe-
stilentię præcederent, & tamen non turbarentur pro-
pter hæc, ita vt a Iudæa recederent.

Vbi essent fames istæ de quibus hic dicitur.
Quæst. LXI.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd erunt
fames, vbi essent fames, & ad quid ponitur
hic de hoc.

Dicendum, quòd fuerunt fames istæ tam
in terra Iudæorum, quam in alijs gentibus, nam in
vtrisque erant signum futurorum malorum.

Prima autem fames valida, quæ post mortē Chri-
sti legitur accidisse fuit illa, quæ sub Claudio ingruit,
longo enim ante tempore, idest non multo tempore
post

post Christi mortem Agabus prophęta vnus de Ie- A
rusalem. i. de christianis ibi manentibus pnūciauit eā,
& fuit illa per totum orbem. Prenūciauit aūt ad hoc,
ꝙ medio tpe possent fideles sibiipsi prouidere, & mit
tere habitatoribus Ierusalem, sic dr̄ Act. 11. c. in dieb⁹
illis superuenerunt prophetæ a Ierosolymis Antio-
chiam, & surgens vnus ex eis noīe Agabus significa-
bat per Spiritum sanctum magnam famem futurā in
vniuerso orbe, quę facta est sub Claudio: discipuli au-
tem. i. christiani prout quisque habebat, dispositū
in ministerium mittere fratribus habitantibus in Iu-
dęa, quod fecerunt mittentes per manus Barnabæ, &
Pauli. Fuit autem ista fames tertio anno Claudii Cæ-
saris. i. anno duodecimo post passionem Christi, vt ait
Euse. lib. Chronicorum. De hac etiam fame dicit Iose. B
li. 20. Antiq. ꝙ cum hæc fames ciuitatem Ierusalē ap-
prehendisset, Helena regina Hadiabenorū misit quos
dam suorum in Alexandriam Aegypti, vt frumenta
compararent, alios vero in Cyprum, vt inde ēt alimē-
ta deferrent, quæ cum delata essent Helena egentib⁹
illa diuisit, filius autem eius Iazates rex valde laudan-
dus audita fama multas pecunias Ierusalem primati-
bus destinauit. Alia fames legitur anno nono Clau-
dii. i anno 18. post mortē Christi, sed hæc fuit in Grę-
cia, ita vt modius vnus frumenti, sex dragmis venūda-
retur, vt ait Euse. lib. Chronicorum.

Anno decimo Claudii. i. sequenti. s. 19. post mortē
Christi fames magna Romæ fuit, vt ait Euse. li. Chro- C
nicorum. De hac fame dicit Paulus Orosius, lib. 7. de
Ormesta mundi. Tanta fames Romæ fuit, vt medio
foro Imperator correptus a populo conuitiis, & frag-
minibus panis turpissime infestatus, ęgre per Sendo-
thirum in palatium refugiens furorem excitatę ple-
bis euaserit. Aliā autem famem non legimus, nisi eā,
quam tolerauerunt Iudęi obsessa vrbe a Romanis, in
qua ad infandos cibos coacti sunt, ita vt filios deuora-
rent: sed hęc fames nō pertinet ad ea, quæ dr̄ hic, qa
ista oīa pręcesserunt aliquanto tpe destructionē Ieru
salem, & bellū illud, sicut Christus in lra significauit,
cum ait, oportet hęc fieri, sed nondum statim finis.

Ad quid de fame hic dictum est. Quæst. LXII. D

QVAERETVR de secūdo. s. ad quid de fame
hic dictum est. Dicendum, ꝙ fuit primo ad
ostendendum plagas Iudęis inferendas: nā
non solum malum illud vltimum. s. euersio
nem vrbis, & totius gentis destructionem eis intulit,
sed & tempore intermedio, quo misericors Deus eos
expectauit, plagas immittere non cessauit, de quibus
fuit fames, quæ non est parua plaga, immo magna val
de, quia deterior est, quam gladius: sic dicit Threno. 8.
c. Melius fuit occisis gladio, quam interfectis fame,
qm̄ illi extabuerunt consumpti a sterilitate terræ. Iō
inter cętera mala Iudęorum etiam eis hanc plagam
prænunciauit. Secundo fuit, vt instrueret discipulos, E
nam manentibus in Iudęa missurus erat famem, & il-
lam prenunciaturus erat tempore suo per prophetas.
Nam Agabus illam prenunciauit, Actu. 11. c. Vt ergo
credibiliora essent verba prophetæ, & disponerent se
ad paranda necessaria pro fidelibus, qui erant in Ieru-
salem, sicut fecerunt, eo. c. conueniens fuit, ꝙ Christꝰ
famem futuram prædiceret. Tertio fuit, vt discipuli
vita hac fame non recederent de Ierusalem, nam licet
ista fames non fuerit in toto orbe, vt dicitur Actu. 11.
c. tm̄ quasdam partes orbis magis vrgebat, quam alias.
Fuit autem Ierusalem de terris, quæ maxime vrgebā
tur inedia. Vnde necesse fuit de Alexandria, & Cypro
alimenta illuc deferri, vt dicit Ios. 20. li. Antiqui. ꝓpter
hanc. n. nimiam famem dispergerentur fortassis di-
scipuli de Iudęa per alias partes orbis, ex quo cessaret
prædicatio, & cōuersio, & hoc Christus nolebat, ideo
præmonuit famem futuram: dixit tamen, ꝙ necꝫ pp
eam turbarentur, & ita ipse, qui famem prædixerat
prouidit in fame illa. Et hoc dupliciter. Primo certifi
cando tempus per Agabum prophetam, & facīēdo,
ꝙ alii christiani mitterent pecunias, & cibos habitato
ribus Ierusalem Actu. 11. c. Secundo prouidit per He-
lenam reginam Hadiabenorū, q̃ diebus pīs ad Chri-
stum conuersa erat, & ipsa conuectis ab Aegypto fru
mentis christianis in Ierusalem largissime ministra-
uit, vt ait Paulus Orosius, lib. 7. de Ormesta mundi, li-
cet Ios. 20. lib. Antiqui. dicat Helenam, & filium eius
Iazatē regem conuersos ad legem Iudęorum hęc gē
ti suæ. i. Iudęis beneficia præstitisse, sed hoc satis stat. s.
ꝙ Helena in terra sua audita doctrina legis Moysi cō
uersa fuerit ad Deum, sed postea Ierosolymam profe
cta cū in diebus illis doctrina Christi non multo prius
mortui prædicaretur ad fidem Christi conuersa fue-
rit, & tunc christianis alimenta in fame tribuerit, sed
recte dicit Iosephus genti suæ tributum beneficium,
quia christiani, qui tunc Ierosolymis erant de gente
Iudęorum conuersi erant, cum nondum prædicatū
esset euangelium gentibus, immo qñ postea Petro p̄-
dicante venit Spiritus sanctus super Gentiles admira-
ti sunt conuersi de Iudęis Act. 11. c. Quarto fuit, vt nō
putarent discipuli statim futuram desolationem Ieru
salem, nam dictum fuerat a Christo, ꝙ deleretur, &
ideo videntes istam famem accidere si nihil eis p̄nun-
ciatum esset putarent hanc duraturā quousque dele-
retur Ierusalē, ideo dixit, ꝙ non, sed ēt si ista eueniant
non est statim finis.

Quare dicitur, & terræmotus per loca, & qui terræmotus fuerunt. Quæst. LXIII.

QVAERETVR quare dicitur, & terræmotus per
loca, & qui terræmotus fuerunt.

Dicendum, ꝙ inquātum dr̄ per loca p̄t esse ista de-
terminatio quantum ad præcedentia. s. fames, & pe-
stilentiæ, & terrępmotus, & ꝙ ista mala non euenirent
generaliter per totum orbem, vel in tota aliqua pro-
uincia, sed in quibusdam locis prouinciæ accideret, &
in aliis non, sicut fieri videmus, quando hoc eueniūt.
Alio modo potest solum referri ad terrępmotus, de q-
bus immediate dicitur. s. ꝙ terrępmotus erunt p loca. i.
in quibusdam locis, & non generaliter. Et iste est ve-
rior sensus. Nam fames, & pestilentiæ possunt esse ge
nerales in toto orbe, vel in tota aliqua prouincia, sed
terrępmotus nunquam, immo si in aliqua vrbe sit ter-
rępmotus nō tota commouetur, sed aliquid eius, & iō
de terrępmotu proprie dictū est, ꝙ esset per loca. i. non
generaliter, sed in locis aliquibus. Est aūt dicendum,
ꝙ inter mortem Christi, & euersionem Ierusalē fue-
runt aliqui terrępmotus famosi, inter terrępmotus. n.
computantur noui ortus insularum, vt quibusdā pla- E
cet, accidit aūt anno quinto Claudii, vt Paulo Orosio
placet li. 7. de Ormesta mundi, hoc ꝙ inter Theră, &
Therasiam insula de profundo emicuit triginta sta-
diorum spatio extenta. i. quasi duabus leucis, sed hoc
Euseb. dicit præcedente anno. i. quarto Claudii factū,
& fuit post mortem Christi annis 14. Anno quoque
quarto Neronis. i. post mortem Christi anno 27. Ro-
mę terrępmotus grauis extitit. Anno aūt 10. Neronis.
i. post mortem Christi anno 37. grauissimus terrępmo
tus in Asia fuit. Nam tres ciuitates. i. Laodicea, Hiero-
polis, & Colasę eo terrępmotu corruerunt, vt ait Euse.
li. Chronicorum, & Paulus Orosius 7. lib. de Ormesta
mundi. In Iudęa quoque terrępmotus aliquos hoc tē-
pore accidisse verisimile est, sed ista particularia non

scri-

scribuntur per singula. Vnde satis est nobis scire, ꝙ euenerint cum Christus illos prænunciauerit, licet nesciamus, qñ aut vbi euenerint. De pestilentiis, & fame idem credendum est. Nam historiographi nō describunt hæc singula, sed ea, quæ potiora fuerunt.

Ad quid Christus dixit hic de terræmotu. Quæst. LXIIII.

SED quæretur ad quid Christus dixit hic de terremotu. Dicendum, ꝙ primo fuit ad ostendēdum plagas Iudæorum in generali. Nam hæc omnia pro occisione Christi tolerabant, & iō quidquid mali illis futurum erat post mortem suam discipulis enarrauit, inter quę terremotum posuit. Secundo, quia Christus voluit ostendere, ꝙ omne genus malorum venturum erat super Iudæos, sunt autem mala nostra interdum ab hominibus, interdum ab elemētis, interdum a Deo. Mala enim ab hominibus sunt bella, & seditiones, mala ab elementis sunt fames, & pestilentię, licet ēt hæc possint dici a Deo esse, a Deo autem est terremotus. Sic dicit Grego. in homilia. Necesse est, vt alia ex cœlo, alia ex terra, alia ab elementis, alia ab hominibus patiamur. Terremotus autem est de malis, quę a Deo, vel de cęlo proueniunt. i. non sine quodam speciali cęli influxu. Vnde Chry. dicit. Terræmotus est respectus irę desup. Sed sciendum, ꝙ terremotus dupliciter accipitur, aliquādo enim est signū diuinę irę, & sic in passione Christi accidit terremotus magnus in Ierusalem, ita vt per hoc innueretur Deum offensum valde ex Christi morte. Secundo accipitur terremotus in bonum. s. in signum exauditionis orationis factę. Sic fuit, quando orantibus discipulis in Ierusalem motus est locus, in quo erant Actu. 4. c. s. Et cum orassent motus est locus, in quo erant congregati, & repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & loquebantur verbum Dei cum omni fiducia.

De his dicit Chry. Terremotus. n. qñque irę signū est. Nam & qñ crucifixus est Dñs mota est terra, quādoque vero promissionis iudiciū, sicut orantibus Apostolis commotus est locus, in quo erant congregati, terremotus autem isti, de quibus nunc Christus prædicit signū iræ diuinæ erant, quia pro peccato Iudęorum prædicebantur. Tertio fuit hoc dictum, & precipue ad hoc, ꝙ non terrerentur discipuli Christi, quādo viderent terremotus in Iudæa. Nam graue periculum est terremotus, & quod nullis viribus nulla arte vitari potest, nisi quis fugiat loca illa, in quibus fit terremotus. videntes igitur in Iudæa terremotus, fugerent inde ad alia loca, quod tamen Christus nolebat, vt non cessaret prædicatio in Iudæa, ideo prędixit de terremotibus, vt eis visis nō turbarentur. Quarto fuit, & etiam principaliter, ad tollendum errorem. Nam dixerat Christus euertendam Ierusalem, & templū, ita ꝙ non maneret lapis super lapidem, hoc autē non poterat melius, aut facilius fieri, quam per terremotum. Nam si bello fieret subiiceretur quidem ciuitas in seruitutem, & fortassis diruerentur aliqua ædificia, non tamen erat verisimile, ꝙ ita dissiparetur templū, & ciuitas, ꝙ non maneret lapis super lapidem: per terremotum autem poterat hoc faciliter fieri, cū interdum integræ ciuitates, vel ædificia euertantur, & nusquam compareant, sed lacus fiant, vbi prius fuerunt magnæ vrbes, sicut refert Seneca lib. de quęstionibus naturalibus, & aliquid simile nostris diebus visum est: Vnde qñ primum viderent discipuli aliquos terremotus in Iudęa fieri, putarent hoc peruenturum esse ad hoc, ꝙ Ierusalem terremotu subuerteretur, & iō statim fugerent de Iudęa, quasi euersione iam ꝓpinqua, ideo ait, ꝙ ēt si terremotus accideret non ob hoc statim fugiendum esset, quia nō appropinquabat euersio vrbis, sed multa præcedere deberent. Et in hoc tollebat eis errorem quantum ad euersionē Ierusalē. s. vt non crederent statim illā secuturam, & mētū quātū ad ipsos auferebat. s. ꝙ licet viderēt terremotus in Iudęa, non putarent eos sibi periculosos ad hoc, ꝙ ipsi submergerentur, & ideo ꝙ nō fugerent inde, sed manerent prędicantes ad faciendum conuersionē eorū, quos Deus elegerat ad se conuerti.

Quare Christus dixit hic de terræmotu, cum illi non fuerint in Iudæa. Quæst. LXV.

SED dicetur dato, ꝙ terremotus aliquid faceret ad hoc, cum tñ isti non acciderent in Iudæa, sed in aliis regionibus, vt dictum est supra, quare Christus dixit hic de terremotu. Dici potest vno modo, ꝙ falsum præsupponit. Nam in Iudæa terremotus euenerunt. Et hoc patet primo, quia licet neque sacra scriptura, neque historiographi hoc scripserint, acciderunt illi, cum multa acciderint, quæ non scripta sunt, sicut dicitur Ioann. vigesimo capitulo, quòd multa alia fecit Iesus, q̄ in illo libro scripta non sunt, a fortiori aūt de illis, quę prædixit aliqua erūt, quæ in libro illo scripta nō sunt, & sic erit de terræmotu. Secundo patet, quia non est necesse dari, ꝙ acciderint, satis est. n. dare quæ prænunciata sunt accidere. Nam certum est nobis, ꝙ oīa verba Christi fuerunt vera, sicut ipse dixit infra in litera. s. Cęlum & terra transibunt, verba aut̄ mea non transient. Et tñ ipse prædixit, ꝙ euenirent terremotus ante euersionem Ierusalem, ideo necesse est dici, ꝙ euenerint cum iam Ierusalē destructa fuerit. Tertio patet, quia vere acciderunt terræmotus in Iudæa: nā ea die, qua Christus mortuus est, factus est terremotus magnus in Ierusalem, ita ꝙ lapides non solum mouerentur, sed etiam scinderentur. vt dicitur infra 27. ca. s. Et terra mota est, & petrę scissę sunt, & monumenta aperta sunt. Et non solum in Ierusalem, sed ettam per totum orbem. Sic dicit Paulus Orosius 7. lib. de Ormesta mundi. s. anno eiusdem 17 cū Dñs Iesus Christus voluntariè se tradidit passioni, sed impie a Iudæis apprehensus, & patibulo affixus est: maximo terremotu per orbem facto saxa in mōtibus scissa maximarumq; vrbium partes plus solita concussione ceciderunt. Vnde & si nullus alius terræmotus futurus esset ante euersionem Ierusalem præter hūc debuit Christus prædicere de terræmotu. Nam cum dixisset euertendum templum si de terræmotu nihil dixisset, cum viderent in passione Christi factū terremotum fugerent de Ierusalem, quia licet ipso die cessaret crederent, ꝙ in breui pro eadem causa superuenirent alii terremotus quousq; ipsa ciuitas euerteretur. Aliter potest dici, ꝙ ēt si terræmotus non acciderēt in Iudæa, sed in aliis gentibus, erat cōueniēs de illis dici, quia putabant Iudæi, ꝙ Ierusalē non euerteretur, nisi in fine sęculi, & tñ qñ terremotus per alia loca videbant, putabant instare euersionem illorum locorum, & consequenter Ierusalem, cum Ierusalem periturā tunc crederent, quando alia loca perirent.

Quare dicitur: Hæc autem initia sunt dolorum. Quæst. LXVI.

QVAERETVR quare dicitur: Hæc autem initia sunt dolorum.

Dici potest vno modo, ꝙ ponitur hoc ad innuendā magnitudinē malorū, quæ Iudæis euentura erāt. Vñ dr̄: Hæc aūt oīa initia sunt dolorū. i. ista licet mala, & grauia sint, nō credatis, ꝙ sint totū malum, quod inferendum est Iudęis, quia ista sint initia quædam, idest paruæ partes in respectu totius mali, quod inferendum est.

Secundò potest intelligi, ꝙ post ista mala credet aliquis nulla alia maiora neque minora inferenda Iudæis quasi ista sufficerent. Christus verò ait ꝙ adhuc alia inferentur, quia ista adhuc non sunt finis, sed initia malorum.

Tertiò potest intelligi dictū hoc ad significandum ꝙ non deberent fugere discipuli de Iudæa, quādo ista viderent. Nam quando Ierusalem euertenda esset, nō conueniebat fidelib. Christi manere in Ierusalē neq; in Iudęa, ne perirēt cum Iudæis, & ideo si statim post hæc futura esset consummatio, non manerent Iudęi in Iudæa cum hæc fierent. Ostendit autem Christus, ꝙ debeant manere, quia non erant ista in consummatione malorum Ierusalem, sed in principio cum dicatur. hæc autem initia sunt dolorum. Sed inter principium, & finem multum intererat, ideo cū ista fiebant adhuc poterant manere aliquanto tempore discipuli in Iudæa. Quartò potest intelligi, ꝙ sunt initia dolorum, idest signa malorum, scilicet ista non solum inferebantur inquantum ex se mala erāt, sed inquantū erant futurorum malorum signa, inter signum aūt & significatū sic est, ꝙ signū est quasi principium quoddam, vel pars significati, quia est ad illud, ideo potuerunt ista vocari initia dolorū, i. signa malorū futurorū & ideo ista, quę Christus hic prænūciauit, ꝙ Iudęos, s. pestes fames, & terremotus nō eueniebant ſm cōsuetum modum, quia sic non sunt signa, sed ſm specialē modum quasi specialiter à Deo sint, & ideo tāto gratiora erant quanto magis a Deo illa esse cōstabat. Sic dicit Chry. s. Deinde, vt ostendat quia ipse præliabitur contra Iudęos non solum bella prænunciat, sed & plagas diuinitus illatas vnde subdit. Erunt pestilentiæ & fames, & terræmotus. Et nō simpliciter hæc fiunt ſm cōsuetudinē in hominib. existentē, sed ex ira quæ erit desuper, & propter hoc non simpliciter illa dixit esse ventura neque repēte, sed cum quadam significatione. Sic ēt dicit Greg. in Homilia. s. pestilētiæ, ecce inęqualitas corporum, & fames, ecce inæqualitas terræ, terroresq; de cœlo, & signa magna erūt, ecce inæqualitas aeris. Quo ad eas tempestates referendū est, quæ nequaquam ordinem tēporum seruant, quæ. n. ordinatè veniunt signum non sunt: omnia autem, quę ad vitę vsum accepimus ad vsum conuertamus culpæ, sed omnia, quæ ad vsum prauitatis infleximus, ad vsum nobis vertuntur vltionis.

Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem. Et multi pseudo prophetæ surgent, & seducent multos. Et quoniam abūdabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem perseuerauerit vsque ad finem, hic saluus erit. Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.

Tunc tradent. Supra prænūciauit Christus discipulis ea, quæ pertinebant ad Iudæos in generali, hic autem ponuntur ea, quæ ad discipulos pertinebant in speciali. Et ponūtur quatuor ſm quosdam. s. magnitudo tribulationis, multitudo deceptionis ibi. *Et multi pseudo prophetæ.* Tertiò facilitas ꝓuarications ibi. *Et quoniam abundabit.* Quarto adiunctio cuiusdā consolationis ibi. *Et prædicabitur.* Circa primū dicitur. *Tunc tradent vos.* s. quando acciderint ista supra dicta. i. bella, pestilentiæ, fames, & terremotus. *In tribulatione.* s. quia magnā tribulationem passa est ecclesia fideliū in Ierusalem, & Iudæa, & vbicunque erat hoc medio tempore, quod fuit inter Christi mortem & euersionem Ierusalem. *Et occident vos.* Omnes. n. Apostoli Christi fuerunt occisi præter Ioannē, & de discipulis plurimi, sed quidā ante euersionem Ierusalem, alij vero postea. *Et eritis odio omnibus hominibus.* s. oēs oderunt vos, & persequentur, & ideo non speretis in hominib. aliquam releuationē mali huius. *Propter nomen meum.* s. non erit istud odium propter scelera vestra, vel propter personas vestras: sed propter nomen meum, s. quia prædicatis nomen meum. *Et tunc.* s. quando insurrexerit ista tribulatio in ecclesia. *Scandalizabuntur multi.* s. multi fideles, ꝙ prius crediderant, cadent a fide, quod est scandalizari. *Et inuicem tradent.* i. quidam de fidelib. praui effecti tradēt alios fideles ad mortem dicentes eos tenere Christi doctrinam. *Et odio habebunt inuicem.* i. quidam de fidelib. cum deprauati fuerint, oderunt bonos, qui in fide manent, & ex hoc tradent eos ad mortem. *Et multi pseudo prophetæ.* Istud est ſm. s. de multitudine deceptionis. Nam venient eo tpe multi seductores, qui ꝓphetas se nominabunt, sed non erunt. *Surgent.* i. de nouo apparebunt quasi prius non fuerint, vel non auditi fuerint. *Et seducent multos.* s. multos tā de fidelib. quā de infidelibus. *Et quoniam.* Hic ponitur tertium. s. præuaricationis facilitas, & dicitur. *Quoniam abundabit iniquitas.* Ista ponitur vt causa diminutionis charitatis. s. multitudo iniquitatis, nam iniquitas repugnat charitati. *Refrigescet charitas.* i. minuetur vel peribit. *Multorum.* s. quorundam fidelium nō autem omnium, quia multi perseuerabunt vsque ad finem, & in illis non refrigescet charitas. *Qui autem perseuerauerit* Instruit discipulos, & alios fideles, quo se deberent habere tempore illius tribulationis. s. ꝙ maneant semper firmi, nō obstantib. tribulationibus: quia alias parum proderat a principio credere, & etiam charitatem habere, si non permanerent in tribulatione. *Vsque in finem.* s. finem tribulationis, vel finem uitæ: quia semper manēdum est in charitate, cum sine charitate nemo possit saluari. *Hic saluus erit.* i. saluabit animam suam. q. d qui non pseuerauerit vsq; in finē, licet à principio fecerit aliqua bona opera, nō saluabitur: sed mortificabuntur illa bona opera, & ipse peribit ęternaliter. *Et prædicabitur.* Hic ponitur quartum. s. consolatio. Nam cætera supra dicta pertinebant ad aduersitatem & tristitiam discipulorum, hic aūt ponitur consolatio quædā ipsorum. s. ꝙ prædicaretur Euāgelium & per vniuersum mundum, & ita multi crederent, & dr̄. *Et prædicabitur.* s. per vos & alios discipulos. *Hoc Euangelium.* s. hoc quod ego Euāgelizo vobis, & vs.; nunc Euangelizaui. *Regni.* i. ꝙ deducit ad vitam ęternā. *In vniuerso orbe.* s. per totum mundum processit prędicatio Apostolorum & discipulorum. *In testimonium omnibus gentibus.* i. vt ista prædicatio sit eis intestimonium, ut nō possint negare dicētes, iō se nō credidisse, quia nemo illis annunciauerat sicut illi, ꝙ dixerūt nemo nos conduxit. sup. 20. c. *Et tūc veniet cōsummatio.* i. facta ꝑdicatione Euāgelii ꝑ totū orbē, veniet euersio Ierusalē, & nō pri⁹, q̄ vocat̄ cōsūmator, qa oīa mala Ierusalē cōsūmata fuerūt ibi. i. finita.

Quid est quod Christus hic dicit. Quæst. LXVII.

QVAERETVR quid est ꝙ Chr̄s hic dicit. Aliq dūt, ꝙ ponit hic cām ꝑcedēti, nā s̄ dixerat de malis, q̄

Iudeis accidere debebant, scilicet, fame, pestilētia, bello, terremotu, hic ponitur quare ista mala euenirent, scilicet, quod propter hoc, quia persecuturi essent ecclesiam Christi occidendo multos. Sic dicit Rabanus, s. quo merito Ierosolymis ac prouinciæ vniuersæ Iudæorum tot irroganda fuerint aduersa Dominus manifestat subdens. Tunc tradent vos. Sed dicendum, ꝙ nō stat. Primo quia non erat ista causa malorum, quę Iudæi passi sunt, fuit enim causa p̄cipua occisio Christi, & ideo si causam intenderet ponere malorū, quæ Iudæi passi sunt, potius poneretur hic mors Christi quàm tribulatio discipulorum. Secundo quia pœna non infertur alicui a Deo ante culpam, & tamen bella fames pestilentię, & terremotus ceperunt ante tribulationem ortam contra discipulos, cum saltem terremotus ceperit ipsa die mortis Christi, ergo non ponitur istud, vt causa malorū supra nunciatorum. Tertio quia tunc tota, aut maior pars literę huius pertineret ad hoc, & tamen solum principium literę dicit de hac tribulatione inferēda a Iudeis, cętera autem magis pertinent ad alias admonitiones, vt ex litera patet. Dicendum ergo, quòd non intendit hic ponere Christus causam præcedentium, sed cum supra posuerit in generali mala, quæ Iudæis euentura erant ponit hic in speciali ea, q̄ ad solos discipulos, & fideles Christi pertinebant, vt ipsi quoque de suis instruantur.

Quæ sunt, quæ Christus dixit hic discipulis de pertinentibus ad eos in speciali. Quæst. LXVIII.

QVAERETVR quæ sunt, quæ Christus dixit hic discipulis de pertinentibus ad eos in speciali. Dicendum, quòd primum fuit tribulatio, quæ eis euentura erat post mortem Christi in Iudea: nam multum affligendi erant propter prædicationē nominis Christi. Secundum erat defectio quędam, & turbatio aliquorum ad Christū conuersorum, qui videntes istas tribulationes in ecclesia caderent a fide, & multum contristarent eos, qui manebant. Tertium erat apparitio falsorum Prophetarum. Nam post mortē Christi multi huiusmodi apparituri erant, & seducerēt aliquos bonos. Quartū erat refrigescere charitatē i q̄busdā Christianis, & infirmari constantiā, & hoc propter multitudinem iniquitatis, & isti non perseuerarent in fide, sed caderent. Quintum erat denunciatio prædicationis Euangelicæ, quia dixit, ꝙ prædicaretur euangelium per vniuersum orbem. Sextum fuit determinatio quæstionis principaliter posi tę, s. de euersione Ierusalem quando esset, & dicitur, ꝙ erit quando facta fuerint omnia hæc, specialiter autem quando Euangelium prædicatum fuerit per vniuersum orbem. Dicendum autē, ꝙ maxima harum pars pertinet ad tribulationem discipulorū, & ecclesię Christi: erat enim quædam tribulatio, quæ ab extraneis inferenda erat, i. a Iudæis, & gentibus, ita ꝙ occiderentur multi Christianorum. Secundum quoque erat tribulatio, & grauissima quidem, quia magis affligebantur Christiani manentes in fide de illis, qui adueniente tribulatione cadebant a fide, & infirmabantur, vel scandalizabātur quàm de malis ab extra inflictis. Tertio quoque erat afferens magnam angustiam, quia per falsos Prophetas multi mouebantur ad cadendum a fide, & aliqui erāt, q̄ tribulationi nō cederent, & credebāt seductioni falsorū Prophetarum, & ita Christus dixit esse magnā aduersitatem, in tantū, ꝙ per signa eorū, & prodigia deciperētur si fieri poterat ēt electi, vt dr̄ infra in litera. Quartū ēt inducebat tristitiā, s. quorūdam in cōstantia, q̄ non perseuerarent. Nā de eorum casu affligerentur, qui manebant, cætera vero nō pertinent ad tristitiam, sed ad alias instructiones discipulorum.

Ad quid Christus prædixit discipulis ista de tribulationibus ipsorum. Quæst. LXIX.

QVAERETVR ad quid Christus prædixit discipulis ista de tribulationibus ipsorum. Aliqui volūt, ꝙ ideo prænunciata sunt, quia supra dixerat de malis Iudæorum, & non posuerat causam, hic autem ponitur causa, s. occisio, & tribulatio credentium illata a Iudæis. Sic dicit Rabanus, s. Quo merito Ierosolymis ac prouinciæ Iudæorum vniuersæ tot irrogata fuerint aduersa Dominus manifestat subdens, tunc tradent vos. Et Beda dicit idem, & addit. Ea quippe Iudaicæ genti maxima causa erat excidij, ꝙ post occisionem Saluatoris nominis quoque atque fidei eius præcones impia crudelitate vexabant. Sed dictum est supra, ꝙ nō erat istud, quod hic intendit Christus. Nam non ponitur pœna ante peccatum, sed mala illa Iudæis illata prius venerunt quàm ipsi facerent tribulationes istas discipulis: ideo non ponitur istud hic pro causa, & alia etiam pro hoc ibidem dicta sunt. Sed aliquis dicet, ꝙ illud semper stat, eo ꝙ prius discipuli sustinuerunt tribulationem, & occisi sunt quàm fierent ista, quæ prænunciata sunt Iudæis euentura. Sic patet Luc. 21. ca. vbi cum dictum esset, famē, pestilentiam, & terrores de cœlo venturos subditur, sed ante hæc omnia inijcient vobis manus suas persequentes, & trahentes vos in synagogas. Dicendum, ꝙ prius acciderunt ea, quæ ponuntur supra. Nam saltem terremotus, quē Christus prędixerat discipulis euēturum, fuit ipsa die passionis eius, & tn̄ nondū fuit persecutio Iudeorū contra Ecclesiam, sed debet intelligi verbū Lucę, s. ante hæc omnia, i. antequā cōpleantur omnia, & verū est, ꝙ ante illorū cōpletionē fuit tribulatio ista discipulorū, ꝙ inijcerent eis manus. Et fuit iste ordo, ꝙ nō acciderunt oīa, q̄ habētur supra totaliter antequā euenirent ista, q̄ dicūtur hic discipulis, neq; ista acciderūt totaliter ante illa, sed currebāt simul nisi, ꝙ illa prius inceperūt quā hæc, & postea simul cucurrerunt vsq; ad euersionē Ierusalē. Nā saltē p̄dicatio Euāgelij durauit vsq; ad deletionē Ierusalē, vt in litera dr̄, & ēt tribulatio discipulorū Christi, quia non fuit liberata ecclesia a persecutionibus in euersione Ierusalē, sed adhuc postea a gētilibus multas aduersitates sustinuerunt, & ēt a Iudæis per alias partes orbis. Sed tunc dicetur si ita est, ꝙ tūc ista simul currebant, quia totaliter p̄ponuntur ea, quę habētur supra ad hæc. Dicēdū, ꝙ ordo narrationis est duplex, s. naturalis, i. eo mō, quo cōuenit ad doctrinā, & eruditionē, multa ār̄ sunt, in q̄bus nō pōt seruari ordo narrationis naturalr̄, q̄a cū ępe multa coincidāt in tpe, nō p̄t simul narrari, & oportet aliq̄d p̄mitti in ordine narrationis, quod in ordine tpis nō p̄cessit, q̄a alias tota narratio cōfunderet, & nihil fieret intelligibile: ita in p̄nti ista, q̄ habentur supra, q̄ cōueniebant oībus Iudeis in generali, & ista, q̄ dicta fuerūt hic, q̄ pertinebant ad discipulos, & ecclesiā Christi in spāli acciderunt simul pro maiori parte, quia a morte Chr̄i vsq; ad euersionē Ierusalē quasi simul cucurrerunt, vt supra dictū est, iō si teneret ordo naturalis in narratione, oportebat simul dici, qđ erat impossibile, vel permisceri particulas rerū diuersarū in narratione, & fieret res nō intelligibilis: iō fuit necessaria narratio s̄m ordinē artificialē. Et hūc ordinē tenuit Chr̄us, & quia p̄cedētia tota pertinebant ad Iudeos in generali, ista vero tota p̄tinebāt ad discipulos Chr̄i vt in spāli, debuerunt illa totaliter narrari ante hęc, vel hęc narrari totaliter ante illa, fuit aūt conueniens illa narrari totaliter ante hęc, tū q̄a illa inceperūt aliquo tpe ante hęc, licet postea simul cucurrerint, vt dictum est, tum quia illa pertinebant generaliter ad oēs Iudæos, ista vero specialiter ad discipulos Christi,

Christi, qui erant quedam pars terrę Iudeorū, & gentis, & iō fuit datus talis ordo, & ita non fuerunt ista dicta tanquā causa præcedentium, quia non fuerūt ante illa sed simul. Sed dicendum, ꝙ dixit Chr̄s ista. Primo. (vt aliqui dicunt) quia dixerat ea, in quibus tribularētur Iudei, ne ipsi aliis dolentibus viderentur gaudere prædixit eis quoq; tribulationes suas. Sic dicit Chry. in homilia, s. ꝙ discipuli audientes ea, quæ de Ierosolyma prædicabātur, sic dispositi erant, vt extra turbationem essent quasi de aliena pena audientes, sibi vero prospera superuentura sperabant, quæ aduenire valde desiderabāt, propter hoc eis grauia prenunciat in solicitudine eos statuens. Secundo fuit conueniens hic poni, quia Christus prædicere volebat discipulis angustias, quæ ad eos pertinebant propter rationes sequentes, & quia supra dixerat mala grauia euētura toti populo Iudæorum, posuit hic mala euentura discipulis, quia minus moleste tolerarent propter communem angustiam. Sic dicit Chryso. in homilia, & Theoph. s. opportune autem eorum mala interposuit mitigationem habentia a communibus malis. Tertio fuit hoc, quia voluit Christus hæc mala facere tolerabiliora discipulis. Nam hæc illis euentura erant, & si non præuiderentur valde affligerent ipsos, cum autem præuidentur tolerabilia efficiuntur. Minus enim iacula feriunt, quæ præuidentur, vt ait Gregorius in homilia: ideo fuit conueniens prædici. Quarto fuit, quia si ista euenirent, & non fuissent prænunciata, quando euenirent putarent discipuli, ꝙ non præuidisset illa Christus, quia aliàs prædixisset eis, & ex hoc valde turbarentur, & dubitarent de doctrina Christi, & statu Ecclesiæ eius quasi ipse nesciuisset quid euenturum esset. Et hoc erat maximum inconueniens: ideo debuit prædicere. Quinto fuit ad ostendendam sapientiam suam, quia quanto plura prędiceret, & particularius, tanto amplius cognosceretur sapientia eius, & ideo prædixit specialiter illa, quæ ad discipulos pertinebant, quia nihil poterat vtilius prædici, & nulli erant, coram quibus potius se deberet Christus ostendere sapientissimum quàm coram discipulis.

Quando acciderunt hæc, quæ hic a Christo discipulis prænuncia ta sunt. Quæst. LXX.

QVAERETVR quando occiderunt ea, quæ hic a Christo prænunciata sunt. Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur de fine sæculi, siue de tēpore antichristo, & dicunt istas tribulationes ibi futuras, tunc enim fideles tradentur ad mortem, tunc ēt multi a fide cadent, & refrigescet charitas multorū, tunc quoque surgent pseudo Prophetę, cum venerit Antichristus, qui est caput omnium falsorum Prophetarū. Sed dicendum, ꝙ non stat, quia ista necesse est intelligi de discipulis, & facta esse ante euersionē Ierusalē. Primo quia ista facta sunt, quando facta sunt prędicentia, cū dicatur hic, tūc tradent. Et refertur ad proxime dicta, & tamen illa facta sunt post mortē Christi ante euersionem Ierusalē, vt ostensum est supra, ergo ēt ista tūc facta sunt. Secundo quia manifestum est hęc de Apostolis intelligi, quantū ad seipsos, cū dicatur, tunc tradent vos in tribulatione, & occident vos, & tamē occisio illorū, & tribulatio iā transijt, ergo fuit ante euersionem Ierusalem. Tertio & apertius, quia Mar. 13. c. vbi ponuntur ista dicitur videte vosmetipsos: tradent enim vos. Ergo non poterat intelligi de alijs, sed de ipsismet personis discipulorum, ad quos Christus loquebatur. Quarto, quia dicitur Mar. 13. & Luc. 21. ca. vbi ponuntur ista. Tradent enim vos in consilijs, & synagogis, & ante reges, & tamen non pōt hoc intelligi

de fine mundi, vel de tēpore Antichristi, quia tunc nō ducerētur Christiani ad synagogas, quia nō erunt Iudei potētes, ita vt ad synagogas trahātur Christiani sicut neq; nunc sunt: iō oportet intelligi de tpe illo, in quo Chr̄iani erāt minores Iudeis, & sub eorū ptāte tēporali, sic erat tpe discipulorū post mortē Chr̄i ante euersionē Ierusalē quādiu manebāt Chr̄iani in Iudea. Quinto patet, q̄a cū Chr̄us ista diceret ad ūxit, ꝙ cum traherētur ante reges, & prędes nō cogitarēt qūo rn̄ derent, vt patet Mar. 13. c. & Luc. 21. ca. Et tn̄ istud est priuilegiū Apl̄orū, & aliorū discipulorū, quos Chr̄us misit ad p̄dicandū, & non aliorū, q̄a cęteros positos in angustia Deus erudit, & tn̄ non est eis vetitū cogitare qd rn̄deant, sed potius laudabile est, iō nō intelligitur nisi de tpe, quo viuebāt discipuli, & de ipsismet. Dicēdū igitur, ꝙ vere intelligitur de discipulis Chr̄i litera ista, & de statu Ecclesię eius a morte sua vsq; ad euersionē Ierusalē pp rōnes suprapositas. Itē q̄a aliàs nō rn̄ deret Chr̄us ad quęstionē de determinatione tēporis euersionis Ierusalē. Nā intelligēdo hoc de diebus Antichristi non declararet aliquid de Ierusalē. Et tn̄ ad illud Christus rn̄dere debuit: iō de illo intelligitur. Itē patet, quia ordo narrationis, declarat, ꝙ intelligat de illo, quia ponuntur multa, & postea dr̄, & tunc veniet cōsummatio. Et est sensus, ꝙ post oīa illa veniret euersio Ierusalē, quę erat consummatio malorū eius. Ad rōnem in c̄rium dicendū, ꝙ non stat. Primo, quia nō pōt tota lr̄a applicari ad illū sensum, vt supra oītēsum est. Secūdo, q̄a dato, ꝙ posset applicari nō sufficit illud cū Christus nō intenderit hoc, & in exponēdo nō dēmus lr̄am trahere ad intentionē nostrā, sed nos applicare ad intētionē lr̄ę, sed quia litera, pōt extorte trahi ad sensum de tpe Antichristi, q̄dā sic exponūt. Vnde dicit Remigius. Pōt aūt totus iste locutus trahi ad cōsummationē sęculi, tunc. n. plurimi scādalizabūtur recedentes a fide, videntes multitudinē, & diuitias malorū, & miracula Antichristi, & cōsocios persequētur, & Antichr̄us mittet Prophetas, q̄ seducent multos, & abundabit iniquitas, q̄n numerus malorū augebitur, & refrigescet charitas q̄n numerus bonorū minuetur, & tn̄ neq; Remigius putat esse illū sensum verū, sed posse adaptari. Et hoc nihil est, cum satis sit nobis scire ad quam intentionem Christus hoc dixerit.

Quomodo fuit impletum, quod Christus dixit, scilicet. Tunc tradent vos, &c. Quæst. LXXI.

QVAERETVR quando, aut qūo fuit hoc impletum, s. tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos. Dicendū, ꝙ intelligitur de tribulationibus, quas intulerunt Iudei discipulis Christi in Iudæa constitutis inter mortē Christi, & euersionem Ierusalem. Nam pauco tēpore post mortē Christi, s. in anno ipso, vel sequenti (vt alijs placet) Stephanus a Iudeis lapidatus est, & tūc facta est persecutio magna Christianorum, ita vt fideles omnes fugerent de Ierusalē præter Apostolos, & dispersi sunt per regiones Iudææ, & Samariæ Actu. 8. ante hoc etiam persequebātur eos. Nā quando Petrus, & Ioā. sanauerunt claudum ab vtero matris Actu. 3. c. Tenuerunt eos sacerdotes, & posuerunt in vinculis, & cōminati sunt, ne in nomine Christi prędicarent: Act. 4. ca. Iterum etiā cū Christū prędicarent Apostoli princeps sacerdotū posuit eos in vinculis, & ipsa nocte soluit eos Deus, & exierunt clauso manēte cubiculo, & iuerunt in templum, & tunc vocauerunt eos principes sacerdotum, & iusserunt eis non prædicare in nomine Christi Act. 5. ca. Itē persequebantur illos, quando eiecerunt eos de regione Iudææ non recipiendo verbum ipsorum Actu. 13. & nō solū in Iudæa, & Ierusalē persequebātur eos Iudei, sed

Quo tpe Stephanus lapidatus fuit.

Persecutione Apostolorū hic narrā tur.

etiam in alijs locis vbicunque essent Iudæi dispersi inter gentiles. Nam in vibe Damasci, quæ est extra Iudæā, sed in Syria erant Iudæi, qui insidiabantur Paulo iam conuerso ad occidendum ipsum, ita vt oportuerit ipsum per noctem trāsmitti per murū in sporta Act.9.& 2.Corin.11.c. Et iterū cū essent Paulus,& Barnabas in Pamphilia in ciuitate, quæ dicit Pergē, cōcitauerunt Iudæi contra eos potentiores ciuitatis, & expulerunt eos de finibus suis: Actu.13.ca. Iterum etiam in Pamphilia in ciuitate Iconio Iudæi concitauerunt Gentiles cōtra Paulum, & Barnabam, & voluerunt eos lapidare, illi verò abierunt in alias ciuitates: Actu. 14. cap. Item in ciuitate, quæ dicitur Lystris, cum prædicarent,& sanassent claudum, volebat populus eis immolare, superuenientes autem Iudæi de Antiochia, suaserunt populo, vt lapidarent eos, & lapidantes Paulum traxerūt eum extra ciuitatem quasi mortuum relinquentes Actuū 14.cap. Et postea cum veniret Paulus Thessalonicam in Greciā, & proficeret verbum eius, trahebāt eum ad iudicē, vt occiderent illum,& ita inde egressus est Act. 17.c. Et hoc bis fecerunt eo. cap. postea vero cum esset in Corintho,& prædicabat repugnabāt ei Iudæi, vt non prædicaret, & tunc Paulus dixit eis. Sanguis vester super caput vestrum, mundus ego vadam Actu.18. cap. Et cum rursus prædicaret Paulus in Achaia Iudæi vno animo concitati duxerunt eum ad tribunal ante Gallionem accusantes illum, quia Christus prædicabat, sed Gallio præfectus absoluit Paulum nolens audire quæstionem hanc Actu.18. Rursus verò cum Paulus rediret Ierosolymam,& vellet se purificare intrante eo in templum Iudæi tenuerunt eum, & trahebant ad occidendum, & percutiebant eum, sed cum venisset tribunus Romanorum cessauerunt Iudæi percutere Paulum Actu.21.cap.& postea multi Iudæorum deuouerant se non manducare, neque bibere, quousque occiderent Paulum, qui producendus erant coram eis, vt rationem de se redderet; Actu. 23. cap, Quod cum tribunus agnouisset misit eum in Cæsaream ad Felicem proconsulem, & ibi fuit in vinculis, & accusabant eum Iudæi coram Felice,& eo amoto coram Festo proconsule quousque ille appellauit ad Cæsarem: Actu.24.& 25. & 26. De Petro quoque,& alijs idem erat, quia Iudei persequebantur illos valde, ne prædicarent in nomine Iesu, vnde Herodes rex videns, quòd placeret Iudæis apprehendit Petrum,& cum producturus esset eum sequēti die ad populum, liberauit eum de carcere Angelus Domini per noctem: Actu.12.cap. Et idem de cæteris Christianis illius temporis intelligendum est maxime de prædicantibus, quòd Iudæi persequerentur illos propter nomen Christi, licet nō sint omnia scripta. Vnde & Paulus antequā conuerteretur, erat persecutor Christianorum, consensit enim in mortē Stephani. Actu.7.ca. Et occiso Stephano ibat Paulus per domos Christianorū,& trahebat in carcerem viros,& mulieres quoscunque inueniebat: Act.8.ca.& putans parū agere si solos Christianos in Iudæa existentes persequeretur, petijt epistolas in Damascum a summo sacerdote, vt oēs viros,& feminas vię huius, quos inueniret, duceret vinctos in Ierusalē Act.9. cap. Et tunc apparente sibi Christo conuersus est, eo. cap.

Quomodo est verum, quòd Iudæi Christi discipulos occiderunt. Quæst. LXXII.

QVAERETVR cum dicatur hic,& occident vos, quomodo est verum,ꝙ Iudei occiderint discipulos Christi. Dicendum, ꝙ aliquos de Christi discipulis occiderunt, Nam primo occiderunt Stephanū lapidantes ipso anno, quo Christus mortuus est, vel sequenti Actu.7. cap. & ideo hunc prothomartyrem vocamus, i. primum martyrem, quia ante eum post Christi mortem nemo pro nomine Christi mortuus est. Postea vero misit Herodes rex, vt affligeret quosdam de ecclesia, & occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio, idest, Iacobum Zebedæi: Actu. 12. Et iste fuit primus, qui de Apostolis pro Christo mortuus est, postea vero Iacobus Alphæi, i. Iacobus minor Episcopus Ierusalem lapidatus, & occisus est a Iudæis, faciente hæc Anna principe sacerdotum, & fuit hoc anno septimo Neronis, i. anno tricesimo post mortem Christi, vt ostensum est supra. Deinde Simon Chananęus Apostolus Christi, qui in Episcopatu Ierusalem substitutus fuit Iacobo, occisus fuit in Ierusalem accusantibus eum infidelibus, vt ait Hiero. in lib. de Illustribus viris. Alios autem Apostolos non occiderunt Iudæi, sed apud gentiles occisi sunt. Sicut Petrus, & Paulus occisi sunt Romæ a Nerone anno tricesimo sexto post mortem Christi. Bartholomæum barbari occiderunt. Thomam, Indi. Matthæum Aethiopes. Nemo enim Apostolorum præter Ioannem gladium euasit. Sed dicetur, quomodo Christus dixit tunc trādent vos, & occident? Quod videtur intelligi faciendum a Iudæis cum Iudei nō occiderint, nisi tres Apostolos. Dici potest vno modo, ꝙ verum est dictum esse de Iudæis, ꝙ persequerentur,& occiderent discipulos Christi, non tamen ipse dixit, ꝙ omnes illos occiderent,& ita satis fuit, ꝙ tres occiderent ad hoc, ꝙ sermo verus esset. Nam de persecutione, & tribulatione a Iudæis illata satis dictum est præcedenti q. Secundo potest dici, ꝙ Christus dicebat discipulos occidendos omnes quidem, aut maiorem partem eorum, & tamen non assignauit a quibus istud fieret, an a Iudæis, vel a gentilibus, cum nihil diceret, nisi tunc tradent vos in tribulationem, & occident. Et ratio est, quia Christus volebat hic prænunciare Apostolis, quid passuri essent post mortem eius vsque ad euersionem Ierusalem, & erant ista, quæ habentur hic, & tamen, ꝙ a Iudæis, vel gentibus paterentur parum differebat, maxime quia satis potest colligi, ꝙ etiam a gentibus paterentur aliquid horum, cum dicat Christus, ꝙ prædicaretur Euangelium in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & hoc per discipulos Christi fieri debebat, sed sup prædicatione Christi erat tota persecutio ipsorū: ideo innuitur, ꝙ etiā a gentilibus paterentur tribulationem, & occiderentur. Maxime, quia Mar. 13. & Luc.21. vbi ponuntur ista dicitur, ꝙ ante reges, & prędes ducerentur, & tamen reges, & præsides non erant Iudæorum, sed gentilium: ideo etiam gentiles facturi erant istam tribulationem, & occisionem discipulorum.

Iacobus Zebedæi primus Apostolorum & Christo mortuus est.

Romæ Petrus, & Paulus a Nerone occisi sunt.

Quomodo est verum, quod dicitur: Eritis odio omnibus hominibus. Quæst. LXXIII.

QVAERETVR quomodo est verū, quod dī eritis odio omnibus hominibus. Nā non oderant eos omnes homines, ad hoc autem, ꝙ eos odissent, oportebat, ꝙ eos agnoscerent, sed multi erant in orbe, qui non nouerunt, neque viderant, aut audierant nominari Apostolos Christi, ergo nō poterant eos omnes homines odisse. Dici pōt vno modo, ꝙ dictū est hoc per Hyperbolē, s. omnibus hominibus, i. multis. sicut cōsuetū est in vulgari locutione, & in sacra scriptura, sicut dicitur. Omnes prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent escas Genes.41.ca. Et tamē certum erat, ꝙ non ibant illuc omnes prouinciæ, sed aliquę. Sic dicit Origenes super Mat. s. Sed quomodo hominibus in vltimis partibus terre commorantibus odio habetur populus Christi? Et rñdit, dicens, nisi forte, & hoc aliquis dicat propter exaggerationē positū omnibus pro multis. Secūdo pōt dici, ꝙ verū est, ꝙ odio habebantur oībus hominibus, s. oībus illis, inter quos conuersabantur, & quibus repugnabant in fide, & ritu viuendi, & quia repugnabant in fide, & cultu Dei oībus gētibus, oēs erāt eis infestę, sed de Apostolis, & omnibus discipulis Christi quare odio haberentur ab omnibus hominibus, posuimus quatuor causas supra 10.c.q.109.& ibi vide.

Quare Christus dixit, eritis odio propter nomen meum. Quæst. LXXIIII.

QVAERETVR quare Chrus dixit, ꝓpter nomē meū. Dicēdū, ꝙ ponit cā immediata huius odij: nā qui odit aliū, non odit nisi, q reputat illū esse malum, vel habere aliquid malū. Nā bonum ſm rōnem boni non pōt odio haberi, cum bonum sit, quod oīa appetunt, sic aūt erat in discipulis Chri, ꝙ nō erat eis aliquod malū, quod verū malū esset, & ēt nihil quod aliquis malū posset putare nisi quantū ad prędicationem, & cultum Christi: nam in cęteris erant meliores omnibus hominibus non solū quantū ad Deum, sed ēt quantum ad iudiciū aliorū hominum, id enim in quo vnus homo alteri videt malus est, quia habet aliqua vitia, quæ repugnant cōcitationi, per quæ repugnat bono alterius priuati, vel bono publico. Quòd aūt istæ repugnantiæ fiant: iō est, quia quisq; vult pro se plus de bono, i. de vtili, & delectabili, & minus de malo, & ex hoc cātur omnis iniustitia in commutatione, vt patet 5. Ethi. In Apostolis aūt, & omnibus discipulis Christi nihil istorum erat, qa ipsi sequētes doctrinā Christi, contemserant omnia mundana, & iō nulla occasio eis erat offendendi aliquē, vel contendendi cum aliquo, & sic ad cōicationem politicā nulli esse poterant meliores. Et ista bonitas eorum erat in duobus, s. in abstinendo ab offensa omnium, & in benefaciendo omnibus. Primum habebant, vt dictum est, quia omnia mundana despexerant, & nihil cupiebant. Secundum erat, qa sciebant nihil magis placitum esse q̄ opera charitatis Deo, & hoc maxime ipsum admonuisse, cum ait. Hoc est prędceptum meum, vt diligatis inuicē. Io.25.ca. Et propter hoc discipuli Christi contēptis priuatis bonis cupiebāt alijs ex charitate prodesse: cęteri vero homines inclinantur ad propria, & iō minus prosunt proximo, & reipublicę, vnde ex his duobus necesse est, ꝙ valde diligerētur discipuli Christi ab omnibus hominibus: iō restat, ꝙ si aliquid erat propter quod odio haberētur ab alijs hominibus, non esset nisi Christus siue nomē Christi. Sed cum dī, propter nomen meum, pōt intelligi, vno modo, i. quia prędicatis nomen meum, s. dicitis me esse Deum, vel Messiam. Et hæc erat cā prior, & præcipua. Nam si aliqui vellent credere in ipsum, & colere eum non prædicando eum publicè ad conuertendum cęteros ad illum, & in opprobriū omnium Deorū, quos Christiani asserebant nō esse Deos, non esset tanta indignatio omnium contra ipsos. Secundo dī propter nomen meū, i. quia a me nominamini. Nam a Christo vocantur Christiani, & ita vocari cęperunt Antiochiæ credentes in Christum, cū prius discipuli vocarentur Act.11.ca.& hoc nomē erat odiosum, & turbabantur potissime Iudei audito illo 1.Cor.1.c. s. Nos prędicamus Christū crucifixū, Iudæis quidem scandalum, gentibus autē stultitiam.

Quare Christus dixit specialiter, propter nomen meum. Quæst. LXXV.

SED quæretur ad quid dixit eis Christus, propter nomen meū, i. ꝙ odium specialiter haberetur eis propter nomē Christi, quia videretur sufficere, ꝙ diceretur, ꝙ odio haberentur. Dicendum, ꝙ fuit istud specialiter dictum, & cōuenienter. Primo ad consolationem ipsorum, s. patiemini, & odiosi hominibus eritis, sed nō propter aliqua scelera vestra, sed propter me solum. Sic dicit Chry. in homilia, s. Hic rursus cōsolatur eos causam tribulationis ostendens adiungēdo, ꝙ propter nomen eius erant passuri. Secundo ad dandum eis bonam spem de se: nam cum diceret eis, ꝙ propter ipsum hæc passuri essent, & nō propter seipsos, ostēdit, ꝙ Christus multa eis deberet, vel saltem multa eis propter hoc bona esset daturus. Tertio quia in hoc ostendebat eos gloriosos toti mūdo, s. quia pęnam non pro aliquo scelere tolerarent, sed pro optimis virtutibus, i. professione nominis Christi. Et hoc erat ad tollendum opinionem quorūdam de persecutione, & angustia discipulorum præterita, putarēt enim, ꝙ propter aliqua scelera hæc passi fuissent, Christus autē prænunciat, ꝙ nō sed propter nomen suum: iō quidquid audiamus passos esse Christi discipulos, necesse est dici, ꝙ pro solo Christi nomine passi fuerint. Hoc aūt cedebat eis ad gloriam, s. ꝙ sine crimine inuenirentur. Nā cū odiosi essent alijs hominibus, si illi possent inuenire alias causas persequerētur eos, & ad mortē damnarent propter illas, s. nunquā aliquam causam exprimebāt, nisi ꝙ tenebāt superstitionem Christi: iō videtur, ꝙ nullū crimē in eis inueniebant. Sic dr 1.Pe.4.c. nemo vestrum patiat, vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorū appetitor, si aūt, vt Christianus nō erubescat, glorificet aūt Deū in isto nomine. Quarto fuit ad tollendum de cordibus eorum suspitionem: nā cum pęnę non inferantur ordinate nisi pro malis, & Deus permitteret affligi discipulos, putarent ipsi, ꝙ Deus habebat eos exosos, & ꝙ propter aliqua ipsorū crimina, quæ forte ipsi ignorabāt permittebat eos hoc pati, & hæc suspitio esset eis causa afflictionis: iō abstulit hanc suspitionē, dicens, ꝙ nō paterentur nisi ꝓp nomē eius. Quinto fuit ad ostendendū sapientiā suā, s. vt nō solū prędiceret eis suā afflictionē, sed ēt afflictionis causā, s. ꝙ ꝓpter nomen suum. Sexto, vt nō haberent occasionē dubitandi de statu Ecclesię, & fidei Christi. Nā si diceret eis Christus, ꝙ paterentur tribulationē, & non diceret, ꝙ propter nomen eius, nō putarent hoc euētūrū ꝓp eius nomen, & cū postea eā accidere viderent turbarentur, & putarent Christū de hoc non cogitasset, & turbatio ista infirmaret fidē in cordibus eorū: iō prædixit, ꝙ propter nomē eius affligerentur.

Qui erunt isti, qui scandalizabuntur, de quibus Christus hic dicit. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR quid est hoc, quod dr. Et scandalizabuntur multi. Et qui erunt isti, qui scandalizabuntur. Dicendū, ꝙ hic ponit Christus secundum malum, quod futurū erat post mortē suā, & Ierusalē euersionem, & est tribulatio ab intra. Nā posita fuerat supra tribulatio ab extra, s. ab his, qui non credebant, a quibus discipuli erant affligendi, & occidendi, ista autem erat tribulatio ab intra, s. a credentibus. Et ideo dicendum, ꝙ isti multi erant Christiani, qui scandalizarentur. Et est sensus, quòd quādo quidam Cristiānorum viderent persecutionem Ecclesię, & occisionē credentiū, scandalizarentur, i. turbarentur in corde suo, & a fide caderent. Et non pōt intelligi hoc de infidelibus, primo, quia dicitur, & scandalizabuntur, & tñ infideles non poterant scandalizari, qa scandalizari est offensam pati, sed infideles videntes affligi credētes in Christum nō offendebantur, neq; mouebātur ad aliquid, cū de Christo nihil curarent,

illi, ergo ſoli mouerentur, qui de Chriſto in aliquo curabant, vel curauerant, & iſti erant credẽtes in eũ. Secundo patet, quia dicitur, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem, ſed inuicem dicit communitatẽ in aliquo, eorũ enim, qui in nullo cõicant non eſt dicere inuicẽ, ſed dr̃ inuicẽ tradẽt: ergo intelligit neceſſario de eis q̃ pertinebant ad eandẽ fidẽ, & cultũ, ſ. q̃ vnus alterũ tradet, & vnus alterũ odiſſet. Tertio quia non poterat hoc aliquo modo de gentilibus intelligi. Nam infidelis non poterat tradere fidelem neq; fidelis infidelẽ, quia non erat aliqua cã quare infideles punirentur, cum nemo eos puniret, ſed ſoli fideles trahebantur ad mortem, & tradebantur iudicibus in accuſationẽ propter nouum cultum Chriſti, & profeſſionem: iõ neceſſe eſt intelligi de fidelibus, ſcilicet, q̃ ipſi ſcandalizabantur, ideſt, multi, & aliqui fideles, ſcilicet, qui erant prius fideles tradebant alios ad mortem, & in accuſationem.

Quomodo ſcandalizabantur iſti credentes in Chriſtum. Quæſt. LXXVII.

SED dicetur quomodo ſcandalizabantur iſti. Dicendum, q̃ erat iſtud ſcandalum paſſiuum, ſ. quia iſti intra ſe concutiebantur, & commouebantur diſcedentes ab eo, quod prius crediderant, & ad hoc mouebantur ex malis, quæ patiebantur credentes.

Sed dicẽdum, quòd poterant dupliciter ſcandalizari cadentes a fide. Primo per hoc, quia tribulatio deducebat eos ad hoc, q̃ fidem deſererent, vt nõ cogerentur pati anguſtias iſtas, vnde licet putarent, & crederent iſtã eſſe veritatem, q̃ Chriſtus docuerat, eligebant potius deſerere illã q̃ pati mala hæc, quæ tẽporaliter inferebantur. Secundo poteſt accipi, q̃ ſcãdalizabant̃, i. ceſſabant credere propter tribulationẽ, non quidem, quia volebant ſponte ceſſare a fide, ſed quia tribulatio cogebat eos nõ credere eſſe verum, quod Chriſtus prædicauerat: nam videtes affligi valde credẽtes putabant, q̃ nõ eſſet vera doctrina Chriſti, quia ſi vera eſſet nõ permitteret Deus affligi eos, qui illam tenebant, ſed permittebat nimis vrgeri: iõ credebatur, q̃ non eſſet doctrina hæc a Deo, ſed potius contra Deum, & ideo vellet eam deleri affligendo ſequẽtes eam. Sed dicendũ, q̃ ſecundus ſenſus eſt conueniens. Nam primo modo non erat ſcandalizari ad cadendum a fide, quia ſic credebant hoẽs verã eſſe doctrinã, ſed nolebant eã profiteri propter difficultatẽ tolerandi pœnas, & ideo licet non profiterentur tenebant corde fidẽ, ſed ſecũdo modo dicebãtur propter ſcandalizari, quia tribulatio deducebat eos ad hoc, q̃ dubitarent de eo, quod prius crediderant, immo illud iam diſcrederent. Secũdo patet, quia aliter accipiendo non eſſet differentia inter id, quod dicitur hic, & id, quod dr̃, ſ. quoniam abundabit iniquitas refrigeſcet charitas multorũ. Nã illud manifeſte intelligitur de debilitatione charitatis, vel feruoris eius propter malos, qui bonos affligebant. Et ſi hic accipiatur de illis, qui a fidei profeſſione propter tormenta diſcederent non eſſet differentia: iõ hic intelligitur de illis, qui ceſſabant nõ ſolum a profeſſione, ſed ẽt a fide, quã iam non tenebant putantes potius falſum eſſe, quod Chriſtus p̃dicauerat. Tertio patet, & efficacius, quia in litera dr̃, inuicẽ tradent, & odio habebũt, i. q̃ iſti diſcedẽtes a fide traderent alios credentes ad mortẽ, & odio eos haberent, & tamen illi, qui propter ſolam immanitatem tormentorũ ceſſabant a profeſſione fidei, non oderant alios permanẽtes in profeſſione, neque tradebant ad mortẽ, ſed potius diligebant, & adiuuarent eos ſecrete inquãtum poſſent. ergo debet intelligi de illis, qui putantes fidẽ Chriſti, & doctrinã falſam eſſe ab illa recedebãt, & iſti inuenientes ſe deceptos fuiſſe pręteritis tpibus iuxta ſuam opinionem odio haberent ipſos, qui eos in tali deceptione tenuerant, & perſequerentur eos, & traderent ad mortem. Sic ergo intelligendum eſt.

Quomodo fuit hoc verum. ſcilicet. Inuicem tradent, & odio habebunt. Quæſt. LXXVIII.

QVAERETVR quomodo fuit hoc verũ, ſ. Inuicẽ tradent, & odio habebunt. Dicendũ, q̃ quidam putant hoc accipi de illis, q̃ ficte acceſſerũt ad fidem Chr̃i, hi verè nũq̃ crediderũt in Chr̃m, ſed ſimulabãt ſe credere, & operari, & hoc, vt cõſequerẽtur ſic ſub hoc velamine aliquid, quod cupiebant, & tales in tẽpore tribulationũ manifeſtabãt ſe, quales prius extitiſſent, & perſequebãtur veros Chr̃ianos, talesãt vocat Apoſtolus falſos fratres, i. falſos Chr̃ianos ſubintroductos ad explorandũ libertatem, q̃ habemus in Chriſto ad Gala. 2. c. i. intrabant ad cõuerſandũ cum Chriſtianis fingentes ſe Chriſtianos, vt facilius poſſent eos peruertere, & ita fecerũt illi, qui Iudei quidẽ erant, & finxerunt ſe Chriſtianos, vt Galatas deducerent ad hoc, q̃ ſe circunciderent, & obſeruarent omnia legalia. Et de talibus ſepe conquerebatur, vt Corin. 6. cap. ſ. Pericula in falſis fratribus. Et hos vocat operarios ſubdolos, quorũ Deus venter eſt. Et his voluit auferre occaſionem lucri, & quæſtus ex prędicatione, & ideo noluit ipſe aliquid recipere, licet poſſet recipere, vt illi nõ hẽrent colorẽ recipiendi 1. Corin. 9. ca. & iſti ſunt, de quibus dr̃ 2. Corin. 11. c. q̃ ſe tranſfigurant in veros Apoſtolos, ſicut Satanas transfigurat ſe in Angelũ lucis. Sic accipit Chry. in homilia, dicens. Poſtquã iam duplex prędiũ poſuit, ſ. quod eſt a ſeductoribus, & quod eſt ab inimicis, cõſequẽter terdit. Et tunc ſcandalizabũtur multi, & inuicẽ tradent, & odio habebunt. Videant, & Paulum hoc plorantẽ, & dicentẽ, foris pugnę, intus timores, & alibi, pericula in falſis fratribus, de quibus alibi dicit tales ſunt pſeudo Apoſtoli operarij ſubdoli. Secundo põt accidi pro illis, qui a principio fidẽ Chriſti bono animo acceperunt, & tñ poſtea agente Satana, vel alijs deducentibus ceciderũt a fide, ita vt ad tẽpus crederẽt, & poſtea ceſſarent credere, ſicut hi a principio crediderunt, & poſtea tribulatione interueniente a fide ceciderunt, & iſti poſtea alios trahebant ad ſupplicia.

Dicendum, q̃ neceſſe eſt accipi ſecundo modo. Primo patet, quia primo modo non erant illi Chriſtiani, ſed ſimulabãt, & ſi Baptizati eſſent, & exteriora ſimularent tñ a principio ficti fuerunt, & ita Apoſtolus vocat eos falſos fratres ſubintroductos ad explorandum libertatem noſtram in Chriſto, tales autem non poſſunt ſcandalizari tempore tribulationis cum neq; a principio aliquid crediderint, vt tunc a fide diſcedant cũ nunquã illam habuerint, ſed neceſſe eſt eos, qui circa fidem ſcandalizãtur aliq̃n fidem ſincerã habuiſſe. Secundo quia dr̃. Tunc ſcandalizabuntur, & inuicem tradent, & odio habebunt, & tũc ita odio haberẽt, in quo nouitas odij importat, & tñ falſi Chr̃iani, q. a principio falſi eſſent nõ hẽrẽt odio veros Chriſtianos de nouo, ſed a principio: iõ neceſſe eſt accipi de illis Chriſtianis, qui a principio veri erant, & non oderant alios, & poſtea cum eos contigit a fide cadere incæperunt odio habere veros Chriſtianos. Dicendum, quòd accipitur de illis, qui a principio bono animo fidem acceperunt, ſed modicum in eis radicata erat fides, hi enim quandiu eos nihil impellit, ideſt, neque tribulatio, neque contraria doctrina decipiens, permanent in fide: cum verò aliquid impulerit cadunt à fide, cum non ſit in eis radicata, & his competit ſcandalizari, ideſt conturbari in animo circa fidem, cum iam non credant, quod prius credebant. etiam hi de nouo oderunt credentes, ſ. poſtquam ipſi à fide ceciderunt. Tale ponit Chriſtus Luc. 8. ca. in parabola ſeminis, ſ. nam qui ſupra petram, hi ſunt, qui cum audierunt verbum cum gaudio ſuſcipiunt, & hi radices non habẽt, quia ad tempus credunt, & in tpe tribulationis diſcredũt. Ecce igitur aliqui ſunt, qui prius credebant, & poſtea propter tẽtationem, ſiue tribulationem ſuperuenientem cadunt à fide, & hoc eis accidit, quia fides parum fundata erat. Nã ſi fundata fuiſſet non mouerentur faciliter ab ea, ita nunc aliqui venerunt à principio ad fidem bono animo, ſed poſtea adueniente tribulatione, turbabantur, & putabant, propter hoc illam doctrinam eſſe falſam, ſicut ſupra dictum eſt præced. q. Vel forte, quia aliquis pſeudo propheta per falſa miracula, & admonitiones amouebat eos à fide ad aliam doctrinam. Sic enim Galathæ cum à Paulo audiſſent veritatem doctrinæ, crediderunt, ſed quia leuiter fixa erat in eis adueniente alia prædicatione, redierunt ad cæremonialia veteris teſtamenti, & dixit eis Apoſtolus, cur tam cito transferimini in aliud Euangelium? ad Gala. 3. c. hi autem cũ crederent doctrinam Chriſti eſſe falſam, putantes ſe tanto tempore in errore detentos, odiſſent illos, qui eos in illum deduxerant, & per quorum conuerſationem in illo manſerant, & conſequenter traherent eos ad iudices infideles, vt occiderentur.

Alio modo poteſt accipi tota iſta litera de cognatis, ſ. q̃ cũ poſt mortem Chriſti inciperet creſcere doctrina eius in credentibus, alij homines perſequerentur eos, & occiderent, quia erant diſparis cultus, & ritus, & etiam cognati eorum, ideſt parentes, & filij odiſſent eos, & traderent ad mortem, & iſti cognati eſſent, qui ſcandalizarentur, ſ. quia ante hoc diligebant cognatos ſuos amore cognationis, cum autem incipiebant ſequi aliam doctrinam, quæ omnibus alijs doctrinis erat aduerſa, alterabantur circa ſe, ita vt priorem amorem perderent, & hoc proprie erat ſcãdalizari, Nam qui alium diligebat, & propter aliquid incipit eum odiſſe, vel malam opinionem de eo habere, dicitur circa illum ſcandalizari, & iſti oderant tunc cognatos ſuos, & dicitur. Tradent inuicem, id eſt vnus cognatus alium, quod erat admirandum. Et diſtinguuntur tria hæc circa illos, quia ſcandalizari erat animum cadere à priori ſtatu, in quo diligebat, vt iam non diligat: odiſſe erat, quòd iã mala illis vellent, ex quo ſequebatur tertium, ſ. quòd ad mortem traderent inuicem. Et apparet, q̃ iſte ſenſus ſit multum conueniens fortè plus quam præcedentes, quia iſta narratio ponitur hic, & Luc. 21. & Mar. 13. & tamẽ loco huius, quod dicitur hic: tunc ſcandalizabuntur, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem: dicitur Marc. 13. & Luc. 21. tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & conſurgent filij in parentes, & morte conficient eos, & eritis odio omnibus hominibus. Ergo videtur, q̃ tradi inuicem nõ eſt, niſi tradi patrem à filio, & filium à patre. Et ita aliquãdo factum eſt, ſicut patet de Lucia Romana muliere, quæ cum eſſet annorum ſeptuaginta, quandoque accuſata eſt a filio ſuo Euprepio, q̃ Chriſtiana eſſet, & occiſa eſt, vt patet in hiſtoria ſanctorum Luciæ, & Geminiani. Et hunc ſenſum tenere poſſumus, licet ille ſupra poſitus ſine dubio verus eſt, ſ. q̃ adueniente tribulatione aliqui Chriſtiani, qui prius rectè credidẽrant, diſcredebant, & alios tradebant, & accuſabant ad mortem.

Qui erant iſti pſeudo prophetæ, qui tunc inſurrexerunt. Quæſt. LXXIX.

QVAERETVR qui erant iſti pſeudo prophetæ, qui tunc inſurrexerunt. Aliqui dicũt, quòd erãt aliqui falſi Chriſtiani, qui aſſerẽtes ſe Chriſtianos ſeduxerunt multos. Sic dicit Remigius. Imminente captiuitate Ieruſalem multi inſurrexerunt Chriſtianos ſe eſſe dicentes, & multos ſeduxerunt, quos Paulus nominat falſos fratres, & Io. nominat antichriſtos. Hilarius quoque ſuper Mat. dicit. Multi pſeudo prophetæ, vt Nicolaus vnus ex ſeptem diaconibus, qui multos mentita veritate peruertit.

Sed dicendum, quòd an iſti eſſent de Iudæis, an de Chriſtianis, vel gentilibus nõ eſt omnino certum: potius tamen dicendum illos eſſe de Iudæis. Et hoc patet, quia tunc duplices ſeductores inſurgebant, quidam vt prophetæ, alij vt Chriſtus, vel Meſſias. De Chriſto falſo dixit ſupra Matthæus in litera, ſ. Multi venient in nomine meo, dicentes: ego ſum Chriſtus, & ſeducent multos. De prophetis apparet hic, ſ. multi prophetæ pſeudo ſurgent. De vtroque ſimul dicitur infra in litera. Surgent pſeudo Chriſti, & pſeudo prophetæ, & dabunt ſigna magna, & prodigia. Sciendum autem, q̃ hi venerunt inter mortem Chriſti, & euerſionem Ieruſalem, & ſimul veniebant, & intentio illorum erat, vt facerent credi aliquem eſſe Meſſiam, vnde ille vocabat ſe Chriſtum, prophetę autem veniebant in adiutorium, vt dicerent ex parte Dei illum eſſe Meſſiam, & faciebant ad hoc ſigna, & ſic ſeducebant ducentes homines in partem ſuam.

Si autem quæratur quare illo tempore potiſsimũ venerunt illi, qui dicebant ſe eſſe Meſſiam, dicendum quòd fuit propter quatuor, vt dictum fuit ſupra.

Qui erant iſti multi qui veniebant, & erant pſeudo prophetæ, & Chriſti. Quæſt. LXXX.

QVAERETVR qui erant iſti multi, qui veniebãt, & erant pſeudo prophetæ, & falſi Chriſti. Dicendum, q̃ non habentur omnia hæc ſcripta, quia ſatis eſt, q̃ Chriſtus dixerit multos tales ſurrexiſſe cum neceſſe ſit verũ eſſe, qđ ille dixerit, & tñ de his aliquid legitur, vt apparet ex libris antiquitatũ Ioſephi, & ex libris ſuis de bello Iudaico, & ex libris Egeſippi, & ex lib. Chronicorum Euſebij. Sciendum autem, q̃ ante Chriſti aduentum aliqui venerunt, qui ſe Meſſiã dicerent, de quibus ipſe dixit Io. 10. c. oẽs quotquot ante me venerunt fures fuerunt, & latrones, ſed nõ audierunt eos oues, i. vſurpauerunt ſibi hoc nomen Chriſtus, vel Meſſias, qđ ſolius Ieſu erat proprium, vt dr̃ ſupra in l̃ra. ſ. multi venient in nomine meo, dicentes ego ſum Chriſtus. Et ita hoc nomẽ Chriſti ſuum eſſe dixit. Propter hoc aũt non audieruntoues, i. non permanſerunt cũ eis, licet aliq ad modicum tps eis credidiſſent. Horũ primus de eis, quos legimus fuit Theodas, & ille ſe Meſſiam aſſeruito, vluitq̃; liberare populum de manu Romanorũ, vt ſimulabat, adiuncti ſunt ei viri quadringenti, & occiſus eſt ipſe cum omnibus. Deinde q̃n Chriſtus natus eſt anno ſecundo eius, id eſt anno 43. Octauiani Iudas Galilæus fuit, qui aliquid ſibi de noĩe Meſſię vſurpauit, & Iudęos ad rebellãdũ incitauit, vt nõ p̃mitterẽt fieri eſtimationẽ facultatũ, vt ait Euſeb. lib. Chronicorum. & tñ ipſe cum adhærentibus ei perierunt, vt ait Ioſe. lib. 18. antiqui. De his duobus dr̃ Actu. 5. cap. ſ. ante hos dies extitit Theodas dicens ſe eſſe aliquem magnum, cui conſenſit virorũ numerus circiter quadringentorum, qui occiſus eſt, & omnes quicunque credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ſunt in nihilum, poſt hunc extitit Iudas,

Primus Theodas fuit de his qui ſe eſſe Meſſiam dicebant ſecũdus Iudas Galilæus.

Galilæus in diebus professionis, & auertit populũ post se, & perijt ipse, & omnes quotquot consenserunt ei dissipati sunt.

Post hoc mortuo Christo viuente adhuc Tyberio surrexit alius vir Samaritanus, qui se Christum appellabat, & occultatorum a Moyse se declaratorem, de quo Iose. lib. 18. antiqui. ait. Sed neq; Samaritanorum gens a turbis fuit expers, hos enim peruertit vir quidam, mentiri pro nihilo ducens nomine Caphedon, qui omnem plebem suasionibus artificiosis induxerat, vt in montem Garizim omnes concurrerent, ꝙ eum sanctum haberent atque venerabilem, pollicebatur enim se ascendentibus ostensurũ vniuersa quæ ibidem à Moyse fuerant obruta, at illi persuasi verbis illius armantur, & considunt in quodam vico, atque hinc & inde plurimos congregabant, vt cum magna multitudine montẽ ascenderẽt, sed hos in ipso ascensu Pilatus occupat omnem equitatum præcedere iubens, & alios obtruncant, alios in fugam vertunt, maximam partem capiunt, cuius seditionis Principem Pilatus interfecit.

Alius verò, vt videtur, fuit Theodas post mortem Christi pluribus, quam quindecim annis sub Claudio Imperatore de quo Ios. lib. 20. Anqui. ait quidam vir magnus nomine Theodas populo multo suasit, vt sumentes secum substãtias suas sequerentur eum ad Iordanem fluuium, semetipsum asserens esse prophetam, & præcepto fluuium diuidere, vt eis facilem transitum præberet. Hoc dicẽs, seduxit multos: sed nõ permisit Fadus eos ad insipientiæ suę experimentum peruenire, sed repente misit super eos cohortem equestrium, quæ inopinabiliter multos peremit, plurimos autem viuos cepit, ipsumque Theodam comprehendentes capitis sectione multactum in Ierosolymam deduxerunt.

Quintus vir Aegypti de decẽtibus se esse Messiã. Cap. 17.

Anno autem 13. Claudij. i. 22. post mortem Christi fuit alius vir Aegyptius, qui se aut prophetam, aut Messiam esse diceret, de quo ait Iosephus lib. 20. Antiqui. Hoc tpe venit aliquis ex Aegypto, dicens se esse prophetam, & populari multitudini suasit, vt cũ eo ad montem, qui dicitur Oliuarum positum ex diuerso ciuitatis procul stadijs quinque, conscenderẽt, velle se dicens eis, exinde monstrare, quia eo iubente Ierosolymorum muri corruerent, vnde ingressum eis faciendum esse promittebat. Felix autem dum hoc audisset, iussit militibus, vt arma sumerent, quo facto irruit super eos, & quadringentos eorum gladijs interemit, ducentos vero viuos cepit. Aegyptius verò fuga lapsus disparuit. Erat autem, vt innuebatur illius Aegyptij intentio liberare Iudæos de manu Romanorum excludendo Felicem, & milites Romanos de Ierusalem. Et ad hoc dicebat, quòd eo iubente murus corrueret. De quo idẽ Iosephus lib. de Bello Iudaico ait. Maiore quippe plaga afflixit Iudæos Aegyptius quidam pseudo propheta, aduenies quippe in prouincia magus cum esset prophetæ sibi opinionem arrogans, triginta fermè millia hominum sibi congregauit, quos varia seductione deceperat, & circunducens eos de solitudine in montẽ, qui dicit Oliuarum inde Ierosolymam nitebatur ascendere, depulsoque Romanorum præsidio in populares exercere dominationem conabatur. Et quia ipse Aegyptius tunc fuga lapsus euasit, quęrebatur postea à Romanis, & ideo quando Iudæi comprehenderũt Paulum se purificantem in templo, & trahebant eum foras ad occidẽdum, & tribunus plebis occurrit, ne turbaretur ciuitas, dixit ad Paulum: nonne tu es vir Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?

Cap. 11.

Sed obijcietur, quòd non sit ille idem Aegyptius, quia de isto dicitur, quòd eduxit quatuor millia virorum. Iosephus autem lib. de bello Iudaico dixit ferme triginta millia.

Dicendum, quòd idem vir fuit, quia vtrobique vocatur Aegyptius, & vtrobique ponitur accidisse illud præside Felice in Iudea. Sed quod dicitur de multitudine, dicendum quòd de sicarijs solum erant quatuor millia virorum, de cętera autem multitudine rusticana erant vsque ad triginta millia. Sed tribunus ille solum de sicarijs locutus fuit, eo quòd illi erãt terribiles in tota regione Iudæorum, & ab omnibus timebantur, & odio habebantur, quia per insidias multos occidebant etiam in templo Dei, & nemo de eis poterat esse securus. De cætera multitudine, quæ nihil mali inferre solebat, sed nunc opinione prophetę seductа ascenderat cum eo, nihil tribunus dicere voluit. Item patet sic debere intelligi. Nam & Eusebius libro Chronicorum dicit ista concordare, scilicet, sub Felice procuratore extiterunt multi, qui populum sua persuasione deciperent, in quo, & Aegyptius propheta pseudo fuit, qui plurimis sibi associatis in ipso magnarum rerum conatu per exercitũ Felicis opprimitur. Scribit Iosephus consentaneus Apostolorum actibus, in quibus Paulo dicitur à tribuno. Nonne tu es Aegyptius, qui ante hos dies concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum? Eo etiam tempore, ideſt sub Felice præside ad finem regni Claudij, & in principio regni Neronis, & consequenter vsque ad captiuitatem Ierusalẽ multi surrexerunt pseudo prophetę, & pseudo Christi, & omnes hi suadebant contra Romanos rebellare. De hoc Iosephus lib. 20. Antiqui. ait. magi vero & seductore populo suadebant, vt eos in eremum sequerentur dicentes se Dei prouidentia signa, & prodigia monstraturos, multi quia in hac insipientia supplicia pertulerunt, qui dum ad hoc accessissent puniti sunt. Et in libro de Bello Iudaico dicit: seductores quoque homines, & circumuentores sub specie religionis nouandis rebus studentes vulgum insanire fecerunt. Nam egrediebantur in solitudines promittentes Deum signa libertatis eis ostẽsurum, contra quos Felix, quia videbantur semina defectionis esse mittens equites atque pedites armatos magnam multitudinem interfecit.

Cap. 17.

Alij erant qui se prophetas dicerẽt cum essent magi, & eos, qui Romanis obedire volebant de Iudęis occidebant, vel eorum diripiebant substantias, vt sic ad rebellandum cogerent. Sic dicit Iosephus libro de Bello Iudaico, scilicet magi enim quidam, & latrones collectis multis afflictionem inducebãt, & quasi ad libertatem vocabant mortem apertissimã comminantes his, qui Romanorum principatui obedire voluissent, vt vel reluctantes auerterent eos, qui ferent spontaneam seruitutem dispersi bipertitam regionem diripiebant quorumcunque potentum domos, eosque insuper trucidabant, inflammabant etiam agros, ita vt desperatione eorum tota Iudæa protinus impleretur. Hæc autem sub Felice præside acciderunt, sed postea sub regno Neronis Festo prę-side Iudæi quidam alij magi extiterunt, qui se prophetas dicerent, & illos Festus occidit. Sic dicit Iosephus libro vigesimo Antiqui. scilicet interea diuersis rebus turbata prouincia Festus multitudinem destinauit equestrium atque pedestrium super plures, qui seducti fuerant à quodam Mago salutem eis, & malorum requiem promittente, si eum sequi in desertum contenderent. quo facto, & ipsum seductorem, & seductos irruentes qui missi fuerant occiderunt.

Sed

Sed ante omnes hos in principio ecclesiæ fuit quidam Samaritanus nomine Simon Magus, qui, & se Messiam iactabat. Nam populus eum vocabat virtutem Dei magnam. Actu. 8. c. & Hier. super Mat. dicens de hoc. vnus eorum, de quibus loquitur, fuit Simon Samaritanus, quem in actibus Apostolorum legimus, qui se magnam dicebat habere Dei virtutem. Hic quoque inter cætera in suis voluminibus scripta dimittens, ego sum sermo Dei, ego omnipotens, ego omnia Dei. Iste tamen videns, quòd omnes sequaces eius prædicante Philippo conuersi essent ad Christum, ipse quoq; baptizatus est, sed cum videret per impositionem manuum Apostolorum dari spiritum sanctum, oblata eis pecunia multa petiuit ab eis hanc potestatem, sed Petrus dixit ei. Pecunia tua tecum sit in perditione. Act. octauo, capitu. Sed iste Simon Magus, vt ferunt, postea sub Nerone Petrum, & Paulum, Romæ falsis prodigijs impugnabat.

Quomodo pseudo prophetæ poterant aliquos seducere.
Quæst. LXXXI.

QVAERETVR de istis pseudo prophetis, quomodo poterant seducere aliquos.

Dicendum, quòd pseudo prophetæ, & pseudo Christi simul erant, vt colligitur, infra in litera. Et intendebant pseudo Christi facere, vt crederetur quisque horum esse Messias, ad hoc autem prophetæ pseudo adiuuabant quasi testificantes hoc verum esse ex parte Dei. Sed tam prophetæ falsi, quam falsi Christi seducebant populum promittentes eis liberationem de Iugo Romanorum, quo valde premebantur diebus illis, & ita solicitabant eos ad rebellandum. Tanto autem desiderio huius liberationis tenebatur populus, quòd cuique se asserenti liberatorem facile credebant, sicut colligitur ex dictis præcedenti. q. & per Iosephum lib. decimooctauo, & 20. Antiqui. & lib. secundo, & tertio de Bello Iudaico.

Aliud quoque erat, quod rem verisimilem reddebat, quia omnes isti falsi Christi, & falsi prophetę magi erãt, vt eos Iosephus appellat, vbi supra, & ideò per artem Magicam faciebãt aliqua prodigia, ex quibus populus decipi posset, & non solum plebs indocta, sed etiam viri prudentes, vt Christus dixit, infra in litera, scilicet surgent pseudo prophetæ, & pseudo Christi, & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem ducantur, si fieri potest, etiam electi. Talia enim prodigia Simon Magus faciebat, ita vt admirarentur omnes, & extra mentem fierent, vt dicitur Act. octauo capit. Vir quidam fuerat in ciuitate Magus nomine Simon seducens gentem Samariæ dicens se esse aliquem magnum, cui auscultabant omnes a minimo vsque ad maximum, dicentes, hic est virtus Dei, quæ dicitur magna. Attendebant autem eum propter ea, quod multo tempore magicis suis dementasset eos.

Sed dicetur, quomodo poterant Iudæi aliquẽ istorum putare esse Christum, cum non veniret cum potestate tẽporali ad liberandum eos de manu Romanorum, & aliarum gentium? Nam omnes Iudæi credebant Messiam regnaturum temporaliter, vt declaratum est, supra q. 21. & ista fuit causa quare plurimi Iudæorum non crediderunt Iesum esse Christum, i. Messiam, quia non venit cum potestate temporali, vt regnare posset temporaliter, neq; liberabat Iudęos de manu opprimentium. A fortiori ergo neminẽ alium crederent de his esse Messiam, cum nullus horum talem haberet potestatem.

Dicendu, quòd poterant credere eis propter duo. Primò quia licet statim in sua prima nominatione non venirent in tali potestate, vt subijcerent hostes, conabantur tamen aggregare sibi multitudinem ad pugnandum contra hostes, vt apparet in omnibus, de quibus dictum est præced. q. omnes quippe illi aggregabant sibi multitudinem, & suadebant rebellare cõtra Romanos, & sic etiam fecerant illi, qui ante Christum venerant, scilicet Theodas & Iudas Galilæus, vt colligitur Act. 5. c. & magis præced. q. Christus autem nunquam hoc fecit, quia nunquam voluit congregare sibi multitudinem aliquam armatorum, neque suasit rebellare contra Romanos, sed in paupertate, & pace venit. Sic propheta dixit, dicite filiæ Syon ecce rex tuus venit tibi pauper, & mãsuetus, & ipse sedens super Asinam Zacha. 9. & sup. 21. c. & ideo non ita faciliter credebatur Iesum esse Messiam.

Secundò fuit, quia illi pseudo Christi licet venirẽt sine illa multitudine armatorum a principio, & nondum regnarent temporaliter, poterant suadere populo esse Messiam dicentes nondum cõpletum est tempus, sed statim complebitur, & tunc erit liberatio ab hostibus & regnum temporale Israel, & interim populus poterat credere de illis. Et istam argumentationem Christus soluit nunc, quando loquebatur discipulis de hoc. Sed Matthæus illud non expressit. Habetur autem Luc. 21. c. scilicet multi venient in nomine meo, dicentes: ego sum, & tempus appropinquabit, i. illi, qui se vocabunt Christum, dicent nondum tempus completum est, ad ostendendam temporalem dominationem, & destruendum hostes, sed statim veniet. Et sub hac spe populus deceptus manebat, Christus autem Iesus, neque istud dicebat: ideo plebs indocta facilius assentiebat his falsis Christis.

Quid est, quod dicitur, quia abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Quæst. LXXXII.

QVAERETVR quid est hoc, ꝙ dicitur, quia abundabit iniquitas refrigescet charitas multorum.

Dicendum, ꝙ aliqui putant accipi pro diminutione charitatis in quibusdam ex malitia aliorum, s. erũt quidam Christiani ita mali tempore tribulationis, ꝙ considerata illorum iniquitate alij, qui boni erant refrigescebant. Et ita exponit Nico. Alij accipiũt de homine ad seipsum, s. ꝙ in quibusdam hominibus abundabit iniquitas, & ideo necessario in ipsis charitas refrigescet, cum tollatur vnum per alterum. Sic dicit Remigius. Refrigescet charitas, i. vera dilectio Dei & proximi. Nam quanto magis ab vnoquoque iniquitas susçipitur, tanto amplius in corde ipsius ardor charitatis extinguitur.

Sed dicendum ꝙ secundus sensus nõ bene stat. s. ꝙ referatur totum ad eundem hominem, sed ad diuersos, ita ꝙ in vno abundet iniquitas, & in alio refrigescat charitas. Primò patet, quia aliàs poneretur vtrũq; cum determinatione, vt diceretur, ꝙ abũdabit iniquitas multorum, refrigescet charitas eorum, vel multorum, & tamẽ ponitur primum sine determinatione, cum dicatur absolutè. Abundabit iniquitas. Et sequitur, refrigescet charitas multorum, ideo vr̃ ex modo loquendi, ꝙ nõ sit eorundem iniquitatis abundantia & refrigescere charitatem. Secundò quia si ad eundem referretur, esset inconueniẽter dictũ, quia quando in aliquo abũdat iniquitas, non solum refrigescit, immo non est charitas in eo, & non solum, qñ abundat iniquitas, sed etiam quacunq; iniquitate existente non manet charitas aliqua in homine, ideo debet referri hoc ad diuersos homines, ita ꝙ in quibusdam abundabat iniquitas, & in alijs charitas refrigescebat.

Quo-

Universidad de Deusto Biblioteca

Quomodo refrigescebat ista charitas in quibusdam propter aliorum iniquitatem. Quæst. LXXXIII.

SED quæretur quomodo refrigescebat ista charitas in quibusdam propter aliorum iniquitatem. Dici potest vno modo, ꝙ intelligitur quantum ad aliquos cadentes à fide propter persecutionem. Et est sensus, ꝙ tanta esset afflictio credentium illo tempore, ꝙ multi, vt non cogerentur sustinere mala illa, abijciebant fidem, aut saltem fidei professionem, & profitebantur aliam doctrinam, & conuenit hoc literæ. Nam qui credebant in Christum erant in charitate, & quando fidem acceperunt simul acceperunt charitatem, & illa manebat. Nam ex eo, ꝙ Christum diligebant volebant manere in doctrina eius, licet obseruatio esset difficilis, istorum charitas refriguit, qñ timentes tormenta, & alia mala cessabant à professione, sed isti non caderent à professione fidei, nisi pp̄ magnitudinem persecutionis. Si nemo enim persequeretur, nemo caderet, etiam si persecutio leuis esset pauci aut nulli caderent, & tñ, quia grauis erat ꝑsecutio multi cadebant à fide, sed magna persecutio non est, nisi ex magna iniquitate inferentium eam cum illa iniusta sit, ideo verum est, ꝙ ex abundantia iniquitatis quorundam refrigescebat charitas aliorū. Aliter potest intelligi de diminutione charitatis sine perditione eius. Nam in casu præcedenti charitas nō solum minuitur, sed etiam perit, quia qui cadit à fide, cadit a charitate. Et dicetur, ꝙ aliqui erant a principio conuersionis suæ feruentes in charitate, postea verò videntes iniquitatem aliorum abundantem fiebant tepidi, & hoc erat refrigescere. Et tunc intelligitur de Christianis ad inuicem, s. quidam quando conuersi sunt videbāt miracula fieri, & bona opera Christianorum, & ideo feruenter acceperant fidem, postea verò cum conuersarentur cum alijs Christianis videbant eorum iniquam conuersationem, & sic frigescebat in eis ardor charitatis, vt non essent tā prompti ad bona opera, sicut prius. Nam sicut habens paruam charitatem per imitationem bonorum virorū proficit in feruore, & ab habendum maiorem charitatem, ita habens charitatem magnam, aut mediocrem, si conuersatur inter malos, aut exemplo eorū ad malum trahitur, aut tepescit feruor eius. Nā etiam paruam charitatem habens iudicat se iustum collatū

Valde nocet bonis conuersari inter malos.

ad eos, qui mali sunt. Qui autem mediocriter bonus est, si ad bonos comparetur, iudicat se malum, quia ab eis lōge est, ideo valde nocet bonis, & maximè parum, aut mediocriter bonis conuersari inter malos, vel eorum mala scire, & tunc quanto quis conuersatur cum deterioribus, tanto fit tepidior, & refrigescit magis charitas. Sed dicetur quis istorum sensuū est verior? Aliqui dicunt, ꝙ secundus, quia primus nō coaptatur literæ. Nam dicitur, refrigescet charitas, & tñ primo modo non refrigescit, sed cessat, quia qui propter tormenta cessabat a fide, vel a professione fidei, non refrigescebat in charitate, sed peribat charitas in eo. Dicendū tñ videtur, ꝙ primus sensus sit melior. Patet primo, quia statim dicitur. Qui perseuerauerit vsque in finem saluus erit. Et est expositiuum præcedentium, quasi dicat, illi quorum, refrigescit charitas, non saluantur, sed illi, qui permanent vsque in finem: ergo videtur, ꝙ illi, quorum charitas refrigescit non permanent, sed qui non permanent cadūt a charitate. Loquitur igitur de cadentibus a charitate. Secundo quia Christus arguit istos, quorum charitas refrigescit, sed si charitas non periret, non erant arguendi, quia quandiu manet quis in charitate, est bonus, & dignus vita æterna, & non potest iuste redargui, sed redarguuntur. ergo cadebant isti a charitate.

F Tertio patet, quia sicut hic post illud dictum, s. refrigescet charitas multorum, ponitur velut expositiuū illud, s. qui perseuerauerit vsque in finem, ita Mar. 13. ca. vbi ponitur ista narratio, dicitur, ꝙ parentes tradērent filios in mortem, & filij consurgerent in parentes. Et sequitur: qui autem sustinuerit vsque in finē, saluus erit. Et sic videtur, ꝙ de persecutione intelligatur, & de casu a fide propter persecutionem. s. ꝙ propter abundantiam iniquitatis multi perderent fidē. Et ista est veritas: erat enim magnitudo iniquitatis, & persecutionis qñ parētes accusabant filios ad mortē, & filij parentes, & trahebant eos ad hoc, quòd occiderentur. Pauci enim poterant talem persecutionem G sustinere, in qua nullum erat refugium ad amicum, neque cognatum, & ideo refrigescebat charitas, idest cadebant ab illa iam cessantes a professione nominis Christi. Ad rationem in contrarium potest dici vno modo, quòd qui cadebant a professione fidei nō solum refrigescebāt in charitate, sed etiam cadebant ab illa, & tamen erat ordo iste, quòd primo refrigescebant: deinde cadebant cum non perderent eam subito. Posuit autem Christus primum, s. refrigescere, quia erat principium, & non cadere. Secundo potest dici, quòd refrigerari, vel refrigescere charitatem accipitur large non pro remissione ardoris, sed pro perditione eius, vt dicatur refrigescet charitas, idest peribit effectis frigidis his, qui prius secundum charitatem ardebant. Et potest accipi refrigescere in ma- H lum, quia refrigescere dicit motum a calido ad frigidum, & ideo nominat medium inter vtrunque, & illud vocatur tepidum, & accipitur in mala significatione in scriptura. Sic dicitur Apocalips. tertio capitu. Vtinam frigidus esses, aut calidus. sed quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo. Sed refrigescere dicit illum tepidum, quod malum est, ideo refrigescere charitatem accipitur in malo. Et sic accipietur pro casu a charitate, quia quandiu quis non cadit ab illa, bonus est. Quod autem dicitur refrigescere, etiam si accipitur pro diminutione non est intelligendum, ꝙ charitas minuatur secundum essentiam, licet augeatur secundum essentiam, sed solum minuitur quantum ad feruorem De quo dicetur magis. 1. I Cor. 13. c. vbi plene agetur de charitate.

Tepidū sacris literis in malā partem sumitur.

Quare dixit refrigescet charitas multorum, &c. Quæst. LXXXIIII.

QVAERETVR quomodo, dixit refrigescet charitas multorum, & quare. Dicendum ꝙ hoc dictum est, quia non refrigesceret in omnibus. Quidam enim fuerunt, in quib. nunquam refriguit, siue accipiatur pro cadere, siue pro diminui. Sic fuit de apostolis. Erat. n. in illis semper charitas maior, quanto continue per bona opera magna merebantur augmentum chari- K tatis, sicut & augmentum præmij substantialis. Sic. n. erant in charitate confirmati, vt ab ea nullo modo caderent. Sic dicitur ad Ro. 8. c. quis nos separabit a charitate Chri? Et iterum, certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque alia creatura poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo. Sed alij erant, qui non existentes cōfirmati propter iniquitatem persecutionis cadebant à fide, & isti erant, qui vocantur hic multi. Sic dicit Hieron. Considerandum tamen, quòd non negauit omnium casuram esse charitatem, sed multorum. Nā in Apostolis & eorum similibus permansura est charitas, de qua Paulus. Quis nos separabit a charitate Christi?

Ad

Ad quid voluit prædicere, quòd multorum charitas refrigesceret. Quæst. LXXXV.

SED quæretur ad quid Christus voluit prædicere, ꝙ multorum charitas refrigesceret.

Dicendum, ꝙ primo fuit ad consolationē permanentium: nam cū manentes in fide viderent aliquos ab illa cadere, putarent per hoc periculum aliquod esse doctrinæ Christi, & ecclesiæ eius, & tristarentur nimium. Vt autem non affligantur ex hoc nimis, vt nil mali suspicarentur, sed putent ecclesiam Christi nihilominus mansuram quibusdam cadentibus, prædixit illis quosdam a fide casuros.

Secundo fuit ad ostendendum se omnia scire, cū etiam minuta quælibet prædiceret, & vt viderent, ꝙ nihil in ecclesia sua accideret eo ignorante, & ita posset prouidere, si vellet Et non dixit absolutè, quòd refrigesceret charitas, sed multorum, vt innueretur per hoc, ꝙ nō omnium charitas peritura esset, sed aliquorum, quia aliàs cum quidam viderent alios a fide cadentes, putarent ꝙ omnes essent a fide perituri, per hoc autem eos certificat, ꝙ non omnes, sed aliqui essent a fide perituri, & sic cadentibus quibusdam, non adhuc timeretur periculum ecclesiæ.

Tertio fuit ad cautiores eos reddendū: nam si Christus hoc non prædiceret, multi non aduerterent, & facilius laberentur, cum verò hoc prædixit quilibet sciret se posse cadere, & cautius se haberet, vt non caderet: nam istud erat quasi quoddam præceptum, vel admonitio ad fortiter standum.

Quare Christus dixit, qui autem perseuerauerit vsque in finē, saluus erit. Quæst. LXXXVI.

QVAERETVR quare Christus dixit, qui autem perseuerauerit vsque in finem saluus erit.

Dicendū, ꝙ perseuerare vsque in finem debet accipi de fine vitæ, quia non vocatur alius finis noster absolutè. Et etiam vsque ad mortem est nobis laborandum in bono, postea vero quiescendum Apoca. 14. c. s. Amodo dicit spiritus, vt requiescāt a laboribus suis. Et vsque illuc est necessaria perseuerantia, in morte autem confirmatur homo in bono, vel in malo: non ergo requiritur maior perseuerantia in fide Christi, quam vsque ad mortem, neque sufficit minor, quia quæcunque minor non sufficit ad vitam ęternam habendam. Sic dicit Remigius, vsque ad finem vocat vsque ad terminum vitæ: qui enim vsque ad terminum vitæ suæ in confessione nominis Christi perseuerauerit, & in charitate, saluus factus est. Dixit autem hoc Christus primo ad tollendum errorem: aliqui forte putarent, quòd licet caderent a fide, si aliquanto in illa mansissent proderat eis ad vitam æternam. Dixit Christus, ꝙ non, quia non poterat saluus fieri, nisi qui perseueraret vsque in finem. Secūdo, & præcipue ponitur ad admonitionem, vt fideles fortiter manerent in aduersitatibus, vt saltem non perderent præteritos labores. Nam omnes nostri labores sūt vt saluemur, qui autem non saluatur nullum fructum habet de laboribus suis, & ideo qui multo tempore mansit in fide, & tolerauit difficultates in ea, non debet cessare ab ea propter subuenientes angustias, quia sic perdet fructum omnium operum suorū, & ideo est magna admonitio hæc ad perseuerandum in fide, & consonat hoc literæ præcedenti: dixerat enim refrigescet charitas multorum, idest cadent multi a charitate, & fide, sicut expositum est. Hic autem dicit, ꝙ nemo permittat refrigescerę charitatem in se, sed perseueret, & ita saluabitur.

A *Quid erat saluum esse. Quæst. LXXXVII.*

SED quæretur quid erat saluum esse. Dicendum, ꝙ saluare proprie est a malo liberare, & saluus dicitur, qui a malo liber est, & quia malum est multiplex, est etiam multiplex liberatio. Dicitur saluari homo multipliciter, sic dicitur Psal. 33. Ex omnibus tribulationibus eius saluauit eum. Et hoc modo liberatores a periculis bellorum vocamus saluatores. Sic dicitur Iudi. 3. Suscitauit eis saluatorem, & liberauit eos. Et iterum eod. c. suscitauit eis saluatorem nomine Aod.

Saluari hō multipliciter dicitur.

Et tamen dicendum, ꝙ secundum differentiā malorum, ita vocatur saluatio, vel liberatio. Quędā enim B mala sunt, sed non summa, vel per excellētiam, ideo in illis competit saluatio, sed cum cōnotatione, vt dicatur saluatio a tali, vel tali malo, s. saluati a tribulatione, vel ab incommodo. Malum autem per excellentiam vnum est in hominibus, s. perdere animam, vel condemnari ad gehennā, & ideo liberari ab isto malo per excellētiā est saluari. Et hoc dicitur simpliciter, & sine connotatione aliqua saluari, & ob hoc illum simpliciter saluum dicimus, qui iam liber est a damnatione ęterna. Et ista distinguimus saluos contra dānatos. Sic accipitur hic: saluus erit, idest liberabitur a gehenna. Nam qui vsque ad mortem manet in charitate, necesse est, ꝙ liberet ab inferis. Et ob hoc etiā saluare dicimus simpliciter, idest liberare a morte æterna, vel a pęnis gehennæ. Et consequenter sal- C uatorem absolute vocamus illum solum, qui a morte æterna liberat. Solus autem Christus per mortem suam nos ab hac morte liberauit, ideo eum solum vocamus saluatorem. Nam cum absolute saluatorē dixerimus, nullum nisi ipsum intelligimus, & in reuerentiam ipsius hoc nomen ei soli reseruamus.

Quid saluator absolute.

Quare Christus dixit, & prædicabitur hoc Euangelium in toto orbe. Quæst. LXXXVIII.

QVAERETVR, quare Christus dixit, & prædicabitur hoc Euangelium in toto orbe. Dicendū D putant quidam positum hoc esse ad tollendam suspicionem, & timorem. Nam cum tot mala afflictionū prædixisset Christus circa discipulos euentura diceret aliquis eorum, quomodo poterimus inter tot mala viuere? respondet ꝙ non solum poterunt viuere, sed etiam docere. Sic dicit Chrys. in homilia. deinde ne dicerēt: qualiter enim inter tot mala viuemus? quod plus est promittit, ꝙ non solum viuerent, sed vbique docerent. Secundo potest accipi ad tollendum suspicionem de statu fidei, & ecclesię Christi. Nam dixerat supra, ꝙ refrigesceret charitas multorum, idest caderent a charitate, & professione fidei propter tormenta. Putaretur ergo, ꝙ iam nemo auderet prædicare doctrinam Christi propter tantas tribulationes: ipse tollit hanc suspicionem dicens, ꝙ non, sed etiā si omnia hæc mala eueniant, prædicabitur Euangelium, & E nō solum prędicabitur, sed ēt per totum orbem. Tertio potest accipi istud esse positum ad consolationem discipulorum. Erant enim tristes de euersione Ierusalem prenunciata eis, & de tribulationibus, quæ eis superuenirent. ne autem tristitia affligerentur, nunc ēt antequam mala ipsa venirent prenūciat eis quid gratum, s. ꝙ Euāgelium per totum orbem prędicaretur. Sic dicit Remigius, s. quia enim nouerat dominꝰ corda discipulorū contristāda esse de excidio Ierusalem, & perditione gentis suæ, hoc solatio consolatur eos, ꝙ multo plures credituri erant de gentibus, quam de Iudęis perituri. Quarto fit hoc, & principaliter ad ostēdendum statum ecclesię suæ. Nam ad roborandam

fidem

fidem discipulorum, & aliorum credentium in eccle
sia primitiua voluit totum statum illius tẽporis præ-
nunciare, & ita cum iam dixisset qualiter tribulatio-
nes magnæ tunc venturę essent, & à quibus, ſ. ab in-
uicem, ideſt à parentibus in filios, & è contrario, & ꝙ
in illis tribulationibus aliqui deficerent, voluit dicere
aliud circa ſtatum illum, ſ. ꝙ tunc prædicaretur Euan-
gelium per totum orbem. Et vere fuit dignum hoc
prænunciatione, quia inter omnia, quę illius tempo-
ris erant, nihil tam magnum, & admirandum erat, q̃
ꝙ inter tot tribulationes Euangelium posset prędica-
ri per totum orbem. Quinto fuit ad dãdum animum
discipulis circa ardua. Nam Euangelium per eos prę-
dicandum erat: cum autem sciebant, ꝙ etiam aduę-
nientibus magnis angustijs per eos erat prædicandũ
euangelium, quando euenirent istæ tribulationes re-
trahentes à prædicatione, tolerarent eas fortiori ani-
mo: cum iam ex Christi prænunciatione certi essent,
ꝙ non obstãtibus omnibus afflictionibus prædicare-
tur Euangeliũ in toto orbe. Sexto fuit, & adhuc prin-
cipalius ad rñdendum ad quęst. principalem, quę erat
de Ierusalem euersione, qñ fieret. Voluit autẽ Chri-
stus respondere ad illam non designando numerum
annorum, vel mensium, sed referendo omnia nota-
bilia, quæ acciderent inter hoc tempus quo loqueba-
tur vsque ad euersionem, ita vt ex decursu harum re-
rum possent cognoscere, quando Ierusalem euerte-
retur. Dixit autem multa ante hoc accidere, ſ. bella,
fames, pestilentias, terræmotus, & interim tribulatio-
nes fierent discipulis, & occiderentur multi eorum,
& aliqui credentes caderent à fide, & tunc prædicare-
tur Euangelium in toto orbe. Et hæc omnia euenі-
rent ante euersionem Ierusalem, & post hoc seque-
retur euersio. Et apparet, ꝙ ista sit causa præcipua po-
nendi hoc, quia dicitur in litera. Et prædicabitur E-
uangelium in vniuerso orbe in testimonium omni-
bus gentibus, & tunc veniet consummatio, ſ. malorũ
Ierusalem, ideſt statim, vt fuerit completa prædica-
tio per totum orbem. Et iste est sensus verus.

*Quomodo potuit in tempore Ecclesiæ primitiuæ prædicari E-
uangelium per totum orbem obstantibus tot tribulatio-
nibus. Quæst. LXXXIX.*

QVAERETVR, qũo potuit in tempore Eccleſiæ
primitiuę prędicari Euangelium per totum or-
bem obstantibus tot tribulationibus, & maxime cum
multi de credentibus propter tormenta deficerent,
& a fide caderent, sicut Christus prænunciauit. Dicẽ-
dum, ꝙ vere fuerunt multa impedientia in ecclesia
primitiua, ad hoc, ꝙ non prædicaretur per totum or-
bem Euãgelium, ſ. odium omnium hominum. nam
reputabãt omnes homines eos qui istam doctrinam
a principio prædicabant, esse hostes humani generis,
cum omnes Deos, in quorum cultu cõsenu erant ho-
mines, & omnem ritum colendi tollere vellent, & di
cerent omnia execrabilia esse, quę apud gentiles age-
bantur. Secundum erat generalitas persecutionis: si-
cut enim in toto orbe odio habebãtur, ita vbique af-
fligebantur. Iudęi enim persequebantur illos ex prin
cipaliori odio, quasi destruerent legem Moysi cum ip
si prius Iudæi fuissent natione, & ritu. gentiles vero,
quia ipsorum Deos condemnabant, & ideo in nullo
habebant requiem. Tertium erat immanitas tribula-
tionis, quia oĩa genera tormentorum non solum quę
ante hoc fuerant, sed etiam quæ excogitari poterant
exercebantur in eos. Quartum erat priuatio totius hu
mani auxilij, & solatij, quod erat ꝺ consuetudinẽ alia-
rum tribulationum, & persecutionum. Nam in alijs
si hostis aliquem persequeretur adiuuat eum, vel fa-
uet ei amicus, & cognatus, & affinis. Hic aũt nemo: im
mo potius parẽtes tradebant filios ad mortẽ, & filij pa
rẽtes, vt dr̃ sup. 10. c. & Mar. 13. & Lu. 21. & istud erat,
qđ valde contristabat cor. Sed dicendum, ꝙ sicut dr̃
ad Ro. 5. c. ꝙ vbi superabundauit delictum, super abũ-
dabit, & gratia, ſ. vt maior sit gratia delicto, & tollat il-
lud, ita vt superabundauit multitudo tribulationum
superexcreuit magnitudo gratiarum Christi, & con-
solationum eius, ita vt non solum hæc mala patiẽter
tolerarent, sed etiam libenter, & gaudenter quasi ad
epulas inuitarentur, sicut dr̃ Act. 5. c. ibãt Apostoli gau
dentes a conspectu consilij, quia digni habiti sunt pro
noĩe Iesu cõtumeliam pati. Erat aũt primum magni-
tudo, & certitudo premij. Sciebat enim id, qđ reseruа-
batur eis pro hac momẽtanea tribulatione maius es-
se quam cogitari posset ab aliquo mortali 1. Cor. 2. c.
ſ. oculus non vidit, auris non audiuit, neque in corde
hoĩs ascendit quę præparauit Deus illis, qui diligunt
illum. Et cum Deus oñdisset eis magnitudinẽ huius
premij per fidem, & certi essent de illo, non dubita-
bant quæcunq; mala pro illo subire. Secundum, &
præcipuum erat magnitudo, & feruor charitatis. Nã
tanta charitate perfuderat Deus corda illorũ princi-
pum nostrorum, qui fuerunt in ecclesia primitiua, ꝙ
omnia seculi blandimẽta respuebant, & omnia aduer
sa cõtemnebant, neque erat aliquid, quod posset eos
diuellere ab eo, quod tam firmiter, & tam tenaciter
diligebant. Sic enim dixit Apostolus ad Ro. 8. Quis
nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an angu-
stia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculũ,
an gladius? Et ideo postea addit. Certus sum, ꝙ neque
mors, neq; vita, neq; Angeli, neq; principatus, neq;
virtutes, neq; potestates, neq; instantia, neq; futura,
neq; aliqua creatura poterit nos separare a charitate
Dei, q̃ est in Christo. Et ita cum sancti illius tpis tan-
tam charitatem haberent, perseuerabant in omnibus
tribulationibus. Sic dr̃ eod. c. pp te mortificamur tota
die, & æstimati sumus, sicut oues occisionis, sed in his
omnibus superamus pp eum qui dilexit nos. Et istud
erat præcipuum, quod faciebat perseuerare ꝺ oĩa ad-
uersa. nam primum, ſ. magnitudinem, & certitudinẽ
præmij nos habemus, sed quia paruam, aut nullã cha-
ritatem habemus statim superamur non solum a per-
secutionibus, sed etiam a paruis tentationibus. Tertiũ
erat magnitudo consolationum spiritualium, quas
Christus eis dabat, licet in rebus corporalibus nõ con
solarentur, quia omnia hæc contemp̃serant pp Deũ,
tñ in interioribus, in quibus est verũ bonum, magnã
consolationem recipiebant interdum. De qua con-
solatione nos, qui carnales sumus, & ista non experi-
mur, iudicare non possumus, nisi inquantum credi-
mus eis, qui in Chro perfectionem aliquam haben-
tes asserunt se recipere consolationes inenarrabiles,
quas ẽt parui in Christo pro captu recipiũt. Vnde nõ
inuste Apostolus vocat Deum patrem totius conso-
lationis. Est aũt consolatio Dei tanta, vt non solum p
eam homo in seipso consolationem accipiat, sed etiã
possit alios consolari, qđ in consolationibus humanis
non inuenitur, cum vix per eas in seipso quis consola-
tus esse possit. Sic dr̃ 2. Cor. 1. c. ſ. Benedictus Deus, &
pater Dñi nr̃i Iesu Christi, pater misericordiarum, &
Deus totius consolationis, qui consolatur nos in om-
ni consolatione nr̃a. Et sequitur. Vt possimus, & ipsi
consolari eos, qui in oĩ pressura sunt per exhortatio-
nem, qua exhortamur, & ipsi a Deo. Et ita significa-
tur, ꝙ magnitudo consolationum tollit magnitudi-
nem angustiarum, quas tolerant homines: proxime
cum sequitur, qm̃ sicut abundant passiones Christi in
nobis, ita & per Chr̃m abundat consolatio nostra, id-
est, sicut passiones, quas ꝙ Christo suscipimus sunt
valde multæ, ita & consolationes, quas ab eo habe-
mus ad tolerandum has passiones, sunt multo plures:
vnde superantur passiones a consolationibus. Quar-
tum erat, sapientiæ affluentia. quia illi, qui pro Chri-
sto patiebantur saltem discipuli, qui cum eo fuerunt,
& super quos Spiritussanctus venit: erant tanti priui-
legij, ꝙ licet rudes essent poterant rñdere, immo rõ-
ne superare omnes homines, sic ꝙ qñ ducebãtur ante
viros magnos ad reddendum rõnem de dictis suis nõ
oportebat eos cogitare, quid dicerent: immõ pecca-
tum eis esset, si vellent cogitare quid dicerẽt. Et hoc
posuit hic Christus eis pro remedio, vel cõsolatione,
licet hic Mar. illud tacuit. sed exprimit Mar. 13. & Lu.
21. vbi ponitur ista narratio. Nam dr̃. Ponite in cordi-
bus vestris non præmeditari quemadmodum rñdea-
ris: ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui nõ po-
terũt resistere omnes aduersarij vestri. Et dr̃ Mar. 13.
ca. Non enim vos estis loquẽtes, sed Spiritussanctus.
Quãtum enim hoc esset remedium & cõsolatio, ne-
mo sufficienter considerat. Nam cum essent discipu-
li Christi rudes apud humanam sapientiam, & parui
status apud magnates huius seculi, poterant rõnabili-
ter timere proponere in publico, ẽt si non dubitarent
mori præ amore Christi, quia fortè crederent, cũ es-
sent insipientes, ꝙ caperẽtur in verbo indisciplinato,
& irriderentur, sicut bestiales, & inscij. Christus autẽ
dedit eis hanc securitatem, ꝙ semper loquerẽtur pru-
denter, quia non erant ipsi qui loquebantur, sed Spi-
tussanctus in eis. Quintum erat magnitudo, & prom-
ptitudo miraculorum: quantum enim consolaren-
tur animi illorum sanctorum virorum, qui licet à to-
to populo spernerenẽ, & odiosi haberentur, in prom-
ptum habebãt talia miracula facere qualia totus mũ-
dus non capiebat. Nihil enim erat, qđ facere vellent,
quod statim non facerent si credentes peterẽt supra
17. & 21. c. & hęc non solum concessa erant discipulis
Christi, qui cum eo fuerant, & super quos descendit
Spiritussanctus, sed ẽt omnibus credẽtibus in ipsum,
vt patet Mar. 16. c. ſ. Signa autem eos, qui crediderint,
hæc sequentur, ideſt qui crediderint in me, facient
omnia signa, quæ sequuntur eo. c. hæc enim erant a-
diutoria ab intra ad hoc, ꝙ credentes in Christum ꝺ
omnia aduersa aliquam haberent cõsolationem. Sed
ab extra erãt quoq; aliqua auxilia. Primum, quod est
sextum in ordine, quia Deus faciebat, ꝙ audientes fa-
ciliter crederent. ꝑuiderat. n. Deus, qui ad illum per-
tinerent, & illi statim ad paucas voces prædicationis
credebant inspirante Deo corda eorũ. Sic patet Act.
2. c. in prima prædicatione Petri die Pentecostes, vbi
erat ꝺdictio ad Apostolos ab oĩbus Iudæis, qui erant
de toto orbe, & tñ ipsa prima voce eius conuersi sunt
quasi tria millia eo. c. & in alia vice duo millia: immo
& qđ plus interdum tam facilis erat conuersio, ꝙ ẽt
illi ad quos non dirigebatur sermo, conuertebantur,
audita doctrina Chr̃i benedictissimi. Sic patet Act. 10.
vbi Petrus loquebatur ad Centurionem, & non erat
intentio sua dirigere verbum, nisi ad Centurionem,
& tñ tanta fuit dignatio Spiritussancti, ꝙ omnes au-
dientes verbum statim conuersi sunt compuncti cor-
de, & ipse Petrus admiratus est, qũo illi conuersi fue-
rint, & Spiritus sanctus loqueretur ꝑ eos, ita vt postea
arguentibus ꝺ eum conuersis ex Iudaismo quare lo-
cutus fuerit ad Gentiles dixerit, ꝙ non fuit ex inten-
tione eius, nec in potestate eius, sed Spiritussanctus
voluit sic facere Act. 11. c. Septimum erat solicitudo
Dei circa conuertendos. Nam Deus in principio ec-
clesiæ primitiuæ, vt statim sibi ecclesiam aggrega-
ret, voluit homines, ita promptos reddere, ꝙ pauco
labore exterius adhibito à prædicantibus multi con-
uerterentur. vnde ipse videbatur ipsos deducere ad fi-

dem, sine prædicatore, sicut dr̃ Act. 2. c. ſ. dñs aũt auge-
bat, qui salui fierent quotidie in idipsum. Et isti quos
Deus volebat ad se vocare nullo mõ impediebantur
conuerti, quia licet prædicatoribus multæ fierẽt mo-
lestiæ, & non bene audirentur, sed expellerentur de
regionibus, adhuc illi, qui à Deo erant designati ad
credendum, conuertebantur. Sic patet Act. 13. c. vbi
Paulus, & Barnabas fugati sunt de ciuitate Pergen re-
gionis Pamphiliæ. Et sic videbatur impeditus profe-
ctus prædicationis, & tñ dr̃ ibi. Audientes autem gen-
tes gauisæ sunt, & glorificabant verbum Dñi, & cre-
diderunt quotquot erant præordinati ad vitam ęter
nam. Et propter istam facilitatem conuersionis nihil
nocebat casus quorundam a fide, quia cum vnus mo-
riebatur pro fide, conuertebantur innumerabiles nul
lo alio prædicante. Octauum remedium erat perseue
rantia: nam admirabantur, ꝙ Christiani tanta tolera-
rent quanta nullus hõ pro Deo suo toleraret, sicut lo
cutus est Traianus Imperator, vt patet in historia Ig-
natij martyris, quem varijs tormentis cruciauit. No
num erat duratio huius ritus: nam putabant hoĩes, ꝙ
superstitio professionis Christi tanquam ficta pauco
tpe duraret, cum autem viderunt eam multo tpe ma-
nere crediderunt ex Deo esse. Sic enim dixit Gama-
liel Pharisæus legis doctor cum Iudæi vellent perse-
qui discipulos Christi in Ierusalem statim post mor-
tem eius: discedite ab hoĩbus, & sinite illos, qm̃ si est
ex hoĩbus consilium hoc, aut opus, dissipabitur: si ve-
ro ex Deo est, non poteritis dissoluere illud, ne fortè,
& Deo repugnare inueniamini: Act. 5. c. Et ibi dedu-
xit conuenientia exempla, quia multi alij inchoaue-
runt nouos ritus, & nouas de se opiniones facere vo-
luerunt, sed quia res ipsa ficta erat, in ipsis exordijs cor
ruit, & defecit, vt dr̃ ibi de Iuda Galilæo, & Theoda,
quorum quilibet se Messiã esse voluit: aliqui eum se-
cuti sunt, sed statim ipsi cum sequacibus perierunt.
Decimum erat, ꝙ prædicantes tunc doctrinam Chri-
sti in nullo errore deprehendi poterant, neq; ratione
superari, de quo totus mundus admirabatur. Nam cę
teri, qui aliquas nouas sectas confinxerant, non pote-
rant dare rationem omnium, quæ asserebant, & cum
venirent in conuentũ aliorum hoĩum a sapientibus
redarguebantur, neq; manebat quid pro se dicerent.
discipuli aũt Christi à nullo hoĩe rõne poterant superа-
rari, & licet subito ꝺ eos inopinate argueretur rñde-
bant mirabiliter, ita vt hoĩes extra mentem fierent ta-
lia audientes, quia vt dr̃ Mar. 13. c. non erant ipsi loquẽ
tes, sed Spiritus sanctus. Expresse autem hoc promi-
serat eis Christus, dicens. Ego dabo vobis os, & sapiẽ-
tiam, cui non poterunt ꝺdicere, neq; resistere oẽs ad-
uersarij vestri. Vndecimum erat puritas vitæ, & doctri
næ Christi: nam prædicantes doctrinam Christi in ec-
clesia primitiua erant sanctissimi viri, in quibus non
posset quisquam inuenire aliquid reprehensibile, ita
vt non viderentur homines, sed Angeli Dei. Doctri-
na quoque ipsa erat, ita munda, ꝙ nihil immundum
permittit, & omni impuritati morum resistit, & se-
quentes eam seruabant illam, & abstinebant ab om-
nibus immunditijs, potissime à sordibus carnis. De
quo admirabantur Gentiles nimis, cum ipsi non pos-
sent tantam puritatem sectari. Sic dicitur 1. Pe. 4. c. ſ.
sufficit preteritum tempus ad voluntatem gentium
consummandam, quæ ambulauerunt in luxurijs, de-
siderijs, vinolentijs, & illicitis idolorũ cultibus, in quo
admirantur non concurrentibus vobis in eandẽ luxu
riæ confusionem. Alij vero qui alias doctrinas viuen-
di confingere voluerunt, non tradiderunt hanc puri-
tatem viuendi, sed quidam omnem turpitudinem, si-
cut Mahometus. Alij verò, & si bona dicerent, bona
non faciebant, & ita fuit de omnibus, q̃ sibi ipsis Mes-
się no-

Pau'us, & Barna bas fu-gati de ciu'tate Pergen.

Mahometi turpitudo.

siæ nomen ascripserunt. Et ideo licet alię gentes persequerentur Christi doctrinam,& cultum,cum tamẽ istam puritatem viderent,admirabantur, & vel cessabant à persecutione, vel mitius agebant, vel conuertebantur ad Christum, qđ multis accidebat, s.vt dum Christianos torquerent,Christiani efficerẽtur. Quod & ipsi Paulo accidit, qui Epistolas accipiẽs à summo sacerdote omnes Christianos torquebat: Act.8. & 9. c.sed ibi Christus eum ad se conuertit, ita vt ipse pro eo iam toleraret passiones eod.c. Duodecimum erat miraculorum magnitudo, & pluritas: quilibet enim de prædicantibus fidem, immo quilibet credentium poterat facere miracula Mar. 16. c. & maxime qñ,p-fitebantur fidem tracti ante reges,& iudices, quia nihil erat,quod tunc facere vellent, quod statim nõ facerent. Quod vltra modum omnes homines reddebat attonitos. Nam licet à principio aliqui dicerent hoc esse per artes magicas, statim constabat ex rebus ipsis, q̃ nulli magorum ars, aut potestas ad hæc magnalia sufficiebat, vt cũ suscitabant mortuos ex multis annis,& similia faciebant, & istud erat potissimũ, quod omnes gentes conuincebat, ita vt fieret facilis earum conuersio. Propter hæc ergo, & similia inter omnes persecutionum angustias fides Christi valuit, & doctrina eius per totum orbem prædicata est, & nemo erat, qui ad eam, & sequaces eius diligẽter respiceret,qui nõ formaret sibi de ea magnam opinionem, quod non fiebat circa cæteras nouitates doctrinarum, de quibus statim apparebat, q̃ inanes erant. Vnde Iosephus, licet Iudæus extiterit,& nimis laudauerit gẽtem suam, neque ab eorum sacrilegijs recesserit, vt ait Egesippus lib.1. suo, tñ Iesum Christum, & eius doctrinam,& discipulos, & sequaces laudauit nimium,cum fuerit Christo contemporaneus, s.tũc natus quando Christus mortuus est, vt patet lib. 18. Antiqui. vbi eum dixit esse Messiã, & tertia die post mortem apparuisse viuentem. De cęteris autem,qui sibi nomen Messiæ vsurpauerunt dicit,q̃ erant magi, & seductores,vt apparet sæpe lib.18.& 20.Antiqui. & 2.& 3.lib.de bello Iudaico. Et dictum est supra quęst. 80.& sic inter tantas angustias potuit Euãgelium per totum orbem prædicari.

Quod Euangelium erat illud, quod dixit Christus prædicandum. Quæst. CXC.

QVAERETVR quid est,qđ dixit Christus.prędicabitur Euangelium hoc, s.quod Euangelium erat illud, qđ dixit prædicandum. Aliqui putant dictum esse de Euangelio Mat. Primo quia istud Euãgelium fuit ante alia: nemo enim ante Mat. scripsit, vt Hiero.in prologis,& in lib.de Illustri. viris oñdit. Secundo,quia dr̃ Euangelium hoc. Et ita nullum magis q̃ istud demonstrari potuit. Sed dicendum,q̃ nõ ita: nõ enim dixit Christus de aliquo Euangelio scripto ab aliquo de quatuor Euangelistis. Et patet primo,quia tunc cum vnus plus, aut minus quam alius dixerit, prædicaretur solum, quod vnus dixit, & non qđ alij scripserunt addentes ad illud, & tñ quidquid omnes scripserunt, prædicatur:ergo nõ accipitur pro aliquo istorum quatuor. Secundo patet,quia Euãgelium prius fuit q̃ ipsum scriberetur.Nam primus scribens Epangelium,vt dictum est, fuit Matt.& tñ ante hoc Euangelium erat, & prædicabatur, ideo non intelligitur de aliquo horum. Tertio quia nullus discipulorum Christi prædicauit per aliquod istorũ Euãgeliorum, quia qñ scriptum fuit istud Euangelium Matth.iam prædicatum fuerat in magna parte orbis. Etiam nemo illorũ indigebat scriptura aliqua ad prędicandum,quia Spiritus sanctus impleuerat illos, Et ideo cum non prædicarent legendo aliquod istorum Euangeliorũ,non dicebantur prædicare aliquod istorũ. Quarto apparet, & efficacius, quia Christus dixit: prædicabitur hoc Euangelium, & ita ibi ostendit Euangelium, sed nullum Euangelium scriptum erat, quod ostẽdere posset, quia multo post mortem eius scripta sunt oĩa: ergo,non ostendit aliq̃ istorum, & consequenter Euangelium,qđ erat prædicandũ, non erat aliq̃ istorum. Dicendum ergo, q̃ Christus non vocauit Euangelium hoc aliquod de quatuor Euangelijs,sed potius ostendit Euãgelium illud, qđ vnum existens scriptum est à quatuor Euangelistis.Nam licet quatuor fuerunt scribentes,non fuerunt quatuor Euangelia, sed vnum quod oẽs scripserunt, quia de eadem re scripserũt,& per eandem gratiam Spiritus-sancti.Et vocauit Christus Euangelium doctrinã suã. Dixit autem Euãgelium hoc, ideſt doctrinam hanc, s.ista doctrina,quam ego prædicaui vobis,& alijs prędicabitur per totum orbem. Vocauit autem eã Euãgelium,ideſt annunciationem, quia Euangelium est dictio Græca,& signat bonam annunciationem. Et sic quælibet doctrina sancta ad salutem animarũ poterat vocari Euangelium,& quia nulla magis proderat ad salutem aĩarum q̃ doctrina Christi, vocatur ipsa Euangelium, sed maxime Euangelium vocatur, quia annunciatur,vel prædicatur. Sic accipitur Mar. 10.c.Qui reliquerit patrem,& matrem pp me,& pp Euangelium,ideſt pp prædicationem doctrinę istius. Et est sensus, q̃ Euangelium hoc prædicabitur, ideſt doctrina illa, q̃ Christus prædicauit, prædicaretur per totum orbem. Ad primum dicendum, q̃ peccat per suppositionem falsi. Putat enim q̃ oportet intelligi de aliquo de quatuor Euangelistis,& tunc, quia Euãgelium Mat. primum est debeat intelligi de illo, sed falsum est,quia non intelligitur de aliquo istorũ quatuor, vt dictum est..Ad s̃m dicendum, q̃ cum dr̃ hoc Euangelium nullum potuit demonstrari istorũ quatuor, quia nullum erat scriptum, sed vocatur hoc Euangelium ipsa doctrina,quam Christus prædicabat, & ostendit illam quasi prius esset, eo q̃ illam adhuc coram eis prædicabat. Et hoc, quod nunc dicebat ipsius doctrinæ pars erat.

Quare dixit Christus. Prædicabitur hoc Euangelium regni. Quæst. CXCI.

QVAERETVR quare dixit. Prædicabitur hoc Euangelium regni Dicendum,q̃ doctrina Christi vocatur Euangelium pp causam supra dictam, & vocatur Euangelium regni, ideſt quod ad regnũ cęlorum introducit.Dupliciter enim vocatur doctrina Christi doctrina regni cęlorum. Vno modo,quia qñ ipsa cœpit, & nunc qñ est nulla doctrina introducit ad vitam ęterñ,nisi ipsa, quia in quocunq; alio modo viuendi manentes pereunt, cum dixerit: qui non crediderit,condemnabitur Mar.16. ca. Secundo modo, quia etiam qñ aliæ doctrinæ fuerunt, in quibus manentes possent habere vitam æternam, nulla illarum fuit, quæ promitteret vitam æternam, nisi lex Christi: nam boni Iudæi habebant vitam æternam, & tñ lex Iudæorum non promiserat illam. Lex autẽ Christi, vel doctrina specialiter promisit vitam æternam,& aperuit illam, ideo vocatur Euangelium regni:immo ista doctrina vocatur Euangelium regni, ideſt annunciatio regni, quasi nihil aliud contineat doctrina ista,nisi annunciare vitam æternam, vel regnum Dei aduenturum hominibus, & modum perueniendi ad illud. Et hoc innuitur Luc.16.c.s. lex,& prophetę vsque ad Ioannem prohetauerunt,& ex eo regnum Dei Euangelizatur, i. ex tpe Ioannis annunciatur

ciatur regnum Dei venturum. Et istud annunciabat Christus,& postea discipuli eius,ideo doctrina eius recte vocatur Euangelium regni, ideſt doctrina prædicans regnum Dei. nulla autem ante illam hoc prędicauerat. Et ita sępe Christus vocat istam doctrinã Euangelium regni, & Euangelistæ etiam, vt supra 4.c. Circuibat autem Iesus totam Galilęam in Synagogis docens,& prædicans Euangelium regni. Et idem supra 9.cap.dicitur,s.circuibat Iesus ciuitates omnes,& castella docens Euangelium regni.Et sic sæpe vocat.

An Euangelium Christi iam prædicatum sit in toto orbe, vel maneat adhuc prædicandum. Quæst. XCII.

QVAERETVR, qũo prędicatũ fuit Euangelium Christi in toto orbe,an iam prædicatum est,vel manet adhuc prædicandum, & si prædicatum est,qñ consummata est prędicatio eius. Aliqui dicunt,q̃ ista prædicatio per totum orbem facta est per discipulos aliquos post mortem Christi,& completa est ante Ierusalem euersam. Sic dicit Chryso.in Homilia, vt infra dicetur. Etiam Apostolus ad Ro.10.c.dicit.in omnem terram exiuit sonus eorum, & loquitur de prędicationibus: ergo qñ locutus est hoc Paulus iam sonuerat per totũ orbem Euangelium. Alij dicunt, q̃ nondum consummata est prędicatio Euangelij, neque consummabitur vsque ad finem seculi.Cum autem fuerit consummata tunc seculũ finietur. Sic autem tenet Aug.in Epistola ad Hesychium, cum ait. Sed qui putant hoc,qđ dr̃.prædicabitur Euangelium in toto orbe per ipsos Apostolos factum esse,non ita esse certis documentis probatum est. Sunt enim in Africa Barbaræ innumerabiles gentes, in quibus nõdum esse prædicatum Euangelium,ex his, qui ducũtur inde captiui addiscere in promptu est: neq; enim ullo modo rectè dici potest istos ad promissionem Dei non pertinere. Non enim Romanos solum, sed omnes gẽtes Dominus semini Abrahę iurando promisit.In quibus ergo gentibus nondum est ecclesia, oportet vt sit,non vt oẽs,qui ibi fuerint,credant:qũo enim illud implebitur. Eritis odio omnibus gentibus pp nomen meum,nisi in omnibus gentibus sint, qui oderint,& qđ oderint? Non est igitur ab Apostolis prędicatio ista completa, qñ adhuc sunt gẽtes, in quibus nondum cępit impleri.Quod aũt dixit Apostolus. In oẽm terram exiuit sonus eorum, quamuis locutio sit præteriti tpis, verba tñ qđ futurum erat, non qđ iam factum atq; completum sit,oñdunt, sicut & ipse propheta,quo vsus est teste. Fructificare ẽt crescere dixit Euangelium in vniuerso mũdo, vt ita significaret vsquequo crescendo esset venturum. Si ergo latet, qñ Euangelio vniuersus orbis implebitur, ꝑculdubio latet,qñ finis erit,ante quippe nõ erit.Sed dicendum,q̃ Euangelium prędicatum est p vniuersum orbem ante euersionẽ Ierusalem. Et hoc patet primo ex intentione Christi hic.Nam volebat discipulis oñdere, qñ veniret euersio Ierusalem,& ad hoc præmisit, q̃ prædicabitur Euangelium hoc in vniuerso orbe, & tunc veniet consummatio,i.euersio Ierusalẽ,quæ fuit consummatio oĩum malorum eius: sed iam fuit euersio Ierusalem: ergo iam prædicatum est Euangelium in vniuerso orbe.Scdo patet,quia Mar.16.c.dr̃. Ite p vniuersum mundum, & prædicate Euangelium oĩ creaturæ,hoc aũt Apostolis, & alijs discipulis in sua persona dictũ est: ergo ipsi personaliter illud impleuerunt, quia Chr̃s non mandabat,nisi qđ possibile erat,& qđquid ipse mandaret,efficeret possibile, ẽt si alias non esset possibile,& qđquid Chr̃s mãdauit Apostolis, & discipulis cũ possibile esset impletũ est p eos, q̃ alias peccarent,sed non peccauerunt: ergo p̃dicauerunt p totum orbem. Etiam quia inf.28.c.dr̃. Euntes docete oẽs gentes,baptizantes eas. Sed aliqui dñt, q̃ non fuit hoc dictũ ad Apostolos in persona sua, quasi ipsi essent hoc completuri,sed q̃ ipsi,& successores eorum implerent,& iõ non est necesse impletum esse tpe Apostolorum. Sic dicit Aug. ad Hesychium, s.quo aũt pacto prædicatio ista est completa,qñ adhuc sunt gẽtes,in quibus mõ cępit,& in quibus nondũ cępit impleri? Rñdet,non vtiq; sic à dño mandatum est Apostolis tanq̃ ipsi soli, quibus tunc loquebatur, tantum munus fuerint impleturi, sed sicut eis solis vr̃ dixisse. Ego vobiscum sum vsq; ad consummationem seculi, qđ tñ cum vniuersæ ecclesiæ promisisse quæ alijs morientibus,alijs nascentibus, hic vsq; in seculi consummationem,futura est,quis non intelligat? Dicendum,q̃ oportet dictum esse illud Apostolis, & discipulis in persona sua,vt patet ex dictis. Etiam quia Act. 1. ca. expressius dr̃ Apostolis, & discipulis a Ierosolymis ne discederent. Et sequitur: accipietis virtutẽ superueniẽtis Spiritus-sancti in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem, & Samaria, & vsq; ad vltimũ terrę: manifestum est tñ, q̃ non discedere à Ierusalem, & recipere Spiritum-sanctum illis dictum erat quantum ad personam suam.Et ẽt qđ dr̃.Eritis mihi testes in Ierusalem,& Samaria: ergo ẽt qđ dr̃. Vsque ad vltimũ terræ.ad eos pertinet,quia idem contextus est. Tertio q̃tũ ad principale patet,quia Mar.16.c.postq̃ dixit Christus discipulis.Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium oĩ creaturæ: dr̃.Illi aũt profecti prędicauerunt vbiq; : ergo qñ Mar. scripsit iam Apostoli, & discipuli prædicauerunt vbique, & sic completa erat prædicatio ad hoc, q̃ Euangelium prædicaretur in vniuerso mundo. Quarto patet, quia Apostolus ad Ro.10.ca.ad probandum prædicatum fuisse Euangelium oĩbus hoĩbus dixit. In oẽm terram exiuit sonus eorum. Et oportet dici,q̃ qñ hoc dixit prædicatum erat iam Euãgelium, quia alias probatio sua deficeret:nam dixerat, q̃ non oẽs obediunt Euangelio. Ponit aũt excusationem, s. Nunquid non audierunt? Et statim dicit nõ esse verum,cum addit. Et quidem in oẽm terram exiuit sonus eorum, quasi dicat,non sunt excusabiles,quasi nõ audiuerint,quia in oẽm terram exiuit sonus eorum. Des aũt, q̃ tpe quo Paulus dixit hoc non essẽt prædicatum vbiq; Euangelium : sequitur, q̃ aliquæ gentes erant,q̃ non obediebant Euangelio,eo q̃ non audierant illud: hoc tñ est directe ꝓ intentionem Apostoli ibidem, vt patet ex lr̃a: ergo tpe suo, qñ hoc dixit erat Euãgelium prędicatum in toto orbe.Quinto patet hoc,qa Chrys. in Homilia latẽ hoc dicit, s. q̃ aũt ante captionẽ Ierosolymæ vbiq; prędicatum est Euangeliũ,audi qđ ait Paulus.in oẽm terram exiuit sonus eorũ.& vides eum à Ierusalem in Hispaniã currentem.Si aũt vnus tantam portionẽ accepit,excogita & reliqui quãta operati sunt. Vnde & quibusdam scribens de Euangelio dicit,q̃ fructificat, & crescit in oĩ creatura, quæ sub cęlo est. Hoc aũt est maximum signum virtutis Christi, q̃ triginta annis, aut parum amplius Euangelij verbum fines orbis terræ impleuit. Nicolaus quoq; ꝓbat Euangelium prædicatum fuisse per totũ orbem ante euersionem Ierusalẽ,s.viuente adhuc Petro, & ait q̃ viuẽte Petro fides p̃dicata est in Italia non solũ, sed ẽt in Gallia,quia Sãctus Sauinianus,q̃ fuit vnus de 70.discipulis,& missus est à beato Petro in Gallią in ciuitatẽ Senonẽsem q̃ tũc erat Metropolis Galliæ: & vocat̃ ciuitas aurea, quertit ad Chr̃m hĩtatores vrbis,& ibi tribus ecclesijs ędificatis,vnã, s.in honorẽ beatę Virginis: aliã in honorẽ beati Stephani, & aliã in honorẽ Ioannis Baptistę,quartã ędificauit in honorẽ Apr̃orũ,& sic patet,q̃ viuẽte Petro cõstituta est ecclesia Sancti Petri viui,& sic

Nicol⁹ asserit p totũ orbem Euangeliũ fuisse p̃dicatum, ante euersam Ierusalẽ.

sic vocata est. Ex loco aũt illo Sanctus Sauinianus socios suos ad alias partes Galliæ misit ad p̃dicandũ. Ex quo apparet, q̃ viuente Petro fidei p̃dicatio peruenit versus mare occidẽtis, vbi terminatur vltimum clima nr̃æ terræ habitabilis, & q̃d vltra illud ponit ſm astrologos extra climata Ierusalem, de qua exierunt Apli, & alij Chr̃i discipuli ad prædicandũ, est in medio terræ habitabilis, qa est in quarto climate, vbi primo p̃dicata est fides catholica. Et iõ, sicut à Ierusalẽ, vsq; ad fines terræ habitabilis ex parte Gallię vbiq; prędicata est fides p̃ sanctum Sauinianũ, & socios eius: similiter ex parte Hiſpanię vbi Paulus prędicauit, ita verisimile est, q̃ à Ierusalem vsq; ad alios terminos terræ habitabilis peruenerit prędicatio fidei p alios Apłos, & discipulos ad hoc missos eodẽ tpe. Et sic patet, q̃ viuente Petro fides p̃dicata est in vniuerso mundo, qa cognitio Chr̃i peruenit ad oẽs partes orbis. Petrus aũt martyrizatus est sub Nerone. Post imperiũ aũt Neronis euersa est Ierusalẽ, ſ. anno 2. imperij Vespasiani, vt hr̃ lib. 7. de bello Iudaico: ergo ante euersam Ierusalẽ p̃dicatum fuit Euangelium p totũ orbẽ. Sed qm̃ Aug. & alij quidam in hoc repugnant est r̃ndendum illis. Nam ẽt Orige. ſuper Mat. tenet non cõsummari p̃dicationem vsq; ad finem seculi, cum ait. Cũ ergo oĩs gens audierit Euangelij p̃dicationem tũc erit finis seculi: multæ.n. non ſolum barbarorum, ſed ẽt nr̃arum gentium nondum audierunt Chr̃ianitatis verbũ. Dicendum igitur, q̃ p̃dicari Euangelium p totum orbẽ põt dupliciter accipi. Vno mõ q̃tum ad hoc, q̃ in singulis regnis, aut prouincijs aliqs prædicauerit nomen Chr̃i. Alio mõ, q̃ ita prædicatum fuerit, q̃ fundata sit ecclesia catholicorũ in quacunq; parte, & q̃uentat tota vtilitas ex prædicatione, q̃ quentura est. Accipiendo primo mõ prædicatum fuit Euangelium p totum orbem. Nam non erat necesse, q̃ in qualibet vrbe, aut loco fuerit aliquis p̃dicans, ſed ſatis est, q̃ in qualibet prouincia, aut regno aliqs p̃dicauerit, ita vt fama prædicationis ad alios perueniret, qui p̃dicantem non audierant: immo & ſi aliqua ꝓuincia esset, in qua nemo prædicaret: dũ tñ de finitimis ꝓuincijs ad illã veniret fama p̃dicationis, diceretur ĩ toto orbe p̃dicatum Euangelium. Et ita fiebat, q̃ p̃dicantibus aliquibus discipulis Chr̃i in aliquo loco, illi q cõuertebantur ibi, diuulgabant ſtatim alibi, & sic facile erat ẽt paucis existentibus p̃dicatoribus p̃dicari Euangeliũ p totum orbem in pauco tpe. Cã aũt, & modus ad hoc, q̃ fama p̃dicationis perueniret ſtatim ad loca, in quibus ẽt nõ fuerat p̃dicatum: erat, quia miracula erãt ſtupẽda, & inaudita, q̃ faciebant p̃dicantes, & quicunq; conuersi, iõ non poterant ista latere, ſed ſtatim fama currebat p multas ꝓncias de doctrina, & operationibus miraculorum, ẽt ſi in paucis ſolum prouincijs p̃dicaret. Accipiendo secundo mõ nondum completa est p̃dicatio per totum orbem, immo fortaſſis nulla pars orbis est, in qua cõpleta ſit, quia in qualibet parte orbis inter Chriſtianos, vel ſine illis ſunt Pagani aliqui, aut Iudæi quorum multi adhuc p Euangelij prædicationem cõuertendi ſunt. Hoc aũt non complebitur vsq; ad finem ſeculi, quia ſemper ꝓficiet verbum Chriſti vsq; illuc, ideo vſque ad finem ſeculi non complebitur prædicatio Euãgelij. Cum aũt Origenes dicit multas gentes non ſolum barbarorum, ſed ẽt noſtras eſſe, quæ non audierint nomen Chriſtianitatis, non est intelligendum, q̃ nunquam prædicauit aliquis inter illas, vel q̃ non peruenit fama prædicationis doctrinæ Chriſti ad illas, ſed q̃ inter illas nemo ſit Chriſtianus, neque aliqua eccleſia maneat fundata, aut aliq̃ veſtigium Chriſtianitatis, & tñ à principio audierunt iſti fortaſſis aliquem de diſcipulis Chriſti prædicantem, vel fama prædicationis de prouincijs alijs ad has gentes peruenit. Et hoc ſufficiebat. Nam hoc Apoſtolus dixit, q̃ in omnem terram exiuit ſonus eorum. Quod autem nemo ibi conuerſus fuerit non erat mirandũ, q̃ fortaſſis neminem Deus iudicabat eo tpe ibi ad ſe pertinere. & quia nemo conuerſus eſt, non habuerũt poſteri vnde ſcirent, an prędicata fuerit ibi fides Chriſti. Et tñ dicere, q̃ ſint aliquæ gentes, in quibus nullus vnquam Chriſti diſcipulus prędicauit, vel ad quas nõ peruenerit tunc fama prædicationis doctrinæ Chriſti nemo ſapiens audebit aſſerere, quia iſta negatiua nõ habet, vnde probetur. Et eodem mõ r̃ndetur ad id, q̃d Aug. dicit ad Heſychium eſſe gentes barbaras in Africa, ad quas non peruenit prædicatio, vt addiſcitur ex his, qui inde captiui ducuntur. Dicendum enim q̃ eſt poſſibile, q̃ aliqui barbari ſunt, qui nunc fortaſſis pp aliquam accidentalem ſeparationem commercij ab alijs gentibus non audiant nomen Chriſtianitatis, & neſciant doctrinam Chriſti, & tñ in prioribus tpibus, ſ. ſtatim poſt Chriſti mortẽ prędicatum eſt ibi aliquid, vel in prouincijs finitimis, ita vt fama nominis Chriſtiani, aut doctrinę Chr̃i peruenerit, quę prędicabatur ad eos, & tñ qui nunc ſuperſunt apud barbaros, neſciunt an aliquid tale tpibus ſuis, ideſt prędeceſſorum ſuorum a tanto tpe acciderit: potiſſime cum barbari multum inſipientes ſint quales ſunt apud Aethiopes valde meridianos, neq; literis quidem vtuntur, vt prędicta geſta valeant memoriæ commendare, & iõ licet illi, qui de Africa ducebant captiui dicerent apud ſe non eſſe nomen Chr̃ianitatis, neq; prædicationem auditam: nõ ſequitur, q̃ nunq̃ ibi fuerit prædicata doctrina Chriſti, vel audita fama illius: cum hi, qui nunc ſunt, non valeant ſufficiens teſtimonium reddere de his pp cauſam dictam. Vnde iſti non probant, niſi q̃ apud eos nunc Chriſtianus nullus ſit, ſed non, q̃ nunquã ibi prędicata fuerit doctrina Chriſti, & tñ ad hoc, q̃ prædicatum fuerit Euangelium per totum orbem ante euerſionem Ieruſalem ſatis eſt, q̃ aliqñ prædicatum ibi fuerit, vel illuc fama peruenirẽt, cum prædicaretur. Et hoc eſt, q̃d dicimus apud totum orbem factum. Dicendum igitur, q̃ iſto modo concordari poſſunt opiniones diuerſæ, ſ. vt Aug. & Origenes intelligant de prædicatione quantum ad totalẽ fructum. Iſtera autem iſta, & cõior poſitio intelligãtur de publicatione facta ẽt ſi nemo conuerteretur, vel maneret conuerſus. Sic enim dicit Glo. ſ. vtrunq; autem dictorum teneri poteſt, ſi tñ diuerſo modo diffuſio prædicationis Euangelij intelligatur. Si enim intelligatur quantum ad fructum prædicationis, qui eſt, vt in ſingulis gentibus fundetur eccleſia credẽtium in Chriſtum, vt Aug. exponit, eſt ſignum, quod oportet præcedere ante finem mundi: non autem præceſſit ante deſtructionem Ieroſolymæ: ſi autẽ intelligatur quantum ad famam prędicationis ſic ante euerſionem Ieroſolymæ fuit completum diſcipulis Chriſti per quatuor mundi partes diffuſis. Vnde Hierony. dicit. Non puto aliquam manſiſſe gentem, quæ Chriſti nomen ignoret, & quamquam non habuit prædicatorem, tñ ex vicinis gentibus opinionem fidei non poteſt ignorare. Ad rationem Auguſt. de illo dicto, ſ. In omnem terram exiuit ſonus eorum. poſſet dici, ſicut ſupra, idest, q̃ nondum exiuerat ſonus prædicationis per omnem terram quantum ad vtilitatem prædicationis, quod in qualibet parte terræ eſſet facta aliqua cõuerſio, & fundatio Eccleſiæ tempore Apoſtolorum, exiuit tamen quantum ad publicationem Euangelij, ſ. q̃ nulla gens fuit, quæ viuẽtibus Apoſtolis nõ audierit nomen Chriſti, & doctrinam eius per aliquẽ prædicatorẽ, aut p̃ famã finitimarũ gẽtium. Si aũt dicas, q̃ Aug. non ſenſit hoc, & ideo r̃ndet ad auctoritatem Apoſtoli. Dicendum, quòd neceſſe eſt ex illa colligi, quòd

Viuente Petro fides p̃dicata est ĩ vniuerſo mundo.

Prædicari Euangeliũ per totũ orbem dupliciter ſumitur.

quòd ex tempore ſuo, quãdo illud verbum dixit, erat prædicatum euangelium per totum orbem. Et patet, quia vt ſupra dictum eſt, Apoſtolus intendebat ibi accuſare eos, qui non recipiebant doctrinam Chriſti, dicens: Non omnes credunt Euangelio. Et quia ad hoc poterat eſſe excuſatio, ſi non audierant, ait: Nunquid nõ audierunt? Et objicit, quòd non est verum, immo quòd audierunt, addens, etenim in omnem terram exiuit ſonus eorum, ergo neceſſe eſt, quòd Apoſtolus intellexerit iam exiuiſſe ſonum prædicationis in omnem terram, quia aliàs probatio ſua non ſufficeret, neque eſſet ad propoſitum. Nam ſi nondum exierat vox prædicationis per omnem terram, non erant increpabiles illi, qui non obediebant Euangelio, eo q̃ non audierant illud. Quòd autem Augu. dicat debere intelligi de futuro, eo quòd ſic propheta accepit, non valet dictum ſuum. Nam cum Paulus induxerit ad præteritam rem probandam, oportet quòd intelligatur de præterito, ſicut Paulus accipit, etiam ſi propheta acceperit præteritum pro futuro, licet adhuc illud non conſtet. Vnde nemo poteſt ſatis rationabiliter dubitare Paulum in verbis illis ſenſiſſe prædicatum eſſe euangelium per totum orbem tempore ſuo. An tamen accipiatur orbis totus ſtricte, vel large pro maiori parte orbis, ſicut interdum ſimilia inueniuntur in ſcripturis, eſſet magis calumniabile, ſed etiam de hoc non eſt dubitandum, ſed ſicut Hierony. ait quęlibet regio habuit proprium prędicatorem, vel per famam audiuit euangelium.

Quare dicitur, quòd prædicabitur Euangelium in teſtimonium omnibus gentibus. Quæſt. XCIII.

QVAERETVR quare dicitur, quòd prędicabitur Euangelium in teſtimonium omnibus gentibus.

Dicendum, quòd poteſt accipi vno modo, ideſt ad teſtimonium perhibendum veritati omnibus gentibus, quaſi dicat gentes erudiendę ſunt de veritate Meſſię, non poſſunt autem eruditi, niſi quis illis prędicauerit, ideo prędicandum eſt Euangelium per totum orbem in teſtimoniũ omnibus gentibus, ideſt vt omnibus teſtificemini vos veritatem, & illam addiſcant. Et dicitur propter hoc, quia forte Apoſtoli putarent, quòd verbum Chriſti non eſſet prędicandũ, niſi Iudæis, eo quòd Meſſias erat natus de Iudęis, & non de Gentilibus. Etiam & præcipue, quia Chriſtus non prædicauerat Gentilibus, ſed ſolis Iudæis. Etiam & efficacius, quia ille dixerat, non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael ſupra 15. ca. ideo putarent diſcipuli, quòd ipſi non deberent teſtificari, niſi ſolis Iudæis, dixit ergo, quòd omnibus gentibus prædicaturi eſſent, & ita ait, quòd per totum orbem erat prædicandum Euangelium. Et adiecit, in teſtimonium omnibus gentibus, ideſt vt teſtificemini hoc omnibus gẽtibus, & ipſæ a vobis addiſcant. Et ita dixit Act. 1. c. eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & Samaria, & vſque ad vltimum terrę. ſed officium teſtis eſt perhibere teſtimonium, ideo recte dicitur hic, quòd Euangelium prędicabitur in teſtimonium, ideſt ad teſtificandum, vel docendum.

Sed tunc dicetur, ad quid appoſitum fuit vtrũque? nam cum diceretur prædicabitur Euangelium per totum orbem ſufficiebat, cum prædicari per totum orbem ſit prædicari omnibus.

Dicẽdum, q̃ non eſt ſuperuacuum, ſed dicto, quòd per totum orbem prædicabitur, debuit addi, q̃ omnibus gentibus prædicaretur, quia poterat prędicari per totum orbem, & q̃ non prædicaretur omnibus gentibus, ſed ſolis Iudęis exiſtentibus per totum orbem.

Quid eſt, quòd dixit Chriſtus. Et tunc veniet conſummatio. Quæſt. XCIIII.

QVAERETVR quid eſt, quòd dixit Chriſtus: Et tunc veniet conſummatio.

Dicendum, quòd hoc pendet ex eo, quod dictum eſt ſupra. Nam conſummationem quidam accipiunt pro fine ſęculi, alij vero pro euerſione Ieruſalem. Et hoc pendet ex litera ſequenti inquãtum dicitur, prędicabitur Euangelium regni in vniuerſo orbe, & tũc veniet conſummatio. Et tũc neceſſe eſt, ita dici, quòd finita prædicatione per totũ orbem veniet cõſummatio. Quidam aũt dicunt prædicationẽ conſummatam fuiſſe poſt mortem Chriſti in 30. vel 40. annis, & tunc debet dici, q̃ conſummatio eſt euerſio Ieruſalem, quę veniet ſtatim. ſ. anno 40. poſt mortem Chriſti. Alij, vt Aug. & Origenes dñt prædicationem euangelij per totum orbem non fuiſſe cõſummatam tpe Apoſtolorum, & iõ vocant conſummationẽ finẽ ſęculi, quẽ dñt venturum, qñ finita fuerit prædicatio euangelij.

Sed dicendũ, q̃ prædicatio vere finita eſt tpe Apoſtolorũ, vt oñſum eſt ſupra, & iõ vocaẽ conſummatio ipſa euerſio Ieruſalẽ, quia fuit finis oĩum malorũ Ieruſalẽ. Nã multa ante illã pręceſſerãt. Et patet primo, qa hic quęſitũ fuerat a diſcipulis de euerſionis Ieruſalẽ tempore. Et iõ oportet, q̃ ponatur rñſio ad hoc, ſed non erit hoc, niſi accipiatur conſummatio pro euerſione Ieruſalem, ergo pro ipſa accipitur.

Secundo patet, quia ſupra poſuerat Chriſtus alia ſigna præcedentia euerſionis Ieruſalẽ, & dixit, ſed nõdum ſtatim finis, ſed hęc initia ſunt dolorum. Poſtis veto alijs, quę poſtea euẽtura erãt, adiũxit, tũc veniet

In q. 92.

In q. 92.

consummatio, scilicet omnibus illis factis, & ita ista dictio consummatio respondet ad ea, quę supra dicebantur, sed nondum statim finis, & ad illud, hęc initia sunt dolorū. Tertio patet, quia dato isto sensu coaptatur tota litera inter se, & est ordo in omnibus tribus quæstionibus factis Christo. Nam prima quęstio fuit de tempore euersionis Ierusalem, & ad istam cępit respondere supra ibi, scilicet audituri enim estis prelia, & opiniones prœliorum, & continuatur vsque huc, scilicet vt ponantur omnia, quæ euentura erant inter mortem Christi, & euersionem Ierusalem, & narrando peruenit quousque diceret, prædicabitur euangelium in vniuerso orbe, & tunc venit consummatio, ideſt euersio Ierusalem. Et ita dabat Apostolis certitudinem per quandam coniecturam de tempore euersionis Ierusalem, scilicet quando ipsi scirent se diuulgasse euangelium per totum orbem. Si autē acciperetur pro fine sęculi, nihil esset ad propositum, neque etiam per hoc daretur aliqua certitudo, quia nemo sit, quando finitur prædicatio per totum orbē eo modo, quo Augu. accipit, ideo debet intelligi de consummatione malorum Ierusalem, quæ fuerunt terminata in euersione.

Quare dicitur, tunc veniet cōsummatio, ideſt Ierusalem euersio. Quæst. XCV.

SED quęretur quare dicitur, q̄ cum prędicatū fuerit euangelium per totum orbem, tunc veniet consummatio, ideſt euersio Ierusalem.

Aliqui dicunt, q̄ ponitur hoc tanquā causa euersionis, quia scilicet prædicato euangelio per totum orbem doctrina Christi fuit per omnes dispersa, & tamen in his omnibus manserunt increduli Iudæi, ideo tunc eorum ciuitas debuit euerti. Sic dicit Chry. in homilia, scilicet conuenienter autem postquam prædicatum est euangelium per orbem terrarū, tunc Ierusalem petijt, qui enim viderunt Christi virtutem vbique refulgentem, & in breui tempore orbem terrarum supergressam, quam veniam habere debuerūt in ingratitudine permanentes.

Sed dicendum, quòd non fuit ista causa, quia quòd euangelium per totum orbem prędicatum esset, vel non faciebat aliquid ad malum, vel ingratitudinem Iudæorum, cum prædicatio illa non fieret inter eos. Sed si debuit Ierusalem destrui propter ingratitudinē visis virtutibus discipulorū Christi, tunc debuit euerti, quando Iudæi expulerunt discipulos Christi de terra sua, non solum non recipientes illam doctrinam, sed persequentes eos, qui illam docebant, tunc enim toraliter se indignos fecerunt omni bono, vt dicitur Actu. 13. indignos vos fecistis verbo vitę, ecce cōuertimur ad gentes, & tamen non fuit statim euersio: ergo quòd compleretur prędicatio per totum orbem, nullam causam præstabat ad euersionem Ierusalem.

Sed dicendum, quòd hoc ponitur, quia sic futurū Deus esse volebat, voluerat enim Deus, quòd Ierusalem non euerteretur vsque ad 40. annos post mortē Christi, quę autem causa fuerit huius rei, non apparet nobis determinata, satis enim est, quòd Deus tandiu expectare voluit, licet videatur causa potissima, vt ecclesia sua in Iudęa roboraretur, & propagaretur. De quo latius dictum est supra, & ideo finitis his 40. annis euerteretur Ierusalem, siue euangelium prędicatum esset per totum orbem, siue nondum esset inchoata prædicatio. Accidit autem, quòd ante finem quadraginta annorum pauco tempore post mortem Christi fuit completa prædicatio euangelij per totum orbem, ideo accidit, quòd finita prædicatione hac euerteretur Ierusalem. Ista tamen licet inter se per accidens se habeant, tamen Deus sciebat, quòd ea simul futura erāt, ideo cum voluit notificare euersionem Ierusalem per signa proxima, & quę ad Apostolos pertinerent, dixit quòd prædicato euangelio veniret consummatio.

Cum vero videritis abominationem desolationis, quę dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit intelligat. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes, & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua, & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam. Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus. Orate aūt, vt nō fiat fuga vestra hyeme, vel sabbatho. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mūdi vsque modo, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi.

Actu 2. Marc. 13 Daniel 9 Marc. 13. Luc. 21. Mar. 13. Luc. 17 & 21. Mar. 13. Luc. 21. Mar. 13. Luc. 17. Mar. 13.

Cum ergo videritis. In præcedentibus descriptum est de euersione Ierusalem quantum ad eius principiū. Hic agitur de ea, quantum ad suum terminum. Et dicitur. Ierusalem desolationis signū.

Cum ergo videritis. Datur signum proximum ad sciēdum euersionem Ierusalem, scilicet quando videretur istud signum, quod in litera ponitur. *Abominationem.* Ideſt idolum, vt infra declarabitur. *Desolationis.* quia ista abominatio signat venturam desolationē.

Quæ dicta est a Daniele. Prenunciauit enim de hac abominatione, Daniel 9. c. *Stantem in loco sancto.* Ideſt in sanctuario, vel in Ierusalem, scilicet q̄ ponatur ibi idolum. *Qui legit intelligat.* Ideſt qui legerit Danielis scripturam, intelligat eam de hoc debere exponi.

Tunc qui in Iudęa sunt. Admonet enim Christus fugere Christianos de Iudæa, & Ierusalē tempore euersionis, vt nihil mali ibi patiantur. Nam ista est causa, quare omnia hęc signa posita fuerūt, scilicet vt Christiani fugerent tempore conuenienti, & ideo ait tūc fugiendum esse de Iudæa, quando appareret istud signum. *Fugiant ad montes.* Scilicet ad terram montuosam, in qua non sit exercitus Romanorū vastans prouinciam, ille enim in locis planis castrametabatur, & pugnabat. *Et qui in tecto.* i. in superiori parte domus. Loquitur ad modum terrę Chanaan, quia tecta domorū erant ibi plana, & in illis manebant homines ad multa facienda. *Non descendat tollere aliquid de domo sua.* Ideſt non moretur, vt accipiat aliquid de rebus possessis, quia posset esse, q̄ si in his aliquantulum occuparetur superueniret exercitus Romanorum, & esset periculum vitę, & possessārum rerum. *Orate autem.* Aliqui diuidunt istam literam a præcedenti, sicut Nicolaus dicens, q̄ præcedentia pertinuerunt ad euersionem Ierusalē, de qua fuit prima quęst. hic aūt soluitur alia quæst. quæ est de aduentu Christi, & cōsummatione sęculi. Et sm eū diuidit in tria, quia circa consummationem sęculi primo oñdit tribulationis magnitudinē. Secundo tpis incertitudinē ibi. *De die autem, & hora.* Tertio excitat nostram solicitudinem ibi. *Vigilate itaque.* Prima in duas, quia primo ponitur tribulatio futura tpe antichristi. Secundo de aduentu ipsius Christi ad iudiciū ibi. *Statim autem.* Secūda in duas sm, q̄ tribulationē futurā tpe antichristi describit ex duobus. Primo

Primo ex violentia afflictionis. Secundo ex vehementia seductionis ibi.

Tunc siquis vobis dixerit. Ista diuisio procedit secundum intentionem Nicolai, & quorundam aliorum: an tamen conueniat in aliquo, an repugnet intentioni nostræ declarabitur in prosecutione literæ, & quæstionum.

Circa primum dicitur. *Orate autem, ne fiat fuga vestra.* Dicit Nicolaus, quòd prædixerat Christus discipulis tribulationem Iudæorum in destructione ciuitatis Ierusalem, & quia tribulatio fidelium futura sub antichristo erat valde maior, voluit eam describere, & iō sub nomine Apostolorum, & discipulorum loquitur ad fideles illos, qui tempore antichristi erunt, & admonet eos orare, vt nō occurrat eis impedimentum in fugiendo ab his malis. *Hyeme, vel sabbato.* Per hyemem dicit significari incommodum fugæ ex parte temporis, quod non est aptum ad itinerandum. Per sabbathum dicit significare impedimentum fugiendi ex quacunque alia causa, quia sabbathum non erit tunc obseruandum. *Erit enim tunc tribulatio magna.* Scilicet tempore antichristi. *Qualis nunquam fuit ab initio mundi, vsque modo, neque fiet.* In hoc putant tribulationē istam esse sub tempore antichristi, quia illam credūt esse maximam. *Et nisi breuiati fuissent dies illi.* Ideſt pauci effecti essent dies, in quibus durabat illa tribulatio. *Non fieret salua omnis caro.* Ideſt multi essent, qui perirent præ magnitudine tribulationis. *Sed propter electos breuiabuntur dies illi.* s. vt non eueniant eis magna mala ex tribulationibus antichristi.

Accipiendo autem in alio sensu, qui magis nobis placet, exponetur de euersione Ierusalem, sicut litera tota præcedens. Et tunc dirigitur verbum ad eos, quibus Christus loquebatur, & ad alios fideles contemporaneos, qui viuerent tempore illarum tribulationum, & dicitur. *Orate autem ne fiat fuga vestra.* Scilicet ad hoc, q̄ euadatis mala illius temporis debetis fugere, sicut dictū est supra, scilicet tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes, & tamen quia fuga debet esse subitanea orate, vt non accidat vobis impedimentum fugiendi pro illo tempore. *Hyeme, vel sabbato.* Ista duo impedimenta accidere poterant ad fugiendum, scilicet ex parte viæ, aliud ex parte temporis. Ex parte viæ, vt si esset lutosa, & aquis operta, ita vt difficulter per eam ambularetur. Ex parte temporis, vt si esset diesfestus, in qua non liceret ambulare, sicut erat sabbathum, quia tunc impediti fugere præuenirentur ab hostibus. *Erit enim tunc.* Scilicet diebus euersionis Ierusalem, & ante illam aliquanto tēpore, scilicet quandiu exercetur vindicta contra Iudæos. *Tribulatio magna.* Hoc ponitur ad significandum, q̄ diligenter fugiendum esset, ne præueniatur quis a tanta tribulatione, & ideo orare debet quilibet, ne eo tempore occurrant sibi impedimenta fugæ. s. ne sit fuga hyeme, vel sabbatho, quæ erant impedimenta. *Qualis nunquam fuit ab initio mundi.* Designatur magnitudo tribulationis in bello, quo euersa est Ierusalem. Et dicitur, quòd nunquam talis tribulatio fuerit. s. vna sola. *Neque fiet.* Ideſt, & post illam non erit alia æqualis. Hoc Christus scire poterat, qui Deus erat. *Et nisi breuiati fuissent dies illi.* Ideſt nisi essent pauci dies, in quibus duraret tribulatio. *Non salua fieret omnis caro.* Ideſt multi perirent de electis, vel paterentur incommoda. *Sed propter electos.* Scilicet illos, quos Christus elegerat, vt pertinerent ad ecclesiam suam. *Breuiabuntur dies illi.* Ideſt pauci erunt, vt non pereant tunc aliqui electi, aut non patiantur mala, quod tamen fieret si multo tempore duraret illa tribulatio.

Quid Christus voluit designare per hoc scilicet. Cum videritis abominationem desolationis. Quæst. XCVI.

QVAERETVR de hoc, quod dicitur: Cum videritis abominationem desolationis, quid Christus voluit per hoc designare.

Aliqui dicunt de antichristo intelligi hoc, & Christum voluisse nobis in his ostendere aduentum antichristi. Et dicitur, cū videritis abominationem, ideſt antichristum, qui abominabilis est. Stantem in loco sancto, ideſt in templo Ierusalem, quia (vt dicitur) ibi se faciet coli, & vocari Deum. Sic etiam dicit Beda exponens hæc, scilicet potest accipi simpliciter de antichristo. Sed dicendum, quòd non potest accipi de antichristo, siue aduentu eius, sed necesse est accipi pro destructione Ierusalem, & signis immediate precedentibus eam. Et patet primo, quia antichristus nō est signum alicuius mali futuri, sed ipse est maximū malum, quod expectat ecclesia, & tamen ista abominatio ponitur hic pro signo alicuius mali, quia dicitur: Cum videritis abominationem, &c. & sequitur, tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes. Et ita non ponitur abominatio visa, nisi vt signum, qñ fugiendū sit, ergo non est antichristus.

Secundo patet, quia data ista abominatione dicit Christus fugiendum esse, scilicet fugiant ad montes, & tamen in tempore antichristi non proderit fugere, quia vbique erit tribulatio, neque suademur illo tē pore fugere, sed sustinere, ideo non intelligitur de antichristo, sed de alio malo.

Tertio, quia dicitur: Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes, & ita istud malum non erat futurum, nisi in Iudæa, & tamen tribulatio sub antichristo erit vbicunque fuerit ecclesia Christi, ergo non intelligitur de tempore antichristi.

Quarto, quia accipiendo de tempore antichristi non coaptatur litera. Nam dicitur: Qui in tecto est, non descendat aliquid tollere de domo sua. Quia istud non significat, nisi velocem fugam, quæ non proderit tempore antichristi.

Dicendum igitur, quod accipitur de signis precedentibus euersionem Ierusalem. Et patet primo, quia dat hic signa fugiendi instante tribulatione, scilicet. Tunc, qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes, & tamen de illa euersione accipitur, tempore cuius si manerēt discipuli, aut fideles in Ierusalem, perirent, & iō fugiēdum erat. Secundo, quia specialiter ponitur ibi de Iudæa. Non. n. erat istud periculū, nisi in Iudęa, quia bellū Romanorum erat p̄ Ierusalem, & ideo dixit solū fugere debere manentes in Iudæa. Quod aperte ostēdit esse malum, quod solum accideret in Iudæa.

Tertio patet ex litera, cum dr: Orate, ne fiat fuga vestra hyeme, vel sabbatho. Dato aūt, q̄ tpe antichristi fugiendum esset, nihil impediebat fugam accidere sabbatho, quia tunc sabbathum non coleretur, cū cessasset lex Moysi. Debet ergo intelligi de tpe euersionis, qñ credentes manebant in Iudæa, qui erant ex Iudaismo conuersi, & hi adhuc seruabāt cęremonialia, iō non pōt de tpe antichristi accipi, sed de tpe euersionis Ierusalem. Quarto patet, quia Lucas ista apertius dixit. Nam vbi Matthæ. & Mar. dicunt, cum videritis abominationem, dixit Luc. cū videritis ab exercitu circundari Ierusalem, tunc scitote, quia appropin quat desolatio eius, tunc qui in Iudæa sunt fugiant in mōtes, & qui in medio eius sunt, discedant, quia dies vltionum hi sunt.

Quinto patet, quia dicit Glo. super hoc verbo, & super Marc. 13. cap. præmissis his, quæ ante excidium ciuitatis erant futura, nunc dns prædicit ea, quę circa ipsam

ipſam ciuitatis deſtructionem contigerunt, ergo videtur, ꝙ hoc, quod dicitur de viſione abominationis, ponitur ad declarandum ſigna euerſionis Ieruſalem. Sexto patet, quia dicit Aug. ad Heſychium Lucas vero, vt oſtenderet tunc factam fuiſſe abominationem deſolationis, quando expugnata eſt Ieruſalem, hæc eodem loco verba commemorat, ſcilicet cun videritis circundari ab exercitu Ieruſalem.

Septimo patet, quia Beda ſuper Lucã in loco hoc ait: Hactenus ea, quæ per. 40. annos nedum fine aduenientе futura erant, dicta ſunt, hic ipſe finis deſolationis, quæ ab exercitu Romano facta eſt, verbis domini exprimitur. Ita hoc patet, quia tam Hiero. quã Aug. Theoph. Beda, & cæteri dicunt hoc de Ieruſalem euerſione ad literam intelligi debere.

Quare Chriſtus prænunciauit hæc, quæ habentur hic.
Quæſt. XCVII.

QVAERETVR quare Chriſtus prænũciauit iſta hic, ſcilicet. Cum videritis abominationem deſolationis, &c. Dicendum, ꝙ fuit primo, vt reſpondeat quæſtioni præpoſitę a diſcipulis, nam inter alias quæſtiones, fuit prima de tempore euerſionis Ieruſalem, ſcilicet dic nobis, quando hæc erunt. Et ob hoc voluit eis ſerioſę enarrare omnia notabilia, quę euentura erant a morte ſua, vſque ad euerſionem Ieruſalem, & prius narrauit ea, quæ fuerunt prius, & nõ fuerũt pars ipſius euerſionis, hic autem ponit ſigna proxima ipſius euerſionis, & ipſam euerſionem, ſcilicet tribulationem, quam tolerauerunt Iudęi, dũ euerſio fieret, & quia hoc, quod dicitur de abominatione, erat ſignum, ad hoc poſuit Chriſtus iſtud.

Secundo fuit ad vtilitatem, & liberationem credẽtium. Nam ſi tempore huius euerſionis, & belli præcedentis ad eam inuenirentur aliqui de credentibus, in Chriſtum inter Iudæos in Ieruſalem, & Iudęa paterentur mala cum alijs Iudęis, quod Chriſtus auertere voluit ab eis, ne ſancti cum impiis punirentur. Ad hoc igitur voluit dare ſigna certa, quando fugere deberẽt credentes de Iudæa, & Ieruſalem, & iſtud fuit cum viderent abominationem in loco ſancto, ideo conueniens fuit hoc dici.

Quid fuit iſta abominatio deſolationis, quam viſuri erant diſcipuli, antequam fugerent de Iudæa.
Quæſt. XCVIII.

QVAERETVR quid fuit iſta abominatio deſolationis, quam viſuri erant, antequam fugerent de Iudæa.

Dicendum, quòd iam conſtat ex dictis ſupra, quòd non erat antichriſtus, vt Beda dixit, quia non fuit illa ſentẽtia ſua determinata, ſed poſuit multas & inter illas dixit, ꝙ poterat accipi de antichriſto, ipſe tamen dicit poſtea hęc omnia accidiſſe ad literã in euerſione Ieruſalem. In q. 96.

Aliqui ergo dicunt abominationem deſolationis eſſe exercitum Romanum a quo deſtructa eſt Ieruſalem. Sic dicit Chryſoſtom. in homilia. ſ. quia occulte inſinuauit Ieroſolymæ finem, conuenienter idem manifeſte oſtendit prophetiam inducens, quæ hoc credere facit. Et ſequitur, vnde abominationem deſolationis videtur mihi exercitum dicere, quo. ſ. deſolata eſt ciuitas ſancta Ieruſalem,

Secundo, quia idem videtur ſentire Auguſtinus ad Heſychium dicens: Lucas quidem, vt oſtenderet tũc factam fuiſſe abominationem deſolationis, quę a Daniele prędicta eſt, qñ expugnata eſt Ieruſalem eodem loco, hęc domini verba commemorat. ſ. cum videritis circundari Ieruſalem ab exercitu.

Tertio patet, quia hoc videtur ſentiri ex verbis Lucæ. Nam Lucæ vigeſimoprimo capitulo, vbi ponitur iſta narratio, loco huius, quod dicitur: cum videritis abominationem. dicitur: cum videritis Ieruſalem circundari ab exercitu, ſcitote, quia appropinquat deſolatio eius, ergo abominationem vocauit exercitum deſolantem. Et patet, ꝙ iſta ſententia, & illa ſit eadẽ, quia ibi ſequitur, ꝙ tunc qui in Iudæa ſunt fugiant in montes, & idem dicitur hic.

Alii dicunt abominationem vocari idolum, quia ſecundum conditionem veteris teſtamenti ſic vocatur. Et iſtud poſitum fuit in templo Ieruſalem. Et dicunt quidam intelligi de ſtatua Cæſaris Tyberii, quã Pilatus poſuit in templo. Sic ait Hieron. ſuper Matt. ſcilicet, aut poteſt intelligi de imagine Cæſaris, quam Pilatus poſuit in templo, & idem dicit Beda.

Alii dicunt abominationem iſtam eſſe idolum Adriani, quod poſitum eſt poſt deſtructionem templi in loco, vbi ſtetit domus Sancti ſanctorum, & mã ſit ibi longo tempore. Sic dicit Hieronym. vbi ſupra, ſcilicet, aut de Adriani equeſtri ſtatua, quæ in ipſo Sancti ſanctorum loco ſtetit, vſque in pręſentẽ diem. Abominatio enim ſecundum veterem ſcripturã idolum nuncupatur, & idcirco additur deſolationis, ꝙ in deſolato templo, atq; deſerto idolum poſitum ſit. Et idem dicit Beda.

Alij dicũt abominationem fuiſſe caput porci, quod a Gentilibus in templum eiectum eſt ad opprobriũ. Sic dicit Amb. ſuper Luc. ſ. Iudæi putauerunt abominationem deſolationis tunc factam, eo ꝙ caput porci in templo eiecerunt illudentes Romani Iudaicę ritum obſeruantiæ.

Sed dicendum, ꝙ licet iſtæ poſitiones ſint tolerabiles, tamen non ſtant: multam. n. calumniam ſuſtinẽt. De prima patet, quia exercitus Romanorum non poteſt vocari abominatio. Nam non eſt aliquid, propter quod ille dicatur abominatio.

Secundo, quia dicitur: Videritis abominationem ſtantẽ in loco ſancto, & tamen Romani non fuerunt in loco ſancto, quouſque irrupta, captaque eſſet Ieruſalem, & occiſis Iudæis, incenſoque templo introierunt milites in loca ſancta, ſed de hoc tempore nõ poteſt intelligi, quia iſtud ponitur hic, vt ſignum fugiendi, cum dicatur, tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in mõtes, ſed fugiendum non fuit deleta vrbe, ſed antequã bella inteſtina, & hoſtilia inciperent.

Item patet, quia Luc. 21. c. dicitur: cum videritis Ieruſalem circũdari ab exercitu, ſcitote, quia appropinquat deſolatio eius. Et ſequitur, tũc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes: ergo ante bellorum principia fugiendum erat.

Quarto, quia non congruit prophetię Danielis allegatę a Chriſto de iſta abominatione, ꝙ voceẽ exercitus abominatio, vt declaratur hic.

Secũda poſitio. ſ. ꝙ abominatio ſit idolum, aliqualiter cõuenit ex nomine, & ſic ſolet communiter accipi, ſed non ſtat, quia aut accipietur de ſtatua Tyberii, quam poſuit Pilatus, aut de ſtatua Caij Caligulæ Imperatoris, aut de ſtatua equeſtri Adriani Cæſaris, ſed de nulla poteſt ſtare.

De prima patet primo, quia illa poſita fuit a Pilato eodem anno, quo Chriſto mortuus eſt, vt patet per Euſebium libro Chronicorum, & colligitur per Ioſephum, libro decimooctauo Antiquitatum. Nam Euſebius ait Ioſephum ſcribere, quòd eodem anno, quo Chriſtus paſſus eſt, Pilatus per noctem poſuerit in templo ſtatuas Cæſaris, & tamen Chriſtus dicit, ꝙ quãdo viderint abominationem illam fugiant in mõtes, ſed nõ erat fugiẽdũ anno, quo Chrs paſſus eſt, neq; fugerunt, ſed multis annis manſit eccleſia credentium in Iudæa, vt colligitur ex Actibus Apoſtolorum. Et fuit ibi quouſque cępit bellum Romanorum, immo & Chriſtus valde cauebat, ne ſtatim fugerent credentes de Ieruſalem, ſed manerent ibi, quandiu ſine periculo manere poſſent, propter quod narrauerat omnia præcedentia. ſ. audituri eſtis prælia, & opiniones prælio rum: videte ne turbemini, oportet hęc fieri, ſed nõ ſtatim finis, ergo non fuit iſta abominatio in anno illo, quo Chriſtus mortuus eſt, ſed qñ cępit bellum, qñ euerſa eſt Ieruſalem, & ideo illa ſtatua Tyberii Cæſaris non vocatur hic abominatio.

Secundo patet, quia illa ſtatua non manſit in templo, ſed poſita fuit in templo neſcientibus Iudæis, & ꝑ tres dies occultum fuit, vt per Ioſephum lib. 18. Antiquita. & lib. 2. de bello Iudaico, petentibus autem Iudæis Pilatus abſtulit ſtatuam. Et tamen hic ſignatur, ꝙ viderint illam ſtantem in templo, & ꝙ ibi maneret & quod maius eſt, quia prophetia Danie. 9. c. ſignificat abominationem iſtam permanſuram, vſq; ad deſolationem templi.

De ſecunda. ſ. ſtatua Caij Caligulæ planũ eſt, quòd accipi non poſſit, quoniam licet ille multum conatus fuerit, vt eius ſtatua erigeretur in templo Ieruſalem, tamen non factum eſt, quia cum hoc executurus eẽt Petronius Prefectus Syriæ, & Iudęę, Iudæi inſtiterũt rogando, ne fieret, & deſtinata eſt legatio ad Cæſarẽ, & ab hoc ceſſatum eſt, vt patet per Ioſephum lib. 18. Antiquita.

Tertia poſitio erat, ꝙ eſſet ſtatua Adriani, & non ſtat. Primo, quia ſtatua Adriani poſita fuit poſt euerſionem Ieruſalem, cum Adrianus Imperator longo tempore poſtea fuerit, & anno 19. eius videtur conſtituta ſtatua eius in Ieruſalem, vt innuitur per Euſebiũ lib. Chronicorum, & fuit hoc poſt Chriſti mortem, quaſi 110. annis, vt colligitur per eundem Euſebium ibi. Et conuenienter fuit poſt euerſionem Ieruſalem annis 70. vel quaſi, & tunc non eſt ad propoſitum, qa iſta abominatio ponitur, vt ſignum fugiendi de Ieruſalem, & Iudæa. ſ. tunc qui in Iudæa ſunt fugiãt ad mõtes, ergo non poteſt intelligi de illa ſtatua, ſed de aliqua alia abominatione, quæ fuerit ante euerſionem Ieruſalem.

Secundo patet, quia dicitur hic, & Mar. 13. cum videritis abominationem, & ita innuitur, ꝙ iſti ad quos Chriſtus loquebatur, viderint eam, ſed nemo iſtorum vidit illam, quia poſita fuit poſt Chriſti mortẽ, quaſi 110. annis ad quam ætatẽ nemo de eis, ad quos Chriſtus loquebatur peruenit, ideo nõ intelligitur de illa.

Tertio, quia dicitur abominationem ſtantẽ in loco ſancto, & tamen ſtatua Adriani nõ erat in loco ſancto, eo ꝙ non erat ibi iam ſanctuarium, neque manſerat lapis ſuper lapidem.

Sed dicetur, ꝙ forte fuit aliqua alia ſtatua, vel idolũ, quod eo tempore in templo poſitum fuerit, & hoc fuerit ſignum fugiendi de Iudæa. Dicendum, ꝙ non ſtat. Primo, quia poſt mortem Chriſti non legimus aliquam ſtatuam in templo, aut in Ieruſalem poſitam fuiſſe. Nam neque Ioſeph. in lib. Antiqui. aut in li. de bel. Iud. neque Egeſippus, qui eiuſdem temporis diligentiſſime geſta narrarunt, aliquid tale ſcripſerunt. Vnde cum cætera, quæ quantum ad imagines ſtatuẽdas in Ieruſalem pertinent, per iſtos plene deſcripta fuerint, & nihil aliud addatur, veriſimile eſt nihil tale accidiſſe.

Secundo ex conditione Iudæorum, quia quãtumcunque mali, & ſeditioſi eſſent, nunquam hoc permiſerunt, ſed nihil plus abominabantur, quam ſtatuas in vrbe poni, quod ſatis ex ſcriptura Ioſephi, & Egeſippi colligi poteſt, immo & Deus ſpecialiter hoc voluit

vt videretur, quare euerſio Ieruſalem, & templi acciderat. Nam nullum vitium Deus magis deteſtabatur quam idolatriam, & pro hac valde affligebat Iudæos. Si autem nunc idola colerent, aut ea in templo, vel in Ieruſalem reciperent, iam putarent ideo deletam eſſe Ieruſalem. Deus autem noluit hoc, ſed voluit, ꝙ intelligi poſſet deletam eſſe, quia ibi ſanguis Chriſti, & ſanctorum ſuorum fuſus erat, ideo nulla ſtatua eo tpe in templo poſita eſt, quæ poſſet vocari abominatio.

Quarta poſitio erat abominationem eſſe caput porci, ſed non ſtat. Primo, quia aut iſtud caput porci factum eſt in templum, poſtquam Romani cęperũt Ieruſalem, aut ante, ſi poſtea, nõ poteſt vocari hic abominatio, cum ponatur iſta abominatio, vt ſignum fugiendi de Ieruſalem, & Iudęa, & tamen ſignũ debuit eſſe ante inchoata bella: ſi vero añ inchoata bella non poterat eſſe iſta abominatio, quia dicitur hic, cum videritis abominationem ſtantem in loco ſancto, & tñ illud caput porci non ſtaret ibi, ſed mox, vt introductum eſſet eiiceretur, abominatio autem illa longo tempore ſtetit, maxime, quia Dan. 9. c. ſignatur, ꝙ mãſerit iſta abominatio, vſque ad deſolationem, & ideo non ſtat iſta expoſitio.

Sed dicendum, ꝙ iſta abominatio fuit habitatio hominum impiorum in templo, & profanatio eius. Nã Deus valde honorari iubebat templum ſuum, nihil autem magis abominabantur, quam illud prophanari, ſed iſti ſeditioſi, qui confugerũt ad templum illud ꝓfan auerunt, vt Ioſe. vult in li. de Bel. Iuda. Nam ſeditioſi, & zelote de templo exeuntes totam vrbem flagitijs innumeris polluebant. Ait enim, ꝙ zelotę Ioannem ad potentiam prouexerant, ipſe autem eis vicẽ pro hac tributa potentia referens omnia, quæ deſiderabant, vt facerent, permittebat, inſatiabilis autem rapinarum cupiditas erat, domorumque perſcrutatio locupletum, cędes autem virorum, & mulierum iniurię pro ludo habebantur, prædamque cum ſanguine deuorãtes ſine aliquo metu poſt ſatietatem muliebri libidine caleſcebat, cõptique crines, atque fẽminarũ veſte induti, lotique vnguentis, & vt forma placeret oculos illiti, non ſolũ ornatũ, ſed impudicitiã mulierũ imitabãtur. ecce quid agebant, qui in tẽplo morabantur, vnde eſt abũdantiſſime profanatũ, ſic vt Deus iam illud abominaretur, erat ẽt amplius, quia intra tẽplum bella fiebant cũ ſanguine multuſq; cruor ploca ſancta decurrebat, ita vt ſæpe accedentes quidã ad ſacrificandum ſuper ipſum altare occiderent, & ſanguine proprio ſanctũ Dñi altare fędabant, quo nihil abominabilibus conſpici, aut cogitari poterat. Nam & ſacrę veſtes, quas non licebat, niſi cum ſummo honore contingi, & ad ſola ſacra myſteria accipi, ad tergenda turpiſſima vlcera, & fluentem ſanguinem de vulneribus ſumebantur. Sic dicit Egeſippus libro 4. ſ. At primo in ipſo veſtibulo ſiti, & ante fores templi præliabantur, ſiquis vulneratus fuerat interiora templi petebat, illic ſanguinem ſuum infundens interno limini ſanioſiora detergens vlcera febremque patentis vulneris veſtibus his, quas non liceret illis contingere fouebant. Deteriora enim his narrat Ioſeph. lib. quinto de bello Iudaico, propter quæ dicit templum profanatum, & abominabile effectum, ita vt iam templum Dei non eſſet, cum ait: Miſſilia namque machinarum ad aram, vſque templum delata in ſacerdotes, & ſacra celebrantes cadebant, ac multi, qui properantes ab vltimis terrę finibus ad ſanctiſſimum locum venirent, ante ipſas hoſtias percubuerunt, aramque vniuerſis Græcis, & Barbaris adorandam ſuo ſanguine imbuerunt, indigenis autem mortuis alienigenis, & profanis ſacerdotibus commiſcebantur, perq; atria diuina ſtagnum fecerat diuerſorum cadauerum

sanguis. Quid tantum passa es, ò miserrima ciuitas a Romanis, qui tua intestina scelera purgaturi flammis introierũt? Iam enim Dei locus non eras, neque manere poteras domesticorum funerum facta sepulchrum, & quę Fanum constitueras ciuili bello tumulum poteris denuo placere, si nunquam vastatorem tui Deum placaueris. Hæc autem erant abominatio coram Deo & faciebant templum abominabile. Et ideo quandiu ista manserunt in templo, mansit ibi abominatio. Et hoc magis consonat, quam præcedentes positiones. Primo, quia hoc recte vocabatur abominatio.

Abominatio coram Deo.

Secundo, quia fuit illo tempore, quo poterat esse signum fugiendi credentibus de Iudæa, scilicet, non statim post mortem Christi, neque post desolationẽ ciuitatis, sed tunc, quando cęperunt esse pericula grauia habitatoribus Iudææ. Nam hoc fuit circa finem regni Neronis.

Tertio, quia ista abominatio erat in templo, & manebat in eo.

Quarto, quia poterant credentes videre, & sic ex illa addiscerent tempus fugiendi, & quantum ad hoc non est aliqua calumnia.

Ad primam rationem factam pro prima positione dicendum, ꝙ non est abominatio desolationis ipse exercitus, quia circundans vrbem, licet ille vrbem desolauerit, sed abominatio, quod in templo fiebat, vt supra dictum est, sed quia tunc fuit abominatio, qñ exercitus circundabat vrbem, potest large vocari abominatio exercitus. Si tamen obijcias, ꝙ Chrysost. & Theoph. & alij expresse volunt, quòd exercitus fuerit abominatio, dicendum, ꝙ potius est illis obuiandum quàm veritati: cum potissime in hoc scriptores variè sentiant, & non dicunt omnia asserendo, sed alia & alia tangunt.

Ad secundum dicendum, ꝙ August. non contradicit huic positioni, quia non asserit exercitum fuisse abominationem, sed tunc factam esse abominationem cum Ierusalem circundabatur ab exercitu, & hoc verum est.

Ad tertium dicẽdum, ꝙ ista est ratio fortior. Nam eadẽ sententia videtur vtraque, sed dici põt vno modo, ꝙ non sunt eadem verba, quę ponit Lucas, & quę ponũt Matthęus, & Marcus circa hoc, sed ꝙ vtraque Christus dixerit nũc. Et fuit iste modus, s. ꝙ ait: Cum videritis abominationẽ desolationis stantem in loco sancto, qui in Iudęa sunt, fugiant ad montes. Et adiũxit: Cũ videritis circundari Ierusalẽ ab exercitu, scitote, quia appropinquat desolatio eius. & dicta sunt ista hæc modo, qa prius erat esse abominationẽ in loco sancto, q̃ circũdari Ierusalẽ ab exercitu Romanorũ.

Aliter põt accipi, ꝙ sit eadem sentẽtia, & simul ista acciderint, sed nõ refertur tũc ad exercitũ Romanorum, sed ad alios bellatores, vt dicetur infra q. 102.

Quare Christus dixit, Cum videritis abominationem desolationis, quia sufficiebat dicere abominationem. Quæst. XCIX. K

QVAERETVR, quare Christus dixit hic, Cũ videritis abominationẽ desolationis, qa sufficiebat dicere, Cum videritis abominationem. Dicendũ, ꝙ Christus fecit hoc, qa vtebatur modo loquẽdi Danielis: nã eius allegauit prophetiã, sed Daniel vocauit eã sic, Dani. 9. cap. 1. Et in templo erit abominatio desolationis. Sed dicetur, quare vocauit eã Daniel abominationẽ desolationis? Dicendũ, ꝙ fuit ad differẽtiã aliarũ abominationũ, quia multę alię abominationes erant, & fuerant inter Iudæos, sed illę non fuerunt ad desolationẽ, cũ non perierit propter quãlibet illarũ, sed propter istã perijt, iõ vocatur abominatio desolationis. Hoc patet, quia quodcunque peccatũ est abominabile Deo, qa Deus odit oẽs operãtes iniq̃tatem. Psal. 5. Iudęi aũt sępe peccabant, iõ sæpe erant abominationes inter eos. Et ẽt istę abominationes sæpe erãt in templo, vt quando peccabant in eo, quod pertinebat ad diuinum cultum, sicut quando offerebant res contemptibiles, vel non bono animo: nam dicebatur cõtemnere nomen Dñi, & iõ Deus dixit: Nõ est mihi voluntas in vobis, Malac. 1. cap. Sed hoc est abominari aliquid, i. non habere voluntatẽ ad illud, iõ Deus abominabatur ista. Sic ẽt qñ indignabatur de solennitatibus, tanq̃ de immũdis, Mala. 2. cap. ſ. Proijciã super vultũ vestrũ stercus solennitatũ vestrarũ. & expressius ponitur Isa. 1. cap. ſ. Incẽsum abominatio est mihi: neomeniã, & sabbatũ, & solennitates alias non feram, iniq̃ sunt cęteri vestri: calẽdas vestras, & solẽnitates vestras odiuit aĩa mea, & facta sunt mihi molesta, & laboraui sustinẽs. Sic igitur sæpe fiebãt in tẽplo Dei abominationes, & tñ Deus non euertebat tẽplũ pro illis. Nũc vero pro illa abominatione graui, volebat Deus tẽplũ desolatũ manere, iõ vocauit illã abominationẽ desolationis, & qa Christus de illa loquebatur vocauit eam abominationem desolationis.

Quare Christus allegat hic Danielem. Quæst. C.

QVAERETVR quare Christus hic allegauit Danielem. Dicendum, quòd primo fuit ad hoc quòd verbum suum redderet credibilius. Nam Iudęi valde credebant scripturis suis, & ideo potius suadebantur, inducendo testimonia ex eorum scriptura, q̃ per alium modum, & quia Daniel de ista desolatione loquebatur, induxit eius auctoritatem. Sic dicit Chrysost. in homilia, s. quia supra occultè insinuauit Ierosolymæ finem conuenienter idem ostendit manifeste prophetiam inducens, quæ destructionem Iudæorum credere facit.

Secundo fuit, quia illa tota prophetia Danielis erat dicta solum ad ostendendum conditionem huius tẽporis, de quo Christus loquebatur, ideo nunquàm potuit conuenientius allegari, quàm nunc.

Tertio, quia ex allegatione illius prophetiæ non solum Christus certificat, quantum ad istum factum, sed etiam quantum ad multa alia, quæ ad se pertinebat, scilicet, quòd ipse Messias esset, & negaturus esset eum populus eius, & quando hebdomada vna fieret prædicatio nominis eius inter Iudæos, & multi conuerterentur ad eum, sicut magis declarabitur sequen. quæst. & ideo conueniens fuit, quòd ipse de se illam prophetiam allegaret.

Quarto fuit ad magis certificandum de tempore euertionis Ierusalem. Nam licet de die, & hora, aut tempore paruo non colligeretur ex scriptura, quia Deus ista sibi reseruat, tamen de tempore satis propinquo sciri poterat ex illa auctoritate simul cum ista litera, quia ibi dicitur, quòd pactum confirmabitur multis hebdomada vna, sed post prædicationem fuit euersio Ierusalem, cum dicatur hic quòd prædicabitur Euangelium in vniuerso orbe, & tunc veniet desolatio, vel consummatio, sed hebdomada, in qua confirmandum erat pactum, certum tempus erat, ideo colligi post quantum tempus euerteretur Ierusalem poterat.

Quinto fuit conueniens, vt nobis intelligentiam scripturæ daret. Nam cum Christus allegauit auctoritatem illam, ostendit quòd intelligebatur de hoc: fortè autem si ipse nunc non allegasset, non putaremus de hoc intelligi. Et cum impleta est res, apparuit qualiter deberet accipi scriptura, & qualiter hebdomadas vocaremus.

Quomodo intelligatur auctoritas Danielis, quam Christus attulit. Quæst. CI.

QVAERETVR de auctoritate, quam Christus hic allegat quomodo intelligitur.

Dicendum, quòd illa est de septuaginta hebdomadibus Danielis, quæ in se multas habent difficultates, de quibus non agetur hic, sed in loco suo, Danie. 9. cap. & tamen dicitur ibi, quòd occidetur Christus post hebdomadas sexagintaduas, quod intelligunt addendo ei alias hebdomadas, vt sint septuaginta, & tunc veniet populus cum duce futuro, scilicet, populus Romanus cum Vespasiano duce, vel cum Tito, qui dissipauit ciuitatem, & Sanctuarium, & dicitur quòd post finem belli esset desolatio, scilicet, quòd post bellum illud euerteretur tẽplum, & non reædificaretur, sed maneret perpetua desolatio. Et dicitur, quòd esset in templo abominatio desolationis, & illa mansura esset vsque in finẽ. Nam desolatio mansit in sempiternum, & manet: abominatio autem mansit vsque ad consummationem belli, quia postquàm cępit esse abominatio in templo, nunquàm inde ablata est cũ in templo manerent illi, qui faciebant hanc abominationem quousque ipsi cum templo, & ciuitate perierunt.

Quomodo concordant Matthæus, & Marcus, & Lucas in superioribus. Quæst. CII.

QVAERETVR quomodo concordãt Matthęus, & Marcus, & Lucas in hoc. Nam Matthæus dicit hic: Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, quæ dicta est a Daniele. Mar. 13. cap. dicitur, Cum videritis abominationem desolationis stantem, vbi non debet, & nihil dicitur de Daniele, sed Lucæ 21. cap. dicitur: Cum videritis circundari Ierusalem ab exercitu, scitote quia appropinquat desolatio eius.

Dicendum, quòd Matthæus, & Marcus concordant inter se magis, quàm cum Luca, sed in duobus discordant. Vnum est, quòd non facit Marcus mentionem de Daniele. Secundum, quia Matthæus dicit stantem in loco sancto, Marcus dicit stantem vbi non debet.

De primo dicendum, quòd aliqui libri habent etiã in Marco illud, s. Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele stantem vbi nõ debet, sed non sunt veraces libri, quia Marcus non expressit, sed illud aliqui scribunt ex similitudine huius, quod Matthęus hic dixit, licet si esset, bene esset, & tũc non quæreretur de diuersitate, propter quod aliqui dicunt non dictum esse a Christo hoc, sed a Matthæo additum, qui solet allegare auctoritates, potius quàm alij Euangelistæ. Et ita Christus diceret: Cũ videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, & addiderit illud Matthæus, scilicet, quæ dicta est a Daniele.

Sed dicendum, ꝙ non stat, sed Christus fecit mentionem, ꝙ a Daniele de hoc dictum esset, & apparet, quia non tacuit totaliter hoc Marcus. Nam licet non dixit quæ dicta est a Daniele: dixit tamen, qui legit intelligat, & tamen non diceretur hoc, nisi allegaretur aliqua scriptura difficilis, ad quam aduertẽdum esset. Ideo dicendum, ꝙ Christus allegauit dictũ Danielis, sed Marcus hoc iubticuit, quantum ad aliquid, quia aliqua sunt, q̃ vnus Euãgelista exprimit, & alius tacet.

De secundo dicendũ, ꝙ idem est locus sanctus, & vbi nõ debet: nã in loco sancto, i. templo erat abominatio, sicut dixit Matthęus, & quia in loco illo nihil tale esse licebat, q̃is in profanis esse posset recte dixit

A ꝙ erat ista abominatio, vbi non debebat esse.

De Luca dicendũ, ꝙ magis discordat, quia ait: Cũ videritis circundari Ierusalem ab exercitu. Sed dicendũ, ꝙ eadem sententia est, & debet referri ad idẽ tps. Putant enim aliqui esse diuersas sententias, & a Dño dictas, & Marcũ, & Matthęũ expressisse vnã, Lucam vero alterã. Sed non stat, qa necesse est, vt ponãtur eẽ signũ eiusdẽ rei. Et referantur ad idẽ tẽpus: nã hic & Mar. 13. cap. dr̃: Cum videritis abominationẽ, &c. tũc qui in Iudęa sunt, fugiant ad montes. & Lucę 21. cap. cum dr̃: Cum videritis Ierusalem circundari ab exercitu: scitote, quia appropinquat desolatio eius. Et sequitur: Tunc qui in Iudęa sunt, fugiant in montes: ergo idem signum est, & eiusdem temporis in vtroq;.

B Sed tũc dicetur, quod eorum ergo Christus dixit vtrum id quod Matthęus, vel id quod Lucas? Dicendũ, ꝙ vtrunque dixit. Nam aliàs non auderet aliquis Euangelista dicere, quod ipse non dixerat in sententia. Est ergo modus, ꝙ Christus dixit sic: Cum videritis abominationem desolationis, quę dicta est a Daniele stantẽ in loco sancto, & videritis circundari Ierusalẽ ab exercitu, scitote ꝙ prope est desolatio eius, tunc qui in Iudęa sunt, fugiant ad montes.

Sed dicetur, quomodo stat hoc, quia antequàm Ierusalem ab exercitu Romano circundaretur, fugiẽdum erat. Nam ante hoc multas strages, & prędas egerant Romani in terra Iudęorum: nam cum Iudęi cęperunt rebellare Romanis, propter Flori tyrannidem, qui erat prędes prouincię: misit vero Imperator exercitum in Iudęam, & iuit illuc Vespasianus cũ filio suo Tito, & anteq̃ oppugnarent Ierusalem, expugnauerunt cęteras vrbes, & oppida Iudęę, & Galilęę, & post conuerterunt se contra Ierusalem, vt patet ex Iose. lib. de Bel. Iudai. & ex 4. lib. Egesippi. Et in his multa passi sunt Iudæi, per singulas ciuitates tam bellicas strages, quàm famem, & bonorum rapinas, a quibus omnibus liberare volebat Christus credentes: ergo antequàm obsideretur Ierusalem a Romanis, debuerunt fugere credentes.

Secundo, quia Christus nõ solum iubet fugiendũ de Ierusalem, immo de Iudęa, quinimmo de Ierusalem non expressit fugiendũ, sed de Iudęa: ergo liberare volebat credentes a malis, quę per Iudęã accide

D rent, sed ista acciderunt anteq̃ obsideretur Ierusalem tam ab exercitu Romano vastante plus Iudęam, vt dictum est, q̃ etiam a bellis intestinis Iudęorum, vt dicetur infra quęst. 105. Ergo fuit fugiendum antequã obsideretur Ierusalem ab exercitu Romano.

Dicendum ergo, quòd verum est, quòd quando Ierusalem cępit obsideri a Romano exercitu, appropinquabat eius desolatio, sicut Lucas dicit, & tamen ipse ad hoc, ꝙ concordet cum eis, quæ postea addit, scilicet, tunc qui in Iudęa sunt, fugiant: nõ accepit de obsessione facta a Romano exercitu, sed de obsessione facta ab exercitu Agrippę regis. Ille enim duo millia equitum miserat contra Zelotas, qui se in templo incluserant, vt Iose. & Egesip. dicunt, & dicetur magis infra. Et tunc aperte cęperunt esse prędę, & strages bellorum, & apparuit abominatio Zelotarum in templo, & iam non debuerunt manere credentes in Iudęa, sed fugere, & sic simul fuit videri abominationẽ in templo, & circundari Ierusalem ab exercitu. Licet si vis poteris intelligere de obsessione facta ab exercitu Romano. Non quidem ab illo, quem Vespasianus, & Titus ducebant sequi ab eo, quem Florus prędes prouinciæ habebat, & illi fuerunt cũ exercitu Agrippæ in obsessione, quæ dicta est, & sic simul fuit abominatio in templo, & circundari Ierusalem ab exercitu.

Agrippa rex duo millia equitũ misit cõtra Zelotas. In q. 112.

Quare Christus dixit: Qui legit intelligat. Quæst. CIII.

QVAERETVR quare Christus dixit: Qui legit intelligat.

Aliqui dicunt hoc dictum esse, vt per hoc sciamus hic esse sensum spiritualem. Sicait Hieron. super Matth. scilicet, Hoc autem quod dictum est, qui legit intelligat, ponitur vt ad intelligentiam mysticam prouocemur.

Sed dicendum, quòd non debet accipi in sensu mystico, vt distinguitur contra literalem. Nam necesse est, quòd quæliber scriptura habeat sensum historicum, & in illo intelligenda est. Cæteri autem sensus non sunt sensus, quos scriptura facit, sed quos nos circa illam facimus, & illos recipit, licet non ostendat, & ideo litera ista in sensu literali, quem Daniel intendebat, accipienda erat, & non in spirituali, neque etiam Hierony. vult, quòd in sensu mystico, idest, spirituali allegorico, vel tropologico accipiatur, sed vocauit mysticam intelligentiam, idest, occultam, quia mysticus signat occultum diuinum figuratiuum, & verum est, quòd erat ille sensus occultus.

Dicendum igitur, quòd dixit, qui legit intelligat, vt innuat difficilem intelligentiam esse in verbis Danielis; sunt enim tantæ difficultates, vt vix vsque hodie super expositione verborum Danielis inter se Doctores concordent. Est autem modus Christi circa rem difficilem habere modum loquendi specialem. Nam vbi est difficultas in operando dicit; Non omnes hoc capiunt, sed quibus datum est, sicut dixit supra 19.ca. cum dixerunt discipuli Christi, Melius esse non habere vxorem, si non poterat repudiari, & Christus ait: Non omnes hoc capiunt, sed quibus datum, idest, tantam perfectionem habere, quòd sine vxore, aut venereis viuere possit, non est datum cuilibet, sed aliquibus specialiter a Deo, & ideo concluſit; Qui potest capere capiat. quasi dicat, res difficilis est, & non poteritis omnes operari eam, sed qui potuerit capere eam, capiat, idest, qui potuerit sic viuere viuat. Quando autem est difficultas ad intelligendum solet dicere; qui habet aures audiendi, audiat, sicut supra 11. cap. quando dixit de Ioanne Baptista, quòd ipse erat Elias, qui venturus est. Et quia hoc difficile videbatur ad intelligendum, ait; qui habet aures audiendi, audiat, idest, qui potest intelligere verbum auditum, intelligat illud. Et idem supra 13. cap. & Lucę 8. vbi ponuntur parabolæ, dicitur, quòd hæc dicens clamabat; Qui habet aures audiendi, audiat. quasi dicat, difficile erat intelligere illas, nunc vero cum esset difficile intelligere verba Danielis incitans nos ad diligenter aduerrendum, ait; Qui legit, intelligat, idest, non transeat faciliter, sed conetur intelligere, quia plus signat, quàm apparet.

Secundo dixit hoc, quia ante Christi aduentum aliter illa Prophetia intelligebatur propter suam difficultatem, & ideo vt nunc verus eius sensus teneretur, inuitat ad sanum intellectum, scilicet, vt plus instent intelligendæ Prophetię illi, quàm prius, & non eundem sensum concipiant de illa, quem prius.

Quare Christus dixit. Tunc qui in Iudæa sunt fugiant. Quæst. CIIII.

QVAERETVR quare Christus dixit. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant.

Dicendum, quòd loquitur Christus hic ad istos discipulos, & nomine eorum ad omnes credentes, qui illo tempore fugituri essent de Iudæa, & Ierusalem, vt liberarentur de periculis. Nam duo intendit Christus in tota ista prænunciatione malorum de Ierusalem, & Iudæis, primum erat, vt credentes eriperent se de periculis fugiendo. Secundo, vt non fugerent ante tempus, ne cessaret prædicatio in Iudæa, & conuerterentur omnes, quos Deus elegerat, vtrunque autem fuit necessarium. Primum quidem, quia si non prædiceret Christus istas afflictiones, & fugiendum esse, manerent semper Christiani inter Iudęos in Iudæa, & Ierusalem, & paterentur mala cum eis. Secundum etiam necessarium erat, quia si scirent credentes futura esse pericula manentibus in Iudæa, & Ierusalem, & nescirent quando determinate, vel per aliquas coniecturas, statim recederent, & non prædicarent in Iudęa, quod erat inconueniens, quia nullo prædicante, nullus conuerteretur, & ideo prænunciauit Christus mala euentura Iudæis, & fugiendum esse inde: ostendit etiam, quæ mala futura essent pro quibus non debebant terreri, neque fugere, alia vero esse, quibus aduenientibus statim fugere deberent, prima enim posuit Christus supra, scilicet, audituri enim estis prælia, & opiniones pręliorum, videte ne turbemini. Et durant vsque ad hunc locum, scilicet, cum videritis abominationem desolationis. Ab isto autem loco ventura erant mala, quæ non erant expectanda, & ideo præmisit signum ad cognoscendum ea, dicens, cum videritis abominationem &c. tunc, qui in Iudæa sunt fugiant.

Quare Christus voluit, quòd isti credentes fugerent &c. Quæst. CV.

QVAERETVR quare Christus voluit, quòd isti credentes fugerent, & non sustinerent mala cum alijs Iudæis. Nam a malo culpæ seruat Christus cultores suos, ne in illud incidant, aut liberat, si inciderunt, sed a malo pœnę non, immo permittit eos affligi varijs cruciatibus pouissime tępore illo, quando nomen Christi, & Christianorum omnibus hominibus erat odiosum.

Dicendum, quòd Christus voluit credentes in se liberare ab his malis, quia ipse homines liberat quãdiu liberantur, quia diligit eos iuxta illud Sap. 11. ca. diligis omnia, quoniam tua sunt, qui saluas animas, specialius autem diligit credentes in se: ideo illos potius liberat.

Secundo & principalius, quia ista mala, quæ nunc Iudæis euentura erant, infligebantur propter peccata illorum, scilicet, quia Christũ occiderant, & aliquos discipulorum eius, alios verò persecuti fuerãt, & eiecerant de regione sua, & quod deterius erat, quia cũ quotidie eis prædicaretur, quòd pœnitentiam agerent de peccatis pręteritis, & crederent in Christum, noluerunt conuerti, sed & ipsum Iacobum fratrem Domini, qui hoc illis prædicabat propter testimonium, quod dedit de Iesu, occiderunt, vt dixit Egesippus, & Iosephus, & 2. libro Ecclesiasticę historię; *Cap.9.* hi autem, qui credebant in Christum, vel non peccauerant in hoc, vel si peccauerant sicut Paulus, qui erat consentiens morti Stephani, & trahebat Christianos in custodias ad occidendum Actu. 7. 8. & 9. iam conuersi pœnitentiam egerant, & doluerant de hoc, vnde eis remissum fuerat, ideo non erat dignũ hanc pœnam exerceri in eos, sed in illos, qui semper increduli, & rebelles extiterant, ideo debuerunt ijdem liberari.

Ad rationem in contrarium dicendum, quòd Christus liberat suos non solum a malo culpę, & æternę pœnæ, quod maximum est, sed etiam a malo temporalis pœnæ, cum multas angustias euadamus

mus quotidie ipso liberante, immo & quandocunque vrgentibus pressuris eum inuocamus, scilicet, cum fide petimus liberat nos alijs manentibus in aduersitate. Cum vero dicitur, quòd permittebat credentes affici diuersis generibus tormentorum, & maxime tempore illo: dicendum, quòd hoc erat, quando passiones credentium redundabant in gloriam nominis Christi, & in augmentum fidei eius, vt si pro confessione nominis eius paterentur, quia tunc non erat conueniens eos eripi, sed ipsi se sponte offerebant, nunc autem non erat sic: ideo non debuerunt permitti pati cum Iudæis. Et hoc propter duo. Primo quia ista pœna non erat pro confessione nominis Christi, sed pro crimine, & non solum pro crimine manifesto Deo, scilicet, occisione Christi, & discipulorum, sed etiam pro crimine manifesto hominibus, idest, pro iniusta rebellione contra Romanos, qui tunc orbem terrarum regebant. Et tamen Christiani ad seruandum honorem Christi valde debebant cauere, ne pro aliquo delicto occiderentur, aut paterentur, sed solum pro confessione nominis Christi, sic dicitur 1. Pe. 4. cap. nemo autem vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor, si autem, vt Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine. Ideo non fuit conueniens, quòd nunc paterentur.

Secundo, quia isti, qui patiebantur in Ierusalem, & Iudæa non solum patiebantur, sed etiam agebant: nam ipsi rebellauerunt contra Romanos, & postea superueniente exercitu Romanorum ipsi defendebant se, & pugnabant contra Romanos. Qui autem pro nomine Christi patiebantur, solum patiebantur, & non agebant. In patiendo autem nullum peccatum est, si passio sit solum passio, idest, inuoluntaria, peccatum autem omne voluntarium est, & consistit in aliqua actione: ideo in passione martyrũ non poterat esse peccatum, in pugna autem Iudæorum contra Romanos, & afflictionibus ipsorum, quia erat aliquid agere, poterat esse peccatum aliquod: ideo licet permitteret Christus suos pati in confessione sui nominis, non tamen fuit cõueniens, quòd permitteret pati a Romanis.

Ad quid voluit Christus, quòd discipuli fugerent. Quæst. CVI.

SED queretur dato, quòd nollet Christus, quòd paterentur in illis tribulationibus, ad quid voluit, quòd fugerent? Nam potuerat Christus eos liberare non fugiendo.

Dicendum, quòd verum est, quia nihil est impossibile apud Deum, & tamen non fuit conueniens, quòd liberaret eos manentes inter peccatores, quia omnis operatio Dei ordinata est, & sicut quando homo potest liberare se de periculo sine aliqua speciali Dei operatione, peccat si expectet diuinam operationem, & nolit aliter se liberare, & vocatur diuina tentatio. Ita cum Deus potest aliquem eripere solum admonendo ipsum, non expedit, quòd circa ipsum exerceat aliqua miracula, sed ita erat in præsenti, quòd iubendo Christianis, quòd recederent poterant sufficienter liberari, si autem non recederent inde, oporteret eos affligi cum alijs, aliàs circa quemlibet eorum oporteret multa miracula fieri liberando eum a Romanis, & a Iudæis seditiosis, ergo magis rationabile fuit, quòd admonerentur fugere.

Alia ratio est, quia credentes si manerent inter Iudæos, ex societate ipsorum incitarentur ad rebellandum Romanis, quia ipsi erant de progenie illorum Iudæorum, contra quos erat bellum Romanorum, & tamen Christus volebat, quòd credentes in eum non rebellarent Romano Imperio; ipse enim illud constituerat, & cõueniens fuit Ecclesiæ Christi plantandæ, quòd monarchia resideret penes aliquam gentem, quæ teneret totum orbem in pace, & esset commeatus liber de vna gente in aliam, quia aliàs nõ posset fieri prædicatio nominis Christi per totum orbẽ, non esset autem talis pax, si quodlibet regnum haberet per se vnum dominum, & non subderentur omnia regna vni Principi, ideo fuit conueniens, quòd ad fidem publicandam per totum orbem daretur vnitas principatus, & actualis pax. Et ideo fuit conueniens, quòd daretur ista monarchia populo Romano, vel alteri genti. Placuit autem Deo dare illam Romanis, ideo conueniens fuit manere tunc totum orbem sub principatu Romano, vt sic pax daretur ad extendendam prædicationem Euangelij. Et sic non solum fecit Christus manere apud Romanos monarchiam, sed etiam statim post mortem suam cum debuit Euãgelium publicari, fecit pacem esse in Iudæa, in qua cępit esse Ecclesia, & per totum orbem quousque prædicatum est. Postea vero triginta sex annis expletis a morte Christi completa prædicatione Euãgelij in toto orbe, & principaliter in Iudæa cęperunt bella Iudæorum, & Romanorum. Hæc autem pax venit ex vnitate principatus, ideo non erat conueniẽs rebellare Christianos tunc monarchiæ Romanorũ, propter quod Christus viuens semper fauit principatui Romanorum. Nam cum peteretur ab eo tributum pro Cæsare soluit illud, supra 17. cap. Et cum postea peteretur, an esset dandus census Cæsari, dixit dãdum esse, supra 22. cap. Cum è contrario multi Iudæorum, qui se Messiam dicebant, vetuerunt solui censum, sicut fuit de Iuda Galilæo, qui se Messiam esse dixit, vt colligitur Actuum 5. & tamen professionem fieri desuadebat, & appreciationem substantiarum, & cum aliquibus coniurauit contra Romanos, vt colligitur per Ioseph. lib. 18. Antiquitatum, ideo & Christiani imitati Christum, nunquàm debuerunt contra Romanum Imperium agere, sed aliquid agerent, aut agere putarentur, si manerent cum Iudæis, contra quos bella ista erant, ideo non debuerunt manere cum eis, sed fugere.

Cõueniens fuisse dari monarchiam populo Romano de toto orbe

Quare dictum est, qui in Iudæa sunt, fugiant. Quæst. CVII.

QVAERETVR, dato quòd fugiendum esset, quare dictum est; Qui in Iudęa sunt, fugiãt?

Dicendum, quòd dictum est ad innuendũ, quòd non solum, qui erant in Ierusalem, sed etiam qui erant in Iudæa, fugituri essent. Circa hoc sciendum, quòd Iudæa accipitur multipliciter. Vno modo strictissime, scilicet, pro illa terra sola, quæ erat tribus Iuda. Nam terra Chanaan, quæ data est Iudæis in possessione, diuisa fuit in duodecim sortes, per duodecim tribus, & quia vna fuit tribus Iuda, data est ei vna sors, quæ habetur Iosue decimoquinto cap. Et illa potest vocari stricte Iudęa a tribu Iuda. Et hoc modo Ierusalem non erat in Iudęa, quia erat in tribu Beniamin, Iosue decimooctauo ca. & ita interdum dicunt Prophetæ Iudæa, & Ierusalem. Sed iste modus rarus est in scriptura.

Secundo accipitur Iudæa pro tota illa terra, in qua erat regnum Iuda, cum essent duo regna inter Hebræos, scilicet, regnum Iuda, & Israel, & tamen istud regnum erat solum super duas tribus, scilicet, Iuda, & Beniamin, ideo hoc modo Iudęa vocaretur

regio

regio continens terram harum duarum tribuum,& iſte modus etiam rarus eſt accipiendi in ſcriptura.

Tertio modo accipitur Iudæa pro tota regione, in qua habitabant Hebræi excepta Galilęa, & Samaria. Et iſte eſt modus proprius. Sic enim accipit Ioſe.lib.3.de Bel.Iuda. & deſcribit iſtas terras ponendo limites earum,& diuidit Galilęam in duas, ſcilicet, in ſuperiorem, & inferiorem. De quo late ibi. Et ratio huius eſt, quia gens, quæ olim vocabatur Hegiorem, & hęorum,fuit vocata Iudęorum poſt reditum de Babylone, & ideo a Iudæis tota regio, in qua illi habitabant debebat vocari Iudęa, & ita vocatur, niſi vbi inueniuntur omnia ſpecialia aliquarum partium terrę,inueniuntur autem duo,ſcilicet,Galilęa,& Samaria. Nam nomine Galilęę ſępe in Euangelio inuenitur, & etiam apud Prophetas, nomen verò Samariæ ſępe in veteri teſtamento, & ideo de tota terra Iudęorum quidquid non eſt Galilęa, neque Samaria vocatur Iudęa nomine generali, licet Ioſephus diuidat Iudæam in decem toparchias,ideſt, principatus, ſed hoc magis pertinet ad hiſtoriographos quàm ad ſacram ſcripturam, quæ prior eſt, & iſta non ita accurate diſtinxit, & hoc modo accipitur Iudæa, vt communiter in Euangelijs, vt ſupra 3. cap. ſcilicet, egrediebatur a Ioannem omnis Iudęa, & omnis regio circa Iordanem. Vocauit autem regionem circa Iordanem Galilęam, quia circa Iordanem eſt. Et tamen dicendum, quòd hic non accipitur ſic Iudæa,ſed oportet etiam accipi ſimul Galilęam. Nam bellum Romanorum non ſolum fuit in Iudæa, ſed etiam in Galilæa, & Samaria, vt patet per Ioſe. lib. 4. & 3.de Bel.Iuda.Et per Egeſippum lib.3.& 4. Chronicorum. Nam Veſpaſianus prius pugnauit contra vrbes Galilęę quàm Iudęę: nam pugnauit contra Iotapatam,in qua fuit dux ipſe Ioſephus,vt patet ex ſuo lib.4.de Bel.Iuda.etiam contra Tyberiadem, & alias vrbes Galilęę pugnauit Veſpaſianus, & Titus, vt patet eodem lib.& ibi multa pericula fuerunt,ita vt delerentur vrbes integrę. Cum ergo Chriſtus voluerit, quòd diſcipuli fugerent de Ieruſalem propter pericula bellorum, etiam fugere deberent de Galilęa,& Samaria,in qua tunc pericula,& bella fuerunt, vt apparet per Ioſephum, & Egeſippum vbi ſupra.

Et ſciendum, quòd licet pręcipuum bellum fuit contra Ieruſalem, tamen etiam contra totam aliam terram Iudęorum fuit bellum: ideo dixit de Iudæa fugiendum,ideſt,de tota Iudæa,Galilęa, & Samaria, quod verum eſt niſi de regno Agrippę,ipſe enim aliquam partem Iudęorum habebat in terra ſua, immò & pars terræ ſuę eſt pars Iudęę proprie dictę, vt refert Ioſeph.lib.4.de Bel.Iuda.& in hac terra nō fuit bellum Romanorum,ſed in cęteris terris, vbi erant Iudęi,bella fuerunt, niſi eſſent loca alperrima,ad quę non poſſet peruenire exercitus.

Quare aicitur.Fugiant ad montes. Quæſt. CVIII.

QVAERETVR quare dicitur, fugiant ad montes. Aliqui dicunt, quòd intelligitur de Iudęis non credentibus in Chriſtum, qui poſt euerſionem Ieruſalem non habitauerunt in ea, licet poſtea ędificata fuerit per Helium Hadrianum. Nā ille vetuit Iudęis introire Ieruſalem. Et ſic legitur per irriſionem, ſcilicet, qui in Iudęa ſunt, fugiant ad montes, ideſt, Iudęi non poterunt habitare in Ieruſalem,ideo fugiant ad montes. Et hanc expoſitionē tenet Nico.licet poſtea ponat aliam nō ex intentione ſua,ſed aliorum.

Sed dicendum,quòd non ſtat.Primo quia dicitur, tunc qui in Iudęa ſunt,fugiant. Et ſic refertur ad tēpus prędictum,quę ponuntur, vt ſignum, ſcilicet, cum videritis abominationem &c.ſed illud fuit ante aduentum Veſpaſiani in Iudęam, vt declaratum eſt ſupra q.99.ergo a fortiori ante Helium Hadrianum, vt ibi oſtēſum eſt. Nam fuit ille poſt mortem Chriſti annis quaſi centum, & decem reædificans Ieruſalem.

Secundo quia iſtud poterat prędecedere cōtra eos, qui habitabant in Ieruſalem,ſcilicet, quòd nō eſſent vltra ibi habitaturi interdicente Helio Hadriano, ſed quantum ad habitantes in alijs locis non prędecedebat, & tamen dixit Chriſtus. Tunc qui in Iudæa ſunt, & non dixit, qui in Ieruſalem ſunt, ergo non intelligitur dē hoc.

Tertio quia etiam non procedit quantum ad aliquos Iudæos, ſiue habitantes prius in Ieruſalem ſiue alibi, quia Helius Hadrianus non interdixit Iudæis habitationem niſi in Ieruſalem, ſed non in alijs partibus Iudęę,& ideo deberet dicere, qui in Ieruſalem ſunt,fugiant, ideſt, non redeant in eam, & tamen dixit,fugiant ad montes,ergo etiam in Iudęa manere non licebat,ſed in ſolis montibus.

Quarto quia ex modo loquendi literæ, & ex eis, quæ ſequuntur, apparet, quòd accipiatur, vt admonitio ad fugiendum,cum dicatur.Et qui in agro eſt, non reuertatur tollere tunicam ſuam,& qui in tecto eſt non deſcendat aliquid tollere de domo ſua,quaſi dicat,velociter fugiendum eſt.

Quinto apparet,quia Luc. 21. cap. euidentius ponitur iſtud pertinere ad admonitionem fugę,ſcilicet, tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes, & qui in medio eius diſcedant, & qui in regionibus non intrent in eam, quia dies vltionis ſunt, vt impleantur omnia,quæ ſcripta ſunt.

Dicendum ergo, quòd non intelligitur de hoc, ſed de fuga credentium de Ieruſalem,& tota Iudęa, Samaria, & Galilæa, per quas exercitus Romanorū diſcurrit. Dicitur autem, quòd fugerent ad montes, vt per hoc innueretur, quòd non fugerent in Ieruſalem. Nam ſi hoc Chriſtus non exprimeret videntes fideles imminere bellum Romanorum confugerent in Ieruſalem, quia videbatur eſſe ibi locus munitiſſimus, & tunc incurrerent maiora mala quā ſi in prouincia Iudęę ſtarēt, & ſic accidit alijs Iudęis, qui ſe in Ieruſalem recluſerunt. Nam ibi perierunt omnes. Sic dicit Euſe. Dominus autem futuram in ciuitate præuidens famem monebat diſcipulos ne in futura obſidione in ciuitatem confugerent tanquam in locum tutum,& a Deo protectum,ſed magis inde diſcederent,& ad montes confugerent.

Qui ſunt iſti montes,ad quos fugituri erant credentes. Quæſt. CIX.

SED qui ſunt iſti montes, ad quos fugituri erāt credentes.

Aliqui putant,quòd erant loca excelſa in Iudæa, ad quæ non peruenirent exercitus, & ibi tuti manerent.

Sed dicendum,quòd hoc poſſet aliquo modo ſuſtineri ſi fugientes pauci eſſent, & paucis diebus manendum eſſet: nam tunc in deſertis locis,& mōtuoſis poſſent quomodolibet latere. Sed non ſtat,quia multi erant,qui fugere deberent,ſcilicet,omnes credentes, qui erant in Iudæa. Et quod plus eſt, quia multo tempore manere debebant, ſcilicet, a principio belli Romanorum vſque ad euerſionem Ieruſalem, & fuerunt quaſi quinque anni, vt infra dicetur: ideo neceſſe erat,quod irent ad aliquam terram habitatam, vbi haberent aliorum hominum commercia,

mercia, & ſic viuere poſſent. Dicendum igitur, quòd vocantur hic montes terra mōtuoſa, quę erat habitata extra Iudæam, tamen & iſta fuit terra regis Agrippæ vltra Iordanem ad orientem, quæ eſt magis orientalis quàm Ieruſalem, & eſt terra montuoſa. Nam terra Iudęę planior eſt, & ibi habitauerunt in ciuitate, q̄ dicitur Pella ſub dominio regis Agrippæ, qui Iudæus quoque erat, & magnam partem Iudæorum in ſubditos habebat,ipſe autem erat confœderatus Romanis, immo pręſtabat auxilia Veſpaſiano cōtra Iudæos,vt dicit Ioſe.lib.4.de Bel. Iuda.ideo tota terra eius ſecura manſit a tumultu, & incommodis belli,& ſic Chriſtiani ibi tunc tuti manſerunt. Sic dicitur 3.lib,Eccleſiaſticę hiſtorie.Sic etiam dicit Chryſoſto.in homilia, & Beda, ſcilicet, Tunc qui in Iudęa ſunt,fugiant. Conſtat hæc omnia imminente Ieruſalem deſolatione fuiſſe completa, appropinquante namque Romano exercitu omnes Chriſtiani, qui in prouincia erant, ſicut hiſtoria Eccleſiaſtica refert, diuino oraculo moniti longius receſſerūt, & tranſeuntes Iordanem venerunt in Pellam ciuitatem,& ibi ſub tutela Agrippę regis,cuius mentio in actibus Apoſtolorum fit, aliquanto tempore manſerunt.ipſe autem Agrippa cum parte Iudæorum,quæ ſibi obtemperabat, Romano ſubditus erat imperio.

Quare Chriſtus non direxit ſermonem nunc ad diſcipulos in ſecunda perſona loquendo. Quæſt. CX.

SED quęretur cum ſupra omnia Chriſtus diceret iſtis diſcipulis dirigēdo ſermonem ad eos in ſecunda perſona, quare non direxit nunc. Nam ibi dicebat audituri eſtis prælia, & opiniones præliorum,videte ne turbemini,& poſtea dixit, tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, hic autem dicitur in tertia perſona, ſcilicet. Qui in Iudęa ſunt, fugiant ad montes,cum videretur debere dicere, fugite ad montes.

Dicendum,quòd fuit hoc, quia ſciebat Chriſtus, quòd quando illa euenirent, non eſſent in Iudæa iſti quibus nunc loquebatur. Nam Chriſtus nunc ſolis quatuor loquebatur, ideſt, Petro, Ioanni, Iacobo,& Andreæ,vt patet Mar.13. cap. Nullus autem horum erat in Iudęa hoc tempore. Nam Petrus occiſus erat, quia anno 36. poſt Chriſti paſſionem Romæa Nerone occiſus eſt, & ante hoc per vigintiquinque annos Romę manſerat,Iacobus verò occiſus fuerat ab Herode multo tempore ante hoc,Actuum 12.c. Andreas autem erat in Achaia iam occiſus.Ioannes ſolus ſuperuiuebat de his, ſed ipſe tunc manebat in Aſia minore, ſcilicet, in Epheſo, & alijs vrbibus, & aliquando Romæ erat. Ideo nullus iſtorum fugiturus erat de Iudæa propter hæc pericula. De cęteris etiam Apoſtolis idem dicendum eſt. Niſi forte de Simone, qui conſtitutus fuerat Epiſcopus Ieroſolymorum occiſo Iacobo Alphei, quia ille forte maneret cum grege ſuo: ideo Chriſtus dixit in tertia perſona, vt intelligeretur iſtud verbum magis pertinere ad alios credentes quàm ad eos. Et ait.Tunc qui in Iudæa ſunt,fugiant ad montes,ideſt, illi fideles, qui eo tempore inuenti fuerint in Iudæa, & Galilæa,& Samaria,fugiant inde ad montes,ideſt, ad terram montuoſam Agrippę regis. Sic dicit Theophi. ſcilicet, bene autem dixit, qui in Iudæa ſunt, quia Apoſtoli adhuc in Iudęa non erant, ſed ante prælium fugati ſunt a Ieruſalem. Vel magis, vt dicit Glo. ipſi exierunt diuino ſpiritu ducti.

An ſuffecit credentibus iſta admonitio Chriſti, vel habuerunt aliquam aliam ſpecialem. Quæſt. CXI.

QVAERETVR quando credentes fugere debuerunt, an ſuffecit eis iſta admonitio Chriſti multo tempore ante facta, vel habuerunt aliquam ſpecialem admonitionem.

Dicendum, quòd per hanc Chriſti admonitionem poterant regi ad recedendum tempore conuenienti,ſcilicet, quando viderent abominationem in loco ſancto, & tamen dicendum, quòd veriſimile eſt eos admonitos fuiſſe tunc,cum recedēdum erat. Et patet primo, quia licet iſtud ſignum de abominatione, quæ ſtaret in templo, certificaret, ſed non ad diem determinatum,tamen cum iſta abominatio,vt dictum eſt ſupra q. 99. conſiſteret in profanatione templi, quam faciebant, qui intus manebat a principio non cognoſceretur diſtincte, an eſſet abominatio,vel non,& ideo quidam putarent tardius, alij citius fugiendum,ſed iſta fuga repentina eſſe debebat, ſicut dicitur in litera,ſcilicet,qui in agro eſt, non reuertatur in domum, vt tollat tunicam, & qui eſt in tecto non deſcendat tollere quid de domo ſua: ideo fuit conuenientius, vt inſtante tempore fieret aliqua determinatio temporis fugiēdi ad vnam diem, vel hebdomadam, & tunc non eſſet periculum alicui ex hoc,quòd tarde fugeret.

Secundo patet, quia ita aſſerit eccleſiaſtica hiſtoria,& Chryſoſt.in homilia, & Beda, & omnes ſancti doctores, ſcilicet, quòd appropinquante Romano exercitu omnes Chriſtiani, qui in prouincia erant, diuino oraculo admoniti longius receſſerunt. Sed dicetur, quomodo facta fuit iſta admonitio, vel reuelatio?

Dicendum, quòd veriſimile eſt per aliquem Prophetam Chriſtianum factam.Erant enim tunc multi Prophetæ in eccleſia tam Ieroſolymis quàm Antiochiæ, & in alijs eccleſijs: Actu.11.cap.Et illi multa prophetabant tam de ſtatu aliquorum priuatorū, quàm de ſtatu totius orbis,ſicut fuit de Agabo Propheta, qui prænunciauit famem futuram in toto orbe,quæ accidit ſub Claudio Imperatore: Actu.11.c. Etiam prænunciauit Paulo, quòd alligandus eſſet in Ieruſalem: Actu.20.cap.Poterat ergo iſte, vel ſimiles prænunciare tempus,quo iſta mala euentura eſſent, vel quando fugerent.

Quando fuit hoc,ſcilicet. Qui in Iudæa ſunt,fugiant. Quæſt. CXII.

QVAERETVR, quando fuit iſtud tunc, in quo dixit Chriſtus fugiendum eſſe, ſcilicet, Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant.

Dicendum,quòd litera hoc dicit, ſ.Cum videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto. Et ideo de hoc non quærimus, ſed quærimus magis determinate quod tempus illud fuerit.

Aliqui dicunt, quòd fuit hoc quando exercitus circundedit Ieruſalem, ſcilicet, Veſpaſianus, & Titus, & hoc, quia Luc.21.cap.dicitur. Cum videritis circundari Ieruſalem ab exercitu, ſcitote, quia appropinquat deſolatio eius.

Sed dicendum, quod hoc non ſtat. Primo quia quando Ieruſalem circundata eſt ab exercitu nō erat iam tempus fugiendi. Nam clauſi erant Iudæi intra muros, & fugere non poterant,Chriſtus autem non diceret fugiendum niſi quando ſine periculo fugere poterant,& proderat illa fuga, ergo non intelligitur de obſeſsione quam fecit Titus.

Secundo quia non ſolum de Ieruſalem fugituri erant

erant credentes, sed etiam de Iudæa cum dicaſ. Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes, & tamen quando obſeſſa fuit Ieruſalem iam fuerat tota prouincia vaſtata hoſtili cęde, & direptione, quia contra vrbes terrę Galilęę, Samarię, & Iudęę prius pugnauit Veſpaſianus, quam veniret in Ieruſalem exercitus, vt colligitur ex lib. 3. 4. & 5. Ioſe. de Bel. Iuda. & ex 3. & 4. lib. Egeſippi, ergo antequam Veſpaſianus vaſtaret Galilęam, & Iudæam, fugere debuerunt credẽtes, & ideo a fortiori antequam obſideretur Ieruſalem a Tito.

Dicendum tamen, quòd ſignum poſitum a Luca eſt idem, quod poſitum hic a Matthæo, ſcilicet. Cum videritis abominationem, &c. & illud cum videritis Ieruſalem circundari ab exercitu. Nam vtrobique dicitur ſtatim, tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad mõtes, ergo idem ſignum eſt, vel ſaltem eiuſdem temporis, quia per vtrunque deſignabatur res vnius temporis, ſcilicet fugiendum eſſe tunc.

Sed tunc aliqui dicunt, quòd quando viderent credentes circundari Ieruſalem ab exercitu, non quidem Romano, ſed regis Agrippę fugiendum erat. Et hoc verum eſt, ſicut dictum eſt ſupra. Nam Agrippa rex miſit duo milia equitum contra ſeditioſos, qui ſe in templo incluſerant, & illi circundederunt Ieruſalẽ, vt patet per Ioſephum quarto lib. de bello Iudaico.

Aliter poteſt dici licet eſt idem quantum ad ſentẽtiam, ſcilicet quòd intelligitur de exercitu Romano obſidente vrbem, non tamen de exercitu Titi, & Veſpaſiani, ſed eſt exercitus Ceſtij, vel Flori ducum Romanorum.

Circa, quod ſciendum, quòd cauſa belli Iudæorum contra Romanos, aut rebellionis contra eos, ſiue defectionis ab eis ex multo tempore cęperãt ante euerſionem Ieruſalem, ſicut deducit Ioſe. in lib. de bello Iuda. nam ex Chriſti natiuitate, & prius cęperunt: Iudas enim Galilęus, qui ſuaſit rebellare amore libertatis non permittens fieri profeſſionem in Iudæa iubẽte Octauiano, neque facultatum appreciationes, & ipſe cum multis perijt, fuit in diebus profeſſionis Actu. 5. c. & ſuadebat populo rebellare, vt Ioſe. dicit li. 8. Antiqui. & tamen profeſſio iſta facta eſt, quando Chriſtus natus eſt, vt colligitur Luc. 2. c. f. Exijt edictum a Cęſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Et tunc cum Ioſeph iret in Bethlehem, vt ibi deſcriberetur, quia erat de domo Dauid cum Maria coniuge eius, accidit eam parere in Bethlehem eodem cap. & ita etiam ante Chriſti natiuitatem incipiebant ſemina belli Iudaici, iſtę tamen erant cauſę remotę.

Cauſę autem immediate rebellionis fuerunt oppreſſiones magnę, & tyrannides, quas exercebãt prę-
ſides prouincię Iudęę dati a Romanis, & præcipue duo, ſcilicet, Albinus, & Florus. Albinus quidem vir peſsimus erat, & qui nullum facinus indignum putaret auaritię cauſa. Vnde vt Iudæorum ſubſtantias diriperet, multa in eos iniuſta perpetrauit, ſed ſuperuenit eis Florus præſes incõparabiliter deterior, qui Albini ſcelera velut beneficia Iudęis præſtita iudicari faciebat ſuorum facinorum immanitate, vt dicitur lib. 20. Antiqui. Fuerunt autem hi duo ſub Nerone præſides Iudęę, ſed adhuc ſub Albino nihil Iudęi moliti ſunt aperte contra Romanos. Florus autem intolerabiliter Iudæos non iam rapinis (quod leue erat) ſed magnis cladibus vexans compulit eos ad rebellandũ, ipſe enim Florus occaſione habita contra Iudæos, quaſi aliqui maledixiſſent ei iuſſit omnes, qui in eum maledicta cõgeſſerant ſibi tradi ad pœnam. Populus autem veniam petebat excuſans factum, & nõ poſſe dicebat in tanta plebe diſtinctionem iſtorum ab alijs fieri. Vnde indignatus Florus præcepit militibus, vt rerum venalium forum diriperent, & quoſcunque ibi obuios trucidarent, milites prę cupiditate mandatum ſupergreſſi intrabant in domos diuitum, & vniuerſa diripientes quouſque obuios lacerabant. Et ſic occiderunt die illa 630. & quod grauius fuit, quia aliquos nobiles, & equeſtris ordinis coram ſe tractos Florus in crucem egit. Fuerunt autem hęc facta die 16. Maij anno 12. Neronis. Sed poſt hoc multitudo, q̃ contra Florum indignabatur placata eſt reuerentia maiorum precantium ſperans, quòd vltra Florus eis non inferret moleſtias. Florus autem cum intenderet ſemper mouere Iudæos ad rebellionem, vt ſic maiores poſſet rapinas exercere, & grauiora illis mala inferre, dolebat quòd populi turbatio compreſſa eſſet, excogitauit aliud nequam conſilium, quo Iudæos in maiorem moueret turbationem, ſcilicet vocatis maioribus, & nobilibus Iudæorum dixit, quòd per hoc ipſe ſcire poſſet, an multitudo ei recõciliata eẽt, ſi ſcilicet exercitui Flori venienti de Cęſarea occurreret ſalutãtes milites: Florus autem ſecrete militibus imperauit, ne cui Iudæorum ſalutanti rñderent, vt ſic Iudæi ſe contemni videntes clamarẽt q̃ Florũ. Adiecitque, q̃ ſigs cõtra eũ aliqd diceret, ſtatim in eũ vterent armis, quod cum multitudo obuiam exijſſet militibus, & ſalutantibus eis nihil equites reſponderent, indignati Iudæi clamauerunt iſta Flori argumẽta eſſe, equites autem illos cędere fuſtibus cęperunt, & in fugam verſos conculcabant. Iudæi vero fugam maturantes ſeipſos magis conculcabant, vt ſic plurimi diſperirẽt, ob quod indignati valde Iudæi, & potiſſime, qui ſeditioſi erant, rebellionem cogitabãt, ſed Agrippa Rex his diebus ſuperueniẽs longa, & accurata oratione animos aliquantulum multitudinis inflexit, vt a Romanis non deficerent, ſed cum adieciſſet Florũ ſuſtinẽdum eſſe quouſque ei a Romanis daretur ſucceſſor accenſa multitudo ira, neque a cõtumelijs abſtinuerunt, ſed & ſaxa in Agrippam iacientes eum in fugã cõpulerũt. Tunc vero, & aliud malum ſupuenit, q̃ quidã de Iudæis, qui bella cupiebant venientes in quoddam caſtellum, quod Maſada appellatur, omnes Romanos ibi inuentos occiderũt, & cuſtodes de ſuis ibi poſuerunt. Accidit aliud grauius, nam tunc Eleazarus filius Ananię pontificis iuuenis audaciſſimus cũ alijs ſeditioſis hoſtias, q̃ pro ſalute Imperatoris offerri ſolebãt, reſpuerunt edicentes, ne munus alicuius ſi non eſſet de gente Iudæorum reciperetur. Quod videntes cęteri pontifices, & nobiles, orauerunt, ne id fieret, quoniam hoc erat Cęſarem contemnere, & loſ cum fortaſſis perderent, in quo pro Romanis hoſtias offerre nolebant, ſed neque preces, aut ſuaſiones vllę eos ab inceptis compeſcuerunt, quin potius iam non ad ſacrificia, ſed ad bellum miniſtri altaris accingebãtur. Videntes igitur pontifices, & cęteri nobiles ſeditionem, iam eorum auctoritate non poſſe compeſci ad Agrippam, & Florum nuncios deſtinant orantes vtrunque, vt cum exercitibus ciuitatem aſcenderent antequam ſeditio intolerabilis fieret. Florus vero, vt maior fieret ſeditio, neque reſpondere voluit: Agrippa vero miſit duo millia equites, qui venientes cum his, qui in ciuitate pacem optabant aſcenderunt ſuperiorem partem ciuitatis, & inde contra ſeditioſos, qui templum cum inferiori parte ciuitatis tenebant per ſeptem dies pugnauerunt. Et grauis cędes ex vtraque parte facta eſt, ſcilicet a die ſeptimo vſque ad quartumdecimum mẽſis Auguſti anno duodecimo Neronis, vt dicit Ioſe. 4. lib. de Bello Iudaico. tunc vero Eleazarus cum ſeditioſis Mutilium capiunt ducẽ Romani exercitus, qui in vrbe erat, & in bello illo inferior ſeditioſis inuentus fuerat, datis armis, & omnibus, quæ poſſidebat exercitus ſolas animas petebat. Quod & ſic iuramento vtrinque firmatum eſt. Cum vero

vero Romani arma depoſuiſſent, ſeditioſi omnes illos inermes trucidauerunt, præter Mutilium ducem, qui ſe Iudæum fieri, & circũcidi, vt viueret paſſus eſt. Eodem die apud Cęſaream viginti millia Iudæorum vna die ab incolis occiſa ſunt, & per idẽ tempus apud Alexandriam quinquaginta millia Iudæorum occiduntur. Cępit autem tunc tota Iudæa a ſeditioſis turbari, & fere in omni loco cędes agabantur. Tunc Ceſtius princeps Romani exercitus cõgregatis magnis copijs Iudęos in ſeditionem verſos, & iam aperte Romanis rebellantes aggreditur, & multos occidit, tandem venit in Ieruſalem. Erat autem ibi tunc congregata multitudo, quoniã feſtiuitas Scenophegię, ideſt. Tabernaculorum erat, quæ obſeruabatur in Semptẽbri. Egreſſi igitur Iudæi contra Ceſtium impetu facto occiderunt De Romanis 515. de Iudæis vero ſoli 22. perierunt.

Ceſtius poſt hęc die 30. Octobris anno 12. Neronis videns Iudæorum diſcordiam ordinato exercitu introiuit in Ieruſalem. Nam Iudæi videntes ordinem exercitus timuerunt, & non audentes manere in exteriori ciuitatis muro, ad interiorem partem, & templum ſe collegerunt. Statim vero ſi Ceſtius voluiſſet interiorem ciuitatem volenter irrumpere ſeditio finita eſſet, & bellum conſummatum, neque Iudęa poſtea, & Ieruſalem deſolaretur, vt ait Ioſe. li. 4. de Bello Iuda. poſtea vero Ceſtius opportunitate perdita pugnandi infeciliter ſe habuit. Nam egreſſus de Ieruſalem ſeditioſos iã ex hoc audaciores effectos, q̃ exercitus Romanus non voluiſſet templum capere a tergo perſequentes habuit, & in viarum difficultatibus eum capientes magnam partem exercitus deleuerũt, ipſumque turpiter per tenebras fugere compulerũt. Facta ſunt hęc die octauo menſis Nouembris anno Neronis 12. vt ait Ioſe. lib. 4. de Bello Iudai. Ecce igitur bis hoc tempore Ieruſalem ab exercitu obſeſſa eſt. Primo quidem in menſe Augu. ab equitibus, & exercitu Agrippę cum quibus Romani aliqui erant. Secundo in anno eodem menſe Nouembr. a Ceſtio, & ſolo exercitu Romanorum. Et hęc ambo anno 12. Neronis facta ſunt. Sed poſt hęc rebus infęliciter geſtis per Ceſtium in Iudæa nuncij ad Nerone venerũt, qui incipiente anno 13. imperij ſui Veſpaſiano, qui tunc in Gręcia erat ſummam belli Iudaici commiſit, cum quo, & filius eius Titus profectus eſt. Interim vero Iudæi ſcientes Romanos directuros eſſe exercitũ, ſe ad rebellandum, & pugnandum contra illos parauerunt, diuiſa primum tota regione Iudęę, & Galilęę per multos duces, qui belli, & tuendorum locorum curam agerent, contigit tunc Ioſephum vtriuſque Galilęę ducem conſtitui, cumque Veſpaſianus in Iudęa quædam loca expugnaret, venit Ioſephus de Tyberiade in Iotapam vrbem Galilęę die viceſimo primo menſis Maij anno 13. Neronis. Tunc autem famoſa pugna Romanorum contra Iotapam Galilęę fuit, in qua vrbe Ioſephus dux erat, finitum fuit bellũ die viceſima ſeptima mẽſis iunij anno 13. Neronis, vt dicit Ioſe. lib. 4. de Bello Iudaico.

Poſt hoc Veſpaſianus ad alia loca Iudęę expugnãda ſe conuertit, vnde & Galilęam totam, & Iudęam pariter expugnauit, volebat enim poſtremum eſſe bellum contra Ieruſalem, vt cum omnia vndique loca, & regio omnis in manu Romanorum eſſet, nullum auxilium, aut ſolatium Ieroſolymitis expectari poſſet. Dum autem iſta fierent, cum nondum ad pugnandum contra Ieruſalem ſe Veſpaſianus conuertiſſet mors Neronis nunciatur, qui annis 13. & menſibus ſeptem, diebus vero viginti nouem, vt Euſe. in li. Chronicorum teſtatur, imperauerat. Et ſic a prima obſeſſione Ieruſalem per milites Agrippę vſque ad mortem Neronis, quaſi duo anni fluxerant, & nondũ obſeſſa erat Ieruſalem a Veſpaſiano, & Tito. Sed cum audiſſet Veſpaſianus mortẽ Neronis pauliſper a bello ſe continuit cogitatione ſolicitus quid circa imperium ageretur, interim apud Hiſpaniam Galba princeps exercitus ab ipſo exercitu Imperator declaratur, quod cum Veſpaſianus accepiſſet nihil de bello agere voluit, ſed filium ſuum Titum ad illum ſcribens miſit, interim occidi Galbam contigit cum imperaſſet mẽſibus ſeptem, & diebus totidem, quod cum Titus agnouiſſet, qui tunc in itinere morabatur ad patrem in Iudæam redijt, ſucceſſit autem in imperio Otho, qui tribus menſibus, & diebus duobus imperauit. Is enim contra Vitellium pugnauit, qui ab exercitu in Alemania Imperator extiterat declaratus.

Cum vero Veſpaſianus audiret imperare Vitelliũ indignatbaur nimium, condolebat periter afflictę rei publicę, ſed cum lõge abeſſet præcipue hyemali aſperitate impediente progreſſum venire non potuit. Interim autem Imperator ipſe ab exercitu ſuo prænunciatus eſt, quod cum non ſponte acceptaſſet, tandem tamen aſſenſit, & ordinatis rebus in Aegyptum perrexit. Et diſpoſita prouincia redijt in Iudęa ad Titum filium ſuum, quo ibi relicto, & data cura Iudaici belli Veſpaſianus i Italiã nauigauit: Titus aũt Ieroſolymã in feſto azymorum ſubito inuaſit, ad quam innumerabilis pęne Iudæorum multitudo conuenerat, quia omni tempore omne maſculinum iubebatur aſcendere in templum de ſtirpe Iudæorum. Et ſatis patet hoc ſpecialiter Deum intendiſſe. Nam ſi alio tempore obſeſſa fuiſſet Ieruſalem a Tito pauci inuenirẽtur in ea, ſed tunc cũ tota gens in vrbem velut in carcerẽ ſe incluſiſſent feſtiuitatis deſiderio: Titus ſuperueniens omnes obſidione cĩxit. Et digne actum eſt, vt ſicut in feſto azymorum Chriſtum crucifixerant, ita in eodem omnes collecti ad occiſionem clauderentur, vt ait Euſe. li. Chronicorum. Cępit autem obſidio Ieruſalem in feſto azymorum, quod tunc in Aprili fuit, vel iuxta Aprilem, & durauit non plenis menſibus ſex, ſcilicet cępit in Aprili fuit, & capta eſt ciuitas iam nullo reſiſtẽte die octauo Septembris, vt ſcribit Ioſephus 7. li. de Bello Iudaico. Et fuit euerſio, & inflamanõ hęc anno ſecundo imperij Veſpaſiani, vt ait Ioſephus, vbi ſupra, & Euſebius lib. Chronicorum. Et ita apparet, quod a tempore, quo bellum Iudaicũ aperte commiſſum eſt vſque ad euerſionem Ieruſalem fuerunt anni, quaſi ſeptem. Nam in anno 12. Neronis cępit, & finitum eſt anno ſecundo Veſpaſiani. Sed Nero tredecim annis, & menſibus ſeptem, & diebus 29. imperauit, vt Euſe. ſcribit, poſt eum vero Galba, Otho, & Vitellius vno anno, & menſibus ſex, & diebus ſeptem, vt dicit idem Euſe. Sed anno 2. Veſpaſiani euerſio ciuitatis conſummata eſt, ideo colliguntur, quaſi anni 7. a principio belli Iudaici vſque ad finem, ſed ſtatim in primo anno in menſe Augu. obſeſſa eſt Ieruſalem ab exercitu Agrippę, & eodem anno menſe Nouemb. rurſus obſeſſa eſt ab exercitu Romano duce Ceſtio, ideo antequã a Tito obſideretur, pluſquam per quinque annos obſeſſa fuerat ciuitas a Romanis. Et ſic dicendum, quòd id, quod Lucas dixit, ſcilicet cũ videritis Ieruſalem circundari ab exercitu ſcitote, q̃ appropinquar deſolatio eius, licet verum ſit de obſeſſione Titi tamen intelligitur de obſeſſione facta a Romanis ſub Ceſtio, & tunc idem eſt, quod Lucas, & Matthæus dicunt. Nam dicit Matthæ. hic cum videritis abominationem deſolationis in templo, tunc qui in Iudæa ſunt fugiant ad montes. Lucas dicit, cũ videritis circundari Ieruſalem ab exercitu, qui in Iudæa ſunt, fugiant ad mõtes. Et vere quidem iſta ſimul facta ſunt, & vnum, & idem ſignum fuerũt, quia abo-

Veſpaſianus ſimperator ab exercitu declarat.

minatio,

minatio, ſicut dictum eſt ſupra q.99.erat profanatio templi exercendo ibi cędes, & alia indecentia, quæ incęperunt ſtatim, vt ſeditioſi incluſerunt ſe in tẽplo ſub Eleazaro Simone, & Ioanne. Obſeſſio autem ab exercitu Agrippę tunc facta eſt, quando iſti aperte cęperunt rebellare, & ſe in templo clauſerunt, vt patet per Ioſe.li.4.de Bello Iudaico. Et ſtatim non poſt tres menſes plenos facta eſt obſeſſio vrbis ab exercitu Romano ſub Ceſtio duce, vt ſupra dictum eſt, & tũc erat ſignum credentibus in Chriſtum, quòd fugere deberent de Ieruſalem, & Iudæa, & ſic non paterẽtur iſtas calamitates bellorum cum alijs Iudæis. Et hoc veriſimile valde fuit. Nam non ſolum credentes, qui iã per Chriſtum erant admoniti, fugerẽt his viſis, ſed etiã (vt Ioſe.ait li.4.de Bello Iudaico) multi nobilium, & prudentium colligentes ex hoc regionem, & vrbem a Romanis deſolandam, cum ſemel exercitus Romanus obſediſſet Ieruſalem, & multa a ſeditioſis Romani paſſi eſſent, exierunt de vrbe alias ſibi tutiores quęrentes ſedes. Tunc igitur credentes recedentes de Ieruſalem, & tota Iudæa, ideſt Iudæa, Galilæa, & Samaria, irent in regionem trans Iordanem in vrbem pellam quę erat regis Agrippę, qui Romanis confęderatus erat, & ita nihil mali paterentur ex bellis, ideſt neque cædes, aut vulnera, neque bohorum ſuorum direptiones.

Quare Chriſtus dixit. Qui in agro eſt, non reuertatur tollere tunicam ſuam, &c. Quæſt. CXIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit: Qui in agro eſt non reuertatur tollere tunicam ſuam, & qui in tecto eſt, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua.

Dicendum, quòd Chriſtus in his voluit deſignare velocitatem in fugiendo, quam habere deberent credentes viſo ſigno fugiendi, ſ. abominationem in loco ſancto. Nam forte putarent, q̃ licebat eis manere aliquanto tempore, & q̃ non incurrerent aliquod periculum, & ita morarentur diſponendo tardius de rebus ſuis, vt ſic tranſirent in regionem Agrippę. Nam in talibus mutationibus ſolet homo magnum detrimentum rerum ſuarũ pati, ſcilicet vt cito recedat velociter diſponens de illis, maxime circa eas, quę aſportari non poſſunt, ſed vendi oportet. Vnde vt cõmode de rebus ſuis iſti diſponerent, vellent longius manere in Ieruſalem, vel in alijs locis Iudęę, & ſic ſuperuenirent eis ſubitanea pericula.

Alia cauſa eſſe poterat, quia cum iſti viderent abominationem in templo, licet ex verbis Chriſti ſcirent illud eſſe ſignum certiſſimum euerſionis Ieruſalem, ſi nihil tamen plus adderetur, putarent non ſtatim illam futuram, quia ſiquis rebus illis a principio rebellionis aſtitiſſet eo modo, quo Egeſippus in quinque libris, & Ioſe. in ſeptem lib. de Bello Iudaico narrant. Non putaret tam ſubito tantas clades vrbi, & toti prouincię aduenturas, & ideo moraretur al quantulum, ſed quia res a Deo fiebant, qui vltionem pro ſceleribus Iudæorum exigebat, ſicut dicitur Luc.21.c. quòd dies vltionis iſti ſunt adueniebant res ſubito, & vltra hominum ſpẽ. Vt igitur his veriſimilitudinibus tenti non morarentur, & interim ſuperuenirent pericula, admonuit eos valde fugã properare. Et in hoc, quòd dixit: Qui in agro eſt, &c. intendit, quòd tãta deberet eſſe feſtinatio fugiendi, quòd ſiquis eſſet in agro faciens opus ſuum, quando audiret de illa abominatione, ſiue de exercitu circundante Ieruſalem, aut de illa admonitione ſpeciali Dei ad fugiendum non rediret in domum ſuam ad capiendum veſtimentum, ne in hoc moratus pręoccuparetur a periculis, & hoc verum eſt ſi ager, in quo erat nimis diſtaret a regione Agrippę, ad quam fugiendum erat, quam domus, vbi erat veſtimentum, quia alius poterat ire ad domum. Sic dicitur Mar.12.c. ſcilicet. Et qui in agro erit non reuertatur retro tollere veſtimentum ſuum.

Sed non eſt intelligẽdum, quòd iſta ſic ad literam accipi debeant. Nam nulla tanta neceſſitas fugiendi erat, qua vetaret redire de agro in domum pro veſte. Et patet, quia vel attenderent credentes ad ſignum, quod Chriſtus dederat, ſcilicet abominationem in tẽplo ſtantem, vel admonitionem ſpecialem, quam eis fecit aduenięte tempore, ſicut dictum eſt ſupra q.111. Si primo modo non fuerunt tam grauia pericula ſtatim, vt ſeditioſi ſe incluſerunt in templo. Etiam quia iſtud ſignum erat tale, quòd non poterat ſentiri ipſa hora, vel die, qua eſſe inciperet, cum non ſolo ſenſu, ſed & ratione iudicandum erat an eſſet abominatio illa, quam Chriſtus dixerat, & ſic aliqui ante alios hoc ſcirent, & fugerent, & tamen ſi poſterius fugientibus eſſet periculum rari euaderent periculum. Dicendũ igitur, q̃ potius fuit eis determinatum tempus fugiẽdi admonitio ſpecialiter facta tpe, quo iſtud ſignum ſuperuenit. Non eſt igitur veriſimile, q̃ Deus, qui oĩa ordinate, & clementer circa fideles agebat, arctaret eos ad tantam velocitatem fugiendi, q̃ non liceret eis accipere veſtimentum de domo, aut deſcendere de tecto, ſed tali tẽpore eis diceret, vt liceret ipſis accipere bona ſua, & tollere ſecũ in regionem Agrippę, vt ex his viuerent, quia aliàs iam erant credentes participes Iudæorum in pęnis cum cogerentur omnia bona ſua perdere, ſatis enim conſtabat illum omnia deſerere, & perdere, cui exiſtenti in agro non licebat redire in domum ad tollendum veſtimentũ. Neceſſe enim erat omnia relinquere, quę in domo erant, ſi in domum pro veſtimento redire non licebat. Hoc autem multum repugnare videtur intentioni Chriſti, quia volebat, quòd iſti fugerent ne inciderent in mala, in quibus alij Iudæi futuri erant, & tamen ſatis erat magna aduerſitas, quòd omnia perderent nihil ſecũ aſportantes, & ita oporteret mendicare in terra aliena, ideo non eſt hoc veriſimile, ſed quòd Chriſtus tali tempore eos admoneret de fuga, q̃ liceret ipſis, ideſt poſſibile eſſet tollere ſecum res, & diſponere de eis ſaltem non omnino perdendo.

Sed dicendum, quòd iſta accipienda ſunt magis ad modum loquendi, quam ad corticem verborum. Sic enim aſſueti ſumus dicere, cum alicui dicimus feſtinandum eſſe, ſcilicet vade ad talem locum, ita velociter, quòd neque ponas pedes in terra. Manifeſtum eſt tamẽ hoc eſſe impoſſibile, ſic enim Chriſtus volebat magnam celeritatem in hac fuga tenendã eſſe oſtendere, ideo dixit: Qui fuerit in agro, non reuertatur in domũ ad tollendum tunicam, & qui fuerit in tecto, non deſcendat in domum. Manifeſtum tamen eſt, quòd nolebat ipſe tantam celeritatem teneri, quantam in verbis oſtẽdebat, quia iſtud eſſet incõueniens, vt dictum eſt. Non debuit tamen minus dicere, quia ſi ſolum diceret tantam celeritatem, quanta erat tenẽda tenerẽtur maiori mora, quã opus eſſet affectione rerum familiariũ diſponẽdarũ, ideo ſic locutus eſt.

Quare ſpecialiter Chriſtus dixit de illo, qui erat in agro, & in tecto. &c. Quæſt. CXIIII.

SED quæretur quare ſpecialiter dixit de his duobus, ſcilicet de eo, qui erat in agro, q̃ non rediret pro veſtimento, & de illo, qui erat in tecto, quod non deſcenderet in domum tollere aliquid de domo ſua.

Dicendum videtur, quòd hoc fuit propter duo. Primo,

Primo, quia iſta erant propter quæ homines tũc magis morarentur ne fugerent, ſcilicet veſtimenta, & cętera res poſſeſſę, quæ leuiter poſſunt auferri. Nam de rebus immobilibus non dixit, ſcilicet quòd morarentur vendendo immobilia, vt pecuniam de eis reciperent, in quorum venditione, vt bene venderent multum morari poterant, ſed de mobilibus, ideſt veſte, & alijs, quæ aſportari poſſunt, aut facilius vendi, & tamen, quia in his poterat aliquis vltra modum morari, dixit non eſſe propter hoc ceſſandum.

Secundo dixit, quia nihil videbatur poſſe facilius, quam hæc fieri. Nam, quòd qui erat in agro rediret in domum pro veſtimento facile erat, quòd autem exiſtens in tecto deſcenderet in domum, erat multo facilius. Si ergo hæc non licebat fieri, vt non tardaretur curſus, à fortiori nulla alia fieri liceret.

Dixit autem de exiſtente in agro, quòd non reuerteretur, vt tolleret veſtimentum, quia hoc videtur, quòd maxime accipere vellet ad fugiendum ille, qui in agro eſt. Nam in agrorum procedi homo ad labores aliquos in cultura terrę, & in his laboribus groſſo veſtimento homo induitur, ne exercitatione agreſti facile atteratur, qui autem extra regionem ſuam proceſſurus eſſet ad manendum aliquanto tempore, vellet decentia veſtimẽta portare, ideo qui in agro eſſet, cum hæc audiret, vellet reuerti in domum, vt acciperet veſtimentum, & hoc vetatur. Non quidem, vt non redeat, vt litera in cortice dicit, ſed vt non moretur propter diſpoſitionem de veſtibus portandis. Cum autem dicitur de eo, qui eſt in tecto, quòd nõ deſcendat tollere aliquid de domo. Dicendum, quòd loquitur ad modũ terrę ipſius Chanaam, de qua loquebatur. Eſt enim conſuetudo ibi, quòd tecta domorum plana ſint, & illuc aſcendant homines ad exercendas aliquas occupationes, ſicut eſt in domo. Et maxime videtur prodeſſe propter aurarum refrigerium in terra calida, qualis eſt terra Chanaan, & in hac regione Hiſpanię in multis locis talium tectorum conſuetudo eſt. Iubebat autem Deus, quòd talia tecta non fierent plana, ſed in circuitu tectorum, ideſt in extremitatibus per totum gyrum fieret quidam murus cingens tectum, vt ambulantes ſuper tecta non laberentur inferius. Sic dicitur Deuter.22.c. ſcilicet cum ędificaueris domum nouam facies murum tecti per circuitum, ne effundatur ſanguis innoxius in domo tua, & ſis reus labente alio, & in pręceps ruente. Conueniebant enim homines ad ſolatia ſuper iſta tecta, & ideo cum multi eſſent in eodem tecto, ne aliquis laberetur, iubebat Deus murum tecti fieri. Et etiam propter multitudinem ibi conuenientem, ſolebant enim multa ibi publicari, ſicut in locis publicis, vt foro, theatro, platea. Et ſic dixit Chriſtus ſupra 10.c. quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Et tamen prædicatio nunquam fiebat, niſi in locis publicis, ad quæ multi conueniunt, ideo tecta erant loca, in quæ conueniebant multi, ſiue ad ſolatia, ſiue ad tractandum de rebus ſerijs. Dicitur autem de eo, qui erat in tecto, quòd non deſcenderet tollere aliquid de domo, ideſt non occuparetur in accipiendo aliquid de rebus domeſticis ad fugiendum, ſed ſtatim fugiat. Ex hoc autem apparet, quod non debet intelligi iſtud ſecũdum corticem literę. Nam non erat poſſibile, quia ſiquis exiſtens in tecto domus audiret de illo ſigno recedẽdi, ſcilicet de abominatione exiſtente in templo, vel de ſpeciali admonitione ad hoc, q̃ recederet, oportebat, quòd deſcenderet de tecto in domum, quia per domos erat deſcenſus de tectis. Et ideo neceſſe eſt accipi ſecundum alium ſenſum, quam litera ſacit, ſcilicet cum deſcenderit de tecto ad fugiendum non moretur nimis in domo circa diſpoſitionẽ rerum, quas ſecum in fuga tollere vult. De his dicit Chryſ. prima homilia, ſcilicet. Deinde oſtendens inneuitabilia mala futura eſſe in Iudæis, & infinitam calamitatem, ſubdit, qui in tecto eſt non deſcendat aliquid tollere, de domo, eligibilius. enim erat nudo corpore ſaluari, quam intrare in domum, vt tolleret veſtimentum. Propter quod, & de eo, qui eſt in agro ſubdit, & qui in agro eſt, non reuertatur tollere tunicam, ſi enim, qui in ciuitate ſunt fugiunt, multo magis, qui foris ſunt, non oportet ad ciuitatem refugere.

Quare Chriſtus dixit: Væ autem prægnantibus, & nutrientibus diebus illis. Quæſt. CXV.

QVAERETVR quare dixit: Væ autem prægnantibus, & nutrientibus diebus illis.

Aliqui dicunt intelligi de calamitate ſumma Iudæorum, nam concluſorum Iudæorum in Ieruſalem tanta fuit fames, quòd etiam filios deuorabant mulieres, vt Ioſephus ſcribit.5.li.de Bello Iudaico. Sic exponit The.dicens: Mihi autem videtur, quòd filiorum eſum in hoc oſtendat. Nam fame, & peſtilentia afflicti manus filijs iniecerunt. Et idem videtur ſentire Ruffinus in eccleſiaſtica hiſtoria li.3. vbi enarrata fame, & clade Iudæorum ſecundum Ioſephum, addit impletas fuiſſe ibi dominicas voces, ſcilicet: Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in diebus illis &c.

Sed dicendum, quòd non ſtat, primo quia iſta omnia accipiuntur de credentibus, quos admonet Chriſtus celeriter fugere, & non paſſi ſunt iſti mala, quæ tolerauerunt Iudæi clauſi in vrbe, & ideo non erat ad propoſitum hoc inſerere. Nam etiam poſt hoc de recedentibus de Iudæa agitur cum dicitur: Orate ne fuga veſtra fiat hyeme, vel ſabbato.

Secundo patet, quia ſi pro eſu filiorum diceretur, non diceretur ſolis prægnantibus, & nutrientibus, ſed etiam alijs habentibus filios iam nutritos, ideſt ablactatos, & qui per ſe cibum ſumere poterant, vt quadriennes, vel quinquennes. Nam circa tales paruulos periculum erat, ne deuorarentur a matribus, aut patribus, & tamen dicitur de his ſolis, ideo non intelligitur de hoc.

Tertio patet, quia ſi pro hoc diceretur, de ſolis nutrientibus poneretur. Nam nutrientium filij poterant deuorari, prægnantium autem quandiu prægnantes ſunt, non poſſunt filij deuorari, ſed poſtquam iam pepererunt, & nutriunt, & ideo ſolis nutrientibus hoc malum euenire.

Quarto, quia ſi hoc Chriſtus deſignare vellet omnibus mulieribus, quæ aliquando pepererunt, & filios habent, hoc diceret, ſicut Chriſtus dixit Lucæ 21. mulieribus lugentibus, ſcilicet filię Ieruſalem, nolite ſuper me flere, ſed ſuper voſipſas flete, & ſuper filios veſtros, quia ecce dies venient, in quibus dicent, beatę ſteriles, & ventres, qui non genuerunt, & vbera, quæ non lactauerunt: Et tunc incipietis dicere montibus, cadite ſuper nos, & collibus, operite nos. Sed non dixit ſic, ergo non dixit de calamitate Iudæorum, ſed de fidelibus fugitiuis.

Dicendum autem, quòd de fuga credentium dicitur, ſcilicet quòd prægnantibus, & nutrientibus eſſet anguſtia in fugiendo, quia prægnantibus propter onus vteri eſſet difficile fugere, nutrientibus vero propter onus natorum ambulare impotentium, quaſi dicat cæteri poterunt fugere velociter, ſed iſti non. Et ideo dicitur: Væ autem prægnantibus, quaſi dicat alij, qui onerati ſunt, poterunt onera relinquere, vt fugiant, quia ſunt accidentalia, & extrinſeca, ſed prægnantes

gnantes non possunt deponere onera sua, quia sunt eis naturalia, ideſt intra vterum, nutrientes vero filios paruulos dimittere non possunt, ideo vtrisque angustia erit. Sic dicit Chryso. in homilia, ſ. Et quidem pecunias contemnere facile est, & prouidere sibi in vestimentis non difficile, quæ autem a natura sunt, qualiter aliquis fugiet? Qualiter enim prægnans fiet leuis ad fugam, aut lactans poterit eum, quē peperit, deserere? Propter quod dicitur, væ autem pręgnantibus, & nutrientibus in diebus illis. His quidem, quia pigriores sunt, & quia facile fugere non possunt onere conceptionis grauatę. His autem, quia detinentur vinculo compassionis filiorum, & non possunt simul saluare eos, quos lactant. Idem dicit Beda, scilicet. Væ prægnantibus, & nutrientibus, quarum, scilicet vel manus, vel vteri filiorum sarcina prægrauati fugæ necessitatem non minimum impediunt. Et non est sensus, quòd istę perirent, aut filij, vel fętus earum, quia hoc non esset liberare credentes de calamitatibus, sed inducere in eas, & tñ Christus intendebat liberare, & ideo præmonebat fugiendum. Sed, quòd esset magna afflictio prægnantibus, & nutrientibus, quia vellent fugere celeriter, sicut cęteri instante necessitate fugæ, & non possent, & in hoc angustiarentur timentes superuentura pericula propter tardam fugam, & dicit hoc etiam Christus ad incitandum istas ad citiorem fugam, scilicet quia non poterant istę fugere ęque velociter, vt alij, debebant pręuenire tempus fugiendi.

De quo tempore intelligitur, quando dicitur: Orate, ne fiat vobis fuga vestra hyeme, vel sabbatho, & an impletum sit.
Quæst. CXVI.

QVAERETVR de hoc, quod dicitur: Orate ne fiat fuga vestra hyeme, vel sabbatho, de quo intelligitur, & quo tempore impletū, vel an implebitur.

Aliqui dicunt, quòd intelligitur de temporibus antichristi. Ita dicit Nico. scilicet designatur hic magna tribulatio futura sub antichristo, & dicit, quòd ratio huius est, quia Christus dixerat iam magnam tribulationem, quæ futura erat tempore euersionis Ierusalem, & ante illam, & quia sub antichristo futura erat maior, cōuertit se ad illam enarrandum, & dicit, quæ habentur hic. Est autem motiuū Nico. quia dicitur in litera, erit enim tūc tribulatio magna, qualis nunquam fuit ab initio mundi vsque modo, neque fiet, & tamen credi tribulationem sub antichristo futuram maiorem omnibus tribulationibus, quæ ante hoc fuerunt, ideo cum nulla sit futura maior hac, dicit istam esset ttibulationem futuram sub antichristo, & non eam, quam Iudęi pertulerunt.

Motiuum Nicolai in diuersum

Sed dicendum, quòd non stat, immo oportet accipi de fuga credentium ante euersionem Ierusalem de Iudæa. Primo, quia manifesta extorsio esse videtur, si trahatur litera ista ad alium sensum, quam ad illum, qui supra ponebatur, ideſt quem facit litera prędicens, quia apparet manifesta continuatio sententiæ, nam supra dicebatur: Tunc, qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes. Hic vero continuatur eadem materia de fuga, scilicet orate, ne fiat fuga vestra hyeme, vel sabbatho.

Secundo, & efficacius, quia adhuc litera immediata magis continuatur huic, dicebatur enim de celeritate fugæ, scilicet qui in agro est, non reuertatur in domum tollere tunicā, & qui in tecto est, non descēdat in domum tollere aliquid de illa, quia ista erant impedimenta celeritatis fugę, & adiecit aliud de prægnantibus, & nutrientibus, scilicet quia illę impediF rentur propter onera filiorum fugere velociter. Hic autem addit alia impedimenta fugiendi, scilicet si accideret fugam fieri in hyeme, vel in sabbatho, quia tunc non possent progredi, & ideo necesse est accipi de fuga credentium de terra Iudęę.

Tertio patet, quia manifestum est, quòd ista complenda essent in tempore illorum, ad quos loquebatur, quia dicebat, orate, ne fiat fuga vestra, scilicet vos fugietis, vel saltem illi, quibus vos hoc predicabitis.

Quarto patet, quia cum dicatur, vt non fiat fuga vestra hyeme, admonet fugiendum esse, & tamen ab antichristo non admonemur fugere, vt putatur, neque fugere poterimus, neque proderit fugere, quia vbique dominium suum extendetur, ergo intelligitur de tempore euersionis Ierusalem, & fuga credentium præcedente ne inciderent in pericula tempore belli. Et ita exponunt sacri doctores.

Ad motiuum Nicolai facile est respondere, ipse quippe non mouetur ad sic exponendum, quasi sic litera videatur exigere, cum potius sit distortus sensus, sed quia non videt, quomodo dicat tribulationē illam maximam futuram, & quòd in toto orbe nunquam alia sit futura ęqualis, cum tribulationem sub antichristo putet esse maiorem. Dici autem potest vno modo, quòd non constat nobis an tribulatio sub antichristo sit futura maior, de quo postea magis dicetur, & ideo non arguit.

Secundo, quòd dato, quòd maior sit futura tribulatio sub antichristo, non intelligitur de illa, & cum dicitur, quòd nō erat futura maior, potest dici, quòd verum est quantum ad populum Iudæorum, cui ista aduenerat, quòd non erat futura maior, & tamen quantum ad alias gentes, vel ad credentes alia futura erit maior, scilicet sub antichristo, & tamen, neque istud nunc asserimus.

Quomodo faciat ad propositum hoc exponendo de fuga credentium de Iudæa. Quæst. CXVII.

QVAERETVR autem quomodo facit ad propositum istud exponendo de fuga credentium de Iudæa.

Dicendum, ꝙ multum conuenit, quia dixerat Christus celeriter fugiendum esse, ad quod tolli oportebat quātum poterat impedimenta velocis fugæ, posuerat autem supra Christus quædam, hic ponit alia, & colliguntur sic impedimenta, quia eorum quædam sunt ex parte hominis, alia ex extrinseco homine nō cooperante. De primis, quędam, sunt naturalia, & quæ non possunt euitari, alia vero accidentalia, quæ sponte accepimus. Prima sunt in prægnatibus, & nutrentibus, quæ non possunt deponere onera filiorum. Secunda sunt quantum ad portationem rerum, scilicet quòd si fugituri vellēt prius de rebus suis disponere valde morarentur, aut si vellent eas secum portare, non possent, quia pigriores essent in præcedendo, ideo hæc primo Christus vetuit, dicens: Qui in tecto est, non descendat aliquid tollere de domo sua, & qui in agro est, nō reuertatur tollere tunicā suā. Alia vero sunt impedimēta omnino ab extra, quæ nobis nolentibus eueniunt, & ista sunt duo, ſ. vnum est ex conditione naturali temporis, in quo nemo commode itinerat, aliud est ex institutione voluntaria, scilicet vt ambulare non liceat. Primum est hyems, secundum est sabbathum. Nam in hyeme ex luto, pluuia, frigore, & alijs incōmodis nemo cōuenienter itinerat, in sabbatho autem non licebat repugnante lege. Sic dicit Glo. Postquam autem fecerat mentionem de duplici impedimento fugę, quod scilicet posset esse, vel ex cupiditate rerum asportandarum

darum, vel ex natorum deportatione, tangit tertium A impedimentum, quod est ex parte temporis. Et de hoc Hieronymus super Matthæum ait. Ne fiat fuga vestra hyeme, vel sabbatho, quia in altero duritia frigoris prohibet ad solitudines pergere, & in montibus desertisque latitare, in altero autem transgressio lēgis est si fugere voluerint, aut mors imminens si remanserint.

Quomodo tanta necessitas fugæ in velocitate erat, quòd sabbathum impediret. Quæst. CXVIII.

SED quæretur quomodo tanta necessitas fugæ in velocitate, & celeritate erat, quòd sabbathū B impediret. Nam hyems quidem multum impediret si accideret tempore hyemis, vt siquis tota hyeme expectare vellet, vsque ad ver, vt esset aptum ipsius itinerationi, sed de sabbatho videtur eē dubium. Nam vnus dies erat, ꝙ ergo sequenti die post sabbathum esset fuga, non videbatur impedimentū afferre, quia erat mora parui temporis.

Dicunt quidam vno modo, quòd accipitur hic sabbathum nō solum pro sabbato, ideſt die septimo, sed etiam pro quacunque festiuitate. Erant autem quædam festiuitates multorum dierum, sicut festum azymorum per septem dies. Exo. 12. capitulo, & Leuitic. 23. capitulo. Et si aliquid istorum tunc accideret, impedirentur multis diebus.

C Sed dicendum, quod hoc non stat, quia ista nō vocantur sabbatha, sed nomina propria habent festiuitates istæ, vt patet Leuit. 23. & Num. 28. & 29. licet verū est, quòd quicunque dies vacationis ab opere seruili præstabat idem impedimentum, ſ. vt non itinerarent, licet non intelligeretur nomine sabbati. Secundo, qa etiam si festiuitas multorum dierum esset non impediebatur in omnibus illis itinerans, quia in festo azymorum erant septem dies, & in solo primo, & septimo abstinebatur ab opere seruili Leui. 23. cap. in festo tabernaculorum erant septem dies, & addebatur octauus, qui vocatur Cętus, atque Collectæ. Et in primo, & octauo abstinebatur a seruili opere. Leuiti. 23. c. Et ideo quasi nihil plus impediebant dies isti, quam D sabbatha, quæ sola sunt.

Dici potest vno modo, quòd de sabbatho intelligitur, quòd illud præstaret impedimentum, & non obstat, ꝙ paruum tempus erat, cum posset sequenti die iter confici, quia tanta erat necessitas properatę fugę, ꝙ etiam mora parui temporis valde noceret. Hoc patet ex modo loquendi Christi, cum dixit, ꝙ qui esset in agro, non reuerteretur, vt tolleret tunicam suam, & qui esset in tecto non descenderet in domū, vt tolleret aliquid inde. Ad tantam enim celeritatem noceret mora vnius integri diei. Alio modo posset dici, ꝙ mora vnius solius diei non noceret, sed loquitur Christus iuxta conuenientiam præcedētis locutionis suæ. Nam admonuerat celeriter fugiendum, & ad hoca E mouerat omnia impedimenta, quæ poterant amoueri, ſ. redire in domum de agro pro tunica, & descendere in domum pro aliquibus rebus, & quia si ista obstabant ad celeritatem illam fugæ a fortiori obstaret obseruatio sabbathi, dixit orandū, ne fieret fuga hyeme, vel sabbatho, & tamen vna dies non obstaret. Si autem tenere quis vellet, quòd tāta esset celeritas fugæ post admonitionem, quòd etiam mora vnius diei noceret non resisto, quia satis conuenit hoc literæ, & tamen mihi videtur verisimilius, quòd sit dictum ad valde incitādum ad celerem fugam, ne quis promittens sibiipsi longiora spatia incideret in pericula propter tarditatem.

Quare non dictum est de alijs festiuitatibus, vt Azymorum & Scenophegiæ, quòd impedirent.
Quæst. CXIX.

QVAERETVR adhuc cum sabbathum non impediret itinerationem, nisi quia Deus vetuerat in illo abstineri ab opere seruili, & essent etiam alię festiuitates, in quibus abstinebatur ab opere seruili, sicut in festo Azymorum, & Scenophegię, Leui. 23. Et dictum est pręced. q. quare non dictum est de alijs festiuitatibus.

Dicunt quidam per sabbathum significari non solum diem septimum, sed etiam omnem festiuitatē, sed non stat, vt dictum est præced. q. Solum enim diē septimum signat sabbathum hic. Est tamē dicēdum, quòd quæcunque alia festiuitas, in qua abstinendum esset ab opere seruili, præstabat istud impedimētum, & tamen Christus non locutus fuit hic expresse, nisi de sabbatho. Et primo fuit propter rationis identitatem, quia sicut in sabbatho non licebat itinerari, ita neque in festiuitatibus, in quibus abstinebatur ab opere seruili. Secundo, & præcipue, quia sabbathum frequens erat. Nam in qualibet hebdomada sabbathum euenit, & ideo satis verisimile erat, quòd dies fugiendi poterat esse sabbathum. De alijs festiuitatibus non erat sic, quia erant paucę, & quęlibet eueniebat semel tantum in anno, scilicet festum Azymorum, Tabernaculorū: Propitiationis: Clangoris: Pentecostes. C præter festū Calendarum, quòd erat prima die cuiuslibet mensis, & vocatur Neomęnia, & ideo de alijs non erat sic verisimile, quòd acciderent tempore illius fugę, sicut de sabbatho.

Tertio, quia sabbathū erat maioris obseruationis, quam cętere festiuitates. Nam in cęteris quidam erāt dies, qui non colebantur, dies autē celebriores erant illi, in quibus abstinebatur ab opere seruili. In sabbatho autem non solum abstinebatur ab opere seruili, sed etiam ab omni opera. Ista differentia patet Exod. 35. & Leui. 23. cap. Nam de sabbatho dicitur semper, nullum opus facietis in eo. De aliis festiuitatibus dicitur ibidem, quòd nullum opus seruile facietis in eis. Differentia autem inter nullum opus facere, & non facere opus seruile erat, quia quando prohibebantur opera seruilia, licebat facere omnem operationē ciborum. Exo. 12. c. vbi dicitur, quòd primo, & septimo die Azymorum nullum opus fieret, exceptis his, quæ pertinent ad cibos. Et tamen Leui. 23. cap. dicitur de illis duobus diebus, quòd nullum opus seruile fieret in eis, in sabbatho autē, quia vetabatur omne opus, non licebat parari cibos. Aliud erat, quia in sabbatho non licebat succendere ignem in cunctis tabernaculis. Exod. 35. cap. & tamen in omnibus aliis festiuitatibus, licebat ignem succendere, cum liceret cibos cōqui, qui sine igne non coquuntur, & omnia, quę ad cibos pertinent, licebat fieri illis diebus. Exo. 12. cap. & ideo de sabbatho potius quam de aliis festiuitatibus Christus dixit.

Quomodo Christus dixit hic credentibus: Ne fiat fuga vestra sabbatho, cum ad sabbathi obseruantiam non tenerentur. Quæst. CXX.

QVAERETVR quomodo Christus dixit hic: Ne fiat fuga vestra sabbatho. Nam hyeme fieri nocebat, sed non sabbatho, eo ꝙ isti ad quos Christus loquebatur, erant credentes in eum, qui ad sabbathi obseruantiā non tenebantur. Aliqui dicunt, ꝙ verū est, quòd sabbathū non obstabat, sed sola hyems, & ideo Mar. 13. c. solum ponitur de hyeme cum dicitur: orate ergo, vt hyeme non fiant.

Dicendum,q̄ iſti errant,quia licet Marcus non expreſſerit de ſabbatho cum Matthæus expreſſerit,ſtandum eſt illi.Nam qui tacet non probat non fuiſſe,ſed qui aſſerit probat fuiſſe, alioquin diceremus nihil dictum eſſe, ideſt neque de hyeme, neque de ſabbatho cum Lucas hæc narrans nihil de ſabbatho, aut hyeme dixerit. Dicendum igitur, q̄ tam ſabbathum, quam hyemem Chriſtus aſſeruit, ſicut Matthæus expreſſit.Alij ergo dicunt hoc dictum eſſe ad Hębreos, qui ſabbathum ſeruabant, & impedirentur fugere propter ſabbathum,& non fuerit dictum ad Chriſtianos.Sic dicit Chryſo⁹in homilia,ſcilicet.Vide autem, quoniam aduerſus Iudæos eſt hic ſermo, non enim Apoſtoli ſabbathum erant obſeruaturi, neque ibi manſuri, cum Veſpaſianus hæc egit. Etenim plures eorum iam præmortui erant,ſi autem aliquis remanſerat,in alijs partibus orbis tunc conuerſabatur.

Sed dicendum,q̄ hoc non ſtat. Primo, quia vt dictum eſt ſupra q.116.iſta litera habet eandem ſententiam cum pręcedente, & intelligitur de credentibus, quos admonebat ipſe fugere,ideo nō de Iudæis, quia de illis non fuerat locutus nunc.

Secundo, quia loquitur in ſecunda perſona.ſine fiat fuga veſtra, ergo illi, ad quos loquebatur Chriſtus, vel alij credentes, qui cum iſtis eſſent, fugituri erant, & non Iudæi nō credentes, de quibus nihil attinebat ad Chriſtum dicere.

Tertio,& præcipue, quia Chriſtus admonet, & inſtituit iſtos, quibus loquitur, vel de quibus loquitur dicens,q̄ orent ne fuga fiat hyeme,vel ſabbatho,& tamen Iudæos perfidos non inſtruebat Chriſtus,quòd fugerent,immo potius fecit, quòd neſcirent mala ſibi ſuperuentura. Et ſic congregarentur omnes in Ieroſolymis, vt perirent, ſicut factum eſt, quia omnes venerunt in Ieruſalem in feſto azymorum, & dum ibi manerent ſubito obſedit eos Titus cum exercitu Romano,vt ait Ioſephus libro.5.de Bello Iudaico,ergo non intelligitur de Iudæis.

Quarto patet, quia dicit orate, & ſic admonet eos orare,& tamen Iudæos perfidos non admoneret orare,quos ſciebat nō exaudiędos, quia peccatores erāt, & quia Deus diſpoſuerat eos perdere.

Quinto,quia dicitur, ne fiat fuga veſtra hyeme, vel ſabbatho,& ſic præſupponitur, q̄ iſti, ad quos,vel de quibus loquebatur fugituri erant, & tamen nulli erāt fugituri,niſi credentes, quia Iudæos cęteros inuenerunt Romani, vel in Ieruſalem, vel in prouincia, & multiplici clade deleuerunt, ergo non intellligitur de Iudæis, ſed de credentibus. Et ex hoc ſumitur argumentum efficax,q̄ non intelligatur iſta litera de tempore antichriſti, quod Nico.dicebat, quia tunc ſiqui fugiunt Chriſtiani ſunt, & apud eos nullum dubium erit de obſeruatione ſabbathi, ſicut neque eſt nunc apud nos. Dicędum autem, q̄ intelligitur de credętibus in Chriſtum, qui eſſent tempore euerſionis Ieruſalem, & cōuenięter dicitur ad illos de ſabbatho, quia omnes illi erant conuerſi de Iudæis, cum hoc non dicatur ad omnes credentes, ſed ad eos ſolos, qui de Iudæa,& Ieruſalem fugituri erant, & iſti erant Iudæi, ſed Iudæi ſeruabant ſabbathum,ideo occurreret eis difficultas,ſi in ſabbatho accideret fuga.

Sed obijcietur, quòd neque etiam illos impediret ſabbathum, quia tunc Chriſtiani non ſeruabant ſabbathum, neque alias cęremonias legales, cum hoc diffinitum eſſet per Apoſtolos, & eccleſiam, ideo non eſſet eis ſabbathum impedimentum.

Dicendum eſt, quòd verum eſt, quòd quando fuga facta eſt, ſcilicet quaſi anno triceſimo quinto, aut triceſimo ſexto poſt mortem Chriſti nulla iam de hoc dubitatio erat in eccleſia, fuit aūt a principio.Nā mox, vt Chriſtus paſſus eſt, conuerſi ad eū de Iudęis ſeruabant omnes cęremonias legis Moyſi, poſtq̄ vero Petro p̄dicante conuerſi ſunt aliqui Gentiles.Act.10.& 11.c.volebant conuerſi ex Iudęis cogere conuerſos ex Gentilibus ad obſeruationē legalū ſpecialiter circa diſcretionē ciborū,de quo cū dubitatū eſſet aliqñ tandem congregata eccleſia, & Apoſtolis, & omnibus ſenioribus,placuit Spiritui Sancto,& eis nō arctari credentes in Chriſtum ad legalia.Actu.15.ca. Et licet adhuc conuerſi ex Iudęis ſeruarent cęremonias,quia tñ ſciebant ſe nō obligatos ad eas nō multū attendebant,maxime, quia poſtea adhuc inſtitutū eſt neque ab ipſis conuerſis de Iudæis debere ſeruari cęremonias,& alia legalia:Et hoc iam factum erat tempore euerſionis Ieruſalem. Satis tñ credēdum eſt,q̄ quandiu manſerunt conuerſi de Iudæis in terra Iudæorum, & ſub ptāte eorum ſeruarent ſabbathum, & cæremonialia omnia, ne ſcandalizarent Iudęos,& vt nō mouerentur contra eos ad pęnam. Dici ergo poteſt vno mō, q̄ licet credentes ex Iudęis tempore huius fugę nō obligarentur ſeruare ſabbathum, tñ Chriſtus locutus eſt iuxta conuenientiā ſui temporis, ipſe.n.ſeruabat ſabbathū, & omnia legalia, & quandiu cum eo diſcipuli manſerunt ſeruabant illa; & nō dixit eis, q̄ aliquo tempore ceſſaturi eſſent ab hac obſeruatione, ideo iuxta conditionem huius ſtatus ſatis poterat credi, quòd ſabbathum impediret fugam,& quia Chriſtus voluit nunc loqui de omnibus, quę veriſimiliter poterant impedire, ſicut diximus ſupra q.114.dixit etiam de ſabbatho, licet forte non impediuit eos, vt ſi ipſi non ſeruabant ſabbathum illo tempore. Aliter poteſt dici, q̄ præſtaret impedimentum aliquod, quia etiam tempore illo ſabbathum ſeruabant,& cęremonialia. Nam licet ſcirent omnes credentes in Chriſtum ſe non obligari ad legalia,vt dicit Actu.15.tamen conuerſi de Iudæis illa ſeruabant, nō tanquam neceſſaria,ſed velut intendentes tollere ſcādalum.Eſſet autem ſcandalum grauiſſimum, ſi conuerſi de Iudęis nō ſeruarent legalia. Et patet,quia iſti erant filii Iudęorum, & in nullo ſe oſtendebant de aliis differre,niſi quia verum Meſſiam acceperāt, quē reliqua Iudæorum multitudo non agnouerat, & tamen apud Iudęos nondum erat creditum,q̄ Meſſias mutaret legem Moyſi,immo potius credebatur,q̄ ſoli Iudæi pertinerent ad Meſſiam,& non debere prædicari doctrinam eius,niſi Iudæis. Quod patet,quia ob hoc indignati ſunt valde fideles, qui erant ex circunciſione contra Petrum quando eo prædicante cōuerſi ſunt quidam Gentiles,& baptizauit eos. Actuum 10.& 11.c.& ob hoc poſtquam aliqui hmōi conuertebantur ad Chriſtum,dicebant cōuerſi ex Iudęis debere eos circuncidi,& ſeruare legem Moyſi. Act.15.c.ideo ſi alii Iudæi, qui nondum credebant in Chm viderent credentes,qui Iudæi erant non ſeruare legalia ſtatim punirent eos, ſicut tranſgreſſores legis, & tñ non ſeruans ſabbathum lapidabatur, vt patet Nu.15.cap.de illo,qui colligebat ligna in ſabbatho, ergo omnes conuerſos de Iudęis occiderent,ſi viderēt eos non ſeruare ſabbathum.

Item hoc patet,quia Iudæi quærebant multas occaſiones contra iſtos credentes,vt eos diſperderent, & vt ceſſaret nomen Chriſti, & extingueretur doctrina eius,& perſequebantur eos Actu.3.& 4.& 5.ſi igitur inuenirent,q̄ non obſeruabant ſabbathum,& alia cæremonialia,quaſi habentes veram cauſam, immo neceſſariam puniendi eos neminem relinquerent,ideo manifeſtum eſt,q̄ omnia hæc ſeruabant.

Item patet,quia hæc fuit occaſio colorata occidēdi Stephanum,quia Actu.6.dr̄,ſtatuerunt falſos teſtes in conſilio,dicentes:hō iſte non ceſſat loq; verba aduerſus locum ſanctum,& legem, audiuimus enim eum dicentem,qm̄ Ieſus Nazarenus hic deſtruet hunc locū, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyſes. Et tñ iſti falſi teſtes non deponerent iſta contra Stephanum, ſi non putarent hæc efficacia eſſe ad illius condemnationem, ſi vera putarentur, ideo credebant ea ſufficere ad damnationem illius.

Etiam,quia additur ſtatim, quia princeps ſacerdotum quæſiuit a Stephano, an ita ſe haberent, & tñ ſi iſta non facerent ad condemnationem non quæreret de illis an vera eſſent,quia fruſtra eſſet quærere, quod erat impertinens, ergo ad cōdemnationem ſufficere putabatur. Item, quia ſtatim Actu.7.c. Stephanus purgauit ſe de his, quæ obiecta erant a falſis teſtibus, tñ non oporteret de illis purgare, ſi non facerent ad condemnationem, ergo ipſe videbat ſufficere illa ad mortem, ſecundum Iudæorum opinionem. Ideo dicendum, q̄ ſine dubio ſi conuerſi ad Chriſtum de Iudæis quandiu manebant in terra Iudæorum pręuaricarentur ſabbatum, vel aliquid aliud legale lapidarētur,aūt occiderentur a Iudæis, ſicut quilibet pure Iudæus,qui hæc prævaricaret. Et ob hoc licet ſcirēt poſt determinationē Apoſtolorū, & totius eccleſiæ in lege Chri non manere obligationē ad obſeruandū legē Moyſi. Act.15.c. tñ quandiu manebant in terra Iudæorū,obſeruabant totā legem Moyſi, ne ſcandalizarent Iudæos,& ponerent ſe in periculo mortis. Hoc aūt duranit ſolū, vſque ad euerſionem Ieruſalē, quia tunc manſit gens Iudæorū in regione illa, & chriſtiani cōuerſi inter illos, & qm̄ poteſtas talis erat penes Iudæos, non poterant euadere chriſtiani pęnas, quas illi inferre vellent, ſicut & pro aliis cauſis eos occidebant,& perſequebanṫ, vt Stephanū,p̄ prædicta calumnia Act.7.c.Iacobū pro confeſſione noſtra Chri Actu.12. c. Aliū Iacobū poſtea pro eadem cā, vt Ioſephus, & Egeſippus,& eccleſiaſtica hiſtoria tradunt. Poſt euerſionem aūt Ieruſalē diſperſa eſt gens Iudæorū, & pro maiori parte periit, & ſaltē non manſit ei principatus aliquis in terra Ierm̄,& Iudææ, iō conuerſi de Iudæis poterant tunc libere viuere non obſeruantes legē Moyſi,& nullā pęnam formidabant, ſicut neq; nunc, quia nō reſidet aliquis tpalis principatus penes Iudæos,& tñ quandiu manſerunt in Iudæa, vſque ad euerſionē Ierm̄,manebant ſub ptāte tpali,ideo ſeruabant legē Moyſi pp cauſam dictam.Et hoc ſatis apparet,quia qñ Actu.15.c. diffinitū eſt ſuper legalibus,q̄ non obligarent,non dictū eſt, q̄ Iudæi non ſeruarent illa,ſed q̄ conuerſi de Gentilitate non cogerent ad illa præter abſtinentiam a ſanguine,& ſuffocato,& immolatis idolis.Ex quo innuitur,q̄ conuerſi de Iudęis oīa obſeruabant cū quantum ad illos nihil innouatū fuerit,& ipſi vellent cogere Gentiles ad obſeruandū legē Moyſi.eod.c.& ita cū tpe fugę adhuc manerent chriſtiani conuerſi de Iudæis in poteſtate Iudæorum, in Iudęa obſeruabant ſabbathum,& non audebant illud violare,ideo obſtaret eis ad fugā. Sed obiicietur, q̄ non obſeruarent tunc ſabbathum, quia pctm̄ erat illud obſeruare,vt dr̄ ad Gal.4.c.ſ.dies obſeruatis menſes tpa,& annos: timeo,ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis. Et accipitur de obſeruatione feſtorum apud Iudæos,& ibi dicitur,q̄ qui obſeruabant legem euacuati erant a Chriſto, & Chriſtus eis nihil prodeſſet.Hoc tamen fuit antequam fugerent chriſtiani de Iudæa propter bellum,quia Paulus ſcripſit illud, & tamen ante auerſionem Ieruſalem occiſus eſt Paulus a Nerone.ſ.anno quaſi triceſimo poſt mortem Chriſti. Et euerſio fuit anno quadrageſimo poſt paſſionē Chriſti,vt ait Euſeb.lib.Chronicorum, & ita tempore fugæ Ieruſalem,iam non obſeruaretur ſabbathum a chriſtianis,quia peccatum erat. Aliquis dicet,q̄ nō

procedit, quia ibi Paulus locutus eſt Gentilibus conuerſis.Secus autem erat de conuerſis de Iudęis, vt dictum eſt.Sed dicendum,q̄ non ſtat, quia loquebatur conuerſis de Iudęis, quia cum ad Gala.4.c.dixerit iſta Paulus ſubdit Gal.5.c.ſtate, & nolite iterum ſub iugo contineri ſeruitutis, ergo iam fuerant ſub lege Moyſi antequam eſſent ſub lege Chriſti,& ita erant cōuerſi de Iudęis. Dicendum igitur, q̄ illi,ad quos loquebaṫ Paulus,peccarent ſi ſeruarent tunc legem Moyſi, eo q̄ nemo cogebat eos ſeruare,neque periculū aliquod incurrerent, ſi non ſeruarent, quia licet Iudęi eſſent, erant in Galatia in regione Græcorum, vbi non erat principatus Iudęorum temporalis,ſed Gentilium.Secus in Iudæa, vbi Iudæi dominabantur temporaliter, licet haberent ſuper ſe Romanos,& ideo etiam tunc conuerſis de Iudaiſmo, licebat in Iudæa ſeruare legē Moyſi propter cauſam dictam.Iſtud patet etiam in ipſo Paulo, quia dum ipſe eſſet inter Gentiles non obſeruabat ſabbathum,& cætera legalia. Dum autem manebat in Iudæa non ſolum ſabbathum, & legalia neceſſaria obſeruabat, ſed etiam voluntarias cæremonias,& quæ pertinent ad votum.Nam purificatio Nazareorum non erat neceſſaria apud Iudæos,ſed votiua Nume.6 c.& tamen quando Paulus venit in Ieruſalem purificauit ſe ſecundum ritum Nazareorum. Et hoc propter tollere ſcandalum. Et ibi manifeſte apparet,q̄ Iudæi, & etiam credentes in Chriſtum de Iudæis obſeruabant legem Moyſi, & zelabant aliqui illorum obſeruationem eius.Vnde dicitur,q̄ ſeniores qui credebant in Chriſtum collecti dixerunt Paulo, vide frater,q̄ multi ſunt in Iudæis,qui crediderunt, & omnes æmulatores ſunt legis. Audiuerunt autem de te,quia diſceſſionem doceas a Moyſe eorum, qui pgentes ſunt Iudæorum, dicens non debere eos circūcidere filios ſuos, neque ſecundum conſuetudinem ingredi. Quid ergo eſt?oportet conuenire multitudinem,audiunt enim te ſuperueniſſe. Hoc ergo fac,qđ tibi dicimus, ſunt nobis viri quatuor votum habētes ſuper te,his aſſumptis ſanctificate cum illis,& impende cum illis,vt radant capita ſua,& ſciēt omnes, quia quę de te audierunt falſa ſunt,ſed ambula, & ipſe cuſtodiens legem.Et ſequitur,tunc Paulus aſſumptis viris poſtera die purificatus, cum illis intrauit in templum annūcians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio. Ergo apparet, q̄ non ſolum Iudæi conuerſi manentes in Iudæa ſeruabant legem Moyſi, ſed etiā apud multos eorum ſcandalum erat, ſiquis non obſeruaret q Iudæus extitiſſet, & tamen iſtud non fuit ſtatim poſt mortem Chriſti,ſed multo tempore poſt. ſ.annis vigintitribus. ſ. anno quartodecimo Claudii Imperatoris.Et patet,quia quando Paulus intrauit in templum purificatus rapuerunt eum Iudęi,& percutiebant,ſed tribunus plebis liberauit eum. Actuum vigeſimoprimo capitulo, & ductus eſt ad Fœlicem Proconſulē, qui tunc gubernabat Iudæam. Actuum vigeſimoquarto capitulo.Sed hoc anno vltimo Claudii fuit,vt ait Euſebius libro Chronicorum. Sed tunc fluxerant anni 23.a morte Chriſti, ſcilicet quinque anni Tyberii, & quatuor Gaij, & quatuordecim Claudij. Sed hoc tempore manebat tam firma intentio ſeruandi legem Moyſi apud cōuerſos de Iudæis in Iudæa, ideo non mirum,q̄ tempore fugę maneret eadem, & ita quidam forte putarent obſeruari debere, alii propter ſcandalum obſeruabant. Vnde conuenienter Chriſtus dixit,ne fiat fuga veſtra ſabbatho.

Quomodo poterat ſabbathum Iudæis obſtare ad fugam. Quæſt. CXXI.

SED quæretur dato, q̄ ſabbathum obſeruarent Iudæi conuerſi, quomodo poterat eis obſtare ad fugam, quia ad agendū ea, quæ non ſunt neceſſaria ſimpliciter ad conſeruationem vitæ obſtabat ſabbathū, ſed ad ea, quæ ſunt neceſſaria non obſtabat. Sic patet de Machabæis, qui in diebus ſabbathorum pugnabāt ſe defendendo 1.Machab.1.c. immo, & quæ minora erant, dumtamen eſſent neceſſaria fiebant in ſabbatho, ſicut ſoluere pecora, & ducere ad aquas, & cuſtodire ea in agris. Sic Chriſtus dixit Luc.13.c. & hoc Iudæi non potuerunt negare, ſed tunc imminebat neceſſitas fugę, ita q̄ non fugientes occiderētur ab exercitu, vel raperentur omnia ſua, immo & de vita erat certum periculum, ideo non obſtabat ſabbathum ad fugiendum.

Aliqui dicunt, q̄ forte de iſta tanta neceſſitate dubitarēt cum non appareret, & ideo non auderēt violare ſabbathum. Sed dicendum, q̄ non ſtat, quia manifeſta erat chriſtianis neceſſitas cum Chriſtus diceret iſtam tribulationem, quam fugiebant maiorem eſſe omnibus præteritis, & nullam maiorem futurā. Et diccbat oportere fugere velociter, ideo non poterant de hoc dubitare.

Alii dicunt, q̄ licet ſcirent talia inſtare pericula eſſent aliqui ſcrupuloſi, qui putarent non licere violare ſabbathum, ſicut fuerunt illi, contra quos pugnatum eſt diebus ſabbathorum, & non ſe defenderunt, ſed perierunt quaſi mille animæ. 1.Mach.1.c.

Dicendum, q̄ non ſtat, quia illud fecerunt aliqui parum ſciētes, reliqua autem tota multitudo Iudęorum non fecit ſic, ſed ſiquis veniret ad eos die ſabbathorum in pugnam defendebant ſe pugnantes, primo Machab.1.c. & ideo iam apud omnes Iudæos notum erat, q̄ licebat in ſabbatho ſe defendere, ſed euaſio a periculo erat neceſſaria defenſio, ideo licebat fugere in ſabbatho.

Aliter ergo dicendum, q̄ ſabbatum obſtabat ad fugiendum, non quaſi conuerſi ad Chriſtum putarent eſſe peccatum, quia ēt ſi putarent adhuc manere obligationem ſabbathi, ſicut in lege Moyſi, nō erat pc̄tm̄ in ſabbatho fugere data tali neceſſitate, & tñ licet de hac neceſſitate conſtaret credentibus, non conſtaret Iudæis, inter quos viuebant credentes. Neſciebant.n. illi talia mala inſtare, quia alias fugerent ab eis, & ideo putarent iſtos violatores ſabbati, quaſi ſine cauſa itinerantes, & ſic lapidarent eos. Oportebat ergo q̄ ceſſarent in ſabbatho, vt non inciderent in prætens periculum vitare volendo futura pericula, & ſic ſabbathū impediret eos ne iter agerent.

Quare Chriſtus dixit: Orate, ne fiat fuga veſtra hyeme, vel ſabbatho. Quæſt. CXXII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit: Orate, ne fiat fuga veſtra hyeme, vel ſabbatho. Nam quātum ad cętera impedimenta non dixit aliquid orandum. Dicendum, q̄ cum iſta fuga deberet eſſe valde feſtinata, vt Chriſtus innuit, & impedimenta tollerēt feſtinationem, admonuit diſcipulos, vt tollerent omnia impedimenta, ſed de impedimentis quædā ſunt, q̄ nos inducimus, alia vero, quæ Deus, illa autem, quę nos inducimus noſipſi tollere poſſumus, quæ autem Deus, non poteſt aliquis tollere, vel facere, q̄ nō accidant, niſi Deus. Prima autem erant ex nobis. ſ. quæ ad cupiditatem rerū poſſeſſarum pertinent, vt q̄ exiſtentes in agro non redirent in domum pro tunica, & exiſtentes in tecto non deſcenderent ad tollendum aliquid de domo, & ideo non oportebat pro his orare. Quod vero fuga deberet fieri ſabbato, vel hyeme nō erat in poteſtate fugientium, quia oportebat fugere, quandocunque apparerent ſigna fugiendi, vel fieret ſpecialis admonitio ad fugiendum, & quia poterant hæc accidere hyeme, vel ſabbato præſtaretur impedimentum ex illis. Ex hyeme quidem non, q̄ expectādum eſſet vſque ad ver, ſed q̄ etiam, ſi illico fuga caperetur non poterat feſtinata eſſe, ſed tarda propter indiſpoſitionem viarum, & temporis: ex ſabbato autem erat impedimentum, quia nullo modo auderent fugere illa die credentes propter cauſam poſitam prę ced.q.ſ. ne occiderentur a Iudæis, inter quos viuebant tanquam legis tranſgreſſores.

Quare non dicitur: Orate, ne fiat fuga veſtra parientibus prægnantibus, aut nutrientibus vobis. Quæſt. CXXIII.

SED quæretur cum impregnationis impedimētum, & nutritionis nō eſſet in poteſtate noſtra tollere, ſicut neque impedimentum ſabbati, vt hyemis, quare non dicitur de hoc, orate, ne tunc fiat fuga. Dicēdum, q̄ non fuit primo, quia iſtud erat aliquo modo in poteſtate humana. Nam ſi ex eo die abſtinerent a coitu omnes credentes, nō timerent periculum euenturum prægnantibus, aut nutrientibus, euenire autē in ſabbato, aut hyeme nullo modo erat in poteſtate humana, ideo pro hoc orandum erat, vt non accideret tunc.

Secundo, quia orare hoc erat orare contra multiplicationem generis humani, ſ. vt non conciperentur illi, qui concipiendi erant tunc, & vt præmorerentur illi, qui paruuli eſſent tempore fugę, hoc erat valde inconueniens, maxime apud Iudæos, apud quos antiquitus credita eſt fęlicitas in multitudine prolis, vt Gene.24.c. dixerunt cognati Rebeccæ ad illam, ſoror noſtra es, creſcas in millia. Et Gene.29. dixit Lia: Beatam me dicent omnes mulieres, quia peperi ſex filios, & Deus pro magno bono dicebat populo Iudęorū, q̄ non eſſet in eis ſterilis vtriuſque ſexus Deutero.7.c. ſed nunc aliquo modo manebant inſtitutiones veteris teſtamenti, ſ. quando Chriſtus iſta dicebat, ideo nullo modo ſuaderet orandum cōtra multiplicationem prolis. Tertio, quia omnia iſta dirigebat Chriſtus ad perſonam illorum quatuor diſcipulorum, qui ea audiebant, quaſi ipſis acciderent, & alijs cum eis, & tñ de prægnantibus, & nutrientibus non poterat dici in perſona ipſorum, quia ad ſolas fęminas pertinet. Non enim potuit dici, orate, ne fiat fuga veſtra parientibus vobis, aut prægnantibus, vel nutrientibus. Dicendum igitur, q̄ non debuit dicere ſuper hoc orandum eſſe, quia tñ erat afflictio prægnantibus, vel nutrientibus expreſſit eam dicens, vę autem pręgnantibus &c. Sed dicetur cum Chriſtus voluerit hic omnia impedimenta exprimere, quæ retardant velocem fugam quomodo omiſit alia? Nam languentes, inualidi, ſenes paruuli, & illi, qui detēu ab alijs nō poſſent fugere, retardarentur a fuga.

Dicendum, q̄ ſufficienter Chriſtus expreſſit impedimenta fugę, artificialiter enim proceſſit, vt non narraret oēs ſpeciales modos, ſed genera impedimentorū, ad q̄ oīa impedimēta reduci ꝑ ſñ. Nā impedimētorū, q̄dam ſunt totaliter ab extra, alia ſunt ab intra. ſ. ex nobis: q̄ ab extra, aut voluntaria, aut ex diuina inſtitutione, & iſta intellexit per ſabbathū, idem.n. eſſet ſi aliqua alia cæremonia legalis obſeruanda accideret, quæ fugam impediret, vt in aliis feſtiuitatibus. Alia ſunt ab extra ex conditione naturę, & hæc expreſſa ſunt per hyemem, in qua incōmode gs itinerat, & ꝑ hoc

hoc omnia huiuſmodi intelligimus, vt ſi in æſtate, aut vere acciderent inundationes pluuiarum, & alluuiones fluminum, ita vt quis non poſſet flumina trāſuadere, & ad hunc modum (licet remote) poſſunt reduci omnia impedimenta, quæ ab extra ſunt, quibus nos non conferimus vim, vt ſiquis teneatur in vinculis, aut qualitercunque detineatur. Eorum vero, quæ ab intra, ideſt a nobis, quædam ſunt accidentalia, vt ea, quæ prouenīūt ex cupiditate rerum, & ita Chriſtus excluſit dicens: Qui in tecto eſt non deſcendat in domum tollere inde aliquid. Et qui eſt in agro non reuertatur tollere tunicam. Et poſuit Chriſtus iſtā impeditionem prius, quia licet iſta poterat magis euitari, tamen hęc erat communior, & quæ plures teneret, quia cuilibet adueniebat hoc impedimentum, ſ. vt non ſponte res ſuas deſereret, cętera vero non eueniebant omnibus, & ideo de hoc duo exempla poſuit, ſ. qui eſt in tecto non deſcendat in domum, & qui eſt in agro non reuertatur, vt tollat tunicam. Et ad hanc occupationē reducūtur omnes huiuſmodi, vt qui litigia exercet, vt res ſuas recuperet, vel negociationem, vt lucra conquirat, quia omnia hæc relinquenda ſunt. Nam ſi id, quod pacifice tenetur inſtante tali neceſſitate deſeritur, quanto magis, quod non poſſidetur, vel nondū acquiſitum eſt? Alia vero ſunt ex nobis, & neceſſario incumbunt, & hæc Chriſtus ſignauit per prægnantes, & nutrientes. Nam pręgnātes non poſſunt deponere onus vteri, nutrientes non poſſunt licite, quos nutriūt, deſerere, neque naturalis compaſſio hoc ſinit. Ad hoc autem reducuntur omnia impedimenta, quæ nobis eueniunt ab intrinſeco, & hoc, ſiue propter ætatem, ſiue indiſpoſitionem. De primo, vt in ſenibus, & paruulis. De ſecundo, vt in languentibus. De ſenibus quidem nihil aliud, quam de prægnantibus eſt, quia ſicut prægnantes propter intrinſecum onus non poſſunt feſtinate moueri, ita & ſenes propter aduenientem eis virium defectionē, ſic, & paruuli propter non accedentem virium integritatem, & tamen paruuli reducuntur ad nutriētes. Nam paruulorum aliquis gerit curam, ſcilicet mater, aut alius, & illi incumbit onus deportandorum illorum, & quoniam paruuli per ſe non habent nomen, ſed magis ſunt aliquorum, quaſi ipſi ſint aliquod malum, vel bonum eorum, non dicitur eis accidere, ſed illis, quorum oneri incumbunt, & ideo non dictur vę paruulis, ſed vę nutrientibus, quia paruuli nutrientium ſunt, & vltra malum, quod paruulo aduenire poteſt, quod eſt malum nutrienti adhuc accidit malum nutrienti, ſcilicet quia a motu retardatur propter paruulum, & conſtituitur in periculo. De languentibus idem, quod de prægnantibus dicendum. Nam languidis aduenit indiſpoſitio, ſecundum quam propetare non poſſunt, & ideo omnibus his væ dicitur: ſcilicet, quia in periculo eſſent pp hanc retardationem.

Quomodo Chriſtus dixit: Orate ne fiat fuga, cum ſine oratione ipſi facere poſſet. Quæſt. CXXIIII.

QVAERETVR qūo Chriſtus dixit: Orate ne fiat fuga &c. quia orandum eſt aliquid, quādo eſt in poteſtate alicuius, qui id fieri nondū cupit, neque cupiet, niſi exoratus, ſed hoc, qđ orandum erat fieri debebat a Chriſto, & ipſe illud fieri volebat ad ſalutem eccleſiæ ſuę, ideo non oportebat orare, ſed q̄ ipſe diceret, ego volo, q̄ ſic fiat. Dicendum, q̄ Deus vult interdum bona nobis accidere, quæ nos optamus, ſed propoſuit non dare, niſi orationibus ꝑmereamur, & ob hoc pro eis, q̄ dare vult oportet, q̄ oretur. Nā pro eis, q̄ dare non vult, neque oīo ꝑdeſt, ſed quia nos neſcimus quid eſt, qđ vult, aut qđ nō vult ſemper orandū eſt pro oībus, q̄ optamus ab illo recipere, & ſi ille qdē dare diſpoſuit, exoratus dabit, ſi vero firmū eſt ſibi non dare, neque multiplicatis ꝑcib⁹ dabit. Sed neq; iſtud nobis nocet, ſed potius profuit, q̄ inſtanter orauimus, qa orando ei quēdā cultū exhibemus. Hoc aūt, quod Chrīs ſuadet hic orare, intēdebat dare, ſed non erat daturus, niſi orando, iō admonuit eos pro hoc orare. Scđo, vt non cōtēnerent. Magnū.n. bonū erat concedendū, & iō nemo talia cōtēneret. Cū aūt obiicitur, q̄ Chrīs volebat hoc dare ad qđ ergo petebat orari? Dicendū, q̄ ipſe vult oīa recte agi, & iō quia Deus erat, volebat ipſa agi qualiter ipſe, vt Deus diſpoſuerat, ſed non aliter, q̄ precibus obtinendū decreuerat, iō ꝑcandū ſuaſit; & noluit ſic gratis concedere. Sic.n. eſt de oībus aliis actibus Chrī, poterat.n. nos ſine vlla ſui, & noſtri paſſione redimere. innullus ei ad hoc obſtaret, & tamen non ſolum in nobis, ſed ēt in ſeipſo paſſiones acerbiſſimas voluit, quia ſic deitas agendum cenſuerat.

Qū dixit Chriſtus: Orate, neſi at fuga veſtra hyeme, vel ſabbatho, cum hoc certum erat, & pro certis non eſt orandum. Quæſt. CXXV.

SED quæretur qūo dixit, orate ne fiat fuga veſtra hyeme, vel ſabbatho, quia pro illo oramus, qđ fieri aut non fieri dubitamus, cū aūt certū eſt quid accidet non eſt orandū, vt ſic, vel ſic fiat, ſed Chrīs ſciebat determinate de fuga an fieret hyeme, vel ſabbato an nō, & hoc ita certiſſime eueturū erat, iō vr̄, q̄ non deberet ſuadere orandū. Dicendū, q̄ licet quantum ad Deū nihil ſit incertū, tñ loquitur nobis ſm conditionē rerum ipſarū, & ſm modū intellꝰ nr̄i, ꝑditio autē rerū eſt iſtarū, ad vtrumlibet accidere poſſe. Nam nō erat magis determinatū ex conditione rerū futurarū, q̄ fuga iſtorū fieret hyeme, q̄ ęſtate, & ſabbato, q̄ feria quarta, iō cū iſtæ res ex ſe haberent ſe ad vtrūliber, vt innueretur, q̄ non dabat eis Deus aliq̄ neceſſitatē determinatā ſic, aut ſic eueniendi, dixit orandū eſſe hyeme, vel ſabbato, quaſi innuat æqualiter ſe hr̄e ad eueniendum ſic, vel ſic.

Secundo ſit propter modum intellectus noſtri, qui de his non eſt certus, quandiu futura ſunt, & ideo putat poſſe ſic, aut ſic accidere, ſic licet in veritate res ex ſeipſa non ſit determinata ad aliquem euentum, & Deus illam determinet (quod nobis non eſt notū) & licet ſciamus, q̄ Deus ſingula futura determinat ad aliquē euentum neſcimus ad quem, ideo quandiu res futura eſt, orandum eſt, vt id eueniat, quod nobis bonum eſſe putamus.

De quo tempore accipitur hoc, quod dicitur: erit tunc tribulatio magna, qualis nunquam fuit, neque fiet. Quæſt. CXXVI.

QVAERETVR de hoc quod dicitur: erit tūc tribulatio magna, qualis nunquam fuit ab initio mundi, vſque modo, neque fiet.

Aliqui dicunt accipi de tempore antichriſti, immo & occaſione huius totam hanc literam de antichriſto exponunt. Sic Nicolaus tenet, putat enim, quòd nulla tribulatio ſit maior, quam ea, quæ erit ſub antichriſto, ideo de illius temporibus dictum putant: vnde & totam literam ex illo loco, ſcilicet cum videritis abominationem deſolationis, exponunt quidam de antichriſto. Sic exponit Hilarius ſuper Matthęum ſcilicet cum videritis abominationem deſolationis de antichriſti temporibus locutus eſt propheta. Abominatio.n. dicta eſt, q̄ aduerſus Deum veniens honorem Dei ſibi vendicet. Deſolationis autem abomi-

natio,quia bellis,& cędibus terram desolaturus sit, atque ob id a Iudæis susceptus loco sanctificationis instituitur,vt vbi sanctorum precibus Deus inuocabatur, hic ab infidelibus receptus Dei honore venerabilis sit,& quia proprius iste Iudæorum error erit, vt cum veritatem respuerint suscipiant falsitatem, Iudęam deseri monet,& transfugere in montes,ne admixtione plebis illius antichristo creditură vis, aut contagio afferatur.

Sed dicendum, ꝙ ille sensus non potest esse literalis,vt ostensum est supra. Nam tempore antichristi non iubemur fugere,quia non erit quo fugiamus.

Secundo patet, quia dicitur, qui in Iudæa sunt fugiant ad montes, nam si ab antichristo fugiendū eēt, non solum existentes in Iudæa, sed in omnibus aliis partibus orbis fugere deberent.

Tertio,quia Hilarius,qui sic exposuit, cum quasdā partes literaliter sic exponat,transit statim ad exponēdum alias mystice.Nam dicit,qui in tecto est,non descendat aliquid tollere. ſ. tectus est domus fastigium, & habitationis totius excelsa perfectio, qui ergo in consummatione domus suæ.i.in corporis sui perfectione constiterit regeneratione spiritus noui nō descendere in humiliora rerum secularium cupiditate debebit:& qui in agro est,non reuerratur tollere tunicam suam.i,positus in operatione pręcepti, nō ad curas pristinas reuertatur, ob quas veterum exinde peccaminum, quibus antea contegebatur erit tunicā relaturus, & ita cętera exponit, & ita cæteras partes applicat in sensu mystico. Et manifestum est hunc non esse sensum literę.

Dicendum igitur, quòd exponitur de tribulatione,quę esset ante euersionem Ierusalē. Et patet,quia tota litera continua est,& ante hoc dicebatur de isto, & ideo & nunc de eo dicitur.

Secundo patet ex modo literæ, nam cum dictum fuerit supra: Orate,ne fiat fuga vestra hyeme,vel sabbatho,sequitur: Erenim erit tribulatio magna. Et tamen,etenim,ponitur vt redditiuum causæ.ſ.ꝙ fugiendum est,quia erit tunc magna tribulatio, & Marc.13. c.magis aperitur.ſ.erunt enim dies illi tribulationis, quales non fuerunt,ergo de illo tempore, in quo dicebat fugiendum esse,dixit,quòd erunt dies illi tribulationis.

Tertio patet,quia Luc.21. c. magis istud aperitur. Cum enim dicitur:vę autem pręgnantibus,& nutriētibus in diebus illis, sequitur: Erit enim pressura magna super terram,& ira populo huic,& cadent in ore gladii, & captiui ducentur in omnes gentes,& Ierusalem calcabitur a gentibus. Manifestum est igit de malis euenturis Iudęis tpe euersionis Ierusalē hęc dici,& non de antichristo,neque de malis alterius gentis. Et hoc etiam Aug.allegat in epist.ad Hesychium,ostendens ꝙ intelligatur de euersione Ierusalem.

Est autem dicendum, ꝙ Christus dixit hoc ad ostēdendum causam præcedentium,nam iusserat cū magna celeritate fugere.& admonuerat orandū, ne hyeme,vel sabbatho fuga ista accideret, ne impedirētur, & quia hoc non poterat,aut esse non debebat, nisi ad euitandum magnum periculum,ostendit grauia pericula.Etiam quia cum Christus ista admoniisset nō facerent illa credentes cum tanta festinatione, nisi viderent causam,quæ vrgeret eos,ideo ostendit eam,& dixit,ꝙ futura erat tunc tanta tribulatio, quanta nunquam fuerat,neque futura erat. Et ista erat causa sufficiens ad taliter fugiendum; qualiter Christus admonebat.Sic dicit Theoph. Causam autem tantæ necessitatis ad fugiendum consequenter assignat cum dicit: erit enim tunc tribulatio.

Quomodo est verum,quòd tribulatio illa futura erat maior omnibus præteritis,& futuris.
Quæst. CXXVII.

QVAERETVR qūo est verum, ꝙ illa tribulatio futura erat maior omnibus præteritis, & quę futurę erant.

Dicendum, ꝙ commensurare tribulationem illam omnibus præteritis difficile erat,cum non possimus cuiuslibet determinatam scire quantitatē, quæ ad hoc requiritur,vt commensurentur,& ſ generaliter loquendo siquis historias gentiū legat non inueniet aliquam in qua tantæ calamitates enarrētur, quantas Iosephus refert in li.de Bello Iudaico,& Egesippus. De futuris autem, ꝙ nulla ei æquanda sit hoc multo incertius erat, quod nemo asserere auderet, nisi qui Deus erat,aut spiritum Dei habens. Satis autē nobis est,ꝙ Christus hoc asseruerit,& constat ex præceden. quæst. ꝙ intelligitur de tribulatione euersionis Ierusalem. Apparet ergo,quòd nulla vnquam tāta fuit tribulatio,neque futura est. Et non fuit hoc inconueniens. Nam pro magno peccato grauissima pœna danda erat, & tamen nullum fuit peccatū grauius,quam occisio Christi,& discipulorum eius, & persecutio credentium,ideo dignum fuit, quòd pro illis peccatis daretur huic genti maxima omnium pœnarum,quæ vnquam datæ sunt,& quam dabuntur, cum maiora peccata non sint futura alicuius gentis. Sic dicit Chrysostomus in homilia. ſ.interrogo autem Iudæos,vnde tam intolerabilis res diuinitus venit super eos omnibus, quæ ante factę sunt difficilior, nonne manifestum quoniam propter crucis manifestationem? Sola autem difficultas, quantum ad futuras tribulationes, inter quas ventura est tribulatio antichristi. Nam illa putatur maior omnibus tribulationibus.

Dici potest vno modo, quòd tribulatio antichristi erit valde magna,sicut putatur,sed non erit tanta,quā ta illa,quæ fuit Iudęorum in euersione Ierusalem. Et hoc non est inconueniens, quia de illa non constat nobis quanta futura est,quia nulla scriptura exprimit, tribulationem autem Iudęorum, quanta fuerit scimus ex scripturis Iosephi, & Egesippi. Etiam quod plus est,quia Christus dixit illam maiorem omnibus futuris nullam excipiendo.

Aliter potest dici, ꝙ tribulatio sub antichristo erit maior,quam tribulatio euersionis Ierusalem,& tamē Christus,qū hic locutus est,dixit solum de tribulationibus gentis Iudęorum.ſ.ꝙ nunquam eis talis tribulatio acciderat,neque euentura erat,tribulatio autē sub antichristo non erit Iudęorum, sed Christianorum, ideo bene stat,ꝙ sit maior.

De hoc Augustin, ad Hesychium dicit: Apud Lucam autem sic legitur, erit pressura magna super terram,& ira populo huic, & cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gētes: qui Iudaicam scripturam historiam talia mala dicit illi populo tunc accidisse,vt vix credibilia videantur, vnde non immerito dictum est talem tribulationem, neque fuisse a creaturę initio, neque futuram, sed si tempore antichristi talis, aut maior forsitan erit, intelligendum est de illo populo dictum,quòd eis amplius non erit talis. Si enim antichristus illi præmitus,& præcipue recepturi sunt, facturus est tunc idem populus tribulationem potius, quam passurus.

Sed dicendum,ꝙ absolute dicēda est maior tribulatio,quæ fuit tpe Iudæorum in Ierusalem, & Iudæa, ſ quæ futura erit sub antichristo, eo ꝙ Christus non determinauit se specialiter ad tribulationes Iudæorū sed absolute dixit, ꝙ erit tribulatio magna, qualis nunquam fuit ab initio mundi, neque fiet, idest in nulla gente tanta tribulatio accidit vnquam, neque eueniet. Et aliqualiter apertius Mar.13.c.dicitur hoc, scilicet. Erunt dies illi tribulationis tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus vsque nūc,neque fient. Etiam Augus.magis hoc sentire vult,quam tribulationem sub antichristo fore maiorem,sed illud dicit siquis contenderit, quòd possit sibi sic responderi, maxime, quia nullum motiuum est quare debeamus dicere tribulationem sub antichristo maiorem tribulatione in euersione Ierusalē.

Quando fuit hoc, scilicet Breuiati sunt dies illi &c.
Quæst. CXXVIII.

QVAERETVR de hoc, quod dicitur: Et nisi breuiati essent dies illi. Quid sit esse dies breuiatos,& quando hoc fuit.

Dicendum quantum ad tempus, quòd aliqui putant hoc dictū de tpe antichristi, quādo breuiabuntur dies,vt mala tolerabiliora sint. Dicunt.n. ꝙ pauco tempore durabit antichristi persecutio.ſ.tribus annis,& dimidio iuxta dictum Dani.12.c.ſ.per tēpus,& tempora,& dimidium temporis, vt dicatur tēpus vnus annus,tempora duo anni, dimidium temporis dimidius annus. Et ita tenet Nico. Sed hoc iam eū velle necesse est,cum ab illo loco.ſ. Orate,ne fuga vestra,dixerit accipiēdum de antichristo. Et hoc aliqualiter Beda tenuit,ait.n.hoc,qđ dicit ab illo loco.erunt dies tribulationis,temporibus antichristi proprie cōgruit,qū non solum tormenta crebriora,& acerbiora quam prius consueuerant ingerenda sunt fidelibus, sed quod grauius est,signorum quoque operatio eos, qui tormenta ingerunt,comitabitur. Hæc aūt tribulatio quanto cæteris, quæ precessere, pressuram pondere grauior, tanto est tēporis breuitate moderatior. Namque tribus annis, & dimidio, quantum de prophetia Dan.& Apocalypsis Ioannis coniici potest, ecclesia per orbem impugnanda esse creditur.

Sed dicendum,ꝙ non stat, nam cum ista litera pti neat ad eundem contextum,ad quem precedens accipietur de eodem,sed precedens accipitur de euersione Ierusalem,vt ostensum est præce. q. ergo & ista de abbreuiatione dierum, nam cum dicatur. Et nisi abbreuiati fuissent dies illi, necesse est, ꝙ referatur ad præcedentia,& illi sunt dies,in quibus magna tribulatio accidet, vt dicitur Marc.13. capit. Erunt dies illi tribulationis tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, & nisi breuiasset dominus dies. Et ponitur hic causa. Nam dictum est, ꝙ tribulatio futura erat talis qualis nunquam acciderat, ideo sequebatur, ꝙ non possent homines illam tolerare, sed omnia deleret. Hic dicitur,quia abbreuiabuntur dies, quia si non abbreuiarentur nemo posset saluari, i.liberari a morte.

Quid sit abbreuiatio ista dierum.
Quæst. CXXIX.

QVAERETVR de alio.ſ. quid sit ista abbreuiatio dierum. Aliqui dicunt, ꝙ cum Deus vellet tribulationes minores efficere, i.vt minori tēpore durarent faciebat dies, quibus illa tribulatio durabat minores solito. Sic dicit Augusti.ad Hesichium,scilicet non autem desunt, qui existiment, ita dies illos futuros breuiores, quòd cursu solis celeriori breuientur, sicut fuit longior dies orante Iosue.

Sed dicendum,quòd non stat. Primo quia non est verisimile. Nam si accidissent enarrarent illud historię gentilium. Esset enim celebre valde miraculum, quòd singuli dierum, quibus illa durabat tribulatio minores solito essent, neque istud tacerent historiæ gentium. Hoc enim tempore erant elegantissimi historiographi, & auctores, qui rem tam admirandam nequaquam prætermitterent, præsertim Iosephus, & Egesippus, qui res illius belli diligentissime enarrandas susceperunt, & tamen neuter hoc tetigit, neque aliquis sanctorum doctorum, quos illorum temporum acta non latent.

Secundo, quia hoc erat miraculum. & valde magnum, & nunquā Deus miracula facit sine necessitate,idest nisi quando non potest fieri sine miraculo illud,quod per miraculum fit, & tamen si ad tolerabiliora facienda ista mala volebat Deus breuiare tempus,melius erat facere, quòd pauci essent (quod fieret sine miraculo) quam quòd essent parui, quod nō fieret sine inusitato, & grandi miraculo, & ideo nemo sanctorum doctorum hoc tenet. Sic dicit Hieronymus super Matthęum. ſ. neque recordantur illius scripturæ: Ordinatione tua perseuerat dies. q. d. non mutatur dies,quātum ad magnum, & paruum ab eo, quod consuetum est.

Alii ergo dicunt dies abbreuiatos, idest mala, quæ in diebus fiebant abbreuiata, quia accipitur dies pro eo,quod fit in die. Sic dicit Augustinus ad Hesychiū, scilicet quidam autem conuenienter mihi intellexisse videntur mala ipsa significata nomine dierum, sicut dicti sunt dies mali in aliis diuinæ scripturæ locis. Non enim dies mali sunt,sed ea,quæ fiunt in eis. Ipsa enim dicta sunt breuiari, vt Deo donante tolerātiam minus sentirentur,ac sic quæ magna essent fierēt breuia.Sed hoc potest accipi dupliciter. Vno modo, ꝙ tribulationes ipsę in se paruę fierent, & hoc esset eas breuiari. Alio modo, quòd manentes graues minus sentirentur. Primus modus non conuenit,quia tunc tribulatio esset facta parua, & non conueniret præcedentibus,scilicet erit talis tribulatio, qualis nunquam fuit, neque fiet. Accipiendo modo secundo pt stare aliqualiter, & tñ non conuenit oīno pp duo. Primo, quia si tribulatio modicum sentitur, modicum affligit,& si parum affligit,parua est. Nam non sentienti non est tribulatio, ita parum sentienti est parua tribulatio, & tamen dicitur, ꝙ erit tribulatio, qualis nunq̄ fuit,ergo multum affliget,& multum sentietur.

Secundo, quia quòd id, quod est difficile non multum sentiatur fit per miraculum, quia Deus confortat patientes, & tamen ista tribulatio non erat euentura fidelibus, quos Deus confortaret, sed infidelibus, quos punire volebat, ideo non confortaret eos ad hoc,quòd modicum sentirent id quod valde afflictiuum erat.

Aliter ergo dicendum, scilicet, quòd breuiati fuerunt dies,idest pauci facti, cum enim posset multo tēpore durare tribulatio hæc fecit, quod pauco tempore duraret.Sic dicit Hieronymus super Matthæum.ſ. Neque recordantur illius scripti: Ordinatione tua perseuerat dies,sed iuxta temporum qualitatem,idest abbreuiatos non mensura,sed numero,ne mora temporum concutiatur credentium fides. Dicit autem Augustinus,quòd ista abbreuiatio temporum non turbauit hebdomadas Danielis quin complerentur in euersione Ierusalem. Sic dicit in epistola ad Hesychiū. Non putemus hebdomadas Danielis, vel propter dierum breuiationes fuisse turbatas,vel illo iam tempore non fuisse completas,sed in fine temporum esse complendas. Apertissime enim Lucas testatur Danielis prophetiam tunc fuisse completam, quando euersa est Ierusalem.

Qu'd est, quod dicitur: Non salua fieret omnis caro, Quæst. CXXX.

QVAERETVR quid est, quod dicitur: Non salua fieret omnis caro.

Dicēdum, quòd necesse est accipi partem pro toto, ideſt pro homine. Nam ad carnem ſolam, neque eſt ſaluari, neque damnari, ſed homo liberatur, aut perit, ſic accipitur Pſalmus.64. Ad te omnis caro veniet, ideſt omnis homo. Et Ioan.1.c. Verbum caro factum eſt, ideſt filius Dei factus eſt homo per incarnationem. Et ideo eſt ſenſus non ſalua fieret omnis caro, ideſt omnis caro nō ſalua fieret, ſcilicet nulla. Quamuis enim præponatur negatio ad iſtud ſignum vniuerſale omnis, debet intelligi, quòd poſtponatur. Nā præponendo æquipollet ꝺdicto-rio, & ideo eſt ſenſus non ſalua fieret omnis caro, i. aliqui eſſent, qui nō ſaluarentur, & hoc etiam breuiatis diebus factum eſt, ꝙ non ſaluaretur omnis caro cum multi Iudæi perierint. Si poſtponitur æquipollet contrario, ideſt vniuerſali negatiuę, ſ. omnis caro non ſalua fieret, i. nulla ſaluaretur, & hoc intendit, tñ quia dies breuiati ſunt, ſaluati fuerunt multi.

Eſt autem ſenſus, ꝙ cum Romani pugnarent contra Iudæos ſi maiori tempore bellum duraret non maneret aliquis Iudæus in toto orbe, eos enim, quos in Iudæa inuenerunt deleuerunt, occidentes, vēdentes, & ſeruituti ſubijcientes. Si tamē maiori tempore bellum duraret, indignarentur nimis Romani contra Iudæos, & nō ſolum eos, quos in Iudæa inuenirēt, occiderent, ſed etiam eos, quos per totum mundum diſperſos inuenirent. Nam vt Ioſephus refert lib. de Bello Iudaico, non ſolum in Iudæa occidebantur, ſed alibi plurimi. Vnde in Alexandria eodem tempore vna die quinquaginta millia Iudæorum perempta ſunt. Deus igitur breuiauit tempora afflictionis, ſ. vt cito caperetur Ieruſalē, & delerent Iudæi qui eēnt in prouincia Iudęę, & nō eſſet occaſio extendendi ſe ad Iudæos, qui alibi morarentur. Sic dicit Chryſoſto. in homilia, ſed adhuc oſtendit eis grauiori pœna fuiſſe dignos, cum dicit. Niſi breuiati eſſent dies illi, ac ſi dicat: Si amplius duraſſet prælium Romanorum contra ciuitatem vniuerſi perijſſent Iudæi, omnem enim carnem Iudaicam dici, & qui foris, & qui intus erant. Non enim eos ſolos, qui in Iudæa erāt impugnabant Romani, ſed & eos, ꝙ vbiq; diſperſi erāt perſequebantur. Cauſa autem huius eſſe poterat, quia Iudæi de omnibus partibus venerant in auxilium Iudæorum Ieruſalem, vnde in Ieruſalem nō ſolum, qui de Iudęa erant incluſi, & obſeſſi fuerunt, ſed de alijs partibus, vt dicit Ioſephus. Et ideo contra Iudæos quorumcunque locorum indignarentur, & deſęuirent, quaſi omnes fauerent huic rebellioni Iudæorum, ideo conueniens fuit abbreuiari dies tribulationis.

Qui erant iſti electi, propter quos breuiabuntur dies illi. Quæſt. CXXXI.

QVAERETVR cum dicatur hic, ſed propter electos breuiabuntur, qui erant iſti electi, propter quos breuiabuntur.

Dicendum, quòd illi, qui putant hoc intelligi de tempore Antichriſti, dicunt electos eſſe illos viros bonos prædeſtinatos, quos illo tempore eſſe contiget, & propter hos dicunt breuiatos dies. ſ. ne durante tribulatione deficerent aliqui eorum, ſiue propter impatientiam doloris, ſiue propter magnitudinem ſeductionis, quia dicitur infra in litera, quia pſeudo prophetę dabunt ſigna magna, & prodigia, ita vt in errorem ducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi, F & ideo ne hæc mala eis accidant breuiantur dies. Sed dicetur, quòd non ſtat, quia cum litera iſta non poſſit accipi de temporibus antichriſti, vt ſupra oſtenſum eſt, neque etiam electi ſunt illi, qui erunt tempore antichriſti. Dicendum igitur eſt, quòd ſunt electi de Iudæis. Nam de illis Chriſtus elegerat aliquos, & propter illos voluit breuiari dies tribulationis. Sed poſſunt accipi iſti electi dupliciter, ſcilicet, quia aut pro conuerſis, aut pro conuertendis. De conuerſis planum eſt, quia credentes in Chriſtum ex Iudæis vocabantur Iudæi ab omnibus gentibus, quia filij Iudæorum erant, & etiam ritum Iudaicum ſeruabant. Iſti autem electi erant, quia de cęteris Iudæis, qui in ſua perfidia, & obſtinatione manſerunt hos elegit, vt ſibi vniret reprobatis alijs. Et tunc dicendum, quòd propter electos iſtos Deus abbreuiauit dies tripliciter. G Primo, quia vt dictum eſt ſupra, ſi bellum Romanorum contra Iudæos maiori tempore duraſſet, non ſolum occidiſſent Iudæos, qui erant in Iudæa, ſed etiam per totum orbem, & tamen conuerſi de Iudæis vocabantur Iudæi, & Gentiles reputabant eos Iudæos, & ſi occiderent omnes Iudęos, neceſſe erat, quòd iſtos quoque occiderent, & non ſolum eos, qui de Iudæa fugerant nunc in regnum Agrippę, vt dicit Chryſoſt. & hiſtoria eccleſiaſtica, ſed etiam omnes alios, qui erant in alijs partibus orbis cōuerſi, ſicut in Græcia, Hiſpania, Italia, & alijs nationibus, ideo conueniens erat electis, quòd breuiarentur dies illi, vt nō H perirent.

Secundo propter electos credentes, qui de Iudęa in regnum Agrippę iuerant. Nam iſti tempore illius tribulationis manebant extra terram ſuam. Reliquerant autem poſſeſſiones ſuas, ſiquas habebant in Iudæa, & cupiebant regredi ad eas, & ad regionem natalem, impediebantur autem quandiu durabant dies iſti, ideo eis cōueniens erat breuiari dies. Tertio tam propter credentes de Iudæis, qui fugerant de Iudæa in regnum Agrippæ, quam propter omnes alios credentes de Iudæis vbicunque eſſent, quia quandiu durabant iſta bella, erat animus eorum ſuſpenſus quotidie præ timore, ne ipſi quoque perirent: & breuiare dies fuit liberare lectos ab hac quotidiana afflictione timoris. Sed primus modus melior eſt; nā periculum de vita erat, & non de poſſeſſionibus, cum Chriſtus dicat, non fieret ſalua omnis caro, niſi breuiati eſſent dies illi. I

Aliter poteſt accipi pro electis, ideſt prædeſtinatis de Iudæis, qui nondum conuerſi erant, nam multi de Iudæis, & ſtirpe eorum conuertendi erant, qui nondum erant conuerſi, quando ſuperuenit tribulatio euerſionis, & licet plurimi Iudæorum non conuerſorum perierint in bellis illis, tamen multi ſuperfuerunt, & de illis conuerſi fuerunt aliqui, ſi autem bella illa longo tempore durarent, non maneret aliquis, & ſic illi, qui conuertendi erānt, non conuerterentur, ſed perirent in bellis. Et iſte modus videtur adhuc fortaſſis conuenientior, quam præcedens, quia electos, qui crediderant facilius erat ſaluari cum admoniti fugiſſent, ſed electos nondum conuerſos, & qui alijs Iudæis mixti erant, liberari a morte, ſi bella hęc prolōgarētur eſſet difficile. De hoc dicit Auguſt. ad Heſychium. Non enim debemus ambigere, quando euerſa eſt Ieruſalem, fuiſſe in illo populo electos Dei, qui ex circumciſione crediderant, ſiue fuerant crediturі electi ante mundi conſtitutionem, propter quos breuiantur mala illa, vt tolerabiliora fiant. K

Quarę

Quare dicitur, ſed propter electos breuiabuntur. Quæſt. CXXXII.

QVAERETVR quare dicitur, ſed propter electos breuiabuntur.

Dicendum, quòd hoc Chriſtus dixit. Primo ad conſolationem iſtorum, ad quos loquebatur, & aliorum credentium quibus iſta verba Chriſti prędicanda erant, vt fugerent de Ieruſalem adueniente iſta tribulatione. Nam dicerent, ſi tanta erat futura hęc tribulatio, quòd nemo poſſet euadere: Reſpondet Chriſtus, quòd niſi breuiaretur verum erat, & tamen ipſe breuiabit illam.

Secūdo ad oſtendendum gratiam, quam eis faciebat. Nam ſicut Chriſtus magnam illis gratiam faciebat admonendo, vt fugerent, & dando ſignum, quando fugere deberent, ita etiam abbreuiando dies, ne ipſi mala paterentur, gratia erat, & quia ſi hoc faceret Chriſtus, & non diceret illis, non putarent ſibi gratiam factam, prædixit illis Chriſtus, quòd propter illos breuiarentur dies.

Tertio fuit ad reſpondendum calumnijs quorundam infidelium. Nam cum inuiderent nomini Chriſtiano, dicebant omnia mala euenire Iudæis, quia inter eos cęperat iſte ritus colendi Chriſtum, & credendi in eum, & ita magis eos deteſtarentur. Chriſtus autem dicit, ꝙ non ſolum non veniebant hęc mala propter eos, ſed propter illos potius breuiabunt. Sic enim gentiles dicebāt, quando introductus eſt cultus Chriſti, & ceſſauit cultus idolorum, quòd propter hoc dij irati omnia mala inferebant, ſic dicebat Porphyrius, qui valde fuit inuidus nomini Chriſtiano, vt dicit Auguſti. 19. de Ciui. Dei, & lib. 1. de Concor. euang.

Quarto fuit ad oſtendendum Iudæis quanta bona preſtarentur a Chriſto, quem ipſi oderant. Nam cum affligerētur, fecit ꝙ dies afflictionis pauciores eſſent. Sed aliquis diceret, quòd ipſi hoc non crederent propter Chriſtum factum, & electos ſuos.

Dicendum, quòd poterant hoc coniectare, quia ipſe ante tempus illud prædicebat, & ideo cum factum eſſet, poterat credi, ſicut ipſe dixit Ioan.14. hęc dico vobis antequam fiant, vt cum factum fuerit credatis. Et etiam Iudæi aliquomodo illud audierant, ſcilicet D mala futura in Ieruſalem, & euerſionē propter Chriſtum, vt dicitur Actu.6.c. cum falſi teſtes dixerunt cōtra Stephanum. audiuimus eum dicentem, ꝙ Ieſus Nazarenus deſtruet locum hunc, & ita licet illud non diceret ſic forte Stephanus: tamen ab aliquo alio illud iam audiuerant, quia aliàs neſcirēt hoc cogitare, & proponere illud in iudicio. Erat igitur res, quę a Iudæis iam audita erat, & ſic quando eueniret euerſio Ieruſalem poſſent cognoſcere Iudæi, quòd Chriſtus, qui prædixerat euertendam Ieruſalem, & dies breuiandos propter electos, verum dixerat, cum iam euerſionem viderent. Sic dicit Chryſoſtomus in homilia, ne Iudæi dicerent, quoniam propter prędicationem, & diſcipulos Chriſti hęc mala euenerunt, oſtēdit quòd niſi illi eſſent radicitus perijſſent.

Tūc ſiquis vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pſeudo Chriſti, & pſeudo prophetæ, & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita vt in errorem inducātur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis, ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur A exit ab oriente, & paret vſque in occidētem, ita erit, & aduentus filij hominis. Vbicūque fuerit corpus, illuc congregabuntur, & aquilę. Luc.17. Luc.17. 24.q.1.c. quoniam.

Tunc ſiquis. Hic ſecundum diuiſionem Nicolai, & multorum expoſitionem ponitur tribulatio tēporis antichriſti propter magnitudinem ſeductionis, quia vltra magnitudinem afflictionis ex tormentis adhuc erit perſecutio magna ex ſeductione, cum multi fideles per ſola ſigna antichriſti, & diſcipulorum eius ſeducentur, vt illi aſſerunt. Et ſecundum hoc exponitur litera ſic. *Tunc.* Ideſt tempore antichriſti. *Siquis vo-* B *bis dixerit, hic eſt Chriſtus.* Ideſt Chriſtus verus apparuit in mundo. Et dicitur: Vobis dixerit, ideſt fidelibus hic eſt Chriſtus. *Aut illic.* Ideſt in vno loco, aut in alio deſignando loca. *Nolite credere* Quaſi dicat non erit ille Chriſtus, ſed antichriſtus, ideſt quidquid vobis dicatur, non credatis. *Surgent enim pſeudo Chriſti.* Oſtendit illorum fallaciam, vt ea viſa non admirentur fideles, ſcilicet ꝙ antichriſti, & pſeudo prophetę ſigna, & prodigia facient, & vocantur pſeudo Chriſti, ideſt falſi Chriſti, ſiue antichriſti, quaſi multi ſunt, ideſt magiſter, & diſcipuli. *Et pſeudo prophetæ.* Qui falſa prophetabunt in fauorem antichriſti. *Et dabunt ſigna, & pro-* *digia.* Scilicet mirabilia facient, quæ opere dęmonum C proueniēt. *Ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.* Ideſt tanta erit vehementia ſeductionis ex magnis ſignis, & prodigijs, quòd decipientur plurimi Chriſtianorū & nō ſolum mali, ſed etiam electi erūt in periculo, licet tandem non decipientur ſic, quòd fide deperdita antichriſtum ſequantur.

Tribulatio tpis antichriſti pro pter magnitudinē ſeditionis.

Ecce prædixi vobis. Ideſt iam dixi vobis, quòd hoc futurum ſit, ideo cum euenerit non inueniamini incauti, & decipiamini, ſed vigilate. *Si ergo dixerint vobis* *ecce in deſerto eſt.* Ideſt quia iam inſtructi eſtis, quòd ille, qui veniet falſus erit, non attendatis ad illum.

Nolite exire. Scilicet ad videndum eum, vel ad ſciēdum quis, aut qualis eſt, quia non poterit eſſe, niſi fallax. *Ecce in penetralibus.* Ideſt in domo ſecreta eſt, D quaſi dicat, & reuelabitur poſt hęc. *Nolite credere.* Quia neque ibi eſſe poteſt, cum fallax ſit. *Sicut enim fulgur* *exit.* Iſta litera facit probationem, quòd non poterit eſſe verus Chriſtus ille, qui veniet, quia Chriſtus cum venerit manifeſtus veniet, & non dicetur, ecce in deſerto eſt, aut in penetralibus eſt, ſed ſtatim de aduētu eius erit notum in toto orbe, neque poterit quis ignorare. Sed quia iſtud non eſt de intentione noſtra, ſicut magis apparebit in quæſtionibus ſtatim, exponēdum eſt de tempore tribulationis euenturę ante euerſionem Ieruſalem. ſ. *Tunc.* Ideſt tempore huius tribulationis, quando fugiendum eſt, aut aliquo tempore ante. *Siquis vobis dixerit.* Ideſt fidelibus conuerſis de Iudæis, qui eſſent tunc in Iudæa, & fugere deberent.

Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, i. Chriſtus, ſiue Meſſias E venit nunc, & eſt in tali vrbe, vel tali loco, & ideo non oportet fugere, quia ipſe liberabit nos.

Nolite credere. Scilicet quia ſi nullus eſt Chriſtus, niſi ego, & ego non veniam illo tempore, quando iſti ſurgent. *Surgent enim pſeudo Chriſti.* Hoc dicit, quia nō venit vnicus, qui vocaretur Chriſtus, ſed plurimi poſt Chriſti mortem vſque ad euerſionem Ieruſalem.

Et pſeudo prophetæ. Iſti quoque illo tempore venerunt, & differebant a pſeudo Chriſtis, quia illi vocabant ſe Meſſiam, alij vero non dicebant ſe Meſſiā, ſed prophetas, & annunciabant aliqua falſa ex parte Dei, quaſi Deus illa dixiſſet. *Et dabunt ſigna, & prodigia.* Scilicet facient miranda ad confirmationem erroris ſui.

Ita

Ita vt in errorem inducantur, si fieri potest etiam electi. ſ. non ſolum Iudæi, & Gentiles, qui in errore pmanent trahentur hoc errore, ſed etiam aliqui fideles, qui vocantur electi, erunt in periculo errandi. *Ecce prædixi vobis.* Eſt iſta admonitio ad cauendum. q.d. ego prænunciaui vobis mala, quæ euentura ſunt ab iſtis falſis Chriſtis, ideo non decipiamini ab eis. Nam ſi non prę nunciaſſem, non erat mirandum, quòd falleremini. *Si ergo dixerint vobis.* i. quia iã vos admonui & ſcitis, ꝙ qcũq; vẽturus eſt falſus eſt qdqd vobis dicãt de Chriſto nõ credatis. *Ecce in deſerto eſt.* q.d. vbicunq; dicatur vobis abſens eſſe non eatis ad illum. *Nolite exire.* Scilicet ad videndum quid ſit. *Ecce in penetralibus eſt.* Ideſt in locis occultis. *Nolite credere.* Ideſt in nullo loco eſt, & ideo falſum eſt, quidquid vobis annunciatur. *Sicut enim fulgur.* Oſtendit falſam eſſe annunciationem illam, quia ſi Chriſtus veniret non poſſet de eo dubitari, ita quòd diceretur in deſerto eſt, aut in penetralibus eſt, ſed erit aduentus ſuus manifeſtus quandocunque ille venerit, ſicut eſt de fulgure, ꝙ non venit paulatim, ita vt in aliqua regione appareat nunc & poſt aliquantum tempus appareat in alia, ſed ſubito appareret vbique, ita erit de aduentu Chriſti, quia manifeſtꝰ erit ſubito in toto orbe. Vnde dicitur. *Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet vſque in occidentem.* Ideſt fulgur ſtatim, vt gignitur, licet veniat de parte orientis, non apparet prius in oriente, & poſt aliquantum tempus in occidente, ſed ſimul in oriente, & occidente apparet, eo ꝙ eſt in loco ſublimi, de quo ab omnibus videri poteſt, ita erit de aduentu Chriſti, quia quando veniet, apparebit in aere, & talia cum ipſo manifeſtabuntur, ꝙ non poterit de ſuo aduentu dubitari. Veniet enim in poteſtate magna, & maieſtate, vt dicitur infra in litera, & ſeq.c. *Ita erit aduentus filij hominis.* i. aduẽtus meus talis erit. ſ. manifeſtus omnibus ſubito, & non poterit de eo dubitari ab aliquo, ita vt dicatur ei: ecce Chriſtus eſt in deſerto veni, & vide, vel etiam in penetralibus eſt, intra, & videbis. *Vbicunque fuerit corpus.* Dat aliam rationem manifeſtationis ſuę, ſcilicet non poterit dubitari de aduentu Chriſti, quia quãdo ipſe apparuerit, ibi erũt omnes homines, vbi ipſe apparuerit, & iõ omnes neceſſario videbunt, non dubitabit aliquis, an venerit. *Illic congregabuntur, & aquilæ.* Exemplo vſus eſt, ſicut dato cadauere aliquo licet de longinquo conueniũt illuc vultures, & aquilę ad deuorandum illud, ita & adueniente Chriſto congregabuntur oẽs homines ad locum, in quo ipſe fuerit.

An intelligatur litera iſta de antichriſto, vel de Chriſto.
Quæſt. CXXXIII.

QVAERETVR de quo intelligitur litera iſta. Aliqui dicunt, ꝙ de tempore antichriſti, ſicut ſupra expoſitũ eſt per aliquos. Sic enim dicit Theoph. ſcilicet. Poſtquam ea, quæ ad Ieruſalem pertinebant dominus compleuit, nunc de aduentu loquitur antichriſti. Alij dicunt, ꝙ intelligitur de aduentu Chriſti, ſic ait Chry. in homilia, ſ. cum compleſſet dominus ea, quę de Ieroſolyma ſunt, ad ſuum de cętero peruenit aduentum, & dicit eius ſigna non illis vtilia ſolũ, ſed & nobis, & omnibus, qui poſt nos erunt. Motiuũ autem videtur eſſe, quia hic dicitur de pſeudo Chriſtis, & tamen antichriſtus erit falſus Chriſtus, etiam quia iſta putant competere illi tempori cum dicant tunc quoque deceptiones multas futuras.

Dicendum, quòd verum eſt, quòd antichriſtus, & diſcipuli eius, & prophetę ipſi facient ſigna mendacia, vt Apoſtolus dicere videtur loquens Theſſalonicenſibus, qualia ſunt iſta, quæ hic ponuntur, & tamen iſta, quę ponuntur hic, non accipiuntur pro temporibus antichriſti, ſed pro tempore euerſionis Ieruſalẽ, & concordat hęc litera, quia dicitur: Tunc ſiquis vobis dixerit ecce hic eſt Chriſtus. Et ſic refertur ad ea, de quibus ſtatim dictum eſt. Sed dicebatur de tribulatione magna, quę ſuperueniret, quando fugituri erant credẽtes de Iudea, ideo de illo quoque tempore accipiendum eſt, ſiquis vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus. Et hoc valde conſonat veritati hiſtoricę. Nã Ioſephus lib. 18. & 20. Antiqui. & lib. 2. & 3. de bello Iudaico ponit multos, qui eo tempore ſurrexerunt, & ſe Chriſtum vocabant, & illos Ioſephus vocat magos, aut ſeductores, & pſeudo prophetas ex nomine, quo illos Chriſtus vocauit, de quo dictum eſt late ſupra. Et litera iſta non ſatis applicatur ad tempora antichriſti, niſi extorquendo ſenſum. Nam dicitur in litera, ſurgent pſeudo Chriſti, & tamen antichriſtus vnicus eſt, niſi large accipiamus multi antichriſti facti ſunt, ita quòd omnis, qui aliquo modo dicit contra Chriſtum, vocetur antichriſtus. Ergo magis accipitur de tempore euerſionis Ieruſalem, quando multi erant falſi Chriſti. In q.80.

Sed quia huic poſitioni de antichriſto videbatur valde repugnare litera iſta: Tunc ſiquis, &c. quæ videtur referri ad immediatum tempus, dicunt quòd interdum iſta dictio, tunc, non dicit tempus immediatum, ſed multum diſtans, ſicut iſta determinatio in diebus illis, quæ videtur ęquiualere huic aduerbio, tunc. Nam dicitur factum in diebus illis id, quod accidit triginta annis poſt illud, cui adiungitur. Sic dicit Chryſoſto. in homilia, & Theophilus, ſcilicet ſicut autem cum ſupra dixit euangeliſta in diebus illis venit Ioannes Baptiſta, non tempus, quòd immediate eſt ſequens expoſuit, cum triginta in medio anni eſſent, ita hic cum dicit tunc totum medium tempus prætermiſit, quod futurum erat a captione Ieruſalem vſque ad initia conſummationis mundi.

Sed dicendum, quòd hoc non ſoluit argumentationem, quia licet verum ſit, ꝙ tunc non dicit ſemper ſtricte tempus præcedens in ſcripturis, ſed aliquando dicit tempora aliquãtulum diſtantia, tñ ſaltem ex loco illo non habet fundamentum, quia accipitur ibi, tunc, proprie, & ſtricte, nam dictum fuerat ſupra 2.c. de reductione Chriſti de Aegypto in Nazaret, & ſtatim ſupra 3.c. in principio dr̃, in diebus illis venit Ioannes Baptiſta prædicans. Si enim referatur in diebus illis ad reditum Domini de Aegypto plures fuerunt, quam viginti anni ſaltem. Nam ſeptem annis referũt quidam Chriſtum in Aegypto manſiſſe, & tamẽ refertur ad habitationem Chriſti in Nazareth, & tunc eodem die vtraque acciderũt. Nam dicitur, & veniẽs habitauit in ciuitatẽ, quę vocat Nazareth, ſed habitatio Chriſti fuit ibi, quouſque cępit prædicare vadens prius ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo, & hoc erat, qñ Ioannes iam prædicabat. Ergo verum eſt, ꝙ in diebus illis, ſ. in quibus habitabat Ieſus in Nazareth Galilęę, venit Ioannes prædicans in deſerto ſupra 3.c. & patet, quia c.c. dr̃. tunc venit Ieſus a Galilęa in Iordanẽ ad Ioãnem, vt baptizaretur ab eo. Et ſic de Nazareth Galilęę venit ad baptiſmum Ioannis, & ita adhuc ibi habitabat, quando Ioannes cępit baptizare.

Cum autem Chryſo. dicit, quòd intelligitur hoc de aduentu Chriſti: dicendum, quòd ipſe non itẽdit, quòd de ſolo aduentu eius agatur hic, quaſi non agatur de antichriſto, ſed de aduentu ad iudicium. Nam verum eſt, quòd de aduentu Chriſti agitur hic, cum dicitur, ſicut enim exit fulgur ab oriente, &c. vt declaratum eſt in litera, & tamen non inducitur illud, quaſi de principali intentione, ſed ſolum ad probandum non eſſe Chriſtum eos, de quorum aduentu agitur, quos Chryſoſtomus vocat antichriſtum. Et tunc

tunc dicendum, quòd non agitur hic de antichriſto, ſed de illis pſeudo prophetis, qui apparuerunt ante euerſionem Ieruſalem, & ideo per argumentum inducitur de conditione aduentus Chriſti ad oſtendendum, quòd nullus illorum erit Chriſtus, quia nullus veniet, ſicut Chriſtus verus venturus eſt, ſcilicet omnibus manifeſtus.

Ad quid Chriſtus dixit hic de iſtis pſeudo Chriſtis.
Quæſt. CXXXIIII.

QVAERETVR ad quid Chriſtus dixit hic de iſtis pſeudo Chriſtis. Dicendum, quòd primo fuit ad oſtẽdendum ſe ſcire futura particulariter, nam cum euenirent, quæ ab eo prænunciata erant, appareret ipſum omnia ſciuiſſe, in quo ſe Deum oſtendebat. Secundo, & ſpecialius ad præmuniendum credentes, ne errarent. Nam cum viderent aliquos, qui ſe Chriſtum dicerent, & potiſſime facientes ſigna, & prodigia, vt dicitur in litera, admirarentur, & multi errarent, & irent ad videndum eos cęteri, quod etiam ſi eſſet ſolum eſſet inconueniens, vt infra dicetur. Nunc vero, cum prænunciatũ eſſet ventura eſſe hęc non fallerentur credẽtes, cum ea viderent, ſed ea contemnerent, ſic dicitur in litera, ecce prædixi vobis, ideſt iam dixi vobis iſta antequam fiant, ideo cum fient, videte, vt ſitis vigiles, & nemo vos ſeducat. Tertio dictum eſt propter illa, quæ fuerunt ſtatim ſupra poſita, ſcilicet dixerat Chriſtus fugiendum eſſe, & ꝙ orarent, ne fuga ipſorum fieret hyeme, vel ſabbatho, cum autẽ ſurgeret tunc aliquis, qui ſe Meſſiam diceret, ille aſſereret, quòd populum liberaret, & ideo non eſſe fugiendum, vt autem credentes non incidant in pericula, ſi nõ fugiant talibus inducti perſuaſionibus dicit Chriſtus, quod hi, qui veniunt falſi Chriſti ſunt, licet ſigna faciant, & ideo non ſunt, neque ſaltem audiendi.

Quare dixit Chriſtus: Siquis vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere.
Quæſt. CXXXV.

QVAERETVR quare dixit Chriſtus, ſiquis vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus aut illic nolite credere. Aliqui dicunt, quòd de tempore antichriſti intelligitur, in quo falſi prophetę dicent Chriſtũ eſſe in diuerſis locis, vt homines ſic decipiebant, & deducant in errorem antichriſti. Et hoc erit, quia fideles varijs anguſtijs afflicti cupient auxiliũ Chriſti, & falſi prophetę, vt pro vero Chriſto falſum credi faciãt dicent, ecce ſtatim veniet. Ecce hic eſt, ibi eſt, ideſt ſtatim eum videbitis. Sic dicit Hilarius ſuper Matthæ. ſ. Et tamen, quia in magna vexatione poſiti erunt homines, pſeudo prophetę, tanq̃ præſentem in Chriſto opem indicaturi multis in locis Chriſtum eſſe atque haberi mentientur, vt in antichriſti famulatum depreſſos, vexatoſque deducant. Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat, quia iſta lr̃a non intelligit̃ de antichriſto, vt dictũ eſt, ſed de falſis Chriſtis, qui in Iudæa ſurrexerũt ante euerſionẽ Ieruſalẽ, vt oñſum eſt ſupra, iõ de hoc ẽt intelligit. Cum aũt dr̃, quare ait hic eſt Chriſtꝰ, aut illic, dicendum ꝙ eſt pp multos, q ſe Chriſtũ mentiti ſunt. Nam non fuit vnicus, qui poſt mortẽ Chriſti ſe Meſſiã dixit, ſed plurimi, de quorũ aliqbus dictũ eſt ſupra, & ita vnus apparebat in vno loco, alius in alio, vñ ad iſtorũ multitudinẽ ſignificãdã dixit, ſiqs vobis dixerit hic eſt Chriſtus, aut illic, & hoc apparet ex lr̃a ſequẽti, ſcilicet ſurgẽt pſeudo Chriſti. Item dixit hoc ad tollendum omnem modum apparendi illorum, qui ſe Meſſiam dicebant, quaſi dicat quomodocunque appareat, & in quocunque loco ſcitote, quòd falſus eſt, ideo nolite ei credere.

Quare dicitur, ſurgent pſeudo Chriſti, & pſeudo prophetę.
Quæſt. CXXXVI.

QVAERETVR quare dr̃, ſurgent pſeudo Chriſti, & pſeudo prophetę. Aliqui dicunt accipi de antichriſto, immo hoc eſt, quod maxime mouet eos, q dicũt iſtam lr̃am accipi de antichriſto, quia dr̃ hic de falſo Chriſto, & tñ falſus Chriſtus eſt antichriſtus, q eſt contrarius vero Chriſto. Sed tunc obijcitur, ga dr̃ hic, ſurgent pſeudo Chriſti, & tñ antichriſtus vnicus erit, ergo non accipitur de antichriſto. Dicunt ꝙ antichriſtus vnicus eſt, ſed multi eum ſequuntur, & oẽs illi vocantur antichriſti, quia ſunt miniſtri, vel mẽbra antichriſti. Sic dicit Chryſo. in homilia, ſ. hic de antichriſto loquitur, & quibuſdam eius miniſtris, quos pſeudo Chriſtos, & pſeudo prophetas appellat, quales, & tpe Apoſtolorum multi fuerunt, ſed ante ſecũdum aduentum Chriſti erunt multo prioribus amariores. Dicendum tñ, ꝙ non de antichriſto loquit̃, ſed falſos Meſſias apparẽtes ante euerſionem Ieruſalem oñdit, & iõ dixit, ꝙ ſurgent pſeudo Chriſti. i. qui falſo ſibi ponẽt hęc noia & recte dr̃ ſurgent, quaſi a ſeipſis veniant, & non mittantur a Deo: Qui aũt verus Chriſtus eſt non venit a ſeipſo, ſed a Deo mittitur, & hoc Chriſtus de ſe ſępe dicebat, ꝙ non venerat a ſeipſo, neque loquebatur a ſeipſo, ſed pr̃ illum miſerat, & iõ improperabat Iudæis, qui non receperant eum venientem in noie patris, & reciperent alium, qui veniret in nomine proprio. i. tuo Ioan. 5. c. Item cum antichriſtus verus vnicus ſit, ſi Chriſtꝰ vocaſſet hic pſeudo Chriſtos, antichriſtum, & ſequaces eius nõ adiũgeret ſtatim de pſeudo prophetis, qui erant miniſtri, ſed adiecit, ergo non erant multi antichriſti. i. vnus verus, & alij membra eius. Sed dicendum, ꝙ accipit̃ de falſis Chriſtis ante euerſionem Ieruſalem, q multi fuerunt, & cum illis ẽt fuerunt pſeudo prophetę. Et ob hoc ẽt Hiero. exponit literã vtroque mõ, ſ. de illis falſis Chriſtis, & de antichriſto, cũ ait, ꝙ hic de pſeudo prophetis intelligit̃. Intelligi põt ſic, multi. n. tẽpore captiuitatis Iudaicę principes extiterunt, q Chriſtos ſe eſſe dicerent, in tantum vt obſidentibus Romanis tres fuerũt intus factiones: & addit, ſed melius de conſummatione mundi dr̃, vt expoſitum eſt. Põt aũt, & tertio de hęreticorum circa eccleſiam pugnã intelligi, & de iſtius modi antichriſtis, qui ſub opinione fallę ſcientię contra Chriſtum dimicant. Sed dicẽdum, ꝙ exponere hoc de hęreticis myſticum eſt non literale, exponere autem de antichriſto, & fine ſęculi non plene conuenit literę, vt oſtenſum eſt.

Qui erant pſeudo prophetæ, & quare de illis Chriſtus dixit.
Quæſt. CXXXVII.

QVAERETVR de iſtis pſeudo prophetis, qui erant, & quare de illis Chriſtus dixit.

Dicendum, quòd illi, qui totam literam hanc de antichriſto exponunt etiam hoc dicunt de antichriſto, ſcilicet quòd ſub eo erũt multi pſeudo prophetę, qui falſa prædicabunt, & annunciabunt, vt deducant homines ad doctrinam antichriſti. Sic tenet Hilarius ſuper Matthæ. Origenes quoq; vult, quòd prophetę ſequuntur Chriſtum, & qualis eſt Chriſtus, tales ſunt prophetę, ſi verus eſt Chriſtus, veri ſunt prophetę, falſus autem Chriſtus, falſos prophetas habet, cum ait, generaliter enim vnus eſt antichriſtus, ſpecies autem illius multę, tanquam ſi dicamus mendacium nihil differt a mendacio, ſicut au-

tem

tem illius multę, tanquam si dicamus mendacium nihil differt a mendacio, sicut aũt veri Christi fuerũt sancti prophetę, sic intellige secundum vnumquemque pseudo Christum multos eius famulos prophetas, qui antichristi aliquos falsos sermones prędicant, quasi veros. Sed dicendum, ꝙ cũ litera præcedens nõ accipiatur de antichristo, neque etiam isti prophetę erunt tpe antichristi. Sed est dicẽdum, ꝙ fuerũt ante euersionem Ierusalem. Sed tunc aliqui dñt pseudo Christos, & pseudo prophetas idem esse, sed vocari duobus nominibus, quia vtrunque sibi ascribebant, s. ꝙ Christi essent, & ẽt prophetę, sed vtrunque eis falsę competebat. Dicendum, ꝙ non erant idẽ, sed alij erãt pseudo Christi, alij pseudo prophetę. Et poterat hoc dupliciter fieri. Vno modo, quòd isti falsi prophetę G venirent in auxilium, & obsequium pseudo Christorum, vt prædicarent eos esse Christos, & iõ Christus ab his prophetis cauendum docet ne per eos in errorem falsorum Christorum traherentur homines.

Alio modo potest dici, quòd isti non veniebant in fauorem falsorum Christorum, sed annunciabant aliqua, quę falsa erant, & erat istis eadem causa veniẽdi, quę falsis Christis. Nam sicut falsi Christi videntes populi turbationem, & timorem, & oppressionem, quam a Romanis tolerabant, vsurpabant sibi hoc falsum nomen, vt sic populus adhęreret eis, & rebellarent Romanis, quasi per Christum liberandi essent de potestate gentium, ita & prophetę, qui se non vocabant Christum fingebant se a Deo missos, & asserebant non esse ciuitatem tradendam in manus Romanorum, sed a seruitute illorum nunc eruendam gentem. Multos horum Iosephus fuisse testatur. Simile quoque fuit alijs temporibus, vt cum Achab voluit ire contra Ramot Galaad contra Syros, & cum eo Iosaphat rex Iuda, fuerunt prophetę multi, qui dicerẽt, quòd iret Achab prospere, & traderet Deus Syros in manus eius, sed falsum fuit, quia Achab perijt in bello 3. Regũ. 22. & 2. Paralip 18. cap. Erant namque illi falsi prophetę, sic & isti falsi erant, quia cum Deus non mitteret eos, neque loqueretur quidquam ad illos, ipsi confingebant de corde suo falsa, & ita decipiebant illam gentem miserabilem.

Cum dicitur, quòd pseudo Christi facient signa magna, & prodigia, quid inter hæc differat.
Quæst. CXXXVIII.

QVAERETVR cum dicatur, ꝙ pseudo Christi faciẽt signa magna, & prodigia, quid inter hęc differat. Dicendum, ꝙ tam signum, quã prodigium mirandum est. & iõ mouebat auditores. Sed differũt, ꝙa signa dicuntur illa, q̃ ad significãdũ inducta sunt. i. in significationem, vel ostensionem veritatis aliquarum rerum. Prodigia dicuntur, quia magna sunt, & iõ non subijciuntur potestati cuiuslibet. Nam interdũ faciebant aliqua mirãda specialiter ad probationem alicuius rei, & illa vocabantur signa, quia significabãt, K ideſt ostendebant verum esse id, quod asseruerat ille, qui hęc signa faciebat, interdum vero faciebant tales aliqua miranda ad ostentationem, vel saltem non ad probationem alicuius rei specialis, & illa non vocabantur signa, quia non erant ad significandum, sed prodigia, quia magna erant, quę nõ subijciuntur potestati hominum, ideo dicuntur prodigia, quasi procul a digito, ideſt a potestate nostra operatiua, quę in manu, & digitis est, iuxta illud Psalmus 8. s. Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum, ideſt cęli per digitos Dei facti sunt.

Alij dicunt, quòd signa, & prodigia differunt, quia signa sunt miranda, sed minora quidem, prodigia autem sunt maiòra. Sed dicendum, quòd hoc nõ multum counenit, quia dicitur in litera: Signa magna, ergo tam signa, quam prodigia magna erant, sed ex ratione præcedenti differebant, & iste modus loquendi est in scriptura de omnibus, qui faciunt miranda, siue vere, siue falsę. Sic dicitur de Stephano Actu. 9. c. quòd faciebat signa magna, & prodigia in populo.

Quomodo isti pseudo Christi, & pseudo prophetæ, faciebant miracula, cum essent falsi.
Quæst. CXXXIX.

QVAERETVR quomodo isti pseudo Christi, & pseudo prophetę faciebant miracula, cũ falsi essent. Nam miracula Dei sunt, & non pertinent ad eos, qui mentiuntur se esse, quod non sunt. Dicendum, quòd faciebant signa, & prodigia, sed non miracula. Nunquam enim concedendũ est, quòd dæmones, aut magi miracula faciãt, sed miranda. Nam mirandum est quodlibet, quod admirationem inducit, & illud est quidquid excedit cõmunem potestatem, miraculum autem virtutem diuinam inducit, ideo non fit, nisi per Deum.

Sed ꝙ dæmones, & falsi prophetę, non faciunt miracula, cum miranda faciant, venit propter duo. Primũ est, quia ea, quę faciunt, falsa sunt, & si vera essent, miracula dicerentur, sicut suscitare mortuos miraculum est, quod dęmones, & magi videntur facere, sed H non faciunt, ludificant enim oculos nostros, vt videatur nobis esse id, quòd non est, & iste est generalior modus operationis dęmonis, & eorum, q̃ dęmones sequunt. Sic dr ad Thessa. 2. c. 2. de antichristo, cuius aduentus erit secundum operationem Satanę in omni virtute, & signis, & prodigijs mẽdacibus, & in omni seductione. Secundum erit, quia aliqua miranda in veritate faciunt dęmones, vel Magi, sed non sunt miracula, quia non accedunt illa adhuc ad operationem miraculi, cum miraculum sit de illis solis, quę infinitã potestatem exigunt, & non sufficit ad illa minor, quã infinita virtus, sed dęmones non habent infinitã virtutem, sed solus Deus, iõ illi, nunquam miracula faciũt, sed alia minora, sicut mouere homines volãtes, quasi per aera, eradicare arbores, diruere ędificia, & I mouere partes montium, & multo plura facerent, si permitterentur, sed angeli ministri diuinę prouidentię coercent eos.

De istis autem falsis Christis, & pseudo prophetis dicendum, quòd Magi erant, & in virtute dęmonum faciebãt, vnde Iosephus li. 18. & 20. Antiqui. & 2. & 3. de Bello Iudaico eos vocat Magos, & seductores, & ideo illud facerent, quòd dęmon facere poterat, & ita facerẽt signa magna, & prodigia, ita vt eis crederetur.

Quomodo stat quòd isti pseudo prophetæ facerent signa ac prodigia, cum hoc sit tantum perorum prophetarum.
Quæst. CXL.

SED quomodo stat, quòd isti pseudo prophetę facerẽt signa prodigia, quia per hoc probatur veritas prophetię in veris prophetis. Si autem falsi prophetę, qui a Deo non sunt possunt hęc facere, nõ est aliqua probatio, qua constet veros esse prophetas, & a Deo missos, & tamen per istum modum probatur veritas prophetię Deutero. 18. cap. ergo non possunt pseudo prophetę signa facere.

Aliqui dicunt, quòd per signa non probatur veritas prophetię affirmatiue, ideſt quòd ita erit qualiter propheta dixit, si premisit miraculum ad verbum suum, sed solum negatiue, scilicet si prophera prænũciauit aliquid, vel dixit aliquid Deum velle, & in illius pro-

probationem prædixit aliquid futurum esse, quod illo tempore non venit, cõstabat falsum esse, quod ille dixerat, quia dicitur Deute. 18. c. Hoc habebis signum ꝙ in nomine domini propheta ille locutus fuerit, & non euenerit. Hoc non est dominus locutus. Et non ponit de affirmatione. Dicendum, ꝙ hoc non stat, sed est valde irrationabiliter dictum. Primo, quia litera illa non potest aliter accipi, nisi pro negatione, & affirmatione simul intelligat. Quod patet, quia Deus locutus fuerat ibi contra falsos prophetas, quòd non deberet eis credi, quia de corde suo fingebant, quæ dicebant: & quia nesciretur, quando erat falsus propheta, & quando verus, dat Deus signum, & ait, ꝙ si id, quod propheta prædixit non euenit, non fuit illud Deus locutus, sed propheta illud finxit, si autem non conuerteretur, scilicet, ꝙ quando euenirer id, quod B propheta prædixerat, esset verus propheta, non esset signum plenum, quia non possent cognoscere quis esset verus propheta, neque etiam falsus, cum interdũ falsi prophetę vera signa prædicerẽt, & hoc est absurdum, scilicet ꝙ Deus daret signum, vel notitiam, per quam non certificaret, ideo dicendum, ꝙ conuertebatur regula. Secundo, quia aliàs nõ esset aliquis modus probandi veritatem prophetię, aut dictorum ex parte Dei, sed falsum est, quia Mar. 16. c. dicitur, ꝙ cõfirmatus est sermo prędicationis Apostolorũ sequẽtibus signis, ergo miracula probabant verũ esse, quod illi prædicabant, quod non esset, si falsum dicẽs posset C facere miracula. Tertio, quia si miracula non sufficerent ad probandum sufficiẽter quamcũque veritatẽ Christus non probasset se esse Messiam, & Deus, & possemus nos esse decepti, quo nihil absurdius est, & tamen sua probatio non fuit, nisi per miracula, ergo sufficiunt illa ad probandum quamlibet veritatem. Non enim videbatur aliqua veritas difficilior creditu, quã ꝙ Deus esset homo, vel quòd aliquis homo, qui inter mortales conuersabatur, esset Deus.

Quarto, quia sequeret, ꝙ Christus non cõquereretur iuste de Iudæis, aut illis peccatum imponeret, cũ dicitur Ioan. 16. c. Si non venissem, & opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum nõ haberent, & tamen iuste conqueritur, ergo opera, quæ D ille faciebat, probabant eum esse Deum, & Messiam. Et ita ipse dixit Io. 10. c. Operibus credite. Et tamen si opera non essent sufficiens probatio, non esset illis etiam credendum, ideo opera miraculorum sufficiẽter probant quamlibet veritatem, & sic non est verũ, quòd falsi prophetę possint facere miracula.

Dicendum tamen, ꝙ pseudo prophetę interdum faciebant miracula, sicut hic Christus loquitur, & ẽt ponitur Deuter. 13. c. s. Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum, & euenerit, & dixerit tibi eamus etiam colamus Deos alienos, non audies verba prophetę illius.

Ad hoc dicendum, quòd miracula sunt certissima E probatio cuiuslibet veritatis, & tamen interdum falsi prophetę faciunt miranda. Sed hoc potest multipliciter ſtare. Vno modo vt dicatur per distinctionem illam, quæ data fuit Deutero. 13. c. & 18. c. quòd ille, qui aliquid asserit, quasi a Deo dictum, & mirabile, & signum facit, aut inducit signum ad confirmationem dictorum suorum, aut non: quando enim non inducit in confirmationem, dicendum quòd potest mentiri, & dicta sua poterunt esse falsa, neque confirmantur signo, aut miraculo facto, cum illud signum, vel portentum non inductum fuerit ad confirmationẽ, vel probationem dictorum: si autem inducatur signũ in confirmationem dictorum, aut dicit ille propheta ea, quæ vult asserere antequam præmittat signum, A aut postea. Si verba præcedunt fit sufficiens probatio, & confirmatio per miraculum, vt si ille dicat, dominus mandat vobis facere hoc, aut illud, & in signum huius ecce suscitabitur iste mortuus, vel eueniet talis res, si illud fiat, quod dixit, sufficienter probatur verũ esse, quod asseruit, & in hoc casu habet verum regula posita Deuter. 18. c. ad cognoscendum, quando propheta locutus est ex parte Dei, & quando non. Nam si signum, quod prędixit non euenerit planum est, quòd Deus non fuit locutus, quod iste asseruit, nec a Deo missus est, sed de corde suo finxit. Si autem euenit signum, quod ille dixit, certum est, quòd vera sunt verba, quę asseruit, & a Deo missus est propheta, & hoc modo, nunquam pseudo prophetę poterant facere miracula, aut signa, quæ probant dicta sua. Si autem prius faciat propheta miraculum, vel signum, & B postea dicat, mandat vobis Deus occidere istum hominem, vel facere hoc, aut illud, non confirmatur dictum per signum, licet propheta velit inducere illud in probationem, eo quòd iam signum illud factum est, neque potest non esse, & si per illud confirmarentur ea, quę postea dicuntur, non posset propheta postea mentiri, quod falsum est. Quod patet, quia aliàs mendacia sua omnia confirmaret illo signo, quod est absurdum, & ideo signum prius factum non probat ea, quæ postea dicuntur vera esse. Ratio huius est, quia Deus non potest esse testis iniquitatis, & mendacij, & cum miraculum per Deum fiat, non faciet illud petente homine, si ad probandum falsum illud petat, qa tunc Deus esset testis, & auctor mendacij: & quia si quis dixit aliquid esse verum, aut a Deo dictum esse, & in huiusmodi probationem addit, quòd fiet tale miraculum, aut signum, si illud sequatur Deus illud facit, & attestatur verum esse, quod dictum est, & nũquam falsitati attestatur, ideo sufficienter probatur hoc modo verbum præcedens verum esse, sed quando iam factum est signum, vel miraculum, & sequuntur verba, non potest miraculum illud prodesse in confirmationem futurorum verborum, cum Deus non, ostendat aliquid in testimonium illorum, & ideo taliter faciens signa potest mentiri. Et iste est casus Deutero. 13. c. de propheta, qui prædixit signa, & portenta, & euenerunt. Et postea dixit, eamus, & colamus Deos alienos. Iubet enim Deus non audiendum talẽ prophetam, sed occidendum, quia Deus non iussit illud dici eodem cap. & 18.

Alio modo potest dici, ꝙ quando prophetę inducunt in probationem dictorum suorum signa aliqua, ꝙ probatio est sufficiens, si sint illa miracula, secus si non sint miracula, sed aliqua admiranda, vt dictũ est præcedenti q. Et ratio est, quia miracula solus Deus facit, & ille non potest esse testis falsitatis, quia fidelis est, & seipsum negare non potest 2. Timo. 2. c. Et tamen seipsum, qui veritas est negaret, si mentiretur approbans per miraculum suum aliena mendacia, ergo per miraculum, nunquam approbatur mendaciũ, & sic pseudo prophetæ miracula non faciunt. De admirandis rebus secus est, quia multę earum licet humanam potentiam excedant, non excedunt potentiam dęmonum, sed cum magi operentur virtute dęmonum, immo eis ministrantibus, poterunt facere ista admiranda in confirmationem mendacij. Sed de illis dicendum, ꝙ non faciunt probationem dictorum, & talia erant pseudo Christorum, & pseudo prophetarũ prodigia, & signa magna. Aliter adhuc potest dici, ꝙ falsi prophetę possunt deducere in probationem suorum dictorum miracula, & tñ illa non confirmãt dicta sua, licet fiant post assertionem dictorũ suorum, & hoc, quia illa videntur miracula, sed non sunt, eo ꝙ falsa sunt. Nã si essent vera, essent miracula, sicut apparens

parens ſuſcitatio mortuorum. Talia autem faciũt interdum falſi prophetę, cum & ipſi videãtur mortuos ſuſcitare, & cęcos ſanare, & huiuſmodi, quę non pũt fieri, niſi virtute Dei, & tñ iſta non probant dicta illorum eſſe vera, cum ipſa miracula nõ ſint vera, ſed apparẽtia. Sed obijcietur, ꝙ ſi dęmones, & falſi prophetę in virtute dęmonum pũt facere miracula apparentia, poterit quis falli circa ea, quę ſunt fidei. Nam miraculum eſt ſufficiens probatio eorum, quæ dicũtur, ſi aũt miraculum falſe, vel apparenter põt fieri, & nõ eſt homo certus, qñ eſt verum, & qñ falſum, poterit aliquis credere ſe vera miracula videre, & videbit falſa, & tunc dubitare poſſemus, an ea, quę Apoſtoli fecerunt eſſent miracula, & conſequenter an fides cõuenientibus probationibus eſſet introducta, quod abſurdum eſt. Dicendum, ꝙ poſſunt fieri ſigna mendacia, quę videntur eſſe miracula, & non ſunt, & tñ non ſequitur ex hoc inconueniens. Primo, quia ſigna mẽdacia, licet habeant a principio aliquem colorem, tñ poſtea deficiunt, ſicut falſa ſuſcitatio mortuorũ. Nam poſtea apparet non eſſe vere ſuſcitatum eum, qui dr ſuſcitatus, & ita in alijs. Secundo, quia licet dęmones poſſunt fallere oculos noſtros, vt aliqd videamur nobis videre, quod non videmus, tñ per hęc non trahũtur boni ad aliquid malum, quia Deus per cuius prouidentiam arcẽntur dęmones a malis, quę facere volunt, non permittit illos fallere bonos, aut nullo mõ facere talia circa ea, in quibus poteſt pręiudicari ſaluti humanę, & ſi aliquid permittit hoc ſolum eſt quantum ad eos, qui mali ſunt, & perituri. Sic dicitur 2. Theſſaloni. 2. c. ſ. cuius aduentus erit ſecundum operationem Satanę in omni virtute ſignis, & prodigijs mendacibus, & omni ſeductione iniquitatis his, qui pereunt, & iñ dicendum, ꝙ etiam quantum ad perẽntes, nũquam Deus permittit operari tam efficaciter, vt nõ poſſit intelligi an ſint opera vera, vel fallacia, vnde non eſt occaſio erroris ex parte Dei.

Quomodo poteſt ſtare, quòd electi in errorem inducantur. Quæſt. CXLI.

QVAERETVR de hoc, quòd dr, vt in errorem ducantur, ſi fieri poteſt, ẽt electi, quomodo poteſt ſtare, quia electi non poſſunt errare. Dicunt aliqui, ꝙ in hoc deſignatur magna ſeductio, quam faciet antichriſtus, nam tot homines ſubijcientur ei, ꝙ etiã electi videbuntur ei ſubijci, ſed non ſubijcientur. De hoc dicit Grego. 15. lib. Mora. cum antichriſtus corã carnalium oculis miranda prodigia fecerit poſt ſe tunc homines trahet, quia qui prę ſentibus bonis delectant poteſtati illius ſe abſque retractatione ſubijcient.

Sed dicendum, ꝙ non accipitur de antichriſto, ſed de falſis ꝓphetis, qui faciebant ſigna multa ante euerſionem Ieruſalem, & iſti multos ſeducebant. Et tunc dicendum, ꝙ ponitur hoc, non ad oſtendendum, ꝙ electi aliqui ſeducerentur, ſed ad manifeſtandum, ꝙ tanta erat vis ſeductionis, ꝙ non ſolum mali, ſed etiã boni erant in periculo. Sic dicit Origenes ſup Matth. ſcilicet exaggeratorius ſermo eſt dicẽs, ſi poſſibile eſt, vt in errorem ducantur etiam electi, non enim prænunciauit, neque oſtendere voluit, quòd in errorem mittentur electi, ſed oſtendere vult, quòd valde perſuaſorij ſunt ſermones hęreticorum, & commouere potentes etiam eos, qui prudenter agunt.

Alij dicunt, quòd in hoc ſignificatur, quòd electi poſſunt interdum titubare, & parum vacillare, ſed non poſſunt cadere, vel non cadunt. Iſtam autem titubationem hic deſignauit. Sic dicit Grego. 33. lib. Mora. Electorum cor trepida cogitatione concutitur, & tamen eorum conſtantia non mouetur, vt trunque autem eadem ſententia dominus complexus eſt, quaſi enim iam errare eſt in cogitatione titubare, ſed ſi fieri poteſt ſubiungitur, quia fieri non poteſt, vt in errorem electi capiantur.

Alij dicunt, quòd quidam ſunt vere electi, ſcilicet ſecundum diuinum iudicium, & hi non cadunt in errorem, alij autem videntur electi in oculis hominum, & non ſunt, & iſti cadunt in errorem. Sic dicit Rabanus, ſcilicet non iõ hoc dicit, quòd electio diuina fruſtretur, ſed qui humano iudicio electi videbantur in errorem mittentur.

Dicendum, quòd hęc difficultas de errore electorum eſt quantum ad vltimum errorem, ſcilicet per finalem impœnitentiam. Nam in talem errorem, nunquam incidet, qui electus eſt, quia ſic fruſtraretur diuina electio, ſed de errore, dum viuitur, non eſt dubium, quin electi poſſint peccare mortaliter, & ſemper peccent, & ſicut peccant in peccatis actionum, ita & in fide poſſunt peccare, ſed ante mortem pœnitebunt, & ſortietur effectum electio, nuuc vero nõ agitur de errore vltimo electorum, ſed de illo, quo errarent, qui crederent falſis Chriſtis, & pſeudo prophetis ante euerſionem Ieruſalem, & ideo etiam ſi electi aliqui in his errarent non eſſet inconueniens, ſed non errauerunt, quia Chriſtus non prænunciat, quòd erraturi eſſent, vt Origenes dicit, & hoc fuit, quia prænonuit eos cauere ab his, quia aliàs etiam aliqui ipſorum errarent.

Sed dicendum, quòd electi poſſunt accipi dupliciter. Vno modo, quòd omnes, qui de Iudæis in Chriſtum crediderant vocarentur electi reſpectu Iudæorum, qui credere noluerant, ſcilicet quòd iſtos Chriſtus elegerat applicando ad ſe, vt in ipſum crederent, & alios non elegerat, ſed in ſua infidelitate reliquerat. Alio modo, quòd vocentur electi prædeſtinati ad vitam ęternam, non electi autem, qui non prædeſtinati ſunt. Accipiendo primo modo eſt ſenſus, quòd non ſolum Iudæi deciperentur per illos falſos Chriſtos, vt eis crederent, ſed etiam Chriſtiani cõuerſi de Iudæis in periculo erant ad hoc, quòd ſeducerentur propter magnitudinem ſignorum.

Accipiendo ſecundo modo eſt ſenſus, quòd non ſolum Iudæi, ſed etiam aliqui Chriſtiani cõuerſi de Iudæis deciperentur per ſigna illa, ſed iſti eſſent non electi, qui fidem infirmiorem haberent, electi vero, ideſt prædeſtinati, qui firmiorem habebunt fidem, licet in periculo eſſent, non erant finaliter ſeducendi, quia fides in eis pręualeret.

Quare Chriſtus dixit, ſi ergo dixerint vobis, ecce in deſerto, &c. Quæſt CXLII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit, ſi ergo dixerint vobis, ecce in deſerto eſt, nolite exire, in quo præſupponitur, quòd aliqui dicerent tunc Chriſtum eſſe in penetralibus, alij eum eſſe in deſerto.

Dicendum putant quidam vocari gentiles deſertum, & hęreticos penetralia, & hi mentiuntur apud ſe eſſe Chriſtũ, vel ſalutem, ſed nõ eſt. Sic dicit Hiero. ſuper Matthæũ, ſcilicet. Siquis ergo promiſerit vobis, quòd in deſerto Gentilium, & Philoſophorum dogmate Chriſtus moretur, aut in hęreticorum penetralibns, qui Dei pollicentur arcana, nolite credere, ſed quòd in eccleſijs ab Oriente in Occidentem fides catholica fulget.

Sed manifeſtum eſt hoc myſticum eſſe, quoniam Chriſtus non loquebatur de his, & ideo oportet dare ſenſum aliquem literę, qui ſit literalis, & quem Chriſtus voluerit.

Alij

Alij dicunt, ꝙ de antichriſto intelligitur quem velut Chriſtum verum in varijs locis ſui diſcipuli eſſe prædicabunt. Sic dicit Hilarius ſuper Matthæ. ſ. nam pſeudo prophetę, de quibus ſupra dixerat nunc in deſertis Chriſtum eſſe dicent, vt homines errore deprauent, nunc in penetralibus aſſerent eum eſſe, vt homines dominantis antichriſti poteſtate concludant.

Sed dicendum, ꝙ vt iam ſępe dictum eſt, non intelligitur de antichriſto, ſed de falſis Chriſtis ante euerſionem Ieruſalem. Ponitur autem, ꝙ eſſet Chriſtus in deſerto, aut in penetralibus propter duo. Primo & pcipue ad ſignandam rem occultam, nam iſta duo loca ſunt occulta, ſ. penetralia, & deſertum, penetralia quidem, quia nemo illuc intrat, niſi is, cuius ſunt, deſertum vero, quia pauci illuc vadunt, cum nemo ibi habitet. Et ponitur de loco occulto, quia ſi in publico Chriſtus eſſet, nemo alteri diceret: Ecce illic eſt, aut illic, quia quilibet illum videret, ſed quia eſt in occultis poteſt vnus videre eum, & alius non, & vnus diceret alteri, ecce in tali loco eſt Chriſtus.

Secundo ad tollendum id, quod ſubditur, ſ. nolite exire. Nam Chriſtus dixit diſcipulis, ꝙ quidquid eis diceretur de Chriſto non irent ad videndum eum, ſi autem ipſe, qui Chriſtus diceretur eſſet in publico nõ oporteret ire ad videndum, quia quiſque eum ſic videret, cũ vero eſſet in locis occultis, aut ſemotis, quicũque eum videre vellet, oporteret, ꝙ iret illuc, ideo vt Chriſtus diceret diſcipulis, ꝙ non irent ad videndum eum, qui Chriſtus diceretur, debuit dicere de locis occultis & ſemotis, ſ. de deſerto, & penetralibus.

Quare illi, qui ſe dicerent Chriſtum eſſent in deſerto, aut in penetralibus. Quæſt. CXLIII.

SED quæretur quare illi, qui ſe dicerent Chriſtũ eſſent in deſerto, aut in penetralibus.

Dicendum, quòd primo erat, quia iſti, qui ſe Chriſtum vocabant, volebant prouocare populum ad rebellãdum Romanis, & ꝙ ipſi eſſent principes populi, ſicut Iudæi credebant, ꝙ Meſſias eos liberaret de poteſtate Gentilium, & reſtitueret regnũ Ieruſalem in antiquam dignitatem, & ad hoc oportebat, ꝙ huiuſmodi homines prius facerent allocutionem ad populum, & animarent eos ad ſe. Hoc autẽ non audebant facere publicè propter timorẽ Romanorum, qui dominabantur in terra illa, & ibi multos milites in armis ſemper habebant, & cum videbant aliquam conſpirationem, aut factionem ſtatim ſoluebant illam, & auctores occidebant, ſicut ſępe factũ narrat Ioſephus per Romanos pręſides in li. Antiqui. & de Bello Iudaico. Et ob hoc iſti vocabant in ſecreto ad ſe multos, & ſic congregabant ad ſe multitudinẽ. Et erat ordo procedendi, quòd primo iſti loquebant in ſecreto, ſ. in penetralibus, & cum ibi animaſſent aliquos exibant in deſerto, & ibi colligebant multitudinem ad ſe, vt venirent poſtea contra Romanos, ſic. n. fecit Theodas, qui vocauit populum, vt ſequerentur illum vltra Iordanem, vt colligitur Actu. 5. c. & per Ioſephũ lib. 20. Antiqui. & de Aegyptio viro ſic fuit, qui in deſerto congregauit ad ſe ſicarios vltra tria millia Actu. 21. c. Et iſte volebat venire contra Romanos in Ieruſalem ex parte montis Oliueti, ibi enim ad ſe ſicarios quoſdam, & ruſticam multitudinem collegerat, & pollicitus erat, ꝙ eo iubente murus Ieruſalem ex illa parte concideret, & ſic irruerent in vrbem, vt patet per Ioſephum 20. lib. Antiqui. & 3. lib. de Bello Iudaico. conuenienter ergo in penetralibus, & deſerto erant.

Secundò propter populum, cui ſuadere volebant. Nam illi credebant, quòd Meſſias regnaturus eſſet temporaliter, & ideo ſi aliquis ſe Chriſtum publicę vocaret, non veniens in poteſtate magna, non crederetur ei, ob hoc prius in ſecreto manebant, & aliquos ad ſe conuocando pauliſper ſuadebãt Chriſtum eſſe, & excuſabant ſe, quòd non venirent in poteſtate magna, & cur nondum liberarent populum, & dicebant hoc eſſe, quia nondum erat tempus, ſed ſtatim eſſet, & tunc ipſi venirent in poteſtate, & liberarent populum de manu Romanorum, & aliorum Gentilium. Sic innuitur Luc. 21. c. Multi venient in nomine meo dicentes, ego ſum, & tempus appropinquabit, ideſt ſtatim erit tempus oſtendendi ſtatum Meſſię, & liberandi gentem, & reſtituendi regnum Iſrael.

Tertio propter Romanos: dominabantur Romani Iudæis, qui non habebant regem, niſi Cęſarem, vt ipſi dixerunt Ioan. 18. c. & pertinebat regnum illud ad domum Dauid, & audierant Romani de Meſſia quem Iudæi expectabant, & dicebant illum dominaturum in magna poteſtate. Statim ergo, vt Romani audirent aliquem eſſe Chriſtum, quod eſt nomen regis niterentur illum occidere. Sic enim Herodes audito, ꝙ natus eſſet rex Iudæorum, parauit ei inſidias, quaſi vellet eum adorare, ſicut Magi, cum vellet illũ occidere, & occidit pueros ſupra 2. c. ideo nemo taliũ audebat publicè ſe Chriſtum vocare, aut comparere in vrbibus, ſed in penetralibus erat, aut in deſerto quouſque aggregaret ſibi populum, ita vt non ſolum nõ timeret iam Romanos, ſed & poſſet eos inuadere.

Quomodo omnet iſtos Iudæi eſſe Meſſias credere poterant, cum vnicus eſſet Chriſtus futurus. Quæſt. CXLIIII.

QVAERETVR quomodo Iudæi poterant credere omnes iſtos eſſe Meſſias, aut Chriſtos, quia Chriſtus vnicus futurus erat.

Dicendum, ꝙ verum eſt vnicum eſſe, & ab eis vnicus futurus credebaẽ, ſed ad hoc dici poteſt vno mõ, ꝙ iſtos eſſe Chriſtos non credebant Iudęi. Nã neque Ieſum, qui verus Chriſtus erat, crediderũt eẽ Meſſiã, neque Iudam Galilęum, qui ante eum venerat, & dixerat ſe Meſſiam, neque etiã Theodam, vt dixit Gamaliel peritus inter Phariſæos Actu. 5. c. Sed aliqui de plebe, & pauci ſecuti fuerãt eos. Nam Theodam ſoli quadringenti viri ſecuti ſunt e. c. Iudam vero Galilęũ pauci, qui cito diſſipati ſunt, ita autem quãtum ad cęteros, qui hoc nomen vſurpabant, erat, quia non ſequebãtur eos totus populus, ſed pauci. vel ſi velimus dicere multos comparatiue, eo ꝙ Chriſtus dixit, ꝙ iſti pſeudo prophetę multos ſeducerent, tñ nunquam totus populus aliquem eorum ſecutus eſt. Et hoc, quia reſpiciebant regulam illam, quam dedit Gamaliel de Chriſti diſcipulis, ſ. ꝙ recederent ab eis, & non perſequerentur illos, quia ſi ex Deo erat res illa, non poterat diſſolui. Si autem ex hominibus erat conſilium diſſolueretur Actu. 5. & quia ita fuit, quòd conſilium, & apparatus omnium, qui ſe Chriſtum dixerunt cito diſſolutum eſt, apparuit quòd ex Deo non erant, & ita non ſequebatur eos populus totus præcipue periti viri, & ſcientes legem.

Secundo poteſt dici, quòd licet Iudęi crederẽt eſſe vnicum Meſſiam, ſequebantur omnes iſtos, eo quòd neminem pro certo tenuerãt eſſe Meſſiam. Nam inſurgebat vnus aſſerens ſe Meſſiam, & interim putabatur ab aliquibus eſſe Meſſias, ſed illo diſſoluto nemo credebat fuiſſe eum Chriſtum, ſed ſeductorem, ſed cum alius veniret illum credebant eſſe Meſſiam, quouſque ſimiliter diſſolueretur, & ſic ſemper vnus eſſe credebatur, ſed ille nunquam inueniebatur.

Sed quid ſi multos ſimul eſſe contingeret, ſicut cũ quidam

quidam dicerent, ecce Christus est hic, alij dicerent, ecce est illic, quomodo de his crederetur.

Dicendum, quòd de neutro eorum credebat totus populus, quòd esset Christus, sed quidam de vno alij de alio, & qui vnum credebant esse Christum, aut nihil de alio audierant, aut non credebant esse Messiã, & ita semper vnus credebatur.

Sed dicetur cum populus videret se toties falli per eos, qui se Christum dicebant, quomodo subsequẽtes admittebat sub nomine Christi?

Dicendum, quòd erat primo ex desiderio libertatis. Romani enim valde premebant Iudæos potissime tempore Albini, & Flori præsidum, ita vt propter immanitatem tyrannidis compellerentur Iudæi rebellare Romanis, & quia credebant se per Christum liberandos desiderabant illum venire, & tanto desiderio tenebantur, ꝙ facili præsumptioni credebant, ideo audito, quòd aliquis esset Christus, statim dicebant verũ esse, aut credebant.

Secundo erat, quia Deus permittebat Iudæos cadere in hunc errorem, eo ꝙ ipsi non receperant eũ, qui erat verus Christus, reciperent eos, qui falsi erant 2. Thessalo. 2. c. scilicet cuius aduentus erit secundum operationem Satanę in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis his, qui pereunt, eo ꝙ charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, & vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

Tertio erat, qa tempus iã erat, vt veniret Messias. Nam iam completę erant hebdomadę Danielis, vt veniret Christus, & ideo quotidie populus suspensus erat de aduentu Messię, & quicunque diceretur Messias, facile erat ei credere. Vnde etiam cum aliquis non diceret se Christum, si aliquem modum sanctitatis saltẽ fictę haberet, putabatur esse Messias. Sic cum Ioannes Baptista viueret in deserto putabant eum esse Messiam: Luc. 3. capitulo, imo & miserũt Iudæi nuncios ad Ioannem ad quærendum ab eo, an esset Christus Ioan. primo capitulo. Et data qualibet facili suspitione credebant eo tempore de aliquo, ꝙ esset Messias, & quia omnes illi, qui veniebant vsurpantes hęc nomina aliqualem colorem habebant, credebatur ab aliquibus de quolibet eorum, quòd Messias esset.

Quare Christus dixit, si dixerint vobis ecce in deserto est, nolite exire. Quæst. CXLV.

QVAERETVR quare Christus dixit, si dixerint vobis ecce in deserto est nolite exire, quia satis erat, quòd non crederent esse Messiam aliquem venientem.

Dicendum, quòd fuit vnum ad hoc, quòd aliqui putarent audito, quòd Christus veniret, quòd esset ipse verus Christus, qui nunc eis loquebatur, & ideo vellent videre an ipse esset, & quia dicebatur, ꝙ erat in deserto, aut in penetralibus volebant videre eum, vt ex vultu agnoscerent an ipse erat, hoc autem rationabile erat, quia putabant, quod venturus esset Christus ad regnandum temporaliter aliquãdo, & ita post resurrectionem suam, & ascensionem, cum nondum regnasset temporaliter audito, quòd aliquis quem nõ videbant se Christum vocaret, crederent, aut suspicarentur apparuisse rursus verum Christum, & vellent ire ad eum videndum. Dicit autem Christus, quòd non vadant, quia frustra erit, cum non sit ipse, sed aliquis falsus Christus.

Secundo potest accipi, ꝙ de alio intelligatur, idest quòd credentes cum audirent aliquem vocari Christum non putarent esse eum, in quẽ crediderant, idest. Iesum, sed aliquem alium, & tunc non licebat exire ad videndum istos, quia qui videre volebat iam dubitabat de vero Christo, in quem hactenus crediderat. Nam si firmiter crederent, non irent ad quærendum aliquem alium dubitantes de illo, an esset.

Tertio, quia dato, ꝙ non crederent aliquem horũ esse Christum, sed eum, qui verus erat, sed vellent ire ad videndum eos, qui talia nomina vsurpabant solum ex quadam curiositate, erat inconueniens, quia alij credentes, qui minus firmi erãt scandalizarentur putantes, quòd isti irent ad videndum, quasi dubitarent de Christo, in quem crediderant, & mouerentur ipsi ad magis dubitandum. Etiam quantum ad non credentes esset occasio contemnendi credentes, quia viderent, aut putarẽt eos debiliter radicatos circa Christum suum, cum de alio Christo cogitare potuerint, cum vero audito de quolibet horum Christorum nõ mouerentur saltem ad eundum, vt viderent quis erat iste veniens, apparebat eos multum solidatos in fide de Christo, quasi nihil aliud eis in mentem venire posset.

Ad quid Christus dixit, sicut enim fulgur exit ab Oriente vsque in Occidentem, ita erit filij hominis aduentus. Quæst. CXLVI.

QVAERETVR ad quid Christus dixit, sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret vsque in Occidentem, ita erit aduentus filij hominis.

Dicendum, quòd Christus hic voluit dicere de suo aduentu, & posuit conditionem eius. Causa autem prima erat, quia quæsierant discipuli de isto aduentu, & ideo debuit de illo respondere. Secunda fuit, quia in veritate Christus venturus erat, ideo conueniens erat dici, quòd veniret. Tertio ad non infringendam opinionem discipulorum pro nũc. Nam illi credebant Christum venturum ad regnandum temporaliter, & si moreretur, sicut statim futurum erat, scilicet post triduum, & non diceret eis de aduentu suo, putarent eum non venturum cum iam mortuus esset. Dixit ergo de aduentu, & de modo aduentus, vt postquam mortuus esset, non disperaretur de suo aduentu. Quarta fuit, quia Christus aliquando venturus erat, & voluit conditionem aduentus designare, vt sciretur in quali modo veniret, cum non esset venturus, sicut prius venerat. Quinta & præcipua fuit, quia voluit ostendere differentiam inter aduentum suũ, & eorum, qui hoc nomen Christi sibi vsurpabant, vt non fallerentur credentes circa illos. Nam de illis dicendum erat, ecce Christus est in deserto, ecce est in penetralibus. Et dicit Christus, quòd per hoc agnoscerentur illos esse falsos Christos. Nam verus Christus, quando veniret non esset in penetralibus, aut in deserto, ita vt opus esset ire ad videndum eum, & dubitari posset de eo, sed ita manifestus erit, quòd subito ab omnibus videbitur, & nemo de eo poterit dubitare, an ipse sit.

Et sciendum, ꝙ licet discipuli, quando nunc quærebãt de aduentu Christi, acciperent de aduentu eius ad regnandum temporaliter, & nullus talis aduentus futurus erat, tamen respondit de aduẽtu suo, qui erit ad iudicandum in fine sęculi, & discipuli non putabãt tunc de tali aduentu, sed de aduentu ad regnandum temporaliter, & Christus noluit eis declarare, ꝙ non esset venturus ad regnandum temporaliter, quia nũc scandalizaret, & quia ipsi aliquando crediturí erant, ꝙ Christus veniret ad iudicandum mortuos, & non ad regnandũ temporaliter, voluit nunc dicere qualiter veniret

veniret tũc. Est aũt modus iste sic in apparitione fulguris. Nã fulgur licet moueatur per aerẽ, nõ apparet successiuè, i. ꝙ nunc appareat in vna terra, & post aliquantulum temporis in alia, sed subito cum gignitur apparet super totum horizontem illius hemispherij, in quo gignitur. Sic Christus, cum venerit ad iudicandũ, erit manifestus omnibus hominibus. Et hoc propter duo, primo quia veniet in maiestate, & apparatu magno, sic dr infra in litera, s. & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & maiestate. Et ista fuit causa, quare in primo aduentu non fuit Christus cognitus ab omnibus, scilicet, quia venit pauper, & sine apparatu aliquo, & nisi fuisset propter magnitudinem miraculorum, qualia nemo ante eum egit. Ioan. 15. cap. quę fecit postq̃ cępit prædicare, s. in anno triceſimo vitæ eius, Luc. 3. ca. & per sequens triennium vsque ad mortem, nemo eũ agnouisset, aut credidisset in eum. Nam in triginta annis præcedentibus a nemine agnitus est, sed vt simplex homo conuersabatur.

Secunda causa est, quia cum apparuerit secũda vice omnes homines erunt coram eo. Nam veniet ad iudicandum, & ideo in circuitu eius erunt omnes homines, quia omnes iudicandi sunt, aut iudicaturi, sic dicitur sequenti cap. Cum venerit filius hominis in maiestate sua congregabuntur ante eum oẽs gentes.

Quare Christus fulguri aduentum suum assimilauit. Quæst. CXLVII.

SED quæretur cũ Christus voluerit dicere per hoc exemplũ de fulgure aduentũ suum omnibus hominibus futurum manifestum: quare dixit de fulgure, quia potius poterat notificare per alia, scilicet, per Solem, aut Lunã, vel astra, quia ista manifestiora sunt, quàm fulgur propter luminis multitudinem. Secundo, quia quãdo Christus veniet, erit in maiestate regni sui, & tamen ad ostendendum gloriam regni sui, non assimilatur fulguri, sed soli. Sic patet supra 17. cap. cum supra 16. cap. dixisset quosdam discipulos non morituros quousque viderent eum venientem in regno suo, idest, in gloria regni sui transfigurauit se, vt istam gloriam ostenderet. Et in transfiguratione dicitur, quòd fuit vultus eius resplendens sicut Sol, & vestimẽta eius sicut nix, & non dicitur de fulgure, ideo hic de Sole potius debuit dici. Nam etiam Sol quando apparet, ostenditur omnibus existentibus in illo hemispherio.

Dicendum, ꝙ posuit Christus similitudinem de fulgure potius q̃ de Sole, aut Luna. Primo, quia agitur hic de aduentu ad iudicium, qui aduentus erit terribilis. Nam dicitur infra in litera, ꝙ apparebit signũ filij hominis, & tũc plangent omnes tribus terræ. Fulgur autem est aliquid exterrens homines, Sol vero & Luna, & cætera astra non exterrent, sed potius suo lumine valde demulcent, quia dicitur Eccles. 11. cap. Dulce lumen, vel delectabile est in oculis hominum videre Solem, ideo magis competit fulguri ad designandum illum aduentum, q̃ Soli aut astris alijs.

Secundo, & principaliter propter modum apparitionis. Nam Christus vult hic ostendere, quòd apparitio sua erit subita, & omnibus manifesta, & ad hoc magis conuenit conditio in fulguris apparitione, quàm Solis, quia Sol semper circuit cœlum, & per motum suum aliquando est supra horizontem, & aliquando infra: & cum est in vna parte mundi, non videtur ab alijs, quæ sunt in alio horizonte: & ad hoc, quòd videatur ab his, a quibus non videbatur, venit ad eos per motum, & ita succedit facit se videri ab hominibus. Fulgur autem non circuit cœlum, sed in parte illa cœli, in qua gignitur, apparet, & dum ibi est videtur simul ad Orientem, & Occidentem, idest, super totum horizontem, etiã si non moueatur, ideo apparitio fulguris magis similatur apparitioni Christi ad iudicium veniẽtis, quàm apparitioni Solis, aut Stellarum. De hoc dicit Chrysost. in homilia, scilicet, sicut supra dixit qualiter Antichristus venturus est, ita, & per hoc ostendit qualiter ipse sit venturus, sicut enim fulgur non indiget annunciante, sed in instanti, & momento temporis monstratur secundum vniuersum orbem terrarum, & his, qui in thalamis sedent: ita aduentus Christi simul apparebit vbique propter gloriæ fulgorem.

Visio fulguris ẽ ad modũ similis apparitioni Christi ad iudiciũ venientis.

Quare dixit Christus: Vbicunque fuerit corpus ibi congregabuntur Aquilæ. Quæst. CXLVIII.

QVAERETVR quare dixit Christus: Vbicũque fuerit corpus ibi congregabuntur, & Aquilæ, quòd apparebit subito omnibus hominibus, sicut fulgur apparet.

Dicẽdum, quòd dubitaret aliquis, quomodo hoc poterat esse, ideo hic ostendit qualiter erit, s. per hoc, ꝙ in loco, in quo Christus apparuerit erũt oẽs hoĩes simul, ideo videbũt eũ, & hoc quia oẽs cõuenient ad eũ, & qa aliqs diceret, qũo conuenient oẽs homines in locũ vnum. Dicit Christus, ꝙ erit sicut fit in cadauere, & vulturibus, aut Aquilis. Nam licet sit cadauer ad multam distantiam: istæ aues per odorem sentiũt a remotissimis partibus, & cõgregantur ad cadauer, vt illud lacerent, & deuorent. Sic vbi fuerit Christus apparens venient omnes homines quantumcunque inde distent. Et hoc est, quod dicitur: Vbicunque fuerit corpus, idest, vbi est cadauer congregantur Aquilę, idest, aues similes, scilicet, corui, vultures, Aquilæ. Sic dicit Hierony. super Matt. scilicet, de exemplo naturali quod quotidie cernimus instruimur in Christi sacramento. Aquilæ enim, & vultures etiam transmarina dicuntur sentire cadauera, & ad escam huiuscemodi congregari. Si ergo irrationabiles volucres naturali sensu tantis terrarum spatijs separatæ paruũ cadauer sentiunt, vbi iaceat, quãto magis omnis multitudo credentium debet ad Christum festinare?

Dicitur aũt vbicũq; fuerit, quia est oratio imperfecta, quantũ ad intentionẽ Christi, s. sicut vbicũq; fuerit corpus, i. cadauer, cõgregantur illuc statim Aqlæ, & vultures: ita vbi fuerit Christus apparens, congregabũtur illuc oẽs hoĩes. Et posuit conueniens exemplũ, quia dixit vbi fuerit corpus, s. ꝙ corpus immobiliter stat: Aqlę vero ad illud mouẽtur, ita Christus in suo aduentu ad iudiciũ erit, sicut cadauer illud, s. quia non discurret per mundũ ad hoc ꝙ videatur, sed apparebit in loco vno, idest, in loco passionis suæ, siue in valle Iosaphat, aut alicubi, & illuc conuenient omnes homines. Nam resurgent mortui, & deportabuntur ab Angelis ad locum iudicij, & ibi omnes videbunt Christum.

Quare dicatur vbicũq; fuerit

Quare Christus dixit de Aquilis: Illuc congregabuntur, & Aquilæ. cum hoc vultures potius faciant. Quæst. CXLIX.

QVAERETVR quare Christus dixit de Aquilis: Illuc congregabuntur, & Aquilæ. Nam hoc vultures faciunt potius.

Aliqui dicũt, ꝙ licet hoc coruis, & vulturibus conueniat, tñ de Aqlis dictũ est, qa sanctos significare voluit, qui propter volatum Aquilæ dicuntur. Sic dicit Hila. super Matth. scilicet, Vnde ne loci, in quo futu-

rus esset, essemus ignari, dicit. vbicunque fuerit corpus, &c. sanctos enim de volatu spiritualis corporis Aquilas nuncupauit, quorum congregantibus Angelis conuentum futurum in loco passionis ostendit, & digne illic claritatis aduentus expectabitur, vbi nobis gloriam æternitatis passione corporeæ humilitatis operatus est. Et est sensus literæ secundum Hilarium: Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur, & Aquilæ, idest, in loco, in quo corpus Christi mortuum stetit, quando erat corpus, siue cadauer, & non homo: Illuc congregabuntur Aquilæ, idest, conuenient sancti ad iudicium. Et quasi eundem sensum tenet Origę. super Mat. dicens. & non dixit; vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur corui, aut vultures, sed Aquilæ, volens ostendere magnificos, & regales omnes, qui in passionem Domini crediderunt. Hierony. quoque super Matt. ait: Aquilæ enim appellantur, quibus renouata est, vt Aquilę iuuentus, & qui assumunt pennas, vt ad Christi veniant passionem.

Sed dicendum, quòd istæ expositiones sunt mysticæ, & nō literales, scilicet, quòd vocentur iusti Aquilæ propter spiritualem volatum, sed necesse est de Aquilis, quæ sunt aues intelligi.

Secundo, quia tunc non probaret Christus conuenienter de aduentu suo, quòd tunc videretur ab omnibus hominibus. Nam ipse intendebat ostendere, ꝙ aduentus suus non erit occultus, ita vt de illo dubitari possit, & possit quis dicere: ecce in penetralibus est Christus, aut in deserto, sed ꝙ omnibus hominibus erit manifestus, & tamen si Aquilæ pro iustis accipiantur non significatur ad aduentum Christi conuenturos omnes homines, sed solos iustos, ideo non accipitur sic.

Tertio, quia præter hoc, ꝙ vult probare differentiam inter apparitionem suam, & falsorum Christorum vult adhuc conditionem aduentus sui ostendere. Tunc enim omnes homines cōueniēt ad ipsum, sicut dicitur seq. cap. quòd congregabuntur ad eum omnes gentes, & tamen non significatur ista conditio accipiendo Aquilas pro iustis.

Dicendum igitur, quòd non accipiuntur Aquilæ pro iustis, neque pro aliquibus hominibus, sed est cōparatio, vt dictum est prēced. quęst. s. ꝙ sicut vbicunque est cadauer, statim congregantur Aquilę, corui, & vultures quantumcunq; distent: ita cum Christus venerit ad iudicandum, statim occurrent omnes homines in locum, in quo Christus apparuerit, licet in partibus distantissimis orbis iacuerint, vel sepulti fuerint. Et dicendum, ꝙ poterat illuc dici congregabuntur Aquilę, uel corui, aut vultures, quia ista solent cōuenire de volucribus ad deuoranda cadauera. Et ita ponit Origę. de tribus his super Matth. vt dictum est. Et etiam Hiero. Sed dicendum, ꝙ de coruis dici non debuit, quia non cōueniebat exemplo Christi. Nam ille volebat innuere, ꝙ quantumlibet distent istę volucres a cadauere statim veniunt, & hoc non possunt facere, nisi per odorem, quia a longinquissimis regionibus per odorē percipiunt, vbi iaceant cadauera, sed hoc non conuenit coruis: non enim a longinquo per odorem apprehendūt cadauera, sed hoc habent vultures, & Aquilę. Sic dicit Hiero. super Matth. Aquilę enim, & vultures etiam transmarina dicuntur sentire cadauera, & ad escam huiuscemodi congregari, ideo non debuit dici de coruis.

De vulturibus quoq; non dictū est, licet odoratus eorū perspicacior, aut acutior sit, q̄ Aquilarū, & hoc propter duo. primò, quia forte in terra Chanaan, in qua Christus loquebatur, non abundant vultures, & abundant Aquilę: & quia exempla poni debent per res notas, dixit de Aquilis, quę cōgregantur ad cadauera, & nō de vulturibus. Secundo, & pręcipue fuit, quia nominare vulturē nō competebat ad intentionem Christi, sed Aquilam. Et ratio est, quia Christus volebat ponere conditionem sui aduentus, quantum ad modum congregationis Sanctorum, & omnium aliorū hominū. Et ista congregatio duas cōditiones habet. Prima est, ꝙ de quacunque parte terrarum, in qua fuerint mortui, resurgent, & conuenient ad locum, in quo Christus fuerit. Secunda est, ꝙ ista congregatio fiet subito, s. in momento, & in ictu oculi, sicut dixit Apostolus. 1. Corin. 15. cap. Quantum ad primam bene cōueniunt vultures, & Aquilę, immo & fortassis vultures acutiores sunt in odoratu, vt de longinquioribus moueantur ad veniendū. Secūda tamē conditio etiā, quę est pręcipua deest vulturibus, qm̄ sunt tardi volatus, & pigre veniunt: & ita non conueniunt ad innuendū subitaneam cōgregationem omnium hominū, quam tm̄ Christus intendit innuere. Aquila autē valde conuenit ad hoc, ga est impetuosi celeris, & fortis volatus, & subito transuolat magnā regionem. Et ob hoc Deus comparat fortitudinem, quā ipse dat sanctis volatui Aquilarū, quia fortis est, Isa. 40. cap. s. Qui sperant in Dño, mutabunt fortitudinem, assument pennas, vt Aquilę, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient. Et ista est vera causa, quare Aquilas nominari fuit conueniens, & non vultures, neque coruos, licet hi quoque ad cadauera conueniant.

Congregatio sanctorū, ac aliorū hominū ad iudicii duas conditiones hēt.

Ioan. 2. Mar. 13. Luc. 21. Mar. 13.

Statim autem post tribulationem dierū illorum Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & Stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur, & tunc apparebit signum filij hominis in cœlo. Et tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cęli cum virtute multa, & maiestate. Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos eius a quatuor ventis cęli a summis cęlorum vsque ad terminos eorum.

Mar. 13. Luc. 12.

Statim autem. Descripta supra responsione ad vnam quęstionē discipulorū: ponitur hic responsio ad aliā. Nā quęsierant discipuli tria, s. de tēpore euersionis Ierusalē, & de aduētu Christi, & cōsummatione sęculi: multi volunt esse vnam quęstionem, in quo non differt. Nam dixerunt: Dic nobis quando ista fient, & quod est signum aduentus tui, & cōsummationis sęculi. Respōderat aūt Christus ad primū de euersione Ierusalem ponendo omnia, quę pręcessura erant, & circa quę expediebat instrui, & cauere credentes tempore illo, ideo nunc transit ad secundum, scilicet „vt de aduentu suo dicat qui est simul cum sęculi consummatione.

De Christi aduentu.

Sed in hoc considerandum, ꝙ de aduentu suo loquitur hic Christus dupliciter. Vno modo, vt distinguat illum ab aduentu, vel apparitione falsorū Christorum, qui venturi erant ante euersionem Ierusalē, Alio modo, vt dicat de vero aduentu suo, qui est futurus ad iudicandum, & de circunstantijs eius. Primo modo dicit de aduentu suo supra cum loquebatur de falsis Christis: ostendens quòd illorum aduentus esset occultus: ita vt diceretur de eis, ecce Chīs in deserto est, aut in penetralibus. suus vero aduentus non sic, sed manifestus, ita vt nemo de illo posset dubitare, sicut est de apparitione fulguris.

Secundo

Secundo modo agit hic ostendendo de aduentu suo, quas habebit circunstantias, & signa præcedentia. Et iste aduentus est in fine sæculi, & ita dicendo de hoc simul respondet ad quæstionem de aduentu Christi, & de consummatione sæculi. Et diuiditur in duo, quia primo ponuntur signa præcedentia iudicium. Secundo describit iudicis aduentum, ibi. *Et tunc apparebit.*

Circa primum dicitur. *Statim autem.* Putant aliqui accipi continuatiue ad tempora Antichristi, quasi in litera præcedenti actum fuerit de apparitione Antichristi. *Post tribulationem illorum dierum.* Scilicet, Dierum, in quibus Antichristus vixit, & turbauit Ecclesiam, sic enim exponunt, qui volunt literam præcedentem accipi de aduentu Antichristi, sed de hoc statim in quæstionibus dicetur quid sentiamus. *Sol obscurabitur.* Ista sunt signa aliqua præcedentia ad iudiciū, vt communiter exponitur, & verum est. Et est vnum signum obscuratio cœlestis luminis. *Et Luna non dabit lumen suum.* Erit defectus in maximis luminaribus, idest, Sole, & Luna. Ambo enim defectum patientur, vt exponetur. *Et Stellæ cadent de cœlo.* Hoc fit, vt nullum luminare maneat, in quo non manifestetur aduentus ad iudicium. Nam cum Luna, & Sol obtenebrantur cætera sidera, non solum obscurantur, sed aut de cœlo cadunt, aut cadere videntur. alij ad cometas, alij ad viros ecclesiasticos referunt, vt dicetur. *Et virtutes cœlorum.* Angeli sunt, qui vocantur virtutes cœlorum, idest, virtutes existentes in cœlo, quia non sunt corporalia entia, sed virtutes quædam, idest, spirituales substantiæ, siue intelligentiæ, vt Philosophi dicunt. *Mouebuntur.* Aliquis motus apparebit tunc in eis, non quòd moueantur proprie: quia entia proprie spiritualia, & non alligata materię non mouentur, licet moueant, sed moueri dicuntur, quia motus aliquos ostendent, quos ante non ostenderāt. *Et tunc.* Scilicet, Quando ista fient. *Apparebit signum filij hominis.* Idest, Signum Christi, qui de se loquitur quasi de alio: ipse enim filius est hominis, quia est filius Virginis: & istud signum putatur esse crux in cęlo, scilicet, in aere. Nam aer vocatur cœlum, iuxta illud Lucæ 8. cap. Aues cœli comederunt illud, idest, volucres, quæ sunt in aere, vel in illo volant. *Et tunc plangent.* Scilicet, Quando viderint signum Christi erit planctus iste doloris quædam significatio, quia vel non crediderunt in Christum, vel quia eum persecuti sunt, & suos. *Omnes tribus terræ.* Quia in omnibus tribubus erunt aliqui, ad quos pertineat ista causa dolendi.

De quo tempore intelligitur ista litera.
Quæst. CL.

QVAERETVR de quo tempore intelligitur ista litera.

Aliqui volunt, quòd intelligatur de his, quæ acciderunt ante euersionem Ierusalem. Et patet primo, quia tota litera præcedens exposita fuit de eis, quæ euenerunt ante euersionem Ierusalem, & tamen ista litera continuata videtur ad præcedentem, quia dicitur hic: Statim autem post tribulationem dierum illorum: ergo statim post præcedentia fuit hoc factum.

Secundo patet, quia infra in litera narratis his, dicitur: non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant, sed generatio illa vocantur homines, qui tunc viuebant: ergo omnia, quæ hic dicuntur fuerunt iam tempore illorum, quibus Christus loquebatur, aut parum post.

Dicendum, quòd ista, quæ habentur in hac litera

non fuerunt ante euersionem Ierusalem, sed accipiūtur de tempore aduentus Christi ad iudiciū: ita enim exponunt omnes Doctores. Sic dicit Gl. scilicet, postquàm Dominus præmonuit fideles contra seductionem Antichristi, & ministrorum eius ostendens se esse manifeste venturum, nunc ordinem, & modum sui aduentus demonstrat, & ita apparet ex tota litera applicando. Nam siquis voluerit singulas partes literæ exponere de tempore ante euersionem Ierusalē, non patietur illud litera, sicut Remigius dicit.

Ad rationem primam in contrarium dicendum, quòd licet dicatur statim non tenetur, quòd sit post ea, quæ dicta sunt de falsis Christis apparentibus ante euersionem Ierusalem, quia non refertur ad ea, sed ad ea, quæ dicta sunt de apparitione Christi, sicut fulguris. Vel, statim, non signat tempus proximum, vt dicetur seq. quæst.

Ad secundum dicendum, quòd non accipitur generatio hæc pro illa ætate hominum, qui tunc erant, sicut communiter accipitur, vel non refertur ad omnia hæc, sicut dicetur infra quæst. 153.

Quomodo potest stare quod dicitur: Statim autem.
Quæst. CLI.

QVAERETVR cum supponatur præceden. q. quòd ista dicantur de aduentu ad iudicium, quomodo dicitur: Statim autem.

Solet dici cōmuniter, quòd refertur ad præcedentia: dicunt enim, ꝙ dictum fuerat supra de aduentu Antichristi, hic autem dicitur de aduentu Christi, & asserunt, ꝙ verum est, ꝙ post tribulationem dierum Antichristi, in quibus ipse durabit sequentur statim ea, quę habentur hic: non quidem dies iudicij, qui incertus est, sed signa prędecentia ad iudicium, de quibus agitur inter hęc, & mortem Antichristi non dicunt esse aliquam moram. Ita dicit Nicolaus, quòd vt dicunt statim Doctores post tribulationem Antichristi, antequàm appareant manifesta signa iudicij erit tempus breue, in quo poterunt illi, qui decepti fuerint per Antichristum pœnitere. Et hoc dicit figurari Apocal. 7. cap. s. Factum est silentium in cœlo, quasi media hora. Istud autem tempus, vt dicunt, nō durabit, nisi per quadraginta dies, vel circiter, & ideo dicitur statim.

Sed dicendum, quòd hoc non est certum propter duo. Primo, quia supponitur, ꝙ hoc quod supra dicebatur, intelligatur de Antichristo: & falsum est, quia, vt supra ostensum est, intelligitur de falsis Prophetis, & Christis, qui apparuerunt ante euersionē Ierusalē.

Secundo, quia dicitur, quòd post mortē Antichristi incipient statim signa aduentus Christi, s. post quadraginta quinque dies, aut quadraginta qui dabuntur deceptis ab Antichristo ad pœnitendum. Nam non cōstat nobis, ꝙ statim post Christi mortem erunt signa iudicij. Nam ista litera non dicit illud aperte.

Item exprimere quadraginta dies datos non videtur habere colorem, quia designare sic tempora non pertinet ad certificationem, quę nobis datur per scripturam, quantum ad res futuras, quia semper est vniuersalis certificatio, & non per designationem temporum taxatorum.

Item quia non videtur ad quid dentur hi quadraginta dies ad pœnitendum. Nam si post istos quadraginta dies eēt statim dies iudicij, in quo morituri sunt omnes, qui viui inuenientur; conueniens esset dari eos, vt in illis possent pœnitere seducti per Antichristum, sed non est sic, qa licet incipiant signa prędecētia iudiciū non est statim dies iudicij, & iō dū fiunt signa illa est locus pœnitendi, immo erit magna op-

portunitas, quia prę timore eorum, quæ videbunt cõuertentur multi, sicut dicitur Luc. 21. cap. Arescentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ superueniet vniuerso orbi: ideo non est positio illa solida, sed satis dubia.

Dicendum, quòd de aduẽtu ad iudicium accipitur statim, scilicet, aliquãto tempore post Antichristi tribulationem, non tamen ob hoc concedimus præcedentem literam exponi de Antichristo, sed de falsis Christis ante euersionem Ierusalem, & tamen refertur ad id, quod subintelligitur, & illud est de Antichristo. Nam cum dixisset de falsis Christis decipientibus ante euersionem Ierusalem, & multum simile est de Antichristo, voluit Christus subintelligere de illo, quasi dixisset, & transit ad dicendum sequentia post mortem Antichristi, quę sunt signa aduentus Christi, sicut facimus in relationibus meditatis, quia non refertur ad id, quod expressum est, sed quod cogitatum est quasi expressum esset.

Alij dicunt, quòd refertur hoc ad ea, quæ supra dicta sunt de euersione Ierusalem, scilicet, quòd statim post illam apparitura essent signa iudicij, sed statim nõ dicit hic tempus proximum, sed satis distans. Præcedens tamen expositio verisimilior est, licet etiam hæc non est omnino falsa, sed sustentabilis.

Quare Christus dicit de signis aduentus sui ad iudicium hic. Quæst. CLII.

QVAERETVR quare Christus dicit de signis aduentus sui ad iudicium hic. Dicendum, quòd conuenienter factum est primo, quia quęsitum fuerat de hoc, cum dixerunt discipuli, quod est signum aduentus tui, & consummationis sęculi? Ideo aliquando eis respondendum erat.

Secundo quia cum res ista magna esset, dignum erat de ea fieri sermonem per Christum: nam omnia, quę ad fidem pertinent Christus expressit. Est autem de pręcipuis ad fidem pertinentibus iudicium, in quo retribuetur singulis iuxta opera sua, & ideo nõ solum iudicium, sed etiam ea, quæ circa iudicium notanda erant, Christus dicere debebat. Sic autem erat de signis aduentus eius: ideo debuit de his dicere. Tertio quia pertinet hoc ad literam pręcedentem. Nam dictum fuerat supra, quòd aduentus Christi non esset secretus sicut aduentus falsorum Christorum, de quibus dicebatur. Ecce Christus in penetralibus est, aut ecce in deserto est, sed esset cunctis manifestus sicut apparitio fulguris, & ideo cum hæc dixit subdidit de illo aduentu ostendendo, quomodo esset manifestus.

Manifestatio Christi aduẽtus est in duobus.

Est autem manifestatio ista in duobus, primo in signis, quæ præcedunt, secundo in circunstantijs ipsius aduentus. Primum autem ostendit hic Christus inquantum dicit non se venturum quasi non præmisso nuncio, aut inopinate, sed multa signa, & notanda pręcedent, quæ facient notum esse aduentum antequam sit, & iam expectari antequam videatur, & ista ponuntur hic.

Secundum verò postea ponit cum dicit Christum venturum in maiestate in nubibus cœli, & quòd Angeli congregabunt tunc electos ex omnibus partibus terræ.

Qui sunt isti dies, & quæ tribulatio. Quæst. CLIII.

QVAERETVR quid est, quod dicitur hic, scilicet, post tribulationem dierum illorum, qui sunt isti dies, & quę est illa tribulatio.

Aliqui dicunt accipi de diebus ante euersionem Ierusalem, & tribulationem hanc vocari eam, quæ fuit in euersione illa, & aliquantulum ante. Nam fuit tunc talis tribulatio, qualis nunquam prius fuerat, neque postea futura erat, vt dictum est supra.

Sed dicendum, quòd hoc non conuenit, quia ista signa, quæ hic dicuntur, scilicet, obtenebrari Solem, & Lunam non visa sunt ante euersionem Ierusalem, & Casus Stellarum, præcipue cum manifestum sit hæc pręcedere ad Christi aduentum ad iudicium, cum dicatur. Tunc apparebit signum filij hominis in cœlo.

Alij dicũt, quòd non intelligitur hoc de signis pręcedentibus euersionem Ierusalem, sed de signis iudicij, & tamen dicitur de tribulationibus, quæ fuerunt in prædicta euersione, scilicet, quòd post ista euentura erant signa ad iudicium.

Sed dicendum, quòd magis conuenit alia positio, idest, quòd de Antichristi tempore intelligatur. Nam non est satis verisimile, quòd intelligatur statim futurum, quod nondũ fuit elapsis annis mille, & quadringentis, sed de tribulatione sub Antichristo accipietur, illa quippe multum affliget fideles quousque moriatur Antichristus, & post mortem eius cessante illa tribulatione dicitur hoc futurum. Sic dicit Chry. in homilia, scilicet. Tribulationem dicit dierum Antichristi, & pseudo Propheratum: tribulatio enim tunc erit magna tot existentibus deceptoribus, sed non extenderetur per temporis longitudinem. Si enim iudaicum bellum propter electos decurtatum est, multomagis propter eos hęc tribulatio abbreuiabitur, & propter hoc non simpliciter dixit post tribulationem, sed addidit statim, ipse enim confestim aderit.

Quid est quod dicitur. Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum. Quæst. CLIIII.

QVAERETVR quid est hoc, quod dicitur. Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum.

Aliqui dicunt accipi pro diabolo, qui iudicabitur, & arguetur sicut, & iniqui, ita dicit Orige. super Matth. scilicet, dicet aliquis obscurandum solem esse Diabolum, qui in consummatione est arguendus. cum sit tenebra simulat se solem.

Sed dicendum, quòd hoc mystice dicendum est, litera autem oportet, quòd sensum aliquem literalem habeat, quem Christus intenderit in ea, & ideo aliter accipiendum est.

Secundo quia Christus dat hic signa, quæ erunt manifesta. Nam ipsa dantur ad manifestandum aduentũ Christi, sed non possent ipsa manifestare aliud, nisi ipsa essent manifestiora: ideo nota erunt, sed Diabolum increpari a Deo non est notum, quia non apparet in sensu: ideo non accipitur de hoc.

Tertio quia ista redargutio, & obscuratio Diaboli erit post iudicium, quando claudetur in inferno cum damnatis, vt iam neminem tentare possit, & tamen ante iudicium non erit, quia tunc potius erit Satanas solutus, ergo non accipitur de hoc.

Alij dicunt, quòd hoc fiet ex fumo surgente de terra, erit autem tantus fumus ex magno igne, quòd obscurabuntur Sol, & Luna, & cętera astra. Sic dicit Orige. ex opinione quorundam super Matth. scilicet, dicet autem aliquis sicut in magnis ignibus succendi incipientibus tenebræ ex fumo plurimo videntur extolli, sic in consummatione mundi ab igne, qui succedendus est, obscurabuntur etiam luminaria magna marcescente Stellerum lumine. Sed istud nõ stat, quia iste ignis, qui succędetur magnus in fine mundi erit ignis conflagrationis, qui erit ad purgandũ omnia, & tamen iste nõ præcedit diẽ iudicij, sed in ipso

ipso die erit, & tamen hic innuitur, quòd ista obscuratio Solis, & Lunæ prędedet cętera signa, & post hanc adhuc erunt alia signa, ergo non erit ista obscuratio Solis, & Lunę per illũ ignem conflagrationis. Secundo quia quãdo iste ignis conflagrationis venerit, exuret omnia, & non relinquet aliquid viuens. sed solet dici, ꝙ homines, qui tunc viui inuenientur peribunt per illum ignem, & statim resurgent ad iudicium, & tamen quando ista obscuratio Solis, & Lunę venerit, erunt viuẽtes homines, & videbunt illã, quia aliàs nõ esset eis signum ad iudicium, maximè quia dicitur, ꝙ plangent se omnes tribus terrę, ergo non intelligitur de illo igne conflagrationis. Alij autem dicunt, quòd fiet ista obscuratio Solis, & Lunę per defectum Solis, & Lunę, quòd lumen deficit paulatim subtracto nutrimento. Sic enim dicit Orige. scilicet, aliusautem aliter arbitrabitur, quoniam sicut paulatim lucernæ deficit lumen, sic cælestium luminum deficiente nutrimine Sol obscurabitur, & Luna, & Stellarum lumen deficiet.

Sed dicendũ, quòd hoc etiam non stat, primo quia falsum præsupponunt, scilicet, corpora cęlestia nutriri, & animata esse, vt plantæ, vel animalia. Sic voluit Plato, quem Poetę secuti sunt, scilicet, cibari cęlestia corpora de exhalationibus surgentibus de mari. Illa tamen, neque animata sunt, neque cibantur, sed simplicia, & inanimata sunt.

Secundo quia si hoc verum esset, quòd deficiente nutrimento minuitur lumen non deficerent aliquando, quia semper erit nutrimentum cum semper sint exhalationes surgentes de aqua, & terra.

Tertio quia si hoc modo possent deficere Sol, & Luna in lumine, iam aliquãdo defecissent ex hac causa, quia in tanto tẽpore quanto durauit mundus, iam aliquæ tales mutationes factę essent, & tamẽ nunquã visum est deficere lumen Solis, & Lunæ ex hac causa, ergo neque deficere potest sic. Quarto patet, quia si ex defectu nutrimenti deficeret lumen, sequeretur, quòd quando esset magnum nutrimentum esset magna lux, & quando paruum, minor lux, & consequenter cum non sit semper ęquale nutrimentum, immo nunquã sed aliquando plus, & aliquando minus, nunquam daretur ęquale lumen cęlestium corporum, sed vno die maius, alio die minus, & tamen semper videmus æquale lumen, ergo non prouenit obscuratio aliqua ex defectu alimenti.

Sed obijcietur, quòd obiectiones non stent. Nam licet corpora cęlestia non sint animata, possunt dici nutriri large, sicut oleum, & pinguedo est cibus ignis, & ita per defectum nutrimenti deficiet lumen, sicut fit in lucerna.

Dicendum, quòd stant, quia licet prima obiectio militet accipiendo corpora cęlestia, vt animata, tamẽ cętera procedunt, etiã si accipiantur nutriri sicut ignis in pabulo, vel humore.

Quinto adhuc potest dici non stare, quia isti præsupponunt circa finem mundi minuendam lucem Solis, & Lunę ex causa dicta, sed falsum est, quia ibi potius augebitur, quia erit tunc lux Lunę, sicut lux Solis, & lux Solis septempliciter, sicut lux septem dierum Isa. 30. & hoc dicit Orig. vbi supra scilicet, quòd non potest stare ista positio, cum Isaias dicat circa consummationem mundi profectũ lucis esse futurum.

Alij ergo dicunt, quòd intelligitur de quibusdam eclypsibus, qui erunt ante finem mũdi, in quibus tam Sol quàm Luna obscurabuntur: nã in qualibet eclypsi solis cõtingit hoc, scilicet, quòd obscuretur aliquid de Sole, idest, quantum a Luna abscinditur. De Luna quoque aliquid obscuratur, scilicet, quantum subintrat tenebras, vel subijcit se illis, & si totus Sol eclypsetur, & sit aliqua mora, obscuratur vtrunque, scilicet Sol, & Luna.

Sed dicendum, quòd nõ potest intelligi ista obscuratio de eclypsi, quia ista obscuratio erit vnum de signis aduentus ad iudicium. Nam Luc. 21. ca. vbi ponitur hic, Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, dicitur, erunt signa in Sole, & Luna, & Stellis. Et tamen si ista obscuratio esset per eclypsim, non esset signum, quia ea, quæ naturaliter eueniunt, nõ sunt signa, nisi naturaliũ rerum, & communiter accidentium, eclypsis autem euenit naturaliter, & est determinata ex mensura motus ad certum tempus, quãdo fiat, & ad durationem, & ad locum cęli, idest, signum, & gradum, in quo fiat: ideo non accipimus eum, vt signum nisi rerum naturalium, & tamen consummatio sęculi, & aduentus ad iudicium sunt pendentia ab agente pure libero, & super naturam: ideo eclypsis nõ poterit accipi, vt signum huius, & consequenter ista obscuratio erit aliquid aliud.

Alij ergo dicunt, quòd non erit obscuratio aliqua per defectum luminis, aut eclypsim, quin potius maiorem claritatem quàm prius habebũt luminaria, sed dicentur obtenebrari per comparationem ad minus lumen superueniens, scilicet, ad Christum veniẽtem ad iudicium. Sic dicit Hiero. super Matth. scilicet, non diminutione luminis hęc accident, alioquin solem legimus septuplum habiturum luminis, sed comparatione veri luminis omnia visu apparebunt tenebrosa, & idem tangit Beda.

Sed dicendum, quòd hoc non stat. Primò quia ista obscuratio ponitur, vt signum prędedens ad iudiciũ, & est de primis signis, vt patet ex ordine literæ hic, & Luc. 21. cap. & tamen lumen Christi, quod possit comparatiue obscurare corpora cęlestia, non videbitur nisi in ipso die iudicij: ideo non potest intelligi de hoc.

Secundo patet, quia ponitur ista obscuratio tanquam signum Luc. 21. cap. scilicet, erunt signa in Luna, & Sole. Et tamen si talis esset obscuratio, non esset signum ad iudicium, vel ad Christum venientem, sed esset accidens consequens aduentum ad iudiciũ, ideo non intelligitur de hoc.

Tertio patet, quia omnia hęc, scilicet, Solem, & Lunam obscurari, & Stellas de cœlo cadere pertinet ad idem signum, & tamen cadere Stellas non poterit intelligi propter apparentiam maioris luminis Christi venientis, ergo neque obscuratio Solis fiet ex hoc.

Quarto patet, quia dicitur, quòd obscurabitur Sol, & Luna non dabit lumen, & virtutes cęlorum mouebuntur, & tunc apparebit signum filij hominis. Sed quando apparet signum filij hominis nondum ipse venit, sed venturus ipse speratur, ergo ante aduentum Christi erit solis obscuratio.

Quinto, quia non est conuenienter dictum, quòd tunc dicatur Sol obscurari, quando augetur in lumine, sed in aduentu Christi erit lux Solis septempliciter, sicut lux septem dierum, ergo non dicitur propter illud obscurari.

Dicendum igitur, quod istud erit signum quoddam ante iudicium in Sole, & Luna: ita quòd lumen eorum minuetur, vel quasi deficiet, non quidem per modum eclypsis, sed per modum miraculi Deo subtrahere volente lumen eorum, & tunc erit proprie signum, quia non eueniet modo naturali sicut in eclypsibus, quia tunc rari admirarentur, sed modo miraculi ex quo omnes homines non solum admirabuntur, sed etiam stupebunt, & arescent præ timore, & expectatione, quæ superueniet vniuerso orbi:

bi: Luc.21. ca. Et ista obtenebratio durabit forte maiori tempore quàm soleant durare eclypses, vt manifeste appareat non factum esse naturaliter, sed ex Dei solius operatione. Et de hoc signo prædixit Iohel.2.c. Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, ideſt, dies iudicij. Et tunc non procedit inconueniens, quod supra allegabatur de augmentatione luminis Solis, & Lunę, quia istud signũ erit ante diem iudicij, & tunc Sol, & Luna ad tempus patientur hanc obscurationem, sed rursus consuetum lumen redibit, sicut fit finitis eclypsibus, & in illo manebunt vsque ad diem iudicij, & in eo augebitur lumen, ita vt sit lux Lunę, sicut lux Solis, & lux Solis septempliciter. De hoc dicit Rabanus, & Beda. Nihil tamen prohibet intelligi tunc veraciter Solem, & Lunam cum cæteris sideribus suo lumine priuari, sicut de Sole factum constat tempore Dominicę passionis. Vnde & Iohel dicit. Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, atque manifestus. Et iterum: Peracto die iudicij, & clarescente futurę gloria vitæ cum fuerit cęlum nouum, & terra noua, tunc fiet quod Isa. dicit. Erit lux Lunæ sicut lux Solis &c.

Quomodo fiet ista obscuratio Solis, & Lunæ.
Quæst. CLV.

QVAERETVR quomodo fiet ista obscuratio Solis, & Lunæ.

Dicendum, quòd potest intelligi tripliciter. Vno modo per subtractionem generationis radiorũ, ita quòd non mittant radios suos ad nos eo tempore corpora cęlestia.

Alio modo per interpositionem alicuius corporis impedientis in nos receptionem radiorum. Alio modo per hoc, quòd illo tempore desinunt esse luminosa, ita vt neque tunc radios gignere possint si permittantur. Alij ponunt quartum modum, scilicet, per modum eclypsis.

Sed dicendum, quòd non erit iste quartus modus, scilicet, per eclypsim, sicut dictum est præcedenti q. Non enim conuenit signis tunc ostendẽdis cũ eclypses naturaliter accidant, & signa illa voluntariè, & ab agente spontaneo venient. Etiam ista signa erunt terribilia, & tamẽ eclypsis nunquam est terribilis saltem omnibus, eo quòd est consueta.

De tertio modo etiam dicendum, quòd non erit, scilicet, quòd desinat Sol esse corpus luminosum, qa tunc desineret Sol esse id, quod est secundum speciẽ. Nam corpora cęlestia ex specie sua sunt luminosa, & maxime conuenit hoc Soli, qui est alterius speciei quàm Luna, & astra alia.

Secundo quia ablata hac conditione Solis, & Lunę tolleretur de vniuerso aliqua de pręcipuis partibus eius, quia tollerentur Sol, & Luna, quæ inter corpora sunt præcipua.

Tertio, quia sicut dare miraculum est peccatum, ideſt, error secundum intellectum, quando res potest sine miraculo fieri, quia fit per plura, quòd poterat fieri per pauciora, ita est peccatum, si dato miraculo quis ponat plura cõcurrere ad illud, cum per pauciora fieri poterat, sed ita est in pręsenti, quia ad dandum illud signum de obscuratione Solis, & Lunę quilibet alius modus est leuior quàm ponere, quòd Sol, & Luna desinant esse luminosa corpora, cum per hoc ponantur extra speciem, & non per alios modos, ergo est modus difficilior.

Itẽ quia si ponatur iste modus, necesse esset, quòd postea Deus daret esse luminosum Soli, & Lunę cum iam illud non haberent, quia post illud Sol, & Luna duraturi sunt in ęternum, immo habituri sunt maius lumen, quia lux Solis erit septempliciter, lux autem Lunæ erit sicut lux Solis: ideo non est iste modus verisimilis.

Manent ergo duo alij modi, scilicet, per interpositionem aliquorum corporum, aut per subtractionẽ generationis radiorũ, & quilibet potest stare, sed stat facilius, quòd fuerit per interpositionem alicuius corporis. Nam licet nõ sit eclypsis, potest fieri, quòd nulla mutatione existente ex parte corporum cælestium, fiat ista obscuratio, vt interpositis nubibus, vel alijs corporibus densis, quæ Deus voluerit interponere, & tũc cessante illa interpositione erit illuminatio omnium terrarum sicut prius, ita vt Sol, & Luna non videantur obtenebrata. Et ita videtur factum esse in eclypsi Solis, vel obscuratione eius in passione Christi. Nam ab hora sexta vsque ad nonã factę sunt tenebrę per vniuersam terram, & tamen non fuit tunc eclypsis, quia erat dies quintadecima mensis primi Iudæorũ, i. Luna quintadecima, in qua erat primus dies azymorũ, & tunc fuit obscuratio illa, sed non poterat esse eclypsis solis, quia eclypsis solũ accidit in coniunctione, ita & tunc non erit coniunctio luminarium, & obtenebrabitur vtrunque immo tam luminaria quàm astra.

Ad quid fiet tunc ista Solis ac Lunæ obscuratio.
Quæst. CLVI.

QVAERETVR ad quid fiet tunc ista obscuratio Solis, & Lunę. Dicendum, quòd conuenienter ista pręmittentur, vt signa duarum rerum, scilicet, aduentus Christi, & consummationis sęculi, hęc enim duo simul erunt. Nam cum Christus ad iudicãdum venerit, finietur mundus, non quòd mundus esse desinat, quia non desinet cum partes prącipuę, ideſt, cęlum, & elemẽta manebunt, sed alteratio rerum, & generatio, & corruptio, & ea, quorum esse consistit per gigni, & corrumpi cessabunt. Nam omnia animata prętęr hominem esse cessabunt. Et ad quodlibet istorum conueniens est prącedere talia signa.

De primo, scilicet, de aduentu Christi patet, quia nihil erit maius, & excellentius quàm venire Christũ ad iudicandum: ideo necesse erit prącedere maxima signa. Et patet, quia aduẽtus Christi in carne fuit minor, quia fuit in humilitate, & obscuritate rarịs illum scientibus, & tamen ad illum indicandum prącesserunt magna signa: Sic enim dicit Aggęi 2.cap. scilicet. Adhuc modicum, & ego mouebo cœlum, & terram dicit Dominus. Et sequitur, & tunc veniet desideratus cunctis gentibus. Etiam prącessit apparitio Angelorum, quia Angelus vnus annunciauit gaudium magnum pastoribus, dicens. Quia natus est hodie saluator mundi, & cum illo facta est multitudo magna Angelorum dicentium: Gloria in excelsis Deo Luc. 2. cap. Etiam prącessit signum Stellę, quę conduxit magos in Bethlehem ad adorandum Christũ supra 2. cap. sed iste aduentus ad iudicandum erit maior, quia futurus est manifestus, sicut dicitur supra in litera, scilicet, quòd sicut exit fulgur in Orientem, & apparet vsque in occidentem, sic erit aduentus filij hominis. Etiam erit in maiestate, & honore magno cum dicatur infra in litera, scilicet, videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & maiestate, ideo ad istum aduentum debent prącedere maiora signa quàm ad illum. Sic autem est de obscuratione Solis, & Lunæ, quæ sunt maxima signa: ideo ista prącedent conuenienter ad iudicium. de alia causa, scilicet, propter finem mundi dicetur infra q. 158. & sequen. q.

Quare

Quare potius in obscuratione Solis, & Lunæ apparuerunt hæc signa quàm in aliquo alio accidente circa ea.
Quæst. CLVII.

SED dicetur dato, quòd in Sole, & Luna apparitura essent signa quare potius in obscuratione eorũ fuit hoc quàm in aliquo alio accidente circa ea? Nam poterat augeri lumen in eis sicut dicitur, quòd aliquando fiet, vel poterat hoc apparere in motu, scilicet, quòd Sol, & Luna starent, vel retrocederent sicut aliquando factum est.

Dicendum, quòd nõ fuit alius modus conueniens ad hoc, nisi quòd obscurentur. Et primo dicendum est, quòd nõ expedit, quòd fiat maior lux, primo quia aliud est, quod pertinet ad viam, aliud ad terminum, sed maioratio lucis, aut luminis in Sole, & Luna pertinet ad consummationem sęculi, ergo nõ pertinent ad signa, quę prącedunt, vt via ad illam consummationem.

Secundo quia augmentum luminis in Sole, & Luna est glorificatio ipsorum cęlestium corporum, quæ correspondet eis, sicut respondet glorificatio corporibus beatorum, & tamen glorificatio corporum nostrorum non fiet vsque ad resurrectionem, quæ est in consummatione sæculi 1. Corin. 15. cap. ergo neque glorificatio Solis, & Lunæ, quæ est in augmento luminis erit ante finem sæculi. Tunc enim ipsa corpora immutabuntur, sicut & cętera tam cęlestia quã elementalia, ergo non præceder augmentum luminis velut signum.

Tertio quia si Deus augeret lumen Solis, & Lunæ non esset conueniens signum. Nam maneret illa lux aucta sicut erit in die iudicij: nam lux, quæ semel cęperit esse in corporibus cęlestibus manebit in æternum in eis. Si autem maneret, non videretur esse data ad significandum, sed ad essendum, vel ad meliorandum ipsa corpora. Nam signa statim, vt significauerint desinunt esse, vt videãtur introducta solum ad significandum, & non ad essendum.

Sed diceret aliquis, quòd poterat Deus dare maiorem lucem Soli, & Lunæ ad tempus, & quòd postea esse desineret, & redirent ad priorem statum.

Dicendum, quòd poterat fieri, sed non conuenienter dicitur, quòd fieret, quia si augeretur lumen Solis, aut Lunæ esset ista aliqua qualitas, quæ vere esset in Sole, & Luna, & postea cum desineret esse tolleretur aliqua perfectio absoluta Soli, & Lunæ, & hoc nõ est conuenienter dictum, quia perfectiones, quas semel Deus dat nunquã aufert rebus, sed aut per se pereunt, vel ab alio corrumpente, aut semper manent: ideo nõ est iste conueniens modus.

Quarto quia signum debet dari inquantum magis significare potest, & tamen magis sentitur obscuratio solis quàm augmentum luminis eius. Tanta est enim lux Solis, vt Solem rectis oculis intueri nõ possimus, & si adderetur lumen siue incenderetur, non posset ita faciliter quis discernere augmentatum esse, sed in obscuratione secus est, quia non solum, quando multum obscuratur, vel plene, sicut in maximis eclypsibus, sentitur aperte, sed etiam quantũcunque sit parua eclypsis, percipitur defectus luminis: ideo magis in obscuratione quàm augmento dari debuit.

De secundo, scilicet, de motu dicendum, quòd nõ fuit cõueniens dari signum in aliquo horum. Primo quia iam ista data fuerant aliàs in signa, aut remedia. Nam pugnante Iosue contra Chananæos stetit Sol quasi die vno Iosue. 10. cap. & quando infirmatus est Ezechias dedit ei Isaias in signum, quòd conualesceret retrocessione Solis. Nam per decem lineas redijt in horologio 4. Reg. 20. & Isa. 38. ergo velut rem vete-

rem non decuit nunc replicari. Secundo quia ista data fuerunt, vt signa rerum paruarum, scilicet, sanationis Ezechiæ, non ergo debuerunt nunc dari, vt signa maximę rei, scilicet, aduentus Christi ad iudicium.

Tertio & principaliter, quia res euentura erat terribilis, & ideo signum debebat esse inducens terrorem, sed statio, aut retrocessio solis non inducit terrorem, sed potius admirationem: ideo nõ debuit hoc dari in signum, & ista eadem causa est de augmento lucis. Nam hoc non inducit terrorem, sed magnam lętitiam, non igitur fuit conueniens signum illud.

Est ergo dicendum, quòd fuit conueniens signum obscuratio Solis, & Lunæ quantum ad aduentum Christi ad iudicandum. Nam aduentus ille erit terribilis, scilicet, quia Christus veniet terribiliter, cum venturus sit in virtute magna, & maiestate, vt dicitur infra in litera. Etiam quia veniet ad faciendum terribilia, ideſt, iudicandum sęculum per ignem: ideo signum terribile esse debet, & tale quid est obscuratio Solis, & Lunę, & hoc apparet ex litera. Nam omnia ponũtur terribilia, scilicet, quòd virtutes cęli mouebuntur, & apparebit signum filij hominis, & plangent se super eum omnes gentes.

Quomodo conueniat hoc signum, scilicet, obscuratio lucis quantum ad ostendendum finem sæculi.
Quæst. CLVIII.

QVAERETVR quomodo conueniat istud signum quantum ad secundũ, scilicet, ad ostendendum finem sęculi. Dicendum, quòd bene conuenit. Primo inquantum terribile est. Nam nihil terribilius est, quàm desinerę esse, & ob hoc mors vocatur vltimum terribilium 3. Ethic. scilicet, quia per eam esse desinimus, & tamẽ consummatio sęculi est desinere esse sęculi quantum ad quasdam partes suas, scilicet, quantum ad omnia animata: ideo erit aliquid terribile, & consequenter est conueniens signum obscuratio Solis, & Lunę quod terrorem ingerit.

Secundo quia directe correspondet obscuratio solis ad desinere esse. Nam sol quodammodo esse desinit cum obscuratur, & ita vulgus dicit solem mori cum eclypsatur.

Tertio conuenit ad cõdolendum. Nam sicut cum homo moritur condolemus ei, ita & mundo pereunti condolendum est, sed in cessatione sæculi perit mundus quantum ad totum statum, qui nunc est, & quantum ad omnia animata: ideo a fortiori mundo condolendum est, & ad dolorem istum ostendendum prącedit quasi quidam planctus prącipuorum corporum vniuersi, & hoc in obscuratione Solis, & Lunę, sic enim moriente Christo omnia elementa compatiebantur, terręmotus quidem factus est, & petræ scissæ sunt infra 27. capitu. Et tunc in cęlestibus quoque compassio fuit, quia Sol non dedit lumen, sed tenebræ fuerunt ab hora sexta vsq; ad nonam eodem capitu. ideo conueniens fuit solem obscurari.

Quomodo Luna obscurabitur, & simul Sol cum implicet contradictionem. *Quæst. CLIX.*

SED quæretur de Luna quomodo obscurabitur.

Dicendum, quòd poterat quatuor modis fieri, sicut dictum est de Sole supra q. 155. Et tamen dicendum, quòd non fiet per tertium, scilicet, ablationem luminis propter eandẽ causam, quę de Sole dicta est. De quarto quoq; s. per eclypsim dicẽdũ, q nõ obscurabitur, licet iste modus erat facilis, s. q Luna intraret

vmbram terrę, & ita obſcuraretur, ſicut fit in omni eclypſatione Lunę. Nam ipſa intrat in pyramidem vmbrę terræ, vel tangit eam, & ſic eclypſatur in totum, vel in partem, & tamen tunc non erit ſic, quia tunc naturaliter obſcuraretur ſicut aliàs cum eclypſatur, & non eſſet ſignum, & tamen illa obſcuratio erit ſignum. manent ergo alij duo modi, ſed conuenientior eſt ille, qui de ſole dictus, ſcilicet, per interpoſitionem alicuius corporis denſi, ita vt radij Lunę non videantur.

Lunæ obſcuratio.

Quomodo ſtat, quòd ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, quia hæc non poſſunt eſſe ſimul. Quæſt. CLX.

QVAERETVR quomodo ſtare poteſt, quod dicitur, ſcilicet, quòd ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, quia innuitur, ꝙ iſta erunt ſimul, & tamen nō poteſt ſtare, quia obſcuratio ſolis per diem eſt, Luna vero non poteſt obſcurari niſi per noctem.

Aliqui dicunt poſſe ſimul obſcurari, vt in eclypſi. Sed non ſtat. Primo quia, vt dictum eſt præceden. q. non fiet iſta obſcuratio per eclypſim, quia iſte modus obſcurandi eſt na uralis, ſed obſcuratio illa non erit naturalis cum ſit data in ſignum.

Secundo quia etiam per eclypſim non poterat ſtare. Nam aliud eſſet in eclypſi Solis aut in eclypſi Lunę, ſi in eclypſi Lunę obſcuratur quidem ipſa, quia ſubintrat vmbram, ſed non obſcuratur ſol. Si vero in eclypſi ſolis, ipſe quidem obſcuratur, ſed non Luna, quia ipſa non intrat tunc pyramidem vmbræ, neque interponitur aliquid inter nos, & ipſam, ſed talis apparet qualis ipſa eſt: ideo non fit in eclypſi iſta obſcuratio. Dicendum ergo, quòd non fiet in eodem tempore præciſo, ideſt, ſimul, ſed ſol obſcurabitur per diem Luna vero per noctem, & hoc ſiue in ſequenti nocte, ſiue aliquanto tempore fiat vnum poſt alterum.

Quanta erit iſta obſcuratio ſolis, & Lunæ, & quanto tempore durabit. Quæſt. CLXI.

SED quæretur quanta erit iſta obſcuratio ſolis, & Lunæ, & quanto tempore durabit.

Ad primum dicendum, quòd iſtud nō patet ex ſacra ſcriptura, neque ratio hoc conuincere poteſt, cum iſtud non proueniat ex principijs naturalibus, ſed ex ſola Dei voluntate, & voluntatis ratio dari non poteſt.

Dicendum tamen, quòd Sol, & Luna non obſcurabuntur pro parte, ſed quodlibet horum luminariū totum obſcurabitur, & cauſa eſt, ne putetur ſaltem a ruſticanis, & indoctis fieri eclypſim, quæ naturaliter accidit. Nam etiam ſi partim obſcurarentur iſta corpora ſicut in eclypſibus minoribus, petiti ſcirent non eſſe eclypſim ex tempore, & loco, ſcilicet, non poteſt eclypſis fieri, niſi in coniunctione, & oppoſitione Solis, & Lunę. In coniunctione quidem eclypſis Solis, in oppoſitione vero eclypſis Lunę. Etiā nō in qualibet oppoſitione, & cōiunctione accidit eclypſis, ſed ſolum exiſtente ſole in cauda draconis, vel prope, & Luna in capite, aut ex oppoſito, & ita patuit obſcurationem Solis factam in paſſione Chriſti non fuiſſe eclypſim, ſcilicet, quia erat tunc quintadecima dies Lunę, ideſt, oppoſitionis tempus vbi accidit eclypſis Lunę, ſed eclypſim Solis accidere tunc eſt impoſsibile, & tamen ne imperiti, qui ſunt maxima pars hominum, putēt eſſe eclypſim nō fiet obſcuratio in parte, ſed totus Sol obſcurabitur, & tota Luna. Item hoc innuitur Ioel. 3. cap. ſcilicet, Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem antequam veniat dies Domini magnus, ſed ſolem conuerti in tenebras eſt nullam lucem mittere, quia aliàs non ſunt tenebrę licet aliquid de ſole obſcuretur.

Amplius dicendum, quòd iſta obſcuratio Solis, & Lunę accidet in temporibus illis, in quibus nulla eclypſis eſſe poteſt. Et hoc valde conuenit, vt non putetur naturaliter accidere. Nam etiamſi obſcuraretur totus Sol, & tota Luna, putari poſſet, quòd accidebat naturaliter ſi in illo tēpore accideret, in quo eclypſes accidere ſolent. Hęc autem duo, ſcilicet, magnitudo obſcurationis, & accidere extra tempora eclypſium oſtendēt manifeſte prędictam obſcurationem Solis, & Lunæ non accidere naturaliter, hęc duo etiam in obſcuratione ſolis in paſſione Chriſti fuerunt. Nam fuit magna obſcuratio, ita vt dicantur tenebrę, ſcilicet, tenebrę factę ſunt infra 27. c. Etiam fuit extra tempora eclypſium ſolarium, ſcilicet, in oppoſitione, cum eſſet quintadecima dies mēſis, quę erat prima dies azymorum.

Quantum ad ſecundum, ſcilicet, de duratione iſtius obſcurationis. Dicendum, quòd etiam non conſtat ex ſcriptura ſacra, aut rōne conuincente cum fiat ab agente voluntario, vt dictum eſt prędcedenti quęſtio.

Aliqui autem dicunt, quòd non poteſt dici de duratione aliquid determinatum ad magnum, neque ad paucum, eo quòd quantumcunque paruo tempore duret ſufficit, quia non ponitur, niſi vt ſignum ſupernaturale alicuius magnę rei, ſcilicet, aduentus ad iudicium, vel conſummationis ſęculi. Et ad hoc ſufficit, quòd ſit magna illa obſcuratio, ideſt, quòd totus Sol, & tota Luna obſcurentur, & quòd fiat hoc extra tempora eclypſium, vt dictum eſt præcedenti q. & ideo etiam ſi duret quęlibet illarum obſcurationum per mediam horam, ſufficit, vel per minorem moram.

Sed dicendum, quòd non ſtat, immo oportet dici, quòd quælibet illarum obſcurationum durabit plus quàm tres, vel quatuor horas, quia aliàs non ſequeretur id, quod Chriſtus per iſtud ſignum vult innuere. Nam ad hoc obſcurantur Sol, & Luna, vt hominibus ſit ſignum aduentus Chriſti ad iudicium, & conſummationis ſęculi. Et hoc non ſpecialiter aliquibus hominibus, vtpote exiſtentibus Romę, vel in Hiſpania, ſed omnibus hominibus, eo quòd omnibus pertinet: ideo taliter fiet ſignum, quòd ad omnes perueniat eius cognitio. Et patet antecedens, primo quia iſtud eſt ſignum aduentus Chriſti ad iudicium, ſed in illo iudicio omnes homines iudicabuntur, ergo ſignum iſtud debet peruenire ad omnes homines.

Secundo quia dicitur dato iſto ſigno, quòd plangent omnes tribus terrę, & tamen non plangerent omnes niſi peruenirent ad omnes homines notitia huius ſigni, ergo omnes illud videbunt.

Tertio quia iſtud ſignum indicat conſummationem ſęculi, ſed iſta conſummatio eſt generalis ad omnes partes terrę, ergo vbique videbitur, aut videri poterit iſtud ſignum, ſed dato, quòd debeat vbiq; videri, neceſſe eſt, quòd duret aliquanto tempore, ideſt, tribus, vel quatuor horis. Nam propter terræ rotunditatem cum eſt dies in vna parte terræ, non eſt dies in alia, & ideo dum eſt dies apud Indos, & Parthos, poterat accidere iſta obſcuratio, & non videretur apud Hiſpanos, & Gallos, vt igitur in omnibus terris videatur, neceſſe eſt manere ſolem obſcuratum tribus, aut quatuor horis, & tunc per motum poterit videri in omni regione.

Sed diceret aliquis, quòd etiam ſi per dimidiam horam

horam duret illa obſcuratio poterit videri in tota terra, eo quòd terra nō habitatur tota in circuitu, neque in longitudine, neque in latitudine. De longitudine patet, quia inuenimus Indos eſſe extremas gentes verſus orientē, & Hiſpanos verſus occidentē, & adhuc iſta non eſt medietas terrę ſecundum longitudinem, quia non eſt hemiſphærium. De latitudine magis notum eſt, quia verſus polum arcticum inuenimus finem habitationis humanæ, & verſus auſtrum eodem modo, licet dubitatio trita ſit, an vltra æquinoctialem ſit aliqua hominum habitatio. Et ideo hoc dato in eodem puncto cœli Sol ſtans poterit videri ab omnibus hominibus, qui ſunt in toto orbe.

Dicendum, quòd ad videndum ſolem in eodem puncto cœli omnes homines duo obſtant, ſcilicet, rotunditas terrę in longitudinem, & rotunditas in latitudinem, & quodlibet horum facit diuerſitatem horizontis, & occultatur quibuſdam aliquid quod alijs non occultatur, verum tamen non obſtante rotunditate, & diſtantia ſecundum longitudinem, de qua magis videtur, poterit Sol in eodem puncto cœli videri ab omnibus hominibus, qui ſunt inter orientis extremum, & extremum occidentis, niſi obſtet accidētaliter prominentia rupium, aut vallium profunditas. Et patet, quia in quocunque puncto cęli ſuper horizontem ſit ſol, poteſt eum videre, qui eſt in illo hemiſphęrio, vel horizonte, & tamen horizon, cum ſit de circulis magnis, diuidit totam ſphęram, vel cęlum in duo media, & ideo hemiſphærij circulus vocatur. Et ob hoc quilibet horizon continet motum ſolis duodecim horarum exiſtente æquinoctio, cuius eſt conſequens diuidi cœlum per horizontem in duo media, quia totus motus ſolis de puncto ad punctum eſt vigintiquatuor horarum, & ideo cum de terra ſecundum longitudinem non habitetur medietas, neceſſe eſt omnes capi homines vbicunque habitent ſub vno horizonte, aut capi poſſe, licet non ſit idem numero horizon omnium hominum, immo nulli duo homines habent eundem penitus horizontem, quia mutato vno puncto, aut diuiſibili quolibet verſus quancunque partem iam non manet idem horizon. Sed eſt ſenſus, quòd illum horizontem quantum ad totum, vel aliquam partem habebunt omnes homines. Et ſit caſus: procedatur ab extremo occidentis verſus orientem, & ſtetur in puncto medio ſecundum æquidiſtantiam, & capiatur horizon illius puncti, & accipiatur alius horizon ſuper extremum punctum Orientis, & aliū ſuper extremum punctus Occidentis, neceſſe eſt, ꝙ horizon primus, ꝙ eſt in medio interſecet alios duos orthogonaliter, ideſt, ad Angulos rectos ſphærales, vt patet cōſideranti figuram in coluris circulis ſphęrę materialis. Hoc dato neceſſe eſt, quòd cum Sol peruenerit ad meridiem in horizonte Orientis, ſit ortus ſolis in horizonte medię terrę, quia meridiani iſtorum non diſtant niſi per ſex horas, & cum peruenerit ad Occidentis punctum in horizonte Orientis, neceſſe eſt, vt ſit meridies in horizonte medię terræ, & ſit ortus ſolis in horizonte Occidentis, eo quòd meridiani iſtorum horizontum diſtant per duodecim horas præciſe: quo poſito, detur Sol in puncto occidentis horizontis Orientis videbitur tunc ab hominibus, qui ſunt in tota terra, quia tunc erit finis diei in oriente, & meridies in medio terrę, & ortus ſolis in extremo occidentis, & ita ſufficiet ſolem per quartam partem horę obſcuratum manere, quia poterit tunc videri ab omnibus hominibus, maxime quia caſus iſte procedit de vero Oriente, & Occidente, qui diſtant per duodecim horas, ſiue per medium cœlum, & tamen non inuenitur tantum habitatum de terra: ideo a fortiori ſimul in aliquo puncto cœli poterit Sol videri ab omnibus hominibus.

Dicendū, quòd verum eſt ponendo totam terram penitus rotundam, ita quòd prominentię montium, & profunditates vallium nihil obſtarent, & tamen obſtant: ideo dicendum, quòd neceſſe erit, quòd illa obſcuratio pluſquàm duabus, aut tribus horis duret.

Primo vt vbique poſsit videri non obſtante inæqualitate terræ, ſed ſuper quemlibet horizontem ſit Sol aliqualiter eleuatus, cum videbitur obſcuratus.

Secundo & præcipue, quia vltra hoc, quod eſt ab omnibus videri oportet, quòd diu duret: nam ſi parum duraret paruę rei ſignum eſſe videretur, & quia nihil maius erit quàm hoc, quod ſignificatur, ideſt, aduentus Chriſti ad iudicium, & conſummatio ſęculi, debet multum durare.

Sed dicendum, quòd non eſt credendum, quòd duret per duos, aut tres dies: Nam hoc induceret periculum omnibus viuentibus, & alterarentur diſpoſitione peſsima, & non vitali omnia, quæ viuunt, & ex quibus viuimus, ſed erit tanti temporis duratio, vt credatur veriſimiliter eſſe ſignum maximę rei, & tamen, vt non deſtruat viuentia, hoc enim tempus ſatis eſt trium, aut quatuor horarum, quia tunc per omnes terras poterit manifeſte videri.

Adhuc iſtud confirmatur ex obſcuratione facta in paſsione Chriſti: nam ex eo, quòd illa fiebat in ſignū, quòd Deus naturę patiebatur pro omnibus hominibus, qui vbique erant, apparuit illa per omnes terras. Sic dicitur infra 27. & tenebræ factę ſunt per omnem terram. Etiam tempus fuit conueniens ad hoc, quòd videretur ab omnibus, & videretur multum. Nam per tres horas durauit, ſcilicet, ab hora ſexta vſque ad nonam, eo. cap. ſed iſta obſcuratio erit etiam tunc ſignum maximę rei: ideo decet, quòd per tres, aut quatuor horas ſaltem duret.

Si autem quæratur, quomodo incipiat iſta obſcuratio, ſcilicet, an paulatim ſicut in eclypſi, an ſubito totus obſcuretur Sol, & quomodo deſinat obſcuratio, vel ſimul tota, vel ſucceſsiue, dicetur infra 27. ca. quando agetur de illis tenebris, quæ fuerunt in Chriſti paſsione.

Ad quid fiet iſta obſcuratio in Sole, & Luna, & Stellis in die iudicij. Quæſt. CLXII.

QVAERETVR ad quid fiet iſta obſcuratio in Sole, & Stellis, & Luna. Nam videtur, quòd ad ſignificandum aduentum Chriſti ſatis poterant eſſe alia magna ſigna, quæ fierent in aere, vel terra, aut mari.

Dicendum, quòd fient iſta magna ſigna non ſolū in cęlo, ideſt, Sole, & Luna, ſed etiā in omnibus alijs rebus, in cęlo, terra, mari, & in hominibus. Sic dicitur Luc. 21. cap. erunt ſigna in Sole, & Stellis, & Luna, & in terris preſſura gentium præ cōfuſione ſonitus maris areſcentibus hominibus,

Et ratio prima quare etiam in cęlo fiant ſigna eſt, quia iſta res, quæ ſignificatur eſt maxima: ideo debent maxima ſigna præcedere, ſi tamen in terra, aut aere oſtenderentur ſolum, & non in cęlo, non eſſent magna: ideo etiam debuerunt in cęlo oſtendi.

Secunda quia hic ſignificatur conſummatio ſæculi quantum ad modum, & ſtatum, quem nunc habet vniuerſum: ideo cum in ſingulis rebus, & partibus vniuerſi aliqua mutatio futura ſit, conueniens eſt, quòd in omnibus partibus vniuerſi prędcedat ad

hoc

hoc significatio,& ideo cõuenienter hoc expressum est Luc.21.cap.Cadent signa in Sole,& Luna,& Stellis. Et ista sunt signa,quæ hic ponit Matthæus. Addidit autem signa in terra, cum ait,& in terra pressura gentium. Et ista pressura non solum erit malum, sed etiam mali signum. Additur signum in mari,cũ dicitur.Præ confusione sonitus maris,& fluctuum. Et vt etiã ista signa in hominibus esse videantur adiunxit, arescentibus hominibus præ timore,& expectatione, quę superueniet vniuerso orbi.Vnde timor generalis hominum,ita vt arescant non solum erit malũ quod tolerabunt,sed etiam signum maiorum rerum, quæ superuenient, & quia timor est generalis omnibus hominibus, qualis esse nõ consueuit, signũ est,quòd omnibus hominibus superueniet aliqd, & illud magnum erit,quod præcedens magnus timor ostendit, ita vt arescant, & ideo ad hoc magnum malum designandum, & vniuersale non sufficiebant quæcunque signa facta in elementis, nisi etiam in cœlo fierent signa.

Tertia & præcipua causa est,quia cum esset istud, quod designabatur commune, ideſt, consummatio sæculi, & deberet notificari toti orbi, & non poterat omnibus innotescere nisi dato aliquo signo in cęlo, debuerunt in cęlo dari signa. Hoc patet,quia ea,quæ accidunt in terra,& mari,nõ sunt generalia,vt pestes, bella,& alię turbationes,aut monstra,& ideo non videtur significare malum aliquod commune toti orbi,sed solum illi genti,in qua talia signa apparent. Si autem dicas poterit esse idem signũ in tota terra, aut in toto mari,vt quòd sit vbique pestis,aut vbique bellum,aut aliæ res insolitę.

Dicendum,quòd verum est,& tamen etiam si sic accidat nescitur illud signum esse commune, quia Hispani, & Galli,qui nullam cõuersationem habent cum Indorum varijs gentibus, nesciunt quid apud eas accidat,aut agatur,& è contrario.Et ideo accidẽtia terræ putantur esse particularia, licet idẽ accidens pro eodem tempore esset in tota terra. Ad hoc igitur,quòd aliquid videatur ab omnibus gentibus, & putetur esse commune,necesse est in cęlo accidere, quia illud idem videbitur ab omnibus, sicut omnes vident Solem eundem, & Lunam eandem quotidie.Et ista fuit vera causa,quare oporteret in cęlo dari signa.

Quomodo est verum, quòd Stellæ cadent de cœlo.
Quæst. CLXIII.

QVAERETVR quomodo est verum,quòd Stellæ cadent de cęlo.

Aliqui dicũt Stellas esse illos, qui lumine doctrinę suæ alios illuminant,aut illuminare debent.Et quando isti reprobi efficiuntur, dicuntur cadere de altitudine cęli, ideſt, de statu suo excelso. Sic dicit Origen. super Matth. scilicet,sed quicũque siue dogmatibus siue virtutibus falsis veritatem hominibus promittebant,mendacijs autem seducebant,hi conuenienter dicẽdi sunt Stellæ cadentes de cęlo,vt ita dicam suo, vbi erant in altitudine cõstituti extollentes se aduersus scientiam Dei.

Alij dicunt Stellas istas cadentes iustos esse, qui tempore illo de iustitia sua cadent. Sed dicendum, quòd ista non stant. Primo quidem quoniam iste est sensus mysticus, & tamẽ oportet dare huic literę aliquem literalem,quem Christus intenderit. Nam in sensu mystico non est scriptura vera neque falsa, neque dicitur impleri,aut non impleri,cum non sit ille sensus scripturæ, vt ostensum est supra 13.c.q.28.

Secundo quia dato,quòd quis vellet hunc esse sensum literalem, quem Christus intenderit,non stabit, quia ipse intendit hic ponere signa aduentus sui, & consummationis sęculi, & tamen exponendo modo prædicto, nihil attinet ad illam significationem, quia quotidie istud accidit,scilicet,iustos effici reprobos,& ostẽtantes falsas virtutes, aut doctrinam cadere ab excellentia,in qua erant,aut esse videbantur. Dicendũ igitur,quòd necesse est accipi de Stellis ad literam, vt cadant de cęlo,aut cadere videantur.

Aliqui ergo dicunt,quòd Stellę verè cadent de cęlo. Asserunt enim,quòd accendetur magnus ignis in terra, quo marcescet lumen Stellarum, & tunc consumpto illo lumine nõ erit aliquid,quod possit attollere corpora Stellarum, & cadent sicut fit in scintillis surgẽtibus de camino.Nã quandiu ignis est eis incorporatus surgunt,cum vero deficit,cadunt corpora illa cinis effecta.Sic dicit Origen.super Matth.scilicet,in cõsummatione mundi ab igne,qui succendendus est obscurabũtur luminaria magna,& marcescente Stellarum lumina,reliquum earum corpus cum exaltari nõ valeat sicut primum cum a lumine ipso portatum extollebatur,cadet de cęlo.

Sed dicendum,quòd hoc non stat.Primo quia iste ignis, qui succendet omnia erit in vltima die sęculi, & erit simul cum resurrectione, & iudicio, & tamen casus Stellarum erit ante vltimũ diem,cum ponatur, vt signum præcedens iudicium, & erunt tunc aliqui homines,quibus ista videantur,& sint eis signa,ergo non accipitur hic de tali casu Stellarum.

Secundo non stat,quia isti decipiuntur circa Stellarum naturam,putant enim,quòd sint de materia elementali,& quòd sint cibus ignis, & quandiu materia illa est ignita tenetur violenter in excelso quasi alleuiante eam igne,cum vero fuerit exusta, & defecerit ignis in ea ex propria terrestritate,& pondere cadit,sicut de scintillis dictum est.Sed hæc omnia falsa sunt, quia Stellæ, neque sunt corpora ignita, neque ignis, sunt autem quædã quinta natura aliena a corruptione,& alteratione. Contra hos autem argui non oportet, quoniam notorie errant contra totam Philosophiam. Vnde Stellæ non possunt sic cadere.

Tertio non stat,quoniam neque Origen.istud tenet, sed recitat illud, vt opinionem quorundam, quam confutat, quomodo enim Stella cadere potest, cum ipsa non sit aliquid ponderosum, quod appetat inferiora.& egeat teneri? Etiam quomodo Stellę cadent, cum quęlibet Stella visu notabilis sit maior tota terra? Non enim cadere potest in terram, quod non capitur super terram.

Est ergo dicendum,quòd Stellæ cadent,ideſt,Stellæ comatę.Vocamus enim cometas Stellas comatas, & vulgus eas absolute Stellas vocat. Christus autem sequitur modũ loquendi vulgarium in plurimis:ideo Stellas vocauit eas,quæ non sunt Stellæ,sed cometæ. Et de illis verum est,quòd cadent de cęlo,ideſt,de aere,quem vulgus,& scriptura sacra cęlum vocat.

Alij autem dicunt, quòd Stellæ cadent, ideſt, obscurabuntur densitate nubium, vel corporum interpositorum, quasi cecidissent. Sic dicit Raba.in Marco scriptum est.Stellæ erunt decidentes, ideſt, suo lumine carentes.

Sed dicendum,quòd præcedens modus melior est, & intelligunt alij, quòd Stellæ operientur nubibus, ita vt nulla videatur, & cadent exhalationes ignitæ in modum Stellarum de cęlo, & cum homines non viderint Stellas in cęlo,putabunt omnes decidisse. Sed neque istud est necessarium. Sufficit enim, quòd cadant aliquæ cometæ de aeris parte superiori versus terram, quia vulgares putabunt eas esse Stellas, licet videant alias Stellas non cadentes. Et hoc verisimilius est, scilicet, quòd circa diem iudicij cadent multę de his exhalationibus ignitis, quales & in quãto numero nunquam ante hoc ceciderant,vt non putetur naturaliter hoc euenire, sed ex voluntate Dei ad aliquid magnum significandum.

Ad quid cadent istæ Stellæ de cœlo.
Quæst. CLXIIII.

QVAERETVR ad quid cadent istæ Stellæ de cœlo. Nam alia signa,quæ præcesserunt sufficiunt ad ostendendum, quod Christus vult innui.

Dicendum, quòd primo fiet ad conuenientiam rei significatæ. Nam per hæc significatur sęculi consummatio, sed in ipsa cessabunt omnes partes orbis a conditione status sui: ideo oportet in omnibus partibus orbis fieri signa,sed est aer quędam pars vniuersi: ideo in illo fient signa,& ista sunt cometæ multi, qui cadent ante diem iudicij.

Secundo fiet propter magnitudinem rei significatę. Nam magnę rei non competit paruum signum, erit autem ista maxima res,quæ significatur, scilicet, aduentus Christi ad iudicandum omnes homines, & consummatio sęculi:ideo signa debent esse maxima, sed Stellas cadere facit ad quandam magnitudinem; ideo fuit conueniens illas cadere.

Tertio quia Deus volet,quòd illa signa non solum sint magna, ideſt, ostendant rem magnam futuram, sed etiam in se sint terribilia, & inducant hominibus timorem, sed nihil videtur inducere materialem terrorem, quàm quòd cadentes Stellæ in multitudine, & magnitudine admiranda cadant de cœlo,ergo erit conueniens,quòd cadant.

Quæ sunt virtutes istæ,quæ mouebuntur.
Quæst. CLXV.

QVAERETVR quid erit,quod dicitur,quòd virtutes cœlorum mouebuntur, & quę sunt istę virtutes.

Dicendum, quòd virtutes vocantur angelici spiritus, & vocantur virtutes cœlorum, ideſt, substantiæ spirituales,quę non habent molem, sed virtutem, sicut dicimus Angelos esse intelligentias, vel substantias separatas, quoniam non sunt spiritus vniti materiæ sicut animæ, sed absoluti. Et hoc apertius dicitur Mar.13.cap.scilicet,& virtutes,quę sunt in cœlo mouebuntur. Nam per hoc ostendit illas virtutes non esse aliquas conditiones corporum cęlestium,sed essę per se entia,& substantias separatas, cum dixit eas esse virtutes in cœlo.

Accipi possunt dupliciter virtutes istę.Vno modo, quòd omnes Angeli vocentur virtutes inquantum virtus significat substantiam spiritualem, quæ conditinguitur contra materialem, vel habentem quantitatẽ molis, & quia omnes spiritus Angelici sunt substantiæ immateriales possunt vocari omnes virtutes.

Alio modo potest accipi specialiter.Nam virtutes vocamus vnum de nouem ordinibus Angelorum,& quilibet Angelus illius ordinis vocatur virtus, & ad istos Angelos pertinent spiritualia officia, & potest accipi vtroque modo, vt dicetur sequen. q.

Dicuntur autem virtutes cęlestes ad differentiam aliarum virtutum, quæ non sunt in cœlo: nam omnis substantia spiritualis virtus vocari potest, quia est potestas non alligata materię, sunt autem infra cœlum aliquæ virtutes, scilicet, dæmones, qui sunt substantiæ immateriales, & de istis non loquitur nunc Christus, quòd moueantur, sed de Angelis, quia de dæmonibus non attinebat ad præsens:ideo dixit virtutes cęlorũ,ideſt, Angeli qui in cęlo sunt mouebuntur.

Quomodo Angeli mouebuntur. Quæst. CLXVI.

SED quæretur quomodo isti mouebuntur.

Aliqui dicunt, quòd intelligitur de motu, i. cessatione ab operibus suis,scilicet,quòd ante hoc Angeli mouebant cęlos, & operabantur circa custodiam hominum, & multa alia, tunc vero cessabunt ab omnibus his, quia amplius non erit necessaria circa hæc operatio,immo nulla erit. Sic dicit Eusebius, virtutes cœlorum sunt, quæ præsunt partibus sensibilibus vniuersi,quæ quidem tunc mouebũtur,vt potiorem statum attingant, absoluentur enim in sęculo nouo a ministerio, quo Deo seruiunt circa sensibilia corpora secundum corruptionis statum.

Sed dicendum,quòd non stat. Primo quia non dicitur conuenienter moueri virtus aliqua per hoc, q̃ cessat ab operatione. Nã moueri importat transmutationem,aut actionem, cessare autem ab opere non conuenienter vocatur moueri.

Secundo quia in ista significatione non agit litera ista ad propositum Christi:nam non est aliquod signũ ad iudicium cessare virtutes ab operibus suis. Et etiam non est istud aliquid sensibile, quod homines possint videre.

Tertio quia necesse est,quòd ista commotio virtutum sit aliquid ante,diem iudicij, cum ponatur inter signa præcedentia iudicium, & post ipsum ponatur aliud,scilicet, tunc apparebit signum filij hominis,& tamen cessatio virtutum cęlestium ab operibus suis non erit ante diem iudicij. Nam postquàm illę cessauerint mouere cœlum nullus dies erit, aut nox, sed vsque ad iudicium semper erit dies,& nox, ergo non potest intelligi commotio pro cessatione.

Alij dicunt, quòd mouebuntur virtutes quodam timore ne condemnentur ad pœnam sicut homines. Sic dicit Chryso. Virtutes cęlicę mouebuntur quãtis conscię non sint, videtes enim infinitas multitudines condemnari non intrepide stabunt illic.

Sed dicendum,quòd hoc nõ stat. Primo quia Angeli non timebunt aliquam condemnationem, sunt enim beati,& beatus non potest timere,quia beatitudo excludit omne malum.Incertitudo tamen,ad quã sequitur timor,est quoddam malum: ideo non poterit esse in Angelis. Nam de beatis animabus resumptis corporibus dicimus,quòd gaudebunt cum condemnabuntur iniqui,ergo a fortiori Angeli, quorum maior beatitudo est, non timebunt condemnationẽ aliquam.

Secundo non stat, quia dato, quòd possent timere non potest sic intelligi, quia ille timor de condemnatione erit in die iudicij, quando iudicabuntur homines,& tamen ista commotio virtutum erit ante iudicium, cum ponatur hic inter signa præcedentia iudicium,ergo non intelligeretur de hoc.

Tertio, quia sic exponendo non faceret ad propositum cum Christus agat hic de signis præcedentibus iudicium,& illud non erit signum.

Alij dicunt, quòd ista mutatio erit quidam timor Angelis aduenientes de rebus illis magnis, quæ ante iudicium euenient. Sic dicit Aug.in Epistola ad Hesychium, scilicet. Non solum autem mortales fluctuabunt,cum alterabitur mundus,sed & Angeli stupebunt in tam terribilibus mutationibus vniuersi. Sic etiam Beda dicit,In Iob scriptum est, Columnę cœli pauent,& contremiscunt ad nutum eius. Quid ergo facient tabulę,cum tremunt columnę? quia virga deserti patitur,cum cedrus paradisi concutitur?

Sed

Sed dicetur, quòd hoc non ſtat accipiendo ſtrictè: nam Angeli non poſſunt aliquid timere, quia timor eſt de malo, & eſt propter ignorantiam, aut incertitudinem futurorum, & tamen Angeli, qui beati ſunt neutrum habere poſſunt, quia neque poteſt eis malũ accidere cum beati ſint, neque incertitudinem de ſtatu ſuo habere poſſunt, quia vt ait Boe. in 2. de Conſol. proſa 3. non ſtat felicitas cum ignorantiæ cęcitate.

Secundo quia etiam ſi timere poſſent Angeli, iſte timor non facit ad propoſitum Chriſti de ſignis iudicij, de quibus loquebatur.

Dicendum ergo, quòd commotio virtutum cęleſtium eſt aliqua operatio inſolita: nam ante hoc operabantur id, quod ordinarium erat, & erat naturale, & non miraculoſum, & in iſta operatione quaſi quieti manebant, velut parũ agentes, tunc veluti maiores, & plures operationes exerciturę dicuntur moueri quaſi non maneant in quiete, & ocio ſicut prius.

Sed dicendum, quod cum virtutes poſsint accipi dupliciter, vt dictum eſt, ſcilicet, pro omnibus Angelis, aut ſpecialiter pro quodam ordine Angelorũ, qui eſt quintus, ſcilicet, medius in ſecunda hierarchia, poteſt vtroque modo hoc accipi.

Accipiendo primo modo eſt ſenſus, quòd omnes Angeli, ad quos pertinet mouere cęlos, & facere cętera, quæ circa cęlos fiunt, habebunt tunc ſpeciales operationes maiores quàm vnquam habuerant, ita vt in comparatione præcedentium dicantur iſtę eſſe operationes, & ad has moueri Angelos, & prius fuiſſe in quiete quadam, & ocio, & ſic poterit tunc Sol obſcurari, & Luna non dare lumen ſuum, & Stellæ de cœlo cadere.

Accipiendo autem ſecũdo modo eſt ſenſus, quòd ad virtutes, qui ſunt ſpiritus de ſecũda hierarchia pertinet ſpecialiter cooperari ad miracula, quæ fiunt ſupra res ſenſibiles, vt dicit Diony. in lib. de Angelica hierar. non quidẽ, quòd iſti ſpiritus miracula faciant, quia ſolus Deus illud poteſt, quia exigit infinitam poteſtatem, ſed dicuntur operari miracula, ideſt, res admirandas ſuper materiam iſtam elementalem, & iſti ſpiritus, qui ſunt virtutes circa finem ſæculi mouebũtur ſępe ex diuina voluntate ad faciendum res admirandas circa materiam elementalem, vt incutiant terrorem omnibus hominibus, & expreſſa ſigna de conſummatione ſęculi, & hoc eſt moueri virtutes.

Quare poſuit hic Chriſtus, quòd virtutes cœli mouerentur.
Quæſt. CLXVII.

QVAERETVR quomodo, aut cur poſuit hic Chriſtus quòd virtutes cęli mouerentur.

Aliqui dicunt, quòd poſuit Chriſtus illud inter ſigna præcedentia iudicium, quia etiam erit ſignũ. Sed videtur, quòd non ſtat, quia omnia ſigna erunt ſenſibilia, quia aliàs nihil ſignificarent ſi non ſentirentur, & tamen, quòd moueantur virtutes non erit aliquid ſenſibile. Nam virtutes ſunt ſubſtantiæ ſpirituales, & inuiſibiles, & ideo videri non poterunt, & conſequenter non erunt ſigna.

Aliqui dicunt, ꝙ licet virtutes non ſint viſibiles erunt res operatę viſibiles, ſcilicet, commotio cęli, & Stellarum, & cętera, quæ inſolitè accident, & iſtą ſunt ſigna ad iudicium.

Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, quia hoc eſſet ſi iſta operata non eſſent iam poſita, vt ſigna, & tamen iam poſita ſunt, quia hæc ſunt obſcuratio Solis, & Lunæ, & caſus Stellarum: ideo ſi ponatur motus virtutum pro ſigno præcedente ad iudicium, neceſſe eſt, quòd diſtinguatur hoc ab illa, & tamen motus virtutum per ſe cognoſci non poteſt, cum virtutes non ſint ſenſibiles, ergo non ponitur pro ſigno.

Aliqui ergo dicunt, quòd pro ſigno diſtincto ponitur, & verum eſt, quòd virtutes videbuntur ſenſibiliter ante diem iudicij, & tunc ſignum erunt nobis aduenire conſummationem ſęculi. Sic dicit Greg. in homilia. Quid enim virtutes cœlorum niſi Angelos, dominationes, principatus, & poteſtates appellat, quę in aduentu diſtricti iudicis noſtris tunc oculis viſibiliter nobis apparebunt, vt diſtricte a nobis tunc exigant hoc, quod nos modo inuiſibilis conditor æquanimiter portat.

Sed dicendum quòd iſtud non eſt multum firmũ, ſcilicet, quòd Angeli corporaliter operaturi tunc ſint nobis, cum pœnas quaslibet nobis inferre poſſint non apparendo nobis.

Secundo quia Grego. dicit iſtam apparitionem futuram in aduentu iudicis, ideſt, tunc cum ipſe venerit, & tamen ſi eſſet ſignum, cum ponatur inter ſigna, neceſſarium eſſet, quòd præcederet ad iudicium, quia aliàs non ſignaret illud.

Dicendum ergo, quòd iſta commotio virtutum non ponatur hic pro ſigno, cum non ſint virtutes viſibiles, ſed ponitur pro cauſa præcedentium, vt reddantur credibilia ea, quę dicta ſunt. Nam cum Chriſtus dicat, quòd tunc Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & cadent Stellę de cœlo, diceret aliquis quomodo talia tunc in cœlo fient cum nunc nulla horum fiant? Reſpondet Chriſtus, quòd hoc fiet, quia virtutes cœlorum mouebuntur tunc, ſcilicet, modo agunt operationes ſuas ſolitas, ſed tunc mouebuntur ad faciendum operationes maiores, & inconſuetas, & ita poterit obſcurari Sol, & Luna, & cadere Stellę de cœlo, & quæcunque alia miranda, quę Chriſtus prędixit. Et iſta eſt verus ſenſus. Hoc patet Luc. 21. cap. Nam dicitur, erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis, & in terris preſſura gentium prę confuſione ſonitus maris, & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ ſuperueniet vniuerſo orbi. Et ſequitur: nam virtutes cœlorum mouebuntur. Et ita ponitur, vt redditiuum cauſę, ſcilicet, quòd omnia hęc fieri poterunt, quia virtutes cœlorum mouebuntur.

Quid erit iſtud ſignum filij hominis in die iudicij.
Quæſt. CLXVIII.

QVAERETVR de ſigno filij hominis, quod videndum dicitur, quid erit illud.

Dicendum, quòd ſignum accipitur pro vexillo. Et verum eſt, quòd erit crux iſtud vexillum, quia nullum aliud vexillum Chriſtus habet in quo triumphauerit, & glorietur, & ita eccleſia cantat de cruce, ſcilicet. Hoc ſignum crucis erit in cœlo, cum Dominus ad iudicandum venerit. Et colligitur ex hoc loco, ſcilicet, apparebit ſignum filij hominis.

Alij autem putant eſſe aliquod ſignum victoriæ, ſed quod ſit iſtud ſignum, non dicunt, & ideo magis dicendum eſt, quod ſit ſignum, ideſt, crucis ſignãculum. Sic dicit Orige. ſcilicet, ſignum hoc, aut crucis intelligamus, vt videant iuxta Zachariam, & Ioannem, in quem compunxerunt, aut ſignum victoriæ.

Alij dicunt ſignum filij hominis, ideſt, ſignum oſtendens eum venturum. Sed dicendum, quod non ſtat, quia omnia præcedentia ſunt ſigna Chriſti venturi ad iudicium, & ideo non vocaretur iſtud ſignum Chriſti venturi, quaſi alia non eſſent ſigna: ideo dicendum, quòd vocatur ſignum filij hominis non quidem

quidem ſignum venturi, ſed venientis, & tale ſignum idem eſt, quod vexillum, quia præcedunt vexilla regem venientem, & iſtud vexillum eſt crux, cętera vero erant ſigna, quia ſignabant eum venturum, ſed non venientem: ideo non vocantur ſigna filij hominis.

Quare adueniente Chriſto crux apparebit.
Quæſt. CLXIX.

QVAERETVR quare adueniente Chriſto apparebit crux. Dicendum primo, quòd erit propter communem cęremoniam Regum: veniet enim Chriſtus ſicut rex cum dicatur hic infra in litera, quòd veniet cum virtute multa, & maieſtate, & tamen vexilla præcedunt reges: ideo ante Chriſtum venientem apparebit vexillum ſuum, quod eſt crux, ſic dicitur in hymno.

Vexilla regis prodeunt.
Fulget crucis myſterium.

Secundo fiet hoc ad confuſionem Iudæorum, qui in illo iudicio vniuerſali iudicabuntur, ipſi enim Chriſtum crucifixerunt quaſi eum morti turpiſſimę adiudicantes, ipſe vero oſtendet, quòd id, quod illi contumeliam putauerunt verſum eſt in gloriam, & ita confunderentur in deſiderijs ſuis, & cogitationibus. Sic dicit Chryſo. in homilia, ſcilicet. Apparebit autem ſignum crucis, vt Iudæorum inuerecundiam confutet, aduenit enim Chriſtus in iudicio non ſolum vulnera, ſed & mortem exprobratiſſimam oſtendens.

Tertio fiet ad oſtendendum fruſtratam eſſe intentionem Iudæorum. Nam illi eum cruci affixerunt, vt nomẽ eius periret, & in dedecus iret. Ante vero Chriſtus in honore maximo apparebit, & crux vexillum regale erit. Sic dicit Chryſo. in homilia. Viſa enim cruce, cõſiderabunt, quòd nihil profecerunt, & quoniam crucifixerunt eum, quem adorari oportebat.

Quarto fiet ad redarguendum omnes infideles, & male viuentes poſt ſuſceptam fidem, ſcilicet, quòd eos ipſe ſufficienter redemerat in cruce, & ipſi noluerunt gaudere precio redemptionis ſuæ, immo inquantum in ſe fuit, mortem Chriſti inutilem faciebant, quia ſi ita omnes feciſſent, licet Chriſtus pro eis mortuus eſſet, nemo ſaluaretur.

Quid diſcipuli intellixerunt per ſignum filij hominis.
Quæſt. CLXX.

QVAERETVR cum Chriſtus dixit iſtis diſcipulis. Tunc apparebit ſignum filij hominis, quid illi intellexerunt per illud ſignum.

Aliqui dicunt, quòd crucem, quia illa eſt ſignum eius. Dicendum, quòd non ſtat, quia non poterant illi intelligere, quod nondum erat, cum non haberent ſpiritum prophetiæ, & tamen crux non erat ſignum crucis, quia nondum paſſus erat Chriſtus in cruce. Et ſi dicatur, quòd ſciebãt eum crucifigendum eſſe. Dicendum, quòd nõ ſequitur ex hoc, quòd ſcirent crucem eſſe ſignum eius. Nam nondum ſciebãt an crux aliquãdo haberetur in honore, quia Chriſtus eis hoc nondum prædixerat, ſed factum fuit multo poſt paſſionem Chriſti, quòd crux a nobis veneraretur, ſicut nunc facimus. Dicendum ergo, quòd diſcipuli intellexerunt ſignum filij hominis, ideſt, vexillum aliquod præcedens eum, cum veniret. Nam putabant eũ venturum ad regnandum. Et verum eſt, quòd tunc ad regnandum veniet: immo tradet regnũ Deo patri, quia omnia erunt ſubiecta pedibus eius 1. Corin. 15. ca. ante reges autem vexilla præcedunt: ideo & ante Chriſtũ venientem in maieſtate ſua putabant vexillũ aliquod ferendum, & hoc putauerunt eſſe ſigna filij hominis, & tamẽ quid eſſet illud ſignum, ſcilicet, an eſſet crux, vel aliquid aliud nondũ ſciebant diſcipuli, erat tamẽ vere crux, quia Chriſtus nullum aliud ſignum, aut vexillum habuit.

Et iſta eſt cauſa, quare vocauit Chriſtus iſtud eſſe ſignum ſuum. Nam cętera erant ſigna aduentus eius, iſtud autem nõ erat ſignum, ideſt, repræſentatiuũ de futuro, ſed erat vexillum præcedens eum. Secunda ratio eſt, quia licet vtraque ſigna eſſent, & Chriſtũ ſignificarent, tamen ea, quæ dicta ſunt ſignificabant de futuro, ſignum autem crucis apparebit Chriſto præſente, licet etiam ſuper aliquos dies præcedat ante aduentum Chriſti non apparet, ſed dicetur aliquid ſequenti quæſt.

Quando erit iſtud tunc in quo ſignum filij hominis apparebit.
Quæſt. CLXXI.

QVAERETVR cum dicatur, tunc apparebit ſignum filij hominibus, quando erit iſtud tunc.

Aliqui dicunt, quòd erit iſtud adueniente Chriſto, & iam præſente ad iudicium, & hoc, quia crux eſt vexillum Chriſti, ſed vexillum non præcedit regem tempore, ſed loco, ſcilicet, quia præcedit, vt ab omnibus ſciatur regem quidem non venturum eſſe, ſed venire: ideo non apparebit crux ante aduentũ Chriſti aliquãto tempore, ſed tunc cum ipſe venerit.

Alij dicunt, quòd veniet prius aliquanto tempore, quia dicitur hic, tunc apparebit ſignum filij hominis, & ita iſtud aduerbium temporis refert ea, quæ dicta ſunt, ſcilicet, ſol obſcurabitur, & Luna nõ dabit lumẽ ſuum, & Stellę de cœlo cadent, ſed iſta præcedunt aduentum Chriſti, ergo & apparitio crucis erit ante aduentum Chriſti. Dicendũ, ꝙ ſatis ſtat, quòd crux aliquanto tempore præcederet aduentum Chriſti, ſcilicet, quòd in aere appareret, & maneret ibi vſque ad aduentum Chriſti, vel quod deſinat eſſe, aut apparere, & rurſus in aduentu Chriſti appareat. Cum autem dicitur. Tunc apparebit, non tenetur, tunc, ſtricte quaſi in eodem tempore, in quo Sol obſcurabitur, appareat crux, ſed paulo poſt, ſicut in modo noſtro vulgari dicimus aliquid tunc fieri ſi parum poſt fiat.

Sed tamen magis videtur dicendum, quòd crux appareat ante aduentum Chriſti, & appareat eo tempore, quo Sol, & Luna obſcurabuntur, & cadent Stellę de cœlo, & hoc eſt valde conueniens, ſcilicet, quòd inductis tenebris in toto orbe, immo horrenda quadam nocte appareat crux in cœlo fulgidior Sole. Et hoc modo erit venerabilior, ſcilicet, quòd eo tempore, quo Sol, & Luna lumen ſuum prediderunt, ipſa nitidior appareat Sole, & Luna: ideo melior, & venerabilior putabitur, quã Sol, & Luna, & omnia aſtra, quia ipſa tunc lucent cum cętera deficiunt. Et hoc conueniens eſt, quia ſcilicet, ſicut Chriſto in cruce patiente Sol obtenebratus eſt, ita cum rurſus crux apparere debuerit Sol obtenebretur. Sic dicit Orige. ſuper Mat, ſcilicet, ſicut autem in diſpenſatione crucis Sole deficiente tenebræ factæ ſunt ſuper terram, ſic & ſigno filij hominis apparente in cœlo deficient lumina Solis, & Lunę, & Stellarum.

Sed poteſt dici, quòd tunc appareat crux in cęlo, & duret per aliquos dies, & noctes, & deſinat apparere, & poſtea rurſus adueniente Chriſto ad iudicandum, appareat quaſi vexillum ſuum. Vel forte poſtquàm ſemel cęperit crux apparere nunquam deſinet eſſe, & videri quouſque Chriſtus veniat, quia paruum tempus inter hæc eueniet.

Qualiter crux apparebit. Et qualis erit fulgor crucis, & magnitudo. Quæst. CLXXII.

QVAERETVR qualiter crux apparebit.

Dicendum, quòd illa apparebit in aere supra nos eleuata quasi sit in cęlo super nos extenta, & ita dicitur in litera. Apparebit signum filij hominis in cœlo, ideſt, in aere, quem ſcriptura ſacra cęlum vocat.

Et dicendum, quòd iſta crux erit valde fulgens, ita vt ſit ſplendidior Sole, & cunctis aſtris ad oſtendendū dignitatem eius, & ideo vt dictum eſt præceden. q. iſta videtur eſſe cauſa quare apparebit cum obtenebratus fuerit Sol, & Luna, ſcilicet, vt lux eius magis conſpici poſſit nullo alio luminari exiſtente. Et etiā, quia tunc lucere potuit quando omnia luminaria defecerunt, & confundentur tunc omnes æmuli crucis, & Chriſti videntes, quòd crux potuerit illuminare illam horrendam noctem, in qua luminaria defecerant.

Dicendum etiam, quòd erit in loco eminenti, non quidem in aere propinquo terræ, & hoc, vt poſſit videri ab hominibus omnium terrarum, quod non fieret ſi eſſet in loco propinquo terrę, quia propter terrę rotunditatem non poſſit videri in terris diſtantibus. Hoc autem verum eſt ſupponendo id, quod pro vero ſupponitur, ſcilicet, quòd ante Chriſti aduentum appareat crux tunc cum obtenebratus fuerit Sol. Nam cum gentes tunc diſperſę ſint per totum orbem, & quodcunque ſignum debeat videri ab omnibus, neceſſe eſt, quòd in alto aeris ſit crux. Si autem crux nō appareret vſq; ad Chriſti aduētum, ſeo præſente quaſi vexillum, nō oportebat, ꝙ eſſet in loco valde excelſo, quia omnes homines congregandi ſunt tunc in locum vnū, vbi iudicabūtur, & ibi crux ab omnibus videri poterit, licet ſit in aere inferiori. Etiā dicēdum, ꝙ illa crux, quæ apparebit valde magna eſſe debet, quia aliàs nō poſſet videri ex omni parte terrę propter paritatem terrę, licet ſit in loco excelſo, & lucida ſicut eſt de multis Stellis quas dicimus non eſſe viſu notabiles. Nam omnes, quę ſunt viſu notabiles ſunt maiores tota terra, multę autem ſunt minores, & illas viſu non diſtinguimus, ſed multę in vnum collectę reddūt velut vnſi globum luminis, ſicut eſt in circulo quem galaxiam dicimus, vel circulum lacteum, illæ enim propter altitudinem ſitus ſui, licet ſint luminoſæ non poſſunt diſtincte viſu notari niſi ſint maiores tota terra crux autem debet ab omnibus partibus terrę videri: ideo oportet, quòd ſit magna.

Qualis materia erit ex qua cōfecta erit crux in die iudicij.

Erit autem crux illa de materia aeris condenſata, & lucida nimium, quę lux dabitur ex voluntate Dei. Nam non poterat aliqua materia elementalis tantum illuſtrari quantum crux Chriſti fulgebit, cum debeat eſſe Sole ſplendidior.

Sed adhuc non eſt certum an vna crux, vel plures appareant per diuerſas partes cęli, poterunt enim plures apparere, & tunc ſignum eſſet, quòd vbique crux poteſtatem habet, ſed ſi vna crux appareat neceſſe eſt illam eſſe magnam, & apparere in loco eminenti, vt ex toto orbe conſpici poſſit. Si autem plures fuerint non oportet quamlibet illarum eſſe ita magnam, neque eſſe in loco excelſo, ſed in parte inferiori aeris, cū ex paruo ſpatio conſpicienda ſit. Sed veriſimilius eſt vnam apparituram fore, & hoc, quia vnicus fuit, qui in cruce paſſus fuit, qui nunc in honore hābetur, & vnica fuit crux eius.

Secundo quia dicitur apparebit ſignum filij hominis: cum ergo dixerit hoc in ſingulari, videtur quòd vnica crux apparitura ſit.

Quomodo erit verum hoc. ſcilicet. Tunc plangent omnes tribus terræ, & quando erit hoc. Quæſt. CLXXIII.

QVAERETVR quomodo erit verum iſtud, ſcilicet, tunc plangent omnes tribus terrę, & quando hoc erit. Ad primum dicunt aliqui, quòd nō plangent omnes homines, ſed aliqui, ſcilicet, mali. Nam boni non habebunt propter quod lugeant, ſed vnde cōſolentur, quia iudicabūt malos, & erunt iam beati, & ideo dicunt omnes tribus terrę plangent, ideſt, aliqui de omnibus tribubus, quia nulla tribus terrę erit, in qua non ſint aliqui boni, & mali, vel ſaltem aliqui mali, & illi plangent. Sic exponit Nico.

Alij dicūt, quòd omnes tribus terrę plangent, ideſt, homines terreni, qui in cęlis non habent partem, ſed ſolum in terra, qui autem in cœlis partem habent nō lugebunt. Sic dicit Hiero. ſuper Mat. ſcilicet, recte autem dicit tribus terrę, hi enim plangent, qui municipatum non habent in cęlis, ſed ſcripti ſunt in terra.

Sed dicendum, quòd modus iſte exponēdi eſt myſticus: ideo dicendum, quòd ad literam verum erit, ꝙ omnes tribus terrę plangent, quia nulla gens erit, quę nō plangat, & fortaſſis nullus homo, aut pauci. Ad ſecundum dicēdum putant quidam, quòd iſtud erit in generali iudicio: nam tunc mali videntes diſtrictum iudicem ſuper ſe, & mala, quæ eis parata ſunt, plāgent. Sed dicendum, quòd non ſtat. Primo quia dicitur, ꝙ plangent omnes, ſed ante iudicium plangent omnes, in iudicio autem non, ſed ſoli mali, quia alijs nō accidet aliquid quare plangant. Secundo quia videtur ex ordine literę, quòd debeat intelligi ante iudicium. Nā dicitur hic, & plangent omnes gentes. Et ſequitur. Et videbunt filium hominis venientem, ergo prius erit plangere, quàm videant filium hominis, & tamen ſi in iudicio lugerent, diceretur prius, quòd videbunt filium hominis venientem, & plangent coram eo tribus terrę: ideo ante iudicium erit iſte planctus.

Tertio patet, quia dicitur infra in litera. Et mittet filius hominis Angelos ſuos cū tuba, & poteſtate magna, & congregabit electos ſuos a quatuor ventis cęli. Et tamen prius congregabuntur quàm ſint in iudicio, & lugeant, ex quo non intelligitur de planctu, quē mali facturi ſunt in iudicio.

Dicendum autem, quòd an mali in iudicio preſente iudice ploraturi ſint, non conſtat, ſatis enim veriſimile eſt, quòd ſi iudicium aliquantulum durat, quòd mali lugebunt, & tamen nunc non intelligitur de luctu in iudicio. Sed hoc dicitur, quod veriſimile erit quantum eſt ex triſtitia, quàm mali concipient, & tamen an ex parte corporis correſpondeat diſpoſitio ad hoc, quòd lugere poſſint dicetur infra ſequenti cap. Nunc vero dicitur de planctu, quem habebūt homines ante reſurrectionem. Et tunc certum eſt, quòd poterūt plangere, quia cum ſint corruptibiles poteſt fieri illa reſolutio de capitibus eorum. Etiam competit huic literę ſenſus, quia dicitur, Plangent omnes tribus terrę. Et ante iudicium omnibus tam bonis quā malis competet cauſa lugendi, poſt iudicium vero ſolis malis. Item & præcipue, quia dicitur, quòd plangent omnes tribus terræ. Et ita homines erunt diſtincti per tribus, quando iſtum planctum habebunt, & tamen in iudicio non erunt diſtincti per terras, quia omnes homines congregabuntur in locum vnum, vt dicitur infra in litera. Etiam ibi in loco illo non manebit diſtinctio eorum ſecundum locum, ſed omnes boni de quacunque gente ſint, erunt ad dexteram, mali vero de quacunque gente ſint, erunt ad ſiniſtram, vt dicitur ſequenti cap. ergo non intelligitur de planctu in iudicio, ante iudicium vero manebunt homines diſtincti per terras ſuas, & loco, & gen-

& gente. De vna terra vocat ſcriptura vnam tribum, & gentem, de alia terra aliam tribum. Et ita erit, quòd ante iudicium quęlibet gens erit in regione ſua, & ibi lugebit.

Quare plangent omnes terræ tribus. Quæſt. CLXXIIII.

QVAERETVR quare plāgent omnes tribus terræ. Dicendum, quòd ante iudicium omnes plangent tam boni quàm mali. Primo propter præſentiam malorum, quæ videbunt. Nam obſcurabitur Sol, & Luna, & Stellæ cadent, & nemo eſt, qui hoc viſu non timeat, & lugeat.

Secundo propter ea, quę ex his ventura ſperabunt. Nam cum hæc mala ſint, & ſigna ſint, deteriora inde futura ſperātur. Hoc enim in magnum timorē deducet omnes homines, ita vt non ſolum lugeant, ſed etiā areſcant. Sic dicitur Luc. 21. c. Erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis, & in terra preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum areſcentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ ſuperueniet vniuerſo orbi. Et ita cū areſcere ſit magis quàm plangere, veriſimile eſt, quòd plangant illi, qui areſcere debent.

Sed dicendum, quòd licet omnes homines lugebunt magis tamen infideles quàm fideles, quia infideles nihil horum ſciunt, aut credunt eſſe futurum: ideo cum hæc venerint accident inopinata illis, propter quod valde affligentur, fideles verò ſciunt hæc futura eſſe, & ideo licet iſta pręcognitio non tollat eis omnē anguſtiam, & planctum, quia res quando eſt in ſenſu multum vrget, tamen multum minuetur de grauitate anguſtię. Sic enim ait Grego. ꝙ minus iacula feriūt, quę pręuidentur, & nos tolerabilius mūdi mala ſuſcipimus, cum contra ea per prouidentię clypeū munimur. Secundo quia infideles poſt hęc mala nullum bonum expectant, cum credant mortem eſſe vltimū malorum, quaſi poſt mortem nullū malum, aut bonum eueniat, & ſi aliquid poſt mortem futurum putant, non recte de illo exiſtimant, & ideo affligentur valde cum iſta putent ad mortem vſque pertingere, fideles vero ſciunt poſt hæc ſigna iudicium futurum eſſe, & poſt iudicium vitam ęternam: ideo habent aliquid quo pręſentes anguſtias alleuient. Sic Apoſtolus arguit 1. Theſſa. 4. cap. dicens, quòd non debemus cōtriſtari de morientibus, ſicut infideles, qui ſpem non habent, ſed debemus conſolari, cogitantes, quòd eos in beata requie videbimus. Et iſtum etiam modum ponit hic Chriſtus dicens infra in litera, ita & vos cum videritis hæc omnia, ſcitote quia prope eſt, & in ianuis. Et Luc. 21. ca. apertius dicitur, ſcilicet, his fieri incipientibus reſpicite, & leuate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra.

Et videbunt. Poſita fuerunt in præcedenti ſigna, quę pręcedunt iudicium: hic autem ponitur ipſum iudicium. Et diuiditur in duo, quia primo ponitur quod dictum eſt, ſecundo inducitur exemplum, ibi.

Ab arbore fici. Prima in duas, quia primo ponitur conditio iudicis venientis. Secundo obſequium cęleſtis exercitus miniſtrantis, & hoc in congregatione reſurgentium ad locum iudicij ibi.

Et mittet Angelos. Circa primum dicitur. *Et videbunt filium hominis.* Scilicet. Chriſtum, qui eſt filius virginis. De ſeipſo enim loquitur quaſi de alio.

Venientem in nubibus cœli. Scilicet, Non veniet peditādo ſicut nunc, neque etiam ſedens ſuper aſinam, & pauper ſicut cum intrauit in Ieruſalem, ſed potens, vt rex, & excellentior quàm humanus rex, ſcilicet, vt Deus, quia veniet in nubibus cœli, ideſt, aeris, qui vocatur cęlum ad modum loquendi ſcripturæ.

Cum virtute multa. Ideſt, Cum poteſtate, vel exercitu, non enim poteſt eſſe maior poteſtas quàm ea, quàm Chriſtus in iudicio habebit.

Et maieſtate. Ideſt, Magnitudine ſtatus, vel apparatus, quia multus apparatus honoris cum eo tunc apparebit. *Et mittet Angelos ſuos.* Hic ponitur obſequiū Angelorum in congregatione reſurgentium. Nam cum Chriſtus veniet ad iudicium oportet præſentari omnes homines ſicut dixit Apoſtolus omnes aſtabimus ante tribunal Chriſti, & ad hoc Angeli miniſtrabunt Chriſto, ſcilicet, vt colligant pulueres mortuorum ad formandum corpora, & ſic vniatur anima, & deducantur omnes in locum iudicij. De quo magis dictum eſt ſupra 22. cap. vbi de reſurrectione, & conditione reſurgentium actum eſt. Et vocatur hic Angelus omnes ſpiritus angelici de quocunque ordine ſint, qui ad iſtud miniſteriū deſeruient, eo quòd mittuntur. *Cum tuba, & voce.* Iſta tuba, & vox erit ad excitandum mortuos. Quid autem ſit, & quomodo agat ad reſurrectionem dictum eſt ſupra 22. cap. *Et congregabunt electos eius.* Iſta congregatio eſt ad hoc, quòd omnes deducantur ad locum vnum ad hoc, quòd iudicentur, & licet dicatur de electis omnes tamen adducentur.

A quatuor ventis. Ideſt, a quatuor partibus orbis, quæ deſignantur per quatuor ventos, ideſt. Subſolanum, Fauonium, Aquilonem, Auſtrum.

A ſummis cœlorum vſque ad terminos eorum. Ideſt, Ab vna parte cœli vſque ad aliam, ſcilicet, vbicunque fuerit homo, aut pars eius deducetur ad locum iudicij collectis prius partibus, vt homo reſurgat.

Quomodo ſtat, vt videant filium hominis in nubibus venientem. Quæſt. CLXXV.

QVAERETVR quomodo ſtat, quòd videant filium hominis venientem in nubibus.

Nam videtur, quòd non poſſit ſtare, quia aut hoc videbunt homines ante mortem, & reſurrectionem, aut poſt reſurrectionem.

Sed videtur, quòd neutro modo, non enim ante mortem, quia Chriſtus non veniet ad iudicandum ante mortem omnium hominum, quia veniret ante tempus. Nam non veniet ad iudicandum niſi cum non erit tempus aliquid agendi, ſed ſolum recipiendi ea, quę egimus bona, aut mala, & tamen ante mortē ſemper eſt locus merendi, & demerēdi: ideo Chriſtus nō videbitur ab hominibus eo tempore, ſed poſtquā mortui fuerint, & ſurrexerint. Si autem accipiatur, quòd videbitur poſt reſurrectionem ab hominibus. Videtur, quòd non ſtet, quia prius ipſe veniet quàm ipſi reſurgant: ideo non videbunt eum venientem. Et patet ex litera noſtra, quia prius ponitur quomodo Chriſtus veniet in maieſtate, deinde ſubditur, quòd mittet Angelos ad congregandum electos.

Dicendum, quòd non videbitur ab hominibus ante mortem, ſed poſt reſurrectionem propter cauſam dictam. Etiam quia ante mortem erunt homines diſperſi per regiones ſuas ſicut nūc ſunt, & non poſſent omnes videre Chriſtum venientem, etiam ſi corpus ſuum valde fulgeret propter magnam diſtantiam, ex qua non eſſet viſibile corpus humanum ab oculis mortalium, oportet ergo omnes congregatos eſſe, cum eum viderint, vt de propinquo ab eis videri poſſit. Cum vero obijcitur, quòd ſi poſt reſurrectionem viderint eum, non videbunt venientem in nubibus. Dicēdum, quòd poteſt dupliciter accipi, vno modo, quòd prius ſit aduentus Chriſti ad locum iudicij quā ſuſcitatio mortuorum, & tunc videbunt eum veniētem, qui venit, ſ. poſtquàm venit, & nondum venit.

Alio

Alio modo potest dici, quòd prius sit suscitatio mortuorum quàm aduentus, & ideo homines iam suscitati videbunt Christum venientem.

Dicendum, quòd prima positio non est ita conueniens, vt secunda. Primo quia litera dicit, videbunt eũ venientem. Et est participium præsentis, & est sensus, videbunt eum venire, vel dum venit.

Secundo quia Christus in aduentu ad iudiciũ ostẽdet omnibus hominibus maiestatem suam, & excellentiam, sed pars apparatus eius erit in veniendo, scilicet, quòd videant omnes homines, quòd per nubes descendit quasi per terram graderetur: ideo non solũ videbunt eum postquàm venerit, sed etiã dum venit, & sic non erit aduentus ad locum iudicij ante suscitationem mortuorum.

Sed neque videtur dicendum, quòd prius aliquantulum resurgant mortui quàm Christus veniat, sed quòd vtrunque sit simul. Nam suscitatio mortuorum fiet quasi subito. Nam collectio puluerum cadauerũ non fiet in instanti, sed imperceptibiliter, vnio animarum ad corpora formata fiet in instanti, translatio resurgentium ad locum iudicij fiet subito, & ita licet Christus cœperit descendere de cœlo cum ista fieri incipiunt, prius hęc consummabuntur quàm veniat ipse in locum iudicij. Vnde poterunt omnes resurgẽtes Christum videre veniẽtem. Et ita aliquantulum præcedet aduentus horum in locum iudicij ad aduẽtum Christi illuc.

Cum autem dicitur, quòd litera obstat, quia prius ponitur aduentus Christi quàm cõgregatio mortuorum. Dicendum, quòd est anticipatio, cum enim illud deberet præcedere ad hoc tenendo ordinem naturalem, factum est è cõtrario per ordinem artificialem, & ista anticipatio necessaria est sępe in scriptura. Nam etiam si ista duo simul sint tempore, cum non possint simul narrari necesse est vnum ante alterum dici, & ita est hic, quia concurrunt tempore quantum ad aliquid, licet prius finiatur congregatio mortuorũ quàm aduentus Christi ad locum iudicij, sed sequitur hic ordinem artificialem Christus in narrando, ipse enim venturus est ad iudicandum, iudex autem prius venit ad locum iudicij quã aliquid iudicialiter iubeat, sed mittere Angelos ad congregãdum est actus Christi iudicãtis: ideo prius de aduentu eius dicitur quàm de congregatione mortuorum. Secundo fuit hoc, quia resurgentes non congregantur in locum vnum nisi, vt ibi per Christum iudicentur: ideo conueniens fuit præmitti de Christo veniẽte ad iudicandũ, vt inde resultet ad quid congregari facit omnes homines.

Qualiter Christus veniet ad iudicandum an successiue, vel subito. Quæst. CLXXVI.

QVAERETVR qualiter Christus veniet ad iudicandum, scilicet, an subito descendet de cœlo, an successiue.

Aliqui dicunt, quòd subito, eo quòd potestas eius sufficit ad hoc. Et manifestabit maiorem virtutem faciendo sic quàm si successiue veniat.

Dicendum, quòd nõ veniet subito, sed successiue. Et patet primo, quia Actu. 1. ca. quando Christus ascẽdit in cęlum dicitur, quòd discipuli intuebantur eum euntem, & ita videbant eum quomodo eleuabatur, & non viderent nisi successiue, & paulatim iret, & tamẽ Angeli dixerũt ibi, quemadmodum vidistis eũ ascendentem in cœlum sic veniet, ergo veniet descendendo successiue, & paulisper.

Secundo patet, quia dicitur hic in litera. Videbunt filium hominis venientem, ideſt, videbunt eũ venire, vel quando venit, sed non viderent, si nõ veniret successiue, ergo veniet successiue. Tertio patet, qa Christus volet ostendere maiestatem suam in iudicio, vt manifestetur gloria sua omnibus, sed magna pars gloriæ erit, quòd videant homines qualiter descendit per aerem, sicut per planam terram, & non possent videre nisi successiue veniret, ergo veniet successiue.

Quarto ad manifestandum locum, de quo venit. Nam si Christus subito veniret, non posset videri, de quo loco veniebat, quia non videretur venire, sed venisse, & ideo nesciretur, an veniret de inferis, vel de cęlis, aut de aliqua parte terræ, & tamen hoc est inconueniens, quia ad manifestãdum gloriam loci eius necesse est, quòd sciatur, quòd de cęlo venit: ideo debuit videri venire successiue de altitudine cœli, & ita non dubitaretur vnde veniret. Necesse est igitur dici eum successiue venisse.

Dicendum tamen, quòd ista successio morosa nõ erit per totum medium aduentus, sed per aliquam partem: nam Christus sedet nunc a dextris Dei Marci 16. ca. Et est in cœlo empyreo, vbi est gloria beatorum, si autem per totum illud medium veniret successione morosa, esset quidem fastidiosum, neque ad aliquid esset vtile, quoniam resurgentes, qui visuri sunt Christum venientem, non possent eum videre venientem per media illa, etiam si successione morosa illa media transiret, sed intelligendum est, quòd in regione aeris ab ea parte, qua poterit distincte videri Christus, & eius apparatus a resurgentibus manentibus in terra, incipiet venire successione morosa. Talis autem modus fuit in ascensione: nam dicitur Actuum 1. capitu. quòd discipuli intuebantur Christum euntum in cœlum, & admirabantur quomodo ascenderet, & sic manserunt admirantes, & intuentes, quousque duo Angeli dixerunt eis quid admirabantur euntem, eodem capitu. talis igitur erit modus descendendi, quia illi Angeli dixerunt. Sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem.

Ad rationem in contrarium respondebitur infra quæst. 178.

Quare Christus dixit, quòd viderent eum venientem in nubibus. Quæst. CLXXVII.

QVAERETVR quare Christus dixit, quòd viderent eum venientem in nubibus.

Aliqui dicunt, quòd quia supra fecerat mentionem de cruce inquantum dixit, tunc apparebit signũ filij hominis putarent forte discipuli, quòd aliquid malum, & ad humiliratem pertinens adhuc passurus esset, ostendit, quòd non, sed in magno statu veniret, scilicet, in nubibus cœli. Sic dicit Chrysosto. in homilia, scilicet, quia crucem audierant ne rursus existimarent aliquid turpe esse futurum, subiungit. Videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli.

Sed dicendum, quòd non est ista causa. Nam discipuli per signum filij hominis non intelligebant nunc crucem, sed quod illud sit signum suum: ideo non poterant ex signo eius aliquid mali cogitare, contra quod istud deberet dici.

Dicendum igitur, quòd fuit primo dictum ad ostẽdendam rem futuram, ita enim futurum erat, quod Christus venturus esset in nubibus cęli: ideo prædixit illud.

Secundo fuit ad ostendendum excellentiam aduentus sui, scilicet, quòd non venturus erat in humilitate sicut primo, sed in honore magno: ideo dixit, quòd in nubibus cœli veniret.

Quo-

Quomodo Christus veniet in cœli nubibus. Quæst. CLXXVIII.

QVAERETVR quomodo Christus veniet in nubibus cœli. Nam videtur, qꝑ non sit venturus in nubibus. Primò quia non indiget nube, quia ipse per se venire potest, ideo non vtetur adminiculis velut indigens. Secundo quia dato qꝑ vellet vti illis non sufficeret nubes ad hoc, quia nubes est corpus rarum vel de, quod non potest sustinere pondus aliquod.

Dicendum, quòd verè Christus descendet in nubibus cœli, quia ipse illud hic asseruit, ideo necesse est, quòd sic eueniat.

Secundò quia ita testati sunt Angeli post ascẽsionem Christi, dicentes discipulis. Quemadmodum vidistis eum ascendentẽ in cœlum sic veniet, & tamen ascendebat tunc in nube, ideo in nube venturus est.

Causa autem quare in nubib. veniat, non est quasi non possit sine nubibus venire, sed est prima causa ad apparatum. Nam dicitur in litera, qꝑ veniet in maiestate, est autem maiestas apparatus magnus, ideo cum nubes circunstantes faciant ad quendam apparatum veniet in nubibus.

Secunda est ad ostẽdendum dominium, est enim dominus vniuersalis, vt ergo ostendat, qꝑ etiam nubes obediunt ei vult in nubibus venire.

Tertia est, vt videatur venire quasi iudex. iudices enim sedent cum iudicant, Christus autẽ ad iudicandum venturus est, ideo secum ducet sedem suam, scilicet sedebit in nube, ita enim in ea inuoluetur quantum ad partem inferiorem corporis, quasi sedeat in sede gestatoria.

Quarta est propter dãnatos, vt videatur honestius venire. Nam apud Beatos nullum erit operimẽtum aliquarum partiũ corporis, quia omnes decore operientur & non erit vsus aliquarum vestium, & nihil erit turpe in conspectu eorum, sed in damnatis non erit idem, ideo videtur ad quandam honestatem, qꝑ in conspectu eorum nube operiendæ erunt inferiores partes corporis Christi, a quibus partibus eum damnati videbunt, qui tunc sedebunt in terra, & Christus erit in aere. Sic enim cum ascenderet a parte inferiori nubes eum operuit cum videretur a discipulis, qui erant adhuc mortales, coram quibus non decebat nudum apparere, licet poterat habere operimentum de lumine. Sicut dicitur Psalm. 103. Amictus lumine, sicut vestimeto, & iõ priores causæ efficaciores sunt.

Ad primam rationem in contrarium dicẽdum, qꝑ licet per se Christus venire posset. i. non vtens nube non fuit conueniens, qꝑ sine nube veniret, sed potius in nube propter causas dictas, non enim conuenit qꝑ faciat quidquid potest, sed id, quod ratio exigit. Nam omnia posset per se Deus agere non cooperantibus aliquibus instrumẽtis, & causis naturalibus, & tamen vtitur omnibus his. Sic etiam apud homines est, multa enim per seipsos facere possunt, quæ non faciunt, quia non decet, sed seruis iniungunt, ita & nunc Christus venit operiens nube inferiora corporis, & in illa sedens, licet sine ea venire posset.

Et hoc modo potest responderi ad rationẽ factam sup. q. 176. cum dicebatur, qꝑ poterat Christus venire subito. i. sine successione morosa, & manifestabat magis potestatem suam. Dicẽdum qꝑ verum est, qꝑ poterat venire, sed non decebat, qꝑ sic veniret propter rationes ibi dictas.

Cum autem dicitur, qꝑ manifestaret maiorem potestatem. Dicendum qꝑ non est verum, immo si subito veniret, non videretur vnde veniret, & non agnosceretur gloria sua, ideo decuit, qꝑ sic veniret.

Ad secundum dicendũ, qꝑ verum est, qꝑ nubes non poterat sustentare corpus Christi aut alterum corpus neque etiam tunc Christus ideo illa vtebatur, quasi deberet sustentare, aut sustentaret, sed propter alias causas supra positas.

Itẽ nõ erat opus, qꝑ nubes sustentaret corpus Christi, quia erat illud glorificatum, & huiusmodi corpora non indigent subleuante, quia nõ sunt grauia quasi moueantur pondere suo ad centrum sicut corpora nostra, ideo etiam in nube poterat sustineri tunc corpus Christi. Item quia dato, quod nubes non haberet naturaliter, quod posset sustinere corpora aliqua humana daretur ei aliquid super naturaliter, fiebat tunc in illa sicut apparet in motu eius, sicut dicetur in sequenti quæstione.

Quomodo mouebitur Christus in nube, & quomodo mouebitur nubes. Quæst. CLXXIX.

QVAERETVR quomodo mouebitur Christus in nube ista, & quomodo mouebitur nubes.

Ad primum dicendũ, qꝑ non mouebatur Christus motu grauitatis, licet moueretur versus centrum, descendebat. n. Christus de cœlo in terram, ideo motus eius versus centrum erat, qui est motus grauium, sed non mouebatur hoc motu ipse. Primo quia erat corpus eius gloriosum, & in eis est dos agilitatis, cũ qua non stat moueri ad motum prędominantis elementi, quod ab imperfectione venit. Secũdò quia si hoc motu moueretur non sisteret in aere, sed ad terram veniret, & quiesceret ibi, & tamen in aere stabit, & iusti cum eo in aere rapientur obuiam Christo 1. Thes sa. 4. c. ergo non erit motus ille a grauitate.

Tertiò, quia motus, qui ex grauitate prouenit, cũ sit naturalis, est velocior in fine quam in principio, aut medio: sed potius tunc erit e contrario, cũ a principio sit subitaneus, postea vero aliqualiter tardus successione morosa, vt videatur a resurgentibus congregatis in loco iudicij, vt dictum est supra. ergo nõ mouebitur motu grauitatis. Sed dicendum est, qꝑ motus Christi erit motus voluntarius sine vlla repugnantia ex parte corporis. Et hoc est ex parte agilitatis. s. per aliquid excellẽtius dote, sed in beatis per dotem agilitatis poterit moueri Beatus quocunque moueri voluerit tam supra. i. ad sursum, vel deorsum, uel quamlibet aliam positionem, & licet corpora in Beatis nõ perdiderunt propriam temperiem compositionis, secũdum quã mixtionem magis sunt terrena, quam aerea, tamen non erit in eis pondus, quod contra uoluntatem trahat corpus, sicut nũc illud trahit, sed ita facile erit Beato moueri ad sursum, sicut ad deorsum vel ad latera, & in eadem velocitate, & cum æquali conatu, hoc verò erit quia anima dominabitur corpori, quasi iam non sit leuitas, aut grauitas principium motiuũ ex parte corporis, sed voluntas sit principium motiuum, & quia voluntas non magis determinatur ad unam partem positionis quã ad alteram poterit Beatus moueri æqualiter ad quãcunq; partẽ.

Quantum ad secundum dicendum de nube, qꝑ illa mouebitur versus deorsum sicut Christus, qui descẽdit, & quia ipse venit sedens in illa, necesse est, vt ipsa quoque descendat. Sed dicendum, qꝑ iste motus non erit naturalis nubi, quia motus earum non est deorsum, sed potius est ad sursum. Nam ex vaporibus aut exhalationibus surgentibus de terra, & aqua densantur, & efficiuntur nubes, & surgunt vsq; ad illam partem aeris in qua manent. Inde autem non mouẽtur naturaliter deorsum, neque etiam sursum, sed magis consueuerunt moueri in latera a uento percussæ, ad deorsum aũt neque venti impellunt, cum venti non causentur ex superioribus, sed ex inferioribus.

Sed aliquis dicet, quòd poterit moueri illa nubes naturaliter ad deorsum, vtpote si ingrossata, & condensata fuerit, & tunc pondere suo trahetur ad infra. Dicendum, ꝙ non stabit sic in illa nube. Primo quia si moueretur a propria grauitate non posset bene coaptari corpori Christi, sed moueretur tardius, aut velocius quam deceret iuxta exigentiam suæ grauitatis. Secundò & efficacius, quia nubes nunquam descendunt pondere suo, sed quando densatæ sunt soluuntur in aquas, quę cadunt, & tamen illa erit nubes, & nõ pluuia, in qua Christus descendet, ideo non mouebitur naturali motu. Tertio quia si posset esse, ꝙ nubes non soluta in pluuias tantum densaretur, ꝙ oporteret descendere ex propria grauitate, necesse esset motum suum esse velociorem circa finem, & non cessaret vsque ad terram, & tamen nubes illa non descendet vsque ad terram, sed manebit eleuata in aliqua parte aeris, in qua Christus manebit, ergo non descendet naturaliter.

Dicendum etiam, quòd non descendet ex aliquo principio intrinseco dato ei a Deo, qa illud esset mouens voluntarie, scilicet quia cessaret vbi vellet, sicut est de agilitate, secundum quã mouentur Beati, quo volunt, & in qua velocitate volunt, vt dictum est preced. q. Nam tale principium motiuum, vel qualitas non est nisi corporum glorificatorum, & tamen nubes non sunt corpora glorificata, neque erunt vnquam, maxime quia talis perfectio non potest dari nisi enti rationabili, ideo non mouebitur a principio intrinseco.

Dicendum ergo ꝙ mouebitur illa nubes à principio extrinseco mouente voluntarie. Nam ab extrinseco mouente naturaliter non poterit moueri, vtpote si diceremus eam a vento moueri. Nam si contingeret ventum mouere nubem versus terram, nõ cessaret motus vsquequo nubes allideretur ad terram, & tamen illa nubes in aere manebit vbi Christus manebit, ergo neque à vento mouebitur, sed mouẽs est extrinsecum & voluntarium, scilicet Angeli qui obsequentes Christo mouebunt nubem illam in ea velocitate, aut tarditate, qua Christus volet & vsque ad illum locum, quem ipse volet, & cum Angeli cessauerint eam mouere stabit illa, neque oportet ipsam teneri cum non inclinetur ad eundum deorsum, & tamen, quia Angeli mouentes eam cum sint substantiæ spirituales, non videbuntur, putabitur ipsa per se moueri.

Quomodo dicitur hic quod videbunt eum venientem in nubibus in numero plurali. Quæst. CLXXX.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ videbunt eum venientem in nubibus.

Nam videtur, ꝙ in vnica nube veniet. Secundò quia Christus sic venturus est, sicut ascẽdit, sic enim dixerunt Angeli discipulis: Actu 1. c. Quemadmodum vidistis eum ascendentem, sic veniet, & tamen in vna nube ascendit, ideo in vna nube descendet.

Dicendum, ꝙ concedendum est vtrũque. s. ꝙ Christus descendet in nubibus, & ꝙ descẽdet in nube vna. Nam Christus dicit hic ꝙ videbunt eum venientem in nubibus, & Mar. 13. c. etiam dicitur, venientem in nubibus, & tamen manifestum est, ꝙ vna erat nubes, quæ corpori eius appropinquabit, & aptabitur ei, & in illa proprie venire dicetur.

Sed dicẽdum, ꝙ causa quare dicatur venire in nubibus cœli est, quia inter illas descendet, & desuper illas, & tamen cœlum, de quo Christus descẽdet super nubes est, ideo in nubibus veniet, i. inter nubes, vel desuper nubes. Secunda causa est, quia volunt quidã ꝙ in aduentu Christi non solum descendet una nubes, sub pedibus eius, sed multæ, vt maior honor sit descendentis quam fuerit ascendentis, eo ꝙ nũc omnibus hominibus manifestandus, tunc vero a solis discipulis, qui cum eo erant in monte Oliueti, & quibusdam aliis credentibus visus est. De his dicit Orig. super Matthæum. Videbunt ergo oculis corporalibus filium in humana specie venientem in nubibus cœli, ideſt superius, sic enim quando transformatus, est, vox venit de nube, sic cum veniet iterum in speciem transformatus gloriosam, non super vnam nubem, sed super multas veniet, quæ erunt vehiculum eius.

Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ verũ est ꝙ in vnica veniet. s. quæ immediate tangat corpus eius, & aptetur ei, & tamen veniet in multis nubibus, quia multæ erunt sub pedibus eius licet vnica sit, quę immediate eum tangat.

Ad secundum dicendum ꝙ sic veniet sicut ascendit, & tamen ly sicut determinat actum descendendi & ascendendi, non autem habitum aut cæteras dispositiones descendentis, & ideo sicut tunc ascendit visibiliter, & successione morosa, ita descensurus est. Non tamen sequitur, ꝙ si tunc vnicam nubem habuit, quòd etiam nunc habeat vnicam, cum descendet. Et ratio quare in descensu debuit vti pluribus nubibus, aut quare scriptura debuit nunc dicere de pluribus quam in ascensione, fuit, quia quando Christus ascẽdit ibat de loco, in quo nulla nubes erat, & oportuit, ꝙ descenderet de loco nubium aliqua nubes in qua iret, & quia sufficiebat una, fuit vnica, cum verò descendet, veniet de loco nubium, & necesse erit ꝙ veniente eo essent nubes sub pedibus eius, ideo dicitur, quòd in nubibus descendet.

Secunda erat ad ostendum maiorem honorem in descendẽdo quã in ascendendo. Nam maior esse debebat, quia tunc ascẽdit coram paucis, nunc vero descendet coram toto mundo. Nam nunquam erit totus mundus congregatus nisi tunc.

Quæ nubes erit illa, in qua Christus descendet. Quæst. CLXXXI.

QVAERETVR quæ nubes erit illa, in qua Christus descendet, scilicet quæ erit corpori eius coniuncta.

Aliqui dicunt, ꝙ erit illa eadem nubes, in qua ascendit. Et hoc videtur velle Augu. in Epistola ad Hesychium cum ait. Et sicut in actibus Apostolorum legitur nubes susceptt eum ab oculis eorum, & quia illic dictum est ab Angelis, sic veniet, quemadmodum uidistis eũ euntem in cœlum, merito credẽdus est non solum in eodem verum etiam in nube venturus, scilicet non solum in eodem corpore, sed etiam in eadem nube, quia alias non potest bene intelligi illa litera, quia si intelligantur, quod venturus est in nube, non tamen in eadem, nulla dubitatio tollebatur, quia manifestum erat, quòd in nube venturus erat, cum dicatur hic, quod veniet in nubibus cœli. Et tamen ponit illud Augustinus ad tollendum aliquam dubitationem cum dicat, merito credendus est non solum in eodem corpore, &c. ergo intelligendum est, quòd Augustinus voluerit de eadem nube.

Dicendum, ꝙ non poterit esse penitus eadem nubes. Nam nubes est ens imperfectum cum non pertineat ad determinatam speciem inquãtũ huiusmodi. Nam nubes est ens Metheorologicũ & inter oĩa entia Metheorologica nõ est aliqđ ens pertinẽs ad spẽm perfectam, ideſt, ꝙ secundũ illud esse, quod habet, fit in specie determinata, nisi pluuia, quæ est aqua, ideo talia entia sũt paruę durationis, & statim transeũt ad aliam speciem, sicut nubes soluitur in aliquid subtilius, vel condensatur in pluuias. Cum igitur nubes illa fuerit a tot annis nõ est verisimile, quòd maneat eadem numero nunc, sed iam soluta fuerit in aliquid aliud.

Sed est dicendum, quòd non differt eandem nubem, aut aliam esse, dum tamen nubes sit, quia nõ sumitur nubes illa, nisi ad operiendum, quod potest facere quæcunque nubes, ideo siue illa, siue altera fuerit non differt. si autem in aliquo differret potuisset Deus miraculose illam eandem conseruare, sicut miraculose aliquid fecit in motu eius quando ascendit, & aliquid miraculose faciet in motu illarum, in quibus descensurus est, vt dictum est supra.

Vnde dicendum, quòd non erit eadem nubes numero quasi ab illo tẽpore vsque nunc manserit nunc soluta, neque in aliud transmutata, sed poterat esse eadem secũdum materiam, s. quòd materia, quę fuit illius nubis sit materia eius nubis, in qua Christus descensurus est ad iudicandum, sed non est necessariũ.

Quid sunt istæ nubes cœli. Quæst. CLXXXII.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd videbũt eum venientem in nubibus cęli, & quomodo sunt istæ nubes cęli.

Aliqui dicunt, quòd sunt nubes cœli, ideſt de substantia celesti, s. quòd ad excellentiam corporis Christi fecit Deus, quòd nubes illæ quæ tangerent corpus eius, essent de substantia cęli. Sic tenet Orige. super Matthæum. siquidem ne calcaret filius Dei Ierosolymam ascendens, diligentes eum strauerunt vestimẽla sua in via, neque asellum, qui portabat eum volentes terram calcare: quid mirum si pater, & Deus omnium nubes sternat cęlestes sub corpore filij descendentis ad opus cõsummationis? Dicet autem aliquis quoniam, sicut in factione hominis accepit limũ de terra, & finxit hominem, sic vt appareat gloria Christi accipiens Deus de cęlo, & de cęlesti corpore corporauit primum quidem in transfiguratione in nubẽ lucidam, in consummatione in nubes lucidas, propter quod nubes cęli dicũtur, propter quod & limus terræ est dictus, & decet patri talia miranda dare filio, qui se humiliauit, & propterea exaltauit illum nõ solum secundum spiritum, sed secundum corpus.

Sed dicendum, quòd non stat, quia nubes nõ possunt esse de substantia cęlesti, quia substantia illa non scinditur, neque diuiditur, neque permiscetur, vt possent nubes aliquæ fieri, & iste error prouenit ex suppositione eorum, qui errant secundum prophetiam sequentes Platonem. Putant enim corpora cęlestia de natura quatuor elementorum esse, & tunc verum est, quòd de cœlo poterant fieri nubes cum materia quatuor elementorum sit apta mixtioni, alterationi, & corruptioni, sunt tamen cęli de quinta essentia, id- est de quadam natura, quæ non est quatuor elementorum, sed distans ab eis, & in illa non recipitur alteratio, generatio, & corruptio.

Dicendum ergo, quòd non vocantur nubes cœli quasi de substantia cęli sint, ideſt aeris, quia in regione aeris sunt nubes, & ita accipit scriptura cęlum, vt Luc. c. 8. Aues cœli comederunt illud, ideſt aues, quæ sunt in aere, & Psalm. 8. dicitur. Volucres cœli, & pisces maris, ideſt volucres, quæ sunt in aere. Vel dicuntur nubes cęli, quia iuxta cœlum sunt. Nam licet inter nubes, & cœlum mediet regio ignis: nos tamen non videmus eum mediare, & ideo putamus coniũctas esse nubes cęlo, sed non sunt, scriptura autem tenet modum loquendi vulgarium, ideo vocat nubes cęli quasi sint iuxta cęlum sicut vulgus putat. Et hoc colligitur, quia neque Marcus, neque Lucas de hoc dixerunt. Nam Mar. 13. c. dicitur videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute. & Luc. 21. cap. dicitur venientem in nube, & neuter addit cęli. Et tamen si de substãtia cęli esset nubes illa, esset aliquid mirandum, & non tacerent illud Euangelistæ.

Quomodo est verum, ꝙ apparebit Christus cũ virtute multa. Quæst. CLXXXIII.

QVAERETVR quomodo est verum, quòd apparebit Christus cum virtute multa.

Dicendum, quòd virtus potestatem signat hic. accipitur interdum potestas pro multitudine famulantium, quia in multitudine subditorum consistit potestas principis, & ita dicimus magnam virtutem habere illum principem qui magnum exercitum habet. sic Christus veniet cum virtute magna, ideſt cũ multo exercitu Angelorum. nam multi Angeli veniẽt cũ Christo ad iudicium. sic dicitur supra 16. ca. filius hominis venturus est in gloria patris sui cũ Angelis suis, & tunc reddet vnicuique iuxta opera sua, hoc autem in iudicio fit, vbi cuique datur iuxta opera sua, & sic cum Angelis venturus est ad iudicandum. Et sequẽti c magis hoc declaratur, s. cum autẽ venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli eius cũ eo, & tamen Angeli vocantur exercitus Dei, vel castra eius. Sic patet Gen. 32. vbi multitudo Angelorum vocata fuit castra Dei, & Deus vocatur dñs exercituum, & milites eius vocantur Angeli, Iob. 25. c. s. Nunquid est numerus militum eius? Cum ergo deduxerit secũ multos Angelos dicetur multam virtutẽ habere, aut venire cum multa virtute. Alio mõ accipitur pro virtute, i. potestate ad aliquid faciendum, & ita dicetur multa virtus, cum qua Christus nunc veniet, quia habebit potestatem iudicandi totum mundum, & exequendi sententiam suam sine vlla contradictione, & ista potestas est quam Christus sibi dicit datam post resurrectionem infra vigesimo octauo capitu. scilicet data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra, & vere maior erit tunc potestas Christi hominis quam ante passionem. Nam ante passionem non erant omnia ei subiecta, in iudicio autem omnia erunt subiecta pedibus eius primo Corinth. decimoquinto cap. Nam, & mors tunc sibi subijcietur, ideo potestas eius magna erit.

Alio modo dicitur potestas, vel virtus Christi tunc magna, quia maior erit quam ea, quam hic habuit. Nam quantacunque esset quam hic habuit, erat in statu humili, & in corpore passibili, tunc vero erit in statu excellentiori, & impassibili corpore, ideo erit maior. Sic dicit Orige. super Matth. scilicet. Primum quidem venit Iesus cum virtute, ex qua faciebat signa, & prodigia magna in populo: omnis autem illa virtus in comparatione virtutis multæ cum qua in fine venturus est, modica erat: virtus enim erat exinanientis seipsum, consequens est etiam, vt in maiorem gloriam reformetur, quam fuit transformatus in monte: tunc enim propter tres tantummodo transformatus est, in consummatione autem mũdi totius apparebit in gloria multa, vt videant eum omnes in gloria.

Dicẽdum autem, ꝙ licet vtroque modo possit hic accipi virtus, magis accipitur secundo q̃ primo, quia primo mõ magis pertinet ad apparatũ, ideſt maiesta-

Virt⁹ tripliciter sumitur.

Omnia ī iudicio subiecta erunt pedibus Christi.

tem quam ad virtutem. Hoc autem supposito dicendū, quòd maior virtus Christi erit in aduentu ad iudicium quam fuit, dum viueret inter nos, quia tunc ei secundum quòd homo non erat data potestas iudicandi mundum, & subijciendi omnia sibi.

Cum autem dicitur, quòd erit maior virtus in aduentu ad iudicium quam fuit, dum viueret. Verum est, quia cùm transfiguratus est adhuc non habebat potestatem iudicandi, & subijciendi sibi omnia, neq; erat adhuc corpus eius glorificatū, quia non erat impassibile. Et etiam verum est, quòd in maiori honore, & apparatu erit in iudicio quam in transfiguratione, quia in transfiguratione coram tribus transfigutus est, in iudicio autem apparebit coram toto mundo, & tamen istud non pertinet ad virtutem, sed ad maiestatem.

Quid sit ista maiestas Christi, in qua ad iudicandum veniet.
Quæst. CLXXXIIII.

QVAERETVR cum dicatur, quòd veniet Christus in maiestate, quid sit ista maiestas.

Dicendum, quòd maiestas ad apparatum venientis pertinet: dicit enim maiestas quasi maior status: vnde apparatus magnus, secundum quem cognoscitur status excelsus, vocatur maiestas, & non quilibet apparatus magnus vocatur maiestas, sed solum maximus, & ideo maiestatem non damus, nisi regi, & Imperatori, qui sunt summi principes terreni. Sed Christus veniet cum maximo apparatu, qui ostendat maiorem statum, & excellentiam eius quam sit omniū regum terræ, ideo dicetur venire in maiestate. Ad istū enim apparatum pertinet, quòd veniet de cælo successione morosa, ita vt omnes homines eum videant venientem, & trement. Etiam pertinet, q venient nubes sub pedibus eius. Nam multæ nubes venient sub pedibus eius, vt dixit Orige. licet vna erit, quæ tanget corpus eius immediatè, & in qua ipse venire dicetur. Vnde Luc. 21. c. dicitur venientem in nube, & non in nubibus. Etiam ad maiestatem istam pertinebit multitudo Angelorum: nam cum eo venient omnes Angeli eius, vt dicitur sequenti cap. & supra 16. ca. & isti faciunt magnum apparatum.

Item erit apparatus ex eis, qui rapientur, & occurrent ei in aera. Nam iusti non sedebunt, aut stabunt in terra, sed rapientur obuiam Domino in aera, & ibi cum eo erunt 1. Thessa. 4. c.

Totus mūd' in iudicio erit congregat'.

Item multitudo manens in terra ad magnum apparatum pertinebit: erit enim ibi totus mundus congregatus: quotquot enim nati sunt ab origine mundi, & nascentur vsque ad diem illum, erunt ibi cōgregati, & omnes, qui in seculo fuerunt potentes Christum tanq; Deum, & dominum suum ibi inuiti cognoscent, & contremiscent coram eo illius sententiam expectantes: hæc est enim magnitudo apparatus qualis non solum nunquam esse potest, sed neq; quæquam alia excogitari potest, ideo cum in isto apparatu Christus venerit, dicetur venire in maiestate.

In maiestate qua re dicitur Christus venire.

Dicitur autem tunc Christus venturus in maiestate ad differentiam primi aduentus. Venit enim tunc Christus ignotus quasi, & in humilitate status, & carnis infirmitate: persecutionem, & aduersitatem sustinens, & pauper peditans. Et quando maioris apparatus fuit, sedit super asinam ad intrandum in Ierusalē. Vt ergo cum diceret se rursus venturum, discipuli, q̄ bus loquebatur, non putarent eum venturum in humilitate, sicut prius, & aliqua passurum, dixit, q non veniret sic, sed in maiestate, & satis erat maiestas, & apparatus, quia non solum magna cum eo apparuerunt, aut apparitura sunt, sed ad hoc, q ipse appareat magna signa ventura, & præcessura sunt, s. quòd sol, & luna obscurabuntur, & cętera, quæ supra dicta sunt.

Ad quid mittet filius hominis Angelos, & qui erunt Angeli illi. Quæst. CLXXXV.

QVAERETVR ad quid mittet filius hominis Angelos suos, & qui erunt Angeli, qui mittuntur.

Dicendum, quòd erit ista missio ad congregandū electos, vt dicitur in litera. Christus enim ad iudicandum venturus est, & ideo oportet, quòd iudicādi præsentes ei sint secundum præsentiam corporalem, in qua iudicabit. Nam Christus inquantum Deus omnibus rebus præsens est, quia vbique est, & omnia ei præsentia sunt, & tamen non est præsens omnibus secundum, quòd homo, neque omnia sunt ei præsentia, quia corpus suum est finitum secūdum determinatam quantitatem, ipse tamen Christus in humana substantia iudicaturus est, vt ab omnibus videatur, iō oportet, quòd ante eum omnes homines congregētur in locum vnum in terra, in qua ipse iudicare voluerit. Erit autem ista congregatio post resurrectionem ipsorum. Nam prius morientur omnes homines quam ad iudicium veniant. Per ignem enim conflagrationis omnes, qui residui fuerint morientur, & statim resurgent, hos autem congregari oportebit.

Christ', vt homo est iudicaturus.

Est autem duplex istorum congregatio, vna antequam resurgant, alia postquam surrexerint. Nam necesse est omnes resurgere, & in eisdē corporibus numero: non sunt autem eadem corpora, nisi sit eadem materia, & ideo singulæ partes corporum illorū colligentur, & quia per multas transmutationes factas in elementa non erunt omnes partes materiales cuiuslibet corporis in eodem loco: oportebit, quòd etiam si in extremo terræ sit vna pars, & alia in alio extremo inde colligantur ad hoc, quòd inde formetur corpus idem, quod prius.

Angeli congregantes mortuorum corpora quæ tuor actus facient.

Alia congregatio erit post resurrectionem. Nam collectis pulueribus ad locum vbi præcipua pars eorum est, reformabitur corpus ex eis, & reunietur anima à Deo illis membris, & tunc viuet, & erit idem homo numero, qui prius, & iste debet deduci in locum communem iudicij, quia ibi omnes futuri sunt. Sunt autem Angeli necessarij pro his actibus, sunt enim hic quatuor actus, & illorum tres ad Angelos pertinent. Vnus autem primus est congregare pulueres in locum vnum, s. vbi fuerit præcipua portio eorum. Secundus est illos totos collectos in corpus formare tale, quale deceat secundum conditionem resurgentium. Tertius est animam rationalem, quæ p̄ fuerat reunire illi corpori. Quartus est hominem sic resultantem de loco resurrectionis in locum iudicij deducere. Tertium actum solus Deus faciet, quia est infinitæ potentiæ per illum modum reunire animā: alios facient Angeli, qui ministrant Deo quantum ad ea, quæ non sunt infinitæ potentiæ, ideo mittet Christus Angelos.

Angelus dupliciter accipitur.

Quantum ad secundum dicendum, quòd Angelus accipitur dupliciter. Vno modo pro quolibet spiritu bono, cęlesti, & ita vocamus nouem ordines Angelorum quasi omnes sint Angeli, qui in illis ordinibus sunt. Alio modo Angelus accipitur specialiter pro spiritibus primi, & infimi ordinis.

Dicendum autem, quòd in præsenti vocantur Angeli ab officio, s. quia mittuntur. Nam Angelus nuncius est, quicunque ergo mittitur à Deo ad aliquid faciendum, Angelus vocatur. Vnde & hoīes vocantur Angeli Dei, quia Deus cōmittit eis verba sua, vt alijs nuncient. Sic dicitur Mala. 2. capitu. de sacerdotibus, s. Labia

sacerdotis custodient scientiam, & legem ex ore eius exquirent quoniam Angelus Domini exercituum est. Quotquot ergo nūc mitterentur ad istud ministerium congregationis Angeli vocari debent, siue sint solum de ordine inferiori, siue etiam de alijs.

Est tamen dicendum, q an soli Angeli inferiores missi fuerint, vel etiam quidam alij de alijs ordinibus non apparet manifeste, satis tamen potest dici, q præter inferiores fuerūt aliqui alij de illis ordinibus quorum Angeli mittuntur. Nam vt dicitur Dan. 7. ca. Et ponit illud Diony. lib. de Angelica Herarchia. quidā spiritus assistunt, alij ministrant. assistentes autem nō mittuntur, ministrantes vero mittuntur, quia hoc est ministerium eorum, s. q mittantur ad faciendum aliqua, quæ pertinent ad nostram salutem ad Hebræ. 1. c. 1. sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.

Et videtur dicendum, q non soli Angeli inferiores mittantur, quia cum ad multos ordines pertineat mitti: verisimile est, quòd etiam de alijs ordinibus missi fuerint aliqui.

Secundo, quia istud erat magnum mysterium, & quod cito fieri debebat. Nam congregandi erant pulueres omnium corporum singuli in locum vnum, vt formarētur corpora, & formatis illis homines iam viuentes deducendi erant in vnum locum. Hoc vero, vt cito fieret cum in ictu oculi fieri debeat 1. Corint. 15. cap. magna multitudine ministrantium indiget, ideo verisimile est, quòd non de solo ordine inferiori, sed etiam de alijs mitterentur aliqui.

Tertio quia Archangeli sunt de secūdo ordine, & tamē aliqui Archangeli in isto ministerio vēturi sunt cum dicatur hic, quòd mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & 1. Thess. 4. c. dicitur. ipse dominus in iussu, & voce Archangeli, & tuba Dei descendet de cælo. Et ita illi, qui vocantur hic Angeli vocantur apud Paulum Archangeli. Et non differt, q dicatur in singulari Archangeli, quia multi venturi sunt, cum hic dicatur, quòd mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna. Et sic vocauit hic Angelos ipsos, qui sunt Archangeli. ex quo hic cōstat saltem, quòd de duobus ordinibus, ideſt Angelis, & Archangelis venient multi. & idem intelligendum est de omnibus illis ordinibus, quorum spiritus solent mitti.

Quid Angeli in hac congregatione facient. Quæst. CLXXXVI.

QVAERETVR de congregatione ista cum dicatur, quòd congregabunt. quid facient in hac congregatione.

Dicendum, quòd quatuor actus erūt circa eos qui congregantur, vt dictum est supra: quorū tres ad Angelos pertinent, & hic non ponitur, nisi congregare, quod est quartus actus. Nam postquam resurrexerint, congregabuntur in locum iudicij.

Sed dicetur, quare non agit hic Christus mentionem de alijs actibus, qui præcipui sunt? Nam pulueres congregare, & formare in corpus est præcipuus actus quam congregare iam viuentes in locum vnum, & adhuc magis est animam reunire, quod est proprie suscitare.

Aliqui dicunt, quòd nō fit mentio de alijs actibus, quia ista congregatio nō exercebitur circa mortuos, sed circa eos qui tunc viui manebunt, & circa illos nihil est, nisi congregare, ideo nō potuit de aliquo alio actu fieri mētio, quia nullus alius erit. Sed dicendum, quòd falsum est, quia etiam mortui congregabūtur, vt dicetur sequenti quæst. Dici ergo potest vno modo, quod de sola congregatione fit mentio, quia est quartus actus, & vltimus, & ideo cum præsupponat alios dicto hoc intelligitur de omnibus precedētibus. Nam non poterunt congregari, nisi facti fuerint alij tres actus, ideo in isto intelliguntur alij.

Tres congregationes Angeli facient in iudicio.

Secundo potest dici, quòd per istam congregationem intelliguntur omnes actus pertinentes ad Angelos: sunt enim tres congregationes. Vna est, vt pulueres eiusdem cadaueris de diuersis locis ducantur, vt sint in vno. Secunda est, vt ipsi pulueres congregētur inter se, & compingantur, ita quòd reddant corpus vnum. Tertia est, vt corporibus resultantibus, & viuificatis per Dei operationem deducantur omnia in locum vnum, s. iudicij, & omnes isti actus sunt cōgregatio quædā, alius vero actus, qui est animas reunire est præcipuus, sed iste nō est Angelorum immo solius Dei, & ideo de eo non debuit fieri mentio, & sic sufficienter nomine congregationis intelligūtur omnes actus Angelorum circa resurgentes.

Cū dicitur. Congregabunt omnes electos eius qui sunt isti electi. Quæst. CLXXXVII.

QVAERETVR quomodo dicitur, congregabūt omnes electos eius. Nam in resurrectione non congregabuntur soli electi, sed etiam reprobi.

Aliq dicunt, quòd congregabuntur soli viuentes, qui eo tempore inuenti fuerint viuentes, & hos vocat electos Christus. Sed dicendum, q nō stat. Primo quia non est verum, q in die iudicij inueniantur aliqui viui, sed omnes iā erunt mortui præcedente igne conflagrationis, sic tenetur ab omnibus, & declarat Magist. 4. Sentent. distin. 43. Secundo, quia aliàs daretur, quòd multi essent, qui nunquam morerentur. Nam post diem iudicij nemo morietur, quia nouissima omniū destruetur mors 1. Cor. 15. ca. destrui mortem est, q nulla res sit iam mortalis, aut aliquādo moritura: ergo si die iudicij inuenirentur aliqui viuētes, sequitur, quòd aliqui erunt, qui nūquam mortui sunt neque morientur. Hoc falsum est, quia statutum est vnumquenque hominem semel mori ad Hebræ. 8. cap. Tertio quia sequeretur, quòd non esset resurrectio generalis. Nam si aliqui essent, qui nunquā morerentur illi nunquā resurgerent, & sic nō esset resurrectio generalis, & tamen ponitur resurrectio generalis: ergo omnes morientur. Quarto quia dato q aliqui viuentes inuenirentur illo tpe, tamē plures essent mortui quam viuentes, ad iudicium tamē omnes vēturi sunt, quia in symbolo dicitur, q Christus iudicabit viuos, & mortuos. Et Actu 10. c. dicitur, q est constitutus Christus à Deo iudex viuorum, & mortuorum, ergo non congregabuntur soli viui, sed ēt mortui. Quinto patet, quia Orige. super Matt. dicit istam fuisse opinionem simplicium. s. & simpliciores quidē opinantur eos tantū, qui tunc inuenti fuerint in corpore, aggregandos, sed melius est dicere congregandos esse ab Angelis Christi omnes vsque ad consummationem. Sexto patet, quia si de solis viuentibus diceretur, non haberent locū ea, quæ dicuntur, s. à summo cælorum vsque ad terminos eorum, quia vsque ad loca ista non possunt esse aliqui viuentes, & tamē accipitur de mortuis, quorū partes solutæ sunt in auras, aut in alia elementa, & possunt esse in his locis. Septimo patet, quia etiam si omnia hæc vera sint nō satisfecit literæ: nam si soli viuentes congregārtur adhuc manifestum est, quòd nō essent omnes illi boni, & aliqui mali, & ideo non congregarētur soli electi. Alij ergo dicunt, quòd omnes homines congregabuntur per Angelos, & omnes vocantur hic electi, s. quia electi sunt, vt omnes resurgant, licet non omnes sunt electi, vt regnent.

Universidad de Deusto Biblioteca

Sed dicendū, quòd non ſtat. Primo quia repugnat modo accipiendi electos. Nunquam enim ſic accipitur in ſcriptura. Secundo, & efficacius, quia impoſſibile eſt vocari omnes electos, quia electio eſt alicuius de multis, ſi autem idem omnibus conueniat, nemo electus dicitur ad id, quod omnibus conuenit, & tamen omnibus hominibus conuenit reſurrectio, & non quaſi per accidens, ſed magis ſecundum rationē communem, ſ. inquantum ſunt capaces boni, aut mali æterni per merita, vel demerita. Et iſte eſt modus loquendi ſcripturæ ſupra. 19. & 22. c. ſ. Multi ſunt vocati pauci verò electi.

Oīb' hominibus reſurrectio conuenit.

Tertio quia non ſolum dixit electos, ſed ad ſignificandum aliquid maius dixit electos ſuos, vt patet hic, & Mar. 13. c. ergo non accipitur de omnibus hominibus reſpectu reſurrectionis, quia ſecundum hoc non pertinent ſpecialiter ad Deum.

Quarto, quia ſi omnes homines vocarentur electi ad reſurrectionem, aut vocarentur electi reſpectu ipſorum hominum, aut reſpectu aliarum rerum. Non quidem reſpectu hominum, cum omnibus competat, & ideo in hoc nemo electus ſit, non etiam reſpectu aliarum rerum, quia electio fit de illis rebus, quibus cōpetere poteſt aſſumi ad id, ad quod aſſumitur illa, quæ eligitur, & tamen reſurgere nulli alteri rei competit, quia non angelis cum non moriantur, nō brutis, quia neque poſſunt reſurgere, neque eſt aliqd ad quod reſurgant, ideo nō poſſunt dici homines electi reſpectu reſurrectionis. Dicendum igitur, ꝙ electi proprie vocantur hic illi, qui prædeſtinati ſunt ad vitam æternam, ſiue ante diem iudicij mortui fuerint, ſiue tunc moriantur, & iſti congregabuntur ab Angelis ad locum iudicij. De alijs etiam dicendum eſt, quòd congregabuntur ad iudicium, Chriſtus tamen non fecit tunc mentionem, niſi de electis.

Quare de ſolis electis dicitur, quòd congregabuntur, & non de reprobis. Quæſt. CLXXXVIII.

QVAERETVR, ergo cum tam electi quā reprobi venturi ſint ad iudicium, quare de ſolis electis dicitur, ꝙ congregabuntur. Aliqui dicunt, ꝙ fuit quia omnes venturi ſunt, & tamen electi portabuntur ab Angelis: mali autem non portabuntur, & ideo non dicuntur ab eis congregari.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia cum mali mortui fuerint ad hoc, ꝙ reſurgant oportet, ꝙ pulueres eorū per Angelos colligantur, & hoc eſt congregari, ideo etiam ipſi per Angelos congregabuntur. Secundo, quia etiam oportet ipſos portari ad locum iudicij. Nā poſtquam reſurrexerint non poterunt per ſe venire ad locū iudicij, quia forte neſcient, & dato, quòd ſciāt, non poterunt venire, vt ſi in extremitate orbis reſurrexerint, & tamen ſubito venturi ſunt cum Chriſtus non ſit moraturus diu in loco iudicij: ergo nō veniēt per ſeipſos, ſed portabuntur ſubito ab Angelis, q eos transferent de loco ad locum. Sed aliqui dicunt, ꝙ non portabuntur ab Angelis, neque per ſe venient, ſed portabuntur à demonibus. Dicendū, ꝙ iſtud non ſtat, quia iſtud miniſterium tantæ dignitatis nō committitur demonibus, ſ. ꝙ aliquid agant ad reſurrectionem corporum, & tamen illi, qui portant reſurgentes congregauerunt pulueres eorum, vt formarentur corpora, & illa formauerunt ad hoc, ꝙ formaretur, vel reuniretur anima, quæ præfuerat: ergo dæmones non facient hoc. Secundo, quia neq; portare damnatos ad gehennam pertinet ad demones, ſed ad Angelos bonos, vt aſſeritur, & dicetur ſequen. c. ergo à fortiori deducere eos ad iudicium non pertinet ad dæmones. Tertio quia ad dæmones non pertinet miniſtrare Deo, niſi in malis, ſ. in penalibus, cum ipſi inclinentur ad penas infligēdas, & Deus illis permittit eas aliquando dare, ſed non mandat eis ex imperio aliqd bonum facere. Et tamen hoc erat de bonis: ergo non miniſtraturi ſunt dæmones in hoc. Quarto quia cum dicat hic Chriſtus electos portandos p Angelos ſuos, ideſt bonos, qui ſpecialiter dicūtur ſui, & ei miniſtrāt, & conſtet, ꝙ mali per aliquem portandi ſunt, cum p ſe ire non poſſint, oportet ꝙ per iſtos eoſdem Angelos bonos portentur, quia aliàs mentio fieret de eis, à quo portarentur ſi ab alijs portarentur. Dicendū igitur, ꝙ de electis facta eſt ſpecialis mentio ad oſtendēdum honorem eorum, ſ. ꝙ tanti honoris apud Deū erūt, ꝙ faciet eos ab Angelis deduci, ſed in iſto honore nullo modo communicant mali, ideo non fit mētio de eorum congregatione, & portatione ab Angelis. Et dicēdum, ꝙ iſta eſt propria cauſa ad id, quod quærebatur ſupra quæſt. 186. ſ. quare fiat mētio de ſola congregatione cum alij tres actus præcedant quātum ad reſurgentes. Et dicendū, ꝙ cauſa eſt hęc, quia Chriſtus voluit hic tangere id quod ſpecialiter pertinebat ad electos, & tamē omnes alij tres actus ſunt communes tam quantum ad electos quam quātum ad malos, ideo de ſola congregatione dictum eſt. Et patet, quia omnes pulueres colligent vbicunque fuerint, & illi compingentur in corpus, & reunietur anima illis corporibus, neque circa hoc aliqua differentia erit, ideo non potuit de his mentio fieri, niſi ſimul diceretur de bonis, & malis. Sed Chriſtus de ſolis electis dicere ſpecialiter volebat, ideo non debuit facere mentionem de primis tribus, in quarto autem differentia eſt, quia electi portabuntur honorabiliter ad locum iudicij, mali vero non, ideo de congregatione dixit, & ſolos electos nominauit.

Cito Chriſtus iudicabit.

Dæmones quō Deo miniſtrent.

Quare dicatur, ꝙ electi ab Angelis congregabuntur. Et quod omnes corporis dotes in reſurrectione electis dabuntur. Quæſt. CLXXXIX.

SED quæretur quare dicitur, quòd electi congregabuntur ab Angelis. Nam de eis nō deberet dici, quòd congregandi ſunt, quia per ſe venire poſſent. De malis autem eſſet dicendum, quòd congregarentur, quia per ſe non poſſent venire.

Et patet de bonis, quòd poterunt per ſe venire, & etiam volent, ideo non egebunt portitore, aut vehiculo. Primo patet, quia habebunt dotem agilitatis, ſecundum quam poterunt vbicunque ſtatim eſſe nullum impedimentum ad hoc præſtante corpore: dabitur autem iſta dos, antequam veniant ad locum iudicij, quia omnes dotes corporis electis dabuntur in ipſa reunione animæ ad corpus, quæ eſt reſurrectio, ſed reſurrectio fiet antequam deducantur reſurgētes in locum iudicij, vt declaratum eſt ſupra 22. cap. q. 227. ergo prius habebunt dotem agilitatis, & alias, & per illam poterunt quaſi in momento ire quo voluerint. Secundum patet, ſ. ꝙ volent ire, ſ. ad locū iudicij, quia nemo recuſat ire ad aliquē locum, niſi quia putat ibi futurū eſſe malum, vel ſaltem minus bonum, aut nō maius quam vbi eſt, & tamen reſurgentes boni ſciūt, ꝙ in loco iudicij acquirēt ſummum bonum, quia incipient ibi vniti eſſe Chriſto etiam ſecundum pręſentiam corporalem, & ideo non ſolum volent ire illuc, ſed etiam nihil magis cupient quam ire. vnde etiam ſi non portarentur ab Angelis, cum ipſi poſſent ire, & vellent ſtatim irent. Secundum principale de malis patet, quia ipſi non poterunt illuc ire, & etiam nolent. De primo patet, quia licet ſint immortales effecti per reſurrectionem, nullam dotem corporis, aut animæ habebunt, quia dotes ſolum ſunt beatorū & ideo ſicut nunc graues exiſtētes non poſſent ire de extremo terræ ad locum iudicij, niſi in longo tempore, & forte de quibuſdam locis ire non poſſent propter impedimenta media, vt marium, aut aliorum incommodorum: ergo indigent portitore. Etiam non ſcirent, quia nemo determinate nouit locum iudicij, & ideo mali neſcirent illum à fortiori, & ita ſi non portarentur, etiam ſi ire poſſent, neſcirent quo ituri eſſent, & per quæ media.

Item dato, ꝙ ſcirent, & poſſent, nollēt ire, quia nemo ſponte vadit ad eum locum, in quo ſibi deterius aſſuturum credit, ſed mali in loco iudicij vltra condēnationem ad mortem æternam adhuc incurrent cōfuſionem coram Chriſto, & Angelis, & toto orbe: ergo ire nollent. Et ita indigent Angelis portitoribus.

Dicendum eſt, quòd verum eſt, quòd electi per ſe venire poſſunt, ſicut dictum eſt, & tamen ponitur, ꝙ Angeli congregabunt ad oſtendendum honorē eorum, ſicut eſt in dominis habentibus familiam: multa enim per ſeipſos facere poſſunt, ſed non faciūt: immo volunt, quòd alij eis in hoc ſeruiāt: ſic enim Chriſtus ſine nube aſcendere potuit, & tamē voluit in nube ſedens aſcendere, & ita etiam deſcendet, ſicut in litera dicitur, ſic licet beati per ſeipſos moueri poterūt, portabuntur ab Angelis, vt videatur quantus honor eis exhibetur, ꝙ etiam Angeli miniſtrent illis portādo eos, & hunc modum loquendi Paulus tenuit dicens 1. Theſſa. 4. c. Rapiemur obuiam Chriſto in aera, & ita cum domino erimus. Rapi autem ab alio portari eſt. Sic dicit Chryſ. ſ. quòd per angelos dominus electos vocat ad electorum honorem pertinet. Nam & Paulus dicit, quòd rapientur in nubibus, quia eos quidem, qui reſurrexerunt, congregabunt Angeli: congregatos autem rapient nubes.

De malis dicendum, quòd verum eſt, quòd ab Angelis congregabuntur, & tamen Chriſtus non poſuit de hac congregatione, quia poſuit iſtam congregationem tanquam honorem, ſed honor non communicabitur malis, ideo non dixit, quòd ipſi congregarentur, & ſi de malis diceret, quòd congregarentur ab Angelis, non poneretur aliquid pertinēs ad honorem bonorū, quod tamen Chriſtus intendebat, ideo debuit dicere, quòd boni congregarentur ab Angelis, & de malis tacere, licet verum eſſet, quòd congregarentur ab eis.

Quare Chriſtus dixit electos à quatuor ventis congregandos. Quæſt. CXC.

QVAERETVR, quare dixit electos congregandos à quatuor ventis.

Dicendum, quòd Chriſtus voluit dicere congregandos electos ex omnibus partibus mundi: ſolemus autem illas partes à quatuor punctis præcipuis mundi nominare, ille autem ſunt origines quatuor vētorum, ideo dixit à quatuor ventis. Sic dicit Remigius, & Beda, ſ. à quatuor ventis, à quatuor mūdi partibus dicit, Oriente, Occidente, Aquilone, & Auſtro.

Sciendum autem, quòd iſte modus loquēdi à vulgo accipit: per res enim notiores loquuntur. Et quia nomina punctorum cardinalium non ſunt eis nota, ſupplent ea per quatuor nomina ventorum, qui flant ab eiſdem punctis, quoniam venti iſti notiſſimi ſunt.

Etiam vtitur Chriſtus hoc modo, quia eſt Hebraicus. Nam in veteri teſtamēto cum ſcriptura vult deſignare quatuor partes orbis quatuor ventos nominat. Sic dicitur 1. Paral. 9. c. ſ. per quatuor ventos erant oſtiarij, ideſt ad Orientem, & Occidentem, & Aquilonem, & Auſtrum. Et licet dicat de his quatuor ventis intelligendum eſt etiam de partibus, à quibus alij venti flant. Nam collaterales duos ſinguli habent, & ſic ſunt duodecim, & etiam ſi plures ponantur à partibus omnium congregandi erant reſurgentes.

Quare dicitur a ſummis cœlorum vſque ad eorum terminos. Quæſt. CXCI.

QVAERETVR quare dicitur a ſummis celorum vſque ad terminos eorum. Dicendū, ꝙ iſte modus loquendi venit ad ſuppletionem credentis. Dixerat enim congregandos à quatuor ventis, & videbatur, ꝙ ex his ſolum. Quod in duobus deficiebat. Primo quia iſta quatuor puncta ſunt extrema in orbe, & ita ſignificaretur, ꝙ de medio nulli mortui congregandi eſſent, & tamen plures congregabūtur de medio, quam de extremis: immo accipiendo ſtrictè iſta quatuor puncta ventorum forte nullus de eis cōgregabitur. Secundo deficit etiam quantum ad extremitates mundi, quia iſta quatuor puncta mūdi ſunt oppoſita, & diſtātia valde, & inter ea ſunt multa alia, de quibus videtur, ꝙ nulli congregabuntur, quod inconuenienter dictum eſt, ideo Chriſtus addidit hūc modum loquendi, per quem innuit, ꝙ reſurgentes congregabuntur de toto mundo, ſ. tam de toto medio q̃ de omnibus extremitatibus. Vocatur enim hic ſummum cęli tota terra, quæ eſt intra extremitates mundi, terminus celorum vocatur ipſa extremitas terræ in rotūdum. Et ratio huius locutionis eſt, quia deſcribitur hic terra ſecundum habitudinem celi: ſummū enim cęli vocatur quidquid ſupra nos eſt. Eſt igitur ſenſus, ꝙ omnes mortui congregabuntur: tam illi q fuerint per totam terram mediam, quam qui fuerint in extremitatibus terræ, vbi dicitur terminari celum. Sic dicit Remigius. Ne forte aliquis putaret, ꝙ ſolum a quatuor partibus mundi non à Mediterraneis regionibus, & locis addidit: à ſummis celorum vſq; ad terminos eorum. Per ſummum enim cęli mediū orbis intelligitur, quia medio orbis ſummum celi præſidet: per terminos autem celorum fines terrę ſignat, vbi longe diſtantibus circulis cęli terræ inſidere videtur, & non differt, ꝙ ponatur in plura, ſ. a ſummis celorum, quia idem eſt ac ſi dicatur, a ſummo cęli vſq; ad terminum eius, quia licet plures cęli ſunt, & conſequenter plures ſummitates, tamen omnes illi directe, & ſub eadem habitudine reſpiciunt terram, & ita multi cęli habent multos terminos, ſed omnes illos tangit vnus Horizon qui ſectat omnes celos, & ita eſt vna ſūmitas, & vnus terminus. Sed Mar. 13. c. dicitur. A ſummo terræ vſque ad ſummum cęli, & eſt eadem ſentētia: oportet enim ibi accipi ſummitatē, ideſt extremitatem, & eſt ſenſus, ꝙ extremitas cęli eſt extremitas terræ: videntur enim coniungi cęlū, & terra in extremo, & ibi ambo videntur finiri, & ideo eſt extremitas vtrorumque, & vult dicere, ꝙ ab extremo terræ vſq; ad extremum terræ colligentur omnes mortui, & quia omnes ſunt in terra ſignat, ꝙ omnes colligētur. Quod vero dicitur à ſummo terræ vſque ad ſummum cęli idem eſt ac ſi dicat ab extremo terrę vſque ad extremum terræ, vel ab extremo cęli vſque ad extremum cęli, cum idem ſit cęli, & terræ. Sic dicit Beda addit a ſummo terræ vſque ad ſummum celi, ideſt ab extremis terræ finibus per directum vſque ad vltimos terminos eius. Alio mō poteſt intelligi de cōgregatione partium cadauerum, quę non inueniūtur ſolum in terra habitabili, in qua hoīes fuerunt, ſed aliquæ inuenientur in mari: aliæ in diſtantiſſimis partibus terræ: aliæ vero verſæ fuerunt in aerem, & ventos, & ignem, & tranſierunt ad loca ipſorum elementorum, & ita poſſunt eſſe aliqui iam iuxta celum, ſ. in regione ignis, & aeris, quoniam celo coniunctū vulgus putat, ſed præcedens modus melior eſt.

Quid ſūmum cęli, q̃t vel cęlorum termin'.

Ab arbore autem fici discite parabolam, cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia prope est æstas. Ita & vos cum videritis hæc omnia, scitote quia prope est, & in ianuis. Amen dico vobis, quia nō præteribit generatio hæc, donec omnia fiāt. Cælum, & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.

Mar. 2. Luc. 13

Exēplum ad iudicium declarādū.

Ab arbore autem. Dixerat supra Christus de iudicio, & precedentibus iudicium, hic autem ponit similitudinem ad illud declarandum, s. *Ab arbore fici discite parabolam*. Est sensus, scitote quòd præcedentia sunt signum iudicij, & etiam scire debetis, q̄ nō de longinquo illud signat, sed de propinquo, & ad hoc ponit parabolam de ficu, & dicitur ab arbore fici, ideſt ab arbore, quæ est ficus. Nam ponitur intransitiue. Marcus vero dixit à ficu discite parabolā, ideſt a ficulnea, licet hic declinauit per secundā, & in Marco per quartam, & ita nos declinamus. Parabolica similitudo est, s. q̄ sicut se habet ficulnea mittens grossos ad æstatē, ita se habent signa hæc ad iudiciū. *Cum iam ramus eius tener fuerit*. Hoc accidit ficulneæ, & oībus arboribus cum germinare volunt. Nam in hyeme nō est tener ramus ficulneæ, & iō ipsa non est tunc apta ad germinandum: cum vero pullulare debent folia, & fructus tenerificatur ramus. *Et folia nata*. Ista se consequuntur Nam postquam fuerunt teneri rami generāt de se folia. *Scitis, quia prope est æstas*. Hoc omnis homo scit. Nā tunc incipit æstas cum ista fiunt. *Ita & vos*. Applicat parabolam ad propositum de aduentu ad iudicium, & de signis præcedentibus euersionem Ierusalem. *Cum videritis hæc omnia fieri*. Scilicet quæ prænunciata sunt. Nam omnia signa iudicij ventura sunt ante iudicium, & omnia signa euersionis ventura sunt ante euersionem Ierusalem. *Scitote quia prope est*. Scilicet aduentus Christi ad iudiciū: non enim multum tardabit post signa ipse aduentus. *Et in ianuis*. Ideſt iam presens est. Modus loquendi est ad significādum magnā propinquitatem, & est exemplum: cum quis vult in aliquam domum venire, nō potest esse propinquior quam cum in ianuis domus fuerit, quia iā nihil deest ad veniendum, immo est in termino aduentus. *Amen dico vobis*. Ideſt in veritate, vel secundum certitudinē. Et est modus affirmandi, vel iurandi. *Quia non præteribit generatio hæc*. Hic notat istam summā breuitatem, s. quia omnia illa, quæ prædicta erant ventura erant, dum viueret ista generatio, s. quæ tunc erat, cum demōstretur: vna autem generatio pauco tempore durat. *Donec omnia hæc fiant*. Ideſt compleātur omnia, quę prædicta sunt. Ad quid autem referat̄ istud statim dicetur *Cælum & terra transibunt*. Hic ponitur certitudo huius rei prænunciatę. erat enim magna, ideo vt firmiter illam discipuli crederent posuit confirmationem: dicens q̄ necesse est euenire hæc, & potius possunt perire cęlum, & terra, quam q̄ nō eueniat id, qđ ab ipso prænunciatum est. *Verba autem mea non præteribunt*. Ideſt non poterunt transire sine effectu: tunc enim verbum transit cum postquam dictum est nihil relinquit in re. Si autem post verbum manet res significata non transiuit verbum, & sic omnia verba falsa transeunt, quia post se nihil relinquunt, verba autem Christi vera sunt quia ipse est veritas, ideo nō possunt transire verba sua. Simile dicitur supra 5. c. Donec trāseat cęlum, & terra, iota aut apex vnus non præteribit à lege, donec omnia fiant, ideſt poterit cęlum trāsire, sed non lex donec impleatur.

Ad quid Christus posuit nunc hoc de arbore fici.
Quæst. CXCII.

QVAERETVR ad quid posuit Christus nunc istud de arbore fici.

Dicendum, quòd voluit tollere dubium, & describere conditionem signorum. Fuerant enim posita signa euersionis Ierusalem, & postea signa aduētus ad iudicium, nesciretur autem, an pauco tempore, vel multo post ista sequeretur res signata. Et dicitur, q̄ non diu, sed in breui, & ad hoc ponit similitudinem de ficulnea. Nam cum illa mittit folia, prope est æstas, quia statim sequitur, ita factis signis præcedentibus in breui, sequitur quod significatum est.

Sed dicendum, q̄ Christus non solum dixit de ficulnea, immo etiam de omnibus arboribus. Sic dicitur Luc. 21. c. videte ficulneā, & cęteras arbores: cum producunt de se fructum, scitis quoniam prope est ęstas. Matthæus tamen, & Marcus de sola ficulnea dixerunt. Verum est tamen, sicut Christus dixit, quòd non solum ficulnea, sed etiam omnes arbores ante ęstatem producunt folia, & fructus, licet fructus ante æstatem non est maturus, vt communiter, sed æstas omnia maturat. Matthæus autem, & Marcus de sola ficulnea dixerunt propter duo. Primo cum ponatur istud, vt exemplum, sufficit vnum. Secundo, quia ficulnea magis coniuncta est æstati quam cęteræ arbores secundum folia, & fructus.

Quomodo Matthæus, & Mar. & Lucas concordant in hoc loco.
Quæst. CXCIII.

SED quæretur quomodo potest stare, quia Matthæus, & Marcus dixerunt, cum ramus ficulneæ tener est, & folia nata, scitis quia prope est ęstas, & Lucas dixit. Videte ficulneam, & omnes arbores, cum p̄ducunt ex se fructum: non enim videtur posse stare vtrunque.

Dicendum, quòd quandocunque diuersi Euangelistæ idem narrant, stādum est ei, qui plus narrat, quia aliàs diceremus eum mentiri, & quia Lucas dixit de omnibus arboribus, & ficulnea, Marcus autem, & Matthæus de sola ficulnea, standum est in hoc Lucæ, s. quòd aliquid Christus dixerit, quod Matthæus, & Mar. tacuerunt, Lucas verò illud expressit.

Sed adhuc remanet diuersitas, quia Matthæus, & Marcus dixerunt. cum ramus eius tener est, & folia nata, Lucas vero dixit. cum ex se producūt fructum: quomodo ergo stabit hoc?

Dicendū, quòd vtrunque stat, quia ramos teneros esse, & folia nata, & fructum ex se producere quasi in eodem tempore competunt, licet parum ante folia quam fructus, vt communiter producantur, vtrunque tamen ante æstatem producitur.

Sed dicet quid istorum Christus dixit, an id quod Matthæus dicit, vel id, quod Lucas: cum non potuerit simul eadem conceptio esse? Dicendum, quòd verum est, q̄ Christus istam sententiam semel dixit, & sub vnica prolatione nō potuit concipere dupliciter eam, & sic non tenuit modum dicendi, siue concipiēdi amborum euangelistarum, sed alterius ipsorum, vel forte neutrius: non est enim inconueniens, quòd nullus Euangelistarum secutus fuerit verba Christi ad vnguem. Et ita certum est, quòd omnes tres Euāgelistæ sententiam Christi tenuerunt hic, quæ erat, q̄ per ortum foliorum, & fructuum de arboribus agnoscitur ęstas propinqua. Quod tamē aliquis eorum sub eisdem verbis sententiam hanc conciperet, sub qua Christus, non differt, & ideo fortè neuter illud cōcepit, sic & si aliquis eorum posuit ad punctum in hoc verba

verba Christi, non differt quis ille fuerit, cum sensus non verbum quæratur, & constet, quòd quilibet Euangelistarum sententiam Christi certissime tenuit.

Quomodo applicatur parabola ista de ficulnea ad propositum.
Quæst. CXCIIII.

QVAERETVR, quomodo applicatur parabola ista de ficulnea ad propositum.

Dicendum, q̄ sicut dictū est supra quæst. 192. Christus applicat eam in litera, & ostendere vult, q̄ res significata hic nō lōge veniet post signa. Sic dicit Hieron. super Matthæ. s. Sicut quando teneri fuerint in arbore ficus cauliculi, & gemma erumpit in florem, cortexque florem parturit, intelligis æstatis aduētum & Fauonij ac veris introitum, ita cum omnia, quę scripta sunt videritis, nolite putare iam adesse consummationem mundi, sed quasi præuia, & præcursores quosdam venire, vt ostendant, quòd prope sit, & in ianuis.

Intelligendum autem, q̄ non multum erit inter signa, & signatū. Sic dicit Chrys. super Mat. s. per quod ostenditur, q̄ nō multum temporis erit medium, sed statim aduentus Christi occurret. Alij autem intelligunt de æstate spirituali, s. q̄ sicut quando ficulnea, p̄ducit folia est prope æstas, ita post labores præcedentes appropinquat iustis felicitas. Sic dicit Chrys. s. per hoc, & aliud quiddam prænunciat æstatem spiritualem, & tranquillitatem iustis post hyemem esse futuram, peccatoribus autem è cōtrario hyemē post ęstatem. Dicit autem Orige. super Matthę. Sicut enim ficus in tempore hyemis vitalem virtutem habet in se absconditam, postmodum autē cum virtus ipsa prodire ceperit ad manifestationem prętereunte hyeme ex ipsa valetudine ipsius ramus efficitur tener, & folia producit, sic & mūdus, & vnusquisque eorum, qui saluantur ante Christi aduētum quasi in hyeme in se absconsam habent vitalem virtutem Christo autem inspirante fiunt teneri, & nō duri cordis rami, & quæ abscondita erant in eis progrediuntur in folia, & manifestos fructus ostendunt, talibus autem prope est ęstas, & aduentus gloriæ verbi Dei.

Sed dicendum, q̄ ista ad mysticum intellectū pertinent, & nihil innuitur in verbis his, nisi propinquitas signatorum post aduentum signorum, quod & Christus expressit.

Alij dicunt, q̄ ideo posuit exemplum de ficulnea, vt signet istam rem necessario esse venturam, quia sicut res naturales necessario eueniunt, & non ex arbitrio ipsarum, neque ex aliqua contingentia ad vtrūlibet, ita ea quorum signatiua ponuntur naturalia exēpla necessario, & immutabiliter venient. Sic dicit Chrys. in Homilia, s. propter hoc, & istud posuit, s. de ficulnea, vt credere faciat hunc sermonem omnino esse venturum: vbicunque enim quod omnino venturum est dicit, naturales necessitates in exemplum inducit.

Quæ sit illa res significata hic per tot signa.
Quæst. CXCV.

QVAERETVR cum dicatur hic scitote, q̄ prope est & in ianuis, & loquit̄ de re significata, quæ statim post signa ventura est, quæ sit illa res significata. Dicendum, q̄ non potest dubitari, nisi de eis, quæ Christus hic tetigit. Et sunt duo, s. euersio Ierusalem, & aduētus ad iudicium, & pro quolibet posuit signa præcedentia. est ergo dubium de quo illarum dicat, vel an de vtroque. Aliqui volūt, q̄ intelligatur de euersione Ierusalem solum: alij verò, q̄ de solo aduentu ad iudicium. Primi dicunt causam esse, quia dirigitur hic sermo ad Apostolos illos, quibus loquebatur, & tamen illi non vixerunt vsque ad signa aduētus ad iudicium, vixerunt autem vsque ad signa euersionis, & ipsam euersionem Ierusalem, ideo de euersione illa intelligitur. Secundo, quia dicitur non præteribit generatio hæc donec omnia fiant, sed illa generatio nō durauit vsque nunc, & multominus vsque ad cōsummationem seculi: ergo non intelligitur de aduentu ad iudicium, sed de euersione Ierusalem, quam generatio illa vidit. Alij dicunt, q̄ intelligatur de aduentu ad iudicium. Primo quia dicitur scitote, quia prope est, & in ianuis, s. Christus de cuius aduentu ante hoc dicebatur.

Secundo, quia dicitur cum videritis hæc omnia, s. omnia signa præcedentia, & tamen omnia signa supraposita non precedent, nisi ad diem iudicij: ergo intelligitur de aduentu ad iudicium.

Tertio quia Luc. 21. c. istud magis declarāt, s. his autem fieri incipientibus respicite, & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra, & tamen euersio Ierusalem non poterat vocari redēptio Apostolorum, aut discipulorum. Nam non quantum ad animam, quia nullum bonum spirituale per hoc eis adueniebat, sed potius turbatio, & amaritudo animi pro ptribulibus suis, & natali solo perdito. Non q̄tum ad corpus, quia ante illud tempus omnes Apostoli occisi erant præter Ioannem, & Simonem Chananæum, & illis nō fuit reliqua releuatio à laboribus suis euersio Ierusalem: cum Simō postea occisus fuerit, & Ioannes in seruētis olei dolium missus tempore Domitiani post euersam Ierusalem, quæ sub Tito euersa est, ideo non poterat appropinquare redēptio, nisi per aduentum ad iudicium, & sic de illo intelligitur. Quarto quia dicitur eod. c. videte ficulneam &c. & sequitur. ita & vos cum videritis hæc fieri scitote quoniam prope est regnum Dei, sed in euersione Ierusalem non videbatur esse regnum Dei, neque appropinquare, quia non pertinebat illa aliquo modo ad regnum Dei, cum esset res purè temporalis, ideo accipietur de aduētu ad iudicium. Nam ibi est regnū Dei, quia ex tunc regnabunt omnes sancti cum Christo, & quando signa aduentus apparebunt, erit prope regnum Dei, quia post signa illa non multum tardabit aduentus ad iudicium.

Dicendum, quòd vere de aduentu ad iudicium loquitur hic Christus, & ad hoc ponitur parabola de ficulnea, sicut signant præcedentes rationes, licet non est inconueniens, q̄ de vtroque intelligatur referendo singula singulis, s. q̄ sicut se habēt signa iudicij ad iudicium, ita se habent signa euersionis ad euersionē, s. q̄ sicut post signa iudicij cito erit aduentus ad iudicium, ita post signa euersionis cito veniet euersio, & tamen dicēdum, q̄ proprie hic Christus voluit de aduentu ad iudicium dicere, & non de euersione Ierusalem, & ad hoc fuit data parabola de ficulnea.

Ad rationem primam dicendum, q̄ non stat. Primo quia licet Christus dirigat sermonem suum hic ad Apostolos, eo q̄ illi soli præsentes erant, tamen non dirigit ad illos solos, sed potius ad alios, quorum tempore hæc euentura erant. Sic dicitur Mar. 13. cap. vbi finitur ista narratio. Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate.

Secundo, quia si ex hoc arguitur, q̄ non intelligitur de euersione Ierusalem, quia etiā vsque ad illud tempus nō vixerunt, sed præmortui sunt omnes præter Ioannem, & Simonem Chananæum, ideo ratio ista non concludit, quòd non intelligatur de die iudicij. Ad secundum dicendum, quòd generatio hæc multipliciter intelligi potest, & etiam dato, q̄ accipiatur

Universidad de D… Biblioteca

piatur pro illa, quæ erat tempore Chriſti, & non vixit vltra euerſionem Ieruſalem, non ſequitur, ꝙ non accipiatur parabola iſta de ficulnea pro aduentu ad iudicium. De quo magis dicetur. inf. q. 197.

Quæ ſunt hæc omnia, cum dicitur, cum hæc omnia videritis.
Quæſt. CXCVI.

QVAERETVR cum dicitur cum videritis hęc omnia, quæ ſunt hęc omnia.

Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur de omnibus, quę pręceſſerunt a principio huius. c. ex quo Chriſtus cępit ponere ſigna, & volunt quod omnia iſta ſunt ſigna euerſionis Ieruſalem, & ꝙ de nullo alio Chriſtus vſq; nunc locutus fuerit.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia manifeſtum eſt, ꝙ non poſſunt exponi omnia a principio. c. vſq; ad finē de euerſione Ieruſalem, vt declaratū eſt ſupra. Nam ab illo loco. ſ. Statim autem poſt tribulationem illorum dierum, neceſſe eſt exponi de ſignis præcedentibus ad iudicium, ſicut expoſuimus. In q.150. Item autem dicit Remigius. ſ. & quidem ſimpliciores ad euerſionem Ieruſalem referunt verba: neſcio autem ſi uerbum ex verbo poſſunt exponere ab eo, quod ait. Non relinquetur lapis ſuper lapidem, vſque ad id, quod ait. Prope eſt & in Ianuis.

Alij dicunt ꝙ refertur ad ea, quæ de euerſione Ieruſalem dicta ſunt omittendo in medio omnia, quę dixit de aduentu ad iudicium, vt ſit ſenſus, ꝙ cum viderint omnia ſigna, quæ dicta ſunt de euerſione Ieruſalem ſciant illam prope eſſe, & in ianuis.

Sed dicendū, ꝙ non ſtat: quia pręcedenti. q. dictum eſt, ꝙ de aduentu ad iudicium dictū eſt, maxime quia iſtud eſt applicatio parabolæ de ficulnea, & ideo ſi de euerſione Ieruſalem diceretur, neceſſe eſſet, ꝙ parabola illa intelligeretur de eadem euerſione, ita ꝙ non intelligeretur de aduentu ad iudicium, quod falſum eſt, vt dictum eſt eadem. q.

Alij dicūt, quòd intelligitur de vtriſque, ſcilicet de præcedentibus ad euerſionem, & præcedentibus ad iudicium, vt reſpōdeant ſingula ſingulis, ſcilicet cum videritis hæc omnia fieri, i. omnia præcedētia ad euerſionē, ſcitote quia prope eſt & in ianuis prædicta euerſio: aut cum videritis hæc omnia, ſ. omnia ſigna præcedentia iudicium, ſcitote quia prope eſt. ſ. aduentus Chriſti ad iudicium.

Dicendum, quòd licet hoc poſſet ſtare, tamen proprie Chriſtus non locutus eſt de ſignis euerſionis, neque de ipſa euerſione in his verbis: ſed ſolum de aduentu ad iudicium, & ideo hæc omnia intelliguntur, ideſt omnia, quæ immediate dicta ſunt de ſignis præcedentibus ad iudicium. Et ita exponitur litera ſequens: ſcitote, quia prope eſt, ſcilicet aduentus ad iudicium.

Alij verò dicunt de aduentu ad iudicium intelligi litera, & tamen per hæc omnia intelliguntur omnia, quæ dicta ſunt a principio. c. quia dicunt, ꝙ tā ea, quæ præceſſerunt euerſionem Ieruſalem, quam quæ præcedent iudicium omnia præcedent aduentum. Sic dicit Chryſ. in Homelia. ſ. Hæc omnia dicit, quæ de fine Ieroſolymorum dicta ſunt, & quę de pſeudo prophetis, & pſeudo Chriſtis, & alia omnia, quę diximus vſq; ad antichriſti aduentum futura.

Sed dicēdum, ꝙ licet verum eſt, ꝙ omnia illa præceſſerunt ad iudicium, ſicut & ea, quę nos nunc agimus præcedunt, tamen hoc eſt per accidens, inquantum, ſ. iudicium eſt vltimum, ideo Chriſtus non accepit niſi de illis omnibus, quæ ſtatim ante hoc dicta erant, quę ſunt ſigna pręcedentia ad iudicium. Nā poſt omnia illa ſtatim eſt aduentus Chriſti.

F *Quomodo verum ſit illud. Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant, & de qua generatione accipitur.*
Quæſt. CXCVII.

QVAERETVR quomodo ſit verum illud, ſcilicet non pręteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Et de qua generatione accipiatur.

Dicendum autem, ꝙ cum in litera non agatur niſi de euerſione Ieruſalem, & de aduentu ad iudicium, neceſſe eſt, ꝙ de altero hoc accipiatur.

Aliqui dicunt, ꝙ accipiatur de aduētu ad iudicium ſicut immediatè præcedentia expoſuimus. Sed tunc obſtat: quia illa generatio, quæ erat cum Chriſtus lo- G quebatur, iam tranſiuit, & nondum vidit aliqua de ſignis iudicij.

Dicunt ergo quidam de aduentu iudicij accipiendum: ſed vocant generationem hanc, i. gentem Iudæorum, quæ eſt vna generatio: quia ex vno patre ideſt Iacob deſcenderunt.

Alij dicunt generationem hanc, i. omnium hominum, ſ. antequam homines deſinant viuere iſta venient. Sic dicit Hiero. ſuper Matthęum & Beda, ſ. per generationem omnium hominum ſignat genus, aut ſpecialiter Iudęorum.

Alij dicunt generationem eſſe cōmunitatem omnium fidelium, i. eccleſia. ſ. vocant eccleſiā eſſe quouſque iſta fiant, i. vſque ad finem ſæculi. Sic dicit Chryſ. H in Homelia, ꝙ dicit generationē hanc non de ea, quæ tunc erat dixit: ſed de ea, quæ eſt fidelium. Conſueuit enim ſcriptura non ſolum a tempore deſignare, ſed a loco, & cultu & conuerſatione. Sicut cum dr̄, hęc eſt generatio quærentium dominum. Ex hoc autē oſtendit, ꝙ Ieruſalem peribit, & maxima pars Iudæorum deſtruetur, generationem autem fidelium nulla ſuperabit tentatio.

Sed dicendum, ꝙ iſtæ poſitiones non ſtant ſaltem alia earum. De prima patet, quia ſic non eſſet ad propoſitum. Nam deſignauit ſupra cito euenturum hoc eſſe quod prenūciabatur. Hic verò adhuc magis cito prenunciatur, & ideo dicitur, nō præteribit generatio hæc &c. Et tamen ſi intelligatur de generatione Iudæorum nullam breuitatem temporis deſignat, quia I illi duraturi ſunt vſq; ad finem ſeculi, ideo non intelligitur de hoc.

Secundò quia ponitur hic iſtud ad deſignandum breuitatem temporis, quod apparet ex modo loquendi, ſcilicet non tranſibit generatio hęc, donec omnia fiant: notificatio autem debet fieri per id, quod notius eſt, & tamen non erat notum diſcipulis, quantum duraret generatio Iudæorum, ideo non notificaretur conuenienter per hoc de breuitate euentus huius.

Tertiò quia ſemper eſt accipiendus terminus in ſignificatione propria quandiu accipi poteſt, & tamen cum dicimus generationem hanc abſolute demon- K ſtramus eam, quæ tunc eſt, ideſt homines, qui tunc viuunt, & tandiu durat generatio vna quādiu viuunt omnes, qui ſunt in tempore, in quo generationem illam aſſignamus, ſicut omnes homines paruuli, & magni, qui nunc ſunt, faciunt vnam generationem, & vſquequo nemo maneat de eis, qui hodie viuunt durat generatio iſta, tanta eſt autem duratio vnius generationis, quanta eſt vita vnius hominis, (Duratio vnius generōnis.) & ita cum Chriſtus dixerit, non tranſibit generatio hæc, videtur ꝙ acceperit de hominib. qui tunc viuebant, ideſt ꝙ antequam morerentur omnes, qui tunc viuebāt finiretur illud, accipere autem generationē aliud eſt extorquere a propria ſignificatione, & ſine cauſa, ideo eſt improprie dictum.

Secunda poſitio non tenet. ſ. ꝙ ſit generatio omnium

nium hominum, quia contra eam militāt omnia inconuenientia ſupra poſita, & inſuper quia minus certificatur hic quam in præcedenti poſitione. Nam citius trāſibit generatio Iudęorum quam omnium hominum, & ideo minus ſcire quis poteſt de duratione generationis humanę quam Iudęorum.

Secundò quia dicitur non tranſibit generatio hęc: & ita fit demonſtratio, & demonſtratio facit diſtinctionem, & tamen generatio humana à nullo diſtincta eſt: quia ipſa includit omnes generationes. Nam durationem pecorum generationem non vocamus, ſed ſolum durationem hominum, ideo non poteſt accipi pro humana, ideſt omnium hominum generatione.

Tertiò quia hoc nihil eſſet dicere: nam manifeſtū eſt, ꝙ omnia ſupra poſita fiant antequam moriantur omnes homines. Nam ſupra de ſignis ad iudicium actum eſt, & tamen certū eſt, ꝙ quādiu ſigna aliqua ad iudicium erunt, homines erunt, quia ſi homines tūc non uiuerent, nulli prodeſſent ſigna, cum ſigna ſint ad aliquid innoteſcendum. Vnde etiam ſi Chriſtus hoc non diceret, manifeſtum erat, immo neceſſarium, & ita nulli ſeruiret uerbum Chriſti, ſed hoc falſum eſt, cum potius videatur magnum myſterium reuelaſſe, ergo non intelligitur de illa generatione.

Tertia quoque poſitio aliqua conuenientia habet: nam primo videtur inconueniens, quia non ponitur breuitas temporis ad aduentum rei, quia duratio Eccleſiæ erit vſque ad finem ſæculi. Secundò quia diſcipulis non erat nota determinate duratio eccleſiæ. ſ. quot annorum eſſet, & ſic non notificaretur, per hoc aliqua duratio poſtquam iſta, quę hic dicuntur, venirent. Tertiò quia nihil in hoc notificabatur. Nam eccleſia vſque ad finem ſęculi durabit, & ideo nihil eſſet hoc dicere niſi, ꝙ hæc omnia acciderent ante finem mundi, & tamen hoc notum erat, quia poſt finem ſæculi nulla ſigna erant, ergo nihil eſſet hoc dicere, & ſic de nullo ſeruiret verbum Chriſti. Quartò patet, quia cum Chriſtus dixit non tranſibit generatio hæc, donec omnia fiant, vult deſignare Chriſtus aliquam durationem poſtquam duratio ſit, & tamen ante illam ſecundam durationem ſunt omnia, quæ hic dicuntur: ſed duratio generationis eccleſiæ eſt vſque ad finem ſæculi, poſt quā durationem nulla alia temporis duratio eſt, de qua apud nos ſermo eſſe poſſit, ideo neceſſe eſt intelligi de alia generatione, cuius duratio ſit minor quam duratio eccleſiæ.

Dicendum ergo videtur, quòd iſta litera intelligitur de euerſione Ieruſalem, & de generatione illa hominum, quæ erat, quando Chriſtus iſta loquebatur. Et verum eſt, quòd non tranſiuit generatio illa hominum antequam fierent omnia, quia tam ſigna præcedentia euerſionem, quam ipſa euerſio fuerunt ante pręteritionem generationis illius. Nam euerſio Ieruſalem fuit quadraginta annis poſt mortem domini, quando iſta verba dicta ſunt: ſed manifeſtū eſt, ꝙ plurimi de illis, qui viuebant, quando iſta dicta ſunt, vixerunt vſque poſt euerſionem Ieruſalem. Nam & Ioannes Apoſtolus fuit vnus de quatuor Apoſtolis, quib. Chriſtus dixit hæc Marc. 13. c. & ipſe vixit multo tempore poſt euerſionem Ieruſalem. Nam tempore Domitiani viuebat, & miſſus eſt in dolium olei feruentis, & poſt mortem Domitiani de exilio reuocatus eſt & tamen Ieruſalem ante tempora Domitiani, & Titi, qui præceſſit Domitianum ſub imperio Veſpaſiani euerſa eſt, & tunc ſtat litera ſine vlla calumnia. Nam accipitur propriè generatio hæc, ſcilicet pro illa, quæ tunc erat, & etiam notificatur tempus, & oſtenditur breuitas temporis, vſque ad complementum rei huius.

A Sed contra hoc obijcitur. Primò quia præcedentia non concordant, nam præcedentia erant de aduentu ad iudicium, cum ergo ſit hic ſermo continuatus, videtur, ꝙ de eodem aduentu & præcedentibus aduentum intelligatur.

Secundò quia dicitur, donec omnia fiāt, & tamen non fuerunt facta omnia, quæ ſupra poſita ſunt antequam præteriret generatio illa. Nam & multa ſunt, quæ nondum facta ſunt vſque hodie. ſ. ſigna aduentus ad iudicium, quæ poſita ſunt ſupra.

Dicendum quòd vere intelligitur de euerſione Ieruſalem litera iſta, licet præcedens intelligatur de aduentu ad iudicium, & non eſt incōueniens, quòd fiat iſte tranſitus. Supra enim dixerat de ſignis pręceden- B tibus euerſionem Ieruſalem, & poſtea de ſignis pręcedentibus aduentum ad iudicium, & iam non erat plura de his dicturus: ſed quoniam euerſio Ieruſalem erat propinquior quam aduentus ad iudicium redijt ad dicendū de illa, vt oſtenderet quam breue tempus reſtabat vſque ad illam. Et ait, non præteribit generatio hæc, ideſt antequam moriantur omnes, qui nunc viuunt, euertetur Ieruſalem. Et multi de viuentibus nunc videbunt eam euerſam, immo & qui nūc viuūt euertēt eam. Nam Veſpaſianus, qui fuit primus princeps Romanorum in Bello Iudaico ſenex erāt, quando pugnabat, vt ait Ioſephus. 4. lib. de Bello Iudaico, & ita neceſſe eſſet eum natum eſſe, cum iſta Chriſtus dixit, quæ dicta ſunt quadraginta annis ſolum ante euerſionem Ieruſalem. Et verum eſt, ꝙ immediate C pręcedentia non dicebantur de euerſione Ieruſalem: ſed de aduentu ad iudicium, & tamen Chriſtus hic tranſiuit ad dicendum de euerſione Ieruſalem: quia de illa poterat magis certificari tempus, quam de aduentu ad iudicium, & quia illud propinquum erat, & iudicium multum diſtabat.

Ad ſecundum dicēdum, ꝙ cum dicitur, donec omnia fiant, non intelligitur de omnibus, quæ ſupra dicta erant: ſed de omnibus illis, quæ erant ſigna euerſionis Ieruſalem, & dicta fuerant ſupra, & hæc omnia acciderunt antequam generatio illa fineretur. Si quis tamen tenere voluerit, quòd intelligatur de ſignis D præcedentibus iudicium, & ꝙ generatio iſta, quę non tranſitura eſt, ſit Eccleſia, quæ eſt generatio fidelium non reſiſtimus. Et tunc poterit dici, quòd ideo Chriſtus dixit hoc, vt confortaret diſcipulos. Timebant. n. illi, quòd doctrina, quam Chriſtus dederat, pauco tēpore duraret, eo ꝙ multi aduerſabantur ei, ipſe verò oſtendit, quòd multum durabit: quia prius accident omnia. quæ dicta ſunt ſupra tam de euerſione Ieruſalem quam de aduentu ad iudicium, quam deſinat eſſe gens, quæ Chriſtum colat, & teneat doctrinam eius, & ad hoc proderat iſta deſignatio temporis incerti. Sic dicit Chryſoſt. in Homilia, ſcilicet ex hoc autem oſtēdit, quòd Ieruſalem peribit, & amplior pars Iudæorum deſtruetur, generationē autem fidelium nulla ſuperabit tentatio. Sic etiam Theophylactus dicit. Non tranſibit generatio hæc, ſcilicet Chriſtiano- E rum, donec omnia fiant, quę circa Ieruſalem, & aduentum antichriſti dicta ſunt. Non enim dicit generationem Apoſtolorum, quia maior pars eorum non peruenit vſque ad conſummationem Ieruſalem. Dicit autem de generatione Chriſtianorum volens diſcipulos conſolari ne crederent ꝙ in illis temporibus fides defecerit, prius enim elementa immobilia deficient quam verba Chriſti. Veruntamen litera magis cōuenit ad euerſionem Ieruſalem ſicut expoſuimus. Et ita tenendum eſt.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quare Chriſtus dixit: Amen dico vobis non præteribit generatio hæc &c. Quæſt. CXCVIII.

QVAERETVR quare Chriſtus hic dixit: Amē dico vobis non preteribit generatio hæc, donec omnia fiant.

Dicendum ꝙ ſicut apparet ex præcedenti.q. poteſt exponi litera hæc de euerſione Ieruſalem, & de aduentu ad iudicium.

Accipiendo autem de euerſione Ieruſalem dicendum, ꝙ fuit hoc dictum conuenienter ad certificandum de breuitate temporis vſque ad euerſionem Ieruſalem. Nam ſupra poſita fuerant ſigna, quę præcedere debebant euerſionem illam. Etiam ex præcedētibus immediatè colligi poteſt, quòd ſtatim poſt ſigna euerſio ſecutura erat, ſicut aduentus ad iudicium ſtatim erat poſt ſigna ad iſtud, & tamen non apparebat an omnia illa ſigna, quę Chriſtus prędixit de euerſione Ieruſalem ventura eſſent in breui, vel poſt multos annos: ideo certificauit hic quaſi de tempore, ne animos diſcipulorum ſuſpēſos teneret, cum ait. Non præteribit generatio hæc, ideſt antequam moriantur omnes, qui nunc viuunt, venient omnia ſigna euerſionis, & etiam ipſa euerſio Ieruſalem, & ad hoc fuit multum conueniens iſtud dici.

Si autem accipiatur de ſignis præcedentibus iudicium prodeſt ad hoc, quia tunc generatio accipitur pro eccleſia fidelium, & dat Chriſtus ſecuritatē, quod illa non deficiet vſque ad finem mundi, nam completis ſignis præcedentibus iudicium, ſtatim erit iudicium, vt dicitur ſupra, ſcilicet cum videritis hæc omnia, ſcitote quia prope eſt & in ianuis, & tamē aduentus ad iudicium eſt finis ſęculi, ideo cum eccleſia non ſit ceſſatura vſque poſt omnia hæc nō ceſſabit vſque ad finem ſæculi.

Dixit autem Chriſtus, Amen dico vobis, quod eſt modus iurandi, & affirmandi ad confirmandum id, quod dicebat, quia quomodocūque intelligatur hoc, magnum erat, & res magna egebat confirmatione, vt credibilior eſſet. Sic dicit Beda, ſcilicet multum commendat, quòd ita prænunciat, & ſi dicere fas eſt iuratio eius eſt quod dicit: Amen dico vobis, aliquando quippe interpretatur verum, igitur veritas dicit verum dico vobis, quod ſi non diceret mentiri omnino non poſſet.

Quomodo eſt verum, quod cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt. Quæſt. CXCIX.

QVAERETVR quomodo, eſt verum quod dicitur: cœlum & terra tranſibunt verba autem mea non præteribunt.

Dicendum, quòd quātum ad verba Chriſti verum eſt, quòd verba eius non tranſeunt. Tranſire autem verba dicuntur ad ſimilitudinem rerum. Nam res quando tranſeunt deſinunt eſſe, ita quando verba deſinunt eſſe dicuntur tranſire, verba autē non conſiderantur quantum ad ſe: quia non accipiuntur vt ſunt, niſi vt ſignificatiua, & ideo manere vel tranſire dicuntur quantum ad ſuum ſignificatum. Si enim verbis correſpondit aliquid in re, licet verba trāſeant quantum ad ſubſtantiam inquantum deſinunt eſſe, cum proferuntur, tamen manere dicuntur inquantum manet id, quod ſignificat pro quo ſunt, & ita omnia vera manent: cum vero orationi prolatæ nihil tale reſpondet in re, quale illa ſignat non manet, quia nihil habet, in quo maneat, & ſic falſa verba trāſeunt: & quoniam omnia verba Chriſti vera ſunt, dicuntur omnia manere, aut non tranſire.

F Sed conſiderandum, ꝙ verba Chriſti dicuntur ſimpliciter non tranſire, verba autem legis & prophetarum dicuntur non tranſire, donec omnia fiant. Sic.n. dicitur ſupra ca. 5. donec cœlum & terra tranſeat Iota vnum aut apex vnus non pręteribit à lege, donec omnia fiant.

Et ratio differentię eſt, quia lex Moyſi & dicta prophetarum non fuerunt dicta ad ſemper manendum, ſed ad imponendum aliquid quod aliquando agi neceſſe eſſet, & poſtea ceſſaret obligatio ad illud, & ad ſignificandum aliquid, ꝙ ſemel fieret, & iam non vltra. Iſta ergo, quæ de lege Moyſi erant manebāt quandiu obligatio erat ad obſeruādum mandata illa, G poſtquam verò ceſſauit illa obligatio, non manſerūt præcepta, eo ꝙ iam facta erant omnia, quæ fieri oportebat ſecundum illam legem, quæ autem continebant ſignificationem futurorum manebāt quandiu ſignificatum futurum erat, poſtquam verò implebatur id, ꝙ deſignabatur, ceſſabat eſſe figura id, quod prius figura fuerat, & ideo tunc ceſſabant partes legis & prophetarum, quæ erāt figurales. & ideo rectè dicitur, donec omnia fiant, i. impleantur, quia poſtea non manebat figura, cum aduenerat figuratum, ſed antequam implerentur ſemper manebant.

De verbis autem Chriſti ſecus eſt, quia illa non dicta fuerunt ad figurandum aliquid futurum, quia nullus alius ſtatus ſperatur. Etiam præcepta ſua non obligant H ad tempus, ſicut lex Moyſi, ſed vſq; ad finem ſæculi, ideo non dicitur de eis, ꝙ non tranſeunt, donec omnia fiant, ſed ꝙ nullo modo tranſeunt.

Chriſti uerba quō fuerint prolata.

De cœlo autem, & terra quomodo tranſibunt, dubium eſt.

Aliqui dicunt, ꝙ non intelligitur de cœlo æthereo i. corpore cœleſti, ſed de cœlo aereo, i. elemento aeris, qui vocatur cœlum Luc.8.ca. Aues cœli comederunt illud, & Pſal.8. Volucres cœli, ideſt aeris.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia non ſolum nō tranſibit cœlum, ſed neq; aer, quia omnia elementa manebunt. Depurabuntur quidem per ignem conflagrationis, ſed nō peribunt. Etiam terra non tranſibit, ſed manebit Eccl.1.c. terra in æternum manet.

Aliter dicitur, ꝙ cœlum & terra tranſibunt, non I quidem quantum ad ſubſtantiam, ſed quantū ad imaginem, quia non erit idem ſtatus cœli, & terræ poſt iudicium, qui nunc eſt, ſicut dicitur, ecce ego creo cœlos nouos & terram nouam Sic dicit Beda. cęlum, ꝙ tranſibit, non æthereum, ſiue ſidereum, ſed aereum intelligitur. Quocunque enim peruenire potuit aqua diluuij eo iuxta beati Petri ſententiā ignis iudicij perueniet. Et ſequitur. Si autem terra tranſibit, quomodo Eccle. dicit terra in æternum manet? ſed aperta ratione cœlum, & terra per eam, quam nunc habent imaginem tranſeunt, & tamen per eſſentiam ſine fine ſubſiſtunt.

Sed dicendū, ꝙ licet hoc verum ſit non eſt iſte K ſenſus Chriſti, quia non intendebat hic dicere aliquid de conditione cœli & tranſitu, cum non agat hic de immutatione rerum, quæ fiet die iudicij. Dicendū ergo, ꝙ eſt ſenſus, ꝙ licet cœlum, & terra nunquam tranſitura ſunt, tamen uerba Chriſti habent maiorem firmitatem ex ſe ipſis ad manendum, quam cœlum, & terra. Nā cœlū & terra ex ſua natura nō ſubſiſtunt in æternum, ſed ex Deo, uerba autem Chriſti inquātum Chri neceſſe eſt vera eſſe. Sic dicit Hilarius ſuper Matthe. cęlum & terra ex conditione ſuæ creationis nihil habent neceſſitatis in ſe vt nō ſint, uerba autem Chriſti ex æternitate deducta id in ſe continent uirtutis vt maneant. Et Gregor. in Homelia ait, cœlum & terra tranſibūt. q. d. omne, quod apud vos durabile eſt, ſine mutatione durabile ad æternitatem nō eſt, & omne,

quod

quod apud me tranſire cernitur fixum, & ſine tranſitu tenetur, quia ſine mutabilitate manentes ſententias exprimit ſermo meus qui tranſit.

Sed dicendum, ꝙ adhuc alius, & planior eſt ſenſus ſcilicet cęlum & terra non trāſeant, facilius tamen eſt eos tranſire, & corrumpi quam verbum meum tranſire, ideſt falſum eſſe. Sic dicit Hieron. ſuper Matthæū, ſcilicet cœlum & terra &c. ac ſi dicat: Facilius eſt fixa, & immobilia deſtrui, quam ſermonum meorum aliquid decidere. Sic etiam dicit q.d. & ſi cuncta commoueantur, fides tamen mea non deficiet, & iſte eſt verus ſenſus. Sic enim dixit Chriſtus Luc. 15. ca. facilius eſt cœlū & terram tranſire, quam de lege vnum apicem cadere.

Ad quid Chriſtus dixit, cœlum & terra tranſibunt. Quæſt. CC.

QVAERETVR ad quid Chriſtus dixit, cœlum & terra tranſibunt.

Dicendum, quòd dixerat Chriſtus ſupra res magnas, ſcilicet de euerſione Ieruſalē, & de ſignis iudicij, & dixerat breuitatem euentus, ſ. ꝙ non præteriret generatio illa donec omnia fierent, hęc multum dubia erāt, aut de quibus diſcipuli multum dubitare poſſent, adiunxit confirmationem, & dixit, cœlum & terra tranſibunt, i. tranſire poterunt facilius quam verba mea, & tamen ita eſt, ꝙ cœlum, & terra non tranſibunt, ergo a fortiori non poterunt falſa eſſe verba Chriſti.

Sed dicetur, quare dixit de cęlo & terra potius quā de alijs rebus. Dicēdum, ꝙ apud vulgares, & modum loquendi ſcripturæ tria ponimus in rebus, ſiue partes præcipuas vniuerſi, i. cœlum terram & mare, ignem vero & aerem non nominat ſcriptura neque vulgus: quia ignem non vident niſi eum, qui apud nos ex lapidum aut rerum durarum colliſione excutitur, & patet hoc, quia Gen.1. capitul. in creatione mundi non ponuntur niſi cœlum, & terra, & mare, ignis autem non, neque aer.

Hunc modum loquendi Chriſtus ſecutus tria nominaturus erat, & tamen maria non nominauit, ſed duas alias partes firmiores vniuerſi, ideſt cœlum, & terram, cœlum enim firmiſſimum eſt, perire non poteſt, quia ab omni corruptione alienum eſt, & ideo Salomon vocat cœlum firmiſſimum habitaculum Dei 3. Reg.8.c. & Iob 37.ca. dicitur: Tu forſitan cum eo fabricatus es cœlos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fundati ſunt. De terra autem patet, quòd non corrumpatur Eccle. primo capitulo, ſcilicet generatio trāſit terra aūt in æternum manet. De mari nō eſt ſic, quia aqua eſt facilis paſſionis alterationis, et corruptionis, ideo non debuit mare nominare, ſed ſolam terram, & cœlum, quę ſunt firmiſſima, & de quibus nullus credit ꝙ aliquando peritura ſint.

Sed Chryſoſt. dicit elementa mundi in medium adducit, oſtendens quoniam precioſior eſt eccleſia cœlo & terra, ſimul etiam & hinc conditorem omnium ſe nominat, & tamen non eſt illa cauſa, cū non agat hic de precioſitate, ſed de immobilitate. Sic dicit Hiero. facilius eſt fixa & immobilia deſtrui quam ſermonum meorum aliquid decidere.

De die autem illa, & hora nemo ſcit: neque Angeli cœlorum niſi pater ſolus. Sicut autem in diebus Noe, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes, & bibentes, nuben-A tes, & nuptui tradentes: vſque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit, & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro: vnus aſſumetur, & vnus, relinquetur. Duæ erunt molentes in mola: vna aſſumetur, & vna relinquetur. Et duo in lecto, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur.

Mar. 13. Luc. 12.

B *De die autem illa*. In præcedentibus poſitum eſt, de ſignis præcedentibus iudicium, hic agitur de ipſa die, in qua erit iudicium. Et dicitur. *De die autem illa*, ſcilicet in qua fiet iudicium, quia non fiet in multis dieb. ſed in vno, immo in parua parte vnius diei. *Nemo ſcit*, i. nullus homo ſcit: neque ſciet. *Neque Angeli cœlorum*. Veriſimilius erat quòd Angeli ſcirent quam homines: ſed aſſeritur quòd neque angeli ſciunt de hoc. *Niſi pater ſolus*, ideſt nemo habet notitiam de die illo, niſi pater, qui Deus eſt, & tota trinitas, quæ eſt unus Deus, nulla autem creatura aliquid de hoc nouit. *Sicut enim erant*. Oſtendit, quòd dies iudicij veniet inopinate ad omnes homines, quia omnes erunt ſecuri quando veniet dies illa, & ponitur exemplum de periculo diluuij. *In diebus Noe*, ſcilicet quando ipſe viuebat. C *Ita erit aduentus filij hominis*, ideſt ſicut tunc venit dies diluuij inopinatis hominibus, ita & Chriſtus ad iudicium veniet tunc, quando non ſperabitur. *Sicut enim erant in diebus ante diluuium*, ſcilicet in proximis diebus ante illud, ſcilicet quia homines ſecuri erant. *Comedentes & bibentes*, ideſt gaudebant, & vacabant omni voluptati velut nullum malum timentes, aut ſuſpicantes. *Et nuptui tradentes*, ideſt filias dantes ad nuptias: ſed Luc. decimoſeptimo capitulo, ponitur vtrunque, ſcilicet vxores ducebant, & dabant ad nuptias. *Vſque ad eum diem, quo introiuit Noe in arcam*, ſcilicet illo die ceſſauerunt comedere & bibere & D voluptati vacare. Nam ea die venit aqua, & perierunt omnes. Vel ſaltem ab illo die fuerunt ſoliciti ceſſantes à voluptatibus. *Et non cognouerunt*, ſcilicet, quòd diluuium venturum eſſet. *Donec venit diluuium*, ideſt illa aquarum exceſſiua abundantia. *Et tulit omnes*, ſcilicet perierunt omnes, qui non erant in arca. *Ita erit & aduentus filij hominis*, ſcilicet omnibus inopinatus, & multi peribunt vacantes iniquitatibus ſuis. *Tunc*, ſcilicet in illo die iudicij. *Duo erunt in agro*. Ponitur quomodo ex eo quòd dies illa eueniet ſubito, & inopinatis hominibus multi peribunt, & licet homines ſint ſimul, nō erit eis idem exitus, ſed aliqui malum aliqui bonum habebunt, & ita erit de duobus exiſtentibus, in agro: quia non erit idem exitus amborum. *Vnus aſſumetur*, ſcilicet ad vitam æternam. *Et vnus relinquetur*, ideſt & alius relinquetur ad pœnam. *Duæ autem molentes in mola*. E Ponūtur alia exempla ſimilia quantum ad omnes occupationes, in quibus tam viri quam fœminæ vacabunt, & eſt una molere ad molam, ſcilicet quæ manu mouetur, & erunt ibi duæ mulieres, & non habebunt eundem, ſed diſparem exitum, licet ſimul ſint. *Vna aſſumetur*. ſ. ad gloriam de illis. *Et alia relinquetur*, ſcicet ad pœnam. *Duo in lecto*. i. accidet, ꝙ illo tempore erunt duo homines in lecto dormientes, diuerſum finem habebunt. *Vnus aſſumetur*, ſcilicet ad beatitudinem. *Alius relinquetur*, ſcilicet ad gehennam.

In qua die iudiciū erit.

Dies iudicii ex improuiſo ueniet.

De

De quo intelligitur ista litera, an de euersione Ierusalem uel die iudicij. Quæst. CCI.

QVAERETVR de quo intelligatur, ista litera.

Aliqui dicunt, quòd de euersione Ierusalem, alii verò quòd de die iudicij. Et ratio est, quia de solis duob. his dictum erat supra, ideo oportet intelligi de altero istorum. Dicunt autem intelligi de euersione Ierusalem, illa enim destruenda erat, & signa præcedere debebant ad euersionem, per quę de euersione posset cogitari, dies tamē certa euersionis sciri non poterat.

Alij autem dicunt, quòd intelligitur de die iudicii, ad quam etiam signa præcedere debebant: sed non erat certum, qua die illud iudiciū fieret. Et de hoc potius exponendum est quam de euersione Ierusalem. Et patet de primò, quia omnes exponunt de hoc, & nemo de euersione Ierusalem.

Secundò quia dicit, nemo scit neque Angeli cœlorum nisi pater solus, & sic uidetur facere istam rem valde charam, vt omnes timeant, tamen quantum ad euersionem Ierusalem, non erat periculum ex euersione nisi eis, qui in urbe erant. ideo de iudicio intelligitur, in quo omnibus periculum esse potest.

Tertiò quia dicitur, ꝙ erit de die illa sicut in diebus Noe, quia non cognouerunt homines aliquid vsque ad diem; qua intrauit Noe in arcam, & diluuium venit, & perdidit omnes, & vsque ad diem illam nemo aliquid mali suspicabatur, sed de euersione Ierusalem non fuit sic, quia postquam incluſi cæperunt pati famem, & pestem, quotidie moriebantur innumerabiles, viderunt non posse defendi vrbem, & petiuerunt veniam à Romanis, sed non obtinuerunt, vt ait Iosephus libro sexto de Bello Iudaico, & Egesippus libro quarto, Chronicorum suorum. Et occultauerunt se principes in cloacis, & introierūt Romani in interiora templi, & ceperunt eos, quos viuos inuenerunt. s. duos duces Ioannem & Simonem, & ita ibi nō erant inopinati de euersione, sed iam timebant eam, immo quasi certam habebant.

Quartò quia dicitur, quòd sicut in diebus Noe erāt homines comedentes & bibentes & nuptui dantes: ita esset tunc, sed manifestum est, ꝙ non fuit sic ante euersionem Ierusalem, quia non comedebant tunc, & bibebant, sed potius fame moriebantur. Nam plura, quam cētum millia hominum fame in Ierusalem consumpta sunt, vt Iose. tradit libro sexto de Bello Iudaico. Etiam non dabant filias nuptui, quia nulla voluptas tunc erat, sed summa tristitia. De die autem iudicij ista vera sunt, quia inopinatus aduenit omnibus hominibus, & ideo ante illum erunt homines comedentes, & bibentes quasi nullum malum expectent.

Quintò quia dicitur, sic erit aduentus filij hominis. Sed aduentus Christi non dicitur proprie euersio Ierusalem, sed magis aduentus ad iudicium, quando verè, & corporaliter veniet, ergo de illo intelligit, licet si nihil aliud obstaret posset istud exponi de euersione Ierusalem, quia Christus venire dicitur quando aliquid circa nos facit, & quia euersio Ierusalem erat aliquid quod ab ipso fieri deberet in vindictam scelerum gentis illius, diceretur venire quando euerteretur Ierusalem.

Sextò quia dicitur tunc duo erunt in agro, tempore tamen quo Ierusalem euersa est, nemo de pereuntibus fuit in agro, sed omnes a multo tempore erant clausi intra muros.

Septimò, quia dicitur vnus assumetur, & vnus relinquetur, in quo innuitur, quòd aliqui liberarentur à malo, alij vero in malum inciderent, & ita de molentibus ad molam, & iacentibus in lecto, & tamen in euersione Ierusalem nemo euasit de eis, qui intus capti sunt, quia uel in mortem, vel in seruitutem traditi sunt, vt Iosephus ait sexto, & septimo libro, de Bello Iudaico, ergo non potest intelligi de die euersionis. De die autem iudicij, vtrumque intelligi potest.

Primum de agro, quia per totum mundum illa die aliqui erunt in vrbibus alij in agro.

Secundum de euasione, & periculo, quia certum est, quòd morientes omnes in die iudicii non habebunt eundem exitum, quia nec habebunt idem meritum: ideo neque omnes saluabuntur, neque omnes condemnabuntur, & ita vnus assumetur, & alius relinquetur.

Octauò patet, quia infra in litera suadet Christus vigilandum propter incertitudinem huius temporis, quod magis aperitur Marc. decimotertio, capitulo, scilicet videte, vigilate, & orate nescitis enim quando tempus sit. Et istud vigilare ad omnes dicit. eodem capitulo, scilicet, quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate, & tamen pro euersione Ierusalem non erat omnibus vigilandum, sed illis solis ad quos pertinebat, ergo non intelligitur de illa euersione.

Nonò quia nō solum omnibus non suaderet Christus vigilare pro euersione Ierusalem, sed etiam nulli. Nam solis bonis, vel qui ad eum pertinere possunt ista suadet, in Ierusalem tamen nemo periit de eis qui ad Christum pertinebat, sed ipse admonuit eos recedere tam de Ierusalem quam de tota regione dato signo, scilicet tunc qui in Iudęa sunt fugiant ad montes, ideo necesse est de aduentu ad iudicium accipi, quando oportebit homines vigilare, ne in mala subito incidant.

Ad quid Christus dixit de die autem illa nemo scit. Quæst. CCII.

QVAERETVR ad quid Christus dixit de die autem illa nemo scit.

Dici potest vno modo, quòd fuit ad tollendum dubium, quod oritur ex præcedentibus. Nam supra posita fuerant signa aduentus ad iudicium, & insuper dictum est, quòd illis visis iam Christus prope esset in Ianuis, ideo cum videret quis illa signa putaret se scire diem illum iudicii determinate. Christus autem tollit hunc errorem dicens, ꝙ de die illo nemo scit, & ideo licet cætera scient non putent se scire illum diē, maxime quia ipse vult diem illum sicut est ignotus omnibus hominibus, ita ab omnibus putari ignotum, vt omnes timeant & de eo soliciti sint.

Secundò dicendum, quòd fuit hoc quædam excusatio Christi, iam enim ex ordine narrationis deuenerat ad hoc, vt dicere deberet, quando esset dies iudicii, sed hoc dicere non volebat, ideo posuit hoc in excusationem. Et patet hoc, nam duo posuerat hic, de quibus quæsitum erat, scilicet euersionem Ierusalem, & aduentum ad iudicium, & pro utroque poterat signa præcedentia, ex quibus aliqualiter colligeretur, quando vtrunque venturum esset. Et insuper quia poterat quis putare, quòd longo tempore post signa eueniret res signata tam de euersione Ierusalem quam de aduentu ad iudicium dixit, quòd statim vel cito post signa euenirent signata ponens ad hoc parabolam de ficulnea, vt supra apparet. Et insuper de Ierusalem euersione multum certificaueram tam quantum ad signum quam significatum dicēs, quòd an-

antequam transiret generatio illa euerteretur Ierusalem: supererat ergo nunc quantum ad aduentum ad iudicium sic certificare.

Et poterant supereſſe duo dubia. Vnum erat dato ꝙ post signa aduētus cito esset aduentus ad iudicium nesciebatur, istud tamen cito quantum tempus comprehenderet, & ideo de die illa determinationem scire opus erat, quantum distaret a signis præcedentibus. Secundum dubium erat, dato quòd sciretur quot diebus esset futura dies iudicj post finem signorum, tamen nesciebatur, quando inciperent signa illa apparere, quia nondum apparent, & postquam apparere cęperint quantum erit inter vnum, & alterum, ideo oportebat ad plenam notitiam adhuc dici de illa die, & quia Christus hoc euitare volebat, quando ordo narrationis ad hunc locum venerat, excusauit se diei determinatione, dicens, de die autem illa nemo scit. Sic dicit Chysosto. scilicet cum dixisset dominus omnia, quæ præcedunt Christi aduentum, & ad ipsas ianuas narrationem deduxisset, diem tacere voluit: vnde dixit. De die autem illa nemo scit.

Tertiò fuit ad effugiendam importunam interrogationem discipulorum. Nam cum Christus iam dixisset discipulis omnia signa iam præcedentia aduentum suum, & quòd post illa cito esset aduentus, restabat diem diffinire, vnde dato quòd ipse taceret nihil vltra dicens, discipuli ipsi quærerent ab eo determinationem diei. Vt autem non quærerent de eo, quod ipse respondere non intendebat, ne fortè per hoc contristarentur, quasi non exauditi, abstulit eis occasionem quærendi, dicens, de die illa nemo scit. Sic dicit Theophylactus, scilicet volens autem dominus discipulos impedire ab interrogatione illius diei dixit. De die autem illa nemo scit. Si enim dixisset, scio & tamen nolo vobis reuelare, ipsos non modicum contristasset.

Quomodo Christus si vellet de iudicij die certitudinem daret. Quæst. CCIII.

QVAERETVR si de illa die certitudinem aliquam Christus dare vellet, quomodo daret.

Dicendum quòd ista certificatio dari poterat iuxta exigentiam, supra ab eo dictorum. Nam vt dictum est precedenti. q. poterat tripliciter dubitari ad ea, quæ dixerat Christus, dixerat enim quòd præcederent signa, & adiunxit ꝙ statim, vel pauco tempore post signa sequeretur aduentus. Dubium ergo primum esset quantum tempus esset illud, quod inter vltimum signum ad iudicium, & ipsum diem iudicij intenderet.

Secundum dubium, dato quòd sciretur quantum tempus esset inter finem signorum precedentium, & diem iudicij, quando inciperent illa signa, quia nesciebant an inciperent vsque ad duos annos, vel vsque ad quinque millia.

Tertium dubium erat, dato quod vtrunque sciretur, quantum distaret vnum signum ab alio. Ideo iuxta has dubitationes erat modus certificandi, licet certificatio ad quamlibet non erat certificatio simpliciter.

Erat autem primus modus certificandi, vt si diceretur, quòd post vltimum signum vsque ad duos, vel certos annos esset dies iudicij. Nam tunc non erat certitudo pro Apostolis, quibus Christus loquebatur: tamen pro illis quorum tempore fierent signa esset aliqua certitudo, quia cum viderent vltimum signum iam scirent, quantum inde distabat dies iudicij.

Secundus modus certificandi erat dicere quātum tempus erat vsquequo inciperēt signa illa, vt si Christus diceret signa præcedentia iudicium incipient vsque ad mille vel quingentos annos, nam ex hoc non colligebatur certitudo apud homines alicuius temporis de die iudicii, erat tamen aliqualis suspitio, quia postquam signa inciperent, non erat verisimile, quod longo tempore non tardaret dies iudicii, & ita erat iste aliquis gradus cognitionis pro quolibet tempore, licet pro nullo tempore erat integra cognitio.

Tertius modus erat, quòd diceretur quot anni, aut dies inter signum, & signum interciderent, & iste erat aliquis gradus cognitionis, sed minor cęteris: quia pauca suspitio de tempore iudicij inde colligebatur.

Quartus modus certificandi erat determinare simpliciter tempus a die, quo Christus loquebatur, vsque ad diem iudicij, vt si diceret ab isto die vsque ad diem iudicij erunt tot anni, & istud penitus certificabat, sed neque istud penitus voluit Christus illis dicere, vnde non solum istum modum, qui totaliter certificabat, sed neque alios modos minores Christus voluit dare hominibus, vt semper eos solicitos redderet & suspectos propter incertitudinem.

Quid voluit Christus innuere, cum dixit, de die illa nemo scit. Quæst. CCIIII.

QVAERETVR quid voluit Christus innuere cum dixit, de die illa nemo scit.

Dicendum quòd Christus ponit hic excusationem ad hoc, quòd non dicat discipulis determinate diem iudicij, & ad hoc dicit, quòd nemo scit, & quòd Angeli etiam nesciunt, & quòd solus pater scit.

Et dicendum quòd prodest dupliciter ad excusationem. Primo ostendendò quòd nemo scit, ideo nemo potest declarare, & nō solum homines, sed etiam Angeli nō possunt reuelare hominibus sicut alia reuelare solent, eo ꝙ ipsi nesciunt hoc.

Secundò ostendendo, ꝙ non debent grauari discipuli etiam si eis non reueletur determinate dies iudicii. Nam si esset alicui alteri reuelatū, possent ipsi conqueri, ꝙ eis non reuelaretur, sed nemini reuelatum erat, neque etiam Angelis reuelatum, ideo non habebant causam quærele.

Dicendum, quòd accipitur hic nemo, ideſt nullus homo. Intelligitur de puris hominib. Christus enim homo erat, & illud sciebat, se tamen licet filium hominis vocat, hominem non vocat, homo tamen est. Etiam dicēdum, ꝙ non solum nemo nesciebat diem iudicij determinate, quando Christus hoc loquebatur, sed etiam nemo sciturus erat, quia si alicui hoc aliquando reuelandum erat, dignum erat nunc Apostolis reuelari, & tamen non reuelatur, ideo præsupponitur, quòd neque aliquando sciturus erat illud quis, antequam fieret.

Quare Christus dixit neque Angeli sciunt. Quæst. CCV.

QVAERETVR quare dixit, neque Angeli, scilicet sciunt.

Dicendum, ꝙ propter id, quod de hominibus dictū est precedenti q. Primò quia si diceretur solum, ꝙ nemo illud scit diceretur ꝙ Angeli nō ignorabunt illud licet homines nescirent, & ideo Angeli poterant istud reuelare, licet homines non docerent eos, sic enim multa alia Angeli docent nos, quę nullus hominum scit.

Secun-

Secundò quia vult ostendere, quod non debeant conqueri, ꝙ eis non reueletur hoc, quia poterant dicere, licet hominibus alijs, numquam fuerit reuelatum, nobis deberet reuelari, cum nos simus discipuli Messiæ quod non habẽt alii homines, & ideo nos debemus habere plus quam homines, vnde licet nemo sciat nos scire deberemus. Respondet ꝙ non solum nemo scit, sed etiam Angeli, qui sunt maioris dignitatis secundum naturam istud nesciebant. Non erat igitur mirum, si ipsi, qui minores Angelis erant istud nescirent.

Tertio quia Christus volebat aliquomodo dicere se nescire, sicut habetur Marc. 13. c. Et ideo quod non reuelabat, sed dicerent discipuli, licet nemo sciat tu, qui maior hominibus es, scire deberes. Respondet, ꝙ nesciat, quia etiam Angeli nesciunt, & ideo possibile est, ꝙ ipse nesciat.

Quomodo poterat stare, quod Angeli nescirent diem iudicij.
Quæst. CCVI.

QVAERETVR quomodo poterat stare ꝙ Angeli nescirent. Nam Angeli cœlorum Beati sunt, Beati autem vident Deum & clare, ideo omnia in ipso vident, sicut dixit Gregorius in quarto dialogorum. Quid est quod non videant, qui videntem omnia vident?

Dicendum, ꝙ cum beatitudine stat inæqualitas visionis. Nam licet omnes videntes Deum Beati sint, tamen alij alijs beatiores sunt secundum ꝙ Deum magis aut minus capiunt, & ideo non videtur mirum esse, ꝙ aliquid sit quod Beatus ignoret. Sed in hoc dicẽdum, vt declaratum est supra. c. 5. q. 43. & 44. ꝙ quicũque Beatus, eo ꝙ videt Deum cognoscit clare in ipso omnia, quę esse habẽt aliquo modo. i. præsentia præterita & futura, & non habent aliquem errorem circa ista, licet quidam clarius Deum quã alii nouerint. Et hoc quidem erit post diem iudicii quandiu consummata erit felicitas cuiuslibet Beati, & nihil ei addetur. Nam cum cognitio ad beatitudinẽ pertineat, & illa post iudicium non crescat, non crescet beatitudo, & tamen non esset consummata beatitudo si aliquid cognoscibile esset, quod nõ cognosceret, ideo necesse est, quòd post iudicium quilibet Beatus sciat præsentia, præterita, & futura, ante diem verò iudicij potest semper augeri beatitudo, ideo non est inconueniens, quod aliqua sint futura, quæ ignorent Beati, & quidam plura, quam alij ignorabunt, secundum, quòd minus Beati sunt. Sic de Angelis dicendum est, quod post diẽ iudicij omnia scient, sed nũc aliqua ignorant, quæ postea scient, & inter illa est vnum ipsa dies iudicij.

Quare dicitur. Neque Angeli cœlorum.
Quæst. CCVII.

QVAERETVR quare dicitur, Neque Angeli cœlorum.

Dici potest vno modo, quòd non ponitur ad aliquid agendum siue determinandum, quia non ponimus Angelos nisi in cœlo, sed dixit cœlorum ad ostendendum, quòd illa sit eorum mansio.

Secundo potest, & melius dici, quòd dicitur ad differentiam aliorum Angelorum. Nã sunt aliqui Angeli, qui non sunt in cœlo sicut Angeli Satanæ, Dæmones enim Angeli sunt, vt dicitur sequenti. cap. scilicet, cum Diabolo & Angelis eius. Sic etiam dicitur Psal. 77. Misit in eos iram suam immissiones per Angelos malos. Et etiam hoc modo distinguimus Angelos lucis, & Angelos tenebrarum. Nam Satan vocamus Angelum tenebrarum. Bonos verò vocamus Angelos lucis, secunda, Corinth. vndecimo, c. Angeli autem mali non sciunt nisi ea, quæ ex naturali perfectione habent: Angeli autem boni præter ea, quæ ex perfectione sua naturali sciunt, secundum quam dicuntur scire res in proprio genere, adhuc habent visionem in verbo, in quo multo plura cognoscunt, quam naturaliter. Nam Angeli mali futura contingentia libere nesciunt, Angeli autem boni sciunt futura, licet nõ omnia, vt dictum est precedenti. quæst. ideo quod Angeli mali, qui nihil nouerunt in visione in verbo, non sciant de illa die cum etiam nulla alia futura eis reuelentur non erat mirandum, neque etiam si illi nesciebant, ideo nescituri erant discipuli, quia discipulis & viris sanctis multa a Deo reuelantur. Dæmonibus autem non dixit, igitur quòd non solum illi, sed etiam neque Angeli boni, qui sunt Angeli cœlorum, sciunt ista. Et sic non est mirum, si uos nesciatis.

Tertio potest dici ad ostendendam verisimilitudinem, quasi dicat quomodo homines, qui secundum conditionem naturę a Deo elongati sunt, ista scient, cũ & Angeli qui Deo propinquissimi sint ista nesciant, quasi arguat sic, quòd cognitio istorum futurorum ad Deum pertinet, ideo de alijs creaturis nulla magis intelligit de his quam ea, quę illi magis appropinquat, cum per eum, & ab eo cognitionem istorum habere possimus, & non ab alio, & tamen nulla creatura est Deo propinquior, quam Angeli, quia Deus in cœlo habitat, sicut Christus dicit. Pater noster, qui es in cœlis. supra sexto capitulo, & Angeli habitant in cœlo, ideo ipsi melius possunt scire futura, quam aliqui alij. Et ideo dixit eos cœlorum Angelos.

Quartò potest hoc dici ad differentiam Angelorum inter se. Sunt enim quidam Angeli Deo assistentes & alij ministrantes. Assistentes non mittũtur ad nos, sed manent in conspectu Dei. Alij verò mittuntur ad nos, ideo primi sunt magis conscii diuinorum secretorum, quia semper sunt presentes per speciale modum presentialitatis, hos enim vocare possumus Angelos cœlorũ specialiter, quia in cœlis semper manent: alios autem, quia mittuntur, non vocabimus ita specialiter Angelos cęlorum. Est ergo sensus quòd non solum Angeli boni nesciunt, sed etiam Angeli cœlorum, qui sunt Deo assistentes, ignorant illud, sed secundus & tertius modus magis conuenit ad propositum.

Quomodo est verum quod pater solus sciat diem iudicij.
Quæst. CCVIII.

QVAERETVR quomodo est verum, quod dicitur nisi pater solus, i. nullus nouit diem iudicij, nisi solus pater, quia hoc videtur esse falsum. Nã tunc filius non sciret, neque Spiritus sanctus.

Dicendum, quòd pater scit, & etiam filius, & Spiritus sanctus, quia in diuinis omnia essentialia sunt communia trib. personis, & cum per solas relationes distinguantur personæ, & tamen scientia est de essentialibus, ideo non poterit una persona scire, quod alia nesciat.

Ad hoc solet responderi, ꝙ hic nõ ponitur aliquid inconueniens, quia per hoc, ꝙ dr solus pater non excluditur filius, quia, ut dicunt dictio exclusiua in diuinis addita uni personæ respectu termini, vel predicati essentialis nõ excludit aliam personam, & ideo excludet solam creaturam, quæ non est Deus, & non communicat cum aliqua diuina persona in essentialibus.

Sed

Sed dicendum, ꝙ hoc non est proprie dictum. Nã retinet illa exclusiua vim suam, & ideo oporret, ꝙ excludat omnia alia a supposito illo, sed Filij, & Spiritus Sanctus distinguuntur supposito a patre, ideo excluduntur de virtute sermonis in ista propositione.

Sed est sensus, quòd ad hoc, quòd oratio exclusiua sit vera, in qua additur termino personali dictio exclusiua respectu prædicati essentialis, non debet excludere personam aliquam diuinam, sed solam creaturam, tenendo namque in viribus suis erit falsa propositio si excludat personas respectu talis prædicati. Motiuũ autem eorum fundatur in hoc loco. Nam certũ est istam orationem esse veram, quia est dicta a Christo, & tamen si illa dictio exclusiua solum excludat Filiũ, & Spiritum Sanctum, est falsa propositio, ideo dicũt, quòd non excludit. Sed dicendum, quòd falsum est, immo, solus, tenetur hic exclusiue, quia excludit omne aliud, non solum aliud in natura, immo aliud in supposito ab eo, quod significatur per hoc nomen pater. Et patet, quia Christus excludere se voluit. Et si dicas non exclusum filium, non concordas intentioni Christi, quia ipse dixit Mar. 13. capit. De die illa nemo scit, neque angeli cęlorum, neque Filius, nisi Pater. Constat autem Christum dixisse illud nunc, quãdo Christus ista loquebatur, licet istud tacuerit Matthęus, ergo expresse seipsum exclusit, & consequenter exclusio fit etiam respectu prædicati essentialis, & stat proprie dictio exclusiua.

Sed tunc dicetur, quomodo est verum, ꝙ solus pater nouit hoc? Dicendum, ꝙ filius, & Spiritus Sãctus istud sciunt, neque exclusit Christus suppositum aliquod diuinum, eo ꝙ terminus ille Pater non tenetur personaliter, sed essentialiter, & tunc põt stare pro tota essentia diuina. Sic accepit Christus supra 6. c. cum dixit: Pater noster, qui est in cęlis. Nam manifestum est, ꝙ ibi non accepit pro sola persona patris. Nam nõ oramus ad eum solum, sed ad omnes tres personas, qui sunt vnus Deus. Etiam aliquando, & hoc modo accipitur interdum Pater pro aliqua vna persona in diuinis, quæ non est Pater, ita enim cantamus in ecclesia: O Pater sanctissime, qui mũdum redemisti tuo fuso sanguine. Manifestum est, ꝙ hic est pro sola persona filij, quia solus filius redemit fundendo sanguinem, & tñ vocatur pater eo modo, quo omnes personę simul vocantur pater noster. Et tunc verum est, ꝙ quidquid sit, ꝙ non est pater, qui hic significatur excluditur, sed sola creatura est, qui est non pater, si autem aliquo modo hoc intelligi potest, dicetur sequẽtibus quæstionibus.

Quomodo potest stare, quod dicitur Mar. 13. c. cum hoc, quod hic Matth. Quæst. CCIX.

QVAERETVR cum Mar. 13. c. dicatur, ꝙ de illa die nemo scit, neque angeli cęlorum, neque filius, nisi pater, quo possit hoc stare.

Dici põt vno mõ, ꝙ istud nõ habet litera euangelica, sed per errorem a quibusdam introductum est, & ita non oportet responderi ad illud. Sic dicit Hieronymus, s. In quibusdam autem Latinis codicibus additum est, neque filius, cum in Gręcis, & maxime Pierij, & Adamantij exemplaribus hoc non habeatur scriptum. Sed dicendum est sic tenendum dictum esse a Christo, quia Latini codices sic illud habent, & omnes doctores sancti, vt Hiero. & Augusti. literam illam exponunt. Secundo, quia per hoc non effugimus inconueniens. Nam cum dicatur hic, nisi solus pater excipit omnia alia suppolita a patre, ideo eo modo, quo filius distinctus dicetur, videtur exclusus. Dicendum ergo, quòd illa litera tenenda est, &

tenendum, quòd Christus scit diem iudicij, & Spiritus Sanctus. Sic dicit Hiero. In quo gaudet Arrius, & Eunomius. Dicunt enim non potest ęqualis esse, qui nouit, & qui ignorat, contra quos ista dicenda sunt, cum omnia tempora fecerit Iesus, hoc est verbum Dei, omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. In omnibus autem temporibus cum dies iudicij sit, qua consequentia potest eius ignorare partem, cuius totum nouit? hoc quoque dicendũ est, quid est maius notitia patris, an iudicij? si maius nouit, quomodo ignorat, quod minus est?

Et Hilarius quoque multis rationibus idẽ probat, dicẽs: Ignoratio autem diei atque horę obijcitur vnigenito Deo, vt Deus ex Deo natus non sit in ea naturę perfectione, qua Deus est, sed primum sensus communis iudicij sentiendum est, an credibile esse possit, vt aliquid ex omnibus nesciat, qui omnibus ad id, quod sunt atque erunt auctor est, quomodo enim extra eius naturę scientiam est, per quam, & in qua id, quod faciendum est continetur? Hanc autem diem ille ignorat, qui aduentus sui dies est humanę naturę, quod agere diffiniunt quantum in se est, pręsciunt, & sequitur gerendorum cognitio voluntatem agendi. Quomodo ergo dominus glorię aduentum sui ignorata die, naturæ imperfectę eẽ credit, q̃, & necessitatẽ habeat aduenienti, & scientiam aduentus sui non adepta sit, iam vero quanta impietatis geminatur occasio si Deo patri deputabitur malignitatis effectus, si ei ademerit beatitudinis cognitionem, cui mortis induxerit prærscientiam, quòd si in eo omnes scientię thesauri sunt diem hunc non ignorat, sed meminisse nos conuenit occultos in eo scientiæ thesauros esse.

Nunc ergo dicendum est, quomodo Christus dicit se nescire diem illum. Aliqui dicunt, ꝙ cum dicit, ꝙ neque filius nouit non accipitur de filio Dei naturali, sed de filio adoptiuo, filius autem adoptiuus ignorat cum nos simus adoptiui. Sic dicit Basilius: Legi quoque in quodam libro filium hunc non vnigenitum, sed adoptiuum debere intelligi, non enim vnigenito filio angelos præposuisset. Sic enim ait: neque angeli cęlorum, neque filius.

Sed dicendum, ꝙ non stat, primo quia Christus dicit de seipso, ꝙ nesciat, quia per hunc modum excusat se ad reuelandum, & tamen si de adoptiuo filio diceret nihil faceret ad propositum eius, quia ipse non est adoptiuus, sed naturalis, & vnigenitus Deo patri. Neque valet si humanitatẽ obiicias, quia licet caro Christi non sit genita à Deo patre, tamen hõ Christus a Deo patre natus est, & genitus æternaliter, eo ꝙ homo Christus non est aliud suppositum, neque alius filius, quam verbum diuinũ, sed eadẽ numero ꝑsona, & eiusdẽ subsistentiæ, sed verbũ diuinũ est filius vnigenitus patris Dei, ergo Christus homo est filius vnigenitus, & æternus Dei patris, & sic non potest dici adoptiuus. Vnde non faciet ad propositum, quia seipsum non excusabit ab hoc.

Secundo, quia si de filio adoptiuo loqueretur, non diceret, neque filius singulariter, sed neque filii, quoniam multi filii adoptiui sunt. i. omnes nos, quibus dedit potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. Ioa. 1. c. & tamen dixit singulariter, neque filius, ergo de illo, qui est vnicus, intellexit, & ille est vnigenitus, & non adoptiuus.

Tertio, quia si de adoptiuo acciperetur, intelligeretur de nobis credentibus, qui sumus filii Dei, quia dedit nobis spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba pater, ad Roman. 8. c. Et tunc superuacuum esset, quia dixerat, de die illa nemo scit, ideo non oportebat addi filios adoptiuos, cum sub nemine intelligantur omnes illi.

Quarto, quia causa, quam reddit est inconueniens, F scilicet quòd si intelligeret de vnigenito non prępo-
neret eiangelos. Sed nō stat, quia a fortiori arguetur,
quòd angeli sunt præpositi Deo patri. Nam de patre
dicitur post angelos, & post filium.

Quinto, quia potius totus ordo conuersus est hic.
Nam homines primo ponuntur, & sequuntur ange-
li, & tamen angeli cęlorum maioris dignitatis sunt,
quam homines, & tamen post angelos ponitur filius,
post filium pater. Et ratio est, quia negatio, & affirma-
tio habent vias oppositas, vnde terminus, qui affirma-
tus est superior addita negatione efficitur inferior, &
è contrario, & ea, quę affirmatiuè perfectionem im-
portant negatiue sumpta dicunt imperfectionem.
Sic est de scientia, quia scire affirmatum dicit perfe- G
ctionem, negatum vero dicit imperfectionem. Et est
ordo, quòd sicut melioribus damus magis de perfe-
ctione, ita damus minus de imperfectione, quia plus
de lucro, minus de damno idem sunt 5. Ethicorum,
sed hic ponitur nescire diem iudicij, quod est imper-
fectio, & in hoc comparantur homines angelis, & fi-
lius, ideo ignorantia ista magis debet competere ho-
minibus, minus vero angelis, & adhuc minus filio. Et
sic dicitur de die illa, nemo scit, idest nullus homo,
neque angeli cęlorum, neque filius. Pater autem po-
nitur vltimo non, quasi adiungatur eis in hac ignorā-
tia, sed quia excipitur ab ea, cum dicatur, nisi solus pa-
ter, & ita positio ista non stat.

Alij dicunt, ꝙ filius scire non dicitur pro membris H
suis, idest ecclesia, vnde quandiu ecclesia nescit, dicit
ipse nescire. Sic ait Origenes super Matthęum, s. Do-
nec ecclesia est corpus Christi nescit diem, & horam
tandiu, neque filius dicitur diem illum, & horā scire.
Dicitur autem scire secundum propriam significa-
tionem, sicut est in consuetudine scripturarum. Apo-
stolus enim Saluatorem dicit nescientem peccatum,
quia non peccauit. Prępărat autem filius scientiā diei
illius, & horę cohęredibus suę promissionis, vt om-
nes simul sciant, ideſt re ipsa experiantur in illa hora,
& die, quæ præparauit Deus diligentibus se, quasi di-
cat, sicut dicitur nescire peccatum, quia peccatum nō
fecit, ita nescire dicitur diem illum, quia non facit il-
lum scire ecclesię suę, sed omnibus dabit simul ex- I
perientiam illius.

Sed dicendum, quòd non stat. Primo, quia si acci-
peretur hic filius pro membris suis, non poneret illa
primo, sed posuit, cum dixit, de die illa nemo scit. Et
sub nemine includuntur omnes de ecclesia, & postea
de filio addidit, ergo non intelligitur de ecclesia.

Secundo, quia ex modo loquendi apparet, ꝙ filius
pro persona sua accipiatur, cum dixerit, nemo scit,
neque angeli cęlorum, neque filius, nisi solus pater.
Et sic post filium non inuentus est aliquis, qui posset
dici nescire, aut scire, nisi pater.

Tertio, quia si filius prępponeretur scire nō esset
excusatio ad hoc, quòd non diceret Apostolis, quam
tamen excusationem ille intendebat, ideo de ipso K
accipitur, & non de ecclesia.

Alij dicunt, quòd filius nescit quantum ad huma-
nitatem, licet quantum ad deitatem sciat. Sed dicen-
dum, ꝙ non stat, quia sicut scit quantum ad deitatem,
ita, & quantum ad humanitatem, sed in hoc differt,
quia quantum ad deitatem naturaliter scit, quia scien-
tia est eius essentia, & natura. Quantum ad humani-
tatem scit ex communicatione, nam per vnionem
animę Christi ad verbum diuinum communicata est
ei omnis scientia. Vnde omnia prędentia prędterita, &
futura, ita cognoscit certissime, sicut verbum diuinū,
aut pater, diem igitur iudicij ignorare non pōt. Pro-
cederet enim argumentum Hilarij cōtra hoc, s. ꝙ im-
perfectio esset in Christo, si ipse venturus esset ad iu-
dicandum, & nesciret, quando cum homines, qui
aliquid facturi sunt, prænouerunt omnes circunstan-
tias rerum faciendarum. Item videretur Deus patet
inuidus, qui ei mortem cognoscendam ante dedit,
diem vero aduentus, in quo glorificaturus esset prę-
cognoscendum non dedit.

Alij autem dicunt, quòd filius non scit diem iudicij
non solum quantum ad humanitatem, sed neque
etiam quantum ad deitatem a seipso, sed quidquid
nouit a patre nouit, quia & ab ipso essentiam habet.
Et hunc modum Christus loquendi habet, vt Ioan. 7.
ca. Mea doctrina non est mea, sed eius, qui misit me.
Et ideo cognitio non est eius, sed patris.

Sed dicendum, quòd non stat, primo quia tunc nō
esset speciale in hoc, sed in omnibus, quæ filius scit ac-
cepit notitiam a patre, a quo essentiam habet, & tamē
hic ipse loquitur specialiter de die iudicij, quòd illam
nesciat cum cætera dicat se scire, & reuelet illa disci-
pulis, ergo non intelligitur sic. Et patet, quia dicitur,
de die autem illa nemo scit. q. d. de alijs bene scit fi-
lius, sed non de die iudicij.

Secundo, quia non esset ratio ista conueniens ad
propositum, Christus enim volebat se hic excusare,
quod non reuelaret discipulis diem iudicij, & ad hoc
dixit, quòd nesciebat, si tamen intelligeret ipse, quòd
sciebat, & tamen non a seipso, sed a patre non differe-
bat, quia vndecunque proueniret, dum tamen sciret
poterat satisfacere desiderio eorum reuelando. H

Aliter ergo dicendum, quòd Christus vere hoc
sciebat, sicut cætera futura, dixit tamē se nescire, quia
ad reuelandum non sciebat, scilicet quia ita taceret
verbū illud, ac si nesciret, & ideo reuelare non posset.
Sic dicit Hilarius, ignoratio ergo eius est, secundum
quòd thesauri in eo latent, in omnibus enim, quæ
Deus ignorare se loquitur, ignoratione non detine-
tur, sed aut tempus est non loquendi, aut dispensatio
est non agendi, sic autem tunc cognouisse Deus dici-
tur, quòd Abraham eum amauerit, cum hoc non
cęlauit Abrahę. Sic etiā dicit Hieronym. Igitur, quia
probauimus non ignorare filium Dei consummatio-
nis diem, causa reddenda est, cur ignorare dicatur.
Post resurrectionem, quidē interrogatus ab Apostō-
lis de hac die, manifestius respondit, non est vestrum
scire tempora, & momenta, quæ pater posuit in sua
potestate. In quo ostenditur, quòd ipse sciat, sed non
expediat nosse Apostolis, vt semper incerti de aduen-
tu iudicij sic quotidie viuant, quasi die alia iudicandi
sint. Sic etiam dicit Aug. primo libro de Trinitate.
quod dicit, nescit, intelligendum est nescientes facit,
ideſt, ꝙ non ait sciebat, vt tunc discipulis indicaret, si-
cut dictum est ad Abraham: Nunc cognoui, quia
times Deum, i. nunc feci ꝙ cognosceres, quia & ipse
sibi in illa tentatione innotuit, & ita Christus sciebat
quidem non tamē ad reuelandū, & quia discipuli nō
quærebant scientiam eius de illa die, nisi ad hoc, ꝙ
eis reuelaret, dixit se nescire, ga vere ad illud nescie-
bat, i. ita se habebat, ac si nesciret.

Quid per hoc, scilicet neque filius scit, sed solus pater discipuli intellexerint. Quæst. CCX.

QVAERETVR cū Christus dixit discipulis, quòd
ipse nesciebat, ideſt neque filius scit, sed solus
Pater, quid per hoc ipsi intellexerunt.

Aliqui dicunt, ꝙ intellexerunt, ꝙ Christus illud ad
reuelandum nesciebat, & tñ simpliciter illud sciebat.

Dicendum, ꝙ Christus hoc modo intellexit, quan-
do dixit, quia ipse non intendebat negare veritatem,
& tamē illi nō intellexerunt sic, sed ꝙ vere Christus
nesciebat nunc illud, sed apud solum patrem erat

notitia huius, & licet Christus illud, quod dictum est A
intenderet, nolebat tamen ꝙ discipuli pro nuncaliter
acciperent verbum, quia ita expediebat.

Et patet primo, quia si hoc Christus innuere vellet
apertius eis diceret, scilicet scio quidem illud, sed non
expedit vobis nunc reuelari, & tamen non dixit, sed
posuit verbum, quod expresse contrarium significa-
bat, ideo noluit, quòd illud intelligerent discipuli nūc.

Secundo, quia hoc modo non satisfaceret desi-
derio ipsorum. Nam cum hoc diceret statim quęrerent.
Et cum adiungeret, ꝙ non expediebat eis reuelari,
magis illud cuperent, quam aliàs, quasi esset aliquid
magnum, & ita inquietarent Christum, vt diceret, vel
tristarentur nimis, si non diceret, ideonon erat con- B
ueniens, quòd illi sic intelligerent, sed neque am-
plius quæsierunt de hoc, neque tristati sunt, ideo
oportet, quòd intellexerint, quòd Christus nescie-
bat simpliciter.

Sed obijcietur, ꝙ istud erat inconueniens. Primo,
quia tunc Apostoli male de Christo crederent, erat
autem iste error in fide, s. ꝙ non crederent eū omnia
scientem. Secundo, quia ipse Christus dabat eis occa-
sionem ad sic errandum, si vellet, ꝙ ita intelligerent
dictum eius, & tamen Deo auctore nemo deterior
efficitur, sed deterior est, qui errat in fide, ideo nō da-
ret ipse ad hoc occasionem. Dicendum, quòd ita in-
tellexerunt, & verum est, ꝙ errabant, & tamen non C
erat hoc inconueniens, vel saltem non erat mirum,
quia multa huiusmodi errabant non intelligentes.
Sic patet Ioan. 2. c. cum dixit Christus: Soluite tēplum
hoc, & in triduo suscitabo illud, dicebat autem hoc
de templo corporis sui, & tamen discipuli non intel-
lexerunt hoc, nisi post resurrectionem. Nam dr: Cum
autem surrexisset a mortuis recordati sunt discipuli
eius, quia hoc dicebat, & crediderunt scripturę. Sic
etiam, quando dixit eis cauete a fermento Pharisæo-
rum, & Sadducæorum, & illi cogitauerunt, quòd hoc
dixisset, quia obliti fuerant sumere panes, ipse autem
redarguit eorum ignorantiam, quia non dixerat de
hoc, sed de hypocrisi. Supra 16. c. Etiam, quando de
passione eis loquebatur, & non intelligebant: Luc. 18.
c. scilicet. Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat ver D
bum istud absconditum ab eis, & non intelligebant,
quę dicebantur. Sic etiam, quando dixit eis modicū,
& non videbitis me, non intellexerunt, & dicebāt ad-
inuicem nescimus quid loquitur. Et non solū ea, quæ
loquebatur non intelligebant, sed etiam circa ipsum
errabant, quia non cognoscebant eum. Sic patet Ioā.
14. c. quando Philippus petiuit a Christo, ꝙ ostende-
ret eis patrem, & Christus dixit, tanto tēpore vobiscū
sum, & non me cognouistis: Philippe, qui videt me,
videt, & patrem meum. Sicut enim non credebāt eū
consubstantialem patri, quia aliàs scirent eum esse in
Patre, & Patrem in eo, ita nesciebant eum scire om-
nia, quę pater sciebat, & sic poterant credere, ꝙ Chri-
stus nesciebat de die iudicij, pater autem sciebat. E

Cum vero obijcitur, ꝙ iste erat error in fide, dicen-
dum ꝙ error erat, si ita teneretur, sed in Apostolis eo
tempore nondū erat error, quia nondum edocti fue-
rāt a Christo circa hoc, neque fuerat tota prædicatio,
& doctrina fidei diuulgata. Ad secundum dicendū, ꝙ
verum est, ꝙ Christus in hoc dabat eis occasionē sic
intelligendi, in qua intellectione errabant, & tñ non
errabant damnabiliter, s. ꝙ non peccabant in isto er-
rore, cum non esset adhuc eis plene declarata veritas
fidei, & sic quidquid intelligerent dum tñ non perti-
naciter, sed subijcientes se emendationi Christi non
erat peccatum. Et ideo dicendum, ꝙ interdum Deus
est auctor erroris, sed non erroris, in quo quis peccat,
sicut ipse facit aliquos errare in via pedum, sed nemi-
nem in via morum, & quia hic non peccabant errando,
non est inconueniens, quòd huius erroris occasionem Christus daret.

An Christus Spiritum Sanctum a diei iudicij cognitione excluſit. Quæſt. CCXI.

QVAERETVR cum Christus ab ista cognitione excluserit homines, & angelos, & seipsum, quare non excluſit Spiritum Sanctum, & an excluſit eū, quia dicitur hic, de die illa nemo scit, neque angeli, nisi solus pater, ergo Spiritus Sanctus nescit, quia non est suppositum patris, neque pater.

Aliqui dicunt, ꝙ excluſit Spiritum Sanctū, quia dr hic. De die illa nemo scit, neque angeli, nisi solus pater, ergo etiam Spiritus Sanctus nescit, quia non est suppositum patris, neque pater. Alij dicunt, ꝙ non excludit, quia si excluderetur, exprimeretur, sicut filius, qui exprimitur Marc. 13. c. s. neque filius, & tñ nō exprimit Spiritus Sanctus apud Matthæū, neque apud Marcum, ergo non excluditur. Dicendū, ꝙ vere Spiritus Sanctus excluditur ex rigore sermonis, & etiam quantum ad intentionem Christi, voluit n. eum sic excluſum esse, sicut seipsum excluſit. Et patet, quia dicitur. Nemo nouit, nisi solus pater, sed Spiritus Sāctus non est pater, ergo innuitur, ꝙ ipse nesciebat hoc.

Est etiam dicendum, quòd debebat excludi, nā si non excluderetur cum excludatur filius, significare-tur, quòd erat Spiritus Sanctus maior filio, quod est inconueniens, nam Christus, qui a patre procedebat signabat, se esse minorem patre cum ait, vado ad pa-trem, & pater maior me est Ioan. 14. c. & iō poterat attribuere ali q̄ perfectionē patri, q̄ non attribueret si-bi. Vñ posset innui, ꝙ pater aliqua sciebat, quæ non sciebat filius, licet verū est, ꝙ illa minoritas erat quā-tum ad humanitatem, & non quantum ad deitatē, & sic pater nō poterat aliquid scire, quòd filius nesciret, tñ eo modo, quo intelligebāt Apostoli illo tempore, cum audirent, ꝙ Christus erat minor Patre, poterant credere aliquam esse perfectionem patris, quæ non esset filij, sed de Spiritu Sancto non erat sic, quia non dicebat Christus se minorem Spiritu Sancto, immo Spiritum Sanctū ab ipso procedere Ioan. 16. c. in quo potius poterat credi Spiritus Sanctus est minor Chri-sto, potissime quia dr ibi, ꝙ Spiritus Sāctus accipiet a Christo id, quod est, & iō clarificabit eū, iō non debet manere Spiritus Sanctus incluſus, sed excluſus ne pu-tarē maior esse Christo, quod ipse non concedebat.

Quare Spiritus Sanctus non fuit expresse excluſus ab ista cognitione iudicij, sicut filius. Quæſt. CCXII.

SED quęretur cum Spiritus Sanctus fuerit ex-cluſus, quare non fuit expresse excluſus, sicut filius, de quo dicitur Marc. 13. capit. Neque fi-lius, scilicet scit.

Aliqui dicunt, quòd non fuit conueniens, quia nondum Apostoli habebant notitiam de Spiritu Sā-cto, quia nondum eis fuerat prædicatus, & sic non oportebat excludi id, quod ipsi nesciebant. Et satis hoc colligitur, quia ante tempus istud non videtur Christus tradidisse discipulis doctrinam aliquam de Spiritu Sancto, sed post hoc. Nam istud fuit die mar-tis post dominicam in ramis palmarum, vt tępe ostē-sum est supra, & sermo ille, qui habetur Ioan. 13. cap. vsque ad 18. fuit in die Iouis cęnę post cęnam, & ibi de processione Spiritus Sancti a patre, & filio, & de missione eius temporali multa dixit Christus Ioā. 14. & 16. c. Et ita fuit post istud, quod dr hic de die iudicij.

Etiam post resurrectionem insufflauit in Apostolos, dicens: Accipite Spiritum Sanctum: Ioā.20.c. Et post resurrectionem locutus est de tribus personis diuinis tradens formam baptizandi: In nomine Patris, & filij, & Spiritus Sancti, infra 28.& Mar.16.capit. Et post resurrectionem dixit eis de missione Spiritus Sancti in eos: Luc.24.& Actu.1.c. Ideo poterant isti ignorare Spiritum Sāctum hoc tempore, cum videatur vsque huc nihil de illo sibi esse dictum.

Sed obijcietur, quia supra 3.c.& Luc.3. dicitur, ꝙ Spiritus Sāctus descēdit corporali specie super Christum baptizatū, ergo iam sciebant de Spiritu Sancto.

Secundo, quia Ioan.7.c. dicitur, hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat spiritus datus, quia non fuerat adhuc Iesus glorificatus.

Dicendum, ꝙ ista non obstant. Ad primum dicendum, ꝙ illud non est verbum Christi, sed est narratio Euangelistę, quæ fuit facta post Christi ascensionem in cęlos, & ita ex illa nihil arguitur, quando aūt Christus baptizatus est nondum habebat discipulos, sed tunc accepit aliquos, & sic quādo ipse baptizatus est, non viderunt discipuli descendentem Spiritum Sanctum super eum. Et dato, ꝙ viderēt, nescirent an esset Spiritus Sanctus, quia nondum aliquid tale esse audierant, ideo hinc nihil colligitur.

Ad secundum etiam dicendum, quòd est narratio Euangelistę. Scripsit.n. illud Ioannes multo tpe post Christi mortem, ideo ex illa narratione nihil sequit.

Sed dicendum, quòd licet prędicta non probent, tñ discipuli iam audiuerant de Spiritu Sancto. Nā discipuli statim, vt venerunt ad Christum, baptizabant, vt dr̄ Ioan.3.c.& 4.c.& tamen certum est, ꝙ non baptizabāt baptismo Ioā. sed Christi, & tñ forma baptismi Christi: In nomine Patris, & filij, & Spiritus Sancti, infra 28.& Mar.16. ergo iam habebant notitiam de Spiritu Sancto, idest aliquid de ipso audiuerant.

Sed obijciēt, ꝙ forma ista iam est, sed tūc non erat, & fuit data post resurrectionem, quia non legitur, nisi infra 28.& Mar.16. Dicendum, ꝙ prius fuit, quia certum est, ꝙ cum baptizarent baptismo Christi tenerēt formā eius, sed ibi est recapitulatio, ſ.ꝙ id, quod prius factum est, posuit Euangelista posterius secutus ordinem artificialem. Nam non fuit conuenientior locus ad dicendū de forma baptismi, q̄ cum Christus mittit discipulos ad baptizandum, & hoc fuit post resurrectionem suam. Item patet expressius, quod dictum est, quia Ioan.3.c. dixit Christus: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, nō pōt intrare in regnū Dei. Et ibi multa dicit de Spiritu Sancto, iō dicēdū, ꝙ nō stat ista iō, quia iā audiuerant aliquid de Spū Sćto. Aliter ergo dicēdū. ſ.ꝙ nō expressus fuit Spūs Sāctus, qa nō fuit necesse exprimi, & tamē sine necessitate exprimendus non erat, sicut.n. in locutionibus dicimus, ꝙ figuratę locutiones sunt improprię, & ideo euitandę sunt, nisi ex necessitate, ita dicere Filiū nescire, & Spiritum Sanctum diem iudicij falsum erat, nisi sub aliquo sensu occulto, & quasi extorto. De filio aūt necesse erat dici, iō toleratur. De Spiritu Sancto non erat aliqua necessitas hoc dicendi, iō non dictum est de filio, causa est, quia si non diceret se nescire, semper peterent ab eo discipuli de die illo. Et si diceret eis, ꝙ non expediebat eis scire, tanto magis cuperent scire, quasi aliquid valde magnum esset. Vnde si non diceret eis tristarentur, quod non decuit nunc, quando Christus corporaliter recessurus erat ab eis per mortem, ne super afflictionem futuram aliam nūc præmitteret, potissime, quæ animos eorum alienaret ab illo, quasi nollet eis reuelare, quæ petebant, ideo conueniētius fuit, quòd diceret se nescire eo modo, quo expositum est supra, quam quòd diceret se scire, & non reuelaret. De Spiritu Sancto non erat eadem causa, quia siue sciret, siue nesciret, non pertinebat ad discipulos, quia non erat presens cum eis, vt ab eo possent quærere, sicut a Christo quærebant. Nam patet scire dicebatur, sed quia non erat p̄sens ſm corporalē p̄nti ā, non q̄rebāt ab eo, sed potius petebāt a Christo, ꝙ illum eis ostenderet, sicut Philippus petiuit. Io.14.ca. ideo non oportuit exprimi, ꝙ etiam nesciret Spiritus Sanctus.

Quare Christus de se expressit, quòd nesciebat diem iudicij.
Quæst. CCXIII.

QVAERETVR quare expressit Christus de se, quòd nesciebat, quia potuisset alio modo se excusare, quòd non diceret discipulis.

Cum autem dicebatur præcedenti q.& supra 208.& 209. ꝙ discipuli solicitarent semper eum, vt diceret. Non videtur verum, quia poterat dicere: Non expedit vobis scire, vel non decet reuelari vobis. Sic Christus dixit discipulis: Ioan.16.c. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis modo portare, & non doluerunt, quamquam ipsa non diceret.

Dicendum, quòd non stat, immo si dixisset se scire, semper inquietassent illum, & aut diceret, aut contristaret eos. Sic dicit Theop. Volens dominus discipulos impedire ab interrogatione illius diei, & horę dixit, de die illa, & hora nemo scit, neque angeli cęlorum, neque filius hominis. Si enim dixisset, quia scio tamen nolo vobis reuelare, ipsos non modicum contristasset, nunc vero sapientius egit, & ipsos excludit ab ea interrogatione, ne ei molesti fierent in hoc, quod dixit, neque angeli cœlorum, neque ego.

Causa autem diuersitatis inter hoc, & id, quod dicitur Ioan.16. est prima, quia ibi non quærebant Christum, sed audiebant illum proponentem, ideo non essent tam affecti ad sciendum veritatem illarum rerum, quas non quærebant, sicut ad sciendum veritatem huius, de quo quæsierant.

Secunda, quia nesciebant, quæ erant illa, quę Christus eis dicturus erat, quia nondum illa proposuerat, & ideo non afficerentur multum ad sciendum ea, quia forte talia esse possent, de quibus non multum curarent, sed potius tristes eos redderent audiendo. Istud vero, de quo est sermo, iam sciebant discipuli quid esset, quia ipsi proposuerant quæstionem, & sciebant, quod responsio non poterat esse, nisi delectabilis, scilicet determinate scire finem sęculi.

Tertia, quia ea, quæ Christus dicturus erat multa erant, ita vt non possent audire illa tūc discipuli cum dixit, adhuc habeo vobis multa dicere, sed non potestis modo portare. Et ista esset causa præcipua quare non dolerent etiam si eis non diceretur, quia tanta esse poterant, quod attędiarentur audiendo, & hoc maxime, quando ea, quæ dicuntur sunt supra capacitatem audientis, quia tunc audire potius molestum, & tristē, quam lętum reddit, sed istud, quod nunc dicendum erat in vnica oratione poterat claudi, scilicet vsque ad tot annos, vel menses erit finis sęculi, iō licet pro illo non dolerent, tñ pro hoc valde molesti essent.

Quarta est, quia ibi dedit spem de sciendo omnia illa immediate, scilicet in aduentu Spiritus Sancti, cū ait, multa habeo vobis dicere, quę nō potestis modo portare, cum aūt venerit ille spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem, & istud in breui futurū erat, quia post ascensionem Christi expletis decem diebus venit Spiritus Sanctus, & ita ipse dixit, vos aūt baptizabimini Spiritu Sancto nō post hos multos dies

Actu.

Actu.1.c. Et ita cum hac spe nō tristarentur licet statim eis non diceret, sed ad hoc de die iudicii, neque respōdit, neque dedit aliquam spem de sciendo adueniente Spiritu sancto: ergo valde tristarentur, si putarēt Christum illud scire, & non diceret eis, & sic non est sic.

Quare dixit Christus, quòd pater iudicij diem sciebat.
Quæst. CCXIIII.

QVAERETVR quare cum diceret Christus se nescire diem iudicii, dixit, ꝙ pater illum sciebat. Dicendum, ꝙ fuit primo ad tollendum inconueniens. Nam si ipse nesciret, & pater nesciret, poneretur aliquid scibile, quod Deus nesciret, & hoc est magna absurditas.

Secundo, quia si pater nesciret non solum non sciretur nunc dies iudicii, sed etiam nunquam sciri posset. Nam dato, ꝙ filius nesciret nunc, poterat postea a pr̄e scire iuxta modū loquendi suū. Nam dicit, doctrina mea non est mea, sed eius, qui misit me. Ioā.7.c.& Ioann.5.c. dicitur: filius non potest aliquid facere, nisi quod viderit patrem facientem, pater enim diligit filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit, & maiora his monstrabit, & opera, ita vt vos miremini, & de Spiritu sancto similiter Io.16.c.ſ. cum venerit spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: nō.n. loquet a semetipso, sed quæcunque audiet loquetur, & ideo ēt si Spiritus sanctus poneretur nescire, posset audire a patre, & filio iuxta modum loquendi Christi, & intelligendi Apostolorum, sed si pater ignoraret non erat a quo acciperet doctrinam, quia ipse a nullo est, ideo debuit poni, ꝙ pater illud sciebat.

Tertio necesse fuit hoc poni propter reuelationē aliquando futuram. Nam Christus erat venturus in die illa ad iudicandum in potestate magna, & maiestate, vt dicitur supra in l̄a, & ideo oportebat, ꝙ antęq̄ veniret ad iudicandū, sciret in qua die venturus esset, & si nunq̄ sciret nunquam veniret, sed venturus erat, ergo oportebat, ꝙ sciret, sed mō non sciebat, vt ipse dixit, ergo oportebat, ꝙ aliq̄n sciret, & sic oportebat aliquē esse a quo sciret, ille aūt non erat hō, neque angelus, quia nesciebant, vt in l̄a dr̄, ergo Deus esset, & ita nullus, nisi pater, nā a solo patre est filius, iō ab eo solo scire poterat, & sic oportuit expresse poni, ꝙ pater illud sciret. Quarto fuit ad saluandum, quod dixit, scilicet filium nescire. Nam hoc falsum erat, nisi intelligendo, ꝙ nesciebat ad reuelandum, vt expositum est supra licet sic non intellexerint Apostoli e.q. Cum aūt dr̄, ꝙ pater sciebat, & scimus, ꝙ pater, & filius sunt eiusdem substantię, necesse est, ꝙ id, quod scit pr̄, sciat filius, & ita, ꝙ filius dixerit se nescire, ſ.ad reuelandū. Si autem diceretur, ꝙ etiam pater nesciebat, aut non exprimeretur, ꝙ sciebat, putaretur, ꝙ vere hoc erat ab eis nescitum, & ita iam non inueniretur medium ad probandum, quòd filius illud sciebat.

Quinto fuit, quia nulla necessitas erat dicendi contrarium, nam dicendo, ꝙ pater sciebat non erat incōueniens, sicut dicendo, quòd filius sciebat. Nam si filius diceret se scire, quærerent ab eo, & contristarentur, nisi responderet, vt dictum est præcedenti q.& tamen dato, ꝙ pater sciret non erat inconueniens, quia ab eo non poterant quærere, cum non viderent illū, sed peterent illud sibi ostendi.

Sexto dictum est ad tacite ostendendum, quomodo intelligitur, ꝙ filius nescit. Nam non intelligitur, ꝙ nullo modo scit, sed ꝙ non scit ad reuelandum. Pater autem scire dicitur, quia & absolute scit, & etiam ad reuelandum scit non alijs, sed filio. Sic dicit Hilarius: Necesse est, & vt pater diem ob id scire dicatur, quia non celauerit filio, si itaque diem filius nescit ia-

cramentum est, vt taceat, e contrario pater solus ostēditur scire, quia non taceat. Sed Augusti. dicit patrem dici scire, vt per hoc ostendatur filius scire, qui est in patre, cū ait in libro de verbis Domini, scilicet. Quòd autem dicit patrem scire, ideo dixit, quia in patre, & filius scit, quid enim est in die, quod non in verbo factum sit, per quod factus est dies?

Quare dicitur, quòd solus pater scit de die iudicij.
Quæst. CCXV.

QVAERETVR quare dicitur, quòd solus pater scit de die illo,

Dicendum, quòd sicut fuit conueniens dici, quòd pater sciret, vt ostensum fuit prędicenti quæst. ita fuit conueniens, quòd dicatur solus pater scire. Et hoc, quia dixit Christus, quòd ipse nesciebat Marc.13. capitulo, si autem aliquis alius scire diceretur ostēderetur, quòd ille maior esset Christo, sed hoc ipse nolebat credi. De patre quidem ipse dixerat, pater maior me est: Ioan.14.c. Sed de nullo alio hoc concessit, immo dixit se esse maiorem omnibus alijs præter patrem, cum dicitur Ioan.10.c. quod mihi dedit pater maius omnibus est, ideo nō debuit dici, ꝙ aliquis alius sciret, immo expresse debuerunt omnes alij excludi per hoc, quod diceretur solus pater scire, vt apparet manifeste, ꝙ nullus erat maior filio præter patrem. Secundo, vt nō declinarent Apostoli a Christo putantes alium esse maiorem, aut meliorem, & a quo dubitationis huius solutionem habere possent, nunc vero cum nullum meliorē inuenirent ad nullū ibant. Sic dr̄ Ioan.6.c. Cum quidā discipuli recesserūt a Christo, & ipse dixit ad duodecim, nunquid & vos vultis abire? & dixit Petrus nomine omniū: Domine ad quem ibimus? verba enim vitę ęternę habes?

Sed dicetur, cum Christus patrem diceret se maiorem, & illum scire, se vero non, cur nō relinquebat, vt patrem quærerent, & ab illo hoc scirent?

Dicendum, ꝙ verum est, ꝙ illi desiderabant patrē videre propter excellentias multas, quas Christus de eo prædicabat dicens, quòd ipse non poterat quidquā a se loqui, aut facere, nisi quod videret patrem facientem, & loquentem, & ꝙ adhuc multa magna ei daturus erat: Ioā.5. Et quòd doctrina sua non erat sua, sed patris sui, qui eum miserat Ioan. septimo. Et quòd ipse non quærebat gloriam suam, sed patris: Ioan 8. Et quòd id quod ei pater dederat, maius omnibus erat Ioan. decimo capi. Et cum Lazarum suscitauit ad patrem orauerit, vt eum clarificaret, & exaudiret Ioan. 11. etiam dixit patrem esse maiorem Ioan. decimo quarto capitulo, propter hęc autem, & similia discipuli desiderabant valde videre hunc patrem, ita vt diceret Philippus Christo. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis: Ioan. decimo quarto ex quo apparet, quòd si ipsi scirent ire ad patrem, iuissent, sed nesciebant, quia ille erat inuisibilis, & ideo a Christo petebant, vt eum illis ostenderet.

Secundo, quia Christus non concederet quem quā alium se maiorem, quia esset inconueniens. Dicere autem patrem se maiorem eo modo, quo ipse discipulis loquebatur, non erat inconueniens. Nam cum quæsiuit Philippus, vt ostenderetur ei pater, ait Christ⁹. Philippe, qui videt me, videt, & patrem meū, quia ego in patre, & pater in me est. Et ita tacite innuebat eiusdem naturę numero esse patrem, & filium, cum is, qui videt vnum, videret alium, & ita eiusdem verę perfectionis esse, licet in alio sensu diceret Christus se minorem patre, ſ. quantum ad humanitatem. Etiā dicebat, ꝙ oīa, q̄ patris erāt, sua erāt, immo ꝙ ipse, & pr̄ vnum erant: Ioan.10.ca. & ꝙ quę cūque pater

fecerit, filius similiter facit: Ioan. 5. c. Ideo etiam si filius non sciret nunc, poterat statim scire a patre. Et sic non putarent inconueniens esse discipuli pro nunc, ꝙ pater esset maior Christo, quia qñ ipse veniret in gloria regni sui poterat esse equalis patri, sicut ipse dixit, filius hominis venturus est in gloria patris sui supra 16. c. Si autẽ aliquis alius sciret, & non Christus ille appareret maior, & ab illo Christus nõ sciret, neque esset aliquis modus, quo veniret Christus ad equalitatem illius, sicut ad equalitatem patris, ideo nõ concessit de aliquo, ꝙ sciret diem illum, nisi pater.

Tertio non concessit hoc, ideſt scire diem iudicij de aliquo alio, licet de Spiritu Sancto cõcedi poterat, quia vere sciebat, quia de seipso dixerat, ꝙ nesciebat diem illum, ideo nullum ponere deberet, qui sciret, vt nemo videretur maior eo, nisi necesse est remanere scientiam huius in aliquo, vt dictum est supra precedenti q. Et quia satis erat ponere vnum, in quo maneret scientia ista, nõ debuit ponere, ꝙ sciret de hoc, nisi pater. Sed dicetur, cum sufficeret ponere vnum, in quo maneret scientia ista, quare pater potius positus fuit, quam Spiritus Sanctus.

Dicendum, ꝙ filius non potuit poni scire propter causas positas supra. Nam non sinerent eum quietũ quousque reuelaret, si diceret se scire. Ipse ergo debuit dicere, ꝙ nesciebat, sed de patre, aut Spiritu Sancto poterat dici, ꝙ sciebat, quia neutrum eorum poterant discipuli consulere super hac re, cum essent inuisibiles. Est tamen dicendum, ꝙ non debuit dici, ꝙ solus Spiritus Sanctus sciebat. Primo, quia tunc poneretur filius minor Spiritu Sancto quãtum ad id, quod videbatur discipulis. Et hoc erat inconueniens. Nam filium esse minorem patre non videbatur inconueniens, quia hoc Christus confitebatur Ioan. 14. c. sed filium esse minorem Spiritu Sancto nõ confitebatur, sed potius videretur, ꝙ esset filius maior Spiritu Sancto, inquantum Spiritus Sanctus a filio procedit.

Secundo, quia si Spiritus Sanctus poneretur solus scire cum filius nesciret, oportebat, quòd filius acciperet a Spiritu Sancto, sed hoc non stat, quia potius accipit Spiritus Sanctus a filio cũ procedat ab eo, sic dicitur Ioan. 16. c. non enim a seipso loquetur, ſ. Spiritus Sanctus, sed quęcunque audiet loquetur, omnia quęcunque pater habet mea sunt, propterea dixi vobis, quia de meo accipiet, & annũciabit vobis. Et ideo non poterat ipse dare filio hanc cognitionem, sed potius filius ei.

Tertio, quia non solum Spiritus Sanctus esset maior filio, sed etiam esset maior patre cum ipse sciret, & non pater, hoc autem absurdius est. Nam cum pater a nullo sit, & filius, & Spiritus Sanctus sint a patre, facilius erat concedi filium esse minorem Spiritu Sãcto, quam patrem minorem Spiritu Sancto.

Quarto, quia cum pater non sciret, nunquam posset scire, quia non accipit aliquid a Spiritu Sancto, sed potius è contrario, sed istę perfectiones communicantur personis per hoc, quòd vna est ab altera, ergo pater, nunquam scire posset, quia non accipit ab alia persona, ideo non erat dicendum, quòd solus Spiritus Sanctus sciret. Cum autem dicatur, quòd solus pater sciret, quasi nesciret Spiritus Sanctus, non videbatur sequi aliquod inconuenientium horum. Primo, quia si non sciret poterat a patre scire, quia ab eo procedit, & ita dicitur Ioan. 16. Non enim a seipso loquitur, sed quęcunque audiet, loquitur, sicut filius, licet nesciret a patre poterat accipere. Secundo, quia licet in hoc Spiritus Sanctus patre minor esse videretur, quia sicut filius a patre natus se minorem patre dicit, ita Spiritus Sanctus a patre procedẽs poterit dici minor patre, & non erat inconueniens in conspectu discipulorum, licet in veritate non sit minor, conuenienter ergo dictum est, quod solus pater hoc sciebat, & non debuit dici de Spiritu Sancto.

Quomodo ista ad Christi propositum faciebant.
Quæst. CCXVI.

QVAERETVR quomodo ista faciebant ad propositum Christi. Dicendum, ꝙ Christus cum dixisset aliqua signa præcedentia ad diem iudicij, & ordo poscebat, vt diem ipsum iudicij designaret, quod non decebat voluit se excusare, & quia non poterat alio modo, nisi dicendo se nescire, vt dictum est supra q. 214. dixit se nescire, vt non molesti essent ei discipuli quęrendo ab eo semper, ad hoc tamẽ, vt Deus non videretur omnino istud ignorans, & vt esset aliquis, qui filio reuelaret, & per quem scire posset, cum oporteret illud scire antequam veniret ad iudicãdum debuit dici, ꝙ aliquis illud sciebat, & dixit, ꝙ illud sciebat pater solus, & tunc non sequebatur inconueniẽs, quia a patre non poterant discipuli quęrere cũ esset inuisibilis, & sic cessarent statim quęrere. Modum. n. istum habet Christus, quando vult aliquid occultare. Dicit enim illud a solo patre sciri, sic cum Christo ascendere volente in cęlum quidam quęrerent ab eo, Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel, dixit Christus, non est vestrum nosse tempora, & momenta, quæ pater posuit in sua potestate. i. ad patrem solum hoc pertinet, quia ille sibi hoc reseruauit, ideo non potest filius vobis reuelare Actu. 1. c. Et ita Hieronymus vult istud, & illud esse similia cum ait, quia probamus non ignorare filium Dei consummationis diem, causa reddenda est cur ignorare dicat, post resurrectionem quidem interrogatus ab Apostolis de hac die manifestus respondit, non est vestrum scire tempora, & momenta, quæ pater posuit in sua potestate, in quo ostendit, quòd ipse sciat, sed non expediat nosse Apostolis.

Quare Christus affert similitudinem Noe.
Quæst. CCXVII.

QVAERETVR cum dicatur hic, sicut autem in diebus Noe, ita erit, & aduẽtus filij hominis, quare hoc dicitur. Dicendum, ꝙ dicitur primo ad ostendendum tacite, ꝙ ipse non ignorat diem iudicij, licet dicat se ignorare. Nam cũ dicat, ꝙ qñ veniet dies iudicij, erunt homines comedẽtes, & bibentes, & vacãtes voluptatibus, ostendit se scire, qñ erit dies illa. Nam si nesciret, quando esset, nesciret conditionem temporis propinqui, immo conditionẽ ipsius diei. Nam non solũ in temporibus propinquis, sed ẽt in ipso die erunt homines vacantes cibis, & potibus, & voluptatibus, & tñ si nesciret diẽ nesciret an in tẽpore illo essent homines soliciti per timorem propter aliqua horrenda signa, quę illis diebus accideren. Determinat autem, quòd erunt tunc sine vllo timore, & solicitudine vacantes voluptatibus, iõ aperte ostendit, ꝙ sit tempus diei illius. Et non solum de proximo tempore, sed etiam de die ipso dicendũ, quòd ostendit se scire, quia dat signa ipsius diei, scilicet tunc erunt duo in agro, vnus assumetur, & alius relinquetur, & duę molentes in mola, vna assumetur, & alia relinquetur. Manifestum est tamẽ, ꝙ istud fiet in die iudicij, quia tunc erit assumere, & relinquere, & non in diebus præcedẽtibus, ergo ẽt diei illius sciebat conditionem, ſ. ꝙ tam in temporibus precedentibus, quam in ipso die erunt homines, ita securi, ꝙ sine vllo timore, & solicitudine voluptatibus vacent, & ita dixit hoc ad ostendendum se scire diem iudicij,

dicij, quando erit. Sic dicit Chryso. in homilia: Vt autem addiscas, quòd non ignorantię suę est, quòd de die, & hora iudicij tacet, aliud signum inducit, cum subdit, sicut autem in diebus Noe, ita erit aduentus filij hominis. Dicendum autem, ꝙ conuenienter hoc adiunctum est. Nam ex præcedentibus apparebat, ꝙ Christus nesciebat diem iudicij, sed solus pater scit. Si autem nihil adderetur, putaretur, ꝙ absolute verum erat, ꝙ filius hoc ignorabat. Quod falsum est, ideo addidit ea, per quę sciri posset, quòd non ignorabat.

Secundo fuit ad reddendum homines semper solicitos, & timidos de illa die. Nam sicut, ideo non fuit designata dies illa, vt vsque ad diem non vacarent homines voluptatibus, & tunc vellent in paruo tempore pœnitere, sed semper sic viuerent, quasi die crastina iudicandi essent, vt dicit Hieronymus, ita & prænunciari, quòd dies iudicij veniret hominibus inopinatis, & nihil tale cogitantibus fuit valde conueniens ad eos solicitos semper reddendos. Nam dato, quòd homines nescirent determinate diem iudicij crederent verisimiliter, quòd cum dies iudicij esset vltimus dies sęculi, in quo omnia mutanda erant, quòd ad ea præcederent magnę mutationes, & quòd quanto vicinior esset dies ille, tanto essent maiores mutationes, & signa, ex quibus homines, qui eo tempore viuerent verisimiliter putarent aliquid magnum instare, & sic timidi, & soliciti redderentur. Et dato, quòd toto tempore priori voluptatibus vacarent nõ obesset eis, cum possent illo tempore pœnitere. Christus vero dicit, quòd non erit sic, sed potius, quòd erunt tempora illa placida, & vacabunt homines voluptatibus. Vnde nihil erit tunc, per quod scire, aut cogitare possint quantum distet dies iudicij, propter quod quia ex tempore nulla colligetur suspitio, oportet homines ex seipsis semper solicitos esse.

Tertio fuit ad tollendum occasionem querelę eis, qui tunc deprehensi in peccatis damnabuntur. Nam possent dicere, quòd ideo tales erant, quia nunquàm circa hanc rem instructi, aut admoniti erant. Hic vero admonentur inquantum dicitur, quòd non habebunt signa, per quę ipsi sciant diem iudicij, & ideo debeant esse semper soliciti.

Quarto potest dici, quòd etiam sit istud probatio dicti præcedentis Christi, scilicet de die illa nemo scit. Putaret enim aliquis, quòd etiam si non diceretur, quando esset dies iudicij, posset scire ex magnis mutationibus, quæ quotidie fierent vsque ad diem iudicij. Dicit autem Christus, quòd non poterit sic sciri, quia in temporibus illis propinquis non fient aliquę mutationes notabiles, ex quibus homines reddantur soliciti ad cogitandum de die iudicij, & ita manebit dies illa ignorata quousque subito veniat.

Quid profuit Christum dicere se diem iudicij ignorare, cum in his, quæ dixit innuat se scire.
Quæst. CCXVIII.

QVAERETVR quid proderat dici supra, quòd Christus nesciebat diem iudicij, sicut aperte dicitur Marc. 13. c. sed solus pater, vt dicitur hic in litera, cum per ista, quę statim subiuncta sunt apparet, quòd Christus illum sciebat. Vel si dicatur, quòd per hoc non innuitur, quòd sciebat diem iudicij, quid profuit hoc dici.

Dicendum, quòd sicut dictum est præcedenti quęstione per hęc, quæ dicuntur hic colligitur, ꝙ Christus sciebat diem iudicij, sed occultabat eum, & tamẽ dicendum, quòd Apostoli non collegerunt ex hoc, quòd Christus illũ sciret, & ita satisfaciebat vtrisque, scilicet discipulis, vt non putarent Christum scire, eo quòd ille dixerat nemo scit, neque filius, & sic cessarent inquirere Christum pro hac re, nobis vero satisfit, quia ex hoc colligitur, ꝙ ipse sciebat, & sic non erit minor patre.

Sed dicetur, quomodo stat, quòd Apostoli non cognoscerẽt hoc ex verbis Christi, quod nos cognoscere possumus,

Dicendum, quòd fuit primo, quia Apostoli putabant Christum plane hic loqui, & in verbis eius nullam latere dubitationem, & ideo cum dixerit, nemo scit, neque filius, sed solus pater, non curauerunt amplius cõsiderare quid colligeretur ex sequentibus verbis. Nos vero cum habeamus magnam causam dubitandi, quia hęc verba, scilicet Christum nescire diem iudicij repugnant alijs verbis eius Ioan. 16. capitulo, cum dixit, omnia quæcunque habet pater mea sunt, sed sapientiam omnium rerum habet pater, ergo sapientia illa Christi est, sed secundum sapientiam, aut scientiam dicitur aliquis sciens, ergo cum Christus habet omnium sapientiam sciet diem iudicij. Etiam quia ipse dixit, ego & pater vnum sumus Ioan. 10. ca. Et iterum, ego in patre, & pater in me est. Io. 14. ergo cum substãtia, & scientia in diuinis sint idem, necesse est esse eandem scientiam patris, & filij, quorum est eadem substantia, vt ergo non repugnemus verbis Christi, oportet dari, ꝙ ipse sciret diem iudicij, sicut pater. Quòd ergo dixerit ipse se nescire diem iudicij, necesse erat intelligi in quodam sensu secreto, quãdo verba non faciunt aperte, & iõ cum hęc sciremus aptius colligere poteram⁹ ex verbis, q̃ hic Christus subiunxit, per quę dubitantibus de hac re satis innuitur, ꝙ Christus hunc diem sciebat. Secundo fuit, quia discipuli Christi ante passionem eius, immo etiam post resurrectionẽ ante aduentum Spiritus Sancti erant satis rudes, & multa eis Christus dicebat, quæ non intelligebant, sicut de multis ostensum est supra q. 217. & sic post resurrectionem fuit, quando Christus dixit Petro sequere me, & ille videns discipulum, quem diligebat Christus ait: Domine hic autẽ quid? Et Christus ait: Sic eũ volo manere, donec veniã, quid ad te? tu me sequere: Ioan. 21. Nam tunc crediderunt Apostoli, quòd Ioannes non moriturus erat cum dicatur ibi, exijt sermo inter fratres, quòd discipulus ille non moritur, & tamen non erat iste sensus Christi, quem ostendit ibi euangelista dicens. Et non dixit Iesus, quia non moritur, sed sic eum volo manere. Ideo sicut circa illa errabant, non intelligentes verbum Christi, ita & hic a fortiori errarent, cum esset occasio non intelligẽdi, ſ. quia dixerat prius, ꝙ de die illa nemo sciebat, neque filius. Nostri autem doctores tam ex illuminatione per gratiam, quã ex studio sacrę Scripturę quã Christus tradidit illis exponendam ad vtilitatem ecclesię suę, inuenerunt dubitationes, & solutiones, & ideo nos per illos iam scimus, ꝙ ex verbis istis colligatur, quòd Christus sciebat diem iudicij, & quòd cũ dixit se nescire diem illum, non dixit, quasi simpliciter nesciret, sed quia nesciebat ad innotescendum discipulis.

Christus iudicij diẽ sciebat.

Quomodo potest esse verum, quòd aduentus filij hominis erit, sicut in diebus Noe. Quæst. CCXIX.

QVAERETVR quomodo potest esse verũ, quòd aduentus filij hominis erit, sicut in diebus Noe. Nã innuitur, ꝙ in diebus Noe erant hoĩes manducantes, & bibentes vsq; ad diem quo introiuit Noe in arcã, & non cognouerant, nęque suspicabantur quidquam, & venit diluuium, & tulit omnes, & quòd ita erit in die iudicij.

Sed videtur, quòd non stet, quia ante iudicium

magna signa ventura sunt, vt habetur supra in litera, & insuper paruo tempore ante iudiciū ventura sunt, vt ostendit Christus in parabola de ficulnea, scilicet quòd cum ea fieri viderimus, sciamus ꝙ prope est, & in ianuis, ergo ex his, & si non sciamus determinatè illum diem, tamen per ista præcedentia signa erunt homines soliciti, & timentes, & non poterit superuenire eis securis, & inopinatis dies iudicij manducantibus, & bibentibus.

Dicendum, quòd verum est, quòd dies iudicij veniet existētibus hominibus securis, sicut Christus dicit hic. Ita etiam dicit Chryso. in homilia, sicut in diebus Noe, ita erit aduentus filij hominis. Hoc aūt dixit ostendens, quòd repente venit, & inopinate, & pluribus lasciuientibus. Hoc enim, & Paulus dixit, cum dixerint pax, & securitas, repentinus veniet interitus. G

Et tamen dicunt quidam ad hoc, quòd verū est, ꝙ signa præcedentia in breui ad diem iudicij dabunt timorem, & solicitudinem de die iudicij. Et tamē mali, qui seipsos desperant, voluptatibus tunc vacabunt, boni autem non, & fideles. Sic dicit Chrysostomus in homilia, scilicet. Lasciuia erit, & pax his, q̄ insensibiliter dispositi sunt, propter quod non dicit Apostolus cum fuerit pax, sed cum dixerint pax, & securitas, insensibilitatem eorum ostendens, sicut illorum, qui fuerunt in diebus Noe, quando mali lasciuiebant, nō autem iusti, sed in tristitia, & tribulatione pertransibant. Hic autem ostendit, quòd cum antichristus venerit indecentes voluptates assumentur apud eos, H qui iniqui erunt, & de propria desperabunt salute, & ideo exemplum posuit huic rei connueniens. Cum enim arca fabricaretur, præiacebat quidem in medio futura prædicens mala, mali autem non credentes, ac si nullum fuisset futurum malū, lasciuiebant, & quia futura apud multos non creduntur, ex præteritis credibilia facit, quæ prædicit.

Sed dicendum, ꝙ non soli mali erunt quieti, sed ēt boni, & colligitur ex litera, quia dicitur ante hoc. De die illa nemo scit. Et sequitur statim, ꝙ erit, sicut in diebus Noe, ideo videtur, quòd ex ignorantia illa proueniet, quòd fruantur voluptatibus.

Secundo, quia dicitur, quòd in diebus Noe erant comedentes, & bibentes quousque intrauit Noe in I arcam, & non cognouerūt donec venit diluuium, & tulit omnes. Et sic dicitur futurum in diebus aduentus Christi: ergo videtur, quòd tunc non cognoscent quousque veniat, & propter istam ignorantiam vacabunt voluptatibus.

Aliter ergo dicendum, quòd tam boni, quam mali pro maiori parte vacabunt his, immo omnes erunt manducantes, & bibentes, & vxores accipientes, quasi nihil timeant de præsenti malum. Causa erit, quia licet præcesserunt signa ad iudicium, non veniet statim dies iudicij, sed aliquod tempus mediū erit quietis, & tamen illo tempore iam homines non timebunt, neque erunt soliciti de die iudicij, quia nescīūt, K quando veniet, & tunc veniet subito. Sic dicit Hiero. super Matthæum. Quęritur autem, quomodo supra scriptum sit, surget gens contra gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentię fames, & terrores, & nunc ea memorentur, quę pacis inditia sunt, sed ęstimandum, quòd post pugnas, & cętera, quibus vastatur humanum genus, breuis subsecutura pax sit, quę quieta omnia repromittat, vt fides credentium comprobetur.

Sed dicetur, cum dicatur supra in litera, quòd visis his signis iudicij statim Christus est in ianuis, quomodo in tam pauco tempore poterunt homines esse securi? Dicendum quòd illud non erit valde longum tempus, & tamen quantum sit non est certū, ita vt illa F incertitudo possit deducere quandam quietē animi, & dissolutionem ad voluptates. De hoc dicit August. in epistola ad Hesychium, scilicet sic autem Euangelium dicit: De die illa, & hora nemo scit, tu autē dicis, ego autem dico, neque mensem, neque annum aduentus ipsius sciri posse, ita enim hoc videtur sonare, tanquā non possit sciri quo anno venturus, sed possit sciri, qua hebdomada annorum, vel qua decade, tanquam dici possit atque diffiniti inter illos septē annos aut decem, aut centum, vel quodlibet seu maioris, seu minoris numeri. Si autem hoc te non comprehēdisse præsumis, hoc sentis, quod ego, & tamen de hoc magis dicetur sequenti c.q.340. vsque ad 344.

Ad quid Christus voluit introducere exemplum de diebus Noe. Quæst. CCXX.

QVAERETVR ad quid Christus voluit introducere exemplum istud de diebus Noe. Nam si dicas, quòd fuerit ad reddendum homines solicitos, aut ad ostendendum, ꝙ Christus sciebat diem aduentus sui ad iudicium, vt dictum est supra q. 125. dicetur, quòd poterat hoc fieri non posito hoc exēplo, vt si diceret Christus, quòd cum erit aduentus filij hominis, idest suus, erunt homines māducantes, & bibentes, quasi ignorent diem illum.

Dicendum, quòd pro fuit exemplum ad reddendū homines certiores, ꝙa quidā sunt, qui non credunt bene futura, & certificātur per preterita. Sic dicit Chry. in homilia, scilicet. Et quia futura apud multos non creduntur, certificantur homines ex præteritis, quæ futura credibilia reddūt. Et fuit hoc valde conueniēs exemplum, quia sicut in die iudicij mundus peribit p ignem, ita & in diluuio mundus perijt per aquam, s. omnia viuentia, & illud subito venit, ita vt nemo sciuerit, nisi Noe, qui introiuit in arcam cū suis. Ita nunc veniet subito cum a nullo speratur.

Et ob hoc non solum istud exemplū Christus posuit, sed ēt aliud de subuersione Sodomorū Luc. 17. s. Similiter factum est, Sin diebus Loth, edebant, & bibebant, emebant, & vendebant, plantabant, & ędificabant, qua die autē exijt Loth a Sodomis pluit ignē, & sulphur de ęelo, & omnes perdidit, secundum hoc erit qua die filius hominis reuelabitur. Et ēt illud est ad propositum, quia ibi fuit perditio multorum subitanea a Deo facta, & a nemine scita est, nisi a Loth, & vxore, & filiabus eius: Gen. 19. c. Sed Matthæus tacuit de subuersione Sodomorum, quia satis erat dixisse de diluuio.

Quare dicitur, sicut in diebus Noe. Quæst. CCXXI.

QVAERETVR quare dicit sicut in diebus Noe. Dicendum, ꝙ Christus vult nominare dies diluuij, & ante diluuium non fuit aliquod nomen cōuenientius, quam dicere in diebus Noe. Primo, quia res denominantur a digniori, sicut solemus ętates, & tempora describere per reges, & summos pontifices, vt dicamus tali anno talis regis accidit hoc, sed tempore illo non fuit aliquis excellentior Noe, ideo ab illo debuerunt designari tempora. Nam Gen. 6. c. dicitur. Noe vir iustus atque perfectus in generationibus suis, & inuenit gratiam coram Domino.

Secundo, quia Christus vult nominare tempora illa propter diluuium, & tñ diluuium ad nullū magis pertinuit, quam ad Noe, eo ꝙ ipse fuit, cui Deus prædixit diluuium, & ipse illud prædicauit, & arcam fabricauit, & saluauit ibi genus humanū. Vñ nō solum tunc

tunc famosus fuit, quia tempora illa ad ipsum p̄cipue pertinuerunt, sed etiam nunc velut alter Adam est pater totius humani generis, quia sicut genus humanū fuit ab Adam, ita totum saluatum fuit in Noe, & tribus filiis suis, quos in arca secum clausit, & illi ꝓpter eum saluati sunt, ita dies illi ab eo nominari debuerūt maxime, quia non solum hoc beneficium Deus illi præstitit, sed etiam dedit securitatem omnibus futuris, ne vltra deleretur omne genus humanum p aquā, & Gen. 8. c. De hoc Ecclesia. 44. c. s. Noe inuentus est perfectus, & iustus, & in tempore iracūdiæ factus est reconciliatio, ideo dimissum est reliquum terræ, cū factum est diluuium, testamenta sæculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluuio omnis caro. Sic ēt tempus euersionis Sodomorum vocātur dies Loth. Luc. 17. cap. s. similiter factum est in diebus Loth. Et B hoc, quia ipse fuit qui liberatus est de Sodomis, & ꝓpter quem angeli venerunt illuc, & propter eum liberare volebant alios cognatos, & generos suos Gene. 16. capitulo.

Quare hic ista ponuntur scilicet, quòd in aduentu filij hominis erunt homines comedentes, & bibentes. Quæst. CCXXII.

QVAERETVR cū dicatur hic, quòd in diebus Noe erant homines comedentes, & bibentes, & nuptui tradentes, & dicitur, ꝙ C sic erit in aduentu filii hominis, quare ista ponuntur.

Aliqui dicunt, quòd ponuntur ad redarguendum hæc, quasi mala essent, immo ex hoc loco firmare volunt errorem suum quidam hæretici, qui nuptias dānant. Qui autem rectius sentiunt, dicunt non damnari hic ista, quæ bona, & necessaria sunt, sed abusus eorum. Sic dicit Basilius. s. non hic iuxta Marcionis, & Manichæi errorem coniugia, vel alimenta damnantur, cum in his successionis, in illis naturæ sint posita subsidia.

Sed dicendum, quòd non stat, quia si ad arguendū hæc diceret, poneret nomina vitiorum. s. crapulam ebrietatem adulteria, & alios abusus, posuit tamen legitima nomina. s. comedere, bibere, quæ vsum, & non D abusum notāt. Etiam dixit tradere nuptui, quod semper est licitum. 1. Corinthiorum 7. capitulo. s. Qui virginem suam tradit. s. ad nuptias bene facit, qui non tradit, melius facit: ergo non intendebat hic arguere ista.

Secundo, quia si arguere intendebat satis erat illa semel dicere, sed ait. Sicut erant in diebus Noe comedentes, & bibentes, ita erit aduentus filii hominis, scilicet comedentes, & bibentes.

Tertio, quia non est hoc ad propositū, nam cōparat hic tempus ante diluuium, & tempus ante iudicium in hoc, quòd erant homines comedentes, & bibentes, sed ad comparandum hæc duo tempora E non faciebat ad propositum redarguere comedentes, & bibentes, ideo non dictum est ad hunc finem.

Alij dicunt, quòd dicitur hoc, quia istud fuit causa diluuij, quia his voluptatibus homines vacabant, & ideo cum ponitur pęna, scilicet diluuium, conueniēs fuit poni peccatum propter, quod irrogabatur. Sic dicit Ambrosius super Lucam. cum de diluuio ibi dicitur, scilicet bene causam diluuij ex nostris asserit prodisse peccatis. Deus enim malum non creauit, sed nostra sibi merita repererunt, nō quia coniugia damnentur, neque enim alimenta damnantur, cum in istis successionis, in illis naturæ sint posita subsidia, sed in omnibus modus quæritur, quidquid abundantius est a malo est. Sed dicendum, quòd non stat primo, A quia ista non ponuntur hic, vt mala, quæ redarguantur, sicut supra dictum est, ergo non, vt causa diluuij.

Secundo, quia si ponerentur, vt causę diluuij ponerentur sub nominibus peccatorum, & tamen ponuntur sub nominibus vsuum licitorum, idest comedere bibere vxores accipere, & non sub nomine abusuum, ergo non ponuntur, vt causa diluuij.

Tertio, quia cibus, & potus etiam immoderatus non ponuntur causa diluuij, sed abusus circa venerea, vt colligitur Gene. 6. c. ergo non ponuntur ista hic, vt causa diluuij.

Quarto, quia dato, quòd ponerentur causa diluuij, tamen non possent poni causa iudicij, hic tamen ponitur similitudo, scilicet quòd, sicut in diebus Noe erant homines comedentes, & bibentes vsque ad diem, qua intrauit Noe in arcā, ita erit in aduentu filii hominis, quòd erunt comedentes, & bibentes: si igitur comedere, & bibere ponitur, vt causa diluuij ponetur idem, vt causa iudicii, vel aduentus Christi ad iudicium, cum in hoc ponatur similitudo. Sed istud est falsum, quia comedere, & bibere, & quæcunque peccata hominum illius temporis non erit causa aduentus ad iudicium. Nam etiam si homines omnes illius temporis essent sanctissimi Christus veniret ad iudicium, ideo ista non ponuntur, vt causa. & ista est ratio efficacior.

Quinto, quia ex alio exemplo, quod nūc Christus posuit, & nō habetur hic, sed Luc. 17. c. apparet istud. Nam dicitur de euersione Sodomorum, & certū est, quòd illi perierunt propter abusum venereum Gene. 19. c. Et tamen non ponitur ibi aliquid de hoc, sed ꝙ edebant, & bibebant, ideo non ponuntur ista, vt causa euersionis, quia tunc ponetetur id, quod erat peccatum, & causa, & tamen ponitur id, quod neque in se erat peccatum, neque erat causa ipsius euersionis.

Sexto, quia ponūtur ibi aliqua, quæ nullo modo erant peccatum. s. emebant, & vendebant, plantabant, & ædificabant, sed hęc licita sunt. Et sequitur, quòd secundum hoc erit, cum dies filii hominis reuelabitur, ergo nec erunt tempore illo, quæ non sunt peccata, neque possunt esse causa iudicii, sicut neque potuerunt esse causa euersionis Sodomorum. Ita igitur dicendum, ꝙ non possunt poni hic ista, vt cā diluuii.

Dicendum, quòd ista ponuntur ad ostendendam securitatem hominum. s. quòd de nullo soliciti erant quando diluuium venit quousque aquæ cęperunt, & ideo ponuntur illa, quæ homines agerent quando securi sunt. & de longa vita sperant. s. comedere, & bibere, & accipere vxores, & ad nuptias tradere, plantare, ędificare, talia autem inuenientur homines facientes in die iudicij, in quo innuitur, quòd securi erunt nullum malum timentes. Item apparet, quòd ista sit intentio, scilicet quia dicitur, quòd erant comedentes, & bibentes vsque ad diem, quo intrauit Noe in arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes, & non cognouerunt. Et sic videtur, quòd ex eo, quòd non cognoscebant venturum esse diluuium, non solicitabātur, sed vacabant voluptatibus.

Quomodo, qui ante diluuium fuerunt, securi esse poterant ne venire diluuium prædicante illud Noe. Quæst. CCXXIII.

SED quæretur quomodo poterant illi, qui ante diluuium fuerunt, securi esse, ne veniret diluuium, sed potius videtur, quòd timerent, quia Noe illis prædicabat venturum esse diluuium, nisi pęniterent. Etiam videbant, quòd Noe construebat arcam ad euadendum in ea aquas diluuij, ideo non poterant esse securi.

Dicen-

Dicendum,quòd verum eſt, quòd omnes ignorauerunt aduenturum diluuium præter Noe, & filios, & vxores eorum,quia dicitur in litera hic. Et non cognouerunt,donec venit diluuium, & tulit omnes. Ex ignorãtia autem mali fururi oritur ſecuritas, ideo iſti erant ſecuri,quia ignorabant.

Cum autem obijcitur,quòd prædicauit Noe gentibus illis ventuſti diluuium. Negant aliqui,eo quòd Gene.6.c.vbi prænunciatur diluuium Noe nõ habetur,quòd Deus iuſſerit ei prædicare diluuium venturum, neque etiam, quòd ipſe prædicauerit.

Dicendum tamen in veritate,quòd ipſe annunciauit temporaneis ſuis venturum diluuium propter peccata, & quòd Deus hoc voluit, licet taceatur in Geneſi,quia exprimitur.2.Pe.2.c.ſcilicet, & originali mundo non pepercit, ſed octauum Noe iuſtitię prẽconem cuſtodiuit diluuium mundo impiorum inducens. Vocatur autem præco iuſtitiæ,quia prædicauit coętaneis ſuis futurum diluuium exigente iuſtitia Dei propter peccata illorum.

Tempore Noe pęcantes nõ crediderunt futurum diluuium.

Aliter, ergo dicendum, ſcilicet quòd prædicatum eſt diluuium, ſed non crediderunt Noe peccatores illius temporis. Exigebant enim peccata ſua,vt exçcarentur,& non crederent,& perirent. Nam ſi crederent conuerterentur,& ſaluarentur. Item quotidiana peccatorum aſſiduitas, & voluptas trahebat, vt non crederent futurum malum, quod eorum præſentes delicias contriſtaret. Item non videbatur eis res veriſimilis. Nunquam enim tales aquarum inundationes viderant,& ideo neque futuras credebant. Prędicatio igitur Noe fuit,ſed non fuit ei creditum, & ſic putauerunt homines non futurum eſſe,quod ille dicebat. Vnde verum eſt, quòd non cognouerunt,& ſic manebant ſecuri quouſque aquæ diluuij operuerunt terram, & non ſolum Noe prædicanti non credebant, ſed aliqui eum inſanire putabant, quòd talia diceret. Sic enim fuit de Loth in Sodomis, cum enim Angeli Dei vellent euertere Sodomam dixerunt ad Loth: Habes hic tuorum quempiam generum, aut filios, aut filias, omnes qui tui ſunt, educ de vrbe hac,delebimus enim locum iſtum: Loth autem egreſſus locutus eſt ad generos ſuos, qui accepturi erant filias ſuas,& dixit,ſurgite egredimini de loco iſto, quia delebit Dominus ciuitatem iſtam. Et ſequitur: Viſus eſt eis, quaſi ludens loqui Gene.19.c.ita igitur de Noe putabatur cum prædicaret. Vndè non crediderunt ei. Cum autem arguitur de conſtructione arcę.

Dicendum, quòd viderunt contemporanei Noe conſtrui arcam, ſed non, ideo credebant venturum diluuium, ſed ſicut irridebant Noe prædicantem diluuium, ita & irridebant fabricationem arcę, neque petiuit aliquis cum eo intrare in arcam.

Quomodo iſta ponuntur ad oſtendendam ſecuritatem quam habebant homines ante diluuium. Quæſt. CCXXIIII.

QVAERETVR quomodo ponuntur iſta ad notandum ſecuritatem, quam habebant homines ante diluuium, vt dictum eſt ſupra,quia ponuntur hic ea, quæ fiunt etiam ſine ſecuritate, ſcilicet comedere, & bibere: nullum enim tempus eſt, in quo homines non comedant,& bibant. Dicendum, quod omnia,quæ ponuntur hic conueniunt ad oſtendendam ſecuritatem, & nullam ſuſpitionem timoris. Nam ponuntur hic.& Lu.17.c. quædam, quę non ſolum ſecuritatem oſtendebant, ſed etiam longum tempus vitæ, ſic erat plantare, & ædificare. Nam,qui plantat nõ capit ſtatim fructum, ideo promittit ſibi,aut ſucceſſoribus ſuis longa tempora vitæ. Alia vero non ſignant longum tempus, ſed ſecuritatem. Sic erat emere,& vendere,nam iſtę ſunt res non ita neceſſariæ, niſi referatur ad quotidianum victum,& tamen emebant tunc, & vendebant, ideo ſecuri erant: comedere autem, & bibere non oſtendunt ſecuritatem,quia etiam in maxima anguſtia his vtimur, ſed ex modo arguunt ſecuritatem, vt comedere,& bibere ad voluptatem, & ita, quando dicitur hic comedentes, & bibentes intelligitur ad voluptatem. Etiam ponitur aliud, quod longam ſpem vitæ promittit,ſcilicet accipere vxores,& filias nuptui tradere, quia ad vnam diem, vel paucum tempus nemo filiam ſuam in vxorem traderet alteri, ſed potius illã in virginitate ſeruaret, ſi ſciret illam ſtatim morituram,& iſta igitur oſtendebant longam ſpem vitæ,& nullum timorem in eis, qui erant ante diluuium, ſed ita erunt in tempore aduentus Chriſti ad iudicium, ergo homines erunt tunc ſine timore vllo iudicij,& conſummationis ſæculi.

Quid voluit Chriſtus ſignificare per illud tunc cum ait, tunc duo erunt in agro. Quæſt. CCXXV.

QVAERETVR quid voluit dicere Chriſtus cũ ait,tunc duo erunt in agro, & quid illud tunc eſt. Aliqui dicunt, quòd intelligitur de temporibus antichriſti, quando aliqui Chriſtum ſequentur, aliqui autem declinabũt ad antichriſtum. Et colligitur hoc, quia Lucæ 17.ca.poſtquam ponitur,quod dicit hic de diebus Noe,& de diebus Loth, & quòd erit ſic in die, qua reuelabitur filius hominis ſequitur,in illa hora,qui fuerit in tecto, & vaſa eius in domo non deſcendat tollere illa, & qui in agro ſimiliter nõ redeat retro, & tamen manifeſtum eſt,quòd non poteſt hoc intelligi de die iudicij. Nam tunc non erit in poteſtate hominis deſcendere de tecto in domum ad tollendum vaſa,neque redire de agro in domum,quia ſubito deſcendet ignis de cęlo,& morientur omnes,q inuẽti fuerint,vt reſurgant, & ideo non poneretur admonitio ad non faciendum, niſi facere poſſent, ſed in die iudicij non poterunt facere hæc, ergo non intelligitur de die iudicij, ſed de alio tempore,& volunt aliqui eſſe tempus antichriſti.

Dicendum neceſſe eſſe intelligi de die iudicij. Primo, quia de antichriſto, & omnibus, quæ iudicium prẽcedunt dictum eſt ſupra, hic non eſt de illis dicendum. Secundo,quia dictum eſt ſupra in litera, de die autem illa nemo ſcit, & eſt illa dies iudicij, & continuato ſermone deducit oratio vſque huc,ideo etiam hoc de die iudicij intelligitur. Tertio, quia dicitur tunc erunt duo,& oportet,quod iſtud tunc,quod eſt relatiuum temporis oſtendat tempus præcedens, ſed ſupra dicitur de die illa,& aduentu filij hominis,ergo neceſſe eſt intelligi de die iudicij. Quarto,quia vbi dicitur hic tunc erunt duo in agro &c.& ita non intelligitur de aliquo tempore magno quale erit tempus antichriſti,ſed de vna nocte,vel de vna die,in qua erit aduentus ad iudicium.

Ad id vere, quod dicitur Lucæ 17.ſcilicet in illa hora,qui fuerit in tecto &c. Dicendum, quòd Lucas potuit mixtim de euerſione Ieruſalem, & tempore præcedente eam, & de die iudicij. Primo autem potuit de die iudicij, cũ ait, & ſicut fuit in diebus Noe, ita erit in diebus filij hominis. Et adiũxit aliud exemplum de Loth,& ſubuerſione Sodomorum, & concluſit,ſecundum hoc erit,qua die filius hominis reuelabitur. Hoc totum de die iudicij intelligitur. ſtatim autem ſequitur,in illa hora,qui fuerit in tecto, & vaſa eius in domo &c.intelligitur de tribulatione,quæ ſubito reuelanda erat fidelibus ad hoc, quòd fugerent de

de Ieruſalem, & Iudæa ante aduentum exercitus. Nã ſtatim, vt eis reuelaretur, fugituri erant,& hoc eſt, quod ponitur ſupra in litera,ſcilicet tũc, qui in Iudæa ſunt,fugiant ad montes,& qui in tecto eſt nõ deſcendat aliquid tollere de domo ſua,& qui in agro non redeat retro, vt tollat tunicam ſuam, & ibi omnia iſta expoſita ſunt de fuga fidelium de Iudæa ante euerſionem Ieruſalem,quod vero ſequitur ibi apud Lucam, ſcilicet dico vobis in illa nocte duo erunt in lecto &c. accipitur de die iudicij, & ponuntur ea,quæ hic.

Quid Chriſtus per duos in agro exiſtentes ſignificauit, Quæſt. CCXXVI.

QVAERETVR cum dicatur,duo erunt in agro, quid ſignificauit per iſtos duos.

Aliqui dicũt,quòd ſunt duo populi, ideſt fidelium, & infidelium. Sic dicit Hilarius ſuper Mat.ſcilicet duos in agro duos populos fidelium,& infidelium,& in ſęculo tanq̃ in vitę huius opere dies Domini deprehendet,ſeparabuntur tamen relicto alio,& aſſumpto alio in quo fidelium, & infidelium diſcretio docetur,Dei enim ira ingraueſcẽte ſancti in promptuario recondentur, perfidi vero ad cęleſtis ignis materiem relinquentur.

Alij dicunt duos in agro eſſe homines,qui habent, quaſi ęquales labores. Sic dicit Hierony.ſuper Mat. ſcilicet. Duo in agro pariter inuenientur eundem habentes laborem, & quaſi parem ſementem, ſed fructus laboris non ęquę recipientes.

Alij dicũt per duos in agro ſignari pauperes huius vitę,quoſdam virtuoſe paupertatem tolerantes,alios vero non. Sic ait Cyrillus:In his enim non modicum differt. Nam hi ſarcinam paupertatis veriſimiliter ſuſtinent, vt vitam agentes honeſtam, & humilem, qui aſſumentur,hi vero ſunt ad prophana promptiſſimi, qui relinquentur.

Ambroſius autem ſuper Lucam dicit eſſe duos in agro, ideſt duas mentes in nobis vnam exterioris hominis,qui corrumpitur, alteram interioris hominis, qui per ſacramẽtum renouatur, iſtæ ſunt operantes in agro noſtro, quarum altera fructum bonum diligentia dat, altera amittit incuria.

Sed dicendum, quòd iſta magis pertinent ad ſenſum myſticum, quam ad literalem. Nam,ſicut litera ſignat hic, agitur de illis,qui in die iudicij tranſibunt ad bonum ſtatum,& relinquentur in malo,& tamen nulla iſtarum poſitionum conſonat quantum ad omnia. De prima patet, quæ dicit duos populos eſſe fidelium, & infidelium, nam certum eſt, quòd licet omnes infideles relinquentur ad pęnam, non aſſumentur omnes fideles ad beatitudinem, multi enim fideles peribunt, qui fidem tenentes ſecundum fidei veritatem non vixerunt.

De ſecunda apparet, quia ſi in agro laborant cum ſignificetur hic idẽtitas operis, vel ſtatus,ſcilicet,quia in agro, licet non detur æqualis remuneratio ſi non eſt ęqualis labor,tamen ambo deberent aſſumi,& tamen vnus aſſumitur alius relinquitur, ideo non intelligitur de illis.

De tertia dicendum, quòd licet magis videatur conuenire tamen ad myſticum ſenſum pertinet,quia ſimilitudinem operis ſignificauit hic Chriſtus, & nõ diſſimilitudinem, qualis eſt in eis, qui diuerſimode tolerant paupertatem.

Nicolaus autem dicit, per duos in agro intelligi prælatos,quorum officium eſt laborare in agro militantis eccleſiæ. Sed dicendum, quòd etiam iſtud eſt myſticum. Nam prælati multi ſunt, & non apparet, quomodo per duos voluerit eos deſignare.

Et ſi dicas accepit per vnum omnes prælatos bene laborantes in agro militantis eccleſiæ, & iſte aſſumitur, & per alium accepit omnes prælatos male laborantes, quos Apoſtolus vocat malos operarios quorum venter Deus eſt. Dicendum, quòd iam myſticum eſt,quia ad ſenſum literalem teneri litera debet, ſicut iacet ſi teneri poteſt,ſenſus huius ponetur infra q.229.

Quid Chriſtus per hoc,ſcilicet. Erunt duæ molentes in mola,innuit. Quæſt. CCXXVII.

QVAERETVR cum dicatur, quòd erunt duæ molẽtes in mola,quid Chriſtus per hoc innuit.

Aliqui dicunt, quòd ſignantur duę partes Iudæorum, quarum vna,quę ad fidem conuertitur aſſumitur,alia vero non conuerſa perijt. Sic dicit Hilarius ſuper Mat.ſcilicet mola enim opus eſt legis, ſed quia pars Iudæorum, vt per Apoſtolos credidit,ita & per Eliam eſt creditura iuſtificanda, per fidem, ideo vna per eandem fidem boni operis apprehendetur, alia vero infructuoſa legis molens incaſſum, & non factura cęleſtis cibi panem relinquetur.

Alij dicunt eccleſiam,& ſynagogam, vel eccleſiã, & hæreticos p duas molentes notari. Sic dicit Hieronymus ſup Mat.ſcilicet. In duabus, quæ pariter molunt, vel ſynagogam intelligere debemus, vel eccleſiam,quòd ſimul molere videantur in lege,& de eiſdem ſcripturis ſanctis farinam terere præceptorum Dei,vel cæteras hæreſes, quæ de vtroque teſtamẽto, aut de altero videntur molere farinam doctrinarum ſuarum. Ambroſius autem ſuper Lucam dicit: Per molentes videtur ſignificari, qui ex occultis alimenta quærunt, & in apertum ex interioribus proferunt, & fortaſſe mundus iſte piſtrinum eſt, anima autem noſtra velut quodam carcere includitur corporali. In hoc ergo piſtrino, vel ſynagoga, vel anima obnoxia delictis triticum molendo madefactum,& graui humore corruptum non poteſt interiora ab exterioribus ſeparare,& ideo relinquitur, quia eius ſimilago diſplicuit:at vero ſancta Eccleſia, vel anima nullis maculata contagiis delictorum, quæ tale triticum molit, quòd ſolis æterni calore torridum bonam ſimilaginem de penetralibus hominum Deo offert.

Sed Nicolaus dicit per molentes in mola vbi eſt magnus labor intelligi actiuos.

Dicendum, quòd omnia hæc ad myſticum ſenſum pertinent. Planum eſt enim non eſſe iſtos ſenſus literę,niſi quis ſic voluerit extorquere, immo potius literę aſcribere,quod ipſa non loquitur. Item,quia accipiendo eccleſiam,per vnam molentem, & ſynagogam per alteram,nõ aſſumuntur omnes de eccleſia, licet pereant omnes de ſynagoga. Item accipiendo per molentes duas partes ſynagogę,certum,eſt quòd licet omnes non conuerſi pereant, tamen non omnes conuerſi aſſumuntur ad gloriam. Idem eſt accipiendo per vnam molentem eccleſiam,per aliam vero hęreticos. Veritas autẽ huius ponetur infra q.229.

Quid Chriſtus per hoc,ſcilicet. Quòd erunt duo in lecto,innuere voluit. Quæſt. CCXXVIII.

QVAERETVR cũ dixerit Chriſtus,quòd erunt duo in lecto,quid per hoc innuit.

Aliqui dicũt per exiſtentes in lecto ſignificari prædicatores, & quia horum quidam vera prędicant, ideſt fideles, alij vero falſa, ideſt hęretici, vnus aſſumetur, alius relinquetur. Sic dicit Hilarius ſuper Mat.ſcilicet duo autem in lecto ſunt eandem poſitionis dominicæ requiem prædicãtes, circa quam hęreticorum,

ticorum, & catholicorum eadem confessio est, sed F quia vnitatem diuinitatis patris, & filij catholicorum fides prædicabit, & hæreticorum falsitas impugnabit fidem cõfessionis, vtriusque diuini arbitrij iudicium comprobabit vnum assumendo, alterum relinquendo. Alij dicũt p duos in lecto designari bonos, & malos diuites. Sic dicit Cyrillus: Per duos enim existentes in eodem lecto videtur designare diuites quiescẽtes in mundanis diuitijs, lectulus namque signum quietis est, non autem quicunque diuitijs affluunt sunt impij, sed aliquis est probus, & in fide electus. Hic igitur assumetur, alius vero, qui non talis extiterit, relinquetur.

Nicolaus dicit per existentes in lecto contemplatiuos signari, quia lectus locus quietis est, contempla- G tio autem locus quietus.

Sed manifestum est, quòd ista, sicut, & præcedẽtia pertinent ad mysticum sensum, & maxime, quia primum de prædicatoribus fidelibus, & hæreticis non conuenit. Nam licet omnes hæretici prædicatores relinquuntur, non tamen omnes fideles prædicatores assumuntur, quia aliqui bene prædicant, & male viuunt. Alij autem exponunt omnia tria simul. Sic dicit Remigius his verbis tres ordines ecclesiæ demonstrantur, per duos in agro ordo prædicatorum, quibus commissus est ager ecclesię: per duos in mola ordo coniugatorum quidam per diuersas curas nunc ad hæc nunc ad alia flectentur, quasi molam in circuitu trahunt: per duos in lecto ordo continentium, quo- H rum, requies nomine lecti designatur, in his autem ordinibus sunt boni, & mali, iusti, & iniusti, & ideo ex eis quidam relinquuntur, quidam assumuntur.

Alij volunt per hæc tria corpus, & animam, & sensum significari. Sic dicit Origenes super Mat. scilicet corpus quidem, quasi infirmum in lecto est carnaliũ passionum, anima autem molit in graui mola mundi, & corporis, sensus autem in agro mundi operatur.

Aliter ait Augustinus in libro de quæstionibus Euangelij. Tria genera hominum videntur hic designati vnum eorum, qui ocium, & quietem eligunt, neque negocijs sęcularibus, neque ecclesiasticis occupati, quæ illorum quies nomine lecti designata est. I Alterum eorum, qui in plebibus constituti leguntur a doctoribus agentes ea, quæ sunt huius sęculi, quos, & fęminarum nomine significauit, quia consilijs prę- latorum expedit his regi, & molentes dixit, quia tẽporalium orbem negociorum, atque circuitum vertunt, quas tamen in vnum molentes dixit inquãtum de istis rebus, & negocijs suis præbent vsibus ecclesię. Tertium genus est eorum, qui operantur in ecclesię mysterio velut in agro Dei. In his ergo tribus generibus bina sunt rursus genera hoĩum in singulis, quorũ aliqui in ecclesia permanent, qui assumuntur, aliqui cadunt, qui relinquuntur.

Sed dicendum, quòd etiam in his omnibus modis exponendi est sensus mysticus, cum trahatur litera K extra proprium sensum.

Quid per quæsita præcedentia Christus voluit designare.
Quæst. CCXXIX.

QVAERETVR igitur quid per hoc Christus voluit designare.

Dicendum, quòd voluit ostendere rem subitaneam fieri in die iudicij, & est addere exemplum ad præcedẽtes. Nam dixerat supra, quod sicut in diebus Noe erant homines inopinati, & nihil timentes, comedentes, & bibentes, quousque venit aqua diluuij, & tulit omnes, ita in aduentu Christi dr futurum. Rursus autem exemplum aliud ponitur, s. quòd tanta erit huius rei subita velocitas, quòd duo erunt simul, & vnus tolletur, & alius dimittetur, & ponit Christus exemplum de illis, qui communicant in eodem officio. Nam, quòd vnus homo, qui in vna parte orbis est assumatur ad vnum, & alius, qui est alibi ad aliud relinquatur, non videbatur esse subitanea operatio, sed quòd manentibus aliquibus duobus simul vnus tollatur, & alius dimittatur, & quòd non sit vni rempus recedendi ab altero, sed antequam recedat, compleatur separatio illa iudicalis videtur esse res multum subitanea.

Secundo dicitur hoc ad incutiendum magnum timorem, & solicitudinẽ cuilibet pro seipso, scilicet quòd non eo, quòd communicant bonis, accipiantur in partem bonorum, non enim, sic fiet, sed tanta erit iudicis in discernẽdo sapientia, quòd etiam si subito fiat de duobus, qui simul sunt, & eundem modum vitę gerunt, non idem iudicium dabitur, sed vnus ad bonum assumetur, alius vero relinquetur ad malum, vt sic quilibet seipsum expurgare debeat, vt talis inueniatur, qui assumi possit.

Quare Christus rursus per aliud exemplum suum inopinatum aduentum ostendit.
Quæst. CCXXX.

SED quæretur cum Christus per exemplum supra positum de diebus Noe ostenderit futurum iudicium inopinatum aduenire, quare rursus hic per aliud exemplum illam securitatem, & inopinatum aduentum ostendit.

Aliqui dicunt, quòd multiplicatio exemplorum prodest, quanto enim plura fuerint plus monent, vnde non solum hæc, sed etiam aliud de diebus euersionis Sodomorum Christus posuit ad idem ostendendũ, vt patet Lucæ. 17 c. licet illud hic Mat. omiserit.

Sed dicendum, quòd non ponuntur ista multa exempla ad idem ostẽdendum, sed pertinet ad diuersa. Nam prima duo, scilicet de diluuio, & subuersione Sodomorum pertinent ad idem, alia vero, quæ ponũtur nunc, idest de duobus in agro, & duabus in mola, & duobus in lecto ad aliud pertinet. Et patet, quia post prima duo, dicitur, sic erit aduẽtus filij hominis, post secunda autem nihil ponitur.

Item magis apparet ex ordine, quem Lucas posuit. Nam prius dixit de diebus Noe, & post de diebus Loth in subuersione Sodomorũ, & conclusit: Tunc secundum hoc erit qua die reuelabitur filius hominis, & postea interpositis quibusdam, scilicet in illa hora, qui fuerit in tecto &c. transiunt ad ista, quæ dicuntur nunc, scilicet. Dico autem vobis, duo erunt in lecto &c. Et sic manifestam distinctionem inter hęc signauit, & non pertinere ad idem.

Dicendum ergo, quòd ista dicuntur. Primo, quia illa signa, scilicet de diebus Noe, & Loth pertinẽt ad ostendendum conditionem temporis ante diem iudicij, ista autem de agro, lecto, & mola ponuntur ad ostendendum conditionem ipsius diei iudicij, cum dicatur hic, tunc, idest in die aduentus Christi. Et Lucæ. 17. c. dicatur: Dico autem vobis in nocte illa erunt duo in lecto &c.

Secundo differunt, quia prima signa ponuntur ad ostendendum securitatem, secunda ponuntur ad ostendendum velocitatem. Et ista est bona differentia. Nam, quòd dicitur de diluuio, & euersione Sodomorum non ostendit aliquam velocitatem actus, sed solam securitatem, scilicet quòd ante diem iudicij erunt homines securi nullum malum timentes, quasi nullum malum futurum sit, & tamen superuentura est eis dies iudicij, sicut ante diluuium, & euersionem Sodo-

Sodomorum nullum malum timebant homines illius temporis, quia illud ignorabant: in secũdis signis significatur velocitas discretionis iudicialis, scilicet, quòd tam velociter fiet hoc, & duo erunt simul, & antequam vnus possit se ab alio separare, separabuntur per superuenientem iudicem.

Sed adhuc dicendũ quòd in his quędam præcedẽtis temporis securitas ostendetur. Nam si illo die saltem, quo Christus veniet ad iudicandum, aliquid mali suspicarentur homines, non inuenirẽtur vbi inuenientur, scilicet in agro laborantes, & in mola molentes, & quod peius est in lecto iacẽtes, sed in orationibus, & fletu expectarent terribilem suum superuenturum iudicem, & tamen inuenirẽtur in his, ergo nihil timebunt, aut suspicabuntur, etiam ea die iudicij quousque iudex subito veniat, & tunc non timebunt B malũ, sed tolerabũt illud, qui indigni inuenti fuerint.

Quare dixit: Duo erunt in agro.
Quæst. CCXXXI.

SED quæretur quare dixit, duo erunt in agro.

Dicendum, vt dictum est supra, & præcedenti q. quòd voluit ostẽdere subitaneã discretionem iudicis separando homines ab inuicem. Nam ante iudicium manent mixti, post iudicium vero distincti locis erunt, sicut, & meritis fuerunt, & ista discretio fiet in ipso iudicio, fiet autem subito, C scilicet, quòd hominibus simul existentibus non sit locus ab inuicem recedendi antequam iudex eos discernat, & quia multa erunt, in quibus homines communicant ad hoc, quòd simul sint, de illis posuit exemplum, primum est de duobus in agro. Accidit enim duos homines simul in agro manere colendo terram, & non erit idem exitus duorum, sed vnus ad bonum assumetur, alius vero relinquetur ad malum, & quod dicit de duobus idem de multis intelligendum est, quia quidam de simul stantibus habebunt sortem vnam, alij vero aliam.

Dicitur etiam, quòd erunt duæ ad molam, idest ea die accidet mulieres esse ad molam, vt terant frumẽtum ad farinam habendam, & inde conficiendos panes, & hoc in ipso die iudicij erit, quia nihil mali su- D peruenturi timebunt, & cum fuerint molendo superueniet iudex de cęlo, & assumet vnam, & dimittet aliam. Dicitur etiam de manentibus in lecto, quia aliqui erunt tunc in lecto, aut dormientes, aut quiescentes, quos mors ibi, & iudex inueniet, & adhuc de illis aliqui assumentur alij relinquentur. Et sicut de istis dicitur, ita de alijs omnibus intelligendum est, qui habent aliquam communicationem, & erunt simul cũ venerit ignis ille, & iudex insperatus. Nam non erit omnium idem exitus, licet conuersatio sit vna.

Quare dicitur: Erunt duo, & non plures ponuntur.
Quæst. CCXXXII. E

QVAERETVR quare dicitur erunt duo, & non ponuntur plures.

Dicendum, quòd non ponitur hic vnicus. Nam volebat agere de discretione bonorũ, & malorum ad diuersa prędmia, & pęnas, in vno autem nulla est discretio, ideo debuit ponere multos saltem duos. Et patet hoc, dum enim hic viuimus, simul sunt boni, & mali non distincti meritis, post iudicium autem distincti erunt locis, sicut, & meritis, in iudicio igitur ipsa distinctio fiet, & hoc significatur hic, cum dicitur, quod erunt duo in agro. Causa autẽ prima quare ponuntur duo est, quia non ponitur hoc ad notandum, quòd ita erit, seu ad casum faciendum, A & ad casum quicunque numerus sufficiet, ideo minimum accepit. Et patet, quia non est sensus, quòd de aliquibus duobus, qui erunt in agro, vnus assumetur alius relinquetur, quia forte nulli duo simul inueniẽtur in agro, quorum vnus assumatur alius relinquatur, sed forte ambo assumantur, aut ambo relinquãtur, sed est sensus, quòd poterit esse, quòd de duobus inuentis tunc in agro vnus assumatur, & vnus relinquatur, & sicut est de duobus ita de pluribus, scilicet, quòd quidam illorum assumentur, & quidam relinquẽtur, neque loci simultas, & operationis similitudo eos adiuuabit, quin quidam relinquantur.

Secunda est ad ostendẽdam magnam vim discretionis illius. Nam non solum de multis aliquis accipietur, vel aliquis relinquetur, sed etiã cum soli duo fuerint de illis aliquis assumetur, & alius relinquetur.

Quare Christus dixit duos in agro existere, duos ad molam, & duos in lecto. Quæst. CCXXXIII.

QVAERETVR quare de existẽtibus in agro dixit, quod erant duo: De stantibus ad molam dixit duæ molentes: De iacentibus in lecto dixit duo.

Dicendum, quòd dixit hoc iuxta conuenientiam operis ad sexum, in agro enim exercẽtur opera rustica, & dura, & pertinent ad viros, fęminę autem nõ solent ista opera exercere, ideo dixit duo, licet autem fęminę interdum hoc faciant, sed rarum istud est, ideo sexus virilis ponitur.

De molentibus dixit Augustinus, quòd ponuntur sub nomine fęminę, quia significantur illi, qui negocia ecclesiastica, & sęcularia habent, & oportet eos regi a doctoribus, & prelatis. Sed dicendum, quòd iste sensus mysticus est, vt dictum est supra quæstione 227.

Est ergo dicẽdum, quòd ponuntur duę molentes, quia molere ad molam manualem erat opus fęminarum, quæ parum de tritico molebant, vt statim inde panes formarent, & quia panes conficere mulierum est, etiam panes parare tritic m molendo pertinebat ad illas. Et talis erat consuetudo in terra Chanaan, & in terra Aegypti, & maxime mulierum captiuarũ officiũ erat molere ad molam manualem, ideo duas molentes dixit, & non duos iuxta consuetudinem terræ suæ Chanaan. Et patet hoc Exo. 11. c. scilicet. Morietur omne primogenitum in terra Aegypti a primogenito Pharaonis, qui sedet in solio eius, vsque ad primogenitum ancillæ, quæ est ad molam, idest quæ est ad molẽdum triticum: ancillarum ergo dixit esse hoc officium. Est ergo terra Aegypti iuxta terrã Chanaan, & sic esset eadem consuetudo molendi, vt fęminę molant.

De existentibus in lecto diceret aliquis, quòd non deberet dicere duo, quia non solum sunt viri, sed etiã vir, & fęmina, maritus, & vxor.

Dicendum, quòd proprie dixit duo, quia aut erunt soli masculi in lecto, aut masculus, & fęmina, aut fęmina, & fęmina. Si soli masculi proprie dicitur duo. Si autem vir, & fęmina etiã dicitur duo, quia masculinum genus concipit fęminum, si autem fęmina, & fęmina debere dici duę, & tamẽ, quia communius est esse solos masculos, idest viros, aut masculos, & fęminas, quam solas fœminas esse, dicitur, quòd erũt duo, quia duo ita comprehendit fęmmam, quam masculũ per conceptionem, vel quando non est determinatus sexus fęmininus.

Quid

Quid Christus significauit, cum dixit: Vnus assumetur, & vnus relinquetur. Quæst. CCXXXIIII.

QVAERITVR quid significauit Christus, cum dixit: Vnus assumetur, & vnus relinquetur.

Dicendum, quòd discretionem bonorum significauit, & malorum secundum loca, quia post iudicium erit locus accipiendi pœnam pro demeritis, & prœmium pro meritis, & quia non inferetur in eodem loco pœna, & lętitia discernentur locis, & hoc est assumi, & relinqui.

Aliqui autem dicunt, quòd assumuntur illi, qui ad bonum, ideſt fęlicitatem perducuntur, relinquuntur autem quibus nullum bonũ datur, sed ad infelicitatẽ manent. Secundo dicunt alij, quòd assumuntur boni de terra, ne ignis conflagrationis veniens exurat eos, mali enim relinquuntur, ideſt nõ liberantur, sed permittuntur, vt ignis exurat eos. Sic dicit Hilarius super Mat. separabuntur tamẽ relicto alio, & assumpto alio, in quo fidelium, & infidelium discretio docetur. Dei enim ira ingraueſcente sancti in promptuario recondentur, perfidi vero ad cęlestis ignis materiam relinquentur. Tertio autem dicendum, & melius, quòd agitur de separatione bonorum, & malorum quantũ ad tempus iudicij. Nam aduenięnte illo igne conflagrationis omnia peribunt, & omnes homines moriẽtur, & qui viuentes inuenti fuerint subito morientur, & subito resurgent, sed boni ab angelis rapientur, & in ipso raptu suo dicuntur morituri, & simul resurrecturi, quod incredibile non est, & deducentur tunc ad aerem altum, vt ibi sint simul cum Christo iudicãtes, vel saltem audientes: mali vero non rapientur, sed manebũt in terra, & ibi iudicabũtur, & hoc est, quod dicitur assumetur vnus, scilicet ab angelis, & eleuabitur in aera, alius vero relinquetur, scilicet malus in terra, vt sit vbi semper fuerat. Et patet hoc, quia prima Thessa. 4. ca. dicitur: Nos qui viuimus, & residui sumus, rapiemur obuiam Christo in aera, scilicet Christo ad iudicium venienti obuiam rapiemur, vt in aere maneamus cum eo, & postea inde surgamus in cęlũ. Sic dicit Cyrillus: Descendens enim Dominus ad iudicium mittet angelos suos, qui cęteris in terra derelictis pœnam passuris, sanctos, & iustos ei adducent secundum illud Apostoli: Rapiemur in nubibus obuiam Christo in aera.

Item patet hoc apertius, quia Lucæ 17. c. ponitur id, quod hic, & dicitur duo erunt in lecto vno, vnus assumetur alius relinquetur. Et sequitur, ꝙ Apostoli quæsiuerũt: Vbi domine? ideſt ad quem locum assumentur? Et ait, vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilę, scilicet in loco, in quo ego fuero, venient, vt sint mecum, & ad illum assumentur electi, istum enim modum loquendi supra in litera posuit loquens de aduentu, ideſt quòd, sicut aquilę, & vultures vadunt, & congregantur ad locum vbicunque corpus fuerit, ideſt cadauer, ita vbicũque fuerit Christus electi erunt, sed ipse in aere habit, ideſt sedebit iudicans, sicut dicitur supra in litera, quòd veniet in nubibus cęli, & sequentu c. ergo illuc assumentur omnes electi.

Quare Christus de his tribus modis dixit, scilicet de stantibus in agro, & mola, & lecto, quòd vnus assumetur, & alius relinquetur. Quæst. CCXXXV.

SED quæretur quare Christus de his tribus modis dixit, scilicet de stantibus in agro, & mola, & lecto, quòd vnus assumetur, & vnus relinquetur. Dicendum, quòd fuit ad significandum, quòd de omnibus statibus, aut modis viuendi saluantur aliqui. & pereunt aliqui. & per istos tres modos signat alios omnes modos. Nam hominũ quidam sunt ocioſi, & inuenientur ocioſi in die iudicij, alij sunt occupati. Ocioſos enim significauit p eos, q inlecto sunt, quia lectus est locus quietis. Occupati autem sunt dupliciter quidam in rebus domesticis, alij in rebus, quæ foris sunt, primos occupatos per molentes significauit, quia molere ad molam manualem intra domũ est, secundos significauit per existentes in agro. Secundo potest dici, quòd non intelliguntur per hos omnes, quasi a sufficiẽtia status, sed posuit hos gratia exempli, scilicet quòd sicut de istis statibus, vel modis viuendi non habebunt omnes conuersantes in eodẽ eundem exitum, ita & de omnibus alijs statibus.

Et intelligendum, quòd aliqui de agricolis saluantur, aliqui pereunt, & non solum nunc, quãdo homines moriuntur prœuidentes mortem suam, sed etiã tunc, quando subito morientur inuadente eos igne conflagrationis. Molentes quoq; e in mola nõ idem habebunt, sed quædam harum mulierũ in hoc actu inuentę saluabuntur, alię autem peribunt, eo, quòd quædam erunt in bono statu, quando superueniet ille ignis, alię non. Sed maius dubium erat de iacentibus in lecto. Nam inuenientur aliqui dormientes, & sic morientur subito ab illo igne exusti, & tamen non oberit eis ad vitam æternã, quia qui in charitate erũt, etiam si in somno erunt saluabuntur, immo, & quod plus est, si vir, & vxor inueniãtur in lecto, in ipso actu coniugali saluari poterunt, quia ipse actus potest fieri sine peccato mortali, sed quidquid est sine peccato stat cum charitate, & non excludit a vita æterna, vnde vir, & vxor in illo actu poterunt inueniri, & vnus saluabitur, & alius condemnabitur secundum, quòd vnus stat in charitate, alius vero in mortali culpa, vel secundum quòd ille actus, in vno erit sine culpa, in alio vero erit mortalis culpa.

Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur venturus esset, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Ideoque, & vos estote parati, quia qua nescitis hora filius hominis venturus est. Quis putas est fidelis seruus, & prudens, quem cõstituit dominus supra familiam suam, vt det illis cibum in tempore? Beatus ille seruus, quem, cum venerit Dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, moram facit Dominus meus venire, & cęperit percutere conseruos suos, manducet autem, & bibat cum ebriosis, veniet dominus serui illius in die, qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis. Illic erit fletus, & stridor dentium.

Vigilate. Posuit in præcedentibus Christus de die iudicij admonitionem, hic autem ex præcedentibus excitat

excitat nostram solicitudinem, & ait: Vigilate, & ponit circa hoc duo exempla, vnum de patrefamilias, ꝙ vigilare debeat. Aliud de seruo patrisfamilias ibi.

Quis putas est. Circa primum dicit. *Vigilate ergo.* Cõsequentiam facit, ideſt quia ita est, quòd incertus est dies iudicij vigilandum est, vt quando venerit, parati simus etiam si nulla signa tunc videamus.

Quia nescitis. Causa exprimitur, quasi dicat si sciretis, quando venturus esset dominus, videretur satis esse, quòd tunc vos pararetis, & non prius, & tamen, quia nescitis oportet vos omni hora vigilare paratos existentes. *Qua hora.* Non dixit qua die, sed adhuc rem breuiorem designauit, vt magis vigilemus.

Dominus vester. Christus erat, & de se velut de alio loquebatur. *Venturus sit.* Scilicet ad iudicandũ, vel ad mortem singulorum. *Illud autem scitote.* Declarat magis causam vigilię, scilicet ignorantiam de tempore aduentus. Et ponit exemplum de fure veniente in domum alicuius, cuius aduentus hora si sciretur, vigilaret pater familias illa hora, & non permitteret diripi domum suam, sed quia nescit horam, oportet semper vigilare, vt ita nunquam possit fur venire, quin patrẽ familias inueniat vigilantem, & dicitur illud, scitote, ideſt aduertite ad hoc exemplum.

Quoniam si sciret pater familias. Dicitur pater familias dominus domus cuius est familia. Et iste est, qui prœest in communicatione œconomica, quam Aristoteles primo Politicorum 2. vocat dominum, & patrẽ, & maritum, eo ꝙ œconomia constat ex his personis, scilicet viro, & vxore, domino, & seruo, patre, & filijs, & eadem persona est, quia tria nomina habet, quoniam ad vxorem dicitur vir, vel maritus, ad filios dicitur pater, ad seruum dicitur dominus. Hic autem vocat eum patrem familias, & hoc nomen tam respectu filiorum, quam seruorum, quam omnium de œconomia competit ei.

Qua hora fur venturus esset. Determinauit horam, nõ solum tamen si horam, immo si diem sciret, & ignoraret horam, & ignorata die hebdomadam sciret, vigilaret, immo & si sciret aliquando furem venturũ, licet illud quando nescret vigilaret cautius, sed quidam sunt, qui nesciunt an aliquando venturus sit fur in domum eorum. *Vigilaret vtique.* Ideſt certe tunc vigilaret, vt non perderet rem suam.

Et non sineret perfodi domum suam. Ideſt non permitteret, quod fur rumperet parietem, aut locum aliquẽ domus, per quem faceret sibi introitum. *Ideoque.* Reducit exemplum ad discipulos, quibus loquebatur.

Vos estote parati. Scilicet vigilantes, & taliter dispositi, quòd quacunque hora moriamini, bonum vobis sit, & saluetis animas vestras. *Quia nescitis qua hora.* Tota causa est ignorantia de tempore determinato, immo de tempore aliquanto.

Filius hominis venturus sit. Quem supra vocauit dominũ, vocat hic filium hominis, ideſt seipsum, quia vere ille erat dominus eorum, & hora aduentus eius tam ad iudicium, quam ad mortem ignoratur.

Alterum autem exemplum subditur de seruo patris familias, in quo etiam ad vigilandũ admonemur. Et dicitur. *Quis putas est.* Ideſt quis est, quia quisputas vna dictio est, sed ponitur semper interrogatiue.

Fidelis seruus, & prudens. Ista duo in seruo requiruntur, scilicet in illo cui pater familias commisit aliquã administrationem domus suę, fidelis quidem esse debet, vt nihil domino subtrahat, & rem domini perire non sinat, prudens dicitur, quia prouidere sciat quomodo hoc fiat, quia non sufficit bene velle, nisi illud efficiat, sed efficere non poterit, nisi prudentiam habeat. *Quem constituit dominus super familiam suam.* Isti sunt dispensatores. Nam de alijs seruis non intelligitur, in eo enim cui nulla ministratio commissa est, satis est obedientiam esse, & non requiritur fidelitas aliqua, de qua hic dicitur. Virtus igitur seruorum inquãtum serui est esse obedientes, cętęrę autẽ virtutes possunt requiri in eis secundum quòd varię administrationes committuntur eis.

Vt det illis. Scilicet familię toti. *Cibum in tempore.* Ideſt prouideat de cibo toti familię in temporibus suis, quia ista est maxima necessitas, & quotidiana, sub qua, & alię intelliguntur, scilicet vestimentorum. Sed fortassis huic seruo dispensatori, de quo Christus loquitur nihil erat commissum, nisi prouidere familię quantum ad cibum, vt infra dicetur.

Beatus ille seruus. Ideſt talis seruus, scilicet apud dominum suum, quia benefaciet ei. *Quem cum venerit dominus.* Subintelligendum est, quòd dominus ad tempus aliquod recesserat a familia sua, & curam illius cõmiserat alicui seruo dispensatori quantum ad prouisionem quotidianorum ciborum. *Inuenerit sic facientem.* Ideſt bene prouidentem familiæ de cibis in tempore opportuno. *Amen dico vobis.* Ideſt in veritate dico. Et est modus iurandi, vel affirmandi.

Quoniam super omnia bona sua constituet eum. Scilicet cũ ex tempore paruo, in quo administrauit familiam domino absente, acceperit dominus experientiã, quòd prudenter, & fideliter administrasset rem istam paruam, quam ei commiserat, committet de cętero ei omnia bona sua administranda.

Si autem dixerit malus seruus ille. Dixerat de bono seruo administrante fideliter, & eius prœmio. Ponitur hic de malo seruo, & eius pœna. Et dicitur.

Si dixerit malus seruus ille. Scilicet dixerit in corde suo hoc, quia hęc cogitatio est, & ad nullum loquitur.

Moram facit dominus meus venire. Hęc enim sunt, quę seruum mouere possunt ad male tractandum familiam, scilicet quia videt, quòd dominus moratur venire. Nam forte ex diuturna mora desperat de aduentu, aut fingit, quòd nunquam veniet, & videt per hoc sibiipsi opportunitatem ad diu gaudendum de bonis domini sui. *Et cęperit percutere conseruos suos.* Istud non pertinet ad infidelem administrationem; ita quòd defraudet bona domini, sed ad superbiam dominari volentis, & vocauit alios conseruos, quia dñs ille multos seruos habet, & iste erat vnus, quem familiæ præposuit, nunc vero, quia se præpositum sensit, non tractat alios, vt conseruos, sed vt seruos.

Manducet autem, & bibat cum ebriosis. Hic ponitur infidelitas administrationis dilapidando bona domini sui comedendo, & bibendo, & quia comedere, & bibere dicunt vsum, & necessitatem, & ideo non erat vitium, posuit id, quod ad vitium pertinet. s. cũ ebriosis, ideſt qui ad ebrietatem assueti sunt. Nam conuersari cum his in cibo, & potu est vastare substantiam. Et recte dixit cum ebriosis, & non cum ebriis, quia ebrii sunt, qui aliquando extra mensuram sunt, ebriosi sunt, qui assueti sunt extra mensuram bibere, & comedere, semel autem manducare, & bibere vltra modum non est dilapidatio substantiæ, sed ad hoc assuefieri vniuersam substantiam destruit. *Veniet dominus serui illius.* Iam seruus putabat dominum non venturum, quia tarde veniebat, tamen veniet. *In die qua non sperat.* Ideſt illo non cogitante de aduentu, quia si cogitaret potius ordinaret rationes suas ad reddendum domino, & ordinaret vitam suam, quam superbiret, & vacaret cibis, & potibus. *Et hora qua ignorat.* Necessario sequitur, quòd si dies aduentus ignorat, etiã horam ignoret, & ad exaggerationem ponitur. Vel potest poni ad signandum partes diei, quia in quibusdã homo est magis paratus, quam in aliis, sicut magis p diem, quam per noctem.

Et

Et abiudicet eum i.a domo sua separabitur,ne vltra ministret. *Et partem eius ponet.* Pars hoīs vocatur id,quod ei prouenit,siue de bono,siue de malo:nā totū bonū & totum malū, sunt quædā communicabilia omnibus hominibus, & nemo habet totum bonum, neque totum malum, sed cuilibet prouenit pars de bono,aut de malo, & de illo, de quo magis prouenit sibi,dicitur esse pars eius.

Cum hypocritis. Cum his, qui videbantur esse boni, & erant mali,& pars horum est in carcere, ibi autem ponetur seruus iste.

Ibi erit fletus, & stridor dentium. Scilicet in carcere pessimo est magnum frigus, & ideo seruus malus ibi positus dentibus stridebit, nam ex frigore stridor prouenit.

Quare Christus dixit nunc ista.s. Vigilate ergo. Quæst. CCXXXVI.

QVAERETVR quare Christus dixit nunc ista.s. Vigilate ergo.

Dicendum, quòd est admonitio quædam, cuius causa ex præcedentibus resultat, innuit enim Christus periculum magnum de aduentu ad iudiciū, quia qualis tunc quisque inuentus fuerit talis iudicabitur, & habebit præmium æternum,aut pœnam æternam. Et ideo cum totum bonum,aut malum hominis pēdeat ex illo tempore,scilicet qualis tunc inuenietur, oportet magnam operam dare ad hoc, quòd illo tēpore homo inueniatur paratus, tempus tamen illud incertum est nobis,& subitaneum veniet, vt patet ex exemplis supra positis, ideo nullum aliud remedium est,nisi vt semper parati simus,cum nesciamus specialiter illam horam,qua paratos nos necesse est esse, & hoc bene apparet,quia dicitur in litera. Vigilate ergo per modum consequentiæ,ideſt quia sic est,quòd nescimus tempus aduētus vigilandum est. Sic dicit Hieronymus super Matthæum. Perspicue autem ostendit dominus, quia supra dixerit, de die autem illa nemo nouit,nisi pater solus, quia scilicet non expediebat Apostolos scire,vt pendulæ expectationis incerto semper credant eum venturum,quoniam ignorant, quando venturus sit.Et ideo quasi ex superioribus cōcludens dixit:Vigilate ergo.

Fit autem vigilare semper attentum esse ne in aliquo labamur, per quod parati nō simus ad iudiciꝫ adnētum,quia vigilia opponitur somno, qui enim somno tenetur nihil cogitat,neque seipsum circunspicit, immo promptum est ei nocere, quia in nullo de se considerat,aut seipsum defendit. Vigilia oppositum facit, ideo vigilare dicitur, qui sic seipsum circunspicit,vt nihil ei noceat, quando semper paratus existit ad hoc,quod iudex veniat.vnde qui vigilās est,sed ista non considerat,aut non efficit,nō vigilat, sed profundo sopore tenetur. Vnde Gregorius dicit:Vigilat qui ad aspectum veri luminis oculos apertos tenet, vigilat,qui seruat operādo quod credit,vigilat qui a se tortoris,& negligentiæ tenebras repellit.

Quibus dicebat Christus hanc parabolam. Quæst. CCXXXVII.

QVAERETVR quibus dicebat Christus parabolam istam, & admonitionem de vigilando.

Aliqui dicunt planum esse, quòd ad Apostolos dicatur, quia illis loquebatur Christus omnia verba hæc ex principio huius capituli. Sed obiicietur, quòd dicatur futuris,& non illis, qa dies iudicii nō venit diebus Apostolorum, sed adhuc ventura est.

Dicendum, quòd de hoc non solum est nobis dubium,sed etiam Apostoli dubitauerunt. Nam Lucæ duodecimo capitulo,ponitur istud, & cum positum est de patrefamilias nesciente, quando fur venturus esset dixit Petrus:Domine dicis nobis parabolā hanc, an ad omnes? Et ita dubium erat.

Sed dicēdum,quòd ex verbis,quæ ibi Christus subiunxit, colligitur, quòd tam ad discipulos, quam ad omnes posteros diceretur.Et patet hoc apertius Mar. 13.c.vbi ponuntur hæc,& dicitur:Quod autem vobis dico,omnibus dico,vigilate. Sic etiam dicit Augustinus in epistola ad Hesychium:Non solum autem illis dixit vigilate, quibus audientibus loquebatur, sed etiam illis,qui fuerunt post illos annos,& ad nos ipsos, & qui erunt post nos vsque ad nouissimum eius aduentum,quia ad omnes pertinet quodam modo.

Ad primam rationem dicendum,quòd verum est, quòd Apostolis loquebatur,sed non eis solis, sed etiā nobis dictum est, vt dicitur Mar.13.c.

Ad secundum dicendum,quòd nō solum Apostolis,sed futuris etiam,& tamē bene conueniebat Apostolis,nam licet dies iudicij nō venerit tempore Apostolorum, tamen illis non erat certum an tempore eorum veniret. Hoc enim fuit, quod Christus occultum esse voluit, vt quolibet die suspecti essemus,quia aliàs etiā diceretur, quòd neque dictum fuerit istud patribus nostris cum constet, quòd temporibus eorum non euenerit dies iudicij, cum igitur Christus etiam pro tempore Apostolorum incertum fecerit iudicij diem,etiam pro illo tempore vigilandum erat.

An conueniens causa vigilandi ponatur, cum dicitur, quia nescitis &c. Quæst. CCXXXVIII.

QVAERETVR cum dicatur:Vigilate,quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit, an conueniens causa vigilandi ponatur.

Dicendum, quòd sic. quia si hora certa esset,non oporteret vigilare, sed satis esset illo tempore paratū esse,quia tamen ignoratur tempus illud oportet omni tempore cauere, quasi omni tempore euenturum sit, quod omni tempore euenire potest.

Sed adhuc dicendum, quòd maior causa nobis est vigilandi, quam hominibus ante diluuium, & ante euersionem Sodomorum, quia nos licet nesciamus, quando venturus sit, scimus tamen, quòd venturus sit,illi vero non solum nesciebant, quando diluuium futurum esset,sed etiam nesciebant, an aliquando futurum esset.Et ideo necesse erat illis inopinatis superuenire diluuium, quia nihil de illo pro aliquo tempore cogitabant,nos autem Christus admonuit, quia licet non sit paruum omni tempore vigilare,est tamen possibile,& nobis necessarium, & ideo illud suasit,illis vero non prænunciatum est, scilicet, Sodomitis. Non enim prædixit illud Loth, nisi generis suis,cæteri autem merebātur subuersionem, & Deus volebat, quòd illam paterentur,ideo noluit,quòd illis prænunciaretur, generi autem Loth merebantur mortem cum cæteris,& ideo licet Deus voluerit,quòd eis prænunciaretur propter honorem Loth, vt in hoc ei deferretur,tamen non dedit eis cor,vt crederent sic futurum esse, sed visus est eis Loth ludens loqui Gene. 19.c.Et sic perierunt cum ciuitate.De hominibus ante diluuium dicendum, quòd Deus voluit, quòd eis prænunciaretur, vt a peccatis suis desisterent, cum tamen noluerint cessare,non dedit eis Deus spiritum, vt crederent,& ita perierunt,nobis vero, qui in Christum credimus, datus est spiritus, vt credamus vera esse hæc dicta Christi, & ideo solicitos nos manere oportet expectantes illum diem.

Dicitur

Dicitur aūt nescitis qua hora,& non dixit qua die, quia noluit Christus nobis dare securitatem saltē de vna hora,nā nō solū de vna die non sumus securi, sed et de vna hora.Considerandū aūt,q dixit nescitis qua hora,& aliqui dicunt,q videtur,q Christus debuisset dicere nescimus qua hora. Nam sic dixerat supra de die autem illo nemo scit, neque filius hominis.

Dicendum,quòd non dixit hic nescimus,sed nescitis. Primo ad ostendendum tacite, quòd ille sciebat, & posset hoc colligi ex verbis Christi siquis consideret,licet supra dixerit, quòd nescit filius hominis.

Secundo, quia Christus semel dixerat se nescire,& hoc sufficiebat, vt discipuli non quærerent ab eo de hoc.Nunc igitur non debebat ostendere se ignorare, sed illos,& ita dixit nescitis.

Tertio,& præcipue, quia ista ignorantia non poterat nocere Christo, etiam si ipse nunc ignoraret, neque tangebat eum, sed discipulos, & omnes alios homines. Nam ignorantia ista ponitur pro causa ad vigilandum,sed Christo non erat opus vigilare,cum ipse erat, qui venturus erat, ad cuius aduentum alij debebant vigilare,ideo debuit dicere nescitis.

Quarto, quia licet tunc Christus illam horam, & diem ignoraret(quod tamen falsum erat) poterat scire postea,immo sciturus esset,cum ipse venturus erat ad iudicandum, nos vero,nec scimus nunc,neque postea sciturus sumus cū Christus venerit quousq; Christus veniat,ergo debuit dicere nescitis qua hora.

Quinto, quia hic non solum agitur de die iudicij, sed etiam de die mortis nostrę, hunc autem diem, licet de se nemo sciat, Christus tñ scit, & non dixit se ignorare istum, sicut dixit se ignorare diem iudicj, iō nō debuit dicere nescimus,sed nescitis. Ad rationem in contrarium patet ex dictis,s.q tunc Christus conuenienter dixit se nescire diem iudicij ne importune a discipulis super hoc quereretur, nunc vero non stabat eadem causa,ideo nō debuit hic dicere se nescire.

Quis sit iste aduentus. Quæst. CCXXXIX.

QVAERETVR cum dicatur: Dominus vr venturus sit.Quis sit iste aduentus. Aliqui dicūt,q est aduentus ad iudicandum, de quo in omnibus præcedentibus dictum est. Sed obijcietur,q non intelligatur de hoc, quia dies iudicij non est ventura tpe cuiuslibet hoīs,ergo non debet quilibet hō vigilare. Secundo,quia innuitur,q debeat hō semper vigilare,& tñ dato, q in tpe cuiuslibet posset euenire, nō esset vigilandum, & timendum qualibet die, quia añ iudiciū necesse est signa precedere, & post illa signa non est statim iudicium, sed illa signa nondum apparuerunt,iō non est timendū quotidie. Tertio,quia vr, q potius debuisset dicere de morte,illa.n.valde timēda est, & ad illam est vigilandū,cū ibi recipiat quisque terminum malorū,vel bonorū, & qui tūc bonus fuerit semper erit bonus, qui aūt ibi fuerit malus,semper erit malus,& in pœna. Dicendum,q hic dr nobis vigilandum esse tam ad diem iudicij,q̄ ad diem mortis.In quo sciendum, q hic non dr,vigilate,quia nescitis,qñ erit dies iudicij, sed qñ dñs vester venturus sit. Et iste aduentus pōt accipi dupliciter,s.pro aduentu ad iudicium, & pro aduentu ad mortē nostrā. Ad iudicium quidem venturus est,quia apparebit nobis visibilis,vt iudicet. In morte quoque nostra dr aduentus eius, quia circa nos aliquē actū exercet. Nam sicut ad iudicium vniuersale Christus venire dr,ita & ad mortem nostrā venire dr,quia illū iudicat,& iste actus specialiter vr esse Christi,nam ipse dixit, pr nō iudicat quemquam,sed omne iudicium dedit filio: Ioan.5.cap.Siue ergo absoluat hominem, siue condemnet ad iudicā-

dum eum, recte venire dicitur. Et vere quidem iudicantur tunc homines potius, quam in vniuersali iudicio,nam in illo nemo absoluetur,qui non in morte absolutus fuerit, & nemo condemnabitur,qui nō in morte condemnatus fuerit, ante mortem autem nemo condemnatur, neque absoluitur, eo q merita in vita mutabilia sunt quotidie. In morte igitur est vera condemnatio,& absolutio,& verior,quam in iudicio generali,quia ibi non erit,nisi quędam publicatio sententię latę de quolibet homine, sed pp illam publicationem dicitur Christus venire ad iudicandum,ergo potius dicetur venire in morte cuiuslibet hominis,& ita mors cuiuslibet est aduentus Christi.

Et patet iste modus loquendi Ioā.14.c.f.Si abiero, & præparauero vobis locum, iterum veniam,& accipiam vos ad meipsum,vt vbi ego sum,vos sitis.Et manifestum est, q loquitur Christus de morte sua, per quam recedebat ab eis, & parabat eis locum in vita ęterna, & venturus erat,scilicet in morte ipsorum,vt acciperet eos ad se, scilicet vt ex tunc essent cum eo in vita ęterna.Etiam patet,quia Ioan.21.c.dr. Sic eum volo manere,donec veniam.i.volo eum manere sine martyrio vsque ad mortem, quando ego veniam ad accipiendum ipsum ad me

De isto autem aduentu Christi ad iudicandum in morte loquitur hic Christus præcipue, & quòd non erit homini periculum vllum in die iudicij, nisi periculum fuerit in die mortis, & ad hoc vigilandum est homini cuilibet, & omni hora.Sic dicit Augustin.in epistola ad Hesychium. Non solum autem illis dixit, vigilate, quibus tunc audientibus loquebatur, sed & illis,qui fuerunt post illos annos,& ad nosipsos,& qui erunt post nos vsque ad nouissimum eius aduentum, quia ad omnes pertinet quodam modo. Tunc enim vnicuique veniet dies ille cum venerit eius dies, vt talis hinc exeat,qualis iudicandus est illo die. Ac p hoc vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum eū inueniat domini aduentus,imparatum enim inueniet ille dies,quem imparatum inuenerit suę vitę huius vltimus dies.

De die autem iudicij dicendum, q vigilanter expectandus est, quia quibusdam immo plurimis erit ille dies mortis dies, & sicut quilibet se debet vigilanter circumspicere ante diem mortis,ita debet vigilare ad illum diem, qui forte erit sibi dies mortis.

Secundo,quia licet dies iudicij non sit venturus in tempore cuiuslibet hominis, nemo est certus, quòd in diebus eius non sit venturus,ideo cuilibet est causa vigilandi ad illum diem.Ad primum dicendum,sicut dictum est immediate,quòd verum est non esse tempore cuiuslibet euenturam diem iudicij, nemo tamē est,cui constet non esse venturam eius tempore,ideo propter istam ignorantiam est causa vigilandi,& quia semper habemus istam ignorantiam, semper habemus necessitatem vigilandi ad hoc.

Ad secundum dicendum, quòd verum est ante iudiciū ventura esse signa, & tamen,quia illa sunt eque nota ad alia,quæ non sunt signa, vt obscurationes solis, & lunę, quas sępe videmus, poterit quis dubitare an iam venerint. Sicut Gregorius in homilia videtur dicere,quòd illa signa iudicij, quæ ponuntur Luc.21. ca.s.Erunt signa in sole, iam venerint saltem pro magna parte.Ad tertium concedendum est simpliciter, scilicet quòd non solum Christus dixerit vigilādum, quia nescimus diem iudicij, sed potius, quia non scimus diem mortis nostrę.Nam vtrunque intelligitur, cum dicitur: Nescitis, quando filius hominis venturus est, & fuit iam expositum, & tamen pro vtroque aduentu accipitur.

An hoc, scilicet. Illud autem scitote. sit parabola, vel literalis sensus. Quæst. CCXL.

QVAERETVR cum dicitur hic: Illud autem scitote, quoniam si sciret pater familias, &c. an sit parabola, vel sit sensus literalis.

Dicēdum, quòd parabola potest dupliciter accipi. Duplicitèr parabola sumitur: Vno modo pro narratione facta sub tali cortice verborum, quę non faciunt illum sensum, quem intēdit proferens, sicut est sępe in prophetis, vt cum dicitur, quòd bos, vt leo paleas comedet, & qui ablactatus fuerit, mittet manum suam in foramen aspidis Isa. 11. capit. Alio modo accipitur parabola pro similitudine qualibet, & tunc aliquę parabolę sunt, quæ tenentur in sensu, quem faciunt in cortice, & tales magis inducuntur, vt probationes, quam vt similitudines, vel parabolę.

Quantum ad primum modum dicendum, ꝙ non est ista narratio parabolica, quia tunc non posset stare in sensu, quē facit cortex literę, sed oporteret alium accipi, & tamen hic accipitur sensus literę, & infertur ex illo, cum dicatur: Ideoque vos estote parati. Et tamen idem non infertur ex seipso, si tamen esset ibi sensus parabolicus, idem significaretur sub parabola illa, quod dicitur hic, scilicet ideoque vos estote parati, & tamen si ibi intelligeretur non repeteretur hic maxime, vt inferendo ex illo, ideo nō accipitur in sensu parabolico. Accipiendo secundo modo dicēdum, ꝙ est parabola, idest similitudo quędam de patrefamilias ad nos, & ita vocatur parabola ista narratio, Luce 12. c. nam ibi ponuntur hęc, & dixit tunc Petrus ad Christum. Domine ad nos dicis hanc parabolam an ad omnes? ideo eo modo, quo Petrus vocauit illam parabolam possumus nos vocare.

Quomodo exponetur parabola de patrefamilias. Quæst. CCXLI.

QVAERETVR dato, ꝙ velimus eandem narrationem exponere in sensu parabolico, quomodo exponetur. Dicendum, quòd potest vno modo exponi, quòd sit ratio nostra pater familias, & domus sit corpus, & familia tota, quę in hac domo regenda est ipsa pluralitas potentiarum animę, quę regimine rationis gubernari debent. Fur autem, qui suffodit domum, diabolus est, qui varijs suggestionibus bonam habitudinem animę nostrę, & potentiarum, quæ intra corpus sunt, destruere vult.

Ratio autem nostra non attendit, quando dæmon suggerit, & fallit, quia sępe Satanas transfigurat se in angelum lucis 2. Corint. 11. c. Si autē ratio sciret, quādo Satanas suggesturus esset mala, non assentiret, & ideo vigilandum est quando aliqua cogitatio insurgit, ne statim assentiamus ei, sed discutiamus, an ex Deo sit: Ioan 4. cap. Nolite adhuc credere omni spiritui, sed probate an ex Deo sit. Et sic non poterit Satanas suffodere domum nostram.

De hoc Origenes aliqualiter cōcordat super Matthęum, scilicet pater familias domus est sensus hominis, domus est anima, fur est diabolus, est autem omnis sermo contrarius, qui non per naturalē introitum intrat ad animam negligentis, sed quasi qui foderit domum primum destruens quędam naturalis ędificia animę, idest naturales intellectus, & per ipsam diruitionem ingressus spoliat animam, aliquoties inuenit quis furem in ipsa perfossione, & comprehendens eum percussorem sermonem immitens interficit ipsum, non autem in die fur venit, quando illuminata est a sole iustitię anima hominis, sed in nocte, idest in tempore malitię adhuc permanentis, in qua cum fuerit aliquis possibile est, & si non habuerit virtutem solis, quòd tamen illustretur ex aliquo splendore verbi, quod est lucerna adhuc quidem manens in malitia, sed tamen propositum habens bonorum, & vigilantiam ne perfodiatur hoc eius propositum, vel in tempore tentationum, vel quarumcunque calamitatum maxime fur solet venire volens pertodere animę domum.

Aliter potest accipi, quòd pater familias sit anima nostra, aut ratio, domus eius sit corpus, quia in corpore habitat, fur autem est mors, quę furtim venit, & si anima non prævideri sibi, vt sit parata, quādo latro iste venerit, suffodit domum, idest destruit corpus, & condemnat animam ad ęternam mortem. Si vero vigilaret anima nostra, & si mors, vt fur veniat, poterit quidem tangere corpus nostrum, sed animam nihil lędit. Et iste est sensus conueniens, quia hic de aduentu Christi ad nos per mortem est sermo, & ita dicitur prima The. quinto capitulo, dies domini, sicut fur in nocte, ita veniet. De hoc Gregorius ait: Nesciēte patrefamilias fur domum perfodit, quia dum a sui custodia spiritus dormit, improuisa mors veniens carnis nostrę habitaculum irrumpit, & eum quem dominum domus dormientem inuenerit, necat, quia dum ventura damnat spiritus, minime prędet, hunc mors ad supplicium nescientem rapit, furi autem resisteret si vigilaret, quia aduentum iudicis, qui animas occulte rapit, præcauens ei pęnitendo occurreret ne impęnitens periret. Mors furtim venit.

Quare Christus comparauit patrifamilias nescienti aduentum furis hominem non prævidentem diem iudicij, & mortis. Quæst. CCXLII.

SED quęretur, quare patrifamilias nescienti aduentum furis comparauit hominem non prouidentem aduentum diei mortis aut iudicij.

Dicendum, quòd fuit ad redargutionem nostram, nam ex eo, quòd paterfamilias nescit, qua hora fur venturus est ad perfodiendum domum, & furandum, vigilat semper, ne fur auferat pecuniam, quam ipse possidet, & nos scientes, quòd aliquando mors ventura est non vigilamus, vt thesaurum animę nostrę non perdamus. Sic dicit Chrysostomus, hinc videtur confundere eos, qui non tantum studium faciunt animę suę, quantum student circa pecunias, qui furem expectent.

Sciendum autem, quòd vtile fuit dari nobis ignorantiam diei mortis nostrę, scilicet vt ex ignorantia hac sit nobis occasio semper expectandi, & vigilandi ad illum diem. Sic dicit Gregorius. Horam vltimam dominus noster, idcirco voluit esse incognitam, vt semper possit esse suspecta, vt dum illam prævidere minime possumus, ad illam sine intermissione pręparemur, & quia magnum studium adhibendum erat, cum non possimus scire horam illam, admonuit dominus magnam vigilantiam, vnde non solum dixit vigilate, sicut hic Matthęus expressit, sed etiam, vt Marc. decimo tertio capitulo dicitur, ait: Vigilate, videte, & orate.

Et ponuntur hęc tria, quę circa nos sunt necessaria. Dixit videte, idest circumspicite vobis, & facit per hoc attentos ad id, quod dixit, vt non contemnant illud vigilate, idest omne studium vestrum adhibite, ne aliquid in vobis sit, per quod non parati inueniamini ad illum diem mortis, aut iudicij. Addidit autem orate. Nā etiam si homo vigilet quantum posset interdum cogitur dormitare prementibus delicijs, & diuitijs, & occupationibus, & calamitatibus huius sęculi. Ad hoc autem ne his præveniamur, vt vigilare nō possimus

possimus, petendum est a domino, vt ipse, qui vigilare pręcepit fructuosarum vigiliarum nobis gratiam concedat, & quòd hęc, quę a domino petimus, orationibus impetremus, orandum suasit, dicens: orate.

Et istud quoque apertius Lucas dixit 21. capitulo, vigiliam ponens, & orationem, vigiliam quidem, vt caueamus ab eis, quæ in hoc sęculo delectāt, & faciūt obliuisci diem mortis. Orare autem, scilicet vt assidue, & deuote poscamus ab eo, vt nobis concedat taliter vigilare, vt eruamur ab omnibus malis prędictis diem mortis, aut iudicij, & inueniamur digni adstandum coram Christo, quando veniet, siue ad iudicandum in particulari iudicio, siue in vniuersali. De primo dicitur, attendite autem vobis, ne forte grauētur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius vitę, quasi dicat hęc faciunt non vigilare. Et sequitur: Et supereniat in vos repentina dies illa, scilicet dies iudicij, aut mortis. De secundo dicitur: Vigilate itaque omni tempore, orantes vt digni habeamini fugere ista omnia, quę futura sunt, & stare ante filium hominis. Nam non possumus effici digni ad fugiēdum omnia, quæ præcedent mortem, & iudicium, nisi nos Christus dignos fecerit, quod ab eo non possumus obtinere, nisi orando.

Quid Christus intellexerit, cum dixit, quis putas est fidelis seruus. Quæst. CCXLIII.

QVAERETVR quid intellexerit Christus, cū dixit: Quis putas est fidelis seruus, de quo accipitur dictum.

Dicendum, quòd agitur hic de seruo patris familias dispensante bona domini, & per hoc agitur de quolibet homine inquantum est aliquo modo dispensator bonorum Dei, & redditurus est rationem de illis, & si bonam rationem reddit accipit a Deo pręmium, si malam punitur. Et pertinet ad præcedentia, quia dicebatur vigilandum esse, quia nescimus diem aduentus Christi, ita & nunc agitur de bono ministratore, qui semper ministrat bene vsque ad mortem, & ideo in die mortis inuenit Christus hominem sic facientem, & ille semper vigilat. Alius est, qui non vigilat, sed putans se non redditurum rationem de actibus suis, vel saltem non cogitans de reddendo, neque putans se moriturum inordinate omnia agit, sicut seruus manducans, & bibēs cum ebriosis, & venit mors isto non cogitante, & damnatur cum nihil boni egerit, sicut seruus, quo non cogitante venit dominus eius, & ponit eum vbi est stridor dentium.

Considerandum autem, quòd in ista parabola agitur de seruo, & non de quolibet, sed de eo, qui pręest alicui familię constitutus super eam a domino, & ideo cum applicatur ad nos, necesse est accipi de eis, qui pręsunt. Hoc autem potest accipi tripliciter. Vno modo specialiter pro prælatis ecclesię, de quibus Christus magis agit. Secundo de principibus temporalibus, quia etiam illi acceperunt a Deo potestatem ad vindicanda malefactorum crimina, & laudem bonorum ad Roma. 13. & 1. Petri 2. cap. Tertio potest accipi pro quolibet homine, qui aliquibus prępositus est, vt dicetur infra q. 249.

Ad quid posita fuit hic parabola, & in quo differt a præcedenti. Quæst. CCXLIIII.

QVAERETVR ad quid posita fuit ista parabola hic, & in quo differt a prędcedenti.

Dicendum, quòd ponitur ad exhortandum nos ad vigilantiam, sicut & præcedentia dicta. Et differt a præcedenti, primo quidem, quia præcedens agit de patrefamilias, qui solicitus est circa domum suam ne veniat fur, & perfodiat eam, hic vero agitur de seruo patris familias: aliter autem se habet paterfamilias ad rem suam solicite curandam, aliter seruus ad reddendam rationem domino de administratione.

Secundo, quia in præcedenti non agebatur de aliqua administratione, sed solum de cura rei proprię, hic vero agitur de prælatione, & constitutione super alios ad reddendum rationem de eis.

Tertio, quia in præcedenti agebatur de eo, qui custodit domum suam, & ponitur exhortatio ad vigilandum, hic autem ponitur de eo, qui bene administrat commissa sibi, deinde de eo, qui male administrat.

Quarto, quia in præcedenti non ponebatur prędmium, aut pęna vigilantis, & non vigilantis, hic autē ponitur beatitudo bene administrantis, & malum, siue pęna male administrantis, ideo fuit conueniens addi istam parabolam post prędcedentem.

Quomodo Matthæus Marcus, & Lucas consonant inter se pęnes hanc parabolam, cum varie eam ponant. Quæst. CCXLV.

QVAERETVR cum Matthæus Marcus, & Lucas varie ponant istam parabolam, quomodo consonant inter se. Nam hic ponitur primo de patrefamilias, qui vigilat, vt fur non perfodiat domum eius. Et postea ponitur de seruo constituto super familiam domini. Sed Marcus dixit, sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum suam, & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, & inanitori præcepit, vt vigilet, vigilate ergo, quia nescitis, quando dominus domus veniet, an sero, an in media nocte, an in galli cantu, an mane, ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Lucas vero dicit 12. cap. Sint lumbi vestri prędcincti, & lucernę ardentes in manibus vestris, & multa alia, quę neque omnino consonant Marco, neque Matthęo, scilicet de eo, qui ad nuptias iuit.

Dici potest vno modo, ꝙ diuersę parabolę sunt, quas ponunt hi tres Euangelistę, & ideo non consonant, fuerunt autē positę diuersis temporibus a Christo, & ideo non concordant. Et istud satis verisimile est, primo quia talia, quę ad vigilantiam pertinent, sępe dici debebant, vt imprimerentur in animo auditorum. Secundo, quia in eis videtur tanta varietas, ꝙ sit difficile deduci ad vnitatem.

Tertio, & præcipue, quia non positę fuerunt in eodem loco. Nam Matthæus posuit ista nunc dicta cum de iudicio loqueretur: Lucas vero posuit ea 12. ca. & tamen de iudicio habetur Luc. 21. cap.

Aliter potest dici, & melius, quòd ista fuerit vera narratio, & vna vice dicta, licet non repugnet idem dictum esse sępe a Christo, cum multo tempore prędicauerit, & diuersis hominibus, & ea, quę quibusdā semel dixerat, erant postea necessaria alijs. Et patet, quia hic ponit Matthęus illa, vbi Marcus, scilicet cum de die iudicij agit.

Sed dicendum est, quòd ista fuit vna narratio parabolica posita a Christo admonens ad vigilandum, & a nullo euangelista plene posita, sed ex dictis omnium trium colligitur plena narratio, quilibet tamen posuit partem illius, quantum iudicauit satis esse ad propositum suum. Incipit autem narratio, sicut narratur Lucę duodecimo, cum dixit Christus discipulis, sint lumbi vestri prędcincti, & lucernę ardentes in mani-

bus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quãdo reuertatur a nuptijs, vt cum venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei, beati serui illi, quos cum venerit dominus, inuenerit sic faciẽtes, amen dico vobis, quia pręcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis, & si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi. *Hoc autem scitote.* Vsque ad locum istum est vnus pũctus narrationis illius.

Deinde sequitur. Hoc autem scitote, quia si sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam, & vos estote parati, quia qua hora non puratis, filius hominis veniet. Et hic est secundus punctus.

Deinde sequitur: Ait ei Petrus, domine si ad nos dicis parabolam hanc an ad oẽs? dixit autem dominus: Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quẽ constituit dominus super familiam suam? Et tota litera Luc. 12. vsque ad illum locum, scilicet partem eius cum infidelibus ponet. Et iste est tertius punctus.

De primo puncto dicendum, quòd nihil posuit hic Matthęus, sed Lucas, & Marcus posuerunt illum. De secundo, & tertio nihil posuit Marcus, sed Matthæus, & Lucas ponunt illa, & ita nihil ponit Marcus de eo, quod ponit hic Matthæus, quia Marcus solum primum ponit, Matthæus vero solum secundum, & tertium, & ideo Matthæus, & Marcus hic in nullo concordant.

Dixi etiam, ꝙ nemo trium plenam narrationem facit, sed ex omnib⁹ vna plena resultat narratio, quod falsum esse videtur, cum Lucas omnia tria puncta ponat.

Dicendum, quòd verum est, quod patet, quia in primo puncto aliquid ponit Marcus, quod non ponit Lucas, in secundo, & tertio aliquid ponit Matthæus abundantius, quam Lucas, vt ex litera colligitur, & dicetur postea in applicationibus.

Sed quantum ad primum punctum, qui est Marci, & Lucę, videtur quòd non sit eadem narratio, quia dixit Lucas. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quãdo reuertatur a nuptijs: Marcus autem dixit, quòd homo peregre profectus reliquit domum suam, & tradidit seruis suis potestatem cuiusque operis, & ianitori pręcepit, vt vigilet.

Dicendum, quòd idem est, & potuit esse, ꝙ Christus vtrunque exprimeret, scilicet quòd paterfamilias ibat peregre in regionem aliquam, vel ibat ad nuptias extra regionem, quia vtroque modo dimittit domũ suam in potestate seruorum suorum.

Aliter potest dici, quòd alterum eorum solum Christus dixit, scilicet vel de peregre profecto, vel de eunte ad nuptias, & tamen vnus euangelista cõcepit sic, alter sic, eo quòd in hoc nihil differt. Nam intẽtio solum est in vigilando, quòd serui vigilẽt absente domino vsque ad aduentum eius, maxime quia verum est, ꝙ ille, qui iuit ad nuptias profectus est peregre, scilicet quia extra vrbem suam iuit ad nuptias. Et loquitur hic Christus iuxta cõsuetudinem Iudæorum, quę semper fuit & vsque hodie durat saltem in Hispania, quòd ad loca remota Iudęi pergant ad solennitates nuptiarum cognatorum suorum, & gens ista in hoc specialiter occupatur.

Christus hic loquẽs imitaꝰ ritũ Iudęorũ,

Marcus quoque in hoc expressit, quòd dominus constituit seruos super singula opera, ianitori autem præcepit, vt vigilaret. De cæteris operibus nihil expressit, sed retigit rem verisimilem, quia certum erat, quòd dominus recedens omnia opera, & administrationes domus suę committeret seruis suis, sed quid alijs mandauerit, aut quid alij egerint, non expressit, nisi de ianitore. Et ratio est, quia huic præceptum est vt vigilaret, & quia intentio Marci erat dicere de diligenti vigilantia, ad quam Christus hortabatur, non dixit de operibus aliorum, sed satis fuit dicere de opere ianitoris: Lucas autem istud non expressit solum dicens, quòd nos sumus similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur. Ratio autem quare Lucas tacuit, fuit omnino, quòd pauciora dicat, quam Marcus, quia nemo breuior est Marco, sed quia Lucas diffusius illud narraturus erat. Nam de domino constituente seruos super familiam suam in tertio puncto Lucas narrat. Addidit Marcus. vigilate, quia nescitis, quando dominus vester veniet an in sero, an in media nocte: Lucas non dixit vigilate, sed dixit beati sunt serui illi, si in secunda, & in tertia vigilia venerit, & inuenerit, ita ideſt vigilantes, & in hoc posuit Marcus quatuor vigilias, licet non nominibus vigilare, scilicet sero, media nocte, mane, galli cantu: Lucas vero secundam, & tertia vigiliam posuit, quia in prima, & quarta non est difficile vigilare, quia omnis homo vigilat, sed in secunda, & tertia, & ita istas expressit.

De Euangelistis nemo breuior est Marco.

Marc. quatuor vigilias posuit.

Quare Marcus non posuit secundum, & tertium punctum huius parabolę. Quæst. CCXLVI.

Sed quęretur quare Marcus non posuit secundum, & tertium punctum huius parabolę, vt dictum est pręcedenti q.

Dicendum, quòd Marcus breuitati studuit, & ideo studiose omnia decurrat, sed cum istud artificiose agat in paucis verbis facit magnas narrationes, vnde in hoc vno puncto ponit virtutem trium punctorum, omnium enim trium est admonere ad vigilandum, sed in primo secundum Lucam ponitur, de seruis vigilantibus absente domino, non distinctis tamen operibus, sed omnibus incumbente vigilia. In secundo ponitur de patrefamilias vigilante, ne perfodiatur domus sua. In tertio ponitur de seruo constituto a domino super familiam ad regendum eam: Marcus autem non distinguẽdo hęc ponit virtutem illorum. Nam cum dicit seruis data esse opera, & præceptum esse ianitori, vt vigilaret, posuit virtutem primi puncti, in quo admonentur serui vigilare. De secundo puncto posuit etiam virtutem. Nam ponitur ibi exemplum de patrefamilias, qui non sinit perfodi domum suam. Et concluditur secundum Lucam, & vos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Et idem concluditur secundum Matthæum hic, scilicet vigilate ergo, quia nescitis, quando dominus domus veniet. De tertio puncto ponit virtutem, quia in illo dicitur de seruo constituto super familiam, & bene, aut male ministrante, & loco huius dicit Marcus, quòd paterfamilias peregre profectus reliquit domum suam, & dedit seruis suis potestatem cuiuscunque operis, ideſt cuique super vnam administrationem iuxta cõditionem domus, & familię, quòd autem serui illi administrationis bonę pręmium, aut malę pœnam recipiant, tacuit ibi Marcus breuitati studens.

Quomodo Matthæ. tacuit hic primum punctum de dictis supra q. 245. Quæst. CCXLVII.

Quaeritur quomodo Matth. tacuit hic primum punctum de dictis supra q. 245. cum ipse soleat omnia plene narrare.

Dicendum, quòd Matthæus nihil in virtute tacuit de illis tribus punctis'. Nam secundum & tertium expresse posuit, in primo autem nihil ponitur, nisi vigilia seruorum, & innuitur, ꝙ dominus iusserit seruis vigilare, vt quacunq; hora veniret aperirent ei, & quantum ad hoc exprimitur in virtute in secundo, & tertio puncto hic vbi vigilare hortatur. Quod vero beatos seruos esse illos addidit Lucas vigilantes expressit hic Matt. in tertio puncto, cum dixit beatum esse seruum, qui præfuerit bene familię, & illum constituendum super omnia bona domini.

Homo ad rem suam dupliciter habet.

Aliter potest dici, & melius hunc punctum tacuisse hic Matthæus, quia sequen. cap. intendebat ponere illum, cum posuit de patrefamilias peregre profecto, qui seruis suis omnia bona sua tradidit varie distribuẽdo, scilicet vni, talentum vnum, alii duo, alii quinque, & veniens retribuit illis, qui bene operati sunt, & hoc Marcus expressit, dicens patrem familias peregre profectum constituisse seruos suos super omnia opera domus suæ, singulos sup singula, & quia ibi late Matthæus dicturus erat de seruis illis, quod etiam pertinet ad narrationem istam de exhortatione ad vigilantiã, non egit hic de illo primo puncto.

Quare Christus dixit: quis putas est fidelis seruus, &c. Quæst. CCXLVIII.

Quaeritur quare dixit hic Christus: Quis putas est fidelis seruus, quem constituit dominus super familiam suam.

Dicendum, quòd ista est causa, quare ponatur ista parabola vltra præcedentem, vtraque enim ostendit vigilandum esse pro salute animę nostrę, ne dies mortis inueniat nos inopinatos, & nihil curantes. Et tamen homo se habet ad animam suam dupliciter, scilicet vno modo, vt ad rem suam preciosissimã. Alio modo, vt ad rem ab alio ei commendatam, & de qua rationem reddituru est. Quantum ad primum, quia est res preciosissima, & nostra, debemus eam diligentissime custodire ne pereat, quia perderemus maximum bonum nostrum. Quia vero est aliquid nobis commissum a Deo debemus taliter ministrare regẽdo, vt cum ipse petierit rationem inueniamur parati ad reddendum illam, quod in morte fit. Propter primum ponitur prima parabola, in qua dicitur de patrefamilias, qui vigilat, ne fur perfodiat domum eius, hoc autem non, quasi alicui redditurus sit rationem de rebus suis si furto eas perdiderit, sed quia illas amat & perdere nollet, ideo cum animam, vt preciosissimam rem nostram diligamus, solicitam operam impendere debemus, vt illa non pereat, licet rationem de illa non essemus reddituri.

Quantum ad secundum ponitur hæc secunda parabola, in qua nobis tanquam prælatis, & quibus aliquid commissum est iniungitur vigilare, vt reddam⁹ diligentem rationem de commissis, & tunc pro bona ratione reddita præmium accipiamus.

Et facit hoc Christus tenẽs modum oratorium ad efficacius suadendum. Nam idem in vtraque parabola intenditur, scilicet admonitio ad vigilandum, & ad eosdem dirigitur, scilicet ad nosipsos, sed vt idem possit sępe dici, vt sic magis moueat, dicit illud per alium colorem dicendi, sicut qui exaggeratione vtuntur apud oratores. Et sic fuit conueniens modus, vt primo hoc per modum patrisfamilias poneret, deinde p modum serui constituti sup bona domini, quia ad vtrunque pertinet vigilare, licet diuersa ratione.

Secunda huius causa est, quia Christus voluit hortari ad vigilantiam omnes homines in ecclesia sua. Dupliciter autem se habent homines, quidam enim de se solis rationẽ reddituri sunt, quia de se solis curam habent, & hos admonet vigilare sub exemplo patrisfamilias, ne rem suam perdant. Alii habent curam commissarum plebium, vel subditorum aliquorum a quibus non solum Christus rationem petiturus est de seipsis, sed etiam de subiectis, in qua ratione si deficiunt ita peribũt, sicut si de seipsis rationem ineptam, & infidelem redderent, & ad hoc posuit parabolam hanc de seruo patrisfamilias constituto supra bona, aut familiam domini.

Tertia causa est, quia Christus vult ostendere quosdam male vigilare, & ideo inconuenientem rationẽ reddere, hoc vero non potuit ostendi sub nomine patrisfamilias, quia paterfamilias vnicus est vnius domus, serui autem eiusdem domini multi sunt, ideo vltra parabolam de patrefamilias fuit conueniens poni istam de seruis eiusdem constitutis super bona eius.

Quarta fuit, & præcipue ad ostendendum pręmiũ vigilantium, & bonã reddentium rationem, siue de seipsis, siue de commissis eis, & è contrario facientium pœnam, quia Deus pœnam, & pręmium dat sic aut sic facientibus, sed non poterat hoc introduci in parabola patrisfamilias, quia pœnam, aut pręmium alteri tribuit, qui ei præest, sed paterfamilias, vt huiusmodi nulli subest, & nulli rationẽ redditurus est, ideo non põt ei sub hoc nomine dari ab aliquo pœna, aut pręmium, seruus autem subditus est domino, quoniã dominus ad nutum punire potest, aut ei benefacere, ideo debuit introduci parabola de seruis a domino cõstitutis super familiam, vt bonam reddentibus rationem dñs bonum tribuat, & exaltationem, male autẽ administrantes merita pœna plectat.

Aliter autem Lucas videtur introducere, nam posuerat Lucæ duodecimo capitulo, de patrefamilias vigilante, ne fur suffodiat domum eius. Et sequitur ibi: Ait illi Petrus, domine ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes? Et ait dominus, quis putas est fidelis dispensator, & prudens, &c. & ita posuit hanc patabolam, quasi responsionem ad quæstionem Petri. Et est sensus, quòd parabola patrisfamilias, de qua quærebatur intelligebatur non de solis Apostolis, sed de omnibus hominibus, quia dicitur: Quis putas est fidelis dispensator, &c. Quasi dicat, quicunque talis fuerit exaltabitur a domino, qui autem malus punietur. Et ideo non vos soli, sed omnes, qui serui sunt Dei, & aliquid acceperunt ministrandum, siue bene, siue male ministrent, rationem reddent, & inde retributionem accipient, & tamen illa continuatio Lucæ non repugnat causis supra positis. Nam si solum respondere vellet Christus ad quæstionem Petri diceret, pertinet ad omnes, & non subiungeret aliam parabolam, sed addidit illam, ideo propter causas præcedentes posita est.

Quomodo conuenit nobis hæc parabola de seruo, & an omnibus, vel aliquibus. Quæst. CCXLIX.

Quaeritur cum sit parabola de seruo, qui constituitur ad administrandum bona domini, quomodo conuenit nobis, & an omnibus, vel aliquibus specialiter.

Dicendum, quòd vt dictum est supra potest accipi tripliciter. Vno modo, vt intelligatur de quolibet homine, vt consonet ei, quod dictum est prædecenti quæstione, scilicet, quòd ad omnes extenditur parabola ista, & tunc dicetur, quilibet homo est seruus. quidam patrisfamilias, & constitutus est supra familiã domini dupliciter: vno modo super quoscunq; alios. Alio modo supra familiam, quæ intra se est. In q. 243

De primo patet, quia quicunque gerit curam de alio quodam modo est constitutus super eū, sed vnusquisque horum habet curam de alio, quia vnicuique mandauit Deus de proximo suo Ecclesiasti. decimotertio capitulo, & tenetur quilibet corrigere alterum correctione fraterna. Nam quilibet hac correctione est corrigendus etiam Papa, vt ostensum est supra decimo octauo capitulo, quæstione octuagesimaseptima, & cuilibet competit ista correctio contra quemlibet, eodem capitulo, quæstione octuagesimanona, & tamen correctio est quodam modo maioris, ideo cum quilibet habeat onus corrigendi alterum fraternaliter, quilibet est constitutus super alterum, & hoc modo cuilibet homini competit, ꝙ sit iste seruus, qui constitutus est super familiam Dei.

Secundo modo quantum ad idem quilibet constituitur supra familiam, quæ intra se est, quia quilibet homo est quædam vniuersitas, & non solum vna domus, immo etiam vnus mundus dicitur homo. Vnde microcosmum eum vocant. i. minorem mundū. Est autem multitudo potentiarum, & virium, & affectionum in homine, omnia hæc regenda sunt per hominem, qui omnibus his præest, & cum secundum rationem omnia hæc gubernauerit, bene regit familiam cui præest.

Secundo quātum ad principale potest intelligi de principibus secularibus, nam his commissa est familia, vere enim hi a patrefamilias, idest Deo constituti sunt super familiam suam, idest super populos, quibus præsunt, quia potestas ista temporalis a Deo est. Sic enim dr̄ ad Roma. decimotertio capitulo, omnis potestas a Deo est: reges enim per Deum regnant Prouerbiorum octauo capitulo, & non solum boni reges, sed etiam mali. Iob trigesimoquarto capitulo, scilicet. Qui facit regnare hypocritam propter peccata populi. Est enim regnum, & omnis principatus terræ in manu Dei. Daniel. quarto capitulo, donec scias, quòd altissimus dominatur in regno hominum, & cuicunque voluerit dabit illud, & ita omnes principes seculares a Deo constituuntur super populos, sicut seruus super familiam domini.

Tertio potest accipi de prælatis ecclesiæ, quia cum cęterę potestates a Deo sint, a fortiori erit ecclesiastica, quæ est spiritualis, & per quam magis homines diriguntur in Deum, quam per secularem. constituit ergo Christus, qui est paterfamilias prelatos super familiam suam, idest super populum Christianum, & licet in quolibet istorum modorum possit accipi, tamen hoc tertio modo maxime accipitur. Sic dicit Hilarius super Mat. scilicet quamuis dominus supra in communi ad indefessam vigilantię curam fuerit adhortatus, specialem tamen populi principibus, idest episcopis in expectatione aduentuque suo solicitudinem mandat. Hunc enim seruum fidelem atque prudentem præpositum familię signat commoda atque vtilitates commissi sibi populi curantem.

Quare Christus dixit: Quisputas.
Quæst. CCL.

QVAERETVR quare dixit Christus: Quisputas est fidelis seruus &c.

Dicendum, quòd quisputas vna dictio est, & non duę partes, quia aliàs locutio esset ad vnum, quem Christus specialiter interrogaret, quod litera non permittit. Nam ad discipulos plures loquitur, idest ad quatuor, quibus incepit istum sermonem Christus a principio huius. c. & durat vsque ad. 26. vt patet Mar. 13. c. licet poterat dici, quòd ad vnum loquebatur, quia cum Christus dixisset supra parabolam de patrefamilias vigilante, dixit Petrus, domine ad nos dicis parabolam istam, an ad omnes? Lucæ. 12. ca. Et tunc Christus dixit: Quisputas est fidelis seruus &c. & tamen dicendum, quòd est vna dicto, scilicet quisputas, idest quis, sicut quispiam, vel quisnam, sed quisputas semper ponitur interrogatiue.

Sed tunc dicetur, quare Christus hoc interrogauit, & quiá interrogauit? Dicendum, quòd interrogat quis est ille seruus, qui erit fidelis, & prudens ad hoc, quòd dominus suus constituat eum super familiam suam. Est autem dicendum, quòd Christus non interrogat, quasi nesciat, sed modus est loquendi. Nam etiam Deus aliquando inuenitur interrogare, sicut cum dixit: Adam vbi es? Gene. 3. c. Sic dicit Chrysostomus in homilia, scilicet quòd autem dicit, quisputas non est ignorantis, inuenitur enim, & pater interrogando loquens: Adam vbi es?

Sed dicendum, quòd ponitur ad signandum difficultatem, quia difficile est inuenire dispensatorem fidelem, & prudentem, quem constituere possit quis super familiam suam, & tamen licet sit difficile, non est impossibile. Sic dicit Remigius, scilicet. Neque signat hæc interrogatio impossibilitatem perficiendę virtutis, sed difficultatem.

Est autem difficultas ista inueniēdi propter raritatem, & raritas ista prouenit ex conditionibus duabus, quas ponit. s. fidelis, & prudens. Sic dicit Chry: Rarus est fidelis seruus domino pp dominum seruiens oues Christi nō ad lucrum, sed pro amore Christi pascens. Et istam raritatem signauit Apostolus. 1. Corin. 4. c. s. hic quęrit̄ inter dispēsatores, vt fidelis quis inueniat. Ostenditur quoque ista difficultas, & quasi admiratio ex eis, quæ sequunt̄. s. beatus ille seruus, quē cū venerit dominus, inuenerit sic faciēt̄ē. i. si aliquis talis fuerit beatus erit, quia dignus est beatitudine.

Quare Christus dixit fidelis, & prudens.
Quæst. CCLI.

QVAERETVR quare dixit fidelis, & prudens. Dicendū, ꝙ ista duo requiruntur ad seruū, de quo hic dicitur, nam iste non est seruus simpliciter, sed seruus constitutus super familiam, & est, qui vocat̄ dispensator. Sic patet Lucæ. 12. c. vbi non dr̄ fidelis seruus, sed fidelis dispēsator. Ad seruū aūt simpliciter, vt sit bonus seruus nō requirit̄, nisi virtus boni viri, & alii boni serui, vt vult Aristoteles primo Politicorum. Et de ista virtute non dicitur hic, quia iste non est seruus simpliciter: ad seruum autem, qui est dispensator inquantum est seruus requiritur obedientia, sed inquantum est dispensator non requiritur obedientia, quia potius habet administrationem super alios, licet inquantum seruus manet obedientia requiritur. Sed duo ad dispensatorem bonum requiruntur, scilicet fidelitas, & prudentia. Fidelitas est, vt res domini non defrauder, vt illius commoda procuret, sicut enim infidelis dispensator est, qui bona domini clam tollit, & decipit, ita qui cum posset res domini meliores efficere non efficit, aut cum posset illas saluare, perire sinit, iam enim fidei illius creditæ sunt non solum, vt seruet, sed vt meliores efficiat, sicut dominus efficere curaret, si per ipsum rem propriam administraret.

Etiam prudentia requiritur, quæ est ratio agendorum sexto Ethicorum capitu. de prudentia. Hæc quoque necessaria est, quia aliqui sunt fideles, qui domino nihil tollūt, sed quia insipientes sunt rem dominorum tractare commode nesciunt, & ideo perijt substantia eorū nō infideliter, sed imprudēter administrata. Ad hoc aūt, ꝙ pereat nihil differt, ꝙ infidelitate an imprudentia pereat, cū dominus ęqualiter iacturā patiatur,

tiatur, licet non est peccatum administrantis vtrobique æquale, ideo vtrūque Christus posuit, & ob hoc est difficultas talem inuenire dispensatorem. Facilius autem esset si altera tantum conditio quæreretur, sed licet difficile sit vtrunque haberi difficilius est fidelē, quam prudentem inueniri. Vnde Apostolus non dixit raram esse prudentiam in dispensatoribus, sed fidelitatē, cum ait: Hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.

Sciendum etiam, ꝙ dispensatorem fidelem vocamus non a fide, sed a fidelitate, fides. n. est theologica virtus, de qua. 1. Co. 13. maneant autem in vobis spes, fides, charitas, tria hęc: Est & aliquando fides donum, quo miracula fiunt, & fieri impetrantur, iuxta illud: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, supra 17. & 21. & Luc. 17. ca. & vtroque modo fides est a Deo, & ad Deum. Fidelitas autem est hominis ad hominem, & Dei ad hominem. De homine ad hominem, vt ꝙ alteri seruiat, quæ promisit vocatur fidelis, & in omnibus inuenitur fidelitas, & infidelitas, tam in maioribus respectu minorum, quam è contrario. De Deo ad hominem patet Iaco. 1. c. fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari vltra id quod potestis. q. d. Deus promisit, ꝙ adiuuaret vos, & non permitteret vos in manu aduersariorum, quos superare non poteritis, & tamen si permitteret incidere tales tentationes, quas vos nō possetis superare, permitteret vos in manu fortioris potestatis, & iam non diceret verum, sed Deus fidelis est. i. promissa seruans, ergo non permittet vos tentari vltra id, quod potestis. Sic etiam dicitur 1. Timothe. 2. capit. s. Fidelis est Deus, & seipsum negare non potest, idest Deus fidelis est complens omnia, quæ promisit, quia non potest seipsum negare. Et tñ negaret seipsum si verba sua negaret. Et Psalm. 144. dicitur fidelis Deus in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, idest omnia verba sua, quibus aliquid promittit vera sunt. Hic autem accipitur fidelis a fidelitate, quam dispensator tenetur seruare domino, licet etiam fidelis interdum a fide dicatur. Sicut omnes nos fideles vocamur, qui in Christū credimus. Et sic accipitur Ioann. vigesimo capitulo, noli esse incredulus, sed fidelis. i. credens veritatem resurrectionis.

Quomodo dicitur seruus iste constitutus super familiam.
Quæst. CCLII.

QVAERETVR quomodo dicitur seruus iste cōstitutus super familiam. Dicendum, ꝙ potest intelligi dupliciter: vno modo, quia præsente domino esset constitutus iste seruus super familiam. Alio modo, ꝙ absente domino. De primo satis patet, quia dominus magnæ domus non potest ꝑ seipsam omnia ministrare, & rerum suarum curam agere, & interdum si possit, non expedit facere, ꝓpter dignitatem domini, & ideo ista aliis commendat, pp quod dispensatorem domus suæ, quilibet dominus constituit, & in isto requiritur fidelitas, & prudentia, sicut dictum est.

De secundo, quia si dominus absens sit oportet, ꝙ rerum, & familiæ suæ dispositionem alicui comēdet, & ille est seruus constitutus a domino super familiā, & licet vterque modus conuenire posset, secundus tamen verus. Et patet, quia dicitur in litera: Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus, inuenerit sic facientem, ergo absens erat, dum seruus prę erat familię.

Secundo, quia dicitur, si autem dixerit seruus ille malus in corde suo, moram facit dominus meus venire, ergo absens erat. Etiam dicitur, veniet dominus illius serui hora qua ignorat, & die qua nescit, & eadē ponuntur Luc. 12. c.

Tertio, quia alias non conueniret ad intentionem Christi, ipse enim incitat in omnibus his ad vigilantiam, & tamen si domino præsente constitueretur, & ministraret seruus, non esset vigilantia aliqua in expectatione domini, quia illum haberet præsentem. ideo oportet, quòd dominus absens sit, quando seruus ministrat.

Quarto, quia fecit magnam difficultatem circa fidelem, & prudentem seruum, & tamen licet præsente domino in seruo ministrante ista requirantur parum est, quia si infidelis est, potest dominus videre, & amouebit eum ab administratione, vel seruus non audebit infideliter agere sciens, quòd quotidie dominus poterit videre. De prudentia idem est, quia si imprudens fuerit, dominus præsens dabit modum agendi, & instruet imprudentē, si absens dominus est multum nocet infidelitas dispensatoris, quia resisti ei non potest. Etiam ille non timet deprehendi, quia dominus absens est, imprudentia quoque eius non potest adiuuari ex domini præsentia, ideo in absentia domini maxime requiritur dispensator fidelis, & prudens.

Quinto, quia ita conuenit ad intentionem parabolæ, scilicet pro prælatis ecclesiæ, quòd sit absens dominus, nam quandiu Christus, quasi absens est, committit illis ecclesiam regendam, & postea rationem petet de administratione.

Sed de isto patrefamilias absente, dicendum quòd se absentauit iturus ad nuptias velut peregrinetur in aliqua regione.

Primum enim ponit Lucas in ista narratione dicens: Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur a nuptiis.

Secundum autem ponit Mar. 13. cap. dicens, quòd homo iste peregre profectus reliquit domum suam, & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, & ianitori præcepit, vt vigilaret.

Quid in hoc significatur. s. vt det illis cibum in tempore.
Quæst. CCLIII.

QVAERETVR cum dicatur: vt det illis cibum in tempore, quid significatur in hoc.

Dicendum, quòd significatur administratio quantum ad quotidianos cibos. Et dicitur, vt illis, idest toti familiæ det cibum, & nomine cibi intelligitur cibus, & potus, quia etiam potus cum nutriat est quidam cibus, & Lucæ duodecimo capitulo, dicitur apertius, vt det illis in tempore tritici mensuram. i. familię det triticum, quia triticum est de quo panis conficitur, qui est præcipuus cibus.

Sed aliqui dicunt, quòd licet de cibo dicatur, quòd non solum erat prępositus ad cibum, sed etiā ad omnia, quæ ministrantur familiæ, scilicet vestes, & calceos, nam secundum iura humana nomine alimentorum etiam vestimenta continentur. Potissime, quia dominus iste dimisit domum suam in manu serui, eo quòd ipse abiit, ideo etiam istam administrationem circa ministranda indumenta, & cætera necessaria familię daret seruo huic.

Dicendum, quòd non dedit illi potestatem, nisi circa quotidianos cibos, nam si constituisset eum super omnia bona domus suæ, non haberet locum litera sequens. Nam dicitur, beatus ille seruus, quem cum venerit dominus inuenerit sic facientem: Amen dico vobis, quod super omnia bona constituet eum, ergo non erat constitutus super omnem domum, sed tolum super id, quod expressum erat. Et idem dicitur Luc. 12. cap.

Secundo patet, quia litera hic exprimit ita. Nam si F
diceret, quem constituit dominus super familiam su-
am, & nihil vltra adderetur, posset intelligi, ꝙ super to-
tam domum, & omnem administrationem constitu-
tus erat, sed dr̃ constituit super familiã suam, vt det il-
lis cibũ. Et Lucæ. 12. c. idem expressum est. ſ. vt det illi
in tempore tritici mensuram.

Ad rationem primam in contrarium dicendũ vno
modo, ꝙ nomine alimentorũ intelligũtur vestes, vt
quando dicimus alimenta legata, & tamen hic non
ponitur alimentum, sed cibus, qui minus signat, nam
& potus manet excluſus ex rigore significationis, po-
tissime cum Lucæ. 12. c. magis istud declaretur, quia
dicitur, vt det tritici mensuram, & triticũ signat partẽ
cibi. Secundo potest dici ad idem, quòd etiam si po-
neretur nomine alimenti non posset intelligi cętera G
necessaria, eo quòd expressum est, non posse intelli-
gi, quia cętera bona domini manent excluſa, super
quæ postea constituitur seruus bonus.

Ad confirmationem dicendum, ꝙ licet dominus
peregre profectus est, non dimisit dispensatori, quem
constituit super familiam curam omnium rerum do-
mesticarum, sed solum ciborum quotidianorum. Et
ratio est, quia quædam sunt familię necessaria quoti-
die, quædam vero ad aliquantum tempus: quotidie
necessarius est cibus, ideo dixit Christus in oratione:
Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, idest
panem, qui necessarius est quotidie supra 6. & Lu. 11.
c. Alia non sunt quotidie necessaria, vt vestimenta, & H
calcei, dominus autem peregre profectus constituit
seruum super prima, & non super secunda, eo, quòd
absentia domini erat ad paruum tempus, in quo non
erat necessaria ministratio aliqua circa illa. Et patet, ꝙ
fuerit pauci temporis mora, quia dominus solũ iue-
rat ad nuptias Lu. 12. c. ſ. & vos similes expectantibus
dominum suum, quando reuertatur a nuptijs.

Quare expressum fuit: In tempore.
Quæst. CCLIIII.

QVAERETVR quare dicitur, vt det illis cibũ in
tempore, & quare expressum fuit in tempore.
Dicendum, ꝙ voluit Christus, ꝙ dominus consti-
tuens seruum super familiam voluit non solum, ꝙ il- I
le ministraret familię necessaria, sed etiam, ꝙ debite,
& ordinate. Et ad hoc dixit in tempore.

Circa, quod sciendum, ꝙ seruus ille, qui bene ad-
ministraturus erat, debebat familię prouidere ad me-
dium. ſ. non delicate, neque famelice, vtrũque enim
domino inconueniens est. Primum est domino in-
conueniens, nam si delicate pascenda sit familia nul-
lius domini facultas sufficiet, & si facultas deficeret
iã desineret esse familia domino subdita. Nimis enim
prępostertũ est, vt familia delicioſe viuat, sed vt grossis
cibis ad sufficientiam pascatur.

Secundum etiam est inconueniens, quia siquis fa-
melicam teneat familiam clamabit Psal. 58. si non fu-
erint saturati, murmurabunt: & domino non conue- K
nit, quia infamatur dominus, & etiã, quia nemo eum
sustinebit. Ad medium ergo veniendum est, scilicet
vt familia ad sufficientiam pascatur, sed grossis cibis,
qui sustentant, & non mollificant.

Ad hoc autem duo requiruntur, ſ. qualitas cibi, &
numerus cibationis, qualitas, vi dictum est, ſ. ꝙ non sit
cibus delicatus, neque precioſus, cũ quo & quantitas
iungitur, i. vt etiam de grosso illo nõ quantumcũque
detur, ſ. ad placitũ, sed ad determinatã quãtitatẽ, quæ
sufficiens sit, numerus aũt cibationis est, vt nõ in qua-
cũque hora comedãt, & ita sępius comedãt, sed solũ
quãtũ homines cõsueuerũt, & quoties. i. bis. De secũ-
do dr̃ hic: Vt det illis cibũ in tẽpore. i. in debito tẽpore
ad cibũ, & quacũque hora, neque quotiens quis vo-
luerit. De primo dr̃ Lucæ. 12. c. vt det illis in tẽpore
tritici mensurã, & omnia hæc simul expressit Lucas
qualitatẽ. ſ. cibi, quia solũ panẽ posuit cũ dixit tritici.
Et per hoc excluſit delicata, & pinguia, & vinũ non
dixit, quasi nõ sit necessariũ, panis aũt necessarius est,
Eccle. 29. c. Initiũ vitę hominis panis, & aqua, & vesti-
mentũ. Vinũ aũt saltem secũdum antiquos non per-
tinebat ad familiã, sed ad delicias Prouerb. 21. c. Qui
amat vinũ, & pinguia non ditabitur. Quantitatem ex-
pressit inquantum dixit mensuram, nam licet grossa
sunt, quæ familię dantur in mensa, certa danda sunt,
numerum cibationis posuit inquantum dixit in tem-
pore, nam tempus comedendi quotidie est bis. Con-
ueniens aũt fuit hoc dicere, quia ex precedẽtibus se-
quitur. Nam dictũ erat: Quis putas est fidelis seruus,
& prudens, quem cõstituit Dominus super familiam
suam; non frustra tñ dispensator fidelius, & prudens
quæritur, qui cum tãto labore inuenitur, & iõ ad hoc
quæritur, vt per fidelitatẽ substantiã domini sui non
dilapidet familiã delicate, aut superuacue pascendo.
Etiam prudentia tenenda est, ne dispensator ita vellet
parcere rebus domini, quòd familiã famelicam red-
dat. Fidelitas igitur, & prudentia simul tẽperauit hæc
reducendo ad medium. ſ. vt detur quantum oportet,
& quale oportet, & quando oportet. Et hoc est dare
ei cibum in tempore, vel vt dicitur Lucę. 12. c. dare
mensuram tritici in tempore.

Quare dicitur: Beatus ille seruus, & quomodo ille est beatus.
Quæst. CCLV.

QVAERETVR quare dicitur, beatus ille seruus,
quem cum venerit dominus eius inuenerit sic
facientem, & quomodo ille est beatus.

Dicendum, ꝙ ista litera põt accipi dupliciter. ſ. quã-
tum ad corticem parabolę, & quantum ad intentio-
nem Christi, ad quam inducit parabolam. De secũdo
patet, quia de prelatis ecclesiæ accipitur, qui curam
habent populorum commissorũ eis, & si isti fideliter
administrauerint, & dominus eorum. ſ. Christus ve-
niens admortem inuenerit eos sic facientes. i. perse-
uerantes in hac fideli administratione vsque ad mor-
tem, certum est, quòd illi beati erunt, quia vitam ętер-
nam acquirent, & in magno gradu excellentię.

Accipiendo primo modo, scilicet quantum ad ser-
uos, qui dispensant res dominorum, verum est, quia
beati sunt accipiendo beatitudinem, vt homines bea-
titudinem vulgariter vocant. Beatos enim populos
vocat eos, qui assequuntur quod valde cupiunt, & ob
hoc quia mulieres valde cupiunt habere filios, quia
hoc est earum naturale desiderium. ſ. vrbem liberis
replere, vt patet. ff. soluto matrimo. l. 1. vocãtur beatæ
mulieres illę, quæ multos filios pariunt. Sic dixit Lia
Gene. 30. Beatam quippe me dicẽt mulieres, quia pe-
peri sex filios. Eos quoque, q abundãtiã tẽporaliũ bo-
norũ habẽt, bearos vocat vulgus, vt Psal. 143 beatũ di-
xerũt populũ, cui hæc sunt. i. q hẽt talia bona. Et sunt
illa bona tẽporalia, quæ ibi narrata fuerãt, sed seruis
taliter agẽtibus multa bona dabũtur, ideo apud vul-
gus beati sunt seruiilli.

Aliter etiam potest induci, quia Aristorel. primo.
Etichorum dicit singulis hominibus videri beatitu-
dinem esse in eo, quo ipsi maxime indigent, & quod
maxime optant, & ideo ęgri beatitudinem putant sa-
nitatem, qui pauca sapiunt admirãtur eos, qui supra
se magna dicunt, & eos beatos dicunt. Seruus autem,
nullo magis indiget, quam libertate, ideo liberum
effici

effici est illi beatũ esse, & tamen seruus, qui sic faciens A
inuentus fuerit a domino manumittetur, vt liber sit,
ideo beatus erit seruus ille.

Amplius quia vt Aristote. dicit primo Ethicorum
capitulo, mendicus putat beatitudinem esse diuitias,
sed nullus est magis mendicus, quam seruus, qui ni-
hil habet, neque acquirere potest, sed quidquid acqui
rit domino acquirit, quoniam neque ipse sui iuris est,
sed est homo alterius existens. 1. Politicor. 2. c. ideo di-
uitias habere, aut potestatem aliquam est seruo beati-
tudinem, sed seruus sic faciens a domino suo exalta-
bitur, quia dicitur in litera: Amen dico vobis, quia su-
per omnia bona constituet eum: ergo seruus ille bea-
tus est. B

An iste malus seruus sit idem, qui supra ponebatur.
Quæst. CCLVI.

QVAERETVR quantum ad hoc quod dici-
tur de malo seruo, scilicet. Si autem dixerit
malus seruus ille, & est dubium, an sit idem
seruus, qui supra ponebatur. Aliquis dicet,
ꝙ erat idem seruus, eo ꝙ dicitur ille, & oportet, ꝙ do-
mestici, aut referat, & quomodocunque accipiatur
refertur ad præcedentia, & tamen supra non est dictũ,
nisi de bono seruo.

Dicendum, quòd non dicitur de illo, quia ille bo-
nus erat: iste autem, de quo hic dicitur, est malus C
seruus.

Sed obiicietur, quia idem erit. Nam qui prius erat
bonus, poterat postea esse malus. Facile est enim de
bono in malum mutari potius, quam è cõtrario, quia
vt ait Virg. 6. Aeneid. facilis est descensus auerni, sed
reuocare gradum difficile est.

Dicendum, quòd non stat, quia ille quandiu fuit
dominus absens, semper fuit bonus, & ita dominus
inuenit eum facientem, & ob hoc constituet eum su-
per omnia bona sua, & ideo non fuit versus de bono
in malum.

Sed adhuc obiicietur, quòd cum prius fuisset bo-
nus, & ob hoc dominus constituisset eum super om-
nia bona sua, felicitate illa inflatus effectus est malus,
& fecit quod hic dicitur.

Dicendũ, ꝙ non stat, quia iste seruus malus, de quo D
hic dicitur, erat malus, dum dominus absens erat, im-
mo absentia domini fuit ei occasio mali, vt in litera
dicitur, & tamen seruus, de quo supra dictum est fuit
bonus, quandiu dominus absens fuit, & quando dñs
venit, inuenit eum sic facientem.

Secundo, quia iste seruus malus non considerat qñ
veniet dominus, & ille subito venit, & ponit seruum
in loco, vbi est frigus, & stridor dentium, vt dicitur in
litera, seruus tamen bonus supra positus cum semper
bene administrauerit quousque venit dominus, effi-
citur ab eo beatus, quia constituitur super omnia bo-
na, quæ habet dominus.

Ideo dicendum, quòd non potest esse idem ser- E
nus, nisi quis diceret, quòd ille seruus præcedens fuit
bonus, quousque venit dominus, & constitutus est su
per omnia bona eius, & postea iterum absente domi-
no effectus est malus, & rediens dominus posuit eum
in loco stridoris dentium. Sed hoc non stat, primo
quia hoc non vult litera, quia non ponit dominum
absentem, nisi semel, & cum rediit, dedit pœnam,
aut præmium seruo, & non est aliquid addendum si-
ne necessitate.

Secundo, & præcipue, quia hoc non conuenit in-
tentioni Christi secundum applicationem parabolę,
nam ad seruos suos semel tantum venit ipse dans præ
mium, aut pœnam, & si semel Christo bonam ratio-

nem reddiderint, non possunt de cætero malam red-
dere, immo nullam reddituri sunt. Hæc enim ratio in
morte redditur, ideo ad seruos istos semel venit dñs,
& sic non est idem seruus, qui supra dicebatur bonus,
& iste, qui malus dicitur.

Ad argumentum in contrarium dicendum, ꝙ ad
superiora refertur cum dicitur ille, & tamen supra tã
de bono, quam de malo seruo innuitur, cum dicitur:
Quis putas est fidelis seruus, & prudens, quasi dicat ali
quis est, qui non est talis, & iste est hic malus seruus,
de quo hic dicitur.

Sed dicetur quomodo potest hic poni de malo ser-
uo, quia ista narratio debet esse iuxta consequentiam
principii, & tamen in principio solum est dictum de
fideli seruo, & prudente.

Dicendum, quòd expresse de bono seruo dictum
est, & tamen ex modo locutionis de malis etiam ser-
uis intelligitur, nam dicitur: Quis putas est fidelis ser-
uus, & prudens, quasi dicat rarum est inuenire bo-
num seruum, & difficile est, ideo vbi est talis raritas,
& difficultas, plures sunt mali serui, quam boni, & in
illis cum posuerit Christus vnum seruum bonum,
potuit faciliter inuenire alium malum, quem po-
neret.

Quomodo ista, quæ cogitat seruus mouent ad hoc, ꝙ ipse male administret.
Quæst. CCLVII.

QVAERETVR cum dicatur in litera: Si autẽ
dixerit malus seruus ille in corde suo, mo-
ram facit dominus meus venire. Et quo-
modo ista mouent ad hoc, quòd ille male
administret.

Dicendum, quòd seruus iste volens delicioſe, &
ad nutum viuere omissa fideli administratione, cogi-
tauit quomodo hoc facere posset, & ad hoc dicit, ꝙ
in corde suo ista dicit seruus, idest intra se cogitat, &
innuitur ex hoc, quòd iste non cępit male adminis-
re statim, vt dominus commisit ei familiam, & reces-
sit, sed aliquanto tempore postquam recessit, cũ iam
dominus moram faceret.

Et dicendum, ꝙ ista mora fecit cogitare hæc. Pri-
mo, quia propter moram poterat cogitare, ꝙ forte
dominus nunquam rediret, sed moreretur in regio-
ne, ad quam peregrinatus fuerat. Et ita nemo peteret
rationem ab eo de mala administratione, neque pu-
niretur pro illa, & ideo iam familiam magis, vt domi-
nus, quam vt conseruus tractabat percutiẽdo pueros,
& ancillas. Audaciam enim magnam præstat seruis
non solum ad male ministrandum, sed etiam ad ha-
bendam spem successionis absentia longa domino-
rum. Sic patet supra 21. c. in parabola de hoie, qui plã-
tauit vineã, & locauit eam agricolis, & profectus est
in aliam regionem: nam cũ mitteret seruos tempore
fructuum ad colonos occiderunt seruos, & postea cũ
ille mitteret filium suum, & illi eũ vidissent, dixerunt,
hic est hęres, venite occidamus eum, & nostra erit vi-
nea. & tñ certũ est, ꝙ nõ succedebant illi in vinea.

Secunda causa erat, quia cũ videret seruus longam
morã, sciebat ꝙ nõ poterat peti ab eo rõ de admini-
stratione, vsque post multa tẽpora. Quod vero distat,
parum timetur, malum aũt quod prẽsens est multũ
timetur, iõ paruitas timoris faceret, vt non dubitaret
male administrare. Si aũt statim vẽturus esset, cũ ma-
lum esset, quasi prætens, quod inferẽdũ erat, retrahe-
ret eum, ne male administraret.

Tertia erat, quia in multa absentia domini po-
terat seruus diu gaudere, & delectari, & aliqui sunt
ita seruilis animi, quòd sponte tolerabunt aliquas
pœnas, vt ad tempus permittantur potiri desiderijs

suis, si autem statim dominus venturus esset parũum tempus haberent ad gaudendum, & illico parerentur pœnam, pro paruo autem gaudio nolent sustinere cruciatus, ideo in paruo tempore absentię nolent serui male administrare.

Quarta, & præcipua est, quia in longa absentia est locus fruitioni delectationum, & spei impunnitatis, nam si comedendo, & bibendo cum ebriosis dilapidaret seruus aliquid de substantia domini per multũ tempus, erat locus recuperãdi deperdita administrãdo bene postea, & occultantur fraudes factę circa administrationem, quando post longum tempus de administratis ratio redditur. Si autẽ post paruum tempus repetenda est ratio administrationis non est locus delicijs, quin constet de mala administratione, & dispensatione substantię, ideo diuturna absentia, domini fuit occasio seruo, vt male administraret.

Quare hoc ponitur, scilicet quòd seruus malus cæpit percutere seruos &c. Quæst. CCLVIII.

QVAERETVR cum dicitur hic, quòd seruus iste malus cępit percutere seruos & manducet, & bibat cum ebriosis, quare ponitur hoc.

Dicendum, quòd ponitur ad notandam malam administrationem, nam ad hoc dicebatur, quod dicebat iste seruus, moram facit dominus meus, vt male administraret, & ideo ponuntur ea, in quibus male administrabat, scilicet percutere seruos, & manducare cum ebriosis. De primo dicendum, quòd pertinet ad malam administrationem dupliciter. Primo, quia dissipat rem domini, nam accipitur hic percutere indebite, quia percutere debite non est vetitum eis, qui præsunt corrigendo, & ideo cum seruus iste prœst familię habebat cæteros seruos, & ancillas sub se, & correctio illorum ad eum spectabat, quando non gubernarentur conuenienter ad imperium eius. Ponitur ergo hic percutere indebite, & vltra modum. Et manifestum est, quòd istud repugnat statui domus, & est dilapidare eam. Turbabitur enim pax domus cum indebite percuteret conseruos iste, qui præsidet, sublata autem pace, necesse est multa opera omitti, & multa inconuenienter agi, per quæ minuitur facultas domini. Etiam quia iniuste percussi fugient iniustam dominationem, potissime cum seruus super seruos tyrannidem agit, quia intolerabilius videtur quanto quis a minori, & indigniori patitur, fugientibus autẽ seruis propter tyrãnidem conserui perit res domini, quia seruus est res possessa Domini, quinto Ethicorum cap. vel pecunia domini sui Exo. vigesimoprimo capitulo.

Secundo quantum ad idem, quia cum seruus percutit conseruos agit ex superbia, & iam exuit conditionẽ serui, quia debet seruus in humilitate subditus esse, & cum præsidet non debet efferri, quasi dominus, sed solicite curare rem domini, vt seruus, & ideo mala administratio est, quia iam non administrat, vt seruus.

De secundo, scilicet quòd cum ebriosis vastat rem domini, quia ipse deliciose viuendo exhaurit facultates, & nõ solum ipse, sed alijs partes facit, scilicet q̃ alij ebriosi cum eo bibant, & comedant de rebus domini sui. Et hoc est contra id, quod dicitur Lucę 12.c. q̃ iste seruus constitutus est, vt det familię in tempore tritici mensuram, & tamen iste non dat ad mensurã, sed vltra mensuram biberunt, aut comederunt. Et sciendum, q̃ vt notetur magna dilapidatio substantię domini, dr̃ q̃ manducabat cum ebriosis, in quo duo mala erant. Vnum, q̃ ipse deliciose viuebat, & ita plus de bonis domini consumebat, quam satis esset, nam cum seruus esset parcere cibis deberet, & solicitudini inuigilare, vt rem domini augeret. Secundum erat, quia alios secum adiungebat ad comedendum, & bibendum delectabiliter, vt cum maiori gaudio perciperet hanc refectionem, & laudaretur ab eis, quos festiue poscebat, & hoc notatur, cum dicitur. Cum ebriosis, scilicet quòd alij inebriabantur, sicut & ipse, & tamẽ de bonis domini illius. Tertium malum poterat addi, s. quia per accidens peribat res domini ex defectu solicitudinis, nam magna domus multa solicitudine indiget, vt gubernetur. Qui autem delicijs, & ebrietati vacat, non potest solicitudinem agere circa rem familiarem, quanta est necessaria, quia turbarentur per hoc delicię, maxime, qui inebriatur, quia ille, neque potest vllam tunc agere.

Sed obijcietur, quia Lucę. 12. cap. dicitur. Cęperit edere, & bibere, & inebriari.

Dicendum, q̃ idem est, quod hic Matthæus dixit. Nam licet solum dixit manducet, quia tamen addidit cum ebriosis, certum est etiam, quòd bibere includitur, quia ebrius ad potum pertinet, potius quam ad cibum, sed Lucas non solum dixit manducare, & bibere, sed etiam inebriari, quia manducare, & bibere dicunt vsum, & non vitium, inebriari autem dicit excessum, ideo addidit illud. Matthęus quoque posuit ebriosos, ideo intelligitur, quòd manducatio, & potus ad excessum pertinebant tam in qualitate, quã in quantitate, sed addit hoc Matthæus, quod dixit cũ ebriosis. In quo innuit, quòd non solum seruus ille res domini dilapidabat extra mensuram edendo, & bibendo, sed & aliis in hoc vsu communicando. Et dicuntur hic ebriosi non solum vltra modum bibentes, sed etiam manducantes, quia ebrius dicitur extra briam. i. mensuram, & tamen mensura in vtroque est necessaria, ideo ebrietas in vtroque erit, sed magis solemus ebrietatem dicere circa potum, crapulam vero circa cibum.

An seruus iste peccabat infidelitate, vel imprudentia. Quæst. CCLIX.

QVAERETVR cum dicatur supra, quòd seruus quærebatur fidelis, & prudens ad constituendum super familiam, in quo horum peccabat seruus iste, an in infidelitate, vel imprudentia.

Dicendum, quòd in vtroque peccabat, quia necesse est. Non enim potest aliquis peccare contra prudentiam, quin peccet contra virtutem moralem, neque contra virtutem moralem, quin peccet contra prudentiam, vt colligitur 6. Ethicorum, & ideo incõtinentem non vocat ibidem Aristotel. malum: egressiuus tamen est ab opinione, & sic contra regulam prudentiæ agit. Malum tamen seruũ vocat hic Christus istum, ideo necesse est, quòd contra virtutem ageret, & tamen non ponitur hic, nisi fidelitas, & ita contra illam ageret.

Dicendum autem de prudentia, quòd contra illam egit. Primo, quia non habuit conuenientem occasionem male administrandi ex mora domini, nam ipse finxit lõgam moram domini, cum non esset certus, quando veniret, & ita venit hora, qua ille non sperabat.

Item imprudens erat male administrãdo, quia omnis malus est ignorans, tertio Ethicorum. Et ita est imprudens, cum illa ignorantia non consideretur circa speculabilia, sed circa operationes, nam indecens erat male administrare, ergo imprudentiæ erat iudicare sic faciendum.

De infidelitate planius est, nam percutere seruos ad

ad infidelem ministrationem pertinebat, tũ quia tollebatur pax domestica, & sic minuebantur opera, tũ quia fugerent serui percussi, & periret res domini, vt dictum est præced. q.

Etiam quantum ad manducare cum ebriosis erat infidelitas, quia dissipabatur res domini directe, & indirecte. Directe tamen, quia tam ipse, quam alii delicate, & opulenter viuebant de rebus domini. Indirecte autem, quia cum ebrietati, & deliciis vacaret seruus iste, non potetat curare rem domini, & ita perirer.

Quare dicitur veniet die, qua non sperat, & hora qua ignorat cum alterum sufficeret. Quæst. CCLX.

QVAERETVR quare dicitur: Veniet dominus serui illius die, qua nõ sperat, & hora qua ignorat, cum videatur sufficere alterum eorũ.

Dicendum vno modo, q̃ ponitur ad exaggerationem. Sæpe enim sic facimus, quando ad multum imprimendum non cõtenti sumus eandem rem semel dicere, sed volumus sæpe dicere, & quia repetere idẽ per eadem verba vitium est, repetitur per alia verba. Sic autem cum vellet Christus valde admonere vigilantiam, & hanc suadet ex ignorantia aduẽtus domini hoc repetit, dicens: Veniet die, qua non sperat, & hora, qua ignorat.

Secundo potest dici hoc dictum esse ad diuersam significationem, quia aliud est ignorare diem, & scire horam, idest qualitatem temporis, vel è contrario. Si autem accipiatur pro determinata hora diei põt ignorari hora scita die, & addit grauitatem quandam, & duritiem hora aduentus, quia quædam horæ sunt, in quibus, quis est magis indispositus ad recipiendũ dominum, quam aliæ, sicut in nocte magis indisponimur, quam in die, potissime dicitur hoc propter vigilantiam, quia iubentur serui isti vigilare. Lucæ duodecimo capitulo, scilicet: Vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur a nuptiis. Et ponitur de secunda, & tertia vigilia noctis, scilicet, quòd in quacunque venerit, recipiant eum parati existentes, nam si sciremus, quòd non esset venturus dominus per noctem, magnam partem securitatis haberemus etiam si nesciremus, quando venturus esset, quia tamen neque diem scimus, neque horam augetur nobis timor, & maior necessitas vigilandi.

Quare dicitur diuidetque eum. Quæst. CCLXI.

QVAERETVR quare dicitur, diuidetque eum, scilicet seruum.

Dicendũ, q̃ potest multipliciter intelligi: vno modo diuidet. i. occidet lacerando corpus eius. Simile dicitur Dan. 13. c. Ecce angelus domini accepta sententia scindet te medium. Et alia litera habet, diuidet te. Et fuit diuisio illa per mortem, quia occisi fuerunt illi duo seniores.

Secundo modo potest dici per mortem, q̃ diuidet eum. i. separabit ab hominibus, nam qui occiditur se paratur in perpetuum a commuione viuentium.

Tertio modo potest accipi, diuidet eum, idest a domo sua separabit, sed non est sensus conueniens, quia iste seruus est, & dominus separando seruum de domo sua non punit seruum, sed seipsum, quia liberat eum a seruitio, vel si alteri eum vendat nullam ei pœnam irrogat, cum etiam si non peccaret, posset eum vendere, quia cum seruus sit, possessio domini est. 5. Ethicorum.

Quarto potest accipi pro separatione a commu-

nione, scilicet, quòd dominus incarcerabit eum, sicut iussit incarcerari seruum malum supra decimooctauo capitulo. Et incarceratus non communicat cum aliis.

Quinto dicendum, quòd accipitur diuidere. i. amouere, & iste est proprius sensus. s. quòd dominus cum venerit, & inuenerit male administrasse, amouebit ei administrationem illam. Et est iste processus contrarius, quam in seruo bono, quia in bono, cui commissa erat administratio super cibum familiæ, cũ dominus venit inueniens eum bene administrantem, non solum non aufert ei illam administrationem, sed etiam maiorem tribuit, quia super omnia bona sua constituit eum. In malo igitur cum venerit dominus aufert administrationem. Et hoc propter duo. Primo, vt amplius non noceat dissipando bona dñi. Secundo, vt cõfundatur ille ablata administratione, quia propter delictum ei ablata est. Hæc. n. est pœna male administrãtis, s. vt ei auferatur administratio. Luc. 16. c. de villico, qui diffamatus est apud dominum suũ, q̃ dissipasset bona illius, & ait illi: redde rationem villicationis tuę, iam enim non poteris villicare.

Sciendum autem, quòd duas pœnas dat hic dominus huic malo seruo. Primam, quia ei amouet administrationem, & pœna est. Nam gloriabatur, & honorabatur in ea, & iam non poterit gloriari. Etiam quia inducitur ei cõfusio, quia propter delictum priuatur administratione. Secundum quia ponitur in loco, vbi erit fletus, & stridor dentium.

Quid significauit dicens, partemque eius ponet cum hypocritis. Quæst. CCLXII.

QVAERETVR quid voluit significare, dicens: partemque eius ponet cum hypocritis.

Dicendum, quòd per hoc significatur pœna, quæ datur malo seruo. Et dicitur poni pars eius cum hypocritis, idest illam partem habet quam hypocritæ habent: dicitur autem pars hominis id, de quo homo magis accipit. Sunt autem bonum, & malum etiam communia omnibus hominibus. Nemo enim est, q̃ non de bono, & malo aliquid gustet, nam nemo tam fęlix est, qui nõ aliqua aduersa patiatur, & nemo tam miser, qui aliquid iocundum interdum non senserit. Sic enim Homel. dixit: & illud Boet. refert 2. de consolatio. prosa 2. s. Inde tuo Iouis in limine duo dolia iacere vnum mellis aliud fellis, & quemlibet de vtroque gustare, quia tamen nemo de ambobus æqualiter gustat, sed plus de vno, quam de alio, dicitur pars eius illud, de quo magis accipit. Sic accipitur Eccles. 5. cap. hoc itaque mihi visum est bonum, vt comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, & hæc est pars illius.

Est autem tunc sensus, hypocritis debitum est pars hypocritarum, eis vero pro peccato pœna debita est, ideo pars hypocritarum est pœna. Et horum pars ponitur cum hypocritis, quia talem pœnã isti tolerabunt qualem hypocritæ.

Sed obiicietur, quia Luc. 12. cap. dicitur, ponet partem eius cum infidelibus. Et hic dicitur cum hypocritis. Dicendum, quòd idem est, quia infideles, & hypocritæ idem sunt, non autem ponuntur hic hypocritæ pro eis, qui circa diuina se sanctos simulãt, cum non sint, sed pro quocunque qui aliud fotis prætendit, quam intus gerat, nam nomen hypocritæ ab origine sua illis competit, qui ad tragędiarum, aut comędiarum actus effigiandos alienas repræsentabant personas, & quia hoc conuenienter non fiebat, nisi superducẽdo alienas facies, q̃ imponebant, vel, ꝑprias vario fuco liniendo fiebat ista mutatio, & istos vocamus

hypocritas, ideſt ſubtus ſecretos, vel latentes ab hypos. quod eſt ſubtus, & criſis, quod eſt ſecretum. q. ſecreti lateant ſub alienis faciebus illi, qui ſunt, & non videntur eſſe. Ab hoc autem vocamus omnes illos homines hipocritas, qui foris ſpeciem boni circa quemcunque modum bonitatis oſtendunt, intus autem in veritate bonitatem illam non habent. Et, quia ſic eſt, quòd aliquis ſeruus videbatur domino fidelis, & diligens, qui tamen talis non erat, vt poſtea probauit veritas rei, & ſeruus ille ex induſtria talem ſe oſtẽdebat, quia aliàs dominus non commiſiſſet ei diſpoſitionem familiæ ſuæ, vocabitur talis ſeruos hipocrita, & pars eius cum hipocritis ponitur. Et iſte ſeruus in veritate infidelis erat, quia bona domini diſſipauit, & pro hac infidelitate punitur a domino. Et ideo recte dixit Lucas partem eius ponendam cum infidelibus, & Matthæus, & Lucas eandem rem notauerũt, nam Lucas cum infidelibus partem eius poni dixit, quia infidelis erat in adminiſtratione, & pro infidelitate pœnas tolerat, Matthæus autem tetigit id, quod erat, & quod non erat, ſed apparebat, & ideo hipocritam dixit, ſcilicet, quòd fidelis non erat, ſed ſe fidelem ante hoc ſimulauerat.

Sciendum autem, quòd Matthæus hoc poſuit ad oſtendendam maiorem pœnam ſerui, nam ſi ſeruus iſte nunquam oſtendiſſet ſpeciem bonitatis ex intentione ad captandum, ſed placuiſſet domino committere adminiſtrationem familiæ, non eſſet tam grauiter arguendus de mala adminiſtratione, ſicut cum ſe ſimulauerat fidelem ſedulum, & diligentem, & per hoc dominus deceptus commiſit ei adminiſtrationem, in qua deceptus fuit diſſipata ſubſtantia eius. Et ob hoc igitur, quia propter hanc ſimulationem maior pœna inferenda eſt cum dicatur, q̃ ſimulata ſanctitas duplex eſt iniquitas, dicitur q̃ partem eius ponet cum hypocritis. i. puniet velut malum, & infidelem diſpenſatorem, qui ſe tamen bonum ſimulauerat.

Quare dicitur illic erit fletus, & ſtridor dentium.
Quæſt. CCLXIII.

QVAERETVR quare dicitur, illic erat fletus, & ſtridor dentium.

Dicendum, quòd ſignificatur in hoc cõditio pœnæ: nam dominus præter amotionem ab adminiſtratione vult infligere aliam pœnam corporalem ſeruo, & iſta non eſt mors, quia occidendo ſeruum ſeipſum puniret, quia ſeruus eſt poſſeſſio domini ſui. 5. Ethi. Et occidendo ſeruum poſſeſſionẽ ſuam deſtrueret, ſed dabit dominus tali ſeruo pœnam carceris, vbi non moriatur, ſed affligatur nimis ad tẽpus, & tamen ob hoc non ceſſet ab operibus præſtandis domino, & ſignatur, q̃ ille carcer erit locus peſſimus ſubterraneus, & magni frigoris, & ideo ſeruus propter magna mala, quæ patietur, flebit illic, & quia magnus frigor eſt ibi, erit ibi ſtridor dentium, quia ex frigore concutiuntur, & alliduntur dentes. Et talia loca erant communiter in quæ mittebantur illi, quos punire quis deſiderabat. Sic dicitur ſupra 22. c. de illo, qui non habuit veſtem nuptialem, & introiuit in nuptias, & rex mandauit illum ligatis manibus, & pedibus mitti in tenebras exteriores, & ibi erit fletus, & ſtridor dentiũ. Et hoc dicitur, quia loca carceris erant tenebroſa ſubterranea profunda, & frigida. Et ibi ſerui iſti mittendi erant, qui male miniſtrarent. Et ſic loquitur Chriſtus, quia talis erat cõſuetudo terræ Chanaan, in qua Chriſtus loquebatur nunc. De hoc dictũ eſt magis ſupra 22. c.

F *De applicatione iſtius parabolæ ad intentionem Chriſti, qui ſunt ſerui illi, quibus res domini committitur adminiſtranda. Quæſt. CCLXIIII.*

QVAERETVR nunc quantum ad applicationem parabolæ iſtius ad intentionẽ Chriſti, nam licet de ſeruo conſtituto a patre familias, hic dicatur, non dixit Chriſtus, niſi vt per hoc ſignaret ſeruos, quos ipſe præficit in eccleſia ſua. Et poterat tripliciter accipi. Vno modo, q̃ iſte ſeruus ſit quilibet homo, quia quilibet conſtituitur a Deo ſuper omnes homines, cum debeat habere curam de omnibus, quia vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo Eccl. 13. & declaratum eſt ſupra. In q. 249.

Aliter de prælatis temporalibus accipi poteſt, quia illos conſtituit Deus ſuper populum ſuum, vt. e. q. dictum eſt, & ab eis petitur tota iſta ratio, quæ habet hic, ſi male adminiſtrauerit commiſſos ſibi populos. Sic dicit Chryſo. in homilia, ſcilicet. Adaptatur etiam ad principes ſeculares hæc parabola, vnumquemque enim his, quæ habet ad communem vtilitatem vti oportet, non ad nocumentum conſeruorum, aut ad perditionem ſuiipſius, ſiue habeat ſapientiam, ſiue principatum, ſiue aliquid aliud.

Sed dicendum, quòd circa ſeruos, qui conſtituuntur in eccleſia præcipue accipitur, vt eadem. q. dictum eſt, vt epiſcopi, & cæteri prælati eccleſiæ maiores, & minores ſint iſti ſerui.

Et tunc dicendum, quòd dicitur, quis putas eſt fidelis ſeruus, & prudens, non ad ſignificandam impoſſibilitatem, quia aliqui ſunt boni epiſcopi, & prælati, ſed rarum eſt tales inuenire, & difficile, ſicut dictum eſt ſupra q. 250.

Etiam non ponitur hic, quis putas, quæ eſt dictio interrogatiua, ad oſtendendum ſe neſcire, cum nihil neſciat, qui hoc quæſiuit, ſed ad oſtendendum conditionem rei, de qua ſermo eſt, ſcilicet quòd talis eſt de qua merito dubitari poſſit, & quæri, & hoc propter raritatem bonorum prælatorum.

Quis ſit ſeruus iſte fidelis, & prudens.
Quæſt. CCLXV.

QVAERETVR cum dicatur ſeruus iſte fidelis, & prudens, quid hoc ſit.

Dicendum, quòd iſta neceſſaria ſunt, nã dominus ſerui huius abſens eſt, vel eſſe putatur, quia Chriſtus licet ſemper nobiſcum ſit, vſque ad conſummationem ſæculi, infra vigeſimo octauo capitul. ſ. in adiutorio, quia non permittet eccleſiam ſuam perire, tamen quantum ad præſentiam corporalem non eſt nobiſcum, ita vt ei colloqui peſſimus, & quærere de eo, de quo dubitauerimus, ideo oportet in omnibus ipſos miniſtros põſidere, ſi enim Chriſtus, qui dominus eccleſie eſt nobis præſens eſſet nõ poſſent ſerui infideliter agere, quia iple eos argueret deprehendens in eo, in quo peccarent, & ſi aliquid neſcirent, poſſent quærere ab illo. Vnde non multa prudentia eſſet illis neceſſaria. Nunc vero, quia non eſt preſens, eſt magna fidelitas neceſſaria, quia nemo rationem exigit, quandiu hæc vita dnrat. Etiam multa prudentia, quia in omnibus oportet, vt prælatus a ſeipſo agat, cum non poſſit dominum conſulere,

Sunt autem iſta duo, ita neceſſaria, quia altero deficiente miniſter malus erit, nam infideliter agit iple bona domini deſtruit ſi imprudenter ipſo non agente, ſed agere neſciente illa pereunt. Sed quid eſt agere infideliter, aut fideliter, & quid prudenter, & imprudenter?

Dicendum circa fidelitatem, q̃ fideliter agit, qui bona

bona domini non fraudauit. ſ. non appropriando ſibi quod domini erat, aliud eſt, vt rem domini diligenter procuret ſic, vt nihil pereat illo negligenter agente, nam non minoris culpæ eſt bona domini negligere, ita vt pereant, quam illa ſibi appropriando domino ſubtrahere, cum vtroque modo dominus rem perdat. Ad ſpiritualium autem miniſtrationem trãſferendo accipit quis rem domini, quando honorem domini vſurpat, vt ſiquis in eccleſia præſit, vt honoretur, & vt dominationem exerceat: Chriſtus enim totum honorem voluit ſibi, & ideo nobis ſolum manet, vt nos ſeruos eius agnoſcamus, & non gloriemur in nobis, quaſi putemus gloriam nobis eſſe, quòd miniſtramus, & hoc noſtrum eſſe, ſed gloriemur in eo, ſi gloriari voluerimus, ideſt laudemus ipſum, quòd nos immeritos ad talem gradum in eccleſia ſua exaltare dignatus eſt. Dominationem quoque non exerceamus, quaſi maiores alijs exiſtentes eos nobis ſubijciamus, & onere aliquo premamus in ſeruitutem noſtram, ſed conſeruos noſtros omnes homines cognoſcamus, hoc ſolum ab eis diſtantes, quod nobis neceſſitas impoſita eſt diligendi eos, & ſalutis eorum curam habere. Sic enim Petrus inſtruxit prelatos Eccleſię primo Petri quinto capitulo. Sic etiam patet ſupra vigeſimo capitulo, ſcilicet. Scitis, quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt poteſtatem exercent in eos, non ita erit inter vos, ſed quicunque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter, & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Sicut autem non debet ſeruus vſurpare honorem, & exercitium poteſtatis, quę ad dominum pertinent, ita neque debet ei ſeruire intentione corrupta, ſcilicet vt inde commoda temporalia capiat, nam cũ ſit ſpiritualis miniſtratio, contra conditionem rei facit, qui ſpiritualium finem ponit temporalia, ſed debet ſeruus ſeruire, quia ſeruus eſt, & quia tali domino ſubditus eſt, cuius ſeruum eſſe honor eſt. Qui autem, ideo ſeruit, vt temporalia lucra capiat, infideliter agit, quia aliud vult pro adminiſtratione, quam dominus illi conſtituit, & iniuriam facit domino, quia eum cõtemnit, ipſe enim ſeipſum conſtituit in precium, & ſeruus non vult illum, ſed rem temporalem pręeligit precium eſſe adminiſtrationis ſuę, & ideo conquerebatur Deus Malac. primo capitulo, dicens: Quis eſt in vobis, qui claudat oſtia mea, & intendat altare meum gratuito? quaſi dicat nemo. Et hoc ad infidelem adminiſtratorem pertinet. Sic dicit Chyſoſtomus. Rarus eſt fidelis ſeruus domino propter dominum ſeruiẽs, oues Chriſti non ad lucrum, ſed pro amore Chriſti paſcens.

Aliter etiam bona domini infideles miniſtri vſurpant, vt ſibi attribuant ſpiritualem poteſtatem, quaſi ab eis ſit efficacia ſacrorum, & ab eis ſit, qđ populus ſuſcipit. Falſum quidem, & periculoſiſſimũ iſtud eſt. Solus Chrs eſt, qui baptizat, nos vero nudum miſterium ei exhibemus: Chriſtus eſt ſummus ſacerdos, qui conficit, nos vero verba proferimus, & in omnibus alijs ſacramentis Chriſti eſt tota virtus, noſtrum autem eſt miniſterium, quod tamen non eſt alienum ab omni peccato, ſed aliqua faciunt miniſtri, quę non poſſent facere, qui non ſunt miniſtri. Veruntamen, qui principalem efficaciam ſacramentorum ſibi attribuit, vſurpat rem domini ſui, & infideliter miniſtrat.

Etiam bona temporalia infideles miniſtri ſibi vſurpant, quæ ad Chriſtum pertinent, ſicut cum prelati accipiunt bona Eccleſiarum, quę nõ ſunt ad eos pertinentia, ſed ad eccleſiam, vel ad alios miniſtros minores. Et iſta magna infidelitas eſt, quia Chriſtus conſtituit illos ſeruos, ideſt prelatos, vt debet cibum familię in tempore, vt dicitur in litera. Quòd autem cibum familię ſubtrahant, & applicent ſibiipſis infideliter agere eſt.

Ex hoc apparet diſpenſatorem fidelem Chriſti a quatuor, aut quinque abſtinere. Primum eſt, vt ſibi honorem non vſurper. Secundum, vt dominationem non exerceat. Tertium, vt recta intentione, & non propter temporalia miniſtret. Quartum, vt ſpiritualem poteſtatem ſibi non aſcribat. Quintum, vt rem domini non negligat. Et iſtud eſt, quòd conetur verbo, & exemplo, & opere, & correctione ſubditum ſibi gregem ad bonum deducere, auertendo a malo. Hoc eſt enim paſcere familiam domini. Si autem omiſerit, aut negligenter egerit, infideliter agit, quia rem domini perire ſinit. Omnia autem iſta colliguntur ex intentione Beati Petri primo Petri quinto capitulo, cum ait: Seniores, qui in vobis ſunt, obſecro, paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, prouidentes nõ coacte, ſed ſpontaneè ſecundum Deum, neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè, neque vt dominantes in clero, ſed forma facti gregis ex animo. Vltimum enim, ſcilicet non negligere oſtenditur, cum dicitur: Paſcite gregem, qui in vobis eſt, prouidentes, ideſt adhibite prouidentiam circa gregem, vt non pereat, neque famęſcat, ſed prouidete, prouidentia autem tollit negligentiam. Inquantum dicitur non coactè, ſed ſpontaneè poteſt notari conditio agentis, ſcilicet quòd propter Deum agant, & non ex timore, aut neceſſitate aliqua. Cum vero dicitur non turpis lucri gratia innuitur tertium, ideſt vt non miniſtret propter temporalia bona, ſed propter Deum, quia quodcunque lucrum hic intendatur, turpe eſſet cum rei tam excellẽti, ideſt Chriſto, propter quem miniſtraturi ſumus, pręponimus temporalia lucra. Cum vero dicitur ſecundum Deum ſignificatur primum, ſcilicet vt non intendant ſibi honorem in hac adminiſtratione acquirere, ſed Deo, & in ipſo gloriari. Cum autem dicitur, neque vt dominantes in clero, ſignificatur ſecundum, ideſt quòd non exerceant dominationem prementes alios. Propter quod Eccleſiaſtici prelati non vocantur domini, ſed ſerui, & ſeruorũ ſerui. Sic enim illos Chriſtus vocari voluit. Etiam quartum innuitur, ſcilicet vt non aſcribant ſibi ſpiritualem poteſtatem, quæ Chriſto competit, & nulli noſtrum communicatur. De his etiam Chryſoſtomus in homilia ait, ſcilicet. Duo autem expetit ab huiuſmodi ſeruo, ſcilicet prudentiam, & fidem, fidelem enim eum dicit, quoniam nihil, quod domini ſui eſt ſibi proprium fecit, nihil etiam de rebus domini ſui vanè, & inutiliter conſumpſit.

Circa prudentiam dicendum, quòd prudentem ſeruum exigit dominus, cum eius diſcretioni committat regimen totius familię, & non poſſint ei dari regulę expreſſę circa omnia agenda, & ſi darentur adhuc in applicatione earum ad particularia difficultas eſt, & ibi prudentia exigitur. Prudens vocatur, qui naturalem habet diſcretionem. Et præter hæc experimento didicit qualiter ſe in rebus habere debeat, & ideo, qui non habet experimentum ad regendum aliquid in temporalibus, non debet præfici. Sic dicitur primo Timothe. capitulo, tertio. Oportet epiſcopum eſſe domui ſuę bene præpoſitum, filios habentem ſubditos cum omni caſtitate. Siquis autem domui ſuę pręeſſe neſcit, quomodo eccleſię Dei diligentiam habebit? Oportet etiam propter hoc epiſcopum eſſe in ſacris literis eruditum, nam in illis magna pars prudentię atque ſapientię prælatorum eſt, nam paſcere debent familiam ſubditam verbo ſacrę Scripturę, quod non poterunt miniſtrare, niſi ſciuerint. Etiam eccleſiaſticas regulas ſcire oportet, ſcilicet

eet canones illos, quibus ecclesia regitur, nam & si canones litigiosos, idest ordinatorios iudiciorum scire episcopo vtile sit, non est necessarium, quoniam alios instituere potest foralium causarum vicarios auditores, quod & Apostolus admonuit primo Corint. sexto capitulo, scilicet secularia negocia si habueritis contemptibiles, qui in ecclesia sunt illos constituite ad iudicandum. Canones autem quibus ecclesia regitur, scire necesse est, quia non sufficit, quòd episcopus in omnibus consilium aliorum accipiat, sed necesse est, quòd in eis, quod per seipsum acturus est, a seipso sufficientem peritiã habeat, ideo qui non fuerit sufficientis literaturę non est in episcopum assumendus, vt Apostolus docuit, & consequenter sacri canones declarauerunt, quòd nemo in episcopum assumatur, nisi qui scientia, & vita commendabilis existat, extra de electio. capitulo cum in cunctis, & postquam in episcopum assumptus fuerit, lectioni vacare debet, vt doctior efficiatur primo Timo. quarto capitulo, attẽde lectioni, & exhortationi doctrinę.

Concurrere autem ista duo in prælato debent, scilicet fidelitas, & prudentia, quod rarum est, & ideo dixit Christus: Quis putas est fidelis seruus, & prudẽs? quasi dicat rarus est. De hoc dicit Origenes super Matthæum. Quicunque in fide proficit, & si nondum in ea perfectus est, fidelis vocatur, & qui naturalem habet mentis velocitatem, dicitur prudens, si quis autem consideret inueniet fideles merito, & studium fide exercentes, non autem & prudẽtes, quoniam, quæ stulta sunt mundi huius elegit Deus. Et iterum, videbit alios veloces quidem esse, & prudentes, modicę autem fidei. Conuenire autem in vnum fidelem atque prudentem rarissimum est.

De applicatione cæterarum partium huius parabolæ, quomodo verificantur. Quæst. CCLXVI.

QVAERETVR de applicatione cęterarum partium huius parabolę.

Dicitur enim: Quem constituit dominus: Iste dominus Christus est, qui non solum, vt Deus dominus est, quia virtus, & potestas dominatiua ab ęterno sibi competit, sed etiam, vt homo est dominus omniũ hominum, qui omnes redemit, iste est enim modus, quo quis alium efficit seruum suum, scilicet liberat eum a morte tunc cum iuste occidere possit efficit eum per hoc seruum suum. Et ita seruitus secundum iura gentium ex bellis cępit, scilicet vt illi quos in bello capiebamus, quosque iuste occidere poteramus, si eos seruaremus a morte serui efficerentur. Et sic dicuntur serui non a seruiendo, sed a seruãdo, scilicet quia a morte seruabantur. Et ista etiam est causa quare seruus nihil iuris habet in se, neque in aliqua re, sed totus est domini, scilicet quia si moreretur, neque se neque aliquid haberet. Cum autem liberat eum quis a morte retinet illum, quasi mortuum, scilicet vt neque sui ipsius, neque aliarum rerum ius aliquod habeat, & ob hoc seruitus dicitur mors ciuilis, quia licet vere non sit mortuus quantum ad naturã, tamen quantum ad ęstimationem legis, & iuris, quæ ex lege competunt mortuus censetur, quia nullum ius ei competit. Est enim ipse simpliciter alterius primo Politi. cap. 2.

Seruitus secundum iura gentiũ ex bellis cępit.

Et hoc modo nos omnes serui sumus Christi, quia nos liberauit a morte, tenebamus enim nos subditi diabolo, & morti propter peccata, & fecit, quòd non moreremur in potestate illorum, ideo ipse dominus est, & nos serui eius. Alius modus efficiendi seruum est, si quis seruum factum emerit de manu eius, cuius seruus est, nam emptoris seruus efficitur, sed nos facti eramus serui dęmonis propter peccatum: Christus autem dato precio, emit nos, nam sanguinem in precium dedit, ideo nos sibi seruos fecit. Sic dicitur Actu. vigesimo capitulo, attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo Spiritus Sanctus posuit vos episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Et ita quia acquisiuit ecclesiam fecit omnes, qui in ecclesia sunt, esse seruos suos. Sic etiam dicitur primo Corint. sexto capitulo, scilicet. An nescitis, quia membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, quem habetis a Deo, & non estis vestri, empti enim estis precio magno. Ecce igitur isti serui sunt prælati, quia omnes, qui in Ecclesia sunt, serui sunt, & horum dominus est Christus, qui emit nos. Constituti sunt autem isti a domino super familiam, quia ipse est, qui dat prælatos Ecclesię. Sic dicitur ad Ephe. quarto capitulo, scilicet. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios vero prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores, & doctores. Et licet apud ecclesiam sit certa forma constituendi prælatos, siue per electionem, siue per maiorum prouisionem, ita vt videantur constitui prælati ab hominibus, non sunt constituti ab hominibus, sed a Deo, sic dicitur Actuum vigesimo capitulo, vt allegatum est, scilicet. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo Spiritus Sanctus posuit vos Episcopos ad regimen Ecclesiarum, & non homo.

Est autem familia ista, super quam constituuntur prælati, ecclesia vniuersalis, aut particularis, tota autẽ ecclesia est vna familia Christi, quia omnes homines ad Christum pertinent eum omnes redemerit, maxime fideles, vt dicitur primo Timo. quarto capitulo, scilicet. Speramus in Deum viuum, qui est Saluator omnium hominum maxime fidelium, scilicet quia licet omnes equaliter redempti sint, soli fideles participant vtilitatem redemptionis, & tamen infideles, licet pertineant ad Christum non vocantur hic familia Christi, quia familiam vocamus congregationem viuentium in vna domo sub vno patrefami. sed domus ista est Ecclesia primo Timo. tertio capitulo, scilicet. Si autem tardauero, scias quomodo te oporteat in domo Dei conuersari, quę est Ecclesia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis. Et tamen infideles non sunt in Ecclesia, ideo non sunt de familia Christi, de qua hic dicitur, & consequenter non prępositi sunt serui, idest prælati a Christo super infideles, sed super solos fideles, vnde neque illos iudicant primo Corint. quinto capitulo, quid enim mihi est de his, qui foris sunt iudicare? idest de illis, qui extra Ecclesiam sunt.

Quid est dicere: Vt det illis cibum in tempore. Quæst. CCLXVII.

QVAERETVR quid est, quod consequenter dicitur: Vt det illis cibum in tempore.

Dicendum, quòd prælati debent dare cibũ familię, super quam constituti sunt, idest subditis suis. Et iste cibus est precipue spiritualis, & consistit in multis. Primo in doctrina verbi. Nam tenetur Episcopus, aut per seipsum prędicare verbũ Dei subditis, aut prouidere, quòd alij prædicent eo occupato, vel non potente vbique prouidere.

Cibus quẽ prælati dare debent in multis est.

Secũdo in diffiniendo dubia circa fidem, idest quęstiones, circa quas aliqui quęrunt volentes informari, quia necesse est, quòd aliquis sit in ecclesia, qui ad hęc respondeat, quia alias prouisum esset, & tamen nemo alius est, cui ex officio ista cõpetant, ideo necesse est, quòd ad Episcopum pertineant, & ad cęteros maiores prælatos. Sic dicitur primo Petri tertio capitulo, scilicet. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus

cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quę in nobis est, fide, & spe. Et de prælatis solet dici, quòd istud intelligatur.

Tertio debent pascere subditos in exemplo vitę, nam vitam præsidentis alij imitãtur, potissime in malo, quia per illius peccatum videtur, quasi excusabile peccatum subditorum. Sic dicitur Leuiti. quarto capitulo. Quòd si peccauerit summus sacerdos facit delinquere populum. Et ideo Christus, quando prędicauit in monte discipulis, qui erant capita, & origo omnium prælatorum futurorum, dixit eis, luceat lux vestra coram hominibus, vt glorificent patrem vestrũ, qui in cęlis est, & licet hoc ad omnes homines pertineat prima Petri secundo capitulo, scilicet conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt in eo, quod detractant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis, tamen pręcipue ad prælatos pertinet prima Petri quinto capitulo, seniores, qui in vobis sunt, obsecro, pascite gregem, qui in vobis est, non tanquam dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo, & dicuntur forma gregis, idest exemplum morum.

Quarto debent eos pascere sacramentorum sustẽtatione, nã ad prælatos pertinet curam agere, vt subditi sacramenta omnia recipiant, & frequentent secundum ecclesię institutа, & omnia sacramenta dicuntur cibus spiritualis, quia sicut cibus corporalis reficit corpus, ita & sacramentorum vsus mentem reficit, & confortat, & præcipue sacramẽtum Eucharistię, ibi enim non est cibus per Metaphoram, sed secundum veritatem, vnde dicitur Ioan. sexto. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Et vocamus sacramentum istud viaticum, scilicet quia in via nos reficit.

Quinto pertinet ad prælatos correctio, non enim sufficit bonum dicere, & exhortari, & dissuadere mala, sed etiam realiter corrigere delinquentes, cũ prælatus ecclesię potestatem habeat castigandi secũdum leges ecclesię, idest non effundendo sanguinem, sed per alias pęnas minores. Et hoc Christus aliqualiter docuit, cum facto flagello de funiculis eiecit de templo ementes, & vẽdentes, & euertit cathedras vendẽtium columbas, & effudit ęs nummulariorum supra vigesimo primo, & Ioan. secundo capitulo. Nõ enim solum redarguit eos verbo, dicens, domus mea domus orationis vocabitur, & vos fecistis eam spelunca latronum, sed realiter eiecit ementes, & vendentes de templo. Alia autem correctio minor est, quã vocamus fraternam, sed ista consistit in solis verbis, vt colligitur supra decimo octauo capitulo, illa vero, quæ est realis, pertinet ad prælatos, qui habent iurisdictionem.

Ad prælatos attinet alere pauperes.

Sexto pertinet ad prælatos reficere subditos etiam cibo corporali, nam ad eos pertinet alere pauperes, & ministrare eis de substantia sua. Et hoc significatur prima Timo. tertio capitulo, scilicet oportet Episcopum esse hospitalẽ, per hospitalitatẽ significatur ministratio omnium necessariorum, & ideo omnes Episcopi, & clerici tenentur ad hoc decima sexta quęstione prima, capitulo quoniam scilicet quoniam quidquid habent clerici pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes, pręcipue tamen ad Episcopos pertinet, ita vt Episcopi nomen non manebit eis si liberales non exiterint circa indigentes, vt ait Grego. & habetur 87. distinction. capitulo, fratrẽ nostrum, scilicet. Non credat sibi solam lectionem, & orationem sufficere, vt remotus nihil studeat fructificare de manu, sed largam manum habeat, necessitatem patientibus succurrat, alienam inopiam suam credat, quòd si hoc non habet, vacuum nomen tenet. vnde ad Episcopum pertinet viduis, pupillis, & peregrinis prouidere. Et tamen non debet hoc facere per seipsum, sed per archipresbyterum, vt patet 88. distinctione, scilicet. Episcopus gubernationem pupillorũ viduarum, & peregrinorum non per seipsum habeat, sed per archidiaconũ, aut archipresbyterum, & hoc, quia ad Episcopum pertinet soli lectioni, orationi, & doctrinę vacare eadem distin. capitulo. Episcopus, scilicet Episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet, sed lectioni, & orationi, & verbo prædicationis tantummodo instet. Propter quod, qui antequam eligatur in Episcopum talis non est, non debet eligi, & si electus fuerit non confirmatur, vt patet 85. distin. capitulo, archidiaconum, de archidiacono Florẽtino, qui licet peritus esset in literis, tamen ab electione repellitur, & electus non confirmatur, quia domum eius amicus nunquam intrauit ad recipiendam charitatem. Et si ad Episcopos hoc pertinet, vt propriadẽt a fortiori competeret, vt aliena non tollant, neque cupiant, neque per turpia lucra velint ditari. Sic dicit Apostolus ad Titum primo capitulo, oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non turpis lucri cupidum, sed hospitalem, & benignum. Sic etiam dicit Origenes super Matthęum. Vt autem non adimat cibos indigentium, opus est fide, quia & secundum simplicem intellectum opus habemus, vt fideles simus ad dispensandos Ecclesiasticos reditus, & non deuoremus, quæ sunt viduarum, & vt memores simus pauperum, & ne occasionem accipientes ex eo, quod scriptum est, scilicet dominus constituit his, qui euangelium prædicant de euangelio viuere, amplius quæramus, quam cibum simplicem, & necessaria vestimenta, & vt non amplius teneamus nobis, quam his, qui necessitatem patiuntur.

Alia quoque, quæ prælati circa subditos faciunt intelligũtur nomine administrationis cibi, quia Episcopi sunt dispensatores Dei ad Titum primo capitulo. Oportet Episcopum esse sine crimine, sicut dispensatorem Dei. sed ista prędicta sunt velut exemplariter, subintelligantur omnia alia, quę de iure tenentur prælati circa subditos efficere.

Quare dicitur: In tempore. Quæst. CCLXVIII.

QVAERETVR quare dicitur: In tempore. Dicendum, quòd cum, vt dictum est præcedenti quæstione, nomine cibi intelligatur tota administratio, quam prælati faciunt circa subditos, per quam velut per quendam cibum in esse spirituali sustentantur, satis colligitur quare dicatur in tempore. Et dicendum, quòd notatur per hoc mensura quædam circa dispẽsationem spiritualium, nam cum dictum fuerit, quòd iste seruus debebat esse fidelis, & prudens: Ad prudẽtiam autem pertinet ponere modum, & diffinitionẽ, & cęteras limitationes circa actiones necesse est, q circa cibum, qui specialiter ministratur considerentur hęc, & ideo qualitas cibi, & quantitas, & tempus cibationis considerari debent. Sic enim in cibo corporali considerare debebat dispensator familię, vt declaratum est supra. In q. 254.

Aduertendum autem, quòd non solum considerandum est tempus cibationis, vt dicit hic Matthęus, sed etiam mensura cibi, & qualitas eius, quę Lucas expressit duodecimo capitul. scilicet vt det illis in tempore tritici mensuram, triticum enim omnibus fidelibus dandum est, quia signat sanam doctrinam, quã solam fideles recipiunt. Sed in hac considerandа est mensura, nam quidam parum capiunt, alij vero multum, insipientibus enim non sunc dicenda altissima

in

in fide, sed plana, quę capiant, sapientibus autem non sunt dicenda vulgata, & trita, quæ contemnant, & fastidiant. Sic dicitur primo Corint. secundo capitulo, sapientiam loquimur inter perfectos, paruulis autem ingenio parua dicenda sunt. De hoc dicit Origenes super Matthæum. Prudentes autem, vt prudenter intelligamus indigentium causas propter quas sunt indigentes, & vniuscuiusque dignitatem quomodo educatus est, & quantum necessarium habet. Multa enim sapientia opus est ei, qui bene vult dispensare Ecclesiasticos reditus. Sit etiam fidelis seruus, & prudens, & non effundat rationabilem, & spiritualem cibum, quoniam non oportet volens ostendere se esse prudentem illis, scilicet qui magis necessarium habēt verbum, vt ędificet eorum mores, ideſt vitam componat, quam quòd illuminat scientię luce, aut vt ne eis, qui possunt acutius audire pigeat exponere altiora, ne exponentes vilia contemnantur ab his, qui naturaliter sunt ingenioſi, aut per exercitationem secularis sapientię acuti.

De tempore etiam dicendum est quantum ad doctrinam, nam nouis in fide non sunt dicenda subtilia propter paruitatem ętatis, sed proiectis. Sic patet primo Corint. tertio capitulo, ego fratres non potui loqui vobis, tâquam spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac dedi vobis potum non escam, nondum enim poteratis, sed neque nunc potestis. Et sicut prelatus, aut doctor non debet alicui dicere vltra ea, quę capere potest, ita neque, qui docetur debet desiderare audire maiora, quam capiat, & audire expediat ad Roman. duodecimo capitulo, scilicet. Dico vobis omnibus per gratiam, quæ data est mihi, non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, & vnicuique, sicut Deus donauit mensuram fidei, ideſt quisque velit intelligere tātum quantum capacitatis ei data est, sicut autem circa doctrinam consideratur tempus ex parte eius, qui docetur, ita & in omnibus alijs ministrationibus, interdū enim oportet prædicare, & aliquando tacere, interdum delinquentes corrigere, & aliquando cessare, & nihil est quantumcunque bonum, aut necessarium, quod si omni tempore indistincte ministretur non efficiatur nociuum. Sic dicit Isido. additum est in tēpore, quia beneficium non suo tempore datum redditur cassum, & nomen beneficij perdit, idem enim panis esurienti quidem appetibilis est, satiato autem non multum. Considerare autem tempus, mensurā, & huiusmodi pertinet ad prudentiam ministri, sine qua fidelitas parum proderit. Sic dicit Theoph. Sicut enim in dispensationibus facultatum, siue aliquis incautus sit fidelis domino existens, siue etiam prudēs sit, & infidelis dispereunt res domini, sic & in rebus diuinis opus est fidelitate, & prudentia. Noui enim multos Deum colentes, & fideles, quia vero non poterant prudenter Ecclesiastica tractare negocia, non solum possessiones, sed etiam animas destruebant vtentes in peccatores indiscreta virtute per immoderata pœnitentię mandata, vel importunam mansuetudinem.

Quomodo talis seruus dicitur Beatus.
Quæst. CCLXIX.

QVAERETVR consequenter ad id, quod dicitur: Beatus seruus ille, quem cum venerit dominus eius, inuenerit sic facientem.

Dicēdum, quòd talis seruus Beatus est. Nam quādo dominus eius venit, beatum eum facit. Est enim iste seruus prælatus bene administrans circa familiam sibi subditam. Venit autem dominus cum ad mortē cuiusque Christus venire dicitur, quia tunc iudicat quemque, vt dictum est supra quæstione 239. Et qui bonam rationem de administratis dederit, beatus efficietur, quia beati sunt omnes, qui Deum vident, tales autem non solum simpliciter erunt beati, sed etiam habebunt magnum beatitudinis gradum, vt sequenti q. dicetur.

Et dicitur inuenerit sic facientem, scilicet vigilantem, & fideliter, & prudenter ministrantem, nam finis vitę attenditur, ideo qui in bonis vitam finit etiam si in eo mala præcesserint, non nocent ad beatitudinē, qui vero in malis finit, etiam si multa bona præcesserint ad beatitudinem non prosunt. Dicit autem Hilarius: Inuenerit sic facientem, ideſt præcepto domini sui obedientem, vt doctrinę opportunitate verbum vitę in ęternitatis cibum alendę familię dispenset.

Quomodo est verum, quòd seruus fidelis, & prudens constituatur super omnia bona domini.
Quæst. CCLXX.

QVAERETVR quomodo est verum, quod sequitur, scilicet, amen dico vobis, quoniā super omnia bona sua constituet eū. Nam videtur, quòd nemo potest constitui super omnia bona domini, nam quod filius accepit maius omnibus est: Ioan. decimo capitulo, si tamen bonus prelatus constitueretur super omnia bona, non esset maius id, quod filius accepit, quam quod boni prelati accipiunt, quia super omnia nihil manet, ergo non constituuntur super omnia bona.

Secundo, quia istud dicitur de quolibet prelato bono, sed non potest quilibet constitui super omnia bona, nam cum vnus fuerit constitutus non potest alius constitui, ergo non constituitur super omnia bona.

Tertio, quia licet multi prælati boni sint, non sunt ęquales, tamen boni sunt fideles dispēsatores, & prudentes, & inueniuntur sic facientes in morte, quando dominus venit, & tamen secundum gradus meritorum sunt gradus præmiorum, ergo meliores maiora recipient a Deo, sed vltra hoc, quòd est constitui super omnia bona Dei, nō potest esse aliquod maius, ergo non datur hoc cuilibet seruo bono, sed soli optimo. Et iste erit vnicus, vel nullus.

Dicendum putant quidam intelligi de operatione miraculorum, scilicet quòd taliter ministrantibus datur potestas ad magna miracula facienda sup res præcipuas. Sic dicit Theop. super omnia bona sua constituet eum non solum super suam familiam, sed vt tam terrena, quam cęlestia ei obediant, qualis fuit Iesus naue, vel Ioſue, & Elias, alter soli, alter nubibus mandans, & omnes sancti, quasi Dei amici rebus Dei vtuntur.

Sed dicendum, quòd non stat. Primo, quia non est verum, quòd aliquis prælatus quantumcunque vitę sanctissimus habeat potestatem super cęlestia, & terrestria, & si aliquis miracula fieri impetrauit precibus, aut fide sua, non tamen est inuentus aliquis circa omne genus rei miracula faciens.

Secundo, & præcipue, quia miracula faciebant viri sancti viuentes, & tamen ista constitutio super omnia est post mortem, quia ad mortem venit dominus huius serui, ideo non est constitutio ista super operatione miraculorum.

Alij dicunt, quòd prœponitur omnibus bonis domini sui inquantum omnia intueri potest per intellectum speculatiuum. Et hoc ei conceditur. Sic dicit Theo. scilicet quicunque etiam vitam virtuose peragit, & seruos suos, ideſt iram, & concupiscentiam recte dispoſuit exhibens temporibus singulis mensuram

ram frumentiirę quidem, vt afficiatur in habentes odio Deum, concupiscentię vero, vt necessaria vtatur carnis prouisione ordinans eā in Deum, talis inquam constituetur super omnia, quæ possidet dominus dignus omnia per speculatiuum intellectum intueri.

Sed dicendum, quòd non stat, quia intelligere omnia entia creata per intellectum speculatiuum nō est maximum bonum domini, ideo aliquid aliud est.

Dicendum, quòd quicunque ad vitam ęternam transfertur cōstituit super omnia bona domini, quia participiat visione essentię diuinę, quæ est omne bonum, & Deus nō habet aliquod maius bonum, quod dare possit, neque cogitari maius potest, quam ipsa diuina essentia, & illam plene dat ad nutum vidēdam, & non manet aliud bonum, quod dari possit, ideo super omnia bona isti constituuntur. Sic dicit Hilarius super Matthæum super omnia bona cōstituetur, ideſt in Dei gloria collocabitur, quia non est vltra bonū, quod melius sit.

Item dicuntur isti cōstitui super omnia bona Dei, quia reges efficiuntur, quia regnant cum Christo in ęternum, & hoc planum est. Nā Deus filio suo dedit omnia bona, tanquam hęredi, cum sit filius, nos autē cohęredes illius efficit ad Roman. octauo capitulo, scilicet hęredes autem Dei, cohęredes autem Christi, sed hęres habet vniuersalem successionem, ideo & eis, qui ad Deum pertinent datur vniuersalis successio in bonis Dei, & consequenter super omnia bona Dei instituuntur. Sic dicit Origenes super Matthęum. Super omnia bona sua constituet eum, scilicet vt conregnet Christo, cui omnia bona sua tradidit pater, quòd sicut boni patris filius super omnem substantiam suam constitutus participat huiusmodi dignitatem fidelibus, & prudentibus dispensatoribus suis, vt sint, & ipsi super omnem creaturam.

Sed dicendum, quòd istud sit generaliter dictum: Omnibus, qui transferuntur ad beatitudinem conuenit, siue fuerint prelati, siue non, eo quòd omnis beatus constituitur super omnia bona Dei, scilicet videt essentiam, quæ est omne bonum, & ibi sunt omnia bona eminenter. Sic enim Boetius diffiniuit beatitudinem esse omnium bonorum statum aggregatione perfectum tertio de Consola. prosa secunda, & tamē Christus promisit ꝑlatis bonis aliquid supra id, quod omnibus alijs beatis non ministrantibus concessum est. Et istud est quidam excellēs gradus glorię, & pertinet ad modum cuiusdam aureolę, immo vere boni prælati aureolam habebunt, quia vna est aureola doctorum, sed omnis bonus prælatus est doctor, nam istud est præcipuum officium prælati. Tria enim sola facere prelatus iubetur, scilicet vacare lectioni, orationi, & doctrinę, & ideo non debet habere curam rei familiaris per se, sed alijs commendare, immo & curam alendorum peregrinorum viduarum, & pupillorum non per se, sed per archidiaconum, aut archipresbyterū agere iubetur 88. distin. capitulo Episcopus. Et sic prælati boni super alios habebunt specialē gloriam, nam etiam nunc maiori gloria, & honore digni sunt, sic dicitur prima Corint. quinto capitulo. Qui bene pręsunt presbyteri duplici honore digni habeantur. Etiam prēter aureolam habent aliquid aliud excellentius in prœmio essentiali, quod consistit in excellentiori gradu visionis, quia magis meruerunt, cum plura, & maiora opera charitatis faciat regulariter bonus prælatus, quam alius non prælatus, sed simpliciter subditus, qui beatificatur.

Est autem dicendum, quòd hunc gradum, & differentiam glorię inter prelatos, & non prelatos Christus ostendere voluit, & ad hoc dixit constitui prælatos super omnia bona. Et licet, sicut declaratum est etiam alij omnes beati constituantur super omnia bona Dei, tamen Christus de his solis dixit, quia spirituale quid voluit per hoc designare, & hoc non potuit alio modo designari.

Primo, quia hoc per parabolam innuendum erat, quæ accipitur a rebus corporalibus, & in illis non est aliqua talis differentia bonorū, qualis est in gradibus vitę ęternę, ideo non fuit modus prœcisus ad ostendendum in illis, & quia in rebus corporalibus nihil excellentius est, quam dicere simul omnia bona, nihil magis potuit conuenire ad innuendum gradum beatitudinis prælatorum, quam dicere, quòd super omnia bona domini sui constituentur.

Secundo, quia dato, quòd sine parabola diceretur, cum Christus loqueretur adhuc rudibus, oportebat, quòd modo plano designaret illum gradum. Si autē vellet eum designare eo modo, quo vere se habet ad alios gradus, non intelligeretur, ideo sic conueniens fuit exprimi, scilicet quòd super omnia bona constituatur talis seruus.

Considerandum tamen, quòd adhuc Christus aliquam differentiam apertam designauit in gradu glorię beatorum, qui non sunt prælati, & eorum, qui prælati sunt, & vtranque designauit per seruos, sed dixit quosdam seruos nulli ministrationi præpositos, sed solum expectantes vigilanter dominum suum. Et isti sunt omnes priuati, qui per virtutes beatificātur, alios seruos dixit præpositos familię, & bene administrantes, vtrorumque ponit præmium aduenientę domino Lucę duodecimo capitulo. Primorum quidem, quòd dominus veniens prœcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit ante eos. Secundorum vero præmium est, quòd super omnia bona domini constituentur, manifestū est autem maius esse, quòd seruus maneat constitutus super omnia bona domini, quam quòd semel dominus transeat, & ministret seruis, quia hoc antiquitus in quibusdam diebus fieri solitum erat. Sic dicit Beda, quanta enim inter bonos doctores, & bonos auditores est meritorū distantia, tanta est, & prœmiorum, hos enim, ideſt auditores veniēs cum vigilantes inuenerit faciet discūbere, illos autem, ideſt doctores cum fideliter, prudēterque dispensantes inuenerit, supra omnia, quę possideat constituet, ideſt super omnia cęlestis regni gaudia. Et idem dicit Remigius.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd potest constitui homo supra omnia bona Dei, proprie autem constitui supra bona aliqua est constitui supra bona, quæ sunt separata a domino cuius sunt, & ab eo, qui constituitur. Et sic vocantur bona Dei ea, quę creata sunt, & tamen Deus non constituit beatos supra bona ab illo creata, quia per hęc non sunt beati, sed per contemplationem, & possessionem boni illius, quod ipse est, trahitur tamen modus iste ex parabola, quia dominus serui constituit fidelem dispensatorem supra omnia bona, quæ ipse dominus possidet.

Nunc autem dicendum, quòd idem bonum est, quod pater filio tradidit, & per quod fideles sunt beati, & est illud essentia diuina, sed differenter nobis, & filio datur, nam filio datur, vt per illam, & in illa subsistat, nobis autem datur, vt illa fruamur, non autem, vt per illam subsistamus, & ideo filius per hoc, quòd ei datur Deus est, & ęqualis patri. Nos vero non dij, sed beati sumus, maius autem est Deum esse, quam beatum esse, ideo verum est, quòd id, quod pater dedit filio maius omnibus est, & tamen id, quod filius de patre accepit, est quod nos accipimus, & est totum bonum Dei, ideo verum est, quòd supra omnia bona Dei constituitur bonus seruus.

Ad

Ad ſecundum dicendum, quòd licet vnus conſtituatur ſuper omnia bona Dei, poteſt alius, immo & quilibet ſupra illa conſtitui, & vnius conſtitutio non repugnat, neque adimit aliquid alteri, quia etiam in bonis noſtris hoc inuenitur, vt Ariſtotel. innuit nono Ethicorum. Sola enim bona fortunę, quę vocat ipſe bona circumpugnabilia, ſunt huiuſmodi, vt cū quis illa habuerit, non poſſunt ad alterum peruenire, niſi ille deſierit illa habere. Bona autem ſimpliciter, quæ honeſta dicimus, & etiam delectabilia, licet in quolibet perfecte ſint, non minus ſunt in alio. Et hoc, quia non ſunt eadem numero, ſed ſpecie, ſcilicet alię virtutes ſpecie eędē, & beatitudo eadem ſpecie numero differens. Bona autem fortunę non gignuntur in nobis per operationem noſtram, ſicut virtus, & beatitudo, ſed naturaliter in ſe habent eſſe, ideo cum apud vnum manſerint non poſſunt eſſe apud alium, ſecus de bonis Dei, de quibus hic, eſt enim illud bonū Dei eſſentia Dei, quæ per modum obiecti prędentialiter beatificat animam, & quantumcunque videatur perfecte ab aliquo poteſt videri ęque perfecte, aut perfectius ab altero, & ideo non magis perfecte habet quis beatitudinem ſi ſolus ſit beatus, quam ſi omnes ſimul beati ſint, propter quod poſſunt omnes conſtitui ſupra omnia bona Dei.

Ad tertium dicendum, quòd non habent omnes prędati ęqualia prędmia, ſicut neque ęqualia merita, quæ in vita ęterna ſunt, & tamen quilibet eorum cōſtituitur ſupra omnia bona Dei, quia quilibet eſt beatus per viſionem, & plenam poſſeſſionē diuinę eſſentię, quę eſt totum bonum Dei, quia extra illam non habet Deus aliquod bonum, immo illa eſt eminēter omne bonum, & tamē licet illa tota habeatur, a quolibet beato, aliquis participat ea perfectius, quā alius, quia videtur ab eo clarius, vt declaratum eſt ſupra quinto capitulo, quęſtione 43. Et ſic ſtat eſſe maius prædmium cum hoc, quòd quilibet ſit ſupra omnia bona Dei.

Quid hoc ſit, ſcilicet. Si dixerit malus ſeruus in corde ſuo, moram facit dominus meus.
Quæſt. CCLXXI.

QVAERITVR conſequenter cum dicatur, ſi dixerit malus ſeruus in corde ſuo, moram facit dominus meus venire, quid hoc ſit,

Dicendum, quòd iſte ſeruus eſt prælatus conſtitutus a domino ſuper familiam, ſed quia malus eſt, intelligitur prędatus male adminiſtrans. Et iſte dicit, moram facit dominus meus venire, ideſt tarde venit Chriſtus per mortem, vel ad iudicium, qui eſt dominus meus.

Sciendum autem, quòd iſta verba poſſunt intelligi in bono, & in malo ſenſu. In bono quidem, quòd deſideret ſeruus ille, quòd Deus veniret educens eum de hoc ſęculo ęrumnoſo, tale autem eſt deſiderium virorum ſanctorum, & perfectorum, quibus mundus iſte crucifixus eſt, & ipſi mundo. Sic enim Paulus dixit ad Gala. ſexto capitulo. Et nihil inueniūt hic, quod eos delectet, ſed omnia deſipiunt, & vileſcunt. Quapropter totum deſiderium eorum eſt ad cęleſtia, ad quę quotidie ſuſpirant iuxta illud Pſal. 41. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei. Et quia iſtud non poteſt fieri ſine reſolutione corporis, cupiunt ſolui de hoc carnis vinculo, vt vniantur Deo, ſicut dixit Paulus ad Philip. primo capitulo, cupio diſſolui, & eſſe cū Chriſto. Et iterum: Mihi mori lucrum eſt.

In malo autem poteſt accipi, quantum ad malos, quia mali vellēt, quòd tardaret dominus venire, ideſt tarda eſſet mors, immo ſi eſſet poſſibile, quòd nunquam veniret, propter quod non ſolum vellēt, quòd tarda eſſet, ſed etiam affliguntur nimis, quando coguntur illius habere memoriam Eccleſia. 41. capitulo. O mors, quam amara eſt memoria nominis tui homini habenti pacem in ſubſtantijs ſuis, viro quieto, cuius directę ſunt vię in omnibus, & adhuc valenti ſumere cibum. Sed an ſeruus iſte bono, an malo animo dixerit, ideſt an dolens propter tarditatē, an gaudens poteſt colligi ex moribus eius, dicitur enim, ꝙ malus ſeruus erat, ideo gaudens dicebat, & malorum ſpem concipiens. Sic dicit Auguſtinus in epiſtola ad Heſychium. Ex moribus huius ſerui apparet animus eius, quos mores licet breuiter magiſter bonus curauit exprimere, ideſt ſuperbiam, cum dicitur, cęperit percutere conſeruos ſuos, luxuriam, cum dicit, manducet autem, & bibat cum ebrioſis, ne quod dicebat moram facit dominus meus venire deſiderio domini ſui dicere crederetur, quo ardebat ille, qui dicebat, ſtituit anima mea ad Deum viuum, quando veniam. Dicendo enim, quādo veniam, moras ſe perpeti moleſte oſtendit, quia etiam, quod tempore acceleratur, deſiderio tardum videtur.

Sed propter hoc Auguſtinus mouet dubium, quid ſit melius, an putare tardum eſſe aduentum Chriſti, & vigilare, an dicere eſſe breuiter accelerandum, & vigilandum, an dicere ſe neſcire, quando erit, an cito, an tarde, & ob hoc vigilandum eſſe. Et approbat tertium, quia primi duo periculoſe dicunt, tertius non cum ait in epiſtola ad Heſychium. Hoc autem ſeruo malo remoto, qui proculdubio domini ſui odit aduētum, conſtituamus ante oculos tres bonos ſeruos aduentum domini ſui deſiderātes, ſi vnus eorum citius, alter tardius dominum ſuum putet eſſe venturum, tertius de hac re ſuam ignorantiam confiteatur. Videamus tamē, quis magis euangelio conſonet. Vnus dicit vigilemus, & oremus, quia citius venturus eſt dominus. Alter dicit vigilemus, quia breuis, & incerta eſt iſta vita, quandiu tardius vēturus eſt dominus. Tertius dicit vigilemus, quia breuis eſt iſta vita, & incerta, & neſcimus, quando venturus eſt dominus. omnes quidem prę deſiderio domini regni de hoc volūt eſſe verum, quod putat primus, proinde ſi factum fuerit, gaudebit cum illo ſecundus, & tertius. Si autem factum non fuerit, metuendum eſt, ne inter ipſas moras perturbentur, qui crediderāt, quod dixerat primus, & incipiant domini aduentum non tardum putare, ſed nullum. Qui autem credit, quod dicit ſecundus, tardius dominum eſſe venturum, ſi factum fuerit, nulli turbabuntur in fide, ſed inopinato gaudio perfruentur, qui autem quid horum verum ſit, ignorare ſe confitetur, illud optat, hoc tolerat, & in nullo eorū errat, quia nil eorum, aut affirmat, aut negat.

Ex hoc apparet, quod valde notandum eſt contra illos, qui dicunt inſtare dies antichriſti, aut diem iudicij, nam ſi euenerit, quod illi dicunt, nemo turbabitur, ſi autem non acciderit non ſolum turbabuntur, immo putabunt aliqui, nunquam venturum eſſe antichriſtum, & fortaſſis nullum venturum diem iudicij. Et ita etiam Beda ſuper illo verbo Luc. decimo ſexto primo capitulo: ſi diceret vobis ecce hic, & ecce illic, nolite ire, neque ſectemini, ait bonum ergo eſt diem domini deſiderare, neque tamen magnitudine deſiderij nobis ſomnia fingere debemus, quaſi inſtet dies domini, & ideo melius eſt confiteri, quod neſcimus, an cito, an tarde veniat dominus, immo & minus periculoſum eſt dicere, quòd tarde veniet, dum tamen credamus vitam eſſe breuem, & incertam, & vigilemus. Vnde nō modicum turbant fidem puſillorum, qui annunciant breuitatem temporis, & acceleratio-

nem

nem antichriſti deſignantes tempora quędam, vnde & parum ante tempora noſtra viſum eſt, quòd annunciato publice aduentu antichriſti in breui, cum ad tempora, quę putabat vulgus non venerit, multi cęperint de fide dubitare, & ad cętera, quę neceſſaria credenda ſunt, pigriores efficiuntur.

Sed dicendum, quòd aliud eſt de aduētu antichriſti, & die iudicij, quam de morte noſtra, quę etiam aduentus domini dicitur, vt oſtenſum eſt ſupra. Nam de antichriſto, & iudicij die nulla nobis certitudo eſt, aut coniectura. De morte autem certitudo eſt conſiderata duratione ętatis noſtrę, & multa cōiectura eſt cuilibet attentis quotidianis periculis, ideo dicere quoniam mors inſtat, & ideo vigilandum eſſe aſſidue bonum eſt, ſeruus autem iſte de aduentu domini, ideſt de morte loquitur, & dicit moram facere dominum, & ideo imputatur ei ad malum. Sic dicit Beda. Nota inter vitia ſerui mali aſcriptum, quòd tardum domini ſui reditum putauerit, non autem inter boni virtutes annumeratum eſt, quòd hunc cito ſperauerit, ſed quod fideliter miniſtrauerit. Nihil ergo melius eſt, quam vt patienter ſuſtineamus ignorantes, quod ſciri non poteſt, ſed tantum laboremus, vt idonei inueniamur.

Quid cogitauit ſeruus iſte malus ad male miniſtrandum ex tardo aduentu domini ſui.
Quæſt. CCLXXII.

QVAERETVR quid cogitauit ſeruus iſte malus ad male miniſtrandum ex tardo aduentu domini ſui.

Dicendum, quòd cogitatio iſta fuit ſibi occaſio mali, nam dixit, quòd dixerit hoc in corde ſuo, & cęperit percutere conſeruos ſuos. Sed ſciendū, quòd non dixit iſte ſeruus de aduentu ad iudicium, ſed de aduentu ad mortem, nam primo modo non proderat ei, nam etiam ſi tardaret ad iudicium venire ſi ipſe cito moriturus erat, nihil proderat.

Motiuum autem huius poteſt accipi, ſicut accipiebatur in ſeruo ſecūdum ſenſum parabolicum, & ponebantur ad hoc quatuor cauſę ſupra, & tamē aliquę illarum competunt hic, & aliquę non. Et patet, quia non ſtat prima, ſcilicet quòd propter magnam moram poterat credi, quod forte dominus nunquam veniret, ſed moreretur in regione aliena, & ita nunquam peteretur ratio a ſeruo, vel poſſet ipſe in bonis ſuccedere. Secus hic, quia nemo de prędatis poteſt ignorare ſe moriturum, quia iſta eſt lex omnis carnis cum ſtatutum ſit vnumquemque hominem ſemel mori ad Hebrędos nono, neque poteſt dubitari rationem eſſe petendam, quia Deus mori non poteſt.

Secunda cauſa poterat manere nūc, quia ibi ſeruus licet putaret ſe rationem petendam, quia putabat dominum diutius moraturum credebat, quod non exigeretur ab eo ratio vſque poſt multa tempora, & malum, quod longe eſſe putaret, parum mouet, ita & nunc cum quis credat ſe diu victurum tractus delitijs vitę, & temporis contemnit timorem Dei, & vacat voluptatibus.

Tertium etiam poteſt aliquo modo facere, ſcilicet quòd quidam, ita male ſentiunt de fide quantum ad ſtatum animarum poſt mortem, quòd damnatorum pędnas non putant eſſe magnas, & cum illas nō videāt, neque experiantur, iudicant melius eſſe gaudere voluptatibus huius ſęculi, ſi diu manendum ſit in eis, & poſt mortem damnari apud inferos, quam abſtinere a voluptatibus prędentis temporis, vt euadant pędnas poſt mortem, ſi autem paruo tempore viuendū eſſet in delitijs potius vellent abſtinere ab eis, vt non incidерent in pędnas inferni poſt mortem, & ita diuturnitas cogitata vitę mouet eos ad male miniſtrādum.

Quarta tamen cauſa magis mouet, quia ſicut illi, licet aliquo tempore voluptuoſe viuant, & diſſipent aliquid de ſubſtantia domini, ſi dominus diu abſit, poterit in illo tempore reſtituere priora damna poſtea bñ adminiſtrādo, ita vt nō appareat, an dilapedauerint, ita prælati confidentes de longa vita habent occaſionem errandi, & male adminiſtrandi, nam putant ſe habere tempus ad fruendum voluptatibus, & quòd poſtea in ſenectute, aut in extremo temporis poterūt pędnitere de malis prędteritis, & ita ſaluabuntur. Et iſta eſt vera cauſa, & ſenſus huius literę. Et patet, quia redargutio Chriſti procedit directe contra hoc, cum dicit, veniet dominus ſerui illius die, qua non ſperat, & hora, qua ignorat, quaſi dicat non eſt bona conſideratio illa, quia cum ille putet longa tempora vitę ſibi ſupereſſe, forte in medio tempore dum voluptatibus vacat maxime ſeruus ille veniet ſubito dominus auferens animā eius, & petens rationem de adminiſtratione, & non poterit occultari tunc mala adminiſtratio, ideo vt non eueniat ſic, ſemper eſt vigilandum in bona adminiſtratione.

Quare dicitur de ſeruo iſto malo. Et cęperit percutere conſeruos ſuos, manducet autem, &c.
Quæſt. CCLXXIII.

QVAERETVR quare dicitur conſequenter de iſto ſeruo malo, & cœperit percutere conſeruos ſuos, manducet autem, & bibat cum ebrioſis.

Dicendum, quòd iſte ſeruus malus, eo quòd longa tempora vitę ſibi promittit defluit ad malam adminiſtrationem, in qua includitur omne peccatum. Poſuit tamen hic Chriſtus duo, quæ ſunt præcipua, ideſt ſuperbiam, & luxuriam, ad quæ cętera reducuntur, nam auaritia, qua congregamus theſauros indebite, aut ſuperbię, aut gulę ſeruit, aut luxurię.

Primum autem, ideſt ſuperbiam per conſeruorum percuſſionem ſignauit. Sic dicit Auguſtinus in epiſtola a Heſychiū, ſcilicet. Mores mali ſerui (licet breuiter) magiſter bonus curauit exprimere, ideſt ſuperbiam, cum dicitur, & cęperit percutere conſeruos ſuos, luxuriam, cum dicit, manducet, & bibat cum ebrioſis, ſed quantum ad ſuperbiam dixit percutere conſeruos, quòd proprie deſignatum eſt. Nam qui ſuperbit infert alijs iniurias non contentus ęqualis eſſe ęqualibus, ſed velut abſolutus a vinculo legis ad votum viuere, ſeruus autem, qui conſtituitur ſuper familiam non deſinit eſſe ſeruus. Vnde dicitur, quis putas eſt fidelis ſeruus. Cum autem ſeruos percutit ęquales percutit, & velut dominus agit in ſeruos, cū tamen non ſint eius ſerui, ſed ipſe eorum conſeruus ſit. Et hoc ſignauit Chriſtus dicens, cęperit percutere conſeruos ſuos.

Iſtud autem ad prælatos pertinet, quia licet conſtituantur a Chriſto ſuper plebem non deſinunt eſſe ſerui Chriſti, & ipſi non ſunt domini eorum, quibus præponuntur, ſed conſerui. Sic dicitur Eccleſia. 32. capitulo. Rectorem te conſtituerunt, noli extolli, eſto in illis, ſicut vnus ex illis. Et prima Petri quinto capitulo, dicitur ad ſeniores, ideſt prælatos. Non dominātes in clero, ſed forma facti gregis ex animo. Et dicitur. Cęperit percutere, quod ſpecialiter in Epiſcopis, & omnibus Eccleſiaſticis viris vetitum eſt. Vnde dicitur prima ad Timo. tertio, & ad Titum primo capitulo, quòd oportet Epiſcopum non eſſe percuſſorem, ſed modeſtum. De hoc dicit Origenes ſuper Matthæum peccat autē in Deum quicunque Epiſcopus, qui non, quaſi conſeruus miniſtrat, ſed quaſi dominus,

minus, & frequenter, vt amarus dominus per vim dominatur.

Aliter potest accipi in sensu, quasi morali, quòd percutit suos, ideſt conscientias eorum suo malo exemplo percutit. Est autem talis modus loquendi Apostoli, primo Corinthiorum quinto capitulo. Si autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam in Christo peccatis, & maxime conuenit iste sensus, quia percutere conscientiam est respectu infirmorum, & pusillorum, qui scandalizantur, sed isti, qui nominantur pusilli sunt. Sic dicitur Luęę duodecimocapitulo, cæpit percurere pueros, & ancillas. Pueri quidem infirmi sunt ex conditione ętatis, ancillę autem ex conditione sexus. De hoc dicit Beda: In hoc seruo cunctorum præsulum malorum narratur damnatio, qui neglecto domini timore, non modo luxurię ipsi vacant, sed etiam subditos iniurijs stimulant, quamuis, & typice possit intelligere pueros, & ancillas percutere, infirmorum corda praua exemplo vitiare.

Dicitur autem bibere cum ebriosis, ipsa immoderatio, & voluptas non solum potuum, & ciborum, sed etiam incontinentiæ carnis, hęc enim sibiipsis coniuncta sunt, quia venter mero ęstuās facile despumat in libidinem, & vēter, & genitalia propinqua sunt, & prælati ita peccant in venereis, sicut in crapula, & ebrietate.

Dicitur autem manducare prælatus cum ebriosis dupliciter. Vno modo quantum ad ea, quæ ad ipsum pertinent. Alio modo quantum ad ea, quæ alijs tollit.

De primo, dato, quòd prælatus legitimos redditus habeat, & de illis inebrietur, peccat non, quasi iniustus, sed quasi intemperatus. Et peccatum est in Deum non autem in proximum, nisi inquantum malo exemplo suo alios male ędificat. Secundo quantum ad hoc peccat indirecte in Deum, quia dum crapulæ, & ebrietati vacat, non potest attendere ad curam gregis. Secundo quantum ad principale accipitur, quòd manducet cum ebriosis quantum ad ea, quæ ab alijs accipit, scilicet si prælatus bona ecclesiarum aliorum ministrorum, aut quorumcunque diripit, vt largius delicijs vacet, tunc enim vtroque modo peccat, scilicet iniustus est, & intemperatus. Et isto modo accipiebatur in parabola, ideſt inquantum de bonis domini seruus ille copiosę inebriebatur, & crapulabatur dissipans bona domini. Et ista erat mala administratio, & præter iniustitiam istam sunt illa duo mala, quę dicta sunt.

Quare Christus non posuit hic vitium luxuriæ cum in hoc etiam ministri Ecclesiæ peccent. Quæst. CCLXXIIII.

Sed quæretur cum Christus quantum ad malos prælatos posuerit hic vitium ebrietatis, & crapulę, quare non posuit vitium luxurię, nam in hoc etiam ministri ecclesię peccant.

Aliqui dicunt, quòd fuit, quia per ebrietatem, & crapulam sufficiē ter illud intelligitur, cum vnum se quatur ex alio, vt dictum est præce.q.

Dicendum, quòd non est ista causa, quia vnum vitium intelligitur per alterum, quando vnum est minus principale, quam aliud, & quasi appenditium ad illud, hic vero non est sic, quia luxuria prȩcipuum vitium per se est.

Secundo, quia etiam hoc teneret aliquo modo, si luxuria solum sequeretur ex crapula, & ebrietate, sed falsum est, quia quidam satis sobrij in cibo, & potu circa venerea dissoluuntur, a quibus aliqualiter abstinent, vel parcius eis vtuntur, quidam, qui ebrietati, & crapulę inhiant. Est ergo dicendum, quòd causa vera fuit, quia non potuit hic exprimi illud vitium, nam Christus dixit quædam vitia prælatorum per similitudinem malorum seruorum præpositorum familię: malum autem dispensatoris est in eo, quòd dissipat substantiam domini.

Dissipatur autem illa vno modo percutiendo seruos, quia sic illi fugiunt, & perdit dominus possessionem suam, nā seruus possessio dñi est, quinto Ethicorum, aut turbatur pax domestica, & sic pereunt multa opera, quæ a quietis impenderentur. Alio modo dissipatur substantia domini illam consumendo sine causa. Et hoc est cum seruus inebriatur, & crapulatur de illa, ideo ista duo posuit, scilicet quòd cęperit percutere seruos, & manducet cum ebriosis.

De luxuria autem circa venerea non dixit, quia illa nisi sit iuncta crapulę, & ebrietati non dissipat substantiam domini, & quia non dissipauit directe non tetigit illam, sed de prȩlatis non posuit hic, nisi sub parabola dispensatorum, ideo non posuit de luxuria, tamen interdum est in ecclesiasticis viris, & maxime in prȩlatis, quorum vita ab alijs trahitur in exemplum non solum crapulam, & ebrietatem, & superbiam detestabilem esse, sed etiam incontinentiam a venereis.

Quod autem dictum est manducet cum ebriosis signat graue crimen prælati, scilicet quia non solum ebriosus sit, sed etiam alios ebriosos faciat. Si enim prælatus de legitimis redditibus māducet cum ebriosis, multipliciter peccat. Primo, quia ipse inebriatur. Secundo, quia cessat a vacatione, & vigilia pastoralis curię cum ebrietati intendit. Tertio, quia alios male ædificat suo exemplo. Quarto, quia redditus ecclesiasticos, qui in alios vsus expendendi erant, in malos vsus amplius effundit, quasi si solus ebrietati, & delicijs vacaret.

Si autem de alienis inebrietur, aggrauatur peccatam supra præcedentia, quia non solum rapit ecclesiastica bona, sed & alijs diripienda, aut direpta tradit, & tanto necesse erit plura diripere, quanto prælatus plures ebriosos secum facit.

Quare dicitur: Veniet dominus serui illius die, qua nescit, & hora, qua ignorat. Quæst. CCLXXV.

Quaeretur quare dicitur consequenter, veniet dominus serui illius die, qua nescit, & hora qua ignorat.

Dicendum, quòd dicitur ad significandum frustratam cogitationem serui illius, malus enim prælatus, quasi securus de longa vita animum suum ad male administrandum dedit, quasi postquam diu vacauerit delicijs, poterit pœnitere aliquantulum ante mortem, sed errat, quia cum putauerit sibi esse tempus quietis, superueniet subito mors, & non erit tempus pœnitendi. Verum est enim, quòd quacunque hora quis de malis præteritis doluerit, accepta & fructuosa erit pœnitentia eius, & tamen incertum sibi promittit, qui credit, quòd ante mortem poterit pœnitere, quia cum gratia pœnitendi nobis a Deo detur, siquis toto tempore vitę illam spreuerit, & Deum pulsantem ad ostium non audierit, forte in extremo vitę, illam a Deo non habebit, quem toties contempsit, & gratiam illam recusauit, aut forte tam subitanea erit mors, quòd neque cogitandi locus erit, aut alię occupationes, & affectiones sęculi tam efficaciē dominabuntur eo tempore animæ, quòd ad alia diuelli non poterit, aut fortassis quis dormiendo moriatur, & tunc non erit locus de remissione cogitandi.

Et ob hoc dicitur, veniet dominus serui illius, scilicet ad mortem eius, quando ab ipso rationem exigere

gere vult, quia tunc venire dicitur Christus, vt dictū est supra quæstione 229. veniet autem die, qua non sperat, scilicet quia iste præsupposuerat longam sibi futuram vitam, & tamen accidit contrarium, vt breuis sit, & propter hoc non potest extunc dare conuenientem rationem. Veniet etiam hora, qua ignorat, quia si dies mortis est incertus, magis est incerta hora. Et specialiter fit hoc propter impedimenta, quæ sunt in quibusdam horis, quæ non sunt in alijs, vt si quis dormiendo moriatur, quia ibi non est locus pœnitendi, & tamen aliqui morientur, sicut in die iudicij superueniet enim punctus ille, quibusdam dormientibus, vt dicitur supra in litera, & Luęę, decimo septimo capitulo scilicet. Duo erunt in lecto vnus assumetur, & vnus relinquetur, ideſt erunt dormientes aliqui, & quidam illorum morientur in igne, & damnabuntur, & alij rapientur ad ęr hera, & morientur, & omnibus erit mors subitanea. Nā satis apparet, quòd illi dormiendo morientur, quia si sentirent illum ignem subito aduenientem, non manerent in lecto, & tamen de lecto assumentur quidam, & alij relinquentur, ergo aliqui dormiendo morientur.

Aliqui autem fortassis morientur subito, cum fuerint in ipso actu peccati. Sicut Num. vigesimo quinto capitulo ponitur de Phinees filio Eleazari, qui occidit verum Iudęum coeuntem cum Madianitide, dum essent in ipso actu coitus. Vnde dicitur eodem capitulo, quòd perfodit eos pugione eodem actu per loca genitalia vno ictu. necesse erat autem tunc esse in Actu peccati, in quo non erat penitentię locus. Videtur enim repugnare simul peccare, & pœnitere, sed referuntur ad aliud, & aliud tempus: Et ita de similibus horis, & ideo valde timendum est, quia nescimus horam, in qua mors nos occupabit, propter, quod seruus iste non deberet sibi saltem vnicum diem ad vacandum crapulę, & ebrietati concedere.

Quomodo est verum, quòd dominus diuidet seruum. Quæst. CCLXXVI.

Quaeretur quomodo verum est quantum ad istum seruum, quòd dominus eius diuidet eum.

Aliqui dicunt, quòd diuidet eum, ideſt corpus eius in partes secabit, vt quædam pars tolleret pœnam, & alia non.

Sed falsum est, quia in resurrectione totus homo resurget, & ideo, aut totus patietur, aut totus gaudebit. Item, quia inconueniens esset, quòd cum totum corpus fuerit instrumentum peccati, passio fieret in quadam parte, & non in alia.

Alij dicunt, quòd diuidet eum, ideſt animam eius diuidet, vt quædam pars animę sit ad pœnas tolerandum, & alia non.

Sed non stat primo propter duas rationes. Secūdo quia anima diuidi non potest, & ideo si anima erit in pœna totā ibi esse necesse est, quia illa indiuisibilis est, cum sit simplex. de his dicit Basilius non quidem diuidetur corpus, vt hoc quidem exponatur tormentis, illud vero dimittatur. Nam fabulosum est hoc, neque iusti iudicij est, cum deliquerit totum, dimidium pati pœnam, neque anima secatur tota conscientiam criminosam possidens, & cum corpore mala cooperans. Alij dicunt, quòd accipitur pro separatione animę a spiritu, ideſt dono spirituali, scilicet quòd habuerunt isti prælati dona spiritualia dum viuerent, licet mali essent, in morte autem separantur ab anima, & sic dicit Origen, super Matthæum. Diuidetur, quando spiritus eius, ideſt spirituale donum reuertetur ad Deum, qui dedit eum, anima autem cū corpore suo vadit in gehennam. Iustus autem non diuiditur, sed anima eius vadit cum spiritu, ideſt spirituali dono ad regna celestia, qui autem diuiduntur non habent postea in se partem spiritualis doni, quæ erat ad Deo, sed relinquetur pars ipsorum, ideſt anima, quæ cum corpore punietur. Sic etiam dicit Basilius, quòd diuisio est perpetua alienatio animę a spiritu. Nunc enim, & si non sit gratia spiritus in indignis, videtur tamen vtrunque adesse conuersionem ad eorum salutem, tunc vero totaliter amputabitur ab eorum anima.

Sed dicendum, quòd non stat. Primo quia dona data animę nostrę poterūt quidem perire, sed auferri non possunt. Sunt enim quædam accidentia animæ, quæ licet a Deo accipiant esse, tamen illud in anima accipiunt, & non possunt eadem numero alibi esse, quam ibi, & ita in nobis per peccatū charitas deletur, & perit, sed non tollitur. Sic, & de singulis habitibus, aut de spiritualibus perfectionibus est.

Secundo, quia etiam in istis per mortem non solum non tolluntur, sed neque etiam pereunt dona. Nam aut accipitur de gratis datis, aut de gratis facientibus. Si secundo modo, non potest per mortem illorum aliquid tale tolli. Nam isti prælati ante mortem mali sunt, & tamē in malis non manet gratia gratum faciens, ideo non tollitur. De primo patet, quia si dona illa possunt manere in anima separata, vt habitus sapientię etiam si a Deo infusus fuerit, non solum manebit in bonis, sed etiam in damnatis. Neque est istud aliquod incōueniēs. Si autem talia sunt, quę non permanent in anima separata, sicut est perfectio aliqua phantasię, quæ facit ad bene intelligere, & ex dono prouenit, non dicitur diuidi, quia neque in bonis, neque in malis manebit post mortem, scilicet in animabus separatis.

Dicendum, ergo, quòd dicitur diuidet eum, scilicet a cōsortio sanctorum. Nam malus prælatus dum viueret, erat præpositus viris sanctis, & alijs, & ideo communicabat sanctis. Post mortem autem a bonis separatus erit, & non communicabit eis in gloria. Ista aūt diuisio erit maxime pœnalis. Sic dicit Beda. Diuidet eum a fidelium consortio segregando, & eis, qui nunquam ad fidem pertinuerunt sociando, Hieronimus quoque dicit: Diuidet eum. Non est intelligendum, quòd gladio eum secet, sed quod a consortio sanctorum eum separet.

Quid est, quod dicitur: Partem eius ponet cum hypocritis. Quæst. CCLXXVII.

Quaeretur quid est, quod dicitur: Partem eius ponet cum hypocritis.

Dicendum præsupponendum esse, quod dicebatur supra quæstiene 271. de seruo malo in sensu parabolico. Illi enim dabatur duplex pœna. Vna, quòd diuidebatur, ideſt priuabatur administratione, quam exercuerat. Alia, quòd puniretur corporaliter, & ista erat, quòd ponebatur pars eius cum hypocritis, ita nunc subintelligendum est de prælato malo. Nam eadem duas pœnas habet. Prima est, quòd diuiditur. Et vltra sensum positum præcedēti quæstione potest adhuc intelligi, quòd diuiditur, ideſt priuatur administratione. Et est conueniens sensus. Nam malus prælatus gaudebat valde in administratione, quam habebat, quia vtebatur ea temporaliter, scilicet non, vt prodesset, sed vt præesset, & ita in superbam dominationem conuertebat prælationem, & in vacationem deliciarum, vt dictum est, quia cępit percutere seruos, & manducare cum ebriosis, priuari autem eo, in quo suam quis constituerat delectationem, amarum, & triste est, ideo in pœnam priuatur talis prælatus

tus administratione ante tempus, de quo ipse cogitauerat, scilicet hora, qua non credebat, neque die qua cogitauerat.

Secunda pena est, quæ infligitur, & pertinet ad sensum, & ista significatur, cum dicitur. Ponet partem eius cum hypocritis, idest tale præmium habebit ille malus prælatus, quale habēt hypocritę. Sunt enim hypocritæ, qui aliud videntur esse, q̄ sunt, ita iste malus prælatus videbatur bonus, & malus erat, quia ad hoc, q̄ eligeretur in prælatum fortassis se bonum simulauerat, postea vero non fuit bonus. Hypocritis autem F grauis pœna datur, eo quòd graue peccatum est hypocrisis. Nam simulata sanctitas duplex est iniquitas, & prouenit hoc ex parabola. Nam seruus ille malus antequam ei Dominus committeret administrationem, bonus videbatur, quia aliàs non commisisset ei Dominus administrationem, postea vero malus fuit, & sic hypocrita erat, ideo pars eius cum hypocritis ponitur, sed Lucæ, decimo secundo capitulo, dicitur cum infidelibus. Et tunc planius conuenit malo prælato. Nam vocantur infideles, qui infideliter ministrauerunt, omnis autem malus prælatus infideliter ministrat, vt supra dictum est, ideo pars eius cum infidelibus erit, scilicet in inferno.

Et ad hoc pertinet id, quod sequitur, scilicet ibi erit fletus, & stridor dentium. Hoc enim apud inferos est, vbi mali prælati erunt, sed quomodo fletus, & stridor dentium sint ibi, dicetur sequenti capitulo vbi agetur de pœnis inferni.

NOn sine magno labore hanc minorem Matthæi nostri particulam, idest super tria, scilicet vicesimum secūdum, vicesimum tertium, & vicesimum quartum capitula explicuimus. Oberat enim nobis vicesimiquinti sequentis mysteriorum lata, profundaque diffusio, ne intra eiusdem voluminis teneretur metas, ideo & si fronte minorem, non tamen fructu indigniorem hanc esse voluimus.

Expositionis literalis Alphonsi Tostati in Sextam Partem Matthæi Finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc

Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Q q Rr Ss.

Omnes sunt Quaterniones, præter S s, qui sunt Sexterniones.

VENETIIS, Ex Typographia Dominici Nicolini.

M D XCVI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca